12
16 H
7
K. 77.
12
18
K
27

Conuentus Cremonæ.

Vsus fris Jo. Stephani Chizzolæ Gratis V. Ap[ostoli]ci Carmelitarum

GVALTERII BVRLAEI,

PHILOSOPHI OMNIVM PRAESTANTISSIMI, SVPER ARISTOTELIS LIBROS, DE PHYSICA AVSCVLTATIONE LVCIDISSIMA COMMENTARIA.

Cum noua veterique Interpretatione.

VNA CVM REPERTORIO TRACTATVVM, Capitum, Dubiorum, Concluſionum, ac rerum omnium notatu digniorum facillimo ordine digeſto.

Omnia integerrime, quàm antea impreſsis, recondita, non pauca ſuperaddita, ac exactiſsima, qua fieri potuit, diligentia, ab omni errorum labe vindicata.

Bibliothecæ S. Mariæ Transpontinæ

VENETIIS,

Apud Michaelem Berniam Bononienſem.

M D LXXXIX.

SERENISSIMO AC MAGNO AETRVRIAE DVCI III. D. FERDINANDO MEDICES.

Michael Bernia fœlicitatem optat ſempiternam.

MAXIMA in virtute uis ineſt (Sereniſſime Princeps) vt præſertim in cæteris bonis cumulata excelſo atque eminenti loco collocetur, vnde ab omnibus facilius conſpiciatur: hæc enim efficit, vt eos in quibus ipſa eſt, admiremur, ſuſpiciamus, amemus, beatos denique appellemus. Ego iam pridem eximiam, præſtantiſſimamq́; virtutem tuam, cui cætera bonorum genera, quæ in terris expeti poſſint, coniuncta ſunt, ſæpius ſum admiratus, & ſemper amaui. Noueram enim quanta tu, Sereniſſime Princeps, prudentia præditus eſſes, qua omnia ad honeſtum refers: quippe qui ſanctiſſimis moribus, optimisq́ue inſtitutis imbutis, & maximo cum ſplendore, ac dignitate Romæ, hoc eſt in ipſo orbis theatro Cardinalis diu verſatus, eum ſemper tenueris vitæ curſum, qui ad veram laudem, ac ſolidam gloriam perducit, vt tandem ad gubernandam florentiſſimam, & fęliciſſimam Aetruriam, omnibus optatus iure merito, atque hæreditario veneris. Hinc illius populi in primis iam pluribus in rebus prudentiam, ac benignitatem ſuam experti, Deum aſſidue præcabantur, vt ſibi, & toti orbi incolumen diu conſeruet; cum contigerit, nunc beatiſsimi omnium viuunt. nihil verò eſt, quod ceteras animi tui dotes temperantiam, fortitudinem, iuſtitiam, liberalitatem, magnanimitatem commemorem, cum omnes ad unam prudentiam referantur, neque tuorum maiorum præclariſsimas res geſtas, & per tot ſecula inſignia ornamenta recenſebo, quod omnibus vbique gentium notá ſit Medicæa familia, quæ vtroque tempore & pacis, & belli, in omni virtutum genere ſemper excoluit, quod ſi horum bonorum cumulus hominem beatum efficit, te felicior ſanè in terris nemo exiſtit. Quo fit, vt omnes te ament, colant, atque venerentur, & quiſque pro virili parte, tibi gratificari conetur; quod re ipſa vidimus ſuperioribus diebus, in quibus ex uniuerſo terrarum orbe innumeri ferè homines tuo ſplendore adducti, nec labori, nec ſumptui parcentes, Florentiam confluxere, ut fęliciſsimis tuis nuptijs intereſſent, atque omnium gentium in te obſeruantiam declararent. Me quoque tanta gloria, tantuſq́; ſplendor cępit, vt tibi me totum iam dederim, atque dicaue-

rim. Verum angebar animo, cum intelligerem, mihi non eſſe, unde hanc meam erga te ſingularem animi propenſionem patefacerem. Homo enim inferioris fortunæ quid tanto Principe dignum offerre poterat? nec ſine aliquo munuſculo (quod iam id in more poſitum eſt) me tibi offerre audebam, magna præſtare non poteram: parua te indigna exiſtimabam: quid facerem? audendum putaui; Itaque cum Burlæi acutiſsimi in hoc genere uiri doctiſsima commentaria in libros Phyſicos Ariſtotelis Typis cudenda curauiſſem, ea tibi, Sereniſsime Princeps, dicare volui. Munus exiguum eſt; quid poſsim oſtendit, quid velim non plane declarat. At Deo quoque minima grata ſunt, modo ardens voluntas adſit. & virorum Principum eſt tenuiſsima adaugere, & obiecta extollere. Munuſculum hoc leuidenſe, tu, Magne Dux, tua Amplitudine magnificum reddes, & tua liberalitate, quæ Mediceę familiæ propria fuit ſemper, offerentis tenuitatem leuare potes; quo deinceps ampliora præſtare queat. Nunc mihi ſat eſt, aliquo argumento, meum erga te ſtudium, atque obſeruantiam declaraſſe, & mihi quid magnum præſtitiſſe videbor, ſi illud tibi non omnino ingratum fuiſſe perſpexero. Vale, & viue diu fœlix.

GVALTERII BVRLAEI

TOTIVS PHILOSOPHIAE DIVISIO, ET TOTIVS OPERIS PROOEMIVM.

EXPOSITVRVS hoc anno librum de phyſico auditu Ariſto. Cum pars ſit prima ſpeculatiuæ phyloſophię, & equidem toti phyloſophię neceſſaria, pars autem in relatione ad totum dicitur, relatiua aūt ſimul cognoſci eſt neceſſarium, neceſſe enim eſt in utrorumque rationibus utriuſque uti:ut Porphyrius refert. Viſum eſt mihi neceſſario eſſe ipſius phyloſophię diuiſionem præmittendam in ſingulas eius partes, ex qua totius phyloſophiæ, & ſingularū partium eius notitiam conſequi commode ualeamus. Volentes ergo ipſam phyloſophiam diuidere, primo eius diffinitionem tangamus, quam Thęmiſtius in proęmio libri de phyſico auditu ponit, dicit. Eſt enim ut corporis medicina, ita omni phyloſophiæ perfectio, & hoc eſt quod Thæmiſtius inquit in eodem proęmio de phyſico auditu, quem nuper tranſtulit de gręco in latinum in omni diſciplinarum genere eruditiſsimus Hermolaus Barbarus, qui & ſi nomine Barbarus ſit, re tamen non barbarus, ſed latinæ linguæ ornamentum ſingulare. Is enim librum poſteriorum analyticorum Thęmiſtii, qui olim neſcio quo auctore in latinum uerſus fuit. Cum intelligibilis eſſet, & omni barbarię plenus, ipſum quidem difficillimum facillimum nobis reddidit, omnique denique barbariæ porgauit. Themiſtius, librorum Ariſt. de auditione phyſica facile eſt aſſ. qui intentionem, ſi prius eius partis phyloſophiæ diuiſio quæ de natura eſt ad memoriam reuocata in medium præferatur, fortaſſe uero opere precium facturi ſumus ſi uniuerſa phyloſophiæ diſtinctio, quę ab Ariſtot. eſt inſtituta, a nobis hoc loco breuiter expoſita explicataque fuerit. Phyloſophia igitur eſt omnis, peripateticorū auctoritate: Boetio ſuper Porphyrio referente, in tres partes diuiſa, practicam, ſcilicet ſpeculatiuam, & rationalem. Et quia ad bimembrem omnis bona diuiſio reduci debet, dicamus quòd phyloſophia alia eſt rationalis, alia realis. Rationalis quæ idem quod logica eſt, dicta enim eſt logica a logos quod eſt ratio, eodem Boetio in loco ubi ſupra ita exponente, diuiditur in rhetoricam, poeticam, & eam partem logice quæ de perfecto ſyllogiſmo eſt de his quæ ei adminiculantur. Cum enim ſint tres actus rationis in quibus nos errare contingit, tres erunt logice partes quæ nos in ipſis dirigunt, ne errare poſſumus. Primus actus eſt ſimplicium intelligentia in quo errare poſſumus attribuendo dictionem uni quæ alteri conuenit, ne in iſto actu decipiamur, ordinata fuit una pars logice quę prędicamentorum appellatur, in qua de ſingulis dictionibus Ariſto. tractat, cui liber Porphyrii adminiculatur, hunc librum ſcripſit Archita Tarentinus, a quo nullo quaſi uerbo mutato Ariſto. ſua prædicamenta accepit, ab iſto Plato inſtructus de oppoſitionibus Pithagoricis fuit, fuit enim ſolertiſsimus Phyloſophus de quo Ariſt. in ſeptimo meta. dicit: diffinitiones perfectæ ſunt tales quales fuerūt diffinitiones Architę. Secūdus actus intellectus ē cōpoſitio uel diuiſio, ne in iſto erretur, fuit ordinata ſecūda pars logice ꝗ perihermenias, ſeu de interpretatione dicitur, ubi de ſingulis enunciationibus Ariſt. tractat. Tertius actus intellectus eſt diſcurſus, diſcurrendo. n. addiſcimus, omnis. n. doctrina, & omnis diſciplina ex pręexiſtēti fit cognitione, ut primo poſteriorū patet, ne erretur in iſto tertio actu, ordinata fuit tertia pars logicæ quæ de argumentatione perfecta, & ſyllogiſmo ꝑfecto eſt. Notāter dico perfecto, quia de imperfecto ſyllogiſmo, & imperfecta inductione in rhetorica tractatur, cū eis utatur & rhetoricus & poeta, ut primo rheto. Ariſt. patet, & ſi de eis in iſta tertia parte tractatur, hoc eſt ꝑ accidēs & ex conſequenti. Et iſta appellatur ars noua, quia pro maiori parte ab Ariſt. fuit inuenta. Due primæ partes ſub ueteri arte continentur, quia ab auctoribus inuentæ, ut ſupra diximus. Inuentiuam enim Ariſto. inuenit, ut infra patebit. Iſta quę de ſyllogiſmo eſt in duas partes diuiditur, in inuentiuam, ſcilicet, & iudicatiuam, & hoc eſt quod Cicero in primo ſuorum topicorum inquit. Omnis ratio differendi quam ueteres logicem appellauere, in duas partita eſt partes, in eam, ſcilicet quę iudicandi, & hanc ſufficienter Stoyci proſequuti ſunt, & alteram quæ inueniendi, & hanc Ariſt. utriuſque partis princeps adinuenit, quæ ab antiquis dialectica, uel topica dicta eſt. Topica quæ idem eſt quod localis, quia locos ſeu maximas propoſitiones inuenit, quibus quodlibet propoſitum concludi poteſt. Ad omniū enim methodorum principia uiam habet, ut primo topic. dicit Ariſto. diuiſa eſt in duas partes, quia quędam eſt quę ueros locos miniſtrat, & hęc pars traditur in octaui libris topi. quædam tantum apparenter locos, & hęc pars tradita eſt in libro elenchorum. Iſta uero quę iudicium pręſtat, cum iudicium fiat per reſolutionem, poteſt ipſa reſolutiua, ſeu analytica appellari. Reſolutiua in duas partes partita eſt, quia aut reſoluimus & reſoluere docemur concluſiones in pręmiſſas, & præmiſſas in terminos, & hęc traditur in libro priorum analyticorum, aut effectus in cauſas, & hæc pars traditur in libro poſteriorum analyticorum. Ex quibus patet ordo & ſufficientia librorum ab Ariſt. de ſyllogiſmo compilatorum. Primus enim eſt liber priorū in quo Ariſt. tractat de ſyllogiſmo in communi, docendo figuram & modum in quibus fieri debet, docetque reducere imperfectos ad perfectos ſyllogiſmos, & reſoluere concluſiones in præmiſſas, & pręmiſſas in terminos, quę reſolutio cum ſit omni ſyllogiſmo communis, prior eſt ea reſolutione quę in ſpeciali fit ſyllogiſmo, demonſtratiuo, ſcilicet qui tantum circa neceſſaria uerſatur, & ideo appellatus eſt liber priorum analyticorum, & liber poſteriorum dicitur poſteriorum analyticorum: quia reſolutio, quę hic fit, prior eſt ea reſolutione quæ in libro priorum fit. Ex quo patet error quorundam credentium, ideo poſteriorum appellari, quia ab Ariſt. ultimo editus. Secundus eſt liber topi. in quo tractat de ſyllogiſmo contracto ad materiam probabilem, & quia probabile indifferens eſt ad neceſſarium & contingens, hic liber immediate debet ſequi librum priorum, & anteponi libro poſteriorum, in quo de ſyllogiſmo contracto ad materiam neceſſariam tātum tractatur. Cum ergo ad plura ſe extendat topicus ſyllogiſmus quam demonſtratiuus, eſt ergo communior & per conſequens de eo prius eſt determinandum, & hic ſyllogiſmus dicitur dialecticus ſeu topicus, ad omnium methodorum principia uiam habens, & ars de eo dicitur dialectica. Ex quo patet error credentium probabile & cōtingens ad conuertentiam dici. Cum ſecundum Boetium in topicis ſuis probabile diuidatur in neceſſarium, & contingens, eſt igitur indifferens ad neceſſarium, & contingens ad uerum & falſum, ſunt enim falſa quędam ueris probabiliora, ut octauum topicorum dicitur, cui intellectus aſſentit cum formidine quadam, & hoc eſt quod dicitur in diffinitione probabilis ab Ariſt. Probabile eſt quod uidetur omnibus, aut pluribus, aut ſapientibus, & his aut omnibus &c. In qua diffinitione quinta hominum genera tanguntur, quædam enim ſunt groſſiſsima probabilia, & hęc ſunt quæ ab omnibus recipiuntur, & hæc ſunt quibus ruſtici aſſentiūt, ut quòd cęlum tegat nos, quædam ſunt non ita groſſa, quæ ex plurium opinione ſunt habita, qualia ſunt illa quæ iuriſtæ recipiunt. Si enim plures ſuorum doctorum aliquid affirment, illud ſtatim recipiūt, nullam rationem quęrentes, unde cum iſti iuriſtæ circa ſingularia, ut puta

humanos actus verſantur, eorum cõceptus erunt ſingulares hic, & non cum materia concepti & umbroſi valde, & ideo non eſt mirum ſi non recipiunt, niſi quædam groſſa probabilia. Quędam uero ſunt probabilia ſubtilia, & hæc ſunt in tertio genere, quædam enim ſunt ſubtiliſſima, & iſta recipiuntur a diuinis, quædam medio modo, & illa a naturalibus recipiuntur, quædam abſoluta ſubtilia, & illa a mathematicis recipiuntur, & hoc eſt quod dicit Commentator in tertio de anima, textu commenti uigeſimi, quòd ſecundum diuerſitatem huius uirtutis cogitatiuę diuerſificantur homines in quatuor uirtutibus dictis in topicis de quibus Alpharabius ſcripſit in elenchis, primi homines tanguntur per primam particulam quæ uidentur omnibus, ſecundi per ſecundam, aut pluribus, tertii per tertiã, aut ſapientibus omnibus. Probabilia igitur recepta a ſapiẽtibus non inconuenit eſſe neceſſaria. Et hoc eſt quod Aegidius Romanus inquit in primo poſteriorum, quòd rationes in ſecundis intentionibus factæ ex neceſſariis procedẽtes ſunt theorematicæ. Ex dictis etiã patet quòd iuriſperiti multum ignobiles ſunt, & artium doctores nobiles multum, cum iuriſtę circa groſſa, & ignobilia probabilia uerſentur, ut videbitur in concluſione quę ad doctrinę bonitatem introducetur, qua quęretur, utrum medicina iure ciuili ſit nobilior. Ex dictis patet error credentium idem importari per dialecticam & logicam, cum dialectica ut uiſum eſt pars eſt logicæ, & illa pars quę inuentiua dicitur. Poſt dictum librum ſequitur liber poſteriorum in quo de ſyllogiſmo contracto ad materiam neceſſariam agitur. Vltimus omnium eſt liber elenchorum. Nam cum in eo libro tractentur obliquitates quædam ſyllogiſmi tam ſimpliciter, ut patet de ſyllogiſmo in forma peccante quã topici, vt eſt ſyllogiſmus tantum in apparenti loco fundatus, quam etiam demõſtratiui, ut eſt ſyllogiſmus falſigraphus, qui ex propriis principijs alicuius diſciplinæ male intellectis procedit. Notitia autem recti præcedit notitiam obliqui, rectum enim eſt iudex ſui & obliqui, ut primo de anima ſcripſit Ariſt. Et hinc eſt quòd tres dicti libri hunc librum pręcedere debent. Ex quo patet error Pauli Eremitæ in principio primi poſte. dicit librum poſte. ultimum eſſe inter libros nouę artis. Ex dictis etiam patet quòd diuiſio qua aliqui utuntur de ſyllogiſmo, dicit ſyllogiſmum diuidi in prioriſticum &c. vana eſt, cum prioriſticus cum ſyllogiſmo ſimpliciter conuertatur. Sed ſyllogiſmus a Phyloſopho primo topi. diuiditur in dialecticum, demonſtratiuum, litigioſum, & falſigraphum, qui ſi litigioſus, & falſigraphus ſub ſophiſtico elencho continentur, erit ergo diuiſio ſyllogiſmi in illos tres, dialecticum, ſcilicet demonſtratiuum, & elenchum ſophiſticum. Et nota quòd illa diuiſio non eſt generis in ſpecies, genus autem contrahitur ad ſuas ſpecies per materiam, ſicut in propoſito contingit. Dialecticus enim per materiam probabilem, demonſtratiuus non per neceſſariam contrahitur. Item ſyllogiſmus peccans in forma non dicitur ſyllogiſmus. Rhetorica etiam eſt rationalis, quia directiua in actibus rationis, ueruntamen quia uerſatur circa materiam groſſam & moralem, ut circa humanos actus, ideo utitur inſtrumentis directiuis in actibus rationis groſſis & diminutis reſpectu horum inſtrumentorum, quibus logicus utitur. Iſta autem ſunt enthimemata, & exempla. Iuxta illud Phyloſophi in primo poſteriorum, rhetoricus ſuadet per exempla, quod eſt inductio, & enthimema, quod eſt quidam imperfectus ſyllogiſmus, & hoc etiam dicit primo topicorum, ubi inquit quòd ſyllogiſmus, & inductio ſunt uiolentiores ad probandum quam enthimema, & exemplum. Et quia priuationes & defectus cognoſcuntur per ſuos habitus, ideo dialectica quę de ſyllogiſmo, & inductione tractat prior, & nobilior eſt, & prius debet doceri quam ipſa rhetorica, quæ eſt quædam groſſa dialectica, & hoc eſt quod Phyloſophus dicit primo rhetoricorum ſuorum, quòd rhetorica aſſecutiua eſt dialecticæ, & hęc eſt cauſa quare Boetius in ſuis topicis mixtim, & dialecticam & rhetoricam tradit. Poetica uero etiam rationalis dicitur, eo quòd ex fictis ratiocinari docet, ex quibus ſuſpitio quædam generatur, ut in poetica ab Ariſtotele, & Commentatore colligitur. Non organica uero alia practica alia ſpeculatiua. Practica uero diuiditur in factiuam, & actiuam. Tollitur hæc diuiſio ab Ariſtot. ſexto metaphy. ubi probat quod naturalis phyloſophia nec eſt actiua nec factiua, ſed ſpeculatiua patet etiam: quia medicina cum ſit practica non eſt actiua: relinquitur ergo quod ſit factiua, & iſti deſeruit medicatiua ars quę ex illa generari poteſt, licet etiam ut plurimum experimentis generetur, & hæc eſt illa quę inter ſeptem artes mechanicas numeratur, ut in concluſione infra patebit. Sunt enim artes mechanicæ 7. uidelicet. Nauigatio. Lanificium. Armatura, Agricultura, Venatio, Architectura, Medicina, actiua uero in tres diuiditur, ethicam, economicam, & politicam, prima mores edocet, quibus ſingulorum hominum uita inſtituatur, ſecunda domus gubernationem, tertia ciuitatum, hinc omnis legum peritia fluit. Theorica in tres partes diſtributa eſt, naturalem, mathematicam, & diuinam. Mathematica: in geometriam, arithmeticã, aſtrologiam, & muſicam, & perſpectiuam. Ex quo patet error dicentium ſcientiam diuidi in practicam & ſpeculatiuam tanquam in eſſentiales, & immediatas differentias, ſumendo illud fundamentaliter, nam logica nec practica eſt, nec ſpeculatiua, cum non ſit non organica, quæ in illa diuiditur, habet etiam finem diſtinctum a practica & ſpeculatiua. Eſt enim finis eius iudicium aut inuentio, ut Boetius vult in prædicabilibus. Naturalis in octo partes diſtributa eſt cum enim de rebus naturalibus, & mobilibus ut habent reſpectum ad motum ſit naturalis conſideratio, iuxta illud ſecundi phyſicorum. Quæ mouent non mota non ſunt amplius phyſicę conſiderationis, aut enim de ipſo corpore mobili in ſe, & abſolute conſiderat, & illa conſideratio traditur in libro phyſicorum qui primus eſt inter omnes partes philoſophiæ, Aut de ipſo contracto ad ubi, & hęc conſideratio habetur in ſecunda parte, ſcilicet in libro cæli. Aut de ipſo contracto ad formam, & hoc dupliciter: quia aut ad formam ſimplicis, & hæc conſideratio habetur in libro de generatione, quę tertia pars eſt ſcientię naturalis, aut de ipſo contracto ad formam mixti, & hoc dupliciter, quia aut contracto ad formam mixti imperfecti, & hæc conſideratio traditur in parte 4. in libris. ſ. metheororum, aut contracto ad formã mixti perfecti, & hoc dupliciter, qa aut inanimati, aut animati, ſi inanimati hæc cõſideratio tradit in 5. parte, in libro. ſ. mineralium quẽ translatum ab Ariſtot. non habemus, ſed Auicen. & Albertus, ipſum compoſuerunt, & hoc eſt quod Commentator inquit primo phyſicorum: librum de mineris non habemus, neque de plantis niſi duos tractatus. Si autem ſit conſideratio de ipſo contracto ad formam mixti animati, hæc conſideratio in tres partes eſt partita: nam uolentes nos de animatis corporibus determinare, oportet prius de eorum anima inquirere: quę pars & cauſa eſt eorum. Cognitio enim cauſati ex cognitione ſuarum cauſarum pendet, & hæc conſideratio traditur in parte ſexta naturalis phyloſophiæ qui liber de anima inſcribitur, & ab Auicenna ſexto naturalium & bene merito appellatur, in quo de anima ſecundum ſe ipſam & de ſuis potentiis & operibus ut ab ipſa fluunt determinatur. Poſt illam conſiderationem de anima conueniens eſt ut de corporibus animatis determinetur, quorum cognitio acquiritur ex potentijs & operibus animę non abſolute conſideratis, ſed ut habent quandam concretionem ad corpus, & prout determinatas partes corporis & determinata organa requirunt: & hoc dupliciter, quia aut ſit de ipſis determinatio in generali, & hoc traditur in paruis libris naturalium in quibus de communibus operationibus omnium aut plurium uiuentium ut iſta determinata exigunt inſtrumenta, ut ſupra diximus ſit conſideratio aut ſit de ipſis conſideratio in ſpeciali applicando omnia hęc ad ſingulas ſpecies animalium & plantarum determinãdo quid ſit proprium unicuique ſpeciei, & hæc conſideratio traditur in libris quos ſcripſit de animalibus & plantis, & ſic habemus partem octauam ſcientiæ naturalis, & hoc eſt quod Ariſtoteles inquit in principio libri de ſenſu & ſenſato.

Quę quidem a prioribus de anima tradita ſunt ſubijciantur. Conſequens eſt ut de animatis corporibus loquamur. Conſideratio autem media in tres partes eſt diuiſa, quarum una continet ea quę pertinent ad uiuum in eo quod uiuum: & hæc continetur in libro quem ſcripſit de morte & uita: in quo etiam determinat de reſpiratione & expiratione: per quę in quibuſdam uita conſeruatur, & de iuuētute & ſenectute, & per quę diuerſificatur ſtatus uitę. Similiter & in libro qui inſcribitur de cauſis longitudinis & breuitatis uitæ, & in libro quem fecit de ſanitate, & ægritudine quæ pertinent ad diſpoſitionem uitæ, & in libro quem dicitur feciſſe de nutrimento & nutribili, qui duo libri apud nos nondum habentur. Alia uero pertinet ad motiuum: quæ quidem continetur in duobus libris, ſcilicet in libro de cauſa motus animalium, & in libro de progreſſu animalium. Tertia uero pertinet ad ſenſitiuum circa quod cōſiderari poteſt & illud quod pertinet ad actum interioris & exterioris ſenſus: & quantum ad hoc conſideratio ſenſitiua continetur in iſto libro qui inſcribitur de ſenſu et ſenſato, ideſt ſenſitiuo et ſenſibili ſub quo continetur tractatus de memoria et reminiſcentia, et iterum ad conſiderationem ſenſitiui pertinet illud quod facit differentiam circa ſenſum in ſentiendo uel non ſentiendo quod fit per ſomnum et uigiliam, & de quo determinatur in libro qui inſcribitur de ſomno & uigilia. Sed quia oportet per magis ſimilia ad diſſimilia tranſire, talis uidetur horum librorum ordo: ut poſt librum de anima in quo de anima ſecundum ſe determinatur immediate ſequatur hic liber de ſenſu & ſenſato, quia ipſum ſentire magis ad animam quam ad corpus pertinet poſt quem ordinandus eſt liber de ſomno & uigilia. Deinde ſequuntur libri qui pertinent ad motiuum quod eſt magis propinquum ſenſitiuo. Vltimo ordinantur libri qui pertinent ad communem cōſiderationem uiui, quia iſta conſideratio diſpoſitionem corporis maxime concernit, ex quibus ſequitur quod cum ex operibus animæ duplex poſſit fieri conſideratio, una vt ipſa ab anima fluunt. Alia ut ipſa concretionem habent ad corpus, & ſecundum diuerſitatem huius concretionis diuerſificantur libri parui naturales ad ipſa opera animæ ſpectantes, ipſe autem intellectus aut eius operatio cū nullam habeat concretionem ad corpus, maxima enim eius concretio eſt in anima. Summa autem eius abſtractio eſt in ſubſtantijs ſeparatis, & ideo præter librum de anima Ariſtoteles non fecit librum de intellectu & intelligibili, vel ſi feciſſet non pertinet ad ſcientiam naturalem, ſed magis ad metaphyſicam, cuius eſt conſiderare de ſubſtantiis ſeparatis, cuius oppoſitum uoluit Albertus Magnus: hæc eſt ratio ſancti Thomę compatriotę noſtri in libello de ſenſu & ſenſato. Sequitur etiam quod omnino mentiuntur qui dicunt ſubiectum libri de anima eſſe corpus animatum, immo ipſa anima eſt eius ſubſtantiam, ut ex ſupra dilucidatis clare patet. Corpus uero animatum conſideratum ſecundum operationes animæ communes omnibus uel pluribus animatis eſt ſubiectum in libris paruorum naturalium, conſideratum uero ſecundum operationes proprias unicuique ſpecierum naturalium & plantarum: ſubiectum eſt in libro de animalibus & plantis, patet etiam quod liber de plantis non numeratur ut diſtinctus a libro de animalibus ut Ioannes de Gandauo uoluit in prima quæſtione primi libri de anima, cum iſti duo libri conueniant in una formali ratione conſiderandi. In ipſis enim fit conſideratio de operationibus animę, ut ipſe appropriantur unicuique ſpeciei animalium & plantarum. Ex quo patet ordo iſtarum liberalium artium quantum ad doctrinam. Nam primo debemus diſcere grammaticam, deinde logicam, demum moralem philoſophiam, deinde mathematicas, ultimo diuinam. Et hoc eſt quod Themiſtius inquit in prologo phyſicorum dicens. Nam poſt morales ſcientias quę ad uitę noſtræ inſtitutionem pertinent, & poſt rationales quæ nobis tradunt regulas diſcutiendæ, & dijudicādę ueritatis, capeſcenda erit rerū naturaliū diſciplina. Mathematics ēt debet ſequi naturalē, quia naturalis ex nobis notioribus procedit, ut Alb. 1. phyſi. teſtatur.

Q V AE S T I O.

Vtra ſit excellentior profeſſio, an Iuris Ciuilis, an Medicinæ.

QVAESTIO eſt an medicina nobilior atque pręſtantior ſit iure ciuili; Quod non. Arguitur primo ſic. Illa ſcientia quæ reddit homines magis honorabiles eſt nobilior. Ius ciuile eſt huiuſmodi, ergo, &c. Tenet conſequentia cum maiori, minor patet auctoritate Ciceronis dicentis officiorum primo. Ius ciuile ſemper in ſummo honore habitum fuiſſe, & hinc eſt, quod iuriſtæ dicunt, quod ſcholares iuris domini debeant appellari, profeſſores uero medicinę magiſtri. Secundo: illa ſcientia eſt alia præſtantior, quæ maximè archimatica eſt & principaliſſima inter omnes ſcientias, ſed ſcientia iuris quæ politica eſt, eſt huiuſmodi, ut primo ethicorum Ariſtoteles ponit in prohemio, ubi inquit, politicam pręcipere omnibus aliis artibus habet enim ſub ipſa pręcioſiſſimas diſciplinarum, ut militarem, rhetoricam, &c. præcipit enim & ordinat quales debent eſſe artes in ciuitate. Item quod ſcientiæ ſpeculatiuę legantur in ciuitatibus, & ita omnibus & practicis & ſpeculatiuis præcipit, quare &c. Tertio illa ſcientia eſt nobilior cuius finis eſt nobilior, ſed politicæ & iuris ciuilis eſt huiuſmodi, nam finis iuris ciuilis eſt facere hominem uirtuoſum, finis uero medicinæ eſt conſeruare hominem in ſuo eſſe, ſed eſſe uirtuoſum eſt nobilius quam in eſſe conſeruari, nam quando aliquid ad aliud comparatur, cuius oppoſitum melius eſt oppoſito alterius ipſum quoque melius eſt, vt tertio patet topico. ſed uirtuoſum comparatum ad conſeruari in eſſe eſt huiuſmodi, nam oppoſitum uirtuoſi eſt uicioſum quod deterius eſt oppoſito ipſius conſeruari in eſſe quod eſt mori, nam magis eſt eligendum mori quam eſſe uitioſum, ut quarto ethicorum patet, & iden uitiuſum deterius eſt, minus enim eligendum deterius eſt. ex tertio topicorum. Quarto: illa ſcientia eſt alia nobilior cuius ſubiectum nobilius eſt ſubiecto alterius, ut primo de anima colligitur. Sed ſubiectum iuris ciuilis eſt huiuſmodi, cum ſit homo ſanabilis ſecundum animam, qui nobilior eſt homine ſanabili ſecundum corpus. Quod tale ſit iuris ſubiectum patet ex legis diffinitione, quę cum ſit donum Dei ars eſt, & æqui, & ueri, præcipiens honeſtum prohibensque contrarium. Sicut enim uirtus ſalus eſt animę, ita uitium morbus eſt eiuſdem, unde punitiones in legibus ordinatę dicuntur medicinæ. Cum igitur finis legum ſit uirtus animæ, quæ ſalus eſt eius, erit ergo homo ſanabilis ſecundum animam eius ſubiectum.

In oppoſitum & pro parte uera arguitur primo ſic. Illa ſcientia eſt alia nobilior cuius finis eſt nobilior, ſed medicina eſt huiuſmodi, nam cum finis eius ſit hoīem in eſſe cōſeruare, politice uero finis eſt pacē in ciuitate inducere, & conſeruare. Conſtat autem ꝙ eſſe cum ſit ſubſtātia, eſt omni accidente nobilius ex ſeptimo metaphyſi. quare, &c. Secundo, illa ſcientia eſt nobilior alia quę habet modum procedendi nobiliorem, ut patet ex primo de anima, ubi Phyloſophus uult ſcientiam de anima excedere alias ſcientias non ſolum propter ſubiecti nobilitatem, ſed propter demonſtrationis certitudinem, medicina eſt huiuſmodi, nam ipſa utitur aliquando proceſſu, quia aliquando propter quid, & demonſtrando ſcit ſe demonſtrare, cuius oppoſitum contingit in iure cum ipſi innitantur auctoritatibus doctorum, ſi aliquando diſcurſu demonſtratiuo vtantur cum non intelligant ſe demonſtrare ſcire nullo modo poſſunt. Eſt enim ſcire per demonſtrationem intelligere. Et ſi arguitur ut Paul⁹ Eremita in ſuis prædicabilibus: diſcurſus quo iſti utuntur cum ſit demonſtratiuus, & demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire, aggenerabit ergo ſcientiam. Reſpondeo quòd bene eſt demonſtratiuus, & aggeneratiuus ſcientiæ, ſed in ſubiecto apto & diſpoſito per habitum dialecticæ qua iſti carent, & non in eis, ſed in eis ex tali diſcurſu generatur habitus quidam opinatiuus formidini

midini

midini permixtus qui longe ſcientia ignobilior eſt. Tertio, illa ſcientia quæ ſubalternatur ſcientiæ nobiliori eſt nobilior, medicina eſt huiuſmodi. ergo &c. tenet conſequentia cum maiori, quia ſubalternata recipit ſubiectum ſuum, & principia a ſubalternante, minor uero eſt per ſe nota, ſubalternatur enim medicina philoſophiæ naturali, ut in libello de ſenſu & ſenſato colligitur, cuius auctoritas tangitur in corpore quęſtionis. Ius ciuile uero politicæ. Conſtat autem ſcientiam naturalem politica eſſe longe præſtantiorem. Ipſa enim cœleſtia & glorioſa corpora contemplatur quantum ad eorum quidditatem. Quidditatem intellectiuę animæ ipſa ſola Deum cęteraſque intelligentias eſſe demonſtrat. Diuinus uero & primus phyloſophus recipit ab iſta hoc genus entium abſtractorum eſſe, ſine cuius cognitione de quidditate Dei, & cęterarũ intelligentiarum nihil contemplari poſſet. Quęſtio enim an eſt præcedit quæſtionem quid eſt, ipſaque omnium naturalium quę infra globũ lunę ſunt cauſas cognoſcere docet. Cũ igitur ſine ipſa naturali ſciētia, neq; Deus, neq; alię intelligentiæ cognoſci poſſunt, in quarum cognitione conſiſtit vera hominis fęlicitas, ad quam legum periti ex ſolo habitu legali peruenire non poſſunt, quoniam finis legalis poſitionis eſt fælicitas quædam circa conuiuere, & communicari ſecundum ciuilem conuerſationem, talis autem non eſt uera fęlicitas, ſed quædam fælicitas humanorum actuum, ut patet decimo ethicorum ubi Ariſtoteles fęlicitatem ponit in operatione ſpeculatiua, & ſpeculari ſic dicens. Inquantum autem protenditur ſpeculari & fęlicitas & quibus magis ineſt ſpeculari & fęlices eſſe. Secundum enim iſtam maxime Dijs aſsimilamur quorum fęlicitas in intellectione ſuarum eſſentiarum exiſtit, ut & eodem decimo colligitur. Hoc etiam probatur rationibus phyloſophi ibidem. primo ſic. Illa eſt uera fęlicitas actuum humanorum cuius operatio eſt minus admixta cõtrariis, ſed operatio ſpeculatiua quę eſt in naturali phyloſophia eſt talis reſpectu practicæ operationis & ciuilis. ergo fęlicitas quæ eſt ſecundum ſpeculationem, & contemplationem ueritatis, qualis eſt fęlicitas naturalis ſcientię eſt uera fęlicitas. conſequentia nota. maior etiam eſt manifeſta apud phyloſophum decimo & ſeptimo ethicorum in fine. minor eſt nota. intellectus ſpeculatiuus eſt ſimplex, & eius operatio ſimplex. Intellectus autem practicus & operatiuus circa extrinſeca agibilia non eſt ſimplex inquantũ talis. Confirmatur hæc ratio ſic. illa ſcientia eſt uerior fęlicitas, ad quam conſequendam homo eſt per ſe ſufficiens: non indigens extrinſeco adiutorio, ſed ad conſequēdam felicitatem ſpeculatiuę ſcientię homo eſt per ſe ſolum ſufficiens. Ad conſequendam fælicitatem politicam non eſt ſufficiens, immo multo indiges extrinſeco adiutorio, homo enim per ſe ſufficiens eſt ſpeculari ueritatem ſine adiutorio alterius. Ad conuerſationem autem politicã: & ad uirtutes morales exercendas, & ad iuſtitiam & leges exequendas non eſt per ſe ſufficiens: ut notum eſt, immo indiget multis adiutoriis, ſaltem indiget circa quos talia operetur & cum quibus committet in iuſtitia commutatiua, & quibus diſtribuat in diſtributiua, quare &c. Item illa eſt uera fęlicitas ſecundum quam eſt ſumma, & ſimplex delectatio intellectus humani, & ſumma perfectio eius, ſed talis eſt, ſpeculatio ueritatis quę eſt per habitus ſcientificos reſpectu practici politici. ergo fælicitas inuenta in naturali phyloſophia, quæ eſt ſpeculatio ueritatis, eſt uera fælicitas reſpectu fælicitatis politicę, conſequentia nota cum maiori, quia uerior fęlicitas in actibus humanis eſt, quæ eſt ſimplicior & ſecundum particulam nobiliorē hominis quę eſt intellectus ſpeculatiuus, ut patet ſexto ethicorum. capitulo de operatione ſcientię ad prudentiam, & ſapientiæ ad prudentiam, minor nota, quia fęlicitas in politicis eſt bona conuerſatio, & iuſta retributio circa contingentia in communicatione temporali, ſed fælicitas in ſpeculatiuis eſt ſpeculatio ueritatis & ſumma delectatio, circa quam non eſt labor, immo ſine labore, & ſine amiſſione contrarij continuo creſcit per quam homines ſunt fęlices, & ſumme delectantes: quoniam intellectus ſimplex eſt & obiectum ſimplex. ſ. ueritas ſcibilis & ęterna. Et propter hoc, quia Deus ſumme ſimplex eſt, una ſola & ſimplici gaudet delectatione quæ eſt infinita fęlicitas eius, ut dicit Ariſtoteles decimo ethicorum, capitulo ultimo. Ex quo ſequitur hominem æquiuoce dici de homine rationali & iuriſta non ſit homo niſi æquiuoce, cum iuriſta ultimo fine hominis ſit priuatus, & hoc eſt quod Auerrois dicit in prologo libri phyſicorum, quod homo ęquiuoce dicitur de homine perfecto per ſcientias ſpeculatiuas, & de homine ignorante eas, ſicut dicitur equiuoce de homine uero & pictn, politica uero conſeruationem ciuitatum intendit. Cõmune inquam bonum toti humano generi ut gratia exempli. pacem in ſingulis ciuitatibus, & hoc eſt quod d. Ariſt. de ea primo ethicorum. commune bonum uni uel pluribus ciuitatibus methodus quędam intendit. i. politica. Conſtat autem hoc longe imperfectius eſſe ſupranominatis, anima ſcilicet intellectiua, & alijs. Quarto arguitur ſic. illa ſcientia quę reddit homines magis honorabiliores eſt nobilior, medicina eſt huiuſmodi. ergo, &c. tenet conſequentia cum maiori, cuius enim effectus nobilior eſt, ipſum quoque nobilius eſt. minor declaratur. nam medicina ſemper in ſummo honore fuit, intantum quod ſapientiæ pars antiquiſſimis temporibus habebatur, dijsque primum inuentores ſuos aſſignauit & cælo dicauit. Vetuſtiſſimus enim ille Eſculapius, quoniam rudem adhuc & uulgarem hanc ſcientiam paulò ſubtilius excoluit in deorum numero receptus eſt, quem & filios machaonem & polidariũ, homerus uulneribus tantummodo ferro & medicamentis mederi ſolitos eſſe propoſuit. In ſecta uero empyrica quę in Sicilia cępit a Creonte Agrigentino multi fuerunt, qui etiam in magno precio habiti ſunt, ut Serapion Appollonius, & aliquanto poſt Eraclitus Tarentinus. Quid dicam de ſecta rationalium, qua ſummi phyloſophi claruerunt, ut Pithagoras, Empedocles, Democritus, diuinus ille Hippocrates Chous, Diocles, Chariſtius, Praſſagoras, Erophilus, Criſipus, Eraſiſtratus eius diſcipulus ex Ariſtotelis filia natus, Aſclepiades Themiſon. hi enim omnes ſicut Dij terreſtres habiti ſunt, unde Boetius in primo ſuę arithmeticæ de Pithagora ſic ait, a nullo aliter ſua dicta referente probari, niſi quia Pithagoras dicit. Si uellem ſingulorum laudes referre dies ad ſcribendum non ſufficeret. Huius medicinę rationalis ſcientiæ nobilitas etiam haberi poteſt ſi artis premia incipiamus referre: Heraſiſtratus Anthioco rege ſanato centum talentis donatus eſt a rege Ptolemeo filio eius. Antonius Muſſa diuo Auguſto Tirſo lactuce ſanato ſtatua aurea donatus eſt, Pollicretus ſanato Phallaride tyranno incredibili auri quantitate ab ipſo donatus eſt. Multos præterea medicos celeberrimosq;, ex his caſſius, carpitanos, aruncios, albutios, rubrios a 50. ſextertia annua mercede his fuere apud principes, hac arte fructuoſior nulla. hęc omnia quæ in iſta ratione tacta ſunt ex Plin. & Celſo. O Dij boni quo pacto poſſunt legulei nobiſcum de nobilitate contendere, cum ętate noſtra hanc artem conſtantiſſimam habeamus quæ olim antequam in ſcientiam redacta eſſet, inconſtans multum fuit, quam diuinus ille Galenus medicorum princeps & uir ſolertiſſimi ingenij Auicen. ut ſcripſit de eo Commentator tertio cæli. ex media phyloſophia auxerunt. Item quinto arguitur ſic. Illa notitia uel cognitio quę eſt de rebus indeterminatis uariabilibus & directiuo indigentibus eſt determinata, & irrationabilis & nullo modo ſcientifica eſſe poteſt. Notitia iuris ciuilis eſt huiuſmodi, ergo, &c. tenet conſequētia cum maiori quantum ad primam partem per Ariſtotelē quinto ethicorum dicentem, quod indeterminati regula debet eſſe indeterminata, dat exemplum de regula lesbię ædificationis quam oportuit eſſe plumbeam, & reddit cauſam ad figuram enim lapidis tranſmutatur, quia enim lapides illi lesbię erant diuerſiſſimi non poterant in rectam figurã redigi. Ideo eorum obliqua erat. Quantum ad ſecundam partem. ſ. quod non poſſit eſſe ſcientifica, patet, quia ſcientia eſt de immutabilibus, & æternis, & per conſequēs non eſt uariabilibus & indeterminatis, minor patet per Ariſtotelem eodem quinto ethicorum. ubi uult quod lex debet

uniuerſa-

uniuerſaliter poni & non particulariter. nam particularia infinita ſunt quę a nobis cognoſci non poſſunt, & quia eſt ipſa lex de actibus humanis, in quibus eſt impoſſibile uniuerſaliter uerum dicere, utile eſt in aliquo particulari caſu oppoſitum legis obſeruari. Ideo indiget lex directiuo in talibus caſibus particularibus, quę directio fit per iuſtum naturale, quod, ut ibi Ariſtoteles ponit, eandē habet potentiam ubique ex gratia, lex ponit ꝙ ſi qui peregrini muros ciuitatis aſcendunt pœna capitis puniantur, inuadentibus hoſtibus ciuitatem, peregrini muros aſcendunt & liberant ciuitatem ab hoſtibus, in iſto caſu lex obſeruari non debet, ſed iuſto naturali dirigitur, quod eſt, ꝙ liberantes patriam debent præmiari. Vnde leges uariantur ſecundum locorum commoditates, & ad libitum hominū. Leges enim Iuſtiniani in Gallia nihil ualēt. vnde aſſimilat eas Ariſtoteles in eodem quinto ethicorum. menſuris ſic dicens. Non enim æquales ubique uini & frumenti menſuræ, ſed ubi quidem emuntur maiores, ubi autem uendūtur minores. Similiter non naturalia & humana iuſta non eadē ubique, quia neque urbanitas. Idem Ariſtoteles eodē quinto. ubi ponit differentiam iuſti legalis & naturalis loquit ſic. Legale autem quod ex principio nihil differt ſic aliter, quando āt ponitur, differt: puta capram ſacrificare, ſed non duas oues. Et ſecundo metaphyſicæ inquit. Quantam uim habeat quod conſuetum eſt leges oſtendunt, in quibus ſabularia & puerilia magis quidem ualent cognitio eſt de eis propter conſuetudinem &c. Cum ergo medicina ſit ſcientia, ut & dictis & dicendis patebit, erit præſtantior & nobilior tali habitu non ſcientifico. ſ. legali, &c.

Pro deciſione iſtius dubii ponitur iſta concluſio. Medicina eſt ſcientia nobilis ualde naturali phyloſophię ſubalternata, quę in nobilitate iuri ciuili comparanda non eſt, cum iuris notitia non ſcientia proprie dici poteſt, ſed practica quędam notitia, nullam habens ad fœlicitatem munitam uiam, vt Ciceroni placuit. Hęc concluſio habet duas partes. Pro declaratione primę eſt notandum, ꝙ medicina dupliciter ſumitur. Vno modo pro habitu ſcientifico per demonſtrationem acquiſito, ſeu illa demonſtratio ſit quia, uel propter quid. ꝙ ſic ſumi poſſit nulli eſt dubium, poſſunt enim fieri & ſunt in medicina demonſtrationes a priori & a poſteriori, ut patet inſpicienti codices Gal. & Auic. Verum tamen eſt ꝙ ut plurimum procedit a poſteriori, ut etiam contingit in ſcientia naturali. Et ſic ſumendo medicinam ipſa eſt naturali ſcientiæ ſubalternata, a qua ſua accipit principia, nam naturalis principia ſanitatis & ægritudinis habet conſiderare, cum conſideret eius ſubiectū quod eſt corpus uiuum, habet etiam principia talis ſubiecti conſiderare. Illa autem quæ ſunt principia ſubiecti ſunt principia paſsionum eius. Et hoc eſt quod phyloſophus inquit in libello de ſenſu & ſenſato circa principium, plurimi medicorum qui ſcilicet magis phyloſophiæ artem medicinæ proſequūtur non ſolum experimentis utentes, ſed cauſas inquirentes incipiunt medicinalem conſiderationem a naturalibus. Iſtam medicinam habent medici rationales, qui ſcilicet ſunt boni phyloſophi naturales quibus honor maximus ab hominibus debet exhiberi. Sunt enim ſicut dij terreſtres. Vnde ſi Athenienſes Æſculapio pro herbarum cognitione ſtatuam erexerunt, templumque ei conſtituerūt, & pro Deo ipſum habuerunt. Si ciues Romani, ut Octauio Auguſto gratificarentur. Antonio Muſæ medico, cuius opera ex ancipiti morbo conualuerat, ſtatuam ære collato iuxta ſignum Æſculapii ſtatuerunt, quid nos rationalibus medicis, & præſertim ætate noſtra medicorum principi & integerrimo phyloſopho Gerardo Bolderio Veronenſi facere deberemus? certe toto terrarum orbe ipſius nomine ſtatua aurea dicari deberet. Secūdo ſumitur medicina pro habitu factiuo ex medicina primo modo ſumpta generatus, & ſic ſumendo eſt ars & non ſcientia proprie loquendo de ſcientia. nam ars & ſcientia ſunt habitus diſtincti, vt ſexto ethicorum ponit Ariſt. & iſta non medicina, ſed potius medicatiua dici debet. Neque mirum eſt ꝙ ab habitu tali ſcientifico talis ars generetur, cum ab eo ſumat maximas propoſitiones, quibus mediantibus artifex de ſingularibus ratiocinatur. Iſta eſt ars mechanica qua uel conſimili empyrici utuntur, dixi uel conſimili, quia eorum ars experimentis generatur, ut primo metaph. patet, & non ex habitu ſcientifico, & ut plurimum ars ſic generatur. Et iſti ſunt qui faciunt noſtram medicinam in uiliſſimo precio haberi, unde iſti ſunt ab urbibus expellendi, ſolo. ſ. experimento utentes, ſicut quondam Romani fecerunt, Plinio referente, & de iſta intellexit Auerrois colliget primo cum dicit, medicinam eſſe artem mechanicam auctoritate Ariſtotelis. Medicina autem primo modo ſumpta nullo modo ars mechanica dici debet, ſed uera ſcientia, quę etiam ſubiecto differt a medicina ſecūdo modo dicta cum illa fundetur in intellectu practico qui conſiliatiuus a phyloſopho ſexto ethicorum appellatur. prima uero in intellectu ſpeculatiuo ſicut omnes aliæ ſciētiæ, & propterea a phyloſopho ſcientificus appellatur. Sed tunc eſt difficultas quomodo ſcientia practica in intellectu ſpeculatiuo fundari poteſt. Reſpondeo ꝙ non inconuenit ſcientiam practicam in intellectu ſpeculatiuo fundari, neque ideo dicta eſt practica, quia in practico intellectu fundatur, ſed quia in praxim ordinatur. hæc pro magna parte accepta ſunt a pluſquam Commentatore primo techni. Ex quibus patet ſecunda pars concluſionis, ꝙ ſcilicet ius ciuile nullo modo noſtræ medicinę in nobilitate comparari poteſt, cum eius notitia non ſit ſcientia. Nam ſcientia eſt habitus demonſtratione acquiſitus, & ſcire eſt per demonſtrationem intelligere. Iſti autem iuriſtę non intelligunt per demonſtrationem, cum ipſi demonſtrationem penitus ignorent, nullo ergo modo ſcire poſſunt, & maxime iuriſconſulti huius temporis noſtræ dialecticæ omnino expertes, ſine qua, ut ſupra diximus, nihil ſciri poteſt. Vnde iſti innituntur auctoritatibus priſcorum iuriſconſultorum, & dicta eorum ſunt voluntaria. Lex enim eſt uoluntarie poſita, ut primo cœli dicit Ariſt. Vnde ſtatuarij potius quam iuriſconſulti debent appellari. Priſci uero non proprie iuriſconſulti appellati ſunt, ſed iuris conditores & lege. Iuris enim conſulti & legum interpretes. Priſci dico legum conditores fuerunt philoſophi ex media phyloſophia leges haurientes qui politicam artificialiter acquirebant. Prius enim logicam addiſcebant quæ neceſſaria politico eſt. unde primo ethicorum dubitat phyloſophus nunquid moralis debeat uti proceſſu quia, uel proceſſu propter quid, & ſic logica omni parti moralis phyloſophiæ eſt neceſſaria. Poſt acquiſitionem moralis ſcientiæ, vt perficerentur naturalem phyloſophiam addiſcebāt, ſine enim ſcientia naturali, & maxime ſine ſcientia de anima moralis phyloſophus nihil perfecte intelligere poteſt, immo ueluti bellua eſt, unuſquiſque enim ſeipſum cognoſcere debet. [illegible] quod in templo oracij Apollinis aureis literis inſcriptum erat, quod ſine animę cognitione minime fieri poteſt. Ex acquiſitione naturalis phyloſophię fit acquiſitio uirtutum omnium, ut clare Themiſtius declarat in prologo de phyſica auditione, & Commentator in prologo eiuſdem libri. Sed ad præſens ſufficit de iuſtitia hoc explanare, circa quam maxime uerſatus ius ciuile, quæ iuſtitia præclariſſima uirtutum eſt, & neque heſperus, neque lucifer ita admirabilis, ut dicit Ariſt. quinto ethicorum. Pro cuius explanatione audi uerba Themiſtij quæ ſequuntur. Themiſtius uidetur enim ad uirtutes actiuas adipiſcendas ſcientia naturalis maximum habere momentum primum ad iuſtitiam, quando quidem elementa & reliquas partes orbis uniuerſi, & ſibi inuicem cedere, & ſuum amare quæque ordinem, æqualitatemq. ſeruare geometricam plane perſpicimus, unde ab auaritia & poſſidendi libidine nos faciet abhorrentes, ꝙ autem nihil perfecte moralis, & conſequenter iuriſtę intelligere ualeant, ſine ſcientia de anima. hoc idem Themiſtius in prologo libri de anima pulchre declarat dicens. At in ea ſcientia quę ad animam pertinet, bonum utrunque reperies, & conſtantiam demonſtrandi, & naturę nobilitatē, conſtantiam ea ratione ꝙ aliæ ſcientiæ ab hac ſcientia ſuā conſtantiam, & certitudinem reponunt. Nobilitatem idcirco, quia cæteris rebus quibus formatur mundus ingenium animæ fere antiſtat, quidnam illa admirabilius eſſe

poteſt, atque diuinius. una enim cognitio animę ad notitiam pertinet omnium rerum ad eamque magnum, atque incredibile habet momentum. Nulla enim pars phyloſophię eſt, cui hæc non præſeruiat, cui non ſit quam commodiſsima, ac uirtutes quidem negocioſas actuoſaſque facilius conſequemur, ſi ſubſtantiam, atque uim animæ cuius illæ ſeu decora quędam honeſtamentaque ſunt habuerimus perſectam, & cognitam. naturę uero atque mundi contemplatores exploratoreſque qui eſſe poterimus ſi nobis ignorabitur ea natura quę fons, atque initium ſit omnium motuum: ſortaſſe & corporum omnium, prę ſertim animalium atque plantarum, & hoc eſt quod phyloſophus inquit in prologo de anima, ꝙ ſcientia de anima omnes alias excedit in nobilitate ſubiecti, & in demonſtrationis certitudine, eiuſque cognitio ad ueritatem omnem proficere uidetur. Et tales fuerunt antiqui phyloſophantes, quis. n. ſuis Athenienſibus leges inſtituit, niſi Solon unus ex ſeptē Gręcię ſapientibus? quis ſuis Stagyritis leges compoſuit, niſi Ariſtoteles? Iſti igitur ſunt ſummo honore proſequendi, non tantum propter politicam, quantum propter naturalem, & diuinam eorum phyloſophiam, quæ longe pręſtantior eſt politica, & iſtorum legalis notitia eſt ſcientia ignobilior etiam, ut puto, medicina noſtra rationali, propter rationes ſupra tactas. Concluſio autem maxime uerificatur de legali notitia qua pleni ſunt codices Iuſtiniani, cuius dicta & multorum iuriſconſultorum, quorum dicta ipſe aggregauit, ſunt multis mendacijs plena. Contra quos Cicero loquitur in pleriſque locis, & maxime in ea oratione quam habuit contra Seruium Sulpitium pro Lucio Murena, vbi ſic inquit. Quod quidem Serui Sulpiti ius ciuile didiciſti, nō dicam operam perdidiſti, ſed illud dicā nullam eſſe in illa diſciplina munitam ad conſulatum uiā. Et paucis interpoſitis dicit. In tam enim tenui ſcientia nulla dignitas eſſe poteſt. Res enim ſunt paruę prope in ſingulis literis atque interpretationibus uerborum occupatę, ut in lege ſi. ff. Si quadrupe. uerba textus, mulam equus olfecit. uerba gloſæ. olſecit, ideſt naſum ad culum poſuit. o mirabilis interpretatio. Item exponentes quid nomine fæni importatur inquiunt. Nota ꝙ fænum eſt herba ſicca. Infinitis ſimilibus ſunt plena, quæ ſcriptura digna nō ſunt. Sed hæc ſufficiant pro explanatione ſupradictorum uerborum Ciceronis. Poſtea ſubdit Cicero. Nam cum per multa præclare legibus eſſent conſtituta ea iuriſconſultorum ingenijs pleraqꝫ corrupta atque deprauata ſunt. Et parum poſt ſubdit. Itaque ut dixi dignitas conſularis in illa ſcientia nunquam fuit quę tota ex rebus fictis commētitijſque conſtaret, fraudis & ſtultitię pleniſsima. Sapiens enim nemo poteſt exiſtimari in ea prudentia quæ neque extra Romam uſquam, neque Romæ rebus prolatis quicquam ualet. Et ſubdit. Itaque ſi mihi homini uehementer occupato ſtomachum moueritis, triduo me iuriſconſultū eſſe profitebor. Iſta uerba Ciceronis non induximus, ut per ea tanquam per locum ab auctoritate uelimus arguere, ſed quia in eis uerisſimę rationes ſunt propoſitum concludentes. Ex quo ſequitur ꝙ ſi Medicus non eſt maioris ualoris quam obſtetria, ut. C. communia. de legatis. l. ſi duobus. Exiſtimatur enim a Iuſtiniano ſolidis 60. ſicut obſtetrix iuriſconſulti temporis huius, qui uerius ſtatutorum interpretes legulæi uerborum uenditores appellantur, cum non ſint maioris ualoris pręconibus: ſunt enim ipſi noſtrorum phyloſophorum pręcones, ſolidis duobus ſicut, & pręcones exiſtimari merentur. Ex iſtis patet reſponſio ad argumenta ſupra adducta. Ad primum dicitur ꝙ Cicero intellexit de iure ciuili artificialiter acquiſito, quo iuriſtę temporis huius carent. Et dico ꝙ talis politica nobiliſsima eſt inter omnes ſcientias actiuas, & hoc intellexit Ariſt. primo ethicorum, ut tangitur in ſecundo articulo ad partem negatiuam, non autem eſt nobilior omnibus ſpeculatiuis, neque factiuis, quia non noſtra Medicina rationali, neque naturali philoſophia & diuina quę bonum totius uniuerſi conſiderat, Deum ſcilicet. Et cum dicitur in ſecundo argu. ꝙ ipſa eſt archi. reſpectu omnium, dico quòd ipſa archi. reſpectu mecha. & quantum ad uſum & quantum ad determinationem actus, utitur enim fabrili, determinatque eius actum, ut ꝙ talem faciat cultellum, ſpeculatiuis uero præcipit quantum ad uſum tantum & non quantum ad actus determinationem. Poteſt enim bene pręcipere ꝙ legantur ſcientiæ mathem. & diuinæ, ſed non determinare eorum actum, non enim præcipit politicus geometrę, quid de triangulo concludat, hoc enim ſubiacet humanę uoluntati, ſed dependet ex ipſa rerum ratione, & ideo dicit phyloſophus ꝙ politica ordinat quas diſciplinarum debitum eſt eſſe in ciuitate, & quis quam debeat addiſcere, & uſq. ad quod tempus. Et quia penes actus elicitos attenditur nobilitas ſcientiæ, & non penes actus imperatos, elicitus autem præſtantior eſt in ſpeculatiuis quam in politica, & hoc eſt quod phyloſophus ſexto ethi. inquit. Sapientia honorabiliſsimarum eſt. Inconueniens enim ſi quis ſcientiam politicam, uel prudentiam ſtudioſiſsimam exiſtimat eſſe. Ex quo patet ꝙ medicinę profeſſores domini merentur dici, iuriſtę uero pręcones. Ad tertium dicitur ꝙ licet uirtus ſit magis eligenda ipſo eſſe, & uiuere in genere moris, in genere enim moris eligibilius eſt mori quam turpiter uiuere, dignus enim eſt maiori laude qui propter uirtutem moritur quam qui inhoneſte uiuit. In genere uero naturæ eſt totum oppoſitum, quia in illo genere eligibilius eſt eſſe & uiuere quam uirtus, cū unum ſit ſubſtantia, aliud uero accidens, cum ergo unicuique ſit magis eſſentiale genus naturæ quam genus moris, ſequitur ꝙ ſimpliciter ſit melius eſſe & uiuere, quod eſt finis medicinæ, quam uirtuoſum eſſe quod eſt finis legis; Ad quartum dicitur ꝙ ſubiectum iuris ciuilis eſt uirtus per uoluntariam inſtitutionem acquiſibilis, uel conſeruabilis, ſubiectum uero medicinæ eſt corpus humanum, intelligendo per corpus humanum non ſolum alteram partem compoſiti, ſed ipſum totum. Sanitas enim & ægritudo nō fundantur, niſi in uiuente, ut diximus ſupra ex ſententia Ariſt. in libro de ſenſu & ſenſa. & hoc idem dicitur in primo meta. ſanatur enim Callias & Socrates &c. Cor ſtat autē ꝙ homo nobilioris eſt uirtutis. Item homo ſanabilis & in eſſe conſeruabilis includit eſſe animæ, cum idem ſit eſſe utriuſque, corporis ſcilicet & animæ, eſſe autem animę nobilius eſt quocunque eius accidente, quare &c. Dicamus ergo cum Sacroſancta Romana Eccleſia, ꝙ medicina nobilior eſt iure ciuili, quia illa ſcientia quę commendatur ab eccleſia eſt dignior non commendata, nam ut Apoſtolus dicit, non qui ſeipſum commendat ille probatus eſt, ſed quem dominus commendauit, medicina eſt huiuſmodi, ut patet eccleſiaſt. 36. cap. ubi dicitur. Honora medicum propter neceſsitatem, creauit enim eum altiſsimus. Nunquam autem in ſacris literis inuenitur ius ciuile commendatum &c. Et ſic eſt finis huius quęſtionis in qua meliores, ut potui rationes adduxi ſecundum ꝙ natura materiæ requireret. Diſciplinati enim eſt in tantam certitudinem inquirere inquantum rei natura recipit, proximum enim uidetur mathe. perſuadentem acceptare, & rhetoricum demonſtrationes expetere, ut ethi. patet. Iſtam quęſtionem compilaui ego Nicolaus Vernias Theatinus in celeberrimo gymnaſio Patauino, dum publice ordinarie phyloſophiam legerem, quarto Calen. Martij. 1482.

F I N I S.

INDEX REFERTISSIMVS
AC FACILISSIMVS QVATRIPARTITA SERIAE DISPOSITVS, VT SVB OCVLIS OMNIA CLAREANT.

In prima quarum aſpiciuntur tractatuum capitumq́ue omnium rubricæ ac materiæ. In ſecunda dubia occurrentia tam Commentatoris quam autoris per librorum ordinem. In tertia concluſiones omnes tam principales quam annexæ. In quarta omnia notatu digna, & etiã quæſtiones tam principales quam inſurgentes, per abecedarij ordinem.

Index primus tractatuum & capitum.

RVBRICAE PRIMI LIBRI.

PRoemium diuiſioq́. Tract. I. fol. 1.
De principijs communibus omnium rerum naturalium. Tract. II. fol. 26.b
Deſtructio opinionum conſentientium concluſioni Parmenidis & Meliſsi. 48.a
Contradictio concluſioni eius ex propoſitionibus quas poſuit in ſyllogiſmo ſuo. 54.a
Ponuntur & reprobantur falſæ opiniones antiquorum naturaliter loquentium de principijs rerum naturalium. 60.d
De principijs in generali, in quo ſecundum ueritatem perſcrutatur qualia, quot, quæ, & quo ſunt principia. Tract. III. 72.c
Qualia ſunt principia. cap. I. ibid.
De numero principiorum motuum & corporum phyloſophicorum. cap. II. 81.d
Quomodo prædicta tria, ſcilicet materia, forma & priuatio ſunt principia. cap. III. 93.c
Quomodo ſunt neceſſaria prędicta. 95.c
De principijs in ſpeciali, ſcilicet materia, priuatione, & forma. Tract. IIII. 106.c
De principio materiali. cap. I. ibid.
Docet ſoluere rationes antiquorum circa materiam. 110.a
Declarat naturam & neceſsitatem priuationis cum aliquali determinatione de forma. cap. II. 117.a

RVBRICAE SECVNDI LIBRI.

DE his quæ ſunt fundamenta, & principia naturalis ſcientiæ, quid ſit natura, & quid habens naturam, & quid ſecundũ naturam. Tract. primi. cap. I. 129.c
De quibus dicitur natura. cap. II. 147.a
Qualiter & de quibus conſiderat naturalis. Tract. II. 154.a
De differentia inter conſiderationem phyſici, & mathematici. cap. I. ibid.
Ad phyſicum pertinet conſiderare de materia & forma. cap. II. fol. 159.d
De cauſis per ſe rerum naturalium. Tract. III. 168.d
De generibus cauſarum. cap. I. ibid.
De modis cauſarum, & eſt totaliter nariatiuum. cap. II. 176.a
De cauſis per accidẽs, ſcilicet de caſu & fortuna. Tract. IIII. 178.d
De ſcientiis antiquorum. cap. I. ibid.
De caſu & fortuna, quid utrunque eorum ſit. cap. II. 185.d
De differentia inter caſum & fortunam. cap. III. 198.c
Ad quod genus cauſę caſus & fortuna reducantur. cap. IIII. fol. 204.d
Oportet naturalem cognoſcere quodlibet genus cauſæ. Tract. V. fol. 206.d
Natura agit propter finem. Et in rebus naturalibus neceſsitas eſt ex fine. Tract. VI. 214.d
Natura agit propter finem. cap. I. ibid.
In rebus naturalibus neceſsitas principaliter eſt ex fine. cap. II. fol. 227.d

RVBRICAE TERTII LIBRI.

DE prima paſsione corporis naturalis, & de quadam proprietate intrinſeca illius paſsionis, uidelicet de infinito. Tract. I. 235.c
Quid ſit motus, remouendo dicta antiquorum. cap. II. 258.c
Soluuntur dubitationes de motu. cap. III. 265.a
De infinito an & quomodo ſit. Tract. II. 274.a
De ſententiis antiquorum. cap. I. ibid.
Rationes probantes & diſputantes infinitatem eſſe. cap. II. 282.d
Per rationes phyſicas declaratur quod nullum corpus ſenſibile eſt actu infinitum. cap. III. 293.a
Quomodo infinitum eſt, & quomodo non eſt, & quid infinitum eſt. cap. IIII. 312.a
Aſsignatur cauſa infinitatis in rebus, & finitatis. cap. V. 337.b
Soluuntur rationes probantes infinitum eſſe. cap. VI. 346.c

RVBRICAE QVARTI LIBRI.

DE loco uacuo, & tempore. De loco, an locus ſit, & quomodo eſt, & quid eſt. Tract. I. 350.c
An locus ſit. cap. 1. ibid.
Quid ſit locus. cap. 2. 363.d
De modis eſſendi alicuius in aliquo. cap. 3. 372.d
Suppoſitiones de loco, & quędam preambula neceſſaria ad inquiſitionem diffinitionis loci. cap. 4. 382.a
Inueſtigatur & concluditur diffinitio loci. cap. 5. 388.a
Qualiter corpora diuerſimode ſint in loco. cap. 6. 413.d
Ex diffinitione inueſtigata ſoluuntur dubitationes contingentes circa locum. cap. 7. 429.a
De uacuo utrum eſt, & quid eſt, & quale, ſeu quomodo eſt, ſi eſt. Tract. II. cap. 1. 439.b
Ponuntur & deſtruuntur ſignificationes uacui. cap. 2. 442.a
Rationibus acceptis ex parte motus declaratur uacuum non eſſe. cap. 3. 449.b
Ex parte uelocitatis & tarditatis in motu, & etiam ex parte naturę uacui probatur uacuum non eſſe. cap. 4. 461.c
Improbatur opinio ponentium uacuum imbibitum corporibus & penetrans illa. cap. 5. 485.b
Deſtruit radicem opinionis ponentium uacuum imbibitum corporibus. Secunda pars capituli. 489.b
De tempore ſi eſt, quid eſt, & quomodo eſt. Tract. III. cap. 1. 501.c
Quid eſt tempus. cap. 2. 509.a
Soluuntur dubitationes prius motę de eſſe temporis & inſtantis. cap. 3 553.d
Aſsignantur rationes eorum quæ dicuntur de tempore. cap. 4. fol. 566.c
Determinat quæ ſunt & quæ non ſunt ęqualiter in tempore, vt in menſura. cap. 5. 575.a
De his quę ſunt in tempore ei intrinſeca ſicut partes & paſsiones, uel continuatiua partium temporis. cap. 6. 589.c
De tempore determinatur per comparationem ad illa quorum tempus eſt cauſa. cap. 7. 595.c
De tempore in comparatione ad ſuam cauſam, ſcilicet in comparatione ad animam. cap. 8. 599.c

I N D E X.

RVBRICAE QVINTI LIBRI.

DE proprietatibus paſſionum motus. De diuiſione motus in ſuas partes ſubiectiuas, & de diuerſitate ſpecierum motus. Tract. I. 612.e
Diſtinguit illa quę eſſentialiter attribuuntur motui ab his quę attribuuntur motui per accidens. cap. 1. ibid.
Mutatio diſtinguitur in ſuas partes & ſpecies, & quomodo motus diſtinguitur ab aliis mutationibus. cap. 2. 614.a
Quę mutatio eſt motus, & quę non, ſecunda pars capituli. 628.a
In quibus prædicamentis eſt motus, & in quibus non, & de diuerſitate ſpecierum motus. cap. 3. 632.d. & 651.b
De unitate motus. Tract. II. cap. 1. 665.a
De unitate motus. cap. 5. 665.b
De contrarietate motuum & quietum. Tract. III. 685.a
De contrarietate motus ad motum. cap. 1. ibid.
De contrarietate motus ad quietem, & quietum adinuicem. cap. 2. 694.c
Mouentur & ſoluuntur dubitationes circa contrarietatem motuum & quietum. cap. 3. 699.b

RVBRICAE SEXTI LIBRI.

DE partibilitate & continuitate motus, & annexorum motuum. Tract. I. 709.b
Nec magnitudo, nec tempus componitur ex indiuiſibilibus. ca. 2. fol. 732.a
Magnitudo & tempus ſibiinuicem conſequuntur quantum ad finitatem & infinitatem. cap. 3. 744.d
Inſtans copulans partes temporis eſt ſimpliciter indiuiſibile, & q in inſtanti nec eſt motus nec quies. cap. 4. 753.d
De diuiſibilitate mobilis, motus, & quietis, & de ordine aliorum quæ ſunt in motu. Tract. II. cap. 1. 762.c
De ordine mutatorum eſſe quantum ad eorum terminum, & menſuram, & quantum ad habitudinem eorum inter ſe. cap. 2. fol. 778.b
De ordine ipſius moueri ad mutatum eſſe, & econuerſo. cap. 3. fol. 784.b
De finitate & infinitate motus, & concurrentium ad motum. cap. 4. 797.c
De diuiſione quietis & ſtatus qui eſt motus in quiete. cap. 5. fol. 805.a
Ponuntur & ſoluuntur rationes antiquorum errantium circa motum. Tract. III. cap. 1. 806.b
Indiuiſibile non mouetur per ſe, ſed tamen per accidens poteſt moueri. cap. 2. 817.c

RVBRICAE SEPTIMI LIBRI.

DE Motuum comparatione ad motorem. Tractatus primus. cap. 1. 825.a
Eſt deuenire ad primum motum in loco quod mouetur a motore in ipſo, ſeu a motore intrinſeco. cap. 2. 844.d
Proximum mouens effectiue & motum ſunt ſimul. Tract. II. cap. 1. 857.d
Solum ad qualitates ſenſibiles fit per ſe alteratio. cap. 2. 873.d
De comparatione motuum adinuicem. Tractatus tertius. cap. 1. fol. 893.a
De motibus reſpectu ſuorum motorum. cap. 2. 919.a

RVBRICAE OCTAVI LIBRI.

DE æternitate & infinitate motus. Tractatus primus. cap. 1. fol. 928.d
Ponuntur & ſoluuntur rationes quę uidentur deſtruere æternitatem motus. cap. 2. 661.d
Immobilitas primi motoris declaratur. Tract. ſecundus. cap. 1. fol. 668.a
Omne quod mouetur, mouetur ab alio. cap. 2. 983.d
Diuiſiones mouentium. cap. 3. 1003.b
In mouentibus ſe eſt deuenire ad primum mouens immobile per ſe. cap. 4. 1014.b
Primum mouens eſt ſimpliciter immobile. cap. 5. 1026.d
Motus localis eſt primus motuum. Tract. tertius. cap. 1. 1045.d
Declaratur quis motus non poteſt eſſe continuus & ęternus. cap. 2. 1052.c
Oſtenditur quis motus localis eſt primus motuum. cap. 3. fol. 1090.c
De impartibilitate primi motoris. Tract. quartus. 1101.d

Finiunt rubricæ tractatuum & capitum.

INCIPIT INDEX DVBIORVM QVAE IN HOC opere pertractantur.

Dubia primi libri.

VTrum ad perfectam notitiam habendam de aliquo cauſato oporteat precognoſcere omnes cauſas. fol. 7.a
Vtrum eadem ſint notiora uobis & naturæ. 9.c
Vtrum in ſcientia naturali ſit duplex proceſſus, unus ab effectu ad cauſam, alius econuerſo. 11.a
Vtrum miata compoſita ex elementis ſint nobis prius nota. fol. 14.a
Vtrum illud quod ſignificatur per nomen diffiniti ſit notius illo quod ſignificat diffinitio. 14.d
Vtrum ſpecies componatur ex genere & differentia tanquam ex cauſis. 15.a
Vtrum genus componatur ex ſuis ſpeciebus. 19.d
Vtrum magis uniuerſalia ſint nobis prius nota quam minus uniuerſalia. 21.c
Vtrum artifex communis habeat arguere contra negantes ſua principia. 28.b
Vtrum naturalis habeat ſupponere motum eſſe. 30.d
Vtrū ens dicatur multipliciter ut de decem prædicamentis. 32.c.
Vtrum ens dicatur de decem prędicamentis æquiuoce. 33.a
Vtrum quantitas ſit genus infiniti. 34.b
Vtrum punctus, linea, ſuperficies, diſtinguantur a corpore. 34.d
Vtrum ſubſtantia & quantitas realiter diſtinguantur. 41.b
Vtrum omnes partes ſimul ſumptę ſint idem quod totum. 44.d
Vtrum quieſcente toto continuo poſsit pars moueri ſecundum locum. 51.a
Vtrum diffiniens & diffinitum reſpectu eiuſdem ſint idem. 57.b
Vtrum ſit dare minimum naturale. 68.b
Vtrum omne quod generatur generetur ex ſuo contrario. 78.d
Vtrum prima principia ſemper maneant. 84.a
Vtrum ſequatur, duæ ſunt contrarietates, ergo duę ſunt naturæ eis ſubiectæ. 90.c
Vtrum materia prima ſit aliquid in actu habens formam. 96.a
Vtrum illud ex quo aliquid generatur ſit ens, uel non ens. 99.c
Vtrum materia prima appetat ſui corruptionem. 121.c
Vtrum priuatio poſsit eſſe cauſa appetitus materiæ cum ſit non ens. 120.b
Vtrum materia prima per accidens ſit corruptibilis ratione priuationis. 124.d
Vtrum materia prima generetur. 126.b
Vtrum una materia prima diſtinguatur ab alia per formam. fol. 126.b
Vtrum omnium generabilium & corruptibilium materia poſitiua ſit eadem. 126.b

Dubia ſecundi libri.

VTrum ad hoc q motus ſit naturalis ſufficit q motus habeat in ſe principium motus. 136.a
Vtrum corpus ſimplex alteret ſe per ſe. 133.c
Vtrum naturalia differant ab artificialibus. 133.d
Vtrum hęc ſit uera, medicus per ſe ſanat ſeipſum. 139.a
Vtrum diffinitio naturæ ſit bene data. 139.b
Vtrum compoſitum ſit dignius habere hoc nomen ſubſtantia quam forma. 143.b
Vtrum naturam eſſe poſsit demonſtrari. 146.a
Vtrum pura priuatio formæ poſsit dici forma & natura. 153.d
Vtrum ſcientia naturalis in conſiderando ſit ſimilis arti in operando. 161.c
Vtrum materia eſt ad aliquid. 163.b

Vtrum

Vtrum in alia & in alia ſpecie ſit alia & alia materia. ibid.
Vtum cauſæ ſibiinuicem ſint cauſę. 172.a
Vtrum gubernator nauis per ſui abſentiam ſit cauſa ſubuerſionis nauis. 171.b
Vtrum præmiſſę ſint cauſę in genere cauſę materialis uel non, concluſionis. 175.a
Vtrum illud quod inuenitur ex eo ꝙ eſt caſus inueniatur a caſu. fol. 180.a
Vtrum caſus & fortuna habeant eſſe ſolum in minori parte. fol. 187.a
Vtrum contingens æqualiter reperiatur in potentiis actiuis. fol. 190.a
Vtrum reperiatur in potentiis paſsiuis. ibid.
Vtrum aliquid ſit neceſſarium reſpectu unius, & poſsibile in maiori parte reſpectu alterius, & poſsibile in pauciori reſpectu tertii. ibid.
Vtrum uoluntas poſsit in effectus contrarios. 191.b
Vtrum id quod ſit a caſu ſit natum euenire per ſe ab alia cauſa. fol. 203.d
Vtrum caſus poſsit eſſe ubi proprius effectus intentus euenit. ibidem.
Vtrum caſus & fortuna ſint cauſæ indeterminatæ. 205.b
Vtrum araneæ faciant telam, & hyrundo nidum per naturā uel alia uirtute. 222.a
Vtrum monſtra ſint producta a caſu. 224.b
Vtrum neceſsitas in naturalibus ſit ſimpliciter uel ex ſuppoſitione. 230.b
Vtrum mors, corruptio, & potentia ad non eſſe ſint ex materia. fol. 231.b

Dubia tertii libri.

Vtrum ignorato motu neceſſe ſit ignorare naturam. 236.b
Vtrum ens diuidatur in ens in potentia & ens in actu. fol. 238.a
Vtrum motus reperiatur in pluribus uno prædicamento. 242.b
Vtrum cuilibet parti ſenſibili temporis correſpondeat para ſenſibilis rei acquiſitæ per motum. 248.b
Vtrum potentiarum ad contraria ſit idem ſubiectum. 252.a
Vtrum potentiæ ad contraria ſint eędem. ibid.
Vtrum mouens naturale in mouendo moueatur. 263.b
Vtrum una & eadem res poſsit habere plures diffinitiones. fol. 266.a
Vtrum motus aſcenſus & deſcenſus ſit idem motus. 266.d
Vtrum agere quod eſt actio motoris, & agi quod eſt actio motus ſint eadem uel diuerſa. 267.b
Vtrum ambo, ſcilicet agere, & pati ſint in agente uel patiente. fol. 271.a
Vtrum actio & paſsio ſint idem motus. 271.a
Vtrum actio ſit in agente uel patiente. ibid.
Vtrum omnis numerus poſsit eſſe actus numeratus. 292.d
Vtrum idem ſit locus numero totius & partis. 305.a
Quid phyloſophus intelligat per differentias loci. 308.d
Vtrum magnitudini ſecundum ꝙ eſt in materia repugnet creſcere in infinitum. 324.a
Vtrum magnitudo poſsit diminui in infinitum. 324.a
Vtrum diuiſio magnitudinis ſit ratione materię. 324.b
Vtrum ſubiectum recipiens infinitatem ſit materia. 335.b
Vtrum numerus ſit forma uel habens formam. 336.a

Dubia quarti libri.

Vtrum idem locus numero recipiat ſucceſsionem corporum. 352.c
Vtrum ſurſum & deorſum ſint ſpecies loci. 355.a
Vtrum locus ad quem fertur ignis ſit ſimpliciter ſurſum. fol. 355.b
Vtrum locus ignis & locus terrę maxime diſtent. ibid.
Vtrum naturalis & mathem. conſiderent de eiſdem dimenſionibus. 356.b
Vtrum ſurſum & deorſum diſtinguantur ſolum ſecundum ꝙ ſunt partes. 357.c
Vtrum ponentes mundū generari habent dicere quòd Ariſt. &c. fol. 358.c
Vtrum locus ſit ſeparabilis a locato. 369.a.b
Vtrum locus ſemper moueatur ad motum ſui ſubiecti. fol. 371.d
Vtrum aliquid ſit in ſeipſo primo. 379.c
Vtrum materia ſit ſeparabilis a re cuius eſt materia. 383.a
Vtrum locus ſit ultimum corporis continui. 400.a
Vtrum locus ſit ſola ſuperficies. ibid.
Vtrum locus ſit immobilis. 407.c
Vtrum ſuprema ſphæra ſit in loco uel non. 415.a
Vtrum ſuprema ſphæra ſit in loco per accidens. 424.a
Vtrum ſuprema ſphęra ſit in loco per centrum. 426.a
Vtrum locus naturalis terræ ſit ſuperficies concaua totius aquæ, & ſic de aliis elementis. 427.c
Vtrum locatum ſit naturaliter in loco per uirtutem conſeruatiuam influxam a cęlo. 451.c
Vtrum illa propoſitio ſit uera, qualis eſt proportio medii ad medium in ſpiſsitudine &c. 465.b
Vtrum corpora ſimplicia grauia poſsint moueri in uacuo. fol. 472.b
Vtrum quantitas ſeparata ab omni qualitate poſsit reſiſtere alteri corpori. 474.b
Vtrum corpus mixtum poſsit moueri in uacuo. 476.a
Vtrum animal poſsit moueri in uacuo motu progreſsiuo. fol. 477.d
Vtrum medium poſsit eſſe ſubtilius alio in quacunque proportione. 479.d
Vtrum rarefactio terminetur ad maioritatem, ſiue extenſionem maiorem. 488.b
Vtrum rarefactio & condenſatio ſint oppoſita. 488.b
Vtrum ex raro poſsit fieri denſum, & econuerſo. 497.c
Vtrum rarefactio ſit motus ad quantitatem. ibid.
Vtrum tempus habeat eſſe. 505.d
Vtrum inſtans poſsit corrumpi. ibid.
Vtrom ſequatur, plures ſunt cęli, ergo plura ſunt tempora. fol. 511.b
Vtrum tempus comprehendatur per ſenſum. 517.b
Vtrum tempus ſit motus cęli. 529.c
Vtrum tempus ſit conſequens motum. 529.d
Vtrum tempus ſit numerus motus. 530.d
Vtrum ſit aliqua duratio carens priori & poſteriori. 535.b
Vtrum quodlibet tempus habeat ſuam propriam durationem. fol. 535.b
Vtrum tempus ſit quantitas inherens immediate ipſi motui. ibidem.
Vtrum aliqua quantitas continua poſsit menſurari. 544.a
Vtrum ad eſſe ſucceſsiui ſufficit ꝙ indiuiſibile continuans eius partes habeat eſſe. 546.a
Vtrum inſtans copulet partes temporis, ſcilicet præteritum & futurum. 546.b
Vtrum inſtans maneat idem in tempore aut non. 548.a
Vtrum aliquod inſtans maneat idem in toto tempore. fol. 563.b
Vtrum in tempore inueniatur minimum aliquo modo. fol. 568.a
Vtrum omne quod eſt in tempore excedatur a tempore. fol. 580.b
Vtrum tempus ſit per ſe cauſa corruptionis. 581.a
Vtrum non ens ſit in tempore. 589.a
Vtrum finis & principium reſpectu eiuſdem ſint oppoſita. fol. 594.b
Dubitatur quare tempus magis diffinitum eſt per continuū q̄ ā diſcretum. 607.b
Vtrum tempus ſit idem ubique. 610.d

Dubia quinti libri.

Vtrum totum debeat dici moueri per hoc ꝙ aliqua eius pars mouetur. 614.c

Vtrum quilibet motus habeat proprium ſubiectum diſtinctum a ſubiecto cuiuslibet alterius motus. 615.a
Vtrum formæ ad quas eſt motus ſint motus. 620.a
Vtrum medium componatur ex extremis. 623.d
Vtrum ſpecies mutationis quas phyloſophus diſtinguit ſint oppoſitæ. 626.b
Vtrum ſubiectum generationis generetur. 631.a
Vtrum prima materia moueatur. 631.a
Vtrum mutatio quę eſt a priuatione in habitum, uel econuerſo ſit motus. 632.a
Vtrum ratio Comment. per quam probat quòd motus eſt eiuſdem generis cum termino ad quem ualeat. 634.a
Vtrum potentia ſubiectiua quę recipit motum & terminum motus ſit in eodem genere. 635.a
Vtrum ſubſtantiæ ſit contrarium. 636.b
Vtrum alicui acquiritur relatio, & nulla forma abſoluta. fol. 638.b
Vtrum conſequentia phyloſophi ualeat, ſi non eſt generatio prima non eſt poſterior. 646.a
Vtrum illa ſint ſimul quę ſunt in eodem loco primo. 656.d
Vtrum illi motus differant ſpecie qui fiunt per media differentia ſpecie. 664.a
Vtrum linea recta & circularis ſint eiuſdem ſpeciei. ibid.
Vtrum ad continuationem motus requiratur unitas numeralis mobilis. 678.a
Vtrum motus regularis ſit uniformis in omni parte. 682.d
Vtrum motus diuerſi ſecundum ſpeciem, uel ſecundum genus poſsint adinuicem continuari. ibid.
Vtrum contraria ſint in medio. 700.a
Vtrum quies ſit uiolenta. 704.b

Dubia ſexti phyſicorum.

VTrum indiuiſibile additum alicui faciat maius. 713.a
Vtrum poſsibile ſit mobile moueri per ſpatium ęquale. fol. 720.c
Vtrum continuum componatur ex indiuiſibilibus. 722.a
Vtrum in continuo ſit indiuiſibile conſequenter cos alteri indiuiſibili. 725.b
Vtrum continuum ſit diuiſibile in ſemper diuiſibilia. 731.d
Vtrum magnitudo finita poſsit pertranſiri in tempore infinito. fol. 749.d
Vtrum ex ratione Ariſtot. ſequatur quòd contraria, & contradictoria inſunt eidem ſimul in inſtanti eodem. 760.d
Vtrum poſsibile ſit alterum contrariorum ineſſe ſimul adæquatæ in eodem ſubiecto cum forma media. 763.d.& 764.a
Quid intelligat Phyloſophus per tranſmutabile. 764.c
Vtrum omne quod mutatur in tempore partim eſt in termino a quo, & partim in termino ad quem. 767.d
Vtrum motus diuidatur ſecundum diuiſionem temporis. 774.b
Vtrum forma ſubſtantialis ſeu terminus generationis ſit diuiſibiliter. 783.a
Vtrum in motu generationis ſit accipere primum generatum naturaliter. 796.d

Dubia ſeptimi phyſicorum.

VTrum omne quod mouetur ab alio moueatur. 840.b
Vtrum quieſcente primo omnia quieſcant. 848.d
Vtrum motus moti ſit minor motu motoris. 853.b
Vtrum neceſſe ſit ex mouentibus & motis infinitis fieri mobile infinitum. 855.b
Vtrum impoſsibile ſit ꝙ motus infinitus ſecundum quantitatem quam habet a mobili fiat in tempore finito. 855.c
Vtrum in omni motu locali ſint mouens & motum ſimul. 865.b
Vtrum corpus dicitur alterari cum caleſit, aut infrigidatur. fol. 871.b
Vtrum omne alterans ſit ſimul cum alterato. 872.a
Vtrum alterans diſtans ab alterato dicatur alterans. 872.a
Vtrum ad perfectionem ſit motus, uel alteratio. 875.a
Vtrum uirtus moralis ſit indiuiſibilis ſecundum maius, uel minus. 884.a
Vtrum ad reſpectum ſit motus. ibid.
Vtrum uitium conſiſtat in indiuiſibili. 884.b
Vtrum inter uirtutes & uitium poſsit eſſe medium. 884.b
Vtrum rationes probantes ꝙ anima intellectiua non alteratur concludant. 889.b
Vtrum ſit inconueniens ꝙ qualitas ſit ęqualis longitudini, uel ſpatio. 894.c
Vtrum ubicunque ſit dare maius & minus ibi ſit dare æquale. fol. 897.a
Vtrum aer & aqua ſint comparabiles ſecundum multum & paucum. 899
Vtrum ſecundum duplum poſsit fieri comparatio. 901.a
Vtrum illa nomina multum duplum ſint æquiuoca. 901.b
Quod omne accidens quantumcunque commune habet ſubiectum proprium. 903.b
Vtrum magnitudo recta, & circularis ſint eiuſdem ſpeciei. fol. 910.a
Vtrum motus rectus, & circularis ſint adinuicem comparabiles. fol. 911.b
Vtrum ad hoc ꝙ aliqua ſint comparabilia requiratur ꝙ ſint eiuſdem ſpeciei. 912.b
Vtrum ſit uniuocum uel ęquiuocum. 913.a
Quid requiritur ad hoc quòd motus locales ſint ęque ueloces. fol. 918.a
Vnde accidit motoribus cęleſtibus ꝙ unus moueat uelocius, alter tardius. 921.b

Dubia octaui phyſicorum.

VTrũ primus motor ſit ęternus a parte ante, & a parte poſt. fol. 949.c
Vtrum aliquis effectus potuit eſſe ab ęterno. 955.b
Vtrum aliqua pars motus ſit ſubito in inſtanti & in non tempore. 977.d
Vtrum corpus quod eſt altera pars animalis moueatur ab anima naturaliter. 985.a
Vtrum animal, & corpus animalis moueantur eodem motu. fol. 985.b
Vtrum aliquod totum moueat ſe primo. 989.d
Vtrum formæ diuerſæ ſecundum ſpeciem habeant materias diuerſas ſecundum ſpeciem. 1031.c
Vtrum ſortes ſit cauſa eſſentialis Platonis, uel accidentalis. fol. 1033.a
Vtrum a motore moto per accidens poteſt eſſe motus æternus. fol. 1038.b
Vtrum cęlum moueatur ex ſe. 1040.d
Vtrum primus motor ſit omnino immobilis. 1041.a
Vtrum generatio præcedit alterationem. 1049.b
Vtrum motus localis ſit primus motuum. 1051.c
Vtrum inter omnes motus oppoſitos cadit quies media. fol. 1054.d
Vtrum ſit aliqua res durans per inſtans tantum. 1058.a
Vtrum ſequatur, motus localis rectus non poteſt eſſe ęternus, igitur motus compoſitus ex motu locali recto & motu circulari non poteſt eſſe ęternus. 1059.d
Vtrum motui circulari ſit aliquid contrarium. 1061.c
Vtrum inter omnes motus reflexos cadat quies media menſurata inſtanti. 1063.c
Ibi nota octo regulas, quatuor de permanentibus, & quatuor de ſucceſsiuis. 1074.a
Vtrum cuiuslibet corporis ſit potentia finita. 1103.c
Vtrum ſi uirtus infinita eſſet in magnitudine finita moueret in inſtanti. 1113.d
Vtrum ſi unus motor moueat continue, & alii motores ſucceſsiue concurrant &c. 1111.c
Vtrum motus primi cęli ſit regularis. 1112.a
Vtrum illud mouetur uelocius quod eſt propinquius primo motori. 1113.a

FINIT TABVLA OMNIVM DVBIORVM huius libri.

INDEX CONCLVSIONVM TAM PRINCIPAlium quam annexarum.

Concluſiones primi libri.

Oportet Phyloſophum naturalem tradere noticiam, ſiue cognitionem principiorum cauſarum, & elementorum rerum naturalium. 3.b
Ad cognitionem principiorum cauſarum, & elementorum rerum naturalium deueniendum eſt procedendo a cognitione totorum compoſitorum ex principiis. 8.d
Ad cognitionem principiorum cauſarum & elementorum rerũ naturalium deueniendum eſt procedendo a principiis uniuerſalibus ad principia ſpecialia. 12.a
Ad naturalem non pertinet arguere contra opi. Parme. & Meliſ. fol. 27.d
Naturalis non habet ſoluere rationes Parme. & Meliſſ. 29.c
Ens non eſt tantum unum, ſ. non eſt unum ens tantum. 33.d
Ens non eſt tantum unum. 43.b
Partes non ſunt eędem toti. 43.d
Vnum eſt multa. 48.d
Ratio Meliſsi eſt ſophyſtica. 49.d
Ratio Parmenidis eſt ſophyſtica. 52.a
Principia rerum naturalium non ſunt infinita. 64.d
Non quodlibet eſt in quolibet. 68.a
Non quodlibet fit ex ſuo ſimili ſecundum ſpeciem. 72.c
Melius & dignius eſt ponere principia finita quam ponere principia infinita. 72.d
Principia rerum naturalium ſunt contraria. 73.d
Vniuerſale eſt notius ſecundum rationem, & ſingulare ſecundũ ſenſum. 81.b
Non eſt tantum unum principium. 82.a
Non ſunt tantum duo principia. 85.a
Tria ſunt principia rerum naturalium. 89.c
Non ſunt plura principia rerum naturalium quam tria. 89.d
Subiectum & oppoſitum, id eſt priuatio ſunt neceſſaria in omni generatione. 95.d
Subiectum & oppoſitum ſunt diuerſa, uel diſtincta. 96.d
In omni generatione requiritur ſubiectum. 99.a
In omni generatione requiruntur tria principia, ſcilicet materia, forma, & priuatio. 103.b
Solum materia & forma ſunt principia per ſe. 104.b
Priuatio eſt principium neceſſarium in generatione. 120.c
Materia eſt corruptibilis per accidens. 124.c

Concluſiones ſecundi libri.

NAtura eſt principium & cauſa motus, & quietis in quo eſt primo per ſe, & non ſecundum accidens. 124.b
Habens naturam eſt illud quod non ſecundum accidens habet in ſeipſo primum principium motus & quietis. 142.d
Quæcunque ſecundum ſe inſunt habenti naturam ſunt ſecundũ naturam. 143.d
Naturam eſſe non poteſt demonſtrari. 144.c
Materia eſt natura. 147.b
Forma eſt natura. 150.a
Forma alio modo eſt natura quam materia. 150.c
Forma eſt magis natura quam materia. 151.a
Naturalis & mathematicus differunt in conſideratione. 155.a
Naturalis habet conſiderare accidentia ſolis & lunæ. 155.b
Formæ naturales non ſunt ſeparatę in eſſe a materiis. 158.a
Formæ naturales ſunt minus ſeparatę a materia quam formæ mathematicę. 158.b
Ad naturalem pertinet conſideratio de materia & forma. 160.a
Ad naturalem pertinet conſideratio de materia. 164.a
Ad naturalem pertinet conſideratio de forma. 166.a
Forma hominis eſt de conſideratione naturalis. 167.c
In ſciẽtia naturali eſt determinãdum de cauſis quæ & quot ſunt. fol. 169.b
Finis eſt cauſa. 170.d
Vnius & eiuſdem effectus ſunt plures cauſæ per ſe. 171.d
Cauſæ ſibi adinuicem ſunt cauſę. ibid.
Idem ſub diuerſis diſpoſitionibus eſt cauſa contrariorum. ibid.
Omnis cauſa aut eſt ſecundum materiam, aut ſecundum formã, aut ſecundum agens, aut ſecundum finem. 173.b
Finis eſt cauſa aliarum cauſarum, & nobilior aliis cauſis. 174.c
Caſus non eſt cauſa cęli & omnium motuum cęleſtium. 183.d
Caſus & fortuna ſunt in his quæ fiunt nec ſemper, nec frequenter. 186.b
Quædam cauſa eſt per ſe, & quædam per accidens. 194.b
Cauſa per ſe eſt finitã, ſed cauſæ per accidens ſunt infinitę. 194.d
Caſus & fortuna ſunt in his quę fiunt propter aliquem finem. fol. 195.b
Fortuna & caſus ſunt in his quæ ſunt raro. 195.c
Fortuna eſt in agentibus ſecundum propoſitum. 195.d
Fortuna eſt cauſa agens per accidens. 196.a
Nulla ſcientia ſpeculatiua conſiderat de caſu & fortuna. 197.b
Eufortunium eſt incertum. 200.a
Caſus & fortuna differunt. 200.d
Fortuna non inuenitur niſi in operationibus contrariis. 201.b
Nec inanimatum, nec infans, nec beſtia facit aliquid a fortuna. fol. 201.d
Caſus eſt a cauſa quæ non inuenitur eius finis intentus. 203.a
Caſus & fortuna ſunt cauſæ agentes. 205.a
Caſus & fortuna ſunt poſteriores quã intellectus & natura. 206.a
Cauſæ ſunt quatuor. 207.b
Oportet naturalem conſiderare materiam primam, & formam, & primum mouens. 211.b
Primus motor non eſt motor naturalis. 212.a
Oportet naturalem cognoſcere finem. 212.c
Natura agit propter finem. 217.c
Quædam ſunt quę a natura ſunt propter finem. 218.b
Peccatum accidere in actionibus naturæ non tollit naturam agere propter finem. 224.a
Generationes animalium non ſunt a caſu. 225.d
Non omnia quę ſunt a natura ſunt ex neceſsitate materię. 228.a
Finis qui prouenit a natura non eſt finis qui prouenit a caſu. fol. 228.d
Naturam non deliberare non tollit naturam agere propter finem. 229.b
Naturam eſſe principium intrinſecum non tollit naturam agere propter finem. 229.c
Neceſsitas principaliter in naturalibus eſt ex fine. 231.c
Oportet naturalem ſolicitari circa materiam & finem, magis tamen circa finem. 234.c

Concluſiones tertii libri.

AD naturalem pertinet cognoſcere quid eſt motus. 236.b
Motus eſt in pluribus quam in uno prędicamento. 242.a
Motus eſt actus entis in potentia inquantum in potentia. 249.a
Motus eſt actus. 249.b
Motus eſt actus entis in potentia ſecundum quòd in potentia. fol. 249.d
Motus eſt actus rei ſecundum ꝙ eſt in potentia. 250.d
Potentia & actus non ſunt idem quamuis ſubiectum ſit idem. fol. 253.c
Motus nec eſt alteritas, nec inęqualitas, nec non ens. 259.b
Motus eſt actus imperfectus. 262.a
Motus eſt actus mobilis inquantum mobile. 262.a
Mouens non mouetur, niſi per accidens. 262.d
Motus eſt in mobili tanquam in ſubiecto. 265.c
Idem eſt actus motiui & mobilis. 265.c
Ad naturalem ſcientiam pertinet conſiderare de infinito. 274.c
Infinitum non eſt ſubſtantia ſeparata a ſenſibilibus. 286.d
Infinitum non eſt accidens exiſtens in ſubſtantia ſeparata. fol. 287.b
Infinitum quantum carens extremis non eſt principium per ſe. fol. 290.a
Nullum corpus eſt actu infinitum. 291.b
Nullus numerus eſt infinitus. 292.a
Nullum corpus ſenſibile eſt actu infinitum. 293.b
Nullum corpus ſenſibile eſt infinitum ex hoc ꝙ aliquod elementorum ex quibus componitur eſt actu infinitum. 294.a
Non eſt dare corpus ſenſibile infinitum ex hoc ꝙ unumquodque elementorum ex quibus componitur eſt infinitum. 295.d

Nullum corpus eſt ſimplex infinitum extra elementa. 298.a
Nullum quatuor elementorum eſt actu infinitum reliquis exiſtētibus finitis. 298.c
Impoſsibile eſt corpus ſenſibile conſimilium partium ſimul eſſe actu infinitum. 300.a
Nullum corpus ſenſibile ętherogeneum eſt actu infinitum. 302.c
Infinitas non eſt cauſa quietis infiniti. 306.a
Infinitum non quieſcit in ſeipſo nec ſuſtinet ſeipſum. 306.e
Infinitum aliquo modo eſt. 312.e
Infinitum eſt in potentia. 313.e
Infinitum non eſt hoc aliquid, intelligendo per hoc aliquid rem permanentem cuius omnes partes ſunt ſimul. 315.d
Infinitas aliter inuenitur in ſucceſsiuis, & aliter in permanentibus. 316.a
Diuiſio magnitudinis in partes eiuſdem quantitatis non procedit in infinitum. 317.d
Non contingit magnitudinem eſſe in potentia maiorem omni magnitudine finita. 355.b
Infinitum eſt illud cuius eſt aliquid ſemper extra. 329.d
Omne illud cuius nihil eſt extra, eſt finitum. 331.b
Totum magis & uerius continet, & magis & uerius eſt illud extra quod nihil eius eſt quam infinitum contineat, uel quam infinitum ſit illud, extra quod nihil eſt eius. 333.c
Infinitum magis habet rationē partis, quam rationē totius. 334.b
Infinitum ſecundum q infinitum non continet. 337.a
In diuiſione numeri no contingit procedere in infinitum. 338.d
Additio in numeris procedit in infinitum. 338.c
Nulla magnitudo poteſt creſcere in infinitum. 342.a
Infinitum non eodem modo reperitur in magnitudine motu, & tempore. 344.b
Negans magnitudinem eſſe actu infinitam non deſtruit aliquod fundamentum mathematicorum. 344.d

CONCLVSIONES QVARTI LIBRI.

AD naturalem pertinet conſiderare de loco. 350.b
Superius & inferius dextrum &c. quæ ſunt ſpecies loci naturalis non ſunt illa quæ ſolum dicuntur in reſpectu quo ad nos. fol. 354.b
Locus nec eſt materia, nec forma. 368.b
Locus non eſt forma. 368.c
Locus non eſt materia. 368.d
Impoſsibile eſt aliquid eſſe in ſeipſo primo. 378.a
Impoſsibile eſt idē eſſe in ſeipſo per accidens ſicut in loco. 380.b
Nec totus aer, nec ſitus communis eſt locus primus. 386.c
Locus eſt continens diuiſum a locato, ſic q non eſt continuum cum locato. 387.c
Locus non eſt ſpatium. 390.c
Locus eſt ultimum corporis continentis. 394.d
Locus eſt immobilis. 396.b
Terminus continentis immobile primum, ideſt locus eſt terminus corporis continentis immobile primum. 397.b
Locus ſurſum & locus deorſum ſunt termini corporum continentium. 398.d
Locus eſt continens ſicut uas, & non ſicut uacuum. 399.c
Omne corpus & ſolum corpus habens corpus extrinſecum continens ipſum eſt in loco per ſe. 414.a
Totus mundus non eſt in loco per ſe, nec per accidens. 423.a
Omnia ſunt in cęlo. 421.d
Corpus naturale, & locus eius naturalis ſunt eiuſdē naturę. 435.a
Omne corpus naturale graue, & leue quieſcit in ſuo loco proprio. 436.c
Locatum eſt ut pars, & locans ut totum. 438.c
Ad naturalem pertinet determinare de uacuo. 441.a
Probare aerem eſſe aliquid non eſt ſufficienter probare uacuum non eſſe. 443.c
Vacuum non eſt omnino idem quod illud in quo nec eſt graue, nec leue. 448.b
Materia & uacuum non ſunt idem. 449.a
Nulla eſt dimēſio receptiua corporis in qua nō eſt corpus. 450.b
Vacuum non eſt cauſa finalis motus. 454.a
Si locus eſſet dimenſio ſeparata, locus non eſſet cauſa motus. fol. 456.a
Nec locus nec uacuum eſt dimenſio ſeparata receptiua corporis. fol. 456.d
Si uacuum eſſet quodlibet corpus poſitum in uacuo quieſceret. fol. 457.c
Si motus uiolentus eſt, neceſſe eſt eſſe motum naturalem. 458.b
Si uacuum ſit motus naturalis non eſt. 458.d
Si uacuum eſt, motus uiolentus non eſt. 459.d
Si uacuum eſt, nulla eſt quies naturalis in uacuo. 460.d
Si uacuum eſt, motus non fieret in tempore diuiſibili. 463.b
Si uacuum eſſet, non erit æqualitas motuum naturalium in uelocitate. 481.a
Vacuum non eſt receptiuum corporis infra ſe. 482.e
Vacuum ſeparatum non eſt extra mundum. 484.d
Non eſt ponere in corporibus uacuum ſeparatum ſecundum ſitū ab aliis partibus corporis. 485.c
Vacuum non eſt in corporibus ſimul cum aliis partibus plenis. fol. 487.a
Rarefactio non fit per aduentum partium extrinſecarum ad foramina. 490.c
Tempus non eſt completa reuolutio cęli. 509.d
Tempus non eſt motus. 514.a
Tempus non eſt ſine motu. 516.b
Tempus eſt aliquid ipſius motus. 519.b
Continuatio in tempore eſt a continuatione in motu. 522.a
Prius & poſterius in tempore ſunt a priori, & poſteriori in motu. 523.c
Tempus conſequitur motum ratione prioris & poſterioris in motu. 524.d
Tempus eſt numerus motus ſecundum prius & poſterius. 526.a
Tempus eſt numerus motus. 528.d
Tempus non eſt numerus ſimpliciter. 528.e
Inſtans eſt idem ſecundum ſubiectum, & diuerſa ſecundum eſſe, ſiue ſecundum rationem. 554.c
Mobile eſt magis notum quam inſtans. 557.a
Inſtans & tempus conſequuntur ſe in eſſe. 558.a
Inſtans continuat & diuidit tempus. 559.a
Inſtans ſic ſe habet ad tempus, q non eſt pars temporis. 561.b
Inſtans eſt accidens temporis. 562.c
Inſtans ſecundum q eſt terminus temporis eſt ſolius temporis. fol. 562.d
Inſtans ſecundum q eſt numerus eſt aliorum a tempore. 563.a
Tempus eſt continuum. 566.d
In tempore inuenitur minimum ſecundum multitudinem, non autem ſecundum magnitudinem. 567.d
Tempus nec eſt uelox, nec tardum. 569.a
Tempus menſurat motum, & motus menſurat tempus. 573.a
Transmutabilia alia a motu ſunt in tempore, ſicut numeratum in numero. 577.a
Omne quod eſt in tempore exceditur a tempore. 579.c
Omne quod eſt in tempore patitur a tempore paſsione corruptiua. 579.d
Tempus eſt per ſe cauſa corruptionis eorum quæ ſunt in tempore. 580.a
Res æternę ſecundum q ſunt ęternę non ſunt in tempore. 582.a
Tempus eſt menſura quietis. 583.a
Tam illud quod mouetur, quam etiam illud quod quieſcit menſuratur tempore. 584.c
Omne quod non mouetur, nec quieſcit non menſuratur tempore. 586.a
Semper non ens non eſt in tempore. 586.b
Quęcunque aliquando ſunt, & aliquando non ſunt, ſunt in tempore. 587.a
Tempus eſt perpetuum. 593.a
Idem nunc non eſt principium alicuius temporis, & finis eiuſdem. 593.d
Tempus eſt magis cauſa corruptionis quam generationis. 595.d
Omnis transmutatio per ſe eſt in tempore. 598.d
Tempus in actu non poteſt eſſe ſine anima. 402.b
Illud ens quod eſt tempus poteſt eſſe ſine anima. 403.a
Tempus eſt numerus cuiuslibet motus. 404.c
Primum tempus eſſe. 407.c
Primum tempus menſuratur per motum circularē primū. 408.b
Idem eſt numerus diſtinctorum numeratorum. 411.b

Concluſiones quinti libri.

MObile differt ab utroque terminorum motus. 618.a
Motus non eſt in forma, ad quam eſt motus. 618.b
Termini ad quos eſt motus ſunt immobiles. 619.d
Forma ad quam eſt motus non eſt motus. 620.b
Illa quæ ſunt per accidẽs ſunt ab arte demõſtratiua relinquẽda. 621.c
Mutatio per ſe, & illa quę per ſe ad mutationem pertinent ſunt conſideranda in ſcientia. 622.e
Species mutationis ſunt tantum tres. 624.d
Generatio ſubſtantię non eſt motus. 629.a
Corruptio non eſt motus. 631.b
Sola mutatio quę eſt a ſubiecto in ſubiectum eſt motus. 631.c
A ſubſtantia non eſt motus, idest ad ſubſtantiam non eſt motus tanquam ad terminum per ſe. 638.c
Ad relationem non eſt motus per ſe. 637.b
Nec ad actionem nec ad paſsionem per ſe eſt motus. 639.d
Motus non eſt ſubiectum motus. 640.b
Motus nõ eſt ad motũ per ſe tanquã per ſe aliquid termini. 641.b
Solum in quantitate, qualitate, & ubi eſt per ſe motus. 651.a
Diſtantia inter loca debet menſurari ſecundum lineã rectam. 660.e
Ad unitatem numeralem motus non ſufficit unitas numeralis tẽporis cum unitate ſpecifica termini ad quem, ſed requiritur unitas numeralis termini ad quem. 672.a
Omnis motus ſimpliciter unus eſt continuus. 674.c
Omnis motus continuus eſt ſimpliciter unus. 676.a
Ad unitatem numeralem motus requiritur unitas numeralis mobilis, unitas numeralis temporis, & unitas numeralis termini ad quem eſt motus. 677.b
Motus regularis eſt magis unus quam motus irregularis. 679.c
Velocitas & tarditas non diuerſificant motum ſecundum ſpeciem. 681.b
Motus compoſitus ex diuerſis motibus ſecundum ſpeciem non eſt unus motus. 682.c
Motus qui eſt ex uno contrariorum non contrariatur motui qui eſt in reliquum contrariorum. 686.d
Motus non ſunt contrarii ſolum ſecundum contrarietatem terminorum a quibus ſunt motus. 687.b
Contrarietas in motibus magis eſt accipienda ſecundum contrarietatẽ terminorum ad quos, quam ſecundum contrarietatem terminorum a quibus. 688.a
Contrarietas in motibus eſt accipienda ſecundum contrarietatem terminorum a quibus ſunt, & etiam terminorum ad quos ſunt, ita quod iſti motus ſint contrarii, qui ſunt ex terminis contrariis ad terminos contrarios. 689.a
Quies contrariatur quieti. 695.d
Motus contrariatur quieti in termino a quo. 696.b
Quies i termino a quo cõtrariatur quieti in termino ad quẽ. 696.b
Immutatio non eſt quies. 698.b
In omni genere tranſmutationis inuenitur contrarietas ſecundũ naturam & non naturam. 700.b
Motus magis contrariatur motui quam quies. 709.a

Concluſiones ſexti libri.

NVllum continuum componitur ex indiuiſibilibus. 710 e
Continuum ſemper diuiditur in indiuiſibilia. 715.c
Magnitudo non componitur ex indiuiſibilibus. 716.d
Si magnitudo eſt indiuiſibilis, tempus eſt indiuiſibile, & econuerſo, & ſi unum horum componitur ex indiuiſibilibus, etiam reliquum. 721.d
Omnis magnitudo eſt diuiſibilis in magnitudines, ideſt in diuiſibilia. 732.c
Velocius in æquali tempore pertranſit plus de ſpatio. 737.d
Velocius in minori tempore pertranſit maius ſpatium. 738.d
Velocius in minori tempore pertranſit ſpatium æquale. 739.d
Si uelocitas & tarditas procedunt in infinitum, tempus eſt diuiſibile in infinitum. 741.c
Diuiſibilitas in magnitudine & in tẽpore procedit in infinitũ. 743.a
Si tempus eſt continuum, magnitudo eſt continua. 744.e
Magnitudo finita non pertranſitur tempore infinito. 747.d
Non omnis magnitudo pertranſitur tempore infinito. 749.a
Magnitudo infinita non pertranſitur tempore finito. 749.c
Nulla magnitudo componitur ex indiuiſibilibus. 752.b
Inſtans quod eſt finis præteriti, & initium futuri eſt ſimpliciter indiuiſibile. 754.a
Inſtans quod eſt finis præteriti, & initium futuri eſt unum & idẽ & non duo. 755.d
Impoſsibile eſt quod motus fiat in inſtanti. 758.d
Nihil quieſcit in inſtanti. 759.d
Omne quod mutatur eſt diuiſibile. 763.a
Motus diuiditur ad diuiſionem mobilis, ita quod partes motus ſunt in partibus mobilis. 771.b
Motus diuiditur ſecundum diuiſionem temporis. 774.a
Tempus motus moueri, quod mouetur, & illud in quo eſt motus eodem modo ſunt diuiſibilia. 775.d
Motus & tempus æqualiter diuiduntur. 776.c
Motus & ipſum moueri æqualiter diuiduntur. 777.a
Illud in quo eſt mot⁹ eſt diuiſibile ſecũdũ diuiſionẽ motus. 777.c
Tempus, motus, moueri, quod mouetur, & illud in quo eſt motus eodem modo ſe habent quo ad finitatẽ & infinitatẽ. 778.a
Omne quod mutatur cum mutatum eſt, eſt in eo in quo primo mutatum eſt. 778.d
Omne quod fit quando factum eſt habet eſſe, & omne quod corrumpitur quando corruptum eſt habet non eſſe. 781.b
Illud in quod aliquid eſt primo mutatum eſt indiuiſibile. 782.a
Illud quod factũ eſt, eſt factum in indiuiſibili, & illud quod corruptum eſt, corruptum eſt in indiuiſibili. 782.c
Non eſt dare primum, ex parte temporis in quo mobile mutatum eſt. 784.b
Ex parte mobilis non eſt dare primum tranſmutatum hoc eſt primã partem mobilis tranſmutatam. 785.d
In motu facto ad per ſe diuiſibile non eſt accipere primum ex parte termini ad quem eſt motus. 787.b
Omne quod mouetur in aliquo tempore primo mouetur in qualibet parte illius temporis. 788.d
Omne moueri pręcedit mutatum eſſe. 790.a
Omne mutatum eſſe præcedit moueri. 792.b
Omne mutatum eſſe ſecundum qualitatem, aut ſecundum ſubiectum pręcedit mutari, ita quod ante omne mutatum eſſe in iſtis præcedit mutari. 794.c
Omne quod factum eſt, neceſſe eſt fieri prius, & econuerſo, omne quod fit neceſſe eſt prius eſſe factum. 794.d
In continuis & diuiſibilibus omne corruptum neceſſe eſt prius corrumpi, & omne quod corrumpitur neceſſe eſt prius eſſe corruptum. 795.e
Impoſsibile eſt magnitudinem finitam pertranſiri tempore infinito. 798.a
Impoſsibile eſt magnitudinem infinitam pertranſiri tempore finito. 802.a
Mobile finitum non poteſt pertranſire ſpatium infinitum in tẽpore finito. 802.c
Mobile infinitum non poteſt pertranſire ſpatium finitum in tempore finito. 803.b
Impoſsibile eſt mobile infinitum pertranſire ſpatium infinitum in tempore finito. 804.a
Motus infinitus non poteſt eſſe in tempore finito. 804.c
Omne quod ſtat mouetur. 805.b
Omne quod ſtat, ſtat in tempore. 805.d
In inſtanti non eſt primum ſtatum eſſe. 806.d
Omnis quies eſt in tempore. 808.b
Non eſt dare primum quietatum eſſe. 809.a
Illud quod continue tranſmutatur ſecundum aliquid in aliquo tempore, primo non eſt in illo tempore, nec in aliqua parte illius temporis ſecundum ſe totum & ſecundum omnes ſuas partes in illo eodem, uel in eodem loco, uel in eadem qualitate. 810.a
Indiuiſibile non mouetur per ſe. 819.d
Nulla mutatio ad formam eſt infinita in duratione. 823.a
Nullus motus localis rectus eſt infinitus in duratione. 824.b

Concluſiones ſeptimi libri.

OMne quod mouetur ab alio mouetur. 828.a.831.b.833.c
Nihil mouetur a ſeipſo. 833.
Omne quod mouetur in loco ab alio mouetur. 844.d.846.a
In mouentibus & motis non eſt proceſſus in infinitum ſecundũ locum. 847.d
Mouens & motum ſunt ſimul. 860.b
In his quæ ſunt de quarta ſpecie qualitatis non eſt per ſe alteratio. 869.a

CONCLVSIONES DE ANNEXIS.

Omne quod mouetur quieſcit aliquo altero quieſcente. 828.b

Omne motum diuiſibile quieſcit parte quieſcente, ex quo ſequitur ꝙ nihil mouetur a ſeipſo. 829.b

Nihil mouetur a ſeipſo primo & ſecundum hoc. 845.a

Si mobilia infinita ſimul mouerentur quodlibet illorum haberet unum motum numero finitum habentem ultimum. 847.d

Motus infiniti ſunt in tempore finito. 851.d

In omni motu locali mouens proximum & motum ſunt ſimul. fol. 869.b

In omni alteratione corporali alterans, & alteratum ſunt ſimul. fol. 870.c

In omni motu augmentationis, & diminutionis mouens proximum, & motum ſunt ſimul. 874.b

Ad habitus corporales non eſt per ſe alteratio. 879.d

Ad habitus morales qui ſunt in parte animæ appetitiuæ non eſt per ſe alteratio. 881.c

Ad habitus & ad operationes exiſtentes in parte intellectiua animæ non eſt per ſe alteratio. 887.b

Si motus rectus, & motus circularis ſunt comparabiles in uelocitate ſecundum magis & minus, ſunt etiam comparabiles ſecundum æquale. 896.c

Omne illud in quo aliqua uniuocãtur habent idem ſuſceptiuum primum in utroque uniuocatorum. 902.c

Neceſſe eſt ut illud in quo aliqua comparantur ſit unius naturæ ſpecificæ. 904.c

Aliquæ alterationes poſſunt eſſe æque ueloces. 913.d

Eadem potentia uel æqualis mouebit medietatem mobilis, uel æquale medietati per idem, vel æquale ſpatium in medietate temporis uel in tempore æquali medietati illius tpis. 920.b

Si aliqua potentia moueat aliquod mobile per aliquod ſpatium in aliquo tempore, medietas illius potentię poteſt mouere medietatem illius mobilis per idem ſpatium in ęquali tempore. fol. 922.b

Non oportet ꝙ ſi aliqua potentia moueat aliquod mobile per aliquod ſpatium in aliquo tempore, ꝙ propter hoc eadem potentia poſſit mouere duplum mobile per medietatem ſpatij in ęquali tempore. 923.b

Non oportet ꝙ ſi aliquod mouens moueat aliquod mobile per aliquod ſpatium in aliquo tempore, ꝙ medietas mouentis poſſit mouere totum illud mobile per aliquam partem illius ſpatij. 924.a

Si duo mouentia mouent duo mobilia per aliquod ſpatium in aliquo tempore: illa duo mouentia ſimul congregata poſſunt mouere congregatum ex illis duobus mobilibus per æquale ſpatium in eodem tempore. 925.c

Si aliquod alterans alterat aliquod alterabile, ſeu augmentans augmentet aliquod augmentabile in aliquo tempore, eadem uirtus in duplo tempore alterabit uel augmentabit idem alterabile, uel augmentabile ad quantitatem duplam. 919.b

Dupla uirtus in ęquali tempore cauſabit duplam qualitatem, vel quantitatem. 919.c

Si aliqua potentia cauſat aliquam qualitatem, uel quantitatem in aliquo tempore cauſabit medietatem qualitatis, uel quantitatis in medietate temporis. 919.c

Si uirtus aliqua cauſat aliquam qualitatem, uel quantitatem in aliquo tempore, medietas uirtutis cauſabit medietatem qualitatis, uel quantitatis in eodem tempore. 919.d

Non oportet ꝙ ſi aliqua uirtus alteret, uel augmentet aliquod totum in aliquo tempore, ꝙ medietas uirtutis poſſit alterare, uel augmentare tantum in aliquo tempore. 920.a

CONCLVSIONES OCTAVI LIBRI.

Motus primus eſt perpetuus. 913.c

Primum mouens eſt immobile. 939.a

Omnium motuum motus localis eſt prior. 939.a

Nullus motus localis alius a motu circulari poteſt eſſe cõtinuus. fol. 940.a

Motum circularem contingit eſſe ſemper continuum. 941.c

Motus localis circularis eſt primus motuum. 945.a

Primum mouens immobile eſt impartibile, nullam habens magnitudinem. 946.d

CONCLVSIONES DE ANNEXIS octaui libri.

Motus præſupponit mobile. 933.c

Si motor incipiat de nouo mouere aliquod mobile, neceſſe eſt aliquam transmutationem pręcedere in motore, aut in moto, aut in utroque, aut in aliquo extrinſeco. 938.a

Motus primus eſt ęternus a parte ante. 942.a

Primus motus eſt ęternus ex parte poſt. 943.c

Magis inconueniens eſt ponere res quieſcere per tempus infinitum, & poſtea moueri per tempus finitum, quam ponere res quieſcere per tempus finitum, & poſtea moueri per tempus finitum 948.a

Quorundam perpetuorum eſt aliqua cauſa. 949.c

Non omnia ſemper quieſcunt. 969.b

Non omnia ſemper mouentur. 970.c

Non omnia quę augentur, nec omnia quę diminuuntur ſemper augentur, uel diminuuntur. 972.a

Non omne quod alteratur, alteratur ſemper & continue. 973.b

Non omne quod mouetur localiter ſemper mouetur localiter. fol. 976.c

Quædam quandoque mouentur, & eadem quandoque quieſcũt. fol. 979.b

Quando animal mouetur ab aĩa, tunc mouetur naturaliter. 984.c

Omne quod mouetur, mouetur ab alio. 995.c

Mouens propter ſeipſum magis mouet quam mouens propter alterum. 1004.a

Inter mouentia quæ mouentur eſt deuenire ad primum mouens quod non mouetur ab alio, ſed a ſe ipſo. 1005.a

Non eſt neceſſe ꝙ omne mouens moueatur per accidens. 1008.b

Non omne mouens mouetur per ſe. 1011.b

Non eſt neceſſe ꝙ omne mouens moueatur. 1013.b

Nihil mouet ſeipſum hoc ꝙ totum mouet totum. 1015.a

Non eſt poſſibile mouens mouere ſe primo per hoc ꝙ utraque pars mouentis ſe reciproce mouet reliquam partem. 1016.b

Nihil mouet ſeipſum ex hoc ꝙ una pars mouet ſeipſam, aut ex hoc ꝙ plures partes mouent ſeipſas. 1018.b

Primum motum ex ſe componitur ex duabus partib. tm̃. 1020.b

Primum mouens eſt perpetuum. 1028.c

Eſt tantum unus primus motor. 1034.a

Primum motum. ſ. cęlum eſt perpetuum. 1038.d

Omnem augmentationem pręcedit alteratio. 1046.a

Omnem alterationem pręcedit loci mutatio. 1046.d

Omnem augmentationem & diminutionem præcedit motus localis. 1046.d

Motus localis eſt prior tempore cæteris motibus. 1048.a

Motus localis eſt prior ſecundum perfectionem cęteris motibus. fol. 1049.b

Nulla augmentatio eſt perpetua, nec aliqua alteratio & diminutio eſt continua & perpetua. 1053.d

Nullus motus compoſitus ex duobus motibus oppoſitis eſt continuus, & æternus. 1054.c

Mutationes oppoſitę, ut generatio, & corruptio poſſunt adinuicem continuari. 1057.d

Nullus motus localis rectus poteſt eſſe ſemper cõtinuus. 1061.a

Nullus motus reflexus eſt continuus. 1061.b

Inſtans diſtinguens tempus tranſmutationis, & tempus in quo res acquiſita ꝑ tranſmutationẽ habet eſſe eſt indiuiſibile. 1085.b

Nullus motus localis alius a motu circulari poteſt eſſe ſemper continuus. 1093.a

In alijs motibus a motu locali non eſt continuitas. 1093.c

Motus localis circularis eſt prior quam motus mixtus ex motu circulari, & recto. 1096.b

Motus circularis eſt prior motu recto. 1096.c

Motus circularis eſt prior omnibus motibus alijs a motu locali. fol. 1097.a

Mouente & mobili exiſtentibus finitis non poteſt tempus eſſe infinitum 1015.a

In magnitudine finita non poteſt eſſe uirtus infinita. 1015.a

In magnitudine infinita non poteſt eſſe potentia finita. 1109.a

Motus proiectionis nõ eſt cõtinuus, licet uideaĩ cõtinuus. 1010.b

Primus motor eſt unus. 1111.b

Primus motor eſt infatigabilis. 1112.a

Motor primus eſt regularis. 1112.c

N-

I N D E X.

INDEX OMNIVM NOTATV DIGNORVM per abecedarij ordinem, ac diſtinctionum,& quæſtionum.

A

AB quomodo capiatur in idiomate Commenta. 94.a
Abſtractio ſecundum intellectum eſt duplex. 57.a
Actio & paſsio utrum ſint idem motus, uel diuerſi. 269.b
Actio & paſsio ſunt idem ſubiecto, & duo ſecundum diffinitionem. 269.c
Actio utrum ſit in agente,uel in paſſo. 269.b.& 272.a.b
Actio uirtutis nutritiuæ quomodo cauſat ſomnum. 967.c
Actum ſequitur neceſſario ex agente in rebus æternis. 213.d
Actus motiui & mobilis ſunt unum realiter. 266.a
Ad aliquid eſt,contingit quadrupliciter. 566.a
Addiſcere contrariatur ei quod eſt decipi. 690.d
Additio eſt ire ad eſſe,cuius cauſa eſt forma. 325.a
Additio non ceſſat in numero,ſed eſt infinita. 342.c
Additionem magnitudinis ad magnitudinem fieri in infinitum poteſt intelligi dupliciter. 359.c
Aer eſt in potentia propter formam materiæ.435.a.& eſt aliquid fol. 442.c
Agens refertur ad patiens,& mouens ad mobile.240.d.& multa de agente & patiente. 241.a.& c
Agentia plura quandoque concurrunt ad aliquem effectum producendum. 924.c
Agere & agi an ſint eadem,uel diuerſa. 267.b
Albedinis diuiſio per accidens eſt duplex. 703.a
Albedo non eſt motus,ſed albatio. 618.a
Alimentum in motu augmentationis an ſit principium paſsiuū. fol. 432.c
Aliquid non fit ex non ente. 73.a.& 115.b
Aliquid fieri a caſu poteſt intelligi dupliciter. 218.a
Aliquid eſſe in aliquo poteſt intelligi dupliciter 370.c
Aliquid quomodo poteſt eſſe in loco per ſe, & per accidens. folio 425.a.
Aliquid dicitur ad aliquid tripliciter. 880.b
Alterans diſtans ab alterato quomodo dicatur alterans. 877.b
Alteratio per ſe non eſt ad habitus morales. 883.b
Alteratio an ſit æqualis loci mutationi. 906.b
Animal an moueatur poſtquam caput eſt abſciſſum. 848.b
Appetitus naturalis,& animalis. 123.a.& 123.d
Aranea per quam uirtutem facit telam,& hirundo nidum. folio 222.a
Ars imitatur naturam. 161.d
Ars complet multa quæ ſunt per naturam. 218.d
Ars eſt principium extrinſecum. 229.d
Artes principales ſunt duę. 165.b
Aſcenſus & deſcenſus an ſint idem motus. 267.a
Athomos indiuiſibiles infinitos, eſſe principia rerū Democritus ponit. 56.c
Auempace opi.& eius reprobatio. 416.b
Auempace opi.de proportione motuum.465.b.& 468.69.70.71.& 72.
Augmentatio non eſt continua. 668.c
Auicennę error. 162.b

C

CAPVT, & non cor eſt primum principium motus ſecundum Gal. 848.b
Caro,& oſſa ſunt materia animalium. 4.d.
Caſualiter aliquid dicitur fieri ab agente duobus modis. 227.b
Caſus & fortuna utrum ſint. ſol.182.d.per totum.
Caſus & fortuna ſunt cauſæ eorum quæ raro eueniunt. 187.a
Caſus diffinitio. fol.196.d.& multa de caſu ibid.per totum.
Caſus & fortunæ communis diffinitio. 200.b
Caſus accipitur dupliciter.fol.201.a.& alia de caſu ibid.per totū
Caſus & fortuna an ſint cauſæ determinatę. 205.b
Cauſa eſt duplex:uidelicet per ſe,& per accidens. 5.d
Cauſam & ſecundum fidem, & cauſam ſecundum imaginationē ponendo Commentator quid intelligat. 14.b
Cauſata ſemper ſequuntur ex cauſis poſterioribus. 214.d
Cauſæ an ſibi inuicem ſint cauſæ. 172.a
Cauſæ multipliciter dicuntur. 174.b.& 177.d.& 194.c
Cauſę infinitę ſunt per accidens.f.132.b.& multa de cauſis. ibid.
Cælum eſt diuiſibile in infinitum. 325.c
Cælum & anima ſunt in loco per accidens. 415.b.& 418.c.d
Cæli quia ſunt plures an plura ſint tempora. 507.d
Cælum moueri ſecundum ſitum,non ſecundum locum, falſo poſuit Aui. 818.a
Cælum an moueatur. 1040.d
Centrum quod eſt terra eſt in cælo cauſa quieſcendi in loco ſecundum totum. 418.c
Centrum eſt locus ſimpliciter deorſum. 432.d
Circulus non eſt circulus niſi in fine. 884.b
Cognitio in nobis eſt duplex,perfecta uidelicet, & imperfecta, perfecta habetur per cauſam,imperfecta per effectum. 9.c
Cognitio eſt duplex,ſ.confuſa & diſtincta. 22.a
Cognitum aliquid tanto eſt prius uia generationis in cognitione diſtincta quanto eſt communius. 24.b
Comparabilia ut ſint aliqua quid intelligitur. 917.d
Comparatio proprie dicta quid ſit.fol.464.c.& abuſiua,ibid.d.
Comparatio non poteſt fieri ſecundum omne uniuocum. 473.a
Compoſitio eſt duplex. 59.d
Compoſitionis tres ſunt modi. 13.d
Compoſitum omne reſoluitur in ſua componentia. 104.a
Compoſitum an ſit dignius habere hoc nomen ſubſtantia quam forma. 143.b
Concretum eſt duplex 877.c
Condenſatio improprie,& proprie dicta. 451.a
Confuſum quadruplex. 13.b
Congelatio uel aliqua alia alteratio an fiat tota ſimul. 977.c
Conſecutionis eſſentialis,& accidentalis differentia. 579.a
Conſequenter ens continuum,contiguum, & adunatum habent ordinem ſecundum ſuperius,& inferius. 663.d
Conſideratio de formis eſt duplex. 163.c
Contiguatio eſt duplex. 657.a
Continens dicitur de tribus. 287.a
Contingentis & neceſſarij differentia. 188.c.uſque ad 191.a
Continuatio eſt duplex. 435.b
Continuitatis naturalium, artificialium, & mathematicorum differentia. 662.b
Continuum duo ſignificat. 521.c
Continuum componens an diuidatur in ultimum, & in habens ultimum. 711.a
Continuum non componitur ex indiuiſibilibus. 715.a
Continuum an componatur ex indiuiſibilibus. 722.b.& 731.d
Contraria de quibus intelligit phyloſophus quę ſunt. 82.d
Cōtraria pati ab alterutris eſt impoſsibile qūo intelligitur. 106.a
Contraria ex quibus componitur mixtum debent eſſe æquipollentia. 294.b
Contraria extrema an ſint in forma media. 623.c
Contraria an maneant actualiter,& realiter in medio. 693.a
Contraria an ſint ſimul in eodem. 764.a
Contrariæ ipſorum loci mutationes ſunt. 743.c
Contrarietas eſt duplex. 623.c
Contrarietas eſt triplex. 74.a.& 87.b.& 654.a
Cōtrarietas utrū inueniatur in alijs morib. a motu locali. 699.c.
Contrarium non mutari in ſuum contrarium dupliciter poteſt intelligi. 76.a
Conuerſio per contrapoſitionem eſt duplex. 842.d
Corpora duo eſſe ſimul impoſsibile eſt. 444.d.& 656.b
Corpora cęleſtia intendit phyloſophus per res æternas. 582.c
Corpora cęleſtia qūo ſint in tempore,& non ſint. 582.c
Corporibus omnibus naturalibus tam ſimplicibus quam compoſitis inſunt materiæ compoſitæ,& formę compoſitæ. 4.d
Corporis cuiuſlibet an ſit potentia finita. 1103.b
Corporū quędā mouentur in continente,& quędam non. 420.a
Corporum ſimplicium & mixtorum differentia. 1009.a
Corpus cęleſte non eſt in potentia ad aliam diſpoſitionem. 100.a
Corpus nullum ſimplex alterat ſe per ſe an ſit uerum. 143.b
Corpus cęleſte an debeat dici natura,uel habens naturam. 143.a
Corpus finitū & corpus infinitū nō poſſunt eſſe æqualia. 294.c
Corpus omne ſenſibile habet ubi,ſeu locum. 292.d
Corpus unumquodque naturale naturaliter fertur in ſuum locū, & naturaliter quieſcit in illo. 383.d.& 384.c
Corpus ſi undique penetretur,oportet q diuidatur in indiuiſibilia. 291.a

Corpus nullum eſt primus locus alicuius rei. 401.b
Corpus eſt naturaliter in loco. 430.c
Corpus locatum non eſt pars corporis locantis proprie. 436.d
Corpus ſi ſepararetur ab omnibus qualitatibus, adhuc indigeret dimenſionibus. 484.b
Corpus infinitum moueri localiter eſt impoſſibile. 856.c
Corpus animalis an moueatur naturaliter. 984.b
Corpus nullum ſimplex mouet ſe. 995.b
Corruptibile non corrumpitur dum generatur. 647.d
Corruptio poteſt accipi dupliciter. 507.d.& 597.b
Corruptio ſubita ſimul eſt cum termino corruptionis. 518.a
Corruptio non intenditur per ſe. 581.c
Corruptio quædam eſt dulcis, & quædam triſtis. 702.a

D

DEalbatio, & denigratio, an ſint einſdem ſpeciei. 669.d
Demonſtratio ſimpliciter, & propter quid quomodo intelligatur. 163.a
Demonſtrationes tres differentes. 773.a
Denſum an poſſit fieri ex raro, & econuerſo. 497.c
Dentes non ſunt, ut diuidant, & conterant cibum. 237.c
Definere exponitur dupliciter. 508.b
Deus eſt æternus. 951.b
Deus ab æterno fuit omnipotens quomodo intelligitur. 960.d
Dextrum & ſiniſtrum eſſe partes, &c. poſſunt habere duplicem ſenſum. 311.b
Diffiniens, & diffinitum non poteſt eſſe idem reſpectu eiuſdem. fol. 57.c
Diffinitio perfectiſſima comprehendit omnes cauſas. 7.b
Diffinitio eſt ſermo indicans quod quid eſt eſſe rei. 19.d
Diffinitiones diuerſas poteſt habere eadem res. 257.b
Dimenſiones diſtinctę ſunt tres. 37.b.& 365.c & 1061.c
Dimenſiones & qualitates ſymbolę manẽt in termino generationis. 97.d
Dimenſiones duæ corporeæ non poſſunt ſimul eſſe, nec una poteſt ingredi aliam. 290.d
Diminutio eſt iter ad nihil, cuius cauſa eſt materia. 325.b
Diuerſitas in finibus eſt manifeſtior quam in actionibus. 267.d
Diuiſibile quomodo accipiatur a Commen. 783.a
Diuiſio in numero eſt ex forma, & diminutio in numero ducit ad formam. 360.a
Diuiſio per actum & potentiam. 732.c
Duplum & multum an ſint æquiuoca. 901.b
Duratio quomodo menſuret. 542.b
Durum & molle ſunt cauſa paſſionis. 497.c

E

EFfectum, quando ex cauſa contingit demonſtrare. 213.a
Effectus aliquis an potuit fuiſſe ab æterno. 955.b.& 957. per totum.
Effectus duobus, & tribus dicitur modis. 957.c
Efficiens eſt quadruplex. 170.& 175.c
Efficiens coincidit in idem ſpecie cum forma & fine. 207.a
Elementa ſunt materia mixti. 4.d
Elementa quatuor & animalia & corpora cęleſtia habent in ſeipſis principium motus localis. 126.c
Elementa ex quibus componitur corpus mixtum debent eſſe finita ſecundum magnitudinem, & contraria. 294.b
Elementa media habent grauitatem, & leuitatem, ſed elementa extrema non habent niſi, uel grauitatem, uel leuitatem. 303.d
Elementa an moueant ſe. 1001.a
Ens non eſt tantum unum unitate indiuiſibilitatis. 43.b
Ens non ſignificat accidens tantum. 54.c
Ens unum fit ex alio ente. 115.a
Ens diuidetur in ens in actu, & ens in potentia. 116.c
Ens in actu & ens in potentia qualiter accipiatur. 239.a.b.c
Ens idem naturale eſſe in potentia, & in actu contingit tripliciter. 249.c
Ens in potentia duo dat intelligere. 551.b
Ens dicitur tripliciter. 315.d
Ens in actu quomodo capitur a Commen. 629.c
Entia eſſe duobus modis opinabantur antiqui. 74.b
Entia aliqua ſunt, quæ non ſunt in loco. 350.d
Entis diuiſiones. 534.b.& 538.c.d.& per totum.
Equale accipitur dupliciter. 953.c.d
Equalitas in alteratione attenditur penes quantitatem, & non penes qualitatem. 914.d
Equiuocum tripliciter. ſ. communiter, propriæ, & magis propriæ. 33.b
Eſſe a poſſe non differt in perpetuis. 84.d
Euf ortunium, & diſfortunium. 197.c
Ex quid ſignificat. 109.b
Excedere aliquid aliud, plus, vel minus poteſt eſſe dupliciter. 922.c

F

FIeri ab aliquo quomodo intelligitur. 72.c
Fieri ſimpliciter eſt ſubſtantiarum, ſecundum quid uero accidentium. 99.a
Figura nihil eſt in re niſi ipſum corpus figuratum. 36.c
Finis quare eſt magis cauſa. 171.a.& 174.b
Finis eſt multiplex. 175.d
Finis eſt duplex. 208.d.& 362.d
Finitum omne poteſt menſurari a ſua parte. 800.a
Forma dicitur eſſe quoddam diuinum, optimum, & appetibile, fol. 122.b
Forma ita ſe habet in rebus naturalibus, ſicut ſe habet materia in rebus artificialibus. 151.d
Forma multipliciter dicitur. 175.b.& 621.b
Forma & finis coincidunt in idem numero. 208.b
Forma datur enti naturali, ut ſit nobilius in ſua natura. 214.b
Forma diminuta duobus capitur modis. 244.b
Forma & figura quomodo differant. 878.a
Forma de terra & quarta ſpecie qualitatis, quo prędicantur. 878.b
Forma ſubſtantialis an ſit diuiſibilis. 885.a
Formam ſcire abſque materia, & materiam abſque forma eſt impoſſibile. 367.b
Formarum aliæ ſunt in materia, aliæ uero non. 128.a
Formæ naturalis & formæ mathematicę differentia. 128.d
Formæ ad quas eſt motus an ſint motus, uel non. 620.a
Formę ſunt immobiles. 648.c
Formę permanentes quę ſunt in ſubiectis continue tranſmutatis an maneant per tempus eędem numero. 670.d
Formis omnibus quatuor regulæ generales. 1073.a
Fortunæ diffinitio. 196.b.& multa de fortuna ibidẽ, & fol. 197. per totum, & fol. 208
Fruſtra quid ſit. 203.a
Fruſtra fit per plura quod poteſt fieri per pauciora. 254.b
Fundamenta naturalia tria. 872.a

G

GEnerabile omne eſt corruptibile. 647.c
Generans qualiter dat formam, & omnia accidentia conſequentia formam. 990.b
Generatio naturalis eſt duplex. 99.a.& 625.d
Generatio non eſt ex ente. ſ. 109.b.& 347.c.& ẽt de generatione.
Generatio poteſt accipi dupliciter. 245.b.& 626.a
Generatio ſubſtantiæ eſt tranſmutatio per ſe. 400.c.& 627.c
Generatio, & corruptio non ſunt uerę mutationes a utro contradictorio in utrum contradictorium. 627.a
Generatio eſt dum res generatur. fol. 645.a & per totum.
Generatio albi ex non albo non eſt motus. 691.b
Generatio & corruptio quodam modo eſt in magnitudine. 795.d.& 696.b.& 697.a
Generatio formarum, & figurarum ſequitur alterationem materię. 876.c
Generatio eſt finis alterius motus. 939.a
Generatio eſt finis alterationis. 1049.c
Generationem aialis non eſſe a caſu probatur tripliciter. 225.d
Generationem unam eſſe uelociorem, uel tardiorem quam aliã quomodo intellexit Ariſt. 917.c
Generatum eſſet ſimplex, & non compoſitum ſi principia eſſent duo contraria tantum. 85.b
Generatum eſt compoſitum ex ſubſtantia & forma. 103.b
Generetur utrum omne quod generatur ex ſuo contrario. 78.d
Genus ſi habet contrarium, neceſſe eſt ſpeciem habere contrarium. 701.a
Geometra, & purus mathematicus quomodo differunt. 157.b
Granũ milij proiectũ in terram, an faciat aliquem ſonum. 924.b
Grauia & lęuia, quare mouent naturaliter ad ſua loca. 994.a.& 996.c.& per totum.

Gubernator nauis an per ſui abſentiam ſit cauſa ſubmerſionis nauis. 172.b

H.

HOmo & ſortes ſunt duę res, ſed non ſunt duę ſubſtantiæ, neque duo corpora. 19.a
Homo non generatur ab hominea caſu. 1034.d

I.

IAm modo ſe habeat ad tempus. 594.c
Idem ſecundum ſubiectum, & diuerſum ſecundum eſſe quomodo intelligitur. 555.d
Idem an ſit ſibiipſi contrarium. 689.b
Ignis eſt maioris uirtutis quam aliquod aliorum elementorum. fol. 298.d
Ignis naturaliter mouetur ſurſum, & uiolenter deorſum. 993.d
Ignotum utrum ſit omne cōpoſitum ex principiis infinitis. 65.c
Illud quod eſt per accidens eſt dupliciter. 371 b.c
Immobile dicitur tripliciter. 614.d
immutatio eſt priuatio mutationis. 698.c
in octo modis ponitur. 373.c
incipere exponitur dupliciter. 508.b
indiuiſibile ſimpliciter eſt aliquid in re. 37.b
indiuiſibile additum alicui non facit maius. 713.a
indiuiſibile conſequenter ens alteri indiuiſibili an ſit in continuo. 725.b.& 753.c
indiuiſibile an per accidens moueatur. 821.a
indiuiſibile contingit tripliciter. 884.d
ineſſe aliquid alteri primo eſt dupliciter. fol.380.a. & multa de in. ibid.per totum, & ante & poſt.
ineſſe ſecundum accidens, & ſecundum partem, & primo. 614.b
infinitas eſt diuerſimode in ſucceſsiuis & in permanentib⁹. 315.a
infinitas ſimpliciter inuenitur in utriſque. ibid.
infinities infinita ſunt ubicunque ſunt infinita. 70.c
infiniti quęlibet pars eſt infinita pōt multipliciter exponi. 589.a
infiniti attributa. 334.a.b.c.d
infinitum eſt duplex. 34.b.& 746.a
infinitum accipitur multotiens in diffinitione continui. 277.c
infinitum multipliciter dicitur. fol. 275.a. & multa de infinito. ibid.per totum.& fol.285.d.& 286.a
infinitum eſſe probatur. fol. 277.b.& deinceps.
infinitū non eſt ſubſtātia ſeparata a ſenſibilibus. 286.c.& 288.c.d
infinitum conſideratur diuerſimode in mathematica, & in metaphyſica. 291.a
infinitum quare quieſcit in hoc loco. 305.a
infinitum aliquid poteſt dici dupliciter. 313.a.& 335.c
infinitum ſecundum oppoſitionem eſt in potentia. 321.a
infinitum quid eſt. fol.359.b.& ibi multa de infinito.
infinitum non componitur ex infinitis equalibus, aut inequalibus. 890.a
inquantum poteſt teneri dupliciter. 512.b.& 513.b
inſtans eſt aliquid in re ſimpliciter indiuiſibile. 38.a
inſtans eſt idem in toto tempore. 504.d.& 554.c.d
inſtans an poſsit corrumpi. 505.d
inſtans copulat partes temporis adinuicem. 552.a.& 558.c
inſtans ſic ſe habet ad diuerſas differentias temporis quomodo ſe habet mobile ad diuerſas partes motus. 557.c
inſtans & tempus conſequuntur ſe in eſſe. fol.558.a. & per totū.
inſtans aliquod an maneat idem in toto tpe. ſol.563 b. & p totū.
inſtans quod eſt finis temporis præteriti, & initium futuri, quomodo eſt indiuiſibile. fol.754.a.& per totum.
inſtans in actu quomodo intelligant phyloſophus & Commen. fol. 1065.b
Inſtantis primi & ultimi quęſtio grandis. 1076.a
intellectum eſſe talem quia nō poteſt complere ſuam actionem non ualet. 72.c
Intellectus intelligit ſingulare primo & directe, & uniuerſale indirecte. 23.b
intellectus dicitur uniuerſalium, quia ſolus intellectus cognoſcit uniuerſalia. 23.d
intellectus aliquid eſſe obiectum primum poteſt quadrupliciter intelligi. 23.d
intellectus & natura poſſunt accipi dupliciter. 205.b
intellectus non alteratur per ſe in acquiſitione ſcientiæ. 891.b
intelligere dicendo phyloſophus intelligit aliquid communius quam ſcire. 3.c
intenſio & remiſsio non ſit ſemper per admixtionem contrarii. fol. 654.b

L.

LInea quomodo numeratur. 542.c
Linea recta & linea circularis an ſit eiuſdem ſpeciei. 667.b
Linea recta & linea circularis quomodo poſſunt eſſe æquales. fol. 910.a.c
Lineæ quomodo non repugnat diuidi in infinitum. 480.a
Loca illa ſunt contraria quæ maxime diſtant ſecundum lineam rectam. 660.c
Loci differentię quomodo intelliguntur ab Ariſt. 308.d.& 310.a
Loci diffinitio ut ſit perfecta quatuor requiruntur. fol.383.a. & multa circa loci diffinitionem, ibidem per totum.
Loci diffinitio negatiue, & affirmatiue. fol.388.b.& per totum, & fol.395.etiam per totum.
Loci mutatio eſt una ſpecies motus. 409.c
Locus totius & partis eſt idem numero. 301.c.d.& 306.c
Locus omnis aut eſt ſuperius, aut inferius, aut dextrum aut ſiniſtrum, aut poſterius, aut anterius. 304.b
Locus an ſit, quomodo ſit, & quid ſit. fol.350.a.& per totum.
Locus dicitur multipliciter. fol.351.c. & habet unam diffinitionem communem. fol. 404.a.& 405.b.
Locus pōt tripliciter accipi. fol. 355.a. & multa de loco ibidem per totum & fol.358.& 362.per totum.
Locus eſt duplex, per ſe & per accidens. fol.364.a & fol.422.a.
Locus neque eſt materia, neque forma. fol.367.d.& multa ibid.
Locus an ſit in loco, & multa alia. fol.371.d.& p totū.& fol.375. & 379.
Locus continet locatum, & eſt æqualis locato, & ſeparabilis a locato. 382.b & 383.a
Locus eſt difficilis, ut cognoſcatur propter tres cauſas. 395.a
Locus eſt immobilis eſſentialiter. 397.a.& 398.a
Locus & locatum ſunt relatiua. fol.399.d. & 400.a & ibidē multa de diffinitione loci. fol.400. per totum.
Locus eſt ſimul cum ſuperficie locati, & an ſit ſola ſuperficies. fol. 406.a.b
Locus naturalis poteſt accipi dupliciter. fol.406.a.& an locus ſit immobilis.ibidem.& deinceps. & fol.413.414.415.416.417. per totum.
Locus naturalis elementi eſt duplex. 428.c
Locus non eſt in loco. 430.b
Logica utitatur dupliciter. 65.a
Logica ratio dicitur dupliciter. 845.b

M.

MAgnes quo modo attrahit ferrum. 866.a
Magnitudinem minimam non eſſe dandam. 72.a
Magnitudinem, motum, & tempus componi ex indiuiſibilibus, aut diuidi in indiuiſibilia eſt eiuſdem rationis. 716.b
Magnitudinem eſſe infinitam an ſequatur ſi augmentum eſt infinitum. 804.c
Magnitudinis diuiſio quare procedit in infinitum. fol.322.d. & per totum.
Magnitudo finita eſt diuiſibilis in infinitum in partes eiuſdem proportionis. fol. 318.b.& 324.325.326.327.per totum.
Magnitudo nulla finita poteſt diuidi in partes eiuſdem quantitatis. 318.b
Magnitudo diminuitur in infinitum. 324.a
Magnitudo quare non creſcit in infinitum. 337.c
Magnitudo ſi componatur ex indiuiſibilibus, motus erit compoſitus ex indiuiſibilibus. 717.a.& 753.d
Magnitudo an componatur ex indiuiſibilibus. 720.c
Magnitudo finita an poſsit pertranſiri in tempore infinito. 749.d
Magnitudo maior an pertranſeatur in pluri tempore. 800.d
Magnitudo recta, & magnitudo circularis non ſunt eiuſdem ſpeciei. 909.c
Materia & forma diſtinguuntur ſecundum diffinitionem. 105.b
Materia prima non poteſt intelligi per ſe. 107.& 109.a
Materia eſt illud ex quo aliquid generatur tanquam ex ſubiecto. fol. 114.c
Materia prima eſt medium inter non eſſe purum & eſſe purum. fol. 116.c.117.d
Materia eſt ens in potentia. 118.b.c

Materia prima eſt cauſa generationis, & corruptionis. 188.d.& 335.b.c
Materia non habet contrarium. 181.b.c.d
Materia eſt generabilis, materia eſt corruptibilis quomodo diſtinguatur. 524.c.d
Materia eſt tota ſubſtantia in artificialibus, & formæ ſunt accidentia. 148.b
Materia differt a forma, ſed nunquam denudatur a forma. 149.d
Materia eſt duplex. 166.d
Materia & efficiens non concidunt. 209.a
Materia prima non cognoſcitur a nobis ſine cognitione motus ſi eſt. 236.c
Materia eſt ſubiectum recipiens infinitatem. 335.b
Materia eſt cauſa diuiſionis magnitudinis in infinitum. 338.d
Materia, & forma ſunt prima principia entium naturaliũ. 367.b
Materia eſt ingenerabilis, & incorruptibilis, fol. 382. b. & poteſt conſiderari dupliciter, ibidem.
Materia recipit ſucceſſiue diuerſas formas ſubſtantiales. 594.a
Materia prima quomodo intelligatur ab aliquibus. fol. 630.a. & quomodo mouetur. fol. 630.d.& 631.a
Materia prima non eſt exiſtens in actu. 989.d
Materia exiſtente diuerſa an diuerſificetur & forma. 1030.b.& d
Materiæ forma quę ſit.
Mathematicis eadem ſunt nobis magis nota, & magis nota naturæ. 9.a
Mathematici quibus lineis utuntur. 345.a
Maximum & minimum an ſit dare in ætherogeneis. 70.a
Medicus per ſe ſanat ſeipſum quomodo intelligitur. 139.a
Medium inter contraria an componatur ex contrarijs. 79.a
Medium plenum non impedit motum naturalem corporũ ſimplicium grauium, & leuium. 470.b
Medium an poſſit fieri ſubtilius alio medio in quacunque proportione 480.a
Medium quid ſit. 658.a.b
Medium eſt contrarium utrique extremo. 692.d
Medium an ſit in motu augmentationis, & diminutionis. 870.a
Medium an ſit inter uirtutem, & uitium. 884.b
Menſura, & menſuratum ſunt unigenea. 530.d
Menſura eſt triplex. 552.c
Menſurare quietem eſt menſurare priuationem motus. 585.a
Menſura prima in rebus menſuratis eſt duobus modis. 410.b
Minimum an ſit dare in homogeneis. 68.c.d
Minimum an inueniatur in tempore. 567.b.& 568.a
Minimum motum an ſit dare in re. 843.c
Mixta ſunt duplicia. 476.c
Mobile eſt notius motu. 557.a
Mobile eſt triplex. 613.b
Mobile idem in temporibus diuerſis poteſt moueri ab eodem termino ad eundem terminum ſpecie ſuper lineam rectam, & ſuper lineam circularem 667.d
Mobile an poſſit moueri ſuper ſpatium æquale ſibi. 720.c
Mobile eſſe ante motum neceſſe eſt. 931.b
Mobile maius in pluri tempore mouetur quomodo intelligi debet. 1103.d
Mobilia omnia moueri, an neceſſe ſit, uno mobiliũ moto. 850.a
Monſtra utrum ſint producta a caſu. 224.b
Monſtra an fiant in plantis. 256.c.d
Monſtri diffinitio. 254.d
Mors: corruptio potentia ad non eſſe, & huiuſmodi, an ſint ca materia. 232.b
Mota omnia in loco reducuntur ad primum motum, quod mouetur a motore in ipſo. 855.b
Motor omnis eſt ſimul cũ eo quod ab eo mouetur in loco. 985.b
Motor primus quo modo capiatur. fol. 858.& deinceps.
Motor debet eſſe diſtinctus a moto in omni motu. 989.d
Motor eſt duplex. 893.b
Motor primus an ſit immobilis. 1044.a
Motor cęli in quo loco eſt. 1113.b
Motor aliquis qualiter põt continue, & ſemper mouere. 1114.b
Motorum diuiſio. 826.b
Motui quę ſunt conditiones attributę. 536.a
Motui quinque ſunt requiſita. 613.d
Motu ignoratio, an neceſſarium ſit ignorare naturam. 236.b
Motu cœli intelligit Ariſt. reuolutionem completam. 531.a
motum omne indiget aliquo quieſcente. 423.d
motum per ſe diuiditur in duo. 614.a
Motum moueri impoſſibile eſt, & multa alia de motu. fol. 662.b & per totum.
motum non eſt in quando, habitu, & ſitu. 650.d
Motum regularem eſſe ſuper magnitudinem non regularem impoſſibile eſt. 680.c
motum diuidi ad diuiſionem mobilis poteſt intelligi dupliciter. fol. 771 c
motum omne an habeat motorem. 825.b
motum minimum an ſit dari in corporibus naturalibus. 837.a
motum eſſe circularem poteſt intelligi tripliciter. 911.b
motum eſſe ęternum oportet præſcire ad ſciendum an mundus ſit æternus. 552.c
motum eſſe æternum probatur. 930.d
motum in actu infinitum, & ſimiliter motor impoſſibile eſt, ꝙ diuidatur. 1024.b
motus ut ſit naturalis an ſufficiat ꝙ mobile habeat principium intrinſecum paſſiuum 233.a
motus poteſt accipi dupliciter. 242.c.& 596.c.& 665.d
motus accipitur tripliciter. 243.d
motus diffinitio ſecundum prius & poſterius eſt ambigua. 246.a
motus diffinitio. fol. 246.b. & 262.a. & b. & c. & 272. a. & deinceps.
motus multa. fol. 247.a.& per totum.
motus non eſt res diſtincta a rebus permanentibus. 253.a
motus componitur ex affirmationibus & negationibus. 254.b
motus eſt res poſitiua extra animam. fol. 256. a. & multa alia de motu, ibidem per totum.
motus eſt eadem perfectio utriuſque. ſ. motoris, & moti. 266.b
motus utrum ſit in motore, aut in moto 269.c
motus & tempus, & talia ſucceſſiua non habent eſſe completum niſi per animam. 502.d
motus omnis aut naturalis, aut uiolentus eſt. 458.b
motus ut ſit menſura quinque requiruntur. 513.a
motus habet multiplicem materiam. 522.d
motus accipitur tripliciter. 585.b.& 534.b
motus habet duplices partes. 528.b
motus diuiſus per duo inſtantia eſt tempus. 529.d
motus quomodo diuidatur. 533.d.& 545.b
motus eſt notior apud nos quam tempus. 546.c
motus habere continuitatem a mobili poteſt intelligi tripliciter. 558.d
motus eſt compoſitus ex duabus quantitatibus. 570.a
motus uel tempus qualiter per ſe eſt cauſa corruptionis. 581.a
motus ſi eſt perpetuus ſecundum genus tempus eſt perpetuum, ſecundum genus. 592.c
motus qui eſt ſecundum partem reducitur ad motum, qui eſt ſecundum accidens. 613.c.d. & differunt ibidem.
motus quilibet utrum habet proprium ſubiectum diſtinctum a ſubiecto cuiuſlibet alterius motus. 615.a
motus ex quibus conſtituitur. 618.d.619.a
motus an ſit niſi inter contraria mediata. 632.b
motus an ponatur recte ſub tribus generibus. 633 a
motus eſt eiuſdem generis cum termino ad quem. 633. d. & per totum.
motus non eſt ad relationem ſecundum Albertum Magnũ. 639.a
motus non eſt ſubiectum motus. 640.a
motus non eſt per ſe terminus motus. 649.b.650.a
motus omnis an ſit a contrario in contrarium. 653.c.& 690.c
motus unus continuus an ſit in tactu chordarum. 659.c
motus qui fiunt per media differentia ſpecie, an differant ſpecie. 667.d
motus ad unitatem numeralem tria requiruntur. 671.c
motus aliquis completus, & perfectus quot modis dicatur. 639.a
motus omnis an poſſit eſſe ęqualis, & inæqualis. 682.d
motus motui quinque contrariatur modis. 686.a
motus ab extremo ad medium an contrarietur motui econtra. 692.c
motus contrarij ſecundum naturam, & non naturam poſſunt eſſe in eadem ſpecie. 703.b
motus, & quies poſſunt eſſe ſimul in eodem. 709.a

I N D E X.

Motus omnis eſt in tempore. fol. 741.d.& 742.a. & eſt de genere continuorum. 745.d.& per totum.
Motus diuiditur dupliciter. 773.b
Motus an diuidatur ſecundum diuiſionem temporis. 774.b
Motus omnis an habeat proportionem cum omni motu. 825.c
Motus ſpecies ſunt tres. 869.d
Motus eſt generatio partis poſt partem illius perfectionis ad quã tendit motus. 579.d
Motus rectus & motus circularis poſſunt eſſe ueloces. 885.d
Motus rectus & motus circularis quare non ſunt adinuicem comparabiles. 906.d
Motus & uita comparantur a phyloſopho. 929.b
Motus æternitatem in communi, uel primi motus æternitatem an intendat ponere phyloſophus. 929.d
Motus uiolentus quot modis dicatur. 930.a
Motus ſupponit mobile & mouens. 938.c
Motus primus an ſit ęternus. fol. 949.c.& 950. per totum.
Motus uel tempus non potuit eſſe ab æterno. 953.a
Motus omnis eſt a contrario in contrarium. 962.a
Motus iterans an ſit unus & continuus, aut plures. 665.a
Motus cur ſit æternus. 1039.d
Motus localis quib⁹ modis eſt prior cęteris motibus. fol. 1046.c. & per totum.
Motus localis an ſit primus motuum. 1051.c
Motus circulares an ſint contrarii. 1062.d
Motus primi cęli an ſit regularis. 1112.b
Motuum contrariorum diuerſitas. 703.b
Mouens naturale utrum in mouendo moueatur. 348.d
Mouens eſt triplex. 626.d
Mouens primum accipitur dupliciter. 617.c
Mouens & motum quomodo ſunt ſimul. 657.a
Mouens proximum & motum ſunt ſimul. 859.d
Mouens & motum an in omni pulſione ſint ſimul. 864.c
Mouens & motum an in omni motu ſint ſimul. 864.c
Mouentium diuiſio. 990.b
Moueri uel non moueri a ſeipſo. fol. 833. per totum folium.
Moueri aliquid ex ſe non inuenitur niſi in motu locali. 667.a
Mouetur aliquid per accidens tripliciter. 818.d
Mouetur ab alio omne quod mouetur, & hæc concluſio iuuat ad multa. 823.a
Mouetur nihil niſi illud quod poſsibile erat prius moueri. 935.c
Mouetur uelocius quod eſt propinquius motori. 1153.d
Multitudo aut eſt rerum ſecundum formam, aut rerum ſecundũ quantitatem. 26.d
Mundos infinitos eſſe poſuit Democritus. 930.b
Mundum de nouo creari ponentes quid habent dicere. 536.c
Mundus totus eſt extra quod nihil eſt, uel cuius nihil eſt extra. fol. 332.b
Mundus an fuit ab æterno. 958.d. per totum.
Mundus minor quis & cur dicitur. 663.d
Mutatio omnis eſt a quodam in quoddam. 624.c
Mutatio aliqua eſt de non eſſe ad eſſe, uel econuerſo. 625.b
Mutatio quę eſt a priuatione in habitum an ſit motus. 635.a
Mutatio aliqua an ſit in illo cui acquiritur relatio, & nulla forma abſoluta. 638.a
Mutatio eſt ad relationem per accidens dupliciter. 638.b
Mutationes oppoſitę nunquam ſuccedunt ſibiinuicem immediatæ. 644.b
Mutationis ſpecies an ſint ſpecies oppoſitæ mutationis. 626.c

N.

NAtura habet duplicem diffinitionem, prima. fol. 137.a. ſecũda. ibid.b
Natura per quid differt ab arte. 138.c
Natura dicitur de forma duobus modis. 153.a
Natura non dicitur ſolum de forma ſubſtantiali, ſed etiam de formis accidentalibus. 153.c
Natura una & eadem conſideratur in diuerſis ſcientiis. 511.a
Natura complet multa quę ſiunt per artem. 218.b
Natura agit propter finem. fol. 519.b.c.& deinceps.
Natura eſt duplex. 253.a
Natura eſt principium intrinſecum. 229.c
Natura eſt cauſa ordinis. 948.d
Naturale dicitur aliquid dupliciter. 705.c
Naturalis & mathematici cõſideratio cui artifici pertineat. 155.d
Naturalis & mathematicus in quibus differunt. 156.b
Naturalis habet cognoſcere omnes cauſas. 208.b
Naturalis non habet conſiderare de mouente in mobili. 210.a
Naturaliter loquentes quomodo intelligatur. 71.a
Naturam eſſe quomodo eſt per ſe notum. 146.a.b
Naturę diffinitio an ſit bona. fol. 139.b.& deinceps.
Naturæ diffinitionis particulæ declarantur. 141.a.& 142.b
Naturæ nomen quomodo imponitur rei. 146.d
Neceſſarium uel poſsibile poteſt intelligi dupliciter. 193.b
Neceſsitas eſt duplex. 230.b
Neceſsitas in naturalibus principaliter eſt ex fine. 235.a
Nigredo eſt quodam modo priuatio albedinis. 583.c
Nomina non ſunt ſolicitudini Ariſtoteli. 4.c
Non omne quod eſt a natura eſt propter aliquid. 218.b
Non ens an ſit in tempore. 559.b
Non ens eſt dicitur tribus modis. 589.d.& 590.a
Notitia duplex, ſcilicet complexa & incomplexa. 5.b
Notum aliquid dicitur tripliciter. 145.a
Numeri in diuiſione quare non contingit procedere in infinitũ. fol. 338.c
Numeri eſſe in anima non eſt omnibus modis eſſe. 603.b
Numerum creſcere niſi uſque ad decem poſuit Plato. 329.a
Numerus omnis an poſsit eſſe actu numeratus. 592.c
Numerus quare creſcit in infinitum. 338.a.& 339.c
Numerus componitur ex unitatibus. 340.a.c
Numerus non cauſatur ex diuiſione continui. 340.b
Numerus dicitur dupliciter. 528.c
Numerus eſt triplex. 541.b.& 542.a
Numerus habet eſſe ſubiectiue in aliquo uel in aliquibus. 563.b
Numerus centum hominum, & centum equorum eſt idem. fol. 575.d.& 576.c
Numerus eſt notior numeratis. 573.c.d
Numerus quid poteſt ſignificare. 406.d
Numerus primi motus eſt notiſsimus. 410.a
Nunc proprie dictum quo modo deſcribatur. 590.b

O.

OLim & repente quomodo ſe habeant ad tempus. 595.a
Omnia eſſe unum dixerunt antiqui. 110.a
Oppoſita quorum potentia eſt potentia contrariorum non diuiduntur ſecundum uerum & falſum. 274.d
Orbis lunę quomodo contineat ignem. 399.b
Orbis ſupremus eſt quieſcens ſecundum totum. 418.c.& 410.a

P.

PArmenidis & Meliſsi rationes non eſt difficile ſoluere. 49.d
Pars quomodo diſtinguatur a toto. 46.d
Pars an ſit minor ſuo toto. 70.c
Pars diuiſa a toto eſt per ſe in loco, ſicut & ipſum totum. 390.d
Partes omnes ſimul ſumptæ utrum ſint idem quod ipſum totum. fol. 44.b
Partes ſunt duplices. 63.a.& 64.c
Partes quędam ſunt ſecundum quantitatem, & quędam ſecundũ qualitatem. 65.c
Partes conſimiles intelligit Philoſophus per partes ſecundum quantitatem. 71.d
Partes formę ſubſtantialis partibiliter acquiruntur. 99.d
Partes eiuſdem quantitatis ſunt duplices. 319.a
Partes ſex diſtinctę ſecũdum naturas requiruntur in corporibus animatis. 357.a
Partes uniuerſi mouentur tribus modis. 414.d
Partes continui quomodo ſunt in loco in potentia. 421.c
Partes diffinitionis ſunt partes rei. 722.d
Partes magnitudinis. 1071.c
Pati eſt dupliciter. 106.a
Per ſe medicum curare quomodo intelligitur. 108.d.& 115.b
Per ſe & per accidens poteſt dupliciter intelligi. 177.a.& 613.c
Per ſe quid eſt. 830.d
Perſpectiuus quomodo conſiderat de linea mathematica. 159.c
Plumbum eſt grauius ferro. 496.b
Portare ut poſsit Plato duas libras in una hora per unam leucam poteſt intelligi dupliciter. 926.a
Poſsibile in rebus æternis eſt neceſſarium. 284.a
Potentia eſt duplex. 713.d.& 991.c

Poten-

I N D E X.

Potentia omnis non poteſt reduci ad actum. 342.d
Potentia & impotentia naturalis non eſt qualitas. 592.d
Potentia totius mouentis an plus excedat potentiam reſiſtiuam totius mobilis quam medietas potentiæ motoris excedat potentiam reſiſtiuam medietatis mobilis. 922.c
Potentia ad motum dicitur duobus modis. 992.d
Potentiarum ad contraria an ſit idem ſubiectum. 252.a
Potentiæ contrariorum ſunt contrariæ. 252.b
Potentijs mouentibus, unde accidit q; una mouet uelocius, alia tardius. 971.b
Prima principia ſunt contraria. 77.d
Prima philoſophia non probat ſubſtantias ſeparatas eſſe. 168.b
Primum motum accipitur quatuor modis. 830.d
Primum motum accipitur tribus modis. 836.d
Primus motus an ſit æternus. 449.c
Principia dicendo intelligit Ariſt. cauſas mouentes, per cauſas intelligit cauſas finales, per elementa principia intrinſeca rei. 4.a
Principia eſſe quatuor elementa, ſecundum Emp. 62.b
Principia non omnia ſunt contraria. 77.d. & multa de principijs. ibi. & fol. 78.c. uſque ad 82.b
Principia prima an ſemper maneant. 84.a.c
Principia prima quomodo accipiantur ab Ariſtotele ſecundum Commen. 91.d. vſque ad 93.a
Principium maxime proprium diſputandi contra Parmenidem & Meliſſum eſt per diuiſionem entis. 32.a
Principium aliud, quomodo intelligatur. 4.c
Principium actiuum, & principium paſſiuum non differunt ſecundum genus. 127.b. & 131.b
Principium & finis eiuſdem an ſint oppoſita. 194.a
Principium & finis in ſucceſſiuis reſpectu eiuſdem ſunt oppoſita. 594.b
Prioritas cauſæ ad cauſatum tollit æquiuocationem. 91.b
Priuatio accidit materię. 118.c
Priuatio ſemper machinatur ad maleficium. 120.b
Priuatio an poſſit eſſe principium. 123.a
Priuatio pura formæ, qualiter poteſt dici forma, & natura. 153.c
Prius notum naturæ quadrupliciter. 9.d
Prius & poſterius inuenitur in quolibet genere cauſę. 176.b
Prius & poſterius poteſt capi dupliciter. 176.c. & 149.a
Prius & poſterius in magnitudine ſunt cauſa materialis prioris, & poſterioris in motu, & prius & poſterius in motu ſunt cauſa materialis prioris, & poſterioris in tempore 583.d
Prius, & poſterius motus idem ſunt quod motus. 589.c
Proceſſus in argumento ad impoſſibile. 832.b
Proiectio an ſit communis omnibus modis proiectionis. 864.a
Proportio inter unum & duo eſt eadem. 266.c
Proportionum magna digreſſio ſecundum Comm. 465.a
Propoſitiones an ſunt materia concluſionis. 175.a
Propoſitio poſſibilis, & propoſitio de poſſibili differunt. 316.c
Prudentia eſt triplex. 322.b
Puncti & unitatis prima differentia. 664.d
Punctum non eſt alia res a linea ſecundum aliquos. 34.c
Punctum non eſt neceſſe habere locum. 433.d

Q

QVadratum an ſit dare æquale circulo. 897.a
Qualitas aliqua an reſultet ex commixtione qualitatum primarum. 881.a
Qualitas an ſit æqualis longitudini, ſeu ſpatio. 894.c
Qualitates ſecundæ ſunt ex qualitatibus primis. 869.c
Qualitates ſenſibiles ſunt differentiæ corporum. 869.d
Qualitatum multa notanda. 875.b
Quantitas per ſe eſt finita, uel infinita. 35.d
Quantitas eſt per ſe ſenſibilis. 41.a
Quantitas ſecundum Commen. non eſt ſubſtantia. 450.c
Quantitas ſeparata dupliciter ponitur. 473.b
Quantitas ſeparata ab omni quantitate an poſſit reſiſtere alteri corpori. 414.b
Quantitas maior ſit ex minori nullo extrinſeco adueniẽte. 489.b
Quantitas aliqua an poſſit menſurari. 542.c
Quęſtio quid nominis pręcedit quęſtionem ſi eſt in interrogationibus ſimplicibus. 439.d
Quies eſt priuatio motus. 255.d. & 540.b. & 706.c
Quies eſt duplex. 584.b
Quies in termino ad quem eſt perfectio motus. 697.a
Quies uiolenta an ſit generata. 704.c
Quies coniuncta cum motu non eſt diſtincta a motu. 706.d
Quies media an cadat inter motus oppoſitos. 1054.d. & 1066.c
Quietis diffinitio an ſit bona. 655.b
Quodlibet eſſe in quolibet. 63.b
Quodlibet non poteſt ſuperari a quolibet. 71.d

R

RAreſactio an terminetur ad maioritatem, uel ad extenſionẽ. fol. 488.b
Rarefactio & condenſatio ſunt oppoſita. 488.b
Rarefactio & condenſatio an ſint motus ad quantitatem. 497.c
Rarefactio eſt motus ad quantitatem. 501.a
Rarum & denſum ſunt contraria in quantitate. 487.b
Rarum & denſum ſunt qualitates & non poſitiones. 869.d
Regulę quatuor in motu alterationis. 927.a
Regulæ quatuor generales omnibus formis. 1075.c
Regulę quatuor de primo & ultimo inſtanti. 1079.b
Rei permanentis quatuor regulæ. 1071.d
Relatio noua quid requirit. 441.b
Rei eſt aliquid habens longitudinem ſine latitudine. 37.a
Res naturales & artificiales realiter differunt. 134.c
Res artificiales an determinent ſibi certam materiam. 137.b
Res conſiderat formam & materiam propinquam illius formę. fol. 261.d
Res permanentes habent omnes partes ſimul. 256.b
Res una non habet niſi unam quidditatem. 273.a
Res mathematicę quę ſunt. 356.b
Res naturales poſſunt accipi dupliciter. 356.b
Res mota neceſſario habet aliquam reſiſtentiam cum motore. 470.d. 471.a
Res corruptibilis continue manet, uſque ad inſtans ſuę corruptionis. 508.b
Res eadem numero poteſt moueri motibus contrarijs. 447.d
Res mota non eſt minor motu. 718.b
Res generabiles, & corruptibiles ſunt perpetuę cauſę generationis, & corruptionis. 1028.c
Reſiſtentia eſt triplex in omni motu. 921.c

S

SAnitas eſt una, & ęgritudines ſunt multę. 700.d
Scientia alia eſt perfecta, alia imperfecta, perfecta habetur per cauſam, imperfecta ſine cauſa. 4.a
Scientia non omnis conſiderat de omnibus cauſis. 4.a
Scientia perfecta inuenitur in rebus habentibus quaſdam cauſas & non omnes. 4.c
Scientia ſimpliciter perfecta de aliqua re eſt illa qua cognoſcitur illa res ſecundum omnem rationem conſiderandi per ſe. 5.d
Scientia nulla ſpecialis poteſt probare ſua principia. 18.b
Scientia naturalis probat ſubſtantiam ſeparatam eſſe. 168.b
Scientia diuina non conſiderat de immobilib. tantum. 210.d
Scientiæ ſpecialis principia poſſunt probari, uel a ſcientia ſuperiori, uel a ſcientia communi 18.b
Sciẽ eiuſdẽ eſt conſiderare finẽ, et illa q̃ ſunt ad finẽ. 163.c. 168.c
Scire non contingit proprie niſi per cauſam. 3.c
Semen an ſit cauſa efficiens. 175.a
Senſus particularium dicitur, non quia ſolum ſenſus cognoſcit particularia, ſed quia ſolũ ſingularia cognoſcunt a ſenſu. 24.a
Sermo concludens per ſe debet concludere in oĩ materia. 53.a
Sermo perfectiſſimus demonſtratiuus, innatus eſt ſoluere omnes quęſtiones. 110.c
Serræ diffinitio. 437.b
Seſe differt a contiguo dupliciter. 235.b
Significatio eſt triplex. 53.a
Simultas ſecundum locum eſt duplex. 656.b
Singulare an uniuerſale ſit prius notum. 81.c
Sonus eiuſdem chordæ ſuper quam iteratur manus percutiens, an ſit unus, uel plures. 664.a
Sortes an ſit cauſa eſſentialis Platonis, uel accidẽtalis tm̃. 1033.a
Spatium dicit diſtantiam abſolutam. 270.d
Species una an poſſit generari ex quolibet ſemine. 227.a
Sphęra qũo eſt in loco. 422.a. et 424.a. et 426.b
Status, et motus ſunt idẽ ſecũdũ ſubiectũ, et duo ſm̃ modũ. 807.c
Subiecta plura ſunt in quolibet motu. 616.c
Subiectum eſt prius prędicato qũo intelligitur. 86.d
Subiectum et medium, quomodo differunt. 91.a

Su-

I N D E X.

Subiectum & oppoſitum an differant. 97.d
Subiectum ex quo generatur res per ſe eſt duplex. 127.b
Subiectum proprium ſiue materia propinqua duobus capitur modis. 149.b
Subiectum generationis nō generatur, ſed eſt ingenerabile & incorruptibile. 630.d
Subiectum motus eſt duplex. 648.b
Subſtantia nec qualitas, nec aliquod prædicamentum præter quãtitatem eſt finitum, uel infinitum, niſi ſecũdum accidens. 34.b
Subſtantia diffinibilis componitur ex genere & differentia. 17.b
Subſtantia per comparationem ad quam cognoſcitur materia prima eſt forma ſubſtantialis. 107.a
Subſtantię ſeparatę an ſint in tempore. 582.c
Subſtantiæ non eſt contraria ſubſtantia. 627.b. & 636.a
Succeſsionis ueræ cauſæ in motu. 471.c
Succeſsiui partes non ſunt ſimul. 550.a. & d
Superficies eſt ſuperius quam locus. 406.a & b
Superficies concaua totius aquę non eſt locus naturalis per ſe ipſius terrę. 427.a. & 432.b
Surſum & deorſum, &c. ſumuntur dupliciter. 354.c.d. & 357.c
Sillogiſmus quando eſt bonus. 838.c

T.

TEmpus an habeat eſſe. 505.d
Tempus quid ſit ſecundum diuerſas antiquorũ opin. 509.c
Tempus comparat ad motum cęli dupliciter. 512.c
Tempus ſit breue dormientibus opus delectabile agẽtibus. 517.b
Tempus non ſentimus quando non ſentimus motum. ibid. 517.c
Tempus an conſequatur oẽm motũ, & eſt digreſsio Cõm. 520.a
Temporis diffinitio. fol. 526.a. & multa de tempore, ibidem per totum. & fol. 528.a.
Tempus an ſit motus, & an ſit conſequens motum, & an ſit numerus motus ſecundum prius & poſterius. 529.c
Tempus non eſſe tempus probatur quadrupliciter. 533.c
Tempus accipitur dupliciter. fol. 535.a. & iterum quadrupliciter. 536.a
Tempus eſt conſequens primum motum. 540.b
Tempus poteſt accipi tripliciter. 540.d
Tempus eſt quantitas continua. 542.d
Tempus an longum uel breue ſit. 569.a
Tempori quæ competunt fol. 571.a. & b. & per totum folium.
Tempori eſt eſſentiale menſurare motum. 574.a
Tempus eſt menſura motus, & quidditatis motus. 575.b
Tempus menſurat quantitatem & eſſe motus. 576.b
Tempus eſt menſura rei. 580.b
Tempus an ſit per ſe cauſa corruptionis. 581.a
Tempus menſurat motum, & quietem quantum ad quanta quędam. 584.d
Tempora priuationum rerum determinantur per tempora ſubiectorum propinquorum. 587.b
Tempus omne an ſit finitum. 593.b
Tempus nec eſt uelox, nec tardum. 595.b
Tempus eſt paſsio uel numerus motus. 601.b
Tempus conſiſtit in terra, in mari, in cœlo. 601.b
Tempus an ſit numerus cuiuslibet motus. 605. & 607.b
Tempus menſuratur per motum in circulare. 608.d
Tempus eſt infinitum ſecundum extrema. 743.d
Tempus eſt continuum ſicut & magnitudo. 783.a
Terminus ad quem eſt motus eſt triplex. 621.d
Terra cœlum & mare naturaliter habent moueri. 601.c
Thæmiſtii opinio & eius reprobatio. 415.b
Totum quadruplex. 13.b
Totum quomodo diſtinguatur ab omnibus partibus ſimul ſumptis. 46.a
Totum quomodo diſtinguitur ab una parte. 46.d
Totum omne eſt perfectum. 332.b
Totum ſemper denominatur a diſpoſitione partium. 380.d
Totum oportet ex partibus componi. 503.d
Totum utrum debeat dici moueri per hoc quia aliqua pars illius mouetur. 614.b
Totum nullum mouet per ſe primo. 1021.d
Tranſmutabile ſecundum tria prædicamẽta ſolum, an intelligat Ariſt. per tranſmutabile &c. 764.b
Tranſmutatio ſubſtantialis, & tranſmutatio accidentalis conueniunt. fol. 101.a. & differunt, ibidem, uſque ad 103.a.
Tranſmutationis artificialium, & naturalium differentia. 152.b
Tranſmutatio accipitur dupliciter. 526.b
Tranſmutatio per ſe poteſt dici dupliciter. 600.a. & 361.d
Tranſmutatio quæ eſt a contrario in contrarium eſt etiam a contradictorio in contradictorium. 626.a
Tranſmutatio omnis eſt in tempore. fol. 764.d. & multa de tranſmutatione, ibi. per totum, & 766.b. uſque ad 764. per totum.
Tranſmutatio principalis dupliciter. 779.d. & alia, ibi.
Tunc quomodo ſe habeat ad tempus. 595.d

V.

VAcui tres conſiderationes. 443.c.
Vacui deſcriptio ſecundũ op. antiquorũ. 347.c. d. & 448.b
Vacui uera deſcriptio quantum ad quid nominis. 449.d
Vacui tres ſignificationes. 473
Vacuo poſito an corpora ſimplicia poſsint moueri in ipſo. 472.b
Vacuo poſito an corpus mixtum poſsit moueri in ipſo. 476.c
Vacuo poſito, an animal poſsit moueri in ipſo motu progreſſiuo. 477.d
Vacuum locus. & tempus conſequuntur motum. 238.a
Vacuum eſt locus priuatus corpore. 358.a
Vacuum, plenum, & locus, an ſint idem ſecundum ſubiectum, & diuerſa ſecundum diffinitionem. 441.b. & multa de uacuo per totum folium.
Vacuum eſſe multæ ponuntur opiniones. 444.b. & per totum fol.
Vacuum eſſe in corporibus poteſt intelligi dupliciter. 487.d
Vacuum imbibitum ponentium ratio, & ſolutio. 489.c. & 490.d
Vacuũ nõ habere ſuperius, & inferius probatur dupliciter. 459.a
vas plenum cinere cur recipit tantum aquæ quantum ſi eſſet uacuum. 446.b
velociſsimum an tandem attingat tardiſsimum. 213.a
velocitas dr̃ ęquiuocè de motu circulari, & motu recto. 909.b
velocitatis, & tarditatis cauſæ. 462.a.b
velocitas, & tarditas generationis accipitur dupliciter. 918.c
virtus moralis eſt indiuiſibilis ſecundum magis, & minus. 884.a
virtus, & uitium dicitur dupliciter. 884.d
virtus infinita ſi eſſet in magnitudine finita moueret in inſtanti quomodo intelligitur. 2103.d
vitium in quo conſiſtat. 884 b
vitium ſimpliciter, & in reſpectu. 886.d
vltima an ſemper debeant ſequi ad principia. 239.c
vltimum nullum eſt intrinſecum motui: niſi ultimum motus ex parte poſt. 684.d
vnitas eſt indiuiſibilis. 344.a
vnitas temporis non interrupti an requiratur ad unitatem motus. 673.a
vnitas numeralis mobilis an requiratur ad continuitatem motus. 678.b
vniuerſalia ponendo phyl. intelligit uniuerſaliſsima quę poſſunt inueniri in iſtis rebus naturalibus. ſ. materiam communi, & formam in communi. 12.a
vniuerſalia, ut genus, et ſpecies non ſunt conceptus in anima. 15.d
vniuerſalia magis ſunt nobis prius nota quam minus uniuerſalia fol. 20.b
vniuerſalium cauſę ſunt uniuerſales, et particularium particulares. 179.b
vniuoca quæ ſunt. 900.c
vniuocum uniuocans tripliciter. 913.b
vnum quomodo eſt multa. 49.a
vnum quare eſt indiuiſibile. 338.d
voluntas an poſsit in effectus contrarios per ſe. fol. 291. b. et inde.

F I N I S.

EXIMII DOCT.

GVALTERII BVRLAEI ANGLICI,

COMMENTARIA IN LIBROS OCTO PHYSICORVM ARISTOTELIS.

ARISTOTELIS STAGYRITAE PERIPATETICOrum principis, de phyſico auditu, textus libri primi, cum duabus tranſlationibus, antiqua .ſ. ex Ioannis Argiropyli.

Vbique Argiropylus primo loco ponitur.

CVM circa omnes doctrinas, quarum ſunt principia, vel cauſæ, vel elementa ex horũ perceptione cognitio fiat, atque ſciẽtia. Tunc enim vnamquamque rem ſcire putamus cum cauſas primas, principiaque prima, & vſq; ad elementa cognoſcimus: patet, & ea, quæ ad principia naturalis ſcientiæ pertinent, enitẽdum eſſe prius determinare.

Tex.c.1. *QVONIAM quidem intelligere, & ſcire contingit circa omnes ſcientias: quarum ſunt principia, aut cauſæ, aut elementa ex horum cognitione. Tunc enim cognoſcere arbitramur unumquodque, cum cauſas primas, & prima principia cognoſcimus, & uſque ad elementa, manifeſtum quidem, ꝙ & quæ ſunt circa principia ſcientiæ, quæ de natura eſt prius determinare tentãdũ.*

GVALTERII BVRLAEI FIDELISSIMI Interpretis Ariſtotelis, & ſui Commentatoris Auerr. expoſitio.

ARISTOTELES determinaturus de rebus naturalibus, in primo lib. ſcientiæ naturalis: determinat in generali de principijs, & paſſionib. corporis naturalis, ſeu mobilis. Et ſecundum hoc liber iſte diuiditur in duas partes principales. Quoniam in prima determinatur de principijs corporis mobilis. In ſecunda autem determinatur de paſſionibus corporis mobilis, & de proprietatibus illarum paſſionum. Prima pars continetur in primo, & ſecundo libro. Et ſecunda pars continetur in toto reſiduo huius operis .i. a principio tertij, vſq; ad finem octaui. Prima pars, quæ .ſ. eſt de principijs corporis mobilis continet duas partes. Prima pars eſt de principijs corporis mobilis intrinſecis .i. de materia, & forma, & hæc pars continetur in primo libro, ſed ſecunda pars .ſ. quæ eſt tam de principijs intrinſecis, quam de principijs extrinſecis corporis mobilis continetur in ſecundo libro. Secunda verò pars principalis, B videlicet, quæ eſt de paſſionibus, & de proprietatibus paſſionum corporis mobilis continet duas partes. Quia in prima determinatur de paſſionib. corporis mobilis, vt de motu, de infinito, de loco, de vacuo, & de tempore, & hæc pars continetur in tertio, & quarto libro, quia in tertio determinatur de paſſionibus intrinſecis, ſiue proximis corporis mobilis, ſed in quarto determinatur de paſſionibus extrinſecis, & remotis. In ſecunda verò parte, determinat de proprietatib. iſtarum paſſionum, & hęc pars continetur in toto reſiduo .i. a principio quinti, vſque ad finem octaui. Et iſta pars continet quatuor libros, videlicet, quintum, ſextum, ſeptimum, & octauum. Qui tamen quatuor libri ſic differunt, quia in quinto determinatur, de vnitate, & diuerſitate, & contrarietate motuum, & iſta conſideratio, eſt conſideratio de motu, prout diuiditur in ſuas partes ſubiectiuas. Sed in ſexto determinatur, de continuitate, & partibilitate motus, & iſta conſideratio, eſt conſideratio de motu, prout diuiditur in ſuas partes integrales. In ſeptimo autem determinatur, de comparatione mo- C tus ad motorem, & de comparatione motuum ad inuicem. In octauo verò libro, de finitate, & infinitate motus, ſecundum durationem. Sed diuiſiones vlteriores, iſtorum librorum patebunt inferius in principijs ipſorum librorum. Reuertendo igitur ad librum primum, ipſum in tractatu, & capitula diuidamus: vnde dico, ꝙ liber primus continet quatuor tractatus, quia in primo, Philoſophus præmittit intentionem ſuam, & ordinem procedendi, & tractatus iſte continetur in toto proœmio. In ſecundo autem tractatu, videlicet, ibi. [Neceſſe eſt autem, &c.] Philoſophus ponit, & deſtruit opiniones errãtiũ, circa principia rerum naturalium, & continet duo capitula. In primo ponitur, & reprobatur opinio non naturaliter loquentium de principijs rerum naturalium. In ſecundo ibi. [Sicut autem Phyſici dicunt] ponitur, & reprobatur opinio naturaliter loquentium de principijs rerum naturalium, qui tamen errabant, circa dicta principia. Tertius tractatus eſt de principijs in generali, ſcilicet, qualia ſint, quę, & quot, & quomodo, & incipit ibi. [Omnes igitur contraria faciunt] & eſt de contrarietate, & numero principiorum, & de modo principan- D di, & continet tria capitula. In primo declaratur qualia ſunt principia: quoniam contraria. In ſecundo ibi. [Quandoque autem vtique] declaratur, quæ & quot ſunt principia, quoniam tria, & non plura, ſ. duo contraria, & unum ſubiectum. In tertio capitulo ibi. [Sic quidem igitur nos dicimus] declaratur, quomodo ſunt principia, hoc eſt, quem modum principiandi habent, hæc tria. Et ſic in tertio tractatu declaratur, qualia, quæ, & quot, & quomodo ſunt principia. In quarto tractatu, quæ incipit, ibi. [Subiecta autem natura] determinatur de principijs in ſpirituali, ſecundum proprias naturas eorũ, & continet duo capitula. In primo determinatur, de materia. In ſecundo ibi. [Tangentis quidem igitur, &c.] determinatur, de priuatione, & forma. Incipiendo igitur a primo libro totius ſcientiæ naturalis, dico, ꝙ liber Phyſicorum continet libros octo: quorum diuiſiones, & ſcientiæ ſuis locis patebunt. Primus liber continet tractatus quatuor. Primus continet prologum. Secundus, qui incipit ibi. [Neceſſe eſt autẽ] continet opiniones, & deſtructiones opinionum errantium,

circa principia rerum naturalium. In tertio verò tractatu, videlicet, ibi. [Omnes igitur contrarij, &c.] Philoſophus tractat de principijs in generali, ſecundum veritatem .i. qualia ſint, q̃ ſint, quot ſunt, & quomodo ſunt, qui tractatus eſt de cõtrarietate, & numero princip iorum, & de modo principiandi eorũdem. Sed in quarto tractatu, videlicet, ibi. [Subiecta autem natura, &c.] Determinatur, de principijs in ſpeciali, ſecundum eorum proprias naturas, partes vero horum tractatuum patebunt in eorum principijs. Primus igitur tractatus, continetur in vno capitulo, quod capitulum eſt proœmium huius libri. In quo Philoſophus proœmialiter dicit, quomodo, & qualiter eſt determinandum in principio ſcientiæ naturalis, & durat vſque ibi. [Neceſſe eſt igitur] & continet iſte tractatus, ſecundum Commen. duas partes principales, quoniam in prima Philoſophus ponit ſuam intentionem. In ſecunda ponit ordinem intentionis, ſeu modum procedendi, ſecũda ibi. [Innata eſt nobis via.] Vnde intentio Philoſophi, in hoc libro eſt determinare de cauſis rerum naturalium tradendo cognitionem earum, ſed ordo intentionis eius eſt incipere a cõpoſitis, & a principijs in vniuerſali acceptis, procedendo ab ais in cognitionẽ principiorum earum, & elementorum ſpeciali.

B In prima igitur parte principali huius libri, Philoſophus intendit probare concluſionem iſtam, videlicet: Oportet Philoſophum naturalem tradere notitiam, ſiue cognitionẽ principiorum cauſarum, & elemẽtorum rerum naturalium. Quæ eſt prima concluſio huius libri, quę ſic probatur. Oportet Philoſophum naturalem tradere notitiam illarum, ſine quorum cognitione res naturales non cognoſcuntur, ſed ſine cognitione principiorum cauſarum, & elementorum rerum naturalium res naturales non cognoſcuntur, ergo, &c. maior huius rationis eſt manifeſta de ſe, & minor probatur in textu ſic. Omnia habentia principia cauſas, & elementa non cognoſcuntur, niſi ex cognitione principiorum cauſarum, & elementorum, ſed res naturales habent principia cauſas, & elementa, ergo res naturales non cognoſcuntur, niſi ex cognitione principiorum cauſarum, & elementorum. Vnde circa iſtã rationem Philoſophus ſic procedit, quia primo ponit maiorem huius pro ſyllogiſmi cum dicit. Quoniam quidem intelligere, &c. Secundo autem ponit probationem maioris, videlicet, cum dicit. [Tunc enim arbitramur, &c.] Tertio verò infert concluſionem ibi. [Manifeſtum eſt autem, &c.] Maior igitur probatur per quoddam ſignum tale, quia tunc opinamur cognoſcere, vnumquodque cum primas cauſas, & prima principia cognoſcimus, vſque ad elementa, nec opinamur cognoſcere nos: niſi cum crediderimus nos cognoſcere. primas cauſas, & prima principia, &c. Et hoc eſt verum, ſiue ſimus ſcientes, aut non ſcientes, quia tunc, & non aliter opinamur nos cognoſcere, niſi crediderimus nos cognoſcere primas cauſas, &c. Vnde dicit Commen. q; omnis, qui dicit ſe ſcire aliquid non dicit hoc niſi ſciuerit hoc per omnes ſuas cauſas propinquas, & remotas, & hoc inuenitur in omni eo, qui aliquid ſcit in rei veritate, aut ſecundum exiſtimationem, & in hoc conueniunt etiam ſophyſtæ. Hæ ſunt aliqua notanda, & aliqua dubitanda. Vnde notanda ſunt aliqua circa maiorem huius, pro ſyllogiſmi, & aliqua circa probationem eiuſdem maioris, vnde circa maiorem ſunt quinque notanda. Primo eſt notandum, q; Philoſophus per intelligere, & ſcire non intelligit idem, ſed per intelligere intelligit aliquid communius, quã ſcire, quia contingit intelligere indifferenter per cauſam, & ſine cauſa, ſed ſcire non contingit proprie niſi per cauſam. Intendit igitur Phyloſophus, q; ly, ſcire, ſpecificat, & contrahit ly, intelligere, ad intelligere per cauſas, ſic q; per ambo illa, ſimul intelligit ſcientiam perfectam, ſiue intelligere per cauſam, quod idem eſt. Aliter poſſet dici, videlicet, q; per intelligere Philoſophus intelligit cognitionem principiorum, & per ſcire intelligit cognitionem concluſionum, quoniam quędam principia, habent principia priora eis, & iſta non cognoſcuntur perfectæ ſine cognitione ſuorum principiorum, ſimiliter concluſiones habẽt principia cauſas, &c. & non ſciuntur ſcientia perfecta, ſine cognitione eorum. Secundo eſt notandum, ſecundum Commentatorem, q; ſcientiarum alia eſt perfecta, alia verò eſt imperfecta, unde ſcientia perfecta eſt illa, quæ habetur per cauſam, ſed ſcientia imperfecta habetur ſine cauſa; ut illa, quæ habetur per experiẽtiam, aut per effectum: Philoſophus autem intelligit illam maiorem. ſ. omnia habentia principia cauſas, & elementa non cognoſcuntur, &c. de ſcientia perfecta. Tertio eſt notandum, ſecundum Commen. q; principium cauſa, & elementum poſſunt accipi communiter: & ſic ſunt nomina ſinonyma, ſed ſic non accipiuntur hic: quia nomina ſinonyma non vſitantur in ſcientia demonſtratiua.

1. cõcl. huius libri. Proba. cõcluſionis.

Comm. 1.

Sicut dixit in po. tex. com. 5. Primũ no. circa ma.

Secundũ no. ſecundum com. c. primo.

Ter. no. hic & 4. phy. c. 159 & 1. cęli. c. primo.

A Alio modo accipiuntur propriæ, & ita accipiuntur hic, & per principia intelligit cauſas mouentes, & per cauſas intelligit cauſas finales, & per elementa intelligit principia intrinſeca rei, ſ. materiam, & formam. Intelligendum tamen, quòd Commentator 12. Metaphy. ponit talem differentiam inter principium cauſam, & elementum, quia. ſ. proprie loquendo principium dicitur ſolum, de cauſis extrinſecis, videlicet, de efficiente, & finali. Et elementum propriæ ſolum dicitur de cauſis intrinſecis, ſ. de materia, & forma. Cauſa uero propriæ dicitur de vtroque, ideſt, tam de principijs intrinſecis, quam de principijs extrinſecis. Quarto eſt notandum, ſecundum Commentatorem, quod non omnis ſcientia conſiderat de omnib. cauſis, ſed quædam conſiderat de cauſa formali tantum, vt Mathematica, quædam de tribus, ideſt, de efficiente fine, & forma ut Metaph. & q̃dã de quatuor, ut ſcientia nalis, & quia ſcẽtia naturalis cõſiderat de oibus cauſis, ideo Philoſophus hic enumerat omnia quatuor genera cauſarũ. Intelligendum etiam, quod ſcientiæ Mathematicæ habent alias cauſas, quam formales tantum, quia habent ſubiectum, & finem, ſed tamen non habent niſi cauſam formalem, per quam procedunt demonſtrationem Mathematica.

B Nec conſiderat Mathematicus niſi cauſam formalem intelligendo per cauſam formalem cauſam exprimentem quidditatem per quam concluduntur paſſiones de ſubiecto, & non formam perficientem materiam, quia talis forma non eſt in Mathematicis, quia res Mathematicæ ſunt formæ, quæ non habent formas perficientes materiam, ſed habent formas declarantes quidditatem, ut ſunt diffinitiones & prædicata in quid. Intelligendum etiam, quod Metaphyſicus cum conſiderat de ſubſtantijs materialibus conſiderat omnes quatuor cauſas, ſed tamen in illa parte, quæ, ut pars principalis Meta. in qua conſiderat de ſubſtantijs abſtractis conſiderat de tribus cauſis tantum, & ſic debet intelligi, quod Commentator dicit hic. Quinto eſt notandum, ſecundum Commenta. hic, quod non debet intelligi per illam maiorem, ſ. q; non poſſit haberi ſcientia perfecta, niſi per omnes cauſas, quoniam ſcientia perfecta inuenitur in rebus habentibus quaſdã cauſas, & non omnes, vnde ſi res habeat omnes cauſas non cognoſcitur perfectæ, niſi ex cognitione omnium cauſarum, & hoc ſi ſint cauſæ per quas contingit in talibus demonſtrare, ſed ſi habeat quaſdam cauſas, & non omnes poteſt perfectę cognoſci per cognitionem ſuarum cauſarum, ſine cognitione aliarum cauſarum.

C Circa probationem maioris ſunt duo notanda, ſecundum Commen. primo enim cum Philoſophus in probando minorem dicit. Tunc enim arbitramur, &c. Aliter accipit illa nomina, videlicet principia cauſas, & elementa q̃ prius, quia non habet ſolicitudinẽ de nominibus, quoniã per primas cauſas intelligit primas cauſas in re intrinſecas, ſ. primam materiam, & ultimam formam, unde dicit Commentator ſic. Quæ enim ſunt, præter materiam primam, & ultimã formam quarumlibet rerum naturalium ſunt materiæ compoſitæ, & formæ compoſitæ. Et per prima principia intelligit primas cauſas, quæ ſunt extra rem, videlicet, primum mouẽs, & ultimum finem, & per elementa intelligit cauſas propinquas, & eſſentiales exiſtentes in re. Vnde pro illo dicto Commentatoris, videlicet. Quę enim ſunt, præter materiam primam, & ultimam formam ſunt materiæ compoſitæ, & formæ compoſitæ, eſt intelligendum, quod per materiam primam intelligit materiam ſimplicem, non compoſitam ex materia, & forma, & ad talem materiam ſimplicem oportet deuenire, quia aliter eſſet proceſſus in infinitum, & per materiam compoſitam intelligit materiam compoſitam ex materia, & forma, ut ſunt elementa, quæ ſunt materia mixti, & caro, & oſſa, quę ſunt materia animalium, & per ultimam formam intelligit formam, quæ non eſt reſolubilis in formam priorem, nec includens priorem formam in eius virtute, cuius eſt forma elementi, ut eſt forma ignis, ſiue forma aquæ, ſed forma compoſita, eſt forma, quę includit priorem formam in eius uirtute, cuiuſmodi eſt forma mixti reſultans ex commixtione elementorum, ut eſt forma carnis, & ſanguinis, in quibus formæ elementorum manent in uirtute. Vel ſi uolumus ponere tantum unam formam ſubſtantialem in vna re, tunc poſſumus dicere, quod per formam compoſitam intelligit totum, quod eſt in compoſito, pręter materiam primam, ut, videlicet, vnũ aggregatum ex forma ſubſtantiali, & omnibus alijs diſpoſitionibus accidentalibus. Et per vltimam formam intelligit formam non reſolubilem in aliam formam, & per materiam primam intelligit materiam ſimplicem, non includentem aliam materiam. Et per materiam compoſitam intelligit totum, quod eſt in compoſito, preter formam ſubſtantialem non reſolubilem in vlteriorem formam, & ita propter illud dictum

D

Com-

12. meta. t. c. 13. & 5. meta. c. 4.

4. no. vide 5. meta. c. 4. & 12. meta. c. 13. q videtur ſibi contradicere.

5. no. ſñ vide op. 3. meta. c. 3. & 12. mat. c. 6. & 5. meta. c. 6. Primo no. circa proba. ma. ſm Commẽ.

Cõ. ſm. 1. phy. c. 10. & 1. cę. c. 1 & 5. meta. c. 59. & 5. phy. c. 20. op. 12. me. c. 6. & 3. meta. c. 5.

Commentatoris non oportet ponere plures formas ſubſtãtiales in eodem. Quoniam forma compoſita non eſt compoſita ex materia, & forma, nec etiam eſt compoſita ex pluribus formis ſubſtantialibus, nec etiam eſt aliqua una forma ſubſtantialis, ſed eſt aggregatum per accidẽs ex forma ſubſtantiali, & ex formis accidentalibus, & ita poteſt ſaluari, ꝙ in omnibus corporibus naturalibus tam ſimplicibus quã compoſitis ſunt materiæ cõpoſitæ, & formæ compoſitæ.

Secũdam not.

Secundo circa probationem maioris eſt notandum, ꝙ Phil. dicit uſq. ad elementa, quia doctrina ordinata eſt incipere a cognitione cauſarũ primarum rei cognoſcendæ, deinde intendere ad cognitionẽ aliarum cauſarum remotarum donec deueniatur ſecundum ordinem ad cauſas propinquas, verbi gratia. primo oportet cognoſcere materiam primam, deinde materias compoſitas, ut ſunt elemẽta, ac deinde materiam propinquam, ut ſunt caro, & os, & iſte proceſſus eſt in ſapientia perfecta. Sciẽdum tamẽ, ꝙ ad cognitionem primarum cauſarum primo peruenitur p ſenſibilia nobis nota, & poſtea debemus procedere a cognitione primarum cauſarum ad cognitionem aliarum cauſarũ magis propinquarum quouſque deueniatur ad proximas cauſas.

Dub.

Sed hoc occurrit dubitatio. ſ. an ad perfectam notitiam habẽdam de aliquo cauſato oporteat cognoſcere omnes ſuas cãs. Et uidetur, ꝙ non, quoniam quælibet res naturalis depẽdet a prima cauſa. ſ. a Deo, ergo ſi ad cognitionem perfectam cauſati requiritur cognitio omnium cauſarum eius, ſequeretur, ꝙ nulla res naturalis quãtũcũque parua poſſet cognoſci niſi cognoſcatur prius prima cauſa omnium, ſed prima cauſa omniũ non poteſt a nobis perfecte cognoſci, ergo nulla res naturalis poſſet a nobis perfecte cognoſci, ſed conſequens eſt falſũ, ut patet ad ſenſum, ergo, & illud ex quo ſequitur.

Aliud.

Item perfecta cognitio habetur de re per diffinitionem, ſed diffinitio nõ exprimit omnes cauſas diffiniti, ſed ſolum materiam uel formam, ſiue genus, & differẽtiam. ergo, &c. Oppoſitum tamẽ huius uolũt Philoſophus, & Commẽta. Ad iſtam dubitationẽ primo pono quaſdam diſtinctiones, ſecũdo uero ponam quaſdam cõcluſiones.

Prima diſ. ſ. ꝙ dup. ẽ notitia.

Primo igitur pono tres diſtinctiones, quarũ prima eſt, ꝙ duplex eſt notitia, quia quędam eſt notitia cõplexa, & quædam eſt notitia incõplexa. Vnde notitiam cõplexam uoco illam notitiam quæ eſt de aliquo complexo, ut uidelicet de propoſitione, affirmatiua, uel negatiua, & hęc uocatur a Philoſopho in tertio de anima cõpoſitio ſiue diuiſio, a Cõmentatore uocatur fides. Notitiam uero incõplexam uoco illam notitiam, quæ eſt de incomplexo, uidelicet quæ eſt de re aliqua quãtum ad intrinſeca ſibi, & hanc notitiam uocat Philoſophus tertio de anima ſimplicium intelligentiam, & Cõmentator uocat eam formationem.

Secunda diſtin.

Tex. c. 21.

Secunda autem diſtinctio eſt de notitia perfecta, quoniam perfectum dicitur dupliciter, ut patet quinto meta. ca. de perfecto. Nam uno modo perfectũ dicitur ſimpliciter, alio modo in genere. Applicãdo igitur ad propoſitum dico, ꝙ notitia perfecta complexa dicitur dupliciter. ſ. ſimpliciter, & in genere. Sciẽtia ſimpliciter perfecta de aliqua re eſt illa qua cognoſcitur illa res ſecundum omnem rõnem conſiderandi per ſe ſecundum quam poteſt conſiderari, & quantum ad omnia prædicata per ſe de illa re, ut ſi conſideretur aĩal ſecundum oẽm rõnem cõſiderandi ipſum per ſe, & quantum ad oĩa q̃ pdicantur de ipſo per ſe. ſ. inquantum eſt aĩal, & corpus aĩatum, & inquantum ſubſtantia, & quo ad oẽs per ſe paſſiones ſibi conuenientes ſecundum oẽs iſtas rõnes. Sed ſcientia pfecta in genere eſt illa qua res cognoſcitur ſecũdum aliq̃ rõnem determinatam, & iſtum ad pdicata, q̃ conueniũt ei per ſe inquãtum tale ens ſolũ, ut ſi cognoſcatur aĩal ſolum, ut animal, & quo ad per ſe accidentia ipſius aĩalis, ut animal, eodem modo eſt in alijs.

Tertia diſtin. ſ. ꝙ cã eſt duplici ter.

Tertia vero diſtinctio eſt, ꝙ cã eſt duplex, uidelicet per ſe, & per accidens. Cauſa per ſe eſt illa a qua effectus per ſe dependet, nec ſine ea poteſt hẽre eſſe. Cauſa uero per accidens eſt illa a qua non dependet effectus per ſe, ſine qua effectus poteſt eſſe, quia poteſt indifferẽter ab alio eſſe eiuſdem rationis, & ita Sor. eſt cauſa per accidens domus, quia eadem domus, quæ fit a ſorte, poſſet etiam fieri a Platone, & ſorte hoc modo, ſortes eſt cauſa per accidens Platonis poſito, ꝙ Plato ſit filius ſortis, quia potuit fuiſſe genitus ab alio.

Prima cõcluſio.

Secunda cõcluſio.

Tertia cõcluſio.

Quarta cõcluſio.

His igiẽ uiſis pono quatuor cõcluſiones. Prima, ꝙ ad perfectam notitiam incomplexam de aliquo cauſato nõ oportet cognoſcere omnes ſuas cauſas per ſe. Secunda, quòd ad nõtitiam complexam ſimpliciter perfectam oportet cognoſcere omnes ſuas cauſas per ſe. Tertia, quod ad notitiam complexã perfectam in genere non oportet cognoſcere omnes ſuas cauſas per ſe. Quarta, quod ad notitiam perfectam habendam de re, non oportet cognoſcere omnes ſuas cauſas per accidens.

proba. primę cõcluſionis.

Primum igitur horum probatur ſic, ad notitiam incomple-

A xam perfectam de aliqua re ſufficit perfecte cognoſcere illam rem quantum ad intrinſeca illius rei, ſed non omnes cauſæ per ſe ſunt intrinſecę, ergo ad talem notitiam perfectã habendam non requiritur cognitio omnium cauſarum per ſe, maior patet, quia ſi quis perfectiſſime uideat albedinem, & ipſam intelligat quantum ad omnia intrinſeca albedini, poſito, quòd ignoret, quæ ſit cauſa effectiua albedinis, ita perfecte nouit albedinem notitia incomplexa, ſicut alius qui nouit cauſam effectiuam, & finalem albedinis.

Iterũ alia probatio.

Item perfecte intelligens albedinem prima operatione intellectus æque perfectã notitiam habet de albedine ſiue albedo habeat cauſam efficientem, & finalem, ſiue albedo eſſet ęterna non habens cauſam efficientem nec finalem, ſed ſi albedo non haberet finem nec cauſam efficientem, ad perfectam notitiam de albedine incomplexam non requiritur cognitio finis albedinis, nec cognitio efficientis, ergo nec nunc albedine habente finem, & cauſam efficientem ad perfectam notitiam incomplexam de albedine requiritur cognitio finis nec efficiẽtis, ergo ad perfectam notitiam incomplexam habendam de re ſufficit rem cognoſcere, quo ad omnia intrinſeca rei, & ſic

B patet maior, minor uero etiam patet per Philoſophum, quoniam quatuor ſunt cauſæ, per ſe, & non omnes ſunt cauſæ intrinſecæ, quia finis, & efficiens ſunt cauſæ extrinſecę. Vnde eſt intelligendum, quòd cum Philoſophus dicit, quòd res habens cauſas non cognoſcitur perfecte ſine cognitione omnium ſuarum cauſarum, non loquitur de cognitione incomplexa, ſed de cognitione complexa.

Proba. ſecundæ cõcluſionis.

Secundo declarabo, quòd ad notitiam complexam perfectam ſimpliciter requiritur cognitio omnium ſuarum cauſarum per ſe, & hoc declaratur dupliciter. Primo ſic. Nam certum eſt, quòd ad notitiam complexam perfectã ſimpliciter, oportet cognoſcere aliquam cauſam. ſ. cauſam propinquam, qua cognita oportet cognoſcere cauſam propinquam illius cauſæ, & ulterius cauſam illius, cauſæ quouſque deueniatur ad cauſam remotiſſimam. Vñ ponamus, quod cauſa remotiſſima ſit a, & cauſa propinquior ſit b, & cauſa propinquiſſima ſit c, & effectus cognoſcendus ſit d, tunc ſic, ad cognitionem perfectam ipſius d, requiritur cognitio ipſius, c, quæ eſt cauſa propinquiſſima, & ad cognitionem ipſius c, requiritur cognitio ipſius b, & ad cognitionem ipſius b, requiritur cognitio ipſius a, ergo ad cognitionem perfectam ipſius d, requiritur cognitio ipſius

C a, & ſic notitia perfecta complexa ſimpliciter dependet ex cognitione omnium cauſarum tam propinquarum quam remotarum per ſe, & hoc reſpectu cuiuſcunque prædicati per ſe, ſiue cauſæ.

Iterũ pba. ſecũdæ cõcluſionis.

Secundo probatur idem, cognitio complexa perfecta ſimpliciter de aliqua re excludit omnem dubitationem, & ſoluit omnem quæſtionem, propter quid de re illa, ſic, quòd amplius non dubitatur de re illa propter quid, & hoc eſt manifeſtum, quia quandiu dubitare contingit de aliquo propter quid, non habetur cognitio complexa perfecta ſimpliciter de eo, quia aliquod complexum de ipſo formatũ eſt dubium, ſed non excluduntur omnes dubitationes, nec ſoluuntur omnes quæſtiones propter quid de aliquo non cognoſcendo omnes eius cauſas, quia quęſtio propter quid quęrit omnem cauſam, & ideo ſi aliqua eius cauſa eſt ignota, non omnis quæſtio propter quid eſt ſoluta. Vnde breuiter notitia complexa perfecta ſimpliciter de aliquo cauſato requirit ſciẽtiam omnium concluſionum, quę poſſunt demonſtrari de illo cauſato, ſed per omnem cauſam contingit demonſtrare, ut patet ſecundo Poſteriorum, ergo notitia complexa perfecta ſimpliciter de aliquo requirit cognitionem omnium cauſa-

D rum illius.

Prob. 3. cõcluſionis.

Tertio probatur, quod ad cognitionem complexam perfectam in genere non requiritur cognitio omnium cauſarum, quia cognitio perfecta in genere eſt cognitio alicuius rei ſecundum aliquam determinatam rationem, & ſecundum, quod aliquod determinatum prædicatum ineſt ſibi, & non quantum ad omnia prædicata, quæ ſibi inſunt, ſed non omnes cauſæ rei reſpectu cuiuſcunque prædicati ſunt cauſæ eius reſpectu determinati prædicati, ergo, &c. maior patet, & minor probatur, quoniam homini inſunt diuerſa prædicata ratione diuerſarum cauſarum, quoniam homo eſt, ſuſceptibilis diſciplinę ratione animæ intellectiuę, & eſt corruptibilis ratione materię, et eſt productus de non eſſe ad eſſe, per cauſam efficientem. ſ. per hominem, et ſolem, et eſt capax uirtutum propter fœlicitatem, et non oportet, quòd cognoſcẽs hoĩem pfecte inquantum eſt capax diſciplinę, cognoſcat omnes cauſas, ſcilicet cauſam propter quam eſt corruptibilis, et ſic de alijs. Et ſimiliter cognoſcens lignum perfecte inquantum eſt utile ad ædificia non oportet, quod cognoſcat lignum inquantum eſt compoſitum ex materia,

& forma, vel ex genere, & differentia. Vnde carpentator habet cognitionem perfectam in genere, de ligno, quia cognoſcit lignum inquantum eſt utile ad ædificium, & tamen non cognoſcit omnes cauſas ligni, ſed ſolum cauſas, ꝓpter quas eſt utile ad ædificium.

Proba. 4. concluſionis.

Quarto probatur, videlicet, quod ad perfectam cognitionem habendam non oportet cognoſcere omnes cauſas per accidens, quia cauſæ per accidens poſſunt eſſe infinitæ, & infinita non poſſunt cognoſci ab intellectu humano. Vnde iſta domus potuit fuiſſe facta ab illo carpentatore, uel ab alio, & ſic de infinitis, & ideo non oportet, quod cognoſcens illam cognoſcat illum carpentarium, quia ille carpentator eſt cauſa per accidens. ſ. domus, quãuis ſit minus per accidens, quàm diarij filius, ſed pro tanto eſt cauſa per accidens, quia hæc domus potuit fuiſſe facta ab alio carpentatore.

Ad primã du.

Ad rationes igitur principales, ad primam dico, quod nulla res naturalis poteſt, perfecte ſimpliciter cognoſci cognitione complexa, niſi cognoſcatur prima cauſa, ſed tamẽ ad cognitionem perfectam rei in genere non oportet cognoſcere omnes cauſas perfecte, ſed inquantum ſunt cauſæ talis rei, vnde ad cognoſcendum corpus mobile perfecte non oportet Deum quantum ad eſſentiam ſuam perfecte cognoſcere, ſed inquantum eſt primum mouẽs, & talem cognitionem ꝑfectam poſſumus de Deo habere cognoſcẽdo perfecte, quod eſt primum mouens.

B

Ad ſecundam du.

Ad ſecundam rationem dico, quod per diffinitionem non habetur ſufficienter perfecta cognitio complexa de re: immo res cognoſcitur per diffinitionem cognitione incomplexa. Vel poteſt aliter dici. ſ. ꝙ diffinitio perfectiſſima comprehendit omnes cauſas, vnde diffinitio perfectiſſima hominis non eſt animal rationale, ſed eius diffinitio perfectiſſima eſt animal rationale productum in eſſe ab homine, & ſole ꝑ Deum.

Obiectio tacita.

Et ſic dicatur, quod ſecundum hoc diffinitio ſubiectæ daretur per additamentum, quia per cauſas extrinſecas, quæ non ſunt de eſſe diffiniti.

Iterũ alia obiectio.

Item ſecundum hoc ſequeretur, quod ſubiecta diffiniretur per aliquod accidens, quia finis hominis eſt fælicitas, quæ eſt quoddam accidens.

Ad primã

Ad primum dico, quod diffinitio tunc eſt data per additamentum quando in diffinitione ponitur, aliquid alterius prędicamenti a prædicamento ipſius diffiniti, ut patet ſeptimo meta. ubi Philoſophus negat ſubſtãtiam diffiniri per additamentum, & concedit accidens diffiniri per additamentum:

T.cõ.17.

nunc dico, quod quãuis in diffinitione perfectiſſima hominis ponatur aliquid extrinſecum a natura hominis, non tamen ponitur ibi aliquid alterius prædicamenti a prædicamẽto in quo eſt homo, quia ultimus finis eſt primum efficiens, uel non ſunt in prædicamento, uel ſi ſunt in prædicamento ſunt in eodem prædicamento in quo eſt homo.

C

Ad ſecundam.

Et cum dicitur ſecundo, quod fælicitas cum ſit finis hominis debet poni in diffinitione hominis, & ſic accidens debet poni in diffinitione ſubſtãtiæ, dicitur, quod non quicunque finis debet poni in diffinitione hominis, ſed finis gratia cuius, debet poni in diffinitione, cuiuſmodi eſt Deus, non autem finis quo cuiuſmodi eſt fęlicitas, vnde Deus eſt finis hominis gratia cuius, & fælicitas eſt finis hominis, quo attingit finem.

Conſtructio literę

Conſtrue igitur literam ſic, quoniam pro quia, circa omnes ſcientias, quarũ ſunt principia. i. cauſæ efficientes, aut cauſæ finales, aut elementa. i. principia intrinſeca, ut materia, & forma, contingit intelligere, & ſcire. i. ſcire ſcientia perfecta, ex horum cognitione. i. ex cognitionem cauſarum principiorum, & elementorum, & ſupple non contingit aliter ſcire, & intelligere ſcientia perfecta, cuius probatio eſt, quia tunc arbitramur unumquodque cognoſcere. ſ. principiatum, cum cognoſcimus cauſas primas. i. cauſas primas intrinſecas exiſtẽtes in re non compoſitas. ſ. materiam primam, & ultimam formam, & principia prima. i. primas cauſas, quæ ſunt extra rem. i. primum agens, & ultimum finem, uſque ad elementa. i. quouſque deueniatur ad cauſas propinquas eſſentiales exiſtentes in re, cuiuſmodi ſunt materia propinqua, & forma propinqua, & quia ita manifeſtum eſt, ꝙ ſcientia de natura tentandum eſt prius. i. in principio doctrinæ determinare ea, quæ ſunt circa principia, ideſt tradere cognitionem principiorum.

D

Hæc autem inſita natura nobis eſt uia, ut e notioribus nobis, magiſque manifeſtis ad notiora naturę, magiſque manifeſta proficiſcamur. Non enim ſunt eadem nobis, atque ſimpliciter nota. Quapropter hoc modo, ex hiſce quæ naturæ quidem minus ſunt manifeſta, nobis autem notiora, ad ea

A

quæ dilucidiora ſunt, magiſque nota naturæ proficiſcamur neceſſe eſt. At confuſa primo nota nobis ſunt magis ac manifeſta. Elementa uero principiaq́. poſterius ex hiſce nota per ipſorum diuiſionem fieri ſolent.

Innata autem ex notioribus nobis uia, & certioribus in certiora naturæ, & notiora. Non enim eadem nobis nota, & ſimpliciter. Vnde quidem neceſſe ſecundum modum hunc procedere ex incertioribus naturæ nobis autem certioribus in certiora natura, & notiora. Tex.cõ.2.

Sunt autem primum nobis manifeſta, & certa confuſa magis. Poſterius autem ex his fiunt nota elementa, et principia diuidentibus hæc. Tex.cõ.3.

B

Com. primo.

HÆc eſt ſecũda pars principalis huius capituli, vel proœmij. In qua declaratur uia ducens nos ad cognitionem cauſarum principiorum, & elementorum rerum naturalium, & ſic ponitur hic modus procedendi, quia cum declaratum ſit, ꝙ oportet Philoſophum naturalem tradere cognitionem principiorum cauſarum, & elementorum rerũ naturalium, Philoſophus modo docet quomodo, & quæ uia eſt procedendum ad cognitionem cauſarum principiorum, & elementorum rerum naturalium. Vnde iſta pars cõtinet duas particulas. In prima enim particula declaratur, quod ad cognitionem cauſarum rerum naturalium deueniẽdum eſt procedendo ab effectibus confuſe cognitis, ut a ſubſtantijs compoſitis ad cognitionem principiorum, & cauſarum. In ſecũda autem particula ibi. [Vnde ex uniuerſalibus.] Declarat, quod ad cognitionem principiorum cauſarum, & elementorum rerum naturalium deueniendum eſt procedendo a principijs uniuerſaliſſimis, ideſt, a principiis acceptis in uniuerſali, ut a materia in communi accepta ſecundum quod eſt communis ad omnem materiam, & a forma in communi accepta ſecundum ꝙ eſt communis ad omnem formam, iſtis autem duobus modis peruenitur ad cognitionem principiorum rerum naturalium. ſ. incipiendo a compoſitis diuidendo compoſita in principia, & incipiendo a principijs acceptis in maxima cõmunitate, & hæc eſt intentio Philoſophi, ut patet manifeſte in textu.

C

Com. 3.

Et hæc eſt expoſitio Linconienſis qui dicit hic iſta uerba uidelicet. Via autem innata a nobis ad perueniẽdum in cognitionem principiorum eſt ex intentionibus uniuerſalibus ad ipſa principia, & ex totis, quæ conſtant ex ipſis principijs. In notitiam nanque primæ materię, & primæ formæ peruenitur ex his intentionibus uniuerſalibus materia, & forma quæ ſunt communes ad omnem materiam, & ad omnem formam. Et iterum ad omnem paſſionem, ſiue ad notitiam paſſionum materiæ, & formæ peruenitur ex intentione huius nominis mobile, quoniam primo accipitur intentio huius nominis cõfuſe, quia primo accipitur ſolummodo quid eſt quod dicitur per uocabulum. Deinde per diuiſiones peruenitur in partes integrantes ipſam materiam, & formam, & ex earum notitia acquiſita redditur ad perfectam notitiam mobile ex ſuis principijs.

D

Per diuiſionem, ergo uniuerſalium in ſpecies, & totorum, quæ ſunt ex ipſis principiis in partes peruenitur in ipſa principia. In prima igitur particula huius partis probat Philoſophus, quod ad cognitionem principiorum cauſarum, & elementorum rerum naturalium deueniendum eſt procedendo a cognitione totorum compoſitorum ex principijs.

Secunda concluſio hoc libri.

Et hæc eſt ſecunda concluſio huius libri, quæ probatur ſic, ad cognitionem principiorum cauſarum, & elementorum rerum naturalium deueniendum eſt procedendo a nobis magis notis, & minus notis naturæ ad minus nota nobis, & magis nota naturæ, ſed confuſa, ideſt, tota compoſita ex ipſis principijs ſunt magis nota nobis, quàm ipſa principia, & minus nota naturæ, ergo ad cognitionem principiorum cauſarum, & elementorum rerum naturalium deueniendum eſt procedendo a confuſis, ideſt, a totis compoſitis ex principijs, ſiue procedendo a cognitione totorum compoſitorum ex principijs ad cognitionem principiorum. Huius rationis primo ponitur maior cum ſua declaratione, quæ eſt illa, manifeſtum

eſt q in acquirendo cognitionem principiorum procedendũ eſt ex nobis magis notis ad nobis minus nota, ſed quę ſunt nobis magis nota ſunt minus nota naturæ: & quæ ſunt nobis minus nota ſunt magis nota naturæ: non enim ſunt eadem nobis nota, & ſimpliciter.i.naturę, ergo ad notitiam principiorum rerum naturalium deueniendum eſt, procedẽdo a nobis magis notis, & minus notis naturę ad minus nota nobis, & magis nota naturę. Hanc maiorem ſic probatam concludit Philoſophus cum dicit. Vnde neceſſe eſt, ſm hunc modum procedere. Deinde ponit minorem dicens: Sunt aũt primum nobis. Poſtea concludit concluſionem dicens: Poſterius autem ex his fiunt, innuens ẽt modum quo deuenimus ad cognitionẽ

Primum notan.

principiorum ex cognitione totorum, quia per diuiſionem totius compoſiti ex principijs, in ipſa principia deuenimus in cognitionem principiorum. Sed ſunt huc quędam notanda, & quædam dubitanda. Primo circa maiorem ſunt duo notanda. Primo eſt notandum ſecundum Comm. q non in omnibus eſt procedendũ a minus notis naturę, & magis notis nobis, quia non in ſcientijs mathematicis, quoniã in mathematicis eadẽ ſunt nobis magis nota, & magis nota naturæ. Vnde in mathematicis diffinitiones, & cauſę demonſtratiuę ſunt notiores naturæ, & nobis concluſionibus, & paſſionibus demonſtratis, ut ſatis patet inſtructis in ſcientijs mathematicis, ſed in ſcientia naturali in acquirendo notitiã cauſarum rerũ naturaliũ eſt procedendum a magis notis nobis, & minus notis naturæ ad magis nota naturę minus nota nobis. Et eodem mõ eſt in ſcientia diuina. ſ. in metaphyſica, quia ibi eſt procedendũ ab effectibus ad cãm, & ex poſterioribus ad priora, & ſic ex nobis magis notis, & minus notis naturæ ad nobis minus nota, & magis nota naturæ.

Com. 2. Idem 2. me. c. 10. & 3. cæ. c. 61. & primo de anima. ca. 10.

Secũdum notan.

Secundo eſt notãdũ, q non in omni proceſſu ſcientiæ naturalis proceditur ex minus notis naturæ ad magis nota naturæ, ſed ſolum in primo proceſſu cũ inueſtigatur cognitio cauſarum rerum naturalium. In ſecundo uero proceſſu, ubi ex cognitione cauſarum proceditur ad cognitionem effectuum, ibi proceditur ex magis notis naturæ ad minus nota naturæ.

Com. 8.

Vnde Commentator octauo huius ponit duplicem proceſſum in ſcientia naturali, unus eſt ab effectu ad cauſam, alius uero a cauſa ad effectũ, primus modus e.i, ex minus notis naturæ ad magis nota naturæ, ſecundus uero modus eſt econuerſo, & hæc eſt intentio Linconienſis hic.

Cognitio nobis eſt dup.

Circa autem minorem huius rationis eſt etiam notandum, uidelicet, q cognitio in nobis eſt duplex, perfecta, & imperfecta. Cognitio perfecta habetur p cauſam, ſed cognitio imperfecta habetur per effectum ſeu per ſignum, uel per ſenſum, & non per cauſam. Cum igitur dicitur q tota ſunt nobis magis nota ipſis principijs, eſt intelligendum q ipſa confuſa.i. tota compoſita ex principijs ſunt magis, & prius nota cognitione imperfecta, & confuſa, qua ſolum cognoſcitur quid ſignificat per uocabulum, quàm ipſa principia, ſed in cognitione perfecta, & diſtincta principia ſunt magis, & prius nota quam ipſa tota compoſita ex principijs, quoniam ex perfecta & diſtincta cognitione principiorum acquiritur perfecta, & diſtincta cognitio compoſitorum ex principiis. Intelligendum q Philoſophus per confuſa intelligit compoſita ex principijs. Vnde

Com. 3.

Commentator dicit, q per confuſa intelligit mixta compoſita, & cauſata ex elementis, unde non intelligit idem per confuſum, & uniuerſale, ut aliqui exponunt.

Primum du. circa mi.

Sed circa minorem huius rationis dubitatur, nam dictum eſt, quod compoſita ſũt minus nota naturæ quam principia ex quibus componuntur, hoc non uidetur uerum, quia illa uidentur eſſe notiora naturæ, quæ ſunt perfectiora, & maioris entitatis, ſed huiuſmodi ſunt compoſita, quia manifeſtum eſt, quod compoſitum eſt maioris entitatis quam materia prima, & formatum eſt maioris entitatis quam forma, quia includit totam entitatem formæ, & aliam, ſcilicet, materiæ. Et per hoc poteſt probari quod eadem ſunt nobis notiora & naturæ, quia compoſita, quæ ſunt notiora nobis etiam ſunt notiora naturæ cum ſint maioris entitatis. Item illud quod primo intenditur a natura uidetur eſſe magis notum naturæ, ſed huiuſmodi eſt ſpecies ſpecialiſſima, ut patet per Auicen. primo ſuæ phyſicæ, capitulo primo. Dicendum igitur quod aliquid poteſt dici magis, uel prius notum naturæ quadrupliciter. Vno modo illud dicitur

Secũdum du.

magis notum naturæ, quod ſecundum ſuam naturam eſt magis cognoſcibile, ut patet ſecundo metaphy. ubi Philoſophus dicit quod intellectus noſter ſe habet ad ea, quæ ſunt manifeſtiſſima in natura, ſicut oculus noctuæ ad lumen ſolis, & iſto modo illud eſt magis notum naturæ quod eſt entitatis perfectioris.

Ad primum.

Secundo modo illud dicitur magis notum naturæ, quod prius intenditur a natura, & ſic loquitur Auic. primo ſuæ phyſicę, ubi uult quod ſpecies ſpecialiſſima ſit ma-

A gis nota naturæ quam genus, uel indiuiduum. Tertio modo illud dicitur magis notum naturæ, quod poteſt cognoſci ſine alio, & non econuerſo, & ſic loquitur Philoſophus quinto metaphy. capi. de priori dicit, quod prius ſecundum naturam dicitur illud q pt cognoſci ſine alio, & non econuerſo. Quarto modo illud dicitur magis notum naturę a quo natura incipit operari, & ſic loquitur Commentator commento tertio huius primi dicens, quod cauſę rerum naturalium ſunt notiores apud naturam quam res naturales compoſitæ, quia natura facit compoſita ex cauſis. Vnde ſi faceremus res naturales ex ſuis cauſis cauſæ rerum naturalium eſſent nobis magis notæ ipſis rebus naturalibus. Et iſto quarto modo loquitur Philoſophus hic de magis noto naturæ dicens, quod eſt illud a quo natura incipit operari, unde ſicut cauſæ rerum artificialium ſunt notiores apud artificem quam res artificiales, quia res artificiales artifex facit ex ſuis cauſis, ſic cauſæ rerum naturalium ſunt notiores apud naturam quam res naturales, quia natura facit res naturales ex ſuis cauſis. Vnde notandum quod per naturam Philoſophus intelligit naturam facientem res naturales, ſcilicet, generans naturale, & cauſæ rerum naturalium dicuntur notiores naturæ generanti, non quod

B generans cognoſcat cauſas, quia multa ſunt generantia naturalia quæ non cognoſcunt cauſas, ſed dicuntur notiores naturæ ſub conditione non abſolutæ, ſic quod ſi natura generans cognoſceret cauſas rerum naturalium, tunc cauſę rerum naturalium eſſent notiores apud naturam generantem quam res naturales compoſitæ.

Linc. c. 2. primi ph. magis notum naturæ dicitur dupl.

Notandum tamen ſecundum Linconienſem hic quod notiora naturæ in propoſito non accipiuntur p actu ſecũdo reſpectu alicuius uirtutis cognitiuę, ſ. pro actu ſecundo ſenſus, uel intellectus, ſed deſcriptio, uel formatio rei fiendæ in natura productiua dicitur notitia naturæ, & iſto modo loquendo de notitia naturæ magis notum naturæ dicitur dupliciter, ſcilicet, uel quia perfectiorem deſcriptionẽ habet in natura agente, uel quia eſt propinquior naturæ agẽti ſiue actioni agentis. Primo modo ipſa compoſita ſunt notiora naturę quam partes, uel principia, quia perfectiorem deſcriptionem habent in natura agente. Sed ſecundo modo pars uel principia ſunt propinquiora motui, ſiue actioni agentis, & ſic loquitur Philoſophus hic de magis noto naturę, unde uerba Linconienſis ſunt iſta. Omne agens habet in ſe aliquo modo deſcriptum, & formatum opus operandum, unde agẽs

C habet per modum aliquem deſcripta, & formata in ſe naturalia fienda, igitur ipſa deſcriptio, & formatio in ipſa natura rerum fiendarum antequam fiant notitia naturæ dicitur, perfecta autem opera naturæ in ipſa natura deſcriptionem habent expreſſiorem quam partes perfectorum, & ideo perfecta ſunt notiora naturæ, ideſt, in natura perfectius deſcripta, partes tamen ſunt deſcriptæ in ipſa natura propinquius ipſi naturæ, & ſic ſunt notiores naturæ, ideſt, in ipſa natura propinquius deſcriptæ, utpote motu manus ſcribẽtis eſt figura literę ſcribendæ, & expreſſior eſt in ipſo motu manus tota figuratio literę quam figurationes partiales, ſed tamen ipſæ partiales figurationes ſunt propinquiores ipſi motum, hæc Linconienſis, unde Linconienſis uult quod uno modo totum ſit notius naturę quam partes, & alio modo uult quod partes ſint notiores naturę quam totum.

Ad primum du.

Et ad rationes in contrarium, ad primam dicitur, quod ſecundum quod Philoſophus loquitur hic de magis noto naturę, ſic illud non eſt magis notum naturæ quod eſt perfectioris entitatis, ſed ſic loquitur Philoſophus de magis noto naturæ ſecundo metaph. ut dictum eſt, ſed illud eſt magis notum naturę, ut Philoſophus

D hic loquitur quod eſt prioris entitatis, nunc autem partes ſunt prioris entitatis uia generationis ipſo compoſito, unde materia prima eſt prioris entitatis in uia generationis ipſo compoſito.

Ad ſecundum du.

Ad aliud dicitur, quod ſpecies ſpecialiſſima eſt prior, & magis nota naturę ſecundo modo, ſcilicet, prout id dicitur magis notum naturæ, quod natura primo intendit, ſed illo modo non loquitur hic Philoſophus de magis noto naturæ, ſed accipit magis notum naturæ pro eo ex quo natura incipit operari, & ex quo facit res naturales.

Dubium.

Sed adhuc dubitatur, quia uidetur quod contradicat ſibi, quia primo dicit quod eſt incipiendum a cognitione cauſarum rerum naturalium, ut patet ex prima demonſtratione, poſtea dicit quod cauſæ rerum naturalium ſunt notiores naturæ, quam ipſa cauſata, ut patet ex dictis in ſecunda demonſtratione, ergo in iſta ſcientia eſt incipiendum a notioribus naturæ, cuius tamen oppoſitum dicitur in maiori ſecundæ demonſtrationis, unde iſta uidentur repugnare, ſcilicet, quod ſit incipiendum a cauſis rerum naturalium, & quod non ſit incipiendum a notioribus naturæ, & tamen utrunque illorum dicitur in

Solutio. ...turam. Hinc igitur dicitur quod incipere a cognitione cauſarum poteſt intelligi dupliciter, ſcilicet, uel cognoſcendo illas, idest, tradendo cognitionem illarum, uel cognoſcendo per illas, idest, ſupponendo cognitionem cauſarum procedendo ulterius ex cognitione cauſarum ad cognitionem aliorum. Dico igitur quod in hac ſcientia eſt incipiendum a cognitione cauſarum cognoſcendo illas, & inueſtigando cognitionem illarum, ſed non eſt incipiendum a cognitione cauſarum præſupponendo cognitionem illarum, & ita eſt incipiendum a notioribus naturæ cognoſcendo illa, & inueſtigando cognitionem illorum, ſed non eſt incipiendum a notioribus naturæ cognoſcendo per illa, ſed ſic eſt incipiendum a notioribus nobis cognoſcendo per notiora nobis illa, quæ ſunt notiora naturæ. Vnde iſta non repugnant, ſcilicet, quod primo eſt incipiendum a notioribus naturæ inquirendo cognitionem iſtorum, & quod non eſt incipiendũ a notioribus naturæ cognoſcẽdo per illa.

Aliud du. Item dubitatur ſuper hoc quod dicitur, uidelicet, quod in ſcientia naturali eſt duplex proceſſus, ſcilicet, unus ab effectu ad cauſam, & alius econuerſo, hoc non uidetur eſſe uerum, quia cauſæ rerum naturalium non cognoſcuntur, niſi per effectus, ergo cum cauſa cognoſcatur per effectum, effectus erit magis notus quam cauſa; ſed ſi effectus cognoſcatur per cauſam, oportet, quod cauſa ſit magis nota quam effectus, quia propter quod unumquodque tale, & illud magis, &c. ergo idem reſpectu eiuſdem eſt magis, & minus notum. Vel ſic illa notitia, quæ habetur de cauſa per quã notitiam cognoſcitur effectus habetur per cognitionem effectus, ergo cognitio effectus eſt perfectior; ſi igitur poſtea ex cognitione cauſæ cognoſcatur effectus, oportet quod cognitio cauſæ ſit perfectior quam cognitio effectus habita per cognitionem cauſæ. Et tunc arguitur ſic, cognitio effectus, quæ eſt ſine cauſa eſt perfectior quam cognitio effectus habita per cauſam; ergo cognitio effectus habita ſine cauſa eſt perfectior quam cognitio effectus habita cum cauſa; ſed hoc eſt contra prædicta, quia dicitur quod cognitio effectus per cauſam eſt perfecta, & cognitio effectus, non per cauſam eſt imperfecta.

Rñſio. Dicendum quod cognitio effectus per quam habetur cognitio cauſæ non eſt ſufficiens cauſa cognitionis cauſæ, ſed habita aliqua notitia cauſæ per effectum intellectus negotiatur inueſtigando perfectiorem cognitionem cauſæ, & ideo dico quod cum cauſa cognoſcitur per cognitionem effectus, cognitio effectus non eſt perfectior quam cognitio cauſæ. Et cum dicitur propter unumquodque tale, &c. dico quod illud habet intelligi in cauſis efficientibus: non autem in cauſis occaſionalibus: nunc autem cognitio effectus eſt occaſio cognitionis cauſæ, ideo &c. Et per hoc patet ſufficienter ad utramque formam factam.

Iccirco ex uniuerſalibus ad ſingularia proficiſcamur oportet. Ipſum namque totum ſenſu notius eſt. Vniuerſale uero totum eſt quoddam, quippe cum multa complectatur ut partes. Sic etiam & nomina quodammodo ſeſe habent ad diffinitionem. Totum enim quoddam indiſtinctumque ſignificant, ceu circulus. At ipſius diffinitio in partes ſingulas diuidit. Pueri quoque primum quidem uiros omnes patres quas uis mulieres matres appellant. Poſterius autem horum utrunque diſcernere diſtinguereque uidentur.

Tex. cõ. 4.

Vnde ex uniuerſalibus ad ſingularia oportet procedere.

Tex. cõ. 5. *Totum enim ſecundum ſenſum notius eſt. Vniuerſale autem totum quoddam eſt, Multa enim comprehendit, ut partes uniuerſale. Suſtinet autem idem hoc quodammodo, & nomina ad rationem. Totum enim quodammodo, & indiſtincte ſignificat: ut puta circulus. Diffinitio autem ipſius diuidit in ſingularia. Et pueri primum appellant omnes homines patres, & matres fœminas, poſterius autem determinant horum unumquodque.*

A Hæc eſt ſecunda particula huius ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua Philoſophus probat tertiam concluſionem huius libri, uidelicet, quod ad cognitionem principiorum cauſarum, & elementorum rerum naturalium deueniendum eſt procedendo a principijs uniuerſalibus, ad principia ſpecialia, hæc concluſio nrã doctrinæ probatur ſic: In hac ſcientia eſt deueniendum a nobis magis notis ad minus nobis nota, ſed magis uniuerſalia ſunt nobis magis nota quam minus uniuerſalia, ergo ad cognitionem principiorum cauſarum, & elementorum rerum naturalium eſt deueniendum in hac ſcientia procedendo a principijs uniuerſalibus uſque ad principia ſpecialia ſeu minus uniuerſalia. Concl. 3. huius lib. Huius rationis primo ponitur concluſio. Secundo probatur minor ibi. [Totum enim] maiorem uero non ponit, quia patet ex præcedentibus, & etiam eſt de ſe nota, ponit igitur concluſionem dicens. Vnde hoc eſt, quia eſt procedendum ex nobis magis notis, ex uniuerſalibus in ſingularia, idest, in ſpecialia oportet procedere. Notandum hic ſecundum Commen. quod Phyloſophus per uniuerſalia intelligit uniuerſaliſſima quæ poſſunt inueniri in iſtis rebus naturalibus, ſcilicet, materiam in communi, & formam Com. 4. B in communi. Et cum dicit particularia, uel ſingularia, ut habet alia litera non indiuidua intendit, ſed ſpecies ultimas, aut illa, quæ ſunt quaſi ultimæ ſpecies. Vnde per uniuerſalia intelligit uniuerſaliſſima, ſcilicet, materiam in communi, & formam in communi, ut ſunt communia ad omnem formam, & omnem materiam, & per ſingularia intelligit principia in ſpeciali, ut materiam hominis, uel formam hominis, & materiam plantæ, uel formam plantæ, & ſic de alijs. Deinde cum dicit. [Totum enim ſecundum ſenſum, &c.] Phyloſophus probat minorem, ſcilicet, quod magis uniuerſalia ſunt nobis notiora quam minus uniuerſalia tripliciter, & primo ſic, ſicut totum integrale ſe habet ad ſenſum, ita totum uniuerſale ſe habet ad intellectum, ſed totum integrale eſt notius apud ſenſum quam ſuæ partes, ergo totum uniuerſale eſt notius apud intellectum quam ſuæ partes, minor huius rationis eſt de ſe nota, maior uero probatur dando modum ſimilitudinis inter totũ uniuerſale, & indiuiduũ cõpoſitũ, ſeu totũ integrale, quæ ſimilitudo eſt iſta, quod ſicut illud indiuiduũ compoſitum, uel totum integrale continet multas partes integrales indiſtincte, ſic totum uniuerſale continet ſub ſe Proba. mi noris. C multas partes ſubiectiuas indiſtinctæ. Notandum ſecundum Commentatorem hic quod cauſa in hoc quod totum uniuerſale eſt notius apud intellectum quam ſuæ partes eſt, quia totum integrale ſenſibile eſt notius apud ſenſum quam ſuæ partes. Com. 6. Sed dubium eſt in quo genere cauſæ notioritas totius integralis apud ſenſum eſt cauſa notioritatis totius uniuerſalis apud intellectum. Non enim uidetur bene poſſibile aſſignare. Dico quod notioritas totius ſenſibilis apud ſenſum eſt cauſa in genere cauſæ efficientis reſpectu notioritatis totius uniuerſalis apud intellectum. Vnde per hoc quod totum integrale ſenſibile eſt notius apud ſenſum quam ſuæ partes integrales, cognoſcimus quod totum uniuerſale eſt notius apud intellectum quam ſuæ partes ſubiectiuæ, eſt igitur cauſa in cognoſcendo, non autem in eſſendo, quia cognoſcimus quod totum integrale eſt notius quam ſuæ partes integrales apud ſenſum, propter hoc cognoſcimus tanquam per cauſam effectiuam, ſiue occaſionalem quod totum uniuerſale eſt notius apud intellectum quam ſuæ partes ſubiectiuæ. Deinde cum dicit. [Suſtinet autem idem.] Ponitur ſecunda ratio probans minorem quæ talis eſt. Secũda ratio Philoſophi probans mi. D Illud quod eſt magis indiſtinctum eſt nobis magis notum, ſed magis uniuerſale eſt magis indiſtinctum quam minus uniuerſale, quia magis uniuerſale continet plura indiſtincte quam minus uniuerſale, ergo magis uniuerſalia ſunt nobis magis notiora quam minus uniuerſalia, minor huius rationis eſt nobis manifeſta, maior uero probatur exemplariter ſic. Illud quod ſignificat nomen ſpeciei ut ſignificatur per nomen ſpeciei eſt aliquid indiſtinctum in partes, ut circulus, ſed illud quod ſignificat diffinitio, ut per diffinitionem ſignificatur eſt aliquid diſtinctum in partes, ut patet per hanc diffinitionem circuli, figura intra quam eſt punctus a quo omnes lineæ eius ductæ ad circumferentiam ſunt equales, ſed illud quod ſignificat nomen ſpeciei eſt magis, & prius notum apud nos, ut per nomen ſpeciei ſignificatur quam illud quod ſignificat diffinitio, ut per diffinitionem ſignificatur. Pueri enim primo cognoſcunt rem prout ſignificatur per nomen ſpeciei, quam prout ſignificatur per diffinitionem, unde ſi puero dicatur, quæras mihi circulum, uel equum, puer intelliget, & quæret equum,

uel

uel circulum, ſi uero exprimatur diffinitio circuli, uel equi, & dicatur puero. Quære mihi figuram in qua eſt punctus a quo omnes lineæ rectæ, &c. puer non intelliget, & ſic patet maior, ſcilicet, quod illud, quod eſt magis indiſtinctum, vt ſignificatur magis indiſtincte, eſt nobis prius notum, huius rationis ponitur in litera ſolum probatio maioris, dicit igitur Phyloſophus ſic, quod ſpecierum nomina ſuſtinent hoc idem ad rationem; hoc eſt in comparatione ad diffinitionem, ſcilicet, quod ſunt prius nota quam diffinitiones, & eſt ſecunda pars probationis maioris. Deinde ponit Phyloſophus probationem minoris pro prima parte dicens, quod nomen ſpeciei, vtputa circulus ſignificat quoddam totum, ſcilicet ipſum diffinitum indiſtincte; hoc eſt ſecundum, quod nō diſtinguitur in partes. Diffinitio autem ipſius ſcilicet ſpeciei, ut circuli diuiditur in ſingularia, ideſt ſignificat rem, vt diſtincte diuiditur in partes, ut patet in diffinitione circuli ſuperius poſita, & hæc eſt prima pars probationis maioris. Intelligendum hic, quod illud quod ſignificat nomen diffiniti, ut per nomen diffiniti ſignificatur, eſt prius nobis notum quam illud, quod diffinitio ſignificat, vt per diffinitionem ſignificatur, & hoc uia generationis, & in cognitione imperfecta, ut patet exemplo iam expoſito. Pueri enim prius cognoſcunt rem, vt ſignificatur nomine diffiniti, quam, vt ſignificatur nomine diffinitionis, ſed tamen in cognitione perfecta illud, quod ſignificatur per diffinitionem, eſt prius notum via perfectionis quam illud, quod ſignificatur nomine diffiniti, vt ſignificatur nomine diffiniti. Deinde cum dicit: [Et pueri primum:] Hic ponitur tertia ratio probans eandem minorem, ſcilicet; quod magis vniuerſalia ſunt nobis magis nota, & prius nota quam minus uniuerſalia; & hæc probatio eſt per quoddam ſignum tale, quia nos videmus in pueris compræhenſionem communem præcedere compræhenſionem propriam, quoniam pueri in principio compræhenſionis exiſtimant omnem uirum eſſe patrem, & omnem fœminam matrem, & cum vigoratur intellectus cognoſcunt patrem inter cæteros viros, & matrem inter cæteras mulieres. Vnde puer in principio cognoſcit, quod vir eſt ſuus pater, & tamen non cognoſcit quis vir ſit ſuus pater, & ſic puer prius cognoſcit uniuerſale quam ſingulare, & hoc eſt ſignum, quod uniuerſalia ſunt nobis prius nota. Sed hic ſunt quædam notanda, & quædam dubitanda. Primo eſt notandum, quod confuſum, eſt quadruplex, quoniam confuſum, & totum idem ſunt unum, vbi nos habemus confuſa, alia tranſlatio habet totum. Nunc autem totum eſt quadruplex, vt totum eſſentiale, ideſt compoſitum ex materia, & forma, totum integrale, ideſt compoſitum ex partibus quantitatis, totum quidditatiuum, ſiue totum diffinibile, ut homo, & aſinus, &c. Aliud vero, eſt totum vniuerſale. Et ideo ſicut totum eſt quadruplex, ita, & confuſum, eſt quadruplex, vt confuſum eſſentiale, confuſum integrale, confuſum quidditatiuum, ſeu diffinibile, & confuſum vniuerſale, & de omnibus his fecit Phyloſophus mentionem in textu. Vnde de toto eſſentiali ſecundum Commentatorem loquitur Phyloſophus, cum dicit. Sunt autem primum nobis manifeſta, & certa confuſa magis. De confuſo vero toto integrali, cum dicit. [Totum enim notius eſt.] De toto autem confuſo uniuerſali dicit. [Vniuerſale autem totum.] De confuſo vero quidditatiuo dicit. [Suſtinet autem idem.] Et ſecundum Phyloſophum quocunque modo accipiatur totum ſemper eſt uerum, quod magis confuſa ſunt nobis prius nota, ſed qualiter hoc ſit uerum apparebit in dubitationibus. Secundo eſt notandum ſecundum Commentatorem, quod tres ſunt modi compoſitionis, ſcilicet compoſitio ſpeciei ex ſuis cauſis, compoſitio generis ex ſuis ſpeciebus, & utraque iſtarum compoſitionum eſt notior apud intellectum quam partes. Tertia compoſitio eſt compoſitio indiuidui ex ſuis partibus, & iſta compoſitio eſt notior apud ſenſum quam ſuæ partes, & ideo alij duo modi compoſitionis ſunt notiores apud intellectum. Sed hic concurrunt quinque dubia. Primum dubium eſt Commentatoris, & eſt illud. Nam Phyloſophus prius dixit, quod mixta compoſita ex elementis ſunt nobis prius nota, & nunc dicit, quod illud, quod ſignificat nomen diffiniti eſt prius notum quam illud, quod ſignificat diffinitio. Quærit igitur Commentator quid Phyloſophus intelligat in prima auctoritate per res mixtas, quia aut intelligit indiuidua compoſita, aut ſpecies indiuiduorum compoſitorum. Non enim poteſt intelligere per res mixtas indiuidua, quia ex indiuiduis non proceditur in doctrina demonſtratiua ad elementa, & principia intellecta, cum indiuidua non ſint partes ſyllogiſmi, ſed ex ſpecie compoſita proceditur ad elementa, & non ex indiuidua, igitur intellectus illius primæ auctoritatis erit, quod ſpecies compoſitæ notiores ſunt apud nos quam ſua principia, & per conſequens Phyloſophus nihil nouum dicit in illa auctoritate quando dicit, quod illud, quod ſignificat nomen diffiniti eſt notius apud nos, quam illud, quod ſignificat diffinitio, quia illud, quod ſignificat nomen, eſt ſpecies. Ad hanc dubitationē reſpondet Commentator dicens, quod illud dictum Phyloſophi, mixta compoſita ſunt notiora apud nos, poteſt intelligi tam de ſpeciebus compoſitis, quam de indiuiduis. Et quando dicitur, quod indiuiduum non eſt principium in doctrina demonſtratiua, dicendum, quod quamuis indiuiduum non ſit principiū in ſciētia demonſtratiua, eſt tamen principium inquiſitionis uniuerſalis, quod eſt principiū doctrinæ demonſtratiuæ. Et quando dicitur, quod ſi prima auctoritas intelligatur de ſpeciebus compoſitis, tunc nihil nouum dicit Phyloſophus. In ſecunda auctoritate, reſpondet Commentator intelligendo vtranque auctoritatem de ſpeciebus compoſitis reſpectu ſuarum cauſarum dicens, quod in prima auctoritate Phyloſophus fecit comparationem inter ſpecies, & ſuas cauſas ſecundum fidem, & dicit, quod ſpecies compoſitæ ex cauſis ſecundum fidem ſunt notiores apud nos ipſis cauſis, & quod ex illis ſpeciebus procedimus in cognitionem cauſarum mediantibus diſpoſitionibus accidentalibus exiſtentibus in eis, & in ſecunda auctoritate fecit comparationem inter ſpecies, & ſuas cauſas ſecundum imaginationem dicens, quod illa quæ ſignificant nomina ſunt notiora apud nos, & ſic aliquid nouum dicit in ſecunda auctoritate, quia in ſecūda auctoritate comparat ſpeciem ad aliam quam fecit in auctoritate prima. Sed eſt dubium quid Commentator intelligat per cauſas ſecundum fidem, & per cauſas ſecundum imaginationem. Dicendum, quod per cauſam ſecundum fidem intelligit cauſas naturales, ſcilicet materiam, & formam quæ ſecundum veritatem abſque omni opinione intellectus ſunt partes ſpeciei, per cauſas vero ſecundū imaginationē intelligit genus, & differentiam, quia quamuis genus, & differentia ſint partes reales ſpeciei, vt poſterius uidebitur, tamen in quantum conſtituunt diffinitionem ſunt partes ſecundum imaginationem, ideſt ſecundum operationem intellectus, quia intellectus facit diffinitionem ex genere, & differentia ſiue ex nominibus, vel conceptibus generis, & differentiæ. Vnde quāuis genus, & differentia ſint partes diffiniti reales, conceptus tamen uel nomen generis, & differentiæ ſunt partes diffinitionis, & hoc ſit per operationem intellectus. Vel forte per partes ſecundum imaginationem intelligitur conceptus, & nomina eorum, quæ ſunt partes diffinitionis, & appellantur cauſæ ſecundū imaginationē, quia huiuſmodi cōceptus non ſunt ueræ cauſæ, ſed ſecundum imaginationē tantum. Si quis tamen vellet dicere, quod genus, & differentia non ſunt partes reales ſpeciei, vt communiter ponitur, tunc eſſet dicendū, quod Phyloſophus per cauſas ſecundum fidem intelligit cauſas ſeu partes reales, & naturales, vt ſunt materia, & forma, & per partes ſecundum imaginationem intelligit partes diffinitionis, vt ſunt genus, & differentia, quæ non ſunt partes, niſi ſecundum intellectum. Sed adhuc dubitatur, de hoc, quod dicit Phyloſophus. Nam dicit, quod illud, quod ſignificatur per nomen diffiniti eſt notius quam illud, quod ſignificat diffinitio, illud non videtur verum, quia nomen diffiniti, & diffinitio idem ſignificant, ergo illud, quod ſignificatur nomine diffiniti non eſt prius notum quam illud, quod ſignificat diffinitio. Item diffinitio datur cauſa innoteſcendi, ergo videtur, quod illud, quod ſignificat diffinitio ſit nobis prius notum. Ad primum horum dicitur, quod illud, quod ſignificat nomen diffiniti prout per nomen diffiniti ſignificatur eſt prius nobis notum, quam illud, quod ſignificatur per diffinitionem, quia diffinitio ſignificat rem diffinite, ſed nomen diffiniti ſignificat eandem rem indiffinite, nunc autem non eſt inconueniens, quod idem vno modo ſit notius ſeipſo alio modo. Vnde idem eſt prius notum cognitione confuſa ſeipſo cognitione diſtincta. Ad aliquod quando dicitur, quod diffinitio datur cauſa innoteſcendi, verum eſt in cognitione perfecta unde via perfectionis illud, quod ſignificatur per diffinitionem prout ſignificatur per diffinitionem eſt prius notum ſeipſo, ut ſignificatur nomine diffiniti, ideo, &c. Sed adhuc dubitatur, quia Commentator ponit tres modos compoſitionis, ut compoſitionem ſpeciei ex ſuis cauſis: compoſitionem generis ex ſuis ſpeciebus: & compoſitionem indiuidui ex ſuis partibus, ideo dubitat de duobus

primis

Marginal notes (left): Tertia rō Phyloſophi idem probans. — Primū notandum. Cōfuſum eſt quadruplex. — Secundū notandū. — Primum dub.

Marginal notes (right): Reſp. cōc. — Secūdum dub. quid intelligat cō. p cauſas, ſed ſidem &c. — Dub. ſup dicto Phyloſ. hic. — Comm.

Margin letters: A, B, C, D

Circa dictum cõ. du. dupliciter ſol. quãrundã pri. du.

primis modis compoſitionis. Primo an ſpecies componatur ex genere, & differentia tanquam ex cauſis. Secundo dubitatur, an genus componatur ex ſuis ſpeciebus. Quo ad primum dubium dicunt quidam, q ſpecies non eſt compoſitio ex genere, & differentia, quod probant per hoc, quia omne compoſitum ex genere, & differentia eſt diffinitio, ſed ſpecies non eſt diffinitio, ergo &c. Item non poſſet componi ſpecies ex genere, & differẽtia, niſi in intellectu, & per conſequens quicunque haberet ſpeciem haberet in intellectu ſuo genus, & differentiam, quia nunquam poteſt eſſe totum ſine ſuis partibus, & ſic quilibet ſciret aſſignare differentiam cuiuſlibet ſpeciei quam intelligit. Vnde dicunt alij, q ſpecies nihil aliud eſt, quã quidam conceptus ſimplex exiſtens in mente, quia extra intellectum non eſt niſi ſingulare, & ſic ſpecies non eſt compoſita ex ſuis cauſis, nec ex genere, & differentia, & quod Commentator dicat hic ſpeciem compoſitam eſſe, non loquitur hic de partibus ſecundum fidem, ſed ſolum de partibus ſecundum imaginationem. Vnde non loquitur, ut dicunt proprię, ſed metaphoricæ. Sed illa opinio uidetur eſſe falſa, quia ponit, quod nihil eſt extra animam, niſi ſingulare, & quod ſpecies, & genera, & omne uniuerſale eſt conceptus in anima, & quamuis iſta materia de uniuerſalibus ſit plenius alibi perſcrutata, tamen quia iſti tangunt hanc materiam hic, ideo ipſis aliqualiter obuiando arguo, & pono duas concluſiones. Quarum prima eſt, quod aliquid eſt extra animam, quod non eſt ſingulare. Secunda concluſio eſt, quod non omne uniuerſale eſt conceptus animæ.

Contra p̃di. concluſionẽ po. duas concluſiones. Prima cõcluſio probatur trip.

Prima concluſio probatur tripliciter, & primo ſic. Illud quod natura primo intendit non eſt ſingulare, ſed illud quod natura primo intendit eſt aliquid extra animam, ergo aliquid eſt extra animam, quod non eſt ſingulare, minor patet, quia illud, quod natura primo intendit producitur a natura, ſed quod producitur a natura eſt res naturalis extra animam, ergo &c. maior patet per Auicen. primo ſuæ phyſicæ dicentem, quod natura non intendit primo genus, nec indiuiduum, ſed intendit primo ſpeciem. Huic rationi dicunt iſti, quod natura intendit primo rem ſingularẽ, & determinatę intendit illam rem quam producit. Et ad Aui. dicunt, quod ipſe errauit in hoc, quia dixit ſpeciem primo intendi a natura. Sed contra illud arguo dupliciter per rationẽ Aui.

Quomodo intelligitur dictum Aui.

Rõ Auic.

Intentio naturę agentis particularis inanimatæ. ſ. huius ignis ſemper manet eodem modo, quia non uariatur de una intentione ad aliam, ut uariatur agens a propoſito, igitur ſi iſtæ ignis generans. ſ. a, intenderet iſtum ignem ſignatum. ſ. b, ſequitur, quod producto b, nihil a, intenderet producere, & ſic producto b, deſtrueretur intentio naturæ, uel ſi a, aliquid intenderet producere intenderet ipſum b, & ſic intentio naturæ eſſet fruſtra, quia poſtquam b, eſt productum impoſſibile eſt, ipſum iterum produci per naturam, & hæc ratio poteſt elici ex uerbis Auicẽ. Item in alia menſura in qua agens producit unum indiuiduum, in eadem menſura poteſt producere aliud indiuiduum eiuſdem ſpeciei tanquam effectum totalem, & adæquatum, unde in eadẽ menſura in qua iſte ignis a, poteſt producere ignem b, in eadem menſura pt producere ignem c, ſi igitur in illa menſura intenderet b, determinatæ ſequitur, quod ſi in illa menſura produceret c, in illa menſura ageret fruſtra, quia non produceret illud, quod intendit, & ſic agens naturale produceret caſualiter indiuiduum eiuſdem ſpeciei cum eo, quod eſt impoſſibile.

Opi. aliquorum. Confutatio talis opinionis

Alij uero dicunt, q natura non intendit hoc ſingulare, puta ſortem, inquantum huiuſmodi, ſed inquantum homo, quod eſt nomen ſpeciei. Sed illud non ualet, quia qua ratione natura intenderet ſortem inquantum homo, eadem ratione intenderet omnem hominem inquantum homo, & cum non poſſet per aliquam actionem producere omnem hominem inquantum homo, ſequitur quod in omni actione ſua ageret fruſtra. Item quæro, quid natura intendit primo producere. ſ. aut uniuerſale, uel particulare, ſi uniuerſale, habetur propoſitum, ſi ſingulare, tunc qua ratione intendit unum ſingulare, eadem ratione intenderet, & quodlibet aliud. Et ſequitur quod natura in omni actione ſua intendit producere quodlibet ſingulare, & cum non producat quodlibet ſingulare in omni ſua actione deficeret a primo intento, quod eſt impoſſibile. Item ſi natura intendit primo producere ſortem inquantum homo, ergo prius intendit producere hominem, & ſic intendit primo ſpeciem, quod eſt propoſitum, conſequentia patet, quia illud quod intenditur ſic quod omne aliud intenditur ſub eius ratione, illud primo intenditur.

Iterum p̃bat ſuam concluſionem.

Secundo probo eandem concluſionem ſic. Illud quod appetitur appetitu naturali ad conſeruandum indiuiduum in eſſe eſt res extra animam, uel ſaltem poteſt eſſe totali operatione intellectus circumſcripta, ſed aliud a ſingulari appetitur appetitu naturali ad conſeruandum indiuiduum in eſſe, ergo &c. maior eſt manifeſta, & minor probatur, quoniam fames, & eſuries ſunt appetitus naturales, quib. appetuntur cibus, & potus, quibus conſeruatur indiuiduum in eſſe, ſed fames, & ſitis non ſunt reſpectu huius cibi, uel huius potus, quoniam qui eſurit non appetit iſtum cibum determinatæ, nec illum, & ſimiliter qui ſitit non appetit iſtum potum, nec illum, quia ſuppoſito, quod nullum cibum, uel potũ cognoſceret non minus eſuriret, uel ſitiret. Vnde ſi eſſet animal creatum, ita perfectum, ſicut ſi eſſet in ætate perfecta, ita quod animal nunquam cognouiſſet cibum, nec potum adhuc eſuriret, & appeteret cibum, & tamen non appeteret iſtum cibum, nec illum potum, ergo eſuries, & ſitis quæ ſunt naturales appetitus non ſunt reſpectu indiuidui, & tamen ſunt reſpectu alterius rei extra animam potentis conſeruare indiuiduum in eſſe, ergo extra animã eſt alia res ab indiuiduo.

Iterũ alia probatio eiuſdem concluſionis.

Tertio probatur eadem concluſio ſic, illud eſt extra animam circa quod fiunt promiſſiones, & contractus reales, ut emptio, uẽditio, donatio, ſtipulatio, & huiuſmodi, ſed contractus nõ ſemper fiunt circa indiuidua, ergo extra aiam eſt aliqua res alia a natura indiuiduali, maior patet, minor probatur, quia dicẽdo, promitto tibi bouem, aliqua res extra animam tibi promittitur, & tamen nullum indiuiduũ tibi promittitur, quia uirtute huius promiſſionis non potes uendicare iſtum bouẽ ſingularẽ, nec illum, ergo aliqua res extra aiam alia ab indiuiduo tibi promittitur. Et eodem modo poteſt argui de emptione, & uenditione, ut ſi emas a me unũ quarterium frumenti ſoluẽdo mihi pecuniam præ manibus, certum eſt, q aliquid extra animam emiſti, & tamen nullum indiuiduũ emiſti, quia nec illud quarterium, nec iſtud. Eodem modo ſi obligeris mihi in uno floreno ex quacunq; cã ſit, illud in quo obligaris mihi nõ eſt indiuiduũ, quia non obligaris mihi in hoc floreno, uel in illo, Iſte tamen rationes non eſſent hic ponẽdę, niſi quia quidam aſſerentes ſe ſcire logicam ſuper oẽs mortales, reſpondent ad illam rationem dicentes, q ſic dicendo, promitto tibi bouem, promitto tibi unam rem ſingularem extra animã, ſed non promitto iſtum bouem, uel iſtũ, quia in illa, promitto tibi bouem, ille terminus bos ſtat confuſe tantum, & ideo non ſupponit diſiunctiue pro bobus ſingularibus, ſed ſupponit diſiunctim, ergo. Sed ſine dubio hoc non ualet, quia ſi promitto tibi bouẽ, aliquid extra animam tibi promitto, ſed per te nullum ſingulare tibi promittitur, ſi igitur nihil ſit extra animam, niſi ſingulare, ſequitur q nihil extra animam tibi promittitur, ergo ſecundum reſponſionem tuam illa erunt ſimul uera, aliquid extra aiam tibi promittitur, & nihil extra aiam tibi promittitur. Quia autem tu dicas, q in illa, promitto tibi denarium, aut bouẽ, ille terminus denariũ, aut bos ſupponit cõfuſe tantũ, non uerum eſt, quia terminus cõis non habet a ſe quod ſupponat confuſe, ſed hoc habet a ſyncathegoremate p̃cedente importante multitudinẽ, ut oẽs logici dixerunt uſque ad diem hodiernã, ſed hic nullum tale ſyncathegorema p̃cedit, ergo &c. Itẽ idem eſt dicere, promitto tibi bouẽ, & dicere bouẽ, tibi promitto, ſed certum eſt, q in iſta indefinita, bouẽ tibi promitto, non ſtat iſte terminus bos cõfuſe tantũ, quia eſt indefinita æquipollens huic particulari, aliquẽ bouẽ promitto tibi, & hic ſupponit perſonaliter. Item ex parte diffinitionis, & et diuiſionis põt idem argui, ut alibi arguũ ẽ ſic, Illud qd ſimpliciter, & propriæ diffinitur eſt res extra animam, quia nihil p̃priæ diffinitur, niſi ſubſtantia, ut patet ſeptimo meta. ſed ſubſtantia eſt res extra animam, & ſingulare non propriæ diffinitur, ergo extra animam eſt alia res quam res ſingularis. Patet et idem ex parte diuiſionis, quoniam aliquid extra animam ut animal per ſe diuiditur in rationale, & irrationale, qa ſi conceptus in aĩa diuideretur, ſic nõ eſſet diuiſio per ſe, quia eſſet diuiſio accidentis in ſubſtantias, ſed nullũ ſingulare diuiditur in rationale, & irrationale, ergo extra animam eſt alia res a ſingulari. Alias rationes multas feci ad hanc concluſionem in tractatu de nouẽ generibus accidentiũ, ſed iſtæ cã breuitatis ſufficiant ad præſens.

T.c.16.

Vniuerſalia, ut genus, & ſpecies non ſunt conceptus in anima, p̃batur quinque rationibus. Proba. prima.

Secunda concluſio hic probanda eſt, q uniuerſalia, ut ſpecies, & genera non ſunt conceptus in anima, q̃ concluſionem, probo per quinque media, & primo ſic. Si nihil ſit uniuerſale, niſi conceptus, tunc genus generaliſſimum de genere ſubſtantiæ erit conceptus in anima, ſed oĩs conceptus in anima eſt in genere, & hoc genus, ſupra ſe, ergo genus generaliſſimũ haberet genus ſuperueniens. Et non ſolum ſequitur hoc impoſſibile, ſed etiã ſequitur, q genus generaliſſimũ de genere ſubſtantiæ contingeretur ſub aliqua ſpecie ſpecialiſſima de genere qualitatis, quod eſt abſurdum, conſequentia patet, quia omnis conceptus in anima eſt accidens ſingulare, & omne tale continetur ſub ſpecie

ſpe-

ſpecialiſſima. Et ſi dicatur, quòd non ſit inconueniens, quòd genus generaliſſimum, quod eſt intentio habeat genus ſupra ſe, & ſit in determinata ſpecie. Contra: quia ſecundum hoc ſequitur, quòd qualitercunque accipiatur genus generaliſſimum ſemper erit uerum dicere, quod genus generaliſſimũ habet genus ſupra ſe, & eſt in determinata ſpecie, quia accipiendo genus generaliſſimum pro re, ſic per te non eſt niſi ſingulare ſiue indiuiduum, & omne tale habet genus ſuperueniens, & eſt in determinata ſpecie, accipiendo etiam genus generaliſſimum pro intentione, ſic habet genus ſuperueniẽs, & eſt etiam in determinata ſpecie. Philoſophus igitur, & Porphyrius ſomniauerunt quando dixerunt, quòd genus generaliſſimum non habet genus ſuperueniens.

Proba. ſecunda.

Secundo arguo ad eandem concluſionem ſic, alius eſt conceptus generis generaliſſimi in intellectu tuo, & alius in intellectu meo, quia idem accidens numero non ſimul eſt in diuerſis ſubiectis, ſed iſti duo conceptus conueniunt in conceptu communi ſecundum quem contingit abſtrahere ab iſtis duobus conceptibus, & talis conceptus abſtractus eſt alius in mente tua, & alius in mẽte mea, cum iſti conceptus ſint omnino ſimiles contingit ab his duobus conceptibus abſtrahere, unum conceptum communem, & ille conceptus numeratur ad numerationem intellectuum, ergo adhuc contingit abſtrahere ulterius, & ſic in infinitum, & ſi ille conceptus abſtractus a duobus conceptibus omnino ſimilibus, prædicetur in quid de eis, ſequitur, quòd in prædicatis in quid eſſet procedere in infinitum, qđ eſt impoſſibile, quia ſic nihil contingeret ſcire, ut probat Philoſophus primo Poſter. & ſecundo Meta.

B

Hoc poteſt etiam argui in terminis ſic. In intellectu meo eſt conceptus generis generaliſſimi ſubiectæ, & ſimiliter eſt in intellectu tuo, & iſti ſunt diuerſi cõceptus, & tantũ cõueniunt, uel magis quam cõueniant ſor. & Plato: poſſibile eſt igitur, quod ego abſtraham unum conceptum communem, qui prædicetur in quid de eis in quo immediate conueniunt, & ſit ille conceptus a, poſſibile etiam eſt, quod tu abſtrahas unum conceptum communem eis in quo immediate conueniunt, qui ſit b, igitur a, & b, ſunt conceptus ſimiles, & ſimiliter adhuc contingit, quod tu abſtrahas ab eis conceptum ſimilem prædicabilem in quid de eis, & ego alium qui ſint c, & d, & adhuc contingit abſtrahere conceptum communem eis a te, & a me, qui ſint e, & f, & ſic in infinitum, & ita in prædicatis in quid erit procedere in infinitum, quod eſt abſurdum.

C

Et ſi dicatur forte, quod non eſt inconueniens procedere in infinitum in conceptibus. Cõtra. Philoſophus probat, quod non eſt procedere in infinitũ in prædicatis in quid, & ibi non loquitur niſi de conceptibus, quia in rebus per ſe non eſt ordo ſecundum ſub, & ſupra: igitur Philoſophus habet pro inconuenienti, quòd in conceptibus ordinatis ſecundum ſub, & ſupra ſit proceſſus in infinitũ. Item in ordine prædicamentali non contingit procedere in infinitum, ſed iſti conceptus ordinantur in linea prædicamentali, ſicut indiuiduum ordinatur ſub ſpecie, ergo. Similiter iſti conceptus ſunt eſſentialiter ordinati ſecundum ſuperius, & inferius, igitur ſi in eis proceditur in infinitum, ſequitur, quòd in eſſentialiter ordinatis ſit procedere in infinitum, quod eſt impoſſibile. Item ſequitur, quod tot erunt genera generaliſſima in genere ſubſtãtiæ quot ſunt homines habentes notitiam illius generis, quia quot ſunt conceptus communes omnibus qui ſunt in prædicamento ſubſtãtiæ tot erunt genera generaliſſima, & ſic genera generaliſſima erunt innumerabilia.

Probat. tertia.

Tertio arguitur ſic, ſpecies, & indiuiduum ſemper debent eſſe in eodem genere, ſed Sor. eſt in genere ſubſtantię, igitur, & ſpecies quæ prædicatur in quid de ſorte erit in prædicamento ſubſtãtiæ, & tamen eſt accidens per ſe, quia cõceptus animæ eſt accidens.

D

Si dicas, quod hæc ſpecies homo bene eſt in prædicamento ſubſtantiæ, quia ſupponit pro ſubſtantijs. Contra ſi hæc ſpecies homo ſit in prædicamento ſubſtantiæ, tunc genus generaliſſimum prædicamenti ſubſtantię prędicatur in quid de ſorte, & de iſta ſpecie homo, ergo aliquod erit genus vniuocum ſubſtantiæ, & accidenti, quod eſt impoſſibile. Item dicendo ſic, nulla ſubſtantia eſt qualitas fit diſtributio pro omni per ſe contento ſub ſubſtantia ſecundum ſic dicentes, ergo hic fit diſtributio pro generibus ſubalternis, & etiam pro ſpeciebus ſpecialiſſimis contentis ſub ſubſtãtia, cum igitur iſta ſit vera, & immediata ſecundum Philoſophum primo poſteriorum, nulla ſubſtantia eſt qualitas, & hic fit diſtributio pro generibus ſubalternis, & ſpeciebus ſpecialiſſimis, & ſequitur, quòd nec genera ſubalterna, nec ſpecies ſunt qualitates, cuius contrarium dicunt iſti, nam dicunt, quòd genera, & ſpecies ſunt conceptus

A

in anima, & per conſequens ſunt qualitates. Item arguitur ſic. Illud quod datur in reſponſione ad quæſtionem quærentem quid eſt de ſubſtantia prima illud eſt ſubſtãtia, & non accidens, ſecundum Philoſophum in prædicamentis, ſed genera, & ſpecies dantur in reſponſione ad quæſtionem quærentem quid eſt de ſubſtantia prima, ergo &c. maior eſt manifeſta, & minor patet, quia ſi quęratur quid eſt Sor. conuenienter reſpondetur, quod eſt homo, & quod eſt animal: ergo, &c.

ca. de ſubſtantia.

Item ſi conceptus in anima in eſſe ſeparantur a ſingularibus exiſtentibus in re, ergo ſi uniuerſalia non eſſent niſi conceptus in anima, ſequitur, quod vniuerſalia eſſent in eſſe ſeparata a ſingularibus, cuius contrarium uolunt Philoſophus, & Commentator, vt patet 1. meta. commen. 47. ubi ait, quod mixtio intentionis vniuerſalis cum particularibus eſt fortior mixtione accidentium cum ſuis ſubiectis, quod non eſt niſi vniuerſale eſſet ſeparatum in eſſe a ſuis ſingularibus. Alias rationes adduxi alibi plurimas contra illam opinionem.

T. cõ. 47.

Dico igitur ad iſtam dubitationem, quòd ſpecies eſt compoſita ex cauſis, ſcilicet ex genere, & differentia quæ ſunt cauſæ intrinſecæ ſpeciei, vt patet per Philoſophum 7. meta. dicentem, quod partes diffinitionis ſignificant partes rei. Et Commentator dicit, quod nomina rerum, & ſpecierum aſſimilantur uniuerſali inquantum continet cauſas, ex quibus conſtituitur ſpecies. Dicit etiam, quod illud, quod ſignificant nomina eſt aliquid uniuerſum diuiſum in cauſis ex quibus cõſtituitur ſpecies. Et etiam dicit, quod tres ſunt modi compoſitionis, ſcilicet compoſitio ſpeciei ex ſuis cauſis: & compoſitio generis ex ſuis ſpeciebus, & compoſitio indiuidui ex ſuis partibus, & ſic patet, quod ſpecies eſt compoſita ex ſuis cauſis.

T. cõ. [illegible] & 36. 42. 54. & primo phy. cõ. 30.

Non eſt igitur dicendum, quod Philoſophus, & Commentator loquantur metaphoricę, vel ſingulariter, vt iſti exponunt reducendo totam philoſophiam ad ſecundum modum amphibologiæ, quia Philoſophus reprehendit modum loquendi figuratiue uel metaphorice in doctrina demonſtratiua. In iſto autem libro procedit Philoſophus demonſtratiue. Non eſt ergo dicendum, quod ipſe loquatur hic metaphorice, ſicut loquuntur poetæ in ſuis fabulis.

Primum argumentum contra deter.

Secundũ

Tu dices, Si ſpecies componitur ex ſuis cauſis: tunc ſpecies erit res extra animam, quod eſt falſum propter multa. Primo, quia intellectus agens facit uniuerſalitatem in rebus, vt vult Commentator primo de anima. Secundo quia omne, quod eſt extra animam eſt vnum numero, quia de illo, & de quocunque eſt uerum dicere, quod illa ſunt duo, ſed unum numero, & ſingulare ſunt idem, ergo nihil eſt extra animam niſi ſingulare.

Tertium

Tertio, quia ſi eſſet extra animam eſſet pars indiuidui, & ſic ſor. non componeretur ſufficienter ex hac materia, & ex hac forma, immo ex omnibus vniuerſalibus quę prędicantur in quid de eo, & tunc non poſſet Sor. annihilari, niſi annihilarentur genus, & ſpecies, & omnia prędicata quæ in quid de Sor. prędicantur, ſed annihilato ſuperiori annihilatur quodlibet inferius, ergo non poſſet Sor. annihilari niſi annihilarentur, & deſtruerentur omnes ſpecies quæ ſunt in genere ſubſtantiæ, quod eſt abſurdum.

Ad primum.

Ad primum iſtorum quando dicitur, quod intellectus facit uniuerſalitatem in rebus, debet intelligi ſicut Plato poſuit uniuerſitatem in re extra animam, quoniam Plato poſuit uniuerſale exiſtere per ſe ſeorſum a ſingularibus. Intellectus uero agens facit uniuerſale intelligi per ſe ſeorſum abſque hoc, quòd eius ſingulare intelligatur. Dico igitur, quòd intellectus agens facit uniuerſalitatem intelligi non in eſſe ſuis ſingularibus, & hoc intelligit Commentator, ut patet primo de anima.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum dico, quod unum numero accipitur dupliciter, uno modo prout diſtinguitur contra multa numero. Alio modo prout diſtinguitur contra unum ſpecie, & contra unum genere. Primo modo, omne illud eſt unum numero, quod cum alio ponit in numerum ſic, quod de eis ſit uerum dicere, quod iſta ſunt duo, & ſic unum numero, & ſingulare non ſunt idem, ſed ſe habent ut ſuperius, & inferius, nam omne ſingulare eſt unum numero, ſed omne unum eſt ſingulare, & iſto modo ſumendo unum numero, concedo quod uniuerſale eſt unum numero extra animam, ſed accipiendo unum numero prout diſtinguitur contra unum ſpecie, & contra unum genere, ſic dico, quòd uniuerſale non eſt unum numero, ſed eſt unum ſpecie, uel unum genere, nec eſt uerum, quod omne, quod cum alio ponit in numerum ſit unum numero, prout unum numero diſtinguitur

Ad tertium.

tur

tur contra vnam ſpecie, & contra vnum genere. Ad tertium dico, quòd quamuis vniuerſale ſit res extra aīam, tñ ſi ē pars īdiuidui, quia effectus particularis ſunt cauſæ particulares, & ſic dico, quòd quamuis genus ſit pars ſpeciei, tamen ſpecies non eſt pars indiuidui, quia indiuiduum ſufficienter conſtituitur ex cauſis particularibus, dico tamen, quod vniuerſale ē de quidditate indiuidui, vel quod eſt totum reſpectu indiuidui accipiendo quidditatem pro eo, quod ſignificatur per diffinitionem ſiue pro eo, quod datur in reſponſione ad quæſtionem quærentem quid eſt ipſum indiuiduum, vt quid eſt Sor. & ſic de alijs, & ita patet, quòd Deus poteſt annihilare Sortē quāuis non deſtruat totum genus ſubſtantiæ, quia ad hoc, quod Sor. annihiletur, ſufficit annihilare principia intrinſeca Sor. ex quibus conſtituitur Sor. vt hanc materiam, & hanc formam. Si autem dicatur, quòd ſi vniuerſale ſit res extra animam: tūc

Aliud argumentū contra determ. præceden.

eſt alia res a ſingulari, & per conſequens homo in communi, & Sor. erunt duę res, & cum tam homo, quam Sor. ſint corpus, ſequitur, quòd duo corpora erunt ſimul. Item: Qua ratione oportet ponere, vnum commune reale in quo Sor. & Plato conueniunt eadem ratione oportet ponere, vnum commune reale, in quo hoc commune homo, & Sortes, & ſit illud commune a. adhuc homo in communi Sor. & a. conueniunt in alio communi, & ſic proceditur in infinitum.

Secundū argumentum.

Ad primum.

Ad primum horum dico, quòd homo cōmune homo, & Sor. ſunt duę res, ſed non ſunt duę ſubſtantię neque duo corpora. Pro quo eſt ſciendū, quod ſicut ſignum uniuerſale additum termino communi nō tranſcendenti, communi dico tam vniuerſalibus, quam indiuiduis, diſtribuit ipſum ſolum pro indiuiduis, vel pro omnibus ſupponentibus perſonaliter pro indiuiduis, verbi gratia ſic dicendo, omne animal currit, fit diſtributio ſolum pro indiuiduis, ſic quòd ad ueritatem illius propoſitionis ſufficit, quod prædicatum inſit cuilibet indiuiduo contento ſub ſubiecto, ita terminus uniuerſalis additus termino communi non tranſcēdenti numerat ipſum ſolum in indiuidua, & ideo iſta eſt falſa, hoc commune homo, & Sor. ſunt duæ ſubſtantiæ, vel duo corpora, quia denotatur, quòd ſunt duo indiuidua ſubſtantiæ, vel corporis. Dico igitur, quòd hoc commune homo, & Sor. ſunt duæ res, quia illud prerogatiuum habet terminus tranſcendens, ſcilicet, quòd poteſt diſtribui tam pro uniuerſalibus, quam pro indiuiduis, & etiam poteſt numerari tā in vniuerſalia, quam in indiuidua. Sicut enim terminus tranſcendens ſecundum cauſalitatem, habet aliqua priuilegia ſpecialia, quæ alijs non competunt, ita terminus tranſcendens ſecundum prædicationem habet priuilegia, quæ nulli inferiori conueniunt, quorum vnum hoc eſt, quod dictum eſt, ſcilicet, quòd ipſum diſtribuitur tam pro uniuerſalibus, quam pro indiuiduis, & numeratur tam in uniuerſalia quam in indiuidua.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum dico, quod ad hoc, quòd aliquam conueniant oportet, vel quod ipſa conueniant in aliquo tertio, qđ eſt eis commune, vel quòd unum contineatur ſub altero, & non oportet, quòd quęcunque conueniunt cōueniant in uno tertio eis communi, ſed ſufficit, quod unum contineatur ſub altero.

Ad rationes principales.

Ad rationes principales ad primam quando dicitur, quòd omne compoſitum ex genere, & differentia eſt diffinitio, dico, quòd illud eſt falſum, quia diffinitio eſt ſermo indicans, quod quid eſt eſſe rei, ideo diffinitio componitur ex vocibus vel conceptibus generis, & differentiæ. Vnde quando dicitur, quod diffinitio componitur ex genere, & differentia illud ſic habet intelligi, ſcilicet, quòd diffinitio componitur ex nominibus uel conceptibus generis, & differentiæ, & ita iſta ratio non ualet.

Ad ſecundam:

Ad ſecundam quando dicitur, quòd ſpeciei, non poſſet componi ex genere, & differentia, niſi in intellectu, illud eſt ſimpliciter falſum, imo dico, quòd ſpecies exiſtens extra animam realiter componitur ex genere, & differentia, ſicut eſt alibi demonſtratum.

Secunda du. ſuper dicto Cōmen.

Alia eſt hic dubitatio, ſcilicet de hoc, quod Commentator dicit, quòd quædam eſt compoſitio generis ex ſuis ſpeciebus. Et pono dubitationem ſub hac forma, an genus componatur ex ſuis ſpeciebus, & dico quòd non, quia ſi genus componeretur ex ſuis ſpeciebus, ſequitur, quod genus non prædicatur de aliqua ſpecie, conſequens eſt falſum, igitur & antecedens, conſequentia patet, quia compoſitum ex omnibus ſpeciebus generis, non prædicatur de aliqua vna ſpecie.

Reſponſio.

Huic reſpondeo, & dico, quod genus componitur ex omnibus ſuis ſpeciebus, vt Commentator hic inuit, cuius ratio eſt, quoniam ſpeciei ſunt partes ſubiectiue illius generis, vt concedunt omnes, nunc uero abſurdum uidetur dicere, quod aliquid ſit pars alicuius, & quòd non componat illud.

Compoſitio eſt dupliciter.

Intelligendum tamen eſt quòd compoſitio quantum ad propoſitum ſpectat, eſt duplex, ſcilicet actualis, & potentia-

A lis, compoſitionem actualem uoco illam ubi compoſitum actu, & copulatiue ponit omnes ſuas partes, ſicut homo ponit, actu caput, & cor, & ſic de alijs partibus principalibus: compoſitionem uerbo potentialem uoco illam ubi compoſitum nō ponit omnes partes actualiter, ſed ſolum ſub diſiunctione, & illo modo uniuerſale ponit ſuas partes ſubiectiuas, & ſic componitur ex ſuis partibus ſubiectiuis compoſitione potentiali. Ad rationes igitur in contrarium dico, quòd non ſequitur, genus componitur ex omnibus ſuis ſpeciebus, ergo non prædicatur de aliqua ſpecie. Et quando dicitur, quòd aggregatū ex omnibus ſuis ſpeciebus, &c. dico, quod aggregatum ex omnibus ſuis ſpeciebus ſub diſiunctione ſumptis, bene prædicatur de una ſpecie, quia hæc eſt uera, homo eſt aſinus, uel bos, uel leo, & ſic de alijs.

Dubium an magis uniuerſalia ſint prius nota quam minus uniuerſalia.

Sed adhuc occurrit, quædam dubitatio multum perſcrutabilis, ſcilicet utrum magis uniuerſalia ſint nobis prius nota, quam minus uniuerſalia, uel quam ſingularia, & uidetur, quòd non, quia per Philoſophum primo poſteriorum, particularia ſunt nobis prius nota, igitur non magis uniuerſalia.

Primum.

Item per Philoſophum hic compoſita ſunt nobis magis nota, & prius quam ſimplicia, ſed minus uniuerſale eſt compoſitius quam magis uniuerſale, quia minus uniuerſale actu includit magis uniuerſale, & etiam includit differentiam quam addit ſuper magis uniuerſale, ergo minus uniuerſale eſt nobis magis notum quam magis uniuerſale.

Secundū.

B Item magis uniuerſalia ſunt cauſæ minus uniuerſalium, ſicut genus, & differentia ſunt cauſæ ſpeciei, ſed cauſæ rerum naturalium ſunt nobis minus notę quam ipſe res naturales, ergo magis uniuerſalia ſunt nobis minus, & poſterius nota.

Tertium.

Quartū

Item intellectus, eſt æqualiter diſpoſitus ad recipiendum ſpeciem magis uniuerſalis, & minus uniuerſalis, ergo non per prius recipit ſpeciem magis uniuerſalis quam minus uniuerſalis, & per conſequens magis uniuerſalia non ſunt nobis primo nota, quia illud eſt nobis primo notum, cuius ſpeciem primo recipit intellectus.

Quintū

Item uniuerſalia ſunt magis nota naturæ, ergo ſunt minus nota nobis, patet conſequentia, quia non eadem ſunt nobis, & naturæ primo nota, antecedens patet, quia uniuerſalia ſunt maioris entitatis quam ſingularia, quia uniuerſalia ſunt perpetua, & incorruptibilia, & illud, quod eſt maioris entitatis eſt prius notum naturæ. In oppoſitum uidetur eſſe Philoſophus hic.

Reſpōſio quorundam.

Huic dubitationi dicunt quidam, quòd magis uniuerſalia ſunt nobis prius nota quam minus

C uniuerſalia, cuius ratio ponitur talis, quia intellectus noſter in acquirendo cognitionem rerum procedit de potentia ad actum, & de pura ignorantia ad perfectam notitiam, ſed cognitio rei in ſuo uniuerſali eſt media inter puram ignorantiam, & notitiam perfectam illius rei, uerbi gratia, cognitio de equo inquantum eſt corpus, uel inquantum eſt animal eſt media inter cognitionem quæ poteſt haberi de equo ſub ꝓpria ratione equi, & puram ignorantiam de equo, ſed tranſiens ab extremo in extremum prius deuenit ad medium quam ad extremum, oportet igitur, quòd antequam res cognoſcat perfecte, & in ſpeciali, quòd cognoſcatur prius in ſuo uniuerſali, & ſic magis uniuerſalia ſunt nobis priꝰ nota.

Confutatio dictę reſponſionis.

Attamē iſta ratio non uidetur concludere, quia ſi cōcluderet, tūc ad hoc, quod aliquid cognoſcatur in ſpeciali, oporteret prius cognoſcere omnia ſuperiora quę prædicantur de eo, quia cognitio cuiuſlibet ſuperioris eſt medium inter puram ignorantiam, & cognitionem rei in ſpeciali, ergo ad hoc, quod aliqua res cognoſcatur in ſpeciali, oportet cognoſcere omnia ſuperiora, quæ prædicantur de eo, ſed hoc eſt falſum, quia cognoſcens equū ſub ratione equi non oportet, quod cognoſcat omnia uni-

D uerſalia, quæ prædicantur de equo quia, aliquod eſt genus proximum equo ignotum cognoſcenti equum ſub ratione equi, quoniam equus eſt in aliquo genere in quo non eſt ſerpens & equus, & aſinus ſunt in aliquo genere ſub alterno in quo non eſt bos. Vnde poſſum cognoſcere equum in ſpeciali quamuis non cognoſcam genus equi ſubalternum proximum. Et ſi dicatur, quòd ad hoc, quod cognoſcatur equus in ſpeciali, oportet cognoſcere omnia genera ſubalterna. Contra cognoſcens aliqua finita poteſt cognoſcere numerum illorum, ergo ſi cognoſcentem equum in ſpeciali, oportet cognoſcere omnia genera prędicabilia in quid de equo, ſequitur, quòd ipſe poſſet cognoſcere quot ſunt genera ſubalterna ad equum, ſed hoc eſt falſum, quia non credo, quòd ſit homo qui ſciret me certificare quot ſunt genera ſubalterna ad equum, uel ad quacunque aliam ſpeciem, quia equus eſt in aliquo genere cum una ſpecie in quo non eſt cū alia ſpecie, & cū illa alia ſpecie eſt in aliquo gñe in quo nō eſt cū alia ſpecie data. Vñ ad cognoſcendū, oīa gña ſubal-

terna

Quod rō ſic dicentium non concludit probat tribus medius.

terna oportet cognoſcere omnes, uel ferè omnes ſpecies animalis, & nō ſolum animalis, ſed etiam ſubſtantiæ. Item ratio non concludit, quia ſi concluderet ſequeretur, quòd materia prima neceſſario, primo reciperet formas imperfectas, & poſtea formas perfectas, quoniam materia prima procedit a priuatione formę ad formam, ſed forma imperfecta eſt media inter priuationem & formam perfectam, ergo materia prima ſemper reciperet primo formam imperfectam, poſtea perfectam, & ſic non reciperet omnes formas immediate, quod eſt falſum.

Secūdo.

Item inter formam terrę & formam ignis, ſunt multæ formę medię, ſcilicet forma aeris, & forma aquę. non ſolum ſecundum locum, ſed etiam ſecundum perfectionem. Si igitur tranſeundo ab extremo ad extremum oportet tranſire per omnia media, ſequitur ꝙ materia prima non poſſet immediate tranſmutari a forma terrę ad formam ignis, quod eſt contra philoſophum dicentem, quòd omnia elementa ſunt immediate adinuicem tranſmutabilia.

Tertio.

Item non poſſet aliquid tranſmutari de nigro in album, niſi prius tranſmutaretur per omnes colores medios, quod falſum eſt, & contra ſenſum.

Quarto.

Item cognoſcere uenientem a remotis inquantum eſt hoc corpus, eſt medium inter omnino ignorare uenientem, & cognoſcere uenientem inquantum hoc animal, uel hic homo, ergo ſi ratio cōcluderet, oporteret quod ad hoc, ꝙ ſenſus cognoſceret uenientem inquantum eſt hic homo cognoſceret ipſum inquantum eſt, hoc corpus, & hoc animal, ſed hoc eſt falſum, quia ſi aliquis cuius notitiam habui prius ueniat multum de propinquo, non prius cognoſco, uel ſaltem non oportet prius cognoſcere, quod hoc eſt corpus, quam quòd eſt homo animal, nec oportet prius cognoſcere, quod eſt hoc animal quam hic homo.

Solutio principalis rationis.

Ad rationem igitur dico, quod tranſiens de extremo in extremum debet tranſire per omnia media, uel ſaltem per aliqua media eſſentialiter ordinata. Et dico quod, notitia magis uniuerſalis non eſt medium eſſentialiter ordinatum ad notitiam minus uniuerſalis, ſicut nec notitia uenientis inquantum eſt hoc corpus eſt, eſſentialiter ordinata ad notitiam uenientis, inquantum eſt hic homo, licet quandoque accidat, quod hæc notitia præcedat illam.

Reſpōſio aliorum.

Alii autem dicunt, quod magis uniuerſalia ſunt nobis prius nota, hoc eſt, ſunt nota prius toti communitati quam minus uniuerſalia, quia magis uniuerſale cognoſcitur per cognitionem cuiuſcunque inferioris ad ipſum, modo apud aliquos unum eſt inferius, & apud alios aliud, ſed non apud quoſcūq; eſt unum inferius, apud eoſdem eſt idem inferius, & ſic magis uniuerſale facilius cognoſcitur a tota communitate quam minus uniuerſale, uerbi gratia, omnes homines habent notitiam huius communis animalis, quia apud omnes gentes eſt aliqua ſpecies animalis, ſcilicet bouis, uel caprę &c. ſed nō omnes homines habent notitiam huius ſpeciei leo, nec forte huius ſpeciei caprę, & ſic de aliis, & tamen aliquis ita nouit hanc ſpeciem leo ſicut hoc commune animal, & ita eſt de aliis ſpeciebus, & ſic a tota communitate prius & facilius cognoſcitur uniuerſale, quam particulare, unum tamen particulare facilius cognoſcitur ab aliquo, quam ſuum uniuerſale, & aliud particulare facilius cognoſcitur ab alio, quam ſuum uniuerſale. Dicunt igitur, quod philoſophus loquitur hic de una notitia tradenda toti communitati humanæ per doctrinam, & quia toti communitati uniuerſalia ſunt prius nota ut uiſum eſt. Ideo ut dicit philoſophus, quòd magis uniuerſalia ſunt nobis prius nota, quia primo ſunt nota toti communitati, cui hæc doctrina eſt tradenda, ſed tamen apud aliquem erit magis, & prius notum particulare ipſo uniuerſali.

Confutatio dictæ reſponſionis.

Sed in rei ueritate hoc nihil ualet, quia ſecundum gloſam illam, nullus homo poſſet deuenire in cognitionem principiorum rerum naturalium, ſecundum doctrinam, quā philoſophus hic tradit, & ideo prædicta opinio non ualet. Nam philoſophus hic tradit doctrinam dicens, quod eſt procedendum a nobis magis notis ad nobis minus nota, & nobis magis nota, ſunt magis uniuerſalia, aut igitur ille hō inquirēdo cognitionē principiorū rerum naturalium, procedit a magis uniuerſalibus ad minus uniuerſalia, uel nō, ſi detur quod ſic, & cum magis uniuerſalia ſint ſibi minus nota, quam minus uniuerſalia, uel particularia, per te ſequitur, quòd ipſe procedit a minus notis ad magis nota, cuius contrarium docit philoſophus, ſi uero detur, quod non procedit a magis uniuerſalibus, ad minus uniuerſalia, tunc non procedit ſecundum doctrinam, quam philoſophus tradidit hic, & ſic nullus homo poteſt acquirere cognitionem rerum naturalium, ſecundum doctrinam philoſophi hic poſitam.

Primum arg. cōtra eandem.

Hoc poteſt argui ſic. Quęro aut nullus homo poteſt acquirere cognitionem rerum naturalium, per hanc doctrinam, uel aliquis poteſt. Si detur quòd nullus homo, per hanc doctrinam poteſt acquirere cognitionem rerum naturalium ſequitur, ꝙ hæc doctrina nulli homini ſit utilis, ſi uero detur, quòd aliquis poteſt per doctrinam philoſophi acquirere cognitionē rerum naturalium, ſequitur quod ille debet procedere, ex magis uniuerſalibus, ad minus uniuerſalia, & ꝙ debet procedere, ex magis ſibi notis, & ſic magis uniuerſalia non ſunt prius, & magis nota communitati ſolum, immo cuilibet perſonæ ſingulari potenti, ſecundum doctrinam philoſophi, hic traditam acquirere cognitionem rerum naturalium.

Secundū.

Item ridiculum eſt, dicere aliquid eſſe magis, & prius notum toti communitati, tamen nulli perſonę communitatis, cum communitas nullam habeat notitiam, niſi notitiam perſonarum de communitate. Et confirmatur, quia communitas eſt quædam relatio, quę non habet cognitionem aliquā inquantum eſt relatio, ergo &c.

Tertium.

Item ſecundum illam gloſam omnia magis uniuerſalia eſſent per prius, & facilius, nota communitati, quam minus uniuerſalia, & cum ſit aliquod genus ſubalternum homini in quo continetur homo, & ſimia, uel alia ſpecies animalis, maximam conuenientiam habens cum homine, ſequeretur, quod toti communitati eſſet, illud genus ſubalternum magis notum, quā hæc ſpecies homo, quod eſt falſum, quia hæc ſpecies eſt omni homini nota, & illud genus proximum eſt ignotum.

Quartū.

Et ſi dicatur, quod non eſt uerum de quocunque uniuerſali reſpectu, cuiuſcunque minus uniuerſalis. Contra philoſophus docet, hic qualiter deueniē dum eſt, uniuerſaliter in cognitionem rerum naturalium, igitur hæc doctrina ſe extendit ad cognitionem naturalem habendam de homine.

Quintū.

Item multæ ſunt res naturales, quæ ſunt pręſentes apud totam communitatem hominum, ut ſunt quatuor elementa, ut terra, aqua, aer, & ignis, & cęlum, & tamen ſunt prius, & magis nobis nota, quam ſua genera, ergo non eſt uerum, quod ſemper toti communitati ſint magis, & prius nota uniuerſalia.

Cognitio ē duplex.

Circa quam dubitationem eſt intelligendum, ꝙ cognitio eſt duplex, ſcilicet confuſa, & diſtincta, ſiue perfecta & imperfecta. Ideo uidendum eſt quid eſt primo cognitum ab intellectu noſtro, uia generationis in utraque cognitione.

Cōcluſio principalis.

Et dico, quod prius cognitum ab intellectu noſtro, cognitione confuſa uia generationis eſt ſingulare quod fortius mouet ſenſum.

Primo ꝓbatur.

Ad quod probandum, primo ſuppono, quod intellectus noſter intelligit ſingulare, quod patet, quia intellectus noſter cognoſcit differentiam inter uniuerſale, & ſingulare ſub propria ratione ſingularis, & per conſequens cognoſcit utrunque extremum, ſub ratione qua extremum.

Secundo.

Item ſi intellectus noſter non intelligeret ſingulare non poſſet facere hanc propoſitionem, ſcilicet. Sor. eſt homo, quod eſt falſum.

Tertio.

Item operationes artis, & prudentiæ ſunt circa ſingularia, ſub propriis rationibus, ſed operationes artis & prudentiæ, cum ſint habitus intellectuales ſolum ſunt circa illa, quæ intelliguntur ab intellectu noſtro, ergo &c.

Quarto.

Suppoſito igitur, quod intellectus noſter intelligat ſingulare, ſub propria ratione ſingularis, probo quod intellectus uia generationis primo intelligit ſingulare, quia ſi ad hoc, quod intellectus intelligat ſingulare, oportet quod primo intelligat uniuerſale, ſequitur quod intellectus, nunquam poſſet intelligere ſingulare, conſequens eſt falſum, ergo & antecedēs, probo conſequentiam, quia uniuerſale eſt æqualiter indifferens ad omnia ſua ſingularia, ergo non magis docit in cognitionē unius ſingularis, quam alterius, aut igitur duceret in cognitionem omnium ſimul, quod eſt impoſſibile, aut in cognitionem nullius, igitur non intelligit primo uniuerſale ſic, ꝙ a cognitione uniuerſalis procedat ad cognitionem ſingularis.

Quinto.

Hoc poteſt argui ſic, ſi uniuerſale ducat in cognitionem ſingularis, aut igitur per ſe, ſiue addito, uel per aliquod, ſibi additum, non primo modo, quia cum æqualiter reſpiciat omnia ſingularia non magis ducet in cognitionem unius, quam alterius, niſi determinetur per aliquod ſibi additum, ſiue per aliquod determinans, & illud additum, oportet eſſe cognitū ab intellectu, & tunc quęro aut illud determinans eſt uniuerſale, aut particulare, non uniuerſale, quia uniuerſale non magis docit in cognitionem unius ſingularis, quam alterius, ſi uero detur, quod illud determinans ſit ſingulare, quæro qualiter intellectus deuenit in cognitionem illius ſingularis, aut prius cognoſcendo ſuum uniuerſale uel non. Et ſi detur, quod prius cognoſcendo ſuum uniuerſale, tunc quærendum eſt ut prius, ſcilicet, quare uniuerſale potuit ducere in cognitionem illius ſingularis, aut per ſe, aut per additum ſicut prius, & proceditur in infinitum, ſi autem detur, quòd intellectus cognoſcat, illud ſingulare non præcognoſcendo ſuum uniuerſale, habetur propoſitū, ſcilicet, quod ſingulare prius

cognoſci

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VIT. EMANUELE

Sexto. cognoſcitur quam uniuerſale. Item per phyloſophum pri-
In prog. mo metaphyſ. uniuerſalia ſunt difficillima ad cognoſcendū
uel ad intelligendum, quia ſunt a ſenſu remotiſſima, remo-
tio igitur a ſenſu eſt cauſa, quare aliquid de difficili cogno-
ſcitur: & per conſequens propinquitas ipſi ſenſus eſt cauſa,
quare aliquid de facili cognoſcitur, ſed ſenſibile ſingulare
eſt propinquiſſimū ſenſus, ergo facillime cognoſcitur, & per
Septimo. conſequens primo cognoſcitur uia generationis. Item ſe-
cundum communem opinionem, nihil eſt extra animam,
niſi ſingulare, ſed illud, quod eſt extra animam, primo intel-
ligitur, quia anima non intelligit ſe, nec aliquid in ipſa, niſi
per reflexionem, ut communiter dicunt omnes, ergo ſingu-
Octauo. lare primo intelligitur ab intellectu noſtro. Item intelle-
ctus noſter non intelligit uniuerſale, niſi abſtrahendo a ſin-
gularibus, ſed intellectus non abſtrahit, niſi a noto, ergo ſin-
gulare a quo abſtrahit eſt primo notum intellectui, quam
Contra diſtinctiones principales. uniuerſale, quod abſtrahitur. Sed contra hoc uidentur occur
rere multa. Primo, quia phyloſophus tertio de anima ui-
detur dicere, quod ſingulare non intelligitur, niſi per lineā
reflexam, & indirecte, ſed illud quod intelligitur indirecte,
Primo. non intelligitur primo. Item Boetius dicit, uniuerſale eſt
Secundo. dum intelligitur, ſingulare autem dum ſentitur, & per con-
Tertio. ſequens uniuerſale primo intelligitur. Item illud quo pri-
Quarto. mo intelligitur eſt primum obiectum intellectus, ergo ſecū-
dum iſtam opinionē ſingulare eſſet, primum obiectum intel-
lectus, quod eſt contra phyloſophum. Item inter obiectum,
3. de aīa. & potentiam, debet eſſe proportio, ſed inter ſingulare ſenſi-
t. com. 9. bile, & intellectum qui eſt immaterialis non eſt proportio,
Quinto. ergo ſingulare non intelligitur primo. Item ſi ſingulare
intelligitur primo, ſequitur quod non oportet pone-
re intellectum agentem, quia intellectus agens non
componitur, niſi ad abſtrahendum quidditatem a rebus,
& a conditionibus indiuiduantibus, quæ impediunt cogni-
tionem intellectus. Si igitur conditiones indiuiduales eſ-
ſent primo cognito ab intellectu, ſequitur quod non impedi
rent cognitionem intellectus, & ſic oporteret ponere intel-
Ad primū lectum agentem, propter illas conditiones remouendas. Ad
primum horū dico, quod intellectus intelligit ſingulare pri
mo, & directe, & uniuerſale indirecte, & quaſi p modū lineæ
Tex. cō. 9. reflexæ, & hæc eſt intentio phyloſophi, tertio de anima, cap.
qđ ſic incipit. Quoniā autē aliud eſt magnitudo, & magnitu
dinis eſſe, ubi ſecundum expoſitionē Cōmētatoris, & omniū
expoſitorum phyloſophus per magnitudinem, & carnem in-
telligit indiuidua, & per magnitudinis eſſe, & carnis eſſe, in-
telligit quidditates, & uniuerſalia. Vnde ibi dicit phyloſo-
phus, quod anima alia uirtute, ſcilicet ſenſu cognoſcit car-
nem, id eſt indiuiduum carnis, & alia uirtute diſcernit carnes
eſſe, id eſt quidditatem carnis, & intelligit quidditatem car-
nis, per illam uirtutem aut ſeparatam, hoc eſt habentem ſi-
militudinem lineæ rectæ, aut ſicut circumflexam, hoc eſt
habētem ſimilitudinem lineę reflexæ. Vnde uult, quod quid-
ditas, ſeu uniuerſale cognoſcitur ab alia uirtute, quam uir-
tute ſenſitiua, utputa ab intellectu, & illa uirtus in compræ-
hendendo quidditates, habet diſpoſitionem lineæ rectę, uel
diſpoſitionem lineæ reflexæ. Et hæc etiam eſt intentio Com-
Cōmē. 10 men. 3. de anima, commen. 10. ubi dicit, quod intellectus in
compræhendendo quidditates, quandoque habet diſpoſitio-
nem ſimilem lineæ rectæ, & quandoque diſpoſitionem ſimi-
lem lineæ reflexę. Vnde dicit, quod quando intelligit primā
formam, id eſt proximam formam uniuerſalem exiſtentem in
indiuiduo in compræhendendo, illam habet diſpoſitionem
ſimilem rectę lineæ, ſed cum poſtea quærit quidditatem il-
lius formę, & quidditatem illius quidditatis, quouſque deue
niat ad formam ſimplicem non habentem quidditatem in
compræhendendo illas quidditates, habet diſpoſitionem ſi-
milem lineę reflexę. Et ſic patet, ſecundum phyloſophum,
& Commentatorem, quod intellectus uario modo, ſe habet
intelligendo uniuerſalia, quia aliquando intelligit directæ,
& aliquando indirectæ, ſed non inuenitur, ubi dicant, quod
ſingulare indirectæ, uel reflexæ intelligatur. Sed ſi quæras, ſi
ſingulare intelligitur primo, uel intelligitur per propriam
ſpeciem, uel non. Dico quod cum intellectio, fiat per aſſimi-
lationem intelligens ad intelligibile, oportet quod ſingula-
re intelligatur per propriam ſpeciem, quoniam manifeſtum
eſt, quod ſpecies uniuerſalis non ducit in diſtinctam cogni-
Ad ſcđm. tionem ſingularis. Ad aliam rationem cum dicitur, quod
uniuerſale eſt dum intelligitur, dico quod intellectus dici-
tur uniuerſalium, quia ſolus intellectus cognoſcit uniuerſa-
lia, non quod intellectus ſit ſolum uniuerſalium, & ſenſus
particularium dicitur, non quia ſolum ſenſus cognoſcit par-

A ticularia, ſed quia ſolum ſingularia cognoſcuntur a ſenſu.
Et hæc eſt intentio Ioannis Grammatici, 3. de anima ſuper
illam partem, uidelicet. Quoniam autem aliud eſt magnitu
Ad tertiū. do, &c. Ad tertium, quando dicitur, quod ſingulare eſſet,
Aliquod eſſe primū obiectū intellectus pōt quatuor: intelligi. primum obiectum intellectus, dico quod aliquid eſſe pri-
mum obiectum intellectus, poteſt quadrupliciter intelli-
gi, ſcilicet, uel quod ſit primum obiectum primitate genera-
tionis, & ſic ſingulare eſt primum obiectum intellectus acci-
piendo ly, primum negatiue, ita quod dicatur primum, quia
nullum eſt prius eo, non quia ipſum ſit prius quocunq; alio.
Vnde quodlibet ſingulare im mutans, primo fortiter ſenſum
eſt, primum obiectum primitate generationis. Secundo di-
citur primum primitate adæquationis, & ſic ens, eſt primum
obiectum intellectus accipiendo ens in ſua maxima commu
nitate, & ut habet hanc paſſionem, ſcilicet, intelligibile cum
ipſo conuertibilem, & ſic dicitur ens de omni intelligibili,
ſicut & iſte terminus, uidelicet, intelligibile. Tertio modo
aliquid dicitur eſſe, primum obiectum intellectus primitate
perfectionis, & ſic Deus eſt primum obiectum intellectus.
Quarto uero modo illud, dicitur primum obiectum primi-
B tate excluſionis, ſcilicet quo obiecto cognoſcendo excludit
alias potētias, & iſto modo uniuerſale, dicitur primum obie-
ctum intellectus, quia nulla alia potentia cognoſcit uniuer-
Ad quartum. ſale. Ad quartum argumentum dico, quod inter intellectum
poſſibilem, & ſingularem materiale, eſt talis proportio, qua-
lis requiritur inter mobile, & mouens, & illo modo eſt pro-
portio inter intellectum, & ſingulare materiale, & hęc pro-
Ad quintum. portio ſufficit. Ad ultimum uero dico, quod neceſſitas po-
nendi intellectum agentem eſt, non ad remouendum condi-
tiones indiuiduales, uel materiales, ut communiter ponitur,
ſed tota neceſſitas ponendi intellectum agentem eſt, quia
intentiones exiſtentes in potentia alias uirtute imaginatiua
ſole non ſufficiunt ad mouendum intellectum poſſibilem,
& ad cauſandum intentiones intellectas in actu in intellectū
poſſibilem, & ideo ſimul cum intentionibus imaginatis, re-
quiritur intellectus agens, non ad aliquid remouendum, ſed
ad cauſandum intentiones intellectas in actu, in intellectum
poſſibilem, cum intentionibus imaginatis, & hæc eſt inten-
Cōm. 14. tio Commen. tertio de anima, com. 14. & ſic patet, quid eſt
primo cognitum ab intellectu, uia generationis in cognitio-
C Rñſio propria ad dubiū principale. ne confuſa, & perfecta. Tunc eſt ulterius uidendum, quid ſit
primo cognitum uia generationis in cognitione diſtincta,
& perfecta. Vnde breuiter dico, quod quanto aliquid eſt com
munius, tanto eſt prius cognitum, uia generationis in cogni-
tione diſtincta. Cuius ratio eſt, quia inferius non cognoſci-
tur diſtinctæ, niſi cognoſcantur omnia ſuperiora, eſſentiali-
ter incluſa in eo. Vnde hic intelligo per cognitionem diſtin
ctam, cognitionem per quam res diſtinguitur, & reſoluitur
per uirtutem cognoſcentem in omnia, in quæ ipſa eſt reſolu
bilis uel ſaltem plurima. Ad diſtinctiſſimam uero cognitio-
nem rei requiritur cognitio omnium, in quæ eſt reſolubilis,
uel diſtinguibilis, & quia inferius eſt diſtinguibile, & reſolu
bile in omnia ſuperiora eſſentialiter incluſa in eo, ideo ad
diſtinctam cognitionem inferiorum requiritur, & præſup-
ponitur cognitio omnium ſuperiorum eſſentialiter incluſo-
rum, & hoc ſi ſit cognitio diſtinctiſſima. Quod pro tanto di-
co, quia ſi res cognoſcatur, quantum ad multa uniuerſalia
incluſa in ea, & inquantum diſtinguitur in illa, tunc illa res
cognoſcitur diſtincte, ſed non diſtinctiſſime, & ſic apparet,
quod in cognitione diſtincta, magis uniuerſalia ſunt prius
nota uia generationis, quam minus uniuerſalia, & etiam quā
D ſingularia. Et quia phyloſophus, in hoc libro intendit inue-
ſtigare diſtinctam, & perfectam cognitionem principiorum
rerum naturalium, ut poſtea per cognitionem diſtinctā prin-
cipiorum inueſtigetur perfecta cognitio compoſitorum natu
ralium, ideo dicit phyloſophus, quod uniuerſaliora ſunt no-
Confutatio dictæ reſponſionis. bis prius nota, & hoc cognitione diſtincta, quam tradere hic
intēdit. Et ſi dicitur, quod uidetur, quod phyloſophus uelit,
quod magis uniuerſalia ſint nobis, prius nota cognitione
confuſa, quia pueri non habent, niſi cognitionem confuſam,
Iterū alia reſponſio pro ſua opinione. & tamen prius cognoſcunt magis uniuerſalia, cum primum
appelleot omnes uiros patres &c. Dicendum, quod illa au-
ctoritas non eſt ad propoſitum, quia ideo pueri primo appel-
lant iſtum uirum patrem, & intelligunt iſtum uirum, quia in-
telligunt, & opinantur iſtam propoſitionem, iſte uir eſt pa-
ter meus, ſed non intelligunt iſtum uirum cognitione diſtin
ctiua, ſeu diſcretiua, quia non diſcernunt iſtum uirum ab
alio, quoniam cognitio diſtinctiua, ſiue diſcretiua, acquiri-
tur per hoc, quia aliquid percipitur in uno, quod non appræ-
henditur in alio, uel aliquid apprehenditur in uno, cuius
contra-

contrarium appreheditur in alio. Dico igitur, ꝙ puer primo apprehendit ſingulare cognitione apprehenſiua, ſed non cognitione diſtinctiua ſeu diſcretiua, & ita intelligit Philoſophus dicens, quod cognitio apprehenſiua præcedit cognitionem diſtinctiuam.

Primò dubium per uerba Ariſto poſita in textu. Secundū.

Sed dubitatur qualiter tunc ſecundum illud, illud ſignum pueri appellant primum omnes uiros patres, &c. ſit ad propoſitum Phyloſophi. ſ. ad oſtendendum, ꝙ uniuerſalia ſint nobis prius nota, cum illa notitia quā puer habet, ſit notitia ſingularis, & non uniuerſalis. Item quando uigoratur intellectus pueri diſcernendo hunc uirum ab illo, tunc habet cognitionem diſtinctam, quia tunc diſcernit patrem a non patre, & tunc non cognoſcit omnia uniuerſalia incluſa in illo uiro, ergo ad cognitionem diſtinctam de aliqua re nō oportet prius cognoſcere omnia uniuerſalia incluſa in illa.

Ad primū

Dico ad primum, quòd cum puer habet notitiam imperfectam non diſcernendo inter unum uirum, & alium uirū cognoſcit utrūque inquātum eſt uir, quia cognoſcit utrūque in eo, ꝙ cōueniunt nō inquantum diſtinguuntur, & ſic prius cognoſcit uniuerſale. ſ. uirum quam cognoſcit ſingulare cognitione diſtinctiua ſeu diſcretiua, & hoc eſt ſatis ad propoſitum Phyloſophi. ſ. ꝙ uniuerſalia ſint prius nota, q̄ ſua inferiora cognitione diſtincta.

B

Ad ſecundum.

Ad ſecundum cū dicitur, ꝙ cum puer diſtinguit, &c. habet cognitionem diſtinctam, &c. dico, ꝙ per cognitionem diſtinctam poſſumus duo intelligere, uidelicet, uel cognitionem diſtinctiuam in qua una res diſtinguitur diuerſa ab alia re, uel per cognitionem diſtinctam poſſumus intelligere cognitionem alicuius rei q̄tum ad omnia intrinſeca incluſa in ea q̄ ſatis cōuenienter pōt appellari cognitio reſolutoria. Dico tunc, ꝙ cum puer diſtinguit patrem a nō patre, habet cognitionem diſtinctam, q̄ eſt cognitio diſcretiua, & ad talem cognitionem nō requirtur cognitio omnium q̄ includuntur in re, ſed tunc non habet puer cognitionem diſtinctā, quæ eſt cognitio reſolutoria res in oīa incluſa in ipſa re.

Quod res extra animam non intelligaẗ primo. 12. meta. cō. 51. Secundū.

Sed adhuc arguitur ꝓbando, ꝙ res extra aīam non intelligitur, primo, quia effectus rerum naturalium ſunt nobis primo noti, ſed intentiones exiſtentes in intellectu ſunt effectus rerum naturalium exiſtentium extra animam, ut patet per Commē. 12. Metaphy. ubi dicit, ꝙ ſcia noſtra cauſatur a rebus, ergo intentiones in anima ſunt primo cognitę a nobis, &c. Item intētiones in aīa ſūt minus notę naturæ, ergo ſunt magis notę nobis.

C

Ad primū

Ad primum dicitur, ꝙ nō quicunque effectus rerum naturalium ſunt nobis magis noti, ſed effectus materiales, & ſenſibiles.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum dico, ꝙ non ſequitur. Intentiones ſunt minus notę naturæ, igitur ſunt magis notę nobis, nec eſt uerum, ꝙ omnia minus nota naturæ ſint magis nota nobis, ſed intelligitur illud eſſe uerum in his naturalibus materialibus.

Ad rōnes principales.

Et ad rōnes principales ad primā cum arguitur particularia, &c. Dico, ꝙ particularia ſunt nobis nota cognitione confuſa, & hoc intelligit Phyloſophus primo poſteriorum.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum cum dicitur, ꝙ compoſitum eſt nobis prius notum, dico, ꝙ non eſt uerū in cognitione diſtincta, & perfecta, ſed bene imperfecta, quia in illa q̄ eſt perfecta, & diſtincta cognitio dicimus ſimplicia eſſe prius nota.

Ad tertiū

Ad aliud cum dicitur, ꝙ uniuerſalia ſunt cauſæ inferiorum, & cāæ ſunt nobis minus notę, dico, ꝙ cauſę rerum naturalium ſunt nobis prius notę in cognitione diſtincta, & ſunt poſterius, & minus notę in cognitione confuſa.

Ad quartum.

Ad quartum cum dicitur, ꝙ intellectus eſt æqualiter diſpoſitus, &c. Dico, ꝙ q̄uis intellectus ſit æqualiter diſpoſitus ad recipiendum ſpēm magis uniuerſalis, & minus uniuerſalis, tñ illud, ꝙ imprimit ſpēm in intellectum eſt natum per prius imprimere ſpēm unius q̄ alterius, unde omne ſēſibile ſingulare eſt natum per prius imprimere ſpeciem ſingularis, q̄ ſpeciem uniuerſalis.

D

Ad quintum.

Ad quintum concedo, ꝙ uniuerſalia ſunt poſterius nota nobis in cognitione confuſa, quàm ſingularia, & hoc eſt quod illa ratio probat, quare.

TRACTATVS SECVNDVS PRImi libri. Circa principia rerum naturalium. Capitulum primum deſtruens errores non naturaliter loquentium de principijs rerum naturalium, ſcilicet, Parme. & Mel.

NEceſſe eſt itaque aut unum eſſe principium, aut plura. Et ſi ſit unum, aut immobile, ut Parmenides Meliſſusq́. dicit, aut mobile eſſe oportet, ut naturales cenſere uidentur, quidam aerem, quidam aquam primum principium eſſe dicentes. Si plura ſint, aut finita, aut infinita eſſe neceſſe eſt. Et ſi finita ſint pluraq́; uno, duo, uel tria, uel quatuor, uel in alio quodam numero eſſe oportet. Si infinita, aut genere quidem unum, figura uero, uel forma diuerſa, perinde atque Democritus aſſerebat, aut contraria etiam neceſſe eſt eſſe. Pari modo quærere uidētur, & hi qui quærunt quot nam ſint ea quæ ſunt. Nam ea primum quærūt ex quibus conſtant ea, quæ ſunt utrum unum an plura ſint, & ſi ſint plura, utrū ſint finita an infinita. Quare principium quærunt, ac elementum, utrum ſit unum an plura.

B

NEceſſe autem eſt aut unum eſſe principium, aut plura, & ſi unum, aut immobilem ſicut dicunt Parme. et Mel. aut mobile ſicut Phyſici, hi quidem aerem dicentes eſſe, alij uero aquam primum principium. Si autem plura, aut finita aut infinita. Et ſi finita, plura autem uno, aut duo, aut tria, aut quatuor, aut ſecundum alium aliquem numerum. Et ſi infinita, aut ſicut dixit Democritus genus unum, figura autem, et ſpecie differentia, aut etiam contraria. Tex. co. 6

Similiter autem quærunt, et quæ ſunt, quærentes quot ſunt, ex quibus. n. ſunt quæ ſunt. Quærunt primū poſt hoc, utrum unum aut plura ſint. Et ſi multa, aut finita aut infinita. Quare principium, & elementum quærunt utrum unum, aut multa. Tex. cō. 7.

FInito prologo incipit Phyl. perſcrutari de principijs cōibus omnium rerum naturalium. Vñ in hoc ſecūdo tractatu deſtruit opiniones antiquorum errātium circā principia rerum naturalium & continet iſte tractatus duo capitula, qm̄ in primo Phyl. deſtruit opiniones nō naturaliter loquentiū de principijs rerum naturalium. In 2. ibi [Sicut autē Phyl. dicūt.] Deſtruit opiniones erroneas naturaliter loquētium de eiſdem.

C

Primum capitulum cōtinet duas partes, qa in 1. oſtenditur ad quem Phyl. nō ꝑtinet diſputare cum Parme. & Mel. quia nō ad Phyſi. In 2. ibi. [Sed qm̄ de natura, &c.] Diſputat cōtra eos Metaphyſicæ. Prima pars cōtinet duas particulas, quarum prima eſt narratiua, ſecunda declaratiua, q̄ incipit ibi. [Illud igiẗ quidem.] In prima igiẗ particula huius partis Phyl. enumerat modus ſm̄ quos pōt poni plura principia, uel unum, & ponit talē diuiſionē dicēs. Qđ neceſſe aut unū eſſe principiū tm̄, aut plura, & ſi ſit tātū unū aut illud unū principiū eſt immobile, ut dixerūt Parme. & Mel. aut mobile, ut dixerūt Phyſici. Quorū quidā dixerūt illud aerē eſſe, quidā āt aq̄: quidā uero ignē. Sed ſi principia ſūt plura aut ſūt finita, aut infinita, ſi finita, aut ſunt duo, uel tria, uel quatuor, & ſic de alijs. Si uero ſūt infinita, aut ſūt eiuſdem generis, & differūt ſm̄ ſpēm, & figurā, ut ponit Democri. qui ponit athomos indiuiſibiles infinitos eſſe principia rerū, quos ponit cōuenire in gñe, & differre in ſpē,

D

& figura, qm̄ quoſdā athomos ponit rotūdę figuræ, & quoſdā quadratę figuræ, & de alijs figuris. Ponit ēt eos differre ſpé, qa ponit quoſdā athomos calidos, & quoſdā frigidos, & quoſdā leues, & quoſdā graues, aut eadē ſpē erūt diuerſa q̄titate. i. in numero. Et nota ſm̄ Cōm. hic ꝙ multitudo, aut eſt rerū ſm̄ formā, aut rerū ſm̄ q̄titatē, & has duas multitudines dixerūt antiqui de principijs. Notabile.

Et ſi q̄ratur quare Phyl. nō ponit hāc diuiſionem, uidelicet, ſi ſūt plura principia, aut ſūt mobilia, uel immobilia. Rñdet Cōmētator, ꝙ hoc īō eſt, qa nullꝰ dicit pluta principia quieſcētia eſſe. [Similiter aūt quærūt] & in hunc modum inquiſitionis de principio diuiditur eorū inquiſitio qui perſcrutantur de entibus quot ſūt, & ſunt illi qui utūtur hoc noīe ens, ꝓ hoc noīe principiū, æſtimant. n. ſola principia eſſe entia, & ſūt illi qui ſolūmō perceperūt principiū materiale. Illi. n. nō fecerūt differētiā inter principiū, & ens: iſti aūt perſcrutantur de entibus utrū ſint plura, aut unū, & ſi ſit unū ens aut eſt mobile, uel imobile, ſi uero ſunt plura, aut ſunt finita, aut infinita, &c. & ſic perſcrutatio eorum de ente in nullo differt a perſcrutatione eorum de principio. Sic igitur ſunt quæ

Queſtiones de principiis rerũ naturalium.

A que diuiſiones ſiue quæſtiones de principijs rerum naturaliũ. Quarum prima eſt, utrum principium ſit tantum unum aut plura. Secunda quæſtio, ſuppoſito, ꝙ ſit tantum unum, utrum illud principium ſit mobile uel immobile. Tertia quæſtio ſuppoſito, ꝙ ſunt finita aut infinita principia, an ſint plura. Quarta qõ: ſuppoſito, ꝙ principia ſint finita, verũ ſint tantum duo aut tria aut quatuor, & ſic de alijs. Quinta qõ: ſuppoſito, ꝙ principia ſint infinita, utrum ſint eiuſdem generis, & differentia ſecundũ ſpeciem aut ſunt eiuſdem ſpeciei, & differẽtia ſolo numero. Et eędẽ qõnes, & diuiſiones ſunt de ente, & hoc apud eos, qui utũtur hoc noie ens pro hoc noie principiũ, & ſunt illi qui poſuerũt ſolum principium materiale. Intelligẽdum, ꝙ illi qui poſuerunt ſolum principiũ materiale habuerunt dicere, ꝙ ex illo principio nihil nouum ſit ſecundũ ueritatem, ſed ſolum ſecundum apparentiam: ita, ꝙ illud ſecũdũ ueritatem non erat principium, ſed ſolũ apparebat eſſe principium, & ꝙ ipſi non poſſent ponere aliquod nouum fieri ſecundum ueritatem apparet, quia: illud nouum aut eſſet ſolũ principium illud materiale, aut includeret aliquid aliud, ſi ſolum ſit illud principium materiale: tunc non eſt nouum, cũ principium materiale non ſit nouum, & ita non eſt principiũ

3.02. B niſi apparenter, ſi uero includit aliquid aliud, ꝙ̃ principiũ materiale, tunc illud erit principiũ illius rei, & cã: quare illa res uſt noua, & ꝑ cõſequens oportet ponere aliud principium ꝙ̃ principiũ materiale. Vñ intelligẽdũ eſt, ꝙ ſicut illi antiqui poſuerunt ſolum principium materiale in rebus naturalibus, ita quidam moderni ponũt, ꝙ in rebus artificialibus non eſt niſi principium materiale. Nam dicunt, ꝙ cum ex ligno ſit ſtatua non eſt aliqua res totaliter noua in ligno, ſed ex hoc, quia aliquę partes remouentur, & aliquę remanent, illud lignũ dicitur eſſe ſtatua ſiue uduenta, cuiuſcunque alterius rei. Sed

Tex. cõ. 81 8. meta. t. cõ. 9. & 12 t. cõ. 14. hoc expſſe eſt contra Phyloſophũ in hoc libro, & in 4. de aïa, & in alijs multis locis dicit res artificiales eſſe compoſitas ex materia, & forma, & ꝙ formæ rerum artificialium ſunt accidẽtia. Item iſti habent ponere, ꝙ per artem inciſionis nihil ſit nouum omnino. Et ſic huiuſmodi artes quarum fines ſunt res operatæ, ut patet 10. ethicorũ, ſunt ocioſe, quia non pñt ad fines ſuos in quos ordinãtur attingere. Itẽ iſti habẽt dicere, ꝙ omnes res artificiales, quæ ſolum ſunt per ablationem, uel per transfigurationem, ut ſunt ſerra, gladius, & huiuſmodi,

C ſunt res mere naturales, quod eſt abſurdum, quia ars, & natura ſunt agẽtia multũ diuerſa, & ꝑ cõſequẽs hñt effectus diuerſos. Item iſti hñt dicere, ꝙ in quolibet lapide ex quo pñt fieri diuerſæ res artificiales, omnes illæ res in actu ſunt in illo, & ita in quolibet lapide eſſent infinitæ ſtatuæ, & infinita uaſa, & breuiter omne illud eſt iam in actu in eo quod ex eo poteſt fieri. Dicendum igitur eſt, quod cum ex ære ſit ſtatua ibi, eſt aliquod nouũ quod non præfuit, ut noua figura, & noua ſuperficies, & nouæ lineę, & ſic de alijs multis, aliter operatio artificum ad nihil terminaretur, quare, &c.

Conſiderare igitur ſi id quod eſt, unum ſit atque immobile: nõ ad naturalem phyſicum pertinet. Nam ut geometræ non eſt ad eum rõ qui geometricę principia tollit, ſed aut ad aliam ſciẽtiam attinet, aut ad communem omnium facultatem, & ſic, & illi nulla eſt ad eũ ratio qui principia tollit. Non eſt. n. principium ſi unum eſt tantum, atq. vnũ hoc modo. Principium. n. alicuius aut aliquorũ principiũ eſſe cõſtat.

Tex. cõ. 8. D *Id quidem igitur ſi unum, et immobile ſit quod eſt intendere non de natura eſt intendere. Sicut. n. geometriæ non amplius ratio eſt ad deſtruentem principia, ſed eſt aut alterius ſcientiæ, aut omnibus communis, ſic neq; alicui de principijs. Non. n. amplius principiũ eſt ſi unũ ſolũ, et ſic unum eſt. principium enim cuiuſdam aut quorundam.*

HÆc eſt 5. particula primæ partis principalis huius capituli, q̃ eſt declaratiua. In qua declaratur, ꝙ ad naturalem nullo mõ pertinet diſputare cum dicentib. oĩa eſſe unũ, & immobile, ut ſunt Par. & Mel. & primo ꝓbatur, ꝙ ad naturalẽ nõ ptinet arguere cõtra opinionẽ Parmu. et Mel. 2. ꝓbatur, ꝙ ad naturalẽ nõ pertinet ſoluere rõnes eorũ. Primo igitur ꝓbatur, ꝙ ad naturalem non pertinet arguere con

4. conclu. huius lib. tra opinionem Parme. & Mel. & hæc eſt 4. cõcluſio huius lib. quæ probatur dupliciter, & primo ſic. Ad naturalem non pertinet arguere contra opinionẽ negantium ſua principia, ſed Parme. & Mel. negabant principia ſcientiæ naturalis, ergo ad naturalem nullo modo pertinet arguere contra opiniones

A eorum, huius rationis primo ponitur concluſio 2. ponitur ꝓbatio maioris ibi, [Sicut. n. geometriæ.] 3. ponitur ꝓbatio minoris ibi. [Non. n. amplius.] maior probatur ſic. Nulla ſciẽtia ſpecialis habet ꝓbare ſua principia eſſe, ut patet de geo. & de alijs ſcientijs ſpecialibus, ſed probare principia ſcientiæ ſpecialis, uel eſt alterius ſciẽtiæ. ſ. ſcientię ſubalternãtis, uel ſciẽtiæ cõmunis omnib⁹, ut ſunt Meta. & Logica, & iõ nulla ſcientia ſpecialis habet arguere contra negantes ſua principia, & per cõſequens Phyl. non habet arguere contra negãtem ſua principia, minor ꝓbatur ſic. Parme. & Mel. dixerũt unum ens tñ eſſe ſic, ꝙ tñ unum ens eſt, & nullũ aliud. Modo ſequitur, ſi vnũ ens tñ eſt, nullum principium eſt, quia ex oppoſito cõſequẽtis ſequitur oppoſitũ antecedentis, quia ſi principiũ eſt, & principiatum eſt, & ſic ſunt multa. ſ. principiatum, & principiũ, & per conſequens ens non eſt tñ unum, ſed modo ſequitur, nullum principium eſt, ergo nullum principium ſcientiæ naturalis eſt, & cum Parme. & Mel. habeant concedere, ꝙ nullũ principium ſciæ eſt, ſequitur, ꝙ ipſi habeant concedere, ꝙ nullum principium ſcientiæ naturalis eſt, & ſic patet maior. ſ. ꝙ Parme. & Mel. negabãt principia ſcię naturalis. Vnde circa maiorẽ huius rationis eſt notandum, ꝙ nulla ſcientia ſpecialis pt

Probatio maioris.

Nulla ſciẽtia ſpecialis poteſt ꝓbare ſua principia.

B ꝓbare ſua principia eſſe, nec demonſtratiõne, ꝓpter quid: nec demonſtratione quia, quia omnis probatio debet eſſe per notiora, ſed principijs ſcientiæ nihil eſt notius in illa ſcientia, tamen artifex ſpecialis habet probare principia ſui ſubiectũ eſſe demõſtratione quia, ut vult commen. 3. huius: dẽt patet in hoc primo, ubi Phyloſophus ꝓbat materiam, & formam eſſe, quæ ſunt principia ſui ſubiecti. Notandum etiã ſecundo, ꝙ principia ſcientię ſpãlis poſſunt probari vel a ſcientia ſuperiori, ut a ſcientia ſubalternante vel a ſcientia communi, ut ſunt Logica, & Meta. Sed dubium eſt aliàs qualiter, & quare artifex communis, ut Logicus, & Metaphyſicus arguit contra negãtẽ ſua principia, & artifex ſpecialis non poteſt arguere contra negantem ſua principia. Iſtud. n. non uidetur uerum, quia artifex communis non poteſt arguere contra negãtes ſua principia, niſi ex conceſſis, ex quibus ſequitur principium negatum, ſed illo modo poteſt artifex ſpecialis arguere contra negantes ſua principia, ut ſi in illa ſcientia aliqua concedantur, ex quibus ſequuntur principia illius ſcientiæ, quæ principia ipſi negant: igitur uidetur, ꝙ eodem modo poteſt artifex ſpãlis arguere contra negantes ſua principia, ſicut artifex commu-

C nis. Dicendum, ꝙ quãuis artifex ſcientiæ ſpãlis poſſet in aliquo caſu arguere contra negantes ſua principia, ut ſi illæ negant principia ſcientiæ ſpãlis aliqua concedat in illa ſcientia, ex quibus principia negata talis ſcientiæ ſequuntur, tamen artifex ſpecialis non poteſt in quocunque caſu arguere contra negantes ſua principia, ut ſuppoſito, ꝙ nihil tale concedatur in illa ſcientia, ex quo principia ſequũtur, tunc non pt contra eũ arguere in illa ſcientia, ſed artifex cõmunis in oĩ caſu poteſt arguere contra negantes ſua principia, quia ſi ipſi volunt loqui, & aliquid concedere, artifex communis qui conſiderat ens in ſua communitate, poteſt ex illo arguere, & ꝓbare principium negatum, & ſic poteſt magis artifex cõmunis arguere contra negantes ſua principia quã artifex ſpãlis. Sed circa minorem eſt notandum ſecundum Commentatorẽ, ꝙ cum dicitur, ꝙ Parme. & Mel. negabant principia ſciẽtiæ naturalis eſſe, accipitur principium ꝓ principio cognitionis, & eſſe. Iſti. n. negabant utrunque illorum principiorum Vñ principia cognitionis tãtum ſcientiæ naturalis ſunt illa. ſ. plura eſſe entia, & aliqua entia eſſe mobilia. Principium cognitionis & eſſe ſcientiæ naturalis eſt, ꝙ entia naturalia habent princi-

Quare artifex cõis pôt probare ſua pñcipia.

Notabile

D pia, q̃ ſunt cãæ motus, & quietis in eis. Hoc igitur nomen principium uſitatur hic ꝓ ambobus modis, & expoſuit modum, in quo ſequitur, ꝙ dicens ens eſſe unum negat principium eſſe, & cognitionis, & tacuit modum ex quo contingit dicenti ens eſſe unum negare principia cognitionis, & eſt pluralitas, & motus, quoniã qui negat principiũ cognitionis, & eſſe, negat pluralitatem, & motum. Principium. n. cognitionis, & eſſe eſt cã ad utrunque. Notandum etiam circa probationem minoris, ꝙ quia principium refertur ad principiatũ, ideo ſequitur ſi principium eſt, etiam principiatum eſt, & ſic ſunt plura, & ſic patet, ꝙ illa ꝓpoſitio, tantũ principium eſt, includit oppoſita, quia ſequitur, tãtũ principiũ eſt, igitur principiũ eſt, & ſi principiũ eſt, principiatũ eſt, ergo nõ tñ principiũ eſt, igitur a primo ad ultimum ſi tãtum principium eſt, non tantum unũ eſt. Et ſimiliter ſequitur tantum principium eſt, igitur nihil aliud a principio eſt, & per conſequens, nullũ principiatũ eſt, & ſic illa ꝓpoſitio, tãtum principiũ eſt, includit illa duo oppoſita. ſ. principiatum eſt, & nullum principiatum eſt, & iõ infert ſuũ oppoſitũ. nã ſeqtur, tñ pricipiũ ẽ, igĩ nõ tñ principiũ eſt.

Circa ꝓbationem minoris.

Vnde

Vnde eſt regula neceſſaria, quòd omnis propoſitio includens oppoſita infert ſuum contradictoriam.

A

Simile eſt itaque ſi hoc modo ſit vnum conſiderare: & de alia quauis poſitione diſſerere quæ ſermonis cauſa dicitur qualis eſt Heracliti: uel quiſpiam id quod eſt unum hominem eſſe dixerit.

Tex.cõ.9.

Simile igitur intendere eſt ſi ſic unum eſt, & ad aliam poſitionem quamlibet diſputare, uerbi gratia, ad dictã aut eraclitanã, aut ſi aliquis dicat hominẽ unum quod eſt eſſe.

Probatio eiuſdem concluſionis.

SEcundo probatur eadem concluſio ſic. Ad naturalem nõ pertinet arguere contra opinionem, quæ eſt manifeſte falſa, quia nullam probabilitatem habet nec rationem: ut eſt opinio Eracliti qui poſuit omnia eſſe in continuo motu. aut omnia eſſe unum hominem: ſed opinio Parme. & Mel. qui ponunt omnia eſſe unum: eſt fatua, & manifeſte falſa, nã non eſt differentia quantum ad probabilitatem inter hunc ſermonem, & dicentes omnia eſſe unum equum: aut unum hominem, igitur, &c.

B

Aut contentioſam ſoluere rationem: quod quidẽ ambę rationes habent, & Parmenidis, & Mel. Nam falſa ſumunt: & forma ſunt uitioſę. Inepta autem magis eſt ratio ipſius Meliſſi: nec dubitationem habet: ſed uno abſurdo dato cæ,tera accidunt. Hoc uero nullam habet difficultatem.

Tex.cõ.10

Aut ſoluere rationem litigioſam: quod ſane utręque quidem habent rationes, & Meliſſi, & Parmenidis. Etenim falſa recipiunt: & non ſyllogizantes ſunt. Magis autem Mel. onerosa ratio, & non habens defectum, Sed uno inconuenienti dato alia contingunt. Hoc autem nihil difficile.

Quinta concluſio huius libri.

PRobatum, quòd naturalis non habet arguere contra opinionem Parme. & Mel. probat Phyloſophus, quod naturalis non habet ſoluere rationes Parme. & Mel. & hæc eſt quinta concluſio huius libri quæ probatur dupliciter, & primo ſic. Ad naturalem non pertinet ſoluere rationem litigioſam manifeſte peccantem in materia, & forma. Sed rationes Parme. & Mel. manifeſte peccant in materia, & forma: ergo circa hanc rationem ſic procedit Phyloſophus: quia primo ponit maiorem dicens, aut ſoluere rationem litigioſam: ſupple non pertinet ad Phyloſophicum: ſicut nec arguere contra opinionem fatuam, & friuolam: & huius ratio eſt: quia phyloſophicus cum ſit artifex realis non habet ſoluere rationes debiles, & friuolas ex non naturalibus factas nec circa eas inſiſtere. Secundo autem ponit minorem cum ſua probatione dicens, quod ſane, id eſt certe utrioſque rationes habent hoc, ſcilicet, quòd ſunt litigioſe, & ſophiſtice: cuius probatio eſt: quia ille rationes quæ peccant in materia, & forma ſunt litigioſe, & ſophiſtice: ſed rationes Parme. & Mel. peccant in materia, & forma, ergo, &c. Etenim falſa recipiunt: & ſic peccant in materia. Et non ſyllogizãtes ſunt: & ſic peccant in forma. Tertio uero comparat rationes Parmeni. & Mel. adinuicem dicens, quod ratio Mel. eſt magis onerosa, id eſt magis uana quam ratio Parme. Et non habens defectum: hoc eſt non inducens dubitationem: ſed licet ratio Parme. non ſit ita uana, ſicut ratio Mel. tamen ad eam ſequuntur multa inconuenientia: quia uno inconuenienti dato multa ſequuntur, hoc autem uidere non eſt difficile. Notandum ſecundum Commentatorem hic, quod ratio Mel. eſt magis uana quam ratio Parme. quia ratio Mel. nullam concluſionem concludit: quia minor eſt negatiua in prima figura: ſed ratio Parme. aliquam concluſionem concludit: quamuis non concludat concluſionem, quam ipſe intendebat: & tamen utraque ratio peccat in materia, & forma. Vnde Mel. intendebat probare, quod eſt tãtum unum ens: & illud eſt infinitum, & immobile. Et eius ratio fuit illa. Omne quod generatur habet principiũ, ergo omne, quod non generatur non habet principium: ſed quod nõ habet principium, eſt infinitum: & quod eſt infinitum eſt tãtum unum: quia non permittit ſecum aliud: & eſt immobile, quia ex quo eſt infinitum occupat totum locum: & non eſt aliquis locus extra ipſum ad quem poſſit moueri. Vnde ar. ſuũ in forma fuit illud. Omne, quod generatur habet principiũ: ſed ens non generatur, ergo ens non habet principium: & ſi

Notabile

C

Ratio Meliſſi.

D

A

non habet principium, ergo eſt infinitum, & unum, & immobile. Vnde iſta ratio peccat in materia: quia concedit illam propoſitionem falſam, ſcilicet omne, quod non generatur non habet principium: inſtantia eſt in corpore cęleſti: & etiã peccat in forma: quia ſi ratio ſua ſit propoſitio hypothetica: tunc ibi eſt fallacia conſequentis: quia arguitur a deſtructione antecedentis ad deſtructionem conſequentis cum minor ſit negatiua in prima figura, & ſic ratio Mel. nihil concludit. Ratio autem Parme. fuit iſta. Quicquid eſt præter ens eſt nõ ens: ſed non ens eſt nihil, ergo quicquid eſt præter ens eſt nihil: ſed ens, & unum conuertuntur, ergo quicquid eſt præter unum eſt nihil, ergo tantum unum eſt, & quamuis iſta ratio ſit uana: quia peccat in materia, & forma, vt poſtea patebit: tamen eſt minus uana quam ratio Mel. & hoc ideo: quia minor non eſt negatiua in prima figura: & etiam quia concludit aliquam concluſionem, ſcilicet illam: non tantum unum eſt: ut poſtea dicetur: quamuis non concludat illam concluſionem quã Parme. intẽdebat: ſed minor in ratione Mel. eſt negatiua in prima figura: & ideo eius ratio nullã concluſionẽ cõcludit.

Ratio Parme.

At nobis ea quæ natura conſtant: aut omnia aut aliqua moueri ſubijciatur. Quod quidem patet inductione. Et inſuper, nec omnia ſunt ſoluenda. Sed ea tantum quæ quiſpiam ex principijs oſtendit falſa.

B

Quæ uero hanc conditionem egrediuntur: non ſunt ſoluenda. Veluti quadrationem eam quidem quæ per partes extruitur: ad geometram diſſoluere ptinet. Antiphontis aũt: non ad geometrã redarguere ſpectat.

Tex.c.11.

Nobis autem ſubijciantur quæ ſunt natura aut omnia aut quædam moueri. Eſt autem manifeſtum hoc ex inductione. Similiter autem neque ſoluere omnia conuenit: ſed aut quæcunque ex principijs aliquis demonſtrãs mentitur. Quocunque uero non minime: ut tetragoniſmum eum quidem qui per deciſiones geometrici eſt diſſoluere. Illum autem qui Antiphontis non geometrici eſt.

Probatio quintę cõcluſionis.

SEcundo probatur eadem concluſio, ſcilicet, quòd naturalis non habet ſoluere rationes Parmenidis, & Mel. & hoc probatur ſic. Naturalis non habet ſoluere, niſi rationes concludentes falſum: ſuppoſitis tamen principijs ſcientię naturalis: ſed Parme. & Mel. non ſupponebant principia ſcientię naturalis, ergo, &c. Huius rationis primo ponitur probatio minoris quæ eſt illa: principium apud naturalẽ eſt: aut oĩa, aut quædã moueri, & ſic principiũ apud naturalem eſt motũ eſſe: ſed Parme. & Mel. negabãt motũ eſſe: ergo ipſi non ſupponebant principia ſcientiæ naturalis: & ſic patet minor: deinde ibi [Similiter ãt neque ſoluere.] Ponitur maior cum ſua probatione quæ eſt per ſimile in alijs ſcientijs; quoniam geometra habet ſoluere rõnẽ Briſſonis quæ per deciſiones probat quadratum adequari circulo; quia Briſſo ſupponit principia geome. ſed rationem Antiphontis non habet geome. ſoluere; quia non ſupponit principia geometriæ. Sed circa probationem minoris ſunt duo notanda, & unum dubitandum. Primo notandũ eſt ſecundum Commen. quòd cum Phyloſophus dicit [Subijciantur autem nobis omnia aut quædam moueri.] dixit quædam præſeruãdo ſe ab aĩa, & a formis naturalibus. Etenim eſt dubium utrũ ſint mobiles uel immobiles, ſed licet non moueantur, tamen ſunt naturales ſecundum, quod ſunt in motu, uel in mobili; aut dixit hoc; quia dubitatur de partibus quæ ſunt apud centrum terræ utrum poſſint moueri aut non; & ſimiliter eſt dubium; utrum terra poſſit moueri aut non. Secundo eſt notandum ſecundum Commẽ. quòd intentio prima Phyloſophi non eſt, hic contradicere opinionibus falſis in hac ſcientia, ſed declarare ſubſtantias, & quidditates rerum naturalium, & ex hoc notando habetur, quòd naturalis habet determinare de quidditatibus rerum naturalium, & quod non ſolus metaphyſicus hẽt declarare, & cõſiderare qdditates rerũ naturalium, &c. Sed dubitaẽ utrum naturalis habeat ſupponere motũ eſſe, aut poſſit aliquo mõ probare motum eſſe. Et uidetur, quod naturalis poſſit probare motum eſſe, quoniã motus eſt paſſio mobilis, & habet cauſam in mobili per quam poteſt probari de mobili naturali, ergo poteſt probare motũ eſſe in ipſo mobili, ſi motum eſſe in ipſo mobili, eſt motũ eẽ, cum accidentis eſſe ſit ineſſe ſubiecto, ergo naturalis poteſt probare motum eſſe. Huic dubitationi poteſt dici dupliciter, uno modo, quod motum eſſe poteſt probari a naturali propter rationẽ dictam, ſcilicet, quia hẽt cauſam in mobili, & tñ motũ eſſe eſt ſupponendum a naturali, ſed alio mõ motũ eẽ

Notabile primum.

D

Notabile ſecundũ.

Dubium.

Rñſio.

eſt ſupponendum,& alio modo eſt demonſtrandum, quoniã motum eſſe eſt ſupponendum, tanq̃ manifeſtum ſenſui, ſed motum eſſe eſt probandum per cauſas,& principia tanquam aliquid inueſtigandum. Primo enim cognoſcimus motũ eſſe ſenſibiliter, & deinde quęrimus cauſas motus,& cum cognouerimus cauſas motus,poſſumus demonſtratiue probare motum eſſe per ſuas cauſas. Vnde non eſt inconueniens,ꝙ idem ſit ſuppoſitum, & probatum in eadem ſcientia,& diuerſimode.v.g. Phyloſophi qui inueniebãt cauſam eclypſis,primo cognouerũt ſenſibiliter eclypſim eſſe,& deinde quærebant cauſam eclypſis,qua cognita concludebant demonſtratiue eclypſim eſſe,& ſic idem ſupponebant , & demonſtrabant,ſed diuerſimode, & ita naturalis ſupponit motum eſſe in principio ſuæ doctrinæ, & tamen poteſt probare motum eſſe. Vnde illud quod eſt principium cognitionis tantum põt probari,ſed illud quod eſt principium cognitionis, & eſſe non poteſt probari, nunc motũ eſſe eſt principium cognitionis tantum, ut patet per Commen. Poteſt tamen etiam aliter dici.ſ.ꝙ naturalis non poteſt probare motum eſſe, quanuis motum eſſe habeat cauſam in mobili, nec oportet, ꝙ omne habens cauſam poſſit probari, ſed omne quod non eſt manifeſtum habens cauſam poteſt probari per illam cauſam , ſi autem ſit manifeſtum,& habeat cauſam non eſt neceſſe probare per illam,ſed motum eſſe eſt manifeſtum,ideo,&c.

Alia reſ- ſio.

Verum cum non de natura quidem, naturales autem dubitationes ipſos accidat dicere, bene res ſeſe habebit fortaſſe , ſi parum de ipſis diſſeruerimus. Hæc enim cõſideratio Phyloſophiá nimirum habet.

Tex.cõ.12

Sed quoniam de natura quidem non naturales defectus contingit dicere ipſos, fortaſſis bene ſe habet aliquantulum diſputare de ipſis , habet enim Phyloſophiam hic reſpectus .

POſtquam probatum eſt,ꝙ ad naturalem non pertinet diſputare contra opinionem Parme.& Mel.nunc in ſecunda parte principali huius capituli diſputat contra opiniones eorum,non tanquam naturalis, ſed tanquã Metaphyſicus,& hoc ideo,quia ipſi per rationes tranſcendentes,& nõ naturales deſtruũt principia naturalia. Ideo Phyloſophus ex tranſcendentibus,& ſecundum Phyloſophiam omnibus communem diſputat contra eos.Vnde iſta pars cõtinet duas particulas,quoniam in prima diſputat contradicendo concluſioni eorum. In ſecunda ibi[Ex quibus demomſtrant.]Diſputat cõtradicendo argumentis eorum.Prima particula continet tres partes,quia in prima narrat,ꝙ bonum eſt diſputare cõtra eos. In ſecunda ibi[Principium aũt maxime]diſputat cõtra eos deſtruẽdo cõcluſionẽ eorum,diuidendo oẽs intentiones de quibus dicitur ens,quod eſt ſubſtantiam concluſionis eorum, nã eorum concluſio eſt,ꝙ ens eſt tãtum unum.In tertia ibi[Amplius,& quoniam ipſum vnum.]Deſtruit cõcluſionem eorum diuidendo omnes intentiones,de quibus dicitur unum,ꝙ eſt prædicatum concluſionis eorum.In prima igitur parte huius particulæ Phyloſophus narrat,ꝙ quia ipſos.ſ.Parme.& Me. cõtingit dicere de natura non naturales defectus.i. dubitationes,ideo fortaſſis bene ſe habet.i.bonum eſt aliquantulũ diſputare de ipſis.i.depoſitionibus eorum , ne uolentes adiſcere ſcientiam naturalem impediantur,propter eorum dicta,& deinde narrat ad quam ſcientiam, hoc ſpectat dicens, ꝙ hic reſpectus,ideſt,hæc conſideratio habet Phyloſophiam,ideſt, pertinet ad metaphyſicã,q̃ principaliter dicitur Phyloſophia.

Atque ut a principio omnium accommodatiſſime noſtra,hæc proficiſcatur oratio,cum id quod eſt pluribus modis dicatur quonam modo dicunt unũ omnia eſſe. Verum ut ſubſtãtiam cuncta an, ut quantitatem,an qualitatẽ. Et rurſus utrũm ſubſtantiam quidem,unam aũt eſſe cuncta entia,velut hominem vnũ,aut æquum unum,aut animá unam. An qualitatem,& hanc identidem unam,ut albedinem, aut caliditatem , aut aliquid tale. Hæc enim omnia inter ſe nimium differunt, ut dici non poſſint.

A *Principium autem maxime eſt omnium proprium,quoniã multipliciter dicitur qđ eſt,quomodo dicũt dicẽtes unũ eſſe omnia,utrum ſubſtãtiam unam omnia,aut quantitatẽ, aut qualitatem.Et iterum utrum in ſubſtantiam unam omnia,ut hominem unum, aut equum unum, aut animam unam,aut qualitatem unam erunt hoc , ut album,aut calidum,aut aliquid aliorum talium. Hæc enim omnia differũt multum, & ſunt impoßibilia dicere .* Tex.cõ.13

HÆc eſt ſcđa pars primæ particulę, ſcđæ partis principalis huius capituli:in qua Phyloſophus deſtruit cõcluſionẽ eorũ diuidendo oẽs intentiones de qbus dr̃ ens qđ eſt ſubſtãtiã concluſionis eorũ. Et tria facit,qa primo narrat,ꝙ eſt principiũ,maxime ꝓpriũ diſputãdi cõtra eos. Secundo ponit q̃dam diuiſionẽ famoſam entis. Tertio vero ex illa diuiſione arguit cõtra eos. Dico igitur primo, ꝙ principiũ maxime ꝓpriũ oĩum diſputãdi cõtra eos eſt p diuiſionẽ entis, qm ꝙ eſt.i.ens dr̃ multipliciter. i.de multis.ſ.de decẽ ƥdi-

Principiũ maxime proprium diſputãdi cõtra Par. & Mel.eſt per diuiſionẽ entis.

B camẽtis. Deinde arguit diuiſiue ponẽdo diuiſionẽ entis dicẽs: ꝙ ſi dicãt oĩa entia,eſſe unũ quõ hoc dicũt,utrũ dicũt oĩa eſſe ſubſtãtiam,aut oĩa eſſe q̃titatẽ,aut qualitatẽ, & ſic de alijs ƥdicamẽtis. Et ſi dicũt oĩa eſſe ſubſtãtiã aut q̃titatẽ,aut qualitatẽ,&c.ex quo ens dicitr̃ de uniuerſali,& particulari:q̃rit igitur utrũ intelligũt,ꝙ oĩa ſint unũ indiuiduũ ut unũ aĩal aut unus hõ uel equus unus aut unũ albũ ſeu unũ calidũ,aut intẽdũt,ꝙ oĩa entia ſunt unũ uniuerſale,ut unum genus aut una ſpẽs. Iſta.n.multũ differũt,videlicet uniuerſale, & indiuiduũ, ſed ut ꝓbabitur impoſſibile eſt,ꝙ eorũ cõcluſio ſit uera in aliquo mẽbro illarũ diuiſionũ. Sed hoc occurrũt duo dubia. Primũ eſt de illo,ꝙ Phyl.accipit,cõtra eos,ꝙ ens dicitur multipliciter,ut de decẽ ƥdicamentis,qa ſi ens dicatur de decẽ prędicamẽtis:ſeqtur,ꝙ ſunt multa entia,ſi ergo Phyl.accipiat cõtra eos,ꝙ ens dicitur multipliciter,ſeqtur,ꝙ ipſe accipiat cõtra eos multa eſſe,& ſic ipſe petit,ꝙ debeat ꝓbare,& p conſequens uidetur, ꝙ peccet p fallaciã petitionis principij. Ideo dicẽdũ,ꝙ Phyl.nõ ſupponit contra eos,ꝙ ens dicatur actualiter de multis,ſed ſupponit,ꝙ famoſum ſit,ꝙ ens dicitur de decem ƥdicamentis, & non de pluribus, & tunc quærit ab eis

Primum dubium.

Reſpõſio.

C ſi ens eſt vnum tantũ:utrũ illud ens de quo loquitur ſit ſubſtãtia,uel q̃titas,aut qualitas,& ſic de alijs mẽbris famoſæ diuiſionis entis. Vñ Phyloſophus ſupponit,ꝙ famoſum ſit ens dici de decem ƥdicamentis, & tunc q̃rit pro quo membro famoſæ diuiſionis entis uerificetur hæc, ens eſt tantum unum, & hæc eſt intentio Cõmenta. Vel p̃t dici,ꝙ ſupponere ens dici multipliciter.i.de multis p̃t intelligi dupliciter.ſ.uno modo, ꝙ ſupponatur ens dici de multis actu,& copulatiue,alio mõ, ꝙ ſupponatur ens dici de multis diſiunctiue. Dico tũc,ꝙ ſupponere ens dici de multis primo mõ eſt ſupponere multa eſſe,& hoc mõ nõ ſupponit Phyl.ſed ſupponere ens dici de multis,ſecũdo mõ non eſt ſupponere multa entia eſſe,vt patet:nã Deus dicitur de multis ſubdiſiunctione,quia uel prima cauſa eſt Deus, vel capra eſt Deus, vel aſinus eſt Deus,& tamen non ſunt plures Dij,& hoc modo ſupponit Phyloſophus ens dici de pluribus,ut patet per tex.ſuum,quia loquitur ſub diſiunctione,nec ex hoc ſequitur,ꝙ multa ſunt, ideo non ſupponit multa entia eſſe. Aliud dubium eſt, utrum ens dicatur de decem ƥdicamentis æquiuoce,& uidetur,ꝙ ſic,quia Phyloſophus dicit, ꝙ hoc eſt principiũ , maxime proprium oĩum

Secundũ dubium.

D quod eſt.i.ens multipliciter dici. Et Commentator 10.meta. commen.8.dicit,ꝙ ens ſignificat,quodlibet ƥdicamentorum prima ſignificatione,& ſine medio, non ſicut genus ſignificat ſuas ſpecies per medium,ſed illud,quod ſignificat plura prima ſignificatione,& ſine medio eſt æquiuocum, ergo, &c. In contrarium arguitur , ſi ens eſſet ęquiuocum, tunc iſta eſſet falſa, ſubſtantia eſt magis ens, uel perfectius ens,quam accidens,ſiue ens accipiatur pro ſubſtantia ſiue pro accidẽte ſemper eſſet falſa,& ſimiliter illa eſſet falſa,accidens non eſt ens, niſi quia entis,quoniam pro quocunque acciperetur ens ſemper eſſet falſa, igitur , &c. Dicendum igitur, quod ſicut vniuocum dicitur multipliciter : ita, & æquiuocum, nam uniuocũ dicitur tribus modis,cõmuniter proprie, & magis proprie. Illud dicitur uniuocum communiter quod importat unum cõceptum tãtum, ſiue ille cõceptus competat pluribus, æqualiter ſiue ſecũdum prius,&poſterius,& hoc mõ loquitur Phyloſophus in ƥdicamẽtis dicens. Vniuoca dicũtur: quorũ nomẽ eſt cõe,& rõ ſubſtãtiæ eadẽ.i.conceptus eſſentialis idẽ, & ſic ẽt loquitur Phyloſophus 2.meta.ubi uult,ꝙ prima cã.ſ.

10. meta. cõ.8.

Capitulo de uniuocis.

Phyloſophus 2. met.t.c.4.

Deus

Deus eſt primum uerum, quia uerum dicitur uniuoce de prima cauſa, & de alijs veris, & quia prima cauſa eſt cauſa omniũ verorum in eo, quòd ſunt uera, ideo prima cauſa eſt primum uerum, quia quod dicitur uniuoce de cauſa, & cauſato, prius dicitur de cauſa, & patet ſic, verũ dr̃ uniuoce quãuis dicatur, ſecundũ prius, & poſterius, ſed hæc uniuocatio eſt communiter dicta. Proprie uero illud dicit̃ uniuocum, quod importat unũ cõceptũ conuenientẽ pluribus æqualiter, & ſic loquitur Algazel. Algazel tractatu primo ſuæ meta. ubi uult, ꝙ dicatur uniuocũ, quod dicitur de pluribus, ſine differentia prioris, & poſterioris, & ſine differentia potentiæ, & debilitatis. Vniuocũ autẽ magis propriæ, eſt illud, quod ſolũ dicitur de pluribus differentibus numero, ſolũ quæ non differunt per differentias eſſentiales, nec ſecundũ magis perfectum, & minus pfectum. Et Phyloſ. 7. phyſ. t. ca. 31. illo modo loquitur Phyloſophus de uniuoco. 7. huius, ubi uult, quod genus non ſit uniuocũ, ſed æquocũ, nam dicit Phyloſophus, quòd in genere latent multæ ęquiuocationes, ideſt multæ diuerſitates ſpecificæ, & formales. Eodẽ etiam modo dicitur, æquiuocum tripliciter, uidelicet, cõiter proprie, & magis proprie, vnde communiter loquendo, oẽ illud eſt æquiuocum, quod importat unũ conceptũ cõuenientẽ differentibus ſpecie, & ſic loquitur Phyloſophus 7. huius dicens, ꝙ in genere latent multæ æquiuocationes, & illo modo dicimus, quod generatio eſt æquiuoca qñ generans, & generatũ nõ ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimę. Et proprie illud eſt æquiuocum, qa importat unũ cõceptum non ęqualiter, & ęq̃ primo conuenientem eis quibus competit. Reſpõſio. Sed æquiuocum magis proprie dicitur illud, quod non importat unum conceptum ſed plures. Cũ igitur quærit utrum ens ſit æquiuocum uel uniuocũ, dico, quod communiter loquendo, de uniuocatione, ſic ens eſt uniuocum, quia importat unum conceptum, ut probãt rationes in oppoſitum, ſed non eſt uniuocum proprie, quia nõ competit ęqualiter omnibus, uel illis de quibus dicitur, quia in equiuocis non eſt comparatio, nec eſt uniuocũ magis proprie, quia non dicitur ſolum de differentibus numero ſolo, ſed etiam de differentibus genere, & ſpecie. Dico etiam quod ens eſt ęquiuocũ cõiter, & proprie. Eſt enim æquiuocum communiter, quia importat unum conceptum conuenientem pluribus differentibus ſpecie. Et eſt æquiuocum proprie, quia importat unum conceptum qui non competit æqualiter, quibus competit, ſed non eſt ęquiuocum magis proprie, quia non importat plures conceptus. Et per hoc ſoluuntur argumenta.

Nam ſi eſt ſubſtantia, & qualitas, atque quantitas, ſiue ſeparata, ſeu iunctaque ſint ea quæ ſunt, non unum, ſed plura profecto ſunt. Sin uero qualitas ſint uniuerſa, uel quantitas, ſiue ſit ſubſtantia, ſiue non ſit, abſurdum eſt ſane, (ſi id quod eſſe non poteſt, abſurdum oporteat appellare:) Nihil enim cæterorum præter ſubſtantiam ſeparatum per ſe, ideſt ſunt in ſubiecto eſſe poteſt. Vniuerſa enim hęc de ſubiecto dicuntur, de ſubſtantia quidem ipſa.

Tex. cõ. 4. *Siquidem enim erunt, & ſubſtantia, & quale, & quantum, & hæc ſiue reſoluta adinuicem, ſiue non: multa ſunt quæ ſunt: ſi uero omnia, aut quale, aut quantum ſunt, ſiue cum ſit ſubſtãtia, ſiue cum non ſit, inconueniens eſt, ſi oportet inconueniens dicere impoſſibile. Nullum autem alterũ ſeparabile eſt extra ſubſtantiam. Omnia namque de ſubiectis dicuntur ſubſtantia.*

Sexta cõcluſio huius libri. POſito primo principio arguendi cõtra Parmen. & Mel. & poſita diuiſione entis. Nunc tertio Phyloſophus ex diuiſione entis arguit contra Parme. & Mel. probando, quod eorum concluſio eſt falſa, ſcilicet, quod ens ſit tantum unũ, & hæc eſt ſexta concluſio huius libri, ſcilicet, quod ens non ẽ tantum unũ, ſic intelligendo concluſionem, ſcilicet, ꝙ nõ eſt unũ ens tñ: ita, ꝙ nõ ſit aliquid aliud, hæc igitur concluſio probat̃ ſic, primo, aut illud unũ ens eſt ſubſtãtia, aut q̃titas, uel qualitas, &c. aut eſt unũ illorũ tñ, ſi detur primũ, ſequit̃, quod multa ſunt, ſcilicet ſubſtãtia, & accidens, & hoc ſequit̃, ſiue ponãt̃ ſubſtãtia, & accidens eſſe ſeparata abinuicẽ, ſiue nõ, & ſic ſequitur, ꝙ ens nõ eſt tñ unum. Si uero detur, ꝙ nullum illorum tñ ſit, aut illud ẽ accidens, aut ſubſtãtia, ſi ſit accidens, aut igit̃ ſubſtãtia hẽt eſſe, aut nõ, ſed ſiue ſit, ſiue nõ, ſeqtur inconueniẽs, & impoſſibile, quia ſi eſſet ſubſtãtia, ſeqtur, ꝙ multa ſunt, & ſi nõ eſſet ſubſtãtia, ſed accidens, ſequitur ẽt impoſſibile, ſcilicet quòd accidens ſit ſeparatũ a ſubſtãtia, quod eſt im-

A poſſibile, qa nullum accidens eſt ſeparabile a ſubſtãtia, ſed omnia accidentia dicuntur de ſubſtãtia tanquam de ſubiecto.

Atqui Meliſſus id, quod eſt, infinitum aſſerit eſſe. Id ergo, quod eſt, quantitas eſt quædam. Infinitum enim in quantitate nimirum eſt. Subſtantia autem infinita, aut qualitas, aut affectus infinitus eſſe non poteſt, niſi per accidens, ſi ſimul, & quanta ſit quædam. Infiniti namque ratio quantitate utitur, non ſubſtantia, non qualitate. Si igitur, & ſubſtantia ſit, & quantitas id quod eſt, non unum, ſed duo eſſe uidentur. Sin uero ſit ſolum ſubſtantia, infinitum ſane non eſt, neq; magnitudinẽ ullã habebit, erit. n. quantitas q̃dã.

Meliſſus autem, quod eſt, infinitum dicit eſſe. Quantum itaque aliquid eſt, quod eſt. Infinitum enim in quantitate eſt, ſubſtãtiam autem infinitam, aut qualitatem, aut paſſionem eſſe non contingit, niſi ſecundum accidens, ſi ſimul, & B aliquæ quantitates ſunt. Infiniti autem ratio quantitati congruit: ſed nõ ſubſtãtiæ, neq; qualitati. Si quidem igitur ſubſtãtia eſt, & quantum, et duo, et non unum eſt, quod eſt, ſi uero ſubſtantia ſolum, non infinitum eſt, neque magnitudinẽ habebit ullam, quantum enim quoddam erit. Tex. com. 15.

PRobato, qđ illud ens, qđ ipſi ponũt tñ eſſe, nõ pt̃ eſſe tñ accidens, eo, ꝙ accidens nõ ẽ ſeparabile a ſubſtãtia, ꝓbat Phyloſophus, quod illud ens nõ põt eẽ ſubſtãtia, quia ſi nihil ſit ens, niſi ſola ſubſtãtia cum ſubſtantia de ſe nec eſt finita nec infinita, ſequitur, ꝙ illud ens, quod ipſi ponũt eſſe, nec eſt finitũ nec infinitũ, quod eſt contra eos, quia Me. dicit illud eſſe infinitũ. Parme. vero dicit illud eẽ finitũ. Vnde notãdũ ẽm Cõmẽ. ꝙ illa contradictio eſt ſecũdum nomẽ, nõ ãt ẽm rẽ, qm̃ illa rõ eſt fundata ſup conceſſis ab eis. Notãdũ ẽt ẽm Phyloſophũ hic, ꝙ nec ſubſtãtia, nec qualitas, nec aliqđ ꝓdicamẽtũ ꝓter q̃titatẽ eſt finitũ uel infinitũ, niſi ẽm accidens, ſ. ratione q̃titatis. Dicit ẽt, ꝙ rõ finiti, & infiniti congruit q̃titati. Et dicit Notabile Cõmẽ. ꝙ finitũ, & infinitũ ſunt differentiæ q̃titatis, & iterum Com. 13. C dicit, ꝙ diffinitio infiniti ẽ q̃tum nõ terminatũ, q̃tũ igitur eſt genus infiniti. Sed hic dubitatur, quia ſecundum Phyloſophũ Dubium. infinitũ non eſt ens, ſed q̃titas eſt ens, & ens non eſt genus nõ entis, ergo quãtitas nõ eſt genus infiniti. Dicẽdũ, ꝙ infinitum eſt duplex, vt patet ꝑ Phyloſophũ. 6. huius, ſ. infinitũ ẽm diuiſionẽ, & infinitũ ẽm extrema, ſ. illud, qđ caret terminis. Dico Phyl. 6. phyſ. t. cap. 18. Reſpõſio. igit̃, ꝙ q̃titas eſt genus infiniti ẽm diuiſionẽ, & tale infinitum eſt ens, ſed ſi loquamur de infinito ẽm extrema, ſic uel poſſumus loq de infinito ꝑmanẽte, uel de infinito ſucceſſiuo. Primo modo infinitũ nõ nõ ens, & q̃titas nõ eſt genus talis infiniti ẽm ueritatẽ, ſed ſolũ ẽm exiſtimationẽ, ſed ſi loquamur de infinito ſucceſſiuo, ſic q̃titas bñ eſt genus infiniti, qa totũ eſt tp̃s infinitũ ẽm opinionẽ Phyloſophi, & q̃titas eſt genus totius temporis, & ſic dico, ꝙ q̃titas eſt genus infiniti exiſtentis ẽm ueritatẽ, & eſt genus infiniti nõ entis ẽm exiſtimationẽ, & nõ ẽm ueritatẽ. Ex dictis Phyloſophi, & Cõmẽ. hic apparẽt tria q̃ cõtradicũt his Modernis. Primũ eſt, q̃titati ꝑ ſe cõuenit hẽre ſinẽ, vel carere ſine cũ tã rõ finiti q̃ infiniti, ſi infinitũ ponatur cõpetat q̃titati, & cũ finis ſit aliud ab eo cuius eſt finis, ſequitur, ꝙ quantitas finit̃, & terminat̃ ꝑ aliud a ſeipſa, cuius contrarium dicunt Moderni. Nã dicunt, ꝙ pũctus, qui cõiter D ponitur terminus lineę, nõ eſt alia res a linea, nec linea ẽ alia res a ſupficie, nec ſupficies eſt alia res a corpore, ſed quodlibet q̃tum ſeipſo formaliter finitur, & terminatur: nec reqrit̃ aliud terminans ab ipſa re q̃ terminat̃. Scd̃m eſt, ꝙ q̃titas eſt res alia a ſubſtãtia. Et tertiũ eſt, ꝙ q̃titas ꝑ ſe habet partes. De Opinio aliquorũ ꝙ pũctus non eſt alia res a linea &c. primo, ſ. ꝙ punctus uel linea, aut ſupficies nõ ſit alia res a corpore, ꝓbatur multipliciter. Primo: qa ſi eẽt alia res, aut eſſet Primum argum. ſubſtãtia, uel accidẽs: nõ ſubſtãtia, ut oẽs cõcedũt, nec ẽt accidẽs: qa oẽ accidens hẽt aliqđ ſubiectum, ſibi adęquatũ: ſic, ꝙ illud accidens ꝑficit totũ ſubiectũ, qđ ſibi adęquat̃, ſed pũctus nõ hẽt ſubiectũ ſibi adæquatũ: qa pũctus eſt indiuiſibilis non hñs finem, & ſic nõ poteſt ꝑficere adęquate ſubiectum diuiſibile, cũ non poſſit ſecundũ ſe totũ eẽ ſimul in diuerſis partibus illius ſubiecti. Nec põt punctus eſſe in ſubiecto indiuiſibili tã q̃ in ſubiecto adęquato, qa tũc oporteret ponere in cõtinuo infinitas ſubſtãtias indiuiſibiles: ſicut ponũt infinita pũcta ĩ cõtinuo, qđ ẽ abſurdũ. Eodẽ mõ, nec linea, nec ſupficies pñt hẽre ſubiectum adęquatũ, qa cũ lineæ hẽat lõgitudinẽ ſine latitu-

dine,

dine, ut communiter ponitur, ſequitur, ꝙ eſſet aliqua ſubſtantia longa, quę non eſſet lata, ꝙ eſt impoſſibile. Et eodē modo ar. de ſuperficie, quia cum ſuperficies non habeat profunditatem, ut communiter ponitur, ſeqbitur, ꝙ eſſet aliqua ſubſtantia longa, & lata, quę non hēret profunditatem, ꝙ eſt impoſſibile, quia talis ſubſtantia nec poſſet poni corporea nec incorporea. In hoc igitur conſiſtit tota iſta ratio. ſ. ꝙ quia nō pt poni aliqua ſubſtantia ſimpliciter indiuiſibilis in ipſo continuo, nec ēt pōt poni in ipſo continuo aliqua ſubſtantia quin ſit corporea habens tres dimenſiones: ideo non pt poni aliqđ accidēs in cōtinuo ſimpliciter indiuiſibile carēs longitudine, latitudine, & profunditate, quia omne accidens habet ſubiectum adequatū ſibi, ergo, &c. Iſta ratio cōfirmatur ſpecialiter arguendo de puncto, & hoc ſic. Si pūctus eſſet ens poſitiuū cum non ſit ſubſtantia, oportet, ꝙ ſit accidēs, & per conſequēs eſſet q̄titas, vel qualitas, & ſic de alijs, ſed non poteſt poni qualitas, nec relatio, & ſic de alijs a quātitate, ergo ſi pūctus eſt accidens, oportet, ꝙ ſit q̄titas, ſed hoc non pōt poni, quia omnis quātitas hēt partes, ergo, &c. Sc̄da ratio, impoſſibile eſt, ꝙ ſint infinitę res in actu ſecundum ſe totas diſtinctę, quarum nulla ſit pars alterius, nec ex illis fiat unum, ſed ſi punctus eſſet res diſtincta a linea, & a corpore, eſſent infinita pūcta in actu, ſicut communiter ponitur, & nullus pūctus eſſet pars alterius nec ex punctis conſtitueretur aliqđ unum, ergo, &c. Tertio ſic per ſolā diuiſionem continui non cauſatur aliqua res poſitiua abſoluta, ſed ſi punctus eſſet res diſtincta a corpore, ſuperficie, & linea, ſequeretur, ꝙ per ſolam diuiſionem cauſaretur aliqua res poſitiua abſoluta: probatur, q̄a diuidatur continuū & quæro de punctis terminantibus, aut prius fuerunt, uel nō: ſi fuerūt certū eſt, ꝙ non diſtabant ſitu, & ſic punctus fuit immediatus puncto, ſi uero nunc ſunt, & non fuerunt prius, igitur per ſolā diuiſionē continui cauſatur noua res abſoluta, ꝙ eſt falſum. Hoc idem ar. ex parte unionis ſic, per ſolam unionem partium aquę, uel alterius entis partes prius ſeparatę ꝑ orant a continuo non generatur aliqua res noua poſitiua abſoluta, nec corrumpitur. Sed ſi pūctus eſſet talis res indiuiſibilis neceſſario quandocūque tales partes unirētur, gñarentur & corrūperentur infinitę res nouę, quia infinita puncta continuātia gñarentur. Et prius terminantia corrūperentur. Idem probatur per rōnes Theologicas, & primo ſic. Omnem rē abſolutā, & diſtinctam ſecundum ſe totam ab alia re abſoluta pt Deus creare ſine alio, igitur ſi punctus eſſet res diſtincta abſoluta a linea poſſet Deus facere lineam ſine puncto, & tūc q̄ro utrū illa linea eſſet finita, vel non, ſi finita, & per poſitum in ea non eſt punctus, igitur linea pōt terminari ſine puncto, igitur punctus nō ponitur, ut ſit terminus lineę, ſi uero detur, ꝙ illa linea carens punctis, non ſit finita, igitur eſt infinita, ꝙ eſt falſum, qm̄ linea non eſt maior ex hoc, quia ab ea auferetur punctus, non igitur oportet ponere punctū, ut ſit terminus lineæ. Eodem modo ꝓbatur, ꝙ nō oportet ponere punctum, ut cōtinuet lineam, quia Deus pt auferre a linea oīa puncta, quibus ablatis q̄ro utrum illa linea ſit continua, uel non: ſi ſic, fruſtra ponitur punctus, ut cōtinuet lineā, ſi uero non, q̄ro nu aliqua pars ei9 ſit cōtinua uel nulla, ſi aliqua pars ē cōtinua, & in nulla parte eſt pūctus: ꝑ poſitum, ſequitur idem quod prius, videlicet, ꝙ continuatio lineę non eſt punctus, nec per pūctum: ſi uero det, ꝙ nulla pars illius eſt continua, ſequitur, ꝙ aliqua erit linea, q̄ nō cōponit ex cōtinuis, ꝙ eſt impoſſibile. Et cōfirmatur, quia q̄ro aut illa linea, q̄ eſt ſine punctis eſt cōtinua vel diſcreta, ſi continua, & ſine pūcto, habetur ꝓpoſitum, ſi uero diſcreta, ergo q̄libet pars eſt diuiſa ab alia, & cōſequens illa linea eſſet actu diuiſa in infinitum, ꝙ eſt impoſſibile. Vñ iſta ratio uidetur ꝓbare, ꝙ linea eſt ſufficiēter continua, & infinita per naturā ſuā ſine alia re ſibi addita. Item Philoſophus primo hu9 dicit, ꝙ q̄titas per ſe eſt finita uel infinita, ergo ſine omni alia re ſibi addita eſt finita, uel infinita. Vnde propter iſtas rationes dicunt iſti, ꝙ nihil eſt ſimpliciter indiuiſibile in rebus per carētiam oīum partium realiter diſtinctarū præter ſubſtantias ſeparatas a materia, & ꝑter aīam intellectiuam, & ſua accidētia. Vñ dicūt, ꝙ punctus nō eſt aliqua res indiuiſibilis poſitiua, & abſoluta diſtincta a linea, & ab omni quantitate, nec linea eſt res diſtincta poſitiua a ſuperficie, nec ſuperficies a corpore, nec oportet hęc diſtincta ponere, ut ſint termini quantitatis, quia quælibet res diuiſibilis ſeipſa formaliter eſt finita, & terminata, & continua ſine omni alia re ſibi addita. Et ſi quæratur quid ſit punctus, dicunt, quod punctus eſt quantitas tantæ, uel tantę longitudinis, vel quod punctus eſt quantitas, uel linea non ulterius protenſa, ſed iſta opinio plenius perſcrutabitur in 6. huius. Attamen nunc eidem aliqualiter obuiando arguo contra eam, & ſoluo rationes in contrarium. Probo igitur primu, ꝙ in rebus eſt aliquid habēs latitudinem, indiuiſibile tamen ſecundum profunditatem, & aliquid habens longitudinem, indiuiſibile tamē ſecundum latitudinem, & aliquid ſimpliciter indiuiſibile carēs omni diuiſione quantitatiua ut punctus. Probo igitur, quod eſt aliquid habens latitudinem indiuiſibilem ſecundum profunditatem, & arguo ſic. Omnis terminus ulterius eſt indiuiſibilis ex ea parte, qua terminat, ſed profunditas ſiue corporeitas habet terminum ultimum, aliter eſſet infinita, ergo terminus corporeitatis uel profunditatis eſt indiuiſibilis ſecundum ꝓfunditatem: ſed certum eſt, quod terminus profunditatis habet latitudinem, quia profunditas eſt lata, ergo in rebus eſt aliquid habens latitudinem ſine profunditate: maiorē ꝓbo, quia ſi ultimus terminus ex ea parte, qua terminat eſſet diuiſibilis, cum omne diuiſibile finitum habeat terminum, ſequeret, ꝙ ultimus terminus ex ea parte, qua eſſet ultimus terminus haberet terminum ulteriorem, & ſic non eſſet ultimus terminus, minor autem patet de ſe. Huic rationi forte dicerent iſti, quod corporeitas non habet terminum niſi ſeipſam, quia ex ſeipſa formaliter terminatur, & finitur. Vel forte dicerent, ꝙ quęlibet pars ultra quam non protenditur corpus, eſt ultimus terminus corporis. Sed contra, ex quo corpus eſt magnitudo finita, & omnem magnitudinem finitam contingit pertranſire, poſſibile eſt, ꝙ aliquid quod eſt mobile pertranſeat aliquam talem magnitudinem pręciſe ſic, ꝙ maiorem nō pertranſeat, & cum peruenerit ad extremum magnitudinis quieſcat, & ſit magnitudo a, & mobile b, tunc b, moueatur ſuper a, ipſum pertranſeundo, & quæro, utrum dum b, moueatur continue uel eſt in ultimo termino magnitudinis, uel non: ſi detur, quod ſic, tunc mobile ſemper dum mouetur ſuper magnitudinē eſt in extremo magnitudinis, & ſic b, prius deuenit ad extremum magnitudinis, quam ad medium magnitudinis, quod eſt abſurdum, & etiam quia per poſitum b, debet præciſe pertranſire magnitudinem a, ergo cum b, eſt peruentum ad ultimum terminum ipſius a, debet quieſcere, & ſic ſimul quieſcet, & mouebitur, quod eſt abſurdum. Si uero detur, ꝙ b, non ſemper dum mouetur ſit in ultimo termino ſeu extremo magnitudinis a, cum b, ſemper dum mouetur eſt ſuper magnitudinem a, & ſuper aliquam partem ipſius a, ultra quam non protenditur ex illa parte, uerſus quam b, mouetur: ſequitur, ꝙ nec a, nec aliqua pars ipſius a, eſt ſecundum ſe totam ultimus terminus ipſius a. Confirmatur hæc ratio, quia nulla pars ipſius a, eſt ſecundum ſe totam terminus ipſius a, quia quacunque parte data, aliqua pars ipſius non eſt terminus, quia a, protenditur ultra aliquam partem cuiuſcunque partis datæ, & tunc arguo ſic, ultimus terminus ſimpliciter, & totaliter ſecundum ſe totum eſt terminus, ſed nec a, nec aliqua pars ipſius a, eſt ultimus terminus ipſius a, ergo, &c. Tertio arguitur ad eādem concluſionē ſic. Figura corporis finiti eſt lata, & non profunda, ergo in rerū natura eſt aliquid latum carens profunditate. Probo antecedens, quia poſſibile eſt, ꝙ aliquod corpus manens idem ſecundum quālibet partem ſuam, ſic, ꝙ nulla pars eius deperdatur, nec aliqua pars noua addatur, transferatur de una figura in aliam, utputa de rotunditate ad figuram triangularem, tunc certum eſt per poſitum, ꝙ ibi non eſt aliqua profunditas, uel corporeitas noua, ergo illud quod ſecundum ſe totum eſt nouum caret profunditate, & tamen habet latitudinem, ut ſatis manifeſtū eſt, ergo, &c. Huic forte dicerent iſti, ꝙ figura nihil eſt in re niſi ipſum corpus figuratum. Vnde cum dicimus corpus transferri a figura in figuram nihil nouum, & abſolutum, & permanens acquiritur, ergo, &c. Sed illud eſt irrationabiliter dictum, q̄a certum eſt, ꝙ idē corpus numero manēs idē numero, & ſpecie eſt, nunc figurę rotūdę, & poſtea alterius figurę differētis ſecundū ſpem. ſ. figuræ quadratæ, uel triangularis, figura igitur, eſt alia ſpē, & tamen idem eſt corpus numero, & ſpē, ergo figura eſt alia res a corpore figurato. Item ſecundum illud artifices operantes transfigurando nihil facerent, quia nihil eſt nouū per operationē eorū niſi figura, ſed per te figura nō eſt noua, ergo huiuſmodi artifices fruſtra laborarēt, q̄a ad nullum finem intentum deuenirent. Tertio ad eandem concluſionem arguitur ſic, illud quod uidetur oculo corporali, eſt aliquid in re, ſed oculo corporali uidetur aliquid latum carens profunditate, ergo aliquid tale eſt in re, maior patet de ſe, minorem probo ſic, cum oculus uidet corpus ſolidum carens diaphaneitate aliquid eſt ibi, quod ſecundum ſe totum uidetur, ſic quod quælibet pars eius uidetur ſecundum ſe totam, ſed nec corpus, nec pars corporis, uidetur ſecundum ſe totum ſic, quod quælibet eius pars uideatur, quia tunc aliquid interius ſcīn profunditatem uideretur, quod eſt falſum.

Margin notes (in order down the page):

A

Cōfirmatio primæ rationis.

B

Cōfirmatio eiuſdem.

Probatur idem per rationes theologicas.

C

D

Te. cō. 19. & lib. prędi. te. 9. 30. & lib. ſex. prin. le. p. 15.

Opinio hu9 Cō.

Prima rō ꝙ ſit aliquid habens latitudinem.

Rñſiones q̄ poſſent dari a cōtra tenentibus.

Secunda ratio.

Confirmatio ſecundæ rōnis.

Tertia ratio.

Reſpōſio aduerſa.

ſum, quia illud corpus per poſitum undique caret diaphaneitate, ergo illud, quod ſecundum ſe totum uidetur caret profunditate, & tamen habet latitudinem, aliter non uideretur, ergo in re eſt aliquid habens latitudinem ſine profunditate. Si dicatur huic, ꝙ cum oculus uidet corpus ſolidum carens diaphaneitate non eſt ibi aliquid ſecundum ſe totum uiſum, ita, ꝙ quælibet pars eius uideatur. Sed contra, in omni motu eſt dare primum mouens diſtinguendo primum contra ſecundam partem, ut patet quinto, & ſeptimo huius, & etiam patet per rationem, quia ſi ſit aliquod mouens aut mouet ſecundū ſe totum, & tunc eſt primum mouens diſtinguendo primum contra ſecundam partem, aut mouet ſecundum partem tantum, & tunc quærendum eſt de illa parte, aut mouet ſicut prius ſecundum ſe totum, & tunc eſt primum mouens, aut mouet ſecundum partem, & tunc quærendum eſt de illa parte ſicut prius, & ſic uel procedetur in infinitum in mouentibus eſſentialiter ordinatis, uel oportebit dare primum mouens, & loquor de mouente permanente, cuius omnes partes ſunt ſimul. Et tunc arguo ſic, uiſibile mouet uiſum, & uiſus mouetur a uiſibili, igitur in illa motione eſt dare primum mouens quod ſecundum ſe totum mouet uiſum, & per conſequens ſecundū ſe totum uidetur. Probato igitur, ꝙ in re eſt aliquid habēs latitudinem ſine profunditate. Probo, ꝙ in re eſt aliquid habēs longitudinem ſine latitudine, & hoc probatur ſic, ultimus terminus latitudinis caret latitudine, quia ſi haberet latitudinem, cum nō habeat latitudinem infinitam, terminaretur ex parte latitudinis, & ſic non eſſet ultimus terminus ex ea parte qua terminaret. Vnde ſicut probatum eſt prius ultimus terminus ex ea parte, qua terminat eſt indiuiſibilis, illud igit̄, ꝙ eſt ultimus terminus latitudinis eſt indiuiſibile ſecundum latitudinem, & tamen certum eſt, ꝙ habet longitudinem, ergo in re eſt aliquid habens longitudinem ſine latitudine. Item tres ſunt dimenſiones diſtinctæ, ut patet primo cæ. & mun. ſed una eſt dimenſio, quæ eſt profunditas, igitur erunt duę aliæ dimenſiones carentes profunditate, uel talem non includentes profunditatem, quæ non ſunt niſi latitudo, & longitudo, ſed ſi longitudo eſt lata, uel latitudo profunda, non eſſet niſi una dimēſio, uideſicet ꝓfunditas. Et hæc ratio ꝓbat tā de ſuperficie, q̄ de linea, ſ. ꝙ ſuperficies caret profunditate, & linea latitudine. Tertio autem probo, ꝙ in re eſt aliquid ſimpliciter indiuiſibile quod eſt terminus continui, ita, ꝙ punctus eſt aliquid in re ſimpliciter indiuiſibile, & ꝙ inſtans eſt aliquid in re ſimpliciter indiuiſibile, & ꝙ punctus ſit aliquid in re ſimpliciter indiuiſibile, probo, quia illud quod eſt in re carens longitudine eſt ſimpliciter indiuiſibile, quoniam omne terminatum habet longitudinem, ſed punctus caret longitudine, ergo maior patet, minor uero probatur, quia punctus eſt ultimus terminus longitudinis: igitur punctus caret longitudine, conſequentia patet, quia ultimus terminus ex parte, qua terminat eſt indiuiſibilis. Vnde quia ſuperficies terminat corpus, uel profunditatem, ideo ſuperficies caret ꝓfunditate, & quia linea terminat ſuperficiem ſine latitudine, ideo linea caret latitudine, & quia punctus terminat longitudinem: ideo punctus caret longitudine, & hæc eſt ratio Phyloſophorū ꝓp q̄ ponūt huiuſmodi indiuiſibilia. Secūdo ꝓbo eādem cōcluſionē ſic. Illud ſecundum qđ ſphera tangit planum eſt aliquid in re, quia ſi eſſet nihil ſecundum illud non eſſet aliquis tactus, ſed ſphera tangens planum tangit planū ſecundum punctum indiuiſibile omnino, ut probatur in geometria, igitur in re eſt aliquid ſimpliciter indiuiſibile, maior eſt manifeſta, & minor eſt demonſtrata in geometria, patet etiam eadem minor de ſe, quia illa ſecundum quæ aliqua ſe tangunt ſunt ſimul adequatæ, & per conſequens ſunt eiuſdem figuræ, ergo ſi ſphera tangeret planum ſecundum aliqđ diuiſibile, ſequeretur, ꝙ illa indiuiſibilia ſpheræ, & plani ſecundum quæ ſe tangerent eſſent eiuſdem figuræ planæ, & ſic aliqua portio circuli eſſet plana, & ſic ſequitur, ꝙ idem eſſet figurę planæ, & figurę circularis, quod eſt impoſſibile. Tertio arguitur ad idem ſic. Illud quod eſt centrum circuli eſt aliquid in re, punctus ſimpliciter indiuiſibilis eſt centrū circuli, ergo maior patet, quia centrum eſt de ratione circuli cadens in eius diffinitione, non ens autem non cadit in diffinitione entis permanentis, nec eſt de ratione eius, minor uero patet, quia centrū circuli eſt a quo oēs lineæ rectę exeūtes ad circūferētiā ſunt ęquales, ſed hmi eſt pūctus indiuiſibilis, nec ſi poni aliud niſi ponat̄ corpus ſphęricū, & tūc q̄rendū eſt de ſuo cētro, aut eſt ſimplex, & habetur ꝓpoſitum, aut eſt diuiſibile, & q̄rendū eſt de ſuo cētro ſicut prius, & ſic procedetur in infinitū, & ꝑ cōſequēs hō non poſſet certificari de aliquo corpore, utrū ſit figura circularis, uel non: quia non certificatur

Quia in re, eſt aliquid hñs lectio ſine latitudine.

Prima ratio.

Quia in re eſt aliquid ſimpliciter indiui.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

A de aliquo quod eſt circularis figuræ niſi per hoc, quia omnes lineæ rectę exeuntes a ſuo centro ad circumferentiam ſunt æquales, quoniam hæc eſt eius diffinitio per quam cognoſcitur, ſed per hoc non poteſt cognoſci, niſi ponendo centrum indiuiſibile, quia ponendo centrum diuiſibile oportebit quod illud ſit ſphæricū, & quod cognoſcatur eſſe ſphæricum, & hoc cognoſci non poteſt, niſi per ſuum centrum, & ſi illud ſit diuiſibile; oportet ꝙ ſit ſphęricum quod cognoſci non pōt niſi per ſuum centrū, & eadem ratio erit de illo, & ſic niſi ponatur cētrū indiuiſibile non pōt cognoſci de aliquo corpore, utrū ſit ſphæricum uel non, & hęc eſt intentio Phyloſophi. 7. ethi. dicētis, ꝙ quia centrū eſt diuiſibile, ideo attingere centrū eſt difficile, ſed recedere a centro eſt facile. Quarto probo ꝙ inſtans eſt aliquid in re ſimpliciter indiuiſibile, & hoc ſic. Omnis contradictio habet referri ad eandem menſuram, ut patet per diffinitionem contradictionis, ſed pro quacunq; menſura diuiſibili non repugnat contradictoria eſſe ſimul uera, quia unū contradictoriorum poteſt eſſe uerum in alia parte mēſuræ diuiſibilis, & aliud contradictoriorum poteſt eſſe uerū pro una parte illius menſuræ diuiſibilis, immo ita eſt ꝙ pro omni tēpore quantumcunq; paruo, uel pro omni menſura diuiſibili B ſucceſſiue ſunt aliqua contradictoria uera. ſ. unum in una parte illius menſurę, & aliud in alia parte, ergo cum repugnet cōtradictorijs ꝙ ſint ſimul uera pro aliqua una menſura, oportet ꝙ hoc repugnet eis pro menſura indiuiſibili ſimpliciter, ſed huiuſmodi eſt inſtans, igitur inſtans eſt aliquid in re ſimpliciter indiuiſibile. Hęc ratio confirmatur ſic, hæc propoſito eſt uera, uidelicet, qñcunq; unum contradictoriū eſt uerū, tunc reliquum nō eſt uerum, & tunc quæro utrū hic ſiat diſtributio pro mēſura indiuiſibili, uel pro menſura diuiſibili, ſi per mēſura indiuiſibili hr̄ propoſitum. ſ. ꝙ talis menſura eſt, & illa non eſt niſi inſtans, ſi uero dicitur ꝙ fit diſtributio ſolum pro mēſura diuiſibili, tunc erit hęc falſa. ſ. qñcunq; &c. quia qñcunq; pro menſura diuiſibili unum contradictorium eſt uerum, pro tunc non repugnat reliquo ꝙ ſit uerum, immo pro quacunq; menſura diuiſibili unum eſt uerum, pro eadem menſura reliquum poteſt eſſe uerum. Secundo probo eandem concluſionē ſic. Omne ꝙ qñq; fuit, & qñq; nō eſt habuit eſſe in aliqua mēſura ſibi adæquata, ita ꝙ non ante illā mēſurā nec poſt ipſam, ſed multæ ſunt res habentes eſſe ſubito ſic ꝙ non permanēt per aliquod tempus totum, cuiuſmodi ſunt radii ſolis in me- C dio aeris, & inceſſus luminis, & huiuſmodi. Non enim manet idem radius numero per aliquod tempus totum, quia radius ſit continue in alia, & alia parte aeris quieſcentis, & accidens manens idem numero non mouetur quieſcente ſubiecto, igit̄ radius habet menſuram adęquatam, ſed huiuſmodi non eſt tempus, cum non duret per tempus, ergo erit inſtans, uel aliqua menſura indiuiſibilis ſm̄ durationem quæ non poteſt eſſe niſi inſtans, ſed quod eſt menſura rei exiſtentis eſt in re exiſtens, ergo inſtans eſt in re aliquid ſimpliciter indiuiſibile. Sed forte huic dicerent iſti quod inſtans non eſt menſura in qua res eſt, nec eſt uerum de uirtute ſermonis ꝙ generatio ſubita ſit in inſtanti, uel ꝙ radius eſt in inſtanti ſicut una res in alia, ſed dicitur eſſe aliquid in inſtāti, quia una eius pars poſt aliā non generatur, nec eſt ante aliam. Sed illud nihil eſt, quia oē quod eſt, aliqñ eſt, & omne quod fuit, aliqñ fuit. Iſtæ igitur radiue præteritus aliquando fuit, ſed aliqñ eſt aduerbium, & ſecundum grammaticos aduerbium equipollet prępoſitioni cū ſuo caſuali, ſicut eſſe hic equipollet ei, ꝙ eſt eſſe in hoc loco, & eodem modo eſſe, uel fuiſſe in tali inſtanti, uel in tali tempore. Vnde eſſe nunc eſt eſſe in hoc inſtanti præciſe, ergo ra- D dius qui eſt nunc pręciſe eſt in hoc inſtanti pręciſe. Similiter ſiue ponatur ꝙ radius eſt in inſtanti, ſiue non, ſemper oportet ponere ꝙ eſt aliqua menſura adæquata ſui eſſe, quia aliter nō contingeret ſoluere iſtam q̄onem quę quęrit quandiu iſte radius fuit, uel qñ iſtę radius fuit. Ad probandum iſtas quatuor concluſiones ſunt auctoritates innumerabiles, ſed quia iſti nullam auctoritatem admittunt niſi propriam, ſufficiāt ad pñs iſtę rationes. Ad rationes uero in contrarium. Ad primam qñ dicitur ꝙ omne accidens habet ſubiectum ſibi adæquatum, dico ꝙ illa propoſitio eſt falſiſſima, immo nullum accidens ꝙ eſt terminus alterius accidentis habet ſubiectum ſibi adæquatū, quia omne accidens ꝙ eſt terminus eſt in eodem ſubiecto in quo eſt illud cuius eſt terminus, & quia terminus non adęquatur cuius eſt terminus: ideo terminus nō adæquatur ſuo ſubiecto. Vnde illa propoſitio eſt uniuerſaliter falſa, uidelicet. Omne accidēs hēt ſubiectū ſibi adęquatū, loquendo de accidēte ꝙ eſt ultimus terminus alterius accidentis. Ad confirmationē uero qñ dicitur ꝙ ſi punctus eſt, uel eſt ſubſtātia, uel accidens, dicitur ꝙ eſt accidēs. Et qñ dicitur ſi eſt accidens

Phyloſ. 7. ethi. le. cap. 6.

Quod inſtans in aliquid in re ſim. di.

Confirmat.

Secundo ad idem.

Reſpōſio quæ dari poſſet.

Obuiatio huius rationis.

Rñſio ad primā rationē in contrariū

Reſpōſio ad confir.

aut

aut eſt quantitas uel qualitas &c. Dico quod non ſequitur, quia eſt fallacia conſequentis, nec eſt uerum quod omne accidens eſt quantitas uel qualitas &c. Sed bene ſequitur quod eſt quantitas uel qualitas, uel aliquid quantitatis, uel qualitatis. Vnde quamuis punctus non ſit quantitas, uel qualitas &c. Eſt tamen aliquid intrinſecum quantitati, quia eſt terminus intrinſecus quantitatis. Et iſta reſponſio probatur, quia eodem modo quo accidens diuiditur in ix. prædicamenta, eodem modo ens diuiditur in ſubſtantiam, & accidens, ſed accipiendo ſubſtantiam, prout eſt genus generaliſſimum, ſic illa eſt falſa. Omne ens eſt ſubſtantia uel accidens, quia principiũ ſubſtantiæ, ut materia prima uel forma ſubſtantialis, nec eſt ſubſtantia accipiendo ſubſtantiam ut eſt genus, nec accidens, quoniam ſubſtantia quę eſt genus generaliſſimum non prædicatur in recto de materia & forma, quia nulla ſpecies ſubſtãtię prędicatur in recto de materia & forma, ſed de quocunque prædicatur genus de eodem prædicatur aliqua ſpecies generis, ut patet diuidendo genus in ſpecies, & ſic deſcendendo ad ſpecies ſpecialiſſimas, ſed bene ſubſtantia quæ eſt genus, prædicatur in obliquo de materia & forma, quia materia & forma ſunt ipſius ſubſtantię, quia ſunt principia intrinſeca eius, & eodem modo quantitas prædicatur de pũcto in obliquo, quoniam punctus eſt aliquid quantitatis, quia eſt finis, uel terminus eius intrinſecus.

Rñſio ad ſecundã rationẽ.

Ad ſecundam rationẽ quando dicitur, quod impoſſibile eſt quod ſint infinitæ res in actu &c. Dico quod impoſſibile eſt quod ſint infinitæ res in actu per ſe, & ſeorſum exiſtentes, tamen non eſt inconueniẽs quod ſint infinitę in actu actualitate præſentiæ, inexiſtentes tamen alteri rei cuiuſmodi ſunt principia terminantia, uel continuantia, & ſic de punctis, ideo &c.

Rñſio ad tertiã rationem.

Ad tertiam rationem quando dicitur quod per ſolam diuiſionem continui nõ cauſatur aliqua res poſitiua noua, quæ prius non fuit, dicendum quod hoc eſt falſum, immo per ſolam continui diuiſionem cauſantur nouæ res, ſcilicet, noui termini partium adinuicem diuerſarum, & ideo aſſumptum eſt manifeſte falſum. Et eodem modo, dico quod per unionem omnium partium alicuius, cuius partes quæ prius erant ſeparatæ poſſunt continuari, generatur noua res abſoluta, quia nouus punctus continuans, & etiam corrumpuntur puncta prius terminantia & infinita puncta generantur, & infinita corrumpuntur, nec hoc eſt inconueniens, ſed magis neceſſarium.

Ad rõnes theologi.

Ad rationes uero theologicas. Ad primam dicitur quod illud principium eſt falſiſſimum, & contradictionem includens, ſcilicet, ꝙ Deus poſſit omnem rem abſolutam diſtinctam ab alia re abſoluta facere ſine ea, ſic intelligendo quod faciat eam ſine omni tali re, quoniam non poteſt Deus facere ſubſtantiam corporeã ſine omni quantitate, nec quantitatem ſine omni figura, nec albedinem ſine omni gradu albedinis, & ſic de aliis infinitis. Et ita dico quod Deus non poteſt facere lineam ſine omni puncto ad quem eſt terminatio lineę quamuis poſſit facere lineam ſine hoc pũcto terminatiuo, & ſine illo diuiſim.

Ad ſecundam rationem.

Et eodem modo dico ad aliam rationem theologicam, ſcilicet, ꝙ Deus non poteſt facere lineam, ſine puncto continuatiuo, quãuis poſſit facere lineam ſine iſto puncto, & ſine illo diuiſim, non tamen poteſt facere ſine illis coniunctim, quod patet, quia punctus cadit in diffinitione lineæ, & prædicatur de linea primo modo per ſe, & hoc in obliquo, ut patet per Linconienſem primo Poſt. & Deus non poteſt auferre ab aliquo illud quod prædicatur de ipſo in primo modo dicendi per ſe.

Ratio cõtra prædictã rñſionem.

Sed contra hoc arguunt aliqui ſic. Illud quod natura poteſt facere diuiſim. Deus poteſt facere coniunctim & ſimul: ſed natura poteſt facere hanc lineam ſine hoc puncto terminatiuo: & ſine illo: & ſic de ſingulis diuiſim, ergo Deus poteſt facere hanc lineam ſine omni puncto coniunctim. Ita quod linea aliquando ſit ſine omni puncto terminatiuo: & tunc arguitur ſicut prius: aut illa linea eſt finita aut infinita: & patet deductio.

Solutio dictæ rationis.

Ad hoc dicendum eſt, quod aſſumptum eſt falſum, ſcilicet, quod omne illud quod natura poteſt facere ſine aliquibus, & diuiſim. Deus poteſt facere illud ſine omnibus illis coniunctim: ita quod ſit ſine quolibet illorum: quoniam natura poteſt facere illam eſſe ueram, ſcilicet, alterum iſtorum contradictoriorum eſt uerum abſque ueritate illius contradictorii, & abſque ueritate illius: & demonſtro contradictoria quæ ſunt in poteſtate naturæ: & tamen non poteſt Deus facere, ꝙ hæc ſit uera: alterum contradictoriorum eſt uerum ſine ueritate utriuſque coniunctim.

Rñſio ultimæ rõnis.

Vnde dico quod omne illud quod agens creatum poteſt facere ſine aliquibus diuiſim: omne illud poteſt Deus facere ſine illis coniunctim niſi illud eſſe ſine illis coniunctim, claudat contradictionem: & ſic eſt in propoſito, ideo ratio nihil ualet. Ad ultimum quando dicitur, quod

A quantitas eſt per ſe finita, uel infinita: dico quod uerum eſt ſic per ſe quod ſine omni extrinſeco alterius generis: non tamen ſic per ſe ſine termino intrinſeco proprij generis, ſecundo patet ex dictis Phyloſophi hic, quod ſubſtantia, & quantitas ſunt res diſtinctæ: quia dicit Phyloſophus. Si ſubſtantia, & quantitas eſt: ſequitur quod multa ſunt, quod non eſſent niſi ſubſtantia, & quantitas eſſent multa, & per conſequens diuerſa. Item Phyloſophus dicit quod quantitati per ſe competit finitas, uel infinitas: ſed ſubſtantię qualitati, & cuilibet alteri prædicamento non competit finitas, uel infinitas niſi per accidens, ergo &c. Vnde iſti moderni dicunt, quod ſubſtantia eſt eadem res cum quantitate: quod probant per rationẽ theologicam talem. Omnem rem abſolutam priorem alia re abſoluta poteſt Deus de potentia ſua abſoluta conſeruare, & poſteriorem deſtruere non mutando rem priorem localiter, uel ſitualiter: ſi igitur hæc ſubſtantia ſit quanta: ut puta lapis: poteſt Deus de potentia ſua abſoluta conſeruare illam ſubſtantiam, & deſtruere illam rem poſteriorem quæ ponitur quantitas non mutando ſubſtantiam illius lapidis localiter, uel ſitualiter: ſed illa ſubſtantia quieſcente, quia non uidetur neceſſarium: ita quod eius oppoſitum claudat contradictionem, B ſcilicet, quod conſeruando rem priorem, & deſtruendo poſteriorem transferat priorem de loco ad locum: quo facto illa ſubſtantia occupat eundem locum quem prius, & per cõſequens eſt quanta: & tamen non per illam rem poſteriorem quę eſt deſtructa: igitur ſubſtantia de ſe eſt quanta: ſed illud quod per ſe eſt quantum, & non per aliam rem illud eſt quãtitas, ergo, ſubſtantia eſt quantitas. Illud etiam poteſt argui Phyloſophicæ ſic. Nam contingit intelligere ſubſtantiam lapidis quieſcentis in eodem loco circumſcripta per intellectum a ſubſtantia lapidis quacunque re poſteriori; ſed non contingit ſubſtantiam exiſtentem in eodem loco circumſcripta quacunque quantitate per intellectum intelligi, ergo quantitas non eſt poſterior in eſſe quam ſubſtantia; ſed ſi eſſet res diſtincta, ſequeretur, quod eſſet res poſterior in eſſe. Hoc tamen eſt contra Phyloſophum, & Commen. hic expreſſe: quoniam Phyloſophus dicit, quòd eſſe finitũ uel infinitum, nec conuenit ſubſtantiæ, nec qualitati, niſi per accidens: ſed quantitati per ſe, ſi uero quantitas eſſet ſubſtantia tũc illud quod per ſe cõpetit quãtitati ꝑ ſe cõpeteret ſubſtãtię.

Eodẽ Cõ.

Text. cõ. 15.

C Itẽ Phyloſ. dicit, ꝙ ſi ſola ſubſtantia eſt, non erit aliqua magnitudo: ſed hoc non ſequitur ſi magnitudo, & ſubſtantia eſſent idem. Item Phyloſophus dicit, quòd ſi ſubſtantia, & quãtitas ſunt: multa ſunt quæ ſunt: ſed iſtud non ſequeretur, niſi ſubſtantia, & quantitas eſſent multa.

Cõ. eod.

Item Commen. dicit, ꝙ indiuidua cæterorum prędicamentorum exiſtunt in indiuiduis ſubſtantiæ: igitur indiuiduum quantitatis exiſtit in indiuiduo ſubſtantiæ: & per conſequens ſubſtantia, & quãtitas non ſunt idem.

Cõ. eod.

Item Commen. dicit, ꝙ omnia prædicamenta alia a ſubſtantia dicuntur eſſe in ſubiecto: igitur quantitas eſt in ſubſtantia, ſicut in ſubiecto: ſed nihil eſt in ſeipſo, ſicut in ſubiecto, ergo &c. Aliæ auctoritates ſunt ad idem quaſi infinitæ.

Prima rõ.

Adhuc arguo contra iſtam opinionem per rationes: primo ſic. Si quantitas ſit ſubſtantia, aut eſt materia, aut eſt forma ſubſtantialis, aut ſubſtantia compoſita. Non materia: quia materia eſt pura potentia, & quantitas eſt actus. Nec forma ſubſtantialis: quia tunc motus ad quantitatem eſſet motus ad formam ſubſtantialem: & tunc non eſſet eadem forma ſubſtantialis in principio motus ad quantitatem & in fine, & ita non eſſet idem compoſitum in principio augmentationis & in fine, & ſic nõ eſſet idem homo primo puer & poſtea uir, D quod eſt abſurdum. Nec eſt ſubſtantia compoſita propter idem, quia tunc ſicut non manet eadem quantitas in principio augmentationis, & in fine; ita non maneret eadem ſubſtantia compoſita in principio augmentationis, & in fine, quod eſt impoſſibile.

Secunda ratio.

Item in diuerſis ſubſtantiis ſecundum ſpeciẽ eſt eadem quantitas ſecundum ſpeciem, quoniam eadem quãtitas ſecũdũ ſpeciem, eſt in uno pugillo aeris, & in uno pugillo terrę, uel in ligno, aut in panno æquali ligno. Ex hoc igitur arguo ſic. Manente eadem quantitate ſecundum ſpeciem, uariatur ſubſtantia ſecundum ſpeciem, ergo ſubſtantia, & quantitas ſunt diuerſę res. Sed ſi dicatur quod quantitas eſt alia ſecundum ſpeciem in diuerſis ſubiectis ſecundum ſpeciẽ, æqualibus tamen ſecundum quantitatem.

Tex. cõ.

Contra per Phyloſophum 5. meta. Æqualitas eſt unitas in quantitate. Vnde ęqualitas fundatur ſuper unitatem ſpecificam quantitatis ſecundum Phyloſophum, ergo omnia æqualia ſecundum quãtitatem habent unam quantitatem ſecundum ſpeciem. Secũdo probando concluſionem arguo ſic. Augmentatio eſt motus ad quantitatem, & non eſt motus ad ſubſtantiam quia ad ſub-

ſub-

ſubſtantiam non eſt motus, ut motus, ut patet quinto phyſic. ergo quantitas non eſt ſubſtantia. Itē arguitur ſic. Quantitas eſt ꝑ ſe ſenſibilis: qa ſm Phyloſophum ſecundo de aīa: dī, ꝙ magnitudo eſt ꝑ ſe ſenſibilis: ſenſibile eñ cōe eſt magnitudo: & ſenſibilia cōia ſunt ꝑ ſe ſenſibilia, & ſubſtantia non eſt ꝑ ſe ſēſibilis, ſed ꝑ accidēs, ut patet ꝑ Phyloſophū ibidē, ergo, &c. Itē rō huius opinionis nō valet, qa ſi ualeret, tūc ꝑ eādē rōnē poſſet ꝓbari ꝙ materia prima eſſet q̃titas, & forma ſubſtantialis extēſa eſſet q̃titas, & ꝙ color eēt q̃titas, qđ ſi iſti cōcedant, tunc contra eos ſequeretur, quod plura corpora eſſent ſimul adęquate, quod eſt impoſſibile, qa oē corpus habet tres dimēſiones, & multę trinę dimenſiones nō pnt eſſe ſimul niſi undique penetrarent ſe. Secundo arguo ſic. Omnis q̃titas adueniens alteri q̃titati facit totū maius q̃titatiue, ſed qualitas aduenīēs q̃titati nō facit totū maius q̃titatiue, ut patet manifeſte, igitur qualitas non eſt quantitas. Quare dicendum eſt cū Phyloſopho, quòd ſubſtantia, & quantitas ſunt res diſtinctæ. Et ad rationes in contrariū cum dicitur. Oēm rem abſolutam priorem alia re abſoluta poteſt Deus cōſeruare in eodē loco deſtruendo poſteriorē, &c. Dico ꝑ interēptionē, qa Deus non poteſt ſupplere vicē cāæ formalis, qa deus non poteſt facere album ſine albedine, nec poteſt facere hominem ſine anima, nunc uero ſubſtantia non habet partem extra partem formaliter niſi per quantitatem, & ideo Deus non poteſt conſeruare ſubſtantiam a quantitate, ſic, quòd habeat partem extra partem, deſtructa quantitate, quia hoc eſſet conſeruare effectum cauſæ formalis ſine cauſa formali, & cum ſubſtātia non occupet locum niſi per hoc, quia habet partem extra partem, ſequitur, quod Deus non poteſt conſeruare ſubſtantiam in loco deſtructa quantitate. Et eodem modo dico ad aliam rationem, quando dicitur, quod contingit intelligere ſubſtantiam quieſcentem in eodem loco illa circunſcripta per intellectum, &c. Dico per interemptionem, quia non contingit intelligere ſubſtantiam occupantem locum niſi intelligatur quantitas, & etiam locus, quæ ſunt tamen res poſteriores in eſſe. Nec eſt uerum, quòd contingat aliquem intelligere ſubſtantiam exiſtentem in loco circunſcripta re poſteriori, ideſt ipſa quantitate. Tertio patet ex dictis Phyloſophi hic, & etiam Commētatoris, quòd quantitas de ſe habet partes quantitatiuas, quoniam illud, quod de ſe eſt finitum, uel infinitum de ſe habet partes quantitatiuas, ſed quantitas eſt huiuſmodi ſm Phyloſ. & Commētatorē hic, ergo, &c. Sed, quod quantitas ſit diuiſibilis, & habeat partes, & non ſolum ſit illud quo aliquid hēt ꝑtes pt ꝓbari, & primo ſic. Qm̄ manifeſtum eſt, ꝙ partes ſubſtātiæ cōpoſitæ ſunt diuiſibiles, & quātę, vt manus, pes, brachiū, &c. Et tūc q̃ro an brachiū aut manus, uel pes, &c. hēant eādē quātitatē numero per quam extenduntur, aut aliā, & aliā. Nō eſt dare primū, qa ſic eadē quātitas numero eēt in manu, & pede, qđ eſt impoſſibile, ſi uero detur ſecundū, ſic habetur propoſitum, quia ex quantitatibus partium conſtituitur tota q̃titas, ergo tota quantitas ſubſtantiæ compoſitę habet partes, quia quantitates partiū ſunt partes quantitatis totius. Et eodem modo poſſet argui de quantitate cuiuſcunque partis. Itē indiuiſibile carens partibus non facit maius ſecundum Phyloſophum ſexto huius, ſi ergo quantitas eſt indiuiſibilis carens partibus, ſequeretur, ꝙ ꝑ quātitatem non efficeretur aliquid maius, quod eſt falſum, quia una ſubſtantia non eſt maior alia, niſi qa hēt maiorē q̃titatē, & ēt eſt certū, ꝙ per augmentū auctū ſit maius. Et ꝑ augmētationem nō acquiritur niſi quantitas, ergo quantitas efficit aliqd maius, qđ non eſſet ſi quātitas foret indiuiſibilis. Item ad illud, quod conſiſtit in indiuiſibili non eſt motus, ſed ad quantitatem eſt motus, ergo quantitas non conſiſtit in indiuiſibili, maior patet ſeptimo huius, & eius ratio poteſt eſſe iſta, quia omne quod mouetur eſt diuiſibile, ut patet ſexto huius, ſed motus extenditur ad extenſionem mobilis, quia in alia, & alia parte mobilis eſt, alia, & alia pars motus: cum igitur cuilibet parti motus exiſtenti in parte mobilis correſpondeat pars termini ad quem, quoniam cuilibet, quod mouetur acquiritur aliquis terminus motus, ſequitur, quod ſicut motus extenditur in mobili, ita terminus extenditur in mobili, & ſic patet maior, minor uero eſt manifeſta quinto huius, ubi uult Phyloſophus, quod ad quantitatem ſit motus. Item omne per ſe ſenſibile eſt diuiſibile, ſed magnitudo quæ eſt quantitas eſt ſenſibilis per ſe, ergo maior eſt demonſtrata in libro de ſenſu, & ſenſato, & minor eſt nota ſecundo de anima, ubi uult Phyloſophus, quod ſenſibilia communia, de quorum numero eſt magnitudo, ſunt ſenſibilia per ſe. Item ſi quantitas eſſet indiuiſibilis per ſe, tūc ſuppoſitiones geometrię eſſent falſę, uidelicet, quod a puncto ad punctum contingit rectam lineam ducere, ſed illud eſſet falſum, quia non contingit indiuiſibile ducere, & ſimiliter illa eſſent falſa, uidelicet, angulus rectus eſt maior acuto, quia indiuiſibile non eſt maius nec minus. Item etiam illa concluſio eſſet falſa, uidelicet triangulus habet tres angulos ęquales duobus rectis, quia triangulus eſt quantitas, & ſi quātitas eſt indiuiſibilis, & indiuiſibile non habet partes, & ita nec triangulus haberet tres angulos. Et eodem modo eſt de omnibus concluſionibus arithme. & geome. quia iſtę ſcientiæ ſunt de quantitate, & ita ſi quantitas non haberet partes tota mathematica, vel maior pars, eſſet falſa. Quare dico, quod quantitas eſt diuiſibilis habens partem extra partem, & hoc, uidelicet habere partem extra partem competit quantitati ꝑ ſe, & primo, quod patet, quia paſſio quæ eſt in multis non ſub alteruatim poſitis competit alicui primo, mediante quo ineſt alijs, ſed habere partem extra partem eſt una paſſio quæ ineſt multis, quorum nullum ponitur ſub alio, quia ineſt qualitati, & quantitati, quorum nullum eſt ſub alio, ergo iſta paſſio ineſt alicui primo, ſed non ineſt primo niſi quantitati, quia cæteris prædicamentis ſolum ineſt ſecundum accidens, ut patet per Phyloſophum, ergo, &c. Et ſi dicatur, quod habere partes primo ineſt quanto, ſed non ineſt primo quantitati. Contra, quæro quid intelligis per quantum, quia aut intelligis q̃titatem, aut intelligis ſubſtantiam quantitatis, aut totum aggregatum ex ſubiecto, & quantitate. Si intelligis primum habetur propoſitum, uidelicet, quod quantitas habet partem extra partem, nec eſt dare ſecundum, quia ſubſtantiam quantitatis non eſt diuiſibile nec habens partem extra partem niſi ꝑ accidens. Nec eſt dare tertiū qa totū aggregatū ex ſubiecto, & q̃titate non eſt unū ens ꝑ ſe, & ꝑ cōſequens non hēt aliquā unā ꝑ ſe paſſionē. Præterea. Si hēre per ſe partem extra partem ineſſet primo aggregato ex ſubiecto, & quātitate oporteret, quod ineſſet ei, uel ratione ſubiecti, uel ratione ꝑtis ſubiecti, uel ratione quantitatis, non primū, qa ſubſtantiā non hēt ꝑ ſe parte ex̄ partē, nec ratione partis ſubiecti, qa ſubſtantiā ꝑ accidens hēt partē ex̄ partē, & per conſequens pars ſubiecti, nec ratione q̃titatis, qa ſm illā poſitionem q̃titas non hēt ꝑtem ex̄ partem: Præterea. Illud, quod ſi eēt ſeparatum, & per ſe exiſtens occuparet locum habet partē extra ꝑtē, ſed q̃titas eſt huiuſmodi, ergo maior de ſe patet, & minor eſt nota quarto huius, ubi dicit Phyloſophus, ꝙ ſi eſſet corpus cubū ſeparatū, & poneretꝰ in aqua faceret tm̄ de aqua recedere q̃tum eſt corpus cubum, quod non eſſet niſi corpus cubum occuparet locum, ut dicit Commen. primo de generatione. c. de tactu, ꝙ formę mathematicę non abſtrahunt a loco ſicut ab alijs accidentibus, quia ſi eſſent ſeparatę adhuc occuparent locum. Propter igitur iſta, & multa alia uidetur mihi, quod quantitas de ſe habeat partem extra partem, & hoc uult Phyloſophus expreſſe in libro prædicamentorum. ca. de quantitate. d. quòd quantitas continua eſt illa cuius partes copulantur ad unum terminum communem, ergo quantitas continua habet partes. Item quarto huius Phyloſophus uult, quod ſi quantitas eſſet ſeparata a ſubiecto adhuc repleret locum, & faceret diſtare, ut ſi cubum foret ſeparatum, & poneretur in aquam tantum faceret diſtare de aqua quantū eſt cubum, & ideo Commen. primo de generatione uult, ꝙ ſi mathematica eſſent ſeparata adhuc replerent locum, qđ non eſſet niſi eſſent diuiſibilia. Ex his igitur auctoritatibus eſt cōcludendum, ꝙ quantitas hēt partem extra partē, ſed ex hoc ñ ſequitur, quod ſit alia diuiſibilitas quantitatis, & ſubſtantiæ, immo quātitas eſt diuiſibile, & ſubſtātia ēt eſt diuiſibile, alię ſunt partes q̃titatis, & alię ſubſtantiæ ſiue ſubiecti, & tñ ē eadē ꝑtibilitas, & diuiſibilitas q̃titatis, & ſubiecti, aliter. n. ſe q̃retur, ꝙ duæ partibilitates eēnt ſimul, ſ. duæ corporeitates. Sed contra hoc arguit ꝓbādo, ꝙ q̃titas non habet partem extra, quia ſi ſic, tunc quantitas eſſet quanta, & linea eſſet quanta, quod eſt falſum, quia idem non denominat ſeipſum, nec genus prædicatur denominatiue ſecūdum Phyloſophum in Topicis de ſua ſpecie. Dicēdum eſt igit, ꝙ denominatiuū ē illud qđ importat aliq̃ formā tanq̃ eius accidens, ut patet ꝑ Simplicium in ꝑdicamentis. Vñ quia albū eſt denominatiuū, ideo albū ſignificat albedinē tāq̃ eius accidens. Et ideo dico qđ per quantum poſſumus duo intelligere, uidelicet, uel habens partem extra partem, & ſic quantum prædicatur de quantitate, & ſic non eſt denominatiuum quantitatis, poſſumus etiam quātum intelligere habens quantitatem tanquā accidens, & iſto modo quantum eſt denominatiuum quantitatis, & ita non prædicatur de quantitate, & ideo ſi quantitas ſit diuiſibilis, ex hoc non ſequitur, quod idem prædicetur de ſe denominatiue, nec quod genus prædicetur de ſua ſpecie denominatiue.

Præterea

Marginal notes (left column): Tex.c.64. — Tex.c.15. — Tex.cō.8. — Tex.c.37. 60. 61. — Tex.c.64.

Marginal letters (right column): A — B — C — D

Marginal note (right column): Com. primo de generatione

Præterea cum moltipliciter & ipſum onum : ſicut & id quod eſt dici ſoleat : cooſiderandum eſt quonam modo Ipſum uoiuerſum unum aſſeruot eſſe. Atque unum dicitur : partim continuum ipſum : partim iodiuiſibile : partim ea quorum eadem, atque una eſt ratio : ut temetum ac oioum. Si igitur eſt contiouum ipſum unum : multa profecto eſt. Cootinuum enim in infinitum eſt diuiſibile.

Tex.cõ.16 *Amplius quoniam & ipſum unum multipliciter dicitur : quemadmodum & quod eſt : intendendum quomodo dicunt unum eſſe omne. Dicitur enim unum aut continuum aut indiuiſibile : aut quorum ratio una & eadem : quæ aliquid erat eſſe : quemadmodum uappa, & uinum.*

Tex.cõ.17 *Si quidem igitur continuum multa ſunt quod eſt : in infinitum enim diuiſibile eſt continuum.*

HÆc eſt tertia pars primę particulæ, ſecundæ partis principalis huius capituli. In qua Phyloſophus deſtruit concluſionem illorum diuidendo omnes intentiones de quibus dicitur unum quod eſt prædicatum concluſionis

Septima concl. huius libri. eorum. Et hæc eſt ſeptima concluſio huius libri, uidelicet, ꝙ ens non eſt tantum unum. Quæ concluſio probatur per diuiſionem unius ſic. Si ens eſt tantum unum, aut igitur eſt tantũ unum continuum, aut eſt tantum unum indiuiſibile, aut eſt tantum unum ſecundum diffinitionem, ſed ens nullo horũ modorum poteſt eſſe unum, ergo maior huius rationis eſt manifeſta, & minor declaratur in litera. Et primo probatur quod ens nõ eſt tñ unum unitate continuationis. Secundo

Qđ ens non ſit unum unitate cõtinuationis probatur quod ens non eſt tantum unum unitate indiuiſibilitatis, & hoc ibi. [Si enim eſt diuiſibile.] Tertio autem probatur quod ens non eſt tantum unum unitate diffinitionis, & hoc ibi. [At uero ſi ratione unum.] Adhuc in prima parte Phyloſophus facit duo, quia primo probat quod ens non eſt tantum unum unitate continuationis, ſecundo uero ibi. [Habet autem dubitationes.] Mouet & ſoluit quoddam dubium. Probat igitur primo quod ens non eſt tantum unum unitate continuationis, & hoc ſic. Si ens eſt tantum unũ unitate continuationis, tunc eſt unum continuum, & ſi eſt continuum eſt diuiſibile, quia omne continuum eſt diuiſibile in infinitum, & ita ſequitur quod multa ſunt, quod eſt contra illorum opinionem qui negant multa eſſe.

Exiſtit autem dubitatio de parte ac toto non ad ſermonem fortaſsis accommodata : ſed per ipſam cooſideranda : utrum uoum an plura ſint pars, atque totum, & quo pacto ſiot unum, uel plura, & ſi ſint plura quonammodo ſiot plura. Et de partibus non cootinuis eadem ſunt quærenda. Et ſi utraque pars & ipſum totum ſiot unum periode, atque indiuiſibile: ipſe profecto partes unum identidem eruot.

Habet autem dubitationem de parte & toto. Fortaſſis autem non ad hanc rationem, ſed ad ipſam ſecundum ſeipſam. Vtrum unum aut plura pars & totum : & quomodo unum aut plura : & ſi plura quomodo plura : & de partibus non continuis et ſi toti unum : utrumque eſt ſicut indiuiſibile : quoniam, et eadem eiſdem erunt.

SEd quia accidit in continuo, & in omni habente partes, ut eius multitudo non ſit tantum ſecundum diuerſitatẽ partium inter ſe, ſed ſecundum diuerſitatem partium a ſuo toto, ideo Phyloſophus mouet dubitationem dicẽs, utrũ partes ſint idem toti, uel eædem toti, ſiue diuerſæ a toto. Et tamen iſta quæſtio non ſit multum ad propoſitum, tamen

Octaua concl. huius libri. ſ. ꝙ partes non ſunt eędẽ toti. ſecundum ſeipſam eſt utilis & perſcrutabilis per ſe, & habet hæc quęſtio locum non ſolum in continuis, ſed etiam in cõtiguis. Deinde Phyloſophus ſoluit quæſtionem iſtam, & intendit probare quod partes non ſunt eędem toti. Et hæc eſt octaua concluſio huius libri quę probatur ſic. Si partes eſſent eędem toti, tunc totum eſſet quoddam indiuiſibile, conſequẽs

A eſt falſum, ergo & añcedens, conſequentia probatur. Si partes ſunt eędem ſuo toti, & quæcunque ſunt eadem eidem numero, illa ſunt eadem inter ſe, tunc ſequitur quod omnes partes ſunt eędem inter ſe, & per conſequens totum non habet aliquam diuerſitatem partium, ſed illud quod non habet aliquam diuerſitatem partium eſt indiuiſibile, ergo totum eſt indiuiſibile, igitur ſi partes eſſent eędem toti, ſequitur quod totum erit quoddam indiuiſibile. Vnde iſta ratio probat quod non omnes partes ſimul ſumptæ ſunt eędẽ toti, quia omnes partes ſimul ſumptę eſſent eædem inter ſe. Notandum eſt ſecundum Commentatorem quod ſermo oppoſitus illi non exprimitur propter eius famoſitatem, ſcilicet, ſermo probans ꝙ partes ſunt eędem toti. Et ratio hoc probans eſt iſta, ſecundũ Comment. Si omnis pars eſt aliud a toto, tunc omnes partes eſſent aliud a toto, ſed totum nihil aliud eſt, quam quędam aggregatio partium, ergo totũ eſt aliud a ſe, unde dicit Comment. quod hoc eſt ſophiſma cõpoſitionis, & diuiſionis: quia unaquæque partium dicitur eſſe aliud a toto, ſed omnes in ſimul non poſſunt dici eſſe aliud a toto. Sed hic dubitatur, uidelicet, utrum omnes partes ſimul ſumptæ ſint idem quod

B ipſum totum. Circa quod probo, primo quod non omnes partes ſimul ſumptæ ſint idem quod totum, ſecundo uero reſpõdebo rationibus in contrarium. Probando igitur primum, ſuppono primo quod illa non ſunt eadem quorum unum affirmatur de uno quod uere negatur de alio quæ ſuppoſitio patet per primum principium, quia idem non ſimul affirmatur, & negatur de eodem, patet etiam per Phyloſophum 7. Topi. & in prædicamentis probat Phyloſophus quod cęcum eſſe, & cęcitas non ſunt idem, quia de aliquo affirmatur cæcum eſſe, de quo uere negatur cæcitas, quo ſuppoſito arguo ſic. Aliquid affirmatur de toto quod uere negatur de partibus ſimul ſumptis, & econuerſo, ergo partes ſimul ſumptæ non ſunt idem toti, conſequentia patet ꝑ primũ principium, añcedens uero probatur, quia iſta eſt uera, compoſitum ex materia & forma eſt per ſe cauſatum ex materia, & forma. Et hęc ſimiliter eſt uera, materia & forma ſimul ſumptę non ſunt per ſe cauſatum ex materia & forma. Et iſta ſimiliter eſt uera, materia & forma ſimul ſumptæ conſtituunt totum, ideſt, compoſitum. Et hæc ſimiliter eſt uera, compoſitum non conſtituit cõpoſitum, quia idem non conſtituit ſeipſum, ergo materia &

C forma ſimul ſumptæ non ſunt ipſum compoſitum, unde poteſt fieri ratio ducens ad impoſſibile ſic, materia & forma ſimul ſumptæ conſtituunt compoſitum, ſed materia & forma ſimul ſumptæ ſunt idem quod compoſitum, ergo compoſitũ conſtituit compoſitum, & per conſequens idem erit cauſa ſuipſius, ſed concluſio eſt impoſſibilis, & maior eſt neceſſaria, igitur minor eſt impoſſibilis, ſcilicet, quod materia & forma ſimul ſumptæ ſint idem quod compoſitum. Item totum eſt aliquid, ſed materia & forma ſimul ſumptæ non ſunt aliquid, igitur partes ſimul ſumptæ non ſunt idem quod ipſum totum, maior eſt manifeſta, minor autem patet, quia ſi materia & forma ſimul ſumptæ coniunctim eſſent aliquid, aut igitur eſſent aliquid cauſatum aut incauſatũ, non ſunt aliquid incauſatum, quia tunc non eſſent ipſum totum, quia totũ eſt cauſatũ, nec ĕt ſunt cauſatũ, quia ſunt primæ cauſæ cõpoſiti, & ĕt qa ſi eſſent cãtũ, aut igitur a ſe, aut ab aliis: non a ſe, qa ſic nõ eſſent primæ cauſæ, & ĕt quia nihil cauſat ſeipſum, nec ab aliis, quia eadem quæſtio eſſet de illis aliis, & ſic procederetur in infinitum, & etiam quia primæ cauſæ non cauſantur ab aliis. Item propria paſſio hominis, nec ineſt materiæ, nec

D formæ coniunctim, nec diuiſim, & tamen primo ineſt homini, ergo materia & forma hominis ſimul ſumptę non ſunt idẽ quod homo. Secundo probatur idem ſic, ſi materia & forma ſimul ſumptæ eſſent idem quod ipſum compoſitum ſequeretur, quod tota entitas compoſiti maneret diſſolutis partibus, quoniam ponendo tantum unam formam ſubſtantialem in homine, tunc diſſolutis corpore & anima maneret tota entitas & tota eſſentia hominis, quoniam manet anima intellectiua & materia prima, & ita homine deſtructo maneret homo. Si uero dicatur contra hoc, uidelicet, quod non manet tota entitas hominis, quia non manent partes unitæ hominis. Cõtra illud arguitur ſic. Illud non ualet, quoniam in diſſolutione animę intellectiuæ a corpore nihil corrumpitur niſi unio animæ ad corpus, ſed iſta unio cum ſit relatio non eſt de eſſentia hominis, ergo tota eſſentia hominis manet, unde ex quo omnes cauſę eſſentiales intrinſecæ hominis manent diſſolutis partibus, ſi iſtæ cauſę ſint idem quod totum, ſequitur quod totum manet diſſolutis partibus: unde iſta ratio confirmatur ſic. Diſſoluta anima intellectiua a corpore: anima intellectiua & corpus ſunt illud idem quod prius erant quãdo

erant

Oppoſiti habetur 7 me. 17. & 6.c. & 1.& aia cõ.5. in ſolutione a. qu. ſed 4.phy. c.43. habetur ſimile ut hic & ĕt. 3. ce.c.8. 7.top.c.3.

erant unica, quoniam illa eadem que prius erãt unita, poſtea ſunt diuiſa, ſi igitur quando erant unita erant idem quod homo, ſequitur quod quoniam ſunt diuiſa, ſunt etiam idem ꝙ homo, ſed quando ſunt diuiſa certum eſt quod manet, ergo homo manet diuiſis, & diſſolutis partibus. Tertio uero probatur propoſitum per rationem Ariſto. & hoc ſic. Quecunque ſunt eadem eidem numero, ſunt etiam eadem inter ſe, ſi igitur omnes partes ſimul ſumptæ ſunt idem eidem toti, ille ẽt ſunt eædem inter ſe, & ſic ſequitur quod omnes partes ſimul ſumpte ſunt eędem inter ſe, ergo ſequitur, quod cõpoſitũ eſt indiuiſibile. Hæc ratio confirmatur ſic, ſi materia & forma, ſimul ſumptæ ſunt ipſum compoſitum, & ipſum compoſitum eſt unum numero, ſequitur quod materia & forma ſunt unum numero, ſed hoc eſt impoſſibile, quia ſi ſunt unũ numero non differunt, & ſic compoſitum erit indiuiſibile, quia non habet diuerſitatem in partibus. Hæc ratio confirmatur quia ſi totum uniuerſum eſt unum numero: nam iſte mũdus eſt indiuiduum unum, & unum numero, ſi igitur partes ſimul ſumptæ ſunt ipſum totum, tunc ſequitur quod omnes partes huius mundi, ſimul ſumptæ ſunt iſte mundus, & iſte mundus eſt unum numero, ergo omnes partes huius mundi eſſent unum numero, & ſic ſequitur opinio Parme. & Me. videlicet, quod omnia ſunt unum numero, & ſic Deus, & Diabolus eſſent unum numero, & etiam ſubſtantia, & accidens erunt unum numero, quia ſubſtantia, & accidens conſtituũt aliquid unum numero, & albedo, & ſortes conſtituunt ſortẽ album, & ſortes albus eſt unum numero ſi igitur ſortes, & albedo ſimul ſumpta ſint idem quod ſortes albus, ſequitur qđ ſor. & albedo ſunt idem numero, & ſic ſubſtantia, & accidens erunt idem numero, & ita illa quæ differunt genere erunt idem numero, quod eſt impoſſibile. Quarto probo propoſitum, quoniam accipiamus unum continuum, ut unam uirgã, & ſignentur in ea duæ medietates eius, tunc illæ duæ medietates eius ſunt illa uirga. Deinde aſſignentur quatuor quartæ, tunc iſtæ quatuor partes ſunt iſta uirga, & eodem modo omnes partes conſtituentes perfectæ illam uirgam ſunt illa uirga, ſi igitur omnes partes conſtituentes totum ſufficienter ſunt ipſum totum, ſequitur ꝙ duæ medietates ſunt quatuor partes, & etiam quod ſunt mille, & ſic duo eſſent mille, ꝙ eſt impoſſibile. Iuxta eandem materiam arguo ſic, nam certum eſt ꝙ iſta uirga habet partes eſſentiales, ut puta materiam & formã, & ẽt partes quantitatiuas, ut duas medietates & quatuor quartas, & ſic deinceps, ſi igit̃ partes ſunt eædem toti, tunc materia & forma illius uirgæ ſunt illa uirga, qa certum eſt quod materia & forma conſtituunt uirgam illam ſufficienter. Et ſimiliter partes quantitatiuæ illius uirgę ſunt eędem illi uirgę, & ſic ſimplicia erunt compoſita, & etiam partes eſſentiales erunt partes quantitatiuæ, quod eſt impoſſibile. Propter igitur iſta & multa alia dico quod, nec partes coniunctim, nec diuiſim ſunt eędem toti. Attamen concedendũ eſt quod partes conſtituunt totum, & negandum quod partes ſint ipſum totum, quia eo ipſo quod partes conſtituunt totum, ſequitur quod partes non ſunt ipſum totum, quia idẽ reſpectu eiuſdem non eſt conſtituens & conſtitutum. Et dico generaliter quod nulla propoſitio affirmatiua eſt uera de uirtute uocis in qua affirmatur terminus communis in numero ſingulari ſupponens pro ſuppoſitis de aliquo termino ſumpto in numero plurali, & ſupponente pro ſuppoſitis, quia terminus acceptus in numero plurali ſupponens pro ſuppoſitis ſupponit pro multis ſimul acceptis, ſic quod non uerificatur, niſi de multis ſimul acceptis, ſed terminus communis acceptus in numero ſingulari ſupponens pro ſuppoſitis accipitur pro aliquo uno numero, & ideo talis affirmatiua eſt falſa, quia denotatur quod diuerſa numero ſunt unum numero, vel ecõuerſo, & ideo iſta eſt falſa, partes ſunt totum, & hęc ſimiliter partes ſunt aliquid. Nec obſtat dictum Porphy. dicentis quod participatione ſpeciei plures homines ſunt unus homo, nec etiam illud Phyloſophi dicentis in textu, quod unum in actu eſt multa in potentia. Unde ſermones authentici ſunt intelligendi in ſenſu in quo fiunt, & non in ſenſu quem faciunt, & dictum Porphy. ſic eſt intelligendum, quod participatione ſpeciei plures homines conueniunt in natura humana. Et illud Phyloſophi quod unum in actu conſtituitur ex multis in potentia. Nec concedit Comment. illam affirmatiuam, ſcilicet, quod omnes partes inſimul ſunt idem numero toti, ſed concedit illam negatiuam, ſcilicet, quod omnes partes inſimul non ſunt aliud a toto, quę negatiua bene eſt uera, quia omnes partes inſimul nõ ſunt aliquid, ſed aliqua, & ideo, nec ſunt idem toti, nec aliud a toto, ſed qualiter intelligitur illud quod Commẽt. dicit, ſcilicet, quod illud eſt ſophiſma

A compoſitionis & diuiſionis eſt dubium. Ideo dicendum quod hęc oratio, ſcilicet, omnes partes non ſunt aliud a toto, non eſt multiplex ſecundum compoſitionem & diuiſionem, ſed magis ſecundum equiuocationem, ex eo quod ly, omnes, poteſt teneri collectiue, uel diuiſiuę, ſed hęc oratio, hæc pars, & illa, & illa, & ſic de alijs non ſunt aliud a toto & multiplex ſecundum compoſitionem, & diuiſionem, & in ſenſu compoſito eſt uera, & in ſenſu diuiſo eſt falſa. Sed nunc reſtat uidere circa hanc determinationem, uel dubitationem, quomodo & per quid totum diſtinguitur ab omnibus partibus ſimul ſumptis, quia aut ſe toto diſtinguitur ab omnibus partibus ſimul ſumptis, aut per aliquam eius partem, non eſt dare primum, quia quod ſe toto diſtinguitur ab aliquo non hẽt conuenientiam cum illo, ſi igitur totum diſtinguitur ſe toto ab omnib[us] partibus ſimul ſumptis, ſequitur quod totum nullam habet cõuenientiam cum omnibus partibus ſimul ſumptis. Nec eſt dare ꝙ totum per aliquã unam partem eius diſtinguat̃ ab oĩbus partibus ſimul ſumptis, quia nõ eſt maior rõ quare magis ꝑ unam partem diſtinguatur ꝙ̃ per aliam. Item quicquid eſt in toto eſt in omnibus partibus ſimul ſumptis, & ecõuerſo, quicquid eſt in oĩbus partibus ſimul ſumptis eſt in toto, ergo totũ

B & oẽs partes ſimul ſumptę nullo mõ diſtinguuntur. Dicendũ igitur ꝙ totũ diſtinguitur ab omnibus ſuis partibus ſimul ſumptis per unitatẽ eius, quia totum habet unitatem, & oẽs partes ſimul ſumptæ non habent unitatem, quia quæcunq; partes ponãtur, ſimul non habent maiorem unitatem quam unitas lapidis in ſacco, qa ex hoc ꝙ partes ſunt ſimul nihil eſt ibi, niſi hoc, & hoc, & ſic non eſt maior unitas ꝙ̃ unitas aceruus. Et ſi quæratur quid eſt illa unitas per quam totum diſtinguitur ab omnibus partibus ſimul ſumptis. ſ. utrum ſit ipſum totum, uel aliqua pars totius. Dicendum ꝙ illa unitas eſt ipſum totum, & concedo ꝙ totum diſtinguitur ab oĩbus partibus, ſimul ſumptis ſe toto, accipiendo totum cathegorematice, & non ſyncathegorematice, quia totum non diſtinguitur ab omnibus partibus, ſimul ſumptis ꝑ aliquam partem. Et cũ dicitur ꝙ illud qđ ſe toto diſtinguitur ab aliquo in nullo cõuenit cũ illo, dico ꝙ uerum eſt ſi diſtingueretur ſe toto ſumẽdo totum ſyncathegorematice. Ad aliud cum dicitur ꝙ quicquid eſt in toto, eſt in omnibus partibus, ſimul ſumptis poteſt dici ꝙ illud non eſt uerum, quia unitas eſt in toto, quæ non eſt in omnibus partibus ſimul ſumptis, uel conceſſo ꝙ quicquid eſt in toto, ſit in omnibus partibus, ſimul ſumptis & ecõ-

C uerſo, ex hoc tamen non ſequitur, ꝙ totum non diſtinguatur ab omnibus ſuis partibus, ſed ſolum ſequitur quod totũ per nihil quod eſt in eo diſtinguitur ab omnibus partibus ſimul ſumptis, ſed cum hoc ſtat ꝙ totum ſeipſo diſtinguitur ab omnibus partibus ſimul ſumptis, igitur &c. Aliter tamen põt dici. ſ. ꝙ totum diſtinguitur ab omnibus partibus ſimul ſumptis per omnes partes, quia totum ꝑ unam partẽ differt ab alia parte, & per aliam partẽ ab alia parte, & ſic de ſingulis, ideo totum differt ab oĩbus partibus ſimul ſumptis per oẽs partes ſimul. Exemplum huius, ſi accipiatur aliquod diffinitum, ꝙ per oẽs particulas poſitas in diffinitione ſua diſtinguitur ab oĩbus alijs. v. g. ſicut nomen diſtinguitur ab oĩbus alijs per particulas poſitas in ſua diffinitione diuerſas, ut patet per hoc ꝙ eſt uox diſtinguitur a non uoce, & per hoc quod eſt uox ſignificatiua differt a uoce non ſignificatiua, & ſic per aliam, & aliam particulam diffinitionis differt ab omni alio, & alio. Et ſi tunc quæratur de tali diffinito per quod diſtinguitur ab omnibus alijs ſimul ſumptis. Dicendum quod per oẽs partes ſuę diffinitionis ſimul, & coniunctim, quia per unam partem diſtinguitur ab uno, & per aliam ab alio reddendo ſin-

D gula ſingulis, & eodem modo poteſt dici quod totum diſtinguitur ab omnibus partibus ſimul ſumptis per omnes partes inſimul ſumptas. Viſo igitur quomodo totum diſtinguitur ab omnibus partibus, uidendum eſt, qualiter etiam totum diſtinguitur, uel differt ab una parte, & qualiter pars diſtinguitur a toto. Unde dico quod totum diſtinguitur ab una parte per aliam partem, immo per quamcunque partem differt ab alia parte. Nam homo diſtinguitur a ſuo capite per manum, & per pedem, & ſic de alijs partibus, & compoſitum ex materia & forma per formam diſtinguitur a materia, & per materiam diſtinguitur a forma. Sed magis dubium eſt ꝑ quid pars diſtinguitur a toto, et uidetur mihi ꝙ pars non diſtinguitur a toto ꝑ aliquod poſitiuum quod ſit in parte, quia ſi aliquod poſitiuum ſit in parte, illud etiam eſt in toto, ſed pars diſtinguitur a toto per aliquam priuationem aliarũ partium quas totũ habet, et pars non: v. g. caput diſtinguitur a toto per priuationem manus et pedis, et eodem modo eſt de omnibus alijs. Et ſi dicatur quod omne ens poſitiuum di-

ſtinguitur

Qũ totũ diſtinguatur ab omnibus partib[us] ſimul ſumptis.

Qũo totũ diſtinguit̃ ab una parte, & qualiter pars diſtinguẽ a toto.

Tertio probatur. quod uno modo, & multa alio modo non ſunt oppoſita. Tertio probat, quia unum in actu eſt multa in potentia, igitur unum eſt multa. Intelligendum quod hæc prędicatio de uirtute ſermonis eſt falſa, ſcilicet, unum eſt multa, ſed oportet q intelligatur ſic, uidelicet, q de uno prędicatur multa, uel oportet intelligere numerū pluralem pro ſingulari, & tunc erit intellectus concluſionis quod unum eſt multum, uel dicitur q eſt prędicatio materialis, & talis prædicatio eſt falſa de uirtute ſermonis, quamuis ſit uera ſecundum intellectum dicentis.

Atqui neque difficile eſt ea ſoluere quibus illi homines hanc ſuam ſententiam oſtendebant. Vterque enim contendendo ratiocinatur, & Parmenides, & Meliſſus Nam falſa ſumunt, & rationes forma uitioſas efficiunt. Meliſſi tamen ratio magis eſt inepta, neque ullam dubitationem habet profecto. Sed uno abſurdo dato: cætera accidunt, quod quidem nullam habet difficultatem. Patet itaque uitioſe Meliſſum argumentari. Putat enim ſumpſiſſe. Si omne quod factum eſt, principium habet, id quod factum non eſt, principium non habere. Deinde hoc etiam eſt abſurdum cuiuslibet eſſe principium rei & non temporis, & generationis, non ſimplicis, ſed etiam alterationis, quaſi non fieret nulla mutatio ſimul.

Tex.c.22. *Et ex quibus demonſtrant ſoluere non difficile eſt: utrique enim ſophyſtice ſyllogizant, & Parmenides, & Meliſſus. Et namque falſa recipiunt, & non ſyllogizantes: eſt autem magis Meliſſi oneroſa ratio, & non habens defectū. Sed uno inconuenienti aſſignato alia contingunt: hoc au-*
Tex.c.23. *tem nihil graue eſt. Quod quidem igitur Meliſſus male paralogizat, manifeſtum eſt. Opinatur enim accipere ſi qd factum eſt, habet principium omne, quoniam & quod non factum non habet principium: poſtea & hoc inconueniens: omnis eſſe principium rei & non temporis, & generationis non ſimplicis, ſed alterationis, tanquam non momentaneæ facta mutationis.*

HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus contradicit argumentis Par. & Mel. & continet quatuor partes, quia primo contradicit argumento Mel. Secundo ibi [Et ad Parmenidem] contradicit argumento Par. [Tertio ibi [Neque igitur magnitudo.] Contradicit concluſioni Parme. & Mel. coniunctim, Quarto ibi [Sed quod uere eius] Ponit aliam rationē Parme. per quam quidā conſentiunt concluſioni ſuæ. Alij uero propter primam rationem ſuam conſentiunt concluſioni Parme. In prima igitur parte huius particulæ Phyloſophus narrat, q nō eſt difficile ſoluere rationēs Par. & Mel. quia ſunt ſophyſticæ peccātes in materia & forma, ſed rō Mel. eſt magis onerola & uana, quā rō Par. & non habens defectum aut dubitationem, tamen rō Par. eſt falſa, & multa inconuenientia ad eam ſequuntur, eo quia uno inconuenienti dato multa ſequuntur, & hoc nihil eſt graue, ſed ualde leue eſt. ſ. dato uno inconuenienti ducere ad alia &c. Vnde notandum ſm Commen. quod ratio Meliſſi eſt magis uana quam rō Par. quia ratio Meliſſi nihil concludit, ſed ratio Parme. aliquid concludit, ſed non concludit illud q ipſe intendebat. Vnde ratio Parme. fuit iſta. Quicquid eſt præter ens eſt non ens, ſed non ens eſt nihil, ergo quicqd eſt præter ens eſt nihil, ſed ens, & unum ſunt idem, ergo quicquid eſt ens præter unum eſt nihil, igitur ens eſt tantū unū. Iſta. n. ratio bene concludit aliquid, qa concludit iſtam concluſionem, tantum unum eſt ens, & hoc eſt uera, quia uniuerſalis de terminis tranſpoſitis cum qua conuertitur eſt uera, nā iſta eſt uera: omne ens eſt unum, ex qua ſequitur q tantum unum eſt ens, ſed hanc concluſionem nō intendebat Par. ſed iſtam. Ens eſt tantum unum numero ſic intelligendo q aliquod unum numero eſt ens, & nihil aliud eſt ens, niſi illud unum numero, & iſta concluſio non ſequitur ex præmiſſis Parme. Quod quidam igitur paralogizant: Cum Phyloſophus narrauit quod facile eſt ſoluere rationes Parme. & Mel. incipit ſoluere rationem Mel. contradicendo eius argumento, & probat q ratio Meliſſi eſt ſophyſtica, & hoc eſt decima concluſio huius libri quæ probatur ſic. Illa ratio quę peccat in materia, & forma eſt ſophyſtica, ſed ratio Meliſſi peccat in materia, & forma, ergo maior eſt nota, & minor probatur, & primo q peccat in forma, quia illa ratio peccat in forma q arguit a deſtructione antecedentis ad deſtructionem conſequentis, ſed ratio Meliſſi eſt huiuſmodi, ergo minor patet, quia ipſe arguit ſic. Si ens eſt factum, ens habet principiū, igitur ſi ens nō eſt factum, ens non hēt principium, ſed hoc arguitur a deſtructione antecedētis ad deſtructionē conſequentis. Item intelligēdum q ratio Mel. fuit iſta, ſi ens eſt factum habet principium, ergo ſi ens non eſt factum non habet principium, ſed ens non eſt factum, ergo non hēt principium, ſed q non hēt principium eſt infinitum ſaltem ex ea parte qua nō habet principium, ergo ens eſt infinitum. Et ex hoc concludebat ulterius q ens eſt unum & immobile, qm ſi ens eſt infinitum, oportet q ſit unum, quia non permittit ſecū aliquid aliud; & etiam ſi ens eſt infinitum eſt immobile, quia occupat oēm locum, & non eſt aliquis locus ad quem poſſit moueri, q aūt ens non generetur, probatur, quia ſi ens generatur aut ex ente, uel ex non ente, non ex non ente, quia tunc non ens mutaretur in naturam entis, nec ex ente, quia tunc ens eſſet antequam generaretur. Tria igitur poſuit Mel. ſcilicet, q ens eſt unicū infinitum, & immobile. Deinde probat Phyloſophus q ratio Mel. peccat in materia, quia hoc nomen principium dicitur de principio magnitudinis & rei, & de principio alterationis ſucceſſiuē non momentaneæ, & de principio temporis, ſi igitur utitur principio pro principio tēporis, tunc præmiſſę ſunt uerę. ſ. ſi ens eſt factum, habet principium temporis, & ſi ens non eſt factum, non habet principium temporis, & ſic non ſunt utiles ad concludendum illud quod intendebat concludere. ſ. q ens eſt unum infinitū, & immobile. Vnde accipiendo principium pro principio temporali, ſic aliquæ propoſitiones Mel. ſunt ueræ, & una falſa. ſ. iſta. Quod non habet principium temporale eſt infinitū ſm magnitudinem. Iſta enim eſt falſa, quoniam inſtantia eſt de corpore cæleſti, ſi uero utatur principio pro principio alterationis, ſic etiam iſta eſt falſa, omne q generatur habet principium. ſ. alterationis, quia alteratio ſubita generatur, quia habet eſſe poſt non eſſe, & tamen non habet principium alterationis. Si uero utatur principio pro principio magnitudinis, tunc iſta eſt falſa, omne quod non generatur nō hēt principium. ſ. magnitudinis, uel ſi aliquod non generatur non habet principiū magnitudinis, iſta eſt falſa, inſtantia eſt de corpore cęleſti, ideo iſta eſt falſa, quoniam corpus cæleſte non generatur, & tñ habet principiū in ſubſtātia. ſ. principium magnitudinis, & ita quotcunque modo accipiatur principium, ſemper aliqua propoſitio eſt falſa de ratione Meliſſi.

Margin notes: Quod nō ſit difficile ſoluere rōnes Parm. & Meliſſi. — Rō Parm. — Decima concl. huius libri. — Rō Meliſ. — Tria poſuit Mel. — principiū capit tripliciter. — Mel. deceptus eſt, quia accepit hoc nomen principiū uno mō.

Prætereà cur ſi eſt unum, immobile eſt. Cur enim & uniuerſum non perinde atque pars quæ quidem eſt unum: hæc inquam, aqua in eodem loco mouetur. Deinde cur alteratio non erit. At uero neque ſpecie unum eſſe poteſt, niſi eo ex quo ſit ortus: hoc autem pacto nonnulli etiam naturales unum eſſe omnia dicunt. Sed illo modo eſſe non poteſt: homo namque ſpecie differt ab equo, & contraria inter ſeſe ſimili modo.

Poſtea propter quid immobile, ſi unum eſt: ſicut enim et pars una cum ſit hæc aqua mouetur in ipſa, quare non & omnis. Poſtea propter quid alteratio non erit. At uero nec ſpecie poſſibile eſt unū eſſe, ſed ſicut ex quo. Sicut. n. et Phyſicorum quidam unum dicunt. Illo autem modo non. Homo namque ab equo alterum eſt ſpecie, et contraria adinuicem. Tex.c.24.

ADhuc q rō Mel. peccet in materia, probatur qa accipit q ſi ens eſt unum & infinitum, oportet q ſit immobile, & poſſet hoc aſſignari una concluſio, ſ. quod non ſequitur. Quod ſi ens eſt unum & infinitū q ſit immobile, ita q nihil ſit mobile. Attamen non aſſigno hanc concluſionem pro eo q hoc ponitur particularis probatio concluſionis, hęc igitur cōcluſio particularis probatur dupliciter, primo, quia quis ens eſſet unum & infinitū, adhuc poſſet hēe motū localē in ſuis partibus, quia aptū pōt manerę in eodē loco, & tamen partes moueri ſecundum locum, ut patet de toto aere, uel de aqua, quæ ſm ſe totū ſemper manet in eodē loco, & tñ partes mouētur ſm locū. Secūdo, quia poſito quod ens ſit infinitū &

immobile ſm locum adhuc nõ eſſe motus alterationis, quod patet, q̃a impoſſibile eſt exiſtimare, ꝙ oĩa entia ſint unũ niſi ſecundum materiã, vt plures antiq. opinabant̃, q̃m ipſi ponebãt, ꝙ oĩa entia ſunt ignis aut terra, aut aer: ſed, quod omnia entia ſint vnũ in forma eſt impoſſibile opinari, nam manifeſtum ẽ, quòd homo eſt alius ab æquo in forma, & manifeſtum eſt, quod contraria differunt a ſeinuicem ſecundum formam, cũ igitur illa quæ differunt ſecundum formam, & ſunt contraria altereant ſeinuicem mutuo, apparet, quòd motus alterationis ſit, q̃uis ens eẽt infinitũ, & immobile motu locali. Sed hic dubitat̃ an q̃eſcẽte toto cõtinuo poſſit pars moueri ſm locũ.
Tex.c.16. & 6.16. & pri. cę.c.2 Et vr̃, ꝙ nõ, q̃a p Phyloſophũ 5. meta. q̃m continuũ eſt, cuius motus eſt vnus, ergo mota una parte continui mouebit̃ totũ continuũ. Sed contrarium huius vr̃, ꝙ Phyloſophus innuit hoc. Dico, ꝙ motus localis eſt dupliciter, videlicet, motus localis purus nõ pmixtus cum motu alterationis, & motus localis mixtus cum motu alterationis, ut eſt motus rarefactionis, & condẽſationis. Et adhuc motus localis purus eſt duplex, ſcilicet, motus directus, & motus indirectus, ſiue motus lateralis, & tunc dico, quòd pars continui poteſt moueri motu locali mixto cum motu rarefactionis, & condenſationis manente continuitate, & altera parte quieſcente, & ſic toto non exiſtente moto, quia certum eſt, quod vna pars aeris poteſt calefieri altera non calefacta, & per conſequens poteſt una pars rarefieri altera non rarefacta, ſed illud quod rareſit mouetur localiter, ſic, quod ſit in maiori loco quam prius, ſed ſi loquamur de motu locali puro, & directo, ſic dico, quod impoſſibile eſt, quod una pars continui moueatur altera quieſcente, & hoc manente continuitate, cuius ratio eſt, quia partium continuatarum ad ſeinuicem eſt idem ultimum, quoniam continua ſunt illa quorum ultima ſunt vnum, ſed moto aliquo corpore motu locali puro, & directo mouetur omne, qđ eſt in eo, & eodẽ mõ q̃eſcẽte aliquo corpore ſm locũ q̃eſcit oẽ, qđ ẽ in eo, ſi igitur duæ partes eſſent adinuicem continuatæ, & una illarum moueretur directe, & alia quieſceret, ſequeretur, quod ultimum continuans illas partes ſimul moueretur, & quieſceret, quia ex quo idem eſt ultimum utriuſque partis motę ſequeretur, ꝙ moueret̃ ad motum partis motæ, & ꝙ quieſceret ad quietem partis quieſcentis, ſi uero loquamur de motu locali laterali, ſic eſt poſſibile, quòd una pars moueatur altera parte quieſcente manente continuitate, ut patet in uirga flexibili uel in ſimili, & forte talis motus non eſt pure localis, ſed eſt coniunctus motui condenſationis. Cum. n. flectitur uirga ſit condenſatio, & depræſſio in aliquam partem. Et ſi dicat̃, ꝙ idẽ argumentum vr̃ eſſe de motu locali cõiuncto motui alterationis, q̃a ſi partes ſunt cõtinuatæ, & una pars moueat̃, & alia quieſcat, tũc ultimum continuãs illas partes ſimul mouetur, & quieſcit. Dicendũ, ꝙ non eſt uerũ, q̃a in motu condenſationis, & rarefactionis, non oportet, quòd moto aliquo moueatur quodlibet, quod eſt in eo, aer. n. poteſt condenſari verſus parietem, ita, quod quælibet pars eiuſdem condenſetur, & tamen ſuperficies aeris, quæ eſt immediata parieti ſtabit immobilis, poteſt etiam aer rarefieri, & ſtabit ſuperficies immobilis, & ſi aliquis aer rareſiat ſecundum ſe totum una medietat mouetur uerſus unam differentiam poſitionis, & alia uerſus aliam, & ſuperficies media ad quam illæ partes copulantur ſtabit immobilis.

Idem, & ad Parmenidem modus eſt rationum, & ſiquis alij proprij ſunt.

Tex.c.23. *Et ad Parmenidem autem idem modus rationum eſt, et ſi aliqui alij proprij ſunt.*

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus contradicit rationi Parme. & primo narrat, quod eodem modo eſt contradicendum Parme. quo contradictum eſt Mel. ſcilicet, ex eo, ꝙ ſua ratio peccabat in materia, & forma, & etiam ſunt aliqui modi proprij contra Par. qui non ſunt contra Mel. quia contradicendo Parme. utitur Phyloſophus aliqua propoſitione poſita in ratione Parme. vt apparebit, ſed in contradicendo Mel. non utitur Phyloſophus aliqua propoſitione poſita in ratione Meliſſi. Deinde cum dicit.

Atque ſolutio eſt partim ex eo, quia falſa ſumit: partim ex eo quia non concludit. Nam falſa quidem ſumit, quia id quod eſt, pluribus modis dicitur, ipſe uero ſimpliciter illud accipit dici.

A *Et ſolutio partim quidem, quia falſa eſt, partim autem quia non concluditur, falſa quidem, quod ſimpliciter accipit quod eſt dici multipliciter dicto.*

COntradicit Phyloſophus argumento Parme. pbãdo, ꝙ eius rõ eſt ſophyſtica, & primo contradicit argumẽto Parme. ſecundo uero ibi [Neceſſe igit̃ eſt accipere.] Cõtradicit eius cõcluſioni. Primo igitur Phyloſophus contradicit rationi Parme. & probat, ꝙ ratio eius eſt ſophi. & hoc eſt undecima concluſio huius libri, q̃ pbat̃ ſic. Illa rõ quæ peccat in materia, & forma eſt ſophyſtica, ſed rõ Parme. eſt huiuſmodi, ergo minor declaratur in litera, & primo, quod peccat in materia, quia accipit falſum, nam accipit, quòd ens dicitur uno modo tantum, cum tamen dicatur multis modis. Vndecima concl. huius lib. Vnde ẽ ens dicat̃ de ſubſtantia, & qualitate, & quantitate, &c. non ens ſimiliter de non ſubſtantia non qualitate non quantitate, &c. Et cum tamen accipitur in argumento Parmen. quicquid eſt præter ens eſt non ens, ſed non ens eſt nihil, ſi per ens intelligit ſubſtantiam aut quantitatem, erit propoſitio falſa, ſ. ꝙ non ens eſt nihil, ſiue non ens accipiat̃, eo, ꝙ nõ eſt q̃titas ſiue
B p eo, qđ nõ eſt ſubſtantia, & ſm opinionẽ Parme. oportet, ꝙ nõ ens accipiatur pro negatione alicuius unius tantum cũ ens ſit tantum unum ſecundum ipſum, & ſic patet, quòd ratio Parme. peccat in materia, quia aliqua propoſitio accepta in rõne Parme. eſt falſa. Notandũ ſm Commen. hoc, ꝙ hoc nomen ens, & non ens dicuntur de 10. prædicamentis, quod ſic intelligo, quod ens in communi, & non ens tale dicantur de 10. prædicamentis, ſed non ens uniuerſaliter ſumptum non dicitur de aliquo prædicamento, ſed ſolum non ens tale, ut non ſubſtantia dicitur de quantitate, & non quantitas dicitur de ſubſtantia, & ſic de alijs. Item notandum ſecundum Commen. quod propoſitiones Parme. non ſunt ueræ, niſi cum intẽdimus p hoc nomen ens omnia 10. pdicamenta ſcilicet unum commune omnibus 10. prædicamentis, uel 10. pdicamenta ſumpta ſub disiunctione, ſed tunc non concludit, quod intendebat concludere, ſcilicet, quòd tantum unum numero eſt ens, & nihil aliud ab illo, tamen concludit concluſionem illam, ſcilicet tantum unum eſt ens, ut ſupra dictum eſt.

Non concludit autem, quia ſi ſola alba ſumantur,
C. ipſo albo unum ſignificante, non minus alba plura erunt, & non unum. Nam album ipſum, nec continuatione erit unum, nec ratione. Alia nanque ratio erit albi, alia eius, quod album ſuſcepit. Atque non erit præter album ipſum ſeparabile quicquam. Non enim hoc rationem propriam habet, quo ſeparabile eſt, ſed albi ratio, & eius in quo eſt, non eſt eadem ſed diuerſa. At Parmenides nondum idipſum videbat.

Non concluditur autem, quia ſi ſola alba recipiantur ſignificante unum albo, nihilominus multa alba ſunt, & non unum. Non enim continuatione erit unum album neque ratione. Aliud enim erit eſſe albo, & ſuſceptibili, et nõ erit extra album nihil diuiſum. Non enim inquantum eſt ſeparabile, ſed eſſe alterum eſt albo, et ei cui ineſt. Sed hoc Parmenides nondum uidit.

D PRobato, quòd ratio Parme. peccat in materia, probat Phyloſophus modo, quod peccat in forma, & hoc ſic. Ratio tenens ex forma eſt bona in omni materia, ſed ratio Parme. non tam in omni materia, ergo minor huius rationis declaratur in litera ſic. Quod rõ Parm. peccat etiã in forma. Ponamus, quòd omnia entia ſint alba, & quòd album ſignificet unum, & tunc loco entis, ponamus album, & arguamus ſic. Quicquid eſt præter album eſt non album, ſed non album eſt nihil, ergo quicquid eſt præter albũ eſt nihil, ergo album eſt unum tantum, ita, quòd nihil eſt pręter unum album numero, & certum eſt, quod illa cõcluſio nõ ſequitur, quia illo caſu poſito præmiſſę ſunt ueræ, & concluſio falſa, quoniam multa alba ſunt, & non ſolum album ſecundum numerum, quia aliquando non erit unum ſecundum cõtinuationem, neque ſecundum diffinitionem, non enim erit unum ſecundum continuationem, ut manifeſtum eſt, immo erunt multa alba non continua, neque erit unum ſecundum diffinitionem, quia alia erit diffinitio ſubiecti, alia albedinis, ſed quamuis albedo, & ſubiectum albedinis ſint diuerſa ſecundum diffinitionem, ex hoc non ſequitur,

quod

A q ſint ſeparata in eſſe, qm albedo nõ eſt in eſſe ſeparata a ſuo ſubiecto, ſed ſolum ſecundum diffinitionem, ſed ille intentiones non erant famoſæ tempore Parme. & Meliſ. ſcilicet, q aliquid ſit unum ſecundum ſubſtantiam, & diuerſum ſecundum diffinitionem. Notandum ſecundum Cõmen. hoc, q ſermo concludens p ſe dẽt cõcludere in oĩ materia. Sed tñ intelligẽdum eſt, q aliquis ſermo ſiue aliqua conſequentia concludit p ſe rõne ipſius totius cõplexionis, ut ſyllogiſmus, uel conuerſio ſimplex, & huiuſmodi, & aliquis ſermo eſt cõcludens p ſe ratione incomplexorum, & hoc poteſt eſſe, uel ratione duorum terminorum, ut hõ currit, igit aĩal currit, uel rõne triũ terminorum, ut pater eſt, igit filius eſt, nõ.n.tñ iſta conſequẽtia ſolũ rõne iſtorum terminorum q ſunt pater, & filius, quia tũc eodẽ mõ ſequeret, pater currit, igitur filius currit, qd nõ eſt uerũ, uel poteſt eſſe ratione quatuor terminorum, ut Sor. currit, igit homo mouet. Dico igitur, q iſta ppoſitio, ſermo, uel conſequentia concludens per ſe debet concludere in oĩ materia, eſt intelligenda de conſequentia quæ concludit ratione totius complexionis, ut eſt ſyllogiſmus, uel conuerſio, ſed non eſt uniuerſaliter uerũ de conſequentia tenẽte rõne incõplexorum. (Primũ notandum.) Itẽ notãdũ ſm Cõmen. hoc, q illud qd ſigĩat

B hoc nomen albũ, nõ eſt unũ ſm diffiõnẽ, q albũ ſigĩat albedinẽ, & recipiens albedinẽ. Iterũ notãdũ ſm Auic. & Algazelẽ, q ſignificatio eſt triplex. ſ. ſignificatio parilitatis, ſignificatio cõtinentiæ, & ſignificatio concomitantiæ, illud ſignificatur ſignificatione parilitatis, quod eſt totum, & adæquatum ſignificatum, & illo modo terminus concretus accidentalis ſignificat totum aggregatum ex accidente, & ſubiecto, unde ſignificatione parilitatis album ſignificat albedinem, & habens albedinem, ut dicit hic Commen. ſed ſignificatione concomitãtiæ ſignificatur omne illud cuius nomen principaliter non imponitur, ſed illud, quod neceſſario concomitatur illud cui imponitur nomen principaliter, & ſic hoc nomen homo ſignificat riſibile, ſignificatione autem continentiæ ſignificatur illud quod continetur in eo cui nomen imponitur, & ſic totum ſignificat partem, & talis ſignificatio eſt duplex, quia quædam eſt actualis, & quædam potentialis, ſignificatione actualis cõtinentiæ inferius ſignificat ſuum ſuperius, quia actu continet ipſum, & ſic nomen concretum ſignificat ſubſtantiam, & etiam formam, ſed ſignificatione continentiæ potentialis ſuperius ſignificat inferius, quia ſuperius continet potentia ſuũ inferius. (Secundũ notãdũ. Tertium notandũ.)

C Et ſi quæratur quid ſignificatur primo per nomen cõcretum accidentis aut ſubſtantia, aut accidens. Dico, quod primum ſignificatum continentiæ actualis poteſt eſſe dupliciter, ſcilicet, uel quod ſit primum in conſtituendo, & ſic primo ſignificat ſubſtantiam ſiue ſubſtantiam, & hoc uult Commẽ. 2. de anima, ſcilicet, quod in artificialibus nomen concretum primo ſignificat ſubſtantiam, & materiam, quia res artificiales conſtituuntur in eſſe per materiam, & ſic terminus concretus primo ſignificat ſubſtantiam, quia totum aggregatum, quod eſt ſignificatum adæquatum primo conſtituitur in eſſe per ſubſtantiam, alio modo poteſt accipi primum diſtinguendo, & hoc modo terminus concretus primo ſignificat formã accidentalem, quia per illam principaliter diſtinguitur ab oĩ alio, ut album per albedinem, & ſic loquitur Commentator. 5. meta. dicens, quòd nomen concretum primo ſignificat formam accidentalem, & ſecundario ſubſtantiam, & ſic poteſt apparere reſponſio ad quæſtionem quærentem quid primo ſignificat terminus concretus accidentalis.

D Neceſſe eſt igitur eos ſumere, qui id quod eſt unũ inquiunt eſſe, non ſolum unum ſignificare id, quod eſt de quo prædicabitur: ſed etiam, quod proprie eſt ens, & quod proprie unum eſt. Accidens enim de ſubiecto aliquo dicitur. Quare illud cui id, quod eſt accidit, non erit, eſt enim aliud ab eo, quod eſt. Erit ergo quippiam, quod non eſt. Non ergo id, quod proprie eſt ens alij inerit. Non enim rationem entis ſubibit, niſi id, quod eſt plura ſignificet, hoc pacto, ut quodque quippiam ſit. At id, quod eſt unum ſignificare ſupponitur.

(Tex. c. 26.) *Neceſſe igitur accipere non ſolum unum ſignificare, quod eſt, de quo utique prædicetur, ſed & quod uere eſt, & quod uere unum eſt. Accidens .n. de ſubiecto quodam dicitur. Quare cui accidit, qd eſt non erit, alterum enim eſt*

A *ab eo qd eſt, erit itaq; aliquid cum non ſit, non itaque inerit alij ex ſtens, quod uere eſt, non enim erit ens aliquod ipſi, niſi multa quid eſt ſignificet ſic, quod ſit aliquid unumquodque, ſed ſupponitur, quod eſt ſignificare unum.*

CVm Phyloſophus contradixit argumento primæ, contradicit concluſioni eius ex propoſitionibus quas poſuit in ſyllogiſmo ſuo, & huiuſmodi contradictio eſt redargutio, unde Phyloſ. intendit probare concluſionẽ prius poſitam, uidelicet, quod ens non eſt tantum unum. Et ratio quam intendit eſt iſta. Si ens ſignificat tantum unum, aut igit ſighat accidens tñ, aut ſubſtãtiam tñ, nõ pt poni, q ſignificet accidens tñ, q accidens dr de ſubiecto, ut dicẽdo, homo ẽ albus, ſi igitur ens ſignificat accidẽs tantum, tunc ſubſtantia eſt non ens, & accidens eſt ens, & prædicatur de ſubſtantia, igit ens uere prædicatur de non ente, quod eſt impoſſibile, quia ſic ens eſſet non ens, uel ſi dicatur, quod ſubſtantia eſt ens, & accidens ſimiliter eſt ens, tunc ſequeretur, quod multa ſunt quæ ſunt, quod tamen non conceſſit Parme. (Quod ens ſignificat accidens tantum.)

B Si igitur id, quod proprie eſt ens, non accidit cuique, ſed aliquid illi aliud accidit, cur id, quod eſt ens, proprie ens ſignificat potius quam non ens. Nam ſi id, quod proprie eſt ens: erit etiam albũ. Album autẽ nõ eſt proprie ens. Neque enim id, quod eſt, ipſi accidere poteſt, nihil eſt enim ens, quod nõ eſt proprie ens. Album ergo non eſt ens. Atque non hoc quidem pacto, ut quippiam non ſit, ſed, ut omnino non ſit. Si igitur uti diximus id, quod eſt proprie ens: erit etiam album: fit ut id non ſit ens, quod eſt proprie ens. Vere enim dicemus, ſi illud album eſſe dixerimus. At hoc non ens, ut ſupponebatur, ſignificabat. Quare ſi album etiam proprie ens ſignificat, non unum id, quod eſt, ſed plura ſane ſignificat.

C *Si igitur, quod uere eſt nulli accidit, ſed illi aliquid magis, quod uere eſt ſignificat, quod eſt quam quod non eſt. Si enim erit, quod uere eſt idem, et album, albo autem eſſe non eſt, quod uere eſt, neque enim accidere ipſi poſſibile eſt, quod eſt. Neque enim, quod eſt, eſt quod non uere eſt: non ergo quod eſt, eſt quod album eſt, non ſic autem ſicut cum aliquid non ſit, ſed omnino non ſit. Quod uere itaque eſt, non eſt, uerum enim eſt dicere, quoniam album eſt. Hoc autem non quod eſt ſignificauit. Quare ſi, & album ſignificat, quod uere eſt, multa ergo ſignificat quod eſt.* (Tex. c. 27.)

PRobato, quod ens non poteſt ſignificare accidens tantum, probat Phyloſophus, quod non poteſt ſignificare ſubſtãtiã tantum, quia ſi nihil ſit ens niſi ſubſtantia, tunc accidens eſſet non ens, et accidens prædicatur de ſubſtantia, ſic dicẽdo, homo eſt albus, ergo nõ ens prædicatur uere de ente, & per cõſequens iſto modo illud quod eſt ens erit nõ ens. (Quod ens non ſignificat ſubſtantiam tantum.)

D Hæc rõ accipit aliam propoſitionem acceptam in ſyllogiſmo Parme. ſcilicet iſtam: quicquid eſt præter ens eſt non ens, aut ergo quicquid eſt præter accidens eſt non ens, aut quicquid eſt præter ſubſtantiam eſt non ens, ſi detur, quod quicquid eſt præter accidens eſt non ens, tunc ſubſtantia eſt non ens, & accidens eſt ens, & accidens uere prædicatur de ſubſtantia, igitur ens uere prædicatur de non ente, & per conſequens non ens eſt ens, ſi autem detur, quod quicquid eſt præter ſubſtantiam eſt non ens, tunc accidens eſt non ens, & ſubſtantia eſt ens, & accidens uere prædicatur de ſubſtantia, igitur non ens uere prædicatur de ente, & per conſequens eſt non ens, uel oportebit dicere, quod accidens non prædicatur de ſubſtãtia, & ſic oportebit dicere, quod ſubſtantia nec eſt alba, nec nigra, nec finita, nec infinita, quod eſt contra Parme. & Meliſ. quia Meliſus ponit ens infinitum: Parmenides uero finitum. Iſta litera. [Si igitur, quod uere eſt] eſt difficilis ad conſtruendum, ideo pro conſtructione eſt ſciendum, quod per illud, qd uere eſt, & per quid eſt, intelligit Phyloſophus ſubſtãtiã, & p illud, qd eſt intelligit ens, dicit igit Phyloſophus. Si igitur qd uere eſt, ſ. ſubſtãtia nulli accidit, ſed illi aliqd, ſ. aliqd ens (Conſtructio literæ.)

accidit quod uere eſt: magis quod uere eſt ſignificat ꝙ eſt, i. ens magis ſignificat quod uere eſt, i. ſubſtantiam quam accidens. Si enim erit quod uere eſt, ideſt, ſubſtantia idem & albũ albo: aũt eſſe non eſt quod uere eſt, ideſt, albedo non eſt ſubſtantia neque enim accidere ipſi poſſibile eſt quod eſt, ideſt, nec eſt poſſibile accidens accidere ipſi quod eſt quid. i. ſubſtãtia: neque enim quid eſt, ideſt, ſubſtantia eſt quod non uere eſt, ideſt, alba, uel nigra. Ex quo concludit dicens: neque igitur quod eſt, ideſt, ſubſtantia eſt quod album eſt, ideſt, ſubſtantia non erit alba, nec ſuppla finita, nec infinita, cuius contrarium conceſſerunt Parmenides, & Mel. Vel ſic, quia ſubſtantia eſt ens, & accidens eſt non ens, ſuppoſito ꝙ ſola ſubſtantia ſit ens: tunc accidens eſt non ens, & non ſolum erit accidens non ens tale, uputa non homo non lapis: ſed & omnino erit non ens, ideſt, purum nihil, cum igitur accidens ſit omnino nihil, & accidens prædicatur de ſubſtantia, tunc ſequitur: quod uere eſt, ideſt, ſubſtantia eſſe non ens, quia de ſubſtantia quę uere eſt ens prædicatur accidens quod eſt non ens dicendo: homo eſt albus, & hoc eſt quod dicit, quod uere itaq. eſt non ens, i. ſubſtantia, quę uere eſt, eſt non ens, quod probat dicens: uerum enim eſt dicere: qm album eſt, i. uerum eſt dicere, quoniam ſubſtantia eſt alba, hoc autem non eſt ꝙ eſt ſignificat, i. album ſignificat non ens, quare ſi album ſignificat quod uere eſt, i. ſi ens ſignificat album, ſequitur quod illud quod eſt, ideſt, ens ſignificet multa, cuius contrarium dixerunt.

B

Neque igitur magnitudinem habebit id quod eſt, ſi id ſit quod eſt propriæ ens. Ratio namque partis utriuſque diuerſa nimirum eſt.

Tex. c. 18. *Neque igitur magnitudo erit quod eſt: ſiquidem quod uere eſt: eſt quod eſt: utrique enim alterum eſt eſſe partium.*

HÆc eſt tertia pars ſecundæ particulæ ſecundę partis principalis huius capituli, in qua cum Phyloſophus contradixit Parme. & Mel. diuiſim hoc contradicit eis coniunctim, & ponit rationẽ probantem concluſionem ſextã ſuperius poſitam, quæ eſt quod ens non eſt tantum unum, ita quod non ſint plura entia, oportet quod illud ſit ſubſtantia, quia dignius eſt quod ſubſtãtia ſit ens quam accidens, ſed nõ poteſt poni ꝙ ens ſit tantum unum, ſ. ſubſtantia, ſic ꝙ ſola ſubſtantia ſit ens, quia ſi unum ens tantum ſit. ſ. ſubſtantia, aut igitur illa ſubſtantia eſt corporea habens magnitudinẽ, aut eſt incorporea carens magnitudine, nõ eſt dicere ꝙ ſit corporea habens magnitudinem, nec eſt quod ſit incorporea carẽs magnitudine, igitur nullo modo poteſt concedi ꝙ ens eſt tantum unum. ſ. ſubſtantia maior eſt manifeſta per ſufficientem diuiſionem; ſubſtantia enim ſufficienter diuiditur per corporeum & incorporeũ, minor uero probatur in litera, & primo probatur prima pars minoris. ſ. ꝙ illa ſubſtantia quę ſola eſt ens non poteſt poni corporea habens magnitudinem, quia omnis magnitudo habet partes, quarum una differt ab alia, ergo ſi ſubſtantia corporea ſola eſt, ſequitur ꝙ multa ſunt, ſ. partes illius ſubſtantiæ, cuius contrarium ipſi dicunt, & hoc eſt quod dicit neque igitur quod eſt, ideſt, ens erit magnitudo, i. ſubſtãtia corporea habens magnitudinem. ſi ꝙ uere eſt, ideſt, ſubſtantia ſit quod eſt, ideſt, ſit ens ſolum, quod probat, utrique enim alterum eſt eſſe partium, ideſt, partes erunt diuerſæ, & ſequitur quod multa ſunt.

C

D

Diuidi autem id quod eſt propriæ ens in aliquid aliud propriæ ens: ex ratione etiam patet. Veluti ſi homo ens propriæ quippiam eſt, & animal neceſſe eſt propriæ quid eſſe, & itidem bipes.

Quod autem diuiditur quod uere eſt: in quod uere eſt aliquod aliud ratione manifeſtum eſt: ut homo ſi eſt quod uere eſt aliquid: neceſſe eſt: & animal quod uere eſt aliquid eſſe & bipes.

DEinde Phyloſophus probat ſecundam partem minoris, ſcilicet ꝙ non poteſt poni ꝙ aliqua ſubſtantia ſola ſit incorporea carens magnitudine, quia ex hoc ſequitur ꝙ multa ſunt, cuius contrariũ ipſi dicũt probaĩ ꝙ hoc ſeqñr, quia ſi aliqua ſubſtantia ſola eſt carẽs magnitudine, ex hoc

A ſeqñr ꝙ multa ſunt, qa ſi ſubſtantia ſola eſt carẽs magnitudine, oportet ꝙ illa ſubſtantia habeat diffinitionẽ, ex qua intelligit ſubſtantia ſua, ita ꝙ oportet ꝙ hẽat aliquid tãq genus, & aliqd tanquam differẽtiã, ſed partes diffõnis ſubſtãtiæ ſũt ſubſtãtia, ergo ſi ſubſtãtia ſola ſit ens carẽs magnitudine, ad huc ſequitur ꝙ plures ſubſtantiæ ſunt. ſ. partes ſuę diffinitionis, & ſic ſeqtur ꝙ ſi ſola ſubſtantia ſit carẽs magnitudine ꝙ multa ſunt. ſ. partes ẽm rõnem, uel ẽm diffinitionẽ in quas diuidıtur. v. g. ſi ponatur ꝙ nihil ſit, niſi homo, oportet ꝙ hẽat diffinitionem ſuam, & ſit ſua diffinitio, aĩal bipes, ex quo igitur homo eſt ſubſtantia, oportet ꝙ ſit animal & bipes quæ ſunt ſubſtantiæ, & ſic ſequitur ꝙ multæ ſunt ſubſtãtię, & hoc eſt ꝙ dicit, ꝙ aũt aliud ꝙ uere eſt. ſ. ſubſtantia, diuiditur in aliquid aliud ꝙ uere eſt, i. in aliquam aliã ſubſtantiam, manifeſtum aũt ratione, i. manifeſtum eſt per diffinitionem, & exẽplificat, & eſt litera plana. Vnde Com. dicit hic ꝙ ſi poſueri-mus ꝙ ens quod eſt unum apud eos ſit homo, neceſſe eſt, ut animal ꝙ eſt genus hominis & bipes quod eſt differentia eius entia ſint in rei ueritate, quoniam partes rei quæ ſunt ẽm diffinitionem præcedunt rem in eſſe, & ſic apparet expreſſæ. B ſecundum Comment. quod genus & differentia quę ſunt partes diffinitionis ſubſtantię neceſſario debent eſſe ſubſtantiæ cum in eſſe pręcedant ſubſtantiam diffinitam.

Nam ſi ita non ſit, accidentia erunt profecto. Aut igitur homini, aut alij ſubiecto cuipiam accidunt. At neutrum eſſe poteſt. Accidens. n. aut dicitur quod ineſſe poteſt, ac non ineſſe, aut id cuius in ratione id cui accidit ſumitur. Ceu ſeſsio quidem eſt ut illud ꝙ ſeparatur. Simitas autem id cuius in ratione ſumitur naſus: cui ſimitatem dicimus accidiſſe. Præterea in eorum ratione quæ in diffinitiua ratione cuiuſpiam inſunt, aut eorum ex quibus quippiam conſtat: nunquam ipſius totius ratio ineſt ceu in bipede ratio hominis, aut in albo ratio hominis albi. Si hæc igitur ita ſunt, atque homini bipes accidit: ſeparabile ipſum eſſe neceſſe eſt. Quare fieri poteſt, ut homo bipes nõ C ſit. Vel in ratione bipedis inerit ipſius hominis ratio. At fieri nequit. Illud enim in ratione hominis ineſt. Quod ſi bipes ac animal alij cuipiam accidunt: & neutrum eſt quod propriæ ens, homo quoque ex his erit profecto quæ alij accidunt.

Si enim non quod uere eſt aliquid eſt: accidentia erunt. Aut igitur homini aut alij alicui ſubiecto: ſed impoſſibile eſt. Accidens enim dicitur hoc: aut quod contingit eſſe, & non eſſe: aut cuius eſt in ratione hoc cui accidit: ut ſedere quidem ſicut ſeparabile. In ſimo autem eſt ratio naris: cui dicimus accidere ſimum. Amplius quęcunq; in diffinitiua ratione inſunt aut ex quibus inſunt in ratione alicuius horum non eſt idem totius, ut in bipede ratio hominis: aut in albo quę eſt albi hominis, ſi igitur hæc hunc habet modum, & homini accidit bipes: neceſſe eſt ſeparabile eſſe ipſum. Tex. c. 19.

D *Quare continget utique non bipedem eſſe hominem aut in ratione bipedis inerit hominis ratio: ſed impoſſibile eſt. Illud enim in illius ratione ineſt: ſi autem alij accidunt bipes, & animal, & non eſt utrumque quod uere eſt aliquid, & homo utique erit accidentium alteri.*

ET quod aũt oporteat ꝙ partes diffinitionis ſint ſubſtantiæ, probat Phyl. ſic, quia ſi partes diffinitionis ſubſtãtiæ nõ ſint ſubſtãtiæ, oportet ꝙ ſint accidẽtia, ſed hoc eſt impoſſibile, quia ſi partes diffinitionis ſubſtantiæ, utputa hominis ſunt accidẽtia, aut igitur accidũt homini aut alteri ab homine, ſed nõ pt dari ꝙ accidãt homini, quia ſi ſic, aut eſſent accidentia ſeparabilia ab hoie, aut inſeparabilia. Non eſt dicẽdũ ꝙ partes diffinitionis accidãt ipſi diffinito inſeparabiliter ab eo, quia accñs inſeparabile diffinitur per ſuum ſubiectum, ſicut ſimitas diffinitur per naſum, igitur ſi partes diffinitionis eſſent accidentia ipſi diffinito inſeparabilia ab eo, ſequeretur ꝙ ipſũ diffinitum caderet in diffinitione partiũ ſuę diffõnis:

niſi ſed hoc eſt ipoſſibile, qa qñ aliqd cadit in diffinitione ali cuiuſ, illud aliud ſi cadit in eiꝰ diffõne, ut ſi a, cadat in diffõne b, b, ſi cadet in diffõne ipſius a. Ex quo igiẽ ptes diffõnis cadũt in diffinitionẽ ipſius diffiniti nõ põt dici, ꝙ ipſum diffinitum cadat in diffinitione partium ſuæ diffinitionis, & per conſe quens ptes diffinitionis nõ ſunt accidẽtia ipſi diffinito inſepa bilia. Nec eſt dicere, ꝙ partes diffinitionis ſunt accidentia ipſi diffinito ſeparabilia ab eo, quia tunc diffinitum poſſet eſſe ſi ne ſua diffinitione, & ſine partibus ſuæ diffinitionis, & ſic con tingeret hominem eſſe non bipedem, & eſſe non animal, quæ ſunt impoſſibilia. Nec etiam eſt dicere, quod partes diffini tionis ſubſtantiæ accidant alicui alteri a diffinito, quia tunc oportet, quod ipſum diffinitum accidat alicui alteri, nam cui cunque accidit diffinitum, vel partes diffinitionis eidem acci dit ipſum diffinitum, ſed hoc eſt impoſſibile, quia quod uere eſt, ideſt ſubſtantia nulli accidit: litera plana eſt. Notanda ſũt hoc duo, primo, quod ſubſtantia diffinibilis cõponitur ex ge nere, & differentia, & diuiditur in genus, & differentiam tan quam in partes eſſentiales, & quod genus, & differentia ſint res diuerſæ. Nam dicit Phyloſophus, quod illud quod uere eſt diuiditur in aliquid, quod uere, & in aliquid quod uere eſt, ſicut homo diuiditur in bipedem, & animal, ergo animal, & bipes ſunt diuerſę partes hominis, & ſunt uerę ſubſtantiæ. Item genus, & differentia inſunt ſubſtantiæ, quæ diffinitur, aut igitur ſunt ſubſtantiæ, & ſic habemus propoſitum, aut ſũt accidentia, & hoc improbat hoc Phyloſophus ex intentione, quia nec accidunt ipſi diffinito nec alteri. Item Commen. di cit hoc, quod partes entis in rei veritate, ſcilicet ſubſtantiæ ſunt entia in rei ueritate, & dicit, quod partes rei quæ ſunt ſe cundum diffinitionem precedunt rem in eſſe, ex quibus appa ret manifeſtæ ſecundum intentionem Phyloſophi, & Com men. quod genus, & differentia quæ cadunt in diffinitione ſubſtantiæ, ſunt ſubſtantiæ, & quod ſpecies componitur com poſitione vera ex genere, & differẽtia tanq̃ ex partibus realib. realiter diuerſis, cuius tñ contrariũ dicũt moderni, & quia di cunt etiã hi, ꝙ Phyloſophus loqt̃ hic improprie, & figurati ue, ita, ꝙ ſermones ſui ſunt hoc ſimiles huic ſermoni, uideli

Tex.c.45. 46.48. cet, lupus eſt in fabula: quod ualde abſurdũ eſt dicere de Ari. ſcilicet, quod ipſe in ſcientia demonſtratiua, ut eſt iſta ſcien tia loquatur abuſiue, & improprie, huiuſmodi. n. modũ loquen di in ſcientia demonſtratiua ipſemet rephẽdit, nec obſtat, ꝙ dicit Phyloſophus 7. meta. ſ. ꝙ uniuerſalia non ſunt ſubſtãtię, qm ipſe ibi pbat, ꝙ uniuerſalia nõ ſunt ſubſtantiæ, ſicut Pla to poſuit. ſ. ꝙ uniuerſalia nõ ſunt ſubſtantiæ primę, & hoc ſo nat textus q dicit, primum. n. ſubſtantia. i. prima ſubſtantia u niuſcuiuſque eſt ſibi propria. Et expoſitor ſanctus Thomas in principio quarti meta. dicit hanc fuiſſe intẽtionẽ Phyloſo phi 7. meta. Scdo eſt notandũ ex dictis Phyloſophi hoc, ꝙ idẽ reſpectu eiuſdẽ nõ põt eẽ diffiniẽs, & diffinitũ, uñ ſi a, cadat in diffinitione ipſius b, impoſſibile eſt, ꝙ ipſum b, cadat in diffi nitione ipſius a, qa tunc idẽ eſſet magis, & minus notũ reſpe ctu eiuſdẽ, & idem eſſet prius, & poſterius reſpectũ eiuſdem. Nam partes diffinitionis ſunt priores diffinito. Item quando cunque in diffinitione alicuius ponitur aliquod diffinibile po nendo loco ipſius diffinibilis ſuam diffinitionẽ erit diffinitio verior, & expreſſior, vt patet p Phyloſophũ in multis locis, ergo ſi in diffinitione ipſius b, cadat a, ponẽdo diffinitionem ipſius a, loco ipſius a, diffinitio ipſius b, erit verior, ſi igiẽ in diffinitione a, cadat b, ſequitur, ꝙ in veriſſima, & expreſſiſſima diſ finitione ipſius b, debet poni b, qđ eſt impoſſibile, igiẽ impoſ ſibile eſt, ꝙ b, diffiniatũ per a, & a, p b, qa ſic idem diffiniret p ſeipſum. Et ſi dicitur, quod Phyloſophus, & Commen. 7. meta. volunt utrunque correlatiuorum diffiniri per reliquum, vt patet de potentia, & actu, quorum vtrũque diffinitur per reli quum. Et ſimiliter Porphy. dicit, ꝙ qa genus, & ſpẽs ſunt rela tiua, ideo unum diffinitur per reliquũ, ergo idem reſpectu eiuſdem poteſt eſſe diffiniens, & diffinitum, &c. Hoc etiam u detur per rationem diffinitionis, quoniam diffinitio eſt cã in notẽſcẽdi, ſed unũ correlatiuorũ cognoſcit̃ p reliquum, ergo unũ correlatiuorũ diffinitur per reliquũ. His tñ non obſtanti bus dicẽdum eſt, cum Phyloſopho hoc, quod idẽ non poteſt eſſe diffiniens, & diffinitum reſpectu eiuſdem, & hoc in diffi nitione cõpleta, qa per diffinitionẽ rei cõpletam certificatur omnis quæſtio quærens quid eſt de ipſo diffinito, ſi igiẽ in diſ finitione completa patris poneretur filius, & econuerſo, tunc ſi quęratur quid eſt pater, & reſpondeatur, quod pater eſt q genuit filium, adhuc contingit quærere quid eſt filius, quia non magis notus eſt filius quam pater, & ſi reſpondeatur, ꝙ filius eſt qui habet patrem, adhuc contingit quærere quid eſt pater, & ſic non ceſſabit quæſtio, & ſic nunquam erit certifica

tio, attamen forte in diffinitione incompleta poteſt unum re latiuorum diffiniri per reliquum, & hoc uoluit Phyloſophus, Commen. & Porphy. Si uero quęratur, qualiter ergo debet relatiuum diffiniri diffinitione completa, dico, quod vel non diffinitur diffinitione completa, vel ſi diffinitur complete nõ diffinietur per ſuum correlatiuum, unde pater poteſt ſic diffi niri, vel deſcribi, & hoc ſine ſuo correlatiuo: pater eſt ille qui de ſua ſubſtantia genuit ſibi ſimile in ſpecie. Et quando dici tur, quod unum correlatiuorum cognoſcitur per reliquum, igitur unum correlatiuorum diffinitur per reliquum, dico, quod nullum correlatiuorum cognoſcitur per reliquum. Vn de dico ſicut dicit Auſtin logica ſua, quod unum correlatiuo rum cognoſcitur cum reliquo, ſed non per reliquum, quoniã aliud eſt cognoſci cum alio, & aliud eſt cognoſci per aliud. Et ſi dicitur, quod Phyloſophus in prædicamentis dicit, quod q diffinite cognoſcit unum relatiuorum diffinite cognoſcit, & reliquum, igitur unum relatiuorum cognoſcitur, & diffini tur per reliquum, dico quod non ſequitur, quia verum eſt, ꝙ relatiua ſimul cognoſcuntur diffinitiue, & hoc vult Phyloſo phus, tamen non cognoſcitur nec diffinitur unum per reli quum, unde aliud eſt ſimul cognoſci cum alio, & aliud eſt co gnoſci per aliud.

At quod proprie eſt: nulli ſit accidens: & de quo ambo dicuntur, atque utrunque dicatur: & id, quod ex illis componitur. Ipſum igitur uniuerſum ex indi uiſibilibus conſtat.

Sed quod uere eſt ſit accidens nulli, & de quo ambo, et utrumque, et quod eſt ex his dicatur. Ex indiuiſibilibus ita quæ eſt omne. Tex.c.10.

HÆc eſt quarta pars ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli. In qua Phyloſophus pertra ctat ſecundam rationem Parme. qua probat, quod una ſubſtantia ſola eſt, & indiuiſibilis, & continet tres particulas, quoniam in prima ponit ſecundam rationem Parme. In ſecun da ibi [Quidam autem rationibus.] Ponit reſponſionem quo rundam ad unam rationem Parme. In tertia ibi [Manifeſtum autem eſt.] Reprælẽdit reſponſionem ad unam rationem Par me. Ratio igitur ſecunda Parme. fuit iſta: Illud, quod uere eſt, ideſt ſubſtantia nulli eſt accidens, aut igitur illud, quod uere eſt, eſt diuiſibile, vel indiuiſibile: non eſt dare, quod ſit diuiſi bile, quia ſic tunc eſſe diuiſibile diceretur de ambabus parti bus ipſius, & de utraque diuiſim, & etiam de toto compoſito ex partibus, & ſic utraque medietas erit diuiſibilis, & eadem ratione utraque medietas medietatis erit diuiſibilis, & ſic in infinitum: ſed hoc eſt impoſſibile, ergo impoſſibile eſt, quod illud, quod uere eſt, ſcilicet ſubſtantia ſit diuiſibilis, ergo eſt indiuiſibilis, & per conſequens eſt una ſola ſubſtantia, & ſic non erunt multa, ſed tantum unum. Vnde breuiter hæc eſt ra tio. Illud quod eſt, ſcilicet ens eſt ſubſtantia, quia dignius eſt, ꝙ ſit ſubſtantia quã accidens: ſed ipſa ſubſtantia non poteſt eſ ſe diuiſibilis: quia tunc eadem ratione utraque medietas eſſet diuiſibilis, & utraque medietas medietatis, & ſic in infinitum: uel ſaltem deueniretur ad indiuiſibilia, ideſt ad puncta, & ſic corpus componeretur ex punctis, & ſic omne, quod eſt erit ex diuiſibilibus, & ſic relinquitur, quod illud, quod uere eſt, ſci licet ſubſtantia ſit indiuiſibilis, & per conſequens tantum unũ eſt, & ſic non erunt multa. Dicit igitur Phyloſophus ſic: Sed ſi, quod uere eſt, ſcilicet ſubſtantia ſit accidens nulli, & ſupple illud, quod uere eſt ſit diuiſibile in partes, tunc illud, ſcilicet eſſe diuiſibile, de quo dicuntur ambo, ideſt ambæ par tes coniunctim de eodem diceretur utrunque, ideſt utraque pars diuiſim, & quod eſt ex his, ſcilicet compoſitum, & ſic erũt partes diuiſibiles, & totum diuiſibile, uel procederetur in in finitum, uel tandem deueniretur ad indiuiſibilia, ſed proce dere in infinitum eſt inconueniens ſecundum eos, igitur ſub ſtantia diuideretur in indiuiſibilia, & componeretur ex indi uiſibilibus, & omne quod eſt erit ex indiuiſibilibus, quod eſt impoſſibile, ergo ſubſtantia quæ ponitur ens eſt indiuiſibilis, & per conſequens eſt tantum una.

Quidam autem utriſque rationibus conceſſerunt. Ei quidem quæ omnia unum eſſe concludit, ſi id quod eſt unum ſignificat: id qđ haud eſt eſſe, dicẽtes.

Quidam autem rationibus utriuſque acquieſcunt. Huic quidem: quoniam omnia unum ſunt: ſi quod eſt unum ſignificat: quoniam eſt: & quod non eſt.

HÆc eſt ſecunda particula quartæ partis ſecundę particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli. In qua ponuntur reſponſiones quorundam ad rationes Parme. & dicit quod quidam conſenſerunt primæ rationi Parme. Vnde propter primam rationem Parme. conceſſerunt ꝙ omnia ſunt idem unum, & quod non ſunt multa entia, & ſic reſpondebant acquieſcendo concluſioni illius rationis. Ratio uero prima Parme. eſt ſuperius poſita. ſ. quicquid eſt pręter ens eſt non ens: & hanc rationem probant iſti ſic. Si omne ens eſt unum, ut probat ratio Parme. tunc ſi multa ſunt, ſequitur quod illud quod eſt: non eſt: & ſic contradictoria uerificarentur de eodem: quod eſt impoſſibile, & quod hoc ſequatur ipſi probant ſic. Si quod eſt. i. ens unum ſignificat: ita ſupple, quod omne ens eſt unum ſi detur quod multa ſunt: ſequitur quod aliquid eſt pręter illud unum cui ſoli competit eſſe, ergo illud quod non eſt illud unum eſt ex quo multa ſunt: & illud etiam non eſt ex quo non eſt illud unum cui ſoli competit eſſe: & ſic ſequitur quod ſi omne ens eſt unum, & multa ſunt quod idem ſimul eſt, & non eſt.

B

Ei uero quę ex partitione procedit indiuiduas magnitudines facientes.

Ei autem quæ deciſionis indiuiduas facientes magnitudines.

RAtioni uero ſecundæ Parme. reſpondebant aliqui concedentes quod corpora componantur ex indiuiſibilibus. Vnde iſti poſuerunt aliquas magnitudines indiuiſibiles ex quibus cõponſit corpora, & hęc fuit opinio Democriti. Iſtam igitur reſponſionem ad ſecundam rationem Parme: non improbat hic Phyloſophus: ſed in primo de generatione, & etiam tertio cæli, & mundi: quare hoc pertranſeo.

C

Patet autem & uerum non eſſe, ſi id ꝙ eſt unum ſignificat, & fieri non poteſt ut ſimul ſit cõtradictio: non fore quicquam non ens. Nihil. n. obſtat: ut id ꝙ non eſt: non ſit abſolutę non ens, ſed non ens quippiam ſit. Dicere quoque non quippiam aliud erit pręter id ipſum ꝙ eſt: unum omnia fore: perabſurdum eſt ſane. Quis. n. ipſum quòd eſt aliud quicquam eſſe intelligit quam id quòd eſt propriæ ens. Quod & ſi ita eſt: nihil tamen prohibet multa eſſe ea quæ ſunt, ut diximus. Patet igitur impoſſibile eſſe, ut id qđ eſt hoc modo ſit unum.

Tex.cõ.31 *Manifeſtum autem eſt: & quoniam non uerum eſt: quod ſi unum ſignificat qđ eſt: & non poſſibile eſt ſimul contradictionem eſſe non erit nihil: quod non eſt. Nihil enim prohibet, quod non eſt non ſimpliciter eſſe: ſed non ens aliquid eſſe: quod non eſt. Dicere igitur extra ipſum quod eſt nihil aliquid erit aliud: unum omnia eſſe inconueniens eſt. Quis enim adiſcit ipſum quod eſt: niſi quod uere eſt: aliquid ſit: ſi autem hoc: nihil tamen prohibet multa quæ ſunt eſſe: ſicut dictum eſt. Quod quidem igitur ſic unum eſſe quod eſt: impoſſibile ſit: manifeſtum eſt.*

D

HÆc eſt tertia particula quartæ partis, tertiæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli. In qua Phyloſophus repręhendit reſponſionem ad primam rationem Parme. Vnde reſponſio ad primam rationem Parme. fuit concedendo concluſionem. ſ. quod ens eſt tãtum unum, & ratio reſponſionis eſt, quia ſi ens ſignificat tantum unum: ſic ꝙ omne ens eſt unum: & non eſt poſſibile contradictoria ſimul ineſſe eidem: neceſſe eſt, ꝙ illud quod nõ eſt illud unũ quod ens ſignificat ſit non ens: & ſic uel erit ens præter illud

A unum. Vñ dicit Phyloſophus repræhendendo iſtam rõnem ꝙ manifeſtum eſt ꝙ non eſt uerũ: nec ſequitur ꝙ ſi ens ſignificat unum. hoc eſt: ſi hęc ſit uera, omne ens eſt unum, & hęc ſimiliter: impoſſibile eſt contradictoria ſimul uerificari de eodem, quis omne ens ſit unum quod pp hoc non ſequitur, ꝙ illud quod non eſt illud unum non ſit ens, uel quia nihil prohibet illud quod non eſt aliquid, i. illud a quo negatur aliquid contentum ſub ente: ſicut ſubſtantia negatur ab accidente eſſe ens ſimpliciter. Nam accidens eſt ens: & tamen aliquid contentum ſub ente. i. ſubſtantia uere negatur ab accidente, quamuis illud ꝙ non eſt illud ens non ſit aliquod ens. i. quãuis illud a quo negatur ſubſtantia non ſit illud ens accipiendo ens ſimpliciter. i. ſubſtantia, eſt tamen ens ſimpliciter prout opponitur ei quod eſt purum nihil, dicere igitur omnia eſſe unum: & ꝙ non ſunt multa: uel ꝙ aliquid eſt quod nõ eſt ſimpliciter aliud ab ente eſt: & ſi omne ens ſit unum eſt incõueniens. Vnde iſta conſeqnẽtia non ualet: omne ens eſt unũ: & idem non ſimul eſt & non eſt, igitur omnia ſunt unum: ſic ꝙ non ſunt multa, nec ualet iſta conſequentia, omne ens eſt unum, & multa ſunt, igitur aliquid quod non eſt: eſt ens, hæc igitur eſt repræhenſio illius reſponſionis. ſ. ꝙ non ſequitur: B omne ens eſt unum & multa ſunt, ergo idem ſimul eſt & non eſt, ſimiliter quamuis ens ſignificet unum principaliter, ſcilicet, ſubſtantiam: ex hoc tamen non ſequitur quod illud ꝙ nõ eſt illud ens, ſcilicet, ſubſtantia ſit purum nihil. Et confirmat iſtam reſponſionem dicens per ſimile quod nullus poteſt intelligere uere illud quod uere eſt, niſi illud quod uere eſt ſit aliquid, & hoc non obſtante nihil prohibet multa eſſe quorum quodlibet eſt aliquid, ergo eodẽ modo quamuis nõ poſſit intelligi illud quod uere eſt, niſi illud quod uere eſt ſit unum; tamen hoc non obſtante poſſunt multa eſſe quorum quodlibet eſt unum. Deinde Phyloſophus infert contra prædictos Philoſophos quod omnia eſſe unum ſicut ipſi dixerũt, ſcilicet, ita quod non ſunt multa, nec multitudo aliqua eſt impoſſibile. Intelligendum quod dictum Phyloſophi hic conſiſtit in hoc, ſcilicet, ꝙ non ſequitur, omne ens eſt unum, ergo non ſunt multa entia: quorum quodlibet eſt unum, nec ſequitur, omne ens eſt unum, igitur illud quod non eſt illud unum, eſt non ens: ſicut non ſequitur; omnis homo eſt animal, ergo omne quod non eſt illud animal, non eſt homo, & hoc ideo, quia prædicatum in uniuerC ſali affirmatiua habet ſuppoſitionem confuſam tantum, ſed cum additur ly illud facit terminum cui additur ſtare determinatæ, & ſic eſt fallacia figuræ dictionis in commutando unam ſuppoſitionem in aliam, quare &c.

CAPITVLVM SECVNDVM TRACTATVS ſecundi: in quo deſtruuntur errores naturaliter loquentium de principijs rerum naturalium.

VT naturales autem dicunt: duo ſunt modi. Quidam enim id quod eſt: vnum ſubiectum corpus fecerunt: aut trium unum: aut aliud, quod igne quidem ſpiſsius aere uero ſubtilius eſt.

SIcut autem phyſici dicunt: duo modi ſunt: hi quidem enim unum facientes quod eſt corpus ſubiectum aut trium aliquod aut aliud quod eſt igne denſius & aere autem ſubtilius. Tex.c.30.

D

IStud eſt ſecundum capitulum huius tractatus ſecundi. In quo ponuntur & reprobantur falſę opiniones antiquorum naturaliter loquentiũ de principijs rerum naturalium, & continet tres partes principales, quarum primæ duę ſunt ſolum narratiuæ. Tertia uero eſt declaratiua, & in prima parte narrantur opiniones antiquorum naturaliter loquentium. In ſecunda ibi [Videtur autem Anaxagoras.] Ponuntur motiua, & euaſiones Anax. In tertia ibi [Si igitur infinitum.] Improbantur falſæ opiniones naturaliter loquentium de principijs rerum naturalium, & ſpecialiter improbatur opinio Anaxagoræ. Prima pars continet tres particulas: quia in prima narrat Phyloſophus opiniones diuerſas ponentium unũ principium materiale tñ. In ſecunda ibi [Alia autem generant.] Narrat modos diuerſos generationis entiũ ex illo uno principio. In tertia ibi. [Quod autem dicunt.] Ponit opinionem ponentium quodammodo unum principium, & quodammodo multa, & modum generationis entium ex illo Opinio naturali-

uno

ter loquutum quã diffuſius inuenies in proœmio met. cap.1.

uno principio, uel ex illis principijs. In prima igitur particula huius partis narrat Phyloſophus diuerſas opiniones ponẽtium unum principium materiale tantum dicens, quòd ſicut naturales dicunt, duo ſunt modi ponendi principium, quoniam aliqui dicunt, quòd eſt unum principium materiale omnium, & quod illud eſt corpus, & aliqui dicunt, quòd ſunt plura principia materialia, & dicentium unum principium materiale omnium, quidam dicunt aquam eſſe principium omnium, quidam aerem, quidam ignem, quidam uero aliquod medium inter aerem, & ignem, ut denſius igne, & ſubtilius aere. Vnde notandum, quod iſti dicuntur naturaliter loquentes, eo ſolum, quia conceſſerunt motum eſſe. Notandum etiã ſecundum Commentatorem, quod qui dicunt principium eſſe unum tantum, dicunt ens eſſe unum tantum, & qui dicunt principia plura eſſe, dicunt entia eſſe plura, & econtra, qui dicunt plura eſſe entia, dicunt plura eſſe principia. Et ratio huius eſt, quia qui dixerunt unum principium materiale tantum, non poterant dicere plura entia eſſe, quia entia non diſtinguuntur niſi per ſua principia, ſed qui dixerunt plura principia eſſe poterant propter diſtinctionem principiorum ponere plura entia eſſe, & econuerſo, qui poſuerunt plura entia eſſe cum pluralitas non ſit ſine diſtinctione principiorum ipſi habuerunt ponere plura principia eſſe.

Notabile.

Cætera autem generari dicunt denſitate raritateque multa facientes. Hæc autem ſunt contraria, & uniuerſaliter exceſſus atque defectus, quemadmodum Plato magnum dicit, & paruum. Verum hic quidẽ hæc materiam facit ipſum autem unum formam. Illi uero unum quidem ipſum inquam ſubiectum materiam, contraria uero differentias atque formas.

Alia autem generant denſitate, & raritate multa facientes. Hæc autem ſunt contraria, uniuerſaliter autem excellentia, & defectus, ſicut magnum dicit Plato. & paruum: niſi, quòd hic quidem hæc facit materiam: unum autem ſpeciem. Alij uero unum quidem ſubiectum materiam contraria autem differentias, et ſpecies.

C

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus narrat diuerſos modos generationis entium ex illo uno principio, dicens, quòd quidam poſuerunt generationem aliorum ex illo uno principio ſecundum raritatem, & denſitatem. Vnde dixerunt, quòd per hoc ſolum, quod illud corpus quod ponitur eſſe principium ſi condenſatur generatur terra, & ſi fiat rarũ generatur aqua, & ſi fiat rarius generatur aer, & ſi fiat magis rarum generatur ignis, ſic, quod idem corpus in actu nulla ſubſtantia ſibi adueniente fit aliquando terra, aliquando aqua: aliquando aer, aliquando ignis, & ſic iſti poſuerunt unum ſubſtantiam, & duo contraria. Alij autem poſuerunt generationem rerum ex illo uno principio ſecũdum magnum, & paruum, dixerunt enim, ꝙ ex hoc, quia fit maius uel minus, fit generatio, & quod diuerſitas rerum eſt per hoc, quòd una eſt maior, alia uero minor, & hæc fuit opinio Plato. di. magnum, & paruum eſſe principia, differentia tamen eſt inter Platonem, & iſtos, quia Plato. poſuit magnum, & paruum eſſe materiam, & unum tertium eſſe formam magni, & parui, alij uero poſuerunt ecõuerſo, utputa, quod unum ſubſtãtiam eſſet materia, & quòd contraria eſſent formæ illius ſubiecti.

Opinio Platonis.

D

Quidam autem ex ipſo uno contrarietates, quæ quidem in ipſo ſunt, ſequeſtrari dicunt, ut Anaximander. Et qui unum, & plura principia inquiunt eſſe, ut Empedocles ac Anaxagoras. Et ipſa nanque congeriæ cætera ſegregant. Differunt tamen. Alter enim conuerſionem horum, alter ſemel ſegregationis principium facit. Et alter infinita ea, quæ ſunt ſimilium partium atque contrariæ, alter ea, quæ uocantur elementa tantummodo ſumit.

Quidam autem ex uno inhærentes contrarietates ſegre-

A *gant, quemadmodum Anaximandros dixit, et quicunque autẽ unũ, et multa dicunt eſſe ſicut Empe. et Anax. Et cõ mixtione nanque ſegregant alia, differunt autem ab inuicem in eo, ꝙ hinc circulationem facit horum, hic autem ſemel, et hic quidem infinitas ſimiles partes, et contrarias, ille uero uocata elementa ſolum.*

HÆc eſt tertia particula primæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur opinio ponentium quodammodo unum principium, & quodammodo multa, & modus generationis entium ex illo principio, uel principiis, & etiam ponitur diuerſitas inter opiniones ſic opinantium. Vnde iſti poſuerunt unum principium per confuſionem. ſ. unum chaos confuſum, & poſuerunt plura principia per reſolutionem, quia ex illo uno principio dixerunt ſegregari quædam alia principia, ex quibus res naturales generarentur. Vnde quidam poſuerunt unum principium omnium, & ex illo uno principio ſegregantur præexiſtentes contrarietates in illo uno, ut dixit Anaximandros, & ſui ſequaces, & non ſolum iſti, ſed etiam multi alij ſicut Empe. & Anax. nam illi dixerunt omnia eſſe mixta, & omnia illa poſtea ſegregari, ex quorum ſegregatione dixerunt alia fieri. Attamẽ Empe. & Anax. differunt primo, quia Empe. poſuit omnia eſſe mixta adinuicem ſecundum tempus determinatum, & poſtmodum ſegregari abinuicem ſecundum tempus determinatum, & iterum omnia poſtea redire in mixtionem, & confuſionem priorem, & iterum ſegregari, & ſic infinities. Anax. uero poſuit, quòd omnia erant inſimul confuſa per tempus infinitum, ſed intelligens poſtea incæpit extrahere, & diſtinguere illa ab inuicem, ſed illa extractio nunquam ceſſabit, ſed durabit in infinitum, & ideo ſecundum Empe. mundus infinities generatur, & infinities corrumpitur, ſed ſecundum Anax. mundus ſolum eſt ſemel factus, & nunquam corrumpetur. Alia differentia inter eos eſt, quia Empe. poſuit quatuor elementa. ſ. ignem, aerem, aquam, & terram eſſe principia omnium aliarum rerum naturalium, ut carnis, & oſſis, & ſic de alijs corporibus cõſimiliũ partium, ſed Ana. poſuit infinita corpora ſimilium partium eſſe principia, ut infinitas partes carnis, & oſſis. Vnde Anax. poſuit, ꝙ corpora conſimilium partium, ut caro os, & medulla ſunt principia elementorum, ut ignis, aeris, &c. Et etiam omnium aliorum, ſed Empe. poſuit, quod quatuor elementa ſunt principia corporum conſimilium partium, & priora eis. Vnde ſciendum, quod Ana. poſuit infinitas partes tam ſimiles, quàm contrarias in quolibet, & ideo nunquam perfecte ſegregabitur, ideo dixit, quod ſegregatio durat in infinitum. Empe. uero poſuit omnia quatuor elementa in quolibet, & quòd illa aliquando omnino ſegregantur, & iterũ commiſcentur, & ſic in infinitum.

B

Empedo. Agrigētinus.

Anax opinio.

Empe. rectæ opinat° eſt principia eſſe quatuor elemẽta.

C

Videtur autem Anaxagoras, ſic infinita eſſe putaſſe, quia communem illam opinionem naturalium ueram eſſe exiſtimabat, nihil inquam ex eo quod non eſt fieri atque oriri. Quapropter hoc dicũt, modo erant omnia ſimul, & generationem alterationem inquiũt eſſe. Quidam uero congregationẽ ac ſegregationem.

D *Videtur autem Ana. ſic infinita opinari, ut accipiat communem opinionem Phyſicorum eſſe ueram tanquam non fiat nullum earum ex eo, quod non eſt, propter hoc enim ſicut dicunt, et erant ſimul omnia, et fieri huiuſmodi ſtatuerunt alterari. Alij autem congregationem, & ſegregationem.* Tex. c.33.

HÆc eſt ſecunda pars huius capituli, et eſt ſolummodo narratiua, in qua ponuntur motiua, et euaſiones Anax. d. quodlibet eſſe in quolibet, et continet hæc pars duas particulas. In prima ponuntur motiua ſeu rationes Ana. propter quæ poſuit quodlibet eſſe in quolibet. In ſecunda particula ibi. [Sed propter paruitatem.] ponuntur duæ euaſiones Anaxa. per quas euaſit quædam, quæ uidebantur eſſe contra eum, prima ergo particula ponit duo motiua Anax. primũ motiuũ fuit, quia ſecundum communem opinionem omniũ Phyloſophorũ ex non ente non fit aliquid, & per conſequens

Primum motiuum Anaxa.

ſequens ex nõ igne, nõ ſit ignis, nec ex nõ aere ſit aer. Cũ ergo ex igne ſit aer, ſequitur, q aer erat in igne, & eadẽ ratione in igne eſt aqua, & ſic de omnibus alijs, vnde cum quodlibet corpus ſiat ex corpore, uel igne per unam tranſmutationem, uel plures, ut ipſi dixerunt, & ex non ente nõ ſit aliquid: oportet, q quodlibet ſit in quolibet, & ita nihil ſit ſimpliciter, quia illud, quod præexiſtebat non ſit ſimpliciter. vnde Anax. & ſui ſequaces dixerunt, q omnia erant primo in quodam chaos confuſo, & dixerunt, quod fieri idem eſt quod alterari, & ideo nihil ſit ſimpliciter, alij autem dixerunt generationẽ, & corruptionem nihil aliud eſſe, quàm congregationem, & ſegregationem.

Inſuper ex eo quia contraria ex ſeſe mutuo fiunt, inerant, ergo. Nam ſi omne quidem quod fit, aut ex entibus, aut ex non entibus fieri neceſſe eſt atque oriri, ex non entibus autem nihil fieri poteſt. De hac enim opinione naturales omnes conſentiunt, reliquum iam accidere neceſſario putauerunt, ex entibus quidem, atque ex hiſce, quæ inſunt fieri quodque, atque oriri.

Tex. c. 34. *Amplius ex eo, quod fiunt ex alterutris contraria. Inerant ergo, ſi enim omne, quod eſt fit, neceſſe eſt fieri, aut ex his, quæ ſunt, aut ex his, quæ non ſunt aliquid. Horum autem illud, quod eſt ex his, quæ non ſunt aliquid fieri impoſſibile eſt. De hac enim conueniunt opiniones omnes qui de natura ſunt. Reliquum iam contingere ex neceſſitate putauerunt ex his, quæ ſunt, et inſunt fieri.*

Secundũ motiuum Anax. SEcundum motiuum Anax. propter quod dicit, quodlibet eſſe in quolibet, & fuit hoc, vnum contrariorum eſt in reliquo, ſed magis poteſt res eſſe in quolibet alio quàm in ſuo contrario, ergo quodlibet eſt in quolibet. Quod autem unum contrariorum ſit in reliquo, probatur ſic, unum contrariorum ſit ex reliquo, ſed quod ſit ex alio eſt in eo, quia aliter fieret ex nihilo, ergo unum contrariorum eſt in reliquo.

Ex inſenſibilibus uero nobis ob paruitatem molis, ut dicunt. Quapropter inquiunt, quodque in quolibet eſſe mixtum, quia quodlibet ex quouis oriri uidebát. Videri uero atque dici diuerſa ex eo plane, quod in mixtione infinitorum maxime ob multitudinem ſuam excedit. Nam totum album, aut nigrum, aut dulce, aut os, aut carnem ſincere non eſſe quicquam, ſed cuius plurimum habet quodque, id ipſius rei videri naturam eſſe dicebant.

Sed propter paruitatẽ magnitudinum ex inſenſibilibus nobis, unde dicunt eſſe in omne miſceri, propter id, quod omne ex omni uidebant fieri. Apparere autem differentia, & appellari altera abinuicem ex magis ſuperabundanti propter multitudinem in mixtura infinitorum, ſincere quidem enim totum album aut nigrum, aut carnem, aut os non eſſe, ſed quod plus unumquodque habet hoc uideri eſſe natura rei.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli. In qua ponuntur duæ euaſiones Anax. per quas euaſit quædam, quæ uidebantur eſſe contra eum, quarum prima eſt, quia poſſet aliquis dicere, quòd ad ſenſum apparet, q in aere non ſit ignis, nec caro, & ita apparet ad ſenſum, q caro ſit, & tamen non ex aere, & ſic cõtra ſenſum, q caro ſit ex aere, & ſic contra ſenſum eſt, quod quodlibet ſit in quolibet. Ad hoc reſpondet Anax. d. quòd quodlibet eſt in quolibet, ſed propter paruitatem partium latet ſenſum, & hæc eſt eius prima euaſio (Prima euaſio Anaxag.), ſecunda eius euaſio eſt, poſſet enim aliquis dicere, q ſi infinitæ partes carnis, & oſſis ſint in aere; non erit ma[illegible] quare dicatur aer, quam caro, vel os. Ad hoc reſpondet, q hoc eſt, quia denominatio ſit a ſu- (Secunda euaſio.)

A peralundanti. vnde in aere plus eſt de aere, quàm de carne, ideo unum dicitur aer, & non caro, & aliud dicitur caro, & non aer. Vnde dicunt, quod nihil eſt totum purum album, vel nigrum, aut caro pura, ſed quælibet pars exiſtimatur de natura illius, quod magis eſt in ea. Sed hoc dubitatur, quia ſi in carne ſint infinitæ partes aeris, cum unum infinitum non ſit maius alio, nec infinita ſint plura infinitis, ſequitur, q in carne non eſt plus de carne, quàm de aere, & ſic non magis dicetur caro, quam aer, & ſic contingit arguere de quolibet alio, quia in quolibet ſunt infinitæ partes cuiuslibet, & per conſequens non eſt aliquid in aliquo per prædominium, & ſic unumquodque nominabitur nomine cuiuſcumque. Dicendum, q partes ſunt duplices, ſ. actuales, & potentiales, & voco partes actuales illas, quæ poſſunt eſſe in actu ſeparato ſic, q poſſit per ſe exiſtere, & partes potentiales voco illas partes, quæ non poſſunt ſeparatim exiſtere, ſed inexiſtunt toti. Et tunc dico, q partes actuales infinitę quarum quælibet eſt extra aliam totaliter non ſunt in aliquo finito, ſed plures tales partes ſunt in uno, quàm in alio, & a pluribus partibus actualibus denominatur res ſecundum Anax. Illud enim in quo ſunt plures partes actuales carnis, quàm oſſis dicitur caro, & non os, ſed a pluralitate partium potentialium non ſit denominatio, quia infinitæ partes cuiuslibet ſunt in unoquoq. ſecundum Anax. & ideo in nulla re ſunt plures partes unius rei quã alterius, & ſic ſit denominatio a ſuperabundãtia talium partium ſecundum Anax. (Dubium.)

B.

Si infinitum, igitur quo infinitum eſt, eo eſt ignotum. Infinitum quidem multitudine, aut magnitudine, quantum quoddam ignotum erit. Infinitum autem forma quale quoddam ignotum. Cum igitur principia rerum tam multitudine quàm ſpecie ſint infinita, fieri profecto nequit ut ea, quæ ex hiſce conſtant ſciantur. Nondum enim compoſitum ſcire putamus, cum ex quibus, & quot ipſum conſtat haud cognoſcimus.

C. *Si igitur infinitum ſecundum, quòd infinitum ignotum eſt ſecundum multitudinem quidem, & magnitudinem infinitum ignotum, quantum eſt quoddam. Secundum ſpeciem autem infinitum ignotum quale quoddam eſt. Principijs autem infinitis exiſtentibus, & ſecundum multitudinem, & ſecundum ſpeciem, impoſſibile eſt, quæ ſunt ex his cognoſcere. Sic enim cognoſcere compoſitũ arbitramur, cum cognoſcimus ex quibus, & quantis ſit.* Tex. c. 35. Idem 2. Met. c. 12

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, & eſt declaratiua, in qua Phyloſophus contradicit falſis opinionibus naturaliter loquentium de principijs rerum naturalium, & continet quinque particulas, quoniam in prima declaratur, quod principia rerum naturalium non ſunt infinita. In ſecunda ibi. [Amplius ſi omnia.] Probatur, quòd non quodlibet eſt in quolibet. In tertia ibi. [Adhuc ſi eſſet.] Probatur, q non quodlibet poteſt ſegregari a quolibet. In quarta uero ibi. [Non recte autem.] Probatur, q non quodlibet generatur ex ſuo ſimili ſecundum ſpeciem: In quinta ibi [Dignius autem.] Probatur, quod melius eſt ponere principia finita quã infinita. In prima igitur particula huius partis improbatur opinio Anax. & Demo. & aliorum ponentium principia infinita, & probat, q principia rerum naturalium non ſunt infinita, & eſt undecima concluſio. huius libri, q probatur dupliciter, primo ſic. Omne compoſitum ex principijs infinitis eſt ignotum, ita, q non poteſt ſciri, ſed res naturales non ſunt ignotæ, cum de eis poſſit eſſe ſcientia, igitur res naturales non ſūt compoſitæ ex principijs infinitis, & per conſequens non ſunt infinita principia rerum naturalium, maior declaratur, quia omne compoſitum ex principijs non ſcibilibus eſt ignotum, quod patet, quia res habens principia non cógnoſcitur perfecte niſi ex cognitione ſuorum principiorum, ſed omne compoſitum ex principijs infinitis eſt compoſitum ex principijs non ſcibilibus, ergo omne compoſitum ex principijs infinitis eſt ignotum, minor huius pro ſyllogiſmi declaratur, quia infinitum ſecundum, quod infinitum ignotum eſt, & non ſcibile, quoniam infinitum ſecundum multitudinem, aut magnitudinem (D; Prima rõ improbãs opinionẽ Anaxa. & eſt 11. cõc. huius lib.)

tudinem eſt quantum ignotum, & infinitum ſecundum formam, aut quidditatem e ſt quale ignotum, huius rationis primo ponitur probatio minoris huius pro ſyllogiſmi tertio ponitur maior principalis ſyllogiſmi cum ſua declaratione. Notandum ſecundum Commen. ꝙ hæc ratio eſt Logica, quia in hac ratione accipiuntur propoſitiones declaratæ in Logica, quoniam primo Poſte. declaratum eſt, ꝙ principia non ſunt infinita, quia infinita non ſunt nota, & etiam quia ſi principia eſſent infinita non contingeret aliquid ſciri: pro tanto igitur dicitur hæc ratio Logica, quia in ea ſunt acceptæ propoſitiones declaratæ in Logica. Notandum etiam ſecundum Commen. hic, ꝙ Logica uſitatur dupliciter, uno modo ſecundum ꝙ eſt inſtrumentum diuidens uerum a falſo, & iſte modus eſt proprius. Alio modo uſitatur Logica in ſcientijs ſecundum ꝙ illa, quæ declarata ſunt in Logica accipiuntur, pro maximis in deſtruendo, aut conſtruendo aliquid, & iſta conſideratio cum uſitatur in artibus particularibus eſt non propria. In arte uero uniuerſali. ſ. in prima Phyloſophia eſt propria. & iſtam eandem ſententiam Commen. narrat 7. meta. commen. 2. Circa quod dictum eſt intelligendum ꝙ Logica uſitatur in ſcientijs multipliciter. uno modo ſecundum, ꝙ Logica dirigit intellectum in actum ſyllogizandi, uel demonſtrandi, & hoc in quacunque materia indifferenter. Vnde ſi fiat demonſtratio mathematica, uel naturalis in proprijs terminis mathematicæ, uel ſciētiæ naturalis, ꝙ intellectus recte, & artificialiter ſyllogizet uel demonſtret, hoc habet a Logica dirigente intellectum, & ſic uſitatur Logica tanquam inſtrumentum, & iſte modus uſitandi Logicam eſt proprius modus Logicæ, quia ſola Logica dirigit hominem in actum arguendi. alio modo, uſitatur Logica in ſcientijs ſecundum ꝙ aliqua propoſitio declarata in Logica accipitur maior, uel minor in probando aliquid in alijs ſcientijs, ut ſi in mathematica, uel in ſcientia naturali negetur aliqua propoſitio, quæ poteſt probari per declarata in Logica, tunc ratio ſumens aliquid declaratum in Logica ad illud probādum eſt ratio Logica, & iſte modus arguendi ex declaratis in logica non eſt proprius in ſciētijs particularibus, quia ſcientiæ particulares procedunt ex proprijs. Illa autem quæ ſunt declarata in logica ſunt communia, ſed quia ſicut logica, ita & prima phyloſophia eſt, de communibus: ideo cum aliquid declaratū in Logica aſſumitur in prima phyloſophia ad probandū aliquid, eſt modus pprius, quia proprium eſt primę phyloſophiæ procedere ex communibus, cuiuſmodi ſunt illa, quæ declarata ſunt in logica, nec eſt imaginandum, quod logica ut eſt inſtrumentū, ſiue ut eſt utens ſeu declarans ſit alia, & alia reſtrictiuo eodē habitu quem didici, uel docui utor cum ſyllogizo uel demōſtro in alijs ſcientijs.

Dubium. Sed dubitatur ſuper hoc quod dicitur, ſcilicet, quod omne compoſitum ex principijs infinitis eſt ignotum, iſtud non uidetur uerum, quia omne continuum componitur ex partibus infinitis cum continuum ſit diuiſibile in infinitum, ſed partes ſunt principia totius, ergo ſi omne quod componitur ex principijs infinitis ſit ignotum, ſequitur quod omne continuum eſt ignotum, & ſic de continuo non poſſet eſſe ſcientia, quod eſt falſum, igitur &c.

Tertia rō. Dicendū quod quædam ſunt partes qualitatiuæ, & quędam ſunt partes quantitatiuæ, partes qualitatiuę ſunt partes diuerſarum rationum, ut ſunt materia, & forma, de quibus partibus uerificatur illud commune dictum, ſcilicet quod ad hoc, quod ex aliquibus duobus fiat unum per ſe: oportet quod alterum ſit actus, & reliquum potentia, ſed partes quantitatiuæ ſunt partes eiuſdem rationis, & tales ſunt duplices, quoniam quędam ſunt actuales, & quædam potentiales, partes actuales uoco illas quæ poſſunt perfectę exiſtere ſeparatim, ut ſunt minima naturalia, uel partes maiores partibus minimis naturalibus, partes potentiales uoco illas quæ non poſſunt ſeparatim exiſtere, ut eſt pars minor minimo naturali eiuſdem ſpeciei, ut caro minor carne minima potente per ſe exiſtere, ſic dico quod omne compoſitum ex principijs, uel partibus infinitis qualitatiuis eſt ignotum, quia ad hoc quod totum cognoſcatur oportet cognoſcere omnes ſuas partes qualitatiuas; ſi uero loquamur de partibus quantitatiuis actualibus, ſic etiam dico quod ad hoc, ꝙ cognoſcatur oportet præcognoſcere omnes tales partes quantitatiuas actuales, ſed ad hoc quod totum cognoſcatur, non oportet cognoſcere omnes ſuas partes quantitatiuas potentiales.

Reſponſio. Ad rationem igitur dico, quod omne continuum eſt compoſitum ex principijs, uel partibus infinitis quantitatiuis potentialibus, ſed nullum continuum componitur ex infinitis partibus qualitatiuis, nec ex infinitis partibus quantitatiuis actualibus, & ideo non ſequitur, quod de continuo non poſſit eſſe ſcientia, quia partes continui ex quarum cognitione dependet cognitio totius non ſunt infinitæ.

Preterea ſi neceſſe eſt ipſum molæ quantumuis eſſe poſſe cuius pars magnitudine paruitateque quātauis eſſe poteſt, dico autem aliquā talium partium quæ inſunt, & in quas totum ipſum diuiditur. Eſſe uero poteſt planta uel animal dicto modo quātumuis molæ pateт; neque partium ullam identidem molæ quantamuis eſſe poſſe. Erit enim & totum quantumuis ſimili modo. At os, & caro, & iſtiuſmodi cætera, partes ſunt animalium, & fructus plantarum. Patet igitur neque os, neque carnem, neque aliud quicquam eo modo, quem diximus molæ quantumuis eſſe.

Amplius autem ſi neceſſe eſt cuius pars contingit quātumcunque eſſe, ſecundum magnitudinem, & paruitatem B *& ipſum totum contingere. Dico autem talium aliquam partium in quam cum inſit diuiditur totum. Si autem impoſſibile eſt animal, ut plantā quantacunque eſſe, ſecundum magnitudinem & paruitatem, manifeſtum eſt; quoniam neque partium quamlibet, erit enim totum partibus ſimile. Caro autem, & os, & huiuſmodi partes ſunt animalis, & fructus plantarum. Manifeſtum igitur, quoniam impoſſibile eſt carnem aut os, aut aliquid aliud quantumcunque eſſe magnitudine, aut in maius, aut in minus.* Tex.c.36.

SEcundo probatur eadem cōncluſio ſic, totum, & partes cōſequuntur ſe in magnitudine, & paruitate finitate, & infinitate terminatione, & interminatione, ſed nullum cōpoſitum naturale eſt infinitum, ut patet inducendo, in omnibus igitur nullius compoſiti naturales ſunt partes infinitæ, nec principia infinita, igitur principia rerum naturalium nō ſunt infinita, unde quia animal, & planta, & ſic de alijs rebus naturalibus ſunt terminata in magnitudine, & paruitate, ideo C. partes rerum naturalium, ut caro, os, medulla, & huiuſmodi ſunt terminata in magnitudine, & paruitate. Notandum ſecūdum Com. hic, ꝙ quædam ſunt partes ſecundum quantitatē, & quædam ſecundum qualitatem, & partes ſecundum quantitatem ſunt duplices, quia quædam ſunt in toto in potentia, & quædam ſunt in toto in actu, partes in potentia ſunt partes inexiſtentes, quæ non poſſunt ſeparatim exiſtere, ſed partes in actu ſunt partes, quę poſſunt ſeparatim exiſtere, cum igitur dicit Phyloſophus, ꝙ partes, & totum ſequuntur ſe in menſura ſiue in magnitudine, & paruitate, illud eſt intelligēdum de partibus ſecundum quantitatem, quæ actu exiſtunt in toto, & hoc intelligit. p. d. Dico autem talium partium in quas cum inſit diuiditur totum, unde partes in quas totum diuiſibile eſt, quę poſſunt exiſtere. poſtquām diuiſę ſunt a toto dicuntur partes in actu, non quia ſint in actu diuiſę a toto, ſed quia poſſunt manere poſt actualem diuiſionem a toto, & in nullo finito ſunt huiuſmodi partes infinitæ. Intelligendum tamen ꝙ partes, quæ non poſſunt ſeparatim exiſtere dicuntur partes in potentia diſtinguendo potentiam contra actualitatem ſeparationis non contra actum exiſtendi, nam huiuſmodi partes D actu exiſtunt, ſed non exiſtunt ſeparatim, nec etiam poſſunt ſeparatim exiſtere, & ideo dicuntur partes in potentia, quia nunquam poſſunt habere actum ſeparatum.

Præterea, ſi talia omnia in cunctis inſunt, neque generatur quicquam, ſed ineſt ac ſegregatur, atque appellatur ab eo quod in ipſo magis abundat, ex quouis denique fit quodlibet ſegregatione, velut aqua ex carne, & caro ex aqua. Cum omne corpus finitū ablatione finiti corporis conſumatur atq. tollatur, conſtat non poſſe in vnoquoq. quodq; ineſſe. Ablata enim ex aqua carne, rurſuſq́ue ex aqua reliqua ſegregata, & ſi ſemper minor ea quę ſecernitur erit, non tamen omni magnitudine minor euadēt. Quare ſi ſegregatio ſtabit, non in quolibet quoduis erit. In

reliqua

Idem 8. Phyſic. 70 & 2. met. co. 15 idē 7. meta. com. 2.

reliqua enim aqua nihil inerit carnis. Si uero nullus A ſegregationis exitus erit, ſed ſemper ſequeſtratio fiet finita in magnitudine ſane equalia finita erunt multitudine infinita. Quod quidem eſt impoſsibile.

Amplius ſi omnia inſunt quidem huiuſmodi inuicem, Tex.c.37. *& non fiunt, ſed ſegregantur cum inſint. Dicuntur autem & a plurimo. Fit autem ex quolibet quodlibet: ex carne, aqua ſegregatur & caro ex aqua: omne autem corpus finitum reſecatur a corpore finito, manifeſtum eſt quòd non contingit in unoquoque unumquodque eſſe. Remota enim ex aqua carne, & iterum alia facta ex reliqua ſegregabitur, quamuis ſemper minor erit ſegregata, ſed tamen non excellit magnitudo a paruitate: Quare ſi quidem ſtabit ſegregatio: non omne in omni inerit. In reliqua enim aqua non inerit caro. Si uero non ſtabit: ſed habebit ſemper remotionem infinita magnitudine æqualia finita inerunt, infinita* B *ſecundum multitudinem. Hoc autem impoſſibile eſt.*

Tertia rō improbās opinio. Anax. HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis principalis huius capituli in qua deſtruitur aliud dictum Anax. ſcilicet, quodlibet eſſe in quolibet unde probatur quod non quodlibet eſt in quolibet, & hæc eſt undecima conclusio huius libri ad quam probandam Phyloſophus primo recitat in breui totam opinionem Anax. dicit, quod ſi quodlibet ſit in quolibet & res non fiat de nouo, ſed ſolum ſegregentur ea quæ prius fuerunt in actu & res denominetur a ſuperabundanti in ea, & quodlibet fiat ex quolibet, hæc omnia Idem. 6. Phyl. t. c. 30. ſunt de opinione Anax. Cum his aſſumit Philoſophus quoddā neceſſarium, & eſt ꝙ a corpore finito non poteſt ſegregari corpus infinitum, ſed ſolum corpus finitū, & finities, ex quo patet ꝙ omne corpus finitum poteſt conſumi ꝑ ablationē corporis finiti ab eo multotiens accepti. Et tunc arguitur ſic, accipiatur corpus finitum ut aqua, & ex ea ſegregetur caro, & iterum ex aqua reſidua ſegregetur caro, & tunc quæro, aut illa ſegregatio ſtabit. i. terminabitur, aut nunquam ſtabit. i. nunquam terminabitur, ſi illa ſegregatio ſtabit, ergo tandem in C aqua non erit aliqua caro. In illa enim aqua ex qua non potuit ſegregari caro non erit aliqua caro, & tunc habetur ꝓpoſitum. ſ. ꝙ non quodlibet eſt in quolibet, ſi uero illa ſegregatio nūquam ſtabit, cum aliquando per ſegregationem ſit deuenire ad carnem minimam, qua carne non poteſt minor per ſe exiſtere, poſt ſegregationem illius carnis non ſegregabitur caro minor, & cum illa ſegregatio procedat in infinitum per te in illa aqua erunt infinitæ partes carnis equales uel maiores, quam ſit caro minima, ergo in magnitudine finita ſunt partes infinitæ eiuſdem quantitatis, ſed hoc eſt impoſſibile, ergo, & illud ex quo ſequitur. ſ. ꝙ quodlibet ſit in quolibet. Intelligendum, quod impoſſibile eſt, quod in magnitudine finita ſint infinitæ partes ſecundum numerum eiuſdem quantitatis, quarum qualibet ſit totaliter extra aliam, quia illa magnitudo excelleret, quamlibet illarum partium in infinitum ſine omni proportione, & per conſequens illa magnitudo eſſet infinitæ parua, cum in omni magnitudine quātūcunque parua ſint infinitæ partes eiuſdem proportionis, ſimiliter in qualibet magnitudine finita ſunt infinitæ partes eiuſdem q̄titatis, quæ ſic ſe habent, quod pars unius eſt pars alterius, D quod patet, quia ſi aliquod mobile moueatur ſuper aliquā magnitudinem continue in quolibet inſtanti temporis menſuratis motum mobile eſt in parte magnitudinis ſibi equali: quoniam ſi in duobus inſtantibus eſſet in eadem parte magnitudinis quieſceret in tempore intermedio, ſed nos ſupponimus, quod continue moueatur, cum igitur in quolibet tēpore quātūcūque paruo ſint infinita inſtantia ſequitur, quòd in magnitudine ſuper qua fit motus ſint infinitæ partes ęquales mobili, & per conſequens infinitę partes eiuſdem quantitatis, ſed illę partes ſunt unitę, & copulatæ, quorū pars unius eſt pars alterius, nec eſt quælibet aliarum partium totaliter extra aliam, &c.

Præterea, ſi corpus omne parte aliqua ab eo ſublata fieri ſe minus neceſſe eſt, carnis autem quantitas definita eſt ad molem utranque, patet minima ex A carne nullum omnino corpus ſecerni poſſe, alioquin minima minor erit.

Adhuc autem ſi omne quidem corpus remoto quodam minus neceſſe eſt fieri, carnis autem determinata eſt quantitas, & magnitudine, & paruitate. Manifeſtum eſt, quòd ex minima carne nullum ſegregabitur corpus. Erit enim minus minima. Tex.c.38.

HÆc eſt tertia particula tertiæ partis principalis huius capituli, in qua probatur, quod non quodlibet poteſt ſegregari a quolibet, & hæc eſt decimatertia concluſio huius li. quę quadrupliciter probatur, & ſecundum hoc hæc particula continet quatuor partes, quæ patebunt ſuis locis, primo igitur probatur concluſio ſic. Si quodlibet poſſet ſegregari a quolibet, tunc a minima carne poſſet ſegregari aliud corpus, ſed per ſegregationem corporis ab aliquo finito fit illud a quo fit ſegregatio minus, igitur ſi a carne minima poſſet ſegregari corpus, ſequeretur, ꝙ erit caro minor carne B minima, quod eſt impoſſibile. Sed hic eſt dubium, quia iſta ratio uidetur ſupponere, quoddam falſum. ſ. quod ſit dare carnem minimam, quia quælibet caro habet, & quælibet pars carnis eſt caro, & pars eſt minor ſuo toto, ergo quacunque carne data eſt dare carnē minorē, & per conſequens non eſt dare carnē minimā, & hęc eſt dubitatio ſpecialiter de homogeneis. ſ. an in illis ſit dare minimū. Huic dubitationi poteſt dupliciter reſponderi, primo, ꝙ forma carnis, & quælibet forma naturalis tam homogenea quam etherogenea determinat ſibi certum terminum in magnitudine, & puritate, ita quòd talis forma ſecundum ſpeciem non poteſt per ſe perficere materiā minorem, & ſic eſt dare minimam carnem minimam inexiſtētē; quia quacūque carne data illa hēt partē, quæ eſt caro, & pars eſt minor ſuo toto, ergo, &c. Igitur breuiter eſt dicendum, ꝙ in homogeneis eſt dare minimum naturale per ſe exiſtens, & non tñ eſt dare minimum inexiſtens, quod non ſit dare minimum exiſtens in homogeneis, probat ratio dubitationis inducte, & quod in homogeneis ſit dare minimum per ſe exiſtens, hoc accipitur a Phyloſopho hic, qui ponit carnem minimam, & ēt accipitur ex li. de ſen. & ſen. & eſt expſſa intentio C Commen. tertio huius, ubi dicit, ꝙ minimū de ol generato eſt terminatę q̄titatis. v. g. ut minima pars, quę pt eſſe ignis e terminatę quantitatis, ſcilicet, minima pars, quæ poteſt eſſe ignis in actu. & commento ſecundo, ſeptimi huius, dicit Commen. quod corpora naturalia non diuiduntur in infinitum in eo, quod ſunt corpora naturalia, uerbi gratia. quoniam primū motum in igne eſt minima pars quæ poteſt eſſe ignis in actu. Ex quibus apparet, quod de intentione Commen. eſt ꝙ in naturalibus homogeneis eſt dare minimum quo minus non poteſt per ſe exiſtere. Sed ponendo hoc eſt dubium an illud ſit ex natura intrinſeca rei: ut ſcilicet propter hoc ſit minimū dandum: quia natura formæ talis ſpeciei repugnet reperiri in minori materia per ſe: ita quod terminus in paruitate ſit ex ipſa forma ſpecifica, uel hoc eſt propter aliquam cauſam extrinſecam, ut ſcilicet propter hoc ſit dare minimum, quia minus non poſſet reſiſtere continenti, ſed ſtatim conuerteretur in continens, ut communiter dicitur. Dicendum eſt, ut mihi uidetur quod ſi in homogeneis ſit dare minimum quod oportet quod hoc ſit ex cauſa intrinſeca, quia, ſcilicet, repugnat tali formæ reperiri per ſe in minori materia, quia ſi ſolum eſſet D ex cauſa extrinſeca, tunc ſi ſit dare minimum quod poteſt per ſe reſiſtere huic continenti ſibi contrario ſi detur continens minus contrarium in duplo, medietas illius minimi poſſet per ſe reſiſtere illi continenti quod minus in duplo ſibi contrariatur, & ſic cum ſit dare continens minus, & minus contrariū in infinitum, ſequitur quod non eſt dare ſimpliciter minimū propter cauſam extrinſecam, id eſt, propter contrarietatem cōtinentis. Item minimum naturale poteſt corrumpi a continēte ſibi contrario, ſed omnis corruptio quæ fit a contrario eſt finis alterationis, ergo & omnis alteratio fit in tempore, illud minimum corrumpendum a continenti contrario per tempus reſiſtit illi continenti, ſed minimum continuæ debilitatur a ſuo contrario, ergo in medio illius temporis menſurantis alterationem per quam corrumpitur eſt illud minimum debilius quam fuit in principio, & tamen poſt illud minimū reſiſtit continenti per ſecundam medietatem temporis, ergo minor uirtus quam uirtus minimi poteſt reſiſtere continenti, quia quacunque uirtute data minor uirtus eiuſdem ſpeciei poteſt reſiſtere continenti per tempus quamuis non per tantum

Margin notes, right column: Tertia rō improbās rationes Ana. & eſt 14. concl. huius lib. — Dubium. — Huic dubio dupliciter ſatisfit/rñdetur. — Dubium. — Reſpōſio.

tum tempus. Vnde poteſt argui ſub hac forma, detur minimū naturale, quod ſit a, & deſignetur aliqua pars ipſius quæ ſi eſſet ſeparata a toto eſſet tantæ uirtutis quantæ uirtutis erit a, in medio alterationis per quam a, corrūpitur, & ſit illa pars b, tunc b, in principio alterationis ſi eſſet ſeparata eſſet tantę uirtutis quantæ uirtutis erit a, in medio alterationis, ſed quæcunque ſunt æqualis uirtutis poſſunt æqualiter reſiſtere ſuis cōtrarijs, cū ergo uirtus ipſius a, ĩ medio dictę alterationis poſſit adhuc per tps reſiſtere continenti, ſeqt, ꝙ b, ſi ſepareť a toto poſſet reſiſtere continenti, & per conſequens a, non eſt minimum, quod poteſt per ſe reſiſtere continenti. Et ideo ſi aliquis dicat, quod non eſt dare minimum in homogeneis niſi pp cām extrinſecā, ipſe habet dīc, ꝙ non eſt dare ſimpliciter minimum, ſed dēt dīc, ꝙ eſt dare minimū circūſtantionatum, ſcilicet minimum, quod poteſt per ſe reſiſtere continenti in tantum ſibi contrario, & per tantum tempus, & iſto mō qđlibet hūs contrariū erit minimū, q̄a quocunque dato eſt dare certum tempus ultra, qđ non poteſt durare in continenti tā ta contrarietate ſibi contrario, & pp hoc ponēdo ſimpliciter minimū in hōgeneis melius, ut mihi uidetur eſt dicere, ꝙ illud ſit ex natura intrinſeca ipſius formæ quam, quod ſit propter cauſam extrinſecā, ideſt pp contrarietatē continenti. Verumtamen ſi auctoritates non obſtarent probabiliter poſſet dici, quòd in homogeneis non eſt dare ſimpliciter minimū, quia ex quo homogenea ſunt eiuſdem ſpeciei in toto, & in qualibet parte, tunc ſicut toti non repugnat per ſe exiſtere, ita nulli pti repugnat per ſe exiſtere, q̄a q̄cqd poſitiuū p ſe repugnat alicui indiuiduo alicuius ſpeciei, & repugnat cuilibet indiuiduo eiuſdē ſpeciei, ut patet, quia omne poſitiuum repugnans huic albedini repūgnat cuilibet albedini. Cum ergo per ſe exiſtere ſit quoddam poſitiuum, & non repugnat toti homogeneo non repugnabit alicui parti, cum quælibet pars ſit eiuſdem naturæ cum toto. Et confirmatur, quia repugnantia formalis de qua nunc loquimur hic, eſt ratione formæ, & naturæ, & ideo cum eadem natura ſit omnium indiuiduorum eiuſdem ſpeciei, ſequitur, quod omne, quod repugnat formaliter alicui indiuiduo alicuius ſpeciei, repugnat omni indiuiduo eiuſdem ſpeciei. Item ſi detur minimum, illud poteſt diuidi cum ſit continuum. Quæro tunc aut partes manebūt poſt diuiſionem, uel non, ſi ſic, & cum pars ſit minor ſuo toto, ſequitur, quod eſt dare minus minimo, quod eſt impoſſibile, ſi uero, detur, quòd partes non maneant poſt diuiſionem, tunc corrumpent ſtatim completa diuiſione, & ſic corrumpentur completa diuiſione nulla alteratione præcedente, quod eſt impoſſibile, quia corruptio ſubſtantiæ ſemper eſt finis alterationis, igitur non eſt dare minimum. Ad auctoritatem Phyloſophi hic poteſt dici, quòd Phyloſophus ſupponit tanquam conceſſum hic ab Ana. quod eſt dare minimum. Anax. enim poſuit infinitas partes cuiuſlibet ſpeciei in quolibet, & ideo ratio uadit ſufficienter contra eum, quia ipſe conceſſit, ꝙ ē dare

Tex. c. 41. minimū. Et ſi dicat, ꝙ Phyloſophus ſecundo de aīa, dicit, ꝙ omnium natura conſtātū determinata ē rō magnitudinis, & augmēti, cū igitur caro ſit res naturalis, oportet dare minimā carnē. Dico, ꝙ Phyloſophus ſecundo de aīa loquitur ſolū de his quæ per ſe augentur, ut ſunt aīata p ſe exiſtētia, in illis. n. eſt dare maximū, & minimū, ſed caro nō eſt animatum per ſe exiſtens, ſed eſt inhærens alteri. In alijs uero rebus naturalibus non eſt dare maximum, & minimum, q̄a Phyloſophus ibidem dicit, quòd ignis creſcit in infinitum per appoſitionem combuſtibilium, & ſic non eſt dare maximum ignē, quoniā ſi daretur maximus ignis qui poteſt eſſe in ſpecie ignis, tunc quæro an ille ignis poſſet conuertere combuſtibile ſibi approximatum in ignem uel non, ſi detur, quòd ſic, cum combuſtibili conuerſo in ignę ſit ignis maior quam prius, ſequitur, quod eſt dare maius maximo, quod eſt impoſſibile, ſi uero detur, quod non poteſt conuertere combuſtibile ſibi approximatum in ignem, illud uidetur mirabile, & etiam impoſſibile, q̄a quāto ignis eſt maior, tanto eſt maioris uirtutis, & per conſequens magis poteſt agere in paſſum ſibi approximatum, non eſt ergo dare ignem maximum, & per eandē rōnē nō eſt dare minimum ignem, q̄a eadē eſt rō de maximo, & minimo, ut patet ſecūdo de anima. Sed dubiū eſt de etherogeneis, utputa de animatis, non enim uidetur, quòd in illis ſit dare maximum, & minimum, quia ſi eſſet dare maximum hominem, iſte non poſſet fieri pinguior quam prius, quia ſi fieret pinguior, fieret maior, & ſic eſſet dare maius maximo, quod eſt impoſſibile. Similiter ſi eſſet maximus homo, aliquis poſſet eum percutere ſic, quod caro eleuaretur, & ſic fieret maior, aliter quacunque inflatione, uel eleuatione carnis facta moreretur, quod eſt impoſſibile. Et eodem modo probatur, quòd non eſt dare mi

A nimum hominem, quia ſic ablata quacunque parte ab eo q̄tumcunque paruaſtatim moreretur, alioquin eſſet dare minus minimo. Dicendum igitur, quod in homogeneis non eſt dare maximum nec minimum poſſibile in tali ſpecie, tamen in etherogeneis, ut in animatis eſt dare maximum, & minimum poſſibile in tali ſpecie, ſic, quod per augmentationem naturalem in qua quælibet pars auctū augetur non poteſt fieri indiuiduū maius in illa ſpē, nec p diminutionē naturalē in qua q̄libet pars diminuti eſt diminuta pōt fieri indiuiduum minus in illa ſpecie. Tamen credo, quod non ſit dare maximum, & minimū q̄n p uiolētiā poſſit fieri maius, uel minus, & ēt per impinguationē, & eius oppoſitum poſſit fieri maius uel minus, quoniam impinguatio non eſt augmentatio, nec eius oppoſitum eſt diminutio, quia augmentatio, & diminutio non ſunt niſi quando fit maioratio uel minoratio in partibus ſolidis ut in oſſibus, & neruis ſecundum quod uult Aui. ſed per impinguationē, & macrefactionem non fit maioratio, uel minoratio in partibus ſolidis, ut patet manifeſte. Si quis tamen uellet ſuſtinere Commentatorem oporteret dicere, quòd tā in homogeneis quam in etherogeneis eſt dare minimum p ſe exiſtens, & tūc oportet dicere, quòd hoc eſt a natura intrin-

B ſeca, & non ſolum propter contrarietatem continentis. Ad rationes uero in cōtrariū pōt reſponderi interimēdo aſſumpta.

Inſuper in infinitis corporibus caro iam infinita ſanguis cerebrumque ineſſet. Vnumquodque tamen eſſet ab alij ſeparatum, & nihilominus infinitum. Hoc autem metas egreditur rationis.

Amplius autem infinitis corporibus ineſt utique iam caro infinita, & ſanguis, & cerebrum. Separata tamen abinuicem, nihil autem minus entia ſunt quæ ſunt, & infinitum unumquodque hoc autem irrationabile eſt.

SEcundo probatur eadem concluſio. ſ. ꝙ non quodlibet poteſt ſegregari a quolibet, quia ſi ſic, tunc iſta ſegregatio nūquam ceſſaret, ſed procederet in infinitum, & per conſequens in quolibet eēt infinita caro, & infinitus ſanguis, & infinitum cerebrum, & iſta ſunt abinuicem ſeparata ſecundum locum, cum ergo unum infinitum non ſit minus alio infinito, ſequitur, quod infinita caro non erit minor quam totum

Quinta rō improbās rationes Anax.

C infinitum compoſitum ex infinita carne, & infinito ſanguine, & infinito cerebro, & ſic de infinitis, & ſic pars non erit minor ſuo toto, quod eſt inconueniens. Vnde notandum, quod Commen. deducit ad hoc inconueniens, ſcilicet, quòd in infinito erunt infinities infinita, quod eſt contra rationem, ſcilicet infinita multiplicari per infinita. Sed hic dubitatur, quia ubicunque ſunt infinita, ibi ſunt infinities infinita, ut patet, quia in linea ſunt infinita puncta, ideo in linea ſunt infinities infinita puncta, quia ablatis duobus punctis, adhuc remanent infinita puncta, & ſic quibuſcunque finitis ablatis ſemper remanent infinita, & ſic infinita ſunt infinities infinita. Item in quacunque linea ſunt infinitæ partes, & in qualibet parte ſunt infinita puncta, igitur in tota linea ſunt infinities infinita puncta. Item dubitatur ſuper hoc, quod dicitur eſſe inconueniēs, ſcilicet, quod pars non ſit minor ſuo toto, hoc enim non eſt inconueniens ponendo infinitum eſſe, quoniam ſi ponatur tempus eſſe infinitum, oportet dicere, quod totum tempus præteritum terminatum ad primum inſtans huius diei non ſit minus toto tempore præterito terminato ad ultimum inſtās huius diei, & ſic non eſt inconueniens, quòd pars non ſit mi-

D nor ſuo toto. Ad primum igitur dicendum, quòd infinitum q̄tum ad propoſitum ſpectat eſt duplex, ſcilicet, infinitum ſecundum compoſitionem, & infinitum ſecundum extenſionem. Si enim quodlibet eſſet in quolibet, quodlibet corpus eſſet infinitum ſecundum compoſitionem, quia componeretur ex infinitis diuerſis ſecundum ſpeciem, non tamen eſſet infinitum ſecundum extenſionem, quia non componitur ex infinitis ſecundum extenſionem, & tunc dico, quod iſtud eſt inconueniens, ſcilicet, quod infinito ſecundum extenſionem ſint infinitæ partes ſecundum extenſionē, ſiue, quòd in infinito ſecūdum compoſitionem, finito tamen ſecundum extenſionem ſint infinities finita corpora æqualia diſtincta ſecundum locum, quia in nullo finito ſecundum extenſionem ſunt infinitæ partes eiuſdem quantitatis, quarum quælibet ſit totaliter extra aliā, ut ſupra dictum eſt, modo ſi quodlibet eſſet in quolibet, tunc in quolibet corpore eſſet infinitus ſanguis, ideſt, infinitæ partes ſecundum eos, quia infinitas partes ſanguinis æquales ſanguini minimo, & eodem modo de cerebro, & ſic de alijs, & ſic in corpore finito ſecundū extenſionem, & infi-

nito

nico ſecundum compoſitionem eſſent infinitæ partes eiuſdē quantitatis, quod eſt impoſſibile. Sic enim in infinito ſecundum cōpoſitionem, finito tñ ſecundum extenſionē erunt infinities infinita æqualia occupātia loca diſtincta, ꝙ eſt impoſſibile. Eccū arguitur, ꝙ in linea ſunt infinities infinita pũcta, dico, ꝙ oō eſt incōueniēs, ꝙ infinito ſint infinities infinita indiuiſibilia. Ad ſecūdū dico, ꝙ in his, q̄ occupāt locū incōueniēs eſt, partē nō eſſe minorem ſuo toto, ſimiliter incōueniens eſt, ꝙ in infinitis ſecundum extenſionem quæ occupant locum, ꝙ pars non ſit minor ſuo toto. In infinitis autem ſecundum ſucceſſionem, quæ nō occupant locum, cuiuſmodi eſt tempus nō eſt inconueniens, quod pars non ſit minor ſuo toto.

Id uero qood aſſeritur nunquam ſegregata omnia fore, non ſcienter quidem dicitur, rectè tamen. Affectus. n. inſeparabiles ſunt. Cum igitur colores, atque habitus mixti ſint, ſi fuerint ſegregati, erit quippiam album, aut ſanum profectò, quod non aliud quicquam erit, nec in ſubiecto.

B *Nequaquam autem ſegregandū eſſe neſcientis dicitur rectè autem dicitur. Paſſiones enim inſeparabiles ſunt. Si igitur mixti ſunt colores, et habitus ſi ſegregentur, erit aliquid album, & ſanatiuum non alterum aliquid cum ſit, neque de ſubiecto.*

TErtio probatur eadem concluſio. ſ. ꝙ non quodlibet pōt ſegregari a quolibet, primo tñ Phyl. narrat qd ueritatis fuerit in opinione Anax. d. ꝙ dicere, ꝙ res nequaq̄ ſegregentur, & diſtinguātur eſt dictum non ſcientis, ſed dicere, ꝙ non omnia ſeparantur, & ſegregantur eſt rectè dicere. Nā paſſiones ſunt inſeparabiles a ſuis ſubiectis, concluſionem igitur Phyl. probat ſic. Si quodlibet ſit mixtū cū quolibet, & poſſit ab eo ſegregari, tunc colores, & habitus, & ſcientia eſſunt mixti cum ſuis ſubiectis, & poſſent ab eis ſegregari, quod eſt impoſſibile, quia tunc aliquid eſſet album, & ſanatiuum, & nihil eſſet ſubiectum eius de quo diceretur, ꝙ eſſet album, uel ſanatiuū: ꝙ eſt impoſſibile, ergo, &c. Vñ breuiter ratio conſiſtit in hoc, ꝙ accidentia non poſſunt ſegregari a ſuis ſubiectis, ergo non quodlibet poteſt ſegregari a quolibet. C

Quare ipſa mens abſurda eſt ſane, ea quærens, quæ fieri nequeunt, ſi ſeparata quidem reddere vult, hoc autem efficere nequit tam quantitatis, quam qualitatis etiam ratione. Quantitatis quidem, quia non eſt minima magnitudo. Qualitatis autem, quia affectus inſeparabiles ſunt.

Quare inconueniens eſt impoſſibilia quærens intellectus ſi uere uelit quidem ſegregare, hoc autem facere eſt impoſſibile, et ſecundum quantitatem, & ſecundum qualitatem: ſecundum quantitatem quidem, quoniam non eſt minima magnitudo, ſecundum qualitatem autem, quoniam inſeparabiles ſunt paſſiones. D

QVarto probatur, ꝙ nō quodlibet pt ſegregari a quolibet, quia ſi ſic, tūc ſegregatio nunq̄ ceſſaret, q̄a ſi ceſſaret, tūc nō poſſet quodlibet ſegregari a quolibet, ꝙ eſt contra ipſum, ſed ſi iſta ſegregatio nunq̄ ceſſet hēc cōpleatur, ſequitur, ꝙ intellectus quærens illam ſegregationē complere, & res completas ab inuicem diſtinguere erit uanus & uilis, quia nuoquā complebit ſuam actionē, nam completa ſegregatio abinuicem eſt impoſſibilis ſecūdum quantitatem, quia nun. eſt minima magnitudo, & nunquam complentur ſegregatio quouſque deueniat ad minimam magnitudinē, q̄a quælibet magnitudo, q̄ nō eſt minima pōt diuidi in minorem: cum aūt nunq̄ poſſit deueniri ad minimam magnitudinem, ſequitur, ꝙ ſegregatio ſecundum quantitatem nunquam cōplebitur, & etiam ſegregatio rerum abinuicem ſecundum qualitatem nunquam poteſt compleri, quia paſſiones, & qualitates nunquam poſſunt complete ſegregari a ſuis ſubiectis. Notandum ſecundum Commen. ꝙ Phyl. hic per partes ſecundū quantitatem intelligit partes conſimiles, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, & tales ſecundum Anax. ſunt mixtæ mixtione infini-

Secundo quia non quodlibet pōt ſeparari a quolibet.

Notabile

A ta. In omni enim parte quam intellectus diuidit ſunt partes infinitæ, & ſic nititur diſtinguere ſecundum quantitatem, q̄d nunquam diſtinguet. Intelligendum etiam, ꝙ non eſt dare magnitudinem minimam, ut magnitudo eſt, & inquātū eſt quid mathematicum, q̄a nō hēt contrarium, cum hoc tamen ſtat, ꝙ eſt dare minimā magnitudinē naturalē, ut minimā carnē. Sed dubitatur, ꝙ ratio Phyl. nō ualeat per quā ꝓbat, ꝙ intellectus eſt uilis per hoc. ſ. quia non poteſt complere ſuam actionem. Nam illud non uidetur ſequi, quia ſic motor cæli eſſet uilis, quia nunquam poteſt complere motum ſuū. Dico igitur, ꝙ agens intendens complere actionem ſuam, ſi nō pōt eam complere eſt uilis, & iſte intellectus quem poſuit Anax. intendebat complere ſegregationem rerum abinuicem, quā tamen complere non potuit, ſed motor cæli non intendit cōplere, & terminare motum ſuum, & ideo non ſequitur, quod uilis ſit ac ocioſus.

Quod nō ſit dare magnitudinē minimam.

Dubium ſup. dicto Phyloſ.

Neque etiam rectè generationem eorum, quæ partium ſunt conformium capit. Lutum namque tum in luta, tum non in luta diuiditur. Nec ut lateres ex domo, & domus ex lateribus fit, ſic aqua, & aer ex ſe ſe mutuo ſunt, & fiunt. B

Non rectè autem generationem accipit ſimilium ſpecierum. Eſt enim ut lutum in luta diuiditur, eſt autem ut non: & non idem modus eſt, ut lateres ex limo, et domus ex lateribus. Sic autem aqua, et aer ex alterutris, & ſunt & fiunt. Tex. c. 40.

HÆc eſt quarta particula tertiæ partis principalis huius capituli, in qua Phyl. improbat Anax. in hoc, ꝙ dicit, ꝙ quodlibet fit ex ſuo ſimili ſecūdū ſpēm. Nā pp hoc dixit, ꝙ quodlibet eſt in quolibet, quia qdlibet pōt fieri ex quolibet, quia unū cōtrariū de quo mioꝰ ut ſit ex ſuo contrario: eſt igitur quodlibet, ꝙ ſit, fiat ex ſuo ſimili ſecūdū ſpēm, ſecundum eū ſequitur, ꝙ quodlibet ſit in quolibet, ꝓbat igit Phyl. cōtra ipſum, ꝙ nō qdlibet fit ex ſuo ſimili ſm ſpēm, & hæc eſt decimaquarta concluſio huius libri, q̄ ꝓbat uoieo medio ſic, lateres fiūt ex luto, & domus ex lateribus, & idolū ex cupro, & aqua ex aere, ſed in iſtis illud, ꝙ fit nō eſt eiuſdē ſpēi cū eo ex quo fit, ergo nō qdlibet fit ex ſuo ſimili ſecūdū ſpēm: unde quis aliqā ſimile fiat ex ſuo ſimili, ut lutū ex luto, tñ nō ſemp ſimile fit ex ſuo ſimili. Dubitatur, nā ſeptimo met. Phyl. dicit, ꝙ oē ꝙ fit, fit ex ſuo ſimili ſecundū ſpēm. Dicēdū, ꝙ fieri ex aliquo pōt intelligi, uel tanq̄ ab agēte, uel tanq̄ a mater.— Vn de Phyl. ſeptimo met. loquitur de fieri ab aliquo ſicut ab agēte. Vnde in pluribus res fiūt ab agentibus ſibi ſimilibus ſm ſpēm, ſed loquēdo de fieri ex aliquo tanq̄ ex materia, ſic raro ſimile fit ex ſuo ſimili ſm ſpēm, imo loquēdo ꝓprie de fieri, ꝙ eſt ſimul terminari nunq̄ fit ſimile ex ſimili ſm ſpēm, tamen quā ex materia, loquēdo de factione, quæ eſt aggregatio ſic bene fit ſimile ex ſimili ſm ſpeciem tanquam ex materia, ut aqua ex aquis, & lutum ex luto. Tex. c. 53.

Decimaquarta concl. huius libri.

Melius autem eſt pauciora principia finitaque ſumere, quod quidem Empedocles facit.

D *Melius autem eſt minora, & finita recipere quod uere facit Empedocles.* Tex. c. 41.

HÆc eſt quinta particula tertiæ partis principalis huius capituli. In qua Phyl. comparat opinionem Anax. ad opinionē Emp. intendēs, ꝙ opinio Emp. ponentis principia finita. ſ. quatuor elementa, & litē, & amicitiam eſt melior opinione Anax. ponentis principia infinita, quia ponendo principia finita ut ponit Empe. poſſunt res cognoſci, & ſciri per ſua principia, & poſſunt dari cauſæ entiū naturalium, ponendo uero principia infinita nō poſſunt res cognoſci p ſuas cauſas, nec poſſunt dari cauſæ entium naturalium, igitur opinio Empe. eſt melior quam opinio Anax. & poteſt hoc poni decimaquinta concluſio huius libri, uidelicet, ꝙ melius, & dignius eſt ponere principia finita quam ponere principia infinita, hæc cōcluſio probatur ſic, melius, & dignius eſt illud ponere per quod melius poſſunt res naturales cognoſci, & cauſæ rerum naturalium aſſignari, ſed melius poſſunt res naturales cognoſci, & earum cauſæ aſſignari ponendo principia finita

Cōparat opinionē Anaxa. & Empe. dicens ꝙ minus male opinatus fuerit Emped.

15. concl. huius lib.

ſinita quam ponẽdo ea infinita,ergo maior eſt manifeſta,& ꝓbatur minor,nam Empe.ponẽs principia finita melius aſſignauit cauſas rerum quæ ſunt ex principijs per illa principia finita,quam fecit Anaxa.ponẽs principia infinita.Et cauſa huius eſt,quia per principia finita res poſſunt cognoſci,ſed non per principia infinita cum infinita,ſecundũ,ꝙ infinita ſint ignota.

TRACTATVS TERTIVS DE PRINCIPIIS in generali in quo ſecundum ueritatem perſcrutatur qualia,quot,quæ,& quomodo ſunt principia.

CAPITVLVM PRIMVM IN QVO DECLARATUR qualia ſunt principia.

OMNES igitur contraria principia faciunt, & qui uniuerſum unum eſſe atque immobile dicunt. Parmenidea enim calidum frigidumque principia facit , atque hæc ignem terramque appellat,& qui ratum, & denſum principia inquiunt eſſe. Democritus quoque plenum ipſa atque uacuum aſſerrit eſſe, quorũ alterum ut ens,alterum,ut non ens eſſe dicit. Inſuper , & haſce differentias affert,poſitionem inquam figuram ac ordinem, hæc autem contrariorum genera ſunt: Poſitionis enim ſupra,& infra,ante,& retro. Figuræ uero,angulis conſtans atque non conſtans, rectum , & circunflexum ſpecies ſunt. Patet igitur omnes contraria quodammodo principia facere rerum.

OMNES igitur contraria principia faciunt,& dicentes, quòd unum ſit omne,& immobile. Et Parmenides enim calidum , & frigidum principia facit. Hoc autem appellat ignem, & terrã . Et quidam rarum,& denſum. Et Democritus firmum,& inane, quorum aliud quidem ſicut , quod eſt,aliud autem ſicut quod non eſt eſſe dicitur, adhuc poſitione,figura,et ordine,hæc autem genera cõtrariorum ſunt poſitione,ſurſum,et deorſum,ante,et retro.Figura angulus rectum,circulatum. Quodq uidem igitur contraria quodammodo omnes faciunt principia manifeſtum eſt.

ISTE eſt tertius Tractatus huius libri in quo determinatur de qualitate,& numero,& modo principiandi ipſorum principiorum ſecundum ueritatem, & continet tria capitula,quia in primo declaratur qualia ſunt principia, quoniã contraria.In ſecundo ibi. [Conſequens autem utique , &c.] Declaratur quot,& quæ ſunt principia, quoniam tria , ſcilicet materia,forma,& priuatio. In tertio autem ibi. [Sicut igitur nos dicimus.]Declaratur quomodo ſunt principia, quoniam tanquam diuerſa,& neceſſaria in omni tranſmutatione,& quod quædam ſunt per ſe principia , & quædam per accidens.Primum capitulum continet duas partes principales, quoniam prima eſt declaratiua , in qua probatur , quod principia ſunt contraria,ſecunda uero ibi [Vſque quidam igitur.] Eſt narratiua in qua narratur qualiter antiqui conueniunt,& differunt in ponendo principia eſſe contraria.Prima pars continet duas particulas , quoniam in prima probatur,quod principia ſunt contraria per teſtimonium antiquorum.In ſecunda ibi.[Et hoc rationabiliter.] probatur idem ꝑ rationem . In prima igitur particula huius partis Phyloſophus probat per teſtimonium antiquorum principia rerum naturalium eſſe contraria , & ſecundum Linco. hæc eſt prima concluſio huius ſcientiæ, & uerum eſt , quod eſt prima de concluſionibus principalibus,ſed computando in generali,omnes concluſiones probatas eſt decimaſexta concluſio huius libri,quam ponit Linco.ſub hac forma. Cuiuſlibet facti ſunt principia contraria,hæc igitur concluſio probatur dupliciter,primo per teſtimonium antiquorum.Vnde Phyloſoph⁹ ponit tres opiniones dicentium principia eſſe contraria,prima eſt opinio Parme. & Mel. de quibus minus uidetur,quia ipſi poſuerunt omnia eſſe unum , & immobile , & tamen ipſi poſuerunt principia eſſe contraria, quia poſuerunt calidum,

Conc. 16. huius lib.

A & frigidum,quæ ipſi uocabant ignem, & terram , eſſe principia,ſed manifeſtum eſt,quòd frigidum, & calidum ſunt contraria,& ſic Parme.& Mel.poſuerunt principia eſſe contraria. Sed dubiũ eſt,cum enim ipſi poſuerunt tantum unum eſſe,quomodo igitur poſuerunt principia eſſe contraria. Dicendum ſecundum Commen.quod ipſi opinabantur,quòd entia eẽnt duobus modis,ſcilicet,entia uera, & entia exiſtimabilia, uel ſenſibilia.Ens uerum ſecundum eos eſt tantum unum,ſed entia exiſtimabilia ſunt plura, & iſtorum entium exiſtimabiliũ poſuerunt duo principia exiſtimabilia,ſcilicet calidum,& frigidum,ſeu ignem,& terram,& ſic patet prima opinio.Secunda opinio dicentium principia eſſe contraria,fuit opinio Anaxa.& ſequentium ponentium omnia fieri ex uno corpore per condenſationem,& rarefactionem,& ipſi poſuerunt raritatẽ, & denſitatem quæ ſunt contraria eſſe principia. Tertia uero opinio fuit Democriti,qui poſuit firmum,& inane , ideſt,uacuum,& plenum eſſe principia rerum,& uacuum,& plenum ſunt contraria,ſed iſtorum unum poſuit eſſe ens,ſcilicet,plenum,& aliud non ens,ſcilicet,uacuum.Et Commen.dicit uacuum eſſe contrarium pleno,ſecundum contrarietatem quæ

Dubium.

B eſt inter eſſe,& non eſſe,plenum enim eſt ens, uacuum uero eſt non ens.Item notandum ſecundum Commen. quod hoc nomen contrarium uſitatur hoc large,ſcilicet, pro uero contrario,& pro priuatione,& habitu,ſiue ſit in rei ueritate,ſiue ſecundum famam.Ex quo eſt notandum , quod contrarietas eſt duplex,quædam eſt ſtricte accepta, quæ ſcilicet , eſt inter formas poſitiuas contrarias,vt contrarietas quæ eſt inter calidum,& frigidum,& quædam eſt contrarietas largè dicta ſibi oppoſita inter priuationem,& habitum,& talis eſt duplex, ſcilicet,quædam quæ eſt vera,vt oppoſitio inter uiſum,& cæcitatem,& quædam famoſa,ut oppoſitio quæ eſt inter uacuũ, & plenum.Et per hoc patet reſponſio ad quaſdam obiectiones per Phyloſophum primo cę.ſi unum contrariorum ſit in natura,& reliquum,ſed uacuum, & plenum ſunt contraria , & plenum eſt in natura,igitur,& uacuum. Reſpondeo , quòd maior debet intelligi de contrarijs propriæ acceptis,quorum vtrunque eſt ens poſitiuum,ſed uacuum,& plenum non ſunt huiuſmodi.Sed adhuc poteſt obijci ſic,priuatiue oppoſita nata ſunt fieri circa idem ſubiectum , ſed uacuum , & plenum ſunt priuatiue oppoſita,ergo quod eſt plenum eſt natum,uel

Cõtrarietas eſt dupliciter.

C poſſibile eſt eſſe uacuum.Reſpondeo , maior debet intelligi de priuatiue oppoſiti,& non ſecundum ueritatem,& de priuatiue oppoſitis ſecundum famoſitatem tantum , cuiuſmodi ſunt uacuum,& plenum.Adhuc Democritus non ſolum poſuit principia eſſe contraria in ponendo uacuum , & plenum eſſe contraria,immo poſuit alias contrarietates inter principia,quia Democritus poſuit omnia fieri ex corporibus indiuiſibilibus,& poſuit entia differre poſitione,figura , & ordine , hæc autem ,ideſt,poſitio figura , & ordo,ſunt genera contrariorum,ſicut poſitio diuiditur per ſurſum,& deorſum,ante, & retro,quæ ſunt contraria,& figura diuitur per habens angulos,& carens angulis,& per rectum,& circulare,quæ uidentur contraria.Ordo vero diuiditur per differentias contrarias quæ ſunt prius,& poſterius. Vnde notandum ſecundum Commen.quòd figura non diuiditur in contraria propriè dicta , quia diuiſio figurę in habens angulos, & carens angulis eſt ꝑ contraria ſecundum eſſe,& non eſſe, & ſimiliter rectum non eſt contrarium rotundo in rei ueritate, ſed ſolum primo aſpectu,& ſecundum famam.

Idq́. non ſine ratione. Principia namque : neque ex ſeſe mutuo,neque ex alijs,& ex ipſis omnia eſſe oportet,contrariis autem primis hæc inſunt. Quia nãque ſunt prima,ideo non ex alijs ſunt. Quia uero cõtraria ſunt,ideo non ex ſeſe mutuo fiunt. Verum idipſum quo pacto ſit,& ratione conſideremus oportet. Sumendum eſt igitur primum, non quiduis eorum, quæ ſunt in quoduis agere,neq; quoduis pati a quouis aptum eſſe,neque ex quibuſcunque quiduis fieri,niſi quis per accidens ſumpſerit. Quo namque pacto fiet album,uel nigrum ex muſico,niſi albo,uel nigro ſit accidens muſicum.Sed album quidem fit e nõ albo,atque ex hoc non quouis,ſed e nigro , uel aliquo mediorum.Muſicum autem e non muſico,atq; ex hoc non quouis,ſed ex immuſico, uel e medio, ſi aliquid inter ipſa medium eſt.Neque rurſus in quod

uis primum unumquodque corrumpitur. Velut album, in non muſicum, niſi idipſum nonnunquam accidat, ſed in non album corrumpitur, atque in hoc non quodquis, ſed in nigrum, aut in medium. Eodē modo muſicum etiam in non muſicū, atque in hoc non quoduis, ſed in immuſicum, uel in medium, ſi quid inter ipſa medium ſit corrumpitur. Similiter fit, & in cęteris. Nam, & ea quæ non ſimplicia, ſed compoſita ſunt, eandem ſubeunt rationem. Sed latet ipſum ex eo, quia diſpoſitiones oppoſitę nominibus carent. Etenim omne conſtructum ex inconſtructo, atque inconſtructum e conſtructo fiat neceſſe eſt. Cōſtructum etiam in inconſtructum, & in ipſum non quoduis, ſed in oppoſitum neceſſe eſt corrumpatur. Nihil autem intereſt, ſiue in conſtructione, ſiue in ordine, ſiue in compoſitione hæc ipſa dicantur. Patet enim eandem rationem in cunctis eſſe, atque domū, B ſtatuam, & quoduis aliud ſimiliter fieri. Domus enī ex non compoſitis, ſed hoc modo diuiſis, & ſtatua, figuratorumque quoduis e non ſic figurato confici fieriq́ue uidetur. Atque hæc partim ordine, partim cō poſitione conſtant.

Tex. c. 42. *Et hoc rationabiliter. Oportet enim principia neque ex alterutris eſſe, nque ex alijs, & ex his omnia, contrarijs autem primis inſunt hæc, propter id, quod prima quidem non ſunt ex alijs. Ob id uero quod ſunt contraria non ſunt ex alterutris. Sed oportet hoc in ratione conſiderare qualiter contingat. Accipiendum igitur eſt primum, quòd omniū quæ ſunt nihil, neque facere aptum natum eſt, neque pati*

Tex. c. 43. *contingens a contingenti, neque fit quodlibet ex quolibet, niſi aliquis accipiat ſecundum accidens. Qualiter enim fiet album ex muſico, niſi accidens ſit albo aut nigro muſicū,* C *ſed album quidem fit ex non albo, & hoc non ex omni, ſed nigro, aut medijs. Et muſicum ex non muſico, ſed non ex omni, ſed ex immuſico, aut ſi aliquid ipſis eſt medium. Neque igitur corrumpitur in contingens primum, ut album non immuſicum, niſi forte ſecundum accidens, ſed in non album,*

Tex. c. 44. *& non in contingens, ſed in nigrum, aut medium. Similiter autem muſicum in non muſicum, & hoc non in contingens: ſed in muſicum, aut ſi ipſis aliquid medium eſt. Similiter autem hæc, & in alijs, quoniam non ſolum ſimplicia eorum quæ ſunt, ſed, & compoſita ſecundum eandem ſe habent rationem. Sed propter hoc oppoſitæ diſpoſitiones non denomi-*

Tex. c. 45. *natę ſunt, latet hoc contingens. Neceſſe enim omne conſonans ex inconſonanti fieri, & inconſonans ex conſonanti, & corrumpi conſonans in inconſonantiam, & hanc non in contingentem, ſed in oppoſitam. Differt autem nihil in conſonantia dicere, aut ordine, aut compoſitione. Manifeſtum* D *enim eſt, quòd eadem ſit ratio. At uero domus, & ſtatua,*

Tex. c. 46. *& quodlibet aliud fit ſimiliter. Domus quidem enim fit nō ex eo, quod compoſita ſunt, ſed ex eo, quòd diuiſa ſunt hæc, ſic, et ſtatua, et figuratorum aliquid ex non figurato, et unūquodque horum. Alia quidem ordo, alia uero compoſitio quædam ſunt.*

Probō cō cluſionis 16. per proprietates primorū principiorum quæ ſunt tres.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli. In qua ꝓbaꝛ pdicta cōcluſio. ſ. decimaſexta ꝑ rōnē ꝗ accipiꝛ a cōditionibus ſiue a ꝓprietatibꝰ primorū principiorum ꝗ ſunt tres. ſ. nō fieri ex alterutris neque ex alijs, ſed oīa alia ꝗ fiunt fieri ex his, prima enim principia nō fiūt ex alijs, nec ex alterutris, ſed oīa ꝗ fiunt, fiunt ex eis. Ex his igitur proprietatibus principiorum probatur concluſio ſic. Quæcunque non fiunt ex alterutris neque ex alijs, ſed ex ipſis fiunt omnia quæ fiunt, ſunt principia, ſed prima cōtraria nō fiūt ex alterutris, nec ex alijs, ſed ex his fiūt oīa ꝗ fiūt. ergo, prima cōtraria ſunt principia, ex quo ſeqꝛ ꝑ cōuerſionem ſim- A plicē, ꝙ principia ſunt prima contraria, & ꝑ conſequens principia rerū naturaliū ſunt principia contraria, maior huius rōnis patet ꝑ cōditiones principiorum poſitas in lr̃a, & pōt tñ ſic ꝓbari, principia ſunt cāæ rerū, & ex hoc, ꝙ ſunt prima nō fiūt ex alijs, nec ex alterutris, & ex hoc, ꝙ ſunt cāæ, alia ꝗ fiūt, fiūt ex eis, ſed minor hēt tres ptes, & primo ꝓbaꝛ ꝗtū ad duas partes, ſecundo uero ꝓbaꝛ tertia pars minoris ꝗ ē aliqualiter dubia: prima pars minoris. ſ. ꝙ prima cōtraria nō fiūt ex alijs, ꝓbaꝛ ex hoc, qa ſunt prima. Illa. n. ꝗ ſunt prima nō fiūt ex alijs, qa illud ex quo aliqd fit, prius eſt eo. Sed prima cōtraria ſūt prima. ergo nō fiūt ex alijs, ſcđa pars eiuſdē minoris. ſ. ꝙ prima cōtraria nō fiūt ex alterutris, ꝓbaꝛ ꝑ hoc, qa prima cōtraria ſūt cōtraria, & cōtraria nō fiūt ex alterutris, iō prima cōtraria nō fiūt ex alterutris. Vñ Cōmē. iſtā ſcđam ꝓprietatē. ſ. ꝙ cōtraria nō fiūt ex alterutris, gloſat dicēs ſic, cōtraria nō gñantur ex ſuo cōtrario. i. cōtrariū nō mutaꝛ in ſuū cōtrariū, qđ ſic intelligo. ſ. ꝙ cōtrariū nō fit ex cōtrario tāq̄ ex ſubiecto manēte, vnū. n. cōtrariorū nūq̄ fit ſubiectū alterius, qm̄ albedo nūq̄ fit ſub nigredine, ita ꝙ maneat ſub ea. Albedo ēt nūq̄ fit nigredo. Iſtud igiꝛ dictū. ſ. ꝙ cōtrariū nō mutaꝛ i ſuū cōtrariū, pt dupliciter ītelligi, uno mō, ꝙ cōtrariū nō fit ſub ſuo cōtrario: alio mō, ꝙ cōtrariū nō fit ſuū cōtrariū, ut albedo nūq̄ ē ſubiectū nigredinis, & ſimiliter albedo nūq̄ fit nigredo, & uterq; intellectus ē verus. Sđ qa tertia ꝓprietas. ſ. ꝙ oīa ꝗ fiūt, fiūt ex cōtrarijs nō ē manifeſta: iō Phyloſophus ibi. [Sed oportet hoc ī rōne cōſiderare,] intēdit ꝓbare tertiā ꝓprietatē. ſ. ꝙ oīa ꝗ fiunt, fiūt ex eis, & ad hoc declarādū declarat qualiter iſta proprietas uerificatur de contrarijs, & qualiter nō, qm̄ contraria quodammodo fiunt ex alterutris, & quodammodo non. Ideo dicit Phyloſophus, ꝙ oportet hoc in rōne cōſiderare. ſ. qualiter cōtraria fiunt ex alterutris, & qualiter nō fiunt ex alterutris. Declarat igiꝛ primo inductiuæ, ꝙ oē, qđ fit, fit ex ſuo cōtrario, uel ex medio inter contraria, & oē, qđ corrūpiꝛ, corrūpiꝛ in ſuū cōtrariū, uel in mediū extēdēdo cōtrarietatē ad cōtrarietatē large dictā. ſ. ad priuationē, & habitū, & primo declarat Phyloſophus hoc in ſimplicibus, ſcđo in compoſitis, & hoc ibi. [Similiter āt hoc, & ī alijs.] Primo igiꝛ dicit Phyloſophus accipiēdū eſt, & ſupponēdū, ꝙ nō qđcūque indifferēter ē natū agere in qđcūque, ſed determinatū in determinatū, nec qđcūque indifferēter eſt natū pati a quocūque, ſed determinatū a determinato, nec fit quodcūque indifferēter a quocūque, vt dixit Anax. ſed determinatū a determinato, & hoc C ꝑ ſe loquēdo, qm̄ album non fit ex muſico, niſi per accidens, ſed per ſe fit ex non albo, & non ex quocunque non albo, ſed ex non albo, quod eſt nigrum, uel medium inter album, & nigrum, & idem patet in priuatione ex oppoſitis, quoniam muſicum fit ex non muſico, & non ex quocunque non muſico, ſed ex immuſico, aut ex medio inter muſicum, & immuſicum ſi ſit medium. Similiter omne, quod corrumpitur, corrumpitur in ſuum contrarium, aut in medium, ut patet in eiſdem exemplis, & ſicut eſt in generatione, & corruptione ſimplicium, ſcilicet, quòd contrarium fit ex contrario, uel ex medio, uel corrumpitur in contrarium, uel in medium, ſed non in quodcunque medium indifferenter. Eodem etiam modo eſt in generatione, & corruptione compoſitorum, ubi unum generatur ex pluribus, aut corrumpitur in plura, ſcilicet, ꝙ contrarium fit ex contrario, uel ex medio, & corrumpitur in contrarium, uel in medium, ſed hoc latet in compoſitis propter hoc, quia diſpoſitiones oppoſitę, idest priuationes in compoſitis non habent nomina, ſi uero nomina imponantur diſpoſitionibus oppoſitis in rebus compoſitis erit manifeſtū, D quod in illis contrarium ex contrario generatur, & corrumpitur in contrarium, quoniam compoſitum fit ex non compoſito, ſed non ex quocunque non compoſito, ſed ex non compoſito determinato, in quo, ſcilicet eſt propria priuatio illius compoſiti, & eodem modo eſt de corruptione. Sed huiuſmodi compoſitis, & diſpoſitionibus oppoſitis imponamus nomina, & ſint conſonantia, & inconſonantia, manifeſtum igitur eſt inductiuæ, quòd omne conſonans fit ex inconſonanti, & corrumpitur in incōſonans, idest omne compoſitum fit ex illis in quibus eſt propria priuatio illius compoſiti, & etiam corrumpitur in illis in quibus eſt propria priuatio illius compoſiti, & hoc patet uniuerſaliter quantum ad omnia compoſita ſiue ſint aggregata ſecundum compoſitionem, ut domus, ſiue ſecundum ordinem, ut ciuitas, & exercitus, ſiue ſecundum figurationem, ut ſtatua, nam domus fit ex his quæ non ſunt compoſita, & non ex quibuſcunque non compoſitis, quia non fit ex ſecundis intentionibus, ſed fit ex non compoſitis, in quibus eſt propria priuatio domus, ut ex lapidibus, & lignis, & eodem modo

Probatio minoris quo ad oēs tres partes quas in ſe continet.

Quod cōtrariū nō mutatur ī ſuū cōtrariū dupliciter intelligi pōt.

de

de omnibus alijs cōpoſitis.ſ.ꝙ fiunt ex diuerſis in quibus ſunt propriæ priuationes eorum, & ita apparet ꝙ omne quod generatur, generatur ex ſuo contrario, uel ex medio, & omne ꝙ corrumpitur, corrumpitur in contrarium uel in medio. Notā

Primū notabile.

dum ſecundum Comment. quod illud in quod aliquid corrūpitur per ſe, & principaliter eſt unum tantum, ſed ſecundario & per accidens nihil prohibet ut aliquid corrumpatur in plura. Et intelligo quod illud in quod aliquid corrumpitur, primo eſt ſuum contradictorium, quoniam corruptio eſt a contradictorio in contradictorium primo & principaliter, & uni non contradicit niſi unum, & ideo illud in quod aliquid corrumpitur primo eſt unum tantum. Item notandum ſecun

Secundū notabile.

dum Comment. quod eorum in quę fit corruptio, aliud eſt primum, aliud uero ſecundum, & eſt illud in quo fit corruptio mediante primo, & aliud per accidens, & differt per accidens a ſecundario, quia ſecundarium quodammodo eſt terminatum, & illud quod eſt per accidens non eſt terminatum, & intelligo quod illud in quod primo aliquid corrumpitur eſt ſuum contradictorium, quia corruptio primo eſt contradictorii in contradictorium, ſed illud in quod ſecundario corrumpitur eſt contrarium, uel medium, & illud quodammodo eſt terminatum, quia non quodcunque indifferenter eſt medium, uel contrarium, ſed aliqua determinata, ſed illud in ꝙ per accidens fit corruptio non erit terminatum, ſed eſt quodlibet indifferenter quod ſuccedit alicui formę in eodem ſubiecto, & ſic album corrumpitur in muſicum, in grammaticum, in calidum, in frigidum, & ſic de infinitis.

Si igitur hæc uera ſunt, omne quod fit econtrario profecto aut e medio fit, & omne quod corrumpitur in contrarium corrumpitur, uel in medium. Media uero ſunt ex contrariis, ceu colores ex albo, & nigro. Quare omnia quæ natura fiunt, aut contraria aut ex contrarijs ſunt.

Tex.c.47.

Si ergo hoc uerum eſt quod omne quod fit: fiat & corrumpatur, quod corrumpitur; aut ex contrarijs, aut in contraria, & in horum media, media autem ex cōtrarijs ſunt, ut colores ex albo, & nigro, quare omnia erunt quæ natura fiunt, aut contraria, aut ex contrarijs.

PRobato ꝙ omne ꝙ fit, fit ex contrario, uel ex medio, & omne ꝙ corrumpitur in contrarium, uel in medium corrumpitur, & media ſunt ex contrariis, ſequitur ꝙ omnia ex quibus fiunt ea quæ ſm naturam fiunt, aut ſunt contraria aut ſunt ex contrariis, ſed quæcunque fiunt ex generatis cōtrariis fiunt ex contrariis, ut patet. Nam quæcunque fiunt ex compoſitis ex aliquibus ſimplicibus, fiunt ex illis ſimplicib⁹, ut quęcunque fiunt ex mixtis, fiunt ex elementis ſimplicibus, & quæcunque fiunt ex ſyllabis, fiunt ex literis, ergo cum omnia quæ fiunt ſecundum naturam, fiant ex contrariis, uel ex generatis ex contrariis, ſequitur quod omnia quæ fiunt ſecundum naturam, fiunt ex contrariis, & hæc eſt tertia pars minoris principalis. Iſtam igitur literam. [Quare omnia utique

Conſtructio literę

erunt quæ natura fiunt, aut contraria, aut ex contrariis.] legas ſic. Quare omnia ſupple ex quibus fiunt, quę fiunt naturaliter, erunt contraria, aut ex contrariis, & ex hoc ſequitur, ut deductum eſt, ꝙ omnia ex quibus fiunt, quæ ſecundum naturam fiunt, fiunt ex contrariis, & hæc eſt tertia pars minoris principalis. Notandum ꝙ in hoc capitulo uſque ad illam partem. [Vſque quidem] poſſunt aſſignare quinque concluſiones, prima concluſio ꝙ principia ſunt contraria, ſecunda, ꝙ prima contraria non fiunt ex aliis, tertia, ꝙ prima contraria non fiunt ex alterutris, quarta, ꝙ omne quod fit, fit ex ſuo cōtrario, uel ex medio, & omne quod corrumpitur, corrumpitur in contrarium, uel in medium, quinta, quod omnia quæ fiunt, fiunt ex contrariis. Quia tamen prima harum principaliter hic intenditur & aliæ non intenduntur, nec probantur hic niſi propter primam, ideo non aſſigno hic niſi unam concluſionem. ſ. quod prima principia ſunt contraria. Si quis tamen uoluerit poterit hic aſſignare quinque concluſiones prędictas. Sed hic ſunt quędam notanda, & quædam dubitanda.

Primū notandum.

Primo eſt notandum circa concluſionem principalem, ꝙ non omnia principia ſunt contraria, ſed ſolum duo, ut forma & pri

Secundū notandū.

uatio. Materia enim quę eſt tertium principium non habet contrarium. Secundo notandum circa proprietates princi-

A. piorum quod aliquid fieri ex alio eſt tripliciter, uel tanquā ex ſuo oppoſito ſiue tanquam ex termino a quo fit, uel tanq̄ ex ſua parte ex qua conſtituitur, uel tanquam ex ſubiecto in quo recipitur, ut, uerbi gratia, unum contrariorum fit ex alio tanquam ex termino a quo ſiue tanquam ex oppoſito, ut album ex nigro, & compoſitum fit ex materia, & forma tanquā ex partibus, forma uero fit ex materia, quia eo modo quo fit, fit ex materia tanquam ex ſubiecto in quo recipitur, & de cuius potentia educitur. Ex quibus poteſt apparere qualiter di-

Prima ꝓprietas cōpetit primis principiis.

ctæ proprietates competunt primis principiis. Prima enim ꝓprietas, ſcilicet, non fieri ex aliis tanquam ex partibus quantitatiuis, ſeu eſſentialibus competit omnibus principiis primis, quia omne primum principium eſt ſimplex non reſolubile in partes eſſentiales, & ſic debet intelligi prima proprietas, ſcilicet, quod prima principia non fiunt ex aliis tanquam ex partibus qualitatiuis, tamen unum principium bene fit ex alio, quia forma fit ex materia tanquam ex ſubiecto in quo recipitur, & forma fit ex priuatione tanquam ex termino a quo, uel tanquam ex oppoſito, ſed materia nullo modo fit ex alio, nec tanquam ex ſubiecto, nec tanquam ex oppoſito, cum non habeat ſubiectum prius, & etiam cum non habeat oppoſitum.

B Vel pt prima proprietas ſic intelligi, ſ. ꝙ prima principia nō fiunt ex aliis in eodē genere principiādi, quia ſic principium in aliquo gñre hēret prius in eodē gñre: attamē primū in uno genere pt fieri ex alio in alio genere, ut forma ex materia.

Secūda ꝓprietas cōpetit primis principiis.

Secunda uero proprietas, ſcilicet, non fieri ex alterutris, debet intelligi eodem modo, ſcilicet, quod non fiunt ex alterutris tanquam ex partibus qualitatiuis. Tertia autem proprietas, ſcilicet, quod omnia quę fiunt, fiunt ex his, debet ſic intelligi, ſcilicet, quod omnia præter iſta principia fiunt ex his, uel tanquam ex partibus, uel tanquam ex oppoſito, uel

Tertia ꝓprietas cōpetit pri. princi.

tanquam ex ſubiecto: omnia enim compoſita fiunt ex materia, & forma tanquam ex partibus, & ex priuatione, & forma, ſcilicet, ex uno tanquam ex termino a quo, & ex alio tanquā ex parte, & forma eodem modo quo fit ex priuatione tanquam ex termino a quo, & fit ex materia tanquam ex ſubiecto in quo recipitur, & ſic omne quod fit, fit aliquo modo

Iſte eędē proprietates cōpetūt primis contrariis

ex his principiis. Iſtæ uero eędē ꝓprietates cōpetūt primis cōtrariis, & intelligo per prima contraria: contraria ſimplicia cuiuſmodi ſunt forma ſimplex, & priuatio ſibi oppoſita. Dico

C igitur quod contraria prima non fiunt ex aliis tanquam ex partibus, nec ex alterutris tanquam ex partibus, nec tanquam ex ſubiecto, quoniam unum contrariorum non eſt pars alterius, nec etiam eius ſubiectum, quia nunquam unum contrariorum recipit alterum, tamen contraria prima fiunt ex alterutris tanquam ex oppoſito, vel tanquam ex termino a quo. Ex his apparet quod Phyloſophus non contradicit ſibi, cum dicit quod contraria non fiunt ex alterutris, & cum dicit ꝙ ſemper contrarium fit ex contrario, intelligit enim quod cōtraria non fiunt ex alterutris, ita quod unum fiat ex alio tanquam ex ſubiecto, uel tanquam ex parte, ſemper tamen unū contrariorum fit ex alio tanquam ex termino a quo, uel tanquam ex oppoſito, & iſta non opponuntur. Tertia etiam pro-

Tertia ꝓprietas ineſt primis contrariis.

prietas ineſt primis contrariis, quoniam omnia quę fiunt, fiunt ex primis contrariis, uidelicet, ex uno tanquam ex termino a quo, & ex alio tanquam ex parte. Vnde nihil propriæ fit niſi compoſitum, ut patet octauo meta. omne enim compoſitum fit ex forma tanquam ex parte, & ex contrario, uel

Tex. cō. 9.

ex priuatione illius formę tanquam ex termino a quo, ſiue tanquam ex oppoſito. Et hanc eandem ſententiam dicit Lincolnien. hic ſub aliis uerbis dicit. Omne factum fit ex forma

D perfectiua facti, ut ex manente in facto, & ex contrario for-

Tex.c.47.

mæ, ut ex tranſeunte, hæc Lincolnien. Vnde omne quod fit, fit ex uno contrariorum tanquam ex manente in eo, & illud eſt pars eius, & ex reliquo tanquam ex tranſeunte, & illud eſt terminus a quo. Sed dubitatur, ſcilicet. An omne quod gene-

Primum dubium.

ratur generetur ex ſuo contrario, & uidetur quod non, quia ſubſtantia generatur, & non generatur ex ſuo con-

Secundū dubium.

trario, quia ſubſtantiæ nihil eſt contrarium. Item Phyloſophus poſtea in hoc primo dicit quod omne quod fit, fit ex ente in potentia, ſed ens in potentia non contrariatur enti in actu, quia idem eſt primo ens in potentia, & poſtea ens in actu, igitur falſum eſt dicere quod illud quod fit, fit ex ſuo contrario, &c. Dicendum igitur quod contrarietas pōt accipi largæ. ſ. pro cōtrarietate uera, & ꝓ oppoſitione,

Cōtrarietas duplex accipitur.

quæ eſt inter priuationē, & habitū, & pōt accipi ſtricte ſolum ꝓ oppoſitione inter formas poſitiuas, ſi igit̄ accipiat contrarietas ſtricte, ſic non eſt uniuerſaliter uerum, ꝙ omne, quod fit, fiat ex contrario, quia multa fiunt quæ propriæ non habēt contrarium, tamen omne habens per ſe propriæ contrarium

A ſi ad ipſum fit per ſe alteratio fit per ſe ex contrario proprie dicto, ſed accipiendo cōtrarietatem large, ſic omne, quod fit, fit ex priuatione ſuæ formæ. Ad primum igitur in contrariū dico, quòd ſubſtantia generatur ex ſuo contrario large loquendo, quia generatur ex priuatione ſuæ formæ ſic ſubſtantia habet contrarium, ſcilicet priuatiue oppoſitum. Ad ſecundum dico, quòd omne, quod fit, fit ex ente in potentia, tanquam ex ſubiecto, & illud non eſt contrarium ei, quod fit, ſimul tamen cum hoc ſtat, quod omne quod fit, fiat ex contrario tanq̄ ex termino a quo, & tanq̄ ex oppoſito, & ſic patet, q̄ rō nō concludit. Sed iterum dubitaſ. ſ. an mediū inter contraria cōponaſ ex contrarijs, & uidetur, quod non, quia contraria non compatiuntur ſe in eodem, quod ꝓbaſ ꝑ hoc, q̄a oīa contraria includunt contradictionem, & ꝑ conſequens impoſſibilitatē, ſed illa q̄ ſunt incōpoſſibilia non poſſunt eē ſimul in eodē, & illa ex q̄bus aliquid cōponitur ſimul ſunt in ipſo compoſito, ergo medium inter contraria non componitur actu ex contrarijs. Dicendum igitur, quod medium inter contraria non componitur actu ex contrariis, ita, quod contraria actualiter, & formaliter exiſtant in medio, quia quæ ſic, & adeq̄uatę ſunt in eodem compatiuntur ſe ſimul, ſed contraria non compatiuntur ſe cum ſint incompoſſibilia, hoc tamen magis habet uideri ſupra quinto huius, ſed illud, quod Phyloſophus dicit hic, ſcilicet, quod media fiunt ex contrarijs, debet ſic intelligi, quod media fiunt ex contrariis non tanquam ex partibus, ſed tanquam ex terminis, quia aliquādo ex uno, aliquando ex altero, uel ſi intelligit, quod fiant ex contrarijs tanquam ex partibus, illud eſt intelligendum ex partibus uirtualibus, & non ex partibus actualibus, & hoc uidetur melius dictum.

Ad primū

Ad ſecundum.

Aliud du.

Reſpōſio.

Plurimi igitur, & cæterorum hucuſque profecti pene conſentiunt, quemadmodum diximus antea. Nam omnes elementa, & ea quæ ab ipſis principia nuncupantur, quanquam ſine ratione, tamen contraria ponunt, quaſi ab ipſa ueritate compulſi.

Tex.c.40. *Vſque quidem igitur hoc fere ſecuti ſunt, & aliorum plurimi, quemadmodum diximus prius. Omnia enim elemēta, & ab ipſis uocata principia, & uera ſine ratione ponentes tamen contraria dicunt tanquā ab ipſa ueritate coacti.*

C

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli. In qua Phyloſophus narrat in quibus antiqui conueniunt, & differūt ponēdo principia eē cōtraria, & cōtinet tres particulas. Quia in prima narratur qualiter antiqui conueniunt cum iſta ueritate quæ ponit principia eſſe contraria. In ſcđa ibi. [Differūt tn̄ abinuicē.] Narraſ q̄bo antiqui differunt in ponendo principia eſſe contraria. In tertia ibi. [Quare eſt eadē differentia.] Narratur eorum differentia, & conuenientia. In prima igitur particula huius partis dicit Phyloſophus, quod oēs fere antiqui conueniunt in hoc, q̄a poſuēt principia eſſe contraria, ſed hoc ponunt ſine ratione ipſa ueritate coacti, quia uel illa ueritas, ſcilicet, quòd principia ſunt contraria erat eis per ſe nota, & ueritas per ſe nota cogit intellectum ſibi aſſentire, uel ſaltem illa ueritas fuit eis nota ſine ratione demonſtratiua, & ſolum per inductionem.

Qualiter omnes antiqui conueniebāt, q̄ principia erant contraria.

D Differunt tamen, quia quidam priora, quidam poſteriora, & alii ratione, alii ſenſu notiora accipiunt. Quidam enim calidum frigidumque. Quidam humidum, atque ſiccum. Alii par & impar Nonnulli cōcordiam diſcordiamve cauſas generationis eſſe dixerunt. Hę autem inter ſeſe dicto differunt modo.

Differunt tamen abinuicem, in eo, quod alij quidem priora, alij poſteriora accipiunt. Et, quòd hi quidem notiora ſecundum rationem, illi autem ſecundum ſenſum. Hi quidem enim calidum, & frigidum, illi autem humidum, & ſiccū, alij autem imparem, & parem. Quidam autem concordiā, & diſcordiam cauſas ponunt generationis. Hæc autem abinuicem differunt ſecundum dictum modum.

A HÆc eſt ſecunda particula, ſcđæ ptis principalis huius capituli, in qua narraſ q̄bo iſti differūt in ponēdo principia eſſe contraria. Et differunt in hoc, q̄a diuerſi diuerſa poſuēt principia contraria. Vñ vř, q̄ Phyloſophus ponat duas differentias inter antiquos. Prima eſt, quia quidam ponūt contraria priora eſſe principia, ut calidum, & frigidum, & q̄dam ponunt contraria poſteriora eſſe principia, ut humidum & ſiccum. Secunda differentia eſt, quod quidam ponunt contraria notiora ſecundum ſenſum eſſe principia, ut calidum, & frigidum, humidum, & ſiccum, rarum, & denſum. Alij uero ponunt contraria notiora ſecundum intellectum eſſe principia, ut par, & impar, concordia, & diſcordia ſunt principia. Secundum tamen expoſitionem Commentatoris antiqui differunt tripliciter in ponendo principia eſſe contraria ſecundum tres modos prioritatis ſecundum quos dicunt principium eſſe illud, quod eſt prius, quoniam quidam dicunt principium eſſe illud quod eſt prius in cognitione ſecundum argutionem, & iſti ponunt concordiam, & diſcordiam eſſe principia per collationē, & argutionem. Vnde Empe. probauit concordiam, & diſcordiam eſſe principia. Et quidam dicunt illud eſſe principium, quod eſt prius ſecundum B ſenſum, & illi dicunt calidum, & frigidum eſſe principia. Alij uero ponunt illud eſſe principium, quod eſt prius ſecundum intellectum, id eſt, quod ſtatim eſt notum intellectui abſque argumentatione, & iſti ponunt par, & impar eſſe principia. Iſte poſitiones differunt ſecundum dictum modum, uel poſſunt poni iſte differentę in hoc, quod quidam ponunt calidum, & frigidum eſſe principia, quidam uero ponunt humidum, & ſiccum eſſe principia, quidam autem ponunt par & impar eſſe principia, & quidam ponunt concordiam, & diſcordiam eſſe principia, & ſic iſto modo differunt iſti antiqui.

Qualiter antiq. differunt in ponendo principia eſſe cōtraria.

Triplex differ. inter ponentes princ. eſſe contraria.

Tex.c.49. Quare eadem quodammodo, diuerſa quoque dicunt. Diuerſa quidem, ſicut & plurimis uidetur. Eadem autem, ſimilitudine rationis, ex eadem nanque ſerie ſumunt. Contrariorum enim alia continet: alia continentur. Hoc igitur pacto eodem modo diuerſoq; & deterius, ac melius dicunt. Et quidam ratione C quidam ſenſu notiora ſumunt, ut antea diximus.

Quare eſt eadem dicere quodammodo, & altera ad inuicem. Altera quidem quemadmodum uidebitur pluribus, eadem autem ſecundum analogiam Accipiunt enim ex eadem coordinatione, hæc quidem enim continent. Alia autem continentia contrariorum. Sic igitur ſimiliter dicunt, & aliter, & peius, & melius, et quidem notiora ſecundum rationem ſicut dictum eſt prius, illi autem ſecundum ſenſū.

HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus narrat eorum conuenientiam, & differentiam inſimul, & primo dicit, quod antiqui dicunt eadem de principijs, & quodammodo dicunt altera quemadmodum videtur pluribus alia, & alia contraria eſſe, principia enim conueniunt in hoc, quia dicunt eadem ſe D cundum quandam analogiam contraria dici, hoc eſt ſecundum quandam proportionem, id eſt, conueniunt in hoc, quia ponunt eaſdem proprietates ſecundum proportionem competere principijs, & hoc tripliciter, primo, quia omnes accipiunt principia ex eadem coordinatione proportionabiliter ſic, quod omnes dicunt quædam contraria eſſe continentia, & communiora, & quædam contenta, & minus communia, & quod contraria contenta, & poſteriora reducuntur ad contraria continentia, & priora, ut illi qui dicunt calidum, & frigidum eſſe principia, dicunt, quod omnia alia contraria reducuntur ad iſta. Illi uero qui dicunt, quod par, & impar ſunt principia, reducunt omnia alia contraria ad iſta, & etiam utuntur eadem argumentatione reducendo poſteriora ad priora. Secundo conueniunt in hoc, quia omnes poſuerunt unum contrariorum eſſe melius, & aliud peius, ut illi qui dicunt calidum, & frigidum eſſe principia, dicunt calidum eſſe melius, & frigidum peius. Similiter qui dicunt par, & impar eſſe principia, dicunt par melius, impar uero peius eſſe, & ſic de alijs. Tertio conueniunt in hoc,

Antiqui ponentes principia eſſe cōtraria conueniebāt, & differ. tripliciter.

Prima cōueniētia.

Secunda

hoc, quia dicunt principia quæ ſunt contraria eẽ notiora principiatis, vel l hoc, ꝙ dicit ſp unũ principiorum contrariorum eẽ noti⁹ altero, ſed differũt in hoc, qꝛ qdã ponũt principia eſſe notiora principiatis ſm rõnẽ, ſiue ſm intellectũ, ut iſti qui dicũt cõcordiã, & diſcordiã, uel par, & impar eẽ principia, & iſti ẽt dicunt, ꝙ unũ principiũ principiorum contrariorum eſt notius alio apud intellectum. Alij uero dicunt principia notiora principiatis ſecuodum ſenſum, & etiam unũ principiorum eſſe notius alio ſecundum ſenſum, ut illi qui ponunt calidum, & frigidum, uel humidum, & ſiccum, vel rarum, & denſum, & ſic dicunt, quòd principia ſunt notiora principijs ſecũdum ſenſum, vel quod unum principiorum eſt notius alio ſecundum ſenſum.

Tertia.

A

Etenim uniuerſale quidem notius eſt ratione. Singulare autem ſenſu. Ratio namque ipſius eſt uniuerſalis, ſenſus uero particularis. Veluti magnum quidem, & paruum, ratione rarum autem, & denſum, ſenſu ſunt notiora. Patet igitur oportere contraria principia rerum eſſe.

B

Vniuerſale quidem enim ſecundum rationem notum eſt, ſingulare autem ſecundum ſenſum. Ratio quidem enim uniuerſalis eſt, ſenſus autem particularis, ut magnum, & paruum ſecundum rationem eſt, rarum autem, & denſum ſecundum ſenſum. Quod quidem igitur contraria oportet eſſe principia, manifeſtum eſt.

Tex. c. 50.

CVm Phyloſophus narrauit, ꝙ aliqd eſt notius apud intellectum, & aliqd apud ſenſum, declarat qd eſt notius apud ſenſum, & qd eſt notius apud intellectum, declarat enim, quòd uniuerſale eſt notius ſecundum rõnẽ, & ſingulare ſm ſenſum, & hæc eſt decimaſeptima concluſio huius libri, q̃ ꝓbaẽ ꝑ rõnẽ, & exemplum. Per rõnẽ ſic. Illud eſt ſm rõnẽ notius cuius tãq̃ obiecti primi eſt ipſa rõ, illud uero eſt notius ſm ſenſum cuius eſt ſenſus tãq̃ obiecti primi, ſed rõ eſt uniuerſalis tãq̃ primi obiecti, & ſenſus ſingularis, ergo uniuerſale eſt notius ſm rõnẽ, & ſingulare ſm ſenſum. Huius rõnis primo ponit concluſio, deinde minor ibi. Rõ q̃dẽ igiẽ &c. Scd̃o ꝓbaẽ eadem concluſio, ꝑ exẽplũ ſic, magnũ, & paruum ſunt magis uniuerſalia q̃ rarum, & dẽſum, & magnum, & paruũ ſunt magis nota ſecundum ſenſum, ergo, &c. Notandũ ſecundum Commentatorem hic, quòd magnum, & paruũ ſũt magis uniuerſalia q̃ rarũ, & dẽſum, qꝛ magnũ, & ꝑuũ repiũt tã in corporibus naturalibus q̃ in mathematicis, ſed rarum, & dẽſum cõprehẽdunẽ ſolũ in corporib⁹ naturalib⁹ ſenſibilib⁹. Sed hic eſt dubitatio, quia in proemio huius dictũ eſt, quòd ſingulare eſt primo cognitum ab intellectu uia generationis, non igitur eſt uniuerſale notius ſecundum intellectum. Dicẽdum igitur, quòd in cognitione diſtincta, & in cognitione ſcientifica, uel demonſtratiua uniuerſale eſt notius, quia ſciẽtia primo eſt de uniuerſalibus, & Phyloſophus hic per rationem intelligit cognitionem ſcientificã uel cognitionem diſtinctam, cum hoc tamen, quòd ſingulare ſit primo notum ab intellectu uia generationis in cognitione confuſa, & indiſtincta, quare, &c.

Concluſ. decimaſeptima hui⁹ libri.
Ratio.
Exemplũ.
Dubium.
Reſpõſio.

C

CAPITVLVM SECVNDVM TRACTATVS ſecundi, De numero principiorum, motuum, & corporum phyſicorum.

D

Deinceps uero conſiderandum eſt, utrum duo, an tria, an plura principia ſint. Vnum enim principiũ eſſe non poteſt, quia non ſunt ipſa contraria unum.

COnſequens autem utique erit dicere utrum duo, aut tria, aut plura ſint, unum quidem enim impoſſibile eſt, quoniam non unum contraria.

POſtquam determinatum eſt in præcedenti capitulo de contrarietate principiorum. In hoc capitulo Phyloſophus determinat de numero principiorum, & cõtinet ſex partes principales, quoniam in prima probatur, quod non eſt tm̃ unũ principiũ. In ſecunda uero ibi. [Infinita ãt, &c.], ꝓbaẽ, ꝙ principia nõ ſunt infinita. In tertia ibi. [Qm̃ aũt finita, &c.] ꝓbat, ꝙ nõ ſunt tm̃ duo principia. In quarta ibi. [Tria quidẽ igiẽ,] concludit Phyloſophus, ꝙ principia ſunt tria. In quinta ibi. [Plura aũt tribus,] declaraẽ, ꝙ nõ ſunt plura principia q̃ tria. In ſeptima ibi. [Quot qdẽ igiẽ.] Recapitulat declarata in hoc capitulo. In prima igiẽ ꝑte principali huius capituli Phyloſophus ꝓponit intẽtionẽ ſuã, & ẽt ꝓbat, ꝙ principia, nec ſũt unũ tm̃, nec infinita, ꝓponit igiẽ Phyloſophus intẽtionẽ ſuã d. ꝙ poſtq̃ declaratũ eſt, ꝙ principia ſunt cõtraria, conſequẽs eſt dicere, & inqrere an principia ſint duo, uel tria, aut plura, & primo declarat intentum ſuum d. quod non eſt tantum unum principium, & hæc eſt decimaoctaua concluſio huius libri, quæ probatur ſic, principia ſunt contraria, ut prius probatum eſt, ſed in uno ſolo non poteſt ſaluari contrarietas, qꝛ ſic idem eſſet ſibiipſi contrarium, igitur non eſt ponere tantum unum principium.

Concl. 18. hui⁹ lib.

Nec etiam infinita, quia id quod eſt ſub ſcientiam ſane non cadet.

Infinita autem non quoniam neque ſcibile, quod eſt erit.

B

HHæc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua Phyl. declarat, ꝙ non ſunt infinita principia, & hęc eſt una cõcluſio prius ꝓbata. ſ. cõcluſio vndecima ſupius poſita, tñ Phyloſophus ꝓbat eã quadrupliciter, & ſm hoc iſta ꝑs continet quatuor ꝑticulas, ꝑticulæ patebũt in ſuis locis. Primo igiẽ ꝓbaẽ concluſio ꝑ rõnẽ ducẽtẽ ad impoſſibile ſic. Si principia ſunt infinita nihil contigit ſcire, conſequens eſt impoſſibile, ergo, & antecedens. Iſtã conſequentiam facit Phyloſophus in lſa, ſed nõ ꝓbat eã hic, pt̃ tamen probari ex dictis Phyloſophi alibi ſic. Res perfectæ nõ ſciuntur niſi ꝑ ſua principia, ſi igitur principia prima ſunt infinita, & infinita non poſſunt pertranſiri: intellectus nunquam poterit pertranſire principia ea cognoſcendo, & per conſequens intellectus non poteſt cognoſcere principia, & per conſequens non poteſt cognoſcere aliquid, quod eſt ex principijs, ex quo ſequitur, ꝙ nihil contingit ſcire, quia nec contingit ſcire principia, nec principiata, & ſic nihil eſt ſcibile, quod eſt impoſſibile.

C

Vna quoque contrarietas eſt in omni genere uno. Subſtantia uero genus eſt quoddam unum.

Et una contrarietas in omni genere uno, ſubſtantia autem unum quoddam genus eſt.

SEcundo ꝓbaẽ eadẽ concluſio ſic. In oĩ genere uno ẽ una prima cõtrarietas, ſed gña ſũt finita, ergo cõtrarietates primæ ſunt finitæ, cuiuſlibet ãt cõtrarietatis ſunt duo extrema tm̃, q̃ ſunt cõtraria, ergo cõtraria prima ſunt finita, ſed ſolũ illa cõtraria q̃ ſunt prima ſunt principia, ergo cõtraria quæ ſunt principia ſunt finita, ſed ſp duobus contrarijs corrñdet unũ ſubiectũ, ergo oĩa principia ſunt finita, & Commentator format illã rõnẽ iuxta textũ ſic, in oĩ gñe uno, una eſt contrarietas, ſed ſubſtantia eſt genus unũ, igiẽ in ſubſtantia eſt una contrarietas, ſed unius contrarietatis ſunt tm̃ duo extrema, igiẽ in genere ſubſtantiæ ſunt tm̃ duo prima cõtraria, ſed ſolũ contraria de gñe ſubſtantiæ ſunt principia, cũ illa ſint cãæ aliorũ entiũ, igiẽ prima cõtraria ſũt finita, qꝛ nõ ſunt niſi duo principia cõtraria in gñe ſubſtantiæ. Ex quo põt ulterius deduci, ꝙ oĩa principia ſũt finita, qꝛ ſp duob⁹ cõtrarijs corrñdẽt tm̃ unũ ſubiectum. Sed hic ſunt quatuor notãda. Primo, ꝙ Phyloſophus hic ꝑ primã contrarietatẽ intelligit oppoſitionẽ q̃ eſt inter priuationẽ, & habitum, quoniam contrarietas propriæ dicta q̃ eſt inter formas poſitiuas habet reduci ad oppoſitionem q̃ eſt inter priuationẽ, & habitũ, ut patet 10. meta. Secũdo eſt notãdũ, ꝙ iſta prima cõtrarietas de qua Phyloſophus hic loqẽ eſt cõtrarietas in gñe ſubſtãtiæ. ſ. oppoſitio inter formã ſubſtãtialẽ, & priuationẽ formæ ſubſtãtialis, qꝛ ſicut ſubſtantia eſt primũ genus & cã oĩum aliorũ generũ, ita cõtrarietas in ſubſtantia eſt oĩno prima cõtrarietas, & cã cõtrarietatũ in alijs generibus, &c. Tertio notandũ, ꝙ iſta cõtraria de qbus hic loqẽ Phyloſophus ſunt cõtraria prima ſm ꝑdicationẽ, qꝛ ſunt cõia oĩbus contrarijs de gñe ſubſtantiæ, & ſunt illa duo contraria. ſ. forma ſubſtãtialis, & priuatio formæ ſubſtantialis, qm̃ iſta ꝑdicanẽ de oĩbus cõtrarijs in genere ſubſtantiæ, & uerius poſſent iſta duo dici gña contrariorũ quam contraria. Vnde in quolibet genere uno ſunt duo contraria tm̃ ſm genus, ſiue duo genera cõtrariorũ. Vñ Philoſopus hic

Primum notandũ.
Secunda.
Tertium notandũ.

D

ſcientificæ loquitur ſolum de uniuerſalibus, quia ſcia nõ eſt niſi de uniuerſalibus. Illa autem uniuerſalia quæ Phyloſophus hic nominat prima contraria, ſunt iſta communia, forma ſubſtantialis ſubſtantiæ generabilis & corruptibilis, & priuatio formæ ſubſtantialis generabilis & corruptibilis, quoniam Phyloſophus ſolum hic loquitur de principijs tranſmutationis, & ſubſtantiæ tranſmutabilis. Quarto eſt notandũ,

Quartum notandũ.

quod contraria in genere ſubſtantiæ ſunt principia & cauſæ aliorum in genere cauſæ finalis, ſed utrum etiam ſint cauſæ eorum in alio genere cauſæ alias declarabitur.

Et quia generatio ex finitis fieri poteſt, atque præſtabilius eſt ex finitis: ut opinatur Empedocles, quam ex infinitis fieri generationem exiſtimare. Cuncta enim quæ ad generandas res pertinent: ex finitis perinde, atque Anaxagoras ex infinitis reddere putat.

Et quod contingit ex finitis, melius ex finitis: quemadmodum Empedocles: quam ex infinitis: omnia namque aſſignare opinatur: quemadmodum Anax. ex infinitis. B

Tertia probatio eiuſdem concluſionis. Vide conſimile 8. phyſ. t. cõ. 48. 2. cæli. t. cõ. 35. Idem inf. cõm. 56. & primo cæ. 32. Idẽ 3. de anima 45. Idem 2. phyſic. 78. & 79.

TErtio probatur eadem concluſio ſic. Si natura poteſt facere ex principijs finitis illud quod ponitur facere ex principijs infinitis, melius & rectius eſt, ut faciat ex principiis finitis, quam ex principijs infinitis, ſed natura poteſt omnia facere ex principijs finitis quæ ponitur facere ex principiis infinitis, ergo melius eſt ponere principia finita, quam infinita, & per conſequens principia non ſunt infinita, maior patet, quia fruſtra fit per plura, quod poteſt fieri per pauciora, & æque bene. Vnde Commentator dicit hic quod ſicut in actione artificiali ſi aliquis poteſt agere modica actione & laborauerit multa actione, ocioſe agit & ſuperfluæ, & omnino eodem modo eſt in actione naturæ, maior patet, quia Empe. ponens principia finita, complevit cauſas omnium, ſicut Anax. ponens principia infinita.

Præterea alijs alia priora contraria ſunt, & ex alijs alia fiunt, ceu dulce, & amarum, & album, & nigrũ. Principio uero manere ſemper oportet. Ex his igitur neque unum, neque infinita principia eſſe conſtat. C

Tex. c. 51.

Amplius ſunt alia alijs priora contraria, & fiunt altero ex alterutris: ut dulce, & amarum, & album, et nigrum, principia autem ſemper oportet manere. Quod quidem igitur neque unum, neque infinita ſunt manifeſtum eſt ex his.

Quarta probatio eiuſdẽ concluſionis.

QVarto probatur eadem concluſio ſic. Non omnia contraria ſunt principia, ſed ſolum contraria prima, ſed prima contraria non ſunt infinita, ergo principia contraria non ſunt infinita, & ſupple ſi principia communia non ſunt infinita, ſed finita, cum enim ſemper duobus contrariis correſpondet tantum unum ſubiectum, ſequitur quod omnia principia ſunt finita, minor huius rationis patet ex præcedentibus, quia eſt tantum una prima contrarietas, ſcilicet, prima contrarietas in genere ſubſtantiæ, & ſolum extrema primæ contrarietatis ſunt prima contraria, & ſic prima contraria ſunt duo tantum, & non ſunt infinita, maior uero declaratur ſic: principia non fiunt ex alijs nec ex alterutris, quia oportet principia ſemper manere, ſed aliqua contraria fiũt ex alius, ut contraria poſteriora fiunt ex contrariis prioribus, ut ſapores medii ex dulci, & amaro, & colores medii ex albo, & nigro, & etiam aliqua contraria fiunt ex alterutris, ut albũ ex nigro, & dulce ex amaro, ergo non omnia contraria ſunt principia, ſed ſolum contraria prima quæ non fiunt ex alius, nec ex alterutris. Intelligendum hic quod omnia contraria inter quæ poteſt eſſe tranſmutatio ſunt principia illius tranſmutationis, nec Philoſophus dicit hic contrarium huius, ſed intendit quod nõ omnia contraria ſunt prima primitate uniuerſalitatis, ſm prædicationem, quia non omnia contraria uerificantur de omnibus principijs ſecundum tranſmutationẽ, ſed ſolum principia prima primitate uniuerſalitatis ſecundũ prædicationem. Sed dubium eſt qualiter dictum Phyloſophi

Dubium.

habet ueritatem, ſcilicet, ꝙ principia prima ſemper manent,

A hoc enim non uidetur uerum, quia omne habens contrariũ aliquando corrumpetur, ſed prima principia ſunt contraria, ergo non poſſunt ſemper manere. Aliqui dicunt ꝙ principia prima ſemper manent ſecundum ſpeciem, uel ſecundum genus, & hoc intelligit Phyloſophus. Sed ſine dubio

Rñſio ali. Replica contra ſic dicen.

hoc non ualet, quia ſicut prima principia ſemper manent ſecundum ſpeciem, uel ſecundum genus, ita contraria poſteriora ſemper manent ſecundum ſpeciem, uel ſecundum genus, & ſic non magis manerent ſemper principia contraria, ꝙ contraria poſteriora, cuius cõtrarium dicit Phyloſophus hic. Lincolnienſis uero dicit ꝙ duo prima principia rerum naturalium ſunt prima forma corporis, & eius priuatio. Vnde uult

Expoſitio Lincon.

dicere ꝙ eſt quædam forma ſubſtantialis inſeparabilis a materia, ſcilicet, forma corporeitatis, & illa ſemper manet, & eſt prima forma inter formas materiales, & eius priuatio ſemper manet, & de iſtis principiis intelligit hic Phyloſophus dicẽs ꝙ principia debent ſemper manere. Sed contra ſe obiicit Lincolnienſis ſic. Nullum corpus eſt nudum a prima forma, ſcilicet, forma corporeitatis, ergo impoſſibile eſt ꝙ in aliquo corpore ſit priuatio prima, ſcilicet, priuatio corporeitatis quæ ponitur prima forma materialis. Ad quam dubitationem reſpondet Lincoln. ſic dicens, ꝙ impoſſibile eſt primam formam ſimpliciter, & eius priuationem ſimpliciter eſſe in eodem, tamen utrumque iſtorum eſt aliquo modo in quolibet corpore mutabili. Vnde impoſſibile eſt priuationem primæ formæ, ſcilicet, corporeitatis ſimpliciter eſſe in aliquo corpore tñ priuatio primæ formæ eſt aliquo modo, cũ ſuo habitu nõ actu, ſed potentia, & hæc priuatio quæ eſt primæ formæ materialis eſt impuritas, & defectio a ſuo eſſe puriſſimo completo & inclinatio in illius ad ſuam originem, id eſt ad nihil; quoniã ex ſe omnis res in nihilum tendit: & hæc priuatio ſcilicet impuritas formæ, quæ eſt priuatio ſecundum quid actu eſt cũ ſuo habitu incompleto, & eſt principium, & radix priuationum omnium ſequentium, ſicut ſuus habitus eſt primus, & radix omnium habituum ſequentium. Et hæc eſt reſponſio Lincoln. quæ ſatis eſt intelligibilis, & addit Lincolnienſis d. quod a prima forma quæ lux eſt gignitur omnis forma ſubſtantialis, & accidentalis, & a priuatione ipſius omnis priuatio. Sed quia iſta opinio ponit aliquam formam ſubſtantialem perpetuam in materia, quod eſt contra Commentatorem, & contra

Arg. Lincon. contra ſe. Ei᷒ reſpõſio.

B

C ueritatem, quia ſi materia haberet aliquam formam inſeparabilem ab ea non poſſet materia aliam recipere, & ſic deſtrueretur omnino generatio ſimplex. Ideo dico, quod primum principium materiale ſemper manet cum ſit omnino incorporabile, prima autem principia contraria ſemper manent, non quia ſemper exiſtant in rerum natura, ſed quia ſemp manent termini cuiuſcunque tranſmutationis, nam priuatio, & forma ſunt termini cuiuſcunque tranſmutationis, & uerificantur de terminis cuiuſlibet tranſmutationis, quoniam cuiuſlibet tranſmutationis unus terminus eſt priuatio, & alius terminus eſt forma, ſed non eſt ſic de contrarijs poſterioribus. Vel poteſt illud, ſcilicet, quod principia ſemper maneut, ſic intelligi, ſcilicet, quod principia prima ſic manent ſemper, quod non fiunt ex aliquibus in eodem genere principij, nec corrumpuntur in aliqua in eodem genere principij ſic, quod principium primum formale non fit ex aliquo tanquam ex cauſa formali ſicut compoſitum fit ex cauſa formali, quia ſic prima forma haberet priorem formam, de qua fieret, & quæ eſſet eius pars, quod eſt impoſſibile. Similiter prima forma non corrumpitur in aliquam priorem formam, nec prima materia generatur ex aliqua materia, nec etiam corrumpitur in

Qũo prima principia ſemp maneant.

D aliam materiam, prima autem forma, id eſt, forma ſimplex ꝙ non reſoluitur in priorem formam, poteſt fieri ex aliquo in alio genere principiandi, quia eſſe formæ eo modo quo fit: fit ex materia, ſed contraria poſteriora non ſic ſemper manent, quia fiunt ex aliis in eodem genere principiandi aliquo modo extremis.

Cum autem ſint finita non facere duo ſolum: rationem aliquam habet. Dubitauerit enim non incongruæ quiſpiam: quonam pacto denſitas apta eſt facere raritatem, aut raritas denſitatem, & alia quæuis contrarietas ſimili modo. Non enim concordia diſcordiam, neque econtra diſcordia concordiam congregat & aliqd facit ex ipſa, ſed aliud qd tertiũ ambe.

Quoniam autem finita facere duo tantum, quam non facere duo tantum, habet quandam rationem. Deficies enim

aliquis

aliquis qualiter denſitas rationem faucre aliquid apta nata ſit, aut hæc denſitatem. Similiter autem & alia quæcunque contrarietas. Non enim concordia diſcordiam conducit, & facit aliquid ex ipſa, neque diſcordia ex illa, ſed utraque alterum quidem tertium.

A

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, in qua Philoſophus inquirit utrum principia ſint tantū duo uel plura duobus, & continet quatuor particulas ſecundum numerum quatuor rationum quas facit. Primo tñ ponit dubitationem dicit, q̃ cum principia ſint finita, ut probatum eſt, habet quandam rationem, hoc eſt quandam dubitationem utrum ſic facere, i. ponere ea, ſcilicet, principia duo tantum, uel non facere, ideſt, ponere principia non duo tantum. Deinde probat intentionem ſuam declarans, q̃ non ſunt tantum duo principia, & hæc eſt decimanona concluſio huius libri, quæ probatur quadrupliciter; & primo ſic. Vnum contrariorum non recipit alterum, nec a ſeipſo, nec ab altero, quia denſitas non facit raritatem in ſeipſa, nec etiam recipit eam ab alio, nec econuerſo, ſimiliter concordia non conducit diſcordiam, hoc eſt non recipit in ſeipſam diſcordiam, nec etiã transmutat ipſam ad recipiendum aliquid aliud, ſed oportet ponere aliquod tertium q̃ recipiat utrumque, & tranſmutetur ab utroque, ergo præter principia contraria oportet ponere tertium principium: q̃ recipit utrumque & tranſmutatur ab utroque. Vnde ratio conſiſtit in hoc q̃ in omni tranſmutatione oportet q̃ ſit aliquid manens ſub utroque termino tranſmutationis, quia ex quo tranſmutari eſt aliter ſe habere nūc q̃ prius oportet q̃ in omni tranſmutatione ſit aliqd aliter ſe habens nunc q̃ prius, & illud debet manere, ſed neutrum contrariorum manet ſub utroque terminorum tranſmutationis, quia neutrum contrariorum manet ſub reliquo, ergo præter principia contraria oportet ponere tertium principium, ſcilicet, quod manet, & tranſmutatur de uno contrario in aliud contrarium, & per conſequens ſunt tantum duo principia.

Decimanona concluſio huius libri.
Idem cx. 54. & 57.
idem ſupra cã. 41.
Idem 8. Phy. 4. 12.
met. com. 31. Et 5. Phy. 14. & primo cx. c. 106.

B

Notandũ. Notandum ſecundum Commentatorem hoc, quod ſi principia eſſent duo contraria tantum, tunc generatum eſſet ſimplex, non compoſitum, hæc conſequentia Commentatoris poteſt patere ſic, duo contraria non poſſunt ſimul eſſe in eodem, nec poteſt aliquid conſtitui ex duobus contrarijs, ſi igitur tantum duo contraria eſſent principia tunc in re generata nihil eſſet niſi unum illorum contrariorum, & ſic generatum eſſet ſimplex, & non compoſitum.

C

Atqui ſunt qui plura etiam ſumunt, ex quibus eorum quæ ſunt naturam conficiunt.

Quidam autem, & plura recipiunt ex quibus parant eorum quæ ſunt ſecundum naturam.

Secũda ꝓbatio. co. com.

IDem probatur ex teſtimonio antiquorum, quoniam quidam antiquorum ponunt plura principia quam duo, ex quibus parant, hoc eſt componunt naturam earum, quæ ſunt, & poteſt poni talis ratio. Aliqua entia ſunt compoſita ex pluribus principijs, ſed nihil componitur ex contrarijs, ergo præter contraria oportet ponere principium tertium, ex quo cũ altero contrariorum conſtituuntur entiã compoſita. Notandum ſecundum Commentatorem, quod alteratio contrariorum in inuicem cogit omnes ponere, quod omnia corpora ſunt cõpoſita nõ ſimplicia, & q̃ in eis ſunt aliqua plura uno, & maxime prima corpora. ſ. quatuor elemẽta. Illa. n. principia de quibus perſcrutatur ſunt communia ſimplicibus, & compoſitis corporibus. unde intelligendum, q̃ omne quod alteratur alteratione corruptiua eſt compoſitum ex duabus naturis. ſ. ex una, quæ per alterationẽ corrumpitur, & ex alia naturã, quæ recipit terminum alterationis, ſed loquendo de alteratione perfectiua. ſ. quæ eſt ſalus, & perfectio alterati ſic nõ eſt uerum, quod omne quod eſt alteratum ſit compoſitum, quoniam corpora cæleſtia, & etiam intellectus alterãtur hoc modo, & tamen non ſunt compoſita.

Idẽ infra c. 83. Idẽ primo cœli. an. 7. met. cõ. 4. phyſ. 14. 8. met. cõ. 4.

D

Inſuper, & id quiſpiam dubitauerit niſi quiſpiam aliam quandam contrarijs naturam ſubiecerit. Nullus enim eorum, quæ ſunt ſubſtantiam contrariam eſſe uidemus, principium autem de nullo ſubiecto dicatur oportet. Alioquin principij principium erit.

A

Subiectum enim principium, & prius prædicato eſſe uidetur.

Adhuc aut m amplius, et de hoc aliquis dubitabit, niſi aliquis ſuppoſuerit contrarijs naturam, nullius enim uidemus eorum, quæ ſunt ſubſtantiam contrariam, principium autem non de ſubiecto oportet dici aliquo. Erit enim principium principij. Subiectum enim principium, et prius uidetur eſſe prædicato.

Tex. c. 52.

TErtio probatur eadem concluſio. ſ. q̃ non ſunt tantum duo principia, & hoc ſic. Aliqua principia ſunt contraria, ut probatum eſt prius, & aliqua principia non ſunt contraria, ſed de duobus ſolis principijs non poſſunt uerificari iſta duo. ſ. eſſe contraria, & non eſſe contraria. nam falſum eſt dicere de duobus, q̃ illa ſunt contraria, & non ſunt contraria, ergo non ſunt tantum duo principia, & quod aliqua principia ſint contraria, probatum eſt prius, ſed probatur, quod aliqua principia non ſunt contraria, & hoc dupliciter, primo ſic. Nulla contraria ſunt ſubſtantiæ, ſed principia ſubſtantiæ ſunt ſubſtantiæ, ergo principia ſubſtantiæ non ſunt contraria. maior patet, quia contraria dicuntur eſſe in ſubiecto, uel de ſubiecto, ſed ſubſtantia nõ dicitur de ſubiecto, ergo, & quod ſubſtantia uel principium ſubſtantiæ non dicantur de ſubiecto probatur, quia ſubiectum eſt principium, & prius prædicato, ſi igitur principium ſubſtantiæ diceretur de ſubiecto, ſequeretur, quod principium haberet aliquid prius eo, & ſic principij eſſet principium, quod eſt inconueniens, minor declaratur, quia ſi principia ſubſtantiæ non eſſent ſubſtantiæ, cum principia ſubſtantiæ ſint priora principiatis, ſequitur, quod non ſubſtantiæ erunt priores ſubſtantijs, quod eſt impoſſibile: concluditur igitur, quod principia ſubſtantiæ ſint ſubſtãtiæ. Vel ſic, & magis iuxta literam. nullius eorum, quæ ſunt uidemus ſubſtantiam eſſe contrariam, hoc eſt nihil de ſubſtantia alicuius entis contrarium eſt alicui, ſed principia ſunt de ſubſtantia principiandi, ergo principia non ſunt contraria, maior probatur, quia nullum principium dicitur de ſubiecto, hoc eſt in ſubiecto, quia ſic haberet prius eſſe eo, ſed contrarium ſemper eſt in ſubiecto, uel dicitur de ſubiecto, ergo, &c. Et commentator dicit, quod iſta conſecutio non eſt recta, cum apparuit, quod prima contraria ſint priuatio, & forma. Et intelligo, quod iſta conſecutio. i. iſta ratio non eſt recta, quia accipit duo falſa. Primo enim accipit, quod nullum contrarium eſt de ſubſtantia alicuius, & hoc eſt falſum, quia forma eſt contraria priuationi, & tamen eſt de ſubſtantia alicuius, ſimiliter accipit aliud falſum. ſ. quod nullum principiũ eſt in ſubiecto, hoc eſt falſum, quia forma eſt principium, & eſt in ſubiecto, quia in materia, ergo. Sed dubium eſt, quoniam Phyloſophus in demonſtrando utitur falſis, cum demonſtratio non fit ex falſis. Reſpondeo, & dico, quod ſi ratio Phyloſophi intelligatur ſecundum quod eſt ad propoſitum ſuum non utitur aliqua propoſitione falſa, quoniam ipſe intẽdit hic probare quod aliqua principia non ſunt contraria, quia materia, & forma, quæ conſtituunt compoſitum non ſunt contraria, & tunc ſi ratio fiat ſub hac forma, nulla cõtraria ſunt ſubſtantiæ, ſed principia ſubſtantiæ ſunt ſubſtantiæ, ergo maior eſt uniuerſaliter uera; quamuis enim forma contrarietur priuationi, tamen forma non contrariatur ſubſtantiæ, quia priuatio non eſt ſubſtantia, & minor. ſ. principia ſubſtantiæ ſunt ſubſtantiæ eſt uera de principijs conſtituentibus ſubſtantiã, cuiuſmodi ſunt materia, & forma. Si uero fiat ratio ſic. Nihil de ſubſtantia alicuius entis eſt contrarium alicui, ſed principia ſunt de ſubſtantia principiati, ergo maior debet intelligi ſic, quod nihil de ſubſtantia alicuius entis eſt contrarium alicui quod eſt de ſubſtantia illius entis, & tunc totum eſt uerum, uel ſic, nihil quod eſt de ſubſtantia materiali alicuius entis eſt contrarium alicui, & hoc uniuerſaliter eſt uerum loquendo de materia remota, & de hac loquitur Phyloſophus dicens, quod principium non dicitur de ſubiecto, hoc eſt principium materiale non dicitur de ſubiecto, & hoc prædicatione proprie dicta, & directa. Vnde intelligendum, quod illud dictum. ſ. ſubiectum eſt prius prædicato, eſt intelligendum in prædicatione propria, & directa. unde forma prædicatur de materia denominatiue in prædicatione directa. hæc enim eſt prædicatio directa, materia eſt formata, ſed materia non prædicatur de forma niſi indirecte, nunc autem materia eſt prior forma, ſcilicet, uia generationis, uel uia originis, quamuis enim forma ſit prior materia uia perfectionis,

Tertia ꝓbatio eiuſdem cõcl.

B

Idem. 12. met. c. 22.

C

D

Qõo dẽt intelligi ſubiectũ eſt prius prædicato

&

& uniuerſaliter in omni prædicatione directa ſubiectum eſt prius prædicato aliqua prioritate. Intelligendum tamé, quòd Phyloſophus non dicit, quòd uniuerſaliter ſubiectũ ſit prius prędicato, ſed dicit, quòd ſubiectum primum. i. materia eſt priuѕ prædicato de ipſo, id eſt, forma, & hoc intelligo in prædicatione directa.

Præterea ſubſtantiam non eſſe contrariam ſubſtantiæ dicimus: Quoniam igitur pacto ſubſtantia ex non ſubſtantijs, aut non ſubſtantia, ſubſtantia prius erit.

Amplius non eſſe dicimus ſubſtantiam contrariam ſubſtantiæ. Qualiter igitur ex non ſubſtantijs ſubſtantia utique erit: aut quomodo prius non ſubſtantia: ſubſtantia erit.

B SEcundo probatur, quòd aliqua principia nõ ſunt contraria, & hoc ſic. Nulli ſubſtantiæ contrariatur ſubſtantia, ex quo ſequitur, quòd nullę ſubſtantiæ ſunt contrarię, ſed principia ſubſtantię ſunt ſubſtantię, ergo principia ſubſtantiæ non ſunt contraria, & per conſequens aliqua principia non ſunt contraria, maior patet ex libro prædicamentórum, & minor probatur, quia ſi principia ſubſtantię non eſſent ſubſtantiæ, cum principium ſit prius principiato, ſequitur quòd ſubſtantia erit ex non ſubſtantiis, & ſic non ſubſtantia erit prius, quàm ſubſtantia. Notandum, quòd Commen. dicit hîc, quòd nihil prohibet, ut ſubſtantię ſint contrariæ ſecundum formas, & non contrarię ſecundum ſubiectum, & ſic dicere, quòd ſubſtantia non eſt contraria ſubſtantiæ, uerum eſt ſecundum ſubiectum, & quòd ſubſtantia ſit contraria ſubſtantiæ ſecundum formam eſt uerum, & hoc innuit Alex. d. quòd in ſubſtantijs ſimplicibus poteſt eſſe contrarietas, non autem in compoſitis, & Alex. intelligit hoc quod dicit Phyloſophus in prædicamentis, quod eſt proprium ſubſtantiæ non habere contrarium de ſubſtantijs compoſitis non de ſimplicibus, & illud quod Phyloſophus dicit in libro de generatione, quòd corpora ſimplicia ſunt contraria. Intelligendum, quòd contrarietas quantum ad propoſitum ſpectat eſt duplex, quędam largę dicta, & hæc contrarietas extendit ſe ad oppoſitionem inter priuationem, & habitum, & iſto modo forma ſubſtantialis, & priuatio contrariantur. ueruntamen iſto modo ſubſtantia non contrariatur ſubſtantiæ, quia priuatio quæ eſt alterum extremum iſtis contrarietatibus non eſt ſubſtantia. Alio modo accipitur contrarietas ſtricte, quæ, ſcilicet, eſt oppoſitio inter formas, uidelicet, poſitiuas abſolutas ſic, quod altera non dicitur in reſpectu ad alteram, & talis oppoſitio eſt duplex quædam inter formas poſitiuas, quæ habent fieri non circa idem ſubiectum ens in actu non ſimul, ſed ſucceſſiue, & talis contrarietas non eſt inter formas ſubſtantiales, quia forma ſubſtantialis non aduenit compoſito enti in actu tanquam primo perfectibili. C Alia eſt oppoſitio inter formas poſitiuas abſolutas, quæ habent fieri circa idem ſubiectum ens in potentia non ſimul, ſed ſucceſſiue, & talis contrarietas bene eſt inter formas ſubſtantiales elementorum, & hoc intelligit hic Commentator. Et ſi dicatur, quòd iſto modo eſt contrarietas inter formas ſubſtantiales mixtorum, quia formę ſubſtantiales mixtorum habent fieri circa ſubiectum ens in potentia non ſimul, ſed ſucceſſiue. D Dico, quod Commentator non negat hic talem contrarietatem eſſe inter formas mixtorum, ſed Alex. hoc bene negauit, ut dicit hoc Cõmentator. Quia autem Phyloſophus dicat in prædicamentis, quod ſubſtãtia non contrariatur ſubſtantiæ, illud poteſt intelligi de contrarietate, quæ eſt inter formas, quæ habent fieri ſucceſſiue circa idem ſubiectum ens in actu. Intelligendum etiam, quòd quamuis ſubſtantia contrarietur ſubſtantiæ aliquo modo ſecundum formam, eo quod formę ſubſtantiales aliquo modo ſunt contrarię, tamen ſubſtantia non contrariatur ſubſtantię ſecundum ſubiectum, quia ſubiecto formæ ſubſtantialis, ut primę materiæ nihil eſt contrarium.

Oppoſitũ 5. Phy. cõ. 10. Et 8. met c. 5. Secũdo de ge. tex. cõ. 49.

Duplex ẽ contrarietas.

Quamobrem neceſſe eſt eum qui priorem atque hanc rationem ueram eſſe exiſtimauerit, ſi ambas ſeruare uoluerit, tertium aliquod contrarijs ipſis ſubijcere.

A *Vnde ſi aliquis, & priorem ueram putabit eſſe ratione, & hanc neceſſarium eſt ſi debet ſaluare utraſque ipſas ſubeſſe quoddam tertium.*

Tex. com. 53.

PRobato, quòd aliqua principia ſunt contraria, ut probatum eſt in capitulo præcedenti, & probato, quod aliqua principia non ſunt contraria, ut probatum eſt hic, Phyloſophus ex his concludit concluſionem intentam, uidelicet, quod non ſunt tantum duo principia, & bene ſequitur, quòd non ſunt tantum duo principia, quia de ſolis duobus non poteſt uerificari, quod ſint contraria, & quod non ſint contraria, ſed loquendo de materia, & forma, ſic eſt uerum, quod principia non ſunt contraria, quia materia, & forma non ſunt contraria.

Quemadmodum dicunt hi qui ſolam unam quandam naturam uniuerſum aſſerunt eſſe, vt aquam, aut ignem, aut medium quod d nt erhæc collocarunt.

B *Quemadmodum dicunt unam quandam naturam dicentes, omne ut aquam, aut ignem, aut medium horum.*

QVarto probatur per teſtimonium antiquorum, quòd non ſunt tantum duo principia, quia fere omnes antiqui præter principia contraria poſuerunt aliquod tertium ſubiectum contrarijs, & primo narrat qualiter ipſi ponunt unum ſubiectum, ſecundo qualiter quidam poſuerunt melius, & quidam peius, quoniam aliqui antiquorum dixerunt omnia eſſe aquam, alij dixerunt omnia eſſe ignem, aliqui dixerunt omnia eſſe aliquod medium inter elementa, & ſimul cum hoc, quod illi ſubiecto competunt contraria ſucceſſiue.

At uidetur ipſum medium magis. Nam ignis, terra, aer, & aqua, cum contrarietatibus ſunt annexa. Idcirco non ſine ratione agunt qui ſubiectum ipſum aliud ab his faciunt. C Cæterorum autem quidam aerem ponunt. Aer, enim minime reſpectu cæterorum differentias ſenſibiles habet: atque hunc ſequitur aqua.

Videtur autem mediũ magis, ignis, n. & terra, & aer, et aqua cum contrarietatibus complexa ſunt. Vnde non irrationabiliter faciunt ſubiectum alterum ab his facientes, aliorum autem quidam aerem, aer enim minime habet aliorum differentias ſenſibiles, Conſequenter autem aqua.

Tex. com. 54.

QVidam tamen iſtorum poſuerunt melius, & quidam peius, quoniam dicentes iſtam naturam ſubiectam eſſe medium inter elementa, melius dixerunt, quam dicentes illud ſubiectum eſſe aliquod elementorum, quoniam illud ſubiectum commune debet eſſe ſine D contrarietate, ita, quod ei nihil contrarietur cum recipiat omnia contraria, & contrarium non recipit ſuum contrarium, ſed omnia elementa cum contrarietatibus ſunt complexa, idem omnia elementa habent contrarietatem coniunctã, quia igitur medium inter elementa, magis eſt remotum ab omni contrarietate, quam aliquod elementorum melius dixerunt ponentes illud ſubiectum tertium eſſe medium inter elementa, quàm dicentes illud eſſe aliquod elementorum. Et, adhuc ponentes illud ſubiectum commune contrarijs eſſe aerem melius dixerunt, quàm dicentes illud ſubiectum eſſe ignem aut terram, quia differentiæ contrariæ ſenſibiles pauciores ſunt in aere, quam in aliis elementis, & adhuc ponentes illud ſubiectum eſſe aquam melius dixerunt, quam dicentes illud eſſe ignem, aut terram, quia contrarietas in elementis medijs eſt minor, & magis latet, quam contrarietas in elementis extremis. Vnde ex hoc loco eſt notãdum, quod terra eſt frigidior, quam aqua, quia qualitates aquæ ſunt minus ſenſibiles, quam qualitates terræ, ut dicit Phyloſophus i]

Idem 1. 6. ge. tex. c. 19. Idẽ 2. de aña. tex. c. 113.

Contrarietas in elemẽtis, & idem 5. Phy. tex. c. 52. Oppoſitũ uide 2. de ge. tex. c. 23.

Verum

Verum enim omnes hoc unum in figuras contrarijs uertunt, denſitate inquam raritateque, & intenſione remiſſioneve, quæ quidem exceſſus omnino, defectusque ſunt, ut antea diximus. Hæc etiam opinio uetus quædam eſſe uidetur. Vnum inquam, & exceſſum, atque defectum principia rerum eſſe. Attamen non eodem modo. Sed priſci duo quidem agere, unum autem pati dicebant. At poſteriorum quidam econtra. Vnum quidem agere duo uero pati potius aſſerunt.

Tex.c.55. *Sed omnes unum hoc contrarijs figurant, ut denſitate, & raritate, & eo quod maius, & minus. Hæc autem ſunt omnia: excellentia, uidelicet, & defectus, ſicut dictum eſt prius. Et uidetur antiqua eſſe opinio, quod unum, & ſuperabundantia, & defectus principia rerum ſunt, ſed non eodem modo, ſed antiqui duo quidem facere, unum autem pati, poſteriorum autem quidam contrariorum unum quidem facere, duo uero pati magis dicunt.*

B NVnc Phyloſophus narrat, quomodo cum iſto principio materiali poſuerunt principia contraria. d.q. omnes iſti antiqui figurant, hoc eſt informant illud ſubiectum contrarijs ſucceſſiue, ita, quod dicunt contraria ineſſe illi ſubiecto ſucceſſiue, diuerſi tamen dicunt contraria eſſe principia, & figuratiuæ iſtud ſubiectum, quod cum figurant illud primum ſubiectum, quoniam quidem figurant illud ſubiectum raritate, & denſitate, quidam uero magno, & paruo, & uniuerſaliter ſuperabundantiam, & defectum. vnde tam ponentes rarum, & denſum eſſe principia, quam etiam ponentes magnum, & paruum eſſe principia, conueniunt in hoc, quia dicunt ſuperabundantiam, & defectum eſſe principia. Plato uero, & multi alij antiquorem dixerunt magnum, & paruum eſſe principia rerum, ſed plato differt ab alijs in hoc, quia alij conſiderantes, quòd una materia uariatur per diuerſas formas poſuerunt duo ex parte formæ, quæ eſt principium agendi, & unum ex parte materiæ, quæ eſt principium patiendi, ſed Platonici conſiderantes, q in una ſpecie diſtinguuntur multa indiuidua per diuiſionem materiæ poſuerunt unum ex parte formæ, quæ eſt principium agendi, ſcilicet, unam ideam, & duo ex parte materiæ, quæ eſt principium patiendi. C

Tria igitur elementa rerum eſſe putare ex his, & iſtiuſmodi alijs animaduerſis, uidebitur aliquam rationem habere, ſicut antea diximus.

Tex.c.56. *Tria quidem igitur dicere elementa eſſe, & ex his, & ex huiuſmodi alijs intendentibus uidebitur utique habere quandam rationem, ſicut diximus.*

Vigeſima concluſio huius lib. HÆc eſt quarta pars principalis huius capituli, in qua cõcluditur ex præcedentibus concluſio uigeſima huius libri. ſ. quod tria ſunt principia rerum naturalium, quę probatur ſic. Quorumcũque ſunt plura principia quam duo illorum ſunt tria principia ad minus, quia plura duobus non poſſunt eſſe pauciora quam tria, ſed rerum naturalium ſunt plura principia quam duo, ut probatum eſt, ergo ad minus ſunt tria principia rerum naturalium. D

Sed tribus ponere plura nullam. Ad patiẽdum enim ſufficiens eſt unum ipſum.

Plura autem tribus non amplius. Ad patiendum quidem enim ſufficiens eſt unum.

Vigeſima prima cõcluſio huius libri. HÆc eſt quinta pars principalis huius capituli, in qua probatur uigeſimaprima concluſio huius libri, uidelicet, quod non ſunt plura principia rerum naturalium, quàm tria, & hæc pars continet duas particulas, ſecundum quod dupliciter Phyloſophus probat concluſionem intentam. prima igitur ratio eſt illa, quod poſſet fieri per

A pauciora, ſuperfluum eſt fieri per plura, ſed p tria principia poteſt producere omnem rem naturalem, quia in omni tranſmutatione ſufficiunt duo contraria quæ ſunt termini tranſmutationis cum uno ſubiecto, unum enim ſubiectum ſufficit ad patiendum: ſed unum ſubiectum, & duo contraria ſunt tria, ergo, &c.

Si uero quatuor contrarijs ſumptis, duæ contrarietates ponantur, utriſque ſeorſum alia quædam natura media ſubijciatur oportet. Quod ſi ex ſeſe uiciſſim generare poſſunt, ſuperuacanea nimirum altera contrarietas erit.

Si autem quatuor exiſtentibus duo erunt contrarietates oportebit ſeorſum utriſque eſſe alteram quandam naturam. Si autem ex inuicem poterit generare ocioſa utique altera contrarietatum erit.

B ET quod nõ ſint plura principia contraria, quam duo probat Phyloſophus ſic. Si ſint plura principia contraria, quàm duo, igitur ad minus erunt duæ contrarietates, quia una ſola contrarietas non eſt niſi inter duo contraria, & ſi ſunt duę contrarietates utrique contrarietati oportet, q correſpondeat alia, & alia natura ſubiecta. Sed hoc eſt inconueniens, & ſuperfluum, quia unum par contrariorũ cũ una natura ſubiecta ſufficit in omni tranſmutatione, poteſt enim ſubiectum tranſmutari de uno contrario in aliud abſque hoc, quod idem ſubiectum vel aliud tranſmutetur ſecundum aliam contrarietatem, igitur alia contrarietas eſt ocioſa nihil faciens ad illam tranſmutationem, & quod unum par contrariorum cum uno ſubiecto ſufficiant in omni tranſmutatione naturali, probat Commen. per hoc, quia prima principia ſunt communia omnibus rebus naturalibus, cuius ſignum eſt, quod omnes res naturales ſunt tranſmutabiles adinuicem. Vnde intelligendum, quod non eſt intentio Phyloſophi hic probare, quod non ſunt plura principia, quam tria, quia hoc eſt falſum, quia plura ſunt principiata, quàm tria, & etiam ſunt plures tranſmutationes, quàm res, & plura
C ſunt principia quam principiata, & etiam tranſmutationes, & ideo ſunt multo plura principia, quam tria, ſed intentio Phyloſophi eſt hic probare illa duo, ſcilicet, quod non cuiuſlibet unius tranſmutationis ſunt plura principia, quam tria, & hoc probat ratio immediate præcedens, & probat etiam quod ſunt tantum tria principia ſecundum genus ſiue tantum tria genera principiorum. ſ. iſta tria communia. Materia, forma, & priuatio, de quolibet enim principio rei naturalis uel tranſmutationis prędicatur aliquod iſtorum trium. Sed dubitatur de illa conſequentia Phyloſophi, duæ ſunt contrarietates, ergo duę ſunt naturæ ſubiectę illis duabus contrarietatibus, hoc enim non uidetur ſequi, quia idem poteſt eſſe ſubiectum duarum contrarietatum ſiue duorum parium contrariorum, quoniam illud idem ſubiectum quod eſt ſuſceptiuum albedinis, & nigredinis eſt ſuſceptiuũ dulcedinis, & amaritudinis, & illud idem quod eſt ſuſceptiuũ caliditatis, & frigiditatis, eſt ſuſceptiuum raritatis, & denſitatis, non igitur oportet quod ſi ſint duę contrarietates quod propter hoc ſint duę naturæ ſubiectæ. Dicendum igitur eſt quod non eſt conſequentia Phyloſophi iſta, uidelicet, duæ ſunt contrarietates, ergo ſunt duæ naturę ſubiectę illis con-
D trarietatibus, ſed illa eſt conſequentia Phyloſophi, ſi ad unã tranſmutationem requiruntur duæ contrarietates ſeu quatuor contraria, oportet quod illis quatuor contrariis correſpondeant duę naturæ ſubiectæ, conſequentia patet ſic, impoſſibile eſt idem ſubiectum ſimul tranſmutari per ſe, unica tranſmutatione ad duos terminos, quia una tranſmutatio numero requirit unum terminum numero, ſed ſi in una tranſmutatione eſſent duæ contrarietates, & per conſequens quatuor contraria, oporteret q duo extrema iſtarum contrarietatum eſſent termini a quo, uel a quibus, & alia duo extrema eſſent termini ad quem uel ad quos, cum igitur idem ſubiectum non moueatur ſimul per ſe unica mutatione ad duos terminos, ſequitur quod illius mutationis ſint duo ſubiecta, ſic & duo termini, & ſi principia unius tranſmutationis ſint quatuor contraria ſiue duæ contrarietates, oportet quod illis duabus contrarietatibus correſpondeant duo ſubiecta. Notandum quod ſuper illud dictum Phyloſophi, ſcilicet, q ſi ſint duæ contrarietates oportebit ſeorſum utriſque eſſe naturam alteram quandam mediam, dicit Commen. quod Phyloſophus

A loſophus d.hic iſtam naturam ſubiectam eſſe mediam, quia ſubiectum eſt ſimile medio quoquo modo, quia ſubiectum eſt in potentia utrunque extremum ſicut medium, ſed tamen ſubiectum & medium differunt, quia ſubiectum eſt utrunque extremum potentia pura, & medium eſt utrunque extremũ nõ potẽtia pura, ſed aliqua potentia, quoniam in medio eſt utrumque extremum in actu, ſed non eſt in ultima perfectione, quia medium eſt in potentia ad utrumque extremum quodammodo, & in actu aliquo modo, & ſubiectum eſt potentia pura utrũque extremum. Vnde ſciendum, ꝙ medium inter contraria magis participat naturam utriuſque extremi contrariorum, quam ſubiectum quod eſt in potentia pura ad utrumque contrariorum, quia medium inter contraria uel eſt medium ſecundum compoſitionem uel eſt medium ſecundum comparationem, ſic enim diſtinguit Commen. in locis multis, ſi medium inter contraria ſit medium ſecundum cõpoſitionem, uel uidetur dicere, ꝙ tunc medium habet utrumque extremum in actu, ſub gradibus tamen remiſſis, & ſic nõ eſt in ultima perfectione, ſed ſi medium inter contraria ſit medium ſecundum comparationem tantum, ut uerius credo, tunc medium eſt utrũque extremum in actu non abſoluto, ſed comparato, quia medium ſecundum comparationem comparatum utrique extremorum eſt utrumque extremum, ut tepidum comparatum calido eſt frigidum, & comparatum frigido, eſt calidum. Et ſi dicitur ſic, medium differt ſpecifice ab extremis, igitur nullo modo extrema prędicantur de medio. Dicendum, ꝙ ſiue medium differat ſpecifice ab extremis, ſiue non, extrema abſolute ſumpta non prædicantur de medio, ſed tamen extrema uel nomina extremorum reſpectiue accepta uere prædicantur de medio. Nam ſic non ſupponit nomen extremi pro extremo abſolutæ, ſed pro medio quod eſt extremum in comparatione.

Differẽtia iter ſubiectũ, & mediũ, ſcd oppoſitũ hẽs 2. Phyſi.c. 12.

Et inſup fieri nequit ut primæ contrarietates ſint plures. Subſtãtia namque unum quoddam eſt genus eius quod eſt, ut patet. Quare non genere, ſed antecedendo ſequendove duntaxat inter ſeſe principia different. Semper enim una eſt contrarietas in genere uno: atque omnes contrarietates ad unum reduci uidentur.

Similiter autem impoſſibile eſt contrarietates primas C *ſubſtantia enim unum quoddam genus eſt entis, quare in eo quod prius, & poſterius ſunt, differunt abinuicem principia tantum, ſed non genere, ſemper enim in uno genere contrarietas eſt una. Omnes enim contrarietates reduci ũidentur in unam.*

Idem ſup. Tex.com. 50. Idẽ 10. metaphy. Tex.cõ.15.

HÆc eſt ſecunda particula quintæ partis principalis huius capituli, in qua adducitur ſecunda ratio probãs, ꝙ non ſunt plura principia, quam tria, quæ ratio eſt iſta. In uno genere eſt tantum una prima contrarietas, ſed ſubſtantia eſt unum genus, ergo in genere ſubſtantiæ eſt tãtum una prima contrarietas, & per conſequens in genere ſubſtantiæ ſunt tantum in duo prima contraria, & prima principia contraria ſunt prima contraria primi generis. ſ. generis ſubſtantię, ergo cum in genere ſubſtantiæ ſint tantum duo prima cõtraria, ſcilicet, extrema primæ contrarietatis, ſequitur, ꝙ non ſunt niſi tantum duo principia contraria, & duobus contrarijs correſpondet tantum unum ſubiectum, ergo non ſunt plura principia, quam tria, quia non ſunt alia principia prima, niſi duo prima contraria de genere ſubſtantię, & unũ D ſubiectum eis. unde ſubdit Phyloſophus, ꝙ quis ſint tantum tria principia prima, ſunt tamen alia principia poſteriora, principia igitur differũt abinuicem ſecũdum prius, qa quædã ſunt principia priora, & quædã poſteriora, ſed nõ differũt ſm genus. Notãdum, ꝙ Commẽtatur illam literam. ſ. principia differũt ſm prius, & poſterius, & non ſm genus exponit dupliciter. uno modo, ꝙ per principia. P. intelligit prima principia contraria in unoquoque genere pdicamẽtorum, quia in quolibet pdicamẽto ſunt quędã prima principia cõtraria, illius pdicamẽti. ſ. iſta cõia, forma talis prædicamẽti, & priuatio talis formæ ut in prædicamento qualitatis forma de genere qualitatis, & priuatio formæ de genere qualitatis, & ſic de alijs generibus, & iſta prima principia contraria in unoquoq.

Prima expoſitio. Commẽ.

A prædicamẽtorum differũt ſecundum prius, & poſterius, qa cõtraria in genere ſubſtãtiæ ſunt priora cõtrarijs aliorũ prædicamentorũ, ſed iſta cõtraria in unoquoq. prędicamẽtorum nõ differũt ſecũdũ genus, & hoc ut mihi uidetur põt dupliciter intelligi, uno mõ loquẽdo ſimul de oĩbus contrarijs cuiuſcũque prædicamẽti, alio modo diuiſim loquẽdo de cõtrarijs cuiuſcũque prędicamẽti diuiſim: primo mõ adhuc põt intelligi dupliciter. uno mõ, ꝙ nõ differũt ſecũdũ genus principij, alio modo, ꝙ nõ differũt ſecũdũ genus prædicamenti. Primo modo ſic intelligitur, ꝙ iſta oĩa cõtraria in ſingulis prædicamẽtis nõ differunt ſm genus principij, qa forma de genere ſubſtantiæ, & formæ aliorũ prædicamentorum ſunt in eodem genere principij, quia cõtinẽtur ſub hoc communi forma, ꝙ eſt unum genus, uel unum gñale ad oẽs naturales formas, & ſimiliter oẽs priuationes cuiuslibet prædicamẽti cõtinentur ſub hoc cõi priuatio, & ſic principia cõtraria cuiuſcũque prædicamẽti non differũt ſecũdum genus principij. Alio modo põt intelligi, ꝙ nõ differũt ſm genus, qa oĩa principia contraria cuiuſcũque prædicamẽti ſunt in prædicamẽto ſubſtãtiæ p reductionẽ, qm contraria de generibus accidẽtiũ reducũtur ad cõtraria de genere ſubſtãtiæ, & ſic p reductionẽ ſunt in eodẽ gẽ B nere cũ contrarijs de genere ſubſtãtię. Adhuc aliter põt hoc intelligi, ꝙ contraria in unoquoq. genere diuiſim accepta nõ differũt ſm genus, quia forma, & priuatio in genere ſubſtãtiæ non differunt ſm genus, quia ſunt in eodẽ genere ſubſtantię, & ſimiliter forma, & priuatio de genere qualitatis non differunt ſecũdũ genus, quia ſunt in eodẽ genere. ſ. in genere qualitatis, & ſimiliter eodẽ modo eſt de contrarijs aliorũ generũ prædicamẽtorũ, & iſte intellectus uidetur magis conueniens dictis Commẽtatoris. Secundo uero exponit Commẽtator illud intelligendo p principia contraria ſolum principia de genere ſubſtãtię, & tunc intelligitur ſic, ꝙ principia contraria, q ſunt in genere ſubſtãtiæ, licet ſint plura, tñ non differunt ſm genus, ſed ſolum ſm prius, & poſterius, quia oĩa contraria in genere ſiue ſint priora, ſiue poſteriora, non differũt ſm genus, ſed ſm prius, & poſterius, & cõtraria poſteriora in genere ſubſtãtiæ reducuntur ad contraria prima in genere ſubſtãtię, & ſic oĩa contraria alia a primis contrarijs de genere ſubſtãtiæ reducuntur ad prima contraria de genere ſubſtãtiæ, qm contraria de genere accidentium reducuntur ad contraria de genere ſubſtãtiæ, & contraria poſteriora de genere ſubſtãtiæ re- C ducũtur ad prima contraria in ſubſtantia. Notandũ ſm Commenta. hic, ꝙ prima contraria in genere ſubſtantiæ ſunt cauſę oĩum contrariorum in alijs generibus. Vnde ipſe ſic dicit ſi prima contraria in unoquoque genere ſint oppoſita ſm eſſe, & non eſſe, tunc oppoſita in ſubſtantia ſecundum eſſe, & non eſſe, ſunt cauſæ aliorum oppoſitorum exiſtentiũ in alijs prędicamentis, & illa. ſ. cõtraria in ſubſtantia debent eſſe prima contraria. Vnde Commenta. etiam hic per eſſe intelligit formam, & per non eſſe intelligit priuationem. Sed dubium eſt quomodo, & in quo genere cauſæ contraria in genere ſubſtãtiæ ſint cauſæ contrariorum in alijs generibus. Dicendũ eſt, ꝙ forma in genere ſubſtantiæ eſt cauſa finalis omnium formarum in alijs generibus, & eſt cauſa materialis partialis in qua reſpectu omnium accidentium, qm accidentia oĩa ſunt in ſubſtantia compoſita, ſed priuatio formę ſubſtantialis non eſt, propria cauſa priuationis aliarum formarum niſi largæ loquẽdo appellando omne illud cauſam alicuius ad quod illud ſequitur, & illud poteſt dici cauſa in conſequendo, & non in eſſendo, & ſic priuatio formę ſubſtantialis eſt cauſa priuationis omnium formarum accidentalium propinquarum illi formæ. D Item notandum ſm Commen. hic, ꝙ hoc nomen prima contraria exiſtentia in unoquoq. generum non oportet, ut dicatur equiuoce uel uniuoce, ſed ſecundum prius, & poſterius, & eſt unus modorum nominis ambigui. Circa quod eſt ſciendum, ꝙ in unoquoque prædicamento ſunt duo prima contraria. ſ. iſta contraria forma, & priuatio talis prædicamenti, quæ ſunt prima ſecundum prædicationem dicta de qualibet forma, & de qualibet priuatione illius generis, ueruntamen quamuis ſint prima contraria illius prædicamẽti: tamen non ſunt ſimpliciter prima contraria, quia prima contraria ſimpliciter ſolum ſunt contraria de genere ſubſtantię. Dico igitur, ꝙ hoc nomen prima contraria dicitur analogicè de primis contrarijs in ſubſtantia, & de primis contrarijs aliorum generum, quia primo, & principaliter dicitur de primis contrarijs in genere ſubſtantiæ, & ſecundario dicitur de primis contrarijs in genere aliorum prædicamentorum.

Secũda expoſitio Commẽ.

Ea ex hoc patet, ꝙ prioritas cauſæ ad cãtum tollit æquocatione.

Patet igitur neque unum elementum neque plu-

ta

ra duobus uel tribus eſſe. Horum autem utrum ſit aſ A ſerendum maguam dubitatinnem nimirum habet.

Tex.com. 51. *Quod quidem igitur neque unum ſit elementum neque plura duobus uel tribus manifeſtum eſt. Horum autem, utrum ſit utrum quemadmodum diximus dubitationem habet multam.*

HÆc eſt ſexta pars principalis huius capituli, in qua Phyloſophus epilogat declarata, dicens, q manifeſtum eſt ex declaratis, q non eſt tantum unum elementum, ſiue unum principium, nec plura duobus uel tribus, horum autem .ſ. utrum principia ſint tria multam hēt dubitationem, licet aliqualiter fuerit hic declaratum. Vnde notandum, q Commentator ponit hic rōnem huius dubitationis, q rō eſt iſta. Il- (Ratio dubitationis) lud quod recipit formam compoſiti, aut eſt ſubiectum, aut cōtrarium, ſi fuerit cootrarium continget contrarium alterari in ſuum cōtrarium: ita, q nō eſſe alteretur in eſſe, & mutetur in illud, q eſt ualde improbabile, & ſi poſuerimus, q ſubiectum eſt recipiens, & contrarium recedat, cum illud ſit aliqd B demonſtratum: ut aliqua ſubſtantia, ſequitur, q generatio nū erit in ſubſtantia, quia ſubiectū gñationis nō debet eſſe aliquid demonſtratum, ſequitur etiam, q ſi ſubiectum ſeu ſubſtantia demonſtrata recipit formam, q non gñatur niſi ex ente, & ſic ens eſſet antequā gñaretur. vnde iſta ratio ut dicit Commentator coegit plures antiquos ad negandum gñationem. Et ex iſta ratione uidetur, q nō ſint tria principia, qa nō uidetur, q ſit aliquod ſubiectum receptiuum contrariorū. Intelligendum, q illud quod recipit formam compoſiti eſt ſubiectum, ſed non eſt aliquod demōſtratum in actu habens formam de ſua eſſentia, quia tunc cum omne habens formam in materia ſit generabile, & corruptibile in generatione illius ſubiecti, præfuit idem ſubiectum, & ſic illud ſubiectum generaretur ex ſe ipſo tanq ex ſubiecto, & ſic aliquod eſſet ens ante quam generaretur, ſed ponendo, q illud ſubiectum ſit ens in potentia nō habens formam in ſua eſſentia, nullum ſequitur inconueniens: quia illud ſubiectum eſt ingenerabile, & incorruptibile: ut poſtea oſtendetur, &c..

C CAPITVLVM TERTIVM TRACTATVS tertij. Quomodo prędicta tria, ſcilicet, materia, forma, & priuatio, ſunt principia.

HOc igitur modo nos dicimus primo de omni generatione ſimpliciter pertractātes. Eſt.n. naturę accommodatum primū communia dicere, deinde ea, quæ circa unumquodque ſunt propria contemplari.

SIc igitur nos dicamus primum de omni generatione aggredientes. Eſt enim ſecundum naturam communia prius dicere, et ſic circa unumquodque propria ſpeculari.

IStud eſt tertium capitulum huius tractatus, in quo oſten- D ditur quomodo materia, forma, & priuatio ſunt principia, & quomodo differūt, & cōtinet quinq. partes principales. Quoniam in prima ponitur differentia inter materiam, & priuationem. In ſecunda ibi. [Determinatis autem his, &c.] oſtēditur neceſſitas materiæ, & priuationis in omni generatione, & diuerſitas inter illa. In tertia ibi. [Multipliciter autē.] oſtēditur diuerſitas, & neceſſitas trium principiorum in oī gñatione. In quarta ibi. [Manifeſtum autem igitur.] oſtenditur quo modo materia, & forma ſunt principia, & quomodo ſunt principia per ſe, & quomodo priuatio eſt principium, quoniam per accidens tantum. In quinta ibi. [q quidem igitur.] recapitulat declarata. Prima pars continet duas particulas, quia in prima ponitur intentio, & ordo intentionis. In ſecunda ibi. [Dicimus enim fieri, &c.] Ponitur differētia inter materiam, & priuationem. In prima igitur particula huius partis Phyloſophus proponit intentionem ſuam, & ordinem procedendi. d. Nos aggredientes in ſcientia naturali de omni naturali generatione primo debemus cōſiderare de rebus uniuerſalibus

A communibus ſicut prius diximus, deinde debemus circa unūquodque propria ſpeculari, & ſic patet intentio, & ordo intentionis, quoniam intentio eſt determinare de omni generatione, & de omnibus rebus generabilibus, ſed ordo intentionis eſt primo conſiderare communia .ſ. generationem omnium generabilium in communi, & talis eſt conſideratio in hoc libro, deinde perſcrutari propria ut generationes diuerſorum corporum naturalium ut animalium, & plantarum, & ſic de alijs, & ipſa generata in ſpeciali, & talis eſt conſideratio in ſpecialibus libris ſcientię naturalis. vnde cauſam propter q prius determinanda ſunt communia, quām propria aſſignat Commentator, & eſt quod ſi proprium prius diceretur idem bis diceretur.

Nam quippiam ęquopiam, ac aliud ex alio fieri dicimus, aut eam ſimplicia dicentes, aut compoſita. Dico autem hoc pacto. Fit enim homo muſicus, & non muſicus, muſicus aut nō muſicus homo, muſicus hō. B Simplex itaq. dico ipſum fiens, hominem inquam, & & non muſicum, & id etiam quod fit, ideſt muſicum. Compoſitum uero & id qđ fit, & ipſum fiens etiam, cum non muſicum hominem muſicum hominem fieri dicimus. Horum autem alterum non ſolum hoc aliquid, ſed etiam ex hoc fieri dicitur, ceu e non muſico muſicus. Alterum non hoc in omnibus dicitur, modo. Non enim ex homine muſicus, ſed homo fit muſicus dicitur.

Dicimus enim fieri ex alio aliud, et ex altero alterum, aut ſimplicia dicentes, aut compoſita. Dico autem ſic hoc: eſt enim hoc fieri hominem muſicum. Eſt autem non muſicum aliquod fieri muſicum. Aut non muſicum : hominem muſicum. Simpliciter quidem igitur dico quòd ſit homo, et non muſicum, et quòd ſimpliciter ſit muſicum. Tex.com. 58. C *Compoſitum autem, et quòd fit, et quòd factum eſt, cum nō muſicum hominem dicamus fieri, aut muſicum, aut muſicum hominem: horum autem quidem non ſolum dicitur hoc aliquid fieri, ſed etiam ex hoc, ut ex nō muſico muſicus. Hoc autem non dicitur in omnibus, ut ex homine factus ſit muſicus, ſed homo factus ſit muſicus.*

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur duplex differentia inter ſubiectum, & priuationem. Primo tamen narrat quot, & quibus attribuitur generatio, & vult, quod generatio tribus attribuatur .ſ. ſubiecto, & oppoſito .i. priuationi, & compoſito ex ambobus, & hoc eſt quod dicit, quod qñ dicimus ex aliquo fieri aliud uel ex altero alterum, aut dicimus ſimplicia uel compoſita, ſi ſimplicia dicimus, ſimplex fieri ſimplex, aut ex ſimplici fieri ſimplex, cum dicimus hominem fieri muſicum, aut immuſicum fieri muſicum, aut ex immuſico fieri muſicum, ſed compoſita dicimus, ut cum dicimus compoſi- D tum fieri ſimplex, uel compoſitum etiam fieri compoſitum, uel etiam ex ſimplici fieri compoſitum, uel etiam ex compoſito fieri ſimplex, uel compoſitum, ut cum dicimus hominem immuſicum fieri hominem muſicum, aut ex immuſico fieri hominem muſicum, aut ex homine immuſico fieri hominem muſicum, & ſic de aliis, & ita apparet, quod generatio attribuitur tribus, ſcilicet, ſubiecto, oppoſito, & compoſito. Deinde ponitur duplex differentia inter ſubiectum, & oppoſitum, quarum prima eſt ſecundum uocem, ſecunda ſecundum rem. Prima differentia, quæ eſt ſecundum uocem eſt iſta. nam in oppoſito utimur duobus modis loquendi, quoniā loquendo de oppoſito dicimus, quod hoc, fit hoc, & quod ex hoc, fit hoc, nam dicimus, quod ex immuſico fit muſicum, & dicimus, quod immuſicum fit muſicum, ſed in ſubiecto utimur, uno modo loquendi tantum dicendo, quod fit hoc, & non dicendo, quod ex hoc, fit hoc, nam dicimus, quod homo fit muſicus, ſed non dicimus, quod ex homine fit muſicus. Notandum ſecundum Commenta. quod iſte uſus loquendi ſecundum idioma

Græcorum

Grecorum eſt non ſecundum idioma Arabicorum, quoniam iſta præpoſitio ex, i Arabico eſt communis, ita q̃ q̃nque notat oppoſitum, & q̃nque ſubiectum, & ſic hæc præpoſitio ex, magis large uſitatur in lingua Arabica, q̃ in lingua Græca, quia in lingua Arabica utimur hac ꝓpoſitione ex, tam in ſubiecto q̃ in oppoſito, ſed in lingua Gręca ea utimur in oppoſito ſolum, & non in aliquo ſubiecto. Item dicit Commen. q̃ iſta prępoſitio ab, notat iſta duo, ſ. cauſam agẽtẽ, & ſubiectum, ut illud fit ab hoc, illud tranſmutatur ab hoc ſubiecto. Item dicit Cõmen. q̃ in noſtro idiomatæ, ſcilicet, Arabico loquendo de cõpoſito, non dicitur hoc fieri hoc, ſed hoc tantum dicitur de ſubiecto. Item dicit Commẽ. quod hæc præpoſitio poſt, in noſtro idiomatæ, ſcilicet, in Arabicu propriẽ dicitur de oppoſito, & non de ſubiecto, quoniam dicimus quod poſt non muſicum fit muſicum, ſed non dicimus poſt hominem fieri muſicum.

A

At uero eorum quæ ut ſimplicia fieri dicimus, alterum permanens fit, alterum non permanens. Nam homo quidem permanet cum fit muſicus homo. Nõ muſicum autem & immuſicum, neque ſimplex, neq; compoſitum permanet.

B

Tex. c. 59. *Eorum autem quæ fiunt ſicut ſimplicia dicimus fieri aliquid quidem permanens fit, aliud uero non permanens. Nõ quidem enim permanet muſicus factus: & homo eſt, ſed non muſicum, & immuſicum, neque ſimpliciter, neque compoſitum permanet.*

Secunda differẽtia quæ eſt ſecũdum rem.

CVm Phyloſophus poſuit differentiam inter ſubiectum, & oppoſitum ſecundum uocem, ponit inter ea differentiam ſecundam quæ eſt ſecundũ rẽ, quæ eſt iſta. In tranſmutatione ad formam ſubiectũ manet ſub forma ad quã eſt tranſmutatio, ſed oppoſitũ nõ permanet, ſed deſtruitur, & hoc ſiue oppoſitum accipiatur ſingulariter, ſiue per ſe, ſiue accipiatur, ut componitur cum ſubiecto. Vnde cum ex immuſico fit muſicum, uel cum ex homine immuſico fit muſicum homo manet, ſed non manet immuſica, nec homo immuſicus. Et adhuc Commentator innuit aliam differentiam, quæ eſt quod ſubiectum eſt pars generati, & oppoſitũ non eſt pars generati.

C

Quæ cum ita ſint, hoc eſt ex omnibus quæ fiunt accipiendum, ſi quis inſpexerit uti diximus, aliquid ſemper ſubijci oportere, ipſum inquam fiens.

Tex. c. 60. *Determinatis igitur his ex omnibus quæ fiunt: hoc eſt accipere ſi aliquis intenderit, ſicut diximus, quoniam oportet aliquid ſemper ſubijci quod fit.*

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua determinatur neceſſitas iſtorum principiorum, & continet duas particulas, quia in prima declaratur q̃ ſubiectum, & oppoſitum ſunt neceſſaria in omni generatione. In ſecunda ibi [Et hoc ſi numero eſt unum.] declaratur quod ſubiectum, & oppoſitum ſunt diuerſa, ſiue diſtincta. In prima igitur particula oſtenditur quod ſubiectum, & oppoſitum, i. priuatio ſunt neceſſaria in omni generatione, & hæc eſt uigeſima ſecunda concluſio huius libri, quę probatur ſic. Omnis motus indiget ſubiecto, & oppoſito ipſi termino motus, ſed oĩs generatio eſt motus, ergo omnis generatio indiget ſubiecto & oppoſito ipſi termino motus, de illa rõne non ponitur in textu niſi concluſio, qa pręmiſſæ ſatis apparent ex ꝑdeterminatis, de oppoſito ẽt non fit expreſſa mentio, qm̃ concluſio concluditur in textu, ſed per ſubiectum debet intelligi, tã ſubiectum, quam oppoſitum, quia illa ſunt quodammodo idẽ numero, ut poſtea dicetur, maior huius rationis patet, quia omnis motus indiget ſubiecto, quod per motum aliter ſe habet nunc, quam prius, & quia nihil mouetur ad illud quod habet, ideo oportet quod illud ſubiectum dum mouetur ſit ſub priuatione termini motus, & ſic omnis motus indiget ſubiecto, & oppoſito ipſi termino motus, minor uero apparet, ſcilicet, quod omnis generatio eſt motus accipiendo motum large pro quacunque tranſmutatione indifferenter. Notandum ſecundum Commen. hic quod omne generatum indiget aliquo ſubiecto, & eſt illud quod in rei ueritate dicitur generari. Sed dubium eſt, quia materia prima eſt ſubiectum

Vigeſima ſecũda cõcluſio huius libri.

D

A generationis, & prima materia non generatur, ut poſtea approbat Phyloſophus, ergo non uidetur uerum illud quod dicit Commen. ideſt, quod ſubiectum generationis in rei ueritate generetur. Dicendum quod aliquid dicitur generari dupliciter, ſcilicet, ſubiectiuè & terminatiuè. Generari ſubiectiuè eſt idem quod pertranſmutari, & iſto modo ſubiectum generationis generatur, ideſt, per generationem tranſmutatur, & hoc modo loquitur hoc Comment. ſed generari terminatiue eſt accipere eſſe poſt non eſſe per generationem, & ſic ſolus terminus generationis generatur, & iſto modo non generatur materia prima, ut probatum eſt. Item notandum ſecundum Commen. quod hoc eſt uniuerſaliter uerum in omnibus prędicamentis, ſcilcet, quod omne generatum ſemper indiget aliquo ſubiecto, & oppoſito, & quia ſubiectum generationis ſubſtantialis eſt minus manifeſtum, & etiam oppoſitũ Commentator declarat quomodo hoc ſit uerum in generatione ſubſtantię, dicens quod in ſpermatæ quod fit homo neceſſe eſt, ut ſit aliquod oppoſitum generato, & eſt illud quod dicitur ſperma, quoniam ratio hominis, qui fit eſt oppoſita rationi ſpermatis, & neceſſe eſt, ut in eo ſit aliquid recipiens formam hominis, & eſt in rei ueritate illud quod dicitur generari, ideſt, illud in quo inuenitur iſte motus, motus enim illius debet eſſe in ſubiecto, ſicut diximus, & impoſſibile eſt, ut ſit in illo cuius partes ſucceſſiuæ deſtruuntur per generationem quod eſt illud quod eſt oppoſitum generato, & ſi non eſſet ſubiectum non eſſet hic aliquid deferens illum motum, nec aliquid quod diceretur moueri, neq. aliquid quod eſſet in potentia aliquid, & ſic auferretur natura poſſibilitatis. Sed hæc ignorant Moderni propter conſuetudinem. Sic igitur apparet quod in tranſmutatione ſubſtantiali neceſſe eſt, quod ſit aliquid oppoſitum formæ generati, & eſt forma ſubſtantialis præcedens generatum, uel priuatio formæ generati, & etiam eſt neceſſe, ut ſit aliquod ſubiectum, quia aliter motus non haberet ſubiectum, & per conſequens non moueretur, nec eſſet aliquid quod eſſet in potentia ad aliquam formam: illud autem ſubiectum non eſt ſubſtantia compoſita præcedens ipſum generatum: quia partes ſubſtantiæ compoſitæ præcedentis, uerbi gratia, partes ſpermatis continuè deſtruũtur in generatione hominis, & ideo oportet quod ſit ibi aliquid quod primo ſit ſub forma ſpermatis, & poſtea ſub forma hominis.

B

C

Quod & ſi numero unum eſt, non tamen eſt ſpecie unum. Atque pro eodem accipio, ſpecie rationeque differre. Non eſt enim eadem hominis, & immuſici ratio.

Et hoc ſi numero eſt unum. ſed ſpecie non unum eſt. Specie enim dico & ratione idem. Non enim idem eſt homini, & immuſico eſſe.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur quod ſubiectum, & oppoſitum ſunt diuerſa, uel diſtincta, & hęc eſt uigeſimatertia concluſio huius libri, quę tripliciter probatur, & primo ſic Illa ſunt diuerſa quæ habent diuerſas diffinitiones, ſed obiectum & oppoſitum habent diuerſas diffinitiones, ergo maior patet, quia illa quæ habent diuerſas diffinitiones habent diuerſas quidditates, & per conſequens diuerſas entitates, ſed omnia talia ſunt diuerſa, minor apparet, quia homo, & immuſicum habent diffinitiones diuerſas, quia alia eſt diffinitio hominis, & alia eſt diffinitio immuſici, de hac ratione ſolum minor ponitur in litera, & in ponendo eam decit Phyloſophus quod ſi priuatio, & ſubiectum ſint unum numero, non tamen ſunt unum ſpecie, & exponit quid intelligat per idem ſpecie, & dicit quod intelligit idem ratione, hoc eſt ratione diffinitiua, ſed certum eſt nunc quod non eſt idem eſſe homini, & immuſico, & intelligit quod non eſt eadem diffinitio hominis, & immuſici. Intelligendum eſt quod ex iſto loco accipitur unum commune, ſcilicet, quod aliqua ſunt eadem numero, ſeu idem realiter, quæ tamen ſunt diſtincta diffinitione, ſiue formaliter, ſicut priuatio & materia ſunt unum numero, & tamen diſtinguuntur ratione, uel diffinitione, ut uidetur quod Phyloſophus hic dicat. Sed ſine dubio hoc non poſſum bene intelligere, ſcilicet, aliqua ſint idem numero, & quod tamen ſint diuerſa ſecundum diffinitionem, quia quæcunque ſunt idem numero, ſunt idem ſpecie,

Vigeſima tertia cõcluſio huius libri.

D

A eie, & quæcunque ſunt idem ſpē habent diffinitionem ſpeciei eis communem, & per conſequens ſunt idem diffinitione, & ſic quæcunq. ſunt idem numero ſunt idem diffinitione: vnde non eſt bñ intelligibile, q̄ a, & b, ſint idem numero, & tamē, q̄ aliqd ſit diffinitio ipſius a, q̄ non ſit diffinitio ipſius b, quia ſic de eodem numero idem prędicatum eſſet affirmatum, & negatum, q̄ eſt contra primum principium. Dico igitur, q̄ de uirtute ſermonis quæcunque ſunt idem numero habēt penitus eandem diffinitionem. Sed tamen pro dicto Phyl. hic eſt intelligendum, q̄ aliqua dicuntur idem numero, qa prædicātur de eodem numero, ſicut aliqua dicūtur idem ſubiecto: vnde eſt ſciendum, q̄ hoc uerbum eſt exercet prædicationem, & hoc uerbum prædicari ſignificat prædicationem, & multotiens accipitur actus exercitus pro actu ſignificato, & ſic accipitur in propoſito cum dicitur, q̄ ſubm, & oppoſitum ſunt idem numero, nam eſſe accipitur pro prædicari, quoniam de eodē numero prædicantur ſubm, & oppoſitum ſicut de ſorte prædicantur homo, & immuſicum, de uirtute tamen ſermonis hæc eſt falſa .ſ. ſubm, & oppoſitum ſunt idem numero. Cōtra ſortes, & immuſicus ſunt idem numero, ſed ſor. & immuſicus ſunt ſubm, & oppoſitum, ergo ſubm, & oppoſitum ſunt idem numero, dico, q̄ accipiendo immuſicum perſonaliter, ideſt, B prout ſupponit pro eo quod denominat, ſic illa eſt uera, ſor. & immuſicum idem numero, quia ſor. & ille qui eſt immuſicus ſunt idem numero, ſed accipiendo immuſicum pro eo, quod ſignificat, ſic illa eſt falſa, ſor. & immuſicum ſunt idem numero, quia immuſicum non ſignificat niſi abſentiam muſicæ, ſed certum eſt, quod ſor. & abſentia muſicæ non ſunt idē numero, ſed ſi immuſicum accipiatur pro eo, quod ſignificat, ſic eſt minor uera .ſ. ſortes, & muſicum ſunt ſubm, & oppoſitum, & ſic maior eſt falſa, ſi autem immuſicum accipiatur pro eo, q̄ denominat ſic minor eſt falſa .ſ. illa. ſor. & immuſicum ſunt ſubiectum, & oppoſitum, & ſic maior, & minor non ſunt ueræ in eodem ſenſu, & ideo non ſequitur concluſio.

Atque alterum permanet. Id enim quod non opponitur permanet, homo nāque permanet. Non muſicum autem, & immuſicum non permanet, neque id quod ex utriſque componitur, uelut immuſicus homo. C

Te.cō. 61. *Et hoc quidem permanet, illud uero non permanet. Non oppoſitum quidem permanet. Non enim permanet. Muſicum autem, & immuſicum non permanent, neque ex ambus compoſitum, ut non muſicus homo.*

SEcundo probatur, q̄ ſubiectum, & oppoſitum ſunt diuerſa, & hoc ſic, ſubiectum permanet ſub utroq. termino tranſmutationis, ſed oppoſitum non pmanet, ergo ſubm, & oppoſitum ſunt diuerſa, maior patet, qm̄ ſi ex immuſico ſiat hō muſicus, hō permanet primo ſub immuſica, & poſtea ſub muſica, ſi immuſicum non permanet, nec permanet muſicum ſub vtroque termino, nec etiam permanet homo immuſicus. Notandum, quod ex hoc loco accipitur, quòd illud quod habet oppoſitum in generato permanet in ſine generationis, & illud quod habet oppoſitum non permanet, & ideo ſubiectum manet, quia non habet oppoſitum in generato, ſed priuatio quo eſt terminus a quo generationis non permanet, quia hēt oppoſitum in generato. Et ex hoc poteſt probari, quod dimenſiones, & qualitates ſimbolę manet in termino generationis, D quia non habent oppoſitum in ipſo generato.

At uerò quippiam e quopiam, & non hoc fieri in hiſce magis dicitur, quę non permanet, ceu ex immuſico fieri muſicum dicitur. Ex homine uero non dicitur. Verum, & in hiſce, quę permanent, interdum eodem dicitur modo. Ex ære nanque ſtatuam, non æs ſtatuam fieri dicimus. In eo tamen quod opponitur, & non permanet utroque dicitur modo, & ex hoc fieri hoc, ut ex muſico muſicus, & hoc fieri hoc, uelut immuſicus muſicus. Idcirco, & in compoſito ſimiliter dicitur. Ex immuſico nanque homine, atque immuſicus homo, muſicus homo fieri dicitur.

A *Sed ex aliquo fieri aliquid, & non hoc fieri aliquid, magis quidem dicitur in non permanentibus, ut ex non muſico muſicum fieri, ex homine autem non. At uero, & in permanentibus aliquando dicitur ſimiliter. Ex ære enim ſtatuam dicimus fieri, non ęs ſtatuā. Hoc autem ex oppoſito, & non permanenti utrolibet dicitur, ex hoc huius, et hoc, hoc. Et nanque ex immuſico immuſicus ſit muſicus. Vnde & in compoſito ſimiliter eſt. Etenim ex immuſico homine, & immuſicus homo dicitur fieri muſicus.*

TErtio probatur concluſio præcedens, ſcilicet, quod ſubiectū, & oppoſitum ſunt diuerſa, & hoc ratio ſumit̄ ex uſu loquendi q̄ ratio eſt illa, in oppoſito magis proprię dicitur ex hoc fieri hoc, q̄, quod hoc ſit hoc, & minus pprię, q̄ hoc ſit hoc, ſed in ſubiecto eſt econtrario, qa in ſubiecto ꝓprie dicitur hoc ſit hoc, & minus propriè, quod ex hoc ſit hoc, ſed illa ſunt diuerſa in quibus non utimur uno modo B loquendi, ergo. Intelligendum, quod in utroque, ſcilicet, tā in ſubiecto, quam in oppoſito utimur utroque modo loquēdi, nam de ſubiecto dicimus, quod hoc ſit hoc, & ex hoc ſit hoc, nam dicimus, quod hoc ſit muſicus, & ex ære, ſit ſtatua, & ſimiliter in oppoſito utimur utroque modo loquendi, quia dicimus ex immuſico fieri muſicum, etiam dicimus, quod immuſicum ſit muſicum, magis tamen proprię dicimus de ſubiecto, quod hoc ſit hoc, & minus proprie, quod ex hoc ſit hoc, ſed econtrario eſt de oppoſito. Sed dubium ē, quia prius ponebatur differentia inter ſubiectum, & oppoſitum in hoc, ſcilicet, quod in ſubiectis utimur uno modo loquendi tantum, in oppoſito enim utimur duobus modis loquendi, & hic dicitur, quod in utroque utimur utroque modo loquendi, & ſic prior differentia non apparet uera. Dicendum, quod illa eſt differentia, quia in oppoſito communiter utimur utroque modo loquendi, ſed in ſubiecto non utimur communiter niſi uno modo loquendi, dicendo hoc ſit hoc, ſed rariſſime, & tranſumptiue utimur in ſubiecto alio modo loquendi, dicendo, quod ex hoc ſit hoc. Intelligendum tamē, quod uterque modus loquendi eſt bonus tam in ſubiectis q̄ C in oppoſitis, ſed eſt differentia, quia in oppoſitis ubi dicitur unum in eiſdem terminis dicitur alterum, ſed in ſubiectis ubi dicitur unum, ibi proprie non debet dici alterum, nam dicimus, quod homo ſit muſicus, ſed non dicimus, quod ex homine ſit muſicus, & etiam dicimus, quod ex ære ſit ſtatua, ſed non dicimus, quod æs ſit ſtatua, ſed in eiſdem oppoſitis terminis utimur utroque modo loquendi.

Dubium

Reſpōſio.

Cum autem fieri multis modis dicatur, & quædā non abſolute fieri, ſed hoc aliquid fieri, quædam ſimpliciter fieri dicantur, quod quidem ſolis ſubſtantijs competit. In cæteris quidem patet aliquid ipſum inquam fiens neceſſario ſubijci. Nam & quantum, & quale, & ad aliquid, & quando, & ubi, ſit aliqua re ſubiecta. Propterea, quod ſubſtantia ſola de nullo ſubiecto dicitur alio, cætera autem uniuerſa de ſubſtātia D ipſa dicuntur. Ad ſubſtantiam etiam, & quæcunque alia ſimpliciter ſunt ex ſubiecto fieri aliquo, patefiet ſane diligenter cōſideranti. Semper enim eſt aliquid quod ſubijcitur, ex quo generatur id quod ſit. Plantæ nanque, & animalia ex ſemine ſiunt.

Multipliciter autem cum dicatur fieri, & horum quidē non ſimpliciter fieri, ſed hoc aliquid fieri, ſimpliciter autem fieri ſubſtantiarum ſolum eſt, ſecundum quid aliorum: manifeſtum, quod neceſſe eſt ſubijci aliquid quod ſit. Etenim quantum, & quale, & ad alterum, & quando, & ubi ſiunt in ſubiecto aliquo propter id quod ſola ſubſtantia de nullo alio dicitur ſubiecto, ſed alia omnia de ſubſtantia. Quod autem, & ſubſtantia, & quæcunque alia ſimpliciter entia ex quoddam ſubiecto ſiant conſideran- Te.cō.62. Fieri ſimpliciter ē ſubantiarū ſm qd uero accidentium.

ti fict utique manifeſtum. Semper enim eſt aliquid, quod ſubijcitur ex quo fit quod fit: ut plantę, & animalia ex ſemine.

Sẽper eſt aliquid ꝙ ſubijcitur ex quo fit quod fit. Cõcluſio 24. huius libri.

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, In qua declaratur, ꝙ pdicta tria principia ſunt neceſſaria in omni gñatione, & continet duas particulas, quia in prima oſtenditur, ꝙ in oi gñatione reqritur ſubiectum. In ſcda ibi. [Quare oſtenſum eſt.] Oſtenditur, ꝙ in omni gñatione reqritur pdicta tria principia. In prima igitur particula huius partis ꝓbatur vigeſimaquarta concluſio huius libri. ſ. quod in omni gñatione reqritur ſubiectum. Hæc concluſio ꝓbat ſic. In oi gñatione naturali, & ẽt artificiali reqritur ſubiectũ, ſed ois generatio ẽ naturalis, uel artificialis, ergo in oi gñatione reqritur ſubiectũ, minor eſt nota, & maior declarat, & primo declarat prima pars. ſ. ꝙ in oi gñatione naturali requirit ſubiectũ, ſcdo declarat ſcda pars. ſ. ꝙ in oi generatione artificiali requiritur ſubiectum: ſecunda ibi. [Fiunt etiam quæ fiunt.]

Duplex ẽ generatio naturalis.

Et primo adhuc diſtinguit generationem naturalem, quæ duplex eſt, qm quędam eſt generatio ſimplex, & quædam eſt generatio ſm quid: generatio ſimplex eſt generatio ſubę, ſed generatio ſm quid eſt gñatio accidentis, & huius ratio eſt, quia generatio terminatur ad eſſe, & ſubiecta hẽt eſſe ſimpliciter, & accidens hẽt eſſe ſm quid, & ideo generatio ſubæ eſt generatio ſimpliciter, cum terminetur ad eſſe ſimpliciter, & generatio accidentis eſt generatio ſm quid, cũ terminetur ad eſſe ſm quid. In generatione. n. ſimplici dicimus generatũ fieri ſimpliciter, ſed in generatione ſm quid ſiue accidẽtis non dicimus rem ſimpliciter fieri, ſed fieri hoc tale. Cum. n. ſortes tranſmutatur de nigredine ad albedinem non dicimus ſimpliciter ſine additione, ꝙ ſor. fit, ſed ꝙ ſor. fit albus. Iſta igitur diſtinctione præmiſſa probatur, ꝙ in oi generatione naturali requiritur ſubiectum, & hoc ſic. Tamen in generatione ſubſtantiarum, quam in generatione accidentium requiritur ſubm, ſed omnis generatio naturalis uel eſt ſubſtãtiæ uel accidentis, ergo. Qđ autem in generatione accidentium requiratur ſubſtantiã probatur inductiuè, qm cum dicimus fieri quantum, aut quale, aut ad aliquid, & ſic de alijs, non dicimus hoc niſi imaginati fuerimus aliquod ſubm, quod ſit quantum aut quale, qm iſta alia dicuntur de ſubiecto, & ſola ſubſtantia nõ dicitur de ſubiecto, ergo in generatione accidentium requiritur ſubiectum. Et ꝙ etiam in generatione ſubſtantiæ requiratur ſubiectũ apparet inductiuæ, qm in generatione animalium ſperma eſt ſubſtantiam ex quo generantur animalia, & in uegetabilibus ſemẽ eſt ſubſtantiam ex quo generantur vegetabilia, & ſic eſt in omnibus alijs, ergo in omni tranſmutatione uel generatione naturali requiritur ſubſtantiam, quia tam in generatione naturali accidentium, q̃ ſubſtantiarum requiritur ſubiectum. Notandum, quod Com. declarat hoc tria .ſ. qualiter generatio ſubſtantiæ indiget ſubiecto, & etiam oppoſito, & qualiter oppoſitum, & forma generata ſe habent in iſta generatione ſubæ, & hoc declarat per ſimilitudinem in generatione accidentium, & primo q̃tum ad ſubſtantiam, dicens, & perfecte patet, ꝙ in ſpermate eſt aliquid cuius proportio ad aliud generatum ex ipſo, eſt, ſicut proportio ſubſtãtię demonſtratæ ad album, & nigrũ, & uniuerſaliter ad pdicamenta accidentium. Vnde ſicut in generatione accidẽtis requiritur ſubſtãtiam, ut cum ex albo fit nigrum, requiritur aliquid qđ primo eſt album, & poſtea nigrum, ita in generatione ſubſtãtiæ cum ex ſpermate fit hõ requiritur aliquid, ꝙ primo ẽ ſub forma ſpermatis, & poſtea ſub forma hominis. Quantum ad oppoſitum dicit, ꝙ quemadmodum generatio albi ſm ꝙ motus indiget principio oppoſito ei, ꝙ generatur, ex quo fit motus, & tertio ſubiecto motui, Similiter eſt in alijs generationibus. ſ. in generatione ſubſtãtię q̃titatis, &c. Quantum ad tertium. ſ. qualiter in generatione ſubſtãtiæ oppoſitum, & forma generata ſe habent: dicit, ꝙ ſicut in generatione accidentium partes oppoſiti ſucceſſiue recedunt a ſubiecto, & fiũt in eo partes generati, ſimiliter eſt in ſubſtãtia, & ponit exẽplũ dicens. In ſpermate. n. apud generationem hominis nõ ceſſant partes recedere, & partes hominis fieri donec forma humana perficiatur.

Dubium.

Sed dubium eſt, qm forma hominis uidetur eſſe indiuiſibilis, & ſic non poteſt partibiliter acquiri, ideo Com. huic dubitationi reſpondens dicit, ꝙ partes formæ ſubſtantialis partibiliter acquiruntur, & hoc ſi forma recipit partitionem. i. ſi forma ſit diuiſibilis, ſi autem non, iſtud neceſſario accidit in accidentibus proprijs formæ generatæ. Vnde generatio neceſſario conſequitur alterationem. Intendit igitur dicere, ꝙ in generatione ſubſtãtiæ oppoſitum, & forma generata ita ſe habent, quia forma generata ſucceſſiue partibiliter ac-

A quiritur, & oppoſitum formę generatę ſucceſſiue, & partibiliter deperditur, & hoc ſi forma generata ſit partibilis, ſed ſi forma generata non ſit partibilis, tunc illa nõ acquiritur partibiliter, cum non habeat partes, ſed accidentia propria illi formæ acquiruntur partibiliter, ita ꝙ tota ſucceſſio erit in acquiſitione accidentium propriorum illius formæ, & in alteratione præcedentem inductionem illius formæ. Sed dubitatio eſt, quia accidentia formæ ſimul ſunt, & non ſunt cum ipſa forma, quomodo igitur accidentia propria poſſunt partibiliter acquiri, niſi forma partibiliter acquiratur, nam quantum generans dat de forma, tantum dat de accidentibus proprijs formę, & econuerſo. Dicendum, ꝙ accidentia propria formæ ſunt duplicia. ſ. quædam in fieri, & quędam in facto eſſe. Accidentia propria formæ in fieri ſunt illa, quæ ſubiectum diſponunt ad illam formam, ita quod non ad aliam, & talia accidẽtia non ſunt ſimul, & non ſunt cum forma, immo pręcedunt formam, & de talibus accidentibus loquitur hic Com. Accidentia uero propria formæ in facto eſſe non acquiruntur partibiliter, ſicut nec ipſa forma. Intelligendum, ꝙ de intentione Comm. hic eſt, quod omnis forma ſubſtantialis diuiſibilis acquiritur partibiliter, & hoc ſiue ſit diuiſibilis extenſiue. ſ. in

B partes quantitatiuas, ſiue ſit diuiſibilis intenſiue. i. ſecundum magis, & minus, ſicut formæ elementorum ſecundum ipſum ſunt diuiſibiles. Vnde Commen. 3. cęli ponit, quod formæ ſubſtantiales elementorum intenduntur, & remittuntur, & certum eſt, ꝙ formæ elementorum ſunt diuiſibiles quantitatiuę, & ideo ſecundum Com. oportet dicere, quod in generatione elementorum acquiruntur formæ partibiliter, & quantum ad partes quãtitatiuas, & etiam quantum ad partes qualitatiuas, ſiue quantum ad gradus, de forma uero hominis non aſſerit, quod partibiliter acquiratur, ſed. d. ſub conditione. ſ. quod ſi ſit partibilis acquiritur partibiliter. Sed adhuc eſt dubium, quoniam ſi minimum naturale, utputa minimus ignis generetur per ſe, forma illius ignis eſt partibilis cum habeat partes, & tamen acquiritur nõ partibiliter, quia cum per ſe, & ſeorſum generetur ſi partibiliter generaretur medietas prius eſſet per ſe generata, quam totum, & tamen cum medietas totius ſit minor toto, ſequitur, quod eſt dare minus minimo. Dicendum, quod ponendo minimum naturale, ut ponit Commen. oportet dicere, quod non omnis forma ſubſtantialis partibilis acquiritur partibiliter, ita, quod

C una pars quantitatiua acquiratur ante aliam, ſed omnis ſubſtantialis forma partibilis in partes actuales, quæ. ſ. poſſunt exiſtere per ſe acquiritur partibiliter, ſed huiuſmodi non eſt minimum naturale. ideo, &c.

Eorum autem, quæ fiunt ſimpliciter, quædã tranſfiguratione fiunt, ut ſtatua. Quædam additione, ut ea quæ incrementa ſuſcipiunt. Quædam ablatione, ut e lapide mercurius. Quædam compoſitione, ut domus. Quædam alteratione, ut ea, quæ uertuntur materia. Atque patet ex ſubiectis omnia fieri, quæ hoc pacto ſunt.

Fiunt autem, quæ fiunt ſimpliciter, alia quidem transfiguratione ut ſtatua. Alia uero appoſitione, ut quæ augmẽtantur. Alia uero abſtractione, ut ex lapide mercurius. Cõpoſitione autem ut domus. Alteratione uero, ut quæ cõuer- Te. cõ. 63.

D *tuntur ſecũdum materiam. Omnia autem quæ ſic fiunt, manifeſtum eſt, quoniam ex ſubiectis fiunt.*

DEclarata prima parte maioris, ſcilicet, quod in omni generatione naturali requiritur ſubm, declarat ſecundam partem. ſ. quod in omni generatione artificiali requiritur ſubm, & hoc declaratur inductiue ſic. Illorum, quę fiunt per artem ſimpliciter hoc eſt uniuerſaliter accipiendo fieri; quædam fiunt per tranſfigurationem. i. per tranſmutationem rei ab una figura in aliam ſicut ſtatua, quędam uero fiunt per appoſitionem, ut fluuius qui fit per hoc, quia concurrunt diuerſæ aquæ. Et quædam fiunt per ſubtractionem partium materialium, ſicut mercurius fit ex lapide. Quędã aũt fiũt ſm cõpoſitionẽ, ut domus fit ex cõpoſitione lapidũ, & lignorũ. Et adhuc quędã fiũt per alterationem, & talia nõ ſolũ fiunt per artem q̃uis ars quandoq. iuuet naturam in generatione talium, huiuſmodi aũt ſunt illa, quæ trãſmutãtur ſimpliciter, & quorũ materia trãſmutatur de una forma ſubſtãtiali in aliã. In oibus autẽ iſtis generationibus eſt aliquod ſubiectũ

ut

ut patet inductiue, ergo in omni generatione artificiali ē aliquod ſubiectū, & ſic patet, ꝙ in oi generatione requiritur ſubiectū. Notādum eſt, ꝙ Com. hic cōparat trāſmutationē ſubſtantialem, & trāſmutationē accidētalē adinuicē ſm differentiam, & conuenientiam, & primo ſecundum cōuenientiā: ſecundo ſecundū differētiam, & poſſunt hic decē notari.

Primum notan. Primo igitur eſt notādū, ꝙ trāſmutatio ſubſtantialis, & trāſmutatio accidētalis cōueniūt in hoc, qđ utraq. eſt alteratio eiuſdem rei de una qualitate in aliam, & de una diſpōne in aliam. Et accipit Com. hic alterationem largè. ſ. tam pro alteratione, cuius finis ē de genere illius alterationis. ſ. cuius finis eſt qualitas: q̄ ꝑ alteratione, cuius finis eſt de alio genere, hoc eſt ꝑ alteratione determinata ad formam ſubſtantialem, accipit aūt qualitatem large. ſ. tā pro uera qualitate, q̄ etiam pro forma ſubſtantiali, conueniunt tamē hę duæ tranſmutationes in hoc, quia utraque eſt tranſmutatio unius rei de una forma in aliam.

Secūdum notan. Secundo eſt notandum, ꝙ hę duæ tranſmutationes differunt in hoc, quia in tranſmutatione ſubſtantiali illud quod defert tranſmutationem amittit nomen, & diffinitionem, ſed in tranſmutatione accidentali illud quod defert tranſmutationem nec amittit nomen nec diffinitionem. Vnde breuiter ſubſtantiā tranſmutationis ſubſtantialis perdit nomen, & diffinitionem per illam tranſmutationem, ſed ſubſtantiam tranſmutationis accidentalis nec perdit nomen nec diffinitionē.

Idem s. ca. de ſubſtātia orbis, & 2. de aia cō. 8. & 7. Phy. com. 35.

B

Intelligendum, quòd quidam per hanc auctoritatem volunt probare, ꝙ Cæſar eſt hō: Cæſare non exiſtente, quia in tranſmutatione ſubſtantiali, &c. ſed non eſt ad propoſitum, quia illud quod amittit nomen, & diffinitionem non eſt terminus tranſmutationis ſecundum ſubm: Cæſar autem non eſt ſubiectum tranſmutationis, ſed ſola materia prima.

Tertium notan. Tertio notandum eſt ſecundum Com. quod illud quod defert utranque tranſmutationem eſt idem numero, & eſt corpus demonſtratum, nam uidemus idem corpus in eodem loco transferri de carneitate in terreſtreitatem, & de terreſtreitate in uegetabilitatem, & mutatur eius nomen, & diffinitio, & etiam uidemus idem corpus transferri de albedine in nigredinem, & nec amittit nomē nec diffinitionem. Vnde intelligendum, quòd per corpus demonſtratum Com. intelligit aggregatum ex materia prima, & q̄titate interminata. Illud. n. aggregatum in trāſmutatione ſubſtātiali amittit nomē formę ſubſtātialis, & eius diffinitionem, quæ denominatiue prædicabantur de ipſo. Si dicatur, quod ſola materia prima ſit ſubſtantiam tranſmutationis ſubſtantialis, igitur illud aggregatum ex materia, & quantitate non eſt ſubſtantiam eius. Similiter trāſmutatio ſubſtantialis, & tranſmutatio accidentalis differunt per ſubiecta, ut patet primo de genera. igitur non eſt idem ſubſtantiam numero utriuſque tranſmutationis. Ad primum dicendum, quod ſubſtantiam per ſe tranſmutationis ſubſtantialis eſt ſola materia prima, ſed quantitas, quæ manet ſub utroque termino tranſmutationis, & etiam aggregatum ex materia, & quantitate eſt ſubſtantiam per accidēs tranſmutationis ſubſtantialis. Et hæc eſt intētio Com. primo de generatione. Ad ſecūdū dico, quod tranſmutatio ſubſtantialis, & tranſmutatio accidentalis differunt per ſua ſuba prima, quia ſubiectum primum tranſmutationis ſubſtantialis eſt materia prima, ſed ſubiectum primum tranſmutationis accidentalis eſt materia compoſita, tamen illud quod eſt primum ſubiectum tranſmutationis ſubſtantialis bene pōt eſſe ſubiectum remotum tranſmutationis accidentalis.

C

Quartum notan. Quarto eſt notandū ſecundum Comm. quod cauſa propter q̄ ſubiectum tranſmutationis ſubſtantialis amittit nomen, & diffinitionem, & ſubiectum tranſmutationis accidentalis non eſt ita, quia nomen, & diffinitio ſumuntur a forma ſubſtantiali. Sicut enim materia non eſt in actu niſi per formam ſubſtantialem, ita non eſt diffinibilis niſi per formam ſubſtantialem, nunc aūt in tranſmutatione ſubſtantiali materia prima, q̄ eſt ſubſtantiam non manet ſub eadem forma ſubſtantiali in principio tranſmutationis, & in fine, ſed in tranſmutatione accidentali manet materia ſub eadē forma ſubſtantiali, in principio trāſmutationis, & in fine, iō in tranſmutatione ſubſtantiali pdit nomen, & diffinitionem, ſicut pdit formam ſubſtantialē, ſed qa in tranſmutatione accidentali forma ſubſtantialis manet ſemp eadem, iō ꝑ illam tranſmutationem ſubſtantiam nō amittit nomen, nec diffinitionem. Ex his igitur apparet, quod diffinitio quam ſubſtantiam tranſmutationis amittit non eſt diffinitio exprimens ſolam quidditatem diffiniti, ſed eſt diffinitio data per additamentum, quia eſt diffinitio data ꝑ formam, quæ eſt extra intrinſecam quidditatem materię: diffinitionem uero exprimentem ſolam quidditatem materiæ, ſi talem diffinitionem poſſet habere non amitteret materia per

D

A

tranſmutationem ſubſtantialem, immo ſicut materia manet una numero ſub utroq. terminorū tranſmutationis ſubſtantialis, ita q̄dditas materiæ manet eadem numero, & ꝑ conſequens diffinitio exprimens q̄dditatem, nec etiam materia perdit propriū nomen materiæ ꝑ tranſmutationem ſubſtantialem, iō habet hoc nomen yle, ſub vtroq. termino tranſmutationis, ſed pdit nomen formę ſubſtantialis, qđ nomen p̄dicat denominatiuē de materia, quia cū materia eſt ſub forma carnis, denoiatur a forma carnis, & dr carnea, ſed cū pdit formā carnis, & acquirit formam terræ, pdit nomen carnis, & acquirit nomē terræ, quia cū eſt ſub forma terræ, dr terreſtris uel terra.

Qnintum notan. Quinto eſt notandum, ꝙ illud ſubiectum tranſmutationis. ſ. materia prima nō eſt unum per aliq̄ formam ſubſtantialem exiſtentem in ipſa inſeparabiliter, quia tunc non amitteret nomen, & diffinitionem in tranſmutatione ſubſtantiali, ſed iſtud ſubiectum ſolum eſt unum per priuationem cuiuſcunq. formæ dantis ſibi nomen, & diffinitionem. Vñ materia prima ſic eſt una, ꝙ eſt quoddam priuatū oi forma ſubſtantiali: ſic, ꝙ nulla forma ſubſtantialis ē de eſſentia ſua, eſt tñ in potentia ad oēs formas ſubſtantiales, & accidētales.

Idem 1. ca. de ſubſtātia orbis, & 7. met. t. c. 8.

Sextum notan. Sexto eſt notandum ſm Com. ꝙ tres dimenſiones, quæ dicūtur inſeparabiles a materia, & ſemper manere eadē numero, ſunt accidentia, qm ſi eſſent ſubſtantię, tunc non mutaretur nomē, nec diffinitio iſtius ſubiecti in tranſmutatione ſubſtantiali, quia iſtud ſubſtantiam haberet formam ſubſtantialem inſeparabilē ab eo ꝑ q̄ haberet nomen, & diffinitionem, & tunc eſſet tota tranſmutatio in accidentibus. Ex quibus uł de intentione Comm. ꝙ in nulla tranſmutatione ſubſtantiali manet aliqua forma ſubſtantialis eadē numero ſub utroq. termino trāſmutationis, quia ſi aliqua maneret, tunc in illa tranſmutatione ſubiectū non amitteret nomen, & diffinitionem, ex quo retineret eandem formam ſubſtantialem dantem ſibi nomen, & diffinitionem. Pōt tñ dici, ꝙ ab ultima forma ſubſtantiali ſubiectū maxime habet nomen, & diffinitionem, nunc aūt in tranſmutatione ſubſtantiali eadē forma ſubſtantialis non manet ultima ſub utroq. termino tranſmutationis, & ſic nō manet eadē diffinitio principaliſſima, nec idē nomē.

Septimū notan. Septimo eſt notandum ſm Com. ꝙ materia prima nunq̄ denudatur a corporeitate, quod ipſe probat ſic, quia ſi materia prima denudaretur a corporeitate, tunc haberet in ſe formam ſubſtantialem, & ſic hēret nomen, & diffinitionē, ſed iſta conſequentia eſt mihi dubia, videlicet, ſi materia prima denudaretur a corporeitate, tūc materia prima haberet diffinitionē vel formam ſubſtantialem. Dico igitur, quod illa cōſequentia ſic eſt intelligenda, quod ſi materia prima denudaretur a corporeitate haberet aliq̄ formam ſubſtātialem inſeparabilem ab ea, & ſic ſemper maneret eadem ſm nomē, & diffinitionem. Pōt tñ cōſequētia ſic ꝓbari ſupponēdo tria, primo, ꝙ materia prima nunq̄ pōt eſſe denudata ab oi forma ſubſtātiali. Scđo ſuppono, ꝙ ad hoc, ꝙ materia prima recipiat aliq̄ formam ſubſtātialē diuiſibilē, aut materialem, oportet, ꝙ ſit extēſa, aliter nō q̄tū reciperet q̄tum. Tertio ſuppono, ꝙ materia prima nō ſit extenſa niſi per dimenſiones, quę dicūtur corpus. Ex q̄bus ſeqtur, ꝙ ſi materia denudaretur a corporeitate, quod nō eſſet extenſa, & per conſequens non poſſet recipere aliam formam ſubſtātialem materialem, quia quęlibet forma materialis eſt extenſa, & per conſequens nullam formam poſſet materia prima recipere, cum igitur nunq̄ poſſit eſſe ſine oi forma, ſequitur quod ſi materia prima denudaretur a corporeitate, quod haberet in ſe aliq̄ formam inſeparabilem ab ea.

C

Octauum notan. Octauo eſt notandum ſm Comm. quod ſubm iſtarum dimenſionū inſeparabilium eſt ipſa materia prima, & non ſubſtātia compoſita. Vnde dicit Com. quod ſubiectū iſtarū dimenſionū nec habet nomen, nec diffinitionem. Dicit etiam, quod qui ponit hanc materiā eſſe corpus peccat, & ſimiliter peccat qui ponit illud quod defert tranſmutationem eſſe ſubiectum habens formam in actu, ut exiſtimat Auic.

D

Cōtra Auicen.

Nonum notan. Nono eſt notandum ſecūdum Commen. hic, quod indiuiduum compoſitum ex materia, & forma tranſmutari ſecundum totum de non eſſe ad eſſe, ſine aliquo deferente tranſmutationem impoſſibile eſt omnino: quia ſi ſic: tunc non eſſe indiuidui compoſiti mutaretur in eſſe indiuidui compoſiti, quod eſt impoſſibile.

Decimū notādum. Decimo eſt notandum ſecundum Commen. quod quia corpus cæleſte non eſt in potentia ad aliam diſpoſitionem, nec eſt in potentia ad generationem naturalem, quia corpus cęleſte caret hoc ſubiecto. i. materia prima, quia rōne materię primæ eſt aliquid in potentia ad diſpōnem ſubſtantialem, & quia corpus cæleſte caret illo ſubiecto, ideo caret forma quæ ſuſtentatur per hoc ſubiectum, & ideo eſt neceſſe, vt forma corporis cæleſtis ſit liberata ab hoc ſubiecto, nec habet for-

Idem 8. met. com. 12. & 12. met. c. 10. & 2. ca. de ſubſtantia orbis.

ma corporis cæleſtis conſtitutionem per corpus cæleſte, ſed corpus cæleſte conſtituitur per illam, ut ſcies alibi.

Quare patet ex dictis: omne, quod fit ſemper compoſitum eſſe. Atque eſt quidem aliquid, quod fit: eſt autem aliquid quod iſtud fit. Et hoc eſt duplex. Eſt enim aut ſubiectum, aut oppoſitum. Atque opponi quidem immuſicum, ſubijci autem hominem dico. Et uacuitatem quidem figuræ, & informitatem, uel inordinationem oppoſitum, æs autem lapidem aurumque ſubiectum.

Tex.c. 64.

Quare oſtenſum ex dictis eſt, quoniam, quod fit, ſemper compoſitum eſt. Et eſt quidem aliquid, quod fit, eſt autem aliquid, quod hoc fit: & hoc dupliciter. Aut enim ſubiectũ, aut oppoſitum. Dico autem opponi quidem, non muſicum, ſubijci autem hominem. Et infigurationem, & inordinationem, & informationem oppoſitum. æs autem, et lapidem, et aurum dico ſubiectum.

25. concluſio huius libri.

OStenſo, quòd in omni generatione requiritur ſubiectum, nunc in hac particula oſtenditur, quòd in omni generatione requiruntur tria principia, ſcilicet, materia, forma, & priuatio, & hæc eſt uigeſimaquinta concluſio huius libri quæ probatur ſic. Omne, quod generatur eſt compoſitum, vt patet ex præcedentibus, quia in omni generatione eſt ſubiectum, quod recipit formam quæ eſt terminus generationis, & ſic omne, quod fit eſt compoſitum ex ſubiecto, & termino factionis, tunc ſic. In omni generatione eſt aliquid, qđ fit ſecundum ſe totum, & illud eſt forma, & aliquid, quod fit hoc, ideſt, de quo dicitur, quod hoc fit hoc: ſed illud de quo dicitur hoc, fit hoc, eſt duplex, vt patet ex præcedentibus, qa vel eſt ſubiectum, vel oppoſitum, ergo in omni generatione requiruntur iſta tria ex quibus ipſum generatum componitur, ſcilicet, unum, quod ſecundum ſe totum fit, & duo quæ fiunt hoc, ideſt, de quibus dicitur fieri hoc, ſcilicet, ſubiectũ, & oppoſitum: uerbi gratia, ſi generaretur muſica eſt ibi aliqđ, quod fit, ſcilicet, muſica, & duo de quibus dicitur fieri hoc, quia homo fit muſicus, & non muſicus fit muſicus. Vnde alia exempla de ſubiecto, & oppoſito: ponit Phyloſophus, ut patet in textu. Et Commen. mouet hic dubitationem ſuper illud, quòd dicitur, ſcilicet, quòd omne generatum componitur ex his tribus, ſcilicet, ex ſubiecto, forma, & priuatione. Ex quo in rei ueritate ſunt tantum duo principia quæ ſunt partes rei generatæ, ſcilicet, materia, & forma: quoniam ex priuatione non poteſt generatum componi, quia priuatio continue recedit. Ad illud dupliciter reſpondetur: primo, quòd Phyloſophus intelligit hic de generato incompleto, ſcilicet, quod é ens in uia generationis, quia in tali generatu exiguntur tria, ſcilicet, materia, forma, & priuatio, quoniam generatum incompletum habet partem de forma, & partem de priuatione formæ, ſed generatum completum eſt compoſitum tantũ ex duobus, ſcilicet, ex materia, & forma. Aliter reſpondetur ſcilicet, quòd Phyloſophus non intelligit, quod generatum ſit compoſitum ex iſtis tribus: ſed ſolum componitur ex materia, & forma, ſed priuatio eſt de diſpoſitione generati, quia ſemper quouſque generatum ſit completę generatum habet aliquid de priuatione termini ad quem, & ſic quodammodo diſponitur per priuationem, non quia priuatio ſit pars eius. Ex quibus poteſt intelligi, quod generatum completum requirit duo principia tantum, vt materiam, & formam, ſed generatum incompletum dum eſt in fieri, requirit tria principia, quod poteſt intelligi dupliciter: uno modo, quòd componatur ex tribus, vt uult prima reſponſio. Alio modo, ut ſolum componatur ex materia, & forma, uel parte formæ, & ꝙ priuatio requiratur tanquam diſpoſitio, non autem tãq̃ pars.

Generatum eſt cõpoſitũ ex ſubſtãtia, & forma. Idem ſeptimo me.ca.23. 26.27.31. 33. Idem octauo meta. Tex.c.8.c. 11. cõ.18.

Si igitur eorum quæ natura conſtant cauſæ atque principia ſunt ex quibus primis conſtant ac facta ſunt non per accidens, ſed unumquodque id, quod per ſubſtantiam dicitur, patet omnia fieri ex ſubiecto ac forma. Muſicus enim homo, ex homine quodammodo muſicove componitur. Rationes enim in illorum rationes diſſolues.

Tex.c.65.

Manifeſtum igitur, quòd ſi quidem ſunt cauſæ, & principia eorum quæ natura ſunt, ex quibus primis ſunt, et fiunt non ſecundum accidens, ſed unumquodque quod dicitur ſecundum ſubſtantiam, quod fit ex ſubiecto, et forma. componitur enim muſicus homo ex homine, et muſico quodammodo. Reſolues enim rationes in rationes eorum.

Ex iſto textu habetur, ꝙ omne cõpoſitum reſoluitur in ſua cõponentia. Idem tertio met.c. 15. & tertio cõ.15.

HÆc eſt quarta pars principalis huius capituli, in qua oſtenditur quomodo materia, forma, & priuatio ſunt principia, & continet tres particulas, quia in prima oſtenditur, quod ſolum materia, & forma ſunt principia per ſe. In ſecunda ibi. [Manifeſtum igitur eſt.] Oſtenditur quomodo priuatio accidit materiæ, & etiam ponitur differentia inter materiam, & priuationem. In tertia ibi. [Vnde eſt, quod, &c.] Soluuntur quæſtiones circa principia. In prima igiť particula huius partis declaratur, quod ſolum materia, & forma ſunt principia per ſe, & hæc eſt uigeſimaſexta concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Solum illa ſunt principia per ſe ex quibus per ſe, & prime, & non ſecundum accidens ſunt, & fiunt illa quæ fiunt, ſed ſolum ex materia, & forma per ſe, & primo, & non ſecundum accidens ſunt, & fiunt illa quæ fiunt, ergo ſolum materia, & forma ſunt principia per ſe, huius rationis primo ponitur maior: ſecundo minor: tertio uero declaratio minoris quæ talis eſt. Ex illis ſunt, & fiunt per ſe, & primo illa quæ fiunt, in quorum rationes reſoluuntur eorũ rationes, ſed rationes eorum quæ fiunt reſoluuntur in rationem materiæ, & formæ, igitur ex illis ſolum ſunt, & fiunt illa quæ fiunt, quia ſolum reſoluuntur in rationes eorum: minor uero huius pro ſyllogiſmi patet, quoniam ratio hominis muſici reſoluitur in rationes hominis, & muſici, ideo homo muſicus componitur ex homine, & muſica. Notanda ſunt hic duo ſecundum Commen. primu, quòd illud exemplum eſt de forma accidentali, ideſt, de qualitate. Sed, quod dictum eſt de qualitate intelligendum eſt de ſubſtantia, induxit tamen exemplum de qualitate, quia notius eſt. Secundo eſt notandum ſecundum Commen. quòd materia, & forma diſtinguuntur ſecundum diffinitionem, licet non in eſſe, quia non ſeparantur a ſeinuicem in eſſe, licet ſeparentur ratione. Notandum etiam, quòd P.d. in textu, quòd illa ſunt principia p ſe ex quibus res per ſe ſunt, & fiunt. Et dixit ſunt, & fiunt coniunctim, quia licet priuatio ſit per ſe principium ipſius fieri, non tamen eſt principium per ſe ipſius eſſe, & ſic apparet, ꝙ materia, & forma ſunt principia per ſe, quia ex his per ſe cõponitur res, ſed priuatio eſt principium per accidens, quia non eſt pars rei.

26. concluſio huius libri.

Primum notan.

Secundũ notan.

Vniuerſa igitur quæ fiunt ex hiſce porro fieri patet. Atqui ſubiectum ipſum, numero quidem eſt unum, ratione autem duo. Homo nanque, & aurum ac omnino materia numerabile eſt. Eſt enim hoc aliquid magis, atque id, quod fit, nõ per accidens eſt ex ipſo gignitur. At priuatio ipſum inquam oppoſitum, accidens, forma autem eſt unum. Vt ordo, uel muſica, uel eorum aliquid quę ſimili modo dicuntur.

Tex. c.66.

Manifeſtum igitur eſt, quod fiant, quæ fiunt ex his. Eſt autem ſubiectum numero quidem unum, ſpecie uero duo. Homo quidem enim, & aurum, & omnino materia numerabilis eſt. Hoc enim aliquid magis, & non ſecundum accidens ex ipſo fit, quod fit. Priuatio autem, & contrarietas accidens: unum autem ſpecies, ut ordinatio, aut muſica, aut aliorum aliquid ſic prædicantium.

HÆc eſt ſecunda particula quartæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur qualiter priuatio accidit materiæ, & dat duas differentias inter materiam, & priuationem. Accidit enim priuatio materiæ, quia materia ſemper cum habet aliquam formam priuatur forma oppoſita, & ſic priuatio, & materia ſunt unum ſecundum ſubiectum, quia dicuntur de eodem ſubiecto, & ſunt duo ſecundum ſpeciem, & diffinitionem, ſed inter priuationem, & materiam ponitur duplex differentia, prima eſt, quod materia eſt numerabilis, & priuatio non, hoc eſt materia numeratur inter entia, quia eſt unum ens, & priuatio non numeratur inter entia, quia eſt non ens, hæc igitur eſt prima differentia, ſcilicet, ꝙ materia eſt ens, & priuatio nõ ens. Vnde dignus eſt, quòd materia ſit aliquod demonſtratum quam priuatio. Secunda differentia eſt, qa ex materia fit aliqđ p ſe cũ ſit pars rei, ſed ex priuatione

priuatione non ſit aliquid per ſe, ſed ſolum per accidens cũ nõ ſit pars rei. Sed hic ſunt tria notãda ſm Cõmẽ. primo, ꝗ
Primum notan.
cũ dicit, ꝗ priuatio eſt principiũ ꝑ accidens: ibi ꝑ accidens ẽ intelligendũ ꝑ accidens neceſſarium, quoniam illud, quod eſt per accidens eſt duobus modis. ſ. per accidens neceſſarium & ꝑ accidens rarũ: priuatio eſt principium ꝑ accidens non rarũ, ſed neceſſarium, qa priuatio eſt neceſſaria generationi.
Secundũ notan.
Secundo eſt notãdũ ſ̃m Cõmẽ. ꝗ priuatio ſemꝑ miſcet̃ cum materia, & nunꝗ ſeparat̃ uniuerſaliter a materia, ſed quantũ materia admiſcet̃ cũ aliqua forma, tãtũ admiſcet̃ cũ priuatione formę oppoſitę. Attamẽ eſt intelligẽdũ, ꝗ de uirtute ſermonis falſum eſt dicere, quòd priuatio miſcetur cum materia, quia priuatio non eſt aliquid exiſtens in rerum natura, quoniam ſi priuatio eſſet aliquid exiſtens in rerum natura cum illa priuatio ſit ſeparabilis a materia: materia poſſet priuari priuatione, & ſic priuationis eſſet priuatio, & ita in infinitum, & etiam ſequeretur, quod priuatio eſſet quædam forma perficiẽs materiam, quod eſt inconueniens. Dico igitur, quòd priuatio eſt ſola carentia formę in ſubiecto apto nato, & ideo non miſcetur realiter cum materia, ſed ſolum ſecundum denominationem. Cum enim materia caret aliqua forma denominatur a priuatione illius formę, & dicitur priuata illa forma. Sic igitur ſunt intelligenda, quæ dicuntur de priuatione, ſcilicet, quòd eſt in materia, & quòd eſt coniuncta cum materia, & quod miſcetur cum materia, omnia iſta ſunt intelligenda ſecundum denominationem tantum, quoniam priuatio ita denominat materiam, ac ſi eſſet aliquid exiſtens in materia, uel coniunctum ſeu mixtum cum materia. Tertio notandum ſecundum Commen. hic, quod materia nõ hẽt in ſe formam propriam, nec priuationem propriam, qa ſi haberet priuationem propriam, aut formam propriam non reciperet omnem formam.

Materia non hẽt formam propriã, neque priuationẽ propriam. Idem ſup. c. 61. idẽ tertio cę. cõ. 67.

Tertium notan.

Quapropter ipſa principia, tum duo, tum tria dicenda ſunt. Et tum contraria. Veluti ſi quiſpiam dicat muſicum, & immuſicum, aut calidum, & frigidũ, aut conſtructum, & inconſtructum. Tum non contraria. Fieri enim non poteſt, vt mutuo contraria patiantur. Soluitur autem, & hoc, quia aliud eſt ipſum ſubiectum. Hoc enim non eſt (vt patet) contrarium. Quare principia neque plura contrarijs quodammodo ſunt, ſed duo (vt ita dicam) numero. Neque rurſus penitus duo, quia ipſorum ratio eſt diuerſa, ſed tria. Diuerſa enim eſt hominis ratio, & immuſici, & uacantis figura, & eris.

Tex. c. 67.

Vnde eſt, quòd ſicut duo dicenda ſunt eſſe principia, eſt autem ſicut tria. Et eſt quidem ſicut communia, ut ſi aliquis dicat muſicum, & immuſicum, aut calidum, & frigidum, aut conſonans, & inconſonans, eſt autem ſicut non. Ab alterutris enim pati contraria impoſſibile eſt. Soluitur autem propterea, quòd aliud eſt ſubiectum, hoc enim nõ eſt contrarium. Quare neque plura contrariorum ſunt principia quodammodo, ſed duo, ut eſt dicere numero, neque iterum penitus duo propter id quod alterum eſt eſſe ipſis. ſed tria. Alterum enim eſt eſſe homini, & non muſico eſſe, & infigurato, & eri.

HÆc eſt tertia particula, quartę partis principalis huius capituli, in qua ꝑ ꝓdicta ſoluunt̃ qõnes circa ꝓdicta principia narrãdo qualiter eſt dicendũ principia eſſe duo, & qualiter eſt dicendum principia eẽ tria, & qualiter eſt docẽdum principia eſſe cõtraria, qm̃ ſi q̃rat̃ quot ſunt principia, dicẽdũ eſt, ꝗ ſi nõ fiat diſtinctio inter principiũ ꝑ ſe, & principiũ ꝑ accidens, ſic principia ſunt tria, ut materia, forma, & priuatio, & ſi q̃rat̃ de principijs ꝑ ſe quot ſunt, ſic eſt dicẽdũ, ꝗ ſunt tm̃ duo, ut materia, & forma, & ſi q̃rat̃ an principia ſint contraria, dicendum eſt, quòd quædam ſunt contraria, & quędam non. Illa enim principia ſunt contraria quæ habent iſtas tres conditiones. ſ. ꝗ nõ ſũt ex alijs, nec ex alterutris, & etiã, quod omnia alia fiant ex eis. Vñ nõ oia principia ſunt contraria, quia aliqua principia patiuntur a ſeinuicẽ, nã materia recipit formam, & ſic patitur ab ea, ſed contraria non patiuntur abinuicem. Et addit Commen. dicens, quod patiens debet eſſe ſimile nõ cõtrariũ. Aliqua igit̃ principia nõ ſunt contraria, qa materia nõ cõtrariatur alicui, ſed priuatio, & forma ſunt cõtraria, & ita apparet, ꝗ tot ſunt principia cõtraria quot ſunt principia ꝑ ſe, & econuerſo qm̃ ſolũ duo ſunt principia contraria. ſ. forma, & priuatio, & ſolũ duo principia ſunt principia ꝑ ſe. ſ. materia, & forma. Sed circa illud dictum Phyloſophi. ſ. impoſſibile eſt contraria pati ab alterutris eſt intelligendum, quòd pati eſt dupliciter: uno modo per corruptionem, alio modo per receptionem. Dico igitur, quod contraria patiuntur a ſeinuicem per corruptionem, quoniam contraria agunt, & patiuntur ab inuicem corrumpendo ſe mutuo, ſed contraria non patiuntur abinuicem per receptionẽ, quia contrarium nunquam recipit ſuum contrarium. Et ita debet intelligi illud, quod hic dicitur, ſcilicet, quod contraria non patiuntur ab alterutris, ſcilicet per receptionem, ſcilicet, quod unum reliquum recipiat.

Quot igitur principia ſunt naturalium rerũ quibus generatio competit, & quonam modo ſunt tot, ſatis iam explicauimus. Atque patet aliquid ipſis contrarijs ſubijci oportere, & contraria duo eſſe. Modo autem quodam alio non neceſſarium eſſe. Erit enim ſufficiens contrariorum alterum ad faciendum abſentia præſentiaque ſui mutationem.

Quot quidem igitur principia circa generationem phyſicorum, & quomodo tot ſint, dictum eſt, & oſtenſum eſt, quoniam oportet ſubijci aliquid contrarijs, & contraria duo eſſe. Sed quodammodo alio non neceſſarium. Sufficiens enim erit alterum contrariorum facere abſentia, et præſentia mutationem. Tex. c. 68.

HÆc eſt quinta pars principalis huius capituli, in qua Phyloſophus recapitulat declarata: dicit, quod dictum eſt quot ſunt principia, dictum eſt etiam quomodo ſũt principia, quoniam ſunt principia diuerſa, & neceſſaria in oĩ generatione, & quædam ſunt principia per ſe, & quædam ꝑ accidens, quæ omnia declarata ſunt in hoc capitulo. Declaratum eſt etiam, quod oportet aliquid ſubiici contrariis, & declaratum eſt, quod duo principia ſunt contraria, ſcilicet forma, & priuatio, uno tamen modo alterum contrariorum, ſcilicet priuatio non eſt neceſſarium in eſſe rei cum nõ ſit pars rei, ſed alterum contrariorum, ſcilicet, forma ſufficit in generatione, & corruptione, quoniam eſſe formę ſufficit in generatione, & non eſſe formę ſufficit in corruptione, ideo, &c.

TRACTATVS IIII. DE PRINCIPIIS in ſpeciali, ſcilicet, materia, priuatione, & forma.

De principio materiali. Cap. I.

NAtura autem ea quæ ſubijcitur, ſimilitudine rationis ſub ſcientia cadit. Nam, ut ad ſtatuam ęs, aut ad lecticam lignum, aut ad aliquid aliud eorum quæ formam habẽt materies atque informę ſeſe habet antequam ſuſcipiat formam, ſic ad ſubſtantiam, & hoc aliquid, atque id quod eſt hæc ſeſe habere uidetur.

SVbiecta autem natura ſcibilis eſt ſecundum analogiam. Sicut enim ad ſtatuam ęs, aut ad lectulum lignum, aut ad aliorum aliquod habentium formam in materia, et informę ſe habet priuſquam accipiat formam, ſic ipſa ſe ad ſubſtantiam habet, et hoc aliquid, et quod eſt. Tex. c. 69.

ISte eſt quartus tractatus huius libri continens duo capitula, quoniam primum eſt de natura ipſius materię, ſecundum uero eſt de priuatione cum determinatione aliquali de forma, & executione a perſcrutatione de forma ſeparata, & eſt totaliter narratiuum, & incipit ibi. [Tangentes quidem.] primum capitulum continet duas partes principales, quoniam in prima determinatur de materia, & de conditõnib⁹ materię. In ſcd̃a ibi. [Qđ ãt figurat̃.] Ex ꝓdictis ſoluunt̃ dubia antiquorũ ꝑꝑ ꝗ negauerũt gñerationem, & corruptionem,

nem,& multitudinem rerum. Prima pars cotinet quatuor particulas, quoniam io prima terminatur de cognoſcibilitate materiæ. In ſecunda ibi.[Vnum quidem.]determinatur de unitate, uel entitate materiæ. In tertia ibi. [Primũ quidem.] epilogat determinata. In quarta ibi.[Vtrum autem.] excuſat ſe Phyloſophus a quadam quæſtione. Prima igitur particula huius partis eſt narratiua, in qua narratur, quod natura ſubiecta.i.materia prima eſt ſcibilis ſecuodum analogiam.i.cõparationem ad materiam accidentium rerum artificialium, quoniam cum uolumus declarare eius naturam dicimus ipſam eſſe aliquid, cuius proportio eſt ad ſubſtantiam nobis notam.i. ad ſubſtantiam compoſitam,& ſic ad naturam compoſitam uel ad formam, & eſt ſicut proportio cupri ad idolum, aut ligni ad ſcãnum, & uniuerſaliter ſicut uniformæ ſe habet priuſquam ſuſcipiat formam, ita ipſa materia ſe habet ad ſubſtantiam. Et exponit ſubſtantiã cui comparatur iſta natura ſubiecta.d.ꝙ eſt ſubſtantia.i. forma, aut hoc aliquid.i.compoſitum,& ita apparet qualiter materia prima cognoſcitur, quia non cognoſcitur niſi per comparationem ad materiam accidentium,& artificialium, ita,ꝙ ſi debeat notificari dicetur,ꝙ materia prima eſt unum intelligibile, ꝙ ſic ſe habet ad ſubſtantiam cõpoſitam, & ad formam ſubſtantialem, ſicut homo ſe habet ad hominem album,& ad albedinem,& ſicut lignum ſe habet ad ſcãnum,& ad formam ſcãni. Notãda ſunt hic duo ſecundum Com. primo,ꝙ materia principia non poteſt intelligi per ſe cum non ſit aliquid in actu habens quidditatem: ſed intelligitur ſecuodum comparationem propter latentiam ſuæ ſubſtãtiæ, hoc Com. Vnde eſt intelligẽdum, quod illa, quæ ſunt oobis primo nota ſunt accidentia ſenſibilia, & ſubſtantia oon cognoſcitur nobis niſi per ſua accidentia, quia accidentia ſenſibilia determinata conſequuntur formam, & diſtincta accideotia diſtinctam formam, ſed materiam non conſequuntur aliqua accidentia ſenſibilia determinata, ideo forma ſubſtantialis eſt nobis magis nota, quàm materia prima, & hoc ratione qualitatum ſenſibilium, quæ determinate conſequuntur formam. Quod igitur dicat Com. quòd materia prima non eſt aliquid in actu habens quidditatem, noo debet ſic intelligi.ſ.quòd materia prima non habet entitatem diſtinctam a forma, quia illud eſt falſum, ſed debet ſic intelligi.ſ.ꝙ materia prima non eſt aliquid in actu habens io ſe formam ſubſtantialem propriam: vnde per quidditatem debet intelligi forma ſubſtantialis. Secundo eſt notandum ſecundum Com.ꝙ ſubſtantia per comparationem ad quam cognoſcitur materia prima eſt forma ſubſtantialis, & etiam ſubſtantia compoſita, & hoc innuitur in textu. Vnde dicit Com.ꝙ Phyloſophus expoſuit ſubſtantiam cui comparatur hæc natura.ſ.natura materiæ, quoniam ſubſtantia dicitur de coogregato ex hac natura, & forma, & etiam dicitur de forma & iſta natura dicitur in reſpectu ſubſtantiæ congregatæ ex hac materia, & ex forma, & etiam dicitur in reſpectu formæ; & eſt illud per quod ſubſtaotia eſt demonſtrata in actu. Vnde eſt intelligendum, ꝙ materia prima cognoſcitur per analogiam ad ſubſtantiam compoſitam, & ad formam, & forte magis intelligitur per comparationem ad ſubſtantiam compoſitam, quàm per comparationem ad formam, quoniam materia prima cognoſcitur per hoc, quia eſt aliquid ſic ſe habens ad ſubſtantias compoſitas, uel ad formas ſubſtantiales, ſicut ſubſtantia compoſita ſe habet ad artificialia, & formas artificiales, & ſic in cognoſcendo materiam primam comparamus ipſam ad ſubſtantias compoſitas, quæ ſunt materiæ artificialium.

Primũ notan.

Idem t.c. de ſubſtãtia orbis, & 7.meta. t.com.35. 4 Phy.16. 2.Phy.63.

Secũdum notan.

Vnum igitur hæc principiũ eſt. Non tamen eſt unum, neque ens perinde atq. hoc aliquid. Vnũ etiam principium eſt ratio, & inſuper id quod eſt contrarium huic, ipſa inquam priuatio. Hæc autem quonã pacto duo ſunt atque plura, paulo antea diximus.

Te.cõ.70. *Vnum quidem igitur principium eſt, non ſicut unum exiſtens, neque ſic unum ſicut hoc aliquid, unum autem ſecundum, quod ratio. Amplius autem contrarium huic priuatio eſt, hæc autem quomodo duo, & quomodo plura dictum eſt.*

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli, in qua narratur qualem unitatem ſeu entitatem habet materia prima. Vnde dicit Phyl.ꝙ materia prima eſt unum principium cõmune omnibus entibus tranſmutabilibus quæ alterantur inuicem, ſed non eſt ſic unum,ꝙ ſit ſubſtantia ſimplex exiſtens in actu ſicut forma, nec eſt ſic unum ſicut ſubſtantia compoſita ex materia,& forma, ſed eſt unum ens in potentia ad omnes formas ſubſtantiales, & accidẽtales generabilium,& corruptibilium, & præter hoc principium eſt aliud principium quod eſt forma, & ratio cui priuatio eſt contraria, ſed quo illa duo.ſ.forma,& priuatio ſe habeant dictum eſt. Sed notandum,ꝙ Com. probat hoc tripliciter, quod materia prima non eſt aliquid in actu hñs formã propriã,& rõ eius prima eſt iſta, ſi materia prima haberet formam propriam, tunc ipſa permanente noo reciperet aliã formam, ſed ſtatim corrumperetur quam cito alia forma generaretur. Secunda ratio eius eſt hæc, materia prima recipit omnes formas materiales, ſed non recipit aliquid ſecundum, qđ hẽt illud, ſed ſecundum, qđ eſt io potentia ad illud, ergo materia prima eſt in potentia ad oẽs formas materiales,& ꝑ conſequens nullam hẽt in actu. Tertia uero eius rõ eſt iſta, qa oĩs tranſmutatio eſſet alteratio, qa omnis trãſmutatio ꝗ eſt circa ſubſtantiam in actu, ſiue circa ſubſtantiam compoſitam eſt alteratio, ſi igitur materia prima eſſet ens in actu habẽs formã, ſeqtur, qđ generatio in ſubſtantiam eſſet alteratio, ſequitur etiam, quod omnes formæ aduenientes eſſent accidentia, qa omne adueniens enti in actu eſt accidens. Ex quibus rationibus conſequens uidetur, quod materia non poteſt ſimul informari diuerſis formis ſubſtantialibus, quia ſi materia haberet aliquam formam propriam non poſſet aliam recipere manente priori, ſed hoc non ſequeretur ſi duæ formæ ſubſtantiales poſſent eſſe ſimul io eadem materia. Sed alibi uidetur, quod Commen. dicat contrarium, qa tertio cęli, dicit, qđ materia recipit formas mixtorum mediantibus formis elementorum,& ſic ſimul in materia ſunt forma mixti,& forma elementi. Dicit, qđ formæ elementorũ manẽt in mixto,& cum quælibet pars mixti ſit mixta, ſeqtur, quod formæ elementorum ſimul ſunt in eadem parte materiæ. Ideo dicẽdum eſt ſm intentionem Com. quòd duæ formæ ſubſtantiales nõ remiſſæ, ſed cõpletæ in actu non pñt eſſe ſimul in eadẽ parte materiæ, ſed tñ plures formę remiſſæ, vel quarũ aliqua eſt remiſſa,& aliqua io actu completo, bñ poſſunt eſſe ſimul, nũc uero ſi materia hẽret formam ſubſtantialem ꝓpriam conſequentẽ ipſam uel neceſſario ei coniunctam, illa forma non poſſet intendi, & remitti, quia tunc eſſet corruptibilis, & per conſeqnẽs materia prima eſſet corruptibilis, cuius oppoſitũ patebit inferius,& ſic ſi materia prima haberet ꝓpriam formam illa eſſet ens in actu completo non remiſſo,& per conſeqoens materiam nunquam reciperet aliam ipſa permanente,& oĩs alia forma adueniens eſſet accidens, quia omne adueniens enti in actu cõpleto non remiſſo, ſed ultima actualitate exiſtenti in actu, eſt accidens, materia igitur exiſtens in actu completo per formam non remiſſam ſed completam, & perfectam non poteſt recipere aliq̃ formam niſi accidentalem. Intelligendum eſt,ꝙ cum P.d.quod materia prima non eſt ens in actu, non debet intelligi, quod materia non ſit aliqua res exiſtens in mundo, determinata diſtincta ab omni alio, ita, quod non ſit io rerũ natura actualiter exiſtens, immo materia eſt æternaliter in actu actualitate potentiæ, ſeu exiſtentiæ, ſed intelligit, qđ materia non eſt in actu formali, ita, quòd ſit in actu ſm formam, uel habens formam determinatam inſeparabilem ab ea.

Hés 3. de aia com. 4. idem. 2. de aia 67. & 104. c. idẽ 1. capite d̃ ſubſtantia orbis. idẽ c. 64.

Primum igitur dictum eſt, contraria ſolum principia eſſe. Deinde neceſſarium eſſe quoddam etiam aliud ſubijci, triaq. eſſe. Ex hiſce uero, quæ nunc diximus patet quænam eſt differentia contrariorum, & qũo principia ſe habẽt, & quid eſt ipſum ſubiectum.

Primum quidem igitur dictum eſt, quod principia contraria ſunt. Poſterius autẽ, quod neceſſe eſt, & aliud quoddam ſubijci, & eſſe tria. Ex his autem nunc manifeſtũ, eſt quæ differentia contrariorum, & quomodo ſe habent adinuicem principia, & quod ſit ſubiectum.

HÆc eſt tertia particula primæ partis principalis huius capituli, in qua Phyl. epilogat.d.quod dictum eſt,ꝙ principia ſunt contraria,& poſtea eſt dictum, qđ ꝑter cõtraria, oportet ponere ſubiectũ,& ſic,ꝙ tria ſunt principia, dictũ eſt ẽt, ꝗ ẽ differẽtia cõtrariorũ, qa dictũ eſt,ꝙ forma eſt principiũ ꝑ ſe,& qđ priuatio eſt principiũ ꝑ accidens,& dictũ eſt qũo ſe hẽnt adinuicẽ pricipia,& qđ ẽ ſubiectũ cõtrariorũ.

Notanda

Notanda ſunt hic tria ſm Com. circa ſubiectum contrariorum, primo ꝙ modus exiſtētię eius, ſ. materię primæ eſt ꝙ nō eſt quid demonſtratum in actu, ſed eſt quaſi medium inter nō eſſe ſimpliciter, & eſſe in actu, unde intelligo per non eſſe purum ſimpliciter nihil. ſ. ꝙ non eſt in potentia, nec in actu. Et per eſſe in actu intelligo formam, uel habens formam, & eſt uerum ꝙ materia prima eſt medium per abnegationem inter ens & non ens, quia materia prima, nec eſt purum nihil, nec eſt ens in actu, cum non ſit forma, nec habens formam, unde non ens ſimpliciter, & eſſe ens in actu non ſunt contradictoria, ut hic patet.

Primum notandū.

Secūdum notandū.

Secundo eſt notandum ꝙ accidit ſubſtantiæ eius. ſ. materiæ primæ ꝙ ſit in potentia ad omnes formas, non ꝙ potentia ſit in ſubſtātia eius, ita ꝙ ſit pars diffinitionis eius, ꝙ probatur dupliciter, primo ſic, quia ſi potentia eſſet in ſubſtantia eius, tunc eius eſſe deſtrueretur ablatione potentiæ: & præſentia formæ ad quam habet potētiam, ut reciperet eā: & uniuerſaliter ſi potentia eſſet in ſubſtantię eius, tūc ſubſtantia eius corrūperetur apud generationem. Secūdo probatur idē ſic, potentia eſt in prædicamēto ad aliqd, ſi igitur potentia eſſet de ſubſtātia materię, materia eſſet in pdicamento ad aliquid, & non in prædicamēto ſubſtātiæ. Intelligendum ſm Com. hoc ꝙ in materia eſt quædā potentia quæ eſt reſpectiua ad formā quæ potentia corrumpit in aduētu formæ, & iſta potentia nō eſt de eſſentia materię, q̄a materia manet in aduentu formę, & potētia corrumpit, & cauſam pp quam oportet ponere talē potentiā in materia q̄ corrumpatur in aduētu formæ, innuit Cō. 12. meta. cō. ij. & eſt, quia ſi nulla potentia exiſtens in materia corrumperetur in aduentu formæ, tūc materia poſtq̄ recepiſſet formā eſſet in potentia ed eandē formā, ſicut prius erat, & ſic materia poſtq̄ recepiſſet formā poſſet eā recipere ſicut prius, & ſic corruptū poſſet redire idē numero, & ſic idem bis generaret, ꝙ eſt impoſſibile. Relinquitur igitur ꝙ in aduentu formæ corrūpatur potentia ad illam formam. Vñ Com. ſi materia fuerit una, & generans unū, & potentia una, tunc illud ꝙ ſit erit unum, & Commen. 12. meta. cō. ij. oſtendit quod niſi eſſet talis potentię quæ corrumpitur in aduentu formæ, difficile aut impoſſibile eſſet uitare quin corruptū poſſet redire idem numero, quia ſi non eſſet talis potentia quæ corrumperetur in aduentu formæ, tunc poſt corruptionem alicuius formæ materia ſe haberet omnino eodem modo in habitudine ad illam formam quomodo ſe habebat ante generationem eiuſdem formę, ſicut igitur ante generationem formę fuit in potentia naturali ad illam formā, ita poſt corruptionem illius formæ eſſet materia in potentia naturali ad illā formam ſicut prius, ſed omnis potentia pōt reduci ad actum, igitur forma corrupta poſſet naturaliter iterum generari, ꝙ eſt impoſſibile. *Dicendū* igitur ꝙ duplex eſt potentia. ſ. receptiua, & reſpectiue, prima potentia. ſ. receptiua manet ſemper, ſed potētia reſpectiue corrumpitur in aduētu formę.

Tex. cō. 2.

Tertium notandū.

Tertio eſt notandum ſm Commen. hic ꝙ materia, & forma dependent ad inuicem, ſic ꝙ neutra pōt eſſe ſine reliqua, unde dicit Com. ꝙ ſubiectum ſuſtentat formam, quia forma ſm ꝙ forma non poteſt eſſe ſine ſubiecto, ſed forma ſuſtentat ſubiectum ſecundum quod eſt eius complementum, & ſic ſecundum quod ſubiectum non poteſt denudari a forma.

Sed utrum forma ſubſtantia ſit an ſubiectum, nondum emerſit. Petet tamen tria principia rerum eſſe, & quonam pacto, atq; quis ipſorum ſit modus. Quot igitur, & quæ ſint principia rerum ex hiſce quæ diximus ſit perſpectum.

Tex. c. 71.

Vtrum autem ſubſtantia ſpecies aut ſubiectum, nondum manifeſtum eſt. Sed quod principia tria, & quomodo, & quis modus eorum dictum eſt. Quot quidem igitur, & quæ ſunt principia ex his conſideretur.

HÆc eſt quarta particula primæ partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus excuſat ſe a determinatione iſtius queſtionis. ſ. utrum forma ſit magis ſubſtantia quam materia, aut compoſitum, & Comm. aſſignat duplicem cauſam huius, prima eſt, quia in primo lib. illud non eſt declarandum. ſ. utrum forma ſit magis ſubſtantia quam materia, ſed in ſecundo uidebitur hoc. Secunda cauſa eſt, quia illud non declaratur in hac ſcientia, ſed in ſcientia diuina, & hoc eſt melius.

Poſt hæc autem & dubitationem ueterum unicæ, hoc pacto ſolui dicamus. Primi namque Phyloſophi ueritatem, atque naturam eorum quæ ſunt quærentes, exorbitarunt quaſi ad aliam uiam quandam a

A

radicate depulſi. Atq; aſſerunt, neq; fieri quicquam eorum quæ ſunt, neq; corrumpi, propterea quod neceſſe eſt quidem omne quod fit, aut ex ente, aut ex non ente fieri generarique. Neutrum autem eſſe poteſt. Neq; enim fit id quod eſt. Iam enim eſt. Et ex nō ente nihil fieri poteſt. Aliquid. n. ſubijciatur oportet.

Tex. c. 72

QVod autem ſingulariter ſic ſoluitur, et antiquorum defectus dicamus poſt hac. Quærentes enim ſecundum phyloſophiam primi ueritatem, et naturam rerum diuerterunt, ut in uiā quandam aliam abſcendentes ob infirmitatem, et dicunt, neque fieri eorum quæ ſunt nullum, neque corrumpi propter id quod neceſſarium eſt fieri quod fit, aut ex eo quod eſt, aut ex eo quod non eſt. Ex his autem utriſque impoſſibile eſſe eſſe. Neque enim quod eſt fieri contingit: Eſt enim iam, neque ex eo, quod non eſt nihil utique fieri. Subijci enim aliquid oportet.

B

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua ex determinatis circa naturam materiæ docet Phyloſophus ſoluere rationes antiquorum, propter quas negabant principia, & generationem, & tranſmutationē, & multitudinem rerum, hæc pars continet tres particulas, quia in prima ponitur error antiquorum, & ratio erroris. In ſecunda ibi. [Nos autem dicimus.] Ponitur una reſponſio ad interrogationem antiquorum. In tertia ibi. [Vnus quidem igitur modus.] Ponitur alia ſolutio. In prima igitur particula huius partis. P. proponit intentionem ſuam, & etiam ponit poſitionem antiquorum cum ratione poſitionis dicit, ꝙ per prædicta ſingulariter, i. tantummodo ſoluitur defectus, ideſt, dubitatio antiquorum qui tanquam primi phyloſophantes, ſcilicet, Parmenides, & Meliſ. quærentes perſcrutari naturam rei ſecundum phyloſophicam ueritatem, & non ualentes eam propter defectum exercitij in Logica inuenire, recedentes à uia ueritatis propter infirmitatem, & ignorantiam ſuam in Logica diuerterunt in quandam aliam uiam, ſcilicet, in falſam, & erroneam dicentes ꝙ nullum ens poteſt fieri, uel corrumpi, & hoc pp hanc rationem, quia ſi aliquid fieret neceſſe eſt ꝙ fiat aut ex eo quod eſt, aut ex eo quod non eſt, ſed utrumque illorum eſt impoſſibile, nam non poteſt fieri ex eo quod eſt, quia iam eſſet antequā fieret, nec ex eo, quod non, quia ex eo, quod non eſt, nihil poteſt fieri, cum ſit declaratum, qḋ in omni generatione requiritur ſubiectum. Et Comm. format eorum rationem ſic, ſi aliquid gñatur aut gñatur ex ente, aut ex non ente, ſed illud qḋ generatur nec generatur ex ente, nec ex non ente, ergo nihil generatur, & qḋ generatio non fiat ex ente, pbat ſic, generatum dum generatur eſt illud qḋ non eſt, ſed ens eſt illud quod eſt, ergo non generatur aliqd ex ente, & ſimiliter, qḋ generatio non fiat ex non ente probat ſic, omne, qḋ generatur eſt aliquid dum generatur, ſed non ens non eſt aliquid, ergo non ens non generatur, nec eſt generatio ex non ente, quia ſemper oportet aliquid ſubijci ei quod fit, ut oſtenſum eſt ſup. Vnde intelligendum, quod cognita natura materiæ primæ ſoluitur illa dubitatio, quia per Comm. hoc ſermo demonſtratiuus eſt natus ſoluere oēs q̄ōnes accidentes in re. Intelligendum ēt, ꝙ ſermo demonſtratiuus perfectiſſimus qui eſt per potiſſimam diffinitionē rei tanquam per medium: innatus eſt ſoluere omnes q̄ōnes accidētes in re, quia talis diffinitio eſt principiū cognitionis omnium accidentium eſſentialium illius rei, non tamē quoliber demonſtratio eſt nata ſoluere omnes q̄ōnes accidentes in re, quia poſſum ſcire aliquid de re. ſ. prædicatum per diffinitionem acceptum ab una cauſa, quod quidem prædicatum ineſt ei per illam cauſam, & errare circa aliud prędicatum, qḋ ineſt eidem rei ratione alterius cauſæ, ſed diffinitio completa, quæ comprehendit omnes cauſas ducit in cognitionem omnium accidentium eſſentialium.

C

D

Atq. hoc pacto id quod deinceps accidit augētes, neq. multa inquiunt eſſe. Sed ſolum ipſum quod eſt. Illi igitur ob ea, quæ dicta ſunt hanc habuerunt opinionem.

Et ſic conſequentur contingens augmentantes non eſſe multa, quod medicus, ſed ſecundum, quod ædificator, et albus

bus

bus ſit nō inquātū medicus, ſed inquantū niger. Medicatur A *autem, et non medicus ſit inquantum eſt medicus. Quoniam autem maxime propriæ dicimus medicum aliquid facere, aut pati, aut fieri ex medico: non ſecundum ꝙ medicus hoc patiatur, aut faciat manifeſtum eſt ex eo: quod non eſt fieri: & hoc ſignificat inquantum non eſt. Quod illi quidem non percipientes deliquerunt, & propter hanc ignorantiam intantum ignorauerunt quòd nihil opinati ſunt fieri, neque eſſe aliorum, ſed auferre omnem generationem.*

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus ponit vnam ſolutionem ad rationem prædictam, hoc igitur pertinentia continet tres partes: quia in prima Phyloſophus ponit vnam diſtinctionem. In ſecunda ibi. [Nos autem ſicut & ipſi.] Per diſtinctionem poſitam ſoluit dictam rationem quo ad hoc quia probat nihil poſſe fieri ex non ente. In tertia ibi. [Similiter autem nec ex eo.] Soluit iſtam rationem quo ad B hoc ꝙ probat nihil poſſe fieri ex ente. In prima igitur parte huius particulę Phyloſophus ponit talem diſtinctionem: ex ente vel ex non ente fieri aliquid contingit dupliciter, ſcilicet, vel per ſe vel per accidens. Sicut enim medicum facere aliquid, aut pati aliquid contingit dupliciter, eodem modo ens vel non ens facere aut pati aliquid contingit dupliciter: ſiue ex ente vel ex non ente fieri aliquid, ſed medicum facere aut pati aliquid contingit dupliciter, uel per ſe, uel per accidens: illud enim facit medicus per ſe, quod facit ſecundum ꝙ medicus, & illud facit medicus per accidēs, quod facit nō ſecūdum ꝙ medicus, ut medicus per ſe curat uel medicatur: quia curat & medicatur ſecundum ꝙ medicus, ſed medicus per accidens ædificat: quia non ædificat ſecundum ꝙ medicus, ſed ſecundum ꝙ ædificator. Et eodem modo ex ente uel ex non ente fieri aliquid, uel ens aut non ens facere, uel pati aliquid eſt dupliciter, ſcilicet, uel per ſe, uel per accidens: illud fit ex ente per ſe, quod fit ex ente ſecundum ꝙ ens, & illud fit ex ente per accidens, quod fit ex ente non ſecundum ꝙ ens, & eodem modo eſt de non ente. Iſtam igitur diſtinctionem non percipientes antiqui deliquerunt, & propter igno- C rantiam huius diſtinctionis opinati ſunt nihil fieri, & ſic omnem generationem auferebant. Sed hoc ſunt tria notanda. Primum notandum eſt circa diſtinctionem quam Phyloſo-

Primū notandum. phus hic ponit. Secundum eſt circa per ſe. Tertium uero notandum eſt circa inquantum. Circa igitur primum eſt notandum ꝙ illa diſtinctio quam Phyloſophus ponit hoc non eſſe diſtinctio alicuius termini incomplexi, nec eſt diſtinctio in ens per ſe, & in ens per accidens, ut aliqui dicunt, ſed eſt per diſtinctionem propoſitionum. Vnde Commen. d. hoc ꝙ debemus diſtinguere propoſitiones eorum, ideſt antiquorum, ſcilicet ex ente fit aliquid, ex non ente fit aliquid: medicus ædificat, & medicus curat, & huiuſmodi: quia poſſunt accipi de uirtute ſermonis, uel ſecundum uſum loquendi, & iſta diſtinctio eſt penes ſecundum modum amphibologię: quia vno modo accipiuntur iſtę propoſitiones propriæ, & de uirtute ſermonis, alio modo ſecundum ꝙ ſoliti ſumus dicere, ideſt ſecundum uſum loquendi auctorum: quoniam ſecundum ꝙ accipiuntur de uirtute ſermonis ſolum denotatur ꝙ prædicatum inſit ei pro quo ſubiectum ſupponit, & iſto modo eſt illa vera, ſcilicet medicus ædificat. & hoc ſi idem homo ſit medi- D cus & ædificator: vnde ſicut illa eſt uera, ædificator ædificat: quia ille homo ædificat, pro quo ſupponit ille terminus ædificator, eodem modo illa eſt uera, medicus ædificat: quia ille homo ædificat, pro quo ſupponit ille terminus medicus: unde de uirtute ſermonis illa propoſitio medicus ædificat, non ſignificat niſi ꝙ ille idem qui eſt medicus ædificat, & hęc eſt uera ponendo, ꝙ idem homo ſit medicus & ædificator, ſed ſi huiuſmodi propoſitiones accipiantur non ſecundum primariam ſignificationem, ſed ſecundum uſum loquendi auctorum, ut frequenter ſumuntur: ſic propoſitio affirmatiua denotat ꝓdicatū ineſſe ſubiecto cū reduplicatione ſubiecti, & ſic illa: medicus ædificat, eſt falſa: quia ſignat ꝙ medic⁹ inquātū medicus ędificat: certū enim eſt ꝙ illa, medicus ædificat, de uirtute ſermonis non ſignificat idem quod illa: medicus inquantum medicus ædificat. Dico igitur ꝙ illa diſtinctio eſt penes ſecundum modum amphibologię: quia tota oratio eſt multiplex: eo quia poteſt accipi pro eo, quod ſignificat de uirtute ſermonis, & pro eo, quod ſignificat ſecundum uſum loquendi, & impropriae. Et eodem modo ſunt omnes oratio-

A nes diſtinguendæ quę fiunt in uno ſenſu, & faciunt aliam cuiuſmodi ſunt multæ propoſitiones auctenticæ. Sed ꝙ iſta multiplicitas non ſit in dictione, ſed in oratione, patet per Commen. dicentem ꝙ Phyloſophus incipit numerare modos ſecundum quos dicitur ꝙ medicus agit hoc, aut patitur, & notificare ꝙ ſunt duo modi, ſcilicet unus per ſe, & alius ꝑ accidens, & ſic apparet ꝙ tota oratio poteſt ſumi diuerſimode, ideſt per ſe, uel per accidens. Intelligendum etiam ꝙ cū dicitur; medicus per ſe curat, accipitur curare pro primo actu, & tunc eſt idem dicere medicus per ſe curat, ꝙ medicus eſt per ſe curatiuus. Secundo eſt intelligendum, ꝙ ly per Secūdum ſe, in exemplo de medico & ædificatore, ſcilicet cum dicitur notandū. medicus per ſe curat: ędificator per ſe ædificat: dicit perſeitatem quarti modi poſiti ab Ariſtot. in lib. Poſter. qui modus eſt modus cauſandi, ut patet per Lincon. & eſt quartus modus quando ſubiectum uel in ſubiecto eſt cauſa effectiua prędicati, ut patet in exemplo Phyloſophi, videlicet interfectus interiit uel moritur propter interfectionem, aut interfectus uel uulneratus interijt per ſe in quarto modo: quia in ſubiecto eſt cauſa effectiua prædicati: nam tranſmutatio eſt cauſa termini tranſmutationis in genere cauſę efficientis, nunc au- B tem cum medicus curet per artem medicinę, ſubiectum huius eſt cauſa effectiua prędicati, & intelligo ꝙ ad hoc ꝙ ſit perſeitatis quarti modi: oportet ꝙ illud quod principaliter ſignificatur per ſubiectum ſit cauſa effectiua illius quod ſignificatur principaliter per prædicatum: ſicut eſt in iſtis interfectus interijt, medicus curat: forte tamen in iſta ex materia fit aliquid per ſe: ly per ſe, dicit perſeitatem ſecundi modi, & quotiens dicitur per ſe totiens per oppoſitum dicitur per accidens. Tertio eſt notandum circa inquantum quod po- Tertiū notandum. teſt teneri dupliciter: ut reduplicatiue uel ſpecificatiue, quando tenetur reduplicatiue: tunc importat duo ſ. cauſalitatem, & uniuerſalitatem: quia ſi talis propoſitio ſit uera: oportet ꝙ illud ſupra quod cadit reduplicatio ſit cauſa prædicati, & etiam ꝙ prædicatum dicatur vniuerſaliter de illo ſupra qđ cadit reduplicatio. v. g. ſi illa ſit uera: homo inquantum medicus eſt curatiuus: oportet ꝙ medicus ſit curatiuus, & ꝙ medicus ſit per ſe cauſa curationis, & etiam ꝙ omnis medicus ſit per ſe cauſa curationis. Et adhuc ad ueritatem talis reduplicatiue requiruntur alia duo. ſ. ꝙ prædicatum inſit ſubiecto; & etiam ꝙ illud ſupra quod cadit reduplicatio in- C ſit ſubiecto. v. g. ſi illa ſit vera, ſor. inquantum medicus eſt curatiuus: oportet ꝙ ſortes ſit medicus, & ꝙ etiam ſit curatiuus, & ſic ad ueritatē reduplicatiue requiruntur quatuor, ſcilicet ꝙ illud ſupra quod cadit reduplicatio ſit cauſa prædicati in aliquo genere cauſæ: quoniam reduplicatio poteſt fieri ratione cuiuſcunque cauſæ. Secundo ꝙ prædicatū inſit illi uniuerſaliter ſupra qđ cadit reduplicatio. Tertio ꝙ prædicatum inſit ſubiecto. Quarto ꝙ illud ſupra quod cadit reduplicatio inſit ſubiecto. Si uero inquantum teneatur ſpecificatiue, ſic dicit aliquam rationem ſpecialem circa ſubiectū ſecundum quam rationem prædicatum ineſt ſubiecto, & ſic non oportet quod prædicatum inſit uniuerſaliter illi ſupra quod cadit reduplicatio, nec etiam requiritur quod illud ſupra quod cadit reduplicatio ſit cauſa prędicati, tamen poſſibile eſt quod quandoque ſit cauſa, & ſic hoc eſt vera. Ens inquantum ens eſt ſubiectum meta. & ſimiliter illa: ens inquantum mobile eſt ſubiectum ly. Phy. Sed ſi quæratur quomodo hoc ſit uera, medicus inquantum medicus curat, poteſt dici quod illa eſt uera ſecundum quod inquantum tenetur ſpecificatiue, quia medicus non inquantum albus, nec D inquantum ædificator curat, ſed curat per rationem medicinæ, nec ex hoc ſequitur quod omnis medicus curat. Vnde illa non eſt uera, medicus inquantum medicus eſt curatiuus prout inquantum tenetur reduplicatiue, ſed iſta, medicus inquantum medicus curat, eſt uera, prout inquantum tenetur ſpecificatiue.

Nos autem & ipſi dicimus nihil quidem fieri ſimpliciter ex non ente, tamen ex non ente per accidens fieri. Ex priuatione enim quæ eſt per ſe non ens, & quæ non ineſt: fieri dicimus. Afficitur itaq. id admiratione. Ac impoſsibile eſſe uidetur, ex nō ente fieri.

Tex.c.75.

Nos autem & ipſi dicimus fieri quidem nihil ſimpliciter, ex eo quod non eſt, ſed tamen fieri ex eo quod non eſt, ut ſecundum accidens. Ex priuatione enim quod eſt quidē

per

per ſe non ens, non inexiſtente ſit. Mirabile autem uidetur et impoſſibile ſic fieri aliquid ex eo quod non eſt.

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus per diſtinctionem iam poſitam ſoluit rationem antiquorum, quando dicunt, ſi aliquid generetur, aut igitur generatur ex ente, aut ex non ente, ſ ſic nec ſic, ergo &c. Rñdet concedendo cũ eis ꝙ nec ex ente nec ex non ente generatur aliquid per ſe, quia nec ex ente inquantum ens generatur aliquid per ſe, nec ex non ente inquantum non ens per ſe, aliquid generatur, licet ex non ente aliquid generetur per accidens, & etiam ex ente generatur aliud per accidens. Mirabile tamen uidebatur antiquis qualiter aliquid poſſet generari, & tamen nec ex ente, nec ex non ente, & quia hanc diſtinctioné inter per ſe, & per accidens non perceperunt, ideo ſimpliciter dixerunt, & ſine diſtinctione quod nihil omnino generatur, quia nec ex ente, nec ex non ente poteſt aliquid generari. Vnde notandum quod ſecundum quod inquantum tenetur reduplicatiue ſic eſt manifeſtum quod nec ex ente inquantũ ens

B fit aliquid, nec ex non ente inquantum non ens fit aliquid, quia ſi ex ente inquantum ens fieret aliquid tanquam ex ſubiecto, tunc ex omni ente fieret aliquod ens tanquam ex ſubiecto, eodem modo ſi ex non ente inquantum non ens fieret aliquid tanquam ex ſubiecto, tunc ex omni non ente fieret aliquid tanquam ex ſubiecto, quorum vtrumque eſt falſum, & ideo cum per ſe ualeat idem quod inquantum concedendum eſt, quod nec ex ente, nec ex non ente fit aliquid per ſe, ſed ſi teneatur ſpecificatiue adhuc, nec ex ente inquantum ens fit aliquid, nec ex non ente inquantum non ens fit aliqd; quia nec ratio entis eſt per ſe cauſa ſubiectiua generationis, nec etiam ratio non entis, ſed qualiter ex non ente fit aliqd per accidens tanquam ex ſubiecto, non per ſe hoc declarat Commen. ſic, generatio fit per ſe ex materia prima tanquam ex ſubiecto, ſed primo materiæ accidit ꝙ ſit non ens, id eſt, ꝙ ſit priuata forma ad quam tranſmutatur, & ideo ex non ente, id eſt, ex priuatione fit aliquid per accidens, tanquam ex ſubiecto, quia ex illo fit aliquid per accidés, ꝙ accidit illi ex quo fit aliquid per ſe, & ſic ex non ente, id eſt, ex priuatione non fit aliquid per ſe tanquam ex ſubiecto, probat Commen. ſic: ſi aliquid fieret ex priuatione tanquam ex ſubiecto cum illud ex

C quo fit aliquid per ſe, ſed per acidẽ a tanꝗ ex ſubiecto, & ꝙ ex priuatione nõ fiat aliqd ꝑ ſe, tanꝗ ex ſubiecto ſit per ſe pars rei, & ẽt ſit ſubiectum alterationis, ſequeretur ꝙ ens eſſet per ſe ex priuatione tanquam ex parte, & ꝙ priuatio poſſet alterari, ꝙ eſt impoſſibile. Intelligendum tamen eſt ſecundum Commen. ꝙ quamuis priuatio ſit principium per accidens, quia accidit ſubiecto ex quo ſit generatio, tamen eſt principium neceſſarium, quia ſi priuatio formæ non præcederet in ſubiecto nihil generaretur ex eo. Item notandum ſecundum Commen. & innuitur in tex. quod priuatio eſt non ens per ſe, & materia eſt non ens per accidens.

Similiter autem neque ex eo quod eſt, neque id quod eſt fieri, niſi per accidens. Sic autem & hoc fieri dicimus eodẽ modo, ceu ſi animal ex animali fieret: & aliquod animal ex quopiam animali, ut ſi canis ex equo fieret. Etenim canis non ſolum ex animali quodam, ſed ex animali etiam fiet. Sed non ut eſt animal:

D iam enim idipſum eſt. Si uero quippiam emerſurum eſt animal non per accidens, non erit ex animali.

Tex.c.76. Idem ſupra cõ.64. 65.66. & 67.

Similiter autem nec ex eo quod eſt, neque quod eſt fieri, niſi ſecundum accidens. Sic autem & hoc fieri eodem modo, ut ſi ex animali animal utique fiat, & ex quodam, animali quoddam animal, ut ſi canis ex equo fiat. Fiat quidem enim utiq; non ſolum ex quodã animali canis, ſed etiã ex animali. Sed non inquantũ eſt animal. Eſt enim iam hoc. Si autem aliquid debet fieri animal non ſecundum accidens non ex animali erit.

POſtquam Phyloſophus ſoluit rationem probantem qđ impoſſibile eſt aliquid fieri ex non ente, quoniam uerum eſt per ſe, tamen bene fit aliquid ex non ente per accidẽs: nunc in iſta tertia parte, ſecundæ particulæ ſecundæ partis

A principalis huius capituli Phyloſophus ſoluit iſtam rationẽ quo ad hoc, quia probat ꝙ impoſſibile eſt aliquid fieri ex ente, & ſolutio conſiſtit in hoc, ꝙ ex ente non fit aliquid per ſe tanquam ex ſubiecto, tamen per accidens poteſt aliquid fieri ex ente, cuius ratio eſt, quia illud ex quo fit aliquid tanquã ex ſubiecto per ſe debet priuari illo, uel forma illius quod fit, cum igitur ens non priuetur entitate, non poteſt ens per ſe tranſmutari ad ens, ſeu ad entitatem, & ideo ens non fit per ſe ex ente tanquam ex ſubiecto, quia nihil fit ens ex aliquo inquantum habet entitatem, & ſic ens non fit per ſe ex ente tanquam ex ſubiecto, & hoc declarat Phyloſophus exemplariter ſic. Ponamus ꝙ canis generetur ex equo tanquam ex materia ſiue ex ſubiecto, non propter hoc debemus dicere, ꝙ animal per ſe generetur ex animali, id eſt, ex materia, ut eſt ſub forma animalis, ſed per accidens, quia accidit ꝙ materia ſit ſub forma animalis cum ex ea generatur animal, quia ut dicit Commen. ſi ex animali hoc eſt ex materia, ut eſt ſub forma animalis per ſe generaretur animal, contingeret ꝙ aliquid mutaretur in materiam illius ꝙ habet, ita ꝙ materia mutaretur in formam animalis ſecundum ꝙ habet eam, quod eſt impoſſibi

B le, immo hoc accidit materiæ ſecundum ꝙ mutatur ad formam, ut illam habeat. Vnde hoc animal per ſe generaretur ex hoc non animali, id eſt, ex materia cui accidit priuatio huius formæ, & ita apparet ꝙ nec ex ente per ſe, nec ex non ente ꝑ ſe generatur ens, non enim generatur ens ex ente per ſe tanquam ex ſubiecto, hoc eſt ex ente inquantum habet entitatẽ, quia ſic aliquid mutaretur ad aliquid ſecundum ꝙ haberet illud, nec etiam generaretur ens per ſe ex non ente tanquam ex ſubiecto, quia ſic priuatio reciperet formam, cuius eſt priuatio, ꝙ eſt impoſſibile, ueruntamen tam ex ente, quam etiã ex non ente fit aliquid per accidens. Intelligendum tamen ſecundum Phyloſophum, ꝙ cum dicimus aliquid fieri ex non ente non intendimus per hoc remouere omnem entitatem ab illo ex quo fit, quamuis enim materia ſit priuata entitate, uel forma ad quam tranſmutatur, non tamen priuatur omni entitate, quia ſemper habet aliquam formam, & eſt etiam in ſe aliquod ens receptiuum omnium formarum materialium.

Et ſi quid ens orietur, non ex ente, neque e non ente fiet. Dictum eſt enim quid ſignificat e non en-

C te fieri, eo namque pacto quo eſt non ens. Inſuper neque hoc eſſe inquam omne aut non eſſe tollimus. Tex.c.77.

Et ſi aliud quod eſt, non ex eo quod eſt, neque ex eo quod non eſt. Quod enim eſt ex eo quod non eſt, dictum eſt nobis quid ſignificet quoniam inquantum non eſt. Amplius autem, & eſſe omne, aut non eſſe non remouetur.

SIc igitur apparet ꝙ nec aliquid generatur ex ente ſimpliciter, nec ex non ente ſimpliciter, ut exiſtimauerunt antiqui. Iam enim declarauimus quid intendimus cum dicimus aliquid generari ex non ente, quia non intendimus remouere omne eſſe, nec cum dicimus aliquid generari ex ente intẽdimus affirmare omne eſſe. Iſtud autem uerbum, ſcilicet, cũ dicimus ex non ente aliquid generari eſſe omne non remouetur exponit Commen. dicens, cum dicimus aliquid generari ex non ente, non intendimus negationem totius entis, & cũ dicimus aliquid generari ex ente non intendimus affirmatio

D nem totius entitatis, hoc eſt non intendimus ꝙ aliquid fit ex omni non ente, nec etiam intendimus quod aliquid fiat ex omni ente, ſi tamen aliquid fieret ex ente per ſe, i. ex ente inquantum ens, illud fieret ex omni ente, & eodem modo eſt de non ente. Intelligendum eſt quod illud ex quo aliquid generatur tanquam ex ſubiecto eſt materia cui accidit quod ſit priuata tali forma, i. forma ad quam tranſmutatur, & etiam ſibi accidit quod ſit ſub tali forma ſecundum ſpeciem. Vnde ſi animal generetur ex animali tanquam ex ſubiecto accidit materiæ quod ſit ſub forma animalis, & etiam accidit materiæ ꝙ ſit priuata forma animalis, nunc autem ex illo generatur aliquid per accidens, quia accidit illi ex quo de ſe generatur, & ideo ſi canis generaretur ex equo non generaretur ex animali, niſi per accidens, quia accidit materiæ quod ſit ſub tali forma ſecundum ſpeciem ad quam tranſmutatur. His niſis poteſt reſponderi ad formam rationis antiquorum quando dicitur ſi aliquid generatur, aut generatur ex ente, aut ex nõ ente, uerbi gratia, ſi aer generatur, aut generatur ex non aere tanquam ex ſubiecto, aut ex aere. Dico quod aer, nec per ſe generatur ex aere, nec ex non aere, hoc eſt ex priuatione for

Reſpõſio ad rationes antiquorum.

mæ

mę aeris,ſed ſi unus aer tranſmutatur in aliam aerem, ille aer generatus per accidens ſit ex aere,& per accidens ſit ex nõ aere,quia per ſe ex materia prima cui accidit quod ſit ſub forma aeris,& ſub priuatione formę aeris.Et ſi tu dicas loquamur de iſtis propoſitionibus,ut ſunt per accidens uere,per ſe ex ente ſit ens quamuis per accidens, & per conſequens aliquid eſt antequam generetur, & etiam ſi ex non ente ſit ens, ſequitur quod non ens alteratur. Dico quod ex uno ente ſit aliud ens,ut ex uno animali aliud animal, per accidens tamen, ſed ex eodem ente ſecundum numerum nunquam ſit idem ens ſecundum numerum,tamen ex aliquo ente ſit idem ens ſm ſpeciem,ſed ex hoc non ſequitur ꝙ aliquid eſt antequam generetur,bene tamen ſequitur ꝙ aliquod ſit ens antequam aliud ens generetur. Dico etiam quod ex non ente ſit aliquid per accidens, ſed ex hoc non ſequitur quod priuatio alteretur,ſed ſolum ſequitur quod materia cui accidit priuatio alteretur. Sed hic dubitatur quoniam aliquid eſt per ſe ſubm generationis, & ex illo ſit generatio per ſe tanquam ex ſubiecto,& tunc oportet concedere,quòd illud ex quo per ſe aliquid generatur ſit ens,uel non ens, quia alterum contradictorium dicitur de quolibet,ſi illud ex quo aliquid per ſe generatur ſit ens,igitur ens eſt,illud ex quo aliquid per ſe

B

generatur,& p conſequens ex ente per ſe aliquid generatur, ſi uero illud ex quo aliquid generatur ſit non ens: ſequitur, quòd ex non ente aliquid per ſe generatur,quod tamẽ Phyloſophus hoc negat.Item ſi ex materia prima per ſe ſit aliquid,& cum materia prima ſit ens,ſequitur,quòd ex ente per ſe ſit aliquid,quod tamen negatum eſt.Dicendum igitur, ꝙ ly,per ſe poteſt eſſe,vel pars extremi in propoſitione,uel determinatio compoſitionis, ſiue poteſt dicere unum ſenſum orationis ſi ſit pars extremi,ſic concedo talem propoſitionẽ: ens eſt aliquid ex quo per ſe aliquid generatur, ſed eſt uera per accidens,& ſic totum illud eſt prædicatum, ſcilicet,aliquid ex quo per ſe aliquid generatur, ſi uero dicat modum compoſitionis,ſiue ſenſum propoſitionis, quod pro eodẽ habeo ad præſens:ſic dico,quod illa eſt falſa,ſcilicet, ens eſt aliquid ex quo per ſe aliquid generatur, quia denotatur, quod hoc eſt per ſe:ens eſt aliquid ex quo per ſe aliquid generatur,quod eſt falſum,ſimiliter iſta.illud ex quo aliquid generatur per ſe eſt non ens,ſi ly,per ſe dicat ſenſum propoſitionis,ſic hoc eſt falſa,ſi uero ſit pars extremi,ſic eſt uera,per accidens tamen.Et ſi dicatur, uolo loqui ſecundum quod per

Ly, per ſe poteſt eſſe, uel ps extremi i ppoſitione, uel determinatio compoſitionis

C

ſe determinat compoſitionem ſiue ſecundum quòd dicit ſenſum unum propoſitionis,& ſic alterum illorum eſt uerum. Illud ex quo per ſe aliquid generatur eſt ens, illud ex quo aliquid generatur per ſe eſt non ens, quia alterum contradictoriorum dicitur de quolibet. Dicendum, quòd utraque illarum eſt falſa ſecundum quod ly,per ſe d.modum, uel ſenſum propoſitionis.Et cum dicunt, quod alterum contradictoriorum dicitur de quolibet,dico,quod uerum eſt ſimpliciter,& abſolute dicendo,quod hoc eſt ens,uel hoc eſt nõ ens: tamen non oportet quocunque modo: uerbi gratia hoc eſt uera:Sor.eſt albus,uel hoc.Sor.non eſt albus, & tamen utraque illarum eſt falſa:Sor.per ſe eſt albus.Sor.per ſe non eſt albus. Ad illud quando dicitur,quod ex materia prima per ſe ſit aliquid,concedo ſecundum, quod per ſe d.modum,uel ſenſum propoſitionis,ſed ex hoc non ſequitur, quod ex ente per ſe ſit aliquid.Vnde ab inferiori ad ſuperius cum perſeitate,ut d.modum,uel ſenſum propoſitionis non tenet conſequentia,quia non ſequitur,homo per ſe eſt riſibilis, ergo animal per ſe eſt riſibile, nec ualet conſequentia, homo

D

inquantum homo eſt riſibilis, uel animal inquantum animal eſt riſibile, igitur homo inquantum animal eſt riſibile, ergo,&c.

Is igitur unus eſt modus ſolutionis.Alius autẽ eſt per potẽtiã,atque actũ.Dici autem hæc poſſunt potentia atque actu.Hoc autem alijs in locis exacte magis determinauimus.Quare, ut dicebamus dubitationes illæ ſoluuntur,ob quas quædam eorum quæ dicta ſunt compulſi tollunt antiqui. Ob hoc enim tãtum exorbitarunt ab ea uia qua ad generationẽ corruptionemve, atque omnino mutationem accedetur.Hæc enim natura ſi uiſa fuiſſet,omnem hanc ipſorum ignorationem utique diſſoluiſſet.

Tex.c.78. *Vnus quidem igitur modus hic eſt. Alius autem quoniam contingit eadem dicere ſecundum potentiam, & a-*

A

ctum.Hoc autem determinatum eſt in alijs per certitudinem magis.Quare ſecundum,quòd uere dicimus defectus ſoluuntur,propter quos coacti remouent prædictorum quadam,propter hoc enim intantum deſtiterunt priores a uia in generationem,& corruptionem,& omnino mutationẽ. Hæc enim utique uiſa natura omnem ſoluit hanc ipſorum ignorantiam.

Hæc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius capituli,in qua Phyloſophus ponit ſecundam ſolutionem ad rationem antiquorum.d.quod unus modus ſoluendi defectum antiquorum eſt modus prædictus, ſcilicet,per diſtinctionem inter illud,quod eſt per ſe, & illud,qđ eſt per accidens,ſed alius modus ſoluendi rationem prædictam eſt per diſtinctionem inter ens in actu, & ens in potentia,cum igiẽ quæritur utrũ ex ente, uel ex non ente ſit aliqd tanquam ex ſubiecto,ſic debet intelligi quęſtio, ut prius dictum eſt,reſpondendum eſt per diſtinctionem, quia ens dr̃ dupliciter.ſ.ens i actu,& ens in potẽtia,& ſimiliter nõ ens dr̃ du-

Alius modus ſoluẽdi rationes antiquorum.

B

pliciter.ſ.nõ ens in actu,& nõ ens in potentia, ideo dicendũ ꝙ ex ente in acto impoſſibile eſt aliqd fieri tanq̃ ex ſubiecto, qa ſic generatũ eſſet anteq̃ generaretẽ,ſed ex ente in potentia ſit aliquid tanq̃ ex ſubiecto.Similiter ex non ente in actu ſit aliquid tanq̃ ex ſubiecto, ſed ex non ente in potentia ad formam non ſit aliquid tanquam ex ſubiecto. In hoc igitur conſiſtit iſta ſecunda reſponſio.ſ.quod illud quod generatur ex aliquo,generatur ex illo tanquam ex ſubiecto, quod eſt in potentia ad formam generati, ſed non generatur ex illo ſubiectiue,quod actu habet formam generati, quia cum ſubſtantiam generationis præcedit ipſum generatum, ſi generaretur ſubiectiuè ex illo quod habet formam generati, ſequeretur, quod generatum eſſet antequam generaretur, quia cum materia eſt actu ſub forma generati,tunc generatum eſt actu,igitur ſi materia habens actu formam generati eſſet ſub ſtantiam generationis ſequeretur, quod generatum eſſet antequam generaretur, iſta diſtinctio de ente in potentia, & ente in actu,patet magis per certitudinem in alijs ſcientijs, uidelicet,nono meta.Et per iſtas diſtinctiones,uidelicet,per

C

ſe,&per accidens,& per ens in potentia, & ens in actu,ſoluũtur dubitationes antiquorum propter quas negabant generationem,corruptionem, & omnem mutationem,ſed cognita natura materiæ primæ ſoluitur omnino ignorantia, & dubitatio eorum circa generationem,& corruptionem. Notanda ſunt hic duo ſecundum Commen. primo,quod materia prima eſt medium inter non eſſe purum, & eſſe purum, quod non eſt intelligendum ſecundum,quod iſta duo ſunt contradictoria, quia certum eſt, quod inter contradictoria non eſt medium,ſed per non eſſe purum debet intelligi illud quod non eſt in rerum natura.ſ.purum nihil, & per eſſe purum debet intelligi ens in actu,ut forma,uel de ſe formam habens. Secundo eſt notandum ſecundum Commen.quod ſi antiqui compræhendiſſent eſſentiam iſtius naturę.ſ.materiæ,tunc affirmarent omne quod ipſi negauerunt in generatione, & hoc ſignificat ipſum.ſ.Ariſtotelem inuenire hanc cauſam.ſ.materialem, & ſcire eam principaliter. Notandum ſecundum Linconien. quod ens diuiditur in ens in actu, & ens in potentia,& utrumque iſtorum.i.tam ens in actu,quam ens in potentia diuiditur ulterius, quia ens in actu dicitur

Primum notan.

Secundũ notan.

Notandũ ſecũdum Linc.

D

dupliciter,uidelicet, uel quia ens præſentialiter exiſtit, & hoc eſt eſſe in actu actualitate præſentiæ, & ſic materia prima eſt ens in actu, quia præſentialiter exiſtit,alio modo dicitur ens in actu,quia eſt ens completum,quia eſt forma uel formam habens per partem ſui. Et ſimiliter ens in potentia dicitur dupliciter,ſcilicet,uel illud quod non eſt præſentialiter,ſed poſſibile eſt eſſe,ut dies craſtina, & illud eſt ens in potentia ad exiſtendum.Alio modo dicitur ens in potentia, quod præſentialiter eſt,ſed eſt incompletum, & imperfectũ, & ſic materia eſt ens in potentia,uno igitur modo eſt uerum quod ex potentia ente ſit actu ens. Alio modo eſt uerum qđ ex actu ente ſit ens in potentia,quoniam ſi per ens in potentia intelligamus ens incompletum præſentialiter tamen exiſtens,& per ens in actu ens perfectum nondum exiſtens,ſic ex ente in potentia ſit actu ens, & ex ſemine planta, ſed ſi per ens in actu intelligamus illud quod præſentialiter eſt, & per ens in potentia illud quod non eſt, ſed poteſt eſſe, ſic debemus dicere quod ex ente in actu ſit potentia ens, quia ex ſemine, quod præſentialiter eſt ſit potentia ens, ſcilicet,planta quæ nondum eſt,quare.

DECLA-

DECLARAT NATVRAM, ET NECESSITATEM priuationis cum aliquali determinatione de forma. Tractatus quarti. Cap. II.

IPſam igitur & alij quidam: ſed non ſufficienter utiq; tetigere. Primum enim ex nõ ente ſimpliciter aliquid fieri, atq; oriri fatentur, ea ſanè ratione qua Parmenidem recte dicere arbitrantur. Deinde ſi eſt una numero, & una ſolum potentia ipſis eſſe uidetur. Hoc autem plurimum ſanè differt.

Tex.c.79. *TAngentes quidem igitur & alteri quidem ſunt ipſa, ſed non ſufficienter. Primum quidem enim confitentur ſimpliciter fieri aliquid ex eo quod non eſt inquantum Parmenidem recte eſt dicere. Poſtea uidetur ipſis ſi uere eſt numero una potentia tantum, & unam eſſe, ſed hoc differt plurimum.*

B

IStud eſt ſecundum capitulum huius tractatus in quo declaratur natura, & neceſſitas priuationis, & ẽt determinatur aliqualiter de forma, & continet ſeptem partes principales, quarum in prima narratur inſufficientia antiquorũ in determinando de priuatione. In ſecunda ibi [Nos quidem.] Ponit Phyloſophus ueras differentias inter priuationẽ & materiã. In tertia ibi [Quidam aũt.] Narratur pp quam cauſam quidam antiquorum deſpexerunt priuationem dicentes eam nullo modo eſſe principium. In quarta ibi [Exiſtente quodam diuino.] narratur ꝙ priuatio eſt principium neceſſarium in generatione. In quinta ibi [Corrumpitur aũt ſic.] Declaratur qualiter materia prima eſt natura ingenerabilis, & incorruptibilis. In ſexta ibi [De principio autem.] Ponitur quædã excuſatio a conſideratione de quibuſdam formis oſtendẽdo ad quam ſciam pertinet determinare de formis illis. In ſeptima ibi [Quæ quidem igitur ſunt principia.] Epilogat continuando ſe ad ſequentiã. In prima igitur parte principali huius capituli Phyloſophus narrat antiquorum inſufficientia in determinando de priuatione, & eorum inſufficientia conſiſtit in hoc, quia ipſi non diſtinxerunt priuationem à materia, & in hoc dupliciter defecerunt. Dicit igit Phyloſophus primo ꝙ quidam ſunt tangentem ipſam materiã, & aliquo modo ad ueritatem appropinquauerunt, ſed non ſufficienter, & innuit Pla. ut dicit Com. quoniam ſolus Plato fuit propinquius uidere uerum in hac natura, ſed tamen Platonici de hac natura nõ diſxerunt ſufficienter, ſed dupliciter defecerunt primo, quia credebant ꝙ materia ſit non ens ſicut priuatio, & hoc dixerunt pp rationem Parmenidis quæ fuit iſta, quicquid eſt præter ens eſt non ens, ſed materia non eſt illud ens præter ꝙ quodlibet eſt non ens, igitur materia eſt non ens, & ſecundum hoc conceſſerunt ꝙ priuatio eſt de ſubſtantia materię, & ideo concefferunt ꝙ aliquid ſit ſimpliciter ex non ente inquantũ eſt non ens. Sicut.n. aliquid ſit ſimpliciter ex materia, ita conceſſerunt ꝙ aliquid ſit ſimpliciter ex non ente.ſ. ex priuatione, quia dixerunt priuationem, & materiam eſſe idem oino. Secũdo defecerunt, quia dixerunt ꝙ ſi materia, & priuatio eſt una numero ſm illum neceſſe eſt, quod ſit una potentia.i. ratione & diffinitione, ut exponit Com. ſed iſta plurimum differũt.ſ. eſſe unum numero, & eſſe unum diffinitione. Intelligendum hic ꝙ materia, & priuatio dñr unum numero, quia prędicant de eodem numero, quoniam de eodem numero de quo uere dicitur ꝙ eſt materia, de eodem uere dicitur ꝙ eſt priuatum forma, & ideo dixerunt antiqui ꝙ materia, & priuatio ſunt idẽ ſm diffinitionem. Nam dixerunt ꝙ quæcunq; vere prædicantur de eodem numero hñt omnino eandem diffinitionem, & hoc eſt falſum, ueruntamen de uirtute ſermonis eſt concedẽdum ꝙ quæcunq; ſunt idem numero, ſunt idem ſpecie, & quęcunque ſunt idem ſpecie ſunt idem ſm diffinitionem, quia quęcunq; ſunt idem ſpecie habent eandem diffinitionem, & per conſequens ſunt idem ſm diffinitionem. Vnde cum Phyloſophus d. ꝙ quæcunq. aliqua ſunt idem numero, & diuerſa ſm diffinitionem, ponit actum exercitum pro actu ſignificato. Et intelligit quod aliqua prædicantur de eodem numero, quæ tamen ſunt diuerſa ſecundum diffinitionem, & hoc eſt uerum quare: quia ergo, &c.

Nos enim materiam priuationemve, diuerſa dicimus eſſe, atque materiam quidem non ens eſſe per accidens, priuationem uero per ſe cenſemus.

A

Nos quidem enim materiam & priuationem alteram dicimus, ſed horum hanc quidem non eſſe ſecundum accidẽs materiam, priuationem autem per ſe non eſſe.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua ponit ueras differentias inter priuationem, & materiã, & ponit duas differentias, quarum prima eſt ꝙ materia eſt per accidens non ens, & priuatio eſt p ſe non ens. Vnde intelligendum ꝙ materia dicitur non ens per accidens, quia materia dicitur eſſe non ens ratione alterius ſibi coniuncti.ſ. ratione priuationis, ſed priuatio dicitur non ens per ſe, quia eſt non ens: nõ quia coniungitur alicui non enti, ſed per propriã rõnem priuationis dicitur eſſe non ens, & ſic materia prima dicitur non ens per accidens, quia ratione adiuncti, & priuatio eſt non ens per ſe, quia non ratione alterius, ſed ratione propria. Intelligendum tamen ꝙ illa propoſitio.ſ. materia eſt nõ ens de uirtute ſermonis, nec eſt uera, per ſe, nec per accidẽs: ſed intellectus Phyloſophi eſt ille ꝙ aliquid de quo uere dicitur ipſum eſſe non ens uere prædicatur de materia denominatiue, quia priuatio cuiuſcunq. formæ eſt non ens, quia non exiſtit in rerum natura, ſed eſt ſola carentia formæ in ſubiecto apto nato, nec aliquam entitatem ponit in ſubiecto; ut prius declaratum eſt, nunc uero priuatio prædicatur de materia denominatiue, quia uerum eſt, ꝙ materia eſt priuata aliqua forma, ut forma aeris, uel ignis, ſed tamen eſt uera per accidens, quia contingit eam eſſe falſam, cum materia poſſet eſſe ſub forma qua priuatur. Vnde Phyloſophus cum dicit materiam eſſe per accidens non ens intelligit quod aliquod non ens prædicatur per accidens de materia, & ſic ponit actum exercitum pro actu ſignificato, id eſt, ponit eſſe pro prædicari.

Materia dicitur ſi ens per accidens: priuatio uero dicitur non ens p ſe.

B

Et illam quidem prope atque quodammodo ſubſtantiam, priuationem uero ſubſtantiam nullo modo eſſe aſſerimus.

Et hanc quidem prope rem, & ſubſtantiam aliqualiter materiam, priuationem autem nequaquam.

C SEcunda differentia inter materiam & priuationem eſt, ꝙ materia eſt prope ſubſtantiam quæ eſt forma non ꝙ ſit forma, ſed habens formã, ſed priuatio non eſt prope formam, nec habens formam. Intelligendum eſt ꝙ materia dicitur eſſe prope formam, quia materiæ eſt ſuſceptiua formæ, ita ꝙ forma poteſt uniri materię, ſicut ſuo perfectibili, ſed priuatio non eſt prope formam, quia forma, & priuatio nunquã poſſunt ſimul uniri, nec ſe poſſunt ſimul compati in eodem numero. Notanda ſunt hic quatuor ſm Com. primo ꝙ materia eſt ens in potentia, & eſt aliquid cui accidit priuatio non in ſua ſubſtantia, priuatio autem ſm ꝙ priuatio eſt non ens p ſe. Secundo eſt notandum ſm Com. ꝙ quia priuatio accidit materiæ, ex hoc apparet ꝙ omne habens materiam eſt generabile, & corruptibile, quia in natura materiæ eſt priuatio formæ, & ſi in natura ſua eſſet forma non reciperet alias formas, niſi ens generaretur ex ente, quemadmodum ſi in natura ſua eſſet priuatio ſimpliciter, tunc omnino nihil generaretur ex ea: eſt igitur quaſi compoſita ex eſſe, & non eſſe, & ſic apparet hic quinque: primo ꝙ oẽ habens naturam eſt generabile, & corruptibile, ſecundo ꝙ in natura materiæ eſt priuatio formæ, & hoc intelligo denominatiue, uel negatiue, ſic ꝙ priuatio ineſt materiæ non pp aliam cauſam agentem: ſicut non eſſe ineſt cuilibet incauſato ex ſe, quia non per cauſam agentẽ; quoniam nulla eſt cauſa agens pp quam non eſſe ineſt modo antichriſto, & eodem modo non eſt aliqua cauſa agens propter quam priuatio antichriſti nunc ineſt materiæ. Et ideo dicit Com. ꝙ in natura materię eſt priuatio formæ, non quia priuatio ſit de eſſentia materiæ, ſed quia priuatio ineſt materiæ p ſolum defectum agentis producentis formam. Tertio apparet ꝙ materia in natura ſua non eſt formata, quia nulla forma ineſt materiæ, niſi per agens educens formam de potentia materiæ. Quarto apparet ꝙ ſi materia in ſe haberet aliquam formam, tunc ens generaretur ex ente, ſcilicet in actu per formã tanquam ex ſubiecto. Quinto apparet quod ſi in natura materiæ eſſet priuatio ſimpliciter, id eſt, priuatio cuiuſlibet formæ nihil generaretur ex materia, quia in materiam priuatam omni forma non poteſt recipi actio, uel actus alicuius agentis naturalis. Tertio principaliter eſt notandum ſecundum Commen. quod ex hoc, ſcilicet, ꝙ in natura materiæ eſt priuatio formę, apparet quod corpora cæleſtia non habent materiam

Primum notan.

Secundũ notan.

D

Tertium notan.

teriam omnino, quia tunc eſſent generabilia, & corruptibilia propter mixtionem priuationis cum natura eorum. Quarto eſt notandum ſecundum Commen. ꝙ nihil aliud eſt cauſa generationis, & corruptionis quam materia prima propter non eſſe, quod eſt mixtum in eius ſubſtantia. Sed intelligendum eſt ꝙ Auic. primo ſuæ phyloſophicę cap. 1. uidetur dicere contrarium, nam dicit ꝙ materia ſecundum ſe non eſt principiũ corruptionis, ſed quia eſt adiuncta formę habenti contrariũ. Dico igitur quod Comment. intelligit quod nihil aliud eſt cauſa ſubiectiua paſſiua generationis, & corruptionis quam materia prima. Verum tamen materia prima non eſt cauſa ſufficiens generationis, & corruptionis, ſed requiritur aliqd aliud ſcilicet agens contrarium formæ perficienti materiam. Vnde in homogeneis habentibus omnino qualitates conſimiles in omni parte nunquam eſt corruptio ab intrinſeco, quia in talibus non eſt, niſi principium paſſiuum corruptionis, & principium paſſiuum, ſine actiuo non ſufficit. Et hoc intelligit Auic. dicit, quod materia prima non eſt principium ſufficiens corruptionis.

Quartum notandũ.

Cap. 3.

At illi qui id quod non eſt: magnum paruumque ſimiliter inquiunt eſſe: aut utrunque ſimul, aut utrũque ſeorſum. Quare modus hic trinitatis diuerſus ab illo præittus eſt. Hacuſque namque progreſſi ſunt: ut aliquam naturam oportere ſubijci dicant: hanc tamen unam faciunt. Nam & ſi quidam dualitatem facit: magnum & paruum ipſam appellans: nihilominus tamen idem facit: alteram enim deſpexit.

B

Tex. c. 80.

Quidam autem quod non eſt magnum, & paruum ſimiliter, aut ſimul utrunque, aut ſeorſum utrunque. Quare penitus alter modus eſt hic trinitatis, & ille, uſque quidem enim ad hoc perueniunt quod oportet quandam ſupponi naturam. Hac tamen unam faciunt. Etenim ſi aliquid dualitatem facit dicent magnum & paruum ipſam: nihilominus idem facit: alteram enim deſpexit.

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, in quã narratur cauſa propter quam antiqui deſpexerunt priuationem negantes ipſam eſſe principium, & continet iſta pars duas particulas, quia in prima narratur defectus, ſeu error Platonicorum circa priuationem. In ſecunda autem ibi [Subiecta quidem.] Ponitur ratio erroris. In prima igitur particula huius partis d. Phyloſophus ꝙ quidam. i. Platonici poſuerunt materiam eſſe principium, & dixerunt magnum, & paruum eſſe principia materialia rerũ, & ſimul cum hoc dixerunt non ens i. priuationem eſſe magnum, & paruum, & ſic non diſtinxerunt inter priuationem, & materiam, nec poſuerunt priuationem eſſe tertium principium. Et ſupplendum eſt ꝙ Platonici poſuerunt aliud principium. ſ. ideam, ſed ſiue Platonici poſuerunt magnum, & paruum coniunctim eſſe principium materiale, ita ꝙ ambo coniunctim conſtituant unum principium materiale, ſiue poſuerint utrunque ſeorſum eſſe principium materiale, ſemper aliquo modo poſuerunt tria principia, ſed alter eſt modus trinitatis principiorum, quem iſti ponunt a modo trinitatis quem nos ponimus, quia iſti Platonici ponunt illa tria principia. ſ. magnum, paruum, & ideã, ſed nos ponimus materiam, formam, & priuationem eſſe principia, & ſic Platonici quantum ad aliquid bene dixerunt, & quantum ad aliquid male dixerunt, quia in hoc ꝙ poſuerunt quandam naturam ſubiectam. ſ. principium materiale tantũ, in hoc bene dixerunt, & quamuis poſuerunt duo ex parte principij materialis, tamen illa reducuntur in unum, & in duas naturas diuerſas, quia ambo illa ſunt in genere principij materialis, ſed in eo ꝙ dixerunt alteram naturam. ſ. priuationem negantes eam eſſe de numero principiorum in hoc male dixerunt. Vnde breuiter in hoc bene dixerunt, quia poſuerunt principium materiale, ſed in hoc male dixerunt, quia poſuerũt priuationem non eſſe principiũ diſtinctũ a materia.

C

D

Etenim materies quidem permanens: una cum forma cauſa eſt eorum quæ fiunt perinde ac mater. At contrarietatis altera pars: nec eſſe omnino perſępe ei uidebitur. qui mente ipſius maleficium intuetur.

Subiecta quidem materia cum forma cauſa eſt eorum

A *quæ fiunt ſicut mater: altera uero pars contrarietati multotiens imaginabitur ad maleficium ipſius protendent intellectum, neque eſſe penitus, & eſſe extra omne.*

HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur ratio erroris Platonicorũ propter quam poſuerunt materiam eſſe principium, & negauerunt priuationem eſſe principium, & cauſa propter q̄ poſuerunt materiam eſſe principium fuit illa, quia materia permanet in generato, & forma non poteſt eſſe ſine ea, & materia ſic ſe habet ad generata, ſicut mater ad filios, ſicut enim mater eſt principium paſſiuum, & receptiuum in productione filiorũ, ita materia prima in productione generati eſt principium paſſiuum, & receptiuum formæ. Vnde quia materia permanet in generatu, & eſt cauſa ſuſceptiua formæ propter hoc poſuerunt materiam eſſe principium, ſed cauſa propter q̄ negauerunt priuationem eſſe principium fuit, quia priuatio multotiens machinatur ad maleficium, i. ad non eſſe rei generatæ, nec permanet in generatu, & ideo protendenti intellectum ad hanc conditionem priuationis. ſ. quia ponit non eſſe rei, & quod non eſt pars geniti, nec permanet in genito, poteſt uideri ꝙ priuatio non eſt principium, immo penitus nihil eſt, & extra omne, ideſt, extra totum ens. Vnde cauſa propter quam negauerunt priuationem nõ eſſe principium fuit: quia priuatio ponit non eſſe rei, nec manet in re, & ſic magis uidet deſtruere generationem q̄ eſſe neceſſaria generationi.

Priuatio ſemp machinatur ad maleficiũ.

B

Nam cum ſit quoddam diuinum, & bonum, ac appetibile: alterum ipſi contrarium eſſe dicimus. Alterum ſuapte natura affectat, atq; appetit ipſum. Illis autem euenit, ut contrarium: interitum appetat ſuum, & tamen fieri nequit, ut aut forma ſeipſam appetat: quippe cum non indigeat ſui, aut contrarium, cum contraria mutuo ſeipſa corrumpant. Sed hoc eſt materia perinde appetens illud, atque ſi fęmina marem, & turpe appetat pulchrum. Verum non eſt per ſe, ſed per accidens turpe, nec per ſe fęmina, ſed per accidens.

C

Tex. c. 81.

Exiſtente enim quodam diuino, & optimo, & appetibili aliquod quidem contrarium eſſe ipſi dicimus. Aliud autem natum aptum eſſe appetere, & deſiderare ipſum ſecundum ipſius naturam. Quibuſdam autem accidit contrarium appetere ſuijpſius corruptionem, & neque ſuijpſius poſſibile eſt appetere ſpeciem propter non eſſe indigens, neque contrarium. Corruptiua enim ſunt adinuicem contraria. Sed hoc eſt materia, ſicut ſi fœmina maſculum, & turpe bonum, non quod per ſe eſt turpe, ſed ſecundum accidens.

HÆc eſt quarta pars principalis huius capituli, in qua declaratur ꝙ priuatio eſt principium neceſſarium in generatione, & hęc eſt uigeſimaſeptima cõcluſio hui⁹ lib. ad q̄ probandã determinatur aliqualiter de forma materiali, concluſio igit̃ probatur ſic, illud pp ꝙ materia appetit formam eſt principium neceſſarium in generatione, ſed propter priuationem materia appetit formam, ergo priuatio eſt principiũ neceſſarium in generatione, maior declarat̃ ſic, qm̃ exiſtẽte quodã diuino, & optimo, & appetibili, ideſt, ipſa forma exiſtente quodam diuino, & optimo, & appetibili quæ eſt contraria priuationi, materia quæ eſt aliud principium eſt apta nata appetere, & deſiderare ipſam formam, ex hoc habetur, quod materia appetit formam tanquam quoddam diuinum, & optimum, ſcilicet optimam perfectionem eius. Et ex hoc ſequitur, quod illud propter, quod materia appetit formam eſt principium neceſſarium in generatione, quia niſi materia appeteret formam non tranſmutaretur naturaliter ad eam, & ſic non eſſet generatio naturalis, quia, quod naturaliter tranſmutatur ad aliquam perfectionem appetit eam, illud igitur, quod eſt cauſa appetitus materiæ eſt principium neceſſarium in generatione, quia eſt illud ſine quo non poteſt eſſe generatio naturalis, & ſic patet maior. minor declatur. ſ. ꝙ pp priuationẽ materia appetit formã, qa dicẽtib⁹ priuationẽ nõ eſſe mixta cũ materia, accidit hoc incõuenienſ. ſ.

Vigeſima ſeptima concluſio huius lib.

D

quod.

A quod aliquid appetit ſuiipſius corruptionem, uel quod aliquid appetit illud quod actu habet, quod eſt inconueniens pro otraque parte. prima pars eſt falſa, ſcilicet, quod aliquid appetit ſuiipſius corruptionem, quia ſic appeteret ſe non eſſe, quod eſt falſum, quia omnia appetunt ſe eſſe, & permanere, & ſimiliter altera pars conſequentis eſt falſa, ſcilicet, quod aliquid appetit illud quòd habet in acto, quoniam appetitus non eſt, niſi propter indigentiam alicuius non habiti, & conſequentiam probat Phyloſophus ſic, quia ſi materia appeteret formam, & ſibi non eſt coniuncta priuatio, uel igitur appetit formam quam habet, uel formam quam non habet. Si formã quam habet, ſequitur alia pars diſiunctiue ꝙ eſt conſequẽs. ſ. ꝙ aliquid appetit illud quod habet in actu, & per conſequens ſequitur tota diſiunctiua, ſi uero detur quod appetit formam quam non habet, & quod ei non ſit priuatio coniuncta, cum forma quam non habet, contrarietur formæ quam habet, & contraria mutuo ſe corrumpunt, ſequitur quod materia appetit corruptionem formæ quam habet, & ſi priuatio non ſit coniuncta materiæ, tunc materia non eſt in potentia ad formam contrariam, quia ſi eſſet in potentia ad eam eſſet priuata ea, igitur materia appetit eſſe ſine omni forma, quia appetit corruptionem formæ quam habet, & non eſt in potentia ad aliam formam: B ergo cum materia non poſſit eſſe ſine forma, ſequitur quod ſi materia appetit eſſe ſine omni forma, quod materia appetit ſuiipſius corruptionem, & ſic aliquid appeteret ſuiipſius corruptionem, & hæc eſt prima pars diſiunctiue quæ eſt conſequens, ergo ſi priuatio non ſit mixta cum materia, ſequitur quod materia non appetit formam, quia ſi detur quod appetit formam, ſequitur quod aliquid appetit ſuiipſius corruptionem, vel quod aliquid appetit illud quod habet in actu, quod eſt inconueniens. priuatio igitur eſt cauſa appetitus materiæ, quia ſine priuatione materia non poteſt appetere formam. Iſta expoſitio poteſt extrahi ex uerbis Commen. dicit enim Commen. quod qoi non concedunt priuationem eſſe mixtam cum materia, contingit eis dicere, quod iſtud deſiderium naturale eſt in entibus naturalibus ſecundum quod ſunt completa exiſtentia in actu ex quo contingit eis appetere ſuum contrarium corrumpens ipſum, & ſic aliquid appeteret ſe corrumpi. hæc Comm. Iſta uerba poſſunt exponi de materia, ſcilicet, quod ſi materia appeteret formam, & non eſſet priuata forma, ipſa materia appeteret ſuum contrarium corrumpens ipſam, quia C appeteret corruptionem formę quam habet, & non eſſet in potentia ad aliam formam, & ſic appeteret eſſe ſine omni forma, & per conſequens appeteret ſe corrumpi, cum non poſſit eſſe ſine forma. Vel ſic, ſi matera non haberet priuationem admixtam non eſſet in potentia ad aliam formam, & cum nõ poſſit eſſe ſine forma, ſequitur quod materia non poſſit eſſe ſine forma quam habet, igitur ſi appeteret aliam formam, & non eſt in potentia ad aliam formam, & etiam alia forma eſt incompoſſibilis formę quam habet, ſequitur quod appetit corruptionem formæ quam habet, & cum non poſſit eſſe ſine ea, ſequitur quod appetit ſe, non eſſe, quia appetit illud non eſſe ſine quo non poteſt eſſe. Sed dubitatur, quia materia non habet contrarium, ut uiſum eſt ſupra, nunc uero in textu dicitur quod ſi materia non haberet priuationem admixtam, unum contrariorum appeteret ſuiipſius corruptionem, ergo illud non poteſt exponi de materia, ſcilicet, quod materia appetit ſuum contrarium, uel corruptionem ſuam, cum materia non habeat contrarium. Dicendum quod in propoſito per contrarium debet intelligi quodcunque corrumpens aliud, D unde ſi materia non haberet in ſe priuationem, & ipſa appeteret formam, cum illa forma ſit corruptiua formæ quę eſt in materia, ſequitur quod eſt corruptiua materię, & per conſequens eſt contraria materiæ, large loquendo de contrario, intelligendo per contrarium indifferentes quodcunque corrumpens, & hoc intelligit Commen. dicit quod contingeret aliquid appetere ſuum contrarium corrumpens ipſum. Aliter tamen poteſt deduci ratio probans quod priuatio eſt principium neceſſarium in generatione ſic, illud propter quod materia appetit formam eſt principium neceſſarium in generatione, ſed propter priuationem materia appetit formam, ergo maior patet, & minor declaratur ſic, ſupponendo primo quod materia appetit formam tanquam diuinum, & optimum, tunc ſic, aut materia appetit formam quam habet, aut formam quam non habet: non formam quã habet, quia appetitus non eſt niſi propter indigentiam alicuius non habiti, ex quo igitur habet formam non appetit eã: ſi uero materia appetit formam quam non habet, aut igitur materia per ſe ſecundum quod materia appetit formam quam

A non habet, aut ſecundum ꝙ habet formam appetit aliam formam, aut ſecundum ꝙ eſt priuata illa forma, non eſt dare principium, uidelicet, ꝙ materia per ſe, & ſm ꝙ huiuſmodi appetit formam quam non habet, quia ſi ſic, tunc ſemper materia appeteret eam manente natura materiæ, & ſic qñ haberet illam formam appeteret illam, ꝙ eſt inconueniens, nec eſt dicere ꝙ materia ſm ꝙ ẽ formata, una forma appetit aliã formã: ita ꝙ per formam quam habet, appetit formam quam non habet, quia forma quam habet, & forma quam non habet ſunt contraria, & ſic, ſi ratione formæ appeteret aliam formam, ſequitur quod materia per iſtam formam appeteret illam formam corrumpi, & ita aliquid appeteret ſe corrumpi, ꝙ eſt impoſſibile. Relinquitur igitur ꝙ materia appetit formam ſm ꝙ eſt priuata illa forma, & ita per priuationem materia appetit formam. Vel poteſt illud membrum, uidelicet, ꝙ materia non appetit aliquam formam, ſm ꝙ habet aliam formam aliter deduci, quia ſic materia, ut eſt ens in actu appeteret aliã formam, & ſic appeteret ſe corrumpi quãtum ad eſſe, & actualitatem quam habet a forma perficiente ipſam, ꝙ eſt inconueniens, & ſic ſequitur ꝙ ratione priuationis appetit formam, & hæc uidetur intentio Commen. hic dicentis ꝙ ſi non eſſet B hoc aliquid non habens formam non eſſet hoc aliquid appetens formam poſt formam, & ſi ſic eſſet tunc natura ageret ocioſe, quia poneret in entibus potentiam ad corruptionem eorum ſecundum ꝙ ſunt in actu, & hoc totum eſt impoſſibile: omne enim ens, ut eſt dictum diligit ſe permanere, ſed materia diligit ſe induere formam poſt formam propter diminutionem, ideſt, propter corruptionem contingentem ei, hęc Comment. & ita apparet quod materia ſecundum quod eſt in actu per formam non appetit aliam formam ſibi contrariam, quia ſecundum quod eſt in actu diligit ſe permanere, & ita ſecundum quod in actu non appetit aliquid corrumpens ipſam. Sed qualiter appetitus accidit materiæ ex priuatione mixta cum materia docet Phyloſophus dicit, quod materia appetit formam, ſicut fæmina maſculum, & turpe bonum: ſicut enim fæmina appetit eſſe uir per accidens ratione priuationis, & imperfectionis, ſic illud quod eſt turpe appetit bonum non ſecundum ꝙ eſt in ſe, ſed per accidens, quia turpitudo accidit ei ex priuatione mixta cum ipſo, & in ſe non eſt priuatio. Ita materia appetit formam in ratione priuationis. Fæmina enim non appetit per ſe eſſe uir, ſed per C accidens ex priuatione. Fæmineitas enim accidit ei ex priuatione, & imperfectione, & ita etiam formam appetit materia ratione priuationis. Notandum tamen quod forma dicitur eſſe quoddam diuinum, optimum, & appetibile, quia inter omnia principia generabilium, & corruptibilium plus aſſimilatur Deo, pro eo quia eſt perfectior omnibus alijs principijs generabilium, & corruptibilium, & ideo eſt quoddam diuinum, quia magis aſſimilatur Deo, & eſt optimum, & appetibile. Item Comment. dicit hic quod omnia entia appetunt aſſimilari Deo, quod ſic eſt intelligendum, ſcilicet, quod omnia entia appetunt eſſe ita perfecta, ſicut conuenit naturæ eorum. Sed hoc dubitatur, quia qua ratione materia ſecundum quod habet formam non poteſt appetere aliam formam, eadem ratione materia ſecundum ꝙ priuata eſt aliqua forma non uidetur appetere eam, quia ut ſic appeteret ſuũ cõtrarium, & per conſequens ſui corruptionem. Et confirmatur, quia priuatio contrariatur formæ, & unum contrarium nõ eſt principium appetens reliquum, ergo priuatio non eſt principiũ appetendi formam cuius eſt priuatio, & etiam ſecundũ hoc uidetur ſequi ꝙ priuatio appetit ſuiipſius corruptionẽ. D Dicendum igitur ſm Com. ꝙ ſi materia ſm ꝙ habet formam appeteret aliam formam, cum materia habeat eſſe in actu a forma, ſequitur ꝙ materia ſm ꝙ eſt in actu appeteret formã, & ſic ſm ꝙ eſt in actu appeteret ſuiipſius corruptionem quãtum ad illud eſſe in actu, quod habet a forma, ꝙ eſt inconueniens, ſcilicet, quod materia ſecundum quod habet eſſe in actu appetit corruptionem illius eſſe, quia omne ens in actu ſecundum quod in actu diligit ſe ſemper permanere. Et per hoc patet quod non eſt eadem ratio de priuatione, & de forma, quia materia non habet eſſe in actu a priuatione, ſed a priuatione habet eſſe diminutum, & in potentia, & ideo quãuis materia ſm ꝙ eſt priuata aliqua forma appetat eam, ex hoc non ſequitur ꝙ materia appetat ſuum contrarium, quia in aduentu formę non priuatur materia aliquo eſſe in actu, ꝙ habet a priuatione. Et cum dicitur ꝙ unũ contrariorum non eſt principiũ appetendi ſuũ contrariũ. Dicendum ꝙ uerũ eſt de poſitiuis contrarijs, quorũ quodlibet dat eſſe in actu ſuo ſuſceptiuo, ſed loquendo de contrarijs, ideſt, de priuatione, & forma, ſic dico quod unũ contrariorum. ſ. priuatio eſt prin-

Idẽ. 2. de aĩa. t. c. 34. & 2. cęli. t. cõ. 64.

Reſpõſio.

cipium appetendi formam. Et cum dicitur ꝙ ſm hoc priuatio appeteret ſuiipſius corruptionem, uel eſſet principium appetendi corruptionem ſuiipſius dico ꝙ non ſequitur, quia priuatio non poteſt corrumpi cum ſemper ſit non ens, & illud ꝙ debet corrumpi aliquando eſt ens, & aliqñ non ens, ſed priuatio non eſt aliquid exiſtens in rerum natura, ſed eſt ſola carentia formę, & ideo priuatio non corrumpitur ſic, quod habeat non eſſe poſt eſſe, ſed ſolum corrumpitur quantum ad denominationem materiæ, quia cum materia non habeat formam denominatur a priuatione formæ, quia uerum eſt tunc dicere ꝙ materia eſt priuata forma, ſed cum materia habeat formã non denominatur a priuatione illius formæ, & ſic corrumpitur priuatio quantum ad denominationem, ſed nõ corrumpitur ſimpliciter cum nullum eſſe habeat. Sed tũc eſt dubium, ſcilicet, quomodo priuatio poteſt eſſe principium, & quõ poteſt eſſe cauſa appetitus materiæ cum ſit non ens, & nõ ens non uidetur eſſe cauſa entis. Item qñ forma corrumpitur manet materia priuata forma, ergo ſi priuatio eſſet cauſa appetitus materiæ, ſequeretur ꝙ poſtquam forma eſſet corrupta materia appeteret eam, quod eſt inconueniens, quia appetitus naturalis non eſt ad impoſſibile, ſed poſtquam forma eſt corrupta, impoſſibile eſt materiam illam recipere. Dicendum igitur ꝙ non ens poteſt eſſe principium per accidens, & cauſa per accidens entis, ſed non ens non poteſt eſſe principium ꝑ ſe, nec per ſe cauſa entis. Et ulterius qñ dicitur ꝙ qñ forma corrumpitur manet materia priuata forma. Dico ꝙ eſt uerũ, ſed ex hoc non ſequitur ꝙ materia appetit illam formã poſtquam eſt corrupta, quia priuatio ſola non eſt cauſa ſufficiens appetitus materiæ, ſed priuatio formæ, cum potentia ad formam eſt ſufficiens cauſa appetitus materię ad formam. Vnde nota ſecundum Commen. hoc ꝙ appetitus eſt duplex, ſcilicet naturalis, & ſine ſenſu, & talis appetitus eſt in plantis ad nutrimentum. Alius uero eſt appetitus animalis, & eſt cum ſenſu, ut appetitus animalium ad nutrimentum, & in materia eſt appetitus naturalis ad recipiendum omnes formas. Item dicit Commen. quod Phyloſophus per appetitum intelligit illud quod materia habet de motu ad recipiendum formam. Vnde intelligendum quod appetitus eſt duplex, ſcilicet, animalis, & naturalis, appetitus animalis eſt ſequens cognitionem, ſed appetitus naturalis eſt ſine cognitione: & appetitus animalis diuiditur in appetitum ſenſitiuum, & in appetitum intellectiuum: appetitus ſenſitiuus eſt ſequens cognitionem ſenſitiuam, ſed appetitus intellectiuus eſt ſequens cognitionem intellectiuam. Appetitus uero naturalis eſt duplex, ſcilicet, quidam actiuus, & quidam paſſiuus, & uoco appetitum actiuum illum qui ſe tenet ex parte principij actiui, & appetitum paſſiuum uoco illum qui ſe tenet ex parte principij paſſiui. Iſta diſtinctio patet, quia ſecundum Phyloſophum ſecundo huius, natura agit propter finem, quia aliter nunquam accideret error in actione naturæ, ſed quod agit propter finẽ intendit finem, & per conſequens appetit finem, ideo in omnibus ordinatis ad alium finem a ſe eſt appetitus naturalis ipſius finis, & cum tam potentia actiua, quam potentia paſſiua ordinetur ad finem, ſequitur ꝙ tam potentia actiua, quam paſſiua appetit finem. Appetitus autem naturalis potentiæ actiuæ eſt uis, uel inclinatio actiua ad terminum producibilem per potentiam actiuam, uerbi gratia, graue exiſtens ſurſum nititur effectiue ſe facere deorſum, & iſta uis, ſeu naturalis inclinatio actiua dicitur eſſe appetitus actiuus, ſed appetitus paſſiuus eſt quædam humilitas qua perfectibile poteſt recipere perfectionem ſuam, perfectionem enim eſt quodammodo finis perfectibilis, & ideo quodlibet perfectibile perfectione deficiente a ſua eſſentia appetit naturaliter illam perfectionem. Sed dubium eſt, utrum appetitus naturalis ſit idẽ cum re appetente, uel non. Et dico, ut uidetur mihi quod appetitus includit tria, uidelicet, rem ordinatam ad perfectionem, & carentiam perfectionis, & poſſibilitatem perueniendi ad perfectionem non habitam, & ideo appetitus non eſt omnino idem cum re appetente, ſed includit plus, quia ſi eſſet omnino idem cum re appetente, tunc ſemper manente illa remaneret appetitus, & ſic materia appeteret formam quando actu habet eam, quod eſt contra Phyloſophum, & ideo appetitus ultra rem appetentem addit priuationem rei quæ appetitur, & adhuc præter priuationem perfectionis deſideratæ ad hoc ꝙ ſit appetitus naturalis, oportet ꝙ ſit in potentia acquirendi illam perfectionem deſideratam, quia aliter eſſet appetitus uanus, quia eſſet reſpectu impoſſibilis. Dico igitur quod appetitus grauis ad deſcendendum deorſum eſt grauitas, uel natura grauis priuata loco deorſum potens ſe mouere deorſum q̃tum eſt ex parte ſui, ſed appetitus materię ad formam eſt ipſa materia priuata formã potens eam recipere. Et tunc dico, quod appetitus ille quo loquitur Phyloſophus eſt appetitus paſſiuus, qui appetens includit carentiam perfectionis, & potentiam recipiendi eam, & hoc intelligit Commen. d. quod Phyloſophus per appetitum hic intelligit illud quod materia habet de motu ad recipiendum formam, intelligendo per motum ad formam priuationem formę cum poſſibilitate ad eandem. Non enim poteſt Commen. per motum intelligere ipſam tranſmutationem ſolum, quia tunc nunq̃ appeteret formam, niſi quando tranſmutaretur ad eam, quod eſt falſum, intelligit igit Phyl. per motum, ut dictum eſt priuationem formæ cum poſſibilitate recipiendi eam.

Appetitꝰ naturalis, & animalis.

A

B

C

D

At uero tum corrumpitur atque gignitur, tum neque fit, neq; corrumpitur. Nam ut eſt quidem id in quo per ſe corrumpitur. Id enim quòd corrumpitur in hoc eſt: ipſa inquam priuatio. At ſuaptè potentia: non per ſe. Sed nec occidat, nec oriatur neceſſe eſt.

Corrumpitur autem, & fit: eſt quidem ut ſic. Eſt autem ut non. Secundum quidem enim quod eſt in quo ſecundum ſe corrumpitur. Quod enim corrumpitur in hoc eſt priuatio. Inquantum autem ſecundum potentiam non per ſe, ſed incorruptibilem, & ingenitam neceſſe eſt eſſe ipſam. Te. cõ. 8 1.

HÆc eſt quinta pars principalis huius capituli, in qua declaratur quõ materia prima eſt generabilis, & corruptibilis, & quõ eſt ingenerabilis, & incorruptibilis, & continet duas particulas, quoniam in prima declaratur, ꝙ materia eſt corruptibilis per accidens ratione priuationis. In ſecunda ibi. [Secundum ſe.] Declaratur, ꝙ materia prima eſt per ſe ingenerabilis, & incorruptibilis. In prima igitur particula huius partis narrat Phyloſophus, ꝙ materia corrumpitur, & fit. d. [corrumpitur autem, & fit,] eſt quidem ut ſic, eſt autem ut non. Hoc eſt, uno modo eſt uerum, ꝙ materia fit, & corrumpitur, & alio modo nõ eſt uerum, quia eſt uerum per accidens, ꝙ materia fit, & corrumpitur, ſed non eſt uerum per ſe. Deinde cum dicit. [Secundum quidem enim &c.] Probat, quòd materia eſt incorruptibilis per accidens, & hęc eſt uigeſima octaua concluſio huius libri, quę probatur ſic. Omne illud in quo eſt aliquid ſecundum ſe corruptibile, eſt per accidens corruptibile, ſed materia eſt aliquid in quo eſt aliquid ſecundum ſe corruptibile, ergo materia eſt per accidens corruptibilis, maior patet, quia quod attribuitur alicui ratione alterius coniuncti cum eo, attribuitur ei per accidens, illud igitur eſt per accidens corruptibile in quo eſt aliquod per ſe corruptibile, & minor apparet, quia priuatio eſt ſecundum ſe corruptibilis, & priuatio eſt in materia, ergo in materia eſt aliquid ſecundum ſe corruptibile. Notandum eſt hic, quòd huiuſmodi locutiones. ſ. materia eſt generabilis, materia eſt corruptibilis ſunt diſtinguendę penes ſecũdum modum amphi. eo quia poſſunt accipi in ſignificatione propria, uel tranſumptiua, ſi accipiatur pro ſignificatione propria, ſic ſunt propoſitiones falſę, huiuſmodi materia eſt generabilis materia eſt corruptibilis: quoniam iſta propoſitio, ſcilicet, materia eſt generabilis, proprie ſignificat, ꝙ materia aliquando incipiet eſſe ſic, quòd erit unum ens in mundo poſtquam fuit non ens, quod eſt falſum. Et eodem modo illa materia eſt corruptibilis, ſignificat, quod materia aliquando deſinet eſſe; ſic quod erit omnino non ens poſtquam fuit ens, quod etiam eſt falſum, ſed in ſignificatione tranſumptiua ſignificat, quod aliquid quod eſt in materia eſt generabile uel corruptibile, .i. aliquid quod eſt in materia aliquando ens, aliquando non ens, & hoc eſt uerum, & hęc eſt intentio Commen. hic dicentis, quod illud cui non attribuitur corruptio niſi ſecundum rem corruptibilem, quę eſt in ipſo attribuitur ꝑ accidẽs, & tranſumptiue, ut dicimus, accidit dulcium, quia ultimum, qđ eſt in eo accidit. Sed dubium eſt quomodo poteſt eſſe, quod materia per accidens ſit corruptibilis ratione priuationis, cum priuatio non ſit corruptibilis per ſe: quia priuatio, ut dictum eſt ſemper eſt non ens, & non eſt aliquando ens, & aliquando non ens, illud autem ꝙ ſemp eſt non ens, non eſt corruptibile, cum corruptio ſit tranſmutatio ab eſſe in nõ eſſe.

Vigeſima octaua cõcluſio huius libri.

Notabile.

ſe. Dicendum, ꝙ corrumpi pōt accipi dupliciter. ſ. propriè uel tranſumptiue, illud ꝙ corrumpitur proprie primo eſt exiſtens in mundo, & poſtea eſt non ens, & iſto modo non corrumpitur priuatio tranſumptiue, dicitur autem illud corrumpi, quod primo denominat aliquod ens, & poſtea ceſſat denominare ipſum, & tunc corrumpi idem eſt, ꝙ primo attribui alicui enti, & poſtea ſibi non attribui, nec ipſum denominare, & iſto modo eſt priuatio corruptibilis, quia quando materia non eſt informata forma aliqua determinata priuatio illius formæ attribuitur materiæ, & denominat ipſam. Sed cum materia habuit illam formam priuatio eius non attribuitur materiæ, nec denominat ipſam.

Nam ſi gignitur, ſubijciatur aliquid primum oportet: ex quo hoc pacto naſcetur, ut inſit in ipſa: hoc autem eſt ipſius natura. Quare ſit ut ſit antea, quam ſit orta. Etenim materiam id dico, quod primum eſt uniuſcuiuſque ſubiectum ꝫquo quippiam eo ſit pacto ut non per accidens inſit. Si corrumpitur, ad hoc ultimum ſane proficiſcetur. Quare erit corrupta antequam ſit corrupta,

Si enim fiat ſubijci aliquid oportet primum ex quo fit: hoc autẽ eſt hęc natura. Quare erit ante fieri. Dico enim materiam primũ ſubiectum unicuique, ex quo fit aliquid cum inſit, niſi ſecundum accidens, & ſi corrumpitur in hoc abibit ultimum. Quare corrupta erit antequam corrumpatur.

Vigeſima nona cõc. huius lib.

HÆc eſt ſecunda particula quintę partis principalis huius capituli, in qua probatur, ꝙ materia nec eſt per ſe generabilis, nec corruptibilis, & hæc eſt uigeſima nona concluſio huius libri, q̃ probat quo ad utrãque partem, & primo probatur, ꝙ materia non eſt per ſe generabilis, & hoc ſit, quia omne per ſe generabile habet ſubm ex quo fit, quia omne generatum habet ſubm exiſtens in potentia, ut prius eſt oſtenſum: ergo ſi materia prima p ſe generaretur haberet aliquod ſubm exñs in potentia, ſed ipſa materia prima eſt ſubm ex quo fiunt omnia, quæ fiunt, ergo materia prima eſt illud ex quo fit prima materia, & cum illud ex quo fit aliud p̄cedat illud, ꝙ fit ex eo, ſequitur, ꝙ prima materia ſit anteq̃ fiat, ꝙ eſt impoſſibile, & ſic patet prima pars concluſionis. ſ. ꝙ prima materia non eſt per ſe generabilis: Alia uero pars. ſ. ꝙ materia prima nõ ſit per ſe corruptibilis, poteſt eodem modo probari, quia omne, ꝙ corrumpitur per ſe corrumpitur in materiam primam, ſi igitur materia prima corrumpatur, ſequitur ꝙ corrũpitur in materiam primam, ſed illud in quod corrumpitur remanet aliqd poſt corruptionẽ illius, quod in ipſum corrumpitur, ergo materia prima erit poſtq̃ corrumpitur, ꝙ eſt impoſſibile.

Notabile.

Notandum, ꝙ Com. format illam rationem ſic, omne generatum habet ſubm exñs in potentia declaratum eſt ſuperius, ergo ſi materia prima generaretur haberet ſubm exiſtens in potentia, & ſubm quod eſt in potentia, eſt unum numero omniũ generabilium, ergo materia prima, & ſubm ſuum ſunt unum numero. ſ. unum ſubm, & omne quod cum ſubiecto ſuo ex quo generatur eſt unum numero eſt antequam ſit, ergo prima materia, eſt antequam ſit, quod eſt impoſſibile, & hoc impoſſibile, ſequitur ex eo, quia ponimus, quod materia prima eſt generabilis. Et hoc modo argumentationis declaratur ipſam nõ eſſe corruptibilem p ſe, quia ſi ſit corruptibilis per ſe, ſequitur ut ſit corrupta antequam corrũpatur, hęc Com. Intelligendum ſecundum intentionem Com. quod ſi materia prima generaretur ipſa eſſet eadem numero cum ſubiecto ex quo generatur, & hoc poteſt patere ſic, nihil pōt generari ex aliquo eiuſdem rationis uel ſpeciei tanquam ex ſubiecto, quoniã ſi aliqua ſint omnino ſimilia, & omnino eiuſdem rationis non eſt maior ratio quare unum debet eſſe ſubm alterius, quam econuerſo. unde ignis non generatur ex alio igne tanq̃ ex ſubiecto, nec homo generatur ex alio homine tanq̃ ex ſubiecto, cum igitur materia prima non habeat ſubm alterius rationis prius ea, qa ſic non eſſet materia prima, ſequitur, ꝙ ſi materia prima generaretur ex alio tanq̃ ex ſubiecto, cum non poſſit generari ex aliquo alterius rationis, nec ex aliquo alio a ſe eiuſdem rationis, ſequitur, ꝙ ſi generaretur per ſe, qđ ipſa generatur ex ſeipſa

A tanq̃ ex ſubiecto, & ſic erit eadẽ numero cũ ſubiecto ex quo generatur. Vel poteſt aliter intelligi. ſ. quod p idem numero Com. intelligit idem numero per priuationem diſtinctionis formalis, ita quod oĩa illa dicantur idem numero quæ ſunt eiuſdem naturæ, & non ſunt formæ, nec habentes formas quibus diſtinguuntur. unde idem, & diuerſum ſunt oppoſita, & quotiens dicitur unum oppoſitorum, totiens dicitur, & reliquum: tunc uero aliqua poſſunt dici diuerſa multipliciter. ſ. uel formaliter, quia ſunt formæ diuerſæ uel habent formas diuerſas, aut eſſentialiter, quia ſunt eſſentiæ diuerſæ. Ita p oppoſitum poſſunt aliqua dici idẽ numero p priuationẽ formarũ. ſ. quia non ſunt formæ diuerſę, nec habent in ſuis naturis formas diuerſas, & talia dicuntur idem numero per priuationem diſtinctionis formalis: & iſto modo materia prima, q̃ eſt ſub forma mea, & materia prima, quæ eſt ſub forma aſini ſũt idem numero per priuationem formalis diſtinctionis ſic. ſi materia prima generaretur, ipſa generaretur ex materia prima tanquam ex ſubiecto, cum qua eſſet eadem numero per priuationem diſtinctionis formalis. Et eodem modo debet intelligi illud quod Com. dicit hic. ſ. quod ſubm, quod eſt in

B potentia, eſt unum omnium generabilium, & corruptibiliũ, nõ quia ſit eadem materia numero eſſentialiter omnium generabilium, & corruptibilium, ſed quia materię omnium generabilium non includunt formas quibus diſtinguuntur formaliter, ideo dicuntur unum per priuationem formalis diſtõnis. Vnde eſt intelligendum, quod materia prima nõ eſt una numero ſimul in omnibus generabilibus, & corruptibilibus, quia cum materia prima ſit extẽſa ſecundum extenſionem q̃titatis, non pōt ipſa eadem numero eſſentialiter ſimul eſſe in ſphera ignis, & in ſphera terræ, nec pōt idem numero ſimul eſſe ſub formis cõtrarijs in actu cõpleto, ſed qualitates ignis, & qualitates aqua ſunt contrariæ: ergo, &c. & etiam nõ poteſt idem numero eſſentialiter quieſcere ſub aliqua forma, & trãſmutari ad eãdem, & ideo non eſt poſſibile, quod eadẽ materia numero eſſentialiter ſit ſimul ſub oĩbus formis generabilium, & corruptibilium. Eſt igitur prima materia eadẽ numero per priuationem diſtõnis formalis ut dictũ eſt, & hoc uult Com. hic. d. ꝙ ſubm ꝙ eſt in potẽtia eſt unũ oĩum generabiliũ, & corruptibiliũ. Sed tũc occurrũt tria dubia. Primũ eſt, qa ſi alia ſit materia prima ſub forma terræ, & ſub forma ignis, Primum dubium.

C non uidetur inconueniens, quod materia prima generetur, quia una materia prima poteſt generari ex alia tanq̃ ex ſubo: nec ex hoc ſequitur, quod aliquid ſit anteq̃ generetur, cum illud quod generatur non ſit idem cum ſubiecto ex quo generatur. Secundum dubium eſt, quia cum omnis diſtinctio ſit p formam, non uidetur quod una materia prima diſtinguatur ab alia, cum non habeant formam in ſe per quam poſſunt diſtingui. Secundũ. Tertium dubium eſt, an materia prima ſit eadem ſucceſſiue ſub formis omnium generabilium, & corruptibilium, uel non. Tertium. Ad primum eſt dicendum, quòd alia eſt materia prima ſub una forma, & alia ſub alia forma, ſed illæ materiæ ſũt omnino eiuſdẽ rõnis, & naturę, & ſic nulla illarũ eſt prior alia, modo omne quod generatur habet ſubm ex quo generatur prius eo, & ideo non poteſt una materia prima generari ex alia tanq̃ ex ſubo, cum non habeat aliq̃ materiam priorẽ ea: unde non ſufficit, quod illud quod generatur ſit aliud ab eo ex quo generatur, ſed etiam requiritur, qđ illud ex quo aliquid generatur ſit prius, & ſimplicius eo quod generatur, ſed nunc una materia prima non eſt prior alia, qũ ꝓpter hoc dicitur materia prima, quia non hēt materiam priorẽ ea. Sed contra illud quod dicitur per ſuperabũdantiam uni ſoli cõue Rñſio ad primum.

D nit, ſed primũ dicitur per ſuperabũdantiã, ergo eſt tm̃ unica materia prima. Huic eſt dicẽdũ, ꝙ ſuperabundãtia importata per nomẽ ſuperlatiui gradus pōt dupliciter exponi, uno mõ poſitiue, alio modo priuatiue, ſi exponatur poſitiue ſic eſt uerũ, quòd illud quod dicitur per ſuperabũdantiam uni ſoli cõuenit, & ſecundum illam expoſitionem albiſſimum ſignificat idem quod excedẽs omnia alia in albedine, & primũ iſto modo ſignificat idem quod iſte terminus prius quolibet alio. Sed quando exponitur priuatiue, tunc ſignificat negotiationem exceſſus ab alijs, & tunc albiſſimum eſt idem qđ albũ quo nihil eſt albius, & primum idem eſt quod illud quo nihil eſt prius, & ſecundum hunc ſenſum bene poteſt nomẽ in gradu ſuperlatiuo conuenire multis, quoniam ſi duo homines ſint albi in ſummo gradu albedinis, tunc uerum eſt, qđ uterque illorum eſt albiſſimus exponendo albiſſimum priuatiue, ſed exponendo albiſſimum poſitiue non eſt uerum, & tunc dico, quod multę ſunt materiæ primę exponendo negatiue, quia quodlibet generabile habet materiã qua nulla materia ę prior. Ad ſecũdũ dico, ꝙ duę materiæ primæ ſeipſis di

 ſtinguun-

tio per alind principium intelligit alind initium doctrinæ, q̄m principium doctrinæ in hoc libro debet eſſe a ſecundo tractatu, & dicit Com. q̄ hoc eſt euidentius per ſe apud ipſū, q̄ ſorte idno dicit, quia in ſecundo lib. Phyloſophus incipit determinare de rebus naturalibus, & artificialibus, ut per eas perueniat in cognitionem naturæ, nunc uero res naturales, & artificiales ſunt nobis notiores, & initium doctrinæ debet eſſe a nobis notioribus, ideo initium doctrinæ in hoc lib. deberet eſſe a ſecnndo trac. Secundo eſt notandum ſecundum Cōmen. hic q̄ naturalis cum probauit primum motorem ſeparatum eſſe a materia ibi ceſſat, & dimiſit aliam conſiderationem de eo, i. conſiderationem de eius quidditate uſq; ad ſciētiam nobiliorem quæ conſiderat de ente inquantum ens, & totum hoc eſt contrarium illius quod exiſtimauit Auicē. q̄ ſi non demonſtraretur hic iſte modus entium, ſcilicet, ſeparabilium non eſſet, niſi ſcientia naturalis, & doctrinalis, ideſt, mathematica, & ideo antiqui naturales exiſtimabant q̄ ſcientia naturalis eſſet prior omnibus ſcientijs dicentes quod ſubiecta eius ſunt priora omnibus entibus. Intelligendum quod iſta conſequentia, ſi naturalis non probaret ſubſtantias ſeparatas a materia eſſe, ſed metaphy. tunc non eſſet aliqua ſcientia, niſi ſcientia naturalis, & doctrinalis, poteſt probari ſic. Non eſt uia probandi aliquod ſeparatum a materia eſſe, niſi per motum, ergo ſi metaphy. probaret ſubſtantias ſeparatas a materia eſſe, hoc eſſet per motum, & tunc metaphyſica non differret a phyſica, quia omnis ſcientia probans aliquid eſſe per motum eſt phyſica, & ſic metaphyſica, & phyſica non differrent, & tunc non eſſent, niſi duæ ſcientiæ ſpeculatiuæ, ſcilicet, naturalis, & mathematica. Intelligendum etiam q̄d quia ſolum in ſcientia naturali probantur entia ſeparata a materia eſſe, & entia ſeparata ſunt priora omnibus alijs entibus, ideo antiqui naturales dixerunt quod ſcientia naturalis eſt prior omnibus alijs ſcientijs, quia probat prima entia eſſe: in hoc tamen male dixerunt, quia ſcientia conſiderans de quidditate illorum entium prior eſt, quam ſcientia probans ea eſſe, quare &c.

Vide & cō tra Anic. conſimile in 8. phy. c.3. & 11. met. cō. 5. & 2. phy. cō. 37.

LIBER SECVNDVS

DE HIS, QVÆ SVNT FVNDAmenta, & principia naturalis ſcientiæ, quid ſit natura, & quid habens naturam, & quid ſecundum naturam. Cap. I.

EOrum quæ ſunt quædam ſunt natura: quædam ob alias cauſas.

Tex. cō. 1.

EOrum quæ ſunt, alia quidem ſunt natura: alia uero propter alias cauſas.

POSTQVAM in primo libro determinatum eſt de principijs intrinſecis rerum naturalium. In ſecundo libro determinat Phyloſophus de his, quæ ſunt fundamenta, & principia iſtius ſcientiæ, & in hoc ſecundo determinat, tam de principijs extrinſecis, quam intrinſecis, & continet iſte liber 6. tractatus, quoniam in primo declaratur quid ſit natura, & de quibus dicitur. In ſecundo ibi [Quoniam autem determinatum &c.] Declaratur qualis eſt cōſideratio naturalis, & de quibus conſiderat. In tertio autem ibi. ſ. [Determinatis autē hiſ, &c.] Determinatur de cauſis per ſe rerum naturalium. In quarto ibi [Dicitur autem fortuna, &c.] Determinatur de cauſis per accidens rerum naturalium. In quinto ibi [Quæ ſt ſunt cauſæ.] Declaratur q̄ oportet naturalem conſiderare de omnibus quatuor cauſis. In ſexto ibi [Dicendū quidem igitur principiū.] Declaratur q̄ natura agit pp finem, & q̄ a fine eſt neceſſitas in rebus naturalibus. Primus tractatus cōtinet duo capitula, quia in primo declarat quid eſt natura, & quid hñs naturam, & quid ſm naturam. In ſecunda ibi [Videtur autem natura.] Declaratur de quibus dicitur natura. Primum capitulum continet ſex partes principales, q̄m in prima ponitur differentia inter naturalia, & non naturalia. In ſecunda ibi [Eſt igitur natura.] Ex differentia inter naturalia, & non naturalia concludit Phyloſophus diffinitionem naturæ. In tertia ibi [Naturam autem habent.] Declaratur quid eſt habens naturam. In quarta ibi [Secundum autem naturam.] Declaratur quid eſt ſecundum naturam. In quinta ibi [Quod quidem igitur.] Epilogat Phyloſophus prius declarata. In ſexta ibi [Quod autem natura eſt.] Declaratur q̄ naturam eſſe non poteſt demonſtrari. Prima pars eſt narratiua, & continet tres particulas, quia in prima narratur quædam diuiſio entium. In ſecunda ibi [Natura quidem ſunt.] Enumerat ea quæ ſunt a natura. In tertia ibi [Omnia autem, &c.] Ponitur differentia inter corpora naturalia, & non naturalia. In prima igitur particula huius partis dicit Phyloſophus quod eorum quæ ſunt, ſcilicet entium, alia ſunt a natura, alia uero propter alias cauſas, & intelligit per alias cauſas uoluntatem, & caſum, ut dicit hic Commen. diuiſio igitur eſt illa, quod de numero entium, quędam ſunt a natura, & quędam a caſu.

Natura quidem ſunt animalia, parteſq; ipſorum, & plantæ, & ſimplicia corpora: Vt terra, ignis, aer, & aqua. Hæc. n. & huiuſcemodi res natura dicimus eſſe.

Natura quidem ſunt animalia quæque & partes ipſorum, & plantæ, & ſimplicia corpora, ut terra, & ignis, & aer, & aqua. Hæc enim & huiuſmodi eſſe natura dicimus.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus enumerat ea quæ ſunt a natura dicit quod animalia, & plantæ, & partes ipſorum, & corpora ſimplicia, ideſt, quatuor elementa. ſ. terra, aqua, aer, & ignis hæc, & huiuſmodi a natura eſſe dicimus.

Omnia autem quæ dicta ſunt ab hiſce quæ non natura conſtant differre uidentur. Nam ea quidem quę natura conſtant: principium in ſeipſis uniuerſa motus ſtatuſve.

Omnia autem quę prædicta ſunt uidentur differentia ad non natura exiſtentia. Quæ quidem enim natura ſunt omnia uidentur habentia in ſeipſis principiū motus, & ſtatus.

HÆc eſt tertia particula primę partis principalis huius capituli, in qua ponitur differentia inter corpora naturalia, & non naturalia, quæ differentia eſt illa, quod naturalia ſecundum quod huiuſmodi habent in ſeipſis principium motus, & quietis, ſed artificialia inquantum huiuſmodi non habent in ſe principium motus, & quietis. Circa hanc differentiam ſic procedit Phyloſophus, quia primo ponit primam partem differentię. Secundo uero enumerat modos trāſmutationum, quarum res naturales habent in ſeipſis principia. Tertio uero ponit ſecundam partem differētiæ prædictę. Secundum ponitur ibi [Hæc quidem igitur.] Tertium uero ponitur ibi [Lectulus quidem.] Dicit ergo Phyloſophus primo quod omnia prædicta, ſcilicet, animalia, plantæ, & corpora ſimplicia uidentur differre a non natura exiſtentibus, quoniam omnia quæcunque a natura ſunt uidentur eſſe habentia in ſeipſis principium motus, & ſtatus, hoc eſt quietis.

Partim eius qui loco accommodatur, partim accretionis decretioniſve, partim alterationis habere uidentur.

Hæc quidem ſecundum locum, illa uero ſecundum augmentum, & decrementum, quędam autem ſecundum alterationem.

HIc Phyloſophus enumerat modos tranſmutationis quos naturalia habent in ſeipſis dicit quod hęc quidem, id eſt, quædam naturalia habent in ſeipſis principium motus ſecundum locum, & quietis ſecundum locum, Et addit Commen. & in hoc collocantur quatuor elementa, & habentia animas, & corpora cæleſtia, & ſi in his principium dicatur ferè æquiuoce, hęc Commen. & dicis quod principium motus ſm locum dicitur de illis ferè æquiuoce, quia elementa, & habentia animas habent in ſe principium actiuū ſuorū motuū ſm locum, ſed corpus cęleſte circunſcripto motore non habet principiū actiuum intrinſecum ſui motus, nec proprie habes in ſe principium paſſiuum motus localis, cum non componatur ex materia, & forma, ſed ipſum corpus cæleſte eſt principium paſſiuū motus localis, nec propriæ eſt hñs naturam, ſed magis eſt natura: uel hoc dicit. ſ. quod principium motus ſm locum dicitur de illis fere ęquiuoce, q̄a prin

cipiũ paſſiuum,& receptiuũ motus corporis cæleſtis eſt ſuba ſimplex, & incorruptibilis, ſed principiũ paſſiuum receptiuũ motus aĩalis,& elementi eſt ſuba compoſita,& corruptibilis. Vel dicit hoc, quia motus animalis eſt motus progreſſiuus, & motus elementi eſt motus rectus, & motus corporis cæleſtis eſt motus circularis, modo iſti motus differunt ſpecie,& ſic principium motus in iſtis dicitur fere æquiuoce. Alia uero naturalia habent in ſeipſis principium motus ſm augmentum,& per hoc innuit principium tranſmutationis in uegetabilibus. Quædam autem naturalia habent principium motus ſm alterationem,& addit Commen. dicit quod Phyloſophus utitur hic alteratione large, & intendit per alterationẽ trãſmutationem in ſuba q̃ dr generatio,& corruptio,& tranſmutationem in qualitate q̃ dicitur alteratio, & ſic omnia corpora naturalia generabilia,& corruptibilia habent in ſeipſis principium alterationis. Sic igitur patet ꝙ quatuor elementa,& animalia,& corpora cæleſtia habent in ſeipſis principiũ motus localis,& ſolum uegetabilia habent in ſeipſis principium motus augmenti,& omnia corpora naturalia generabilia,& corruptibilia habent in ſe principium alterationis. Notandum ſecundum Com. hic,ꝙ illud principium quod eſt in alterabili ſimplici,& tranſmutabili ſimplici, ſcilicet, ſubſtantiale eſt aliud ſecundum genus a principio quod eſt in mobili localiter,& in augmento,& in generabilibus, & in alterabilibus compoſitis,quoniam illud principium quod eſt in compoſitis eſt ſecundum formam,& in ſimplicibus ſecundum materiam. Sed hoc nomen principium uſitatur hoc æquiuocè pro materia,& forma,& hoc eſt, quia principium alterationis in ſimplicibus eſt ſecundum materiam, & non ſecundum formam,quoniam non inuenitur corpus ſimplex ꝙ alteretur ex ſe,aut quod generetur ex ſe,ſicut inuenitur corpus ſimplex quod ex ſe transfertur in loco, ſed principium alterationis,quod eſt in compoſitis poteſt inueniri in ipſo alterato, ſcilicet,principium mouens, ut in alteratione quæ eſt in animali ab eis quæ adueniunt corpori ſubiecto, & ſimiliter in plantis,& iam expreſſit hoc Phyloſophus in lib. de generatione,& corruptione. Iſta ſunt uerba Commen. commento primo. circa quæ ſunt ſeptem notanda.

Primum notan. Primò,quod cum dicitur quod naturalia inquantum huiuſmodi habent in ſeipſis principium motus,& ſtatus, ibi hoc nomen principium accipitur communiter pro principio ſecundũ materiam,ideſt, pro principio paſſiuo,& pro principio motus ſecundum formam,i. ꝓ principio actiuo. Vnde non omnia naturalia habent in ſeipſis principium actiuum omnium ſuorum motuum naturalium, ut patebit,ſed tamen omnia naturalia inquantum huiuſmodi habent in ſeipſis principium actiuum, uel principium paſſiuum omnium ſuorum motuum naturalium.

Secundũ notan. Secundò,eſt notandum ꝙ principium actiuum, & principium paſſiuum non differunt ſm genus, ut dicit Comment. Et intelligo ꝙ non differunt ſecundum genus prędicamẽtale, ſed ſm genus principiandi,quoniam materia, & forma ſunt in eodem genere ꝓdicamentali,tamen differunt ſecundum genus principiandi, ita eſt de principio actiuo,& paſſiuo.

Tertium notandũ. Tertiò, eſt notandum ꝙ corpora ſimplicia non habent in ſeipſis principium actiuum alterationis,& hoc per ſe,nec tranſmutationis ſubſtantialis.ſ. generationis,& corruptionis, ſed ſolum habẽt in ſeipſis principium paſſiuum harum tranſmutationum,& ratio huius eſt, quia corpus ſimplex derelictum propriæ naturæ eſt uniformæ in omnibus partibus ſuis,& ideo nulla eius pars. contrariatur alteri parti,ſed alterans per ſe,& alteratum debent eſſe contraria,ut patet primo genera. & ideo una pars corporis ſimplicis non alterat aliam,nec totum alterat totum, quia idem ſibiipſi non eſt contrarium, & ideo corpora ſimplicia non alterant ſe per ſe,& cum generatio, & corruptio ſint fines alterationis,& idem eſt cauſa tranſmutationis,& termini tranſmutationis,ſequitur ꝙ corpora ſimplicia non habent in ſeipſis principium actiuum generationis, uel corruptionis, dico tamen quod corpus ſimplex poteſt per accidens alterare ſe,ut aer condenſatus ultra diſpoſitionem conuenientem naturæ ſuæ rarefacit ſe redeundo ad raritatem ſibi conuenientem,ſed hoc eſt per accidens, quia cum aer eſt condenſatus ultra propriam diſpoſitionem,ſicut aer qui eſt in ueſica, non eſt in loco ſibi conuenienti ſecundum naturam, quia eſt in minori loco ſuo loco naturali, & ideo per ſe mouet ſe localiter quærendo maiorem locum, & in mouendo ſe per ſe ad maiorem locum per accidens rarefacit ſe.

Quartum notan. Quartò,eſt notandũ ꝙ omnia corpora naturalia,tam ſimplicia,quam mixta habent in ſeipſis ſecundum quod huiuſmodi principium actiuum motus localis naturalis,ut innuit hic Com.nam corpora ſimplicia ſm huiuſmodi hñt i ſeipſis principiũ motus loca

A lis naturalis,ut hic innuit Com.& corpora mixta mouẽt actiue a corporibus ſimplicibus,quę ſunt in eis per prædominiũ.

Quintum notan. Quintò,eſt notandum,ꝙ corpora naturalia compoſita.i.mixta habent in ſeipſis principium actiuum alterationis,ut patet in animalibus,& plantis,quia in ipſis eſt principium alterationis alimenti aduenientis ab extrinſeco,& etiam quia huiuſmodi mixta non ſunt eiuſdem complexionis in omnibus, immo aliquę partes habent qualitates contrarias,ut oſſa,carnes, & nerui,& ideo poteſt una pars alterare aliam partem, tamen huiuſmodi corpora non habent in ſeipſis principium actiuum reſpectu cuiuſcunque ſuæ alterationis,quoniam q̃doque,& forte continue alterantur ab extrinſeco,nam animal alteratur ab extrinſeco ab aere corrupto, & reſpectu talis alterationis ſolum habet in ſe principium paſſiuum. Dico etiam, quod ſicut corpus mixtum habet in ſe principium actiuum ſuæ alterationis,ita habet in ſe principium actiuum ſuę corruptionis, quoniam animal quandoque corrumpitur ab intrinſeco per hoc, quia una pars alterat aliam corrumpendo ipſam, ut cum pars egra alterat, & corrumpit partem ſanam. Intelligendum tamen,quod quamuis quædam corpo
B ra mixta alterãt ſe,non tamen omnia corpora mixta poſſunt alterare ſe,quia corpus mixtum uniformæ in omnibus partibus non poteſt alterari,nec corrumpi ab intrinſeco,quia ex quo eſt uniformę in omnibus partibus nulla eius pars contrariatur alteri, & per conſequens nulla pars alterat aliam: nec totum poteſt alterare totum, quia idem non contrariatur ſibiipſi. Vnde impoſſibile eſt, quod aliquod mixtum, ſiue ſit uniformæ, ſiue diſformę in partibus ſecundum ſe totum ſit alterans, & alteratum, ſed ſemper cum aliquod mixtum alterat ſe,oportet, quod una pars alteret aliã.

Sextũ notan. Sextò,eſt notandum, quod omnia quę augmentantur habẽt in ſeipſis ſecundum quod huiuſmodi principium actiuum ſuæ augmentationis,quia anima uegetatiua,& calor naturalis ſunt principia actiua augmentationis, & iſta ſunt intrinſeca ei,quod augmentatur.

Septimũ notan. Septimò,eſt notandum, ꝙ omnia corpora naturalia ſecundum quod huiuſmodi habent in ſeipſis principium paſſiuum intrinſecum omnium ſuorum motuum, quia omne mobile recipit motum quo mouetur, & quod recipit aliquid eſt principium paſſiuum,uel habet in ſe principium paſſiuum eius, quod recipit.

Dubium. Sed circa hoc du-
C bitatur, quia in motu augmentationis alimentum uidetur eſſe principium paſſiuum,quia patitur ab anima uegetatiua, & a calore, & tamen alimentum non eſt intrinſecum ei, qđ augetur, igitur in motu augmentationis non uidetur uerum, quod augmentabile habeat in ſe intrinſecè principium paſſiuum augmentationis.

Reſpõſio. Ad hoc dicitur,quod materia alimenti manentis ſub forma alimenti eſt principium paſſiuum alterationis præcedentis augmentationem, & pro illo tunc materia alimenti non eſt intrinſeca ei quod augetur, nec eſt pars eius, ſed poſt alterationem alimenti incipit motus augmentationis, & tunc materia, quæ fuit ſub forma alimenti eſt intrinſeca ei quod augetur,& eſt pars eius,& ſic dico,ꝙ in motu augmentationis durante augmentatione illud, quod augetur habet in ſe principium paſſiuum ſuæ augmentationis. Sic igitur breuiter recolligendo dicta notabilia dico, quod omnia naturalia, ſecundum ꝙ huiuſmodi habent in ſe principium actiuũ,uel paſſiuum omnium ſuorũ motuũ naturalium. Secundo dico,ꝙ principium actiuum, & paſſiuum differunt ſecundum genus principiandi. Tertio dico,ꝙ corpora ſimplicia non habent in ſe ſm ꝙ huiuſmodi principium acti-
D uum ſuę alterationis,nec ſuæ tranſmutationis ſubſtantialis, ſed bene paſſiuum. Quarto dico,ꝙ omnia corpora naturalia tam ſimplicia, q̃ mixta,ſecundum quod huiuſmodi habent in ſe principium actiuum ſuorum motuum naturalium ſecũdum locum. Quinto dico,quod omnia corpora mixta etheronomia uel non uniformia in omnibus ſuis partibus habent in ſeipſis principium actiuum ſuæ alterationis,ſed mixta uniformia ſolum habent principium paſſiuum ſuæ alterationis. Sexto dico,quod omnia,quæ augmentantur ſecũdum quod huiuſmodi habent in ſeipſis principium actiuum motus augmentationis. Septimo dico, quod omnia corpora naturalia, ſecundum quod huiuſmodi habent in ſeipſis principium paſſiuum omnium ſuorum motuum naturalium, & breuiter omnia hęc innuunt in com. Ex hoc ultimo notabili apparet, quod de ratione corporis naturalis, ſecundum, quod huiuſmodi eſt, quod habeat in ſe principium paſſiuum cuiuslibet ſui motus naturalis, uel quod ipſum ſit principium paſſiuum motus naturalis, quod dico propter corpus cæleſte, quod non habet in ſe principium paſſiuum ſui motus circularis cum ſit corpus ſimplex

non

non compoſitum ex diuerſis naturis, ſed ipſum corpus cæleſte eſt principium paſſiuum motus circularis, ſed non eſt de ratione corporis naturalis, ſecundum quòd huiuſmodi, q habeat in ſe principium actiuum ſui motus, quanuis ſit de ratione alicuius corporis naturalis, ſecundum quòd tale, quod habeat in ſe principium actiuum alicuius determinati motus: verbi gratia de ratione grauis ſecundum quòd graue eſt, q habeat in ſe principium actiuum motus localis deorſum, & de ratione vegetabilis ſecundum quòd vegetabile eſt, quod habeat in ſe principium actiuum augmentationis, uel diminutionis, ſed de ratione corporis naturalis in communi, ſecundum, quòd huiuſmodi non eſt, quod habeat in ſe principium actiuum omnium ſuarum tranſmutationum naturalium, quoniam generatio eſt tranſmutatio naturalis, & tamen generabile non habet in ſe principium actiuum ſuæ generationis ad paſſiuum tantum. Ex quo apparet, quod motus magis dicitur naturalis a principio paſſiuo intrinſeco mobili quam a principio actiuo, ſecundum quòd eſt actiuum, & intelligo per principium paſſiuum materiam, & formam indifferenter, quoniã ex hoc, quod ex parte principij paſſiui eſt naturalis inclinatio ad motum, vel ad terminum motus: ex hoc dicitur motus naturalis, quòd autem mobile habeat principium actiuum intrinſecum ſui motus hoc accidit ſibi: ſicut accidit alicui inſ̃tum ſanatur, quòd ſit medicus, uel, quòd ſit habens in ſe principium actiuum intrinſecum ſuæ ſanationis.

Dubium. Sed hic eſt dubium, quia ad hoc, quod motus ſit naturalis non uidetur ſufficere, quod mobile habeat principium intrinſecum paſſiuum illius motus, quia motus uiolentus, & motus grauis ſurſum, habent in mobili principium paſſiuum illius motus, ergo ſi hoc ſufficeret ad hoc, quod ſit motus naturalis ſequeretur, q motus uiolentus eſſet naturalis.

Reſponſio. Dicendum, quod motus dicitur naturalis a principio paſſiuo propinquo intrinſeco mobili, ut quia mobile inclinatur paſſiue inclinatione propinqua ad talem motum, propter hoc talis motus eſt naturalis. Illud autem principium paſſiuum propinquum non eſt ſola materia prima, ſed eſt compoſitum ex materia prima, & aliqua forma inclinante, & determinante ad talem motum. Vnde corpus graue, uel materia grauis, & forma, ideſt, grauitas, uel aggregatum ex his, eſt principium paſſiuum propinquum a quo motus grauis deorſum dicitur naturalis, & tunc dico, quod motus grauis ſurſum non eſt naturalis, quia non hẽt principium paſſiuum intrinſecum propinquum inclinans ad motum ſurſum. Et ſi dicatur, quod grauitas eſt principium actiuum, & ſola materia prima eſt principium paſſiuum, igitur grauitas nec eſt principium paſſiuum, nec pars principij paſſiui. Dicendum, quod grauitas eſt principium actiuum, & eſt principium paſſiuum motus deorſum, quia totum graue mouetur deorſum, & recipit motum deorſum, & ideo dico, quod grauitas inquantum eſt principium paſſiuum, facit, quod motus grauis deorſum ſit naturalis, ſed inquantum grauitas eſt principium actiuum non facit, quod motus grauis deorſum, ſit naturalis. Sicut enim de ratione naturę non eſt, quod illud in quo eſt moueat, ſed magis de ratione naturæ eſt, quod illud in quo eſt moueatur, uel quieſcat, ita de ratione principii facientis motum eſſe naturalem non eſt, quod illud in quo eſt ſit principium motus actiue, ſed magis paſſiue. Et hoc idẽ patet, quia a quocunque motore graue moueatur deorſum ſiue ab agente a propoſito, ſiue ab agente naturali extrinſeco, ſemper motus grauis deorſum eſt naturalis, quia eſt ſecundum propriam inclinationem mobilis, & ſic motus grauis deorſum non eſt naturalis a principio actiuo intrinſeco, quia, & ſi non eſſet a principio actiuo intrinſeco, nihilominus eſſet naturalis, diſtinguẽdo naturalem contra uiolentum.

Dubium circa tertium notan. Sed adhuc circa tertium notabile eſt unum dubium, quoniam ibidem dicitur, quod nullum corpus ſimplex alterat ſe per ſe, hoc non uidetur uerum, quia aqua calefacta derelicta propriæ naturæ cedit ex ſe ad frigiditatem, ut uult Aui. primo ſuæ Phy. ergo frigefacit ſe, & per conſequens alterat ſe, & ſic corpus ſimplex poteſt alterare ſe, ergo. Dicendum, quod aqua calefacta derelicta propriæ naturæ non frigefacit ſe cum non contrarietur ſibiipſi, nec aliqua pars eius contrariatur alteri, ſed frigefiet a continente. Et ſi dicitur contra hoc, quia aqua redit ad maiorem frigiditatem quam ſit frigiditas continentis, ſed minus frigidum non cauſat maius frigidum, ergo non frigefit a continente. Item ſi frigefieret a continente, tunc fierent æqualis frigiditatis, & per conſequens non fieret actio ulterius, quia ſimile non agit in ſuum ſimile. Ad primum dicendum, quod minus frigidum poteſt cauſare magis frigidum in ſubiecto habente maiorem aptitudinem, uel inclinationem ad frigiditatem, quoniam ſicut paruus ignis poteſt cauſare ignem maio-

A rem in ſubiecto magis combuſtibili, uel magis apto, & diſpoſito ad formam ignis, ſic frigus remiſſius in ſubiecto apto minus ad frigiditatem, poteſt cauſare frigus intenſius in ſubiectum magis aptum ad frigiditatem. Et quia aqua habet maiorem inclinationem ad frigiditatem quam aer continens, ideo aer habens minus de frigiditate poteſt cauſare in aquam maiorem frigiditatẽ quam ſit frigiditas in aere. Ad ſecundum dico, quod cum aer, & aqua deuenerunt ad æqualem frigiditatem, adhuc aer ulterius frigefaciet aquam. Et cum dicitur, q ſimile non agit in ſimile, dico, quod uerum eſt ſi ſit ſimile tã in forma, quam in aptitudine ad formam, quod non eſt uerum in propoſito.

At lectica, ueſtis, & quicquid ſit aliud ſimilis generis, quo quidem huiuſcemodi nominibus appellantur, atque ab arte ſunt. Hoc nullum principium mutationis inſitum habent. Quo uero ipſis accidit, ut ſint lapidea, uel terrea: uel ex his mixta eo motus quietiſve principium habent.

B

Lectulus autem, & indumentum, & ſi aliquid huiuſmodi genus eſt, ſecundum quod quidem ſortitum eſt in prædicatione unaquaque, & inquantum eſt ab arte, neque unum habet impetum mutationis innatum, ſecundum autem, quòd contingit ipſis lapideis, aut terreis eſſe, aut mixtis ex his habet hoc tantum. Tex. c. 2.

POſita prima parte differentiæ inter corpora naturalia, & non naturalia, quæ eſt, quod corpora naturalia, ſecundũ quod huiuſmodi habent in ſeipſis principium motus, & ſtatus. Phyloſophus hoc ponit tertiam partem differentiæ q̃ eſt iſta, quod non naturalia ſecundum quod huiuſmodi non habet in ſeipſis principium motus, & ſtatus, ut lectulus, ſecundum quod lectulus, uel indumentum, ſecundum quod indumentum non habet in ſe principium motus deorſum, per accidens tamen lectulus habet in ſe principium motus deorſũ inquantum lectulo accidit, quod ſit ligneus, uel lapideus, & C ſic res artificiales non habent in ſeipſis principium ſuorũ motuum, ſecundum quod ſunt artificiales, habent tamen in ſe principium ſuorum motuum per accidens, ſcilicet, ſecundũ quod ſunt in re naturali. Et hoc eſt, quod Phyloſophus dicit, quod lectulus, & indumentum, & ſi aliquod aliud genus huiuſmodi eſt, ideſt, ſi aliquod aliud artificiale huiuſmodi ẽ, ſecundum quod ſortitum eſt nomen artificiale in unaquaq; prædicatione artificialium, hoc eſt ſecundum quod habet nomen artificiale, & ſecundum quod eſt ab arte, nec unũ, ideſt, nullum habet impetum mutationis innatum, ideſt, in ſeipſo, ſed ſecundum, quod contingit ipſis eſſe lapideis, aut terreis, aut mixtis ex elementis, ſic tantum habent in ſeipſis principium motus. Notandum, quod ex huiuſmodi differentia quã Phyloſophus hoc ponit inter naturalia, & artificialia apparet manifeſte, quod res naturales, & res artificiales realiter differant, & tamen res artificiales includunt res naturales, ideo oportet, quod res artificiales aliquid reale addant ſuper naturalia, quia aliter non haberent aliquid in ſe, per quod differrent a naturalibus, cum igitur ex re naturali fiat res artificialis, uerbi gratia, cum ex ære fit ſtatua, oportet in re artificiali, D ut in ſtatua aliquid nouum fieri, quod non præfuit in re naturali, illud autem nouum eſt res artificialis, uel forma rei artificialis.

Res naturales, & artificiales realiter differunt.

Sed circa hoc contingit dubitare, quia moderni phyloſophantes dicunt, quod res artificiales non important res, uel formas diſtinctas a rebus naturalibus tanquam a ſuis ſubiectis, & hoc intendunt multipliciter declarare, primo quoniam artificialia, uel fiunt per coniunctionem rerum naturalium adinuicem, ut ſcamnum, domus, uel caſtrum, & huiuſmodi, uel fiunt per ſubtractionem partium ab aliquo toto ſicut ſtatua, uel fiunt per transfigurationem, ut cum aliquid ſine aliqua additione, uel ablatione mutatur de una figura in aliã, ſed quocunque iſtorum modorum fiant res artificiales nullo modo fit aliqua forma noua, quod probatur multipliciter. Et primo in his quæ fiunt per coniunctionem rerum naturalium adinuicem, quia ſi dicis, quod in factione domus fiat aliqua noua forma quæ non præfuit, quam tu uocas formam domus. Quæro an illa forma eſt tota in toto ſuo ſubiecto, & tota in qualibet parte, aut eſt tota in toto, aut pars in parte, non poteſt dari, quod tota illa forma ſit in toto, & tota in quali-

Prima ratio ſic dicentium.

bet

bet parte, quia nullum accidens materiale poteſt ſecundum
ſe totum eſſe ſimul in diuerſis partibus. Si autem detur ſecū-
dum, ſcilicet, quòd tota illa forma ſit in toto, & pars in par-
te. Quæro tunc an quælibet pars illius formæ præfuit in ſuo
ſubiecto, ita, quòd vna pars in parte, & alia pars in alia parte,
vtputa, quod vna pars illius formæ præfuit in lignis, alia in
lapidibus, & ſic de alijs partibus domus, aut quælibet pars il-
lius formæ ſit de nouo in ſuo ſubiecto primo, & adequato,
non poteſt dari primum, quia ſic haberetur propoſitum: ui-
delicet quòd quando domus ſit de nouo, quòd tunc nulla
eſt res noua abſoluta quin quælibet eius pars præfuit: nec ét
poteſt dari ſecundum, quia tunc quandocunque fieret dom^9
oporteret quòd quilibet lapis, & quod quodlibet lignum ex
quo fit domus haberet in ſe unam formam quam prius non
habuit, quod eſt manifeſte falſum, vt patet inductiue, quia il
le lapis in nullo mutatur niſi ſecundum locum, quia pona-
tur, quòd non incidatur in aliquo penitus, ſed ſimpliciter ip
ſo non mutato, niſi ſecundum locum, vel etiam non mutato
ſecundum locum, ſicut eſt poſſibile, quòd concurrat ad con-
ſtitutionem domus: tunc certum eſt, quòd nullam formam
nouam acquirit, quia nec formam ſubſtantialem, nec q̄titaté, B
nec qualitatem, &c. Et qua ratione iſta pars nihil in ſe nouū
recipit, eadem ratione, nec quęcunque alia, ſed ideo dicitur
domus fieri, quia partes tranſmutantur tantum ſecundum lo
cum, & modo determinato localiter ordinantur, nec eſt plus
aliqua pars ſecundum ſe totam de nouo facta in factione do-
mus, quam eſt aliqua res de nouo facta ſecundum ſe quando
multi homines ſimul localiter ordinantur uel congregan-
Secunda ratio. tur, ut ſit populus uel exercitus ex eis. Secundo probatur, q̄
non ſit aliqua res noua ſecundum ſe totam quando ſit aliqđ
artificiale per ſolam ablationem partium ab aliquo toto, quia
per ſolam diuiſionem alicuius totius non ſit aliqua res noua
ſecundum ſe totam, uel ſi fieret illa eſſet res naturalis, ſed ta
le artificiale præciſe ſit per talem diuiſionem partium ab in-
uicem diuerſatum, ergo nihil nouum ſecundum ſe totum eſt
Tertia ratio. ibi, ſed præciſe ex hoc, quòd aliqua res ſunt ablate a toto ſit
artificiale. Tertio probatur, quòd non producitur aliquid no-
uum quando producitur artificiale per transfigurationem,
& hoc ſic, quando aliquid poteſt fieri aliquale per ſolum mo
tum localem, non oportet fieri aliquam rem abſolutam no-
uam, ſed tale artificiale poteſt fieri per ſolum motum localé,
quoniam ſi talis res ſecundum partes ſuas, præciſè moueatur C
localiter, & partes ſuæ alicui approximentur uel diſtent lo-
caliter aliter, quam prius ſit nouum artificiale, ergo in tali
factione non oportet ponere aliam rem abſolutam totaliter
nouam. Sed illud eſt expreſſe contra Phyloſophum hic qui
Tex.cō. 2. vult, quod naturalia ſecundum quod huiuſmodi habeant
in ſe principium motus, & quietis, & artificialia non, q̄ non
eſſet niſi in re artificiali eſſet aliquid quod non erat in re na-
turali ante operationem artificis. Item ſi ſtatua nullam habe-
ret formam, quæ non præfuit in ære ante factionem ſtatuæ,
tunc illa eſſet uera ſtatua inquantum ſtatua habet in ſe prin-
cipium motus, & quietis, & ita ſtatua inquantum ſtatua eſſet
res naturalis, & probo, quod illa eſſet uera: ſtatua inquan-
tum ſtatua habet in ſe principium motus, & quietis, quia ſta-
tua inquantum ſtatua non habet in ſe aliquam formam a for
ma eris inquantum eſt ęs: per te, ergo ſicut illa eſt vera, ęs in-
quantum ęs habet in ſe principium motus, &c. ſecundum, q̄
inquantum reduplicat rationem formæ ęris, eodem modo e-
rit illa vera facta reduplicatione rationæ formæ: ſtatua inquā
tum ſtatua habet in ſe principium motus, &c. cū ratione einſ-
dem formæ fiat reduplicatio in utraque illarum. Vel ſi tu di D
cas, quod una illarum eſt uera, & reliqua falſa: oportet dare
aliquam formam, ratione cuius ſit reduplicatio in illa: ſtatua
inquantum ſtatua, &c. ratione cuius non ſit reduplicatio in il
la: ęs inquantum ęs, &c. vnde facta reduplicatione rationę for
mę ſi vna illarum eſt vera, & altera falſa, oportet, quòd ratio-
ne alterius, & alterius formæ fiat reduplicatio in una, & in
alia: & ſic forma ſtatuæ inquantum eſt ſtatua eſt alia a forma
ęris inquantum eſt ęs, quod eſt propoſitum. Item quæro an
artifex facit aliquid aut nihil: nō eſt dare nihil, quia ſic ars
non eſſet habitus factiuus, quoniā ille habitus quo nihil po-
teſt fieri non eſt factiuus, quod eſt contra Phyloſophū ſexto
ethico. qui ponit artem eſſe habitum factiuum, ſi uero detur,
quod artifex facit aliquid, aut igitur facit nouum, uel anti-
quum: non antiquum, quia ſic faceret prius factum, quod
nihil eſt facere, relinquitur igitur, quod artifex faciat aliqđ
nouum, & per conſequens res artificialis aliquid nouum in-
cludit, quod tamen non includitur in re naturali, quod eſt
propoſitum. Sed forte diceretur, quod artifex facit antiquum

A eſſe aliquale quale non fuit. Verbi gratia artifex facit, quòd
ęs ſit ſtatua, cum tamen prius non fuit ſtatua, ſed illa cauilla-
tio non ualet, quia quæro ſicut prius, aut facit aliquod no-
uum, aut antiquum: non antiquum, quia hoc eſt facere prius
facta, ergo facit aliquid nouum. Item cum artifex facit, quòd
ęs eſt ſtatua, aut facit aliquam rem extra animam, uel ſolum
facit illud complexum, uidelicet ęs eſt ſtatua, ſi primum ha-
betur propoſitum, quia rem extra animam prius non exiſten
tem facit: igitur facit rem nouam: ſi uero facit illud comple-
xum, uidelicet ęs eſt ſtatua, ſequitur, quod artifex nihil facit
niſi nouas propoſitiones, & noua complexa, quod ē ualde in
conueniens. Si uero dicas, quod ipſe facit nouam denomina
tionem, quæro aut illa denominatio eſt aliqua res extra ani-
mam, uel non, ſi ſit res extra animam, aut igitur noua, uel an
tiqua ſicut prius, & ſi detur, quod nihil eſt extra animam, ſe-
quitur, quod artifex ſolum facit nouas res in anima. Et ſi di-
catur, quod artifex non facit nouas propoſitiones, ſed facit il
lud, quod ſignificatur per propoſitionem, unde artifex facit,
quod ita eſt in re, ſicut iſta ſignificat, ęs eſt ſtatua. Contra, &
quæro aut illud, quod ſignificaī per illam, ęs eſt ſtatua eſt ali
B quid aut nihil, ſi nihil tunc artifex nihil facit, ſi aliquid, aut
igitur nouum aut antiquum, ſi nouum habetur propoſitum,
ſi antiquum tunc artifex nihil, ageret niſi prius facta. Item ſi
illud, quod hæc propoſitio, ęs eſt ſtatua, ſit aliquid, aut ē ens
in anima, aut extra animam: ſi ſit ens in anima tunc artifex
non faceret niſi conceptus, & cognitiones, & ſic idem faceret
artifex cogitando ſolum, quod facit manibus operando, qđ
eſt abſurdum: ſi uero detur, quod ſit extra animam, aut igitur
nouum, uel antiquum, & deducatur ſicut prius. Sed forte ali-
quis diceret, quod artifex facit nouum motum, quia coniun
git aliqua per motum ſuum, uel remouet aliquid, uel facit
aliqua appropinquari quæ prius non erant appropinquata,
& ſic facit nouum motum. Contra, & quæro aut artifex ſolū
facit motum localem, aut aliquid præter motum, ſi ſolum fa
cit motum localem, ſequitur quod, ſolum motus localis eſt
finis intentus ab artifice, quia ubi nihil eſt actu præter ope-
rationem ibi operatio eſt finis, ut patet primo ethico. ſi uero
detur, quod facit aliquid aliud, oportet illud eſſe nouum, qđ
eſt propoſitum. Nec eſt dicere, quod non ſolum facit motū,
ſed etiam motum nouum terminantem non motum, quia ſic
artifex faceret nec intenderet niſi loca noua, uel noua ubi:
C quod uidetur inconueniens. Item naturalia aliquando ma-
nent, & non manent artificialia, ergo non ſunt idem. Itē iſta
opinio ponit, quod in factione domus nihil ſit nouum, & eo-
dem modo de aliis rebus artificialibus, & ſic habent ponere,
quod nulla domus eſt noua, & quod nihil artificiale eſt nouū
quæ uidentur abſurda. Dico igitur, quod res artificiales ali
quid nouum addunt ſuper res naturales, quia nouas formas
per quas ſunt artificiales, unde artificialia componuntur ex
naturalibus tanquam ex materia, & ex formis artificialibus q̄
ſunt accidentia, cuiuſmodi formæ ſunt figuræ, uel compoſi-
tiones ſeu uniones. Vnde in denario præter argentum eſt ibi
aliqua figura, puta Cæſaris, uel Regis, a qua figura dicitur de
narius, qua figura ablata remanet argentum, & non remanet
denarius. Ideo ad rationes in contrarium. Ad primam conce
do, quod in artificialibus factis per ſolam compoſitionem re- Ad primum.
rum adinuicem non eſt ibi aliqua forma ſecundum ſe totam
noua cuius nulla pars præfuit, eſt tamen ibi una forma noua
reſultans ex formis partium, & illa forma eſt forma per quā
eſt domus in actu. Et quod ſit talis forma apparet, quia diſſo-
lutis partibus manent parietes, & non manet domus, igitur
D præter illas partes materiales oportet ponere aliam formam
per quam eſt domus in actu. Sic enim arguit Phyloſophus ſe
ptimo meta. di, diſſolutis b, a, &c. Ad formam igitur rationis
cum dicitur, aut illa forma eſt tota in toto, & tota in quali-
bet parte, uel eſt tota in toto, & pars in parte. Dico, quod eſt
tota in toto, & pars in parte, & quod una pars huius formæ
eſt in lignis, & alia in lapidibus. Et quādo quęritur, aut quæ-
libet pars eſt de nouo in ſuo ſubiecto primo, uel non. Dico
quod partes iſtius formæ non ſunt de nouo in ſuis ſubiectis,
immo ſuppoſito quod partes ſint inciſæ, & diſpoſitæ ſufficien
ter ad formam domus, ſic quod nihil reſtet ad hoc quod fiat
domus, niſi applicatio partium adinuicem, tunc formæ par-
tium pręfuerunt ante factionem domus, tamen tota forma re
ſultans ex formis partium non præfuit, quoniam illa forma
totalis eſt reſultans ex unione partium adinuicem quæ unio
non præfuit, & ideo forma totius eſt noua, quia partes de no
uo adinuicem uniuntur: & tamen partes præceſſerunt. Vnde
in his quæ fiunt per unionem, uel per compoſitionem totum
eſt nouum, & tamen partes pręceſſerunt: & ſic eſt de domo
&de

& de forma domus, utrum autem forma domus ſit abſoluta, uel reſpectiua non determino ad præſens, ſed ſufficit ad præſens, quod ibi ſit forma noua artificialis a qua res artificialis eſt talis in actu, & idem dico de exercitu. Ad ſecundum dico, quod quando ſit aliquod artificiale per ablationem partium a toto, ibi ſit aliqua forma noua ſecundum ſe totam, cuius nulla pars præfuit, quia fiunt nouę lineę, & nouæ ſuperficies, & quandoque noua figura differens ſpecie a priori, & quando dicitur, quod ubi eſt ſola ablatio, ibi non eſt aliquid nouum. Dico, quod cum aliquę res artificiales fiant per ablationem partium, quamuis ibi ſit ablatio partium materialium, tamen ibi eſt generatio partium formalium, ſcilicet, figurę artificiales, & ſuperficiei, & linearum, & ideo non eſt ibi ſola ablatio, nec eſſe poteſt ſine generatione nouæ formæ, & quod ſint tales formæ in rerum natura, ſcilicet, ſuperficies figura linea, &c. differentes a ſuis ſubiectis, probatum eſt ſufficienter in primo huius, ſed domino concedente, melius uidebitur in ſexto. Ad tertium quando dicitur, quod nihil ſit nouum quando ſit aliqua res artificialis per transfigurationē. Dico per interemptionem, quia certum eſt, quod noua figura ſit, aliter non eſſet transfiguratio, quia transfiguratio ē ab una forma in aliam formam. Et quando adijcitur, quod cum aliquid poteſt fieri aliquale per ſolum motum localem, non oportet fieri aliquam rem abſolutam nouam, illud eſt falſum, quia per ſolum motum localem duarum aquarum ad inuicem concurrentium ſit una aqua noua, quæ prius non erat, & multo magis per ſolum motum localem poteſt fieri accidens abſolutum nouum, dico igitur, quod per transfigurationem ſit noua figura, & per conſequens forma abſoluta noua.

Ad ſecundum. — Tex.c.15. — Ad tertiū. — A — B

Dubium. Sed tunc dubitatur quoniam ſi aliquæ formæ artificiales determinant ſibi certam materiam. Verbi gratia formæ ſerrę determinant ſibi ferrum, hæc igitur eſt uera: ſerra inquantum ſerra eſt ferrea, & per conſequens ſerra inquantum ſerra eſt grauis: ex quo ſequitur, quod ſerra inquantū ſerra habet principium motus, & quietis, & ſic hæc differentia quam ponit hic Phyloſophus inter res naturales, & artificiales non ē uera, quia ſicut res naturalis, ſecundum quod huiuſmodi habet in ſe principium motus, & quietis, ita res artificialis.

Reſpōſio. Dicendum quod ſi fiat reduplicatio ratione materiæ, ſic bene concedo, quod aliqua res artificialis, ſecundum quod huiuſmodi habet in ſe principium motus, & quietis, & hoc concludit ratio, ſed ſi fiat reduplicatio ratione formæ: ſic nulla res artificialis, ſecundum quod huiuſmodi habet in ſe principiū motus, & quietis, ſed facta reduplicatione gratia materiæ, & ſic res naturalis, ſecundum quod huiuſmodi habet in ſe principium motus, &c. & hæc eſt differentia inter naturalia, & artificialia quam Phyloſophus intendit hoc. Vnde forma artificiale ſecundum, quod huiuſmodi non habet in ſe inclinationem actiuam nec paſſiuam ad aliquem motum, nec ad maiorem terminum motus.

C

Quæ cum ita ſint, patet naturam principium eſſe quoddam, & cauſam, vt id moueatur atque quieſcat in quo primo; per ſe, & non per accidens ineſt.

Tex.cō.3. *Eſt igitur natura principium alicuius, & cauſa mouendi, & quieſcendi, in quo eſt primum per ſe, et non ſecundum accidens.*

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli in qua Phyloſophus ex prædicta differentia iam dicta concludit diffinitionem naturæ. Hæc igitur pars continet duas particulas, quoniam in prima Phyloſophus ex prædictis infert diffinitionem naturæ. In ſecunda ibi. [Dico autem nō ſecundum accidens.] Exponit unam particulam diffinitionis. In prima igitur particula huius partis ex differentia inter naturalia, & non naturalia infert Phyloſophus diffinitionem naturæ d. Eſt igitur natura principium, & cauſa mouendi, & quieſcendi eius in quo eſt primo per ſe, & non ſecundū accidens. Et hæc eſt prima cōcluſio huius libri, ſcilicet, quod natura eſt principium, & cauſa motus, & quietis in quo eſt primo per ſe, & non ſecundum accidens. Et hæc concluſio probatur ex præcedentibus per ſyllogiſmum hypoteticum ſic, ſi naturalia ſint illa quæ habent in ſe principium quo mouentur & quieſcunt ex ſe, & non per accidens, & natura eſt qua mouentur naturalia, & quieſcunt, neceſſe eſt, ut natura ſit principium quo mouetur, & quieſcit illud in quo eſt per ſe, & primo, & non ſecundum accidens. Notandum ſecundum Linco. hic, quod natura habet duplicem diffinitionem, quarum prima eſt illa, natura eſt id quo primo, & per ſe differunt naturalia inquantum huiuſmodi a non naturalibus inquantū huiuſmodi, & hæc diffinitio eſt formalis, & indemonſtrabilis. Secunda uero diffinitio eſt illa, uidelicet natura eſt principium motus, &c. quæ eſt magis materialis, & demonſtrabilis. Demonſtrat igitur hic Phyloſophus ſecundum Linconien. diffinitionem materialem, & demonſtrabilem naturæ p diffinitionem eius indemonſtrabilem, & formatur ſyllogiſmus ſic. Quæcunque primo, & per ſe differunt ea quæ ſunt naturalia inquantum huiuſmodi a non naturalibus inquantum huiuſmodi natura eſt illud, ſed ea quæ ſunt naturalia inquātum huiuſmodi differunt primo, & per ſe a non naturalibus inquantum huiuſmodi principio motus, & ſtatus in ſeipſis habito primo, & per ſe, & non ſecundum accidens, ergo natura eſt principium, & cauſa motus, & quietis, &c. Vnde dicit Linco. quod præmiſſæ huiuſmodi demonſtrationis ſunt indemonſtrabiles, & per ſe notę non quibuſlibet, ſed aſſuefactis in ſcientia naturali, ergo.

Prima cō cluſio huius libri. — Prima diffinitio naturę. — A — Secunda diffinitio naturę.

B

Dico autem non per accidens, quia ſibijpſi quiſpiam medicus ſanitatis cauſa fieri poteſt. Attamen non quo ſanatur eo medicinam habet, ſed accidit, ut idem ſit medicus ſubienſque ſanationem. Quapropter, & ſeparātur nonnunquam. Similiter ſeſe habet, & unumquodque cæterorum, quæ per artem efficiuntur. Nihil enim ipſorum effectionis in ſe principium habet. Sed quædam in alijs, atque extrinſecus habent. Vt domus, & unumquodque eorum quæ manu conficiuntur. Quędam in ſeipſis quidem id habent, non tamen per ſe, quæcunque cauſę per accidens ſibi fieri poſſunt. Id igitur eſt natura, quod dictum eſt.

Tex.cō.3.

C

Dico autem non ſecundum accidens, cum fiat utique ipſe ſibi aliquis cauſa ſanitatis cum ſit medicus, ſed tamen non ſecundum quod ſanatur, medicinam habet, ſed accidit eundem medicum eſſe, & ſanari. Vnde, & diuiduntur aliquando abinuicem. Similiter autem, & aliorum unumquodque quæ fiunt. Nullum enim ipſorum habet in ſeipſo factionis principium. Sed alia quidem in alijs, & ab exteriori, ut domus, & aliorum manu inciſorum unumquodque. Alia autem in ſeipſis quidem, ſed non ſecundum ſeipſa quęcunque ſecundum accidens cauſa fiunt utique ipſis. Eſt igitur natura, quod dictum eſt.

Per quid differt natura ab arte.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli in qua Phyloſophus ponit illam particulam non ſecundum accidens, quia per illam particulā differt natura ab arte quæ agit in ſubiectum in quo eſt cuiuſmodi eſt ars medicinæ, quia cum medicus ſanat ſeipſum, ars medicinę eſt principiū illius motus, ſcilicet, ſanationis eius, in quo eſt primo, & per ſe, non tamen eſt natura, quoniam ars medicinæ eſt primo, & per ſe in medico, tamen ars medicinę

D

eſt per accidens principium ſanationis eius, in quo eſt, ideo per illam particulam non ſecundum accidens differt natura ab arte quæ agit in ſubiectū in quo eſt. Dicit ergo Phyloſophus [dico autem] id eſt, expono non ſecundum accidens, quia cum medicus fiat ſibijpſi cauſa ſanitatis, ſupra ars medicinæ eſt principium motus ſanationis eius, in quo eſt primo, & per ſe, quoniam ars medicinæ primo, & per ſe eſt in medico, ſed ars medicinæ non eſt natura, quia non ſecundum quod ſanatur medicinam habet, ſed accidit eundem medicum eſſe, & ſanari. Et, quod accidat medico ſanari, probatur quia medicus, & recipiens ſanitatem aliquando diuiduntur abinuicem, quia aliquando medicus non ſanatur, & aliquando ille qui ſanatur non eſt medicus, & ſic apparet, quod ars medicinæ nō eſt natura, quia natura non per accidens eſt principium motus eius in quo eſt primo, & per ſe, ſed ars medicinæ eſt per accidens principium motus eius in quo eſt primo, & per ſe, & ſicut eſt de medico, ſcilicet, quod non habet per ſe principiū ſuæ ſanationis in ſe, ita eſt de alijs quæ fiunt ſecundum artē: quoniam nullum eorum habet principium in ſeipſo ſecun-

dum

dum, quod huiuſmodi principium, ſcilicet factionis hoc eſt principium ſui motus: ſed quædam artificialia ſolum habēt principium extrinſecum ſuæ factionis ſic, quod nunquā fiūt ab intrinſeco, ut domus, & unumquodque aliorum manu incisorum, id eſt, factorum per manum, ut ſtatua, lectulus, & huiuſmodi, ſed alia artificialia habent in ſeipſis principium ſuorum motuum, ſed non ſecundum ſeipſa, ut medicus, & quæcunque ſecundum accidens ſiunt cauſæ ſibiipſis, natura igitur eſt, quod dictum eſt. Sed dubitatur utrum illa propoſitio ſit concedenda, medicus per ſe ſanat ſeipſum, & uidetur, quod ſic, quia medicus inquantum medicus ſanat, ut patet primo huius, ergo. Dicendum igitur, quod cum dico medicum ſanare ſeipſum dico duo, ſcilicet, medicum ſanare, & medicum ſanari, quorum primum eſt per ſe, & ſecundum ſm accidens, dico igitur, quod medicus non per ſe ſanat ſeipſum, & tamen per ſe ſanat, quia per ſe ſanat infirmum. Circa igitur hanc diffinitionem naturæ ſunt tria facienda, quia primo ſunt notanda dicta Commenta. ſecundo eſt ponendus intellectus diffinitionis, tertio uero ſoluentur dubia occurrentia circa prædictam diffinitionem. Vnde circa primum ſunt ſeptem notanda. Primum eſt notandum ſecundū Commenta. hic, quod iſta diffinitio naturæ eſt manifeſta hic, quoniam naturā eſſe, ē manifeſtum per ſe, ut poſtea dicit Phyloſophus, & eſt unum principiorum huius ſcientiæ, & non eſt declarādum a primo Phyloſopho, nec eſt ex iis quæ non ſunt nota per ſe, ut patet ex uerbis Aui. ubi intendit, quod Phyloſophus primus debet cōtradicere ei qui negat hoc principium eſſe, ut contradicit falſis opinionibus inductis de primis principiis. Sic igitur dicit Commen. hic tria, primum eſt, quod diffinitio naturæ eſt hic manifeſta ſecundum quod naturam eſſe eſt per ſe notū, & eſt unum principiorum illius ſcientiæ: tertium eſt, quod naturam eſſe, non eſt declarādum a primo Phyloſophus, ut exiſtimauit Aui. Secundo eſt notandum, quod Commen. inducit, & ſoluit rationem Auicē. propter quam dicit, quod illa diffinitio naturæ non eſt manifeſta hoc dicit, Et ille homo, ſcilicet Auicenna inducit ſignum, quod iſta diffinitio non eſt nota hic, quia iam declarauit in ſeptimo, & in octauo, quod omne motum habet motorem, & dicit illic, quod non eſt dubiū in hoc, niſi de corporibus ſimplicibus. Et poteſt ratiocinari ſuper hoc, ex hoc quod Phyloſophus dicit in tertio cœli, & mū. quoniam elementa habent grauitatem, & leuitatem. Vnde ex his dictis poſſunt formari tres rationes probantes, quod hæc diffinitio naturæ non eſt manifeſta, quia primo Phyloſophus probat, quod corpora naturalia mota habent motorem, & ita, quod habent principium motus, & tamē notum eſt, quod habent naturam, ergo non eſt manifeſtum, quod natura ſit principium motus, quia ſi eſſet notum, quod natura ſit principium motus, tunc ſicut eſt notum, quod corpora naturalia habent naturam, ita eſſet notum, quod corpora naturalia mota habent motorem. Secūda ratio Auicen. eſt hæc, quia dubium eſt de corporibus ſimplicibus, utrum habeant motorem, & per conſequens eſt dubium, utrum habeant principium motus, ſed non eſt dubium, utrum habeant naturā, & hoc eſt ſignum, quod naturam eſſe principium motus non eſt manifeſtum per ſe hic. Tertia ratio, quia Phyloſophus tertio cœli, & mū. declarat, quod elementa habent grauitatem, & leuitatem, & ſic probat, quod habent principium motus, & quietis, non igitur eſt manifeſtum, quod habent principium motus, & tamen eſt manifeſtum, quod habent naturam, ergo. Vel forte iſte rationes melius probant, quod naturam eſſe non eſt manifeſtum, primo quia nos uidemus mobile moueri, & ignoramus motorem, & per conſequens ignoramus principium motus eſſe, & ſic ignoramus naturam eſſe, & propter hoc Phyloſophus probauit in ſeptimo, & octauo huius, quod omne motum habet motorem, & ſic probauit principium motus eſſe, & ſic probauit naturam eſſe. Secunda ratio: Phyloſophus in octauo huius dicit, quod dubium eſt in corporibus ſimplicibus, utrum habeant motorem, uel nō, ſi tamen notum eſſet naturam eſſe, eſſet notum, quod corpora ſimplicia haberent motorem, quia motum habere motorem non eſt dubium niſi in his quę mouentur a natura, ut in corporibus ſimplicibus. Tertia ratio. Phyloſophus probat, quod elementa habent grauitatem, & leuitatem, & ſic probat naturam eſſe. His igitur rationibus reſpondet Commē. dicens, & hoc non eſt ſicut exiſtimauit Auicen. quoniam non dubitatur, quod iſta mouentur ex ſe non ex motore extrinſeco, ſcilicet, quatuor elementa, & omnia corpora mota ex ſe, ſed utrum motor in eis ſit alius a moto perſcrutatus eſt in illo loco, & ſic Phyloſophus non probat nec inquirit naturam eſſe, quia hoc eſt manifeſtum per ſe, ſed inquirit an natura mouens ſit eadem res cum moto, vel alia, & cauſam quare Phyloſophus perſcrutatus eſt, utrum motor ſit alius a moto aſſignat Commen. dicens, & cauſam in hoc, ſcilicet, quare Phyloſophus hic perſcrutatus eſt, eſt iſta, quod Plato opinabatur, quoniam hic eſt aliquid, quod mouet ſe, & ſic Plato dixit, quod in a. in quibus motor non eſt aliud a moto. Vnde dixit Commen. quod manifeſtum eſt, quod ſi eſſet aliquid quod moueret ſe, quod illud eſſet dignius habere hoc nomen natura ſecundum hanc deſcriptionem. Tertio eſt notandum, quod Commen. reſpondet uni obiectioni quæ poſſet fieri contra ſe, poſſet enim aliquis dicere, quod diffinitio naturæ non eſt hic nota, quia diffinitio naturæ eſt hic probata. Huic reſpondet Commen. dicens, quod quanuis antecedens per quod probatur, quod natura eſt primum motus, &c. ſit manifeſtum per ſe, & per conſequens ſimiliter non debet aliquis dicere, quod iſta diffinitio propter hoc non eſt concluſio demonſtrationis, quoniam dictum eſt in prioribus analyticis, quod per huiuſmodi ſyllogiſmos hypoteticos nullum ignotum declaratur omnino, ſed utuntur ad confirmandum illud, quod eſt per ſe manifeſtum cum indiget modicula innuitione, ſicut utitur diuiſio, uel inductio. Et per hoc intelligit Commen. quod iſta diffinitio licet per ſe ſit nota ſimpliciter, & apud naturam, & per conſequens non poteſt probari a priori, poteſt tamen probari a poſteriori: ut, ſcilicet, per ipſas res naturales quæ ſunt poſteriores ſimpliciter ipſa natura nobis tamen notiores, & iſta probatio eſt per ſyllogiſmum hypoteticum, ut patet formando eam, ut format Commen. ut patuit prius. Et nota, quod per ſyllogiſmum hypoteticum, ut per diuiſionem, uel inductionem nullum omnino ignotum declaratur, quia per diuiſionem, & inductionem probantur principia, ſicut diffinitiones de diffinitis, quæ tamen ſunt nota per ſe. Quarto eſt notandum ſecundum Commen. quod Phyloſophus in diffinitione naturæ dicit primum, & per ſe, quoniam illud, quod eſt per ſe eſt magis uniuerſale, quam illud, quod eſt primum, quoniam omne primum eſt per ſe, & non omne, quod eſt per ſe eſt primum, ut dictum eſt in poſterioribus. Verbi gratia quoniam nauis mouetur ex principio, quod eſt in ipſa, ſed non primo, ſed mediante homine, & per hoc uult dicere, quod nauis mouetur per ſe, quia a principio intrinſeco, ſcilicet, a themone, uel a remis, ſed non mouetur primo a principio intrinſeco, ſed ab homine, ſed natura eſt illud a quo primo mouetur illud in quo eſt per ſe. Quinto eſt notandum circa expoſitionem illius particulæ, non ſecundum accidens, quia illa particula ponitur ad excludendum artem medicinæ, & alias artes quæ per accidens agunt in ſubiectum in quo ſunt, ut ſupra eſt expoſitū. Et dicit Commen. quod ars medicinæ, & aliæ artes ſunt paratæ primo, & per ſe, ut agant in alia ſubiecta a ſubiecto in quo ſunt artes, igitur ſicut diximus, ſunt duobus modis aut ars, cuius principium extrinſecum eſt neceſſario, ut ars ædificatiua, & aliæ artes, quorum ſubiectum in quo agunt eſt aliud a ſubiecto in quo inueniuntur. Et dixit quæ ſiunt manu, quia ars medicinæ cui accidit agere in ſuum ſubiectū eſt ars theorica, & non practica, quia nullus ſomniat in corpore ſuo, uult igitur Commen. quod nulla ars practica agat in ſubm in quo eſt. Sed circa hoc mouetur dubitatio de arte ſaltandi quæ eſt practica, & tamen agit in ſubm in quo eſt. Reſpondet Cō. dicens, quod ſermo ſuus non eſt niſi de artibus ex quibus proueniunt acta non ſolum actiones, ſed ex arte ſaltandi ſolummodo prouenit actio, & ſimiliter eſt de arte muſicę quæ eſt ſine inſtrumento. Sexto eſt notandum ſecundum Commen. quod iſta diffinitio naturæ non dicitur uniuoce, nec æquiuoce, ſed ſecundum prius, & poſterius, quia per prius dicitur de forma quam de materia, & in talibus eſt incipiendum a cōmuni, & ueniendum ad propria, ſicut facit Phyloſophus in diffinitione motus, & loci. Et per hoc intendit Commen. quod præter iſtam diffinitionem communem naturæ oportet habere propriam diffinitionem materiæ, & propriam diffinitionem formæ. Septimo eſt notandum, quod ſubiectum huius libri eſt natura, & principia naturalia quæ communia ſunt omnibus rebus naturalibus: & ideo in hoc libro non diffinit corpus, nec alia de quibus conſiderat naturalis, ſicut fecit in libro cœli, & mun. & intelligo, quod natura eſt hic ſubiectum, id eſt ſuppoſitum. Viſis ergo his notabilibus Commentatoris uidendus eſt intellectus diffinitionis naturæ. Et uidetur mihi, quod illæ particulę, ſcilicet, primo, & per ſe, & non ſecundum accidens determinent diuerſa, quoniam illa particula non ſecundum accidens determinat hoc uerbum eſt primo loco poſitum, & illa particula primum determinat hoc quod dico principium, & illa particula per ſe determinat hoc

nerbum

Margin notes (left column): Dubium. — Tex. c. 71. — Reſpōſio. — Primū notandum. — Secundū notand. — Fundamē tum Aui. — Prima rō Aui. — Secunda rō Aui. — Tertia rō Aui. — Impugnatio eiuſdē. — Idē ſup. c. primo. — Idē quarto phyſic. 71. — Idē ſecundo phy. 32

Section letters: A — B — C — D

Margin notes (right column): Idē tertio cę. 18. — Idē quarto cę. 12. 14. & 15. primo cę. com. 81. & 84. & 5. phyſ. 18. — Tertium notandū. — Primo priorū in digreſſione de ſyllabis hyp. uide 6. phy. c. 41. & primo cę. c. 2. — Quartum notandū. — Quintū notandū. — Idē ſup. c. 1. & 2. idē 5. phy. c. 2. — Sextū notandum. — Idem primo cę. cō. 5. — Septimū notan.

uerbum eſt ſecundo loco poſitum. Intellectus igitur diffinitionis eſt ille, natura eſt non ſecundum accidens primum principium motus, & quietis eius in quo eſt per ſe, illa particula non ſecundum accidens ponitur ad differentiam artium, quæ agunt in ſubiecta in quibus ſunt, ſed hoc eſt per accidēs, unde cum medicus ſanat ſeipſum, ars medicinæ eſt principiū motus eius in quo eſt per ſe, ſi igitur illa particula non ſecūdum accidens non poneretur, oporteret, quod ars medicinæ eſſet natura, ut igitur ars medicinæ excludatur, & huiuſmodi artes ponitur illa particula, non ſecundum accidens, quoniā ars medicinæ eſt ſecundum accidens primum principium eius in quo eſt per ſe, Illa uero particula principium exponitur dupliciter, quoniam ſecundum aliquos principium accipitur pro propinquo, & tunc ponitur ad differentiam animæ diſtinguendo agens a propoſito contra agens naturale, quia anima eſt principium eius in quo eſt per ſe, ſcilicet, motus uegetationis, & motus progreſſionis, ſed non eſt principium propinquum, ſed accidētia mediantibus quibus anima mouet ſunt principia propinqua, & hoc modo exponit Auicen. & Linco. intelligendo per primum idem, quod propinquum. Alio modo exponitur primum pro principali, & tunc illa particula primum, ponitur ad differentiam accidentium quæ ſunt principia inſtrumentalia, & non principalia, quia accidens non natura, ſed ſecundum naturam. Iſta autem particula per ſe, ponitur ad differentiam rerum artificialium quæ mouentur a principio intrinſeco, quod quidem principium non eſt in eis per ſe, ſed per accidens, quoniam principium motus deorſum non eſt in ſcanno ſecundum, quod ſcannum, ſed ſecundum, quod eſt lapideum uel ligneum, unde niſi illa particula per ſe poneretur, ſequeretur, quod res artificiales, ut ſcannum per ſe, & ſecundum quod huiuſmodi mouerentur deorſum, quoniam cum ſcannum mouetur deorſum natura non eſt ſecundum accidens primum principium illius motus: ſed quia eſt primum principium motus eius in quo eſt per accidens, ideo res artificiales, ſecundum quod huiuſmodi nō mouentur naturaliter, & hæc ſecunda expoſitio iudicio meo eſt melior, ſcilicet, per primum intelligendo principale. Viſo igitur intellectu diffinitionis naturæ, nunc tertio ſoluenda ſunt quædam dubia circa dictam diffinitionem.

Primum. Et primo dubitatur quare Phyloſophus dicit principium, & cauſa, uidetur enim, quōd non ſit bene dictum, quia principium, & cauſa idem ſunt, igitur poſito uno, ſuperfluum eſt ponere reliquum.

Secundū. Secundo uidetur, quod natura non ſit principium motus, & quietis, &c. quia motus, & quies ſunt oppoſita, & ideo idem non eſt per ſe principium oppoſitorum, ut patet quarto meta.

Tertium. Tertio uidetur, quod in diffinitione ſit nugatio, quia primum includit per ſe, & per ſe includit non per accidens, ergo poſito uno illorum eſt nugatio ponere alterum.

Quartum. Quarto poteſt argui contra totam diffinitionem per hoc, quia illa diffinitio non uidetur competere omni naturæ, quoniam cęlum mouetur naturaliter, & natura qua cęlum mouetur nō eſt principium motus, & quietis: quia cęlum nunquam quieſcit, & ſimiliter tota terra habet naturam quæ non eſt principium motus, & quietis, ſed quietis tantum.

Quintū. Quinto aliquis poſſet arguere ſic, illa diffinitio non eſt bona quæ competit aliis a diffinito, ſed hæc diffinitio eſt huiuſmodi, ergo. Probo minorem, quoniam illud principium a quo animal mouetur motu progreſſiuo eſt non ſecundum accidens primū principium motus eius in quo eſt per ſe: & tamen non eſt natura, quia ſi eſſet natura, tunc ſequeretur, quod motus progreſſiuus animalis eſſet naturalis, & per conſequens intenderetur in fine, quod eſt falſum. Pro his igitur rationibus eſt intelligendum, quod ſi illa diffinitio debeat competere omni naturæ, oportet, quod hæc coniunctio, & exponatur diſiunctiue, & non copulatiue, ita, quōd ſit ſenſus, natura eſt primum principium, uel cauſa motus, uel quietis eius in quo eſt primum per ſe, & non ſecundum accidens, unde ſi teneatur copulatiue, non competit omni naturæ, ut argutum eſt. Vnde intelligendum eſt, quod quędam ſunt quæ ſemper mouentur, ut corpora cœleſtia, & in illis natura eſt principium motus tantum, & quædam ſunt quæ nunquam mouentur motu locali, ut tota terra, & in illa eſt principium quietis tantum, & quædam ſunt quæ quandoque mouentur, & quādoque quieſcūt, & in illis natura quandoque eſt principium motus, & quandoque quietis, et ideo illa diffinitio intellecta copulatiuę nō competit omni naturæ, ſed ſi intelligatur diſiunctiuæ ſic competit omni naturæ.

Ad primum. Ad primum igitur argumentum dico, quod quia in quibuſdam reſpectu aliquorum motuum natura eſt principium actiuum, & in quibuſdam natura reſpectu aliquorum motuum eſt principium paſſiuum, ideo ponuntur ambo illa, ſcilicet, principium, & cauſa, ut per principium intelligatur principiū actiuum, & per cauſam principium paſſiuū, quare debent accipi ſubdiſiunctione, ut dictum eſt.

A

Ad ſecundum. Ad ſecūdum dico, quod duplex eſt quies, ſcilicet, quies in termino a quo, & quies in termino ad quem, quies in termino a quo contrariatur motui, ſed quies in termino ad quem non contrariatur motui, ſed magis eſt perfectio motus, ut patet quinto huius. Dico igitur, quod quies poſita in diffinitione naturæ eſt quies quæ eſt in termino ad quem motus naturalis, & illa non contrariatur motui.

Ad tertiū. Ad tertium dico, quod illę particulæ primum per ſe non ſecundum accidens non referuntur ad idem, ut dictum eſt ſuperius, ideo non eſt nugatio.

Ad quartum. Ad quartum dicendum, quod natura a qua mouetur cœlum eſt principium motus tantum, & tota diffinitio intellecta ſub diſiunctione competit illi naturæ. Et ſi dicitur, quod cœlum non mouetur a principio intrinſeco, ſed a motore extrinſeco, & per conſequens ſi diffinitio eſſet bona motus cæli non eſſet naturalis, & etiam ſi eſſet naturalis intenderetur in fine. Dicendum, quod motus cœli eſt naturalis diſtinguendo naturale contra uiolentum, & non diſtinguendo contra uoluntarium.

B

Et quando dicitur, quod non mouetur a principio intrinſeco dicitur, quōd mouetur a principio paſſiuo per ſe, & hoc ſufficit ad hoc, quod motus ſit naturalis, nec ꝓpter hoc oportet, quod motus cœli intendatur in fine, nec eſt uerum, quod omnis motus naturalis intendatur in fine, ſed bene omnis motus naturalis corporum elementariorum, uel motus qui eſt ab elemento intenditur in fine cuiuſmodi nō eſt motus cœli.

Ad quintum. Ad quintum dicendum, quod motus progreſſiuus animalis non eſt ſimpliciter naturalis, eſt tamen naturalis animali. Pro quo eſt ſciendum, quod motus deorſum eſt proprius motus corporis: & motus proprius animæ eſt motus circularis, ut patet per Commen. in de ſuba orbis, & ideo ꝓprius motus totius animalis eſt quaſi compoſitus ex motu deorſum, & motu circulari. Vnde motus progreſſiuus eſt quaſi medium inter motum circularem, & motum deorſum, ſicut enim animal componitur ex corpore, & anima, ita proprius motus animalis componitur ex motu corporis, & animæ, concedo igitur, quod motus progreſſiuus animalis eſt naturalis. Et cum dicitur, quod tunc intenderetur in fine, dico, quod non ſequitur, quia non omnis motus naturalis intenditur in fine, ſed ille qui eſt elementi, uel ab elemento,

C

unde motus animalis naturalis inquantum eſt animal remittitur in fine, quia animal fatigatur in mouendo, & cauſa fatigationis animalis ſecundum Commen. eſt, quia motus corporis contrariatur motui animæ, ut ipſe uult ſecundo cœli, & in libro de ſubſtantia orbis.

Naturam autem habent quæcunque tale principium habent, atque hæc omnia ſubiecta ſunt. Subiectum enim quoddam, & in ſubiecto eſt ſp natura.

Naturam autem habent quæcunque huiuſmodi habent principium, & ſunt hæc omnia ſubiecta. Subiectum enim quoddam, & in ſubiecto eſt natura ſemper. Tex.cō.4.

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, in qua Phyloſophus oſtendit quid eſt habens naturam. Et duo facit, quia primo concludit diffinitionem habentis naturam, ſecundū narrat in quo prædicamento ſunt natura, & habens naturam.

D

Dicit igitur Phyloſophus primo, quod naturam habent quæcunque habent principium huiuſmodi, ſcilicet motus, & quietis, &c. Et hæc eſt ſecunda concluſio huius libri ſecundum Linconienſem, uidelicet, quod habens naturam eſt illud, quod non ſecundum accidens habet in ſeipſo primum principium motus, & quietis. Secunda concluſio huius lib. Hæc concluſio probatur per diffinitionem naturæ ſic: natura eſt non ſecundum accidens primum principium motus, & quietis. ergo habens naturam eſt illud, quod non ſecundum accidens habet in ſe principium, motus, & quietis, conſequentia tenet per locum a diffinitione ad diffinitum. Hoc habito narrat Phyloſophus, quod hæc omnia, ſcilicet, natura, & habens naturam ſunt ſubſtantiæ, quoniam natura, uel eſt ſubiectum, ut natura quæ eſt materia, uel eſt in ſubiecto, ut natura quæ eſt forma, & utraque eſt ſubſtantia. Intelligendum tamen, quod ſi per ſubiectum intelligatur ſubiectum informatum forma ſubſtantiali, ſic non eſt uniuerſaliter uerum, quod natura eſt ſubiectum, uel in ſubiecto, quia natura quæ eſt principium motus corporis cœleſtis, nec eſt ſubiectum formæ ſubſtantialis,

lis, nec eſt in ſubiecto, quia corpus cæleſte eſt ſubſtantia ſimplex non compoſita ex diuerſis naturis ſecundum Commẽ. Intelligendo tamen per ſubiectum, ſubm motus, ſic eſt uerum, quod natura quæ eſt principium motus cæli eſt ſubiectum ens in actu, eſt enim quædam forma in ſe ſimplex corporea, & eſt ſubiectum motus. Sed dubium eſt an corpus cœleſte debeat dici natura, uel habens naturam. Ad hoc dico, quód proprie loquendo non eſt habens naturam cum non ſit compoſitum ex diuerſis naturis, ſed magis proprie dicitur natura quam habens naturam. Intelligendum autem, quod quanuis natura, & habens naturam principaliter dicantur de ſuba, tamen dicuntur ſecundario de accidentibus, quoniam accidentia, ut grauitas, & leuitas ſunt naturæ cum ſint principia motus, & quietis. Vnde notanda ſunt hic tria dicta Cõmen. quorum primum eſt, quod hoc, ſcilicet, natura quæ eſt forma eſt ſuba: eſt concedendum a naturali, & accipiendum a Phyloſopho, & uniuerſaliter conſiderare de ſuba non eſt proprium huic ſcientiæ, propter hoc, quia ſuba, & accidens ſunt differentiæ entis, ſecundum quód ens eſt. Et Commen. accipit hic differentias large pro per ſe inferioribus, quoniã ens in communi non habet proprias differentias proprie dictas, tamen habet per ſe inferiora. Et quod dicitur, ſcilicet, quod huic ſcientiæ non eſt proprium conſiderare de ſuba, illud eſt intelligendum de ſuba in generali, ſed tamen de ſubſtantia tranſmutabili eſt proprium huic ſcientiæ conſiderare. Secundo notandum eſt, quód illic, ideſt, in metaphyſica, apparet, quód materia eſt ſuba in potentia, & forma eſt illa p quam eſt ſuba in actu. Vnde illę propoſitiones, materia eſt in potentia, forma eſt illud, per quod compoſitum eſt in actu, non ſunt propoſitiones phyſice, ſed metaphyſice, quia actus, & potentia ſunt differentiæ eius. Tertium uero notabile ſequitur ex hoc, & eſt, quod compoſitum eſt dignius habere hoc nomen ſuba, quam materia, quia compoſitum eſt in actu & materia in potentia, & forma eſt dignius habere hoc nomen ſuba quam compoſitum, quoniam per formam compoſitum ineſt actu, & cauſa rei dignior eſt cauſato. Et dicit Cõmen. quód omnes illę propoſitiones ſunt eſſentiales enti, & ideo ponendum eſt hoc in hac, ideſt, in ſua poſitione. Sed dubium eſt, quia uidetur, quód compoſitum ſit dignius habere hoc nomen ſuba, quam forma, quia compoſitum includit totam perfectionem formæ, & etiam perfectionem ſuper additã, ideſt, perfectionem materiæ, & ſic compoſitum includit plus de ſuba. Dicendum, quod aliquid eſſe dignius, uel magis ens alio poteſt dupliciter intelligi, ſcilicet, uel quia maiorem perfectionem includit, uel quia minorem perfectionem includit, primo modo compoſitum eſt dignius, & magis ens quam forma, ſed ſecundo modo forma eſt magis ens quam compoſitum, quia forma non includit imperfectionem, & potentialitatem materiæ quam compoſitum includit. Vel poteſt dici, quód forma eſt dignior, & magis ens quã compoſitum, quia eſt actualius ens, & hoc intellexit Com. cum dixit, quod cauſa rei dignior eſt cauſato, ideſt, cauſa formalis eſt dignior, ideſt, actualior, & uniuerſaliter cauſa inquãtum cauſa eſt dignior cauſato, quanuis non oporteat cauſam eſſe ſimpliciter digniorem, quoniam nulla cauſa intrinſeca eſt ſimpliciter dignior cauſato.

Primũ notandum. Idem primo met. c. 15. & 18. idẽ. 7. m. 5. & 9. & 39. idem. 12. m. primo 5. 6. c. Idẽ 6. m. c. t. Idẽ 4. m. c. 1. Secũdum notandũ. Tertium notandũ. Idẽ 7. m. c. 7. & 8. meta. c. 7. Idem. 2. de aia. c. 7.

Secundum uero naturam ſunt: & hæc ipſa, & etiã ea quæ hiſce per ſe competunt. Vt igni ferri ſurſum. Hoc enim natura quidem non eſt, neque habet naturam, ſed competit, & eſt natura atque ſecundum naturam.

Tex. cõ. 5. *Secundum naturam autem ſunt, & hæc, & quæcunque his inſunt ſecundum ſe, ut igni ferri ſurſum, hoc enim natura quidem non eſt, neque habet naturam, ſed a natura, & ſecundum naturam eſt.*

Tertia cõcluſio huius libri.

HÆc eſt quarta pars principalis huius capituli, in qua declaratur quid eſt ſecũdum naturam, & probatur, quod quęcunque ſecundum ſe inſunt habenti naturam ſunt ſecundum naturam. Et hæc eſt tertia concluſio huius libri quæ probatur ſic, quæcunque ſecundum ſe inſunt habenti naturam, uel ſunt natura, uel ſunt habentia naturam, uel ſecundum naturam, ſed quæ ſecundum ſe inſunt habenti naturam non ſunt natura, nec habentiam naturam, ergo ſunt ſecundum naturam. Huius rationis minor ponitur in litera.

A Vnde ſciendum, quód tam habens naturam quã illud, quod per ſe ineſt habenti naturam eſt ſecundum naturam, ut innuit Phyloſophus in textu, & ſic habens naturam eſt inferius ꝙ ens ſecundum naturam, & ſic eſſet hic diſtinguẽdum de hoc quod eſt eſſe ſecundum naturam, quia uno modo eſſe ſecundum naturam eſt idem, quod eſſe ſecundum curſum naturalem, & iſto modo tam habens naturam quam proprietas habentis naturam eſt ſecundum naturam. Alio modo per ſecũdum naturam poteſt intelligi ſola, proprietas quæ naturaliter ineſt habenti naturam, & iſto modo habens naturam non eſt ſecundum naturam.

Dictum ẽ igitur quid eſt natura, & quid id quod natura, atque ſecundum naturam eſt.

Quid quidem igitur natura ſic dictum eſt, & quid a natura, & quid ſecundum naturam. Tex. cõ. 6.

B HÆc eſt quinta pars principalis huius capituli, in qua Phyloſophus recapitulat declarata dicens, quod dictum eſt quid eſt natura, & quid eſt a natura, & quid eſt ſecundum naturam.

Eniti autem naturam eſſe oſtendere, ridiculum eſt. Patet enim tales eſſe rerum complures. Oſtendere uero ea quæ manifeſta ſunt, per ea quæ nõ ſunt manifeſta: hominis eſt profecto qui nequit id quod eſt per ſe notum, & id quod non eſt per ſe notum diſcernere. Atque id fieri poſſe non eſt obſcurum. Ratiocinabitur enim de coloribus: quiſpiam ortus cęcus. Quare neceſſe eſt tales homines de nominibus loqui: nihil autem intelligere.

C *Quod autem eſt natura tentare demonſtrare ridiculum eſt. Manifeſtum enim eſt quod huiuſmodi rerum ſunt multa. Demonſtrare autem manifeſta per immanifeſta non potentis iudicare eſt propter ipſum, & non propter ipſum cognitum. Quod autem contingat hoc pati non immanifeſtum eſt. Syllogizet enim aliquis cum natus ſit cæcus de coloribus, quare neceſſe eſt huiuſmodi de nominibus habere rationem: nihil autem intelligere.* Conſimile. 8. phy. t. c. 22. & 26. Idem, 4. m. 9. c.

HÆc eſt ſexta pars principalis huius capituli, in qua declarat quod naturam eſſe eſt per ſe manifeſtum ſic ꝙ non debeat demonſtrari in aliqua ſcientia. Et hæc eſt quarta concluſio huius libri. ſ. quod naturam eſſe non poteſt demonſtrari, quod ſic eſt intelligendum quod naturam eſſe non poteſt demonſtrari tanquam aliquid ignotum, uel de difficili cognoſcibile. Concluſio igitur ſecundum hunc intellectum probatur ſic. Illud quod eſt per ſe manifeſtum modo prædicto non poteſt demonſtrari, ſed naturam eſſe eſt per ſe manifeſtum, ergo. Huius rationis primo ponitur probatio minoris quæ eſt iſta, manifeſtum eſt per ſe quod multa, uel plura entia habent in ſe principia quibus mouentur, & quieſcũt ex ſe, & ſic manifeſtum eſt quod huiuſmodi principium eſt, & D ſic quod natura eſt. Vnde Commen. dicit quod Phyloſophus cum dixit, quod manifeſtum eſt, ꝙ plura entia habent in ſe principia quibus mouentur, & quieſcunt, dicit plura, quia dubium eſt de aliquibus utrum moueantur a ſe, aut a cauſa extrinſeca, & forte innuit per hoc quod exiſtimauit, ꝙ motor in quibuſdam rebus eſt ipſum motum, ſed iſta, ſicut diximus nõ eſt dubium, quod mouentur ex ſe, & uniuerſaliter non eſt dubium, quod ſunt plura huiuſmodi naturalia, & ſi non omnia. Deinde Phyloſophus cum dicit. [Demonſtrare autem] reprehendit nolentes demonſtrare, & illud tentantes quod eſt per ſe manifeſtum. Et per hoc confirmatur maior, & dicit quod demonſtrare manifeſtum per immanifeſtum eſt non potentis iudicare quid eſt per ſeipſum cognitum, & quid non eſt per ſeipſum cognitum, & dicit Commen. quod iſte modus eſt hominum qui nunquam poſſunt addiſcere phyloſophiam, nã dicit Commen. quod nihil eſt manifeſtius illo, quod eſt manifeſtum per ſe, quod intelligendum eſt, quod nihil eſt manifeſtius illo, quod eſt manifeſtum per ſe propriiſſime loquendo, ut uidebitur. Quod autem contingat hoc pati, ſcilicet,

Quarta concluſio huius libri. Vide. 4. me. c. 8.

cer, non poſſe diſcernere inter per ſe notum, & non per ſe notum non eſt immanifeſtum: immo manifeſtum, quoniam aliquis cum ſit natus cæcus ſyllogizabit de coloribus, ſed manifeſtum eſt, quod talis non poteſt iudicare quid eſt per ſe notum de coloribus, & quid non quare eſt neceſſe talem ſolum habere rationem de nominibus nihil autem intelligere. Notandum ſecundum Commen. hic quod iſte, qui eſt cęcus oculo, uel corde, nihil comprehendit, niſi uerba, cum uterque careat uirtute qua poteſt comprehendere illud quod intendit declarare ratione. Cęcus enim quia caret uſu impoſſibile eſt comprehendere ipſum colores, & ille qui diminuitur in natura caret uirtute intellectus naturalis, quare impoſſibile eſt ipſum comprehendere primas propoſitiones: hæc Commen. Notandum eſt hic, quod quamuis naturam eſſe ſit per ſe notum, non tamen eſt ita per ſe notum, ſicut primum principium complexum, ſcilicet, de quolibet dicitur eſſe, uel non eſſe. Ad cuius euidentiam eſt ſciendum, quod aliquid dicitur eſſe per ſe notum tripliciter, ſcilicet, communiter, propriæ, & maxime propriæ. Illud dicitur eſſe per ſe notum communiter, quod ad ſui notitiam non indiget perceptibiliter aliquo magis noto propter quod fiat notum, & iſto modo omne illud eſt per ſe notum cui intellectus ſtatim aſſentit abſque argumento, uel diſcurſu perceptibili, & hoc ſiue illud ſit notum per ſenſum, ſiue per experientiam, aut diſcurſum perceptibilem, ſiue etiam ſit notum ex terminis, & iſto modo niuem eſſe albam eſt per ſe notum, & etiam omne totum eſſe maius ſua parte eſt hoc modo notum per ſe, & uniuerſaliter omne quod eſt notum, abſque labore, uel ſtudio eſt hoc modo per ſe notum. Sed propriæ loquendo illud eſt per ſe notum, quod eſt notum ex terminis, & hoc ſiue ſit notum ex terminis, abſque argumento, ſiue ſit ex terminis cum argumento notato tempore imperceptibili, & iſto modo omne totum eſſe maius ſua parte eſt per ſe notum, quia eſt notum ex terminis, & cum argumento facto in tempore imperceptibili, quia cognito quid ſignificatur per totum, & quid per partem, ut cognoſcendo quod totum eſt illud quod continet partem, & amplius, & quod pars eſt quę cum alio conſtituit totum, intellectus imperceptibiliter facit talem diſcurſum, omne continens partem, & amplius eſt maius parte, ſed omne totum eſt huiuſmodi, ergo, & iſto etiam modo eſt primum principium complexum cognitum per ſe. Sed propriiſſime illud dicitur eſſe per ſe notum, quod eſt notum ex ſola notitia terminorum abſque omni diſcurſu, ſiue perceptibili, uel imperceptibili, & iſto modo primum principium complexum eſt per ſe notum, ſcilicet, de quolibet eſt affirmatio, uel negatio, &c. Vnde iſta tria ſe habent ſecundum ordinem, quia omne quod eſt propriiſſime per ſe notum eſt etiam propriæ per ſe notum, & omne quod eſt proprię per ſe notum, eſt etiam per ſe notum, communiter loquendo. Vel ſub alijs uerbis poteſt dici, quod aliquid dicitur per ſe notum tripliciter, ſcilicet, uel per ſenſum, & experientiam, & ſic niuem eſſe albam eſt per ſe notum, & etiam quod calor eſt calefactiuus. Secundo dicitur aliquid per ſe notum, quod eſt notum per rationem imperceptibilem, & ſic quod omne totum ſit maius ſua parte eſt per ſe notum. Tertio modo, illud eſt per ſe notum, quod eſt notum ex terminis, uel ex ſola notitia terminorum, & iſto modo primum principium complexum eſt per ſe notum, unde illud quod eſt per ſe notum primo, uel ſecundo modo bene poteſt demonſtrari cum habeat propoſitiones priores, ſed tamen non oportet tale per ſe notum demonſtrare, cum intellectus ei aſſentiat, abſque omni demonſtratione perceptibili. Et ſi quæratur quomodo eſt per ſe notum naturam eſſe, dico, quod non eſt per ſe notum propriiſſime loquendo, ſed eſt per ſe notum communiter, uel propriæ loquendo de per ſe noto, quia uel eſt notum per experientiam, uel per diſcurſum imperceptibilem, quoniam cognito quid ſignificatur nomine naturæ, ſcilicet, quod iſto nomine ſignificatur principium motus, &c. intellectus ſic imperceptibiliter arguit. Omne quod aliquando eſt in aliquo per ſe, & primo, & aliquando non eſt in illo per ſe, & primo habet principium a quo eſt in illo in quo eſt per ſe, & primo, ſed motus, & quies ſunt huiuſmodi; ergo principium motus, & quietis in illo a quo ſunt per ſe, & primo eſt, & per conſequens natura eſt, illum diſcurſum, uel conſimilem facit intellectus, & hoc imperceptibiliter, & omne tale per ſe notũ poteſt demonſtrari, quamuis non oporteret ipſum demonſtrare, nec eius demonſtrationem in proceſſu ſcientifico ponere, cum intellectus ei aſſentiat abſque omni demonſtratione.

Notabile.

Vide ſecũdo met. t. c. 15.

Notabile.

A Et ſi dicas quod Phyloſophus dicit quod ridiculum eſt demonſtrare naturam eſſe, quod non eſſet ſi naturam eſſe poſſet demonſtrari. Dicendum, quod dicit Phyloſophus non abſolute quod ridiculum eſt demonſtrare naturam eſſe, ſed dicit quod tentare demonſtrare naturam eſſe eſt ridiculum: & hoc eſt uerũ, quoniam nullus debet tentare demonſtrare aliquid, niſi illa notitia ſit de difficili, & laborioſæ acquirenda, qui enim tentat aliquid facere reputat illud difficile, & laborioſum ad faciendum, & quia non eſt difficile ſcire naturam eſſe, immo facile, quia per diſcurſum imperceptibilem, ideo tentare demonſtrare naturam eſſe eſt ridiculum, quia hoc eſt facere difficultatem circa illud quod non eſt difficile. Vel poteſt dici, quod demonſtrare naturam eſſe tanquam aliquid ignotum eſt ridiculum, cum naturam eſſe ſit per ſe manifeſtum, ita quod eſt per ſe notum imperceptibiliter ſine omni perſcrutatione laborioſa. Similiter in proceſſu ſcientifico non debet poni demonſtratio probans naturam eſſe, quia naturam eſſe eſt ſtatim manifeſtum: & in proceſſu ſcientifico non debet poni demonſtratio probans aliquid quod ſtatim, & faciliter eſt notum, &

B ideo demonſtrare naturam eſſe, hoc eſt ponere in ſcientia tradenda communitati demonſtrationem probantem naturam eſſe eſt ridiculum, quoniam ſi in proceſſu ſcientifico poneretur demonſtratio cuiuſlibet quod poteſt demonſtrari eſſet in tali proceſſu nimia, & intolerabilis prolixitas, & ideo ſolum debent in ſcientia, ſeu in libro ſcientifico poni demonſtrationes illorum, quæ non ſunt ſtatim, uel faciliter nota. Ex his apparet, quod non ſunt idem, ſcilicet, eſſe per ſe uerum, & eſſe per ſe notum, quia multa ſunt per ſe uera, quæ non ſunt per ſe nota, nec ſunt idem eſſe immediatum, & eſſe per ſe notum, quia multa ſunt per ſe immediata quę non ſunt per ſe nota aliquo trium modorum prædictorum, multa etiam ſunt per ſe nota, quæ non ſunt immediata, ſed mediata, & demonſtrabilia a priori. Intelligendum eſt, quod hoc nomen natura non imponitur rei abſolutæ, ſed imponitur rei ſecundum quod eſt principium motus, & ſic non eſt nomen abſolutum, ſed relatiuum, ſignificat enim ſubſtantiam, ut eſt principium motus, ſicut hoc nomen anima imponitur ipſi animæ, quod regit corpora, & refertur ad illa ſecundum quod uult Auicen. 6. naturalium, parte prima,

C capitulo primo, & quia principium motus eſſe eſt per ſe manifeſtum eo modo quo dictum eſt, ideo naturam eſſe eſt per ſe manifeſtum, unde quamuis illam ſubſtantiam eſſe, quæ eſt principium motus non ſit nobis manifeſtum, tamen principium motus eſſe eſt nobis manifeſtum, naturalis tamen poteſt, & debet probare illud eſſe de quo dicitur natura, quia probat naturam eſſe, non tamen probat, nec probare debet illud eſſe ſecundum quod ſignificatur hoc nomine natura, nec oportet quod ſi naturalis probat materiam eſſe, quod propter hoc poſſit, aut debeat probare eſſe naturam, quia naturam eſſe eſt conſequens ad materiam eſſe, nunc uero conſequens poteſt eſſe manifeſtum, quamuis antecedens ſit dubium, ut patet manifeſte,

DE QVIBVS DICITVR NATVRA.

D Tractatus primi. Cap. II.

NAtura autem ſubſtantiamque eorum quæ ſunt natura id quibuſdam eſſe uidetur, quod primum cuilibet ineſt: informæ per ſe. Veluti lecticæ quidem natura: ſtatuæ autem æs. Cuius hoc ſignum Antiphon eſſe dicebat. Nam ſi quiſpiam lecticam obruerit humo: uimque putredo acceperit, ut germen emittat: non lectica, ſed lignum inde emerget, atque pullulabit. Proptereaque diſpoſitio quidem quæ lege, atque arte conficitur, per accidens eſt. Subſtantia uero eſt illa quæ, & continuæ

diſpoſitiones haſce ſuſcipiens permanet. Quod ſi cuilibet etiam iſtorum ad aliud quippiam hoc idem accidit, ut æri quidem, auroque ad aquam, oſſibus autem, atque lignis ad terram, certiſque ſimiliter, patet illa naturam ipſorum, atque ſubſtantiam eſſe.

Videtur autem natura, & ſubiecta eorum, quæ natura ſunt, quod primum ineſt unicuique non formatum per ſeipſum, ut lectuli natura lignum, ſtatuæ autem æs. Signum autem dicit Antiphon, quoniam ſi aliquis proiecerit lectum deorſum, & accipiat potentiam putreſcens, ut utique ſit germen, non utique fieri lectum, ſed lignum, tanquam dicat quod ſecundum accidens eſſe diſpoſitionem ſecundum legem, & artem, ſubſtantiam autem illam, quæ permanet hoc patiens continua. Si autem, & horum unumquodque ad alterum aliquid idem hoc ſuſtinuit, ut æs quidem, & aurum ad aquam, oſſa autem, & ligna ad terram, ſimiliter autem, & aliorum quodlibet illam naturam eſſe, & ſubſtantiam ipſorum. Tex.cõ.7. Tex.cõ.8.

Istud eſt ſecũdum capitulum huius tractatus, in quo declaratur de quibus dicitur natura, & continet tres partes principales, quoniam in prima parte declaratur quod materia eſt natura. In ſecunda ibi. [Alio autem modo] declaratur ꝙ forma eſt natura. In tertia ibi. [Sed forma, & natura] narratur quot modis natura dicitur de forma. In prima igitur parte principali huius capituli Phyloſophus probat ꝙ materia eſt natura. Et hęc eſt quinta concluſio huius libri, quæ probatur dupliciter. Primo ex teſtimonio antiphontis. Secundo uero ibi. [Vnde ſane hi quidem] probatur eadem concluſio ex teſtimonio omnium Phyloſophorum. Primo igitur Phyloſophus proponit quod intendit probare, ſ. ꝙ illud quod ineſt primo unicuique non formatum per ſeipſum uidetur eſſe natura, & ſubſtantia eorum quæ ſunt a natura, & quia materia eſt huiuſmodi, ideo uidetur quod materia eſt natura, & ſubſtantia rerũ naturaliũ, ſicut natura lectuli eſt lignũ, & natura ſtatuę eſt ęs. Deinde cum dicitur. [Signum autem] Phyloſophus probat concluſionem per rationem Antiphontis ſic. Sicut ſe habet materia rerum artificialium ad res artificiales, ita ſe habet materia rerum naturalium ad res naturales, ſed materia rerum artificialium eſt tota natura, & ſubſtantia rerum artificialium, & forma rerum artificialium non eſt natura, nec ſubſtantia earum, ſed accidens, ergo materia rerum naturalium eſt tota natura, & ſubſtantia rerum naturalium, & formæ rerum naturalium nõ ſunt naturæ nec ſubſtantiæ earum. ergo. Huius rationis Phyloſophus ponit primo probationem minoris. ſecundo ibi [ſi autem, & horum] ponit maiorem. Tertio ibi. [illam naturam &c.] concludit concluſionem. Primo igitur probatur minor ſic. Illud quod permanet & generat ſibi ſimile uidetur eſſe ſubſtantia & natura rei, & illud quod non permanet nec generat ſibi ſimile, non uidetur eſſe ſubſtantia, nec natura rei, ſed materia rerum artificialium permanet, & generat ſibi ſimile, & forma non: ergo materia rerum artificialium eſt ſubſtantia, & natura earum, & non forma. Maior huius proſyllogiſmi probatur, quoniam ſi lectulus ligneus proijciatur in terram, & putreſcens accipiat uirtutem germinandi germinabitur lignum quod eſt materia, & non lectulus quod eſt forma, tanquam dicat Antiphon ſecundum legem, & artem, hoc eſt ſecundum legẽ artis diſpoſitionem, i. formam eſſe ens ſecundum accidẽs, hoc eſt accidẽs, & ſubſtantiam entitatem illã quę permanet, hoc eſt patiens continue, i. continuo manens, & patiens tranſmutationem. Deinde ponitur maior rationis principalis dicit ſi autẽ horum unumquodque, idest, unumquodque rerum naturalium, hoc idem ſuſtinuit ad aliquid alterum, ſcilicet, ad primam materiam, quia unumquodque compoſitum naturale ſe habet ad materiam, ſicut ſtatua ſe habet ad æs, & lectulus ad lignum, utpote gratia. Æs & aurum quę ſunt res naturales ſe habent ad aquam quæ eſt materia eorum, & oſſa, & ligna ad terram quæ eſt materia eorum, & ſimiliter de alijs rebus artificialibus, ſicut ſtatua ad æs, & lectulus ad lignum. Et ſic apparet maior principalis rationis, ſcilicet, quod ſicut ſe ha- Quinta conc. huius libri.

A bent materiæ rerum artificialium ad res artificiales, ita ſe habet materia rerum naturalium ad res naturales. Tertio uero cum dicitur illam naturam eſſe infert concluſionem dicens, quod illam, ſcilicet, materiam oportet eſſe naturam, & ſubſtãtiam ipſarum, ſ. rerum naturalium. Notanda ſunt hic tria. Primo quod Phyloſophus non intendit probare ſuam concluſionem per iſtam rationem tanquam per rationem uerã, ſed magis intendit probare ſuam intentionem per ſolam Antiphontis auctoritatem. Secundo eſt notandum quod ratio Antiphontis probat duo. Primo quod materia rerum naturalium eſt natura. Secundo quod forma non eſt natura, quorũ primum eſt uerum. Secundum eſt falſum, nec intendit Phyloſophus ex illa auctoritate Antiphontis accipere, niſi primũ, ſcilicet, quod materia eſt natura, & bene probat ratio Antiphontis quod materia eſt ſubſtantia, & natura, quia illud quod permanet in tranſmutatione ſubſtantiali deferens tranſmutationem neceſſario eſt ſubſtantia, & natura, ſed ratio eius de forma intendens concludere quod forma nõ eſt natura nõ cõcludit: quia non ſequitur, forma non permanet, ſed corrumpitur, ergo forma non eſt natura, quoniam illud eſt natura rei ad cuius corruptionem ipſa res corrumpitur, ſed huiuſmodi eſt forma. Tertio eſt notandum quod maior rationis Antiphontis eſt falſa, ſi intelligatur uniuerſaliter, ſcilicet, quod non omnino, ſicut ſe habet materia rerum artificialium ad res artificiales, ita ſe habeat materia rerum naturalium ad res naturales, quia in artificialibus materia eſt tota ſubſtantia, & formæ ſunt accidentia, ſed in naturalibus forma eſt magis ſubſtantia quam materia. Primum notan. Secũdum notandũ. B Tertium notandũ.

Quapropter quidam terram, quidam aquam, quidam horum aliqua, quidam hæc omnia eorum, quæ ſunt naturam eſſe dixerunt. Quod enim quiſque tale eſſe putauit, ſiue unum, ſiue plura, id totque uniuerſam ſubſtantiam eſſe dicit. Cætera uero cuncta affectus horum habitus, ac diſpoſitiones.

Vnde ſanè hi quidem terram, alij uero ignem, alij aerem dicunt, quidam autem aquam, quidam uero quæ ſunt horum. Sed alij omnia hæc naturam eſſe eorum quæ ſunt. Quot enim aliquis acceperit ipſorum huiuſmodi, ſiue unũ, ſiue multa, hoc & tanta dicit eſſe omnem ſubſtantiam: alia autem omnia paſſiones iſtorum, & habitus, & diſpoſitiones. Tex.cõ.9. C

Secundo probatur quod materia eſt natura per teſtimonium omnium antiquorum Phyloſophorum, nam omnes antiqui naturales poſuerunt materiam eſſe ſubſtantiam, & naturam rerum naturalium, & hoc tam illi, qui poſuerunt unum principium materiale, quam illi, qui poſuerũt plura principia materialia, quia illi, qui poſuerunt terram eſſe materiam omnium rerum, dixerunt terram eſſe naturam omnium rerum. Et ſimiliter illi, qui dixerunt ignem, uel aliquod aliud elementorum eſſe materiam omnium entium. ſiue poſuerunt unum elementum eſſe materiam, ſiue plura dicunt illud elemẽtum, ſeu illa elementa eſſe naturam omnium, & omnia alia quæ exiſtunt in illa natura dicunt eſſe paſſiones, & accidentia, & ſic ſententia eorum in naturam eorum ſequitur ſententia eorum in materia.

D Et horum quidem quoduis perpetuum eſſe. Non enim ex ſeſe mutationem competere: cætera autem infinities fieri, atque corrumpi. Vno igitur modo natura ſic dicitur: prima cuiq; ſubiecta materies, eorum quæ motus in ſe, mutationiſque principium habẽt.

Et horum quidem quodlibet eſſe perpetuum. Non enim eſſe mutationem ipſius ex ſeipſis. Alia autem fieri, & corrumpi infinities, Vno quidem modo natura ſic dicitur prima unicuique ſubiecta materia habentium in ſeipſis motus principium, & mutationis. Tex.c.10.

Vnde

VNde motiuum propter quod poſuerũt materiam eſſe naturam omnium entium fuit, quia omnes antiqui cõueniunt in hoc q neceſſe eſt materiam rerum naturalium eſſe perpetuam, & non tranſmutabilem ex ſe, quia materia prima ex ſe non habet ſubiectum, alia uero quæ ſunt in materia dixerunt infinitos generari, & corrumpi, quia igitur crediderunt, q natura rei debet eſſe permanens non tranſmutabilis, & inuenerũt materiam eſſe talem, crediderunt ſolam materiam eſſe naturam entis. Sic igitur patet q natura dr̃ uno mõ materia prima ſubiecta unicuique habentiũ in ſe ipſis principium motus, & mutationis. Vnde Commen. dicit q illa materia, quæ eſt natura eſt materia prima, quia materia non prima eſt compoſita ex materia, & forma, quia unumquodq; entium habens principium motus proprium neceſſe eſt ipſum habere ſubiectum proprium præter ſubiectum commune, ſed illa non eſt materia prima, ſed compoſita, eſt igitur habens naturam, & non eſt natura. Sed circa illud dictũ Cõ. uidelicet, unumquodque entium ſupple naturaliũm, q habet principium motus neceſſe eſt ipſum habere ſubiectum proprium præter ſubiectum commune: eſt intelligendum, q per ſubiectum proprium, ſiue per materiam propinquam, q idem eſt, poſſumus duo intelligere, uidelicet, compoſitum ex materia prima, & aliqua forma ſubſtantiali, uel compoſitum ex materia prima, & diſpoſitionibus accidentalibus proprijs formæ, ſi per materiam propinquam intelligitur compoſitũ ex materia, & forma ſubſtantiali hoc poteſt adhuc dupliciter intelligi, uno modo q ſit materia manens in generato, & talis materia propinqua non eſt, niſi in compoſito habente plures formas ſubſtantiales, & iſto modo carnes, & oſſa ſunt materia propinqua hominis ponendo in homine plures formas ſubſtantiales, alio modo poteſt intelligi, q ſit materia propinqua non manens, & hæc dicitur materia alterationis, & ſic panis eſt materia propinqua ſanguinis, & uinum aceti, & talem materiam propinquam, ſcilicet, compoſitum ex materia, & forma ſubſtantiali, quæ materia non manet, ſed corrumpitur, habet unumquodque corpus naturale, ſiue habeat plures formas ſubſtantiales, ſiue unam tantum, ſi uero p materiam propinquam intelligitur compoſitum ex materia prima, & diſpoſitionibus accidẽtalibus proprijs formæ, ſic quodlibet corpus naturale habet ſubiectum proprium præter ſubiectum commune, & hoc intelligit Commenta. hic, ut mihi uidetur.

Cõſimile 2.phy.c.2. Idem ſup. c. præcedenti.

A

B

C

Alio uero modo ipſa forma, & ſpecies quæ rationi accommodatur. Nam ut ars dicitur, quod ſecundum artem extructum eſt, atque artificioſum: ſic & natura dicitur quod eſt ſecundum naturam, & naturale. Atque neque illud habere quicquam ſecundum artem. Vt artem eſſe dicimus ſi lectica potentia tantum eſt, nondum autem habet formam lecticæ. Neque in hiſce quæ conſtant natura. Quod enim eſt potentia caro, uel os, id nondum habet ſuam naturam antequam accipiat formam quæ ad rationem accommodatur, quam aſſignantes quid eſt os dicimus, aut caro, neque conſtat natura.

Tex.cõ.11

D

Alio autem modo forma, & ſpecies, quę eſt ſecundum rationem. Sicut enim ars dicitur, quod eſt ſecundum artẽ, et artificioſum, ſic et natura, quod ſecundum naturam dicitur, et quod naturale. Neque autem illud adhuc dicimus habere ſecundum artem nihil ſi potentia tantum eſt, ut lectulus. Nondum enim habet ſpeciem lectuli, neque eſſe ſecundum artem, neque in his, quæ natura ſubſiſtunt, potentia enim caro, aut os, neque habet adhuc ſuiipſius naturam priuſquam accipiat ſpeciem ſecundum rationem, quam diſſinientes dicimus quid eſt caro, aut os, neque natura eſt.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua declaratur q forma eſt natura, & continet tres particulas ſecundum numerum trium rationum quas adducit ad probandum propoſitum ſuum. Secunda ibi [Amplius fit ex homine.] Tertia ibi. [Amplius autem natura.] Primo igitur Phyloſophus narrat intentionẽ ſuam dicit, q alio modo forma, & ſpecies quæ eſt, ſecundum rationem hoc eſt ſecundum diffinitionẽ dicitur natura. Deinde cũ dicit. [Sicut enim ars.] Ponit primam rationem probantẽ propoſitum circa quam tria facit, quia primo probat q forma eſt natura. Secundo concludit q forma eſt aliter natura q̃ materia. Tertio uero probat q forma eſt magis natura quam materia. Primo igitur Phyloſophus probat q forma eſt natura. Et hæc eſt ſexta concluſio huius libri, quę probatur ſic. Illud eſt natura a quo res dicitur naturalis in actu, ſed a forma res dicitur naturalis in actu, ergo forma eſt natura. Maior huius rationis eſt manifeſta, & minor probatur in litera, & hoc ſic. Sicut ars ſe habet ad illud quod eſt ſm artem: ita natura ſe habet ad illud quod eſt ſm naturam. Et addit Commentator dicẽs q ſicut quidditas artificij eſt in arte, ita quidditas naturæ eſt in natura, ſed non dicimus aliquam rem eſſe artificialẽ, uel ſm artem in actu, ſi ſolum ſit in potentia ad formam artis, uerbi gratia. Illud.n. quod eſt ſolum in potentia ad formam lectuli habens formam lectuli, non dicitur eſſe lectulus: nec dicitur eſſe ſm artem, ergo ſimiliter, nec in his, quæ ſunt a natura dicimus aliquid eſſe naturale, uel ſm naturam, cum non habuerit formam naturalem in actu, ſed ſolum in potentia. v.g. Illud quod eſt in potentia caro, aut os, nondum habens formã carnis, aut oſſis non dicitur eſſe caro, aut os, nec dicitur aliquid eſſe ſecundum naturam antequam habeat formam per quam reſpondetur ad quæſtionem quærentem quid eſt.

Prima rõ.

Sexta cõc. huius lib.

Quare alio modo natura, forma, & ſpecies eſt eorum, quæ in ſeipſis motus principium habent, quæ quidem non eſt ſeparabilis niſi ratione duntaxat. Id autem quod ex his eſt compoſitum, natura quidem non eſt, ſed eſt, & conſtat natura, ut homo.

Quare alio modo natura utique erit habentium in ſeipſis motus principium forma, & ſpecies non ſeparabilis, ſed aut ſecundum rationem. Quod autem eſt ex his natura quidem non eſt, ſed a natura, ut homo. Tex.c.12.

SEcundò concludit ex dictis, quod forma alio modo eſt natura, quam materia. Et hæc eſt ſeptima concluſio huius libri, quę ex præcedẽtibus probatur ſic. Illa natura a qua res dicitur naturalis in actu, alio modo eſt natura, quam illa a qua res non dicitur naturalis in actu, ſed ſolum in potentia, ſed a forma res naturalis dicitur in actu, & a materia non dicitur res naturalis in actu, ſed ſolum in potentia, ut probatum eſt, ergo forma alio modo eſt natura quam materia. Vnde ſubdit Phyloſophus quod forma, quæ eſt natura, non ſeparabilis a materia ſecundum eſſe, uel in eſſe, ſed ſolum ſecundum rationem, ideſt, ſm diffinitionem, non ſic intelligẽdo quod materia, & forma ſint eadem res, & quod ſolum diſtinguuntur ſm diffinitionem, ut intelligunt quidam, & male, ſed debet intelligi ſic, quod tam materia, quam forma materialis nunquam ſeparantur in eſſe, ita quod materia nunq̃ eſt ſine forma materiali, nec econtra, ſunt tamen diuerſæ res, quia habent diuerſas diffinitiones, & etiam quia unum poteſt intelligi alio non intellecto, ideo ex hoc ſequitur quod ſunt diuerſæ res. Deinde narrat Phyloſophus quod illud qđ ex his eſt, i. ex materia, & forma, non eſt natura, ſed eſt a natura, uel habens naturam. Notandum ſm Commentatorẽ hic, quod materia differt a forma, ſed nunquam denudatur a forma immediate, ſed cum ſeparatur ab una forma, induit aliam. Et hoc probat Commentator dicens ſic, quoniam ſi denudaretur ab omnibus formis, ſ. materia prima, tunc quod non eſt in actu eſſet in actu. Ex quo loco poteſt accipi quod materia prima nulla uirtute poteſt eſſe ſine omni forma, quia illud claudit contradictionem, ut dicit Commentator, ſcilicet, q illud quod non eſt in actu eſſet in actu, & certum eſt ſecundum Phyloſophum, & Commentatorem, quod bene ſequit, materia prima eſt ſine omni forma ſubſtantiali, ergo quod non eſt in actu eſt in actu, intelligendo conſequens ſic, quod illud quod non eſt in actu formali, ſcilicet, quod non eſt forma, nec habens formam in ſe, eſſet in actu formali, hoc eſt eſſet forma, uel formam habens, nam Phyloſophi ponunt quod omne per ſe, & ſeorſum exiſtens, uel eſt forma, uel formam habens. Si igitur materia prima exiſteret per ſe ipſa eſſet forma, uel formam habens, ſed ipſa ſecundum ſe eſt denudata ab omni forma, ergo ſi materia pri-

Septima concl. huius libri.

Notabile. Idẽ 1.cœ. c.95. 8.m. c. 8. & c. 65. tertii phyſ.

ma exiſteret per ſe ſequeretur ꝙ illud ꝙ nec eſt forma, nec habẽs formã eſſet in actu formali, & ſic debet intelligi illud conſequens ad ꝙ educit Commen. Veruntamen aliqui Theologi dicerent ꝙ materia prima uirtute diuina poteſt eſſe ſine forma, & ſic negant conſequentiam Commen. hic.

Atque oatura magis hæc eſt quam materies. Vnumquodque enim tum magis dicitur cum eſt actu quam cum poteotia.

Et magis natura hoc eſt quam materia. Vnumquodque enim tunc dicitur cum endelechia ſit, & magis quam cum potentia.

Octaua concluſio huius lib. TErtio probat Phyloſophus quod forma eſt magis natura quam materia. Et hæc eſt octaua concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Illud eſt magis natura a quo res dicitur eſſe naturalis in actu quam illud a quo res dicitur naturalis ſolum in potentia, ſed a forma dicitur res naturalis in actu, & materia res naturalis dicitur ſolũ in potentia, ergo.

Præterea ex homioe naſcitur homo, ſed oon e lectica lectica. Quapropter, & ioquiuot ooo figuram eſſe uaturam, ſed liguum, quia fiet ſi pullulabit oon lectica, ſed lignum. Quod ſi ita eſt, & ipſa forma eſt profecto natura: fit eoim ex homioe homo.

Tex.c.13. *Amplius fit ex homine homo, ſed non lectulus ex lectulo. Vnde dicunt non figuram eſſe naturam, ſed lignum, quoniam fiet utique ſi germinet non lectulus, ſed lignum. Sic ergo hæc eſt ars, et forma eſt natura. Fit enim ex homine homo.*

Scda rõ. HÆc eſt ſecunda particula ſecũdæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur ſecunda ratio probans ꝙ forma eſt natura, quæ ratio eſt illa. Illud quod generat ſibi ſimile eſt natura, ſed forma rei naturalis generat ſibi ſimile, ergo forma rei naturalis eſt natura. Et intelligo quod illud ratione cuius aliquid generat ſibi ſimile eſt natura, qm̃ forma non propriẽ, ſed eſt illud ratione cuius compoſitum generat ſibi ſimile. Huius rationis primo Phyloſophus ponit minorem dicit, ꝙ homo fit ex homine, ideſt, forma hominis generati fit ex forma homiois generantis, & ſic forma rei naturalis generat ſibi ſimile, ſed forma rei artificialis non generat ſibi ſimile, quia lectulus non fit ex lectulo. Deinde ponit probationem maioris, quæ accipitur ex dictis antiphontis, & aliorum dicens. [Vnde dicunt &c.] Quæ probatio eſt hæc: figura artificialis, ut figura lecti, uel ſcamni non eſt natura ſecuodum antiquos, ſed lignum, quod eſt materia lecti, eſt natura lecti, quia ſi lectus proijciatur in terram, & germinet fiet lignum, & non lectulus, ſi igitur eſt in arte ꝙ illud quod manet idem ſecundum ſpeciem, & generat ſibi ſimile ſit natura rei artificialis, ſequitur ꝙ eodem modo erit in natura, ſcilicet ꝙ illud quod manet idem ſecundum ſpeciem generans ſibi ſimile erit natura, huiuſmodi autem eſt forma, quoniam homo fit ex homine, ergo forma eſt natura. Notandum hic quod

Notabile. ſicut ſe habet materia in rebus artificialibus, ita ſe habet forma in rebus naturalibus, quoniam ſicut materia rei artificialis eſt pars principalis eius, & tota ſubſtantia rei artificialis, cum forma eius ſit accidens, ita forma rei naturalis eſt principalis pars eius, & ideo nomen rei naturalis primo ſignificat formam, & ſecundario materiam, & nomen rei artificialis, primo ſignificat materiam, & ſecundario formam, ut vult Cõmen. ſecundo de anima. Notandum etiam quod Commene. ponit hic cauſam, quare forma naturalis generat ſibi ſimile, & forma artificialis non, & eſt quià formæ artificiales ſunt accidentia, & formæ naturales ſunt ſubſtantiæ. Item dicit Commentator quod licet formæ artificiales ſint accidentia in corporibus naturalibus, tamen conſtituunt res artificiales ſecundum quod ſunt artificiales, ſicut formæ naturales conſtituunt res naturales.

Notabile. Secuodo de aia. Tex.cõ.8.

Iuſuper ea natura quæ ut generatio dicitur uia eſt ad oaturam. Non euim ut medicatio non ad medici-

A nam, ſed ad ſaoitatem dicitur uia, medicatiooem enim a medicioa ooo ad medicinam eſſe oeceſſe eſt: ſic ad haturam ſeſe habet oatura. Sed id quod oaſcitur ex quodam ad quoddam (ut oaſcitur) proficiſcitur. Ad quod igitur proficiſceodo naſcitur: Nempe non ad id ex quo ſit profectio. Forma igitur eſt natura.

Amplius autem natura dicta, ſicut generatio uia eſt in naturam. Non enim quemadmodum medicatio dicitur non in medicinam uia, ſed in ſanitatem. Neceſſe quidem enim eſt a medicina non in medicinam eſſe medicationem. Non ſic autem natura ſe habet ad naturam, ſed quod naſcitur ex quodam in quoddam uenit ſecundum quod naſcitur. Quid igitur innaſcitur non ex quo, ſed in quod. Forma itaque natura eſt. Tex.c.14. Tex.c.15.

B

Tertia rõ. HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus duo facit. Quia primo ponit rationem probantem quod forma eſt natura. Secundo ponit differentiam inter tranſmutationem naturalium, & artificialium. Primo igitur probatur quod forma eſt natura, & hoc ſic. Generatio dicitur eſſe natura, quia eſt uia in naturam, ſed non eſt uia, niſi in formam, ergo forma eſt natura. Vnde ex quo uia ad formam eſt natura eo, quia eſt ad naturam, & non eſt niſi ad formam, ſequitur quod forma eſt natura. Deinde cum dicit. [Non enim quemadmodum.] Hic Phyloſophus ponit differentiam inter tranſmutationem artificialium, & naturalium, quæ differentia eſt illa, quoniam tranſmutatio in naturalibus denominatur ab eo ad quod eſt tranſmutatio, ideſt, a termino ad quem eſt, ut tranſmutatio ad calorem denominatur a calore, & dicitur calefactio, ſed in quibuſdam artificialibus tranſmutatio denominatur ab agente a quo eſt tranſmutatio, ut medicatio habet nomen a medicina, cum tamen non ſit in medicinam, ſed medicina. Vnde in naturalibus nomen motus frequenter deriuatur a nomioe termini ad quem eſt, ſed in artificialibus nomen motus frequenter deriuatur a nomine agẽtis, uel principij agendi. Vnde Commen. dicit, & cauſa in

Differ. inter tranſmutationem artificialium & naturaliũ.

C hoc eſt, quia tranſmutatio in eis, ideſt, in artificialibus eſt de genere eius ex quo eſt tranſmutatio magis quam de genere eius, ad quod eſt tranſmutatio, aut ipſam eſſe de genere eius ex quo ſit tranſmutatio, eſt famoſius quam ipſam eſſe de genere eius ad quod eſt tranſmutatio. Intelligendum quod tam in naturalibus, quam in artificialibus poteſt tranſmutatio habere oomen ex termino ad qoem eſt, uerbi gratia, in naturalibus calefactio habet nomen a calore ad quem eſt, & in artificialibus, ut tranſmutatio facta a medico habet nomen a ſanitate ad quam eſt, & dicitur ſanatio, & tranſmutatio ędificatoris, dicitur domificatio. Vnde eadem tranſmutatio in artificialibus habet nomen ab agente, & a termino ad quem eſt, quoniam eadem tranſmutatio, quę eſt in comparatione ad artem medicinæ dicitur medicatio, in comparatione ad ſanitatem dicitur ſanatio. Veruntamen tranſmutatio tam in naturalibus, quam in artificialibus eſt de genere termini ad quem eſt ſecundum ueritatem, licet in artificialibus ſit famoſum quod tranſmutatio ſit de genere eius a quo eſt tranſmutatio, & propter hoc habet nomen ab eo a quo eſt, unde

D iſta eſt differentia inter tranſmutationem rerum naturalium & artificialium, quia tranſmutatio artificialium habet nominationem ab agente a quo eſt. Et huius ratio eſt, quia famoſum eſt quod ſit de genere illius a quo eſt, cum hoc tamen ſtat quod habeat nomen ab eo ad quod eſt, ſed in naturalibus tranſmutatio non habet nomen a quo eſt, ſed ſolum ab eo ad quod eſt, niſi ita ſit, quod illud agens a quo eſt ſit eiuſdem naturæ cum termino ad quem eſt. Vnde Commen. dicit hic quod in naturalibus tranſmutatio eſt de genere eius ad quod eſt tranſmutatio, ſed in artificialibus tranſmutatio eſt de genere eius ex quo eſt tranſmutatio magis quam de genere eius ad quod eſt traoſmutatio, ſed differuot ſecundum magis, & minus, & ex hac differentia inter tranſmutationem naturalium, & tranſmutationem artificialium poteſt probari quod forma eſt natura, & hoc ſic. In naturalibus nomen tranſmutationis denominatur a nomine formę ad quã eſt tranſmutatio, ſed naſci quod eſt nomẽ

tranſmu-

tranſmutationis naturalis deriuatur ab hoc nomine natura ꝙ eſt nomen naturæ, ergo forma eſt natura. Vnde poteſt ſic argui, naſci deriuatur a nomine naturæ, & non denominatur, niſi a nomine formæ ad quam eſt, ergo forma eſt natura.

Forma antem, atque natura dupliciter dicitur, ipſa namque priuatio forma quodammodo eſt.

Sed forma & natura dupliciter dicitur. Etenim priuatio ſpecies quodammodo eſt.

Hæc eſt tertia pars principalis huius capituli, & eſt narratiua, in qua Phyloſophus narrat ſecundum quot modos natura dicitur de forma, & primo facit hoc. Secundo uero tangit quoddam dubium poſterius perſcrutandum. Dicit igitur Phyloſophus primo, ꝙ forma, & natura dicitue dupliciter, hoc eſt, tam forma, quam natura dicitur de duobus, quoniam priuatio eſt quodammodo ſpecies, i. forma, & ſic forma dicitur de duobus, i. de habitu, & priuatione. unde B illam literam, uidelicet, priuatio quodammodo eſt ſpecies; Exponit Commentator dupliciter, uno modo ꝙ per priuationem intelligit Phyloſophus formam diminutam, & imperfectam: dicit enim Commen. ꝙ natura dicitur de forma duobus modis, quia natura dicitur de formis quibus non coniungitur priuatio ſicut de albedine: albedo enim eſt forma cum qua non coniungitur priuatio omnino. Alio modo dicitur natura de formis diminutis cum quibus coniungitur priuatio, cuiuſmodi eſt nigredo: nigredo enim eſt forma cum qua coniungitur priuatio albedinis. Et ſi dicitur ꝙ ſicut nigredini cõiungitur priuatio albedinis, ita albedini coniungitur priuatio nigredinis. Dico ꝙ non eſt ſimile, quia nigredini ſic coniungitur priuatio albedinis ꝙ in nigredine, nec eſt albedo uirtualiter, nec formaliter, ſed ſic non coniungitur albedini priuatio nigredinis, quia in albedine uirtualiter eſt nigredo eo modo quo minus perfectum eſt in magis perfecto uirtualiter. Vel dicatur concedendo ꝙ non plus coniungitur priuatio cum uno contrariorum, quam cum reliquo, quoniam ſicut cum nigredine coniungitur priuatio albedinis, ita cum albedine coniungitur priuatio nigredinis. Quod igitur Com. C dicit, priuationem coniungi cum contrario imperfectiori, & cum contrario perfectiori nun, illud eſt ſic intelligendum, ſcilicet, ꝙ cum contrario imperfectiori cõiungitur priuatio maioris perfectionis quam ſit illud contrarium, ſed non eſt ſic de contrario perfectiori, quoniam cum contrario perfectiori coniungitur priuatio minoris perfectionis quam ſit illud contrarium. Item intelligendum eſt quod ex hoc loco apparet ꝙ natura non dicitur ſolum de forma ſubſtantiali, ſed ẽt dicitur de formis accidentalibus, ut de albedine, & nigredine, licet primo, & principaliter dicatur de formis ſubſtantialib⁹. Aliter tamen exponit Commen. illam literam dicens, ꝙ forte Phyloſophus intendit quod natura dicitur de forma duobus modis, quia dicitur de habitu, & priuatione exiſtente in prima materia: iſta enim non eſt priuatio ſimpliciter, immo eſt ſicut forma materię. Sic igitur apparet duplex expoſitio dictæ literæ. Prima eſt quod natura dicitur de forma dupliciter, quia dicitur de forma perfecta, & de forma imperfecta. Secunda expoſitio eſt, quod natura dicitur de forma dupliciter, quia dicitur de habitu, & priuatione exiſtente in materia prima, cuiuſmodi eſt priuatio formę ſubſtantialis. Sed dubium D eſt qualiter pura priuatio formæ poſſit dici forma, & natura, cum pura priuatio ſit non ens. Dicendum quod priuatio formæ ſubſtantialis poteſt dici forma, & natura, uel quia ſemper coniungitur cum forma, quia cum priuatione unius formæ ſemper coniungitur alia forma, uel quia in ſuo intellectu includit formam, nam in non facere intelligitur facere, ut patet ſecundo elencorum, uel quia eſt quodammmodo forma materiæ, quoniam priuatio denominat materiam ad modum formę, quoniam ſicut materia dicitur formata, ita dicitur priuata. Vel poteſt dici quando Commen. dicit quod natura dicitur de priuatione exiſtente in prima materia quod Commen. per priuationem exiſtentem in prima materia intelligit formam ſubſtantialem imperfectiorem, & ſic forma terræ poteſt dici priuatio reſpectu formæ ignis, talis enim priuatio non eſt priuatio ſimpliciter, immo eſt, ut forma materiæ, ut dicit Commen.

Natura dicitur de forma duob⁹ modis.

Dubiũm.

Prima reſponſio.

Secunda reſponſio

Si uero ſit priuatio, & contrarium aliquod circa A ſimplicem generationem necne: poſterius conſiderare oportet.

Si autem eſt priuatio, & contrarium aliquid circa ſimplicem generationem, aut non eſt, poſterius conſiderandum eſt.

Hic Phyloſophus tangit quoddam dubium poſterius ꝑſcrutandum dicens. Quod utrum circa generationem ſubẽ cum priuatione unius formæ coniungatur forma alia, uel non, eſt poſterius perſcrutandum, ſcilicet, libro de generatione, & dicit Commen. quod hoc eſt manifeſtum in contrarijs quæ ſunt in qualitate, ſcilicet, quod cum priuatione unius qualitatis coniungitur qualitas contraria, ſed hoc non eſt manifeſtum in generatione ſubẽ, ſcilicet, utrum cum priuatione unius formæ ſubſtantialis coniungatur contrarium, aut non, ſed hoc declarabitur poſterius, ſcilicet, in libro de generatione, & dicit Commen. quod illic declarabitur quod priuatio, quę eſt in prima materia non diuiditur a primis cõ B trarijs, quæ ſunt quatuor qualitates primæ, & quod iſta contraria ſunt prima contraria omnium quæ generantur, & corrumpuntur.

TRACTATVS SECVNDVS; qualiter & de quibus conſiderat naturalis.

De differentia inter conſiderationem Phyloſophici, & Mathematici. Cap. I.

Cum autem determinatum ſit quot modis natura dicitur, poſt hæc contemplandum eſt, quo mathematicus a naturali Phyloſopho differt. Nam corpora naturalia ſuperficies habent: ſolida longitudines, atque puncta, de quibus conſiderat mathematicus. Et inſuper ſi aſtrologia diuerſa ſit facultas, an pars ſcientiæ naturalis. Etenim ſi ad naturalẽ Phyloſophũ ſpectet quidnam ſit Sol, aut quid Luna ſcire, nullum C autem eorum affectuum qui per ſe illis competit ad eundem ſcire pertineat, abſurdum eſt ſanè.

Quoniam autem determinatum eſt quot modis natura dicitur, poſt hoc ſpeculandum eſt quo differt mathematicus a phyſico. Etenim plana, et firma habent phyſica corpora, & longitudines, et puncta, de quibus intendit mathematicus. Amplius aſtrologia, aut altera eſt, aut pars phyſicę. Si enim phyſici eſt quid ſit Sol, aut Luna ſcire, accidentium autem quæ ſunt per ſe nullum inconueniens eſt. Tex.c.16. Tex.c.17.

Iſte eſt ſecundus tractatus huius libri, in quo declaratur qualiter, & de quibus conſiderat Phyloſophus naturalis, & continet duo capitula, quia in primo declaratur differentia inter conſiderationem naturalis, & mathematici. In ſecundo ibi [Quoniam enim de natura.] Declaratur ꝙ naturalis habet D cõſiderare de materia, & de forma. Capitulum primum continet tres partes principales. Quoniam in prima declaratur in quo naturalis, & mathematicus conueniunt. In ſecunda ibi. [De his quidem igitur.] Ponitur differentia inter conſiderationem naturalis, & mathematici. In tertia ibi. [Latẽt autem.] Declaratur error Platonicorum ſeparantium formas ſubſtantiales a materijs. In prima igitur parte principali huius capituli Phyloſophus facit tria. Quia primo continuando ſe ad pręcedentia narrat intentionem ſuam. Secundo narrat in quo conueniunt naturalis, & mathematicus, & geometer. Tertio autem narrat in quo conueniunt naturalis, mathematicus, & aſtrologus. Primum patet intuenti textum. Quantum uero ad ſecundum Phyloſophus uult quod geometer, & naturalis cõueniunt in conſideratione corporum ſuperficierum, & linearum, & punctorum. Manifeſtum enim eſt quod mathematicus, & geometer de iſtis conſiderãt, & ꝙ naturalis de iſtis conſiderat apparet, quoniam naturalis habet conſiderare de his, quę accidunt corpori phyſico, nunc uero illa prædicta accidunt corpori phyſico, ergo. Secundo uero Phyloſophus narrat in quo cõueniũt naturalis, mathematicus, & aſtrologus, &

vult ꝙ naturalis, & aſtrologus conueniant in conſiderando per ſe accidentia Solis, & Lunæ, & aliorum corporum cæleſtium. Aſtrologus enim conſiderat de iſtis, ideſt, de iſtis accidentibus Solis, & Lunæ, & ꝙ naturalis habeat conſiderare de iſtis probatur dupliciter. Primo, quia ad naturalem pertinet conſiderare de Sole, & Luna quid ſunt, ergo habet conſiderare de per ſe accidentibus Solis, & Lunæ, quia qui habet conſiderare de aliquo ſubiecto habet cõſiderare de per ſe accidẽtibus illius ſubiecti. Secundo probatur idem per quoddam ſignum tale, quoniam antiqui naturales conſiderabant de per ſe accidentibus Solis, & Lunæ, & de terra, utrum ſit ſpherica, uel non, & etiam de toto mundo utrum ſit ſphericus, vel non, & hoc eſt ſignum ꝙ naturalis habet conſiderare de iſtis. Sed ex quo tam aſtrologus, quam naturalis conſiderat de iſtis dubium eſt, an aſtrologia ſit altera a ſcientia naturali, aut pars eius. Et hæc dubitatio ſoluitur per diuerſitatem modorum conſiderandi iſtarum ſcientiarum, ut patebit. Vnde hic poſſunt poni duæ concluſiones. Prima ꝙ naturalis, & mathematicus differunt in conſideratione, quæ eſt nona concluſio huius libri, quæ probatur ſic.

Nona cõcluſ. hui⁹ libri.

Omnes artifices diuerſi ſecundum ſpeciem conſiderantes, idem differunt in conſideratione, ſed naturalis, & mathematicus geometer, & aſtrologus ſunt artifices diuerſi ſecundum ſpeciem, & conſiderant idem, ergo in conſideratione differunt, maior uidetur manifeſta, quia artifices non ſunt diuerſi niſi uel ex diuerſitate rerum conſideratarum, uel ex diuerſitate conſiderationis: minor probatur, quia naturalis, & geometer ſunt artifices diuerſi ſecundum ſpeciẽ, ut manifeſtum eſt, & conſiderant idem, quia corpus ſuperficies lineas, & puncta. Et ſimiliter naturalis, & aſtrologus ſunt artifices diuerſi, ut manifeſtum eſt, tamen conſiderant idem, quia per ſe accidentia Solis, & Lunæ, ergo &c. Et ꝙ naturalis habeat conſiderare accidentia Solis, & Lunæ, quę eſt decima concluſio huius libri, probatur dupliciter, & primo ſic. Quicunque habet conſiderare ſubiectum, ut ſubiectum eſt; uel quid ſit, habet conſiderare per ſe accidentia ipſius, ſed naturalis habet conſiderare Solem, & Lunam quid ſunt, ergo. Vnde nota quod non oportet quod qui habet conſiderare ſubiectum habet per ſe conſiderare omnia accidentia ſubiecti, ſed ſolum aliqua, & hoc ſonat textus.

Decima conc. hui⁹ libri. Idem primo poſt. t. c. 41. & 2. de aia. cõ. 3.

Præterea uidentur hi qui de natura loquontor, & de Solis, ac Lunę figura dicere, & utrum terra mundusve rotundus ſit, an non ſit conſiderare, ac pertractare.

Et aliter quoniam uidentur de natura dicentes: Et de figura Solis, & Lunæ, & utrum ſpherica ſit terra, & mundus, aut non.

SEcundo probatur eadem concluſio per quoddam ſignum tale, quoniam antiqui naturales conſiderabant de per ſe accidentibus corporum cæleſtium de quibus conſiderat aſtrologus, ut de figura Solis, & Lunæ, & etiam utrum terra ſit ſpherica, uel non, & utrum mundus ſit ſphericus, uel non, & hoc eſt ſignum ꝙ naturalis habet conſiderare de per ſe accidentibus Solis, & Lunæ. Notandum ſecundum Commen. commento 16. ꝙ iſta perſcrutatio, ſ. de differentia inter conſiderationem naturalis, & mathematici, licet pertineat ad Logicam, tamen mos eſt, ut illud quod eſt commune omnibus artibus dicatur in Logica, & illud quod eſt proprium unicuique arti dicatur in illa arte. Vnde mihi uidetur ꝙ Commen. per hęc uerba intendit dicere quod iſta perſcrutatio de differentia inter conſiderationem naturalis, & mathematici licet pertineat ad Logicam, & non ad ſcientiam naturalem, tamen ſecundum conſuetudinem auctorum in Logica non ponuntur, niſi ea quæ ſunt communia omnibus ſcientijs, & illa quæ ſunt propria in ſcientijs ſpecialibus quamuis pertineant ad Logicam, tamen ſecundum conſuetudinem ponuntur in illis ſcientijs ſpecialibus, unde multæ perſcrutationes Logicę ponuntur in ſcientia naturali, & in mathematica, & multæ perſcrutationes phyſicæ ponuntur in Logica, quoniam iſtæ ſcientiæ ſunt quodammodo mixtim traditæ, ſed denominantur a pluri. Poſſet tamen probabiliter dici quod iſta perſcrutatio de differentia inter conſiderationem naturalis, & mathematici, nec pertinet ad Logicam uniuerſalem, nec ad phyſicam, nec ad mathematicam, ſed pertinet ad Logicam applicatam iſtis ſcientijs, ſcilicet, naturali, & mathematicæ, & hæc ſcientia eſt quaſi media inter Logicam uniuerſalem doctrinalem, & iſtas ſcientias, & hæc eſt intentio Linconien. hic, ut mihi uidetur. Notandum ſecundum Commen. hic commen. 17. quod probabile eſt quod qui perſcrutatur de natura alicuius debet perſcrutari de accidentibus eius, & cum hoc ꝙ hoc eſt probabile eſt etiam uerum.

Notabile. 16. c. hui⁹

Notabile. c. 17.

De his igitur & ipſe mathematicus tractat, ſed hõ, ut eſt quodque naturalis corporis finis. Nec hoc accidentia contemplatur, quo talibus accidunt. Quapropter, & ſeparat,

De his quidem igitur negociantur, & mathematicus: ſed non inquantum phyſici corporis terminus eſt unumquodque. Neque accidentia ſpeculatur inquantum talibus exiſtentibus accidunt, unde & abſtrahit. Tex. c. 18.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua ponitur differentia inter conſiderationem naturalis, & mathematici, & primo ponitur hæc differentia. Secundo uero remouetur unum dubium, ibi [Abſtracta.] Primo igitur dicit Phyloſophus, quod de his, ideſt, de lineis, & de ſuperficiebus, & de accidentibus Solis, & Lunę negociantur mathematicus, & ſupple etiam naturalis. Et per mathematicum intendit geometrum, & aſtrologum; ſed mathematicus non conſiderat de his inquantum ſunt termini corporis naturalis, nec inquantum accidunt corpori naturali, unde Commẽ. dicit hic, quod geometer conſiderat de corpore ſecundum quod eſt habens tres dimenſiones tantum, & naturalis conſiderat de eo ſecundum quod iſtæ dimenſiones ſunt ultima exiſtentia in corpore tranſmutabili, & ſimiliter geometer conſiderat de ſuperficie ſecundum quod eſt ſuperficies tantum; naturalis uero conſiderat ſecundum quod eſt finis corporis naturalis, & ſimiliter etiam conſiderat de lineis, & punctis. Item dicit Commen. quod aſtrologus non conſiderat de iſtis accidentibus ſecundum quod accidens naturæ huius corporis, uidelicet cæleſtis ſicut naturalis conſiderat de eis, ſcilicet, quoniam naturalis conſiderat de figura Solis, & Lunæ ſecundum quod natura eorum exigit illam figuram, ſed mathematicus ſiue aſtrologus conſiderat illa accidentia corporum cæleſtium ſecundum quod mens abſtrahit ea a motu, & tranſmutatione, quia conſiderat de figuris eorum ſecundum quod ſunt figuræ tantum, & non ſecundum quod ſunt cæleſtia mobilia. Vult igitur Phyloſophus dicere, quod naturalis, & mathematicus differunt in conſiderando in hoc, quia naturalis conſiderat lineas, & ſuperficies figuras, & huiuſmodi ſecundũ quod accidunt corporibus naturalibus, hoc eſt ſecundum ꝙ paſſiones naturales inſunt eis, & concluduntur de eis, quoniã ſuperficies, & lineę conſiderantur a naturali ſecundum quod eis ſunt huiuſmodi prædicata, ideſt, ſecundum quod ſunt termini corporis mobilis, vel corporis compoſiti ex materia, & forma, ſed mathematicus conſiderat illa ſecundum quod ſunt abſtracta per intellectum a corporibus naturalibus, & a motu, & a materia, unde mathematicus abſtrahit illa per intellectũ a corporibus naturalibus conſiderando illa ſecundum quod eis inſunt prædicata non pertinentia ad motum, uel materiã. Geometer enim conſiderat corpus ſecundum quod habet tres dimenſiones tantum, hoc eſt conſiderat illam propoſitionem, uidelicet omne corpus eſt longum, latum, & profundũ, & non conſiderat illam, omne corpus eſt mobile, nec illam, omne corpus eſt compoſitum ex materia, & forma.

Oppoſitum uidetur dicere primo m. com. 19.

Idẽ 6. met. co. 2. & 3. m. t. c. 3. & 7. met. t. c. 35. & 1. de aia. t. c. 17. & r. cę. 91. & 7. meta.

Mente namque a motu ſeparabilia ſunt: nihilque intereſt. Neque cum ſeparant efficitur falſum.

Abſtracta enim in intellectu a motu ſunt, & nihil differt, neque fit mendacium abſtrahentium. Tex. c. 31.

REmouet unum dubium, quia poſſet aliquis dicere, ꝙ ſi mathematicus abſtrahit huiuſmodi accidentia a corporibus naturalibus, & non ſunt in eſſe abſtracta extra animam a corporibus naturalibus, tunc uidetur, quod mathematicus intelligendo illa ſine corporibus naturalibus intelligat falſum, & ſic non habebit ueram ſcientiam de eis. Ideo ad remouendum illud dubium dicit Phyloſophus, quod illa accidentia abſtracta ſunt a motu, & hoc quia ſecundum ſe, & ſecundum naturas ſuas ſunt abſtrahibilia per intellectum

a motu

a motu, & a materia, & ideo mathematicus non abſtrahit ea niſi ſecundum q ſunt abſtrahibilia, & nihil differunt ſupple conſideratio mathematici, & conſideratio naturalis quo ad ueritatem, nec tamen induerit ad idem ſemper: immo ad diſpoſitiones diuerſas, nec mathematicos abſtrahens iſta per intellectum mentitur, nam ſicut mathematicus abſtrahit ea. ſ. per intellectum non in eſſe, ita ſunt abſtracta, & ideo abſtrahentium non eſt mendacium.

Vide cõ.3 de anima c.35.

Intelligendum, quod abſtractio ſecundum intellectum eſt duplex, quædam per primam operationem intellectus, & quædam per ſecundam operationem intellectus. Abſtrahere lineam vel ſuperficiem a corpore ſenſibili per primam operationem intellectus eſt intelligere, uel ſuperficiem non intelligendo corpus ſenſibile, & ſic abſtrahere non eſt mentiri, ſed abſtrahere lineam uel ſuperficiem a corpore ſenſibili per ſecundam operationem intellectus eſt intelligere lineam uel ſuperficiem eſſe ſine corpore ſenſibili, & ſic abſtrahere eſt mentiri, ſed huiuſmodi abſtractio non eſt mathematica.

Notabile.

Notandum ſecundum Comm. hic, quod aliqua ſunt de quibus poſſibile eſt conſiderare ſecundum quod ſunt in materijs, & ſecundum quod abſtrahuntur a materijs, & ſunt illa in quibus conueniunt mathematicus, & naturalis, & ſunt alia de quibus impoſſibile eſt conſiderare niſi cum materia, & iſta propriè ſunt naturalis.

Quõ differunt geo. & pur⁹ mathemat.

Notandum etiam ſecundum Com. quod hoc eſt commune geometrę, & aſtrologo, conſiderare aliqua non ſecundum, quod ſunt in materia, ſed conſideratio geometrę eſt magis abſtracta, & magis remota a materia, quoniã geometer conſiderat de figura ſimplici, & aſtrologus de figura terminata. ſ. corporis cæleſtis. Notãdum ſecundum Linc. quod phyſicus, & purus mathematicus cuiuſmodi eſt geometer in hoc differunt, quia illud quod eſt prædicatum in concluſione demonſtrationis phyſicę eſt ſubm in concluſione demonſtrationis purę mathematicæ, quoniam tria ſunt. ſ. corpus, phyſicum, & magnitudines, quæ accidũt corporibus phyſicis, & accidentia magnitudinum. ſ. corporum ſuperficies, & lineæ, &c. mathematici puri abſtrahunt magnitudines a motu, & a materia, & magnitudines a motu, & a materia ſic abſtractas ſubijciunt, & de his demonſtrant accidentia, quæ accidunt magnitudinibus inquantum ſunt magnitudines, ſed phyſicus demonſtrat magnitudines figuratas de corporibus phyſicis, ſecundum q accidunt corporibus phyſicis inquantum phyſica ſunt, & ſic illud quod eſt prædicatum in cõcluſione demonſtrationis phyſicæ. ſ. magnitudo, eſt ſubm in cõcluſione demonſtrationis puræ mathematicæ. Alia tamen eſt conſideratio phyſici, & mathematici de magnitudine, ut dictum eſt, ſed naturalis, & aſtrologus conueniunt in ſubo, & prædicato concluſionis demonſtratiuæ, quoniam aſtrologus demonſtrat de corporibus phyſicis, & demonſtrat magnitudines figuratas, ſed non inquantum accidunt corporibus phyſicis inquantum ſunt phyſica, quia non oſtendit ſphericum accidere Lunæ ex ea parte qua Luna eſt corpus naturale, ſed ſufficit ei oſtendere Lunam eſſe ſphericam, aut per effectum, aut per cauſam ſphericitatis, cauſa aũt ſphericitatis cæli naturam ſimpliciter tranſcendit, ſed phyſicus demonſtrat idem prædicatum de eodem ſubiecto per naturam, ſed aſtrologus nõ curat, an hoc accidat a natura uel non.

Latet autem id agentes, & hi qui dicunt ideas, &c. Naturales enim ſeparant formas, quæ minor ſeparabiles ſunt, quam mathematicæ formæ.

Tex.c.19.

Latent autem hęc fatentes, & ideas dicentes. Phyſica enim abſtrahunt, cum ſcilicet minus ſunt abracta mathematicis.

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, in qua declaratur error Platonicorum, ſeparantium formas naturales a materijs, & continet duas particulas, quia in prima declaratur, q formæ naturales non ſunt ſeparatæ in eſſe a materijs. In ſecunda vero ibi, [Fiet autem hoc.] Declarat Phyl. q formæ naturales ſunt minus ſeparabiles a materia, q̃ formæ mathematicæ. In prima igitur particula huius partis Phyl. primo narrat, quod mathematicalia. ſ. ſuperficies lineę, & huiuſmodi ſunt magis abſtrahibilia a ſenſibilibus ſecundũ conſiderationem, non ſm eſſe, hęc ſupple latent fatentes, & dicentes ideas. ſ. Platonicos, qm̃ iſti Platonici abſtrahunt ſm eſſe phyſica. ſ. formas naturales a materijs. Vnde Com. dicit, iſti Platonici ſeparant formas naturales in eſſe, quia ſunt ſepara-

A tæ ratione, & dicit Com. q manifeſtum eſt, q quicquid ſeparatur in eſſe ſeparatur ratione, & non conuertitur, hoc narrato dicit Phyloſophus. [Cum minus ſint.] ubi probat, q formæ naturales non ſunt ſeparatæ in eſſe a materijs. Et hęc eſt cõcluſio vndecima tertia huius libri, q̃ probatur p locum a maiori ſic, formæ mathematicæ non ſunt abſtractę ſecũdũ eſſe a materijs, ſed formę naturales ſunt minus abſtractæ, quam formæ mathematicæ, ergo formæ naturales non ſunt abſtractæ ſecundum eſſe a materijs, maior huius rationis patet ex præcedentibus, ſed minor ponitur in litera.

Vndecima concl. huius lib.

Quod quidem eſſe patebit ſi quiſpiam utrorumque diffinitiones, ipſarum inquã formarum naturalium, & accidentium dicere enitatur. Etenim par quidem, & impar: rectũ, & curuum: numerus inſuper, linea, atq. figura ſine motu nimirum diffinientur. At carnis oſſis ac hominis diffinitio ſine ipſo non erit. Sed hæc perinde atque naſus ſimus, ſed non ut curuum concauumque dicuntur.

B

Fiet autem hoc manifeſtum ſi aliquis utrorumque tentauerit dicere terminos, & ipſorum, & accidẽtiũ. Impar quidem enim, & par, & rectus, et curuum. Adhuc autem, et linea, & figura ſine motu. Caro autem, & os, & homo non adhuc, ſed hoc ſicut naris ſima, ſed non ſicut curuum dicitur.

HÆc eſt ſecunda particula tertię partis principalis huius capituli, in qua declaratur minor rationis præcedentis. ſ. q formæ naturales ſunt minus ſeparabiles a materia, quam formæ mathematicę, & hæc eſt decima duo concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Ille formæ in quarum diffinitione cadit materia ſenſibilis ſunt minus ſeparabiles a materia, quam illę in quarum diffinitione non cadit materia ſenſibilis, ſed in diffinitione formarum naturaliũ cadit materia ſenſibilis, & in diffinitione formarũ mathematicarum non cadit materia ſenſibilis, ergo formæ naturales ſunt minus ſeparabiles a materia quanta formæ mathematicæ, maior huius rationis eſt de ſe nota, & minor declaratur dupliciter. d. igitur Phyl. primo, q hæ. i. formę naturales ſunt minus ſeparatę, q̃ formæ mathematicæ, & fiet manifeſtũ ſi aliqs tẽtauerit dicere terminos. i. diffinitiones vtorũque. i. formæ naturalis, & formæ mathematicæ, & earum accidentium, nam formę mathematicæ, ut par & impar, rectum. & curuum, & linea, & figura, ſine motu, & materia ſenſibili diffiniuntur, ſed caro, & os, & hõ, q̃ dicunt formas naturales, non adhuc. ſ. diffiniunt ſine motu, & materia ſenſibili, ſed diffinitio formarũ naturalium dicitur, ſicut naris ſima. i. ſicut diffinitio ſimitatis, in qua neceſſario ponitur materia ſenſibilis naſus, & non dicitur ſicut curuum, in cuius diffinitione non cadit materia ſenſibilis, quia curuitas diffinitur per depreſſionem ſuperficiei, & in hac diffinitione non apparet materia ſenſibilis: primo, q̃uis. n. ſuperficies ſit ſenſibile commune, non tamen eſt primo ſenſibilis, põt igitur minor rationis pro ſyllogiſmũ formari ſic. diffinitio formæ naturalis ẽ ſicut diffinitio ſimi, & diffinitio formæ mathematicæ eſt ſicut diffinitio curui, ſed in diffinitione curui non cadit materia ſenſibilis, & in diffinitione ſimi cadit materia ſenſibilis, ergo in diffinitione formarum naturalium cadit materia ſenſibilis, & in diffinitione formarum mathematicarum non cadit materia ſenſibilis.

Duodecima concl. huius lib.

C

D

Hoc idem indicauit, & mathematicarum facultatũ hæc quæ magis sũt naturales. Vt Perſpectiua, Muſica, & Arologia. Nam contra quodãmodo ſeſe habẽt atq; Geometria. Geometria nãque de naturali quidẽ linea contemplatur, ſed non ut eſt naturalis; Perſpectiua uero mathematicam quidem conſiderat lineã, at non ut eſt mathematica, ſed ut eſt naturalis.

Demonſtrat autem, & quæ magis phyſica quam mathematica, ut perſpectiua, & armonica, et aſtrologica. Contrario enim quodammodo ſe habent cum geometria. Geometria quidem enim phyſicam intendit lineam, ſed non inquã- Tex.c.20.

tum

tum eſt phyſica, ſed perſpectiua quidem mathematicam li neam, ſed non inquantum eſt mathematica, ſed inquantum phyſica.

A

SEcundo probatur eadem minor. ſ. ꝙ in diffinitionibus formarum naturalium cadit materia ſenſibilis, & in diffinitione formarum mathematicarum non cadit materia ſenſibilis ſic. Illæ ſcię, quæ ſunt mediæ inter ſcientiam pure mathematicam, & inter ſcientiam naturalem, & quæ magis ſunt phyſicę, q̃ metaphyſicę, ut ſunt ꝑſpectiua, & muſica incipiũt ſuam conſiderationē ab abſtracto a materia, & terminant eã ad non abſtractũ a materia, & econuerſo eſt de ſciētijs puræ mathematicis, qm̃ illæ incipiunt ſuam conſiderationē a nõ abſtracto a materia, & terminãt eam ad abſtractum a materia, ut arithmetica, & geometria, cum igitur illæ ſcientiæ mediæ incipiant ſuam conſiderationem a formis mathematicis, & terminent eas ad formas naturales, apparet ꝙ formæ mathematicæ ſint abſtractæ a materia ſenſibili ſm intellectũ, & diffinitionē, & ꝙ formæ naturales nõ ſint abſtractæ a materia ſēſibili ſm intellectum, & diffinitionem, dicit igitur Phyl. ꝙ illæ ſcientiæ, quæ ſunt magis phyſicæ, q̃ mathematicę vt ꝑſpectiua, muſica, & aſtrologia demonſtrant hoc. ſ. ꝙ in diffinitionibus formarum naturalium cadit materia ſenſibilis, & in diffinitionibus formarum mathematicarum non. nam iſtæ ſciæ mediæ ſe habent quodammodo contrario modo cum geometria, quæ eſt pure mathematica, qm̃ vbi geometria incipit ſuã conſiderationem iſtæ ſcientiæ medię terminãt ſuas conſiderationes, & ubi iſtæ ſcientiæ medię incipiunt ſuas conſiderationes, geometria terminat ſuam conſiderationem. Et hoc eſt, ꝙ Phyl. dicit, ꝙ geometria de phyſica linea intēdit ibi inchoando ſuam conſiderationem, ſed non inquantum phyſica. i. non terminat ibi ſuam conſiderationem, ſed abſtrahit lineã a materia phyſica, & terminat ſuam conſiderationem ad lineã abſtractam, ſed perſpectiua lineam mathematicam conſiderat ibi inchoando ſuam conſiderationem, ſed non inquãtum mathematica, ſed inquantum phyſica, quia non terminat ſuam conſiderationem ad lineam inquantum eſt abſtracta, ſed inquantum eſt in materia. Notãda ſunt hic duo ſecundũ Com.

B

Primum notandũ. primo, ꝙ cum Phyl. dicit, ꝙ perſpectiua quodammodo ſe hẽt contrario modo cũ geometria, dicit quodammodo, & non dicit abſolute, quia illa, quæ ſunt in contraria diſpoſitione ſimpliciter geometriæ ſunt diffinitiones ſcientiæ naturalis, qm̃ geometria conſiderat de magnitudinibus abſtractis a materia, & naturalis conſiderat de eis, quæ ſunt in materia: ꝑſpectiua conſiderat de eis in diſpoſitione media inter illas duas cõſiderationes, non. n. conſiderat de linea, ſecundum ꝙ linea eſt ſimpliciter ut geometer, nec ſecundum ꝙ linea eſt lignea aut ęnea, ut naturalis, ſed ſecũdum quòd eſt uiſualis, iſtud. n. eſſe eſt quaſi medium inter naturalem, & mathematicum, & ſimiliter muſicus cõſiderat de propoſitionib. numeralibus nõ ſecundum ꝙ ſunt propoſitiones numerales, ſed ſecundum ꝙ ſunt ſonorum ſenſibilium.

C

Idē 3. phyſic. c. 60. & 4. phyſi. c. 71. & 6. met. t. c. 2. Idem primo de aia 16. & 17.

Secundũ notandũ. Secundo eſt notandum ſecundum Com. ꝙ cum Phyl. dicit hoc, ꝙ perſpectiuus conſiderat de linea mathematica, non ſecundum ꝙ mathematica, ſed ſecundum ꝙ eſt naturalis, non debes intelligere, ꝙ conſideratio eius ſit conſideratio naturalis, ſed intellige, quod conſideratio eius eſt propinquior conſiderationi naturalis. Ex quo dicto apparet manifeſte, ꝙ ſciētiæ medię inter ſcientias naturales, & mathematicas ſunt magis naturales, quam mathematicæ, quare &c.

D

QVOD AD PHYSICVM PERTINET CONſiderare de materia, & furma. Tractatus ſecundi. Cap. II.

Cum autem natura ſit duplex, materia atq. forma, res naturales perinde contemplemur oportet atq. ſi de ſimitate quidnam ſit conſideremus. Quare neq. ſine materia, neq. ſine ratione materiæ res huiuſcemodi conſiderandæ eſſe uideantur.

Tex. c. 11. *Quoniam autem natura dupliciter dicitur ſpecies, et materia, ſicut de ſimo quid ſit intendimus, ſic conſiderandum eſt. Quare neque ſine materia huius, neque ſecundum materiam.*

A

IStud eſt ſecundum capitulum huius tractatus, in quo declaratur, ꝙ ad naturalē pertinet cõſiderare de materia, & forma, & continet duas partes principales, q̃a in primo declaratur, ꝙ ad naturalem ꝑtinet cõſiderare de forma, & de materia. In ſecunda ibi, [Vſq. ad q̃tum] declaratur ad quem terminũ ſtat conſideratio naturalis de forma. Prima pars cõtinet quinque particulas, q̃a in prima ꝓbatur ꝑ ſuperius determinata, ꝙ ad naturalem ꝑtinet cõſideratio de materia, & forma. In ſecũda ibi, [Etenim iam.] Mouet Phyl. dubitationē circa hoc. In tertia ibi, [Si aũt ars.] Inducit nouas rationes ꝓbantes, ꝙ naturalis hẽt conſiderare de materia, & de forma inſimul. In quarta ibi, [Quoniam aũt faciunt.] Probatur, ꝙ ad naturalem ꝑtinet conſiderare de materia. In quinta ibi, [Amplius eorum, q̃ ſunt] probatur, ꝙ ad naturalem ꝑtinet conſiderare de forma. In prima igitur particula probat per præcedentia, ꝙ ad naturalem ꝑtinet conſideratio de materia, & de forma, & hæc eſt decimatertia cõcluſio huius libri, q̃ probatur ꝑ præcedentia, primo ſic. Ad naturalem ꝑtinet conſideratio de omni natura: ſed tam materia, q̃ forma ſunt natura: vt patet ex ꝓcedentibus, ergo. Huius rõnis minorem ponit Phyl. in textu dicens. Quoniã natura dicitur dupliciter. ſ. ſpecies. i. forma, & materia. Decimatertia cõcluſio huius lib.

B

Secundo ꝓbatur eadem concluſio ſic, cõſideratio naturalis eſt ſicut conſideratio de ſimo, ſed conſideratio de ſimo eſt conſideratio de materia, & de forma, & per cõſequēs ad naturalē pertinet conſideratio de materia, & de forma, maior huius ponitur in litera, & patet ex ꝓcedentibus, minor aũt apparet, q̃a ſimum dicit formam determinatam, q̃ eſt in materia determinata, & per conſequēs conſideratio de ſimo eſt cõſideratio de forma, ut eſt in materia, ſed q conſiderat formam, vt eſt in materia habet cõſiderare de materia, & de forma, ex his rationibus cõcludit Phil. cõcluſionem. d. quare nõ ſine materia eſt huiuſmodi cõſideratio, neq. ſm materiam tantũ. Vnde Com. dicit hic, ꝙ nõ eſt dubium, quin ad naturalem pertineat conſiderare de forma, q̃ eſt in materia, & hoc nõ eſt dubium niſi de anima. Item dicit Com. ꝙ conſideratio materiæ in reſpectu formæ eſt cõſideratio naturalis, & cõſideratio de alia, ut eſt unum entium eſt cõſideratio primi Phyl. i. naturalis, & metaphyſicus conſiderãt materiam ſm ꝙ de ipſa prædicãtur diuerſa, quoniam naturalis cõſiderat materiam ſecundum ꝙ de ipſa prędicantur prędicata hñtia habitudinem ad formã, quoniã cõſiderat huiuſmodi ꝓpõnes, materia eſt trãſmutabilis ad formã, & ꝙ materia non põt denudari a forma, & ꝙ materia nullam formam de ſe hẽt, ſed metaphyſi. conſiderat materiam ſecundũ ꝙ eſt differētia entis. i. ſecundum ꝙ ens ineſt materiæ, nã met. conſiderat has propoſitiones, materia eſt ens in potentia, materia eſt de quidditate compoſiti, materia eſt ſuba, & ſic de aliis, & eodem modo naturalis, & meta. conſiderant formam in ordine ad diuerſa prędicata, vt patet.

C

Idē 7. me. c. 9. & 39. & 2. m. cõ. ult. uide conſimile 1. me. c. 15 & t8. 4. m. cõ. t. & 6. m. cõ. t. 8. met. c. 4. Idē 12. m. t. 5. & 6. c. Idē ſupra in hoc 2. com. 4.

Nam & de hoc ipſo quiſpiam dubitauerit: cũ duæ ſint naturæ, de vtra conſiderare ad naturalem phyloſophum pertinet, an de eo quod ex vtriſq. componitur. Quod ſi de ipſo, & de utraq. cõtemplari ad eundem utiq. ſpectat. Vtrum igitur eiuſdem ſit facultatis, an aduerſarum utrãq; cognoſcere. Nam reſpicienti quidem ad ueteres, materiei cognitio ad ipſum uidebitur pertinere. Perparũ enim Empedocles, & Democritus formam quidditatemq́ue tetigerunt.

D

Tex. c. 12. *Etenim iam, et de hoc dubitabit aliquis dupliciter, quia duæ naturæ sũt de qua eſt phyſica, aut de eo quod ex utriſque. Sed ſi de eo, quod ex utriſque, et circa utraque. Vtrum igitur eiuſdem, aut alius utrumque cognoſcere. In antiquos quidem. n. aſpicienti uidebitur utiq. eſſe materiei, ex parua. n. parte quadam Empedocles, et Democritus ſpeciem, et quod quid erat eſſe tetigerunt.*

HÆc eſt ſecunda particula primę partis principalis huius capituli, in qua Phyl. mouet dubitationem, & cãm dubitationis aſſignat. Dubitatio igitur eſt illa, utrũ ad naturalem pertineat conſiderare de forma tãtum, uel de materia tãtum, uel de utriſque, & ſi de utriſq. eſt alia dubitatio. ſ. utrũ ad unã, & eãdem partem ſcientię naturalis pertineat conſiderare de materia, & de forma, uel ad unam partem pertineat

tineat conſiderare de materia, & ad aliã de forma. [In antiqoos.n.]Phyl.aſſignat cãm huius dubitationis.d.ꝙ aſpicienti in antiquos videbitur, ꝙ ſola materia ſit natura. Emp.enim, & Democri.ex his tangentes, ex quadam.n.parua parte, hoc eſt modicũ tetigerũt ſpeciem, & quod quid erat eſſe.ſ.formã, alij autem antiqui non perceperunt formam, ſed ſolam materiã, ideo cum ſola materia ſit natura, & ſubſtantia rerum naturalium ſecundum antiquos apparet, ꝙ aſpicienti ad opiniones antiquorum uidebitur, ꝙ tota conſideratio naturalis, vel maximas pars ſit de materia, non de forma.

At ſi ars imitatur naturam, eiuſdem autem ſcientiæ eſt formam atq. materiam uſq. ad terminum quẽdam cognoſcere: veluti medici ſanitatem, & bilẽ: atq. pituitam in quibus eſt ſanitas, & ædificatoris ſimiliter formam ipſius domus atque materiã, lateres inquam ac ligna, & cęterorum. Eodem modo naturalis etiam facultatis erit profecto utraſque naturas cognoſcere.

B *Si autem ars imitatur naturam, eiuſdem autem ſcientiæ eſt cognoſcere ſpeciem, & materiam uſque ad hoc, ut medici ſanitatem, & choleram, & flegma, in quibus eſt ſanitas, ſimiliter autem, & ędificatoris eſt ſpeciem domus, & materiam, quoniam lateres, & ligna ſunt. Similiter autem, & in alijs, et phyſici utique er.t cognoſcere utraſque naturas.*

Prima rõ. HÆc eſt tertia particula primæ partis principalis huius capituli, in qua Phyl.inducit duas bonas rationes probantes, ꝙ naturalis habet conſiderare de materia, & de forma, quarum prima eſt, ars imitatur naturã, ſicut igitur eſt de arte, ita eſt de ſcientia naturali, ſed eadem ars conſiderat materiam, & formam uſque ad hoc.i.uſque ad certum terminum, ergo eadem ſcientia naturalis habet conſiderare de materia, & de forma, huius rationis primo ponitur maior, deinde minor ibi, [Eiuſdem autem ſcientiæ.] Tertio infertur conC cluſio ibi, [Phyſicę utique] vnde maior huius rationis eſt plana, ſed minor declaratur in textu ſic, quoniam medicina, quæ eſt quędam art habet conſiderare materiam, & formam uſque ad aliquem terminum: ipſius Medici eſt conſiderare ſanitatem, quę eſt forma, & choleram, & flegma quæ ſunt materia propinqua ſanitatis. Et ſimiliter ipſius ædificatoris eſt conſiderare formam domus, & etiam lateres, & ligna, quæ sũt materia propinqua domus,, & ita eſt de alijs artibus, & ſic eadem ars conſiderat materiam, & formam uſque ad certum terminum, & dico hoc, quia ars non conſiderat materiam primam, ſed ſolum materiam propinquam, & ideo conſiderat materiam uſque ad certum terminum circa primam materiam. Vnde Commen.uidetur, quod formet hanc rationem ſic, ars aſſimilatur actioni naturæ, ſed una ars conſiderat materiam, & formam, ergo actio naturæ requirit materiam, & formam, & conſideratio naturalis debet conuenire actioni naturę, adeo quod illud quod eſt notum apud ipſum naturalem eſt notum apud naturam, quæ eſt artifex rerum naturalium, ſequitur igitur, quod ipſius ſcientiæ naturalis eſt conſiderare de materia, & forma. Intelligendum, quod ars aſſimilatur aD ctioni naturæ, quia ſicut ars, quæ facit res artificiales ex materia, & forma, habet cognoſcere materiam, & formam, ita actio naturæ uel natura ponendo, quod cognoſceret, haberet cognoſcere materiam, & formam, ex quibus facit res naturales, ſcientia etiam naturalis habet conuenire actioni naturæ, quia ſcientia naturalis habet cognoſcere quo ſit actio naturę, ut ꝙ actio naturæ ſit ſubo preſuppoſito in quo pręfuit priuatio formæ inducendæ per actionem naturæ, & ideo ſcientia naturalis habet conſiderare illa ex quibus actio naturæ dependet.i. materiam, & formam ſicut ipſa natura uel actio naturę poſito, quod cognoſceret haberet illa cognoſcere.ſ.materiam, &

Primũ notandum. formam. Notanda ſunt hic quatuor ſecundum Commentatorem. Primo, quod res conſiderat formam, & materiam propinquam illius formæ, non materiam remotam, & hoc intelligit phyloſophus dicens, quod ars conſiderat materiam uſque ad hoc.i.uſque ad certum terminum.ſ.uſque ad materiam propinquam formæ, ſed ſic non eſt de ſcietia naturali, non enim ſcientia conſiderat formam ſimpliciter, & materiam uſque ad

A aliquem terminum, ſed ſciẽtia naturalis cognoſcit materiam ſimpliciter, & formam uſque ad certum terminum, & huius cauſam aſſignat Commentator dicens, quod hoc accidit artificiis, quia ſunt particularium.i.quod cognoſcunt materiam non ſimpliciter, ſed uſque ad aliquem certum terminum. Vnde ſubdit Commen.d.quod ſi eſſet aliqua res, communis omnibus artificiis, neceſſe eſſet ipſam peruenire ad ultima ſubiecta eorum ideſt ad materias primas, & remotas omnium artificialium, quia igitur eſt una ſcientia naturalis communis omnibus naturalibus neceſſe eſt ipſam peruenire ad ſubiectum ultimum entium naturalium, & formam eorum ultimam. Hoc eſt igitur notabile, ꝙ ars conſiderat materiam propinquam non commonem, neque remotam, ſed ſcientia naturalis conſiderat materiam communem, & remotam, & ratio huius eſt, quia non eſt aliqua ars communis omnibus artificiis, ſed quælibet ars eſt de rebus particularibus, quoniam ſi eſſet aliqua ars communis oporteret uolentem addiſcere aliqnam artem particularem, quod ipſe prius addiſceret artem communem, quod non uidemus, & ſi eſſet aliqua ars communis illa conſideraret de ſubiecto communi omnibus rebus artificialibus, & quia eſt una ſcientia naturalis commu-

B nis omnibus rebus naturalibus, ut ſcientia tradita in lib.phyſic. ideo oportet, quod illa conſiderec ſubiectum commune omnibus rebus naturalibus, ideſt aliquod commune ad omnes materias rerum naturalium, uel poteſt per ſubiectum cõmune intelligi prima materia, & ſic apparet, quod omnis ars habet conſiderare materiam communem omnibus rebus artificialibus quas conſiderat, & ideo ſi eſſet aliqua ars communis conſiderans de omnibus rebus artificialibus illa haberet conſiderare naturam communem ad omnes res artificiales. Se- Secundũ notandũ. cundo eſt notandum, quod Commenta.ponit hic errorem Auic. & motiuum erroris, & ipſum remouet: nam Aui.dicit, qđ naturalis non loquitur niſi de materia propria unicuique, & Motiuum Auicen. de prima materia non conſiderat niſi primus phyloſophus, & in hoc peccauit, unde motiuum Aui.fuit, ꝙ cum ipſe audiuit in poſterioribus analyticis, quod nullus artifex demõſtrat cauſas ſui ſubiecti de quo conſiderat, quia ſi demonſtraret eas hoc eſſet per res priores illis cauſis, & tunc illæ res eſſent de genere ſuperiori, quia iſta declaratio eſt de alia arte ſuperiori, quæ conſiderat de genere continente ſubm illius artis, & cum hoc audiuit exiſtimauit hoc eſſe impoſſibile in tribus

C modis demonſtrationum ut in demonſtratione ſimpliciter, & in demonſtratione quia; & in demonſtratione propter quid: hoc igitur eſt motiuum Aui. Si aliqua ars demonſtraret principia ſui ſubiecti: hoc eſſet per priora, ſed illa priora pertinẽt ad ſcientiam ſuperiorem, ergo illa ſcientia, quæ demonſtrat eſt ſcientia ſuperior, & non illa cuius principia demonſtrantur eſſe. Iſtum errorem, & ſuum motiuum remouet Commen. Dicti motiui remotio. dicens, & non eſt ita, quoniam hoc non eſt impoſſibile niſi in demonſtratione ſimpliciter, & in demonſtratione propter quid: ſed in demonſtratione quia, non hoc eſt impoſſibile, & Idem 12. met.cõ.5. & iſra hic cõ.26. hoc probat Commen.d.quod aliquis artifex poteſt demonſtrare cauſas ſui ſubiecti demonſtratione, quia ſicut fecit phyloſophus in demonſtratione primę materiæ, & primi motoris in hoc libro, & ſi demonſtratio fuerit de accidentibus proprijs entis tranſmutabilis erit demonſtratio naturalis, & ſi fuerit de accidentibus proprijs entis ſimpliciter erit demonſtratio phyſica.i.metaphyſica. Tertio eſt notandum ſe- Tertium notandũ. cundum Commen.quod uidetur quod materia prima nõ poſſit declarari eſſe proprie niſi per ſignum naturale, primus au- Cõſimile 1. phy.cõ. vlt. & 8. phy. cõ.3. & 12.met. cõ.5. tem motor impoſſibile eſt ut declaretur eſſe niſi per ſignũ na-

D turale: via uero qua proceſſit Auic. in probando primum principium eſſe eſt uia loquentium, & ſermo eius ſemper inuenitur quaſi medius inter peripateticos, & loquẽtes, ideſt, in probando primum principium eſſe, quod ſic intelligo, ſcilicet, quod ratio Auic.eſt uerboſa, & apparens, non tamen eſt uera ſimpliciter. Quarto eſt notandum ſecundum Com- Quartum notandũ. men. quod cauſæ ſubiecti quandoque poſſunt demonſtrari propter quid & quia, dicit enim, ſic, cum autem cauſę ſubiecti artis habuerint cauſas priores, tunc demonſtratio illarum cauſarum eſt per demonſtrationem ſimpliciter in arte continente illam artẽ, & eſt demonſtratio per ſignum in illa arte, & totum hoc eſſet qñ cauſa ſubiecti artis latuerit, unde quando cauſæ ſubiecti alicuius ſcientiæ habent cauſas priores, tunc illæ cauſæ, quæ habent cauſas priores poſſunt demonſtrari propter quid in arte ſuperiori, ideſt, in ſcientia ſubalternante, & poſſunt demonſtrari a ſigno, & demonſtratione, quia in illa arte, & hoc ſi illæ cauſę ſubiecti artis non fuerint notę. Sed hic poteſt dubitari quid, ſcilicec, Commen. intelligat per demonſtrationem ſimpliciter, & quid intelligat

per

Quid intelligit p demõſtratione ſimpliciter & pp quid hic Com.

per demonſtrationem propter quid, & qualiter illæ demonſtrationes differunt, & uidetur mihi, ꝙ per demonſtrationem ſimpliciter intelligat demonſtrationem in ſuo eſſe potiſſimo, & eſt illa demonſtratio cuius medium dicit quid, uel propter quid, uel cuius medium aggregat omnes cauſas, uel ſaltem cauſam potiſſimam, demonſtratio autem propter quid: eſt illa, quæ eſt per cauſam propinquam in quocunque genere cauſe fuerint: quoniam per omnem cauſam contingit demonſtrare propter quid: & ideo dico, ꝙ demonſtratio propter quid eſt in plus, quàm demonſtratio ſimpliciter, omnis enim demonſtratio ſimpliciter eſt demonſtratio propter quid: ſed non omnis demonſtratio propter quid eſt demonſtratio ſimpliciter.

Præterea, facultatis eiuſdem eſt, id gratia cuius finemque, & ea quæ horum gratia ſunt cognoſcere. At natura finis eſt, & id cuius gratia. Quorum namque motionis, ſi ſit continua, finis aliquis eſt, eorum is ultimum eſt, & id cuius gratia. Quapropter, & Poeta ridiculæ compulſus eſt ad hanc ſententiam afferendam. Extremum ob quod natus erat factumque petiuit. Non enim quoduis ultimum finis eſt, ſed id quod eſt optimum.

Tex. c. 23. *Adhuc quod cuius cauſa fit, et finem eiuſdem, & quæcunque ſunt propter hoc. Natura autem finis eſt, et cuius cauſa fit. Quorum enim continui motus exiſtentis eſt finis aliquis motus, hoc ultimum eſt, et cuius cauſa fit. Unde et Poeta deriſoria appoſuit dicere. Hunc finem cuius quidem cauſa effectus eſt. Vult enim nõ omne eſſe ultimum finem, ſed optimum.*

Secũda rõ HIc Phyloſophus adducit ſecundam rationem probantem propoſitum, quæ eſt illa: eiuſdem ſcientiæ eſt conſiderare finem, & illa quę ſunt ad finem, ſed forma eſt finis materię, ergo eiuſdem ſcientiæ eſt conſiderare de materia, & de forma, ſed ad naturalem pertinet conſideratio de altero illorum, ergo ad naturalem pertinet conſideratio de utroque illorum, maior eſt manifeſta, & minor declaratur, Idẽ 4. phy. concl. 33. & 42. quia forma eſt finis materiæ, & hoc per ſyllogiſmum ex duabus affirmatiuis in ſecunda figura ſic, finis eſt ultimum, & forma eſt ultimum, igitur forma eſt finis, ſed ex duabus affirmatiuis Idẽ 2. cę. com. 23. in ſecunda figura non ſequitur concluſio niſi in terminis conuertibilibus, & finis, & ultimum non conuertuntur, quoniam non omne ultimum eſt finis, ſed ultimum nobile, quoniam ultimum proueniens ex neceſſitate materiæ cuiuſmodi eſt mors non eſt finis: unde ultimum nobile, & finis conuertuntur, & poteſt tunc ratio formari ſub hac forma, finis eſt ultimum nobile, & forma eſt ultimum nobile, ergo forma eſt finis. Poteſt etiam ratio fieri in prima figura ſic, omne quod eſt ultimum in generatione, & nobilius præcedentibus eſt finis, ſed forma eſt ultimum in generatione, & nobilius præcedentibus, ergo forma eſt finis, & quia non omne ultimum eſt finis, deridendus eſt poeta ille, qui dixit, quod mors eſſet finis hominis, & cauſa quare factus eſt homo, quia mors eſt ultimum, hoc autem non eſt uerum, quod mors ſit finis, quia quamuis mors ſit ultimum, quia tamen non eſt ultimum nobile, ideo mors non eſt finis. Vnde dicit Comm. quod mors, quæ eſt ultimum, diſtinguitur ab ultimo quod eſt finis in hoc, quia ultimum quod eſt ultimum finis eſt prima quies ad quã ueniunt generata, ſed mors uenit poſt illud ultimum quod eſt finis, ergo primum ultimum ad quod peruenit motus generationis eſt finis, unde mors ſequitur fælicitatem, & totam perfectionem rei, & ideo finis eſt primum ultimum, & mors eſt poſtremum ultimum.

Artes præterea materiam faciunt. Quædam ſimpliciter, quædam aptam idoneamque ad opus. Et utimur quia omnia ſunt gratia noſtri. Sumus enim, & nos quodammodo finis. Id enim cuius gratia cætera ſunt dupliciter dicitur, ut in phyloſophia diſtinximus.

Tex. c. 24. *Quoniam autem faciunt artes materiam, alia quidem* A *ſimpliciter, alia uero operoſa, et utimur tanquam propter nos omnibus, quæ ſunt. Sumus enim quodammodo, et nos finis. Dupliciter enim eſt id cuius cauſa fit. Dictũ eſt autem de his in his, quæ de prima phyloſophia ſunt.*

HÆc eſt quarta particula primæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur, ꝙ ad naturalem pertinet conſideratio de materia, & hæc eſt decimaquarta concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Scientia naturalis in Decimaquarta cõcluſio huius libri. conſiderando res naturales, & illa quæ ad res naturales pertinent eſt ſimilis artis in producendo res artificiales, hæc ſatis patet, quoniam ſicut ars in producendo res artificiales habet cognoſcere illa, ex quibus res artificiales fiunt, ita ſcientia naturalis in conſiderando res naturales habet conſiderare illa, ex quibus res naturales fiunt: unde ſcientia naturalis habet conſiderare omnia illa ex quibus fiunt res naturales, quæ haberet cognoſcere ſuppoſito, quod haberet producere res naturales, & ſic eſt uerum, quod ſcientia naturalis in conſiderando eſt ſimilis operationi artis uel arti in operando, ratio B igitur formatur ſic, ſicut ſe habet ars in operando artificialia, ſic ſe habet ſcientia naturalis in conſiderando res naturales, ſed omnis ars in operando conſiderat materiam, ergo ſcientia naturalis in conſiderando res naturales habet conſiderare materiam, & per conſequens ad naturalem pertinet conſideratio de materia, maior huius rationis eſt manifeſta, minor declaratur, ad cuius declarationem phyloſophus ponit quandam diſtinctionem artium quæ eſt talis, de numero artium quædam eſt operans ſimpliciter, & quædam eſt utens ſimpliciter, quædam operans quodammodo, & quædam eſt utens quodammodo, ars operans ſimpliciter eſt duplex, quia quędam eſt ſimpliciter factiua materiæ, & quædam eſt factiua materiæ operoſæ, & illa eſt diſpoſitiua materiæ. Exemplum primi, ars factiua materiæ ſimpliciter eſt illa quæ transmutat materiam de una ſpecie in aliam, uel de una qualitate permanente in aliam, ut ars faciens lateres, ex quibus ædificator facit domũ, illa enim ars, quæ facit lateres dicitur ars ſimpliciter factiua materiæ. Exemplum ſecundi, ut ars diſponens materiam, quæ non tranſmutat materiam de una ſpecie in aliam, ſed ſolum remouet aliquas partes materię, ut ars dolatiua lignorum, vel quæ componit aliquas partes materiæ adinuicem vel aliter quocũque modo diſponit materiam, talis inquam ars C dicitur ars faciens materiam operoſæ, ars igitur operans ſimpliciter facit materiam uel diſponit materiam, ſed ars utens quodammodo, & operans quodammodo eſt illa quæ inducit formam, & dicitur quodammodo utens, quia utitur materia iam facta uel diſpoſita per artem inferiorem, ſ. per artem operatiuam ſimpliciter, & dicitur quodammodo operans, quia facit, & operatur formam in materia, & huiuſmodi eſt ars inducens formam nauis in lignis diſpoſitis, & præparatis ad formam nauis, ars uero ſimpliciter utens eſt illa, quæ utitur re facta, quæ quidem ars nec facit nec diſponit materiam, nec etiam inducit formam, cujuſmodi eſt ars gubernatiua nauis, & eodem modo eſt in aliis artibus, ſed ars factiua, & diſpoſitiua materiæ eſt infima, ſed alię duę artes ut ars factiua formæ, & ars uſualis dicuntur principales artes, tamen ars uſualis eſt principalior, quam ars factiua uel inductiua formę. Quod autem talis ars uſualis, quæ utitur de re facta ſit principalior, oſtendit phyloſophus dicens, quod nos ſumus quodammodo finis omnium, quæ fiunt ab arte, & dixit quodammodo, quia D finis dicitur dupliciter, ut habet declarare prima phyloſophia. Vnde dicit Comm. quod phyloſophus per hoc intelligit, ꝙ Vide c. 37 ſecũdi de anima. finis dicitur dupliciter, aut ſicut diximus, quód forma eſt finis materiæ, & illud ad quod peruenit res eſt finis rei, aut ſicut diximus, quód illud cuius eſt res eſt finis rei, & ſecundum hoc dicimus, quod homo eſt finis rerum creatarum propter ipſum, hęc Commen. Vnde uno modo dicitur finis illud quod acquiritur per tranſmutationem, & ſic forma eſt finis materiæ, & iſto modo nos ſumus finis rerum artificialium. Alio modo dicitur finis illę cuius eſt res, & propter quem res fit ſic, quod aliter non fieret niſi eſſet illud, & illæ uteretur ea, & iſto modo nos ſumus finis omnium artificialium, quia res artificiales ſunt ut habeamus eas, & utamur eis.

Duæ igitur dominæ ſunt materiei cognoſcenteſque artes, ea quæ utitur, & ea quæ præeſt faciendorum operum facultati, ipſa inquam architectura. Quapropter, & ea quæ utitur, architectura quodammodo

dammodo eſt. Sed hoc intereſt, altera nanque formam cognoſcit, altera materiam facit. Nam gubernator quidem qualis eſt forma claui cognoſcit ac iubet. At architectus extruendæ nauis, quali ex ligno, & qualibus ex motibus erit. A

Tex.c.25.

Duæ igitur ſunt principantes materiam, & cognoſcentes artes, qua utitur, & factiua quæ architectonica. Vnde, & uſualis architectonica quodammodo eſt. Differunt autem, ſecundum quòd hoc ſpeciei quidem cognoſcitiua eſt architectonica, alia autem ut factiua materiæ. Gubernator enim qualis ſit ſpecies aliqua themonis cognoſcit, & inſtituit. Alius autem ex quo ligno, & qualibus illis erit.

Idem primo æthi. cō. primu.

POſita illa diſtinctione artium cuius duo membra ponuntur in litera præcedenti.ſ.quod quædam eſt ars operatiua ſimpliciter, & hæc eſt duplex, ut dictum eſt, & quædam uſualis, hic phyloſophus ponit tertium membrum.ſ.qđ quædam ē ars factiua formæ. Dicit igitur phyloſophus, quod duæ ſunt artes principales, & cognoſcentes materiam, ſcilicet, illa quę nunc dicta eſt, ſcilicet, ars quæ utitur, hoc eſt ars uſualis, & illa quæ eſt factiua, ideſt, illa quæ eſt factiua formæ, quarum utraque eſt architectonica, ſed differunt, quia ars factiua formæ eſt receptiua reſpectu materiæ immediatæ, quoniam ars factiua nauis præcipit materiam, quia præcipit qualia debent eſſe ligna, & qualiter debent diſponi, ex quibus debet fieri nauis, ſed ars uſualis eſt præceptiua formæ, quia ars gubernatiua nauis præcepit qualis debet eſſe forma nauis, & qualis debet eſſe forma themonis, & ſic differunt iſtæ duæ artes, quia una eſt immediate preceptiua materiæ, & alia, ſcilicet, uſualis eſt immediate præceptiua formæ, & quamuis utraque iſtarum artium uocetur architectonica, tamen ars uſualis eſt principaliſſima, & maxime architectonica dicitur. Ex quibus omnibus intendit phyloſophus probare minorem ſuæ rationis, ſcilicet, quod omnis ars in operandu conſiderat materiam, quoniam certum eſt, quod ars factiua materiæ, & etiam ars diſpoſitiua materiæ cognoſcit materiam, & ſimiliter ars factiua formæ cognoſcit materiam, nam præcipit materiam, quia præcipit qualia debent eſſe ligna, & qualiter debent diſponi, quod non eſſet niſi cognoſceret materiam. Similiter ars uſualis cognoſcit materiam, quia utitur materia, gubernator.n. nauis utitur tota naui, & ſic utitur materia nauis: unde ex quo utitur naue, & materia nauis ad effectus determinatos, & una materia eſt utilis, & ſufficiēs ad tales effectus, & alia non: neceſſe eſt ut cognoſcat qualis debeat eſſe materia nauis: Reſumatur igitur ratio principalis ſic, ſicut ſe habeat ars in operando artificialia, ita ſe habet ſcientia naturalis in conſiderandu res naturales, ſed quęlibet ars in operando cognoſcit materiam, ergo ſcientia naturalis in conſiderando res naturales habet conſiderare materiam, & per conſequens ad naturalem pertinet conſideratiu de materia. B C

In his igitur, quę per artem conficiuntur nos operis extruendi cauſa materiam facimus. In naturalibus autem eſt. D

In his quidem igitur, quæ ſunt ſecundum artem nos facimus manifeſtum propter opus, ſed in phyſicis ineſt.

CVm Phyloſophus aſſimilauit naturam, & artem in hoc quod utraque cognoſcit materiam, ponit differentiā inter artem, & naturam reſpectu materiæ. d. quod in his quæ ſunt ſecundum artem nos facimus materiam ſicut formam, ſed in naturalibus, natura facit formam non materiam, quia materia eſt æterna, & ineſt, quia præſupponitur actioni naturæ, & addit Com.d. quod hoc ſimiliter inuenitur in quibuſdam artibus.ſ. quarum materia eſt naturalis, quoniam ars non facit illam.

Inſuper materias eſt eorum, quæ ſunt ad aliquid. Alia enim ad aliam eſt formam accommodata.

A *Amplius eorum, quę ſunt ad aliquid materia eſt. In alia enim ſpecie alia materia.* Tex.c.26.

HÆc eſt quinta particula primę partis principalis huius capituli, in qua declaratur, quod ad naturalē pertinet conſideratiu de forma, & hæc eſt decimaquinta cōcluſio huius libri, quę probatur ſic. Ad illam ſcientiam ad quā pertinet conſiderare de aliquo relatiuo pertinet conſiderare de illu ad quod refertur, ſed materia dicitur relatiue ad formam, cum igitur ad ſcientiam naturalem pertineat conſiderare de materia, ſequitur quod ad ſcientiam naturalē pertinet conſiderare de forma, maior huius rationis uidetur manifeſta, & minor probatur per hoc, quia in alia, & alia ſpecie eſt alia, & alia materia: materia igitur diuerſificatur ex diuerſitate formæ, ſed illud quod diuerſificatur ad diuerſitatem alterius refertur ad illud, ergo. Et Commen. addit aliam rationem. d. quod quia alia materia eſt propter formam, & econuerſo, oportet conſiderantem de aliquo conſiderare de illo propter quod eſt. Sed hic ſunt duu dubia. Primum qualiter materia eſt ad aliquid. Secūdum qualiter ſit uerū quod in alia, & alia ſpecie ſit alia, & alia materia. Ad primū dico, ꝙ eſſe ad aliquid contingit quadrupliciter: uno modo ſicut ipſe reſpectus eſt ad aliquid, & ſic illa quæ ſunt per ſe in genere relationis per ſe ſunt ad aliquid. Secundo modu illud dicitur eſſe ad aliquid, quod neceſſariu ſequitur ad reſpectum, & ſic illa quæ ſunt in prima ſpecie qualitatis dicuntur eſſe ad aliquid ut ſanitas, & pulchritudo, &c. quia ſanitas neceſſario ſequitur debitam cummenſurationem qualitatum primarum, quæ cummenſuratio eſt quidam reſpectus. Tertio, illud dicitur eſſe ad aliquid quod aggregatum ex relatione, & aliquo abſoluto, & ſic relatiuum, ut pater dominus, &c. dicuntur eſſe ad aliquid. Quarto modo illud dicitur eſſe ad aliqd, quia ipſum eſt ſubiectum illius, quod eſt ad aliquid uel reſpectus relatiui, & hoc contingit dupliciter, quia uel eſt ſubiectum per accidēs; & ſic homu eſt ſubiectum dominij uel ſimilitudinis, quia contingenter accidit ſibi, quod ei inſit dominiū uel ſimilitudo. Alio modo eſt aliquid ſubiectum reſpectus per ſe in ſecundu modo dicendi per ſe, & illo ultimo modu eſt materia ad aliquid: quia materia per ſe refertur ad formam in ſecundo modo dicendi per ſe. Dico igitur, quod materia dicitur ad aliquid non tanq̄ aliqd per ſe in genere relationis, ſed tanquam aliquid cui ineſt relatio per ſe in ſecundo modo dicendi per ſe, quoniam hæc eſt per ſe in ſecundo modo materia eſt ad formam, uel materia refertur ad formam, & hoc ſm intentionem Phyloſophi, & Comm. Vel pōt dici, qđ materia pōt accipi uel pro eu quod ſignificatur per hoc nomē materia, uel pro illo abſoluto, quod eſt altera pars compoſiti de quo uere prædicatur hoc nomen materia. Primu modo materia eſt ad aliquid, quia materia eſt aggregatum ex abſoluto, & reſpectu, & ſic loquitur hic Phyloſuphus, ſed ſecundo modo non eſt aliquid niſi per accidēs, ſicut homo uel lapis, cui accidit, quod ſit ſubm talis relationis uel talis. Ad ſecundum dicendum, quod materia quātum ad propoſitum eſt duplex.ſ. materia alterationis, & materia compoſitionis, materia alterationis eſt illa quæ eſt ſubm alterationis præcedentis generatione rei, & hoc modo panis eſt materia ſanguinis, & uinum aceti, & ſemen animalis producti ex ſemine. Materia uero cōpoſitionis eſt illa, quæ eſt pars rei ex qua cum forma componitur res, & talis materia eſt duplex.ſ. propinqua, & remota. v.g. materia propinqua hominis, ut partes appropriatę homini, ut pes, & manus, &c. Dico igitur, quod in alia, & alia ſpecie eſt alia, & alia materia alterationis, quoniam aliud eſt ſemen alterationis ex quo generatur homo, & aliud eſt ſemen ex quo generatur aſinus, & ſimiliter in alia, & alia ſpecie eſt alia materia compoſitionis propinqua, quoniam mēbra leonis ſunt alia ſm ſpeciem a membris hominis, tamen in diuerſis ſpeciebus eſt eadem materia compoſitionis ſecundum ſpeciem, ſed remota tamen in eadē ſecūdum numerum ſucceſſiue, de materia propinqua compoſitionis, & de materia alterationis uidetur loqui Phyl. hic ſecundum expoſitionem Comm. nam Com. dicit ſic, diuerſa in forma diuerſificantur in materia, & diuerſificantur in materia propter diuerſitatem in forma, adeo quod materia animaliū eſt alia a materia uegetabilium, & materia hominis eſt alia a materia aliarum ſpecierum, quia formæ ſunt aliæ, hæc Commen. & hoc poteſt intelligi de materia compoſitionis, & de materia alterationis. B C D

Decimaquinta cōcluſio huius libri.

Duo dubia circa minorē: & ꝓbatio eius.

Ad primū

Ad ſcdm.

Idem 1. d aia. cō. 53. & 2. de aia com. 60.

At

At quouſque naturalem phyloſophum formã, & ipſum quid eſt ſcire oportet.

Vſque ad quantum ergo phyſicum oportet cognoſcere ſpeciem, & quod quid eſt.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli: in qua inquiritur ad quem terminum ſtat conſideratio naturalis de formis: vnde Phyloſophus primo mouet quæſtionem, ſecũdo uero ſoluit eum dicit. [Aut quemadmodũ.] tertio uero eum dicit. [Quomodo autem ſe habeat.] Narrat quæ conſideratio de formis pertineat ad primum phyloſophum. Primo igitur Phyl. mouet quæſtionem dicens vſque ad quantum. hoc eſt uſque ad quem terminum, oportet phyſicum cognoſcere ſpeciem, & quod quid eſt, id eſt formam.

An vt medicũ neruum, uel fabrum æs: vſq. ad quendam terminum conſiderare oportet. Alicuius namque gratia eſt unaquæq;, & circa res uerſari quæ ſeparabiles quidem ſunt ratione, in materia autem ſunt. Homo namque generat hominem atque Sol.

B

Aut quemadmodum ad medicum neruum, & fabrum æs uſquequo. Cuius enim cauſa unũquodque. Et circa hæc quæ ſunt ſeparatæ quidem ſpecies in materia. Homo enim hominem generat ex materia, & Sol.

HIc Phyloſophus ſoluit quæſtionem. d. q quemadmodũ oportet ad medicum cognoſcere neruum, & fabrũ æs uſquequo deueniatur ad ultimam formam exiſtẽtem in ſua materia non ſeparabilem ab illa materia propter quã formam conſiderat illam materiam. v. g. medicus conſiderat formam nerui quouſque perueniat ad ultimam ſpeciem propter quam conſiderat de neruo, cuiuſmodi forma eſt ſanitas: ita oportet naturalem in conſideratione de formis peruenire ad formas abſtractas exiſtentes in materia, cuiuſmodi eſt, forma hominis, quæ eſt abſtracta a materia ſecundum eſſe: exiſtentes tamen in materia ſecundũ operationẽ. Vel forte pro tanto dicitur ſeparata a materia, quia non deducitur de potentia materiæ. In hoc igitur conſiſtit ſolutio, quoniam ſicut medicus conſiderat formam nerui, & alias formas quouſque perueniat ad vltimam formam propter quam conſiderat alias, ſic naturalis habet conſiderare de formis exiſtentibus in materia quouſque deueniat ad ultimam formam, propter quam conſiderat alias formas. Quod autem forma hominis ſit de conſideratione naturalis probatur, & hæc eſt decima C
ſexta concluſio huius libri, quæ probatur ſic, omnis forma generati ex materia eſt de conſideratione naturalis, ſed homo generatur ex materia, ergo forma hominis eſt de conſideratione naturalis. De illa ratione minor ponitur in litera cum dicitur, homo generat hominem ex materia, & Sol. Et dicit Commen. quod homo generatur ab homine, & a Sole: & utrunque eſt forma in materia, & dicit Commen. quod phyloſophus dicit hoc. ſ. q homo generat hominẽ, &c. quaſi contradicendo dicentibus formas ſeparari, & innuendo, quod formæ naturales ſunt in materia. Deinde cum dicit.

16. concl. huius lib.

D

Quo uero modo ſeſe habeat ſeparabile, & quid ſit natura ſit: phyloſophiæ primæ officium eſt determinare ac pertractare.

Quomodo autẽ ſe habeat hoc ſeparabile, et quid ſit phyloſophiæ primæ eſt determinare.

NArrat quæ conſideratio de formis pertinet ad primum Phyloſophum. d. [Quomodo autẽ ſe habeat forma ſeparabilis] i. forma abſtracta [& quid ſit primæ Phyloſophiæ eſt determinare.] Et Comm. hic. d. quod conſideratio in diſpoſitionibus formarum abſtractarum ſecundum quod ſũt abſtractæ, & de quidditatibus earum eſt proprietas primæ phyloſophiæ non ſcientiæ naturalis. Hæc igitur eſt intentio huius partis, quia primo quærit ad quem terminum ſtat conſideratio de formis. Secundo reſpondet, quod conſidera-

A tio de formis naturalibus ſtat ad ultimam formam exiſtentem in materia, & illam uocat phyloſophus ſeparatam a materia exiſtentem tamen in materia: & talis eſt forma hominis, & quod naturalis habet conſiderare formam hominis, probatur, quia homo generatur ex materia. Tertio narrat, phyloſophus huiuſmodi conſideratio de formis pertinet ad primum phyloſophum, & intendit, quod primus phyloſophus habet conſiderare de formis abſtractis. ſ. quomodo ſunt, & quid ſunt. Notanda ſunt hic duo ſecundum Commen. primo, quod conſideratio de formis eſt duplex: ſ. an ſint, & quid ſint, uel ſub aliis uerbis conſideratio de formis quædam eſt de quidditate formarum, & quædam de eſſe earum, & quod phyloſophus hic dicat, quod conſideratio naturalis ſtat ad formam humanam, illud debet intelligi de conſideratione quidditatis formarum, & non de conſideratione eſſe formarum, quia conſideratio naturalis de eſſe formarum non ſtat ad formam humanam, quia naturalis conſiderat de eſſe formarum abſtractarum, quia naturalis habet probare formas abſtractas a materia eſſe, & ideo conſideratio naturalis in eſſe formarum non ſtat circa primam formam ſeparatam a materia. Secundo eſt notandum ſecundum Commen. q prima phyloſophia non probat ſubas ſeparatas eſſe, ſed hoc facit ſcientia naturalis, & prima phyloſophia conſiderat de quidditatibus formarum abſtractarum, & rationem eius aſſignat. d. ſic. & nota, quod conſideratio eſſe iſtarum formarum eſt in ſcientia naturali, non in prima phyloſophia: ut Aui. exiſtimauit, quoniam in iſta ſcientia apparet illud genus formarum eſſe, deinde prima phyloſophia conſiderat de quidditatibus, & de diſpoſitionibus earum, unde ſola ſcientia naturalis probat illam concluſionem. ſ. forma abſtracta a materia eſt, ſed metaphy. habet probare tales concluſiones. ſ. forma ſeparata a materia eſt ſimplex, eſt intelligens, eſt actus purus, & huiuſmodi, ſed metaphyſicus non poteſt probare ſubam abſtractam eſſe, & cauſam huius Commen. aſſignat. d. & hoc eſt notum, impoſſibile. n. eſt aliquam ſcientiam uniuerſalẽ uel particularem demonſtrare ſuum ſubm eſſe ſiue per ſignum ſiue per demonſtrationem, ſed non eſt ita in cauſis ſui ſubiecti, quoniam declarat eas per ſignum, & non per demonſtrationem ſimpliciter. Hoc igitur eſt notabile. ſ. q ſcientia naturalis probat ſubam ſeparatã eſſe, ſed prima phyloſophia nõ poteſt probare ſubam eſſe, & ratio huius, quia ſuba abſtracta eſt ſubm in prima phyloſophia, & nulla ſcientia poteſt demõſtrare ſubm ſuum, nec per ſignum nec per demonſtrationem propter quid: tamen ſcientia poteſt demonſtrare cauſas ſubiecti demonſtratione quia. Sed hic dubitatur, quia phyloſophus, & Com. ſexto meta. uolunt, quod eiuſdem ſcientiæ eſt ſcire aliquid, & ſcire quid ſit, ergo ſi ſcientia naturalis habeat demonſtrare de ſubſtantijs abſtractis quia ſunt, ſequitur, quod ſcientia naturalis habet demonſtrare de ſubſtantiis abſtractis quid ſunt: cuius contrarium uolunt phyl. & Com. qui dicunt, quod conſideratio naturalis de quidditatibus formarum ſtat ad formam hominis, & non procedit ultra. Dicendum eſt, quod eiuſdem ſcientiæ eſt conſiderare de aliquo q̃d eſt, & ſi eſt, & quia eſt, & propter cauſas: unde ſi aliqua ſcientia habeat conſiderare de aliquo ſi eſt, & hoc propter quid & per cauſa, ſequitur, quod eadem ſcientia habet conſiderare de eo quid eſt, tamen aliqua ſcientia conſiderat de aliquo ſi eſt per effectus, & tamen non conſiderat quid eſt, & ſic conſiderat ſcientia naturalis de eſſe formarum abſtractarum, id eſt per ſigna, & per effectus, ideo &c.

Primum notandũ

Secundũ notãdum. Idẽ primo phy. c. vlt. & 8. phyſ. c. 3. & 12. me. cõ. 5.

Scientia naturalis pbat ſubam ſeparatã eẽ, q̃d non pt facere pma phyloſophia.

Dubium.

Reſpõſio.

DE CAVSIS PER SE RERVM naturalium: Tractatus tertius.

De generibus cauſarum. Cap. I.

Determinatis autem hiſce conſiderandum eſt de cauſis quales, & quot ſint numero. Nam cum hæc pertractatio ſciendi ſit cauſa, ſcire autem unumquodque non prius putemus, quam circa unumquodque propter quid eſt capiamus idque ſit primam accipere cauſam: patet, & a nobis hoc eſſe agendum, & de generatione corruptioneve, & de omni naturali mutatione, ut ipſarum perceptis principijs ad ipſa quodque eorum, quæ quærimus reducere conemur.

Determi-

Tex.c.27. *Determinatis autem his conſiderandum eſt de cauſis, quæ & quot numero ſint. Quoniam, enim ſciendi gratia hoc negocium eſt: ſcire autem non ante opinamur unumquodque quam utique accipiamus propter quid eſt unumquodque. Hoc autem accipere primam cauſam manifeſtum eſt: quoniam, & nobis hoc faciendum eſt generatione, & corruptione, & de omni phyſica mutatione, quatenus ſcientes eorum principia reducere in ipſa tentemus quæſitorum unumquodque.*

ISTE eſt tertius Tractatus huius libri, in quo determinatur de cauſis per ſe rerum naturalium, & continet duo capitula, quia in primo determinatur de generibus cauſarum. In ſecundo ibi. [Modi autem cauſarum.] Determinatur de modis cauſarum. Capitulum primum continet quatuor partes principales, quia in prima oſtendit Phyloſophus neceſſitatem determinandi de cauſis. In ſecunda ibi. [Vno quidem.] determinatur de cauſis enumerando diuerſa genera cauſarum. In tertia ibi. [Contingit autem multipliciter.] Enumerat Phyloſophus quaſdam diſpoſitiones cauſarum ad inuicem, & ad cauſata. In quarta ibi, [Omnes autem dictę cauſæ.] Reducit Phyloſophus per inductionem omnes cauſas ad quatuor genera cauſarum prius enumeratarum. In prima igitur parte principali huius capituli probatur, quod in ſcientia naturali eſt determinandum de cauſis, quæ & quot ſunt, & hæc eſt decimaſeptima concluſio huius libri, quæ probatur ſic. In illa ſcientia quæ eſt gratia ſciendi, oportet determinare de cauſis quæ & quot ſunt, ſed hæc ſcientia eſt gratia ſciendi. ergo in hac ſcientia oportet determinare de cauſis quæ & quot ſunt, & hoc in generatione, & corruptione, & in omni Phyſica mutatione quatenus ſcientes principia, & cauſas rerum naturalium, & ſuarum tranſmutationum: poſſimus reducere unũquodque quæſitorum, ſcilicet, naturalium in prima principia. Huius rationis primo ponitur concluſio. Secundo minor cum dicitur. [Quoniam enim ſciendi gratia, &c.] Tertio ponitur probatio maioris cum dicitur. [Scire autem.] Probatio igitur eſt illa, quoniam nos non opinamur cognoſcere aliquid perfecte antequam cognoſcamus cauſas eius, ſcire autẽ rem perfecte per cauſas eſt accipere primam cauſam donec perueniatur ad cauſas eius propinquas, ſed non contingit aliquid ſcire per cauſas primas, & propinquas, niſi ſciatur numerus cauſarum, ſcilicet, quæ & quot ſunt, ergo &c. Quarto concluditur concluſio cum dicitur. [Manifeſtum eſt quoniam,] & patet. Et uidetur mihi, quod hæc ratio, uel non eſt demonſtratiua, ſed tantum probabilis, uel oportet in omni ſcientia ſpeculatiua determinare de cauſis quæ ſunt, & quot ſunt, & ſic in ſcientia mathematica oportet determinare de cauſis quæ ſunt, & quot ſunt, uel forte non eſt ſimile: quia ſola hæc ſcientia demonſtrat per omnes cauſas, & ideo hæc ſcientia debet conſiderare de cauſis quæ & quot ſunt, & non oportet, quamlibet aliam ſcientiam ſpeculatiuam conſiderare de cauſis quæ & quot ſunt: & tunc maior debet intelligi ſic in illa ſcientia quæ eſt gratia ſciendi per omnes cauſas oportet determinare de cauſis quæ & quot ſunt. igitur, &c.

Decimaſeptima côc. huius lib.

B

C

D Vno itaque modo, cauſa dicitur id ex quo quippiam fit eo pacto ut inſit: ut æs ſtatuæ, argentumq́ue pateræ, & horum genera. Alio modo forma atque exemplar: hęc eſt autem ratio quidditatis, & huius genera, uelut eius concentus qui ſonos omnes complectitur, ipſa duorum ad unum ratio, atque omnino numerus, partes itemq́ue quæ in ratione ſumuntur. Præterea id unde primum principium eſt mutationis aut quietis. Qualis eſt cauſa his qui conſuluit, & pater filij, atque omnino, quod efficit eius, quod efficitur, & quod mutat eius, quod mutatur: Inſuper ut finis, hic autem eſt cuius gratia cætera fiunt. Veluti deambulandi ſanitas. Cur enim deambulat interrogati, quo ualeat reſpondemus. Atque ſi hoc pacto, dixerimus, reddidiſſe cauſam arbitramur. Et quecun

A que alio mouente inter ipſum, & finem fiunt, ut inter medicum ſanitatemq́ue, macies aut purgatio, aut inſtrumenta. Vniuerſa enim hęc ipſius finis gratia ſunt, inter ſeſe autem differunt. Alia nanque ſunt opera. Alia inſtrumenta.

Vno quidem modo cauſa dicitur ex quo fit aliquid cum inſit: ſicut ęs ſtatuæ, & argentum fiale, & horum generæ. Alio autem modo ſpecies, & exemplum. Hæc autem eſt ratio ipſius, quod aliquid erat eſſe, & huius genera, ut eius qui eſt diapaſon, duo ad unum, & omnino numerus, & partes, quæ in diffinitione. Amplius unde principium mutationis primum aut quietis eſt, ut conſilians cauſa, & pater filij, & omnino faciens facti, & commutans commutati. Adhuc autem quemadmodum finis. Hoc autem eſt, quod cuius cauſa, ut ambulandi ſanitas propter quid enim ambulat dicimus, ut ſanetur. Et dicentes ſic opinamur aſſignare cauſam. Et quecunque iam mouente alio intermedia ſunt finis, ut ſanitatis, macies, aut purgatio, aut potiones, aut organa. Omnia, enim hæc finis gratia ſunt. Differunt tamen abinuicem. Quod alia quidem opera, alia uero organa. Tex.c.28. Tex.c.29.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua Phyloſophus enumerat genera cauſarum, & enumerat quatuor genera cauſarum. d. quod uno modo dicitur, cauſa illud ex quo fit aliquid cum inſit, & hæc eſt cauſa materialis ſicut eſt ęs materia ſtatuæ, & argentum fialę, & horũ genera metalla liquefactibilia quæ ſunt genera ęris, & argenti, quæ dicuntur eſſe materia fialę, & d. cum ineſt ad differentiam priuationis, quæ non ineſt, ut dicit Commen. Alio modo ſpecies, & exemplum, ideſt, forma dicitur eſſe cauſa, hæc autem forma eſt cauſa quam dat ratio ipſius, quod quid erat eſſe, ideſt, cauſa quam ſignificat ratio ſignificãs quidditatem, ideſt, diffinitio, & dicit hic Commen. quia diffinitiones componuntur ex forma uniuerſali quæ eſt genus, & propria quæ eſt differentia: genera autem iſtarum formarum ſunt formæ, ut diapaſon quæ eſt proportio duorum ad unum, & eſt quædam forma, & proportio numeri ad numerum, quæ eſt eius genus eſt quædam forma communis. Notandum, quod Phyloſophus ponit hic duo, ſcilicet, ſpecies, & exemplum propter opiniones diuerſorum de formis rerum. Exemplum propter opinionem Platonis qui poſuit formas abſtractas, quas dixit exemplaria, & ideas. Speciem poſuit propter opinionẽ naturalium ponentium formas exiſtere in materia. [Amplius unde principium.] Tertio modo illud dicitur eſſe cauſa quod eſt principium motus, & quietis, ſicut conſilians conſilij dicitur cauſa, & pater filij, & omnino faciens facti, & commutans commutati, & tranſmutans tranſmutari. Notandum ſecũdum expoſitores, quod quadruplex eſt efficiens, ſcilicet, perficiẽs, diſponens, adiuuans, & conſilians. Perficiens eſt, quod inducit formam. Diſponens, quod præparat materiam. Adiuuans, quod non operatur ad finem proprium, ſed ad finem alterius. Conſilians autem eſt in his quæ aguntur a propoſito, quod quidem conſilians dat agenti formam per quam agit, quoniam agens a propoſito agit per ſcientiam quam dat ſibi conſilians. Alij uero dicunt, quod cauſa eſt duplex, principalis, & ſecundaria, & utraque eſt duplex, ſcilicet, uniuerſalis, & particularis, quantum ad cauſam principalem Phyloſophus d. quod una eſt cauſa, unde primum principium mutationis aut quietis, quantum ad cauſam ſecundariam dicit, ut conſilians, quãtum ad cauſam uniuerſalem, & particularem dicit, ut pater, filij, & omnino faciens facti, & commutans commutati. Pater enim eſt cauſa particularis filij, & faciens eſt cauſa uniuerſalis, & commutans eſt cauſa uniuerſalior, quoniam omne faciens eſt mouens ſiue commutans, & non econuerſo: quia mouere eſt in plus quam agere, ut patet primo de generatione. [Adhuc autem quemadmodum.] Quarto modo dicitur aliquid cauſa, ut finis, & cuius gratia aliquid fit, ut ſanitas dicitur eſſe cauſa ambulationis, & quod finis ſit cauſa probatur, & hæc eſt decimaoctaua concluſio huius libri quæ probatur ſic. Illud eſt cauſa propter quod reſpondetur ad quæſtionem factam propter quid, ſed finis eſt huiuſmodi, ergo, minor huius rationis ꝓbatur ſic, quia ſi quæratur ꝓpter quid aliquis ambu-

Idẽ 7.me. com.11.

Hoc dicit Aui.

Decimaoctaua cô concl. huius libri.

ambulat, conuenienter reſpondet, ut ſanetur, & dicentes ſic opinamur aſſignare cauſam, & addit Commen. d. quod quæcunque ſunt media inter primum mouentem, & ultimum finem dicuntur eſſe fines, quia unumquodque eorum eſt finis eius, & eſt ante ipſum, & omnia ſunt propter ultimum finem, ut macies, porgatio, potio, & organa, & ſlommia, instrumenta enim omnia huiuſmodi ſunt gratia finis, ut gratia ſanitatis, ſed differunt, quia alia ſunt opera, ut ambulatio, & alia ſunt organa, ut ſlommia. Nota, quod magis probatur de fine, quód ſit cauſa, qoam de alijs cauſis, quia finis eſt ultimum, & cauſa uidetur eſſe primum, & etiam quia aliquis agit propter finem, qui non eſt, ut ambulans propter ſanitatem acquirendam, & ideo minus uidetur de fine, quod ſit cauſa quam de alijs.

Tex. c. 30. **Cauſæ igitur tot fere modis dicuntur.**

Cauſæ quidem igitur feræ tot modis dicuntur.

ISta igitur ſunt genera cauſarum, & d. feré, qoia nondum eſt declaratum, quod non ſint plura genera cauſarum, & ideo dixit fere, quod notat dubitationem quouſque declaratur per inductionem, uel dixit fere ad excipiendum cauſas per accidens, ut dixit Alexan. B

Fit autem, ut cum multipliciter cauſæ dicantur, multę etiam eiuſdem ſint non per accidens cauſæ, ceu ſtatuæ, & ſtatuaria ars, & æs, non per aliud quicquam, ſed, ut ſtatua eſt. At non eodem modo, ſed ęs, quidem, ut materia. Ars autem, ut id a quo motio proficiſcitur. Sunt præterea quæ ſibi ſunt mutuo cauſæ, ut exercitium bonæ habitudinis, & hæc exercitij. Et non eodem, modo, ſed hæc, ut finis, illud, ut principium motus. Idem inſuper contrariorum eſt cauſa. Quod enim pręſens cauſam cuiuſpiam eſt, id, & abſens nonnunquã cauſam eſſe contrarijs dicimus. Vt gubernatoris abſentiã ſubuerſionis nauis, cuius præſentia cauſa erat ſalutis.

C *Contingit autem multipliciter dictis cauſis, & multas eiuſdem cauſas eſſe non ſecundum accidens, ut ſtatuę ſtatuifica, & ęs, non ſecundum alterum aliquod, ſed ſecundum quod eſt ſtatua, ſed non eodem modo. Sed hoc quidem, ut materia, illud autem ſicut unde motus. Sunt autem quædam, & ad inuicem cauſæ, ut laborare cauſa eſt boni habitus, & h. laborandi. Sed non eodem modo, Sed hęc quidem ſicut finis, illa ſicut principium motus. Amplius autem eadem contrariorum eſt. Quæ enim præſens cauſa huius eſt: hanc, & abſentem cauſam aliquando contrarij, ut abſentia gubernatoris nauis ſubmerſionis, cuius erat præſentia cauſa ſalutis.*

HÆc eſt tertia pars principalis hui[9] capituli, in qua Phyloſophus ponit quaſdam diſpoſitiones cauſarum, & ſũt tres. Prima comparando diuerſas cauſas ad eundem effectum. Secuoda comparando diuerſas cauſas inter ſe. Tertia comparando eandem cauſam ad diuerſos effectus. D Prima diſpoſitio. Prima eſt, quod cum cauſæ ſint multæ, contingit, quod unius eiuſdem effectus ſint multæ cauſæ per ſe non per accidens, ſicut ipſi[9] ſtatuæ ars ſtatuifica, & etiam ęs ſunt cauſæ ſed non eodẽ modo, quia ęs eſt cauſa materialis ſtatuæ, & ars ſtatuifica eſt cauſa unde principiũ motus. Secunda diſpoſitio. Secũda diſpoſitio cauſarum eſt, quia cauſæ diuerſæ ſibiinuicem ſunt cauſæ, non tamen in eodem, genere cauſæ, ut labor eſt cauſa efficiens ſanitatis, & ſanitas eſt cauſa finalis laboris. Cõſimile 2. phyſ. c. 70. Et nota, quod Commen. dicit hic, ꝙ ſimiliter materia eſt cauſa formę ſecundum hoc, quód forma non poteſt inueniri niſi per illam materiam, forma autẽ eſt cauſa materiæ ſecundum quod materia non poteſt eſſe in actu demonſtrata, niſi per illam, & præcipue materia prima. Tertia diſpoſitio. Idẽ 5. m. co. 3. & 2. cęli. co. 9a 39. concl. huius lib. Tertia diſpoſitio cauſarum eſt, quod eadem eſt cauſa contrariorum quandoque, ſed duabus diſpoſitionibus diuerſis, quoniam cauſa quæ per ſui præſentiam eſt cauſa unius effectus, per ſui abſentiam eſt cauſa effectus contrarij, ut gubernator nauis per ſui præſentia eſt cauſa ſalutis nauis, & per ſui abſentiã eſt cauſa effectus ſubmerſionis, & ſecundum iſtas tres

A diſpoſitiones cauſarum poſſunt formari tres concluſiones. Prima, quod unius, & eiuſdem effectus ſunt plures cauſæ per ſe, & probatur probatione exemplari ſic, quoniam ipſius ſtatuæ ſunt multæ cauſæ per ſe, ſcilicet, ęs, & ars ſtatuifica, ergo. 30. concl. huius lib. Secunda concluſio, quod cauſæ ſibi adinuicem ſunt cauſæ, 31. concl. huius lib. hæc probatur per exemplum, quia labor eſt cauſa ſanitatis, & ſanitas eſt cauſa laboris, ergo. Tertia concluſio, quod idem ſub diuerſis diſpoſitionibus eſt cauſa contrariorum, probatur quia gubernator per ſui præſentiã eſt cauſa ſalutis nauis per ſui abſentiam eſt cauſa ſubmerſionis nauis, ergo. Sed hic ſũt duo dubia. Primũ dubium. Primum dubum eſt circa diſpoſitionem cauſarũ, ubi dicitur, quod cauſæ ſibiinuicem ſunt cauſæ, hoc enim nõ videtur uerum, quia cauſa eſt prior cauſato, & cauſatum poteſt per ſuam cauſam demonſtrari, ergo ſi duo ſic ſe habeant, quod utrunque ſit cauſa reliqui, ſequitur, quod idem reſpectu eiuſdem ſit prius, & poſterius, & ſequitur, quod utrunque poteſt demonſtrare reliquum, & ſic eſſet demonſtratio circularis, & ſequitur etiam, quod idem ſit cauſa ſuiipſius, quia quicquid eſt cauſa cauſæ eſt cauſa cauſati, & hoc poteſt argui in terminis ſic, ſint a b. duo quæ ſibiinuicem ſint cauſæ, ſi tunc a. ſit cauſa b. tunc a. eſt prius naturaliter quam b. & quum b. B ſit cauſa ipſius a b. erit prius naturaliter quam a. & ſic idem reſpectu eiuſdem erit prius natura, & poſterius natura, & ex hoc ſequitur, qood a. ſit prius natura quam a. quia quicquid eſt prius priori eſt prius poſteriori, & ſequitur etiam ex hoc, quod a. poteſt demonſtrari per b. & b. per a. & ſic a. poteſt demonſtrari per. a. & ſequitur etiam, quod a. ſit cauſa ipſius a. qa ſi a. ſit cauſa ipſius b. tunc cuiuſcunque b. eſt cauſa eiuſdem ẽ, & a. cauſa, ſi igitur b. ſit cauſa ipſius a. ſequitur, quod a. ſit cã ipſius a. quod eſt impoſſibile. Secundum dubium. Secundom dubium eſt circa tertiam diſpoſitionem cauſarum, quia non uidetur, quod gubernator nauis per ſui abſentiam ſit cauſa ſubmerſionis nauis, quia ſi eſſet cauſa ſubmerſionis, hoc non eſſet nec poſſet eſſe niſi in genere cauſæ efficientis, ſed hoc non eſt uerum, qoia illud, qood nihil operatur ad ſubmerſionem nauis non eſt cauſa effectiua ſubmerſionis nauis, ſed gubernator abſens eſt huiuſmodi, ergo. Ad primũ. Ad primum dubium dicendum eſt, quod cauſæ poſſunt eſſe ſibiinuicem cauſæ. Et quando dicitur, quod tunc utraque erit prior reliqua, dico, quod prioritas eſt multiplex ſecundum prioritatem cauſarum, quoniã una eſt prioritas materiæ ad formam, alia uero eſt prioritas formæ ad C materiam. Prioritas materiæ ad formam eſt prioritas temporis, uel originis, & prioritas formæ ad materiam eſt prioritas perfectionis, & non eſt inconueniens, quod idem reſpectu eiuſdem ſit prius, & poſterius, accipiendo prius, & poſterius nõ ſunt oppoſita, ut ſi accipiatur prius compoſitione, & poſterius perfectione, iſta enim non ſunt oppoſita. Et ſi dicatur, ꝙ cauſa naturaliter eſt prior quam cauſatum, & ita idem reſpectu eiuſdem erit prius natura, & poſterius natura. Dico quod ſicut natura dicitur dupliciter, ſcilicet, de materia, & de forma, ita prius natura dicitur dupliciter, ſcilicet, uel prius natura materiæ, uel prius natura formę, & non eſt inconueniẽs quod idem ſit prius natura, & poſterius natura reſpectu eiuſdem, dummodo hoc ſit alia, & alia prioritate naturæ, uel ſub alijs uerbis natura dicitur multipliciter, ut patet in proemio primi huius, & accipio duo membra ad propoſitum, quoniã prius natura dicitur, uel illud quod natura in ſua actione preſupponit, & ſic materia eſt prius natura quam forma, uel dicitur prius natura illud quod natura prius intendit, & ſic forma eſt prius natura quam materia, nec ſequitur quod aliquid ſit prios ſeipſo, quia illa propoſitio, ſcilicet, quicquid eſt D prius priori eſt prius poſteriori, debet intelligi eodem modo prioritatis: & ſi arguatur a primo ad ultimum non tenet cõſequentia, quia ęquiuocatur prius. Ad illud quod ſecundo inducitur, ſcilicet, quod erit demonſtrare circulariter, dicó quod non ſequitur, nec uniuerſaliter eſt uerum, quod ſit demonſtratio circularis, quam Phyloſophus negat, quia nõ eſt in eo de genere cauſæ, & talem demonſtrationem circularẽ non negat Phyloſophus quoniam ſi a, demonſtrat b, in genere alicuius cauſę, & b, demonſtret a, in eodem genere cauſæ, tunc ſequitur quod a, demonſtret a, & aliter non ſequitur. Ad illud uero quod tertio inducitur, ſ. quod idem erit cauſa ſuiipſius, dico ꝙ non ſequitur, nec eſt uniuerſaliter verum, ꝙ quicquid eſt cauſa cauſæ ſit cauſa cauſati, ſed ſolum in eodem genere cauſę, unde ſi a, ſit cauſa ipſius b, in aliquo genere cauſæ, & b, ſit cauſa ipſius a, in eodem genere cauſæ, tũc ſequitur ꝙ a, ſit cauſa ipſius a, alias non ſequitur. Ad ſecundum. Ad ſecundum dubium circa tertiam diſpoſitionem cauſarum, dico ꝙ gubernator nauis dicitur eſſe cauſa ſubmerſionis nauis in genere cauſæ efficientis per priuationem actionis, ſ. quia nõ

agit

agit ad ſalutem nauis. Vnde cauſa efficiens dicitur dupliciter, uidelicet, uel poſitiue, ut illud, quod agit applicando uirtutem ſuam ad opus, uel priuatiue, ot illud, quod eſt natum facere, unum enim contrariorum dicitur eſſe cauſa alterius, coutra rij per hoc, quòd non facit contrarium, quod ipſum natum eſt facere, & ſic gubernator nauis dicitur eſſe cauſa ſubmerſionis per priuationem actionis ad ſalutem nauis, nõ tamen dicitur proprie cauſa efficiens.

Vniuerſę autem nunc dictę cauſæ, quatuor in genera manifeſtisſima cadunt. Elementa namque ſyllabarum. Materies conficiendorum operum arte. Ignis & talia corporum: partes totius: ſuppoſitiones denique concluſionis, ut id ex quo fit aliquid: cauſæ ſunt. Atque horum quædam ſunt, ut ſubiectum, ueluti partes.

Tex. c. 31. *Omnes autem nunc dicta cauſa in quatuor incidunt modos manifeſtiſſimos. Elementa enim ſyllabarum, & materiam uaſorum, & ignis, & huiuſmodi corporum, & partes totius, & ſuppoſitiones concluſionis, ſicut ex quo cauſæ ſunt. Harum autem hæ quidem ſunt ſicut ſubiectum, & partes.* B

HÆc eſt quarta pars principalis hui⁹ capituli in qua Phyloſophus reducit per inductionem omnes cauſas ad quatuor genera cauſarum, et probat Phyloſophus, ꝙ omnis cauſa aut eſt ſecundum materiam, aut ſecundum formam, aut ſecundum agens, aut ſecundum finem, & hæc eſt uigeſimaſecunda concluſio huius libri, quæ probatur inductiue ſic, nam elementa, id eſt, literę ſunt cauſæ ſyllabarum, & hoc in genere cauſæ materialis, et illa ex quibus ſũt uaſa dicunt cauſa uaſorum, et hoc in genere cauſæ materialis, et ignis, et huiuſmodi elementa ſunt in genere cauſæ materialis reſpectu corporũ mixtorum, et partes ſunt materia totius, et præmiſſę ſunt quaſi materia concluſionis, quoniam concluſio generatur, ex ꝓpoſitionibus, omnia enim iſta conueniunt in hoc, quod ſunt cauſæ ſicut ex quo, id eſt cauſæ materiales. Vnde addit Commen. d. qood omnia iſta conueniunt in hoc, quod ſunt materia, ſed differunt, quoniam quædam ſunt materia ſecundum compoſitionem, ut litere ſyllabarum, et lapides domus, et quædam ſunt materiam ſecundum alterationem, ut panis eſt materia ſanguinis, et quędam ſecundum alterationem, et compoſitionem, ut acetum, et mel oximellis, et quatuor elementa omnium compoſitorum, et hæc ſũt duo fundamenta materiæ .ſ. compoſitio, et alteratio, et tertium compoſitum ex eis, dicit etiam Commen. quod Phyloſophus poſuit partes, et totum alium modum materia, compoſitione, ot reputo ſecundum, quod intendebat partes quæ ſunt in potentia, non quæ ſunt in actu, aut ſecundum, quod intendebat uniuerſum congregatum tantum, quoniã compoſitio eſt aggregatio partium, fit enim ex qualitate, et ordine, et poſitione. Item dicit Commen. quod propoſitiones aſſimilantur materiæ quæ ſunt in potentia concluſio: et concluſio eſt in eis quaſi forma. Hæc Commentator.

22. concl. huius lib.

C

Idẽ infra cõ. 74.

Quædam, ut quidditas. Totum inquam compoſitio atque forma.

Aliæ autem ſunt ſicut, quod quid erat eſſe, & totum, & compoſitio, & ſpecies.

PHyloſophus hic enumerat cauſas quæ collocantur ſub cauſa formali. d. quod alię ſunt cauſæ, ſicut quod quid erat eſſe, id eſt, quæ demonſtrant quidditatem rei, & ſũt tria, uidelicet, totum, compoſitio, & ſpecies. Et ſecundum Cõ. Phyloſophus intelligit per totum congregationem partium tantum, & intendit per compoſitionem congregationem iſtarum rerum diſpoſitionum in partibus, ſcilicet, figurę, ordinis, & poſitionis, & intendit per formam, formam quæ eſt ſecundum alterationem tantum. Vnde ſciendum, quod in noſtra tranſlatione ubi ponitur ſpecies, in tranſlatione Commen. ponitur forma, & ubi in noſtra tranſlatione ponitur totum, in litera Commen. ponitur uniuerſum, & ſic ex dictis Commen. patet, quod triplex eſt materia, ſcilicet, materia ſecundum compoſitionem tantum, & ſic lapides, & ligna ſunt ma-

A teria domus, & quædam eſt materia ſecundum alterationem tantum, & ſic panis eſt materia ſanguinis, & quædam eſt materia ſecundum alterationem, & compoſitionem, & ſic acetum, & mel ſunt materia oximellis, & ſicut eſt triplex materia, ita eſt triplex forma, quia quædam eſt forma ſecundum compoſitionem tantum, & illam uocat Phyloſophus totum, ut aceruus lapidum, & quędam eſt forma ſecundum alterationem tantum, & illam uocat Phyloſophus ſpeciem, & huiuſmodi eſt forma ſanguinis, & quędam eſt forma ſecundum compoſitionem, & alterationem, & illa uocatur compoſitio, & etiam totum habens has tres diſpoſitiones in partibus, ſcilicet figuram, ordinem, & poſitionem dicitur compoſitio: ut domus, uel forma domus, & nota, quod partes integrales totius dicuntur materia, & totum dicitur forma, &c.

At ſemen medicus, quique conſuluit, & omnino efficiẽs, omnia ſunt cauſæ unde eſt mutationis principium, uel quietis, uel motus.

Semen autem, & medicus, & conſilians, & omnino faciens omnes ſunt unum principium mutationis, aut ſtatus, aut motus eſt.

HIc Phyloſophus enumerat cauſam quę collocatur ſub cauſa efficiente. d. quod ſemen animalium, & medicus ſanitatis, & conſilians conſilij, & omnino faciens facti omnia illa ſunt cauſę, ut unde principium motus, & quietis, id eſt omnia iſta ſunt in genere cauſę efficientis.

Quædam autem cauſæ ſunt, ut finis bonumque cæterorum. Id enim gratia cuius cætera fiunt, optimum eſſe ſolet: ac finis illorum. Interſit autem nihil bonum ipſum an apparens bonum dicatur. Tales igitur atque tot cauſę ſpecie eſſe uidentur. Te. c. 32.

Aliæ autem ſicut finis, & bonum aliorum. Quę enim eſt cuius cauſa potiſſima eſt, & finis aliorum uoluit eſſe. Differt autem nihil eandem dicere bonam, uel uideri bonam. Cauſæ quidem igitur hæ, & tot ſunt ſpecie.

INducit genus cauſę, quod eſt ſecundum finem, & d. quod alię ſunt cauſę ſicut finis intentus per operationem, & bonum aliarum cauſarum, & iſta eſt cauſa potiſſima, & quod C finis ſit cauſa aliarum cauſarum, & nobilior alijs cauſis: probat Phyloſophus, & hęc eſt uigeſimatertia concluſio huius libri quę probatur ſic. Illud cuius cauſa alia quęruntur eſt cã aliorum, & eſt nobilius illis, ſed alię cauſę quę quęruntur, quęrunt ꝑꝑ finem, quoniam agens, & materia non ſunt niſi propter finem, & ſimiliter formę non ſunt niſi propter ultimum finem, ut dicit Commen. & addit Phyloſophus. d. quod nihil differt dicere eandem, ſcilicet, cauſam finalẽ eſſe bonam ſimpliciter in rei ueritate, & uideri bonam, licet non ſit in rei ueritate. Vnde dicit Commen. quod Phyloſophus dicit hoc, ut deſcriptio finis, ſcilicet, finis eſt bonum intentum per illa quę ſunt ante ipſum, ut communis rebus uoluntarijs, & naturalibus, quoniam ultimum intentum in rebus uoluntarijs multotiens uidetur bonum, & non eſt in rei ueritate, intentum uero in rebus naturalibus eſt bonum uerum, hęc igitur eſt deſcriptio communis finis, ſcilicet, finis eſt bonum ſimpliciter, uel apparens intentum per illa uerba quę ſunt ante ipſum. &c. Deinde Phyloſophus infert concluſionem ſuam. d. [Cauſę igitur hę, & tot formę ſunt.] ex omnibus iſtis poteſt concluſio probari ſic, omnis cauſa quæ eſt, ut literę ſyllabarũ, D uel ut materia uaſorum, uel ut elementa mixtorum, uel ut partes totius, uel ut præmiſſę concluſionis, uel ut totum, uel ut compoſitio, uel ut ſpecies, uel ut ſemen, uel ut medicus, uel conſilians, uel ut aliud cuius gratia eſt, aut eſt cauſa ſecũdum materiam, aut ſecundum formam, aut ſecundum agens, aut ſecundum finem, ſed omnis cauſa, uel eſt ut literę reſpectu ſyllabarum, uel ut materia uaſorum, &c. ergo. Notandũ eſt hic, quod cum Phyloſophus dicit, quod finis eſt bonum, uel apparens bonum, qood in naturalibus ſemper finis eſt bonum ſecundum ueritatem, ſed in uoluntarijs, aliquando eſt bonum ſecundum ueritatem, aliquando apparens bonum, & aliquando nec eſt bonum ſecundum ueritatem, nec apparẽs bonum, quoniam quando uoluntas ſequitur iudicium rationis, tunc finis intentus a uoluntate, uel eſt bonum, uel apparens bonum, ſed quando non ſequitur iudicium rationis uõ oportet, quòd ſit bonum, uel apparens bonum. Sed dubitatur de illo, quod dicitur in enumerando illa quæ ſunt in genere cauſæ materialis: ibi enim dicitur, quod propoſitiones ſunt materiæ concluſionis, hoc non uidetur uerum eſſe,

23. concl. huius lib.

Notabile.

Primum dubium.

quia præmiſſæ ſunt cauſæ effectiuę concluſionis:ſed materia,& efficiens non coincidunt,ergo non ſunt cauſa materialis concluſionis.Dubitatur etiam de illo,quod dicitur,'quod ſe-

Secūdum dubium.

men eſt cauſa efficiens,hoc non uidetur uerum cum ſemen

Ad primū

ſit cauſa materialis.Ad primum dico,quod præmiſſæ,uel propoſitiones ſecundum ſe totas non ſunt materiæ concluſionis,ſed ratione partium,ut ratione extremitatum,& ideo dicit Commen.quod aſſimilantur materiæ,ſed ratione medii ſunt cauſa effectiua concluſionis,uel notitiæ concluſionis,unde idem ſecundum idem non eſt materia,& efficiens,ſed tamen reſpectu diuerſorum poteſt eſſe materia,& efficiens.Ad aliud dico,quod ſemen maris eſt cauſa efficiens prolis,& ſe-

Ad ſecundum.

men femellæ eſt cauſa materialis,& ſic non eſt idem illud,quod eſt cauſa efficiens,& cauſa materialis.Item notandum,

Notabile.

quod iſte cauſæ multipliciter dicuntur,ut patet de quolibet genere cauſæ,& primo de cauſa materiali,quoniam materia eſt multiplex,quia quædam eſt materia alterationis tantum,ut eſt illa ex qua res fit tanquam ex termino a quo,& non manet in re quæ fit ex ea,& ſic uinum eſt materia aceti,& panis ſanguinis,& ſperma hominis,& ſic de ſimilibus.Alia autem eſt materia compoſitionis tantum:& ſic partes quæ ſecūdum ſuas naturas manent in toto ſunt materia totius,ut caro,& os manus,& caput ſunt hoc modo materia hominis,& ſunt materia compoſitionis tantum,quia non præfuerunt ante totum,nec alterabatur ante conſtitutionem totius,& quædam eſt materia alterationis,& compoſitionis,& talis eſt duplex,ut propinqua,& remota,propinqua,ut mel,& acetum,oximellis,remota,ut materia prima reſpectu omnium generabilium,& corruptibilium.Adhuc alio modo accipitur materia pro imperfectiori reſpectu perfectioris,& ſic elementa inferiora dicuntur eſſe materia reſpectu corporum ſuperiorum,ut patet in libro de cælo.Adhuc autem indiuiduum dicitur materia reſpectu ſpeciei,& ſic loquitur Phyloſophus primo cęli.d.Quod qui dicit hoc cœlum dicit materiam,ſed qui dicit cælum dicit formam,& adhuc illud dicitur materia quod eſt ſubiectum alicuius tranſmutationis,& ſic cælum dicitur eſſe materia,uel habere materiam,quia eſt ſubiectum

Forma dicitur multipliciter.

motus localis.Similiter forma dicitur multipliciter,quoniā quædam forma eſt extra rem,& quædam intra rem,forma extra rem eſt,ut forma exemplaris,& uniuerſaliter perfectius reſpectu minus perfecti,ſed forma intra rem eſt duplex,quia quædam eſt forma declarans quidditatem,& ſic per ſe ſuperius eſt forma inferioris,& quædam eſt forma perficiens materiam,& talis eſt duplex,quia,uel perficit materiam unius ſpeciei,ut forma argenti,& tunc dicitur ſpecies,aut quia perficit materias diuerſarum ſpecierum,& tunc aut illę materię habent unitatem ordinis tantum,ſicut eſt in ciuitate,& in exercitu,& talis forma dicitur totum,aut ultra unitatem ordinis,& contactus habent alterationem,ut patet in oximel-

Efficiens eſt multiplex.

le,& talis forma dicitur mixtio.Similiter efficiens dicitur multiplex,ſcilicet,propriæ,& metaphoricæ.Efficiens metaphoricæ eſt idem,quod finis,& eſt illud propter quod agens agit,ſed efficiens propriæ eſt efficiens 'ſtatuendo finem,uel illud,quod eſt medium ad finem,& ſic conſiliator dicitur eſſe efficiens,aut operando,& hoc dupliciter,quoniam aut applicat actiuum paſſiuo,& ſic illud,quod applicat ignem domui dicitur comburere domum,& ſic medicus 'eſt cauſa efficiens ſanitatis,aut operando circa materiam,& tunc aut diſponit materiam,& ſic ſemen maſculi dicitur eſſe cauſa efficiens prolis,aut inducit formam,& ſic Deus dicitur eſſe cauſa efficiens,ſupponendo,quod natura intellectiua ſit a Deo.Itē finis ſimiliter eſt multiplex,ſcilicet,finis euentus,& finis intē-

Finis eſt multiplex

tus.Finis euentus poteſt eſſe malum,& apparere malus,& finis intentus poteſt eſſe duplex,ſcilicet,finis generationis,& finis rei generatę,finis generationis eſt forma,& finis rei generatę eſt duplex,ſcilicet,quidam primaria intentione,& quidam ſecundaria intentione,& uterque eſt duplex,uidelicet,quod,& quo,quo ē uiſio Dei,& quod eſt ipſe Deus,& hoc primaria intentione,ſecundaria intentione,ut habitus uirtutis eſt finis quo,& operari eſt quod.

DE MODIS CAVSARVM, ET EST TOTAliter narratiuum. Tractatus tertij. Cap. II.

Modi autem cauſarum numero quidem ſunt multi.Si in capita uero redigantur,& ipſi,pauciores euadunt.Dicuntur enim cauſæ multipliciter,& ipſarum quæ ſunt eiuſdem generis,alia prior,alia,& poſterior,ut ſanitatis medicus,atque artifex,& concen

A

tus eius,qui omnes ſonus complectitur,duplum ac numerus,& ſemper hæ quæ continent ad eas,quæ ſunt ſingulares.

Modi autem cauſarum numero quidem ſunt multi.Capitales autem,& hi minores.Dicuntur autem cauſæ multipliciter.Et ipſarum ſimilium ſpecierum,& prius,& poſterius altera alterius,ut ſanitas medicus,& artifex,& diapaſon,duplum,& numerus,& ſemper continentia ad unumquodque.

ISTVD eſt ſecundum capitulum huius tractat⁹ in quo determinatur de modis cauſarum,& per modos cauſarum intelligo accidentia cauſarū,uel cauſas quæ diuiduntur per accidentia.Iſtud capitulum continet quatuor partes principales,quia in prima p.enumerat octo modos cauſarum,uidelicet,ſex ſpeciales,& duos generales.In ſecunda ibi.[Sed ta-

B

men hę.]diuiditur ſex modos ſpeciales per duos modos generales.In tertia autem ibi.[Oportet autem ſemper.]Narrat qs iſtorum modorum eſt quærendus principaliter.In quarta uero ibi.[Amplius autem aliæ.] Narrat duas diſpoſitiones de cauſis.Prima pars continet quinque particulas,quoniam in prima ponuntur duo modi cauſarum,qui ſunt prius,& poſterius.In ſecunda ibi.[Amplius per accidens.] Ponuntur duo alij modi,qui ſunt per ſe,& per accidens.In tertia ibi[Præter ens.]Ponuntur duo alij modi,qui ſunt actus,& potentia.In quarta ibi.[Similiter,& dicuntur.] Narrat,quod idem modi ſunt cauſatorum,qui ſunt cauſarum.In quinta ibi.[Amplius autem complexæ.]Ponit duos alios modos,uidelicet,complexum,& incomplexum.In prima igitur particula huius partis d.p.quod modi cauſarum ſunt multi,ſed capitales,ideſt,modi principales ſunt minores,ideſt,pauciores,principales enim modi cauſarum ſunt pauciores quam ſint modi cauſarum minus principales.Cauſæ enim dicuntur multipliciter ſecundum diuerſa genera cauſarum,& in quolibet genere cauſæ inuenitur prius,& poſterius,uerbi gratia,in cauſis agentibus medicus,& artifex,nam medicus eſt cauſa po-

In quolibet genere cauſæ inuenitur prius & poſterius.

C

ſterior ſanitatis,& artifex eſt cauſa prior,quia quanto aliqd eſt communius,tanto eſt prius.Similiter in cauſis formalib⁹,uerbi gratia,quoniam forma diapaſon eſt duplum,& forma dupli eſt numerus,& forma numeri eſt quantitas,& ſemper illa forma quæ eſt uniuerſalior eſt prior.Et addit Commen.d.quod prius,& poſterius in materijs manifeſta ſunt,& ſimiliter in finibus,extenuatio enim eſt finis exercitij,& finis extenuationis eſt ſanitas,igitur eſt primus finis,ſed alij ſunt fines poſteriores,iſti igitur ſunt duo modi cauſarum,uidelicet,prius,& poſterius.Intelligendum,quod prius,& poſteri⁹

Prius & poſterius poſſunt capi dupl.

quantum ad propoſitum poſſunt capi dupliciter,uno modo ſecundum prædicationem ſic,quod illud dicatur prius,quod de pluribus eſt prædicabile,& illud dicatur poſterius,quod eſt prædicabile de paucioribus,& iſto modo uidetur Phyloſophus hic loqui de priori,dicit enim,quod artifex eſt prior quam medicus,quia certum eſt,quod artifex de pluribus eſt prædicabile quam medicus.Alio modo poteſt accipi prius ſecundum cauſalitatem,& in illo modo illud eſt prius,cuius cauſalitas ad plures effectus ſe extendit,& ſic ſol eſt cauſa prior quam homo,quia cauſalitas ſolis ad plures effectus ſe extendit quam hominis cauſalitas,& uidetur,quod Phyloſo-

D

phus etiam iſto modo loquatur hic de priori,& poſteriori,& non ſolum primo modo,quia cauſalitas artificis ad plures effectus ſe extendit quam cauſalitas medici,plura enim ſiunt per artem quam per medicinam,quia plures ſunt res artificiales quam res factæ per artem medicinæ.

Præterea,ut accidens,& huius genera.Vt ſtatuę alio modo polycletus,alio ſtatuarius.Accidit enim ſtatuario,ut ſit polycletus.Et ea etiam quæ cōtinent accidens.Veluti ſi homo ſit cauſa ſtatuæ aut omnino animal.Sunt autem,& accidentium alia remotiora alijs,atque propinquiora,ceu ſi albus ac muſicus cauſa ſtatuæ dicerentur.

Amplius āt ſecūdū accidens,et horū genera,ſicut ſtatua,et aliter polycletus,et aliter ſtatuam faciens,quoniam accidit ſtatuam facienti polycletum eſſe.Et con- Tex.c.33.

tinentes

tinentes ſecundum accidens, ut ſi homo cauſa ſit ſtatuę, aut homo animal. Sunt autem accidentium alia alijs longius, & prop.us, ut ſi albus, & muſicus cauſa dicuntur ſtatuę. A

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli in qua Phyloſophus ponit duos alios modos, ſcilicet, per ſe, & per accidens.d. quod quædam cauſæ dicuntur per ſe, & quædam per accidens, & genera cauſarum accidentalium ſunt cauſæ per accidens, ut polycletus eſt cauſa per accidens ſtatuæ, & ſtatuificus ſiue ſtatuam faciens eſt cauſa per ſe. Illa etiam quæ continent cauſas per accidens ſunt cauſæ per accidens, uerbi gratia, quia polycletus eſt cauſa per accidens ſtatuæ, ideo homo, & animal ſunt cauſæ per accidens ſtatuæ, quia accidit artifici qui eſt cauſa per ſe, quod ſit homo, aut animal. Deinde narrat Phyloſophus, q in primo qui eſt per accidens inuenitur propinquum, & remotum, quoniam cauſarum per accidens quædam ſunt propinquiores, quædam uero remotiores, uerbi gratia, ſi faciens ſtatuam ſit albus, & muſicus, tunc album, & muſicum ſunt cauſæ per accidens ſtatuę, ſed album eſt cauſa remotior quam muſicus, quia album eſt communius quã muſicum, quia reperitur in alijs quam in homine, ſed muſicum non reperitur, niſi in homine. Intelligendum eſt cum dicitur, quod ſtatuificus per ſe facit ſtatuam, & polycletus per accidens, illud poteſt dupliciter intelligi, uno modo, quod per ſe, & per accidens referantur ad totam propoſitionem, ita, quod denotet unum ſenſum iſtius orationis, ſcilicet, ſtatuificus eſt cauſa ſtatuę, uel facit ſtatuam, ſic, quod ſignificet, quod hæc propoſitio ſit per ſe, ſtatuificus facit ſtatuam, & hoc per accidẽs, polycletus facit ſtatuam, & ſic intelligit Phyloſophus, ſcilicet, quod determinationes denotent diuerſos ſenſus orationis, alio modo poteſt intelligi, quod iſte determinationes referantur ad terminos poſitos in propoſitione, uel etiam ad ipſam compoſitionem, ita, quod ſit ſenſus, ſtatuificus eſt cauſa per ſe ſtatuę, uel per ſe eſt cauſa ſtatuę, & polycletus per accidens, ſic, quod per ſe, & per accidens nõ ſint prædicata, ſed magis ſe teneant ex parte prædicati, uel compoſitionis, tanquam determinationes prædicati, uel compoſitionis, & iſto modo non intelligit Phyloſophus, quoniam ſi idem ſit polycletus, & ſtatuificus, ſequitur, quod ſi ſtatuificus ſit cauſa per ſe ſtatuę, quod polycletus ſit cauſa per ſe ſtatuę, & ſi polycletus ſit cauſa per accidens ſtatuę, quod etiam ſtatuificus ſit cauſa per accidens ſtatuę, quia ſequitur per ſyllogiſmum ex poſitorum, polycletus eſt cauſa per accidens ſtatuę, & polycletus eſt ſtatuificus, ergo ſtatuificus eſt cauſa per accidens ſtatuę. Ideo dico, quod Phyloſophus loquitur hic de per ſe, & per accidens, ſecundum quod denotant diuerſos ſenſus orationis, & non ſecundum, quod determinant aliquod extremum, uel compoſitionem extremorum. Et ſi quæratur qualiter, & quomodo eſt hoc per ſe, ſtatuificus facit ſtatuam, dico, quod eſt per ſe, quia ſubm aliquo modo includit prædicatum, quoniam ſtatuificus in ſuo intellectu includit facere ſtatuam aliquo modo, ſcilicet, actu, uel habitu. Iſta tamen, polycletus facit ſtatuam, eſt per accidens, quia prædicatum nullo modo eſt de intellectu ſubiecti, & ſi hęc ſit per ſe, ſtatuificus facit ſtatuam aliquo quatuor modorum poſitorum in poſterioribus, credo, quod ſit per ſe perſeitate quarti modi, uel quod eſt reducibilis ad quartum modum, & de hoc eſt aliqualiter uiſum in primo huius: tractatu ultimo.

D Præter autem omnes quæ accommodate dicuntur, & quæ per accidens, aliæ, ut potentes, aliæ, ut operantes dicuntur. Velut, ut extruatur domus ædificator cauſa dicitur, aut ædificans ædificator.

Tex.c.34. *Præter autem omnes, & propriæ dictas, & ſecundum accidens, aliæ quidem ſicut potentes dicuntur, aliæ uero ſicut operantes, ut ædificandi domum, ædificator, aut ędificans, ædificator.*

HÆc eſt tertia particula primæ partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus ponit alios duos modos cauſarum.d. quod præter prædictas differentias quædã cauſæ dicuntur in potentia, & quædam in actu, uerbi gratia, ędificans dum actu ædificat eſt cauſa in actu domus, & ædificator dum non ædificat eſt cauſa in potentia.

Tex.c.35. Similiter, & in hiſce dicetur, quorũ cauſæ ſunt ipſę cauſæ, ut huius ſtatuę, aut ſtatuę, aut omnino imaginis, & ęris huiuſce, aut ęris, aut omnino materiæ. Et in accidentibus ſimili modo.

Similiter autem dicuntur, & in quibus cauſæ quæ ſunt cauſæ in his quæ dicta ſunt, ut huiuſmodi ſtatuę, ut ſtatuę, aut et omnino imaginis, & ęris huius, ut ęris, aut omnino materiei, & in accidentibus ſimiliter eſt. Tex.c.35.

HÆc eſt quarta particula primę partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus narrat, quod eędem diuiſiones quæ ſunt cauſarum, ſunt etiam cauſatorum, quoniam ſicut quædam cauſæ ſunt propinquę, & quædam remotę, & quædam per ſe, & quædam per accidens, ita eſt in cauſatis, uerbi gratia faciens hanc ſtatuam eſt cauſa huius ſtatuę, & etiam eſt cauſa ſtatuę, & hæc ſtatua eſt cauſatum propinquum, & ſtatua, & imago ſunt cauſata remota, & ſic apparet, quod propinquum, & remotum inueniuntur in cauſatis, & ſicut eſt de iſtis, ita eſt de illis aliis modis. Vnde notandum eſt quod ex iſto locu apparet, quod extra animam eſt res alia q̃ ſingularis, quia artifex in uniuerſali acceptus eſt uera cauſa realis, & ſtatua in uniuerſali accepta eſt uera, & realiter quoddam cauſatum, ut uolunt Phyloſophus, & Commen. hic, & ſic non depeodent ab anima, igitur, &c. Dicit igitur Commen. hic, quòd ſtatua huius hominis eſt cauſatum propinquũ, ſed ſtatua ſimpliciter eſt cauſatum remotum, ſed certum eſt, quod utraque, id eſt, ſtatua huius hominis, & ſtatua ſimpliciter eſt res extra animam, ergo. Notabile.

Præterea, & hæc coniuncta, ac ille dicentur. Veluti non polycletus, neque ſtatuarius, ſed ſtatuarius polycletus.

Amplius autem complexę, & iſtę, & illę dicuntur, ut non polycletus neque ſtatuam faciens, ſed polycletus ſtatuam faciens. Tex.c.36.

C HÆc eſt quinta particula primę partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus ponit duos alios modos cauſarum, quę ſunt complexum, & incomplexũ, ſiue ſimplex, & compoſitum, cauſa incomplexa, ut Polycletus, & cauſa complexa, uel compoſita, ut Polycletus ſtatuam faciens.

Attamen hæc omnia multitudine quidẽ ſunt ſex. Dupliciter autem dicuntur. Nam aut, ut ſingulare, aut, ut genus, aut, ut accidens, aut genus accidentis, aut, ut coniuncta hæc, aut, ut ſeiuncta dicũtur. Et inſuper omnia, aut potentia, aut actu.

Sed tamen omnes hæ ſunt multitudine quidem ſex, dictę autem dupliciter. Aut, enim ſicut ſingulare, aut ſicut genus, aut ſicut accidens, aut ſicut genus accidentis, aut ſicut complexę hæ, aut ſicut ſimpliciter dictæ. Omnes autem actu operantes, aut ſecundum potentiam ſunt.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua Phyloſophus diuidit modos ſpeciales cauſarum per modos magis generales, qui ſunt potentia, & actu. Hæc pars continet duas particulas, quoniam in prima facit, quod dictum eſt. In ſecunda ibi. [Differunt autem.] Ponit differentiam inter cauſas in actu, & cauſas in potentia. In prima igitur particula huius partis Phyloſophus primo facit ſummam de numero modorum cauſarum.d. quod omnes hę diſpoſitiones cauſarum ſunt ſex multitudine, & loquitur de modis ſpecialibus, quoniam omnes modi ſpeciales cauſarum ſunt ſecundum propinquitatem, & remotionem per ſe, & per accidens, ut ſecundum compoſitionem, & diuiſionem, id eſt, ſecũdum complexionem, & incomplexionem. Vnde ſunt ſex modi ſpeciales cauſarum, uidelicet propinquum, & remotum, per ſe, & per accidens, ſimplex, & compoſitum, & omnes iſti modi ſecundum duas differentias diuiduntur in quibus conueniunt, quoniam unuſquiſque iſtorum modorum diuiditur per actum, & potentiam, unde cauſa propioqua quædam eſt in actu, & quædam in potentia, ſimiliter cauſa per ſe quædã eſt in actu, & quædam in potentia, & ſic de alijs, unde diuidẽdo omnes ſex modos ſpeciales per actum, & potentiam erunt in uniuerſo duodecim modi cauſarum, ut patet intuenti.

Intereſt autem tantum. Cauſæ enim actu, & ſingulares: & ea quorum ſunt cauſæ, ſimul ſunt, & non ſunt. Vt hic qui medetur: cum hoc qui ſanatur: & hic qui ædificat: cum hoc, quod ædificatur. Sed quæ ſunt potentia, non ſemper. Non enim ſimul domus, & ædificator corrumpitur.

Tex.c.37. *Differunt autem in tantum, quod operantes quidem, & ſingulares ſimul ſunt, & non ſunt, & quorum ſunt cauſæ; ſicut hic medicans cum hoc qui fit ſanus: & hic ædificator cum hoc ædificato. Quæ autem ſunt ſecundum potentiam non ſemper. Corrumpuntur enim non ſimul domus, & ædificator.*

Idem 5. met.t.c.3. HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli in qua Phyloſophus dat differentiam inter cauſas quæ ſunt in actu, & cauſas quæ ſunt in potentia, d. quòd cauſa in actu, & cauſa in potentia differunt in hoc, quia cauſæ ſingulares operantes in actu ſimul ſunt aut non ſunt cum illis: quorum ſunt cauſæ ſicut hic medicans cũ hoc qui fit ſanus. & ædificator cum hoc ædificato, ſed cauſæ quæ ſunt in potentia non ſimul ſunt, & non ſunt cum illis quorum ſunt cauſæ, quoniam non ſimul corrumpitur domus, & ædificator qui eſt ædificans in potentia. Vnde intelligendum eſt, quòd per cauſam in actu poſſumus duo intelligere, ſcilicet, vel cauſam actu exiſtentem, uel cauſam actu cauſantem. Et ſimiliter per effectum in actu poſſumus intelligere duo, ſcilicet, effectum actu exiſtentem, uel effectũ actu in fieri ſeu cauſari, & tunc dico, quòd illud dictum Phyloſophi, cauſa particularis in actu ſimul eſt, & non eſt cum effectu particulari in actu, debet intelligi de cauſa particulari actu cauſante, & de effectu in fieri, ſeu cauſari. Adhuc per cauſam particularem in actu debemus intelligere cauſam in actu particularem, & contractam in particularem cauſationem, & eodem modo de effectu particulari in actu, non enim oportet ſemper dum hic ædificans eſt in actu ædificans, quòd hoc ædificium ſit in ædificari, & econuerſo, ſed ſemper dum hoc ædificans eſt in actu ædificãs hac actiua, ædificatione hoc ædificium eſt in ædificari hac ædificatione paſſiua.

C

Oportet autem ſemper cauſam quærere ſummã, quemadmodum, & in cæteris. Velut homo ædificat, quia eſt ædificator. At ædificator eſt per artem ædificandi. Hæc igitur prior eſt cauſa, & in omnibus ſimili modo.

Tex.c.38. *Oportet autem ſemper cauſam uniuſcuiuſque ſummam quærere ſicut, & in alijs, ut homo ædificat, quoniam ædificator eſt, ædificator autem ſecundum ædificationem. Hæc autem prima cauſa eſt, & ſic in omnibus.*

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli in qua Phyloſophus cum notificauit numerum modorum cauſarum narrat quis iſtorum modorum eſt principaliter quærendus, ſcilicet, utrum principaliter oportet quærere cauſam propinquam, uel cauſam remotam. d. quod principaliter oportet quærere cauſam ſummam, & textus quem Commen. exponit habet cauſam ultimam in eſſe. Et Commẽ. (Expoſitio Commẽt.) exponit ſic, quod oportet principaliter quærere cauſam ultimam in quæſtione non ultimam in eſſe, & illa cauſa eſt propinqua, ultima enim in eſſe eſt cauſa remota. Illa autem cauſa quæ eſt ultima in quæſtione eſt illa ad quam ceſſat quæſtio naturalis, ita, quod non conuenit ulterius quærere in illa ſcientia. Vnde in ſcientia naturali debemus principaliter quærere cauſam ultimam in quæſtione, & illa eſt cauſa propinqua, ſicut in artificialibus, uerbi gratia, cum aliquis interrogat quare homo ædificat, reſpondendum eſt, quia eſt ædificator, & cum quæritur ulterius, quare eſt ædificator, reſpondetur, quia habet artem ædificandi, & ibi ceſſat quæſtio, quia ars ædificandi eſt cauſa propinqua ædificationis, & eodem modo eſt in ſcientia naturali, & omnibus alijs. Et intelligo per cauſam propinquam ſiue per cauſam ultimam in quæſtione cauſam quæ per ſe remoto quocunque alio poteſt cauſare, & alia non cauſat niſi mediante illa, & iſto modo calor, uel quæcunque alia qualitas quæ per ſe poſita poſſet calefacere, dici-

D

A tur eſſe cauſa calefactionis, & eſt ultima cauſa in quæſtione, quæ quæritur de aliquo quare ipſum calefacit, & prima cauſa in eſſe hoc eſt cauſa propinquiſſima propter quam res eſt, ſed cauſæ remotæ calefactionis ſunt cauſæ; quibus poſitis non propter hoc ponitur calefactio, & hoc modo qualitas in cõi: & etiam qualitas tangibilis, & etiam forma ſubſtantialis ſunt cauſæ remotæ calefactionis. Et ſi dicatur, quod magis commune eſt cauſa prior ſecundum Phyloſophum hic, ut patet de artifice, & medico. Dicendum, quod prius dicitur dupliciter quantum ad propoſitum, ſcilicet, uel quia eſt propinquius, & ſic loquitur Phyloſophus hic dicens, quod cauſa prima in eſſe eſt ultima in quæſtione, alio modo dicitur prius, quod eſt communius, & indeterminatius, cuius cauſalitas ad plura ſe extendit, & ſic locutus eſt Phyloſophus cum dixit, quod artifex eſt prior cauſa, quam medicus.

Preterea generum quidem genera, ſingularium uero ſingularia dicenda ſunt cauſæ, ceu ſtatuarius quidem ſtatuæ, hic autem huius. Et potentia quidem B. cauſæ, effectuum potentia, actu autem effectuum actu. Quot igitur ſint cauſæ, & quomodo ſunt cauſæ, ſatis ſit a nobis determinatum.

Amplius autem aliæ quidem genera ſunt generum, aliæ autem ſingulares ſingularium, ut ſtatua ſtatuam quidem faciens. Hæ autem, & huiuſmodi, & potentias quidem poſſibilium, operantes autem ad operata. Quot quidem igitur cauſæ ſint, & quomodo cauſæ ſunt, nobis determinata ſint ſufficienter. Tex.c.39.

HÆc eſt quarta pars principalis hui9 capituli, i quã Phyloſophus ponit duas diſpoſitiones de cauſis, quarũ prima eſt, quod cauſæ uniuerſales ſunt effectuum uniuerſalium, & cauſæ particulares ſunt effectuum particularium, uerbi gratia, ſtatuam faciens eſt cauſa ſtatuæ ſimpliciter, & hic faciens ſtatuam eſt cauſa huius ſtatuæ ſimpliciter. Vnde dicit Commen. quod Phyloſophus dicit hoc præſeruando ſe C ab opinione Plato. qui dixit, quod uniuerſalia ſunt cauſæ ſingularium, & ex hoc loco apparet, quod uniuerſalia ſunt extra animam, quia ſunt ueræ cauſæ, & uera cauſata. Alia diſpoſitio cauſarum eſt, quod cauſæ quæ ſunt in potentia ſunt cauſæ eorum quæ ſunt in potentia, & cauſæ quæ ſunt in actu, ſunt cauſæ eorum quæ ſunt in actu, & per cauſam in potentia intelligo cauſam quæ aliquando agit, & aliquando non, ut ſunt ædificator, & medicus, &c. Deinde Phyloſophus recapitulat d. quot quidem igitur cauſæ, & quomodo cauſæ ſint, nobis determinatum ſit ſufficienter. (Vniuerſalis cauſæ ſunt uniuerſales & particularium particulares.)

DE CAVSIS PER ACCIDENS, SCILICET, de caſu, & fortuna, libri ſecundi Tractatus IIII.

De ſcientijs antiquorum. Cap. I.

Fortuna etiam, & caſus de numero cauſarum eſſe dicuntur, multaque eſſe, & fieri ob fortunam, & caſum. Conſiderandum eſt igitur quomodo ſunt in D his cauſis fortuna, & caſus, & utrum idem ſint, an diuerſa, atque omnino quidnam ſit fortuna, & caſus.

Dicitur autem, & fortuna, & caſus cauſarum, & multa, & eſſe, & fieri propter fortunam, & propter caſum. Quo igitur modo in his cauſis eſt fortuna, & caſus, & utrũ idem ſint fortuna, & caſus, aut altera, & omnino quid ſit fortuna, & caſus conſiderandum eſt.

ISTE eſt tractatus quartus huius libri, in quo perſcrutatur de fortuna, & caſu, & continet quatuor capitula, quia in primo ponuntur opiniones antiquorum. In ſecundo ibi. [Primum quidem igitur.] Perſcrutatur de natura caſus, & fortunæ declarando quid utrunque ſit ſecundum diffinitionem. In tertio ibi. [Differunt autem.] Perſcrutatur differentia inter fortunam, & caſum. In quarto ibi. [Sed modorum, & cauſarum.] declaratur

declaratur in quo genere cauſarum collocantur fortuna, & caſus. Capitulum primum continet quatuor partes principales, quia in prima ponit Phyloſophus intentionem ſuam, & rationem intentionis. In ſecunda ibi. [Quidã enim, & ſi ſunt.] Ponit opinionem, & rationem opinionis deſtruentium caſum, & fortunam eſſe. In tertia ibi. [Sunt antem quidam.] Ponit, & improbat opinionem ponentium caſum, & fortunam eſſe cauſas totius cœli, & omnium motuum cœleſtium. In quarta ibi. [Sunt uero quidam.] Ponit opinionem ponentiũ caſum, & fortunam eſſe quoddam diuinum humano intellectui imaginatum. In prima igitur parte principali huius capituli: Phyloſophus primo proponit rationem propter quam determinandum eſt de caſu, & fortuna, & narrat ea quæ perſcrutanda ſunt de eis, dicit igitur Phyloſophus primo, quod fortuna, & etiam caſus dicitur eſſe de numero cauſarum, & multa dicuntur fieri a caſu, & a fortuna, & hæc eſt ratio, quare hic eis perſcrutandum de eis, quia cum caſus, & fortuna dicantur eſſe de numero cauſarum, ad illam ſcientiam pertinet conſiderare de caſu, & fortuna ad quam pertinet conſiderare de cauſis. Deinde Phyloſophus narrat tria perſcrutanda de fortuna, & caſu d. quod conſiderandum eſt quomodo caſus, & fortuna ſunt in his cauſis de quibus prius determinatum ẽ, hoc eſt ad quod genus cauſæ caſus, & fortuna reducuntur. Et conſiderandum eſt utrum caſus, & fortuna ſint idem aut altera, & conſiderandum eſt quid ſit caſus, & fortuna, iſta igitur tria ſunt conſideranda, ſcilicet, in quo genere cauſæ ſunt, utrũ ſint idem, uel diuerſa, & quid utrumque eorum eſt.

Tex.c.40. Quidam enim, & ſi ſint necne, dubitent. Nihil enim a fortuna fieri dicunt. Sed omnium definitam quandam cauſam eſſe, quæ fieri dicimus a caſu, aut fortuna, ceu profectionis a fortuna cuiuſpiam ad forum, inuentionisque eius quem uolebat quidem, nõ putabat autem inuenire, cauſam hoc aiunt eſſe, illum inquam profectum illuc emere quippiam uelle. Similiter, & in cæteris quæ a fortuna prouenire dicuntur: ſemper cauſam quandam inquiunt eſſe: quam ſumere licet, ſed non fortunam. Quod ſi quippiam eſſet fortuna, abſurdum ſane uidebitur.

Quidam enim ſi ſint an non dubitant. Nihil enim fieri a fortuna dicunt, ſed omnium eſſe aliquam cauſam determinatam quæcunque nos a caſu fieri, aut a fortuna, ut ueniendi a fortuna in forum, et reperiendi quem uolebat quem non eſt opinatus ante, cauſa eſt uenientem uelle emere. Similiter autem, et in alijs quæ fortuna dicuntur, ſemper eſt aliquam accipere cauſam, ſed non fortunam. Quoniam ſi aliquid erat fortuna: inconueniens utique uidebitur, ſicut, et uere eſt. Tex.c.41.

Prima opinio de caſu & fortuna.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua ponitur opinio, & ratio opinionis deſtruentium caſum & fortunam eſſe, & continet duas particulas, quia in prima ponit opinionem, & rationem opinionis. In ſecunda ibi. [Sed mirabile hoc uidetur.] Contradicit opinionibus iſtorum eis reſpondendo. In prima igitur particula huius partis Phyloſophus dicit, quod quidam dubitant utrum caſus, & fortuna ſint, uel non, & quod caſus, uel fortuna non ſint, probant per duas rationes, prima ratio formatur a Commen. ſic, ſi caſus, & fortuna ſunt, oportet, quod ſint cauſæ, ſed nõ ſunt cauſæ, ergo non ſunt, maior apparet, quia caſus, & fortuna nõ ponuntur eſſe, niſi quia multa dicuntur fieri a caſu, & a fortuna tanquam a cauſis: minor uero probatur ſic, nihil, quod fit a cauſa determinata fit a caſu, uel fortuna, ſed omne, quod fit, fit a cauſa determinata, ergo nihil quod fit, fit a caſu, uel a fortuna, & per conſequens caſus, & fortuna non ſunt cauſæ: maior huius pro ſyllogiſmi uidetur eſſe manifeſta, minorem uero declarabant ſic, quoniam huius effectus qui eſt aliquẽ inuenire debitorem in foro, quem non eſt opinatus ibi inuenire, quem effectum dicimus eſſe a caſu, huiuſmodi effectus ẽ ab aliqua cauſa determinata, ſcilicet, uenientem uelle emere: ſimiliter eſt in alijs effectibus qui dicuntur eſſe a caſu ex quo igitur illi effectus qui dicuntur fieri fiunt a cauſa determinata apparet, quod omne, quod fit fiat a cauſa determinata, & per conſequens nihil fit a caſu.

Prima rõ eorum.

A Et dubitabit non iniuria quiſpiam, cur nam ſapientum antiquorum nemo cauſas generationis corruptionisve dicens, de fortuna quicquam determinauit. Sed, ut uidetur nec illi quicquam eſſe a fortuna putabant.

Et dubitabit utique aliquis propter quid nullus antiquorum ſapientum cauſas de generatione, & corruptione dicens de fortuna nihil determinauit. Sed ſicut uiſum eſt nihil opinabantur, nec illi aliquid eſſe a fortuna.

SEcunda ratio deſtruentium caſum, & fortunam eſt illa, ſi caſus eſſet dubitabit aliquis propter quid nullus antiquorum ſapientum dicentium de generatione, & corruptione aliquid determinauerit de caſu, & fortuna, ſed ſicut apparet antiqui ſapientes nihil opinabantur eſſe a caſu, uel fortuna, ratio igitur eſt illa. Si caſus, & fortuna eſſent, aliqui antiqui ſapientes determinantes de cauſis aliquid determinaſſent de caſu, & fortuna, ſed nihil determinauerunt de B eis, igitur nihil ſunt.

Verum, & hoc mirabile eſt. Multa nanque ſunt, & fiunt a fortuna, & caſu. Quorum, quodque non ignorantes reduci poſſe ad aliquam cauſam, ut ille ſermo antiquus dixit, qui fortunam exterminat. Illorũ tamen omnes alia fortuna, alia non a fortuna fieri dicunt.

Sed, & mirabile hoc uidebitur ſic uere eſt. Multa enim ſunt, & fiunt a fortuna, & a caſu, quæ non ignorantes quoniam eſt inferre unũquodque in aliquã cauſam eorum quæ fiunt: ſicut antiqua ratio dixit deſtruens fortunam, & caſum. Tamen horum alia quidem dicunt eſſe omnes a fortuna, alia non a fortuna.

C HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus contradicit iſtis rationibus ſoluendo eas, & primo ſoluit primam rationem d. Sed hoc uidetur mirabile, ſicut uere eſt mirabile, q caſus, & fortuna non ſunt, quoniam multa ſunt quæ fiunt a caſu, et a fortuna, et in hoc omnes homines conueniunt, tamen non ignoramus nos, nec illi ignorabant, quod illa quæ ſic facta ſunt a caſu, & a fortuna, contingit reducere in aliquam cauſam determinatam eorum quæ ſunt ſicut dixit, & probauit antiqua ratio ſupradicta deſtruens caſum, & fortunam, hæc igitur eſt reſponſio ad primam rationem, ſcilicet, quod illud, quod fit a caſu, uel fortuna fit a cauſa determinata, ſed illa cauſa non eſt determinata reſpectu effectus caſualis, ſed eſt determinata reſpectu proprij effectus. Vnde licet omnia quæ fiunt poſſint reduci ad cauſam determinatam, tamen de numero eorum quæ habent cauſam determinatã dicimus aliqua eſſe a caſu, et a fortuna, & aliqua non. Vnde ad formam rationis dicendum per interemptionem huius propoſitionis ſcilicet, nihil quod fit a cauſa determinata fit a caſu, uel a fortuna, iſta tamen eſt uera, uidelicet nullus effect⁹ D qui fit a cauſa determinata reſpectu illius fit a caſu, quoniã ille effectus qui habet cauſam determinatam per ſe intendentem illum effectum non fit a caſu.

Solutio primæ rationis.

Quapropter, & mentionem aliquam ipſi ua illos facere oportebat. At uero neque quicquam illorum ut concordiam aut diſcordiam, aut ignem, aut mentem, aut aliquid aliud huiuſcemodi fortunam eſſe arbitrabantur. Abſurdum igitur eſt, ſiue non eſſe putauerunt, ſiue putantes eſſe omiſerunt, præſertim cum interdum utantur. Vt Empedoclea non ſemper aerem ſupra inquiens ſegregari, ſed, ut forte accidit. Dicit enim cum de mundi loquitur extructione: ſit tunc huic currenti fortuito contingit, ſæpe autem alio modo, partes quoque animalium plurimas ortas fortuna fuiſſe dicit.

Vnde

Tex.c.43. *Vnde, & quodammodo erat ipſis facienda memoria. At uero neque illorum aliqui opinabantur eſſe fortunam, ut amicitiam, aut litem, aut ignem, aut intellectum, aut aliquid talium. Inconueniens igitur eſt ſiue non putauerint eſſe, ſiue putantes non reliquerunt, & hac aliquando utẽtes ſicut Empedocles non ſemper aerem congregari ſuperius dicit, ſed, ut contingit. Dicit enim in mundi creatione, quod ſicut colliſit ſe currens, tunc multotiens autem aliter, & partes animalium ait, a fortuna fieri plurimas.*

SOluta prima ratione Phyloſophus ſoluit ſecundam rationem. ſ. quòd ipſis antiquis erat quodammodo facienda memoria de caſu, & fortuna, & quòd antiqui non determinauerunt de caſu, & fortuna non eſt ratio probabilis nec demonſtratiua ad probandum, quòd caſus, & fortuna nõ ſint, ſed magis eſt accuſatio antiquorum, quia ponentes cauſam rerum eſſe litem, & amicitiam, ut Emp. aut intellectum, ut Anaxa. aut ignem, uel aliquod talium, ſcilicet, aliorũ corporum ſicut ponunt illi, qui non concedunt niſi cauſam materialem tantum, non opinabantur fortunam eſſe aliquid de B numero cauſarum, & hoc eſt inconueniens, ſcilicet, quod antiqui nihil locuti ſint de caſu, & fortuna, & hoc apparet, propter duo, primo: quia aut ipſi putauerunt caſum, & fortunam eſſe aliquid, aut non: ſi putauerunt caſum, & fortunam, eſſe aliquid, ex quo aliqui credunt caſum, & fortunam eſſe aliquid, & multa fieri a caſu, & a fortuna: deberent feciſſe mẽtionem de eis declarando eas non eſſe, ſi uero putauerunt caſum, & fortunam eſſe aliquid, tunc ſequitur magis inconueniens ex quo nihil dixerunt de eis, ſed ea reliquerunt, ſecundo apparet hoc inconueniens, ſcilicet, quòd antiqui nihil locuti ſunt de caſu, & fortuna, quia ipſi utebantur caſu, & fortuna, igitur inconueniens eſt, quòd nihil declarauerunt de eis, & quod antiqui utebantur caſu, & fortuna apparet: quoniam Emp. dixit, aerem non ſemper congregari ſuperius, ſed, ut contingit, ſcilicet, a caſu, & ſic utebatur caſu, nam dicit, quod aer aliquando mouetur, ſicut in mundi creatione currens colliſit ſe, hoc eſt mouetur aliquando ſurſum, ſicut mouebatur currens in mundi creatione, & multotiens mouetur aliter ſic, quod a caſu mouetur ſurſum, dicit etiam Emp. plures partes C animalium fieri a fortuna. Emp. enim poſuit caſum eſſe aliquid aliud a ſuis principijs, ſcilicet, a lite, & ab amicitia, oportuit igitur ipſum dicere quid ſit caſus, iſta igitur ratio non probat caſum non eſſe, ſed magis accuſat antiquos.

Sunt etiam qui, & huiuſce cœli cęterorumq́ue cęlorum omnium caſum eſſe cauſam aſſerunt. Nam a caſu conuerſionem, motionemve fieri dicunt, quæ quidem diſtinxit, & in hunc ordinem redegit, atque conſtituit uniuerſum.

Tex.c.44. *Sunt autem quidam qui cæli huius, & mundanorum omnium cauſa eſſe caſum. A caſu enim fieri uolutationem, & motum diſcernentem, & ſtatuentem in hunc ordinem omne.*

Opponit ſecunda ponentiũ caſum, & fortunam eſſe cauſas toti' cęli. Improbatio eiuſdẽ opi. — HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, in qua ponitur, & improbatur opinio ponentium caſum, & fortunam eſſe cauſas totius cœli, & omnium motuum cœleſtium, & primo ponit eorum opinionem, ſecundo improbat eam. Dicit igitur Phyloſophus primo, quod quidam ſunt qui conabantur, id eſt, conabantur ponere caſum cauſam eſſe cœli, & omnium mundanorum, & ipſi poſuerunt caſum eſſe ultimam cauſam omnium, ut innuit hic Commen. Deinde cum dicit. A caſu enim improbat Phyloſophus illam opinionem ducendo ad tria inconuenientia, unde Phyloſophus probat illam concluſionem ſuam, ſcilicet, quòd caſus non eſt cauſa cœli, & omnium motuum cęleſtium, & hæc eſt uigeſimaquarta concluſio huius libri quæ probatur dupliciter, & primo ſic, ſi cœlum, & uolutatio, id eſt, reuolutio, & motus cœli ſint a caſu, ex hoc ſequitur motum cœli eſſe diſcernentem, & ſtatuentem omne, hoc eſt totum mundum in hunc ordinem, ſcilicet, in ordinem caſualem, & ita ſequitur, quod omne quod ſit in uniuerſo ſit a caſu, quod eſt inconueniens, unde format Commen. hanc rationem ſic, omne, quod inuenitur ab illo, quod eſt a caſu inuenitur a caſu, ſed cœlum, & motus cœli, (24. concl. huius lib.)

A ſunt cauſæ omnium entium hic inferius, ergo ſi caſus ſit cauſa cœli, & motuum cœleſtium, ſequitur, quod omnes res hic inferius ſunt a caſu. Sed hic eſt unum dubium, quia non uidetur, quòd ſit uerum, quod omne illud, quod inuenitur ex eo, quod eſt a caſu, inueniatur a caſu, quod ſi aliquis non intendens inuenire debitorem in foro, uadat ad forum, & inueniat debitorem, & recipiat pecuniam ab eo, & de pecunia recepta emat æquum, & emptio æqui eſt a receptione pecuniæ, & tamen receptio pecuniæ eſt à caſu, & emptio æqui non eſt a caſu, cum ſic ex primaria intentione, & etiam ſi emptio equi eſſet a caſu quicquid proueniret ex emptione equi eſſet a caſu per eandem rationem, & ſic numeratio pecuniæ dandę pro equo eſſet a caſu, & etiam omnis uſus equi poſt illam emptionem eſſet a caſu, ſed hoc eſt falſum, ergo falſum eſt quod Cõmen. dicit hic, uidelicet, quod omne illud eſt a caſu, quod ſit ex eo, quod eſt a caſu. Huic poteſt dici, quod intentio Commen. eſt, quod omne illud, quod inuenitur eſſentialiter ex eo quod eſt a caſu ſic quod non poteſt inueniri niſi mediante illo, quod eſt a caſu omne tale eſt a caſu: & hoc ſufficit ad intẽtionem Phyloſophi, & Commen. nam prima cauſa quæ eſt cauſa motus cœli, & iſtorum inferiorum non intendit generationem illorum inferiorum niſi mediante motu cœli, ſi igitur motus cœli a quo omnia iſta inferiora generantur, eſſet a caſu ſequeretur, quod omnia iſta inferiora eſſent a caſu. Vnde ſi primus effectus ex quo omnes alij effectus neceſſario dependent, cuiuſmodi ſunt corpora cœleſtia, & motus eorum ſit a caſu, ſequitur, quod multo fortius omnes alij effectus poſteriores ſint a caſu, ſed ſic non eſt in exemplo propoſito, quoniam iſte effectus, ſcilicet, emptio equi non ſolum eſt natus euenire ex inuentione debitorum, ſed etiam a multis alijs cauſis per ſe intentis. Dico igitur, quod illa propoſitio, ſcilicet omne, quod inuenitur ab eo, quod eſt a caſu, eſt a caſu, habet ueritatem ſub illo intellectu, ſcilicet, omne illud, quod inuenitur ab eo, quod eſt caſu ſic, quod non poteſt inueniri niſi inueniatur ab illo, omne tale eſſe caſualiter nõ oportet. Vel forte poſſet probabiliter dici, quod prædicto caſu poſito emptio æqui comparata ad inuentionem debitoris eſt a caſu tanquam a cauſa remota, quoniam ire ad forum eſt cauſa remota, emptionis equi, & eſt cauſa caſualis reſpectu eius, & tamen emptio equi non eſt cauſa in reſpectu receptionis pecuniæ, attamen prima reſponſio uidetur melior. (Dubium; Reſpõſio.)

C Hoc etiam ipſum ualde dignum eſt admiratione. Nam animalia quidem, & plantas neque eſſe neque fieri a fortuna dicunt, ſed aut naturam, aut mentem, aut aliquid aliud tale, cãm ipſorum aſſerunt eſſe, non enim ex cuiuſque ſemine, quoduis naſcitur: ſed ex tali quidem oliua: ex tali autem homo. Cælum uero, & diuiniſſima ſenſibilium caſu orta fuiſſe aſſerunt, nullamq́ue ipſorum talem cauſam eſſe qualem animalium, atque plantarum inquiunt eſſe.

Tex.c.45. *Et multum hoc admiratione dignum eſt, dicentes animalia quidem, et plantas a fortuna, nec eſſe, nec fieri, ſed aut naturam aut intellectum eſſe aut huiuſmodi alteram cauſam. Non enim quoniam euenit ex ſemine uno quoque aliquid ſit, ſed ex tali quidem oliua, ex tali autem homo. Cælum autem, et diuiniora manifeſtorum nobis a caſu fieri,* D *huiuſmodi autem cauſam nullam qualem animalium, et plantarum.*

Secdm incõueniẽs. Pro hoc uide. 2. cę. t. com. 50. — SEcundum inconueniens, animalia, & plantę quæ ſunt uiliora corporibus cæleſtibus non ſunt a caſu, ſed a cauſa determinata, non enim eſt a caſu, quod ex ſemine oliuę ſiat oliua, nec quod ex ſemine hominis ſiat homo, cum igitur iſta inferiora habeant cauſas determinatas inconueniens eſt, quòd corpora cœleſtia quæ largiuntur iſtis inferioribus ordinem non habeant cauſas determinatas.

Atque hoc ipſum ſi ita ſeſe habeat conſideratione eſt dignum, beneq́ue ſeſe habet ſi aliquid de hoc ipſo dicatur. Et alio nanque modo abſurdum eſt id quod dicitur: & inſuper abſurdius eſt hæc illos dicere, in cęlo quidẽ nihil a caſu fieri. In his autem equibus

bus fortunam exterminant, multa ab ipſa prouenire uidentes, quando tamen cõtra fieri cõueniens erat. A

Tex. c. 46. *Et igitur ſi ſic ſe habet hoc ipſum dignum eſt inſiſtere, et bene habet aliquid dicere de hoc ipſo. Quomodo enim eo quod, et aliter inconueniens eſt, quod dicitur adhuc inconuenientius dicere hoc: uidentes quidem in cælo nihil caſu fieri. In his autem quę non ſunt a fortuna multa contingere a fortuna, et erat merito econtrario fieri.*

Tertiũ inconueniẽs. HIc Phyloſophus adducit tertium inconueniens, ſed tamen primo dicit, quod dignum eſt inſiſtere, & bene ſe habet dicere aliquid de hoc, ſcilicet, utrum ſic ſe habeat, ſcilicet, quod caſus ſit cauſa cœli, & omnium quæ ſunt in cœlo, & ſub cœlo, quoniam de hoc eſt magis neceſſarium perſcrutari quam de natura caſus, ſed perſcrutatio non eſt propria huic ſcientiæ. Deinde ponit Phyloſophus inconueniẽs, quod ſequitur ad hanc poſitionem dicens, quod inconueniens eſt attribuere caſum omnibus quæ apparent in cœlo, & iſtis inferioribus non uere caſum, cum tamen plura eorũ ſint a caſu, ſed in cęlo nihil uidemus fieri a caſu, ſed uidemus multa fieri a fortuna in iſtis inferioribus quæ ſecundum ipſos non ſunt a fortuna, unde econuerſo deberent dicere, quod in iſtis entibus inferioribus multa ſunt a fortuna, & quod in cœlo nihil eſt a fortuna, hoc igitur eſt tertium inconueniens, ſcilicet, quia negat ſenſum, nam dicunt ibi eſſe fortunam, ubi nihil uidemus eſſe a fortuna, & dicunt in illis eſſe, fortunam in quibus uidemus multa eſſe a fortuna, ideo apparet, quod iſti male dixerunt. B

Tex. c. 47. Sunt autem quidam quibus fortuna cauſa quidẽ eſſe, obſcura tamen humana menti uidetur, ut diuinum quoddam atque excellens. Quare quidnam utrunque ſit, fortuna inquam, & caſus, & ſi idem ſint, an diuerſa, & quomodo in eas cauſas quas definimus cadant conſideremus oportet.

Sunt autem quidam quibus uidetur eſſe quidem cauſa fortuna. Immanifeſta autem humano intellectui tanquam diuinum quoddam ens, et fœlicius. Quare conſiderandum eſt quid ſit utrunque, et ſi idem aut alterum ſit, et caſus, et fortuna, et quomodo in determinatas cauſas incidunt. C

Tertia opinio de caſu & fortuna. CVm Phyloſophus poſuit duas opiniones, quarum una deſtruxit caſum, & alia nimis extollebat caſum, nunc in quarta partę principali huius capituli ponit Phyloſophus tertiam opinionem quæ ponit, quod caſus, & fortuna, habent eſſe, ſed ſunt immanifeſta intellectui humano cum ſint quædam diuina, & fęliciora quam illa quæ compræhenduntur ab humano intellectu. Vnde dicit Commen. quod Phyloſophus tacuit iſta, ideſt, non contradixit illi opinioni, quia ſermo ille irrationabilis eſt, ſcilicet, ut ſit hoc cauſa cognita naturaliter, & etiam quia contradictio eorum eſt ſufficiens in demonſtrando eis quid ſit caſus, quia ex hoc apparebit, quod caſus non eſt res immanifeſta humano intellectui, igitur conſiderandum eſt quid ſit caſus, & quid fortuna, & utrum ſint idem, uel diuerſa, & in quo genere cauſæ debeãt collocari. Sunt igitur tres opiniones de caſu, & fortuna, prima opinio eſt, quod caſus, & fortuna non ſunt, & hæc opinio nimis deſpexit caſum, & fortunam. ſecunda opinio poſuit, quod caſus, & fortuna ſunt primæ cauſæ omnium, & hoc opinio nimis extollebat caſum, & fortunam. tertia opinio poſuit, quod caſus, & fortuna ſunt quædam diuina humano intellectui immanifeſta. D

INQVIRITVR DE CASV, ET FORTVNA quid utrunque eorum ſit. Tractatus quarti. Cap. II.

Tex. c. 48. Primum itaque cum uidemus alia ſemper eodem fieri modo, alia plerunque, patet horum neutri fortunam cauſam dici. Neque id quod a fortuna proficiſcitur aut ex his eſſe quæ neceſſario ſemperque aut ex hiſce quæ plerunque ſæpeque fiunt. Sed cum quædam etiam præter hæc fiant.

A *Primum quidem igitur quoniam uidemus alia quidem ſemper ſimiliter fieri, alia autem ſicut frequenter, manifeſtum eſt, quod neutri horum cauſa fortuna dicitur, neque quidem a fortuna, neque illius quod eſt ex neceſſitate, et ſemper, neque eius quod eſt ſicut frequẽter. Sed quoniam quædam fiunt, et extra hoc.*

IStud eſt ſecundum capitulum huius tractatus, in quo inquiritũ, & declaratur quid ſit caſus, & quid fortuna, & cõtinet quatuor partes principales, quia in prima declaratur quod eſt fortuna, & per hoc patet quid eſt caſus. In ſecunda ibi, [Infinitas quidem igitur.] Declaratur quid ueritatis cõtineant opiniones antiquorum de caſu, & fortuna. In tertia ibi, [Quare quoniam &c.] Mouetur, & ſoluitũ una dubitatio circa caſum, & fortunã. In quarta ibi, [Fortuna autem bona.] Determinat Phyl. de quibuſdam modis fortunæ. Prima pars continet ſex particulas, quoniam in prima ponitur quædam diuiſio ex qua habetur, quod caſus, & fortuna ſunt cauſæ eorum, quæ ſunt raro & in B paucioribus. In ſecunda uero ibi, [Eorum autem quæ fiunt.] Ponuntur aliæ duæ diuiſiones ex quibus habentur duæ aliæ particulę diffinitionis fortunæ. In tertia autem ibi, [Huiuſmodi igitur.] Ponitur quædam diuiſio cauſæ ex qua habetur alia particula diffinitionis fortunæ. In quarta ibi [Per ſe igitur.] Ponitur differentia inter cauſam per ſe, & cauſam per accidens. In quinta ibi [Ipſorum autem.] Declarantur particulæ ponendę in diffinitione fortunæ. In Sexta ibi, [Manifeſtum enim itaque.] Concludit Phyl. diffinitionem fortunæ. In prima igitur particula huius partis Phylo. declarat quod caſus, & fortuna ſunt cauſæ eorum quæ raro, & in paucioribus eueniunt. Vnde Phyl. primo ponit talem diuiſionem: eorum quæ fiunt quædam fiunt ſemper eodem modo quædam frequenter quædam autem extra ſemper, & frequenter. Et ex his probatur, quod caſus, & fortuna ſunt in his quæ fiunt, nec ſemper, nec frequenter, & hæc eſt uigeſimaquinta concluſio huius libri, quæ probatur dupliciter, & primo ſic. Caſus, & fortuna, aut ſunt in rebus neceſſarijs, aut in rebus quæ eueniunt in maiori parte, aut in his quæ nec eueniunt ſemper, nec frequenter, ſed non ſunt C in rebus neceſſarijs, nec in rebus quæ eueniunt in maiori parte, ergo caſus, & fortuna ſunt in rebus, quæ nec eueniunt ſemper, nec frequenter, unde concluſio debet ſic intelligi, quod caſus, & fortuna ſunt cauſæ ſolum eorum, quæ nec eueniunt ſemper, nec frequenter. Caſus, & fortuna ſunt cauſæ eorum quæ raro eueniunt. uigeſimaquinta cõcluſio huius libri.

Atque hæc omnes a fortuna proficiſci dicant, perſpicuum eſt fortunam atque caſum aliquid eſſe. Nã, & ea quæ talia ſunt a fortuna eſſe, & ea quæ fortuna ſunt, talia eſſe ſcimus. Idem. 2. de ge. t. c. 39.

Et omnes dicunt hoc eſſe a fortuna manifeſtum, quod fortuna aliquid ſit, et caſus, huiuſmodi enim a fortuna fieri, et quę a fortuna huiuſmodi eſſe ſcimus.

SEcundo probatur eadem concluſio ex teſtimonio aliorũ, & dicit, quod omnes dicunt illa eſſe a fortuna, ſcilicet, illa quæ fiunt, nec ſemper, nec frequenter, & ideo manifeſtum eſt, quod fortuna eſt aliquid, & etiam caſus, quia ex quo ſunt aliqua fortuita, & caſualia, ſequitur, quod fortuna ſit aliquid, & etiã caſus, ſed huiuſmodi quę fiunt, nec ſemp, nec fre- D quenter ſunt a fortuna, & illa quæ ſunt a fortuna ſunt huiuſmodi, ſcilicet, quæ nec fiunt ſemper, nec frequenter, ita, quod illa ſunt conuertibilia, ſcilicet, fieri nec ſemper nec frequenter, & eſſe a fortuna, & hoc uolunt hic Phyloſophus, & Commen. Intelligendum eſt hoc, quod Phyloſophus non concludit expreſſe in textu iſtam concluſionem, ſcilicet, quod caſus, & fortuna ſunt in his quæ fiunt in minori parte, ut exponit Commen. ſed concludit iſtam concluſionem, ſcilicet, quod caſus, & fortuna ſunt in his quę ſunt extra hæc, ideſt, extra ea quæ fiunt ſemper, & frequenter, ideſt, caſus, & fortuna ſunt in his quę nec fiunt ſemper, nec frequenter. Sed ſuper hoc Cõmen. mouet quæſtionem difficilem quæ eſt illa, quoniam ex quo caſus, & fortuna ſunt in his quæ nec fiunt ſemper, nec frequenter, & illorum quæ nec fiunt ſemper, nec frequenter quædam fiunt in minori parte, & quædam æqualiter, & ad utrumlibet eſt hæc quæſtio, uidelicet, utrum caſus, & fortuna habeant eſſe in utriſq; ſcilicet in cõtingẽtibus æqualiter, & in contingẽtibus in minori parte. Circa quam quæſtionẽ Cõmẽtator facit ſeptẽ Circa hãc materiam Cõ. facit ſeptem. Primo.

quoniam

quoniam primo mouet quæſtionem, ſcilicet, utrum caſus, & fortuna habeant eſſe ſolum in contingentibus in minori parte, uel habeant eſſe indifferenter, tam in contingentibus æqualiter, quam etiam in contingentibus in minori parte.

Secundo recitat opi. he mi. & rationem opinionis

Secundo uero Commen. recitat opinionem Themiſtij, & etiam rationem opinionis, ſecundum quod narrat Auic. dicens, quod poſteriores Peripatetici, ut narrauit Auicen. dicunt, quod caſus inuenitur in his quæ ſunt poſſibilia in minori parte, & nõ in eis quæ ſunt æqualiter, & hæc eſt ſententia Themiſtij, reſponſio uero Themiſtij, & aliorum ſic dicentium, ſecundum quod narrat Aui. fuit illa: aliqua ſunt contingentia æqualiter reſpectu potentiæ motiuę, ut motus, & quies, & tamen cũ aliquis ambulat, non dicimus, quod ambulat a caſu, nec cum quieſcit dicimus, quod quieſcit a caſu, talis igitur contingentia æqualiter non debent dici eſſe, uel fieri a caſu.

Tertio narrat opinio. Aui. & reſponſionẽ contra Themiſtium.

Tertio Cõmen. narrat opinionem Aui. & reſponſionem Aui. ad rationẽ Themiſtij, dicens, quod Aui. dicit, quod caſus eſt in utroque, ſcilicet, tam in his quæ ſunt poſſibilia æqualiter, quam in his quæ ſunt poſſibilia eſſe in minori parte, poſſet igitur Auicẽ. moueri ad hoc, ſcilicet, ad docendum, quod caſus eſt in utroque, ſcilicet, tam in his quæ ſunt poſſibilia æqualiter, quam B etiam in his quæ ſunt poſſibilia in minori parte, quia Phyloſophus inueſtigans in quibus habent fieri caſus, & fortuna declarat, quod caſus, & fortuna habent fieri ſolum in his quæ nec ſunt ſemper, nec frequenter, quod ipſe probat per ſyllogiſmum diuiſiuum ſic, cauſæ quædam ſunt neceſſarię reſpectu ſuorum effectuum, ſic, quod ſemper producunt ſuos effectus, & quædam in maiori parte, & quædam quæ nec ſemper, nec frequenter: ſed caſus, nec eſt cauſa neceſſaria, nec etiam in maiori parte, igitur eſt in tertio membro, ita, quod caſus eſt cauſa a qua nec ſemper, nec frequenter prouenit effectus caſualis, cum igitur illud, quod euenit in minori parte, & etiã illud, quod euenit æqualiter, nec ſemper euenit nec frequenter, uidetur, quod caſus ſit in utroque. Vnde Commen. dicit, quod ſi potentia ſyllogiſmi Arom. ſit potentia ſyllogiſmi hipothetici diuiſiui, tunc caſus eſt in utroque, ſcilicet, tam in his quæ ſunt in minori parte quam in his quæ ſunt æqualiter, quoniam ſi ille ſyllogiſmus ſit diuiſiuus completus, tunc non remanet aliquod membrum ulterius diuidendum, ſicut debet eſſe in diuiſione completa, quæ debet eſſe uſque ad ſpecies ſpecialiſſimas, ergo caſus neceſſario conuertitur cum ultimo membro, ita, quod omne, quod nec ſit ſemper, nec fre- C quenter ſit a caſu, & etiam omnis cauſa quæ non eſt neceſſaria, nec in maiori parte eſt caſus, & cum ita ſit, quod cauſa æqualis, nec ſit neceſſaria, nec in maiori parte, ſequitur, quod caſus dicitur de cauſa in minori parte, & hoc potuit fuiſſe motiuum Aui. Et ad rationem Themiſtij, ut narrat Commẽ. reſpondet Aui. dicens, quod non eſt impoſſibile inuenire unum, quod eſt neceſſarium reſpectu unius, & caſuale reſpectu alterius, & ſimiliter poſſibile eſt inuenire aliquid, quod eſt poſſibile in maiori parte reſpectu alicuius, & poſſibile in minori parte reſpectu alterius, & dicit Commen. quod Aui. quaſi intendit, quod ſi ambulatio attribuatur potentiæ motiuę in loco etiam caſualis, quia non eſt in natura huius potentiæ mouere plus quam quieſcere, & ſi attribuatur ad appetitum, & facit motum non erit caſualis. Vnde Aui. dixit, quod illud idem, quod eſt caſuale reſpectu unius eſt neceſſarium, uel poſſibile in maiori parte reſpectu alterius.

Quarto arguit cõtra tria dicta ipſius Auicen.

Quarto Commen. arguit contra Aui. & arguit contra tria quæ dixit Aui. & primo arguit contra illud, quod dixit, quod illud idem, quod eſt caſuale, uel in minori parte reſpectu unius eſt neceſſarium, uel in maiori parte reſpectu alterius. Secundo arguit D contra illud, quod dixit, quod caſus reperitur in contingentibus æqualiter. Tertio arguit contra eum quantum ad differentiam quam aſſignauit inter contingens, ut in pluribus, & neceſſarium.

Prima cõtractio rationis Auicen.

Primo igitur Commen. contradicit Aui. in eo, quia dixit, quod aliquid eſt neceſſarium reſpectu unius, & cõtingens reſpectu alterius dicens, quod ſi hoc fuerit, ſcilicet, quod aliquid eſt contingens reſpectu unius, & neceſſarium reſpectu alterius, non eſſet hoc contingens, ut in paucioribus naturaliter, nec, ut in pluribus, nec neceſſarium, quod eſt inopinabile, hæc igitur conſequentia Commen. poteſt ſic declarari illud, quod ineſt alicui ſecundum ſuam naturã, ineſt ei reſpectu cuiuſcunque, & propter hoc ſi aliquid ſit neceſſarium reſpectu unius, & contingens reſpectu alterius, illud nec eſſet neceſſarium naturaliter, nec contingens naturaliter, nec eſſet aliquid naturaliter contingens, ut in paucioribus, nec ut in pluribus.

Secunda contradictio contra ſecundum dictũ Auicen.

Secundo uero arguit contra illud, quod dicit. ſ. quod caſus reperitur in contingentibus æqualiter, ut, quod ambulatio reſpectu potentię motiuę a qua prouenit æqualiter eſt caſualis, ut dicit Aui. & arguit ſic. Si ambulatio ſit contingens æqualiter reſpectu potentię motiuę ad hoc, quod ambulatio procedat a potentia motiua, oportet ponere aliquã cauſam determinantem potentiam motiuam, utputa appetitum, quia a cõtingenti æqualiter non prouenit aliqua actio, quod ſtatim probatur, quia ſi non determinatur illa cauſa quæ æqualiter ſe habet ad utrunque oppoſitorum, neutra actio eſt dignior, ut ſit quam reliqua. Ex hoc igitur concludit Commen. propoſitum ſuum ſic, cum actio non inuenitur ex contingenti æqualiter, niſi ex aliqua cauſa extrinſeca coniuncta, cum ea, & illa cauſa extrinſeca non eſt cauſa, ut in pluribus illius cauſationis, quia tunc non ageret a caſu, nec eſt cauſa contingens æqualiter, quia a cauſa contingente æqualiter manente æqualitate, nulla actio prouenit, igitur quæcunque proueniunt a caſu proueniunt ab illo in minori parte, hoc poteſt breuiter argui ſub hac forma ſic, ſi aliquis effectus ſit contingens æqualiter reſpectu alicuius cauſæ: tunc cum a contingenti æqualiter manente æqualitate nulla actio procedat ad hoc, quod illa cauſa producat illum effectum, oportet, quod determinetur, & tunc quæro de B illo determinante, aut eſt contingens æqualiter reſpectu illius effectus, & ſic non produceretur effectus magis quam prius, aut eſt contingens in pluribus, & tunc non produceretur effectus a caſu, igitur ad hoc, quod aliquid proueniat ab aliqua cauſa caſualiter, oportet, quod proueniat ab ea in minori parte, unde a cauſa totali, & determinata poteſt fieri argumentum, ſic quærendum, aut cauſa totalis, & determinata a qua producitur effectus caſualis ſemper producit illum effectum, aut frequenter, aut nec ſemper, nec frequenter, non eſt dicere, quod cauſa totalis a qua producitur effectus caſualis producat illum effectum ſemper, uel frequenter, quia quod ſit ab aliquo ſemper, uel frequenter, non dicitur fieri ab eo caſualiter, ergo relinquitur, quod cum cauſa totalis producens effectum caſualem producat illum, nec ſemper, nec frequenter, aut igitur illa cauſa eſt æqualiter indifferens ad producendum, & non producendum illum effectum, aut eſt nata producere illum effectum raro, & in paucioribus, non eſt dare primum, quia ſi ſit æqualiter indifferens ad producendum, & non producendum, oportet, quod determinetur ad hoc, quod producat, & per conſequens non fuit cauſa totalis, relinquitur igitur, quod cau- C ſa totalis a qua prouenit effectus caſualis producat ipſum raro, & in minori parte, & hæc eſt concluſio quam Commenta. hic intendit contra Aui.

Tertia cõtradictio eiuſdem quo ad differentiam aſſignatã inter contingens, & neceſſarium.

Tertio Commen. repræhendit Auic. quo ad differentiam quam Aui. aſſignauit inter contingens, ut in pluribus, & neceſſarium, dixit enim Aui. quod contingens, ut in pluribus, & neceſſarium ſolum differunt in hoc, quia contingens, ut in pluribus habet impedimentum, & neceſſarium non habet impedimentum. Vnde Aui. primo ſuæ phyſicę, capitulo tertio dicit, quod hæc eſt differentia inter ſemper, & ſæpe, quia ei, quod eſt ſemper non aduerſatur contrarium impediens, ſed ei, quod eſt ſæpe aduerſatur contrarium impediens, unde ſi ab eo, quod eſt ſæpe, remoueantur ea quæ ſunt contraria, & impedientia, ſequitur, quod illud, quod eſt ſæpe fiat neceſſarium. Vnde ſecundum Aui. contingens, ut in pluribus eſt illud, quod natum eſt ſemper, & neceſſario euenire quantum eſt ex natura ſua, ſed, quod non ſemper eueniat, hoc eſt propter impedimentum. Sed contra hoc arguit Commen. ſic, quia ſecundum illud ſequeretur, quod omnia contingentia, ut in pluribus eſſent naturaliter neceſſaria, quia quantum eſt, D ex eorum natura neceſſario eueniunt, & talia ſunt naturaliter neceſſaria, ideo Commen. ponit aliam differentiam,

Differentia inter contingẽs & neceſſarium ſecũdum opinio. Auer.

inter contingens, & neceſſarium dicens, quod contingens, vt in pluribus eſt illud cuius natura eſt poſſibilis, ut eius actio deficiat in minori parte, & per hoc, quia in ſua natura eſt poſſibilitas deficiendi, differt a neceſſario, & non eſt ſicut Auicen. dixit, quod in ſua natura non differt a neceſſario, ſed ſolum in extrinſecis. Et dicit Commen. quod propter hoc inuenitur impedimentum, quia in natura contingentium, vt in pluribus eſt poſſibilitas ad deficiendum, & niſi inueniretur impedimentum in contingentibus, ut in pluribus ſequeretur, quod poſſibilitas in illis ad deficiendum eſſet ocioſa, ſed quia neceſſarium non habet hoc in ſua natura, ſcilicet, poſſibilitatem, ut eius actio deficiat, ideo ſi inueniretur illud impedimentum, illud impedimentum eſſet ocioſum, ſed natura nihil facit ocioſe, hoc Commen. unde iſta eſt natura contingentis, ut in pluribus, ut in ea ſit poſſibilitas ad deficiendum in minori parte, & hæc poſſibilitas eſt cauſa quare inuenitur impedimentum extrinſecum,

A ſecum, & non econuerſo, ſed quia neceſſarium non habet, in natura ſua poſſibilitatem deſiriendi, ideo non inuenitur impedimentum extrinſecum. Quinto principaliter ex quo caſus nam inuenitur in contingentibus æqualiter, inquirit. Comment. in quibus habet fieri contingens æqualiter, & intendit dicere, quod contingens æqualiter reperitur in potentijs paſſiuis, ſicut in materia prima, & in anima concupiſcibili, ſed non reperitur in potentijs actiuis per ſe. Vnde Commen. reſpondendo quæſtioni quærenti in quibus habent fieri contingentia æqualiter dicit ſic: dicamus ergo, quòd materia prima eſt parata ad recipiendum duo contraria æqualiter, & ideo receptio utriuſque contrariorum eſt illi naturalis, & ſimiliter apparet de anima concupiſcibili, ſcilicet, ipſam eſſe præparatam ad actiones contrarias æqualiter, & quod non ſit aliqua cauſa agens contraria æqualiter probat Commen. ducendo ad impoſſibile ſic, quoniam ſi eſſet aliquod agens potens agere æqualiter contraria, ſequeretur quod natura ageret ocioſe, quod eſt impoſſibile, & probo, quod hoc ſequatur, quia ſi eſſet tale agens, ſequitur quod poſſibile ad eſſe, & ad non eſſe, eſſent æquales in eodem per ſe, ſed hoc eſt ocioſum in natura, quia impoſſibile eſt, quod aliquid æqualiter capiat eſſe, & non eſſe, unde breuiter ſi eſſet aliqua cauſa agens cōtraria æqualiter, ſequeretur, quod potentia ipſius agentis eſſet ocioſa, cum non poſſit agere contraria inſimul. Sed aliquis poſſet dicere, quod in natura materiæ primæ ſunt potentiæ æquales ad eſſe, & ad non eſſe, & tamen illæ potentiæ non ſunt ocioſe, ergo eodem modo poſſunt eſſe in agente potentiæ æquales ad eſſe, & ad non eſſe, nec propter hoc erunt ocioſæ. Ad hoc reſpondet Commen. dicens, quod cum diximus, quod potentia quæ eſt in prima materia ad eſſe, eſt æqualis potentiæ ad non eſſe, intendimus, quod duo contraria inueniuntur in ea in temporibus æqualibus oppoſitis, ut pluuiam eſſe, & non eſſe æqualiter, ſed hoc in hyeme, & hoc in æſtate, & cauſarum alternatio agentium hæc duo contingentia æqualiter in temporibus æqualibus eſt neceſſaria, & ſunt corpora cæleſtia, & actio eorum in cauſatis eſt in maiori parte, & ideo ſunt cauſæ eorum quæ ſunt, & non ſunt æqualiter, hæc Commenta. uult igitur Commenta. dicere, ut mihi uidetur, quod in materia prima non eſt potentia æqualiter ad eſſe, & ad non eſſe ſimul, ſed in temporibus diuerſis, ſed nullum agens poteſt facere per ſe duo contraria, nec ſimul, nec in temporibus diuerſis. Sexto Commen. recapitulat dicta ſua in hac digreſſione dicens ſic, apparet igitur ex hoc, quod contingens æqualiter non inuenitur in potentijs agentibus per ſe, ſed in potentijs paſſiuis, non tamen in omnibus potentiis paſſiuis, ſed ſolum in eis quarum præparatio ad recipiendum duo contraria eſt æqualis, ſiue ſit anima, ſiue non anima. In potentijs autē paſſiuis quæ dignius recipiunt alterum contrariorum quam reliquum non eſt contingens ęqualiter. Septimo reſpondet Commenta. cuidam obiectioni quę poſſet fieri contra ipſum, quia aliquis poſſet dicere, quod cum potentia paſſiua ſit ęqualiter indifferens ad recipiendum actiones contrarias, erit in actione contingentia æqualis ſic, quod actio erit ęqualiter indifferens ad eſſe, & ad non eſſe, & ſic Phyloſophus debuiſſet hic feciſſe mentionem de contingenti ęquali, cum tale contingens reperiatur in actionibus naturalibus. Ad illud reſpondet Commen. dicens, quod cum contingens ęqualiter reperiatur in paſſione non in actione non inueniuntur actiones quę ſunt ęqualiter: quoniam paſſiuum non exit ad actum, niſi a potentia actiua. Vnde reſponſio Commen. eſt iſta, actio dependet ex paſſiuo, & ex actiuo, & actiuum non eſt contingens ęqualiter, igitur nec actio erit contingens ęqualiter. Vnde quamuis paſſiuum ſit ęqualiter indifferens, ad recipiendum actionem, & ad non recipiendum, tamen actiuum non eſt ęqualiter indifferens ad agendum, & non agendum, ideo nec actio erit contingens ęqualiter, & hęc eſt cauſa, ut dicit Commen. quare Phyloſophus dimiſit in hoc capitulo contingens ęqualiter, ſermo igitur dicens, quod omnia ſunt neceſſaria, nullus eſt, & in metaphyſica huic contradicitur, hęc Commen. Sed circa dicta Commen. hic contingit dubitare. Primo an contingens ęqualiter reperiatur in potentijs actiuis. Secundo an contingens ęqualiter reperiatur in potentiis paſſiuis. Tertio an aliquid ſit neceſſarium reſpectu unius, & poſſibile in maiori parte reſpectu alterius, & poſſibile in paucioribus reſpectu tertii. Ad primum igitur poteſt ſic argui, potentia motiua eſt potentia actiua, & ſe habet æqualiter ad mouendum, & non mouendum, ergo in potentiis actiuis reperitur contingens æqualiter. Item ignis eſt æqualiter indifferens ad comburendum hoc combuſtibile, & ad non comburendum, hoc combuſtibile, & potentia combuſtiua ignis eſt potentia actiua, ergo. Item ſi in potentiis actiuis non reperitur contingens æqualiter hoc non eſſet, niſi quia produceretur utrunque oppoſitorum, uel neutrū oppoſitorum, cū unū nō ſit magis dignum produci quam reliquum, & hęc eſt ratio Commen. Sed illa ratio non ualet, quia magis dignum eſt illud euenire ab agente quod æqualiter eſt natum prouenire ab eo, & non prouenire quam quòd proueniat illud quod minus eſt natum prouenire ab eo quam non prouenire, verbi gratia, ut ſi in potētia ſortis ſit æqualiter ambulare, & non ambulare, & in potentia Pla. ſit minus ambulare quam non ambulare: ſequitur quod ſi ſortes non poteſt ambulare, quod multo magis Plato non poterit ambulare. igitur ſi a potentia actiua in cuius potentia eſt utrunque oppoſitorum æqualiter non poſſit alterum prouenire: ſequitur quòd a potentia actiua in cuius potentia eſt unum oppoſitorum minus quam reliquum non poterit prouenire illud oppoſitorum, quod eſt minus in potentia agentis quam reliquum, & ſic ab agente contingenti in paucioribus nihil poterit prouenire: & ita omnis effectus produceretur neceſſario, ue in pluribus, & ſic nihil fieret a caſu, nec in paucioribus.

Quinto i quibus habet fieri contingēs æqualiter

Idem 9. met. 17. & 4. ce. 35. & 2. de ge. 51.

Obiectio tacita.

Reſpōſio.

Sexto recapitulat.

Septimo reſpondet cuidam tacitę qōni.

Circa dictam con. occurrunt tria dubia.

Primum dubium.

Secundo circa idē

Tertio circa idem.

B

Ad ſecundum poteſt ſic argui probando quod contingens ęqualiter non reperitur in potentiis paſſiuis, & hoc ſic: ſi aliquod paſſiuum ſit in potentia æquali ad duo oppoſita cum omnis potentia poſſet reduci ad actum: ſequitur quòd illud paſſiuum poteſt eſſe ſimul ſub oppoſitis, quod eſt impoſſibile. Ad tertium dubium poteſt argui probando partem affirmatiuam ſic: ambulare eſt contingens æqualiter in comparatione ad potentiam motiuam, & in comparatione ad appetitum deſiderantem motum ambulationis eſt neceſſarium uel in maiori parte, ergo. Ad primum dubium dicendum quòd agens eſt duplex, ſcilicet quoddam cum ratione, & quoddam ſine ratione, ut patet nono Meta. ſi loquamur de agente ſine ratione: ſic dico quòd contingens æqualiter reperiri in potentijs actiuis ſine ratione poteſt dupliciter intelligi, uno modo, quod ipſum agens ſit contingens æqualiter ita, quod ipſum approximatum paſſo non impeditum ſit æqualiter indifferens ad agendum, & non agendum, & ſic intelligendo dico, quòd contingens æqualiter non reperitur in potentiis actiuis ſiue ratione, quia talis potentia eſt agens naturale, & huius ratio eſt, quia agens ſine ratione, ſcilicet, agens naturale determinatur ad unum per ſe, ut calor ad calefaciendum, & contingens ad utrūlibet nullo modo eſt cauſa agens naturaliter cum habeat rationem materiæ, alio modo poteſt dici, uel intelligi, quod contingens æqualiter reperiatur in potentiis actiuis in comparatione ad effectum contingentem æqualiter, ſic, quod a potentia actiua proueniat effectus ad utrumlibet, id eſt, effectus qui de natura ſua non eſt magis natus euenire quam non euenire, & iſto modo eſt contingens ad utrumlibet in cauſis agentibus naturalibus, & hoc intellexit Aui. quamuis Commen. ſibi imponat, quod ipſe intellexit, quod contingens ad utrumlibet eſſet caſus, quod tamen ipſe non poſuit, ſed poſuit quod illud, quod de natura ſua eſt contingens ad utrumlibet prouenit ab aliqua cauſa actiua quæ cauſa reſpectu illius effectus eſt caſus, ut ſi dicatur intraui ad uidendum illum, & caſu accidit, ut ſederem, & comederem, & hoc eſt caſus per compoſitionem ad introitum. Vnde uniuerſaliter cum res fuerit, nec ſemper, nec frequenter, ipſa autem ſit poſſibilis euenire, quocunque alio modo dummodo ex cauſa ex qua euenit non debuit euenire, nec intēdatur per ſe reſpectu talis cauſæ dicitur ens per accidens, & illa cauſa dicetur caſus, uel fortuna. Vnde dicit Aui. quod eſſe rariſſime non ponit rem ſub caſu, quia tunc generatio magni ponderis auri puri, uel iacinti excedentis ſolitam quātitatem eſſet per accidens, uel eclypſis ſolis, quod eſt falſum, quia talia fiunt ex cauſa naturali per ſe intendente, & ex abundantia materiæ, ſed quando talia comparantur ad cauſam effectiuam ex qua non ſunt nata euenire per ſe, nec ſemper, nec frequenter, nec ab illa cauſa intenduntur, dicuntur per accidens ſiue res ſit contingens ad utrumlibet ſiue raro, & illa ſententia Aui. eſt uera. Sed ſi loquamur de agente cum ratione, ſic dico, quod tale agens poteſt facere indifferen-

Secundū dubium.

Tertium dubium.

Ad primū

Tex. cō. 3.

C

Quid imponat Cō. Auicen.

D

Tex. cō. 3.

A operationes contrarias per appetitus contrarios. Ad rationem in contrarium cum dicitur, quod ſi potentia paſſiua ſit eque indifferens ad duo oppoſita, tunc poteſt eſſe ſimul ſub duobus oppoſitis, dico quod potentia paſſiua eſt ſimul in potentia ad duo oppoſita, ſed non eſt in potentia ad duo oppoſita ſimul, quia eſt impoſſibile quod aliquod paſſiuum ſimul informetur duobus oppoſitis, dico igitur, quod aliquod paſſiuum eſſe in potentia ad duo oppoſita ſimul poteſt intelligi dupliciter, ſ. uel ſecundum quod eſt ſimultas potentiæ: vel ſecundum quod eſt in potentia ſimultatis, ſecundum quod eſt ſimultas potentiæ ſic denotatur quod aliquod paſſiuum ſimul eſt in potentia ad duo oppoſita, & hoc eſt uerum, quoniam in hoc inſtanti ego ſum in potentia ad currendum cras, & ad non currendum, & ſic ſimul ſum in potentia ad duo oppoſita, ſed ſecundum quod eſt potentia ſimultatis ſic denotatur, quod aliquod paſſiuum ſit in potentia ad recipiendum duo oppoſita ſimul quod eſt impoſſibile, quia impoſſibile eſt, quod aliquod paſſiuum informetur duobus oppoſitis ſimul. Et cum dicitur in argumento, quod omnis potentia poteſt reduci ad actum: dico, quod eſt uerum, ſed non eſt neceſſe, quod omnis potentia poſſit reduci ad omnes ſuos actus inſimul. B unde potentia paſſiua ſimul eſt in potentia ad omnes ſuos actus, ſed non eſt in potentia ad omnes ſuos actus inſimul, dico etiam quod ad diuerſos actus ſūt diuerſæ potentiæ reſpectiuè, quia alia eſt potentia reſpectiua ad unam formam, & alia ad aliam: ut vult Commen. primo huius, & primo de generatione, & ſecundo meta. Vnde quamuis ſit eadem potentia receptiua oppoſitorum, tamen non eſt eadem potentia reſpectu oppoſitorum, quod tamen oportet ad hoc, quod ſit aliqua potentia paſſiua quæ poſſit eſſe ſimul ſub duobus oppoſitis.

Ad tertiū pricipale. Ad tertium dubium dico, ꝙ aliquid dici neceſſarium uel poſſibile in maiori parte uel in minori parte poteſt intelligi dupliciter. ſ. uel abſolutè, ita quod in natura ſit natum euenire ſemper uel frequenter uel in paucioribus, & iſto modo loquendo: dico, quod impoſſibile eſt, quod idem ſit neceſſarium, & poſſibile in pluribus uel in paucioribus, ſecundo modo in reſpectu, ita quod aliquid dicatur neceſſarium uel contingens in paucioribus in comparatione ad cauſam agentem, ſiue ad alias cauſas; & iſto modo eſt poſſibile, quod idem ſit neceſſarium, ſcilicet in comparatione ad aliquam cauſam uel ad aliquas cauſas, & contingens in pluribus uel in paucioribus in comparatione ad aliquas alias cauſas, & hoc probauit, argumentum. C

Eorum autē quæ fiunt: alia fiunt: alia non fiunt gratia alicuius. Et horum alia per electionem fiunt, alia non per electionem. Ambo autem in hiſce ſunt: quæ alicuius gratia fiunt. Quare patet, & in hiſce quæ non neceſſario neque plerunque fiunt eſſe aliqua circa quæ poteſt id eſſe quod alicuius gratia fit. Sunt autem alicuius gratia quæ a mente agi poſſunt: & quæ a natura.

Eorum autem quę fiunt, alia propter hoc fiunt, alia uero non. Horum autem alia quidem ſecundum propoſitum fiunt, alia uero non ſecundum propoſitum. Ambo autem fiunt propter hoc. Quare manifeſtum quoniam in his, quæ- D ſunt præter neceſſarium, et quod ſicut frequenter ſunt quædam circa quæ contingit, quod eſt propter hoc. Sunt autem propter hoc quæcunque ab intellectu utique aguntur, & quæcunque a natura.

Prima diuiſio. HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus declarat duas alias particulas ponendas in diffinitione fortunæ, & primo ponit duas diuiſiones, quarum prima eſt, quod de numero eorum quæ fiunt in minori parte quædam fiunt propter finem, cuiuſmodi ſunt actiones quæ ſunt a cognitione, & uoluntate, quædam uero non fiunt propter finem, ut actiones ocioſę aut actiones quæ ſunt ſine cognitione ut conſumptio

Secunda diuiſio. ſotularium, & confricatio barbæ, & huiuſmodi. Secunda diuiſio eſt, quod de numero eorum quę fiunt propter finem aliqua fiunt ſecundum propoſitum, aliqua uero non fiunt A ſecundum propoſitum, ex quo apparet, quod in his, quæ ſunt præter neceſſarium, & præter contingens in pluribus, id eſt in his quæ non ſunt neceſſaria nec contingentia: ut in pluribus ſunt quædam circa quę contingit eſſe quod eſt propter hoc, id eſt propter finem, & illa quæ fiunt propter finem, ſunt quæcunque aguntur ab intellectu, & quæcunque aguntur a natura.

Talia igitur cum per accidens fiunt, a fortuna dicimus eſſe: Nam ut ens aliud per ſe: aliud per accidens eſt, ſic & cauſa eſſe poteſt. Vt domus per ſe quidem cauſa eſt ædificatiua, per accidens autem muſicum, aut album.

Huiuſmodi igitur cum ſecundum accidens fiant, a fortuna dicimus eſſe. Sicut enim, & quod eſt aliud quidem per Tex.c.50. B *ſeipſum eſt, aliud autem ſecundum accidens: ſic & cauſam contingit eſſe, ut domus quidem per ſeipſam cauſa eſt ędificatiua: ſecundum accidens autem album aut muſicum.*

HÆc eſt tertia particula primę partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus ponit quandam diuiſionem cauſæ, quæ eſt, quod cauſarum quędam eſt per ſe cauſa, & quædam per accidens, dicit tamen Phyloſophus primo, quod huiuſmodi. ſ. quæ fiunt a propoſito, & propter aliquid, & in minori parte cum fiunt ſecundum accidens a fortuna dicimus ea eſſe. Quod autem eſt quædam cauſa per ſe: & quędam per accidens probatur, & hęc eſt vigeſimaſexta concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Sicut eſt de ente: ita eſt de cauſa, ſed aliquod eſt ens per ſe: & aliquod: per accidens, ergo aliqua eſt cauſa per ſe, & aliqua per accidens uerbi gratia ars ædificatiua eſt per ſe cauſa domus, ſed album, & muſicum quæ accidunt ædificatori ſunt cauſę per accidens. Et addit Comm. dicens, quod ſecundum expoſitores differentia eſt inter illud quod agit a caſu, & inter cauſam per accidens, quoniam cauſa per accidens, ut muſica uel medicina non operatur in domum, ſed dicitur per accidens, quia accidit cauſæ agenti, ſed caſus dicitur cauſa per accidens quia ex eo fit aliquid per accidens, non tamen illud propter quod eſt. Et ex hoc poteſt elici quædam diſtinctio de cauſa per accidens, quoniam quędam eſt cauſa quæ nihil operatur, ſed coniungitur accidentaliter cauſæ agenti, & quędam eſt quæ operatur producendo aliquid, non tamen illud propter quod agit caſus, & fortuna ſunt cauſæ per accidens ſecundo modo, quia ſunt cauſæ agentes, quamuis non ſint terminatæ, quia effectus caſualis poteſt ab infinitis agentibus per accidens prouenire.

Vigeſima ſexta cōc. huius lib.

C

Idē 1. huius c. 44. & 8. phy. 15. & 46. commentis.

Ea igitur cauſa quæ eſt per ſe: definita eſt, ea uero, quæ eſt per accidens: indefinita. Vni nanque infinita accidere poſſunt. Vt igitur dictum eſt, cum in hiſce quę alicuius gratia fiunt id fit, tunc dicitur a caſu fieri atque fortuna.

D

Per ſe quidem igitur cauſa finita eſt, ſecundum accidens autem infinita. Infinita enim uni accidunt. Sicut igitur dictum eſt: cum in his quæ propter hoc fiunt hoc fiat tunc dicitur a caſu, & a fortuna.

HÆc eſt quarta particula primæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur differentia inter cauſam per ſe, & cauſam per accidens, quę eſt illa, quia cauſa per ſe eſt finita, ſed cauſę per accidens ſunt infinitę, & hæc eſt vigeſimaſeptima concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Illa quæ accidunt cauſæ per ſe, ſunt cauſæ per accidens, ſed uni cauſæ per ſe accidunt infinita, ergo ſi igitur in his, quæ fiunt propter finem, fiat aliquid per accidens, ita quod cauſæ agentes ſunt cauſæ per accidens, tunc dicitur fieri a caſu, & a fortuna. 27. cōcluſio huius lib.

tio debitoris eſt caſualiter per accidens reſpectu huius, q eſt creditorẽ ire ad forum, & eſt per ſe reſpectu huius cauſæ quæ eſt debitorem ire ad forum, & ſic idem effectus põt eſſe p accidens reſpectu unius cauſæ, & per ſe reſpectu alterius cauſæ, & ex hoc apparet, quod eſſe caſuale, & fortuitum dicuntur in reſpectu, & quod illa nomina caſus, & fortuna non ſint nomina abſoluta, ſed reſpectiua, quia idem effectus eſt caſualis, & per ſe reſpectu diuerſarum cauſarum, ſicut idem eſt duplum, & dimidium reſpectu diuerſorum. A

Indefinitas igitur cauſas eas eſſe neceſſe eſt, a quibus id fiet quod proficiſcitur a fortuna. Vnde fortuna indefinita cauſa eſſe uidetur, & immanifeſta homini.

Tex. c. 53. *Infinitas quidem igitur cauſas neceſſe eſt eſſe a quibus utique fiat quod eſt a fortuna. Vnde uidetur fortuna infinita eſſe, & immanifeſta homini.*

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua declaratur quid ueritatis contineant opiniones antiquorum de caſu, & fortuna, & continet tres particulas, quia in prima oſtenditur quomodo habeat ueritatem ſecunda opinio quæ poſuit, quod caſus, & fortuna ſunt immanifeſta humano intellectui. In ſecunda ibi, [Et eſt ut nihil.] Oſtenditur quam ueritatem habeat opinio prima quæ poſuit, quod nihil fit a caſu, uel a fortuna. In tertia ibi, [Et dicere aliquid.] Oſtendit iterum quomodo ſecunda opinio habet ueritatem. In prima igitur particula huius partis Phyl. dicit, quod neceſſe eſt infinitas cauſas eſſe a quibus fiat quod eſt a fortuna, & ſic uidetur, quod fortuna ſit infinita, cum igitur infinitum, ſecundum quod infinitum ſit ignotum, ſequitur, q fortuna eſt immanifeſta homini, & hoc dixit prima opinio. B

Idẽ 6, met. Tex. cõ. 4. 32. concluſio huius libri. unde ſecundum opinionem Commenetatoris Phylo. probat hic, quod nulla ſcientia ſpeculatiua conſiderat de caſu, & fortuna, & hæc eſt trigeſimaſecũda concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Nulla ſcientia ſpeculatiua conſiderat de infinitis, ſed cauſæ per accidens cuiuſmodi ſunt caſus, & fortuna ſunt infinitæ, quoniam infinita ſunt illa a quibus poſſunt procedere illa quæ ſunt a caſu, & a fortuna, ergo nulla ſcientia

Dubium. ſpeculatiua conſiderat de caſu, & fortuna, huius rationis minor ponitur in textu. Sed hic dubitatur, quia Phyl. hic conſiderat de caſu, & fortuna, & tamen iſta eſt ſcientia ſpeculatiua, ergo aliqua ſcientia ſpeculatiua conſiderat de caſu, & fortuna. C

Reſpõſio. Dicendum, quod nulla ſcientia ſpeculatiua conſiderat de cauſis caſualibus, & fortuitis in ſpeciali, quia tales cauſę ſunt infinitæ, tamen aliqua ſcientia ſpeculatiua ut iſta ſcientia perſcrutatur de caſu & fortuna in generali oſtendendo in quo genere cauſæ hęc ſint, & qualiter ſint cauſę per accidens.

Atq. aliquo modo nihil a fortuna uidebitur proficiſci. Hæc enim omnia recte dicuntur, quia rationi conſentanea ſunt. Nam aliqua quidem ex parte fit: aliquid a fortuna, fit enim per accidens.

Tex. c. 55. *Et eſt ut nihil a fortuna uidebitur utique fieri. Omnia quidem enim hęc recte dicunt, quoniam rationabiliter. Eſt quidem enim ut ſit a fortuna, & ſecundum accidens .n. fit.* D

Quid ueritatis contineat 1. opinio. HÆc eſt ſecunda particula tertię partis principalis huius capituli, in qua oſtenditur, quomodo prima opinio habet ueritatem quæ ponit, quod nihil fit a caſu: unde illa opinio uidetur ſic habere ueritatem, quia a caſu, & fortuna non fit aliquid niſi ſecundum accidens, ſed quod eſt ſecundum accidens non eſt niſi ſecundum quid, ideo a caſu, & a fortuna non uidetur aliquid fieri niſi ſecundum quid: ſed quod eſt ſecundum quid non uidetur eſſe aliquid, & propter hoc uidetur, quod prima opinio aliquo modo contineat ueritatem quæ dicit nihil fieri a caſu uel fortuna.

Atque ut accidens fortuna cauſa eſt. Abſolute autem nihil. Velut ædium dificator quidem eſt cauſa: per accidens autem modulator. Et profectus argentum recipiat non huiuſce gratia profectus, infinitæ

A cauſæ multitudine eſſe poſſunt. Nam & uidere aliquem uolens: & perſequens, & ſpectaturus ludos, & fugiens.

Et eſt cauſa ſicut accidens fortuna, ut autem ſimpliciter nullius ut domus ędificator quidem cauſa eſt ſecundum accidens autem tibicen: & uenientem referendi argentum: non huius cauſa uenientem infinitę ſunt multitudine. Etenim uidetur aliquem uolens, & perſequens, & fugiens, et uiſurus.

ET quia iam dictum eſt, quod caſus eſt cauſa per accidẽs Phyl. probat hoc ſic. Cauſę infinitæ ſunt cauſę per accidens, ſed illud quod eſt a caſu habet cauſas infinitas, ergo caſus eſt cauſa per accidens, maiorem huius rationis notificat Philo. per exemplum dicens, quod ędificator eſt per ſe cauſa domus, & cauſæ per accidens ſunt infinitæ ut ſi ædificator ſit tibicen aut medicus aut albus, tunc omnia iſta ſunt

B cauſę per accidens domus, quia accidunt ędificatori qui eſt per ſe cauſa domus. Aliud eſt de debitore, quia huiuſmodi effectus qui eſt recipere pecuniam a debitore poſſunt eſſe infinitæ cauſæ caſuales, quia poteſt eſſe, quod uadat ad forum cauſa emendi aliquid, aut ad uendendum aliquid, uel ad proſequendum, aut ad fugiendum, & ſic de infinitis.

Recte etiam fortuna præter rationem quid eſſe dicitur. Ratio namque: aut eorum eſt, quæ ſunt ſemper aut eorum quę ſunt plerunque. At fortuna in his eſt quę præter hęc fiunt.

Et dicere eſſe aliquid extra rationem fortunam recte eſt. Ratio enim aut eſt eorum quæ ſemper ſunt, aut eorum quæ ſicut frequenter, fortuna autem in his quæ fiunt præter hæc. Tex. c. 55.

HÆc eſt tertia particula ſecundę partis principalis huius capituli, in qua iterum oſtenditur quomodo ſecunda opinio contineat ueritatem quæ ponit, quod caſus, & fortuna ſunt immanifeſta intellectui humano ex quo caſus, & fortuna ſunt cauſæ per accidens, & cauſæ per accidens ſunt infinitæ, & de infinitis non eſt ſcientia certa. apparet igitur, quod opinio dicens, quod caſus & fortuna ſunt immanifeſta humano intellectui habeat aliquid ueritatis. Quid ueritatis contineat 1. opinio. C

Quare cum indefinita ſint ea, quæ hoc pacto ſunt cauſę, fortuna etiam indefinita nimirum eſt. In quibuſdam tamen quiſpiam dubitauerit, ſi quæuis eius quod a fortuna fit cauſæ fuerint necne. Vt ſanitatis, aut ſpiritus, aut æſtus, ſed nõ capillorũ remotio. Cauſarũ enim per accidẽs aliæ propinquiores alijs ſunt.

Quare quoniam infinitæ quę ſic cauſæ ſunt, & fortuna infinita eſt, tamẽ in quibuſdam deficiet utique aliquis. Nũ quid igitur contingentia cauſa utique fiãt fortunæ, ut ſanitatis, aut ſpiritus, aut æſtus, ſed non depilari. Sunt autem aliæ alijs proximiores, q̃ ſunt ſecund accidens cauſarum. D

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, in qua Phyl. mouet, & ſoluit dubitationem circa caſum, & fortunam, quæ dubitatio eſt iſta, quoniam dictum eſt, quod caſus, & fortuna ſunt cauſæ per accidens, & cauſæ per accidẽs ſunt duplices. ſ. quędam propinquæ, & quædam remotæ. Eſt igitur dubitatio utrum caſus, & fortuna ſint cauſæ per accidens propinquę uel remotæ. v. g. cum aliquando ſanitas inducat a caſu, ad cuius inductionẽ cõcurrit aduẽtus ſolis, & uẽti, & etiam euacuatio malorum humorum uel ablatio capillorum ſuperfluorum, aduentus ſolis, & uenti ſunt cauſa remota ſanitatis, ſed euacuatio malorum humorum uel ablatio capillorum ſuperfluorum eſt cauſa propinqua ſanitatis, eſt igitur quæſtio utrum aduentus ſolis uel uenti, an euacuatio malorum humorum ſit caſus. Iſtam Dubium. Reſpõſio.

dubitationem ſoluit Phyl.dicẽs,aut ſpiritus, aut æſtus,ſed nõ depilari.i.uentus aut calor dicitur caſus,ſed depilari hoc eſt ablatio capillorum non dicitur caſus,quaſi dicat,quod cauſę remotæ ſunt illæ quæ dicũtur caſus:ſed cauſę propinquæ nõ ſunt caſus,& fortuna, ut ſi aliquis ſit infirmus propter nimiã abundantiam capillorum,uel propter nimiam repletionem malorum humorum,& ipſe non poſſit ſe euacuare ab huiuſmodi ſuperfluitate niſi exponendo ſe ſoli, & uento,& ſic exponẽdo ſe ſoli,& uento depilaret ſe,aut euacuaret humores: aduentus ſolis, & uenti dicerentur cauſa caſualis reſpectu ſanitatis,quia adducens ſolẽ aut uentum non intendebat ſanitatem,ſed illa depilatio uel euacuatio non diceretur cauſa caſualis ſanitatis, quia illa depilatio uel euacuatio fit propter ſanitatem. Aliter tamen exponit Themiſtius.i.quod cauſæ remotæ.i.quæ ſunt per accidens non numerantur in cauſis caſualibus.i.non ſunt cauſæ caſuales:abradere enim capillos eſt cauſa caſualis remota , ſed Sol, & uentus ſunt cauſa propinqua,& propter hoc Sol,& uentus ſunt cauſæ caſuales ſanitatis,ſed abradere capillos non eſt cauſa caſualis, prior tamen expoſitio eſt melior.

Expoſitio Themi.

B

Fortuna autem dicitur bona,cũ bonum aliquod: mala cum aduerſi quid euenit .

Tex.c.56.

Fortuna autem bona quidem dicitur cũ bonum aliquid euenit,praua autem cum prauum aliquid.

HÆc eſt quarta pars principalis huius capituli,in qua declaratur de quibuſdam modis fortunæ ut ſunt bonitas fortunæ,& malitia fortunæ ut euſortunium,& diſſortunium,& continet quatuor particulas,quoniã in prima Phyloſophus narrat quando eſt bona fortuna,& quando mala.In ſecunda ibi,[Euſortunium autem.]Narrat phyl. quando eſt euſortunium,&quando diſſortunium.In tertia ibi,[Amplius autem incertum.]Declarat,quod euſortunium eſt incertum. In quarta ibi,[Sunt quidem igitur.]Epilogando narrat diffinitionem communem caſus,& fortunæ.In prima igitur particula dicit Phyl.quod fortuna dicitur bona cum aliquod bonum euenit in actu,& dicitur mala cum aliquod malum euenit in actu.igitur.

C

Proſperitas uero fortunæ,ac infortunium,cum illa ſunt magna. Quapropter,& cum parum defuit,ut malum quiſpiam magnum,aut bonum accipiat , infortunatum tum illum,aut fortunatum dicimus eſſe. Propterea qđ mens periude dicit de illo,atq. ſi eſſet. Quod.n.parũ deeſt,id quaſi minime diſtare videtur.

Euſortunium autem, & diſſortunium eſt cum magnitudinem habentia ſunt hæc,unde & ſecus paruum malũ aut bonum accipere magnum,aut diſcontingere aut eucontingere eſt,quoniã ſicut dicit intellectus,quod enim ad paruum tanquam nihil debabere uidetur.

D

HÆc eſt ſecunda particula quartæ partis principalis huius capituli , in qua narratur quando eſt euſortunium,aut diſſortunium dicens,quòd euſortunium,& diſſortunium dicuntur cum quadam magnitudinẽ,quoniam cum euenit aliquod magnum bonũ dicitur eſſe euſortunium. Cum uero euenit aliquod magnum malum dicitur diſſortunium.Et addit Phyl.dicens, quod cum fere accidit magnum malum , aut magnum bonum dicitur eſſe euſortunium uel diſſortunium, quia intellectus accipit illud q̄ eſt propinquum ad habendum ſicut eſſet iam habitum,quod enim parum deeſt nihil debabere uidetur.

Qđ dicit euſortuniũ, & diſfortuniũ .

Al.eſſe videtur.

Inſuper fortunæ proſperitas incerta non ſine ratione dicitur eſſe. Nã ipſa fortuna incerta eſt,impoſſibile eſt enim:aut ſemper aut plerunque quicquam eorum eſſe,quæ a fortuna proueniunt.

A

Amplius autem incertum euſortunium rationabiliter eſt. Fortuna enim incerta eſt. Neque enim ut ſemper neq; ſicut frequenter poſſibile eſſe quæ ſunt a fortuna nihil.

HÆc eſt tertia particula quartę partis principalis huius capituli,in qua declaratur,quod euſortunium eſt incertum, & hæc eſt trigeſimatertia concluſio huius libri,quę prubatur ſic . Fortona eſt incerta, ſed euſortunium eſt quædam fortuna,quia eſt bona fortuna cum magnitudine,ut dictum eſt,ergo euſortunium eſt incertum, maior declaratur,quia illa quæ ſunt a fortuna nec ſunt ſemper nec frequenter,& talia ſunt incerta,ergo fortuna eſt incerta.unde Com.dicit,quod Phyl.dicit,quod euſortunium eſt res incerta,ne homo decipiatur in uita ſua mundana ex hoc quod accidit ei de bonitate caſus.

13.concl. huius lib.

Sunt igitur ambo caſus inquam atque fortuna per accidens uti diximus cauſæ in hiſce quæ non ſimpliciter neque plerunque fieri poſſunt, atq; horum in hiſce quæ alicuius gratia fiunt,

B

Sunt quidem igitur ambo cauſa quemadmodum dictum eſt ſecundum accidens,et fortuna,et caſus in contingentibus fieri,neque ſimpliciter neque ſicut frequenter,et eorũ quęcunque utique fient propter aliquid.

Tex.c.57.

HÆc eſt quarta particula quartæ partis principalis huius capituli, in qua Phyl. epilogando narrat diffinitionem communem caſui,& fortunæ dicẽs,quod ambo.i.tam caſus, quam fortuna eſt cauſa per accidens in his, quæ ſunt in minori parte,& eorum quæ fiunt propter finem.

Cõis diffinitio caſus, & fortunæ.

DE DIFFERENTIA INTER CASVM, ET fortunam. Tractatus quarti.

C

Cap. III.

Intereſt autem inter fortunam,& caſum Nam caſus ad plura ſeſe extẽdit: Etenim quod a fortuna proficiſcitur,a caſu etiam fit.Hoc autem non omne prouenit a fortuna. Fortuna namque atque id cuius eſt effectrix fortuna,in his eſt, quæ fortunata poſſunt euadere, & omnino quibus actio competit.

Differt autem,quoniam caſus in amplius eſt.Quod enim eſt a fortuna,eſt & a caſu,hoc autem non omne a fortuna eſt.Fortuna quidem enim,et quod a fortuna eſt quibuſcunque,et eucontingere utique inerit,et omnino actus eſt.

D

IStud eſt tertium capitulum huius tractatus in quo ponitur, & declaratur differentia inter caſum,& fortunam,& continet duas partes.In prima ponitur,& declaratur differentia inter caſum,& fortunam.In ſecunda ibi,[Maxime autem.] Oſtenditur in quibus maxime apparet differentia inter caſum , & fortunam,prima pars continet quatuor particulas , quia in prima ponitur differentia inter caſum, & fortunam.In ſecunda ibi,[Vnde neceſſe eſt.] Declaratur in quibus inuenitur fortuna. In tertia ibi,[Propter hoc neque.] Declaratur in quibus nõ inuenitur fortuna.In quarta ibi,[Sed caſus ineſt.] Narratur alia pars differentiæ inter caſum , & fortunam. In prima igitur particula huius partis ponitur una differentia inter caſum,& fortunam , quæ eſt, quod caſus eſt in pluribus,quam fortuna, quoniam omne quod eſt a fortuna eſt a caſu,ſed non omne quod eſt a caſu eſt a fortuna,quia fortuna ſolum eſt in his quibus poteſt ineſſe ſeu contingere diſcontingere , & ex hoc probatur concluſio trigeſima quarta huius libri,quæ eſt,quod caſus, & fortuna differunt, probatio patet, quia caſus in plus ſe habet , quam fortuna, igitur caſus & fortuna differunt. Et ex hoc poteſt notari,

34. concluſio huius libri.

Caſus accipitur dupliciter.

tari, ꝙ magis commune, & minus commune differũt vt genus, & ſpecies, quia genus eſt in plus, quam ſpecies. Intelligendũ ſecundum Com. hic, ꝙ caſus accipitu: dupliciter. ſ. communiter, & proprie: caſus communiter acceptus eſt indifferenter in rebus naturalibus, & uolũtarijs, ſed caſus proprie acceptus eſt in rebus naturalibus tantum: & fortuna in rebus uoluntarijs tãtum, ꝙ igitur dicitur, ꝙ caſus ſit in plus quam fortuna: illud eſt intelligendum de caſu loquendo communiter. Sciẽdum etiam quod Com. aliter ſecundum ſuam tranſlationem utitur hoc nomine fortuna, quam nos ſecundum noſtrã tranſlationem, quia communiter illud quod nos appellamus fortunam, ipſe appellat caſum, & quod nos appellamus caſum, ipſe appellat ex ſe, & forte, hoc eſt, quia cauſa talis effectus latet nos, & non eſt manifeſta, ideo appellatur ex ſe quaſi non haberet aliam cauſam.

Quapropter, & neceſſe eſt circa ea fortunam eſſe quæ in actionem ueniunt. Cuius hoc indicium eſt; nam aut idem quod fęlicitas, aut prope eſſe uidetur. Fęlicitas autem actio quædam eſt. Eſt enim actio bona. Quare quæ agere nequeũt; ea nec a fortuna quicquam efficere poſſunt.

Vnde neceſſe eſt circa practicam eſſe fortunam. Signum autem eſt quod uidetur idem eſſe fęlicitati, aut prope. Fęlicitas autem praxis quędam eſt. Eupraxia autem eſt, quare quibuſcunque non contingit agere, neque a fortuna aliquid facere.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli: in qua declaratur in quibus reperitur fortuna, & declaratur, quod fortuna non inuenitur niſi
35. concl. huius lib. in operationibus uoluntarijs, & hæc eſt trigeſimaquinta concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Fortuna non reperit niſi in his in quibus poteſt inueniri bonitas fortunæ, ſed bonitas fortunę non reperitur niſi in operationibus uoluntarijs, ergo maior, patet, quia circa idem habent fieri fortuna, & bona fortuna, minor declaratur ſic, bonitas fortunæ aut uidetur eſſe fęlicitas uel prope fælicitatem, ſed fælicitas eſt operatio uoluntaria, quoniam fælicitas eſt eupraxia. i. bona operatio, & quia bona fortuna inuenitur tantum in rebus uoluntarijs, ſequitur, quod quibuſcunque non contingit agere ſecũdum uoluntatem non contingit eis facere aliquid a fortuna.

Et propterea neque inanimatum ullum, neq. bel-
Tex. c. 59. lua, neque puer quicquam efficit a fortuna, quoniam electionem non habet, neque proſperitas hiſce fortunæ, aut infortunium competit, niſi ad ſimilitudinem quandam, quemadmodum Protarchus fortunatos eos lapides dixit, e quibus extructę ſunt aræ ꝙ honorantur. Et hi qui ſunt eiuſdem formæ calcantur. Pati autem a fortuna, & hiſce quodammodo inerit, cum his qui agit aliquid, circa ipſa fortuito aget. Alio uero modo non eſt.

Et propter hoc neque inanimatum nihil, neque infans, neque beſtia nihil facit a fortuna, quoniam non habẽt propoſitum, neque eufortunium, neque infortunium ineſt his niſi ſecundum ſimilitudinem, ſicut dixit protarchus eufortunatos eſſe lapides ex quibus ſunt aræ cum honorentur. Copulati autẽ his conculcantur. Pati autem a fortuna ineſt quodammodo, & his, cum agens aliquid circa hoc agat a fortuna, aliter autem non.

36. concl. huius lib. HÆc eſt tertia particula primæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur in quibus non eſt fortuna, & probatur, ꝙ nec inanimatum, nec infans nec beſtia
Fortuna non eſt in reb⁹ aĩa carẽtib⁹, &c. facit aliquid a fortuna, & hæc eſt trigeſimaſexta cõcluſio huius libri, quæ probatur ſic, illa quæ non habent propoſitum non faciunt aliquid a fortuna, ſed nec inanimatum nec infans, nec beſtiæ habent propoſitum, ergo & per conſequens

A nec eufortunium, nec infortunium ineſt his niſi ſm ſimilitudinẽ: ut dixit protarchus illos lapides eſſe eufortũnatos ex quibus fiũt altaria, quia honorantur ab hominibus, & illos dixit infortunatos qui copulantur altari q̃bus aſcenditur ad altare, quia conculcantur a pedibus, & dehonorantur, ſed tamen ſecundum ueritatem eufortunium uel diſfortunium non eſt inanimatis niſi ſecundum paſſiones contingentes eis ex habentibus uoluntatem, cum habens uoluntatem aliquid operetur a fortuna circa hoc, aliter. n. non eſt fortuna in talibus inanimatis, quĩa non hẽt fortunam in actione, ſed in paſſione.

At caſus cęteris animalibus, & inanimatis cõpetit. Dicimus. n. equum caſu ueniſſe, propter ea quod euaſit quidem profectus, non autem euadendi gratia uenit. Et tripoda etiam cecidiſſe caſu, ſtetit enim hoc modo ut ſit ſedes, ſed non huiuſce gratia cecidit.

Sed caſus eſt in alijs animalibus, et inanimatis, ut equus caſu inquit uenit, quoniam ſaluatus eſt quidem ueniẽs, non Te. c6. 60
B *ſalutis autem cauſa uenit, & tripoda caſu cecidit. Stat quidem enim cauſa ſedendi, ſed non cauſa ſedendi cecidit.*

HÆc eſt quarta particula primæ partis principalis huius capituli, in qua narratur alia pars differentiæ. ſ. quod caſus reperitur in beſtiis, & etiam in rebus inanimatis. Exemplum primi ut equus qui ueniens ab hoſtibus domum ſaluatur a caſu, quia non uenit cauſa ſalutis, ſed propter conſuetudinem, & notitiam loci, & dico, quod ſaluatur a caſu ſi illa ſalus ſit pręter intentionem, & accidit in minori parte ex tali fuga. Exemplum ſecundi ut ſi tripoda uel ſcãnum caſu cecidit ſuper pedes ſuos, ſic quod aptum ſit ut ſedeatur ſup ipſum, quia non cecidit cauſa ſedendi. Vnde quod tripoda cecidit non eſt a caſu, ſed quod ſic cecidit, ſcilicet ſuper pedes ſuos, hoc eſt a caſu. Caſus reperit i beſtiis, & in rebus inanimatis.

Quare patet cum eorum aliquid quæ ſimpliciter alicuius gratia fiunt, non eius quod euenit gratia factum eſt, cuius extra eſt cauſa, nos tũc caſu quippiã fieri dicere. Horum autem ea fortuna fieri quę eligibilium caſu fiunt in hiſce quę habent electionem.

C *Quare manifeſtum eſt, quòd in his, quæ ſimpliciter propter aliquid fiunt, cum non accidentis cauſa fiunt, quorum extra eſt cauſa, tunc a caſu dicimus, a fortuna autem eorum quacunque a caſu fiunt propoſitorum in habentibus propoſitum.* Te. c6. 61. Caſus eſt inopĩnate rei euẽt⁹.

HIc Phyloſophus recolligit differentiam prædictam caſus, & fortunæ. d. quare manifeſtum eſt quod in his quæ ſunt, & fiunt ſimpliciter propter aliquid. i. quæ in ſui natura, & in ſui ſubã ſunt propter aliquid cum non fuerit cauſa effectus qui euenit, cuius effectus ſic euenientis præter intentum eſt alia cauſa extra. ſ. cauſa eſſentialis extrinſeca a qua ille effectus natus eſt euenire, tunc tale dicitur a caſu. A fortuna autem dicuntur fieri quæcumque fiunt a caſu, & ſunt in habentibus propoſitum, ſic igitur patet, quod caſus, & for-
D tuna differunt in hoc. ſ. quod caſus dicitur cõiter in his quæ proueniunt ex habentibus cognitionem, & non habentibus cognitionem, quando agens agit propter finem, & quod non prouenit ille finis, ſed alius finis qui natus eſt habere alias cauſas eſſentiales extrinſecas, ſed fortuna nõ dicitur niſi in actionibus prouenientibus ex habentibus cognitionem. Differẽtia caſus, & fortunæ.

Signum autem eſt ipſum fruſtra. Tunc enim dicitur, cum id quod eſt alicuius gratia non eſt, factum illius gratia, ceu ſi deambulatio egeſtionis eſt gratia: ſi non euenit ei qui deambulauit: fruſtra dicimus illũ deambulaſſe, fruſtraq. deambulationem fuiſſe. Eſt. n. id fruſtra, ꝙ aptum eſt eſſe ob aliud: cum non efficit illud gratia cuius erat ac aptum. Nam ſi quiſpiam lauiſſe dixerit fruſtra, quia Sol non deficit: ridiculus utique erit, non enim hæc illius gratia erat. Ita caſus nomine ſuo tunc dicitur: cum quip-

piam ſit fruſtra. Eſt enim,& tale nomen ipſius, ꝙ ab hiſce terminis conſtat,ipſum inquam,& fcuſtra. A

Tex.c.63. *Signum autem eſt quod uanum eſt, quoniam dicitur cũ non fiat quod propter aliud illius cauſa,ut ambulare diſpoſitionis cauſa eſt. Si uero non fiat ambulanti, fruſtra dicimus ambulaſſe, & ambulatio uana, tanquam hoc ſit fruſtra, quod aptum natum eſt alterius cauſa,cum non includit illud cuius cauſa erat aptum natum. Quoniam ſi aliquis ſebalneatum dicat fruſtra,quia non deficit Sol,deriſio utique erit,non enim erat hoc propter illud. Si igitur quodautomatum ſecundum nomen eſt,cum ipſum fruſtra fiat.*

37.concl. huius lib. QVod autem caſus ſit cauſa a qua nõ inuenitur eius finis intentus:probatur,& hæc eſt trigeſima ſeptima cõcluſio huius libri,quę probatur ſic,cauſa uana, & ocioſa eſt illa in qua non inuenitur eius finis intentus:ſed caſus eſt cauſa a qua non prouenit finis intentus, ergo caſus eſt cauſa uana,& ocioſa,maior patet, quoniam uanum eſt in rebus, quæ ſunt propter aliquid ſi ab eis non inuenitur illud propter quod ſunt, ut ſi aliquis ambulet propter ſanitatem, & non fiat ei ſanitas, dicimus ipſum fruſtra ambulare,& qđ eius ambulatio eſt uana, ſed res non dicitur uana etiam ſi nõ proueniat finis extraneus quem agens non intendit. v.g. ſi aliquis dicat ſe balneari fruſtra,quia Sol non eclipſatur, deriſio eſt, quia balneari non eſt propter eclipſim, & ſic apparet maior. ſ. ꝙ cauſa uana eſt a qua non inuenitur eius finis intentus. Deinde Phyloſophus declarat minorem. ſ. quòd caſus eſt cauſa uana:& hoc ſic,caſus ſecundum nomen eſt fruſtra. i. caſus deriuatur ab hoc aduerbio fruſtra apud Græcos, & hoc eſt rationabile cum illud quod ſit a caſu fiat fruſtra. i. propter finem ad quem non peruenitur,&c. B

Quid fruſtra ſit.

Cecidit enim nõ percutiendi gratia lapis,caſu igitur ac fruſtra cecidit ipſe lapis,quia cadere,& ab aliquo proijciente percutiendi cauſa poteſt.

C

Cecidit enim non percutiendi cauſa lapis. Ab eo igitur, quod automatum cecidit lapis,quia cecidit utiq. a quodam percutiendi cauſa.

HIc Phyl.inducit exemplum per quod declaratur,quod illud quod fit a caſu fit ab illo a quo non eſt natum fieri, ſed innatum eſt fieri ab aliis cauſis. v.g. quoniam ſi lapis ceciderit, & interfecerit hominem, hoc fit a caſu, quia lapis non cecidit cauſa interficiendi hominem, & poſſibile eſt,quod lapis proijciatur a quodam proijciente cauſa interficiendi hominem, & ſic interfectio hominis nata eſt fieri ab aliqua cauſa intendente illam,ſed quando fit a tali cauſa,tũc non dicitur fieri a caſu, & ita apparet, quòd illud quod fit a caſu,fit ab illo a quo non eſt natum inueniri per ſe: eſt tamẽ natum inueniri per ſe ab aliis. Intelligendum, quod in textu noſtro habetur automatum, & illud eſt idem quod per ſe fruſtra. Item eſt notandum ſecundum Comm. quod res quæ ſunt fruſtra, ſunt duobus modis, quia quandoque non inuenitur ex eis aliquid,& tunc dicitur fruſtra in rei ueritate, & iſto modo dicuntur fruſtra actiones ocioſe.ut confricatio barbę,& quandoque inuenitur ex eis aliquid, ſed non illud propter quod ſunt,& iſto modo caſus eſt fruſtra, & hoc eſt illud quod deriuatur ab hoc aduerbio fruſtra in idiomate Græcorum. Sed hoc ſunt duo dubia, primum eſt,utrum illud quod fit a caſu ſit natum euenire per ſe ab alia cauſa. Secundum dubium eſt,utrum caſus poſſit eſſe ubi proprius effectus intentus euenit. Ad dubium primum dico ſicut dicit Comm. quòd caſus accipitur dupliciter. ſ. communiter,& proprie:caſus cõmuniter acceptus eſt indifferenter in rebus naturalibus, & uoluntariis,& ſic eſt genus fortunæ,ſed caſus proprie loquẽdo eſt in rebus naturalibus tantum: dico igitur, quod accipiendo caſum proprie. i. ſecundum quod eſt in actionibus naturalibus tantum,ſic illud quod fit a caſu non eſt natum euenire per ſe ab aliqua cauſa,quia per Commen. commento 46. octaui huius, nulla eadem ſpecies fit a caſu, & a natura, ſed quæ fiunt a caſu ſunt monſtruoſa, non naturalia, ſi tamen illud quod fit a caſu eſſet natum fieri per ſe ab aliqua cauſa: D

Primũ dubium.

Secundũ dubium.

Ad primũ

Cõm. 46. octa. phy.

A poſſibile eſſet idem fieri a caſu,& natura, accipiendo tamen caſum communiter,& large,uidelicet ſecundum quod eſt genus fortunæ, ſic illud quod fit a caſu eſt natum fieri per ſe ab aliqua cauſa,ut inuentio debitoris, quæ eſt a uelle emere,caſualiter poteſt eſſe per ſe ab aliqua cauſa ut a velle inuenire debitorem in foro. Ad ſecundum dubium dico,quod loquendo proprie de caſu diſtinguendo caſum contra fortunam, ſic nunquam eſt caſus ubi proprius effectus intentus euenit ſub illo modo ſub quo intenditur,quia ſi proprius effectus intentus eo modo quo intenditur euenit, tunc forma eſt debito modo inducta in materia,& per conſequens non eſt ibi aliquod mõſtrum,& conſequenter nec caſus, ſed tamen accipiendo caſum large. ſ. ut eſt genus fortunæ, ſic põt eſſe caſus ubi proprius effectus intentus euenit,ut patet ſi aliquis vadat ad forum ad emendum aliquid & inueniat ibi debitorẽ ſuum quem non eſt opinatus inuenire,& recipiat ab eo pecuniam, & etiam emat illud quod propoſuit emere,certum eſt,quod tũc proprius effectus intentus euenit, & tamen eſt caſus communiter loquendo de caſu. Ad ſcdm.

B Maxime autem ſeparatur id quod a fortuna fit in hiſce quæ naturæ fiunt. Cum enim quippiam eſt effectum præter naturam,tamen nõ a fortuna illud:ſed a caſu potius effectum fuiſſe dicimus Eſt autẽ,& hoc aliud. Illius. u. externa, huius interna cauſa eſt. Quid igitur eſt caſus,& quid fortuna, atque quo pacto inter ſeſe differunt, ſatis iam diximus.

Maxime autem ſeparatum eſt a fortuna in his quæ a natura fiunt. Cum enim fiat aliquid extra naturam tunc non a fortuna,ſed magis ab eo,quod per ſe fruſtra eſt factum eſſe dicimus. Eſt autem,& hoc alterum,huius quidem enim exterius eſt cauſa illius uero interius. Quid igitur ſit per ſe fruſtra, & quid fortuna dictum eſt, & quid differunt adinuicem. Tex.c.64.

C HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua narratur in quibus apparet differentia inter caſum, & fortunam. Dicit igitur Phyloſophus, quod maxime apparet differentia inter caſum,& fortunam in rebus naturalibus,magis enim apparet differentia eorum in actionibus naturalibus quam in actionibus animæ,& hoc cum in his quæ naturaliter fiunt,fiat aliquid extra naturam,ut ſi generetur, homo habens ſex digitos,non dicimus,quod hoc fit a fortuna,ſed magis ab eo,quod eſt per ſe fruſtra, ſcilicet, a caſu. Vnde adhuc eſt alia differentia,quoniam cauſa fortunæ eſt extrinſeca,& cauſa caſus eſt intrinſeca, quoniam cauſa quare generatur homo cum ſex digitis eſt ex materia,& per conſequens ex cauſa intrinſeca,& ſic ponitur hic duplex differentia inter caſum,& fortunam, quarum una eſt ſecundum uocem,quia hoc nomen caſus, deriuatur ad hoc aduerbio fruſtra,& alia eſt differentia ſecundum rem, quia cauſa caſus eſt intrinſeca,& cauſa fortunæ eſt extrinſeca. Deinde epilogat, ut patet.

Alia differentia ca. & forma.

AD QVOD GENVS CAVSÆ, CASVS, ET fortuna reducantur. Tractatus quarti. Cap.IIII.

D

Vtrunque autem ipſorum ad modum eius reducitur cauſæ, unde eſt principium motus. Etenim eorum aliquid quę aut natura,aut mente aguntur ſemper eſt cauſa, ſed horum multitudo indefinita eſt.

Tex.c.65. *SED modorum cauſarum, in quibus eſt unde principium motus,utrunque ipſorum eſt, aut enim eorum quæ ſunt natura cauſa aliqua eſt, aut eorum quæ ſunt ſub intellectu cauſa ſemper eſt,ſed eorum multitudo indeterminata eſt.*

IStud eſt quartum capitulum huius tractatus in quo declaratur in quo genere caſus,& fortuna debeant collocari,et

continet

continet tres partes principales, quoniam in prima declaratur quod caſus, & ſortuna reducuntur ad genus cauſæ efficientis. In ſecunda ibi. [Quoniam autem ſunt.] Declaratur quem ordinem habeat caſus, & fortuna ad naturam, & intellectum. In tertia ibi. [Quarum ſi quam maxime.] Ex dictis deſtruitur opinio ponentium caſum, & fortunam eſſe caſus cæli, & cæleſtium. In prima igitur parte principali huius capituli Phyloſophus probat quod caſus, & fortuna ſunt cauſę agentes, & hæc eſt trigeſimaoctaua concluſio huius libri, quæ probatur ſic, intellectus, & natura ſunt cauſæ agentes, ſed tã caſus, quam fortuna eſt intellectus, uel natura, ergo caſus, & fortuna ſunt cauſę agentes, maior huius rationis eſt manifeſta intelligendo per naturam agens naturale, & per intellectum ages a propoſito ſic enim intelligitur maior, de hac ratione primo ponitur cõcluſio in litera, deinde minor. Dicit igitur Phyloſophus quod utrunque ipſorum, ſcilicet, caſus, & fortuna eſt modorum cauſarum in quibus eſt unde principium motus, hoc eſt utrunque iſtorum eſt cauſa agens, & hæc eſt concluſio. Deinde cum dicitur. [Aut enim, &c.] Phyloſophus ponit minorem dicit quod caſus, & fortuna, aut eſt cauſa eorum, quæ ſunt a natura, & ſic eſt agens naturale, aut eſt cauſa eorum, quę ſunt ab intellectu, & ſic eſt agens a propoſito, & ita tam caſus, quam fortuna eſt agens naturale, uel agens a propoſito. Vnde ſubdit Phyloſophus qđ eorum multitudo eſt indeterminata, quoniam cum cũ caſus, & fortuna ſint cauſæ per accidens, ut prius declaratum eſt, & cauſæ per accidens ſunt infinitæ, & indeterminatæ apparet quod multitudo cauſarum caſualium, & fortuitorum ſit indeterminata.

38. concl. huius li.

Dubium. Sed hic dubitatur, ſcilicet, ſuper illud quod dicitur, uidelicet, quod caſus, & fortuna ſint cauſæ indeterminatæ, hoc enim non uidetur uerum, quia ex quo tam caſus, quam fortuna, uel eſt intellectus, uel natura, & intellectus, & natura ſunt cauſę determinatæ, ſequitur quod caſus, & fortuna ſunt cauſæ determinatæ.

Solutio. Dicendum quod intellectus, & natura poſſunt accipi dupliciter, uno modo abſolute, & ſic non dicuntur de caſu, & fortuna. Alio modo poſſunt conſiderari ſecundum quod ſunt determinabiles per fines, quos intendunt, nam efficiens determinatur per finem, ſicut materia determinatur per formam, & iſto modo caſus, & fortuna ſunt cauſæ indeterminatæ, quia caſus, uel fortuna ſunt intellectus, & natura ſecundum quod ſunt determinabiles per fines inquantum ab intellectu, & natura ſic determinatis per fines proueniunt effectus per accidens, qui nati ſunt prouenire a cauſis ſic determinatis in maiori parte, & quia intellectus, & natura poſſunt per infinitos fines determinari, & ut ſic dicitur de caſu, & fortuna, ideo caſus, & fortuna ſunt cauſæ fortuitæ, & ideo caſus, & fortuna ſunt cauſę determinatæ, uerbi gratia, ſi ſortes uadat ad forum non intendens inuenire debitorem ibi, ſed intendens alium finem, ſi inueniat ibi debitorem, ſortes abſolute non debet dici fortuna, ſed ſortes determinatus per aliquem finem quem intendit, ut ſortes uolens emere, uel ſortes fugiens inimicum, uel ſortes uolens uidere amicum, & quia ſortes poteſt per infinitos tales fines determinari, ideo dicitur quod cauſæ caſuales ſunt infinitę. Vnde uelle emere non eſt caſus reſpectu inuentionis debitoris, quia uelle emere habet rationem finis, nec ſortes abſolute eſt cauſa caſualis reſpectu inuentionis debitoris, ſed ſortes uolens emere, & non intendens inuenire debitorem eſt cauſa caſualis reſpectu inuentionis debitoris, ſed ſi-nis agens determinabile per finem dicatur cauſa caſualis, tamen finis non dicatur caſus, ſed agens intendens finem à quo talis effectus, nec prouenit ſemper, nec frequenter.

D Quoniam autem caſus, atque fortuna cauſæ ſunt eorum quorum, aut mens, aut natura fieri cauſæ poſſunt, cum per accidens quippiam horum ipſorum fuerit cauſa, atque nihil eorum quæ ſunt per accidens prius eſt hiſce quæ ſunt per ſe, quare neque per accidens eam per ſe cauſam antecedit, caſus nimirum, atq; fortuna poſterior, & mente eſt, & natura.

Tex. c. 66. *Quoniam autem ſunt caſus, & fortunam cauſa quorum utique aut intellectus fiat cauſa, aut natura, cum ſecundum accidens cauſa aliqua fiat horum ipſorum. Nihil autem ſecundum accidens prius eſt his, quę ſunt per ſe, manifeſtum eſt, quod neque per accidens cauſa prius eſt ea*

A *quæ eſt per ſe. Poſterius itaque eſt caſus, & forma, et intellectu, et natura.* Tex. c. 67.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua declaratur quem ordinem habent caſus, & fortuna ad naturam, & intellectum, & probatur quod caſus, & fortuna ſunt poſteriores quam intellectus, & natura, & hæc eſt trigeſimanona concluſio huius libri, quę probatur ſic, omne per accidens eſt poſterius eo quod eſt per ſe, ſed caſus, & fortuna ſunt cauſæ per accidens, & intellectus, & natura ſũt cauſę per ſe, ergo caſus, & fortuna ſunt cauſę poſteriores q̃ intellectus, & natura: huius rationis, primo ponitur minor in litera, ſecundo maior, & tertio infertur concluſio. Intelligendum quod caſus, & fortuna ſecundum quod huiuſmodi ſunt poſteriores intellectu, & natura, quia caſus, & fortuna ſecundum quod huiuſmodi ſunt cauſæ per accidens, & q̃ eſt per accidens eſt poſterius eo quod eſt per ſe, ſed ea quæ ſunt caſus, & fortuna, ideſt, illa quibus accidit quod ſint caſus, & fortuna non ſunt poſteriores intellectu, & natura, immo ſunt intellectus, & natura, uerbi gratia, ſortes albus ſecundum quod ſortes albus eſt poſterior ſorte: tamen ille cui accidit, quod ſit ſortes albus, non eſt poſterior ſorte, nec eſt uerum de uirtute ſermonis, quod omne per accidens ſit poſterius, quod eſt per ſe, quia idem eſt per ſe cauſa unius effectus, & per accidens alterius effectus, ſed debet ſic intelligi quod omne per accidens ſecundum quod per accidens, & reſpectu illius cuius eſt per accidens, eſt poſterius eo quod eſt per ſe cauſa, & reſpectu illius reſpectu cuius eſt cauſa per ſe. Vnde intelligendum quod per intellectum in propoſito Phyloſophus intelligit agens liberę a propoſito, quoniam ſi intellectus, uel habens intellectum agat aliquid neceſſario, & non libere, ut ſic dicitur natura, uel agens naturale, & per naturam intelligit agens non libere, quod quidem agens eſt determinatum ad unum.

39. concl. huius lib.

B

Quare ſi quammaxime cæli caſus eſt cauſa neceſſe eſt priorem mentem, atque naturam, & aliorum multorum, & huius uniuerſi cauſam eſſe.

C *Quare ſi quam maxime cæli cauſa eſt caſus, neceſſe prius cauſam intellectum, et naturam eſſe, et aliorum multorum, et huius omnis.*

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, in qua ex prædictis deſtruitur opinio ponentium caſum, & fortunam eſſe cauſas cęleſtium, & cęli. Probat igitur Phyloſophus quod caſus, & fortuna non ſunt cauſæ cæleſtium, & cæli, & hæc eſt uigeſimaquarta concluſio huius libri ſuperius poſita, quæ hic etiam probatur ducendo ad tria inconuenientia dato oppoſito, quorum primum eſt, quoniam ſi caſus, & fortuna ſunt cauſæ cæli, & cæleſtium, tunc intellectus & natura eſſent cauſę priores caſus cæli, & cæleſtium, conſequentia patet, quia intellectus, & natura ſunt cauſæ priores quam caſus, & fortuna, probatum eſt, ergo. Secundum inconueniens eſt, quod ſecundum hoc neceſſe eſt cauſas aliorum multorum eſſe priores quam ſint cauſę cęleſtes, & patet hęc conſequentia, quia caſus, & fortuna non ſunt cauſæ aliquorum per accidens, niſi quia ſunt cauſæ aliquorum per ſe, ſi igitur reſpectu cæli, & cæleſtium ſint caſus, & fortuna cauſæ per accidens, ſequitur quod caſus, & fortuna ſint cauſæ aliorum per ſe. Tertium inconueniens eſt, quoniam ſecundum hoc ſequitur quod cauſę huius totius uniuerſi quod eſt infra ſpheram actiuorum, & paſſiuorum ſunt priores cauſis cæli, quia ponentes iſtam opinionem dabant uniuerſo, quod eſt infra ſpheram actiuorum, & paſſiuorum cauſas per ſe, & illud quod eſt per ſe eſt prius illo, quod eſt per accidens.

Deſtructio opinio. dicẽtium caſum, & for. eſſe cauſas cæleſtium & cæli.

Primum inconueniens.

Secundũ inconueniens.

D

Tertium inconueniens.

TRACTATVS QVINTVS.

Quod oportet naturalem cognoſcere quodlibet genus cauſæ.

Eſſe autem cauſas, & tot eſſe numero, quod diximus patet. Tot enim quæſtio propter quid ſanè complectitur. Nam ipſum propter quid, aut ad ipſum quid eſt reducitur ultimum in immobilibus, ſeu in

mathe-

mathematicis. Ad recti enim ut commenſurabilis, aut ad cæterorum ſimilium alicnius ultimo diffinitionem reducitur. Aut id quod primum mouit, neluti propter quid bellum geſſerunt, quia templum ſpoliaruut. Ant gratia cnius, ut imperium conſequantnr. Aut ad materiam in hiſce quæ fiunt. Perſpicuum igitur eſt has,& tot cauſas eſſe. A

Tex.c.68. *Quæ autem ſunt cauſæ, & quod tot ſint numero. quot diximus manifeſtum eſt, tot enim ſecundum numerum propter quid comprehendit, aut enim in quod quid eſt reducitur, propter quid ultimum in immobilibus, ut in mathematicis. In diffinitione enim recti, aut commenſurati, aut ali cuius cuiuſdam reducitur ultimum. Aut in mouente primum, ut propter quid certauerunt, quoniam furati ſunt, aut alicnius gratia, ut dominentur, aut in his quæ fiunt* B

Tex.c.69. *materia. Quod quidem igitur cauſæ hæ, & tot ſint: manifeſtum eſt.*

ISte eſt quintus tractatus huius libri, cuius intentio continetur in uno capitulo, & hoc capitulũ cõtinet quatuor partes principales, quoniam in prima declaratur quod cauſæ ſunt quatuor. In ſecunda ibi. [Quoniam autem quatuor.] Declaratur quod naturalis habet cognoſcere omne genus cauſæ. In tertia ibi. [Quare propter quid.] Declaratur quod naturalis habet perſcrutari de quatuor cauſis. In quarta ibi. [Et penitus, &c.] Narratur quod naturalis habet perſcrutari, & demonſtrare per quodlibet genus cauſę. In prima igitur parte principali huius capituli declaratur, quod cauſæ ſunt qua-

40. concl. huius li. tuor, & hęc eſt quadrageſima concluſio huius libri, quæ eſt diuerſa a concluſione uigeſimaſecunda, quæ eſt, quod omnis cauſa eſt ſecundum materiam, uel ſecundum formam, &c. quia illa concluſio quæ ponit, quod non ſunt plures cauſæ quam quatuor, & iſta multum differunt, hæc concluſio, ſcilicet, quod cauſæ ſunt quatuor, probatur ſic. Tot ſunt cauſæ per quot reſpondetur conuenienter ad queſtionem quærentem propter quid, ſed per quatuor conuenientes reſpondetur ad queſtionem quęrentem propter quid, ergo cauſæ ſunt quatuor, maior huius rationis patet, quia quæſtio propter quid, quærit cauſam. Vnde in litera primo ponitur concluſio, ſecundo ponitur minor cum ſua declaratione. Dicit igitur Phyloſophus primo, quæ ſunt cauſæ, & quod tot ſunt quot diximus, ſcilicet, quatuor manifeſtum eſt ex dictis. Deinde ponit minoré dicens, quod quæſtio propter quid comprehendit tot ſecundum numerum, ideſt, quatuor, hoc eſt quæſtio propter quid tot quærit, ideſt, quatuor, & per tot reſpondetur conuenienter ad quæſtionem quęrentem propter quid. Deinde ponit declarationem minoris dicens, aut enim in quod quid eſt, &c. hoc eſt q̃ſtio pp quid, aut reducitur in quod quid eſt ultimum, hoc eſt in cauſam formalem ultimam, ideſt, ad queſtionem quærentem propter quid, reſpondetur per cauſam formalem ultimam, & hoc in rebus immobilibus, ut in mathematicis, quoniam quæſtio quærens de recto, aut incommenſurato propter quid reducitur in quod quid ultimum poſitum in diffinitione recti, uel commenſurati, ideſt, in differentiam formalem ultimo poſitam in diffinitione recti, uel commenſurati. Vnde dicit Commen. quod Phyloſophus per ultimum C D

Notabile. intelligit formam ad quam ceſſat quæſtio, & per res immobiles intelligit formas quæ ſunt in materia ſecundum eſſe, & non ſecundum conſiderationem, ſicut eſt in mathematicis, quoniam ſcientię mathematicæ conſiderant de formis, ideo cauſę ſunt in eis ſecundum formam, aut in motorem primum, ideſt, aut reducitur queſtio quęrens propter quid in motorem primum, hoc eſt, aut reſpondetur ad quæſtionem quærentem propter quid per motorem primum, uerbi gratia, ut ſi quæratur propter quid certauerunt, reſpondetur, quia furati ſunt, hoc eſt deprędabantur, aut reſpondetur ad quæſtionem quærentem propter quid per cauſam finalem, ut ſi quæratur propter quid pugnant, reſpondetur, ut dominentur, aut reſpondetur ad queſtionem quęrentem propter quid per materiam, ut ſi quæratur propter quid corrumpitur homo, reſpondetur, quia eſt compoſitum ex contrarijs. Vnde Commen. dicit, quod iſta declaratio eſt per ſyllogiſmum dialecticum, quoniam dialecticus ponit quod interrogatio per quare reducitur ad huiuſmodi quatuor cauſas, &c. A

Cum autem quatuor cauſæ ſint: de omnibus ſcire nimirum ad naturalem Phyloſophum pertinet, atq; ad omnes ipſum propter quid redigens ipſe, materiam, formam, id quod mouit, & id gratia cuius naturaliter reddet, ac aſsignabit.

Quoniam autem cauſæ quatuor ſunt de omnibus erit phyſici cognoſcere, & in omnes inducens propter quid demonſtrabit phyſicæ materiam ſpeciem mouentem, & quod eſt cuius cauſa. Tex.c.70.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua narratur quod naturalis habet cognoſcere omne genus cauſæ, & continet quatuor particulas, quia in prima Phyloſophus narrat qđ naturalis habet cognoſcere omne genus cauſę, & quod habet per quodlibet genus cauſæ demonſtrare. In ſecunda autem ibi. [Veniunt.] Narrat quæ cauſę coincidunt in idem. In tertia ibi. [Et tenetur.] Phyloſophus narrat cuiuſmodi mouentia conſiderat phyſicus. In quarta ibi. [Vnde tria negocia.] Ponit Phyloſophus diuiſionem entium de quibus ſcientiæ per ſe conſiderant. In prima igitur particula huius partis Phyloſophus narrando dicit, quoniam pro quia cauſæ ſunt quatuor, phyſicus habet de omnibus conſiderare, & cognoſcere omnes cauſas inducens propter quid, hoc eſt inducens, uel reſpondens ad queſtionem quærentem propter quid per omnes cauſas demonſtrabit. per omnes cauſas, ideſt, per materiam, & formam mouentem, & finem. Notandum ſecundum Commen. quod naturalis habet cognoſcere omnes cauſas, nam naturalis cognoſcit Notabile. materiam, ut probatum eſt ſupra, quoniam in ſcientia naturali apparet materia, & in quo eſt materia ſunt omnes cauſæ, nam ubi eſt materia ibi eſt forma, quia materia nunquam eſt ſine forma, ſed nulla forma eſt ęterna in materia, loquendo de forma ſubſtantiali, ut patet ex primo huius, igitur ubi eſt materia, oportet quod ibi ſit forma, & agens producens formam in materia, ſed agens non agit, niſi propter finem, igitur ubi eſt materia ibi ſunt omnes cauſæ, & ideo cum naturalis cognoſcit materiam, ſequitur quod cognoſcit omnes cauſas.

Tres autem in unum plerunque accedunt. Ipſum enim quid eſt, & id gratia cuius unum ſunt. Ea vero unde primum effluit motus, ſpecie cum hiſce concurrit: homo namque hominem generat.

Veniunt autem tres in unam multotiens. Quod quidem enim quid eſt, & quod cuius cauſa una eſt. Quæ uero unde motus principium ſpecie eadem eſt his. Non enim homo hominem generat.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis huius capituli. In qua Phyloſophus narrat, quę cauſæ coincidunt in idem, dicens quod tres cauſæ, ideſt, efficiens forma, & finis multotiens ueniunt in unam, hoc eſt coincidunt in unam cauſam, ſed diuerſimode, quia forma, & finis coincidunt in idem numero, ſed efficiens coincidit cum his in idẽ ſpecie, non autem in idem numero, ut patet, quia forma hominis generantis coincidit in idem ſpeciem cum forma hominis quę generatur, quæ forma eſt forma, & finis generationis, ſed efficiens non coincidit in idem numero cum iſtis. Vnde forma hominis generantis, & forma hominis generati coincidunt in idem ſpecie, & non in idem numero, ſed forma generati, & finis generationis coincidunt in idem numero. Ex quo loco accipiunt aliqui quod materia, & efficiens non coincidunt, ſed quicquid ſit de ueritate huius dicti in ſe Phyloſophus in hoc loco de eo non facit mentionem, & ideo in hoc loco non eſt talis acceptio alleganda. Notandũ Primum notandũ. quod Commen. ad declarandum qualiter forma, & finis coincidunt in idem numero, ponit unam diſtinctionem de fine, dicens quod finis eſt duplex, ſcilicet, finis generationis, & finis rei generatę. Finis generationis eſt forma ad quam terminatur generatio, ſed finis rei generatæ eſt ultima perfectio

ſtio rei generatæ, uerbi gratia, finis generationis hominis eſt forma hominis, ſed finis ipſius hominis eſt ultima, & ſuprema perfectio hominis, ideſt, fælicitas. Dicit igitur Commen. ꝙ forma rei generatæ, & finis generationis coincidunt in idem numero, & ſunt unum ſecundum ſubiectum, & plura ſecundum diffinitionem, ſed forma rei generatę, & finis rei generatæ, nec coincidunt in idē numero, nec in idem ſpeciē, nec in idem genere, quoniam forma hominis generati eſt in genere ſubæ, & finis hominis generati eſt fælicitas, quæ eſt in genere qualitatis, uel ſaltem in aliquo genere accidentis. Illud dictum Commen. ſcilicet, forma rei generatæ, & finis generationis ſunt unum ſecundum ſubiectum, & plures ſecundum diffinitionem, ſic intelligo, ſcilicet, quod forma rei generatę, & finis generationis ſunt idem ſecundum illud quod ſunt, tamen ſecundum ꝙ ſunt in diuerſis generibus cauſarū habēt diuerſas diffinitiones, quicqd eſt tñ diffinitio unius eſt diffinitio alterius: quoniam una, & eadem res bene poteſt habere diuerſas diffinitiones.

Secundū notan.

Secundo eſt notandum quod illa propoſitio: efficiens coincidit in idem ſpecie cum forma, & fine, eſt intelligenda de efficiente uniuoco, quod Commen. uocat efficiens æquale, & de fine generationis, & non de fine rei generatę, ſed non intelligitur de efficiente ęquiuoco, uerbi gratia, cum homo generat hominem, forma hominis generantis eſt eiuſdem ſpeciei cum forma hominis generati, & hoc ideo, quia iſta generatio eſt uniuoca, ſed forma hominis generantis non eſt eiuſdem ſpeciei cum fine hominis generati.

Tertium notan.

Tertio eſt notandum quod hæc propoſitio magiſtralis, ſcilicet materia, & efficiens non coincidunt, habet ueritatem de materia prima quæ nullo modo habet rationem efficientis. Item habet ueritatē de materia alterationis, quæ eſt per adiectionem contrarij, & de efficiente eiuſdem alterationis, quia nihil eſt idem materia alicuius talis alterationis, & efficiens reſpectu eiuſdem, ut dicit Commen. in principio huius ſecundi, nihil enim alterat primo ſe ſic, quod totum alterat totum. ueruntamen loquendo de materia, & de efficiente motus localis bene eſt poſſibile, & neceſſarium quod materia, & efficiens coincidunt in idem numero, ut dictū eſt in principio huius ſecundi, in ſpiritualibus etiam poteſt idē eſſe materia, & efficiens, ut patet de uoluntate quę recipit, & etiam efficit actum ſuum, ut vult Comment. ſecundo cę. commento 17. dicens, quod illud quod habet actionem in ſe eſt ſpirituale.

C

Et omnino quæcunq; motum ſubeuntes mouēt. Quæ uero tales non ſunt, hæ naturalis conſiderationis non ſunt. Non enim in ſeipſis habentes motum, aut principium motus mouent. Sed immobiles mouent.

Tex.c.71.

Et tenetur phyſicus conſiderare omnino quæcunque mota mouent. Quæcunque autem non, non amplius phyſicæ ſunt. Non enim in ſeipſis habentia motum, neque principia motus mouent, ſed immobilia ſunt.

HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua narratur cuiuſmodi mouentia conſiderat phyſicus, & narrat quod phyſicus habet cōſiderare omne mouens motum, ſed non habet conſiderare mouens immobile, & ex hoc poteſt probari quod naturalis habet cognoſcere omnes quatuor cauſas, & hoc ſic. Quicunq; conſiderat illa quæ mouent mota habet cognoſcere omnes quatuor cauſas, ſed naturalis conſiderat illa quæ mouent mota, ergo naturalis habet cognoſcere omnes quatuor cauſas, maior huius rationis patet, quia omne mouens motum requirit quatuor cauſas, quia ex hoc quod mouet, oportet ꝙ ibi ſit cauſa efficiens, & etiam cauſa formalis, quia mouens eſt efficiens, & mouens non mouet niſi ſecundum quod eſt in actu, & non eſt in actu niſi per formam, & ſimiliter mouēs non mouet niſi propter finem qui eſt terminus motus, & ſic apparet quod ex hoc quod eſt mouens requiruntur tres cauſę, ſcilicet, efficiens, forma, & finis, & ex hoc quod eſt motum requiritur materia, & ſic apparet maior, uidelicet, quod quęcunque habet conſiderare illa quæ mouent mota habet conſiderare quatuor cauſas, quoniam omne mouens motum neceſſario requirit quatuor cauſas, minorem uero ponit Phyloſophus in litera dicens, quod Phyloſophus tenetur conſiderare quæcunque mouent mota, & addit dicens, quæcunque

A autem mouent non mota, non ſunt amplius phyſicæ conſiderationis, cum non habeant in ſe motum, & principia motus, ſed mouent extrinſeca immobilia. Intelligendum quod naturalis non habet conſiderare de mouente immobili loquendo de conſideratione quidditatis eius, ſiue quid eſt, naturalis enim non habet conſiderare de motore immobili, quia non habet conſiderare propoſitiones in quibus prædicantur de ipſo prædicata intrinſeca pertinentia ad eius quidditatē: non enim habet naturalis conſiderare de primo motore qđ eſt, aut forma, aut actus purus, aut ens nobiliſſimum, ſed tales propoſitione habet conſiderare primus Phyloſophus, & ſic primus Phyloſophus habet conſiderare de quidditate primi motoris, ideſt, propoſitiones in quibus de primo motore prędicantur prædicta intrinſeca quæ dicuntur pertinere ad eius quidditatem: naturalis tamen habet conſiderare de motore immobili conſiderando propoſitiones in quibus de ipſo prędicantur prædicata pertinentia ad motum, & habentia reſpectum ad motum, uel quæ innoteſcunt nobis per motum, quod ſibi inſunt, uerbi gratia, naturalis habet probare primū motorem eſſe, quia hoc non innoteſcit nobis niſi per motū, B habet etiam conſiderare huiuſmodi propoſitiones, uidelicet, primus motor eſt infatigabilis in mouendo ſecundum ꝙ mouetur tempore infinito. Vnde breuiter naturalis habet conſiderare de primo motore, an ſit, ſed non quid ſit, quia hoc habet conſiderare primus Phyloſophus.

Notabile.

Quapropter tres ſunt tractationes. Vna circa immobile. Alia circa id quod mouetur quidem, eſt autem expers corruptionis. Tertia circa ea quæ corruptibilia ſunt.

Vnde tria negocia ſunt, hæc quidem circa immobile, alia uero circa mobile quidem, incorruptibile autem. Quadam autem circa corruptibilia.

HÆc eſt quarta particula ſecundę partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus ponit quandam diuiſionem generum, & modorum entium quæ ſunt diuerſarum naturarum quæ per ſe conſiderantur in ſcientijs. Vnde dicit Phyloſophus, quod tria ſunt negocia, ideſt, tres ſunt artes ſpeculatiue, hæc quidem circa immobile, aliqua C uero circa mobile incorruptibile, quædam autem circa mobilia corruptibilia, ideſt, tria ſunt genere rerum de quibus artes per ſe conſiderant, quarum quædam ſunt immobilia, quædam mobilia incorruptibilia, & quædam mobilia corruptibilia. Notandum ſecundum Commen. quod illa litera, uidelicet, unde tria negocia, exponitur dupliciter, uno modo qđ Phyloſophus intendit hic diuidere artes ſpeculatiuas per diuiſionem rerum de quibus rebus conſiderat, & ſecūdum illā expoſitionem intendit dicere, quod tria ſunt negocia, ideſt, tres modi ſciendi, uel tres artes, hæc quidem circa mobile ſcilicet mathematica, alia circa mobile incorruptibile: ut Metaphyſica. & mobilia circa corruptibilia, ut ſcientia naturalis. Sed contra illam expoſitionem arguit Comment. ſic, mobilia corruptibilia, & incorruptibilia conſiderantur in eadem ſcientia, ut ſcientia naturali, ergo mathematica, & ſcientia naturalis non diſtinguuntur per hoc quod mathematica eſt circa mobile incorruptibile, & ſcientia naturalis eſt circa mobile corruptibile, ſimiliter ſcientia diuina nō ſolum conſiderat de rebus abſtractis, ſed etiam conſiderat de rebus ſecundum quod exiſtunt, & ſic ſcientia diuina conſi- D derat de rebus mobilibus, & immobilibus. Et ſecundum hoc eſt notandum quod ſcientia diuina non conſiderat de immobilibus tantum, immo de mobilibus, & uniuerſaliter de omnibus conſiderat aliqua prædicata quæ non conſiderantur de eis in aliqua ſcientia ſpeciali: ſimiliter ſcientia naturalis, & mathematica conueniunt in hoc, quia conſideratio eſt in eis earundem rerum, & metaphyſica, & mathematica conſiderant eaſdem res, non igitur diſtinguuntur ſcientiæ ſecundum diſtinctionem rerum de quibus cōſiderant, nec hoc intendit Ariſtoteles hic. Et ideo eſt alia expoſitio quam Commen. approbat, & tenet, quæ expoſitio eſt prius poſita, uidelicet, quod Phyloſophus hic non intendit dare diuerſos modos ſcientiarum ſpeculatiuarum, ſed diuerſos modos entium de quibus per ſe conſiderant ſcientię, nec eſt uerum, quod ſcientiæ diſtinguantur ſecundum diſtinctionem iſtorum modorum entium, quoniam una ſcientia, & etiam diuerſæ ſcientiæ conſiderant de illis diuerſis modis entium.

Primum notan.

Secūdum notan.

Tertium notan.

Notan-

Notandum ſecundum Commen. hic quod cum ens diuidatur ſecundum demonſtratiuam conſiderationem intrabit una natura in duas artes, ut conſideratio mathematica, & diuina in numero, & ſimiliter conſideratio naturalis, & mathematica in corpore, & in linea, & ſuperficię. Et ex hoc apparet quod una, & eadem natura conſideratur in diuerſis ſcientijs, ſed illa una natura intrat in duas naturas, hoc eſt habet quaſi rationem diuerſarum naturarum ſecundum quod conſideratur in diuerſis ſcientijs, quia habet diffinitiones diuerſas, & paſſiones diuerſas in una ſcientia, & in alia.

Quare ipſum propter quid a naturali Phyloſopho, & ad materiam, & formam, & ad id quod primo mouit reducente ipſum aſsignatur, ac redditur. De generatione enim maxime caſus hoc modo conſiderant quid poſt quid fit, & quid primum fecit: aut quid paſſum eſt, & ſic ſemper quod eſt deinceps.

Tex.c.72. *Quare propter quid in materiam reducenti redditur, & in eo quod quid eſt, & in primum mouens. De generatione enim maxime hoc modo cauſas conſiderant, quid poſt aliquid fiat, & quid primum fecit, aut quid ſubſtituit, & ſic ſemper quod conſequenter.* B

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, in qua Phyloſophus declarat quod naturalis habet perſcrutari de quatuor cauſis, & continet tres particulas, quia in prima declaratur, quod oportet naturalem conſiderare materiam, & formam, & efficiens. In ſecunda ibi. [Dupliciter autem.] Ponit modos cauſarum mouentium. In tertia ibi. [Et quicquid.] Declaratur quod oportet naturalem conſiderare finem: In prima igitur particula huius partis Phyloſophus declarat, quod oportet naturalem conſiderare materiam primam, & formam, & primum mouens, & hęc eſt quadrageſimaprima concluſio huius libri. (41. concl. huius li.) Primo tamen proponit Phyloſophus illud quod probare intendit dicens, quod naturali Phyloſopho a quo habent reduci concluſiones in ſuas cauſas a tali Phyloſopho reducitur in materiam, & in eo, quod eſt, id eſt, in formam, & in primum mouēs, hoc eſt naturalis reducit ſuas quæſtiones in has tres cauſas, & per has tres cauſas reſpondet ad alias ſuas quæſtiones. Deinde cum dicit. [De generatione enim.] Probatur concluſionem ſic, ille qui habet conſiderare de generatione, habet cōſiderare primam materiam, & formam, & primum mouens, ſed naturalis habet conſiderare de generatione, ergo minor huius rationis patet ex præcedentibus, quia naturalis habet conſiderare illa quę mouent mota, & per conſequens habet conſiderare motus, & generationes rerum, maior uero ponitur in litera, dicit igitur Phyloſophus quod conſiderantes de generatione conſiderant cauſas hoc modo, quid poſt aliquid fiat, & hoc dicit quātum ad formam, aut quid primum fecit: & hoc dicit quantum ad efficiens, aut quid ſubſtituit, id eſt, formam, & tranſmutationem, & hoc dicit quantum ad materiam primam, & ſic ſemper habet conſiderare quod conſequenter eſt, quoniam primo habet conſiderare primas cauſas, deinde ſecundum ordinem cauſas poſteriores, & propinquas, & dicit hoc Commen. quod cum perſcrutati fuerimus in genere aliquo de illis duabus cauſis, oportet primo perſcrutari de primis cauſis illius entis actiuis, & paſſiuis, deinde poſtea de alijs cauſis ſecundum ordinem donec perueniatur ad cauſas rei propinquas, ſcilicet, incipiendo a primo motore, & perueniendo ad ultimum motorem, & ſimiliter incipiendo a prima materia, & perueniendo ad ultimam materiam propinquam illi enti de quo perſcrutatur: & ideo oportet in hoc lib. pſcrutari de prima materia, & primo motore.

Principia autem ea quæ naturaliter mouent duplicia ſunt, quorum alterum naturale non eſt, quippe cum non habeat in ſe principium motus. Atque tale eſt ſi quid moueat, & non moueantur, ut id quod eſt immobile pænitus, & quod eſt omnium primum.

Tex.c.73. *Duplicia autem ſunt principia mouentia, quorum alte-* A *rum non phyſicum eſt. Non enim habet motus principium in ſeipſo, huius autem eſt ſi aliquid mouet quod non mouetur, ſicut eſt quod, & pęnitus immobile, & omnium primum.*

HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus ponit modos cauſarum mouentium, & duo facit, quia primo inducit duos modos cauſarum mouentium. Secundo inducit duo propria primi motoris. Dicit igitur Phyloſophus primo quod mouētia principia ſunt duplicia, quoniam aliquod principium mouens eſt nō phyſicum, ſicut primus motor: & aliquod principiū mouens eſt phyſicū. Et qđ primus motor nō ſit motor naturalis probat Phyloſophus, & hæc eſt quadrageſimaſecunda concluſio huius libri, (42. concl. huius lib.) quæ in ſecunda figura probatur ſic, primus motor non habet in ſe principium motus per quod mouetur, ſed omnis motor naturalis habet in ſe principium motus, & quietis per quod mouetur, ergo primus motor nō eſt motor naturalis. Vnde notandum ſecundum Commen. (Notabile) B quod Phyloſophus intendit per hoc quod conſideratio de quidditate iſtius motoris non eſt naturalis, ſed ſolummodo conſiderat de hoc motore in probando ipſum eſſe ſolum. Deinde dicit Phyloſophus cum dicit. Huiuſmodi aūt eſt. Inducit duo propria primi motoris: dicit quod huiuſmodi eſt, ſi aliquid mouet quod non mouetur, unde hoc eſt propriū primo motori, ſcilicet, mouere, & non moueri, quod primus motor eſt pænitus immobilis. Secundū uero ꝙ eſt propriū primi motoris eſt, quod eſt primum omnium rerum, & ex hoc potuit notari, quod primum ens eſt primus motor. Et addit Cōmen. dicens quod hoc eſt neceſſe ſi omnes motores qui ſunt ſub eo non mouent niſi moueantur ab eo, & ipſe mouet abſque hoc quod moueatur. Et intelligo quod omnes motores qui ſunt ſub primo motore mouentur a primo motore tanquam a fine. Vnde motores inferiores non mouentur motu locali, nec motu alterationis, &c. nec mouentur, niſi metaphorice. Vnde ſicut finis non mouet, niſi metaphorice, ita illud quod mouetur a fine non mouetur, niſi metaphorice, & moueri a fine non eſt aliud quam mouere propter finem, unde dico quod motores inferiores mouentur a primo motore, C quia mouent propter primum motorem tanquam propter finem.

Et ipſum quid eſt, & forma, eſt enim finis, & id gratia cuius cætera fiunt. Quare cum alicuius gratia natura faciat, & hanc ſcire oportet.

Tex.c.74. *Et quod quid eſt, & forma. Finis enim eſt cuius cauſa quare: quoniam natura propter aliquid eſt, & hanc cognoſcere oportet.*

HÆc eſt tertia particula tertiæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur quod oportet naturalē cognoſcere finē, & hæc eſt quadrageſimatertia cōcluſio huius libri, (43. concl. huius lib.) quæ probatur dupliciter, & primo ſic, forma eſt finis cuius cauſa eſt generatio, ut uiſum eſt ſupra, ſed oportet naturalem cognoſcere formam, ergo oportet naturalem cognoſcere finem. Secundo probatur eadem concluſio D ſic, oportet naturalem cognoſcere illud propter quod natura agit, ſed natura agit propter finem, ergo oportet naturalem cognoſcere finem. Notandum ſecundum Commenta. quod hæc ratio fundatur ſuper hoc quod natura agit propter finem, quia omne quod agit, agit propter aliquid, ſicut eſt diſpoſitio in arte, & hoc eſt maximum fundamentum iſtius ſcientię.

Et ipſum propter quid omnino reddendum eſt. Velut ex hoc neceſſe eſt hoc fieri. Ex hoc autē hoc, aut ſimpliciter, aut plerunque. Et ſi hoc eſt emerſurum, ut ex propoſitionibus ipſa concluſio.

Et pænitus reddendum propter quid, ut quia ex hoc neceſſe eſt hoc eſſe. Hoc autem ex hoc, aut ſimpliciter eſt, aut ſicut frequenter, & ſic hoc debet fieri, ſicut ex propoſitionibus concluſio.

Hæc

HÆc eſt quarta pars principalis huius capituli, in qua Phyloſophus narrat qualiter habet naturalis demonſtrare per quodlibet genus cauſæ, & continet duas particulas, quia in prima narrat qualiter Phyloſophus naturalis debet demonſtrare ex cauſis prioribus, ideſt, ex materia & efficiente. In ſecuoda ibi. [Et quoniam hoc erat.] Narrat qualiter debet demonſtrare ex cauſis poſterioribus, ideſt, ex forma, & fine, & uocat materiam, & efficiens cauſas priores in eſſe, quia ſecundum uiam generationis efficiens, & materia præcedunt effectum, & uoco finem, & formam cauſas poſteriores, quia ſunt poſteriores uia generationis materia, & efficiente. Vnde ſciendum quod quandocunque ex cauſa ſequitur effectus de neceſſitate, tunc ex cauſa contingit demonſtrare effectum, ſed aliter non, quoniam ſi effectus ſequatur ex cauſa ſolum, ut in pluribus, non contingit demonſtrare effectum per cauſam: nunc autem ex cauſis prioribus ſequuntur quidam effectus ex neceſſitate, & quidam, ut in pluribus, uerbi gratia, ad materiam contrarijs ſubiectam de neceſſitate ſequitur corruptio, ſed ad materiam diſpoſitam ad aliquã formam non ſequitur de neceſſitate generatio illius formę, ſed ut in pluribus, quia poteſt eſſe impedimentum. Similiter eſt de cauſa efficiente ad ſolem eſſe ſub cane, de neceſſitate ſequitur quod dies ſunt longi, ſed ad ſolem eſſe ſub cane non ſequitur neceſſario quod dies ſint calidi, ſed hoc ſequitur in pluribus. Dico igitur quod cum cauſæ inferunt effectus de neceſſitate, tunc ex cauſis contingit demonſtrare effectus, ſed quando cauſę non inferunt effectus ex neceſſitate, tunc ex cauſis non contingit demonſtrare effectus. Dicit igitur Phyloſophus quod a phyſico reſpondendum eſt propter quid penitus, ideſt, per omne genus cauſæ, ut quia ex hoc, ideſt, ex efficiente, uel ex materia neceſſe eſt hoc eſſe, ſcilicet, effectum, hoc eſt quando ex efficiente, uel ex materia de neceſſitate ſequitur effectus, tunc reſpondendum eſt propter quid per materiam, uel per cauſam efficientem, hoc eſt tunc demonſtrandum eſt effectum eſſe per materiam, uel per cauſam efficientem. Deinde dicit Phyloſophus quod hoc, ſcilicet, effectum eſſe ex hoc, ideſt, ex materia, uel efficiente cõtingit dupliciter, aut ſimpliciter, hoc eſt ſemper, & ex neceſſitate, aut ſicut frequenter. Et ſubdit quod ſi hoc debet fieri, ſcilicet, demõſtratio ex cauſis prioribus, ideſt, ex materia, aut ex efficiente, oportet effectum eſſe ſicut concluſio ex propoſitionibus, hoc eſt, ſi effectus debet demonſtrari ex materia, uel efficiente, oportet, quòd ille effectus ſequatur ex illis cauſis, & neceſſitate, ſicut concluſio ſequitur ex premiſſis ex neceſſitate.

Et quia hoc erat quidditas ipſa. Et quia melius eſt hoc modo non ſimpliciter, ſed ad ſubſtantiam cuiuſque.

Et quoniam hoc erat quod quid erat eſſe, & quia dignius eſt ſic non ſimpliciter: ſed ad uniuſcuiuſque ſubſtantiam.

HÆc eſt ſecunda particula quartæ partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus narrat qualiter eſt demonſtrandum ex cauſis poſterioribus, ut ex forma, & ex fine dicit quoniam pro quia, quod quid erat eſſe, ideſt, forma erat hoc, ideſt, talis erat: ideo ſupple neceſſe eſt talia eſſe præcedentia, & quia dignius eſt ſic eſſe ſecundum finem, ideo ſupple neceſſe eſt talia eſſe ea quæ ſunt ad finem, & addit Phyloſophus quod ex fine non eſt arguendum dignius ſimpliciter, ſed ad ſubſtantiam uniuſcuiuſque quod natura ſemper facit, quod melius eſt non ſimpliciter, ſed ut ſubſtantia, & natura uniuſcuiuſque requirit, non enim dat natura cuilibet rei perfectiones ſimpliciter meliores, non enim dat lapidi animam, nec aſino intellectum, ſed dat eis perfectiones ſibi debitas. *Primum notan.* Notandum quod ex cauſis poſterioribus ſemper ſequuntur cauſata, quoniam ex forma ſemper ſequitur compoſitum, & illa quæ præcedunt formam, & ſimiliter ex fine ſemper ſequuntur ea quæ ſunt ad finem, & propter hoc Phyloſophus loquendo de cauſis poſterioribus non poſuit illam diſtinctionem, ſcilicet, quod ad illas cauſas non ſequuntur cauſata ſemper, aut frequenter. Notandum ſecundum Commen. hic, *Secũdum notan.* ꝙ ex agẽte ſequitur actum neceſſario in rebus ęternis, & ex agente ſequitur actum in maiori parte in rebus generabilibus, & corruptibilibus. Item dicit Commen. quod cũ illa quę ſequuntur ſuas cauſas in maiori parte fuerint poſita ſequitur neceſſario ut eorum cauſæ ſint, ſcilicet, quoniam principia in eis ſequuntur ultima, & non conuertitur. uerbi gratia, quoniam ſi fuerit concluſio neceſſe eſt, ut ſuæ propoſitiones ſint, & non conuertitur, & hoc eſt uerum loquendò de concluſione, quæ ſolum, ut frequenter ſequitur ex propoſitionibus. *Tertium notan.* Notandum quod quando Commen. dicit ꝙ quando ex cauſis non ſequuntur neceſſaria cauſata quod tũc cauſæ non agunt neceſſario cauſata, ſed ut in pluribus, tunc enim ex cauſis ſequuntur cauſæ, ita quod ſi cauſata ſunt, cauſę ſunt, & ſi iſta cauſata ſint, iſtę cauſæ ſunt, & illud debet intelligi de cauſis quibus præciſe proueniunt, ita quod a nullis alijs poſſunt cauſata prouenire, quæ cauſę neceſſario requiruntur ad eſſe cauſati, uerbi gratia, motus circularis totius ignis in ſphera ſua nõ poteſt eſſe niſi a motu circulari cæli, & ideo bene ſequitur, totus ignis mouetur circulariter, ergo cęlum mouetur circulariter, ſed quando aliquis effectus poteſt eſſe a pluribus cauſis, ſic quod a qualibet illarum tanq̃ a cauſa totali: uerbi gratia, ſicut calor poteſt eſſe ab igne tanquam a cauſa totali: & etiam poteſt eſſe a ſole, uel a cęlo tanquam a cauſa totali in talibus ad cauſatum eſſe non ſequitur hanc cauſam eſſe, uel illam determinatę, ſed ſub diſtinctione ſic, quod ad tale cauſatum eſſe ſequitur una diſiunctiua in qua ſit diſtinctio inter omnes cauſas a quibus poteſt prouenire, & ſic debet intelligi Commentator. *Quartum notan.* Item eſt notandum ſecundum Commen. quod forma datur enti naturali, ut ſit nobilius in ſua natura, & hoc dicit Phyloſophus, ut notificet quod forma non ſequitur naturã materię, ut opinati ſunt antiqui naturales, ſed natura inuenit eam, ſcilicet, formam, propter hoc quod ens in ſua natura ſit nobilius, & ideo forma quę ſequitur naturam entis non eſt dicta nobilior, ut forma mathematica. *Quintum notan.* Item notandum quod Commen. ponit differentiam inter formam naturalem, & formam mathematicam, quę differentia eſt illa, quę forma naturalis facit illud cuius eſt eſſe nobilius in ſua natura, ſed forma mathematica non facit illud cuius eſt eſſe nobilius: uerbi gratia, non enim dicimus quod iſta diffinitio circuli quę eſt, cuius lineę exeũtes a centro circuli ad circumferentiam ſunt ęquales, facit ut circulus ſit nobilior, hoc enim contingit ex natura circuli, ideo melius non inuenitur in formis mathematicis, hoc enim, ſcilicet, nobilius non accidit formis niſi ſecundum ꝙ ſunt finis, hęc Commen. Quod ſic intelligo, uel quod forma quę ſequitur naturam entis, ideſt, quę eſt inſeparabilis ab aliquo cuiuſmodi ſunt formę mathematicæ quę ſunt inſeparabiles a materia, non facit ens cui ſemper coniungitur nobilius nobilitate acquiſita, ita quod per illam formam ſit nobilius in uno tempore quam in alio, quoniam nobilitas acquiſita tantum accidit formis, niſi ſecundum quod ſunt finis motus, & ideo formę mathematicæ non faciunt rem nobiliorem nobilitate acquiſita, ſed formę naturales, quia acquiruntur de nouo materiæ faciunt materiam nobiliorem reſpectu talis formæ, quoniam primo fuit in potentia, poſtea in actu, unde materia per formam naturalem non ſit ſimpliciter nobilior in ſua natura intrinſecæ, & hoc intelligit Commen. dicit ꝙ forma in entibus, ut ens ſit in diſpoſitione nobiliori ſecundũ quod eſt illud ens non nobilius ſimpliciter, & ſic patet quid eſt illud quod ſit nobilius per formam naturalem, quia illud eſt natura, & quomodo ſit nobilius, quia non ſimpliciter, ſed reſpectu talis formæ reſpectu cuius ſit in actu cum prius fuit in potentia.

NATVRA AGIT PROPTER FINEM.
Et in rebus naturalibus neceſſitas eſt ex fine.

Tractatus ſextus.

Natura agit propter finem. Cap. I.

Dicendum eſt igitur primo quidem naturam ex his eſſe cauſis: quæ alicuius gratia faciunt. Deinde de neceſſario quomodo ſeſe habet in naturalibus rebus. In hanc enim cauſam omnes omnia redigunt. Nam (ut inquiunt) cum calidum, & frigidum, & unumquodque talium ſuapte natura ſit tale, hæc neceſſario ſunt, & fiunt, ac apta ſunt. Etenim ſi aliam cauſam dixerint, hic concordiam, & diſcordiam, ille mentem, tangunt illam duntaxat, deinde ualere ſinunt.

Dicendum

Tex.c.75. *Dicendum quidem igitur, quoniam natura eorum quę ſunt propter cauſatum eſt: poſtea de neceſſario quomodo ſe habeat in phyſicis. In hac enim cauſam inducunt omnes, quoniam calidum huiuſmodi aptum natum eſt, & frigidū, unumquodque igitur talium, hæc ex neceſſitate ſunt, & fiunt, & apta nata ſunt. Et namque & ſi aliam cauſam dicant quamcunque tangentes gaudere ſinant. Hic quidem concordiam, & diſcordiam, ille uero intellectum.*

IStе eſt ſextus Tractatus huius libri, in quo declaratur quod natura agit propter finem, & quod ex fine eſt neceſſitas in rebus naturalibus, unde intentio huius Tractatus continetur in duobus capitulis, quoniam in primo declaratur quod natura agit propter finem. In ſecundo ibi. [Quod autem ex neceſſitate.] Declaratur quod in rebus naturalibus neceſſitas eſt ex fine. Primum capitulum continet tres partes, quia in prima narratur opinio, & ratio opinionis negantium naturam agere propter finem. In ſecunda ibi. [Sed impoſſibile.] Declaratur quod natura agit propter finem. In tertia ibi. [Peccant autem.] Soluuntur rationes propter quas antiqui negabant naturam agere propter finem, &c. Prima pars continet duas particulas, quia in prima Phyloſophus proponit intentionem ſuam, & narrat opinionem antiquorum. In ſecūda ibi. [Habet autem oppoſitum.] Ponit motiuum antiquorum propter quod negabant naturam agere propter finem. In prima igitur particula huius partis Phyloſophus proponit intentionem ſuam, & ordinem intentionis, & etiam narrat opinionem antiquorum dicentium naturam non agere propter finem, dicit igitur Phyloſophus primo, quod primū dicendum eſt, quoniam natura eſt de numero cauſarum quę ſunt propter hoc, ideſt, propter finem. Poſtea eſt dicendum de neceſſario quomodo ſe habet in phyſicis. Deinde cum dicit. [In hanc enim naturam.] Narrat opinionem antiquorum dicens, quod in hanc cauſam, ſcilicet, materialem inducunt omnes, i. omnes antiqui inducunt, ideſt, reducunt effectus naturales in hanc cauſam, ſcilicet, in cauſam materialem, verbi gratia, ut quoniam pro quia calidum eſt aptum eſſe huiuſmodi, ſcilicet, quod calidum, & frigidum ſunt nata miſceri in corporibus mixtis, & calidum eſt natum aſcendere, & frigidum deſcendere, ergo unumquodque talium, ſcilicet, effectum naturalium ex neceſſitate ſunt hæc, ideſt, huiuſmodi effectus, & fiunt, i. nata ſunt fieri talia. Principaliter igitur antiqui tangebant cauſam materialem, ſed quia quidam antiquorum poſuerūt cauſam agentem, & non ſolum cauſam materialem, ut Empe. & Anax. ſubiungit dicens. Et namque ſi dicantur tangentes quamcunque cauſam aliam modicum tetigerunt eam, ut ſinant, i. ſinebant eam gaudere non multum inquirentes circa ea. Et quod antiqui aliqualiter tetigerunt cauſam efficientem apparet, quia hic. i. Empe. poſuit cauſas agentes, ut concordiam, & diſcordiam, ille autem, i. Anaxa. poſuit intellectum cauſam agentem. Nota quod antiqui dixerunt omnes effectus naturales eſſe tales ex neceſſitate materię, uerbi gratia, quod in plantis, flores, & folia ſunt ſuperius, & radices inferius, hoc dixerunt eſſe ex neceſſitate materiæ, & non propter aliquem finem, ſed quia pars calida, uel materia calida eſt leuis nata eſt aſcendere, & grauis deſcendere, ideo cum calidum, & leue aſcendant ad ſuperiora plantarum fiunt flores, & folia, & cum frigidum, & graue deſcendant ad inferius fiunt radices. Nota quod Commen. addit cauſam quare antiqui tangentes cauſam efficientem modicum tetigerunt eam, quæ cauſa eſt illa, ut dicit, quia licet dicant cauſam eſſe agentem in prima generatione mundi, tamen in alijs generationibus non tetigerunt cauſam efficientem, ſed dimiſerunt eam. Notandum ſecundum Commen. hic quod cauſa quare Phyloſophus declarat hic naturam agere propter finem: eſt quia iſta propoſitio, ſcilicet, natura agit propter finem, eſt maximum fundamentum in hac ſcientia, & in ſcientia diuina, quoniam ſi naturalis non conceſſerit eam negat principium finale, & per conſequens negat materiam eſſe propter formam, ex quo ſequitur ipſum negare agens, quoniam generans non generat niſi propter aliquid, & ſimiliter mouens non mouet niſi propter aliquid, & ſimiliter diuinus ſi non conceſſerit eam non poterit probare ꝙ Deus habeat ſolicitudinem circa ea quæ ſunt hic, hæc Commen. (Idem cō. ſequen. & cō. 24.) Vnde ſi natura non ageret propter aliquid, ſequitur quod materia non ſit propter formam, & per conſequens non eſt agēs,

A quoniam agens non tranſmutat materiam niſi propter formam, & ſi forma ſequatur naturam materię, tunc omne ꝙ fit, fit a caſu, & ſic non erit agens per ſe, uel ſi ſit agens per ſe erit fruſtra cum non poſſit in finem intentum: quoniam nullum finem intendit. Similiter ſi naturalia non fiant propter finem cum non oporteat ſolicitare circa aliquid niſi propter finem, ſequitur quod Deus non haberet ſolicitudinem circa res naturales quę ſunt hic, quod Commen. habet pro inconuenienti. Et ex hoc nota quod Deus intelligit res quæ ſunt hic cum habeat ſolicitudinem circa eas. (12. me. cō. 37.)

Exiſtit autem dubitatio, quidnam prohibet naturam non alicuius gratia facere, neque quia ſic eſt melius, ſed perinde, atque iuppiter, non ut frumentum augeat, ſed neceſſario pluit. Quod enim eſt eleuatum, id frigefiat oportet, & quod frigefactum, eſt id aquam iam factum deſcendat neceſſe eſt. Accidit autem hoc pacto frumentum incrementa ſuſcipere. B Similiter & ſi cuiuſpiam frumentum pereat cum eſt in area non huiuſce gratia pluit, ut illud pereat, ſed id accidit. Quare quid prohibet partes etiam in natura ſic ſe habere, ueluti dentes anteriores quidem acutos. aptoſque ad diuidendum, geminos autem latos, atque utiles ad cibum terendum neceſſario ortos fuiſſe. Nam non huiuſce cauſa tales ſunt orti, ſed accidit. Eadem & de cęteris putanda ſunt partibus, quæ alicuius gratia conſtare uidentur. In quibus igitur accidit, ut omnes perinde ſint ortæ, atq; ſi alicuius cauſa fierent, ea conſeruata ſunt a caſu congrue conſtituta. In quibus autem id non accidit, ea periere, ac perierunt, ut Empedocles dicit animantium ea quæ ex hominis partibus, bouiſque conſtabant. Atque ratio quidem qua quiſpiam dubitauerit hæc eſt, & ſi qua ſit alia ſimilis.

C *Habet autem oppoſitionem, quod prohibeat naturam non propter hoc facere, neque quia melius, ſed ſicut pluit iuppiter, non ut frumentum augmentet, ſed ex neceſſitate.* Tex.c.76. *Surſum enim ductam aquam congelari oportet, & congelatam aquam deorſum uenire. Augeri autem cum hoc fiat accidit frumentum. Similiter ſi perditur frumentū in area, non huius cauſa pluit, ut perdatur, ſed hoc accidit, quare quid prohibet ſic, & partes ſe habere in naturam, ut dentes ex neceſſitate oriri, anteriores quidem acutos aptos ad diuidendum, maxillares autem latos, & utiles ad conterendum cibum, quoniam non propter hoc, hoc fieri, ſed ſimul euenire. Similiter autem eſt, & de alijs partibus in quibus uidetur eſſe quod propter hoc, ubiq; enim omnia accidunt, ſicut ſi propter hoc fiant. Hęc quidem ſaluata ſunt ab eo quod propter ſe uanū conſtantia aptę. Quæcunq; uero* D *non ſic perdita ſunt, & perduntur, quemadmodum Empe. dixit bouigenas, & uipertas. Ratio quidem igitur qua utique deficiet aliquis hęc eſt, & ſi aliqua huius eſt.* Tex.c.77.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur motiuum antiquorum ꝓpter quod dixerunt naturam non agere propter finē, & motiuum fuit hoc, quoniam natura non diceretur agere propter finem, niſi quia ex actione naturæ prouenit aliquid melius propter quod melius natura uidetur agere: ſed quāuis ex actione naturæ proueniat aliquod melius, ſiue aliqua diſpoſitio melior, propter hoc non oportet ponere quod natura agat propter aliquem finem: quia quod melius proueniat, hoc eſt de neceſſitate materiæ, & a caſu, uerbi gratia, per aduentum pluuiæ creſcūt meſſes, & ſic ex aduētu pluuiæ prouenit aliquid melius, ſcilicet, crementum tritici, & propter hoc uidetur quod pluat propter crementum tritici, ſed hoc non eſt uerum, quoniam non pluit propter augmētum tritici, ſed pluit ex neceſſitate materiæ. Et quod non

pluat

plnat propter augmentationem frumenti probant ſic, quia ſi pluuia inueniat frumentum maturum rorrumpit ipſum, ſicut igitur non plnit ut perdatur frumentum, ſed hoc accidit, ita etiam non plnit nt frumentum creſcat, ſed hoc accidit, cum igitur pluuia ſic ſe habet reſpectu meſſis quid prohibet partes animalium ſic ſe habere in natura.ſ.ut ſint conuenientes ad ſalutem animalis ex neceſſitate materiæ, & non propter aliquem finem, & hoc accidit eis a caſu, ſicut accidit a caſu meſſibus creſcere propter pluuiam. v. g. quid prohibet dentes oriri ex neceſſitare materiæ, & non propter finem: hos quidem.i. anteriores eſſe acutos ad diuidẽdum cibum ex ſubtilitate materiæ, maxillares autem ad conterẽdum cibos eſſe laros, & utiles ad conterendum pp groſſitiem materiæ. Vnde ſecundum eos dentes non ſunt propter hoc, ut diuidant, & conterant cibum, ſed dicunt hoc contingere a caſu, & ex neceſſitate materię: & ſimiliter poſſet aliquis dicere de utilitate membrorum, & de alijs partibus animalis in quibus uidetur eſſe aliquid propter finem, ꝙ non ſunt propter finem, ſed ex neceſſitate materiæ: & a caſu, unde conueniens diſpoſitio membrorum accidit a caſu, & quibus non accidit conueniens diſpoſitio membrorum cito corrumpuntur ſicut bouigenæ uipertæ, &c. huiuſmodi. A B

Impoſsibile autem eſt hæc ita ſeſe habere: hæc.n. & omnia quæ natura conſtant, aut ſemper, aut plerunque ſic fiunt. At nihil eorum hoc pacto fit, quæ a fortuna, caſuque proficiſcuntur. Neque enim hyeme crebro pluere fortuito, caſuque uidetur, ſed ſi id fiat cum ſol eſt ſub cane. Neque cauma ſub cane, ſed ſi in hyeme fiat. Quod ſi ea quæ fiunt, aut a caſu, aut alicuius gratia fiunt, ſi impoſsibile eſt hęc, aut a fortuna eſſe, aut a caſu, alicuius profecto gratia erunt.

Sed impoſſibile eſt iſta hunc habere modum: hæc quidem enim, & quæcunque ſunt a natura: aut ſemper ſic fiunt: aut ſicut frequenter. Sed eorum quæ ſunt a fortuna: & per ſe uana nihil. Neque enim a fortuna: neque a caſu uidetur pluere multotiens hyeme: ſed forte ſub cane. Neq; cauma ſub cane: ſed in hyeme. Si igitur a caſu uidentur: aut propter hoc eſſe ſi non poſſibile eſt hoc eſſe neque a caſu neque per ſe uano, propter aliquid utique erunt. C

44. cõclusio huius lib. Prima ratio.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua declaratur ꝙ natura agit propter finem, quæ eſt quadrageſimaquarta concluſio huius libri, hęc igitur pars continet quinque particulas ſecundum numerum quinque rationum quas Phyloſophus adducit ad probandum dictam concluſionem, particulæ autem patebunt in locis ſuis. Prima igitur ratio eſt hæc, illa quæ fiunt a natura, aut fiunt a caſu, aut propter finem: ſed illa quæ fiunt a natura: non fiunt a caſu. ergo illa quę fiunt a natura fiunt propter finem, de hac ratione primo ponitur probatio minoris. Secundo ponitur maior ibi. [Si igitur a caſu] & tertio infertur concluſio ibi. [Propter aliquid utique erunt.] Primo igitur probat Phyloſophus minorem ſic. Quæcunque ſunt ſemper, uel frequenter non ſunt a caſu, ſed illa quæ ſunt a natura ſunt ſemper, uel frequenter. ergo illa quę ſunt a natura non ſunt a caſu, maior patet, quoniam pluere in hyeme multotiens non eſt a caſu, nec a fortuna, quia hoc contingit ſemper, uel frequenter: Similiter ꝙ calor ſit excellens ſub cane, nec eſt a caſu, uel fortuna, quia hoc accidit ſemper, uel frequenter, ſed ꝙ pluat multotiens ſub cane, uel quod ſit calor excellens in hyeme hoc eſt a caſu: quia hoc accidit in minori parte, & ſic apparet maior exemplariter, ſcilicet, quod quæcunque ſunt ſemper, uel frequenter non ſunt a caſu, minor uero patet ex dictis aduerſariorum dicentium quod illa quæ ſunt a natura, uel ſunt a caſu, uel propter finem. Ex his igitur infert Phyloſophus concluſionem dicens, propter aliquid utique erunt.ſ. illa quæ ſunt a natura. Notandum quod aliquid fieri a caſu poteſt dupliciter intelligi, ſcilicet, large, & ſtricte. large loquendo, ut ſic omne quod fit præter intentionem agentis fit D

Aliquid fieri a caſu poteſt intelligi dupli.

A a caſu, ſiue eueniat frequenter, ſiue raro, ut ſi aliquis uadat ad forum non intendens ibi inuenire debitorem, poſito qđ frequenter, uel ſemper inueniat eum in foro, illa inuentio dicitur eſſe a caſu, quia eſt præter intentionem agentis. Vnde communiter, & large loquendo omne illud dicitur eſſe a caſu, quod euenit præter intentionem agentis ſiue eueniat frequenter, ſiue raro, ſed ſtricte loquendo ſolum illud dicitur eſſe a caſu quod euenit raro, & preter intentionem agentis, ſed ſic non arripit Phyloſophus fieri a caſu cum dicit quod omne quod fit, fit a caſu, uel propter aliquid: ſed large loquendo ſic omne quod fit præter intentionem agentis fit a caſu, & ſic intelligit Phyloſophus illam propoſitionem, & hoc ſufficit ad eius propoſitum.

At uniuerſa talia natura ſunt, & ut ipſi dixerint q hæc dicunt. Eſt igitur in hiſce quę natura fiunt, & ſunt, id quod alicuius gratia fit.

B *At uero natura ſunt huiuſmodi omnia, quemadmodum & ipſi firmabant hoc dicentes. Eſt itaq; quod propter aliquid in his quæ natura fiunt, & ſunt.*

45. concl. huius lib.

HIc Phyloſophus concludit quod quędam ſunt quæ a natura ſunt propter finem, & hæc eſt quadrageſimaquinta concluſio huius libri, quæ probatur per ſyllogiſmum in tertia figura ſic. Omnia quæ ſunt ſemper, uel frequenter ſunt propter finem, ſed omnia quæ ſunt ſemper, uel frequenter ſunt a natura. ergo quædam quæ ſunt a natura ſũt propter finem. maior patet ex prædictis, quia cum illa quæ ſunt ſemper, uel frequenter non ſint a caſu, ſequitur ꝙ ſint propter finem. minor uero eſt conceſſa ab aduerſarijs. Nota ſecundum Commenta. quod non omne quod eſt a natura eſt propter aliquid, & forte per hoc intendit quod quædã quæ ſunt a natura, & proueniunt ex neceſſitate materiæ nõ ſunt propter aliquid, ſicut mors. Et forte intendit quod non C omne quod eſt a natura eſt propter aliquid, quia finis ultimus intentus in rebus naturalibus non eſt propter aliquod intentum a natura, &c. Notandum etiam ſecundum Commen. quod Phyloſophus tacuit ſolutionem quæſtionis dictæ de pluuia. nam notificauit quod deſcenſus pluuiæ in hyeme eſt in maiori parte, & deſcenſus pluuiæ ſub cane eſt in minori parte, & calor econtrario, ex quo ſequitur neceſſario quod pluuia ſit propter aliquid, & etiam apparet ex hoc ſermone quod meſſes non creſcunt a pluuia a caſu, cum hoc ſit in maiori parte, ſed corruptio tritici in aceruo eſt in minori parte, & hoc quod pluuia eſt de neceſſitate materię non facit ut non ſit propter aliquid, & ſi conceſſerimus quod non ſit propter meſſes adhuc declarabitur quod pluuia eſt propter aliquid, quia eſt ęqualitas generationis in elementis, quia ſi non plueret corrumperetur mundus. Notandum quod Commen. ponit opinionem Alexan. & motiuum ſuum remouet. nam Alexan. dixit quod pluuia non eſt propter meſſes tantum, quoniam meſſes ſunt ab arte, non a natura, ideo hoc motiuum Alexan. remouet Commenta. dicens, quod natura complet multa quæ ſunt per artem, & ſimiliter ars complet D multa quæ ſunt per naturam. hæc Commenta. Iſtud dictum Commentatoris, ſcilicet, quod finis pluuiæ eſt æqualitas generationis in elementis, quia ſi non plueret corrumperetur mundus, poteſt intelligi, quoniam cum per actionem Solis generetur neceſſario uapor ex aqua, & eleuetur ſurſum ad regionem aeris neceſſe eſt aliquando illum uaporem conuerti in aquam a frigore circunſtante, & tunc eſt neceſſe illam aquam generatam ex uapore deſcendere guttatim, ita quod erit æqualitas generationis in elementis, & ſicut ex aqua generantur uapores, & aer, ita etiam ex uapore, & aere iterum generatur aqua, aliter corrumperetur mundus, quoniam ſi ex aqua generaretur, & eleuaretur ſemper uapor, & nunquã ex uapore generaretur aqua, tunc tandem per proceſſum temporis corrumperetur tota aqua in uaporem, & cum aqua ſit una pars eſſentialis mundi ſine qua non poteſt eſſe mundus, ſequitur quod aliquando mundus corrumperetur. Pro alio uero dicto Commentatoris, ſcilicet, quod natura multa complet quæ ſunt per partem, &c. eſt intelligendum ꝙ eorum quæ fiunt per naturam, uel per artẽ quędam fiunt inchoatiue a natura, & completiue ab arte, & ta

Non omne quod eſt a natura eſt propter aliqd

Vide pro hoc 25. 4. phy.

Idem infra t.c.76.

lia debent dici artificialia, & non naturalia, & ſunt illa quæ fiunt completiue per compoſitionem partium quantitatiuarum adinuicem, ut domus fit, uel per ablationem partiũ materialium, & additionem formæ ipſi materię per actum noſtrum, ut figura inciſionis, uel per transfigurationem, ut enſis, uel olla, omnia enim huiuſmodi ſunt inchoatiue a natura, quia eorum materia propinqua, uel remota eſt a natura, ſed completiue ſunt ab arte, & quia res ſpeciem, & denominationem accipit a forma ultimo inducta, ideo omnia talia dicuntur artificialia, aliqua uero ſunt quæ inchoatiue ſunt ab arte, & completiue a natura ſicut meſſes ſunt inchoatiue ab arte agriculturæ, & completiue a natura, & ſimiliter ceruiſia eſt a natura completiue, & etiam ſanitas inducta per artem medicinæ eſt completiue a natura, in omnibus enim talibus ars nihil facit niſi applicando actiua paſſiuis, & ideo huiuſmodi debent dici naturalia, & breuiter omnia illa ſunt naturalia quæ ultimo, & completiue ſunt a natura, & omnia illa ſunt artificialia quæ ultimo, & completiue fiunt per compoſitionem, uel per ablationem, uel per transfigurationem. Notandum ſecundum Commen. hic quod rationes quas Phyloſophus hoc adducit ad probandum quod natura agit propter finem non ſunt demonſtratiuæ ſecundum rem, ſed ſolum q̃tum ad hominem, quia procedunt ex conceſſis ab aduerſarijs. Vnde in iſta ratione primo ſupponit Ariſto. tanquam conceſſum ab antiquis quod illa quæ non ſunt a caſu fiunt propter aliquid, ſupponit etiam tanquam conceſſus ab eis quod ea quæ fiunt ſemper, uel frequenter non fiunt a caſu, uel a fortuna, & quod non poſſit demonſtrari quod omne agens naturale agit propter finem patet per Commentatorem hic qui dicit quod Phyloſophus inducit rationes ſuper hoc ꝙ natura agit propter aliquid, & non ſunt naturales, cum ſit manifeſtum per ſe quod natura agit propter aliquid, & tales rationes uſitantur cum aduerſarijs, id eſt, cum negantibus principia naturalia. Et ſic patet quod concluſio prædicta non poteſt hic ſimpliciter demonſtrari, ſed ſolum quo ad hominem, ſcilicet, ſupponendo conceſſa ab aduerſarijs.

Notabile.

Præterea in quibus eſt aliquis finis, in his & id ꝙ prius & in quod deinceps agitur huiuſce gratia agitur. Vt igitur agitur ita eſt aptum agi, & ut eſt aptũ agi, ſic unumquodque niſi quid obſtet agitur. At alicuius gratia agitur. Et aptum eſt igitur illius gratia agi, ueluti ſi domus ex his eſſet quę natura fiunt, ſic utique fieret, ut nunc ab arte conficitur. Quod ſi ea quæ natura fiunt non ſolum natura, ſed etiam arte fierent, eodem conficerentur modo, quo apta ſunt confici. Alterum igitur alterius conficitur gratia.

Tex.c. 78. *Amplius in quibuſcunque finis aliquis eſt, huius cauſa agitur quid prius, & quid conſequenter. Ergo ſicut agitur, ſic aptum natum eſt, ſic agitur unumquodque, ſi non aliquid impediat, agit autem propter hoc, & aptũ natum eſt, ita que huius cauſa, ut ſi domus eſſet eorum quę natura fiũt, ſic utique facta eſſet, ſicut nunc ab arte eſt. Si autem quæ natura non ſolum natura, ſed arte fierent ſimiliter utique fierent ſecundum quod apta nata ſunt, propter ergo alterum alterum.*

Secunda ratio. Secunda ratio probans concluſionem principalem. ſ. ꝙ natura agit propter finem eſt iſta. Quicquid agitur, ut aptũ natum eſt agi ad conſecutionem finis agitur ꝑꝑ finem, ſed operatio naturæ agiẽ, ut apta nata eſt agi ad conſecutionem finis. ergo operatio naturæ agitur ꝑꝑ finem, ſed operatio naturæ agiẽ a natura. ergo natura agit ꝑꝑ finem. Vnde ꝓ declaratione minoris d. Phyloſophus ꝙ in quibuſcunque naturalibus eſt aliquis finis huius cauſa. i. cauſa finis agitur ꝙ eſt prius, & ꝙ eſt conſequenter hoc eſt in quibus eſt aliud ibi prius agitur ꝑꝑ poſterius, & illud poſterius ꝑꝑ aliud quod ſequitur ipſum, & ſic ſm ordinem quouſq; deueniatur ad ultimum finem. hoc concludit Phyl. dicens: ꝙ ſicut aliquid agiẽ in naturalibus ſic aptum natum eſt agi ad conſecutionem finis, ſicut aliquid aptũ natum eſt agi ad conſecutionẽ finis, ita etiam agitur niſi aliquid impediat, & hoc declaratur in exẽplo ſic. Si illa quæ fiunt ab arte, ut domus, & huiuſmodi fierent a natura eodẽ modo fierent natura, ſicut modo fiunt ab arte, & econuerſo. ſi illa quæ fiunt a natura fierent ab arte eodem modo fierent ab arte: ſicut modo fiũt a natura: quia ſemper propter idem, & ſemper priora fierent ꝑꝑ poſteriora, ſed illa quæ fiunt ab arte fiunt, ut apta nata ſunt fieri ad conſecutionem finis. ergo illa quæ fiunt a natura fiunt, ut apta nata ſunt ad conſequendum finem, & ſic operatio naturæ agiẽ, ut apta nata eſt agi ad conſequendũ finẽ, & per conſequens in operationibus naturę eſt alterũ ꝑꝑ alterũ, & ſic apparet minor.

Atque ars omnino alia perficit quæ natura neq̃t perficere, alia imitando naturam facit. Si igitur ea quæ ob artem conficiuntur alicuius cauſa fiunt, & ea profecto quæ natura fiunt alicuius gratia fieri cõſtant, priora namque poſterioraue ſimiliter inter ſeſe habent in hiſce quæ arte, & in hiſce quæ natura conficiuntur.

Tex.c. 79. *Omnino autem ars alia quidem perficit, quod natura non poteſt operari, alia uero imitatur. Si enim quæ ſunt ſecundum artem propter hoc ſunt: manifeſtum & quę ſunt ſecundum naturam. Similiter ſe habent adinuicem in his quæ ſunt ſecundum artem, & in his quæ ſecundum naturam poſteriora ad priora.*

Tertia ra. Tertia ratio probans concluſionem principalem. ſ. ꝙ natura agit propter finem eſt illa, eodem modo ſe habẽt priora, & poſteriora in his quę ſunt ſecundum artem, & in his quæ ſunt ſecundum naturam, ſed in his quæ ſunt ſecundum artem priora ſunt propter poſteriora: ergo in his q̃ ſunt ſecundum naturam priora ſunt propter poſteriora, & ꝑ conſequens natura agit propter finem. huius rationis primo ponitur probatio maioris quæ eſt illa: ars uel perficit ea quæ natura non poteſt operari, uel imitatur naturam, & ſic eſt ſimile de arte, & de natura, & ita eodem modo ſe habent priora, & poſteriora in artificialibus, & in naturalibus. Secundo ponit minorem, ex qua infert concluſionem dicens, ꝙ ſi ea quæ ſunt ſecundum artem ſunt propter hoc, id eſt, propter finem, ita quod in his quæ ſunt ſecundum artem priora ſunt propter poſteriora, manifeſtum eſt quod illa quæ ſunt ſecundum naturam ſic habebunt, ſcilicet, quod priora erunt propter poſteriora, deinde ponit maiorem dicit, ſimiliter enim ſe habent adinuicem. Notandum ſecundum Commen. hoc quod ſi natura non ageret propter finem, ſed a caſu, tunc ars quæ complet quod natura non poteſt operari ageret a caſu. verbi gratia, ſi ſanitas proueniret ab exitu ſanguinis a naribus in diebus creticis eſſet per accidens, & a caſu, tunc ſanitas proueniens ex flebotomia quam pręcipit ars medicinę, quia vult ſe aſſimilari naturæ eſſet a caſu, & per conſequens per accidens, quia igitur ars quandoque eſt in loco naturæ, & ars agit propter aliquid, neceſſe eſt, ut natura agat propter aliquid, & quia etiam ars ſequitur naturam, & agit propter aliquid neceſſe eſt, ut natura agat propter aliquid. hæc Commen. Sed eſt ſciendum quod cum dicitur quod ars perficit q̃ natura non poteſt operari, quod ſi perficere intelligamus ultimo complere ſic illud quod ars perficit non eſt res naturalis, ſed artificialis, ut domus, uel ſtatua, & ſecundum hoc ſanitas quæ eſt a flebotomia quam præcipit ars medicinæ non ꝑficit per artem medicinæ, immo perficitur per naturam, & ars medicinæ nihil aliud facit ad inductionem ſanitatis niſi remouendo impedimentum actionis naturæ, ut patet in flebotomia, & in alijs purgationibus factis per artem medicinę, uel applicando actiua paſſiuis, ut patet in miniſtrando potionem. Si uero ꝑ perficere intelligamus agere, uel iuuare, tunc ars medicinæ perficit ſanitatem, quia adiuuat ad inductionẽ ſanitatis quam natura non poteſt per ſe inducere. igitur &c.

Conſimile ſup. aa.

Maxime autem idipſum in animalibus rationis expertibus patet, quæ neque arte, neque diſcurſione, neque deliberatione faciunt. Quapropter & ſunt q̃ dubitant. vtrum mente, uel alio quodam principio araneæ, formicæ, cæteraq́ue iſtiuſmodi animalia operentur. Procedenti etiam ulterius, & in plantis ea quæ conferant ad finem fieri hoc pacto uidentur. Veluti frondes ob fructus tegendos. Quare ſi natura, gratiaq; alicuius hirundo nidulum extruit, araneus araneam texit, plantę denique frondes gratia tegendorum fructuum explicant, radiceſq́ue non ſurſum, ſed deorſum emittunt ſumendi cauſa

nutrimenti,

nutrimenti, patet eſſe cauſam talem in hiſce quæ natura fiunt, & conſtant.

Tex.c.80. *Maxime autem manifeſtum eſt in animalibus aliquorum quæ neque arte, neque quæſitura, neque deliberatura faciunt. Vnde dubitant quidam, utrum intellectu, aut quodam alio operentur araneę, & formicæ, & huiuſmodi. Paulatim autem ſic procedenti, & in plantis apparet expedientia quę iam facta propter finem, ut folia propter fructus cooperimentum. Quare ſi natura facit, & propter hoc hirundo nidum, & aranea telam, & plantæ folia gratia fructuum, & radices non ſurſum, ſed deorſum gratia uegetandi. Manifeſtum quod cauſa huiuſmodi eſt in his quæ natura fiunt, & ſunt.*

Quarta ratio. QVarta ratio probans ꝙ natura agit pp finem eſt illa, aranea per naturam facit telam, & hirundo per naturam facit nidum, & plantæ per naturam habent folia, & radices, ſed aranea pp aliquem finem facit telam.ſ. ut capiat muſcas, & hirũdo pp aliquem finem facit nidum, ut.ſ. ſaluet pullos, & ſimiliter plantæ habent folia, & radices ad aliquem finem, quia folia habent ad cooperiendum fructus, & habent radices gratia uegetandi, cum igit̃ omnia iſta fiant pp finem, & iſta fiunt a natura, ſequitur ꝙ natura cum agit, agat pp finem, natura cum hirundo facit nidum, natura hirũdinis ibi operatur, & ſic de alijs. Dicit igitur Phyloſophus ꝙ maxime eſt hoc manifeſtum.ſ. naturam agere pp finem in animalibus de numero aliquorum, quę, nec arte, nec quæſitura, ideſt, per inquiſitionem imaginationis, nec deliberatura, hoc eſt per inquiſitionem rationis faciant, ſupple quædam propter finem. Vnde dubitant aliqui an huiuſmodi animalia, ut aranea, & formicæ operentur intellectu, aut quodammodo ꝑ alia principia, ideſt, per imaginationem, uel agitationem, cũ igitur huiuſmodi animalia non agant huiuſmodi opera per intellectum, nec per cogitationem, ſequitur quod agant ex natura, adhuc ad alia procedendo paulatim, ut ad plantas apparebit manifeſte naturam agere propter finem. igitur &c. Notandum hic ſm Commen. ꝙ iſta animalia, ſcilicet, aranea, hirundo, & ſic de alijs non agunt per artem, nec per cogitationem, quod Commen. probat ſic, quoniam ſi agerent per cogitationem, tunc transferrentur de aliquo in aliud, hoc eſt diſcurrerent ab uno in aliud, & ſic quædam araneæ facerent unum, & quædam contrarium, quod non eſt uerum, quia omnes araneæ faciunt telam, & eodem modo, quod non eſſet ſi per diſcurſum agerent. Notandum etiam ſecundum Commẽ. quod Phyloſophus intendit hic uerificare per inductionem illam uniuerſalem.ſ. omnia quæ ſunt, & fiunt a natura, ſunt & fiunt propter finem, & ille ſyllogiſmus eſt in forma hypotetica, & eius potentia eſt potentia inductionis. & iſte modus inductionis eſt demonſtratiuus, quia per conſiderationem aliquorum particularium acquirimus certificationem antequã complectantur particularia omnia: & ſecundum hoc inductio habebit introitum in demonſtratione, quoniam iudicium uniuerſale non acquiritur in pluribus rebus niſi poſt magnã conſiderationem de pluribus rebus indiuiduis, & hoc diuerſificatur ſecundum magis, & minus ſecundum naturam principij, & naturam conſiderãtis, quare quanto conſiderans fuerit maioris cõſiderationis, & inquiſitionis, tanto pauciora ſingularia requirit. Iſta igitur uidetur eſſe ratio. aranea propter aliquem finem facit telam, & hirundo propter aliquem finẽ facit nidum, & formicæ propter aliquem finem colligũt grana, & plantæ propter aliquem finem habent radices inferius, & folia ſuperius. ſi igitur iſta ſunt a natura, ſequitur ꝙ omnia quæ ſunt, & fiunt a natura ſunt, & fiunt propter finem. Intelligendo tamen quod inductio non eſt demonſtratio perfecta, ſed Commen. dicit inductionem eſſe demonſtrationem propter conuenientiam quam habet cũ demonſtratione in hoc, quia per notiora facit cognoſcere minus notum, ſicut demõſtratio. Intelligendo etiam quando idem iudicium eſt de uno ſingulari, & quocunque alio, tunc ad inductionem uniuerſalis non oportet accipere omnia ſingularia, ſed ſufficit accipere unum, uel aliqua, & hoc quando non eſt maior ratio quare prędicatum inſit uni quam alteri, ſed hoc, uidelicet, quod non eſt maior ratio de uno, quam de alio, non poteſt quilibet æqualiter uidere, ſed qui eſt melioris iudicij melius, & citius uidet, & per inductionem in paucioribus ſingularibus, nunc uero in propoſito eſt omnino idem iudicium

Vide c.2. priorum. cap.23. & in 8. phy. cõ.33.

B

C

D

A de omnibus ſingularibus, quia nulla poteſt eſſe ratio quare iſta, ſcilicet, aranea, hirundo &c. huiuſmodi agunt propter finem, & inanimata non: niſi quia iſta cognoſcunt finem, & illa non: ſed iſta, ſcilicet, aranea, hirundo, & cætera huiuſmodi non plus cognoſcũt finem propter quem agunt quam aliæ res inanimatæ: ideo eſt idem iudicium de omnibus, & propter hoc ſufficit inducere illam uniuerſalem, ſcilicet, omnia naturalia fiunt propter finem in aliquibus ſingularibus. Et nota ſecundum Commen. quod Phyloſophus addidit in antecedente hoc, ſcilicet, ſi iſtæ actiones ſint a natura reſeruando ſe, ne aliquis exiſtimet quod iſtę actiones ſint per intellectũ, quoniam qui ponit quod iſtæ actiones ſint per intellectum, non ſequitur apud illum illud conſequens. ſi enim iſtę actiones eſſent per intellectum, & cogitationem, tunc non eſſent a natura, & tunc non ſequeretur: iſtæ actiones ſunt propter finem. ergo iſta quæ ſunt a natura ſunt propter finem. Notandum etiam ſecundum Commen. hoc ꝙ rationes quas Phyloſophus adducit ſuper hoc quod natura agit propter aliquid non ſunt naturales, cum ſit manifeſtum per ſe, quod natura agit propter aliquid, & tales rationes uſitantur cum aduerſarijs, ſcilicet, cum negantibus principia naturalia. Sed hic eſt grandis, & profunda dubitatio, uidelicet, per quam uirtutem aranea facit telam, & hirundo nidum, quoniam ſi faciunt huiuſmodi opera per naturam, & non per naturam quæ eſt materia. ergo per naturam quæ eſt forma eorum. ergo agunt illas actiones per animam ſenſitiuam, & ſic agerent per cognitionem, ſed hoc nõ uidetur uerum, quia omnis cognitio animæ ſenſitiuæ, uel eſt per ſenſum interiorem, uel exteriorem, & ſenſus interior habet cognitionem mediante ſenſu exteriori, ſed aranea quę nunquam ſenſit muſcam aliquo ſenſu exteriori facit telam ad capiendum muſcas, & formica colligit grana in æſtate quæ nunquam ſenſit hyemem, nec eius tẽpeſtates. ergo non uidetur quod iſtę operationes ſint ab aliqua uirtute ſenſitiua. Neſcio ego quid ſit dicendum hic, credo tamen quod iſtæ operationes fiant ab anima ſenſitiua habente cognitionem naturalem inditam de huiuſmodi operãdis, quam quidem cognitionem anima ſenſitiua non acquirit ex ſenſibus, ſed habet eam ex inſtinctu naturę, & talis cognitio eſt quidam impetus naturalis ad operandum ſibi utilia, & conuenientia, qualem impetum habent fortunati ad bene operandum, & iſta cognitio poteſt uocari inclinatio naturalis, quia ſtatim a principio ineſt non per acquiſitionem: iſta autem cognitio, uel impetus poteſt uocari prudentia naturalis. Et ſecundum hoc poteſt diſtingui de triplici prudentia, ſcilicet, prudentia rationalis, prudentia animalis, & prudentia naturalis. Prudentia rationalis eſt recta ratio agibilium, & eſt notitia futurorum per diſcurſum rationis, & de hac prudentia loquitur Phyloſophus ſexto ethicorum, & hęc prudentia ſoli homini ineſt. Prudentia animalis eſt notitia futurorum ex memoria præteritorum, & de hac prudentia loquitur Phyl. in proœmio meta. ubi dicit quod animalia habentia memoriam ſunt prudentia, & per hanc prudentiam animalia bruta quærunt locũ in quo alias inuenerunt conueniens nutrimentum, & fugiunt locum in quo contigit eis aliquod nocumentum. Tertia uero eſt prudentia quæ eſt notitia, uel prouidentia futurorum ex inſtinctu naturæ, & iſtam prudentiam habent araneæ, hirundines, & formicæ quæ ita prudenter propter finem operantur quod quidam dubitant utrum operantur intellectu, uel quodam alio principio diſcurſiuo, & per hanc prudentiam delphyn fugit contra tempeſtates maris poſito quod nunquam ſenſerit tempeſtates. Vnde iſta prudentia naturalis differt a prudentia animali, quia prudentia naturalis conſequitur totam ſpeciem neceſſario, & uniformiter, ut omnis aranea uniformiter facit telam. Vnde prudentia naturalis conſequitur quodlibet indiuiduum eiuſdem ſpeciei, & eſt ſolum in actionibus uniformibus. Sed prudentia animalis non ſequit̃ totam ſpeciem, & eſt circa illa ꝙ cõtingit ſic, & aliter agere, & in actionibus difformibus. Quod autem formica colligat grana, hoc eſt a prudentia naturali, ſed quod redeat ad locum unde primo acceperat grana, & ea reportet in locum in quo priora grana reponebat, & quod aranea magis facit telam in loco illo in quo eſt maior copia muſcarum, & ꝙ hirundo faciat nidum in loco ad quẽ eſt acceſſus difficilior, hoc eſt a prudẽtia animali, uel forte ille eſt impetus inditus animæ araneæ ad faciendum telam, nõ eſt aliqua cognitio, ſed hoc relinquitur induſtriæ cogitantis. Dico tantum quod aranea hirundo, & ſic de alijs animalibus, agunt per cognitionem, & imaginationem, quia ut dicit Commenta. hic actio iſtorum prouenit ex imaginatione, & comprehenſione eius quod agunt, quamuis agant per

Notabile primum.

Notabile ſecundũ.

B Dubium.

C

Prudẽtia eſt triplex

D

cognitionem eius quod agunt, non tamen cognoſcunt finẽ propter quem agunt, quoniam aranea quę nunquam cognouit muſcam facit telam ad capiendum muſcam. Et ſi quæratur, quare tunc magis agunt uno tempore quam alio huiuſmodi opera ordinata ad finem .ſ. tempore congruo ad conſequendum finem. Dicitur ꝙ cauſa pp quam operantur uno tempore .ſ. conuenienti, & non alio tempore: non eſt ideo, quia cognoſcant finem, ſed aliquæ diſpoſitiones, uel qualitates impreſſæ a corpore cęleſti una cum imaginatione, & cognitione præſentium moouent ea uno tempore, & non alio, quia huiuſmodi diſpoſitiones imprimuntur ſibi uno tẽpore, & non alio.

Atque cum natura ſit duplex, altera quidem ut materies, altera autem ut forma, & hæc ſit finis: gratia uero finis cætera fiant; hæc ea eſt profecto cauſa: cuius cætera fiunt.

Te.cõ.81. *Et quoniam natura dupliciter quidem ſicut materia, alia uero ſicut forma, finis autem hæc eſt, propter finem autem alia ſunt, hæc utique erit cauſa cuius gratia.*

Quinta ratio. HÆc eſt quinta ratio probans ꝙ natura agit propter finem quæ ratio eſt illa. Natura eſt duplex .ſ. materia, & forma, ut prius uiſum eſt, & forma, & finis ſunt idem, ut ſupra uiſum eſt, & tunc arguit ſic. natura agit propter formam, ſed forma eſt finis. ergo natura agit propter finem, & ꝙ natura agat propter formam apparet, quoniam finis eſt illud propter quod alia fiunt, ut patet per deſcriptionem finis, cum igitur forma ſit finis, ſequitur quod natura agat propter finem.

Fit autem & in hiſce peccatum quæ per artes conficiuntur. Scripſit enim grammaticus nõ recte, & potionem medicus non rectè porrexit. Quare patet, & in hiſce fieri poſſe quę natura conficiuntur. Quod ſi aliqua ſunt in arte in quibus iam quod recte fit alicuius efficitur gratia, in his autem quæ peccantur, gratia quidem alicuius ars aggreditur facere, ſed non aſſequitur illud, ſimiliter & in naturalibus erit, & monſtra peccata erũt illius quod alicuius gratia fuit. Et in primis igitur compoſitionibus ea quæ partim ex hominis partibus, partim ex bouis conſtabant, ſi non ad aliquem terminum finemve poterant peruenire, aliquo ſane principio perinde, atque nunc ſemine labefactato corruptove fiebant.

Tex.c.82. *Peccatum autem fit, & in his quæ ſunt ſecundum artẽ. Scripſit enim non recte grammaticus, & potauit medicus non recte potionem, quare manifeſtum eſt quod contingit, & in his quæ ſecundum naturam ſunt. Si igitur ſunt quædam ſecundum artem, in quibus quod recte fit, propter aliquod fit: in quibus eſſet peccatum, alicuius gratia aguntur ſed fallitur ſimiliter utique, & in phyſicis. Et monſtra ſunt peccata illius quod propter aliquid eſt. Et in ſubſtantijs ergo quæ ſunt ex principio bouigena, ſi uero non ad aliquem terminum, & finem poſſibilia erant uenire corrupto principio aliquo facta ſunt, ſicut nunc ſemine.*

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua Phyloſophus ſoluit rõnes antiquorum pp quas negauerunt naturã agere pp finem. Primum igitur motiuũ eorum fuit, qm̃ peccata accidunt in natura, ut monſtra. Scd̃m motiuum eorũ eſt ꝙ in natura quædam fiunt a caſo. Tertio uero ꝙ quædam fiunt ex neceſſitate materiæ. Quartum eſt, quia natura nõ deliberat, ideo Phyloſophus hęc quatuor motiua remouet, & ſm hoc iſta pars cõtinet quatuor particulas, qm̃ in prima declarat ꝙ peccatum accidere in actionibus naturæ non tollit naturam agere pp finem, & ſic tollit primum motiuum. In ſecũda ibi. [Amplius neceſſe.] Tollit ſecundum motiuum declarans ꝙ actiones naturæ non ſunt caſu. In ter-

A tia ibi. [Omnino autem.] Remouet tertium motiuũ declarans ꝙ non omnia quæ eueniunt in naturalibus eueniunt ex neceſſitate materiæ. In quarta ibi. [Inconueniens autem.] Remouet quartũ motiuum declarans ꝙ naturã non deliberare nõ tollit naturã non agere pp finem. In prima igitur particula huius partis declaratur ꝙ peccatũ accidere in actionibus naturæ non tollit naturã agere pp finem. Et hæc eſt quadrageſimaſexta cõcluſio huius libri, quæ probatur ſic. Simile eſt de arte, & de natura, ſed quamuis ars agat pp finem, tñ in actionibus artis contingit error, & peccatum, ergo eodẽ modo quãuis in actionibus naturæ accidat error, & peccatum põt natura agere pp finem: maior patet ex prædictis, & minor declaratur, qm̃ grammaticus q̃hq; ſcripſit nõ recte, & medicus q̃hq; potauit potionẽ non rectam, & tñ certum eſt ꝙ iſti artifices .ſ. grammaticus, & medicus agunt pp finem, & tñ in eorũ actionibus contingit error, & peccatum. ergo q̃uis ars agat pp finem, tñ in actionibus artis contingit error, & peccatum, ideo ſubdit Phyl. dicens, ꝙ monſtra ſunt peccata illius ꝙ pp aliquid eſt in ſubſtantijs, ergo quæ ſm Empe. a principio ſũt bouigena, licet illæ ſubſtantiæ, uel illa naturalia non erant poſſibilia uenire ad aliquem finem, uel terminum, hoc non
B erat, quia natura non agat pp finem, ſed illa naturalia facta ſunt talia .ſ. defectuoſa, & monſtra aliquo principio corrupto ſicut nunc in ſemine .i. pp corruptionem alicuius principij ſicut fiunt monſtra pp corruptionem, & defectum in ſemine. Notandum ꝙ Phyloſophus uidetur hoc tetigiſſe ex dictis antiquorum rõnem concludentem oppoſitum opinionis eorũ, ipſi enim dixerunt ꝙ peccata accidunt in actionibus naturæ, & ex hoc uoluerunt concludere, uidelicet, ꝙ natura nõ agit propter finem, ſed ſine dubio illud, uidelicet ꝙ peccata accidant in actionibus naturæ concludit oppoſitum opinionis eorum, quia q̃ñque cũ in aliqua actione accidit peccatum illa actio eſt pp aliquem finem, a quo tñ deficit actio, quoniam ſi actio non eſſet pp finem nunquam eſſet error, nec peccatum in actione, quia actio non deficeret a fine intento. Vnde ſicut rectitudo eſt in actione qñ per actionem deuenitur ad finem intentum, ita eſt error in actione qñ non deuenitur ad finem intentum, & ideo eo ipſo ꝙ peccata contingunt in actionibus naturæ ſequitur ꝙ natura agit propter finem. Sed dubitatur hoc .ſ. utrum monſtra ſint producta a caſu. Et uidetur ꝙ non, quia per Commen. 2. huius, commento 46. impoſſibile eſt ꝙ eędem ſpecies fiant a caſu, & a natura, ſed homo monſtruoſus, ut homo cum duobus capitibus eſt eiuſdem ſpeciei cum
C homine non monſtruoſo, & homo non monſtruoſus fit a natura. ergo homo monſtruoſus non fit a caſu. Item illud quod eſt intentum a natura non fit a caſu, ſed monſtrum eſt intentum a natura. ergo maior eſt manifeſta de ſe. & probat minorem dupliciter, primo, quia ubicunque eſt aliquis finis agens agit propter illum finem, ſed in generatione monſtri monſtrum eſt finis actionis naturæ, igitur natura intẽdit monſtrũ. Secundo probatur idem, quia ſi natura non intenderet monſtrum, tunc non continuaret, nec compleret eius productionem, ut ſi natura non intenderet ſextum digitum, tunc factis quinque digitis ſtatim ceſſaret ab agendo, & producendo ſextum digitum, & eodem modo eſt de alijs, ſed hoc eſt falſum. ergo. Sed uidetur quod contrarium uelit hoc Phyloſophus dicit quod monſtra ſunt propter peccatum illius quod agit propter aliquid, ſed peccatum, & defectus fit præter intentionem agentis, & per conſequens fit a caſu. Ad hanc igitur dubitationem dico duo poſſe per monſtrum intelligi, ſcilicet, uel illud indiuiduũ ſubſtantiæ cui eſt aliqua diſpoſitio præter naturam, uel poſſumus per monſtrũ intelligere totum aggregatum ex indiuiduo ſubſtantiæ, & tali diſpoſitione diſconue-
D niente, & iſto modo proprie accipitur monſtrum, ſi per monſtrum intelligamus indiuiduum ſubſtantiæ quod eſt ſubiectum diſpoſitionis diſconuenientis, ſic dico, quod nullum monſtrum fit a caſu, quoniam tale monſtrum eſt indiuiduũ per ſe in genere ſubſtantiæ, & nulla ſubſtantia fit a caſu, ut patet per Commentatorem octauo huius in ſexto metaphyſic. Si uero per monſtrum intelligamus totum aggregatum ex indiuiduo ſubſtantiæ, & diſpoſitione diſconueniente, tũc dico quod monſtra fiunt a caſu, quoniam illud quod in paucioribus procedit ab aliqua cauſa caſualiter prouenit ab ea, ſed monſtrum ſecundo modo acceptum eſt huiuſmodi. ergo. Vnde ſciendum quod monſtrum poteſt ſic diffiniri. Monſtrum eſt ens generatum cum diſpoſitione diſconueniente raro, & in minori parte contingente ſicut cum aliquis homo naſcitur habens duo capita, uel ſex digitos in una manu, ſeu cũ uno oculo, aut ſine oculis, & ſic p diſpõnẽ diſcõuenientẽ intelligo indifferẽter priuationẽ pfectionis debitę, & habitũ

diſconue-

46. cõcluſio huius lib. Per quam remouet primum motiuum antiquorum.

Primum dubium cõ. 46. 2. phy.

Secundũ dubium.

Diffinitio monſtri.

diſconuenientem, ſed cauſæ monſtri poſſunt poni quatuor, ſcilicet, uel paucitas materiæ, uel ſuperabundantia materiæ, ſeu qualitas actiua, aut paſſiua, ſiue malitia contingentis. Ad primam ergo rationem in contrarium patet reſponſio dicta, quia ſi per hominem monſtruoſum intelligitur totũ aggregatum ex ſubã, & diſpoſitione diſconuenienti, ſic dico quod homo monſtruoſus, & homo non monſtruoſus non ſunt in eadem ſpecie, quia tale aggregatum non eſt in ſpecie, nec in genere per reſponſionem.

Ad primũ.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum argumentum dico, ut dicunt aliqui & probabiliter, quod agens intendens aliquem effectum eſt dupliciter, quia quoddam eſt agens per cognitionem, & quoddam eſt agens ſine cognitione exiſtente in ipſo: cuiuſmodi ſunt omnia agentia inanimata, & etiam plantę, & adhuc agens cum cognitione, & ſine cognitione differenter intendunt effectum, quoniam agens per cognitionẽ agit illud, quod agit, & intendit ipſum appetitum qui eſt inclinatio ſequens cognitionem, ſed agens ſine cognitione nõ intendit niſi quia habet uirtutem productiuam ipſius effectus, & hoc eſt ſuum intendere. Et adhuc unumquodque illorum agentium aliquid intendere contingit dupliciter, ſcilicet, uel ſimpliciter, aut ſecundum quid, & diminute. Agens cognoſcens dicitur ſimpliciter aliquid intendere quando cognoſcit illud, & appetit non ſolum in hora qua operatur, ſed etiam prius, ut cum aliquis uadit ad forum ad quærendum debitorem in foro, & ad recipiendum pecuniam ab eo, cum recipit pecuniam dicitur ex intentione recipere, & ſimpliciter intendere recipere pecuniam, ſed uadens ad forum ad emendum, non cogitans de debitore, & non credens ipſum inuenire in foro, poſtea inueniens ibi debitorem, & recipiens pecuniam ab eo ex intentione determinata, non dicitur ſimpliciter, ſed ſecundum quid intendere illam receptionem reſpectu primi modi intendendi, quia ſolum in illa horã in qua recipit, intendebat recipere, & ſimiliter agens, quod non cognoſcit dicitur ſimpliciter aliquid intendere cum habeat uirtutem actiuam eius, & ipſum producit frequenter ut in pluribus, ut ſperma humanum receptum in matrice habet uirtutem actiuam producendi hominem cum diſpoſitionibus conuenientibus, & talem hominem producit frequenter ut in pluribus, & ideo talem hominem ſimpliciter intendit, ſed huiuſmodi agens dicitur aliquid ſecundum quid intendere cũ habeat uirtutem actiuam illius, & ipſum producit raro, & in paucioribus. Per hoc igitur ad argumentum dico, quod accipiendo monſtrum pro indiuiduo ſubẽ cui accidit diſpoſitio diſconueniens, ſic natura ſimpliciter intendit monſtrum, ſed ſi monſtrum accipiatur pro toto aggregato, ſic dico, quod natura ſecundum quid intendit tale monſtrum, & illud, quod ſic intenditur a natura fit a caſu,

Præterea primo ſemen neceſſe eſt oriatur, ſed nõ animalia ſtatim. Atque ipſum congeſtum quod primum oriebatur: ſemen nimirum erat.

Tex. c. 83

Amplius neceſſe eſt ſemen fieri primum, ſed non ſtatim animalia, & molle primum quod ſemen erat.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua remouetur ſecundum motiuũ antiquorum dicentium ꝙ generationes aĩalium, & plãtarum ſunt a caſu ꝙ non eſſet ſi natura ageret pp finem, hoc motiuum remouet Phyloſophus probans ꝙ generationes animalium non ſunt a caſu, & hæc eſt quadrageſimaſeptima concluſio huius libri, quæ probatur tripliciter, & primo ſic: Illa quæ fiunt ordinatę, & debitæ non fiunt a caſu, ſed generationes animalium fiunt ordinatæ, & debitæ, ergo generationes aĩalium non fiunt a caſu, de qua ratione minor ponitur in litera. Dicit igitur Phyloſophus ꝙ oportet primo fieri ſemen, & facto ſemine non eſt ſtatim animal, ſed oportet ꝙ ſemen fiat primo molle, ut ex eo melius poſſit operari natura, & ſic animal fit ex ſemine debitæ, & ordinatæ. Vnde notãdum ꝙ ex dictis Phyloſophi in rõne hac Commentator probat tripliciter, ꝙ generatio animalis non eſt a caſu. Primo: qa animal neceſſario generatur ex ſemine, & non generatur ex non ſemine, & illud quod generatur neceſſario ex aliquo nõ generatur caſualiter ex eo. Secundo: quia ſperma eſt naturaliter prius animali, & per ſe eſt cauſa eius. Tertio: quia animal non generatur ex ſemine ſubito, ſed terminato tempore, & per media terminata, ſed quæ ſunt a caſu non ſic fiunt.

47. cõcluſio huius lib.

Per quam remouet ſecũdum motiuum antiquorum.

Notabile.

Dubium.

Sed dubitatur, quia non uidetur quod prima ratio Commẽ.

A ualeat, ſcilicet, illa; alia neceſſario generatur ex ſemine, & nõ generatur ex non ſemine. ergo non generatur a caſu, quia ſecundum hoc homo monſtruoſus non generaretur a caſu, quia neceſſario generatur ex ſemine hominis, & non generatur ex non ſemine hominis. Dicendum, illud quod neceſſario generatur ex ſemine per ſe non fit a caſu, illud tamen ꝙ ſemper generatur ex ſemine per accidens bene fit a caſu, modo dico quod indiuiduum animalis perfecti ſecundum quod eſt tale animal ſemper generatur ex ſemine, & hoc per ſe, qa natura per ſe intendit indiuiduum animalis, unde cum monſtrum generatur indiuiduum cui accidit diſpoſitio diſconueniens ſemper generatur ex ſemine, & hoc per ſe, & ideo non fit a caſu, tamen aggregatum ex indiuiduo ſubæ, & diſpoſitione diſconuenienti fit a caſu, quamuis ſemper fiat ex ſemine, & hoc quia non fit ex ſemine per ſe tanquam per ſe intentum, ſed fit ex ſemine per accidens, neceſſario tamen, ſed non frequenter.

Reſpõſio.

Præterea in plantis etiam ipſis id ineſt, quod alicuius eſt gratia. Minus autem eſt diſtinctum, ac manifeſtum, fiebant ne igitur ex bouis partibus, ac hominis animalia, ſic & ex uitis, oleæque partibus plantę, ac non fiebant, eſt enim abſurdum. At oportebat tamen ſi in animalium genere illa fiebant.

B

Amplius & in plantis ineſt, quod propter hoc, minus autem dearticulatum eſt, utrum igitur in arboribus fiant ſicut bouigenæ, et uiripera, ſic et uitigenæ, et oliuiperę, aut non, inconueniens enim eſt, ſed tamen non oportuit, ſi quidem in animalibus eſt.

SEcundo probatur eadem concluſio ſic, in plantis hoc nõ uidetur quod fiant a caſu ſic quod fiat aliquod compoſitum ex uite, & homine ꝙ uocetur uitigena, uel ex uite, & oliua, cum igitur natura ſit magis intenta circa animalia quam circa plantas, ſequitur quod generationes animalium non fiunt a caſu. Dicit igitur Phyloſophus quod in plantis nõ poteſt operari propter hoc, ideſt, propter finem, minus tñ dearticulatum eſt, ideſt, diſtinctum, & organizatum ꝙ eſt in plãtis quam ꝙ eſt in animalibus. Quærendum eſt igitur ab Empe. utrum ſicut fiunt bouigenæ, ideſt, animalia quorum una pars eſt homo, & alia pars eſt uipera in animalibus, ſic fiant in arboribus uitigenæ, ſcilicet, aliquid cuius una medietas ſit uitis, & alia pars ſit homo, & oliuiperæ, ideſt, aliquid cuius una pars ſit oliua, & alia pars ſit uipera, aut non contingunt talia in arboribus, inconueniens enim eſt talia ponere circa arbores, oportet tamen in arboribus ſic eſſe ſi hoc in animalibus ſit. Notandum quod Phyloſophus non negat hic monſtra fieri in plantis, ex quo enim in animalibus fiunt mõſtra multo fortius in plantis fiunt monſtra, tamen monſtra non ſunt ita nota in plantis ſicut in animalibus, & hoc ideo, quia partes organice animalis magis ſunt notæ, quam partes organice plantarum, ideo defectus, uel ſuperfluitas in animalibus magis cognoſcitur quam in plantis, ſed Phyloſophus hic negat talia monſtra in plantis, qualia Empe. poſuit in animalibus, ſcilicet, ꝙ ſit aliquod animal cuius una medietas ſit pars hominis, & alia medietas ſit pars bouis, talia enim monſtra non ſunt in plantis, quia non eſt aliquid cuius pars ſit oliua, & alia homo, nec etiam, cuius una pars ſit oliua, & alia uitis, & hoc dicit Phyloſophus contradicendo Empe.

C

Notabile.

D

Præterea & in ſeminibus quoduis ſine ullo diſcrimine fieri oportere.

Adhuc oportuit, et in ſeminibus fieri, ut contingit.

Tex. c. 84.

TErtio probatur quod generationes animalium nõ fiũt a caſu, & hoc ſic. Caſus eſt cauſa non terminata, ſi igitur generationes animalium fiant a caſu, ſequitur ꝙ generationes animaliũ non fiunt a cauſa terminata, & ſic ex quocunq. ſemine poſſet generari quodcunq. animal. Vel arguitur oſtenſiue ſic, illud quod fit a cauſa terminata non fit a caſu, ſed generationes animalium fiunt a cauſis terminatis, quia non ex quocunque ſemine fit quodcunque animal, ſed ex ſemine determinato fit animal determinatum, ut ex

Notabile. ſemine hominis homo, &c. Notandum ſecundum Commentatorem hic quod contra ſenſum eſt ꝙ una ſpecies poſſit generari ex quolibet ſemine, quia illud principium. ſ. naturam agere propter finem eſt ex primis principijs ſcientiæ naturalis, & non oportet naturalem loqui de eo cum negantibus ipſum ſm ꝙ eſt naturalis, ſed ſm qđ eſt primus Phyloſophus, aut ſm quod eſt diſputator.

Dubium. Sed dubitatur ſuper hoc ꝙ hic dicitur. ſ. quod illud quod fit a caſu, non fit a cauſa determinata, ſed tale ſi generatur ex ſemine poteſt generari ex quocunque ſemine, ut innuitur hic per Phyloſophum, & Commentatorem, ergo ſi ratio Phyloſophi ualeret, ſequeretur ꝙ homo monſtruoſus poſſet ex quocunque ſemine generari, qđ eſt falſum, ergo ratio Phyloſophi hic non ualet.

Reſpõſio. Dicendum eſt igitur ꝙ ratio Phyloſophi, & Commenta. fundatur ſuper hoc ꝙ ſi quælibet ſpecies generaretur a caſu, tunc nulla ſpecies determinaret ſibi per ſe, uel per accidens certam materiam ex qua generaretur, intelligendo per ly, per ſe determinate habere materiam quę per ſe ordinatur ad talem ſpeciẽ, & per ly, per accidens determinate habere materiam ex qua generatur per accidens ad generationem alterius ex eadem materia per ſe, nunc uero dico quod ſi quælibet ſpecies generatur a caſu, uel generaretur ex materia per ſe, uel per accidens, non per ſe, cum quælibet ſpecies generetur a caſu: nec per accidens: quia cum nihil ſit per accidens nihil erit per ſe: quia per accidens præſupponit per ſe, ſed non eſt ſic de homine monſtruoſo: quia ſi generaretur ex caſu, tunc generaretur a cauſa determinata per accidens, quia ad generationem alterius quod generatur per ſe, ſcilicet, indiuiduum per ſe hominis, & ideo non ſequitur ꝙ fiat ex quocunq; ſemine, uel ex quacunque commixtione elementorum.

Aliud dubium. Sed adhuc uidetur ꝙ ratio Phyloſophi non ualet, quia hoc eſt uerum, ſcilicet, ꝙ omne quod fit a caſu poteſt indifferenter fieri a quacunque cauſa, qm̃ inuentio debitoris in foro quandoq; eſt a caſu, & tamen non poteſt indifferenter fieri a quacunq; cauſa, quoniam quicquid creditor faceret niſi iret ad forum, uel ad locum in quo eſt debitor non inueniret debitorem, igitur non omne quod fit a caſu poteſt indifferenter fieri a quacũque cauſa, & ſic uidetur ꝙ non ſequitur quod ſi animalia, & plantæ fierent a caſu, ꝙ propter hoc poſſent fieri a quocunq; ſemine, & a quacunque commixtione elementorum indifferenter.

Reſpõſio. Dicendum ergo quod aliquid dicitur fieri ab agente caſualiter duobus modis, ſcilicet, uno modo ab agente intendente certum finem, alio modo ab agente nullum certum finem, uel effectum intẽdente. Illud quod fit a caſu primo modo non poteſt indifferenter a quocunque, quia effectus caſualis non poteſt coniungi indifferenter cum quocunque effectu intento, ut argutum eſt, ſed illud quod fit a caſu ab agente nullum certum effectum intendente poteſt indifferenter fieri a quocunque. Vnde ſi quodlibet agens naturale ageret a caſu quicquid ageret, ut dixerunt antiqui, omne agens naturale eſſet indifferenter ad quęcunque effectũ producendũ, ita quod poſſet quodlibet fieri a quodlibet indifferenter, ſed non eſt ſic quando agens intendit certum finem, uel certum effectum, quoniam non oportet quod illud quod tunc prouenit caſualiter ab agente poſſit indifferenter prouenire a quocunque, ut patet in exemplo accepto in ratione, unde ratio Phyloſophi conſiſtit in hoc quod ſi quodlibet fieret a caſu nullum agens determinaretur magis ad unum effectum quam ad alium, nec aliquis effectus determinaret ſibi magis unum agens quam aliud, & ſic quodlibet indifferenter poſſet fieri a quolibet, & ſi hoc eſſet inuentio debitoris non magis determinaretur, ut fieret itione ad forum quam nauigando ad Cyprum.

Omnino autem qui ita dicit, ea quæ natura conſtant, quæ a quodam principio quod eſt in ipſis continue mouentur, atque ad quendam perueniunt finem, ab unoquoque autem non ad eundem, neque ad quemuis, attamen ad eundem ſemper niſi quid impedierit. At qui id cuius gratia.

Omnino autem deſtruit ſic dicens, quæ naturã quidem ſunt, & ſecundum naturam. Natura quidem enim ſunt quæcunque a quodam in ſeipſis principio continente mota accedunt ad aliquẽ finem. Ab unoquoq; autem non idem unicuique neque contingens ſemper tamen in eundem niſi aliquid

Tex.c.85. *impediat. Quod autem eſt cuius cauſa fit, & quod pp hoc.*

A HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus remouet tertium motiuum, propter ꝙ dixerunt antiqui, ꝙ natura non agit propter finem. Remouet tertiũ motiuum. Et primo remouet hoc impedimentum. Secũdo uero ibi. [Fieret ubique.] Remouet quandam cauillationem. Primo igitur dicit Phyloſophus ꝙ ſic dicentes. ſ. omnia fieri ex neceſſitate materiæ, & nihil in naturalibus eſſe pp finem, omnino deſtruunt naturam, & omnia quæ ſunt a natura. Deinde cum dicit. [Natura quidem, &c.] Probat ꝙ nõ omnia quæ ſunt a natura, ſunt ex neceſſitate materiæ. Et hæc eſt quadrageſimaoctaua concluſio huius libri, quæ probatur ſic. 48. concl. huius lib. Nulla quę a determinato principio exiſtente in ſeipſis continue mota accidunt ad determinatum finem ſunt ex neceſſitate materiæ, ſed ea quæ ſunt natura ſunt illa, quæ mota continue a determinato principio exiſtente in eis accedunt ad determinatũ finẽ. ergo non oĩa quæ ſunt a natura ſunt ex neceſſitate materię. Maior huius rationis eſt manifeſta, quia illa q̃ mota continue a determinato principio exiſtente in ipſis, accedunt ad determinatum finem ſunt pp finem, & per conſequẽs non ſunt ſolum ex neceſſitate materiæ. Et minor ponitur in litera, & patet de ſe.

B Vnde Phyloſophus ſubdit. d. ꝙ diuerſa tendunt in diuerſos fines, ſemper tamen eadem res naturalis tendit in eundẽ finem, & conſequitur illum niſi aliqd impediat, ergo in naturalibus eſt illud pp ꝙ fit aliquid, & cuius cã eſt. ſ. finalis cauſa, & nõ eſt neceſſitas ſolũ ex parte materię. Intelligendum ꝙ cum Phyloſophus d. in minori, ꝙ illa q̃ ſunt a natura ſunt mota continue a determinato principio exiſtente in eis, non intendit ꝙ omnia quæ fiunt naturaliter fiant effectiue a quodã principio actiuo intrinſeco illi ꝙ fit: ſed per principium in ſeipſis intendit principiũ actiuum naturale, ꝙ, ſcilicet, eſt in ipſis rebus naturalibus, hoc eſt ꝙ principium eſt de numero rerum naturalium, uel agentium naturalium non quod ſit intrinſecum ei quod fit, uel materiæ inquantum forma debet induci.

Fieri a fortuna etiam poſſunt, ueluti dicimus hoſpitẽ forte fortuna ueniſſe, locumq; abijſſe, cum id egerit, quaſi gratia huiuſce profectus, non huiuſce ãt gratia uenerit. Hoc autem eſt per accidens. Fortuna

C namq; cauſa per accidens eſt: ut antea diximus. Sed cum hoc ſemper fit, aut plerunque non per accidens nec a fortuna dicimus eſſe. At in naturalibus ſic ſemper ſi nihil impedierit fiunt.

Fieret utique a fortuna, ſicut dicimus: a fortuna uenit extraneus, et balneatus aſceſſit cum tanquam propter hoc ueniens egerit, non propter hoc autem uenit, & hoc ſecundũ accidens. Fortuna autem eſt cauſarum quæ ſunt ſecundum accidens, quemadmodum & prius diximus, ſed cum hoc ſemper, aut ſicut frequenter fiat non ſecundum accidens, neque a fortuna eſt, in phyſicis autem ſemper ſic eſt, niſi aliquid impediat.

SEd quia aliquis poſſet dicere, ꝙ quamuis illa quæ ſunt a natura procedant a determinato principio ad determinatum finẽ, tñ hoc eſt a caſu, & per accidens, & præter intẽtionem, ut ſi aliquis extraneus ueniens ad nos non intendens

D balneari recedat balneatus tanquam ueniſſet pp hunc finẽ, propter quem tamen non uenit, ita natura procedit a determinato principio ad determinatũ finem tanq̃ ageret pp illũ finem, & tamen non agit pp illum, cum ille finis accidat a caſu. Iſtam cauillationem remouet Phyloſophus, & probat illã concluſionem, uidelicet, ꝙ finis qui prouenit a natura, nõ eſt finis qui prouenit a caſu. Idem ſup. Tex.c.48. Et hęc eſt concluſio quadrageſimanona huius libri, quæ probatur ſic. 49. concl. huius lib. Nullus finis qui prouenit a caſu, prouenit ſemper, & frequenter: ſed finis qui prouenit a natura, prouenit ſemper, & frequenter. ergo finis qui prouenit a natura, non eſt finis qui prouenit a caſu: quoniam illud ꝙ prouenit a caſu prouenit in minori parte, & non ſemper, nec frequenter. igitur &c.

Notabile. Notandum ſecundum Commen. hoc ꝙ Phyloſophus prius ſuppoſuit illam propoſitionẽ, ſcilicet, ꝙ prouenit a natura nõ prouenit a caſu, & tñ hoc eſt reuerſus ad declarandũ eam, nã Phyloſophus ſupponit illã tã quam manifeſtam apud eos qui innati ſunt recipere illud ꝙ eſt per ſe notum, ſed tunc probat hoc contra illos qui hoc negant propter propoſitiones famoſiores apud illos. Intelligendum etiam quod illa concluſio, ſ. quod finis qui prouenit

uenit a natura non eſt finis qui prouenit a caſu non debet ſic intelligi.ſ.ꝙ nihil quod fit a natura fit a caſu,quia prius dictũ eſt,ꝙ illud quod fit a caſu fit a natura,ſed debet intelligi ſic.ſ.ꝙ finis qui prouenit a natura intendente illum finem ſimpliciter non eſt finis qui prouenit a caſu,cum nihil quod fit a caſu fit a natura, ſimpliciter intendente illud.

Abſurdum autem eſt alicuius gratia fieri non putare,ſi id quod mouet nõ uiderint deliberatione premiſſa mouere.Nam & ars non deliberat.

Te.cõ.86. *Inconueniens autem eſt non opinari propter aliquid fieri:niſi uideatur mouẽs deliberatum, & tamen ars quidem non deliberat.*

Remouet quartum motiuũ. HÆc eſt quarta particula ſecundę partis principalis huius capituli, in qua remouetur quartũ motiuum ꝓp quod dixerunt antiqui naturã non agere propter finẽ. Et primo facit hoc. Secũdo uero remouet quãdam cauillationem,ſecunda ibi,[Et ſi eſſet in ligno.]Motiuum igitur,quod Phyl. remouet eſt illud:quia.n. natura in ſuis actionibus nõ deliberat,ideo dixerũt,ꝙ natura non agit ꝓp finem:hoc motiuum Phyl.remouet probans,ꝙ naturam non deliberare nõ tollit naturam agere ꝓp finem,& hęc eſt quinquageſima concluſio huius libri,q̃ probatur ſic.Simile eſt de arte,& de materia,ſed ars agit ꝓp finem, quis non deliberet , ergo natura poteſt agere propter finem,quãuis non deliberet,ergo naturam non deliberare non tollit naturam agere propter finẽ. unde Com.d.hoc,ꝙ Phyl.dicens:ꝙ ars non deliberat, intelligit de artibus quæ non utuntur cogitatione:ut ſunt artes texendi , & ſuendi, ſed non eſt ſic de arte medicinæ ,& de arte nauigandi.

Quinquageſima cõ. huius lib.

B

Etenim ſi in lignis extruendarum nauium ars ineſſet:perinde atque natura faceret nauim. Quare ſi id quod alicuius fit gratia fit in arte,& in natura profecto ineſt.

Etnamque ſi eſſet in ligno nauis factiua,ſimiliter utiq; natura feciſſet.Quare ſi in arte ineſt propter aliquid,& natura ineſt.

C

Idem 11. me.t.c.t 3. 3. d'aia.c. 28.Idẽſup. cõ.primo. SEd quia aliquis forte diceret,ꝙ non eſt ſimile de arte,& natura,quia ars eſt principium extrinſecum,& natura eſt principium intrinſecum, ideo quamuis ars agat propter finem,non oportet,ꝙ natura agat propter finem.Iſtud remouet Phyl.& probat,ꝙ naturam eſſe principium intrinſecum, non tollit naturam agere ꝓp finẽ.Et hæc eſt quinquageſima prima concluſio huius libri, quæ probatur dupliciter. & primo ſic.Si ars nauifactiua eſſet in ligno eodem modo faceret nauem,ſicut natura feciſſet, quia eſſet principium intrinſecũ ſicut natura. eodem modo igitur agit natura quo ageret ars nauifactiua ſi eſſet i ligno,ſed ſi ars nauifactiua eſſet in ligno adhuc ageret propter finem,quia propter eundem finem,ꝓp quem nunc agit, ergo non obſtante, ꝙ natura ſit principium intrinſecum:tamen agit ꝓp finem, igitur naturam eſſe principium intrinſecum non tollit naturam agere propter finem.

Quinquageſima prima concl. huius lib.

D

Maxime autem hoc patet cum quiſpiam ſibijpſi medetur:huic enim per ſimilis eſt natura. Quæ cum ita ſint, patet naturam cauſam eſſe atque adeo:ut alicuius gratia faciat.

Te.cõ.87. *Manifeſtum eſt autem maxime,cum aliquis medicatus fuerit ipſe ſeipſum huic quidem enim aſſimilatur natura, quod quidem igitur cauſa ſit natura, & ſic ut propter aliquod manifeſtum eſt.*

SEcundo probatur eadem concluſio ſic,natura maxime aſſimilatur arti per quam aliquis agit in ſeipſum,ut cum aliquis ſanat ſeipſum per artem medicinæ illi arti magis aſſimilatur natura quam alteri,ſed ars medicinæ curans medicum in quo eſt ars agit propter finem,ac ſi eſſet extra. ergo natura agit propter finem,quamuis ſit principium intrinſecũ. igitur naturam eſſe principium intrinſecum non impedit na

A

turam agere propter finem.Deinde Phyl.epilogat declarata: ut patet in litera quæ plana eſt.

QVOD IN REBVS NATVRALIBVS neceſſitas principaliter eſt ex fine. Tractatus ſexti.

Cap. II.

Nunc conſiderandum eſt utrum neceſſarium ipſum ex ſuppoſitione, an & ſimpliciter ſit in ipſis rebus naturæ.

Quod autem ex neceſſitate eſt utrum ex ſuppoſitione exiſtit,aut ſimpliciter.

B

IStud eſt ſecundum capitulum huius tractatus: in quo Phyl. declarat cuiuſmodi,& a quo eſt neceſſitas principaliter in rebus naturalibus.Iſtud capitulum continet duas partes principales.Quia in prima parte Phyl. proponit intẽtionem ſuam,& etiam narrat antiquorũ opinionẽ.In ſecũda ibi,[Sed non fine his.]Determinat ueritatẽ declarando, ꝙ neceſſitas q̃ eſt in rebus naturalibus eſt neceſſitas ex ſuppoſitione,& eſt principaliter ex fine.In prima aũt parte principali huius capituli Phy. proponit intẽtionẽ ſuam,& ẽt narrat opinionẽ antiquorũ, & ſecũdum hoc pars illa cõtinet duas particulas.In prima igitur particula huius partis d.Phil. ꝙ aũt ex neceſſitate eſt.i. neceſſarium ẽſt naturalibus ſupple dubium eſt utrum exiſtat ſimpliciter,aut ex ſuppoſitione.Et per hoc intẽdit, ꝙ duplex eſt neceſſitas,quoniam quædam ſimpliciter,& quædam ex neceſſitas ex ſuppoſitione:unde neceſſitas q̃ eſt ex materia uocatur neceſſitas ſimpliciter:ſed neceſſitas q̃ eſt ex fine uocatur neceſſitas ex ſuppoſitione.Et huius ratio eſt,quoniam res naturlis neceſſario habet materiam,& neceſſitas q̃ eſt ex materia ẽ neceſſitas ſimpliciter,& oĩno ineuitabilis,ut patet, quoniã corruptio cõpoſiti ex cõtrariis eſt neceſſaria ratione materiæ, & ideo eſt ſimpliciter neceſſaria,ita ꝙ uitari non poteſt,ſed neceſſitas q̃ eſt ex fine,non eſt ſimpliciter neceſſitas, q͂a non eſt ſimpliciter neceſſe quãlibet rem naturalem attingere finẽ ad quẽ ordinatur,immo ꝑt impediri,nec ſemper hẽt finẽ,non.n. oculus ſemper uidet,& ideo nõ eſt neceſſariũ neceſſitate ſimpliciter,& abſoluta,illa eſſe q̃ ordinantur ad finẽ,ſed ſuppoſito fine neceſſe eſt illa eſſe q̃ ſunt ad finẽ.v.g. nõ eſt neceſſe ſimpliciter ꝙ aĩal uideat,& ideo nõ eſt neceſſe ſimpliciter,ꝙ aĩal habeat oculos,ſi tamen animal debeat uidere neceſſe eſt,ꝙ habeat oculos,& ideo habere oculos eſt neceſſariũ aĩali ex ſuppoſitione.ſ.ſi debeat uidere,& ſic neceſſitas,q̃ eſt ex fine:eſt neceſſitas ex ſuppoſitione. Eſt igitur dubiũ, utrũ neceſſitas in rebus naturalibus ſit neceſſitas ſimpliciter.ſ.q̃ eſt ex materia:vel neceſſitas ex ſuppoſitione q.ſ.eſt ex ſuppoſitione finis,& hoc eſt q̃rere an q̃n aliqd neceſſario euenit in rebus naturalibus: utrũ neceſſario eueniat ꝓp aliquem finem certũ:uel utrũ eueniat poſito,ꝙ talem finem non haberet propter materiam.

Neceſſitas ẽ dupliciter.

C

D

Nunc.n.ipſum neceſſariũ in generatione perinde eſſe arbitrãtur,atq. ſi quiſpiã neceſſario domũ extructã eſſe putaret,quia grauia quidẽ deorſum,leuia uero ſurſũ ſuapte natura ferũtur. Idcirco lapides qdẽ ac fundamenta ſunt infra,terra aũt ſup.ſuã ob leuitatem,& ligna maxime ſup.quippe cum ſint leuiſſima.

Nunc quidam.n.opinantur quod eſt ex neceſſitate in generatione eſſe,quemadmodum utique ſi aliquis murum eſſe ex neceſſitate exiſtimet,quoniam grauia quidem deorſũ ferri apta nata ſunt:leuia autem ſupereminent. Vnde lapides quidem deorſum in fundamentum,terra autem ſurſum propter leuitatem.Supereminent autem maxime ligna:leuiſſima enim ſunt.

HÆc eſt ſecũda particula primæ partis principalis huius capituli,in qua Phyl. narrat opinionem antiquorũ:dixerunt.n.antiqui:ꝙ in generatione naturali neceſſitas eſt ex materia,quoniam putant talem neceſſitatem eſſe in naturalibus:ſicut ſi aliquis exiſtimet domum ſic eſſe factam ex

neceſſitate

neceſſitate materiæ,& non propter aliquem finem ſic, quòd lapides ſint deorſum, ligna uero ſurſum,& cementum in medio,hoc totum eſt ex neceſſitate materiæ,& non propter aliquem finem,quoniam lapides ſunt deorſum, quia ſunt grauiores,& ligna ſunt ſurſum, quia ſunt leuiora, & cementū in medio,quia medio modo ſe habet inter grauitatem,& leuitatem,& dixerunt, quod natura in hoc eſt ſimilis arti , quia in animali partes leues aſcendunt,& partes graues deſcendunt, & ideo in animali eſt diſpoſitio partium ex neceſſitate materiæ.Sed.d.hic Com.quod in pluribus rebus naturalibus eſt econuerſo,ſ.quod partes grauiores ſunt ſuperius,ut patet in animalibus habentibus teſtam, teſta.n.eſt naturæ terreſtris, & eſt grauior cæteris partibus, & tamen ſupereminet, & ex hoc apparet, quod neceſſitas in naturalibus eſt ex fine, & non ſolum ex materia,ſi enim natura non intenderet cuſtodiam animalis:ſed tota diſpoſitio eſſet ex neceſſitate materiæ,tunc pars teſtea deberet fore deorſum,quia eſt grauior cæteris partibus: & tamen in multis animalibus eſt contrarium.

At quamquam non ſine his , non tamen propter hæc niſi ut ob materiam,ſed celandi quædam cōſeruandiq; cauſa extructa eſt domus.Similiter,& in cęteris uniuerſis in quibus eſt id quod alicuius gratia fit,non ſunt quidem ſine hiſce quæ neceſſariam habent naturam,non tamen ſunt ob hæc ipſa,niſi vt ob materiam,ſed alicuius ſunt gratia. Veluti propter qd ſerra eſt talis. Vt hoc,& huiuſce gratia ſit.Hoc tamen gratia cuius eſt fieri non poteſt ſi non ferrea ſit;neceſſe eſt ergo ferream eſſe:ſi ſerra atque opus ipſius erit. Eſt igitur neceſſarium ipſum ex ſuppoſitione,ſed nō ut finis.Nam neceſſarium quidem in materia, id uero gratia cuius eſt in ratione conſiſtit.

Te.cō.88. *Sed tamen non ſine his quidem factum eſt,non tamen propter hoc niſi ſicut propter materiam , ſed cauſa abſcondēdi ipſa,et ſaluandi. Similiter autem et in alijs omnibus in quibus propter aliquid eſt non ſine quidem habentibus neceſſariam naturam ſunt,non tamen propter hoc,ſed aut ſicut materia ſunt,ſed propter aliquid eſt, ut propter quid ſerra huiuſmodi quatenus hoc ſit,et propter hoc.Sed tamē id quod eſt cuius cauſa,impoſſibile eſt fieri niſi ferrea ſit:neceſſe igitur ferream eſſe,ſi ſerra erit,et opus ipſius,ex ſuppoſitione igitur quod neceſſarium eſt,ſed non ut finis.Quod autem eſt cuius cauſa eſt, in ratione eſt.*

52. cōcluſio huius lib.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in quā Phyl.ſoluit dictam dubitationem oſtendēs, q neceſſitas principaliter in naturalibus eſt ex fine. Et hæc eſt quinquageſima ſecunda cōcluſio huius libri,q ꝓbatur tripliciter,& ſecundum hoc hæc pars continet tres particulas. Prima ratio ſumitur ex ſimilitudine quam habet neceſſitas in naturalibus cum neceſſitate in artificialibus. Secūda ratio ſumitur ex hoc, q finis habet rationem principij,tertia ſumitur ex hoc,q finis habet rationem medij demonſtratiui. Primo igitur d.Phyl.narrando,ſed tamen non ſine his.ſ.materialibus principijs factum eſt aliquid uel naturalium,uel artificialium,nō tamen factum eſt,propter hoc niſi ſicut pp materiam.v.g.domus in artificialibus non eſt facta principaliter ex neceſſitate materiæ,ſed eſt facta cauſa abſcōdendi,& ſaluandi ipſas res poſſeſſas,& eodē modo eſt in omnibus alijs tam naturalibus, q̄ artificialibus.ſ.q in eis eſt neceſſitas principaliter ex fine: vt pp quid ſerra eſt huiuſmodi:reſpōdetur quatenus hoc ſit.i.finis.& pp hoc.i.pp finem:finis igitur eſt principalis cauſa, materia tamen etiam eſt aliquo modo cā,quia impoſſibile eſt illud cuius cauſa eſt eſſe.i. impoſſibile eſt finem eſſe niſi materia ſit.i.impoſſibile eſt finē ſerræ eſſe.i.opus ſerræ eſſe niſi ſerra ſit ferrea,neceſſe eſt igitur ſerram eſſe ferream,ſi ſerra debeat eſſe,& opus eius. Ex his ergo concludit Phyl.concluſionem ſuam.d.q ex ſuppoſitione finis igitur erit neceſſarium in phyſicis,ſed nō ut finis ſit neceſſarium.i.ſit illud cui imponitur neceſſitas ſimpliciter. Quod autem cuius cauſa eſt.i.finis in ratione eſt.i.eſt illud quod eſt ratio neceſſitatis.illa.n.quæ ſunt a finem habent neceſſitatem ex

A fine,& finis ſi eſt ſimpliciter neceſſarius,ergo. Ex his igitur dictis ſic formatur primo ratio probans cōcluſionem intētam ſic: ſicut eſt neceſſitas in artificialibus,ita & in naturalibus,ſed in artificialibus neceſſitas principaliter eſt ex fine,ergo in naturalibus neceſſitas principaliter eſt ex fine,maior patet,& minor declaratur in litera per exemplū,& rationem, per exemplū ſic,nam domus non eſt facta ex neceſſitate materiæ, ſed gratia abſcondendi, & cuſtodiendi res poſſeſſas,& eadem minor probatur ēt per rationem ſic,ab illo,& propter illud ē neceſſitas rei principaliter per quod conuenientius reſpōdetur ad quæſtionem quærētem pp quid:ſed de re artificiali cōuenientius reſpondetur ad quæſtionē quęrentem ꝓpter qd per finem q̄ per materiam,ergo in artificialibus neceſſitas principaliter eſt ex fine,& principalius, q̄ ex materia minor huius proſyllogiſmi patet,quoniam ſi quæratur propter quid ſerra habet multos dentes conuenientius reſpondetur per finē dicendo,ut diuidat ligna,q̄ per materiam dicendo, quia eſt ex ferro. Notandum,q Phyl.non d.hoc,q neceſſitas rei naturalis nullo modo eſt ex materia, ſed vult, quod aliquo modo ſit ex materia,principaliter tamen ex fine,unde quælibet cauſa rei eſt cauſa eſſendi eius, & cauſa neceſſitatis rei aliquo

Prima ratio.

B modo : ſaltem in genere ſuo . Notandum ſecundum Commenta. hic , quod differentia eſt inter illa quæ inueniuntur in naturalibus ex neceſſitate , & non propter finem; & inter illa quæ inueniuntur non ex neceſſitate, ſed propter finem,quoniam neceſſitas quæ non eſt propter finem in rebus naturalibus eſt propter materiam , ſicut mors animalis, ſed illud,quod inuenitur in rebus naturalibus non ex neceſſitate materiæ,ſed propter aliquid eſt propter formam,& diffinitionem,& quia antiqui uiderunt quædam quæ ſequuntur naturalia eſſe ex neceſſitate materiæ,exiſtimabant,quod omnia quæ accidunt rebus naturalibus ſint ex neceſſitate materiæ.Sed hic dubitatur utrum mors,corruptio, potentia ad nō eſſe,& huiuſmodi ſint ex materia,& dico, quod non præciſè ſunt ex materia ſine omni alia cauſa,quia omnis effectus qui dependet ex materia, & ex fine principalius habet ſuam neceſſitatem ex fine,& ex materia,quia finis eſt cauſa omnium aliarum cauſarum,ſed,omnes tales effectus, ut mors,& huiuſmodi dependent ex materia,& fine.Vnde mors unius ordinatur ad eſſe alterius,& corruptio aquæ ordinatur ad generationem ignis,ſimiliter materia eſt propter formam,& forma

Notabile.

Dubium.

Reſpōſio.

C eſt finis,& ideo omne illud,quod eſt propter materiam,& propter finem,dico igitur,quod mors eſt propter finem,ad eſt propter eſſe alterius,& quod Commen.dicat hic,quod mors non eſt propter aliquid.dico,quod Commentator intelligit, quod mors non eſt propter aliquid,quod ſit ſua operatio,quia illa quæ non habent operationem principalius ſe tenent ex parte materiæ quam alia,ſed illa quæ habent operationem principalius ſe tenent ex parte formæ,dico tamen,quod corruptio,& huiuſmodi effectus ſunt propter aliquem finem , quod etiam apparet,quia quicquid intendit aliquid , quod non poteſt haberi ſine corruptione Intendit corruptionem propter illud , quia illud, quod intendit finem intendit illa quæ ſunt ad finem neceſſario propter finem, ſed generans naturale intendit formam generandam quæ non poteſt induci ſine corruptione formæ contrariæ præcedentis , ut patet de ſe,ergo generans naturale intendit corruptionem propter formam generandam,& ſic corruptionis eſt aliquis finis,ſcilicet,formam generandam.Et confirmatur, quia ſicut diſpoſitiones præcedentes inductionem formæ ſunt propter formā, quia forma non poteſt induci ſine eis , & ideo neceſſitas earum

D eſt a forma,ſic eſt de corruptione , non enim poteſt una forma introduci niſi reliqua corrumpatur. Item notandum ſecundum Commentatorem,quod ſi omnia quæ ſunt in rebus naturalibus eſſent ex neceſſitate materiæ , tunc cum materia neceſſario habeat eſſe omnes formæ naturales tam ſubſtantiales quam accidentales eſſent neceſſario in materia, & tunc omnes res naturales de ſe eſſent neceſſe eſſe, quia de neceſſitate de ſe haberent formam dantem eſſe , & etiam de ſe haberent quantitatē,& qualitatē quæ ſunt impoſſibilia.ergo.

Notabile.

Eſt autem ipſum neceſſarium,& in doctrinis,& in hiſce quæ fiunt ſecundum naturam aliqua ex parte ſimili modo.Nam cum rectum hoc ſit , neceſſe eſt triangulum tres angulos æquales duobus rectis habere.Sed non ſi hoc eſt,neceſſe eſt illud eſſe , ſed ſi hoc non eſt,neque rectum hoc eſt.At in hiſce , quæ

alicuius

alicuius gratia fiunt contra. Si finis erit, aut eſt, & id quod eſt ante erit aut eſt. Si uero hoc non erit, aut non eſt ut ibi: ſi non eſt concluſio, principium non erit, ſic & hic finis: & id gratia cuius eſt, non erit: aut non eſt.

Te.cõ.89. *Eſt autem, et in doctrinis neceſſarium, et in his quæ ſecundum naturam fiunt quodammodo ſimiliter. Quoniam.n. rectus hic eſt, neceſſe eſt triãgulum duobus rectis æquales habere. Sed non ſi hoc eſt, illud eſt. Sed ſi hoc non eſt, neq; ille rectus eſt. In his autem quæ fiunt propter hoc econtrario eſt. Si finis enim erit, aut eſt, quod eſt ante finẽ erit, aut eſt. Si uero non: ſicut ibi, cum non ſit concluſio: principiũ non erit, et hic finis, et quod cuius cauſa.*

Scd'a rõ. HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua ponit Phyl. ſecundam rationẽ probantẽ, q in naturalibus neceſſitas principaliter eſt ex fine, q ratio eſt illa. Finis in naturalibus, & operabilibus habet rationẽ principij in ſpeculabilibus, & alia a fine in operabilibus hẽnt rationem concluſionis in ſpeculabilibus: ſed in ſpeculabilibus, ut in mathematicis neceſſitas concluſionis eſt ex principijs, & nõ econuerſo, ergo in naturalibus neceſſitas oium aliorũ erit ex fine, huius rationis maiorẽ declarat phyl. exẽplariter d. q in doctrinis.i. in ſpeculatiuis, & in his, q ſm naturam fiunt.i. in naturalibus fiũt ſimiliter. ſupple eſt neceſſarium, quoniam pro quia rectus, &c. hoc eſt, quoniam triangulus eſt rectilineus habẽs angulũ extrinſecũ æquiualẽtem duobus intrinſecis ſibi oppoſitis, ideo q a ſic eſt neceſſe eſſe triangulum habere. ſ. tres angulos ęquales duobus rectis, igitur in doctrinis, ſi pmiſſę ſunt, & cõcluſio eſt, ſed ſi hoc eſt, illud eſt, id eſt in doctrinis non ſeqtur: ſi cõcluſio eſt uera. igitur pmiſſæ ſunt ueræ: ſed ſi hoc non eſt.i. ſi cõcluſio nõ eſt uera, nec ille rectus eſt.i. principia non ſunt uera. ſ. q angulus eſt rectilineus habens angulũ extrinſecũ ęquiualentẽ, &c. & ita apparet, q in ſpeculatiuis ſi pmiſſę ſunt ueræ cõcluſio eſt uera, & nõ ecõuerſo, & ſic in ſpeculatiuis neceſſitas cõcluſionis eſt ex pmiſſis: in his aũt quæ fiunt propter hoc.i. in naturalibus, & operabilibus quæ fiunt propter finẽ ecõuerſo eſt, nam in iſtis ex poſterioribus ſequuntur priora, & in doctrinis econtrario eſt, in operabilibus.n. ſi finis erit, aut eſt quod eſt ante finem, aut erit, aut eſt, ſi uero non ſupple eſt illud quod eſt ante finẽ non erit finis, ſicut igitur ibi.ſ. in doctrinis ſeqtur cũ non ſit concluſio: ſupple nõ eſt principiũ, & ſic apparet maior. ſ. q finis in naturalibus ſe habet ut principium in ſpeculabilibus, & q eſt ad finem in naturalibus ſe habet ut concluſio in ſpeculabilibus.

Eſt enim & hoc principium non actionis. ſed cogitationis, ibi autem eſt cognitionis. Non enim ſunt actiones.

Principium enim et non actionis ſed ratiocinationis. Ibi autem ratiocinationis actus non ſunt.

Idem 7. met.c.23. & 3. d aia. Te.cõ.49. HIc reſpondetur uni tacitæ quæſtioni, quoniam poſſet aliquis dicere, q ad principia ſemper debẽt ſeq ultima, quia in doctrinis ſemper uidemus, q ad principia ſemper ſequuntur ultima. Ad hanc rationẽ reſpondet diſtinguendo principium, q duplex eſt, quoddam eſt principiũ operationis, & quoddam eſt principium cognitionis. Ad principiũ cognitionis ſeqtur vltimum: ut ad pmiſſas ſequitur concluſio, ſed ad principium operationis non ſeqtur vltimum: ſed ad ultimũ ſequũtur principia operationis, quoniã nõ ſeqtur: ligna & lapides ſunt, igitur domus eſt, ſed bene econuerſo ſeqtur: domus eſt. igitur lapides, & ligna ſunt, & quia finis in operabilibus eſt principium cognitionis, ideo ad finem ſequuntur ea quæ ſunt ad finem, & non econuerſo.

Quare ſi erit domus, hæc neceſſe eſt fieri: vel eſſe uel etiam fore: aut omnino materiam, quę quidẽ alicuius eſt gratia. Veluti lateres atq; lapides: ſi extruenda eſt domus, non tamen eſt propter hæc ipſe finis: niſi ut ob materiam, omnino tamen ſi non ſint: neq;

A domus fuerit, neque ſera, illa ſi non ſint lapides, hæc ſi ferrum non ſit. Neq; enim ibi principia ſunt, ſi non triãgulus tres habeat angulos duobus rectis æquales.

Quare ſi erit domus, hæc neceſſe fieri, aut exiſtere, aut eſſe, aut omnino materiam quæ propter hoc, ut lateres, & lapides eſſe ſi domus, non tamen propter hoc eſt finis, ſed aut ſicut materia, neque erit propter hoc. Omnino autẽ ſi non ſint: non erit neq; domus, neque ſerra. Hæc quidem niſi ſint lapides, illa uero niſi ferrum ſit. Neque enim ibi principia ſunt: niſi triangulum duobus rectis. Tex.c.90.

HIc Phyl. manifeſtat per exẽpla ſimilitudinem præmiſſarũ ad cõcluſionem in doctrinis, & finis ad ea q ſunt ad finẽ operabilibus. d. q ſi domus ſit neceſſe eſt materialia fore ex quibus domus dẽt fieri, ſed non oportet, q ſi ſint materialia, q propterea domus ſit, & ita in doctrinis, ſi pmiſſę
B ſint uere: oportet, q cõcluſio ſit uera, ſed non oportet, q ſi cõcluſio ſit ueræ, q propterea uidelicet, præmiſſę ſint uerę, & ſic neceſſitas in operabilibus eſt ex fine principaliter, & non ex materia, attamen ſi non ſit materia non eſt finis, & tamen finis non eſt propter materiam.

Patet igitur neceſſarium in rebus eſſe naturę, q ut materia dicitur, & huius etiam motiones.

Manifeſtum igitur eſt, q eſt neceſſarium in phyſicis, quod ſicut materia dicitur, & motus qui ipſius.

EX iam dictis apparet, q neceſſitas in naturalibus dicitur ſicut materia, & motus, q eſt ipſius materiæ, neceſſitas.n. in naturalibus notat materiam, & illum motum q ſequitur materiam, & non notat formam, qm materia inuenitur propter formam, non aũt formã pp materiam. Vnde neceſſitas in naturalibus dicitur notare illud quod neceſſario ſequitur ex alio, & quia materia neceſſario ſequitur ad formam, & forma non neceſſario ſequitur ad materiam, ideo in naturalibus
C neceſſitas notat materiam, & non formã: unde materia, & motus materiæ ſumunt neceſſitatem ex fine, & ideo neceſſitas in naturalibus notat materiam, & motum materiæ. quare, &c.

Atque ambe quidem cauſæ dicendę ſunt a naturali phyloſopho. Magis autem ea gratia cuius cætera fiunt. Hæc eſt enim materiæ cauſa, ſed non hæc cauſa finis.

Et utreque phyſico dicente ſunt cauſæ, magis autem quę cuius cauſa. Cauſa enim hæc materia eſt, ſed non hic finis. Tex.c.91.

EX prędictis igitur concluditur, q oportet naturalẽ ſolicitari circa materiam, & finẽ, magis tamen circa finem, & hæc eſt quinquageſimatertia cõcluſio huius libri, quę probatur quantũ ad utrãque ſui partẽ, & primo, q oportet naturalem ſolicitari circa materiam, & finem apparet, q res naturalis dependet ex utraq. cauſa, & q oporteat eum magis ſolicitari circa finem, q materiam apparet, quoniam materia eſt
D propter finem, & finis non eſt propter materiam: & credo q naturalis magis habeat ſolicitari circa finem propinquũ, quam circa materiam: ſed tamen circa finem remotum habet primus phyloſophus ſolicitari. 53. concl. huius lib.

Atq. finis ipſe gratia cuius quiq; principium eſt: a diſſinitione rationeq. ſumitur: vt in hiſce patet, q per artem conficiuntur. Nam cũ domus ſit tale, hæc fieri neceſſario, & eſſe oportet. Et cum ſanitas ſit hoc: hæc neceſſario fieri oportet ac eſſe. Pari modo ſi homo eſt hoc, hæc fieri neceſſe eſt atque eſſe. Et ſi hæc ſint hæc, ſint hæc neceſſario, uel fiant oportet.

Et finis, quòd cuius cauſa, & principium a diffinitione, et ratione eſt, ſicut in his, quæ ſecundum artem. Quoniam ſi domus talis eſt, oportet hoc fieri ex neceſſitate: & eſſe: et quoniam hoc eſt ſanitas, hoc oportet fieri, et eſſe ex neceſſitate. Sic & ſi homo hoc eſt hoc, ſi autem hoc, & hoc.

Hęc

HÆc eſt tertia particula ſecũdæ partis principalis huius capituli, in qua oſtenditur, ꝙ neceſſitas in naturalibus principaliter eſt ex fine, eo quia finis habet rationem medij demonſtratiui, & primo oſtendit hoc, ſecundo oſtẽdit neceſſitatem in naturalibus aliquo modo eſſe ſumendam ex materia. Ratio igitur quam Phyſ. primo intendit eſt illa. Neceſſitas eſt ſumenda ex diffinitione rei, quoniam diffinitio eſt medium in demonſtratione, & a medio eſt neceſſitas in demõſtratione: ſed a fine accipitur principalis diffinitio rei, quoniã diffinitio data per cauſam finalem eſt potiſſima, ergo cũ tota neceſſitas ſumatur a medio ſequitur ꝙ neceſſitas principaliter debeat ſumi a fine, & hoc in naturalibus ubi eſt agere propter finem, ſic autem non in mathematicis, ſed qualiter ex diffinitione rei ſumenda eſt neceſſitas patet in artificialibus: ut ſi domus intendatur ab arte ex diffinitione domus ſumetur neceſſitas aliorum: dicemus. n. quoniam ſi domus eſt talis, quia eſt coopermentum ad tegendum nos, &c. ideo ex neceſſitate oportet hoc fieri, & eſſe: & quia ſanitas eſt hoc, ideo ex neceſſitate oportet hoc fieri, & eſſe, & eodem modo in naturalibus ſi homo eſt hoc ſupple ex neceſſitate erit: ſi autem hoc. i. ſi aliquid naturale eſt, ſupple illud erit.

Fortaſſe autem neceſſarium ipſum, in ratione etiam ineſt. Serræ namque ſi diffinieris opus talem ipſam diuiſionem eſſe dicis. At hæc non erit niſi ſerra tales habuerit dentes, & hi rurſus non erunt, niſi ferrea fuerit ipſa. Sunt enim, & in ratione nonnullę partes ut materia rationis.

Te. cõ. 91. *Fortaſſis autem, & in ratione eſt neceſſarium. Determinanti enim opus ſecandi, quoniam diuiſio huiuſmodi. Hoc autem non erit niſi habeat dentes huiuſmodi. Hi autem non niſi ferrum. Sunt enim & in diffinitione quadam partes, ut materia.*

CVM Phyſ. narrauit, ꝙ ad finem ſequuntur ea, quæ ſunt ad finem, & ſic materia conſequitur formam, & diffinitionem, hic Phyſ. narrat, ꝙ materia non ſolũ ſequitur formam, & diffinitionem, immo in quibuſdam diffinitionibus materia intrat quaſi pars: & hoc in quibus finis non completur niſi per materiam, & formam. v. g. finis ſerræ qui eſt diuidere lignum non completur niſi per materiam, & formam, quoniam diuiſio ligni non perficitur per ſerram niſi ſerra habeat dentes duros, ſed ſerra non habet dentes duros niſi ſit ferrea: & ideo oportet, ꝙ in diffinitione ſerræ ponatur tam materia, quam forma, quoniam ſi dicamus, quod ſerra eſt inſtrumentũ habens dentes, non erit diffinitio niſi dixerimus, ꝙ ſit ex ferro, ſic igitur debet diffiniri. Serra eſt inſtrumentum ferreum habens dentes, & ſic apparet, ꝙ ex quibuſdam diffinitionibus apparet conſecutiue materia, & in quibuſdam diffinitionibus materia intrat quaſi pars, & illa eſt materia pertinens ad ſpeciem: non autem materia indiuidualis.

Diffinitio ſerrę.

LIBER TERTIVS.

DICTO DE PRINCIPIO CORPORIS naturalis, incipit liber tertius pertractans de prima paſſione corporis naturalis: & de quadam proprietate intrinſeca illius paſſionis, videlicet de infinito.

CVM autem ipſa quidem natura motus quietis mutationiſve principium ſit: noſtra autem doctrina ſit de natura, non lateat nos oportet quidnã ſit motus. Nam ſi ignoretur ipſæ: naturam etiam ignorari neceſſe eſt.

T. c. primi *QVONIAM autem natura eſt principium motus, & mutationis: ſcientia autem nobis de natura eſt: oportet non ignorare quid ſit motus. Neceſſarium enim eſt ignorato ipſo, & ignorari naturam.*

A IN hoc tertio libro Phyſ. determinat de motu, & de infinito: unde iſte liber cõtinet duos tractatus: quorũ in primo determinatur de motu. In ſecũdo uero ibi. [Quoniam aũt de natura.] Determinatur de infinito. Primus tractatus continet tria capitula: quoniã in primo inueſtigatur diffinitio formalis motus. In ſcdo ibi. [Quod aũt ſit bene dictũ.] Ex male dictis aliorũ oſtẽdit qd ſit motus declarãdo diffinitionẽ ꝑdictam eſſe cõuenientẽr aſſignatã, inueſtigando ẽt alias diffinitiones motus. In 3. ibi. [Et dubium ãt manifeſtum.] Soluit quędã dubia circa motum. Capitulum primũ continet quatuor partes principales, quia in prima oſtẽditur, ꝙ ad naturalẽ ꝑtinet determinare de motu. In 2. ibi, [Primũ aũt ſicut diximus.] Ponũtur quędã dubitationes utiles ad inueſtigãdũ diffinitionẽ motus. In 3. ibi, [Diffinitio ãt eſt.] Ponit̃ diffinitio motus. In 4. ibi, [Vt alterationis.] Declarat̃ ꝙ diffinitio motus eſt bene aſſignata: prima pars cõtinet duas particulas, quoniã in prima declarat̃ ꝙ ad naturalem ꝑtinet cõſiderare de motu. In 2. ibi. [Determinantibus ãt.] Narratur, ꝙ oportet naturalẽ cognoſcere conſequẽtia motũ. In prima igitur particula huius partis Phyſ. declarat, ꝙ ad naturalẽ ꝑtinet demõſtrare de motu ex cõſequẽ-

B tibus motũ, & primo declarat, ꝙ ad naturalẽ ꝑtinet cognoſcere qd eſt motus, & hæc eſt prima cõcluſio huius libri, q ꝓbat̃ ſic, ad naturalẽ ꝑtinet cognoſcere illud: ſine cuius cognitione nõ põt natura cognoſci, ſed ſine cognitione motus qd eſt nõ ꝑt cognoſci, ergo huius rõnis primo ponit̃ declaratio minoris, q̃ e illa, in diffinitione naturæ ponitur motus: ut patet ex 2. huius ubi dictũ eſt, ꝙ natura eſt principium motus, & quietis, ſed natura non ꝑt cognoſci ſine cognitione quidditatiua illorum, q̃ ponuntur in diffinitione naturæ, ergo natura non ꝑt cognoſci ſine cognitione motus qd eſt: & ſic apparet minor: deinde ponitur declaratio maioris, q̃ eſt illa. Scia naturalis eſt de natura, ſed ad naturalem pertinet cognoſcere illud ſine cuius cognitione non ꝑt cognoſci illud de quo eſt ſcientia naturalis, ergo ad naturalem pertinet cognoſcere illud ſine quo natura non ꝑt cognoſci. Sed dubitatur an ignorato motu neceſſe ſit ignorare naturam, & uidetur, ꝙ nõ: quia naturam eſſe eſt per ſe manifeſtũ, ſed illud ꝙ ꝑ ſe eſt manifeſtũ non ignoratur quocũque alio ignorato. ergo. Dicendum eſt, ꝙ naturam ignorari contingit dupliciter. ſ. uel ſi eſt, uel quid eſt. Dico igitur, ꝙ ignorato motu qd eſt, non eſt neceſſe ignorare naturã ſi eſt, & hoc cõcludit argumentũ, ſed ignorato motu qd eſt, neceſſe ẽ ignorare naturã qd eſt; unde loquẽdo de ignorãtia oppoſita cognitioni diffinitiuę ſic ignorato

Prima cõcluſio huius lib.

Dubitum.

Reſpõſio.

C motu neceſſe eſt ignorare naturã, & hoc ideo; quia motus cadit in diffinitione naturę, & tunc ad argumẽtum dicen, ꝙ naturam eſſe ꝑ ſe manifeſtum, tamẽ non eſt per ſe manifeſtum quid eſt natura, & hoc in primo gradu noticiæ per ſe. Notandum ſecundum Com. hic, ꝙ Phyſ. primum principium materiale potuit declarare antequam ꝑſcrutaretur de motu, & accidentibus eius, ſed primũ principium. ſ. ꝙ eſt primus motor: non potuit ꝑſcrutari de eo niſi poſt ꝑſcrutationem de motu. Sed hoc non uidetur uerum, uidelicet, ꝙ primum principium materiale poſſit declarari ſine perſcrutatione de motu, quoniam primum principium materiale non cognoſcit̃ a nobis niſi ꝑ tranſmutationem, ex hoc enim quid eſt trãſmutatio inter formas oppoſitas, & unum appoſitorum, non ſic aliud ſcimus, quod eſt unum ſubiectum quod manet ſubiectiue ſub formis oppoſitis, & ſic per tranſmutationẽ cognoſcimus materiam primam. Dicendum igitur, quod materia prima nõ cognoſcitur a nobis ſine cognitione motus ſi eſt: unde ad co-

Idem 8. phy. 4. 5. 6 com.

Dubium

Reſpõſio.

D gnitionem primæ materiæ oportet cognoſcere motum eſſe; tamen poſſumus cognoſcere materiam primam eſſe ſine cognitione diffinitiua motus, & hoc intelligit Com. ſed primũ motorem non cognoſcimus ſine cognitione diffinitiua motus, quia primus motor cognoſcitur a nobis per æternitatẽ motus, ut patet ex octauo huius, ſed æternitas motus cognoſcitur per diffinitionem motus, ut patet ibidem, nam per hoc quod motus eſt actus entis mobilis apparet quod requirit mobile, aut igitur mobile eſt factum aut æternum, ſi ſit factũ igitur per motum, & tunc quærendum eſt de mobili quod eſt ſubiectum illius motus ſicut prius, & ſic procederetur in infinitum, ſi uero mobile ſit æternum, aut igitur ſemper mouebatur, & tunc habetur propoſitum. ſ. quod motus eſt æternus, aut incipit de nouo moueri, & tunc oportet, quod ſit aliqua cauſa quare prius non mouebatur, & illam cauſam oportet amouere, & non amouetur niſi per motum, igitur præceſſit motus, & ſic per diffinitionem motus apparet, ꝙ omnem motum nouum præceſſit motus, & per conſequens apparet, quod motus ſemper eſt æternus, & ſic apparet qualiter dictũ

Com.

Commen.ſit uerum.ſ.q principium materiale poteſt declarari ante cognitionem diffinitiuam motus, ſed primus motor non poteſt declarari ante cognitionem diffinitiuam motus.

Idem primo phy. in ſuo ꝓlo. & c. 4.

Item notandum, q Commen.aſſignat rationem propter quã oportet in hoc lib.loqui de motu. Et eſt quia intentio huius libri eſt loqui de rebus communibus omnibus rebus naturalibus cuiuſmodi ſunt natura,& primum principium materiale,&.motus,& ideo cum prius locutus ſit de primo principio materiali,& de natura:oportet loqui de motu.

Poſt motus uero determinationem, en itendũ eſt de his etiam: quæ deinceps ſequuntur determinare. Motus autem de genere continuorum eſſe uidetur: & infinitum in ipſo continuo primum apparet:quocirca fit:ut qui continuum ipſum diffiniunt:infiniti ratione ſæpe utantur: continuum id eſſe dicentes, quod in infinitum eſt diuiſibile.

Determinantibus autem de motu tentandum eſt eodem aggredi modo,& de his quæ conſequenter ſunt:uidetur autem motus eſſe cõtinuorum, ſed infinitum apparet primum in continuo. Vnde & diffinientibus continuum contingit prius indigere multotiens ratione infiniti, cum in infinitum diuiſibile continuum ſit.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli,in qua cum Phyl.declarauit, quod oportet naturalem cognoſcere quid eſt motus,narrat,q oportet naturalem etiam cognoſcere conſequentia motum,& determinare de illis ut ſunt continuum:locus uacuum,& tempus continuum enim eſt unum conſequens motum,quia motus uidetur eſſe de genere continuorum, unde dicit Comm. quod illorum q̃ ſequuntur motum quæ ſunt propinqua ſubiecto eius eſt continuum, & quia in diffinitione continui multotiens accipitur infinitum ut cum dicitur,quod continuum eſt quod eſt diuiſibile in infinitum: ideo infinitum eſt unum de conſequentibus motum,propter quod oportet determinare de infinito.

Idem infra 31.cõ. idem 1. phy. t. c. 69.

C

Notandum ſecundum Commen. q cum Phyl.dicit,q in diffinitione continui multotiens accipitur infinitũ, dixit multotiens quia iſta diffinitio non conceditur apud omnes,quoniam dicentes, quod continuum eſt compoſitum ex indiuiſibilibus non concedunt illam diffinitionem, uel dicit multotiens, quia continuum poteſt habere aliam diffinitionem,vt illa in qua dicitur,quod continuum eſt illud in cuius medio poteſt poni terminus communis duabus partibus:hoc eſt cõtinuum eſt illud cuius partes copulantur ad terminum communem.

Idem in præſentis c.de quantitate.

Inſuper impoſſibile eſt ſine loco: uacuo atq. tempore motum eſſe.Patet igitur partim ob hęc ipſa,partim etiam quia cunctis hæc communia ſunt:uniuerſiſq; ie competunt, unumquodque iſtorum proponendum eſſe atque conſiderandum: Propriorum enim contemplatio communium contemplatione poſterior eſt.

D

Tex. cõ. 2.

Adhuc autem ſine loco,& uacuo,& tempore impoſſibile eſt eſſe motum.Manifeſtum igitur,& quod propter hoc, & propter id quod omnium ſunt communia, & uniuerſaliter hoc omnibus intendendum præaugmentantibus de unoquoque iſtorum. Poſterior enim de proprijs ſpeculatio ea, quæ de communibus eſt.

Idem in prolo.ſuper primo phy. & ibidem c. 27.

Idem 1. de anima

ADhuc ſunt alia tria.ſ.uacuum, locus, & tempus q̃ conſequuntur motum,quorum duo.ſ.locus,& tẽpus conſequuntur motum ſecundum ueritatem. tertium autem.i.uacuum conſequitur motum ſecundum opinionẽ antiquorum:igitur oportet naturalem determinare de omnibus his,tum quia omnia illa conſequuntur motum ſecundũ ueritatem,uel ſecũdum opinionem aliorum: tum quia omnia iſta ſunt communia oibus rebus naturalibus,& oportet in hoc li.

A

loqui de rebus communibus omnibus rebus naturalibus, cũ iſte ſit primus liber in quo loquitur de rebus naturalibus,& prius oportet loqui de communibus quam de proprijs. Vnde dicit Com.q illa quę ſunt ſubiecta illius conſiderationis ſunt cauſæ communes, & accidentia communia, quę apparent ex diffinitione naturæ.

c.1. & ibidem c.10. Idem primo de partibus animalium c. 1. & 2. de ge.1. c.31.

Atque primum ut diximus de motu conſideremus.Eorum igitur quæ ſunt quædam actu tantum: quædam potentia ſunt.

Tex. cõ. 3.

Primum autem ſicut diximus de motu. Eſt igitur aliquid quod endelechia tantum eſt,aliud autem tantum potentia.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua Phyloſophus ponit quinque diuiſiones,q̃ ualent ad inueſtigandum diffinitionem motus,& ſm hoc hæc pars continet quinque particulas,q̃m in prima ponitur diuiſio entis in ens in actu,& in ens in potentia in 2.ponitur diuiſio entis in actu in ipſa ꝑdicamẽta.in 3.ponitur q̃dam diuiſio relatiuorũ.in 4.ponitur diuiſio motus ſm diuiſionem rerum in quibus eſt,in 5.ponitur diuiſio termini motus,quoniã q̃dam terminus motus eſt forma,&quidam priuatio.

Prima diuiſio.

Prima igitur diuiſio entis eſt,q de numero entium quoddam eſt ens in actu,& quoddam eſt ens in potentia. Circa quam diuiſionem dubitatur,quia non uidetur,quod ens diuidatur in ens in actu,& in ens in potentia,quia diuiſum uere prædicatur de diuidentibus,ſed ens non uere prædicatur de ente in potentia,quia ſicut illud quod eſt ſolum in potentia album non eſt albũ: ita illud q eſt ſolũ in potẽtia ens non eſt ens.

Dubium.

Dicẽdũ igit,q ſicut ens in actu accipit multipliciter, ita ẽt ens in potẽtia accipit multipliciter.

Reſpõſio.

Dico igitur,q ens q̃tum ad præſens ſpectat accipitur tripliciter,quoniã uno modo accipitur ens ut eſt ens, maxime tranſcendens,& ſic ens eſt obiectum adequatũ intellectus,ita q ens in continendo uel in ꝑdicando adequatur intellectui in cognoſcendo:ſi enim ens quod eſt adequatum obiectum intellectus ꝑdicaretur de aliquo quod non cognoſceretur ab intellectu:tunc ens in continendo excederet intellectum in cognoſcendo, & ſimiliter econtra, ſi intellectus intelligat aliquid de quo non prædicaretur ens,tunc intellectus in cognoſcendo excederet ens in continendo, & ſic ens non eſſet obiectum adequatum intellectus, quod eſt falſum, & contra Auic.c.5.primę ſuæ phyſicę.

Ens accipitur tripliciter.

C

Dico igitur, quod uno modo accipitur ens maxime tranſcendens,& ſic loquẽdo de ente eſt uerum dicere,quod omne intelligibile eſt ens.Sedo modo accipitur ens pro eo cui non repugnat eſſe exiſtere, & hoc modo dicimus, quod de ſubiecto in ſcientia debet pręcognoſci ipſum eſſe.i.quod ſic ſit ens q ei non ſit eſſe prohibitum,& ſic in hyeme q̃n nulla roſa exiſtit uerũ eſt dicere, q roſa eſt ens.Tertio modo accipitur ens ꝓ ente in effectu.i.ꝓ eo quod exiſtit in actu, & iſto modo vulgus utitur hoc noie ens.d.q nihil eſt ens niſi illud quod actu exiſtit,& q omne illud quod non exiſtit actu eſt purum nihil q tñ non eſt cõcedendũ,ſed diſtinguẽdum eſt de non ente ſiue de nihilo ſicut & de ente q̃a nihil uno modo opponitur enti tranſcendẽti: alio modo opponitur ei cui non repugnat eſſe, & tertio modo opponitur enti in effectu.

Cap.5.primæ ſuæ phy.

Primo.

Secundo.

Tertio.

D

Vlterius diſtinguo de ente in potentia,quod quãuis quaſi modis innumerabilibus poſſit accipi: tñ quantũ eſt ad ꝓpoſitum accipiendo duos uel tres modos:dico q ens in potentia uno modo accipitur ꝓ eo q non exiſtit in actu,ſed eſt in potentia ad exiſtẽdum,& ſic antichriſtus eſt ens in potentia,& iſta potentia poteſt dici potentia ad eſſe.ſ.ad eſſe exiſtere,alio modo dicitur ens in potentia illud quod actu exiſtit,ſed eſt in potentia ad ulteriorem perfectionem,ſic ſuperficies quę eſt unum ens actu exiſtẽs dicitur ens in potentia inquantum eſt in potentia ad albedinem,& hæc potentia uocatur potentia ad formam,& hęc potentia.ſ.potẽtia ad formam eſt duplex,quia quædam eſt cõiuncta cũ quiete ſub forma cõtraria formę,ad quam eſt in potentia quomodo corpus quieſcẽs ſub albedine eſt in potẽtia ad nigredinẽ, & quædam eſt coniuncta cum motu ad formam ad quam eſt in potentia,& iſto modo corpus continue motum de albedine in nigredinem dicitur eſſe in potentia ad nigredinẽ,prima potẽtia pt dici potentia ſub quiete,ſecunda pt dici potentia cum motu,uel coniuncta motui, & ſic eſt duplex potentia, una ad eſſe: alia ad formam, & potentiã ad formam eſt duplex, quia quædam eſt coniuncta cum quiete ſub forma

Alia diuiſio entis i potentia.

contra-

contraria formæ ad quam eſt in potentia, & quædam eſt coniuncta cum motu ad formam ad quam eſt in potentia. Dico igitur, quod ens in potentia ad eſſe exiſtere non eſt ens tertio modo dictum, quia non eſt ens in effectu, ſed eſt ens primo modo, & etiam ſecundo modo accipiendo ens. Dico etiā quod ens in potentia ſecundo modo ſcilicet ens in potentia ad formam ſiue accipiatur in potentia coniuncta cum quiete: ſiue accipiatur potentia coniuncta cum moto eſt quod ens in potentia hoc modo acceptum eſt ens quocūque dictorū trium modorum accipiatur ens, & ſic qualitercūque accipiatur ens in potentia ſemper ens eſt ens aliquo dictorum modorum accipiendo ens. cum igitur dicitur in argumento, ꝙ ens in potentia non eſt ens: dico quod ens in potentia. i. illud quod eſt in potentia ens non eſt illud ens ad quod eſt in potentia, tamen illud quod eſt in potentia ens uno modo: eſt actu exiſtens alio modo, quoniam illud quod eſt in potentia ens in effectu eſt actu ens poſſibile ſiue actu ens intelligibile ſiue actu ens cui non eſt actu eſſe prohibitum. Sed dubiū eſt qualiter in hac diuiſione Phyl. accipiuntur ens in actu, & ens in potentia. Et dico ut mihi uidetur, ꝙ ens in potentia in hac diuiſione accipitur illo modo quo accipitur in diffinitione motus, cum dicitur, quod motus eſt actus entis in potentia, &c. quia ad inueſtigandum illam particulam ponitur prædicta diuiſio, nunc autem ens in potentia in iſta diffinitione accipitur pro ente in potentia ad formam coniuncta tranſmutationi ad formam, ut patet per Com. d. quod per ens in potentia intelligit Phyl. illud quod extrahitur de potentia ad actū, uel quod eſt in potentia ad exiſtendum, & ſic in hac diuiſione per ens in actu debet intelligi ens quieſcens ſub forma, & per ens in potentia debet intelligi ens quod tranſmutatur ad formam ad quam eſt in potentia, & illud ens ſic diuiſum per actum & potentiam eſt ens in effectu actu exiſtens: quoniam omne exiſtens aut permanet in ſua perfectione abſque tranſmutatione, & tunc dicitur ens in actu reſpectu illius perfectionis, aut tranſmutatur ad aliam formam, & tūc dicitur ens in potentia reſpectu illius perfectionis ad quam tranſmutatur. Poſſet tamen, & aliter dici, uidelicet, ꝙ Phyl. per ens in actu intelligit ens in actu exiſtens, & per ens in potentia intelligit illud quod eſt in potentia ad exiſtendum, & tunc ens diuiſum in ens in actu, & in ens in potentia, eſt ens poſſibile ſiue ens cui non eſt eſſe prohibitum, quoniam omne cui non repugnat eſſe uel actu exiſtere eſt in potentia ut exiſtat.

Dubium.

Reſponſio prima.

Alia rñſio

Atque actu, horum autem aliud eſt hoc aliquid: aliud tantū, aliud tale, & in cæteris ſimili modo quę prędicamenta eius quod eſt appellantur.

Et eorum quæ ſunt actu, hoc quidem hoc aliquid: aliud uero quantum: aliud uero quale: uel aliquod aliorum entis prædicamentorum ſimiliter.

2. Diuiſio entis.

Dubium. Tex. cō. 13

ISta eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur ſecunda diuiſio quæ eſt ſubdiuiſio unius membri primæ diuiſionis, quæ diuiſio eſt illa: quod eorum quæ ſunt actu, quoddam eſt ſubā, quoddam quātitas, quoddam qualitas, &c. Sed dubitatur hic, quia quinto meta. & multis alijs locis Phyloſophus diuidit ens in decem prædicamenta, & poſtea diuidit unumquodque prædicamentum per potentiam, & actum. ergo ens in actu non diuiditur in decem prædicamenta, cum ipſum ſit unum membrum diuidens unumquodque prędicamentum, & impoſſibile uidetur, quod idem reſpectu eiuſdem ſit diuidens, & diuiſum. Dicendum eſt, quod ſecundum primam expoſitionem primę diuiſionis. ſ. quod ens in effectu diuiditur in ens in actu, & in ens in potentia, quoniam quodlibet ens habet actu perfectionem alicuius prædicamenti, & dicitur ens in actu reſpectu illius perfectionis, & illud quod non habet perfectionem aut formam alicuius prædicamenti, & poteſt habere illam, dicitur ens in potentia reſpectu illius prædicamenti, & ſic ens in actu diuiditur in decem prædicamenta, quoniam illud quod habet actu formam alicuius prædicamenti uel eſt ſubā uel quātitas, &c. ſed illud quod tantum habet formā alicuius prædicamenti in potentia non recipit prædicationem illius prædicamenti per hoc uerbum eſt qua dicitur hoc eſt hoc: vn

A de ſubā, quantitas, &c. in hac diuiſione accipiuntur ſolum ꝑ his de quibus actu prædicantur per hoc uerbum eſt. Dico igitur ſecundum illam expoſitionem, quod in hac diuiſione entis in actu in ſubam, quantitatem, &c. accipitur ens in actu pro actu participante formam ſubę uel quantitatis, &c. & ſuba, & quantitas, &c. accipiuntur ſtricte ſolum pro his de quibus actu prædicantur mediante hoc uerbo eſt, ſed in quinto meta. accipitur ens communius. ſ. pro ente cui non repugnat exiſtere, & ſuba, & quantitas, & qualitas accipiuntur etiam communius hic, q̄ ibi, quia ibi accipiuntur indifferenter pro his de quibus dicuntur in actu, & pro his de quibus dicitur in potentia. tam pro his, quæ actu participant formam prædicamenti, q̄ etiam ꝑ illis quæ non participant, ſed poſſunt participare formam uel perfectionem ꝑdicamenti, quoniam talia q̄uis non ſint actu, & directe in ꝑdicamento, tamē ſunt in prædicamento in potentia, & per reductionem ad formam. Igitur dico, ꝙ non eſt idem diuidens, & diuiſum, quia ens in actu diuiditur in decem prædicamenta accipiendo illa ſtricte, & ſolum pro his de quibus actu prædicantur mediante hoc uerbo eſt, ſed ens in actu eſt unum membrum diuidens unumquodq. ꝑdicamentum accipiendo ꝑdicamenta large. ſ.

B tam pro his de quibus dicuntur actu, q̄ etiam pro illis de quibus dicuntur in potentia: unde generalius loquitur Phyl. de ente, & de prędicamentis in meta. q̄ hic: uel ſic poteſt dici ſecundum ſecundam expoſitionem, primæ enim diuiſionis, ꝙ hic diuiditur ens cui non eſt eſſe prohibitum in ens actu, & in ens in potentia, & ens actu. ſ. quod actu exiſtit diuiditur in decem prædicamenta: & tamen unumquodque prædicamentorum diuiditur in ens actu, & in ens in potentia, nec eſt inconueniens. ſ. quod illud quod diuiditur in aliqua ſubdiuidat unumquodq. illorum v. g. quantitas continua diuiditur in quantitatem habentem poſitionem in partibus, & in quantitatem carentem poſitione in partibus, quia corpus, & linea quæ ſunt quantitates continuæ habent poſitionem in partibus, ſed tempus quod etiam eſt quantitas continua, & caret poſitione in partibus diuidit quantitatem continuam, & ſimul cum hoc diuiditur in quantitatem continuam, & diſcretam: quoniam quantitatum carentium poſitione in partibus quędam eſt continua ut tempus, & quædam diſcreta ut numerus, & oratio: unde non eſt inconueniens, ꝙ idem reſpectu eiuſdem ſit diuidens, & diuiſum, niſi ut membra diuiſionis accepta ſub diuiſione conuertantur cum diuiſo, quod non eſt in diuiſione entis in decem prædicamenta, quia nec omne ens

C actu eſt in aliquo decem prædicamentorum, nec etiam omne ꝙ eſt in aliquo decem prædicamētorum eſt ens in actu, quia nulla roſa exiſtente adhuc roſa eſt in prædicamento ſubſtantiæ.

Eorum præterea quæ ſunt ad aliquid, aliud exceſſione defectioneve dicitur, aliud actiui paſſiuiq.: atq. omnino motiui ac mobilis ratione. Motiuum nāq. mobilis, & mobile a motiuo mobile dicitur.

Sed eius quod ad aliquid: aliud quidem ſecundum ſuperabundantiam, & defectum dicitur, aliud autem ſecūdum actiuum, & paſſiuum, & omnino motiuum, & mobile: motiuum enim motiuum mobilis eſt, & mobile a motiuo eſt

D *mobile.*

3. Diuiſio entis.

HÆc eſt tertia particula ſecūdę partis principalis huius capituli, in qua ponitur tertia diuiſio, quæ talis eſt, quod de numero relatiuorum quoddam dicitur ſecundum ſuperabundantiam, & defectum, id eſt ſecundum magis, & minus ut duplum, & dimidium, & omnia quæ referuntur ad inuicem modo numeri, & quoddam dicitur ſecundum actiuum, & paſſiuum, & motiuum, & mobile: motiuum enim eſt motiuum mobilis, & mobile a motiuo eſt mobile. Notanda ſunt hic tria ſecundum Commen. primo quod Phyloſophus d. quod agens refertur ad patiens, & mouens ad mobile ut declaret, quod motus eſt actio motoris in motum, & non habet eſſe niſi in moto, & ideo accipit rem mota quaſi differentiam motus, hæc Commen. Ex quibus uerbis apparent tria. Primo, quod motus eſt actio, & qualiter hoc ſit uerum uidebitur poſtea. Secundo quod actio non habet eſſe niſi in paſſo, & motus in moto. Tertio quod res mota eſt differentia motus, quod apparet ex hac diffinitione.

Primū notan. Idē 5. phy. cō. 3. & 8. phyſi. cō. 4. idem inſ in hoc 3. c. 18. 19. 22. 23.

A tione,uidelicet motus eſt actus mobilis inquantũ mobile.Secundo eſt notandum ſecundum Commen. quod Phyloſophus per agens,& patiens intelligit relatiuum quod inuenitur in prędicamentis agere,& pati,& intelligo, quod agens, & patiens ſunt relatiua quæ inueniuntur in prædicamento agere,& pati tanquam in fundamento,quoniam agens,& patiens hoc eſt illa de quibus hæc,ſcilicet,agens, & patiens dicuntur ſicut pater,& filius ſeu paternitas,& filiatio fundãtur ſuper actionem,& paſſionem,& ſunt relatiua primi modi relatiuorum:unde ſciendum ſecundum Phyloſophum quinto meta.ca.de ad aliquid , quod tres ſunt modi relatiuorũm. Primus modus eſt ſecundum numerum, & paſſiones numeri ut duplum,& dimidium. Secundus modus eſt ſecundum actionem,& paſſionem,quo,ſcilicet, referantur adinuicem, ut calefactiuum,& calefactibile. Tertius modus eſt ſecundum menſuram,& menſurabile quo modo ſcientia, & ſcibile referuntur adinuicem,unde de primis duobus Phyloſophus ſolum facit hic mentionem. Tertio eſt notandum ſecundum Commen.hic,quod Phyloſophus dixit ſecundum motiuum,& mobile quamuis prius dixit ſecundum actiuum, & paſſiuum,quia mouens,& motum ſunt perfectiora quam agens,& patiens:quia omne agens eſt mouens, & econuerſo,

Secundũ notan.

Tex.c.20.

Tertium notan.

B hęc Commen.& intelligo,quod mouens,& motum ſunt perfectiora quam agens,& patiens quantum ad aliqua contenta ſub eis,ideſt,aliqua contenta ſub mouente,& moto ſunt perfectiora quocunque contento ſub agente, et patiente,quoniam primus motor continetur ſub mouente ſicut inferius ſub ſuperiori,& primum mobile continetur ſub primo moto ſicut inferius ſub ſuperiori, quoniam agens proprie loquendo de agente non mouet niſi per abiectionem contrarij,& patiens proprie non recipit aliquid niſi ab eo abijciatur contrarium illius quod recipit:& ſic agens ſtricte loquendo idem eſt quod alterans,& patiens idem eſt, quod alteratum. Ex quo manifeſtum eſt quod aliquod contentum ſub mouente nobilius eſt omni contento ſub agente ſtricte loquendo de agente,& etiam eſt aliquod contentum ſub moto nobilius omni eo,quod continetur ſub patiente, ſed quamuis mouens,& motum ſunt perfectiora quam agens, & patiens quantum ad aliqua contenta ſub eis,tamen ſimpliciter, & abſolute loquendo mouens,& motum in communi accepta ſunt imperfectiora quam agens,& patiens ſtricte accepta

Idem primo de ge.2.c.45. & 12.me.cõ.23.

C ſi uniuerſaliter omne ſuperius eſt imperfectius quam ſuum inferius,quia omne inferius includit actũ omnem perfectionem ſui ſuperioris,& etiam aliquam perfectionem quam addit ſupra ſuum ſuperius.Intelligendum tamen, quod agens, & patiens dupliciter poſſunt accipi,uno modo large ſecundum quod omne illud dicitur agens,quod efficit aliquid de nouo,& omne illud patiens quod recipit aliquid de nouo, & iſto modo agens,& mouens ſunt conuertibilia, & etiam motum,& patiens, alio modo poſſunt accipi ſtricte ſecundum quod agens,& patiens ſolum dicuntur de agente,& patiente per abiectionem contrarij,& iſto modo agens,& patiens ſunt inferiora quam mouens,& motum,quia ſic agens, & patiens idem ſunt quod alterans et alteratum,& ſic loquitur Phyloſophus,& etiam Commen.de agente, & patiente primo de generatione.

Agens, & pa. dupl. pñt accipi

D Non eſt autem ullus motus præter res ipſas. Id enim,quod mutatur,aut in ſubſtantia,aut in quantitate,aut in qualitate, aut in loco ſemper mutatur. Commune autem in his nihil accipere poſſumus, uti diximus,quod quidem neque hoc, neque quantum,neque quale, neque cæterorum quicquam ſit prædicamentorum.Quare neque motus, neque mutatio cuiuſpiam præter ea quæ diximus erit,cum nihil ſit præter ea quæ diximus.

Tex.cõ.4. *Non eſt autem motus præter res. Mutatur enim ſemper id quod mutatur,aut ſecundum ſubſtantiam,aut ſecundum quantitatem,aut ſecundum qualitatem,aut ſecundum locum.Commune aũt in his nullum eſt accipere ſicut diximus,quod neque hoc,neque quantum,neque quale ſit,neque aliorum prędicamentorum nullum.*

A HÆc eſt quarta particula ſecundæ partis principalis huius capituli,in qua ponitur quarta diuiſio quę eſt illa, quod motuum quidam eſt in ſuba quidam in quantitate,quidam in qualitate,quidam in ubi,& ſic motus inuenitur in pluribus quam in uno prædicamento, & hoc intendit Phyloſophus probare per hanc diuiſionem, uidelicet,ꝙ motus eſt in pluribus quam in uno prædicamento,& hæc eſt ſecunda concluſio huius libri quæ probatur ſic, motus eſt in eodem prædicamento cum re ad quam eſt motus, ſed res ad quam eſt motus eſt in pluribus quam in uno prędicamento. ergo motus eſt in pluribus uno prædicamento, huius rationis primo ponitur maior,cum dicitur, quod motus non eſt præter res ad quas eſt motus,hoc eſt motus eſt in eodem prędicamento cum re ad quam eſt motus:ſecundo vero ponitur minor cum dicitur.Mutatur enim ſemper, & tertiò concludit concluſionem.d.[Quare neque motus.]Vnde Commen. format iſtam rationem ſic.motus eſt in moto, & motum eſt in pluribus uno prædicamento,igitur motus eſt in pluribus uno prædicamẽto,& Commen.per motũ non intelligit rem ꝗ mouetur,ſcilicet,ipſum mobile ſed rem acquiſitam per motum.Vnde notandum ſecundum Commen.hic,quod Phylo-

Quarta diuiſio eſt tis.

Secunda concluſio huius libri.

B ſophus per hoc,quod motus eſt in pluribus uno prædicamẽto vult habere,quod motus non dicitur uniuoce, nec habet diffinitionem dictam uniuoce,ſed ſecundum prius, & poſterius,quia enim motus eſt in diuerſis prædicamentis, & diuerſis prædicamentis non eſt aliquod commune uniuocum,ideo motus non dicitur uniuoce,& quia motus non dicitur uniuoce,ideo non habet diffinitionem dictam uniuoce,ſed ſecũdum prius,& poſterius,ſed tamen tales diffinitiones intrant in artibus demonſtratiuis.ergo.Vnde Commen. mouet dubitationem ſuper hoc,quod Phyloſophus dicit hoc, ſcilicet, quod motus reperitur in pluribus vno prædicamento, quia dictum eſt in lib. prædicamentorum,quod motus eſt in prædicamento paſſionis.ergo motus aut non eſt in pluribus prędicamẽtis,aut prędicamentum paſſionis non debet computari inter prædicamenta.Ad illud dubium reſpondet Commẽ. d.quod motus accipitur dupliciter,uno modo ſecundum, ꝙ non differt a perfectionem ad quam uadit niſi ſecundum magis & minus,& iſto modo motus eſt de genere illius perfectionis ad quam tendit,& ſic motus nihil aliud eſt quam generatio partis poſt aliam partem illius perfectionis ad quã

Conſimile.1.de anima.c.7.30.& 3.de anima cõ.5.& 4.me.c.2.oide conſimile ſupra 2.phy.c.3.

C tendit donec perficiatur,& fiat actu.Vnde eſt neceſſe, ut motus qui eſt in ſuba numeretur in genere ſubę, & motus qui eſt in quantitate numeretur in genere quantitatis,& ſimiliter motus qui eſt in qualitate,& ubi,ſed ſecundum quod motus eſt in uia ad perfectionem aliam ab illa perfectione ad quam tendit,ſic eſt neceſſe,ut ſit genus per ſe,quoniam uia ad ipſam rem eſt alia ab ipſa re, & ſecundum hoc fuit poſitum prædicamentum per ſe,& iſte modus eſt famoſior, ille uero uerior,& ideo Phyloſophus induxit illum modum famoſum in prædicamentis, & iſtum modum uerum in hoc lib.hęc Commen. Et uidetur mihi, quod in prædicamentis non poſuit motum in prædicamento paſſionis niſi ſit in ca. de pati, vbi exemplificat de paſſione ponens, quod calefieri eſt in genere paſſionis,ſed manifeſtum eſt, quod calefieri eſt motus.Ex quibus dicit Commen. notanda ſunt tria,primo, quod motus poteſt accipi dupliciter,uno modo pro forma diminuta quæ non differt a termino ad quem,niſi ſicut imperfectum a perfecto,alio modo accipitur motus ſecundum ꝙ ẽ uia ad terminũ.primo mõ motꝰ eſt in genere termini ad quẽ, & ſecundo modo eſt in genere paſſionis. Alijs uerbis utitur Commen.quinto huius commen. nono, ubi diſtinguens de

Primum notan.

D motu,dicit,quod motus poteſt accipi, uel pro motu ſecundum materiam,uel pro motu ſecundum formam. Et per motum ſecundum materiam intelligit formam diminutam,quæ non differt a termino motus niſi ſicut imperfectum a perfecto,& per motum ſecundum formam intelligit ipſam acquiſitionem termini,quam uocat tranſmutationem coniunctam cum tempore,unde motus ſecundum materiam eſt in genere termini ad quem,ſed motus ſecundum formam eſt genus per ſe,ideſt,genus paſſionis.Secundo eſt notandum ſecundũ Commen.quod iſta diſtinctio de motu habet locum in quatuor generibus, ad quæ eſt per ſe motus, ſcilicet, in ſubſtantia, quantitate, qualitate, & ubi, nam certum eſt quod in quolibet iſtorum generum motus poteſt accipi pro forma diminuta, & poteſt accipi pro ipſa tranſmutatione ſucceſſiua,& pro forma diminuta, & pro motus poſſit accipi pro perfectione diminuta,ꝗ differt a forma ad quam ẽ motus,niſi ſicut imperfectum a perfecto,apparet per Com.dicentem,quod neceſſe eſt motus, qui eſt in ſubſtantia numeretur

5.phy.c.9.

Secundũ notan.

in gene ſubẽ, & motus q eſt q̃titate nomeretur in genere
q̃titatis,& ſimiliter motus q eſt in ubi,& qualitate: hęc Cō.
Et ex hoc apparet,quod motus in quolibet iſtorum generũ
Tertium notan. poteſt accipi,ut eſt eiuſdem gen eris cum forma ad q̃ ẽ,& ſic
apparet,quod motus in ſnba poteſt accipi dupliciter,ſcilicet
nel ſecundum quod eſt in genere paſſionis ,uel ſecundum q
Primum dubium circa dicta Com. 5. ph.c.9. Idem. 5. phy.cō.9. & 17. eſt in genere ſubẽ,& eodem modo eſt de motu in quantita-
te,qualitate,& ubi,&c.Tertio eſt notandum ſecundum Cō.
hic,quod modus accipiendi motum pro uia , & fluxu eſt fa-
moſior,ſed alius modus ſcilicet ille quo accipitur motus pro
forma diminuta eſt uerior.Sed circa huiuſmodi dicta Com.
ſunt multa dubia. Et primo circa primum notabile eſt du-
binm , quia uidetur,quod motus,ut accipitur pro uia ſit in
eodem genere cum termino ad quem eſt: nam Commen.5.
hoius commento nono,dicit,quod medium,& uia inter po-
teotiam,& actum eſt de genere actus, qui eſt complemen-
tum,ſed differt ſecundum magis,& minus, quoniam ex quo
potentia eſt in eodem genere cum actu , multo magis uide-
tur,quod medium inter potentiam, & actum ſit de genere
actui:motus igitur ſecundum qood eſt in uia ad formam eſt
in eodem genere cum forma ad quam eſt uia , & non ſolum
Secundũ dubinm. tec.cō. in eodem genere,ſed in eadem etiam ſpecie: nam Commẽ.
ibidem dicit,quod ire ad calorem eſt quodãmodo calor , &
ſic dicta Commen.hoc,& in quinto uidentur contrariari.Itẽ
ſecundo huius:Phyloſophus dicit,quod generatio eſt natu-
ra,quia eſt uia in naturam,ſed omnis natura eſt ſuba prout
Phyloſophus loquitur ibidem de natura.ergo generatio eſt
Tertium dubium. tex.cō.18. ſuba cum ſit uia in ſnbam,& per conſeqoens motus ſecun-
dum qood eſt uia eſt in genere termini ad quem.Item uide-
tur,quod iſta diſtinctio ſit inſufficiens, quia quinto meta.c.
de quanto,dicit Phyloſophus,& etiam Commen.quod mo-
Primum dubium circa ſecũdum notan. tus eſt per ſe quantitas:ſed nec motus qui eſt forma diminu
ta eſt per ſe quantitas,quia motus qui eſt forma diminota
eſt in genere termini ad quem eſt motus, nec etiam motus
qui eſt uia eſt per ſe quantitas,cum ſit de genere paſſionis.
ergo relinquitur, quod motus habeat tertiam acceptionem
ſecundum quam eſt de per ſe qoantitas.igitur , &c. Circa ẽt
ſecundũ notabile ſunt multa dubia,quia non uidetur , quod
illa diſtinctio motus habeat locum in quatuor generibus ,
quia in illis generibus non poteſt motus accipi pro forma di
minuta in quibus non eſt forma diminuta quæ poſtea ſit per
Secundũ fecta,ſed nec in genere ſubẽ,nec quantitatis,nec ubi eſt for-
ma diminuta, quia nullum horum generum ſuſcipit magis
ant minus.Itẽ in motu locali non eſt aliqđ ubi,q fluat de im
Tertinm. pfecto ad pfectũ:qm in motu locali mobile in quolibet inſtã
ti eſt io alio,& alio ubi. igitur illa diſtinctio non poteſt ha-
bere locũ in motu ad ubi.Item in motu locali in quolibet in
ſtanti eſt aliud,& aliud ubi in ipſo mobili. ergo ſi motus lo-
calis ad ubi ſit eiuſdem natoræ cum ipſo ubi, ſequitur,quod
aliquis motus locali ſolum durat per unum inſtans,ſicut ali
quod ubi ſolum durat per unum inſtans , & ſic motus erit
in inſtanti. Item de hoc qood dicit Commen.ſcilicet,quod
motus prout accipitur pro forma in fluxu , nel in fieri non
differt a forma perfecta ad quam eſt motus, niſi ſicut imper-
fectum a perfecto,eſt dubinm,quoniam illa quæ non diffe-
runt , uiſi ſicut magis perfectum , & minus perfectum ſunt
Primum dubinm circa tertiom notan. in eadem ſpecie,ut patet de albedine intenſa,& remiſſa.ergo
motus qui eſt forma imperfecta ſemper eſſet in eadem ſpecie
cum forma ad quam eſt motus,ſed hoc non eſt uerum, quia
ſi fiat motus a nigro in album nihil de ſpecie albedinis ac-
quiritur niſi in fine motus , quia per Phyloſophum octauo
huius in toto tempore,& in quolibet inſtanti temporis men-
ſorantis motum mobile eſt ſub forma priori, & ſolum in ul-
timo inſtanti eſt ſub forma poſteriori : cum igitur mobile
moueatur a nigro in album,nihil de ſpecie albedinis acqui-
ritur niſi in fine motus;ſed motus non habet eſſe niſi in ſuo
vltimo fine.ergo motus qui eſt forma diminota non differt a
termino motus ſolum ſicut imperfectum a perfecto , quia
motus qui eſt forma diminuta præcedit termioum motus :
ſed nihil de ſpecie termini motus præcedit terminum mo-
tus. ergo . Item dubitatur circa tertium notabile,quia mo-
tus qui eſt in genere paſſionis eſt motus ſecundum formam
ut uult Commen.in quinto huius commen.nono, cum per-
fectio uniuſcuiuſque magis accipiatur a forma quam a ma-
teria,ſequitur,quod modus accipieodi motum pro motu ſe-
Motus accipitur tripl. cundum formam, ſioe pro uia erit modus uerior. Ad eui-
dentiam iſtarum dubitationum eſt ſciendum , quod motus
accipitur tripliciter,ſcilicet,ono modo, & non differt a ter-
mino ad qoem eſt niſi ſicut imperfectum a perfecto.Alio mõ
p fluxu continuo quo mobile tẽdit ad pfectionẽ ulteriorem.

A Et tertio modo accipitur pro illa ſucceſſione, uel duratione
tranſmutationis continuæ , & q motus poſſit accipi primis
duobus modis apparet per Commen. hic,& etiam qointo hu Comm.9.
ius.commen.9.ſed quod etiam poſſit accipi pro ipſa ſucceſſio
ne uel duratione tranſmutationis continuę patet per Phylo
ſophum,& Commen.5.meta.ca.de quanto: ubi dicunt, quod Tex.c.18.
motus eſt per ſe quantitas,& manifeſtum eſt per ſe qood nec
motus pro forma diminuta, nec motui pro ipſa tranſmuta-
tione continua eſt per ſe quantitas, qoia ut accipitur pro for-
ma diminuta,ſic eſt in genere termini ad quem: & ut accipi-
tur pro tranſmutatione ſucceſſiua ſic eſt de genere paſſionis :
igitur relinquitur,quod oportet ponere tertinm modum ac-
cipiendi motum, quomodo poteſt uerificari , quod motus eſt
per ſe quantitas. Dico igitur qood motus iſto tertio modo
acceptus eſt quantitas ſucceſſiua tranſmutationis continuę :
quæ tamen quantitas non eſt diuiſibilis niſi ſecundom lon-
gitudinem durationis, quoniam motus iſto modo acceptus
non eſt diuiſibilis ſecuudum diuiſionem mobilis , ſed ſo-
lum eſt diuiſibilis ſecundum durationem temporis, ſcilicet
in præteritum, & in futurum, quod autem ſit talis quantitas
ſucceſſiua ipſius tranſmutationis co utinue apparet per Com-
B men.quarto huius ca.de tempore,ubi dicit,quod tempus mẽ
ſurat motum non ſecundum quod motus,ſed ſecundom quã
titatem accidentem motui , & accipit hic motum ſecundum
quod eſt de genere paſſionis ,& ab, iſta quantitate ſucceſſiua
motus denominatur motus de genere paſſionis longus ſecũ
dum durationem, & a quantitate mobilis dicitur motus qui
eſt de genere paſſionis latus,& profuodus,& etiam longus ſe
cundum longitudinem mobilis :& motus acceptus pro forma
diminuta eſt in genere termini ad quem eſt motos·motus ue
ro acceptus pro tranſmutatione continua eſt de genere paſ-
ſionis,& motus acceptus pro ſucceſſione eſt in genere quan-
titatis.Pro his igitur rationibus ſunt duo intelligẽda:primo
qood per formam diminutam poſſumus duo intelligere,ſci-
licet uel formam remiſſam,uel formam in potentia accipien
do potentiam prout opponitur actui quietationis , forma e-
nim ſob qua mobile quieſcit dicitur eſſe forma in acto: &
forma ſub qua mobile non quieſcit dicitur eſſe forma in
potentia oppoſita actui quietationis : ut patet ſexto , &
octauo huins . Dico igitur, quod Commeo. non intelli-
git per formam diminutam formam ſub gradu remiſſo , ſed
intelligit per formam diminutam formam in tranſitu , & in
C fieri ſob quę mobile non quieſcit , & talis forma diminuta
reperitur in quatuor generibus . Secundo eſt intelligendum
quod per mediom,& uiam ad terminum poſſumus duo intel
ligere,ſcilicet,uel formam prius acquiſitam, uel ipſam tranſ-
mutatiouem continuam , uerbi gratia, forma embrionis eſt
uia,& medium deueniendi ad formam animalis,& etiam trãſ
mutatio cõtinua quæ eſt forma embrionis ad formam anima
lis eſt uia,& medium deueniendi ad formam animalis. Me-
dium ſecundo modo acceptum poteſt dici medium per hoc Ad primũ circa primum du. com. 9. 5. huius.
quod medium per quod formaliter acquiritur termious mo
tus,& hoc eſt ipſa acquiſitio termini, ſed medium primo mo
do dictum eſt medium in qood , quia tranſmutabile primo
tranſmutatur in formam mediam quam in extremam,qooniã
prius tranſmutatur materia ad formam embrionis quam ad
formam animalis.Ad rationes,ad primam dico , quod Com-
men.quinto huius commen.9.com dicit , quod medium, &
uia inter potentiam, & actum eſt de genere actus , loquitur
de medio in quod:ſed in hoc tertio commen.4.loqnitur de
medio per quod formaliter tranſmutatur. Vnde medium in
quod eſt de genere termini ad quem,quia illa inter quæ eſt
D tranſmutatio per ſe,neceſſario ſunt eiuſdem generis, & quan
doque eiuſdem ſpeciei,ſed medium per quod eſt de genere
paſſionis,& ſic apparet quod Commen.non eſt ſuiipſi contra Ad ſecundum circa idem.
rius,quia æquiuoce loquitur de medio in qointo , & in hoc
tertio.Ad aliud dico , quod generatio poteſt accipi duplici-
ter.ſ.pro ipſa tranſmutatione cõtinua,& ſic eſt de genere paſ-
ſionis,& ſic non eſt natura,ſed eſt ſecundum materiam. Alio
modo accipitur pro forma in tranſitu,& fieri ſub qua tranſmu
tabile non quieſcit,& ſic eſt natura.Ad formam igitur argu-
menti cum dicitur quod generatio eſt natura,quia eſt uia in
naturam.Dico quod generatio quæ eſt uia in quam tranſmu
tabile primo tranſmutatur eſt natura: quia eſt uia, in quã uia
tamen per quam formaliter non eſt natura,ſed eſt ſm mate-
riam.Ad tertium dico, qood illa diſtinctio motus non com- Ad tertiũ circa idẽ.
pechendit omues modos accipiendi motum , ſed ſolum mo-
dos qui ſunt ad propoſitum , nec propter hoc Comment.
eſt ſufficiens,quia ſolum poſuit modos motus per qnos ſol-
uit eius dubitatio,& forte ſunt multi alij modi accipiẽdi mo-
tum

tum a tribus modis iam dictis de quibus dicetur inferius. Ad dubia uero contra ſecundum notabile. Dico ad primum quod accipiendo formam diminutam pro forma ſub gradu remiſſo, ſic non reperitur forma diminuta in genere ſubſtantiæ nec quantitatis nec ubi, ſed accipiendo formam diminutam prout forma in potentia opponitur actui quietationis ſic forma diminuta reperitur in quatuor generibus ſupradictis, & illo modo loquitur Commen. de forma imperfecta, uel diminuta. Ad aliud dico, quod forma diminuta non eſt forma fluens de eſſe imperfecto ad eſſe perfectum, ſed forma diminuta eſt illa ſub qua mobile exiſtens fluit, & tranſit ad formam perfectam. Vnde ubi ſub quo mobile ſolum manet per unum inſtans eſt ubi imperfectum, & diminutum, quia eſt in potentia, cum mobile non quieſcat ſub eo. Ad aliud dico, quod motus acceptus pro forma diminuta ſolum per unum inſtans manet, & illud, quod Phyloſophus dicit, ſcilicet motus non eſt in inſtanti: habet intelligi de motu qui eſt tranſmutatio ſucceſſiua, & continua. Ad aliud dico, quod motus acceptus pro forma diminuta ſemper eſt in eodem genere cum termino motus, ſed non oportet, quod ſemper ſit in eadem ſpecie. Et cum dicitur, quod perfectum, & imperfectum non uariant ſpeciem: dico, quod perfectum, & imperfectum quandoque attenduntur ſecundum diuerſos gradus eiuſdem formę ſpecificę, & ſic non uariat ſpeciem, quandoque uero attenduntur ſecundum diuerſas ſpecificas formas, manifeſtum enim eſt, quod forma animalis eſt perfectior quam forma ſpermatis, & ſic perfectum, & imperfectum uariant ſpeciem. Ad aliud uero, quod obijcitur contra ultimum notabile, dico, quod unum modum accipiendi motum eſſe ueriorē alio poteſt intelligi dupliciter, ſcilicet, uel quantum ad entitatem rei, uel quantum ad ſignificationem nominis, & tunc dico, quod modus accipiendi motum pro forma diminuta eſt uerior quantum ad entitatem rei, quoniam motus acceptus pro forma diminuta eſt perfectius ens cum ſit perfectioris generis quam motus de genere paſſionis, ſed modus accipiendi motum pro tranſmutatione ſucceſſiua eſt uerior quā ſum ad ſignificationem nominis, quia hoc nomen motus per prius ſignificat tranſmutationem ſucceſſiuam, quam formā diminutam, nam nomen rei naturalis per prius ſignificat formam quam materiam, ut uult Comm. 1. de anima. Cōmē. 5.

Ad primū circa ſecūdum no.

Ad ſecundum circa idem.

Ad tertiū circa idē.

Ad quartum circa idem.

Ad illud quod eſt circa tertium not.

A B

C Vnumquodque autem dupliciter cunctis ineſt. Vt hoc aliud enim eſt ipſius forma, aliud eſt priuatio. Et quale, aliud enim eſt album, aliud nigrum. Et quantum, aliud enim eſt perfectum, aliud imperfectum. Et in loci mutatione ſimili modo. Aliud enim eſt ſupra, aliud infra aut aliud leue, aliud graue. Quare quot ſunt ipſius ſpecies, quod eſt, tot motus mutationisve ſpecies ſunt.

Tex. cō. 5. *Vnumquodque autem dupliciter ineſt omnibus, ut hoc. Aliud quidem enim forma ipſius. aliud uero priuatio, & ſecundum qualitatem. Hoc quidem enim album, illud autem nigrum, & ſecundum quantitatem, aliud quidem perfectum, aliud uero imperfectum: Similiter autem, et ſecundum loci mutationem, hoc quidem ſurſum, illud uero deorſum, aut aliud quidem graue, aliud uero leue. Quare motus, et mutationis tot ſunt ſpecies, quot et entis.*

D

Quinta diuiſio. HÆc eſt quinta particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur quinta diuiſio uera quæ eſt diuiſio termini ad quem eſt motus, quæ diuiſio eſt talis. Terminorum motus quidam eſt forma, & quidam priuatio, & per formā intelligit terminum magis perfectum, & per priuationem intelligit terminum minus perfectum, & hæc duo, ſcilicet, perfectius, & minus perfectum reperiuntur in quolibet genere in quo eſt mot⁹, verbi gratia in ſubſtantia, ut forma, & priuatio, in quantitate, ut magnum, & paruum. in qualitate, ut album, & nigrum. in loci mutatione, ut ſuperius, & inferius. graue, & leue, & illud exemplum de graui, & leui ſecundum Commen. forte eſt de motu in ubi, quoniam corpus quandoque mouetur ſuperius, ut ſit leue in actu, & inferius, ut ſit graue in actu. & forte illud eſt exemplum de generatione, & corruptione, quoniam elementa trāſmutantur de grauitate in leuitatem, & de leuitate in grauitatem, & quia

A in quolibet genere in quo eſt motus ſunt duo termini motus, quorum unus eſt nobilior: & alius uilior: & motus diſtinguuntur ſecundum diſtinctionem terminorum. concludit Phyloſophus, quod tot ſunt ſpecies motus, & mutationis, quot, & entis acquiſiti per motum, & ſunt octo, ſcilicet, duo in unoquoque prædicamento in quo eſt motus. Intelligendum ſecundum Commen. quod Phyloſophus per illam diuiſionem terminorum motus, uult declarare, quod iſta diffinitio motus eſt ambigua dicta ſecundum prius, & poſterius, quoniam in unoquoque prædicamento in quo eſt motus eſt aliquis motus nobilior, ut ille qui eſt ad terminum nobiliorem nobilior eſt, & aliquis uilior: ut ille qui eſt ad terminum uiliorem, & per conſequens in quolibet genere in quo eſt motus eſt aliquis motus prior, & aliquis poſterior, & ſic motus, & etiam diffinitio motus dicuntur ſecundum prius, & poſterius, & ſic ſecundum Commen. Phyloſophus ex duobus declarauit, quod diffinitio motus eſt ambigua, tum quia motus eſt in pluribus uno prædicamento, tum etiam quia in eodem prædicamento eſt aliquis motus prior, & perfectior, & aliquis poſterior, & imperfectior. Notabile.

B Cum autem eorum quæ in unoquoque genere collocantur, aliud actu, aliud potentia ſit: actus eius, quod eſt potentia, ut eſt tale motus nimirum eſt.

Diuiſio autem ſecundum unumquodque genus, hoc quidem eſſe endelechia aliud autem potentia, potentia exiſtentis endelechia, ſecundum, quod huiuſmodi eſt, motus eſt. Tex. cō. 6.

HÆc eſt tertia pars principalis huius cap. in qua Phyloſophus ponit diffinitionem motus. d. quod cum unū quodque generum motus diuidatur in potentiam, & actum, quoniam unumquodque horum quandoque eſt in potentia, & quandoque in actu, & manifeſtum eſt, quod motus eſt perfectio rei motæ. cum igitur motus non ſit perfectio rei motæ, ſecundum quod eſt in actu erit perfectio eius inquantū eſt in potentia. motus igitur eſt actus entis in potētia ſecundum quod in potentia. Notandum ſecundum Commē. hic, quod Phyloſophus in diffinitione addit illam particulā inquantum in potentia, quia omne motum habet duas perfectiones, ſcilicet, perfectionem in actu non ſecundum quod eſt motum, & perfectionem ſecundum quod eſt in potentia quæ dicitur motus. Vnde motus habet unam perfectionem per quam eſt in actu, ſcilicet formam ſubſtantialem eius, quoniā omne, quod mouetur eſt ens in actu, & habet aliam perfectionem ſecundum quod eſt in potentia ad ulteriorem formam, uel perfectionem, & illa perfectio ſecundum quam eſt in potentia dicitur motus. Notandum etiam, quod mobile antequam moueatur eſt in duplici potentia, ſcilicet, in potētia ad motum, & in potentia ad terminum motus, & cū mouetur eſt potentia prima reducta ad actum, & remanet potentia ſecunda, quæ eſt ad terminum motus. Intellectus igitur diffinitionis eſt ille, motus eſt actus entis in potentia, ſcilicet, ad ulteriorem perfectionem, ſcilicet, ad terminum motus inquantum eſt in potentia ad terminum motus. Vnde Commenta. commen. nono huius lib. uidetur ſic exponere illam diffinitionem motus. Motus eſt actus entis in potentia, &c. id eſt motus eſt actus exeuntis de potentia ad actum inquantum exit de potentia ad actum. Vnde notandum ſecundum Lyncolnien. quod hæc eſt diffinitio motus quæ demonſtrari non poteſt, ſcilicet, motus eſt exitus de potentia ad actum, & diffinitio quæ poteſt demonſtrari eſt illa, motus eſt actus entis in potentia inquantum in potentia. Item notandum ſecundum Commenta. hic, quod manifeſtum eſt, quod iſta diffinitio motus eſt communis motui nouo, & ęterno, quoniam motus æternus eſt actus entis in potentia non ſecundum quod eſt in potentia ad terminum totius motus ęterni, ſed ſecundum quod eſt in potentia ad terminos partiū motus. Item notandum ſecundum Commen. quod ex hac diffinitione motus apparet continuatio motus, nam quando mobile ceſſat a motu, tunc quieſcit, & eſt in actu, & non manet continuatio motus, niſi quando mobile eſt in potentia ad perfectionem. cum enim fuerit perfectum in actu fit diſcontinuatio motus. Item dicit Commenta. quod motus augmenti, & alterationis, & diminutionis ſunt plures motus. non. n. poſſumus dicere, quod augmentum eſt motus unus motu de principio augmenti uſque ad finem. apparet enim motus eius in tempore ſenſibili, & ſimilis eſt diſpoſitio in pluribus alterationibus, & impoſſibile eſt, ut in toto tempore augmenti ſit motus, & non comprehendatur ſenſu. Motus igitur

Diffinitio motus.

Notab. 1.

C

Notabi. 2.

Cō. 9. h⁹.

D Notabi. 3.

Notabi. 4.

Notabi. 5.

tur augmenti dè initio motus ad finem componitur ex pluribus motibus, & pluribus quietibus. In uno autẽ motu trãſlati qui eſt de principio ad finem non interponitur quies, & ideo cõtinuatio eſt manifeſtior in eo, & credimus, quod plãta non exiſtit continue in augmento, & alteratione, quia uidemus aliqua augeri per annum uno digito, & remotum eſt, vt ille digitus diuidatur per omnes partes illius anni, quoniam minimum tempus ſenſibile non haberet ab eo partem ſenſibilem. Hæc Commen.

Vide pro hoc octauo phy. c. 23.

Primum notandũ. Ex quibus dictis Commẽ. poſſunt tria notari, primo, quod motus augmentationis in principio uſque ad finem non eſt unus motus, ſed ſi illud intelligitur de augmentatione uera, quæ eſt uerus motus ſecundum quod quidam intelligunt, tunc debet intelligi de toto motu, qui eſt a minima quantitate aucti ad maximam eius quantitatẽ, & tunc intellectus eſt talis, quod non proceditur motu cõtinuo a minima quantitate rei augmentabilis ad maximam quãtitatem quam acquirit, ut patet in augmentatione pueri, quia puer non augetur continue a minima quantitate quã habuit ad maximam quantitatem quam habebit, immo ſunt multę particulares augmentationes inter quas ſunt quietes mediæ, ut patet manifeſte ad ſenſum, quoniam uidemus aliquando aliquem augeri per aliquod tempus, & poſtea ſtare ſub eadem quantitate, & iterũ augeri, impoſſibilę .n. eſt, quod in toto tempore augmenti eſſet motus, & non comprehenderetur ſenſu, quælibet tamen augmentatio particularis eſt una, & continua, quod patet per diffinitionem motus quæ eſt cõmunis omni motui. Si enĩ motus ſit actus entis in potentia, ſecundum quod in potentia non manet motus niſi mobile ẽ in potentia ad perfectionem, ſed quando quieſcit in actu non eſt in potentia, ideo tunc manet motus: nec continuatio motus, ſic igitur patet, quod motus augmenti non eſt omnino motus continuus a principio uſque ad ultimum terminum, tamen aliqua pars augmentationis eſt continua, & eodem modo eſt de alteratione, ſed motus localis poteſt ſemper eſſe continuus ſic, quod nunquam accidat diſcontinuatio.

Secundũ notandũ. Secundo eſt notandum ſecundum Commen. quod motus augmenti componitur ex pluribus motibus, & ex pluribus quietibus, quod non eſt ſic intelligendum ſicut uerba ſonant, quia quies eſt priuatio motus, & opponitur motui priuatiue. nunc uero ex priuatione, & ex habitu non componitur aliquid, & etiam quia quælibet pars motus eſt motus, ſed debet ſic intelligi, quod inter partes partiales motus augmẽti intercidunt multę quietes medię, quia non eſt aliquis motus continuus compoſitus ex omnibus motibus augmenti quibus deuenitur ad maximam quantitatem ipſius aucti, & ſic oportet quod cadant multæ quietes mediæ.

Tertium notandũ. Tertio eſt notandum, quod Commen. probat, quod motus augmenti non eſt continuus, quia uidemus aliquid augeri per unum annum uno digito, ſi igitur ille motus eſſet continuus per totum annum oporteret, quod in qualibet parte illius anni acquireretur aliqua pars illius digiti talis quantitatis: ſed hoc non eſt uerum, quia non cuilibet parti ſenſibili illius anni poteſt correſpondere pars ſenſibilis illius quantitatis digitalis, quia minimo tempore ſenſibili illius anni non poteſt correſpondere aliqua pars ſenſibilis illius digitalis quantitatis.

Dubium. Sed dubitatur, quia non uidetur, quod ratio Commen. hic ualeat, quia illud ſupra, quod ratio fundatur eſt falſum videlicet, quod cuilibet parti ſenſibili temporis correſpondeat pars ſenſibilis rei acquiſitę per motum, ſed hoc eſt falſum, quia poſſibile eſt, quod aliquid moueatur localiter continue per unum annum tranſeundo ſolum digitalem quantitatem ſpacii, & tamen non cuilibet parti ſenſibili temporis correſpondet pars ſenſibilis digitalis quantitatis ſpacii. ergo eodem modo poteſt eſſe in augmentatione, ſcilicet, quod aliquid augmentetur continue in uno anno per digitalem quantitatem, quamuis non cuilibet parti ſenſibili illius temporis correſpondeat pars ſenſibilis illius quantitatis. Item in eodem tempore in quo aliquod mobile pertranſit aliquam magnitudinem: mobile uelocius in duplo pertranſit duplam magnitudinem. ergo ſi cuilibet parti ſenſibili temporis in quo pertranſitur aliqua magnitudo correſpondeat pars ſenſibilis magnitudinis pertranſitę, ſequeretur, quod quot ſunt partes ſenſibiles illius temporis tot erunt partes ſenſibiles utriuſque magnitudinis, & per conſequens tot erunt partes ſenſibiles magnitudinis paruę quot partes ſenſibiles magnitudinis in duplo maioris, quod eſt incõueniens igitur non oportet, quod cuilibet parti ſenſibili temporis correſpondeat pars ſenſibilis magnitudinis pertranſitę.

Primo cœli cõ. 32. Dicendum igitur eſt diſtinguendo de augmentatione, quia ſecundum Com. primo cœli commen. trigeſimoſecundo. triplex eſt augmentatio, quoniam quædam eſt augmentatio uera, quæ, ſcilicet, eſt per conuerſionẽ alimenti in naturam illius, quod augetur, & hæc augmentatio ſolum reperitur in animalibus, & plantis. Alia uero eſt augmentatio ſecundum alterationem quæ eſt idem, quod rarefactio, & hæc inuenitur in elementis, & in corporibus ſimilis naturæ, ut accidit in mixto. Tertia eſt augmentatio per accumulationem quæ accidit in rebus conſimilium partium compoſitis, ut numeris, & inuenitur etiam in elementis, & ẽ quando ſuper unam rem additur alia res extrinſeca, & cõtinuatur cum ea, & ſecũdum hoc dicitur, quod ignis augetur. Et adhuc dicitur, quod augmentatio uera quæ ſolum eſt in rebus animatis eſt duplex, quoniam quædam eſt generatio, uel augmentatio formæ in materia alimenti, quæ generatio eſt ſubita conuerſio alimenti in materiam aliti. Alia eſt augmentatio uera, quæ eſt extenſio aliti, uel membri poſt conuerſionem alimenti per uirtutem animæ uegetatiuę, & per calorem naturalem: dico igitur, quod Commen. hic, & etiam in octauo huius. Commen. uigeſimotertio. ubi Commen. dicit illud, quod dicit hic loquitur de augmentatione quæ eſt generatio partis, ſeu quæ eſt conuerſio alimenti in naturam aliti: talis enim augmentatio non poteſt eſſe continua, quia ſi eſſet continua, tunc cuilibet inſtanti temporis menſurantis illam augmentationem correſponderet pars generata, & ſic eſſent infinitæ partes generatę in actu, quarum quælibet eſſet tantę quantitatis quantę eſt minimum naturale uel maioris quantitatis, & per conſequens totum eſſet auctum in infinitum, quia haberet infinitas partes eiuſdem quantitatis, ſed hoc eſt impoſſibile, ideo augmentatio quæ eſt generatio partis ſeu conuerſio alimenti non poteſt eſſe continua, augmentatio tamen quæ eſt extenſio aliti, uel membri poſt conuerſionem alimenti bene poteſt eſſe continua per aliquod tempus, non tamen eſt continua per totum tempus uitæ animalis, uel plantæ, nec eſt continuatio a principio uitæ uſque ad tempus ſtatus poſt quod non fit ulterius augmentatio. Augmentatio igitur quæ eſt generatio partis non eſt motus ſed mutatio ſubita, ſed augmentatio partis quæ eſt extenſio eſt uerus motus.

Octauo phy. c. 23.

Ad dubiũ. Dico igitur, quod non poteſt eſſe abſolute loquendo, quod cuilibet parti ſenſibili temporis correſpondeat pars ſenſibilis quantitatis acquiſitę, uel pertranſitę, ſi tamen augmentatio quæ eſt generatio partis eſſet continua, tunc cuilibet parti ſenſibili temporis correſponderet pars ſenſibilis quantitatis acquiſitę, quia quantitas acquiſita haberet infinitas partes ſenſibiles, &c. Vnde augmentationem quæ eſt generatio partis eſſe continuam includit contradictionem, ſed non eſt ſic in motu locali, cum nulla pars magnitudinis ſit tota ſimul pertranſita, & ideo non oportet in motu locali, quod cuilibet parti ſenſibili temporis correſpondeat pars ſenſibilis pertranſita. Vnde illud non eſt uniuerſaliter uerum, ſcilicet, quod cuilibet parti ſenſibili temporis correſpondeat pars ſenſibilis rei pertranſitę, uel acquiſitę per motum, & eodem modo intelligit Commen. de alteratione. d. quod nulla alteratio eſt continua, intelligit enim per alterationem generationem ſubitam alicuius qualitatis totius ſimul, impoſſibile enim eſt, quod in quolibet inſtanti alicuius temporis acquiratur aliqua qualitas tota ſimul, quoniam ſic tota qualitas ſimul generata in illo tempore eſſet infinita qualitatiue, quod eſt impoſſibile.

Velut alterabilis quidem, ut alterabile eſt, alteratio accreſcibilis autem atque oppoſiti decreſcibilis nullum eſt enim his commune poſitum nomen accretio ac decretio, generabilis item ac corruptibilis, generatio atq. corruptio, & eius qđ fertur latio.

Ut alterabilis quidem inquantum eſt alterabile alteratio eſt. Augmentabilis autem, & oppoſiti, nullum enim cõmune nomen in utriſque augmentum, & decrementum. Generabilis autem, & corruptibilis, generatio, & corruptio loca mutabilis, loci mutatio.

HÆc eſt quarta pars principalis huius capituli, in qua declaratur, quod hæc diffinitio motus eſt bene aſſignata, & primo Phyloſophus probat totam diffinitionem. ſecundo uero probat particulas huius diffinitionis. Iſta igitur pars continet ſex particulas, quoniam in prima probatur tota diffinitio motus de motu. In ſecunda ibi. [Quod autem hoc.] probatur, quod motus ſit actus. In tertia ibi. [Quoniam autem eadem.] Probatur, quod motus ſit actus entis in potentia. In quarta autem ibi. [Sed potentia exiſtentis.] Probatur, quod motus eſt actus rei. In quinta ibi.

Ratio

[Ratio enim eadem.]Remouetur quoddam dubium.In ſexta ibi.[Quod quidem igitur.]Redit ad probandum, quod motus eſt actus.In prima igitur particula probat,quod motus eſt actus entis in potentia inquantum in potentia.Et hæc eſt tertia concluſio huius libri,quæ probatur inductiue ſic.alteratio eſt quidam motus,& eſt actus alterabilis inquantum alterabile,ſed alterabile eſt ens in potentia. ergo alterabile eſt actus entis in potentia inquantum in potentia.Similiter augmentatio eſt actus augmentabilis inquantum eſt augmentabile,& ſic eſt actus entis in potentia inquantum in potentia. Similiter diminutio eſt actus diminuibilis inquantum diminuibile,hoc eſt inquantum eſt in potentia ad minorem quātitatem,quoniam motus in quantitate nominatur duobus modis,nec eſt aliquod commune nomen utriſque. Simiter generatio eſt actus generabilis inquantum generabile,& corruptio eſt actus corruptibilis inquantum corruptibile,& loci mutatio eſt actus mutabilis ſecundum locum ſecundum quod eſt mutabile ſecundum locum, & ſic apparet inductiue,quod omnis motus eſt actus entis in potentia inquātum in potentia.

Tertia cō-cluſio huius libri ꝑ quam probatur diffinitio motus.

Atque hoc motum eſſe inde perſpici poteſt.Nam cum ædificabile tale eſt , tum ipſum , ut ædificatur B actu dicimus eē,atq. hoc ē ædificatio.Similiter,& medicatio, & uolutio,& ſaltatio , & iſtiuſmodi cætera.

Tex.cō.7.

Quod autem hoc ſit motus,ab hinc manifeſtum eſt.Cū enim ædificabile inquantum huiuſmodi ipſum dicimus eſſe ſecundum quid actu ędificatur,& hæc eſt ædificatio.Similiter autem,& doctrinatio, & medicatio , & ſaltatio , & adoleſcentia,& ſenectus.

HÆc eſt ſecunda particula quartæ partis principalis huius capituli,in qua declaratur,quod motus eſt actus, & hæc eſt quarta concluſio huius libri quæ probatur ſic.Illud eſt actus per quod aliquid eſt in actu , ſed per motū aliquid eſt in actu.ergo motus eſt actus, maior patet de ſe , & minor declaratur ſic,ædificabile inquantum eſt ædificabile eſt in actu,ſcilicet,in ædificari per ædificationem , ſed ædificatio eſt motus.ergo per motum eſt aliquid in actu,& ſimiliter eſt de aliis motibus, ut de doctrinatione, medicatione,ſaltatione,adoleſcentia,ideſt,augmentatione, & ſenectute,ideſt,diminutione,per quemlibet enim horum motuum eſt aliquid in actu.

Quarta concluſio huius libri.

Quoniam autem aliqua poteotia ſunt, atque actu.At non ſimul,aut noo eodem, ſed , ut quippiam calidum quidem eſt potentia frigidum autem actu, complura iam nicisſim agent,ac patientur. Omne nanque ſimul actiuum erit atque paſſiuum.

Tex.cō.8.

Quoniam autem quædam eadem ſunt, & potentia, & actu quamuis non ſimul,aut non ſecundum idem, ſed,ut calidum quidem potentia frigidum autem endelechia , multa iam agunt,& patiuntur adinuicem.Omne enim erit ſimul actiuum,& paſſiuum.

HÆc eſt tertia particula quartæ partis principalis huius capituli,in qua probatur , quod motus eſt actus entis D in potentia ſecundum quod in potentia,& hæc eſt quinta concluſio huius libri,ad cuius euidentiam narrat Phyloſophus primo qualiter entia naturalia ſunt in potentia,& in actu,& narrat,quod idem ens naturale eſſe in potentia,& in actu contingit tripliciter , ſcilicet , uel reſpectu eiuſdem in duobus temporibus diuerſis,ut Sor.in uno tempore eſt actu albus,& in alio tempore eſt in potentia albus , & ſic Sor. in duobus temporibus diuerſis eſt in actu,& in potentia reſpectu albedinis.Secundo poteſt idem,& in eodem tempore eſſe in potentia,& actu reſpectu diuerſorum , quoniam aqua in eodem tempore eſt frigida in actu,& calida in potentia,Tertio poteſt idem in eodem tempore eſſe in potentia,& in actu reſpectu eiuſdem,ſed diuerſis modis, uerbi gratia,ut illud , quod ſimul agit in aliquid,& patitur ab eodem:modo multa quidem agunt,& patiuntur adinuicem,ita,quod hoc agit in illud,& econuerſo,quoniam omne, quod eſt unum in actu, & reliquum in potentia,ſicut calidum eſt actu calidum,& in potentia frigidum,ſimul erit actiuum, & paſſiuum reſpectu

Quinta concluſio huius libri.

Quæ potētia ponatur in diffinitione motus,uide Com. com.2.

A eiuſdem,& per conſequens ſimul erit in actu , & in potentia reſpectu eiuſdem,quia ſecundum quod agit eſt in actu,& ſecundum quod patitur eſt in potentia.Vnde dicit Commen. quod hoc eſt diuerſimode,quoniam cibus eſt agens in corpore ſecundum quod eſt actu panis,& patitur a corpore ſecundum quod eſt corpus in potentia.

Quare,& id,quod naturaliter mouet, mobile eſt. Omne nanque tale mouet ſubieos motum,& ipſum. Atque ſunt quibus omne,quod mouet moueri uidetur.Verum de hoc quomodo ſeſe habet ex alijs ſane patebit. Eſt eoim quoddā mouētiū,& immobile.

Ergo,& mouens phyſice mobile erit. Omne enim huiuſmodi mouet,cum mouetur , & ipſum. Videtur quidem igitur quibuſdam omne moueri mouens.Sed de his quidem ex alijs erit manifeſtum quo modo ſe habeant.Eſt enim quoddam mouentium,& immobile.

EX his igitur declaratur concluſio,ſcilicet , quod motus eſt actus entis in potentia,& hoc ſic Motus eſt actus cor B poris phyſici,ut patet,quia corpus phyſicum habet in ſe principium motus,& quietis,ſed omne corpus phyſicum ſimul.cum mouet etiam mouetur. ergo motus eſt actus entis illius,quod ſimul mouet,& mouetur,ſed omne,quod mouet & mouetur eſt in potentia,& in actu,quia inquantum mouetur eſt in potentia,& inquantum mouet eſt in actu.ergo motus eſt actus entis in potentia.Et cum Phyloſophus dicit , ꝙ omne mouens phyſicum mouetur,addit d. quod quibuſdam uidetur,quod omne mouens moueatur d.Phyloſophus , ꝙ de his erit ex aliis manifeſtum quomodo ſe habeant,quoniā alibi declarabitur,quod eſt aliquod mouens immobile , & hoc in octauo huius. Notandum ſecundum Commen.quod illud,ſcilicet,quod omne mouens mouetur non eſt uerum ſine hac determinatione,ſcilicet,quod ſit compoſitum ex potentia,& actu ſiue ex materia,& forma,& cum hac determinatione eſt uerum,quoniam omne mouens compoſitum ex potentia,& actu in mouendo mouetur.

Notabile.

Actus autem eius,quod eſt in potentia, cum actu eſt:ac noo ut ipſum:ſed,ut mobile eſt operatur:motus nimirum eſt.Atque,ut mobile,dico hoc pacto. C Eſt enim æs poteotia ſtatua, attamen non æris actus,ut eſt æs,eſt motio. Noo eſt eoim idem eſſe æris,& aliqua potentia mobilis.Nam ſi eſſet idem ſimpliciter ratione ve:æris,ut æs eſt actus , motus nimirum eſſet.

Sed potentia exiſtentis cum endelechia ens agat, aut ipſum,aut aliud inquantum mobile motus eſt. Dico autem hoc inquantum ſic.Eſt enim æs potentia ſtatua, ſed tamen non æris endelechia,& inquantum ęs eſt, motus eſt. Non enim idem eſt æris eſſe,& potentia alicui mobili.Quoniam ſi idem eſſet ſimpliciter,et ſecundum rationem eſſet utique æris inquantum æs eſt endelechia motus.

Tex.cō.9.

HÆc eſt quarta particula quartæ partis principalis huius capituli,in qua declaratur tertia particula poſita in diffinitione motus,ſcilicet,inquantum in potentia.Vn D de probatur,quod motus eſt actus rei,ſecundum quod eſt in potentia,& hæc eſt ſexta concluſio huius libri , quæ probatur ſic,motus eſt actus rei quæ ſimul eſt in potentia , & in actu,ſed nō eſt actus rei:ſecundum quod eſt in actu.ergo motus eſt actus rei ſecundum quod eſt in potentia: maior patet, ex præcedentibus,quoniam actus illius,quod ſimul mouet, & mouetur eſt actus illius,quod ſimul eſt in potentia , & in actu,minor uero probatur exemplariter ſic,quia cum ęs mouetur ad formam ſtatuæ,motus eſt actus ęris inquantum ęs eſt in potentia ad formam ſtatuæ,& non eſt actus ęris inquātum eſt actu ęs,quia ſi motus eſſet actus ęris inquantum ęs , tunc ęs ſemper dum eſſet actu ęs moueretur ad formam ſtatuę.Vnde poteſt argui ſic,cum ęs mouetur ad formam ſtatuę Vnde poteſt argui ſic,cum ęs mouetur ad formam ſtatuæ æs eſt actu ęs:& in potentia ad formam ſtatuæ , aut igitur mot' eſt actus ęris inquantum ęs,aut inquantum eſt in potentia ad formam ſtatuæ,ſed non eſt actus ęris inquantū ęs,q͞a ſi eſt ſp dum eſſet in actu ęs moueretur ad formā ſtatuę,igitͬ mot'

Sexta conluſio huius libri.

eſt actus æris inquantum in potentia,& ſic probatum eſt, quod motus eſt actus rei,ſecundum quod in potentia. Huius rationis ponitur concluſio cum dicitur. Sed potentia exiſtentis. Conſtrue igitur ſic,ſed cum ens endelechia agat: id eſt moueat,aut ipſum,id eſt,ſeipſum aut aliud: actus exiſtentis in potentia,ſcilicet,illius,quod mouetur,& exit de potentia in actum inquantum mobile,hoc eſt inquantum in potentia eſt motus;deinde ponit minorem cum dicit: dico,quod hoc,&c. Notandum ſecundum Commen. quod perfectio cupri in actu, ſecundum quod eſt cuprum non eſt motus, quia ſi ſic, tunc quidditas cupri eſſet in motu, dicit enim, quod ſi motus eſt actus rerum,ut ſunt in actu, tunc quidditates rerum eſſent idem quod motus,ſed hoc eſt falſum, quia, ut dicit quidditas cupri quæ eſt perfectio eius in actu non eſt, quod habeat potentiam ad motum,quoniam tunc potentia,& actus eſſent idem. Sed circa hoc dubitatur, quoniam ſecundum hoc ſequeretur,quod motus eſſet de quidditate entis in potentia,quoniam ſi ſequatur,motus eſt actus æris inquantum æs, ergo motus eſt de quidditate æris,eodem modo ſequeretur, quod motus eſt actus entis in potentia inquantum in potentia,ergo motus eſt de quidditate entis in potentia. Dicendum ergo,quod per ens in potentia poſſumus duo intelligere, ſcilicet,uel ipſum mobile ſuſceptiuum termini motus, uel exiens de potentia in actum,id eſt,aggregatum ex motu, uel exitu,& ipſo mobili. primo modo,ens in potentia non accipitur in prædicta diffinitione motus,ſed ens in potentia ſecundo modo accipitur in diffinitione motus:& concludendo, quod motus eſt de quidditate entis in potentia dicti ſecundo modo. Et ſi dicatur,quod ſecundum hoc motus poneretur in diffinitione motus. Dicendum,quod motus in concreto ponitur in diffinitione motus in abſtracto,nec hoc eſt inconueniens, nam iſta eſt diffinitio ſimitatis,ſimitas eſt cauitas ſimi,nec eſt inconueniens,quod concretum ponitur in diffinitione abſtracti,quoniam concretum eſt notius abſtracto. Vel poteſt dici,quod motus qui hic diffinitur eſt motus qui eſt de genere termini ad quem,ſed motus qui accipitur in illa diffinitione cum dicitur ens in potentia,id eſt,exiens de potentia ad actum,eſt de prædicamento paſſionis,& ſic non accipitur idem in diffinitione ſuiipſius.

Notan.

Idē cō. ſequenti.

Dubium.

Reſpōſio

At non eſt idem,ut diximus.

Non eſt autem idem quemadmodum dictum eſt.

HÆc eſt quinta particula quartæ partis principalis huius capituli,in qua remouetur quoddam dubium,quoniam dictum eſt,quod eadem res ſimul eſt in potentia,& in actu,ex hoc igitur poſſet aliquis credere, quod potentia, & actus eſſent idem: ideo Phyloſophus hoc remouendo declarat,quod potentia,& actus non ſunt idem quanuis ſubiectum ſit idem,& hæc eſt ſeptima concluſio huius libri,quæ probatur tripliciter,& primo ſic. Si potentia,& actus eſſent idem,quia ſubiectum eſt idem,tunc cum idem æs ſit actu æs, & in potentia ad formam ſtatuæ,ſequeretur, quod idem eſſet omnino ſimpliciter,& ſecundum rationem eſſe æris inquantum eſt in actu æs,& inquantum eſt in potentia ad ſtatuam, ſed hoc eſt falſum,quia tunc ſicut motus eſt actus æris inquantum eſt æs in potentia ad ſtatuam,ita motus eſſet actus æris inquantum eſt æs,quod eſt falſum,ut probatum eſt.

Septima concluſio huius. libri.

Patet autem in contrarijs,nam ualere quidam poſſe ac ægrotare poſſe,non eadem ſunt ſed diuerſa. Eſſet enim idem ægrotare, atque ualere. Subiectum autem,& id,quod ualet atque ægrotat,unum, & idem eſt,ſiue humiditas ſit ſiue ſanguis. Cum autem non ſit idem,quemadmodum, neque color eſt idem,atque uiſibile. Patet actum poſſibilis ea ratione qua poſſibile eſt motum eſſe.

Tex.c. 10. *Manifeſtum autem eſt,& in contrarijs poſſe quidem. n. ſanari,& poſſe laborare alterum eſt. Et nanque ſi laborare quidem,& ſanari idem eſſet,ſubiectum autem, & ſanabile,& infirmum,ſiue humiditas ſiue ſanguis unum, & idem eſt,quoniam autem non eſt idem, quemadmodum neque color,& uiſibile. Poſſibilis inquantum poſſibile endelechia manifeſtum eſt,quod ſit motus.*

A

SEcundo probatur eadem concluſio ex potentijs ad contraria,& hoc ſic,magis ſunt diuerſa actus,& potentia eiuſdem ſubiecti quam duæ potentiæ eiuſdem ſubiecti,ſed duæ potentiæ eiuſdem ſubiecti non ſunt idem quanuis ſubiectum ſit idem, ergo multo fortius actus,& potentia non ſunt idem, quanuis ſubiectum ſit idem,maior huius rationis de ſe eſt manifeſta, & minor declaratur,quia potentiæ ad contraria ſunt in eodem ſubiecto,quoniam idem ſubiectum eſt ſuſceptiuum ſanitatis, & ægritudinis,ſed potentiæ ad contraria non ſunt eadem potentiæ,quia ſi potentia ad infirmitatem eſſet eadem cum potentia ad ſanitatem,tunc ſanitas,& infirmitas eſſent eadem,& addit Commentator d. quod potentiæ rerum contrariarum ſunt contrariæ. Tertio probatur eadem concluſio ſic,color,& uiſibile non ſunt idem,quanuis ſubiectum ſit idem, & ex his concludit Phyloſophus,quod motus eſt endelechia poſſibilis inquantum poſſibile,hoc eſt entis in potentia inquantum in potentia. Sed hic dubitatur,ſcilicet,utrum potentiarum ad contraria ſit idem ſubiectum,& uidetur,quod non, quia potentiæ contrariorum ſunt contrariæ,ut uult Commen. ſed idem non eſt ſimul ſubiectum contrariorum,ergo. Item dubitatur ſuper hoc, quod dicitur,quod potentiæ ad contraria non ſunt eædem,

Primum dubium.

B

quia Phyloſophus nono meta. & quinto ethicorum dicit, quod eadem eſt potentia contrariorum. Pro his dubitationibus eſt intelligendum,quod quantum ſpectat ad propoſitum potentia eſt duplex,ſcilicet,receptiua,& reſpectiua, potentia receptiua eſt ſubiectum,quod recipit formam,potentia reſpectiua eſt quidam reſpectus in ſubiecto ad formam. Dico igitur, quod loquendo de potentia receptiua,ſic eſt eadem potentia contrariorum,& ſic loquitur Phyloſophus de potentia nono meta. dicens,quod eadem eſt potentia contrariorum, ſed potentiæ reſpectiuæ contrariorum non ſunt eædem, quia relationes diſtinguuntur ex terminis,& ideo ſi eſſent eædem potentiæ reſpectiuæ contrariorum,ſequeretur, quod contraria eſſent idem. Intelligendum etiam,quod Commen. dicit, quod potentiæ contrariorum ſunt contrariæ,hoc debet intelligi, de potentijs reſpectiuis ad contraria immediata,quia impoſſibile eſt,quod potentiæ ad contraria immediata ſimul ſint in eodem ſubiecto,quoniam potentia reſpectiua eſt potentia ante actum,quia talis potentia deſtruitur in aduentu actus,& ideo ſi potentiæ ad contraria immediata eſſent ſimul in eodem ſubiecto,ſequeretur,quod neutrum contrariorum immediatorum ineſſet illi ſubiecto,& ſic non eſſent contraria immediata cuius contrarium ſuppono,unde ſi ſanitas, & ægritudo ſint contraria immediata circa animal,tunc ſi potentia ad ſanitatem ineſt animali potentia ad ægritudinem non ineſt eidem animali,quia ſi potentia ad ſanitatem ineſt animali,tunc ſanitas non ineſt animali,& ſi ſanitas non ineſt,ægritudo ineſt,ex quo ſunt contraria immediata,& ſi ægritudo ineſt,potentia ad ægritudinem non ineſt. ergo a primo ad ultimum, ſi potentia ad ſanitatem ineſt alicui,potentia ad ægritudinem non ineſt ei,& ita eſt de alijs contrarijs immediatis, potentia tamen ad contraria mediata non ſunt contrariæ, ſed poſſunt ſimul eidem ineſſe. Ad primum igitur dubium dico, quod idem eſt ſubiectum potentiarum ad contraria,& ſi ſint contraria immediata,tunc eſt idem ſubiectum ſucceſſiue ſub illis potentijs ad contraria immediata,ſi uero ſint contraria mediata, tunc poteſt idem ſubiectum ſimul eſſe ſub illis potentijs. igitur,&c. Ad ſecundum dubium dico,quod Phyloſophus nono meta. & quinto ethicorum loquitur de potentia receptiua quando dicit,quod eadem eſt contrariorum potentia,ſed hic loquitur de potentia reſpectiua.

Secundū dubium.

Tex.cō. 9.

C

Ad primum.

Ad ſecūduum.

D

Hunc igitur eſſe,atque tunc rem moueri cum eſt iſte actus,& neque prius neque poſterius patet. Fit enim,ut quodque interdum operetur, interdum nō operetur,ceu ædificabile, atque ædificabilis actus,ut ædificabile eſt,ædificatio nimirum eſt. Nam actus ipſius,aut eſt ædificatio,aut domus. At cum eſt domus,tum non eſt(ut patet)ædificabile,ædificabile uero ædificatur. Neceſſe eſt igitur actum ipſius ædificationem eſſe. At ædificatio motus eſt quidam. Eadem,& ad cæteros motus accommodabitur ratio.

Quod quidem igitur hoc ſit,& quod accidit, tunc moueri,cum eſt endelechia,uel ipſe,& neq; prius,neque poſterius oſtenſum eſt. Contingit enim unumquodque aliquando Tex.c. 11.

quidem

quidem operari aliquando autem non, ut ædificabile, & ædificabilis actus, inquantum eſt ædificabile, ædificatio eſt. Aut enim hoc eſt ædificatio actus aut domus: ſed cum domus ſit, non amplius ædificabile eſt. Aedificatur autem ædificabile. Neceſſe eſt ergo ædificationem eſſe actũ. Aedificatio autem motus quidem eſt. At uero eadem conueniet ratio in alijs motibus.

HÆc eſt ſexta particula quartæ partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus redit ad probandum quartam concluſionem huius libri, uidelicet, quod motus eſt actus, & probat eam ſic, motus eſt dum actio eſt, & neque eſt ante, neque poſt, uerbi gratia, ædificatio eſt dum act⁹ ædificationis eſt, & neque eſt ante, neque poſt, & eadem ratio eſt in alijs motibus, & ædificatio eſt motus. igitur motus ſolum eſt dum actio eſt, ſed illud eſt actus, quod ſolum eſt dum actio eſt. ergo motus eſt actus. minor huius rationis patet, quia ens in potentia præcedit actum ſiue actionem. Similiter ens in actu, ſcilicet, compoſitum ex materia, & forma præcedit actionem, & etiam manet non manente actione, & ideo illud, quod ſolum manet manente actione, nec eſt potẽtia, nec ens in potentia, nec compoſitum ens in actu. igitur relinquitur, quod illud, quod ſolum eſt dum actio eſt ſit actus. Sed circa naturam motus, id eſt, cuius ens ſit motus contingit dubitare, quoniam quidam de modernis phyloſophantibus dicunt quod nec motus nec mutatio eſt res ſecundum ſe totam diſtincta a rebus permanentibus, & primo pono rationes eorũ per quas probant, quod motus non eſt res ſecundum ſe totam diſtincta a rebus permanentibus. Secundo ponam rationes probantes idem de mutatione ſubita. Primo igitur probatur, quod motus non ſit res diſtincta a rebus permanentibus, & hoc ſic. Si motus eſſet aliqua res, aut igitur eſſet res ſimplex, uel compoſita, primum non eſt dare, quia, quod eſt ſimplex eſt totum ſimul. ergo ſi motus eſſet res ſimplex, totus motus eſſet ſimplex: ex quo ſequitur propoſitum, ſcilicet, quod motus eſt res permanens, quia idem res permanens erit totum ſimul: ſequitur etiam, quod motus non diſtingueretur a mutatione ſubita, quod eſt contra Commen. & communiter opinantes. Si uero detur, quod motus eſt quoddam compoſitum habens partes, aut igitur illæ partes ſunt ſimul, aut non, ſi ſimul, ſequitur quod motus ſit res permanẽs: quia illud eſt permanens, cuius omnes partes ſimul manent, ſi detur, quod non omnes partes ſint ſimul, hoc non eſt, niſi quia una pars eſt præterita, & alia futura, ſed nec præteritum eſt, nec etiam futurum eſt, ergo nulla pars motus eſt, ſed illud, quod non eſt, non eſt pars alicuius. ergo motus nullam partem habet, & per conſequens motus non eſt una talis res compoſita diſtincta totaliter a rebus permanentibus. Secundo probatur idem ſpecialiter de motu locali, ſcilicet, quod nõ eſt res aliqua diſtincta a rebus permanentibus, & hoc ſic, quia ſi eſſet res diſtincta totaliter a re permanente, aut eſſet res abſoluta, aut reſpectiua, non eſt res abſoluta, quia ſic, uel eſſet q̃titas, uel qualitas, ſed non eſt aliquod iſtorum, ut patet inductiue, & patet per rationes, quoniam ſic motus localis eſſet ſubã, uel quantitas, uel qualitas, ſed non eſt aliquod iſtorũ, ut patet inductiue, & patet per rationes, quoniam ſi motus localis eſſet ſubã uel quantitas aut qualitas, tunc omne motum localiter acquireret nouam ſubſtantiam quam prius nõ habuit, uel nouam quantitatem ſeu nouam qualitatem, quod eſt abſurdum, & etiam tunc corpus cœleſte acquireret continue nouam ſubãm, uel nouam quantitatem, nec eſt dicere, quod motus localis ſit res reſpectiua, tum quia res reſpectiua non eſt diſtincta a re abſoluta, tum quia ſi eſſet reſpectus: ſuum concretum, ſcilicet, mobile, uel motiuum eſſet relatiuum, & non referretur niſi ad motiuum, uel ad mouens, igitur motus nihil aliud eſſet niſi relatio mobilis ad motiuum, uel motiui ad mouens: ſed talis relatio ſemper manet eadem. igitur ſi motus eſſet talis relatio, ſequeretur, quod motus eſſet quædam res permanens, cum quælibet talis relatio ſit res permanens. Tertio probatur idem generaliter de omni motu ſic, fruſtra fit per plura, quod poteſt fieri per pauciora, ſed ſine omni alia re a re permanenti poſſumus ſaluare motum, & omnia quæ dicuntur de motu, ergo fruſtra erit ponere motũ eſſe rem diſtinctam a rebus permanentibus. maior huius rationis eſt manifeſta, & minor probatur inductiue, & primo de motu locali ſic, ponendo enim, quod aliquod corpus ſit primo in uno loco, & poſtea in alio loco, & hoc continue ſine omni quiete media, & ſine omni re media alia ab ipſo corpore, & a loco, & a mouente, quod mouet, uere habemus motum localem. ergo fruſtra ponitur alia res, quæ, ſcilicet ſit alia a mobili, & a loco, & a mouente. Item quarto arguitur ſpecialiter de alteratione, augmentatione, & diminutione, & hoc ſic: eſt poſſibile alterationem fieri per ſolam deperditionem qualitatis ſine acquiſitione rei nouæ, ſicut quando aliquid alteratur continue deperdendo partem formæ poſt partem, tunc enim illud, quod ſic perdit formam alteratur, & tamen nullam rem nouam recipit, ſed ſolum deperdit. Vnde hoc poteſt ſic argui ex hoc, quod aliquid deperdit aliquã formam quam habuit, non oportet, quod recipiat, uel acquirat aliquam rem nouam, ſed deperditio qualitatis non eſt ſine alteratione, ergo aliquid poteſt alterari abſque hoc, quod aliquam rem nouam recipiat, uel acquirat, & per conſequẽs alteratio non eſt diſtincta a mobili, & ab alijs rebus permanentibus. Ex eadem ratione poteſt mobile acquirere partem formæ permanentis poſt partem abſque hoc, quod recipiat aliquam aliam rem nouam ſucceſſiuã. Item arguitur de augmentatione, & diminutione, quia poſſibile eſt, quod animal, uel planta perdat aliquam partem quantitatis abſque hoc, quod acquirat aliquam rem nouam, ergo diminutio non eſt res diſtincta a re permanente. Similiter poſſibile eſt, quod animal, uel planta acquirat nouam quantitatem abſque hoc, quod acquirat aliquam rem nouam, ergo motus non eſt res diſtincta a mobili, & a forma acquiſita per motum, & ab alijs rebus permanentibus, & hoc eſt propoſitum. Dicunt igitur iſti, quod motus componitur ex affirmationibus, & negationibus, ſcilicet, ex rebus permanentibus, & ex negationibus ſimultatis, uel prioritatis, & poſterioritatis, nam ad hoc, quod ſit motus localis requiritur quod corpus ſit in uno loco in quo non fuit prius, & poſtea in alio in quo non erat prius, ita, quod idem corpus non ſit in diuerſis locis, ſed non ſimul, nec quod quieuit in illis locis, ſed per illas negatiuas, ſcilicet, per non eſſe ſimul in diuerſis locis, & per non quieſcere in uno loco non ponitur aliqua res, & ſimiliter per hoc quod dico corpus fieri in diuerſis locis non ponitur aliqua res præter res permanentes, & eodem modo eſt in alteratione, & in alijs motibus. ſ. quod motus nihil poſitiuum dicit præter res permanentes. ſ. præter mobile, & pter terminum motus. Itẽ dicitur de mutatione ſubita. ſ. quod nõ eſt aliqua res diſtincta a rebus permanẽtibus, quod probatur primo ſic, quoniam quando medium ſubito illuminatur a ſole nõ fit in ipſo medio aliqua res ſecundum ſe totam diſtincta a rebus permanentibus, ita quod mutatio ſubita, quæ communiter dicitur terminari ad lumen non eſt alia res ab aere, & a lumine, & ab alijs rebus permanentibus, quod probatur primo ſic: ſi illuminatio aeris quæ dicitur mutatio ſubita eſſet alia res ab aere, & a lumine, &c. Aut igitur eſſet ſubã, aut quãtitas, uel qualitas, & ſic de alijs, ſed nullum horum eſt, ergo probatio minoris, quia ſi illuminatio eſſet ſubã: uel quantitas, tunc aer quando illuminatur reciperet nouam formam ſubſtantialem, uel nouam quantitatem, quod eſt falſum, nec eſt qualitas, quia non eſt habitus, uel diſpoſitio, nec naturalis potentia, uel impotentia, & ſic de alijs ſpeciebus qualitatis, ut ſatis patet. Itẽ, ſi illuminatio ſeu ſubita inductio eſſet aliqua res diſtincta a rebus permanentibus cum ipſa non maneat niſi per unum inſtans, quia ſubita mutatio menſuratur inſtanti, ut communiter dicitur. ſi igitur ſit res diſtincta ab alijs rebus permanentibus, oportet dicere qualiter corrumpitur, quia aut corrumpitur per corruptionem ſui ſubiecti, aut per inductionem contrarij, uel per inductionem alicuius impoſſibilis ſiue per abſentiam agentis, non primo modo, ut manifeſtum eſt, quia ſubiectum ſuum manet, nec ſecundo modo, nec tertio, quia nihil inducitur, niſi quod manet cum illa mutatione in illo inſtanti in quo illa mutatio eſt, ſed nihil, quod manet cum mutatione eſt ei incompoſſibile, ergo non corrumpitur mutatio per inductionem contrarij, uel incompoſſibilis. nec etiã corrumpitur quarto modo, ſcilicet, per abſentiam agentis, quia poſſibile eſt, quod agens ſit æqualiter præſens, & approximatum paſſo per aliquod totum tempus ſicut eſt in illo inſtanti in quo mutatio eſt in ſubo. Item in quocunque inſtanti temporis menſurantis motum eſt aliqua mutatio, uel aliquod mutatum eſſe in ſubo, & in alio, & alio inſtanti eſt aliud, & aliud mutatum, ut dicunt ponentes mutationem eſſe aliquam rem. ergo ſi mutatio ſit res alia ab alijs rebus permanentibus, ſequeretur, quod in tempore finito eſſent infinitæ res generatæ, & corruptæ, quarum nulla eſt pars alterius cum alia faciens unum, ſed hoc eſt impoſſibile. ergo impoſſibile eſt, quod mutatio ſit quædam res alia a mobili, & a forma, quæ dicitur terminare mutationem, & ab alijs rebus permanentibus.

Margin notes (left column): Prime ratio tenentium, quod motus nõ eſt res ſecundum ſe totam diſtincta a rebus permanentibus. — Secunda ratio. — Tertia ratio.

Margin notes (right column): Quarta ratio. — Quinta ratio. — Motus ſecundum iſtos componitur ex affirmationibus, & negationibus. — Idem dicunt in mutatione ſubita, quod motus non ẽ aliqua res diſtin. a rebus permanentibus. — Prima ratio. — Secunda ratio. — Tertia ratio.

dico, quod motus eſt res abſoluta largè loquendo ſecundum quod abſolutum diſtinguitur immediate contra reſpectiuũ de genere relationis: quia motus non eſt in genere relationis ſed paſſionis, ſed tamen motus non eſt res abſoluta ſimpliciter, ſed eſt reſpectiua diſtinguendo reſpectiuum immediate contra abſolutum ſimpliciter, quod quidem ſolum reperitur in prædicamento ſubẽ, uel quantitatis aut qualitatis, & tunc ad formam argumenti quando dicitur, quod ſi motus eſſet res abſoluta, uel eſſet ſuba, uel quantitas aut qualitas, dico, quod uerum eſt ſi eſſet ſimpliciter abſolutum, ſed non ſequitur loquendo de abſoluto largo modo. Et quando ulterius dicitur, quod ſi motus eſſet res reſpectiua, tunc non eſſet alia res a re permanente, quia relatio nihil addit ſupra fundamẽtum, dico, quod hoc eſt falſum, immo relatio, & ſuũ fundamentum ſunt res multum diſtinctę, nihil enim fundatur in ſeipſo, & quando ulterius dicitur, quod ſi motus eſſet res reſpectiua non eſſet niſi reſpectiua moti ad mouens. Dico, quod motus eſt, quidam reſpectus de genere paſſionis, nõ de genere relationis, & eſt reſpectus moti in actu ad mouens in actu, & ille reſpectus non manet, niſi quando motum actũ mouetur, & quando mouens actu mouet. Ad tertiam rationẽ

Ad tertiã rationem. **B** cum dicitur, quod fruſtra fit per plura, quod poteſt, &c. concedo. Et cum dicitur, quod æque bene ſaluatur motus, & ea quæ dicuntur de motu ponendo, quod motus non ſit res diſtincta, &c. dico per interemptionem, quia niſi motus ſit res diſtincta a rebus permanentibus non ſaluatur motus, nec illa quæ dicuntur de motu. Et quando arguitur ſic, ponendo, quod aliquod corpus ſit primo in uno loco, & poſtea in alio, &c. Dico, quod ſi illa ratio ualeret, ſequeretur, quod motus poſſet eſſe ſine motore, quia ponendo ſolum, quod aliquod corpus ſit nunc in uno loco, & iam in alio circunſcriptis quibuſcunque aliis rebus a mobili, & a loco, uere habemus motum localem, igitur ſi ratio concluderet fruſtra poneretur motor, & quia impoſſibile eſt motum eſſe ſine motore, ideo dico, quod illa ratio non ualet, & tunc ad formam rationis quando dicitur, quod ſi idem corpus ſit primo in uno loco, & poſtea in alio loco abſque quacunque re alia, uere habemus motum, dico, quod illud claudit contradictionem, ſcilicet, quod idem corpus nunc ſit in uno loco, & iam in alio abſque quacunque re alia, nam ſicut contradictionem includit, quod idem corpus nunc ſit in uno loco, & iam in alio abſque motore tranſmutante corpus de uno loco ad alium, **C** ita includit contradictionem, quod idem corpus nunc ſit in uno loco, & iam in alio loco abſque motu quo formaliter

Ad quartã rationẽ. transfertur de uno loco in alium. Ad illud, uero quod additur de alteratione quæ fit per ſolam deperditionem qualitatis, dico, quod eſt impoſſibile aliquam alterationem fieri per ſolam deperditionem qualitatis, quia cum alteratio ſit motus, & omnis motus ſit a ſubo in ſubm, ſiue ab affirmatiuo in affirmatum, impoſſibile eſt aliquam alterationem fieri niſi per illam aliquod poſitiuum acquiratur mobili, & hoc alibi euidentius eſt declaratum, quod autem dicunt de diminutione quantitatis, quod nihil acquiritur, &c. Dico, quod loquendo de diminutione uera neceſſe eſt, quod noua quantitas acquiratur, aliter diminutio non eſſet motus ad quantitatem, & tunc dico, quod in diminutione acquiritur minor q̃titas quam eſt illa quæ deperditur, unde, & ſcribitur primo de generatione, animal dum uiuit ſemper nutritur, ſed nutritio non fit niſi per conuerſionem alimenti in naturam illius quod nutritur, ſed in conuerſione alimenti ſemper acquiritur noua quantitas, ideo dico, quod diminutio uera non fit ſine acquiſitione nouę quantitatis quæ quantitas eſt minor **D** quantitate præexiſtente, & ſic apparet aliqualiter quid dicẽdum ſit de motu qui eſt in prædicamento paſſionis, ſed quid debemus intelligere per mutationem eſt dubium: unde mihi uidetur, quod ſicut motus eſt de per ſe in genere paſſionis, ita mutatio, uel mutatum eſſe, quod per ſe, & intrinſece terminat motum eſt in genere paſſionis, indirecte tamen, & per reductionem ſicut punctus eſt indirecte, & per reductionem in genere quantitatis. Dico igitur, quod mutatio ſubita eſt res diſtincta ab agente, & a mobili, & a forma: ſi tamen ponatur eadem re cum forma terminante motum non eſſet magnum peccatum. Sed quia iſtorum rationes non concludunt, dico pro nunc, quod mutatio eſt res alia a mouente, & etiam a mobili, & forma, quoniam aliter non poſſent uerificari illa quæ dicuntur de mutatione, uidelicet, quod mutatio tantum manet per inſtans, & mutatio eſt ſubita, & ſic de

Ad primã rationem ſecundæ opinio. aliis multis. Ad rationes uero in contrarium dico ad primã quando dicitur, quod ſi eſſet alia res, tunc eſſet ſuba aut q̃titas, uel qualitas, &c. Dico, quod eſt aliquid de genere paſ-

A ſionis, eſt enim terminus intrinſecus motus qui eſt de genere paſſionis, & tamen non eſt forte concedendum, quod ſit paſſio: ſe, quod ſit aliquid paſſionis, ſicut non eſt concedendum, quod linea eſt quantitas, ſed quod eſt aliquid quantitatis. Et quando ulterius arguitur ſic, ſi mutatio corrumpitur,

Ad ſecundam. aut igitur per corruptionem ſubiecti, uel per inductionem contrarij, &c. Dico, quod corrumpitur per ocium agentis, uel per ceſſationem agentis producendo terminum illius mutationis, quia ex quo terminus eſt productus agens neceſſario ceſſat producendo illum terminum. unde, nec corrumpitur illa mutatio per mutationem ſubiecti, nec per inductionem contrarii, &c. Sed per ocium, uel ceſſationem agentis ab agẽdo. Et ſi dicatur, quod in illo inſtanti in quo inducitur forma agens non agit: igitur in illo inſtanti mutatio non eſt.

Obiectio tacita. Dico, quod non ſequitur, quia in illo inſtanti prima forma facta eſt in materia, ideo mutatio quæ idem eſt, quod mutatum eſſe eſt in illo inſtanti, & nunquam erit poſteã. Ad aliã

Solutio.

Ad tertiã. rationem quando dicitur, quod in tempore finito erunt infinitę res generatę, & corruptę, &c. Dico, quod hoc eſt neceſſarium, quoniam in quolibet tempore ſunt infinita inſtantia generata, & corrupta, & ſic illud ad quod deducitur tanquam ad inconueniens eſt neceſſarium. Ad aliud quando di- **B**

Ad quartam. citur, quod forma ſubſtantialis immediate recipitur in materia, dico, quod eſt uerum immediate uia perfectionis, non tamen recipitur prius quam accidentia uia generationis, ſed ſimul in eodem inſtanti temporis. Et quando dicitur quod illa ſubita mutatio non poteſt eſſe prior quam forma ſubſtantialis, nec poſterior. Dico, quod illa mutatio eſt prior, & etiã poſterior forma ſubali, ſed diuerſimode, quia eſt prior uia originis ſeu imperfectionis, uel generationis, quia forma eſt a mutatione, quoniam per mutationem fit forma in materia, ſed tamen forma ſubalis eſt prior illa mutatione uia perfectionis, neutrum tamen eſt prius ſecundum tempus alio, & ſic patet ad illam rationem. Ad ultimam cum dicitur, fruſtra

Ad quintam. fit per plura, &c. Dico, quod uerum eſt, & ideo eſt dicendum ad minorem, quod poſitis his, ſcilicet, agente mobili, & forma, & quod forma prius non fuit in materia ponitur quod materia eſt mutata. Dico, quod uerum eſt, & ex hoc quod ita ponitur, ponitur mutatio neceſſario quæ eſt res quarta. Unde impoſſibile eſt formam de nouo fieri in materia ſine mutatione quæ eſt res alia a mouente, & a mobili, & a forma.

C

REMOVENDO DICTA ANTIQVORVM oſtenditur quid ſit motus. Tractatus primi.

Cap. II.

Atque patet nos de ipſo motu rectè dixiſſe, & ex hiſce quæ cæteri de ipſo dixerunt, & quia non eſt facile ipſum aliter diffinire. Neque enim motum mutationemq́; quiſpiam alio in genere ponere poteſt. Neque qui aliter de ipſo dixere, rectè dixiſſe uidentur. Id ita eſſe inde continuo ſanè patebit. Quidam enim diuerſitatem, & inequalitatem, & id etiã, quod haud eſt, motum eſſe dixerunt.

Quod autem bene dictum ſit manifeſtum eſt, ex quibus alij de ipſo dicunt, & ex eo, quod non facile eſt diffinire **D** *aliter ipſum. Neque enim motum in alio genere ponere poteſt utique aliquis. Manifeſtum autem intendentibus quem admodum ponunt quidem ipſam alteritatem, & inequalitatem, & quod non eſt, & dicentes eſſe motum.* Tex. c. 12.

ISTVD eſt ſecundum cap. huius tractatus, in quo remouendo dicta antiquorum de motu oſtenditur quod diffinitio prędicta motus ſit cõuenienter aſſignata, & inueſtigatur etiã alia diffinitio motus, unde iſtud capitulum cõtinet tres partes principales, quoniã in prima ponitur intentio, & etiã reprobatio opinionis antiquorum. In ſecunda ibi. [Cauſa autem in hoc] aſſignatur cauſa erroris antiquorum. In tertia ibi [Mouetur autem, & mouens.] Inueſtigatur alia diffinitio motus. Prima pars continet duas particulas, quia in prima ponitur intentio, & etiam opinio antiquorum. In ſecunda ibi. [Quorum nullum.] Deſtruitur opinio antiquorum. In prima

ma igitur particula huius partis Phyloſophus proponit intentionem ſuam,& etiam opinionem antiquorum,primo tamen dicit. Quod autem bene dictum ſit quid eſt motus manifeſtum eſt ex dictis aliorum,& ex hoc,quod non eſt facile aliter diffinire motum , nec eſt poſſibile ponere motum in alio genere quam ſit poſitus,ſcilicet.in alio genere quam in genere actus. Deinde ponit Phyloſophus opiniones antiquorum male diffinientium motum, & ponit tres diffinitiones motus poſitas ab antiquis , quoniam quidam dixerunt motum eſſe alteritatem. quidam uero inęqualitatem, quidã autem non ens,& dixerunt eas eſſe diffinitiones motus.

At nihil prorſus ſiue ſit diuerſum,ſiue inæquale, ſiue non ens,neceſſario moueri uidetur.

Quorum nullum neceſſarium eſt moueri neque ſi altera ſint,neque ſi inæqualia,neque ſi non ſint.

Octaua concluſio huius libri.

B HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli,in qua Phyloſophus reprobat opiniones antiquorum de motu,& probat,quod motus nec eſt alteritas,nec inęqualitas,nec non ens,& hæc eſt octaua concluſio huius libri,quæ probatur dupliciter,& primo ſic. Neceſſe eſt omne illud in quo eſt motus moueri,ſed non eſt neceſſe omne illud in quo eſt alteritas,uel inęqualitas,uel non ens moueri,quia non eſt neceſſe omne alterum moueri,nec eſt neceſſe omne inęquale moueri,nec eſt neceſſe omne non ens moueri,igitur motus nec eſt alteritas,nec inęqualitas , nec non ens.Et ſi dicatur,quod per illam rationem poſſet probari,quod motus non eſt ens,quia non eſt neceſſe,omne ens moueri,& neceſſe eſt omne illud in quo eſt motus moueri, ergo motus non eſt ens.Dicendum,quod ratio Phyloſophi ſolum probat,quod nullum iſtorum trium eſt diffinitio motus,ſcilicet,nec alteritas,nec inęqualitas, nec non ens,quia ſi aliquod horum eſſet diffinitio motus,neceſſe eſſet illud in quo eſt diffinitio motus moueri ſicut eſt neceſſe omne illud in quo eſt motus moueri:& ideo concedo,quod per idem argumentum poſſet probari,quod motus non eſt ens conuertibiliter:ſic quod ens ſit diffinitio motus. Vnde notanda ſũt uerba Commen.hic qui dicit ſic,& debes ſcire, ſcilicet,quod C illa diffinitio motus ſuperius poſita eſt manifeſta per ſe,attamen debet inueniri per aliquam uiam earum quibus inueniuntur huius generis diffinitiones,ſcilicet,aut per uiam diuiſionis, aut per uiam compoſitionis. Diffinitiones enim ignotę naturaliter neceſſe eſt, ut in eis utatur quis ſyllogiſmo,aut in declarando diffinitiones,& diffinitum eſſe,quando ignotum fuerit utrunque,aut in declarando , quod diffinitio eſt diffiniti quando diffinitum fuerit manifeſtum per ſe,& diffinitio ignota.Phyloſophus igitur,in declarando diffinitionem motus utitur tribus,ſcilicet,diuiſione , inductione,& uia accepta a contrarió.hæc Commen.& uidetur,quod diuiſione uſus ſit ſuperius in parte ſecunda.ca.). ubi ponit quinque diuiſiones.Inductione uero uſus eſt ubi probauit diffinitionem motus per inductionem,& hoc ibi [Vt alterabilis,&c.]Via autem accepta à contrario uſus eſt ibi[ſed pótentia exiſtentis.]Vbi probauit,quod motus eſt actus rei,ſecundum quod in potentia per hoc, quia impoſſibile eſt, ꝙ motus ſit perfectio rei ſecundum quod eſt in actu,& per cõſequens eſt perfectio rei ſecundum quod eſt in potentia.Et nota ſcd̃m Commen.in his uerbis,quod diffinitio per ſe manifeſta pt declarari ꝑ uiam compoſitionis:aut diuiſionis, ſed D diffinitio naturaliter ignota debet declarari per ſyllogiſmũ: & hoc,uel declarando tam diffinitionem , quam diffinitum eſſe quando utrunque eſt ignotum,aut declarando diffinitionem de diffinito quando diffinitio eſt ignota , & diffinitum eſt manifeſtum per ſe.

Idem ſecundo de anima.c. 22.

Et inſuper non ad hæc,aut ex hiſce magis ipſa mutatio,quam ex oppoſitis eſt.

Tex.c. 13. *Sed neque mutatio neque in hoc,neque ex his magis eſt quam ex oppoſitis.*

SEcundo probatur eadem concluſio , quandocunque aliquid æqualiter reſpicit duo oppoſita uno magis diffinitur per unum illorum oppoſitorum quam per reliquum, ſed motus æqualiter reſpicit hæc tria, & eorum oppoſita.er-

A go motus non magis diffinitur per inęqualitatem quam ꝑ æqualitatem,nec magis per alteritatem quam per ſuum oppoſitum,nec magis per non ens quam per ens.minorem huius rationis Phyloſophus declarat in litera dicens,quod motus non magis incipit ex his quam ex eorum oppoſitis, nec magis determinatur ad hæc quam ad eorum oppoſita,& loquitur de iſtis tribus,uidelicet,de alteritate , de inęqualitate,& de non ente.

Ponendi autem motum in hiſce cauſa fuit, motũ indefinitum quodam eſſe uideri.

Cauſa autem in hoc ponere, quod indeterminatũ quoddam uidetur eſſe motus.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli,in qua Phyloſophus aſſignat cauſam erroris antiquorum , & continet duas particulas , quia in prima ponitur cauſa erroris.In ſecunda autem ibi.[Et motus quidem.] Remouetur B cauſa illius erroris.In prima igitur particula huius partis,dicit Phyloſophus,quod cauſa illius erroris , uidelicet, quare antiqui diffiniebant motum iſtis diffinitionibus quæ non ſunt diffinitiones uerę,quia dantur per ſolas priuationes:fuit,quia res debent permanere apud diffinitiones ſuas cum non deſerant diffinitiones ſuas,& motus eſt quid indeterminatum non permanens,ideo dixerunt, quod motus nõ habet diffinitionem ueram,ſed ſolum debet diffiniri per priuationes,quia exiſtimabant motum eſſe priuationem,cum ſecundũ eos ſit quoddam indeterminatũ non permanens,ideo dixerunt,quod motus non habet ueram diffinitionem , ſed ſolum debet diffiniri per priuationem.

Cauſa erroris antiquorum circa diffinitioné motus.

Alterius uero principia ſeriei, indefinita ſunt ſane,ex eo quia ſunt priuatiua. Nihil enim ipſorum , aut hoc aliquid,aut tale, aut cæterorum quicquam eſt prædicamentorum.

Alterius autem coordinationis principia ex eo,quod ſunt priuatiua indeterminata ſunt. Neque enim hoc neque C *tale neque unum ipſorum,quia neque aliorum prædicamentorum.*

CAuſa uero propter quam poſuerunt motum eſſe priuationem,& in ca.principiorum priuatiuorum fuit , quia priuatio eſt res non habens diffinitionem, & motus eſt res non habens diffinitionem,ergo motus eſt priuatio,& cũ motus ſit principium ſecundum eos poſuerunt motum eſſe in ca.principiorum priuatiuorum,& dicit Commen.quod potentia huius ſermonis eſt ex duabus affirmatiuis in ſecunda figura,& utraque propoſitio eſt falſa,motus enim habet diffinitionem,ut declaratum eſt,& priuationes etiam quodam modo habent diffinitiones.ergo &c.Item dicit Commen. ꝑ hoc quod Phyloſophus dixit, quod priuationes ſunt principia alterius partis, uel alterius coordinationis intẽdebat hoc quod pythagorici opinabantur,ſcilicet, quod principia rerũ diuiduntur in duas partes contrarias,& quod una pars continet illa oppoſita quæ ſunt in ca.priuationis,& alia pars cõtinet illa quæ ſunt in ca.habitus, & ponebant in una parte. 10.ſcilicet,bonum,& æquale par & unum dextrum maſcu- D lum quietem rectum quadratum,& lumen,& eorum oppoſita,uidelicet malum inæquale,&c.poſuerunt in ca. priuationis,ſic igitur poſuerunt motum eſſe priuationem, quia dixerunt motum non habere diffinitionem,quia motus eſt quoddam non permanens,& illud quod habet diffinitionem debet eſſe res permanens non deſerens ſuam diffinitionem.

At,ut uideatur motus indefinitum quoddam eſſe, cauſa fuit non poſſe ipſum aut potentia rerum aut in actu poni. Neque enim id, quod eſſe poteſt quantum,neque id quod eſt actu quantum neceſſario mouetur.

Videri autem indeterminatum eſſe motum cauſa eſt, quia neque in potentia eorum quæ ſunt generum neque in actu eſt ponere ipſum,neque enim poſſibile eſt quantitatẽ moueri ex neceſſitate,neque quod actu quantum eſt, Tex.c. 14.

Ad

ADhuc eſt alia cauſa propter quam exiſtimauerunt motum eſſe priuationem,& hæc eſt cauſa, quia ipſi exiſtimabant,qood omne quod eſt,eſt ſimpliciter in potentia,uel eſt ſimpliciter in actu, ſed motus nes eſt ſimpliciter in actu,nec ſimpliciter in potentia, quia quando res eſt ſimpliciter in potentia non mouetur,& ſimiliter quando res eſt ſimpliciter in actu,tunc oon mouetur , ſed tunc motum eſt. cum igitur motus non ſit ſimpliciter ſub potentia,nec ſimpliciter ſub actu,& hæc duo ſuos duæ primæ partes eotis,ut dixeruot,ſequitur,quod motus non erit in ea. entis ſed in priuatione,& latuit eos actus medius inter potentiam,& actum qui eſt perfectio entis in potentia ſecundum ꝙ eſt in potẽtia.

Et motus actus quidem eſſe quidã uidetur.Imperfectus tamen,propterea,quod ipſum poſſibile imperfectum eſt,cuius eſt actus.Et idcirco difficile eſt accipere quidnam ſit motus.

Tex.c.15.

Et motus quidem actus quidam eſſe. imperfectus autem.Cauſa autem eſt, quoniam imperfectam quid poſſibile cuius eſt actus, propter hoc igitur difficile eſt ipſum accipere quid ſit.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundę partis principalis huius capituli,in qua remouetur cauſa erroris antiquorum:cauſa,ſcilicet,quare antiqui opinabantur , quod motus ſit priuatio:fuit illa, quia motus non uidetur habere diffinitionem,cum noo ſit permanens,& etiam , quia motus nec eſt poteotia pura,nec eſt actus purus,& inter iſta non uidetur eſſe aliquod genus medium,ideo poſuerunt motum eſſe priuationem.Ideo hoc motiuum remouetur per hos,qa eſt aliquod medium ioter actum purum,& potentiam purã, ſciliset,actus imperfectus,ſiue actus permixtus potẽtiæ,& huiuſmodi actus eſt motus. Quod autem motus ſit actus imperfectus probatur,& hæc eſt nona concluſio huius libri , quæ probatur dupliciter,& primo ſis.Illud quod eſt perfectio alicuius imperfecti ſecundum quod eſt imperfectum eſt actus imperfuctus,ſed motus eſt actus imperfecti ſesundum quod imperfectum eſt.ergo,& quia motus eſt actus imperfectus, ideo difficile eſt accipere quid ſit motus.

Nona cõcluſio huius libri.

Neceſſe eſt enim ipſum aut in priuatione , aut in potentia,aut in actu ſimplici ponere. At nihil horũ eſſe poſſe uidetur. Reſtat igitur modus ille iam dictus,actum quidem ipſum aliquem eſſe,talem autem act um,qualem antea diximus qui difficilis quidem eſt cognitu,poteſt autem eſſe.

Aut enim in priuationem neceſſe eſt ipſum ponere : aut in potentiam,aut in actum ſimplicem.Horum autem nullum uidetur contingens.Relinquitur igitur prædictus modus actum quendam eſſe:ſed huiuſmodi actum qualem diximus difficile quidem uidere,contingentem autem eſſe.

SEcundo probatur eadem concluſio ſic,motus,oel eſt pura priuatio,uel potentia pura,uel actus perfectus, uel actus imperfectus,ſed motus nec eſt priuatio pura, nec potentia puta,nes actus perfectus.ergo relinquitur , quod mosus ſit actus imperfectus,& quia motus eſt actus imperfectus, ideo difficile eſt uidere quid ſit motus,& hoc propter imperfectionem ſuæ naturæ,ſed quaouis ſit difficile,tamen eſt poſſibile.Et nota ſecundum Linconienſem, quod iſta eſt ſecunda diffinitio motus concluſa,ſcilicet, quod motus eſt actus imperfectus.

Mouetur autem , & omne mouens , ut diximus , quod eſt potentia mobile. Et cuius immobilitas quies eſt.Cui enim motus ineſt, huius profecto immobilitas quies eſt.Nam in hoc agere ratione , qua tale eſt,mouere nimirum eſt.At hoc facit tactu. Quare ſimul etiam patitur.Quocirca motus actus eſt mobilis,ut eſt mobile.

Tex.c.16.

Mouetur autem,& mouens omne ſicut dictum eſt,cum ſit potentia mobile,& cuius immobilitas quies eſt , cui.n. motus ineſt huiuſmodi mobilitas quies eſt , adhuc agere.n. inquantum huiuſmodi ipſum mouere eſt, hoc autem facit tactu,quare ſimul,& patitur. Vnde motus actus mobilis eſt inquantum eſt mobile.

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli.in qua inueſtigatur alia diffinitio motus,ſcilicet, diffinitio materialis quæ eſt quaſi concluſio demonſtrationis,& cõtinet duas particulas,qnoniam io prima oſtendit Phyloſophus,quod motus eſt actus mobilis inquantum mobile.In ſecunda ibi[Accidit autem hoc.]Oſtendit , quod mouens non mouetur niſi per accidens. In prima igitur particula huius partis probatur,qnod motus eſt actus mobilis inquantũ mobile,& hęc eſt decima concluſio huius libri,quæ probatur tripliciter,& primo ſic.Omne mouens cum ſit in potentia mobile in mouendo mouetur,ſed mouens non mouetur niſi cũ eſt in potentia mobile:motus igitur non eſt actus alicuius niſi inquaotum illud eſt in potentia , ſed inquantum eſt in potentia eſt mobile.ergo motus eſt actus mobilis inquaotũ mobile.Vel ſic,motus eſt actus mobilis,quod ſimul mouet , & mouetur,ſed non eſt actus mobilis inquantum mouet.ergo eſt actus mobilis inquaotum mouetur,& per ſonſequens motus eſt actus mobilis inquantum mobile , huius rationis Phyloſophus primo declarat maiorem.d. quod omne mouens mouetur ſub iſtis duabus conditionibus , ſciliset,quod illud mouens ſit in potentia mouendi ſic, quod quandoque mouet,& quandoque non. Vnde ubi in noſtra tranſlatione habemus in potentia mobile. tranſlatio Commen. habet in potentia mouendi.& Commen.expoont ſic,ſcilicet , quod ſit mouens in potentia,ſic,quod quandoque mouet, & quandoque non.Secunda conditio eſt,quod ſit mouens cuius immobilitas hoc eſt ceſſatio a motu ſit uera quies , cum enim alicui ineſt motus huiuſmodi immobilitas eſt quies, & non alterius.Et addit Commen.d.quod Phyloſophus poſuit hanc ſesundam conditionem,quia non omne mouens io potentia mouetur in mouendo:potentia eoim,& habitus ſunt mouentes in potentia cum aliquando mouent,& aliquando nõ: ſed tamen non dicuntur quieſcere cum noo ſint corpora,& per conſequens dicuntur moueri.ſic igitur apparet maior,ſcilicet,quod motus eſt actus illius,quod ſimul mouet,& mouetur,quia motus eſt actus illius,quod mouetur,& illud,quod mouetur ſimul mouet.minor uero declaratur ibi[Adhuc agere.]& hoc ſic.agere inquantum huiuſmodi eſt mouere,ſed hoc facit mooens,ſcilicet,mouere,ita, quod moueatur tangendo,ſed inquantum tangis patitur,& ſic moueri ineſt ſibi inquantum patitur,& ſic inquantum mouetur noo inquantum mouens.hæc igitur eſt declaratio minoris : mouens per ſe mouetur,ſed,quod moueatur hoc ſibi competit ſesundũ quod tangit,& patitur,& ut ſic eſt mobile. ergo motus non eſt actus illius,quod mouet ſi mouetur inquantum mouet, ſed inqoantum mouetus,& patiens.unde Commen. quod actio propria motus ſesundum qood eſt mouens eſt mouere, & non moueri.Item dicit Commen.quod tale mouens, & motum,ſcilicet, quæ ſimul mouent , & mouentus ſunt illa quorum materia eſt eadem,ut declaratum eſt in libro perigeneſeos,& ideo corpora cæleſtia non mouentur ab his quæ mouentur. Notandum ſecundum Commen. hic , quod hæc diffinitio,ſcilicet,motus eſt actus mobilis inquantum mobile eſt notior prima quæ dicit,quod motus eſt actus entis in potentia inquantum in potentia, ſed prima magis demonſtrat ſubam motus.Iſta enim differentia,uidelicet , inquantũ mobile eſt materialis,ſed prima uideliset inquantum in potentia:eſt ſecundum formam.

Alia diſ. motus.

Decima concluſio hu' libri.

Expoſitio Commẽ.

Primo de ge.t.c.41.

Notabile

Accidit autem hoc ipſius motiui tactu.Quare ſimul etiam patitur.

Accidit autẽ hoc tactu motiui,quare ſimul,& patitur. Tex.c.17.

HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis principalis huius sapituli,in qua declaratur,quod quaouis mouens moueatur,hoc tamen eſt per accidens , & per hoc remouetur quoddam dubium,quia poſſet aliquis dicere,quod quia mouens mouetur,ut dictum eſt, quod propter hoc moueri per ſe ineſſet motori,ideo Phyloſophus remouẽdo hoc probat,quod mouens noo mouetur niſi per accidens,& hæc eſt undecima concluſio huius libri,quæ probatur dupliciter, & primo ſic.Mouens ooo mouetur niſi per accidens ſecundũ quod tangitur,& ſecuodum quod eſt corpus habens formã in materia,ſed accidit mouenti,quod mouendo tangatur.ergo mouens uoo mouetur niſi per accidens.

11.concl. huius li.

Semper

Semper autem id, quod mouet formam aliquam afferret aut hoc, aut tale, aut tantum, quæ quidem principium erit, & cauſa motus, cum mouet. Id enim quod actu eſt homo, facit hominem ex eo, quod eſt potentia homo.

Species autem ſemper exiſtimabitur aliqua mouens. Aut enim hæc, aut qualis, aut quanta, quæ erit principium & cauſa motus cum moueat actu, homo facit ex potentia exiſtente homine hominem.

SEcundo probatur hæc concluſio ſic. omne mouens mouet ſecundum formam, & ſecundum quod eſt in actu, ſed non mouetur niſi ſecundum quod eſt in potentia. ergo mouens non mouetur ſecundum quod eſt mouens, & per cõſequens mouens non mouetur niſi per accidens probatio prima huius rationis ponitur in litera. & ſecunda patet ex B præcedentibus, dicit ergo Phyloſophus, & quod ſemper exiſtimabitur aliqua forma mouens, ideſt ſemper exiſtimabitur, quod aliqua forma ſit illud quo mouens mouet, hæc aut forma ſubalis aut aliqua quantitas, aut aliqua qualitas, verbi gratia de ſuba, ut homo in actu per formam ſuam facit de homine in potentia. ut de ſanguine menſtruo qui eſt homo in potentia hominem in actu. Et dicit hic Commen. ſi igitur forma fuerit demonſtrata ſimpliciter, ideſt, in ſuba mouebit ad ſubam demonſtratam, & ſi fuerit qualis mouebit ad qualitatem demonſtratam, & ſi fuerit quanta mouebit ad quantitatem demonſtratam, & ſi habuerit naturam mouendi ad aliquem locum mouebit ad illum, & ex hoc loco poſſet accipi, quod tam forma ſubſtantialis quam quantitas eſt principium agendi, & mouendi. Vnde dico, quod ex hoc loco non habetur expræſſe, quod quantitas ſis principium mouendi ad quantitatem, ſed quod forma quanta eſt principiũ mouendi ad quantitatem, nunc autem non omnis forma q̃ta eſt quantitas.

Oppoſitũ de qualitate, & q̃titate uide 7. met. 3. cõ. 32.

Primum dubium.

Sed circa hoc ca. dubitatur, ſcilicet, utrum mouens naturale in mouendo moueatur, & uidetur, quod non, quia mouens eſt in actu, & motum in potentia, ſed idem C reſpectu eiuſdem non eſt in potentia, & in actu. Item per Phyloſophum ſecundo cæli, & in libro de motu animalium, potentia motoris debet excedere potentiam moti. ſi igitur idem reſpectu eiuſdem ſit mouens, & motum, quod oportet, ſi mouens moueatur a moto, ſequitur, quod idem reſpectu eiuſdem ſit excedens, & exceſſum.

T. cõ. 36. Secundũ

Confirmatio eiuſdem.

Hoc confirmatur, quia quæro, aut mouens, & motum ſunt adequata in potentijs, uel non. ſi ſic, tunc neutrum mouet reliquum, quia ſimile non agit omnino in ſibi ſimile. ſi uero potentia unius ſit maior potentia alterius, tunc illud quod eſt maioris potentiæ, mouebit illud, quod eſt minoris potentię, & non mouebitur ab eo, cum potentia motoris excedat potentiam rei motę, et ſic nunquam mouens mouebitur, cum moto, quia ſi ſit æqualis uirtutis cum moto, nec mouebit, nec mouebitur. ſi uero ſis maioris uirtutis mouebit, & non mouebitur, ſi autem ſit minoris uirtutis mouebitur, & non mouebit.

Tertium.

Item accipiatur aliquod agens magnę uirtutis, & ponatur aliquod paſſum paruę uirtutis in ultimo diſtantiæ, ſecundum quam agens maioris uirtutis poteſt agere, & ſit agens magnę uirtutis. a. & patiens paruę uirtutis ſit. b. tunc certum eſt, quod a. agit in b. D quia a. poteſt agere per totam illam diſtantiam quæ eſt inter a. & b. & certum eſt, quod b. non poteſt agere in a. cum b. non poſſit agere per totam iſtam diſtantiam. ergo a. quod eſt mouens naturale non mouetur a moto. Dicendum igitur, q̃ omne mouens naturale in mouendo mouetur ſuppoſitis iſtis duabus conditionibus, ſcilicet, quod ſit in potentia mouens, ita, quod quandoque moueat, & quandoque non, & quod ceſſatio eius a motu ſit uera quies, ſicut dictum eſt in exponendo literam, ut exponit Commen. Vnde breuiter omne mouens in potentia cuius immobilitas eſt uera quies non mouet niſi moueatur: per hoc enim, quod eius immobilitas eſt quies habetur, quod tale mouẽs, quod in mouendo mouetur eſt corpus: & per hoc, quod eſt mouens in potentia habetur, quod communicat in materia cum moto: nunc autem omne corpus mouens communicans in materia cum moto mouetur a moto, & ideo omne mouens in potentia cuius immobilitas eſt quies mouetur a moto, ſed non oportet, quod omne corpus mouens moueatur a moto, quia cælum mouet hæc A inferiora, & tamen non mouetur ab eis: ſed bene omne mouens corporeum mouetur. Ad hæc dico, quod omne mouens corporeum communicans cum moto in materia mouetur ab aliquo moto ab eo, ſed non oportet, quod moueatur ab omni moto ab eo, ſed a moto proximo.

Reſolutio iſtius materiæ.

Dico igitur tria. primo, quod non oportet omne mouens moueri in mouendo, quia aliquod eſt mouens penitus immobile, ut patet octauo huius. ſecundo dico, quod omne mouens corporeum in mouendo mouetur, ſed non omne mouens corporeum mouetur a moto ab eo, nec eodem motu ſecundum genus quo mouet, nam cælum mouet iſta inferiora motu alterationis, & non mouetur ab eis motu alterationis. tertio dico, quod omne mouens corporeum communicans in materia cum moto mouetur a moto proximo, & hoc ſi communicet cum moto in ſubo receptiuo formę contrariæ illi formæ qua agit, quando autem non communicat in ſubo receptiuo formæ cõtrariæ illi formę per quam agit, non oportet, ut patet: quoniam ſenſibile non communicat cum ſenſu in ſubo receptiuo formæ contrię, ideo ſenſibile mouens ſenſum non patitur a ſenſu, nec etiam oportet, quod moueatur a quocunque moto ab eo quantumcunque remoto.

Tex. c. 52.

Ad primũ

Ad primum igitur B argumentum dico, quod mouens eſt in actu, & motum in potentia, & non eſt inconueniens, quod idem reſpectu eiuſdem ſit in potentia, & in actu reſpectu diuerſorum, ut patet cum calidum agit in frigidum, tunc calidum eſt in actu per calorẽ reſpectu frigidi, & eſt in potẽtia reſpectu frigidi ad frigiditatem, & ſic idem reſpectu eiuſdem eſt in potentia, & in actu ratione diuerſarum formarum: nec hoc eſt inconueniens.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum dico, quod potentia motoris ſecundum quam mouet excedit potentiam eiuſdem ſpeciei in ipſo moto, tamen in moto poteſt eſſe potentia contraria æqualis: uerbi gratia, ſi calidum agat in frigidum, calidum agit per caliditatem, & caliditas in calido agente excedit caliditatem in paſſo, quia ſi eſſent ęque calida neutrum ageret in reliquum p caliditatem, ſed non oportet, quod caliditas agentis excedat frigiditatem in paſſo. Dico igitur, quod mouens mouet motũ per unam formam, & patitur a moto per aliam formam, & mouens in forma ſecundum quam mouet excedit motum, & in forma ſecundum quam mouetur exceditur a motu, & non eſt inconueniens, quod idem reſpectu eiuſdem ſit excedens, & exceſſum ſecundum diuerſas formas, non enim eſt inconueniens, q̃d aliquid excedat aliud in caliditate, & quod C excedatur ab eo in frigiditate.

Ad confirmationẽ.

Ad confirmationem igitur cũ dicitur, aut mouens, & motum ſunt adęquata in potentiis, aut non. Dico, quod mouens, & motum eſſe adęquata in potentijs poteſt intelligi dupliciter, uidelicet, uel, quod ſunt adęquata in eadem potentia ſecundum ſpeciem, uel, quod ſunt adęquata in contrariis potentijs. exemplum primi, ut ſi aliqua duo ſint calida in eodem gradu ſunt adęquata in eadem potentia ſecundum ſpeciem: & tunc dico, quod neutrũ illorum agit in reliquum ſecundum illam potentiam, uel uirtutem in qua ſunt adęquata. exemplum ſecundi, ut ſi accipiãtur duo, quæ ſic ſe habeant, quod quantum unum habet de calido, tantum reliquum habeat de frigido, tunc dico, quod illa quæ ſic ſunt adęquata in potentijs contrariis poſſibile eſt ut utrunque agat in alterum. Quoniam igitur dicitur, quod ſi ſunt adęquata, neutrum agit in reliquum. Dico, quod ſi ſint aliqua duo adequata in eadem uirtute ſecundum ſpeciẽ neutrum eorum agit in reliquum per illam uirtutem in qua ſunt adęquata. Et ſimiliter dico, quod ſi unum excedat alterum in eadem uirtute ſecundum ſpeciem, excedens agit in exceſſum per illam uirtutem, ſed exceſſum non poteſt agere D per illam uirtutem in qua exceditur. Vnde magis calidum poteſt calefacere minus calidum, ſed minus calidum non poteſt calefacere magis calidum. ſi uero duo ſint adęquata in uirtutibus contrarijs utrunque poteſt agere in reliquum, ut ſi quantum ignis habet de caliditate tantum habeat aqua de frigiditate, utrunque poteſt agere in reliquum, quia utrunque excedit reliquum in forma, quam reliquum natum eſt ſuſcipere. ſimiliter ſi unum excedit reliquum ſecundum formam contrariã. uerbi gratia, ſi ignis plus habeat de caliditate, quam aqua de frigiditate, utrunque poteſt agere in reliquũ, quia utrunque excedit reliquum ſecundum aliam, & aliam formam ſecundum ſpeciem.

Ad tertiũ

Ad aliud argumentum dico, q̃ agens magnę uirtutis ſi agit in paſſum paruę uirtutis multũ diſtans, non oportet, quod repatiatur ab eo, ſed tamen repatitur a paſſo in quod proxime agit, quoniam agens magnæ uirtutis non agit in diſtans ab eo niſi agens in medium, & ab illo medio repatiatur. ergo &c.

Soluuntur

SOLVVNTVR DVBITATIONES, DE motu. Tractatus primi.

Cap. III.

Quæ cum ita ſint, patet motum in ipſo mobili eſſe: id inquam quod mutatur. Eſt enim actus huius ab ipſo motiuo. Motiui quoque actus non alii quiſquã eſt. Ambo nanq; actum eſſe oportet. Eſt enim hoc quidem motiuum, quo poteſt hoc autem mouens: quo agit. At ipſius mobilis eſt actiuum. Quare perinde amborum unus eſt actus.

Textu. 18. *Dubium autem manifeſtum eſt, quod eſt motus in mobili. Actus enim huius, & ab hoc. Motiui autem actus non alius eſt. Oportet quidem enim eſſe actum utriſque: motiuum quidem enim eſt in ipſo poſſe. Mouens autem in ipſo operari uel agere, ſed eſt actiuum mobilis. Quare ſimiliter* B *unus utrinſque actus.*

Istud eſt tertium capituli huius tractatus in quo ſoluuntur dubitationes de motu, de agere, & de pati. & continet quatuor partes principales, quarum in prima ſoluitur quædam dubitatio de motu. ſ. an motus ſit in motore, aut in moto. In ſecunda ibi, [Habet autem ea quæ faciunt.] Mouentur aliæ dubitationes quę faciunt dubitare circa ſolutionem prædictę dubitationis. In tertia uero ibi [Aut neque alterius.] Soluit illas dubitationes, & poſitiones in contrarium. In quarta ibi, [Quod quidem igitur.] recapitulat ea quæ ſunt dicta in hoc tractatu primo. In prima igitur parte principali huius capituli poteſt dici, q illud dubium antiquorum eſt manifeſtum. ſ. in quo eſt motus tanquam in ſubiecto, manifeſtum enim eſt ex præcedentibus. ſ. q motus eſt in mobili tanquam ſubiecto, quia probatum eſt prius, q motus eſt actus mobilis inquãtum mobile, & per conſequens motus eſt in mobili tanquam in ſubiecto, C

12. concl. huius lib. & hæc eſt duodecima concluſio huius libri. ſ. quod motus eſt in mobili tanquam in ſubiecto, hęc concluſio probatur ſic. Omnis actus mobilis qui eſt in mouente eſt in mobili ut in ſubiecto, ſed motus eſt actus mobilis qui actus eſt a mouente. ergo motus eſt in mobili ut in ſubiecto. maior patet, quia actus mouentis immobile ſit in ipſo mobili, & per conſequẽs eſt in ipſo ſubiectiue. minor uero ponitur in litera. Sed quia dictum eſt, q motus eſt actus mobilis, & q eſt a mouente, ita q eſt idem actus mouentis, & mobilis, & quia hoc poteſt eſſe dubium. ſ. an idem ſit actus motiui, & mobilis, ideo hoc phyloſophus declarat, & probat q idem eſt actus motiui, & mobilis, & hæc eſt decimatertia concluſio huius libri, primo tamen probatur hęc concluſio, ſecundo uero Phyl. narrat qualiter actus motiui, & actus mobilis ſunt idem. Probatur igitur prima concluſio ſic, idem eſt actus agentis, & patientis, quia ille idem actus qui efficitur ab agente recipitur in paſſo. ſed motiuum eſt agens, & mobile eſt patiens. ergo idem eſt actus

13. concl. huius lib. motiui, & mobilis huius rationis Phyl. primo ponit concluſioné d. q motus actiui non eſt alius ſupple, q̃ actus mobilis: oportet quidem. n. eũdem eſſe actum utrique. ſ. motori, & mobili. Deinde ponitur minor huius rationis cum dicitur, q mo- D tum. i. mobile eſt in ipſo paſſo. i. mobile eſt patiens ſiue paſſiuum, mouens autem in ipſo operari, uel agere, ideſt mouẽs eſt agens, & ex his concludit Phyloſophus concluſionem, ſcilicet quod unus eſt actus motiui, & mobilis.

Atque unius ad duo, & duorum ad unum idem eſt interuallum, & ut accliue, atque decliue. Hæc enim unum quidem ſunt: at ratio non eſt una. Similiter res ſe ſe habet, & in hiſce quorum alterum mouet: alterum mouetur.

Sicut idem ſpatium eſt unius ad duo, & duorum ad unum, & aſcendentis, & deſcendentis. Hæc enim unum quidem ſunt ratio autem non una. Similiter autem eſt, & in A *mouente, & in moto.*

CVM Phyl. probauit, quod idem eſt actus motiui, & mobilis, narrat qualiter actus motiui, & actus mobilis sũt idẽ. Et intẽdit differẽtiæ, q actus motiui, & mobilis unum realiter, ratio tamen eorum non eſt una. i. alia eſt ratio diffinitiua illius actus ſecundum q eſt a motore, alia eſt ſm q recipitur in mobili, & ad hoc declarandũ ponit Phyl. duo exempla. Exemplum primum eſt ſpatium quod unum habet ad duo, & quod duo habent ad unum: illud eſt unum, & idem realiter, & tamen eius ratio non eſt una. Exemplum ſecũdum eſt ſpatium aſcendentis, & deſcendentis. i. ſpatium a deorſum in ſurſum, & a ſurſum in deorſum, quod ſpatium eſt idem realiter, & diuerſum ſecundum diffinitionem, & eodem modo actus motiui, & actus mobilis ſunt idem realiter, & differunt ratione. vnde per rationem intelligit diffinitionem quidditatiuam. Sed dubium eſt qualiter eadem res poteſt habere diuerſas diffinitiones, quia cum diffinitio ſignificet quidditatem rei, & una & eadem res non habet niſi unam quidditatẽ; uidetur q una & eadẽ res non habet niſi unam diffinitionem. Dicendum quod una & eadem res poteſt diuerſimode mouere intellectum, ut ſpatium quod eſt inter ſurſum, & deorſum poteſt mouere intellectum diuerſimode, videlicet vno modo ut eſt a ſurſum in deorſum, alio modo ut eſt a deorſum in ſurſum, & iſtę ſunt diuerſæ rationes ſe tenentes ex parte obiecti eiuſdem, cum igitur diffinitio ſit ſermo ſignificans quidditatem prout appræhenditur ab intellectu, & eadem quidditas poteſt diuerſimode appræhendi ab intellectu: ſequitur q eadem quidditas poteſt habere diuerſas diffinitiones. Dico, igitur, q quamuis una & eadẽ res habeat diuerſas diffinitiones: tamen non habet diuerſas quidditates, immo diuerſæ diffinitiones ſignificant eandem quiditatem diuerſimode apprehenſam ab intellectu. Notanda ſunt hoc dicta Commen. primo q Commen. dicit hoc, q neceſſe eſt ut motus ſit eadem perfectio utriuſque. ſ. motoris & moti, & non q mouere ſit aliud a moueri omnibus modis. ſ. aliquid exiſtens in eſſentia motoris, quemadmodum motus eſt in eſſentia moti, quoniam actio motoris quæ eſt mouere eſt eius & non in eo. hęc Commen. & ex hoc expreſſe habetur quod actio non eſt in agente ſed in paſſo. Item dicit Commen. q actio motoris eſt facere motum in aliud: & ideo addit Commen. d. q ſicut actio agentis, & patientis eſt una in ſubiecto, & duo in diffinitione: ita eſt de motore & moto, & uniuerſaliter in omnibus relatiue oppoſitis, quoniam ſicut idem eſt ſpatium ſeu proportio unius ad duo, & duorum ad unum, ita eſt etiam ſpatium aſcendentis & deſcentis, quoniam ſpatium in aſcenſu, & ſpatiũ in deſcenſu idem ſunt ſecundum ſubm: non tamen eſt ratio una: & ſimiliter eſt in mouente, & moto, quia motus utriuſq. eſt unus ſecundum ſubm: non tamen eſt unus ſecundum rationem, quia per comparationem ad agens dicitur mouere, & per comparationem ad paſſum dicitur moueri. Vnde notandum q Commen. declarat illa exempla quę phyl. ponit in litera, & primo iſtud de proportione unius ad duo, & duorum ad unum d. proportio enim inter unum & duo eſt eadem ſecundum quod eſt inter duo, & eſt duę ſecundum quod ẽ proportio unius ad duo quod eſt dimidium, eſt alia a proportione duorum ad unum quod eſt duplum. Hæc Com. Intelligendum q proportio inter unum & duo poteſt conſiderari uel ſolum ut eſt inter duo extrema, & illa proportio quæ eſt unius ad duo poteſt conſiderari uel ſecundum quod eſt quoddam interuallum inter illa duo extrema, & ſic eſt una proportio re, & ratione. Alio modo poteſt conſiderari illa proportio ut eſt unius ad duo, & ſic eſt una ſecundum ſubm, & diuerſa ſecundum diffinitionem, quia alia eſt eius ratio ut eſt ab uno termino, & alia eſt ratio eius ut eſt ad alterũ terminum. Tertio modo poteſt conſiderari proportio unius ad duo, & proportio quæ eſt duorum ad unum, & ſic ſunt duę proportiones diuerſæ ſecundum rem & ſecundum rationem, quoniam ubi extrema relationis ſunt diuerſa alia eſt relatio unius extremi ad aliud, & alia econuerſo. unde non eſt eadem proportio duorum ad unum, & unius ad duo, quia proportio duorũ ad unum eſt dupla, & proportio unius ad duo eſt dimidium, exemplum igitur phyloſophi debet intelligi de relatione: quæ eſt unius ad duo, quæ uc eſt unius, & ut eſt ad duo eſt eadem ſecundum rem: & diuerſa ſecundum rationem, & ita eſt de motu qui eſt actus motoris, & mobilis, quia eſt unus ſecundum rem, & diuerſus ſecundum rationem. Aliud exemplum declarat Com. d. & ſimiliter aſcenſus, & deſcenſus ſunt idẽ ſecundũ q ſunt motus inter duo, & ſunt duo, qm̃ in reſpẽctu ſuperioris dicitur aſcẽſus, & in reſpectu inferioris dicitur

Exẽplũ primum.

Exẽplũ ſecundum.

Dubium.

Reſponſio

Notabile.

Notabile.

deſcenſus, tamen non eſt eadem diffinitio aſcenſu, & deſcenſus, ſed ambo ſunt idem ſecundum ſubm, & ſic eſt de motore & moto, quoniam actio facta inter illa eſt eadem: ſed in reſpectu alterius dicitur mouere, & in reſpectu alterius dicitur moueri quæ ſunt ualde oppoſita. hæc Com. Sed dubium eſt qualiter aſcenſus, & deſcenſus ſint idem motus cum ſint motus contrarii. Poteſt dici, quod motus reflexus factus ſurſum iterũ reflectendu deorſum poteſt dici aſcenſus, & deſcenſus: aſcenſus reſpectu loci ſuperioris ad quem eſt, deſcẽſus reſpectu loci inferioris ad quem redit: tamen poneretur exemplum conuenientius ſi loco aſcenſus, & deſcenſus poneretur acceſſus, & receſſus, quoniam idem motus ſecundum ſubm qui eſt receſſus a termino a quo: eſt acceſſus ad terminum ad quem: ſed differunt ratione, & forte Commen. in ſuo idiomate per aſcenſum, & deſcenſum intelligit acceſſum, & receſſum.

Dubium. Reſpõſio.

Exiſtit autem hoc loco dubitatio differendi facultati accommodata. Neceſſe eſt enim actum aliquem eſſe ipſius actiui, etiam ipſius paſſiui. Eſt enim actio quidem illius, paſſio uero huius. Et opus finiſve illius actio, huius effectus. Si igitur ambo ſint motus, ſintque diuerſi, in quonam ſunt: Aut enim in patiente, & eo quod mouetur ſunt ambo, aut actio quidem eſt in agente, paſſio uero in patiente. Quod ſi hanc etiam actionem oporteat appellare, nomine ſolo conuenient.

Tex.c.19. *Habet autem defectum rationabilem. Neceſſe eſt enim fortaſſis eſſe quendam actum actiui, & paſſiui. Hinc quidem enim actio, illinc autem paſſio, opus enim & finis huius quidem actio, illius autem paſſio. Quoniam igitur utraque ſunt motus, ſi quidem alteri in aliquo ſunt. Aut enim utraque in patiente, & moto ſunt, aut in agente ſunt utraque. Aut actio quidem in agente, paſſio autem in patiente eſt. Si autem oportet & hanc actionem uocare æquiuoce quidem ſit.*

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, & eſt inquiſitiua, in qua mouent dubitationes rationales circa prædicta, & primo ponuntur dubitationes, ſecũdo uero ponuntur rationes facientes dubitare, quia igitur immediate dictum eſt, quod actus actiui, & paſſiui ſunt unus motus ſecundum ſubm, & diuerſi ſecundum ſpeciem: ideo circa hoc mouentur duæ quæſtiones diſputatiuæ, quarũ prima eſt, an agere quæ eſt actio motoris, & agi quæ eſt actio moti ſint eadem uel diuerſa: & innuit Phy. rationem probantem, quod ſunt diuerſa, quæ talis eſt, tam agens quam patiens habent actionem propriam, & actio agentis eſt agere, & actio patiẽtis eſt pati, & hæ duę actiones ſunt diuerſæ, & ſimiliter finis proueniens ab operatione utriuſq. eſt diuerſus, ideo ex his arguitur ſic, illæ actiones ſunt diuerſę ex quibus proueniunt fines diuerſi, ſed ex actione agentis, & ex actione patientis proueniunt fines diuerſi. ergo. Vnde dicit Com. ꝙ Phyl. innuit, quod quemadmodum fines ſunt diuerſi eſt neceſſe ut actio diuerſificetur, & innuit hoc, quia diuerſitas in finibus ẽ manifeſtior quam diuerſitas in actionibus: hoc igitur eſt prima quęſtio. ſ. an agere, & agi ſint idem aut diuerſa Secunda quæſtio. ſuppoſito, quod agere & agi ſint in agente uel ambo ſint in patiente, aut agere ſit in agente, & agi in patiẽte. econuerſo autem non poteſt dici, ꝙ agere ſit in patiẽte, & agi in agẽte niſi ęquiuocando de actione, & paſſione, ſ. paſſionem uocando actionem, & actionem uocando paſſionem.

Prima quæſtio.

Diuerſitas in finibus eſt manifeſtior ꝙ in actionibus.

Secunda quæſtio.

At uero ſi hoc eſt, motus profecto in eo quod mouet erit. Eadem enim eſt, & in eo quod mouet, & in eo quod mouetur ratio. Quare aut omne mouẽs mouebitur, aut aliquid motum habens haud mouebitur.

Sed ſi hoc eſt in mouente motus erit. Eadem enim ratio eſt in mouente, & in moto. Quare autem omne mouens mouebitur, aut habens motum non mouebitur.

A PRopoſitis igitur quęſtionibus Phyl. ponit rationes facientes dubitare, & primo probat, ꝙ actio non eſt in agente, nec paſſio in patiente, & hoc ſic, ſi actio eſſet in agẽte per ſe, tunc motus eſſet in mouente per ſe, quoniam eadem eſt ratio de agente, & patiente, & de mouente, & moto. conſequentia patet, quia tam actio agentis, quam patientis eſt motus ut ſupponitur in quæſtione, & ſimiliter omne agens eſt mouẽs, hæc igitur conſequentia eſt bona. ſ. actio eſt in agẽte per ſe. ergo motus eſt in mouẽte per ſe, quia arguitur ab inferiori ad ſuperius, ſed conſequẽs eſt falſum. ſ. ꝙ per ſe motus eſt in mouẽte, igitur & antecedẽs. ſ. ꝙ motus ſit per ſe in agẽte: falſitas conſequentis apparet, quoniam ſi motus ſit per ſe in mouẽte, tunc omne mouens mouetur, aut habẽs motum nõ mouetur, ſed conſequẽs eſt falſum, & impoſſibile pro utraq. parte. ergo conſequentia patet, quia ſi motus ſit per ſe in mouẽte, tunc quæro utrum omne mouẽs mouetur uel non: ſi ſic, habetur propoſitum. ſ. ꝙ omne mouẽs mouetur, uel habẽs motũ non mouetur, ſi uero detur, ꝙ non omne mouens mouetur. & cum in omni mouente ſit motus ſuppoſito quod motus ſit per ſe in mouente. nam per ſe ſupponit de omni, ſequitur quod aliquid in quo eſt motus non mouetur, & ita habens B motum nõ mouetur, & ſic adhuc habetur propoſitum, quia ſi habens motum non mouetur, tunc omne mouens mouetur, uel habens motum non mouetur.

Prima rõ dubita.

Quod ſi ambo: actio inquam, & paſſio in eo eſt qđ mouetur ac patitur, & hæc duo doctio diſciplinave ſunt in ipſo diſcente, primum quidem actus in unoquoq. cuiuſque non erit. Deinde abſurdum eſt, duobus quippiam motibus ſimul moueri. Erunt enim alterationes quædam unius duæ, atque ad unam formam. At fieri nequit.

Si autem utraque in moto ſunt in patiente, & actio, & paſſio, & doctio, & doctrina, cum duo ſint in addiſcẽte. Primum quidem quod actus uniuſcuiuſque non in unoquoque erit. Poſtea, & inconueniens eſt per duos motus ſimul moueri. Quædam nanque erunt alterationes duæ unius, & in unam ſpeciem, ſed impoſſibile eſt.

C NVnc Phyl. deſtruit aliud membrum. ſ. ꝙ utrunque ſit in patiente. ſ. tam actio, quam paſſio, et utrũque eſſe in patiente põt intelligi dupliciter. ſ. uel quod ſunt duo motus exiſtẽtes in patiente, uel ꝙ ſunt unus motus exiſtẽs in patiente, ideo Phyl. deſtruit utrũque, & primo probat, ꝙ non poteſt dari, ꝙ actio & paſſio ſint duo motus exiſtentes in patiente, & hoc probatur dupliciter, primo quia ſi ſic, tunc ſequeretur, ꝙ actus uniuſcuiuſque non erit in unoquoque. i. actus non erit in eo cuius eſt actus, ſed in alio, quia actus agẽtis non erit in agente. Vel ſi detur ꝙ actus agentis ſit in agente, ſequitur quod unus actus erit ſimul in duobus. i. in agente, & patiente, ita ꝙ actus agentis, ſit in agente, et patiente, et ſic doctrina ſimul erit in docente, et adiſcente, ꝙ eſt impoſſibile, ſecundo probatur idem ducendo ad aliud inconueniens ſic, ſi actio et paſſio ſunt duo motus exiſtẽtes in paſſo, ſequitur quod unum et idem mobile. ſ. ipſum patiens mouebitur ſimul ad eundem terminum duobus motibus. ſ. motu qui eſt actio, D et motu qui eſt paſſio, quod eſt impoſſibile.

At unusne actus erit? At rationis fines egreditur, diuerſorum ſpecie duorum unum actum, eundemque eſſe. Et ſi idem doctio diſciplinave. Et actio atq. paſſio docere etiam & diſcere idem erit, & agere atq. pati. Quare neceſſario diſcet omnia qui docet, & patietur qui agit.

Sed unus erit actus. Sed irrationabile eſt, & duorum, et alterorũ ſecundũ ſpeciem eũdem: & unum eſſe actũ. Et erit ſiquidem doctio, & doctrina, idem & paſſio, & actio, & docere cum adiſcere idem: et agere cum pati. Quare neceſſe eſt omnem docentem adiſcere, & agentem pati.

NVnc p. deſtruit aliud membrum, ſcilicet quod actio, et paſſio

Primũ in cõuenẽs

paſſio ſunt unus motus exiſtens in paſſo, & hoc probat ducendo ad duo inconuenientia, primum eſt, quia ſic unus motus erit actus diuerſorum ſecundum ſpeciem, quoniã agere eſt actus agentis, & agi eſt actus patientis, & agens, & patiẽs differunt ſm ſpeciem. ergo ſi actio, & paſſio ſunt unus motus, ſequitur, ꝙ diuerſorum ſecũdum ſpeciem erit unus & idem, quod eſt impoſſibile, ſecũdo probatur idem ſic, ſi actio, & paſſio sũt unus motus exiſtẽs in patiente, & cum docere ſit agere, & adiſcere pati, ſequitur, ꝙ docere, & adiſcere ſint idem, quod eſt

Primum inconue. impoſſibile, quia ſi docere, & adiſcere ſint idem: tunc omne docens adiſceret illud quod doceret, & omne adiſcens doceret illud quod adiſcit. Vnde eſt ſciendum ſecundum aliquos qđ Phyl. adducit ad quatuor inconuenientia, dato ꝙ actio, & paſ

Secundũ. ſio ſint unus motus exiſtẽs in paſſo. primũ incõueniẽs eſt, ꝙ diuerſorum ſecundum ſpeciem erit unus & idem actus. ſecundũ

Tertium. inconueniens eſt, ꝙ doctio quæ tenet ſe ex parte docẽtis, & do

Quartũ ctrina quæ ſe tenet ex parte adiſcentis erunt idem. tertium inconueniens eſt, ꝙ omnino actio & paſſio, & docere & adiſcere, & agere, & pati erunt idem. quartũ inconueniẽs eſt, ꝙ omne docens adiſceret, & omne agens pateretur. Breuiter igitur recolligẽdo duæ quæſtiones ſunt poſitæ, prima utrum actio,

B & paſſio ſint idem motus uel diuerſi. ſecũda quæſtio, poſito, ꝙ ſint diuerſi aut utrũque eſt in agente, uel utrũque in patiẽte, aut alterum eſt in agente, & alterum in patiente. Deinde ꝓbatur, ꝙ actio non eſt in agente, quia tunc omne mouens moueretur, uel habens motum non moueretur. Poſtea probatur, ꝙ non ſunt duo motus exiſtẽs in patiente, & hoc dupliciter. primo quia ſic actus uniuſcuiuſq. non erit in unoquoque. ſecundo quia ſic idem moueretur ſimul duobus motibus ad eundẽ terminum, tertio probatur, ꝙ actio, & paſſio nõ ſunt unus motus, & hoc dupliciter, primo quia ſic diuerſorum ſecundum ſpeciem erit unus, & idem actus. ſecundo quia ſic agere, & pati, docere, & adiſcere erunt idem: ex quo ſequitur, ꝙ omne docens adiſceret, & omne adiſcens doceret.

An neq. alicuius actum in alio eſſe abſurdum eſt. Eſt enim doctio docentis actus, in aliquo tamẽ eſt, & non inciſus, ſed eſt huiuſce in hoc.

Te.cõ.20. *At neq. alterius actum in altero eſſe inconueniens eſt. Eſt enim doctio actus docentis. In quodam tamen et non deciſus, ſed huius in hoc.*

C

Solutio primæ rationis. HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, in qua ꝑ. ſoluit illas dubitationes, q̃ accidunt ex prima quæſtione. ſ. ex illa, utrũ motus ſit in motore aut in moto, & ex illa dubitatione accidunt aliæ q̃ones. ſ. an actio, & paſſio ſint idem motus uel diuerſi, & ſiue ſint idem ſiue diuerſi, eſt q̃ſtio an ambo ſint in agente aut ambo ſint in patiente, uel actio ſit

Actio, & paſſio sũt idẽ ſubo et duo ſecundũ diffinitionẽ. in agente, & paſſio in patiẽte, & quia ipſe vult, ꝙ ambo ſint in patiente ideo ſolutio ſua cõſiſtit in ſoluendo rationes q̃ probant, ꝙ non ambo ſunt in patiente, non tamen ſoluit eas eodem ordine quo factæ ſunt, & omnes ſolutiones fundãtur in hoc. ſ. ꝙ actio, & paſſio ſunt unus motus ſm ſubm ſiue materialiter: ſed differunt ratione diffinitiua. primo igitur Phylo. ſoluit primã rõnem ꝓbantẽ ꝙ nõ ambo ſunt in patiente, & ratio fuit iſta, ſi ambo. ſ. actio, & paſſio eſſent in patiẽte, tunc actio uniuſcuiuſq. non erit in unoquoque: iſtam igitur rõnem ſoluit Phyl. d. ꝙ non eſt inconueniens actum unius. ſ. agentis

D eſſe in altero. ſ. in patiente. Eſt enim doctio actus docentis, in quodam tamen. ſ. adiſcente, ſed quamuis actus agẽtis ſit in patiente, tamen actus agentis non eſt deciſus ab agẽte, ita ꝙ nullo modo ſit eius, ſed actus agentis eſt huius in hoc. ſ. agẽtis in paſſo. Et Com. & non dicimus, ꝙ actio agentis eſt in patiente ſecundum quod abſcinditur ab agente, quoniam ſi hoc eſſet, tunc non eſſet agentia, ſed ſecundum quod eſt continua ex hoc in hoc, id eſt ab agente in patiente.

Neque quicquam prohibet unum duorum eundẽ eſſe, non ut idem habeat eſſe, ſed vt eſt id quod eſt potentia ad id quod eſt actu.

Neque enim unum duobus prohibet nihil eundem eſſe actum non ſicut eſſe idem, ſed ſicut eſt quod potentia eſt ad agens.

A

SOluit ꝑ aliam rationem, q̃ probauit, ꝙ non ambo. ſ. actio, & paſſio ſint unus motus exiſtẽs in paſſo, quia ſi ſic, tunc diuerſorum ſecũdum ſpeciem erit unus, & idem actus, iſta ratio ſoluitur ſic, q̃a non eſt inconueniens unum actum eſſe duorum. ſ. unius ut agentis, & alterius ut patientis, tamẽ alia eſt ratio eius ut eſt ab agente, & alia ut recipit in paſſo: unde diuerſorum ſecũdum ſpeciem nõ eſt unus actus ſecundũ eandem rationem quidditatiuam: tamẽ diuerſorum ſecundũ ſpeciem ꝑt eſſe unus & idem actus ſecundum rem & ſecundum ſubm, ſic reſpectus eius ꝙ ꝑt ad illud ꝙ eſt agẽs, quoniam illæ reſpectus ſecundum ſe circũſcriptis terminis eſt unus, ſecũdũ rationem tamen quidditatiuam non eſt unus. Vnde dicit Cõ. ꝙ actio ex qua ſi fuerit duorum non ſequitur ut quidditas illorum duorum ſit una: eſt de genere relationis, ſicut relatio eius ꝙ poteſt ad illud ad quod poteſt: iſta enim eſt diſpoſitio omnis rei, q̃ refertur ad aliud, ſcilicet quando relatio inter illa eſt diſpoſitio una exiſtens inter duo, & eſt una ſecundum unum modum, & duo ſecundum alium modum, &c.

Solutio ſecũdæ rationis.

Neque neceſſe eſt docentem diſcere, & ſi pati, atq.

B agere idem eſt, non ut ea tamen quæ rationis eiuſdẽ ſunt, ut veſtimẽtum ac tunica, ſed ut uia qua ex Thebis Athene, & ex Athenis Thebe petũtur, ut & antea diximus. Non enim eadem his omnia competũt, quæ aliquo modo ſunt eadem. Sed hiſce duntaxat quorum eſt eadem ratio.

Te.cõ.21. *Neque neceſſe eſt docentem adiſcere, neque ſi pati, et agere idem eſt, non tamen tanquam rationem eſſe unam quod quid erat eſſe dicentem ſicut tunicæ, et indumenti, ſed ſicut uia a Thebis ad Athenas, et ab Athenis ad Thebas, quemadmodum dictum eſt prius. Non enim omnia eadem inſunt quolibet modo eiſdem: ſed ſolum quibus eſſe idem eſt.*

Solutio tertiæ rationis. HIc ꝑ. ſoluit aliam rõnem probantem, ꝙ actio, & paſſio non ſunt idẽ motus exiſtẽs in patiẽte, & ratio fuit illa: quia ſi eſſent unus motus; tũc doctio, & doctrina eſſent

C idem, & tunc docẽs adiſceret illud ꝙ doceret, illa ratio ſoluit. d. ꝙ illud inconueniẽs non ſequitur. ſ. ꝙ docens adiſcat illud ꝙ docet, quia q̃uis doctio, & doctrina ſint idem ſm rẽ: non tamen ſunt idem ſecundum rõnem uel diffinitionem. Non. n. doctio, & doctrina ſunt idem ſecundum rõnem ſicut tunica, & indumẽtum, ſed ſicut uia ab Athenis ad Thebas, & ecõuerſo ſunt eadem, quoniam uia ab Athenis ad Thebas, & econuerſo ſunt idem ſecundum ſubm, ſed non ſunt idem ſecũdum diffinitionem, & eodem modo eſt de actione, & paſſione, nec oportet, ꝙ omnia eadem quolibet mõ inſint eiſdem ſed quæcumq. ſunt eadem ſecundum diffinitionem cui ineſt unũ & reliquum. Et Comm. non omne de quo dicitur hoc nomen unum dicitur de eo ſecundum hoc, & quidditas eſt eadem.

At neque ſi doctio, & diſciplina ſint idẽ: idem erit, & docere ac diſcere, quemadmodum neque ſi interij alium ſit eorum quæ diſtant unum, idemq. eſt ab hoc ad illud, atque ad hoc ab illo diſtare.

D *At uero neque ſi doctio, et doctrina idem, et adiſcere, et docere idem, ſicut neque ſi ſpacium unum diſtantiũ ſit, et diſtare hinc illuc, et inde huc, unum et idem eſt.*

SOluit aliud inconueniẽs ad qđ fuit deductum ſic, ſi actio, & paſſio ſunt idẽ: tunc doctio, & doctrina erunt idẽ: hoc ſic ſoluitur, quia q̃uis doctio, & doctrina ſunt idẽ, ex hoc tamẽ non ſequitur, ꝙ adiſcere, & docere ſint idem ſicut nõ ſequitur, ſi unum ſit ſpacium aliquorum diſtantium, ꝙ ꝑp hoc diſtare hinc illuc, & inde huc ſit unum & idem. Notandum ꝙ ſpacium dicit diſtantiam abſolutam, & diſtare dicit eam terminis applicatam, & ideo non ſequitur idem eſt ſpaciũ. ergo idem eſt diſtare, & eodem modo motus nec reſpicit agẽs, nec paſſum, ſed formam ad quam tendit, actio autem & paſſio dicunt motum terminis applicatum, quia actio eſt ꝓut ab agente, paſſio uero prout recipitur in paſſo, & ideo quamuis doctio, & doctrina ſint idem, ex hoc tamen non ſequitur, quod docere, & adiſcere ſint idem. Notabile.

Omnino autem neque doctio proprie idem eſt, ꝙ diſciplina, neque actio idem quod paſſio, ſed motus cui hæc inſunt. Nam huius in hoc, & huius eſſe actũ ab hoc diuerſum eſt ratione.

Te.c6.12. *Omnino autem debere eſt, neque doctio cum doctrina; neq. actio cum paſſione idem proprie eſt: ſed cui inſunt hæc motus. Quod cum huius in hoc, & quod huius ab hoc actũ eſſe ratione alterum eſt.*

HIc Phyl. ponit ſolutionem generalem ad omnia inconuenientia quæ eſt, ꝙ omnino uniuerſaliter oportet dicere, ꝙ doctio, & doctrina non ſunt idẽ, ſed cui hæc inſunt motus eſt unus & idem, & ꝙ actio & paſſio non ſint oino idẽ apparet, quia actus q eſt huius .ſ. agẽtis in hoc .ſ. in paſſo: huius .ſ. paſſi ab hoc .ſ. ab agẽte: non eſt idẽ omnino, quia non eſt idem ſm diffinitionem. Sciendum tñ ꝙ alias duas rationes, q̃ probant, ꝙ non ambo .ſ. actio, & paſſio ſunt in patiẽte non ſoluit Phyl. qa ſolutio earum pt ſatis haberi ex ſolutionib. aliarum rationum, quia vna illarum rationum deducebat ad hoc, ꝙ idem ſimul mouetur duobus motibus ad eundẽ terminum: hoc non ſeqtur, quia actio, & paſſio non ſunt duo motus, ſed ſunt unus motus. Alia ratio probauit, ꝙ actio, & paſſio non ſunt unus motus exiſtẽs in potẽtia: quia agens, & patiẽs ſunt diuerſa ſm formam. ergo non habẽt eandem actionẽ: hoc ſoluitur, quia agens, & patiens ſunt diuerſa ſecundum formam, ideo non habent eandem actionem omnino, quia non habent eandem actionem ſecundum diffinitionem.

Quid igitur eſt motus, & uniuerſaliter, & per partes etiam diximus. Non eſt enim obſcurum quonam pacto quęque ſpecies ipſius diffiniatur. Alteratio .n. actus eſt alterabilis, ut eſt alterabile.

Te.c6.13. *Quid quidẽ igitur motus ſit, & uniuerſaliter, et ſecundũ partem dictum eſt. Non enim immanifeſtum eſt quomodo determinabitur ſpecierum unaquæque ipſius. Alteratio quidem enim alterabilis ſecundum quod eſt alterabile endelechia eſt.*

HÆc eſt quarta pars principalis huius ca. in qua Phyl. recapitulat ea, q̃ dicta ſunt de diffinitione motus dicẽs, ꝙ dictũ eſt qd ſit motus uniuerſaliter, & ſecundũ partẽ, & dictum eſt, q̃ eſt diffinitio motus in communi, & ẽt dictũ eſt, q̃ eſt diffinitio ſuarum primarum ſpecierum .ſ. alterationis, augmẽtationis, &c. Et maxime hoc eſt manifeſtũ ex ſecunda diffinitione motus, in qua dicitur, ꝙ motus eſt actus mobilis inquãtum mobile: iſta .n. diffinitio eſt notior, q̃ prima, & p illã diffinitionem motus apparet, q̃ ſit diffinitio alterationis, augmẽtationis, &c. Quoniam ſicut motus eſt actus mobilis inquãtum mobile; ita alteratio eſt actus alterabilis inquantum alterabile, & augmentatio eſt actus augmentabili inquãtum augmentabile, & ſic de aliis.

Enimuero notius hoc pacto etiam diffinietur, ſi potentia actiui atq. paſſiui ut tale eſt, actus eſſe dicatur, & ſimpliciter, & per ſingulos, ut ædificatio: uel medicatio. Modo eodem, & de cæterorum motuum unoquoque dicetur.

Amplius autem notius, quod potentia actiui, & paſſiui inquantum huiuſmodi ſimpliciterque, & iterum ſecundum unumquodque quoniam ædificatio aut medicatio. Eodẽ autem diceretur modo, & de alijs motibus ſingulis.

SIcut notius eſt motum eſſe actum mobilis inquantũ mobile, q̃ motum eſſe actũ entis in potẽtia, ita notius eſt motũ eſſe actũ motoris, & mobilis, q̃ ipſum eſſe actũ mobilis, & hoc p q̃onem pdictam de motu .ſ. utrũ motus ſit actus motoris aut mobilis, ſiue utrũ motus ſit in motore aut in moto. Illa tñ diffinitio motus, q̃ dicit, ꝙ motus eſt actus mobilis inquantũ mobile eſt notior, q̃ prima q̃ dicit, ꝙ motus eſt actus entis in potẽtia, &c. qa p iſtam diffinitionẽ ſecũdam pt aliqs ſcire oẽs diffinitiones ultimarum ſpecierũ motus, quoniam p iſtam diffinitionẽ apparet, ꝙ ędificatio ẽ actus ædificabilis inquantum ædificabile, & ꝙ medicatio eſt actus medicabilis inquãtũ medicabile. Intelligẽdum tñ ut mihi uidetur, ꝙ p ex ſolutionibus prædictarũ q̃onum inueſtigat unã tertiã diffinitionẽ motus, quæ ẽ iſta, videlicet motus eſt actus motoris, & mobilis, & ſm hoc erũt quinq. diffinitiones motus. Prima, ꝙ motus ẽ exitus de potẽtia ad actũ, & hãc ponit Linc. eſſe primam diffinitionẽ & indemõſtrabilẽ, ſcda diffinitio ẽ ꝙ motus eſt actus entis in potẽtia inquãtum in potẽtia tertia, ꝙ motus eſt actus imperfectus, & hãc ponit Linc. eſſe unã diffinitionem, quarta ꝙ motus eſt actus mobilis inquantũ mobile, quinta & ultima diffinitio eſt, ꝙ motus eſt actus motoris, & mobile. Sed hoc occurrũt duo dubia, primũ eſt, utrũ actio, & paſſio ſint idẽ motus. Secundũ dubium eſt, utrum actio ſit in agẽte vel in paſſo. Ad primum dubium uidetur, ꝙ non ſint idẽ, qa ſi eſſent idem: tunc iſta eſſet uera, videlicet actio eſt paſſio, ſed hoc ẽ falſa, qa ſua cõtradictoria ẽ immediate uera, ut patet primo poſt. ubi Phil. dicit, ꝙ negatiua ẽ imediatã in qua unũ genus generaliſſimũ remouetur ab alio, hæc igr̃ eſt immediata: nulla actio eſt paſſio, ergo. Item prædicamenta ſunt primo diſtincta, ergo in nullo conueniunt, quia ſi in aliquo conuenirent, & in aliquo differret, tunc non eſſent diſtincta niſi ratione partis, & ſic non eſſent primo diſtincta. Item ſi actio, & paſſio eſſent idem: haberẽt eaſdem ſpecies, & ſic eadem ſpecies eſſet in diuerſis prædicamentis, quod eſt contra Philoſophum in prædicamẽtis dicentem, diuerſorũ generum, &c. In oppoſitum uidetur p. hoc d. ꝙ actio, & paſſio ſunt idem actus. Ad hanc dubitationẽ eſt dicendum, quod actio, & paſſio poſſunt acc. p. tripliciter .ſ. uel materialiter tantum, uel formaliter tantum, uel pro aggregato ex formali, & materiali, ſi accipiantur materialiter tantum ſic ſunt idem: quia ſic non ſunt aliud, quam ipſe motus abſolute acceptus, & ſic loquitur p. quando dicit, quod unus eſt actus agentis, & patientis. Si uero actio, & paſſio ſumantur formaliter, ſic actio eſt reſpectus motus ad mouens, & paſſio eſt reſpectus motus ad mobile, & iſto modo non ſunt idem: & hoc intelligit p. dicens. Neque paſſio cum actione idem: ſed cui inſunt hoc, motus ſupple eſt idem. Si autem actio, & paſſio ſumantur pro aggregato ex motu, & ex iſtis reſpectibus, ſic dico, quod actio, & paſſio poſſunt accipi prout ſupponunt perſonaliter, & ſic hoc eſt uera per accidens, actio eſt paſſio, ſicut hoc eſt uera per accidens, uia ab Athenis ad Thebas eſt uia a Thebis ad Athenas, & ſic loquitur p. dicens, quod ſpacium ad ſurſum, & deorſum, & econuerſo, eſt idem ſecundum rem, & diuerſum ſecundum diffinitionem, ita de actione, & paſſione, & loquitur de aggregatis ut ſupponunt perſonaliter, & ſic loquitur etiam Com. hic com. 18. dicens, ꝙ illa actio quæ in reſpectu unius dicitur mouere reſpectu alterius dicitur moueri, dicit etiam ꝙ actio, & paſſio ſunt unus motus, uerum tamen diſtinguuntur diffinitione, mouere eſt actio motoris in motum, & moueri eſt actio motus a motore, & omnia iſta ſunt uera de actione, & paſſione ut nominant aggregata, & ut ſupponit perſonaliter, v. g. in ſimili ſuppoſito, ꝙ idem homo ſit albus, & muſicus, hoc eſt uera: homo albus, & homo muſicus ſunt idem homo, ſed differunt diffinitione, & ſecundum quod homo albus, & homo muſicus accipiuntur perſonaliter, & ut ſupponunt pro illo cui inſunt albedo, & muſica, quoniam ille homo cui accidit albedo, & muſica eſt unus & idem: alia tamen eſt diffinitio ſua ſecundũ qđ eſt albus, & alia ſm ꝙ eſt muſicus: ſed ſi actio, & paſſio ſumãtur pro toto aggregato, & ut ſupponunt ſimpliciter, ſic actio, & paſſio non ſunt idem, quia unum aggregatum non ẽ aliud aggregatum. Primo modo accipiendo actionem, & paſſionem .ſ. pro motu in quo fundantur duo reſpectus, unus .ſ. ad mouens, alius uero ad mobile, ſic dico, ꝙ actio, & paſſio ſunt in genere termini ad quem, ſed ſecundo modo .ſ. prout accipiuntur pro reſpectibus, ſic ſunt prædicamenta diſtincta, ſed ut ſumuntur. Tertio modo .ſ. pro aggregatis, ſic non ſunt in aliquo genere, & per iſtam diſtinctionem patet ſolutio ad omnes rationes in contrarium. Et ſi dicitur, ꝙ reſpectus ad mouens, & ad mobile ſunt in genere relationis, ergo non ſunt in genere actionis, & paſſionis. Dico quod reſpectus motoris ad mobile, & mobile ad mouens ſunt in genere relationis, ſed reſpectus ipſius motus ad mouens, & ad mobile non ſunt in genere relationis, ſed in genere actionis, & paſſionis. Aliter etiam poteſt dici, ſcilicet quod actio, & paſſio nõ ſunt aliud quam motus, ut eſt a mouente, & ut recipitur in mobili, ita quod actio eſt motus ut eſt a mouente,

& paſſio

3 diff. motus.
Primum dubium.
Prima rõ dubi.
2. Ratio. Actio, & paſſio põt capi tripliciter.
Reſponſio
Te.c6.18
Solutio omniũ rationum.
Obiectio.
Solutio.
Alia ſol.

& paſſio eſt motus ut recipitur in mobili, & ſecundum hoc eſt dicendum quod actio, & paſſio ſunt idem realiter, & diuerſa ſecundum diffinitionem. Nec eſt inconueniens, ꝙ eadem res ſecundum ꝙ diuerſimode mouet intellectum habeat di-

Item alia obiectio ea ... ci.

uerſas diffinitiones, ut dictum fuit prius. Et ſi dicitur, quod una res non habet niſi unam quidditatem, & per conſequẽs non habet niſi unam diffinitionem, dico ꝙ ſi per quidditatẽ

Solutio.

intelligamus illud quod res eſt eſſentialiter, & abſolute, ſic una res non habet niſi unam quidditatem, ſed ſi per quidditatem intelligamus rem ut mouet intellectum, ita ut dicat aggregatum ex eſſe, & modo mouendi intellectum, ſic dico, ꝙ una res põt habere diuerſas quidditates, quia una, & eadẽ res

Contra dictam ſolu. primo ar.

poteſt habere diuerſas rationes obiectiuas, ideſt diuerſos modos mouendi intellectum. Sed contra hunc modum dicendi arguitur, quia Phyl. primo poſte. dicit, ꝙ negatiua eſt immediata, in qua unum genus generaliſſimum negatur ab alio. hoc igitur eſt immediata, nulla actio eſt paſſio, quia in ea unum genus generaliſſimum. ſ. actio negatur ab alio, quod eſt

Solutio.

paſſio, & per conſequens hoc eſt falſa ſimpliciter, actio eſt paſſio, igitur, &c. Item quando Phyl. dicit, ꝙ actio, & paſſio ſunt unus, & idem motus, quæro qualiter accipis motum. ſ. aut ꝑ forma fluente, aut pro fluxu formæ, ſi pro forma fluente ſic hęc eſt falſa, actio eſt motus quia ſua conuerſa: ut ſic eſt falſa. uidelicet motus eſt actio, quia motus acceptus pro forma fluente eſt in genere termini ad quem: & non eſt paſſio, ſi uero accipis motum pro fluxu formæ, ſic eſt illa falſa. ſ. actio eſt motus, quia ſi motus ut accipitur pro fluxu formæ eſſet actio:

Ad primũ.

tunc non eſſet magis in genere paſſionis, quam in genere actionis. Ad primum igitur iſtorum dico, quod negatiua eſt immediata, in qua unum genus generaliſſimum remouetur ab alio cum nota perſeitatis, ſeu cum nota reduplicationis, quoniam iſta eſt immediata, nulla actio per ſe ẽ paſſio, & hæc ſimiliter, nulla actio inquantum actio eſt paſſio, & hoc intelligit. p. & ſic debent intelligi huiuſmodi quę communiter dicuntur. ſ. ꝙ prædicamenta ſunt primo diſtincta, ſimiliter ꝙ nihil idem eſt in diuerſis prædicamentis, & ſic de aliis, quoniã prædicamenta ſunt primo diſtincta quidditatiue, & omnia cõtenta in diuerſis prædicamentis ſunt diſtincta quidditatiue, nec aliquid idem quidditatiue eſt in diuerſis prædicamentis.

Ad ſcdm.

Ad ſecundum cum quæritur qualiter accipitur motus cum dicitur actio, & paſſio ſunt unus motus, dico ꝙ motus acceptus pro fluxu formæ poteſt accipi tripliciter, uidelicet uel ꝓ ipſo fluxu abſolute, uel pro ipſo fluxu cum reſpectu ad agens: uel pro ipſo fluxu cum reſpectu ad paſſum. primo dico, quod iſta oratio eſt uera. ſ. actio, & paſſio ſunt unus motus, ſicut illa eſt uera, ſor. albus, & ſor. muſicus ſunt unus homo. ſecũdo mo

Replica.

do ſic: hoc eſt uera per ſe, motus eſt actio, ſed tertio modo eſt

Solutio.

hoc uera per ſe, motus eſt paſſio. Sed dicens contra hoc quia ſecundum hoc, uidetur ꝙ actio, & paſſio componantur ex motu qui eſt fluxus, & ex reſpectu, & ſic non erunt formæ ſimplices. Poteſt dici concedendo concluſionem, uel poteſt etiam dici, ꝙ illi reſpectus non faciunt compoſitionem cum motu qui eſt fluxus. Tutius tamen credo eſſe dicẽdum, quod actio, & paſſio prout ſunt prædicamenta diſtincta dicunt diuerſos reſpectus fundatos in motu, & illi reſpectus ſunt primo diuerſi, nec eſt aliquomodo concedendum ꝙ illa ſit uera, actio eſt paſſio, & hoc intelligit. p. cum dixit, neque paſſio cum actione idem, ſed cui inſunt hoc, motus ſupple eſt idẽ. Sed tu deberes, quod Com. dicit, ꝙ motus acceptus pro tranſmutatione cõiuncta cum tempore ẽ in genere paſſionis, ergo hoc eſt concedenda: motus eſt paſſio. igitur per conuerſionẽ erit hoc concedenda, paſſio eſt motus, & eadem ratione hoc eſt

Solutio.

concedenda, actio eſt motus, & ex his ſequitur, ꝙ actio ẽ paſſio. Dico quod motus prout dicit tranſmutationem coniunctam cum tempore, ſic ſolum dicit ordinem ad mobile ſiue ad paſſum, & quia dicit eſſentialiter ordinem ad mobile. ideo motus ut eſt quidam fluxus ſeu tranſmutatio ſucceſſiua, ſic eſt paſſio, ſed actio non dicit ordinem ad mobile, ſed ad mouens, ideo motus non eſt in genere actionis, & propter hoc hæc non eſt concedenda, motus eſt actio. Et ſi dicatur, ꝙ p. dicit, quod actio, & paſſio fundantur in motu. ergo motus nec eſt actio, nec paſſio. Dicendum quod actio, & paſſio fundantur in motu qui eſt forma imperfecta tendens ad perfectionem, & concedo ꝙ motus ſic acceptus nec eſt actio, nec paſſio, quia motus ſic acceptus. ſ. pro forma imperfecta dicit eſſentialiter ad ordinem ad ulteriorem perfectionem, ſed nec actio, nec paſſio dicit ordinem ad ulteriorem perfectionem: ſed actio dicit ordinem ad agens, & paſſio dicit ordinem ad paſſum.

A

DE INFINITO AN ET QVOMODO SIT.

Tractatus ſecundus tertij libri.

De ſententijs antiquorum. Cap. I.

Cum autem ſcientia naturalis circa magnitudines, motum tempuſque uerſetur, quorum unumquodq. finitũ aut infinitum eſſe neceſſe eſt. Et ſi nõ oẽ quoduis neceſſe eſt aut infinitũ eſſe aut finitũ, ut affectum ac punctum. Talium enim fortaſſe nullum neceſſe eſt in horum altero collocari. Ad naturalem ſane phyloſophũ de infinito ſi ſit necne: & ſi ſit, quid nam ſit contemplari pertinere uidetur.

Te. cõ. 14.

Quoniam autem de natura ſcientia eſt circa magnitudines, & tempus, & motum: quorum unumquodque neceſſe eſt aut infinitum eſſe aut finitum eſſe. Et ſi non omne ſit infinitum aut finitum, ut paſſio, aut punctũ. Talium enim fortaſſe nullum neceſſe eſt in altero horum eſſe conueniens utique erit de natura negotiantem conſiderare de infinito ſi eſt aut non eſt, & ſi eſt quid eſt.

B

Iſte eſt ſecũdus tractatus huius li. in quo Phyl. determinat de infinito, & cõtinet ſex capitula, quoniam in primo declarat ſuam intentionem, & ẽt narrat opiniones antiquorũ. In ſecũdo ibi. [Eſſe aũt ad infinitũ.] Ponunt quædam rationes ꝓbantes infinitũ eſſe, & ẽt deſtruẽtes infinitũ eſſe ſubam ſeparatã ꝑ ſe exiſtentem. In tertio ibi. [Phyſicæ aũt magis.] deſtruit infinitũ eſſe corpus ſenſibile probãdo, ꝙ nullũ corpus ſenſibile ẽ infinitũ in actu, & ꝑ hoc deſtruitur infinitũ aliã accidẽs exiſtẽs in aliquo corpore ſenſibili. In quarto ibi. [Quod quid igiẽ actu.] Declarat. p. quõ infinitũ eſt, & quõ non: & quid eſt infinitũ. In quinto ibi. [Quoniã hic accipiũt.] Aſſignant cauſę infinitatis, & ẽt finitatis in rebus. In ſexto ibi. [Reliquũ aũt ẽ aggredi.] Aſſignat deceptiones, q̃ ſunt in quinque rationib. prius factis probantibus infinitũ eſſe. Capitulũ primũ cõtinet tres partes principales, q̃a in prima ꝓbatur, ꝙ ad naturalẽ ſciam ꝑtinet conſiderare de infinito. In ſecũda uero ibi. [Alii qdẽ.] Narrant opiniones antiquorũ de infinito. In tertia ibi. [Rationabiliter aũt.] Narrat Phyl. ea in q̃bus antiqui rationabiliter, & cõcorditer dixerũt de infinito. In prima igitur parte principali huius capituli Phyl. ꝓbat ꝙ ad naturalẽ ſciam ꝑtinet cõſiderare de infinito, & hoc eſt decimaquarta concluſio huius li. quæ probatur dupliciter, & ſm hoc iſta pars continet duas particulas. Secunda incipit ibi. [Signũ aũt.] In prima igitur particula huius partis concluſio probatur per rationẽ ſic. ſcia naturalis hẽt cõſiderare de magnitudine, motu, & tpe. ergo hẽt conſiderare de proprietatib⁹ ꝑ ſe iſtorũ, ſed unicuiq. iſtorũ ꝑ ſe competit finitum, uel infinitum. ergo ſcientia naturalis habet conſiderare de finito uel infinito, ſed ad eandem ſcientiã per ſe pertinet conſiderare de oppoſitis. ergo cum ſcientia naturalis habeat cõſiderare de altero iſtorum. ſ. de finito uel infinito, ſequitur ꝙ habet cõſiderare de utroq. iſtorum, & ſic ſequitur concluſio, uidelicet ꝙ ad naturalem pertinet conſiderare de infinito, ſed quamuis naturalis habeat conſiderare

14. cõcluſio hui⁹ li.

C

D

de infinito uel finito: quia multa de quibus naturalis conſiderat ſunt finita uel infinita: non tamen quodlibet de quo naturalis conſiderat eſt finitum uel infinitum: quia paſſiones & qualitates indiuiſibiles, & puncta, & huiuſmodi nec ſunt finita nec infinita. Nota ſecundum Cõmen. hoc ꝙ oppoſita quorum potentia eſt potentia contrariorum non diuiduntur ſecundum uerum, & falſum niſi de eo ꝙ natum eſt recipere illa: hoc eſt, non oportet ꝙ oppoſita contrariæ uel priuatiuæ ſic ſe habeant ꝙ de quolibet unum illorũ ſit uerum & reliquum falſum: ſic ꝙ alterum uere affirmetur de quolibet, & alterum falſificetur de iſto, ſed hoc eſt uerum ſolum de contrariis immediatis, & de priuatiue oppoſitis, & hoc de illo qđ eſt aptũ natum recipere alterum illorum, quoniam de quolibet circa quod habent fieri contraria immediata, uel priuatiue oppoſita uerificatur unum & falſificatur reliquum, ſed de alijs non oportet, & idem de puncto, nec uere dicitur ꝙ eſt finitum, nec infinitum: quia punctus nõ eſt natus recipere alterum illorũ. Intelligendum etiam ꝙ aliquod infinitum eſt uera res naturalis, ut infinitum ſecundum diuiſionem, & infinitum ſecun-

Notan.

Cõſimile. 10. met. c. 15.

dum durationem ſecundum q; patebit, quia infinitum multi pliciter dicitur ut poſtea apparebit.

Atque ſcientiæ huiuſce contemplationem de ipſo propriam eſſe, hoc ſigno patet. Omnes.n. qui digne ta lem phyloſophiam tetigiſſe putantur, de infinito ſermonem fecerunt. Ac omnes ipſum ut principium quoddam eorum quæ ſunt poſuerunt.

Te.cõ.15. *Signum enim quod huius ſcientiæ propriæ cõſideratio de ipſo eſt. Omnes.n. qui uidentur rationabiliter tetigiſſe huiuſmodi phyloſophiam fecerunt uerbum de infinito. Et oẽs tanquam principium quoddam ponunt eorum quæ ſunt.*

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius ca. in qua probatur prędicta concluſio p quoddam ſignum tale, & eſt q; omnes antiqui q uidentur phyloſophiã tetigiſſe, locuti ſunt de infinito, & omnes poſuerũt infinitum tanq̃ quoddam principium eorum quæ ſunt. i. quoddam prĩcipiũ entium: ut patebit de Platone, & Pythagoricis.

B

Alij quidem per ſe, ut ſubam, non ut rei cuiq. accidens, ut Pythagorici atq. Plato. Verum pythagorici quidem in ſenſibilibus ipſum ponunt. Non.n. ſeparabilem ipſum numerum faciunt, & id quod eſt extra cælum infinitum eſſe dicebãt. Plato autem extra quidem cælũ neq. corpus eſſe, neque ideas putabat. propterea quod neq. uſquam ſunt ipſe. Infinitũ tamen & in ſenſibilibus, & in illis eſſe cenſebat.

Alij quidem quemadmodum Pythagorici, et Plato. per ſe non ſicut accidens alicui alteri, ſed ſicut ſubiectum ipſum eſſe infinitum. Præter quod Pythagorici quidem in ſenſibilibus. Neque.n. abſtractum faciunt numerum, & eſſe extra cælum infinitum. Plato autem extra cælũ nullum eſſe corpus neq. ideas, eo quod nuſquam ſint ipſe, tamen infinitum & in ſenſibilibus, & in illis eſſe.

C

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius ca. in qua Phyl. narrauit, q; antiqui naturales cõſiderauerũt de infinito, narrat opiniones eorũ de infinito, unde iſta pars cõtinet duas particulas, quia in prima ponitur opinio nõ naturaliter loquentiũ de infinito. In ſecũda ibi. [De natura ãt oẽs.] Ponitur opinio naturaliter loquẽtium de infinito. In prima igitur particula huius partis phyl. dicit, q; primi. ſ. non naturaliter loquẽtes dixerũt infinitum eſſe ſubam, ſed ſecũdi. ſ. naturaliter loquẽtes dixerũt de infinito illud eſſe accidẽs. Adhuc ĩ prima particula phyl primo narrat in quo cõuenerũt naturaliter loquẽtes de infinito. ſcd'o uero narrat in quo ipſi differũt. Primo igitur dicit phyl q; quidam ut Pythagorici, & Platonici ponũt infinitũ eſſe quoddã ens p ſe. ſ. ſubam, & dicunt, q; infinitum non eſt accidens alicui, ſed eſt ſicut ſubm & ſuba, & in hoc cõueniunt. Deinde narrat phyl. in quo differũt, & ponit duas differẽtias: d. q; differũt in hoc, quia Pythagorici poſuerũt infinitum eſſe in rebus ſenſibilibus, & eſſe extra cælũ: & ẽt poſuerunt numerũ eſſe in ſenſibilibus tantũ, quia extra ſenſibilia nõ poſuerũt aliquẽ numerum, & ſic poſuerũt infinitũ eſſe in ſenſibilibus, & poſuerũt infinitũ extra cælũ, qa infra cælum non pt eſſe aliquod infinitum, ſed extra cælũ poſuerũt corpus infinitum, & numerum infinitũ, & dixerunt numerum eſſe de eſſẽtia corporis, ſed Plato extra cælũ nõ poſuit aliqd, nec numerum, nec ideas, qa ideas dixit nuſquã eſſe, nec infra cælum, nec extra cælum, tñ ſimul cum hoc poſuit infinitũ eſſe tam in ſenſibilibus, q̃ in inſenſibilibus. i. in ideis. Hæc igitur eſt prima differẽtia. ſ. quia Pythagorici poſuerunt infinitũ in ſenſibilibus tantum & eſſe extra cælũ, ſed Plat. poſuit infinitum eſſe tam in ſenſibilibus, quam etiam in inſenſibilibus, & non extra cælum.

D

Opinio nõ naturaliter loquẽtiũ de infinito.

Et illi quidem par ipſum infinitum eſſe dicebant. Hoc enim compræhenſum: atque finitum ab impari præbet hiſce quę ſunt infinitionem.

Te.cõ.16. *Et hi quidem infinitum eſſe parem. Hic quidem enim compræhenſus & ſub impari recluſus adhibet his quæ ſunt infinitatem.*

A

SEcunda differentia inter Platonem, & Pythagoricos eſt, quia Pythagorici ſolum poſuerũt unum infinitum ſeu unam radicem infinitatis. ſ. numerum parẽ, ſed Plat. poſuit duo infinita uel duas radices infinitatis. ſ. magnum, & paruũ: & ratio propter quã Pythagorici poſuerunt numerum parẽ eſſe infinitum uel radicem infinitatis fuit duplex, primo, quia illud quod eſt diuiſibile in duas medietates eſt diuiſibile in infinitum, quia utraq. medietas illius eſt diuiſibilis in duas medietates, & ſic in infinitum: & ideo dixerunt q; infinitas ẽ ratione numeri paris, & finitas ratione numeri imparis: unde poſuerũt q; numerus par eſt incluſus in numero impari, quia finitur, & terminatur per numerum imparem: ſed tamen adhibet aliis infinitatem.

Signumq́ huius id eſſe quod in numeris accidit. Cum enim normę circa unum ſcorſumque ponuntur, nunc alia ſemper fit ſpecies, nunc una. At Plato. duo infinita facit, magnum inquam ac paruum.

B

Signum autem huius eſt quod contigit in numeris, circũpoſitis enim gnomonibus circa unum et extra aliquãdo quidem aliam fieri ſpeciem, aliquando autem unam. Plato autem duo infinita magnum, & paruum. Te.cõ.17

SEcundo uero probant idem per quoddam ſignum. ſ. q; numerus par ſit cauſa infinitatis, & multitudinis ſpecierum in entibus, & non impar, & hoc eſt ſignum, quia nos uidemus hoc in numeris accidere, q;. ſ. quando componitur cum uno qđ eſt principiũ numeri numerus par ẽ principiũ multitudinis, & diuerſitatis ſpecierum, & numerus impar non eſt principium multitudinis, & diuerſitatis ſpecierum, ut primus numerus impar cum uno facit quadratum, quoniam numerus quadratus eſt ille qui reſultat ex ductu unius numeri in ſeipſum, & ſic eſt de quaternario, quia bis duo ſunt quatuor: ſimiliter ſecundus numerus impar. ſ. quinarius compoſitus cũ huiuſmodi quadrato facit aliud quadratũ, ſ. nouenarium nouenarius.n. numerus eſt quadratus quia reſultat ex ductu eiuſdem numeri in ſeipſum, quoniam ter tria ſunt nouem. Similiter tertius numerus impar compoſitus cum ſecundo quadrato. ſ. ſeptem cum nouem faciunt aliud quadratum. ſ. ſedecim, & ſic ſemper addendo per ordinem numerum imparem numero quadrato ſemper reſeruatur forma numeri quadrati, ſicut in figura q̃, Gnomon, additur figuræ quadratæ adhuc, conſeruatur figura quadrata, quia gnomon eſt ſupplementum non alterans quadratum: ſed augens ipſum ut dicitur in prædicamentis, & quia ſic eſt, ſuo uocant numeros impares gnomones, &, ſic apparet q; numerus impar nõ eſt cauſa multitudinis ſpecierũ in entibus, nec eſt cauſa infinitatis, ſed ſic non eſt de numero pari, quoniam primus numerus, par cũ uno facit triangulũ, & quando ſecũdus numer9, par componit cum triangulo facit heptagonium. i. figurã ſeptem angulorum quę figura eſt alia ſpecifice a priori, & ſic ſemp procedẽdo reſultabit alia ſpẽs, & ſic uidetur q; numerus par ſit cauſa multitudinis entium, & cauſa infinitatis ſpecierum entium, ſic igitur patet quod Pythagoras poſuit unam radicem ſeu cauſam infinitatis

C

Figura in planis.

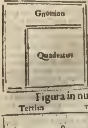
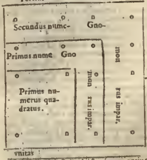

Figura in numeris.

D

uitatis.ſ. numerum parem, Plato uero poſuit duo infinita, uel duas radices infinitatis, ſcilicet, magnum, & paruum, quia & ſecundum Platonem magnum eſt cauſa additionis in infinitum, & paruum eſt cauſa diminutionis in infinitum.

Naturales autem omnes aliam quandam ſemper naturam eorum quæ elementa dicuntur ipſi infinito ſupponunt, ut aquam, uel aerem, uel id quod inter hæc medium collocatur, præter eos qui elementa finita fecerunt. Nullus enim ipſorum infinitum facit. Qui uero elementa faciunt infinita, ut Anaxagoras, atque Democritus.

De natura autem omnes ſemper ſubijciunt alteram quandam naturam infinito dictorum elementorum, ut aquam, aut aerem, aut medium horum. Finita autem fac entium elementa nullus infinitum facit, quicunque autem infinita faciunt elementa quemadmodum Anaxagoras, & Democritus.

B

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua ponuntur opiniones naturaliter loquentium de infinito, & continet duas partes. In prima enim ponitur conuenientia inter opiniones naturaliter loquentium de infinito. In ſecunda uero ibi. [Hæc quidem.] Ponitur differentia inter opiniones naturaliter loquentium de infinito. In prima igitur parte huius particulæ narrat Phyloſophus in quo conueniunt naturaliter loquentes, & ponentes infinitum eſſe. d. quod omnes Phyloſophi loquentes de natura ſubijciunt infinito quandam alteram naturam dicentes infinitum eſſe in quadam altera natura, ut in ſubiecto v.g. ponentes aquam, aut aerem, aut medium eorum eſſe infinitum, ponunt infinitum exiſtere in magnitudine illius rei, & eſſe accidens illi, hoc igitur eſt in quo naturaliter loquentes de infinito conueniunt. ſ. quod ſi infinitum eſt accidens exiſtens in alio, ut in ſubiecto, non tamen omnes loquentes de infinito dicunt infinitum eſſe, quia ponentes elementa eſſe finita in numero non ponunt infinitum eſſe, ſed ponentes infinita elementa in numero ſicut poſuerunt Anax. & Demo. habent ponere corpus infinitum continuum, uel contiguum per contactum infinitorum elementorum. Anaxa. enim habuit ponere corpus continuum infinitum compoſitum ex partibus infinitis conſimilium partium. Democritus habuit ponere corpus infinitum continuum compoſitum ex partibus infinitis diuerſis ſecundum poſitionem figuram, & ordinem. Notandum ſecundum Commen. hic quid. quod cum fuerit poſitum hic eſſe infinitas partes exiſtentes in ſimul neceſſe erit, ut ex eis fiat unum corpus continuum ſecundum contactum infinitum, quod ſic intelligo. ſ. quod ſi ſint infinitæ partes eiuſdem quantitatis, quarum quælibet ſit totaliter extra aliam, ita quod accepta aliqua parte alicuius quantitatis conuenit accipere aliam partem totaliter extra aliã eiuſdem quantitatis, & ſic in infinitum, tunc oportet quod totum conſtitutum ex illis partibus ſit infinitum carens termini, quoniam in elemento finito ſunt infinitæ partes eiuſdem quantitatis, quarum quælibet eſt totaliter extra aliam, ita quod nulla illarum ſit pars alterius, nec pars unius eſt pars alterius.

In quo cõueniũt naturaliter loquẽtes.

C

Notabile.

Hi infinitum ipſum tactu continuum eſſe dicũt. Ille quidem ex hiſce quæ ſunt ſimilium partium, hic autem ex indiuiduis illis corpuſculis quæ figuris differunt, fiuntque generandarum ſemina rerum.

D

Hic quidem ex ſimilibus partibus, ille autem ex omni ſemine figurarum per contactum. continuum infinitum eſſe dicit.

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ principalis huius capituli, in qua Phyl. narrat in quo ambo naturaliter loquentes de infinito differunt, & ſpecialiter ponit differentiam inter opinionem Anax. & Democriti, & ponit duas differentias, quarum prima eſt quod Anaxa. poſuit corpus infinitum componi ex corporibus infinitis conſimilibus, ſed Democritus dixit illud corpus componi ex infinitis partibus differentibus numero, & figura, & quas partes dixit Democritus eſſe radices, & ſemina omnium figurarum, & ex

In quo differunt circa infinitum Anax. & Democr. primo.

A

talibus dixit fieri omnia corpora, & illud corpus infinitum fieri per contactum.

Atque ille quidem quamuis congeriei partem cõgeſtam eſſe perinde, atque totam dicebat, quia uidebat quoduis ex quouis oriri. Hic enim & omnes res olim ſimul fuiſſe dixiſſe uideror, ut hanc carnem, & hoc os, & quoduis ſimili modo. Igitur & diuerſa, & ſimul ergo: non ſolum enim in unoquoque principium eſt ſegregationis, ſed in ipſo etiam uniuerſo. Nam cum omne quod fit ex tali corpore fiat, omniũque ſit generatio, non ſimul tamen, atque aliquod principium generationis eſſe oporteat, & id ſit unũ: quod ille mentem appellat, mensque a principio quodam operetur cum intellexit. Neceſſe eſt olim omnia ſimul fuiſſe, mouerique olim cœpiſſe.

B

Et hic quidem quamlibet partem eſſe ſimiliter mixtam toti, ex eo quod uidet quodlibet ex quolibet fieri. Hinc etenim uidetur, & ſimiliter aliquando omnes res firmatæ eſſe, ut hæc caro, & hoc os, & ſic quodlibet, & omnia itaque & ſimul igitur. Principium enim non ſolum in unoquoque diſgregationis, ſed et omnium eſt. Quoniam enim omne quod fit, ex huiuſmodi fit corpore, omnium enim generatio præterquam quod non ſimul, & quoddam principium eſſe oportet generationis. Hoc autem eſt unum quod ille uocat intellectum. Intellectus autem ex principio quodam operatur intelligens, quare neceſſe eſt ſimul aliquando omnia eſſe, & incipere moueri aliquando. Tex.c. 28.

SEcunda differentia inter opinionem Anaxagoræ, & Democriti eſt, quia Anax. dixit quodlibet fieri ex quolibet, ſed Democritus non poſuit quodlibet fieri ex quolibet: natura dixit de numero primorum principiorum nullum fieri ex alio, & ideo dixit quod nullum corpus indiuiſibile fit ex alio corpore indiuiſibili. Circa igitur hanc differentiam ſic procedit Phyloſophus, quia primo narrat opinionem Anax. ſecundo narrat opinionem Democriti. Primo igitur in narrãdo opinionem Anax. Phyloſophus narrat quatuor quæ poſuit Anaxa. Primo igitur narrat Phyloſophus quomodo Anax. poſuit quod quælibet pars mundi mixta eſt ex quolibet ad modum totius mundi, ita quod ſicut in toto mundo ſunt omnes partes mũdi, ita in qualibet parte mũdi eſt quælibet pars mundi, & hoc ſecundum ſpeciem, ita quod in aqua eſt ignis, & caro, & aer, & ſic de ſingulis ſpeciebus mundi, & hoc ideo, quia dixit quodlibet generari ex quolibet, quia nihil generatur niſi a ſimili ſpecie, ideo dixit quod quælibet pars mundi eſt mixta ex quolibet. Secundo dixit Anax. quod ſicut modo quodlibet eſt in quolibet ſecundum ſpeciem, hoc eſt ſicut in unoquoque uno indiuiduo ſunt infinita indiuidua cuiuſlibet alterius ſpeciei, ita aliquando omnia erant in ſimul. ſ. antequam fieret numerus, & diſtinctio rerum, ita quod ſicut poſuit, in iſta carne eſt hoc os, & hic ſanguis, & hæc aqua; ita poſuit quod aliquando omnia quæ nunc ſunt ſegregata erant ſimul. ſ. quando non diſtinguebantur, nec ſegregabantur abinuicem. Tertio poſuit quod omnia aliquando erant ſimul, & nunc non omnia ſunt ſimul, ideo dixit quod non tantum principium ſegregationis in aliquo uno, hoc eſt non ſolum incepit ſegregatio cum aliquod unum ſegregatur ab aliquo uno, ut quando ex hac carne ſegregabatur hæc aqua, ſed etiam erat principium ſegregationis totius aggregati ex omnibus illis elementis, ita quod aliquando incepit ſegregari ex illo toto, cuius ratio, quia ipſe poſuit quod omne fiebat ex tali toto, & quod omnibus ineſt fieri, ita quod omnia fiunt quamuis non ſimul, & ſic poſuit quod omnia quæ iam ſunt ſegregata erant ſegregata, & ex uno toto infinito compoſito ex omnibus. Quarto poſuit quod ad hoc, quod fiat ſegregatio, oportet quod ſit aliquod ſegregans, quod dixit principium ſegregans, & generans res, ex illo toto infinito erat intellectus diſtinguens, qui a principio temporis cognoſcens omnia incepit tunc ſegregare, & diſtinguere ea adinuicem, nunquam tamen conſumabitur ſimul totius ſegregatio, & ſic Anax. poſuit et infinitas res aliquando fuiſſe ſimul in uno infinito, & quod ex illo uno oĩa alia fiebãt.

Secundo.

C

Primum poſitũ ab Anax.

Secundũ.

Tertium.

D

Quartũ.

Democritus aũt non aliud ex alio primorũ illorũ corporũ fieri dicit. Ipſum tamen commune corpus

omnium

omnium eſt principium, magnitudine partium differens, atque figura. Patet igitur ex hiſceque diximus, infiniti, contemplationem ad naturales Phyloſophos pertinere.

Tex. c. 29.
Tex. c. 30.

Democritus autem nihil alterum ex altero fieri primorum dicit, ſed tamen ipſum commune corpus omnium eſſe principiorum magnitudine ſecundum partes, & figuras differens. Quod quidem igitur conueniens ſit phyſicis hęc ſpeculatio manifeſtum ex his.

Etiam ui dere pote ris primo phy. 15. & primo de anima 1. c. 30. & primo de ge. 2. c. 7.

Primum poſitum a Demo.

Secũdum.

Tertium.

POſtquam Phyloſophus poſuit opinionem Anaxa. ponit opinionem Democriti, & narrat tria quæ Democritus poſuit. Primo enim poſuit Democritus infinita corpora indiuiſibilia eſſe principia quæ uocauit prima elementa, & poſuit quod nullum illorum corporum indiuiſibilium poteſt fieri ex alio, quia cum ſint prima principia nullum eorũ ſit ex alio. Secundo poſuit quod ex omnibus illis corporibus indiuiſibilibus fit unum corpus continuum infinitum, & quod ex illo infinito per ſegregationem talium corporum indiuiſibilium fiunt alia, & ſic illud corpus infinitum magnitudine ponebat principium omnium, & hoc potuit eſſe, ut dixit, quia illud corpus fuit differens in figura ſecundum partes, hoc eſt athomi uenientes ad conſtitutionem illius partis infiniti fuerunt diuerſarum figurarum, & etiam differebant ordine, & poſitione, & propter hanc diuerſitatem partium poſuerunt omnia quantumcunque diuerſa ex illo corpore infinito generari, & ſic Democritus poſuit tria. Primum quod corpora indiuiſibilia quæ ponontur principia non fiunt ex alterutris. Secundo quod ex illis corporibus indiuiſibilibus conſtituitur quoddam corpus infinitum. Tertio quod illud corpus infinitum eſt principium omnium quantumcunque ſint diuerſa, & hoc propter diuerſitatem partium illius infiniti in figura poſitione, & ordine ex quibus apparet quod ſpeculatio de infinito eſt conueniens phyſicis.

Principium autem omnes ipſum ponunt cum ratione. Impoſſibile eſt enim, aut ipſum in ratione rerum eſſe fruſtra, aut aliam ullam ipſi præter principij uim ineſſe. Omne enim quod eſt, aut eſt principium, aut eſt ex principio. At principium infiniti non eſt: eſſet enim ipſius finis.

C

Rationabiliter autem & principium ipſum ponunt omnes, neque enim fruſtra poſſibile eſt ipſum eſſe, neque aliam ineſſe potentiam niſi ſicut principium, omnia enim principium ſunt, aut ex principio. Infiniti autem non eſt principium. Eſſet enim utique finis ipſius.

Primum in quo cõ ueniebãt omnes antiqui.

Ratio phyſicorum q infi. ſit pri cipium.

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, in qua Phyloſophus narrat ea in quibus antiqui concordabant circa infinitum, & hoc rationabiliter ſi infinitum ſit, & ſunt quatuor, & in illis rectè opinati ſunt ſi infinitũ ponatur, & ſecundum hoc hęc pars continet quatuor particulas, quoniam in prima ponit primam. In ſecunda ſecundam. In tertia tertiam. In quarta quartam particulę patebunt per ordinem. Primum igitur in quo conueniunt eſt, quod infinitum eſt principium. Secundum eſt, quod infinitum eſt ingenitum, & incorruptibile. Tertium eſt, quod infinitum continet, & gubernat omnia. Quartum eſt, quod infinitum eſt quoddam diuinum. Et ſi infinitum eſt prædicta omnia ſibi conuenirent. In prima igitur particula huius partis ponitur ratio propter quam dixerunt infinitum eſſe principium, quæ talis eſt, illud quod eſt, & non ponitur fruſtra, habet aliquam actionẽ & ordinem inter entia, ſed ſi infinitum ſit non ponitur fruſtra, igitur infinitum ſi ſit habet a natura actionem, & aliquẽ ordinem inter entia, ſed impoſſibile eſt aliquam actionem, aut ordinem ineſſe infinito niſi ordinem principij. ergo infinitum ſi ponatur erit principium, & ſic poſſunt hic poni duo ſyllogiſmi. Primus eſt. Illud quod eſt, & non ponitur fruſtra habet aliquem ordinem inter entia, infinitum ſi eſt non ponitur fruſtra. ergo infinitum ſi eſt habet ordinem inter entia. de iſta ratione minor ponitur in textu cum dicitur. [Neque enim fruſtra poſſibile eſt ipſum eſſe.] Secundus ſyllogiſmus

A eſt talis. Illud quod habet ordinem inter entia, & non habet ordinem, uel rationem principiati habet rationem principij, ſed infinitum ſi ponatur habet ordinem inter entia, & non habet rationem principiati. ergo infinitum ſi ponatur habet rationem principij, de iſta ratione primo ponitur ſecũda pars, ſcilicet, quod infinitum ſi ponatur non habet rationem principiati, & hoc ponit dicit. Neque alteram ineſſe illi, ſcilicet, infinito potẽtia hoc eſt actionem, uel ordinem niſi ſit, ut principium, hoc eſt, infinitum non poteſt habere rationem principiati, deinde ponit probationem maioris dicit, omnis enim principium, aut ex principio, id eſt, omne quod eſt, uel eſt principium, uel principiatum, & ex hoc ſequitur quod illud quod habet ordinem inter entia, & non habet ordinem principiati habet rationem principij, quia inter principium, & principiatum non eſt medium, & ſic patet maior, deinde ponit probationem ſecundæ partis minoris quæ eſt, quod infinitum ſi ponatur non habet rationem principiati, & ratio eſt illa, quia ſi infinitum haberet principium, & omne habens principium eſt finitum, ſequitur quod infinitum eſſet finitum, & hoc intendit Phyloſophus dicit, infiniti autem non eſt principiũ, id eſt, infinitum ſi ponatur non habet principium, & per con-

B ſequens non eſt principiatum, & hoc probat conſequenter Phyloſophus cum dixit. Eſſet enim utique finis ipſius, hoc eſt ſi habet principium, habet finem, & ſic eſſet finitum. Notandum quod Commen. dicit quod ipſe inuenit talem textum, ſi infinitum habet principium, illud principium eſt infinitum, & hanc conſequentiam probat Commen. & etiam probat falſitatem conſequentis: conſequentiam probat dicit, quod impoſſibile eſt infinitũ inueniri a finito, hoc eſt impoſſibile eſt quod finitum ſit principium, & cauſa infiniti, ideo infinitum ſi habeat principium, illud principium erit infinitum, et quo non poteſt eſſe finitum, & ſic patet conſequentia, & falſitatẽ conſequentis, ſcilicet, quod principium infiniti ſit infinitum probat Commen. ſic, ſi principium infiniti ſit infinitum, tunc erunt duo infinita, ſed hoc non eſt conceſſum, quoniam alietas exigit finitatem, quia exigit diſcretionem, & diſcreta ſecundum quod diſcreta ſunt finita, intelligo quod alietas corporum exigit finitatem, & diſcretionem ſecundum locum unius ab alio. Ex his igitur poteſt probari conſequentia Phyloſophi, ſcilicet, quod ſi infinitum ſit principiatum infinitum eſt finitum, & hoc ſic, ſi infinitum ſit principiatum, ſuum principium eſt infinitum, quia infinitum non poteſt eſſe a finito, & ſi principium infiniti ſit infinitum, & impoſſibile eſt duo

Notã. primum.

C infinita eſſe ſimul. ergo infinitum quod eſt principiatum nõ eſt infinitum, & per conſequens eſt finitum, igitur a primo ad ultimum ſi infinitum eſt principiatum, ſequitur quod infinitum ſit finitum. Notandum etiam quod Commen. adducit aliam rationem ad probandum quod infinitum non habet principium, quæ ratio eſt illa, ſi infinitum haberet principiũ aut haberet principium extra ipſum, aut intrinſecum, non extrinſecum, quia ſic extra infinitum eſſet aliquid, & ſic infinitum eſſet finitum. Nec habet principium intrinſecum, quia principium intrinſecum eſt materia, uel forma. ergo ſi infinitum haberet principium intrinſecum, ſequitur quod materia, uel forma eſſet infinita. igitur &c.

Notan. ſecundum.

Præterea, ingenitum ipſum eſſe, corruptioneque uacare cenſent, quippe cum ſit principium quoddam. Nam & quod naſcitur id habeat finem neceſſe eſt, & omnis corruptionis eſt finis. Quapropter (ut dicimus) huiuſce non eſt principium. Sed hoc principium æternum eſſe uidetur.

D

Amplius autem & ingenitum, & incorruptibile ſi eſt quoddam principium. Quodcunque enim ſit neceſſe eſt accipere finem, & finalitas omnis cauſa eſt corruptionis. Quare ſicut dicimus non eſt huius principium, ſed hoc aliorum uidetur eſſe.

Secũdum.

HÆc eſt ſecunda particula tertię partis principalis huius capituli, in qua ponitur ſecunda ratio antiquorũ propter quam dixerunt infinitum eſſe ingenerabile, & incorruptibile, & ratio fuit illa, omne quod generatur neceſſe eſt habere finem, & magnitudinem, quam cum habeat complebitur generatio, & ſic oportet generatum habere finem in magnitudine quando completur ſua generatio, quẽadmodum neceſſe eſt ipſum habere principiũ magnitudinis

extra

extra quam incipit generari, & quod habet principium in magnitudine eſt finitum. ergo omne generabile eſt finitum. Similiter finitas cauſa eſt omnis corruptionis, omnis igitur generatio,& corruptio eſt finita,& per conſequens infinitum nec generatur, nec corrumpitur, unde breuiter ratio poteſt deduci ſic,omne generabile, ſicut habet principium in magnitudine ex qua incipit generari,ita habet finem in magnitudine quando completur ſua generatio, ſed quod habet principium,& finem in magnitudine eſt finitum.ergo ſi infinitum ſic generatur infinitum erit finitum. Aliter probatur ſic,ſi ſit generabile eſt corruptibile,ſed omne corruptibile habet finem ubi terminatur ſua corruptio. ergo. Vel poteſt argui ſic,omne generabile habet principium, & omne corruptibile habet finem,ſed infinitum,nec habet principium,nec finem.ergo infinitum,nec eſt generabile,nec corruptibile.

Et continere etiam ipſum omnia gubernareque dicunt,ut hi qui præter infinitum nullas alias cauſas faciunt,ut mentem,aut concordiam.

Et continere omnia & gubernare,ſicut affirmatur quicunque non faciunt extra infinitum aliquam cauſam,ut intellectum aut concordiam.

Tertium. HÆc eſt tertia particula tertię partis principalis huius capituli, in qua ponitur tertium in quo antiqui concordant circa infinitum,& eſt, infinitum ſi eſt,oportet quod contineat,& gubernet omnia, & hoc ſequitur ex ſecundo,quia ſi infinitum ſit,oportet quod ſit principium, nūc autem principiō competit quod contineat, & gubernet, & hoc affirmant omnes,ſcilicet,quod infinitum continet,& gubernat quicunque non ponunt aliquam cauſam extra infinitum. Quidam enim poſuerunt aliquas cauſas extra infinitū ſicut Anax.poſuit intellectum extra infinitum, & Empe. poſuit concordiam,& diſcordiam cauſas extra infinitum, & ita iſti non poſuerunt quod infinitum contineat, & gubernet omnia,ſed aliqui non poſuerunt aliquam cauſam extra infinitum,& poſuerunt quod infinitum cōtinet,& gubernat omnia,& iſti qui poſuerunt infinitum,& negauerunt cauſas extra:melius dixerunt quam Empe.& Anax.qui poſuerunt cauſas extra infinitum,ſcilicet,litem,amicitiam, & intellectum.

Et hoc eſſe ipſum diuinum: Eſt enim immortale, nec unquam perire poteſt,ut Anaximander, & naturalium plurimi dicunt.

Et hoc eſt diuinum. Immortale enim & incorruptibile eſt,ſicut affirmant Anaximandros, & plurimi Phyloſophorum.

Quartum HÆc eſt quarta particula tertiæ partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus narrat quartum in quo antiqui concordant de infinito, & eſt quod infinitum ſi ſit oportet quod ſit quoddam diuinum, & in hoc bene dixerunt, quia infinitum ſi ſit eſt ingenerabile, & incorruptibile,& hoc eſt diuinum,ut poſuit Anax. & plurimi aliorum Phyloſophorum.

PONVNTVR RATIONES PROBANTES & diſputantes Infinitatem eſſe. Tractatus ſecundi.

Cap. II.

Eſſe autem infinitum in ratione rerum, ex hiſce quinque maxime quiſpiam credet. Ex tempore. Eſt enim hoc infinitum.

Tex.c.32. *Eſſe autem aliquid infinitum fides ex quinque contingit maxime intendentibus ex tempore,hoc eſt infinitum.*

IStud eſt ſecundum capitulum huius Tractatus, in quo diſputatiue inquirit an Infinitum ſit, & continet tres partes principales, quia in prima ponuntur rationes probantes infinitum eſſe. In ſecunda ibi. [Primum igitur determinandum.]

A Ponuntur ſignificationes huius nominis infiniti.In tertia ibi. [Separatur quidem.]Deſtruitur infinitum eſſe eo modo quo non naturaliter loquentes poſuerunt ipſum eſſe. Prima pars continet tres particulas,quia in prima ponuntur quinque rationes probantes infinitum eſſe.In ſecunda ibi. [Quid enim magis.]Probat infinitos mundos eſſe.In tertia ibi. [Habet autem dubitationem.] Oſtendit quod oportet naturalem conſiderare de infinito. Prima particula continet quinque partes ſecundum numerum quinque rationum quas adducit. Secunda ibi.[Ex magnitudinibus.]Tertia ibi.[Amplius enim ſic.] Quarta ibi.[Amplius in eſſendo.] Quinta ibi. [Maxime aūt.] In prima igitur parte huius particulæ.p.ponit primam rationem probantem infinitum eſſe, & primo proponit intentionē ſuam dicens,quod aliqua fides eſt eſſe infinitum ex quinque,quoniam quinque ſunt rationes probantes infinitum eſſe,quarum prima eſt iſta,tempus eſt,ſed tempus eſt infinitū, igitur infinitum eſt. Notanda ſunt hoc tria ſecundum Commen.primo quod quædam iſtarum quinque rationum ſunt uerę,& quædam falſę, & earum quæ ſunt uerę quędam ſunt notę per ſe, & quędam non. Secundo eſt notan. ſecundum **Prima rō quod infinitum ſit.**

B Commen.,hic quod iſta ratio de tempore eſt per ſe nota, & accidit ei quod fuerit probabilis, nullus enim poteſt intelligere tempus eſſe finitum,nec in initio,nec in fine. Tertio eſt notan.quod Commen. adducit hic duas rationes probantes tempus infinitum eſſe,prima igitur ratio eſt iſta quod generatur,aut corrumpitur ipſum eſt aliquando in inſtanti præſenti quando generatur,& corrumpitur,ſed inſtans præſens neceſſario exigit tempus præteritum,& futurum. ergo ante illud inſtans in quo generatur fuit tempus,& poſt illud inſtās in quo corrumpitur erit tempus. Alia ratio Comme.eſt iſta: generatum,uel corruptum eſt illud cuius extrema excedūtur a tempore,ſi igitur tempus ponatur generari,uel corrumpi contingit,ut ſit concluſum in tempore excedente ipſum in duobus extremis, & ideo ut dicit Phyloſophus, omnes antiqui conueniunt in hoc, ſcilicet, quod tempus ſit æternum,præter Platonem. **Prima rō Commē.** **Secunda ratio.**

Ex magnitudinum diuiſione, utuntur enim & mathematici infinito.

C *Et in magnitudinibus diuiſionem,utuntur enim mathematici infinito.*

HÆc eſt ſecunda pars primę particulæ primæ partis principalis huius capituli,in qua ponitur ſecunda ratio probans infinitum eſſe,& eſt iſta. Illud quod eſt diuiſibile in infinitum eſt infinitum,ſed magnitudo eſt diuiſibilis in infinitum.ergo magnitudo eſt infinita, & per conſequens infinitum eſt,maior uidetur manifeſta, minor uero apparet per hoc,quia mathematici utuntur diuiſione continui in infinitum.Vnde addit Commen. dicens quod diuiſio magnitudinis in duo media in infinitum eſt maximum principium inter mathematicos,& uidetur eſſe per ſe notum. Item notan. quod Commen.mouet hoc dubitationem,ſcilicet,utrū iſtud principium,uidelicet, magnitudo eſt diuiſibilis in infinitū, ſit per ſe notum in ſcientia naturali, uel debeat demonſtrari in ea.Huic dubitationi reſpondet dupliciter. Prima reſponſio eſt,quod illud principium eſt per ſe notum in ſcientia naturali,ſed in mathematica exiſtimatur quod debeat demonſtrari in ſcientia naturali,ueruntamen illud principium,magnitudo eſt diuiſibilis in infinitum non demonſtratur in ſciētia naturali,ſed ſupponitur tāquam per ſe notum, & per hoc principium probatur in ſcientia naturali quod magnitudo non componitur ex indiuiſibilibus &c. Secundo reſpondet quod illud principium,ſ.magnitudo eſt diuiſibilis in infinitum indiget demonſtratione,& hoc in hac ſcientia, ſed de hoc perſcrutabitur in ſexto huius.Sed tunc eſt dubium.ſ.quæ iſtarum reſponſionum ſit uerior,& uidetur mihi quod reſpōſio ſecunda ſit uerior.Dico igitur quod iſta propoſitio.ſ.magnitudo eſt diuiſibilis in infinitū demōſtratur in ſexto huius, & hoc ſic,magnitudo,aut diuiditur in ſemper diuiſibilia,aut ſtat diuiſio magnitudinis aliquando ad indiuiſibilia,ſi detur primum,uidelicet, quod magnitudo ſemper diuidatur in diuiſibilia,cum ſemper omne diuiſibile poſſit ulterius diuidi, ſequitur quod magnitudo ſit diuiſibilis in infinitum.Nec eſt date ſecundum.ſ.quod diuiſio magnitudinis ſtat ad indiuiſibilia,quia tunc magnitudo componeretur ex indiuiſibilibus,quod in eodem texto improbatur. **Secunda ratio.** **Dubi.Cō.** **Solutio prima.** D **Solutio ſecunda.** **Tex.c.17.**

Ex eo

Ex eo pręterea, quia hoc pacto duntaxat generatio, & corruptio nunquam deficiet, ſi infinitum ſit id ex quo per ablationem id quod naſcitur fit.

Amplius ſic utique ſolum non eſt deficere fieri, & corrumpi, ſi infinitum ſit.

Tertia rō. HÆc eſt tertia pars primæ particulæ primæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur tertia ratio quæ talis eſt, generatio eſt perpetua, ſed generationem eſſe perpetuam non poteſt ſaluari niſi ponendo illud ex quo eſt generatio eſſe infinitum. ergo oportet ponere infinitum eſſe, probatio minoris, quoniam ſi illud ex quo eſt generatio eſſet finitum, tunc per continuam conſumptionem eius tandem omnino conſumeretur, & ſic generatio tandem deficeret. Notabile. Notan. quod Commen. dicit hoc quod iſta ratio eſt neceſſaria, ſed non eſt nota per ſe, eſt tamen conceſſa ei qui dicit generationem eſſe ex ente, & corruptionem eſſe in non ens. Et intelligo quod iſta ratio eſt neceſſaria: ſuppoſito quod generatio ſit ex ente, ita quod quicquid generatur fiat per exitum, & ablationem alicuius ab illo ente. ſi ergo generatio ſit perpetua oporteret illud ens ex quo ſit generatio eſſe actu infinitum, quia ſi eſſet finitum tandem conſumeretur per ablationem, & exitum partium ab eo. Vnde iſtis duobus ſuppoſitis, ſ. quod generatio eſſet perpetua, & quod generatio ſemper fieret per ablationem partium ab aliquo uno ente ſequitur concluſio demonſtratiue, ſed illud ſecundum aſſumptum eſt falſum.

Inſuper ex eo quia finitum ad aliquod ſemper finitur. Quare neceſſe eſt nullum eſſe finem, ſi aliud ad aliud ſemper finiri neceſſe eſt.

Amplius includendo finitum ſemper ad aliquid. Quare neceſſe eſt nullum eſſe terminum ſi ſemper includere neceſſe eſt alterum ad alterum.

Quarta ratio. HÆc eſt quarta pars primæ particulæ primæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur quarta ratio probans infinitum eſſe, & eſt ratio talis. omne finitum finitur ad aliquod, aut igitur illud ad quod finitum finitur eſt finitum, aut infinitum: ſi infinitum habetur propoſitum, & ſi ſit finitum, oportet quod finiretur ad aliquid ſicut prius, & ſic uel ſtatim oportet dare aliquod finitum, uel proceditur in infinitum, & ſi detur principium habetur propoſitum, & ſi detur ſecundum, ſequitur quod eſt dare aliquod infinitum, ſcilicet, aggregatum ex omnibus illis qui finitantur. Vnde Commen. dicit hic quod iſta ratio eſt famoſa, ſed eſt falſa, quia accidit finito, ſcilicet, quod finitetur ad aliquod extrinſecum.

Maxime uero proprijſſimeque ex eo quod uniuerſis communem efficit dubitationem. Nam quia mens non deficit in cogitando, & numerus, & mathematice magnitudines, & id quod eſt extra cælum: infinitum eſſe uidetur. Quod ſi illud ſit infinitum, & corpus infinitum eſſe uidetur, infinitique mundi.

Tex. c. 32. *Maxime autem & magis proprie quod communem facit dubitationem omnibus, propter id enim quod intellectũ non eſt deficere: & numerus infinitus uidetur eſſe, & mathematice magnitudines, & quod eſt extra cælum. Infinitum autem cum ſit extra, & corpus infinitum uidetur eſſe, & mundi.*

Quinta ratio. HÆc eſt quinta pars primæ particulæ primæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur quinta ratio probans infinitum eſſe, quę talis eſt, intellectus intelligẽdo non deficit, ſed intellectus extra quodcunque finitum intelligit aliquid, quia quocunque numero finito accepto intelligit maiorem, & quacunque magnitudine finita accepta intellectus intelligit maiorem magnitudinem, & intellectus intelligit extra cælum uacuum infinitum, igitur cum intellectus intelligendo non deficiat, oportet quod ſit numerus infinitus, & magnitudo infinita, & etiam uacuum infinitum, & per conſequens infinitum eſt, unde intellectus intelligendo, uel imaginando non deficit, & contingit intelligere, uel imaginari uacuum infinitum, & magnitudinem infinitam extra cælum, ſequitur ergo quod extra cælum eſt uacuum infinitum, & magnitudo infinita.

Cur enim magis hac parte uacui quam hac moles eſt collocanda. Quare ſi aliqua ſit in parte, & ubique neceſſe eſt eſſe. Et inſuper ſi ſit uacuum, infinituſque locus, & infinitum corpus eſſe neceſſe eſt. In perpetuis enim non differunt poſſe, ac eſſe.

Quid enim magis uacuum hic quam ibi. Quare ſi quidem in uno loco, & ubique eſſe magnitudinem. Similiter autem & ſi uacuum eſt, & locus infinitus, & corpus infinitum neceſſe eſt eſſe. Contingere enim abeſſe, nihil differt in perpetuis.

HÆc eſt ſecunda particula primę partis principalis huius capituli, in qua cum Phyloſophus ponit rationem probantem uacuum infinitum eſſe extra cælum ponit rationem probantem infinitos mundos eſſe ex hoc quod ponitur uacuum infinitum extra eodem, & hoc ratio extra eodem eſt uacuum infinitum, ut probatum eſt, quia intellectus intelligendo, uel imaginando non deficit, cum igitur ſit uacuum infinitum, & in una parte uacui poteſt eſſe mundus, quia iſte mundus in quo nos ſumus eſt in una parte uacui, & non eſt maior ratio quare in una parte uacui poſſit eſſe mundus quã in alia, ſequitur quod in infinitis partibus uacui ſint infiniti mundi, quia nulla pars eſt dignior, ut in ea ſit mundus quam alia, nam qua ratione in una parte uacui pōt eſſe unus mũdus eadem ratione in alia parte uacui pōt eſſe alius mũdus, & ſic in infinitis partibus uacui poſſunt eſſe infiniti mundi in uacuo extra cælum: probatur, quia in uacuo extra cælũ ſunt infiniti mundi, & hoc ſic, mundus eſt quoddam æternũ, & in ęternis non differt eſſe a poſſe, quia æterna ſunt extra tempus, & ideo cum in æternis aliquid ſit poſſibile neceſſe eſt, ut illud ſit. Vnde cum in uacuo extra cælum poſſint eſſe infiniti mundi, ſequitur quod ſint infiniti mundi, & etiam quod neceſſe eſt ibi eſſe infinitos mundos. Notan. ſecundum Commen. hoc quod poſſibile in rebus æternis quas non continet tempus, eſt neceſſarium, quod autem eſt poſſibile quod ſit, & non ſit, eſt in indiuiduis ſpecierum quæ continet tempus, hæc Commen. unde ſi poſſunt eſſe infiniti mundi extra cælum cum tempus non continet illa quæ ſunt extra celũ, ſequitur quod neceſſe ſit infinitos mundos eſſe extra cælum. (Idem 12. met. c. 30. Idem 1. cæl. c. 33. & 34. Idem hoc infr. c. 75.) Intelligendum quod illam propoſitionem. ſ. in perpetuis nõ differt eſſe a poſſe non ponit Phyloſophus niſi recitando rationem antiquorum ponentium infinitos mundos eſſe in uacuo extra cælum, & propter hoc illa propoſitio non eſt allegãda auct. cum non ſit propoſitio Phyloſophi, ſed antiquorum, ſi quis tamen afficiatur ad illam propoſitionem debet eam ſic intelligere. ſ. quod in perpetuis non differt eſſe ſubſtantiale a poſſe, hoc eſt a potentia quæ eſt ad eſſe ſubſtantiale, quoniam ſecundum intentionem Phyloſophi, & Commen. quęcunquẽ ſubſtantia poteſt eſſe æterna illa eſt æterna, unde omnis ſubſtantia tranſmutabilis ſubſtantialiter quæ poteſt eſſe, illa eſt in actu. Impoſſibile enim eſt aliquam ſubſtantiam eſſe de ſe poſſibilem, & tamen perpetuam ab alio, ut dicit Commen. 12. meta. & primo cæli, & mundi, ſed non eſt ſic de accidentibus, quia tempus futurum cuius principium erit primum craſtinæ dici poteſt eſſe æternum, & tamen nunc non eſt æternum, quia nunc nõ eſt, & ſi dicatur contra hoc quod motor cæli eſt ſubſtantia æterna, & tamen poteſt facere Solem eſſe in Oriente qui nunc non eſt in Oriente. ergo in ſubſtantijs æternis differt eſſe a poſſe. Dicendum quod in ſubſtantijs æternis non differt eſſe a poſſe, tamen in æternis differt facere a poſſe facere, quia non ſequitur: ſubſtantia æterna poteſt facere. ergo facit hoc, tamen bene ſequitur, ſubſtantia æterna poteſt eſſe. ergo eſt, & hoc quod dico eſt uerum ſecundum intentionem Phyloſophi, & Commen. tamen dico quod non ſequitur ſol æternus poteſt eſſe in Oriente. ergo eſt in Oriente, & tamen ſequitur: Sol æternus poteſt eſſe in rerum natura. ergo eſt in rerum natura. Vnde non oportet quod ſi aliquod prædicatum poſſit ineſſe

ſubſtantię

ſubſtantiæ æternæ quod propter hoc illud prædicatum ſibi inſit,tamen ſi eſſe in effectu ſiue eſſe exiſtere poſſit ineſſe alicui ſubſtantiæ æternæ,ſequitur quod eſſe exiſtere ineſt ei.

Habet autem dubitationem ipſa contemplatio infiniti. Nam ſi ponatur eſſe impoſſibilia multa ſequiſtur,& etiam ſi non eſſe ponatur. Preterea utronam ſit modo. Vtrum ut ſubſtantia, an ut accidens alicui nature per ſe,an neutro modo, ſed nihilominus ſit infinitum,& multitudine infinita.

Tex.c.33. *Habet autem dubitationem de infinito conſideratio,& namque non eſſe ponentibus multa impoſſibilia accidunt, & eſſe. Amplius autem qualiter eſt, utrum ſicut ſubſtantia,aut ſicut accidens per ſe alicui naturæ, aut neutraliter. Sed nihil minus eſt infinitum,& infinita magnitudine.*

B HÆc eſt tertia particula primæ partis principalis huius capituli,in qua concluditur ex prædictis quod oportet naturalem loqui de infinito an eſt, & qualiter eſt, & de quo infinito an ſit maxime habet inquirere,& dicit Phyloſophus quod ponendo infinitum non eſſe multa impoſſibilia accidunt,ut tempus non eſſe infinitum,& magnitudinem non eſſe diuiſibilem in infinitum. Et ſimiliter ponendo infinitum eſſe uidetur ſequi multa inconuenientia,uel impoſſibilia,ut poſtea apparebit,ideo perſcrutandum eſt de infinito an ſit,poſito quod infinitum ſit, perſcrutandum eſt qualiter eſt,ideſt,utrum ſit ſubſtantia,uel accidens alicui alteri naturę,aut ſe habet neutraliter ſic quod nec ſit ſubſtantia, nec accidens,& indifferenter ſiue ponatur unum infinitum in magnitudine ſiue plura inquirendum eſt de infinito: utrum ſit ſubſtantia uel accidens:iſta igitur ſunt inquirenda de infinito.ſ.an eſt: & poſito quod ſit utrum ſit ſubſtantia, uel accidens: omnia iſta,& alia conſideranda ſunt in ſcientia naturali.

Tex.c.34. Maxime autem ad naturalem Phyloſophum pertinet,ſi magnitudo ſenſibilis infinita ſit in ratione rerum conſiderare.

C *Maxime autem eſt phyſici conſiderare, ſi eſt magnitudo ſenſibilis infinita.*

QVamuis maxime ſit conſiderandum in ſcientia naturali de infinito.ſ. utrum ſit aliqua magnitudo ſenſibilis infinita ex his poteſt elici ratio ad probandum concluſionem decimamquartam.ſ.quod ad ſcientiam naturalem pertinet conſiderare de infinito, & poteſt fieri ratio talis de illo:quod ſi ſit:eſt naturale: circa quod accidunt multæ dubitationes utrum ſit, uel non:& poſito quod ſit,quid ſit:pertinet ad ſcientiam naturalem conſiderare, ſed infinitum eſt huiuſmodi.ergo &c.

Decimaquarta cõcluſionis alia probatio.

Atque primum determinandum eſt quot modis dicitur infinitum. Vno itaque modo dicitur infinitum quod impoſſibile eſt pertranſire ex eo, quia nõ eſt aptum,ut per ipſum tranſitio fiat, perinde atque uox inuiſibilis dici ſolet. Alio modo id dicitur infinitum,quod habet ſine fine tranſactionem. Aut quod uix,aut quod aptum eſt quidem habere, non habet tamen tranſactionem,uel finem. Preterea infinitum omne,aut in appoſitione,aut in diuiſione, aut in utriſque conſiſtit.

D *Primum igitur determinandum quot modis dicitur infinitum. Vno quidem igitur modo quod impoſſibile eſt tranſire ex eo quod non eſt aptum tranſiri, ut eſt uox inuiſibilis. Aliter autem tranſitum habens inconſumabilem, aut quod uix,aut quod aptum natum eſt habere,non tamen habet tranſitum,aut finem. Amplius igitur infinitum eſſe,aut ſecundum appoſitionem,aut ſecundum diuiſionem,aut utroque modo.*

A HÆc eſt ſecunda pars principalis huius ca.in qua ne procedatur in æquiuoco Phyloſophus perſcrutatur ſecundum quot modos dicitur infinitum, & ponit quinque modos quibus dicitur infinitum. Primus modus eſt quod infinitum dicitur illud quod non poteſt pertranſiri, quia non eſt natum pertranſiri, eo quia non habet magnitudinem,ut punctus quomodo ſonus dicitur inuiſibilis, quia non poteſt uideri,eo quia non eſt natus uideri. Et dicit Commen. quod iſte modus priuationis eſt,ſcilicet, quo aliquid dicitur carere illo quod ipſum non eſt innatum habere,neque ſuum genus ſi habet genus,ut cum dicitur Deum eſſe non corpus. Secundo modo illud dicitur infinitum quod habet quantitatem actu, & non habet finem,& hoc eſt infinitum ſecundum extrema, ideſt,quantum carens extremis,& de hoc infinito perſcrutabitur hoc. Tertio modo dicitur infinitum illud quod de difficili poteſt pertranſiri propter ſuam longitudinem, & iſto modo dicitur infinitum uia longa infinita. Quarto modo illud quod quantum eſt ex ſe eſt pertranſibile, non tamen poteſt pertranſiri propter impedimentum,& ſic profunditas maris dicitur infinita. Et dicit Commen. quod iſti duo modi, ſcilicet,tertius,& quartus ſunt tranſumpti. Quinto modo illud dicitur infinitum in quo actus ſemper eſt coniunctus cum potentia,& ſic infinitum inuenitur in numeris, & magnitudinibus,quia in numeris inuenitur ſecundum appoſitionem, & in magnitudinibus ſecundum diuiſionem.

Secundo modo.

Tertio modo.

Quarto modo.

Quinto modo.

B

Separabile igitur a ſenſibilibus infinitum eſſe nõ poteſt,quod quidem ipſum ſit infinitum. Nam ſi infinitum ipſum,neque magnitudo ſit, neque multitudo,ſed ſub'a,& non accidens,indiuiſibile erit profecto. Diuiſibile enim aut magnitudinem, aut multitudinem eſſe conſtat. Si uero indiuiſibile ſit, infinitum non erit,niſi perinde atque uox eſt inuiſibilis. At neque illi qui dicunt infinitum eſſe,ipſum hoc pacto ponunt, neque nos quærimus ſi ſit identidem ipſum, ſed ut habet ſiue fine tranſactionem.

C *Separatum quidem igitur eſſe infinitum a ſenſibilibus ipſum aliquid ens infinitum impoſſibile eſt. Si namque neque magnitudo, neque multitudo eſt, ſubſtantia autem ipſum infinitum,& non accidens indiuiſibile erit. Diuiſibile enim aut magnitudo,aut multitudo erit. Si autem indiuiſibile eſt non infinitum eſt niſi ſicut uox inuiſibilis,ſed neque ſic dicunt eſſe affirmantes eſſe infinitum,neque nos quærimus,ſed ſicut intranſibile.* Tex.c.35.

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, ĩ qua Phyloſophus probat quod infinitum carens extremis non eſt eo modo quo naturales poſuerunt,hæc pars continet duas particulas,quoniam in prima probat quod infinitũ non eſt ſubſtantia ſeparata a ſenſibilibus. In ſecunda ibi.[Rationabiliter autem.]Probat quod nec continuum,nec diſcretum, ideſt, nec corpus, nec numerus eſt actu infinitum. In prima igitur particula probat Phyloſophus quod infinitum non eſt ſub'a ſeparata a ſenſibilibus, hæc particula cõ

D tinet tres partes,quoniam in prima Phyloſophus ponit unã rationem probantem concluſionem quam intendit. In ſecunda ibi.[Si autem ſecundum accidens.]Remouet unum dubiũ. In tertia ibi.[Manifeſtum autem eſt.] Ponit aliam rationem ad eandem concluſionem. Vel poſſet hæc particula diuidi in quatuor partes ſecundum quod quatuor rationes uidetur adducere ad probandum hanc concluſionem. Secunda ibi.[Si autem ſecundum accidens.]Tertia ibi. [Amplius quomodo.] Quarta ibi.[Manifeſtum autem eſt.] In prima igitur particula intendit Phyloſophus probare iſtam concluſionem, quod infinitum non eſt ſub'a ſeparata a ſenſibilibus,& hæc eſt decimaquinta concluſio huius libri,quę probatur quadrupliciter ſecundum diuerſas expoſitiones. In prima igitur parte huius particulæ ponitur prima ratio quæ eſt talis, ſi infinitum eſſet ſub'a ſeparata a ſenſibilibus,aut eſſet ſub'a diuiſibilis, ſed nec eſt ſub'a ſeparata diuiſibilis,nec indiuiſibilis. ergo infinitum non eſt ſub'a ſeparata a ſenſibilibus. maior eſt manifeſta per diuiſionem immediatam. minor probatur quantum ad utranque partem,& primo quod non eſt ſub'a ſeparata diuiſibilis,

Decimaquinta cõcluſio huius libri. Prima ratio prin.

&

& hoc probator ſic,omne diuiſibile, aut eſt magnitudo , oel multitudo,uel ſic,omne diuiſibile eſt magnum, uel multum, ſed nec magnitudo,nec mulutudo eſt ſeparata a ſenſibilibus: hoc enim concedunt illi contra quos arguit , & per conſequēs,nec magnum, oec multum eſt ſeparatum a ſenſibilibus, igitur nō eſt ponere ſubſtantiam ſeparatam diuiſibilem a ſenſibilibus,& ſic patet prima pars minoris . Secunda uero pars minoris,ſcilicet,quod infinitum non eſt ſubſtantia indiuiſibilis ſeparata a ſenſibilibus,probatur, quia ſi ſic indiuiſibile nō erit uere infinitum , quoniam indiuiſibile non eſt uere infinitum niſi ſicut uox eſt inuiſibilis.uode uox non dicitur inuiſibilis,niſi quia non eſt uiſibilis,& ſic ſi indiuiſibile dicatur infinitum,hoc noo eſt,niſi quia non eſt finitum, ſed non ponūt ipſi infinitum eſſe ſic , nec intendimus loqui ſic de infinito quanto non pertranſibili,quod non habet finem.

Quod ſi infinitum per accidens ſit, non hoc elementum erit eorum quæ ſunt,quo eſt infinitum,quē admodum nec ipſum inuiſibile locutionis eſt elementum,& tamen uox eſt inuiſibilis .

Tex.c.36. *Si autem ſecundum accidens eſt infinitum non erit utique elementorum eorum quæ ſunt ſecundum quod eſt infinitum,ſicut neque inuiſibile locutionis , quamuis uox ſit inuiſibilis .*

HÆc eſt ſecunda pars primæ particulæ tertiæ partis principalis huius capituli , in qua Phyloſophus remouet unam reſponſionem quę poſſet dari ad rationem ſuā, quia poſſet aliquis dicere quod infinitum eſt aliquod accidēs exiſtens in ſubſtantia ſeparata,ita quod eſt in aliqua ſubſtantia ſeparata cui accidit infinitas , hoc remouet Phyloſophus dupliciter,& probat iſtam concluſionem quod infinitum non eſt accidens exiſtens in ſubſtantia ſeparata , & hæc eſt decimaſexta concluſio huius libri,quæ probatur dupliciter,& primo ſic.Nihil eſt principium ſubē niſi ſuba. ergo ſi infinitum ſit accidens oon eſt principium ſubæ ſecundum quod eſt infinitum , & tunc ſi infinitum ſit principium non erit principium ſecundum quod infinitum,& ſic erit principium per accidens,ſicut inuiſibile eſt per accidens principium locutionis,ſonus enim eſt per ſe principium locutionis , & ſonus eſt inuiſibilis,& ſic inuiſibile eſt principium locutionis: ſed hoc eſt per accidens,quia inuiſibile non eſt principium locutionis ſecundum quod inuiſibile: & eodem modo ſi infinitum eſſet accidens exiſteos in ſuba ſeparata , infinitum non eſſet principium per ſe,ſed ſolum per accidens, cuius contrarium dicunt antiqui.

16.concl. huius lib.

Præterea quonam pacto quippiam ipſum infinitum eſſe poteſt,ſi neque numerus , neque magnitudo per ſe eſſe poteſt,quorum per ſe affectus quidam ipſum eſt infinitum. Minus enim ipſum per ſe quam magnitudinem,aut numerum eſſe neceſſe eſt.

Amplius quomodo continget aliquid eſſe ipſum infinitum ſi uerę non eſt,& ſecundum numerum , & magnitudinem,quorum eſt per ſe paſſio quædam infinitum . Adhuc enim minus neceſſe quam ſecundum numerum , & magnitudinem .

HÆc eſt tertia pars primæ particulæ tertiæ partis principalis huius capituli,in qua probatur eadem concluſio ſic: ſi infinitum eſſet accideos ſubſtantiæ ſeparatæ a ſenſibilibus,tunc infinitum eſſet ſeparatum a ſenſibilibus.cōſequens eſt falſum.ergo & antecedens.conſequentia patet de ſe,& falſitas conſequentis probatur ſic. illud accidens nō eſt ſeparatum a ſenſibilibus,cuius ſubiectum non eſt ſeparatum a ſeoſibilibus,hoc patet , quia nunquam poteſt accidens eſſe magis ſeparatum quam ſubiectum , ſed ſubiectum infinitū eſt multitudo,uel magnitudo·ſed multitudo, & magnitudo nō ſunt ſeparata a ſenſibilibus.ergo infinitum non eſt ſeparatum a ſenſibilibus,& per conſequens non eſt accidens exiſtens in ſuba ſeparata a ſenſibilibus.vnde iſtæ duę rationes ſi quis uellet poſſunt deduci ad concluſionem decimamquintam quæ eſt quod infinitum oon eſt ſuba ſeparata a ſenſibilibus.primo

A ſic.ſi infinitum eſſet ſuba ſeparata a ſenſibilibus illi ſubę ſeparatę accidit infinitas,quia certum eſt quod hoc nomen infinitum non prædicatur de ſuba eſſeotialiter,ſed per accidēs, & ſi infinitum accidat ſubę,tunc infinitum noo erit principium ſecuodum quod infinitum,cuius contrarium dixerunt antiqui.Secunda ratio poteſt ſic adduci : infinitum eſt accidens multitudinis,& magnitudinis,quoniam infinitum dicitur eſſe in ſubiecto , ſed accidens oon eſt magis ſeparatum quam ſubiectum,nunc autem magnitudo,& multitudo non ſunt ſeparata a ſenſibilibus,vt iſti antiqui conteduut.ergo infinitum non eſt ſuba ſeparata a ſeoſibilibus, & hoc magis uidetur expoſitio,& intentio Commen.

Perſpicuum etiam eſt infinitum ſic eſſe non poſſe,ut actu ſit,& ut ſubſtantia principiumve,nam infinitum erit quicquid ipſius accipias ſi habet partes. Eſt enim idem eſſe infiniti,ac infinitum, ut patet , ſi infinitum ſubſtantia ſit,& non in ſubiecto.Quare ſit ut ipſum,aut indiuiſibile ſit,aut in infinita ſit diui-
B ſibile.At fieri nequit ut idem multa ſit infinita . At uero ut pars aeris aer eſt,ſic & infinitum,& pars quæuis infiniti , ſi ſubſtantiam quædam,& principium ſit,uti dicunt.Vacat igitur partibus, atque indiuiſibile eſt.At eſſe non poteſt id tale quod actu eſt infinitum.Neceſſe eſt enim ipſum quantum quid eſſe.

Manifeſtum autem eſt quod non contingit infinitum eſſe ſicut ens,& ſicut ſubſtantia , & principium . Erit enim quodlibet ipſius acceptum infinitum ſi partibile . Infinito enim eſſe,& infinitum idem eſt,ſi ſuba infinitum eſt,& nō de ſubiecto.Quare aut indiuiſibile eſt,aut infinita diuiſibile.Multa autem infinita eſſe idem impoſſibile eſt . At uero ſicut aeris aer pars eſt,ſic & infiniti infinitum . Si quidem ſuba eſt,& principium impartibile , igitur & indiuiſibile eſt,ſed impoſſibile eſt eſſe actu infinitum.Quantitatem enim aliquam neceſſe eſt eſſe. Tex.c.37.

C HÆc eſt qoarta pars primæ particulę tertię partis principalis huius capituli, in qua ponitur ſecunda ratio principalis,probans quod infinitum noo eſt ſuba ſeparata a ſenſibilibus,& continet tres particulas , quia in prima ponitur ratio probaos concluſionem.In ſecunda ibi . [Secundum accidens.]Probat quod ſi infinitum ſit principium, quod hoc erit per accidens,& etiam reprehendit Pythagoricos.In tertia autem ibi.[Sed ſortaſſe.]Narrat quod hęc perſcrutatio de infinito in ſubſtaotijs abſtractis non eſt propria huic ſcientiæ.In prima igitur particula huius partis ponit concluſionē dicens quod manifeſtum erit ex his quæ dicentur quod infinitum non eſt aliquid actu exiſtens tanquam ſuba ſeparata a ſenſibilibus,& principium aliorum entium:& ratio eſt iſta.ſi infinitum ſit ſuba ſeparata a ſenſibilibus,aut igitur infinitum eſt indiuiſibile.ſi ſit diuiſibile.igitur ſequitur quod quælibet pars illius infiniti ſit infioita, ſed hoc eſt inconueniens, quia ſic multa eſſent infinita,quod eſt impoſſibile:iſtam conſequētiam.infinitum eſt ſuba ſeparata diuiſibilis . ergo quęlibet pars infiniti eſt infinita.probat Phyloſophus ſic. Si infinitum ſit ſuba ſeparata,tunc infinitum eſſe, & infinitum idem dice-
D rent,quooiam infinitum,& ſua quidditas idem ſunt realiter, quia in ſeparatis a materia idem eſt omnino quidditas, cum eo cuius eſt.ergo ſicut ipſum totum eſt quoddam infinitum, ita & quælibet pars totius erit infinita. ergo oon poteſt poni quod infinitum ſit ſuba ſeparata diuiſibilis. Hęc ratio confirmatur ſic.Sicut pars aeris ſe habet ad aerem, ita pars infiniti ſe habet ad infinitum, ſi infinitum ponatur ſuba diuiſibilis , quia infinitum ſi ſit ſuba ſeparata diuiſibilis erit ita ſimplex, & vniformis in partibus ſicut aer : ſed quælibet pars aeris eſt aer.ergo ſi infinitum poaatur ſuba ſeparata diuiſibilis quælibet pars infiniti erit infinita,quod eſt impoſſibile.ergo relinquitur quod infinitum,ſi ponatur ſuba ſeparata, non erit diuiſibile,nec poteſt aliud membrum dari,videlicet,quod infinitum ſit ſuba ſeparata indiuiſibilis,quia omne quod eſt actu infinitum eſt quantum:ſed omne quantum eſt diuiſibile.ergo ſi aliquid eſt in actu infinitum noo erit indiuiſibile. Aliter tamen pōt hæc cō.equentia probari.ſi infinitū eſt ſuba ſeparata

Secunda rō princ.

Confir. eiuſdem rationis.

parata diuiſibilis.ergo quælibet pars infiniti eſt infinita.ſic ſi infinitum ſit ſuba ſeparata diuiſibilis: tunc infinita erũt idẽ. hoc eſt infinitum,& quodlibet ꝙ eſt in eo erunt eiuſdem rationis,& hoc patet,quia ex quo infinitum ponitur principiũ omnium aliorum non poſſunt in infinito poni aliqua diuerſarum rationum a ratione infiniti , quia ſic infinitum eſſet principiatum ex illis quæ ſunt alterius rationis ab infinito, & ſic non eſſet principium . Vnde per eſſe infinitum ſecundum iſtam expoſitionem debet intelligi ratio cuiuſlibet , ꝙ eſt in infinito,& per infinitum debet intelligi ratio infiniti. vnde ſi infinitum ſit ſuba ſeparata,tunc ratio infiniti , & ratio cuiuſlibet,ꝙ eſt in infinito debet eſſe eadem.aliter infinitum eſſet principiatum,& tunc ſicut ipſum totum infinitum eſt infinitum,ita quælibet pars infiniti eſſet infinita. Intelligendum quod tenendo primam expoſitionem.ſ.quod per infinitum eſſe intelligatur quidditas infiniti, ſic illa conſequẽtia non ualet uniuerſaliter in omni materia . hæc res eſt eadem cum ſua quidditate . ergo.quælibet pars huius rei eſt hæc res:gratia tamen materiæ tenet in illis quæ nõ poſſunt componi ex partibus alterius rationis a toto: cuiuſmodi eſt infinitum ſi ponatur ſuba abſtracta, & principium omnium aliorum.Intelligendum etiam quod cum Phyloſophus dicit quod quælibet pars aeris eſt aer , illud eſt intelligendum de partibus quantitatiuis,non autem de partibus quidditatiuis, uel eſſentialibus,ut ſunt materia.& forma, quia nec materia aeris eſt aer, nec etiam forma aeris eſt aer . Intelligendum quod iſtud dictum Phyloſophi hic, & in de cælo, & mundo, uidelicet,quælibet pars infiniti eſt infinita poteſt multipliciter exponi.

Primo modo. Vno modo ſicut iam expoſitum eſt.ſ.ſi quod infinitum ponatur,& ſit principium,ut dixerunt antiqui,tunc oportet quod omnes partes infiniti ſint ſimiles,quia ſi eſſent diſſimile,tunc infinitum eſſet principiatum , & compoſitum ex partibus qualitatiuis,ut ex materia,& forma,& ſic ſi infinitum ſit,oportet quod quęlibet pars infiniti ſit infinita.

Secundo modo. Aliter poteſt exponi non ponendo infinitum eſſe principium ꝙ illud dictum,ſcilicet,quælibet pars infiniti eſt infinita:eſt intelligendum de partibus aliquotis quæ partes aliquotiens ſumptę reddunt ipſum totum·quoniam ex partibus finitis finities acceptis nunquam redditur infinitum.Vnde ſi infinitũ ponatur quælibet eius medietas erit infinita : & ſic quælibet pars tertia,& quęlibet quarta,& ſic de alijs partibus aliquotis erit infinita , & hoc ſi infinitum ponatur habere partem aliquotam , tamen de partibus non aliquotis non oportet , quoniam totum tempus eſt infinitum ſecundum Phyloſophum, & tamen iſta dies quæ eſt pars totius temporis non eſt pars aliquota totius temporis.

Tertio modo. Tertio modo poteſt ſic intelligi, ſcilicet, quod ſi infinitum ponatur non habebit aliquam partem finitam,quia ſicut punctus ſe habet ad lineã , ita finitum ſe habet ad infinitum,quia ſicut puncti ad lineam nulla eſt proportio , ita finiti ad infinitum nulla eſt proportio,& ideo ſicut punctus non eſt pars lineæ, ita dicunt quod finitum non eſt pars infiniti.

Dubium. Sed hoc non uidetur uerum,q a iſta dies eſt pars totius temporis infiniti, & totius multitudinis infinitæ omnium dierum ſecundum opinionem Phyloſophi ponentis tempus fuiſſe ab æterno, & ſic ſecundum Phyloſophum ponendum eſt quod finitum ſit pars infiniti . Nec ualet illud quod iſti dicunt,ſcilicet,ſicut punctus ad lineam ita &c. quia non eſt ſimile niſi quantum ad hoc quod ſicut non eſt proportio puncti ad lineam,ita non eſt proportio finiti ad infinitum,ſed quantum ad eſſe partem, uel non eſſe partem non eſt ſimile : quoniam pars temporis finita eſt per ſe,& indirecte eiuſdem ſpeciei cum tempore infinito,& ideo ſicut ſi eſſet aer infinitus quilibet aer finitus eſſet pars illius aeris infiniti:ita ſuppoſito ꝙ tempus ſit infinitum , ut dicunt

Solutio. Phyloſophi , ſequitur quod quodlibet tempus finitum eſt pars illius temporis infiniti,ideo dico ꝙ ſi infinitum ſit : ex hoc non ſequitur ꝙ quęlibet pars aliquota infiniti ſit infinita non ſic loquuntur mathematici de parte : quoniam ſolũ tales partes.ſ.aliquotę dicuntur eſſe partes,ut dicunt mathematici , quia mathematici idem intelligunt per partem q̃d partem aliquotam , & ſic intelligendo eſſet dicendum quod nullum infinitum eſſet pars infiniti.Nos tamen communiter aliter intelligimus,dicimus enim quod quicquid cum alio conſtituit aliquod totum eſt pars illius totius,& ſic binarius eſt pars quinarij quamuis non ſit pars eius aliquota .

Per accidens igitur infinitum ipſum eſſe uidetur. Quod ſi ita ſit:dictum iam eſt antea non poſſe ipſum principium dici.Sed illud cui accidit , ut aerem, aut par .

A *Secundum accidens ergo eſt infinitum,ſed ſic dictum eſt quod non contingit ipſum dicere principium , ſed illud cui accidit,ſcilicet,aerem,aut par .* Tex.c. 38.

HÆc eſt ſecunda particula quartæ partis primæ particulæ tertiæ partis principalis huius ca.in qua declaratur quod ſi infinitum quantum carens extremis ſit principium hoc erit per accidens , & poteſt poni hæc concluſio decimaſeptima huius libri,ſ.quod infinitum quantum carẽs extremis non eſt principium per ſe.hoc concluſio probatur ſic. q̃cunque aliquid accidit alicui illud quod accidit non eſt principium,niſi quia illud cui accidit eſt principium,ſed ſubæ quantæ,ut aeri,aut pari,& ſic de quolibet alio accidit ꝙ ſit infinitum.ergo ſi infinitum ſit principium,hoc ideo eſt, quia aer,aut par cui accidit ꝙ ſit infinitum eſt principium , ſed illud ꝙ non eſt principium,niſi quia illud cui accidit eſt principium,non eſt principium per ſe , ſed ſolum per accidens.ſ.quia illud cui accidit eſt principium.ergo ſi infinitum quantum carens extremis ſit principium, non erit principiũ B per ſe,ſed ſolum per accidens . De iſta ratione primo Phyl. ponit concluſionem.ſecundo maiorem. 17.concl. huius lib.

Quarè abſurdę dicunt profecto,qui tale illud eſſe cenſent,ut Pithagorici dicunt.Nam ſubſtantiam faciunt ipſum,& ſimul etiam partiuntur .

Quare inconuenienter utique enunciant idem dicentes: ſicut Pythagorici dicunt:ſimul enim ſubſtantiam faciunt infinitum,& partiuntur.

EX iſto.ſ.ꝙ infinitum ſi ponatur eſt accidens Phyl.reprehendit Pythagoricos ſpecialiter, quia ſimul poſuerunt infinitũ ſubam ſeparatã,& illã ſubam eſſe principiũ aliorum,& tñ poſuerunt ipſum eſſe diuiſibile : quoniam ex quo infinitas accidit ſubæ ſeparatæ,& quantitati, & non eſt accidens eſſentiale non deberent ponere ſubam, uel quantum eſſe principium:nihil enim debet poni principium per hoc C ꝙ illud quod accidit ſibi ponitur eſſe principium ſiue ſit accidens propinquum ſiue remotum. Et notandum ſm Com. ꝙ bene dicitur aliquid eſſe principium per hoc,quia eius accidens eſſentiale eſt principium,verbi gratia, dicimus quod ignis,& aqua ſunt principia,& elementa , quia primæ qualitates quæ accidunt eis eſſentialiter ſunt principia , & elementa .

Verum hæc quidem forſitan inquiſitio uniuerſalis eſt magis:ſi poſsit inquam infinitum, & in mathematicis,& in intelligibilibus,& in hiſce quæ nullam habent magnitudinem eſſe. Nos autem ſi ſit in ſenſibilibus , de quibus doctrinam facimus infinitum corpus in cremento necne conſideramus , ac perſcrutamur .

Sed fortaſſis hæc quidem eſt uniuerſalis quæſtio magis Tex.c.39.
D *ſi contingit in mathematicis infinitum eſſe,& intelligibilibus,& in nullam habentibus magnitudinem.Nos autem intendimus de ſenſibilibus,& de quibus facimus ſcientiam utrum in ipſis eſt:aut non eſt corpus infinitũ in augmẽtũ.*

HÆc eſt tertia particula quartæ partis primę particulæ tertiæ partis principalis huius capituli , in qua poſtq̃ Phyl.declarauit ꝙ infinitum non eſt ſuba ſeparata , nec etiam infinitum quantum ſecundum quod eſt infinitum eſt principium, narrat ꝙ iſta perſcrutatio nõ eſt ꝑpria huic ſcientiæ.ſ.quod aliqua ſuba abſtracta ſit infinita,quia hoc ꝑtinet ad ſcientiam uniuerſaliorem quam eſt iſta . nam hæc perſcrutari ſpectat ad metaphyſicam,hæc etiam perſcrutatio ,ſ.utrum aliqua magnitudo ſit infinita,& utrum aliquis numerus ſit infinitus non pertinet ad iſtam ſcientiam, ſed propria conſideratio huius ſcientiæ eſt. utrum aliquod corpus ſenſibile ſit infinitum in actu , ſed hæc quæſtio utrum ſit infinitum in quantitate,ut in intellectis,aut in ſubſtantijs ſeparatis pertinet ad metaphyſicam , uel ad mathematicam?

quoniam illa quæſtio, uidelicet, utrum aliqua ſuba ſeparata A
ſit infinita ſpectat ad metaphyſicam, ſed iſte q̃ones.ſ. utrum
ſit aliqua magnitudo finita, uel utrum aliquis numerus ſit in
finitus ſpectat ad mathematicam. Notandum ſm Commen-
Notan. ꝙ diuerſimo de cõſideratur de infinito in mathe. & in metaphy. tatorem hic ꝙ diuerſimode conſideratur de infinito in ma-
thematica, & metaphyſica, & in ſcientia naturali: q̃m perſcru
tatio de infinito in intellectis ſm ꝙ ſunt intellecta.ſ. ſecun-
dum ꝙ ſunt abſtracta a menſuris.ſ.a quantitatibus pertinet
ad ſcientiam diuinam, ſed perſcrutatio de infinito in menſu-
ris, ut in magnitudinibus ſecundum ꝙ ſunt abſtracta a mate
ria eſt perſcrutatio mathematica, infinitum.n. eſſe in tribus
menſuris eſt principium qđ ponit mathematicus: poſſibile
enim eſt apud ipſum lineam exire in infinitum, & ſimiliter
in ſuperficiebus, & in corporibus, ſed ſcientia naturalis per-
ſcrutatur de infinito ꝙ accidit menſuris ſecundum ꝙ ſunt in
materia, hęc Commen. Sic igitur apparet quod ſcientia diui
na perſcrutatur de infinito.ſ. an reperiatur in ſubſtantijs ab-
ſtractis. mathematica uero conſiderat de infinito in magnitu
dinibus, ſ. ſecundum ꝙ intelliguntur abſtractę a materia ſen-
ſibili, & naturalis conſiderat de infinito in corporibus ſenſi-
bilibus, & perſcrutatur an aliquod corpus ſenſibile ſit actu
infinitum. igitur &c. B

Si igitur diſſerendi modo conſiderabimus, ex hiſce uidebitur infinitum non eſſe. Nam ſi ratio corporis eſt ſuperficie terminatum eſſe, non erit infinitum ullum, aut intelligibile, aut ſenſibile corpus.

Tex.c. 40. *Rationabiliter quidem igitur ſpeculantibus ex huiuſmodi uidebitur non eſſe utique. Si enim eſt corporis ratio quod planicię determinatum eſt, non erit utiq; corpus infinitum, neque intelligibile, neque ſenſibile.*

HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis principalis hu-
ius capituli, in qua declaratur ꝙ nec continuum, nec
diſcretum eſt actu infinitum, & continet duas partes,
quia in prima declaratur ꝙ nullum corpus eſt actu infinitũ,
& per hoc apparet ꝙ infinitum non requiritur in continuis.
In ſecũda ibi. [At uero.] Probatur quod nullus numerus eſt
actu infinitus, & per hoc apparebit quod infinitum non repe C
ritur in diſcretis. In prima igitur parte huius particulę de-
claratur quod nullum corpus ſenſibile, nec intelligibile eſt
actu infinitum. Vnde probatur uniuerſaliter ꝙ nullum cor-
18. concl. pus eſt actu infinitum, & hæc eſt decimaoctaua concluſio hu
huius lib. ius libri, quæ probatur ſic. Omne quod continetur ab una,
uel pluribus ſuperficiebus eſt finitum, ſed omne corpus con-
tinetur ab una ſuperficie, aut a pluribus ſuperficiebus. ergo
omne corpus eſt finitum. igitur nullum corpus eſt infinitum.
maior huius rationis eſt manifeſta, quia manifeſtum eſt ꝙ in
finitum non cõtinetur ab aliquo, nec ab aliquibus, ideo om
ne quod continetur ab una ſuperficie, uel a pluribus ſuper-
ficiebus eſt infinitum cum contineatur ab aliquo, uel ab ali-
quibus. minor uero probatur ſic. omne corpus eſt figuratũ,
Oppoſitũ uide de ſed omne figuratum eſt rotundum, uel non rotundum, ideſt,
uel eſt figuræ rotundæ, uel alterius figurę, & omne corpus ro
elemen.3. tundum continetur ab una ſuperficie, ſed omne corpus alte-
cæli. rius figuræ continetur ab una ſuperficie, uel a pluribus ſu-
Tex.c.67. perficiebus. ergo. Notandum ſecundum Commen. hoc ꝙ ſi
Notandũ. aliquis poſuit corpus infinitum eſſe non concedit ipſum ha-
bere figuram, quoniam ſi eſſet corpus infinitum, nec eſſet D
ſphericum, uel non ſphericum, ſicut non eſt uerum dicere
punctum eſſe ſphericum, uel non ſphericum. Intelligendum
tamen ꝙ Commentator non intendit dicere ꝙ neutrũ iſto-
rum contradictoriorum.ſ. ſphericum, & non ſphericũ, dr̃ de
corpore infinito ſi eſſet corpus infinitum, nec etiam intẽdit
ꝙ neutrum horum dicatur de puncto, quia certũ eſt de quo-
libet uere dicitur alterum iſtorum, ſed per ſphericum inten
dit habens figuram ſphericam, & per non ſphericum inten-
dit habens figuram non ſphericam, & iſta non ſunt contra-
dictoria, ſcilicet, habens figuram ſphericam, & habens figu-
ram non ſphericam. Vnde ſi eſſet corpus infinitum, nec eſſet
habens figuram ſphericam, nec habens figuram non ſpheri-
cam. Intelligendum etiam quod iſta ratio Phyloſophi dici-
tur eſſe Logica, quia eſt ex probabilibus, quia probabile eſt
quod omne corpus ſit figuratum, ſed non eſt per ſe notum, &
ideo hæc ratio non eſt ſimpliciter demonſtratiua a priori-
bus. unde aduerſarius ponens corpus infinitum eſſe negaret
hoc aſſumptum, uidelicet, ꝙ omne corpus continetur ab una
A ſuperficie, uel a pluribus ſuperficiebus, & etiã negaret hoc,
ſcilicet, ꝙ omne corpus eſſet figuratum, poteſt etiam iſta ra-
tio dici Logica, eo quia accipit propoſitionem communem
diuerſis ſcientijs, quoniam corpus accipitur hic indifferenter
pro corpore ſenſibili, & pro corpore abſtracto a qualitatibus
ſenſibilibus, & ſic iſta propoſitio, omne corpus eſt figuratum,
& etiam iſta propoſitio: omne corpus continetur ab una ſu-
perficie, uel a pluribus ſuperficiebus eſt communis diuer-
ſis ſcientijs.

At uero neque numerus ita ut ſeparatus, ac infinitus. Numerus enim omnis, & id quod numerum habet, numerabile eſt. Si igitur fieri poteſt, ut ipſum numerabile numeretur, & infinitum quiſpiam poterit pertranſire.

At uero nec numerus ſic eſt ſicut ſeparatus, & infinitus. Numerabile enim numerus eſt, aut habens numerũ. Si ergo numerabile poſſibile eſt numerari & tranſire utique poſſibile erit in infinitum. Tex.c. 41. B

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ tertiæ partis
principalis huius capituli, in qua ponitur quædam rõ
probans ꝙ infinitum non inuenitur in diſcretis. vnde
probatur ꝙ nullus numerus eſt infinitus, & hęc eſt decima- 19. concl.
nona concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Omnis nume- huius lib.
rus, & omne habens numerum, uel eſt numeratum in actu,
uel poſſibile eſt, ut ſit numeratum in actu. iſta propoſitio ne
apparet, quia omnis numerus eſt numerabilis, & omne nu-
merabile eſt numeratum in actu, uel poteſt eſſe numeratum
in actu. ſi igitur numerus eſſet infinitus, ſequitur quod infini
tum eſſet numeratum in actu, uel ꝙ poſſet eſſe numeratum
in actu, ꝙ eſt impoſſibile, quia ſic infinitum eſſet actu per trã
ſitum, uel poſſet eſſe actu per tranſitum. Intelligendum eſt ꝙ
iſte rationes probantes ꝙ nec corpus eſt infinitum, nec nu-
merus eſt infinitus, probant uniuerſaliter, ꝙ nullum corpus
eſt infinitum, nec numerus eſt infinitus. unde prima ratio ꝓ-
bat ꝙ nec corpus ſenſibile, nec etiam corpus ſeparatum eſt
C infinitum. Secunda uero ratio probat uniuerſaliter ꝙ nec nu
merus exiſtens in ſenſibilibus eſt infinitus, nec etiam nume-
rus exiſtens in intelligibilibus ſiue in ſeparatis a materia eſt
infinitus. Notandum ſecundum Comm. hoc ꝙ forte iſta pro Notandũ.
poſitio eſt de genere propoſitionum notarum per ſe, ſcili-
cet, quod omnis numerus eſt numeratus, & ꝙ omne nume-
ratum in potentia cum fuerit in actu poſſibile eſt, ut ſit nu-
meratum in actu, hęc Commen. hoc eſt omne numeratum
in potentia cum poſitum fuerit ꝙ actu exiſtat eſt poſſibile ꝙ
ſit actu numeratum. vnde ſicut eſt poſſibile numerabile exi-
ſtere in actu: ita poſſibile eſt numerabile eſſe actu numera-
tum. Et ulterius dicit Commen. ꝙ iſtud eſt manifeſtum per
ſe.ſ. quod impoſſibile eſt, ut infinitum ſit actu numeratum.
Item dicit Commen. quod iſta propoſitio.ſ. numeratum in
potentia cum fuerit in actu poſſibile eſt, ut ſit numeratum in
actu eſt communis non eſſentialis, quoniam iſta propoſitio
eſt communis diuerſis ſcientijs, & ſic non eſt propria, & eſ-
ſentialis huic ſcientiæ, & propter hoc iſta ratio dicitur Logi
ca, quia accipit propoſitionem communem diuerſis ſciẽtijs.
Sed dubitatur hic quia non uidetur ꝙ omnis numerus poſ Dubium.
ſit eſſe actu numeratus, quia numerus partium continui eſt
D infinitus, cum continuum ſit diuiſibile in infinitum, & etiã
numerus pũctorum exiſtentium in linea eſt infinitus, & nul
lum infinitum poteſt eſſe actu numeratum. ergo falſum eſt
dicere quod omnis numerus poteſt eſſe actu numeratus. Di Solutio.
cendum quod numerus accipitur dupliciter.ſ. large, & ſtri-
cte, large loquendo ſic. omnis multitudo quorumcunque
diſtinctorum dicitur numerus, & ſic accipiendo nume-
rum uerum eſt quod aliquis numerus eſt infinitus, quia nu-
merus partium continui, & etiam numerus punctorum in li
nea eſt infinitus, & ſic loquendo de numero non eſt uerum
quod omnis numerus poſſit eſſe actu numeratus, & ſic non
loquitur Phyl. hic de numero. Alio modo accipitur nume-
rus ſtricte.ſ. pro multitudine entium per ſe, & ſeorſum exi-
ſtentium, uel poſſibilium per ſe, & ſeparatim exiſtere, & ſic
eſt uerum quod omnis numerus poteſt eſſe actu numeratus:
quia omnis talis numerus eſt finitus, & iſto modo loquitur
hic Phyl. de numero.

PER

PER RATIONES PHYSICAS DECLARATVR quod nullum corpus ſenſibile eſt actu infinitum.

Tractatus ſecundi.

Cap. III.

Sed ſi magis naturaliter contemplabimur ex hiſce quæ deinceps dicentur: nullum infinitum corpus in ratione rerum eſſe uidebitur. Nec enim compoſitum eſſe poteſt, neque ſimplex.

Tex.c.41. *Phyſicæ autem magis conſiderantibus ex his manifeſtum erit. Neque enim compoſitum poſſibile eſt eſſe infinitum, neque ſimplex.*

ISTVD eſt tertium capitulum huius Tractatus in quo Phyl. deſtruit infinitum illud eſſe: de quo eſt propria conſideratio ſcientiæ naturalis: quoniam propria conſideratio in ſcientia naturali de infinito non eſt, niſi de corpore ſenſibili actu infinito. Intendit igitur Phyl. in hoc capitulo probare q nullũ corpus ſenſibile eſt actu infinitum, & per hoc deſtruitur infinitũ eſſe accidens exñs in aliquo corpore ſenſibili, unde hoc capitulum continet quinque partes principales, quia in prima ꝓbatur q nullum corpus ſenſibile eſt actu infinitum diuidendo corpus ſenſibile per has differẽtias, uidelicet, per ſimplex, & compoſitum. In ſecunda ibi. [Qđ ſit impoſſibile.] Probatur idem diuidendo corpus per has alias differentias quę ſunt homogeneum, & etherogeneum. In tertia ibi. [Anax.] Phyl. incidenter ponit, & remouet opinionem Anaxagoræ circa hãc materiam. In quarta ibi. [Omnino autem manifeſtum q impoſſibile eſt.] Probat q nullum corpus ſenſibile eſt infinitum per rationem acceptam ex parte motus. In quinta ibi. [Amplius omne corpus.] Probat idem ex parte ſumpta ratione loci, uel ex parte differentiæ loci. In prima igitur parte probat Phyl. rationibus acceptis ex parte contrarietatum corporum ſenſibilium q nullum corpus ſenſibile eſt actu infinitum, & cõtinet hęc pars tres particulas, qa in prima proponit Phyl. intentionem ſuam, & etiam rationem probantem concluſionem quam intendit. In ſecunda ibi. [Compoſitum quidẽ igitur.] Probat q nullum corpus ſenſibile compoſitum eſt actu infinitum. In tertia ibi. [At uero neque ſonus.] Probat q nullum corpus ſenſibile ſimplex eſt actu infinitum. In prima igitur particula huius partis Phyl. proponit intentionem ſuam dicens, q Phyſicæ conſiderantibus ex his ſupple erit manifeſtum quod nullum corpus ſenſibile eſt actu infinitum, & hæc eſt uigeſima concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Nullum corpus ſenſibile ſimplex, uel compoſitum eſt actu infinitum, ſed omne corpus ſenſibile eſt corpus ſimplex, uel compoſitum. ergo nullum corpus ſenſibile eſt actu infinitum, de hac ratione Phyl. ponit maiorem in litera cuius probatio apparebit in ſequentibus.

20.concl. huius lib.

Compoſitum igitur corpus nullum eſt infinitum, ſi elementa multitudine ſint finita: neceſſe eſt enim & plura eſſe: & ęqualitatem inter contraria ſemper eſſe: & unum ipſorum infinitum non eſſe.

Compoſitum quidem igitur non erit infinitum corpus ſi finita elementa ſunt multitudine: neceſſe eſt enim plura eſſe, & æquari contraria ſemper: et non eſſe unum ipſorum infinitum.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius ca. in qua declaratur q nullum corpus ſenſibile cõpoſitum eſt actu infinitum, & continet duas partes, qa in prima declaratur q nullum corpus ſenſibile compoſitum eſt actu infinitum ex hoc q aliquod unum elementorum ex quibus componitur eſt actu infinitum. In ſecunda ibi. [Vnumquodque autem.] Probatur q nullo corpus ſenſibile eſt actu infinitum ex hoc q quodlibet elementorum ex quibus compoſitum eſt actu infinitum. In prima igitur parte huius particulæ Phyl. probat q nullum compoſitum eſt infinitũ ex hoc q aliquod elementorum ex quibus componitur eſt infinitũ. Secundo ibi. [Si namque quantumcunque.] Remouet cauillationem quæ poſſet dari ad rationem ſuã. primo ergo declarat q nullum corpus ſenſibile eſt infinitum ex hoc q aliquod elementorum ex quibus componiť eſt actu infinitum, & hęc eſt uigeſimaprima concluſio huius libri: in probatione cuius ſupponitur q corpora ſimplicia ex quibus cõponitur corpus mixtum ſunt finita multitudine, ut quatuor, uel quinque, & ſic de alijs numeris finitis, ut eſt famoſum, & poſterius probatur. iſto ſuppoſito concluſio probatur ſic. elementa contraria ex quibus componitur corpus mixtum, ſeu compoſitum debent eſſe æquipollentia, uel æquata, ſic quod inter illa ſit aliqua ꝓportio, ſed illa contraria quorum unum eſt infinitũ, & aliud finitum non ſunt æquipollentia, neque inter illa eſt aliqua ꝓportio, quia finiti ad infinitum ſiue ad finita multitudine, & magnitudine nulla eſt proportio. ergo nullum corpus cõpoſitum ſiue mixtum eſt infinitum ex hoc quod aliquod elementorum ex quibus componitur eſt actu infinitum, & alia finita. maior huius rationis patet: quoniam ſi elementa non eſſent adæquata in potentijs, ſeu æquipollentia, ita q inter illa non eſſet proportio, tunc unum infinitum excederet alia in potentia, & tunc ſequeretur q illud quod excedit alia in potentia ſine omni ꝓportione ſtatim deſtrueret omnia alia elementa, & ſic compoſitum, uel mixtum ex elementis quorum unum eſſet infinitum, & alia finita non maneret per aliquod tempus, ſed ſtatim deſtrueretur: de hac igitur ratione Phyl. primo ponit concluſionem. d. Compoſitum quidem igitur nõ erit infinitum corpus. Deinde ponit maiorem dicens. [Neceſſe enim plura, & æquare.] Minorem uero non ponit Phyl. ſed minoris probatio apparebit ex remotione cauillationis quę poſſet dari ad eius rõnem, ut ſtatim uidebitur. Notandum quod Phyl. in hac ratione ſupponit quatuor. Primo q elementa ex quibus componitur corpus mixtum debent eſſe finita ſm multitudinem ſic q debent eſſe quatuor, uel quinque, & ſic de alijs, ita q debent eſſe in aliquo certo numero, & finito, & hoc ſupponit tanquam famoſum, & ab illis contra quos arguit conceſſum. Secundo ſupponit tanquam famoſum, & conceſſum quod elementa ex quibus componitur mixtum debent eſſe contraria. Tertio ſupponit quod cõtraria ex quibus componitur mixtum debent eſſe æquipollentia, ita quod poſſint ſibiinuicem mutuô reſiſtere in agendo, & patiendo ita quod unum non ſtatim corrumpatur ab alio, uel ſtatim corrumpat alia. Vnde per ęquipollentia, uel æqualia intelligit Phyloſophus illa inter quæ eſt proportio in agendo, & patiendo, ita quod utrunque poteſt per tempus alteri reſiſtere. Quarto ſupponit quod corpus finitum, & corpus infinitum non poſſunt eſſe æqualia, uel proportionabilia in uirtute: quia finiti ad infinitum nulla eſt proportio, & hoc ſtatim declarabitur, & ſic apparebit minor principalis rationis.

21.concl. huius lib.

Primum ſuppo.

Secũdum ſuppo.

Tertium.

Quartũ.

Nam ſi ignis quidem ſit finitus; aer autem infinitus, quamquam unius corporis vis inferior eſt alterius vi: atque pars ignis æqualem aeris partem vi ſuperat modo exceſſus aliquem ſubeat numerum. Tamen infinitum corpus ſuperabit, ut patet, atque finitum ſanè corrumpet.

D

Si namque quantumcunque deficiat potentia quæ in uno corpore a potentia alterius, ut ſi ignis finitus ſit: aer autem infinitus. Eſt autem æqualis ignis æquali aeri in potentia quantumcunque duplicatus, ſolum autem numerum quendam habens, tamen manifeſtum quod infinitum excellit, & corrumpit finitum.

HIc Phyloſophus remouet quandam reſponſionem quæ poſſet dari ad ſuam rationem quę talis eſt. Quia poſſet aliquis dicere quod quamuis unum elementum ſit infinitum, & alia finita: non oportet quod elementum infinitum ſine proportione excedat alia elementa finita: quia nos uidemus quod aliquando in maiori corpore eſt minor uirtus ſicut in magno aere eſt minor uirtus quam in paruo igne: & ideo non oportet uirtutem corporis infiniti in infinitum excedere uirtutem corporis finiti. Iſtam reſponſionem Phyl. remouet ſic q quamuis

uirtus maioris corporis quamuis non excedat uirtutem minoris corporis, tamen tm̃ poteſt addi corpori maiori q́ eius uirtus excederet uirtutem minoris corporis, & ſic ſi in infinitũ fiat additio, in infinitum excedet. v.g. ponamus q́ tanta ſit uirtus in uno pugillo ignis quanta eſt in decem, uel centum pugillis aeris, ſi tunc dupletur aer ſic q́ ſit in duplo plus de aere quam erat in aere in quo erat uirtus æqualis uirtuti ignis, ſcilicet, unius pugilli, tunc illa uirtus aeris duplata erit dupla respectu uirtutis quæ eſt in uno pugillo ignis, & ſi iterum totus ille aer dupletur erit in quadruplo maior uirtus, & ſic in infinitum. ergo ſi aer ſit infinitus erit in infinitum maior uirtus in aere infinito quam in igne finito, & ita contingit arguere de quocunque igne finito.ſ. q́ uirtus aeris infiniti excedit uirtutem cuiuſcunq. ignis finiti. Et ratio iſta fundatur ſuper hoc q́ ubicunq. maior magnitudo arguit maiorem uirtutem ibi infinita magnitudo arguit infinitam uirtutem: & hæc ratio poteſt deduci ad impoſſibile dato q́ non eſſet ita; & hoc ſic. nam ſi nõ eſſet ita, ſequeretur q́ in corporibus eiuſdem rationis uirtus corporis finiti, & uirtus corporis infiniti eſſent æquales: immo etiam ſequeretur q́ in corporibus eiuſdem rationis uirtus corporis finiti eſſet maior quam uirtus corporis infiniti, q́ eſt maius inconueniens, & quod utrunq; illorum ſequatur apparet manifeſte: quoniam ſi in corpore infinito ſit uirtus finita, tunc uirtus corporis infiniti excedet uirtutem corporis finiti aliqua determinata proportione. Sit igitur q́ excedat in centuplo. ſi tunc corpori finito addatur plus in cẽtuplo uirtus illius erit æqualis uirtuti corporis infiniti, quia æqualiter excedit uirtutem corporis in centuplo exceſſi a corpore infinito, & ſic in corporibus eiuſdem rõnis uirtus corporis finiti erit æqualis uirtuti corporis infiniti, & ex hoc ſequitur aliud. ſ. quod in corporibus eiuſdem rõnis uirtus corporis finiti erit maior quam uirtus corporis infiniti, quoniam ſi uirtus corporis finiti ſit æqualis uirtuti corporis infiniti duplетur uirtus eius erit in duplo maior quam uirtus corporis infiniti: cum in his quæ ſunt eiuſdem rationis ſemper proportionabiliter in maiori corpore ſit maior uirtus, & ſic ſequitur q́ uirtus corporis infiniti ſit maior quã uirtus corporis finiti.

Fundamẽtũ rõnis.

Nec unumquodq; infinitum eſſe poteſt. Nam corpus quidem eſt, quod omni ex parte dimenſionem habet. Infinitum autem quod ſine fine eſt extenſum dimenſione. Quibus fit, ut infinitum corpus per omnem ſit dimenſionem in infinitum extenſum.

Tex. c. 43.

Vnumquodque autem infinitum eſſe impoſſibile eſt, corpus enim eſt penitus habens dimenſionem. Infinitum autem indeterminatæ diſtans eſt. Quare infinitum corpus ubique diſtans erit.

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ primæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur quod non eſt dare corpus ſenſibile infinitum, ex hoc quod unũquodque elementorũ ex quibus cõponitur eſt infinitum, & hæc eſt uigeſimaſecũda cõcluſio huius libri, quæ probatur ſic. Corpus eſt hñs dimẽſiones penitus. i. corpus eſt habens dimenſiones ex oĩ parte. ſ. longum, latum, & profundum, q́ patet, quia corpus ex nulla parte eſt diuiſibile in infinitum, & habens diſtantias indeterminatas. i. infinitum eſt habens infinitas diſtantias, ſeu dimenſiones indeterminatas. ergo ſi ſit corpus infinitum illud habebit dimenſiones extenſas in infinitum ex omni parte, & intendit per omnes partes ſm Commẽ. ſex partes quæ accipiuntur ſm tres dimenſiones, uidelicet, ſurſum, & deorſum. ante & retro. dextrum & ſiniſtrum: ſed ſi corpus infinitum habeat dimenſiones extenſas in infinitum ex omni parte, ſequitur quod ſi ponatur corpus mixtum infinitum ex hoc quod unumquodque elementorum ex quibus componitur eſt infinitum, ſequitur quod unumquodque elementorum ex quibus componitur corpus mixtum infinitum erit extenſum in infinitum ex omni parte, ſed hoc eſt impoſſibile, quia ex hoc ſequuntur duo impoſſibilia: primum eſt, q́ diuerſa corpora erunt ſimul in eodem loco primo. Secundum eſt, quod corpus mixtum infinitum non erit maius ſua parte, quod eſt impoſſibile. Vnde breuiter iſta ratio poteſt fieri ſub hac forma, ſi ponatur corpus mixtum infinitum, illud corpus erit expanſum ſecundum longum, latum, & profundum, & ſi ſit infinitũ erit in infinitum expanſum. ergo ſi ſit corpus infinitum erit ex omni parte expanſum in infinitum, & ſic erit unumquodque elementorum ex omni parte expanſum in infinitum, & ſic unumquodque elementorum erit undique expanſum, & hoc in infinitum, & ſic erunt multa corpora ſimul, & ſic totum non erit maius ſua parte ex quo ſua pars expanditur ex omni parte in infinitum. unde ex hoc quia eſt corpus expanditur ſecundum longum, latum, & profundum, & ex hoc, quia eſt infinitum expanditur in infinitum, & ideo ex hoc quod corpus eſt infinitum expanditur undiq; in infinitũ.

21. concl. huius lib.

Notandum quod Commen. declarat illam conſequentiam, corpus eſt habens dimenſiones in omnibus partibus, & infinitum habet dimenſiones infinitas. ergo corpus infinitum habet dimenſiones infinitas in omnibus partibus. d. ſic quod cũ aliquod compoſitum fuerit ex duobus eſt neceſſe, ut diffinitio illius compoſiti ſit compoſita ex diffinitionibus illorum duorum, ſed diffinitio corporis eſt illud quod expanditur ad omnes partes, & diffinitio infiniti eſt illud quod non habet finem: & ideo diffinitio corporis infiniti eſt illud quod expãditur in infinitum ad omnes partes. Item Commen. declarat quod corpus infinitum debet eſſe infinitum in omnibus tribus dimenſionibus, & hoc ſic. ſi infinitum eſſet infinitum in quadam parte, & non in omni: contingeret infinitum eſſe maius infinito, quoniam poſſibile eſſet ponere in parte in qua eſt finitum aliquod corpus cõtiguum, & tunc aggregatum ex duobus corporibus erit maius uno illorum. ſ. infinito cui non ſit additio, & tamen utrunque eſt infinitum. ergo infinitum eſt maius infinito, quod eſt impoſſibile, ſed ſine dubio iſtæ duæ rationes Commen. non uidentur concludere, quia ſi poneretur aliquod corpus infinitum ſecundum longitudinem: finitum uero ſecundum latitudinem: ut ſi ponatur corpus pedalis latitudinis, eſſet tamen infiniti longitudinis quod facile eſt imaginari, manifeſtum eſt, quod illud corpus eſſet infinitum, & tamen non eſſet infinitum ex omni parte, ideo uidetur, quod illæ quæſtiones non ſunt demonſtratiuæ, ſed ſolum probabiles. Ideo ad primum argumentum Commen. quando dicitur, quod diffinitio compoſiti ex duobus, debet eſſe compoſita ex duabus diffinitionibus uidelicet illorum duorum, concedo: & ideo dico, quod diffinitio corporis infiniti eſt illud, quod eſt habens tres dimenſiones extenſum in infinitum: non quod ſit habens tres dimenſiones extenſas in infinitum, ſed corpus infinitum eſt illud, quod eſt extenſum in infinitum, & habet tres dimenſiones, ſed ex hoc non ſequitur quod omnes eius dimenſiones ſint extenſæ in infinitum. Et ſi dicatur, quod ſi ſit corpus infinitum, oportet quod habeat latitudinem infinitam, & longitudinem infinitam, & profunditatem infinitam, & ſic oportet, quod ſit infinitum ſecundum omnes dimenſiones. Dico, quod ſi ſit corpus infinitum habebit latitudinem infinitam ſecundum longitudinem ſic, quod ex parte longitudinis ſit infinitum, ſed non oportet, quod ex parte latitudinis ſit infinitum, ut patet imaginando unum corpus pedalis latitudinis, tamen in infinitum protenſum ſecundum longitudinem. Ad ſecundam rationem Commen. quando dicitur, quod tunc unum infinitum eſſet maius alio. Dico, quod non oportet, quia in infinitis, nec eſt maius, nec eſt minus, nec æquale, nec eſt uerum in infinitis, quod omne totum eſt maius ſua parte, ſed hoc ſolũ eſt uerum in finitis. Vel forte poſſet probabiliter dici, quod non eſt inconueniens unum infinitum eſſe maius alio infinito ex ea parte qua utrunque eſt finitum, uel alterum finitũ, uel alterum infinitum, & non ex ea parte qua utrunque eſt infinitum. nam contingit imaginari unum corpus pedalis latitudinis, & infinitæ longitudinis, & contingit imaginari aliud corpus bipedalis latitudinis, & infinitæ longitudinis, tunc certum eſt, quod unum horum maius eſt alio ſecundum latitudinem, quoniam illud, quod eſt bipedalis latitudinis eſt maioris latitudinis quam illud, quod eſt pedalis latitudinis: & tamen neutrum eſt maius alio ſecundum longitudinẽ, quia utrunque eſt infinitum ſecundum longitudinem, & ſic unum infinitum poteſt eſſe maius alio ex ea parte qua utrunque eſt finitum, uel ex ea parte qua unum eſt finitum, & alterum infinitum, ſed non ex ea parte qua utrunque eſt infinitũ.

Prima rõ Commẽ.

Vide cõ ſimile 2. de anima. c. 15.

Secunda rõ eiuſdẽ.

Quod prædictæ rationes nõ uideãtur cõcludere

Ad primã rõnem.

Ad ſecunda.

At uero neque poteſt infinitum corpus unum, ac ſimplex eſſe, aut ſimpliciter, aut ut quidam inquiunt, id quod eſt præter elementa, ex quo hæc generant. Sunt enim qui hoc faciunt infinitum, ſed non aerem, aut aquam ne ab infinito cæte-

ta

ra corrumpantur. Habent enim inter ſe contrarietatem quippe cum aer frigidus, aqua humida, & ignis calidus ſit. Quorſum ſi unum eſſet infinitum, cætera iam fuiſſent corrupta. Nunc autem aliud infinitum inquiunt eſſe, ex quo hæc fiunt.

Tex.c.44. *At uero neque unum conuenit infinitum corpus eſſe, et ſimplex, neque ſicut dicunt quidam quod extra elementa eſt, ex quo alia generantur, neque ſimpliciter. Sunt enim quidam qui hoc faciunt infinitum, ſed non aerem, aut aquã quatenus non alia corrumpantur ab infinito ipſorum. Habent enim adinuicem contrarietatem, ut aer quidem humidus, aqua autem frigida, ignis uero calidus, quorum ſi eſſet unum infinitum corrumperentur utique iam alia, nunc autem dicunt alterum eſſe, ex quo hæc ſunt.*

HÆc eſt tertia particula primæ partis principalis huius capituli, in qua Phyl. declarat ꝙ infinitas non ineſt alteri membro diuiſionis. ſ. corpori ſimplici, & probat ꝙ nullũ corpus ſenſibile ſimplex eſt actu infinitum, & continet quatuor partes, quia in prima proponit Phyl. intentionẽ ſuã & narras unam aliam opinionem cum eius rõne. In ſecunda ibi. [Impoſſibile eſt autem.] Probatur ꝙ nullum corpus ſimplex eſt infinitum extra elementa ex quo generantur elementa. In tertia ibi. [Neque igitur.] Probatur ꝙ nullum quatuor elementorum eſt actu infinitum reliquis exiſtentibus finitis. In quarta ibi. [Eadem autem rõ.] Reuertitur ad declarandum illud ꝙ declarauit in ſecunda parte. In prima igitur parte huius particulæ Phyl. proponit concluſionem quam intẽdit, & narrat unam falſam opinionem, & eius rationem pp quã aliqui dixerunt quod eſt aliquod corpus ſimplex infinitum extra elementa. dicens ꝙ manifeſtum eſt ex dictis ꝙ nullum quatuor elementorum ſimplicium eſt actu infinitum, nec ẽt aliquod aliud ſimplex extra elementa eſt actu infinitum, ut quidam poſuerunt unum corpus ſimplex extra quatuor elementa actu infinitum ex quo dixerunt elementa generari. B

Ratio ſic dicentiũ. Erant enim quidam qui poſuerunt unum corpus ſimplex infinitum præter elementa, ſed nullum contrariorum elementorum dixerunt eſſe infinitum, & huius ratione aſſignabant talem, quia ſi aliquod illorum eſſet actu infinitum, cum ipſa inter ſe ſint contraria, omnia alia elementa ſtatim corrumperentur ab illo elemento infinito, & ꝙ quatuor elementa ſint cõtraria, apparet, quia aer eſt humidus, & calidus, aqua eſt frigida humida, terra eſt ſicca, & frigida, & ignis eſt calidus, & ſiccus, & ſic omnia elementa habent aliquã contrarietatem adinuicem, & ideo non poſuerunt aliquod quatuor elementorum eſſe infinitum, quia ſi ſic eſſet, tunc illud elementum infinitum ſtatim corrumperet omnia alia elementa. pp quod poſuerunt unum corpus ſimplex infinitum præter quatuor elementa ex quo dixerunt iſta quatuor elementa generari, & generationem illorum ſemp continuari, quia cum illud ex quo generantur ſit infinitum poteſt generatio elementorum eſſe perpetua ex illo infinito: quia ex quo eſt infinitum nunquam poteſt conſumi.

At impoſſibile eſt non ſolum infinitũ hoc eſſe (de hoc enim commune quid eſt dicendum de omni ſimiliter, & aere, & aqua, & quouis alio ſimplici) ſed ẽt eſſe tale corpus ſenſibile, præter ea corpora quæ elementa vocantur. Omnia namque in id diſſoluuntur: ex quo fiunt, & conſtant. Quare præter aerem, ignẽ, terram, & aquam, corpus hoc aliud eſſet. At nullum eſſe uidetur.

Tex.c.45. *Impoſſibile eſt autem eſſe aliquod huiuſmodi non quia infinitũ. De hoc enim commune quiddam dicendũ eſt, et de omni ſimiliter, & aere, & aqua, & quolibet. ſed primo dicendum ꝙ non eſt huiuſmodi corpus ſenſibile extra uocata elementa. Omne namq; quod ex quo eſt, & reſolui in hoc. quare eſſet utique hoc corpus præter aerem, & ignem, & terram, & aquam, uidetur autem nullum.*

HÆc eſt ſecunda pars tertiæ particulæ primæ partis principalis huius ca. in qua declaratur ꝙ nullũ eſt corpus infinitum ſimplex extra elementa ex quo elementa generanẽ. Et primo Phyl. proponit ꝙ non intendit improbare corpus ſimplex eſſe extra elementa, ſed ꝙ non eſt tale corpus ꝑter elementa infinitum ex quo quatuor elementa generanẽ, & intendit probare conſequenter ꝙ nec aliqđ elementorum eſt actu infinitũ, nec ẽt actu eſt aliqđ corpus ſimplex præter elementa actu infinitũ. primo tamen intendit probare ꝙ nullum corpus eſt ſimplex infinitũ extra elementa, ex quo elementa generanẽ, & hæc eſt uigeſimatertia concluſio huius libri, 23. concl. huius lib. q̃ probatur ſic, omnia quę corrumpuntur diſſoluunẽ in ea ex quibus cõponũẽ, ſed elementa non diſſoluuntur in aliqđ corpus ſimplex extra elementa. ſ. ꝙ non ſit de numero quatuor elementorum, qm̃ non uidemus aliqđ corpus ſimplex aliud ab elementis in ꝙ elementa ipſa reſoluanẽ, ſed ſolum uidemus elementa corrumpi, & reſolui in ſe mutuo, ut aquã in aerẽ, & aerẽ in ignem, uel ecõuerſo. igitur nõ eſt aliquod corpus ſimplex præter elementa ex quo elementa generanẽ, & fiunt. Intelligendũ hoc ꝙ Phyl. in iſta ratione ſupponit unam rõnem cõmunem quam multotiens ponit in ſcientia naturali. ſ. ꝙ nunquam ponenda ſunt plura qñ omnia apparentia poſſũt ſaluari ꝑ pauciora ubi nec per rõnem per ſe notã, nec per experientiam poſſunt oſtẽdi ꝙ ponenda ſunt plura, & ſic eſt in propoſito, quia nec rõ, nec experientia oſtendit ꝙ ſit dare quintum corpus ſimplex extra elementa ex quo elementa fiunt, B qa oĩa apparẽtia poſſunt ſaluari ponẽdo tm̃ quatuor corpora ſimplicia generabilia, & corruptibilia. Intelligẽdũ ẽt ꝙ Phyl. non negat quintum corpus ſimplex præter elementa, quia primo cæli declarauit quod eſt ponere quintum corpus ſimplex, ſcilicet, cælum, ſed ſolum improbat eſſe quintũ corpus ſimplex ex quo generantur elementa tanquam ex materia. Idem 2. de genera. t. c. 3.

Neque igitur ignis, neque aliud quicquam elemẽtorum infinitum eſſe poteſt. Omnino. n. & abſq; hoc eſſe inquam ipſorum aliquid infinitum impoſsibile eſt ipſum vniuerſum aut eſſe, aut fieri unum quid ipſorum, ſi ſit etiam infinitum, perinde ut Heraclitus aſſerebat. Omnia dicens tandem fieri ignem.

Tex.c.46. *Neque igitur ignem, neq; aliorum elementorum nullum contingit infinitum eſſe aliquod. Omnino. n. & preter id ꝙ infinitum ſit aliquod ipſorum impoſſibile eſſe ſi finitum C ſit, aut eſſe, aut fieri unum aliquod ipſorum ſicut dicit Eraclitus omnia fieri aliquando ignem.*

HÆc eſt ſecunda pars prædictæ particulæ in qua declaratur ꝙ nullum quatuor elementorũ eſt actu infinitum reliquis exiſtẽtibus finitis, & hæc eſt uigeſimaquarta cõcluſio huius libri, 24. concl. huius lib. quæ probatur ſic. ſi aliqđ eſſet elementorũ actu infinitum reliquis exiſtentibus finitis illud elementum infinitũ ſtatim corrũperet omnia alia elementa, & conuerteret ea in ſui naturã, quia cum elementa ſint contraria, & nullum finitum ꝑt reſiſtere ſuo contrario infinito. ſequitur ꝙ illud elementum infinitũ ſtatim corrũperet omnia alia elementa finita, & conuerteret ea in ſuã naturam, ut dicit Eraclitus ꝙ omnia aliqñ conuertentur in ignem, qa ignis eſt maioris uirtutis in agendo quã alia elementa, & non ſolum ſequitur hoc. ſ. ꝙ omnia aliqñ conuertẽtur in illud elementum infinitum. immo ſequitur ꝙ omnia alia elementa ſunt nunc cõuerſa in illud elementũ infinitum ex quo nullum finitum ꝑt reſiſtere infinito per tempus aliquod. Intelligendum ꝙ Cõm. Notabile dicit ſic, & debes ſcire ꝙ ponens unum elementorum eſſe infinitum contingit ei dicere mũdũ corruptũ fuiſſe neceſſario. D ponens aũt omnia eſſe finita ſecundum ꝙ in aliquo eorum eſt potentia excedens quæ exigit corruptionem aliorum, ut Eraclitus dixit de igne non contradicitur hoc, ſed hoc declarabitur ꝙ impoſſibile eſt mundum naturaliter corrumpi. Hæc cõmen. Notandũ. Intelligendum ẽt ꝙ quamuis ignis totus ſit maioris uirtutis quam aliquod aliud elemẽtum, & etiam quamuis ignis excedat alia elementa in eadem quantitate, tamẽ aer. & quilibet aliud elementorum in magna quantitate excedit paruũ ignem in uirtute, & ſic ignis quantum ad duas partes eſt corruptibilis, & corpora cæleſtia agunt cum elementis in generatione, & corruptione elementorum, & cauſant æqualitatẽ generationis in elementis, unde ſi quis ignis ſi per ſe ageret in alia elementa abſq; corpore cęleſti coagente corrũperet omnia alia elementa, ſ tñ ignis agẽs cũ corpore cæleſti regulante actionẽ ignis non ꝑt corrũpere oĩa alia elementa, ideo Eraclitus male dixit dicẽs, ꝙ oĩa aliqñ cõuertenẽ in ignẽ. ſi tñ elemẽta mutuo agerẽt in ſeinuicẽ abſq; corpore cęleſti agẽte cũ eis uerũ fuiſſet dictũ Eracliti. ſ. ꝙ oĩa aliqñ cõuertenẽ in ignẽ.

Eadem & ad illud unum accõmodabitur, ꝙ præter

elementa naturales Phyloſophi faciunt, omne enim ad contrarium ex contrario, ut ad frigidum ex calido ſolet mutari. Atque ex his etiam de quouis conſiderare oportet, ſi poſsit necne infinitum eſſe ſenſibile corpus.

Tex.c.47. *Eadem autem ratio, & de unoquoque, ut faciunt extra elementa phyſici. Omne enim ex contrario in contrarium, ut ex frigido in calidum, oportet autem de omni ex his conſiderare, ſi contingat, aut non contingat corpus infinitum eſſe ſenſibile.*

HÆc eſt pars quarta prędictæ particulæ, in qua Phyl. reuertitur ad declarandum concluſionem uigeſimamtertiam huius libri, quę fuit. ſ. ꝙ nullum eſt corpus ſimplex infinitum extra elementa ex quo generantur elementa, & probatur eodẽ modo quo probabatur ꝙ nullum quatuor elementorum eſt infinitum, quę ratio eſt iſta, unum contrariorum infinitum non permittit ſecum aliud ſibi contrariũ, ſed ſtatim corrumpit ipſum, ſed ſi ponatur corpus infinitum extra elementa, ex quo elementa generantur, illud corpus infinitum extra elementa erit contrariũ cuilibet elemento. igitur ſtatim corrumpet omnia elementa, & ſic omnia elementa eſſent corrupta, quod falſum eſt. igitur nullum eſt tale corpus, &c. maior eſt manifeſta ex prædictis, & minor declaratur: quia omne quod mutatur, mutatur ex contrario in contrariũ, & ſic omne ex quo aliquid fit, eſt contrarium ei quod fit, hoc patet inductiue, quoniam calidum fit ex frigido, & e conuerſo, ſi igitur elementa fierent ex illo corpore infinito, ſequitur quod illud corpus infinitum contrarietur cuilibet elemento, & ſic patet minor, & illud contingit ponendo tale corpus infinitum extra elementa, & ponendo eſſe unum elementorum actu infinitum. ergo &c.

Ex his autem patebit infinitum ſenſibile corpus In ratione rerum eſſe omnino non poſſe. Omne nanque ſenſibile corpus aptum eſt alicubi eſſe, atque locus eſt quidam cuiuſque, & idem eſt totius, ac partis, ut totius terræ uniuſque glebæ, & ignis item, atque ſcintillæ.

Tex.c.48. *Quod autem omnino impoſſibile ſit corpus infinitum eſſe ſenſibile, ex his manifeſtum. Aptum enim natum eſt omne ſenſibile alicubi eſſe, & locus aliquis eſt uniuſcuiuſq; & idem partis, & omnis eſt, ut totius terræ, & unius glebæ, & ignis, & ſcintillæ.*

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua Phyl. ex differentijs corporis q́ ſunt homogeneum & etherogeneũ declarat ꝙ nullũ corpus ſenſibile eſt actu infinitum, & continet duas particulas, quia in prima Phyl. declarat quod nullum corpus ſenſibile homogeneum eſt actu infinitum. In ſecunda ibi. [Si autem eſt diuiſibile.] Probat ꝙ nullum corpus ſenſibile etherogeneum eſt actu infinitũ. Cõ. tamen aliter introducit iſtam partem. d. ꝙ cum Phyl. proprie contradixit dicentibus infinitũ eſſe corpus ſimplex extra elementa, & ſimiliter cum contradicit dicentibus ipſum eſſe unũ elementorum, incipit eis contradicere communiter, ut promiſit, & uerum eſt quod Phyloſophus in hac parte contradicit communiter tam dicentibus infinitum eſſe corpus ſenſibile compoſitum, quam etiam dicentibus infinitum eſſe corpus ſenſibile ſimplex, & hoc ſiue ponant illud corpus unum de quatuor elementis ſiue non. In prima igitur particula huius partis Phyloſophus facit tria, quia primo proponit intentionem ſuam. Secundo præmittit tres propoſitiones utiles ad ꝓbandum eius intentionem. Tertio uero arguit probando ſuã concluſionem. ſ. concluſionem quam intẽdit, dicit igitur Phyloſophus primo, quod eſt manifeſtum ex dictis ꝙ nullum corpus ſenſibile eſt infinitum. Secundo uero Phyloſophus pręmittit tres propoſitiones utiles ad oſtendendum propoſitum ſuum. Prima eſt quod omne corpus ſenſibile habet ubi ſeu locum, quod pro eodem habeo pro nunc. Secunda ꝓpoſitio eſt quod idem eſt locus totius. ſ. conſimilium partium, & partis, ſicut idem eſt locus totius terræ, & unius glebæ, & idem eſt locus totius ignis, & unius ſcintillæ. Tertia propoſitio eſt ꝙ omne corpus ſenſibile habet locum naturalem, & locum non naturalẽ, & in loco naturali quieſcit, & cũ eſt extra ipſum mouetur ad eum. unde iſtam tertiam propoſitionem tacuit Phyloſophus, ut dicit Commen. quia ſequitur ex ſecunda.

Prima ꝓpoſitio. Secunda ꝓpoſitio. Tertia ꝓpoſitio.

Quare ſi infinitum partium ſit ſimilium, immobile erit, aut ſemper ferretur. At id fieri nequit, cur. n. deorſum magis quam ſurſum, aut ad quemuis locum mouebitur. Dico autem ſi ſit gleba, quorſum hæc mouebitur?

Quare ſi quidem ſit eiuſdem ſpeciei, aut immobile erit, aut ſemper mouebitur, & impoſſibile eſt, quid enim magis deorſum, aut ſurſum, aut alicubi? dico autem ut ſi gleba ſit alicubi ipſa mouebitur.

ISTis ſuppoſitis probat Phyl. quod impoſſibile eſt corpus ſenſibile conſimiliũ partium ſimul eſſe actu infinitum, & hæc eſt uigeſimaquinta huius libri, quæ probatur per rationem ducentem ad impoſſibile ſic. ſi aliquod corpus ſenſibile conſimilium partium ſit infinitum ipſum erit omnino immobile ſm locum ita quod non erit mobile localiter ſecundum totum, nec ſecundum partem, ſed hoc conſequens eſt impoſſibile. ſ. quod aliquod corpus ſenſibile ſit omnino immobile localiter ſecundum totum, uel ſecundum partem. ergo impoſſibile eſt aliquod corpus conſimilium partium eſſe actu infinitum, falſitas conſequentis patet ex ſuppoſitione tertia, quæ ponit quod omne corpus ſenſibile habet locum naturalem, & locum non naturalem, & in loco naturali quieſcit, & cũ eſt extra ipſum mouetur ad ipſum, ex qua ſuppoſitione apparet quod impoſſibile eſt aliquod corpus ſenſibile eſſe omnino immobile ſecundum locum, & cõſequentia ualet, quod ſi aliquod corpus ſenſibile conſimilium partium eſt actu infinitum ipſum erit omnino immobile ſecundum locum. probatur unica ratione, quia illud corpus ſenſibile infinitum cõſimilium partium erit ſecundum ſe totum immobile ſecundum locum. Secundo probatur quod erit immobile ſecundũ partes ſuas. Primum probatur ſic. illud quod non habet locũ extra ſeipſum ad quod poſſit moueri eſt immobile ſecundũ locum, ſed ſi ponatur corpus ſenſibile infinitum ipſum non habet locum extra ſe ad quem poſſit moueri. ergo ſi ponatur corpus ſenſibile infinitum ipſum ſecundum ſe totum erit immobile ſecundum locum. Deinde probat Phyloſophus ꝙ erit immobile ſecundum locum quantum ad partes dicit. Aut ſemper mouebitur, & hoc probat dupliciter, & primo ſic, ſi detur pars infiniti moueatur, ſequitur quod ſemper mouebitur, & nunq̃ quieſcet, aut ſp quieſcet: & nunq̃ mouebit, ꝙ eſt impoſſibile. conſequentia probatur ſic, ſi detur quod pars infiniti ſenſibilis conſimilium partium moueatur, cum non ſit maior ratio quod moueatur ad unum locum quam ad alium, ſequitur quod ſi illa pars exiſtens in uno loco moueatur ad alium, quod eadem ratione in quocunque fuerit adhuc mouebitur ad alium locum, & ſic ſemper mouebitur, & quod nõ ſit maior ratio quod moueatur ad unum locũ quam ad aliũ, apparet, quia idem eſt locus totius, & partis, & locus totius eſt infinitus. igitur non eſt maior ratio quare pars infiniti moueatur ad unam partem loci infiniti quam ad aliam, quia quęlibet pars loci infiniti eſt æqualiter locus ſuus, & ſic ſi pś moueatur ſemper mouebitur, & eadẽ ratione ſi pars quieſcat ſemp quieſcet, cũ nullas pars loci infiniti ſit magis locus illius partis q̃ alia. Vel põt ratio deduci ſic. idẽ eſt locus totius, & partis, ſed totũ infinitum eſt immobile cũ non habeat locum extra ſe ad quem poſſit moueri. igitur pars infiniti erit immobilis, quoniam ex quo idem eſt locus totius, & partis ſi totum non hẽt motum naturalem ad aliquem locum, ſequitur ꝙ pars non habebit motũ naturalẽ ad aliquẽ locũ, & ſic tam totum quam pars erit oĩno ſine motu, & ſic nihil erit mobile, ꝙ eſt impoſſibile. Si uero dicitur ꝙ pars infiniti mouebitur, ut ſi tota terra eſſet infinita adhuc una gleba poſſet moueri, q̃uis totum infinitũ non poſſet moueri. Hoc non ualet, quoniam ex quo locus cognati eſt infinitus locus. ſ. corporis infiniti, quod eſt eiuſdem naturæ cum parte illæ totus locus, & quælibet pars eius erit unius, & eiuſdem naturæ, ideo q cq d hẽt conuenientiam cum una parte illius loci infiniti, hẽt ẽt conuenientiam cũ qualibet parte illius loci, & ꝓꝑ hoc ſi pars infiniti moueretur naturaliter ad unã partem eadẽ rõne moueretur naturaliter ad aliam partẽ, & ſic ſemp moueret, quia ſemper eſſet extra aliquã partem loci infiniti, quæ pars eſt locus ſuus naturalis, & ſi quieſceret in qualibet parte, eadem rõne quieſceret in qualibet parte, cũ quælibet pars loci infiniti ſit ęqualiter locus ſuus naturalis. ſi igit pars infiniti moueat ſemp mouebit, & ſi quieſcit ſp quieſcet, ꝙ eſt impoſſibile, quia ſic non eſſet hoc aliqd ꝙ q̃ſque mouet, & q̃ſque queſcit ꝙ eſt impoſſibile, & hoc ẽ ꝙ dicit Phyl. Quare ſi qdẽ. ſup

plc

25. concl. huius lib.

ple corpus ſenſibile infinitũ ſit eiuſdẽ ſpẽi, hoc eſt uniforme A in toto & in partibus ſiue homogeneum q idem eſt: immobile erit ſecũdum locũ, hoc eſt ſm ſe totum erit immobile ſecundum locum, aut ſi moueatur ſecundum partes ſemꝑ mouebitur, & hoc eſt impoſſibile, conſequentiam probat ſic. Qđ enim magis deorſum aut ſurſum aut alicubi ſupple mouebitur, certe non eſt dare propter quid magis moueatur ad unã partem ꝗ̃ ad aliam, dico autem exemplum ponendo ut ſi tota terra ſit infinita, & gleba quę eſt pars terræ infinitæ ſit alicubi quando mouebitur, certe nunquam: quia nec magis in una parte temporis quã in alia: aut ubi mouebit ſe? certe nullibi mouebit ſe. Cuius probatio eſt, locus.n. cognati ſibi corporis.i. corporis eiuſdem naturæ cum illa parte erit infinitus. utrum igitur illa pars continebit, hoc eſt occupabit totum locum? certum eſt, q non: aut quomodo? ſupple totum mouebitur ad unam partem magis quam ad aliam: certe nullo modo mouebitur ad unam partem magis, quam ad aliam cum omnes partes loci infiniti ſint ſimiles, aut igitur ſemper & ad omnem partem mouebitur, aut nunquam & ad nullam partẽ mouebitur, ſed ſemper ſtabit. igitur, &c.

Aut ubi manebit. Corpus enim eiuſdem formæ B formæ locus eſt infinitus: occupabit ne igitur certum locum? At quomodo fieri poteſt. Quænam igitur ipſius quies: aut ubi nã erit, & quis præterea motus, an ubique manebit, non ergo motu ciebitur. An omnem ad locum mouebitur: non ergo quieſcet inquam ac ſtabit.

Aut ubi manebit? locus enim infinitus erit ſibi, & cognati ſibi corporis. Vtrum igitur continebit totum locum, et quomodo? quæ igitur manſio, & ubi et motus ipſius, aut ubique manebit? non ergo mouebitur, aut ubique mouebitur non ergo ſtabit.

SEcundo probatur q pars infiniti non poteſt aliquãdo moueri, & aliquando quieſcere: ſed vel ſemper mouetur vel ſemper quieſcit, & hoc ſic: ſi detur q aliqua pars quando- C que mouetur, & quãdoque quieſcit: an igitur eſt idem locus in quo mouetur, & in quo quieſcit an alius locus, & alius? detur q idem eſt locus motus & quietis: ſequitur q illa pars ſimul mouetur, & quieſcit & ſic quieſcit, & non quieſcit, q eſt impoſſibile: ſi autem detur, q eſt alius locus in quo mouetur & alius locus in quo quieſcit: hoc eſt impoſſibile. probatio. idem eſt locus totius, & partis ut ſupra dictum eſt, & ſic quælibet pars loci infiniti eſt locus partis, & ſic non eſt dare, q eſt unus locus in quo mouetur, & alius in quo quieſcit, quia qlibet pars loci infiniti eſt æqualiter locus eius, & ſic non mouebitur in una parte loci infiniti, & quieſcet in alia magis quam econuerſo. Vel ſic, idem eſt locus totius, & partis: ſed totum infinitum non habet unum locum in quo mouetur, & aliũ locum in quo quieſcit. ergo nec pars infiniti habebit unum locum in quo mouetur, & alium locum in quo quieſcit. Notandum ſecundum Commen. hoc, q iſtæ propoſitiones ſcilicet corpus omne habet locum naturalem, & locum non naturalẽ, in naturali qeſcit, & extra ipſum mouetur ad ipſum, & aliæ propoſitiones hic acceptæ habent ueritatem in corporibus motis motu recto, & in motibus qui ſunt corporis ex ſe: D & non ex extrinſeco, corpus autem cæleſte, quia mouet̃ motu recto non continetur in hac declaratione, & ideo iſte ſermo non eſt de omni corpore, ſed de corpore q eſt motum primo aſpectu, & huiuſmodi eſt corpus tangibile, quoniam non dum eſt declaratum, utrum ſit corpus habens naturam extra iſtam naturam aut non.i. utrum ſit aliquod corpus aliud ab iſtis tangibilibus. ſ. quę ſunt calidum frigidũ, &c. & ideo Phy. terminat hanc quæſtionem in de cælo, & mundo. ſ. utrũ ſit aliquod corpus ab his tangibilibus ut ſunt quatuor elemẽta, &

Te.cõ.33. Vide etiã Comẽ.eo dẽ cõmẽ. mixta in ipſis, quia ibi declaratur, quod eſt dare corpus quintum alterius naturæ. ſ. cælum, & ideo quando phyl. probat, q nullum corpus ſenſibile eſt infinitum, debet intelligi nõ de quolibet ſenſibile, ſed de quolibet corpore ſenſibili ſenſu tactus, quoniam corpus cæleſte eſt ſenſibile uiſu: non autem tactu: ſic igitur probatum eſt hic, quod nullum corpus tan-

Dubium. gibile eſt infinitum. Sed dubitatur circa rationem dicentem q idem eſt locus numero totius, & partis. Hoc non uidetur uerũ, quia locus eſt æqualis locato, per Phyloſophũ, ſed quæ

A cunque ſunt æqualia uni, & eidem numero ſunt æqualia inter ſe. ergo pars & totum ſunt ęqualia; cum habeant eundem locũ numero cui ſunt æqualia. Dicendum quod poſſumus loqui de parte dupliciter, uidelicet de parte exiſtẽte continua in toto, uel de parte ſeparata a toto. ſi loquamur de parte cõtinua toti, ſic dico q pars, & totum habẽt eundem locum, quia pars exiſtẽs continua toti non habet locum proprium, quia locus eſt continens diuerſum, & quia pars non eſt diuerſa a toto, ideo nõ habet locum proprium, ſed eſt in loco totius, & hoc per accidẽs. Si uero loquamur de parte diſcõtinua ſiue diuiſa a toto ſic diſtinguo ulterius, quoniam quædam corpora ſunt in loco per ſuperficiem & quædam per cẽtrum, omnia enim corpora tangibilia præter terram & mixta, quæ ſunt terrea per dominium ſunt in loco per ſuperficiem eorum conuexã, ſed terra & illa quæ ſunt terręa per dominium ſunt in loco per centrum. ſ. per hoc quod medium uel centrum eorum eſt centrum mundi, nec quieſcit naturaliter aliquod graue diuiſum ſiue diſcontinuum niſi medium eius ſit medium mũdi, alia uero elementa ſunt in loco, quia ſuperficies eorum conuexa applicatur ſuperficiei concauæ corporis continentis. Dico igitur quod loquendo de corporibus quæ ſunt in Reſpõſio. B loco per ſuperficiem, idem eſt locus naturalis totius, & partis diuiſæ a toto. unde ſi unus pugillus ignis eſſet ſeparatus a toto igne, ille pugillus non eſſet in loco ſuo naturali quouſque ſuperficies ſua conuexa applicaretur toti ſuperficiei concauę orbis lunæ, quia non eſt maior ratio quare una pars illius concaui orbis lunæ ſit: locus illius parui ignis quam alia: & eodem modo dico de aere, & de aliis. ſ. de aqua, quoniam pars aeris diuiſa a toto non eſt in loco ſuo naturali quouſq. applicetur toti ſuperficiei concaue ignis, nec eſt aliqua pars ita parua quin poſſet ſic applicari, ut patet per diuiſionẽ continui in infinitum, ſed ſi loquamur de partibus terræ uel corporis mixti, & quęratur utrum totum & pars habeant eũdẽ locum numero, dico q locus corporis grauis eſt duplex. ſ. locus continens, & locus qui eſt ratio continendi, locus continens eſt ſuperficies corporis continentis, & locus qui eſt ratio continendi eſt centrum mundi inquantum eſt centrum mundi, quia corpus graue non continetur naturaliter in aliqua ſuperficie niſi inquantum medium uel centrum eius eſt centrum mundi, & tunc dico q loquendo de partibus grauibus diuiſibilibus exiſtẽtibus in actu, idem eſt locus qui eſt C ratio continendi totius, & partis: non tamen eſt idem locus continens, quia corpus maius habet maiorem locum continentem. Et ad rationem dico, q locus qui eſt continẽs, & locatum per ſe ſunt æqualia, ſed locus qui eſt ratio continendi & locatum non ſunt æqualia. Similiter locus continens & locatum per accidens non ſunt ęqualia, tamen aliqui dicunt, q idem eſt locus totius, & partis ſecundum qualitatẽ & non ſecundum quantitatem. Sed hoc non eſt uerum, quia ſi idem eſſet locus totius, & partis ſecundũ qualitatem, tũc omnes partes totius eſſent in eodem loco ſecundum qualitatem, quia quæcunque vni, &c. ſunt eadem interſe, ſed hoc eſt falſum, quia manifeſtum eſt, quod non omnes partes terræ ſunt in eodem loco ſecundum qualitatem, quia quędam ſunt propinquiores cælo, & quædam remotiores, quædam in loco calido, quędam in loco frigido. Item quod eſt diuerſum numero ſecundum quantitatem eſt diuerſum numero ſecundum qualitatem, ut patet per ſe. ergo.

Sin uero ſit diſſimilium partium: diſſimilia etiam D erunt, & ipſa loca. Atque primo quidem ipſius uniuerſi corpus non erit unum niſi tactu.

Si autem diſſimile eſt omne, diſſimiles, & loci ſunt. et primum quidem non unum corpus omnis eſt, ſed aut in tangendo. Te.cõ.49.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur quod nullum corpus ſenſibile etherogeneum eſt actu infinitum, & continet tres partes ſecundum quod tres rationes adducit ad hoc probandũ. ſecunda ibi [Poſtea autem.] Tertia ibi, [Impoſſibile nanque &c.] In prima igitur parte huius particulæ Prima tõ. probatur per unam rationem quod nullum corpus ſenſibile etherogeneum eſt actu infinitum, & hæc eſt uigeſima- 26. concl. huius lib. ſexta concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Si detur cor-

pus

pus ſenſibile diſſimilium partium infinitum ſequitur, q ſicut partes ſiu̧t diſſimiles, ita loca partium erunt diſſimilia, & ex hoc ſequitur ulterius, q illud corpus infinitum non erit ſimpliciter unum corpus, ſed ſolum erit unum ſecundum contactum. quod uidetur inconueniẽs. Et Commen. dicit, q ſic dicentibus contingit dicere, q totus mundus non ſit unus, quia continetur ab uno corpore, ſed q ſit unus ſecundũ contactum tantum. Et ut mihi uidetur Commen. loquitur de hoc mundo inferiori.

Deinde partes aut ſunt infinitæ ſpecie, aut finitæ. At finitę nequeunt eſſe. Erunt enim aliæ quidem infinitę, aliæ uero non infinitæ. Si uniuerſum eſt infinitum, ignis inquam vel aqua. Tale autem: corruptio eſt contrarijs ipſis: ut antea diximus, & ob hoc nemo naturalium infinitum ipſum unumq́ue ignem aut terram fecit, ſed aut aerem: aut aquam: aut id q inter ipſa medium collocarunt, quoniam illorũ quidem locus manifeſte erat determinatus atque diſtin B ctus. Hæc autem utroque in loco in ſupero inquam ac Infero eſſe poſſunt.

Poſtea autem & finita hæc erunt: aut infinita ſpecie. Et finita quidem non eſſe poßunt. Erunt enim alia quidem infinita, alia uero non: ſi omne infinitum eſt ut ignis aut aqua. Corruptio autem quod tale contrarijs eſſet ſicut dictum eſt prius. Et propter hoc nullus unum & infinitum ignem facit neque terram phyloſophorum, ſed aut aerem, aut aquam: aut ipſorum medium, quia locus uniuſcuiuſque manifeſtus erat & determinatus, hęc autem ſe habent ad ambo ſurſum & deorſum.

Secunda ratio. HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur ſecunda ratio probans q nullum corpus ſenſibile etherogeneũ eſt infinitum, q ratio eſt diuiſiua & talis, quia ſi ſit corpus ſen C ſibile infinitum etherogeneum diſſimilium partium in ſpecie, aut igitur partes ex quibus congregatur ſunt infinitæ ſecundum ſpeciem, uel finitę ſecundum ſpeciem, ſed nec põt eſſe partes ex quibus congregatur finitæ ſecundum ſpeciem, nec infinitæ ſecundum ſpeciem. ergo non eſt ponendum tale corpus ſenſibile etherogeneum infinitum: maior patet per ſufficientem diuiſionem, minor uero declaratur quantum ad utrãque partem, & primo declaratur, quod partes ex quibus congregatur corpus ſenſibile etherogeneum non poſſunt eſſe finitæ ſecundum ſpeciem, & hoc ſic. impoſſibile eſt, quod ea finitis ſecundum ſpeciem conſtituatur aliquod infinitum ſecundum partes: niſi aliquod illorum finitorum ſecũdum ſpeciem, & multitudinem ſit infinitum ſecundum magnitudinẽ: quoniam ex finitis ſecundum multitudinem & magnitudinem non poteſt conſtitui aliquod infinitum ſecundum magnitudinem. ergo ſi partes diſſimiles ex quibus conſtituitur infinitum etherogeneum ſunt finitæ ſecundum ſpeciem, & multitudinem oportebit q aliquod illorum ſit infinitum ſecundum magnitudinem, ſed hoc eſt impoſſibile ut prius pro D batum eſt, quia ſi unum corpus ſenſibile eſſet ſimplex infinitum reliquis exiſtentibus finitis, illud corpus ſimplex infinitum ſtatim deſtrueret omnia alia corpora finita ſecundũ magnitudinem cum habeat contrarietatem ad alia corpora. Vnde dicit Comm. q Phyl. in hac ratione ponit, q ſimplicia debent eſſe contraria, q tamen non eſt uerum niſi de corporibus motis motu recto, & hoc ſignificat, q perſcrutatio eius, hoc eſt de hac natura, quoniam non apparuit ei hoc aliam naturam eſſe: ulterius dicit phyl. q elementa ex quibus conſtituitur mixtum ſunt contraria, & contraria agunt, & patiũtur ab inuicem: ideo antiqui fugerunt ponere huiuſmodi corpus infinitum alterum extremorum elementorum ut ignem aut terram inter quæ magis apparet contrarietas, ſed poſuerunt infinitum eſſe vnum elementorum mediorum, quoniã media minus habẽt de contrarietate, & vidẽtur eſſe quaſi materia extremorũ, ſed media ſe habẽt ad ambo extremorũ tanq̃ extrema, quia reſpectu unius extremi ſunt ſurſum, & reſpectu al- Notandũ. terius ſunt deorſũ. Notãdum ſm Com. hoc, q elemẽta media habent grauitatẽ, & leuitatẽ, ſed elemẽta extrema nõ habẽt

A niſi grauitatẽ tm̃ uel leuitatem tm̃. Dicit. n. Com. ſic, ignis nõ hẽt niſi leuitatem tm̃, quę ẽ cauſa motus ad ſuperius, & locus eius eſt terminatus, ſimiliter terra nõ habet niſi grauitatem tantum q̃ eſt cã motus ad inferius, & locus eius eſt finitus, ſũt igitur ualde cõtraria ignis, & terra. Aqua ãt, & aer hẽnt utrũque. ſ. grauitatẽ, & leuitatẽ, quia aer eſt grauis in loco ignis, & eſt leuis ĩ loco aquæ, & in grauitate aſſimilat̃ aquæ, & in leuitate aſſimilat̃ igni, & ſimiliter ẽ de diſpoſitione; quoniã aqua eſt grauis in loco ignis, & eſt leuis in loco terræ, hęc Com. vnde intellige, q non ſunt in aere uel in aqua duę qualitates diſtinctę quæ dicũtur grauitas, & leuitas, ſed una & eadem qualitas ſimplex eſt grauitas in reſpectu, & eſt ẽt leuitas in reſpectu, ſed tñ grauitas ſimpliciter & leuitas ſimpliciter ſunt qualitates diſtinctæ, & cõtrariæ multum. Item d. Com. hoc, q ſocte antiq dixerunt aq̃ & aerem eſſe infinita, q̃a loca eorum nõ ſunt terminata, unde Com. contradicit eis dicens, q cum extrema ſint terminata & finita ut ipſi dixerũt, multo magis media erunt finita, ſed ipſi cõceſſerunt extrema eſſe finita, igitur male dixerunt ponentes elemẽta eſſe infinita. hæc Commen.

At neq. ẽt infinitæ: nam ſi ſint infinitæ ac ſimpli B ces, & loca erunt infinita profecto, & infinita etiam elementa. Quod ſi hoc eſſe nequeat: ſintq́. ipſa loca finita, & totum ipſum finitum eſſe neceſſe eſt.

Si autem infinita, & ſimplicia ſunt, et loci infiniti, et elementa infinita erunt. Si autem hoc impoßibile eſt, et loci finiti ſunt: totum finitum eſſe neceſſe eſt.

PRobato q partes diſſimiles ex quibus cõponitur corpus ſenſibile etherogeneum infinitum non poſſunt eſſe finitæ ſecundum ſpeciem. Hic phyl. probat aliud membrum . ſ. q non poſſunt eſſe infinitæ ſecundum ſpeciem & hoc ſic: ſi partes diſſimiles ex quibus conſtituitur infinitum eſſent infinitæ ſecundum ſpeciem ſequitur q corpora illarum partiũ ſint infinita ſecundum ſpeciem, quia ſi loca ſimplicia ſunt infinita ſecundum ſpeciem, oportet q habeant modos infinitos diſtinctos ſecundum ſpeciem, & ſi motus ſunt infiniti ſpecie erunt loca infinita ſpecie, & elementa infinita, ſed hoc conſequens eſt impoſſibile. ſ. q ſint infinita loca ſpecie. ergo, C & antecedens eſt impoſſibile. ſ. q ſint partes ſeu elementa infinita ſecundum ſpeciem. Vnde Comm. dicit hic q deſtructio Notandũ. huius conſequentis. ſ. quod loca ſunt infinita ſpecie eſt manifeſta: quia omnis locus aut eſt ſuperius aut inferius, aut dextrum uel ſiniſtrum, aut poſterius, aut anterius, ut patet in de cælo, & mundo, & ideo ſermo de infinito perfectior eſt illic.

Fieri nãque non poteſt, ut non æque ſint locus, & corpus. Neq;. n. locus maior eſſe poteſt, q̃ ipſum corpus, neq. corpus maius, q̃ ipſe locus. Nam aut uacuũ aliquid erit, & corpus inſuper infinitum nõ erit. Aut corpus quippiam erit quod nuſquam aptum eſt eſſe.

Impoßibile. n. eſt non comparare locum, & corpus. Neque enim locus omnis maior eſt, q̃ quantuncũque contingit corpus ſimul eſſe. Similiter autem neque infinitũ erit corpus, neq. corpus maius, quam locus. Aut enim uacuũ erit D aliquid: aut corpus nuſquam aptum natum eſt eße.

Tertia ratio. HÆc eſt tertia pars ſecundæ particulę ſecũdæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur tertia ratio ꝓbãs concluſionẽ ꝓdictam, q ratio talis eſt. Oĩs locus eſt finitus ſecũdum magnitudinem, ſed oẽ corpus hẽt locũ ſibi ęqualẽ q locus nõ eſt maior uel minor locato, igit̃ oẽ corpus eſt finitũ in magnitudine, & p conſequens nõ eſt aliqđ corpus ſimplex etherogeneum infinitum ſecundum magnitudinẽ, quoniam ex quo oĩs locus eſt finitus ſecũdum magnitudinẽ, & oẽ corpus eſt æquale alicui loco, & illud q eſt æquale alicui finito eſt finitum, ſequitur q oẽ corpus eſt finitũ ſecundũ magnitudinẽ. Et q locus ſit ęqualis corpori locato, ꝓbat phy. quia ſi locus eſſet maior locato, tũc inter locũ & corpus locatum eſſet uacuum, & ſi corpus eſſet maius ſuo loco tunc corpus non eſſet innatum eſſe in loco, q̃a quo ad illã partem ꝑ quam excedit locum non eſſet in loco. Intelligẽdum q Cõ. format hanc rõnem ſic. Oẽ q eſt ęquale alicui eſt finitũ ſed omne corpus ſimplex eſt æquale alicui q ẽ in loco ſibi ęquali.

li.ergo omne corpus ſimplex eſt finitum, & ꝑ conſequens omne corpus tam ſimplex, quam compoſitum eſt finitum. Vnde dicit Commen. ꝙ infinitum non dicitur æquale neque maius neque minus.

Anaxagoras autē abſorde de infiniti quiete dicit. Firmare enim infinitum ſeipſum dicit.

Tex.c.50. *Anaxagoras autem inconuenienter dicit de infiniti manſione. Fulcire enim ipſum ſeipſum dicit infinitum.*

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, i qua phy. reprobat dictum Anaxagoræ de cā quietis infiniti. Et primo ponit opinionem Anaxagoræ, deinde deſtruit illam opinionem ibi: hoc autem non uerum. Opinio Anaxa. Rō eius. Opinio igitur Anaxa. fuit illa, ꝙ cā quietis infiniti eſt ipſa infinitas, unde infinitū quieſcit quia ipſum fulcitur, & ſuſtinet ſeipſum. Et ratio huius opinionis fuit, quoniam cā quietis alicuius corporis eſt, quia continetur ab aliquo qeſcente, & innititur alicui quieſcenti. Cā igitur quare aliquod corpus quieſcit eſt, quia continetur ab aliquo quieſcente, & illud ab alio quieſcēte, B & ideo cauſa quietis totius corporis infiniti nihil aliud eſt, q̄ ipſum eſſe infinitū ex quo infinitum non continetur ab aliquo corpore: & ideo dixit, ꝙ infinitum ſuſtētatur ſup ſe, & retinet ſe. Et ſi q̄ratur quare infinitum quieſcit in hoc loco. Dicit, ꝙ infinitum quieſcit hic, qa aptū natum eſt eſſe hic tanq̄ uique ubi aliquod aptum natum eſt eſſe ibi eſt: ideo ſequitur ꝙ ſi infinitum ſit quieſcens: ut ſit quieſcens naturaliter. Triā igitur dicit Anaxa. Primo ꝙ infinitum fulcitur ſeipſum eſt nihil ſit ex ſeipſum. Primū dictū Anax. ſecundo ꝙ cauſa infiniti eſt ipſa infinitas. Secūdum. tertio ꝙ infinitum quieſcit naturaliter, quia ubi aliquid quieſcit ibi natum eſt quieſcere naturaliter. Tertium.

Idq; ex eo fieri, quia eſt in ſeipſo. Nihil.n.aliud ipſum continet. Quaſi ubi quippiam ſit, ibi eſſe aptū C conſiſtere. Hoc autem uerum non eſt. Eſſe enim alicubi ibi quippiam poteſt: non ubi aptum eſt eſſe.

Hoc autem eſt, quia in ſeipſo eſt. Aliud enim continet nihil, tanquam ubi uique aliquid ſit aptum natum ſit ibi eſſe: hoc autem non uerum non eſt. Erit enim aliquid alicubi ui: & non ubi aptum natum eſt eſſe.

Improbatio.3.dic. Anaxa. HIc phyl. improbat Anax. & primo improbat ultimū dictum ſuum. ſ. ꝙ vbi aliquid eſt ibi aptum natum eſt eſſe: illud.n.non oportet, quia aliquid eſt alicubi ꝑ uiolentiam, ubi tamē non eſt aptum natum eſſe. Et Com.d. ꝙ phyl. quaſi intēdit ꝙ non ſequitur ſi infinitum quieſcit ꝙ quieſcit naturaliter, immo rectius eſt ꝙ quieſcat uiolēter, quoniā ponit ꝙ cā quietis infiniti eſt ꝙ non hēt locum ad quem moueri, igitur caret motu uiolenter & non naturaliter. Iſta.n.carētia motus non eſt ex natura infiniti, ſed ex defectu loci.

Quamuis igitur quam maxime totum nō moueatur: id.n.quod in ſeipſo firmatur, & in ſeipſo eſt immobile neceſſe eſt eſſe. Dicat tamen ipſe oportet: cur D non eſt aptum moueri. Non.n.ſat eſt hoc dixiſſe pacto: ac euaſiſſe. Fieri.n.pt ut non moueatur, & quoduis aliud corpus. Sed nihil prohibet aptum eſſe moueri. Et terra nāque non fertur, nec ſi infinita etiam eſſet, ex eo tamē quia medio coercetur. Non.n.quia non eſt aliud ad quod fertur in medio ipſo quieſcet; ſed quia nō hoc modo eſt apta ferri. Et tamē liceret dicere ſeipſam terrā firmare. Quod ſi neq. terra ſi infinita eſſet hæc eſſet cā, ſed grauitatē habere, graue autem in medio ſuapte natura quieſcere ſolet. Similiter & infinitum in ſeipſo quieſcit ob aliquam aliam cauſam. Et non ex eo quia eſt finitum, & ſeipſum firmat.

Tex.c.51. *Si igitur quia maxime non mouetur totum: in ſeipſo nā A que fulcitur, & in ſeipſo eſt, immobile eſſe neceſſe eſt. Sed quare non aptum natum ſit moueri dicendum eſt, non.n.ſufficiens eſt ſic dicentem euadere. Erit.n.utique & quodlibet aliud non motum, ſed aptum natū eſſe nihil prohibet: quoniam & terra non fertur, neque non infinita, eſſet coercita tamen a medio. Sed non quia non eſt aliud ubi nitatur manebit in medio, ſed non mouebitur, quia non apta natā eſt ſic: ſed tamen licebit utique dicere, quia fulcit ſeipſam. Si ergo neque in terra hæc eſt cauſa eſt cum ſit infinita, ſed quia grauitatem habet, graue autem manet in medio, ſimiliter & infinitum manet utique in ſeipſo propter quandam aliam cauſam. Sed non quia infinitum eſt, & fulcit ipſum ſeipſum.*

SEcundo phyl. improbat aliud dictum Anax. & probat, qđ infinitas non eſt cauſa quietis infiniti, & hæc eſt uigeſima ſeptima cōcluſio huius libri, q̄ probatur ſic. Illud qđ acci- Tex.c.52. Improbatio. 2.dic. 27. concl. huius lib. B dit quieſcenti non eſt cauſa quietis, ſed infinitas accidit quieſcenti, qa accidit quieſcenti qđ eſt finitū uel infinitū. ergo maior patet de ſe, ſed minor apparet, quia ſi tota terra eſſet infinita quieſceret ꝑꝑ eandem cām ꝑꝑ quam nūc quieſcit. ſ. ꝑꝑ ſuam grauitatem. Infinitas igitur accidit quieſcenti, quoniam illud accidit quieſcenti quo poſito uel nō poſito nihil minus corpus quieſcit, & hoc eſt qđ intendit phyl. ſ. qđ ſi infinitum Idem 8. phy.32 ponatur quieſcere naturaliter oportet dare cām ſuæ quietis ſecundū q̄ ipſum eſt infinitum, quoniam poſſet ſic dici de quocūque. ſ. quod ipſum nō mouetur, quia fulcitur, & retinetur a ſeipſis, q̄uis ſit aptū natum moueri: unde breuiter ſi hæc eſſet cauſa naturalis quietis. ſ. infinitas eſſet neceſſe dicere de omni qđ ponitur eſſe qeſcens naturaliter, quod cauſa eius quietis naturalis eſt ipſum eſſe infinitum, quoniam per ſe effectus non inuenitur ſicut ſua cauſa per ſe.

C Et inſuper patet, & quāuis ipſius partem eodem modo quieſcere oportere. Nam ut infinitū in ſeipſo manet ſeipſum firmans, ſic & omnis ipſius pars quācunq; acceperis in ſeipſa manebit. Loca nāq; totius ac partis, ſpeciei eſſe eiuſdē cōſtat. Totius.n.terræ glebęq. idē eſt locus qui eſt inferus, & etiam ignis totius atque ſcintillæ qui eſt ſuperus. Quare ſi infiniti ſit locus in ſeipſo eſſe, & partis idem erit profecto. Quælibet ergo in ſeipſa manet.

Similiter autem manifeſtum quod et ſi ſit quęlibet pars indigebit manere. Sicut.n.infinitum in ſeipſo manet ſe ſulciens, ſic & ſi qualibet pars accipiatur in ſeipſa manebit. Totius.n.& partis ſimiles loci ſunt ſicut totius terræ, & glebę deorſum, & omnis ignis, & ſcintillæ ſurſum. Quare ſi infiniti locus quod in ſeipſo, & idem partis, manebit ergo in ſeipſo.

D TErtio arguit phyl. contra aliud dictum Anax. ſ. quòd infinitum ipſum ſulcitur, & ſuſtinet ſeipſum, ita quod ipſum eſſe ſuus locus, hoc improbat phyl. & probat quod Improbatio prima dic. infinitum non quieſcit in ſeipſo, nec ſuſtinet ſeipſum, & hæc eſt uigeſimaoctaua concluſio huius libri, quæ probatur ſic. 28.concl. huius lib. Totius, & partis ſimiles ſunt loci, ſicut totius terræ, & unius glebę eſt idem locus, tunc arguitur ſic. Simile eſt de loco totius infiniti, & de locis partium infiniti, ſi igitur totum infinitum ſit in ſeipſo ſicut in ſuo loco, ſequitur qđ quælibet pars infiniti erit in ſeipſa ſicut in ſuo loco, ſed hoc non eſt uerum Vide primo cęli.t. c.19. 58. 71. 80. de parte. ergo locus totius non eſt ipſum totum. conſequētia patet, quia locus totius, & locus partis sūt ſimiles ſpecie. Notandum qđ Cō. dat hic intellectum huius ꝑpōnis. ſ. idē eſt locus totius, & partis, dicens qđ locus partis terræ q̄do pars eſt Notabile. ſeparata a toto eſt idē in ſpē cum loco totius: quoniam locus quem quærit gleba eſt idē in ſpecie cum loco quem q̄rit tota terra ſi eſſet extra centrū: mediū.n.mūdi nō diuerſificatur ſecūdū qđ eſt mediū in reſpectu totius, & partis, ſed diuerſificatur in magnitudine, & paruitate ſm qđ locus in quo eſt totū eſt maior loco in quo eſt pars, & ſimiliter eſt de loco ignis,

& alio-

& aliorum elementorum:& ſic eſt intelligenda illa ꝑpoſitio, videlicet, locus totius,& partis idem eſt: hæc Commen.

Omnino autem patet fieri non poſſe:ut corpus infinitum in ratione rerum ponatur,& locus corporibus tribuatur. Si corpus omne sẽſibile; aut graue ſit: aut leue Et graue quidem ad medium ſuapte natura feratur, leue uero ſimiliter ſupera loca petat. Et infinitum.n. hanc eandem naturæ ſubeat legem neceſſe eſt. At fieri nequit: ut aut totum graue ſit aut leue: aut dimidium leue, dimidium graue. Quo nanq. modo diuides illud: aut quo pacto ipſius infiniti hæc quidem pars ſupra: hæc autem infra: uel ultima, uel media erit.

Te.co.53. *Omnino autem manifeſtum eſt, quod impoſſibile eſt ſimul dicere infinitum corpus,& locum quendam corporibus eſſe, ſi omne corpus ſenſibile: aut grauitatem habet aut leuitatem,& ſi graue quidem in medium natura habet ferri. Si uero leue ſurſum, neceſſe enim & infinitum corpus. Impoſſibile autem aut omne utrũlibet aut medium utrunque ſuſtinere. Quomodo enim diuides aut quomodo infiniti erit hoc quidem ſurſum, illud autem deorſum aut ultimum, aut medium.*

HÆc eſt quarta pars principalis huius capituli, in qua ꝑ rationem acceptam ex parte motus probatur ꝙ nullũ corpus ſenſibile eſt actu infinitũ intelligẽdo ꝑ corpus ſenſibile: idẽ ꝙ eſt intelligendum ꝑ corpus tangibile. Probat igitur Phyl. hic concluſionem uigeſimãquartam ſuperius poſitam, videlicet ꝙ nullum corpus ſenſibile eſt actu infinitum intelligẽdo ꝑ corpus ſenſibile in toto hoc capitulo corpus ſenſibile ſenſu tactus, quia in hac ſcia non eſt notũ aliud corpus ſenſibile eſſe ut ſuperius dixit Com. Concluſionẽ igitur probat ſic. Omne corpus ſenſibile uel tangibile, quod pro eodem habeo, eſt graue uel leue, ſi igitur corpus ſenſibile eſſet actu infinitum, oporteret ꝙ illud corpus ſenſibile infinitũ uel eſſet ſecundum ſe totum graue, uel ſecundum ſe totum leue; uel ꝙ eſſet ſecundum unam partem graue, & ſecundum aliã leue, ſed nullum horum membrorum poteſt dari. ergo maior patet,& minor probatur quantum ad quãlibet eius partem, quoniam non poteſt poni, ꝙ illud corpus ſenſibile infinitũ ſit ſecundum ſe totum graue, q̃a tunc nihil eſſet læue, & per cõſequens nihil eſſet ꝙ naturaliter poſſet moueri ſurſum, nec põt poni ꝙ illud corpus ſenſibile infinitum ſit ſecundum ſe totum leue, quia ſic nihil eſſet graue, nec poſſet naturaliter moueri deorſum, nec eſt dare tertium membrum, uidelicet, ꝙ illud corpus ſenſibile infinitum ſit ſecundũ unã partẽ graue,& ſecundum aliam læue, quia ſi ſic eſſet, ſequeretur ꝙ tantum infinitum poſſet diuidi in duo, quorũ vtrũque eſſet infinitum,& ꝑ cõſequẽs cũ nihil poſſit eſſe maius infinito, totũ nõ eſſet maius ſua parte, ſed æquale, nec eſt dare quartũ mẽbrũ. ſ. ꝙ totũ ſimul ſit tã graue, q̃ læue, q̃a hoc manifeſtũ eſt impoſſibile, q̃a ſic ſimul moueretur ſecundum ſe totum ſurſum, & deorſum. Dicit igitur phyl. ꝙ manifeſtum eſt omo impoſſibile eſſe ſimul dicere corpus infinitum,& locum ſiue motum ſecundum locum corporibus ineſſe, ſi pro quia: omne corpus ſenſibile hẽt grauitatẽ aut leuitatẽ: cuius probatio eſt, q̃a ſi ſit graue in mediũ: ubi hẽt ferri, ſi uero ſurſum læue, neceſſe igitur, ꝙ ſi ſit infinitũ eũ corpus ſit ꝙ moueatur ſurſum, uel deorſum, ſed impoſſibile eſt oẽ utrũque. i. impoſſibile eſt utrũque, uidelicet graue uel læue eſſe oẽ. i. eſſe totum infinitum, ita ꝙ totum infinitum ſit graue uel læue, quia ut dictum eſt ſi totũ infinitum eſſet graue nihil eſſet leue, & ꝑ cõſequẽs nihil moueretur naturaliter ſurſum,& ſi totum eſſet læue nihil eſſet graue,& ꝑcõſequẽs nihil moueretur naturaliter deorſũ, aut mediũ utrũque ſuſtinere, hoc eſt impoſſibile eſt utrunq. eſſe medium, ita ꝙ graue ſit una medietas infiniti,& leuæ ſit alia medietas, quomodo.n. diuideres infinitum ponẽdo unã partẽ infiniti ſurſum ſi illa pars ſit leuis, & aliã deorſum ſi illa pars ſit grauis. Aut quomodo ponẽdo ultimum illius infiniti aut medium. i. quo ponendo æqualia quorũ utrũq. ſit medietas totius, q. d. nullo mõ,& ſic patet, ꝙ nullum corpus ſenſibile eſt infinitum, quia ſic deſtrueretur motus naturalis: q̃a

A ſi totum infinitum ſit graue deſtruitur motus naturalis ſurſũ: & ſi totum infinitũ ſit læue deſtruitur motus naturalis deorſum. Intelligẽdum, ꝙ phyl. loquitur hic de infinito ſm oẽs dimẽſiones, ut innuit hic Com. & bene probat, ꝙ nullũ corpus ſenſibile eſt in actu infinitum illo mõ: quoniam infinito ſm oẽs dimenſiones nihil eſt maius. Impoſſibile ẽt eſt, ꝙ infinitũ ſecundum oẽs dimẽſiones excedatur ab aliquo ſecundum aliquam dimenſionem, quia impoſſibile eſt, ꝙ infinitum ex ea parte qua eſt infinitum excedatur ab aliquo, & ideo infinitum ſecundum omnes dimẽſiones a nullo poteſt excedi ſecundum aliquam dimenſionem, quare ergo. igitur,&c.

Te.co.54. Preterea, omne corpus ſenſibile eſt in loco. Loci uero ſpecies ac differentię ſunt ſupra & infra: ante & retro: dextrum atq. ſiniſtrum. Atq. hæc nõ ſolũ noſtra ex parte ſunt poſitioneve, ſed in ipſo ẽt toto diſtincta ſunt, atque hæc eſſe in infinito non poſſunt.

B *Amplius omne corpus ſenſibile in loco eſt, loci autem ſpecies,& differentiæ ſurſum,& deorſum: ante & retro: dextrorſum,& ſiniſtrorſum,& hæc non ſolum ad nos,& poſitione ſunt, ſed in ipſo toto determinata ſunt. Impoſſibile autem in infinito hoc eſſe.*

HÆc eſt quinta pars principalis huius capituli, in qua Phyl. ex parte loci, uel ex parte differẽtiarũ loci ꝓbat, ꝙ nullum corpus ſenſibile eſt actu infinitum,& continet tres particulas ſecundum numerum trium rõnum quas adducit. ſecũda ibi. [Similiter ãt impoſſibile.] tertia ibi. [Aut ſi alicubi.] In prima igitur particula huius partis phy. intẽdit talem rõnem. Omne corpus ſenſibile uel tãgibile eſt in loco, ſed nullum infinitum eſt in loco. ergo nullum corpus ſenſibile eſt infinitum,& in hoc loco per corpus ſenſibile intelligo idem ꝙ ꝑ corpus tãgibile, maior huius rõnis eſt manifeſta ex pręcedentibus,& minor declaratur. ſ. ꝙ nullum corpus infinitum eſt in loco,& hoc ſic, ſi infinitum eſſet in loco aliqs locus eſſet infinitus, cõſequẽs eſt falſum: igitur & antecedẽs, cõſequẽtia patet, quia locus eſt æqualis locato, falſitas cõſequẽ

C tis ẽt patet, quia ſpẽs & differentiæ loci ſunt iſtæ ſex, uidelicet ſurſum, deorſum, ante,& retro, dextrum, & ſiniſtrum,& iſtę differentiæ non ſunt poſitiuæ ad nos. i. iſtæ differentiæ nõ dicuntur in reſpectu ad nos tantum: ſed ſunt determinata,& diſtincta in toto uniuerſo, & impoſſibile eſt iſtas differentias ineſſe infinito,& igĩ nullus locus eſt infinitus, & ꝑ cõſequẽs nullũ corpus ſenſibile eſt infinitum. Vnde Phy. ꝓbãdo, ꝙ nullus locus eſt infinitus uidetur ſic arguere. Illud quod nulli differẽtiæ, nec alicui ſpeciei ineſt: illud nõ uidetur ineſſe generi, quoniam ſi aliquod ꝓdicatum reale nulli inferiori alicuius generis ineſt, nec illud prędicatum ineſt illi generi, ſed locus eſt cõis loco ſurſum & loco deorſum,&c. & nulli eorum ineſt infinitas,& ꝑ cõſequẽs nullus locus eſt infinitus. Notandum quod Com. mouet hic duas quęſtiones. Quarum prima eſt: quid Phyl. intelligit hic per differentias loci, aut per has ſex differentias. ſ. ſurſum & deorſum, ante & retro, dextrum & ſiniſtrum, an differentias ſpecificas loci aut partes loci ſequẽtes iſtas ſex partes corporum naturalium, ſic quod illa pars loci ſit dextra quæ ſupponitur parti dextræ corporis,& ſic de alijs. Vnde arguit Com. ad primum membrum probando quod Prima qõ

D non intelligit ꝑ has ſex differẽtias ſpecificas loci, quia nõ ſũt niſi duæ differentiæ ſpecificæ. ſ. ſuperius & inferius, quoniam dictum eſt ſecundo cæli,& mundi, qđ loca naturalia ſunt tantum duo. ſ. ſuperius,& inferius. ergo iſtæ ſex nõ ſunt differentiæ ſpecificæ loci. Et ſi aliquis dicat, qđ illæ ſex differentiæ ſũt differẽtiæ ſex ſpecificæ loci in reſpectu ad nos nõ abſolute, ſed tãtũ duæ ſunt differentiæ ſpecificæ abſolute loci. Hanc reſponſionem remouet Cõ. dicẽs, ꝙ phyl. iam expreſſit hic, qđ iſtæ differentię ſunt naturaliter non poſitiuæ, hoc eſt, non in ordine ad nos, uel ad res q̃ animatas, ſunt hic. ergo phyl. ꝑ has ſex differentias intelligit differentias naturales, & abſolutas. Itẽ ſi intellexerimus per ſuperius locum ignis,& aeris, & ꝑ inferius locum terræ,& aquæ ut dicit Themiſtius, & alij expoſitores tunc reuertitur quęſtio quomodo dextrum ſiniſtrũ,&c. ſunt magis loca naturalia, q̃ loca elemẽtorum, nam uidetur, qđ dexterum,& ſiniſtrum, ante,& retro, non ſint loca naturalia in mundo,& ita apparet, qđ phyl. ꝑ has ſex differẽtias nõ intelligit differentias ſpecificas loci. Deinde arguit ad aliud mẽbrum probans, qđ phyl. non intelligit ꝑ has ſex differentias

Prima obiectio. Te.co.7. Solutio tertia. Obuiatio. Secunda obiectio. Contra aliud mẽb. obiectio.

A

Te.c.3.idē 4.ph.c.5.

tias hic partes loci ſequentes iſtas ſex partes corporũ naturalium:quia iſtud.ſ.qđ ſunt ſex partes ſequentes ſex partes corporum naturalium.ſ.partem dextram & partem ſiniſtram &c. non eſt uerum niſi de corporibus animatis ut dictum eſt ſecundo cæli, & mundi, & ſic phylo. non diuideret hic locum naturalem ſimpliciter per has ſex differentias,ſed ſolum animatorum,quod eſt falſum,quia ſic per hanc diuiſionem non poſſet phyl. concludere niſi quòd nullum corpus animatum eſt infinitum. Pro iſta dubitatione Commen.eſt intelligendum quod iſte ſex differentiæ inueniuntur in rebus dupliciter.ſ.abſolute,& in reſpectu:abſolute iterum dupliciter.ſ.naturaliter,& ſecundum ſimilitudinem quia in rebus animatis inueniuntur naturaliter, quia in re animata ſunt ſex partes habentes uirtutes diſtinctas in natura ita quòd quodlibet illorum diſtinguitur a ſuo compari in hoc, quia ſunt principia diuerſorum motuum, quoniam ſuperius eſt principium augmenti in re animata, & dextrum eſt principium motus localis, & ante eſt principium motus ſurſum. Vnde iſtæ ſex differentiæ ſunt diſtinctæ naturaliter in re animata,& ſic apparet qualiter iſtę ſex differentię inueniſitur abſolute in rebus ſecundum ſimilitudinem ut apparet in imaginibus animalium: quooiam imago hominis habet abſolute dextrum, & ſiniſtrum ad ſimilitudinem hominis, & non ſolum in reſpectu,quia qualitercunque ſituetur, & ubicunque uertatur manet idem dextrum,& ſiniſtrum in imagine, & ſic apparet, ꝙ iſtę ſex differentię inueniuntur in rebus abſolute dupliciter.ſ.naturaliter,& ſecundum ſimilitudinem.Alio modo inueniuntur iſti ſex modi differentiæ in reſpectu: Hoc dupliciter.Vno modo in reſpectu ad animata, quæ ſunt hoc.ſ.i hoc mundo inferiori,quia dicimus aliquid eſſe dextrum,quia eſt ad dextrum noſtrum. Alio modo dicuntur iſtæ ſex differentiæ in reſpectu ad dextrum & ſiniſtrum,&c.& ꝙ ſunt naturaliter in cælo uel in mundo,quoniam in cælo ſunt iſtæ ſex differentiæ diſtinctæ naturaliter ut patet ex ſecundo cæli,& mũdi,& propter hoc quodlibet corpus exiſtens in hoc mundo inferiori poteſt habere ſex tales differentias ſecundum ſex partes ſuas in comparatione ad cælum, quoniam pars corporis quæ habet ſitum ſuum uerſus partem dextram cæli.i.uerſus oriens dicitur dextra pars, & pars oppoſita dicitur ſiniſtra,& pars ſituata uerſus partem ſuperiorem cęli.i.verſus polum meridionalem dicitur pars ſuperior uel pars ſurſum:& pars ei oppoſita dicitor pars inferior uel pars deorſum,& ſic de aliis ſex partibus corporis.Secundum iſtum modum dicendi patet ꝙ in omni corpore ſunt ſex partes.ſ.dextrum ſiniſtrum, &c. & iſtis ſex partibus corporis correſpondent ſex partes loci quę ſupponuntur ſex partibus corporis,ſed iſtæ differentiæ aliter, & aliter reperiuntur in cælo,& in aliis corporibus,quia in cęlo reperiuntur naturaliter,& nõ in reſpectu ad aliquid aliud: ſed in alijs corporibus reperiuntur in reſpectu ad cęlum. Et per hoc patet ad dubitationem Commentatoris quando dicit, quod iſte ſex differentiæ non ſunt in comparatione ad nos.Dicendum quod ipſe intelligit,quod iſtæ ſex partes reperiuntur in omni corpore,& non ſolum in reſpectu ad animata quæ ſunt hic, ſed in reſpectu ad cælum uel ad partes cæli. Iſtę tamen ſex differentiæ non inueniuntur naturaliter diſtinctæ niſi in rebus animatis, ſunt tamen diſtinctæ in omni corpore per comparationem ad partem cæli, & ſecundum hoc omne corpus habet ſex partes,& ſex loca,& illa ſex loca ſunt ſex partes loci, quę ſupponuntur ſex partibus corporis, ſed iſtę partes non ſunt naturaliter diſtincta ſecundum loca, quia illa pars corporis, quæ nunc eſt dextra,quia ſituat̃ uerſus oriens, iam erit ſiniſtra, quia ſituabitur uerſus occidens, ideo iſtæ ſex partes non ſunt naturaliter diſtinctę niſi in rebus animatis, & cum ita ſit,quod omne corpus habet ſex partes tales,& ſex partes loci ſuppoſitas, & infinitum non habet iſtas ſex differentias partium,neque locorum,patet quod nullum infinitum eſt corpus. Dicit etiam Commentator hic, quod iſte ſex partes inueniuntur in toto mundo ſecundum quod eſt corpus per ſe,& non in reſpectu ad aliud, & hoc poteſt intelligi ſic, ſcilicet quod iſte ſex partes naturaliter reperiuntur in cælo, & quia reperiuntur in cælo,ideo reperiuntur in omnibus alijs corporibus per comparationem ad cælum ſecundum quod ſunt partes mundi. Vnde non dicuntur eſſe in partibus mundi niſi per comparationem ad aliud, & iſtę ſex differentię reperiuntur in omni parte mundi ſecundum quod eſt pars mundi,& hoc in comparatione ad cęlum,& etiam in reſpectu ad animata quæ hic ſunt.Sic igitur patet quid ſit dicendum ad dubitationem iſtam.i.quid phyloſophus intelligat per iſtas ſex differentias, quia per iſtas

Te.cõ.4. Idē 3.phy. c. 54. & 4. phy. tex.cõ.5.

Qũo dēt intelligi dictũ Com.

Solutio queſtionis

ſex differentias loci non intelligit differentias ſpecificas loci, cum non ſint niſi duæ differentię ſpecificæ loci.ſ.ſurſum, & deorſum,ſed per iſtas ſex differentias intelligit ſex partes loci ſuppoſitas ſex partibus corporis, quæ ſex partes denominantur ab iſtis ſex differentijs per comparationem ad diuerſas partes cæli,ut dictum eſt. Alia quęſtio quam Commen. mouet hic,eſt iſta. Si iſtæ ſex partes ſint diſtinctæ in mundo,tunc mundus erit in loco,ſed hoc eſt falſum,quia in quarto huius declaratur, quod mundus non eſt in loco niſi per accidens. Iſtud dubium ſoluit Commen. dicens, quod iſta ſex dicuntur eſſe diſtincta in mundo, quia ſunt diſtincta in partibus mundi, & iſte eſt modus ſecundum quem uerum eſt dicere mundum eſſe in loco,ſcilicet ſecundum hoc,quod eius partes ſunt in loco, & cum ita ſit.ſ.quod infinitum non habet iſtas differentias partium, neque locorum,manifeſtũ eſt,quod infinitum non eſt in loco,nec ſecundum partes,nec ſecundum totum, & per conſequens nullum corpus eſt infinitum, quia omne corpus eſt in loco aliquo modo.

Secunda quæſtio.

B

Atque ſimpliciter ſi locus infinitus eſſe non poſſit: ſitq; omne corpus in loco,& in ratione profecto rerum infinitum corpus eſſe non poteſt.

Simpliciter autem ſi impoſſibile eſt locum eſſe infinitum. In loco autem omne corpus eſt.Impoſſibile eſt infinitum eſſe aliquod corpus. Te.cõ.51.

Hæc eſt ſecunda particula quintę partis principalis huius capituli, in qua ponitur ſecunda ratio accepta ex parte loci probans,quod nullum corpus ſenſibile eſt actu infinitum, quæ ratio eſt quaſi eadem ratio in re cum ratione preterita. Ratio igitur eſt talis, omne corpus ſenſibile eſt in loco,& omnis locus eſt finitus.ergo omne corpus ſenſibile eſt in loco finito,ſed omne quod eſt in loco finito eſt finitum.ergo omne corpus ſenſibile eſt finitum, & per conſequens nullum eſt corpus ſenſibile infinitum. Sc̃da rõ.

C

At uero quod alicubi eſt,in loco eſt,& quod in loco eſt,alicubi eſt. Vt igitur infinitum quantitatis rationem ſubire non poteſt, nam quantũ fuerit quoddam:ut bicubitum aut tricubitum,hæc enim ſignificat ipſum quantum:ſic & quod eſt in loco id alicubi ſane eſt. At id aut ſupra aut infra aut in aliqua alia ſex differentiarum eſſe ſignificat,quarum unaquæq; finis eſt quidam ut conſtat.

At uero quod alicubi eſt,& in loco eſt,& quod in loco eſt,alicubi eſt. Si igitur neque quantitatem poſſibile eſt infinitam eſſe. Quantum enim aliquid erit ut bicubitum, aut tricubitum.Hæc enim ſignant quãtum:ſic in loco,quia alicubi. Hoc autem aut ſurſum aut deorſum aut in aliqua alia diſtantia quæ ſunt ſex. Horum autem unumquodque terminus aliquis.

D

Hæc eſt tertia particula quintæ partis principalis huius capituli,in qua ponitur tertia ratio ad idem quæ formatur ſic. nullus locus eſt infinitus, omne corpus eſt in loco, igitur nullum corpus eſt in loco infinito, & tunc arguitur ſic,omne infinitum eſt in loco infinito.nullum corpus eſt in loco infinito. ergo nullum corpus eſt infinitum, & quod ſit impoſſibile locum eſſe infinitum declaratur per hoc, quia partes loci ſunt ſuperius, & inferius, dextrum & ſiniſtrum, ante & retro, & iſta non reperiuntur in infinito. ergo. Vel poteſt ratio formari ſic, impoſſibile eſt aliquod corpus eſſe infinitum niſi eius locus ſit infinitus, ſed eius locus non eſt infinitus. ergo nullum corpus eſt infinitum. Maiorem huius ponit Phyloſophus dicens, quod Tertia rõ.

omne

omne quod eſt alicubi eſt in locó, & omne quod eſt in loco eſt alicubi, ſed omne corpus eſt alicubi. ergo omne corpus eſt in loco, & per conſequens impoſſibile eſt, quod corpus infinitum ſit in loco niſi ille locus ſit infinitus, minor uero, ſcilicet quod nullus locus eſt infinitus probatur ſic. partes loci ſunt ſuperius & inferius ante, & retro: dextrum, & ſiniſtrum: ſed nullum iſtorum eſt infinitum, nec iſta reperiuntur niſi in aliquo finito. ergo impoſſibile eſt locum eſſe infinitum. Intelligendum quod per iſta ſex poſſunt intelligi uel partes ſubiectiuæ loci, uel partes integrales, ſi per iſta ſex intelligantur partes ſubiectiuæ loci, tunc illa, uidelicet nullus locus eſt infinitus debet probari ſic: illud reale quod non ineſt alicui contento ſub loco, nec alicui parti ſubiectiuæ loci illud nó ineſt loco, ſed infinitas non ineſt alicui parti ſubiectiuæ loci, quia nec eſt in loco ſurſum, nec in loco deorſum, & ſic de aliis: igitur nullus locus eſt infinitus. Si uero per illa ſex intelligantur partes integrales loci, tunc illa propoſitio, uidelicet nullus locus eſt infinitus, debet probari ſic. Omnis locus habet iſtas ſex partes diſtinctas. ſ. ſuperius, & inferius, &c. ſed nullum infinitum habet iſtas ſex partes diſtinctas, quia nó eſt maior ratio, quare una pars infiniti debeat dici ſurſum, & alia deorſum quam econuerſo. ergo nullus locus eſt infinitus. Textus tamen phyloſophi magis uidetur ſonare, quod per iſtas ſex partes intelligantur partes ſubiectiuæ loci, nam dicitur in textu quod ſicut nullum quantum eſt infinitum pro eo, quia nullum contentum ſub quanto eſt infinitum. ſ. nec bicubitum, nec tricubitum, & ſic de aliis: ita nullus locus eſt infinitus, quia nec locus ſurſum nec locus deorſum, & ſic de aliis eſt infinitus, ſed uniuſcuiuſque iſtorum eſt aliquis terminus, & hæc uidetur eſſe una expoſitio Com. ſ. quod Phyloſophus per iſtas ſex differentias intelligit partes ſubiectiuas loci: dicit enim Commen. quod eſt impoſſibile, quod infinitum dicatur quantum ſimpliciter niſi ſecundum quod habet aliquam ſpecierum quantitatis ut. ſ. ſecundum quod eſt bicubitum aut tricubitum: quoniam quantum non reperitur niſi in ſuis ſpeciebus, neceſſe eſt igitur ut illud quod dicitur eſſe in loco ſimpliciter non dicatur eſſe in loco niſi ſecundum quod eſt in aliquo. ſ. aut ſuperius aut inferius, aut in alia ſpecierum loci, ſed omnis ſpecies loci eſt finita, igitur omnis locus eſt finitus, & omne quod eſt in loco finito eſt finitum, hæc Com. Aliam tamen expoſitionem innuit Commen. ſtatim poſt illam. ſ. quod phylo. per illas ſex differentias intelligit partes integrales loci uel ipſius ubi: nam Commen. ſic dicit. Et debes intelligere hic de ubitatibus partium eiuſdem corporis, de quo dicitur, quód quoddam eius eſt ſuperius, & quoddam inferius, & quoddam ante, & quoddam retro, & non de ubitatibus, quę ſunt totius corporis, quia in illis non inuenitur ubi naturale quod dicatur dextrum uel ſiniſtrum, hæc Commen. Et per uerba hæc apparet manifeſte quod per illas ſex differétias intelligit phyl. partes integrales loci, quoniam partes ſubiectiuæ uel partes ſpecificæ loci non ſunt niſi duę, ut locus ſurſum, & locus deorſum, differentię enim ſpecificæ loci, & loca naturalia, quæ debentur toti corpori, non ſunt niſi duo. ſ. locus ſurſum, & locus deorſum, quia non eſt aliquis motus naturalis iſtorum corporum generabilium, & corruptibilium niſi ſurſum uel deorſum, & non eſt aliquis motus naturalis iſtorum corporum niſi dextrum uel ſiniſtrum, &c. & ideo ſunt tantum duæ differentiæ ſpecificæ loci, & tamen ſunt ſex partes loci. ſ. ſurſum deorſum, &c. quæ accipiuntur, & diſtinguuntur in comparatione ad cælum, & ſecundum hanc expoſitionem Com. format hanc rationem ſic. nullum corpus eſt in loco niſi ſecundum quod ſex partes eius ſunt in ſex partibus loci finiti, & omne quod eſt tale eſt in loco finito. ergo omne corpus eſt in loco finito, & nullum corpus eſt in loco infinito, & quod iſtæ ſex partes loci ſint terminatæ, & finitæ declaratur per hoc, quia ſunt ſuperficies extraneæ, & ſunt corporis continentis locatum, & per conſequens ſunt finitæ, & terminatæ. ergo, &c.

Dextrú & ſiniſtrum eé partes, &c. poſsút hére duplicem. ſéſum.

QVOMODO INFINITVM EST; ET quomodo non eſt, & quid infinitum eſt. Tractatus ſecundi.

Cap. IIII.

Patet igitur ex hiſcę, quæ diximus infinitum corpus in ratione rerum actu non eſſe. Atqui conſtat impoſſibilium euenire complura, ſi non ſit ſimpliciter infinitum. Temporis enim érit aliquod principium atque finis. Et magnitudines non erunt in magnitudines diuiſibiles. Numerus etiam infinitus non erit. Cum igitur his hoc pacto determinatis neutra pars aſſerenda eſſe uideatur arbitro profecto: moderatoreque eſt opus. Atque patet partim non eſſe.

Quod quidem igitur actu non ſit corpus infinitum manifeſtum ex his. Quod autem ſi non ſit infinitum ſimpliciter multa impoſſibilia accidant, manifeſtum eſt, temporis enim erit quoddam principium, & finis. Et magnitudines non diuiſibiles in magnitudines. Et numerus non erit infinitus. Cum autem determinatum ſit neutro modo uidetur contingere ob hoc, uidelicet & manifeſtum quod ſic quidem eſt: ſic autem non.

B

Iſtud eſt quartum capitulum huius tractatus, in quo Phyl. inquirit quomodo infinitum eſt, & quomodo non eſt, & etiam quid infinitum eſt. Et continet duas partes principales, quia in prima Phyl. inquirit & declarat quomodo infinitú eſt, & quomodo non eſt. In ſecunda ibi. [Accidit autem contrarium.] Inquirit phylo. & declarat quid infinitum eſt. Prima pars continet tres particulas, quia in prima phylo. narrat quod infinitum aliquo modo eſt, & aliquo modo non eſt. In ſecunda ibi. [Dicitur igitur.] Narrat phyl. in generali quomodo infinitum eſt, quomodo etiam infinitum non eſt, quia eſt in potentia, & non in actu. In tertia ibi. [Relinquitur igitur.] Oſtendit phyloſophus quomodo infinitum eſt in potentia, & quomodo non eſt in potentia. In prima igitur particula huius partis narrat phylo. quod infinitum aliquo modo eſt, & aliquo modo non eſt, quia manifeſtum eſt ex præcedentibus, quod infinitum non eſt actu infinitum ſic, quod ſit. aliquod corpus actu infinitum carens extremis, ut in præcedentibus demonſtratum eſt, & ſic apparet, quod infinitum aliquo modo non eſt, & quod infinitum aliquo modo ſit probatur: & hæc eſt vigeſimanona concluſio huius lib. quę probatur ex tribus, primo nanque ſi infinitum nullo modo fuerit ſequuntur tria inconuenientia. Primum eſt, quod tempus non eſt infinitum, ſed quod habet principium, & finem, quod eſt inconueniens. Secundum inconueniens eſt, quod aliqua magnitudines non erunt diuiſibiles in magnitudines, quia aut procederetur in infinitum diuidendo magnitudines in magnitudines, & ſic ſequitur quod infinitum aliquo modo eſt. ſ. infinitum ſecundum diuiſionem, aut eſt ſtatus finitus in diuiſione magnitudinis ita, quod tandem erit deuenire ad magnitudines, quæ ulterius non poſſunt diuidi in magnitudines, & tunc illæ ultimæ magnitudines non erunt diuiſibiles in diuiſibilia, quod eſt contra fundamentum eorum, quæ ponit geometria, ut dicit hoc Com. tertium inconueniés eſt, quod numerus non erit in infinitú hoc eſt numerus non creſceret in infinitum, quod eſt contra unum fundamentum eorum, quæ ponit arithmeticus, cum igitur oſtenſum ſit, quod neutrum poteſt contingere. ſ. uel quod infinitum ſit in actu, ita quod aliquod corpus ſit actu infinitum, uel etiam quod infinitum nullo modo ſit, manifeſtum eſt, quod infinitum ſic quidem eſt, & ſic quidem non eſt, hoc eſt, manifeſtum eſt, quod infinitum aliquo modo eſt, & aliquo modo non eſt, quia infinitum eſt in potentia, & non in actu.

29. cóc. huius lib. Primú incóueniés. Secúdum. Tertiú incóueniés.

Dicitur itaq. quippiam eſſe aliud aut potentia aut actu, & infinitú eſt additione ac etiam diuiſione. Magnitudo autem actu quidem infinita non eſt, uti diximus. Diuiſione autem eſt. Non eſt enim difficile lineas indiuiduas è medio tollere.

Dicitur igitur eſſe aliud quidé potentia, aliud uero actu: et infinitum eſt quidem appoſitione, eſt autem et ablatione. Magnitudo autem quod quidem actu non ſit infinita, dictum eſt. Diuiſione autem eſt. Non enim difficile interimere indiuiſibiles lineas.

Hæc

Aliquid pōt dici in finitū dup. HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius ca. in qua Phyl. narrat in generali quō infinitum eſt, & quō non. Et intendit ꝙ aliquid poteſt dici infinitum dupliciter. ſ. in potentia, uel in actu, ſi loquamur de infinito in potentia ſic concedendum eſt aliquid eſſe infinitum: ſi loquamur de infinito in actu ſic dicendum eſt ꝙ nihil eſt infinitum in actu, quia non eſt aliquid quantum totum ſimul carens terminus. Et quod aliquid ſit infinitum in potentia apparet ſi conceſſerimus additionem numerorum in infinitum, & diuiſionem magnitudinum in infinitum: infinitum in potentia eſt in appoſitione, ut patet in numeris, & infinitum in ablatione eſt in diuiſione magnitudinis: quoniam diuiſio magnitudinis procedit in infinitum, quia difficile eſt lineas partiri in athomos. i. diuidi in indiuiſibilia. Et Comm. dicit ꝙ infinitum inuenitur in additione numerorum, & hoc eſt notum per ſe, ſed in diuiſione magnitudinis indiget declaratione, tunc autem infinitum latet propter hoc, quia ſubſtantia temporis latet, & non quia infinitum non eſt per ſe manifeſtum in tempore, & forte tacuit hoc. ſ. infinitum eſſe in tempore in potentia, quia eſt manifeſtum & poſt declarabit in motu ubi declarabitur motū eſſe æternum: hæc Com.

B Reſtat igitur infinitum in ratione rerum potentia eſſe. Non oportet autem infinitum potentia ſic accipere ut actu tandem euadat: quemadmodum ſi poteſt hoc ſtatua eſſe: erit hoc ſtatua tandem. Sed cum multipliciter quippiam eſſe dicatur: perinde eſt infinitum ut dies eſt atque ludus: ex eo quia fit aliud atque aliud ſemper. Nam in his eſt eſſe potentia atque actu. Eſt enim olympicus ludus: & quia fieri poteſt: & quia fit.

Tex. c. 57. *Relinquitur igitur potentia eſſe infinitum. Non oportet autem poētia ens accipere ſicut ſi poſſibile ſit hoc ſtatuam ęs eſſe: & tamen hoc æs erit: & hæc ſtatua: ſic & infinitum quod erit actu. Sed quoniam multipliciter eſt eſſe quemadmodum dies & agon in ſemper aliud, & aliud fieri: ſic & infinitum eſt. Et namque in his eſt, & potentia, & actu. Olympia enim ſunt, & in poſſe agonem fieri,* C *& in eo quod fit.*

HÆc eſt tertia particula primæ partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus oſtendit in ſpeciali quo modo infinitum eſt in potentia, & quō non, & continet duas partes: quia in prima ponit phyloſophus quandam diſtinctionem de potentia & actu, ex qua diſtinctione apparet quomodo infinitum eſt in potentia, & quomodo non, in ſecunda ibi. [Aliter autem in tempore.] Oſtenditur ꝙ infinitas inuenitur in diuerſis diuerſimode. In prima igitur parte, huius particulæ phyloſophus concludit iſtam concluſionem quod infinitum eſt in potentia, & hæc eſt trigeſima
30. concl. huius lib. concluſio huius libri quę ex pręcedentibus probatur ſic. Infinitum aliquo modo eſt, & aliquo modo non eſt, ut patet ex pręcedentibus: quia, uel eſt in potentia, uel in actu, ſed infinitū non eſt in actu, ut probatum eſt, igit̄ relinquitur ꝙ infinitum eſt in potentia, & cum Phyl. declarauit hoc ponit quādam diſtinctionē de potentia per quā apparet quō potentia infiniti diſtinguit̄ ab alijs potētijs. Diſtinctio igit̄ potentiæ quam Phyl. intendit eſt talis, ꝙ quædam eſt potentia ad actū completum quo actu habito nihil ipſius actus, vel formæ eſt D in potentia, ſed totum eſt iam reductum ad actum. v.g. lapis eſt in potentia ad formam idoli tanquam ad actum completum, quia cum forma idoli habetur non reſtat aliquid de forma idoli. Alia uero eſt potentia ad actum incompletum quo actu habito ſemper remanet potentia ad aliquid illius actus, v.g. totū tempus futurum eſt in potentia, & nunquam pōt ſimul reduci ad actum, ſed ſemper cum una pars eſt in actu, alia eſt in potentia, ut cū dies craſtina uenerit, & erit in actu, dies ſequens erit in potentia, & cum una pars magnitudinis fuerit diuiſa a magnitudine remanet alia pars in potentia ad diuiſionē, nec eſt poſſibile ꝙ omnes partes ſint ſimul actu diuiſæ niſi continuum componatur ex indiuiſibilibus, ꝙ eſt im
Potentia eſt duplex poſſibile. Hęc igitur eſt diſtinctio potentiæ quam Phyl. hic intendit. ſ. ꝙ quædam eſt potentia ad actum perfectum qui non eſt mixtus cum potentia ad aliquid illius actus, & quædā eſt ad actum imperfectū qui quidem actus ſemper eſt permixtus cum potentia ad aliqd illius actus, uel actus continuus. Qua diſtinctione præmiſſa Phyl. intendit dicere ꝙ potentia infini-

A ti eſt potentia ad actum imperfectū, & non ad actū perfectum qui eſt totus ſimul. Vnde cum Phyl. probauit ꝙ infinitum eſt in potentia, & non in actu, dicit ꝙ non oportet intelligere ꝙ infinitum ſit ens in potentia illo modo quo æs eſt in potentia ad ſtatuam, ſeu ad formam ſtatuæ, quia æs pōt exire ad actū perfectum, & completum, quia æs pt habere formam ſtatuæ totā ſimul, & completæ ſic ꝙ nihil de potentia ad formā ſtatuæ remanebit, ſed potētia infiniti nunq̄ pōt exire in actum completum, impoſſibile. n. eſt ꝙ infinitum ſit in actu completo, ita ꝙ ſit totum ſimul, ſic ꝙ nihil eius ſit in potentia, ſed potentia infiniti eſt ad actum incompletum qui actus ſemp eſt coniunctus cum potentia. v.g. dies eſt in actu permixto cū potentia, & ſic de alijs quorum eſſe eſt in motu, eo quia ſemper aliud, & aliud eius eſt: qm̄ dies, & alia ſucceſſiua non ſunt niſi qn̄ una pars eorum eſt in actu. i. qn̄ una pars eorum actu exiſtit, & alia pars eſt in potentia, ut exiſtat, nunquam enim pōt aliqua dies eſſe niſi aliqua eius pars ſit in potentia ad exiſtendū, & ſic eſt de motu, & agone. ſ. de ludis agoniſticis, in quibus unus motus ludi fit poſt alium motum, huiuſmodi enim ludi non ſunt niſi qn̄ una pars eſt poſt aliam, ſic igitur breuiter dico ꝙ potentia infiniti non eſt ad actum completū, ſed B eſt ad actum imperfectum qui ſemper eſt mixtus cum potentia, ita ꝙ ſi potentia non fuerit non erit actus. Notandum ſm Commen. hic ꝙ infinitum eſt in potentia, ſed nō in actu, ſed illa potentia non dicitur in reſpectu ad actum, ut dicimus ꝙ cuprum eſt in potentia idolum. hæc Comm. ꝙ tn̄ non debet Notādum primum. ſic intelligi: ꝙ. ſ. nullo modo concedendum ſit ꝙ potentia infinita non dicitur in reſpectu ad actum, quia omnis potentia dicitur in reſpectu ad actum, ſed debet intelligi cum determinatione ſic ꝙ potentia infiniti non dicitur in reſpectu ad actum eo modo quo potētia in cupro dicitur in reſpecto ad actum: qm̄ potentia in cupro ad formam ſtatuæ dicitur in reſpectu ad actum perfectum non mixtum cum potentia, ſed potentia non dicitur in reſpectu ad talem actionē, ſed dicit̄ in reſpectu ad actum imperfectum ſemper permixtum cum potentia, ita ꝙ ſi potentia non fuerit nō erit actus. Item dicit Comm. hic, ꝙ cum dicimus infinitum non eſſe in actu oportet intelligere hic ꝙ infinitum non eſt in re niſi ſm potentiā exiſtentem in ea, quemadmodum differentiæ ſubſtantiales Notādum ſecūdum. plurium rerum quæ conſeruant ſuum eſſe in coniunctione potentiæ cum eis, ut in rebus quarum eſſe eſt in actu. Rerum C enim quædam ſunt in puro actu, ut homo demonſtratus, & quædam ſunt ſm ꝙ potentia admiſcetur cum actu, ita ꝙ ſi potentia non fuerit, non erit actus, & illo modo infinitum eſt in tempore, & in partibus temporis, & in omni eo ꝙ eſt cum motu, & hoc eſt uniuerſaliter uerum in omni re ſucceſſiua. ſ. ꝙ ſuum eſſe non conſeruatur niſi in coniunctione potentię cum eis. Item dicit Commen. ꝙ infinitum eſt de genere illorum quorum eſſe in actu eſt permixtum cum potentia, & in motu, & eſt, uel ſicut ſpecies eius, uel ſicut accidens, unde infinitum, uel eſt ſpecies exiſtens in actu permixto potentiæ, aut eſt accidens eius. Et addit Com. ulterius ꝙ infinitū eſt in continuatione huius coniunctionis. ſ. actus cum potentia, & non in corruptione eius. Et dicit ulterius ꝙ infinitum eſt accidens huius entis. ſ. in actu permixto potentiæ, & perfectio eius eſt in potentia coniuncta cum actu, & nō eſt accidens entis, cuius eſſe eſt in actu puro: hæc Com. Ex qbus uerbis poterit quis cui placuerit multa notare, & hoc ſibi relinquitur. Intelligendū ꝙ omnis potentia una pōt reduci ad unū actū, quo habito deſtruitur potentia illa, tn̄ non oportet ꝙ omnes potētiæ poſſint ſimul reduci ad unum actū. v.g. dico ꝙ eſt una D potētia ad eſſe totius temporis futuri, uel craſtinæ diei infinitæ cū ſint potētiæ ad eſſe partium infinitarum diei craſtinæ, uel totius temporis futuri, potentia quæ eſt ad eſſe diei craſtinæ pōt reduci ad actum ſimul, qm̄ adueniente ſimul die craſtina uerum eſt dicere ꝙ dies illa in actu eſt, nec pōt eſſe magis in actu quam erit qñcunq; erit: & tn̄ eſt impoſſibile oēs potētias quæ ſunt ad eſſe partiū diei craſtinę ſimul reduci ad actum, quia impoſſibile eſt ꝙ omnes partes diei craſtinæ, uel totius temporis futuri ſint ſimul, ſed ſemper oportet quod una pars ſit prior, & alia poſterior, quia parte poſteriori adueniente deſtruitur pars prior.

Patet autē infinitum in tempore diuerſo modo, & in hominibus, & in diuiſione magnitudinum eſſe. Omnino namque hoc modo eſt infinitum, ut ſemp aliud, aliudq; ſumatur, & id quod accipitur ſit quidem finitum. At aliud, atque aliud ſemper.

Aliter autem & in tempore manifeſtum quod infinitū,

A *& in hominibus, & diuiſione magnitudinum: omnino quidem enim ſic eſt infinitum ſemper aliud, & aliud accipiendo: & acceptum quidem ſemper eſſe finitum : ſed ſemper alterum, & alterum.*

HÆc eſt ſecunda pars tertiæ particulæ : primæ partis principalis huius ca. in qua oſtenditur quomodo inuenitur infinitas in diuerſis diuerſimode: & continet duas particulas, quia in prima oſtenditur quomodo infinitas diuerſimode inuenitur in ſucceſſiuis, & in permanentibus. In ſecunda ibi. [Quod autem ſecundum appoſitionem.] oſtenditur quomodo infinitas reperitur diuerſimode in permanentibus. In prima igitur particula huius partis oſtenditur quomodo infinitas inuenitur diuerſimode in ſucceſſiuis, & permanentibus. Vnde Phyloſophus narrat duo. Primo, quod infinitas diuerſimode eſt in ſucceſſiuis & permanentibus. uerbi gratia, infinitas diuerſimode eſt in hominibus, ideſt, in generatione hominum, & in diuiſione magnitudinum. Secundo uero narrat quomodo infinitas ſimiliter inuenitur in utriſque dicens, quod uniuerſaliter in omnibus prædictis, ideſt tam in ſucceſſiuis quam in permanentibus in quibus inuenitur motus infinitas eſt ſic quod ſemper contingit accipere aliud poſt aliud: ita, quod acceptum ſemper eſt finitum quamuis ſemper ſit alterum, & alterum. Notandum ſecundum Commen. hoc, quod apparet uniuerſaliter, quod illud, quod eſt commune omnibus ſpeciebus infiniti eſt infinitum : quoniam poteſt quis ex eo accipere aliquid poſt aliud in intellectu, & indifferenter: ſiue illud quod imaginatur ex hoc fuerit actio mentis, ut eſt diſpoſitio in diuiſione menſurarum : aut fuerit extra animam: ſicut eſt diſpoſitio in motu: & illud, quod mẽs accipit ſemper ex infinito eſt finitum, ſed eſt aliud ab eo, quod accipit in præterito: quando igitur illa actio mentis fuerit in aliquo entium dicetur ipſum eſſe infinitum.

Infinitas eſt diuerſimode in ſucceſſiuis, & in permanentibus.

Infinitas ſimpliciter inuenitur in utriſque.

Notabile.

B

Quare non oportet infinitum perinde accipere, atque hoc aliquid, ut hominem aut domum. Sed ut dies dicitur atque ludus: quorum eſſe non ut ſubſtãtia quædam eſt orta, ſed in generatione ſemper corruptioneq́ue conſiſtit: finitum quidem, at aliud atq; aliud ſemper.

C

Tex. c. 58. *Quare infinitum non oportet accipere ſicut hoc aliquid ut hominem aut domum: ſed ſicut dies dicitur, & agon quibus eſſe non ſicut ſubſtãtia quædam facta eſt: ſed ſemper in generatione aut corruptione finitum: ſed ſemper alterum, & alterum.*

EX his igitur concludit Phyloſophus, quod infinitum nõ eſt accipiendum: ſicut hoc aliquid: hoc eſt: infinitum non eſt aliquod permanens: ſicut indiuiduum ſubſtantiæ, uel alia res permanens quæ poſſit demonſtrari tota ſimul: ut domus, uel aliquod tale, & hæc eſt trigeſimaprima cõcl. huius libri, ſcilicet, quod infinitum non eſt hoc aliquid intelligendo per hoc aliquid rem permanentem: cuius omnes partes ſunt ſimul. Concluſio probatur ſic. Illud cuius eſſe conſiſtit ſemper in generatione unius partis finitæ, & in corruptione alterius partis finitæ: ita, quod ſemper alia, & alia eius pars eſt: ſic, quod non omnes eius partes ſunt ſimul: illud non eſt hoc aliquid, ideſt, illud non eſt res permanens : cuius eſſe conſiſtit in hoc, quod omnes eius partes ſunt ſimul: ſed eſſe infinitum conſiſtit in generatione unius partis, & in corruptione alterius: & quælibet pars accepta eſt finita: nec poſſunt omnes partes eſſe ſimul. ergo infinitum non eſt hoc aliquid: ſed eſt ſicut dies & agon quorum eſſe conſiſtit in generatione, & corruptione. Intelligendum, quod Commen. introducit hanc partem ſic, quod cum Phyloſophus declarauit modum ſecundum quem infinitum eſt: uoluit demonſtrare quomodo inuenitur additio, & diminutio in infinitum: & reuerſus eſt a principio faciendo rememorationem de eſſentia infiniti diſtinguendo actum qui eſt in infinito ab alijs actibus entium : ſicut diſtinguebat eius potentiam ab alijs potentijs. Hæc igitur eſt intentio in hac parte ſecundum Commen. ſcilicet, diſtinguere actum infiniti ab actibus aliorum entium : & ſic diſtinguitur : quia actus infiniti nunquam eſt totus ſimul: nec eſt actus purus: ſed ſemper eſt permixtus cum potentia. ſed actus aliorũ entium eſt purus ſine permixtione potentiæ, & eſt totus ſimul.

Trigeſima prima concluſio huius libri.

D

A Notandum etiam ſecundum Commen. hic, quod ens dicitur tripliciter. uidelicet, ens in actu: ens in potentia: & compoſitum ex potentia, & actu: & dicit, quod infinitum non eſt ens in actu puro: nec ens in potentia pura : ſed eſt compoſitum ex potentia, & actu: quia una eius pars eſt in potentia, & alia in actu: nec poſſunt omnes eius partes eſſe ſimul in actu.

Quomodo ſit intelligendum hoc tertium membrũ. uide ſup. c. 5

Verum in imaginibos quidem hoc accidit permanente eo, quod ſumptum. In hominibus autem atque tempore accidentibus ita, ut non deficiant.

Sed in magnitudinibus quidem permanente accepto hoc accidit: in hominibus autem, & tempore corruptis : ſic, ut non ſit deficere.

CVm Phyloſophus narrauit, quod infinitas diuerſimode inuenitur in ſucceſſiuis, & in permanentibus: Phyloſophus declarat hic: & probat, quod infinitas aliter inuenitur in ſucceſſiuis, & aliter in permanentibus. uerbi gratia, infinitas aliter inuenitur in diuiſione magnitudinis, & aliter in tempore, & in generatione hominum: & hæc eſt trigeſimaſecunda concluſio huius libri: quæ probatur ſic. Aliter inuenitur infinitas in illo cuius partes acceptæ manent : per quam acceptionem unius poſt aliam accidit infinitas, & aliter inuenitur infinitas in illo: cuius partes acceptæ non manent: per quam acceptionem, ſcilicet, unius poſt aliam accidit infinitas: ſed in permanentibus, ut in magnitudinibus quibus accidit infinitas per diuiſionem, & acceptionem unius partis poſt aliam partes acceptæ manent, & non corrumpuntur: ſed in ſucceſſione, ut in tempore, & generatione hominum quibus accidit infinitas per acceptionem unius partis poſt aliam partes acceptæ non manent: ſed corrumpuntur. ergo infinitas aliter inuenitur in ſucceſſiuis, & aliter in permanentibus: huius rationis ponitur in litera minor: unde aliter, & aliter inuenitur infinitas in ſucceſſiuis, & in permanentibus : quia in ſucceſſiuis partes acceptæ non manent: ſed in permanentibus partes acceptæ manent.

B

Trigeſima ſecunda concluſio huius libri.

Atqui infinitum, quod in additione, & quod in diuiſione conſiſtit: idem quodammodo eſt.

C

Tex. c. 59 *Quod autem ſecundum appoſitionem idem quodammodo eſt, & quod eſt ſecundum diuiſionem.*

HÆc eſt ſeconda particula ſecundæ partis tertiæ particulæ primæ partis principalis huius ca. in qua oſtenditur, quod infinitas reperitur in permanentibus tam ſecundum appoſitionem, quam etiam ſecundum diuiſionem, & ſic diuerſimode inuenitur infinitas in rebus permanentibus, quia dupliciter inuenitur in eis infinitas, & illis duobus modis inuenitur in eis infinitas differenter . Hæc particula continet quatuor partes, quia in prima oſtenditur, quod infinitum ſecundum appoſitionem quodammodo eſt idem infinito ſecundum diuiſionem magnitudinis. in ſecunda ibi. [Infinita enim magnitudine.] oſtendit Phyloſophus modum poſſibilem, & etiam modum impoſſibilem in diuiſione magnitudinis in infinitum: in tertia ibi. [Secũdum appoſitionem.] oſtendit Phyloſophus modum poſſibilem, & etiam modum impoſſibilem in appoſitione magnitudinis in infinitum ponendo differentiam inter infinitatem quæ eſt in diuiſione magnitudinis, & inter infinitatem quæ eſt in additione magnitudinis. in quarta ibi. [Quoniam autem, & Plato.] ex ueritate iam determinata accuſat Pla. qui dixit infinitatem omnimode reperiri eodẽ modo in diuiſione, & in additione. In prima igitur parte huius particulæ dicit Phyloſophus, quod infinitum ſecundum appoſitionem magnitudinis quodammodo eſt idem infinito ſecundum diuiſionem magnitudinis, & quia dixit quodammodo eſt idem infinito ſecundum diuiſionem dat modum quo additio in infinitum ſicut diuiſio in infinitum, d. quod infinitum ſecundum appoſitionem fit econtrario infinito ſecundum diuiſionem, & non aliter niſi illo modo, ſcilicet, quo additio magnitudinis ponitur ex parte diminuta: hoc eſt: quando illud, quod diuiditur ab una magnitudine additur alteri magnitudini: ſic igitur apparet qualiter infinitas inuenitur tam in appoſitione quam in diuiſione quando illud, quod diuiditur ab una magnitudine additur alteri magnitudini: quia ſicut diuiſio magnitudinis ꝓcedit ĩ infinitũ: ita ẽt additio magnitudinis ꝓiecto mõ ꝓcedit in infinitũ. ſ. addẽdo ſemp uni

D

magnitudi-

magnitudini illud, quod diminuitur ab alia magnitudine. A Vnde infinitas in diuiſione magnitudinis, & infinitas in additione magnitudinis in hoc conueniunt, quia appoſitio magnitudinis non procedit in infinitum, ſed differunt in hoc, quia non ſiunt eodem ordine, quia unum inuenitur contrario modo alteri.

Fit enim in magnitudine finita per additionem econtra. Nam, ut cum diuiditur cernitur in infinitum abitio, ſic cum additio fit, ad magnitudinem ipſam determinatam uidebitur. Etenim ſi quiſpiam in magnitudine finita, de finita magnitudine ſumpta, eadem aliam accipiat ratione, non eandem totius magnitudinem ſumens non pertranſibit unquam magnitudinem illam finitam.

Infinitum enim ſecundum appoſitionem fit econtrario, ſecundum quod enim diuiſum uidetur in infinitum ſic appoſitum uidebitur ad determinatum. Infinita enim magnitudine ſi accipiens aliquis determinatum accipiet, eadem ratione non eadem aliquam magnitudinem ratione accipiens non tranſibit finitum. B

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ partis tertię particulæ primæ partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus oſtendit modum poſſibilem, & modum impoſſibilem in diuiſione magnitudinis in infinitum. Et intendit dicere, quod diuiſio magnitudinis in partes eiuſdem proportionis ꝓcedit in infinitũ, ſed diuiſio magnitudinis ĩ partes eiuſdẽ q̃titatis non ꝓcedit in infinitũ. uerbi gratia quĩa ſi accipiamus aliquam magnitudinẽ finitã, & ab illa auferamus aliã partem, & poſtea dimidium tanti, & poſtea dimidium dimidij, & ſic ſemper: ita, quod qualis eſt proportio partis primo acceptę ad partem ſecundo acceptam, talis ſit proportio partis ſecundo acceptę ad partem tertio acceptam, & ſic de tertia, quarta, & quinta, &c. ſemꝑ iſto modo procedit diuiſio magnitudinis in infinitum. Iſta enim eſt diuiſio in partes eiuſdẽ proportionis. Si etiam accipiamus unam magnitudinem finitam, & diuidamus eam in duas partes, & poſtea diuidamus unam medietatem in duas medietates, & ſic poſtea reſiduum in alias duas medietates, & ſic continuè iſto modo procedit in infinitum, quia iſta diuiſio eſt in partes eiuſdem proportionis, quia quæ eſt proportio partis primo ablatę ad partem ſecundo ablatam, talis eſt proportio partis ſecundo ablatę ad partem tertio ablatam, & ſic deinceps, ſic enim diuidendo eadem ratione in partes eiuſdem proportionis non eandem magnitudinem, hoc eſt, non accipiendo partes eiuſdem quantitatis non tranſibit finitum, hoc eſt, ſic diuidendo in partes eiuſdem proportionis non tranſibit finitum, hoc eſt, non conſumetur magnitudo finita per talem diuiſionem in partes eiuſdem proportionis: hoc eſt, ergo primum, quod Phyloſophus narrat de infinitate in magnitudinibus ſecundum diuiſionẽ, ſcilicet, diuiſio magnitudinis in partes eiuſdem proportionis procedit in infinitum. Sed hoc non declaratur hic, quia eius declaratio dependet ex declaratione huius, ſcilicet, quod continuum non componitur ex indiuiſibilibus, ſi D enim continuum non componitur ex indiuiſibilibus, tunc quacunque magnitudine data, uel accepta, illa eſt diuiſibilis in duas medietates, & utraque illarum duarum medietatum in alias duas medietates, & ſic in infinitum. Vnde ſequitur neceſſario, quod ſi continuum non componatur ex indiuiſibilibus, ergo continuum eſt diuiſibile in infinitum in partes eiuſdem proportionis, ſed antecedens non eſt notum hic, ſed declarabitur in ſexto.

Sin uero hoc pacto rationem augeat, ut ſemper magnitudinem eandem accipiat, pertranſibit ſane, propterea, quod omne finitum quouis conſumitur definito.

Si uero ſic augmentet, ut ſemper eandem aliquam ſit accipere magnitudinem tranſibit finitum, propter id, quod omne finitum remouetur a quolibet finito.

NArrato, quod diuiſio magnitudinis in partes eiuſdem proportionis procedit in infinitum: Phyloſophus declarat, quod diuiſio magnitudinis in partes eiuſdem quantitatis non procedit in infinitum, & hæc eſt trigeſimatertia concluſio huius lib. quæ probatur ſic. Diuiſio magnitudinis in tales partes quæ finities acceptę conſumunt omnem magnitudinem finitam non procedit in infinitum, ſed partes eiuſdem quantitatis finities acceptę, uel diuiſę a magnitudine conſumunt omnem magnitudinem finitam. ergo diuiſio magnitudinis in partes eiuſdem quantitatis non procedit in infinitum, maior eſt manifeſta, quia poſt conſumptionem totius magnitudinis non poteſt magnitudo ulterius cõſumi, uel diuidi. Circa hanc rationem ſic procedit Phyloſophus, quia primo ponit concluſionem dicens, ſi uero augmentet rationem, ut ſit accipere eandem quantitatem, ita, ſcilicet, quod ſemper accipiat eandem quantitatem tranſibit hoc eſt, conſumet omnem quantitatem finitam, deinde ponitur minor cum dicitur, propter illud, quod omne finitum remouetur, hoc eſt, conſumetur a finito per ablationem partium finitarum eiuſdem quantitatis. Deinde cum dicitur. — *Trigeſima tertia concluſio huius libri.*

Alio igitur modo non eſt infinitum in rebus, ſed hoc pacto potentia inquam atque diuiſione. Et actu etiam eſt perinde atque diem ac ludum dicimus eſſe. Et potentia ſic eſt, ut materies, & non per ſe, ut ipſum finitum.

Aliter quidem igitur non eſt, ſic autem eſt infinitum potentiaque, & diuiſione. Et actu autem eſt, ſicut diem eſſe dicimus, & agonem, & potentia eſt ſicut materia, & non per ſe ſicut finitum. C

REcolligit prędictas rationes. d. quod aliter non eſt procedere in infinitum in diuiſione magnitudinis, niſi ſcilicet, diuidendo magnitudinem in partes eiuſdem proportionis, & ſic eſt infinitum in potentia in diuiſione, quia quacunque diuiſione accepta, reſtat alia facienda: & non eſt aliquod infinitum in actu niſi ſicut dies, & agon ſunt in actu, ſcilicet, permixto cum potentia, & ita infinitum eſt ſicut materia, & non eſt aliquid per ſe ſecundum ſe totum in actu. Sed circa has duas propoſitiones quas Phyloſophus hic ponit, quarum prima eſt, quod magnitudo finita eſt diuiſibilis in infinitum in partes eiuſdem proportionis. Et ſecunda eſt, quod nulla magnitudo finita poteſt diuidi in partes eiuſdẽ quantitatis: eſt intelligendum primo circa primam, quod ab omni magnitudine finita poteſt aliqua pars primo auferri, & poſtea dimidium tanti, & poſtea dimidium dimii, & per talẽ diuiſionem nunquam conſumetur tota magnitudo, ut ſi a magnitudine trium pedum auferatur primo quantitas unius pedis, & poſtea quãtitas dimidij pedis, & poſtea quantitas quartę pedis per talem diuiſionem nunquam conſumetur tota magnitudo trium pedum, tamen poſſet aliqua pars ita magna primo auferri, quod ſi poſtea auferetur dimidium tanti, & iterum dimidum dimidij, per talem diuiſionem finitam conſumetur tota magnitudo, uerbi gratia, ſi magnitudo ſit ſeptem pedum, & primo auferatur quantitas quatuor pedum, & poſtea quantitas duorum pedum, & poſtea quantitas unius pedis, per iſtam diuiſionem conſumetur tota quantitas ſeptẽ pedum, ut patet manifeſte. Ideo eſt ſciendum, quod quandocunque aliqua magnitudo diuiditur in partes eiuſdem proportionis, ſi primo ab illa magnitudine auferatur pars maior quam eſt medietas totius, & poſtea dimidium tantę partis, & poſtea dimidium dimidij, per talem diuiſionem in partes eiuſdem proportionis tandem conſumetur tota magnitudo, nec eſt aliqua magnitudo finita diuiſibilis in infinitum in partes eiuſdem proportionis auferendo primo ab illa magnitudine partem maiorem quam eſt medietas totius, & poſtea dimidium tanti, & poſtea dimidium dimidii, ſic enim diuidẽdo magnitudinem, ſcilicet, primo auferendo maiorem partem quam eſt medietas totius, & poſtea medietatem tanti, & poſtea medietatem dimidij, tandem conſumetur — *Prima propoſitio.* — *Secunda propoſitio.*

magnitudo, ut manifeſte apparet ex communib⁹ geometrię: uerumtamen quælibet magnitudo quantumcunque parua eſt diuiſibilis in infinitum in partes eiuſdem proportionis diuidendo illam magnitudinem, auferendo primo ab ea medietatem magnitudinis, & poſtea medietatem medietatis, & poſtea medietatem tanti, & ſic deinceps. Cuius ratio eſt, quia nunquam deuenietur ad aliquam partem magnitudinis quæ non ſit ulterius diuiſibilis in duas medietates, & ideo auferendo medium primo a magnitudine, & poſtea medietatē medietatis, & ſic deinceps proportionabiliter per talem diuiſionē nūq̄ cōſumetur magnitudo, ex quo ſequitur ꝑ locum a maiori quod ſi auferatur primo a magnitudine minor pars quam medietas totius, & poſtea dimidium tāti, & ſic deinceps proportionabiliter quod per talem diuiſionem nunquam conſumetur tota magnitudo. Et ſic debet intelligi illa propoſitio. ſ. quod magnitudo finita eſt diuiſibilis in infinitū in partes eiuſdem proportionis diuidendo a magnitudine primo medietatem, uel partem minorem quam eſt medietas eius: & poſtea dimidium tanti, & ſic deinceps proportionabiliter: ſed ſi auferatur primo pars maior quam ſit medietas totius, & poſtea medietas tanti, & poſtea medietas medietatis, talis diuiſio non procedit in infinitum, immo per talem diuiſionem conſumetur tota magnitudo a qua primo diuiditur pars maior quam eſt medietas totius. Ex prædictis patet una propoſitio quæ non eſt multum communis, uidelicet, quod data quacunque linea contingit eam diuidere in partes eiuſdem proportionis, & ſic contingit dare punctum ad quod nūquam deuenitur per diuiſionem finitam, ſed ad quodlibet pūctum citra illud punctum deuenitur per diuiſionem finitam, & hoc eſt uerum tantum quando pars prioſo diuiſa eſt medietas totius determinata ad illud punctum ad quod nunquam deuenitur per diuiſionem finitam: ſed ad quodlibet punctum citra illud bene deuenitur per diuiſionem finitam, & hoc poteſt geometrice faciliter demonſtrari: Circa cuius demonſtrationem non eſt ad præſens inſiſtendum. Sic igitur quantum ad diuiſionem magnitudinis in partes eiuſdem proportionis apparet qualiter talis diuiſio procedit in infinitum, quia diuidendo magnitudinem in partes eiuſdem proportionis auferendo primo medietatem magnitudinis, uel partem minorē quam eſt medietas, & poſtea medietatem tanti, & ſic deinceps talis diuiſio procedit in infinitum, ſed ſi auferatur primo pars maior quam eſt medietas totius magnitudinis diuidendo, & poſtea medietas tantæ partis, & ſic deinceps: per talem diuiſionem finitam tandem conſumetur tota magnitudo. Illud tamen eſt uniuerſaliter uerum. ſ. quod omnis magnitudo finita eſt diuiſibilis in infinitum in partes eiuſdem proportionis, quia quacunque magnitudine finita data contingit aliquā partem primo auferre, & poſtea medietatem tantæ partis, & ſic deinceps, ita, quod proportionabiliter per talem diuiſionē nunquam conſumetur tota magnitudo, & ſi primo auferatur medietas totius magnitudinis, uel minor pars quam medietas, & c. ut dictum eſt, & ita apparet quid ſentiendum ſit de diuiſione magnitudinis in infinitum in partes eiuſdem proportionis. Quo uiſo uidendum eſt qualiter magnitudo finita nō eſt diuiſibilis in infinitum in partes eiuſdem quantitatis. Ad cuius euidentiam eſt intelligendum, quod partes eiuſdem quantitatis ſunt duplices, ſcilicet, quædam unitę, & quædam non unitę, ut innuit Phyloſophus primo elencorum, & partes unitas uoco illas partes quæ ſic ſe habent, quod una eſt pars alterius, uel quod aliqua pars unius eſt pars alterius, partes uero non unitas uoco illas quæ ſic ſe habent, quod nec una eſt pars alterius, nec pars unius eſt pars alterius. Vnde partes non unitę ſunt illę, quarum quælibet eſt totaliter extra aliam, ita, quod nec una eſt pars alterius, nec pars unius eſt pars alterius, uel poteſt dici ſub aliis uerbis, uidelicet, quod partes ſunt duplices: quoniam quædam ſunt copulatę, & quædam diſiunctę, partes copulatę dicuntur illę partes quæ habent aliquam partem eis communem ſic, quod aliqua pars unius eſt pars alterius, & partes diſiunctę ſunt illę quæ non habent aliquam partem eis communem, immo quælibet pars unius eſt totaliter extra quandam partem alterius. Et hanc diuiſionem ponit Phyloſophus quinto ethic. & ſic per partes unitas, & per partes copulatas idem debet intelligi, & per partes non unitas, & per partes diſiunctas idem debet intelligi etiam. Dico igitur, quod quælibet magnitudo finita eſt diuiſibilis in infinitum in partes eiuſdem quantitatis unitas ſeu copulatas, ſic intelligendo, quod quælibet magnitudo finita habet infinitas partes eiuſdem quantitatis quę ſic ſe habent, quod pars unius eſt pars alterius, & hoc patet, quia ſi aliquod corpus alicuius quantitatis, ut ſi corpus pedalis quantitatis moueatur ſuper aliquam magnitudinem ipſam pertranſeundo, illud mobile in quolibet inſtanti illius tēporis erit in ſpacio ſibi æquali, & in alio, & alio inſtāti erit in alio, & in alio ſpatio ſibi æquali, cū igiť ſint infinita inſtātia in illo tempore quo pertranſitur illa magnitudo, ſequitur, quod in illa magnitudine pertranſita ſunt infinitę partes æquales mobili, & per conſequens in illa magnitudine ſunt infinitę partes eiuſdem quantitatis, quia in ea ſunt infinitę partes pedalis quantitatis, uerumtamen illę partes ſunt unitę, quia mobile non deſerit aliquam partem ſpatij ſibi æqualē totam ſimul; ſed primo deſerit unam partem eius quam aliā, utputa aliqua pars ſpatij in qua eſt mobile in uno inſtanti eſt pars ſpatij in qua eſt mobile in alio inſtanti: & ita apparet, quod loquendo de partibus unitis ſeu copulatis neceſſe eſt, quod in magnitudine finita infinitę ſint partes eiuſdem quantitatis, ſed ſi loquamur de partibus eiuſdem quantitatis non unitis, ſic dico, quod infinitas partes eiuſdem quantitatis eſſe in aliqua magnitudine finita poteſt dupliciter intelligi. uno modo, quod in illa magnitudine ſint infinitę partes alicuius certę quantitatis æquales, ut quod in illa magnitudine ſint infinitę partes pedalis, uel digitalis quantitatis, & ſic
B de alijs, quarum quælibet ſit totaliter extra aliam. Alio modo poteſt intelligi, quod in magnitudine finita ſint infinitę partes eiuſdem quantitatis non unitę, ſic, quod non ſunt tot partes eiuſdem quantitatis quin ſint adhuc plures eiuſdem quantitatis non ſignando aliquam certam quantitatem, ut pedalem aut digitalem: tunc dico, quod ſi accipiantur partes alicuius certę quantitatis corporis, ut quia in illa quantitate modo dicto ſint infinitę partes quantitatis tripedalis non unitę ſeu copulatę, impoſſibile eſt, quod in aliqua magnitudine finita ſint infinitę partes eiuſdem quantitatis ſignatę, quarum quælibet ſit totaliter extra aliam, ita, quod in illa magnitudine ſint infinitę partes pedalis, uel digitalis quantitatis, quarum quælibet ſit totaliter extra aliam, quoniam omne finitum conſumitur per ablationem partium finitarum eiuſdem quantitatis certę, quarum quælibet eſt totaliter extra aliam, ut innuit hic Phyloſophus, & etiam patet per rationē, quia ſi aliqua magnitudo finita haberet infinitas tales partes æquales certæ quantitatis, ſequeretur, quod illa magnitudo nullam haberet proportionem ad talem partem quam contineret infinities, quia in infinitum excederet eam, & per conſequens illa magnitudo eſſet infinita, quia cuiuſlibet finiti ad finitum eſt aliqua proportio: & ideo ſi magnitudo ſit finita
C non continet infinitas partes quantitatis certę, ſcilicet, talis, uel talis quantitatis, quarum quælibet eſt totaliter extra aliā. Si uero loquamur de partibus eiuſdem quantitatis non ſignando aliquam certam quantitatem, ſic dico, quod in omni magnitudine finita ſunt infinitę partes eiuſdem quantitatis, quarum quælibet eſt totaliter extra aliam, quia in omni magnitudine finita non ſunt tot partes eiuſdem quantitatis: quarum quælibet eſt totaliter extra aliam, quin in illa magnitudine ſint plures partes eiuſdem quantitatis, quarum quælibet eſt totaliter extra aliam, quia dentur quæcunque partes eiuſdem quantitatis, quarum quęlibet ſit totaliter extra aliā, medietates illarum partium: ſic ſe habent, quod ſunt æquales, & quælibet illarum eſt extra aliam totaliter, & ſic de medietatibus illarum medietatum, & ſic in infinitum. Vnde ſi quæratur an in magnitudine ſint partes infinitę eiuſdem q̄titatis, quarum quælibet ſit totaliter extra aliam, illa eſt diſtinguenda eo, quod infinitum poteſt teneri cathegorematice, uel ſyncathegorematice. primo denotatur, q̄d in magnitudine finita ſunt illę partes infinitę, & illę partes infinitę, uel
D ſunt partes infinitę eiuſdem quantitatis, ſcilicet alicuius quātitatis certę, quarum quælibet eſt totaliter extra aliam, & iſte ſenſus eſt falſus, & impoſſibilis. Si autem infinitum teneatur ſyncathegorematice, ſic eſt ſenſus, quod in magnitudine finita non ſunt tot partes eiuſdem quātitatis: quarum quælibet eſt totaliter extra aliam quin ſint plures partes eiuſdem quantitatis in illa magnitudine, quarū ǭlibet eſt totaliter extra aliam, & iſte ſenſus eſt uerus, ut probatum eſt, quia ſi ſint aliquę partes eiuſdem quantitatis, quarum quælibet eſt totaliter extra aliam, earum medietates erunt eiuſdem quantitatis, & quælibet illarum erit totaliter extra aliam, & ſic de medietatibus illarum medietatum, & ſic in infinitum, & ſic non eſt dare tot partes eiuſdem quantitatis, quarum quælibet eſt totaliter extra aliam quin ſit dare plures. Et hoc eſt manifeſtum cuilibet conſideranti ad diuiſionem magnitudinis in infinitum.

Quomodo debet intelligi prima propoſitio.

Secunda propoſitio.

Intellectum ſecundę propoſitionis.

Et additione igitur hoc pacto ē potētia īfinitū, ꝗ quidem

A quidem aliquo modo dicimus idem eſſe quo id quod in diuiſione conſiſtit.Semper enim eſt aliquid ipſius extra ſumendum.

Tex.c.60. *Et ſecundum appoſitionem igitur ſic infinitum potentia eſt,quod idem non per ſe fit:ſicut dicimus quodammodo eſſe ei quod eſt ſecundum diuiſionem.Semper quidem enim ali quid ipſius extra eſt accipere.*

HÆc eſt tertia pars ſecundæ particulæ ſecundæ partis tertiæ particulę primæ partis principalis huius ca. in qua Phyl.oſtendit qũo additio procedit in infinitũ,& qũo non.Et primo Phyl. narrat qũo infinitas eſt poſſibilis in additione magnitudinis.Secundo uero ibi.[Non tamen excellit.] narrat qũo appoſitio, uel diuiſio non procedit in infinitum. Dicit igitur Phyl.primo,ꝙ infinitum ſm appoſitionem eſt in potentia.i.ſemper reſtat aliud apponendum, & nunquam finietur ſic appoſitio,quin ſemp poſſit apponi ꝙ non fuit prius appoſitũ,non tñ ſic eſt in potentia ſicut aliquod finitum ꝙ p̃ ſm ſe totum ſimul exire in actum, ſed infinitas in additione B magnitudinis eſt in potentia eo modo quo infinitas in diuiſione magnitudinis eſt in potentia,qm̃ infinitas ſm appoſitioné,& infinitum ſm diuiſionem ſunt quodammodo idem, qm̃ additio poteſt fieri in infinitum ſm quod partes diuerſæ ab una magnitudine poſſunt ſuperaddi alteri magnitudini. Vnde ſicut diuiſio magnitudinis procedit in infinitum, ita additio magnitudinis procedit in infinitum addendo ſemper uni magnitudini illud quod diuiditur ab alia magnitudinu.

Hoc tamen definitam omnem exuperat magnitudinem,ut in diuiſione definitam exuperat omnem, & ſemper minor euadit. Vt autem omnem additionem exuperet.

Non tamen excellit omnem determinatam magnitudinem:ſicut in diuiſione excellit omne determinatum,& erit minus.Quare autem neque eſt excellere omnem ſecundum C appoſitionem.

CVm Phyl. narrauit modum ſm quem eſt poſſibile infinitum eſſe in additione magnitudinis,vult narrare quo non eſt poſſibilu additionem magnitudinis procedere in infinitũ,& qũo aliter procedit diuiſio magnitudinis,in infinitum,& aliter additio.Dicit igitur primo ꝙ additio magnitudinis non procedit in infinitum ſic ꝙ per additionem fiat magnitudo maior omni magnitu dine data, qm̃ ſicut dictum uſt prius,additio magnitudinis in infinitum eſt, ſicut diuiſio magnitudinis in infinitum,ſed diuiſio magnitudinis in infinitum non eſt poſſibilis niſi ſint partes eiuſdem proportionis, ut auferendo primo aliquam partem magnitudinis, & poſtea dimidium tanti,& poſtea dimidium dimidij, & ideo additio magnitudinis non procedit in infinitum,niſi addendo partes uiuſdem proportionis,ſed per additionem partium eiuſdem proportionis in infinitum non poteſt magnitudo cui ſit additio creſcere ultra omnem magnitudinem datam,ut patet manifeſte,qm̃ ſi accipiamus duas magnitudines,quarum quælibet ſit quantitas duorum pedum,& diuidamus unam illarum D magnitudinum in duas medietates,& unam illarum medietatum addamus alteri.& ſic continuæ, ſicut diuiſio unius magnitudinis procedit in infinitum iſto modo,& nunquam conſumetur,ita iſta additio procedit in infinitum, & magnitudo cui ſit additio nunquam per talem appoſitionem finities factam deueniet ad quantitatem quatuor pedum, verbi gratia, ſint duæ magnitudines,quarum utraque ſit duorum pedum quę ſint a,& b,& a,diuidatur in duas medietates, ut in c,& d, & c,addatur ipſi b,& poſtea diuidatur d,in duas medietates, & una illarum medietatum addatur ipſi b, & poſtea reſiduũ diuidatur in duas medietates,& una medietas addatur ipſi b, ſicut prius,& ſic deinceps,ſicut per talem diuiſionem partiũ non conſumetur tota magnitudo duorum pedum,ita per talem additionem nunquam deueniet ipſum b,ad quantitatem ambarum magnitudinum,ideſt, ad totam magnitudinem tã ipſius a,quam ipſius b,quia nunquam deueniret ad magnitudinem ambarum magnitudinum.i.ad magnitudinem quatuor pedum niſi totum a,eſſet ſm ſe totum diuiſum, & totũ

A additum ipſi b, ſed per talem diuiſionem factam nunquam eſt totum appoſitum,ſed ſemper reſtat aliud apponendum. Et hoc eſt quod Phyl.hic primo narrat.ſ.ꝙ quamuis additio magnitudinis procedat in infinitum, tamen non procedit ſic additio in infinitum.ſ.quod per additionem fiat magnitudo maior omni magnitudine finita data,& hoc ideo apparet,qa aliter procedit diuiſio in infinitum,& aliter additio, quoniã diuiſio ſic procedit in infinitum ꝙ omni magnitudine finita data contingit per diuiſionem deuenire ad magnitudinem minorem,ſed per additionem non contingit deuenire ad magnitudinem maiorem quacunquu magnitudine data,quia eſt dare maximam magnitudinem terminatam, & finitam qua non contingit dare maiorem,ut magnitudinem cæli,uel totius mundi,ſed non eſt dare magnitudinem minimam,immo qualibet magnitudine data contingit per diuiſionem dare minorem diuidendo,ſcilicet, illam magnitudinem in duas partes,ut patet de ſe.

Neque potentia eſſe poteſt, ſiquidem non ſit per accidens actu infinitum,ut naturales id corpus infi- B nitum eſſe dicunt, quod extra mundum collocauere:cuius ſubſtantia aer eſt,aut aliquid tale Sed ſi infinitum actu ſenſibile corpus hoc pacto in ratione rerum eſſe non poteſt,patet neque per additionem poſſe ſic eſſe potentia infinitum,niſi (ut dictum eſt)diuiſionis contrario modo.

Neque potentia poſſibile eſt eſſe, ſiquidem non ſecundũ accidens actu infinitum,ſicut dicunt Phyloſophi extra corpus mundi cuius ſubſtantia eſt aer,aut aliud huiuſmodi.Sed ſi non poſſibile eſt quod infinitum corpus ſenſibile actu ſit, manifeſtum quod neque potentia utique erit ſecundum appoſitionem,ſed aut ſicut dictum eſt econtrario diuiſioni.

CVm Phyl. narrauit ꝙ additio magnitudinis non procedit in infinitum.Nunc probat ꝙ additio magnitudinis C non procedit in infinitum ſic ꝙ quacunquu magnitudine data contingit per additionom ꝙ fiat maior. Et poteſt hic poni concluſio trigeſimaquarta huius libri ſub hac forma.ſ.ꝙ non contingit magnitudinem eſſe in potentia maiorem omni magnitudine finita.Hæc concluſio probatur ſic.Si magnitudo poſſet creſcere in infinitum,ita ꝙ poſſit creſcere ultra omnem magnitudinem finitam, tunc poſſet aliqua magnitudo uſſe maior omni magnitudine finita, ſed illud ꝙ eſt maius omni finito uſt infinitum.ergo eſſet poſſibile ꝙ aliqua eſſet magnitudo actu infinita, quod prius improbatum eſt,quia tunc ſequeretur ꝙ in appoſitione magnitudinis in infinitum intelligitur potentia,ſicut intelligitur potentia cũ dicimus hoc uſt homo in potentia. Vndu breuiter probatio concluſionis conſiſtit in hoc ꝙ ſi magnitudo pòt creſcere in infinitum ultra omnem magnitudinem finitam,tunc poſſet eſſe magnitudo maior omni magnitudine finita, & per conſequens poſſibile eſſet aliquam magnitudinem eſſe actu infinitam,ut dixerunt antiqui Phyloſophici ꝙ extra cælũ eſt aliquod corpus infinitum,cuius ſnb̃a eſt aer,aut aqua,aut aliquod mixtum,uel aliquod huiuſmodi, ſed hoc conſequens eſt impoſſibile.ſ.quod ſit aliquod corpus actu infinitum,ut p̃ D batum eſt. igitur impoſſibile eſt quod magnitudo creſcat in infinitum,ſic quod creſcat, uel poſſit creſcere ultra omnem magnitudinem finitam. non igitur eſt potentia ad oppoſitionem magnitudinis in infinitum,niſi ſicut dictum eſt econtrario diuiſioni,ita quod ſicut una magnitudo poteſt diuidi in infinitum in partes eiuſdem proportionis,ita alia magnitudo poteſt creſcere in infinitum per additionem partium eiuſdem proportionis diuerſarum ab alia magnitudine, ſed per talem additionem non creſcit ultra omnem quantitatem determinatam,ut uiſum eſt.Intelligendum ꝙ Commẽ. format illam rationem ſic dicens,ꝙ ille ſermo eſt ſyllogiſmus hypotheticus, & componitur ſic. ſi magnitudo in potentia eſſet major omni magnitudine,poſſibile eſſet, eſſe magnitudinem actu infinitam.ergo a deſtructione conſequentis ſequitur deſtructio antecedentis. ſi impoſſibile eſt magnitudinem eſſe actu infinitam.ergo non poteſt magnitudo eſſe maior omni magnitudine:deſtructũ in hoc ſyllogiſmo eſt manifeſtũ ex p̃dictis,hoc eſt deſtructio cõſequẽtis hoc ſyllogiſmo, .ſ.ꝙ nõ eſt poſſibile magnitudinẽ eſſe actu infinitã eſt manifu

34. concl. huius lib.

ſta ex prædictis, & conſecutio, ideſt, conſequentia eſt manifeſta, quoniam ſi aliqua magnitudo haberet potentiam, ut eſſet maior omni menſura, ideſt, omni magnitudine, tunc inueniretur in actu maior omni menſura, & ſi hoc eſſet, tunc hæc eſſet magnitudo infinita in actu, quoniam ſi haberet magnitudo naturam creſcendi in infinitum, tunc eſſet poſſibile, ut inueniretur actu infinita. hæc Commen.

Primum notan.

Vnde quatuor ſunt notanda ſecundum Commen. Primo, quod Commen. aſſignat hoc duas cauſas quare in diuiſione magnitudinis proceditur in infinitum.

Prima cã.

Quarum prima eſt, quia ſi diuiſio ceſſaret, tunc oporteret deuenire ad magnitudinem indiuiſibilem, uel ad nihil, quorum utrunque eſt impoſſibile. conſequentia poteſt ſic probari. Si diuiſio magnitudinis ceſſat, aut igitur ceſſat ad aliquid, vel ad nihil, ſi detur, quod ceſſat ad nihil, tunc habemus conſequens, ſcilicet, quod per diuiſionem magnitudinis deuenitur ad magnitudinem indiuiſibilem, uel ad nihil, quia tota diſiunctiua eſt uera cuius altera pars per ſe eſt uera, ſi autem detur, quod diuiſio magnitudinis ceſſat ad aliqd, aut igitur ad diuiſibile, uel ad indiuiſibile, non primum, ſcilicet, quod ceſſat ad diuiſibile, quia omne diuiſibile poteſt diuidi. igitur ſi perueniatur ad diuiſibile non ceſſat potentia ad ulteriorem diuiſionem. ſi uero detur, quod ceſſet ad indiuiſibile, cum magnitudo non diuidatur niſi in magnitudinem, ſequitur, quod ceſſat ad magnitudinem diuiſibilem, & hæc eſt altera pars diſiunctiue quæ eſt conſequens, & ſic patet conſequentia Commen. ſcilicet, quod diuiſio hoc eſt. ſi poſſibilitas ad ulteriorem diuiſionem magnitudinis ceſſaret, tunc oporteret deuenire ad magnitudinem indiuiſibilem, uel ad nihil.

Secunda cauſa.

ſecunda cauſa propter quam diuiſio magnitudinis procedit in infinitum eſt, quia diminutio eſt ire ad nihil, cuius cauſa eſt materia, & infinitas inuenitur per materiam, ideo in diminutione procedit in infinitum.

Secundũ notan.

Secundo eſt notandum, quod cõſequentia aſſignat duas cauſas propter quas additio magnitudinis non procedit in infinitum.

Prima cã.

Quarum prima eſt, quia ſi magnitudo haberet potentiam, ut eſſet maior omni magnitudine finita, tunc eſſet poſſibile, quod aliqua magnitudo eſſet actu infinita, & hanc conſequentia probat Commen. ſic, ſi magnitudo haberet potentiam, ut eſſet maior omni magnitudine finita, tunc potentia ad additionem magnitudinis in infinitum intelligeretur, ſicut intelligitur cum dicimus, ꝙ hoc eſt homo in potentia, unde ſi eſſet aliqua potentia ad magnitudinem finitam, illi potentiæ correſponderet actus purus non permixtus cum potentia, de cuius natura eſſet totum ſimul, ſicut potentia ad eſſe hominem eſt ad actum qui eſt natus eſſe totus ſimul. ſicut igitur ſequitur hoc eſt homo in potentia. igitur poſſibile eſt, quod ſit homo in actu, ita ſequitur, magnitudo eſt in potentia ad additionem in infinitum. ergo poſſibile eſt magnitudinem eſſe actu infinitam.

Secunda cauſa.

ſecunda cauſa propter quam additio magnitudinis non uadit in infinitum ſecundum Commen. eſt iſta, quia additio eſt ire ad eſſe, cuius cauſa eſt forma, ſed finitas eſt per formam, & ꝓpter hoc additio non procedit in infinitum, ſicut diminutio, quia infinitas eſt ratione materiæ, & finitas ratione formæ.

Tertium notan.

Tertio eſt notandum ſecundum Commen. quod illud dictũ Phyloſophi, ſcilicet, infinitum ſecundum appoſitionem magnitudinis eſt contrario diuiſioni, habet duplicem intellectum, & uterque intellectus eſt uerus. Vnus intellectus eſt, ꝙ illud, quod diuiditur ab una magnitudine addatur alteri magnitudini. Alius intellectus eſt, quod magnitudo primo diuidatur in duas medietates, & poſtea diuidatur una medietas, & illud quod diuiditur ab una medietate addatur alteri medietati, & utroque modo procedit in infinitum in appoſitione magnitudinis econtrario diuiſioni.

Quartum notan.

Quartum notabile eſt, quod Commen. mouet, & ſoluit hoc unam quæſtionem quę talis eſt, ſicut eſt unum principium apud geometrã. poſſibile eſt accipere ab omni linea, lineam minorem illa. ita geometria ponit tanquam principium, quod poſſibile eſt accipere ad omnem lineam, lineam maiorem illa.

Quæſtio ſuper dic. phi.

Eſt igitur qõ. quare Phyloſophus ponit diuiſionem magnitudinis procedere in infinitum, & negat additionem procedere in infinitũ, cum additio procedat in infinitum ſicut & diuiſio.

Solutio ſecundũ Commẽ.

Iſtam quęſtionem ſoluit Commen. per diuerſos modos conſiderandi naturalis, & geometrę, dicens, quod conſideratio naturalis de linea eſt ſecundum quod linea eſt terminus corporis naturalis exiſtens in corpore naturali, ſed conſideratio geometrę de linea eſt ſecundum quod eſt abſtracta a materia, quia geometer conſiderat magnitudinem ſecundum quod per intellectum abſtrahitur a materia, & contingit intelligerę lineam maiorem quacunque linea data, ideo geometer ponit additionem magnitudinis procedere in infinitum, ſicut ponit di-

A minutionem magnitudinis procedere in infinitum, ſed quia naturalis conſiderat magnitudinem ſecundum quod eſt terminus corporis naturalis, & ſecundum quod eſt in materia, & ut ſic non contingit dare magnitudinem maiorem quacũque magnitudine, quia non contingit dare magnitudinem maiorem toto mundo, ideo naturalis non ponit, quod magnitudo poſſit eſſe maior quacunque data magnitudine, nec ponit, quod eſt dare lineam maiorem quacunque linea data, quia non eſt dare lineam maiorem rectam diametro mundi.

Primum dubium.

Sed circa hoc occurrunt duo dubia, quorum primum eſt. Sicut magnitudini quæ eſt in materia repugnat creſcere in infinitum, ita magnitudini ſecundum quod eſt in materia repugnat diuidi in infinitum, quia ſicut quęlibet res naturalis eſt determinata in magnitudine, ita, & in paruitate, quia non eſt dare minus minimo, ut patet primo huius. ergo naturalis non habet ponere, quod magnitudo poſſit diuidi in infinitũ.

Tex. c. 88 Secundũ dubium.

Secundum dubium, ex quo propoſitiones quibus demonſtratores utuntur debent eſſe uerę, cum demonſtratio non ſit ex falſis, nec ſupponat aliquod falſum, non uidetur, quod geometer habeat ponere aliquam propoſitionem cui naturalis contradicit, nec econuerſo. ergo ſi geometer ponat quod in B omni magnitudine data contingit accipere magnitudinem maiorem, naturalis non habet huic contradicere, quia uerũ uero non repugnat, & tam propoſitio naturalis quam geometrę eſt uera.

Ad primũ

Ad primum reſpondet Commen. d. quod magnitudo diminuitur in infinitum, ſiue conſideretur ſecundum quod eſt in materia, ſiue conſideretur ſecundum quod eſt in imaginatione, & ſecundum hoc uidetur, quod Commen. neget illud minimum naturale, quia tamen Commen. pluribus aliis locis ponit minimum naturale, ideo dico, quod illud dictum Commen. poteſt habere duplicem intellectum uerum non repugnantem dictis ſuis alibi.

cõ. 72. 4. phy. Quomodo ſaluantẽ dicta Commẽ.

Primus intellectꝰ eſt, quod per materiam intelligitur ſola materia prima quæ non habet contrarium, & ſic eſt uerum, quod magnitudini ſecundum quod eſt in materia non repugnat diuidi in infinitum, quia materia prima non habet contrarium, & ideo ſicut magnitudini inquantum magnitudo non repugnat diuidi in infinitum, quia ut ſic non habet contrarium, ita magnitudini ſecundum quod eſt in materia prima non repugnat diuidi in infinitum, ſed quando Commen. alibi ponit minimum naturale intendit quod eſt dare minimum naturale includens qualitates ſenſibiles habentes contrarium. Vnde magnitudini ſecundum quod eſt in materia ſenſibili repugnat diuidi in infinitum, ſed magnitudo ſecundum quod eſt in mate- C ria non ſenſibili poteſt diuidi in infinitum. Alius intellectus poteſt eſſe, ſcilicet, quod magnitudo ſecundum quod eſt in materia ſenſibili poteſt diuidi in infinitum per ſignificationẽ partis extra partem, tamen magnitudo ſecundum quod eſt in materia ſenſibili non poteſt diuidi in infinitum per actualem reſecationem unius partis ab alia. Vnde Commen. quando ponit minimum naturale, ponit minimum per ſe exiſtens, ſed non ponit minimũ inexiſtens.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum dubium dicendum ſecundum Com. quod naturalis non contradicit geometrę, nec econuerſo, immo propoſitiones quibus uterque utitur ſunt propoſitiones uerę. Vnde propoſitio geometrica qua utitur geometer in demonſtratione non eſt iſta, quod poſſibile eſt accipere ad omnem lineam lineam maiorem illa, ſed eſt iſta, poſſibile eſt imaginari ad omnem lineam lineã maiorem illa, & nec eſt uera, nec naturalis contradicit huic, ſed contradicit iſti, ſcilicet, quod omnis linea data poteſt eſſe linea maior. Vnde naturalis dicit, quod ſic eſt, uel ſic non eſt D in re, uel, quod ſic poteſt eſſe, uel non eſſe in re, ſed geometer dicit, quod ſic contingit imaginari, & iſta non repugnãt, ſcilicet, quod poſſibile eſt ſic imaginari, & tamen, quod non eſt poſſibile ſic eſſe in re. Vndo dicit Commen. quod additio menſurę, ideſt, magnitudinis qua utitur geometer eſt de capitulo propoſitionum opinabilium quæ ſunt quaſi fundamẽta geometrię abſque eo, quod ſunt extra animam.

Idem. 3. ce. cõ. 7 a

Et ponit Commen. exemplum qualiter propoſitiones quibus utitur geometra ſunt de capitulo propoſitionum opinabilium. d. ꝙ huiuſmodi propoſitiones ſunt de capitulo propoſitionum opinabilium, ut cum geometer imaginatur, quod figura habet poſitiones, & quod cum punctus mouetur talis linea, & quod cum linea mouetur facit ſuperficiem, & cum mouetur ſuperficies facit corpus, hæc Commen. Vnde geometer non ponit illud tanquam principium, quod punctus per ſuũ motum facit lineam, ſed ponit, quod contingit imaginari, quod punctus motus facit lineam, & linea mota facit ſuperficiem, &c. Intelligendum, quod omnis propoſitio quæ non includit contradictionem formaliter ex terminis eſt opinabilis.

bilis,& huiuſmodi ſunt propoſitiones quas geometer imaginatur,ſcilicet, quòd omni magnitudine data poteſt dari magnitudo minor,& quod punctus per ſuum motum facit lineam,tales enim propoſitiones non includunt formaliter cõtradictionem ex terminis,& ideo ſunt imaginabiles,& opinabiles.Et ſi quæratur an geometer utatur huiuſmodi propoſitionibus ad omnem magnitudinem datam poſſibile eſt accipere magnitudinem maiorem: & punctus cum mouetur facit lineam.Dico,quod non utitur huiuſmodi propoſitionibus abſolute,ſed ſub conditione,vt ſi ita eſſet in re ſicut contingit imaginari quid ſequeretur,uel non ſequeretur ex hoc: & talibus propoſitionibus falſis utitur Phyloſophus in ſcientia naturali ſub conditione ſupponendo, quod ata ſit, ut uideatur quid inde ſequatur.

Notabile.

Vnde ſciendum,quod mathematici in ſuis demonſtrationibus multotiens utuntur propoſitionibus hypotheticis conditionalibus in quibus antecedens eſt impoſſibile,& ſimiliter etiam conſequens, ut ſi punctus per ſe moueretur cauſaret lineam,ſi lineę ęque diſtantes protendantur in infinitum nunquam concurrerent, & ſic de multis aliis,&ſic etiã mathematici utuntur propoſitionibus cathegoricis falſis,& hoc in ſyllogiſmis hypotheticis, & tamen non demonſtrant ex falſis,quia conditionales ex quibus demonſtrant ſunt verę,quamuis propoſitiones cathegoricę, quæ sũt antecedens,& conſequens in conditionali ſint falſæ. Dico igitur breuiter,quod demonſtrator tam metaphyſicus,quam naturalis,quam etiam mathematicus poteſt uti propoſitionibus cathegoricis falſis in demonſtrationibus hypotheticis, quia in tali demonſtratione non demonſtratur ex cathegoricis: tamen demonſtratione cathegorica artiſex utitur in propoſitione falſa.

Dubium circa dicta phi.

Sed circa dicta Phyloſophi, & Commen. hoc contingit dubitare,quoniam Phyloſophus dicit, quod magnitudo poteſt diuidi in infinitum,ita, quod omni magnitudine data contingit dare minorem, ſed tamen magnitudo non poteſt creſcere in infinitum,quia ſic contingeret dare aliquam magnitudinem actu infinitam,ſed hoc non videtur ſequi,quia ſi ſequatur omni magnitudine finita poſſibile eſt dare maiorem magnitudinem.ergo poſſibile eſt dare magnitudinem infinitam,eadem ratione ſequeretur omni magnitudine finita poſſibile eſt dare minorem. ergo poſſibile eſt, ꝙ ſit aliqua magnitudo minor omni magnitudine, ſed hoc eſt impoſſibile, quia ſi eſſet magnitudo minor omni magnitudine illa eſſet minor ſeipſa,quod eſt impoſſibile.

Secunda inſtantia.

Item ſicut ſequitur,poſſibile eſt magnitudinem creſcere in infinitum.ergo poſſibile eſt aliquam magnitudinem eſſe actu infinitam, ita uidetur ſequi ſi poſſibile eſt magnitudinem diuidi in infinitum.ergo poſſibile eſt,quod magnitudo ſit actu diuiſa in infinitum, quod tamen eſt impoſſibile ſecundum Phyloſophum,& patet euidenter,quod ſi una conſequentia ualeat, quod eodem modo alia debeat ualere, quia utraque conſequentia fundatur ſuper illud principium uidelicet, poſito poſſibili in eſſe non accidit impoſſibile.

Dubium circa dicta commen. Idem ſupra com. præce.

Item dubitatur circa dictam Commen.nam dicit Commen.quod diminutio eſt ire ad nihil cuius cauſa eſt materia,& additio eſt ire ad eſſe cuius cauſa eſt forma.Dicit etiam, quod infinitas inuenitur per materiam,ſicut finitas per formam, ex quibus dictis Cõ. intelligitur, quod diuiſio magnitudinis, & infinitas quæ eſt in diuiſione magnitudinis eſt ratione materię,& additio,& finitas eſt ratione formę,& quia materia eſt cauſa diuiſionis, & infinitas accidit ratione materiæ,& finitas ratione formæ, ideo diminutio magnitudinis procedit in infinitum,& additio non.

Prima inſtan.

Sed iſta non uidentur uerba, quia non uidetur, quod diuiſio,uel diminutio magnitudinis,uel infinitas in diuiſione magnitudinis ſint magis ratione materiæ,quam ratione formæ,quia ſi poneretur magnitudo ſeparata a materia, adhuc magnitudo eſſet diuiſibilis in infinitum, & ſic materia non eſt cauſa diuiſionis magnitudinis, uel infinitatis, cum magnitudo ſi ponatur ſine materia haberet diuiſibilitatem, & indiuiſibilitatem in diuiſione.

Secunda

Item ſicut materia habet infinitas partes,ita forma materialis habet infinitas partes,& ſicut materia eſt diuiſibilis in infinitum,ita forma eſt diuiſibilis in infinitum.ergo diuiſio,& infinitas non magis ſunt ratione materiæ quam ratione formæ.

Tertia.

Item cælum eſt diuiſibile in infinitum,prout Phyloſophus hoc loquitur de diuiſione,& cum cælum non habeat materiam ſecundum Commen.ergo diuiſio,& infinitas non eſt ratione materiæ.

Quarta.

Item illud,qđ dicitur,ſcilicet,quod additio eſt ire ad eſſe, uel ad formam, hoc non uidetur uerum,quoniam in additione magnitudinis continue additur plus,& plus de materia quam prius,unde ſicut additur plus de forma,ita additur plus de materia.igitur additio non eſt magis ire ad formam,quam ad materiã,

A cum in additione tantum acquiratur de materia quantum acquiritur de forma,& econuerſo.

Ad primū phi.

Ad primum dubium eſt dicẽdum ſecundum opi.Phyloſophi,quod mundus conſtat ex tota materia ſua,nec eſt poſſibile ſecundum Phyloſophum aliquam materiam primam fieri de nouo,& cum quantitas conſequatur materiam non eſt poſſibile aliquam quantitatem eſſe totaliter nouam,& propter hoc eſt impoſſibile, quod ſit aliqua magnitudo maior quam eſt magnitudo totius mundi, & ideo additio magnitudinis non procedit in infinitum ſic, quod quacunque magnitudine data poſſit eſſe maior,ſed nõ eſt ſic de diuiſione magnitudinis,quoniam magnitudo eſt diuiſibilis in infinitum,quia eſt diuiſibilis in ſemper diuiſibilia,& ideo non eſt dare minimam magnitudinem.

Notandũ.

Vlterius ẽ notandum,quod ex omnibus poſſibilitatibus quæ ſunt ad additionem magnitudinis ſit una poſſibilitas,ſicut enim ex magnitudinibus quibuſcunque additis ſit una magnitudo in actu,ita ex poſſibilitatibus ad partialem additionẽ ſit una poſſibilitas ad totã magnitudinẽ poſſibilẽ reſultari ex oib' ꝑticularibus additionibus:nunc autem omnis vna poſitas poteſt reduci ad actum, & quælibet partialis poſſibilitas ad partialem additionem eſt pars unius poſſibilitatis tantum: quæ eſt
B ad totam magnitudinem poſſibilẽ fieri per additionem:ideo tota illa poſſibilitas quæ eſt ad totam magnitudinem, & quæ includit omnem partialem poſſibilitatem poteſt reduci ad actum,qua reducta ad actum non poteſt ulterius fieri additio,ſed non eſt ſic de poſſibilitatibus, quę ſunt ad additionem magnitudinis, quoniam non ſit aliqua una poſſibilitas ex omnibus illis poſſibilitatibus, ſicut per diuiſionem nõ ſit aliquod unum in actu ex partibus abinuicem diuiſis, nec ex poſſibilitatibus ad partialem diuiſionem ſit aliqua una poſſibilitas. Nunc uero quamuis quælibet una poſſibilitas poſſit reduci ad actum,non tamen oportet, ꝙ omnes potentiæ poſſint aliquando ſimul reduci ad actum, & propter hoc nõ eſt ſimile de additione magnitudinis in infinitum,& de diuiſione magnitudinis in infinitum.

Ad ſecundum.

Et tunc ad dubitationem,& ad rationem dubitationis, dico quod bene ſequitur: omni magnitudine data poteſt dari magnitudo maior. ergo poſſibile eſt, quod ſit aliqua magnitudo actu infinita, & hoc ideo quia ex omnibus illis poſſibilitatibus ſit una poſſibilitas quæ poteſt reduci ad actum,ut dictum eſt. Et tamen dico quod non ſequitur: omni magnitudine data poteſt dari magnitudo minor.ergo poſſibile eſt, quod ſit aliqua magnitudo minor omni magnitudine, & hoc ideo quia ex omnibus illis poſſibilitatis quæ ſunt ad omnes diuiſiones magnitudinum non ſit aliqua una poſſibilitas. Et cum dicitur, quod ratio Phyloſophi fundatur ſuper hoc,uidelicet quod poſito poſſibili in eſſe non accidit impoſſibile. Dico quod uerum eſt, quod ratio Phyloſophi fundatur ſuper hoc, quod poſito uno poſſibili in eſſe ex ſola eius poſitione non accidit impoſſibile,poſitis tamen multis poſſibilitatibus in eſſe bene quandoque accidit impoſſibile, ut patet, quoniam te ſedere eſt unũ poſſibile,& te ſtare eſt aliud poſſibile,& ideo quocũque iſtorum diuiſim poſito in eſſe non accidit aliquod impoſſibile: poſitis tamen duobus ſimul accidit impoſſibile,quia ꝙ tu ſimul ſedeas,& ſtes eſt impoſſibile.

Notandũ.

Sed contra hoc diceret ſic: hæc eſt una propoſitio de poſſibili: omni magnitudine in actu poteſt dari magnitudo minor in actu,& eſt uera ꝑ phy.igitur ipſa poſita in eſſe nullum accidit impoſſibile,ꝙ tñ eſt falſum,quia ex hoc accidit, quod magnitudo ſit actu diuiſa in infinitum, quod eſt impoſſibile. Præterea hæc eſt uera de
D poſſibili,id eſt,ſecundum quolibet punctum poſſibile eſt continuum eſſe actu diuiſum,& eſt uera ſecundum Phyloſophũ, quia quælibet ſingularis eſt uera, & tamen cum poſita eſt in eſſe accidit impoſſibile,quia iſta eſt impoſſibilis, ſcilicet,ſecũdum quodlibet punctum continuum eſt actu diuiſum.Pro iſtis rationibus eſt intelligendum, quod aliud eſt loqui de propoſitione poſſibili,& aliud eſt loqui de propoſitione de poſſibili.nam iſta eſt poſſibilis antichriſtus currit, & non eſt de poſſibili,ſed illa antichriſtus poteſt currere eſt de poſſibili.Et dico ulterius,quod propoſitio in qua ponitur modus poſſibilitatis,ut talis propoſitio.poſſibile eſt album eſſe nigrum,& huiuſmodi eſt multiplex ẽm compoſitionem,& diuiſionem in ſenſu compoſitionis in quo prædicatur modus, & in illo ſenſu non eſt modalis,ſed de ineſſe.unde illa, poſſibile eſt album eſſe nigrum in ſenſu compoſitionis ſignificat, quod album eſſe nigrum eſt unum poſſibile, & ſic poſſibile prædicatur, & tunc illud dictum: album eſſe nigrum eſt ſubiectum, ſed in ſenſu diuiſionis modus determinat compoſitionem, & unum extremum dicti ſubijcitur, & aliud prædicatur. Vnde per illam poſſibile eſt album eſſe nigrum in

ſenſu

A ſenſu diuiſionis denotatur, quod illud quod eſt album poſſibile eſt, quod ſit nigrum. hoc eſt illa res quæ nunc eſt alba poteſt eſſe nigra, & hoc eſt uerum. Vnde ad ueritatem propoſitionis de poſſibili in ſenſu diuiſionis ſufficit, quod prædicatum poſſit ineſſe illi, uel illis pro quo, uel pro quibus ſupponit ſubm. nam ad ueritatem propoſitionis particularis, uel indefinite affirmatiue de poſſibili in ſenſu diuiſo ſufficit, q̃ prædicatum poſſit ineſſe uni, ſcilicet, alicui pro quo ſubm ſupponit. Ad ueritatem autem uniuerſalis affirmatiue de poſſibili in ſenſu diuiſionis requiritur, quod prædicatum poſſit ineſſe cuilibet pro quo ſupponit ſubm. Et tunc ad illas inſtantias dico, quod poſito poſſibili in eſſe, idest, poſita propoſitione poſſibili in eſſe, ita, quod ſit actu uera, nunquam ex hoc ſolo accidit aliquod impoſſibile, & ſic debet intelligi illud dictum commune Phyloſophi, ſcilicet poſito poſſibili in eſſe nullum accidit &c. Similiter poſita propoſitione de poſſibili uera in eſſe in ſenſu compoſitionis non accidit aliquod impoſſibile, quia ſi propoſitio ſit uera in ſenſu compoſitionis in qua prædicatur hoc, quod dico poſſibile: tunc ſignificat, quod illa de ineſſe cui additur eſt poſſibilis, & ſi propoſitio ſit poſſibilis poſito, quod ſit uera nullum accidit impoſſibile

B Si uero loquamur de propoſitione de poſſibili in ſenſu diuiſionis, ſic dico, quod non eſt uniuerſaliter uerum, quod poſita propoſitione uera de poſſibili in eſſe nullum impoſſibile accidat: quoniam non oportet, quod ſi propoſitio de poſſibili ſit uera in ſenſu diuiſionis, quod ſuus actus ſiue ſua de ineſſe ſit poſſibilis, quoniam hæc eſt uera in ſenſu diuiſionis, uidelicet omne contingens poteſt eſſe uerum, & tamen illa de in eſſe ei correſpondens eſt impoſſibilis, quoniam illa eſt impoſſibilis, uidelicet, omne contingens eſt uerum. unde illa de poſſibili in ſenſu diuiſionis non ſignificat ſuam de in eſſe poſſibilem, ſed ſolum ſignificat, quod prædicatum poſſit in eſſe illi, uel illis, pro quo, uel pro quibus ſubm ſupponit. Et per hoc dico ad inſtantias factas.

Ad primū. Ad primam dico, quod illa eſt uera in ſenſu diuiſionis, omni magnitudine data in actu poteſt dari magnitudo minor in actu, & iſta propoſitione de poſſibili poſita in eſſe accidit impoſſibile, nec eſt inconueniens, quod poſita propoſitione de poſſibili in eſſe, hoc eſt in ſua de ineſſe accidat impoſſibile, tamen poſito poſſibili in eſſe, idest, poſita propoſitione poſſibili in eſſe uera propter hoc nunquam accidit aliquod impoſſibile: quoniam poſito, quod ita eſſet in re, ſicut propoſitio poſſibilis ſignificat nullum impoſſibile accidit propter hoc, & ſic debet intelligi illud dictū

C commune, uidelicet, poſito poſſibili in eſſe nullum accidit, &c.

Ad ſecundum. Eodem etiam modo eſt dicendum ad aliam inſtantiam dicendu, quod illa eſt uera in ſenſu diuiſionis, ſcilicet, ſecundum quolibet ſignum continuum poteſt eſſe actu diuiſum, & tamen ſua de ineſſe eſt impoſſibilis, & ideo poſita illa de poſſibili in ſuam de ineſſe accidit impoſſibile, nec hoc eſt inconueniens, ſed neceſſarium, & hanc rationem innuit Commen. ſuper primum de generatione, reſpondendo ad rationē Democriti, ſed ſi loquamur de his in ſenſu compoſitionis, ſcilicet, omni magnitudine data in actu poſſibile eſt dare magnitudinem minorem in actu. Similiter ſecundum quodlibet ſignum poſſibile eſt continuum eſſe actu diuiſum, ſic dico, q̃ utraque eſt falſa, & impoſſibilis.

Replic. Et ſi dicatur, quod propoſitio de poſſibili ſi ſit uera, eſt uera propter aliquam unam poſſibilitatem, & una poſſibilitate poſita in eſſe non accidit impoſſibile. ergo &c.

Solutio. Dico, quod utraque propoſitionum prædictarum eſt uera in ſenſu diuiſionis non propter aliquam unā poſſibilitatem, ſed propter plures poſſibilitates, ut poteſt ex præcedentibus uideri, & ſatis declaraui ſuper primum de generatione, quoniam illa ſecundum quodlibet ſignum conti

D nuum poteſt eſſe actu diuiſum, eſt uera, quia ſecundum hoc ſignum poteſt eſſe diuiſum, & ſecundum aliud ſignum, & ſic de infinitis, nunc autem alia eſt poſſibilitas, ad diuiſionem in uno ſigno, & alia eſt poſſibilitas ad diuiſionem in alio ſigno, & ideo illa ſecundum quodlibet punctum, &c. eſt uera propter infinitas poſſibilitates ad infinitas diuiſiones, & non eſt uera propter aliquam unam poſſibilitatem. Et ſi dicitur, quod eadem ratione erit uera in ſenſu compoſitionis, quia quælibet ſingularis eſt uera. Dico, quod in ſenſu compoſitionis nō eſt uniuerſalis, ſed ſingularis, quia unum dictum ſingulare ſubijcitur, ut dictum eſt.

Ad dubiū Commē. Ad ſecundum dubium, quod oritur circa dicta Commen. dico, quod per materiam poſſumus intelligere duo, ſcilicet, uel materiam quæ eſt altera pars compoſiti ex materia, & forma, uel per materiam poſſumus intelligere partes quantitatiuas, & ſimiliter per formam poſſumus intelligere duo, ſcilicet, uel formam quæ eſt altera pars compoſiti, uel formam quæ eſt ipſum compoſitum. ſite enim

A eſt unus modus formæ, ſcilicet, ipſum totum, ut patet ſecundo huius. Totum enim uno modo dicitur forma, & partes q̃titatiuę dicuntur materiæ, & tunc dico, quod diuiſio magnitudinis, & infinitas eſt formaliter ratione partium quantitatiuarum, uel ratione quantitatis, quoniam magnitudo habet formaliter partem extra partem per quantitatem, ſed materialiter diuiſio, & infinitas eſt ratione materiæ quæ eſt altera pars compoſiti, ſed additio, & finitas eſt ratione formæ quæ eſt ipſum totum, quia additio eſt ad totum, & diminutio determinatur ad partes. Dico igitur, quod illud commune dictum, ſcilicet, diuiſio, & infinitas eſt ratione materiæ, & additio, & finitas eſt ratione formæ, ſi intelligitur formaliter, tunc per materiam debet intelligi pars quantitatiua, uel ipſa quantitas, & per formam debet intelligi totum, uel ipſa totalitas. Ad inſtantias igitur adductas contra dicta Commē.

Ad primam. dico, ad primam, quod ſi ponatur magnitudo ſeparata a materia quæ eſt altera pars qualitatiua, uel eſſentialis compoſiti, illa magnitudo haberet materiam, quia haberet partes q̃titatiuas, quamuis non haberet materiam primam quæ eſt tertium principium, & ideo eſſet adhuc diuiſibilis in infini-

B tum, quoniam poſſibilitas ad diuiſionem, & ad infinitatem in diuiſione eſt formaliter, & per ſe ratione partium quantitatiuarum, & ſolum materialiter, & ſubiectiuæ ratione materiæ primæ. Ad aliam inſtantiam de diuiſione cœli dico, quod cœlum habet materiam accipiendo materiam pro partibus quā titatiuis, quamuis non habeat materiam quæ eſt altera pars compoſiti.

Ad ſecundam. Ad aliam inſtantiam dico, quod in additione magnitudinis itur ad formam quæ eſt totum ſeu totalitas, quāuis in additione fiat additio materiæ quæ eſt altera pars cō poſiti.

Ad tertiā. Et ſi dicitur, quod in additione fit additio partium q̃titatiuarum, & ſic additio eſt ratione materiæ ad partes quātitatiuas.

Replic. Dico, quod uerum eſt, quod in additione adduntur partes quantitatiuę quæ poſt additionem non ſunt in actu actualitate propria, ſed ſolum ſunt in actu actualitate totius. Vnde in additione non itur ad partem in actu ſiue ad actualitatem partium, ſed itur ad totum, & ad actualitatem totius, ſed in diuiſione itur ad actualitatem partium, & non ad eſſe totius, & hoc intelligit Commen. dicens, quod diminutio eſt ire ad nihil, hoc eſt ad non eſſe totius. Aliter etiam poteſt dici, ſcilicet, quod dicta Commen. ſunt intelligenda non quātum ad cauſalitatem: ſed quantum ad ſimilitudinem, quoniā materia non eſt cauſa præciſa diuiſionis in infinitum, nec forma eſt cauſa præciſa additionis in infinitum, ſed diuiſio

C in infinitū aſſimilatur materiæ, & additio aſſimilatur formę, & eſt ſimilitudo in hoc: quoniam materia eſt in potentia ad omnes formas, non tamen eſt poſſibile, quod materia habeat omnes formas ſimul, ſed poteſt habere unam poſt aliam, ita continuum eſt in potentia ad omnem diuiſionem cuiuſcunque partis, & ſecundum quodcunque punctum in eo, tamen non eſt poſſibile, quod omnes partes eius ſimul ſint diuiſque ſecundum omnia puncta, ſed poſſibile eſt unam diuiſionem fieri poſt aliam, additio uero magnitudinis aſſimilatur formæ in hoc, quia ſicut forma poteſt informare totam ſuam materiam, ita, quod non remanet in potentia ad informandum aliquam aliam materiam, ita poteſt fieri tanta additio, quod non remanebit in potentia ad ulteriorem additionem.

Nam, & Plato infinita duo propterea facit, quod in accretione exuperare uidetur, & in diuiſione in infinitum abire.

D *Quoniam, & Plato propter hoc infinita duo fecit, quia & in augmentum uidetur excellere, & in infinitum abire, & ad annihilationem.* Tex. c. 66.

HÆc eſt quarta pars iſtius particulæ in qua ex ueritate iam declarata Phyloſophus accuſat. Platonem in hoc, quia ipſe ęquauit infinitum in utraque, ideſt in additione, & diminutione. d. enim, quod infinitas inuenitur omnino eodem modo tam, ſcilicet, in additione quam in diminutione. unde Plato poſuit duo infinita, ſcilicet, unum ſecundum augmentum, & aliud ſecundum diminutionem, & ſic poſuit duas ſpecies infiniti, ſcilicet, unam ſecundum augmentum, aliam uero ſecundum decrementum.

At quanquam duo fecit, non tamen utitur. In numeris enim neque proceſſio per diuiſionem eſt infinita

nita(unitas enim minimum eſt)neque accretio, uſque nanque ad denarium incrementa numeri facit.

Faciens tamen duo non utitur duobus, neque enim in numeris ſecundum diuiſionem infinitus eſt. Vnitas enim minimum eſt, neque in augmentum, uſque nanque decem fiat numerum.

Vſque ad decẽ Pla. facit numerum.

ISTam opinionem improbat Phyloſophus ex dictis Platonis, nam Plato non poſuit numerum creſcere niſi uſque ad decem, & dixit, quod poſt decem iterantur numeri ante decem cum numero denario, numerus etiam non diuiditur in infinitum, ſed contingit deuenire ad unitatem indiuiſibilem. ergo Plato non potuit ponere magnitudinem creſcere in infinitum, quia ſic haberet ponere quodammodo, quod additio in ſpeciebus numeri procedit in infinitum. in hoc igitur improbatur Plato, ſcilicet, quod non dixit conſequenter, quia iſta uidentur repugnare, uidelicet, quod additio magnitudinis procedit in infinitum, & tamen, quod ſpecies numeri nõ procedunt in infinitum. Plato igitur ponens duo infinita nõ utitur eis, ideo accuſatur hic.

Fit autem, ut infinitum ſit contrario modo atque alij dicunt. Non enim, id eſt infinitum cuius nihil ẽ extra, ſed id cuius aliquid ſemper eſt extra. Cuius hoc indicium eſt, nam & annulorum eos qui pala carent infinitos homines dicunt, quia ſemper aliquid eſt extra ſumendum, per ſimilitudinem tamen quandam, & non propriæ. Oportet enim, & hoc eſſe, & nũquam idem inſuper ſumi. In circulo uero non ita ſit, ſed ſemper quod deinceps ſumitur eſt ſolum aliud.

Tex. c. 61. Quid eſt infinitum

Accidit autem contrarium eſſe infinitum, quod ſicut dicunt. Non enim cuius nihil eſt extra, ſed cuius ſemper aliquid eſt extra, hoc infinitum eſt. Signum autem eſt, & nãque annulos dicunt infinitos; ut habentes circulationem, quia ſemper eſt extra accipere ſecundum ſimilitudinem quandam dicentes, non tamen propriæ, oportet enim, & hoc eſſe, & non aliquando idem recipi. In circulo autem non ſic ſit, ſed ſemper quod eſt conſequenter ſolum alterũ.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli; in qua declarato quomodo infinitum eſt, & quomodo infinitum non eſt: Phyloſophus declarat quid eſt infinitum, & continet duas particulas, quoniam in prima Phyloſophus narrat errorem antiquorum circa diffinitione infiniti, & etiã declarat ueram diffinitionem infiniti. in ſecunda ibi, cuius autem nihil eſt, improbat diffinitionem infiniti datam ab alijs. In prima igitur particula huius partis Phyloſophus declarat errorem antiquorum circa diffinitionem infiniti, & etiam ponit ueram diffinitionem infiniti. Dicit igitur Phyloſophus, quod accidit infinitum eſſe contrarium, ideſt, accidit, quod diffinitio infiniti ſit econtrario quam dicunt antiqui eſſe diffinitionem infiniti. Nam diffinitio infiniti ſecundum antiquos eſt cuius nihil eſt extra, hoc eſt, ſecundum antiquos, infinitum eſt illud cuius nihil eſt extra, ſiue infinitum eſt, extra quod nihil eſt, ſed hæc non eſt diffinitio infiniti, immo infinitum contrario modo debet diffiniri: quoniam infinitum eſt illud cuius eſt aliquid ſemper extra, & hæc eſt trigeſimaquinta concluſio huius libri, quæ probatur per aliquod ſignum, ſic. nos dicimus annulos eſſe infinitos, quia quamcunque partem accipiamus de annulo adhuc contingit accipere aliquid extra, & hoc eſt ſignum, quod infinitum eſt cuius ſemper eſt aliquid accipere extra ſic quod quæcunque pars finita accipiatur contingit accipere aliam partem extra. Veruntamen illud exemplum non eſt conueniens nec omnino ſimile eſt de infinito annulo, uel circulo, ſed aliquo modo eſt ſimile, & aliquo modo non, in hoc igitur eſt ſimile, quia ſicut quacunque parte infiniti accepta contingit accipere aliam partem extra, ita quacunque parte annuli, uel circuli accepta contingit aliam partem accipere extra, ſed in hoc eſt diſſimilitudo, quia in uno infinito quacunque parte accepta contingit ſemper aliam partem accipere extra, quæ pars non fuit accepta prius, ita, quod infinitum eſt illud, cuius ſemper eſt aliud accipere extra præter totum, quod prius eſt acceptum, ſed nõ eſt ſic in annulo, uel circulo, quia non contingit in annulo, uel circulo ſemper aliud, & aliud accipere extra totum prius acceptum, ſed in annulo, uel circulo ſemper eſt aliud accipere extra ſecundum iterationem, & non omnino ſecundum nouitatem. Vnde ad uerum infinitum requiruntur duo, quorũ primum eſt, quod quacunque parte huiuſmodi accepta ſp ſit aliud accipere extra, & hoc non ſolum ſecundum imaginationem, ſed etiam ſecundum rem. Secundum, quod requiritur ad uerum infinitum eſt, quod illud, quod eſt accipiendũ extra non ſit prius acceptum, oportet enim infinitum eſſe illud cuius ſemper eſt aliud accipere extra præter totum illud quod eſt prius acceptum ſic, quod idem non accipiatur bis ſecundum iterationem, ſed ſic non eſt in annulo, uel in circulo, quia in eis non inuenitur ſemper aliud acceptum extra totum prius, ſed, quod in illis poſſit ſemper accipi aliud extra illud eſt ſecundum iterationem: quoniam in circulo, uel in annulo non poſſunt ſemper accipi nouę partes, quarum nulla ſit prius accepta, quod tamen oportet in uero infinito.

Ad uerũ infinitum requiruntur duo.

Notabile

Notandum ſecundum Commen. hic, quod exemplum Phyloſophi de annulo receſſit in iſto tempore, ſcilicet, dicere corpus rotundum eſſe infinitum, quia non eſt notum nec famoſum, ſed in tempore Phyloſophi erat famoſum, ſed in tẽpore noſtro non. Intelligendum, quod iſta diffinitio infiniti, ſcilicet, infinitum eſt cuius ſemper eſt aliud extra accipere: ſeu illa quæ eſt eadem, infinitum eſt cuius quantitatem accipientibus ſemper eſt aliud extra accipere: eſt ſic intelligenda, quod infinitum eſt illud de quo ſi auferatur aliquod finitum adhuc reſtat aliud accipiendum præter illud finitum acceptum, ſi tamen accipiatur totum infinitum, ut totum tempus infinitum ex parte ante, & ex parte poſt, tunc extra illud nihil eſt extra accipere. Vnde breuiter infinitum eſt cuius q̃titatem finitam quancunque accipientibus ſemper eſt aliud extra accipere, & iſta diffinitio infiniti ſic intellecta uerificatur tam de continuis quam de diſcretis, de continuis ſicut de tempore infinito, & motu infinito, quoniam quantumcunque tempus accipias, dum tamen accipias tempus finitum adhuc reſtat aliud accipiendum. ſimiliter quaſcunque diuiſiones magnitudinis accipias, dum tamen finitas adhuc reſtant aliæ accipiendę.

Infinitum igitur id eſt cuius ſemper aliquid extra, ratione quantitatis accipi poteſt.

Tex. c. 63.

Infinitum quidem igitur hoc eſt cuius ſecundum quantitatem accipientibus ſemper eſt aliquid accipere extra.

EX prædictis igitur concludit Phyloſophus diffinitionẽ infiniti. d. infinitum eſt cuius quantitatem accipientibus ſemper eſt aliud extra accipere, & concluſio iſta probatur per ſignum ſuperius poſitum. Et Commen. d. hic, quod iſta diffinitio infiniti eſt manifeſta hic, & ſequitur ex hoc, q̃ prius declaratum eſt, ſcilicet, quod infinitum eſt ſecundum potentia non ſecundum actum. hęc commen. Vnde illa concluſio poteſt aliter probari ex præcedentibus ſic. Illud, quod eſt in potentia quæ non poteſt reduci ad actum purum non mixtum cum potentia eſt illud cuius quantitatem accipientibus ſemper eſt aliud accipere extra. ſed infinitum eſt illud quod eſt in potentia quæ non poteſt reduci ad actum purum. ſed ſolum ad actum mixtum cum potentia. ergo infinitum eſt cuius quantitatem accipientibus, &c. maior patet, quia illud, quod eſt in potentia ad actum ſemper mixtum cum potentia habet aliquid de potentia, quia tota eius potentia nunquam poteſt reduci ad actum, & ita quocunque eius accepto adhuc reſtat aliquid de potentia, & per conſequens aliquid ulterius accipiendum. minor uero apparet in numeris, & in diuiſione magnitudinis, quoniam quocunque numero finito accepto contingit accipere maiorem, & quibuſcunque diuiſionis finitis acceptis adhuc reſtant aliæ diuiſiones in potentia.

Cuius uero nihil eſt extra, id eſt perfectum ac totum. Hoc enim pacto totum conſueuimus diffinire, totum dicentes id eſſe cuius nil prorſus abeſt. Vt hominem totum, aut ciſtellam, atque ut quodque. Sic, & id quod propriæ totum eſt, ueluti totum ipſum cuius nihil eſt extra. Cuius uero aliquid abeſt, id quicquid abeſt uniuerſum non eſt.

Trigeſima quinta concluſio huius libri.

Cuius

Cuius autem nihil eſt extra hoc perfectum eſt, & totum. Sic enim diffinimus totum cui nihil abeſt, ut hominem totum aut arcam. Si autem ſingulare: ſic, & quod proprie ut totum cuius nihil eſt extra. Cuius autem abſentia extra eſt non omne eſt cum abſit.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus improbat diffinitionem infiniti datam ab aliis, & continet tres partes, quia in prima Phyloſophus declarat, quod diffinitio illa qua antiqui diffinierunt infinitum, eſt magis diffinitio finiti quam infiniti, & quod uerius competit finito quam infinito. In ſecunda ibi. [Quoniam autem accipiunt.] Remouet quandam cauillationem antiquorum ad rationem ſuam. In tertia ibi. [Quoniam ſi continet.] Increpat Platonem qui dixit infinitū habere rationem quantitatis. In prima igitur parte huius particulę Phyloſophus probat, quod omne illud extra, quod nihil eſt, eſt finitum, & per conſequens diffinitio infiniti non eſt iſta, ſcilicet, illud extra, quod nihil eſt, & quod omne illud cuius nihil eſt extra: eſt finitum declarat Phyloſophus, & hęc
Trigeſima ſexta concluſio huius libri. eſt trigeſimaſexta concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Omne, quod eſt totum, & perfectum eſt finitum, ſed omne illud cuius nihil eſt extra eſt totum, & perfectum. ergo omne illud cuius nihil eſt extra eſt finitum, ex quo ſequitur, quod illa diffinitio infiniti ſit male aſſignata, ſcilicet, extra, quod nihil eſt, uel cuius nihil eſt extra, ex quo non competit infinito ſed ſolum finito. Circa illam rationem ſic procedit, ſcilicet, quia primo ponit minorem huius rationis cum ſua declaratione. ſecundo declarat minorem ibi [Infinitum autem nullum.] Adhuc primo ponit minorem. ſecundo declarat eam. Dicit igitur primo [cuius autem nihil eſt extra.] hoc eſt omne illud cuius nihil eſt extra hoc eſt perfectum, & totum: deinde declarat hanc minorem, & in declarando eam. primo declarat, quod omne illud cuius nihil eſt extra eſt totum. ſecūdo declarat, quod ad totum ſequitur perfectum ibi. [Totum autem, & perfectum.] Ex quo ſequitur, quod ſi omne illud cuius nihil eſt extra, eſt totum, quod omne illud cuius nihil eſt extra eſt totum, & perfectum. Declarat igitur Phyloſophus. primo, quod omne illud cuius nihil eſt extra, eſt totum, & primo declarat hoc in rebus particularibus. ſecundo uero declarat idem in toto mundo. In rebus particularibus ſic. Quoniā nos dicimus unamquanque rem particularem quæ eſt pars mundi eſſe totum cum nulla pars deeſt ei quam natam eſt habere. nam dicimus hominem eſſe totum quando nulla pars ptinens ad eius eſſe deeſt, & dicimus arcam eſſe totam cum nulla pars requiſita ad eſſe arcę deeſt ei, & cum aliquid abeſt, tūc non dicimus eſſe totam, & ſicut eſt de rebus particularibus q̄ ſunt partes mundi, ita eſt de toto mundo, qui proprie dicitur totum, eo quia continet omnia. nam totus mundus eſt extra quod nihil eſt, uel cuius nihil eſt extra, ſicut enim totum particulare eſt illud cuius nihil eſt extra de ſua ſuba, ita totus mundus eſt illud cuius nihil eſt extra, uel extra, quod nihil ē de ſuba ſua, neque de ſuba aliena, & ſic patet tam de partib' mundi, quam de toto mondo, quod illud cuius nihil eſt extra eſt totum.
Notabile primum. Notanda ſunt hic duo ſecundum Commen. primo, quod ſi extra totum mundum inueniretur aliquid ſequeretur neceſſario corpus inueniri actu infinitum. hic Commē. Et conſequentia Commen. poteſt ſic patere: quoniam ſi extra mundum totum inueniretur aliquid, cum omne quod ē, ſit pars mundi, quoniam mundus comprehendit omnia, ſequitur, quod inueniretur aliquid extra totum mundum, & adhuc extra illud inueniretur aliquid aliud, & ſic in infinitū, & ſic oportet ponere corpus actu infinitum, & ſic patet conſequentia Commen. ſcilicet, quod ſi extra totum mundum inueniretur aliquid, ſequitur neceſſario corpus inueniri actu infinitum, quia totus mundus eſſet actu infinitus, quia quodcunque detur extra illud eſſet aliquid', & omne quod eſt pars mundi, & ſic extra omnem partem mundi eſſet aliquid.
Notabile ſecundū. Secundo eſt notandum ſecundum Commen. hic, quod ſi extra totum mundum fuerit aliquid, quod non eſt de eius ſuba: tunc mundus erit totum particulare, & non erit totus mundus, & ſi illud extra totum mundum fuerit de ſua ſuba, & requiſitum ad ſuum eſſe, tunc totus mundus non erit totum, nec particulare, nec totale: quoniam illud cui deficit aliquid de ſua ſuba nullo modo eſt totum, nec particulare, nec totale.

Totum autem, & perfectum, aut idem penitus ſunt, aut naturam finitimam habent.

A *Totum autem, & perfectum, aut idem penitus, ſunt aut proximum ſecundum naturam eſt.* Tex. c. 6

DEclarato, quod omne illud cuius nihil eſt extra, eſt totum, declarat Phyloſophus, quod ad totum ſequitur pfectum dicens, quod totum, & perfectum ſunt penitus idem, aut conſequentia ſe ſecundum naturam, hoc eſt ſunt nomina ſynonyma, aut ſunt conſequentia ſe: ita, quod ad totum ſequitur perfectum. Et poteſt ex præcedentibus probari, quod omne totum eſt perfectum, & hoc ſic. omne illud cui nihil deeſt, quod natum eſt habere, eſt perfectum, ut patet per diffinitionem perfecti, ſed omne totum eſt illud cui nihil deeſt, quod natum eſt habere. ergo totum eſt perfectum. Vnde ſciendum eſt, quod loquendo proprię de toto ſic totum eſt inferius ad perfectum, quoniam omne totum eſt perfectum, ſed non omne perfectum eſt totum, quoniam ſubę omnino ſimplices ſunt perfectę, ſed non ſunt totę propriæ, cum non habeant partem.

B Perfectum uero nihil eſt prorſus, quod non habeat finem.

Perfectum autem nullum non habens finem. Finis autem terminus eſt.

DEclarata minore, quod omne illud cuius nihil eſt extra eſt totum, & perfectum: Phyloſophus hic declarat maiorem, ſcilicet, quod omne, quod eſt totum, & perfectum eſt finitum. De qua ratione ponitur hic declaratio maioris, ſcilicet, quod omne perfectum eſt finitum, & eſt declaratio talis. Illud dicitur perfectum, & completum, quod iam peruenit ad finem, & terminum, & omne habens terminum eſt finitum. ergo omne perfectum eſt finitum. Vide pro hoc primo cg. Tex. c6.

Quocirca putandum eſt melius Parmenidem Meliſſo dixiſſe. Hic enim ipſum infinitum totum appellat. Parmenides autem totum dicit eſſe finitum, a medio
C æque diſtans. Fieri enim non poteſt, ut infinitum cum toto ac uniuerſo perinde atque cum lino linum nectatur.

Vnde melius opinandum Parmenidem Meliſſo dicere. Hic quidem enim infinitum totum dicit. Totum autem finiri a medio ęque pugnans. Non enim ſicut linum lino eſt continuare omni, & toti infinitum.

EX concluſione iam probata reprehendit Phyloſophus Meliſſum qui poſuit totum eſſe infinitum dicens, quod opinandum eſt Parmenidem qui poſuit totum eſſe finitum melius dixiſſe quam Meliſſum qui poſuit totum eſſe infinitum. Vnde Meliſſus dixit. totum eſſe infinitum, & Parme. dixit totum eſſe finitum, quia Parme. dixit, totum finiri a medio, quod eſt æque diſtans ab extremis, & per hoc intendebat mundum eſſe ſphericum, quoniam ſi omnia extrema
D mundi æque diſtent a medio, tunc mundus eſt ſphericus: nec eſt ponere infinitum eſſe de conſequentibus mundum, ita, quod contiguetur, & coniungatur mundo, ſicut unum filum contiguatur alteri filo, quod tamen aliqui poſuerunt dicentes, quod extra cælum eſt unum infinitum, quod contiguatur, & coniungitur ipſi cælo, & ſic Phyloſophus hic reprehendit tam dicentes totum mundum eſſe infinitum, quam etiam dicentes infinitum eſſe extra totum mundum. Reprehenſio Meliſ.

Nam hinc, & hanc præclaram de infinito conditionem accipiunt omnia inquam ipſum continere. & uniuerſum in ſeipſo complecti. Habet enim ſimilitudinem quandam ad totum.

Quoniam hinc accipiunt dignitatem de infinito, quod eſt omnia continens, & omnia in ſeipſo habens, propter id quod habet ſimilitudinem quandam cum toto. Tex. c. 6

Hæc

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus remouet quandam reſponſionem quam aliqui dabant ad ſuam rationem, dixerunt enim aliqui dignificantes, & magnificantes infinitum, quod infinitum eſt omnia continens, & omnia in ſe habens propter quandam ſimilitudinem quæ eſt inter infinitum, & totum, quæ ſimilitudo eſt illa, quoniam ſicut totum continet omnes ſuas partes, ita infinitum continet omnia: & ſic infinitum, & totum in hoc conueniunt, ſcilicet, quod utrunque continet, & utrunque eſt illud, extra quod nihil eſt, uel cuius nihil eſt extra, ſed omne illud cuius nihil eſt extra, uel extra, quod nihil eſt. primo conuenit infinito, quod extra ipſum nihil eſt omnino, & omne illud cuius nihil eſt extra, uel extra, quod nihil eſt: non conuenit toti niſi propter ſimilitudinem quam habet cum infinito, & ſic quã uis totum ſit illud, extra, quod nihil eſt, quod requiritur ad eſſe totius: totum tamen, quod non eſt infinitum non eſt illud extra, quod nihil eſt omnino, & ſic prædicta ratio non cõcludit contra illam diffinitionem infiniti, ſcilicet: Infinitum eſt extra, quod nihil eſt, quia iſta diffinitio licet conueniat toti, non tamen conuenit toti infinito, ſcilicet, ſimpliciter & primo. ſed primo competit infinito.

B Infinitum enim materia perfectionis magnitudinis eſt: & id quod eſt potentia totum non actu. Eſt autem diuiſibile ad diminutionem, & ad additionẽ contrariam totumq́ue atque finitum non per ſe, ſed per aliud. Et non continet, ſed, ut infinitum eſt continetur. Quapropter, & ignotum eſt ea ratione quæ eſt infinitum, materia namque formam non habet. Quare patet partis magis infinitum quam totius rationem ſubire. Materia nanque pars eſt totius, perinde ac æs eſt æneæ ſtatuæ pars.

Eſt enim infinitum perfectionis materia magnitudinis: & quod potentia totum eſt: actu uero non. Diuiſibile autẽ eſt ad conſumationem, & ad oppoſitam appoſitionem Totum autem infinitum non ſecundum ſe, ſed ſecundum aliud. C *Et non continet, ſed continetur in quantum eſt infinitum. Vnde ignotum eſt inquantum eſt infinitum. Speciem enim non*

Tex.c.66. *habet materia. Ergo manifeſtum eſt, quod magis in partis ratione ſit infinitum quam in totius. Pars enim materia totius, ſicut æs ſtatuæ.*

IStam reſponſionem remouet Phyloſophus oſtendens, quod totum magis, & uerius continet, & magis, & uerius eſt illud: extra quod nihil eius eſt, quam infinitum contineat, uel quam infinitum ſit illud. extra, quod nihil eius eſt: & hæc eſt trigeſimaſeptima concluſio huius libri, quæ probatur ſic.

Trigeſima ſeptima cõcluſio huius libri.

Illud, quod actu continet omnia quæ continet, & quod actu eſt illud, extra, quod nihil eius eſt: magis, & uerius continet, & magis, & uerius eſt illud. extra, quod nihil eius eſt, quam illud, quod ſolum in potentia continet, & quod ſolum eſt in potentia illud. extra quod nihil eius eſt, ſed totum actu continet, & actu eſt illud extra, quod nihil eius eſt, & infinitum non continet niſi in potentia: nec eſt illud extra, quod nihil eius eſt niſi in potentia. ergo totum magis, & uerius cõtinet, & magis, & uerius eſt illud extra, quod nihil eius eſt q̃ infinitum contineat, uel quam infinitum ſit illud extra, quod nihil eius eſt. maior de ſe patet, quia quod actu ineſt alicui magis, & uerius ineſt ei quam inſit illi cui non ineſt niſi in potentia minor uero declaratur, & primo prima pars eiuſdẽ minoris eſt manifeſta, quoniam manifeſtum eſt, quod totum actu continet omnia quæ continet, & etiam eſt manifeſtum, quod totum eſt actu illud extra quod nihil eius eſt, ſed probatur alia pars, ſcilicet, quod infinitum continet in potentia, & eſt in potentia illud extra quod eius eſt nihil. hoc probatur ſic. nihil eſt infinitum in actu, ut prius oſtenſum eſt, & ſic infinitum non eſt niſi in potentia, nunc uero infinitum eo modo quo eſt continet, & eſt illud, extra, quod nihil eius eſt, & ſic patet, quod infinitum continet in potentia, & eſt in potentia illud, extra quod nihil eius eſt, ſed infinitum eſt, ſicut materia perfectionis, & magnitudinis: quoniam ſicut materia eſt in potentia ad omnes formas, & non poteſt habere omnes formas ſimul, ita infinitum eſt in potentia totum, & non in actu puro, ſed in actu permixto cum potentia: quia totum infinitum nunquam poteſt eſſe totum in actu, quia ſemper aliquid eius eſt in potentia, & illud quod accipitur in actu de

A infinito illud eſt pars, & non totum, quia ſemper præter acceptum remanet aliud accipiendum, & nunquam poteſt totũ eſſe complete acceptum, & hoc ideo, quia infinitum eſt indiuiſibile per diuiſionem quæ ſecundum ſe totum nunquam poteſt compleri, unde infinitum eſt diuiſibile in infinitum, quæ diuiſio nunquam poteſt actu eſſe completa, & ſicut diuiſio procedit in infinitum. igitur appoſita appoſito procedit in infinitum, & uocat appoſitionem appoſitam iſtam per quam additur uni magnitudini illud, quod diuiditur ab alia magnitudine, uel per quam illud, quod diuiditur ab una medietate additur alteri medietati. Vnde ex hoc, quod infinitum eſt, ſicut materia Phyloſophus attribuit infinito quatuor. Primum quod infinitum non eſt totum ſecundum ſe, ſed ſecundum aliud. ſecundum eſt, quod infinitum ſecundum quod infinitũ non continet, ſed continetur. tertium eſt, quod infinitum inquantum infinitum eſt ignotum, ex quibus concluditur. quartum, ſcilicet, quod infinitum eſt magis in ratione partis quã in ratione totius, hoc eſt, quod infinitum magis habet rationem partis quam rationem totius, & hæc eſt trigeſimaoctaua concluſio huius libri quæ probatur ſic, infinitum habet rationem materiæ, ut dictum eſt, quoniam diuiſio magnitudi-

Trigeſima octaua cõcluſio huius libri.

B nis in infinitum, & etiam appoſitio contraria diuiſioni eſt ratione materiæ, ſed materia habet rationem partis, & non habet rationem totius, ſicut æs, quod eſt materia ſtatuæ habet rationem partis, & nõ habet rationem totius. ergo infinitum magis habet rationem partis quam rationem totius. Vnde circa ea quæ attribuuntur infinito eſt intelligendum, & primo circa primum, ſcilicet, quod illud dictum infinitum non eſt totum ſecundum ſe, ſed ſecundum aliud. exponit Commẽ. ſic. infinitũ hoc eſt ſubiectũ recipiens infinitatem, quod eſt materia non eſt totum, nec finitum per ſe, ſed per aliud, ſcilicet, per formam.

Circa primum q̃d attribuit infinito.

Secundo uero, quod attribuitur infinito, ſcilicet, quod infinitum ſecundum quod infinitum non continet, ſed continetur. Exponit Commen. ſic. quod infinitum hoc eſt ſubm infinitati, quod eſt materia non continet, ſed continetur a ſuo compoſito ex materia, & forma: & forma continet illud: quia infinitum accidit materię ſecundum quod materia: dixit autem, quod continetur ſecundum quod eſt infinitum,

Circa.2.

C id eſt ſecundum quod eſt materia, & per hoc intendit, quod ſubm infiniti, id eſt, materia continetur ſecundum quod eſt ſubm infiniti. Circa tertium, ſcilicet, quod infinitum ſecundum quod infinitum eſt ignotum: eſt ſciendum, quod hoc debet intelligi de ſubo infiniti, ſcilicet, de materia: materia eñ quia de ſe non habet formam, & materia non cognoſcitur niſi per formam ſecundum quod eſt infinita, id eſt, ſecundum quod non eſt determinata per formam eſt ignota. Vnde ſciendum eſt hic, quod in textu quem exponit Commen. loco huius literę. Vnde ignotum eſt inquantum infinitum. habetur talis litera infinitum non eſt per ſe ſecundum quod infi. & Commẽ. exponit illud ſic. quod ſubiectũ recipiens infinitum, id eſt, materia exiſtens in aliquo, id eſt, in compoſito, & non eſt inexiſtens per ſe ſecundum quod recipit infinitum, id eſt, ſecundum quod eſt materia: eſt cauſa quare materia non eſt per ſe: ſed eſt delata in alio, quia non habet formam, quoniam ſi haberet formam eſſet per ſe non delata in alio.

Circa.3.

Expoſitio Commen.

Notandum ſecũdum Commen. hoc, quod per delatum in propoſito habet intelligi non illud, quod dicitur de ſubo, nec in ſubo. quoniam materia prima non dicitur de ſubo: nec eſt in ſubiecto: & in hoc differunt formæ ſubſtantiales & accidentia a materia, ſcilicet, ſecundum quod ſunt in ſubo, aut dicuntur de ſubo, ma-

Notan.

D teria aut eſt ipſum ſubm: quod nec dicit de ſubo nec in ſubo: tamen illa tria, uidelicet, materia, forma, & accidentia conueniunt in hoc, ſcilicet, quod nullum illorum inuenitur niſi in alio, unde per delatum debet intelligi in propoſito illud in quo iſta tria conueniunt: & inueniri in aliquo non eſt inueniri niſi in alio, & intẽdit, quod materia non inuenitur per ſe, quia inuenitur in alio, ſcilicet, in cõpoſito: & cum alio, id eſt, cum forma. Et addit Commen. d. quod materia inuenitur per formam ſecundum quod forma eſt perfectio eius, & forma inuenitur per materiam ſecundum quod materia eſt ſubm eius, & ſimiliter accidentia inueniuntur per materiam illo modo, ſcilicet, quod materia eſt ſubm eorum.

Vide con ſimile. 2. de anima. com. 4.

Intelligendum tamẽ, quod aliter poſſunt intelligi illa quæ Phyloſophus hic attribuit infinito, ſcilicet, quod non eſt totum ſecundum ſe, ſed ſecundum aliud. ſimiliter, quod non continet, ſed continetur. ſimiliter, quod infinitum eſt ignotum, & quod infinitum habet rationem partis magis quam rationem totius. Primum enim dictum, ſcilicet, quod infinitum non eſt totum ſecundũ ſe, ſed ſecundum aliud: poteſt ſic intelligi, quod infinitum nõ eſt totum in actu puro non permixtum cum potentia: ſed ſecundum

Aliter poſſunt exponi illa q̃ Phyloſophus attribuit infinito.

Primum dictum.

cundum aliud hoc eſt ſecundum aliquam partem eius eſt in actu puro, quoniam ex quo potentia infiniti non eſt ad actũ purum: ſed ad actum mixtum cum potentia non poteſt infinitum ſecundum ſe eſſe aliquod totum exiſtens in actu non

Secũdum.

mixto cum potentia: ſed quicquid ipſius eſt in actu eſſe pars. uerbi gratia infinitas quæ eſt in diuiſione magnitudinis non pōt eē qddã totũ i actu puro, qa impoſſibile ē, ꝙ infinite diuiſiones ſint ſimul in actu, ſed quandocũque una eſt in actu alia eſt in potentia, aliqua tamen diuiſio poteſt eſſe in actu, & infinitas, quæ eſt in diuiſione magnitudinis non poteſt eſſe tota ſecundum ſe in actu, ſed ſecundum aliud. i. ſecundum ali-

Tertium.

quam partialem diuiſionem. Aliud uero dictum. ſ. quod tuſiotum ſecundum quod infinitum non continet ſed continetur: poteſt intelligi ꝙ illud ꝙ eſt actu de infinito non cõtinet, ſed cõtinetur, quia illud quod eſt actu de infinito eſt pars, & pars ſecundum quod eſt pars non continet, ſed continetur: uel poteſt ſic intelligi. ſ. ꝙ infinitum non continet: ſicut aliquid actu exiſtens, quia illud de infinito quod continet, ſicut aliquid actu exiſtens illud eſt pars. Tertium dictum. ſ. quod in-

Quartum

finitum ſecundum quod infinitum eſt ignotum, poteſt ſic intelligi. ſ. quod infinitum quantum ad quodlibet ſui non poteſt eſſe notum ex alio, ex quo enim illud quod actu eſt de

B

infinito continetur, & non continet quin ſemper quantumcũque accipiat ſit aliud accipiẽdum extra: non poteſt infinitum eſſe notum ſecundum quodlibet eius acceptum, & accipiendum, quia tale aliud quantum ad quodlibet eius non habet ſpeciem: hoc eſt non habet actum purum. i. non exiſtit in actu

Dubium primum.

puro ſecundum quodlibet eius. Quartum dictum. ſ. quod infinitum magis habet rationem partis quam totius, poteſt intelligi de illo quod eſt actu de infinito, quoniam illud de infinito, quod eſt actu eſt pars eo modo quo dicimus quod diuiſiones magnitudinis, quæ ſucceſſiue fiunt ſunt partes diuiſionis magnitudinis in infinitum, nunc autem una eſt in actu diuiſio, ſed non omnes diuiſiones poſſunt eſſe ſimul in actu. Sed hic circa dicta phyloſophi, & Commen. occurrunt dubia, dicit enim Commen. quod ſubm recipiens infinitatem eſt materia, ſed hoc non uidetur uerum, quia quod recipitur in materia, & cuius materia eſt ſubm, omne tale eſt forma. ergo ſi materia eſt ſubm recipiens infinitatem, ſequitur quod

Secũdum dubium.

C

infinitas eſt quædam forma, ſed hoc eſt contra phyloſophum dicentem quod infinitum habet rationem materiæ, & quod infinitum non continet ſed continet̃, & quod infinitum inquantum finitum eſt ignotum, & iſta non conueniunt formæ, quia omnis forma eſt actus, & actus inquantum actus non habet

Tertium dubium.

rationem materiæ, nec rationem contenti, ſed magis habet rationem continentis, nec etim eſt actus ignotus inquãtum actus. Item de illo quod d. phyloſophus, quod infinitum non

Notabile.

habet rationem totius, ſed magis habet rationem partis, illud non uidetur uerum, quia omne habens partes eſt totum reſpectu ſuarum partium, ſed infinitum eo modo quo eſt habet partes. ergo infinitum habet rationem totius, & partis. ergo, &c. Item: materia prima dicitur eſſe infinita ſecundũ Commen. ſed materia prima eſt quoddam totum habens partes nec eſt aliqua eius pars in potentia ad exiſtendum, ſed quælibet portio ſeu pars materiæ primæ eſt ita in actu, ſicut poteſt eſſe. ergo, &c. Dicendum quod Commen. omnia quæ phyloſophus hic dicit de materia prima, & ſuſtinendo Com. dico, ꝙ

Infinitum pt intelligi dupliciter.

dicta phyloſophi, & Commen. ſunt uera intelligẽdo per infinitum materiam primam. Ad cuius intellectum intelligendum eſt, quod quantitas immediate ſequitur materiam primam & cum nihil ſit diuiſibile in partes extenſas niſi per

D

quantitatem formaliter, ſequitur quod diuiſibilitas in infinitum non ineſt alicui niſi ratione materiæ primæ, & hoc ſubiectiuæ, & materialiter, quoniam materia prima eſt primum ſubm quantitatis, & ita eſt ſubm diuiſibilitatis in infinitum in partes quantitatiuas. Nam diuiſibilitas in infinitum in partes quantitatiuas: uel eſt omnino idem quod ipſa quantitas uel eſt paſſio uel proprietas ipſius quantitatis. Et dico ulterius quod aliquid poteſt dici infinitum dupliciter. ſ. quantum ad propoſitum ſpectat. ſ. uel ſecundum diuiſionem uel ſecundum extrema. primo modo omne continuum eſt infini-

Ad primũ

tum, omne continuum eſt diuiſibile in infinitum, ſed ſecũdo modo nulla magnitudo eſt infinita, quia nulla magnitudo eſt carens extremis. Et ulterius dico, quod infinitum ſecundum diuiſionem dicitur dupliciter. ſ. materialiter, & formaliter, ſed illud quod eſt infinitum ſecundum diuiſionem materialiter ſiue ſubiectiuæ illud eſt materia prima, ſed illud quod eſt infinitum ſecundum diuiſionem formaliter illud eſt quãtitas continui. His uiſis dico ad dubitationem primam quando dicitur, quod ſubm recipiens infinitatem eſt materia: di-

A

co, ꝙ per infinitatem Commen. intelligit infinitatem ſecundum diuiſionem quę eſt ipſa quantitas continua uel proprietas quantitatis continuæ. Et concedo quod illud quod infinitum eſt ſecundum diuiſionem formaliter, eſt quædam forma, quia illud eſt quantitas continua, quę eſt quędam forma. Et quando dicitur, quod phyl. dicit, ꝙ infinitum habet ratio-

Ad ſcdm

nem materiæ, & quod infinitum eſt ignotum, &c. Dico quod phyl. loquitur de infinito materialiter. ſ. de materia: quoniam materia prima cui competunt prædicta. ſ. non eſſe totum in actu, & contineri, & eſſe ignotum, & habere rationem partis eſt infinitum materialiter, quia eſt ſubm quantitatis quæ eſt formaliter infinita ſecundum diuiſionem, & etiam eſt ſubm diuiſionis in infinitum. Vnde cum dicit, quod materia eſt infinita hæc eſt prædicatio denominatiua. Ad ſecundum dubium cum dicitur, infinitum ſi ponatur uidetur habere rationem totius cum habeat partes. Dicendum quod aliquid poteſt dici totum dupliciter. vno modo large, & ſic omne illud dicitur totum: quod aliquo modo habet partes, & iſto modo concedo quod infinitum ſi ponatur eſt quoddam totum. Alio modo accipitur totum pro aliquo exiſtente in

B

actu habente omnes ſuas partes exiſtentes in actu ſeparatim: & hoc modo nullum infinitum eſt totum, quia nullum habet omnes ſuas partes exiſtentes in actu ſeparatum. Vnde infinitum eo modo quo eſt, eſt totum primo modo dictũ, quia habet partes: non tamen eſt totum ens in actu puro habens omnes ſuas partes exiſtentes in actu ſeparato, & hoc intelligit phyl. hoc d. quod infinitum non eſt totum. Et ſi dicitur, quod infinitum ſecundum diuiſionem continui eſt quoddam totum, & per conſequens eſt finitum, quia omne eſt perfe-

Ad tertiũ.

ctum: & perfectum eſt finitum, ut ſuperius declarauit phylo. Dico quod infinitum ſecundum diuiſionem eſt totum, & ſic eſt uno modo infinitum, & alio modo finitum: quoniam eſt finitum ſecundum extrema, & eſt infinitum ſecundum diuiſionem, quod igitur phyloſophus dicat, quod omne totum eſt finitum; illud eſt ſic intelligendum quod omne totum exiſtens in actu non permixto cum potentia eſt finitum ſecundũ extrema. Ad aliud dubium cum dicitur quod materia prima eſt infinita, & materia prima eſt quoddam totum. Dico quod materia prima non eſt totum in actu completo, quia materia

C

prima ſemper eſt pars ſubæ compoſitæ, & non eſt in actu formale niſi per formam. Et cum dicitur quod quælibet pars

Alia expoſitio.

uel portio materię primæ eſt in actu, nec aliquo pars eius eſt in potentia ad exiſtendum. Dico quod quamuis quælibet portio materiæ primæ ſit in actu exiſtentiæ, tamen quælibet pars materiæ primæ eſt in potentia ſubiectiua, quia poteſt recipere aliam formam uel partem formæ quam non habet, & ſic quamuis materia prima ſit tota ſimul: tamen ſemper eſt in potentia ſubiectiua, & non eſt in actu completo per omnes formas quas poteſt habere. Iſto igitur modo poteſt dici ad obiecta ſuſtinendo Commen. & ſi forte alicui non placet iſtud: poteſt dici quod phylo. non intelligit per materiam: materiam primam, ſed intelligit partem integralem compoſiti ſeu magnitudinis. Et ſecundum hoc quando Commen. dicit, ꝙ ſubm recipiens infinitatem, quod eſt materia non eſt totum nec finitum per ſe, ſed per aliud. ſ. per formam. uocat ſubiectum recipiens infinitatem illud de quo infinitum prædicatur denominatiue uel quaſi denominatiue, & illud non recipit infinitatem, ſicut materia recipit formam, ſed ſolum recipit infinitatẽ, ſicut ſubm dicitur recipere prædicatum, & iſto modo diuiſio continui dicitur infinita, non quod infinitas ſit aliquid inhærens diuiſioni continui ſicut accidẽs inhæret ſu-

D

biecto, ſed quia hæc prædicatio eſt uera. ſ. diuiſio continui eſt infinita, quia procedit in infinitum, nec eſt aliquid in actu per ſe, ſed per aliud, ut per aliquid ſui, quod ſecundum ſe totum eſt in actu, partes etiam quantitatiuæ dicuntur eſſe infinitæ, & recipere infinitatem, non per inhærentiam, ſed ſicut ſubm dicitur recipere prædicatum, & de infinito ſic dicto, idest de parte quantitatiua: uerum eſt dicere, quod eſt contentum ſecundum quod eſt infinitum, quia non eſt in actu puro ſic, quin adhuc poſſit coniungi alteri, & fieri pars alterius, & ſic dicitur contentum, quia continetur uel poteſt contineri ab alio, & ſecundum hoc poſſunt exponi illa quæ ſuperius dicta ſunt de infinito.

Nam ſi in rebus ſenſibilibus continet, & in intelligibilibus etiam ipſum magnum, & paruum continere res intelligibiles oportebat. At abſurdũ eſt profecto ac impoſſibile id quod eſt ignotum atq. indefinitum, continere ac definire.

Quoniam

Quoniã ſi continet in ſenſibilibus, & in intelligibilibus magnum, et paruum oportuit continere intelligibilia, inconueniens autem & impoſſibile ignotum, et indeterminatum continere, & determinare.

HÆc eſt tertia pars ſecũdæ particulæ ſecũdæ partis principalis huius ca. in qua phyl. increpat Platonẽ qui d. infinitũ habere rõnem continẽtis, dixit. n. Plato. ꝙ tã magnum ꝙ paruũ eſt infinitum, & qđ terminant ipſa, & quod continẽt tam res ſenſibiles quam & intelligibiles. Vnde hoc improbat phyl. & probat contra Plat. quod infinitum ſecũdum quod infinitum non continet: & hæc eſt trigeſimanona cõcluſiõ huius li. ꝙ probatur ſic: ſi infinitum ſecundum quod infinitum contineret illa in quibus reperitur: cum finitas, & infinitas ſecundum Plat. reperiantur in rebus intelligibilibus: ſequitur quod infinitum ſecundum quod infinitum contineret intelligibilia, ſed hoc eſt impoſſibile probatio: quoniam infinitum ſecundum quod infinitum eſt ignotum, & incertum: & intelligibilia ſecundum quod intelligibilia ſunt nota, & certa. ergo ſi infinitum ſecundum quod Infinitum contineret intelligibilia: ſequitur quod ignotum contineret notum, & certum: quod eſt impoſſibile, qa impoſſibile eſt indeterminatum continere, & determinare.

39.concl. huius lib.

ASSIGNATVR CAVSA INFINITATIS IN rebus, & finitatis. Tractatus ſecundi. Cap. V.

Atqui cum ratione etiam ſit ut id quidem quod in additione conſiſtit, non uideatur eſſe ſic infinitũ ut omnem exuperet magnitudinem. Id uero quod in diuiſione conſiſtit infinitum eſſe iſtiuſmodi uideatur. Infinitum enim intus perinde atque materia cõtinetur: forma autem continet.

Te.cõ.67. *Secundum rationem autem accidit, & quod ſecundum appoſitionem non eſſe uideri infinitum ſic: ut omnem excellat magnitudinem. In diuiſione autem eſſe: continetur enim ſicut materia intus & infinitum, continet autem ſpecies.*

ISTud eſt quintum ca. huius tract. in quo phyl. aſſignat rationem eorum ꝙ dicuntur de infinito, & p hoc apparebunt cauſæ infinitatis finitatis in rebus, & continet hoc capitulum tres partes principales, quia in prima p. ponit cãm pp quam magnitudo non creſcit in infinitum, ſed bene diuiditur in infinitum. In ſecunda ibi. [Rationabiliter autem.] aſſignatur cã pp quam numerus creſcit in infinitum, & non diuiditur in infinitum. In tertia ibi. [Infinitum ãt non idem.] Inducit quandam concluſionem quæ ſequitur ex præcedẽtibus. In prima igitur parte principali huius ca. ponitur ratio pp quam magnitudo non creſcit in infinitum, ſed diuiditur in infinitum, & pp hoc apparet cauſa infinitatis ĩ diuiſione magnitudinis, & finitatis in appoſitione magnitudinis, ſic quod per appoſitionem non poſſit excellere oẽm magnitudinem, & cã huius eſt, quia finitas eſt ex forma, infinitas uero eſt ex materia, & in diuiſione pceditur ad materiã, in appoſitione uero itur ad formã: ideo diuiſio pcedit in infinitum, quia eſt ad materiam quæ eſt cã infinitatis, ſed appoſitio non procedit in infinitum, quia ẽ ad formam a qua eſt finitas, & terminatio, & hoc eſt: quod phyl. d. hic, quod ſicut materia ſemp continetur in alio: igitur infinitum ſm quodlibet ſiri, qđ eſt in actu non pmixto cum potẽtia: ita qđ accepta quacũq; parte infiniti, ex qua continetur, contingit aliã partem accipere, & ideo diuiſio pcedit in infinitũ: ſed ſpẽs, & formę continent, & ideo non contingit procedere in infinitũ in appoſitione, quia illa eſt ad formã, & illa ratio eſt in capitulo pcedenti aſſignata. Intelligendum quod p. accipit hic ſpẽm & formã pro toto, materiam uero accipit pro parte quantitatiua ſeu integrali, partes. n. integrales ſunt cauſa quare diuiſio magnitudinis procedit in infinitum, quia ex quo nulla pars eſt totum cuius eſt pars: accepta quacũque parte contingit accipere aliquid extra illam partem, & ſic in infinitum: ſed quia totum non eſt pars in procedendo ad totum, contingit deuenire ad aliquod totum: quod nec eſt pars, nec poteſt eſſe pars, & cum deuẽtum ſit ad illud non contingit ulterius

Quare magnitudo nõ creſcit in infinitum.

Notabile

A procedere apponendo, quia ſi plus apponeretur iam illud cui fieret appoſitio eſſet pars aggregati ex illo: quod apponeretur: & ex eo cui ſit appoſitio, & ſic dico qđ phyl. hoc intelligit p formam totum, & per materiam intelligit partem integralẽ: ut dictum eſt prius. Si quis tamen velit dicere qđ materia quæ eſt altera pars compoſiti eſt cã infinitatis, & quod forma quæ eſt altera pars compoſiti eſt cauſa finitatis poteſt dicere: ut ſuperius dictum eſt.

Cum ratione etiam accidit in numero quidẽ uerſus minus minimum eſſe finemque: uerſus autẽ plus: omnem ſemper multitudinem exuperare. In magnitudine uero contrarium. Verſus quidem minus omnem magnitudinem exuperare. Verſus autem maius non eſſe magnitudinem infinitam.

Tex.c.68. *Rationabiliter autem eſt & in numero quidem ad minimum eſſe terminum: ad plus autem ſemper omnem excellere multitudinem. In magnitudinibus autem econtrario in minus quidem excellere omnem magnitudinem: ſed maius non eſſe magnitudine infinitam.*

B

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua phyl. aſſignat cãm pp quam numerus creſcit in infinitum, & non diuiditur in infinitum, & continet tres particulas, quoniam in prima ponitur cauſa propter quã numerus non diuiditur in infinitũ. In ſecunda ibi. [In plus aũt.] Aſſignatur cauſa propter quam numerus creſcit in infinitũ. In tertia uero ibi. [In magnitudinibus autem.] Oſtendit phy. quod econtrario eſt in magnitudine, & in numero. In prima igitur particula huius partis narrat phy. primo ꝙ rationabiliter accidit in numero eſſe terminum ad minimum, ita quod in diuiſione numeri contingit deuenire ad minimum, & per conſequens diuiſio numeri non procedit ulterius, igitur in appoſitione contingit excellere oẽm multitudinem ſic, quod quacũque multitudine finita data contingit dare maiorẽ multitudinem, ſed in magnitudinibus eſt econuerſo, quia in minus contingit excellere omnem magnitudinem, hoc ẽ per diuiſionẽ contingit deuenire ad minorem magnitudinem quacũque magnitudine data, ſed in maius non contingit deuenire ad maiorem magnitudinem quacũque magnitudine data: quia ſic oporteret dare magnitudinem infinitam, quod eſt impoſſibile.

Qnare numerus creſcit in infinitum

C

Hæc enim ita propterea fiunt, quod ipſum unum quicquid tandem id ſit indiuiſibile eſt: homo nãque unus eſt homo: non multi. Numerus autem eſt uno plura: quantave quędam. Quare ad indiuiſibile ſtetur neceſſe eſt. Duo enim ac tria denominatiua nomina ſunt, & cæterorum quiſq; numerorum ſimili modo.

Cauſa autem eſt, quia unum eſt indiuiſibile quodcunque unum ſit: ut homo unus homo: & non multi. Numerus aũt eſt uno plura, et qualibet quædam. Quare neceſſe eſt ſtare ad indiuiſibile. Duo nanque & tria denominatiua nomina ſunt: ſimiliter & aliorum numerorum unuſquiſque.

D

ET quod in diuiſione numeri non contingit procedere in infinitum probatur ſic. In illa diuiſione non contingit procedere in infinitum in qua pceditur ad indiuiſibile: ſed in diuiſione numeri non contingit procedere in infinitũ: maior patet de ſe: quia ubicunque proceditur ad indiuiſibile per diuiſionem: cum indiuiſibile non poſſit ulterius diuidi: quando peruentum erit ad indiuiſibile ceſſabit diuiſio, & per conſequens in illa diuiſione non proceditur in infinitum, minor etiam probatur, quia in diuiſione numeri proceditur ad unitatem, & unitas eſt indiuiſibilis, & ſic in diuiſione numeri proceditur ad indiuiſibile, & quod unitas ſit indiuiſibilis apparet, quoniam homo dicitur unus homo, quia non eſt multi homines, & numerus dicitur unus, quia plura ſunt uno: duo enim & tria & ſic quilibet alius numerus annumerat unitatem indiuiſibilem: numerus enim ut dicit hic Com. eſt coacernus unitatum. Item dicit Com. hic, quod cauſa in hoc, qđ unum eſt indiuiſibile eſt: quia omnis res eſt una per formam ſuam: & forma eſt indiuiſibilis per ſe. Intelligendũ qđ unũ d. diuiſionẽ in natura cui additur oppoſita multitudini ĩ eadẽ natura: ut unus homo eſt, ita unus homo qđ nõ multi hoĩes, & unum aĩal eſt ita unum animal ꝙ non plura animalia: attamen

Quare in diuiſione numeri ſi contingit procedere in iſinitũ.

40.concl. huius lib.

Notabile.

magnitudinis ſequitur diuiſio uel diminutio magnitudinis, ſed non ad omnem diuiſionem uel diminutionem partiũ numeri ſequitur diuiſio uel diminutio numeri, ſed ſolum ad diminutionem partium: quarum quælibet eſt multæ res: ſequitur diminutio numeri: ſicut ad diminutionem uel ad ablationem quatuor ab octo ſequitur diminutio numeri octonarij: quia numerus quaternarius eſt multæ res: ad diuiſionẽ uero octauæ partis numeri octonarij. ſ. ad diuiſionem unius non ſequitur diminutio octonarij, ſed magis ſequitur augmentatio numeri: quoniam ſi hic ſint octo lapides, & unus illorũ diuidatur per medietatem, per hanc diuiſionem non diminuitur numerus, ſed augetur: quia iam ſunt nouem lapides, & prius non erant niſi octo. Ad aliam rationem cum dicitur quod numerus eſt per ſe in genere quantitatis, ut patet in prædicamẽtis. Dico quod phyloſophus in prædicamentis loquitur de numero ſecundum famoſitatem, quia ſolum loq̄tur ſecundum opinionem aliorum. Vnde Simplicius dixit, ſuper prædicamẽta ꝙ phi. in lib. prædicamentorum: ſecutus eſt Architam in tãtum quod non mutauit uerbum, & cauſa huius poteſt eſſe, q̄a de illo cuius natura non eſt declarata, ſed in ſequentibus reſtat declaranda, loquendum eſt ſecũdum opinionem communem: & ſecũdum famoſitatem, & quia natura numeri uel multitudinis eſt declarata in libris ſequentibus librum prædicamentorum: ideo phyl. in lib. prædicamentorum loquitur ſecundum famoſitatem & opinionem communiter loquẽtium.

Ad ſcdm.

Ca. de q̄titate.

Notabile.

Sed circa illud dictũ Com. uidelicet ꝙ diuiſio in numero eſt ex forma: & diminutio in numero ducit ad formam unitatis q̄ eſt indiuiſibilis, eſt ſciendum ꝙ Com. accipit ibi formam pro re una q̄ nõ eſt poſſibiles res: ex cuius diuiſione uel diminutione non ſequitur diminutio numeri, ut ſi a numero quatuor lapidum auferantur duo lapides, & poſtea a duobus reſiduis auferatur unus lapis: per talem diuiſionem uel ablationem deuenietur ad unum lapidem ex cuius diuiſione uel diminutione non diminuitur p̄dictus numerus. Vnde Com. in auctoritate prædictam per formam intelligit unum indiuiſibile indiuiſione oppoſita multitudini, ita ꝙ illud unum indiuiſibile ſit ita unum ens ꝙ non ſit plura entia. Et circa illud dictum phyl. ſ. quod numerus non cauſatur ex diuiſione continui eſt ſciendum ꝙ phyl. non intelligit ꝙ nunquam cauſetur niſi ex diuiſione continui: quia ſi unum continuum non diuiſum cauſaretur, per hoc cauſaretur maior numerus q̄ prius, & tamẽ nulla eſt ibi diuiſio, ſed intelligit ꝙ ad diuiſionem continui ſequitur additio uel augmentatio numeri, ſed econtra non ſequitur: quoniam non ſequitur: augetur numerus. ergo continuũ diuiditur, quia alio modo poteſt numerus cauſari quã per diuiſionem cõtinui: Intelligendum etiam quod cum phyl. d. ꝙ numerus creſcit in infinitum. i. ultra omnem multitudinem datam: ꝙ ſi illud intelligitur de numero dato uel cauſato ex diuiſione cõtinui: ſicut phyl. uidetur intelligere: non p̄t hoc intelligi de numero cauſato ex diuiſione continui inquantum eſt in re naturali: q̄a res naturalis ſecũdum ꝙ huiuſmodi non eſt diuiſibilis in infinitũ: ſecundum communem opinionem. Vnde ſi oĩa corpora naturalia eſſent diuiſa in minima naturalia totius numerus illorũ eſſet finitus & nõ poſſet ulterior fieri diuiſio, ideo oportet illud intelligere de diuiſione cõtinui: ſecundum ꝙ continuum eſt, & ſecundum ꝙ abſtrahitur a quantitatibus ſenſibilibus: quoniam ut ſic ſibi nõ repugnat diuidi in infinitum, ſed ſolum ſecundum ꝙ eſt res naturalis: ſic repugnat ſibi diuidi in infinitum: ſicut communiter dictum eſt.

Notabile.

In magnitudinibus autem contrarium. Nam diuiditur quidem in infinita continuum ipſum. Verſus autem maius non eſt infinitum quantum enim contingit potentia eſſe: tantum & actu eſſe contingit. Quare cum infinitum nullum ſit ſenſibile corpus: nõ contingit definite magnitudinis omnis exuperationem eſſe. Alioquin maius cælo aliquid erit.

Tex. c. 69.

In magnitudinibus autem contrarium eſt. Diuiditur. n. in infinita continuum. In maius autem non eſt infinitum. Quantum enim contingit potentia eſſe, & actu contingit tãtum eſſe. Quare quoniam infinita eſt nulla magnitudo ſenſibilis: non contingit omnis excellentiam eſſe magnitudinis determinatæ: eſſet enim utique aliquid cęlo maius.

HÆc eſt tertia particula ſecũdæ partis principalis huius ca. in qua oſtenditur ꝙ econtrario eſt in magnitudinibus, & in numero q̄tum ad diuiſionẽ, & appoſitionem: quoniam dictum eſt ꝙ numerus creſcit in infinitũ, ſed non diminuitur in infinitum, ſed econtrario de magnitudine: quoniam magnitudo diuiditur in infinitum, ſed non creſcit in infinitum, & ꝙ magnitudo diuidatur in infinitum manifeſtũ eſt ex p̄cedẽtibus, & ꝙ nulla magnitudo poſſit creſcere in infinitũ p̄batur, & hęc eſt quadrageſimaſecunda cõcluſio huius li. q̄ probatur ſic: q̄tãcumq; magnitudinem contingit eſſe in potẽtia: tantã contingit eſſe in actu. ergo ſi aliqua magnitudo poſſit eſſe infinita in potẽtia: ita ꝙ oĩ magnitudine data poſſit eſſe aliqua magnitudo maior: tãta poterit eſſe in actu, & ita poterit eſſe aliqua magnitudo maior oĩ magnitudine data, & per conſequens poſſet eſſe aliqua magnitudo actu infinita: igitur ex oppoſito conſequentis ſequitur oppoſitum antecedẽtis ſic. nõ eſt poſſibile aliq̄ magnitudinem eſſe actu infinitã. ergo nõ eſt aliqua magnitudo infinita in potentia, & per conſequens nulla magnitudo poteſt creſcere in infinitum: & ꝙ nõ contingat aliq̄ magnitudinem eſſe infinitam in actu p̄batur, quia ſi ſic: ſequeretur ꝙ poſſet eſſe maior magnitudo ipſo cælo, q̄ eſt impoſſibile. Sed Com. mouet hic dubitationem d. ſed q̄ret aliquis in hac p̄poſitione dicẽte ꝙ in quacunq. q̄titate ponatur magnitudo in potentia in illa q̄titate p̄t poni magnitudo in actu in quo differt ab hac p̄poſitione. ſ. ꝙ in quacunq. q̄titate ponat̃ aliquis numerus demonſtratus in potentia in illa q̄titate poteſt poni in actu: unde exiſtimatur ꝙ non eſt differentia in hoc ꝙ ſit poſſibile infinitum eſſe in potentia, numero, & in magnitudine: ut dictum eſt, unde iſta eſt dubitatio, quare ſequitur ꝙ ſi in aliqua quantitate ponatur magnitudo in potentia in illa q̄titate p̄t poni magnitudo in actu, & tamen nõ ſequitur: ſi in aliqua quantitate ponatur numerus in potentia ꝙ p̄p hoc in illa quantitate p̄t poni numerus in actu. Ad hoc reſpondet Com. d. ꝙ additio non ceſſat in numero, ſed eſt infinita, & non oportet ipſam exire in actũ, quia poſſibilitas cuiuslibet partis, ſecundum q̄ fit additio in numeris eſt alia a poſſibilitate alterius partis, & non omnes poſſibilitates in additione numerorum ſunt partes unius poſſibilitatis demonſtratę, & ſic eſt in motu, & tpe: & de tali poſſibilitate non ſequit̃ ipſam exire in actum: ſed in additione magnitudinis poſſibilitas cuiuslibet partis demonſtratæ eſt pars unius poſſibilitatis demonſtratæ: & ita poſſibilitas q̃cunq; ponatur in potentia, ſequitur ꝙ poſſit inueniri in actu ſub diſpoſitione illa: & ſi non contingeret: tunc potentia erit fruſtra, ſic igitur apparet quod duplex eſt additio. ſ. una in qua poſſibilitas cuiuslibet partis addit̃ eſſe alia poſſibilitate alterius partis: nec ſunt illæ poſſibilitates partes alicuius unius poſſibilitatis. Alia eſt additio in qua poſſibilitates ad additionem ſunt partes unius poſſibilitatis: ita q̄d ex omnib. illis poſſibilitatibus particularibus fit una poſſibilitas totalis. Vñ additio q̄ eſt in numero eſt de genere primæ additionis, quia nõ oẽs poſſibilitates ad additionẽ in numeris ſunt partes unius poſſibilitatis, ſed additio, q̄ eſt in magnitudine eſt de g̃ne ſecundæ additionis, q̄a ex oĩbus poſſibilitatibus fit una poſſibilitas. Poſtea aſſignat Cõ. cauſam p̄p quam oẽs potentiæ quæ ſunt in additione uniuſcuiuſq. partis magnitudinis ſunt partes unius potẽtiæ, & ſic non eſt in numero. Cã huius eſt: q̄a magnitudo eſt una: & continua: & numerus non. Intelligendum eſt: ſicut dictum eſt ſup. q̄d oĩs potentia una p̄t reduci ad actũ, ſed non oportet q̄d oẽs potentiæ diuerſæ poſſint ſimul reduci ad actum. Et quia ex oĩbus poſſibilitatibus in additione magnitudinum fit una poſſibilitas, ideo illa poſſibilitas p̄t reduci ad actum, aliter eſſet fruſtra, & quia ea oĩbus poſſibilitatibus q̄ ſunt ad additionẽ in numeris non fit aliqua una poſſibilitas, ideo non oportet quod omnes illæ potentiæ poſſint ſimul reduci ad actum: ut eſt in ca. præcedenti planius declaratum. Intelligendum tamen quod additionem magnitudinis ad magnitudinem fieri in infinitum poteſt intelligi dupliciter: uno modo per generationem continuam nouæ magnitudinis: ut ſi imaginatur quod de nouo aliqua generetur magnitudo pedalis quantitatis, & addatur toti magnitudini pręcedenti, & hoc continue. Et ſic intelligendo dico quod ſi talis additio p̄cederet in infinitum ex hoc forte non ſequeretur q̄d non poſſet eſſe aliqua una magnitudo actu infinita, immo ſemper magnitudo creſcens erit finita quãuis erit maior quam prius, & ſic intelligendo additionem fieri ad magnitudinem non eſt illa p̄poſitio uera, quãtacumq. eſt magnitudo in potentia: tãtam contingit eam eſſe in actu, nec ex iſtis poſſibilitatibus partialibus partium generandarum fit aliqua una poſſibilitas demõſtrata: nec ſic loquuntur. P. & Com. hic: de additione: nec ualet conſequentia phyl. hic: ſub hoc intellectu, immo ſub illo intellectu phyloſophus non facit conſequentiam prædictam. Alio modo poteſt intelligi quod fiat additio unius præexi-

42. concl. huius lib.

Du. Com.

Solutio commen.

Notabile.

Additionẽ magnitudinis ad magnitudinẽ fieri in infinitũ p̄t intelligi dupliciter.

uolunt:& d.Com.ꝙ hoc eis accidit, quia non conſiderant de magnitudine ſecundum ꝙ eſt finis corporis naturalis,ſed ſecundum ꝙ eſt in non corpore.i.ſecundum ꝙ magnitudo abſtrahit a corpore naturali. Intelligẽdum hoc,ꝙ Mathematici non utantur in ſuis demonſtrationibus Cathegoricis linea infinita,nec ẽt utuntur linea finita quantũcũque longa,& hoc in demonſtratione cathegorica : quoniam non utuntur aliqua tali præmiſſa, videlicet aliqua linea recta eſt longior diametro mundi, nec ꝙ lineæ rectę æque diſtantes protẽduntur in infinitum,ſed utuntur propoſitionibus hypotheticis conditionalibus, uidelicet ſi eſſet linea recta quadrupla ad ſemidiametrum,illa eſſet maior diametro mundi, & ſi lineæ rectę æque diſtantes in infinitum protenderentur nunquam cõcurrerent:nunc autem ad ueritatem cõditionalis non requiritur ꝙ accidẽs ſit uerum, nec ẽt conſequens. Vnde mathematicus non demonſtrat ex falſis,nec etiam utitur aliqua propoſitione falſa tanquam præmiſſa ex qua demonſtrat: tamen utitur bene aliqua propoſitione falſa tanquam antecedente uel conſequente in conditionali qua utitur tanquam præmiſſa.

Notabile.

Atque quantamuis aliam magnitudinem eadem diuidere ratione qua diuiſa eſt magnitudo maxima licet. Quare ad oſtendendum quidem illo pacto nihil referret prorſus:eſſe autem ipſum in his eſt magnitudinibus quę in rerum ſunt ratione.

Maxime autem magnitudini ſecundum eadem ineſt ſecari rationem,quantumcunque magnitudo ſit altera. Quare ad demonſtrandum quidem nullo modo nihil differret. Eſſe autem in exiſtentibus erit magnitudinibus.

SEcundo probatur ſic eadem concluſio.ſ.per ſignum quoddam,uidelicet quod negans magnitudinem eſſe actu infinitam non deſtruit aliquod fundamentum mathematicorum,quoniam non oportet mathematicum ponere aliquã lineam actu infinitam, aut aliquam aliam magnitudinem actu infinitam,& ſignum huius eſt,quoniam illud quod poteſt demonſtrari in linea maxima,poteſt etiam demonſtrari in linea minori; poſſumus enim lineam diuidere minorem in quacunque proportione ſecundum quam poteſt diuidi linea maior,& ſic eſt de multis alijs,quæ accidunt lineis, & alijs magnitudinibus, & ſic non oportet ponere magnitudinem infinitam:cum omne illud quod poteſt demonſtrari ponendo lineam infinitam poſſit etiam demonſtrari ponendo lineam finitam tantum.

Cum uero cauſæ in quatuor ſunt diſtinctæ, patet infinitum ut materiã cauſam eſſe, & eſſe quidem ipſius priuationem eſſe,per ſe autem ſubiectum continuum ipſum atque ſenſibile eſſe.

Te.co.72. *Quoniam autem cauſę diuiſę ſunt quadrifariam : manifeſtum quod ſicut materia infinitum cauſa eſt, & quod eſſe quidem ipſi priuatio eſt.Per ſe autem ſubiectum continuum, & ſenſibile eſt.*

Idẽ ſupra 59.60.61. 45. concl. huius lib.

HÆc eſt tertia particula tertiæ partis principalis huius capituli, in qua determinatur quod ſi infinitum eſt cauſa,oportet ut ſit cauſa,ut materia, & hæc eſt quadrageſimaquinta concluſio huius lib. quæ probatur dupliciter:primo per rationem.ſecũdo per quoddam ſignum, primo igitur ꝓbatur ſic,illud quod eſt priuatio ſi ſit cauſa, oportet ꝙ ſit cauſa ut materia,ſed infinitum eſt priuatio igitur infinitũ ſi eſt cauſa oportet,ꝙ ſit cauſa ut materia,patet maior. Tũ: quia nihil ꝙ eſt priuatio eſt cauſa formalis efficiens uel finalis:ut patet manifeſte:igitur ſi illud quod eſt priuatio eſt cauſa,oportet quod ſit cauſa ut materia.Tũ:quia priuatio ſemper eſt a materia , & eſt quodammodo idem cum illa numero: ut dictum eſt primo huius.ergo ſi priuatio ſit cauſa:oportet ꝙ ſit cauſa ut materia,& ita patet maior: minor uero demõſtratur: quia eſſe.i.quidditas ipſius infiniti eſt priuatio finiti per ſe:tamen ſubm illius priuationis.ſ.finiti eſt corpus continuum ſenſibile.i.corpus compoſitũ ex materia,& forma.Et d.hoc Com. ꝙ corpus compoſitum ex materia, & forma,eſt ſubm infiniti ſecundum ꝙ eſt materiatum: non ſecundum ꝙ eſt abſtractum formaliter:unde licet materia non ſit ſubm infiniti, ſed compoſitum:tamen compoſitum per materiam ſuam eſt ſubm infiniti:non autem per formam:hęc Com. & intelligit per materiam partes quãtitatiuas:per formam uero intelligit ipſum totum:uel ipſam formam totius:ut prius eſt expoſitum.

Cæteri etiam omnes ipſo infinito ut materia uti uidentur.Quapropter & abſurdum eſt ſane ipſum id eſſe, quod continet, & non id quod continetur aſſerere,

Videntur autem & omnes alij ſicut materia utentes infinito. Vnde inconueniens eſt continens ipſum facere, ſed non contentum.

SEcundo probatur eadem cõcluſio per quoddam ſignũ ſic ſicut omnes antiqui ponentes infinitum utuntur infinito tanquam materia:ut Plato qui poſuit magnum & paruũ eſſe materiam , & illi qui poſuerunt numeros eſſe materiam rerum:omnes iſti ponunt materiam eſſe in talibus, & hoc eſt ſignum ꝙ ſi infinitum eſt cauſa, quod ſit cauſa ut materia, & cum omnes iſti ponunt infinitum eſſe cauſam:eſſet inconueniens facere ipſum infinitum eſſe continens non contentum quoniam materia non continet:ſed continetur.

SOLVVNTVR RATIONES PRObantes infinitum eſſe. Tractatus ſecundi. Cap. VI.

At enim reſtat eas ſoluere rationes quibus infinitum non ſolum potentia, ſed ut definitum etiã eſſe uidetur.Partim enim non ſunt neceſſariæ: partim ueras quaſdam obiectiones alias habent.

Reliquum autem eſt aggredi,ſecundum quas rationes infinitum eſſe uidetur:non ſolum potentia, ſed ſicut determinatum eſt. Alia quidem ipſorum non neceſſaria ſunt. Alia uero habent quaſdam naturales contrarietates. Te.co.71.

ISTud eſt ſextum capitulum huius tracta.in quo ſoluuntur rationes probantes infinitũ eſſe,& cõtinet quatuor partes principales, quia in prima Phyloſophus proponit intentionem ſuam , & cauſam intentionis. In ſecunda ibi. [Neque enim ut generatio.] Soluit tertiam rationem ſuperius in ſecũdo capitulo poſitam ad probandum infinitum eſſe in actu: nã duas rationes ibi factas.ſ.primam & ſecundam non ſoluit,quia non concludunt uerum. In tertia parte principali ibi. [Amplius autem.]Soluit quartam rationem probantem infinitum eſſe. In quarta ibi. [Intelligibile autem.] Soluit quintam rationẽ probantem infinitum eſſe. In prima igitur parte princi. huius cã. phyl.proponit intentionem ſuam,& cauſam intentionis d.ꝙ reliquum eſt.i.reſiduum negocij de infinito eſt aggredi ad ſoluendum rationes ſecundum quas uidetur infinitum eſſe non ſolum potentia ſicut determinatum eſt:hæc igitur eſt intẽtio phyloſophi.ſ.ſoluere rationes probantes aliquod corpus eſſe actu infinitum,& cauſa intentionis eſt,quia aliquę illarum rationum non ſunt neceſſarię.i.non concludunt de neceſſitate id quod argumenta intendunt concludere:quamuis præmiſſæ ſint ueræ:& aliquę rationum illarum habent alias naturales: quia ſunt falſæ ex hoc: quia accipiunt præmiſſas falſas,& habent contrarietates:hoc eſt habent contradictiones ueras:unde iſta eſt cauſa intentionis:quia quædam illarum rationũ accipiunt præmiſſas ueras:ſed non cõcludunt illud ꝙ intendunt: & quædam illarum rationum accipiunt falſa.Ex Com.d.hic:ꝙ quidam illorum ſermonum ſunt ueri, ſed ex illis non ſequitur illud quod reputant ſequi:& quidam ſermones ſunt falſi: & habent contradictiones ueras.

Non.n.ut generatio non deficiat,corpus eſſe ſenſibile infinitũ actu neceſſe eſt. Põt.n.alterius corruptio:generatio alterius eſſe,ſi infinitũ eſt uniuerſum.

Neque enim ut generatio non deficiat, neceſſarium eſt infinitum eſſe actu ſenſibile corpus. Contingit enim alterius corruptione alterius generationem eſſe: cum omne finitum ſit.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua ſoluitur tertia ratio probans infinitum eſſe in actu, & prima & ſecunda ratio non ſoluuntur hoc, quia cõcludunt uerum. ſ. ꝙ aliquod eſt infinitum in potẽtia, ut patet: prima. n. ratio, q̃ eſt de tpe probat tẽpus eſſe infinitum, & patet, ꝙ hoc ſit uerũ. ſ. tps eſſe infinitũ in potẽtia mõ ſuperius expoſito, & hoc cõcludit illa ratio: ſimiliter ſecũda rõ, q̃ eſt de diuiſione continui in infinitum concludit uerum. ſ. ꝙ infinitũ eſt in potẽtia, ideo illas rões non ſoluit phyl. hic, ſed alias rationes per quas uidetur probari, ꝙ aliquod corpus eſt actu infinitum. Tertia ratio fuit illa, generatio eſt æterna, & nunquam deficit, ergo oportet ponere aliquod corpus actu infinitum ex quo debet fieri generatio: quoniam ſi illud corpus eſſet finitum, tandem conſumeretur per continuam ablationem ab eo. Iſtam igitur rationẽ ſoluit. p. d. quod non oportet aliqđ corpus ſenſibile eſſe actu infinitũ ne deficiat generatio: quoniã contingit alterius generationẽ alterius corruptionẽ eſſe, cum ergo omne quod eſt manet finitum propter hoc generatio nõ deficit, q̃a generatio unius eſt corruptio alterius, & econuerſo, ſed ſi generatio unius non eſſet corruptio alterius, & generatio nunquam deficeret, oporteret ponere aliqđ corpus eſſe actu infinitum. Et dicit Com. hic, ꝙ iſta ratio eſt uera, ſed non concludit illud quod ipſi intendebant concludere. Eſt. n. iſta ratio uera, quia accipit uerum. ſ. ꝙ generatio nunquam deficit, ſed non concludit illud quod ipſi intendebant cõcludere. ſ. ꝙ aliquod corpus ſenſibile eſt actu infinitũ. Intelligendum quod ſi generatio nunquam ceſſet, ſi ad generationem unius nunquam ſequatur corruptio alterius, tunc ſemper per generationem fieret nouus locus in quo generatũ reciperetur, & locus primus remaneret, & ſic eſſet locus infinitus, & p conſequẽs corpus infinitũ, ſed q̃a generatio unius eſt corruptio alterius, ideo non oportet, ꝙ ſi aliqua res generatur, ꝙ nouus locus generetur: immo in eodẽ loco in quo una res corrũpitur, in eodẽ loco generatur alia res: ſi. n. ſemper in generatione remaneret locus prior, & etiam nouus locus generaretur, oporteret neceſſario locum eſſe in actu infinitũ, & etiam corpus ſenſibile actu infinitũ, quoniã ſi ſẽp fieret generatio, & nihil corrumperetur ex omnibus rebus generatis tandem fieret aliquid actu infinitum. Intelligendum ẽt, ꝙ ponendo poſſibiles formas ſubales in eadẽ materia ſimul: ſicut animam intellectiuam uel ſenſitiuam, & formam mixti, non erit uniuerſaliter uerum ꝙ generatio unius ſit corruptio alterius, quoniam in introductione aię non corrũpitur aliqua forma ſubſtantialis pcedens, & ita eſt generatio ſine corruptione: illa igitur propoſitio. ſ. generatio unius eſt corruptio alterius, eſt intelligenda de generatione, & corruptione formarũ ſubſtantialium contrariarum. ſ. ꝙ generatio unius formę eſt corruptio formæ contrariæ preexiſtẽtis in eodẽ ſubiecto. Nec eſt ad intentionem phyloſophi, ꝙ oĩs generatio unius eſt corruptio alterius: ſufficit. n. ꝙ aliqua generatio ſit alterius corruptio ad hoc, ꝙ uideatur infinitum non eſſe actu. Intelligendum etiam ꝙ ex illo loco pt accipi, ꝙ generatio, & corruptio ſunt una mutatio: generatio enim termini ad quem mutationis, eſt corruptio termini a quo: unde ſicut idem eſt motus quo aliquid recedit ab uno loco, & quo tendit ad alium locum, ita eſt eadem mutatio qua una forma generatur, & qua forma contraria corrumpitur, quamuis enim generatio alicuius, & corruptio eiuſdem ſint cõtraria: tamen generatio unius & corruptio alterius non ſunt contraria: ſed ſunt eadem mutatio ut uiſum, & determinatum eſt ſupra primo de generatione.

Solutio tertię rõnis per q̃ probat infinitũ eſſe in actu.

Notabile primum.

Notabile ſecundum

Notabile tertium.

B

C

Præterea: tangere atque finitum eſſe, diuerſa ſunt. Nam illud quidem ad aliquid eſt: omne enim quod tangit aliquid tangit: atque accidit alicui finitorum. Finitum autem non eſt ad aliquid: neque fit ut quod uis ſine ullo diſcrimine quoduis tangat.

Te. c6. 74. *Amplius tangi, & finiri alterum eſt. Hoc quidem enim ad aliquid & cuiuſdam. Tangit enim aliquid om-*

A *ne & finitorum alicui accidit. Finitũm autẽm non ad aliquid eſt, neque tangere tangenti contingens eſt.*

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, in qua ſoluitur quarta ratio probans infinitum eſſe in actu, & ratio eſt illa, omne corpus finitum finitur ad aliquid, & tunc quæritur, aut illud aliud ad quod finitur eſt finitum, uel infinitum, ſi infinitum habetur propoſitum, ſi uero finitum, oportet quod finiatur ad aliquid aliud, & quærendum eſt, de illo ſicut prius, & ſic uel eſſet procedere in infinitum, ita quod extra omne corpus finitum eſt dare aliud corpus, & ſic habetur propoſitum. ſ. quod aliquid eſt actu infinitum, uel oportet dare, quod illud corpus ad quod corpus finitum finitur ſit actu, & hoc eſt propoſitum. Hanc rationem ſoluit Phyloſophus d. quod non eſt idem finiri, & tangere aliud ſine includi ab aliud: nam contactus dicitur ad aliud: quia omne tangens tangit aliquid alterum, & requirit aliquod extrinſecum quod tangat, ſed finitas rei dicitur reſpectu ſuiipſius, & non in reſpectu alterius. Vnde illud corpus dicitur finitum quod continetur ab uno termino, uel a terminis, quæ ſunt ſuæ ſuperficies, & non ſuperficies corporum extraneorum: & ex hoc patet, quod contactus non eſt idem quod finitas, & ideo non oportet, quod omne corpus finitum tangat aliquod corpus, & finiatur ad aliud corpus extra ipſum, quia corpus dicitur finitum, quia continetur terminis propriis, & non quia finitur ad aliud corpus extrinſecum. Ad formam igitur cum dicitur, quod omne finitum finitur ad aliquid. Dico quod eſt uerum, uel ad aliquod ſui: uel ad aliquid aliud extrinſecum, ſed non oportet quod omne finitum finietur ad aliud extrinſecum. Et ſi quæratur de illo quod finitur ad intrinſecum ad quod illud intrinſecum finitur. Dico, quod finitur per ſeipſum, & non finitur ad aliud: cum ſit ultimus terminus: quoniam ultimus terminus non requirit terminum ulteriorem ad quem finiatur, ſed ſeipſo finitur.

Solutio quartæ rationis.

Atqui per abſurdum eſt intellectioni credere. Non enim in re ipſe exceſſus atque defectus, ſed in ipſa intellectione. Nam poteſt quiſpiam unumquemque noſtrum maiorem quam eſt intelligere augẽs ipſum in infinitum. At non ideo quiſpiam noſtrum extra ciuitatem eſt, aut tantam magnitudinem quam habemus exuperat, quia quiſpiam ſic intelligit, ſed quia eſt hoc autem accidit.

Intelligentia autem credere inconueniens eſt. Non enim in re abundantia, & defectus eſt, ſed intelligentia. Vnumquodque enim noſtrum intelliget aliquis multipliciter ſeipſo augmentans in infinitum. Sed non propter hoc extra aliquid eſt, aut extra tantam magnitudinem quam habemus: quamuis intelligit aliquis: ſed quoniam eſt, hoc autem accidit. Te. c6. 75.

HÆc eſt quarta pars principalis huius capituli, in qua ſoluitur quinta ratio probans infinitum eſſe in actu, quæ ratio fuit illa. Contingit imaginari extra mundum aliquod corpus uacuum, & extra illud corpus uel uacuum contingit imaginari aliud corpus, & ſic in infinitum: cum igitur imaginatio non decipit, ſequitur quod extra omne corpus ſit aliquod corpus aliud: & per conſequens aliquid eſt infinitum in actu. Huic rationi reſpondet phyloſophus dicens, quod inconueniens eſt credere intelligentię, id eſt imaginationi, quoniam aliquis poteſt imaginari unumquemque noſtrum eſſe maiorem quam ſit, nec propter hoc ſequitur, quod aliquis noſtrum ſit maior quam eſt: unde imaginatio ſequitur rem extra, ita quod quanta res poteſt eſſe: tanta poteſt imaginari, ſed res non ſequitur imaginationem, quia oportet quod quanta res poteſt imaginari, quod tanta ſit in re.

D

Solutio quintæ rationis.

Tempus autem & motus ſunt infinita, & intellectio eo non permanente quod ſumitur.

Tempus

Tempus autem & motus infinita ſunt, & intelligentia non permanente accepta.

CVm Phyloſophus narrauit, quod res non ſequitur imaginationem uniuerſaliter, narrat quæ ſunt illa quæ ſunt infinita in eſſe, ſicut, & imaginatione. s. quod tempus, & motus ſunt infinita ſecundum eſſe, ſicut ſunt infinita in imaginatione, ſed quod iſta conueniant, ſcilicet, imaginatio, & eſſe, hoc eſt per accidens.

Magnitudo uero, neque diuiſione, neque incremento intelligibili eſt infinita.

Magnitudo autem, neq; diuiſione, neque intelligibili augmentatione infinitum.

SEd magnitudo non eſt diuiſibilis, ſup. in partes eiuſdem quantitatis, nec etiam in eſſe, uel in imaginatione uera, quamuis in eſſe ſit diuiſibilis in infinitum in partes eiuſdem proportionis. unde aliqui dicunt quod Phyl. ſoluit hic primam rationem, & ſecundam quæ ſunt de tempore, & de diuiſione magnitudinis, ſed ſiue ſoluit eas hic, aut non, non eſt ad præſens curandum, quia ſolutiones illarum rationum patent ex præcedentibus.

Sed de infinito quonam pacto eſt, & non eſt, & quid etiam eſt, ſatis iam diximus.

Sed de infinito quidem quomodo eſt, & quomodo non eſt, & quid eſt: dictum eſt.

HIc Phyl. recapitulat, & poſſet poni quinta pars principalis huius capituli: in qua dicit Phyloſophus ſic, quod de infinito quomodo eſt, & quomodo non eſt, & quid eſt: ſatis dictum eſt.

LIBER QVARTVS.

TRACTATVS PRIMVS.

DE LOCO, AN LOCVS SIT, ET QVOMODO EST, ET QVID EST.

An locus ſit, Cap. I.

VT autem de infinito ſic de loco neceſſe eſt Phyloſophum naturalem ſi ſit nec ne: & ſi ſit quonam ſit modo: quidque etiam ſit cognoſcere.

Tex.có.1. *SImiliter autem neceſſe eſt Phyſicum, & de loco ſicut, & de infinito conſiderare ſi eſt, aut non: quomodo eſt, & quid eſt.*

ISta eſt liber quartus in quo perſcrutatur de loco uacuo, & tépore, & cótinet tres Tractatus. Quorum in primo determinatur de loco. In ſecundo determinat de uacuo: & incipit ibi. [Eodé ſit modo.] In tertio uero Tractatu determinat de tépore, & incipit ibi. [Conſequens autem.] Primus Tractatus cótinet 7. ca. Quoniam in primo inquiritur an locus ſit. In ſecundo ibi. [Quoniam autem quidem.] Inquiritur diſputatiuæ quid ſit locus. In tertio ibi. [Poſt hoc autem.] Perſcrutatur de modis dicendi in: vt per hoc uideatur quot modis eſſendi in: corpus dicitur eſſe in loco. In quarto ibi. [Quod autem formę.] Ponuntur ſuppoſitiones de loco, & alia neceſſaria ad inueſtigandum diffinitionem loci, ut per hoc pateat quomodo locus eſt. In quinto uero ibi. [Iam igitur manifeſtum.] Inueſtigatur & concluditur diffinitio loci de loco. In ſexto ibi. [Cum quidé igitur.] Oſtenditur quomodo diuerſa diuerſimode ſunt in loco. In ſeptimo ibi. [Manifeſtú aũt eſt ex his.] Soluitur quædam dubitatio circa eſſe loci.

A Primum igitur cap. in quo inquiritur an locus ſit: continet tres partes principales, quia in prima Phyl. ponit intentionem ſuam, & difficultates quę accidunt circa intentionem eius. In ſecunda ibi. [Quod quidem igitur locus eſt.] Ponit rationes probantes locum eſſe. In tertia ibi. [At uero habet defectum.] Ponit rationes probantes locum non eſſe. Prima igitur pars eſt partim declaratiua, & partim narratiua. Secũda uero pars eſt partim inquiſitiua, & partim declaratiua. Tertia autem eſt inquiſitiua. In prima igitur parte principali huius ca. phyloſophus proponit intentionem ſuam, & continet duas particulas, quoniam in prima declaratur quod determinandum ſit de loco. In ſecunda ibi. [Habet enim multas.] Narrat difficultatem circa locum. In prima igitur particula huius partis Phyloſophus proponit intentionem ſuam dicit, quod ſicut naturalis habet conſiderare de infinito, ita, & de loco, & proponit tria quæ conſideranda ſunt de loco. Tria ſunt conſiderãda de loco, & primum. Quorum primum eſt, an locus ſit. Secundum eſt, quomodo locus ſit: & hoc quantum ad conditiones, & proprietates eius. Secũdum. Tertium uero eſt, quid ſit locus. Tertium. Sic igitur apparet quod in determinando de loco eſt conſiderandum de tribus. ſ. de B eſſe loci, & de proprietatibus, & conditionibus loci, & de quidditate loci.

Nam omnes ea quæ ſunt, alicubi eſſe exiſtimant: quia id quod non eſt nuſquam eſt. Vbi namque hippocentaurus eſt, aut chimera?

Et ea namq; quæ ſunt: omnes opinantur alicubi eſſe. Quod enim non eſt, nuſquam eſt. Vbi enim eſt tragelaphus, aut phlegias? Tex.có.2

CVm Phyloſophus propoſuit eſſe determinandum de loco declarat quod ad naturalem pertinet conſiderare de loco, & hęc eſt prima concluſio huius libri quę probatur dupliciter. Et primo per rationem famoſam. Secundo uero per rationem naturalem. Prima cõcluſio huius libri. Ratio igitur famoſa eſt illa, quod omnes antiqui opinati ſunt locũ eſſe neceſſarium in eſſe cuiuſlibet entis, nam dixerunt quod omnia quæ ſunt: ſunt alicubi, id eſt, in aliquo loco, & illorum ratio fuit illa, quia omne C quod non eſt: non eſt in loco, ut patet: quia tragelaphus, & phlegias: quia non ſunt: non ſunt in loco: cum igitur omne quod non eſt: non eſt in loco, ſequitur ſecundum eos quod omne quod eſt ſit in loco, & per conſequens oportet naturalem conſiderare de loco ex quo locus eſt neceſſarius in eſſe cuiuſlibet entis.

Communis quoque maxime, atque proprijſſimus motus quem lationem appellamus, loco ſanè accommodatur.

Et de motu qui communis maxime, & magis proprius ſecundum locum eſt quem uocamus loci mutationem.

SEcundo probatur eadem concluſio per rationem naturalem ſic: naturalis habet conſiderare de motu: & maxime habet conſiderare de motu qui eſt communiſſimus cuiuſmodi eſt motus localis: omne enim mobile quocunque D motu eſt mobile motu locali, & non econuerſo, ideo motus localis eſt communiſſimus, & ſine eo non eſt aliqua res naturalis, eſt etiam prior cæteris motus. ſ. ſecundum tempus, & ſecundum cauſam, vt dicit Commen. ſed motus localis non põt eſſe ſine loco. ergo naturalis habet conſiderare de loco: Vnde poteſt ſic argui, quicunque habet conſiderare de motu locali, habet conſiderare de loco, ſed naturalis habet conſiderare de motu locali: igitur etiam habet conſiderare de loco. Notanda ſunt hic quatuor. Primo eſt notandum ſecundũ Commen. quod Phyloſophus non intendit perſcrutari de eſſe loci ſecundum demonſtrationé, ſed ſecundum rationes dialecticas, & huius rationem aſſignat, & eſt: quia locum eſſe eſt per ſe notum, & illud quod eſt per ſe notum non debet demonſtrari, põt tamen ratione dialectica perſuaderi. Primum notandũ. Secundo eſt notandum ſecundum Commen quod aliqua ſunt entia quæ non ſunt in loco, ut ſubſtantię ſeparatę a materia, & ideo opinio antiquorum erat falſa, quę. ſ. opinati ſunt quod omne quod eſt, eſt in loco. Secũdum. Tertio notandum eſt quod antiquorum ratio non ualet, uidelicet, illa, omne quod nõ eſt, nõ eſt in loco. ergo ſi aliqd eſt illud eſt in loco, qa arguit Tertium.

eodem

eodem ordine affirmatiuæ, & negatiuæ, & ideo eſt fallacia conſequentis arguendo ab oppoſito antecedentis ad oppoſitum conſequentis, unde ratio antiquorum erat hypothetica conditionalis, & erat talis: ſi aliquid non eſt: illud non eſt in loco: igitur ſi aliquid eſt: illud eſt in loco: ſed hic eſt fallacia conſequentis. ſ. arguendo a destructione antecedentis ad

Quartũ. deſtructionem conſequentis: ut patet manifeſtè. Quarto notandum eſt quod ſecundum ueritatem ſi locus eſſet neceſſarius in eſſe cuiuſlibet entis quod ex hoc non ſequitur quod naturalis habeat conſiderare de loco: ſed magis ſequeretur quod primus Phyloſophus haberet conſiderare de loco: tamen quia antiqui poſuerunt ꝙ nulla ſũt entia niſi ſenſibilia, & naturalia: & ſic quod ſcientia naturalis eſt prima phyloſophia ſecundum opinionem antiquorum: bene ſequitur quod ſi omne ens indigeat loco quod naturalis habet conſiderare de loco.

A Complures autem dubitationes emergunt, quidnam ſit ipſe locus. Non enim idem ex omnibus quæ ipſi competunt: contemplanti uidetur. Preterea nihil ab alijs: aut dubitatum de ipſo: aut inuentum habemus. B

Tex.cõ.2. *Habet autem multas dubitationes quid forte ſit locus. Non enim eadem uidetur conſiderantibus, & omnibus quæ inſunt. Amplius autem, neque habemus nihil ab alijs, neque præ dubitatum, neque bene exquiſitum de hoc.*

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius ca. in qua narrantur difficultates circa locum, & cauſæ difficultatis, & dicit Phyloſophus ſic: multæ ſũt dubitationes, & difficultates in perſcrutando quid eſt locus: & huius difficultates duplex eſt cauſa, videlicet, una intrinſeca: alia uero extrinſeca: cauſa intrinſeca eſt ex ipſa natura loci: quia ex quibuſdam quæ competunt loco poteſt apparere locum eſſe aliquid, & ex alijs quæ ei competunt poteſt apparere locum non eſſe talem, & ſic ex his quæ competunt loco intrinſecæ accidunt difficultates, ſed cauſa extrinſeca propter quam accidit difficultas circa perſcrutationem de loco eſt: quia nullus antiquorum ante tempus Ariſ. dixit aliquid multũ de loco: nec diſputatiuè, nec dubitatiuè, nec ſubtiliter, nec ueraciter inquirẽdo naturã loci, & hæc eſt cauſa extrinſeca difficultatis in cõſideratione loci: quia ſi aliqd q. præceſſerunt Ariſtotelem multum inquiſiuiſſent de natura loci facilius fuiſſet Phyloſopho determinare de loco, & hęc eſt cauſa extrinſeca, quia non eſt ex ipſa natura loci: ſed ex negligẽtia antiquorum qui nihil dixerunt de loco, neque quod faceret dubitare de eius eſſe, nec inuenerunt aliquid de cognitione ſubſtantiæ eius. Notanda ſunt hic duo ſecundum Commen. primũ: quod locus non eſt unum dictum uniuoce in omnibus corporibus naturalibus, ſed dicitur multipliciter, & ſcire quidditatem huiuſmodi entium. ſ. multipliciter dictorum eſt difficile, quia appropinquat ei quod non habet rationem ueram, & ideo latet nos, ſed diffinitio communis declarat hanc naturam communem. Intelligendum tamen quod locus non eſt aliquid dictum æquiuoce, quia locus habet unã diffinitionem communem, ut dicit hoc Commen. ſed eſſe in loco attribuitur corporibus naturalibus quaſi æquiuoce, ubi Comm. non intendit ꝙ locus ſit dictus multipliciter, ſed ꝙ eſſe in loco attribuitur corporibus naturalibus quaſi æquiuoce, quia ſuprema ſphera eſt æquiuoce in loco cum alijs corporibus, quia non continet a loco: ſicut alia corpora, vt uidebit poſtea, ſed ſi Comm. intelligit ꝙ locus dicitur multipliciter non debet intelligi ꝙ locus ſit propriè æquiuocum: ſed eſt analogum dictum de diuerſis ſm prius, & poſterius. Secũdo eſt notandum ſm Com. ꝙ huiuſmodi diffinitiones. ſ. ambiguæ de difficili inueniuntur per regulas dantes diffinitiones quæ ſunt tres, uidelicet, diuiſio, compoſitio, & demõſtratio, & ita habet hic ꝙ tres ſunt uiæ inueſtigandi diffinitionem. ſ. diuiſio, compoſitio, & demonſtratio, & per demonſtrationem non intelligit demonſtrationem ſimpliciter quæ eſt ſimpliciter ex prioribus, ſed per demonſtrationem intelligit demonſtrationem quę dicitur ſignum quæ eſt ex poſterioribus, & accidentibus, quoniam ſubſtantiæ, & quidditates rerum naturalium non poſſunt ſciri a nobis niſi a poſterioribus, & accidentibus: ut dicit Commen. 6. metaphy.

Notandũ primum. (margin, beside "ceret dubitare … cognitione")

vide 6.m. c.1. & primo de anima c.5. de regulis diffini. (margin)

C (margin) · D (margin)

Notandũ ſecundũ. (margin, beside "eſt analogum dictum")

A Eſſe autem locum ex tranſlatione patere uidetur: vbi namq; nunc eſt aqua: hic rurſus eſt aer: hinc egreſſa illa tanquã ex uaſe. Nonnunquam etiam eũdem hunc locum aliud corpus quippiam occupat: hoc autem ab his omnibus quæ inſunt, atque mutantur diuerſum eſſe uidetur. In quo namque nunc eſt aer: in hoc prius fuerat aqua. Quare patet locum, & receptaculum ipſum aliud quid eſſe ab utriſque ad quod; & ex quo ſunt mutata.

Quod quidem igitur locus ſit: uidetur ex tranſmutatione manifeſtum eſſe. Vbi namque nunc eſt aqua, hinc exeũte ſicut ex uaſe: iterum aer ineſt: quando autem eundem locum hunc aliud aliquid corporum detinet: hoc ab his quę inſunt, & commutantur alterum omnibus eſſe uidetur. In quo enim aer eſt nunc: aqua in hoc prius erat. Quare manifeſtum eſt quod erat locus aliquid, & receptaculum alterum ab utriſque in quod, & ex quo mutatũ eſt. Tex.cõ.3. B

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius ca. quæ quaſi eſt tota inquiſitiua, in qua Phyl. probat locum eſſe, & continet quatuor particulas, prout quatuor rõnibus probat ſuum propoſitum. Secunda ibi. [Amplius autem loci.] Tertia ibi. [Amplius uacuum.] Quarta ibi. [Videtur autem] In prima igitur particula huius partis Phyl. probat locum eſſe aliquid diſtinctum a corporibus locatis, & ita probat locum eſſe aliquid, & hoc ſic. illud in quo corpora ſibiinuicem ſuccedunt eſt aliquid diſtinctum ab eis, ſed in loco corpora locata ſibiinuicem ſuccedunt. ergo locus eſt aliquid diſtinctum a corporibus locatis, & per conſequens locus eſt: maior eſt manifeſta: & minor apparet, quia in eodem loco in quo nunc eſt aqua, poſtea erit aer. Dicit igitur Phyl. ꝙ manifeſtũ eſt ex tranſmutatione locali ꝙ locus eſt: nam ubi eſt aqua nunc: aliquando exeunte aqua de loco illo ſicut de uaſe, intrat aer, & aliquando intrat aliud corpus: ſed illud ꝙ ſic diuerſa recipit ſucceſſiue quæ ſibi mutuo ſuccedunt in eodem loco eſt aliud ab illis: igitur locus eſt aliquid aliud a locato. i. ab illo quod recipit, & ab illo quod de nouo recipitur. Vnde ex hoc loco accipitur unum commune dictum. ſ. ꝙ trãſmutatio localis fecit ſcire locum eſſe. Et ex iſto eodem loco accipitur unum aliud famoſum dictum. ſ. quod diuerſa corpora ſibiinuicem ſuccedunt in eodem loco ſecundum numerum: ſed illa propoſitio cum hoc quod eſt famoſa eſt etiam falſa, ut poſtea uidebitur, nec ſunt omnes propoſitiones ueræ quibus Phyl. in parte inquiſitiua, ſeu diſputatiua utitur, nec ſunt concluſiones ſignandæ in parte inquiſitiua, nam Phyl. inquirendo, & diſputando probat utramque partem contradictionis, & impoſſibile eſt utramque partem contradictionis eſſe concluſionem demonſtratiuam, quia ſic utraque pars contradictionis eſſet ſimul uera, quod eſt impoſſibile; ideo in parte inquiſitiua non ſigno concluſiones. Sed quia dicit Commen. hic, quod idem locus numero recipit ſucceſſionem duorum corporum, & hoc cum hoc quod eſt famoſum, eſt etiam notum per ſe, Dicendum quod accipiendo locum pro vltimo corporis continentis, ſic non eſt uerum ꝙ idem locus numero recipiat diuerſa corpora ſucceſſiue, ita quod maneat idem locus numero quantum ad omnem eius partem, tamen idem locus numero manens idem ſecundum partem poteſt recipere diuerſa corpora ſucceſſiue, & hoc eſt per ſe notum. Et ſimiliter accipiendo locum pro corpore locante ſic eſt famoſum, & notum per ſe quod idem locus recipit ſucceſſionem duorum corporum, & hoc forte intellexit Commen.

Prima rõ probans locum eſſe aliqd. (margin)

Expoſitio Commẽ. Intelle. huius expoſitionis (margin)

Præterea corporũ naturalium, atq; ſimpliciũ, vt ignis, terræ, ac talium lationes non ſolũ aliquid eſſe locum: ſed etiam habere quandam potentiam indicant. Fertur. n. unumquodq; ſuum ad locum: aliud ſurſum: aliud deorſum niſi prohibeantur. Hæc autem loci ſunt partes, & ſpecies: ſupra inquam, ac infra, cæteræque quatuor differentiæ.

Amplius autem loci mutationes Phyſicorum corporũ, & ſimplicium, ut ignis, & terræ, & talium: non ſolũ oſtendunt quod aliquid eſt locus, ſed quia & habet quandam Tex.cõ.4.

poten-

potentiam locus. Fertur enim unumquodque in ſui locum non prohibitum. Hoc quidem ſurſum:illud autẽ deorſum. Hæ autem ſunt loci partes, & ſpecies:ſurſum,& deorſum: & reliquæ ſex diſtantiarum.

A

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius ca.in qua ponitur ſecunda ratio probans locum eſſe:& continet duas partes:quarũ in prima ex diuerſitate motuum naturalium ad locum probat locum eſſe. In ſecunda ibi[Sunt autem hæc:]Declarat quę ſunt ſpecies loci naturalis. In prima parte huius particulę ponitur ſecunda rõ quæ accipitur ex diuerſitate motuum naturalium corporum ſimplicium,quæ ratio eſt illa.Illud ad quod mouentur corpora naturalia tanquam ad aliquod conueniens, & ſaluatiuum eorum eſt in rerum natura:ſed ad locum mouentur corpora naturalia tanquam ad aliquod conueniens, & ſaluatiuum eorum:igitur locus eſt aliquid in rerum natura. Vel poteſt formari ratio ſic. Illud ad quod mouentur corpora naturalia eſt aliquid in rerum natura:ſed ad locum mouentur corpora naturalia,ut patet manifeſtè: nam ignis ſurſum mouetur,& terra deorſum.ergo. Intelligendum hic quod ex diuerſo modo tranſlationis corporum ſimplicium Phyloſophus concludit tria. Primo locum eſſe in rerum natura. Secundo quod oportet locum habere potentiam naturalem conuenientem ei quod mouetur ad ipſum. Tertio ex hoc quod aliquod corpus ſimplex mouetur ſuperius: & aliquod inferius:concludit quod ſuperius, & inferius ſunt differentiæ cõtrariæ loci in quas locus diuiditur ſicut in duas differentias.

Secunda ratio probans locũ eſſe.

B

Ex hac rõne Phyl. cõcludit tria.

Dicit igitur Phyloſophus primo quod tranſmutationes corporum naturalium ſimplicium,ut ignis,terrę,& talium non ſolum oſtendunt quod locus eſt aliquid; ſed etiam oſtendunt quod locus habet potentiam, & uirtutem conſeruatiuam corporum: quoniam huiuſmodi tranſmutationes, ut ignis ſuperius, & terræ inferius oſtendunt locum eſſe aliquid.ut oſtenſum eſt: quia illud ad quod corpora naturalia mouentur naturaliter eſt aliquid: ſed locus eſt huiuſmodi.

Primum.

Secundũ.

Oſtendunt etiam locum habere quandam potentiam naturalem conuenientem ei quod mouetur ad ipſum quia unumquodque corpus naturale non prohibitum non fertur in ſuum locum proprium:niſi propter quandam conuenientiã quam habet ad locum ſuum magis quam ad alium, ut ignis ſurſum,& terra deorſum:ſed corpus naturale non magis fertur ad unum locum quam ad alium niſi propter conuenientiam quam habet magis ad locum ſuum quam ad alium. ergo.Locus igitur proprius corporis eſt magis conueniens corpori quam alius locus:ſed hęc conuenientia non eſt niſi propter potentiam naturalem exiſtentem in iſto loco: igitur locus habet potentiam naturalem ratione cuius eſt conueniẽs locato,& perfectiu eius:quoniam aliter non magis moueretur corpus naturale ad unum locum quam ad alium.

C

Tertium.

Tertio uero ex hoc quod aliquod corpus ſimplex mouetur ad ſuperius:& aliquod ad inferius:concludit Phyloſophus quod ſurſum,& deorſum:& reliquæ quatuor differentiarum.ſ.dextrum,& ſiniſtrum:ante,& retro:ſunt partes,& ſpecies loci in quas diuiditur ſicut genus diuiditur in ſuas ſpecificas differentias:& hoc tertium uidetur ſequi ex ſecundo:quia ex quo locus habet potentiam naturalem conuenientem corpori ſimplici quod mouetur ad ipſum, & cum corpora ſimplicia: utpote ignis aer,&c. diſtinguantur ſpecifice:oportet quod in locis eorum corporum ſimplicium ſint uirtutes ſecundum ſpeciem diſtinctæ,ſeu potentiæ: & ſic ſicut corpora localia diſtinguuntur ſpecie:ita loca eorum,ut ſurſum,& deorſum ante,&c. diſtinguuntur ſpecie:& ſic ſurſum, & deorſum ſunt diſtinctæ ſpecies loci. Notandum ſecundum Commen. hoc quod Phyloſophus dicit hoc:quod ſurſum, & deorſum:ante, &c. ſunt partes,& ſpecies; ne aliquis per partes intelligat partes quantitatiuas, & non partes ſecundum formam. unde iſtæ ſex differentiæ,ſcilicet,ſurſum,& deorſum:ante,& retro:dextrum,& ſiniſtrum ſunt ſpecies loci, & partes ſecundum formam,& non ſunt partes quantitatiuæ.

D

Suntq; hæc: dextrum inquam atque ſiniſtrum, & ſupra ac infra:non ſolum noſtra ex parte:ad nos.n. non ſemper eſt idem:ſed fit ut uertimur poſitione. Quocirca ſæpe idem dextrum eſt atque ſiniſtrum,& ſupra ac infra,& ante & retro. Sed etiam ex ipſa natura:ubi diſtinctum eſt ſurſum utrunque. Non enim quoduis eſt ipſum ſupra: ſed id quo fertur ignis ac

A

leue. Similiter & infra non eſt quoduis:ſed id quo ea quæ pondus habent:& terrea pergunt. Quibus patet hæc non ſolum poſitione:ſed ui quoque differre.

Sunt huius non ſolum ad nos: dextrorſum & ſiniſtrorſum; ſurſum & deorſum. Nobis quidem enim non ſemper idem;ſed ſecundum poſitionem quocunque uertamur fit; propter quod idem multotiens dextrum & ſiniſtrum; ſurſum & deorſum,& ante & retro. In natura autem determinatum eſt ſeorſum unumquodque. Non enim quodcunque contingit ſurſum eſt,ſed ubi fertur ignis et leue. Similiter autem et deorſum,non quia contingit, ſed ubi habentia grauitatem et terrena tanquam non poſitione ſolum differentia, ſed potentia. Tex.cõ.5.

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli:in qua Phyloſophus declarat quæ ſunt ſpecies loci naturalis oſtendens, quod ſurſum,& deorſum:ante,&c.quæ ſunt ſpecies loci naturalis non ſunt illa quæ ſunt reſpectu ad nos:ſed ſunt habentia eſſe naturaliter:hęc igitur pars continet duas particulas ſecundum quod dupliciter Phyloſophus probat propoſitum ſuum. Secũda ibi. [Oſtendunt autem.] In prima igitur particula huius partis Phyloſophus probat,quod ſuperius,& inferius:dextrũ, &c.quę ſunt ſpecies loci naturalis non ſunt illa quæ ſolum dicuntur in reſpectu quo ad nos:hæc eſt ſecunda concluſio huius libri quæ probatur dupliciter: & primo ſic. ſurſum,& deorſum:dextrum,&c.quæ ſunt ſpecies loci naturalis ſemper manent idem:ſed ſurſum,& deorſum, &c. quæ dicuntur ſolũ in reſpectu quo ad nos non ſemper manent idem: quoniam illud quod nunc eſt ſurſum in reſpectu ad me iam me mutato erit deorſum in comparatione ad me:& illud idem,quod nũc eſt dextrum in comparatione ad me iam me mutato in comparatione erit ſiniſtrum,& ſic illa quæ ſunt ſpecies loci naturalis non ſunt illa quæ dicuntur in reſpectu quo ad nos.

Secunda concluſio huius lib. Eius prima ratio.

Secunda ratio.

Deinde narrat Phyloſophus quis locus eſt locus naturalis ſurſum, & quis deorſum dicens,quod non omnis locus indifferenter eſt locus naturalis ſurſum,ſed locus naturalis ſurſum eſt locus ad quem naturaliter fertur ignis, nec omnis locus indifferenter eſt locus deorſum,ſed ſolum locus ad quem naturaliter feruntur grauia:eſt locus deorſum,& ex hoc apparet, quod locus ſurſum,& locus deorſum non differunt ſolum poſitione,& ſitu,ſed etiam differunt potẽtia,& uirtute. Sed hic ſunt quædam notanda,& quædam dubitanda. notanda ſunt tria.

C

Primum notandũ.

Primo eſt notandum ſecundum Phyloſophum,quod iſtæ differentiæ poſitionis,ſcilicet,ſurſum, & deorſum,&c.ſumuntur dupliciter.uidelicet,naturaliter,& abſolute, & in reſpectu ad nos, unde iſtæ differentiæ acceptæ naturaliter, & abſolute ſemper manent eædem,nec tranſmotantur ad noſtram tranſmutationem:ſed ſemper manent in eodem ſitu:ſed iſtæ differentiæ acceptę reſpectu ad nos uariantur ſecundum tranſmutationem noſtram,quoniam illud quod nunc eſt ſurſum in comparatione ad me poteſt eſſe deorſum reſpectu mei per mutationem meam.

Secundũ notandũ.

Secundo eſt notandum ſecundum Commen.quod ſuperius,& inferius ſunt dupliciter, quoniam aliqua ſunt quæ ſunt in reſpectu ad nos abſque eo,quod habent eſſe extra animam in ſe:& alia quæ habent eſſe naturaliter, & ſic uidetur Commen.dicere,quod ſurſum,& deorſum quę dicuntur in reſpectu ad nos non habent eſſe extra animam: ſed tamen ponẽdo,quod relatio habet eſſe extra animam poteſt eſſe quod Commen.intelligit,quod ſurſum,& deorſum, quæ dicuntur in reſpectu ad nos non habent eſſe extra animam naturaliter, & abſolute,& ſic intelligit Commen.quando dicit,quod ſurſum,& deorſum in reſpectu ad nos nõ habẽt eſſe extra animã in ſe. Vnde per habere eſſe extra animam in ſe intelligit habere eſſe extra animam naturaliter,& abſolute,& ſic habere eſſe in ſe diſtinguitur contra habere eſſe in comparatione ad aliud, quia ſurſum, & deorſum ſic accepta ſolum habent eſſe in comparatione ad alia:ideo non habent eſſe extra animã in ſe.

D

Tertium notandũ.

Tertio eſt notandum ſecundum Commen.quod illa loca naturalia, ſcilicet,ſurſum,& deorſum non ſunt tantum cõtraria ſecundum poſitionem,quæ contrarietas attenditur ex hoc,quia ſunt in duobus extremis unius lineæ rectę longiſſimæ,ſed cum hoc ſunt contraria ſecundum potentiam: res.n. quarum ſubę ſunt ſimiles contrariis habent ſubas contrarias aliquo modo,unde quia locus ſurſum habet potentiam naturalẽ ſimilẽ corpori leui,rõne cuius ſaluat ipſũ, & locus deorſum habet potentiam naturalem conuenientem corpori contra, io,

A trario, ſcilicet, graui, ideo illa loca ſunt contraria ſecundum potentias quæ habent potentias conuenientes, & ſimiles locatis contrarijs. Sed circa dicta Phyloſophi, & Commentatoris poteſt dubitari. Primo circa hoc quod dicit Phyloſophus ꝙ ſurſum, & deorſum ſunt ſpecies loci, hoc non videtur verum, quià locus eſt ſuperficies continens, & circundans corpus locatum: ſed ſuperficies quæ ſunt ſurſum, & ſuperficies quæ ſunt deorſum non differunt ſpecie, quia ſuperficies eſt ſpecies ſpecialiſſima nõ habens ſub ſe aliquas ſpecies. igitur locus ſurſum, & locus deorſum non ſunt ſpecies contrariæ loci: cuius tamen oppoſitum dicit Phyl. hoc. Dicendum ꝙ locus põt tripliciter accipi. vno modo pro corpore locante: quemadmodum dicimus ꝙ ignis eſt locus aeris, & aer locus aquæ: & aqua locus terræ. Alio modo accipitur locus ꝓ uirtute conſeruatiua locati. Tertio modo accipitur locus ꝓ ultimo corporis continentis. Dico igitur ꝙ accipiendo locum pro ultimo corporis continentis: ſic locus non habet ſpecies: immo omnia loca accipiendo locum illo modo ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ: ſed accipiendo locum pro corpore locante, uel pro uirtute conſeruatiua locati: ſic locus ſurſum, & locus deorſum ſunt ſpecies loci: quia corpus locãs ſurſum, & corpus locans deorſum differunt ſpecie, & etiam uirtus conſeruatiua leuis ſurſum, B & uirtus conſeruatiua grauis deorſum differunt ſpecie, & ſic intelligit Phyloſophus: ſed de illa uirtute conſeruatiua locali qualis ſit poſtea uidebitur. Secundo dubitatur circa illud quod dicitur. ſ. quod locus ad quem fertur ignis eſt locus ſimpliciter ſurſum: hoc non videtur uerum, quia ſuprema ſphera eſt maxime ſurſũ: cum maxime diſtet a centro: quod eſt ſimpliciter, & maxime deorſum. igitur locus ignis non eſt ſimpliciter ſurſum cum ſit aliquid ſuperius eo. Item dubitatur circa illud quod dicit Comment. ꝙ ſurſum, & deorſum, id eſt, locus ignis, & locus terræ ſunt in duobus extremis vnius lineæ rectæ longiſſimæ, hoc non videtur verum, quia eſt aliqua linea recta longior quam linea protracta inter locum ignis, & locum terræ, quã linea recta cuius extremitates ſunt centrum, & circunferentia ſupremi orbis, eſt longior quam linea recta, cuius extremitates ſunt locus ignis, & locus terræ. ergo illa linea recta cuius extremitates ſunt locus ignis, & locus terræ non eſt longiſſima linea recta. Item diameter mundi eſt lõgiſſima linea recta. igitur linea recta cuius extremitates ſunt locus ignis, C & locus terrę non eſt longiſſima linea recta. Ad primum horum eſt dicendum quod ſimpliciter, & naturaliter ſurſum eſt duplex. ſ. ſimpliciter ſurſum: quod, ſcilicet, maxime diſtat a centro, & illud eſt ſimpliciter ſurſum in toto mundo qui cõſtituitur ex corporibus cæleſtibus, & eorum motoribus: & ex omnibus elementis, & mixtis: & illud ſimpliciter ſurſum eſt circunferentia ſupremi orbis. Aliud eſt ſimpliciter, & naturaliter ſurſum in hoc mundo inferiori conſtituto ex his ſolũ quę ſunt infra ſpheram Lunæ, & illud ſimpliciter, & naturaliter ſurſum eſt locus ad quem naturaliter feruntur leuia. ſ. locus ignis. Dico igitur quod circunferentia ſupremæ ſpheræ eſt maxime ſurſum in toto mũdo conſtituto ex omnibus corruptibilibus, & incorruptibilibus: quoniam locus ignis eſt ſimpliciter ſurſum in hoc mundo inferiori. Ad aliud dubium cum dicitur ꝙ locus ignis, & locus terræ non ſunt in duobus extremis lineę rectę longiſſimæ. Dico quod locus ignis, & locus terræ: intelligendo per locum terræ centrum indiuiſibile quod eſt medium totius mundi, ſunt in duobus extremis unius lineæ rectę longiſſimæ in hoc mundo inferiori: cuius lineæ rectæ vnus terminus eſt centrum. Vnde non eſt maior linea recta inchoata, vel terminata ad centrum in D hoc mundo inferiori, quam illa linea recta in cuius extremis ſunt locus ignis: & locus terrę, & hoc intelligit Comm. dicit quod diameter huius mundi eſt maior quam illa linea recta in cuius extremis eſt locus ignis, & locus terrę, & ideo illa linea non eſt ſimpliciter longiſſima linea recta, ſed eſt longiſſima linea recta quæ poteſt deſcribi per motum naturalium grauium, & leuium.

Primum dubium circa dictũ Phyl.

Ad primũ

Secundũ dubium.

Tertium dubiũ circa dicta cõmenta.

Ad ſecũm.

Ad tertiũ.

Indicant idipſum. Nam & ſi non ſunt in loco; noſtra tamen poſitione dextra, leuaque habent nihil horum habentia natura: ut ſolum poſitio ipſorum intelligatur.

Oſtendunt autem & mathematica. Cum enim non ſint in loco: tamen ſecundum poſitionem ad nos habent dextra, & ſiniſtra. Quare ſolum eſt intelligere ipſorum poſitionem non habentia natura horum unumquodque.

A IN iſta parte ponitur ſecunda ratio probans ſecundam cõcluſionem huius libri ſuperius poſitam. ſ. quod ſurſum, & deorſum ante, &c. quæ ſunt ſpecies loci naturalis nõ ſunt illa quæ dicuntur ſolum in reſpectu ad nos, & accipitur iſta ratio ex differentia inter res naturales, & res mathematicas q̃ ratio eſt talis, illa quæ habent illas differentias ſolum in cõparatione quo ad nos ſunt res mathematicæ: res enim mathematicæ non habent iſtas differentias poſitionis diſtinctas naturaliter ex ſe, ſed ſolum habent eas diſtinctas per comparationem ad nos: ſi igitur res naturales non haberent ſurſum, & deorſum: ante, &c. diſtincta naturaliter: ſed ſolum in comparatione quo ad nos: ſequeretur quod nulla eſſet differentia inter naturales res, & mathematicas, quod eſt impoſſibile, relinquitur igitur quod illæ differentiæ quæ ſunt ſpecies loci naturalis non ſunt illæ differentiæ quæ dicuntur ſolum in reſpectu quo ad nos. Vel poteſt illa ratio formari ſic. Illæ differentiæ poſitionis aliter competunt rebus naturalibus, & aliter competunt rebus mathematicis, ſed res mathematicæ habent, vel habere poſſunt illas differentias per reſpectum ad nos, & non naturaliter. ergo res naturales habent illas differentias aliter quam ſolum per reſpectum ad nos. B igitur res naturales habent illas differentias poſitionis, & per conſequens illæ differentiæ poſitionis quæ ſunt ſpecies loci naturalis non ſunt illæ quæ dicuntur ſolum in comparatione quo ad nos: quoniam ſi ſic eſſet: tunc illæ differentiæ quæ ſunt ſpecies loci naturalis ineſſent naturaliter mathematicis ſicut & naturalibus, quod eſt falſum. Sed hoc ſunt tria notanda. Primo quod res mathematicæ ſunt illæ quæ non determinant ſibi qualitatem ſenſibilem, tamen nunquam ſeparantur ab aliquibus, vel ab omnibus qualitatibus ſenſibilibus, quia per qualitates ſenſibiles corpora naturalia determinant ſibi locum: vt graue per eius grauitatem determinat ſibi locum deorſum, & leue per leuitatem determinat ſibi locum ſurſum: ideo res mathematicæ non determinant ſibi certas differentias poſitionis: ſicut nec determinant certas qualitates ſenſibiles, tamen corpora mathematica determinant ſibi locum cum non abſtrahunt a loco ſecundum Commen. primo de generatione, ſed non determinant ſibi certam differentiam loci: quoniam magnitudo, vel figura non magis determinat ſibi locum ſurſum quã locum deorſum, & hoc eſt differentia inter corpora mathe- C matica, & inter corpora naturalia: quia corpora naturalia determinant ſibi certam differentiam poſitionis, ſed corpora mathematica quamuis neceſſario ſint in loco: non tamen determinant ſibi certam differentiam poſitionis, uel loci, & per corpora naturalia intelligo ſubam corpoream determinantem ſibi certas qualitates ſenſibiles, vt ſunt elementa, & corpora mixta, & per corpora mathematica intelligo quantitatem longam, latam, & profundam, quæ abſtrahitur ab omni qualitate ſenſibili. Et ſi dicatur ꝙ naturalis conſiderat de dimenſionibus, de quibus cõſiderat mathematicus, ut patet ex ſecundo huius. igitur res mathematicæ ſunt res naturales, & per conſequens res mathematicæ determinant ſibi certã differentiam poſitionis, ſicut & res naturales. Dicendum ꝙ res naturalis poteſt accipi dupliciter. ſ. communiter, & proprie. Vnde accipiendo res naturales communiter, ſic omne illud eſt naturale de quo naturalis quoquo modo conſiderat, & ſic concedo ꝙ res mathematicæ ſunt res naturales, & illo modo ſumendo rem naturalem, iſta eſt falſa, uidelicet, omnis res naturalis determinat ſibi certam differentiam poſitionis: ſed accipiendo rem naturalem proprie, ſic ſolum illud eſt res na- D turalis, quod ſecundum ꝙ huiuſmodi includit in ſe principium motus, & quietis, & iſto modo loquendo res mathematicæ non ſunt res naturales, & ſic loquendo eſt uerum quod omnis res naturalis determinat ſibi certam differentiam poſitionis, & nulla res mathematica determinat ſibi differentiã poſitionis. Intelligendum quod quamuis res mathematicæ, & res naturales proprie loquendo differant, tamen quantitas naturalis, & quantitas mathematica nullo modo differunt realiter, immo una eſt linea naturalis, & mathematica, & ſuperficies naturalis, & ſuperficies mathematica, & corporeitas quæ eſt quantitas eadem manens, & eſt naturalis & mathematica, & ita eſt de omnibus alijs de quibus utraque ſcientia conſiderat, nam eandem lineam quam naturalis cõſiderat, prout eſt in materia ſenſibili eandem conſiderat mathematicus, prout abſtrahitur ſecundũ intellectũ a materia ſenſibili, & codẽ mõ eſt de ſuperficie & corpore quod eſt quãtitas, & etiã de figuris & de omnibus alijs quæ poſſunt conſiderari, prout ſunt in materia, & prout abſtrahuntur a materia. Secundo eſt notandum ſecundũ Comm. ꝙ in corporibus anima-

Secunda ratio.

Primum notandũ.

Res naturales poſſunt accipi dupliciter.

Secundũ notandũ.

animatis requiruntur ſex partes diſtinctæ ſecundum naturas, videlicet, ſurſum, & deorſum: ante, & retro, dextrum, & ſiniſtrum: ſed in inanimatis non inueniuntur ſex partes diſtinctæ ſecundum naturam, ſed ſolum ſm exiſtimationem, ita q non ſunt extra aīam ſicut ſunt in anima, & eodem modo ſicut dicit Commen. eſt de corporibus mathematicis. ſ. q in illis non ſunt illæ ſex partes exiſtentes extra intellectum ſm q ſunt mathematica, & manifeſta eſt ſententia Comm. Et intelligo q neq; in corporibus naturalibus inanimatis, neq; in mathematicis ſunt illę ſex differentię naturaliter diſtinctę extra intellectum, ſunt tñ partes realiter diſtinctæ in comparatione ad nos, & in comparatione ad cælum: nulla tñ vna pars in inanimatis, nec in mathematicis eſt de natura ſua magis dextra quam ſiniſtra: ſed quælibet pars pōt indifferenter eſſe dextra, uel ſiniſtra in comparatione ad nos. & in comparatione ad cælum. Tertio eſt notandum ſm Com. hic q non eodem modo inueniuntur iſtæ differentiæ. ſ. ſurſum, & deorſū in corporibus naturalibus, & aliæ quatuor differentiæ. ſ. ante, & retro: dextrum, & ſiniſtrum: quia dextrum, & ſiniſtrum; ante, & retro: ſolum inueniuntur in mundo ſm q ſunt partes, non ſm q ſunt ubi: ſed ſurſum, & deorſum inueniuntur in mundo ſm q ſunt partes: & ſm q ſunt ubi. & Comm. dicit q Phyl. exponit hoc in capitulo de infinito. Ad cuius euidētiam intelligendum eſt q in mundo ſunt duo loca extrema diſtincta, quæ loca non ſunt partes aliorum locorum: ſed utrūque eſt locus completus, vt locus ſurſum, & locus deorſum eſt tota ſuperficies concaua orbis Lunæ, & locus deorſum eſt locus terræ, ideo omne corpus naturaliter mouetur ſurſum, vel deorſum: ſed dextrum, & ſiniſtrum: ante retro: non ſunt loca totalia, ſed ſunt partes locorum: Et pp hoc ad illas differentias poſitionis. ſ. ante, & retro: dextrum, & ſiniſtrum: non mouentur corpora naturaliter: cum illæ differentiæ nō ſint loci totalia ſic igitur apparet q ante, & retro: dextrum, & ſiniſtrum ſunt diſtincta realiter. ſ. ſm q ſunt partes: non ſm q ſunt ubi. ſ. totalia: ſed inferius, & ſuperius diſtinguuntur ſm q ſunt partes mundi, & ēt ſecundum q ſunt totalia: nā dextrum, & ſiniſtrum: ante, & retro: ſunt partes loci: ſed ſurſum, & deorſum ſunt loca totalia: vnde una determinata pars cōcaua orbis Lunæ eſt ante, & alia retro: ſed vna eſt dextra, & alia ſiniſtra: ſed totum concauum orbis Lunæ eſt locus ſurſum, & totus locus terræ eſt locus deorſum: [illegible] a pars loci terræ eſt dextra. ſ. illa quę ſituatur verſus partem cęli dextrā, & alia ſiniſtra: vt illa quę ſituatur verſus ſiniſtram partem cęli: & eodem modo eſt de ante, & retro. Sed dubitatur: quia ſicut dextrum, & ſiniſtrum: ante, & retro: ſunt partes determinatæ in cælo: ita ſurſum & deorſum: ſunt determinatę partes in cęlo. vnde non quælibet pars orbis eſt ſurſum: ſed una determinata pars eſt ſurſum, & alia deorſum: vt patet ex ſecundo cæli. ergo ſurſum, & deorſum diſtinguuntur ſecundū q ſunt partes: quia non ſunt niſi partes orbis. Dicendum q in mundo contingit dupliciter aſſignare ſurſum, & deorſum: vno modo ſecundū q mundus eſt aīatus, ſiue ſcdm q principalior pars mundi. ſ. cælum eſt animatum, & illo modo ſurſum, & deorſum dicuntur ſm q ſunt partes, & non ſm q ſunt ubi: quia ſm q cælum eſt animatum vna eius pars determinata eſt ſurſum. & alia deorſum: & una dextra, & alia ſiniſtra, & nulla illarum partium eſt locus totalis: ſed quælibet illarum partiū eſt pars loci. Alio modo accipiuntur ſurſum, & deorſum ſm q ſunt termini motuum naturalium rectorū, & illo modo in cælo non eſt locus deorſum: ſed locus deorſum eſt locus terræ, & locus ſurſum eſt tota ſuperficies concaua orbis Lunæ. Dico igitur q ſurſum, & deorſum quæ ſunt partes cæli ſecundum q cælum eſt animatum non magis ſunt loca quam dextrum, & ſiniſtrum, immo ſunt partes loci ſurſum qui eſt terminus motus naturalis ignis, & illud ſurſum quod eſt terminus motus naturalis ignis eſt locus totalis, & non eſt pars loci, eſt tamen pars mundi. Vnde poſſet, & breuiter ſub alijs verbis dici q ſurſum eſt duplex: ut ſurſum quod eſt locus, & ſurſum q eſt pars. dextrum uero, & ſiniſtrum: ante, & retro: non ſunt loca, ſed ſolū ſunt partes: ut iſtum eſt. Sciendum tamen eſt q in rebus animatis quæ ſunt hoc illæ ſex differentiæ ſūt partes diſtinctæ, & in illis partibus ſunt diſtinctæ ſiue diuerſæ partes ubi illius totius, & nulla iſtarū partium eſt ubi, nec in aliqua iſtarum partium eſt totum ubi: ſed totū ubi eſt in toto animato, & partes ubi ſunt in partibus animati: & eodem modo eſt in cælo ſecundum q cælum eſt aiatum. ſ. quod illæ ſex diſtæ ſunt partes vbi ſiue loci, ſed ſm q cæli q eſt ps uniuerſi continens hunc mundū inferiorem, ſic tota ſuperficies concaua orbis lunę eſt ſurſum, & ſic patet diuerſitas inter ſurſum cæli, quod eſt locus: & ſurſum cæli, quod eſt pars

Idem 3. phy. c. 34. & 2. cæl. cō. 9.

Tertium notandū.

Dubium.

Tex. c. 38.

Solutio.

Notabile.

A quoniam pars cæli quæ eſt circa polum meridionalem eſt ſurſum: quod eſt pars, & tota concauitas eſt ſurſum, quod eſt locus. unde de his differentiis poſitionis multa alia dixi in capitulo de infinito: ideo hic pertranſeo.

Præterea qui uacuum eſſe dicunt: locum aſſerunt eſſe. Vacuum enim locus erit ſane corpore carens. Locum igitur aliquid eſſe præter corpora ipſa, & omne corpus ſenſibile eſſe in loco, per hæc quiſpiam ſane putabit.

Amplius uacuum affirmantes locum dicunt eſſe. Vacuum enim erit utique locus priuatus corpore. Quod quidē igitur ſit aliquid locus præter corpora, & omne corpus ſenſibile in loco eſt, per hęc aliquis concipiet.

Tex. cō. 6. Vacuum eſt locus priuatus corpore.

HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius capituli: in qua ponitur tertia ratio famoſa probās locum eſſe: quæ ratio eſt iſta, uacuū eſt: ſed uacuum eſt locus: igitur locus eſt. maior eſt famoſa. minor uero probatur per diffinitionem famoſam uacui: quæ eſt, quod uacuum eſt locus priuatus corpore. Notanda ſunt hic duo ſecundum Cōmen. primo, quod illa ratio eſt famoſa, & ei accidit, quod fuerit non uera: ſed ſic non accidit duabus rationibus præcedentibus: quia cum hoc, quod ſunt famoſæ: ſunt etiam uerę. Hæc Commen. Vnde illa ratio eſt famoſa non uera: quia accipit duo falſa, uidelicet, quod uacuum eſt, & quod uacuum eſt locus: ſed aliæ duæ rationes ſunt ueræ: quia non accipiunt niſi ueras propoſitiones ſecundum intellectum ſuperius expoſitum. Secundo eſt notandum ſecundum Commen. hic, quod quamuis falſum ſit uacuum eſſe: tamen ponentes mundum ſecundum ſe totum de nouo generari: neceſſario habent concedere uacuum eſſe, & quod uacuum præcedit mundum. Vnde dicit Commen. quod loquentes ſuæ legis dicunt uacuū eſſe: quia generant mundum de nouo. Intelligendum tamen quod ſi mundus ſecundum ſe totum eſſet in loco per ſe continente totum mundum, ut poſuerunt ſaraceni de quorum lege fuit Commen. tunc eſſet neceſſe ponere uacuum: quia ſi totus mundus generaretur de nouo, & nihil aliud generaretur niſi mundus, & partes mundi: cum nec totus mundus, nec aliqua pars mundi poſſit eſſe locus totius mundi: ſequitur, quod locus totius, ſcilicet, mundi præceſſit mundum: cū nihil generaretur de nouo niſi mundus, & partes eius per poſitum, ſed ante generationem mundi non fuit aliquod corpus replens totum: in quo modo eſt mundus, ergo ante generationem eius fuit locus priuatus corpore. & per conſequens fuit uacuum: ſic igitur apparet, quod ponentes totum mundum eſſe per ſe in loco: & etiam de nouo generari habent ponere uacuum, ſed rectæ phyloſophantes, & loquentes noſtræ legis. qui ponunt totum mundum non eſſe per ſe in loco: ſed ſolum per partes, uel per accidens: non habent ponere uacuū, quia non ponunt locum præcedere generationem mundi: ſed dicunt locum ſimul generari cum mundo. Sed dubitatur quia ponentes mundum de nouo generari habent dicere, q ſicut Deus creauit mundum diſcontinuum in partibus: propter quarum diſcontinuationem partes mundi ſunt per ſe in loco: ita deus potuit creaſſe unum corpus continuum omnino in omnibus partibus: ita, quod nihil aliud creaſſet quam illud rotundum continuum: ponamus igitur, quod Deus qñ creauit iſtum mundum creaſſet loco illius mundi unum corpus rotundū omnino continuū, & cum oē corpus ſit in loco: illud corpus rotundū eſſet in loco: & nō per partes: qa nulla pars eſſet in loco: cū locus ſit cōtinens diuiſum, & illud corpus eſt omnino cōtinuū. ergo relinquitur, qđ aliud corpus ſit in uacuo, & ſic generantes mundum habent ponere uacuum. Dicendum, quod loquētes, cuiuſlibet legis dicunt, quod Deꝰ poſſet creare unum tale corpus rotundum omnino continuū replens omne ſpatium huius mundi. quo ſuppoſito loquentes phyſicæ habent dicere, quod illud corpus non eſſet in loco, quia poſſet eſſe in loco per partes, nec per ultimum corporis continentis: quia ſupponitur, quod nihil ſit extra continens, unde non eſt de ratione corporis eſſe in loco. Et ſi dicatur, quod Deus poſſet mouere illud corpus localiter, & hoc circulariter, uel motu recto transferendo illud ad aliud ſpatium, & omnis motus localis requirit locum, igitur poſito tali corpore ſolo oportet ponere locum, & non niſi locum qui primo erat uacuus: quia ſupponimus; quod Deus creat tale corpus, & nil aliud, & ſic non creat locum talis corporis, &

p er

Tertia ratio probans locū eſſe.

B

Primum notan.

Secundū notandū.

C

Dubium.

D

Solutio.

per conſequens ille locus præfuit priuatus corpore. Dicen- A dum q ponendo tale corpus continuum, & nihil extra illud contiouum Deus non poſſet illud corpus mouere motu recto niſi crearet locum nouum ad quem moueretur, nec etiã Deus poſſet mouere illud corpus motu circulari: vel ſi moueret illud circulariter ille motus non eſſet localis: ſed magis ſitualis. Difficile tamen, vt mihi videtur eſt vitare quin loquentes noſtræ legis, & generantes mundum habeant ponere vacuum extra mundum: quia ipſi dicunt q ſicut Deus creauit hunc mundum: ita poteſt creare alium mundum: ponamus igitur q creat alium mundum: quæro aut inter conuexitates ſuarum ſpherarum illorum mundorum eſt aliqd medium, uel nihil: ſi aliquid illud eſt vacuum, cum ſit quoddam diuiſibile in quo non eſt corpus: eſt tamen receptiuum corporis: ſi autem nihil eſt medium, aut igitur tangent ſe in puncto tantum, uel in aliquo diuiſibili: non in puncto tantum, quia ſic inter quæcunque non diuiſibilia iſtarum circũferentiarum eſt aliquod diuiſibile medium, & non niſi uacuum. ergo. ſi uero dicitur quod tangunt ſe in aliquo diuiſibili, hoc non poteſt dari, quia impoſſibile eſt ſphericũ tãgere ſphericũ ſm diuiſibile, quia ſuperficies tangẽs ſuperficiẽ conuexam in aliquo diuiſibili quantum ad illam partem ſecun- B dum quam tangit eſt concaua, & ſic ultima ſuperficies ſpheræ eſſet concaua, quod eſt impoſſibile, & ſic videtur quod loquentes noſtræ legis habeant neceſſario ponere vacuum, ſed de hoc magis dictum eſt in primo cæli.

Rectè etiam Heſiodus videbitur dicere: faciens ante omnia chaos. Dicit enim ante chaos: poſt hoc facta eſt latiſſima tellus: propterea quod primo receptaculum hiſce quæ ſunt fuiſſe oportebat: quia putabat (vt multi) cuncta alicubi eſſe, atque in loco.

Videtur autem & Heſiodus rectè dicere faciens primum chaos. Dicit quidem igitur omnium primum chaos factum: poſtea uero terram latam tanquam indigeret primum eſſe receptaculum his quæ ſunt: propter id quod opinati ſunt: quemadmodum multi omnia alicubi, & in C *loco eſſe.*

Quarta ratio famoſa probans locũ eſſe.

HÆc eſt quarta particula ſecundæ partis principalis huius ca. in qua ponitur quarta ratio probans locum eſſe: & continet duas partes, quia in prima ponitur rõ. In ſecunda uero ibi [Si aũt huiuſmodi.] Improbat vnum cõe dictum antiquorum. In prima igitur parte huius particulę ponitur ratio famoſa fundata ſuper loco ab auctoritate Heſiodi q fuit unus de antiquis Poetis qui poſuit primo factũ eſſe chaos, .i. quoddam receptaculum corporum. Ex quo põt rõ formari ſic ante omnia fuit factum receptaculum ipſorum: vt patet per Heſiodum, ſed q eſt receptaculum eorum eſt locus. igitur locus fuit ante alia omnia, & p cõſequẽs locus eſt. Vnde Heſiodus ponit q neceſſe eſt eſſe receptaculum corporum ante ipſa corpora, & hoc ipſe poſuit, quia credidit, ut multi alij q omnia quæ ſunt: ſunt in loco, & ſm expoſitionẽ Commen. hæc eſt quarta rõ famoſa probans locũ eſſe, & hoc ſic. omne q non eſt: non eſt in loco. ergo omne q eſt · eſt in loco. ergo locus eſt. Et Commen. d. q hoc eſt vnum eorum, q mouit Homerum ad dicendum. hoc tamen illud quod maxi D me induxit eum fuit ęſtimatio communis omnibus. ſ. q vacuum debet præcedere generationem mundi. vnde ſm illam expoſitionem. Quarta ratio famoſa non eſt ratio fundata ſuper auctoritatem Homeri, vel Heſiodi, ſed eſt ratio nunc dicta, videlicet, q non eſt, non eſt in loco. ergo omne q eſt, eſt in loco. igitur locus eſt, ſed propter illam æſtimationem, & propter rationem communem omnibus generantibus mondum: dixit Home. quod ante omnia chaos fuit factum, & dixit quod poſtea terra facta eſt lata, ſcilicet, ampla, & ſpacioſa in illo chaos.

Quod ſi ita ſit: admirabilis quædam ipſius loci vis erit: & omnibus prior. Quod. n. ita ſe habet, vt ſine ipſo quidem cætera nequeant eſſe: ipſum autem ſine cęteris ſit: id primum omnium eſſe neceſſe eſt. Locus enim non perit: & ſi ea quæ in ipſo ſunt corrumpantur.

A *Si autem huiuſmodi eſt: mirabilis quidem utique erit potentia loci: & prima omnium: & prima omnibus. Sine quo namq. aliorum nullum eſt: illud autem ſine alijs neceſſe eſt primum eſſe. Non enim perditur locus his quæ ſunt in eo corruptis.* Tex.cõ.7.

HÆc eſt ſecunda pars huius particulæ, in qua improbat illa æſtimatio communis. ſ. q locus præcedit generationem oium entium, & hoc ſic. ſi locus præcedat generationẽ oium entium, & ſit neceſſarius in generatione omnium, vt dixerunt antiqui, tunc mirabilis erit potentia loci, quia tunc locus naturaliter erit prior oibus entibus, & principiũ oium entium, ſed illud conſequens eſt inconueniens. ergo & antecedens conſequentia probatur, quia illud ſine quo nullum aliorum põt eſſe, & illud põt eſſe ſine alijs eſt naturaliter principium oium, ſed locus eſt huiuſmodi. ergo. & nõ ſolum ſequitur q locus eſt prior naturaliter omnibus alijs entibus, ſed et ſequitur quod locus eſt prior tempore omnibus alijs quę ſunt in illo, ſed omne quod poteſt eſſe ſine alijs B eſt, vel poteſt eſſe prius tempore illis, igitur locus eſt, vel poteſt eſſe prior tempore omnibus alijs.

Verum ſi ſit locus: exiſtit continuo dubitatio, qd nam ſit: utrum moles corporis quædam: an alia quędam natura. Eſt. n. genus ipſius primo quærendum. Igitur habet quidem dimenſiones tres, longitudinẽ, latitudinem, ac etiam altitudinem, quibus omne diffinitur nimirum corpus. At locum impoſſibile eſt eſſe corpus. Erunt enim in eodem corpora duo.

At uero habet defectum: ſi eſt: quid eſt. Vtrum enim moles quædam corporis, aut quędam altera natura. Quærendum eſt enim genus ipſius primum: diſtantias quidem igitur habet tres, longitudinis, latitudinis, & profunditatis, quibus determinatur corpus omne. Impoſſibile eſt autem corpus eſſe locum. In eodem namque eſſent duo corpora. Tex.cõ.8.

C HÆc eſt tertia pars principalis huius ca. in qua ponunt rationes famoſæ probantes locum non eſſe, & continet ſex particulas ſm numerum ſex rationum quas adducit. Secunda ibi. [Amplius ſi veræ.] Tertia ibi. [Quod enim forte.] Quarta ibi. [Amplius, & cuius.] Quinta ibi. [Amplius & tempore.] Sexta ibi. [Amplius ſi omne.] In prima igitur particula huius partis ponitur ratio hæc. ſi locus ſit, & locus eſt æqualis locato, tunc locus hẽret tres dimẽſiones, ſicut & locatum. ſ. latitudinẽ, lõgitudinẽ, & profunditatẽ, ſed oẽ habẽs tres dimẽſiones eſt corpus. ergo ſi locus eſt, locus eſt corpus, ſed hoc eſt impoſſibile. ſ. locum eſſe corpus, quia ſic duo corpora eſſent ſimul ſecundum penetrationem, & adæquatæ, quod eſt impoſſibile. Notandum ſecundum Commen. q hæc ratio inquirit de genere loci, id eſt, in quo gẽnere locus ſit. vtrum ſit corpus, vel ſuperficies. Vnde dicit ſic. Oportet primo perſcrutari de genere ſub quo collocatur locus quid ſit quoniam res quæ ſunt ignotæ diffinitionis perſcrutandiſ eſt primo de genere eius, & poſtea de differentia quando D vtraque pars diffinitionis fuerit ignota. ſ. genus, & differentia ſicut eſt diſpoſitio in loco. Notandum etiam quod hæc ratio probans locum non eſſe, non concludit niſi contra ponentes locum eſſe ſpatium inter latera corporis continentis: quoniam ponentes hoc, habent concedere quod duo corpora ſunt ſimul ſecundum penetrationem, vt poſtea videbit.

Prima rõ famoſa probans locũ non eſſe.

Præterea ſi corporis ſit locus, ac receptaculum, patet, & ſuperficiei, & reliquorum finium eſſe. Eadem enim accommodabitur ratio. Nam ubi prius erant ſuperficies aquæ: ſuperficies rurſus aeris erunt. At nulla eſt differentia puncti, ac loci puncti. Quare ſi locus nõ eſt diuerſus ab hoc, neque a cæterorum ullo diuerſus eſt, nec quicquam eſt ipſe præter unumquodque iſtorum. Notabile.

Amplius ſi uera corporis locus eſt receptaculum, manifeſtum quod & ſuperficiei erit: & reliquorum terminorum. Eadem enim conſonat ratio: ubi namq. prius erãt Tex.cõ.9.

eque

aquę planities:erunt iterum quæ ſunt aeris. At uero differentiam neque unam habemus puncti, & loci puncti. Quare ſi neque ab hoc eſt locus alterum, neque ab aliorum nullo:neque eſt aliquid præter unumquodque iſtorum locus.

Secunda ratio probans locũ non eſſe.

HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis principalis huius capituli:in qua ponitur ſecunda ratio probans locũ non eſſe:quæ ratio eſt hæc:ſi locus eſt: locus eſt receptaculum corporis : ſed locus non eſt receptaculum corporis.ergo locus non eſt:maior de ſe patet , & minorem probat phyloſophus ſic.ſi locus eſt receptaculum corporis eadem rõne locus eſſet receptaculum lineæ,ſuperficiei,& puncti,quia non eſt alia ratio propter quam locus ponitur receptaculũ corporis:niſi quia in eodem loco in quo eſt aqua , ſuccedit poſtea aer,vel aliud corpus:ſed illa eadem ratio eſt de ſuperficiebus lineis,& punctis,quia ubi primo eſt planities,ideſt, ſuperficies aquę:poſtea erit ſuperficies aeris: ſic de lineis, & punctis.igitur qua ratione locus eſt receptaculum corporis : eadem ratione erit receptaculum lineę ſeu eſt receptaculum ſuperficies lineę,& puncti,& hoc probat phyloſophus:quia ſi punctus haberet locum:locus puncti ſupponeretur puncto, ſed quod ſupponitur alteri eſt idem illi. ergo ſi punctus haberet locum:locus puncti eſſet idem cum puncto, & ſic idem eſſet locus ſuiipſius,& per conſequens idem eſſet in ſeipſo tanquam in loco:quod eſt impoſſibile.igitur punctus nõ habet locum,& eadem ratione nec ſuperficies nec lineæ erit locus:quia ille locus ſupponeretur eis,& per conſequens eſſet idem cum eis.

Com. 12.

Intelligendum ſecundum Commen. in quinto huius,quod in mathematicis non eſt differentia inter cõtigua,& continua:ſed in naturalibus differunt continua a contiguis.quoniam in naturalibus ratione formæ naturalis , quæ ſeparat terminat,& diſtinguit:remanent duo vltima corporum ſe tangentium ſeu contiguorum: ſed in mathematicis duo vltima reuertuntur in unum:ita,quod in mathe. illa quæ ſunt immediata habent idem vltimum, & per conſequens ſunt continua,& hoc apparet ſic:quia mathe.ſecundũ quod huiuſmodi non habent formam naturalem terminantem,& diſtinguentem.Illud igitur dictum phyloſophi,ſcilicet,quod illa quæ ſupponuntur ſibiinuicem ſunt idem:eſt verum in mathematicis:ſed non eſt verum in naturalibus.

Notabile.

Notãdum eſt ſecundum Commen. hic,quod in illa ratione famoſa eſt deceptio:quia accipitur illud,quod eſt per accidens loco illius,quod eſt per ſe:quoniam ſuperficies,& alij termini, ſcilicet,linea,& puncta,non mouentur niſi per accidens, & ideo non habent loca niſi per accidens,& ſunt in eodem loco per accidens in quo eſt corpus per ſe: cuius ſunt termini, & ideo non oportet,quod ſi ſuperficies lineę, & puncta moueantur localiter propter hoc habeant loca ,propria eis adęquata,& hoc ideo eſt:quia non mouentur niſi per accidens : ſed ſic non eſt de corporibus:quia corpora mouentur per ſe localiter,& ideo oportet,qđ habeãt loca ꝓpria eis coęquata.

Quid enim tandem locum eſſe ponemus. Neque enim elementum:neque ex elementis, aut corporeis,aut incorporeis eſſe poteſt:talem habens naturam. Nam magnitudinem quidem habet: nullum eſt autem corpus.At corporum quidem ſenſibilium elemẽta corpora ſunt.Ex intelligibilibus autem elementis,nulla ſit magnitudo.

Tex.c. 10.

Quid enim forte,& ponemus eſſe locum : Neque elementum enim:neque ex elementis poſſunt eſſe huiuſmodi habentia naturam:neque corporeorum neque incorporeorum.Magnitudinem quidem enim habet locus: corpus autem nullum.Adhuc autem ſenſibilium quidem corporum elementa corporea. Ex intelligibilibus autem elementis nulla magnitudo ſit.

Tertia ratio probans locũ non eſſe.

HÆc eſt tertia particula tertiæ partis principalis huius capituli:in qua ponitur tertia ratio probans locum nõ eſſe:quæ talis eſt.Omne,quod eſt,vel eſt corporeum , vel incorporeum:ſed locus non eſt aliquid corporeum,vel incorporeum.ergo locus non eſt.maior de ſe patet,& minor ꝓbatur quantum ad vtrãque partem.primo,quod locus non eſt de numero incorporeorũ:quia locus habet magnitudinem,&

A incorporea non habent magnitudinem.ergo locus nõ eſt de numero incorporeorum.Probatur ſecundo , quod locus etiã non ſit de numero corporeorum:quia ſi ſic:tũc locus aut eſſet corpus aut elementum corporis,non corpus : quia ſi eſſet corpus,& cum locus ſit ſimul cum corpore locato , ſequitur, quod eſſent duo corpora ſimul adæquata, nec etiam elementum corporis:quia quod eſt elementum corporis eſt corpus, quia ex elementis in talibus quæ nullam habent magnitudinem non ſit aliqua magnitudo,ſed locus non eſt corpus.ergo locus non eſt elementum corporis.

Præterea cuiuſnam rei cauſam locum eſſe quiſpiam ponet.Nulla enim ipſi cauſarum quatuor competit.Neque enim,vt materia rerum eſt cauſa: quippe cum nihil ex ipſo conſtet:neque, ut formæ ratione:neque,vt finis:neque res vllas mouet.

Tex.c.11.

Amplius enim utique quis ponet his quæ ſunt cauſam B *eſſe locum. Neque una cauſa ineſt ipſi de quatuor. Neque enim ſicut materia eorum quæ ſunt. Neque ex ipſo conſtituta ſunt. Neque ſicut ſpecies,& ratio earum quæ ſunt : neque ſicut finis. Neque ſicut mouens ea quæ ſunt.*

Quarta ratio probans locũ non eſſe.

HÆc eſt quarta particula tertiæ partis principalis huius capituli:in qua ponitur quarta ratio probans locũ non eſſe quæ ratio eſt illa.ſi locus eſt,oportet , quod ſit aliqua cauſa de numero quatuor cauſarum, ſed locus nõ ẽ aliqua cauſa de numero quatuor cauſarum. ergo locus non eſt.maior eſt manifeſta,quia locus,vel eſt cauſa, vel effectus: ſed locus non eſt effectus,quoniam motus corporis eſt ad locum tanquam ad continens ipſum,& perficiens ipſum in eſſe,ſed ille non eſt aliquis effectus, ſed magis videtur eſſe operatio cauſæ,& hæc eſt ratio Alb.Magni.& ſic patet maior, ſcilicet,quod ſi locus eſt,eſt aliqua cauſa de numero quatuor cauſarum.minor uero probatur,quia locus non eſt cauſa materialis,quia ex materia conſtituitur res in eſſe, ſed ex loco non conſtituitur locatum,igitur locus non eſt cauſa materialis,nec eſt cauſa formalis,quia ſi ſic,tunc quando corpus C mutatur de loco ad locum corrumpetur res , ſicut rès corrũpitur quando materia tranſmutatur de vna forma ſubali in aliam formam,ſed hoc eſt inconueniens.uidelicet , quod res corrumpatur quando tranſmutatur de uno loco in alium locum,& ad hoc inconueniens deducit Commen.hic.

Ratio Alberti Magni.

Sed expoſitores poſteriores vt.S.Tho.& Dominus Egi.de Roma deducunt ad aliud inconueniens,ſcilicet,quod ſi locus eſſet cauſa formalis tunc omnia eſſent eiuſdem ſpeciei quæ haberẽt unum locum,& hoc inconueniens ſequitur,quia principium conſtituens aliquid in ſpecie eſt eius forma,& quod locus nõ ſit cauſa efficiens manifeſtum eſt per ſe,vt dicit Commen. Expoſitores tamen ſupradicti probant,quod locus non eſt cauſa efficiens per hoc,quia locus eſt terminus motus, & per conſequens non eſt efficiens motum,nec locus eſt cauſa finalis, quia finis eſt forma,& locus non eſt forma.ergo,&c.Expoſitores probant,quod locus non eſt finis,quia,vt uidetur locus eſt magis propter locata quam locata propter locum.

Expoſitio S:Tho. & Egidii.

Finis eſt duplex.

Notãdum ſecundum Commen.quod finis eſt duplex,ſcilicet,finis intrinſecus,ut forma,& finis extrinſecus,& hic negatur,quod locus ſit finis intrinſecus,ſed locus eſt bene finis extrinſecus, D ſcilicet,in corporibus ſimplicibus,non autem in compoſitis, ut declarabitur poſtea.

Præterea,& ipſe ſi ſit unum quid eorum quæ ſunt alibi erit.Zenonis nãque dubitatio rationem aliquã quærit.Nam ſi omne,quod eſt:eſt in loco:patet,& locum etiam eſſe loci. Atque hoc in infinitum abibit.

Tex.c.12.

Amplius,& ipſe ſi eſt aliquid eorum quæ ſunt alicubi erit.Zenonis enim opinio quæret quandam rationem.Si nãque omne,quod eſt in loco eſt:manifeſtum quoniam,& loci locus erit:& hoc in infinitum procedet.

Quinta ratio probans locum non eſſe.

HÆc eſt quinta particula tertiæ partis principalis huius capituli:in qua ponitur quinta ratio probans locũ non eſſe: quę ratio eſt illa : ſi locus eſt tunc locus eſt de numero eorum quę ſunt alicubi, & tunc difficile eſt

A vitare rationem Zenonis quæ fuit illa. omne quod eſt in loco eſt. igitur ſi locus eſt: & locus erit in loco, & eadem ratione ille locus erit in alio loco, & ſic erit proceſſus in infinitū, quod eſt inconueniens.

Inſuper ſi, vt eſt omne corpus in loco: ſic eſt, & omni in loco corpus: quonam pacto dicemus de his quæ accreſcunt. Nam ſi locus cuiuſque neque minor eſt neque maior, neceſſe eſt una cum ipſis incrementa locum ſuſcipere. Ex his igitur non ſolum quidnam ſit locus: ſed ſi ſit etiā dubitare neceſſe eſt.

Tex.c.13. *Amplius ſicut omne corpus in loco eſt, ſic & in omni loco corpus. Quomodo igitur dicemus de his quę augmentantur. Neceſſe eſt ex his ſimul augmentari locum cum ipſis. Neque enim minor neque maior locus eſt unicuique. Per hoc quidem igitur non ſolum quid eſt, ſed etiam ſi eſt dubitare neceſſe eſt.*

B

Sexta ratio probans locū non eſſe. HÆc eſt ſexta particula tertiæ partis principalis huius capituli: in qua ponitur ſexta ratio probans locum non eſſe. ratio eſt iſta: ſi locus ſit, ita quod omne corpus ſit in loco, & in omni loco ſit corpus, ut ponunt dicentes locū eſſe, & negantes uacuum: tunc oportet quod locus ſit æqualis locato: ita, quod neque maior neque minor: ſed hoc eſt impoſſibile: quia tunc corporibus augmentatis neceſſe eſſet eorum loca augmentari, & ex hoc ſequitur inconueniens, ſcilicet, quod locus eſt corpus: quoniam omne quod augmentatur eſt corpus, & ſic duo corpora eſſent ſimul, ut prius deductum eſt. Ex hoc ſequitur aliud inconueniens, ſcilicet, ꝙ totum uniuerſum augmentabitur per augmentum unius corporis quantumcunque parui. quoniam ſi locus ſit corpus, & augmentetur, & quod augmentatur habet maiorem locum quam prius: tunc ille locus habebit maiorem locum, & eadē ratione locus illius loci augmentabitur, & iterum locus illius loci augmentabitur, & ſic etiam vniuerſum augmentabitur per augmentum vnius corporis quantumcunque parui, quod eſt inconueniens. Et poteſt iſta ratio poni ſub hac forma: ſi locus eſt: locus eſt æqualis locato, & ſi ſic: tunc augmentato corpore augmentabitur eius locus: ex quo ſequuntur duo inconuenientia, uidelicet, quod locus eſt corpus, & ꝙ totum uniuerſum augmentabitur per augmentum unius parui corporis. Vnde expoſitores deducunt ad hoc inconueniēs; quod ſi locus augmentabitur: cum locus ſit immobilis, & immobile augmentaretur, & per conſequens immobile moueretur, quod eſt impoſſibile. Vltimo uero phyloſophus epilogat dicens; quod propter prædicta eſt neceſſe dubitare non ſolum quid ſit locus: ſed etiā eſt neceſſe dubitare: an ſit loc⁹.

C

ARISTOTELES INQVIRIT QVID SIT locus. Tractatus primi. Cap. II.

Cum autem quoddam per ſe: quoddam dicatur per aliud. Et locus alius ſit communis: in quo cuncta corpora ſunt: alius proprius: in quo primo quippiam eſt. Nam tu nunc es in cælo: quia in aere es: qui quidem in cælo eſt. Et rurſus in aere es: quia in terra es: & in hac ſimili modo: quia hoc es in loco qui nihil plus quam te continet.

D

Tex. c.14. *Quoniam autem aliud quidem ſecundum ſe: aliud uero ſecundum aliud dicitur: ſimiliter, & locus: alius quidem communis in quo omnia corpora ſunt: alius uero proprius in quo primo. Dico autem quoniam tu nunc in cælo es: quia in aere: hic autem in cælo, & in aere: quia in terra. Similiter autem, & in hac: quia, & in loco qui continet nihil plus quam te.*

ISTVD eſt ſecundum capitulum huius tractatus: in quo phyloſophus inquirit quid ſit locus, & continet quatuor partes principales: quia in prima præmittitur vna diſtinctio neceſſaria ad propoſitum. In ſecunda ibi [Si igitur locus.] Ponuntur rationes probantes locum eſſe materiam, vel formam. In tertia ibi. [Species quidem.] Ponuntur rationes probantes, ꝙ locus, nec eſt forma nec materia. In quarta ibi [Ex quibus quidem.] Epylogat determinata. prima pars eſt narratiua. ſecunda inquiſitiua. tertia declaratiua. quarta uero narratiua. In prima igitur parte principali huius capituli phyloſophus præmittit unam diſtinctionem neceſſariam ad ſuum propoſitū: quæ diſtinctio eſt illa, quod quidam eſt locus per ſe, vt locus proprius: & quidam per accidens, ut locus communis. Vnde ſicut eſt in entibus, ſcilicet, quod quoddam ens eſt per ſe, & quoddam per accidens: ita eſt in locis, ſcilicet, quod quidam locus eſt per ſe, & quidam per accidens. Locus proprius eſt ille qui non continet plus quam locatum: ſed locus per accidens, ſcilicet, locus communis eſt ille qui continet omnia aut plura locata: locus proprius eſt ille qui locat ſecundum ſe, & non ſecundum aliud: ſed locus communis eſt ille qui locat ratione alterius contenti in eo: quoniam locus communis non locat niſi mediante locato proprio contento in eo. uerbi gratia, nos dicimus, quod aliquid eſt in cælo: quia eſt in aere: qui aer eſt in cælo, & quod eſt in aere: quia eſt in terra contenta in aere, & quod eſt in terra: quia eſt in hoc loco qui non continet amplius quam ipſum locatum qui locus eſt etiam terra: ex quibus apparet, quod locus eſt vltimū continens, & terminans rem locatam. Duplex ē locus per ſe, & per accidens.

Cum hæc igitur ita ſint: atque locus id ſit, quod primum unumquodque corporum continet: finis ipſe quidam erit profecto. Quare locus, vniuſcuiuſq; forma eſſe uidebitur: quæ magnitudo materiaque magnitudinis terminatur: hæc enim rei cuiuſque eſt finis. Atque hoc quidem modo conſiderantibus: locus vniuſcuiuſque forma eſſe videtur.

Tex.c.15. *Si igitur eſt locus primum continens unumquodque corpus: terminus quidem utique erit. Quare uidetur ſpecies, & forma uniuſcuiuſque locus eſſe quo determinatur magnitudo, & materia magnitudinis: hoc enim eſt uniuſcuiuſque terminus. Sic quidem igitur conſiderantibus locus uniuſcuiuſque ſpecies eſt.*

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli: in qua ponuntur rationes probantes locum eſſe materiam, vel formam, & continet tres particulas: quia in prima probatur, quod locus eſt forma. In ſecunda ibi [Secundum autem, quod videtur.] Probatur, quod locus eſt materia. In tertia ibi [Dicunt quidem.] Narrat quantum habuerunt antiqui de cognitione loci, & difficultatem conſiderationis de loco ponendo, ſcilicet, locum eſſe materiam, uel formam. In prima igitur particula huius partis ponitur quædam ratio famoſa probans locum eſſe formam quæ talis eſt: locus eſt ultimum terminans, & continens rem: ſed forma eſt ultimum terminans, & continens rem. igitur locus eſt forma. Notandum ſecundum Commen. quod in hac ratione eſt duplex deceptio. primo quia finis dicitur de loco, & de forma æquiuoce: quia forma eſt finis intrinſecus, & locus eſt finis extrinſecus: & ſic eſt deceptio: quia in hoc ſermone eſt fallacia æquiuocationis. Secunda deceptio eſt quia arguitur ex omnibus affirmatiuis in ſecunda figura, & ſic eſt fallacia conſequentis. Ratio quorūdā probans locum eſſe formā. Notabile.

Vt autem interuallum magnitudinis eſſe uidetur materies: hoc enim a magnitudine eſt diuerſum: & eſt id, quod a forma continetur ac terminatur: uelut a ſuperficie terminoue.

Secundum autem, quod uidetur eſſe locus diſtantia magnitudinis materia. Hæc nanque altera eſt a magnitudine: hæc autem eſt contenta ſub ſpecie, & diffinita: ſicut ſub plano, & termino.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli: in qua probatur, quod locus eſt materia, & cōtinet tres partes ſm ꝙ tripliciter ꝓbat ꝙ loc⁹ ē materia. ſecūda ibi. [Eſt āt huiuſmodi.] Tertia ibi. [Vn, & Pla.]

In

Primaratio prob. locum eſſe materiam.

In prima igitur parte huius particulæ probatur, quod locus eſt materia,& hoc ſic. Locus nihil aliud uidetur eſſe quam diſtantia inter latera corporis continentis ſecundum quod multi dicunt: nunc autem diſtantia inter latera continentis non eſt aliquid de ſe determinatum in actu: ſed determinatur per ſuperficies corporis in actu, & per ultimum terminum corporis quæ determinatio eſt a forma, ex quo arguitur ſic. materia eſt quoddam de ſe indeterminatum,& non determinatur niſi a forma,& cum locus ſit diſtantia inter latera corporis continentis determinatur a forma,& eſt de ſe indeterminatus. ergo locus eſt materia. igitur, &c. Notandum ſecundũ Commen. hoc commen. 15. quod qui exiſtimat, quod locus eſt res: primæ dimenſiones: quæ primo exiſtunt in materia nihil habent pro loco niſi materiam quæ defert dimenſiones, & cauſa in hoc eſt: quoniam qui exiſtimat dimenſiones eſſe locum: habet exiſtimare, quod materia eſt locus: cauſa eſt: quoniam dimenſiones in ſe non ſunt corpus determinatum, & forma eſt determinans dimenſiones,& materiam, ſcilicet, quia dat eis terminum,& ultimum. verbi gratia ſuperficies cõtinentes corpus,& ſic exiſtimatur quod dimenſiones ſunt materia, quia conueniunt in hoc, quod determinantur a forma, & in ſe non ſunt determinatę. hæc Commen. Vnde intelligẽdum, quod ponentes locum eſſe dimenſionem inter latera corporis continentis, imaginantur quod ſex differentiæ loci videlicet, ſurſum, & deorſum: ante,& retro: dextrum,& ſiniſtrum: ſunt quædam diſtantiæ de ſe indeterminatę,& in potentia ad recipiendum quæcunque corpora, & per corpora recepta determinantur: ſicut materia eſt de ſe indeterminata,& in potentia ad quamcunque formam per quam determinatur, & propter hoc poſuerunt, quod locus eſt materia. Item dicit Commen. hic, quod neceſſe eſt, quod materia ſit dimenſio in potentia: quoniam cum abſtuleris a materia, ultimum,& figuram non remanebit in ea, niſi dimenſio non determinata, ſcilicet, quæ eſt corpus in potentia, & cum determinatur per ultima ſcilicet per ſuperficies fit corpus in actu.

Idem primo ca. de ſuba orbis.

B

Tale autem eſt ipſa materies,& id, quod terminis caret. Nam cum aufertur finis atque affectua a pila nihil præter materiam reſtat.

C

Eſt autem huiuſmodi materia, & infinitum. Cum enim remouentur termini, & paſſiones ſpheræ relinquitur nihil prɐter materiam.

Secunda ratio. Qd locus ſit materia probatur per quandam ſimilitudinẽ.

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ tertiæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur una ſimilitudo inter locum,& materiam propter quam exiſtimatur quod locus eſt materia, quæ ſimilitudo talis eſt, proprium eſt materiæ, ut habeat dimenſionem in potentia, ſed locus antequam exiſtat in eo locatum eſt dimenſio in potentia,& propter illam ſimilitudinem exiſtimatur, quod locus ſit materia. Vnde hoc eſt ſecunda ratio probans locum eſſe materiam, quia materia habet dimenſionem in potentia, ſed locus antequam exiſtat in eo locatum, eſt dimenſio in potentia. ergo locus eſt materia. Notanda ſunt hic duo ſecundum Commen. primo, quod Commen. dicit ſic. Et debes ſcire, quod cum uidit Ariſto. quod dimenſio non ſeparatur a materia in magnitudine ne dum in eſſe: quoniam quando a materia auferuntur ſuperficies nihil remanet niſi dimenſio, ſed iſta dimenſio eſt in ea in potentia,& cum determinatur per ſuperficies fit dimenſio in actu, ſcilicet, corpus, & cum aufertur ſuperficies fit dimenſio in potentia. Hæc Commen. Vult igitur Commen. dicere, quod dimenſio nunquam ſeparatur in eſſe a materia, nec in quantitate: quoniam quanta eſt dimenſio: tanta eſt materia,& econuerſo,& cum dimenſio eſt terminata in actu, materia etiam eſt determinata in actu eodem termino: & cum dimenſio eſt terminata in potentia, materia eſt terminata in potentia. Intelligendum, quod Commentator hic per dimenſionem in potentia intelligit illud idem, quod intelligit primo huius,& in de ſuba orbis,& tam per dimenſionem in potentia quam per dimenſionem interminatam intelligit profunditatem quæ poteſt terminari per diuerſas latitudines ſiue diuerſas ſuperficies: profunditas autem eſt corpus de genere quantitatis,& ſic Commen. hic intelligit per dimenſiones in potentia corpus de genere quantitatis ſecundum quod poteſt terminari alia ſuperficie quam illa qua terminatur. Intelligendum etiam, quod impoſſibile eſt eſſe corpus non terminatum ſuperficie, quia ſic eſſet corpus ſine ter-

Primum notan.

D

A

mino,& ſic eſſet corpus infinitum. Vnde ſicut materia nunquam eſt priuata omni forma, ſed cum priuatur una, neceſſario informatur alia, ita corpus cum ab eo aufertur una ſuperficies ſtatim terminatur alia ſuperficie: ſed pro tanto dicitur corpus dimenſio in potentia ſeu dimenſio interminata, quia eſt indifferens,& in potentia ad diuerſas ſuperficies quibus poteſt terminari. Secundo eſt notandum ſecundum Commen. quod proprium materiæ eſt, ut habeat dimenſiones in potentia,& locus antequam exiſtat in eo locatum ſecundum Ariſt. & ſecundum ueritatem eſt dimenſio in potentia: hæc Commentator. Vnde ſecundum Commen. proprium ſubiectum dimenſionis in potentia, ſcilicet, corporis, ut eſt in potentia ad diuerſos terminos eſt materia: quoniam materia prima, & corporeitas de genere quantitatis ſemper ſunt ſimul,& ſemper eodem termino terminantur, nec ſeparantur in eſſe, nec iſta imaginatione: ſed locus non habet dimenſionem in potentia. ſed eſt dimenſio in potentia antequam locatum exiſtat in eo. Et dico, quod antequam locus contineat locatum, locus eſt in potentia ad exiſtere, ſicut antichriſtus eſt in potentia ad exiſtere, quia ſi locus exiſteret ſine locato oporteret ponere uacuum. Dico igitur quod materia eſt ſubiectum dimenſionis in potentia,& non eſt dimenſio in potentia, ſed locus antequam contineat locatum eſt dimenſio in potentia,& non habet dimenſionem in potentia. Et ſi inueniatur, quod materia eſt dimenſio erit prædicatio materialis: quia materia eſt ſubiectum in quo ſunt dimenſiones,& ſecundum ueritatem eſt dimenſio.

Secundũ notan.

B

Quapropter,& Plato in Thymeo materiam,& receptaculum idem eſſe dicit. Suſceptiuum enim,& receptaculum unum eſſe dicit ac idem. Et quanquam materiam illo quidem in loco ſuſceptiuum appellat: in hiſce uero quæ non ſcriptæ ſententiæ nuncupantur: alio modo locum tamen, & receptaculum idem aſſeruit eſſe.

Vnde Plato materiam, & locum dicit eſſe idem in Thymeo. Receptiuum enim, & locum unum, & idem dicit. Alio uero modo ibi dicens receptiuum, & in dictis non ſcriptis dogmatibus tamen locum, & receptiuum idẽ retulit.

C

Tertia rõ.

HÆc eſt tertia pars ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli: in qua ponitur ſecunda ratio probans locum eſſe materiam, & accipitur hoc ratio ex ſimilitudine inter locum, & materiam. Et ratio eſt; hæc materia recipit tranſmutationem, & ſucceſſionem formarum,& locus ſucceſſionem corporum recipit: ſiue corpora ſucceſſiue. igitur locus eſt materia. Et propter hanc rationem poſuit Pla. quod locus eſt materia. unde Pla. dixit, quod omne, quod eſt alterius receptiuum eſt locus. cum igitur materia ſit aliorum receptiua ſequitur, quod materia ſit locus. vnde quamuis Pla. ſit diuerſimode locutus de receptione: quia in Thymeo dixit receptiuum,& materiam eſſe omnino idẽ & in dogmatibus dictis,& non ſcriptis quæ uerbotenus dixit in ſcholis: dixit receptiuum eſſe magnum,& paruum: quæ ẽt ex parte materiæ ponebat: tamen cuicunque attribuebat eſſe receptiuum ſemper dixit, quod receptiuũ,& locus ſunt idẽ.

Vniuerſi namque locum aliquid eſſe dicunt: hic uero quidnam ſit: ſolus dicere eſt aggreſſus.

D

Tex.c.16.

Dicunt quidem enim omnes eſſe aliquid locum. Quid autem eſt, hic ſolus conatus eſt dicere.

HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius capituli: in qua phyloſophus declarat quantum antiqui habuerunt de cognitione loci,& narrat difficultatem conſiderationis loci,& dicit, quod omnes antiqui dixerunt locum eſſe aliquid,& nihil dixerunt de loco niſi ipſum eſſe: quid autem locus ſit. Plato ſolus conatus eſt dicere.

Merito autem ex hiſce conſiderantibus difficile eſſe uidebitur quidnam ſit ipſe locus cognoſcere, ſi utrumuis horum ſit: ſiue materia, ſiue forma. Nam hæc,& ſummam habẽt contemplationem, & ſeorſũ alterum ſine altero facile cognoſci non poteſt. At uero non eſt difficile uidere locum utrumuis horum eſſe non poſſe.

Merito autem ex his intendentibus uidetur utique difficile cognoſcere quid eſt locus: ſiquidem horum

quodcunque eſt:ſiue materia:ſiue ſpecies. hæc enim altiſſimam habent ſpeculationem, & ſeorſum ab alijs non facile

Tex.c.17.

eſt cognoſcere ipſa. At uero, quod impoſſibile ſit quodlibet horum eſſe locum non difficile uidere.

CVm phyloſophus narrauit quantum habuerunt antiq. de cognitione loci: narrat difficultatem conſiderationis de loco: ponendo locum eſſe materiam, uel formã, & quaſi in hoc eſcuſat Platonem, quia propter illam difficultatem eſt magis excuſabilis in ſuo errore: & aſſignat phyloſophus duas cauſas difficultatis in conſideratione de loco: ponendo locum eſſe materiam, uel formam. Prima igitur cauſas difficultatis eſt: quia tã materia, quam forma difficilis eſt ad cognoſcendum: quoniam materia, & forma ſunt prima principia entium naturalium, & ualde eſt difficile ſcire quidditates primorum principiorum, & ideo ponendo locum eſſe materiam, uel formam difficile eſt ſcire quid ſit locus. Alia cauſa huius difficultatis eſt: quia non eſt facile ſcire materiam ſine omni forma, nec econuerſo. ideo eſt difficile cognoſcere utrunque, ſcilicet, tam materiam, quam formam, & ideo ſi locus ſit materia, uel forma, difficile eſt ſcire quid ſit locus, &c. Notanda ſunt hoc tria ſecundum Commen. Primo, quod conſideratio de quidditate loci hoc modo, ſcilicet, ponendo locum eſſe materiam, uel formam inducit nos ad ſciẽdum quę ſunt ultimæ cauſæ entiũ: quoniam materia, & forma ſunt principia ſimplicia entium: & ſcire quidditates primorum principiorum eſt difficile. Secundo eſt notandum ſecundum Commen. quod ſcire formam abſque materia, & materiam abſque forma eſt impoſſibile. Et intendit Commentator, quod alterum ſcire non poteſt eſſe ſine ſcientia alterius: ex quo notabili apparet, quod falſum dicunt qui imponunt phyloſopho in primo huius, quod ipſe poſſit dicere, quod forma materialis de ſe eſt cognoſcibilis abſ intellectu, & quod materia eſt tantum ſcibilis per analogiam ad formam. Nam ſecundum Commentatorẽ hic: nec materia eſt cognoſcibilis ſine forma, nec ecõuerſo. Vnde ſicut forma materialis & materia mutuo a ſeinuicem dependent in eſſe: ita, & in cognoſci: hoc tamen magis apparet in primo huius. Tertio eſt notandum ſecundum Commentatorem, quod iſta difficultas q̃ accidit in conſideratione loci eſt per accidens: quia non accidit ex intrinſeca quidditate loci, ſed accidit ex hoc: quia ponitur locus eſſe materia, uel forma quæ ſunt omnino extrinſeca a quidditate loci. unde leuiter poteſt ſciri, quod locus non eſt alterum illorum.

Prima cã difficultatis quo ad conſi. de loco.

Secunda cauſa difficultatis.

Primum notan.

Secundũ.

Com. 59.

Tertium.

Neque enim materia, neque forma ſeparatur a re. At locus ſeparari poteſt: In quo nanque erat aer, in hoc rurſus eſt aqua, uiciſſim hiſce ſibi cedentibus: cęteriſque corporibus ſimiliter uti diximus.

Species quidem enim, & materia non ſeparantur a re: locum autem contingit. In quo nanque aqua erat in hoc iterum aer: ſicut diximus prius ſit: tranſmutatis adinuicẽ: aereque, & aqua, & alijs corporibus ſimiliter.

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, & eſt declaratiua, in qua declaratur, quod locus nec eſt materia, nec forma, & continet quinque particulas: quia in prima declaratur coniunctim, & generaliter, quod locus nec eſt materia, nec forma. In ſecunda ibi. [Quoniam quidẽ igitur.] Declaratur diuiſim, & ſpecialiter, quod locus nec eſt materia, nec forma. In tertia ibi. [Platoni igitur dicendum.] Facit phyloſophus quandam digreſſionem increpando Platonem. In quarta ibi [Amplius quomodo feruntur.] Declarat, quod locus non eſt materia, nec forma coniunctim. In quinta ibi [Amplius autem.] Reuertitur ad declarandum, quod locus non eſt materia, uel eſt forma. In prima igitur particula huius partis declaratur, quod locus nec eſt materia, nec forma. Vnde ad euidentiam huius particulæ, & etiam ſecundæ eſt ſciendum, quod quatuor ſunt propoſitiones ſuper quibus phyloſophus fundatus eſt hic. Quarum prima eſt, quod forma non ſeparatur a materia. Vnde Commen. dicit, q unum eorum quæ ponit naturalis eſt, quod forma non ſeparatur per ſe: ita, quod mutetur de materia in materiam, prout corpora mutantur de loco ad locum, ſed ſeparatio formæ a materia eſt eius corruptio. Hæc Commen. Et intelligo, quod

Quod locus neque eſt materia neque forma.

Prima ꝑpoſitio.

A hoc ſit generaliter uerum de formis inanimatorum quæ propriæ non augentur, ſed in augmentatione uera ſecundum q opinor eadem forma perficit diuerſas materias ſucceſſiuæ, ut declaratum eſt primo de generatione. Secunda propoſitio eſt, quod locus ſeparatur a locato loco manente, quia in quo loco nunc eſt aer, in illo eodem loco iam erit aqua, aere ſecũdum locum tranſmutato. Tertia propoſitio eſt, quod locus, nec eſt pars locati, nec paſſio: nec quodcunque aliquod aliud accidens eius. Et hæc tertia propoſitio ſequitur ex ſecunda: ut patet. Quarta propoſitio eſt, quod locus eſt aliquid ſicut uas continens locatum, ſicut uas continet illud, quod eſt in uaſe, nec differunt niſi in hoc, quia uas eſt continens mobile, & locus eſt continens immobile. Notandum ſecundum Commen. quod phyloſophus dicit hic, ſcilicet, quod locus eſt ſicut uas ad notificandum, quod eſt nota per ſe differentia inter collationem rei ad locum, & collationem formæ ad materiam, licet utraque collatio demonſtretur per hanc propoſitionem in, quoniam forma eſt in materia ſicut rationabilitas in homine, & ſicut figura in ſcanno, ſed corpus eſt in loco, ſicut aqua in uaſe. Ex tribus igitur primis propoſitionibus

Secunda propoſitio.

Tertia ꝑpoſitio.

Quarta ꝑpoſitio.

B probatur in prima particula, quod locus nec eſt materia, nec forma. Et hæc eſt tertia concluſio huius libri, quæ probatur dupliciter, & primo ſic. nec materia, nec forma ſeparatur ab eo cuius eſt, quoniam forma non ſeparatur a materia, ut dicit phyloſophus in prima propoſitione, ſed locus ſeparatur ab eo cuius eſt, ideſt a locato, ut dicit propoſitio ſecunda. ergo locus nec eſt materia, nec forma.

Tertia cõcluſio huius libri.

Quare neque pars eſt, neque habitus ipſe locus: ſed a quaque re ſeparabilis eſt. Etenim quale eſt uas, tale quid ipſe locus eſſe uidetur. Vas enim locus eſt potens transferri. At uas nihil eſt eius rei, quæ eſt in ipſo.

Quare neque pars neque habitus, ſed ſeparabilis eſt locus ab unoquoque. Et uidetur enim huiuſmodi aliquid eſſe locus, ut uas. Etenim uas locus tranſmutabilis. Vas autem nihil rei.

C SEcundo probatur eadem concluſio ex tertia propoſitione cum alia, & hoc ſic: tam materia quam forma ſunt partes illius cuius ſunt materia, & forma, ideſt, ipſius compoſiti, uel corporis, ſed locus nec eſt pars eius, cuius eſt locus, ſcilicet corporis locati cum ſit ſeparabilis ab eo. ergo locus nec eſt materia, nec forma.

Prima pb. eiuſdem concluſionis.

Locus igitur quo quidem eſt a re ſeparabilis: hoc forma ſane non eſt.

Secundum quidem igitur, quod ſeparabilis a re, ſic quidem non eſt ſpecies.

Tex.c.18.

HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur diuiſim, & ſpecialiter, quod locus nec eſt materia nec forma, & primo declaratur, quod locus non eſt forma. Et hæc eſt quarta concluſio huius libri, quæ probatur per primam propoſitionem, & ſecundam ſic. Locus eſt ſeparabilis ab eo cuius eſt, ſcilicet, a locato, ut patet ex ſecunda propoſitione, ſed forma non eſt ſeparabilis ab eo cuius eſt, ſcilicet, a materia, ut patet per primam propoſitionem. ergo locus non eſt forma.

Quarta concluſio huius libri.

D Quo uero continet: hoc a materia eſt diuerſus. Videtur autem ſemper id quod eſt in loco aliquid eſſe, & extra ipſum aliquid aliud eſſe.

Secundum autem, quod continet, ſic quidem alterum a materia. Videtur autem ſemper, quod eſt alicubi ipſum eſſe aliquid, & alterum aliquid extra ipſum.

PRobato, quod locus non eſt forma, probatur quod locus non eſt materia. Et hæc eſt quinta concluſio huius libri: quæ ex quarta propoſitione cum quadam alia nota probatur ſic. Locus eſt continens illud cuius eſt locus, quia locus eſt ſicut uas, ut patet ex quarta propoſitione, ſed materia non continet, ſed continetur. ergo locus non eſt materia. Vnde eſt notandum, quod Commen. mouet dubium ſuper hoc, quod dicitur, ſcilicet, quod locus eſt ſeparabilis a locato, quoniam non uidetur ſeparari niſi ſecundum opinionem dicentium uacuum eſſe, ſed ſecundum opinionem

Quinta concluſio huius libri.

nem phyloſophi non ſeparatur a locato, ſed corrumpitur per ſeparationem, quoniam ultimum aeris in quo eſt aqua, quando aqua transmutatur ab eo, & intrat in ipſum aliud corpus: corrumpit illud ultimum, & fit aliquid aliud. Eſt igitur dubitatio. (Dubium.) locus eſt ultimum corporis continentis ſecundum phyloſophum, & ſecundum ueritatem, ſed ſecundum ueritatem diuerſa corpora non ſuccedunt ſibi in eodem ultimo corporis continentis, quia cum unum corpus recedit partes corporis continentis concurrunt, & deſtruitur illud ultimum, & ſi aliud corpus ingrediatur cauſatur nouum ultimum. ergo locus non ſeparatur a locato: ita, quod poſſit manere ſine ipſo locato. (Solutio.) Ad illam dubitationem reſpondet Commen. dicens, quod cum ita ſit, ſcilicet, quod locus corrumpitur per receſſum corporis locati: illa propoſitio: locus eſt ſeparabilis, ita, quod poſſit manere ſine locato: eſt famoſa, & nõ uera, & hoc eſt, quod dixi ſuperius, quod illa propoſitio diuerſa corpora ſuccedunt ſibiinuicem in eodem loco: ſi per locum intelligamus ultimum corporis continentis: ſic non eſt uerum, quod diuerſa corpora ſuccedant ſibi in eodem loco ſecundum totum: ita, quod totus locus maneat idem numero, poteſt tamẽ manere idem ſecundum partem, ut patet, quia duo corpora poſſunt ſibiinuicem ſuccedere in eodem uaſe. igitur ſuperficies concaua illius uaſis manet eadem, & illa ſuperficies eſt pars loci: & ideo loquendo de loco, ut eſt ultimum corporis continentis ſic diuerſa corpora non poſſunt ſibiinuicem ſuccedere in eodem loco ſecundum totum: ſed ſolum ſecundũ partem, & hoc loquendo de loco hic inferiori: locus tamen ignis, ideſt, concauum orbis lunę ſemper manet idem ſecundum totum. Si uero per locum intelligimus corpus locans: ſic bene eſt poſſibile, quod duo corpora ſuccedant ſibiinuicẽ in eodem loco. (Aliud dubium.) Sed tunc occurrit dubitatio. uidelicet, quomodo phyloſophus in demonſtrando concluſionem ueram quam intendit, utitur propoſitione falſa. uidelicet, quod locus eſt ſeparabilis a locato. (Solutio.) Ad illud reſpondet Commen. ꝙ phyloſophus intendit, quod quanuis utrunque, ideſt, tam locus quam forma corrumpantur apud ſeparationem eius cuius eſt: eſt tamen differentia inter ſeparationem formæ a materia, & loci a locato, quoniam corruptio formæ eſt corruptio locati, ſed corruptio loci non eſt corruptio locati. Vnde ſecundum hanc expoſitionem Commen. argumentum phyloſophi eſt illud: ſeparatio locati a loco non eſt corruptio, ſed ſeparatio locati a ſua forma eſt eius corruptio. igitur locus non eſt forma. Vnde illa ſecunda propoſitio, ſcilicet locus ſeparatur a locato, uel eſt famoſa non uera, ut ſi intelligatur, quod idem locus numero maneat poſt ſeparationem locati ab eo, uel intelligitur ſic, quod locus ſeparatur a locato, locato tamen manente, ſed loco corrupto, & ſic eſt uera, & ſatis ſufficit ad propoſitum ſcilicet, ad probandum, quod locus non eſt forma.

Plato tamen dicat oportet (ſi parumper liceat digredi) cur forma numeriq; non ſunt in loco: ſi locus eſt id quod eſt particeps, ſiue magnum ſit illud & paruum, ſiue materies, ut in Thymeo aſſeruit.

Platoni igitur dicendum eſt, ſi oportet traſgredientes dicere quare non in loco ſpecies & numeri ſunt, & hoc ſi uere participatiuum eſt locus, ſiue magnitudinis & paruitatis participatiuum ſiue materia, ut in Thymeo ſcripſit.

HÆc eſt tertia particula tertiæ partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus facit quandam digreſſionem increpando Platonem, qui poſuit locum, & materiam eſſe omnino idem, ut uiſum eſt ſupra: poſuit etiam, ꝙ locus eſt res communis præbens ſeparationem omnibus, & participata ab omnibus. Dicit igitur phyloſophus, quod dicendum eſt Platoni, ideſt, contra Platonem, ſed oportet trãſgredientes a propoſito dicere, & inquirere: quare ſpecies hoc eſt ideę, & numeri non ſunt in loco. Ex quo ponit quod locus eſt uere participatiuum: hoc eſt commune omnibus: & hoc ſiue ponat illud commune eſſe magnum, & paruum, ſiue ponat illud commune eſſe materiam, ſicut dicere uidetur in Thymeo; hoc eſt illud, quod dicit phyloſophus contra Platonem: quia ex quo ipſe poſuit locum eſſe communem omnibus entibus ipſe habuit ponere ideas, & numeros eſſe in loco, quod tamen ipſe negauit, & ſic ipſe ſibiipſi contradicit. (Notandũ.) Notandum tamen, quod Cõmen. uocat illam contradictionẽ non ſecundum rem, ſed ſecundum uocem, quia Phyl. non reprehendit Platonem ex natura rei, ſed ſolum ex dictis ſuis: ſi enim ponantur ideæ non oportet quod ſint in loco: nec oportet ponere quod numeri ſint in loco: ſecundum tamen uocem Platonis dicentis ꝙ locus eſt res communis omnibus, oportet ponere quod ideæ, & numeri ſint in loco niſi uocauerit locum eſſe communem ſecundum tranſumptionem, quia aſſimilatur materiæ, & tunc erit diffinitio rhetorica non demonſtratiua.

Præterea ſi locus eſſet materies aut forma; quonã pacto res ad ſuum pergeret locum. Eſſe enim id locus non poteſt, ad quod non eſt motio, & quod haſce differentias, ſupra inquam ac infra, non habet. Quare locus in talibus eſt quærendus.

Amplius quomodo ferrentur in ſui locum; ſi locus eſſet materia aut ſpecies. Impoſſibile eſt enim cuius non eſt motus, neque ſurſum, neque deorſum locum eſſe, quare quærendus in huiuſcemodi locus eſt. (Tex. c. 19.)

HÆc eſt quarta particula tertiæ partis principalis huius capituli, in qua probatur ꝙ locus, nec eſt materia, nec forma coniunctim. Et hæc eſt cõcluſio tertia ſuperius poſita hæc igitur particula continet duas partes ſecundum ꝙ duas rationes adducit. (Secunda ratio probans tertiam concluſioné.) Secunda ibi. [Si autem in ipſo.] In prima igitur parte huius particulæ ponitur talis ratio. locus eſt illud ad quod eſt motus naturalis, ſed res non mouentur ad ſuam materiam, nec ad ſuam formam. ergo locus, nec eſt materia, nec forma. maior eſt manifeſta. minor uero ꝓbatur dupliciter. Primo: quia nec ad materiam, nec ad formam eſt motus, quoniam materia, & forma ſunt partes, & res non mouẽtur ad illud quod eſt pars eius, quoniam cum res non hẽant materiam, nec formam, tunc non ſunt, & per conſequens nõ mouentur. Secundo probatur eadem minor: quia ad illud nõ mouentur res naturaliter cuius differentiæ non ſunt ſurſum, uel deorſum, ſed ſurſum, vel deorſum, nec ſunt differentię materiæ, nec formæ. ergo res non mouentur naturaliter ad ſuam materiam, nec ad ſuam formam. Dicit igitur phyl. Amplius quomodo feruntur corpora in ſuum locum ſi locus eſſet materia, vel forma? q. d. nullo modo, cuius ratio eſt, quia impoſſibile eſt illud ad quod non poteſt eſſe motus localis, nec habet ſurſum, nec deorſum eſſe locum, ſed nec ad materiam, nec ad formam poteſt eſſe motus localis, & ſimiliter, nec forma, nec materia habet ſurſum, uel deorſum. ergo. quare in his in quibus eſt motus localis, & quæ habent ſurſum, & deorſum quęrendus eſt locus. Et dicit Commen. hoc quod locus non debet quæri niſi in genere entium cui attribuitur motus, & pars, ſcilicet, ſuperius, & inferius.

Quod ſi in ipſa re locus non ineſt (inſit enim oportet ſi eſt materies aut forma) locus erit in loco. Mutatur enim una cum re atque mouetur & forma, & id quod terminis caret, & non in eodem eſt ſemper, ſed ubi eſt ipſa res. Quare fit, ut loci ſit locus.

Si autem in ipſo locus eſt: oportet enim ſiquidem aut forma, aut materia eſt, erit locus in loco. Tranſmutantur enim ſimul cum re, & mouentur ſpecies & infinitum non ſemper in eodem, ſed ubi utique res. Quare loci erit locus. (Tex. c. 20.)

HÆc eſt ſecunda pars quartæ particulæ tertiæ partis principalis huius ca. in qua ponitur alia ratio probãs ꝙ locus, nec eſt materia, nec forma, quæ ratio eſt illa. (Tertia rõ probãs eãdem concluſioné.) Si locus ſit materia, uel forma, tunc tã materia, q̃ forma mouerentur localiter ad motũ localẽ compoſiti cuius ſunt partes, & ſic ſequiť ꝙ ſi locus ſit materia, vel forma ꝙ locus mouetur localiter, ſed omne ꝙ mouetur localiter eſt in loco. ergo ſi locus ſit materia, vel forma: ſequitur ꝙ locus eſt in loco, ſed hoc conſequens eſt inconueniens, & impoſſibile, uidelicet, ꝙ locus ſit in loco, igitur & antecedens eſt impoſſibile, uidelicet, ꝙ locus ſit materia, uel forma: impoſſibilitas cõſequẽtis. ſ. ꝙ locus ſit in loco probať ſic: ſi locus eſt in loco, aut igiť eſt in ſeipſo, uel in alio, ſed utrũq; illorum eſt impoſſibile, quoniam locum eſſe in ſeipſo eſt impoſſibile, qa nihil põt eſſe in ſeipſo tanq̃ in loco, cum nihil poſſit eſſe extra cõtinẽs ſeipſũ, & ſimiliter eſt impoſſibile locũ eſſe in alio loco,

quia eadem ratione ille locus eſſet in alio loco: & ſic procederetur in infinitum, quod eſt impoſſibile: quoniam ſic eſſent plura loca actu ſimul: immo infinita: quod eſt inconueniens. Notandum, quod Commen. mouet hic talem dubitationem: (Dubium.) uidetur enim, quod illa propoſitio, ſcilicet, materia, & forma mouentur per motum corporis compoſiti ex ambobus: uel ſit falſa, aut non ſit ad propoſitum Phyloſophi, & ſic illa ratio Phyloſophi non uidetur ualere: quia aut intelligitur, quod materia & forma mouentur per ſe ad motum compoſiti ſic, quod ſunt in loco per ſe: aut intelligitur quod materia, & forma mouentur ad motum compoſiti per accidens: ſic, quod ſunt in loco per accidens, ſi detur primum habetur propoſitum, ſcilicet, quia propoſitio eſt falſa, uidelicet, omne quod eſt per ſe tranſmutabile: & etiam omne, quod eſt per ſe in loco eſt corpus: ſed nec materia nec forma eſt corpus: igitur non mouentur per ſe: nec ſunt in loco per ſe. Si autem intelligitur ſecũdo modo, uidelicet, quod materia, & forma mouentur per accidens & ſunt in loco per accidens: ſic non eſt ad propoſitum Phyloſophi: quia ſicut materia, & forma ſunt in loco per accidens: ita non eſt inconueniens, quod locus habeat locum per accidens, & moueatur per accidens: quoniam ex hoc, quod ſubm loci ineſt loco per ſe: locus erit in loco ꝑ accidens: cum igitur locus ſit per accidens in loco non poteſt probari, quod locus non ſit forma nec materia per hoc: quia materia, & forma ſunt in loco, ſcilicet, per accidens, & ſic locus non eſt in loco, quia eodem modo quo materia, & forma ſunt in loco, ſcilicet, per accidens, eodem modo locus eſt in loco. Ad iſtam igitur dubitationem Commen. primo reſpondet. (Solutio.) ſecundo uero ponit opinionem Alexandri. Reſponſio igitur Commen. eſt illa, uidelicet, quod illud, quod eſt per accidens eſt dupliciter, uel ſemper, uel raro, & illud quod eſt ſemper intrat demonſtrationem quoquo modo, nunc autem quãuis materia, & forma moueantur per accidens ad motum cõpoſiti: tamen ſemper mouentur ad motum compoſiti, & ideo ſemper ſunt in loco per accidens tamen: ſi igitur locus eſſet materia, uel forma, locus ſemper eſſet in loco, quod non eſt uerum, quia locum habere locum eſt de genere accidentis, quod accidit raro: unde quando accidit ultimo continentis rem locatam moueri per motum corporis cuius eſt ultimũ, tunc poteſt attribui loco motus per accidens, ſed illud accidens eſt raro. Vult igitur Commen. dicere, quod ratio Phyloſophi eſt demonſtratiua: ſed non eſſentialis: eſt enim demonſtratiua: quia eſt ex neceſſariis, ſed non eſt eſſentialis, quia accipit illud, quod eſt per accidens, non per accidens raro, ſed quod eſt per accidens, & ſemper. Demonſtratio igitur Phyloſophi eſt illa materia, & forma ſemper mouentur ad motũ eius cuius ſunt, & ſemper ſunt in loco, ſed per accidens, ſed locus non ſemper mouetur ad motum illius cuius eſt, ſcilicet, locati, ſed ſolum ad motum ſui ſubiecti, & hoc eſt raro. ergo locus nec eſt materia nec forma. Ex quo loco poteſt plane uideri, quod de intentione. Commen. eſt quod locus ſit mobilis localiter, ſed per accidens. Et ſi dicatur, quod Com. (Replica.) dicit contrarium in fine huius quarti, nam dicit, quod locus (Solutio.) ſecundum quod locus per ſe eſt immobilis naturaliter, & eſſentialiter. Dico, quod Commen. intelligit hoc negatiue, quia negatio in hoc, quod dico immobile negat ly, eſſentialiter, & naturaliter per ſe, & eſt ſenſus, locus non eſt mobilis naturaliter, & eſſentialiter, & hoc magis uidebitur poſtea. Sed hic eſt unum dubium, quia uidetur, quod locus ſemper mouetur (Aliud du.) ad motum corporis continentis locatum, quia accidens ſemper mouetur ad motum ſui ſubiecti, quia impoſſibile eſt accidens quieſcere, & ſuum ſubm moueri. Similiter uidetur, ꝙ locus ſemper ſit in loco: quia locus ſemper eſt ſubiectiue in corpore, quod eſt per ſe in loco, nunc autem accidens ſemper eſt in eodem loco per accidens in quo eſt ſuum ſubm per ſe, ſi enim ſubm loci quieſcat per ſe in loco, oportet locum per accidens quieſcere in loco, & ſi ſubm loci moueatur per ſe localiter oportet locum per accidens moueri, & ſic locus ſemper erit in loco per accidens: cuius contrarium dicit Cõ. hoc. Dicendum, quod materia, & forma ſemper mouentur ad motum compoſiti ex eis, & ſemper cum compoſitum ex materia, & forma acquirit per motum nouum locum, tam materia quam forma acquirit nouum locum per motum compoſiti. Et ratio eſt, quia a compoſito materia, & forma inſeparabilia ſunt ipſo manente, ſed non eſt ſic de loco, & de corpore locante, cuius locus eſt ultimum, quia nõ ſemper: immo raro mouetur locus ad motum corporis cuius eſt ultimum: immo frequenter cum mouetur corpus continens in quo eſt locus corrumpitur, & hoc, uel per concurſum partium corporis in quo erat locus, uel per hoc, quia eſt aliud ultimum quam

A prius. Vnde infra ſpheram actiuorum, & paſſiuorum raro mouetur locus ad motum ſui ſubiecti, quia non mouetur ad motum ſui ſubiecti, niſi quando locatum ſimul mouetur cum locante, tamen locus ignis ſcilicet concauum orbis lunæ ſemper mouetur ad motum ſui ſubiecti. Dico igitur, quod aliter mouentur materia, & forma ad motum compoſiti, & aliter (Solutio.) ſunt in loco per accidens quam ipſe locus, quia materia, & forma ſemper mouentur ad motum ſui compoſiti. & ſemper ſunt in loco acquiſito per motum compoſiti, ſed locus non eſt ſemper: nec uniuerſaliter mouetur ad motum ſui ſubiecti: nec uniuerſaliter in omnibus eſt in loco acquiſito per motũ ſui ſubiecti, ſed raro, id eſt, in paucioribus: & hoc ſufficit ad ꝓbandum, quod locus nec eſt materia, nec forma. Poſtea Commen. ponit aliam expoſitionem, ſcilicet Alexandri qui dixit, (Expoſitio. Alexan.) quod ratio Phyloſophi eſt illa, ſi materia, uel forma ſit locus cum locus ſit quantitas, & quantitas moueatur, ſequitur, ꝙ cũ locus mouetur, quod locus ſit æqualis locato in quo mouetur, & omne quod eſt æquale loco: eſt in loco eſſentialiter. ergo ſi materia, uel forma ſit locus: ſequitur, quod materia, uel forma ſit per ſe in loco: ſed hoc eſt falſum. ergo, & illud ex

B quo ſequitur, ſcilicet, quod locus ſit materia, uel forma. Vnde (Contra Alex.) Commen. dicit, quod illud, quod dicit Alexan. non eſt ſine dubitatione: quoniam locus ſecundum quod eſt quantitas non mouet, quia quantitas abſtrahit a motu, ſed locus ſecundum quod locus eſt immobilis eſſentialiter, & naturaliter, hoc eſt, non eſt mobilis naturaliter, & eſſentialiter.

Inſuper facta ex aere aqua perijt ipſe locus. Corpus enim id, quod eſt ortum, non in eodem eſt. At quænam eſt ipſius loci corruptio.

Amplius cum ex aere fit aqua: perditus eſt locus: ſiquidem ſpeciei inerat, non cum in eodem loco ſit corpus. Qua igitur corruptio? (Tex. c. 42)

HÆc eſt quinta particula tertiæ partis principalis huius capituli, in qua Phyloſophus reuertitur ad declarandum, uel quod locus non eſt materia, uel quod locus

C non eſt forma. Vnde iſta litera exponitur dupliciter. nam ſecundum unam expoſitionem Phyloſophus probat, quod locus non eſt forma ſic. (Prima expoſitio.) Cum ex aere generatur aqua aut econuerſo corrumpitur forma, ſi igitur locus eſſet forma, locus corrumperetur. oporteret igitur eos dare cauſam, propter quã locus debet corrumpi: non enim uidetur, quod aliqua cauſa poteſt aſſignari. Vel poteſt ratio formari ſic: ſi locus eſſet forma, aqua non eſſe poſſet in eodem loco in quo eſt aer, quia forma aquæ eſt alia a forma aeris. Vnde ſi locus eſſet forma, (Secunda expoſitio.) tunc oporteret, quod quandocunq; aqua mutaret locum, ꝙ mutaret formam: ſed quod mutat formam corrumpitur. ergo quandocunque aqua mouetur localiter, ipſa corrumpitur, ſed hoc eſt impoſſibile, igitur locus non eſt forma. Secundũ uero aliam expoſitionem probatur, quod locus non eſt materia, quia ſi ex aere fiat aqua: uel econuerſo corrumpitur locus: quoniam maiorem locum occupat aer quam aqua cum generatur ex aere, ſed cum ex aere generatur aqua, uel econuerſo, non corrumpitur materia, quia materia eſt ingenerabilis, & incorruptibilis. igitur locus non eſt materia.

D

Dicta ſunt igitur, & ea ex quibus neceſſe eſt aliquid eſſe locum, & ea rurſus ex quibus de ſubſtantia ipſius quiſpiam dubitabit.

Ex quibus igitur neceſſarium eſt locum eſſe aliquid, & iterum ex quibus utique dubitabit aliquis de ſubſtantia ipſius dictum eſt. (Tex. c. 43.)

HÆc eſt quarta pars principalis huius capituli: in qua Phyloſophus epilogat faciens rememorationẽ de prædictis dicens, quod dictum eſt, quomodo ex aliquibus rationibus apparet, quod locus ſit: & propter alias rationes contingit dubitare de ipſius ſubſtantia, uidelicet an ipſum ſit, uel ipſum non ſit.

PERSCRVTATVR DE MODIS ESSENDI alicuius in aliquo. Tractatus primi. Cap. III.

A

Poſt hæc ſumendum eſt quot modis quippiam in alio dicitur eſſe.

Poſt hoc autem accipiendum eſt quot modis aliud in alio dicitur.

ISTud eſt tertiũ capit. huius tractatus, in quo perſcrutatur de modis eſſendi in: ideſt de ſignificatione huius præpoſitionis in. Et iſta perſcrutatio eſt neceſſaria ad inueſtigandum naturam, & diffinitionem loci. Iſtud capitulum continet tres partes principales. Quoniam in primo Phyloſophus narrat modos quibus aliquid dicitur eſſe in aliquo. In ſecunda ibi. [Dubitabit utique aliquis.] Mouet Phyloſophus, & ſoluit unam dubitationem de quodam modo eſſendi in: tranſumptiue dicto. In tertia ibi. [Quod autem appoſuit Zeno.] Soluit quaſdam dubitationes quæ faciunt dubitare de eſſe loci. In prima igitur parte principali huius capituli Phyloſophus narrat quot modis aliquid dicitur eſſe in aliquo. Et primo ponit Phyloſophus intentionem ſuam, deinde ponit modos dicens, quod poſt prædicta accipiendum, & conſiderandum eſt quot modis dicitur aliquid eſſe in alio, & ſic diſtinguendę ſunt ſignificationes huius præpoſitionis in. Vnde dicit Commen. quod Phyloſophus enumerat modos ſecundum quos aliquid dicitur eſſe in aliquo ſecundum quod artifex demõſtratiuus diſtinguit nomina æquiuoca. Deinde cũ dicit.

B

Vno igitur dicitur modo, ut digitus in manu, & pars omnino in toto. Alio, ut homo in animali, & omnino in genere ſpecies. Alio, ut genus in ſpecie, & omnino in ſpeciei ratione pars ſpeciei. Præterea, ut ſanitas in calidis atque frigidis, & omnino in materia forma. Præterea, ut res Græcorũ in rege, & omnino in primo mouente. Inſuper in bono atque omnino in fine, hoc autem eſt id gratia cuius cætera sũt atque fiunt. Omnium uero id propriiſsime dicitur, quod eſt in uaſe, & omnino in loco.

C

Tex. c. 23.

Vno quidem igitur modo ſicut digitus in manu, & omnino pars in toto eſt. Alio uero ſicut totum in partibus. Non enim præter partes eſt totum. Alio modo ſicut homo in animali, & omnino ſpecies in genere. Alio uero ſicut genus in ſpecie: & omnino pars ſpeciei in ſpeciei ratione. Adhuc autem ſicut ſanitas in calidis, & frigidis, & omnino ſpecies in materia. Adhuc ſicut in rege quæ ſunt Grecorũ, & omnino motum in primo motiuo. Amplius ſicut in optimo, & omnino in fine. Hoc autem cuius cauſa fit. Omnium autem maxime proprium eſt ſicut in uaſe, & omnino in loco.

Primus modus eſſendi in.

POnit modos quibus aliquid dicitur eſſe in aliquo. Et ponit octo modos. Et primo ponit quatuor modos ſecundum totum, & partum, ideſt, ſecundum uniuerſale, & particulare. Deinde ponit alios quatuor ſecundũ cauſas quatuor. Vnde primus modus eſſendi in: eſt ſicut pars in ſuo toto, ut digitus in manu.

D

Secundus modus.

Secundus modus eſt: ſecundum quod totũ eſt in ſuis partibus.

Tertius modus.

Tertius modus eſt: ſicut ſpecies in genere: ut homo in animali: quarto modo dicitur aliquid eſſe in aliquo: ſicut genus in ſpecie; & uniuerſaliter ſicut

Quartus modus.

ars ſpeciei dicitur eſſe in diffinitione, ſeu in ratione ſpeciei, & iſti quatuor modi accipiuntur ſecundum totum, & partem, ideſt, accipiuntur ſecundum uniuerſale, & particulare. Reliqui uero quatuor modi ſumuntur

Quintus modus.

ſecundum cauſas. Vnus modus eſt ſecundum quod forma dicitur eſſe in materia, ut ſanitas dicitur eſſe in calido, & frigido, & omnino forma in materia. Et iſte eſt quintus modus.

Sext⁹ modus.

Sextus modus eſt, ſecundum quem aliquid dicitur eſſe in aliquo, ſicut res dicitur eſſe in agente, & motum in primo motore, & ſic conſtitutiones, & poſſeſſiones quæ ſunt Grecorum dicuntur eſſe in rege, & uniuerſaliter effectus dicitur

Septimus modus.

iſto modo eſſe in ſua cauſa efficiente. Alio modo dicitur aliquid eſſe in aliquo ſicut in ſuo optimo, & in ſuo fine: unde

A

iſtos tres modos ultimos, quia ſumuntur ſecundum cauſas, ponit Phyloſophus. Et Commen. addit alium modum acceptum ſecundum cauſam materialem. Et eſt modus ſecũdum quem aliquid dicitur eſſe in aliquo ſicut materia dicitur eſſe in compoſito ex materia, & forma. Vnde dicit Commen. quod Phyloſophus dimiſit materiam, quia eſt propinqua parti, & toti, quoniam materia eſt in compoſito ſicut pars in ſuo toto. Octauus uero modus quem ponit Phyloſophus eſt ſecundum quod aliquid dicitur eſſe in aliquo ſicut in uaſe, & ſicut in loco, & iſte modus eſt propriiſſimus, & maxime ad propoſitum. Notanda ſunt hic duo ſecundum Commen. Primo quod omnes iſti modi præter ultimum ſunt tranſumptiue dicti, ſed illud quod dicitur principaliter, & uere eſt ſicut eſſe in uaſe, & in loco. Alij uero modi dicuntur per ſimilitudinem ad iſtum modum, & propinquior illorum modorum huic modo, ſcilicet, quo aliquid dicitur eſſe in loco ſicut in uaſe, eſt modus quo forma dicitur eſſe in materia: deinde modus propinquior eſt ille quo pars dicitur eſſe in toto, & modus qui poſtea eſt propinquior eſt ille ſecundum quẽ particulare eſt in uniuerſali, quoniam iſta aſſimilantur ad aliquid eſſe in uaſe, ſed totum eſſe in partibus aſſimilatur modo per quem forma dicitur eſſe in materia: & uniuerſaliter uniuerſale eſſe in particularibus: quia totum dicitur eſſe quaſi forma partium, & uniuerſale dicitur eſſe forma particularium, & modus remotior eſt ille quo res dicitur eſſe in ſuo agente, ut dicimus bonum eſſe in rege, & bonum in forma. Secundo eſt notandum ſecundum Commen. quod Phyl. narrat illas intentiones ad diſtinguendum naturam de qua perſcrutatur, & eſt aliquid eſſe in loco, & aliquid eſſe in uaſe. Videtur enim dicere aliquid eſſe in loco, & aliquid eſſe in uaſe, ſicut in eodem ordine impoſitionem idiomatis. Et narrauit hæc duo, & accipit alterum, ſcilicet, aliquid eſſe in uaſe loco alterius, ſcilicet, aliquid eſſe in loco, ut notius acciperetur in expoſitione latentioris ſecundum famoſitatem, hæc Comment.

Octauus modus.

Primum notan.

B

Secundũ notan.

At enim hic quiſpiam dubitauerit: ſit ne, ut & in ſeipſo quippiam ſit: an nihil eſt in ſe prorſus: ſed omne quoduis, aut nuſquam, aut in alio eſt.

C

Dubitabit autem aliquis: utrum unum, & idem aliquid eſſe in ſeipſo contingit, aut nihil: ſed omnia, aut nuſquam aut in alio eſſe. Tex. c. 24.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua Phyloſophus mouet, & ſoluit unam dubitationem de quodam modo eſſendi in tranſumptiue apud Græcos uſitatu, & continet tres particulas, quia in prima mouet dubitationem. In ſecunda ibi. [Dupliciter autem.] Narrat quẽ, quomodo, & de quo contingit dicere quod eſt in ſeipſo. In tertia ibi. [Primum autem quod non contingit.] Declaratur quomodo eſt impoſſibile aliquid eſſe in ſeipſo. In prima igitur particula huius partis Phyloſophus mouet talem dubitationem, ſcilicet, utrum contingat aliquid unum, & idem eſſe in ſeipſo, uel nõ, ſed omnia, aut nuſquam ſunt, aut in alio. Notandum ſecundum Commen. hoc quod poſtquam phyl. diſtinxit prius modos ſecundum quot dicitur aliquid eſſe in aliquo ſecundum quod artifex demonſtratiuus diſtinguit nomina æquiuoca perſcrutatur de quodam modo tranſumptiuo quo utebatur apud eos, ſcilicet, apud Græcos: dicebant enim aliquid eſſe in ſeipſo, ut hominem eſſe in ſe, & dolium eſſe in ſe, & quia ille modus fuit famoſus apud eos, ideo phyloſophus mouet dubitationem, ſcilicet, an aliquid poſſit eſſe in ſeipſo, & iſte modus eſt alius a modis prius enumeratis, & hoc facit, vt oſtẽdat quod nihil eſt in ſeipſo ſicut in loco.

Notandũ.

D

Hoc autem eſt dupliciter, aut per ſe, aut per aliud. Nam cum id in quo eſt, & id quod in illo eſt, totius ſunt partes: tunc totum in ſeipſo eſſe dicitur. Quippe cum, & per partes dicatur. Vt albus, quia ſuperficies eſt alba: & ſciens: quia anima rationis particeps ſcit.

Dupliciter autem hoc eſt, aut ſecundum ſe, aut ſecundum alterum cum enim ſint quędam partes totius, & hoc in illis, & ille in hoc, dicetur totum in ſeipſo eſſe. Dicitur autem

tem

tem ; & ſecundum partes,ut album , quia ſuperficies alba,& ſciens,quia ratiocinatinum.

Aliquid eſſe in aliquo poteſt intelligi dupliciter.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua narratur quomodo, & quando eſt impoſſibile aliquid eſſe in ſeipſo,& quãdo,& quomodo eſt impoſſibile,& de quo poteſt uere dici eſſe in ſeipſo. Dicit igitur Phyloſophus primo,quod aliquid eſſe in aliquo poteſt intelligi dupliciter,uel poteſt dupliciter eſſe,uidelicet. Vno modo,quia eſt in illo primo,& non propter hoc , quod aliqd aliud eſt in illo: ſicut aliquid dicitur eſſe in loco ſibi proprio, non quia aliquid aliud eſt in illo loco. Alio modo dicitur aliquid eſſe in aliquo quia aliud,ſcilicet,ſua pars eſt in illo:uerbi gratia,homo poteſt dici eſſe in aqua,quia pedes ſui ſunt in aqua,qui tamen pedes non ſunt homo.Sic igitur patet,quod aliquid eſſe in loco contingit dupliciter, ſcilicet,uel primo , uel ſecundum partem.Dicit igitur Phyloſophus,quod quandoque contingit aliquid eſſe in ſeipſo gratia partis,ſed eſt impoſſibile aliquid eſſe in ſeipſo primo . Et qualiter contingit aliquid eſſe in ſeipſo ratione partis:narrat Phyloſophus.d.q cum totum ſit in partibus,& partes in toto:dicitur,quod totum eſt in toto,& hoc ratione partium,& hoc etiam perſuadet ratione dicens,quod totum quandoque denominatur a diſpoſitione partis,ut homo dicitur albus, quia eius ſuperficies eſt alba,& ſimiliter homo dicitur ſciens,quia anima quę eſt eius pars eſt ſciens,& ſic totum denominatur a diſpoſitione partis,& eodem modo contingit dicere , quod totum eſt in toto,quia eius pars eſt in eo,& ita apparet de quo poteſt dici,quod eſt in ſeipſo,quia de toto habente partes poteſt dici,quod eſt in ſeipſo,quia non dicitur niſi in ratione partis , ſcilicet,quia pars eſt in ſeipſo toto:de illo uero quod eſt ſimplex non habens partes non dicitur,quod eſt in ſeipſo,uerum tamen dicere totum eſſe in toto:quia pars eſt in toto:eſt propinquiſſimus modus accipiendi eſſe in.

Dolium igitur non eſt in ſeipſo,neque etiã uinum uini uero dolium erit. Ambo namque id inquam quod ineſt,& id in quo eſt:eiuſdem ſunt partes.Hoc igitur pacto fit,ut quippiam in ſeipſo ſit.

Tex. c. 25. *Amphora quidem igitur non erit in ſeipſa neque uinum.Vini autem amphora erit. Quod nanque eſt : & in quo eſt,utraque eiuſdem partes ſunt . Sic quidem igitur contingit idem aliquid eſſe in ſeipſo.*

CVm Phyloſophus narrauit quomodo , & de quo poteſt dici,quod eſt in ſeipſo, & quomodo non , quia ratione partis,uel partium,& non ratione totius de quo:quoniam de compoſito ex partibus contingit uere dicere,quod eſt in ſeipſo ſi hoc non debet concedi de ſimplici carente partibus:nunc narrat quando de toto habente partes debet concedi,quod eſt in ſeipſo,& quando non,ſiue de quo toto debet hoc concedi,ſcilicet,quod eſt in ſeipſo,& de quo non,& intendit dicere,quod quando eſt aliquod totum habens partes contiguas adinuicem quando una eſt in altera,tunc illud totum poteſt uere dici eſſe in ſeipſo,quia pars una eſt in altera,ſed quando non habet tales partes contiguas,quarum una non eſt in altera,tunc non debet hoc concedi , ſcilicet, quod tale totum eſt in ſeipſo.uerbi gratia,nam amphora uini,ideſt, totum aggregatum ſimul ex amphora, & uino:eſt aggregatũ ex duabus partibus contiguis,ſcilicet,ex amphora , & uino , quarum una eſt in altera,quoniam uinum eſt in amphora : ideo dicimus,quod amphora uini eſt in amphora uini : ſed quoniam amphora non habet tales partes,quarum una eſt altera,nec etiam uinum,ideo nec concedimus, quod amphora eſt in amphora,nec quod uinum eſt in uino,ſic igitur contingit,quod aliquid eſt in ſeipſo propter alterum, ſcilicet,propter partes:ſed,quod aliquid ſit in ſeipſo primo non propter aliquid hoc non contingit,& quod aliquid uere poſſet dici eſſe in ſeipſo propter aliud,ut propter partem apparet frequẽter,quia illud,quod competit parti attribuitur toti,quia albedo quæ eſt in ſuperficie attribuitur corpori,quoniam dicimus corpus eſſe album,quia ſuperficies eſt alba.Similiter ſcientia quæ eſt in anima attribuitur homini: nam dicimus , q homo eſt ſciens,quia anima eſt ſciens quæ ſcilicet,anima eſt pars hominis,cum igitur uinum ſit in amphora:poteſt dici , quod amphora uini ſit in amphora uini, & ſic patet,quod cũ

A aliquid componitur ex duabus partibus contiguatis adinuicem,quarum una eſt in altera,poteſt dici,quod totum eſt in ſeipſo propter hoc,quia pars eſt in illo toto , & pars dicitur eſſe in illo toto,quia eſt in parte illius totius,ſicut uinum dicitur eſſe in amphora uini.quia ẽ in amphora,ſi uero amphora,& uinum ſunt ſeorſum ſic,quod ſint abinuicem diuiſa,ita, quod non conſtituant unum totum,nec contiguantur adinuicem,tunc non debet dici,quod amphora uini eſt in amphora uini,quia tunc non eſt una pars in altera , nec conſtituunt unum totum. Vnde notanda ſunt hic quinque:primo, quod Phyloſophus uidetur hic innuere duos modos quibus aliquid dicitur eſſe in ſeipſo impropriè,& tranſumptiuè,primus modus eſt quando aliquid dicitur eſſe in ſeipſo toto,qa una pars,uel quia partes ſunt in illo,& illo modo omne compoſitum poteſt dici in ſeipſo,quia partes eius ſunt in illo toto:& hunc modum tangit Phyloſophus in principio huius particulę dicens.Cum enim ſunt partes totius , & hoc in illis,ideſt,totum in partibus,& ille in hoc,ideſt , partes in toto dicetur totum in ſeipſo, ſed modus ille improprijſſimus erit. Alio modo aliquid dicitur eſſe in ſeipſo minus improprie quando una pars eſt in alia tanquam in continente

Primum notan.

B diuiſo non continuo,& illo modo non eſſe totum debet dici in ſeipſo,ſed ſolum totum habens partes contiguas,quarum una eſt in altera,& hunc modum tangit Phyloſophus d. Amphora quidem,&c.Secundo eſt notandum,quod cum Phyloſophus dicit,quod totum denominatur, & diſpoſitione partis,ut corpus ab albedine quæ eſt diſpoſitio ſuperficiei:non intelligit Phyloſophus,quod ſuperficies ſit pars corporis,qa hoc eſt impoſſibile,quia ſicut linea non componitur ex punctis,ita corpus nõ componitur ex ſuperficiebus,ut patebit ex ſexto huius,ſed quia adhuc non eſt determinatum,quod corpus non componatur ex ſuperficiebus,ideo dicit hic exemplificando,quoniam exempla ponimus,non ut ita ſint,ſed ut ſẽtiant addiſcentes.Tertio eſt notandum ſecundum Commen. quod ille modus tranſumptiuus,ſcilicet, quod aliquid dicatur in ſeipſo gratia partis uſitatur in omnibus idiomatibꝰ, ſed illa tranſumptio non eſt uſitata apud Arabes, ſcilicet,dicere totale eſſe in ſe,& ſi ſecundum idioma deberet eſſe,quoniã totum apud eos diſponitur per diſpoſitionem partis : hæc Commen.Ex quo apparet,quod duplex eſt trãſumptio,ideſt, una qua totum denominatur a diſpoſitione partium, & hæc

Secundũ notan.

Tertium notan.

C uſitatur in omnibus idiomatibus.Alia eſt tranſumptio qua aliquid dicitur eſſe in ſeipſo,& hæc non uſitatur in idiomate Arabum quamuis poſſit eſſe uſus conueniens,quoniam in idiomate Arabum totum diſponitur per diſpoſitionẽ partis,& ſic apparet,quod conſiderandum eſt ad uſum loquendi quando debemus attribuere toti,quod attribuitur parti,& quando non.Contingit enim, quod aliquando in uno idiomate aliquid attribuitur parti,quod etiam attribuitur toti,& tamẽ in alio idiomate illud idem attribuitur parti, & non toti, ſicut eſſe in toto in aliquo idiomate , ut in idiomate Grecorũ attribuitur parti,& etiã toti gratia partis:tamen in alio idiomate,ut in idiomate Arabum eſſe in toto attribuitur parti,& non attribuitur toti,quia apud Arabes non dicitur,quod totum eſt in ſeipſo. Quarto eſt notandum, quod ſemper totum denominatur a diſpoſitione partiũ,uel ſimpliciter, uel cũ determinatione,quoniam ſi ita ſit,quod diſpoſitio quæ eſt in parte non eſt nata ineſſe cuilibet parti, ſed ſolum uni parti : tunc illa diſpoſitio inherens parti denominat totum ſimpliciter,& abſolute,ut quia criſpitudo non eſt nata ineſſe niſi capiti,ideo ſi caput ſit criſpum,dicimus abſolute , quod homo

Quartum notan.

D eſt criſpus,ſed ſi illa diſpoſitio quæ ineſt parti ſit nata ineſſe cuilibet parti æqualiter:tunc illa diſpoſitio inherens uni parti denominat totum,non ſimpliciter, ſed cum determinatione,ut ſi tantum dentes alicuius ſint albi non dicimus abſolute,quod illud eſt album:ſed,quod eſt album ſecundum dẽtes. Quinto eſt notandum,quod cum conceditur aliquid eſſe in ſe,ut cum conceditur,quod amphora uini eſt in amphora uini,ille terminus amphora uini,nõ ſupponit pro eodẽ a parte ſubiecti,& a parte ꝑdicati,quia tunc eſſet omnino falſa,ſed talis terminus ſignificans totũ habẽs duas partes, quarũ una cõtinet aliam poteſt indifferenter ſupponere pro parte continẽte,uel pro parte contenta:ſed hoc eſt impropriè, & tranſumptiuè.Vnde cum dicimus, quod amphora eſt in amphora uini,ſubiectum ſupponit pro contento,ſcilicet, pro uino,& ꝑdicatum ſupponit pro continente,ideſt,pro amphora. Quod autem tale totum poſſit ſupponere ex uſu loquendi pro contento,& etiam pro continente apparet : nam dicimus,quod aliqui biberunt dolium uini quamuis non biberunt niſi contentum in dolio,ſcilicet,uinum:dicimus etiam,quod dolium

Quintũ notan.

uini

uini continet tot ſextaria:cum tamen uinum non contineat, ſed uas ſolum, & ſic dolium uini poteſt ſupponere tam pro uino,quam pro dolio.

Sed ut primo,fieri nequit.Velut albedo eſt in corpore. Nam ſuperficies eſt in corpore:ſcientia uero in anima.Et pec hæc quæ ſunt,ut in homine partes: appellationes hę uoo incongruę fiunt.Dolium autē atque uiuum cum ſunt quidem ſeorſum non ſunt partes: ſed eum ſunt ſimul. Quocirca eum ſint partes erit ipſum in ſeipſo: ceu albedo eſt in homine: quia io corpore eſt, & io hoc quia io ſuperficie. In hac autem: non pec aliud. Atque hęc diuerſa ſunt ſpecie,& aliam utraque naturam, & potentiam habent:ſuperficies inquam atque albedo.

Primum autem contingit, ut album in corpore:ſuperficies enim in corpore: ſcientia autem in anima. Secundum hoc autem ſunt appellationes:cum partes ſint,ſicut in homine. Amphora autem, & uinum cum ſeorſum ſint, non partes. Similis autem cum ſint partes: erit idem in ſeipſo, ut album in homine:quoniam in corpore, & in hoc quoniam in ſuperficie. In hac autem amplius: quoniam ſecundum aliud eſt. Et altera ſpecie hæc ſunt, & alteram naturā habet unumquodque, & poteſtiā ut ſuperficies, & albū.

HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius capituli:in qua phyloſophus declarat modū ſm quē impoſſibile eſt,quod aliquid ſit in ſeipſo, & continet tres partes,quoniam in prima phyloſophus narrat quomodo impoſſibile eſt aliquid eſſe in ſeipſo: ſed ſecundum partem bene contingit.In ſecūda uero ibi.[Neque igitur inductiuæ.] Ponitur ſecunda ratio probans eandem concluſionem. In tertia ibi.[At uero neque per accidens.]Probat,quod impoſſibile eſt,quod aliquid ſit in ſeipſo per accidens ſicut in loco ꝓprio.In prima igitur parte huius particulę narrat phyloſophus quomodo impoſſibile eſt aliquid eſſe in ſeipſo, & quomodo eſt poſſibile dicens,quod primo,& principaliter non contingit aliquid eſſe in ſeipſo:ſed ſecundum partem bene contingit,ut albedo eſt in corpore non primo, & principaliter: ſed eſt principaliter in ſuperficie,& ſuperficies cui principaliter ineſt albedo eſt in corpore.Similiter ſcientia quæ eſt in anima eſt primo in anima:ſed non eſt primo in homine,& ſecūdum hoc,ideſt,ſecundum ſuperficiem, & animam fiunt appellationes,ideſt,denominationes:quoniam homo denominatur albus ab albedine quæ eſt in ſuperficie, & denominatur ſciens a ſcientia quæ eſt in anima,cum igitur totum denominatur a diſpoſitione partis contingit dicere, quod aliquod totum eſt in ſeipſo:quia una pars eius eſt in ipſo toto,& pars dicitur eſſe in toto,quia eſt in parte totius.uerbi gratia,cum amphora,& uinum ſint ſimul ſicut continens, & contentum contingit uere dicere,quod amphora uini eſt amphora uini: & uinum dicitur eſſe in amphora uini:quia uinum eſt in amphora:ſicut homo dicitur eſſe albus: quia eius corpus eſt album,& corpus eius dicitur album:quia ſuperficies eſt alba: non quia aliquid aliud eſt album:ſed ſuperficies eſt primo, & per ſe alba.Sicut igitur narratum eſt,quod impoſſibile eſt aliquid eſſe in ſeipſo primo:quia illud,quod primo eſt in aliquo eſt alterius naturæ ab illo in quo eſt primo,ut ſuperficies in qua eſt primo albedo eſt alterius naturæ ab albedine.Intelligendum eſt hic,quod quanuis gratia exempli dicat phy-
Notabile. loſophus ſuperficiem eſſe primo albam:tamē hoc non eſt uerum:quia albedo primo eſt in corpore: quia ſicut qualitates primæ,ſcilicet,calor,frigus,humiditas,& ſiccitas extendūtur ſecundum longum,latum,& profundum:ita qualitates ſecūdæ reſultantes ex primis extenduntur ſecundum longum latum,& profundum:& ideo dico,quod albedo non ineſt ſuperficiei niſi ſecundum apparentiam,& ideo illud,quod phyloſophus dicit hic,& in multis alijs locis, ſcilicet, quod color primo eſt in ſuperficię:hoc dicit tanquam famoſum non tanquam uerum.

Neque igitur inductiue conſiderantea in ſeipſo quicquam ullo dictorum modorum eſſe uidemus.

Tex.c.16. *Neque igitur inductiue conſiderantibus nihil in ſeipſo*

A *uidemus ſecundum nullum determinatorum modorum.*

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli: in qua declaratur, quod impoſſibile eſt aliquid eſſe in ſeipſo primo. Et hæc eſt ſexta concluſio huius libri,quæ probatur tripliciter.primo per inductionem.ſecundo,& tertio per diffinitionem. Primo igitur probatur concluſio ſic.nihil eſt in ſeipſo primo·ſicut pars in toto,nec ſicut totum in partibus:nec ſicut genus in ſpecie: nec ſicut ſpecies in genere,& ſic de omnibus alijs modis prius enumeratis.ergo nihil eſt primo in ſeipſo: prima propoſitio eſt nota per ſe:ſecunda uero patet per inductionem. Sexta cōcluſio huius libri.

Et ratione etiam hoc non poſſe fieri patet.Oportebit enim ambo eſſe utrunque:ceu dolium quidē, & uas,& uiuum:uinum autem,& uas, & dolium: ſi ſit,ut quippiam ſit in ſeipſo.

Et ratione manifeſtum eſt,quia impoſſibile eſt. Oportet
B *enim utraque utrunque eſſe,ut amphora uaſque,et uinum eſſe. Vinum autem uinum,& amphoram, ſi uero primum contingit,ipſum in ſeipſo eſſe.*

SEcundo probatur eadem concluſio per diffinitionem,ſcilicet,illius,quod eſt primo in alio, & per diffinitionem eius in quo eſt primo aliud.Circa quod eſt ſciendum, quod illud,quod eſt primo in aliquo:eſt illud, quod non per aliud eſt in illo.uerbi gratia.Sor.primo eſt in aliquo loco,ſcilicet, in loco ſuo proprio:quia non eſt in loco ſuo proprio,per hoc quod aliud eſt in illo·ſed Sor.eſt in cælo:quia aliud eſt in cælo,ut aer in quo eſt ſortes eſt in cælo, & aer eſt in cælo:quia ignis eſt in cælo:hæc igitur eſt diffinitio eius,quod eſt primo in aliquo,ſcilicet,eſſe in aliquo non per ſe,& aliud & diffinitio eius in quo eſt aliquid primo eſt eſſe in quo eſt aliud non per aliud:ſicut locus proprius ſortis eſt in quo ſortes primo eſt:quia non per aliud·ſed per ſe:ſed cælum eſt in quo eſt ſortes per aliud·quia per hoc,quod ignis eſt in quo eſt ſortes,& ignis in quo eſt ſortes per hoc,quod aer eſt in quo eſt Sor. Secunda probatio.
C &c.Iſtis igitur diffinitionibus ſic ſtantibus probatur,quod nihil eſt in ſeipſo primo,quia ſi aliquid eſſet in ſeipſo primo, ut ſi amphora uini eſſet primo in amphora uini: ſequitur, quod utrunque ſcilicet tam amphora quam uinum ſit utrunque, ſcilicet,tam amphora quam uinum.conſequens eſt impoſſibile:igitur,& antecedens:hæc igitur eſt conſequentia phyloſophi:ſi amphora uini eſſet primo in amphora uini ſequitur quod amphora eſt amphora,& etiam quod amphora eſt uinum,& etiam ſequitur,quod uinum eſt uinum,& etiam, quod uinum eſt amphora.conſequens eſt impoſſibile: igitur,& antecedens.conſequentia poteſt probari ſic ſuppono, quod amphora primo eſt continens uinum:ita,quod amphora eſt primum in quo eſt uinum, & uinum eſt primo contentū in amphora,ſic,quod uinum ſit illud,quod primo eſt in amphora, & iſta ſunt per ſe nota.Et ulterius ſuppono unum dictum per ſe notum,videlicet,quod ſi amphora uini eſt primo in amphora uini:tunc amphora uini eſt illud quod primo eſt in alio,& etiam amphora uini eſt illud in quo eſt aliquid primo,ita,quod amphora uini eſt primum continens,& etiam primum contentum,& hoc eſt per ſe notum:quoniam ſit ita
D quod a.& b.ſint nomina ſynonyma, & ſignificent idem,quod amphora uini,bene tunc ſequitur ſi a.primo eſt in b.a.eſt primo in b.& b.eſt illud in quo primo eſt a. & ſic ſi a. ſit primo in b.a.erit primo continens, & etiam primum contentum, & ſic patet,quod ſequitur,quod ſi amphora uini eſſe primo in amphora uini,amphora uini erit primum continens,& etiam primum contentum.Ex his igitur arguetur ſic:ſi amphora uini eſt primo in amphora uini,amphora uini eſſe primum continens,& etiam primum contentum, ſed primum continens eſt amphora per primam ſuppoſitionem, & primum contentum eſt uinum per ſecundam ſuppoſitionem, & ſic amphora erit amphora,& etiam uinum,ex quo ſequitur, quod amphora eſt uinum,& quod uinum eſt amphora,& per conſequens utrunque eſt utrunque illorum.conſequentia patet,quia quæcunque ſunt idem numero,ſunt eadem inter ſe.ergo ſi amphora ſit idem,quod amphora uini,& etiam uinum ſit idem, quod amphora uini,ſequitur,quod uinum, & amphora ſunt idem,& ex hoc ſequitur,quod utrunque eſt in utroque:quia ſi amphora, & uinum ſunt idem ſi uinum eſt in amphora, & amphora erit in vino.

Quare

Quare ſi quam maxime in ſeſe ſint, dolium qui- A dem vinum ſuſcipiet, non vt eſt ipſum dolium vinum, ſed vt illud. Atque patet rationem eſſe diuerſam. Alia enim eſt eius ratio in quo eſt, alia eius qđ eſt in illo.

Quare ſiquidem maxime in alterutris eßent, amphora quidem accipiet uinum, non ſecundum quod uiuum, ſed inquantum illa. Et uinum inerit in amphora non inquantum amphora ipſa, ſed ſecundum ꝙ illud amphora. Secundum quidem igitur, quod alterum ſit manifeſtum eſt. Alia nanque eſt ratio eius, quod in quo, & alia illius quod in hoc.

Tertia ꝓbatio eiuſdem.

SEcunda ratio probans eãdem concluſionem per diffinitionem talis eſt. Illud, quod competit alicui non inquantum tale non competit ei primo: ſed ſi idem dicatur eſſe in ſeipſo hoc non erit inquantum idem. ergo idem non eſt in ſeipſo primo: maior eſt manifeſta per ſe, & minor ꝓbatur, quo- B niam alia eſt diffinitio eius, quod eſt in alio, & alia eſt diffinitio eius in quo eſt aliud, ut manifeſtum eſt, igitur ſi idem reciperet ſe non erit eadem ratio recipientis, & recepti, ſed alia erit ratio ſeu diffinitio recipientis, & recepti, ut cum uinum eſt in amphora, amphora non recepit uinum inquantum amphora eſt uinum, ſed inquantum amphora eſt amphora, nec uinum recipitur in amphora inquantum uinum eſt amphora: ſed inquantum uinum eſt uinum, igitur alia eſt diffinitio recipientis, & alia diffinitio recepti, & ita patet, quod ſi idem recipit ſe hoc non eſt inquantum idem. Vnde quod non competit alicui inquantum huiuſmodi non competit ei primo, ſed ſi idem ſit in ſeipſo hoc non eſt inquantum idem, quia alia eſt ratio eius ſecundum quod eſt in alio, & ſecundum ꝙ eſt illud in quo eſt aliud. Intelligendum, quod cum dicimus aliquid eſſe in ſeipſo, dicimus duo, ſcilicet, vnum, & idem eſſe illud, quod eſt in alio, & eſſe illud in quo aliud eſt, & unũ & idem receptum, & recipiens, ſed certum eſt, quod inquantum aliquid recipit non recipitur, nec inquantum recipitur recipit, & ideo ſi dicatur, quod idem eſt in ſeipſo non poteſt dici, quod hoc ſit inquantum idem: quia non inquantũ idẽ C recipit, & recipitur. Vnde ille rationes uidentur maxime probare, quod nihil eſt in ſeipſo primo: tanquam in loco, uel uas. Veruntamen per eas poteſt ſatis probari, quod nihil eſt in ſeipſo primo, aliquo modo eſſendi in. Intelligendum, quod expoſitores hoc probant, quod nihil eſt in ſeipſo, & hoc ſic. Illud competit alicui primo, quod competit alteri per ipſum: & ipſi non per alterum. ergo ſi aliquid eſſet in ſeipſo primo, nihil eſſet in illo niſi quod eſſet ipſum, & ſic ſi amphora uini eſſet in ſeipſa primo, uinum non eſſet in amphora, niſi uinũ eſſet amphora uini, & ſic uinum eſſet amphora, ſed iſta ratio non ualet, quia per ipſam eandem rationem poſſet probari, quod nihil eſſet in alio primo, & ita, quod totum vinum nõ poteſt eſſe in amphora, quia ſi totum uinum eſſet primo in amphora, nihil eſſet in amphora, niſi quod eſſet totum illud uinum, & per conſequens pars uini non eſſet in amphora, qđ eſt falſum, ſi igitur ratio illa concluderet, ſequeretur, quod nihil habens partes eſſet in altero primo. Dicendum igitur, quod phyloſophus non loquitur hic de primitate ſecundũ prædicationem: ſicut loquitur primo poſt. tunc enim prædica- D tum ineſt ſubiecto primo primitate adęquationis de qua loquitur phyloſophus primo poſt. quando ſubm, & prædicatũ ſunt adęquata quantum ad ſuppoſita: ita, quod de quocunque ſuppoſita dicitur ſubm: de eodem dicitur prædicatum, & econuerſo, & illo modo impoſſibile eſt, quod aliquod quantum ſit in aliquo loco primo quia non poſſet aliquod quantum eſſe in aliquo loco primo: illo modo: niſi quęlibet pars illius quanti eſſet in illo loco, & per conſequens pars illius quanti eſſet illud quantum: quod eſt impoſſibile. Dico igitur, quod phyloſophus loquitur de primo ſecundum quod opponitur ei, quod eſt ſecundum aliud, ſiue illud aliud ſit pars ſiue non ſit pars, ſed omnino extrinſecum: ita, quod illud dicatur ineſſe alicui primo, quod non eſt ſibi per aliud, nec per partem, nec per aliud, quod ſit intrinſecum, & illo modo ſortes eſt primo in loco proprio, quia non eſt in loco ſibi proprio, nec per partem, nec per aliquid intrinſecum, nã contingit, quod aliquid ſit in loco per aliud dupliciter. Vno modo per partem ſuam, ut amphora uini dicitur eſſe in amphora uini, quia uinum eſt in amphora uini. Alio modo per aliud omnino extrinſecum, ut quando dicitur, quod aer eſt A in cęlo, quia eſt in igne qui ignis eſt in cœlo. Hæc igitur breuiter eſt diſtinctio, ſcilicet, quod aliquid ineſſe alteri primo, eſt dupliciter. Vno modo ſecundum quod primitas dicit adęquationem ſecundum prædicationem, & illo modo loquitur phyloſophus primo poſte. Alio modo ſecundum quod primitas opponitur ei quod eſt per aliud, ita, quod illud ineſt alicui primo, quod ineſt ei non ſecundum aliud, & ſic loquitur phyloſophus hic. Vnde cum aliquid ineſt alicui primo primitate adęquationis, tunc oportet, quod cuicunque ineſt ſubm, quod ei etiam inſit prædicatum, ſed ſecundo modo non oportet.

Aliquid ineſſe alteri primo eſt dupliciter.

At vero neque per accidens fieri poteſt. Nam duo ſimul in eodem erunt. Etenim, & ipſum dolium in ſe ipſo erit ſi cuius natura eſt ſuſceptiua id eſſe in ſeipſo poteſt, & inſuper illud cuius eſt ſuſceptiuum, ceu vinum ſi vini. Fieri igitur non poſſe, vt in ſeipſo quicquam ſit primo; ex his quæ diximus patet.

B *At uero neque ſecundum accidens contingit, ſimul. n. duo corpora in eodem erunt. Ipſaque amphora in ſeipſa erit, ſi eius natura receptiua eſt, hoc contingit in ſeipſo eſſe. Et adhuc illud cuius receptiuum eſt, ut ſi uini uinum. Quod quidem igitur impoſſibile ſit aliquid in ſeipſo eſſe primo manifeſtum eſt.* Tex. c. 27. Tex. c. 28.

HÆc eſt tertia pars tertiæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli: in qua declaratur, quod impoſſibile eſt idem eſſe in ſeipſo per accidens, ſicut in loco. Et hæc eſt ſeptima concluſio huius libri, quæ probatur ſic, ſi aliquid eſt in ſeipſo per accidens ſicut in loco, ſequeretur, quod duo corpora eſſent ſimul in eodem loco. conſequẽs eſt impoſſibile. ergo, & antecedens. conſequentia probatur ſic, ſi aliquid recipiat ſe per accidens ſicut locus locatum, oportet, quod recipiat per accidens illud, quod eſt in eo: quoniam omne, quod recipit recipiens recipit aliquod quod recipitur in recipiente. ergo ſi aliquid recipit ſe per accidens, ſequitur, quod illud, quod recipit ſe eſt aliquod corpus, quod non eſt in eo, & ſic erunt duo corpora ſimul. uerbi gratia, ſi detur, ꝙ C amphora ſit in ſe per accidens, ſicut in loco, oportet, quod illud, quod eſt in amphora ſit in amphora ſicut in loco, quia in quocunque eſt corpus continentis ſicut in loco in eodem eſt corpus contentum ſicut in loco: & per conſequens amphora, & uinum erunt in eodem loco adęquato, & ſic duo corpora erunt ſimul in eodem corpore adęquato, quod eſt impoſſibile. Notandum, quod intentio phyloſophi eſt hic ꝓbare, quod impoſſibile eſt, quod aliquid ſit in ſeipſo ſicut in loco proprio per accidens, ſcilicet, per hoc, quod aliquid eſt in eo tanquam in loco proprio. uerbi gratia. impoſſibile eſt, quod amphora ſit in ſeipſa tanquam in loco proprio ꝑ accidens, ideſt, per hoc, quod uinum eſt in amphora tanquã in loco proprio per ſe: quia tunc ſequeretur, quod duo corpora eſſent ſimul in eodem loco, quod eſt impoſſibile. Sed dubitatur, quia dictum eſt prius, quod aliquid eſt in ſeipſo ſecundum partem, ſed quod competit alicui ſecundum partẽ, competit ei per accidens, ergo aliquid eſt in ſeipſo per accidens. Et phyloſophus concludit in fine huius, quod impoſſibile eſt aliquid eſſe in ſeipſo primo. igitur phyloſophus probat, quod nihil eſt in ſeipſo, & ideo non probat hic, quod ni- D hil eſt in ſeipſo per accidens. Ad primum dicendum eſt, ꝙ nihil eſt in ſeipſo per accidens ſicut in loco proprio ꝑ aliquid quod eſt in eo ſicut in loco proprio ꝑ ſe. uerbi gratia amphora non eſt in ſeipſa per accidens per hoc, quod uinum eſt in amphora ſicut in loco proprio per ſe, quare dico, quod aliud eſt eſſe in ſeipſo per partem, & aliud eſt eſſe in ſeipſo per accidens ſecundum quod phyloſophus loquitur hic de ineſſe in ſeipſo per accidens, quoniam eſſe in ſeipſo per accidens eſt eſſe in ſeipſo per hoc, quod totaliter aliud, quod non eſt illud ipſum nec pars eius eſt in ipſo per ſe, & illo modo loquẽdo non eſt uerum dicere, quod aliquid, quod ineſt ſecundũ partem, ineſt ſecundum accidens. Ad ſecundum dico, quod phyloſophus intelligit, quod impoſſibile eſt aliquid eſſe in ſeipſo primo tanquam in loco proprio, unde per primum intelligit proprium ſeu adęquatum. Vnde phyloſophus uult quod nihil eſt in ſeipſo per accidens tanquam in loco proprio, ideſt adęquato.

Septima concluſio huius libri. Primum dubium. Secundũ. Ad primũ. Ad ſecundum.

Id vero, quod Zeno dubitabat ſi locus ſit in rõne rerum in quonam erit: ſolui facile poteſt. Nihil. n.

prohibet;

A prohibet:ut primus locus in alio quidem ſit:non tamen in illo tanquam in loco. Sed ut eſt ſanitas quidem in calidis,ſicut habitus:caliditas autem in corpore,ut affectus. Quare non neceſſe eſt in infinitum abire.

Quod autem Zeno oppoſuit, quia ſi locus eſt aliquid in aliquo erit,ſoluere non eſt difficile. Nihil enim prohibet in aliquo eſſe primo locum,non tamen in illo ſicut in loco,ſed ſicut ſanitas quidem in calidis & humidis:calor autem in corpore ſicut paſſio eſt. Quare non neceſſe eſt in infinitum abire.

HÆc eſt tertia pars principalis hui⁹ capituli:in qua phyloſophus remouet quaſdam dubitationes quæ faciunt dubitare de eſſe loci:& continet duas particulas ſecundum duas dubitationes quas ſoluit.ſecunda ibi.[Illud autem manifeſtum.]In prima igitur particula ponitur prima dubitatio:quæ eſt dubitatio Zenonis,& eſt talis:ſi locus eſt:neceſſe eſt,ut ſit in aliquo:ſed omne,quod eſt in aliquo:eſt in loco,& ideo ſi locus eſt:locus eſt in aliquo loco, & eadem ratione ille locus eſt in loco, & ille in alio,& ſic erit proceſſus in infinitum:ſed hoc eſt impoſſibile.ergo locus non eſt. B Prima dubitatio. Solutio. Illã dubitationem ſoluit phyloſophus.d.quod locus proprius eſt in aliquo:ſed non in aliquo,vt in loco: ſed eſt in aliquo ſicut ſanitas in calido,& frigido,ideſt,in temperantia calidi cum frigido,& hoc eſt eſſe in.ſicut accidens in ſubiecto. Hæc igitur eſt reſponſio phyloſophi,ſcilicet,quod locus proprius non eſt in aliquo ſicut in loco:ſed eſt in aliquo ſicut accidens in ſubiecto. Notabi. Notandum ſecundum Commen.quod illa ſolutio poſſibilis eſt ſecundum Ariſto.dicentem,quod locus eſt ſuperficies corporis continentis:ſuperficies enim formaliter in corpore,qui uero poſuerit locum eſſe dimenſiones exiſtentes in quibus diſponitur locatum non poteſt euadere rationẽ Zenonis:cum igitur ſecundum phyloſophum locus ſit ſuperficies corporis continentis:eſt in corpore continente ſicut in ſubiecto:ſi uero locus eſſet ſpacium inter latera corporis continentis:cum illud ſpacium ſit corpus:quia habet tres dimenſiones,& omne corpus eſt in loco:ſequitur, quod locus eſſet in loco,& ille locus in aliquo alio loco,& ſic in infinitum. C

Patet autem cum uas nihil ſit eius quod eſt in ſeipſo(diuerſa nanque ſunt id quod ineſt,& id in quo primo ineſt)locum,neque formam eſſe, neque materiam,ſed diuerſum. Hæc enim illius ſunt aliquid quod eſt in uaſe,materia inquam ac forma. Hæc igitur de ipſo loco ſint dubitata.

Tex.c.29. *Illud autem manifeſtum,quoniã nihil eſt uas eius quod eſt in ipſo. Alterum enim primo,& quod etiã,& in quo eſt,propter quod non erit utique,neque materia,neque ſpecies locus ſed alterum, illius uero aliquid hoc utraque eſt materia & forma. Hæc quidem igitur ſunt oppoſita.*

Tex.c.30.

Solutio ſecundæ dubi. HÆc eſt ſecunda particula huius partis in qua ſoluitur ſecunda dubitatio,ſcilicet,utrum locus ſit materia, uel forma. Vnde iſta dubitatio ſic ſoluitur, quod locus D non eſt materia,nec forma. Et hæc eſt una concluſio poſita ſuperius:& etiam probata: tamen phyloſophus probat eam hic iſto modo: locus non eſt pars locati,ſed tam materia quã forma ſunt partes locati.ergo locus nec eſt materia,nec forma. Et,quod locus non ſit pars locati probatur ſic: dicere aliquid eſſe in loco eſt ſicut dicere aliquid eſſe in uaſe, ſed uas non eſt aliquid illius.ergo locus non eſt aliquid locati,non enim eſt locus materia locati,nec forma eius, & ſic patet, ꝙ locus non eſt pars locati. Deinde phyloſophus epilogat ſuperius declarata dicens, ꝙ ſupra dicta uſque huc ſunt oppoſita.

SVPPOSITIONES DE LOCO, ET QVÆdam præambula neceſſaria ad inquiſitionem diffinitionis loci. Tractatus primi. Cap. IIII.

SEd quidnam ſit locus hoc modo fuerit manifeſtũ. Atque ſumamus de ipſo quæ uere per ſe competere ipſi uidentur. Cenſemus itaque locum id continere,cuius eſt locus,& nihil eſſe ipſius rei. Præterea primum locum neque minorem eſſe, neque maiorem. Præterea neque ab unoquoque relinqui & ſeparabilem eſſe. A

Quid autem forte ſit locus,ſic fiet utique manifeſtum. Accipiamus autem de ipſo quæcunque uidentur uere, ſecundum ipſum ineſſe ipſi. Dignum eſt igitur locum eſſe primum quod continet illud cuius locus eſt, & nihil eſſe rei. Amplius primum neque maiorem, neque minorem eſſe. Adhuc autem neq; deficere unicuique, & ſeparabile eſſe.

IStud eſt quartum capitulum huius tractatus:in quo phyloſophus præmittit quaſdam ſuppoſitiones de loco,& alia neceſſaria ad inueſtigandum diffinitionem loci. Et cõtinet tres partes principales. Quia in prima phyloſophus narrat quaſdam ſuppoſitiones de loco,&c. In ſecunda ibi.[Suppoſitis autem his.]Narrat phyloſophus qualis debet eſſe diffinitio loci ex dictis ſuppoſitionibus inueſtiganda. In tertia ibi.[Primum quidem igitur.]Præmittit phyloſophus quædam alia neceſſaria ad inueſtigandum diffinitionem loci. B Prima pars poteſt diuidi in quinque particulas ſecundum numerum quinque ſuppoſitionum ſeu cõditionum loci. In prima igitur parte principali huius capituli phyloſophus narrat quaſdam ſuppoſitiones de loco,& ſunt quinque. Et dicit Commen.hic,ſcilicet,quod illa quæ ſunt eſſentialiter in loco,& per ſe,ſunt quinque. Prima ſuppoſitio. Prima igitur ſuppoſitio eſt, quod locus cõtinet locatum,& nihil eius eſt,ita, quod nec eſt pars locati:nec accidens eius. Vnde notandum ſecundum Commen.quod per illam ſuppoſitionẽ locus differt a forma, & a vacuo,quoniam per hoc,quod locus non eſt aliquid locati differt locus a forma:quia forma eſt pars,& per hoc,quod locus continet locatum differt locus a vacuo. Secunda. Secunda ſuppoſitio eſt,quod locus eſt æqualis locato. Pro qua ſuppoſitione ẽ intelligendum,quod locus eſt ſuperficies corporis locantis, per quam corpus locans contiguatur corpori locato. Vnde corpus locatum contiguatur corpori locanti: ſed contigua C ſunt quorum ultima ſunt ſimul:unum vltimum igitur corporis locantis,quod ultimum eſt uerſus locatum, eſt ſimul cũ ſuperficie corporis locati:ſed ſuperficies eſt indiuiſibilis quãtum ad profunditatem.ergo cum ſuperficies corporis locati, & ſuperficies corporis locantis ſint ſimul:tantum occupabit vnum illorum:quantum occupabant ambo:quia indiuiſibile additum indiuiſibili ex ea parte qua vtrunque eſt indiuiſibile non facit maius. Cum igitur ſuperficies locantis ſit locus, & illa ſuperficies ſit æqualis ſuperficiei corporis locati terminãtis ipſum:per conſequens eſt æqualis corpori locato, & ſic ſequitur,quod loc⁹ ſit æqualis locato. Intelligendum, quod locus non eſt æqualis locato ſecundum omnes dimenſiones: quia locus non habet niſi duas dimenſiones, ſcilicet,longitudinem,& latitudinem,& ideo locus eſt æqualis locato ſecundum duas dimenſiones tantum,ſcilicet,ſecundum longitudinem,& latitudinem:non autem ſecundum profunditatẽ. Tertia. Tertia ſuppoſitio eſt,quod locus eſt ſeparabilis a locato: quãuis locus contineat locatum,& propter hoc non dicatur differre a locato:tamen locus eſt ſeparabilis a locato, & D in hoc differt locus a materia,& a forma. Dubium. Sed hic dubitatur: quia materia eſt ingenerabilis, & incorruptibilis: vt patet ex primo libro,ſed incorruptibile poteſt ſeparari a corruptibili:igitur materia eſt ſeparabilis a re cuius eſt materia, & ſic locus non differt a materia per hoc,quod eſt ſeparabilis a locato:immo per hoc conuenit cum materia. Solutio aliquorũ. Ad hoc dubium dicunt aliqui quod materia poteſt conſiderari dupliciter,ſcilicet,uel ſecundum eſſentiam:vel ſecundum eſſe:vnde materia ſecundum eſſentiam ſuam eſt ingenerabilis, & incorruptibilis, & ideo ſecundum eſſentiam ſuam remanet: corrupto compoſito,& ſic eſt ſeparabilis a compoſito:ſed ſecundum eſſe ſuum materia generatur,& corrumpitur, & ſic materia nõ remanet ſecundum eſſe ſuum:corrupto compoſito:ſed locus ſecundum eſſe ſuum ſeparatur ab eo cuius eſt. Et hæc eſt differentia inter materiam,& locum:quia locus ſeparatur ſecundum eſſe ſuum ab eo cuius eſt,& materia non. Prima cõfutatio eiuſdem ſolutionis. Sed illa reſpõſio non valet,quia impoſſibile eſt materiam manere niſi in ſuo eſſe,quia omne,quod manet habet eſſe,dicere igitur, ꝙ materia manet ſecundum eſſentiam non ſecundum eſſe,hoc

eſt

A eſt dicere, quod eſſe manet, & non manet: quia ſi non manere ſecundum eſſe: tunc corrumperetur, & ſic non maneret. Item eſſe materiæ: aut eſt materia, aut aliud a materia: ſi eſt materia: igitur ſi manet ſecundum eſſentiam manet ſecundũ eſſe: cum eſſe materiæ, & ſua eſſentia ſint idem: ſed ſi illud eſſe ſit aliquid aliud a materia, uel eſt ſubſtantia ſ. aut accidens: non accidens: quia non quantitas. nec qualitas, &c. nec ſub̃a: quia tũc eſſet forma, vel compoſitum: non compoſitum certũ eſt: nec eſt forma: quia tunc forma eſſet ſeparabilis a re: cuius contrarium dicit phyloſophus dicens, quod per hoc, quod locus eſt ſeparabilis differt tam a materia quam a forma.

Secunda

Solutio propria. Ideo dicendum eſt pro intentione phyloſophi, quod locus eſt ſeparabilis a locato, quia non eſt in locato: ſed in locante, ideo non eſt in eo cuius eſt locus, ſed materia, & forma ſunt intrinſeca rei, cuius ſunt materia, & forma. Vel poteſt dici, quod locus eſt ſeparabilis a locato ſic, quod locatũ poteſt manere, quanuis non maneat in eodẽ loco, & in hoc differt locus tam a materia quam a forma, quia hoc compoſitum non poteſt manere ſine hac materia, & ſine hac forma: ſed hoc locatum poteſt manere ſine hoc loco, & ſecundum aliquos iſte locus poteſt manere ſine hoc locato, quia diuerſa corpora poſſunt ſibiinuicem ſuccedere in eodem loco, B veruntamen ſi diuerſa corpora non poſſunt ſibiinuicem ſuccedere in eodem loco ſicut verius credo, tunc dico, quod ille locus eſt ſeparabilis a locato, quia locatum poteſt manere ſine loco in quo eſt, ſed ſeparatio loci a locato eſt eius corruptio ſicut in aliis patet, quia aliquod accidens dicitur eſſe ſeparabile a ſuo ſubiecto, quia ſubiectum poteſt manere ſine illo accidente, ſed ſeparatio accidentis a ſubiecto eſt corruptio accidentis.

Et inſuper omnem locum differentias has habere; ſupra inquam ac infra.

Adhuc autem omnem locum habere ſurſum, & deorſum.

Quinta ſuppoſitio. QVarta ſuppoſitio ſeu conditio eſt illa, quod omnis locus habet ſurſum, & deorſum, ita quod differentiæ loci ſunt ſuperius, & inferius, & ſecũdum Commẽtatorem per hoc differt locus a vacuo, quia in uacuo nec eſt ſuperius, nec inferius naturaliter. C

Et corporum vnumquodque proprios ad locos ſuapre natura ferri: aut ſurſum aut deorſum pergendo, & in eiſdem manere.

Et ferri natura, & manere unumquodque corporum in proprijs locis, hoc autem facere ſurſum aut deorſum.

QVinta ſuppoſitio de loco eſt illa, quod vnumquodque corpus naturale naturaliter fertur in ſuum locum, & naturaliter quieſcit in illo, vt leuia ſurſum, & grauia deorſum, & hoc demonſtrat, quod locus non eſt uacuũ, & dicit Commen. quod uacuum non facit motum in actu, ſed locus facit motum in actu, ita, quod eſt cauſa finalis eius, vt dicit Commen. Intelligendum, quod iſta ſuppoſitio ſiue proprietas vltima non eſt communis omni loco, ſed eſt communis omni loco extra quem eſt corpus, quod natum eſt eſſe in eo, & ita iſta proprietas non competit loco corporis cœleſtis, ſed ſolum competit locis corporum generabilium, & corruptibilium. D Intelligendum etiam, quod per illas ſuppoſitiones remouentur falſę opiniones de loco. Vnde tres erant errores circa locum, vnus error erat, quod locus eſt materia, ſecundus erat, quod locus eſt forma. tertius uero, quod locus eſt ſpatium inter corporis continentis latera, vnde per hoc quod locus continet, & non eſt pars, habetur, quod locus non eſt forma, quia forma eſt pars, & per hoc, quod locus eſt ſeparabilis a re habetur, quod locus non eſt materia, & per hoc, quod locus habet ſurſum, vel deorſum, & etiam per hoc, quod corpora naturalia mouentur ad ſua loca, & quieſcunt in illis, habetur quod locus non eſt ſpacium inter latera corporis continentis nec uacuum.

His ſuppoſitis reliqua contemplemur oportet. Atque conandum eſt conſiderationem hoc facere modo: ut ipſum quid eſt tale aſſignetur, ut & ea quæ dubitantur ſoluantur, & ea quę competere loco videntur inſint, & inſuper ipſa difficultatis, & dubitationum quæ circa ipſum fiunt; cauſa pateat. Sic enim vnumquodque pulcherrime demonſtrari profecto poteſt.

Suppoſitis autem his reliqua conſideranda: oportet autem tentare intentionem ſic fieri, ut quid ſit reddatur: & quocunque oppoſita ſoluantur, & quę uidentur loco meſſe inſint, & amplius diſchol. ę cauſa, & oppoſitorum circa locum manifeſta erit. Sic enim utique pulcherrime demonſtratur unumquodque. Tex. c. 31.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli: in qua narratur qualis debet eſſe diffinitio loci ex prædictis ſuppoſitionibus inueſtiganda, & narrat phyloſophus quatuor quæ requiruntur ad hoc, quod diffinitio loci ſit perfecta, & complete inueſtigata. (*Ad hoc, quod diffinitio loci ſit perfecta quatuor requiruntur.*) B Quorum primum eſt, vt per illam diffinitionem oſtendatur quid ſit locus. (*Primum.*) Secundum eſt, vt per illam diffinitionem ſoluantur omnes difficultates, & quæſtiones circa locum. (*Secundũ.*) Tertium eſt, vt per illam diffinitionẽ appareat cauſa propter quam proprietates, & accidentia quę ſenſibiliter apparent ineſſe loco: inſunt ei, quoniam per diffinitionem perfectam debent apparere cauſæ proprietatum, & accidentium ſenſibilium quæ inſunt diffinito. (*Tertium.*) Quartum eſt, vt per illam diffinitionem pateat cauſa difficultatis, & diſcordię in opinionibus circa locum, & quando habetur talis diffinitio, tunc pulcherrimę diffinitur vnumquodque. (*Quartũ.*) Notanda ſunt hic tria ſecundum Commen. Primo circa tertium quęſitum eſt notandum ſecundum Commen. quod diffinitiones completę ſunt innatę reddere cauſas omnium accidentium in re exiſtentium, ſed non conuertitur, ſcilicet, quod omne ex quo redduntur cauſæ accidentium eſt vera diffinitio, & ideo exiſtimatur, quod hæc eſt regula deſtruens diffinitiones non verificans: hæc Commen. (*Primum notan.*) Vnde bene ſequitur deſtructiue, ſi aliquid non reddit cauſas accidentium exiſtentium in re, illud non eſt diffinitio, ſed non ſequitur affirmatiue. C videlicet, quod ſi aliquid reddit cauſas accidentium, quod propter hoc illud ſit diffinitio. Et intelligo, quod per diffinitionem completam reddantur omnes cauſæ accidentium eſſentialium quæ inſunt diffinito, quæ quidem accidentia poſſunt demonſtrari de diffinito per iſtam diffinitionem tanquam per medium: tamen cauſæ accidentium per accidens quæ inſunt diffinito contingenter non cognoſcuntur per diffinitionem completam. Secundo eſt notandum circa quartum requiſitum ſecundum Commen. quod hoc eſt proprium rerum diffinibilium diffiniri, ſcilicet, vt per earum diffinitionem appareat cauſa difficultatis, & ſoluantur omnes difficultates, & obiectiones circa diffinitum. (*Secundũ.*) Et intelligo per diffinitionem cõpletam illud per quod poſſunt ſolui omnes difficultates quę accidunt propter ignorantiam diffinitionis, non tamen credo vr, ꝙ oẽs difficultates pñt ſolui cognita diffõne. Tertio eſt notandum ſecundum Commẽ. quod illa tria, ſcilicet, ꝙ per diffinitionẽ ſoluãtur quæſtiones accidentes circa diffinitũ, & per diffinitionem appareant cauſæ accidentium, ſcilicet, ſenſibilium in diffinito, & quod per diffinitionem appareant difficultates quæ accidunt circa diffinitum. (*Tertium.*) Iſta tria ſunt neceſſaria in diffinitione quærenda in hoc loco: D quoniam ſi vnum illorum diminuitur: aut omnino non erit diffinitio. aut ſi erit: perfecta non erit: hæc Commentator.

Si igitur motus iſte non eſſet qui ad locum accõmodatur: locus ſane non quereretur: quod quidem ante omnia eſt animaduertendum. Ab hoc enim, & cælum maxime in loco eſſe putamus. Quia ſemper motu cietur. Hic autem triplex eſt, latio, accretio, & decretio. Nam in accretione decretioneve fit ſanè mutatio: & quod prius hic erat, id eſt ad maius aut ad minus tranſlatum.

Primum quidem igitur oportet intelligere quod non quæreretur locus, niſi motus aliquis eſſet ſecundum locum: Tex. c. 32.

cum:propter hoc enim,& cælum maxime in loco eſſe opinamur : quia ſemper in motu eſt. Huiuſmodi aliud quidem eſt loci mutatio : aliud uero augmentum, & decrementum. Et namque in augmento, & decremento tranſmutatur:& quod prius erat hic iterum tranſmutatum eſt in maius, aut minus.

HÆc eſt tertia pars principalis huius ca. in qua præmittuntur quædam neceſſaria ad inueſtigandum diffinitionem loci,& continet quatuor particulas: quoniam in prima Phyl. narrat quis motus facit ſcire locum eſſe. In ſecunda ibi. [Eſt autem quod mouetur.] Phyloſophus præmittit quoddam neceſſarium quod eſt quædam diſtinctio mobilis. In tertia ibi. [Quoniam autem dicimus.] Ponitur tertium neceſſarium quod eſt quędam diuiſio de loco. In quarta ibi. [Cum quidem igitur.] Præmittit quartum neceſſarium, & eſt quod locus non eſt continuus cum illo quod eſt in loco: ſed eſt continens diuiſum. In prima igitur particula huius partis phyloſophus narrat quis motus facit ſcire locum eſſe: & dicit quod motus localis facit ſcire locum eſſe : quoniam ſi non eſſet motus localis non perciperetur locum eſſe,& propter hoc opinantur antiqui quod cælum maxime ſit in loco, quia cælum ſemper mouetur. Similiter motus augmentationis,& diminutionis facit ſcire locum eſſe, quia quod augmétatur,& etiam quod diminuitur mutatur ſecundum locũ: ſic igitur apparet qui motus faciunt ſcire locum eſſe: quoniam motus localis,& motus augmentationis, & diminutionis faciunt ſcire locum eſſe. Notanda ſunt hic duo ſecundum Commen. Primo quod Phyloſophus dicit motum facere ſcire locum eſſe: & non quietem licet utraque ſignificent locum eſſe, quia motus eſt notior quietę, quia quies eſt priuatio, & motus eſt habitus. Secundo eſt notandum ſecundum Commen. quod Auicenna opinatus eſt, quod cælum non mouetur in loco, quia quod mouetur in loco debet mutare locum ſecundum totum: ſed cælum non mutat locum ſecundum totum: ideo dixit quod cęlum non mouetur in loco. Alij vero dixerunt cælum moueri ſecundum partem: non autem ſecũdum totum. Contra quos dicit Commen. quod ponere cælũ moueri ſecundum partem,& non ſecundum totum eſt improbabile : & ideo negauit Zeno ipſum moueri, vt poſtea dicetur. Intelligendum tamen quod cęlum mouetur ſecundum partem,& ſecundum totum: quoniam cælum ſecundum ſe totum mutat locum ſecundum formam non ſecundum ſubiectum, ſed partes cæli mutant locum ſecundum formam,& ſecundum ſubiectum, ut patet ſexto huius.

Primum neceſſariũ ad inueſtigandum quid ſit motus.

Primum notandũ. Sed uide inſtantiã 8. phy. c. 2. ſecũdum Auic.

Mouentur autem alia per ſe actu : alia per accidens. Et horum alia per ſe moueri poſſunt, vt corporis partes, atque nauigij clauus. Alia nequeunt : ſed per accidens ſemper mouentur, ut albedo, atq; ſcientia. Hęc enim propterea mutantur loco : quod id in quo ſunt mutatur.

Eſt autem quod mouetur : aliud quidem per ſeipſum actu: aliud uero ſecundum accidens. Ipſius autem quod ſecundum accidens eſt: alia quidem contingentia moueri per ſe, ut partes corporis, & in naui clauus. Alia uero non cõtingentia: ſed ſemper ſecundum accidens, ut albedo, et ſcientia. Hæc enim ſic tranſmutant locum : quia id in quo ſunt tranſmutatur.

Secũdum neceſſariũ

HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis principalis huius capituli, in qua præmittitur ſecundum neceſſariũ ad inueſtigandum diffinitionem loci quod eſt quædam diſtinctio mobilis quæ talis eſt. Mobile: quoddam per ſe, quoddam per accidens. Mobile per accidens eſt duplex: quoddam quod eſt aptum natum per ſe moueri, ut pars corporis, & clauus fixus in naui: ſi enim ſeparantur: poſſunt per ſe moueri. Et quoddam eſt mobile per accidens quod impoſſibile eſt moueri per ſe,& huiuſmodi ſunt accidentia, quia accidentia non poſſunt ſeparari a ſubiecto. Vnde dicit Commen. quod illa eſt diſpoſitio omnium formarum exiſtentium in ſubiecto. ſ. quod non poſſunt per ſe moueri. Dicit etiam Cõmen. quod phyloſophus per illam diuiſionem mobilis intendit inuenire quod motum quod de neceſſitate habet locum, eſt motum eſſentialiter, & hoc fecit homines percipere locum eſſe eſſentialiter, ſed mobile per accidens non facit percipere locum eſſe niſi accidentaliter.

Atqui dicimus in cælo tanquam in loco eſſe: quia in aere ſumus: hic autem eſt in cælo. Et item in aere non vniuerſo: ſed ob vltimum ipſius, & continẽs in aere dicimus eſſe. Nam ſi vniuerſus aer ſit locus: locus profecto cuiuſque non erit æqualis eius cuius eſt locus. At ęqualis eſſe videtur. Talis autem eſt his in quo primo quippiam eſt.

Quoniam autem dicimus eſſe ſicut in loco in cælo: quia in aere: hic autem in cęlo, & in aere autem non omni : ſed propter ultimum ipſius, & continens in aere eſſe dicimus. ſi enim omnis aer locus: non æqualis erit uniuſcuiuſque locus, & unumquodque locatum. uidetur autem huius primum in quo eſt.

Tex. c. 33.

HÆc eſt tertia particula tertię partis principalis huius ca. in qua ponitur tertium neceſſarium, quod eſt quædam diuiſio de loco, quæ diuiſio eſt iſta : quòd locorũ aliquis primus, aliquis ſecundus. i. locorum alius eſt communis alius eſt proprius,& res dicitur eſſe in loco communi, quia eſt in loco proprio. v. g. dicitur eſſe in cælo, quia eſt in aere,& dicitur eſſe in aere per illam partem aeris quæ continet locatum,& dicitur eſſe in illa parte aeris, quia eſt in vltimo eius: ſed quia finis aeris eſt duplex, ſcilicet, alius proprius, ut ille qui continet locatum, & non plus, & alius communis, vt ille qui continet locatum, & etiam aliud cuius eſt finis totius aeris, ideo phyl. declarat quis finis, vel quod vltimum non eſt locus,& probat quod nec totus aer, nec finis communis eſt locus primus, & hæc eſt octaua concluſio huius libri, quę probatur ſic: locus primus eſt ęqualis locato: ſed nec totus aer, nec finis communis eſt ęqualis locato. ergo &c. ex illa concluſione ſecundum expoſitionem Commen. deducitur alia concluſio, ſcilicet, quod vltimus finis eſt locus, & hoc ſic, locus eſt æqualis locato,& vltimus finis eſt æqualis locato, igitur vltimus finis eſt locus, & ille ſyllogiſmus eſt ex duabus affirmatiuis: in ſecunda figura, quia locum eſſe æqualem locato eſt proprium loco: hæc Comment. vnde ille ſyllogiſmus eſt bonus quamuis ſit ex omnibus affirmatiuis in ſecunda figura, quia termini ſyllogiſmi ſunt conuertibiles. Aliam expoſitionem ponit Commen. ſ. quod Phyloſophus non intendit declarare quod primus locus. ſ. vltimus finis aeris ſit locus in rei veritate, ſed intendit declarare quod qui ponit locum eſſe vltimum finem conceditur ei illa propoſitio. ſ. locum eſſe æqualem locato,& non negatur ei ſicut accidit dicentibus locum eſſe totum aerem,& per hoc intendit notificare, quod illa omnia principia non conceduntur niſi ponentibus locum eſſe vltimum finem aeris continentis locatum: hæc Commentator.

Tertiũ neceſſariũ.

Octaua concluſio huius lib.

Prima expoſitio Commẽ.

Secunda expoſitio.

Cum igitur non diuiſum eſt id quod continet: ſed continuum. tum in illo non tanquam in loco: ſed ut pars in toto dicitur eſſe. At cum diuiſum eſt, atque tangit. tum in primo eſt vltimo continentis. quod quidem neque pars eſt eius quod eſt in ipſo, neque maius, ſed æquale. In eodem enim ſunt eorum vltima quę ſeſe tangunt.

Cum quidem igitur non diuiſum ſit continens : ſed continuum: non dicimus eſſe in illo ſicut in loco: ſed ſicut pars in toto. cum uero diuiſum ſit, & contactum : in primo quodam ultimo continentis quod neque pars eſt ipſius quod eſt in ipſo, neque maius diſtantia, ſed ęquale. In eodem enim ultima contingentium.

Tex. c. 34

HÆc eſt quarta particula tertiæ partis principalis huius capituli, in qua Phyl. pręmittit quartum neceſſarium ad inueſtigandũ diffinitionẽ loci, & eſt, quod locus

Quartum neceſſariũ

non eſt continuum locato,ſed eſt diuiſum ab eo, ideſt,quod locus debet eſſe continens diuiſum, hæc particula continet duas partes:quia in prima narrat illud quod probare intendit.In ſecunda ibi.[Et cum continuum.] Declarat intentum. In prima igitur parte huius particulæ narrat phyl. quod cũ continens non fuerit diuiſum a contento: ſed continuum non dicitur contentum eſſe in illo ſicut in loco:ſed ſicut pars in ſuo toto;quoniam ubi continens eſt continuum contento:ibi non eſt accipere ultimum in actu, quod tamen requiritur ad locum,vt ſupra habitum eſt: ſed cum continens fuerit diuiſum a contento:tunc contentum dicitur eſſe in continente ſicut locatum in loco. Notandum ſecundum Commen.hic primo quod Ari.per hunc ſermonem intendebat diſtinguere inter locatum eſſe in corpore quod eſt ubi eius: & partes eſſe in toto:hæc Commen.& intelligitur quod ubi ipſius locati eſt corpus locans,& continens locatum,nec eſt verum quod corpus locans ſit uerum ubi de prædicaméto ubi, nec hoc intendit Commen. Notandum ſecundo ſecundum Commen.quod continens dicitur de tribus.ſ. de fine contãgenti.i.de fine tangente,ſeu immediato, dicitur etiam de fine non contangenti.i.de fine mediato non tangenti, & etiã dr de forma.Adhuc continens dicitur de cõtinenti cõtinuo, & de continenti diuerſo,loquendo de continenti non contiguo,non eſt uerum quod tale continens ſit æquale locato: quia ultimus totius ignis eſt continens me:ſed non tangens, & ideo ultimum ignis non eſt æquale mihi: ſed de ultimo contangenti eſt uerum: quod eſt æquale ſiue ſit continuum, ſiue diuiſum,ſed dicere aliquid eſſe in loco ſicut aqua in uaſe eſt uerum de contangenti fine:& non contangenti: ſed nõ eſt uerum de forma,locus igitur proprius habet tres diſpoſitiones.Prima eſt,quod locus eſt continens, & per hoc differt locus a uacuo quod imaginatur eſſe inter ſuperficies vaſis continentis aquam quod imaginatur eſſe locum apud dicentes vacuum eſſe.Alia diſpoſitio eſt,quod locus eſt continens in mediatum locatum ſiue contangens locatum,& hæc proprietas conuenit loco proprio communi. Alia eſt, quod res eſt in loco ſicut aqua in uaſe.i.locus debet eſſe continens diuiſum,& hæc diſpoſitio eſt communis loco proprio, & loco communi: ſed non competit formę, nec toti continuo contangenti partem,nec ſuperficiei contangenti partes corporis adinuicem.

Primum notam.

Secundũ.

C Atque ſi continuum quidem eſt, non in illo, ſed cum illo mouetur.Sin uero diuiſum eſt, in illo, ſiue illud moueatur,ſiue non moueatur.

Et cum continuum quidem ſit, non in illo mouetur, ſed cum illo.Diuiſum autem in illo.Et ſiue moueatur cõtinens, ſiue non,nihil minus.

HÆc eſt ſecũda pars quartæ particulæ tertiæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur quod locus eſt continens diuiſum a locato,ſic quod non eſt continuum cum locato, & hæc eſt nona concluſio huius libri,q̃ probatur dupliciter.primo ſic.illud quod eſt continuum alicui non mouetur in eo:ſed cum illo,ſed locatum poteſt moueri in loco.ergo locus non eſt continuum locato, & cum locus contineat locatum, ſequitur quod locus eſt continens diuiſum a locato.

Nona cõcluſio huius libri.

D Inſuper cum non eſt diuiſum,ut pars in toto dicitur eſſe,ut in oculo pupilla,aut in corpore manus. Cum uero eſt diuiſum,eſſe in illo dicitur, ut aqua in cado,aut in dolio uinum. Nam manus quidem cum corpore,aqua autem in cado mouetur.

Amplius cum non diuiſum ſit, ſicut pars in toto dicitur,ut ſicut in oculo uiſus,& in corpore manus.cum autem diuiſum eſt,ut in cado aqua, & in ſcypho uinum. Manus quidẽ enim cum corpore mouetur,aqua autẽ in cado.

SEcundo probatur eadem concluſio ſic. quando contentũ non eſt diuiſum a continente,tunc dicitur eſſe in eo ſicut pars in toto,ut uiſus in oculo, & manus in corpore: ſed quando contentum eſt diuiſum a continente, tunc dicitur eſſe in eo ſicut aqua in uaſe,& non ſicut pars in toto:ergo ſi locatũ ſit in loco ſicut aqua in uaſe, & non ſicut pars in toto: ſequitur quod locus eſt continens diuiſum a continente.

A EX PRÆDICTIS INVESTIGATVR, ET concluditur diffinitio loci. Tractatus primi.

Cap. V.

Iam igitur ex hiſce patet quidnam ſit locus.Quatuor enim fere ſunt quorum unum quid locum eſſe neceſſe eſt.Aut enim forma,aut materies,aut interuallum,quid eſt inter extrema, aut ipſa extrema, ſi non ſit interuallum ullum præter ipſius corporis magnitudinem quod eſt in loco.

Iam igitur manifeſtum ex his quid locus eſt. Vere enim quatuor ſunt, quorum neceſſe eſt cum unum aliquod eſſe.aut enim forma,aut materia eſt, aut ſpatium aliquod in medio extremorum,aut extrema,ſi non eſt ſpatium ullũ præter impoſiti corporis magnitudinem. Tex.c.35.

B ISTVD eſt quintum capitulum huius Tractatus in quo ex prædeterminatis inueſtigatur,& concluditur diffinitio loci de loco. Iſtud cap. continet duas partes principales: quoniam in prima declaratur quid non eſt locus. In ſecunda ibi.[Si igitur nihil horum trium.] Declarat quid eſt locus.prima pars continet quatuor particulas: quia in prima ponitur diuiſio quadrimembris,in cuius aliquo membro oportet locum contineri.In ſecunda ibi.[Eorum autem.]Probat quod locus non eſt forma In tertia ibi. [Sed ex eo quod mutatur.]Probatur quod locus non eſt ſpatium,uel dimenſio inter latera corporis continentis.in quarta ibi. [Et materia.] Probatur quod locus non eſt materia. In prima igitur particula huius partis ponitur talis ratio.locus vel eſt materia, vel ſpatium inter extrema corporis continentis, vel ſi nullum tale ſit ſpatium inter extrema corporis continentis præter magnitudinem corpori contenti,oportet dicere quod extrema corporis continentis ſint locus. hæc igitur eſt diuiſio locus aut eſt materia, uel forma, aut ſpatium inter latera corporis continentis, ſeu ultimum corporis contactus.

C Atque patet horum tria locum eſſe non poſſe. Sed quia continet,forma eſſe uidetur. In eodẽ enim ſunt ultima eorum quorum alterum continet:alterum continetur.Sunt igitur ambo fines,ſed non eiuſdem.Sed forma quidem ipſius rei: locus autem corporis eius quod continet.

Horum autem,quòd tria non contingat eſſe, manifeſtũ eſt,ſed propter id quod continet,uidetur formæ eſſe. In eodem enim ſunt extrema continentis & contenti. Sunt quidem igitur utraque termini, ſed non eiuſdem, ſed ſpecies quidem rei,locus autem continentis corporis.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius ca.in qua probatur ꝙ locus non eſt forma. Primo tamen Phyl.ponit ſimilitudinem inter locum, & formam,ex qua ſimilitudine apparet ꝙ locus eſt forma. ſimilitu-D do igitur eſt talis: q̃m forma continet,& locus continet,& propter hanc ſimilitudinem inter locum,& formam apparet quod locus ſit forma,ſed ratio illa non valet, quia locus cõtinet tanquam terminus extrinſecus ad locatum, ſed forma continet tanquam terminus extrinſecus, unde probat Phyl. ꝙ locus non eſt forma ſic.locus eſt terminus corporis continentis,& locantis,ſed forma eſt terminus locati, & contenti.ergo locus non eſt forma,& hęc eſt una concluſio ſuperius poſita,& probata,uidelicet,cõcluſio quarta,& credo ꝙ Phyl. per formam hic non intelligat formam ſubſtantialem quæ eſt altera pars compoſiti,ſed intelligit figuram, uel ſuperficiem corporis locati continentem ipſum locatum, & ſic innuit Commen.

Quia uero id quod cõtinetur atq; diuiſum eſt,interdũ trãsfertur,eo manẽte,quod cõtinet, ut aqua in uaſe,interuallũ quid eſſe uidetur, quod eſt inter

extrema,

extrema , ut aliquid aliud præter corpus id quod transfertur .

Sed ex eo quod mutatur multotiens manente continente contentum,& diuiſum:ut ex uaſe aqua : ipſum medium uidetur eſſe aliquod ſpatium : tanquam aliquid ſit præter corpus quod transfertur.

HÆc eſt tertia particula primę partis principalis huius capituli, in qua probatur quod locus non eſt ſpatium inter latera corporis continentis:& primo ponit rationem, vel ſimilitudinem: propter quam poteſt apparere quod locus eſt ſpatium. Secundo ſoluit illam rationem. Tertio vero probat quod locus non eſt ſpatium : & ſecundum hoc iſta particula continet tres partes : quia in prima ponitur ratio probans quod locus eſt ſpatium. In ſecunda ibi . [Hoc autem non eſt.] Soluit illam rationem. In tertia ibi. [Si enim aliqd.] Probatur quod locus non eſt ſpatium . In prima igitur parte huius particulæ ponitur ſimilitudo inter locum , & ſpatium ex qua ſimilitudine apparet quod locus eſt ſpatium , ſeu dimenſio inter ſuperficies corporis extrinſeci , verbi gratia, dimenſio quę eſt inter ſuperficies vaſis. iſta enim opi. eſt magis apparens : quia notum eſt quod aliquid eſſe in loco eſt ſicut aquam eſſe in amphura, vel in cypho. ſed verum locus ſit ſuperficies cyphi , aut vacuum quod intercipitur inter ſuperficies cyphi habet perſcrutationem: quoniam ſimilitudo propter quam exiſtimatur quod locus eſt ſpatium talis eſt : quia locus exiſtimatur eſſe immobilis, & manens idē: exeunte vno corpore a loco, & alio ingrediente . exiſtimatur enim quod in eodem loco ſecundum numerum in quo nunc eſt aqua poſtea erit aer. Illud igitur in quo recipiuntur diuerſa corpora ſucceſſiue videtur eſſe locus. ſed eadem diſtantia inter latera corporis continentis uidetur manere continue in diuerſis corporibus ſibiinuicem ſuccedentibus in eodem loco : & qñ aqua exiſtens in cypho transfertur ad alium locum, & aer intrat: eadem diſtantia uidetur permanere inter latera cyphi, & in illa diſtantia recipiuntur diuerſa corpora ſucceſſiue, & propter illam ſimilitudinem uidetur quod locus ſit ſpatium ſiue diſtantia inter latera corporis continentis . Vnde ratio poteſt fieri ſub hac forma. illud quod eſt manens idem numero, & recipit diuerſa corpora ſucceſſiue uidetur eſſe locus. ſed inter latera corporis continentis eſt quoddam ſpatium manens idem numero in quo recipiuntur diuerſa corpora ſucceſſiue. ergo uidetur quod ſpatium inter latera corporis continentis ſit locus. Vnde illi antiqui exiſtimabant ꝙ inter latera corporis cōtinētis eſt quoddā ſpatiū dimenſionatū manēs, & hñs alias dimenſiones a dimenſionibus locati, & dixerunt quod ſpatium illud eſt locus . Intelligendum quod illa opi. eſt magis apparens, & eſt opi. vulgaris. ſ. quod locus eſt quoddam ſpatium inter latera corporis continentis, & illud ſpatium quidam uocabant vacuum : quidam uero uocant illud ſpatium dimenſiones ſeparatas quę ſunt longitudo, latitudo, & profunditas ſine omni corpore naturali: non enim illud determinat ſibi aliquam qualitatem ſenſibilem , nec aliquod corpus naturale : ſed ipſum recipit diuerſa corpora naturalia ſucceſſiue.

Ratio ꝙ locus ſit ſpatium.

B

C

Hoc autem non eſt ita : ſed quoduis eorum corporum incidit quæ transferuntur : aptitudinemque habent tangendi .

D

Hoc autem non eſt:ſed contingens incidit corpus eorum quę transferuntur , & quæ ſe apta nata ſunt contingere .

Solutio rationis.

HÆc eſt ſecunda pars tertiæ particulæ primæ partis principalis huius capituli, in qua phyl. ſoluit rationem iā poſitam. d. quod non eſt tale ſpatium, nec ſunt tales dimenſiones quæ ſemper maneant eadem inter latera uaſis quam dimenſiones locati , vnde quando vnum corpus exit, & aliud corpus ingreditur, & ſicut corpora naturalia quæ ſibiinuicem ſuccedunt non ſunt eadem: ita dimenſiones inter latera uaſis non ſunt eædem: quæ dimenſiones faciunt latera diſtare, nec eſt hoc corpus quod ſeparatur a corpore naturali ſicut illi exiſtimabant; ſed oia corpora tangunt ſe, & non ſunt ſimul , nec diuiduntur, nec penetrantur adinuicem ſicut illa opinio ponebat: & hoc apparet de amphora, & de alijs, ut dicit hic Commen. In hoc igitur breuiter conſiſtit ſolutio,

A

ſcilicet, quod inter latera corporis continentis non ſunt alię dimenſiones a dimenſionibus corporis naturalis contenti inter latera continentis : & diuerſæ dimenſiones diuerſorum corporum naturalium faciunt ſucceſſiue latera continentis vniformiter, & æqualiter diſtare . Intelligendum quod Commen. inducit hic unam rationem phyloſophi quæ in hoc loco non habetur in tranſlatione noſtra ad probandum quod locus non eſt tale ſpatium quæ ratio eſt illa. ſi locus eſſet tale ſpatium ſeparatum, & abſtractum a qualitatibus ſenſibilibus: cum illud ſpatium ſi ponatur ſit ſimile in omnibus ſuis partibus : ſequeretur quod quilibet locus indifferenter eſſet locus naturalis cuiuſlibet corporis : quia ex quo illud ſpatium eſt conſimile in omnibus partibus: non eſt maior ratio quare vna pars illius ſit locus alicuius corporis quam alia, & ſic locus proprius ignis non magis eſſet ſuperius quam inferius, quod eſt falſum: quoniam ut dicit Commen. fines corporis diuerſificantur ſecundum diuerſitatem naturarum corporum. nam in eis inuenitur ſuperius , & inferius , & ideo illa corpora mouentur ad ſua ultima propria, ut perficiantur per illa, & ut tangant illa.

Notandū.

B

Quod ſi eſſet quid interuallum aptum in eodemque manens : infinita loca eſſent profecto. Si enim transferatur aqua , & aer : idem facient omnes partes in toto , quod uniuerſa aqua in uaſe.

Si autem aliquid eſſet ſpatium aptum natum , & manens in eodem loco: infiniti utique eßent loci: diſtante enim aere & aqua idem facient omnes partes in toto: quod quidem in omnis aqua in uaſe.

Tex.c.37.

HÆc eſt tertia pars tertiæ particulæ primæ partis principalis huius capituli , in qua declaratur quod locus non eſt ſpatium, & continet duas particulas : quia in prima probatur concluſio intenta. In ſecunda ibi. [Non eſt autem alius locus.] Remouetur quoddam dubium. Prima particula continet duas partes ſecundum numerum duarum rationum quas adducit. Secunda ibi. [Simul autem.] In prima igitur parte huius particulæ phyl. probat quod locus nō eſt ſpatium, & hæc eſt decima concluſio huius libri, quę probatur dupliciter, & primo ſic: ſi locus ſit ſpatium, uel dimenſio ſeparata : ſequitur quod infinita ſunt loca ſimul. conſequens eſt impoſſibile: igitur, & antecedens. Circa hanc rationem phyloſophus ſic procedit : quoniam primo ponit illam conditionalem. ſi locus eſt ſpatium : igitur infinita loca ſunt ſimul. Secundo probat eam: ſed facilitatem conſequentis nō probat: quia eſt manifeſta per ſe. igitur. conſequentiam probat ſic. ſi locus ſit ſpatium quale imaginatur inter latera corporis continentis: tunc ſicut omnis aqua. ſicut tota aqua eſt in uaſe ſiue in loco per ſe : ita quęlibet pars totius eſſet in loco per ſe, & in loco alio a loco cuiuſlibet partis : ſed infinitæ ſunt partes totius. ergo infinita eſſent loca per ſe in quibus reciperentur illę partes infinitę locati ſimul : & omnia iſta loca in quibus reciperentur omnes illę partes forent ſimul, quia locus eſt ſimul cum locato. Quod autem omnes illæ partes in quas totum diuiditur: eſſent ſimul apparet , quia illæ partes eſſent indiuiſibiles, & indiuiſibile tangens indiuiſibile eſt ſimul cum eo. nam indiuiſibile additum indiuiſibili non facit illud maius, & ſic ſequitur quod infinita loca eſſent ſimul. Vnde ratio illa fundatur ſuper ſeptem propoſitiones : quarum prima eſt , quod pars diuiſa a toto eſt per ſe in loco ſicut & ipſum totum, & hoc apparet. quoniam cum pars diuiſa eſt a toto eſt per ſe, & adæquatæ in vltimo continentis diuiſa ab eo, & per conſequens eſt in loco per ſe. Secunda propoſitio eſt, quod duę dimenſiones corporeæ nō poſſunt eſſe ſimul, nec una poteſt ingredi aliam niſi una penetraret aliam, quod patet. nam quia clauus habet aliam dimenſioné a dimenſionibus ligni non poteſt clauus ingredi lignum niſi penetraret lignum. Tertia propoſitio eſt, quod locus ſi ponatur tale ſpatium cum ſit immobilis non poteſt penetrari. Ex qua propoſitione tertia ſequitur. Quarta, ſcilicet, ſi locus ſit tale ſpatium, eſt neceſſe quod locatum ingrediens locum undique penetretur , & hoc ſequitur , quia ex quo ſpatium quod ponitur eſſe locus habet dimenſiones corporeas alias a dimenſionibus corporis locati, non poteſt corpus ingredi hoc ſpatium niſi dimenſiones corporis penetrentur

C

Prima rō & eſt 10. concluſio huius lib.

D

Talis rō fundatur ſuper ſeptem propoſitiōes, & prima. Secunda.

Tertia.

Quarta.

vndiqu n a dimenſionibus ſpatij, vel econuerſo: quia ex quo ſunt vndique ſimul.ſ.totum cum toto,& partes cum partibus, oportet alterum pęnitus penetrari, &c. Sed dimenſiones ſpatij non poſſunt penetrari, vt patet per propoſitionem tertiam.ergo oportet corpus locum pænitus, & undiq; penetrari. Quinta propoſitio eſt, ꝙ ſi corpus undique penetretur, oportet quod diuidatur in indiuiſibilia,& hæc propoſitio apparet, quia ſi aliquod diuiſibile ipſius corporis maneret non diuiſum, corpus non eſſes undique penetratum ſm quamlibet partem:quia non eſſet penetratum ſecundum illam partem diuiſibilem quæ manet. Sexta propoſitio, indiuiſibilia inter quæ non eſt medium, ſunt ſimul adæquatę, quod ſic patet:quia indiuiſibile additum indiuiſibili non facit maius. Septima propoſitio eſt:quod ſi loca ſunt ſimul: oportet eorum locata eſſe ſimul:& hoc apparet ex hoc:quia locatum & locus ſunt ſimul:ideo quod ſimul eſt cum locato:eſt ſimul cum loco. Ex iſtis ſequitur ꝙ ſi locus ſit ſpatium quod infinita loca ſunt ſimul, quia ſi locus ſit ſpatium, oportet quod corpus ingrediens locum undiq; penetretur,& ita oẽs partes corporis locati erunt diuiſæ,& per conſequens eorum loca ſunt adæquatę, ſed ſicut partes corporis ſunt ſimul infinitæ, ita eorũ loca ſunt infinita.ergo ſi ſiut ſimul infinita loca erunt ſimul. ſimiliter adhuc põt probari illa cõſequẽtia. locus eſt ſpatium.ergo infinita loca ſunt ſimul, & hoc ſic. ſi locus ſit ſpatium.ergo habet tres dimenſiones,& per cõſequens eſſet corpus ex quo ſequitur quod locus haberet locum,& eadem ratione ille locus haberet alium locum & ſic in infinitum. cum ergo locus,& locatum ſint ſimul: ſequitur quod infinita loca erunt ſimul. Notandum eſt ꝙ Commen. non ſolum ducit ad hoc inconueniens quod ſunt infinita loca correſpondentia ſimul infinitis partibus totius: ſed etiam ducit ad hoc ꝙ ſunt infinita loca eiuſdem corporis,& hoc ſic: ſi totum ſit in loco habente tres dimenſiones: tunc quelibet pars totius erit in loco habente tres dimenſiones: ſicut locus partis erit alius a loco totius:& locus partis non eſt pars loci totius. cum ergo locus partis ſit in loco totius:& non eſt in eo ſicut pars in ſuo toto.ergo oportet ꝙ locus partis ſit in loco totius ſicut locatum in loco: eadem ratione locus totius erit in alijs dimenſionibus ſicut locatum in ſuo loco, & ille dimenſiones erunt in alijs dimẽſionibus ſicut locatũ in loco,& ſic in infinitum. cum ergo locatum eſt in loco illo in quo eſt ſuus locus: ſequitur ꝙ eiuſdem corporis locati erunt infinita loca. Quod autem dimenſiones quæ ſunt locus partis non ſint partes dimenſionum quæ ſunt locus totius: ita ꝙ locus partis nõ ſit pars loci totius, probat Commentator ſic: ſi dimenſiones q̃ ſunt locus partis eſſent pars loci totius: tunc pars non eſſet in loco per ſe, quia non eſſent niſi in parte loci. & ſi pars non eſſet in loco per ſe: propter hoc ꝙ locus partis eſt pars alterius loci: eadem ratione totum non erit in loco per ſe, quia locus totius eſt pars alterius loci.ſ. loci continentis illud totum,& etiam illud totum eſt pars alterius.ſ.totius mundi,& ita contingeret ꝙ nullum totum eſſet per ſe in loco: quia quodlibet totum eſt pars mundi, & quilibet locus totius eſt pars alterius loci,& ſic nihil eſſet per ſe in loco, hoc poteſt ſic argui. ſi locus ſit ſpatium: tunc ſicut totum eſt in loco, ita quælibet pars totius erit in loco alio a loco totius. hæc conſequentia patet ex præcedentibus: tunc arguitur ſic. Locus partis ſi eſt in loco totius, aut erit in illo ſicut locatum in loco, aut ſicut pars in ſuo toto. ſi primo modo: eodem modo dimenſiones quæ ſunt locus totius erunt in alijs.ſ.dimenſionibus alterius totius, cuius illud totum eſt pars ſicut locatũ in loco, & ſic in infinitum,& erunt infinita loca eiuſdem, ut deductum eſt: ſi detur ꝙ locus partis ſit in loco totius ſicut pars in ſuo toto: eadem ratione locus totius cum ſit in alijs dimenſionibus erit in illis ſicut pars in ſuo toto: ſed illud quod ſolum eſt in loco, quia eſt in loco qui eſt pars alterius loci non eſt in loco per ſe.ergo nec pars, nec totum eſſet per ſe in loco,& ſic nihil eſſet per ſe in loco, ſed hoc eſt inconueniens. ergo & illud ex quo ſequitur, ſcilicet, quod locus eſt ſpatium.

Et inſuper locus etiam transferretur. Quare loci etiam alius locus erit, & loci ſimul complures erunt.

Simul autem erit, & locus tranſmutans quantę erit loci alius locus, & multi loci ſimul erunt.

A Hæc eſt ſecunda pars iſtius particulę, in qua ponitur ſecunda ratio probans quod locus non eſt ſpatium inter latera corporis continentis: quę ratio eſt talis: quoniã tranſmutato aliquo corpore: v.g. puta amphora: tranſmutatur illud ſpatium quod eſt inter latera amphoræ, ſed illud ſpatium ſecundum opinionem eorum eſt locus. ergo locus per ſe tranſmutabitur localiter, tale autem recipitur per ſe in loco.ergo loci erit locus,& ſic in infinitum, & ſic infinita loca erunt ſimul. Intelligendum quod illa ratio fundatur ſuper quinque propoſitionibus hypotheticis. Quarum prima eſt, ꝙ ſi ſit tale ſpatium inter latera corporis continentis ſemper manens idem: oportet illud ſpatium tranſmutari ad tranſmutationem corporis,& hoc patet, quia eadem diſtantia continuę videtur manere inter latera vaſis vaſe tranſmutato ſecundum locum. Secunda propoſitio eſt, quod ſi locus ſit ſpatiũ. oportebit aggregatum ex vaſe,& ex aqua,& ex ſpatio contento inter latera vaſis quando tranſmutatur recipi in alijs dimenſionibus.i. in dimenſionibus quæ ſunt inter latera continentis illud totum aggregatum. Tertia propoſitio eſt, quod totum aggregatum ex vaſe,& ex contento, & ex ſpatio exiſtẽte inter latera vaſis ſi recipiatur in alius dimenſionibus B oportebit quamlibet partem illius aggregati per ſe recipi in partibus illarum dimenſionum in quibus recipitur totũ, & hoc patet ex prędentibus, quia ſi locus ſit ſpatium oportebit illud quod recipitur in loco diuidi,& penetrari, ita quod ſicut totum eſt in illo per ſe, ita oportebit quamlibet partem eſſe in loco per ſe. Quarta propoſitio eſt, quod ſi locus ſit ſpatium,& mutetur per ſe ſecundum locum, eadem ratione ſpatium in quo recipitur poterit mutari ſecundum locum,& recipietur in alio ſpatio,& hoc apparet ſic, quia ſicut tranſmutato vaſe tranſmutatur ſpatium inter latera vaſis: ita tranſmutato corpore in quo recipitur vas tranſmutatum: tranſmutatur ſpatium contentum inter latera ipſius corporis. Quinta propoſitio eſt, quod ſi talia ſpatia ſint loca, oportebit illa remanere inter latera corporis continentis, & ſic cũ latera corporis continentis transferuntur de loco ad locum, illa ſpatia trãſferẽtur de loco ad locũ. Ex quib[us] propoſitionibus ſequitur, quod infinita loca erunt ſimul, quia ex quo illa ſpatia ſunt loca in actu,& permanentia in quocunque inſtanti temporis menſurantis motum ſit tranſmutatio in nouum locum,& inſtantia in tempore ſunt infinita, & omnia C iſta alia manent ſimul ſicut ſpatium inter latera vaſis manet vaſe tranſmutato, igitur ſequitur quod infinita ſunt loca ſimul.

Talis rõ fundatur ſuper quinque propoſitiones: quarum prima eſt.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

At non eſt alius locus ipſius partis: in quo mouetur: cum uas totum transfertur, ſed idem.

Non eſt autem alius locus ipſius partis in quo mouetur, cum totum uas tranſmutatur, ſed idem.

Hæc eſt ſecunda particula tertię partis tertiæ particulę primæ partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus remouet quoddam dubium tale, quoniam poſſet aliquis dicere quod ſecundum opinionem phyloſophi ſequitur quod ſunt infinita loca ſimul, quia quęlibet pars corporis eſt in loco,& alia & alia in alio & alio loco: cum igitur cuiuſlibet corporis ſint infinitę partes, ſequitur quod erunt infinita loca in quibus locantur iſtę partes corporis. Illam dubitationem remouet phyloſophus dicens, quod non eſt D alius locus partis quam locus in quo mouetur totum, ideſt, quam locus totius, ſed idem eſt locus totius,& partis: quoniã in eodẽ loco in quo eſt totum per ſe ſunt partes per accidẽs, nec correſpondent partibus loca propria, quia locus proprius eſt continens diuiſum, & partes continui non habent continens diuiſum eis proprium, & adęquatum.

Remouetur quoddam dubium.

Aer enim & aqua, vel partes aquæ in eo in quo ſunt mouentur: ſed non in eo loco ad quem accedunt, qui quidem pars eius eſt loci, qui locus totius eſt cæli.

In quo enim eſt commutatur aer, & aqua, aut partes aquæ, ſed non in quo fiunt loco, qui pars eſt loci, qui eſt locus totius cæli.

Sed

Dubium.

SEd adhuc eſt dubium: quia ſi non eſt alius locus totius, & partis:tunc quando totum tranſmutatur.v.g.qñ uas plenũ aqua tranſmutatur:pars,vt aer,aot aqua exiſtens in vaſe tranſmutaretur ad locum totius vaſis·q eſt falſum.Hæc igitur eſt dubitatio q ſi pars nõ ſit in alio loco a loco totius:tũc qñ totum tranſmutatur ad aliquem locum:pars tranſmutaretur ad eundem locum:& ita aqua exiſtens in uaſe tranſmutaretur ad locum totius vaſis.Hoc remouet phyl.d. q quamuis idem locus in quo commutatur.i.tranſmutatur: ſupple uas, vel corpus in quo eſt aer,vel aqua,aut pars aquæ, aut aeris: non tñ tranſmutatur ad illum locum qui eſt pars loci totius mundi.ſ.ad locum totius vaſis:tanquam ſupple ad locum proprium:ſed tanquam ad locum cõem: quia idem eſt locus totius,& partis.Solutio igitur eſt illa.ſ.q pars mutatur ad eundem locum ad quem mouetur totum: ſed non tranſmutatur ad illum locum tanq̃ ad locum proprium:ſed tanquam ad locum communem. Vel forte Phyl. intelligit q partes trãſmutantur ad locum totius tanquam ad locum cõmunem.ſ.ad ſuperficiem immediate continentem totum:ſed non tranſmutatur ad locum qui eſt pars loci totius mundi: quia talis locus eſt non locus qui eſt pars loci totius mundi. Pro quo eſt intelligendum q ponendo q locus ſit ſpatium,tunc locus in quo eſt vas eſt pars loci in quo eſt totus mundus: quia ſi tale ſpatium ponatur: tunc oportet q ſpatium in quo eſt vas ſit pars ſpatij in quo eſt totus mundus: ſed ponendo q locus ſit vltimum corporis continentis:tunc non debet poni q locus in quo eſt vas ſit pars loci in quo eſt totus mundus,vel cœlũ: qm̃ ultimum totius aquæ in quo eſt terra non eſt pars concaua orbis Lunæ in quo eſt totus iſtæ mundus inferior.

Solutio.

Nutabile.

Atqui materia quoque locus eſſe videbitur, ſi in quieſcente,& non ſeparato, ſed continuo quiſpiam conſiderauerit.

Tex.c.38. *Et materia autem uidetur utique eſſe locus, ſi in quieſcenti aliquis conſideret,& non in ſeparato, ſed continuo.*

HÆc eſt quarta particula primæ partis principalis huius ca.in qua declaratur q locus non eſt materia,& cõtinet duas partes:qm̃ in prima ponitur ratio pp quam aliquibus uidetur q locus ſit materia. In ſecunda ibi. [Sed materia.]Probat q locus non eſt materia. In prima igitur parte huius particulæ Phyl.innuit duas rationes,vel ſimilitudines pp quas videtur q locus ſit materia: & ſoluit illas rõnes.Prima igitur ratio talis eſt:ſicut in generatione ſubſtantiali eſt aliquod ſubiectum in quo ſuccedunt ſibi formæ ſubſtantiales q eſt materia:ita in motu locali eſt aliquod vnum in quo corpora ſibiinuicem ſuccedunt q eſt locus, & propter hoc videtur q materia eſt locus: quia materia eſt illud in quo ſuccedunt ſibiinuicem diuerſæ res ſiue diuerſa corpora: & maxime hoc apparet.ſ.q locus ſit materia qñ vnum corpus trãſmutatur in aliud in eodem vbi: ſicut ſi in eodem vaſe primo ſit aer:poſtea tranſmutetur illæ aer in aquam:ita q aqua fiat in eodem vaſe,& in eodem loco: tunc enim videtur q illud quod eſt materia illarum formarum recipiens eas ſucceſſiue:ſit etiam locus earum recipiens eas ſucceſſiue.

Prima ratio. Quod locus uidetur quod ſit materia.

Nam vt ſi alteratur eſt aliquid quod nunc quidẽ eſt album,olim aũt erat nigrum,& nunc quidem eſt durum,olim autem erat molle, quapropter & dicimus materiam aliquid eſſe, ſic & locus per quandam talem imaginationem eſſe videtur.

Sicut enim ſi alteretur,eſt hoc quidem nunc utiq. albũ, nunc autem nigrum,& tunc quidem durum, olim autem molle.Vnde dicimus aliquid eſſe materiam,ſic et locus per talem quandam uidetur eſſe phantaſiam.

Secunda ratio.

ALiam rationem ad idem ponit phyloſophus talem: quia illud idem quod primo eſt album: eſt poſtea nigrum,& illud quod primo eſt durum: poſtea eſt molle.propter hoc ponimus quod aliquid eſt materia eorum recipientes ea ſucceſſiue:ſicut cum locus recipit diuerſa corpora ſucceſſiue:videtur propter hoc quod locus ſit materia: vnde pot eſt ratio formari ſic. Illud quod recipit diuerſa corpora ſucceſſiue eſt materia illurum:ſed locus recipit diuerſa corpora ſucceſſiue.ergo.

Verum illud quidem ex eo: quia quod erat aer id nunc eſt aqua.Locus autem ex eo quia vbi erat aer: hic nunc eſt aqua.

Veruntamen propter illud quidem,quoniam quod nunc eſt aqua, prius erat aer, locus autem quia ubi nunc eſt aqua,ibi erat aer.

HIc phyl. ſoluit illas rationes, & ſolutio ſtat in hoc q materia recipit ſucceſſiue diuerſas formas ſubſtantiales:ſed locus recipit diuerſa corpora exiſtẽtia in actu: & hoc eſt quod phyloſophus dicit.veruntamen illud, ideſt, diſſimilitudo eſt in hoc inter locum,& materiam: quia illud, ſcilicet,materia ſic recipit, quod illud quod nunc eſt aqua prius erat aer,ſed ſic non eſt receptione loci: quia in receptione loci non eſt tranſmutatio ſubſtantialis ſicut in receptione materiæ.

Solutio dictarum rationum.

At enim materia quidem,vt antea diximus, neq; ſeparabilis eſt a re,neque continet: loco autem ambo competunt.

Sed materia quidem ſicut dictum eſt in prioribus, neq. diuiſa eſt a re,neque continet rem, locus autem utraque. Tex.c.39.

HÆc eſt ſecunda pars quartæ particulæ primę partis principalis huius capituli:in qua declaratur quod locus non eſt materia quæ eſt vna concluſio prius poſita,& probata:tamen hic aliter probatur per talem rationem: materia non ſeparatur a re,neque continet ipſam, ſed locus continet,& ſeparatur. ergo locus non eſt materia.

Si igitur locus non eſt quicquam iſtorum trium, neque materia,neque forma,neque etiam interuallum aliquid aliud ſemper præter ipſius rei ſpatium quæ transfertur,neceſſe eſt locum quatuor illorum reliquum eſſe:finem inquantum corporis continentis, atque id corpus contineri dico, quod eſt mobile latione.

Si igitur nihil horum trium locus eſt, neque ſpecies,neque materia,neque ſpatium aliquod: ſed ſemper eſt alterũ: pręter id quod eſt rei diſtantia:neceſſe eſt locum eſſe reliquum terminum de quatuor continentis corporis.Dico aũt contentum corpus:quod mouetur ſecundũ loci mutationẽ.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius ca. in qua declarato q locus non eſt,declaratur quid ſit locus inferendo ex prædeclaratis diffinitionem loci. hęc pars continet tres particulas:quia in prima inueſtigatur,& concluditur genus loci de loco.In ſecunda ibi.[Eſt autem ſicut vas.]Inueſtigatur vna differentia ponenda in diffinitione loci. In tertia autem ibi.[Quare terminus continens.] Concluditur diffinitio loci ſiue genus loci. Prima particula continet duas partes:quoniam in prima concluditur diffinitio loci: In ſecũda ibi.[Videtur autem magnum.]Narrat phyl. cauſas difficultatis in cognitione loci.ſ.quæ ſunt cauſæ propter quas eſt difficile cognoſcere quid eſt locus. In prima igitur parte huius particulę concluditur q locus eſt ultimum corporis continentis,& hęc eſt vndecima concluſio huius libri,quę probatur per ſyllogiſmum hypoteticum diuiſum ſic.Locus aut eſt materia,vel forma,ſiue ſpatium, vel corporis continentis vltimum:locus nec eſt materia,nec forma, nec aliquod ſpatiũ medium inter extrema continentis quod ſemper alterum eſt,& diſtinctum pręter illud quod eſt rei diſtantis, ideſt, a diſtantia,hoc eſt a quantitate contenti, quod contentum habet partes diſtantes. ergo relinquitur quod locus eſt vltimum corporis continentis ſiue terminus corporis continentis, q idem eſt.Vnde breuiter ex quo locus,vel eſt materia,vel forma,vel ſpatium inter latera corporis continentis diſtinctum a q̃titate contenti,ſed nec eſt materia,nec forma, nec ſpatiũ tale,ſequitur q locus eſt terminus,vel vltimum cor-

11. concl. huius lib.

poris continentis. Et ne aliquis intelligat per conteotum, vel lucatum aliquod ſpatium medium: ſubiungit dicens: quod corpus contentum dicitur illud quod eſt natum moueri ſecundum loci mutationem. A

Magnum autem quid difficileque eſſe uidetur locum percipere tum quia partim materiæ: partim formæ ſimilis eſſe uidetur.

Tex.c.40. *Videtur autem magnum aliquid & difficile accipi quid eſt locus, & propter hoc quod apparet eſſe materia, & forma.*

Prima cã quare locus ſit difficile ad cognoſcẽ. HÆc eſt ſecunda pars primæ particulæ ſecundę partis principalis huius ca. in qua narrantur cauſæ propter quas difficile eſt cognoſcere quid eſt locus, & narrat tres cauſas propter quas difficile eſt cognoſcere, & accipere quid eſt locus, & dicit primo quod uidetur aliquod magnũ & difficile accipere quid eſt locus propter hoc quod locus apparet eſſe materia, uel forma, & hæc eſt prima cauſa difficultatis. Vnde propter ſimilitudinem inter locum materiã, & formam eſt difficile cognoſcere quid eſt locus, quia conſideratio de materia, & forma eſt difficilis, & ideo quia locus videtur eſſe materia, uel forma, ut prius uiſum eſt: difficile eſt cognoſcere quid ſit locus. B

Tum quia tranſlatio eius quod fertur: in ipſo cõtinente ſit quieſcente. Eſſe enim poſſe uidetur interuallum aliud quoddam a magnitudinibus quæ mouentur.

Et propter hoc quidem quod in quieſcenti, & continenti ſit tranſmutatio eius quod fertur, contingere eum uidetur ſpatium medium, aut aliud aliquid amotis magnitudinibus.

Secunda cauſa. SEcunda cauſa propter quam eſt difficile cognoſcere qd eſt locus: eſt illa: quia corpora uidentur transferri in continente, & quieſcente, ueaqua in cypho quieſcente: quia cypho quieſcente tranſmutatur aqua quæ eſt in cypho: & ingreditur aliud corpus, & quia cyphus quieſcit tranſmutato corpore exiſtimatur quod eſt medium inter latera cyphi quod quieſcit corpore tranſmutato, & ita exiſtimatur, quod eſt aliquod ſpatium medium inter latera cyphi quod manet, & quieſcit diuerſis corporibus ſibiinuicem ſuccedentibus in cypho, ſed loco quieſcenti poſſunt diuerſa corpora ſibiinuicem ſuccedere in illo: ideo uidetur quod locus ſit quoddam ſpatium medium inter latera corporis continentis, quod eſt ualde difficile ponere. ſ. quod locus ſit tale ſpatium, ut patet per ſupra declarata, & hæc eſt ſecunda cauſa difficultatis cognoſcendi locum, quia locus uidetur eſſe ſpatium quod eſt valde difficile ponere. C

Confert autem ad hoc, & ipſe aer: qui videtur eſſe incorporeus. Nam non ſolum finea ipſius vaſis: ſed interuallum etiam ipſum, vt vacuum locus eſſe videtur. D

Proficit autem aliquid, & aer, & apparens incorporeus eſſe. Videtur enim non ſolum terminus uaſis eſſe locus, ſed & quoddam eſt medium tanquam uacuum.

Tertia cauſa. CAuſa uero tertię difficultatis cognoſcendi quid ſit locus eſt: quia aer propter quod eſt inuiſibilis exiſtimatur quod aer qui eſt inter latera vaſis ſit ſpatium uacuum, & hæc eſt exiſtimatio vulgi: quoniam dicimus omnes cyphum eſſe vacuum ſi nec ſit in illo uinum, nec aqua, nec aliquod aliud corpus a nobis ſenſibile & propter hoc apparet quod locus ſit uacuum: ſed ponere locum eſſe uacuum eſt valde difficile, ut patebit in ſequentibus. ſ. in capitulo de vacuo: ideo difficile eſt cognoſcere quid eſt locus. Prima igitur cauſa difficultatis cognoſcendi locum: eſt quia locus uidetur eſſe materia, vel forma. Secunda cauſa difficultatis eſt quod locus videtur eſſe ſpatium quieſcens inter latera corporis continentis. Tertia cauſa eſt, quod locus uidetur eſſe vacuum: & cauſa quare hoc apparet eſt, quia ubi eſt aer uidetur eſſe uacuum. A

Vt autem uas locus eſt potens transferri: ſic & locus vas eſt immobile. Quocirca cum id quod eſt intus mouetur, atque transfertur: ſi id mouetur in quo eſt, vt in fluuio nauis, vt vaſe tunc vtitur illo quod continet: magis quam loco. Locus autem vult eſſe immobilis.

Eſt autem ſicut uas locus tranſmutabilis, ſic locus uas immobile. unde cum quidem in eo quod mouetur moueatur, & mutetur quod intus, ut in flumine nauis, tanquam uaſe uertitur magis quam loco continenti, uult autem immobilis locus eſſe. Tex.c.41.

B HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius ca. in qua inueſtigatur differentia ponenda in diffinitione loci quæ eſt immobilitas eſſentialiter. Vnde probatur hæc concluſio quod locus eſt immobilis, & hæc eſt decimaſecunda concluſio huius libri, & intelligo concluſionem ſic. quod locus eſt immobilis primò: ſic quod negatio importata per ly in. cum dico immobilis cadat ſuper totũ: hoc quod eſt immobile primum: ita quod illa ęquiualet huic negatiue, locus non eſt mobilis primo, & eſſentialiter. concluſione ſic intellecta primo probatur. Secũdo ibi. [Vnde omnes.] Infertur quoddam correlarium. Primo igitur probatur concluſio ſic. Illud competit loco tanquam differentia eius per quod locus differt ab alijs cum quibus uidetur maxime conuenire: ſed per eſſe immobile primo locus differt a vaſe: cũ quo tamen uidetur maxime conuenire: ſed per ſe eſſe immobile primo locus differt a uaſe, cum quo tamen uidetur cõuenire, ut dictum eſt ſupra: quoniam locus in continendo maxime aſſimilatur vaſi, vt prius uiſum eſt. ergo immobilitas primo competit loco tanquam differentia eius, & per conſequens locus eſt immobilis primo. maior patet de ſe: quia illud per quod vna ſpecies differt ab alia ſpecie eiuſdem generis proximi, cum qua tamen maxime conuenit: eſt differentia eius. minor declaratur: quia locus maxime conuenit cum uaſe, vt ſupra dictum eſt: ſed locus differt a vaſe per hoc quod uas eſt mobile eſſentialiter, & locus non eſt mobilis eſſentialiter. Vnde ſicut uas eſt locus tranſmutabilis: ita locus eſt vas immobile. cum igitur locus differt a uaſe per hoc quod locus eſt immobilis eſſentialiter, & primo: ſequitur quod eſſe immobile primo eſt differentia loci, & ſic ſequitur concluſio. ſ. quod locus eſt immobilis, & quod locus differt a vaſe per hoc: quia locus eſt immobilis primo: apparet per exemplum, quia cum aliquid mouetur in continenti moto, ut cum nauis mouetur in flumine magis utitur continenti moto tanquam vaſe quam tanquam loco: & hoc ideo quia illud continens eſſentialiter mouetur: ex quo apparet quod competit loco nõ moueri eſſentialiter: ſed vaſi competit eſſentialiter moueri, & ita apparet quod locus differt a uaſe per hoc. quia locus eſt mobilis primo, quia aliter nauis mota in flumine per ſe mota non magis uteretur flumine tanquam vaſe quam tanquam loco. 12. concl. huius lib. C

D Quapropter vniuerſus fluuius magis eſt locus: quia eſt immobilis vniuerſus.

Vnde omnis fluuius magis locus eſt, quia immobilis omnis.

EX hac diuiſione probata concludit Phyl. quaſi correlarie quod quando aliquid manet immotum in flumine, ut nauis quieſcens in flumine, uel aliquod aliud corpus: eſt magis dicendum quod totus fluuius eſt locus illius, quã pars fluuij ſit locus illius, & ratio huius eſt, quia ex quo eſt locus immobilis primum, illud quod eſt immobile primum magis debet dici locus, nunc aũt totus fluuius eſt immobilis eſſentialiter, quia non mouetur niſi ſm partes, ſed partes fluuij mouentur per ſe, ideo totus fluuius, ſeu terminus totius fluuij magis debet dici locus quam pars fluuij, uel terminus partis. Et hoc concludit Phyl. dicens, vnde omnis terminus Correlarium.

magis

magis locus eſt, quia immobilis omnis: hoc eſt terminus omnis, ideſt totius fluuij magis eſt locus quam terminus partis fluuij, quia immobilis omnis: hoc eſt, quia res totius fluuij eſt magis immobilis, quam res partis fluuij, & ideo quantum ad immobilitatem magis debet dici totus fluuius locus quam pars: quantum tamen ad continere pars fluuij magis debet di- Notandū. ci locus quam totus fluuius: quia totus fluuius non continet niſi ratione partis. Notandum quod Commentator probat quod locus eſt immobilis eſſentialiter dicens. Et ſignificar quod locus eſt immobilis eſſentialiter hoc, quod locus eſt illud ad quod mouetur res, & quieſcit in eo: & ſi aliquid moueretur ad rem motam: tunc motus eius eſſet ocioſus, & hoc apparebit in alijs locis. Intelligendum eſt quod ſi aliquid moueretur ad rem motam eadem ſpecie motus, & eadem uelocitate motus: quod eſſet ocioſus, quia nunquam poſſet attingere rem motam: tamen non oportet ſi aliquid moueatur ad rem motam alia ſpecie motus uel alia uelocitate, quod propter hoc eius motus ſit ocioſus. v.g. motus ignis ad concauum orbis Lunæ non eſt ocioſus, & tamen eſt ad rem motam: ſed quia eſt ad rem motam alia ſpecie motus: non oportet, quod ſit ocioſus.

Quare locus eſt finis cōtinētis immobilis primus.

Quare terminus cōtinētis immobile primū hic eſt locus.

HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua concluditur diffinitio loci de loco, & continet duas partes, quoniam in prima concludit phyl. diffinitionem. In ſecunda ibi. [Et pp hoc medium.] Reuertitur ad declarandum quod locus non eſt mobilis eſſentialiter. In prima igitur parte huius particulæ phyl. concludit diffinitionem loci d. quare terminus continentis immobile primum, ideſt locus eſt terminus corporis continen- 13. concl. huius lib. tis immobile primum: & hæc eſt decimatertia concluſio huius libri, quæ ex præcedentibus probatur ſic. Locus eſt terminus corporis continentis: ut patet ex undecima concluſione, & locus eſt immobilis primo: ita quod non eſt mobilis eſſentialiter: ut patet ex concluſione immediate præcedenti: ex quibus ſequitur qđ locus eſt terminus corporis continentis immobile primum. Notandum ſecundum Commen. hic quod phyl. per ultimum intelligit ſuperficiem continentem corpus locatum: & per primum intelligit ſuppoſitum corporis, hoc eſt æqualiter poſitum ſupra corpus ſic, quod nec eſt excedens corpus: ſupra quod ponitur, nec exceſſum ab eo. Vnde quod eſt ſuppoſitum alicui: eſt æquale illi. Et addit Commen. d. primum igitur eſt differentia per quam differt continens æquale ab inæquali, & per hoc, quod dixit immobilis eſſentialiter: differt finis extraneus a fine naturali, hoc eſt finis continentis qui eſt extrinſecus a locato, & a fine intrinſeco locato. i. a ſuperficie locati quæ ſimul eſt cum locato, quoniā ſuperficies locati eſſentialiter, hæc eſt ſemper mouetur cum mouetur locatum: ſed ſuperficies extranea quæ eſt ſubiectiuæ in ipſo continente non ſemper mouetur ad motum locati, ſed quandoque mouetur, raro tamen: ideo & per accidēs mouetur ad motum locati. Intellectus igitur diffinitionis eſt iſtę: locus eſt ultima ſuperficies corporis continentis ſuppoſita, ideſt æqualis corpori locato immobilis eſſentialiter. Vnde intelligendum quod ſecundum iſtam expoſitionem illa duo, ſcilicet immobile, & primum, ſunt duæ differentiæ poſitæ in diffinitione loci: ſic quod immobile debet intelligi illud qđ non eſt mobile eſſentialiter, & per primum debet intelligi ſuppoſitum ſiue adæquatum uel æquale: ſecundum tamen aliam expoſitionem illud totum immobile primum eſt una differentia, ita quod negatio importata per ly in: cadit ſupra totum hoc quod dico immobile primum, ita quod immobile primum intelligitur illud quod dico per hoc non eſt mobile primum, ſic quod non eſt mobile eſſentialiter.

Atque ob hoc medium quidem uniuerſi: infra fines autem citeriores cæli, ſupra maximè omnibus propriæ eſſe uidentur. Quia illud quidem ſemper manet: fines autem cæli eodem modo ſeſe habentes manent.

Et propter hoc medium cęli, & ultimum ad nos circularis loci mutationis uidetur eſſe, hoc quidem ſurſum, illud uero deorſum maxime omnibus propriæ, quia quidem hoc ſemper manet. Circa locum enim ultimum ſimiliter ſe habens manet. Tex.c.42.

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua phyl. reuertitur ad declarandum quod locus non eſt mobilis eſſentialiter, & quod dicta diffinitio competit ſpeciebus loci, & continet tres particulas, quoniam in prima ponitur ratio famoſa ad declarandum quod locus eſt immobilis. In ſecunda ibi. [Quare quod leue.] Declarat quod dicta diffinitio loci competit duabus ſpeciebus loci, ut loco ſuperiori, & loco inferiori. In tertia ibi. [Et propter hoc.] Oſtendit quod locus eſt continens ſicut vas, & non ſicut uacuum. In prima igitur particula huius partis ponitur ratio famoſa probans quod locus eſt immobilis quę eſt concluſio decimaſecunda ſuperius poſita. Rō famoſa dicens, q̃ locus ē imobilis. Ratio igitur eſt talis. Illa quæ maximæ & propriæ ponuntur eſſe loca ſunt immobilia. ſ. medium cæli. i. locus terrę, & ultimum quó ad nos loci mutationis circularis. ſ. concauum orbis Lunæ quorum unum eſt maxime inferius. ſ. medium cæli uel medium mundi, & aliud eſt maxime ſuperius. ſ. concauum orbis Lunæ: iſta enim duo ſunt immobilia, quoniam medium mundi ſeu cæli eſt omnino immobile ultimum corporis moti circulariter. ſ. concauum orbis Lunę eſt ſic immobile quod non mouetur ad ſuperius nec ad inferius quamuis moueatur circulariter. Hęc igitur uidetur eſſe ratio quod illa maxime propria ponuntur eſſe loca, quia ſunt immobilia. ergo uidetur quod locus debet eſſe immobilis, nam propter hoc, q̃ illa ſunt immobilia. ſ. medium mundi, & concauum orbis Lunæ ponuntur eſſe loca propriiſſime, quod non eſſet niſi locus eſſet immobilis. Notandum ſecundum Lynconienſem hic, quod locus non eſt omnino immobilis: ſcilicet ut non poſſit deſinere actu eſſe, quia proprie locus non eſt niſi ſuperficies concaua cæli, & ſi plures cæli ſunt non continui, ſed cōtigui, tot ſunt loci omnino immobiles quot cæli, & non plures: ultimæ nanque ſuperficies elementorum eo quod elemēta immutantur intra & extra ſuas ſpheras, & non ſemper ſunt uniformis figurationis, & magnitudinis, & ideo non penitus ſemper manet unus & idem locus terræ, & aquæ: non tamen conſueuimus dicere ea eſſe in alio loco nunc quam prius propter hoc quod parua eſt, & inſenſibilis hæc differentia. locus igitur omnino immobilis non eſt niſi ultimum cæli circundans: nec reperiuntur differentiæ locales immobiles niſi ultimum & circundans centrum eius. unde cum omnia naturaliter mota moueantur ad differentias loci immobiles neceſſe eſt naturaliter mota moueri uel ad ultimum cæli, q̃ eſt ultimum quo ad nos. hoc eſt ſurſum: uel ad centrum cæli, & hoc deorſum eſt: per Lync. igitur, &c.

Quare cum leue quidem ſit id quod ſurſum pergit, graue autem id quod deorſum fertur ſuapte natura, his quidem finis qui uerſus medium continet infra eſt, & ipſum etiam medium. His autem qui uerſus ultimum continet ſupra, & ipſum etiam ultimum.

Quare quoniam quod leue quidem ſurſum fertur natura, quod uero graue deorſum, quod quidem enim ad medium continens triu̅m deorſum eſt, & ipſum medium, quod uero ad ultimum ſurſum eſt, & ipſum ultimum.

HÆc eſt ſecunda particula huius partis, in qua declaratur, quod dicta diffinitio loci competit duabus ſpeciebus loci, ideſt loco ſuperiori, & loco inferiori. unde probatur, quod locus ſurſum & locus deorſum ſunt termini corporum continentiū, & hæc eſt decimaquarta concluſio huius libri, & hac concluſione probata cum ſit manifeſtum quod illa loca ſunt immobilia: ſequitur quod tam locus ſurſum quam locus deorſum eſt ultimum corporis continentis immobile eſſentialiter. probatur igitur illa concluſio, uidelicet quod locus ſurſum & locus deorſum ſunt termini corporum continentium: & hoc ſic. Omne illud ad quod transfertur leue naturaliter eſt locus ſurſum, & oē illud ad qđ trāſfertur graue naturaliter eſt locus deorſum, ſed leue transfertur naturaliter ad terminum corporis ſuperius continentis. ſ. ad 14. concl. huius lib.

con-

concauum orbis Lunæ, & graue naturaliter transfertur ad terminum corporis contiocutis deorſum. ergo locus ſurſum & locus deorſum ſunt termini corporum continentium: ſed manifeſtum eſt, qnod iſti termini.ſ.corporis ſurſom continentis,& corporis deorſum cõtoctis ſunt immobiles eſſentialiter. ergo tam locus ſurſum quam locus deorſum ſunt termini corporis primo continentis immobile eſſentialiter: cõſtruitur tamen ſic. Quare hic locus eſt, quia locus eſt ultimũ corporis continentis,&c. quod leue eſt, ideſt corpus leue fertur ſurſum natura, ideſt fertur ſurſum ad locum naturaliter, qđ uero graue, ideſt corpus graue deorſum, ideſt fertur deorſum ad locum naturaliter, & per hoc poteſt intelligi maior.ſ. ꝙ illud ad quod naturaliter fertur corpus leue eſt locus ſurſum,& illud ad quod naturaliter fertur corpus graue eſt locus deorſum: deinde ponit minorem cum dicit: quod quidẽ enim ad medium hoc eſt illud quod eſt continens ad mediũ, ideſt illud qnod eſt continens terram quod eſt ad medium mundi, & illud qrod continet ipſum medium mundi ad qđ mouentur grauia eſt terminus deorſum, ideſt terminus ſiue ultimum aquæ uerſus deorſum, & illud quod eſt continens ad ultimum ſurſum, hoc eſt illud quod continet ultimatum ſurſum, & continet ipſum corpus ultimum, quod.ſ. ultimum ſurſum inter illa grauia,& leuia ad quod continens mouentur leuia: illud ſupple eſt terminus corporis continentis.i. concauum orbis Lunæ,& ſic apparet, quod illud ad quod naturaliter feruntur grauia,& leuia ſunt termini corporum cõtinentium,& hæc fuit minor. Intelligendum eſt hic, ꝙ quamuis orbis Lunæ contineat ignem, non tamen continet ultimo, ſed mediante ſuperficie concana, quæ ſupponitur igni: & ideo dicit phylo. quod illud quod eſt ad ultimum ſupple continens ſurſum,& continens corpus ultimo ſurſum eſt ſupple terminus corporis continentis. Notandum ſecundum Commen. hic ꝙ phyl. cum dicit, quod illud quod continet ad medium.ſ. uerſus medium: ipſum medium.ſ. terra eſt terminus.i. finis aquæ.ſ. concauum aquæ: quod phyl. dicit medium: qnoniam graue quærit hunc finem ſecundum quod eſt medium totius: non ſecundum quod eſt finis aquæ,& ſi non eſſet ita: tunc terra moueretus ad aquam ubicunque fuerit ubi eſſet finis eius, ſicut ferrum mouetur ad magnetem,& hoc non ſentitur de aqua. vnde ſi terra moueretur ad concauum orbis aquæ ſecundum quod eſt aqua: ſequeretur quod ſi aqua eſſet in ſphera ignis, quod terra moueretur ad concanum aquæ ſecundum qnod eſt ultimum continens uerſus medium mundi ſecundum qnod eſt medium mundi.

A B C — Notabile. Notandũ.

Et propterea locus ſuperficies quædam, & quaſi uas continensq́ue eſſe uidetur.

Et propter hoc planum uidetur eſſe quoddam & ſicut uas locus & continens.

15. concl. huius lib.

HÆc eſt tertia particula huins partis in qua ex prædictis oſtenditur, quod locus eſt continens ſicut uas, & non ſicut uacuum, & hæc eſt decimaquinta concluſio huius libri, quæ probatnr dupliciter, primo per præcedentia, & hoc ſic. Corporaq́ transferuntur naturaliter ad ultima corporum continentium ipſa, & quieſcunt in eis naturaliter ſecundum conuenientiam, & ſimilitudinem: ſed corpora non mouentur naturaliter niſi ad ſua loca: cum quibus habẽt conuenientiam,& ſimilitudinem. ergo loca ſunt ultima corporũ continentium: ſed ultimum corporis continentis eſt continẽs ſicut uas non ſicut vacuum: quoniam vacuum non cõtinet ſicut ultimum: ſed ſicut medium inter ultima. de hac ratione ponitur concluſio in textu. vnde corpora naturalia mouentur ad ultima corporum continentium quæ continet ſicut uas: ideo phyl. concludit dicens, quod propter hoc uidetur quod locus ſit quoddam planum, ideſt quędam ſuperficies,& etiam locus uidetur eſſe continens ſicut uas, & non ſicut uacuum.

D

Præterea locus ſimul cum ipſa re quodammodo eſt, Quippe cum ipſi fines ſint ſimul.

Amplius ſimul cum re quodammodo locus eſt, ſimul enim finis eſt, & locus.

SEcundo probatur eadem concluſio ſic. locus quodammodo eſt ſimul cum re locata, quia finis corporis locati, & locus ſunt ſimul adæquati: ſed finis corporis locati, & uacuum non ſunt ſimul adæquatę. ergo locus non eſt continens ſicut uacuum: ſed magis ſicut uas. Aliter tamen exponit Commen.ſ. quod phyl. intendit.ſ. ꝙ locus & locatum ſunt relatiua ſic, quod locus, & locatum ſunt ſimul ſicut relatiua ſunt ſimul: ita quod ablato loco auferturlocatum, & econuerſo: ſed hoc non inuenitur niſi in loco qui eſt finis, & finis non inuenitur niſi quando inuenitur illud cuius eſt finis, & deficit per ſuum defectum, & ſi locus eſſet inane non eſſet neceſſarium in ſuo loco eſſe locatnm, & tunc inueniretur locus ſine locato. Et forte inducit haoc rationem, quia declarat, quod locus dicitur eſſe permanens cum permanentia corporis in eo. hæc Commen. unde Com. intendit ſic arguere: locus & locatum ſunt ſimul ita quod poſito uno ponitur & reliquum, & econuerſo. nam ſequitur: locus eſt. ergo locatum eſt: & econuerſo: ſed locatum & vacuum non ſunt ſimul ſic quod vno poſito neceſſario ponatur reliquum: non enim ſequitur. locatũ eſt. igitur vacuum eſt: nec ſequitur econuerſo. vacuum eſt. igitur locatum eſt: ſed magis ſequitur oppoſitum, quia ſi vacuũ eſt non eſt corpus locatum in eo. Et ſi corpus locatum eſt, ibi non eſt vacuum, & cum Commentator dicit, quod locus eſt permanens cum permanentia corporis in eo: non intelligit, quod ſemper permanente eodem corpore manet idem locus: uel econuerſo: ſed quod iſta ſimul permanent tanquã conuertibilia. locus eſt. igitur corpus eſt in loco: quoniam ſemper ſequitur quod ſi locus eſt, quod aliquod corpus ſit in loco,& econuerſo, ut ſi aliquod corpus eſt in loco locus eſt, ſed non oportet, quod manente eodem corpore maneat idem locus, nec forte econuerſo. Sed circa iſtam partem: & etiam propter præcedentia contingit dubitare. vnde moueo aliqua dubia, & primo de quidditate loci quærendo utrum locus ſit ultimum corporis continentis,& uidetur quod non: quia ultimum corporis continentis eſt ſuperficies. ſi ergo locus eſſet ultimum corporis continentis ſequeretor quod locus eſſet ſuperficies: quod eſt contra phyloſophum in lib. prędicamentorum dicentem quod locus, & ſuperficies ſunt ſpecies quantitatis diſcretæ. Item corpora naturalia mouentur naturaliter ad ſua loca propter conuenientiam quam habent cum ſuis locis, ſed corpus naturale non habet aliquam conuenientiam naturalem magis cum una ſuperficie quam cum alia. igitur locus non eſt ſuperficies,& per conſequens non eſt vltimum corporis continentis. Item locus eſt ſimul cum ſuperficie locati, quia ſuperficies continet totum locatum: ſed ultimum corporis continentis eſt ſimul cum ſuperficie ultima locati contenti a loco, quia vltimum corporis continẽtis eſt ſuperficies, & impoſſibile eſt duas ſuperficies eſſe ſimul, quia ſuperficies eſt, quantitas & ſola quantitas facit diſtare ſecundum Commentatorem. ergo locus non eſt ultimum corporis continentis, quia ſic duę quantitates eſſent ſimul adæquatæ: quod videtur impoſſibile. In oppoſitum eſt phyl. dicens, quod locus eſt vltimum corporis continentis. Ad hanc igitur quæſtionem quidam de nouo incipientes Phyloſophari dicunt, quod locus non eſt vltimum corporis continentis. vnde de uirtute ſermonis debet dici, quod locus eſt corpus continens,& circũdans aliud corpus vndique: ita quod quælibet pars corporis continentis quæ eſt vltima verſus locatũ tangit aliquam partem locati,& econuerſo, quælibet pars locati, quæ eſt vltima verſus locum tangit aliquam partem loci. vnde quælibet pars corporis locantis immediate tangens locatum ſecundum omnem partem vltimam locati dicitur locus illius locati: vnde breuiter dicitur, quod locus nihil aliud eſt, quam corpus locans circundans locatum vndique. Et quod vltimum corporis locati non ſit locus probatur per hoc, quia non eſt dare aliquod tale vltimum: quoniam non eſt dare aliquam ſuperficiẽ habentem longitudinem,& latitudinem carentem profunditate: vt imaginantur ponentes puncta, lineas,& ſuperficies eſſe res diſtinctas. Quod autem non ſit aliquod tale longum, & latum carens profunditate probatur: quia ſi eſſet aliquod tale, & cum omne accidens habet ſubm adæquatum illud latum carens profunditate eſſet in aliquo ſubiecto adæquato: & ſic oporteret ponere aliquam ſubam latam carentem profunditate, ſed hoc eſt impoſſibile, quia omnis ſuba corporea habet longitudinem,& omnis ſuba corporea habet profunditatem. igitur nulla ſuba corporea habet longitudinem ſine profunditate. vnde hanc rationem declarauerunt iſti diffuſe: ſed tamen tota virtus huius rationis conſiſtit in hoc, quod accidens adæquatum alicui ſubiecto in nulla dimenſione excedit ipſum: nec etiam exceditur ab ipſo,& omne accidens extẽſum in ſubiecto habet ſubm adæquatum ei, ſed nullum eſt ſubiectum latum ſine profunditate. ergo nullum eſt accidens latum carens profunditate,& ſic cum locus non poſſit eſſe vnum

Expoſitio Com. — Quæſtio prima. — Primum dubium. In prędicamentis. — Secũdum. — Tertium. — Rñſio aliquorum. — Prima ratio ſic dicentium. — Secunda ratio ſic dicentium.

tale

tale ultimum corporis continentis, quod quidem ultimum caret profunditate, ideo dicunt, quod locus eſt corpus continens immediate tangens, & circundans vndique ipſum locatum. Alias rationes adducunt ad deſtruendum lineas ſuperficies, & huiuſmodi, quę omnes poſitæ ſunt, & ſolutæ ſupra primum huius, ſed tamen magis patebunt in ſexto huius: ideo nunc tranſeo, & arguo contra illam opinionem: & primo ſic.

Ratio cõtra ſic dicen.

Si locus eſſet corpus continẽs, & ultimo tangens locatum, ſequeretur quod corpus locatum poſſet moueri localiter motu recto: & tamen continue eſſet in eodem loco proprio, & communi: ſed hoc uidetur inconueniens, quia idem corpus quod eſt continue in eodem loco quieſcit ſecundum locum: quia ſe habet eodem modo ſicut prius quantum ad locum, & ſic idem moueretur ſimul, & quieſceret quiete oppoſita illi motui, quod eſt impoſſibile, probatio primæ conſequẽtiæ factæ. nam ſi locus ſit corpus cõtinens. ſ. aer uel aqua: tunc manifeſtum ſit, quod aliquod corpus poteſt moueri localiter in aere uel in aqua motu recto: & tamen ille totus aer idem non ſemper tangit, & circundat illud corpus motum & ſic iſtud corpus motum continue mouetur localiter motu recto: & tamen ſemper manet in eodem loco. vnde ratio poteſt formari formaliter ſic. Sit b, corpus locatum: & ſit a, locus proprius ipſius b, certum eſt tunc quod a, eſt maius quã b, ponamus igitur, quod b, incipiat moueri verſus unam extremitatem ipſius a, manifeſtum eſt, quod b, non poteſt peruenire ad extremitatem ipſius a, remotiſſimam ab eo niſi ꝑ motum. ergo dum b, mouetur uerius extremum ipſius a, remotiſſimum ab ipſo b, ſemper continue continetur b, ab ipſo a, quouſque perueniret ad illud extremum, & ſic b, mouebitur continue motu recto, & ſemper erit in eodem loco proprio, & etiam in eodem loco communi.

Inſtantia.

Huic poſſet inſtari, quia idem uidetur ſequi ponendo quod locus ſit ſuperficies ultima corporis continentis, quia ſi dolium plenum aqua moueatur motu recto, illa aqua mouetur etiam motu recto: & tamen ſemper eſt in eodem loco proprio, quia in eodem ultimo corporis continentis.

Solutio.

Sed iſta inſtantia non ualet, quia aqua mota ad motum dolij non mouetur per ſe: ſed per accidens, & ſic non eſt inconueniens quod aliquid manens in eodem loco proprio moueatur per accidens: ſed quod aliquid per ſe moueatur localiter motu recto: & tamen ſemper ſit in eodem loco proprio, & communi eſt impoſſibile: quia ſic per ſe moueretur, & per ſe quieſceret quiete oppoſita illi motui, ſed poſito caſu prædicto. ſ. quod b, moueatur per ſe uerius extremum ipſius deſcendente ipſo a, tunc ſemper b, erit in ipſo a, quam in loco proprio quouſque b, deuenerit ad extremum ipſius a, & ſic eſt in eodem loco proprio, & communi continue, & tamen ſemper mouetur ſecundum locum.

Alia ſolutio, q corpus nõ ſit locus cõtinẽs ꝓbatur multis rationibus.

Aliter forte diceretur huic rationi concedendo quod aliquod corpus continuè mouetur motu locali recto, & tamen continue eſt in aliquo eodem loco proprio, ſed non eſt continue in omni eodem loco proprio in quo prius, quia ſi moueatur motu recto continue circundatur alia, & alia parte corporis continentis, & quælibet pars corporis continentis circundans locatum eſt locus proprius illius locati.

Prima rõ.

Sed contra illud arguitur ſic. unius locati eſt tantum unus locus primus: qui eſt primus locus per ſe, & primo loco, & non ratione alicuius alterius, quia ſi locaret ratione alicuius non locaret primo, quia non locaret: niſi quia illud aliud locaret. ſi igitur locus ſit corpus continens, & cum illud corpus continens ſit maius corpore locato poterit corpus locatum moueri in illo loco primo quieſcente illo loco primo: & cum non ſit niſi unus locus primus unius corporis: ſequitur quod aliquod corpus poteſt moueri localiter motu recto, & tamen continue manere in eodem loco proprio, & primo in quo prius fuit, & ita poſſet aliquid moueri localiter motu recto non mutando aliquem locum ſuum.

Secunda ratio.

Item ſi quælibet pars corporis continentis quæ immediate tangit, & circundat locatum undique: eſſet locus proprius ipſius locati: ſequeretur quod idem corpus numero eſſet ſimul in infinitis locis proprijs: quod eſt impoſſibile. ergo non eſt dare locum proprium qui ſit corpus immediate continens, & circundans locatum undique: & probo quod ſequatur quod eſſent infinita loca eiuſdem corporis propria: quia detur aliquod corpus locans uel continens aliud corpus: illud corpus locans. eſt diuiſibile in infinitum ſecundum profunditatem eius. ergo illius corporis ſunt infinitæ partes: quarum quælibet tangit locatum, & circundat ipſum undique: & quodlibet tale per ſe eſt locus proprius. igitur idem corpus numero eſt in infinitis locis proprijs.

Tertia rõ.

Et ſi conceditur concluſio arguitur contra & probo quod ſecundum hoc corpus locatũ non habet aliquem locum proprium. Et arguo ſic. Illud quod non locat: niſi quia aliquid eius locat non eſt locus primus, & per conſequens non eſt locus proprius: ſed ſi ſint infinita loca propria: ut infinitæ partes totius corporis continentis: tunc nullum illorum locorum locat, niſi quia aliqua eius pars locat: & ꝑ cõſequẽs nullus erit locus proprius, & probo quod nullum corpus locat, niſi quia aliquid eius locat, quia dicit, quod aliquid eſt in cælo, quia eſt in aere, & eſt in aere, quia eſt in parte aeris, & eadem ratione eſt in illa parte aeris, quia eſt in parte illius partis, & ita arguo de qualibet eius parte, & ſic ſi ſit dare locum proprium primum: oportet: quod illud non ſit aliquod corpus nec pars corporis, quia nec corpus: nec pars corporis locat niſi quia aliquid eius locat, quia ut dicit phyl. aliquid eſt in loco, quia eſt in aere, & eſt in aere, quia &c. & per conſequens nullum tale eſt locus primus: & ideo eſt neceſſe, quod primus locus ſit ultimum corporis quod quidem ultimum non locat ratione alicuius alterius: ſed ſe toto locat, & hęc eſt intentio Phyloſophi.

Quarta ratio.

Item adduco alias rationes fundatas ſuper auctoritatem Phyloſophi, & Commen. & primo arguo ſic. Illud eſt ultimum corporis continentis non eſt corpus continens, ſed locus eſt ultimum corporis continentis. ergo locus non eſt corpus cõtinens: maior patet, quia idem non eſt ultimum: & illud cuius eſt ultimum. minor uero patet per phyloſophum hic.

Quinta ratio.

Itẽ locus eſt æqualis locato ſecundum phyloſophum: ſed corpus continens non eſt æquale corpori contento. igitur corpus cõtinens non eſt locus totius corporis contenti, quod autem corpus continens non ſit æquale corpori cõtẽto. patet, quia cum inter illa non ſit medium: ſequitur quod corpus continens, & corpus contentum eſſent in eodem loco primo: & ꝑ conſequens eſſent æqualia.

Cõfirmatio eiuſdẽ rationis.

Hæc ratio confirmatur, quia phyloſophus dicit, quod ſi totus aer eſſet locus primus rei, quæ dicitur eſſe in aere: tunc locus rei, & etiam res quæ dicuntur eſſe in loco non eſſent æquales: quod phyloſophus habet pro inconuenienti. Et idem argumentum eſt de quocunque corpore locante. ergo nullum corpus eſt locus primus alicuius rei.

Sexta rõ.

Item ſecundum phyloſophum locus non eſt mobilis, niſi per accidens, ſed omne corpus eſt per ſe mobile. igitur locus non eſt corpus.

Primus locus ẽ ultima ſuperficies corporis cõtinentis.

Dico igitur propter iſtas rationes, & auctoritates, quod nullum corpus eſt primus locus alicuius rei. ſed primus locus eſt ultima ſuperficies corporis continentis, ut patet per phyloſophum, & Commentatorem.

Ad ſcdam rationem.

Ad rationes uero in contrarium dico ut dictum eſt ſupra primũ huius. Quando dicitur, quod omne accidens habet ſubm. adæquatum: dico quod illud eſt uniuerſaliter falſum de omni accidenti, quod eſt ultimus terminus alicuius quanti. nã terminus quanti uel quantitatis eſt in eodem ſubiecto per accidens in quo eſt per ſe illud accidens cuius eſt terminus; & ideo nullus terminus ultimus quanti uel quantitatis habet ſubiectum ſibi adæquatum.

Quæſtio ſecunda. Verũ locus ſit ultima ſuperficies corporis immediate cõtinentis.

Viſo quod locus cuius quidditatem phyloſophus inquirit hic: non eſt corpus: uidendum eſt: vtrum locus ſit ſuperficies ultima corporis immediate continentis locum, & ad illud dico, quod locus poteſt dupliciter accipi. ſ. uel pro eo quod ſignificat: uel pro eo, quod denominat. Vnde loquendo de loco primo modo: ſic illæ terminus locus primo ſignificat idem quod illæ terminus continens corpus adęquatum diuiſum ab eo uel idem q ultimum corporis primo continens, & ideo ſicut illæ terminus. ſ. continens corpus adæquatum poteſt accipi dupliciter uel pro eo quod ſignificat: ita illæ terminus locus poteſt accipi dupliciter. ſ. uel pro eo quod denominat: uel ꝑ eo quod ſignificat, & illa diſtinctio communiter habet locum in omnibus terminis concretis accidentibus. Vnde ſi accipiatur locus pro eo quod ſignificat primo, & adæquate: ſic dico, q locus eſt aggregatum per accidens ex ſuperficiebus corporis continentis, & ex ipſa continentia: quæ continentia dicit reſpectum ad contentum: & illud apparet: nam ſignificatum orationis uel uocis compoſitæ eſt aggregatum ex ſignificatis partium: nunc autem hæc oratio compoſita. ſ. ultimum corporis continentis componitur ex duabus uocibus, quæ ſunt ultimum corporis continentis, & ideo ſignificatum huius totius uocis, quæ eſt ultimum corporis continentis componitur ex ſignificatis partium. Et ideo dico, quod hoc nomen locus ſignificat aggregatum ex ultimo, & continentia ſiue ex ultimo, & corpore cõtinente. Principale tamen quod eſt in ſignificatione uocis eſt illud quod importatur in recto ultimum. Sic igitur ſi quæritur quid eſt locus accipiendo locum pro eo quod ſignificat, dictum eſt, quod eſt aggregatum ex

ſuper-

ſnperficie,& canrinentia corporis:& ſic eſt quoddam aggregatum per attidens: ſed ſic non eſt magna difficultas tirca quidditatem loci: ſed diffitnltas eſt circa illnd quod eſt locus: hoc eſt circa illud quod hoc nomen locus denominat dicendo hoc eſt locus: ſumendo ſubm ſecundum quod habet ſuppoſitionem perionalem,& dico ad illam difficultatem ꝙ illud quod eſt locus, & de quo uere prædicatur hoc nomen locus: ut ſopponit perſonaliter eſt ſola ſuperficies, non tamé eſt omnis ſuperficies locus, qnia ſuperficies plana non eſt locus, ſed ſolum eſt illa ſnperficies locus, quæ eſt ultimum corporis continentis, quod quidem ultimum eſt circundans to-

Prima rõ. tum locatum,& continet ipſum adæquatæ. Quod autem locus prout hic phyl. loquitur de loco ſit ſnperficies apparet, quia ſecundum phyloſophnm in prædicamentis,& etiam ſexto huius: terminus lineæ eſt punctus, & terminos ſuperficiei eſt linea: & terminus corporis eſt ſuperficies: nunc autem idem eſt ſuperficies,& ultimum cum igitur ſuperficies ſit terminus corporis: ſequitur quod ſuperficies ſit ultimum corpo-

Scda rõ. ris. Item locus eſt quantitas per phyloſophum: aut igitur eſt quantitas continua uel diſcreta: non diſcreta: ut patet de ſe. igitur eſt quantitas continua: aut igitur eſt quantitas continua ſucceſſiua aut permanens: non ſucceſſiua quia ſic omne corpus exiſtens in loco fieret in alio, & alio loco continue: quod eſt falſum: igitur eſt quantitas permanens, ſed omnis q̃titas continua permanens uel habet unam dimenſionem tantum: uel duas tantum: aut tres, ut patet primo cæli. ergo locus uel eſt quantitas continua permanens habens unam dimenſionem tantum: quod non contingit, quia ſic locus eſſet linea: quod nullus ponit: uel habet tres dimenſiones: quod etiam non contingit, quia ſic locus eſſet corpus: quod eſt impoſſibile, & prius improbatum. igitur relinquitur, quod locus ſit quantitas continua permanens habens duas dimenſiones tantum: ſed omne tale eſt ſuperficies. igitur locus eſt ſuperficies. Et ſi dicas, quod ſolum probatur, quod locus eſt ſuperficies materialiter, & hoc conceditur. Dico quod accipiendo locum pro eo quod hoc nomen locus denominat: ſic locus non includit materiale, & formale, ſed eſt quædam forma ſimplex ſimplicitate oppoſita compoſitioni ex materiali,& formali,& ſic dico quod accipiendo locum formaliter, ſic locus non eſt aliud quam ſuperficies: quoniam locus ſecũdum quod phyl. hic loquitur per ſe, & primo continet locatum: ſed illud quod per ſe, & eſſentialiter continet locatum ſeu corpus eſt per ſe, & eſſentialiter quantitas, quoniam quãtitati primo competit continere, ſicut ſibi competit habere partem poſt partem, ſiue extra partem: locus igitur formaliter acceptus eſt quantitas: & non alia quantitas, quam ſuperficies, ut patet per deductionem iam factam,& hoc dico accipiendo locum pro eo, quod hoc nomen locus denominat. Si uero locus accipiatur pro eo quod ſignificat, ſic dico quod eſt aggregatum per accidens, & habet formale,& materiale: quia habet in ſua deſcriptione aliquid loco generis, & aliquid loco differentiæ. Vnde illud quod ponitur in recto ponitur loco generis, & illud quod ponitur in obliquo ponitur loco differentiæ uel econuerſo, ſed de hoc non curo, quia non loquitur hic phyl. de loco niſi accipiendo locum pro eo, de quo locus prædicatur denominatiue dicendo. hoc

Primũ argumentũ. eſt locus. Sed contra illud poteſt argui multipliciter, & primo ſic. Vltima ſuperficies corporis continentis eſt ſimul adæquate cum ultima ſuperficiæ corporis locati, ſed quando aliqua duo ſunt ſimul adæquatæ, qua ratione unum continet aliud, eadem ratione reliquum continet illud idem. ergo quã ratione ultimum corporis continentis eſt locus, eadem ratione extrema ſnperficies corporis contenti eſſet lo-

Cõfirmat. cus, quod eſt falſum, & contra omnes. Hæc ratio confirmatur ſic. Illud quod eſt locus alicuius corporis per ſe, eſt locus per accidens accidentium illius corporis contenti. ergo ſi ultima ſuperficies illius corporis continentis eſſet locus corporis contenti, ſequitur, quod illa ſnperficies eſſet locus extremę ſuperficiei corporis contenti, ſed hoc eſt falſum, quia quando non ſunt aliqua ſimul adæquatæ non eſt maior ratio:

Secũdum. quare unum eſt locus alterius quam econuerſo. Propterea uidetur, quod phyl. determinat de loco accipiendo locum pro eo quod ſignificat, quia phyl. hic determinat de loco cuius eſt hęc diffinitio. ſ. ultimum corporis continentis, ſed hęc eſt diffinitio loci accipiendo locum pro eo, quod ſignificat.

Tertium. ergo. Item probatur, quod locus non ſit ſuperficies, quia ſi ſic, tunc unum & idem locatum poſſet eſſe ſimul in diuerſis locis, quod uidetur impoſſibile. conſequentia probatur ſic. nam unum & idem corpus ſimul eſt in ſuperficiæ terræ, &

A in ſuperficię aeris, ut patet de arbore, cuius radix eſt in terra, & reſiduum in aere, &c.

Quartum. Item ſi locus eſſet ſuperficies, locus non eſſet æqualis locato, quod eſt contra phyloſophum, probatio conſequentiæ: quoniam ſuperficies eſt indiuiſibilis ſecundum profunditatem, & corpus eſt diuiſibile ſecundum profunditatem, ſed nullum indiuiſibile æquale diuiſibili. ergo.

Quintum. Item locus eſt in genere relationis,& ſuperficies non. igitur locus non eſt ſuperficies. minor patet:& probatur maior: quia locus eſt ultimum: ſed ultimum refertur ad illud: cuius eſt ultimum.

Sextum. Item locus eſt terminus motus localis, ſed ſuperficies ultima corporis continentis non eſt terminus motus localis. ergo maior patet. probatur minor: nam terminus motus dicitur eſſe intrinſecus mobili, ſed ultimum corporis continentis non eſt intrinſecum locato ſiue moto. ergo.

Ad primũ iſtorum. Ad primum illorum quando dicitur, quod ultima ſuperficies corporis continentis eſt ſimul adęquatæ cum ultima ſuperficie corporis locati. concedo. Et quando dicitur, quod ſunt qua ratione ſuperficies corporis continentis eſt locus, eadem ratione ſuperficies corporis contenti eſt locus, dico ꝙ non eſt eadem ratio, quia locus eſt continens diuiſum: hoc enim eſt de ratione loci. ſ. quod ſit diuiſum a locato,& quia ſuperficies corporis continentis eſt diuiſa a locato, & ſuperficies

B corporis cõtenti non eſt diuiſa a locato, ideo ſuperficies corporis continentis eſt magis locus, quam ſuperficies corporis contenti.

Ad confir. Ad confirmationem quando dicitur, quod illud quod eſt per ſe locus corporis eſt per accidens locus accidentium eiuſdem corporis, concedo. Et quando dicitur, quod ſuperficies corporis continentis non eſt per accidens locus ſuperficiei corporis contenti, illud eſt negandum. Et cum dicitur, quod illa quæ ſunt ſimul adæquatę neutrum eſt magis locus alterius, quam econuerſo. dico, quod neutrum eſt magis per ſe locus alterius, quam econuerſo: tamen unũ eſt magis locus alterius per accidens, quam econuerſo: quia unũ

Ad ſecũ. eſt locus alterius per ſe, ideo eſt locus accidentium eius per accidens magis quam econuerſo. Ad aliam rationem dico, ꝙ phyl. hoc determinat de eo quod hoc nomen locus ſignificat ſecundum quod ſupponit perſonaliter, & ita determinat de eo quod ſupponit pro eo quod denominat,& ideo ꝓprietates,& alia quæ hic attribuuntur loco attribuuntur pro

Ad tertiũ. his de quibus hoc nomen locus dicitur denominatiue. Ad aliam rationem cum dicitur ſi locus eſſet ſuperficies, tunc unum & idem corpus eſſet in diuerſis locis. Dico quod im-

C poſſibile eſt, quod unum & idem corpus numero ſit ſimul & ſemel in duobus locis totalibus adæquatis toti corpori, tamen unum & idem corpus poteſt eſſe ſimul in diuerſis locis partialibus ſecundum diuerſas partes eius, quæ loca partia-

Replica. lia ſunt partes totius loci. Et ſi dicitur, ꝙ corpus exiſtens partim in aere,& partim in terra, non hēt locũ totale, q͂a ex illis

Solutio. ſuperficieb. non ſit aliquod unum. Dico, ꝙ tale corpus ſic locatum non habet locum talem ſimpliciter unum: hēt tñ unũ locũ unitate contiguationis vel aggregationis: nec oportet, ꝙ omne corpus ſimplex habeat locum unum unitate ſimplici.

Ad quartum. Ad aliam rationem cum dicitur, quod ſi locus eſſet ſuperficies: tunc locus non eſſet æqualis locato. Dico quod bene ſequitur quod locus non eſſet æqualis locato ſecundum omnes dimenſiones, quia locus non eſt æqualis locato ſecũdum profunditatem, tamen locus eſt æqualis locato ſecundum duas dimenſiones. ſ. ſecundum longitudinem, & latitudiné: unde locus eſt æqualis locato ſecundum continentiam, & non ſecundum dimenſionem, ut poſtea uidebitur. Et quando dicitur quod indiuiſibile non eſt ęquale diuiſibili. Di-

D co quod indiuiſibile ſecundum illam dimenſionem, qua eſt indiuiſibile non eſt ęquale diuiſibili ſecundum eādē dimenſionem: tamen indiuiſibile ſecundum unam dimenſioné poteſt eſſe æquale diuiſibili ſecundum aliam dimenſionem

Ad quintum. Ad aliud quando dicitur, quod locus eſt in genere relationis. nego illud accipiendo locum pro eo quod hoc nomen locus denominat,& quando dicitur, quod ultimum eſt in genere relationis, dico quod ultimum poteſt accipi dupliciter, ſcilicet uel pro eo quod hoc nomen ultimum ſignificat,& ſic eſt uerum, quod ponitur in genere relationis, uel poteſt accipi pro eo quod hoc nomen ultimum denominat, & ſic non eſt in genere relationis. Et cum dicitur, quod locus eſt ultimum. Dico quod uerum eſt accipiendo ultimum ꝓ eo, ꝙ

Ad ſextũ. denominat, ſed illud non eſt in genere relationis. Ad aliud cum dicitur, quod locus eſt terminus motus localis. Dico quod non eſt terminus immediatus, & intrinſecus, ſed ubi quod cauſatur in mobili a loco circumſcribente eſt terminus intrinſecus & immediatus motus localis, & ideo ubi eſt

in

in mobili,& locus non: nec dicitur motus localis eſſe ad locum, niſi quia eſt ad ubi quod cauſatur a loco. Et quando dicitur, quod locus,& ſuperficies ſunt ſpecies diſtinctæ: ut patet in præſentis. Dico quod non eſt uerum, ſed phyl. ibi loquitur ſecundum opinionem famoſam antiquorum ponentium locum eſſe ſpatium ſeparatum,& ſi locus eſſet tale ſpatium differret ſpecifice a ſuperficie: unde ratio quare phyl. loquitur ſecundum opinionem famoſam poteſt eſſe, quia nondum declarauerat quid eſt locus, & ideo locutus eſt, ut plures quouſque declarabit quid eſt locus, & illo modo loquitur in pluribus locis Phyloſophiæ.

Ad ſcd̃m pricipale primæ q̃ſtionis.

Ad aliam rationem quando dicitur, quod corpora naturalia naturaliter mouentur ad ſua loca,&c. dicitur ſicut prius, quod locus poteſt accipi multipliciter. ſ. uel pro ultimo corporis,&c. uel pro uirtute conſeruatiua locati: uel pro corpore locante. Dico igitur quod accipiendo locum pro ultimo corporis continentis: ſic corpora non mouentur naturaliter ad ſua loca niſi inquantum ſunt in tanta uel in tanta diſtantia ab orbe. Dico igitur q quamuis corpus naturale non habeat continentiam magis cum una ſuperficie q̃ cum alia abſolute: tamen ſecundum q ſuperficies eſt in tali uel in tali diſtantia ab orbe: maiorem conuenientiam habet cum una ſuperficie quam cum alia: quoniam ultimum aquæ uel ipſa aqua ſecundum quod eſt in tali diſtantia ad orbem conſeruat terram: & ſecundum qđ eſt in tali diſtantia habet uirtutem ſibi influxam a cælo per quam uirtutem conſeruat terram, & ſic eſt de aliis elementis: uel poteſt dici, quod corpora naturalia mouentur naturaliter ad ſua loca accipiendo locum pro uirtute conſeruatiua locati.

Locus accipit̃ multis modis.

Vnde eſt ſciendum quod locus accipitur multis modis,& accipio quinque uel ſex modos qui faciunt ad propoſitum noſtrum: quamuis ſint multo plures: unde locus uno modo ſumitur pro corpore continente, & ſic loquendo de loco phyl. dicit, q ignis eſt locus aeris,& aer locus aquæ,&c. Alio modo accipitur locus pro origine loci proprie dicti, & illo modo dicit Com. in hoc quarto quod centrum eſt locus cæli,& etiam primo cæli,& mundi dicit, quod medium mundi eſt locus cæli,& hoc d. pro tanto: quia centrum quod eſt medium mundi eſt origo loci cæli: uel eſt illud per quod cælum eſt in loco, quamuis non ſit locans cælum, ſed eſt illud quo cælum locatur, & de iſto loco loquitur auctor ſex principiorum dicens, quod locus ſimplex eſt origo,& conſtitutio loci compoſiti, intelligendo per locum ſimplicem aliquod indiuiſibile, cuiuſmodi eſt centrum mundi: quod eſt origo cuiuslibet loci, quodlibet tamen corpus mundi eſt in loco per centrum: uel per certam diſtantiam a centro. Tertio modo dicitur locus alicuius circa quod habet fieri eius operatio,& ſic loquitur phyl. octauo huius,& etiam primo cæli dicens, quod cælum uel ſuprema ſphæra eſt locus Dei: & illo modo dicit Commen. octauo huius, quod primus motor qui non eſt corpus non eſt in loco niſi quia motum ex eo eſt in loco, & his tribus modis dicitur locus improprie, & tranſumptiue. Aliter accipitur locus proprie,& hoc dupliciter, quia locus proprie acceptus alius per ſe alius per accidens: locus proprie, & per ſe acceptus eſt ultimum corporis continentis, locus uero per accidens eſt ſubiectiue exiſtens in mobili cauſatum ex oppoſitione ad centrum mundi. Vnde dicunt aliqui qđ locus per accidens eſt in prædicamēto ubi. unde Simplicius ſupra prædicamēta dicit, qđ locus ſecundum proprium caracterem eſt in p̃dicamēto ubi: intelligens per caracterem forma,& de loco ſic dicto poteſt exponi illud qđ dicit in p̃dicamētis. ſ. quod partes loci copulantur ad eundem terminum communem ad quem copulantur partes corporis.& quod partes loci continent ſingulas particulas corporis,& de loco ſic dicto dicit Boe. quod locus per partē corporis,& per ſpatium eſſe diffinitur: unde locus illo modo dictus eſt certus ſitus quem habet corpus,& oppoſitio,& diſtātia ad centrum mundi quod eſt origo cuiuslibet talis loci & de loco ſic dicto forte intelligit phyl. dicens, quod motus eſt ad locum,& quod locus eſt terminus motus, quoniam certū eſt, quod terminus motus localis, qui acquiritur mobili, habet eſſe ſubiectiue in mobili,& ſic locus ſecundum quod eſt terminus motus localis eſt in locato tanquam in ſubiecto,& adhoc poteſt locus accipi pro uirtute conſeruatiua locati exiſtentis in locante quibuſcunque modis accipiatur locus. Dico igitur, quod locus ſecundum quod phyl. diffinit locum eſt ſuperficies: unde dictum eſt.

Ad tertiū pricipale primæ q̃ſtionis.

Ad aliam rationem principalem cum dicitur, quod locus eſt ſimul cum ſuperficie locati concedo,& quando dicitur, quod duæ ſuperficies nō poſſunt eſſe ſimul. Dico quod duæ ſuperficies ex ea parte qua ſunt

A indiuiſibiles non poſſunt eſſe ſimul adæquatæ: quoniam ſi ſuperficies addatur ſuperficiei ex parte longitudinis: uel ex parte latitudinis: tunc una ſuperficies ponitur iuxta aliam: & non ſunt ſimul adæquatæ cum ea: ueruntamē ex ea parte qua ſuperficies eſt indiuiſibilis poteſt una ſuperficies eſſe ſimul cum alia, & quia ſuperficies eſt indiuiſibilis ſecundum profunditatem, illæ duæ ſuperficies poſſunt eſſe ſimul ex parte profunditatis, quoniam ſi una ſuperficies ſupponatur alteri ibi eſt additio ſuperficierum adinuicem ex ea parte qua ſunt indiuiſibiles,& ideo bene poſſunt eſſe ſimul. Cum ergo dicitur, quod ſola quantitas facit diſtare. Dico, quod ſola quantitas ex ea parte qua eſt diuiſibilis facit diſtare: tamen quantitas ex ea parte qua eſt diuiſibilis non: & quia corpus eſt diuiſibile ad omnem partem, & ſecundum omnem dimenſionem: ideo eſt impoſſibile duo corpora eſſe ſimul adæquatæ: ſed non eſt ſic de ſuperficiebus,& lineis.

Qđ locus nō ſit ſola ſupficies. Primum.

Sed adhuc reſtant duo dubia, quia uidetur, quod locus ſit ſola ſuperficies, quod probatur multipliciter, & primo ſic. Illud quod diffinitur per ſuperficiem non eſt ſuperficies, hoc ſtatim patet, quia idē non diffinit ſeipſum: ſed locus diffinitur per ſuperficiem. ergo maior eſt manifeſta,& minor probatur per phyloſophum

Secūdum.

B in textu qui diffiniens locum dicit, quod locus eſt terminus corporis continentis, ſed terminus loci continentis eſt ſuperficies. Item loca naturalia corporum ſimplicium diſtinguuntur ſpecie: patet primo cæli. trac. de infinito.& Comm. idem dicit expreſſe ſupra primum de cæ.& mun. ſed una ſuperficies non diſtinguitur ſpecifice ab alia. ergo locus non eſt totaliter idem quod ſuperficies.

Tertium.

Item ubi cauſatur effectiue a circumſcriptione loci, ſed ubi non cauſatur a circumſcriptione ſuperficiei. ergo locus non eſt idem quod ſuperficies. maior patet per auctorem ſex principiorum. minor uero patet p Commen. ſuper hunc quartum dicentem quod quantitas non eſt de potentijs actiuis.

Quartum

Item phyl. dicit, quod corpus naturale naturaliter fertur ad ſuum locum naturalem propter propinquitatem: & quaſi unigeneitatem loci naturalis ad ipſum: ſed ſuperficies non habet propinquitatem: nec unigeneitatē magis ad unum corpus, quam ad aliud. ergo locus non eſt ſola ſuperficies. Ad iſtas dicendum, quod accipiendo locum

C pro eo quod denominat hoc nomen ſic dicendo: illud eſt locus uel illud eſt locans, ſic locus eſt ſola ſuperficies.

Ad primū iſtorum.

Et ad primum in contrarium dico, quod ſuperficies eſt ſuperius, quā locus; quia omnis locus eſt ſuperficies, non tamen omnis ſuperficies eſt locus: ut dictum eſt prius: ideo ſuperficies ponitur in diffinitione loci, & non eſt inconueniens: ſuperius enim ponitur in diffinitione inferioris. Vnde ſi accidit aliquod malum. Et cum dicitur, quod idem non diffinit ſeipſum: poteſt dici, quod idem alicui conuertibiliter non diffinit illud idem: tamen idem alicui aliquo modo. ſ. eo modo quo ſuperius eſt idem in inferiori bene poteſt in illius diffinitione. Vel poſſet ſic dici, quod eadem res, quæ conuertitur,& adæquatur ſub alio, & alio conceptu: eſt diffiniens,& diffinitum: ſicut patet, quod homo diffinitur per animal rationale, quando eſt eadem res cum homine ſub alio,& alio conceptu: & ſic etiam poteſt locus diffiniri per ultimum corporis continentis, quia alius conceptus importatur nomine loci,& alius conceptus importatur nomine ultimi corporis continentis. Vel ſi uelis dicere, quod diffinitio componitur ſolum ex conceptibus. ſ. uocibus: tunc eſt dicendum quod idem non diffinitur per ſeipſum: cum eadem res ſub uno cōceptu diffiniatur per alium conceptum eiuſdem rei,& ſic idē

D nullo modo diffinitur per ſeipſum, ſed per ſuum conceptum, alius tamen eſt conceptus diffinientis ipſum,& alius eſt conceptus diffiniti.

Ad ſcd̃m.

Ad ſecundum cum dicitur: quod loca naturalia corporum ſimplicium diſtinguuntur ſpecie. Dico q locus naturalis poteſt accipi dupliciter. ſ. pro eo quod ſignificat, uel pro eo quod denominat. Dico igitur accipiendo locum naturalem pro eo quod ſignificat, ſic eſt uerum q locus naturalis ignis eſt alius a loco naturali aquæ: & ſic de aliis elementis, quia hæc uox naturalis locus ſignificat ultimum corporis continentis habentis uirtutem conſeruatiuam locati contenti, ita quod illæ uoces, ſcilicet locus naturalis,& ultimum corporis continentis habentis uirtutem cōſeruatiuam locati idem ſunt: nunc autem manifeſtum eſt, q tota oratio: locus,&c. non ſignificat ſolam ſuperficiem: immo in ſuo ſignificato includit continentiam corporis locati, & uirtutem conſeruatiuam continentis, & illo modo loquendo de locis naturalibus: concedo quod loca naturalia diſtinguuntur ſpecie. Si uero locus naturalis accipitur pro eo, q hæc uox. ſ. loca naturalia denominat; ſic dico, quod loca naturalia.

talia non diſtinguuntur ſpecie, immo locus naturalis eſt hoc A illud quod eſt locus naturalis. ſ. ſola ſuperficies continentis. Vnde accipiendo ſuperficiem concauam ignis ut ambit totum aerem: uerum eſt direre, quod hæc ſuperficies eſt locus naturalis aeris, ſed hoc eſt in prædicatione accidētali. Quod autem illa diſtinctio ſit bona, ꝙ terminus uel uox poteſt accipi pro eo quod ſignificat uel quod denominat apparet: quoniam hæc eſt uera, homo albus eſt ens ꝑ accidens, accipiendo hominem album pro eo quod ſignificat, quia certum eſt, ꝙ ille terminus homo albus ſignificat unum ens per accidens: & iſta ſimiliter eſt uera: homo albus eſt homo, & eſt ſuba: accipiendo illum terminum pro eo quod accidentaliter denominat, quia ſortes cui accidit ꝙ ſit albus eſt homo, & eſt ſuba, & ſic patet, qđ huiuſmodi diſtinctio eſt bona, & habet locum in omnibus terminis concretis accidentalibus, & etiā in terminis aggregatis ex accidentalibus, uel ex ſubiecto, &

Ad tertiū accidente. Ad aliam rationem, quando dicitur, quod ubi cauſatur ex circunſcriptione loci, dico quod uerum eſt accipiendo locum pro corpore continentis, nō pro ultimo corporis: uel ſuſtinendo, ꝙ ubi cauſetur ex circunſcriptione loci quę eſt ultimum corporis continentis, dico quod ubi cauſatur ex circunſcriptione ſuperficiei. B Et cum dicitur, quod quantitas non eſt de potentijs actiuis, dico quod quantitas eſt de potentijs actiuis per abiectionem contrarii, hoc eſt: quantitas non eſt de potentijs alterantiis: tamen quantitas eſt de potentijs actiuis ſine alteratione, & dico quod unum corpus expellit aliud corpus a ſuo loco per quantitatem ſuam effectiue aliquo modo: quamuis quantitas non ſit totalis cauſa effectiua, & ita quantitas eſt aliquo modo effectiua motus localis, & ſic quantitas poteſt eſſe cauſa totalis effectiua ipſius ubi: quia ubi non cauſatur per abiectionem: nec per alterationem contrarij: proprie loquendo de contrarietate.

Ad quartum. Ad aliam rationem quando dicitur, quod locus eſt principium generationis ſecundum Porphy. dico, quod Porphy. accipit ibi locum pro corpore locante uel pro uirtute conſeruatiua locati, & non pro ultimo corporis continentis.

Ad quintum. Ad aliam cum dicitur, quod corpus naturale naturaliter fertur ad ſuum locum proprium propter propinquitatem quam habet ad locum, dico quod uerum eſt accipiendo locum ꝑ corpore locante uel pro uirtutę conſeruatiua exiſtente in corpore locante, ſed accipiendo locum pro ultimo corporis nō eſt uerum: omnes tamen illæ rationes poſſunt ſolui per diſtin C ctionem de loco ſuperius poſitam.

Vtrū locus ſit immobile. Secundo quæro utrum locus ſit immobilis. Et uidetur ꝙ non: quia ultimum corporis continentis mouetur ad motum illius cuius eſt ultimum:

Prima rō ſed locus eſt ultimum corporis continentis: quod quidem corpus continens eſt mobile. ergo locus eſt mobilis.

Secunda. Item cælum uel ſuperficies concaua orbis Lunæ eſt locus ignis, & tamen continuę mouetur. ergo. In oppoſitum eſt phyl. hoc.

Reſpōſio aliquorū. Ad hanc dubitationem dicunt aliqui quod locus accipitur dupliciter. ſ. uel pro materiali in loco, uel ꝑ formali, ſi accipiatur pro materiali ſic eſt mobilis, quia materiale in loco eſt ſuperficies, & certum eſt, quod ſuperficies eſt mobilis, ſi uero accipiatur pro formali, ſic eſt diſtātia cauſata ab orbe ſiue a polo mundi, & eſt a centro terrę, & ſic totus locus eſt immobilis, quia ſemper manet eadem diſtantia ad orbem ſiue ad polos mundi.

Alia reſponſio. Aliter tamen dicunt alij, & quaſi in idem redit: quod ultimum corporis continentis non habet rationem loci proprie, & formam: niſi ſecundum rationem, & ordinem quem habet ad totum corpus ſphericum cęli. v. g. locus proprius nauis in aqua uel in flumine non eſt D hæc aqua quæ fluit ſecundum quod eſt hæc aqua: ſed ſecundum ordinem vel ſitum quem habet aqua fluens ad totum flumen: qui quidem ordo uel ſitus remanet in aqua ſuccedente, & ſic licet aqua materialis fluat: tamen ſecundum quod aquæ haber rationem loci ut ordinatur in tali ordine uel ſitu ad totum flumen non mutatur, & hoc eſt exemplum Phyloſophi: ad quod reſpicientes debemus intelligere quomodo extremitates corporis mobilis ſunt loca. ſ. per reſpectum ad totum corpus ſphericum cæli, quod quidem corpus ſphericum habet fixionem, & immobilitatem ex fixione, & mobilitate centri, & polorum, & ideo licet illud ultimum corporis continentis ſecundum quod eſt hoc ultimum effluat, tamen illud ultimum ſecundum quod habet rationem loci ſemper manet, quia diſtantia, & ordo ad totum corpus ſphericum cæli ſemper manet. Intentio igitur illorum eſt, quod ultimū corporis continentis. i. ſuperficies quæ eſt materiale in loco: eſt mobilis, ordo tamen uel ſitus ad totum corpus ſphericum

A cæli qui eſt formale in loco eſt immobilis.

Primū argumentū contra ſic dicentes. Sed contra hunc modum dicendi arguo, & probo quod in loco non eſt aliqđ tale formale ut ſitus uel ordo ſeu diſtantia in comparatione ad cælum uel ad polos ſeu ad centrum. Et arguo ſic. Impoſſibile eſt per quācunque uirtutem quod aliquid maneat deſtructo formali quod eſt in eo, quod patet, quia impoſſibile eſt quod homo maneat deſtructa anima intellectiua, quiā hoc claudit contradictionem, ſed locus per uirtutem diuinā poteſt manere idem non manente eadem diſtantia uel ordine ad totum cælum uel centrum uel polos. ergo talis ordo uel diſtantia non eſt formale in loco, maior eſt nota, & minor patet, quia Deus poſſet mouere totum cælum ſimul, & omnia quatuor elementa motu recto uerſus oriens, quieſcente alio corpore in aere, uerbi gratia, quieſcat aliquod corpus in medio aeris, & per uirtutem diuinam moueatur totum cęlū, & omnia elementa motu recto uerſus oriens, tota igitur pars cęli, quæ eſt uerſus occidens fit propinquior illi corpori quieſcenti, quam prius erat, & totum uerſus oriens erit remotiꝰ ab illo corpore, quam prius erat, & unus polus mundi erit ſibi propinquior quam prius, & alius remotior, & centrum totius mundi erit ſibi propinquius uel remotius quā prius, B ut patet manifeſte, cum igitur aliud corpus quieſcat ſecundum locum, oportet quod ſit in eodem loco in quo prius erat, & per conſequens locus maneat idem: & tamen ordo uel diſtantia ad polum mundi non manet, ſed corrumpitur. ergo talis ordo uel diſtātia nō eſt formale in loco, quoniā ſi ita eſſet ſequeretur ꝙ aliquid poſſet manere deſtructo ſuo formali, quod eſt impoſſibile.

Cōfirmatio eiuſdē. Hoc confirmatur: Deus poteſt comprimere, & dilatare totum cælum, & omnia elementa quieſcente illo corpore in eodem loco, ſed loco compreſſo uel dilatato, & omnibus elementis compreſſis uel dilatatis corpus quieſcens non haberet eundem ordinem, uel diſtantiam ad polos mundi, uel ad centrum, & tamen locus maneret idem: igitur talis diſtantia, uel ordo non eſt formale in loco: aliter enim ſequeretur quod aliquod maneret ſine ſuo formali, quod eſt impoſſibile.

Reſpōſio. Huic rationi dicerent phyloſophantes quod nec uirtus poteſt cælum: & elementa mouere a loco ſuo, & ſic illa ratio nihil uidetur ualere.

Prima rō. Sed contra hoc arguo dupliciter, & primo ſic: impoſſibile eſt aliquid intelligere manere idem numero niſi intelligatur ſuum manere formale idem numero, ut communiter conceditur ab om C nibus, ſed poſſibile eſt intelligere locum manere eundem numero abſque hoc quod intelligatur idem ordo, uel diſtantia ad cælum, & ad polos, & centrum manere. ergo talis ordo, vel diſtantia non eſt formale in loco, maior patet: nam quia rationale eſt formale in homine: ideo impoſſibile eſt hominem intelligere abſque hoc quod intelligatur rationale, & ſic eſt de omnibus alijs. Vnde illa propoſitio communiter conceditur. ſ. quod nihil poteſt intelligi ſine ſuo formali, minor vero patet, quia contingit intelligere quod aliqđ corpus quieſcat in aere, & quod totum cælum cum quatuor elementis moueatur: ſic quod totum oriens fiat remotius ab illo corpore quam prius, & totum occidens fiat ei propinquius quam prius, & per conſequens contingit intelligere ꝙ vterque polus ſit corpori propinquior, vel remotior quam prius, & per conſequens quod centrum mundi ſit ſibi propinquius, vel remotius, corpore tamen manente in eodem loco, & ſic contingit intelligere quod locus manet idem numero, & tamen diſtantia, vel ordo ad cęlum, vel ad centrum, & polos non manet eadem numero, & per conſequens talis D ordo, vel diſtantia non eſt formale in loco.

Sc̄da rō. Secundo arguo ad idem ſic, ex poſſibili ſecundum imaginationem non ſequitur impoſſibile ſecundum imaginationem, vt vult Commē. in hoc quarto Trac. de corpore: ſed bene ſequitur totum cælum, & omnia elementa mouentur verſus oriens in illo corpore quieſcente in medio aere. ergo ille locus in quo illud corpus quieſcit manet idem numero non manente eadem diſtantia ad totum cælum, & ad polos mundi, & ad centrum, & antecedens eſt imaginabile. ergo conſequens eſt imaginabile, & per conſequens contingit imaginari quod idem locus numero manet abſque hoc quod idem ordo, vel diſtantia maneat, ſed non contingit imaginari aliquid manere ſine ſuo formali: ideo ordo, vel diſtantia non eſt formale in loco.

Tertia rō Tertio arguo principaliter contra illud formale, & hoc ſic: ſi eſſet tale formale in loco: cum illud non ſit ſuba, oportet ꝙ ſit in aliquo ſubiecto, aut igitur illud formale eſt ſubiectiue in illo ultimo corporis locantis, aut eſt in corpore locante, aut in cęlo ſubiectiue, ſi detur quod eſt ſubiectiue in ultimo

corporis

corporis continentis locatum vel in ipſo locante: cum tam corpus locans, quam vltimum corporis locantis ſit mobile: ſequitur, ꝙ illud formale eſt mobile: vel ſaltem ſequitur, ꝙ

Quarta ratio.

remoto corpore locante non remanet idem reſpectus vel ordo ad cælum qui prius erat,& ſic non manebit idem formale. Et quod idem reſpectus vel ordo non poſſit remanere recedẽte corpore locante, & ſuccedente alio corpore locante: patet:quia illæ reſpectus uel formale illud aut remanet ſine ſubiecto aut in ſubiecto:non ſine ſubiecto:vt certum eſt,quia illud eſſet contra rationem accidentis.ſ.eſſe per ſe ſine ſubiecto:ſi uero ſit in ſubiecto:aut igitur in eodem ſubiecto in quo prius erat:uel in alio:nõ in eodem:quia cum illud ſubm moueatur, & non remaneat: vt prius:ſequitur ꝙ illud formale moueatur,& non remaneat vbi prius:quod eſt propoſitum, ſi vero detur quod illud formale remaneat ubi prius,& in alio ſubiecto quam prius, illud eſt impoſſibile, quia ſic accidens migraret de ſuo ſubiecto in ſubm quod eſt impoſſibile,&ſi detur ꝙ illud formale non ſit ſubiectiuæ in corpore locãte nec in ultimo corporis locantis, ſed in cælo: tunc quæro aut eſt aliquid exiſtens in cælo diuiſibile,aut indiuiſibile:ſi diuiſibile cum quodlibet diuiſibile ipſius cæli continue moueatur, ſequitur,quod illud formale continue mouetur,quod eſt propoſitum, ſi uero ſit indiuiſibile,& omne indiuiſibile in cælo præter polos continue mouetur: ſequitur ꝙ uel formale in loco erit mobile:uel ꝙ ſit ſubiectiue in polo,ꝙ eſt impoſſibile:quia ſic omnium corporum exiſtentium hic inferius eſſet idem locus formaliter, quia formale cuiuslibet loci eſſet in polo:ut ſaltem ſequitur quod omnia loca formaliter accepta erũt ſimul adequatę,quia cuiuslibet loci formale eſſet in polo indiuiſibili, & per conſequens non poſſet aliquod corpus moueri de loco ad locum ex quo non poteſt mutare locum formaliter. Hoc confirmatur ſic, formale cuiuslibet loci eſt in polo indiuiſibili:igitur omnia loca formaliter accepta sũt ſimul adęquatę: ſed quandocunque ſunt aliqua ſimul adæquatæ:quod eſt in uno illorum eſt etiã in reliquo,ſed quodlibet corpus eſt in loco aliquo formali exiſtente in polo.ergo quodlibet corpus eſt in loco formali exiſtente uel adæquatæ cum loco formali cuiuslibet alterius corporis, & per conſequens omnia corpora neceſſario ſunt ſimul adæquatæ in eodem loco formali,& conſequens nullum corpus poteſt mutare locum ſuum formalem,quod eſt impoſſibile,ideo non poteſt dari:ut uidetur ꝙ formale in loco ſit in cælo,& materiale in aqua,vel in aere,quia ex his pręciſe quæ tantũ diſtant quãtum cęlum ab aqua non ſit aliquod vnum: igitur ex formali in loco, & materiali in loco non fieret aliquod unum,& per conſequens locus non eſſet res una:immo minus eſſet res una quam aceruus lapidum,quia partes plus diſtarẽt.Confirmatur hæc ratio:quia formale non ſeparatur a materiali ſuo ex quo ex eis debet fieri unum:igitur fatuum eſt dicere, quod materiale in loco ſit in terra uel in aqua:& formale in cælo. Et ſi dicatur ꝙ formale in loco eſt diſtantia locati ad polos & ad cẽtrum,ſed illa diſtantia manet eadem:ideo locus manet idẽ. Contra:diſtantia locati ad polos & ad centrum eſt in ipſo locato,ſed locus non eſt in locato cum ſit ultimum corporis cõtinẽtis:unde de diſtantia locati ad polos, & ad centrum nihil hic intendimus,quia loquimur de loco ſecundum ꝙ phyl.loquitur hic de ipſo.Item ſuppoſito per poſſibile uel per impoſſibile,ꝙ corpore aliquo quieſcente in aere:totum cælũ,& omnia elementa mouerentur ꝑ uirtutẽ Dei uerſus unam differentiam poſitionis,certum eſſet, quod tunc corpus quieſcens maneret in eodem loco ſecundum opinionem iſtorum, & tamen non haberet eãdem diſtantiam ad polos mundi, & ad cẽtrum.ergo talis diſtantia ſiue ſit in corpore locato ſiue in corpore locante, non eſt formale in loco ex quo locus põt manere:illa diſtantia non manente. Dico igitur quod accipiendo locum pro eo quod hoc nomen locus denominat, locus eſt quędam forma ſimplex, ſicut & quælibet alia forma accidentalis,& non eſt quid compoſitum ex formali,& materiali. Et ad illud quod dicunt de toto fluuio.ſ.quod totus fluuius eſt magis locus nauis quam pars fluuij. Dico ſecundum phyloſophum, & ſecundum ueritatem, ꝙ totus fluuius non eſt prius locus nauis quieſcentis in fluuio,ſed eſt locus communis. Vnde totus fluuius non eſt locus nauis, niſi quia pars fluuij eſt locus nauis, & pars fluuij non eſt locus nauis, niſi quia ultimus terminus eius eſt locus,quod igitur innuit phyloſoph.ꝙ totus fluuius magis eſt locus quam pars fluuij: non eſt intelligendum,ꝙ phy.uelit,ꝙ totus fluuius ſit locus proprius,nec ẽt uult ꝙ pars fluuij ſit locus proprius,ſed uult ſi alterũ illorum debeat dici magis competit toti fluuio ꝙ̃ parti fluuij,non tamẽ ſimpliciter,& abſolute,ſed quantum ad unã

Confirmatio quartę rationis.

Iterũ cõfirmatio huius rõnis.

Solutio.

Replica.

Quid ueritatis cõtineat.

Alia reſponſio.

A conditionem uel differentiã loci, quæ eſt immobilitas eſſentialiter,qm̃ locus proprius magis aſſimilatur toti fluuio ꝙ̃ parti quãtũ ad mobilitatẽ,& immobilitatẽ:qa ſicut totus fluuius non eſt mobilis ſecũdum totũ,qa non deſerit totũ locũ præcedentem,ſed ſolũ eſt mobilis ſecũdũ partes,& ſic ꝑ accidens,tamẽ partes ſunt per ſe mobiles,quia deſerũt totũ locũ pręcedẽtem,ita locus non eſt mobilis eſſentialiter,ſed ſolum per accidẽs: ſic igitur totus fluuius eſt magis locus quam pars fluuij quantũ ad unam cõditionem.i.quantũ ad immobilitatẽ, quia tam totus fluuius quam etiam locus eſt immobilis eſſentialiter,ſed pars fluuij per ſe eſt mobilis, ſimpliciter tamen & abſolute loquẽdo pars fluuij magis eſt locus quã fluuius totus: quantum ad alias conditiones loci:& hæc eſt expoſitio Com. cõmẽto.11. huius quarti.Alij vero dicũt ad iſtam quęſtionem ꝙ locus eſt immobilis quantum ad ęquiualẽtiam:ſicut ꝙ qeſcente aliquo corpore, locus illius corporis ſemper manet idem per æquiualentiam,ita ꝙ quantum ad diſtantiam a cælo,& a centro,& quantum ad motum localem inchoandũ vel determinandum:tantum valet vel facit vnus locus quã alius: ſi enim quieſcam hic in hac parte domus de Sarbona:poſito, ꝙ aer continue moueatur circa me: vel ꝙ circa me ſit maxi-

B mus ventus:dum tamen ego continue qeſcam: certum eſt,ꝙ ego continue æqualiter diſto a toto cælo,& a cẽtro,& a qualibet alia re immobili: ſicut prius: & tot leucæ ſunt continue inter me,& Angliam: ſicut prius:& tamen non ſum continue in eodem loco:ſicut prius ſecundum numerum,ſed ſum in eodem loco ſecundum æquiualẽtiam quantũ ad diſtantiam ab alijs rebus immobilibus,& quantum ad motum localẽ faciendum vel determinandum:& ſic dicitur, ꝙ locus eſt immobilis per æquiualentiam: qa qeſcẽte locato manet idem locus numero qui prius vel locus æquiualẽs quantũ ad diſtantiam ab alijs qeſcentibus,& quantum ad motum localem inchoãdum vel fiendum.Et qa hoc poteſt habere bonum intellectũ: nec circa illud eſt pręſens inqſitio, ſed ſolum circa immobilitatem eiuſdẽ loci ſecũdum numerum: ideo circa confirmationem uel deſtructionem non inſiſto.Sed ad quæſtionem reſpõdẽdo pono duas concluſiones,quę ſunt in intentione phyloſophi,&, Com.quarũ prima eſt,ꝙ locus ſecũdũ ꝙ phy.loqtur hic de loco,eſt immobilis ꝑ ſe, intelligẽdo ſic.ſ.quod perſeitas negetur,ita quod ſit ſenſus,locus eſt immobilis per ſe.i.locus non eſt ꝑ ſe mobilis.Secunda cõcluſio eſt quod locus eſt

C mobilis per accidens.Prima igitur concluſio.ſ.qđ locus non eſt per ſe mobilis probatur ſic,omne per ſe mobile eſt corpus: ſed locus non eſt corpus.ergo locus non eſt mobilis ꝑ ſe.maior eſt ꝑ ſe nota,& ab omnibus conceſſa.minor uero patet ex præcedentibus:poteſt tamen probari ſic.ſi locus eſſet corpus: locus eſſet ꝑ ſe in loco:quod eſt contra phyloſophũ,& contra veritatẽ: quoniam ſi locus eſſet ꝑ ſe in loco: eadem ratione ille locus eſſet in alio loco, & ille in alio, & ſic in infinitum, & ſic ſequerentur quod infinita loca eſſent ſimul,quod eſt impoſſibile.Secunda vero concluſio.ſ.quod locus eſt mobilis ꝑ accidens probatur ſic,locus eſt ultimum corporis continẽtis .ſ.ſuperficies corporis continentis contigua locato corpori: & ſic eſt accidens permanens exiſtens in corpore locante. & accidẽs mouetur per accidẽs ad motum ſui ſubiecti. ergo locus eſt mobilis ꝑ accidẽs,& hæc eſt intẽtio Com.in hoc,quarto dicẽtis,quod locus mouetur per accidens raro,quod eſt ſic intelligendum, uidelicet quod locus raro mouetur ad motum locati. Vnde Commen. in exponendo diffinitionem loci dicit,quod illa particula,locus eſt immobilis, debet ſic intelligi,quod locus non eſt mobilis eſſentialiter,quia per immo

D bile intelligit non mobile eſſentialiter,& ubi uidetur phyloſophus innuere,quod totus fluuius magis debet dici locus, quam pars fluuij,d.Com.qđ hoc ideo ẽ,quia totus fluuius nõ eſt mobilis niſi ꝑ accidẽs,& pars fluuij eſt mobilis ꝑ ſe,iõ ſi alterũ illorũ debeat dici locus,magis debeat dici qđ totus fluuius eſt locus ꝙ̃ pars fluuij ſit locus,& hoc quãtũ ad immobilitatẽ,ut ſuperius eſt expreſſum & expoſitũ: quia locus nõ eſt ꝑ ſe mobilis,ſed ꝑ accidẽs,&c.Sed contra iſtud arguit̃ ꝓbãdo qđ locus non ẽ mobilis ꝑ accidẽs, ſicut ipſa ſuꝑficies corporis locãtis,& hoc ſic,ad illud nõ ẽ motus ꝑ ſe:qđ ꝑt a qri ali cui nulla mutatione facta in illo cui acquirit,vt patet quinto huius,ſed ſi locus ſit mobilis ꝑ accidẽs,ſequitur quod aliquo quieſcẽte,& uẽto flante illi quieſcẽti acquireretur nouus locus nulla mutatione facta in eo.ergo ad locum non eſt motus per ſe.Item ſequitur ſecundum hoc.quod uento flãte domus fieret continue in alio loco, & in alio,quod uidetur incredibile.Item ſequeretur quod ego per flatũ oris mei poſſem mouere columnam a loco ſuo, & etiam palatium regis, quia poſſem per flatus oris mei mouere aerem iuxta

Prima cõcluſio.

Secũda concluſio.

Expoſitio Com.

Locus nõ eſt mobilis per accidens.

Primo.

Secundo.

Tertio.

A

columnã,& ſic columna ſieret in alio ultimo aeris quã prius erat.

Quarto.

Item ſequeretur ſecundum hoc quod aliquid poſſit, moueri continue motu locati recto: & tamen ſemper eſſe in eodem loco, quod videtur impoſſibile, quia ſic idem moueretur ſecũdum locũ,& qn eſſeret, ꝙ ẽ in credibile, & probo, ꝙ hoc ſequatur, quia ſi aliquod corpus mouetur ſimul cum aliquo corpore continente, & æquali uelocitate: illud corpus moueretur localiter, & tamen eſſet continue in eodem loco. v.g. ſi dolium totum plenum uino moueretur motu recto: certum eſt, ꝙ uinum continue moueretur motu recto, & tamẽ ſemp eſſet in eodem loco proprio. i. in ſuperficie dolii.

Quinto.

Item ſi locus eſſet ſola ſupficies corporis cõtinẽtis, ſequeretur ꝙ impoſſibile eſſet redire ad eũdem locum numero a quo locatum recedit, ꝙ uidetur inconueniẽs, & impoſſibile: probo ꝙ hoc ſequatur, quia ſi aliquod corpus exiſtens in aere, recedat a loco ſuo: locus ad quẽ mouetur eſt totaliter nouus, & prior locus corrũpitur q a partes aeris cõcũrrũt, & corrũpitur illa ſupficies, quæ præfuit, cum igitur corruptũ non poſſit redire idẽ numero ſecundũ phyloſophum: ſequitur ꝙ corpus recedẽs a loco nũquã poterit reuerti ad eundẽ locũ numero. Et ſeqtur etiã aliud inconueniens. ſ. ꝙ duo corpora non poſſunt ſibiinuicem

Sexto.

B

ſuccedere in eodem loco, ꝙ uidetur contra phyloſophum. Itẽ ſi locus ſit mobilis motu locali, ſequitur ꝙ locus indiget loco, & eadem ratione ille locus indiget alio locato, & ſic in infinitum, quod eſt impoſſibile.

Septimo.

Item ſuperficies concaua orbis Lune ſemper mouetur. ergo ſi illa ſuperficies ſit locus ignis, ſequitur quod locus ignis ſemper mouetur, ꝙ eſt inconueniens, quia per Com. ſi aliquid moueatur ad rem motam motus eius eſſet otioſus, & hoc ſignificat, ut dicit Com. quia locus non eſt mobilis, igitur ſi locus ignis eſſet ſuperficies concaua orbis Lune: ſequeretur quod motus ignis ad ſuperius eſſet ocioſus, quod eſt inconueniens.

Ad primũ iſtorum.

Ad primum illorum dicendum: concedendo concluſionem, videlicet qđ ad locũ non eſt per ſe motus loquendo de loco: ut phy. loquitur hic de loco, ſed motus localis eſt per ſe ad ubi: quod eſt in mobili ſubiectiue.

Prima replica.

Sed contra hoc arguitur dupliciter, & primo qa vbi cauſatur ex circũſcriptione loci: ſi igit locus ẽ alius quã prius ubi erit aliud quam prius, & ſic ſi locus poteſt acquiri alicuĩ quieſcenti, ſequitur etiam ꝙ ubi poteſt acquiri quieſcenti, & per conſequens ad ubi non eſt motus per ſe, quia ad illud nõ eſt motus per ſe quod poteſt acquiri ipſo quieſcente cui acquirit: ut patet ꝑ phyloſophum.

C

Secunda replica.

Secundo arguitur ſic. nõ quæreretur locus, niſi eſſet motus: ſi tamen nouus locus poſſet acquiri ſine motu illius cui motus acquiritur poſſet locus eſſe nouus ſine motu, & ſic dictum phyloſophi non eſſet uerum.

Ad primã replica.

Ad primum horum poteſt dici multipliciter: vno modo põt dici, ꝙ aliter eſt de ubi: & aliter de relatione, qa relatio ſemp conſequitur mutationem quæ per ſe eſt ad aliquid: ſed non eſt ſic de ubi: quia licet ubi poſſet ſic acquiri alicui ipſo non mutato. hoc tamen eſt accidentale ipſi ubi: quia ubi poteſt acquiri per mutationem per ſe determinatam ad ipſum vbi: qm̃ corpus naturale ꝑ ſuum motum naturalem mouetur ꝑ ſe ad ubi tãquam ad per ſe terminum illius motus. Et ſecundũ hoc po eſt dici ad rationem ꝙ phy. quinto huius probat, ꝙ ad relationem non eſt motus per ſe ſic. illud ꝙ ſolum acquiritur ꝑ mutationem per ſe factam ad aliud & ad aliud: non eſt motus per ſe: relatio eſt huiuſmodi. ergo ſed ſi arguitur ſic de ubi: tunc minor erit falſa, quia ubi non ſolum acquiritur per mutationem factam ad aliud.

Iterũ ſecũdo ad primã replica.

Poteſt tamen aliter dici, videlicet quod ad illud non eſt motus per ſe quod aliud a priori non

D

ſolum ſecundum numerum, ſed etiam ſecundum ſpeciẽ põs acquiri alicui ipſo non mutato, ſed relatio alia ſecundum ſpeciem a relatione præcedenti in ſubiecto poteſt acquiri alicui ipſo nõ mutato, ut patet, quia ſi Sortes, & Plato ſint albi, & poſtea ſiant nigri, acquiritur ſorti quieſcenti alia relatio ſecũdũ ſpeciem relatione priori, quia prius fuit albus poſtea factus diſſimilis. tamen ipſo quieſcente, ſed ſic non eſt de ubi: quia quamuis corpori locato quieſcenti poſſit acquiri aliud ubi a priori ſecundum numerum: tamen corpori quieſcenti nõ poteſt acquiri aliud ubi ſecundum ſpeciem a priori. Deinde ad dictum phyloſophi cum dicitur quod ad illud non eſt motus per ſe: quod poteſt acquiri alicui ipſo non mutato: illud eſt ſic intelligendum. ſ. quod ad illud non eſt motus per ſe qđ

Iterũ tertio ad primã replica.

aliud ſecundum ſpeciem a priori forma eiuſdem generis poteſt acquiri alicui: ipſo non mutato. Tertio poteſt dicĩ, quod quamuis alicui quieſcenti poſſet acquiri nouus locus, non tamen nouum ubi vnde corpus quieſcens ꝙquæ diſtans a cœlo, & a polis, & a centro ſemper habet idem ubi. quamuis nõ habeat eundem locum. Vnde melius eſſet dicere quod ordo vel diſtantia ipſius locati ad orbem, & ad polos, & centrum eſſet

A

formale in ipſo ubi. Vel verius eſſet dicere, quod eſſet ipſũ ubi quam ꝙ talis diſtãtia uel ordo ſit formale in loco, talis. n. ordo vel diſtantia exiſtẽs in ipſo locato ſubiectiue corrũpitũ ad motum locati Et cum dicitur qđ vbi cauſatur a loco. Dico quod quãuis ubi cauſetur a loco non tamen oportet, qđ uariato loco uarietur ipſum ubi, quia ubi non cauſatur a nouo loco niſi ille nouus locus alium ordinem uel ſitum ad totũ cœlum ſphericum, & ad polos immobiles habeat: unde vbi cauſatur a loco non abſolute, ſed ſecundum quod locus eſt in tãta uel tanta diſtantia ad orbem uel ad polos, & ſecundũ hoc eſſet dicendum quod illud idem ubi quod primo cauſatur in aliquo corpore, poſtmodum cauſatur in illo corpore quieſcẽti ab alio loco ſuccedente: vnde breuiter non ſequitur: eſt nouus locus: igitur eſt nouũ vbi: quam uis ſequatur, eſt nouus locus in alio ordine uel diſtãtia maiori uel minori ad orbem centrum, & polos. ergo eſt nouũ ubi.

Ad ſecũdam replica.

Ad ſecundum qđ fuit cõtra hanc reſponſionem cum dicitur quod non quæreretur locus niſi eſſet motus localis. Dico quod non quæreretur, hoc eſt non inquireretur: an eſt locus: vel quia eſt locus, niſi eſſet motus localis, quoniam motus localis primo mouebat phyloſophum ad inquirendum quid eſt locus, & an eſt locus, ſed

B

talia duo loca ſuccedentia circa idem corpus quieſcens non poſſent eſſe terminus motus localis. unde talia duo loca non diſtantia non plus faciunt quam unus locus ad hoc quod locus habeat rationem termini motus localis, quia locus præcedens, & ſequens ſuccedens circa aliquod quieſcens non diſtant, & omnis motus localis neceſſario eſt inter terminos diſtantes. Dico igitur ad formam argumenti quod non quæreretur locus, niſi eſſet motus localis, tamẽ an ſit idem locus vel alius corporis quieſcentis: hoc non poſſumus ſcire per motũ localem locati, ſed magis per motum localem corporis continentis. Et ſi dicatur quod ſi illud corpus quieſcens ſit in alio loco quam prius, ergo ſe habet aliter quantum ad locũ quã prius ſe habuit: & per cõſequens mouetur localiter, quia mouere localiter non eſt aliud quã aliter ſe habere nunc quam prius quantum ad locum. Dicendum quod non omne quod ſe habet aliter nunc quam prius reſpectu loci mouetur localiter, ſed omne quod ſe habet nunc aliter prius reſpectu alicuius quieſcentis ſecundum locum, ita quod ſit propinquius uel remotius ab illo quieſcente ſecundum locum: omne illud mouetur localiter: unde illud quod ſe habet aliter ſecũ

C

dum diſtantiam localem ad aliquod quieſcens ſecundum locum, vtputa ſic, quod ſit magis uel minus diſtans ab eo quã prius: omne tale mouetur localiter.

Ad ſecundum.

Ad aliam rationem cõtra poſitionem cum dicitur quod vento ſlante domus fieret continue in alio, & in alio loco. Dico concedendo concluſionẽ. ſ. quod domus quieſcens per motum aeris fieret in alio, & alio loco ſecundum numerum, ſemper tamen eſt in eodem loco ꝑ æquiualentiam ad inchoandum vel terminandum motum localem. Et ſi dicatur, quod hoc eſt contra ſenſum. ſ. quod domus ſit continue in alio, & alio loco. Dico quod ad ſenſum non pertinet iudicare: vtrum locus ſit idem uel alius, quia iudicium de identitate uel diuerſitate partium pertinet ad intellectum: non autem ad ſenſum.

Ad tertiũ

Ad aliam rationem cum dicitur quod homo per flatum ſuum poſſet mouere columnã aliquam uel palatium a loco ſuo. Dico quod illud non ſequitur: quia ego moueo aerem circa palatium uel circa colũnã: ſed non moueo colũnam nec palatium, ſed moueo aerem: qa per flatum corrumpo uel moueo locum columnæ uel palatij:

D

vnde concedo illam concluſionem. ſ. quod per flatum oris mei ego poſſum facere, quod columna uel palatium ſit in alio loco, quam prius, tamen ego non moueo columnã nec palatium: poteſt enim corpus fieri in aliquo alio loco quam prius, quamuis ipſum non moueatur, ſed aliud. ſ. corpus locans ipſum.

Ad quartum.

Ad aliam rationem quando dicitur, quod ſecundum hoc ſequeretur quod aliquod poſſet localiter moueri, & tamen ſemper eſſet in eodem loco proprio, dico concedendo concluſionem. ſ. quod poteſt moueri localiter ad motum alterius. ſ. corporis continentis, & tamen ſemper eſt in eodem loco proprio illi locato: non tamen ſemper erit in eodem loco communi, nec in eodem loco proprio corporis cõtinẽtis ad motũ, cuius mouet̃. Et qñ dr ꝙ ſic idẽ ſimul moueret̃ ſm locũ, & quieſceret ſecundũ locũ. Dico ꝙ bene eſt poſſibile, ꝙ aliqd moueat̃ ꝑ accidẽs ſecundũ locũ, & tñ ꝙ qeſcat ſecũdũ locũ qete oppoſita motui locali ꝑ ſe, ſic ẽ de uino cõtẽto in dolio. Similiter nõ eſt incõueniẽs, ꝙ idẽ moueatur ſecundũ unũ locũ: vt ſecũdũ locũ cõmunẽ, & tñ ꝙ quieſcat ſecũdũ aliũ locũ: vt ſecundũ locũ propriũ.

Ad quintum.

Ad quintã rõnem qñ dr̃ ꝙ ſecundũ illud nõ poſſet corpus reuerti ad eundem locũ proprium numero in quo fuit prius. Dico ꝙ loquendo de loco

habente

habente eſſe ſubiectinę in aere uel in aqua: ſic non eſt poſſibile ꝙ aliquod corpus reuertatur ad eũdem locum numero totalem in quo prius fuit, nec ē poſſibile, ꝙ diuerſa corpora ſuccedant ſibiinuicem in eodem loco numero totali exiſtēte in Com. 18. aere uel in aqua: vt patet per Com. ſuperius commēto 18. quoniam phy. ſuperius probat, ꝙ locus non eſt forma, & hoc ſic: locus eſt ſeparabilis a locato, & forma nō. ergo locus non eſt forma. Et Com. ſuper illam rationem mouet dubium dicens: & poteſt aliquis quærere: quoniam locus non poteſt dici ſeparari: niſi ſecundum opi. dicentium vacuum eſſe, ſed ſecundũ opi. phyloſophi non ſeparatur a locato, ſed corrũpitur p eius corruptionem: quoniam vltimum aeris in quo eſt aqua: cũ aqua transfertur ab eo, & intrat in ipſum aliud corpus: corrũpetur illud ultimum & fiet aliud, & cum ita ſit illa propoſitio eſt famoſa, & non uera: hæc Com. commēto ſupradicto. Vnde Cō. facit ratione phyloſophi bonam ſic, locus eſt ſeparabilis a locato etiam omnibus locatis manentibus: ſed forma non eſt ſeparabilis a locato manente locato. ergo locus nō eſt forma: & loquitur de ſeparatione loci, & formę per quam ſeparationem utrũque corripitur: ut quomodo dicimus ꝙ aliquod eſt accidens ſeparabile a ſubiecto: nō q̄a poſſit manere ſine ſubiecto, ſed ſeparatio eius a ſubiecto: eſt eius corruptio. Dico igitur ꝙ illæ propoſitiones, videlicet corpus, poteſt redire ad eũdem locum numero a quo recedit, & diuerſa corpora poſſunt ſibiinuicem ſuccedere in eodem loco: ſunt famoſę & non ueræ, ut patet per Com. Ad ſextũ. Ad ſextam rationem cum dicitur, ꝙ ſi locus eſſet mobilis, locus indiget loco, dico ꝙ ſicut locus ē mobilis. ſ. p accidens: ita indiget loco per accidens, & ſi ille alius locus moueatur per accidens, indiget alio loco per accidens: Ad ſeptimum. nec eſt inconueniens procedere in infinitum in indiuiduis, & in accidentaliter ordinatis. Ad vltimam rationem quando dicitur: ſecundum illud ſuperficies concaua orbis Lunæ eſſet locus ignis, & illa ſuperficies ſemper moueretur: dicendum eſt, ꝙ illa ſuperficies eſt locus ignis, & ſemper mouetur, non tamen ſemper mouetur motu naturali quo ignis mouetur ad ipſam. Et cum dicitur, ꝙ ſi aliquid moueatur ad rem motã: motus eius eſſet ocioſus, dico ꝙ ſi aliquid moueatur ad rem motam eodem motu ſecundum ſpeciem, & eadem uelocitate, motus eius eſſet ocioſus, quia nũquam poſſet attingere terminũ motus, & ſic habet intelligi dictum Com. tamen ſi aliqd moueatur uno motu ſecundum ſpeciem, non propter hoc apparet ꝙ eius motus ſit ocioſus, & ſic in propoſito, quia ignis mouetur naturaliter motu recto ad concauum orbis Lunæ motum motu circulari. igitur, &c. & illo remoto poteſt dici, qđ phyl. intelligit, ꝙ locus naturalis debet eſſe immobilis. ſ. illo motu quo corpus naturaliter mouetur ad ipſum: quoniam ſi locus naturalis alicuius corporis eſſet mobilis naturaliter illo motu quo corpus naturaliter mouetur ad ipſum: ſequitur quod eius motus ſit ocioſus.

OSTENDITVR QVALITER CORPORA diuerſimode ſint in loco. Tractatus primi. Cap. VI.

Atqui corpus quidem id eſt in loco extra quod aliquod eſt corpus continens ipſum. Quod uero non ita ſe habet: non eſt in loco.

Tex. c. 43. *Cui quidem igitur corpori ineſt aliquid extra corpus continens ipſum hoc in loco eſt: cui uero non: minime.*

IStud eſt ſextum ca. huius tract. in quo oſtendiĩ qualiter corpora diuerſimode ſunt in loco, & cōtinet tres partes principales: quoniam in prima phy. ponit duos modos eſſendi in loco. ſ. modum eſſendi in loco p ſe, & ſecundum partem. In ſecunda ibi. [Sicut autem dictum.] Ponit alios duos modos eſſendi in loco qui modi eſſendi in loco accipiuntur ſecundum actum, & potẽtia. In tertia ibi. [Alia quidem ſecundum ſe.] Ponit alios duos modos eſſendi in loco qui ſunt modi eſſendi p ſe uel p accidẽs. Prima pars continet duas particulas, quoniã in prima phy. ex præcedentibus cōcludit vnã concluſionem. in ſecunda autẽ ibi. [Partium etenim.] Narrat phy. ꝙ partes uniuerſi poſſunt moueri diuerſis modis. ſ. ſurſum aut deorſum: ſiue circulariter, & illud patebit ex ſequentibus. In prima igitur particula huius partis phyl. concludit unam concluſionem ex prædictis: quæ talis eſt, ꝙ omne corpus, & ſolum corpus habens corpus extrinſecum continens ipſum eſt in loco per ſe, & hæc eſt decimaſexta cōcluſio huius li. quæ concluſio habet duas partes. 16. concl. huius lib. una eſt, ꝙ omne corpus habens corpus extrinſecũ extra ſe ipſum eſt in loco per ſe. Alia pars eſt, ꝙ omne corpus non habẽs corpus extrinſecum extra ſeipſum non eſt in loco p ſe. Iſta igitur concluſio probatur dupliciter. vno modo p præcedentia ideſt per diffinitionem loci. Alio modo p extrema: prima igitur prædicta concluſio probatur per præcedẽtia ſic, omne corpus, & ſolum illud ꝙ eſt in ultimo corporis continẽtis eſt in loco per ſe, ſed omne corpus, & ſolum corpus habens corpus extrinſecum extra ſeipſum eſt in vltimo corporis continentis. ergo omne corpus, & ſolum corpus habẽs corpus extrinſecũ extra ſeipſum eſt in loco per ſe, maior patet per diffinitionẽ loci ſuperius poſitam: minor patet, quia omne quod hẽt corpus extra continens eſt in ultimo corporis cõtinentis, ſed ſolum corpus habens corpus extra continens eſt in ultimo corporis continentis: nam corpus extra continens, & ultimum corporis continentis non ſeparantur abinuicem.

Quapropter etiã ſi aqua fuerit talis partes quidem ipſius mouebuntur. Alia nãque aliam continet. Vniuerſum autem partim mouebitur partim haud mouebitur. Vt totum enim ſimul locum non mutat. uerſatur tamen.

Vnde & ſi aqua ſiat huiuſmodi: partes quidem mouentur ipſius: continentur enim ſibiuuicẽ: omnis autem eſt tanquam quod mouebitur, eſt autem tanquam non: ſic quidem enim tota ſimul locum non mutat. Circulariter autem mouebitur.

SEcundo probatur eadem concluſio probatione exemplariter ſic. ſi aqua fieret huiuſmodi corpus. ſ. ꝙ non haberet aliquod corpus extrinſecum extra ipſam, & dicit, ꝙ quædam aqua non eſſet in loco per ſe: quia non eſſet in ultimo corporis continentis: partes tamen aquæ bene eſſent in loco. ſ. illę partes, quę continentur ab alijs partibus eis contiguis, ꝙ patet: quia tales partes poſſunt moueri motu recto, & p conſequens ſunt in loco per ſe, ſed omnis aqua. i. tota aqua quodãmodo poteſt moueri, & quodammodo non: q̄n non põt moueri ſecundum ſe totam motu recto: cum extra ipſam non ſit locus ad quem moueri poſſit, tamen tota aqua poſſet circulariter moueri, & quia partes aquæ quæ habent alias partes extra ſe, eis diſcontinuatis ſunt per ſe in loco, ideo poſſunt moueri tribus motibus. ſ. ſurſum, uel deorſum, aut circulariter.

Partim enim hic locus eſt, & ſurſum quidem & deorſum non mouetur. Quędam autem uerſantur. & quædam ſurſum atque deorſum mouentur, quæ denſitatem habent: ac raritatem.

Partium autem hic locus, & ſurſum quidem & deorsũ non. Circulo enim quædam quidem mouentur, alia uero ſurſum qua deorſum quęcunq. habent denſitatẽ & raritatem.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius ca. in qua phy. narrat, ꝙ partes uniuerſi poſſunt moueri tribus modis. ſ. ꝙ quędã partes uniuerſi mouentur circulariter, & quædam mouentur ſurſum, & oĩa iſta ſunt corpora in quibus eſt raritas, & quædã mouentur deorſum: ut corpora in quibus eſt denſitas, ſed iſtę partes non mouentur circulariter, & ex his põt pbari exẽplariter concluſio præcedens ſic: ſi tota aqua non haberet aliquod corpus extrinſecum cootinẽs ipſam: nō eſſet in loco per ſe, ſed partes aquæ: quia habent corpora extra eas, & alias partes eis contiguat ſunt in loco p ſe: ut patet, quia poſſunt per ſe moueri motu recto: & ſic patet exẽplariter, quod omne corpus, & ſolum corpus habens corpus extrinſecum continens ipſum eſt in loco per ſe, & ita apparent tria ex præcedentibus, primo ꝙ totus mundus eſt in loco eſſentialiter, quia non habet corpus extra contiñẽs ipſum. ſecundo apparet, ꝙ totus mundus compoſitus ex quatuor elementis, & quinta eſſentia eſt in loco p partes. ſ. q̄a partes eius ſunt in loco p ſe. Tertio apparet, ꝙ oẽs partes mundi contentæ ab alijs partibus eius diſcontinuis ſunt in loco p ſe, ut patet de mixtis & elemẽtis, & de qualibet alia ſphera cæleſti cõ

Partes vniuerſi mouẽtur trib⁹ modis.

tenta ſub alia ſphera. Sed de ſuprema ſphera, quæ non continetur ab aliquo alio corpore, eſt maxima dubitatio: quam Commen. hic mouet: quę eſt: an ſuprema ſphera ſit in loco uel non: & poſito quod ſit in loco quomodo eſt in loco. Illud autem quod facit eum dubitare eſt, quia ſuprema ſphera mouetur ſecundum locum: aut igitur eſt in loco, aut non eſt in loco, ſi detur quod non eſt in loco, & ipſa mouetur, ſequitur quod aliquid quod non eſt in loco mouetur ſecundum locum: quod uidetur inconueniens, ſi uero detur, ꝙ eſt in loco cum non ſit aliquod corpus extraneum continens: ſequitur ꝙ ſuprema ſphera ſit in vacuo, & ſic locus erit uacuum: & dimenſio ſeparata, ſtamus igitur inter hęc duo: aut ponere quod aliquod motum non eſt in loco: aut ponere ꝙ locus eſt inane & dimenſio: vnde Commen. dicit hoc, quod Ioannes grammaticus per hoc obediuit huic ponendo locum eſſe dimenſionem & vacuum non finem continentem ut dicit Ari.

Opinio Ioannis Grammaticus.

Sed contra Ioannem Grammaticum arguit Commen. dupliciter, & primo ea dictis propriis: nam Ioannes Grammaticus d. ꝙ vacuum non poteſt ſeparari a corporibus: unde ipſe poſuit uacuum imbibitum corporibus non uacuum ſeparatū: ſi tamen locus ſupremæ ſphæræ eſſet vacuum oporteret eum

Primū argumētum contra eūdem.

differentiæ, ꝙ eſſet vacuum ſeparatum a corporibus. ſ. vacuum extra cælum ubi nullum eſt corpus. Secundo Commen. arguit contra eundem ex dictis phyloſophi: nam phyl. dicit, ꝙ cælum & anima ſunt in loco per accidens: ſi tamē cælum vel ſuprema ſphera eſſet in vacuo tanquam in loco, ſequeretur ꝙ ſuprema ſphera eſſet in loco per ſe, ideo relicta illa opinione Commen. recitat multas opiniones ponentium ſupremam ſpheram non eſſe in loco vacuo vel in loco qui ſit dimenſio ſeparata,

Secūdum argumen.

Opinio Themiſtij quā etiam inuenies 6. phy. 85. & 8. phy. com. 67.

& primo ponit opinionem Themiſtii: qui poſuit, quod totum cælū aggregatum ex omnibus orbibus eſt in loco ſecundum partes. ſ. ſecundum orbes quos continet maximus orbis, ſicut eſt de toto mundo. ſ. quod totus mūdus eſt in loco ſecundum partes, ſed orbes inferiores, & orbis ſupremus differunt in hoc, quia quilibet orbis inferior eſt in loco, quia habet aliquid extra continens ipſum: ſed orbis ſupremus in quo ſtellæ fixæ eſt in loco ratione partium intrinſecarum tantum. ſ. quæ ſunt in concauo eius, quoniam iſtæ partes mouentur circa conuexum corporis, circa quod reuoluuntur, & illud conueaum quaſi circundat eas, licet ſint intra orbem, & ita ponit, quod ſuprema ſphera eſt in loco per partes, ſed non eſt in loco ſecundum ſe totam: cum non habeat aliquid extra exiſtens, & ratio huius opinionis fuit, quia cum ſuprema ſphera ſit in loco aliquo modo: & non eſt in loco ſecundum ſe totam: cum non habeat aliquid extra continens: relinquitur quod ſit in loco per ſuas partes, & qđ non ſit in loco ſecundum ſe totam: probatur, quia non mouetur ſecundum ſe totam, ſed ſecūdum partes, & eo modo quo mouetur eſt in loco, & ideo cum moueatur ad ubi niſi ſecundū partes, non eſt in loco: niſi ſecundum partes, & non ſecūdum ſe totam, & hoc contingit dupliciter: ut innuit hic Com. ſ. quod ſupremus orbis in loco per partes: uno modo quia partes eius concaui ſunt in loco: quia ſunt in conuexo orbis inferioris, quia circa illud conuexum reuoluuntur partes orbis ſuperioris. Alio mō pt contingere, quod ſupremus orbis ſit in loco per partes exiſtentes in concauo eius: quæ mouētur alio motu a motu diurno ipſius orbis, ita quod ſunt aliquæ partes in concauo orbis ſupremi, quæ mouentur circulariter in illo orbe motu proprio, ſicut dicunt ponentes epicyclos, quoniam uidemus in horologio, quod circulus vnus exiſtens in alio circulo mouetur circulariter motu proprio: & non ſolum motu circulari eius in quo eſt, ſed qualitercūque ſit de hoc non eſt multum curandum, quoniam opinio Themi. in hoc conſiſtit. ſ. quod ſuprema ſphera eſt in loco ſecundum partes, & non ſecundum totum: & iſta uidetur etiā ſententia expoſitionis Thomæ.

Prima ratio contra Themi.

Sed contra illam opi. arguit Com. quadrupliciter: & primo ponit primam rationem d. & hoc quidem contingit toti orbi: & eſt talis ratio. Si ſupremus orbis ſit in loco, quia partes eius concauę mouentur circa conuexum orbis inferioris cum totum cælum aggregatum ex omnibus orbibus moueatur circa conuexum ignis i oporteret differentiæ quod totum cęlum aggregatum ex omnibus orbibus eſt in loco, & non ſolum hoc, ſed quod unus orbis continet alium ratione partium, quę ſunt in concauo eius, quæ mouentur circa conuexum ignis, & ita totum aggregatum ex omnibus partibus eſſet in loco dupliciter. ſ. quia una ſphera continet aliam, & etiam quia partes eius mouentur circa conuexum ignis, quod non eſt verum. Secundo cum dicit, & in hoc quod dicit The. Arguit Com.

A contra The. quantum ad hoc qđ dicit ꝙ ſupremus orbis mouetur ſecundum partes: & non ſecundum totū, & arguit ſic.

Secunda ratio contra Themi.

Totum nihil aliud eſt, quam omnes ſuæ partes. ergo ſi cælū mouetur ſecundum omnes ſuas partes, ſequitur quod cælū mouetur ſecundum ſe totum: unde intelligendum quod totum nihil aliud eſt quantum ad motum quam omnes ſuæ partes ſic intelligendo quod totum non poteſt quieſcere: ſi omnes eius partes moueantur, quia totum, & eius partes ſimul ſumptę non poſſunt ſeparari quantum ad motum, & quietem, quia ſi omnes partes mouerentur oporteret totū moueri, & econuerſo: & hoc intelligit hoc Com. ſed tamen totum in entitate eſt aliud quam omnes ſuæ partes, quoniā totum eſt unū ens reſultans uel conſtitutum ex omnibus partibus, & ideo eſt aliud ens ab omnibus partibus, ut dictum eſt in primo huius.

Idē primo phy. c. 15.

Tertia ratio contra Themi.

Tertiam uero rationem contra The. ponit Commen. d. Et etiam uidemus: ratio igitur iſta eſt contra illud quod dixit Themi. ſ. quod ſupremus orbis mutat locum ſecundum partes, non ſecundum totum, quæ ratio eſt fundata ſuper rationem. P. nam P. ſexto huius uerſus finem reſpondendo rationi Zenonis d. quod corpus ſphericum mouetur ſecundum ſe totum, & ſecundum omnes partes ſuas: ſeu

B totum mutat locum ſecundum formam tantum: & partes mutant locum ſecundum formam, & ſecundum ſubm, illud igitur quod The. dicit. ſ. quod ſupremus orbis nō mutat locum ſecundum ſe totum, eſt falſum: quid autem ſit mutare locum ſecundum formam & ſubm apparet in fine ſexti huius.

Tex. c. 85.

Et ſi aliquis dicat, ꝙ iſta eſt intentio phyloſophi. ſ. ꝙ cælum non mouetur ſecundum ſe totum, quia phylo. dicit, quod ſecundum quod eſt totum non tranſmutat locum. Reſpon. Commen. d. quod phyl. non intendit differentiæ, quod corpus qđ mouetur circulariter. ſ. orbis cæleſtis non mouetur ſecūdum ſe totum, ſed ſecundum ſuas partes: ſed intendit quod totus mundus non mouetur ſecundum ſe totum: ſed ſecundū ſuas partes: unde phyl. intendit, quod toti mundo attribuitur motus circularis propter quaſdam partes, idest propter corpora cæleſtia, ſicut ei attribuitur motus rectus propter motum elementorum quæ ſunt quædam partes.

Obiectio Themi. Solutio.

Quarta ratio contra Themi.

Quartam rationem cōtra The. ponit Com. d. & etiam ſecundum expoſitionem. Et hæc eſt ratio Ariſt. d. quod cœlum. i. ſuprema ſphera eſt in loco per accidens, ſed illud quod attribuitur alicui ſecundum partem non attribuitur ei per accidens, igitur ſuprema ſphera

C non eſt in loco ſecundum partes. Ad hoc reſpon. Themiſtius d. quod phyl. utitur hic eo quod eſt per accidens large ſecundum quod eſt commune ad per accidens ꝓprie, & ad partem.

Idem quinto phy. c. primo.

Sed contra hoc arguit Com. ſic. phyl. ponit hic tres modos eſſendi in loco, quoniam quædam ſunt in loco per ſe, & quædam per accidens, & quædam per partes, cum igitur phy. utatur iſtis modis tanquam modis diſtinctis eſſendi in loco: non intelligit per eſſe in loco per accidens eſſe in loco per partes.

Opinio Auēpa.

Poſtea ponit Com. aliam opi. quæ fuit opi. Auempace: qui poſuit, quod locus cœli eſt ſuperficies conuexa, circa quā cœlum mouetur, & dixit qđ proprius locus corporis ſpherici eſt ſuperficies conuexa circa quam mouetur, dixit. n. Auēpace quod ſphera ſecundum quod ſphera non eſt in loco, quia aliquod extrinſecum continet illam, ſed hoc eſt proprium corpori recto: & nō corpori rotundo, ſed locus proprius ſphæræ ſecūdū ꝙ ſphera eſt cōuexū cētri, circa ꝙ reuoluitur. i. ſuperficies cōuexa, circa q̄ mouetur, illa. n. ſuperficies quodammodo cōtinet ſpherā, & dixit Auēpace ꝙ diminutio quā phy. induxit de loco, cū dixit qđ locus eſt cōtinēs diuiſum a re: dēt intelli-

D gi qđ locus in corporibus rectis eſt cōtinens extrinſece. i. extra locatū, ſed in corporibus rotūdis locus eſt cōtinens ex intrinſeco, & ſic ſm ipſum oē corpus mobile motu recto habet corpus extra cōtinēs: in cuius ultimo eſt tanquā in loco, ſed corpus rotūdū mobile circulariter nō requirit corpus extra continēs, ſed reqrit corpus cōtentum intra ipſum, & eſt in ultimo ipſius. ſ. in ſuperficie conuexa corporis: circa ꝙ mouetur tanquā in loco, & cām huius aſſignauit, ut d. Com. q̄ eſt: quia corpus rotūdū finitur p ſe, & corpus rectū finitur p aliquod: & oia corpora mota motu recto. i. elemēta indiget in hoc, ꝙ finiātur rotūdo: rotūdū uero nō indiget corpore extrinſeco: & huius cām aſſignat d. & cā in hoc eſt, quoniam linea rotūda pfecta eſt, & nō pt recipere augmētationem uel diminutionē: linea uero recta eſt diminuta, hæc igitur breuiter eſt Auēpace opi. videlicet ꝙ ſupremus orbis eſt p ſe in loco, & illæ locus eſt ſuperficies conuexa orbis inferioris immediate.

Idē tertio phy. c. 71.

Prima ratio contra Auēpa.

Sed cōtra illam opi. arguit Com. quadrupliciter: vnde primā rationem ponit cum dicit, & ſecundum hoc ſphera q̄ ratio talis eſt, ſi ꝓprius locus corporis circularis circa ꝙ mouetur

ſit

ſit conuexum.ergo totum cælum, & quilibet orbis eſt per ſe in loco:conſequens eſt falſum:& contra phyl. hic expreſſe q dicit, q totum cælum aggregatum ex omnibus orbibus eſt in loco per accidens,& q ſuprema ſphera eſt in loco p accidens,& ſic patet falſitas conſequentis.conſequentia declaratur ſic,quia totum cælum, & quilibet orbis habet conuexum circa q mouetur:ut manifeſtum eſt:& conuexum circa quod mouetur corpus rotundum eſt locus eius per ſe:ut dicit Auépace,& q una ſphera continetur ab alia, hoc eſt per accidẽs: uc dicit:unde ſi corpus rotundum contineatur ab aliquo corpore:cum ſit in eius ultimo: hoc eſt per accidens:ut dicit, qa ſpheræ inferiores continentur a ſpheris ſuperioribus: & etiã continent ſpheras inferiores,uel ſpheras elementorum,& ſecundum Auépace quælibet ſphera quæ continetur ab aliquo corpore eſt per accidens in ultimo corporis continentis: & eſt per ſe,ſicut in loco in ultimo contenti.ſ.in ſuperficie cõuexa corporis immediate ab ipſo contenti circa quod mouetur:vnde ſecundum hoc ſphera Lunæ eſt per ſe in ſuperficie conuexa ignis tanquam in loco:&eſt per accidens in ſupficie concaua orbis ſuperioris,quia accidit corpori rotundo q habeat aliquid extra continẽs,& hoc fuit op. Alpharabij ut d. hic Comm.ratio igitur prima conſiſtit in hoc.ſ.q ſecundum B opi.illam Auépace cælum:& quilibet orbis erit per ſe in loco,& uniuerſaliter omne corpus erit in loco p ſe, q eſt cõtra phyl.

Secunda rõ contra Auépa. Secundam uero rationem contra Auépace ponit Commen.cum dicit. Et cum ita ſit hoc quod dicit, &c.& hæc eſt ratio phyl. in principio huius capitu. d.quod omne corpus extra quod nihil eſt,non eſt in loco,& q omne corpus extra quod aliquid eſt:eſt in loco:ſed illud eſt falſum ſecundũ opi. Auépace.d.q corpus extra quod nihil eſt:eſt per ſe in loco.ſ. in ſuperficie corporis contenti,circa quod mouetur,ſed hoc eſt contra opi.Ariſt.qui dicit,q corpora naturalia ſunt in loco triplicitea:vno modo eſſentialiter,&illo modo corpus motum motu recto eſt in loco . Alio modo eſt corpus naturale in loco per accidens,& illomodo corpora rotunda ſunt in loco,uel ſaltem illo modo ſupremus orbis eſt in loco . Tertio modo aliquid eſt in loco ſecundum ſuas partes,& illo modo totus mundus eſt in loco.

Tertia ratio cõtra Auépa. Tertiam uero rationem contra Auépa.ponit Com.d.Nos autem reuertamur,quæ ratio eſt talis,locus eſt æqualis locato, itaquod omnes ſuperficies loci ſunt ęquales omnibus ſuperficiebus locati,ſed ſuperficies cõuexa ſpheræ inferioris non eſt ęqualis ſuperficiebus orbis ſuperioris,ſed ſolum ſuperficiei concauæ,igitur ſuperficies cõuexa orbis non eſt locus ſpheræ ſuperioris: unde illud dictũ Com.uidelicet, q omnes ſuperficies loci ſunt æquales omnibus ſuperficiebus locati,intelligo ſic.ſ.q omnes ſuperficies loci.i.totus locus eſt æqualis uel maior omnibus ſuperficiebus locati,nam totus locus.i.tota ſuperficies ultima corporis locantis,quæ immediate circundat locatum, eſt æqualis maxime ſuperficiei locati,quia maxima ſuperficies locati eſt ſuperficies ſuprema eius includens totum locatum:quare locus eſt æqualis extremę ſuperficiei locati, & per conſequens eſt maior qualibet alia ſuperficiei locati,& ita totus locus eſt ęqualis uel maior omnibus ſuperficiebus locati:unde Com. quando dicit,quod omnes ſuperficies loci ſunt æquales, &c. per æquale intelligit tantum quod eſt commune ad æquale & ad maius:quia illud quod eſt æquale alicui eſt tantũ quãtum illud, & illud quod eſt maius aliquo eſt tantum quantum eſt illud . Nota ſecundum Commen.hoc,quod ęqualitas dicitur dupliciter, uidelicet ſecundum continentiam , & ſecundum commenſurationem,æqualitas ſecundum cõtinẽ D tiam eſt quando aliquid continet aliud:neque maius neque minus natum eſt continere præciſe,ut uas unius quartę dicitur æquale eſſe uni quartæ uini quam poteſt recipere,& neque plus neque minus præciſe, & hæc ęqualitas non requirit ęqualitatem in omnibus dimenſionibus , ſed requirit æqualitatem ſolum ſecundum duas ſuperficies.ſ. ſecundũ concauam ultimam ſuperficiem corporis continentis, & ſecundum ſuperficiem extremam & conuexam corporis contenti, quoniam ſi aliquod uas ſit omnino plenum uino vndiq. circundans uinum:oportet,quod ſuperficies concaua uaſis ſit ęqualis ſuperficiei conuexæ uel extremæ uini,ſed ęqualitas ſecundum commenſurationem eſt quando duo æqualia habent menſuram communem qua menſurantur, & ſecũdum hoc dicitur corpus eſſe æquale corpori,& ſuperficies ſuperficiei . Vnde breuiter illa ęqualitas.ſ.commenſurationis eſt æqualitas ſecundum omnem dimenſionem ipſorum æqualiũ vt ſi duo corpora ſecundum commenſurationẽ ſũt æqualia:

A oportet,q ſint ęqualia ſecundum longitudinem,latitudinẽ, & profunditate m:& hoc eſt æqualitas propriæ, & æqualitas ſic accepta poteſt ſic deſcribi.Æqualitas ſecundum commenſurationem eſt qua ſuperpoſita ſibiinuicem in nulla dimenſione ſe excedunt, ita quod neutrum excedit aliud in aliqua dimenſione : unde hæc æqualitas: ut d.Com. non eſt uera de loco niſi locus eſſet inane.i.uacuũ: æqualitas igitur, quæ eſt propria loco eſt æqualitas ſecundum continentiã, & ex hoc concludit Com.d.quod ex hoc apparet manifeſte, q ſphera ſecundum,q ſphera non eſt in loco ſimpliciter niſi hoc accidat ei:ſicut accidit ſpheris cæleſtibus quas continet alia ſphera extrinſeca:hæc Com.& ſic apparet,quod de ratione ſpheræ non eſt quod ſit in loco per ſe,ſed hoc accidit ei,quia accidit ſibi,quod contineatur ab alia ſphera.

Quarta rõ contra Auépa. Quartam rationem contra Auépa.ponit Com.ibi:ex hoc igitur apparet hoc, q quandocunque primum motum,&c.quę ratio eſt talis,locus comparatur ad locatum, ſicut uas comparatur ad illud quod eſt in uaſe , & hoc eſt primo notum de loco, quod collatio rei ad ipſum eſt, ſicut collatio contenti ad contentum , ſicut nos dicimus,quod aqua eſt in cypho,&non ſit collatio totius ad partem,ſed ſuperficies conuexa circa quam corpus ſphericum mouetur non comparatur ad corpus ſphericum motũ: B ſicut uas ad illud quod continetur in uaſe, ſed magis,ſicut pars comparatur ad totum, quoniam ſuperficies conuexa circa quam corpus ſphericum mouetur non comparatur ad corpus ſphericum motum,ſicut uas ad illud quod continetur in uaſe,ſed magis ſicut pars comparatur ad totum:quoniam ſuperficies conuexa circa quam corpus ſphericum mouetur cõtinetur a corpore ſpherico. ſicut pars continetur a ſuo toto, & non dicitur continens niſi æquiuoce: igitur ſupremus orbis non eſt in ſuperficie conuexa circa quam mouetur tanquam in loco per ſe.Vnde d.Commen.q hoc demonſtrat ueritatem opi.Ariſt.& falſitatem eius quod intendit Auépace: & impoſſibile eſt exponere uerba. P.ita quod diffinitio quã induxit p.de loco,ſit communis corpori ſimplici,& rotundo.

Opi.com. His igitur opinionibus ſic poſitis, & probatis Comm. ponit opinionem propriam d.Nos autem dicimus,& poſtea ponit opi.Alex.& improbat eam . Dicit igitur Commen.reſponſio huic quæſtioni.Nos autem dicimus,quoniam cum ſit ſixum ſecundum totum : neceſſe eſt , ut hoc modo ſit quieſcens, & quies eſt ei propter quietem centri,quod eſt terra:& terra C eſt in loco eſſentialiter,ideo dicitur cælum eſſe in eodem loco,& nõ tráſmutatur ab eo per accidens.i.quia centrum eius eſt in loco eſſentialiter, & hoc eſt intentio ſermonis Ari.d.q cælum eſt in loco per accidens, & poſtea dicit, quod cęlum ſupremum de quo eſt quęſtio eſt motum, & quieſcens in loco ſuo per accidens.i.propter centrum quod eſt in loco eſſentialiter:hæc Comm.

Primũ elicitum. In quibus uerbis apparẽt quinque. primo enim apparet, quod orbis ſupremus eſt quieſcẽs ſecundum totum:quia non mutat locum ſecundum ſubm:non.n. ſupremus orbis ſecundum ſe totum habet in uno tempore aliam diſtantiam aut propinquitatem ad centrum quam in alio tempore:quia ſic mutaret ſecundum ſubm cum ſecundũ ſe totũ faceret ſibi ad centrum,quã prius, q eſt falſum: vnde cum ſupremus orbis ſit fixus ſecundum totum:oportet,q ſit quieſcens ſecundum totum : ſic q non mutet locum ſecundum ſubm:nam ſic haberet aliam diſtantiam ad centrum q̃ prius: quod eſt impoſſibile:hoc igitur eſt primum.ſ.q ſupremum cælum eſt quieſcẽs ſecundum totum:modo quo dictũ eſt.

Secundũ. Secundo apparet,q ratione eiuſdẽ eſt cælum in loco ra- D tione cuius eſt quieſcens,ita q eadem eſt cauſa cælum eſſendi in loco,& quieſcendi ſecundum totum:quamuis enim motus localis ſit principium perſcrutationis de loco ut patuit prius in hoc tractatu:tamen ipſa quies eſt quodammodo finis,& perfectio motus,vt patebit in quinto huius,& ideo locus eſt magis attribuendus corporibus naturalibus propter quietem naturalem quam propter motum:quia corpora naturalia non mouentur naturaliter ad ſua loca naturalia: niſi vt poſtea quieſcant in eis,& ideo eadem eſt cauſa quietis in loco,& cauſa eſſendi in loco: vnde quies eſt magis cauſa eſſendi in loco quam motus.

Tertium. Tertio apparet q cẽtrũ q eſt terra eſt in cælo cauſa quieſcẽdi in loco ſm totũ,& hoc dico quiete oppoſita motui locali ſm ſubm:pp hoc.n.ſupremũ ſemp habet eãdẽ diſtantiam ad centrum q eſt terra:ideo ſupremũ cęlũ dicitur eſſe quieſcẽs ſm totũ:quia ſm ſe totũ eodẽ mõ in æquali diſtãtia ſemp ſe hẽt in cõparatione ad cẽtrũ:q eſt terra,& ſic p idẽ ex his apparet.

Quartũ. Quartum.ſ.q cælum eſt in loco per centrum quod eſt terra,& hoc ſic,per illud eſt ſupremus

A orbis in loco per quod eſt quieſcens fixus, & immobilis eo modo quo debetur ſibi quies, quia ſibi non debetur niſi qes oppoſita motui locali ſecundum ſubſtantiam: ut uidebitur in fine ſexti huius, ſed qes fixio, & immobilitas inſunt ſupremo orbi per centrum, igitur ſupremus orbis eſt in loco per centrum.

Quintum. Quinto apparet, quod ſupremus orbis eſt in loco accidentaliter per centrum quod eſt in loco eſſentialiter, & ad hoc inducit Com. unam rationem dicens ſic. omne quod inuenitur in alio per accidens inuenitur in eo propter aliquid habens ipſum per ſe, ſed ſupremus orbis non eſt in loco niſi per accidens, cum non habeat corpus extra ipſum continēs, & ergo oportet, quod ſit in loco per accidens propter aliquid quod eſt in loco per ſe, & illud non eſt niſi centrum, quia non eſt in loco per partes, nec per ſuperficiem conuexam orbis inferioris, &c. ut patet decurrendo per opiniones aliorum reprobatas, & ſic apparet, quod ſuprema ſphera eſt in loco per accidens, quia eſt in loco per centrū: quod cētrū eſt in loco per ſe, & ſic apparet ex prædictis, quod omne corpus eſt in loco, & quod corpus attribuitur loco tripliciter. ſ. per ſe, & per accidens, & ſecundum partē, & hoc ſic intendebat phyloſophus: ſed qualiter ſupremus orbis ſit in loco per accidens uidebitur in dubitationibus domino præſtante.

Obiectio. Sed Commen. mouet ſuper hoc queſtionē. d. Sed quæritur ſuper hoc: ſi corpus cæleſte ſit in loco per accidēs, igitur mouetur per accidens, ſed hoc eſt incōueniens, quia ſicut declarabitur infra, corpus cæleſte de quo loquimur eſt ſimpliciter primum mobilium, ſed ſi mouetur per accidens: tunc illud quod eſt per accidens erit prius illo quod eſt per ſe, quod eſt impoſſibile.

Solutio. Ad hoc Comm. reſpondet dicens, quod illa, quæ mouentur per ſe indigent aliquo quieſcente circa quod mouentur per accidens: ut vult Ari. lib. de motibus localibus animalium, & hoc quieſcens forte erit locus per ſe quando fuerit continens rem motam: & forte erit locus per accidens, quando non fuerit continēs rem motam in omnibus partibus, ſicut eſt diſpoſitio in corporibus cæleſtibus: igitur locum eſſe per ſe non eſt de neceſſitate eſſendi rem motam per ſe, ſed dignius eſt ut ſit de neceſſitate eſſendi quietem naturaliter, quieſcens enim quieſcit propter ſimilitudinem continentis, & mouetur propter priuationem ſimilitudinis inter ipſum, & continens: & hoc erit quando mouetur in continente, & ideo cauſa motus eius quod mouetur in continente eſt extra naturam, & eſt rē motā eſſe extra ſuum ubi naturale, & hæc eſt diſpoſitio corporum ſimplicium quæ mouentur motu locali. ſ. quatuor elementorum: quod autem non mouetur in continente: ſed

C circa quieſcens aliquod tantum: eſt illud cuius motus nō eſt per accidens extrinſecum a natura, & hæc eſt diſpoſitio corporis rotundi, & hoc quod accidit quibuſdam corporibus cæleſtibus. ſ. quod ſunt in loco, quia continentur ab aliis: hoc eſt per accidens, ſecundum hoc igitur intelligendus eſt ille locus, ut mihi uidetur, hæc Commen. Vnde ex illis uerbis poſſunt quinque notari,

Primū notan. Primo quod omne motum indiget aliquo quieſcente, ut declaratum eſt in lib. de motibus animalium, & ratio huius eſt, quia ſi aliquid moueatur: oportet, quod ſe habeat aliter quam prius: igitur quod ſit aliquod quieſcens reſpectu, cuius ſe habeat aliter ſic, quod ſit, uel ſimpliciter quieſcens, uel quieſcens quiete oppoſita illi motui, ita quod non moueatur illo motu uel non tanta uelocitate, ſi enim aliquis moueretur uerſus ſanctum Dionyſium, & aliquis inſequeretur eum tanta uelocitate, ut omnino æquali: neuter ſe haberet reſpectu alterius aliter, quam prius.

D Vnde illa propoſitio, uidelicet omne motum indiget quieſcente: poteſt habere triplicem intellectū. ſ. unum uel quod indigeat ſimpliciter quieſcente: uel quod indigeat aliquo quieſcente quiete oppoſita illi motui quo motu motū mouetur, uel quod quieſcat a tanta uelocitate, ita quod nō moueatur tanto motu uel tanta uelocitate.

Secūdum. Secundo eſt notandum quod illud quieſcens quo res mota indiget, quandoque eſt eius locus per ſe, ut patet in his quæ mouentur motu recto. Illa enim quæ mouentur motu recto naturaliter mouentur ad locum quieſcentem quiete oppoſita illi motui, & quandoque illud quieſcens eſt locus per accidens: ut quando locus non continet locatum ex omni parte: ſicut eſt in corporibus cæleſtibus, illud enim quieſcens quo corpora cæleſtia indigent in ſuis motibus eſt centrum quod eſt terra, & illud centrum eſt locus per accidens corporum circulariter motorum.

Tertium. Tertio eſt notandum quod Commen. ſoluit dubitationem qua dubitatur, quomodo poteſt eſſe: quod cælum per ſe moueatur, & tamen quod non ſit in loco

A niſi per accidens, & conſiſtit ſolutio in hoc, quod motus localis per ſe non indiget loco per ſe, ſed quies per ſe ſecundum locum indiget loco per ſe: unde d. Commen. quod locum eſſe per ſe, non eſt de neceſſitate eſſendi rem motam per ſe, ſed dignius eſt ut ſit de neceſſitate eſſendi quietem naturaliter: hæc Commen. Certum enim eſt, quod locus naturalis attribuitur corporibus propter quietem naturalem magis, quam propter motum ut dictum eſt ſupra: unde breuiter ad formam dubitationis eſt reſpondendum ſecundum Commen. quod quamuis ſupremus orbis moueatur per ſe motu locali, propter hoc non oportet, quod ſit in loco per ſe, intelligendo per locum per ſe ultimum corporis continentis extra continens, ſed qualiter hoc habeat ueritatem uidebitur in dubitationibus.

Quartum. Notandum eſt quarto ſecundum Commen. quod de numero corporum quædam mouentur in continente, ut quatuor elementa, & corpora mixta ex his, & quędam corpora non mouentur in continente, ſed circa aliquod quieſcens ut corpora cæleſtia: unde de corporibus motis in continente dicit Commen. quod tale corpus quieſcens quieſcit propter ſimilitudinem continentis, & mouetur propter priuationem ſimilitudinis inter ipſum & continens,

B & modicum poſt d. quod ideo cauſa motus eius quod mouetur in continente eſt extra naturam, & eſt rem motam eſſe extra ſuum ubi naturale, ſed de corporibus motis in non continente. i. circa aliquid quieſcens dicit Commen. quod motus eorum non eſt propter aliquod extrinſecum a natura: & hæc eſt diſpoſitio corporis rotundi: quoniam corpora cæleſtia non acquirunt aliquam perfectionem nouam per ſuos motus, ſed ſolum per ſuos motus conſeruant perfectiones quas habent: ut vult Commen. 12. meta.

Quintum. Quinto eſt notandū ſecundum Commen. quod corpus cæleſte ſit in loco per aliquod continens ipſum hoc accidit ei: unde corpori rotundo accidit quod contineatur ab aliquo: ſed quod moueatur circa quieſcens hoc eſt magis per ſe, & ſic apparent uerba Commen. & etiam intentio eius.

Opinio Alexand. Poſtmodum Commen. ponit, & reprobat opinionem Alex. qui dixit, quod ſupremus orbis, ſcilicet ſphera ſtellarum fixarum non eſt in loco nec per ſe, nec per accidens, nec ſecundum totum nec ſecundum partem. & hoc probatur ſic. Cælum ſupremum non eſt in loco niſi eo modo quo mouetur localiter, ſed cælum ſupremum nō mouetur, nec per ſe nec per accidens, nec ſecundum totum nec ſecundum partem. ergo ſupremum cęlum nullo modo eſt in loco,

C & quod cęlum non moueatur per ſe patet, quia nec mouetur per ſe ſecundum totum, nec ſecundum partes, non ſecundum totum, quia non mutat locum ſecundum totum, nec etiam mouetur per ſe ſecundum partes, tum quia partes non ſunt diuiſe a toto, & per ſe motum eſſe eſt per ſe eſſe ens in actu: tum quia totum eſt quieſcens, & impoſſibile eſt partes per ſe moueri quieſcente toto. Item probat Alex. quod cælum non mouetur per accidens, quia ſi ſic, aut moueretur ſecundum totum per accidens: aut ſecundum partes: non ſecundum totum: quia totum non mutat locum: nec ſecundum partes: quia quod mouetur ſecundum partes non mouetur per accidens ſecundum partes, niſi quia motus totius eſt per ſe: ſed totum non mouetur per ſe. igitur, &c. Secūdo probatur id ſic. Partes cęli non ſunt diſtinctę, vel ſeparatę neque in actu: neque in potentia: quia nunquam diſtinguuntur: ſed illa quæ mouentur per accidens ſunt diſtincta in potentia, vel in actu, & adeo propter illa Alex. dixit expreſſe, quod motus circularis non eſt tranſlatio, id eſt, non eſt motus localis,

D & dixit, quod non eſt impoſſibile corpus eſſe in loco: quoniam locus non eſt corpus eſſentialiter: quia non accipitur in diffinitione corporis: neque corpus in diffinitione loci, & etiam quia locus qui eſt finis eſt in continente non in contento, & ideo locus quo corpus locatur non eſt de eſſentia corporis, nec intrinſecum corpori locato, & ita poteſt corpus eſſe ſine loco.

Improbatio. Sed contra Alex. arguit Commen. d. quod quamuis ponatur, quod de neceſſitate corporis non eſt, quod ſit in loco: tamen de neceſſitate motus eſt, ut ſit in loco aut per ſe aut per accidens: quoniam cum ſphera non fuerit in loco per ſe, vel per accidens: non erit in loco, & cum fuerit in loco: quomodo igitur mouebitur localiter, niſi dicatur, quod locus non eſt de neceſſitate motus: & totum hoc eſt inopinabile: hæc Commen. Vnde breuiter iſta eſt ratio: omne quod mouetur localiter: eſt in loco, uel per ſe vel per accidens: ſed ſuprema ſphera mouetur localiter. ergo ſuprema ſphera eſt in loco, vel per ſe, vel per accidens.

Vt autem dictum eſt: quædam in loco potentia ſunt quædam actu. Idcirco cum id quod eſt ſimiliũ partium continuum eſt; tum partes potentia ſunt in loco. Sed cum ſunt ſeparatæ, atque ut in cumulo ſit ſe tangunt, tum in loco ſunt actu.

Tex.c.44. *Sicut autem dictum eſt: alia quidem ſunt in loco ſecundum potentiam: alia uero ſecundum actum. Vnde cum quidem continuum ſit: quod eſt ſimilis partis: ſecundum potentiam in loco partes ſunt: cum autem ſeparata quidem ſunt, tangant autem ſe: ſicut collectio ſecundum actum ſunt.*

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua Phyloſophus duos alios ponit modos eſſendi in loco, vt ſecundum potentiam, & ſecundum actum, & dicit, ut prius dictum eſt: aliqua ſunt in loco ſecundum accidens, & aliqua ſecundum potentiam: vnde quando aliquid conſimilium partium eſt omnino continuum in partibus ſicut eſt de aqua, & huiuſmodi: cum continuatur in partibus, tūc ſunt in loco in potentia, & non in actu: quia non ſunt diſtinctæ abinuicem: ſed quando ſunt ſeparata abinuicem ſicut multa grania ſeparantur abinuicem: tunc non ſunt in loco actu, qa non continuantur adinuicem. Vnde habetur quod partes cõtinuatæ adinuicem ſunt in loco in potentia, ſed cum ſunt diſtinctæ abinuicem ſunt in loco actu, quia non continuantur abinuicem: ſiue etiam tangunt ſe, ſiue non. Notandum ſecundum Commen. hic quod cum partes continui conſimilium partium ſunt continuitate adinuicem ſunt in loco in potentia, & ſunt in eodem loco in quo totum eſt in actu, & ſi partes conſimilium partium diuidantur abinuicem, aut igitur ſunt ſeparatæ abinuicem, ſic quod non contingant ſe, & tunc ſunt in diuerſis locis in actu, aut contingunt ſe ſic q̃ diſtant non ſecundum locũ medium, & tunc ſunt in vno loco actu, & tunc erit quaſi medium inter illud quod eſt in potentia pura, & illud quod eſt in actu puro: quoniam lapides in aceruo non ſunt in loco, & ita nec in actu: ſicut lapides diſtantes abinuicem, nec ſunt in loco in potentia pura: ſicut partes continui quæ continuantur adinuicem in ipſo toto.

Notandũ. (margin, beside "abinuicem: ſiue etiam tangunt ſe…")

Et rurſus alia quidem per ſe, ut omne corpus, aut latione, aut accretione mobile per ſe alicubi eſt.

Tex.c.45. *Et alia quidem per ſe ſunt, ut omne corpus, aut ſecundum loci mutationem, aut augmentum mobile alicubi per ſe.*

HÆc eſt tertia pars principalis huius ca. in qua Phyl. ponit duos alios modos eſſendi in loco. ſ. modos eſſendi in loco per ſe, vel per accidens, & continet duas particulas: quia in prima ponit phyloſophus duos modos ſiue diuiſiones illorum modorum cum declaratione membrorum. In ſecunda ibi. [Et propter hæc omnia.] Concludit phyloſophus vnam concluſionem, & remouet vnam dubitationem. In prima igitur particula huius partis phyloſophus ponit talem diuiſionem. ſ. quod de numero corporum: quędam ſunt in loco per ſe, & quædam ſunt in loco per accidens. vnde circa iſtos duos modos eſſendi in loco phyloſophus primo ponit primum modum ſiue primum membrum dictæ diuiſionis. Secundo ibi. [Alia vero non ſm accidens.] Ponit Phyloſophus ſecundum modum ſiue ſecundum membrum. Dicit igitur primo, quod alia ſunt in loco per ſe, exemplificat: ſicut omne corpus mobile motu recto, & omne corpus quod poteſt augeri, vel minui eſt in loco per ſe, & hoc ſic patet, quia omne tale corpus habet quoddam corpus extra continens ipſum.

Cælum autem ut dictum eſt alicubi totum, neq; eſt ullo in loco: ſi nullum ipſum continet corpus. Sed quo mouetur: hoc & locus eſt partibus. Alia namque partium alij hæret.

Cælum autem ſicut dictum eſt: non eſt alicubi totum, neque in aliquo eſt. Siquidem nullum continet ipſum corpus.

A *Secundum quod autem mouetur, ſicut & locus eſt partibus. Altera enim ab altera habita partium eſt.*

HIc excludit cælum hoc modo eſſe in loco. ſ. quod ſic accepto eſſe in loco cælum ſiue accipiatur pro ſuprema ſphera, ſiue pro omnibus orbibus cæleſtibus, ſiue pro toto mundo: non eſt alicubi, nec in aliquo loco, quia non habet aliquid extra continens ipſum quãuis partes cæli ſint in loco per ſe. ſ. orbes inferiores qui continentur ab orbibus ſuperioribus: quoniam quilibet orbis qui continetur ab alio orbe eſt in loco per ſe. Notandum ſecundum Commen. hoc quod licet ſpherę contentæ ſint in loco ſimpliciter ſiue in loco per ſe, hoc tamen eſt eis per accidens: quoniam ſphera non eſt nata moueri in ſphera, & vniuerſaliter in continente, & non eſt ita de illo, ſcilicet, quod mouetur motu recto. Mobilium enim quædam ſunt in loco per ſe, & quędam ſunt in loco per accidens, ut calores, & accidentia quæ ſunt in loco, quia ſubiectum eorum eſt in loco, & per hunc modum dicimus quod cælum eſt in loco per accidens, ſcilicet, quia aliqua pars eius eſt in loco, ſcilicet, centrum, & illorum quæ

Nutandũ (margin, beside "quod licet ſpherę contentæ ſint in loco…")

B ſunt in loco quædam ſunt in loco per ſe, ut ſunt illa quæ mouentur motu recto, & quædam per accidens, vt ſunt ſpheræ cæleſtes contentæ: hæc Commen. Ex iſtis eſt notandum quod quædam ſunt in loco per ſe, & quædam ſunt in loco per accidens: de numero eorum quę ſunt in loco per ſe: quædam ſunt per ſe in loco per ſe, & quædam ſunt per accidens in loco per ſe: corpora mota motu recto ſunt per ſe in loco per ſe: ſed corpora mota circulariter, ut orbes inferiores ſunt per accidens in loco per ſe: quia ſunt in vltimo corporis continẽtis: tamen per accidens ſunt in loco per ſe: quia accidit eis quod ſunt in loco per ſe: quia accidit eis quod contineantur ab aliquo: quoniam ita bene poſſet ſphera moueri circulariter ſi non contineretur ab aliquo ſicut ſi contineretur: ſed non eſt ſic de illis quæ mouentur motu recto, quia nullo modo poſſent moueri motu recto ſi non continerentur ab aliquo.

Alia uero per accidens, ut anima, atq; cælum. Omnes namq; partes quodammodo ſunt in loco. Circũ-

C quaq; enim alia aliam continet. Quapropter ſupremum quidem corpus uerſatur.

Alia uero ſecundum accidens, ut anima, & cælum: partes enim in loco quodammodo omnes ſunt, in eo enim qđ circulariter ſunt, continet alia aliam. Vnde mouetur circulariter ſolum quod ſurſum eſt.

CVm poſuit primum membrum diuiſionis, ſeu primum modum, ponit ſecundum, & exemplificat de illo modo dicens: quod præter illa quę ſunt per ſe in loco quędam alia ſunt quæ ſunt in loco per accidens: ſicut anima, & cælum: quoniam anima per accidens eſt in loco, quia corpus eius eſt in loco: cęlum vero eſt in loco per accidens, qa circulariter mouetur, & non habet aliquid extra continens ipſum, & ſic eſt in loco per centrum quieſcens, & ſic per accidens. Notandum ſecundum Commen. quod iſti ſunt duo modi eius quod eſt per accidens. ſ. attribuere accidenti rei illud

Nutandũ. (margin, beside "dens. Notandum ſecundum Commen.…")

D quod attribuitur rei ſubæ, & attribuere toto quod attribuitur parti. hæc Commen. Et per hoc videtur quod phyloſophus hic per cælum intelligit totum mundum: quia centrũ eſt pars totius mundi. Dico tamen quod per cælum intelligit ſupremum orbem, & quod centrum habet modum partis reſpectu illius quod continetur ab eo: ſed non eſt pars ſecundum veritatem: ſed habet modum partis, vt dictum eſt: & hoc intelligit Commen. & ſic apparet qualiter ſupremum cælum mouetur localiter per accidens, & non ſolum hoc eſt uerum de ſupremo cælo: ſed etiam de ſpheris contentis quæ mouentur circulariter circa medium quod eſt centrum mundi: & eo ipſo quod ſic mouentur ſunt in loco per accidens, quãuis quælibet ſpherarum contentarum ſit in loco per ſe propter hoc quod vna continet aliam: & quælibet illarum mouetur circulariter: vnde illud quod ſurſum eſt, ſcilicet, vltra elementa ſolum mouetur circulariter, & ideo ad hoc quod moueatur, non requiritur quod ſit in loco per ſe, quamuis aliquid tale ſic circulariter motum ſit in loco per ſe, ſed hoc accidit, vt dictum eſt.

Vniuerſum

A Vniuerſum antem alicubi non eſt, & ipſum eſt aliquid. Quod enim alicubi eſt: & ipſum eſt aliquid: & inſuper aliquid aliud extra ſe habet quod continet. At præter vniuerſum, ac totum: nihil eſt extra.

Omne autem non alicubi eſt. Quod enim alicubi ipſum aliquid eſt: & adhuc aliquid oportet eſſe extra hoc in quo quidem continet. Extra autem omne, & totum nihil eſt.

17. concl. huius lib.

EX prædictis igitur concludit phyloſophus quod totus mundus nō eſt in loco per ſe, nec per accidēs: & hæc eſt decimaſeptima concluſio huius libri, quæ probatur primo quantum ad illam partem, ſcilicet, quod totus mundus non eſt in loco per accidens: & probatur ſic: quia totus mundus ſecundum ſe totum non poteſt moueri motu recto, nec etiam motu circulari: quoniam quædam eius partes mouentur motu recto, & aliqua pars eius eſt quieſcens, vt centrum B mundi: ſed illud non mouetur ſecundum motum: cuius aliquæ partes mouentur, & aliquæ quieſcunt. igitur totus mundus non mouetur per accidens, & per conſequens totus mundus non eſt in loco per accidens: quod autem etiam totus mundus non ſit in loco per ſe probatur: quia omne quod eſt in loco per ſe habet aliquid extra continens: ſed totus mundus non habet aliquid extra continens ipſum. ergo totus mūdus non eſt in loco per ſe, & ſic patet quod totus mundus ſecundum ſe totum non eſt in loco, quamuis per partes ſuas aliquas ſit in loco: quoniam omnia generabilia, & corruptibilia ſunt in loco per ſe: ſed totus mundus non eſt in loco per ſe: quia extra omne, & totum nihil eſt.

Opinio Aui. quā etiam uide 6. phy. c. 85.

Notandum quod Cōmen. narrat hoc opinionem Aui. qui dixit, quod corpus cæleſte non eſt in loco, neque per ſe, neque per accidens: dixit enim quod motus circularis non eſt motus localis: ſed eſt motus in ſitu, & non eſt neceſſarium immotum ſecundum ſitum, vt motum ſit in loco.

Contra hoc primo.

Sed contra hoc arguit Commen. quadrupliciter. Primò: quia ſecundum phyloſophum quinto huius, motus non eſt niſi in quantitate, qualitate, & vbi, & per conſequens non eſt in ſitu.

Secundo.

Secundo arguit ſic. C locus eſt prior ſitu, & accipitur in eius diffinitione. igitur non eſt poſſibile quod ſit motus ſecundum totum, & ſecundum locum.

Tertio.

Tertio: quia manifeſtum eſt, quod motus ſpheræ eſt motus localis, & hoc manifeſtè apparet in partibus: quoniam partes mutant locum, tota vero ſphera non mutat locum, vt exiſtimatur.

Quarto.

Quarto quia phyloſophus ſexto huius verſus finem dicit, quod cælum mutat locum ſecundum formam, & non ſecundum ſubiectum, & qualiter hoc ſit verum declarat Commen. vt videbitur ſexto huius.

Et propterea omnia ſunt in cælo: forſitan enim cælum eſt uniuerſum.

Tex. c. 46.

Et propter hoc omnia in cęlo ſunt. Cælum enim quidem omne fortaſſis eſt.

18. concl. huius lib.

HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus concludit vnam concluſionem, & remouet unam dubitationem. concluſio D igitur eſt illa. ſ. quod omnia ſunt in cælo, & hæc eſt decimaoctaua concluſio huius libri, quę ex præcedentibus probatur ſic. Omnia ſunt in toto: & totum eſt in cælo. ergo omnia ſūt cælo. hæc concluſio ſic intelligenda, videlicet, quod omnia ſunt in cælo ſic quod extra cælum nihil eſt, vel dicimus quod hoc ſit diſtributio accommodata: quia non ſit diſtributio pro cælo, ſed pro omnibus alijs, & eodem modo poteſt intelligi maior: poteſt tamen maior probari ſic. omnia ſunt partes totius mundi, & partes ſunt in toto. igitur omnia ſunt in toto, minor patet, quia extra cęlum non eſt aliquod corpus omnino, vt declarabitur in libro cæli, & mundi.

Eſt autem locus non ipſum cęlum: ſed aliquid eius: vltimus inquam finis quieſcens quo corpus mobile tangit. Et idcirco terra in aqua: hæc in aere: nec in ęthere: & ęther in cælo eſt collocatus. Ipſum vero cęlum nullo in alio corpore eſt vlterius collocatum.

Eſt autem locus non cælum: ſed cæli quoddam ultimum, & tangens mobilis corporis terminus quieſcens: & propter hoc quidem terra in aqua. hæc uero in aere: hic autem in æthere. Aether uero in cælo: cælum autem non amplius in alio.

HIc phyloſophus remouet quoddam dubium quod oritur ex prædictis. nam dictum eſt, q omnia ſunt in cælo. ex hoc poſſet aliquis credere quod corpus cęleſte eſt locus illorum corporum generabilium, & corruptibilium. hoc remouet phyl. d. quod cælum non eſt locus: ſed cæli vltimum continens, & intendit per vltimum continens concauum orbis Lunę quod continet ignem, & tangit mobile motu recto: & eſt terminus quieſcens, quia concauum orbis Lunę non transfertur de loco ad locum: ex quo concludit, q quia concauum orbis Lunę eſt locus ignis propter hoc terra eſt in aqua, ita quod in vltimo aquę, & aqua in aere, & aer B in æthere, id eſt, in igne, & ignis in cęlo: cęlum autem non amplius in alio eſt.

Primum dubium.

Circa illā partē quęro primo vtrū ſuprema ſphera eſt in loco per accidens. Et videtur quod non: qa ſequitur: ſuprema ſphera eſt in loco per accidens. ergo ſuprema ſphera eſt in ultimo corporis continentis per accidens. conſequens eſt falſum: quia ſuprema ſphera, nec habet continens per ſe, neque per accidens. conſequentia probatur: qa de quocunq; dicitur diffinitum cum aliqua determinatione: de eodem dicitur ſua diffinitio cum eadem determinatione. igitur ut aliquid ſit in loco per accidens. requiritur quod illud ſit in ultimo corporis continentis per accidens.

Secundū.

Item omne quod per ſe mouetur in loco: eſt per ſe in loco. hoc patet: quia moueri pręſupponit eſſe: ſed ſuprema ſphera mouetur per ſe: cum ſit primum omnium mobilium. ergo ſuprema ſphera eſt per ſe in loco.

Tertium.

Item quod habet ubi per ſe: habet etiam locum per ſe: cum ubi ſit ex circumſpitione loci, ut patet p auctorem ſex prin. ſed ſuprema ſphera habet per ſe ubi: quia per ſe mouetur ſecundum ubi, ut omnes concedunt. ergo ſuprema ſphera eſt in loco per ſe. In oppoſitum eſt hoc C Commen.

Ad dubitationē.

Ad iſtam dubitationē breuiter dico, quod duplex eſt locus. ſ. locus per ſe, & locus per accidens: locus per ſe corporis eſt ultimum corporis. locus uero per accidens alicuius corporis eſt corpus quieſcēs. circa quod corpus cuius dicitur eſſe locus mouetur ultimum corporis continentis dicitur eſſe locus per ſe, quia ut in pluribus, & ſecundum famoſitatē eſt locus, ſed corpus quieſcens circa quod corpus ſphericum mouetur dicitur eſſe locus per accidens, quia nomen loci non competit ſibi proprie, nec ſecundum uſum, nec ſecundū famoſitatem, & q oporteat diſtinguere de loco patet p Cōmen. commento 43. huius quarti dicit, quod impoſſibile eſt exponere uerba Ari. ita quod diffinitio quam induxit de loco ſit communis corpori ſimplici, & rotundo. hęc Commen. & ſic apparet q nullo modo poſſit dici quod ſuprema ſphera ſit in loco accipiendo locum prout hoc diffinitur ab Ariſto. oportet igitur alio modo accipere locum ſi debeamus diffinire, uel dicere quod ſuprema ſphera ſit in loco, & propter hoc ut poſſit ſaluari quod ſuprema ſphera ſit in loco, oportet diſtinguere de loco, & ideo pręmiſi diſtinctionem illam de loco, ſcilicet, quod quidam eſt locus per ſe, & quidam eſt locus per accidens, locus per ſe ultimum corporis conti- D nentis, locus uero per accidens eſt corpus quieſcens, circa q corpus ſphericum mouetur. Secūdo dico quod cum dicimus aliquid eſſe in loco. hęc prępoſitio in, poteſt dicere circunſtantiam contenti ad continens, ita quod illud quod eſt in loco contineatur a loco, uel poteſt dicere circunſtantiam cōtinentis ad contentum, ita quod illud dicatur eſſe in loco: quod continet illum locum, & mouetur circa illum locum: illud autem quod eſt in loco per ſe, eſt in loco ſecundum quod ly in. dicit circunſtantiam contenti ad continens, quia quod eſt in loco per ſe continetur a loco, ſed illud quod eſt in loco per accidens eſt in loco ſecundum quod ly in. dicit circunſtantiam continentis ad contentum: quoniam illud quod eſt in loco per accidens continet illum locum, & mouetur circa illum. Vnde eſſe in loco per ſe: eſt eſſe in loco continente, ſed eſſe in loco per accidens: eſt eſſe in loco cōtento. Tertio dico quod cum aliquid dicitur eſſe per ſe, uel per accidens in loco, illę determinationes, uidelicet, per ſe, & per accidens poſſunt referri ad uerbum, uel ad locum. ad

uerbum

uerbum ſic.hoc per ſe,uel per accidens eſt in loco.ad locum ſic,intelligendo quod hæc ſunt in loco per ſe, vel per accidens.Vnde multum refert dicere aliquid per ſe eſſe in loco,& direre aliquid eſſe in loco per ſe. His præmiſſis dico quarto quod de numero corporum quædam per ſe ſunt in loco per ſe,& quędam in loco per accidens ſont in loco per ſe, & quædam per ſe ſunt in loco per accidens, & quoddam corpus,nec per ſe,neque per accidens eſt in loco per ſe, uel per accidens:omnia enim hæc patent hoc per phyloſophum, & Commen.

Quot modis aliqd poteſt eſſe in loco per ſe, & per accidens.

Exemplū primi.

Exemplum primi:vt corpora mota motu recto: vt grauia,& leuia ſunt per ſe in loco per ſe, quia ſunt in ultimo corporis cōtinentis,& ſic ſunt p ſe in loco p ſe primo,vt dicit hic Cōm.commento 50.Dicit enim ꝙ illorum quæ ſunt in loco uero:hoc eſt in loco per ſe quædam ſunt per ſe,vt ſunt illa quæ mouentur motu recto.Et ſic patet quod quędā ſunt per ſe in loco per ſe,vt patet illa quæ mouentur motu recto, vt ſunt grauia,& leuia.

Exemplū ſecundi.

Exemplum ſecundi.ſ.qualiter eſt aliquid per accidens in loco per ſe:quoniam ſpheræ contentæ ab alijs ſpheris ſunt in loco per ſe: ſed hoc accidit eis,& ſic ſunt per accidens in loco per ſe,& hoc eſt quod dicit Comment. in commento præallegato.ſ.44.ubi dicit quod licet ſpheræ contentæ ſint in loco ſimpliciter: hoc eſt in loco per ſe,hoc eſt eis per accidens: quoniam ſphera non eſt innata moueri in ſphera,& uniuerſaliter in continente.hæc Cōmē. Vnde ſi ſphera non contineretur ab alia ſphera, nihilominus poſſet moueri.& ita accidit ſpherę quod contineatur ab alia ſphera,& ſic patet quod aliquid eſt per accidens in loco per ſe.

Exemplū tertij.

Exemplum tertij.ſ. quomodo aliquid eſt per ſe in loco per accidens.nam ſuprema ſphera,& etiam quilibet orbis inferior eſt in loco per accidens, quia mouetur circa centrū quod eſt locus per accidens:tamen hoc competit per ſe corpori rotundo quod mouetur circa quieſcens: & ideo dico ꝙ ſuprema ſphera, & alię ſpheræ cęleſtes ſunt per ſe in loco p accidens:quia per ſe mouentur circa centrum, quod quidem centrum eſt locus per accidens: vt dictum eſt: & hoc innuit Commen.hic commento 43.huius quarti.

Exēplum quarti.

Exemplum quarti,ut.ſ.quomodo aliquod corpus, nec per ſe, nec per accidēs eſt in loco per ſe,uel per accidens: quoniam totus mundus aggregatus ex toto mundo inferiori ex omnibus ſpheris cæleſtibus non eſt ſecundum ſe totum,neque per ſe, neque per accidens in loco per ſe,vel per accidens: ſicut phyl. declarat in textu.

Solutio du.

His igitur viſis breuiter eſt dicendum ad iſtam dubitationem quando quęritur.vtrum ſuprema ſphera ſit in loco per accidens.Dico quod illud eſt multiplex. ſecundum amphibologiam ex eo qod iſta determinatio per accidens poteſt determinare hoc uerbum eſt,vel locum.primo modo ſenſus eſt ille,quod ſuprema ſphera per accidens eſt in loco p accidens,& ille ſenſus eſt falſus.Secundus ſenſus eſt,quod ſuprema ſphera eſt in loco per accidens,hoc eſt circa locum,q locus dicitur locus per accidens,& cui competit per accidēs, & improprie hoc nomen locus,& in illo ſenſu dico quod illa eſt uera.ſ.ſuprema ſphera eſt in loco per accidens, & non ſolum dico quod ſuprema ſphera eſt in loco per accidens: ſed dico quod ſuprema ſphera eſt per ſe in loco per accidēs, vt dictum eſt ſupra,& iſta videntur eſſe de intentione Commen.nec video qualiter poſſet concedi quod ſuprema ſphera ſit in loco per accidens loquendo de loco ſecundum quod diffinitur hoc a phyloſopho:quoniam iſta eſt omnino falſa.ſ. quod ſupremum cælum ſit in ultimo corporis per accidens. vnde accipiendo locum prout hoc diffinitur.dico quod ſuprema ſphera nullo modo eſt in loco,& hoc dicit hoc Commen.expreſſe.

Ad primum.

Ad rationes uero principales ad primam quando dicitur ꝙ ſi cælum ſit in loco per accidens.igitur eſt in vltimo corporis continentis per accidens.dico ꝙ bene ſequitur accipiendo locum ſecundum quod hic diffinitur: ſed ſic non accipitur locus:cum dicitur quod cælum eſt in loco per accidens:ſed accipitur hoc locus per accidens pro corpore quieſcente,circa quod mouetur corpus ſphericum.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum quando dicitur quod ſuprema ſphera per ſe mouetur ſm locum.dico quod verum eſt:& ideo dico quod eſt per ſe in loco:ſed non eſt per ſe in locu per ſe: ſed eſt per ſe in loco per accidens.vnde concedo quod omne quod per ſe mouetur in loco eſt in loco per ſe:non tamen omne quod per ſe mouet in loco eſt per ſe in loco per ſe.

Ad tertiū.

Ad tertium cum dicitur quod vbi cauſatur a loco: & ideo vbi per ſe eſt in loco per ſe. dico quod a loco per accidens, & improprie dicto poteſt cauſari vbi per ſe,vel poſſet dici quod cælum habet vbi per accidēs: ſed hoc competit ſibi per ſe,ſcilicet,habere vbi per accidens.

Sed circa iſtum modum dicendi occurrunt multa dubia.primò:quia non videtur verum quod ſuprema ſphera ſit in loco per accidens,ſcilicet,per centrum, quia illud quod eſt in loco per alterum, eſt in eodem loco in quo eſt illud alterū: ut anima quæ eſt in loco per corpus: eſt in eodem loco in quo eſt corpus.ſi igitur ſuprema ſphera eſſet in loco per centrum quod eſt terra, ſequeretur quod ſuprema ſphera eſſet in eodem loco in quo eſt terra,& ſic ſuprema ſphera eſſet in concauo aquæ tanquam in loco,quod non conceditur. Hoc confirmatur per Commen.ſic.Omne quod inuenit in aliquo per accidens inuenitur in eo per aliquid habens illud per ſe. igitur ſi ſuprema ſphera ſit in loco per accidens, oportet ꝙ aliquid ſit in illo loco per ſe, & ille locus in quo cęlum eſt per ſe accidens eſt locus alicuius alterius per ſe, & non niſi terræ. ergo cęlum eſt per accidens in loco terræ quod non eſt verum.

Primum dubium.

Cōfirma. huius.

Secundū.

Item ſuppoſito quod centrum moueatur circulariter ſicut cælum mouetur circulariter: nihilominus cælum eſſet in loco,quia localiter moueretur: ſed ſi centrum moueretur localiter:cęlum non eſſet in loco per centrum,quia nō eſt in loco per centrum: niſi quia mouetur circa centrum quieſcens.ergo cælum nunc non eſt de facto in loco per centrum.

Tertium.

Item quod eſt per accidens poteſt non eſſe.igitur ſi cęlum ſit in loco per accidens: ſequitur quod omnino cælum poteſt non eſſe in loco:per conſequens cælum poſſet nō moueri ſecundum locum.

Quartū.

Item omne quod eſt omnibus alijs locatis cauſa eſſendi per ſe in loco:illud non eſt in loco per accidens:quoniam per accidens non eſt cauſa eius quod eſt per ſe,vt patet ſecundo huius: ſed ipſum cęlum eſt in loco, & eſt cauſa omnibus alijs eſſendi in loco:ſicut enim cælum eſt cauſa omnium aliorum locatorum quantum ad ſuas ſubas: ita eſt cauſa omnium proprietatum naturalium quæ conueniunt eis per ſe.Hoc confirmatur,quia primum in vno quoque genere eſt maxime tale:ut patet ſecundo metaphyſicę. ſed cælum eſt primum in genere locatorum. igitur eſt maxime locatum: & per conſequens cælum non eſt in loco per accidens.

Cōfirma. hui⁹ quarti. ex.cō.4.

Pro iſtis rationibus eſt intelligendum quod aliquid dicitur tale per ſe,vel per accidens dupliciter, videlicet,vel ſecundum communem acceptionem,& ut frequentius accipitur,ita quod illud dicatur per ſe tale quod ſecundum communiorem acceptionem eſt, ut in pluribus tale. Et illud dicatur per accidens tale: quod minus communiter, & in paucioribus reperitur,& per ſe,& per accidens iſto modo dicuntur ſecundum acceptionem nominis. Alio modo dicuntur per ſe,& per accidens ex natura rei: ita quod illud dicatur tale per ſe quod eſt tale per ſuam naturam, & non per aliud: & quod illud dicatur per accidens tale quod per aliud eſt tale.Dico igitur quod ultimum corporis continentis dicitur locus per ſe: quia ultimum corporis continentis dicitur locus ſecundum communem acceptionem, & ut in pluribus:quia omne corpus pręter ſupremam ſpheram dicitur eſſe in loco ſicut in ultimo corporis continentis: ſed ſuprema ſphera dicitur eſſe in loco ſolum per centrum quod eſt terra: & ſic ultimum corporis continentis ſecūdum acceptionem nominis,& ut in pluribus utimur hoc nomine: locus eſt locus per ſe:& centrum quantum ad acceptionem,& uſum nominis dicitur eſſe locus per accidens, & improprie: non quantum eſt ex natura ſua: ſed centrum ex natura ſua eſt locus per ſe, & non per aliud eſt locus eo modo quo eſt locus.

Ad primam igitur rationem in contrarium quando dicitur quod illud quod eſt in loco per alterum, &c. dico ꝙ non eſt uniuerſaliter uerum:immo ſicut dicit Commen.hoc ſunt duo modi eius quod eſt per accidens,ſcilicet, attribuere accidenti rei illud quod attribuitur rei, & ſic eſt uerum quod illud quod eſt in loco per accidens ſiue per alterum eſt in eodem loco in quo eſt alterum. Alio modo attribuitur rei aliquid per accidens cum attribuitur toti illud quod attribuitur parti, uel alicui ſe habenti per modum partis, & illo modo loquendo dico quod non oportet quod illud quod eſt in loco per alterum ſit in eodem loco in quo eſt illud alterum. unde ſuprema ſphera eſt in loco per alterum, ſcilicet, per centrum quod eſt terra, tamen non eſt in loco terræ. unde locus terrę non eſt locus per accidens cæli: ſed centrum quod eſt terra eſt locus per accidens cæli.

Ad cōfir.

Et ad confirmationem quando dicitur quod omne quod inuenitur in alio per accidens inuenitur in eo:propter aliquid habens aliud per ſe.dico quod illa propoſitio de uirtute ſermonis non eſt uniuerſaliter uera:quoniam accidentia per accidens, ut currere & ſedere inueniuntur in aliquo per accidens,& in nullo inueniuntur per ſe: talia enim accidentia non habent ſubſtantia propria, quibus poſitis neceſſario eſt

ponere

A ponere illa accidentia, quia ſi ſic ad deſtructionem cuiuſlibet accidentis ſequeretur deſtructio ſubæ, quod eſt inconueniēs. dico igitur quod illa auctoritas Commen. eſt ſic intelligenda, ſcilicet, quod omne quod inuenitur in aliquo per accidens, hoc eſt impropriè, & non ſolum ſecundum communē modum loquendi, inuenitur in eo per aliquid habens illud proprie, & ſecundum communem vſum loquendi, quod nomen transfertur ab eo cui conuenit ſecundum vſum, & vt in pluribus ad aliquid cui conuenit impropriè, & in paucioribus, & ſic hoc nomen locus transfertur ab vltimo corporis continentis cui communiter conuenit ſecundum vſum paucioribus. Et illa tranſumptio ſit propter ſimilitudinem inter illud in quo transfertur, & illud ad quod transfertur, & eſt ſimilitudo quantum ad hoc quod ſicut vltimum corporis cōtinentis naturaliter habet quietare locatum, & immobilitare ipſum, ita centrum quod eſt terra habet quietare, & immobilitare cęlum: quoniam cælum habet quietem, & immobilitatem a centro, quod eſt terra, ſicut dictum eſt prius.

Ad ſecundum.

Ad ſecundam rationem quando dicitur quod ſi terra moueretur circulariter, adhuc cęlum eſſet in loco ſicut nunc eſt. cōcedo. Et quando dicitur quod non eſt in loco per centrum: B niſi quia centrum quieſcit, dico quod eſt in loco per centrū, ſiue centrum quieſcat ſiue non: & hoc ideo: quia cęlum ſic ſe habet quod ſi centrum quieſceret in medio partes cęli aliter, & aliter ſe haberent ſucceſſiue reſpectum partium centri: & ideo dico quod quamuis de facto cęlum ſit in loco p centrum actu quieſcens: tamen poſito quod centrum moueretur: adhuc cęlum eſſet in loco per centrum, quia ſic ſe haberet cęlum quod ſi centrum quieſceret partes cæli ſe haberent aliter reſpectu partium centri quam prius.

Alia ſolutio.

Vel poſſet dici quod ſi terra moueretur circulariter tanta uelocitate quanta cælum mouetur: tunc cælum eſſet in loco per centrū ſimpliciter indiuiſibile totius mundi: quia reſpectu illius partes ſe haberent aliter quam prius. veruntamen ſecundum intentionem phyloſophi eſt dicendum quod impoſſibile eſt centrum moueri circulariter: omnes enim dij non poſſunt mouere terram, vt dicitur libro de motibus animalium.

Ad tertiū.

Ad aliud quando dicitur quod eſt per accidens poteſt non eſſe. Dico quod verum eſt diſtinguendo per accidens contra neceſſarium, tamen non oportet quod illud quod eſt per accidens, vt diſtinguitur contra per ſe, vel contra primo: poſſit C non eſſe. Dico etiam quod ratio iſta non eſt ad propoſitum, quia non dixit quod cælum per accidens eſt in loco, per accidens: ſed dixit quod cælum per ſe eſt in loco per accidens, hoc eſt in illo, vel circa illud cui hoc nomen locus competit improprie, & tranſumptiue, vt dictum eſt.

Ad quartum.

Ad aliud quando dicitur quod omnia alia locata ſunt in loco per cælum. Dico quod verum eſt: & ideo dico quod cælum eſt per ſe in loco: ſed non eſt per ſe in loco per ſe: ſed eſt per ſe in loco per accidens, ſcilicet, in loco impropriè, & minus conſuetè dicto: & ſic poſſum dicere quod cęlum eſt primo locatum, & tamen non eſt locatum niſi in loco per accidens: hoc tamen competit ei primo.

Replica.

Si vero dicatur contra hoc: quia uidetur quod hoc ſit oppoſitum in adiecto, videlicet, quod ſit per ſe locatum in loco per accidens: quia per ſe, & per accidens ſūt oppoſita.

Solutio.

Dico quod eſt oppoſitum in adiecto. quia per ſe, & per accidens referuntur ad diuerſa: quoniam per ſe refertur ad hoc verbum eſt. per accidens uero refertur ad locum, ſed ſi referrentur ad idem, tunc eſſet oppoſitum in adiecto: ſed non eſt ita.

Secundo dubitatur multipli.

Secundo circa illud ca. quęro utrum locus naturalis terrę ſit ſuperficies concaua totius aquæ, & ſic de alijs elementis. utrum, ſcilicet, locus naturalis cuiuſlibet elemen- D ti ſit ſuperficies concaua corporis locantis, & continentis ipſum.

Primum dubium.

Et uidetur quod non: quia ille locus non eſt locus naturalis alicuius corporis a quo illud corpus non prohibitum: ſed ſuę naturæ derelictum: naturaliter recedit, ſeu mouetur: ſed terra non prohibita exiſtens in ſuperficie concaua aquæ mouetur, & recedit naturaliter ab illa ſuperficie. ergo illa ſuperficies non eſt locus naturalis terræ. maior patet: quia per phyloſophum hæc eſt una conditio naturalis, ſcilicet, ut illud ad quod locatum non impeditum naturaliter mouetur. per conſequens non mouetur, nec recedit naturaliter ab eo. minor patet: quia ſi terra eſſet perforata, & una gleba terræ poneretur in ſuperficie aquæ: illa terra deſcenderet, & moueretur a ſuperficie aquæ: & per conſequens ſuperficies aquę non eſt locus naturalis terræ: quia terra non prohibita non mouetur naturaliter ad illam: immo recedit, &

Cōfir ma. huius.

mouetur naturaliter ab illa. Hæc ratio confirmatur per phyloſophum Tractatu de infinito. Idem numero eſt locus na- A turalis totius, & partis. cum igitur ſuperficies concaua totius aquę non ſit locus naturalis: ut patet unius glebæ: ſequitur quod ſuperficies concaua totius aquæ non eſt locus naturalis totius terræ.

Secund

Item locus naturalis, & proprius de naturaliter circundare locatum, ut patet: quia de ratione loci eſt circundare locatum undique, ut dictum eſt ſuperius: ſed ſuperficies concaua aquæ non circundat totam terram. ergo ſuperficies concaua aquæ non eſt locus naturalis totius terræ.

Tertium.

Item: ſicut leue ſimpliciter ſe habet ad locum ſimpliciter ſurſum: ita ſe habet graue ſimpliciter ad locum ſimpliciter deorſum: ſed leue ſimpliciter eſt in loco ſimpliciter ſurſum: ut ignis in concauo orbis Lunæ. igitur ſimpliciter graue debet eſſe in loco ſimpliciter deorſum: ſed terra eſt ſimpliciter grauis: ut patet quarto cæli. & centrum mundi eſt ſimpliciter deorſum: cum maximè diſtet a cælo, & ſuperficies aquę non eſt ſimpliciter deorſum. igitur locus naturalis terræ non eſt ſuperficies aquæ: ſed magis debet eſſe centrū mundi.

Quartum

Item ignis continetur immediate ab orbe Lunæ: ſed ſuperficies concaua orbis Lunę non eſt locus naturalis ignis: quia ignis mouetur in ipſa. igitur non uidetur quod ſuperficies concaua orbis Lunæ continentis ſit locus natura- B lis corporis elementaris. minor probatur: quia ignis mouetur in ſuperficie concaua orbis Lunę: ſed locatum non mouetur in ſuo loco naturali: ſed quieſcit in eo: quia non mouetur ad ipſum locum, niſi, ut quieſcat in eo: cum quieſcere ſit perfectio motus eorum. In oppoſitum eſt phyloſophus hoc qui loquitur de locis naturalibus elementorum di. ſic. Terra eſt in aqua: aqua in aere, aer in æthere, ideſt, in igne, æther in cælo: cælum autem non amplius in alio.

Prima diſtin.

Ad illam igitur quæſtionem dico præmittendo quaſdam diſtinctiones. Primo quod locus naturalis elementi eſt duplex, ideſt, locus quo: & locus qui, ſcilicet, locat: locus quo, ſcilicet, corpus locatum eſt illud per reſpectum ad quod dicitur elemētum, uel corpus in ſuo loco naturali eſſe: quamuis illud non contineat, nec circundet locatum, ſed locus qui eſt ultimum corporis continentis, locus igitur quo cuiuſlibet elementi, eſt centrum totius mundi: quia nullum elementum eſt in loco ſuo naturali, niſi centrum eius ſit centrum totius mundi, ut patet per phyloſophum in li. cęli. & mundi. locus autē qui, ſcilicet locans, eſt duplex, ut locus per ſe, & locus per accidens: locus per ſe eſt locus qui ſecundum quod huiuſmo- C di locat: ita quod corpus elementare ſemper mouetur ad illum ubicunque ſituetur, ſicut ferrum mouetur ad magnetem: locus qui locat, & continet per accidens, eſt locus qui de facto continet, & circundat corpus in hoc ſitu. ad quem locum exiſtentem in hoc ſitu corpus naturaliter mouetur, ſed ſi eſſet in alio ſitu non moueretur ad ipſum naturaliter ſecundum quod patebit poſterius. Iſtæ igitur ſunt duę diſtinctiones. Prima quod locus naturalis eſt duplex, ſcilicet, quo, & qui.

Secunda diſtin.

Secunda diſtinctio eſt, quod locus naturalis qui, ſcilicet, locat eſt duplex, uidelicet, per ſe, & per accidens.

Tertia diſtin.

Tertia uero diſtinctio accipitur ex parte elementorum locatorum quæ talis eſt, quod de numero locatorum elementorum quidam magis ſunt in loco naturali per centrum ſuum quam per ſuam circunferentiam, ut omnia elementa quæ ſunt magis grauia, quam leuia, & quædam magis ſunt in loco per circunferentiam quam per centrum, ut elementa quę ſunt magis leuia, quam grauia.

Notabile primum.

His pręmiſſis ad quęſtionem dico tria. Primo quod locus naturalis quo quodlibet elementum eſt in loco: eſt centrum mundi, hoc probatur ſic. Illud eſt locus quo: quo quodlibet ele- D mentum eſt in loco naturali per reſpectum ad quod quodlibet dicitur eſſe, vel non eſſe in ſuo loco naturali, ut ſatis patet, quia illud eſt origo, & regula per quam cognoſcitur vtrum aliquod elementum ſit in loco ſuo naturali, vel non, ſed reſpectu ad centrum mundi vnumquodque elementum dicitur eſſe, vel non eſſe in loco ſuo naturali. nam ſi cētrum mundi ſit centrum eius: tunc illud elementum eſt in loco ſuo naturali: ſed ſi centrum mundi non ſit centrum eius: tunc illud elementum non eſt in loco ſuo naturali. ergo centrum mundi eſt locus quo quodlibet elementum eſt in loco ſuo naturali. maior eſt manifeſta: & minor patet per phyloſophum ſecundo cæli, & mundi. Terra non eſt in loco ſuo naturali niſi eius medium ſit medium totius mundi, & hoc demonſtrat phyloſophus euidenter, ſed cum aqua naturaliter habeat circundare terram vndique: aqua non erit in loco ſuo naturali niſi idem ſit centrum eius cum centro mundi: quoniam corporum rotundæ figuræ quorum vnum continet aliud æqualiter ex omni parte eſt idem centrum: vt

patet

patet cuilibet intelligenti:& qua ratione idem eſt centrum terræ,& centrum aquæ : eadem ratione eſt centrum omnium elementorum. cum igitur centrum totius mundi ſit locus quo terra eſt in loco naturali : ſequitur quod centrum totius mundi eſt locus quo quodlibet corpus elementare eſt in ſuo loco naturali,&c. Et ſi dicatur quod cum centrum ſit indiuiſibile:eum non debet dici locus. Dico quod phyloſophus,& Commen.in hoc quarto, & in ſecundo cæli vocant centrum locum cęli,& elementorum,& certum apud me eſt, quod ipſi loquuntur de centro mathematico omnino indiuiſibili : quia ſi loquerentur de centro naturali diuiſibili quærendum eſſet quomodo,& per quid illud eſſet in loco ſuo naturali : & ſi illud per quid eſſet diuiſibile quærendum eſſet de illo ſicut prius, & procederetur in infinitum,nec poſſemus certificari de terra:quando, ſcilicet, eſſet in ſuo loco naturali : & quando non. Et dico quod centrum mundi ſimpliciter indiuiſibile eſt illud quo terra eſt in ſuo naturali loco:& eſt menſura per quam ſcitur verum terra ſit in ſuo loco naturali,vel non:& per conſequens centrum indiuiſibile mundi eſt illud quo omnia elementa ſunt in locis ſuis naturalibus : quoniam nullum elementum in loco ſuo naturali niſi centrum eius ſit centrum mundi.

Repli.

Ad replicam. Ad argumentum igitur cum dicitur quod centrum eſt indiuiſibile, & locus nullus eſt indiuiſibilis. Dicendum eſt quod locus dicitur multipliciter,vt dictum eſt ſupra. Vnde accipiendo locum proprie ſecundum quod phyloſophus loquitur hoc de cælo cum diffinit locum. Dico quod ſic loquendo verum eſt quod nullus locus eſt indiuiſibilis,tamen accipiendo locum pro illo quo corpora naturalia, & præcipue elementa dicuntur eſſe in locis ſuis, qui locus poteſt dici origo, vel menſura loci naturalis proprie dicti, ſic dico quod ſimpliciter indiuiſibile poteſt dici locus. vnde breuiter indiuiſibile eſt locus quo,ſed non eſt locus qui,ſcilicet, locat, & circundat : Secundo dico quod ſuperficies concaua totius aquę

Notabile ſecundũ. non eſt locus naturalis per ſe ipſius terrę, & hoc probo ſic. Illud non eſt locus per ſe naturalis terrę, ad quod ſecundum quod huiuſmodi non mouetur terra exiſtens extra illud non prohibita. hoc patet,quia corpora naturalia exiſtentia extra ſua loca naturalia naturaliter mouentur ad illa vbicunque fuerint,ſi non fuerint prohibita,ſeu impedita, ſed terra exiſtens extra ſuperficiem concauam aquę non mouetur ad ſuperficiem concauam aquæ vbicunque ſuperficies illa fuerit:quoniam ſi terra eſſet in medio mundi:& aqua eſſet in ſphera Lunę,vel in loco ignis:certum eſt quod terra non moueretur ad ſuperficiem aquæ ibi exiſtentem, & propter hoc ſuperficies aquæ non eſt locus naturalis per ſe ipſius terræ,& hæc eſt intentio Commen.commen. vigeſimoquarto huius capituli,vbi dicit,quod graue quęrit hunc ſinem ſecundum quod eſt medium totius, & non ſecundum quod eſt finis aquæ. Et ſi non eſſet itaterra moueretur ad aquam vbicunque fuerit finis eius : ſicut ferrum mouetur ad magnetem vbicunque fuerit:ſed hoc non ſentit de aqua.hæc Commen. Dico igitur quod vltimum aquæ non eſt per ſe locus naturalis terræ, nec eadem ratione eſt vltimum aeris locus naturalis aquæ.Et ſi quæratur:quis igitur eſt locus naturalis terræ per ſe loquendo de loco locante,& circumſcribente. dico quod locus naturalis per ſe ipſius terrę eſt vltimum aquę ſecundum quod aqua eſt in tali ſitu, & in tali diſtantia ad orbem:locus enim naturalis plus dicit quam vltimum corporis continentis : quia vltra vltimum corporis continentis addit virtutem conſeruatiuam locati exiſtentis in corpore locante, & ideo ſi aer eſſet in loco totius aquæ, vltimum aeris eſſet locus naturalis terræ : quia aer exiſtens in tali ſitu haberet virtutem conſeruandi terram. Tertiò

Notabile tertium. dico quod quamuis omnia elementa ſint in ſuis locis naturalibus per centrum, & ſuperficiem corporis continentis,tamen quædam elementa,vt elementa grauia magis ſunt in locis ſuis naturalibus per centrum quam ſuperficiem corporis continentis, & quædam econuerſo: vt elementa leuia quæ ſunt magis in locis ſuis naturaliter per ſuperficiem corporis continentis quam per centrum. Primum arguitur ſic:quoniam illud corpus eſt magis in loco per centrum quam ſuperficiem continentis : quod ſemper naturaliter quieſcit quando medium eius eſt centrum mundi:ſed terra, & aqua quæ ſunt elementa grauia ſic ſe habent quod ſemper quieſcunt naturaliter in locis ſuis quando centrum mundi eſt centrum eorum.aliter non quieſcerent naturaliter qualitercunque ſe habeant ad ſuperficiem continentis.ergo corpora grauia magis ſunt in locis ſuis naturalibus per centrum quã per ſuperficiem corporis continentis.Secundum arguitur,q̃a

A elementa leuia ſunt magis in locis ſuis naturalibus per ſuperficiem continentis quam per centrum. illud patet: quia illud corpus eſt magis in loco naturaliter per ſuperficiem cõtinentis quam per centrum,quod ſeparatum in actu exiſtẽs non eſt in loco ſuo naturaliter niſi contiguetur toti ſuperficiei concauæ corporis continentis,quantumcunque idem ſit medium,vel centrum eius,& totius mũdi,ſed ſic eſt de igne exiſtente in actu ſeparato:quoniam ſi acciperetur vnum ignẽ in actu non contiguum toti ſuperficiei concauæ orbis Lunæ quamuis centrum eius ſit centrum mundi.iſte ignis moueretur naturaliter applicando ſe toti orbi,nec eſſet in ſuo loco naturaliter niſi ſuperficies ſua conuexa applicaretur toti ſuperficiei concauę orbis Lunę:& de aere reſpectu ignis idẽ eſt:& hoc ſiãt ſit magis leuis quam grauis in loco ſuo naturali:ſed verum aer ſit magis grauis quam leuis in loco ſuo naturali,vel econuerſo.hoc habet videri ſuper quarto cæli, & mundi. Vnde quamuis omnia elementa ſint in locis ſuis naturalibus tam per ſuperficiem, quam etiam per centrum : tamen quædam magis naturaliter ſunt in ſuis locis per ſuperficiem quam per centrum,& quædam econuerſo, vt dictum eſt. Et ſic apparet quid ſit dicendum ad formam quæ-

B ſtionis.ſ.quod vltimum corporis continentis eſt locus naturalis qui locat illud elementum : ſed hoc non eſt per ſe.ſ. ſecundum quod eſt vltimum talis corporis: ſed ſecundum q̃ eſt in tali,vel in tali ſitu,vel diſtantia ad orbem. Dico tamẽ quod talis,vel tanta diſtantia ad orbem non eſt de ratione loci abſolutę, eſt tamen de ratione loci naturalis inquantum eſt locus naturalis talis corporis:locus tamen quo:eſt idẽ q̃ centrum mundi:vt patet ex præcedentibus. Ad primam rationem quando dicitur quod ille non eſt locus naturalis alicuius corporis a quo illud corpus naturaliter recedit, & ad q̃d non naturaliter mouetur. Dico quod verum eſt de loco naturali a quo locatum primo, & principaliter habet quod ſit in eo naturaliter. de illo loco dico quod verum eſt, & ideo terra non eſt primo, & principaliter in loco per ſuperficiem aquæ:ſed per centrum totius mundi. vnde terra non recedit naturaliter a centro:ſed naturaliter mouetur ad centrum : quando medium eius non eſt medium mundi. Et per conſequens ad confirmationem quando dicitur quod idem eſt locus totius,& partis.Dico quod vno modo eſt idem locus totius,& partis:loquendo de loco quo locatur pars, & totum, Ad primam.

C & ſic eſt vnus locus totius terræ,& vnius glebæ:loquendo de loco quo locatur vtrunque : quia centrum totius mundi eſt locus quo vtriuſque:& ſic patet qualiter poteſt intelligi illud commune dictum.ſ.idem eſt locus totius,& partis. Alio modo poteſt intelligi loquendo de loco qui locat, & continet,& ſic loquendo, ſic dico quod de parte poſſumus loqui dupliciter.vno modo de parte inexiſtente toti, & continuata cum toto:ſecundum hoc illa propoſitio debet ſic intelligi,quod idem eſt locus totius per ſe, & partis per accidens : quoniam pars continuata toti non eſt in loco niſi per accidens,in loco.ſ.in quo eſt totum per ſe:ſed ſi loquatur de parte ſeparata a toto,& de loco qui locat, & continet. Dico q̃ illa propoſitio eſt ſic intelligenda q̃ idem eſt locus proprius totius,& locus cõis partis,& hoc patet,quia ſi tota terra ſit in ſuperficie concaua corporis aquæ, ſicut in proprio loco,ſic vna gleba terræ eſſet tota in iſta ſuperficie concaua aquæ ſicut in locante communi,& erit in vna ſuperficie continente ipſam circa centrum mundi,cuius ſuperficiei centrum eſt cõtrum totius mundi,tanq̃ in loco proprio. Sed ſi dubitatur,q̃a corpus eſt naturaliter in loco p virtutem conſeruatiuã influ- Ad confir.

Prima replica.

D xam in cælo,vt prius dictũ eſt,ſed cęlum maiorẽ virtutem cõſeruatiuam influit parti terrę propinquę cęlo quam parti remotę.ergo partes terrę magis debent eſſe in loco ſuo naturali propinquiori cęlo quam in parte remotiori, & ita partis terrę locus naturalis magis debet eſſe in ſuperficie aquę quã in centro,vel iuxta centrum,& ita pars terrę exiſtens in centro non prohibita debet naturaliter moueri ad ſuperficiem concauã aquę.Item illa virtus conſeruatiua in terra,eſt in corpore continentis.ſ.in aqua. ergo terra vbicunq; ponatur dẽt naturaliter moueri ad virtutẽ, ſeu ad corpus in quo eſt illa virtus,ſicut ferrũ mouetur ad magnetẽ vbicunq; fuerit magnes. Ad primum horũ dicendum q̃ virtus conſeruatiua locati perfectius,& intẽſius influit,& recipitur in partibus elementi purioribus,& magis elongatis a contrarijs ſuis. Et cũ dicitur q̃ cęlũ maiorem virtutem conſeruatiuã influit parti terrę q̃ eſt magis propinqua cęlo, quia agẽs naturale fortius agit in propinquũ quam in remotũ. Dico q̃ non eſt verum q̃ cęlũ maiorẽ virtutẽ conſeruatiuã influat in partẽ propinquam quam in remotam,quia ſic ſuperiores partes aquę, & propin-

Secunda replica.

Ad primã re.

propinquiores aeri magis haberent uirtutem conſeruatiuã terræ quam partes inferiores. Dico igitur ꝙ cœlũ maiorem uirtutem conſeruatiuam influit in illis partibus quæ ſunt puriores: & magis elongatæ a ſuis contrarijs: & iſtę ſunt partes eſſentiales. Et cum dicitur quod agens naturale, ſeu corporeum fortius agit in propinquum quam in remotum. dico ꝙ verum eſt: cæteris paribus: ſed ſi cætera non ſunt paria nõ oportet: nunc autem partes terræ propinquiores cælo, & remotiores a centro non purificantur a puritate, nec in elongatione a ſuis contrarijs: & ideo non ſunt æqualiter diſpoſitę ad recipiendum conſeruationẽm, & ſic partes remotiores a cælo bene poſſunt recipere maiorem conſeruationem, vel virtutem conſeruatiuam quam partes propinquiores cælo. Et hæc eſt cauſa quare virtus conſeruatiua naturalis aeris influitur magis ipſi igni quam aquę: ita ꝙ vltimum ignis eſt naturaliter locus aeris: & non ſuperficies concaua aquæ: & huius cauſa eſt: quia ignis eſt magis elongatus ab eo ꝙ eſt contrarium: maxime aeri. ſ. terra, quæ magis contrariatur aeri in duabus qualitatibus quam aqua: virtus enim conſeruatiua aquę magis influit aeri quam igni: quia aer eſt minus contrarius aquæ quam ignis, quia ignis contrariatur aquę in vtraq; qualitate, & ſic aer eſt magis elongatus a contrario aquæ q̃ ſit ignis.

B

Et ſi dicatur ꝙ ſecundum hoc virtus conſeruatiua aquæ fortior eſſet in terra quam in aere: quia terra magis diſtat ab igne qui contrariatur aquæ in vtraq; qualitate, & per conſequens terra eſſet magis locus quam aer. Dicendum ꝙ vt credo in terra eſt magis virtus conſeruatiua aquæ quam in aere: quia ſecundum phyloſophum ſecundo cæli: aqua naturaliter mouetur infra terrã ſi non impediatur, & hoc videmus ad ſeoſum: quod non eſſet niſi virtus conſeruatiua aquæ magis eſſet in terra quam in aere. Et propter hoc dicit phyloſophus quarto cæli, quod aqua in ſuo loco naturali eſt magis grauis, quam leuis.

Tex. c. 30.

Et cum dicitur quod tunc vltimũ terrę eſſet locus aquę. Dico ꝙ non ſequitur: quia de ratione loci eſt continere locatum, & non contineri: nunc autem terra continetur ab aqua. vnde quamuis terra habeat magis vnam conditionem loci naturalis reſpectu aquæ: tamen deficiunt ſibi multæ aliæ conditiones.

Ad ſecundã repli.

Ad ſecundum cum dicitur ꝙ illa virtus conſeruatiua terrę eſt in aqua: dico ꝙ uirtus conſeruatiua totius terræ eſt in aqua ſm quod eſt in tali ſitu: tñ maior uirtus conſeruatiua terræ eſt uerſus centrum, quodcũque corpus ibi fuerit, quam ſit in aqua: & ideo tota terra cõprimit ſe ex omni parte uerſus centrum, & quia non poteſt eſſe propinquior centro quam qñ medium eius eſt medium mundi: ideo qñ ſequitur, non poteſt ſe mouere uerſus centrum.

C

dico ꝙ gleba terrę ſibi derelicta non impedita: naturaliter mouetur ad centrum, & non ad ſuperficiem concauam aquæ.

Iterũ aliã repli.

Sed contra hoc poſſet dici ꝙ ſecundum iſtud ſequeretur quod quælibet pars terræ cuius medium eſt medium mũdi quieſceret uiolenter, quia ſi non impediretur moueretur naturaliter ad centrũ, & ſic maior pars terræ quieſceret uiolenter, & concedere, hoc eſt impoſſibile.

Secunda repli.

Item ſi terra eſſet perforata ab una circunferentia ad centrum, & a centro ad aliã circunferentiã: gleba terrę moueretur per ſe deorſum quouſque centrum eius fieret centrum mundi: ſed non poterit ſic moueri niſi alia pars eius recederet a centro uerſus cælum: quoniam ſi una gleba nunc ſit ex illa parte centri, & moueatur quouſq; medium eius ſit medium mũdi: oportebit ꝙ una medietas eius ſit ex una parte centri, & alia ex altera. igiť cũ anterior pars glebæ primo uenerit ad centrum orbis oportebit eam ulterius moueri ultra centrum ad hoc, ut medium eius ſit medium mundi, ſed motus de centro uerſus cęlum eſt motus ſurſum. ergo ad hoc quod gleba terræ ſit in ſuo loco naturali neceſſe eſt aliquam eius partem aſcendere, ſed hoc eſt impoſſibile, quia motus terræ ſurſum eſt uiolentus, & ſic non poſſet aliquid eſſe in ſuo loco naturali niſi per motum uiolentum, quod eſt impoſſibile.

D

Ad primam.

Ad primum horum dico ꝙ quælibet pars terræ in actu ſeparata, hoc eſt quęlibet pars quæ eſt portio terræ ſeparata a tota terra ſiue non continuata toti terræ: cuius medium non eſt medium mundi quieſcit uiolenter: quia amoto impedimento naturaliter moueretur ad centrum: pars tamen terrę exiſtens toti terræ, & cõtinuata cum tota terra non quieſcit uiolenter, quamuis medium eius non ſit medium mundi: quia pars continuata toti non quieſcit per ſe: ſed ad quietem totius, & hoc eſt ſibi naturale inquantum eſt pars continuata toti: & ideo quieſcit naturaliter per accidens: tamen ad quietem totius per ſe.

Ad ſecundam.

Ad ſecundum dicitur quod gleba exiſtens in actu ſeparata non poſſet eſſe in loco ſuo naturali niſi alia pars eius moueretur ſurſum: quia ultra centrum, &c. Dico quod uerum eſt ſicut

A

probat argumentum. Et cum dicitur quod motus partis a centro eſt uiolentus illi parti: quia graue non mouetur ſurſum niſi uiolenter. Dico quod pars non mouetur ſurſum niſi per accidens. & dico quod motus illius partis ſurſum ad motum totius deorſum ad locum ſuum naturalem non eſt uiolentus parti, ſed magis naturalis, quia illa pars non mouetur per ſe: ſed ad motum totius, & motus totius eſt naturalis, ſed de hoc alias uiſum eſt in ſecondo cęli, & adhuc domino pręſtante magis uidebitur.

Iterũ alia ſolutio.

Aliter tamen poſſet dici ad illam rationem de uirtute conſeruatiua loci quę probat quod gleba magis deberet naturaliter moueri ad ſuperficiem aquæ quã ad centrum: quia ibi magis uiget uirtus conſeruatiua terræ: cum ſit propinquior cęlo: dicẽdum eſt quod quanto aliquod elementum eſt uirtutis maioris: ex hoc non ſequitur quod habeat uirtutem fortiorem ad conſeruandum terram: quoniam illa uirtus quæ fortior eſt in ſe, ut uirtus ignis non eſt fortior, nec conuenientior ad conſeruandum terram: immo magis eſſet dicendum quod quanto uirtus influxa a cælo eſt debilior quod tanto magis eſt conſeruatiua terræ: ideo quãuis in aqua ſit aliqua uirtus quæ non eſt in partibus centralibus terræ, non tamen eſt fortior, aut conuenientior ad conſeruandum terram.

B

Ad ſecundam priu.

Ad ſecundam rationem principalem cũ dicitur quod ſi ſuperficies aquæ eſſet locus naturalis terræ: tunc deberet circundare totam terram. Dico quod uerum eſt ſi terra eſſet magis naturaliter in loco per circunferentiã ſuam quam per centrum, & etiam ſi ultimum aquę. Secundum quod ultimum aquæ eſſet locus naturalis terræ: ſed utrunque illorum eſt falſum, ut uiſum eſt in poſitione. Poteſt etiam dici quod tota terra eſt circundata aqua: ſed aqua permixta aeri, & terræ: quoniam aer qui eſt circa terram in quo animalia uiuunt non eſt purus aer: quia ſic in eo non uiuerent animalia: vt dicit Albertus: ſed eſt aer permixtus vaporibus aqueis, & exalationibus terreſtribus, ut patet metheo. primo. Poteſt iterum dici quod terra pura eſt circundata aqua: quoniam terra pura non eſt terra ſuper quam viuimus, neque in qua naſcuntur vegetabilia: ſed terra pura eſt magis deorſum quæ eſt omnino rotunda, & circundata aqua, vel ſuppoſito quod terra ſuper quam viuimus ſit terra pura, tūc prima reſponſio eſſet tenenda, ſed cauſa finalis propter quam tota terra non eſt circundata aqua pura: eſt vt homines, & animalia terreſtria quæ ſunt partes eſſentiales vniuerſi: poſſint viuere: quæ non poſſent viuere in pura aqua: & ideo ingeniauit natura vniuerſalis, vt aliqua pars terræ non eſſet circundata aqua pura: tamen quantum eſt ex parte naturæ vniuerſalis accidit hoc: & hoc propter bonum, & propter terminationem totius mundi.

C

Et ſi dicatur quod tunc terra ſemper eſſet priuata ſua perfectione naturali, quod videtur inconueniens. Dico quod illa non eſt perfectio per ſe illius terræ: ſed perfectio accidentalis, ſed perfectio per ſe terræ quãtum ad locum, eſt quod ſit in medio mundi: ſed quod ipſa ſit tota in vltimo aquæ non eſt perfectio per ſe, & quod tota terra ſemper ſit priuata aliqua perfectione accidentali propter maius bonum, vt propter bonum totius vniuerſi: non eſt inconueniens: ſed magis conueniens, & decens.

Ad tertiũ prin.

Ad tertium principale, cum dicitur quod graue ſimpliciter debet eſſe in loco ſimpliciter deorſum concedo. Et cum dicitur quod cẽtrum eſt locus ſimpliciter deorſum. Dico quod centrum non eſt locus locans, & circundans: ſed quanto aliquis locus locans eſt magis deorſum, tanto eſt locus conuenientior ſimpliciter graui potenti recipi, & locari in illo. Dico etiam quod centrum eſt ſimpliciter deorſum, ideo omne graue ſimpliciter eſt in centro tanquam in loco locante, & continente.

D

Ad quartum.

Ad vltimum, cum dicitur quod concauum Lunę eſt locus ignis, quia ignis mouetur in illo. Dico quod corpus exiſtens in loco ſuo naturali non mouetur in illo loco motu quo moueretur ad ipſum ſi eſſet extra ipſum locum, immo quieſcit quiete quæ eſt perfectio illius motus, poteſt tamen moueri motu aliquo alio, & ſic eſt in propoſito. Vnde ignis exiſtens in concauo orbis Lune, non mouetur motu ſurſum, quo moueretur ſi eſſet extra locum ſuum, & non prohiberetur, ſed mouetur motu circulari ſecundum motum orbis, & hoc non eſt inconueniens, ſed neceſſarium.

EX DIFFINITIONE INVESTIGATA ſoluuntur dubitationes contingentes circa locum.

Tractatus primi. Cap. II.

PAtet autem ex his: ſi hoc modo locus dicatur: dubitationes omnes ſolui facile poſſe.

Manifeſtum

Tex.c.47. *M Aniſeſtum autem ex bis:quoniam,& dubitationes omnes ſoluuntur,ſit utique dicto loco.* A

ISTVD eſt vltimum capitulum huius tractatus: in quo ex diffinitione loci ſoluuntur rationes probantes locum non eſſe:& continet duas partes principales:quoniam in prima ſoluuntur quatuor rationes probantes locum non eſſe. In ſecūda vero ibi[Et fertur igitur vndique.]Aſſi. phyloſophus cauſam propter quam corpora naturalia mouentur ad ſua loca propria,& quieſcunt in eis. Prima pars continet quatuor particulas ſecundum numerum quatuor rationum quas ſoluit. ſecunda ibi[Nec probāti.]tertia ibi[Nec duo corpora.]quarta ibi[Eſt locus alicubi.]In prima igitur particula huius partis phyloſophus ponit intentionem ſuam, & ſoluit vnam rationem. Dicit igitur primo, quod manifeſtum eſt quomodo omnes dubitationes,& rationes quibus probatur locum non eſſe ſoluuntur:ſcito quid eſt locus, & quomodo diffinitur.

Neque enim una cum corpore neceſſe eſt locum incrementa ſuſcipere. B

Neque utique ſimul augmentari neceſſe eſt locum.

HIc phyloſophus ſoluit unam rationem,ſcilicet,rationē vltimam ſuperius poſitam probantem locum non eſſe. ratio igitur fuit illa. Si omne corpus eſt in loco,& in omni loco eſt corpus:tunc cum corpus augetur. neceſſe eſt locum eius augeri:ſed quod augetur eſt corpus. ergo ſi locus eſt:locus eſt corpus:ſed locus non eſt corpus. ergo locus non eſt. Iſtam rationem ſoluit phyloſophus dicens, quod quanuis omne corpus ſit in loco:non propter hoc neceſſe eſt locum augeri quando corpus locatum augetur: nec plus dicit phyloſophus in ſoluendo rationem illam. Sed Commen.d.q. iſta quæſtio ſoluitur per hanc diffinitionem: quoniam in iſta loci diffinitione apparet,quod locus ſit finis corporis continentis,& ſecundum hoc,quod eſt finis accidit ei augmentum per accidens ſecundum quod locus accidentaliter eſt finis corporum quæ ſunt facilis paſſionis,ſcilicet, aquæ,& aeris,& ideo contingit quando poteſt augeri eſſentialiter: ut, ſcilicet,ex ſuo augmento,quod ſit corpus:quoniam hoc non ſequitur niſi augmentum eius eſſet per ſe hæc Commen. Solutio igitur Commen. conſiſtit in hoc, ſcilicet, quod locus non ſp auget ad augmētationem locati: ſed quandoque,ideſt,quando corpus locans eſt rarefactibile, vt aer, & aqua: tunc enim quandoque contingit,quod locus, & locatum ſimul rareſiat,& ita locus augmētetur:ſed hoc eſt p accidens, & non per ſe. nunc vero omne quod per ſe augetur eſt corpus:ſed non oportet,vt omne,quod augetur per accidens ſit corpus. vnde Commen. vtitur hic augmentatione large,ſcilicet,ſecundum quod ſe extendit ad augmentationem uerā, & etiam ad rarefactionem.

Solutio quintę rationis.

Neque locum eſſe puncti.

Neque puncti eſſe locum.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli:in qua ſoluitur ſecunda ratio quæ talis ē. ſi locus eſt: oportet,quod locus ſit in loco: & ſi corpus habet locum: neceſſe eſt,quod ſuperficies habeat locum: & ſi ſuperficies habet locum. neceſſe eſt quod punctus habeat locum. Iſtam rationem ſoluit phyloſophus di. quod non eſt neceſſe punctum habere locum,& dicit Commen. quod hoc non contingit niſi ponentibus locum eſſe corpus:ſed ponentibus locum non eſſe vltimum corporis continentis non cōtingit hoc. hæc Commen. Intelligendum,quod ſi locus eſſet corpus,ideſt,ſpatium inter latera corporis cōtinentis in quo reciperetur corpus: tunc de ratione loci non eſſet continere locatum:ſed eſſe ſimul cum locato. cum igitur aliqua duo corpora tangant ſe,& punctus vnius corporis eſt ſimul cum puncto alterius corporis:ſequitur, quod unus punctus eſſet locus alterius puncti. cum de ratione loci ſecundum hoc non ſit continere:ſed eſſe ſimul:ſed ponendo,quod locus ſit vltimum corporis continentis ſicut ponit phyloſophus: tunc de ratione loci eſſet continere locatum: ſed vnus punctus non poteſt continere alium punctum:ideo punctus non poteſt eſſe locus:& ſic patet per diffinitionem loci, quod punctus nō eſt in loco per ſe. D A

Solutio ſecundę rationis.

Notabile.

Neque in eodem corpora eſſe duo, neque interuallum quidem corporeum eſſe. Corpus eſt enim quoduis id,quod eſt inter fines corporis continentis,ſed non corporis ſpatium.

Neque duo corpora in eodem loco. Neque ſpatium aliquod eſſe corporeum,corpus autem medium loci contingens eſt,ſed non ſpatium corporis.

HÆc eſt tertia particula primæ partis principalis huius capituli:in qua ſoluitur tertia ratio quæ talis eſt. Si locus eſt:oportet,quod ſit corpus,& per conſequens iſto modo duo corpora ſimul erunt in eodem loco. Iſta igitur ratio ſoluitur ſic,quod non ſequitur,quod ſi locus eſt,quod ꝑpter hoc duo corpora ſint ſimul in eodem loco: niſi ponendo locum eſſe tres dimenſiones:quod tamen non ponimus: ſed ponendo,quod locus non eſt corpus, ſed ultimum corporis continentis:non ſequitur, quod ſi locus eſt: propter hoc duo corpora eſſe ſimul in eodē loco. Aliam vero rationem,videlicet, ꝙ probat locū non eſſe:qua ſic arguitur. ſi locus eſt:oportet,quod ſit aliqua quatuor cauſarum: ſed non eſt aliqua quatuor cauſarum. ergo locus non eſt: phyloſophus non ſoluit hic:quia ſolutio eius patet ex prædictis. B

Solutio tertiæ rationis.

Eſt etiam,& ipſe locus alicubi: non ut in loco, ſed ut finis in eo,quod eſt finitum. Non eſt enim in loco omne quod eſt,ſed tantum mobile corpus.

Et eſt locus alicubi,non ſicut in loco,ſed ſicut terminus infinito. Non enim omne quod eſt, in loco eſt: ſed mobile corpus.

HÆc eſt quarta particula primæ partis principalis huius capituli:in qua ſoluitur quarta ratio:quæ talis eſt. Omne,quod eſt:eſt in loco. ergo ſi locus eſt:locus eſt in loco,& eadem ratione ille locus eſt in alio loco, & ille in alio, & ſic in infinitum. Iſtam rationem ſol. phyloſophus di. quod non omne,quod eſt:eſt in loco:quia locus non eſt in loco, nec eſt alicubi ſicut in loco:ſed eſt alicubi ſicut terminus finiti eſt infinito, & ſicut accidens eſt in ſubiecto: nec eſt uerum,quod omne,quod eſt:eſt alicubi ſicut locatum in loco, ſed tantum corpus mobile,quod mutat locum: primo eſt in uno loco,& poſtea in alio,& tale eſt per ſe in loco tantum. C

Solutio quartæ rationis.

Et fertur igitur quodque cum ratione ſuum ad locum. Quod enim poſt aliquod deinceps eſt collocatum,ac illud non uiolentia tāgit, id propinquum eſt illi natura,atque ſi copulata quidem ſint, paſſione carent. Si vero ſe tangant, paſſiua ſunt uiciſſim atque actiua.

D *Et fertur igitur in ſuiipſius locum unumquodque rationabiliter. Quod enim conſequenter,& quod tangitur non ui proximum eſt. Et ſimul apta uata impaſſibilia ſunt. Quæ uero tanguntur,& actiua,& paſſiua ſunt adinuicem.* Tex.c.48.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli: in qua Phi. aſſi. cauſam propter quam corpora naturalia mouentur ad ſua loca propria,& quieſcunt in eis. Et continet duas particulas:quoniam in prima phyloſophus oſtendit qualiter unumquodque corpus naturale mouetur ad ſuū locum proprium. In ſecunda ibi.[Et manet.]Aſſi. cauſam ꝑpter quam unumquodque corpus naturale quieſcat in ſuo loco proprio. Vnde loquitur phi. hoc de corporibus naturalibus grauibus, & leuibus: non autem de corporibus cęleſtibus. In prima igitur particula huius partis Phyloſophus aſſignat cauſam propter quam corpora naturalia,ſcilicet, grauia,& leuia quando ſunt extra ſua loca naturaliter mouetur

ad ipſa,& cauſa huius eſt: conuenientia, & ſimilitudo inter corpus naturale, & eius locum naturalem: quoniam corpus naturale,& locus eius naturalis ſunt eiuſdem nature, & hoc probatur, & hæc eſt concluſio decimanona huius libri:quæ probatur ſic.omne quod tangit aliud,& ſequitur ipſum non per violentiam eſt eiuſdem naturę cum eo, quod tangit: ſed corpora naturalia ſequuntur ſua loca propria, & tangunt ipſa non per uiolentiã. ergo corpora naturalia ſunt eiuſdem naturę cum ſuis locis,& propter hanc identitatem corpus naturale mouetur ad ſuum locum proprium.Circa illa rationem phyloſophus primo ponit ueritatem minoris dicens, quod vnumquodque corpus ſimplex naturale naturaliter fertur in ſuum locum,& tangit eum naturaliter non per uiolentiã. ſecundo ponit veritatem maioris di. Cui enim conſequitur, & quod tangit:hoc eſt cum corpus naturale eſt coniunctum naturaliter,& tangitur ab illo non vi proximum eſt:immo ẽ ei proximum,& eiuſdem naturæ cum illo, & ideo paſſibilia ſunt:quæ autem tangunt ſe per uiolentiam ſunt actiua,& paſſiua adinuicem. Vel forte per illam literam.[Tanguntur quidem,&c.]Remouet phyloſophus errorem unum: quia poſſet aliquis credere,quod corpus locans,& corpus locatum nullo modo ſunt actiua,&paſſiua adinuicem.Illud remouet phyloſophus di. quod quæ tanguntur ſunt actina,& paſſiua adinuicem,& ideo cum locus,& locatum tangant ſe oportet, ꝙ ſint aliquo modo actiua,& paſſiua adinuicem. Vndo omnia tãgentia ſe actu naturaliter,& proprie dicto ſont actiua,& paſſina adinuicem,Notanda ſunt hic tria ſecundum Commen. primo,quod cauſa in hoc,quod corpora mouentur ad loca propria eſt quia vltimum corporis continentis conuenit cũ ultimo rei motæ,& hoc non inuenitur in uacuo:quoniam in uacuo non eſt natura nec vnigenea: nec diuerſa; hoc Com. & hic uidetur dicere,quod in vltimo corporis continentis ẽ aliqua virtus,uel natura per quam conuenit cum loco naturaliter.Secundo eſt notandum ſecundum Commen.quod oẽ quod mouetur ad aliquid naturaliter eſt vnigeneum cum eo ultimum igitur neceſſe eſt eſſe vnigeneum,& ſimiliter eſt in quolibet vltimo elementorum,ſcilicet, quando aliqua fuerint in aliquo loco non naturali:aut in aliquo loco uiolento. Tertio eſt notandum ſecundum Commentatorem, quod cum res unigeneę fuerint continue non agunt in ſeinuicẽ, & cum fuerint contangentes agunt adinuicem in ſe: hæc Cõmen.& idem dicit phyloſophus.Circa, quod dictum eſt intelligendum,quod continuatio eſt duplex,ſcilicet,continuatio ſecundum formam,& continuatio ſecundum quantitatẽ. Illa ſunt continua ſecundum formam quæ ſunt omnino ſimilia in qualitatibus actiuis,& paſſiuis,& illa ſunt continua ſecundum quantitatem quorum vltima ſunt unum. Dico igitur,quod continua ſecundum formam non agunt in ſe nec patiuntur adinuicem:quia omnino ſimile non agit in ſibi ſimile,& hoc uolunt hic phyloſophus,& Commen. Dico,tamen quod continua ſecundum quantitatem:dum tamẽ ſint diſcontinua ſecundum formam:bene agunt, & patiuntur ad inuicem,& ſic patet,quod ſi una pars aquæ eſſet multum calida,& alia non,quod una pars aquæ frigidę agit in aliam:ꝗuis ſint continua ſecundum quantitatem.Notandum eſt hic, quod cum Phi.aſſi.cauſam propter quam grauia, & leuia mouentur ad ſua loca propria non intelligit loqui de cauſa effectiua motus:ſed de cauſa finali:quoniam cauſa finalis propter quam graue mouetur deorſum eſt ſalus ſua, & conſeruatio eius deorſum:quia graue conſeruatur deorſum propter conuenientiam quam habet cum loco deorſum:ſed cauſa effectiua motus grauis deorſum ẽ ſua grauitas, & ideo graue non prohibitum ſemper mouetur deorſum:ſiue deorſum ſit ſibi locus conueniens ſiue diſconueniens,&hoc ideo,quia grauitas eſt cauſa effectiua ſufficiens motus grauis deorſum: vndè ſi terra eſſet in loco ignis, & ignis in loco deorſum, ideſt,in loco terrę:adhuc terra moueretur deorſum ad ignẽ, & tamen ignis non conſeruaret terram ſed magis eam deſtrueret.Sed contra hoc forte diceretur: quia ſecundum, ꝙ dictum eſt:cauſa finalis motus grauis deorſum eſt ſua conſeruatio:ergo ſi non poſſet conſeruari deorſum non moueretur deorſum,&c.Dicendum,quod graue ſemper mouetur deorſum,ut ibi conſeruetur.ſiue ibi ſit corpus conſeruatiuum eius ſiue ibi ſit omnino contrarium corpus, & deſtructiuum grauis:vnde agentia naturalia uniformiter agunt:ſiue conſequãtur finem propter quem agunt,ſiue fruſtrentur ab illo fine ꝑpter aliquod impedimentum exiſtens in materia: unde agentia naturalia quandoque deficiunt a ſine intento propter aliquod impedimentum:ſed hoc eſt raro,& in paucioribus. Vnde graue quandoque in mouendo deorſum, vt ſaluetur ſibi corrumpitur antequam perueniat ad locum deorſum: ſed hoc eſt præter intentionem mouentis:dico igitur, quod ſi ignis eſſet in loco naturaliter,& terra eſſet ſurſum in loco ignis:adhuc terra moueretur deorſum propter eundem ſinẽ propter quem mouetur nunc,fruſtraretur tamen,& deficeret a ſine intento.Intelligendum eſt,quod quanuis corpora naturalia conſeruentur in locis ſuis naturalibus: non tamen ſic ſaluantur,quod nullo modo corrumpantur a corruptione naturali locantis:immo elemẽta in ſuis ſphęris agunt, & patiũtur adinuicem,& corrumpunt ſe mutuo, tamen corpora naturalia ſic ſaluantur in locis ſuis naturalibus, quia melius, & diutius conſeruantur In illis locis naturalibus quam in alijs locis,ſicut terra melius,& diutius conſeruatur in aqua quam in igne,vel in aere,& cã huius eſt conuenientia in aliqua qualitate eiuſdem rationis exiſtentis in locante,& in locato,eiuſmodi forte eſt æqualitas ſymbola. Melius tamen credo, ꝙ ſit aliqua qualitas eiuſdem rationis cauſatã a corporibus cęleſtibus, vt dictum eſt ſupra in quadam quæſtione.

Decima nona cõcluſio huius libri.

Primum notan.

Secundũ notan.

Tertium notan.

Cõtinuatio eſt dupliciter.

Notabile.

Obiectio tacita.

Reſpõſio.

Notabile.

B Manet præterea quoduis proprio in loco non ſine ratione ſuapte natura.Etenim hęc pars toto in loco,ut diuiſibilis pars eſt ad totum.Veluti cum aeris quiſpiam,vel aquæ mouerit partem.

Et manet igitur natura in proprio loco unumquodque rationabiliter.Et nanque hæc pars in toto loco,ſicut diuiſibilis pars ad totum eſt,ut cum aquę aliquis moueat partem aut aeris.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli,in qua phyloſophus aſſi.cauſam propter quam unumquodque corpus naturale graue uel leue quieſcit in ſuo loco proprio,& continet duas partes,quoniã in prima phyloſophus oſtendit quæ ſit cauſa quietis corporũ naturalium in ſuis locis proprijs.In ſecunda ibi.[Sic autem, & accidentia.]Aſſignat cauſam propter quam locatum eſt ſimile locanti ipſum naturaliter.In prima igitur parte huius particulæ phyloſophus aſſignat primo cauſam propter quam corpora naturalia quieſcunt in locis ſuis naturalibus,& proprijs dicens,quod eadem eſt cauſa quietis naturalis in loco naturali,& motus ad locum ſuum naturalem,& eſt conueniẽtia inter locans,& locatum. Quod autem omne corpus naturale graue,& leue quieſcat in ſuo loco proprio.declarat phyloſophus,& hæc eſt vigeſima concluſio huius libri, & ſecundum Commen.ratio formatur ſic.corpus locatum eſt in corporę continente ipſum ſicut pars diuiſa a toto continuo,ſed omnis pars diuiſa a toto continuo ſigitur, & continuatur cũ toto,& quieſcit apud ipſum.uerbi gratia pars aquæ diuiſa quæ mouetur ad uniuerſum aquæ:hoc eſt ad totam aquam,& eſt continuatur cum ea,ſigitur,& ex hoc ſequitur, ꝙ corpus locatum ſigatur,& quieſcat in loco ſecundum quod eſt pars illius.Vnde breuiter ratio eſt illa:pars quando eſt in toto naturaliter mouetur,& quieſcit in toto,quia quanuis pars aliquando diuidatur,& ſeparetur a toto: quando tamen pars ẽ in loco quieſcit in illo,ut patet de partibus aquæ, vel aeris, D ſed corpus graue vel leue quieſcit in loco ſuo naturali.ergo.Intelligendum hic,quod corpus locatum nõ eſt pars corporis locantis proprie loquendo:tamen eſt ſicut pars: quoniam ſicut totum continet partem, ita corpus locans continet locatum,ſic igitur locatum eſt ſicut pars,& corpus locãs ſicut totum.Sciendum etiam,quod quando corpus locatum eſt in loco ſuo naturali,tunc eſt in ſuo toto conuenienter ordinatu,quoniam vniuerſum eſt conuenienter ordinatum quia ignis eſt in cælo,& in igne aer,& in aere aqua, & terra in aqua, Ideo ſicut pars exiſtens in toto conuenienter ordinato quieſcit in illo,ita quodlibet corpus naturale graue, uel leue exiſtens in ſuo loco naturali quieſcit in illo. Vnde poſſet ratio quæ probat hanc concluſionem formari ſic. Omnis pars exiſtens in toto conuenienter ordinato,ita,quod pars ordinetur in toto conuenienter ubi debet naturaliter ordinari qeſcit ibi,ut patet inductiue,ſed quodcũque aliquod corpus graue vel leue eſt in ſuo loco naturali:tunc eſt in ſuo toto,ideſt in toto vniuerſo illo ordine quo conuenientius debetur ſibi eſſe

Vigeſimu concluſio huius libri.

Notabile.

ſe

ſe in illo toto. ergo omne corpus naturale graue, vel leue cum eſt in loco ſuo naturali quieſcit in illo.

Sic etiam ex aqua ſeſe ad aerem habet. Nam alterũ eſt uelut materies: alterum forma. Aqua quidem materies aeris aer autem quaſi quidam illius actus.

Tex.c.49. *Sic autem, & aer habet ad aquam, ut materia enim. hic autem ſpecies. Aqua quidem materia aeris: aer autem ſicut actus quidam ipſius.*

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli: in qua phyloſophus aſſi. cauſam propter quam locatum eſt ſimile locanti, & cõtentum eſt ſimile continenti. Et ſecundo remouet quoddam dubium ibi. [Aqua enim.] Tertio concludit unam concluſionem ibi. [Si igitur idem uidetur.] Vnde iſta pars poſſet diuidi in tres particulas ſecundum numerum harum rationum: ſed non curo. Ratio uero quare locatum eſt ſimile locanti ẽ: quia contentum ita ſe habet ad continens ſicut materia ad formam: ſicut enim materia perficitur per formam: ita contẽtum perficitur per continens, & ita contentum aſſimilatur cõtinenti ſicut materia aſſimilatur formę, & ſicut perfectibile aſſimilatur ſuæ perfectioni, & propter hanc ſimilitudinem alterum perficitur per alterum ſicut materia per formam: ſed differunt in hoc quia continens, & contentum ſunt in actu: ſed materia, & forma non ſunt in actu: continens igitur, & cõtentum etiam aſſimilantur toti, & parti quodammodo, ut patet in præcedenti parte, & etiam quodammodo aſſimilantur materiæ, & formæ: quoniam aqua eſt materia aeris: aer uero eſt ſicut quidam actus, & forma illius aquæ: hoc eſt igitur, ꝙ dicit phyloſophus, ſcilicet, quod cauſa propter quam locatum aſſimilatur locanti eſt: quia locatum eſt, ut materia, & locans, ut forma: materia uero, & forma aſſimilantur in hoc: qa materia perficitur per formam, & forma perficit materiam. Intelligendum hoc, quod phyloſophus non intendit hoc dicere, quod aqua eſt uera materia aeris: neque, quod aer eſt uera forma aquæ: ſed intendit dicere, quod aqua aſſimilatur materiæ, & aer formæ, & vniuerſaliter, quod contentum aſſimilatur materiæ, & continens formæ, & poſſunt poni multæ ſimilitudines, vna, quod materia continetur, & forma continet: ſicut locatum continetur, & locans continet. Secunda ſimilitudo eſt, quod ſicut materia perficitur per formam: ita locatum, uel contentum aliquo modo perficitur per locans, & per continens mediantibus qualitatibus conſimilibus conſeruantibus ipſum locatum.

Conſimile primo de generatione.t.c. 50. Idẽ.4. cæli. 34. & 35.

Aqua nanque potentia aer eſt. At aer alio modo potentia aquę. Sed de his eſt poſterius pertractandum. Atque id quod nunc neceſſitate compulſi temporis hunc ad locum attulimus: obſcureque eſt dictum: tunc dilucidius explicabitur.

Aqua enim potentia aer eſt: aer uero potentia eſt aqua alio modo. Determinandum autem de his poſterius eſt: ſed propter tempus neceſſe quidem dicere. Incerte autem nũc dictum: tunc erit certius.

REmouet dubium: quia poſſet aliquis dicere, quod ſicut aqua eſt in potentia, quod ſit aer, & aer in potentia, ut ſit aqua. igit non magis eſt aqua materia aeris, & aer forma aquæ quam econuerſo: Hoc remouet phyloſophus di. ꝙ aer eſt in potentia aqua, & aqua eſt in potentia aer aliquo modo. Et dicit Commen. quod potentia in eis non dicitur eodem modo: quia, vt dicit Commen. aqua creata eſt in potentia primitus, & primaria intentione, vt ſit aer: aer uero eſſet quaſi in potẽtia propter formam materiæ, & cauſa in hoc eſt: quia aer eſt quaſi perfectio aqua, & ignis aeri, & continẽs eſt nobilius contento: ſed hoc eſt manifeſtum, quod alterum eſt quaſi priuatio: alterum vero quaſi forma: alterum quaſi generatio: alterum quaſi corruptio: hæc Commen. Et intelligo, quod aqua eſt creata primaria intentione, ut aer ſit: hoc eſt, ut ex ea ſiat tanquam ex materia alterationis quæ non manet in generatu: ſed corrumpitur: ſemper enim in generabilibus, & corruptibilibus imperfectiora generantur, & ſiunt, vt ex eis ſiant perfectiora: ſicut embrio generatur, & ſit, ut ex embrione ſiat homo tanquam ex imperfecto perfectum, & ſic aqua ſit prima intentione, vt ſit aer: hoc eſt primo intenditur,

Quæ ſit forma materię. vide com. 60.7.m.cõ ſimile primo de genera. tex. cõ.18.

A vt in materia aquę ſiat forma aeris, quam propter hoc, vt in materia aquæ ſiat forma aquæ: quia natura per prius intendit, quod melius eſt. Et ulterius dicit Commen. quod aer eſt in potentia propter formam materiæ hoc eſt ſic intelligendum, ſcilicet, quod aer eſt in potentia, ut ex eo ſiat aqua propter formam materiæ: hoc eſt propter hoc: quia habet formam in materia quæ eſt communis formæ ſuæ, & formæ aeris: hæc enim eſt cauſa propter quam eſt poſſibile, quod etiã ex aere ſiat aqua. Et quod Commen. dicit ulterius, ſcilicet, ꝙ alterum ſit quaſi priuatio: alterum uero quaſi forma: intelligit, quod alterum eſt perfectius: alterum uero imperfectius: quia dicit, quod aqua eſt quaſi materia aeris: non eſt intelligendum de materia compoſitionis aquæ, ſcilicet, materia in aere facta, ſed intelligendum de materia alterationis, quæ non manet, ſed corrumpitur in aduentu formæ, ſequentis. Determinantibus autem ex his prius. Quare iſta quæ hic dicta ſunt, ſcilicet, ꝙ aqua eſt, ut materia aeris, & aer, ut forma aquę, & ſic de aliis elementis, hoc non eſt manifeſtũ hoc, ſed eſt ſupponendum pro conſtanti quouſque declarabitur in aliis, ſcilicet, primo cæli.

Pro hoc uide c.15. 2.phy. uide etiam. 4.cęli.tex. cõ.34.

B Quod ſi idem eſt materia atque actus: ambo nanque eſt aqua: ſed alterum potentia: alterum actu: ipſa ſane ad aerem, vt pars quodammodo ſe habet ad totum. Quapropter, & his eſt tactus. Copulatio uero tunc erit: cum ambo fuerint unum actu. Sed eſſe quidem locum, & quidnam ſit locus: ſatis iam diximus.

Si igitur idem materia, & actus: aqua enim utraque: ſed hoc quidem potentia: illud uero actu. Habebit utique ſicut pars quodammodo ad totum. Vnde ex his tactus ineſt. Copulatio autem cum utraque actu unum ſiant, & de loco quidem, & quoniam eſt, & quid eſt: dictum eſt.

EX his phyloſophus concludit unam concluſionem, quoniam ex hoc, quod locatum eſt, ut materia, & locans, ut forma, concludit phyloſophꝰ alterum horum, ſcilicet, ꝙ locatum eſt, ut pars, reliquum uero, ſcilicet, continens, ut totum, & pono concluſionem ſub hac forma, ſcilicet, quod locatum eſt, ut pars, & locans, ut totum. Et hæc eſt uigeſima prima concluſio huius libri quæ probatur ſic: materia dicitur quaſi pars reſpectu formæ, quia per materiam totum eſt in potentia ſolum, & per formam totum eſt in actu: nunc autem pars eſt in potentia, & totum in actu, & ideo illud per, quod totum eſt in potentia eſt quaſi pars, & illud per quod totum eſt in actu eſt quaſi totum: ex quo patet, quod materia eſt, ut pars, & forma, ut totum, ſed locatum eſt, vt materia, vt uiſum eſt, & locans quaſi forma. ergo locatum eſt, ut pars, & locans, vt totum. Notanda ſunt hoc verba Commen. di. enim ſic, ꝙ cum aqua fuerit compoſita ex materia, & forma: utrunque. n. dicitur aqua: quoniam materia dicitur aqua in potentia, & forma dicitur aqua in actu: manifeſtum eſt, quod materia eſt tanquam pars, & forma tanquam totum: quia hoc nomen res de parte dicitur in potentia, & de toto in actu: cum iſta ſit diſpoſitio continentis de contento: manifeſtum eſt, quod continens ita ſe habet de contento, ſicut pars de toto, & eſt quaſi alia cauſa in ſimilitudine quæ eſt inter iſta. Hæc ſententia Commen. plana eſt. Vnde ex his, ſcilicet, quia contentum ſe habet, vt pars, & continens, vt totum: infert phyloſophus, ꝙ propter hoc continens, & contentum ſunt continua, & ſient continua, id eſt, eiuſdem naturæ: quoniam alterum tranſmutabitur in alterum: quoniam ſi aqua tranſmutatur in aerem, tunc ex aere generato ex aqua, & ex aere pręexiſtente quę remanet, fieret unum continuum ſecundum formam, & hoc ſi ſiat copulatio, ſic quod aer de nouo genitus copuletur aeri pręexiſtenti. Deinde phyloſophus epilogat di. quod dictum eſt, quoniam locus eſt, & quid eſt, & quomodo eſt, & ſic dictum eſt de eſſe loci, & de eius quidditate.

C D

Vigeſima prima cõcluſio huius libri.

Conſimile.7. met. c.35.

PERSCRVTATVR DE VACVO: VTRVM eſt, & quid eſt, & quale ſeu quomodo eſt, ſi eſt.
Tractatus ſecundus.

Eodem modo autem putandum eſt naturalis eſſe phyloſophi de uacuo contemplari: quemadmodũ, & de loco ſi ſit: nec ne, & quonam ſit modo, aut quid tandem ſit.

Tex. c. 50.

Eodem autem modo accipiendum phyſici eſſe conſiderare de uacuo, & ſi eſt: aut non, & quomodo eſt, & quid eſt: ſicut, & de loco.

ISTE eſt ſecundus tractatus huius libri: in quo phyloſophus perſcrutatur de uacuo: utrum eſt, uel nõ, & poſito, quod eſt qoid eſt, & quale, idest quomodo eſt. Vnde tractatus iſte continet quinque capitula. Quia in primo phyloſophus proponit intentionem ſuam, & cauſam intentionis, & ponit rationes tam probantes uacuum eſſe: quam etiam probantes uacuũ non eſſe. In ſecundo ibi. [Quale autem ſe habeat.] Ponit phyloſophus ſignificationes, & deſcriptiones uacui, & deſtruit uacuum eſſe ſecundum illas deſcriptiones. Et ſoluit rationes ꝓbantes uacuum eſſe. In tertio ibi. [Quoniam autem non eſt.] Declarat per rationes aſſumptas ex parte motus, quod nõ eſt ponere, quod ſit uacuum ſeparatum a corporibus. In quarto uero ibi. [Amplius autem ex his.] Declarat uacuum ſeparatũ a corporibus non eſſe per rationes ſumptas ex parte uelocitatis, & tarditatis in motu, & etiam ex parte naturæ illius uacui. In quinto ibi. [Sunt autem quidam.] Declarat uacuũ imbibitum corporibus non eſſe ſicut quidam poſuerunt. Primũ capitulum continet tres partes principales: quoniam in prima phyloſophus ponit intentionem ſuam, & cauſam intentionis, & modum procedendi. In ſecunda ibi. [Alij quidem igitur.] Ponit phyloſophus inſufficientiam quorundam ponentium, & probantium uacuum non eſſe. In tertia ibi. [Sed magis affirmantes.] Ponit phyloſophus opi. ponentium uacuũ eſſe. Prima pars continet tres particulas: quoniam in prima ponit phyloſophus intentionem ſuam In ſecunda ibi. [Et nãque.] Proponit phyloſoph⁹ cauſam intentionis. In tertia ibi. [Incipere autem] Ponit phyloſophus modum agendi, vel procedendi. In prima igitur particula phyloſophus proponit intentionem ſuam di. quod phyloſophus naturalis debet conſiderare de uacuo, utrum ſit aut non, & quomodo eſt, & quid eſt, ſi ſit: ſicut, & de loco: patet igitur intentio phyloſophi, uidelicet, quod eſt conſiderandum de uacuo: ſicut de loco: unde tria ſunt conſideranda de uacuo, uidelicet, an ſit: quomodo ſit, & quid ſit, ſi ſit. Et hoc eſt quod Commen. dicit hoc, ꝙ naturalis habet ponere perſcrutationem in potentia de tribus interrogationibus de quibus perſcrutatus eſt de loco, ſcilicet, utrum ſit, quid ſit, & quale ſit. Notandum, quod in textu quem exponit Commen. primo ponitur interrogatio, uel quæſtio quid uacuum eſt. Vnde in tranſlatione ſua ſcribitur ſic. oportet perſcrutari de illo, ſcilicet, uacuo quid ſit, & an ſit, uel non, & quomodo, ubi di. Commen. quod alterum incepit ab interrogatione per quid ſit, & poſtea induxit interrogationem per utrum: quia oportet primo perſcrutari quid ſignificat hoc nomen uacuum: quoniam per quid interrogatur ad ſciendum ſignificationem nominis, & illa interrogatio præcedit interrogationem per utrum in interrogationibus ſimplicibus. Interrogatione autem quid ſit interrogatur de diffinitione poſt interrogationem per utrum. Et modicum poſt dicit. Et forte in ſermone eſt ordo præpoſterus: ita, quod oportet logicum perſcrutari de uacuo, utrum ſit aut non, & ſi ſit quid ſit, & quale. hæc Commen. & ſecundum hoc intelligit per quid: quid rei, & non quid nominis, & illud debet præcedere quæſtionem quærentem utrum eſt, & ita eſt duplex expoſitio huius literæ quid ſit, una, quod per quid intelligat quid nominis, & illa debet præcedere quæſtionem quærentem utrum eſt. Alia expoſitio eſt quod per quid eſt intelligendum quid rei, & ſecundum hanc expoſitionem. quæſtio quid eſt uacuum eſt poſterior quæſtione quærente utrum eſt. Vnde ex his dictis Commẽ. poſſunt tria notari. Primo, quod interrogatio, uel quæſtio quærens de aliquo quid eſt, eſt duplex: quoniam quædam eſt quæſtio quærens quid nomen ſignificat, & quædam eſt quæſtio quærens diffinitionem rei ſignificatæ per nomen, & ita quædam eſt quæſtio quærens quid nominis, & quædam quærens quid rei, & qualiter illa differant declaratum eſt in principio primi poſte. & Themiſtius ſatis declarauit illud. Secundo eſt notandum, quod quæſtio quid nominis præcedit quæſtionem an eſt: quæ eſt quæſtio ſimplex non ponens in numerum: quia primo oportet ſcire quid nomen ſignificat. poſtea inquirere an illud, quod nomen ſignificat poſſit eſſe, uel non eſſe. Tertio eſt notandum, quod quæſtio quærens an res eſt, ſiue utrum res eſt: præcedit quæſtionem quærentem quid rei ſiue quid importatur per diffinitionem. Et hoc dicit phyloſophus ſecundo poſte. quoniam quæſtio quærens quid nominis quærit de entitate in generali ꝙ

Tria ſunt conſiderãda de uacuo.

Expoſitio Commẽ.

Quęſtio quid nominis pręcedit quęſtionem ſi eſt in interrogationibus ſimplicibus. Idem primo cõ. 57.

Primum notan.

Secundũ. notan.

Tertium notan.

A eſt communis ad omnẽ intelligibile, quia omne intelligibile poteſt ſignificari per nomen. unde ſi quæritur quid nomẽ ſignificat, eſt quærere, quod ens, uel cuiuſmodi ens ſignificatur per nomen: ſiue illud ens ſit, uel poſſit eſſe in rerum natura ſiue non. unde quærere quid nominis eſt quærere indifferenter de omni intelligibili, ſcilicet, quod intelligibile ſignificatur per nomen, ſed quæſtio an eſt, ut eſt quæſtio ſimplex, quærit de entitate cui non eſt prohibitum, unde quærere de aliquo utrum eſt, ſecundum quod hæc quæſtio pertinet ad demonſtrationem, eſt quærere utrum ſit ens poſſibile, ſiue utrum ſit ens cui non eſt eſſe prohibitum, uel utrum ſit ens de quo poſſit eſſe ſcientia: ſed quæſtio quid rei: quærit quid eſt iſta res: ſiue quid eſt quidditas illius rei cui non eſt prohibitum eſſe. Adhuc ante quæſtionem quærentem qd nominis eſt quæſtio alia prior quæ quærit an nomen ſignificat aliquid, iſta tamen non multum pertinet ad artifices ſpeculatiuos, & ſic habet ordo inter illas quæſtiones. Quia prima quæſtio eſt, an uox aliquid ſignificat, & hæc quærit in generali de omni intelligibili, ſcilicet, an uox ſignificat aliqđ intelligibile. Secunda quæſtio eſt, ſuppoſito, quod uox aliqđ

Qualis ſit ordo inter quęſtiones ſi eſt. ſ. an ẽ, &c.

B ſignificat eſt quęſtio quid ſignificat, & hæc quęrit indifferẽter de omni ente, ita, quod per omne ens contingit ad iſtam quæſtionem reſpondere, tamen hęc quęſtio magis quęrit in ſpeciali quam prima quæſtio: quoniam quærit, quod ens nomen ſignificat, & ita quærit certificationem de aliquo in ſpeciali: ſed hoc non quærit prima quæſtio: quæ quęrit an nomẽ aliquid ſignificet. vnde quamuis utraque quæſtio de ente trãſcendente quærat, tamen prima quęſtio generalius, & confuſius quęrit quam ſecunda. quia determinatius, & perfectius ſcit ille qui ſcit quid nomen ſignificat, quam ille qui ſcit, ꝙ nomen aliquid ſignificat. Poſtea ſequitur in ordine quęſtio quęrens an res eſt, hoc eſt an res ſignificata per nomẽ ſit ens cui eſſe exiſtere non eſt prohibitum: quia ſcito quid nomen ſignificat adhuc poteſt ignorari, an illud ſit ens reale actu exiſtens, uel potens exiſtere. Deinde ſequitur quęſtio quęrẽs quid ſit res in ſpecie: quoniam poſſumus ſcire, quod res ſignificata per nomen eſt ens cui non repugnat eſſe exiſtere, & ignorare cuiuſmodi ens eſt, ut utrum ſit animal rationale, uel irrationale. Et ſic patet, quod iſtę quęſtiones ſunt ordinatę, & ſemper ſecunda pręſupponit primam: quoniam quęſtio quid nominis pręſupponit quęſtionem quęrentem an nomẽ

C aliquid ſignificat, & quęſtio an eſt: pręſupponit quęſtionem quid nominis, & quęſtio quęrens quid rei pręſupponit quęſtionem quęrentem an res eſt. Vnde quęſtio quęrens an nomen aliquid ſignificat: quęrit de ente. tranſcendenti abſolute: quęſtio quid nominis quęrit de ente tranſcendenti in comparatione ad omnia ſua inferiora: quia quęrit quod contentum ſub ente tranſcendenti nomen ſignificat. Quęſtio uero an eſt: quęrit de ente reali, uel prędicamentali abſolute, ſcilicet, utrum res ſignificata per nomen ſit ens reale prędicamẽtale. Quęſtio quid rei quęrit de ente reali in comparatione ad ſua contenta, uel ad ſua ſpecialia, quia quęrit quid ens reale eſt, ſcilicet, utrum eſt homo, uel aſinus, aut linea, ſeu albedo, & ſic de alijs.

Etenim ſimiliter creditur, atque non creditur: per ea quæ de ipſo putantur. Nam qui dicunt uacuum eſſe, ut locum quendam, & uas, ipſum ponunt. Ac plenum quidem eſſe uidetur cum habet eam molẽ:

D cuius eſt ſuſceptiuum. Vacuum autem illa eadem caret, quia idem eſt uacuum: plenum, & locus. Eſſe uero ipſorum non idem eſt: ſed diuerſum.

Et nanque ſimilem habet incredulitatem, & fidem, per ea quæ opinantur, ut enim locum quendam, & uas uacuũ ponunt dicentes. Videtur autem eſſe plenum quidem cum habet graue: cuius ſuſceptiuum eſt. Cum uero priuatum eſt uacuum: tanquam idem quidem ſit uacuumq; & plenum, & locus: eſſe autem ipſis non idem.

HÆc eſt ſecunda particula primę partis principalis huius capituli: in qua phyloſophus ponit cauſam ſuę intentionis, & eſt quod antiqui ſimilem opinionem credulitatis habuerunt de loco, & uacuo, & propter eandem rationem poſuerunt uacuum, & locum antiqui, quia probant utrunque eſſe per motum localem. Vnde

dixerunt,

dixerunt,quod uacuum eſt tanquam locus, & tanquam uas,
& ita dixerunt,quod uacuum,& plenum , & locus ſunt idem
ſubiecto,quia dixerunt,quod locus eſt plenus quando ha-
bet corpus cuius eſt ſuſceptiuus,& quod eſt uacuus quando
caret tali corpore,& quod dicitur locus ſiue habeat tale cor-
pus ſiue ſit priuatus tali corpore,& propter hoc naturalis ha
bet conſiderare de uacuo,& ſimilis eſt opinio de loco,& ua-
Vigeſima ſecunda concluſio huius libri. cuo.Et poteſt hic poni concluſio uigeſimaſecunda huius li-
bri,uidelicet , quod ad naturalem pertinet determinare de
uacuo:hęc concluſio probatur ſic . Quicunque habet deter-
minare de loco habet determinare de uacuo , ſed naturalis
habet determinare de loco.ergo naturalis habet determina
re de uacuo. minor patet ex præcedentibus, & maior proba-
tur ſic. quandocunque eſt de aliquibus ſimilis opinio ſeu
credulitas:quicunque habet determinare de uno habet etiã
determinare de altero:ſed de loco, & uacuo eſt ſimilis opi-
nio:ſeu credulitas.ergo.Intelligendum,quod cum phyloſo-
phus dicit, quod uacuum : plenum & locus uidentur idem
apud antiquos eſſe,aut ipſis non idem:ſuper hoc dicit Com-
men.quod contingit iſtis antiquis,ſcilicet , ponentibus ua-
cuum eſſe,quod uacuum:plenum: & locus ſunt idem ſecun-
dum ſubm,& diuerſa ſecundum diffinitionem. Circa,quod
Idem primo. 116. & ſecundo de anima.147.& quæ ibi. vide etiã hic primo com.61. 99.&104. & 1.com. 121. eſt intelligendum,quod quando aliqua nomina ſignificantia
diuerſa:uerificantur de eadem re numero ſiue ſimul:ſiue ſuc
ceſſiue:illa dicuntur idem ſecundum ſubm:quia verificantur
de eodem ſubiecto ſecundum numerum,& dicuntur diuerſa
ſecundum diffinitionem exprimentem quid nominis : nam
ex quo illa nomina non ſignificant idem, oportet , quod ha-
beant diuerſas diffinitiones exprimentes quid nominis:tamẽ
iſta res de qua illa uerificantur eſt omnino idem ſecundum
diffinitionem:vt ſi homo ſit albus,& muſicus:manifeſtum eſt,
quod album,& muſicum verificantur de eodem homine ſe-
cundum numerum:& inſunt eidem ſubto:tamen illa nomi-
na non ſignificant idem,& ſic album,& muſicum ſunt diuer-
ſa ſecundum diffinitionem exprimentem quid nominis , &
ſic debet intelligi dictum phyloſophi ubicunque dicit ali-
qua eſſe idem,& omne ipſis non idem.Et ubicunque Com-
men.dicit aliqua eſſe idem ſecundum ſubm,& diuerſa ſecũ-
dum rationem,uel diffinitionem,per idem ſubiectum intel-
ligit uerificari de eodem ſubiecto ſecundum numerum , &
per eſſe diuerſa ſecundum eſſe:ſiue ſecundum diffinitionem
intelligit eſſe diuerſa ſecundum diffinitionem exprimentem
quid nominis,& hoc eſt idem cum illa diuiſione, uidelicet ,
quod terminus cõcretus poteſt accipi pro eo, ꝙ denominat ,
vel pro eo,quod ſignificat.ſecundum quod dictum eſt in qua
dam quæſtione ſupra tractatu de loco.Sed contra hoc dici-
tur,quod phyloſophus,& Commen. uidentur dicere de eiſ-
dem,quod ſunt idem ſecundum ſubm , & diuerſa ſecundum
diffinitionem,uel ſecundum eſſe:ſed illa quæ ſunt idem ſe-
cundum ſubm ſunt idem realiter.ergo eadem res eſt diuerſa
a ſeipſa ſecundum diffinitionem. Dicendum,quod cum phy-
Notabile. loſophus,& Commen.dicunt aliqua eſſe idem numero , uel
ſecundum ſubm,& diuerſa ſecundum diffinitionem accipiũt
actum exercitum pro actu ſignificato : vnde hæc de uirtute
ſermonis eſt falſa,ſcilicet,quod aliqua ſunt idem numero ,
vel ſm ſubm, & habent diuerſa eſſe, vel diffinitiones:ſed cũ
dico,quod aliqua ſunt idem per hoc uerbum eſt:vel per hoc
uerbum ſunt,quod exercet prædicationem : debet intelligi
uerbum ſignificans prędicationem cuiuſmodi eſt verbum prę
dicari.Vnde intellectus eſt ille,quod,ſcilicet,aliqua prædicã
tur de eodem ſubto ſecundum numerum : quæ tamen ha-
bent diuerſas diffinitiones exprimentes quid nominis.

Incipiamus autem conſiderationem oportet : &
hiſce quæ dicunt hi qui vacuum aſſerunt eſſe, & his
etiam quę dicunt:qui ipſum è medio tollunt , & ter-
tio communibus de ipſis opinionibus ſumptis.

Tex. c.51. *Incipere autem oportet conſiderationem accipientes ,*
quæ dicunt affirmantes eſſe,& iterum quæ dicunt affirmã
tes non eſſe,& tertio communes opiniones de ipſis.

Quomodo procedendum ſit in determinando de uacuo. HÆc eſt tertia particula primæ partis principalis huius
capituli:in qua phyloſophus ponit modum proceden-
di in determinando de vacuo:dicens,quod incipiendũ
eſt a ſermonibus aliorum antiquorum: quorum quidam po-
ſuerunt uacuum eſſe,& quidam poſuerunt ipſum non eſſe ,
& poſterius eſt ponenda perſcrutatio de vacuo ſecũdum prin-
A cipia communia,& cognita in eo,& ſecundum veritatem:vn-
de dicit hic Commen.quod principium perſcrutationis na-
turalis eſt præponere ſermones dialecticos ſermonibus de-
monſtratiuis,& ſermones eorum qui ponunt vacuum,& de-
ſtruunt ipſum ſunt tales,& maxime ſermones eorum qui po-
nunt ipſum:hæc Commen. Et ſic patet quis eſt modus proce
dendi hic:quia primo poſſunt poni opiniones aliorum quæ Idem ſupra c.3.& quæ ibi.
dicuntur ſermones dialectici,eo quod ſunt contrarię : quia
vna ponit aliam partem contradictionis,& aliam ponit alia.
Secundo eſt procedendum demonſtratiuè ex principijs per
ſe notis in determinando de vacuo, & ſic patet intentio.

Qui igitur non eſſe conantur oſtendere:non id è
medio tollunt,quod homines dicere uacuum uolũt.
Sed,quod dicunt errantes:ut Anaxagoras:& qui hoc
redarguunt modo.Nam aerem aliquid eſſe demon-
ſtrant torquentes utres:ac aerem roboris eſſe parti-
cipem oſtendentes:& item ipſum in hiſce uaſis inclu
B dentes:quę ſurripiunt aquam.At homines, uacuum
ſpatium eſſe nolũt:in quo nullũ eſt ſenſibile corpus.

Alij quidem igitur tentantes monſtrare , quia non eſt ,
quod homines uolunt dicere uacuum : hoc arguunt : ſed
peccantes dicunt:ſicut Anaxagoras: ſed non eodem modo
arguentes:demonſtrant enim,quod aliquid eſt aer ligantes
utres,& demonſtrantes,quod aer eſt fortis, & accipientes
in clepſedris. Alij autem homines uolunt uacuum eſſe ſpa
cium:in quo nullum eſt corpus ſenſibile.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli:in qua
ponitur inſufficientia quorundam ponentium,& pro-
bantium vacuum non eſſe,& continet duas particulas,
Opinio Anaxa. & aliorum. quoniam in prima phyloſophus ponit rationes eorum.In ſe
cunda ibi.[Opinantes autem.]Ponit eorum inſufficientiam.
In prima igitur particula huius partis phyloſophus dicit, ꝙ
antiqui vt Anaxagoras,& alij intendentes probare vacuum
non eſſe non improbant vniuerſaliter vacuum eſſe ſecundum
C quod alij antiqui poſuerunt vacuum eſſe:ſed ipſi peccant per
inſufficientiam: quia non contradicunt contradictione vni-
uerſali:ſed ſolum particulari,quia non probant vacuum non
eſſe,ſed ſolum probant,quod vacuum non eſt locus in quo
eſt aer,& per hoc credebant ſufficienter probare vacuum nõ
eſſe,& cauſa quare aliqui credebant ſufficienter probare va-
cuum non eſſe probando,quod vacuum non eſt locus in quo
eſt aer,fuit quia aliqui poſuerunt locum plenum aere eſſe va
cuum,& credebant,quod omne,quod eſt,ſit ſenſibile,& ideo
dixerunt,quod vacuum eſt locus in quo eſt aer , & ſecundũ
eos aer eſt nihil.Et ratio huius eſt,quia dixerunt, quod in lo
Ratio eorum. co pleno aere nihil eſt,& per conſequens,quod locus plenus
aere eſt vacuus,ideo Anaxagoras,& alij volentes probare va
cuum non eſſe probant,quod aer eſt aliquid , & per conſe-
quens,quod locus in quo eſt aer,non eſt vacuus. Sed , quod
Primum ſignum per quod probant , quod aer eſt aliqd. aer ſit aliquid probant duo ſigna.Primum ſignum fuit , per
vtres inflatos fortiter,& ligatos oſtenditur, quod aer eſt for-
tis,& per conſequens,quod aer eſt aliquid. Quod autem aer
ſic ligatus in vtribus ſit fortis poteſt dupliciter apparere, ut
D innuit hic Commen.vno modo,quod vtres inflati expriman
tur donec per tactum ſentiatur exitus aeris ab eis. Aliter po-
teſt hoc fieri,quia quando vtres inflantur , & ligantur forti-
ter poſſunt portare,vel ſuſtinere aliquod magnum pondus ſi
ne depreſſione partium,quod non poſſent portare quando
non ligantur,quia tunc poteſt aer exire, & hoc eſt ſignum ,
quod aer eſt fortis,& per conſequens,quod aer eſt aliquid.Se
Secundũ ſignum. cundum ſignum eorum,per quod,ſcilicet,probant aerem eſ-
ſe aliquid,fuit hoc,ipſi accipiebant quoddam inſtrumentum
uel uas,quod uocabant clepſedra,uel tantaphora,quod qui-
dem uas habet plura foramina,unum inferius , & aliud ſupe
rius,& ſi illud uas impleatur aqua,& foramen ſuperius obtu
retur ita,quod aer nullo modo poſſit intrare, & foramen in-
ferius aperiatur,non fluet aqua per foramen illud inferius
apertum,ſed ſi foramen ſuperius aperiatur fluet aqua per fo-
ramen inferius,vel per foramina inferiora.& tunc patet ae-
rem intrare per foramen ſuperius,ex quo igitur per introi-
tum aeris aqua quæ prius non poterat fluere fluit , quia aer
non poterat intrare,apparet,quod aer ſit aliquid, quia quod
eſt cauſa fluxus,oportet quod ſit aliquid.

Atque cum omne quod eſt: corpus eſſe exiſtimẽt: id in quo nihil eſt omnino: uacuum eſſe dicunt. Quapropter id, quod eſt aere plenum uacuum inquiunt eſſe. Non igitur id oſtendere eos oportet: aerem inquam aliquid eſſe. Sed ſpatium non eſſe quicquam preter corporum molem: aut ſeparabile: aut actu, quod quidem vniuerſum corpus ſeiungit: vt non ſit continuum: quemadmodum Democritus, & Leucippus, & complures alij naturalium dicunt: aut etiam ſi quid ponitur extra corpus continuum vniuerſi. Hi igitur ad propoſitum non recte proficiſcuntur. A

Tex. c. 52. *Opinantes autem omne, quod eſt eſſe corpus: dicunt omnino in quo nihil eſt: hoc eſſe uacuum. Vnde plenum aere uacuum eſt. Igitur hoc non oportet monſtrare: quia eſt aliquid aer: ſed quia non eſt alterum ſpatium a corporibus neque ſeparabile, quod ſit actu: quod diſtinguat omne corpus: B ut ſit non continuum ſicut dicunt Democritus, & Leucippus, & alij multi phyloſophorum. Aut, & ſi aliquod extra omne corpus eſt cum ſit continuum. Hi quidem igitur* Tex. c. 53. *non ſecundum poſita: ad problema contradicunt.*

Motiuũ Anaxa. & aliorum. HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli: in qua Phyloſophus ponit inſufficientiã eorum ſic probãtium vacuum non eſſe. Primo tamen narrat motiuum eorum quod fuit tale: quia antiqui opinabantur, quod omne, quod eſt eſt corpus ſenſibile. igitur apud eos idem eſt vacuum eſſe illud in quo nihil eſt omnino: & vacuum eſſe in quo non eſt corpus ſenſibile: ſed apud antiquos vacuum eſt illud in quo nihil eſt. ergo apud eos vacuũ eſt in quo non eſt corpus ſenſibile, & per conſequens uacuũ eſt in quo eſt aer: cum aer non ſit corpus ſenſibile, vel ſaltem non eſt corpus multum ſenſibile, & ideo probare quod aer eſt aliquid eſt ſufficienter probare quod uacuum non eſt ſecundum quod iſti dixerunt: igitur hoc non oportet monſtrare, ſed iſti inſufficienter poſuerunt, & illud declarat phyloſo C phus, & poteſt poni concluſio uigeſimatertia huius libri ſub Vigeſima tertia cõcluſio huius libri. hac forma, ſcilicet, quod probare aerem eſſe aliquid non eſt ſufficienter probare uacuum non eſſe: hæc concluſio probatur ſic. Quandocunque aliud diuerſimode ponitur eſſe ita, quod circa idem ſunt diuerſæ opiniones ponentes illud eſſe: probare illud non eſſe eodem modo quo una illarum opinionum ponit ſolum illud eſſe: non eſt ſufficienter probare illud non eſſe, ſed uacuum diuerſimode ponitur eſſe ita, quod ſunt diuerſæ opiniones circa uacuum. ergo probare uacuum non eſſe particulariter, ſcilicet, vno modo quo ponitur uacuum nõ eſſe, non eſt ſufficienter probare vacuum non eſſe, & ſic probant iſti, ſcilicet, uno modo ſecundum, ſcilicet, unam opinionem tantum ponentium vacuum eſſe in quo eſt aer. ergo probare aerem eſſe aliquid, non eſt probare ſufficienter uacuum non eſſe, maior uidetur manifeſta, quia ad negationem uniꝰ particularis, uel unius modi non ſequitur negatio uniuerſalis, uel illius omnibus modis. minor patet, quia apud ponentes vacuum eſſe, hoc erat generale, ſcilicet, vacuum ẽ in quo Prima opinio. omnino nihil eſt. Vnde de hoc ſuppoſito erant quatuor opi- D niones, vna quod plenum aere eſt vacuum, & ratio illius fuit quia ipſi dixerunt, quod omne, quod eſt: eſt corpus ſenſibile, & quia aer non eſt corpus ſenſibile, vt ipſi dixerunt, ideo dixerunt, quod aer nihil eſt. Secunda opinio fuit, quod vacuũ Secunda opinio. erat quoddam ſpatium ſeparatum a corporibus receptiuum corporum, & diſtinguens corpora adinuicem. Tertia opinio Tertia opinio. fuit, & poſuit uacuum eſſe imbibitum corporibus, ita quod omne corpus ſecundum illam opinionem habet multa foramina plena vacuo. Quarta opinio erat, quod extra cœlum eſt Quarta opinio. vacuum infinitum, cum igitur multę fuerint opiniones de vacuo, ad deſtruendum vniuerſaliter vacuum eſſe non ſufficit probare, quod aer eſt aliquid, quia hoc eſt ſolum improbare vnam opinionem, ſed oportet vniuerſaliter probare, quod nullum eſt tale ſpatium ſeparabile, vel inſeparabile a corporibus, & receptiuum corporum, & priuatum omni corpore, & ſiue tale ſpatium ſit imbibitum corporibus, ut poſuit Democritus ſiue ſit extra totum mundum, continuatum tamen toti mundo, vt dicunt alij. Iſti igitur probantes, quod aer eſt aliquid non contradicunt ad probandum vacuum eſſe ſecundum ea quæ poſuerunt aduerſarij, quia non contradicunt niſi uni opinioni particulari de vacuo.

Sed hi magis qui uacuum eſſe dicunt. Atque primo quidem motum loco accommodatum non fore dicunt: qui quidem eſt latio atque accretio. Nõ enim eſſe motus uidetur, niſi ſit uacuum. Fieri nanque nõ poteſt: ut ipſum plenum ſuſcipiat. Quod ſi ſuſceperit fuerintque duo corpora in eodem: poſſunt & quotquot volueris corpora ſimul eſſe. Differentia nanque dici non poteſt ob quam dictum hoc non eueniet. Quod ſi hoc erit: poteſt & minimum ſuſcipere maximum: quippe cum ipſum magnum multa ſit parua. Quare ſi ſit, vt æqualia multa ſint in eodem ſieri poteſt, vt multa quoque inęqualia ſimul ſint in eodem.

Sed affirmantes eſſe magis dicunt unum quidem qui motus ſecundũ locum nõ erit: hic autẽ eſt loci mutatio, & augmentum. Non enim uidebitur utique motus eſſe. niſi ſit uacuum. Plenum enim impoſſibile eſt recipere. Si uero recipiat: & ſunt duo in eodem: continget utique qualibet ſimul eſſe corpora. Differentia enim propter quam non erit utique quod dictum eſt: non erit dicere. Si autem hoc cõtinget: & paruiſſimum accipiet maximum. Multa nanque parua magnum ſunt. Quare ſi multa æqualia continget in eodem eſſe, & multa inęqualia.

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, in qua ponuntur opiniones ponentium vacuum eſſe, & rationes eorum. Vnde pars illa continet quinque particulas ſecundum numerum quinque rationum probantium vacuũ eſſe. ſecunda ibi. [Alio quidem igitur modo] tertia ibi. [Amplius autem.] quarta ibi. [Teſtimonium autem] quinta ibi. [Eſſe autem affirmant.] In prima igitur particula huius partis phyloſophus prius comparat ponentes vacuum eſſe ad deſtruentes vacuum eſſe per hoc, quod aer eſt aliquid, & dicit, quod affirmantes vacuum eſſe conuenientius videntur dicere quam negantes ipſum: quia magis videntur accedere ad apparentiam, & ſufficientiam veritatis. Deinde ponit phyloſophus primam rationem probantem vacuum eſſe. Et eſt ratio ponentium vacuum eſſe ſeparatum a corporibus, quę ratio eſt talis, ſi motus localis eſt, vacuum eſt: ſed motus localis eſt. ergo vacuum eſt. maior probatur, quia ſi motus localis ẽ, illud, quod mouetur aut recipitur in pleno, aut in vacuo, nõ recipitur in pleno: quia ſic duo corpora eſſent ſimul, quod eſt impoſſibile. ergo ſi motus localis eſt, oportet, quod mobile recipiatur in vacuo, & per conſequens ſi motus localis eſt, uacuum eſt, ſed quod ſit impoſſibile duo corpora eſſe ſimul, probat phyloſophus ſic, ſi duo corpora poſſunt eſſe ſimul, eadem ratione quælibet corpora poſſent eſſe ſimul. Non enim poteſt aſſignari ratio propter quam magis duo corpora eſſent ſimul in eodem loco quam tria, vel quatuor, vel quotcunque, quia ſi dimenſiones alicuius corporis penetrarent dimenſiones alterius corporis in eodem loco, poſſibile etiam eſſet, quod tertium corpus penetraret dimenſiones illorum in eodem loco, & ſic de infinitis: quare ſi poſſibile ſit duo corpora eſſe ſimul in eodem loco, ſequitur, quod eadem ratione infinita corpora poterunt eſſe ſimul, ſed quod hoc conſequens ſit impoſſibile, ſcilicet, quod infinita corpora, vel quotcunque corpora eſſent ſimul in eodem loco, probat phyloſophus ſic, quia ſi ſic eſſet, ſequeretur quod maximum corpus reciperetur in loco minimi corporis, vt quod maximum corpus reciperetur in loco unius grani ſynapis, quod eſt impoſſibile, & quod ſequatur illud probatur ſic, quia ſic poſſibile eſt maximum corpus diuidi in partes æquales illi corpori minimo, dato quod omnia iſta ex quo ſunt æqualia illi corpori minimo poſſunt recipi in loco illius corporis minimi, & ſic maximum corpus reciperetur in loco minimi corporis. Deinde phyloſophus inducit aliud impoſſibile, ſcilicet, quod inæqualia eſſent æqualia, quod eſt impoſſibile, & quod ſequatur illud probatur ſic, ſi multa æqualia ſunt ſimul in eodem loco, tunc magis eſſent in eodem loco cum minori, quia

Prima rõ.

Impoſſibile eſt, quod duo corpora ſint ſimul.

Idem primo phyſ. cõ. 76.

compoſi-

compoſitum ex duobus minimis eſſet æqualo vni minimo: ex quo ambę eius medietates eſſent cum illo, & ſic ſi multa æqualia ſunt ſimul in eodem loco: multa etiam inęqualia ſunt ſimul in eodem loco: ſed quæ ſunt in eodem loco ſunt æqualia. ergo inæqualia ſunt æqualia.

Meliſſus autem, & uniuerſum ex his oſtendit immobile eſſe. Nam ſi mouebitur: neceſſe eſt inquit vacuum eſſe. At uacuum in ratione rerum non eſt.

Tex.c.54. *Meliſsus quidem igitur demonſtrat, quod omne immobile ex his. Si enim mouebitur aliquid: neceße eſt eſſe uacuũ: dicit autem uacuum non eſt eorum quę ſunt.*

HÆc ratio confirmatur per opi. Meliſſi qui poſuit, quod ſi aliquid mouetur ſecundum locum neceſſe eſt eſſe vacuum: cum igitur ſecundum ipſum vacuum non ſit: dixit omnino nihil moueri ſecundum locum. Et Commen. dicit hic, quod Meliſſus tendit in peius: quia negat motum eſſe: vnde hæc opi. Meliſſi confirmat hanc conſequentiam, ſcilicet, ſi motus localis eſt: uacuum eſt.

B Vno igitur modo ex his vacuum quid eſſe oſtendunt. Deinde alio modo: quia nonnulla corpora premi, cog ique videntur: quod intueri licet: cum dolia vna cum utribus (vt inquiunt) vinum ſuſcipiunt: propterea, quod corpus quod denſatur: ea vacua quæ inſunt ingreditur.

Tex.c.55. *Vno quidem igitur modo ex his demonſtrant, quod aliquid eſt uacuum. Alio uero modo, quia uidentur quædam coeuntia, & calcantia, ut & uinum dicunt cum utribus recipere dolia: tanquam in ea quæ ſunt uacua coeunte denſato corpore.*

C HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis principalis huius capituli: in qua ponitur ſecũda ratio qua probatur vacuum eſſe, & iſta ratio cum duabus rationibus ſequentibus ſunt rationes ponentium vacuum eſſe imbibitum corporibus. ſecunda igitur ratio probans vacuum eſſe ſumitur ex condenſatione corporum. Dicit igitur Phyloſophus primo, quod alio modo probatur uacuum eſſe propter hoc, quod quædam corpora uidentur quaſi coeuntia: hoc eſt quædam corpora condenſantur, & conſtringuntur: ita, quod minorẽ locum quam prius nunc occupant, ſicut dicunt, quod uinum poteſt conſtringi in dolio, uel in utribus: quia dolia tantum recipiunt de uino recipiendo ſimul vtres cum vino quantum reciperent de vino ſine vtribus receptis in dolijs, quod non poteſt contingere, vt ipſi dicunt niſi condenſato vino: ſed cõdenſitas non fit niſi propter hoc: quia partes coeunt, & comprimuntur, vt ipſi dicunt, ita quod recipiuntur in locis uacuis præexiſtentibus in vino, vel in alio corpore, & propterea dixit, quod dolium tantum poteſt recipere de uino cum utribus quantum ſine utribus: quia quando vinum ſic comprimitur partes vini recipiuntur in foraminibus vacuis quæ tantũ occupant de loco quantũ occupant vtres. Vnde breuiter eorũ

Secunda ratio. D ratio poteſt formari ſic: quando corpus condenſatur partes mouentur uerſus centrum totius corporis: aut igitur una pars recipitur in alia parte, quod eſt impoſſibile, aut pars mota ſic uerſus centrum corporis recipitur in vacuo, & hoc eſt propoſitum.

Præterea accretio etiam per vacuum fieri omnibus uidetur: nam alimentum quidem eſt corpus. Fieri vero non poteſt: vt corpora duo ſint ſimul.

Amplius autem, & augmentum uidetur omnibus fieri per uacuum, alimentum quidem corpus eße: duo autem corpora impoßibile ſimul eſſe.

Tertia ratio. HÆc eſt tertia particula tertiæ partis principalis huius capituli: in qua ponitur tertia ratio quæ ſumitur ex parte augmenti: quæ talis eſt. Augmentatio ſic per hoc:

A quia alimentum recipitur in corpore, quod augetur: aut igitur alimentum adueniens recipitur in vacuo, aut in pleno: non in pleno: quia alimentum eſt corpus, & impoſſibile eſt duo corpora eſſe ſimul. ergo alimentum recipitur in vacuo: & per conſequens vacuum eſt: vnde iſta ratio differt a ratione præcedenti: quia ratio præcedens procedit quando nihil aduenit nouum: ſed hæc ratio procedit quando corpus extrinſecum aduenit, utputa alimentum, & Commẽ. dicit has tres rationes eſſe: unam, ſcilicet, ex motu tranſlationis. ſecundam ex motu condenſationis. tertiam ex nutrimento, & impoſſibile, quod ſequitur ſecundum exiſtimationem eſt unum, ſcilicet, corpus penetrari, & ratiocinatio ex utribus eſt particularis, & reducitur ad rationem denſitatis, & raritatis.

In quo differat tertia ratio a ſecũda.

Teſtem etiã huius id afferunt: quod in cinere fieri ſolet: qui quidem tantum ſuſcipit aquæ, quantum vas vacuum capit.

Tex.c.56. B *Teſtimonium autem, & quod eſt de cinere faciunt, quod recipit tantum aquæ, quantum uas uacuum eſt.*

HÆc eſt quarta particula tertiæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur quarta ratio probans uacuum eſſe, & accipitur hæc ratio a quodã ſigno, quod eſt tale, uas plenum cineribus tantum recipit, de aqua quantum reciperet idem uas ſi in eo non eſſent cineres, ſed hoc non eſſet poſſibile, niſi quia in cineribus ſunt aliqua foramina uacua, immo uidetur, quod uacuum ſit ubicunque interceptum in cineribus. Et dicit Commen. hic, hoc non ſum expertus, ſed ſi eſt ut dicunt non eſt alia cauſa, niſi quia aer exiſtẽs inter partes cineris corrumpitur, & ſubintrant partes aquę, aut quia quædam partes aquę corrumpuntur. Et hoc eſt ſignum uerius utriuſque. quoniam quando exprimitur aqua de cineribus non eſt tanta quam fuit prius, & hoc eſt ſignum quod aliquę partes aquæ corrumpuntur, & etiam aliquę partes cineris corrumpuntur, quia quando cineres deſiccantur non remanent in tanta quantitate, ſicut prius.

Quarta ratio.

Propter quid eſt quod uas pleuum cinere recipit tantum de aqua quantum ſi uacuum eſſet.

C Eſſe autem, & Pithagorici uacuum dixerunt, & ipſum ex infinitum ſpiritu cælum ingredi: quaſi reſpirando cælum ipſum, etiam vacuum traheret, quod naturas ipſas diſtinguit. Proptereaque vacuum ſeparatio quędam eſt eorum atque diſtinctio quæ deinceps ſunt collocata, atque hoc (inquiunt) primum in numeris eſſe. Vacuum enim naturam ipſorum diſtinguere dicunt. Talia igitur, & tot fere ſunt ex quibus quidam eſſe: quidam non eſſe uacuum cenſent.

Tex.c.57. *Eſſe autem affirmant, & Pythagorici uacuum, & ingredi ipſum a cælo ex infinito ſpiritu: tanquam reſpiranti, & hoc eſſe uacuum, quod determinat naturas: tanquam ſit uacuum ſeparatio quædam eorum quę ſunt conſequenter, & determinatio, & hoc eſt primum in numeris. Vacuum enim determinare naturam ipſorum. Ex quibus quidem alij dicunt eße: alij uero non dicunt: ferè tot, & huiuſmodi ſunt.*

D HÆc eſt quinta particula tertię partis principalis huius capituli, in qua ponitur quinta ratio probans uacuum eſſe quæ ratio ſumitur ex opi. Pythago. quæ ratio ſic formatur ſecundum Commen. Si uacuum non eſt, diuiſio entium non eſt, ſed diuiſio entium eſt, ergo uacuum eſt, uel ſic, ſi diſtinctio, & diuiſio rerum adinuicem eſt, uacuum eſt, ſed diſtinctio, & diuiſio entium adinuicem eſt. igitur uacuum eſt. Vnde Pythago. dixerunt, quod cauſa diuiſionis entium conſequentium, id eſt, non contingentium eſt uacuum, & opinãtur infinitum uacuum eſſe extra cælum, & quod cælum tanquam unum animal magnum reſpiraret ſpiritu infinito, ſcilicet, ex uacuo, ita, quod cælum reſpiraret de illo uacuo ultra ſe reſpiratione infinita, & dixerunt illud uacuum penetrare totum mundum, & eſſe cauſam diſtinctionis rerum non cõtangentium ſe adinuicem, & cum hoc dixerunt uacuum determinare, & ſeparare naturam rerum, & conſequenter entium, tanquam quædam determinatio, & ſeparatio, quia diſtinctio

Quinta ratio.

Opinio Pythago.

A ſtinctio eſt primo in numeris: propterea poſuerunt vacuum primo eſſe cauſam diſtinctionis, & diuiſionis in numeris, & per conſequens in alijs rebus. Poſtea epilogando dicit phyloſophus, quod rationes ex quibus alij dicunt vacuum eſſe, & aliqui dicunt ipſum non eſſe: ſunt tot.

PONVNTVR, ET DESTRVVNTVR SIGNIficationes vacui. Tractatus ſecundi. Cap. II.

At nos, vt percipiamus vtronam modo res ſeſe habeat: accipiamus oportet quid ipſum nomen ſignificat. Vacuum igitur locum eſſe videtur in quo nihil eſt. Quod quidem inde emerſit. Omne enim quod eſt: corpus eſſe exiſtimant, & omne corpus eſſe in loco, & vacuum eſſe locum in quo nullum eſt corpus. Quare ſi alicubi non eſt corpus, ibi nihil eſſe dicunt. Rurſus omne corpus tangibile eſſe putant, & tale, vt grauitatis aut leuitatis ſit particeps. B Fit igitur per ratiocinationem, vt id ſit vacuum in quo non eſt graue quicquam, vel leue. Hæc igitur vti diximus per ratiocinationem eueniunt.

Ad quale autem ſe habeat, oportet accipere quid ſignificet nomen. Videtur autem uacuum locus eſſe in quo nihil eſt. Huius autem cauſa eſt: quia omne quod eſt, corpus opinantur eſſe. Omne autem corpus in loco eſt, uacuum autem in quo nullum corpus eſt. Quare ſi alicubi non eſt corpus, nihil eſt hic. Corpus autem iterum omne opinatur eſſe tangibile, huiuſmodi autem eſt, quod habet grauitatem aut leuitatem. Accidit igitur ex ſyllogiſmo hoc eſſe uacuū in quo nihil eſt graue aliquid, aut leue, hæc quidem igitur ex ſyllogiſmo, ſicut prius diximus accidunt.

ISTVD eſt ſm capitulum huius tractatus in quo ponuntur ſignificationes, & deſcriptiones vacui, & C et deſtruitur uacuū eſſe ſecundum illas ſignificationes. Iſtud capitulum continet quinque partes principales, quia in prima phyloſophus ponit unam ſignificationem uacui, & diſputat contra eam. In ſecunda ibi. [Sed hic uidetur.] Mouet, & ſoluit unum dubium. In tertia ibi. [Alio uero modo.] Ponit aliam deſcriptionem uacui, & remouet errorem prouenientem ex illa deſcriptione. In quarta ibi. [Quoniam autem de loco.] Deſtruit uacuū acceptum in uera, & propria ſignificatione uacui. In quinta ibi. [Neque una neceſſitas.] Reſpondet rationibus probantibus uacuum eſſe. Prima pars continet duas particulas, quoniam in prima phyloſophus ponit unam ſignificationem uacui. In ſecunda ibi. [Sed inconueniens eſt.] Deſtruit illam ſignificationem, uel deſcriptionem uacui. In prima igitur particula huius partis phyloſophus primo ponit eius intentionem d. quod ad uidendum qualiter ſe habeat, hoc eſt an ſit concedendum uacuum eſſe, uel negandum, oportet accipere quid ſignificat hoc nomen uacuum. Deinde ponit unā ſignificationem, uel deſcriptionem uacui quam intendit deſtruere d. quod aliquibus uidetur, quod uacuum eſt illud, quod nihil eſt, & D cauſa propter quam ipſi ſic deſcripſerint uacuum fuit, quia ipſi ſuppoſuerunt tanquam certum, quod uacuum eſt illud in quo non eſt corpus. Et ipſi etiam opinati ſunt, quod omne quod eſt ſit corpus: ex quo ſequitur, quod uacuum eſt in quo nihil eſt: nam ex quo ſecundum eos omne quod eſt, eſt corpus: ſequitur, quod ſi uacuum eſt in quo non eſt corpus, quod uacuum eſt in quo nihil eſt. Et ulterius ipſi opinabantur, quod oē corpus eſt tangibile, & per cōſequens omne corpus eſt graue, uel leue, quia ſecundum eos nihil eſt tangibile, niſi quod habet grauitatem, & leuitatem, ex quo ſequitur, quod uacuum eſt in quo non eſt graue, uel leue, ita quod illa eſſet deſcriptio uacui. Vacuum eſt illud in quo non eſt graue, nec leue, & quod ita ſit apparet ex eorum dictis, quia ipſi dixerunt, quod ens, & corpus conuertuntur, quia ſecundum eos, omne quod eſt, eſt corpus, & omne corpus eſt ens, & ſimiliter ſecundum eos corpus, & graue, & leue cōuertunt, quia ut ipſi dicunt, omne corpus eſt graue, uel leue, & omne quod eſt graue, uel leue eſt corpus, ex quo ſequitur, quod ens corpus graue, & leue conuertuntur, & ſic ſi hæc ſit deſcri-

Deſcriptio uacui ſecundum opi. antiquorum.

Idem primo.

Tex. c. 57.

Secunda deſcri. uacui.

A ptio uacui, ſcilicet, uacuum eſt in quo nec eſt graue nec leue erunt idem conuertibiliter. Vnde Commen. di. hic, quod primo oportet perſcrutari quid nomen ſignificat: unde dicit ſic, quod principium perſcrutationis per utrum ſimplex, ſcilicet utrum aliud ſit aut non eſt exponere nomen per ſermonem compoſitum ex aliquo, quod eſt tanquam genus, & aliquo, quod eſt tanquam differentia. Deinde quæritur ſi illud genus eſt in illa differentia, ſed ſi fuerit uerificabitur illud quæſitū, ſi non, non: ut declaratū eſt in poſterioribus, hæc Commen.

Conſimile ſupra c. 50.

Abſurdum autem eſt ſi punctus ſit uacuum. Sit enim id locus oportet in quo corporis eſt tangibilis moles.

Sed inconueniens eſt: ſi punctum uacuum ſit. Oportet enim locum eſſe in quo loco corporis ſit ſpatium tangibilis.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis: in qua phyloſophus deſtruit iſtam deſcriptionem, vel ſignificationem B vacui, ſcilicet, quod vacuum eſt in quo nec eſt corpus graue, nec leue: ita, quod iſta non ſunt omnino, & conuertibiliter idem, ſcilicet, uacuum, & illud in quo, nec eſt graue nec leue. Et poteſt hoc poni concluſio uigeſimaquarta, ſcilicet, quod vacuum non eſt omnino idem, quod illud in quo nec eſt graue nec leue. Hæc concluſio probatur ſic: ſi uacuū ſit omnino idem, quod illud in quo nec eſt graue nec leue: tunc omne illud erit uacuum in quo nec eſt graue nec leue, quia deſcriptio, & deſcriptum conuertuntur: ſed illud conſequens eſt falſum, ſcilicet, quod omne illud eſt uacuum in quo nec eſt graue nec leue, quia ſi ita eſſet, quod omne illud eſſet uacuum in quo nec eſt graue, nec leue, cum in puncto, nec eſt graue, nec leue: ſequitur, quod punctum eſſet uacuū: ſed hoc eſt impoſſibile, quia uacuum eſt receptiuum corporis: ſed punctus non eſt receptiuum, corporis: quoniam omne corpus eſt diuiſibile, & punctum eſt indiuiſibile, & indiuiſibile non recipit diuiſibile. ergo punctus non eſt uacuum, cum uacuum ſit corporis receptiuum, punctus uero non: ex quo ſequitur, quod punctus non eſt uacuum. Vnde Commen. dicit hic, quod hoc contingit eis, ſcilicet, quod punctus eſſet uaC cuum, quia negatio per quam diſpoſuerunt uacuum ? eſt negatio uniuerſalis per quam non intelligitur natura terminata, ſcilicet, cum dico, quod uacuum eſt locus in quo non eſt corpus, & hoc eſt uerum de puncto, & ratio eſt, quia illi qui dicunt ipſum eſſe dimenſionem in qua non eſt corpus, non cōtingit eis hoc inopinabile: quoniam dicere ipſum eſſe locum in quo non eſt corpus non ſignificat naturam determinatā, ſed ſignificat apud dicentes ipſum eſſe dimenſionem in qua non eſt corpus: hæc Commen. Ex hoc loco apparet, quod uitium negationis non ponit aliquam naturam.

Vigeſima quarta cōcluſio huius libri.

Attamen uacuum uno quidem modo uidetur id dici, quod non eſt plenum corporis ſenſibilis tactu. Senſibile uero eſt tactu, quod grauitatem habet, uel leuitatem. Idcirco, & quiſpiam dubitauerit: quidnam dicent, ſi ſpatium colorem habeat aut ſonum. Vacuum ne, an non uacuum eſſe. At, ut patet uacuū eſſe dicent: ſi corpus tangibile ſuſcipere poſſit. uacuū D non eſſe: ſi illud ſuſcipere nequeat.

Sic igitur uidetur dici uacuum: uno quidem modo non plenum ſenſibili corpore ſecundum tactum. Senſibile autē ſecundum tactum eſt grauitatem habens aut leuitatem. Vnde, & ſic dubitat aliquis quid utique dicat: ſi habeat hoc ſpatium colorem, aut ſonum: utrum uacuum: aut non. Aut manifeſtum eſt ſiquidem accipiat corpus, quod tangitur uacuum eſſe: ſi uero non: minime.

Tex. c. 58

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli in qua phyloſophus remouet vnam diffinitionem uacui: & primo repetit prædictam diffinitionem uacui. ſecundo monet, & ſoluit unum dubium. Dicit igitur phyloſophus primo, quod uno modo illud dicitur uacuum, quod non eſt plenum corpore ſenſibili ſenſu tactus quale eſt corpus habens grauitatem, & leuitatē. Vnde, & ſic dubitat. Hic phyloſophus Sol. & monet vnam dubitationem quæ talis eſt: ſi ponitur aliquod

Quædam diffinitio vacui.

Dubium. Solutio.

quod ſpatium habens colorem aut ſonum ſiue corpus coloratum: vel corpus ſonorum, & non habens aliquam qualitatem tangibilem: verum tale ſpatium ſit vacuum, vel non. Hanc dubitationem Sol. phyloſophus di. quod ſi illud ſpatium ſit receptiuum corporis tangibilis: tunc illud ſpatium eſt vacuum: non obſtante, quod in illo ſit color aut ſonus: ſi uero non poſſit recipere corpus tangibile non eſt uacuum: ex quo patet, quod illa deſcriptio eſt vacui, ſcilicet, vacuum eſt receptiuum corporis tangibilis in quo non eſt aliquod corpus tangibile. Intelligendum ſecundum veritatem, quod impoſſibile eſt colorem aut ſonum eſſe niſi in corpore tangibili: tamē ſecundum antiquos ponentes prædictam diffinitionem vacui: color, & ſonus poſſunt eſſe ſine corpore tangibili: quoniam ipſi poſuerunt, quod omne corpus tangibile eſt ſimpliciter graue, vel leue: ideo dixerunt, quod aër non eſt corpus tangibile: tamen aer poteſt recipere colorem, & ſonum.

Alio uero modo id in quo non eſt hoc aliquid: neque ſuba corporea ulla. Quapropter quidam uacuū eſſe corporum materiam dicunt: qui quidem, & locum hoc idem aſſerunt eſſe: non rectè dicentes: vt patet. Materia nanque ſeparabilis non eſt a corporibus. Vacuum autem, ut ſeparabile quærunt.

Tex. c. 59.

Alio autem modo in quo non eſt hoc aliquid: neque ſubiecta aliqua corporea. Vnde quidam dicunt uacuum eſſe corporis materiam: quidam uero, & locum dicentes idem hoc non bene: materia quidem enim non ſeparabilis; eſt a rebus. Vacuum autem quærunt ſicut ſeparabile.

Secunda deſcriptio vacui.

Opinio. Platonicorum.

Conſimile ſupra c. 16. 25. cōcluſio huius libri.

HÆc eſt tertia pars principalis huius ca. in qua phyloſophus ponit aliam deſcriptionem vacui, & etiam deſtruit quendam errorem ex illa deſcriptione prouenientem. Dicit ergo primo, quod alio modo deſcribitur uacuum ab antiquis: & hoc ſic. Vacuum eſt illud in quo non eſt aliquid determinatum: nec accidens nec aliquid de ſuba corporali, & quia iſta deſcriptio competit materiæ primæ. primi quidem, ſcilicet, Platonici dicunt, ꝙ materia prima, & uacuū ſunt idem: ſicut etiam exiſtimauerunt, quod locus, & materia prima ſunt idem. Illud igitur improbat phyloſophus, & probat hanc concluſionem, ſcilicet, quod materia, & uacuum nō ſunt idem, & hoc eſt uigeſimaquinta concluſio huius libri. q probatur ſic: materia non eſt ſeparabilis ab ipſis rebus manētibus: ſed uacuum eſt ſeparabile a rebus ſecundum ponentes uacuum: quia ſeparato uacuo poſſunt res manere: ergo materia, & uacuum non ſunt idem: unde Commen. d. hoc; quod cum dicimus, quod in materia prima nil demonſtratur in actu non intendimus, quod materia prima poſſit denudari ab omnibus rebus demonſtratis in actu: ſed intendimus, quod in ſua eſſentia non eſt aliquid demonſtratum, nec eſt in ſe aliquod demonſtratum, quia ſi ita eſſet non remoueret res determinata, ſed uacuum eſt illud in quo non eſt aliquod demonſtratum: ita, quod uacuum reperitur ſeparatum a rebus demonſtratis: hæc Commen. & ſic patet, quod differentia eſt inter materiam primam, & uacuum: quia materia prima nunquam denudatur ab omnibus rebus demonſtratis, quamuis nulla res determinata ſit de eſſentia ſua, ſed uacuum denudatur ab omnibus rebus demonſtratis ſecundum ponentes uacuum eſſe.

Quomodo intelligit dictū cō. quod in materia nihil eſt demōſtratum in actu.

D Intelligendum, quod Commen. hic per demonſtratum in actu intelligit indiuiduum in actu alicuius ſpeciei, uel formā per quam tale indiuiduum eſt in actu: nam certum eſt, quod materia, nec eſt indiuiduum completum in actu alicuius ſpeciei, nec eā includit aliquam eſſentiam aut formam per quā indiuiduum alicuius eſt in actu completo, ſeu completo in aliqua ſpecie.

Quoniam autem de loco eſt pertractatum, & uacuum neceſſe eſt locum eſſe: ſi corpore careat: dictū que eſt qūo eſt, & quomodo non eſt locus in rebus, patet hoc pacto uacuum aut ſeparatum: aut inſeparabile in ratione rerum non eſſe. Vacuum enim nō corpus ſed corporis ſpatium eſſe uolunt.

Tex. c. 60.

Quoniam autem de loco determinatum eſt, & uacuum locum neceſſe eſt eſſe: ſi eſt priuatum corpore. Locus autē

A *quomodo eſt, & quomodo non eſt: manifeſtum eſt, quoniam ſic quidem uacuum non eſt: neque ſeparatum, neque inſeparabile: uacuū enim non corpus: ſed corporis ſpatiū uoluit eē.*

HÆc eſt quarta pars principalis huius capituli in qua deſtruitur uacuum: ſic accipiendo uacuum ſecundum ueram deſcriptionem uacui quæ eſt, quod uacuum eſt dimenſio in qua non eſt corpus, vt dicit hic Commen. & Com. per veram deſcriptionem vacui intelligit deſcriptionem indicantem quid nominis, & non deſcriptionem indicantem quid rei. di. ſic: quod cum determinatum ſit de loco. Et manifeſtum eſt, quod vacuum eſt locus ſi eſt: quia vacuum eſt locus priuatus corpore, & determinatum eſt quomodo locus eſt, & quomodo locus non eſt: manifeſtum eſt ex illis determinatis, quod vacuum non eſt: quia manifeſtum eſt, quod vacuū neque eſt ſeparatum: neque inſeparabile: quia ſecundum ſic dicentes vacuum non eſt aliquod naturale: ſed eſt corporis ſpatium, & non eſt tale ſpatium ſeparatum a corpore naturali: nec inſeparabile, ut dictum eſt in ca. de loco. Vnde hoc

Vera deſcriptio vacui quātum ad quid nominis.

B poteſt poni uigeſimaſexta concluſio huius libri. uidelicet, ꝙ nulla eſt dimenſio receptiua corporis in qua non eſt corpus. Hæc concluſio probatur ſic. quia ſi eſſet talis dimenſio: aut illa eſſet ſeparata a corporibus: aut inſeparata ſecundum dicentes, quod uacuum eſt mixtum cum corporibus: ſed nulla eſt talis dimenſio ſeparata, uel non ſeparata receptiua corporis in qua non eſt corpus. igitur nulla eſt dimenſio receptiua corporis in qua non eſt corpus. maior patet: minor uero probatur ex præcedentibus, id eſt, ex declaratis in tractatu de loco, quia ibi probatum eſt, quod non eſt aliqua dimenſio talis receptiua corporis in qua non eſt corpus, quia ſic duo corpora poſſent eſſe ſimul, ut patet ibidem. Intelligendum tamen, ꝙ Commen. probat hanc minorem hic, uidelicet, quod non eſt aliqua talis dimenſio exiſtens per ſe ſeparata a corporibus naturalibus, uel exiſtens inter corpora naturalia, dicens, quod ſi ita eſſet, ſcilicet, quod eſſet dimenſio per ſe exiſtens, ſiue eſſet ſeparata omnino ab accidentibus naturalibus, ſiue mixta cum eis, id eſt, infra ea in foraminibus corporis naturalis, tūc prædicamentum quantitatis eſſet ſeparatum, & tunc quantitas eſſet ſuba. Hæc Commen. Ex iſto loco apparet, quod de

Vigeſima ſexta cōcluſio huius libri.

C intentione Commen. eſt, quod quantitas non eſt ſuba. Vnde Commen. ducit ad hoc tanquam ad inconueniens, ſcilicet, ꝙ quantitas ſit ſuba, & hoc eſt contra modernos qui dicunt, ꝙ ſubſtantia, & quantitas idem ſunt realiter.

Quātitas ſecundū Com. non eſt ſubſtātia.

Quapropter, & uacuum uidetur quid eſſe, quia & locus Et per eadem ſane. Motus enim qui loco accōmodatur in mentem uenit, & hiſce qui locum eſſe quid præter corporum molem ingredientium dicūt: & hiſce qui uacuum ponunt. Atque cauſam motus vacuum ſic eſſe putant: ut in illo corpora moueantur, hoc autem tale erit: qualem ipſum locum quidam inquiunt eſſe.

Tex. c. 61.

Vnde, & uacuum uidetur aliquid eſſe, quia & locus, & propter hoc acceptum eſt: prouenit enim motus qui eſt ſecundum locum, & locum dicentibus eſſe aliquid præter

D *corpora incidentia, & in his uacuum. Cauſam autem motus opinantur eſſe uacuum, ſic ſicut in quo mouetur, hoc autem erit quale locum quidem dicunt eſſe.*

CVm phyloſophus deſtruxit uacuum ſecundum ueram ſignificationem uacui narrat cauſam propter quam antiqui poſuerunt uacuum eſſe, accipiendo uacuum in uera ſignificatione uacui dicens, quod iſti exiſtimauerunt locum, & uacuum eſſe idem, quia locus eſt aliquid præter corpora mobilia ſecundum locum quæ ſuccedunt in loco, exiſtimauerunt enim uacuum eſſe aliquid præter corpora ſibiinuicem ſuccedentia in uacuo. Et cauſa utriuſque apud eos erat una, & eadem propter quam poſuerunt locum eſſe aliquid præter corpora, & etiam uacuum eſſe aliquid præter corpora, & cauſa utriuſque fuit motus localis: ſicut enim poſuerunt locum eſſe aliquid aliud a corporibus locatis propter motum localem, vt, ſcilicet, recipiat corpora mota ſecundum locum: ita poſuerunt vacuum eſſe propter motum localem: dicit enim, quod uacuum requiritur propter motum localem:

Quare antiqui poſuerunt uacuum eſſe.

lem : ut, ſcilicet, ſit illud in quo res mota mouetur. Et Com. dicit hic, quod opinari locum eſſe propter motum eſt uera opinio, ſed opinari uacuum eſſe propter motum eſt falſum.

At nulla prorſus neceſſitas cogit: ſi motus eſt: uacuum eſſe. Atque omnino quidem uacuum omnis motus cauſa non eſt. Quapropter, & Meliſſus idipſum præterijt. Poteſt enim alterari plenum: vt patet.

Tex.c.62. *Neque una autem neceſſitas eſt: ſi motus eſt: eſſe, & uacuum. Omnino quidem igitur omnis motionis nequaquam. Vnde, & Meliſſum latuit: alterari nanque contingit plenū.*

HÆc eſt quinta pars principalis huius capituli in qua phyloſophus reſpondet rationibus probantibus uacuū eſſe, & continet quatuor particulas ſecundum numerū quatuor rationum quas hic ſoluit. Secunda ibi. [Contingit omnino.] tertia ibi. [Et augmentari.] quarta ibi. [Omnino autem.] In prima igitur particula huius partis phyloſophus ſoluit primam rationem quę talis eſt, ſi motus eſt, uacuū eſt: ſed motus eſt, igitur uacuum eſt. Iſtam rationem Sol. phyloſophus dupliciter. primo quia ad motum eſſe non ſequitur uniuerſaliter uacuum eſſe. Et hoc quia motus alterationis non indiget uacuo, ſed aut indiget pleno aut non indiget uacuo, & hoc latuit Meliſſum qui dixit, quod ſi non eſſet uacuum nō eſſet motus omnino.

Prima ſolutio primę rationis.

Deinde neque eius motus qui ad locum accommodatur. Poſſunt enim corpora mutuo ſibi cedere: etiam ſi nullum ſit ſpatium ſeparabilem præter corpora quę mouentur. Atque hoc in continuorum ſicut, & in humidorum conuerſionibus patet.

Sed neque ſecundum locum motum. Simul enim ſubingredi adinuicem contingit: ſi nullum ſpatium ſeparabile ſit præter corpora mota, & hoc manifeſtum eſt etiam in continuorum reuolutionibus: ſicut his quę ſunt humidorum.

SEcundo ſoluitur illa ratio ſic. Ad motum localem eſſe, quod maxime uidetur non ſequitur uacuum eſſe, quoniam non ſequitur, motus localis eſt. ergo uacuum eſt, quoniam moto uno corpore ſecundum locum poteſt aliud corpus cedere ei in loco, quamuis non ſit aliquod ſpatium uacuum in quo recipiatur, ut patere poteſt de aere, & aqua, quia partes aeris, & aquæ mouentur quando cedunt ſibi in loco adinuicem, & ſimiliter corpora cedunt in loco naturaliter rebus quę mouentur in eis, ſcilicet, mobilibus in aqua, & in aere, & ſic patet concluſio quæ conſiſtit in hoc, ſcilicet, quod propter motum localem non oportet ponere uacuum: quia in corporibus quæ cedunt alijs corporibus, vt ſunt aer, & aqua, poteſt eſſe motus abſque hoc, quod ponatur uacuum. Sed dubitatur hoc, quia ſi corpus moueatur localiter: aut recipitur in pleno: aut in non pleno, non in pleno, quia ſic duo corpora eſſent ſimul: ſi uero recipitur in uacuo habetur propoſitum, uidelicet, quod uacuum eſt. igitur, &c. Dicendum igitur, quod per ly, recipi poſſumus duo intelligere, uidelicet, uel motū fieri, uel mutatum eſſe: ſeu factum eſſe. Dico igitur, quod corpus, quod mouetur ſemper recipitur in pleno: ſi enim per recipi intelligitur fieri ſeu moueri præcedens receptum eſſe: ſic dico, quod illud, quod mouetur recipitur in pleno per aliud corpus. Sed ſi per recipi intelligatur receptum eſſe, ſic dico, quod illud, quod mouetur recipitur in pleno per ipſum, quod mouetur, & ſic nullo modo ſequitur duo corpora eſſe ſimul, uel quod ſit uacuum.

Secunda ſolutio primæ rationis.

Dubium

Solutio.

Poſſunt etiam corpora non ob ingreſſionem in uacuum: ſed ob extruſionem eorum quæ in ipſis inſunt denſari. Veluti cum præmitur aqua: fit, ut aer qui in ipſa eſt extrudatur.

Tex.c.63. *Contingit autem denſari non in uacuum ſed propter id quod ea quæ inſunt elabū: ur, ut aqua colliſa aerē qui ineſt.*

HÆc eſt ſecunda particula quintæ partis principalis huius capituli in qua phyloſophus ſoluit aliam rationem probantem vacuum eſſe: quæ ratio accepta fuit ex parte condenſationis; quæ ratio erat talis. In condenſatione partes corporis quæ condenſantur mouentur inferius ſiue uerſus centrum: ſed hoc non poſſet eſſe niſi in corpore eſſent aliquæ uacuitates in quibus illę partes recipiuntur. Ad hoc reſpondet phyloſophus di. quod contingit condenſationem fieri abſque hoc, quod ſit uacuum, ut quia quædam partes corporis condenſati diſſoluuntur, & exeunt a toto: in quarum locis recipiuntur alię partes ipſius corporis quod condenſatur, ut cum aqua comprimitur, reuertitur in minorem quantitatem. quia partes aeris admixtę cum aqua diſſoluuntur, & exeunt, in quorum locis ſuccedunt alię partes aquæ, & hoc ſimiliter apparet in lana, & in filtro: ſeu in ſpongia. Vnde Commen. dicit hic, quod eſt poſſibile, quod denſitas accidat non propter exitum partium: ſed ex exhalatione tantum, ut quando corpus maioris quantitatis transfertur in minorem quantitatem: hæc Commen. Intelligendum eſt hic, quod quędā eſt condenſatio impropriе dicta, & apparens tantum, & quædam eſt condenſatio uera: quoniam quando aliquod corpus ſic conſtringitur, quod aliquę partes exeunt non eſt condenſatio vera: ſed apparens tantum: nec illud corpus a quo exeūt partes occupat maiorem locum quam prius ſecundum ueritatem: quia prius non occupat totum locum: quia illę partes ſic exeuntes aliquam partem loci occupabant: quamuis appareat uulgo; quod illud corpus prius occupabat totum locū, & ſic minoris quantitatis quam prius erat, ut ſi ſpongia comprimatur: ita quod exeant partes aeris a ſpongia, nō eſt uerū, quod ſpongia prius occupabat tantum locum, quia partes aeris prius occupabant de illo toto loco. Alia eſt condenſatio vera: vt quando idem corpus numero non propter exitum aliquarum partium ab eo prius occupabat aliquem locum maiorem quam prius, & poſtea occupabat locum minorem abſque hoc, quod aliquod corpus exeat ab eo, & hæc condenſatio ſit per alterationem.

Solutio ſecundæ rationis.

Notabile.

Fiunt pręterea incrementa: non ſolum aliquo ingrediēte: ſed ēt alteratione. Veluti ſi aer ex aqua fiat.

Et augmentari non ſolum ingrediente aliquo: ſed & alteratione: ut ſi ex aqua fiet aer.

HÆc eſt tertia particula quintæ partis principalis huius ca. in qua phyloſophus ſoluit aliam rationem probantem uacuum eſſe, quæ ratio fuit ſumpta ex natura augmenti: quæ talis eſt augmentatio fit aduenientu corporeo: aut igitur illud corporeum recipitur in pleno, aut in uacuo, ſi in pleno ſequitur, quod duo corpora ſunt ſimul: ſi uero in uacuo, habetur propoſitum, ſcilicet, quod uacuum eſt. Hoc ſoluit phyloſophus di. quod contingit aliquid augmentari per alterationem: quamuis nihil extrinſecum adueniat, vt cum aqua tranſmutatur in aerem: augmentatur aqua per alterationem, & non propter aliquid corporeum extraneum adueniens. Et hic dicit Commen. quod illud dicitur augmentum trāſumptiue, quoniam augmentum in rei ueritate non eſt niſi in animato.

Solutio tertiæ rationis.

Omnino autem ea ratio quæ de accretione fit, & de aquę: quæ in cinerem funditur, ipſa ſeipſam impedit. Aut enim non augetur quicquam: aut non corpore, aut fieri poteſt, ut ſint duo corpora in eodem. Dubitationem igitur communem ſoluere uolunt, ſed non uacuum eſſe oſtendunt, aut totum corpus uacuum eſſe neceſſe eſt: ſi omni ex parte augetur, & per uacuum (ut dicunt) accreſcit. Eadem eſt, & de cinere ratio. Patet igitur perfacile eſſe eas ſoluere rōnes ex quibus quidam uacuum eſſe oſtendunt.

Omnino autem, & quę eſt de augmento ratio, & in cinerem diffuſe aquæ: ipſa ſeipſam impedit. Aut enim non augetur quodlibet aut non corpore. Aut contingit duo corpora in eodem eſſe. Dubitationem igitur uolunt communem ſoluere: ſed non demonſtrant uacuum quomodo eſt. Aut omne eſſe corpus neceſſe eſt uacuum: ſi penitus augetur, & augetur per uacuum. Eadem autem, & in cinere ratio eſt. Quod quidem igitur, & ex quibus demonſtrant uacuum ſoluere facile ſit, manifeſtum eſt. Tex.c.64.

Hæc

HÆc eſt quarta particula quintæ partis principalis huius ca. in qua ſoluitur ratio de cineribus,& etiam ratio de uero augmento. Vnde dicit phyloſophus, quod iſta ratio nunc facta quæ eſt per naturam augmenti, & etiam ratio quæ eſt per naturam aquæ infuſę in cineribus impediunt ſeipſas, quia quanuis ponatur uacuum eſſe adhuc ſequitur impoſſibile iuxta illas rationes, quoniam ſi ponitur uacuum in quo fiat augmentum, uel in quo recipitur alimentum, ut ipſi dixerunt, ſequitur aliquod horum quatuor, ſcilicet, uel, ꝙ non quęlibet pars aucti eſt aucta, aut, quod augmentatio nõ fit adueniente corporeo, aut quod duo corpora eſſent ſimul, aut quod totum corpus auctum ſit uacuum, & ſic nihil eſſet de corpore, ſed vndique eſſet vacuitas, & quod illud inconueniens ſequatur, probatur ſic, quia ſi in corpore aucto ſunt aliquæ vacuitates, aut igitur vndique ſunt tales uacuitates in corpore, & tunc habemus ſecundam partem diſiunctiue, ſcilicet, quod totum eſt vacuum, & nihil de corpore, aut aliqua pars aucti eſt plena, & aliqua vacua. Et tunc quæro, an pars plena carens omnino uacuitate augetur, vel non, ſi ſic, quæro aut augetur adueniente corporeo, & ſi ſic, tunc poteſt eſſe augmentatio abſque hoc, quod aliquod extrinſecum adueniat: quod eſt inconueniens. Si uero dicitur, quod illa pars plena omino carens vacuitate non augetur: tunc ſequitur, ꝙ nulla pars aucti eſt aucta, quod eſt impoſſibile loquendo de parte aut toto: quoniam quælibet pars primi aucti augetur, vt patet primo de gene. & in principio q^ti hui^9, vbi dicit phyloſophus quod primum motum mouetur ſecundum quamlibet eius partem, & ita patet ſecundum rationem iſtorum: q^a aliquod iſtorum quatuor inconuenientium contingit, quod ratio de cineribus non eſt conueniens: quia ſi propter vacuitates exeuntes de cineribus: uas plenum cineribus reciperet tantum de aqua quantum reciperet ſi in eo non eſſent cineres: quoniam aut illud vas eſt totum vacuum, quod eſt inconueniens: cum cineres ponantur in eo, aut non eſt totum vacuum, & tunc aliqua pars eſt plena, & per conſequens cum tãtum recipiat quantum reciperet ſi non eſſent in eo cineres: ſequitur, quod aqua recipitur in illa parte quæ eſt tota plena cineribus, & per conſequens ibi erunt duo corpora ſimul, & igitur iſte rationes quærunt ſolutionem communem illius, vel non demonſtrat uacuum eſſe. Iſtas igitur rationes de augmento, & de aqua infuſa in cineribus non ſoluit hic phyloſophus oſtendendo, quod concludunt uacuum eſſe: q^a ſuppoſito, quod ita ſit ſequuntur inconuenientia. Secundam rationem de cineribus ſoluit Commen. prius, & ratio de augmento ſoluitur per hoc: quia unum corpus cedit alteri, uel propter hoc, quod vnum corpus ſit maioris quantitatis quã prius per alterum ſine aliquo extrinſeco adueniente, & hoc viſum eſt ſupra primum de generatio. Vlterius vero phyloſophus epilogat dicens, quod quidem ex prædictis manifeſtũ ẽ, quod facile eſt ſoluere rationes per quas probatur vacuũ eſſe.

RATIONIBVS ACCEPTIS EX PARTE motus declaratur vacuum non eſſe, Tract. II. Cap. III.

Rurſus autem dicamus vacuum hoc pacto ſeparatum non eſſe, ut quidam inquiunt eſſe. Nam ſi natura cuique ſimplicium corporum aliqua latio competat: ut igni quidem ſurſum: terrę uero deorſum, atque ad medium, patet uacuum cauſam lationis non eſſe. Cuius igitur motus cauſa uacuum erit. Eius. n. D eſſe uidetur qui loco accommodatur. At huius cauſa non eſt.

Quoniam autem non eſt uacuum ſic diuiſum, ſicut quidam dicunt, dicemus iterum. Si enim eſt uniuſcuiuſque loci mutatio aliqua ſimplicium corporum natura eſt, ut ignis quidem ſurſum, terrę autem deorſum, & ad medium: manifeſtum eſt, quod non uacuum erit cauſa loci mutationis. Cuius igitur cauſa erit uacuum, uidetur autem cauſa eſſe motus ſecundum locum. Huius autem cauſa non eſt.

ISTVD eſt tertium capitulum hui^9 tractatus in quo declaratur vacuum non eſſe rationibus ſumptis ex parte motus, & continet duas partes principales: quoniam in prima oſtenditur, quod vacuum non eſt cauſa motus: ſicut antiqui dixerũt. In ſecunda ibi. [Accidit autem dicentibus.] Declaratur, ꝙ

A vacuum non eſt: ſi motus eſt, & ita per hoc, quod motus eſt deſtruitur vacuum eſſe. Prima pars continet duas particulas: quoniam in prima oſtenditur, quod vacuum nõ eſt cauſa motus. In ſecunda ibi. [Eadem autem ratio.] Oſtenditur, quod locus non eſt cauſa motus: ſuppoſito, quod locus ſit dimenſio ſeparata vt dixerunt quidam. Prima particula continet duas partes ſecundum numerum duarum rationũ quibus oſtenditur propoſitum. ſecunda ibi. [Amplius ſi eſt aliquid.] In prima igitur parte primæ particulę primæ partis principalis huius capituli phyloſophus proponit intentionem ſuam. d. ꝙ iterum dicemus oſtendentes, quod non eſt aliquod vacuum diuiſum, id eſt, ſeparatum a corporibus naturalibus: in quo corpora naturalia ſibi inuicem ſuccedunt, quod ſit cauſa motus. Deinde phyloſophus ponit rationem per quam oſtendit propoſitum, & intendit oſtendere, vt dicit Commen. quod uacuum non eſt cauſa finalis motus. Et hæc eſt uigeſimaſeptima concluſio huius libri, quæ probatur dupliciter, & primo ſic. ſi vacuum eſſet cauſa finalis motus maxime eſſet cauſa finalis motus localis, ſed vacuum non eſt cauſa finalis motus localis. ergo uacuum non eſt cauſa finalis alicuius motus. maior B patet, quia ſi uacuum ponitur propter motum: maxime poneretur propter motum localem, ut manifeſtum eſt, minorem uero probat phyloſophus ſic. diuerſorum corporũ naturaliũ ſunt diuerſi motus locales naturales, ſed motus naturalis ignis eſt motus ſurſum, & motus naturalis terrę eſt motus deorſum, ergo iſti motus habent diuerſas cauſas finales, quia ſi eadem eſſet cauſa finalis illorum motuum non eſſet maior ratio quare ignis moueretur ſurſum quam quod terra moueretur ſurſum: ſed in uacuo non ſunt diuerſę naturę per quarum unam poſſit cauſari unus motus, & per aliam motus contrarius. ergo uacuum non eſt cauſa alicuius motus localis. Iſta ratio fundatur ſuper duas propoſitiones: quarum prima eſt, quod effectuum contrariorum ſiue diuerſorum ſecundum ſpeciem non poteſt eſſe eadem cauſa finalis, & hoc eſt uerum de agentibus naturalibus, & de eorum effectibus. Et hoc, ſcilicet, loquendo de cauſa finali proxima & immediata, tamen diuerſorum motuum ſecundum ſpeciem poteſt eſſe, & eſt eadem cauſa finalis remota. Secunda propoſitio ſuper quam fundatur illa ratio eſt, quod in uacuo non ſunt diuerſę naturæ ſecundum ſpeciem, & hoc manifeſtum eſt: quia C uacuum ponitur dimenſio ſeparata ab omnibus rebus naturalibus, & ideo in uacuo non poſſunt poni diuerſę naturæ intrinſecę per quas uacuum ſit alterius naturæ in una parte, & alterius naturæ in alia parte, & ideo uacuum non eſt cauſa propter quam mouetur: quia ex quo uacuum eſt undique eiuſdem naturæ, quælibet pars uacui eſt æqualiter finis corporis naturalis propter quem finem mouetur, & ideo ſi graue mouetur deorſum, & terra ſurſum: eodem modo conſequuntur fines ſuos, ſicut ſi ignis mouetur ſurſum, & terra deorſũ. Intelligendum hic, quod expoſitores latini exponunt illam partem ſic: quod Ariſ. intendit hic probare, quod uacuum nõ eſt cauſa effectiua motus localis, nec per conſequens eſt cauſa effectiua alicuius motus alterius. Vnde formant rationem ſic. ſi uacuum eſſet, eſſet cã effectiua motus localis: quia aliter fruſtra poneretur: ſed uacuum non eſt cauſa motus: quoniam omnia corpora ſimplicia habent motum naturalem, ſicut motus naturalis ignis eſt ſurſum, & motus naturalis terrę eſt motus deorſum, ita natura uniuſcuiuſque corporis eſt cauſa motus localis, & non uacuum, ſed ſi uacuum non ſit cauſa motus localis non eſſet cauſa alicuius alterius motus, & per cõſequens fruſtra poneretur, & ſic patet, quod ipſi intelligunt, D quod phyloſophus uult probare, quod uacuum non eſt cauſa effectiua motus, nec proprietatum naturalium, & hæc fuit opi. Alex. ut dicit hic Commen. Vnde dicit hic Commen. ꝙ hæc contradictio eſt propria ponentibus uacuum, quia eſt cã agens tranſlationis ad ſuperius non ponentibus ipſum eſſe cauſam materialem tranſlationis: ponentes enim uacuum eſſe cauſam materialem tranſlationis ponunt uacuum cauſam propter quam aptitudo ſiue cauſa receptiua motus, & mobilis moti eſt in ipſo uacuo, & ex his dictis Commen. poteſt notari quomodo per illam rationem poteſt probari, quod vacuum non eſt cauſa finalis motus localis, nec eſt cauſa agens ſufficiens ad mouendum corpus, & ſic patet, quod cauſa effectiua ſufficiens motuum grauium & leuium non poteſt poni aliquod unum ſecundum ſpeciem, ſcilicet, nec cęlum, nec medium: quia idem eſt medium per quod graue mouetur deorſum, & leue ſurſum, quoniam cælum continens graue, & leue eſt idem, unde quia idem ſecundum ſpeciem non eſt cauſa effectiua naturalis ſufficiens motuum contrariorum, ut patet per Commen. & etiam per expoſitores qui exponũt, quod phylo-

Prima rõ.

Vigeſima ſeptima cõcluſio huius libri.

Prima ꝓpoſitio.

Secũda ꝓpoſitio.

Expoſitores latini.

phyloſophus intendit hic probare, quòd vacuum non eſt cauſa effectiua motus localis: ideo nec medium nec cælum, neç aliquid idem ſpecie poteſt poni cauſa effectiua totalis ſufficiens motuum naturalium ſurſum, & deorſum. Notàdū. Notandum ſecundum Commen. hic, quod ex hoc ſermone apparet, quod vacuum non eſt locus: quoniam ſi vacuum eſſet locus in quo non erat corpus, & transfertur ad ipſum corpus: eſſet in eo ſuperius, & inferius: ſed non inſunt ſuperius, & inferius. ergo non eſt locus, & cum non fuerit locus non erit ens: quia in eius diffinitione dicitur, quod eſt locus: hæc Commen. Intelligendum, quod ſi ponatur vacuum ſeparatum a corporibus naturalibus cum illud vacuum ſit vniformæ in omnibus ſuis partibus: ſequitur, quòd in vacuo non ſint ſuperius, & inferius diſtincta ſecundum genus: quorum vnum ſit cauſa finalis vnius motus ſecundum ſpeciem, & aliud alterius motus, ſcilicet, motus contrarij: ita, quod illa loca habeant uirtutes cōtrarias per quas vnum corpus mouetur ad vnum locum, & aliud ad alium locum quomodo inuenitur ſic ſuperius, & inferius in iſto mundo inferiori: ſi tamen per inferius intelligatur illud, quod eſt propinquius centro, & per ſuperius illud, quod eſt remotius a centro ſic ponendo vacuum eſſe bene eſſet ponendum ſuperius, & inferius in uacuo: nec huic contradicit phyloſophus.

Præterea ſi eſt aliquid: ut locus corpore carens: cū eſt uacuum: quonam feretur corpus, quod in illo poſitum fuerit. Nō enim ad uniuerſum mouebitur.

Tex. c. 65. *Amplius ſi uacuum eſt aliquid uelut locus priuatus corpore: cum ſit uacuum: quomodo mouebitur poſitum in ipſo corpus. Non enim iam in omnem.*

Secunda ratio. HÆc eſt ſecunda pars primæ particulę primę partis principalis huius capituli: in qua ponitur ſecunda ratio, probans, quod vacuum non eſt cauſa finalis motus: quæ ratio eſt illa. Si vacuum ſit aliquid: vt ſcilicet, locus, vel dimenſio ſeparata a corpore: ſi ponatur eſſe cauſa finalis motus, & ſit aliquod mobile ponatur in illo vacuo illud mobile per naturam vacui mouebitur alicubi: ſed qua ratione mouebitur ad vnam partem, eadem ratione mouebitur ad omnes partes, cum in vacuo nulla ſit diuerſitas. ergo corpus motum in uacuo mouebitur ſimul motibus contrarijs: quod eſt impoſſibile. Vel ſic. ſi vacuum ſit cauſa finalis motus, ſequitur quod haberet potentiam attrahendi corpus mobile ad ipſum: quemadmodum locus attrahit corpus: igitur corpus poſitum in uacuo, aut non mouebitur ad aliquam partem propter hoc: quia attrahitur ad ſurſum, & deorſum: aut mouebitur ad omnem locum, cum non ſit maior ratio, quare moueatur ad vnā partem quam ad aliam, ſi detur primum, ſcilicet, quod illud mobile non mouetur, ſequitur, quod vacuum non eſt cauſa motus, quod eſt propoſitum, ſi detur ſecundum, ſequitur, quod idem ſimul mouetur duobus motibus contrarijs, quod eſt impoſſibile. In quo differat prima declaratio a ſecunda ſecūdum Commē. Notandum ſecundum Commen. hic, quod hæc ſecunda declaratio differt a prima in hoc, quoniam prima poſuit vacuum eſſe non conſimilium partium, & quod in eo nō ē potentia ſimul moto, ita, quod motum attrahatur ad ipſum ex iſta potentia, ſicut attrahitur ad continens ſibi proprium: ſed in hac quæſtione concedit, quod in vacuo eſt potentia ſimul, & quod motum attrahitur ad iſtam, ſed cum hoc fuerit poſitum, & fuerit manifeſtum, quia ſi in uacuo fuerit conſimilis potentia, neceſſe eſt cum idem corpus fuerit poſitum in vacuo, aut, quod non moueatur omnino propter æqualitatem actionis ex qualibet parte æqualiter, aut moueatur ſecundum ſe totum ad loca contraria, aut diuidatur ſecundū ipſum, ſed totum moueri ad loca contraria eſt impoſſibile, & etiam ipſum quieſcere in omni loco eſt impoſſibile: diuiſio etiam eius non ſentitur, & iſte expræſſit primam diuiſionem, & tacuit ſecundam, quia intelligitur ex dictis. Et ſic patet qualiter Commen. format hanc rationem ſecundam.

Eadem, & ad eos accommodatur ratio qui locum ſeparatum quid eſſe ponunt in quem id fertur, qđ motu cietur. Quo nanque modo feretur id, quod ibi poſitum fuerit aut manebit. Et de differentiis hiſce ſupra inquam ac infra, & de uacuo non iniuria eadē, accommodabitur ratio. Qui nanque uacuum eſſe dicunt, locum ipſum inquiunt eſſe.

Eadem autem ratio, & ad locum eſſe aliquid opinantes A *ſeparatum in quam fertur, quod fertur. Quomodo enim mouebitur poſitum aut manebit, & de ſurſum, & deorſum, & de uacuo conuenit eadem ratio merito. Vacuum enim locum faciunt eſſe dicentes.*

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli, in qua probatur idem de loco, ſcilicet, ſi locus ſit dimenſio ſeparata, non poteſt eſſe cauſa finalis motus, & continet duas partes, quia in prima probatur, q̄ locus non eſt cauſa motus. ſi locus ſit dimenſio ſeparata, &c. In ſecunda ibi [Et quomodo iam.] Probatur, quod nec locus, nec vacuum eſt dimenſio ſeparata. In prima igitur parte huius particulæ probatur hæc concluſio, quod ſi locus eſſet dimenſio ſeparata, locus non eſſet cauſa motus, & hæc eſt vigeſimaoctaua concluſio huius libri. Vigeſima octaua cōcluſio huius libri. Vnde dicit phyloſophus, quod eadē ratio eſt quæ eſt de uacuo. ſi locus ponitur dimenſio ſeparata a corporibus naturalibus, vt quidam opinantur. ratio igitur ē illa, ſi locus ponitur dimenſio ſeparata, tunc corpus poſitum in loco, aut non mouebitur omnino, nec ſurſum, nec deor- B ſum, aut mouebitur ſimul ſurſum, & deorſum, & ſic ſimul mouebitur duobus motibus contrarijs, quia non eſt maior ratio, quare moueatur ad unam partem quam ad aliam, cum in dimenſione ſeparata non ſit diuerſitas, aut igitur mouebitur ad omnem partem, aut ad aliquam ſic, & ad aliquam nō, aut ad nullam. vnde omnino eadem eſt ratio de loco, & vacuo ſi ponitur locus talis dimenſio ſeparata. nam ſic ponentes poſuerunt uacuum eſſe locum, & ideo ſecundum opinionem illorum eadem eſt difficultas de loco, & uacuo. Primum inconueniens. Notandum ſecundum Commen. hic, quod tam ponentibus uacuū, quam etiam ponentibus locum eſſe dimenſionem ſeparatā accidunt inconuenientia, & Commen. recitat illa inconueniētia quæ eis accidunt: quia cum ipſi interrogantur de eam propter quam quædam corpora mouentur in uno loco, & quieſcūt in alio, non poſſunt dare cauſam: dimenſiones enim q̄ſi abſtrahuntur a materia non habent potentiam, nedum, ut habeant potentiam non conſimilem, ita quod faciant quieſcere in alio loco, & mouere in alio loco. Vide ſupra c. 48. Secundū inconueniens. Secundum inconueniens eſt, quod quando interrogantur de differentijs quibus locus diuiditur in ſuperius, & inferius non poſſunt dare C aliquid ex dimenſionibus, & totum hoc eſt contrarium ei, qđ accidit dicentibus locum eſſe ultimum continens. hæc Com.

At quonam pacto corpus, aut in loco, aut in uacuo erit. Non enim fit id, quod ratio flagitat, cum totum quippiam corpus aut in ſeparato permanenteve loco poſitum fuerit. Pars enim ſi non ſeorſum ponatur, non in loco eſt, ſed in toto, Præterea ſi neque locus eſt, neque vacuum erit.

Et quomodo iam fuerit, aut in loco, aut in uacuo. Non enim accidit cum totum poſitum ſit, ſicut in ſeparato loco, & ſufferente corpore. Pars enim niſi ſeorſum ponatur non enim in loco, ſed in toto. Amplius ſi non eſt locus, uacuum non erit.

D HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ primæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur ratio probās, quod non ſunt tales dimenſiones ſeparatę, ſiue ponatur locus, ſiue uacuum. unde poteſt hic poni uigeſimanona concluſio huius libri ſub forma iſta, uidelicet, quod nec locus nec uacuum eſt dimenſio ſeparata receptiua corporis, Vigeſima concluſio huius libri. hæc concluſio probatur ſic. Si locus, uel uacuum ſit dimenſio ſeparata receptiua corporis, tunc ſi corpus ponitur in illis dimenſionibus quælibet pars corporis eſſet per ſe in loco, ſicut & totum corpus, nec poſſet alia ratio aſſignari quare corpus ſecundum ſe totum ſit in loco per ſe, & ſecundum partes in loco per accidens, ſed hoc conſequens eſt impoſſibile, quia pars non ſeparata a toto, non eſt in loco, ſed eſt per ſe in ſuo toto, nec eſt in loco, uel in uacuo per ſe niſi quando eſt ſeparata a toto. conſequentia probatur ſic. ſi locus, uel uacuum ſit talis dimenſio ſeparata: tunc ſi corpus ponitur in illis dimenſionibus: tunc ſicut tota dimenſio correſpondet toti, ita pars correſpondet parti, & per conſequens ita pars eſſet per ſe in loco, uel in uacuo ſicut totum: quia ita proprię & adęquatę corrñdet dimēſio parti corporis, ſicut tota dimēſio corrñdet toti corpi, & ita patet cōſeqūtia. Ex his cōcludit phyloſo-

phyloſophus quod ſi locus non eſt talis dimenſio ſeparata vacuum non eſt,& ſi locus ſit talis dimenſio ſeparata vacuũ eſt.

Accidit autem hiſce qui dicunt vacuum eſſe,vt neceſſarium ſi motus erit,cõtrarium potius, ſi quiſpiã diligenter conſideret,non poſſe inquam quicquam moueri,ſi vacuum eſt.Nam ut quidam terram ob ſimilitudinem quieſcere cenſere,ſic & in vacuo quoduis quieſcere corpus neceſſe eſt.Non eſt enim quonam magis,aut minus mouebitur. Quo namque uacuum eſt,hoc differentiarum eſt expers.

Tex.c.66. *Accidit autem dicentibus eſſe uacuum tanquam neceſſarium,ſi quidem erit motus,contrarium magis eſſe.ſi aliquis intendat non contingere moueri nihil:ſi ſit uacuum. Sicut enim propter ſimile dicentes terram quieſcere, ſic & in uacuo neceſſe eſt quieſcere. Non enim quo magis, & minus mouebitur. Secundum enim quod uacuum eſt non habet differentiam.*

B

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua declaratur,quod ſi vacuum eſt non eſt motus.hęc pars continet ſex particulas:quoniam in prima declaratur ꝙ ſi vacuum eſt quodlibet corpus quieſcit, & ita ad vacuum eſſe ſequitur oppoſitum motus,In ſecunda ibi.[Demum quũ omnis.] Declarat quandam propoſitionem neceſſariam ad propoſitum.In tertia ibi.[At vero.] Probat ꝙ ſi vacuum eſt: motus naturalis non eſt. In quarta ibi. [Amplius autem.] Probat ꝙ ſi vacuum eſt:nullus motus violentus eſt.In quinta ibi.[Amplius nullus.]Probat ꝙ ſi vacuum eſt non eſt aliqua quies naturalis.In ſexta ibi.[Amplius autem.] Reuertitur ad declarandum vacuum non eſſe per rationem ſuprapoſitam ex parte motus violenti.In prima igitur particula huius partis phyl. dicit ꝙ dicentibus vacuum eſſe propter illã rationem,quia motus nõ põt eſſe niſi ſit vacuum:accidit contrarium ſi diligenter conſiderent,quia ſequitur vacuum eſt.igitur motus non eſt:ſicut oſtenditur. ergo ꝑ motum non oportet ponere vacuum eſſe: ſed magis oppoſitum.ſ. vacuum non eſſe.Dicit igitur phyl. ꝙ ſi aliquis dicat quod non contingit motum eſſe niſi vacuum ſit habens virtutem attractiuam corporis,vt ponunt dicentes vacum eſſe: ſequitur oppoſitum,videlicet,ꝙ quodlibet corpus quieſcit, & hæc eſt triC

30.concl. huius lib. geſima concluſio huius libri.ſ.quod ſi vacuum eſſet: quodlibet corpus poſitum in vacuo quieſceret. concluſio probatur ſic.Vacuum non habet differentiam in ſuis partibus: ſed eſt eiuſdem rationis in toto,& in partibus ſiue in qualibet parte ſi ponatur corpus.igitur poſitum in uacuo non habet maiorem conuenientiam cum vnã parte vacui,quam cum alia,nec vna pars vacui magis haberet virtutem attractiuam quã alia pars.igitur non eſt mutata, quare corpus poſitum in vacuo magis mouetur ad vnam partẽ vacui quam ad aliam: ſed nõ poteſt ſimul moueri ad omnem partem.ergo ſi vacuum ſit,& corpus ponitur in vacuo: neceſſe eſt, ꝙ corpus quieſcat in vacuo,& ſic ſi motus eſt: vacum non eſt. igitur propter motũ non debet poni vacuum. Iſta ratio confirmatur per quoddã ſimile tale: quia quidã poſuerunt quod terra poſita in medio quieſcit:quia æqualiter trahitur a circunferentia cæli ab omni parte:& ideo quieſcit,nec magis mouetur ad vnam partẽ quam ad aliam. igitur eodem modo ꝑ eandem rationem habent ponere ꝙ corpus vbiq; poſitum in vacuo debet quieſcere,quia ex quo in vacuo non eſt aliqua diuerſitas, quia vna pars vacui non habet magis virtutem attractiuam quam alia, & per conſequens non eſt aliqua cauſa ꝓpter quam corpus poſitum in vacuo magis mouetur ad vnam partem quam ad aliam,& cum non poſſit ſimul moueri ad omnem partem: ſe-

Notandũ. quitur ꝙ corpus poſitum in uacuo neceſſario quieſcit. Notandum ſm Commen.hic, ꝙ phyl. non intendit hic uerificare ſermonem eorum de terra.ſ. quod terra quieſcit ꝑ hoc,ꝙ ęqualiter attrahitur ab omni parte circunferentię: ſed intendit cum fuerit poſitum in continente potentia actiua contingit,ut res poſita in medio quieſcat. hæc Commen. Vnde ſi terra non eſſet nata in medio,& cælum attraheret terram ex omni parte,bene eſſet ponendum quod terra quieſceret in medio propter hoc, quia attrahitur ęqualiter ab omni parte circunferentiæ.

Atqui patet omnem motum,autem vi fieri,aut natura.Et ſi ſit violentus,& cum neceſſario qui natura

A

competit eſſe.Quippe cum violentus quidem ſit pręter naturam,qui uero eſt præter naturam poſterior ſit eo qui eſt ſecundum naturam.Quare ſi hiſce motus non ſit, qui corporum naturalium cuique ſuapte natura competit,neque cæterorum profectò motuum quiſquam erit.

Deinde,quoniam omnis motus,aut uiolentus,aut ſecundum naturam eſt. Neceſſe eſt autem ſiquidem ſit uiolentus eſſe,& eum qui ſecundum naturam.Violentus quidem enim eſt extra naturam,qui autem extra naturam poſterior eſt eo qui eſt ſecundum naturam. Quare ſi non ſecundum naturam eſt unicuique phyſicorum corporum motus, neque aliorum erit motuum,neque unus. Tex.c.67.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundę partis principalis huius capituli,in qua phyloſophus declarat unam propoſitionem neceſſariam ad propoſitum. Primo tamen proponit phyloſophus unam diuiſionem motus: quæ talis

B

eſt.ſ.quod omnis motus eſt naturalis,uel uiolentus,qua diuiſione poſita declarat propoſitionem neceſſariam ad eius propoſitum,uidelicet,quod ſi motus uiolentus eſt:neceſſe eſt eſſe motũ naturalem,& hæc eſt trigeſimaprima concluſio huius lib.q̃ probatur ſic. Motus uiolentus eſt extra naturã: ſed motus extra naturã eſt poſterior motu ſm naturã,& ſi prius non eſt:ſequitur etiam quod poſterius non eſt.ergo ſi motus ſecundum naturam non eſt:ſequitur quod motus uiolentus non eſt,& patet conſequentia,quia ex oppoſito conſequentis,ſequitur oppoſitum antecedentis, uidelicet, quod ſi motus uiolentus eſt, oportet quod motus naturalis ſit. Vnde eſt intelligendum, quod motus naturalis eſt prior naturaliter motu uiolento, quia ut dicit Commen. hic illud quod eſt extra naturam non intelligitur niſi ex illo quod non eſt extra naturam. Vnde motus naturalis eſt prior motu uiolento ſicut habitus eſt prior priuatione. Quod tamen non eſt ſic intelligendum, quod ſi motus uiolentus ponitur in aliquo actualiter quod propter hoc oportet motum naturalem pro eodem tempore poni in illo:ſed ſic debet intelligi, ſcilicet, quod ſi motus uiolentus ponitur in aliquo, ne-

31.concl. huius lib.

Omnis mot⁹, aut naturalis, aut uiolentus.

Sed uide 3.cæ.c.20. & ſecũdo metheo. c. 2. & reperies inſtantiam.

C

ceſſe eſt quod motus naturalis poſſit poni in eodem. Vnde talis eſt hic prioritas,& poſterioritas,quod ſi aliquid moueatur uiolenter,ſequitur quod poſſit moueri naturaliter: ſed non eſt talis prioritas,uel poſterioritas,quod oporteat quod ſi aliquid moueatur uiolenter quod propter hoc oporteat illud moueri in actu naturaliter.

At quonam pacto motus is erit: qui nam competit rebus:cum ratione uacui, ac infiniti nulla prorſus ſit differentia. Nam quo infinitum eſt, eo nihil infra,nihil ſupra,nihil denique medium eſt.Quo uero uacuum eſt, eo nihil intereſt inter ſuperum inferumq́ue.Nam ut nihil nulla eſt differentia, ſic & eius quod haud eſt nulla differentia aſsignari poteſt. Vacuum uero non ens quid priuatioq; eſſe uidetur. At ea latio quę natura competit, differentiã ſubit. Quare erunt ea quæ differentia ſunt natura.Aut igitur non eſt natura latio uſquam,aut ſi eſt, uacuum in ratione rerum profectò non eſt.

D

At uero motus natura quõ erit in uacuo cum nec una ſit differentia ſecundum uacuum & infinitum. Secundum quidem enim quòd infinitum eſt, nihil erit ſurſum, neque deorſum,neque medium,ſecundum autem quòd uacuum eſt,nihil differens ſurſum a deorſum. Sicut enim nullius,neque una eſt differentia,ſicut & non entis, uacuum autẽ cum non ſit aliquid priuatio uidetur eſſe.natura autẽ loci mutatio differens eſt. Quare erunt quę ſunt natura differentia.ſi igitur non eſt natura, nuſquam & nulla loci mutatio,aut ſi hoc non eſt uacuum.

HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius ca. in qua probatur ꝙ uacuum eſſe deſtruit motũ naturalem eſſe.probatur igitur ꝙ ſi uacuum ſit:motus naturalis nõ eſt,& hæc eſt trigeſimaſecũda concl.huius lib.q̃ probatur per unã rõnem quam Com.format ſic.oẽ ꝙ mouet 32.concl. huius lib.

A motu naturali mouetur in aliquo in quo eſt ſuperius, & inferius, ſed in uacuo non eſt ſuperius, nec inferius. ergo illud quod mouetur motu naturali non mouetur in uacuo: & per conſequens ſi uacuum eſt motus naturalis non eſt in illo vacuo: ſed vacuum non ponitur propter aliud niſi, vt motus ſit in illo. ergo ſi vacuũ eſt motus naturalis non eſt. Sed ꝙ vacuum non habeat ſuperius, & inferius probatur dupliciter. primo quia vacuum eſt infinitum, & infinitum non hẽe ſuperius, & inferius. Et ꝙ vacuum ſit infinitum ſi ſit, poteſt ſic probari. ſi uacuum ſit, oportet ꝙ ſit corpus: cum habeat tres dimenſiones. igitur oportet ꝙ recipiatur in loco: ſed ille locus eſt dimenſio ſeparata ſm ponentes vacuum. ergo eſt corpus, & per conſequens, oportet ꝙ recipiatur in aliquo loco, & ille in alio, & ſic in infinitum. ergo locus eſt infinitus: ſed locus, & vacuum ſunt idem. igitur vacuum eſt infinitum.

Quod uacuum nõ habeat ſuperius, & inferius probatur dupli. & primo.

Secundo. Secundo probatur ꝙ vacuum nõ habet ſuperius, & inferius ſic. In vacuo non eſt diuerſitas naturarum. ergo in vacuo nõ eſt ſuperius, & inferius. minor patet. & maior probatur ſic. Sicut illius quod eſt ſimpliciter nihil non eſt diuerſitas naturarũ ita illius ꝙ eſt priuatio non eſt diuerſitas naturarum: ſed vacuum eſt priuatio corporum naturalium. ergo in vacuo non eſt diuerſitas naturarum. ſed ꝙ ſuperius, & inferius differant B naturaliter. probatur. quia vna pars loci numero differt naturaliter ab alia, vt motus ſurſum naturaliter differt a motu deorſum: ſed diuerſitas motuum differt a diuerſitate terminorum. ergo ſurſum, & deorſum differunt naturaliter, & ſic patet qđ ſi vacuum eſt: nullum corpus mouetur naturaliter, vnde dicit Commen. quod ſignum huius eſt quod hoc ſunt ubi diuerſa naturaliter: qm̃ hic ſunt motus diuerſi naturaliter: qm̃ cauſa in diuerſitate motuum eſt diuerſitas naturalis locorum, & non rerum motarum. hæc Commen. Ex prædictis igitur concludit phyl. quod aduerſarius non poteſt alterum horum fugere. ſ. aut concedere uacuum eſſe: ex quo ſequitur motum localem naturalem non eſſe, aut motum naturalem eſſe: ex quo ſequitur neceſſarium uacuum non eſſe.

Præterea: nunc quidem mouentur ea quæ iaciuntur: eo qui pepulit non tangente, aut ob antiperiſtaſim, ut quidam inquiunt, aut quia pulſus aer, motu pellit celeriore, quæ ſi ea latio pulſi, qua locum ad proprium fertur. Aut in vacuo nihil horum eſſe potest. C **Neq; ſi ut quicquã feratur, niſi ut id qđ vehitur.**

Tex.c.68. *Amplius, nunc quidem proiecta mouentur, proiectore non tangente, aut propter repercuſſionem, ſicut quidam dicunt, aut ex eo quod pellit pulſus aer uelociore motu quã latio pulſi, ſecundum quam fertur in proprium locum. In uacuo autem nihil horum contingit eſſe, neque erit fieri, ſed aut ſicut quod uehitur.*

HÆc eſt quarta particula ſecundæ partis principalis huius ca. in qua probatur ꝙ vacuum eſſe deſtruit motũ uiolentum eſſe. vnde hæc concluſio ponitur ſub hac forma, uidelicet, ꝙ ſi uacuum eſt: motus uiolentus non eſt. ſic intelligendo ꝙ ſi uacuum ponitur eſſe ſpatium ſeparatum in quo debet fieri motus: ita ꝙ motus non poſſit fieri ſine uacuo ꝙ tunc ſi uacuum eſt: motus localis uiolentus non eſt, & hæc eſt trigeſimatertia concluſio huius libri, quæ probatur ſic.

33. concl. huius lib. Cum aliquid mouetur motu uiolento, ut in proiectione lapidis ipſum proiectum mouetur a proijciente non tangente D ipſum: & hoc oportet, ut ſit, aut propter ſucceſſionem aeris ſuccedentis mouentis proiectum ſuccedente loco proiecto, ut dixerunt quidam, aut quia aer motus ab expellente mouetur motu ueloci ori motu proiecti, & ille motu ſuo mouet proiectum. cum igitur non ſit aer in uacuo ſicut mediante quo poſſit proiectum moueri aliquo illorum modorum: ſequitur ꝙ in uacuo non eſſet motus uiolentus: quia ſi ſic: ſequitur ꝙ aliquid moueretur ſine motore, ꝙ eſt impoſſibile.

Vide 7. phy. com. 10. Intelligendum ꝙ hęc ratio fundatur ſuper hoc, uidelicet, ꝙ impoſſibile eſt aliquid moueri ſine motore. cum igitur proiectum moueatur poſtquam manus ſeparatur ab eo, & ſimiliter ſagitta mouetur poſtquam ſeparatur a chorda, oportet ꝙ moueantur aliquo motore: ſed ille motor non eſt manus, uel chorda, quia mouens, & motum debent eſſe ſimul, & nihil mouet proiectum poſtquam ſeparatur a proijciente niſi aer, ut omnes concedunt, & in uacuo non eſt aer: ideo ſi uacuum eſſet, non eſſet motus uiolentus in uacuo, quia non eſt A in motore. Intelligendum ſm phyloſophum hic ꝙ cauſa motus proiectionis eſt aer, & in hoc omnes conueniunt, & hoc per antiperiſtaſim, ideſt, ſm ſucceſſionem: ita quod qñ proiectum uacuat ſuum locum: ſuccedit ibi aer in eodem loco, qui aer ſuccedẽs mouet proiectum, & ſic procedendo donec quieſcat, & hoc fuit opinio Platonis, ut dicit hoc Com.

Opinio Plato. ꝙ etiam uidere poteris 8. phy. cõ. 82. Alio modo ponitur, ut dicit phyl. ſm expoſitionem Commen. ꝙ aer ſic mouet proiectum, quia aer eſt primo coniunctus expellenti, quia aer motus ab expellente defert rem expulſam poſtquam expellens ſeparatur a loco: propter hoc, quia in natura aeris eſt recipere, & moueri ab alio, & retinere ipſum diu poſtquam ſeparatur a motore, & hoc per ſuam formam, ſcilicet, qm̃ poſtquam ſeparatur ab expellente mouetur a ſua forma. ſ. a ſua forma naturali, & antequam ſeparetur. mouetur ab utroque, ideſt, ab expellente, & ſua forma poſtquã motus aeris eſt uelocior neceſſario quam motus expulſi: qm̃ expulſum non habet principiũ motus in ſe: cum eius motus ſit uiolentus purus. aer uero habet in ſe principium motus, ut declaratum eſt quarto cæli, & mundi. & octauo huius.

Tx.c.27. Vnde Commen. ulterius dicit, ꝙ aer per potentiam leuitatis quæ eſt in eo innatus eſt cum aliquo motu aduenien te adiunctus B moueri ad ſuperius. ſ. quoniam cauſa in motu lapidis poſt ſeparationem proijcientis non eſt ſucceſſio aeris: ſed tranſlatio illius aeris, & hæc eſt ſententia Ariſto. ut declaratum eſt in libro cæli. hęc Commen. Vnde breuiter proiectum poſtquam ſeparatur expellens ab eo: mouetur ab aere, & hoc poteſt intelligi dupliciter. ſ. uel quod moueatur ſolũ per expulſionẽ aeris ſuccedentis ſibi in eodem loco, & iterum per expulſionem aeris ſuccedentis, & hęc fuit opinio Platonis. Alio modo poteſt intelligi quod expulſum ſeparatum a proijciente mouetur ab aere moto a ſua forma naturali, ideſt, a ſua leuitate: ſed ante ſeparationem aeris ab expellẽte mouetur a ſua forma naturali tantum, & quia aer habet in ſe principium ſui motus, & proiectũ non. ideo aer mouetur motu ueloci ori quã moueatur proiectum. igitur aer defere proiectum.

Obiectio tacita. Sed forte diceretur ſi aer mouetur motu ueloci ori quam proiectũ: tunc aer ſtatim ſeparabitur a proiecto, & per conſequens non mouebit proiectum, quia mouens, & motum ſunt ſimul.

Reſpõſio. Dicendum quod Commen. in propoſito uelocius intelligit fortius, ideſt, motu fortiori. Vnde aer mouetur motu ueloci ori, ideſt, fortiori. Vnde poteſt hic notari ſecundum Commen. C quod aer mouetur a ſua forma naturali, & ſic non eſt inconueniens apud eum quod idem ſit mouens, & motum, & ſic patet ex prędictis quod in uacuo nõ põt fieri motus uiolentus, uel motus proiectionis niſi dicatur quod aliquid vehitur in uacuo, ſed illud non poteſt poni, quia in uacuo non eſt aliquod uehens, uel deferens, &c.

Prętera. nemo dicere poteſt cur motum alicubi ſtabit: cur enim hic quam ibi potius ſtabit. Quare aut quieſcet, aut in infinitum feratur neceſſe eſt ſi non potentius quippiam impedierit.

Tex.c.69. *Amplius. nullus habebit dicere propter quid quod mouetur ſtabit alicubi. Quid enim magis hic quam ibi. Quare aut quieſcet, aut in infinitum neceſſe eſt ferri, niſi aliquid impedierit maius.*

HÆc eſt quinta particula ſecundę partis principalis hu- D ius capituli, in qua probatur quod uacuum eſſe deſtruit quietem naturalem. vnde phyloſophus probat hanc concluſionem. ſi uacuũ eſt: nulla eſt quies naturalis in uacuo, & hæc eſt trigeſimaquarta concluſio huius libri, quæ probatur ſic.

34. concl. huius lib. Si ponitur uacuũ, & aliquod corpus naturale ponitur in uacuo: cum illud corpus naturale non habeat maiorem conuenientiam cum una parte uacui quam cum alia: ſequitur quod corpus naturale in uacuo exiſtens non quieſcit magis naturaliter in una parte uacui quam in alia, & ſic non quieſcit naturaliter in aliqua parte uacui, cum non habeat conuenientiam in aliqua parte uacui: quoniam ſi naturaliter quieſceret in una parte uacui, eadem ratione quieſceret in qualibet parte uacui: quod eſt impoſſibile: quia unum corpus naturale non habet niſi unum locum naturalem, & hoc concludit Phyloſophus dicens, quod corpus naturale poſitum in uacuo, aut quieſceret in qualibet parte poſitum, aut moueretur in infinitum niſi per aliquod fortius impediatur.

Expoſitio Commẽ. Et hanc conſequentiam declarat Commen. ſic: quia aut quodlibet ubi in uacuo eſt naturale illi corpori

poti naturali, aut nullum, ſed cum non ſit aliqua ratio quare unũ ubi ſit naturale, & aliud nõ: ſi quodlibet fuerit naturale: tunc corpus naturale in quocunq; quieſcit naturaliter, & ſi nullum fuerit naturale a quocunq; mouetur naturaliter, & ſic, vel ſemper quieſceret, aut ſemper moueretur.

Inſuper nunc quidem in uacuo ex eo corpora ferri uidentur: quia cedit. At in uacuo talis conditio ſimiliter ſeſe habet omni ex parte. Quare omnem ad partem ferentur.

Tex.c.70. *Amplius autem nunc quidem in uacuum ob id quod cedit ferri uidetur. In uacuum autem ubique ſimiliter eſt huiuſmodi. Quare ubique feretur.*

HÆc eſt ſexta particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua phyl. reuertitur ad declarandum, ꝙ ſi vacuum eſt: motus violentus non eſt. ſ. in vacuo: & hęc eſt vna concluſio ſuperius poſita, & probata: tamen hic probatur ſic. Motus violentus ſit per hoc, quia continens cedit ipſi moto: ſed vacuum non cedit ipſi corpori moto niolẽter. igitur ſi vacuum eſt: non eſt motus violentus in vacuo. maior patet ſenſibiliter. minor vero declaratur: quoniam nulla pars vacui reſiſtit mobili magis quam alia: ſed quælibet æqualiter cedit. cum igitur motus violentus moueatur ad ipſam partem: quia continens cedit mobili: ſequitur ꝙ ſi aliqd violenter mouetur: mouetur in vacuo quod ipſum mouet ad quamlibet partem vacui, & ſic ſimul moueretur motibus cõtrarijs, ꝙ eſt impoſſibile. Vnde Commen. format iſtam rationem ſic, dicens ꝙ vacuum eſſe deſtruit illa quę ſenſibiliter habent eſſe in motu violento: quia in motu violento non ſemper mouetur corpus in illam partem in qua proijcitur a mouẽte, vt patet de corpore ſemilatę formæ, quia ſi proijciatur non mouetur directè in illam partem in qua proijcitur, & hoc ſi proijciatur ſecundum latitudinem: immo potius mouetur in partes ſui acuminis: quia acumini facilius cedit proijciens quam latitudini: ſed ſi ponitur vacuum illud. ubique cedit corpori: ita ꝙ omne quod eſt in vacuo fertur ęqualiter, & ſic ſemper moueretur proiectum in partem illam in quam proijcitur. Notandum ſecundum Commen. hic, quod plures motus apud expulſionem impellentis erunt in aliqua parte, & non in illa propter diuerſitatem partium in aptatione. ſ. quia mouetur ad partem quæ eſt magis apta: addens quod motus naturalis mouetur propter aptationem ad ſuum motum naturalem, vt accidit in accidentibus, vt moueantur ad inferius quando non inueniunt exitum ad ſuperius.

Expoſitio Commẽ.

EX PARTE VELOCITATIS, ET TARDItatis in motu: & etiam ex parte naturę uacui probatur vacuum non eſſe.

Tractatus ſecundi. Cap. IIII.

At qui perſpicuum id quod dicitur, & ex hiſce quæ deinceps dicemus erit. Videmus enim idem põdus corpuſve celerius duas ob cauſas ferri. Aut quia id differt per quod mouetur, vt ſi per terram, vel aquam, vel aerem moueatur. Aut quia id quod fertur differt: ſi ſint eadem cætera: ob ponderis, aut leuitatis exceſſum.

Tex.c.71. *Amplius autem & ex his manifeſtum eſt quod dicitur. Videmus enim idem, & graue, & leue corpus uelocius ferri propter duas cauſas, aut in differendo propter quod fertur, ut per aquam, aut per terram, aut per aerem, aut in differendo quod fertur, ſi alia ſint eadem propter excellentiam grauitatis, aut leuitatis.*

ISTVD eſt quartum capitulum huius Tractatus: in quo declarat vacuum non eſſe ex parte velocitatis, & tarditatis in motu: & continet duas partes principales: qm̃ in prima facit phyl. quod dictum eſt. In ſecunda ibi. [Per ſe autem conſiderantibus.] Probatur vacuum non eſſe ex parte naturæ illius vacui. Prima pars continet duas particulas: qa in prima phyl. probat propoſitum rõnibus ſumptis ex diuerſitatẽ mediorũ.

A In ſecunda ibi. [Secundum autem ꝙ dicunt.] Probatur idem ex diuerſitate ſumpta ex parte potentiarum motiuarum. Prima pars continet duas partes ſm̃ numerum duarum rõnum per quas ipſe probat propoſitum ſuum. Secunda ibi. [Sed ſi ꝑ ſubtiliſſimum.] Circa igitur primam partem primæ particulæ primæ partis principalis huius ca. phyl. facit duo. Primo præmittit quędam neceſſaria ad propoſitum. Secundo vero arguit in terminis ibi. [Iſtud igitur in quo eſt.] Primo igitur phyl. ponit intentionem ſuam dicens, ꝙ manifeſtum eſt ex eis quæ dicentur ꝙ vacuum non eſt. Deinde ponit duo neceſſaria ad ſuum propoſitum oſtendendum: quorum primum eſt ꝙ propter duas cauſas contingit, ꝙ vnum corpus graue, uel leue mutatur velocius alio. Vna cauſa eſt diuerſitas medij in ſpiſſitudine, & ſubtilitate, quia idem mobile tardius moueť in medio ſpiſſiori quam in medio ſubtiliori, ita ꝙ idem mobile motum ab eodem motore velocius mouetur in aere q̃ in aqua, & velocius in aqua quã in terra, & ſi ſic ſint duo corpora æqualia in grauitate, figura, magnitudine, & in omnibus alijs quæ conferunt ad motum, vel impediunt, vnum illorum velocius mouetur in medio ſubtiliori quã in medio ſpiſſiori. B Alia uero cauſa velocitatis, & tarditatis motus eſt diuerſitas in grauitate, & leuitate: quia corpus grauius velocius mouetur in eodem medio quam corpus minus graue, & corpus leuius uelocius mouetur, & aſcendit per idem mediũ quam corpus minus leue, & hoc eſt ꝙ primo præmittit. ſ. ꝙ duæ ſunt cauſæ uelocitatis, & tarditatis in motu, diuerſitas in ſpiſſitudine, & ſubtilitate, & diuerſitas mobilis in grauitate, & leuitate.

Primum neceſſarium. Prima cã velocitatis, & tarditatis. Secunda cauſa.

Atque id quidẽ per quod fertur cauſa eſt, propterea quod impedit: maxime quidem ſi econtra feratur. Minus autem ſi maneat, & magis id quod nõ eſt facile diuiſibile. Quale eſt id ꝙ magis eſt craſſum.

Hoc igitur per quod fertur cauſa eſt, quia impedit maxime quidem quod contra fertur, poſtea autem, & manens. Magis autem quod non facile diuiditur, huius autem groſſius eſt.

C SEcundum vero ꝙ præmittit eſt, ꝙ cauſa propter quã mobile mouetur velocius in uno medio quam in alio eſt, quia medium impedit motum mobilis, & reſiſtit ei, & medium contra motum magis reſiſtit quam idem medium quieſcens, ſicut aqua currens contra motum nauis quæ motui nauis magis reſiſtit quam aqua quieſcens: & ſiue medium ſit quieſcens ſiue econuerſo. motui poteſt medium magis, vel minus reſiſtere ſm̃ ꝙ eſt facilioris, vel difficilioris diuiſionis, ſeu facile, vel difficile ad diuidendum, & hoc ſiue tale medium quieſcat ſiue moueatur. Intelligendum ꝙ præter cauſas prædictas poſſunt poni multæ aliæ cauſę propter quas vnum mobile velocius mouetur alio, vt figura, magnitudo, & alia multa. Vnde corpus vnius figuræ æquale alteri corpori in grauitate mouetur velocius in eodem medio quã corpus alterius figuræ. ſimiliter vnum corpus minoris quantitatis æquale illis in grauitate mouebitur velocius in eodem medio, & ratio huius eſt: quia quamuis mediũ ſit idem, & corpora mota ſint ęqualia in grauitate: tñ plures partes medij reſiſtunt corpori vnius figuræ q̃ corpori alterius figurę: qm̃ plures partes medij reſiſtunt corpori latæ figuræ quam corpori acutæ, vel ſtrictæ figuræ, & ſimiliter plures partes medij reſiſtunt corpori D maioris quãtitatis quam corpori minoris quãtitatis, & ideo omnia prædicta de cauſis uelocitatis, & tarditatis motus ſunt intelligenda cum iſta additione. ſ. quod cętera ſint paria, quæ poſſunt impedire, uel perficere motum, & ſecundum hoc prædictę regulę ſunt infallibiliter ueræ.

Secundũ neceſſarium. Notandũ.

Pondus igitur a, per b, quidem medium in tempore e, feretur. Per d, vero ſubtilius quidem illo: longitudine vero æquale: in tempore e, impedientis corporis ratione. Sit enim b, quidem aqua d, autem aer. Quanto igitur aer aqua ſubtilior: tanto celerius a, pondus per d, quam per b, medium feretur (vt patet,) Habeat igitur eandem rationem ad celeritatem celeritas: qua diſtat aer ab aqua. Quare ſi in duplo ſit aer aqua ſubtilior: duplo in tempore b, medium pertranſibit ad id tempus, in quo per medium d, feretur, & c, tempus duplum erit temporis e, atque quo

V 2 ſubtilius

ſubtilius eſt, minuſq; impedit, atq; facilius ſciudit̃ id ꝑ ꝙ fit trauſitio, eo poudus a, celerius ſemper feret̃.

Id igitur in quo eſt a, aut mouebitur per b, quod a, in quo e, tempus, per ipſum autem d, eum ſit ſubtilius, ſed ęqua lis longitudo eſt ipſius b, quę eſt ipſius d, ſecundum analogiam impedientis corporis. Si enim b, quidem aqua d, uero aer. Quanto igitur ſubtilius aer aqua, & incorporalius, tãto citius a, per d, mouebitur quam per b. Habeat igitur eandem rationem qua quidem diſtat aer ab aqua, uelocitas ad uelocitatem. Quare ſi dupliciter ſubtile eſt, in duplici tempore quod eſt ipſum b, tranſibit quam d. Et erit in quo eſt c, tempus duplex eo in quo eſt e, & ſemper iam quantumcunque ſit incorporalius, & minus impeditum, & bene diuiſibilius per quod fertur, citius mouebitur.

Demonſtratio.

Iſtis ſic ſuppoſitis phyl. ponit rationẽ in qua comparat idem mobile ad duo media intendens probare ꝙ vacuũ eſſe deſtruit vnam proprietatem quę eſt fieri in temporẽ diuiſibili, & ꝓbat iſtam concluſionem. ſ. ꝙ ſi vacuum eſt motus non fieret in tempore diuiſibili. Et hæc eſt trigeſimaquinta concluſio huius libri, quæ probatur dupliciter.

35. concl. huius lib.

Primo oſtenſiue. Secundo per impoſſibile, & in probando illã concluſionem. Primo comparat phyl. idem corpus ad duo media, & arguit ſic. Cũ idẽ corpus moueť in duobus medijs ꝙ eſt proportio vnius medij ad aliud mediũ in ſpiſſitudine, & ſubtilitate, eadẽ eſt proportio motus facti ꝑ vnum medium ad motũ factum ꝑ aliud mediũ in velocitate, & tarditate, & ẽt eadem eſt proportio tpis in quo fit motus per vnũ mediũ ad tempus in quo fit motus ꝑ aliud medium in longitudine & breuitate: ſed vacui ad plenum nulla eſt proportio in velocitate, & tarditate. cũ igitur motus ſit diuiſibilis, & fiat in tẽpore diuiſibili, oportet ꝙ motus factus in vacuo ſit diuiſibilis, & ꝙ fiat in nõ tpe diuiſibili: ſed ſi motus factus in uacuo ſit diuiſibilis: & tps diuiſibile in quo fit motus in vacuo: eſſet alia ꝓportio inter motũ factũ in vacuo, & motũ factũ in pleno, & ſic tpis ad tps eſſet aliqua ꝓportio, qa cuiuſlibet diuiſibilis ad diuiſibile eſt aliqua proportio. Circa hanc rõnẽ phyl. ita procedit: qa primo declarat maiorẽ in terminis exemplariter. Secũdo uero declarat minorẽ ibi. [Vacuũ ãt nullã.] Primo igitur phyl. declarat maiorẽ in terminis dicens: vocetur a, mobile, & b, vocetur mediũ in quo mouetur a, & ſit c, tempus in quo mouetur a, in b, medio: ſi tunc ipſum a, reliquo tẽpore mouetur ꝑ aliud mediũ ſubtilius, vt p᷑ d, tunc ſi illa duo media. ſ. b, & d, ſunt æqualia in longitudine, tunc proportio illorũ duorũ motuũ in velocitate, & tarditate eſſet ſm̃ ꝓportionẽ vnius medij impedientis ad aliud mediũ impediẽs in ſpiſſitudine, & ſubtilitate. v. g. ſit b, aqua, & d, aer, tunc q̃to aer eſt ſubtilior aqua: tanto a, mobile velocius mouetur ꝑ d, i. ꝑ aerem q̃ per b, i. per aquã, & ita talis eſſet proportio velocitatis vnius motus ad velocitatẽ alterius motus: qualis eſt proportio aeris ad aquam in ſubtilitate, & per conſequens ſi aer ſit in duplo ſubtilior quam aqua: velocitas motus ipſius a, aere eſſet dupla ad uelocitatem motus ipſius a, in aqua, & per cõſequens tempus in quo pertranſitur totum b, eſſet duplum reſpectu temporis in quo pertranſitur ipſum d, puta aer, & ſic ſi e, ſit tempus in quo mouetur per medium groſſius, & ſpiſſius, & c, tempus in quo mouetur per medium ſubtilius: tunc c, eſſet duplum ad e, & ſic vniuerſaliter qualis eſt

A proportio medij ad medium in ſubtilitate, & ſpiſſitudine, talis eſt proportio motus ad motum in velocitate, & tarditate, & etiam temporis ad tempus in longitudine, & breuitate: maior igitur debet ſic intelligi: qualis eſt proportio medij ad medium: cæteris exiſtentibus paribus, quę, ſcilicet, impediunt, vel promouent motum, vt dictum eſt, &c.

At uacuum nullam rationem habet qua corpore exceditur, quemadmodum, neq; ipſum nihil ad numerum. Nam ſi quatuor uno quidem tria, pluribus vero duo, & pluribus etiam quam duo unum excedunt, nullam profecto rationem vlterius habent, qa nihilum ipſum excedũt. Id enim quod excedit, in exceſſum ipſũ, & in id ꝙ exceditur neceſſe eſt diuidatur. Quare ipſa quatuor erunt id quo excedunt. Et nihil. Idcirco neq; linea punctum excedit, ſi non cõponatur ex punctis. Similiter & uacuũ nullam ad plenum rationẽ habere poteſt. Quare neq; etiã motuſ.

B *Vacuum autem nullam habet rationem qua excellatur ſub pleno, ſicut neque nihil ad numerum. Si enim quatuor tribus excellunt unum, pluribus autem duo, & adhuc unũ pluribus duobus. Nihil autem non amplius habet rationẽ quam excellunt. Neceſſe eſt enim diuidi excellens in excellentiam, & in id quod excellitur. Quare erunt quatuor quantumcunque excellunt, & nihil. Vnde neque linea pũctum excellit niſi componatur ex punctis. Similiter autem uacuum ad plenum nullam poſſibile eſt habere rationem. ergo neque ad motum.*

Declarata maiori, phyl. declarat minorem. ſ. quod vacuum nullam habet proportionem ad plenum in ſubtilitate: quoniam vacuum non excedit plenum in ſubtilitate, nec econuerſo, ſicut numerus non excedit nihil, & hoc declarat phyl. ſic. quandocunq; aliqua comparantur in aliquo ſm̃ magis, & minus: ita ꝙ vnum excedit aliud in alio, oportet ꝙ illud in quo comparantur conueniat vtriq; illorum: ita ꝙ neceſſe eſt vtrunque illorum eſſe tale: quoniam C excedẽs diuiditur in exceſſum, & in illud quod excedit: ſicut quaternarius numerus excedit ternarium numerum in vno: & ideo numerus quaternarius diuiditur in numerum ternarium qui exceditur, & etiam in vnum per quod excedit, & numerus non excedit nihil, quia non diuiditur in nihil, & quia linea non diuiditur in puncta: ideo linea non excedit punctum. cum igitur vacuum non ſit ſubtile, nec ſpiſſum: nulla eſſet proportio vacui ad plenum in ſpiſſitudine, & ſubtilitate: & ſic nulla eſſet proportio velocitatis motus facti in vacuo ad velocitatem motus facti in pleno, & per conſequens motus factus in vacuo eſſet in inſtanti. poteſt igitur breuiter probari ſic. Illud quod non eſt ſubtile, nec ſpiſſum nullam proportionem habet ad aliquid aliud in ſpiſſitudine, & ſubtilitate: ſed vacuum, nec eſt ſubtile, nec ſpiſſum. ergo. Item aliter poteſt eadem minor probari ſic. Illud quod non diuiditur in aliud non excedit illud, nec econuerſo, ſed vacuum non diuiditur in plenum, nec econuerſo. ergo neutrũ excedit aliud. Vnde circa has duas propoſitiones: quarum prima eſt ꝙ illud in quo aliqua comparantur ſecundum magis, & minus competit vtrique illorum. Secunda quod omne exD cedens diuiditur in illud per quod exceditur, & in illud ꝙ excedit: eſt intelligendum quod prima propoſitio non eſt intelligenda in comparatione abuſiua: ſed in comparatione ꝓprie dicta. Vnde comparatio proprie dicta eſt quando fit cõparatio reſpectu alicuius in quo ſaluatur natura poſitiui, & tunc eſt vniuerſaliter verum ꝙ omne comparatiuum præſuppouit ſuum poſitiuum: qm̃ ſi aliquid ſit albius alio: ſequitur ꝙ illud ſit album: ſed comparatio abuſiua eſt quando fit comparatio reſpectu alicuius io quo non ſaluatur natura poſitiui, vt ſi dicitur ꝙ aqua ſit leuior terra: ex hoc non ſequitur ꝙ aqua ſit leuis, nec ſequitur coruus eſt albior pice. igitur coruus eſt albus. Dico igitur ꝙ illud in quo aliqua comparãtur ſm̃ magis, & minus in comparatione proprie dicta conuenit vtriq. illorum: ſed non oportet in comparatione abuſiua. Circa illam propoſitionem eſt intelligendum, quod non oportet vniuerſaliter ꝙ ὀẽ excedẽs componat̃ ex illo per ꝙ excedit, & ex illo ꝑ quo excedit, qa vna intelligẽtia excedit aliã in perfectione, & tñ vna intelligentia nõ componitur ex illa. ſimiliter vnũ lignũ excedit aliud, & tñ nõ cõponit̃ ex illo, &

Quid ſit comparatio ꝓprie dicta.

Quid ſit comparatio abuſiua.

& ſimiliter intenſa albedo excedit albedinem remiſſam,& tñ non componitur ex illa,neq; ex alia conſimili. Dico igitur quod illa propoſitio.ſ.omne excedens diuiditur,&c. eſt intelligenda de exceſſu quantitatiuo, vel reducibili ad exceſſum quantitatiuum, & tunc debet ſic intelligi.ſ. quod omne excedens aliud ſecundum quantitatem componitur ex illo q excedítur,& ex aliquo conſimili,& illo quo excedit, & hoc eſt verum vniuerſaliter in omni exceſſu quantitatiuo,& hoc tam in continuis quam in diſcretis: ſed in exceſſu perfectionali,ſeu quantitatiuo non oportet, & illud ſufficit quantum ad intentionem phyloſophi hic: quia exceſſus in ſpiſſitudine,& ſubtilitate reducitur ad exceſſum in quantitate:quoniã ſi ex ſpiſſu fiat ſubtile: illud occupabit maiorem locum quã occupabat quando fuit ſpiſſum. Vnde ſequitur quod vacuum nec eſt ſpiſſum,nec ſubtile,quia ſubtile, & groſſum, ſeu ſpiſſum ſunt quantitates tangibiles, vt patet ſecundo de gene-

Text. 20. ra. ſed in uacuo non eſt quantitas tangibilis: ſi tamen uacuũ eſſet ſubtile in infinitum ſubtilius quocunque pleno non eſſet aliqua proportio in ſubtilitate inter vacuum, & plenũ.

Notandũ. Notandum quod Commen. facit hic vnam magnam digreſſionem circa illam propoſitionem.ſ. qualis eſt proportio medij ad medium in ſpiſſitudine, & ſubtilitate: talis eſt pro-

B portio motus ad motum in velocitate,& tarditate, & etiam temporis ad tempus in longitudine, & breuitate. Vnde iſta digreſſio poteſt diuidi in quinque particulas:quoniam in prima ponit opinionem Auempace, & rationem opinionis. In ſecunda ibi.[Et ſi hoc quod dicit,concedatur.] Arguit Commen. contra Auempacem. In tertia ibi.[Et cauſa illius erroris.]Commen.ponit,& remouet motiuum Auempace ex dictis phyloſophi. In quarta ibi.[Et quæret aliquis.] Mouet,& ſoluit unam aliam quæſtionem quam induxit Auempace. In quinta ibi.[Nos vero dicimus.]Commen. ponit veras cauſas ſucceſſionis in motu propter quas cauſas neceſſe eſt omnem motum eſſe in tempore. In prima igitur particula huius di-

Opinio Auemp. greſſionis Commen.ponit opinionem Auemp.circa illam ꝓpoſitionem,& rationem probantem, quod illa propoſitio nõ eſt vera,qualis eſt proportio medij ad medium in ſpiſſitudine,& ſubtilitate:talis eſt proportio motus ad motum in velocitate,& tarditate, & quod illud non ſit verum probauit Auemp.per unam rationem quæ eſt talis: ſi talis eſſet proportio motus ad motum in uelocitate,& tarditate qualis eſt ꝓ-

C portio medij ad medium in ſpiſſitudine, & ſubtilitate: tunc motus non eſſet in tempore niſi propter medium impediens: quia ſi non eſſet medium impediens, vel reſiſtens motus eſſet in inſtanti, & ſic motus eſſet in tempore ſolum propter hoc quod medium impedit,vel reſiſtit, & quod illud ſit falſum probauit Auempace dupliciter. primo quia motus non eſſet in tempore niſi propter medium impediens, & tunc corpora cæleſtia mouerentur in inſtanti cum in eorum motibus non ſit medium reſiſtens in quo,vel per quod moueantur,ſed hoc conſequens eſt impoſſibile.ſ. quod motus corporum cæleſtium ſit in inſtanti.ergo impoſſibile eſt, quod medium reſiſtens ſit tota cauſa propter quam motus eſſet in tẽ-

Secunda rõ Auem. pore. Secundo probauit idem ſic.ſi motus non ſit in tempore niſi propter medium reſiſtens: tunc omnes motus naturales grauium,& leuium eſſent violenti, quia omnes motus naturales grauium,& leuium ſunt in tempore, & non ſunt in tẽpore niſi propter medium impediens: ſed quod impedit violentat.ergo motus naturalis ſimplicium eſſet uiolentus. Dico igitur cum Auempace quod non eſt uerum quod qualis eſt proportio medij ad medium in ſpiſſitudine,& ſubtilitate: talis eſt proportio motus ad motum in velocitate, & tardita-

D te,ſed dicit quod qualis eſt proportio medij ad medium in ſpiſſitudine,& ſubtilitate:talis eſt proportio tarditatis accidẽtis motui in uno medio ad tarditatem accidentem motui in alio medio. Vnde iſte ponit quod grauia,& leuia habent motus naturales:quos habent ex ſe non ex reſidua medij, & præter illos motus naturales habent tarditatem accidentem motui naturali:ſicut vna linea additur lineæ,& Commen.ponit verba Auempace in quibus iſta ſententia continetur. Et ſi

Prima rõ Commẽ. contra Auemp. hoc quod dicit concedatur. Hæc eſt ſecunda particula illius digreſſionis in qua Commen. arguit contra opinionem Auemp & adducit contra eum rationes tres: quarum prima eſt quod ſecundum illam opinionem illa declaratio Ariſ.eſt falſa: quoniam ſi proportio ſubtilitatis medij ad ſubtilitatem alterius medij ſit ſicut proportio tarditatis accidentalis moto in altero eorum ad tarditatem accidentem ei in alio:non ſicut proportio illius motus: non ſequitur quod illud quod mouetur in uacuo: mouetur in inſtanti: quia in uacuo non aufertur a moto niſi tarditas quæ accidit ei propter mediũ,

A & remanet motus naturalis, & omnis motus naturalis eſt in tempore.igitur illud quod mouetur in vacuo: mouetur neceſſario in tempore,& motu diuiſibili,& nullum ſequitur impoſſibile. Hæc igitur eſt prima ratio: quia ſi non eſſet talis proportio motus ad motum in uelocitate, & tarditate qualis eſt proportio medij ad medium in ſpiſſitudine,& ſubtilitate,ſed ſolum eſſet talis proportio tarditatis accidentis motui ex uno medio ad tarditatem accidentem motui ex alio medio:qualis eſt proportio medij ad medium in ſubtilitate: tunc ſi poneretur uacuum motus factus in uacuo fieret in tẽpore:cum natura motus maneret poſito uacuo, quia nihil ei aufertur per poſitionem uacui, niſi tarditas quæ accidit ex medio,& ita concluſio quam phyloſophus hic intendit non ſequitur ex præmiſſis. Secunda uero ratio ponitur. Nos autẽ

dicamus. Ratio talis eſt. Si duo mobilia æqualia in omnibus conditionibus promouentibus, uel impedientibus motum mouerentur in mediis æqualibus in quantitate, & in quibus eſt reſiſtentia æqualis. manifeſtum eſt quod motus erunt æquales in uelocitate.ergo eiſdem conditionibus exiſtentibus partibus diuerſificata ſola reſiſtentia ſecundum iſtam proportionem diuerſificatur motus in velocitate. Vnde Commen. fa- Secunda ratio.

B cit iſtam conſequentiam,& dicit eam eſſe per ſe manifeſtã.ſ. quod ſi cauſa æqualitatis motuum,uel motorum conuenientium in declinatione,ideſt,in grauitate, & leuitate magnitudine,& figura quando mouetur in uno medio,aut in duobus æqualibus in tenuitate,& groſſitie eſt æqualitas medij, manifeſtum eſt quod diuerſitas eius in tenuitate ſecundum magis,& minus eſt cauſa diuerſitatis motuum in uelocitate, & tarditate. Et dicit ulterius quod iſta diuerſitas.ſ. motuum in velocitate,& tarditate groſſitiæ,& ſubtilitate ſequitur augmentum illius diuerſitatis.ſ.motuum in uelocitate, & tarditate.ſ.augmentum ſubtilitatis, & diminutio illius. igitur eſt manifeſtum quod proportio motuum ſequitur proportionẽ mediorum in ſpiſſitudine,& ſubtilitate,& iſtæ proportiones ſunt manifeſtæ per ſe.ſ.quod cum fuerint duo mota æqualia in grauitate,& leuitate figura,& magnitudine,& moueantur in uno medio,quod eorum motus erunt æquales in velocitate,& quod utrunque pertranſit æquale ſpatium in tẽpore æquali,& cum fuerint diuerſa in tenuitate,& motus eorum diuerſificantur diuerſitate proportionali. Et dicit Commen. vlterius quod vniuerſaliter manifeſtum eſt,quod cauſa

C diuerſitatis,& æqualitatis motuum eſt diuerſitas, & æqualitas proportionis motoris ad rem motam, & per rem motam intelligit,ut mihi uidetur totum reſiſtens,ſiue ſit reſiſtentia ex parte mobilis tantum,ſiue ex parte vtriuſque, ſiue ex parte medij tantum. cum igitur fuerint duo motores, & duo mota,& proportio alterius motoris ad alterum motum fuerit ſicut proportio reliqui motoris ad reliquum motum: tunc duo motus erunt æquales in uelocitate,& cum proportio diuerſificatur etiam motus ſecundum proportionem diuerſificabuntur,& hoc idem eſt in motibus uiolentis, & naturalibus:ſed tamen differentia eſt in hoc,quia in motibus uiolentis cum duo motores fuerint æquales in potentia diuerſitas erit propter impediens,in naturalibus autem diuerſitas, & æqualitas ſunt propter diuerſitatem, aut æqualitatem proportionis motorum ad rem motam, & non ſequitur, vt in eis ſit æqualitas apud æqualitatem mouentium in potentia quando proportio diuerſificatur,ſed non ſequitur hoc in uiolentis quando impediens diuerſificatur, & motus ſecundum iſtam proportionem diuerſificabuntur. hoc Commen. Vnde breuiter tota vis huius rationis conſiſtit in hoc quod

D æqualitas mediorum in ſubtilitate omnibus alijs conditionibus exiſtentibus paribus eſt per ſe cauſa æqualitatis motuum in uelocitate,& tarditate,& ideo diuerſitas mediorum in ſubtilitate eſt per ſe cauſa diuerſitatis motuum in uelocitate,& tarditate,quia quæ eſt proportio mediorum in ſubtilitate,eadem eſt proportio motuum in uelocitate,cæteris paribus. Hæc ratio fundatur ſuper hoc quod in cauſis per ſe, & præciſis quæ eſt proportio cauſæ ad cauſam eadem eſt proportio effectus ad effectum. Vult etiam Commen. quod in omnibus motibus tam naturalibus, quam etiam uiolentis ſit talis proportio motus ad motum in uelocitate qualis eſt proportio motoris ad rem motam, hoc eſt qualis eſt proportio potentiæ motorum ad totum reſiſtens,ſed in hoc eſt differentia inter motum naturalem, & uiolentũ, quia in motu uiolento reſiſtens eſt impediẽs motum, & ideo diuerſitas in motibus uiolentis eſt ſecundum diuerſitatem proportionis impedientis ad impediens,ſed in naturalibus non eſt diuerſitas motuum ſecundum diuerſitatem impedientium: quia in motu naturali medium non impedit,

immo in motibus naturalibus eſt diuerſitas, vel æqualitas ſecundum diuerſitatem, & æqualitatem proportionis motoris ad rem motam ſiue ad reſiſtens.

Tertia rõ.

Tertia ratio huius ponitur ibi. Et ſi eſſet ſicut Auem. &c. Quæ ratio eſt talis. Si in talibus motibus non eſſet proportio motus ad motum, ſicut ꝓportio ſpiſſitudinis ad ſpiſſitudinem, ſed ſicut proportio tarditatis ad tarditatem: contingit hoc in omnibus motibus uiolentis. ſ. quod nõ eſſet talis proportio motus ad motum: qualis eſt proportio reſiſtentię ad reſiſtentiam, & tunc dictum phyloſophi in fine ſeptimi huius eſſet falſum. ſ. quod cum aliquod corpus mouerit aliud corpus per aliquod ſpatium in aliquo tempore quod mouebit medietatem illius corporis per idem ſpatium in medietate temporis, & probo quod hoc ſequatur: quoniam ſecundum Auem. non eſt talis proportio motus ad motum in velocitate, & tarditate, nec per conſequens temporis ad tempus in longitudine, & breuitate: qualis eſt proportio reſiſtentię ad reſiſtentiam: cum igitur medietas mobilis in duplo minus reſiſtat potentiæ motoris ꝙ totum mobile: non oportet quod qualis eſt proportio medietatis mobilis ad totum mobile in reſiſtentia, talis ſit proportio temporis in quo mouetur medietas mobilis ad tempus in quo mouetur totum mobile, & ſic non oportet quod mouens aliquod corpus per aliquod ſpatium in aliquo tempore etiam moueat medietatem illius corporis per illud ſpatium in medietate temporis: quoniam ſecundum Auempacee proportio temporis ad tempus non eſt, niſi ſicut proportio tarditatis ad tarditatem. Et intelligo quod Commen. hic per mobile intelligit totum reſiſtens: & per medietatem mobilis intelligit medietatem reſiſtentiæ, vel reſiſtentis.

Cauſa erroris Auempace.

Et cauſa illius erroris. Hæc eſt tertia particula illius digreſſionis in qua ponit, & remouet Commentator motiuum opinionis Auempace. Vnde cauſa illius erroris fuit: quia ipſe opinabatur quod tarditas eſt motus diminutus a motu, & quod velocitas eſt motus additus motui, ſicut linea additur lineę, vel aufertur ab ea: & quod reſiſtentia ex parte medij eſt cauſa huius tarditatis. Et ideo dicit quod qualis eſt proportio in uno medio ad reſiſtentiam in alio medio: talis eſt proportio tarditatis ad tarditatem, quia qualis eſt proportio cauſæ ad cauſam: talis eſt proportio effectus ad effectum: tamen non oportet quod talis ſit proportio totius motus ſenſibilis ad motum ſenſibilem qualis eſt proportio reſiſtentiæ ad reſiſtentiam.

Poſitio Auemp.

Ad cuius euidentiam eſt ſciendum quod Auempace poſuit tres motus. ſ. motum naturalem in quo ſucceſſio cauſatur ex ſola reſiſtentia mobilis ad motorem diſtinguendo mobilę contra medium: quia ille motus fieret in aliquo medio in quo nulla eſſet reſiſtentia ſi eſſet tale medium, & illi motui naturali poſſet fieri additio, & etiam ab eo poſſet fieri diminutio, ut ſi mobile motum motu naturali tantum poſſit pertranſire duas leucas in vna hora: poſito tunc quod medium reſiſteret tantum quantum mobile reſiſtit motori: mobile ſolum tranſiret per vnam leucam in vna hora: quia iam ponitur dupla reſiſtentia, & in hoc diuidit medietatem motus: quia motui puræ naturalis in vna hora pertranſit duas leucas, & motus in medio reſiſtentiæ tantum quantum mobile reſiſtit motori fieret per vnam leucam tantum quantum fieret in vna hora, vel igitur tarditas diminuit motum naturalem, vel eſt motus diminutus a motu naturali: ſed velocitas eſt motus additus motui naturali: quia ſi motus naturalis fieret per duas horas in vna hora ſi addatur virtuti motoris alia virtus motiua ęqualis virtuti motoris: tũc illud mobile moueretur ꝑ quatuor leucas in vna hora: qa dupla virtus poteſt mouere idem mobile per duplum ſpatium in eodem tẽpore, & ſic velocitas addit ſuper motum naturalem. Sunt igitur ſecundum Auem. tres motus. ſ. motus naturalis, & motus diminutionis. ſ. tarditas, & motus additionis. ſ. velocitas, poſſet etiam poni motus quartus, vt motus aggregatus ex motu naturali, & ſuperaddito ſecundum imaginationem Auemp.

Ratio Auempace.

Motum autem ſenſibilem vocat Commen. totum motum in actu qui totus motus eſt ſenſibilis in actu. His igitur viſis ꝓbat Auempace quod non eſt talis proportio motus ſenſibilis ad motum ſenſibilem, qualis eſt proportio reſiſtentiæ ad reſiſtentiam, & hoc probauit ſic. qualis eſt proportio reſiſtentiæ ad reſiſtentiam: talis eſt proportio tarditatis ad tarditatem, ſi tunc qualis eſt proportio reſiſtentię ad reſiſtentiam: talis eſt proportio motus ſenſibilis ad motum ſenſibilem. tunc qualis eſt proportio tarditatis ad tarditatem: talis eſt proportio motus ſenſibilis ad motum ſenſibilem. cum igitur tarditas ſit motus diminutus a motu naturali: ſequitur quod qualis eſt proportio diminuti ad diminutum talis ſit proportio remanentis ad remanens: ſed hoc eſt ſyllogiſmu, vt patet manifeſte

A in numeris, & magnitudinibus: quoniã ſi ab vno numero nouenario auferantur duo: & ab alio quatuor: non oportet ꝙ qualis eſt proportio quatuor ad duo quod talis ſit proportio remanentis ad remanens: quia quatuor ſe habent in dupla proportione ad duo: ſed ſeptem non ſe habent in tali proportione ad quinque: & idem apparet in magnitudinibus: quia ſi accipiantur duę magnitudines, & vtraque ſit nouem pedum, & ab vna auferantur quatuor pedes, & ab alia duo: non oportet quod qualis eſt proportio diminuti ad diminutum quod talis ſit proportio remanentis ad remanens, vt patet manifeſte, & eodem modo eſt in additione: quia non oportet quod ſi aliquę duę magnitudines ſint æquales, & vtrique fiat additio, quod qualis eſt proportio additi ad additum, quod talis ſit proportio totius ad totum, vt patet in numeris: quoniam ſi vni trinario addantur duo, & altero trinario addantur quatuor, non eſt talis proportio totius ad totum qualis eſt proportio additi ad additum, quia quatuor ſe habẽt duo in dupla proportione: ſed ſeptem ad quinque non ſe habent in dupla proportione, & eodem modo ſequitur in magnitudinibus, & ideo non oportet quod qualis eſt proportio diminuti ad diminutum quod talis ſit remanentis ad remanens,

B & ſic ſimiliter non oportet quod qualis eſt proportio tarditatis ad tarditatem, quod talis ſit proportio motus ſenſibilis ad motum ſenſibilem, nec etiam oportet quod qualis eſt ꝓportio additi ad additum, quod talis ſit proportio totius reſultantis ad totum reſultans, & ideo non oportet quod qualis eſt proportio velocitatis ſuperadditæ velocitati naturali ad velocitatem ſuperadditam, quod talis ſit proportio totius reſultantis ex motu naturali, & velocitate ſuperaddita ad illud motum reſultans ex alio motu naturali, & velocitate ſuperaddita. Et eodem modo de omnibus quantitatibus proportionalibus. ſ. quod quando quantitatibus proportionabilibus additur quantitas, vel diminuitur non remanebunt eędem proportiones, vt ſi eadem quantitas: puta binarius, vel dualitas addatur quatuor, vel ſex, non remanet eadem proportio: qa ſex ad quatuor eſt proportio ſexquialtera, ſed octo ad ſex non eſt proportio ſexquialtera, & eodem modo eſt de diminutione, qa ſi a ſexcuplo terminaĩ non remanet eadem proportio quæ prius fuit, quia octo ad ſex non eſt proportio ſexquialtera: ſed ſex ad quatuor eſt proportio ſexquialtera.

Quomodo ſit intelligẽda opinio Auempace.

Intelligendum eſt hic quod ſecundum veritatem Auẽ-

C pace non habuit ponere quod in motu facto in medio reſiſtẽtiæ eſt aliqua pars motus naturalis, nec quod in tali motu remanet aliquid de motu naturali, ſed dixit tarditatem, ſeu motum cum dicitur tardum propter reſiſtentiam medij ad motum diminutum a motu naturali, quia eſt imperfectior quam motus naturalis, quo modo dicimus quod paruus homo eſt homo diminutus reſpectu magni hominis: non quia paruus homo ſit pars magni hominis: ſed quia deficit a quantitate magni hominis. Eodem modo, motus qui eſt tardus propter reſiſtentiam medij non dicitur eſſe diminutus a motu naturali, quia eſt pars naturalis motus remanentis poſt diuiſionem, ſed quia eſt minor, & imperfectior quam motus naturalis. Et eodem modo dico de velocitate quod velocitas non dicitur eſſe additio motui naturali, quia ex velocitate quę imaginatur ſuperaddi motui fiat aliquod vnum, cuius vnius vna pars ſit motus naturalis, & alia pars ſit velocitas, ſed dicitur motus ſuperadditus, quia maior, & perfectior, vt quomodo dicitur quod virga duorum pedum ſuperadditur virgæ vnius pedis, quia continet tantum, & plus.

Reſpõſio Commẽ. ad opinionem Auẽpace.

Poſito motiuo opinionis Auem-

D pace. nunc vero ibi. Quare differunt. Remouet Comment. motiuum opinionis prędictæ, & primo reſpondet ad opinionem. Secundo vero arguit contra opinionem in ſe. Reſpondet igitur Commen. ad rationem Auempace dicens quod non eſt ſimile de additione, & diminutione in quantitatibus mathematicis, & de additione in motibus: quoniam quando ex quantitate mathematica diminuitur aliqua quantitas remanet reſidua quantitas in actu, ſed quando in motu naturali accidit diminutio: tunc motus naturalis non habebit eſſe niſi in potentia, & ideo non eſt ſimile de quantitate mathematica, & motu naturali.

Argumẽtũ Cõm. contra rationẽ Auempace.

Deinde Commen. arguit contra opinionem Auempace ſic. Ex quo motus naturalis non habet eſſe niſi in potentia: ſequitur quod omnis motus naturalis ſenſibilis, & in actu eſſet motus non naturalis, quia omnis motus ſenſibilis eſt diminutio ex motu naturali, & non motus naturalis cui accidit diminutio niſi poneretur vacuum. ſimiliter cũ aliquod motum mouetur velocius motu ſuo naturali, tunc non eſſet ille motus ſuus naturalis, & additio. hoc eſt non eſſet ag-

gregatum

A gregatum ex motu naturali, & additione: ſed eſt additio tantum, & ſic non poſſet eſſe motus naturalis niſi poneretur vacuum: quod eſt impoſſibile. Quod autem iſta ſequantur poteſt probari. ponamus quod aliquod mobile ut a, poſſit moueri motu ſuo naturali per duas leucas in una hora, & ponamus, quod a, moueatur in medio reſiſtenti ita quod non poſſit per illud medium moueri niſi per ſex leucas in una hora, manifeſtum eſt illo ſuppoſito, quod a. non mouetur motu naturali, quia mouetur per duodecim leucas in una hora. ergo relinquitur ꝙ motus quo mouetur in medio pleno, & reſiſtenti non eſt motus naturalis. Eodem modo ſi addatur uirtuti mouenti alia uirtus tanta quanta eſt virtus mouẽtis: tũc a, mouebitur in duplo velocius, & per conſequens non moueretur motu ſuo naturali: ſed motu additionis tantum: & ſic non poſſet aliquod corpus naturale moueri motu naturali niſi poneretur vacuum ſecundum Auẽpace, quia ſi ſiat motus naturalis in pleno, illę motus non eſſet tarditas. Et ſi dicatur ꝙ Comm. d. ꝙ quando motui naturali accidit diminutio, tunc motus naturalis non habebit eſſe niſi in potentia, igitur in motu diminutionis uel tarditatis manet aliquo modo motus naturalis. Dicendum quod quamuis Auempace imaginatus fuerit, quod in motu diminutionis ſunt duo motus, B ſcilicet motus naturalis, & motus tarditatis: tamen ſecũdum ueritatem non ſunt duo motus propter rationem prædictã: & etiam quia ſi eſſent duo motus, tunc idem mobile moueretur duobus motibus per ſe ad eundem terminum, quod eſt impoſſibile. Quando igitur dicitur, quod in motu diminutionis motus naturalis non habet eſſe niſi in potentia. Dico quod in motu diminutionis motus naturalis habet eſſe in potentia, ſicut magis perfectum dicitur eſſe in potentia reſpectu minus perfecti, non quia magis perfectum exiſtat in minus perfecto. Vnde uno modo loquendo de potentia & actu diminutum dicitur eſſe in potentia reſpectu illius cuius eſt perfectũ, & alio modo in motu diminutionis dicitur motus naturalis habere eſſe in potentia, ſicut perfectum in diminuto. Vnde d. Commen. quod iſta quæſtio Auempace eſt ſophiſtica, & eſt difficilis, quia eſt ſecundum coniunctionem. i. ſecundum comparationem uel ſecundum proportionẽ, quia motus aſſimilatur lineæ: ideo exiſtimatur, quod illud quod conuenit lineę conueniat motui. Poſtea uero recapitulando d. Commentator quod declaratum eſt ex ſermone iſto, C quod proportio impedientis ad impediens eſt, ſicut proportio motus ad motum, & recapitulatio eſt ſatis plana. Et quæret aliquis. Hæc eſt quarta particula illius digreſſionis in qua Commen. mouet, & ſoluit unam dubitationem, quæ talis eſt ſuppoſito quod concedatur, quod talis eſt proportio motuum factorum in medio adinuicem, qualis eſt proportio impedientis ad impediens, ex hoc non uidetur ſequi quod ſi idem motus moueatur in uacuo, quod propter hoc moueatur in uacuo in inſtanti, ſed ſolum ſequitur quod mouetur in tempore, cuius proportio ad tempus in quo mouetur in medio pleno ſit ſicut proportio exceſſuum potentiæ motoris ad rem motam ſecundum quod eſt mota. ſ. abſque eo, qđ illic ſit impediens extrinſecum exceſſum potentiæ motoris ſuper rem motam ſecundum quod eſt impedita. Eſt igitur quæſtio quomodo ſequitur quod corpus moueatur in uacuo in inſtanti, licet hic concedantur propoſitiones quibus phyl. utitur. ſ. quod talis eſt proportio motus ad motũ in medio: qualis eſt proportio impedientis ad impediens: non enim ſequitur ut uidetur, quia certum eſt, quod mobile ſecũdum quod mobile tantum abſque quocunque extrinſeco re- D ſiſtit motori, mobile etiam cum medio impediente reſiſtit motori, & magis reſiſtit, quam mobile ſolum, aliqua igitur eſt proportio inter reſiſtentiam mobilis ſolum ad motorem: & inter reſiſtentiam mobilis cum medio impediente ad motorem. ſit igitur, quod mobile cum medio in triplo plus reſiſtat motori, quam mobile ſolum, & per ſe reſiſtat motori: certum eſt, quod ſequitur quod tempus in quo mobile mouetur in medio non impediente ſit in triplo maius quã tempus in quo mobile mouetur in medio non impediente. ſ. in vacuo, in quo non eſt aliqua reſiſtentia niſi mobilis ad motorem, & ſic non ſequitur quod motus factus in vacuo non eſſet in inſtanti. Hanc igitur dubitationem ſoluit Commen. cũ dicit. Et hoc eſt dubitãdũ, & breuiter ſua ſolutio cõſiſtit in hoc, quod in corporibus ſimplicibus ut grauibus, & leuibus non eſt aliqua reſiſtentia mobilis ad motorem: quoniam reſiſtentia non inuenitur inter motorem, & rem motam niſi quando res mota eſt ens in actu diſtinctum a ſuo motore, ſicut eſt in corporibus cæleſtibus: ſed in corporibus ſimplicibus. i. grauibus, & leuibus res mota non eſt in actu diſtincta a motore, quia motor in eis eſt forma, & res mota eſt materia, ſed materia non eſt ens in actu, nec poteſt reſiſtere motori. Intelligendum tamen quod Commen. cum dicit, quod res mota eſt materia, intelligit quod illud ratione cuius mouetur eſt materia, & illud ratione cuius mouet eſt forma, tamen illud quod per ſe mouet eſt totum compoſitum ex materia, & forma. ſimiliter illud quod per ſe mouetur eſt totum compoſitum. nam materia prima non mouetur per ſe cum non ſit ens in actu: & ideo in motu ſimplicium corporum grauiũ, & leuium idem eſt motor, & res mota, & ideo non eſt aliqua reſiſtentia mobilis ad motorem, & propterea ſi moueretur in vacuo moueretur in inſtanti, quia in motu eorum in uacuo nulla reſiſtentia eſſet, ſed ſi mobile aliquo modo reſiſteret motori: ſequitur quod motus corporum ſimplicium in vacuo eſſet in tempore ſecundum ꝙ deducit ratio quæſtionis inductæ, & propter hoc phylo. octauo huius declarat, quod non mouetur ex ſe, ſic quod diuidatur in motorem in actu, & in motum in actu. Notandum ſecundum Commen. quod illi motus qui ſunt corporum ſimplicium mediantibus aqua, & B aere non ſunt impediti a medio: ut apparet in primo aſpectu: quoniam ſi ita eſſet, tunc eſſent huiuſmodi motus naturales qui non inuenti ſunt nec inuenientur, aut eſſet poſſibile huiuſmodi corpora moueri ſine medio quod eſt impoſſibile, niſi uacuum eſſet. Et huius cauſa eſt, quia iſta mota indigent medio, quoniam res mota debet neceſſario habere cum motore aliquam reſiſtentiam qua potentia motoris excedit potentiam illius, & hoc in motibus naturalibus, & ſi nõ tunc quilibet motor moueret corpus quodlibet, & per diuerſitatem illius proportionis quæ eſt inter reſiſtentiam, & rem motam ſimiliter diuerſificatur motus corporum cæleſtium. Vnde quædam ſunt velociora quibuſdam, & propter hanc reſiſtentiam motor non mouet rem motam niſi quando ponitur, quod eius potentia excedit potentiam rei motę: res enim mota uniuerſaliter eſt ſimilis quodammodo motori, & contraria aliquo modo. Et hoc intelligendum in mobilitate de qua dicit Auempace, quod eſt in corporibus cæleſtibus: quoniam motor cuius potentia eſt excedens, eſt magis velocior motore cuius potentia eſt minor in exceſſu, hoc Commen. Ex quibus uerbis poſſunt colligi quinque propoſitiones notabiles, quarum prima eſt, quod medium plenum non impe- C dit motum naturalem corporum ſimplicium grauium, & leuium. Cuius ratio eſt, quia illud ſine quo non poteſt eſſe motus non impedit motum, ſed ſine medio pleno non poteſt eſſe motus grauium, & leuium, ut probatum eſt ſupra. ergo. Et ſi dicatur quod medium plenum reſiſtit mobili. ergo impedit ipſum. Item ſi graue aut leue moueatur in aliquo medio, & ponatur in medio ſubtiliori, mouebitur uelocius, & tamen naturaliter moueretur. ergo illa uelocitas quam habet in medio ſubtiliori eſt ſibi naturalis, & tantam uelocitatem non habet in medio ſpiſſo. ergo medium ſpiſſum impedit uelocitatem naturalem, & per conſequens impedit motum naturalem, & eodem modo poteſt argui de quolibet medio pleno, probando quod impedit uelocitatem naturalem: quia impedit uelocitatem naturalem motus. Ad primum dico, quod medium plenum reſiſtit mobili, & impedit mobile ne ſit in termino motus. vnde graue deſcendens per medium plenum impeditur ne ſtatim ſit deorſum, ſed non impeditur a moueri deorſum, immo niſi eſſet medium non moueretur deorſum. Et dico, quod aliud eſt impedire mobile a moue- D ri, & aliud eſt impedire mobile a termino motus. Vnde medium plenum impedit mobile ab eſſe in termino motus, ſed non impedit a motu vel a moueri. Ad ſecundum dico, quod corpus ſimplex graue uel leue non habet aliquam determinatam uelocitatem abſolutam: ſed ſolum in comparatione ad medium in quo mouetur, & quælibet uelocitas, & tarditas quam habet in motu naturali eſt ſibi naturalis. Dico igitur quod ſi graue moueatur in medio ſpiſſo, illa uelocitas qua mouetur eſt ſibi naturalis reſpectum illius medii non impeditur ab aliqua uelocitate naturali, quamuis impediatur a uelocitate naturali quam habet ſi moueatur in alio medio, nec propter hoc impeditur motus naturalis, quia nõ eſt natum habere ipſam velocitatem in medio ſpiſſiori quã natum eſt habere in medio ſubtiliori. Secunda propoſitio eſt quod res mota neceſſario habet aliquam reſiſtentiam cum motore, & intelligo per mobile totum reſiſtens ſiue ſit medium ſiue ſit mobile, diſtinguendo mobile contra medium, ſic in motu grauium, & leuium medium reſiſtit, quia in corporibus grauibus, & leuibus motum reſiſtit in eis: tamen diſtin-

Epilogatio com.

Aliã qđ mota ab ipſo Auẽ.

Obiectio.

Solutio.

Quo ſit intelli. dictũ Commen.

Notandũ.

Prima ꝓpoſitio.

Prima obiectio.

Seconda obiectio.

Ad primã obiectionem.

Ad ſecũdam

Secunda ꝓpoſitio.

diſtinguendo mobile contra medium: ſic in motu grauium, & leuium mobile non reſiſtit motori ut dictum eſt, quia idē nō reſiſtit ſibiipſi. Tertia propoſitio eſt, quod propter diuerſitatē proportionis, quæ eſt ex reſiſtentia inter motorem, & rē motam ſimpliciter diuerſificatur motus corporum cæleſtium in uelocitate, & tarditate, & ſic diuerſitas corporum cæleſtium in uelocitate, & tarditate eſt ex proportione reſiſtentiæ inter motorem & rem motam. Similiter hoc non eſt ex alia reſiſtentia, quam ex reſiſtentia mobilis ad motorem, quia in motibus corporum cæleſtium non eſt medium reſiſtens, & hoc intelligit Commē. hic dicens quod inter rem motam & motorem non eſt alia reſiſtentia, quam mobilis ad motorem. Quarta propoſitio eſt, quod motor non mouet rem motam niſi quando potentia motoris in mouendo excedit potentiam rei motę in reſiſtendo, & hoc per ſe eſt notum. Sed utrum omnis exceſſus potentię motoris ſuper potentiam rei motæ: ſufficiat ad cauſandum motum uel non: uidebitur infra. Quinta propoſitio eſt, quod uniuerſaliter in motu naturali res mota eſt quodammodo ſimilis motori, & eſt contraria alio modo. Et hæc propoſitio eſt diuerſimode uera in diuerſis motibus: eſt enim uera in motu alterationis, & augmentationis: quoniam mouens, & motum ſunt ſimilia, & contraria ſecundū formam: ut patet primo de generatione, ſed in motu locali naturali grauium, & leuium per motum debet intelligi medium non ipſum graue uel leue motum: quia idem non contrariatur ſibiipſi, & tunc debet ſic intelligi .i. quod in illis mouens & motum ſunt ſimilia in materia, & contraria contrarietate quę eſt inter potentiam, & actum ſine contrarietate reſiſtentiæ ad illud cui reſiſtit: quoniam mouens eſt in actu, & motum in potentia, & ſimiliter medium in motu grauium & leuium reſiſtit motori. In motu uero animalium & corporum cęleſtium motor, & motum ſunt ſimilia in hoc: quoniam motus eſt perfectio mobilis, & etiam ſunt ſimilia ſecūdum proportionem: ſed non ſunt ſimilia in materia, & ſunt contraria contrarietate, quæ eſt inter potentiam, & actum, uel inter reſiſtens, & illud cui reſiſtit. Poſtea Commen. in fine huius particulæ reprehendit dicta Auemp. d. quod Auemp. facit dubitare in ſermone illo in duobus locis. unus eorum eſt in quo d. quod proportio motus ad motum non eſt ſicut proportio ſpiſſitudinis medij ad ſpiſſitudinem alterius medij. Secundus autem eſt, quod iſti motus corporum ſimplicium ſunt impediti a medio & non naturales: ut dicit Commen. Vnde dicit Cōmen. qd' nullus ante ipſum peruenit ad has quæſtiones: ideo profundus erat ipſe ſuper alios, & in exemplari a quo ſcripſimus, inuenimus quoddam folium per ſe in quo ſcriptum erat illud quod .ſ. dictum eſt ſupra. Nos autem dicimus. Hæc eſt quanta particula huius digreſſionis in qua Commentator ponit ueras cauſas ſucceſſionis in motu propter quam neceſſe eſt omnem motum eſſe in tempore, & dicit. Nos autem dicimus ſic .ſ. quod neceſſe eſt, quod inter motorem & rē motam ſit reſiſtentia, quoniam motor mouet rem motam ſecundum quod eſt contrarium, & res mota mouetur ab alio ſecundum quod eſt ſimilis, hoc eſt mouet ſecundum quod eſt in actu, & motum in potentia, & mouetur ſecundum quod eſt ſimile alicui modorum prędictorum, & omnis motus erit ſecūdum exceſſum potentiæ motoris ſuper rem motam, & diuerſitas motuum in uelocitate, & retarditate eſt ſecundum hāc proportionem quę eſt inter duas partes .ſ. inter potentiā motiuam motoris, & inter potentiam, & reſiſtentiam rei motę. Et dicit Commentator quod iſta reſiſtentia quam ponit inter motorem & rem motam contingit tripliciter: uel ex parte moti tantum: ſicut eſt in motu corporum cæleſtium, quoniam in motibus illorum non eſt aliqua reſiſtentia niſi mobilis ad motorem. Alio modo contingit iſta reſiſtentia ex parte medij tantum: ſicut in motibus corporum ſimplicium leuium, & grauium: quoniam in illis res mota non diuiditur in motorem & rem motam in actu. tertio modo contingit iſta reſiſtentia ex utroque .ſ. ex re mota, & ex medio, ſicut eſt diſpoſitio in animalibus, quæ mouentur in aqua: & ſic patet ex dictis Commenta. quod cauſę ſucceſſionis in motu ſunt tres, uidelicet reſiſtentia ſolius mobilis ad motorem, ſicut accidit in motibus corporum cęleſtium. Alia cauſa eſt reſiſtentia ſolius medij ad motorem: ſicut accidit in motu naturali grauium & leuium. Tertia cauſa eſt reſiſtentia ex parte utriuſque .ſ. ex parte mobilis, & ex parte medij ſicut accidit in motu animalis, in aere, uel in aqua: quoniam in tali motu corpus reſiſtit animæ, & etiam medium reſiſtit, maximę ſi medium econtra moueat. Deinde narrat Commentator quæ corpora mobilia indigent medio in motibus ſuis, & quæ non: dicens

Tertia propoſitio.

Quarta propoſitio.

Quinta propoſitio.

In quibus faciat dubitare ipſe Auē. pace.

Sūmā cōmendatio ipſius Auempa.

Quæ ſint cāæ ſucceſſionis in motu ſecūdū ueritatem.

A quod illa in quibus res mota ex ſe diuiditur in motorem in actu, & rem motam in actu non neceſſario indigent medio. Et huius ratio poteſt eſſe, quia habent reſiſtentiam intrinſecam ſufficientem ad motum, ſed ſi fuerit .ſ. quod indigent medio erit per accidens .ſ. propter inſpirationem & eſpirationem ſine quibus non poterit motum manere, & non requiritur per ſe propter motum. Vnde ex hoc loco accipitur, quod ſi eſſet uacuum animal poſſet moueri in uacuo. Deinde oſtendit, quæ ſunt corpora quæ indigent medio in motibus ſuis: dicens, quod illa quæ mouentur ex ſe, & non diuiduntur in motorem & rem motam in actu neceſſe eſt, quod indigeant medio: cuiuſmodi ſunt corpora grauia & leuia. Ex iſto loco poteſt accipi, quod grauia, & leuia mouentur ex ſe: & cauſam propter quam indigent medio: aſſignat Commentator dicēs, quod ſi non indigerent medio mouerentur in non tempore: cum nihil ſit illis quod reſiſtat potentiæ motiuæ, & ille motus in non tempore eſſet motus naturalis eorum. igitur aliquando mouerentur in non tempore. nam impoſſibile eſt, quod habeant motus naturales, & ſemper ſint impedita. ergo aliquando mouebuntur in non tempore .ſ. quando mouentur motu naturali in uacuo: quod eſt impoſſibile, quia omnis motus eſt in tempore. Et ſequitur aliud inconueniens .ſ. quod

B motus grauis, & etiam grauioris erunt æquales in uelocitate, cæteris paribus, quod eſt impoſſibile. Quod igitur exiſtimauit Auempace eſt, quod iſta ſimplicia grauia, & leuia habent motus naturales ſine medio, & in hoc completur intentio digreſſionis huius. Sed circa dicta Commentatoris in hac digreſſione occurrunt tria dubia. quorum primum eſt. An poſito uacuo corpora ſimplicia grauia, & leuia: ut puta ignis, & aer, non poſſunt moueri in uacuo motu diuiſibili facto in tēpore. Secunda dubitatio: an poſito uacuo corpus mixtum poſſit moueri in uacuo. Tertia dubitatio: an poſito uacuo animal poſſit moueri in uacuo motu progreſſiuo. Ad primum dubium arguo, & probo quod poſito uacuo corpus ſimplex graue uel leue poſſet moueri in uacuo, quoniam uacuum imaginatur eſſe ſpatium quaſi inter duo extrema, nunc autem ſola diſtantia quantitatiua inter terminos ſufficit ad motum ſucceſſiuum. ergo poſito uacuo poſſet corpus graue aut leue ſucceſſiue moueri in uacuo. Quod autem ſola diſtantia quantitatiua inter terminos ſufficiat ad motum ſucceſſiuum, probatur per auctoritates, & per rationes. Per auctoritatem

C primo ſic. phyl. tractatu de tempore dicit, quod prius, & poſterius in motu accipiuntur a priori, & poſteriori in magnitudine. ergo poſitis priori, & poſteriori in magnitudine ſuper quā uel in qua ſit motus ponetur prius, & poſterius, & per conſequens ſucceſſio in motu, & ſic ſola diſtantia quantitatiua inter terminos motus ſufficit ad motum ſucceſſiuum. Item ſpatium quod imaginatur eſſe uacuum habet ſeu imaginatur habere extrema, & per phyloſophum. quinto huius, medium eſt in quod continue mutans prius deuenit quam in ultimū: & etiam per phyloſophum in ſexto huius, probando quod indiuiſibile non mouetur, accipitur tanquam notum quod illud quod mouetur prius pertranſit æquale ſibi quam maius ſe: & ſeptimo huius dicit, quod ſi aliquod mobile moueatur in tanto tempore per tantum ſpatium, mobile in duplo uelocius pertranſibit duplum ſpatium in tanto tempore. Vnde omnes iſtę auctoritates probant, quod diuerſitas ſucceſſionis in motu maior & minor cæteris paribus accipiuntur ex diuerſitate ſpatij ſuper quod ſit motus, cum igitur uacuum ponatur ſpatium diuiſibile, ſequitur quod poſito uacuo grauia, & leuia poſſent moueri ſucceſſiue in uacuo. Idem etiam pro-

D batur per rationes, & primo ſic. Omne mobile quod debet pertranſire ab extremo ad extremum prius peruenit ad medium quam ad extremum, ſed omne quod prius peruenit ad medium quam ad extremum mouetur ſucceſſiue, & per conſequens in tempore. ergo graue uel leue poſitum in uacuo mouebitur ſucceſſiue in tempore. Item omne mobile eſt continue in loco ſibi æquali, ut patet octauo huius, ſi igitur graue ſubito deſcenderet in uacuo, in eodem inſtanti eſſet ſurſum & deorſum, & in toto medio. ergo ſi minimum graue ut terra minima moueretur in maximo uacuo, illa terra in uno inſtanti occuparet totum uacuum, & per conſequens eſſet æqualis toti uacuo, quod eſt impoſſibile, quia ponamus, quod uacuum ſit maius in centuplo, quam iſta terra minima. Item propter hoc motus alterationis eſt ſucceſſiuus in tempore: quia qualitas inhęrens mobili, & qualitas inducenda ſunt incompoſſibiles ſimul in eodem ſubiecto: quia igitur prior, & poſterior ſunt incōpoſſibiles ſimul in eodem ſubiecto, igitur diuerſæ partes ſpatij æqualis mobili ſunt incōpoſſibiles ipſi mobili:

Primū dubiū circa dicta Cō. Secūdum. Tertium.

Prima rō primi dubii.

Te. c. 104.

Secūda rō

Tex. c. 31.

Tex. c. 57.

Prima rō.

Scda rō.

Tertia rō.

mobili, nam impoſſibile eſt idem corpos eſſe ſimul in diuerſis partibus ſpatij diſtantibus æqualibus corpori. ergo ſicut propter incompoſſibilitatem graduum formæ eſt ſucceſſio in motu alterationis, ita etiam propter incompoſſibilitatem partiũ vacui reſpectu mobilis eſſet motus ſucceſſiuus in vacuo, ſi vacuum ponitur. In contrarium eſt phylo. hic, qui vult, quod poſito uacuo, motus corporum ſimplicium grauium, & leuiũ fieret ſubito, & in inſtanti, & non in tempore. Item ratio phyloſophi ad hoc eſt talis. qualis eſt proportio medij ad medium in ſubtilitate, talis eſt proportio motus ad motum in uelocitate, ſed medij pleni ad medium vacuum nulla eſt proportio in ſubtilitate. ergo motus facti in uacuo ad motum factum in pleno nulla eſt proportio, ſed cuiuslibet motus facti in tempore ad motum factum in tempore eſt aliqua proportio, ſed motus factus in pleno fit in tempore. ergo motus factus in uacuo fit in non tempore. Ad quæſtionem iſtam dicendum eſt, q tres ſũt ſignificationes vacui ſecũdum phyloſophũ: vacuum uno modo ſignificat illud in quo nihil eſt. Secundo modo ſignificat illud in quo non eſt corpus ſenſibile, & iſtis duobus modis accipitur vacuum tranſumptiue: quia verum uacuum non eſt illud in quo nihil eſt, quia ſic punctum eſſet vacuum, nec uerum uacuum eſt illud in quo non eſt corpus ſenſibile, quia ſic locus in quo eſt aer, eſſet uacuum. Tertio modo accipitur vacuum pro ſpatio receptiuo corporis naturalis, priuato tamen corpore naturali, & illud poteſt intelligi dupliciter. vno modo, quod in illo ſpatio nec ſit corpus naturale, nec quantitas ſeparata. Secundus intellectus eſt, quod in illo ſpatio ſit quantitas ſeparata. Primus intellectus claudit contradictionem. ſ. quod ſit aliquod receptiuum corporis carens omni quantitate: quia ponere hoc eſt ponere quantum ſine quantitate: nihil enim poteſt recipere quantum niſi quantum. Secundus intellectus eſt minus impoſſibilis. ſ. q ſit aliqua quantitas longa, lata, & profunda, ſeparata ab omni quantitate ſenſibili: quoniam ſecundum theologos illud eſt poſſibile apud Deum: ſicut in ſacramento altaris eſt quantitas ſine omni ſubſtã corporea in qua ſit ſicut in ſubiecto: ita Deꝰ poſſet facere quantitatem eſſe ſine omni qualitate, & talem quantitatem ſeparatam receptiuam corporis, & hanc dixerũt aliqui antiquorum eſſe uacuum. Adhuc poteſt poni talis quantitas ſeparata dupliciter. Vno modo ſic, quod non cederet corpori naturali, ſed ingrediente corpore naturali: ſimul adæquata eſſet cum corpore naturali, & immobiliter maneret, & ſic poſuerunt antiqui quantitatem ſeparatam eſſe uacuum. Alio modo poſſet intelligi, quod illa quantitas cederet corpori naturali, & ſic loquitur phyl. de quantitate poſitiua in ſecunda parte principali huius capituli: ubi dicit, q ſola quantitas facit diſtare: ut ſi corpus cubum ſeparatum ab omni ſubſtã, & ab omni quantitate ſenſibili poneretur in aqua faceret tantum de aqua diſtare quantum eſt corpus cubum. Dico igitur, quod accipiendo uacuum pro ſpatio inter terminos, in quo ſpatio nullum corpus naturale eſt, nec etiã quantitas ſeparata a qualitatibus ſenſibilibus: dico quod in tali uacuo nullo modo moueretur graue uel leue motu diuiſibili tempore menſurato, immo graue poſitum in tali uacuo ſubito, & in inſtanti fieret deorſum abſque hoc, quod tranſiret aliquam partem ſpatii, cuius ratio eſt, quia ad motum tempore mẽſuratũ neceſſario requirit aliqua reſiſtẽtia uel ex parte mobilis uel ex parte medii, ſeu ex parte utriuſq;: ſed tale mediũ nõ reſiſtit: cũ nihil ponat in eo: nec mobile reſiſtit motori: qa in motu grauium & leuium idem eſt motor, & motum: & idẽ non reſiſtit ſibiipſi, & ideo in tali medio nullo modo poſſet corpus ſimplex graue uel leue moueri, nec ſufficit ad motum ſucceſſiuum diſtantia terminorum motus, ſed ſimul cum hoc requiritur reliqua reſiſtentia, ſi tamen corpus tranſiens ab extremo in extremum illius diſtantiæ tranſiret per medium: neceſſario eſſet illum tranſmutatum eſſe in tempore: ſed non dico, quod graue poſitum ſuper tale ſpatium imaginatum fieret ſubito in altero extremo ſpatii abſque hoc, quod tranſiret per medium uel per partem aliquam ſpatij. Et ſi dicitur aut graue ſic deueniens ab extremo in extremum in eodem inſtanti in utroque extremo: uel in alio inſtanti, & alio in alio extremo. Dico quod ſuppoſito tali ſpatio graue in alio, & in alio inſtanti eſt in unu extremo ſpatii, & in alio: & ſi ſit dare primum in quo eſt in uno extremo non eſſet dare primum inſtans in quo eſt in alio extremo, & ſi ſit dare primũ inſtans in quo eſt in uno extremo, ſcilicet in extremo deorſum: non eſſet dare ultimum inſtans in quo eſt in alio extremo ſurſum. Sed ſi vacuum accipiatur poſitiue, ſcilicet pro quantitate ſeparata ab omni ſubiecto, & ab omni qualitate ſenſibili, ſic eſt duplex opinio de tali quantitate. Vna quod qualis quantitas ſeparata manens immobilis eſt receptiua corporis, & eſt locus corporis extenſus undique cum corpore locato uel locante: qualiter antiqui ponentes uacuũ dixerunt uacuum eſſe dimenſiones ſeparatas immobiles. Alia eſt opinio, quod ſi ponitur talis quantitas ſeparata, illa manens immobilis non poſſet recipere aliud corpus, ſed cederet alteri corpori. Iſta opinio ponit, quod duę dimenſiones corporeæ non poſſunt eſſe ſimul adæquatæ ſecundum primum modum ponendi dimenſionem ſeparatam ſi graue uel leue eſſet poſitum in tali ſpatio quanto: quod ſpatium non cederet corpori naturali, ſed compareretur corpus naturale ſecũ. Sic dicendum quod non mouetur motu diuiſibili in tali ſpatio, quia ex quo permittit ſecum corpus graue uel leue nullo modo reſiſteret graui uel leui, & per conſequens non eſſet reſiſtentia ibi ex parte medii, nec eſt aliqua reſiſtentia ex parte mobilis, quia idem non reſiſtit ſibiipſi, ideo dico, quod corpus graue uel leue fieret ſubito ab uno extremo talis ſpatii ad aliud extremum, nec tranſiret medium, nec aliquam partem ipſius ſpatii, ſicut dictum eſt in membro priori. Secundum uero alium modum ponendi quantitatem ſeparatam. ſ. ſi poneretur aliqua quantitas corporea ſeparata ab omni ſubſtã, & ab omni qualitate ſenſibili, quę tamen quantitas corporea non permitteret ſecum aliquam aliam quantitatem corpoream, immo cederet ei, ſic eſt difficilius reſpondere. Mihi tamen uidetur ſecundum intentionem phyloſophi, quod talis quantitas ſeparata reſiſteret alteri quantitati, & non permitteret ſecum aliquam aliam quantitatem corpoream. Et ſecundum hoc eſſet dicendum quod graue uel leue poſſet moueri motu ſucceſſiuo in tali ſpatio repleto quantitate ſeparata reſiſtenti mobili, quia ad motum ſucceſſiuum ſufficit reſiſtentia ex parte medii, & quantitas ſecundum iſtam opinionem reſiſtit, quia ſola quantitas facit diſtare ſecundum phyloſophum. Vnde ſi quantitas per ſe poſſet reſiſtere: non eſt dubium, quod grauia, & leuia poſſent moueri motu ſucceſſiuo per ſpatium quantũ quãtitate ſeparata. Illud tamẽ eſt dubium, uidelicet utrũ quãtitas ſeparata ab ui quantitate poſſet reſiſtere alteri corpori. Et dico, quod intentio phyloſophi eſt, quod ſi ponatur uacuum eſſe eodem modo quo antiqui poſuerũt, ſcilicet quod uacuum ſit quantitas ſeparata receptiua corporis naturalis non reſiſtens, reſiſteret corpori naturali, quod grauia, & leuia non mouerentur in uacuo motu ſucceſſiuo: ponendo tamen quantitatem ſeparatam eo modo quo catholici poſuerunt quantitatem poſſe ſeparari a ſubſtã, & ab omni qualitate: ſic eſſet dicendum ut opinor: quod graue uel leue poſſet moueri motu ſucceſſiuo in tali quantitate tanquã in medio. Vnde ſecundum phyloſophum, & Commen. ſucceſſio non cauſatur propter diſtantiam terminorum ſpatii uel medii per quod fit motus: ſed per ſe, & præciſe cauſatur propter aliquam reſiſtentiam. ſ. uel medii aut mobilis ſeu utriuſque. Sed contra hoc arguitur per rationem phyloſophi ſic. quantitas ſeparata nullam proportionem habet in ſubtilitate, & ſpiſſitudine ad medium plenum corpore naturali, quia quantitas ſeparata ab omni qualitate non habet raritatem uel. denſitatem, quia raritas, & denſita ſunt qualitates: ergo nulla eſt proportio inter motum factum in medio pleno corpore naturali, & motum factum in medio uacuo quantitate: & per conſequens motus factus in medio pleno quantitate ſeparata fit ſubito, & in inſtanti. Dicendum quod raritas, & denſitas ſeu ſpiſſitudo, & ſubtilitas: uno modo ſunt qualitates conſequentes calidum, & frigidum: alio modo accipiuntur pro approximatione partium quantitatis adinuicem: uel pro elongatione partium adinuicem, & ſic uel ſunt de genere quantitatis uel relationes neceſſario fundatę in quantitate, ſi accipiatur raritas, & denſitas ut ſunt qualitates tangibiles conſequentes calidum, & frigidum, ut Comm. loquitur de iſtis 7. huius com. 15. ſic dico, quod in quantitate ſeparata non ſunt raritas, & denſitas: & quod quantitas bene poteſt ſeparari a raritate, & denſitate, quæ ſunt qualitates tangibiles. Et idem dico de ſpiſſitudine, & ſubtilitate: & illo modo loquendo de iſtis non eſt uerum uniuerſaliter, quod qualis eſt proportio medii ad medium in raritate, & denſitate, quod talis ſit proportio motus ad motum in uelocitate, & raritate. Si autem accipiantur raritas, & denſitas ut ſunt remotio, uel propinquitas partium quantitatis inter ſe: ſic dico, quod eſt impoſſibile ſeparare quantitatem continuam permanentem a ſitu. Vnde quamuis Deus poſſet ſeparare quodlibet abſolutum ab alio abſoluto ſecundum Catholicos

Marginal notes: Tres ſunt ſignificationes uacui. — Duæ opiniones circa quantitatẽ ſic acceptam. — Secunda opinio. — Quæſtio. — Dubium. — Solutio. — Com. 15.

A

eos tamen non poſſet ſeparare quodcũque abſolutum a quocunque reſpectiuo. Vnde dico, quod loquendo de raritate, & denſitate: vel de ſpiſſitudine, & ſubtilitate. ſecundo modo. ſ. ſecundum q̃ ſunt relationes neceſſario conſequentes quantitatem ſub diſiunctione, quoniam omnis quantitas eſt neceſſario rara vel denſa, ſic eſt uerum, q̃ qualis eſt proportio medii ad medium in ſubtilitate· talis eſt proportio motus ad motum in uelocitate.

Dubium. Sed dubitatur: quia diceres, quod relatio non eſt principium actionis. ergo denſitas ſecundum quod eſt relatio non eſt principium reſiſtentiæ.

Solutio. Dicendum quod quamuis relatio non ſit per ſe principium actiuum: nec etiam reſiſtat: tamen quantitas ut eſt ſub una relatione, ideſt ſub propinquitate partium adinuicem magis reſiſtit, quam ut eſt ſub relatione oppoſita.

Replica. Sed adhuc diceretur in contrarium: quia quantitas non eſt de potentiis actiuis, ut d. Commen. infra in hoc tractatu: nec relatio eſt principium actiuum. ergo quantitas: ut eſt ſub relatione: non eſt principium.

Solutio. Dicendum quod quantitas non eſt de principiis actiuis per abiectionem contrarii, & hoc intelligit Com. verũtamen bene poteſt eſſe de principiis abſque abiectione contrarii: vnde quod unum corpus expellat aliud a loco ſuo: hoc eſt per quantitatem tanquam per cauſam partialem:

B

& ideo dico, quod quantitas eſt ſic actiua, quia eſt reſiſtiua: quamuis non ſit actiua ſic, quod ſit alteratiua.

Ad primã rationem. Ad primam rationem cum dicitur, quod ſola diſtantia inter terminos ſufficit ad motum ſucceſſiuum. Dico quod non eſt uerum: immo ſimul cum diſtantia terminorum requiritur reſiſtentia ex parte medii uel ex parte mobilis uel ex parte utriuſque.

Ad auctoritatẽ phyloſophi. Et ad auctoritatem in contrarium: cum dicitur, quod prius, & poſterius in motu cauſantur a priori, & poſteriori in magnitudine. Dico, quod uerum eſt a priori, & poſteriori in magnitudine ſuper quam ſit motus, ſed ſuper magnitudinem ſeparatã ab omni quantitate ſenſibili non ſit motus eo modo quo dictum eſt. Vnde quando mobile tranſit per priorem & poſteriorem partem magnitudinis, tunc uerum eſt, quod prius, & poſterius eſt in motu, ſed graue, & leue ſi ponantur in uacuo non pertranſirent partes uacui: ut dictum eſt.

Ad ſecũdam rationem. Ad aliud cum dicitur, quod medium eſt in quod continue mutans, &c. Dicendum eſt, quod uerum eſt, ſed in uacuo ſeparato non poteſt graue uel leue continue moueri, quia q̃ cõtinue mouetur: mouetur ſucceſſiue.

Ad primã rationem. Ad rationes uero in contrarium cum dicitur, quod illud quod pertranſit ab extremo in extremum prius peruenit ad medium.

C

Dico quod non eſt uerum niſi quando ſit tranſitus ad extremo in extremum per motum ſucceſſiuum: quando uero non ſit aliquid ſubito ab extremo in extremum: non oportet, quod prius perueniat ad medium: unde tranſiens ab extremo in extremum per medium prius peruenit ad medium, & ſic

Ad ſecũdam non eſt in propoſito. Ad aliud cum dicitur, quod omne mobile eſt in loco ſibi æquali, &c. Dico quod uerum eſt, & dico, quod mobile tranſiens ab uno extremo uacui ad aliud extremum ſi in uno inſtanti eſt in uno extremo, & in alio inſtanti eſt in alio extremo. in nullo inſtanti eſt in medio, nec in aliqua parte vacui.

Ad tertiũ. Ad aliud cum dicitur, quod ſicut diuerſi gradus formæ ſunt incompoſſibiles, ita diuerſæ partes ſpatii. concedo, & ideo dico, quod graue tranſiens per partem ſpatii non eſt ſimul in diuerſis partibus ſpatii. Et dico, quod poſito uacuo graue non tranſiret partes ſpatii, ſed ſubito fieret ab uno extremo ad aliud extremum. Quidam dicunt, q̃ poſito vacuo corpus graue poſſet deſcendere in vacuo, quia ad motum: ut dicunt: ſufficit ſola diſtantia terminorũ, inter quos ſit motus.

D

Et ſi dicitur, quod in uacuo non eſt reſiſtentia. Ad hoc dicunt, quod reſiſtentia eſt duplex. ſ. quędam poſitiua, & illa eſt ſemper cum reſiſtentia, & reactione, & talis reſiſtentia nunquam eſt ſine uiolentia reſiſtentis, & hoc ſi reſiſtens uincatur, ſicut patet quando aliquod corpus penetrat terram, vel mouetur contra aquam currentem: uel contra motum uentis. Reſiſtentia priuatiua eſt incompoſſibilitas aliquorum ad tertium: uel alicuius unius ad aliqua diuerſa. v. g. poſito, quod lapis poſſet eſſe ſimul cum aere: ſic quod lapis non pelleret aerem extra locum ſuum ſecundum quod aer, & lapis poſſent eſſe ſimul in eodem loco adęquato: tunc aer non reſiſtet lapidi poſitiuæ: quia non oportet aerem violenter moueri ad motum lapidis tamen aer ſecundum diuerſas partes eius reſiſteret lapidi priuatiuę, & illud non eſt aliud dicere quam quod lapis non poteſt eſſe in diuerſis partibus aeris, & iſta reſiſtentia requiritur neceſſario in omni motu locali recto, & talis reſiſtentia ſufficit ad motum localem. Sed ſine dubio illud eſt contra intentionem Phyloſophi & Commen. quia ſi illud eſſet verum: concluſio quam phyloſophus intendit demonſtra-

A

re non eſſet vera, ſcilicet poſito vacuo motus grauis eſſet in uacuo in nõ tempore ſecundum quod antiqui ſunt de uacuo: imaginantes quod uacuum ſit quantitas ſeparata a ſuba, & ab omni qualitate ſenſibili: & ſi talis quantitas ponitur haberet diuerſitatem in partibus: & per conſequens reſiſtentiam priuatiuam quæ ſufficit ad ſucceſſionem motus: & ſic in uacuo eſſet motus ſucceſſiuus: quod eſt contra phyloſophum. Item illa propoſitio phyloſophi eſſet falſa, uidelicet quæ eſt proportio medii ad medium in ſubtilitate: talis eſt proportio motus ad motum in uelocitate, quia certũ eſt quod uacui ad plenum: nulla eſt proportio in ſubtilitate. Item ſecundum iſtud ſequitur, quod in eodem tempore pertranſirentur duo ſpatia ęqualia ab eodem mobili: quorum unum eſt plenum, & aliud uacuum, quod eſt impoſſibile. conſequentia patet, quia omnis motus grauis, & leuis quantũcũque uelox poteſt fieri in tempore quantũcũque tardo: ut patet, quia mediũ poteſt ſubtiliari infinitũ, & ideo dico, ut prius dictum eſt.

Secundũ dubium. Secundum dubium eſt, utrum poſito uacuo poſſit corpus mixtum moueri in uacuo. Et uidetur quod non: quia ſi ſic: ſequitur quod aliquod mixtum poſſet æque uelociter moueri in pleno, ſicut in aere, & uacuo, ſed conſequens uidetur impoſſibile, quia cer-

B

tum eſt, quod maior reſiſtentia eſt in pleno, quam in uacuo. probatio conſequentię. quia ponamus aliquod mixtum motũ in uacuo. tunc certum eſt, quod illud mixtum poteſt moueri in aere, aut igitur æque uelociter ſicut in uacuo, & habetur propoſitum, aut uelocius, quod non cõtingit. igitur illud mixtum tardius mouebitur in aere, quam in uacuo. ponamus igitur, quod in duplo tardius moueatur in aere, quam in vacuo: tunc mixtum maius eo in quantitate, & uniformæ ſibi ſecundum proportionem elementorum mouebitur uelocius in eodem aere in aliqua proportione, ſuppoſito quod non plus de aere reſiſtat ſibi quam mixto primo minori eo, & non niſi per additionem maiorem ex parte mouentis quam ex parte reſiſtentis. ergo tanta poteſt fieri additio, quod tandem aliquod graue mixtum ſecundum compoſitionem fieret magis quantitatiue, & mouebitur in eodem aere in duplo uelocius, quã primum mixtum, ſed illud mixtum primum non mouetur velocius in aere, quam in vacuo. nõ ergo illud magnum mixtum datum mouebitur æque uelociter in aere, ſicut paruum mixtum in uacuo, ſed illud magnum mixtum æque uelociter mouebitur in uacuo ſicut paruum mixtum, quia ex quo

C

ſunt æqualis commixtionis eadem eſt proportio coniunctis ad leuitatem in utroque, & in uacuo non eſt reſiſtentia extrinſeca. ergo illa duo mixta æqualiter mouentur in uacuo: ſequitur igitur, quod illud mixtum magnum mouetur æquę uelociter in aere, & in uacuo, quod uidetur inconueniens, & conſequentia patet, quia illud magnum mixtum mouetur in duplo velocius in aere, quam mixtum paruum: & mixtum paruum mouetur in duplo uelocius in uacuo, quam in aere: quã illud magnum mixtum mouetur æquæ uelociter in aere ſicut paruum mixtum mouetur in uacuo: illud magnum mixtum, & paruum mixtum mouentur æquę uelociter in vacuo. ergo illud magnum mixtum mouetur ęquæ uelociter in aere, & in uacuo, & ſic patet conſequentia.

Dubium. In contrarium arguitur ſic. Mixta ſunt compoſita ex contrariis. ergo in eis eſt reſiſtentia intrinſeca ſufficiens ad motum.

Solutio. Ad illud dubium dico, quod mixta ſunt duplicia. ſ. quædam imperfecta in quibus elementa ſunt in actu completo diſtincta ſecundum ſitum, & quaſi colligata ut ſũt corpora poroſa in quibus eſt aer in actu. Alia ſũt mixta perfecta: ut illa in quibus nullum elemen-

D

tũ exiſtit in actu completo, ſed in tota materia eſt forma mixta uniformis. Et de talibus mixtis eſt duplex opinio, videlicet una quæ ponit, quod in tali mixto perfecto non manens elementa in actu: ſed quod ſimpliciter corrũpuntur, ſed remanet quædam forma ſubſtantialis media perficiens totam materiã, & eodem modo eſt de grauitatibus, & leuitatibus elementorum. ſ. quod non manent actu in mixto perfecto, ſed quædam forma media. Idem enim eſt iudiciũ de formis ſubſtantialibus elemẽtorum, & grauibus leuibus elemẽtorũ ſiue grauitas, & leuitas ſint formæ ſubſtantiales, ſiue non. Et ſecundum iſtam opinionem conſequẽter eſt dicendũ, q̃ huiuſmodi mixtũ pfectũ non poſſet moueri in uacuo pluſquam elementum purũ, quia in eo non eſt niſi una forma quę eſt principium motus, & materia prima ſicut nec in elemento, & ideo in eo non eſt aliquod reſiſtens motui, & ſic non habet reſiſtentiam intrinſecam, nec in uacuo eſt aliqua reſiſtentia intrinſeca, ſed omnis motus requirit aliquam reſiſtẽtiam, ut dictum eſt, ideo ſecundum iſtam opinionem dico, quod mixtum perfectum nullo modo poſſet moueri in uacuo.

Opinio aliquorũ. Alia eſt opinio, quę ponit, q̃ in

mixto

A mixto perfecto ſunt elementa aliquo modo in actu,& ſecũdũ illã opinionem uniformiter eſt dicẽdum de mixtis perfectis, & imperfectis,& eſſet cõſequenter dicendum,ꝙ omnia mixta poſſent ex ſe moueri in uacuo pp reſiſtẽtiam intrinſecã,ut ſuperius argutum eſt.Intelligendum tamẽ ꝙ licet omne mixtũ poſſet ex ſe moueri in uacuo, non tamẽ in quocũque loco poſitum,ut ſi eſſet aliqđ mixtum imperfectum in quo nõ eſſet ignis omnino, illud non poſſet ex ſe moueri in uacuo poſito in loco ignis,quia ibi omnia elemẽta ex quibus componit̃ eſſent grauia,& non reſiſterent in motu deſcẽſus,& tale mixtũ poſitũ in uacuo exiſtẽte in loco ignis non haberet reſiſtentiã intrinſecam·illud tamẽ mixtum poſſet moueri ex ſe in uacuo poſito in loco terræ, uel aquę: & forte in locu aeris,quia aer reſiſtit motui deſcenſus in loco ſuo ſecundum ꝙ patet in motu grauis ſimplicis facti in medio aeris,& ſic eſt impoſſibile ꝙ tale mixtum perfectum moueatur in uacuo in uno loco &nõ in alio·pp hoc, ꝙ unum elementum intrinſecũ põt reſiſtere alijs in uno loco,& non in alio, & ſic eſt poſſibile tale mixtũ eſſe quod pp magnitudinem reſiſtẽtiæ intrinſecæ tardius mouetur in uacuo poſito in uno loco quam in pleno in alio loco,in quibus iſta elemẽta ſua mouẽt quæ in priori uacuo reſiſtebant. v.g.ut ſi eſſet aliquod mixtum compoſitum ſolũ ex terra,& aqua·ita proportionatũ ꝙ aqua ꝑdominetur ſup terram,& ꝙ ille exceſſus non ſit tantus quãtum eadẽ aqua ſi eſſet p ſe excederet aerem in loco aeris ad diuidendũ ipſum, & mouẽdum p ipſum deorſum,& tale mixtũ poſitũ in vacuo ſub B loco aquæ.i.in loco terræ moueret̃ ſurſum aliqua uelocitate: ſuppoſito,ꝙ aqua naturaliter moueret̃ a loco terrę, ſicut ad præſens gratia exẽpli ſuppono, & illud mixtũ ſi poneretur ſuperius in loco aeris deſcenderet uelocius probo: quoniam ſi eſſet ibi ſola aqua quæ eſt in illo mixto ipſa deſcenderet velocius quam aſcẽderet huiuſmodi mixtum in uacuo ſupradicto. ergo cum in hoc mixto ſit iſta aqua cum terra,quæ eſt grauis in illo loco aeris,& inclinat uerius deorſum: ſequitur ꝙ ipſũ totum compoſitum præciſe ex iſta aqua,& terra multo uelocius deſcendit in illo aere,quam aſcendit in prædicto uacuo, & tota cauſa huius eſt,qa tale mixtum poſitum in uacuo in tali loco hẽt reſiſtentiam intrinſecam,q̃ non hẽt in alio medio pleno.ſ.in loco aeris,& ſic patet,ꝙ aliquod mixtũ tardius mouetur in uacuo poſito in uno loco quam in pleno poſito in C alio loco.Impoſſibile eſt tamen ꝙ aliquod mixtum ęquæ uelociter moueatur in pleno ſicut in uacuo ſi tãtã reſiſtentiam habeat intrinſecam utrobique,& cum hoc hẽt reſiſtentiã extrinſecam in pleno,qa ubicũque eſt maior reſiſtentia: ibi eſt motus tardior. Ad argumẽtum factum in principali eſt reſpõdendum,ꝙ illud argomẽtum probat uniuerſaliter de oĩ mixto.ſ.quod ſi mixtum poſſet moueri in uacuo ꝙ idem mixtũ æquæ uelociter moueretur in pleno ſicut in uacuo, tamẽ nõ ualet illud de mixto,ꝙ uniformiter hẽt reſiſtentiam intrinſecam in pleno,& in uacuo ſicut de alio mixto,ideo ad illam rationem eſt dicẽdũ cõcedẽdo totum vſq. ad iſtam cõſequẽtiã: mixtom magis quantitatiue mouebitur uelocius quam mixtum minus in eodem medio in aliqua ꝓportione pp maiorẽ additionẽ ex parte mouẽtis quã ex parte reſiſtẽtis.ergo tanta põt fieri additio ꝙ tãdem aliquod tale mixtum ſecũdum compoſitionem quantitatiue maius mouebitur in eodem aere uelocius in duplo quam primum mixtum: hæc.n.conſequentia non ualet neceſt poſſibile inuenire duo mixta uniformia ſecundum ꝓportionẽ elementorum: quorum unum moueť in medio reſiſtẽti utrũque in duplo uelocius quã aliud,& ꝙ vnũ D iſtorum.ſ.illud ꝙ eſt tardioris motus in pleno moueať ſolum in duplo uelocius in illo pleno reſiſtẽti quã in uacuo: quãuis enim forte vtrũque iſtorum ſit poſſibile.ſ.quod ſint duo mixta uniformia ſecũdũ ꝓportionẽ elemẽtorũ quorũ unũ moueť in duplo velocius ꝑcise q̃ reliquũ in pleno reſiſtẽti vtrique: &etiã ſit poſſibile,ꝙ illud ꝙ eſt tardioris motus in pleno quã reliquum moueatur in duplo uelocius præciſe in pleno quã in uacuo: tamen iſta duo inter ſe ſũt incompoſſibilia. Et hæc de quæſtione illa. Tertium dubium eſt,utrũ poſita uacuo animal poſſet moueri in uacuo motu progreſſiuo. Et uidetur ꝙ non: quia in omni motu progreſſiuo requiritur aliquod fixũ ad quod animal figat pedes ſuos,ſed in vacuo nullũ eſt tale fixum.ergo poſito in uacuo non poteſt animal moueri in uacuo motu progreſſiuo.In oppoſitum videt̃ eſſe Commentator hic,qui dicit ꝙ illa in quibus mobile ex ſe diuiditur in motorem in actu, & in rem motam in actu non neceſſario indigẽt medio: hæc Commen.ſed animalia quæ mouentur ex ſe diuidũtur in motorem in actu,& in rem motam in actu.ergo animal in motu ſuo proprio cuiuſmodi eſt motus progreſſiuus

Ad ſecũdm dubium.

Tertiũ dictum.

A non indiget medio,& per cõſequens talis motus progreſſiuus vacuo. Dicendũ breuiter, ꝙ poſito uacuo quantum ex parte reſiſtentiæ non repugnat animali moueri in uacuo motu progreſſiuo,qa in animali eſt reſiſtentia intrinſeca ſufficiens ad motũ:tamen poſito ſolo vacuo non poſſet animal moueri in vacuo motu progreſſiuo, qa non haberet aliquod fixum intrinſecum , ſicut poſito uacuo non poſſit auis uolare in uacuo,qa non haberet aliquid cui inniteretur ſuperans ipſum. Quod igitur dicat Com.ꝙ mota ex ſe quæ diuidũtur in motorem actu non indigent medio.Dico ꝙ uerum eſt ꝙ nõ indigent medio in ratione reſiſtentis : tamen indigent medio ſuper quod moueant̃,& cui innitantur, & tale mediũ non eſt in uacuo. Vnde eo modo quo corpora ſimplicia grauia, & leuia indigent medio in motibus ſuis,qa indigent medio in ratione reſiſtentis,cũ non habeant reſiſtentiam intrinſecam,illo eodem modo non indigent animalia medio, idelt medio reſiſtenti cũ habeant reſiſtentiam intrinſecam ſufficientẽ ad motum,& hæc eſt intentio Commen.igitur. Et ſi dicatur:ponamus,ꝙ ſuper terram ſit uacuum,ita ꝙ totus locus aquę, & aeris eſſet uacuus,poſſet ne animal moueri in illo uacuo figẽdo pedes ſuos ſuper terram: Dico ut mihi uidetur, quod animal bene poſſet ambulare in uacuo exiſtente ſuper terram fi- B gendo pedes ad terram:quia haberet fixionem,& reſiſtentiam intrinſecam ſufficientem , poſſet etiam animal ſaltare in uacuo,& tamẽ non eſſet poſſibile animal uolare in uacuo, quia ibi non eſſet corpus cui inniteretur in uolando.

Solutio.

Obiectio.

Solutio.

Sed ſi per ſubtiliſsimum tanto motu tanto in tempore pondus a,fertur:per uacuum ſi mouebitur, omnem profecto rationem exuperabit . Si enim z. uacuum longitudine æquale b,& d.plenis. Pondus igitur a,ſi tranſierit. Atque aliquo quidem in tempore quod ſit,i. minore uero quam eſt tempus e, fuerit motum:hanc profecto rationem,& uacuum habebit ad plenum;quam ad tempus.tempus habebit. Sed tãto in tempore quantum eſt i.pleni d, partem aliquã tranſierit pondus a.Sitque illa d K. Tranſierit autem C a,pondus medium ipſum z. Si ea etiam ratione differat ſubtilitate ab aere quam e, tempus ad i, tempus habet.Nam ſi corpus z. tanto ſubtilius ſit ipſo o, quãto tempus e,tempus excedit i, econtra profecto pondus a,tranſierit illud celeritate : tanto in tempore : quantum eſt tempus i,ſi per illud feratur. Si igitur nullum in z. fuerit corpus celerius adhuc per illud ſane mouebitur. At in i, tempore motum iam erat . Quare pondus a,æquali in tempore plenum , & uacuum pertranſibit. At hoc fieri nequit. [1]

Sed ſi per ſubtiliſſimum in tanto talique fertur per uacuum,omnem exuperat rationem . Sit enim c, uacuum qui æqualem habeat magnitudinem his quæ ſunt b,& d. A, ergo ſi tranſibit,& mouebitur per c,in quodam quidem tempore quod eſt i. Sed in minori quam in quo eſt c, & hanc D *habebit rationem uacuum ad plenum; ſed in tanto tempore quantum eſt in quo eſt i,ipſius d,a, tranſibit ſubtilius. Tranſibit autem ſi ſit aliquid ſubtilitate differens ab aere in quo eſt z.ſecundum hanc proportionem : quam tempus habet in quo eſt e, ad tempus in quo eſt i. Si enim in tanto ſubtilius eſt corpus in quo eſt z.ipſo dicit quantum exuperat e.ipſum i.tranſibit econtrario uelocitate in tantum quantum i.ipſum exuperat z.quod eſt in quo eſt a.ſi feratur. Si igitur nullum ſit corpus in quo eſt z. adhuc uelocius pertranſibit , quoniam & ſicut prius, ſed erat in quo eſt i. Quare inæquali tempore tranſibit quod eſt plenum,& uacuum. Sed impoſſibile eſt .*

Tex.c.72.

Hæc

Demonſtratio.

Hæc eſt ſecunda pars primæ particulę i qua probatur concluſio immediate precedẽs per impoſſibile, ſcilicet qđ poſito uacuo motus corporum ſimpliciũ grauium, & leuium fieret in non tempore: & ratio talis ẽ ſuppoſito, qđ uacuum ſit: & ꝙ motus in uacuo fiat in tempore: ſequitur quod in ęquali tempore pertranſit enl duo ſpatia æqualia: quorum unum eſt plenum, & aliud uacuum ab eodem mobili. Hoc conſequens eſt impoſſibile: igitur, & antecedens.ſ.ꝙ corpus ſimplex graue uel leue moueatur in uacuo in tempore: conſequentia probatur ſic, ſi motus grauis uel leuis in uacuo fiat in tempore ſit illud tempus a,& ſit b, tempus in quo idem mobile uel mobile æqualis uelocitatis pertranſit ſpatium plenum æquale illi uacuo, & tunc certum eſt, quod a, eſt minus, quam b, quia in minori tempore pertranſitur uacuum, quam plenum ab eodem mobili cæteris paribus: ſed certum eſt, quod tempus b, non excedit tempus a, in infinitum, ſed in aliqua determinata proportione, detur igitur proportio,& ſit proportio decupla uel centupla, & pono tunc, ꝙ illud medium plenum rareſiat, & ſubtilietur in duplo uel in centuplo, hoc non repugnat ſibi ſecundum, quod eſt corpus: qua ſubtilitate facta idem mobile mouebitur per æquale ſpatium uelocius in decuplo uel centuplo, quia qualis eſt proportio medii ad medium in ſubtilitate: talis eſt proportio motus ad motum in uelocitate, & temporis ad tempus in longitudine,& breuitate. ergo idem mobile pertranſit æquale ſpatium plenum, ita ſubtiliatum in minori tempore in decuplo uel centuplo, quod eſt ipſum b, ſed tempus minus ipſo b, in tanta proportione eſt æquale tempori in quo pertranſitur uacuum. ergo idem mobile uel mobile ęque uelox in æquali tẽpore pertrãſit duo ſpatia ęqualia: quorum unum eſt vacuum: & aliud eſt plenum, & ſic patet conſequentia. Iſtam tamen conſequentiam format phyloſophus ſub aliis uerbis, & terminis, & ratio patet cuilibet intelligenti.

Si igitur tempus aliquod erit in quo per uacuum quoduis corpus mouebitur: hoc eueniet impoſsibile ut ex hiſce quæ diximus patuit. In tempore enim æquali quippiam plenum: atque uacuum pertranſibit. Erit enim ſic aliquod corpus ad corpus, ut ad tempus eſt tempus. Vt in ſumma autem dicam: manifeſta eſt huiuſce cauſa accidentis. Nam motus quidem omnis ad motum eſt ratio. Eſt enim in tempore: & omnis temporis: item ad tempus: modo ſint ambo finita. Sed uacui ad plenum nulla prorſus eſſe ratio poteſt,

Tex.c.73. *Manifeſtum eſt igitur, quòd ſi fuerit aliquod tempus in quo uacuum quodlibet fertur, accidet hoc impoſſibile. In æquali enim accipietur, & quod plenũ eſt tranſire aliquid & uacuum. Erit enim aliquod analogum corpus alterum ad alterum; ut tempus ad tempus. Sed ſicut in capitulo eſt dicere: palam accidentis cauſa eſt; quia motus quidem ad motum omnis proportio eſt, in tempore enim eſt. Temporis autem omnis eſt ad tempus finitis utriſque, uacui autem ad plenum non eſt.*

A Hic phyloſophus facit ſummam eius quod prædixit in hac demonſtratione, & patet cuilibet intelligenti. Sed dubitatur hic, quia in illa ratione aſſignatur una propoſitio falſa uidelicet, quod medium poteſt fieri ſubtilius alio medio in quacunque proportione. Illud non uidetur uerum, quia ſi ſic: tunc medium poſſet ſubtiliari in infinitum: quod eſt falſum, quia omnium natura conſtantium eſt determinata ratio magnitudinis, & augmenti. Ad illud reſpondet Commen. dicens, quod ita eſt de ſubtilitate, & ſpiſſitudine, ſicut de diuiſione lineæ, & ſuperficiei: quemadmodum enim linea ſecundum quod linea poſſit diuidi in infinitum, quod eſt tamen impoſſibile ſecundum quod eſt linea terreſtris uel lignea, ita eſt de ſubtilitate, quoniam ſubtilitati ſecundum quod eſt ſubtilitas non repugnat ſubtiliari in infinitum, quamuis ſubtilitati ſecundũ quod eſt propria paſſio corporis naturalis inquantum talis repugnat ut procedatur in infinitum, quia tunc implicaret, quia corpori naturali repugnat ſubtiliari in infinitum. Vnde ſubdit Commentator dicens, ꝙ ſecundum hoc propoſitio poſitiua eſt falſa poſſibilis ſecundũ ꝙ poſita fuit. Et ex falſo poſſibili non ſequitur impoſſibile, & hoc modo declarationis utitur multotiens Ari. & Plato. & Dubium. Solutio.

B eſt uera declaratio quando non ponitur falſum in ea ſecundum quod eſt falſum impoſſibile. hæc Commen. Intelligendũ quod Commen. non intendit, quod eadem propoſitio ſit poſſibilis, & impoſſibilis, ſed intelligit, quod eadem oratio multiplex poteſt habere duos ſenſus, videlicet unum poſſibilem, & alium impoſſibilem. v.g. illa oratio lineæ non repugnat diuidi in infinitum habet duos ſenſus ſecundum idiomata Græcorum, & Arabum. Vnus ſenſus eſt, quod lineæ non repugnat diuidi in infinitum ſecundum quod linea, & hic quidem ſenſus eſt uerus. Alius ſenſus eſt, quod lineæ non repugnat diuidi in infinitum ſecundum quod eſt in materia naturali. & ille ſenſus eſt falſus. Vnde intelligendum quod propoſitiones Commen. ſ. linea ſecundum quod linea poteſt diuidi in infinitum, & ſubtilitas inquantum ſubtilitas, &c. ſunt falſæ de uirtute ſermonis, quia ſequitur: linea ſecundum quod linea poteſt diuidi in infinitum, igitur linea poteſt diuidi in infinitum, conſequens eſt falſum, tamen per huiuſmodi propoſitiones debent intelligi propoſitiones uerę. Vnde per huiuſmodi propoſitiones affirmatiuas debent intelligi propoſitiones Quõ ſit intelligẽdũ dictũ Cõ.

C negatiuæ, quia per poſſibile intelligit Com. non repugnare: ita quod negatio repugnantiæ debeat præcedere reduplicationem, ita quod per illam: linea ſecundum quod linea poteſt diuidi in infinitum: intelligit Comm. illam negatiuam: lineæ non repugnat diuidi in infinitum ſecundum quod eſt linea, & hoc eſt uerum. Iſta tamen eſt falſa. ſ. lineæ ſecundum quod linea non repugnat diuidi in infinitum, quia lineæ terreſtri repugnat diuidi in infinitum.

Hæc igitur eueniunt ab eorum differentia per quę corpora motu cientur. Eorum autem quæ feruntur exceſſu eueniunt hæc. Cernimus enim ea corporum quæ plus aut grauitatis aut leuitatis habent momenti: modo eadem ipſis inſit figura: cęlerius per æquale ſpatium ferri eaque ratione, quam inter ſeſe habent. Quare & per uacuum ita ferentur. At fieri profecto nequit. Quam enim ob cauſam cælerius mouebuntur. In plenis enim id neceſſario fit. Ma-
D ius enim cælerius vi ſua medium diuidit. Nam id quod fertur aut eſt iactum figura diuidit, aut momento quod habet. Aequalis igitur cæleritatis omnia erunt. At fieri nequit.

Tex.c.74.

Secundum quidem igitur, quod differunt per quæ feruntur, hæc contingunt. Secundum autem horum quæ feruntur excellentiam, hęc ſunt. Videmus enim maiorem inclinationem habentia, aut grauitatis aut leuitatis, ſic alia ſimiliter ſe habent figuris citius ferentia per æquale ſpatium finitum, & ſecundum rationem quam habent magnitudines adinuicem. Quare & per uacuum, ſed impoſſibile eſt, propter quam enim cauſam fertur uelocius. In plenis quidem enim ex neceſſitate. Velocius enim diuidit ex for-

tudine

titudine maius, aut enim figura diuidit, aut inclinatione quam habet quod fertur, aut proiectum. Eque ueloci a ergo omnia erunt. Sed impoſſibile eſt.

HÆc eſt ſecūda particula primę partis principalis huius ca. in qua cū phyl. probauit vacuū non eſſe ex parte mediorū probat uacuū non eſſe rōne ſumpta ex diuerſitate potētiarum motiuarum comparando duo mobilia ad idem medium: & intendit probare, ꝙ uacuum eſſe deſtruit unā proprietatem motuum naturalium, quę eſt inæqualitas motuum naturalium in uelocitate. Vnde pono concluſionē hic probādam ſub hac forma, videlicet ſi vacuū eſſet non erit ęqualitas motuum naturaliū in velocitate. Et hæc eſt cōcluſio trigeſima ſexta huius li. hęc cōcluſio probat̄ ſic. Nos videmus, ꝙ grauiora velocius feruntur deorſum, q̄ minus grauia: cæteris paribus: & ſic eſt de leuibus reſpectu motus ſurſū: videmus ēt ꝙ corpus vnius figuræ velocius mouet̄, q̄ corpus alterius figurę. v. g. graue acutę figurę velocius mouetur quā graue latæ figurę: cæteris exiſtentibus paribus: vnde ꝙ unū corpus velocius moueat̄ quam aliud corpus per idem medium poteſt duplex aſſignari cauſa. ſ. aut ratione figuræ, aut ratione grauitatis, uel leuitatis. Ratio uero quare grauius, & leuius uelocius mouetur cæteris paribus, & quare corpus unius figuræ uelocius mouetur, quam corpus alterius figurę eſt, quia habet maiorem virtutē diuidēdi medium, & ſi vacuum ponitur neutra iſtarum cauſarum poteſt dari, quia in uacuo non eſt medium reſiſtens: unde ratio pōt formari in hac forma. Motus naturales non ſunt inęquales in uelocitate niſi ꝓp reſiſtentiam medij, aut quia uni corpori naturali medium minus reſiſtit, quam alteri, ſed minus reſiſtit medium grauiori, quam minus graui: cæteris paribus: quando grauius diuidit medium: ſed ſi vacuū eſt: nulla reſiſtentia eſt ex parte mediorū, nec vnum corpus facilius diuidit medium quam aliud. ergo ſi vacuum eſt, non eſt inæqualitas motuum naturalium in velocitate: & ſic patet, ꝙ uacuum eſt deſtruit illas proprietates motus. ſ. fieri in tempore, & inęqualitatem temporum & motuum in velocitate, & tarditate. Et ꝙ uacuum eſſe deſtruat motum fieri in tempore: probatum eſt ex parte mediorum, & quod uacuum eſſe deſtruat inęqualitatem motuum naturalium in uelocitate, probatur ex diuerſitate potentiarum motiuarum.

Trigeſima ſexta cō- cluſio huius libri.

Patet igitur ex hiſce, quæ diximus ſi uacuum ſit: contrarium illius accidere propter quod uacuū eſſe probant qui ipſum aſſerunt eſſe. Hi itaque ſi motus his erit qui loco accommodatur: uacuum ſeparatum per ſe eſſe putant. Hoc autem perinde eſt atque ſi ſeparatum quid locum aſſerunt eſſe. Quod quidem eſſe non poſſe: prius eſt demonſtratum.

Tex. c. 75.

Quod quidem igitur ſi uacuum ſit, accidat contrarium: propter quod probant eſſe uacuum: manifeſtum ex dictis eſt. Hi quidem igitur opinantur uacuum eſſe. Si quidem erit ſecundum locum motus diſcretum ſecundum ſe. Hoc autem idem eſt ei, quod eſt dicere ſecundum locum eſſe aliquod ſeparatum. Sed hoc quod ſit impoſſibile eſſe, dictum eſt prius.

HIc recapitulando phy. d. ꝙ ex prædictis demonſtrationibus apparet, ꝙ ſi uacuum fuerit: contingit dicentibus uacuum eſſe eos dicere contrarium illius quod cogit eos ad dicendum uacuum eſſe: mouit enim eos dicere uacuū eſſe, quia dixerunt, quod ſi motus eſt uacuum eſt: & hoc loquendo de vacuo ſeparato a corporibus, ſed ex demonſtrationibus iam factis patet, quod ſi uacuum ſeparatum eſt, motus non eſt: nam dicere uacuum eſſe ſeparatum nihil aliud eſt, quam dicere locum eſſe dimenſiones ſeparatas, quod deſtruximus in capitulo de loco. Ex dictis igitur hic patet, quod ſi uacuum eſt motus non eſt, & etiam in capitulo de loco: patet, quod uacuum ſeparatum non eſt, quia locus non eſt dimenſio ſeparata.

At uero ſi per ſe quoq. ipſum conſiderabimus uacuum id quod uacuum dicitur atque inanę uerę uidebitur. Nam ut ſi in aqua quiſpiam cubum poſuerit tantum aquæ cædet quantus eſt ipſe cubus, & ſic, & in aere fiet, ſed ſenſu non patet. Et ſemper omne corpus quod ferri poteſt ad id ad quod aptum eſt ferri niſi denſetur aut ad infera ſi ſit terra, aut ad ſupera ſi ſit ignis, aut ad utraque feratur cædendo neceſſe eſt: ſiue cubus ſiue quoduis aliud in ipſo corpus ponatur quod ferri poteſt ad id quod eſt aptum ferri, niſi denſetur. At hoc quidem in uacuo fieri nequit: quippe cum non ſit corpus. Cubum autem æquale uacui ſpatium penetraſſe uidebitur, perinde atqua ſi aqua ligneo cubo non cæderet, neque aer, ſed ipſum omnia penetrarent.

Tex. c. 76.

Et per ſe autem conſiderantibus uidebitur utique, deinde uacuum, ſicut uere uacuum. Sicut enim in aqua ſi ponat aliquis cubum, diſtabit tanta aqua quantus eſt cubus, ſic eſt etiam in aere, ſed ſenſui immanifeſtum eſt. Et ſemper igitur in omni corpore habenti tranſmutationem, ad quod eſt aptum natum mutari, neceſſe eſt, niſi coeat tranſmutari, aut deorſum ſemper, & ſi deorſum eſt motus ſicut eſt terrę, aut ſurſum ſicut ignis, aut in utraque: aut quale aliquid ſit impoſitum. In uacuo autem hoc quidem impoſſibile eſt, nullum enim corpus eſt, ſed per uacuum æquale ſpatiū tranſire uidetur, quod quidem erat prius in uacuo, tanquā ſi aqua non cæderet ligneo cubo: neque aer, ſed omnia tranſirent per ipſum.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius ca. in qua phyl. deſtruit uacuum eſſe rationibus ſumptis ex natura illius uacui, & continet iſta pars duas particulas, quia in prima probatur quod uacuum ſeparatum non eſt infra mundum. In ſecunda ibi. [Amplius autem manifeſtum.] Probatur quod uacuum ſeparatum non eſt extra mundum: ut dixerunt Platonici. Prima particula continet duas partes ſecundum numerum duarum rationum quas adducit. ſecunda ibi. [Amplius autem manifeſtum.] In prima igitur parte huius particulæ d. phy. quod conſiderantibus uacuum per ſe, hoc eſt per naturam uacui, uidebitur, quod ſicut aliquid dicitur vacuum ſecundum vocem. ita uacuum eſſet caret uerę omni ueritate, & entitate. Deinde phyl. probat intentionem ſuam & ponit concluſionem ſub hac forma. ſ. quod uacuum non eſt receptiuum corporis infra ſe, & hæc eſt trigeſimaſeptima concluſio huius lib. & ex hac concluſione ſequitur concluſio principaliter intenta in hoc tractatu. ſ. quod uacuum non eſt: quoniam uacuum non ponitur propter aliud niſi ut ſit receptiuū corporis, concluſio igitur ſic intenta probatur dupliciter, & primo ſic. Omne receptiuum corporis infra ſe tantum cedit corpori recepto quantum eſt corpus receptum infra ipſum: ſed uacuum non cædit alteri corpori. ergo vacuum non eſt receptiuū corporis infra ſe: ſi igitur vacuum eſſet, ſequitur ꝙ vacuum eſſet receptiuū corporis infra ſe, quia iſta eſt natura uacui ſi vacuum eſſet. Et ideo hęc ratio non ſumitur a natura vacui. Circa quam rationem ſic procedit phyloſophus: quia primo probat maiorem. Secundo ponit minorem ibi. [In uacuo enim.]. Tertio vero remouet vnā reſponſionē. Primo igitur phyl. probat maiorem inductiue dicens: ſi corpus cubicū ponitur in aqua: tantum cædit de aqua illi corpori quantum eſt illud corpus ſimiliter ſi ponitur in aere tantum de aere cædit quantum eſt illud corpus cubicum, & uniuerſaliter quantumcunque unum corpus mouetur de uno loco ad alium locum: oportet, quod tantum corpus cædat illi corpori moto, & tantum recedat quantum eſt illud corpus: niſi forte corpus adueniens condenſetur ut ſi corpus cubum recipiatur in terra, oportet, quod terra cædat deorſum: aut ad ſuperius ut ſi ſit ignis: aut ad utranque partem ut ſi ſit aer, uel aqua, & ſic patet maior inductiue ſiue per experientiam: minor uero probatur ibi. [In uacuo autem.] & hoc ſic: Cum uacuum non ſit corpus nec in uacuo

37. concl. huius lib. & ē prima rō phyloſophi.

cuo eſt aliquod corpus naturale impoſſibile eſt, quod uacuũ cędat aut moueatur localiter: uel quod condẽſetur: immo oportet, quod ſimul maneat cum corpore recepto, & hoc ſecundum ponentes vacuum eſſe locum receptiuum corporis, quia ſecundum eos uacuum ſimul manebit cũ eo corpore recepto in uacuo: ſicut ſi aqua uel aer non cęderet quando corpus recipitur in eis: contingeret, quod dimenſiones aquæ uel aeris eſſent ſimul cum dimenſionibus corporis recepti in aqua uel in aere.

Atqui cubus etiam tantam magnitudinem habet: quanta eſt ea uacui quæ occupatur ab ipſo. Quæ etſi calida eſt aut frigida, & grauis aut leuis, non minus tamen ob hoc ratione ab uniuerſis affectibus eſt diuerſa: etiam ſi non ab illis ſit ſeparabilis. Dico autem ipſam lignei cubi molem. Quare etiam ſi ab illis omnibus fuerit ſeparata, & neq. grauis fuerit neque leuis: æquale ſibi ſpatium occupabit: in eademq; loci vacui ve parte ſibi æquali erit ut patet. Quoniam igitur B cubi moles ab æquali vacuo differret atque loco. Et ſi duæ tales ſimul fuerint moles: cur & quotquot uolueris in eodem non erunt? Vnum igitur hoc abſurdum ac impoſſibile ſequitur.

At uero cubus habet tantam magnitudinem: quantam continet uacuum, quod ſi calidum eſt, aut frigidum: aut graue, aut leue nihil minus alterum ineſſe ab omnibus paſſionibus eſt, et ſi non diuiſibile ſit ab illis. Dico autẽ corpus lignei cubi. Quare etiam ſi ſeparetur ab omnibus alijs, & neque graue neque leue ſit, continebit ęquale uacuum, & in eadem eritq; eſt loci & uacui parte æquali ſibiipſis quid igitur diſtabit cubi corpus ab æquali uacuo, & loco. Et ſi duo huiuſmodi ſunt: propter quod non quęlibet in eodem erunt. Vnum quidem igitur hoc inconueniens, & impoſſibile eſt.

C Nvoc phy. remouet quandam rationem quę poſſet dari ad rationem ſuam: nam poſſet aliquis dicere, quod duo corpora non poſſunt ſubijci in eodẽ loco, ſed hoc eſt propter qualitates ſenſibiles ut propter grauitatem, & leuitatem: frigus, & caliditatem, & ſic de aliis qualitatibus naturalibus. Illud remouet phy. d. quod hoc corpus cubum receptum in uacuo habeat dimenſionem æqualem ſibi quam occupat: non ſecundum quod cubum eſt calidum uel frigidum: graue uel leue, ſed hoc habet ex ſuis dimenſionibus, & ideo ſi a corpore cubo ſepararẽtur oẽs qualitates ſenſibiles, & ponatur in aqua manentibus ſolis dimenſionibus: adhuc faceret tantum de aqua cędere quantum eſt ipſum corpus cubum: cum igitur uacuum non cedat ſi corpus cubum ponatur in uacuo dimenſiones uacui eſſent ſimul cum dimenſionibus corporis: & ſic ſi a corpore cubo ſepararentur omnes qualitates ſenſibiles nõ eſſet aliqua differẽtia inter uacuum, & cubum: ut d. phy. cum utrunque. ſ. tam uacuum quam corpus cubum ſint dimenſiones ſeparatę ab accidentibus: ſi igitur corpus cubum, & uacuũ ſunt ſimul, cum uacuum ponatur habere tres dimenſiones, & D per conſequens ponitur eſſe corpus: ſequitur quod duo corpora ſunt in eodem, & eadem ratione infinita corpora poſſunt eſſe ſimul. Vnde Com. d. hic, quod phyl. d. q impoſſibile eſt accidentia corporis cubi ſeparari ab eo in eſſe, ſed tantum ſecundum imaginationem, & d. hoc ad declarandum, quod impoſſibilitas penetrationis corporis accidit eis ex ſuis formis mathematicis ſenſibilibus, unde hoc accidit ex natura dimenſionum, & non ex natura qualitatum ſenſibilium.

Obuiatio rationis qua dari poſſet.

Pręterea patet id cubum ipſum habere cum transfertur, quod & uniuerſa cętera corpora habent. Quare ſi nihil a loco differat cur corporibus facere locũ oportet: præter uniuſcuiuſque molem: ſi moles ſit affectuum expers. Nihil enim confert: ſi tale circa ipſam aliud ſpatium ſit ęquale.

Tex. c. 77.

Amplius autem manifeſtum eſt, quia hoc cubus habet A *tranſmutatus, quod & omnia alia corpora habent. Quare ſi a loco nihil differt: quid oportet locum facere corporibus extra uniuſcuiuſque corpus ſi impaſſibile eſt corpus. Nihil enim confert ſi alterum circa ipſum æquale ſpatium huiuſmodi ſit.*

Hæc eſt ſecunda pars primę particulæ primæ partis principalis huius ca. in qua ponit ſcd'a ratio prubãs, q uacuũ non eſt receptiuũ corporis infra ſe: q ratio eſt iſta. Cubus tranſmutatus in loco hẽt tres dimenſiones, ſicut oĩa alia corpora habent tres dimenſiones, cum igitur ſecundum ponẽtes vacuum eſſe uacuum non ſit locus niſi propter dimẽſiones quas includit: ſeqtur q cubus ita bene eſſet locus ſicut uacuum. ergo non oportet vacuũ ponere ad locãdum corpus: quia ꝓpe dimenſiones corporis ſufficiunt ad locandum ipſum corpus: q a ſi corpus indigeat alus dimẽſionibus a dimenſionibus ſui corporis in qoibus recipiatur: tunc illę dimenſiones in qbus recipitur indigerent alijs dimenſionibus in qbus reciperetur, & ſic in infinitũ, hoc ꝑt ſic argui. Separentur a cubo B omnes qualitates ſenſibiles, tunc ſi vacuum ſit receptiuũ corporis, & cubus recipiatur a vacuo tanquam in loco, quęro aut illud vacuũ in quo recipiẽ cubũ indiget alio loco a ſeipſo in quo recipitur: ſi dicit, q ſic: tũc illæ alius locus indigebit alio loco, & erit proceſſus in infinitũ, q eſt inconueniens. Si vero dicitur, q non indiget alio loco, & cum cubum ſit dimenſio ſeparata, ſicut & uacuũ, q a cubum ponitur dimenſio per ſe ſine qualitatibus: ſequitur q ſi vacuum non indigeat alio loco: q etiam cubum non indiget alio loco a ſeipſo, & ſic non oportet ponere alium locum extra corpora ad recipiendum ipſa corpora maxime ꝓpter dimenſiones corporum, quæ non ſunt paſſibiles: hoc eſt, quia non ſunt qualitates paſſibiles, & ideo non oportet ponere alias dimenſiones pręter iſta, quia nihil conferunt ad hoc, q corpus ſit in loco, immo ſi illæ dimenſiones ſint in dimenſionibus corporis recepti in eis, non eſt maior ratio, q illę dimenſiones ſint locus, q ipſum corpus ſit locus ipſarum dimenſionum: quoniã quando aliquæ dimenſiones ſunt ſimul adæquatę non eſt maior ratio, q illæ dimenſiones ſint locus per ſe: quam corpus. Notandum ſecundũ Com. hoc, q ſi corpus ſepararetur ab omnibus qualitatibus adhuc C indigeret dimenſionibus, ſed non duobus modis dimenſionum. ſ. dimenſionibus quibus conſtituatur, & dimenſionibus in quibus ſubiiciatur. Vnde non eſt neceſſe, q corpus habeat dimenſiones in quibus ſubiiciatur, ſed ſolum indiget dimẽſionibus quibus conſtituatur. Notandũ etiam ſecundum Com. q phy. per hoc, q d. qd' non eſt neceſſe ponere dimenſionem extrinſecam in qua recipiatur corpus, intendit per hoc innuere, q æqualitas loci non eſt æqualitas ſecundũ dimenſionem: ſed æqualitas continentis quoniam ex hoc, q locus eſt ęqualis, & ęquales dimenſiones, exiſtimauerunt locum eſſe dimenſiones, & in hoc eſt modus deceptionis, quoniam ibi eſt æquiuocatio in hoc nomine æqualitas.

Secũda ra.

Primũ notan.

Secũdum notan.

Amplius autem oportet manifeſtum eſſe ęquale uacuum ſit in his, quæ mouentur. Nunc autem nuſquam inf. mundum. Aer. n. aliquid eſt, nõ uidetur autẽ. Neq. aqua ſi eſſent piſces ferrei. Tactu. n. fit diſcretio illius quod tangitur. Ex his igitur patet in ratione D rerum uacuum ſeparatum non eſſe.

Amplius oportet manifeſtum eſſe quale uacuum ſit in his, quæ mouentur. Nunc autem nuſquam infra mundum, aer enim aliquid eſt, non uidetur autem neque aqua ſi eſſent piſces ferrei. Tactu enim eſt diſcretio illius quod tangitur. Quod quidem igitur non ſeparatum ſit uacuum, ex his manifeſtum eſt. Tex. c. 78. Tex. c. 79.

Hæc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua probatur, quod uacuum ſeparatum non eſt extra mundum, & hæc eſt trigeſimaoctaua concluſio huius li. quæ probatur ſic. ſi eſſet uacuum ſeparatũ extra mundum in quo mundus exiſteret oportet, quod appareat nobis aliquod reſiduum ex eo, ita quod intra mundum appareret nobis aliquod vacuum: quia nihil eſt ponendum a nobis niſi quod nobis apparet, & quod a nobis aliquo modo cognoſcitur, ſed intra mundum non apparet nobis aliquod uacuum. ergo non debemus ponere vacuum extra mundum

38. concl. huius lib.

dum, maior patet ex dictis, & minor probatur, quoniam plenū aere, q̄ vulgo uidetur uacuum: non eſt vacuum: quoniam aer eſt aer, quamuis non percipiatur uiſu. Exemplum huius: nā ſi piſces eſſent ferrei ex ſimilitudine, & pp conuenientiā q̄ haberent cum aqua: non poſſet aqua diſcerni ab eis p viſum: nō tamen eſſent aqua: q̄nis. n. p uiſum non diſcernerent ab aqua: attamen p tactū bene poſſent diſcerni ab aqua ſi forēt duri ſicut ferrū: quoniā tactus eſt diſtinctiuus talium qualitatū. f. du ritiei, &c. Eodem modo quamuis aer nō percipiat per viſum: percipi tamen poteſt p tactum. Vnde Com. d. hic, q̄ ſi ſpiſſitudo aeris eſſet durior ferro uiſus nō perciperet aerem, qa aer non habet colorem: quia iudicare de tāgibilibus non eſt p ſenſum viſus: ſed per ſenſum tactus, ex quibus eſt manifeſtum, q̄ vacuum nō eſt aliquod ſpatium ſeparatū, nec infra mundum, nec extra mundum.

Vide 1. de aia cō. 67. confimile 3. de aia. cō. 97. & i lib. de ſenſu, & ſen.

IMPROBATVR OPINIO PONENTIVM vacuum imbibitum corporibus, & penetrans illa. Tractatus ſecundi. Cap. V.

Sed ſunt qui putant per rarum ac denſum patere vacuum eſſe.

Nunc autem quidam ſunt qui per rarum, & denſum opinantur manifeſtum eſſe, quod ſit uacuum.

Iſtud eſt quintum capitulum huius tract. in quo poſtquā eſt declaratum, q̄ non eſt ponere vacuū ſeparatū a corporibus receptiuū corporis: reuertitur ad contradicendum ponētibus vacuum imbibitum eſſe corporibus, & penetrās ipſa. Vñ hoc capitulū cōtinet duas partes principales, quoniam in prima phy. ponit opinionē ſuā, & deſtruit opinionē ponētiū uacuū imbibitum corporibus. In ſcda ibi. [Qm aūt vacuum] deſtruit phy. radicē illius opinionis ſoluēdo rōnem ſuper quā opinio illa radicatur. Prima pars continet duas particulas, quia in prima phy. ponit opinionem cū ſua ratione. In ſcda uero ibi. [Si quidē igit rarū.] Deſtruit opinionē prædictam. In prima igit particula huius partis d. phy. q̄ ſunt qdā qui pp rarum, & denſum, opinantur uacuum eſſe, & corū ratio talis erat. Si non ſit uacuum infra corpora rarefactio, & cōdēſatio non poſſunt fieri. cōſequēs eſt falſum, ergo & antecedēs: falſitas conſequētis oſtenditur: ex parte motus localis, & ēt ex parte generationis. Ex parte motus localis ſic. ſi ex raro non poſſet fieri denſū uel, econuerſo, ſequetur alterū illorū impoſſibilium. ſ. uel q̄ nullus motus localis rectus poſſit eſſe uel q̄ moto uno corpore totū uniuerſum mouebitur, & q̄ hoc ſequatur probatur, quia aut eſt poſſibile qd̄ aliquid moueatur motu recto, aut nō: ſi non: hæc eſt una pars diſiunctiuæ, uidelicet quod nullus motus localis rectus poſſit eſſe, ſi uero detur, quod aliquod corpus poſſit moueri localiter motu recto tunc ponatur, qd̄ aliquid moueatur motu recto, & tunc ſi non ſiat condēſatio, & rarefactio, oportet quod illud corpus motum expellat aliquod corpus ęquale ſibi extra locum ſuum, & illud aliud corpus expellat aliquod aliud corpus ęquale ſibi uſque ad cælum, ſi non ſiat condenſatio corporum oportebit quod noſtra corpora ſic moueantur, & ſic moto uno corpore motu recto mouebitur totum uniuerſum. Ex parte etiam generationis oſtenditur falſitas conſequentis conditionalis principalis, & hoc ſic. Si condenſatio, & rarefactio non poſſunt fieri ſequitur illud impoſſibile quod ſemper generabitur æquale ita quod nunquā generatum eſſet maius aut minus quā illud ex quo generatur: & ſic ſi ignis generaretur ex aere, oportet quod ignis generatur: & aer ex quo generatur ſint ęqualis quantitatis: qa ſi deberetur, quod cū generatū ſit maius, oportet quod occupet maiorem locum quam illud ex quo generatur occupabat, & ſic ſi non ſiat condenſatio, oportet totum uniuerſum occupare maiorē locū quā prius, & ſic cælū cederet iſti mundo, & expelleretur de loco ſuo, & ſic ſi condenſatio, & rarefactio non poſſunt fieri, ſequitur alterū illorū triū, videlicet, aut quod generatio non ſit: aut quod moto uno mouebuntur oīa, & qd̄ ſemper generatum, & illud ex quo generatur ſint ęqualia in quantitate. Intelligēdum quod iſti antiqui ſupponebant illam conſequentiam tanquam manifeſtam. vacuum non eſt. ergo nihil poteſt condenſari nec rareſieri, quia ipſi non uiderunt alium modum condenſationis, niſi condenſatio fieret per hoc, quod aliquę partes ſubintrant aliqua foramina uacua inſ. corpus, q̄ condenſatur: nec uiderūt alium modum rarefactionis niſi qd̄ rarefactio fieret per hoc, qu od aliquę partes exirent de foraminibus talibus uacuis infra corpus rarefacti.

Ratio aliquarū de uacuo.

Quid antiqui ſupponebant.

Nā ſi non ſit rarū ac denſum, neq. fieri pōt ut corpora coeant atque pręmantur. Quod ſi id nō ſit: aut motus omnino non erit, aut uniuerſum fluctuabit: vt inquit Xuthus. Aut in aerem ęqualem atq. aquam fieri mutationem ſemper oportet. Hoc inquā pacto: ut ſi ex aqua poculi unius oriatur aer tantū ſimul aqua ex æquali aere generetur, aut neceſſe eſt vacuum eſſe. Alio nanque modo fieri nequit: vt corpora conſtringantur ac dilatentur. Si igitur id inquiunt eſſe rarum, quod habet multa uacua ſeparata: patet ſi vacuū ſeparatum eſſe non poſſit ſicut neq. locus ſpatiū habens: neque rarum in ratione rerum ſic eſſe.

Si quidem enim non eſt rarum, & denſum neque coire, & calcari poſſibile eſt. Si uero hoc, aut omnino motus non erit, aut mouetur totum, ſicut dixit Caſſimedras: aut inęquale ſemper eſt mutare aquam, & aerem. Dico autem ſic, ut ex aqua ciati factus ſit aer: ſimul ex ęquali aere tantundem aquam fieri: aut uacuum erit ex neceſſitate. Conculcari enim uel ex. endi non cōtingit aliter. Si quidem igitur rarum dicunt multa uacua ſeparata habens: manifeſtum eſt, quod ſi neque uacuum contingit eſſe ſeparabile, ſicut nec locum habentem aliquod uacuum ſuiipſius: nec rarum ſic. Tex. c. 80.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius ca. in qua phy. deſtruit hanc opi. quę ponit uacuum imbibitū corporibus, & continet duas partes: quoniam in prima probat, quod non eſt dare uacuū uel ponere in corporibus vacuum diſtinctum ſecundum ſitum ab aliis partibus plenis. In ſecunda ibi. [Si autem non eſt.] Deſtruit uacuū eſſe in corporibus ſimul cum aliis partibus corporis: vnde vacuum eſſe in corporibus poteſt dupliciter intelligi. vno modo quod in corpore ſint foramina uacua ſeparata ſecundum ſitum ab aliis partibus. Alio modo, quod vacuum non ſit ſeparatum ab aliis partibus ſecundum ſitum: immo dimenſiones quas dixerunt ſubintrant omnes partes corporis. Primo igitur phyl. deſtruit primum intellectum, & probat iſtam concluſionem: qd̄ non eſt ponere in corporibus vacuum ſeparatum ſecundū ſitum ab alijs partibus corporis, & hęc eſt trigeſimanona concluſio huius lib. quæ probatur ſic. Si in corporibus ſit vacuum ſeparatum ſecundum ſitum ab aliis partibus: cum illud quod manet ſeparatum ſecūdum ſitum ab aliis partibus: exiſtat per ſe ſemper quod ſit ſeparatum a corporibus exiſtens per ſe: & ſic eſſet locus habens tres dimenſiones præter dimenſiones corporis, quod eſt improbatum prius: vnde per eandem rationem per quam oſtenditur quod non eſt aliquod uacuum ſeparatum extra corpora: nec locus habens dimenſiones alias a dimenſionibus corporis: poteſt probari, quod non eſt aliquod corpus hoc modo, rarum. ſ. quod habeat in ſe foramina uacua diſtincta ſecundum ſitum ab aliis partibus corporis, & Com. introducit iſtam partem ſic: dicens, quod cum phy. ſuperius deſtruxit uacuum ſeparatū eſſe, hic deſtruere vult uacuū eſſe alio modo a prædicto. In prædicto enim modo deſtruit vacuum eſſe ex penetratione dimenſionum in inuicem, ſecundū hoc, quod dixit, quod quemadmodum eſt impoſſibile aliquam dimenſionem exiſtere per ſe hoc uult deſtruere ipſum alio modo: dimenſiones. n. ſunt ultima accidentia, quæ non poſſunt exiſtere per ſe, hoc Com. ſecundum igitur hoc probatur concluſio ſic, dimenſiones quæ ponunt vacuum ſunt accidentia, ſed impoſſibile eſt accidens per ſe exiſtere diſtinctum ſecundum ſitum a ſuo ſubiecto. ergo impoſſibile eſt ponere uacuum ſeparatum in corporibus diſtinctum ſecundum ſitum ab aliis partibus plenis, quia ſic accidens exiſteret per ſe ſine ſubiecto. Et ſubdit Com. d. quod iſta eſt deſtructio vacui ſecundum quod eſt vacuum, deſtructio autem prędicta eſt ſecundum quod ipſum ponitur recipere corpora.

Vacuum eſſe in corporibus poteſt intelligi duplicuer.

39. concl. huius li.

Si uero non ſeparabile. Sed tamen in eſſe quid uacuū dicunt: minus quidē eſt hoc impoſſibile. Accidit

autem primo quidem:non omnis motus cauſam uacuum eſſe,ſed eius duntaxat:quo ſupera loca petuntur.Rarum enim leue eſt.Quapropter & ignẽ rarum inquiunt eſſe.

Tex.c.81. *Si autem non eſt ſeparabile,ſed tamen ineſt aliquod uacuum:minus quidem impoſſibile. Contingit autem primum quod non omnis motus eſt cauſa uacui, ſed qui ſurſum eſt. Rarum enim leue.Vnde ignem rarum eſſe dicunt.*

HÆc eſt ſecunda pars ſecũæ particulæ primæ partis principalis huius ca. in qua ꝓbatur,ꝙ uacuũ non eſt in corporibus ſimul cũ alijs partibus plenis, & hæc eſt 40.cõ
40.concl. huius li. cluſio huius li.quæ probatur per quinq. rationes,& ſecundũ hoc hec pars poſſet diuidi in quinque particulas.Primo tamẽ d phyl.ꝙ ſi ponitur uacuum nõ eſſe dimẽſionem ſeparatam a corporibus,ſed eſſe imbibitum,& mixtum corporibus minus impoſſibile ponitẽ quam ponẽdo talem dimenſionem ſeparatam:quia ponendo dimenſionem ſeparatam ponitẽ accidens exiſtere per ſe ſine ſubiecto:quãuis illud ſit minus inconueniẽs;
Prima rõ phyloſophi. tamen huic opinioni accidunt multa impoſſibilia.Deinde ponit phy.primam rationẽ probantem concluſionẽ ſuam:quę talis eſt.Si uacuũ ſit imbibitum corporibus, ita ꝙ ſit vndique cum corpore: ſequitur ꝙ uacuum non ſit cauſa omnis motus localis:cuius contrariũ ipſi poſuerũt, quia ipſi poſuerunt uacuum eſſe cãm omnis motus localis,& probatur, ꝙ illud ſequatur.ſ.ꝙ uacuum non eſſet cã omnis motus localis:quoniã ſecundũ eos uacuum eſt cã raritatis: nunc autem rarũ cui ad mixtum eſt uacuum eſt leue,& leue mouetur ſurſum.igit uacuum ſolum eſt cã motus ſurſum,& ſic uacuum eſt ſolum cauſa raritatis,& raritas leuitatis ſecundum eos:& leuitas ſolum eſt cauſa motus ſur.um.ergo uacuum ſolum eſſet cauſa motus ſurſum.

Deinde non eſſe uacuum motus ſic cauſam: ut in ipſo quid moueatur. Sed ut utres mouent id ſurſum: quod adiũctum eſt ipſis:ex eo quia ſurſum ipſi feruntur, ſic & uacuum ſurſum mouere.

Poſtea motus cauſam non ſic uacuum:ſicut in quo eſt: ſed ſicut utres in eo quod feruntur ipſi,ſurſum ferunt continuum,ſic uacuum fertur ſurſum.

Secũda rõ SEcundo probatur eadem cõcluſio ſic.Iſti poſuerunt uacuũ ut in eo eſſet motus rectus tãquam in loco,ſed ſi uacuum ſit imbibitũ corporibus undique:ita ꝙ ſit cauſa raritatis, & leuitatis:ſicut ipſi poſuerunt: tunc uacuum non eſſet illud, in quo eſt motus:ſicut in loco, ſed magis eſſet cauſa motus: ſicut motor ad mouendum ſecundum quẽ utres mouẽt res ligatas cum eis quando utres mouentur ſurſum,uacuum enim maxime cum corpore leui mouet ipſum ad ſuperius ſecundum illam opinionem.

At quonam pacto latio uacui poteſt uel locus eſſe. Vacui namque uacuum id erit ad quod feretur.

Quomodo qualiter poteſt eſſe uacui,& locus uacui.Vacui enim ſit uacuum in quod fertur.

Tertia rõ. TErtia ratio eſt.Si uacuum ſit ambibitum corporibus undique commixtum cum corporibus:tunc moto vno corpore mouebitur uacuum mixtũ cum corporibus,ſed oẽ ꝙ mouetur localiter habet locum.ergo uacuum habebit locum,& ſic uacui eſſet uacuum,& hoc in infinitum, quod eſt impoſſibile.

Præterea quam cauſam aſſignabunt : quæ graue deorſum fertur.

Amplius quomodo aſſignant,& grauia ferri deorſum.

Tex.c.82. Quarta ratio. QVarta ratio ad eãdem cõcluſionem eſt illa.Si ponitur uacuũ imbibitũ corporibus deferens corpora ſurſum non poterit aſſignari cauſa motus deorſum.conſequens eſt falſum,igitur, & antecedẽs,cõſequẽtiã iſtã non probat P.ſed Com.probat eam ſic.ſi uacuum ſit cã motus ſurſum ut dicunt illi, tunc aut plenum eſt cauſa motus deorſum,ſicut

A vacuum eſt cauſa ſurſum,aut aliquid aliud u pleno eſt cã motus deorſum,ſed nõ eſt dare,ꝙ aliquid aliud:& tamen eſt plenum deorſum:vt patet inductione &c,quia contrariorum contrariæ ſunt cãæ,& ideo ſi vacuum ſit cauſa motus ſurſum plenum erit cã motus deorſum, ſed ꝙ plenum non ſit cã motus deorſum:ꝓbat quia nihil eſt ita plenũ,q in eo ſit aliquid plenum ſm eos,ſi igitur plenum ſit cã motus deorſum,& vacuũ cauſa motus ſurſum,tunc plenum, & graue eſſent oino idem: etiam vacuum,& leue eſſent oino idem:& cum nihil ſit ſimpliciter plenum,nec ſimpliciter uacuum:ſequitur ꝙ nihil ſit graue ſimpliciter,nec leue ſimpliciter,ſed ſolum eius,& leuius: quod eſt improbatum 4. cæli.

Et inſuper patet ſi quanto rarius quippiã magiſq; uacuum eſt,tanto celerius ſurſum feretur,ꝙ vacuum ſit omnino:ſurſum id uel celerrime ferri. An forſitã & hoc moueri non poteſt.ut.n.demonſtratum eſt in vacuo cuncta immobilia, ſic eadem ratione vacuum etiam demonſtrabitur immobile eſſe. Cæleritates enim comparari non poſſunt.

B *Et manifeſtum eſt quoniam quanto utique rarius,et magis uacuum ſit:magis ſurſum fertur,& ſi ſit omnino uacuum:velociſſime utique fertur.Fortaſſis autem hoc impoſſibile eſt moueri.Ratio autem eadem ſicut quia in uacuo ſine motu omnia ſunt,ſic & uacuum, quod eſt ſine motu.Incomparabiles enim ſunt uelocitates.* Tex.c.86. & 87.

QVinta ratio ad eãdem concluſionẽ eſt illa.Si vacuũ ſit imbibitum corporibus,& ſit cã motus ſurſum tunc quanto aliquid eſt rarius,& magis uacuum tanto uelocius mouebit ſurſum.ergo ſi aliquid ſit oino uacuum mouebit ſurſum in non tpe,ꝙ eſt impoſſibile,& ꝙ oino vacuum non poſſit eſſe in tpe:ꝓbat p eandẽ rõnem p quam ꝓbatum eſt ſuperius,ꝙ poſito vacuo motus grauium,& leuium in uacuo eſſet in non tpe: quia ſicut proportio motus facti in vacuo ad motum factum in pleno non eſt proportio in velocitate, ita motus puri vacui ad motum plenum nulla eſſet proportio in velocitate,ſed cuiuslibet motus facti in tpe ad motũ factum in tpe eſt aliqua proportio in velocitate.ergo motus vacui eſſet in nõ tpe,& hæc eſt ratio phyloſophi,& Com.probat p rationem ducentem ad impoſſibile,ꝙ motus puri vacui eſſet in non tpe.q.ſi non fuerit cõceſſum nobis per motus eſt in tempore,probabimus,ꝙ eſt impoſſibile inuenire aliquem motũ compoſitũ ex vacuo,& pleno ꝙ pertranſit cum ſuo vacuo illud ſpatiũ in uodem tempore,qd eſt valde inopinabile.com. Quinta ratio. Dubium.

Sed hoc dubitatur, quia ſi illa ratio valeret, ſequeretur, qd purum graue nihil habens de leuitate moueretur in non tẽpore,quia grauitas eſt cauſa motus deorſum.ergo quanto eſt aliquid grauius,tanto velocius mouet deorſum. ergo purum graue nihil habens de leuitate mouebitur deorſum in nõ tẽpore,& ſic ꝑ ẽt probari quod purum leue mouebitur ſurſum in nõ tempore. Solutio.

Dicendũ quod ſi non eſſet aliqua reſiſtentia ex parte medij,ſicut dixerũt antiqui ponentes vacuũ eſſe mediũ per quod ſit motus:tũc bene cõcluderet rõ de graui ſimpliciter,& de leui ſimpliciter,videlicet,quod mouerentur in non tpe:vnde ſi in motu grauiũ,& leuiũ non eſſet niſi reſiſtẽtia intrinſeca,& cũ ſimpliciter graue vel leue nõ habeat aliquã reſiſtentiam intrinſecã:ſemp ꝙ ſimpliciter graue vel leue mouẽ
D tur in inſtanti,ſed non eſt ita: quia ut ſuperius declaratũ ẽ in motu grauiũ,& leuiũ reſiſtẽtia prouenit ex parte medij.

Et ſi dicas,quod ſi motus ſimpliciter grauis ſit in tẽpore,tũc cõtingit,ꝙ in eodem tpe p æquale ſpatium mouerentur ſimpliciter graue,& compoſitum ex graui,& leui. Obiectio.

Dicendum eſt qd cæteris exiſtentibus paribus ex parte medij,& ex parte magnitudinis,& figuræ ipſorum mobilium impoſſibile eſt,qd ſimpliciter graue,& compoſitum ex graui,& leui moueatur per æquale ſpatium in æqualitate,quia ſimpliciter graue vel leue non habet aliquam reſiſtentiam intrinſecam,ſed compoſitum ex graui,& leui nunquam habet aliquam reſiſtentiam, & propter hoc ſi ſit medium æquæ reſiſtens in motu vtriuſque maior eſſet reſiſtentia in motu compoſiti ex graui,& leui, quia duplex eſt reſiſtentia, ſcilicet extrinſeca, & intrinſeca:quam in motu ſimpliciter grauis,quia non eſt niſi reſiſtentia extrinſeca,ſi tamen cætera non ſint paria: bene eſt poſſibile , quod ſimpliciter graue,& compoſitum ex graui,& leui moueantur per æquale ſpatium in æquali tempore: quia poſſent media ita diſponi, quod in motu ſimpliciter grauis eſſet tanta reſiſtentia ex parte medij, quanta eſt reſiſtentia tam extrinſeca Solutio.

quam

A quam intrinſeca in motu compoſiti ex graui, & leui: & tunc motus ſimpliciter grauis, q motus compoſiti ex graui, & leui eſſent æque veloces.

At enim cum uacuum quidem non eſſe dicamus: cætera autem uerę ſint dubitata, & hæc cōſideremus oportet. Nam aut motus non erit, ſi raritas denſitaſve non erit, aut inundabit cælum: aut aqua ex aere: & aer ex aqua ſemper orietur æqualis. Patet enim plus aeris ex aqua ſemper oriri. Neceſſe eſt igitur ſi corpora non premantur, atq. denſentur: aut id quod hæret efficiat tandem expulſum, ut ultimum turgeat atque tumeſcat. Aut alio in loco æqualis aqua ex aere fiat, ut tota moles æqualis ſit uniuerſi, aut nihil penitus moueatur. Semper enim cum aliquid mouetur, id accidet niſi uerſetur. At non uniuerſa uerſantur, ſed ſunt, & ea quæ recto motu cientur. Illi igitur ob hæc ipſa uacuum quid dicerent eſſe.

B

Tex.c.83. *Quoniam autem uacuum quidem non dicimus eſſe: alia uero uerę dubitata. Aut motus non erit: niſi erit denſitas, & raritas, aut turbatur cælum, ſemper æqualis aqua ex aere: & ex aqua erit aer. Manifeſtum enim quia plus aer ex aqua fit. Neceſſe igitur niſi calcatio ſit: aut depulſum quod habetur ultimum tumultuari facere: aut alibi alicubi æqualiter mutare ex aere in aquam: ut omne corpus totius æquale ſit, aut nihil moueri. Semper tranſmutato hoc accidet, niſi circulariter circumſtet. Non ſemper autem in circulum loci mutatio, ſed aliquando & in rectum eſt. Hi quidē igitur propter hoc uacuum aliquid dicunt eſſe.*

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua phy. deſtruit radicē opinionis ponētium uacuum imbibitū corporibus: ſoluēdo rationem ſup quam eorū opinio radicat, & iſta pars continet duas particulas: quoniā in prima phy. repetit rōnem ponentium uacuum imbibitū corporis. In ſecunda ibi. [Nos autē dicimus.] Soluit phyl. rōnem ſup quam iſta opinio radicatur. Dicit igit phy. q quamuis nos dicamus, q vacuum non ſit, & concedamus rarefactionem, & condēſationem eſſe: tamē iſti antiqui unam ueram conſeqoētiam fecerunt, & aliam falſam, & ideo quantum ad aliqd uere arguebant. ratio igit eorum fuit ille, ſi uacuum nō ſit inf. corpora, rarefactio, & condēſatio non erūt poſſibiles, conſequēs eſt falſū. ergo, & antecedēs. & falſitatem conſequētis pbant, & in probando falſitatē conſequētis bene arguebant, & q conſequēs ſit falſum probant ex parte motus localis, & etiā ex parte generationis: ex parte motus localis ſic, ſi nō poſſet fieri rarefactio, & condēſatio: ſequit: uel q motus localis rectus non poſſit eſſe: uel ſi aliqd mouet localiter motu recto cælum turbabit, ſic, q cælum expellet a loco ſuo, ſicut probatū eſt ſuperius, ſed conſequēs eſt falſum. ergo & antecedens. Idē et probabant ex parte generationis ſic, ſi rarefactio, & cōdēſatio non eſſent poſſibiles: ſeqtur vel q generatio non eſſet, aut ſi generatio ſit: vel cælum expelleret de loco ſuo, vel generatio in elemētis ſemp eſſet æqualis, ita q ſi in aliqua hora generetur ex uncia aqua aer in uno loco, neceſſe eſſet ut in ipſa hora generaretur ex aere una uncia aqua in alio loco. iſtam conſequentiam probat phyl. ſic. quandocūque ex aqua generatur aer, aer genitus eſt maioris quantitatis quam aqua ex qua generatur. Si igitur aer generat ex aqua, & non ſit alicubi cōdēſatio, cū aer genitus occupet maiorem locum quam occupabat aqua ex qua generatur: uel oportet cælū cadere, & moueri: vel oportet, q aer ſiat æqualis aqua ex qua ſit aer, quia ſi non ſiat cōdēſatio, nec generaretur aqua ex aere modo quo dictū eſt, aut igitur oportet, q totū uniuerſum occupet maiorē locum: uel q aliqua pars uniuerſi expellatur a loco ſuo, uel q cælū: aut pars terræ ſimul ſint adæquatæ. ſ. cum corpore elemētari, quorū quodlibet eſt impoſſibile, & ſic ſeqtur, q rarefactio, & condenſatio non ſunt poſſibiles: vel q cælum cędat, & expellatur de loco ſuo, & non ſolum ſequitur cælum moueri, ſed et ſeqtur cælū localiter cædere, & expelli: niſi dicatur, q quicquid mouetur localiter, mouetur circulariter, quod non eſt uerum: quoniam non eſt neceſſe omnem motum localiter moueri circulariter, quia aliquid poteſt moueri motu recto. iſti igitur propter hanc rationem dicunt eſſe uacuum.

Rō ponētium uacuū imbibitū, &c.

Nos autem ex hiſce quę iam conceſſa ſunt dicimus materiam unam eſſe contrariorum: caliditatis inquam, atque frigiditatis & cæterarum naturalium contrarietatum: & ex ente potentia ens actu fieri. Atque non eſſe quidem ipſam materiam ſeparabilē: ratione uero eſſe diuerſam. Et unam numero coloris ſi forte fuerit: & caliditatis atque frigiditatis.

Nos autem dicimus ex ſubiectis: quoniam eſt materia una contrariorum: & calidi & frigidi: & aliarum phyſicarum contrarietatum. Et ex eo quod potentia eſt: actu ens ſit. Et non ſeparabilis quidem materia eſt eſſe aut alterum eſt. Et una quidem numero: ſi contingat caloris calidi & frigidi. Tex.c.84.

Solutio.

HÆc eſt ſcda particula ſcdę partis principa. huius cap. in qua phy. ſoluit illā rationē ſup quā eorū opinio radicatur, & cōtinet hac particula duas partes, qm in prima ponit phy. quadrupliciter propoſitiones neceſſarias ad propoſitum. In ſcda ibi, [Eſt igit corporis.] Applicādo prædictas rationes ad propoſitū ſuū ſoluit prædictā rationē. In prima igit parte huius particulæ d. phy. Nos dicimus dictā rationē ex ſubiectis: hęc ē, ex propoſitionibus, q̄ ſupponunt in ſcia naturali: quarū prima eſt. Quia vna eſt materia contrariorū alternatim recipiēs ea, ſicut eſt una, & eadē materia calidi, & frigidi, & aliarū cōtrarietatū. Scda propoſitio eſt, q illud q eſt in actu neceſſario ſit ex eo, q eſt in potētia, ut calidū in actu generat ex calido in potētia, & non ex calido in actu. Tertia propoſitio eſt, q materia nunquā ſeparatur ab utroq. contrariorū, immo ſemp eſt ſub altero eorū, quāuis quātitas materiæ ſit alia a q̄titate utriuſq. contrarii. Quarta propoſitio eſt, q eadē materia numero eſt materia diuerſarū contrarietatū, q a eadē materia numero eſt materia calidi, & frigidi, albi, & nigri.

Prima ꝓpoſitio.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Et corporis item materiam eandem magni: ac parui: quod quidem ex eo maxime patet.

C *Eſt igitur & corporis materia: & magni & parui eadem: manifeſtum eſt autem.*

HÆc eſt ſcda pars ſcdæ particulę ſecūdæ partis principalis huius ca. in qua phy. p propoſitiones ſuppoſitas ſoluit pdictam rōnē pbantē vacuū eſſe imbibitū corporibus, & cōtinet tres particulas, in quarū prima oſtēdit phy. propoſitū ſuū p rōnem. In ſecūda ibi [Cū nec ex aere] oſtēdit propoſitū ſuū p exēpla. in 3. ibi. [Duo. n. ſunt] oſtendit propoſitum ſuum per effectum rari, & dēſi. In prima igit particula huius partis phy. primo ponit ſubam ſolutionis. ſcdo declarat p q̄dā ſimilia, q ſuba ſolutionis cōſiſtit in hoc, q a rarefactio non ſit p aduentū partiū extrinſecarū ad foramina, nec cōdenſatio ſit p exitum partiū a foraminibus, hoc probat. & pōt poni 41. concluſio huius li. quę ponit ſub forma, uidelicet: Quod rarefactio non ſit p aduentū partiū extrinſecarū ad foramina nec condenſatio ſit p exitū partiū a foraminibus, hoc igitur concluſio probat. primo p rōnem ſic. eadē ē materia cōtrariorū, ſed rarum, & denſum ſunt contraria. ergo eadem eſt materia rari, & denſi. q̄do igitur ex raro ſit denſum: oēs partes corporis, quæ prius erāt in raro poſtea ſunt in denſo, & cū ex denſo

Solutio rōnis dicentiū uacuum eſſe imbibitū corporibus.

41. concl. huius lib.

D ſit rarū eædem partes oino, quæ primo erāt ſub denſitate, ſiunt poſtea ſub raritate. igit in rarefactione non adueniūt aliquæ nouæ partes, nec in cōdenſatione exeunt aliquę partes, ſed totum q prius fuit ſub raritate ſit poſtea ſub denſitate, & econuerſo. aliter non eſſet eadem materia oino contrariorū, & ſic rarefactio non ſit aduenientibus partibus extrinſecis ad foramina, nec condenſatio ſit p exitum aliquarum partium de foraminibus, ſed rarefactio, & et condenſatio ſiūt p hoc, q a illud q erat in potētia reducit ad actū: non ſic, q aliqd exiſtat: & poſtea adueniat, ideo illud q de nouo acquirit ſecundum ſe totum præexiſtebat prius in potentia materiæ.

Nam ſi factus eſt aer ex aqua: eadem materia facta eſt aer; nulla re inſuper alia aſſumpta. Sed quod erat potentia: id tandem factum eſt actu. Et rurſus ſimili modo ſi orta eſt ex aere aqua. Eadem namque materia nunc in magnam ex parua: nunc in paruam ex magna uertitur molem. Simili igitur modo: ſi & aer ex maiore ſtringitur in minorem, & ex minore

ruſus in maiorem extenditur molem: materia ipſa, quæ eſt ambo potentia fit uiciſſim utrunque. A

Cum enim ex aqua aer fiat, eadem materia non accipiens aliud aliquid facta eſt. Sed quod erat potentia; actu facta eſt iterum aqua ex aere ſimiliter, aliquãdo quidem in magnitudine ex paruitate, aliquando in paruitate ex magnitudine. Similiter igitur, & cum multus aer exiſtens in minori fit mola, & ex minori maior potentia cum ſit, fit materia utraque.

HÆc eſt ſcda particula ſcdæ partis ſcdæ particulæ ſcdæ partis principalis huius capituli, in qua phyl. oſtendit propoſitum ſuum per exempla: & adducit quinque exempla ad declarandum, q rarefactio, & condenſatio nõ fiũt per aduentum partium extrinſecarum ad foramina: nec per receſſum partium a foraminibus. Primum exemplum eſt in trãſmutatione ſubſtantiali, & eſt tale. Si ex aqua fiat aer oportet, quod fiat rarefactio materiæ, & ſi ex aere fiat aqua oportet, quod fiat condenſatio materię, ſed quando ex aqua fit aer non fit aliquod pręexiſtens, ſed eadem materia numero ſine aliquo præexiſtente addito ſibi eſt primo ſub forma aquæ: & poſtea ſub forma aeris, & ſimiliter quando ex aere fit aqua non recedit aliquod præexiſtẽs, ſed tota materia qua erat ſub forma aeris fit poſtea ſub forma aquæ. ergo rarefactio non fit per aduentum nouarum partium præexiſtentium: nec condenſatio fit per receſſum partium ex quo tota materia manet eadem ſucceſſiue in raro, & in denſo: ut patet quando ex aqua fit aer, & econuerſo. Vnde ſecundum Commen. hæc declaratio eſt per ſignum: quia in tranſmutatione de minori quantitate ad maiorem non eſt aliquod extrinſecum adueniẽs nõ ſolum illud quod eſt in potentia reducitur ad actum, ut manifeſtum eſt in generatione: quia cum aliquod corpus maioris quantitatis generatur ex corpore minoris quantitatis, ut aer generatur ex aqua: tunc materia recipiens formam aeris recipit maiorem quantitatem poſt minorem nullo extrinſeco adueniente, quo aer fiat maioris quantitatis. Sed illud qđ eſt potentia maioris quantitatis. ſ. materia fit actu maioris q̃titatis nullo extrinſeco in actu adueniente. ſimiliter quando ex aere fit aqua: aer transfertur de magnitudine in paruitatẽ nullo exeunte. Quidam autem illud exemplum ſic deducũt propoſitum ſicut eſt in tranſmutatione ſubſtantiali, ita eſt in tranſmutatione ad quantitatem: ſed in tranſmutatione ſubſtantiali, ita eſt, quod tota materia, quæ prius fuit ſub una forma poſtea eſt ſub alia forma nullo extrinſeco adueniente materiæ, nec aliquo recedente ab ea, ſed ſolum quod erat in potentia reducitur ad actum. ergo ſic eſt in tranſmutatione ad quantitatem. i. in rarefactione, & condenſatione. ſ. quod condenſatio, & rarefactio fiunt ſine aliquo extrinſeco adueniente pręexiſtente in aliquo recedente, & ſicut eſt in tranſmutatione ſubſtantiali. ſ. quod omnino eadem materia manet ſub utroque terminorum tranſmutationis, ita eſt quando idẽ aer numero non tranſmutatur ſubſtantialiter. primo exiſtit in minori mobili. hoc eſt in magnitudine minori & fit maior non adueniente ſibi aliquo præexiſtente: ſed ille aer, qui primo erat minor actualiter: & in potentia minor fit actu maior. propter hoc, quod eadem materia numero eſt in potentia ad utrũque. ſ. ad quantitatem maiorem, & ad quantitatem minorem. Notandum quod Commen. d. hic, & manifeſtum eſt, q rarum, & denſum ſunt contraria in quãtitate: cum tranſlatio corporis de raritate in denſitatem ſit tranſlatio de quantitate maiori ad minorem, & econuerſo. ſequitur ex hoc ut materia rari, & denſi ſit eadem, & quod idem corpus transfertur de minori quantitate ad maiorem nulla quantitate acto adueniente: ex qua fit maius ex eo quod eſt in potentia aliqđ i non ex illo quod eſt in actu: & ſimiliter quando fit minus nõ exeunt ab eo partes in actu: ſed tunc materia denudatur a termino maioris quantitatis, & recipit terminum minoris quantitatis eodem modo quo recipit calidum, & frigidum, & alia contraria in quãtitate. hæc Commen. Intelligendum eſt hic. quod cum Commen. dicit, quod rarum, & denſum ſunt cõtraria in quantitate, non intelligit, quod raritas, & denſitas ſint de prædicamento quantitatis, immo raritas, & denſitas ſunt qualitates conſequentes calidum, & frigidum, ut dicit Commen. 7. huius: dicens, quod rarum, & denſum ſunt contraria fundata in quantitate, & quod ſunt formaliter de genere quantitatis. Et ulterius enim Commen. dicit, quod tranſlatio corporis ex raritate ad denſitatem eſt tranſlatio de maio-

Primum exemplũ.

B

C

Rarum & denſũ ſũt contraria in quãtitate, ſed uidetur dicere oppoſitum cõ. ſequẽ. & 7. phy.

D

Quõ debeat itelligi dictũ Cõ. i locis prædictis.

A ri quantitate in minorem: non debet per hoc intelligi, quod rarefactio, & condenſatio ſint motus ad quantitatem: quia ſecundum Commen. primo huius, & in de ſubſtantia orbis quantitas eſt inſeparabilis a materia: ideo manente eadem materia manet eadem quantitas: & propter hoc, quia eadem materia numero remanet ſub utroque terminorum rarefactionis, & condenſationis: ſequitur, quod eadem quantitas numero manet quando ex raro fit denſum, & econuerſo. Quando igitur dicitur, quod rarefactio eſt ad maiorem quantitatem, & condenſatio ad minorem: illud ſic debet intelligi, quod rarefactio eſt ad maiorem extenſionem quãtitatis, illæ tamen extenſiones maior, & minor non ſunt quantitates: ſed ſunt paſſiones uel termini quantitatis. Nam ſicut eadem materia numero poteſt eſſe nũc ſub minori extenſione, & tũc ſub maiori extenſione, ita eadem quantitas numero poteſt quandoque eſſe minus extenſa, & quandoque magis. Et ſi dicitur, quod rarefactio fit ad maiorem quantitatem. igitur rarefactio eſt ad quantitatem & non ad quantitatem præexiſtentẽ. ergo eſt ad quantitatem nouam. Dicendum quod rarefactio eſt maiorem quantitatem. i. ad maioritatem quantitatis: ſiue ad maiorem extenſionem quantitatis: nec ex hoc ſequitur, q rarefactio ſit ad quantitatem: ſicut nec ſequitur. calefactio eſt ad ſubam calidam. igitur calefactio terminatur ad ſubam: qa omnis tranſmutatio terminatur ad compoſitum: ut patet per phyloſophum 7. meta. quia generatio terminatur ad compoſitum ex materia, & forma, ſed ex hoc non ſequitur, quod generatio terminetur ad materiam. Ita in propoſito dico, q rarefactio terminatur ad maiorem quantitatem: hoc eſt ad compoſitum ex quantitate, & denſitate ſeu extenſione maiori, nec ex hoc ſequitur, q rarefactio terminatur ad quantitatem. Et ſi dicitur, quod hic arguitur ab inferiori ad ſuum ſuperius, videlicet rarefactio terminatur ad maiorem quantitatem. ergo rarefactio terminatur ad quantitatem, & p conſequens hæc conſequentia eſt bona, & antecedẽs uerum. ergo conſequens eſt uerum. Huic poteſt dici, quod antecedẽs de uirtute ſermonis eſt falſum, attamẽ intellectus Commen. eſt uerus, & eſt quod rarefactio terminatur ad maioritatẽ quantitatis. Vel poteſt dici, quod illa conſequẽtia non ualet, videlicet rarefactio terminatur ad maiorem quantitatem. ergo rarefactio terminatur ad quantitatem, ſicut non ſequitur: generatio terminatur ad compoſitum ex materia, & forma. ergo generatio terminatur ad materiam. Et enim dicitur, quod in illa conſequentia arguitur ab inferiori ad ſuperius. Dico, quod arguitur ab inferiori habente ſuppoſitionem ſimplicẽ ad ſuperius, & talis conſequentia non ualet, ſicut non ſequitur, homo eſt ſpecies ſpecialiſſima. igitur animal eſt ſpẽs ſpecialiſſima, qa ille terminus hõ in antecedẽte hẽt ſuppoſitionem ſimplicem, & ſic eſt in propoſito, quia ſecundum quod illa eſt uera. ſ. rarefactio terminatur ad maiorem quantitatem ille terminus maior quantitas ſupponit pro aggregato ex quantitate, & maioritate. Sed hic ſunt duo dubia. Primum dubium eſt de eo, quod dicitur, uidelicet quod rarefactio terminatur ad maioritatem uel ad extenſionem maiorem. Hoc non uidetur uerum, quia maioritas eſt relatio, ſed relatio nõ eſt per ſe terminus alicuius motus. Secundum dubium eſt, q rarefactio, & condenſatio ſunt oppoſita. igitur habent terminos oppoſitos. ergo ſi rarefactio terminetur ad extenſionem quantitatis, ſequitur quod condenſatio terminatur ad intenſionem quantitatis, ſed hoc eſt falſum, quia quantitas non intenditur cum non ſuſcipit magis, & minus: ut patet ex lib. prædicamentorum. Ad primum horum poteſt dici, quod rarefactio per ſe terminatur ad raritatem, quæ eſt quædam qualitas abſoluta, & non terminatur ad maioritatem niſi per accidens. Vel poteſt dici, quod rarefactio non eſt motus per ſe, ſed eſt motus per accidens ex hoc, quia neceſſario ſequitur aliũ motum, ut motum in qualitatibus primis, rarefactio enim p ſe ſequitur ad motum calefactionis, & non eſt inconueniens, q motus p accidens terminetur ad relationem: unde poteſt probabiliter dici, quod omnis alteratio per ſe eſt ad aliquã qualitatem tangibilem primam: quoniam ſicut nulla quantitas per ſe agit niſi quantitas prima tangibilis, ita nulla qualitas per ſe terminatur ad alterationem niſi qualitas prima tangibilis. Et patet ad formam argumenti cum dicit, quod maioritas eſt relatio, & relatio non eſt p ſe terminus motus. Dicitur igitur quod relatio non eſt motus per ſe, ſed relatio bene poteſt eſſe terminus motus p accidẽs. Et ad ſecundũ argumentum cum dicitur, quod rarefactio, & condenſatio ſunt motus oppoſiti. igitur habent terminos oppoſitos concedo. Et cum dicitur: tunc ſi rarefactio ſit ad extenſionem quantitatis, condenſatio erit ad intenſionem quantitatis, concedo,

Obiectio.

Solutio.

B

C

Primum dubium.

Secundũ dubium.

D

Ad primũ

Ad ſcdm.

do: accipiendo intenſionem, prout opponitur extenſioni. Et qñ dicitur ꝙ quantitas nõ intẽditur: dico ꝙ intenſio accipit dupliciter. vno modo ſecundũ ꝙ opponitur remiſſioni, & hęc intenſio eſt ſecundum formam ſiue formalis: & iſto modo forma ſuſcipiens magis, & minus recipit intenſionem. Alio modo accipitur intenſio, prout opponitur extenſioni, & hęc eſt intenſio materialis quæ fit per comparationem materiæ. vnde ſi accipiamus duo corpora eiuſdem rationis, & eiuſdẽ quantitatis, & conſimilis denſitatis, vt duas ſeras eiuſdem quantitatis, & eiuſdem denſitatis, & ponderoſitatis quæ ſint a, & b, & condenſetur vna ſicut & alia intantum ꝙ occupent in duplo minus de loco quam prius: remaneat tamen b, ſub eadem extenſione qua prius: certum eſt tunc ꝙ a, poſt condẽſationem eſt tantum intenſiue quantum eſt b, ꝙ eſt tanti põderis, & tanti valoris: non tamen eſt tantum extenſiue, quia non occupat tantum de loco quantum b, & ſic patet ꝙ intenſio vno modo opponitur extenſioni. Quando igitur dicitur in argomento quod quantitas non intenditur. Dico quod quantitas non intenditur intenſione oppoſita remiſſioni: tamen quantitas bene intẽditur intenſione oppoſita extẽſioni.

B Nam ut ex frigido calidum eadem, & ex calido frigidum fit, quia potentia erat ambo, ſic & ex calido fit magis calidum, nulla prorſus ipſius parte tunc emergente calida quæ non erat antea calida cum calida minus erat.

Sicut enim ex frigido calidum, & ex calido frigidum, eadem quæ erat potentia, ſic ex calido magis calidum nullo facto in materia calido quod non eſſet calidum, quando erat minus calidum.

Secundũ exemplũ. SEcundum exemplum, ſeu ſimile eſt illud. Sicut enim eadem materia eſt in potentia ad calidum, & frigidum, & ex calido fit frigidum, & econuerſo. ſine omni extrinſeco adueniente: ita qñ ex denſo fit rarum, vel econuerſo non aduenit aliquid in actu præexiſtens: nec etiam aliquid recedit qñ ex raro fit denſum, & ſic cum ex raro fit denſum non exeunt aliquæ partes ex foraminibus, nec qñ ex denſo fit rarum non intrant aliquæ partes præexiſtentes in foraminibus ipſis. Sic ex magis calido, ſecundum expoſitionem Commen. phyloſophus remouet tale dubium: dictum eſt, ꝙ poſſibile eſt minorem quantitatem fieri ex maiori, & econuerſo, & calidum fieri ex frigido, & econuerſo: ſed tamen illud nõ apparet verum, quia põt aliquis dicere ꝙ calidum fieri ex frigido, vel caliditatem fieri ex frigiditate, & econuerſo: non eſt ſicut quantitatem fieri maiorem ex minori, aut econuerſo: quoniam impoſſibile eſt imaginari ꝙ caliditas augmentetur ex frigiditate: cum ſint contraria: ſed poſſibile eſt magnũ augeri ex partibus paruis additis: & licet magnum, & paruũ ſint oppoſita: tamen poſſibile eſt alterum augmentari ex altero: ſed non eſt ſic de contrarijs in qualitate. Et phyl. percipiens hanc obiectionem poſuit aliud exemplum qđ eſt magis ſimile dicens quod ex minus calido fit maius calidum extra ſecum in actu præexiſtens: ſed illud idem numero ꝙ prius erat minus calidum fit magis calidum, & magis calidum, & minus calidum ſe habent adinuicem in qualitate ſicut magis, & minus ſe habent adinuicem in quantitate: & ideo ſicut materia venit de caliditate determinata ad maiorem caliditatem nullis partibus calidis. i. nullis corporibus in actu aduenientibus: ita materia transfertur de quantitate minori in maiorem nulla quantitate in actu adueniente. Notanda ſunt hic tria ſecundum Commen. Primo notandum eſt illud ꝙ

Primum notandũ. dixit phyloſophus: videlicet ꝙ ex minori quantitate fit maior nullo extrinſeco adueniente, manifeſtum eſt, ꝙ dolium fuſum ex muſto: quoniam muſtum fit maioris quantitatis nullo extrinſeco adueniente: manifeſtum eſt etiam in aere qñ rareſit ex calore, & condenſatur ex frigore. hæc Commen. Se-

Secũdum notãdum. cundo eſt notandum ꝙ Commen. remouet vnum dubium: quia poſſet aliquis dicere: caliditas creſcit ex caliditate adueniente intrinſeca. oportet igitur, vt ibi ſit aliquid de quãtitate. Ad illud igitur dicit Commen. ſic. dicamus quod additio caloris agentis in calorem corporis non eſt ſecundum additionem partis in toto, & vniuerſaliter partis in materiam: ſed eſt ſecundum additionem actionis agentis in paſſionem patientis, vt qñ calor agentis vigoratur creſcit calor patientis: non ſecundum partium calidarum extrinſecarum additionem, quia ad patientem non transfertur aliqua pars ab

A agente. hæc Commen. intendit dicere ꝙ calor non augmentatur per additionem partis ad partem: ſed ſecundum ꝙ calefaciens dominatur ſupercalefactibile. Cum enim calefactibili ſit calor intenſior: non per additionem caloris alicuius extrinſeci præexiſtentis: ſed ſecundum ꝙ fuit in potentia patiẽtis reducitur ad actum. Tertio eſt notandum ſecundum Cõmen. ꝙ differentia eſt inter tranſmutationem ad quantitatem, & tranſmutationem ad qualitatem: quoniam in trãſmutatione ad qualitatem vna qualitas fit ab alia effectiue, quia vna caliditas fit ab alia caliditate in actu: ſed in tranſmutatione ad quantitatem una quantitas non fit ab alia quantitate in actu ſecundum uiam generationis. i. tanquam ab agente: cum quantitas non ſit de potentijs actiuis: ſed ſequitur potentias actiuas, & operationes earum. ſ. calidi, & frigidi. Intẽdit igitur phyl. dicere ꝙ caliditas creſcit ex alia caliditate ſecundum tranſlationem ſic. ꝙ aliqua caliditas extrinſeca trãſfertur ad paſſum: ex cuius aduentu creſcit caliditas patientis, & transfertur a debilitate in uigorem, & eodem modo eſt de tranſlatione corporis de parua quantitate in magnam, aut econuerſo. — Tertium notãdum.

B Quemadmodum neque circunferentia circuli in minoris ambitum eſt redacta, ſiue ſit eadem ſiue ſit alia: pars ipſius nulla facta eſt curua quæ non erat antea curua, ſed recta. Non enim ex eo quippiam minus, aut magis eſt tale quia id intermittitur quo minus, aut magis dicitur tale.

Sicut quando, nec maioris circuli circulatio, & conuexitas: ſi ſiat minoris circulari eadem, cum ſit: aut alia: in nullo alio factus eſt ambitus, quod non etiam ambitus: ſed rectum. Non enim deficiendo minus, aut maius.

TErtium exemplum, vel ſimile eſt. ſ. ad probandum ꝙ cũ ex denſo fit rarum nihil fit per exitum partium a foraminibus, nec cum ex raro fit denſum fit per aduentum partium ad foramina: ſed per hoc ꝙ eadem materia numero eſt in potentia ad illa contraria quæ ſunt rarum, & dẽſum. — Tertium exẽplum.

C Eſt igitur tale exemplum. ſicut in curuatione alicuius circuli. ſ. cũ arcus circuli incuruatur fit maior incuruatio in qualibet parte non ita ꝙ aliquę partes erant in eo, quæ poſtea incuruantur: quoniam non fit incuruatio in aliquibus partibus, & non in alijs. immo quælibet pars curui incuruatur: ita eſt in tranſmutatione corporis de magnitudine in paruitatem, ſiue de raritate in denſitatem, uel econuerſo. per aduentum partium a foraminibus, ut fingunt dicẽtes uacuum eſſe: qñ ſi ita eſſet corpus quod rareſit non rareſieret in qualibet parte, nec corpꝰ ꝙ cõdenſat̃ condenſaret̃ in qualibet parte, ꝙ eſt falſum, ut patet per exemplum iam poſitum: quoniam ſicut circulus cum incuruatur incuruatur in qualibet parte, & nihil extrinſecum aduenit, uel recedit. Similiter cum ex curuo fit rectum: ita cum ex raro fit denſum, & econuerſo. fit enim rarefactio in qualibet parte, & nulla pars aduenit de nouo, nec recedit. Vnde dicit Commen. ꝙ illud exemplum eſt rhetoricum, & tali exemplo utitur phyl. in his locis propter difficultatem imaginandi: quoniam difficile eſt imaginari aliquid creſcere ſine quantitate extrinſeca adueniente, aut diminui ſine quantitate recedente.

D Neque fit, vt flammę pars ulla ſumatur in qua caliditas albedoq́ue non ſit.

Neque enim ſcintillę accipere aliquam magnitudinẽ in qua non, & caliditas, & albedo ineſt. Sic igitur, & prior calor poſteriori.

QVartum exemplum, uel ſimile eſt tale, ſicut corpus calidum eſt calidum ſecundum omnes ſuas partes, v. g. ſcintilla eſt calida ſm oẽs partes, & non ſm aliquam partem ſic, & aliquam non: & etiam corpus eſt album ſecundum omnes partes, uel ex frigido fit calidum, uel ex minus calido fit magis calidum corpus caleſit in omni parte, & non in aliqua parte ſic, & in alia non: ita eſt de raro, & denſo. ſ. quod rarum eſt rarum in omni parte, & denſum eſt denſum in omni parte, & cum ex denſo fit rarum, quælibet pars rareſit, & cum ex raro fit denſum condenſatur: ſi tamen rare- — Quartum exemplũ.

factio

factio,& condenſatio fierent per receſſum partium a foraminibus,vel per aduentum partium ad foramina non fieret rarefactio,nec condenſatio ſecundum omnes partes:ſed ſolum ſecundum ipſa foramina.

Quare & ipſa moles ſenſibilis non ideo extenditur, autconſtringitur quia materies aliquid inſuper accipit,aut abijcit,ſed quia ipſa materies vtrunque ſubtre poteſt.Quo fit,ut idem ſit racum,& denſum,& vtriuſque materies una.

Quare & magnitudo paruitas ſenſibilis corporis non accipiente aliquid materia extenditur: ſed quia potentia eſt materia utriuſque.Itaque idem eſt denſum,& rarum, & una materia ipſorum.

EX prędictis patet,quod magnitudo, & paruitas quę inueniuntur in eodem corpore ſenſibili non fiunt per additionem,vel per remotionem partium materiæ: ſed p hoc q eadem materia omnino eſt in potentia ad vtrunque, & eodem modo eſt de raro,& denſo cum corpus rareſit: fit maius,& cum condenſatur:fit minus, ex raro igitur fit denſum,& econuerſo per hoc:quia eadem eſt materia vtriuſque.

B

Atqui denſum quidem eſt graue:rarum aũt leue.

Eſt autem denſum quidem graue: rarum autem leue.

Expoſitio prima Cōmẽtatoris Quintũ exẽplum.

ILlud Commen.exponit dupliciter. vno modo q per hoc probat propoſitum per aliud exemplum, & eſt quintum exemplum: quoniam ſicut eadem materia numero recipit ſummam grauitatem,& leuitatem:ita eadem materia numero ſucceſſiue recipit raritatem,& denſitatem, & illud exẽplum eſt conueniens,quia graue eſt denſum,& leue rarum. Item ſimile eſt de graui,& leui,raro,& denſo. Alius modus exponendi illud ſm Commen. eſt hic: quia phyl. intendit contradictionem eorum:ita q per illud oſtenditur q illi cōtradicunt ſibijpſis: quoniam ſi rarefactio fieret per aduentũ partium extrinſecarum,vt ipſi dicunt, & condenſatio per receſſum partium:tunc rarum eſſet grauius:quia in eo ſunt plures partes,& denſum eſſet leuius: quia in eo ſunt pauciores partes:ſed hoc eſt falſum,& contra eos:quia denſum eſt graue,& rarum leue ſecundum iſtos.

Secunda expoſitio Commẽ.

C

Amplius:ſicut circuli circulatio conducta in minus non accepit aliud concauum: ſed quod erat inuexum,ſic & ignis.Quia ſi aliquis accipiat omne calidum eſt.Sie & omne conductione, & diſtentione eiuſdem materiæ.

Tex.c.85.

Amplius: ſicut circuli circulatio conducta in minus non aliud accipit concauum:ſed quod erat conductum eſt. Sic & ignis quod cum aliquis accipiat omne eſſe calidum. Sic & omne conductione,& diſtenſione eiuſdem materia.

CVm phyl. adduxit exempla ad probandum q ex raro non fit denſum,nec econuerſo.per additionem,vel ablationem alicuius partis materię.Reuertitur ad declarandum idem per quædam exempla prius poſita dicens.Qđ antem ita fit.ſ.quod rarefactio non fiat per aduentum partium extrinſecarum, nec condenſatio per exitum partium, vt patet per exemplum. nam ſicut arcus circuli quandoque recipit maiorem curuitatem,vel incuruationem,& quandoque minorem abſque eo q in eo ſit aliquid quod ante non fuit, & additio in curuatione in eo non eſt in aliqua parte ſic,& in aliqua non:ſm quamcunque partem acceperis: inueniens incuruationem additam in eo: ſicut qñ ignis fuit magis calidus non fit vna pars magis calida,& alia non:ſed quęlibet pars fit magis calida nullo extrinſeco alio adueniente: ſicut eſt de raro,& denſo:quod quando ex raro fit denſum, vel econuerſo.non fit aliqua pars rara,& aliqua non:ſed quęlibet pars fit rara:nullo extrinſeco in actu adueniente, & ſic patet quod rarefactio non fit per aduentum partium extrinſecarum,nec econuerſo.imnu circa eandem materiam omnino habet fieri raritas,& denſitas. Et dicit hic Commen. q ex hoc eſt manifeſtus antiquorum defectus,quia non potuerent ponere rarefactionem, & condenſationem per exitum partium a foraminibus,vel per ingreſſum corporum in foramina,& hoc ideo quia tunc non quælibet pars rari fieret rara in rarefactione,nec quælibet pars denſi fieret denſa in cōdenſatione:ſed tamum foramina fierent denſa, vel rara.illa vero quę eſſent inter foramina,non ſe haberent nunc aliter quam prius,& ſic non eſſet idem in potentia rarum, & denſum,quod eſt falſum:quia ſicut in generatione manet eadẽ materia numero:ita in condenſatione,& rarefactione: generatio,& corruptio apud nos:quas antiqui vocabant aggregationem,& ſegregationem,ſunt eiuſdem materiæ,& non ſũt ſecundum aggregationem,& ſegregationem partium.

D

A

Duo namque comitantur utrunque: graue enim & durum denſa eſſe uidentur, leue uero, ac molle rara.Verum in plumbo,ac ferro:graue, durumque diſcrepant.

Duo enim ſunt ab utroque denſo,& raro. Graue enim & durum denſa uidentur eſſe, & contraria rara, leueq; & molle. Diſſonat autem graue, & durum in plumbo, & ferro.

B

HÆc eſt tertia particula ſecundę particulæ ſecundæ partis principalis huius ca.in qua phyl. oſtendit propoſitum ſuum per effectum rari,& denſi ſic,quod ad rarũ, & ad denſum ſequuntur quatuor contraria. Quorum primum eſt,q eadem eſt materia omnino quando ex vno fit dẽſum,vel econuerſo,& manebit eadem materia numero omnino,ſic quod nulla pars materiæ de nouo aduenit. conſequentia patet de ſe,quia quicquid ſequitur ad antecedens, ſequitur ad conſequens.ergo ſi rarum,& dẽſum ſequitur idẽtitas materiæ:ſequitur quod ad rarum, & denſum ſequitur identitas materiæ.antecedens patet.nam ſequuntur iſta duo graue,& durum,& horum contraria,vt leue, & molle ſequitur ſi ſit rarum: ita tamen q ſi ſit denſum ſit grauius,& durius,& ſi ſit rarum,ſit leuius,& mollius:ſed quamuis graue, & durum ſequitur denſum,tamen graue, & durum non ſequuntur ſe vniuerſaliter:ſed ſolum in corporibus eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime,in corporibus vero diuerſis ſecundum ſpeciem non ſequuntur ſe vniuerſaliter:quoniam plumbum eſt grauius ferro:ſed tamen non eſt durius:ſed potius econuerſo,quia ferrum eſt durius plumbo.

Quid ſequatur ad rarum, & denſum, & primũ.

C

Plumbũ eſt grauiꝰ ferro.

Ex his igitur quæ dicta ſunt patet, neque ſeparatum,aut ſimpliciter,aut in raro, neque potentia uacuum eſſe, niſi quiſpiam uoluerit omnino uacuum id appellare quod eſt cauſa lationis. Hoc autem pacto grauis ipſius leuiſque materies, ut eſt talis:vacuũ erit.Rarum enim ac denſum, ac quidem contrarietate lationis ſunt effectiua.Ratione uero duri molliſve cauſa ſunt facilis difficiliſve paſſionis, & non lationis:ſed potius alterationis.Sed de uacuo quidem quo pacto eſt,& quo pacto non eſt in ratione rerũ hoc ſit modo determinatum.

Tex.c.86.

D

Ex dictis igitur manifeſtum eſt,quod nec diſcretum eſt uacuum,nec ſimpliciter,nec in raro,nec potentia, niſi aliquis uelit penitus uocare uacuum cauſam illius quod fertur. Sic autem quę grauis eſt, aut leuis materia quæ huius erit uacuum. Denſum enim & rarum ſecundum hanc contrarietatem motus actiua ſunt. Secundum autem durum,& molle paſſionis,& non paſſionis receptiua, & nõ loco mutationis,ſed alterationis magis, & de uacuo quidẽ quo eſt,& quomodo non eſt determinatum ſit hoc modo.

CVm igitur phyl. declarauit de vacuo epilogat determinata dicens,q ex dictis manifeſtum eſt q vacuum nõ eſt aliquid diſtinctum,uel ſeparatum a corporibus manens immobile extra corpora receptiuum corporum,nec eſt vacuum aliquid exiſtens in raro.ſ.imbibitum corporibus raris ſeparabile ab eis, ſicut antiqui imaginabantur vacuum eſſe quædam foramina exiſtentia in raro mota ad motum ipſius,eſt enim vacuum aliquid in potentia,niſi aliquis uelit

Epilogatio.

vocare

vocare vacuum ipſam materiam quæ eſt cauſa tranſlationis illius quod fertur, & ſic accipiendo vacuum: vacuum eſt materia grauis, & leuis. ſic ꝙ materia ſit cauſa trãſlationis patet: quia materia eſt cauſa denſitatis, & raritatis. ut patet ex dictis ſuperius, & corpora non recipiunt tranſlationem, niſi ſint rari tatem, & denſitatem denſitas, & raritas recipiunt motum trã ſlationis. i. motum corporum tranſlatorum in alijs. Et cũ ita ſit materia eſt cauſa ꝙ corpora recipiunt tranſlationem per hoc ꝙ concipiuntur ex raritate, & denſitate, ſed non eſt ita de duro, & molli quia duricies, & mollicies non ſunt cauſa huius tranſlationis ſicut rarum, & denſum: ſed ſunt cauſæ facilitatis, & difficultatis tranſlationis quia corpus in quo eſt tranſlatio fuerit molle: tranſlatio erit facilis ut in aere, & cum fuerit durum erit difficilis, ſeu impoſſibilis trãſlationis ſicut in terra: ſed quamuis durum, & molle non ſint cauſæ tranſlationis in loco ſicut graue, & leue, ſunt tamen cauſæ tranſlationis propriæ. Et intelligit phyl. per hoc, vt mihi videtur, ꝙ molle ſit cauſa paſſionis, & durum ſit cauſa actionis: quoniam molle eſt paſſiuum, & durum eſt actiuũ., & vt mihi videtur loquitur de raritate, & denſitate duritie, & mollitie ipſius medij, & non ipſius mobilis: ſed quamuis raritas, & denſitas, & ſimiliter duricies, & mollicies illius medij aliquid faciunt ad motũ localem ipſius promouendo, vel impediendo, tamen grauitas, & leuitas illius medij, nec promouent, nec impediunt, ſicut grauitas, & leuitas ipſorũ motiuorum ſunt cauſæ actiuæ ipſorum motuum ſuperius. & ſufficit. De vacuo quidẽ igitur quid eſt, & qũo eſt, & qũo non eſt determinatum ſit hoc modo, & ſecundum ita recapitulatione dicit phyl. primo ꝙ ex dictis patet, ꝙ nec eſt vacuum ſeparatũ a corporibus, nec etiam eſt imbibitum corporibus. Secundo dicit phyl. ꝙ vacuum non eſt aliquid in potentia, niſi aliquis velit vocare vacuum ipſam materiam, quæ eſt cauſa tranſlationis eius ꝙ fertur, & ſic accipiendo vacuum: vacuum eſt materia grauis, & leuis. Tertio dicit phyl. ꝙ etiam materia eſt cauſa motus, & dicit ꝙ materia eſt cauſa raritatis, & denſitatis, & denſitas, & raritas ſunt cauſa grauitatis, & leuitatis duri, & mollis, & ſic grauitas, & leuitas ſunt cauſæ actiuæ motus localis. Quarto dicit phyl. ꝙ durum, & molle ſunt cauſæ paſſionis. i. facilis receptionis motus localis, & non paſſionis, id eſt, difficilis, vel impaſſibilis receptionis motus localis: nũc etiam durum, & molle ſunt cauſæ alterationis, & ſic durum, & molle ſunt cauſa paſſionis, & alterationis. Vnde circa iſtam partem quæro duo. Primo an ex raro poſſit fieri denſum, & econuerſo. Secundo quæro an rarefactio, & condenſatio ſint motus ad quantitatem. Ad primum dubium arguo, & probo ꝙ ex raro non poteſt fieri denſum. Secundo ꝙ ex denſo non poteſt fieri rarum. Primum probo dupliciter. & primo ſic. impoſſibile eſt, ꝙ partes alicuius continui fiant propinquiores quam ſint: ſed in denſo partes ſunt propinquiores quam in raro. ergo impoſſibile eſt, ꝙ ex raro fiat denſum. minor patet de ſe: quoniam denſum eſt cuius partes propinquæ iacent: probo tamen minorem ſic. partes continui quantumcunq; rari continuantur ſecundum indiuiſibile: ſed impoſſibile eſt aliqua magis appropinquari quam ꝙ inter nihil ſit medium niſi indiuiſibile. ergo impoſſibile eſt partes alicuius continui propinquius iacere quam iaceant, & ſic partes rari non poſſunt fieri propinquiores quam ſint, & per conſequens, ex raro non poteſt fieri denſum. Item ſi ex raro poteſt fieri denſũ: ſequitur ꝙ ex vno pugillo aeris poſſunt fieri triginta ignis, ꝙ eſt impoſſibile: quia ex vno pugillo aeris non poſſunt fieri niſi decem pugilli ignis, & probo ꝙ illud ſequatur: quoniam tres pugilli aeris poſſunt condenſari vſq. ad quantitatem vnius pugilli. ergo ex tribus pugillis aeris poſſunt fieri triginta pugilli ignis, & ſic etiam ſequitur ꝙ ex vno pugillo ignis poteſt fieri vnus pugillus, vel duo aeris, quia poſſibile eſt quod decem, vel duodecim pugilli condenſentur vſq. ad quantitatem vnius: & ex illo vno pugillo fieri duo pugilli aeris: quod tamen omnes negant: deinde probo ꝙ ex denſo non poteſt fieri rarum, quia ſi ex denſo fieret rarum: tunc motus localis eſſet in inſtanti, quod eſt impoſſibile. probo ꝙ hoc ſequatur, quia in termino rarefactionis rarefactum plus occupat de loco quam prius occupabat. igitur in inſtanti illo in quo rarefactio eſt primo terminata: rarefactum eſt in maiori loco quam vnquam prius fuit: ſed occupatio loci maioris arguit ſimul receſſum corporis circundantis: cum igitur maior locus acquiratur in inſtanti: ſequitur ꝙ receſſus circunſtantis eſt motus in inſtanti. Item ſi ex denſo poteſt fieri rarũ: tunc eſſet poſſibile ꝙ aliquod corpus rareſieret circulariter: ita quod quælibet pars eius nunc terminata ad centrum magis diſtaret a centro quam prius, & tunc accipio totum rarefactum, ſcilicet, primum, & adæquatum ſubiectum illius rarefactionis, & ſit a, illud totum, & primum ſubiectum rarefactionis: ex quo igitur a, ſecundum ſe totum rareſit, oportet quod occupet maiorem circulum quam prius occupabat. ergo per ſuum motum facit quod aliquid extra ipſum occupat maiorem circulum quam prius, & per conſequens aliquid extra ipſum eſt rarefactum, & per conſequens a, non eſt totũ, & adæquatum ſubiectum totius rarefactionis: ex quo a, extra ipſum rareſit. hoc eſt ſic arguere. ſi rarefacere eſt poſſibile: tũc eſſet dare primum, & adæquatum ſubiectum rarefactionis: ſed conſequens eſt falſum, vt iſti probant. igitur, & antecedens eſt falſum. Item ſi ex denſo poteſt fieri rarum: tunc eſſet poſſibile, ꝙ aliquod corpus rareſieret vniformiter, & circulariter, & per conſequens quælibet duo puncta illius corporis æqualiter diſtarent a centro, & per conſequens inter quælibet duo puncta eſſet æqualis diſtantia, & per conſequẽs nulla pars eius eſſet rarefacta: ſed hoc eſt impoſſibile. igitur impoſſibile eſt ꝙ ex denſo fiat rarum. Item ſi ex denſo poſſet fieri rarum: ſequitur quod aliquod corpus ſimul ſecundum ſe totum rareſieret, & condenſaretur, & ſic ſimul moueretur duobus motibus contrarijs: quod eſt impoſſibile: & probo ꝙ hoc ſequatur: quoniam poſſibile eſt quod aliquod corpus rareſiat ſecundum longitudinem, ſic quod quælibet pars fiat longior quam prius: & poſſibile eſt, quod idem corpus condẽſetur ſecundum latitudinem: ita quod quælibet eius pars ſit minoris latitudinis. igitur ſi rarefactio ſit poſſibilis: aliquod corpus ſecundum ſe totum poſſet ſimul rareſieri, & cõdenſari, quod videtur impoſſibile. In oppoſitum eſt phyloſophus. Ad ſecundum vero dubium arguo, & probo quod rarefactio ſit motus ad quantitatem, & hoc ſic: quantitas eſt ꝙ ſe occupatiua loci: omnibus alijs circũſcriptis, ut patet in hoc tractatu per phyloſophum, & etiam per Commen. primo de gene. capitulo de tactu. igitur maior quantitas requirit maiorem locum, & minor minorem: cum igitur corpus rarefactum occupet maiorem locum quam prius occupabat ante rarefactionem: ſequitur quod rarefactum habet maiorem quantitatem quam prius habuit, & ſic rarefactio eſt motus ad nouam quantitatem. Item rarefactio, vel eſt motus ad quantitatem, vel ad qualitatem: ſed non eſt motus ad qualitatẽ: igitur eſt motus ad quantitatem. probatio minoris patet per phyloſophum in prædicamentis. vbi dicitur quod rarum, & denſum videntur ſignificare quandam portionem partiũ, & ꝑ cõſequẽs nõ ſunt qualitates: & ꝑ cõſequẽs rarefactio non eſt motus ad qualitatẽ. In oppoſitũ eſt Com. 7. huius: dicẽs ꝙ raritas, & dẽſitas ſunt qualitates conſequentes calidum, & frigidum. cum igitur rarefactio ſit ad raritatem: ſequitur quod rarefactio ſit motus ad qualitatem, & non ad quantitatem. Ad primum igitur dicendum quod rarefactio, & condenſatio ſunt poſſibiles: ad quod probandum ſuppono duo. Primo, quod eadem eſt materia contrariorum quæ. ſ. ſucceſſiue ſuſcipit contraria. Secundo ſuppono, quod illa quorum eſt vna materia ſunt tranſmutabilia adinuicem: ſic quod vnum eſt in potentia ad alterum, & econuerſo. Ex hoc igitur arguo ſic. Illa quę communicant in materia ſunt tranſmutabilia adinuicem: ſed rarum, & denſum communicant in materia: cum ſint contraria. igitur rarum, & denſum ſunt tranſmutabilia adinuicem. ergo ex raro poteſt fieri denſum, & econuerſo, & per conſequens rarefactio, & condenſatio ſunt poſſibiles. illud eſt ſufficienter declaratum in textu. Ad rationes in contrarium. ad primam quando dicitur quod impoſſibile eſt partes alicuius continui fieri propinquiores quam ſunt. Dico quod partes continui ſunt duplices. ſ. quędam mediate, & qdã immediate. Dico igit ꝙ partes immediate in continuo non pñt iacere propinquius quam iacent, nec poſſunt fieri ꝓpinquiores quam ſunt, & hoc probat illa ratio: ſed partes mediate poſſunt fieri propinquiores quam ſunt. Vnde ſi ex raro fiat denſum, omnes partes mediate propinquius iacent in denſo quam prius in raro, partes tamen immediate non iacent propinquius in denſo quam in raro. Ad aliam quando dicitur quod tunc ex vno pugillo aeris poſſunt fieri duodecim ignis. Dico quod per vnum pugillum aeris ſi intelligimus aerem ſub certa extenſione: ita quod ſi idem aer fieret ſub minori extenſione non eſſet pugillus, & tunc eſſet dicẽdum quod non eſt inconueniens quod ex vno pugillo aeris paſſo, & condenſato vltra primam diſpoſitionem fierent triginta ignis. Nec etiam eſt inconueniens quod ex vno pugillo ignis parum conſtricti per actionem agentis fiant duo pugilli aeris, vel vnus: ſed quod ex vno pugillo aeris derelicto propriæ naturæ fiant triginta ignis, vel quod ex vno pugillo ignis derelicto proprię naturæ fiant duo pugilli aeris, vel ignis:

Confimile i 8. phy. c. 8 a. idem ſup. i hoc lib. c. 63.

Primo dicit phyl.

Secundum.

Tertium.

Quartum

Primum dubium.

Secundum dubium.

Prima ratio primi dubij.

Secunda ratio.

Prima rõ pro ſecundo membro.

Secunda ratio.

Tertia rõ.

Prima ratio ſecundi dubij.

Secunda.

Primum ſuppoſitũ.

Secũdum.

Ad primã rationem primi dubij.

Ad ſecundam rationem.

ignis: eſt impoſſibile. Sed ſi per pugillum aeris intelligimus aerem, vel ignem in certa proportione materiæ, ſic dico q ex vno pugillo aeris fiunt decem ignis & non plures, & ſi tres pugilli aeris condenſentur ſic quod non occupent plus de loco quam vnus pugillus, tunc dico quod compoſitum ex illis tribus pugillis non eſt vnus pugillus: immo continet tres pugillos aeris ex quibus bene poſſunt fieri triginta pugilli ignis: ſed ſi condenſentur vſque ad quantitatem vnius pugilli, & tunc illi pugilli ſic condenſati non conſtituunt vnum pugillum: ſed multo magis.

Ad primã rationem ſecundi membri.

Ad rationes vero probantes q ex denſo non poteſt fieri rarum quando primo dicitur quod ſi ſic motus localis eſſet in inſtanti. Dico quod non ſequitur. Et ad probationem concedo quod in termino rarefactionis rarefactum plus occupat de loco quam prius occupabat, & concedo quod acquiſitio maioris non eſt ſine motu locali. Vnde dum iſte locus maior fuit in acquiri, tunc fuit motus localiter, & in primo inſtanti in quo ille maior locus eſt acquiſitus terminatur ille motus localis. Vnde illa acquiſitio maioris loci eſt in tempore, & eſt ſimul cum motu locali; ſed acquiſitum eſſe loci maioris eſt in inſtanti, & tunc non eſt motus localis.

Obiectio.

Et ſi dicitur quod iſte maior locus acquiſitus in termino rarefactionis excedit omnem locum præcedentem in quo præfuit illud corpus rarefactum. ergo in aliquo diuiſibili excedit omnem locum præcedentem, & illud diuiſibile fuit ſimul acquiſitum, quia ſi ſucceſſiue acquiratur: tunc iſte maior locus non excederet omnem locum præcedentem, per tantum igitur illud indiuiſibile per quod excedit omnem locum præcedentem fuit totum ſimul acquiſitum in uno inſtanti, & non fuit acquiſitum niſi per motum: ergo fuit in inſtanti.

Solutio.

Dicendum quod iſte maior locus acquiſitus in termino rarefactionis excedit omnem locum præcedentem, ſed non eſt uerum quod in aliquo excedit omnem locum præcedentem, immo in uno excedit omnem locum præcedentem, & in alio excedit alium locum, & ideo non eſt concedendum q in aliquo ſiue per aliud excedit omnem locum præcedentem. Illa tamẽ eſt concedenda q iſte maior locus excedit omnem locum præcedentem in aliquo uel per aliquod: ſed ex hoc non ſequitur q in aliquo ſiue per aliquid excedat omnem locum præcedentem, quia ibi eſt fallacia figuræ dictionis, quia proceditur a termino ſupponente confuſe reſpectu alicuius multitudinis ad eundem terminum ſupponentem determinate reſpectu eiuſdem multitudinis, & ſic mutatur quale quid in hoc aliquid.

Ad ſecundam rationem.

Ad ſecundam rationem quando dicitur quod ſi rarefactio eſſet poſſibilis: tunc eſſet poſſibile quod aliquod corpus rareſieret circulariter ſic quod quælibet pars non terminata ad centrum magis diſtaret quam prius concedatur. Et quando dicitur q totum ſubiectum, & adæquatum totius rarefactionis occuparet maiorem circulum quam prius occupabat. Dico quod illud non ſequitur, nec eſt uerum: quoniam ſi aliquod corpus rareſiat circulariter ita quod totum, & adæquatum ſubiectum illius rarefactionis ſit circumferentia illius corporis circulariter rarefacti: ſtabit ſic mobilis quod non maiorabitur quælibet tamen pars terminata circa illam circunferentiam occupabit maiorem locum quam prius, & continebitur infra maiorem circulum q̃ prius, tamẽ totum rarefactũ non occupabit maiorẽ circulum q̃ prius: nec continebitur infra maiorem circulum quam eſt circulus infra quem prius continebatur. Vnde neceſſe eſt, quod aliquod corpus rareſiat uerſus aliquam partem ita quod ſit dare terminum ultra quem non ſit rarefactio, ſed in qualibet parte circa illum terminum ſit rarefactio: aliter uno rarefacto moto mouebuntur omnia. Et quando dicitur quod ſi aliquod corpus rareſiat circulariter, oportet quod occupet maiorem circulum quam prius. Dico quod ſi rareſieret ſecundum omnem dimenſionem, & non condenſaretur ſecundum aliquã dimẽſionẽ, tunc oporteret q cõtineretur in maiori circulo, quam eſt circulus in quo prius continebatur, ſed non eſt ſic in propoſito, quia ſi accipiamus corpus rarefactum circulariter, vſque ad aliquã circumferentiam, ita quòd quilibet circulus contentus infra ipſum circulum ſit propinquior illi circulo quam prius erat, & remotior a centro quam prius. ille circulus ad quem ſit rarefactio omnino manet immobilis, & tunc dico quod illud corpus totum contentum infra illum circulum rareſit, & multæ partes condenſantur: quoniam quælibet pars replens circulum contentum infra ipſum circulum immobilem rareſit ſecundum longitudinem vocando longitudinem lineam circularem continentem illud corpus, quia omne corpus replens circulum contentum infra circulum immobilem ſit continuũ, & ante rarefactionem in maiori circulo quam prius, & partes contentæ infra circulum minorem, & circulum maiorem immobilem condenſantur ſecundum profunditatem, vocando profunditatem dimenſionem inter circulum maiorem, & minorem menſuratam per lineam rectam protenſam a circumferentia immobili verſus centrum. Sed quod contentum infra circulum maiorem, & minorem condenſetur ſecundum profunditatem patet, quia continuæ ſit minoris, & minoris profunditatis, vt patet manifeſte: quoniam ex quo circulus minor, & etiam corpus contentum infra circulum minorem ſit continuæ propinquius circulo maiori quieſcenti quam prius erat: oportet quod corpus contentum inter illa ſit continuæ minoris ſpiſſitudinis quam prius, vocando ſpiſſitudinem dimenſionem menſuratam ſecundum lineam rectam protractam de circulo maiori ad circulum minorem. Ad formam igitur argumenti dico quod contingit dare aliquod corpus circulariter rarefactum quod quidem corpus eſſet ſubiectum totius rarefactionis: & illud corpus rareſit vſque ad aliquam circumferentiam immobilem, & quælibet pars nunc terminata ad illam circunferentiam rareſit verſus illam circumferentiam quieſcentem non occupans maiorem locum quam tempus. Et cum dicitur quod rarefactio eſt ad maiorem quantitatem, & per conſequens ad maiorem locum.

Prima replica.

Dico quod rarefactio in cuius ſubiecto non ſit condenſatio in aliqua parte ſecundum aliquam dimenſionem, neceſſario eſt ad maiorem quantitatem, & per conſequens ad maiorem locum: ſi tamen corpus rareſit ſecundum vnam dimenſionem, & condenſetur ſecundum aliam dimenſionem, non oportet quod illud corpus ſit in maiori loco quam prius erat.

Secunda replica.

Et ſi dicatur quod corpus rarefactum ſecundum illam dimenſionem ſecundum quam rareſit occupabit maiorem locum: ſed illud corpus contentum infra eũdem circulum quieſcentem ſecundum nullam dimenſionẽ ſit in maiori loco quam prius. ergo non rareſit igitur.

Tertia replica.

Item accipiamus aliquod corpus, & rareſiat circulariter rarefactione pura non coniuncta condenſationi in aliqua parte, hoc enim videtur poſſibile, & tunc procedit argumentum, ſcilicet, quod rarefacto aliquo corpore circulariter, tunc rareſiunt, & mouentur omnia.

Ad primã repli.

Ad primum illorum dicendum quod illud quod rareſit ſecundum aliquam dimenſionem & in nulla parte condenſatur ſit in maiori loco ſecundum illam dimenſionem, ſi tamen condenſetur in aliqua parte non oportet.

Ad ſecundam.

Ad ſecundum dico quod non eſt poſſibile quod aliquod corpus rareſiat circulariter rarefactione pura ſic quod ſecundum nullam dimenſionem condenſetur in aliqua parte, ut iam uiſum eſt.

Ad tertiũ.

Ad tertium quando dicitur quod ſi rarefactio eſſet poſſibilis: tunc eſſet poſſibile q aliquod corpus rareſieret uniformiter & circulariter. Dico quod intelligendo per rarefactionem, rarefactionem in qua inter quælibet duo puncta ſemper manet æqualis diſtantia. Dico quòd talis rarefactio uniformis eſt impoſſibilis & includens contradictionem: quia ſi omnia puncta diſtant æqualiter ſicut prius non eſſet rarefactio.

Ad tertiã rationem principalem.

Ad aliud quando dicitur q ſi ex denſo poſſet fieri rarum, tunc aliquod corpus ſecundum ſe totum poſſet ſimul rareſieri, & condenſari: dico quod bene eſt poſſibile quod aliquod corpus ſecundum ſe totum rareſiat, & condenſetur ſecundum diuerſas dimenſiones: quoniam poſſibile eſt quod aliquod corpus rareſiat ſecundum ſe totum ſecundum longitudinem: & quod idem corpus ſecundum ſe totum condenſetur ſecundum latitudinem, vt patet: quoniam ſi aliquis aer incluſus vndique inter duo corpora ſolida caleſiat, & illa corpora ſolida ſiant continuæ propinquiora quam prius erant ſecundum ſe totum condenſatur ſecundum latitudinem, & rareſit ſecundum longitudinem, vt ſi vna corrigia, vel chirotheca trahitur in longum manifeſtum eſt quod rareſit ſecundum longitudinem, & condenſatur, & reſtringitur ſecundum latitudinem. Et quando dicitur quod idem corpus ſimul moueretur motibus contrarijs. Dico quod illi motus, ſcilicet, rareſieri ſecundum vnam dimenſionem, & condenſari ſecundum aliam dimenſionem non ſunt contrarij.

Ad ſecundum du.

Ad ſecundum dubium dico quod rarefactio non eſt motus ad quidditatem, cuius ratio poteſt aſſignari duplex. Prima: quia quantitas eſt inſeparabilis a materia: ita quod manente eadem omnino materia, manet eadem quantitas, & econuerſo, vt patet per Commẽ. in de ſubſtantia orbis: ſed in rarefactione non aduenit aliqua noua materia, ut patet per phyloſophum, quia tunc non eſſet eadem materia contrariorum. ergo in rarefactione non aduenit noua quantitas, & per conſequens rarefactio nõ eſt motus ad quantitatem. Hoc põt ſic argui. ſi rarefactio eſſet motus

tus

tus ad quantitatem, aut igitur eſt ad quantitatem ꝙ rarefactibile hēt actu, aut ad quantitatem quam non habet, nō ad quantitatē quam habet, quia nihil mouetur ad illud ꝙ hēt, nec ad quantitatem quam non habet, quia noua quantitas non acquirit̃ niſi in acquiſitione nouæ materię: ſed in rarefactione nō acquirit̃ noua materia, ut patet per phyloſophum. Alia rō pōt aſſignari talis, quælibet pars rari eſt rara, & quęlibet pars rarefacti rarefit. ergo ſi rarefactio eſſet ad nouā quātitatem, oportet ꝙ quęlibet pars rarefacti acquirat nouam quantitatem: igitur oportet ꝙ tota quantitas præcedens corrumpat̃: & ſic ſequitur ꝙ duæ quantitates eſſent ſimul: quorū utrunq. eſt impoſſibile: & ideo dico ꝙ rarefactio non eſt motus ad quantitatem.

Ad primā rationem ſecūdi du. Ad primam igitur rōnem in contrarium qñ dicitur ꝙ quantitas eſt per ſe occupatiua loci. Dico ꝙ uerum eſt: tamen quantitas non determinat ſibi certum locū, immo eadem quantitas numero pōt nunc occupare minorem locum, & iam maiorem. Et cum dicitur ꝙ rarefactum occupat maiorem locum quam prius. ergo habet maiorem q̄titatem. concedo: ſed ex hoc non ſequitur ꝙ habeat aliam quātitatem quam prius, ſicut non ſequitur. iſte homo eſt maior quam prius fuit. ergo eſt alius quam prius fuit, quia ſic idē homo pōt eſſe maior quam prius extenſiue.

Ad ſecundam. Ad aliam rōnē quando dicitur ꝙ rarefactio, vel eſt motus ad quantitatē, &c. Dico ꝙ rarefactio eſt motus ad quantitatem, quia raritas, & denſitas ſunt qualitates ſecundum Com. 7. huius. Et quando phyl. dicit in prędicamentis ꝙ rarum, & denſum uidentur ſignificare quandam poſitionem partium. Dico ꝙ phyl. ibi nō determinat ꝙ raritas, & denſitas ſint poſitiones: ſed hoc ſub dubio derelinquens dicit ꝙ rarum, & denſum uidentur ſignificare quandam poſitionem partium. Vel poteſt dici ꝙ raritas, & denſitas ſunt æquiuoca, quia uno modo ſignificant diſpoſitionem partium in toto in comparatione ad locum, & ſic ſunt poſitiones. Alio modo ſignificant qualitates ſenſibiles cauſatas ex tali diſpoſitione partium: quoniam rarum, & denſum uno modo ſunt qualitates tangibiles reſultantes ex diuerſa diſpoſitione partium in toto in comparatione ad locum. nam rarum imitatur tactum cedendo tactui, & denſum reſiſtendo.

DE TEMPORE SI EST, ET QVID EST, & quomodo eſt: libri quarti. Tractatus tertius.

Poſt hæc autem conſequens eſt de tempore tractare. Atque primo quidem dubitandum eſt de ipſo, & per rationes exteras, ſi ſit in ratione rerum: necne. Deinde contemplandum eſt; quænam ſit ipſius tandem natura.

Tex. c. 87. *Conſequens autem dictis eſt aggredi de tempore, primū autem bene ſe habet opponere de ipſo, & per extraneas rationes, utrum eorum quę ſunt eſt, aut non entium, poſtea quæ natura ipſius.*

ISTE eſt tertius Tractatus huius libri, in quo phyl. perſcrutatur de tempore ſi eſt, & quid eſt, & q̄uo eſt, & continet octo capitula. in quorum quatuor primis determinatur de tpe in ſe, & abſolute, & in alijs quatuor determinatur de tpe in cōparatione ad alia. In primo igitur capitulo inquiritur an tps ſit. In ſecundo ibi. [De his quidē.] Inquiritur, & declaratur quid ſit tps. In tertio uero ibi. [Motus temp.] Soluit dubitationem de eſſe tēporis, & inſtans. In quarto ibi. [Qđ quidem igitur tps.] Determinat de proprietatibus tēporis reducendo ex diffinitione iam aſſignata rationes eorum quę dicunt̃ de tpe. In quinto ibi. [Qm aūt metrum.] Incipit determinare de tempore in cōparatione ad alia, & primo determinat de tpe in comparatione ad ea quę ſunt in tempore tanq̄ menſura, & hoc facit in quinto cap. In ſexto ibi. [Ipſum aūt nunc.] Determinat̃ de tpe in comparatione ad ea q̄ ſunt intrinſeca tempori tanquā partes, & paſſiones, vel continuatiua partiū temporis. In ſeptimo ibi. [Mutatio aūt omnis.] Determinat̃ de tempore in comparatione ad illa: quorum tēpus eſt cā. In octauo ibi. [Dignum aūr conſiderare.] Determinatur de tempore in comparatione ad ea quibus tēpus cauſatur, & ſoluuntur quædam dubitationes circa tempus. Capitulum primū partim narratiuū, & partim inquiſitiuum, & continet tres partes principales: quoniā in prima phyl. proemialiter narrat intentionē ſuam, & ordinem intentionis. In ſecūda uero ibi. [Quod quidem igitur oino.] Inquirit phyl. utrū

A tempus ſit, vel non. In tertia aūt ibi. [Amplius autem ipſum nunc.] Monet phyl. vnam quæſtionem de inſtanti inquirendo vtrum ſit idem inſtans in toto tēpore, vel aliud, & aliud. In prima igitur parte principali huius capituli phyl. narrat intentionem ſuā dicens: ꝙ conſequens dictis de vacuo, & loco aggredi eſt de tēpore, & hoc eſt intērio in hoc Tractatu. ſ. determinare de tempore, & primo determinare de tempore diſputatiue, & ꝑ rationes extraneas inquirendo de tempore vtrum tempus ſit de numero entium, vel de numero non entium, hoc eſt utrum tempus ſit, vel non, & poſtea eſt inqeirē dum quid ſit ipſum tempus, & quæ ſit natura eius, & ſic patet ꝙ intentio in hoc Tractatu eſt determinare de tēpore, & ordo intentionis eſt primo inquirere an tempus ſit. Secundo vero quid ſit tempus. Vnde notandū eſt ſm Com. hic ꝙ p rones extraneas intelligit phyl. ſermones Logicos: ſermones. n. Logicos uocat extraneos, & phyloſophiā q̄ cōponit̃ ex dictis illis uocat phyloſophiā extraneam: dicit enim Comm. ꝙ ſm Logicam eſt perſcrutandum an tempus ſit, quia ſm hanc perſcrutationē inueniunt̃ plures ſermones q̄ deſtruunt tps eſſe. Vide etiā c. 70. primi cæli.

B Ex his itaq; tempus non eſſe pænitus, aut uix eſſe, exigue quiſpiam ſuſpicabitur. Nam aliud ipſius fuit, atq; non eſt: aliud eſt futurum, & nondum eſt. Ex hiſce autem conſtat, & infinitum, & ꝙ ſemper accipitur tempus. At hoc in ratione rerum eſſe, quod ex hiſce quæ non ſunt conſtat: impoſſibile eſſe vr̃.

Quod quidem igitur omnino non ſit, aut uix, aut obſcuræ: ex his aliquis utique concipiet. Hoc quidem enim ipſius factum eſt, & non eſt. Illud uero futurum, & nondum eſt. Ex his autem & infinitum, & ſemper acceptum tēpus compoſitum. Ex his autem quæ non ſunt compoſitum impoſſibile eſſe uidetur participare aliquando ſubſtantiam. Tex. c. 88.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius ca. in qua phyl. inquirit utrum tps ſit, uel non, & continet duas particulas ſm numerum duarum rationum per quas probat tempus non eſſe. Secunda ibi. [Adhuc oēs diuiſibiles.] In
C prima igitur particula huius partis phyl. ponit primo intentionem ſuam. Secundo uero format rōnes. Dicit igitur primo. Quod quidem igitur tempus oino non ſit, aut ſi ſit uix pōt percipi, & obſcuræ aliquis utiq. concipiet ex his rationibus: & tranſlatio quam Cōm. exponit hēt ſic. Aut ſi fuerit eſt difficile, & occultum. Vnde dicit Commē. ꝙ phyl. dicit hoc: qm ex ſermonibus Logicis non præciſe iudicatur aliquid eſſe, uel non eſſe: ſed ſm exiſtimationem intrinſecā. Hic Com. per ſermones Logicos intelligit ſermones dialecticos ex quibus non generatur ſcientia certa: ſed opinio, & hoc intelligit Commen. per hęc uerba. Deinde ponit phyl. primam rationem probātem tps non eſſe quæ talis eſt. Omne compoſitum ex his quæ non ſunt impoſſibile eſt eſſe: ſed tempus eſt compoſitum ex his quæ non ſunt. ergo impoſſibile eſt tempus eſſe. huius rōnis phyl. primo ponit probationem minoris dicens, ꝙ hoc quidem ipſius. ſ. præteritum eſt factum, & iam deſiit: illud autem eſt futurum, hoc eſt alia pars temporis eſt futura, & nondum eſt, ex his duobus compoſitum totum tēpus infinitum, & quodlibet tempus acceptum. ſ. ex pręterito, & futuro, & patet minor. ſ. ꝙ tempus eſt compoſitum ex his Prima rō.
D quæ non ſunt, quia eſt compoſitum ex præterito, & futuro quæ non ſunt. maior uero ponitur ibi. Ex his quę non ſunt. Vnde dicit phyl. ꝙ compoſitum ex his quæ non ſunt impoſſibile eſt eſſe, aut aliquando percipere ſe bam. Notandum eſt hic ꝙ iſta eſt rō dialectica, quia procedit ex probabilibus nō ueris uniuerſaliter. Vnde illa maior, uidelicet. Omne compoſitum ex his quæ non ſunt eſt ex probabilibus, & non uera, & hæc eſt intentio Commen. hoc dicentis ꝙ motus componitur ex non entibus, & tamen motus eſt: quia comprehenditur ſenſu, & nihil ſentitur niſi illud ꝙ eſt. Vnde notanda ſūt hic duo ſm Commen. Primo ꝙ illa ratio eſt dialectica, quia maior eſt probabilis, & non eſt uniuerſaliter uera: qm̄ inſtantia eſt in motu qui componitur ex non entibus, & tamen eſt cum comprehendatur a ſenſu exteriori. Eſt. n. motus ſenſibile commune, ut patet ex ſecundo de anima. Secundo eſt notandum ſm Commen. ꝙ motus, & tempus, & talia ſucceſſiua non habent eſſe cōpletum niſi per animam, quia partes eorū non habent eſſe in actu niſi in conſideratione. vnde dicit Cōmen. ſic. & deceptio in hoc ſermone eſt: quoniam ita eſt de motu. Primum notandū. Tex. c. 64. Secūdum notandū. Conſimile de motu habet̃ īfra c. 104. & cō. 109.

motu. Motus.n. comprehenditur ſenſu, & nulla eius pars eſt in actu: ſed quælibet pars demonſtrata receſſit: & ſic eſt compoſitus ex hoc q iam deficit: & ex hoc q nondum eſt. hoc Com. & illud eſt primum notabile. Deinde ponit Commen. aliud notabile dicens q talia nondũ habent eſſe completũ: ſed eſſe eorum componitur ex actione animæ in eo q eſt in eis extra aiam, & entia cõpleta ſunt illa quorũ eſſe nihil facit anima, ut poſt declarabitur de tempore. ſ. q a eſt de numero entium, quorum actus completur per aiam, & hoc phyſ. forte innuebat cum dixerat difficile, & occultum. i. eſſet de entibus latentibus quæ ſi aia non eſſet: non eſſent nota niſi in potentia. hoc Com. Et intelligo q tempus, & motus non habent eſſe completum in actu quantum ad oẽs ſuas partes niſi per aiam. Vnde tempus, & motus non habent eſſe totum ſimul niſi in conſideratione animæ. motus tamen non habet eſſe ſibi debitum. ſ. in ſucceſſione, & in fluxu præter animã, nec in aliquo dependet ab anima quantum ad ſuum naturale: ſed ſolum dependet ab anima quantum ad ſuum eſſe actu actualitate ſimultatis, & quantum ad eſſe ſuarum partium. vnde præteritum, & futurum non ſunt niſi in conſideratione animæ. anima vero poteſt conſiderare motum totum ſimul: quamuis motus non poſſit exiſtere totus ſimul. Sed vtrum tẽpus dependeat ab anima, vel non, & quantum ad quid depẽdet ab anima videbitur poſterius in illo Tractatu.

Conſimile infra c. 131.

B

Præterea, partibilis omnis rei ſi ſit: neceſſe eſt cũ eſt, aut omnes partes, aut nonnullas eſſe, At temporis, quod quidem eſſe partibile conſtat: aliæ partes tranſactæ: aliæ futuræ ſunt, nullaq; penitus adeſt. Ipſum autem nunc partem non eſſe conſtat: pars náq; metitur: at ipſum nunc non metitur. Ex partibus præterea conſtet totum oportet. At tempus ex ipſis nunc non videtur conſtare.

Tex. c. 89. *Adhuc autem omnis diuiſibilis ſi quidem eſſe neceſſe eſt cum eſt, aut omnes, aut quaſdam partes eſſe, temporis autem aliæ factæ, aliæ uero futuræ ſunt. Eſt autem nihil cũ ſit diuiſibile. Ipſum autem nunc non eſt pars. Menſurat enim pars: & componi oportet totum ex partibus. Tempus autem non uidetur componi ex nunc.*

C

Secunda ratio.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius ca. in qua ponitur ſecũda ratio probans tempus non eſſe: quę rõ eſt talis. Omne diuiſibile ſi ipſum ſit ens neceſſe eſt, vt omnes eius partes ſint in actu, aut quædã eius partes ſint in actu: ſed tempus eſt quoddã diuiſibile, nec omnes partes tpis ſunt actu, nec aliquæ partes eius ſunt in actu. ergo tempus non eſt. huius rõnis primo ponitur maior, deinde ponitur una probatio minoris quæ eſt iſta: partes tẽporis ſunt ꝑteritũ, & futurũ: ſed nec ꝑteritũ eſt in actu, nec futurum eſt in actu. ergo deinde concludit concluſionem dicens. Eſt aũt nihil cum ſit diuiſibile.] Deinde phyſ. ibi. [Ipſum aũt.] Ponit aliam probationem minoris quę talis eſt. Nihil inuenitur de tpe niſi inſtans: ſed inſtans non eſt pars tẽporis in actu, & per conſequens, nec oẽs partes temporis, nec aliquæ partes temporis ſunt in actu: de qua ratione ponitur minor cum ſua probatione in textu: quæ tamen minor probatur dupliciter. ſ. q inſtans non eſt pars temporis. primo ſic. pars menſurat ſuum totum habens partem: ſed inſtans nõ menſurat tempus. ergo inſtans non eſt pars tpis. maior aũt patet, & uniuerſaliter eſt vera de parte aliquota totius: qm̃ pars aliquota aliquotiens ſumpta reddit ipſum totum ſuum: minor igitur patet, quia inſtãs eſt indiuiſibile: ſed indiuiſibile: qa indiuiſibile nõ menſurat diuiſibile quotienſcunq. ſumatur nunq̃ reddit diuiſibile. Secũdo probatur iſta minor. ſ. q inſtãs nõ eſt pars tpis, & hoc ſic. omnis pars componit totum cuius eſt pars, ſed inſtans non componit tempus. ergo inſtans non eſt pars tpis. In prima illarum rationum ſumitur pars pro parte aliquota. In ſecunda ratione ſumit̃ pars pro parte non aliquota. Pars aũt aliquota eſt quę aliquotiens ſumpta reddit ſuũ totum, ſed pars non aliquota eſt illa ex qua cum alijs partibus conſtituitur totum, ſed non reddit totum præciſe quotienſcunq; ſumatur. Vnde ex iſtis duabus rationibus pt fieri vna rõ probans q inſtans non eſt pars tpis, quæ rõ eſt talis. Oĩs pars, vel mẽſurat totum vbi binarius ſenariũ, vel cõponit totum, & nõ menſurat, vt quaternarius ſenarium, ſed inſtãs, nec cõponit, nec mẽſurat tps. ergo inſtans nõ eſt pars tẽporis.

De ratione partis eſt menſurare totũ, quia oportet totum ex partib[9] componi.

D

A Inſuper ipſum nunc quod præteritum diſtinguere futurumq; videtur: vtrum unum idemq; ſemper permaneat, an aliud ſit, atq; aliud: non diſcerni facile poteſt: Nam ſi ſit aliud, atq; aliud ſemper cum plures partes temporis nullę ſimul: niſi altera contineatur ab altera perinde, atq; minus a maiore tempore continetur, atq; id quod nunc quidem non eſt, antea uero fuit neceſſe ſit aliquando eſſe corruptum: ipſa nunc profecto ſimul non erunt. Prius autem ſemper corruptum eſſe neceſſe eſt. In ſeipſo igitur corruptum eſſe non poteſt: propterea quod tunc eſt. In alio uero nunc, qui fieri poteſt, vt ſit corruptum. Sit enim hoc impoſſibile ipſa nunc ſibi hęrere, ut puncto punctum. Si igitur non in eo quod eſt deinceps corruptum eſt: ſed in alio, in ipſis profecto nunc medijs ſimul erit, quæ quidem ſunt infinita.

B At fieri nequit.

Tex. c. 90. *Amplius autem ipſum nunc, quod uidetur determinare præteritum, & futurum utrum unum, & idem ſemper permanet, aut aliud, & aliud non facile eſt ſcire, ſi quidem enim nunc ſemper alterum, & alterum, nulla autem corũ quæ ſunt in tempore alia, & alia pars ſimul eſt quæ non contineat, alia uero contineatur, ſicut minus tempus modo ſub plurali, ipſum nunc quod eſt, prius autem non fuit, neceſſe eſt corrumpi aliquando, quia ipſa quidem nunc ſimul adinuicem non erunt. Corruptum autem eſſe neceſſe eſt prius. In eodem quidem igitur corruptum eſſe impoſſibile eſt propter hoc quod tunc eſt. In alia autem nunc corrumpi prius nunc, non contingit. Sic enim impoſſibile eſt habere adinuicem ipſa nunc, ut punctum cum puncto: Si quidẽ igitur in eo quod conſequenter eſt non corrumpitur, ſed in alio. In medijs nunc quæ ſunt infinita ſimul erit, hoc autem impoſſibile eſt.*

C

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, in qua phyſ. mouet q̃õnem de inſtanti, videlicet, an ſit idem inſtans in toto tempore, vel aliud, & aliud. iſta pars continet duas particulas: quoniam in prima phyloſophus ꝓbat quod eſt idem inſtans in toto tempore. In ſecunda. [At vero neque.] Probat quod non eſt idem inſtans in toto tempore. In prima igitur particula huius partis phyſ. primo proponit quæſtionem, & difficultatem quæſtionis. Deinde arguit ad quęſtionem probando quod idem inſtans manet in toto tempore. Dicit igitur phyſ. primo quod non eſt facile, immo eſt difficile videre vtrum ipſum nunc quod videtur determinare, vel diſtinguere præteritum, & futurum permaneat ſemper unum, & idem, vel aliud, & aliud. Deinde ponit rõnem probantem q eſt idem inſtans in toto tpe, & nõ aliud & aliud. Et hæc rõ eſt ad impoſſibile, & eſt talis. Si inſtans eſſet aliud & aliud: & cum ſint impoſſibilia duo inſtantia eſſe ſimul in tpe, oporteret inſtans corrumpi, ſed impoſſibile eſt inſtans corrumpi. ergo impoſſibile eſt q continue ſit aliud & aliud inſtans, & q impoſſibile ſit duo inſtantia ſimul eſſe in tpe probatur, quia impoſſibile eſt aliqua duo intrinſeca tpis q ſint ſimul niſi alterum contineat reliquum, ſicut annus cõtinet menſem, & menſis diem, ſed vnum inſtans non cõtinet aliud inſtãs, quia inſtans eſt ſimpliciter indiuiſibile. ergo impoſſibile eſt q duo inſtantia ſint ſimul in tpe, ſed q inſtans non poſſit corrumpi probatur: quia ſi inſtans corrumperet, aut igitur in eodẽ in inſtanti in quo eſt, vel in alio, ſi in eodẽ inſtanti tunc inſtãs corrumperetur qñ eſt: ſed inſtans qñ corrũpitur non eſt. ergo idẽ inſtans ſimul eſt, & non eſt, q eſt impoſſibile. Si uero dr̃ q inſtans corrũpitur in alio inſtanti, aut igitur in inſtãti priori, uel poſteriori. ſi in inſtanti priori, tunc corrũperetur anteq̃ eſſet, q eſt impoſſibile: ſi uero dr̃ q inſtans corrumpit̃ in inſtanti poſteriori, aut igitur in inſtanti mediato, aut immediato, non in inſtanti immediato, quia inſtans non eſt immediatũ inſtanti, nec ẽt in inſtanti mediato, quia tũc illud inſtans maneret in hoc medio, quia ſemp maneret donec corrũpat̃, & cũ in illo medio ſint infinita inſtãtia: ſeqtur q illud inſtãs corrũpẽdũ maneret cũ infinitis inſtãtibus, & ſic plura inſtãtia eſſent ſimul, q eſt impoſſibile.

Quæſtio quod ſit idem inſtans in toto in tẽpore

D

At

At uero neque idem ſemper permanere poteſt. Nullius enim diuiſibilis finiti finis eſt unus: ſiue ad unum ſiue ad plura continuum ſit. At ipſum nunc finis eſt: tẽpusque ſumi finitum poteſt.

Tex.c.91. *At uero neque nunc ſemper manere idem poſſibile eſt. Nullius enim diuiſibilis finiti unus terminus eſt: nec ſi in uno ſit continuum nec ſi in plura. Ipſum autem nunc terminus eſt, & tempus eſt accipere finitum.*

Quod nõ maneat idem inſtãs in toto tẽpore quod probatur dupliciter, & primo.

HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis principalis huius capituli: in qua probatur, quod non manet idem inſtans in toto tempore, & illud probatur dupliciter, & primo ſic. nullũ cõtinuũ finitũ hẽt vnũ finẽ tãtũ: ſed tp̃s eſt q̃dã finitũ: q̃ꝛ contingit accipere tp̃s finitum: ſed inſtans ẽ finis temporis. ergo non eſt tñ vnum inſtans in tempore. De hac ratione primo ponitur concluſio: deinde maior cũ ſua probatione: deinde ponitur minor. dicit igitur phyloſophus primo, quod non eſt poſſibile idem nunc ſemper manere, quia nullius diuiſibilis, vel continui finiti eſt vnus terminus tantum: cuius probatio eſt quaſi inductiua: quoniam ſiue aliquid ſit continuum in una parte, hoc eſt ſecundum vnam dimenſionem tantum, ſiue ſit continuum in pluribꝰ partibus, vel dimenſionibus, oportet, quod habeat multos fines. Et Commen. addit ſignum ad hoc probandum dicens, & ſignum eius eſt, quod non inuenitur finitum, vel aliquod continuum habens unum finem, ſed ſaltem duos quibus finitũ ſit uidelicet ſi fuerit continuum in una parte, ut linea quæ ſolum habet longitudinem: quoniam linea habet duos fines tantum: nec ſi fuerit continuum in pluribus una parte, vt ſuperficies, & corpus: corpus enim habet ſex fines: & ſuperficies quatuor. hæc Commen. Vnde linea habet duos fines tantum ſcilicet, duo puncta, & ſuperficies habet quatuor fines, vt duas lineas, & duo puncta: corpus autem habet ſex fines, vt duas ſupercies, duas lineas, & duo puncta.

Præterea: cum ſimul eſſe tempore, & neque prius neque poſterius nihil aliud ſit quam in eodem nũc eſſe: ſi priora poſteriorave in hoc nunc ſunt: ea profecto quæ ante centies centenos annos ſunt facta: ſimul cum his erunt quæ hodierna die conficiũtur, & neque prius quicquam alio neque poſterius erit.

Tex.c.92. *Amplius: ſi ſimul eſſe ſecundum tempus, & nec prius nec poſterius in eodem eſſe, & in ipſo nunc eſt: ſimul ſunt quæ in annum ſunt milleſimum: his quæ ſunt hodie: nec prius, nec poſterius nihil aliud alio.*

Secundo. SEcundo probatur idem ſic. videlicet, quod non eſt idem inſtans in toto tempore, & hoc ſic illa quæ ſunt in eodẽ inſtanti ſunt ſimul. ſi igitur idem inſtans eſt in toto tempore, ſequitur quod illa quæ fuerunt ante mille annos ſunt ſimul cum his quæ ſunt hodie, quod eſt inconueniens, vtramque iſtarum rationum dicit Commen. eſſe ſignum ſiue rationem per ſignum, & ponitur iſta ſecunda ratio per Commen; ſic. ſi eſſet idem inſtans in toto tempore: tunc omnia inuenirentur in eodem inſtanti, & ſic omnia eſſent ſimul, quod eſt impoſſibile. Deinde recapitulat phyloſophus dicens, ꝙ de his quæ inſunt ipſi tempori tot oppoſita ſunt. Sed hic occurrunt duo dubia. Primum eſt: an tempus habeat eſſe. Secundũ dubium eſt an inſtans poſſit corrumpi.

Primum dubium. Secundũ dubium. Prima rõ primi du. Ad primum dubium arguitur primo per rationẽ phyloſophi, & primo ſic: cuius partes non ſunt ipſum non eſt: ſed partes temporis non ſunt. ergo. Secundo ſic, quod non eſt actu non eſt: ſed tempus non eſt actu: quia nulla eius pars eſt in actu. ergo.

Secũda rõ Item ſi tempus haberet eſſe: aut haberet eẽ in anima, aut extra alam: nõ eſt dicere, ꝙ tempus ſit in anima: quia tp̃s eſt q̃titas: ſed anima non eſt quantitas. ergo.

Tertia rõ Nec habet tempus extra animam, quia ut dicit Commen. tempus eſt de numero entium: quorum eſſe completur per animam: ſed nullum tale habet eſſe extra animam.

Quarta rõ Item ſi tempus haberet eſſe: aut igitur haberet eſſe diuiſibile aut indiuiſibile: non indiuiſibile, quia tunc eſſe temporis eſſet totum ſimul: nec etiam diuiſibile: quia tunc haberet partes, & tunc aut haber partes eiuſdem rationis aut diuerſarum rationum: non eiuſdem rationis: quia tunc pars præterita illius eſſet eſſe, & ſic tempus præteritum haberet eſſe. quia partibus temporis correſpondent partes illius eſſe, nec etiam eſt, quod habeat partes alterius, & alterius rationis: quia tunc aliqua pars illius eſſe non eſſet, & ſic eſſe componeretur ea non eſſe, quod eſt impoſſibile.

Quinta rõ Item omne, quod habet eſſe, habet eſſe in tempore, vel in inſtanti: ſed tempus non habet eſſe in tempore, vel in inſtanti. ergo tempus non habet eſſe. In oppoſitum huius eſt phyloſophus.

Argu. pro ſecundo du. Ad ſecundam dubitationem arguitur probando, quod inſtans non poteſt corrumpi, & hoc ſic: ſi inſtans corrumpitur: aut quando eſt, aut quando non eſt: non quando eſt, quia tunc ſimul eſſet, & non eſſet: nec quando non eſt: quia, vel in inſtanti mediato, vel in inſtanti immediato: non in inſtanti immediato, quia inſtans non eſt immediatum inſtanti: nec in inſtanti mediato: quia inſtans ſemper manet donec corrumpitur: ſi igitur inſtans corrumperetur in inſtanti mediato, ſequitur, ꝙ inſtans maneret in toto illo medio: ſed in illo medio ſunt infinita inſtantia media. ergo idem inſtans numero maneret cum infinitis inſtantibus, quod eſt impoſſibile. In oppoſitũ arguitur: quia ſi inſtans non poſſet corrumpi, ſequitur, quod in toto tempore maneret idem inſtans numero, & ſic omnia eſſent in eodem inſtanti: & ſic ſequitur contradictoria eſſe vera pro eodem inſtanti. Circa primam quæſtionẽ dico duo. Primo, quod tempus habet eſſe. Secundo dico, quod requiritur, & ſufficit ad hoc, quod tempus, vel quodcunque aliud ſucceſſiuum habeat eſſe. Quo ad primum dico, quod tempꝰ eſt, & hoc eſt manifeſtum, vt dicit Commen. hic: attamen, ꝙ tempus ſit poteſt ſic perſuadere. Motus eſt, ut patet ad ſenſũ, ſed motus non habet eſſe, niſi in tempore. ergo tempus eſt. Idem poteſt ſic probari: manifeſtum eſt, quod unus motus ẽ velocior alio: ſed hoc non eſt niſi, quia per illum motum plꝰ pertranſitur de ſpatio in æquali tempore. ergo tempus eſt cũ ſit menſura motus exiſtentis. Quantum ad ſecundum dico, ꝙ ad hoc, quod aliquod ſucceſſiuum habeat eſſe, ſufficit, & requiritur, quod aliquod indiuiſibile copulans eius partes adinuicem habeat eſſe, nec ſufficit, quod aliquod indiuiſibile illius habeat eſſe: quia ſi ſic, cum idem indiuiſibile, ſcilicet, præſens inſtans copulat præteritum, & futurum adinuicem, ita, quod idem inſtans eſt finis præteriti, & initium futuri, & ſic ſi ad hoc, quod ſucceſſiuum habeat eſſe ſufficeret, quod aliquod indiuiſibile illius haberet eam: ſequitur, quod præteritum, & futurum ſimul eſſent, quia cum eſt uerum dicere, quod aliquod indiuiſibile illius temporis præteriti eſt, & quod aliquod indiuiſibile temporis futuri eſt: ſequitur, ꝙ nunc eſſet verum dicere, quod tempus futurum eſſet, & q̃ tam tempus præteritum quam tempus futurum eſſet præſẽs. Similiter idem inſtans eſt principium noctis, & finis diei. ergo ſi ad eſſe ſucceſſiui ſufficeret eſſe alicuius indiuiſibilis: ſequitur, quod dies, & nox ſimul eſſent. Dico igitur, quod ad eſſe ſucceſſiui non requiritur, quod indiuiſibile, vel initiatiuum, vel terminatiuum eius habeat eſſe: quia ſecundũ phyloſophum ſexto huius, ſucceſſiuum non habet eſſe in ſuo principio, nec in ſuo termino, ſed ad eſſe ſucceſſiui requiritur, & ſufficit, quod aliquod indiuiſibile continuans eius partes adinuicem habeat eſſe: quoniam omne ſucceſſiuum cuius una pars eſt præterita, & alia futura habet eſſe per indiuiſibile continuans eius partes, ſcilicet, partem præteritam, cum parte futura. Et ideo bene dicit Priſcianus, quod præſens eſt cuius pars præterita parſque futura eſt.

Ad primũ primi dubij. Ad primum igitur in contrarium, quando dicitur, cuius partes non ſunt, &c. Dico, quod ad hoc, quod ſucceſſiuum habeat eſſe non requiritur, quod omnes eius partes ſint, nec quod aliqua pars eius ſit tota ſimul, ſed ſufficit, quod indiuiſibile copulans eiꝰ partes adinuicem habeat eſſe, vt dictũ ẽ.

Obiectio. Sed ſi dicatur, illud ñ ẽ cuiꝰ nulla ps ẽ, ſed tp̃s ñ hẽt alias ptes niſi p̃teritũ, & futurũ, & neutrũ eorũ ẽ. ergo.

Solutio. Dicẽdũ cõcedẽdo, ꝙ illud ñ ẽ cuius nulla ps ẽ. Et cũ dr̃, ꝙ nulla ps tp̃is ẽ. Dico, ꝙ cuiuſlibet tp̃is p̃ñtis ſũt infinitę ptes hñtes vnã ptẽ p̃teritã, & aliã futurã. v.g. Annꝰ p̃ñs hẽt infinitas ptes, quarũ q̃libet hẽt ptẽ p̃teritã, & ptẽ futurã, vt. ſ. mẽſem p̃ñtẽ, diẽ, ſeptimanã, & horã, & ſic in infinitũ. Dico tñ, ꝙ nulla pars ſucceſſiui eſt tota ſimul. Vñ ſi ſic arguit̃, cuiꝰ nulla ps ẽ tota ſil̃, illud nõ eſt, ſed tp̃s eſt huiuſmodi. ergo. Dico, ꝙ maior ẽ uẽr falſa i ſucceſſiuis, q̃ cõtra rõnẽ ſucceſſiui ẽ, ꝙ hẽat aliq̃ ptẽ totã ſil̃, & q̃ñ dr̃, ꝙ tp̃s p̃ñs ñ hẽt alias ptes niſi p̃teritũ, & futurũ. Dico, ꝙ illud ẽ falſũ, imo cuiuſlibet tp̃is p̃ñtis ſũt infinitę ptes p̃ñtes. Et ſi dr̃ ſm̃ illud, ꝙ ſeq̃t̃, ꝙ multa tp̃a ſint ſil̃, dico, ꝙ multa tp̃a ſũt quorũ nulla ps ẽ pars alteriꝰ, nec pars vniꝰ ẽ ps alterius, & has ptes eẽ ſil̃ ẽ, ipoſſ̃e tñ multa tp̃a ſũt quorũ unũ eſt ps alteriꝰ, vl̃ ps uniꝰ ẽ pars alteriꝰ, & hoc nõ ẽ ipoſſ̃e, ſed magis ẽ neceſſariũ.

Ad ſecundam rationem. Ad aliã rõnẽ q̃ñ dicit, ꝙ illud, ꝙ nõ ẽ i actu nõ ẽ. Dicẽdũ, ꝙ actus eſt duplex quo ad ꝓpoſitũ. videlicet actus pfectus, & actus imperfectus. Illud eſt in actu perfecto, quod habet omnes partes ſuas ſimul ſic, quod nulla pars eius eſt in potentia ad eſſe. Et illud eſt in actu impfecto, quod eſt in actu conti-

cto cum potentia: quoniam ille actus qui ſemper eſt coniunctus cum potentia eſt ſemper actus imperfectus, & illo modo ſucceſſiua ſunt in actu: quia ſunt ſemper in actu qui eſt cum potentia coniunctus: ita, quod ſi potentia non fuerit ſi erit actus: quoniam nunquam aliquid ſucceſſiuum eſſet niſi aliqua pars ſit futura, & per conſequens in potentia. Ad formam vero argumenti quando dicitur, quod illud, quod non eſt in actu non eſt. Dico, quod illud, quod non eſt in actu perfecto neque imperfecto illud non eſt, nec tempus eſt huiuſmodi: quia tempus præſens eſt in actu imperfecto, quia eſt in actu coniuncto potentiæ, & quando dicitur, quod nihil eſt in actu de tempore niſi inſtans. Dico, quod nihil eſt in actu ſimultatis niſi inſtans: quoniam nulla pars eſt tota ſimul, inſtans eſt totum ſimul cum ſit indiuiſibile. Illud igitur dictũ; nihil eſt in actu de tempore niſi inſtans: habet ſic intelligi de tempore nihil eſt totum ſimul niſi inſtans.

Ad tertiã. Ad tertiam rõnem quando dicitur: ſi tempus haberet eſſe, aut igitur haberet eſſe in anima, vel extra animã. Dico, quod illud, quod eſt tempus, & de quo prædicatur tempus, dicendo hoc eſt tempus, illud habet eſſe extra animam quanuis forte illud, qđ hoc nomen tempus ſignificat ſit partim in anima, & partim extra animam, vt poſtea videbitur. Et quando dicitur, quod eſſe temporis completur per animam, & quod tempus non habet eſſe in actu niſi per animam, vt vult Commen. Dico, quod Commen. intelligit, quod tempus non habet eſſe in actu perfecto, & completo niſi in conſideratione animæ: quoniam tempus non habet eſſe totum ſimul niſi in conſideratione animæ, quia anima poteſt intelligere totum tempus ſimul, cum tempus non exiſtat in re totum ſimul, & ſic eſſe temporis completur per animam quo ad ſecundam completionem quæ eſt eſſe ſimul totum.

Ad quartam. Ad aliam rationem quando dicitur, quod ſi tempus haberet eſſe, aut igitur haberet eſſe diuiſibile aut indiuiſibile. Dico, quod eſſe temporis eſt idem quod tempus, & eſſe cuiuſlibet rei eſt idem, quod ipſa res, vt patet quarta metaphy. & ideo ſicut tempus eſt diuiſibile ita eſſe temporis eſt diuiſibile. Et cum quæritur an partes ipſiꝰ eſſe ſint eiuſdem rationis, vel alterius. Dico, quod alterius rationis, & quia eſſe temporis præſentis componitur ex fore, & fuiſſe, ſicut tempus componitur ex præterito, & futuro, ideo concedo, quod non quælibet pars eſſe eſt eſſe, ſic nõ quælibet pars temporis præſentis eſt tempus præſens. Et ſi quæratur quomodo partes illius eſſe temporis copulantur adinuicem, dico, quod per eſſe inſtantis.

Ad quintam. Auicẽna. Ad quintam rationem quando dicitur, quod omne quod eſt, eſt in tempore, vel in inſtanti. Dico, quod illa eſt falſa. Vnde Auicenna ſecũdo capi. ſuę phyſicæ negat iſtam. Iſta tamen eſt uera, ſcilicet, tempus eſt quando inſtans eſt, vel relatio importata per hoc aduerbium quando non ſemper denotat fieri illius quod habet eſſe in tempore, vel in inſtanti, ſed fit aliquando reſpectu iſtius, quod nec eſt in tempore, nec in inſtanti, cum ipſum fit cum inſtans eſt. Vnde Auicen. capitulo de tẽpore ſuę phyſicę dicit, quod multa ſunt quæ non ſunt in inſtanti, & illud dicitur eſſe cum inſtanti, quod habet eſſe in inſtanti exiſtenti, & ideo tempus, & motus habent eſſe cum inſtanti, quia habent eſſe cum inſtanti exiſtente, non tamen habent eſſe in inſtanti, dico igitur, quod tempus habet eſſe quandiu inſtans eſt, ſed ex hoc non ſequitur, quod tempus habeat eſſe in indiuiſibili ſicut inſtans.

Obiectio. Sed adhuc eſt dubium circa prædicta: quoniam dictum eſt, quod tempus habet eſſe per hoc: quia partes copulantur ad terminum communem. uidelicet ad inſtans. Sed illud non uidetur verum, quia tempus præteritũ, & tempus futurum ſunt non entia, & non ens nulli copulatur.

Solutio. Dicendum, quod non ens, quod nunquam fuit, nec vnq̃ erit ens nulli copulatur, tamen non ens, quod aliquando fuit ens poteſt alicui copulari, vnde philoſophus dicit inferius, quod non entia quæ aliquando fuerunt, vel erunt menſurantur tempore, & continentur in tempore.

Ad ſecundum dubium. Ad ſecundũ dubium quando quærit vtrum inſtans poſſit corrumpi. Dico, ꝙ

Corroptio põt accipi dupliciter. corruptio poteſt accipi dupliciter: proprie, & large: proprie loquendo corruptio eſt mutatio ab eſſe rei in non eſſe eiuſdẽ rei: ſed corruptio largo modo accepta eſt: deſinitio illius eſſe, hoc eſt corrumpi largo modo accipiendo corruptionem eſt habere non eſſe poſt eſſe, & ſic dico, quod proprie loquẽdo de corruptione ſic inſtans non corrumpitur, nec generatur, nec etiam corrumpitur proprie aliquod indiuiſibile, nec aliquid habens eſſe per inſtans tantum, & hæc eſt intentio

Tex. c. 15. phyloſophi tertia metaphy. qui dicit, quod quædam ſunt q̃ qñq; ſũt, & qñq; nõ ſunt ſine gñatione, & corruptione, vt indiuiſibilia cuiuſmodi ſunt puncta ſuperficies, & inſtantia: dico igitur, quod proprie loquendo de corruptione quæ ẽ mutatio per ſe terminata ad non eſſe illius, quod corrumpitur: ſic inſtans non poteſt corrumpi, quod probo ſic: res quæ proprie eſt corruptibilis ſemper habet eſſe quouſque corrumpatur. Similiter corruptio quæ eſt mutatio cum ſit ſubita ſimul eſt cum termino mutationis.

Ratio. Et ex his arguo ſic. Si inſtans proprie corrumperetur inſtans ſemper maneret quouſque ſua corruptio eſſet: ſi igitur inſtans corrumpitur, aut corrumpitur in inſtanti in quo eſt: aut in alio: ſi in inſtanti in quo eſt ſeu quando eſt, tunc inſtans ſimul eſſet cum ſua corruptione, ſed corruptio quæ eſt mutatio ſimul eſt cum termino corruptionis, & terminus corruptionis eſt non eſſe rei quæ corrumpitur: igitur ſi inſtans corrumpitur quando eſt inſtans ſimul eſſet cum ſuo non eſſe, & ſic inſtans ſimul eſſet, & non eſſet, quod eſt impoſſibile. Nec eſt etiam dare, quod inſtans corrumpatur in alio inſtanti: quia tunc inſtans maneret, & continue vſque ad aliud inſtans in quo corrumpitur, & ſic inſtans maneret per totum tempus medium inter ipſum inſtans, & inſtans ſuę corruptionis, quod eſt impoſſibile: & ideo dico, quod inſtans proprie non corrumpitur.

Primum fundamẽtum. Hæc igitur ratio fundatur ſuper duo fundamenta: quorum primum eſt, quod corruptio ſubita ſimul eſt cum termino corruptionis.

Secundũ fundamẽtum. Secundum quod res corruptibilis continue manet vſque ad inſtans ſuæ corruptionis, & iſta nota ſunt per ſe; ſed loquendo de corruptione large accepta, ſecundum, ſcilicet, quod ſe extendit ad omnem acceptionem non eſſe poſt eſſe: ſic dico, quod inſtans corrumpitur, & deſinit eſſe, quia habet eſſe poſt non eſſe, ſed hæc corruptio non eſt mutatio, ſed eſt deſinitio eſſe, & quod inſtans hoc modo corrumpatur, patet, quia aliter maneret idem inſtans in toto tempore, & ſic omnia quæ fuerunt, fuerunt in eodem inſtanti: quod eſt impoſſibile, vt argutum eſt ſupra, igitur, &c. Et ſi dicitur, quod ratio principalis dubitationis manet, quia ſi inſtãs corrumpatur qualitercunque, vel deſinat eſſe, aut igitur quando eſt, vel quando non eſt, & redit difficultas. Dico, quod idem intelligo per corruptionem large loquendo, & per deſinere eſſe, & per generari, & per incipere eſſe, ſed

Deſinere exponitur dupli. deſinere exponitur dupliciter, & ſic habet duplicem intellectum, quia uno modo deſinere exponitur per poſitionem præſentis, & negationem futuri, vt ſic: hoc deſinit eſſe hoc, & hoc nunquam poſtea erit. Alio modo deſinere exponitur per negationem præſentis, & per poſitionem præteriti, & ſic hoc deſinit eſſe: exponitur ſic hoc non eſt, & hoc ſine medio fuit.

Incipere exponit̃ dupli. Dico ſimiliter, quod incipere exponitur dupliciter, uidelicet. Vnomodo per poſitionem præſentis, & negationem præteriti, & ſic hoc incipit eſſe: exponitur ſic, hoc eſt, & hoc nunquã prius fuit. Alio modo exponitur per negationem præſentis, & poſitionem futuri, & ſic hoc incipit eſſe ſic exponitur, hoc non eſt, & hoc ſtatim ſine medio erit: & eodem modo debet exponi generari, & corrumpi largo modo accepta. Cum igitur quæritur aut inſtans corrumpitur, vel deſinit eſſe quando eſt, vel quando non eſt: dico, quod exponendo corrumpi, vel deſinere eſſe per poſitionem præſentis, & negationem futuri ſic inſtans corrumpitur quando eſt: quia quando aliqđ inſtans eſt, uerum eſt dicere, quod hoc inſtans eſt, & nunq̃ poſtea erit, ſed cum corrumpi, vel deſinere eſſe exponitur per negationem præſentis, & poſitionem futuri: ſic dico, quod nunquam eſt uerum dicere de aliquo inſtanti, quod ipſum corrumpitur, quia nunquam eſt uerum dicere de aliquo inſtanti, quod ipſum corrumpitur, quia nunc non eſt, & immediate ante hoc fuit: niſi inſtans eſſet immediatum inſtanti: & quando dicitur, quod ſi inſtans corrumpitur quando eſt, tunc corruptio inſtantis eſſet quando inſtans eſt, & quando corruptio eſt ſuus terminus eſt. ergo ſi inſtans eſt quando corrumpitur: ſequitur quod inſtans ſimul eſt, & non eſt: dico, quod inſtans corrumpitur quando eſt, exponendo corrũpi per poſitionem præſentis, & negationem futuri, & tunc corruptio non eſt mutatio: ſed eſt acceptio non eſſe ſine medio, & dico, quod huiuſmodi corruptio quæ non eſt mutatio, nõ eſt ſil' cũ termino mutationis, nec corrũpit̃ ꝓprie inſtãs, vt dictum eſt, quia corruptio ꝓprie dicta ſp eſt finis alterationis ꝓcedẽtis, & talis corruptio ſil' ẽ cũ termino corruptionis, ſed corruptio large accepta exponendo corruptionem, vt dictum eſt, ſcilicet, per poſitionem p̃ntis ꝓcedere corruptũ eẽ, & dico, ꝙ in talibꝰ nõ eſt dare primũ corruptũ eẽ.

Obiectio. Et ſi dr, ꝙ qñ inſtãs corrũpit̃: tũc nõ ẽ. Dico, ꝙ exponẽdo corrũpi, per poſitionẽ p̃ntis ſic nõ eſt verũ: imo ſic eſt uerũ qñ inſtans corrũpit, ꝙ tunc inſtans eſt. Sed cõtra illud videt̃ eſſe, quia quando inſtãs eſt tũc icipit eſſe, & gñari: largo mõ loquẽdo. ergo qñ eſt nõ corrũpit̃, nec deſinit eẽ: quia gñatio, & corruptio, & ſil' inceptio, & deſinitio ſũt oppoſita.

Solutio. Dicẽdũ ẽ ꝙ exponẽdo vtrũq; ſcilicet,

ſcilicet, incipere, & deſinere per poſitionem præſentis, ſic nõ ſunt oppoſita: quoniam iſta non ſunt oppoſita a. eſt, & a. nunq̃ erit, & a. ẽ, & nunq̃ prius fuit, ſed exponẽdo vnũ illorũ p poſitionẽ pſentis, & aliud p negationẽ pſentis ſic ſunt oppoſita, & tunc dico, quod hoc inſtans præſens incipit eſſe exponendo incipere per poſitionem præſentis, & negationem præteriti, quia hoc inſtans eſt, & hoc inſtans nunquã prius fuit, & etiam hæc eſt uera, hoc inſtans deſinit eſſe exponendo deſinere per poſitionem præſentis, & negationem futuri: quoniam hoc inſtans eſt, & nunquam poſtea erit, & tunc dico, q inceptio, & deſinitio generatio, & corruptio hoc modo ſunt oppoſita. Et ſic ad dubitationem, & ad irationẽ dubitationis.

INQVIRITVR, ET DECLARATVR QVID eſt tempus. Tractatus tertij. Cap. II.

De his igitur quæ inſunt tempori ſint dubitata. Sed quidnam ſit tempus, & quæ ſit ipſius natura ſimiliter eſt obſcurum, & ex his quæ a maioribus noſtris tradita ſunt, & ex his quæ nuper a nobis ſunt dicta. Quidam enim vniuerſi motum: quidam ſphęrã ipſam tp̃s eſſe dixerunt. Quorũ neutrũ uerũ eſt.

Tex. c. 93. *De his quidem igitur quæ inſunt ipſi: tot oppoſita ſint: quid autẽ eſt tẽpus & quæ ipſius natura ſimiliter & ex traditis: manifeſtum eſt: & de quibus attingimus aduenientes prius. Quidam enim totius quidem motum dicunt. Alij autem ipſam ſphæram.*

ISTVD eſt ſecundum capitulum huius tractatus in quo inquiritur, & declaratur quid eſt tempus, & continet duas partes principales: quoniã in prima declaratur quid non eſt tempus remouendo a quidditate temporis ea quæ aliquibus videntur eſſe tempus, & non ſunt. In ſecunda ibi. [Manifeſtũ eſt.] quod non eſt: declaratur quomodo tempus eſt. Prima pars continet quatuor particulas: quoniam in primo declaratur, quod tempus non eſt motus diurnus, vt quidam dixerũt. In ſecunda ibi. [Tempus autem ſphęram.] Deſtruuntur opiniones ponentium tempus eſſe ſphęram. In tertia ibi. [Quoniam autem videtur.] Probatur tempus non eſſe idem, qd motus accipiendo motum, vt eſt communis ad omnes mot⁹. In quarta ibi. [Quod quidẽ igitur non eſt.] probatur, quod tempus non eſt ſine motu: quamuis non ſit idem, quod mot⁹. In prima igitur particula huius partis phyloſophus recapitulat prænominata, & proponit intentionem ſuam, & probat, quod tempus non eſt motus diurnus. Dicit igitur phyloſophus primo, quod de his intentionibus quæ inſunt tempori quantum ad eſſe tot oppoſita ſunt. Deinde intendit, quod manifeſtum eſt ex dictis ab antiquis quid ſit tempus, & quæ ſit eius natura: ideo oportet nos inquirere quid ſit tempus, & quæ ſit eius natura. Deinde phyloſophus ponit duas opiniones, & improbat vnam illarum dicens. Quidam enim, & dicit, quod quidam dicunt tempus eſſe motum totius cęli, & quidam dicunt tempus eſſe ſphęram cęleſtem. Deinde cum phyloſophus dicit.

Diuerſę opiniones antiquorũ circa tẽp⁹ quid ſit.

Etenim conuerſionis pars; tempus eſt quoddam. Conuerſio uero non eſt. Pars enim cõuerſionis eſt id quod ſumptum eſt: non conuerſio.

Quamuis circulationis eſt pars tempus quoddam eſt. Circulatio autem non eſt: pars enim circulationis eſt quæ accipitur: ſed non circulatio.

IMprobat primam opinionem quę ponit, quod tempus eſt motus totius cęli, & intendit per motum totius cęli reuolutionem cęli completam, ſcilicet, motum diurnum, vt dicit Commen. Probat igitur phyloſophus, quod tempus nõ eſt completa reuolutio cęli, & hæc eſt quadrageſimaſecunda concluſio huius libri, quæ probatur dupliciter. primo ſic. Quælibet pars reuolutionis diurnę eſt tempus completum, vt patet, quia dies, & nox quæ ſunt partes reuolutionis completę ſunt duo tempora. ergo, &c. maior eſt uera ſecundum eos, ſcilicet, quod quælibet pars reuolutionis diurnę eſt tempus completum, ſed nulla pars reuolutionis completę eſt reuolutio completa. ergo tempus non eſt reuolutio completa, ſcilicet, reuolutio diurna. Vel poteſt ratio formari ſic,

Quadrageſimaſecunda concluſio huius libri, & eſt prima ratio phyl.

A & forte melius, quælibet pars temporis eſt tempus, ſed nulla pars reuolutionis diurnę eſt tempus. ergo nulla pars reuolutionis diurnę eſt pars tp̃is, & per cõſequẽs nulla reuolutio diurna ẽ tp̃s: q a ſi reuolutio diurna eẽt tp̃s: tũc p̃s reuolutionis diurnæ eſſet pars tp̃is: maior huius rõnis eſt p ſe manifeſta, minor vero patet per iſtam opi. Omne tempus eſt reuolutio diurna: dicit iſta opi. ſed nulla pars reuolutionis diurnæ eſt reuolutio diurna, vt de ſe patet. ergo nulla pars reuolutionis diurnæ eſt tempus. Quidam vero formant hanc rationem ſic. quælibet pars temporis eſt tempus: ſed nulla pars reuolutionis eſt reuolutio. ergo reuolutio non eſt tempus. Sed contra iſtum modum arguendi inſtatur tripliciter ſic: ſi ille modus arguendi eſſet bonus: ſequeretur, quod homo nõ eſſet ſuba, quia arguo eodem modo quo iſti arguunt, & hoc ſic: quælibet pars ſubę eſt ſuba: ſed nulla pars hominis eſt homo. ergo homo non eſt ſuba: præmiſſæ ſunt veræ. Igitur, & concluſio ſi modus arguendi eſſet bonus. Item ſi ille modus arguendi valeret ſequeretur, quod annus non eſſet tempus, & arguo ſic: quælibet pars temporis eſt tempus: ſed nulla pars anni eſt annus. ergo annus non eſt tempus. Item ex propoſi-

Contra prędictum modum argu. inſtatur tripliciter & primo.

Secundo.

Tertio.

B tionibus quæ non communicant in aliquo termino ratio nõ concludit, vt patet: nihil enim ſequitur ex iſtis ſortes currit, baculus ſtat in angulo: quia iſtæ propoſitiones non communicãt in aliquo termino. ſic iſtę propoſitiones, uidelicet, quælibet pars temporis eſt tempus: nulla pars circulationis eſt circulatio non communicant in aliquo termino: ut patet, ideo ratio non concludit. Dicendum, quod ratio phyloſophi concludit bene contra antiquos: qui dixerunt, quod tempus, & completa circulatio, vel reuolutio cęli ſunt idem nõ conuertibiliter: quia ſi eſſent idem conuertibiliter: tunc ſequeretur, quod ſi pars temporis eſſet tempus, quod etiam pars reuolutionis completæ eſſet completa reuolutio. Ad primum in contrarium dico, quod ſi ratio phyloſophi formaretur ſic tunc ratio eſſet bona: ſed iſtę præmiſſæ quælibet pars ſubę eſſet ſuba: nulla pars hominis eſt homo: bene concludunt, quod homo, & ſuba non ſunt idem conuertibiliter. Eodem modo dico ad ſecundum quod ex dictis propoſitionibus, ſcilicet, quælibet pars temporis eſt tempus, & nulla pars anni eſt annus: bene ſequitur, quod annus, & tempus non ſunt conuertibiliter idem, & illo modo arguit phyloſophus.

Ad primũ.

Ad ſecundum.

C Ad tertium dico, quod quamuis illæ propoſitiones non communicent in aliquo termino, poſſunt tamen communicare in aliquo termino: unde poteſt argui ſic. Quæcunque ſic ſe habent, quod nulla pars unius eſt pars alterius illa non ſunt idem: ſed tempus, & circulatio completa ſic ſe habent, quod nulla pars unius eſt pars alterius. ergo tempus, & circulatio completa non ſunt idem: maior de ſe patet, & minor probatur ſic: nulla pars circulationis eſt tempus, & quælibet pars temporis eſt tempus. ergo nulla pars temporis eſt pars circulationis, & ſic patet, quod tempus, & circulatio ſic ſe habent, quod nulla pars unius eſt pars alterius, minor huius rationis patet de ſe, & maior eſt nota ſecundum hanc opinionem: quia ſi tempus, & circulatio eſſent idem, ut dicit iſta opinio: tunc ſequeretur, quod nulla pars circulationis eſſet circulatio, & per conſequens nulla pars circulationis eſſet tempus, & ſic patet, quod formando rationem phyloſophi modo prędicto ratio eſt bona reſpectu concluſionis quam phyloſophus intendit, quę eſt, quod tempus, & circulatio non ſunt idem penitus, & conuertibiliter.

Ad tertiũ.

Præterea ſi plures eſſent cœli motus: uniuſcuD iuſque ſimiliter tempus eſſet. Quare plura tempora ſimul eſſent.

c. *Amplius autem ſi plures eſſent cęli: ſimiliter eſſet tẽpus cuiuslibet ipſorum motus. Quare multa tempora ſimul.*

HIc ponitur ſecunda ratio probans concluſionem quę talis eſt. Si tempus ſit reuolutio completa cęli. ergo ſi plures eſſet cęli plura eſſent tempora, ſed conſequens eſt falſum. igitur, & antecedens: falſitas conſequentis patet, quia conſequens eſt una conditionalis cuius antecedens eſt inopinabile, & conſequens inopinabile, ſed ex opinabili non ſequitur inopinabile, nam antecedens huius eſt opinabile, & conſequens inopinabile: quoniam dicentes plures motus eſſe opinantur plures cęlos eſſe, & ſi plures cęlos eſſe, eſt opinabile: ſed plura tempora eſſe ſimul eſt inopinabile; quoniam nullus unquam dixit plura tempora ſimul eſſe, quorũ qđlibet ſit totalr ẽt aliud, & ſic illud cõſequẽs ẽ falſũ uidelicet ſi plẽs ſũt cęli plã ſũt tpa, q̃a illud cõſeqñs ẽ una cõ-

Secũda rõ

ditionalis cuius antecedens eſt opinabile,& cõſequens inopinabile.conſequentia vero probatur,ſcilicet, ſi tempus eſt reuolutio completa cœli:igitur ſi plures ſunt cœli plura ſunt tempora,& hoc ſic.Si tempus eſſet reuolutio completa cœli:tũc ſi plures eſſent cœli:reuolutio cuiuſlibet cœli eſſet tẽpus,ſed certum eſt,quod ſi eſſent plures cœli plures eſſent reuolutiones completę cœlorum,& quælibet illarum reuolutionum eſſet tempus,& ſic eſſent plura tempora,& ſic ſi plures ſunt cœli plures ſunt reuolutiones,& plura ſunt tempora,& per conſequens ſi plures ſunt cœli plura ſunt tempora.

Quid intelligat phyloſophus per motum cęli.

Vnde eſt ſciendum,quod phyloſophus per motum cœli intelligit reuolutionem completam: vnde iſta ratio probat, quod tempus,nec eſt motus cœli,nec eſt reuolutio completa,& Commen. dicit,quod hæc contradictio eſt communis iſti opinioni,ſcilicet,dicenti tempus eſſe completam reuolutionem cœli,& opinioni dicentium,quod tempus eſt motus totius cœli,& partes eius ſunt partes temporis,& fuit opinio Platonis,& eſt ſufficientior omnibus alijs: hæc Com. Sic patet,quod hæc ratio deſtruit opinionem ponentem tẽpus eſſe completam reuolutionem cœli, & etiam opinionẽ probantem tempus eſſe motum totius cœli: patet etiam, ꝙ B opinio Platonis quæ fuit:tempus eſt idem, quod motus cœli,& quod partes temporis ſunt partes motus,& ſic Plato nõ poſuit,quod tempus eſſet completa reuolutio cœli, quia tunc partes reuolutionis non eſſent partes temporis: cum quælibet pars temporis ſit tempus,& nulla pars reuolutionis ſit reuolutio.

Opinio Pla.

Et ideo cum Plato ponit, quod partes motus cęli ſint partes temporis:patet,quod ipſe non intelligit per motum cęli motum completum, Ideſt,motum diurnũ, vel reuolutionem completam:nam dixit, quod tempus eſt idem,quod motus cęli,vt ponit quidam modernus, & dicit Commen.quod hæc opinio eſt ſufficientior omnibus opinionibus antiquorum.Vnde poteſt probari per hanc rationem, quod tempus non eſt idem,quod motus cęli, quia ſi tempus eſſet motus cęli: tunc ſi plures eſſent cęli plura eſſent tempora quod eſt falſum,quia conſequens eſt vna conditionalis:cuius antecedens eſt opinabile,& conſequens inopinabile.

Dubium.

Sed Commen.mouet vnam dubitationem hic talem:iſta ratiocinatio componitur ex vna propoſitione dubitabili,ſcilicet,illa:tempus eſt motus cęli,& ex alia quæ non eſt poſſibilis niſi ſecundum imaginationem:quæ eſt iſta,ſcilicet,plures ſunt cęli:poteſt igitur aliquis dicere,quod illud impoſſibile,ſcilicet,plura tempora eſſe:non ſequitur ex illa propoſitione dubitabili quæ ponit,quod tempus eſt motus cœli, C ſed quod ſequitur ex illa propoſitione impoſſibili: quæ ponit plures cęlos eſſe.

Solutio.

Ad iſtam dubitationem dicit Commen. quod iſta declaratio eſt alterius modi:quoniam cum fuerint duo contingentia ſe complete,& poſuerimus aliquid eſſe ipſum præcedens aut diſponi per præcedens:neceſſario ſequitur conſequens:licet ſit impoſſibile illud diſponi per præcedens,verbi gratia,quoniam dies ſequitur ortum ſolis,manifeſtum eſt,quod in quacunque hora ponamus ſolem oriri ſequitur tunc diem eſſe:licet ſolem oriri in illa hora ſit impoſſibile.Similiter omne,quod ponitur volare, ſequitur vt habeat alas:licet impoſſibile ſit ipſum volare, & quia tempus,& cęlum ſunt ſe contingentia, vt ponit aduerſarius dicens tempus eſſe motum cęli:neceſſe eſt,vt ſi poſuerimus plures cęlos eſſe,quod ponamus plura tempora eſſe: ſed plura tempora eſſe eſt impoſſibile.ergo, & illud ex quo ſequitur hoc impoſſibile,eſt impoſſibile,ſcilicet,tempus eſſe motum cęli.hæc Commen.

Ex hoc ſequitur aliquam conſequentiã eſſe neceſſariam, cuius antecedens,& cõſequens ſunt impoſſibilia. Conſimile.7. phy. cõ.2. Et 8. phy. c.78.

Intelligendum ſecundum Commẽ. hic, D quod illud impoſſibile,ſcilicet,plura tempora eſſe: ſequitur ex illo impoſſibili uidelicet tempus eſſe motum cęli, & ſequitur ſic,quia ad cęlum eſſe ſequitur motum cęli eſſe:quia impoſſibile eſt cęlum non moueri:quoniam quando aliqua contingentia ſe,&c.hoc eſt quando vnum ſequitur ad aliud: ſicut conſequens ſequitur ad antecedens: poſito antecedente, ponitur & conſequens, & pluriſicato antecedente, pluriſicatur & conſequens: ſequitur ergo plures ſunt cęli:igitur plures ſunt motus primi: hæc conſequentia eſt neceſſaria: ſed ſi tempus, & motus cęli ſunt idem: tunc ſicut ſequitur plures ſunt cęli.ergo plures ſunt motus primi,ita ſequeretur:plures ſunt. ergo plura ſunt tempora, & ex illa propoſitione,ſcilicet,tempus, & motus cęli ſunt idem:ſequitur,quod ſi plures ſunt cęli, quod etiam plura ſint tempora,ſed conſequens eſt impoſſibile, quia conſequẽs eſt vna conditionalis:cuius antecedens eſt poſſibile,& conſequens impoſſibile apud Platonicos,& antecedens eſt poſſibile:quoniam Plato poſuit Deum produxiſſe iſtum mundum, & quod ſicut produxit hunc mundum, ita poteſt producere

Opinio Plato.

A plures mundos, & ſic plures cęlos eſſe apud Platonicos eſt poſſibile,ſed plura tempora eſſe eſt impoſſibile apud eos:ita & hæc conditionalis:plures ſunt cęli:igitur plura ſunt tempora eſt impoſſibilis apud eos:quia antecedens eſt poſſibile, & conſequens impoſſibile,& illa conditionalis ſequitur ex illa propoſitione, videlicet,tempus,& motus cęli ſunt idem. ergo,& illa eſt impoſſibilis.

Dubium.

Sed dubitatur hic an ſequatur, plures ſunt cęli.igitur plura ſunt tempora, & videtur,quod ſic,quia tempus eſt in cęlo ſicut in ſubiecto: ſed multiplicato ſubiecto multiplicatur accidens ſubiecti, & ſic ſequitur: plures ſunt cęli.ergo plura ſunt tempora.Item:tempus conſequitur primum motum: ſed ſi plures ſunt cęli primi: plures ſunt motus primi.ergo ſequitur,quod ſi plures ſunt cęli,ꝙ plura ſint tempora.Ad oppoſitum videtur eſſe phyloſophus hic.

Ad dub.

Ad illam dubitationem dicunt aliqui,quod in iſta conſequentia phyloſophi accipiuntur cęli indifferenter pro quacũque ſphęra cęleſti,quia antiqui poſuerunt motum cuiuſcũque ſphęrę eſſe tempus. Et contra hanc opinionem arguit phyloſophus hic,vt ipſi dicunt,& hoc ſic. Si tempus eſſet motus cuiuſcunque ſphęræ indifferenter:tunc ſi plures ſunt cęli,ideſt,ſi plures ſunt ſphęræ cæleſtes:tunc plura ſunt tempo B ra,& tunc conſequens eſſet falſum, quia conſequens eſt vna conditionalis:cuius antecedẽs eſt verum,& cõſequens falſũ: vnde accipiendo cęlum pro ſphęra cęleſti indiſtincte tunc non ſequitur:plures ſunt cęli:igitur plura ſunt tempora:tamen ſi opinio antiquorum eſſet vera bene ſequeretur.

Replica prima.

Contra ſecundum expoſitionem Commen.opinio quam phyloſophus hic improbat fuit opinio Platonis: quæ opinio fuit ſufficientior omnibus alijs opinionibus antiquorum phyloſophorum. Et dicit Commen. quod ratio phyloſophi componitur ex vna propoſitione dubitabili, & alia impoſſibili ſecundum imaginationem,& eſt illa in qua dicitur,quod plures ſunt cęli;ſed hoc non diceremus de ſphęris,quia plures ſphęras eſſe non eſt impoſſibile: non igitur per cęlum intelligit ſphęram cęleſtem.

Secunda replica.

Item Commen. exponens intellectũ accidentis huius conditionalis:ſi plures ſunt cęli plura ſunt tempora,dicit ſi plures eſſent cęli,vt dicunt aliqui,qui dicũt plures mundos eſſe:tunc plura eſſent tempora,& ſic patet ſecundum expoſitionem Commen.quod phyloſophus non intelligit per cęlum quamcunque ſphęram cęleſtem.

Ad repli.

Ad iſtã C dubitationem dicendum,quod intelligendo per cęlum orbẽ habentem motum vnum omnino regularem,& vniformem, vel per cęlum intelligendo aggregatum ex tali orbe,& alijs orbibus motis alijs motibus,ſic illa conſequentia eſt ſimpliciter bona:plures ſunt cęli:igitur plura ſunt tẽpora,quia multiplicato ſubiecto multiplicatur accidens. Nec deducit phyloſophus ad hãc conditionalem tanquam ad inconueniens ſimpliciter: ſed tanquam ad inconueniens apud Platonicos, qui dixerunt,quod tempus eſt idem,quod motus cęli, quia Platonici dixerunt,quod poſſibile eſt Deum creare alium mundũ,ſicut creauit iſtum:illud tamen antecedens uidelicet plures ſunt cęli eſt opinabile,& poſſibile apud eos,ſed hoc eſt inopinabile,& impoſſibile apud eos videlicet plura ſunt tempora ſic ſe habentia,quod nullum eſt pars alterius,nec pars vnius eſt pars alterius, igitur phyloſophus deducit ad hoc tanquam ad inconueniens quo ad hominem non quo ad inconueniens ſimpliciter. Et per hoc patet ad rationes in contrarium,quia verum concludunt.

Tempus comparatur ad motũ cęli dupliciter.

Intelligendum tamen eſt,quod tempus comparatur ad motum cęli dupliciter. uno modo,vt eſt eius paſſio,alio modo, vt eſt eius menſura. D ideo intellectus illius conſequentis,ſcilicet,plures ſunt cęli.ergo plura ſunt tempora,poteſt eſſe duplex,uidelicet, ꝙ ad pluriſicationem cęlorum ſequitur pluriſicatio temporis ſecundum quod tempus eſt paſſio motus cęli, uel vt tempus ẽ menſura motus.primo modo bene ſequitur plures ſunt cęli.ergo plura ſunt tempora,hoc eſt,ſi plures ſunt cęli plura ſunt tempora,inquantum paſſiones ſunt motus cęli,ſed ſecũdo mõ nõ ſequitur,quia ad multiplicationẽ menſurati nõ ſequitur multiplicatio menſurarũ inquãtũ huiuſmodi,quia idẽ eſt numerus decẽ hoĩum,& decẽ canũ ſm phyloſophũ infra, vñ accipiendo tps vt ẽ menſura mot⁹ cęli ſic ñ magis multiplicat tps ad multiplicationẽ mot⁹ cęli q̃ ad multiplicatiõnẽ aliorũ motuũ: quia accidit menſurę inquãtũ menſura, ꝙ ſit in menſurato tanq̃ in ſubiecto,dico ergo ꝙ iſta cõſequẽtia,plures ſũt cęli.igitur plura ſũt tpa,accipiẽdo tps put ẽ paſſio mot⁹ cęli ẽ bona,& tñ iſte intellect⁹,plures ſũt cęli.ergo plura ſũt tpa nõ poſit,ſm ꝙ tps ẽ paſſio mot⁹ cęli,ſed accipiẽdo tps ut menſura ẽ, ſic ñ ſequitur, quia tũc denotat,ꝙ ſi plures ſint cęli,ꝙ plura ſint tpa,inquantum tps eſt menſura mot⁹ cęli,& ſic arguit, ꝙ ſi plura ſũt menſurata plures ſũt menſurę,ſed illud ñ ſequitur,quia plura menſurata põt

menſurari

Albertus Magnus dicit, quod ad hoc, quod motus ſit menſura quinque requiruntur.

menſurari eadem menſura. Vnde notandum eſt ſecundum Albertum, quod ad hoc, vt motus ſit menſura requiritur primo, quod ſit vnigeneum menſurato. ſecundo, quod ipſum ſit notum, & notius menſurato. tertio, quod ſit menſuræ omnis, & famoſę. quarto, quod ſit inuegetabile: certum, & præſcitum. quinto vero requiritur, quod ſit minimum ſecundū ſenſum, vel ſecundum viſum, vt poſtea videbitur, & hoc nomen tempus ſic eſt nomen menſurę, & ideo non ſequitur: plures ſunt cœli. ergo plura ſunt tempora: accipiendo tempus formaliter: quia ſic accipitur tempus inquantum eſt menſura: ſed accipiendo tempus materialiter, ſcilicet, pro illo de quo cœlum prædicatur ſic bene ſequitur, plures ſunt cœli. ergo plura ſunt tempora, & quia Platonici loquebantur de tempore ſecundum quod eſt menſura: ideo dixerunt, quod quia motus cęli eſt menſura omnium motuum particularium: tēpus eſt menſura motus cœli, & tunc phyloſophus arguit contra eos: ſi plures ſunt cœli plura ſunt tempora, & hæc conditionalis eſt falſa conſiderando tempus præciſe ſecundum quod eſt menſura: quia ad multiplicationem non multiplicatur inquantum eſt menſura, vt dictum eſt. Et ſi dicitur contra illud, quod tempus, vt menſura eſt accidēs. ergo tempus, vt meſura multiplicatur ad multiplicationem ſubiecti. Dico, quod hæc eſt falſa: tempus, vt menſura eſt: eſt accidens: quia tunc omnis menſura eſſet accidens, & hæc eſt ſimiliter falſa: tempus, vt menſura eſt: eſt ſuba: quia ſic omnis menſura eſſet ſuba, & ſimiliter hæc eſt falſa: tempus inquantum menſura eſt non eſt accidens. hæc tamen eſt vera: tempus non inquantum menſura eſt: eſt accidens, & hæc ſimiliter. tempus non inquantum menſura eſt: eſt ſuba, & iſta multum differunt, ſcilicet, tempus inquantum menſura eſt: eſt non accidens, & tēpus non inquantum menſura eſt: eſt accidens: ſicut declaratū eſt in logica.

Sphæram autem vniuerſi quidam: ideo tempus eſſe putarunt quia & in tempore, & uniuerſi ſphæram ſunt cuncta. Sed hoc adeo ſtultum eſt: vt ſuperuacaneū ſit ea impoſſibilia q̄ ſequuntur cōſiderare.

Tex.c.94. *Totius autem ſphæra uiſa eſt quidem dicentibus eſſe tempus: quia in tēpore omnia ſunt, & in totius ſphæra. Eſt autem ſtultius quod dicitur: quam, & quod eſt de hoc impoſſibilia conſiderare.*

C

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli in qua ponitur opinio proponentium tempus eſſe ſphęram cœleſtem, & etiam deſtruitur ratio opinionis quorundam antiquorum: quæ fuit, quod tempus eſt ſphęra cœleſtis, ſcilicet, ſupræma ſphęra, & ratio huius opinionis fuit iſta. Omnia ſunt in ſphęra cœleſti, & omnia ſunt in tempore. ergo tempus eſt ſphęra cœleſtis. Vnde dicit phyloſophus, quod hæc opinio eſt ſtultior quam, quod eſt de hoc impoſſibile conſiderare: hoc eſt illa opinio eſt ſtultior quam ſit ducere ad impoſſibilia ſequentia ad hanc opinionem, & ideo circa probationem huius opinionis non eſt immorandum. Et Commen. dicit hic, quod eorum ratio deficit in duobus. primo quia eſt ex affirmatiuis in ſecunda figura, & ſic eſt figurę inconſtantis, & ſic deficit in forma, deficit etiam in materia, quia eſſe in tempore, & omnia eſſe, vt in ſphęra cœleſti, vel mundi non ſignificant idem: hoc ē eſſe in. non ſignificat idem in iſtis duabus propoſitionibus, & ſi eſſe in accipiatur vtrobique eodem modo: quia ſic una præmiſſarum eſt falſa, & ſic eſſet defectus in materia.

Vide 3 li. quarto. c. 33. & 41. Et. 1. phy. c.33.

D

Cum uero motus quidam atque mutatio quædā tempus eſſe maxime uideatur: id ſi ſit conſideremus oportet. Mutatio igitur motuſve in ipſo eſt, quod mutatur duntaxat aut ubi id eſt, quod mouetur atque mutatur. At tempus ubiq. eſt æque, & apud oīa.

Tex. c.95. *Quoniam autem uidetur maxime motus eſſe, & mutatio quædam tempus: hoc conſiderandum eſt. Vniuſcuiuſque quidem igitur mutatio, & motus in ipſo, quod propter alterationem, & augmentum mutatio eſt ſolum, aut ubi fortaſſe eſt ipſum, quod mouetur, & tranſmutatur. Tēpus autem ſimiliter, & ubique, & apud omnia eſt.*

HÆc eſt tertia particula primæ partis principalis huius capituli: in qua declaratur, quod tempus non eſt idē, quod motus, accipiendo motum, vt eſt communis ad

A omnes motus: vnde phyloſophus dicit primo, quod dignius videtur, quod tempus ſit motus, quam quod ſit reuolutio cœli, vel ſphęra cœleſtis: vnde magis ſufficiens iſtarum trium opinionum de tempore eſt opinio dicentium tempus eſſe motum, & ratio huius eſt: quia non poteſt imaginari tempus niſi cum motu, & multotiens exiſtimatur, quod illud, quod ſequitur rem ſit ipſa res: ſed, quod tempus non ſit motus ꝓbatur, & hæc eſt quadrageſimatertia concluſio huius libri, quæ probatur dupliciter, & primo ſic. Omnis motus eſt in aliquo determinato loco. ſic, quod non in alio: ſed tempus nō eſt in aliquo determinato loco, ita quod non eſt in alio. ergo tempus eſt idem, quod motus: maior patet: quia omnis motus eſt in re mota ſiue ſit alteratio ſecundum ſubam, ſiue ſecundum qualitatem: ſiue ſit augmentatio ſiue motus localis. Vnde vniuerſaliter motus eſt in re mota, & ſolum ibi vbi eſt res mota: ſed omnis res mota eſt in vno determinato loco. ſic, quod non eſt in alio, & ita patet, quod motus omnis eſt in uno loco determinate: ſiue in vno determinato vbi: ita, quod non eſt in alio: minor patet: quia tempus eſt in omni loco, & idem apud omnes. Item dicit, quod phyloſophus non intelligit, quod omnis motus ſit in vbi: ita, quod

Quadrageſima tertia cōcluſio huius libri.

B ſit ad vbi: ſed intelligit ſic, quod omnis motus eſt in moto: quod quidem motum eſt in vbi. Sed dubium eſt: quia ſicut motus eſt in mobili ſubiectiue: ita tempus eſt in mobili ſubiectiue, vel in motu ſubiectiue. ergo ſicut motus eſt in vno loco ſic, quod non in alio: ita tempus eſt in vno loco ſic, quod non in alio, ſcilicet, in loco in quo eſt ſuum ſubiectum. Dicendum, quod tempus eſt vbique ſicut numerus, & menſura omnium tranſmutabilium vbicunque exiſtentium: ſed motus non eſt vbique: nec in omnibus ſicut in ſubiecto, ſed in omnibus tranſmutabilibus: ſicut menſura in menſurato. Et ſi dicatur, quod primus motus eſt in omnibus tranſmutabilibus ſicut menſura in menſurante: quia primus motus eſt in ſuba omnium aliorum motuum. ergo ſicut tempus eſt vbique: ita motus eſt ubique. Dicendum, quod hoc nomen tēpus ſignificat menſuram: ſed hoc nomen motus non eſt nomen menſuræ: ſed ſignificat actum mobilis inquantum mobile, & quia menſura non multiplicatur ad multiplicationē menſuratorū: ideo conceditur de tempore, quod, ſcilicet, eſt idem omnium tranſmotabilium: quia illud, quod non multiplicatur in tempore non eſt tempus: ſed de motu non conceditur, quod idem ſit apud omnes: quia motus importat in ſuo intellectu principaliter habitudinem ad mobile, & non eſt idem mobile vbique nec apud omnes. Et cum dicitur. quod primus motus eſt menſura omnium aliorum motuum: dico, quod primus motus non eſt prima menſura omnium motuum: ſed tempus eſt prima menſura: quoniam primus motus non menſurat alios motus niſi ratione temporis, vt patebit inferius, & ſic tempus eſt idem apud omnes: ſicut prima menſura tranſmutationis omnium tranſmutabilium: ſed ſic non eſt de primo motu. Item aliter tempus eſt menſura, & aliter primus motus eſt menſura: quia tempus eſt, quod derelinquitur in qualibet re temporali ſuum quandoque: quoniam quando eſt quod derelinquitur ex adiacentia temporis. Vnde tempus eſt ubique ſicut menſura in menſuratis, & ſicut derelinquens in eiſdem, ſcilicet, ipſum quando: ſed primus motus non derelinquit talem menſuram in rebus temporalibus: & ideo tempus eſt vbique ſicut menſura, & eſt etiam vbique: ſicut per ſuum effectum, id eſt, per ſuum quando, quod derelinquitur a tempore in qualibet re temporali: ſed non eſt ſic de primo motu.

Dubium.

Solutio.

Obiectio.

Solutio.

C

D

Preterea: mutatio quidem omnis celerior eſt atque tardior. At tempus non eſt. Tardum enim, & uelox tempore eſt diffinitum. Nam id quidem eſt velox, quod in breui tempore magnum: id autem tardum, quod in longo paruum ſpatium tranſit. At tēpus nec vt quātū qd eſt, nec ut quale tpe diffinitur.

Amplius autem mutatio quidem omnis uelocior: aut tardior eſt. Tempus autem non eſt. Tardum autem, & uelox tempore determinantur. Velox quidem, quod in pauco multum mouetur. Tardum autem, quod in multo paucum. Tempus autem non determinatur tempore: neque quo quantum aliquid eſt, nec quo quale. Tex.c.96.

SEcundo probatur eadem concluſio ſic. omnis mutatio eſt velox, vel tarda: ita, quod omnis motus eſt velox, vel tardus: ſed tempus non eſt velox, nec tardum. ergo tempus nō eſt motus: maior patet de ſe, & minor ꝓbatur ſic. velox, & tar

dum diffiniuntur per tempus: ſed tempus non diffinitur per tempus. ergo tempus non eſt velox nec tardum: minor huius rationis patet, & maior ſic declaratur: quia velox ſic diffinitur: velox eſt illud, quod pertranſit magnum ſpatium in breui tempore. Et tardum eſt quod pertranſit paruum ſpatium in magno tempore, & ſic patet, quod velox, & tardum diffiniuntur per tempus: ſed tempus non diffinitur per tempus: neque quo quantum eſt: neque quo quale eſt, id eſt, nec ſecundum quod eſt quantum: nec ſecundum quod eſt quale.

Primum notan. Vnde eſt notandum ſecundum Commen. quod phyloſophus cum dicit: neque quo quantum eſt: neque quo quale eſt: non intendit: quod in tempore quantum ad modum quantum & quantum ad modum quale: quoniam tempus eſt quantum non quale: ſed intendit debere quod impoſſibile eſt, quod quis diffiniat tempus per tempus: neque ſecundum quale ſi haberet quale, nec ſecundum quantum: ſed quale, & quantum in motu diffiniuntur per tempus: quia velocitas, & tarditas quæ in eo ſunt ſicut quale, & quantum diffiniuntur per tempus: quod eſt quantum per ſe: ſed quantum quod inuenitur in motu diffinitur per tempus: cum dicitur quod motus magnus eſt in tempore magno, & paruus in tempore paruo, hæc Commen.

B

Secundũ notan. Auicen. Notandum ſecundum Aui. quod hæc ratio probans, quod tempus non eſt motus per hoc. quia omnis motus eſt uelox, vel tardus, & tempus non: hæc inquam ratio eſt communis motui cæleſti, & alijs motibus: nam motus cæleſtis eſt velocior omnibus alijs motibus: quia corpus cæleſte plus tranſit de ſpatio in æquali tempore quam aliquod aliud corpus.

Secunda ratio Aui. Item Aui. adducit alias rationes ad probandum, quod tempus non eſt motus. d. quod duo motus diuerſi ſunt in eodem tempore. ergo motus non eſt tempus.

Tertia rõ. Item differentiæ motus ſunt diuerſæ a differentiis temporis, ergo tempus non eſt motus: nam differentiæ temporis ſunt illę uidelicet cito: ſubito: paulatim: momentum: antea: ſed iſtæ non ſunt differentiæ motus.

Quarta ratio. Item ſi illud eſt verum, ſcilicet, velox eſt, quod pertranſit curſum in minori parte, non eſt ratio, vt dicatur in motu breuiori, vel quod dicatur quod pertranſit curſum longiorẽ in motu breuiori, & ſic manifeſtum eſt ſecundum intentionem phyloſophi, & Aui. quod tempus non eſt motus. Et adhuc poteſt probari hoc ſic. tempus eſt per ſe in prædicamento quantitatis, vt patet per P. & Commen. 5. meta. & etiam patet ex li. prædicamentorum: ſed motus non eſt per ſe in genere quantitatis: ſed eſt, vel de genere paſſionis, vel de genere termini ad quem, vt vult Commen. ſuper tertium, & quintum huius libri: igitur tempus, & motus non ſunt idem.

C

Tempus igitur non eſſe motum ſatis iam patuit. At nihil impræſentiarum intereſt vtro nomine: motu an mutatione utamur,

Tex.c.18. *Quod quid igitur non eſt motus: manifeſtum eſt: nihil autem differat nobis dicere in preſenti motũ: aut mutationẽ.*

HÆc eſt quarta particula primæ partis principalis huius ca. in qua declaratur, quod corpus non eſt ſine motu: quamuis tempus non ſit motus: primo tamen concludit phyloſophus hanc concluſionem probatam dicens. Quod quidem igitur tempus non eſt motus manifeſtum eſt ex prędictis: nec differt nobis dicere in præſenti motum aut mutationem: hoc eſt manifeſtum quod tempus non ſit motus: accipiendo motum communiter pro motu propriè, & pro mutatione: vnde manifeſtum eſt, quod tempus non eſt aliqua mutatio. Et, vt dicit Commen. Vtitur hoc nomine motus largè tanquam ſynonymo cum hoc nomine transmutatio: ita quod ex hoc declaratur quod tempus non eſt aliquid quatuor generum motuum. Deinde cum dicit.

D

At uero non ſine mutatione tempus eſſe videtur. Nam cum ipſi nihil mente mutamur: aut non animaduertimus nos eſſe mutatos: non videtur nobis tempus fuiſſe. Quemadmodum nec hiſce, quod ferũt in ſarde apud heroas dormire cum fuerint expergefacti. Coniungunt enim nunc ipſa: prius inquam atque poſterius: unumque faciunt, medium ob ſenſus occupationem tempus excipientes. Vt igitur ſi non aliud atque aliud: ſed unum idemque nunc eſſet: tempus ſane non eſſet. Sic, & cum lateat aliud atque a-

A **liud eſſe, mediũ ipſum non eſſe tempus videtur. Quod ſi tunc fit, ut tempus eſſe non arbitremur cum nullam diffinimus mutationem: ſed in uno atque indiuiſibili anima manere uidetur, cum uero ſenſerimus diffinierimusq; mutationem: tunc tempus fuiſſe dicimus.**

Tex.c.97. *At uero neque ſine motu tempus eſt. Cum enim nihil ipſi mutamur ſecundum intelligentiam aut latet transmutantes: non uidetur nobis fieri tempus: ſicut neque qui in ſardo fabulantur dormire apud heroas: cum expergiſcuntur. Copulant enim nunc primum poſteriori nunc, & unũ faciunt remouentes propter inſenſibilitatem medium. Tanquam igitur ſi non eſſet medium nunc: ſed idem, & unum nunc eſſet tempus. Sic, & quoniam latet alterum eſſe: non uidetur medium eſſe tempus.* B *Si igitur non opinari eſſe tempus: nunc accidit nobis cum non diffinimus: nec unam mutationem: ſed in uno indiuiſibili uidetur anima manere. Cum autem ſentimus, & determinamus: tunc dicimus fieri tempus.*

DEclaratur, quod tempus non eſt ſine motu, & hæc eſt quadrageſimaquarta concluſio huius libri: quæ concluſio probatur ſic. tempus non eſt ſine illo ſine cuius perceptione non percipitur tempus: ſed tempus non percipitur ſine perceptione motus. ergo tempus non eſt ſine motu: huius rationis phyloſophus ſolum ponit concluſionem in textu cum declaratione minoris: quia maior videtur eſſe nota per hoc: quia illa quæ non ſeparantur abinuicem in cognoſci nõ ſeparantur abinuicem in eſſe: quoniam illa quæ ſunt coniuncta in eſſe poſſunt ſeparari abinuicem in cognitione, propter, quod multo magis illa quæ ſeparantur in eſſe poſſunt ſeparari in cognitione & econtra oppoſito quæ non ſeparantur in cognitione non ſeparantur in eſſe, & ſic patet, quod tempus C non eſt ſine illo: ſine cuius perceptione non percipitur tempus, & ſic patet maior, minor vero delaratur: quoniam cum nos non intelleximus motum: aut intellexerimus, & poſtea tradiderimus obliuioni: non ſentimus neque comprehendimus ipſum tempus omnino, & hoc probatur per teſtimonium illorum qui dicuntur fabuloſæ dormiſſe in ſardo apud heroas, id eſt, apud deos multis annis: quoniam ipſi non perceperunt motum: quia copulabant inſtans expergefactionis inſtanti quo inceperunt dormire non percipientes tempus medium, quia non perceperunt motum: vel ſi aliquando perceperunt ſeu imaginabantur obliti erant propter fortitudinem ſomni. Sicut enim ſi inſtans fuerit idem non fiet tempus omnino, ita ſi reputamus ipſum eſſe idem, tunc reputabimus tempus non fieri. ut accidit illis hominibus qui dormierunt in ſardo, unde cum nos non percipimus neque imaginamur, motum determinatum. & infinitum in tempore ſecundum extrema, ſed exiſtimauerimus, quod nullus motus factus ſit in nobis neque in alijs, & quod non ſumus in eſſe diuiſibili, tunc accidit nobis non ſentire tempus, unde breuiter tempus D non percipitur niſi quando motus percipitur, ut patet ex illorum teſtimonio qui in ſardo dormierunt, patet etiam per experimentum quia nos non percipimus tempus, niſi quando nos percipimus motum factum in nobis, vel in alijs, cum. n. non percipimus nos eſſe in eſſe diuiſibili, nec percipimus medium inter duo indiuiſibilia non percipimus tempus. Sed ſunt aliqua notanda. Primo eſt notandum ſecundum Commen. quod Gal. exiſtimauit phyloſophum hic dixiſſe, quod motũ imaginationis neceſſario conſequitur perceptio temporis, & ſic ſecundum eum phyloſophus uoluit, quod hoc eſt ſignũ quod tempus non ſit extra motum; vnde breuiter Gal. credidit phyloſophus hic dixiſſe, quod quandocunque mouemur ſecundum imaginationem, quod tunc percipimus tempus, & quia hoc non eſt uerum, ideo Gal. contradicit phyloſopho. d. quod multotiens comprehendimus res quietantes, & tunc mouemur, cum omnis magnitudo ſit mutus, ut quando comprehendimus polos mundi, & centrum, unde Gal. contradicit phyloſopho ſic. Quando nos comprehendimus res quietantes, tunc mouemur ſecundum imaginationem, & tamen non comprehendimus tempus, igitur ad motum imaginationis

Quadrageſima quarta concluſio huius libri.

Probatur per teſtimonium aliquorũ.

Opi. Gal.

Rõ Gal.

ginationis

ginationis non neceſſario ſequitur perceptio temporis. Sed Commen. dicit, quod illa non fuit intentio phyloſophi, ſcilicet, quod ad motum imaginationis non neceſſario ſequatur perceptio temporis: ſed intendebat quod nos non ſentimus tempus quando non ſentimus motum. Vnde phyloſophus intẽdit, quod tẽpus non ſentitur ſine perceptione motus: non quod perceptio temporis neceſſario ſequitur motum in nobis.

Oppoſitũ vide hic in textu ſequenti, & 12. met. cõ. 19.

Secundo eſt notandum ſecundum Commen. hic, quod quia tempus non imaginatur abſque motu, & motus poteſt imaginari extra tempus: ſignificatur quod motus præcedit tempus naturaliter, & quod tempus accidit motui: licet ſine conſequentia ſe compleat: hęc Commen. Vnde Commen. intendit, quod ſi procedamus naturaliter ad perceptionem tẽporis: cum prius ignorauerimus ipſum. hoc ergo neceſſario erit per compręhenſionem imaginationis, vel compręhenſionem motus, & ideo motus eſt prior naturaliter quam tempus. Ex quo loco poteſt accipi, quod illud eſt prius naturaliter quod poteſt cognoſci ſine alio, & illud aliud non ſine illo.

Dormientibus, & opus delectabile agentibus ſit tempus breue, econtra laborantibꝰ.

Tertio eſt notandum ſecundum Commen. hic, quod non percipientes motum non percipiunt tempus, & hoc phyloſophus oſtendit per ſignum dicens, quod illud, quod dixit, ſcilicet, non ſentire tempus multotiens accidit dormientibus multum, & etiam illis qui faciunt opus delectabile ſic eis tempus breue, quia delectatio prohibet eos compræhendere motum, & econuerſo eis qui laborant: hæc Commen. Quoniam qui laborant ſunt in afflictione, & compræhendunt continue magnam tranſmutationem in ſeipſis, & propter hoc tempus breue apparet eis multum longum. Intelligendum eſt tamen hic, quod actus uirtutis imaginatiue poteſt eſſe dupliciter, ſcilicet, unus ſubitus, & alius ſucceſſiuꝰ in quo attenditur ſucceſſio in hoc, quod intentio uirtutis imaginatiue continue ſit profundior & intenſior: percipiendo actum ſubitum uirtutis imaginatiue non percipimus tẽpus, ſed percipiendo actum ſucceſſiuum imaginationis: bene percipimus tempus.

Primum dubium circa dictum Cõ.

Sed dubitatur circa illud dictum Commen. ſcilicet, non ſentimus tempus quando non ſentimus motum, & ſic dubitatur an tempus compræhendatur ſenſu. Et videtur, quod non, quia tempus nec eſt ſenſibile ꝓprium, nec ſenſibile commune, nec ſenſibile per accidens. ergo tempus nullo modo eſt ſenſibile. conſequentia de ſe patet, & antecedens probatur, quia manifeſtũ eſt, quod tempus non eſt ſenſibile proprium, nec ſenſibile commune, quia nec eſt magnitudo, nec figura, nec motus, nec quies, nec numerus, & ſimiliter non eſt ſenſibile per accidens, quia ſic ſentiretur per aliquod accidens ſuum, quod eſſet per ſe ſẽſibile, ſed tempus non habet aliquod accidens per ſe. igitur tempus non ſentitur per accidens.

Secundũ.

Item Commen. infra ſuper illud capitulum dicit, quod tempus non compræhenditur niſi ex compræhenſione motus compræhenſi per intellectum, & per conſequens tempus non compræhenditur niſi per intellectum, & ſic non compræhenditur a ſenſu. In oppoſitum videtur eſſe Commen. hic, qui multotiens dicit, ꝙ ſentimus tempus ſentiendo motum, & phyloſophus libro de memoria, & remini. dicit, quod omne animal habens memoriam recipit tempus, ſed certum eſt, quod non omne animal habens memoriam habet intellectum. ergo aliquod animal carens intellectu percipit tempus, ſed hoc non poteſt niſi per ſenſum. ergo tempus compræhendit per ſenſum.

Ad quęſtionem.

Dico, quod tempus non percipitur per ſenſum exteriorem, cum non ſit ſenſibile per ſe, nec ſit ſenſibile per accidens, ut argutum eſt ſupra, attamen dico, quod tempus percipitur ꝑ ſenſum interiorem, & ille ſenſus interior quo percipitur tempus, vel eſt memoria, & hoc ſi uirtus memoratiua habeat aliquem actum ſecundum, uel eſt exiſtimatiua, uel cogitatiua. Quod enim per memoriam percipiamus tempus uidetur eſſe de intentione phyloſophi libro ſuo de memoria, nam dicit phyloſophus, quod eodem modo nos memoramur de præteritis, quo percipimus tempus, ſed de præteritis memoramur per memoriam: ergo, & per memoriam percipimus tempus, & ſic per cogitationem vel per exiſtimationem percipimus tempus.

Themiſti.

Dicit enim Themiſtius ſuper tertium de anima, quod ſenſus, & phantaſia imperceptibiles ſunt omnino temporis, & maxime præteriti, & futuri. Et per ſenſum intelligit Themiſtius ſenſum exteriorem. Vnde dicit Themiſtius, quod proprium eſt intellectus aut potentiæ quæ eſt ſuper phantaſiã percipere tẽpus præteritum, vel futurum, & forte per exiſtimatiuam ꝑcipitur tempus futurum, & per memoriam percipitur tempus præteritum, & utrunque eſt ſupra phantaſiam.

Ad primũ.

Ad primũ in contrarium dicendum, quod diuiſio ſenſibilis in ſenſibi-

A

le proprium commune, & per accidens eſt diuiſio ſenſibilis ſenſus exterioris, cuiuſmodi ſenſibile non eſt tempus, quia tẽpus eſt ſenſibile ſenſu interiori, & tamen nec eſt ſenſibile ꝓprium, nec commune, nec per accidens.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum dicendum, quod Commen. intelligit, quod tempus non comprę hendıtur ab intellectu, niſi ex compræhenſione motus comprehenſi per intellectum, ſed ex hoc non ſequitur, quod tẽpus ſolum compręhendatur per intellectum. Vnde notandum ſecundum Aui. ſecundo ſuę phyſi. qui recitat multas opiniones de quidditate temporis, quæ ſunt ſex.

Aui. 2 ſuę phyſicę.

Prima opinio.

Prima opinio dicit, quod tẽpus eſt aggregatio momentorum, & adeo dicunt, quod cum cognoſcimus tempus, cognoſcimus & motum, & dixerunt, quod momentum eſt aliquid deſignatum, ut ſi dicatur, quod hoc erit cum eleuatione ſolis poſt duas eleuationes.

Secunda.

Secunda opinio eſt, quod tempus eſt ſubaęterna, & ratio huius opinionis fuit iſta. Illud, quod ex ſe ę neceſſe eſt eſſe ſubaęterna, quia ex hoc, quod eſt neceſſe eſſe eſt æternum, & ex hoc, quia habet eſſe ex ſe eſt ſuba. ſed tẽpus ex ſe eſt neceſſe eſſe: ergo minor probatur, quia tanta eſt neceſſitas ſui eſſe, quod qui nititur deſtruere tempus eſſe ponit illud eſſe: quoniam ſiquis amoueat tempus eſſe: aut facit nunc, aut antè aliquid aliud, aut poſt aliud, ſed prioritas, & poſterioritas non ſunt ſine tempore: & ſic ſequitur, quod qui deſtruit tempus ponit tempus: ideo dixerunt ex quo tempus eſt neceſſe eſſe: poſſibile eſt tẽpus eſſe, etiam ſi motus non ſit, & ideo ſecundum eos aliquod tempus eſt cum motu, & aliquod ſine motu.

B

Tertia.

Tertia opinio eſt, quod tempus eſt idem, quod motus loquẽdo indifferẽter de quocunque motu.

Quarta.

Quarta opinio fuit, quod motus cæli eſt tempus.

Quinta.

Quinta opinio fuit, quod recurſus cœli eſt tempus, ideſt, vna reuolutio.

Sexta.

Sexta opinio, quod tempus eſt ipſum cœlum: vnde illę ſunt opiniones antiquorum affirmantium tempus eſſe, & ratio ponentium motum eſſe tempus fuit illa. Quicquid eſt in cuius natura eſt quod habeat duas partes, videlicet, vnam præteritam, & aliam futuram eſt tempus: nunc inter omnia quę videntur eſſe tempus: ipſe motus tantum eſt: qui recipit in ſe præteritum, & futurum ſiue præteritum, & præſens. ergo motus eſt tempus. Alia ratio. nos non putamus tempus eſſe niſi cum ſentimus motũ: Infirmo enim & dolenti elongatur tempus, & abbreuiatur voluptuoſo: quia infirmus percipit motum, & magis retinet, & memoratur quam uoluptuoſus.

C

Iterum ad primum ſecundum opinionẽ Aui.

Ad primum illorum reſpondet Aui. quod eorum ratio qui poſuerunt tempus eſſe motum innititur vni propoſitioni non probabili: quæ eſt illa. Quicquid habet in ſui natura aliquid prętéritum, & aliquid futurum eſt tempus: ſed illud non eſt probabile, nec conceſſum: quoniam multa ſunt quę non ſunt tempus, quę tamen habent in ſeipſis aliquod prętéritum, & aliquod futurum, ſicut diluuium, & bellum Troianum. Vnde oportet, ꝙ pręter illa ſit quędam alia conditio, videlicet, quod quicquid ex ſeipſo eſt, quod aliquid eius eſt prętéritum, & aliquid futurum eſt tempus. Vnde breuiter motus non habet a ſeipſo, quod aliquid eius eſt prętéritum, & aliquid futurum: quia motus non dicitur prętéritus: niſi quia fuit in tempore prętérito, nec una pars motus eſt prior, & alia poſterior: niſi quia vna pars fuit in tempore prętérito, & ulia in tempore futuro: nec dicitur motus prętéritus, niſi quia fuit in tempore prętérito. Ex quibus apparet, quod prius, & poſterius ſecundum durationem primo, & eſſentialiter ſunt in tempore, & non ſunt in motu niſi ratione temporis, ut, ſcilicet, quia motus eſt coniunctus tempori, ex quo ſequitur quod tempus realiter differt a motu, quare, &c.

D

Patet profecto ſine motu mutationeve tempus non eſſe. Quæ cum ita ſint, patet tempus nec motum eſſe, nec eſſe etiam abſque motu. Quoniam ãt quidnam ſit tempus quærimus. Sumamus oportet hinc ordientes quidnam ipſius ſit motus. Nam ſimul motum tempuſque ſentimus. Etenim ſi tenebræ ſint, & nihil per corpus afficiamur, motus autẽ inſint in anima, continuo ſane quoddam etiam ſimul fuiſſe tempus uidetur. At cum tempus etiam, quoddam uidetur nobis fuiſſe, ſimul tunc, & motus fuiſſe quidam uidetur. Quibus efficitur, ut tempus aut motus ſit: aut aliquid motus. Cum igitur motus non ſit: neceſſe eſt ipſum aliquid motus eſſe.

Mani-

Tex. c. 98.

A *Manifeſtum, quod non eſt ſine motu neque mutatione tempus. Quod igitur neque motus neque ſine motu tempus eſt: manifeſtum eſt. Accipiẽdum autem: quoniam quærimus quid ſit tempus. hic incipientibus quod motus eſt. Simul enim motum ſentimus, & tempus. Et nanque ſi ſint tenebrę, & nihil per corpus patiamur: motus autem aliquis in anima ſit ſubito: ſimul uidetur fieri quoddam tẽpus. At uero, & cum tempus uidetur fieri aliquid: ſimul & motus aliquis fieri uidetur. Quare autem motus aliquid eſt tempus. Quoniam autem non eſt motus: neceſſe eſt motus aliquid eſſe ipſum.*

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli: in qua declarato quid non eſt tempus: phyloſophus inquirit quid eſt tempus, ideſt, inueſtigando diffinitionem temporis: hæc pars continet quinque particulas: quoniam in prima declaratur, quod tempus eſt aliquid ipſius motus: in ſecunda ibi. [Quoniam autem omne.] Declaratur a quo ſit continuitas, & prius, & poſterius in motu, & in tempore, vt ex illa ratione appareat, quod tempus eſt aliquid ipſius motus. in tertia ibi. [At uero, & tempus.] Oſtenditur ratione cuius tempus ſequitur motum. in quarta ibi. [Quoniam quidem igitur tempus.] Concludit phyloſophus diffinitionẽ temporis, in quinta ibi. [Quoniam autem numerus.] Declaratur, quod numerus eſt tempus. In prima igitur particula B huius partis phyloſophus declarat, quod tempus eſt aliquid ipſius motus, & hæc eſt quadrageſimaquota concluſio huius libri, quæ ſic probatur. Non ſimul ſentimus motum, & tẽpus: quoniam ſi ſunt tenebrę, & non percipimus motum alicuius corporis exterioris: nec patimur aliquam alterationẽ in corporibus noſtris ab aliquo exteriori agente: ſed fiat aliquis motus in anima noſtra, vt ſecundum ſucceſſionem: cogitationem imaginationem: videtur nobis, vt fiat, & ſic percipiendo quemcunque motum percipimus tempus: quoniam ſi percipimus motum exteriorem: manifeſtum eſt, quod etiã percipimus tempus. Similiter ſi percipimus motum cogitationis, vel imaginationis percipimus tempus, & ſic quemcunque motum percipimus, ſemper percipimus tempus, & econuerſo: quia cum percipimus tempus etiam percipimus motum. Ex his igitur poteſt ſic argui. Quæcunque ſimul percipiuntur, vel ſunt idem, aut unum eſt aliquid alterius: ſed tẽpus, & motus ſimul percipiuntur. ergo tempus, & motus vel ſunt idem, uel tempus eſt aliquid ipſius motus: ſed tempus, & motus non ſunt idem, ut probatum eſt ſuperius. ergo tempus eſt aliquid ipſius motus. Vnde phyloſoph⁹ primo in hac parte recapitulat declarata dicens, quod manifeſtum eſt, ꝙ tempus non eſt ſine motu, & mutatione: vnde ex prædictis eſt manifeſtum, quod tempus neque eſt motus neque eſt ſine motu. Deinde proponit phyloſophus, quod ipſe intendit hic inquirere dicens, quod quia quærimus quid eſt tempus: oportet inquirere quid eſt motus genitiue, hoc eſt quid ipſius motus eſt tempus. Deinde ponit minorem huius rationis cum ſua declaratione, & poſtea concludit concluſionem ſuam. vnde litera plana eſt. Intelligendum, quod Commen. concludit ulterius, quod tempus eſt accidens motui: quia ex quo tempus eſt aliquid ipſius motus, vel eſt cauſa motus: vel eſt aliquid conſequens motum: ſed tempus non eſt cauſa motus, quia tempus non apparet in diffinitione motus. ergo tempus eſt aliquid conſequens motum, & ſic remanet quod ſit accidens motus. Notanda ſunt hic duo ſecundum Commen. Primo, quod Commen. mouet, & ſoluit vnã dubitationem, quæ talis eſt, ſcilicet, vtrum tempus ſequatur motum imaginationis: aut conſequatur omnem motum indiſtinctenter: aut conſequatur aliquem vnum motum, vt motum primum, & arguit diſcurrendo per aliquod membrum huius diuiſionis. Et quod tempus non ſequatur motum imaginationis: probat Commen. ſic. Si tempus ſequeretur motum imaginationis, & imaginatio non habet eſſe extra animam: ſequeretur, quod tempus non haberet eſſe extra animam quod eſt falſum. Item phyloſophus dicit, quod tempus ſequitur motum corporis cæleſtis, & capit continuationem ab eo, & per conſequens non ſequitur motum imaginationis noſtræ. Et quod tempus non ſequatur omnem motũ probat Commen. ſic. Si tempus ſequeretur omnem motum tempus multiplicaretur ad multiplicationem omnium motuum, quod eſt impoſſibile, & quod tempus non ſequatur aliquem vnum motum, ſcilicet, motum cæleſtem: probat Cõ.

Quadrageſimaquota concluſio huius libri.

Digreſſio Co. in qua inquirit utrum tẽpus conſequatur omnem motum, & primo ar. quod non ſequitur mo. imaginã.

A ſic: ſi tempus non ſequeretur motum cæleſtem: tunc qui nõ ſentit illum motum etiam non ſentiret tempus, & ſic cęci, & incarcerati a natiuitate non perciperent tempus: qui nunq̃ perceperunt motum cæleſtem, quod eſt falſum, quia manifeſtũ eſt, quod cæci a natiuitate, & incarcerati qui nunquam perceperunt motum cæli perceperunt tempus. Iſtam dubitationem ſoluit Commen. circa cui ſolutionem facit duo. Nam primo dicit, quod manifeſtum eſt quod nos ſentimus tempus apud ſentire quemlibet motum, & apud imaginari quamlibet tranſmutationem: ſed nos ſentire tempus apud ſentire quemlibet motum poteſt dupliciter intelligi, videlicet, uno modo, quod nos ſentiamus tempus apud ſentire quemlibet motum primo, & eſſentialiter, & ille intellectus eſt falſus: qa ſi ſic eſſet: ſequeretur, quod tempus multiplicaretur per multiplicationem motuum inſenſibilium: immo etiam mobiliũ imaginabilium. Alio modo poteſt intelligi, quod nos ſentimus tempus per quemlibet motum: non tamen primo, & eſſentialiter: ſed propter hoc, quod cum ſentimus quemlibet motum ſentimus illum primum motum cui accidit tempus, & ille intellectus eſt uerus, & ſic intelligitur quæſtio prædicta, ſcilicet, quod tempus multiplicatur ad multiplicationẽ B motuum: quia tempus non conſequitur quemlibet motum eſſe: ſed tempus ſentitur apud ſentire quemlibet motum: ſed non primo, & eſſentialiter: ſed quia ille primus motus quem tempus eſſentialiter conſequitur: ſentitur quando ſentitur quicunque motus: ſiue fuerit imaginatus: ſiue exiſtens. Vnde intelligendum, quod Comm. accipit hic ſentire generaliter pro cognitione ſiue pro cognoſcere, quod eſt commune ad cognitionem ſenſus, & ad cognitionem intellectus: hoc eſt igitur primum, quod dicit, ſcilicet, quod tempus percipitur apud perceptionem cuiuſlibet motus: quia apud perceptionem cuiuſlibet motus percipitur primus motus: quem tempus conſequitur eſſentialiter: nec propter hoc oportet, quod tempus multiplicetur ad multiplicationem motuum: quia tempus non percipitur apud perceptionem cuiuſlibet motus primo, & eſſentialiter. Secundo declarat Commen. quod quandocunque percipimus aliquem motũ, quod tunc percipimus illum primum motum: quem tempus primo, & eſſentialiter conſequitur, & in declarando hoc facit quatuor conſequentia. Quarum prima eſt, quod quandocunque percipimus aliquem motum: tunc nos percipimus C nos eſſe in eſſe tranſmutabili. Secunda conſequentia eſt illa, quod quandocunque percipimus nos eſſe in eſſe tranſmutabili, tunc percipimus motum per quem ſumus in eſſe tranſmutabili. Tertia conſequentia eſt quod quandocunque percipimus motum per quem ſumus in eſſe tranſmutabili: tunc percipimus motum cæli, quia nos non ſumus in eſſe tranſmutabili niſi per illum. Quarta conſequentia eſt, quod quandocunque percipimus motum cęli, tunc percipimus motum quem primo tempus conſequitur: igitur a primo ad vltimũ quandocunque percipimus aliquem motum: tunc percipim⁹ illum primum motum: quem tempus primo, & eſſentialiter conſequitur. Et poteſt vlterius quinta conſequentia poni. uidelicet, quod quandocunque percipimus motum quem tempus eſſentialiter conſequitur: tunc percipimus tempus. ergo a primo ad vltimum quandocunque percipim⁹ aliquem motum: tunc percipimus tempus. Intelligendum eſt, quod prima conſequentia, ſcilicet, quod quandocunque percipimus aliquem motum, &c. non eſt ſic intelligenda, ſcilicet, quod quandocunque percipimus aliquem motum, quod tunc percipiamus nos tranſmutari: ſed ſic eſt intelligenda, videlicet, D quod quandocunque percipimus aliquem motum, quod tũc percipimus nos coexiſtere alicui tranſmutabili actu tranſmutato. Circa vero ſecundam conſequentiam eſt intelligendum, quod percipere motum per quem ſumus in eſſe tranſmutabili poteſt dupliciter intelligi, ſcilicet, vel in particulari, & determinate, vel in vniuerſali, & modo confuſo. Dico igitur, quod non oportet, quod quandocunque nos percipimus nos eſſe in eſſe tranſmutabili, quod tunc percipiamus motum cæli in particulari, & determinate: quia cæci a natiuitate, & incarcerati qui nunquam viderunt cælum percipiunt ſe eſſe in eſſe tranſmutabili, & tamen non percipiunt cælum, nec motum cæli in particulari: ſed tamen quandocunque percipimus nos eſſe in eſſe tranſmutabili percipimus motum cæli: per quem ſumus in eſſe tranſmutabili, ſed in vniuerſali, & modo confuſo: quia quandocunque nos percipimus nos eſſe in eſſe trãſmutabili, tunc percipimus aliquid eē prius, & aliquid poſterius, & menſuramus prius, & poſterius in longitudine tranſmutationis in qua ſumus per aliquam tranſmutationem: in qua primo, & eſſentialiter ſunt prius,

Solutio Com.

Prima cõſequentia Com.

Secunda

Tertia.

Quarta.

Quomodo ſit intelligẽda prima conſequẽtia.

Quomodo ſit intelligenda ſecunda conſequẽtia.

&

& poſterius: ſic, quod percipiendo nos eſſe in eſſe transmutabili percipimus, quod aliqua tranſmutatio eſt in qua ſunt primo prius, & poſterius: per quam tranſmutationem tranſmutamur: ſed utrum illa tranſmutatio per quam menſuramus tranſmutationem in qua ſumus, & prius, & poſterius in ea ſit motus primi cœli, vel aliquis alius motus non percipimus: cognoſcere autem motum cœli eſſe per quem menſuramus tranſmutationem in qua ſumus eſt cognoſcere motum cœli in vniuerſali, & modo confuſo, & ſic dico, quod quandocunque percipimus nos eſſe in eſſe tranſmutabili percipimus motum cœli per quem ſumus in eſſe tranſmutabili modo confuſo, & in vniuerſali. Alij vero dicunt, quod quandocunque percipimus nos eſſe in eſſe tranſmutabili cognoſcimus motum cœli in ſuo effectu. ſed non oportet, vt cognoſcamus motum cœli, & in propria forma, ſed in ſuo effectu, quia tranſmutatio in qua ſumus eſt effectus motus cœli. Tertia autem conſequentia videlicet, quandocunque percipimus motum, per quem ſumus in eſſe tranſmutabili, tunc percipimus motum cœli: patet per Commen. nam Commen. dicit, quod manifeſtum eſt, quod nos non ſentimus nos eſſe in eſſe tranſmutabili: niſi ex tranſmutatione motus cœli, & ſi poſſibile eſſet ipſum quieſcere poſſibile eſſet nos non eſſe in eſſe tranſmutabili: ſed hoc eſt impoſſibile, ſcilicet, cœlum quieſcere. Quarta conſequentia eſt manifeſta: quia certum eſt, quod tempus vniuerſaliter conſequitur motum primum: qui eſt continuus, & vniformis, & ille eſt motus primus cœli. Vnde intelligendum ſecundum Commen. quod motus qui cum ſentitur: ſentitur primo, & eſſentialiter tempus: eſt motus ex quo ſentimus nos eſſe in illo eſſe tranſmutabili, & nos tranſmutari, quia ſumus in hoc eſſe, & ex hoc ſentimus, ſcilicet, nos eſſe in eſſe tranſmutabili, quando imaginati fuerimus quemcunque motum: quoniam cum fuerimus in eſſe diuiſibili, & in tranſmutatione, inſtans in eo non fiet tempus, neque probabimus ipſum tempus fieri, ſed cum fuerimus in eſſe indiuiſibili ſecundum tranſmutationem, & non perceperimus nos eſſe in eſſe tranſmutabili non percipiemus omnino tempus. Si autem perceperimus nos eſſe in eſſe tranſmutabili ſtatim percipimus tempus, & hęc manifeſtum eſt, & nos eſſe in eſſe tranſmutabili ſentitur per ſe, quoniam nos ſentimus, quod inſtans in quo incipimus ſcribere hunc ſermonem eſt aliud ab illo in quo fuit completus, hæc Commen. Secundo principaliter eſt notandum ſecundum Commen. quod ſunt tres intentiones, idest, opiniones circa perceptionem temporis, quarum vna eſt, quod non percipimus tempus niſi quando fuerimus moti in anima noſtra, & hoc exiſtimauit Gal. & eſt contrarium per ſe: Secunda vero opinio eſt, quod nos non percipimus tempus, niſi cum percipimus aliquem motum quicunque ſit, & hoc eſt percipere tempus per accidens. Tertia vero eſt, quod nos non percipimus tempus niſi cum percipimus nos tranſmutari, quia ſumus in eſſe tranſmutabili, & illa perceptio eſt perceptio quam ſequitur tempus eſſentialiter, hæc Commen. Tamen intentio Commen. magis videbitur poſtea in dubitationibus.

Circa tertiam conſequentia.

Circa quartam conſequentiam.

Opi. Gal.

Secunda opinio.

Tertia opinio.

Cum autem id, quod mouetur ex quodam in quodam proficiſcatur: magnitudoq; ne omnis continua ſit, motus profecto magnitudinem ſequitur. Quia nanque magnitudo continua eſt, ideo, & motus continuus eſt. At quia motus continuus eſt, & tempus continuum eſt. Quantus enim eſt motus, tantum, & tempus ſemper fuiſſe uidetur. Atqui prius, & poſterius in loco eſt primo atque poſitione,

Tex. c. 99. *Quoniam autem, quod mouetur: mouetur ex quodam in quiddam: omnis magnitudo continua ſequitur magnitudinem motus: propter id enim, quod magnitudo continua eſt, & motus continuus erit. Quantum enim motus eſt: tantum, & tempus uidetur fieri. Prius autem, & poſterius in loco primum ſunt. Nec ãt poſitione ſunt determinata.*

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur a quo ſunt continuitas, & prius, & poſterius in motu, & in tempore, vt ex hoc habeatur ſecundum quid tempus eſt aliquid ipſius motus: quoniam ſecundum prius, & poſterius in motu. Vnde phyloſophus intendit hic declarare, quod illa ratione eſt ac-

A cipienda continuatio, ſcilicet, quoniam prius, & poſterius inſunt motui propter magnitudinem, & tempori propter motum, ita, quod continuatio magnitudinis eſt cauſa continuationis motus, & continuatio motus eſt cauſa continuationis temporis, & eodem modo eſt de priori, & poſteriori: vnde iſta particula continet tres partes: quoniam in prima declarauit, quod continuatio in tempore eſt a continuatione in motu. In ſecunda ibi. [Quoniam autem in magnitudine.] Declaratur, quod prius, & poſterius in tempore ſunt a priori, & poſteriori in motu. In tertia ibi. [Eſt autem prius, & poſterius.] Narratur quomodo prius, & poſterius ſe habent ad motum. In prima igitur parte huius particulæ narrat phyloſophus, quod continuatio in tempore eſt a continuatione in motu, & hæc eſt quadrageſimaſexta concluſio huius libri; quæ probatur ſic. Proportio motus ad magnitudinem in continuitate eſt ſicut proportio temporis ad motum in continuitate: ſed motus eſt continuus propter continuitatem magnitudinis. ergo tempus eſt continuum propter continuitatem motus: de hac ratione primo ponitur minor cum ſua probatione. Secundo vero ponitur concluſio. Primo igitur phy-

B loſophus proponit tres propoſitiones: ex quibus patet minor: quarum prima eſt, quod omne quod mouetur videlicet; localiter, mouetur de quodam in quoddam, & hoc eſt de aliquo vbi, in aliquod vbi. Secunda eſt, quod omnis magnitudo inter duo vbi eſt continua. Tertia eſt, quod motus ſequitur magnitudinem, & hoc eſt verum de motu locali: quoniam omnis motus localis præſupponit magnitudinem ſuper quam, vel circa quam eſt, ex quibus ſequitur, quod motus eſt continuus propter hoc: quia magnitudo eſt continua, & ſic motus eſt continuus propter continuationem magnitudinis. Deinde infert phyloſophus vnam propoſitionem: ex qua habetur concluſio dicens. Quantus enim motus eſt tantum, & tempus videtur fieri, hoc eſt: tempus habet ſuam diuiſionem, & quantitatem a motu, quia quantitas eſt tanta, quantum eſt tempus. Deinde dicit phyloſophus, quod prius, & poſterius ſunt primo in loco, & ſunt poſitiones, cum locus ſit quantitas habens poſitionem in partibus, & ideo in loco, hoc eſt in magnitudine, contingit aſſignare partem priorem, & partẽ poſteriorem, idest, vbi pars prior eſt ſituata, & vbi poſterior eſt ſituata. Vnde Commen. dicit hic, quod cauſa continuationis temporis eſt continuatio motus: quemadmodum cauſa

C continuationis motus eſt menſura, idest, magnitudo ſuper q̃ eſt motus. Vnde intelligendum, quod per continuum poſſumus duo intelligere, ſcilicet, vel illud cuius partes copulantur ad terminum communem, & illo modo loquendo de cõtinuo, non eſt verum, quod motus ſit continuus: quia magnitudo eſt continua, nec, vt ſic capit motus ſuam continuitatem a magnitudine, quia ſuper magnitudinem diſcontinuã poteſt eſſe motus continuus, vt patebit in quinto huius. Alio modo per continuum poteſt intelligi illud, quod eſt diuiſibile in infinitum, & per continuitatem poteſt intelligi diuiſibilitas in infinitum, & illo modo loquitur phyloſophus hic de continuo dicens, quod motus eſt continuus, quia magnitudo eſt continua. Intelligendum etiam, quod ad continuitatem motus non ſufficit continuitas magnitudinis; quæ ſuper magnitudinem continuam poteſt eſſe motus diſcontinuus, ſed ad continuitatem motus requiritur vnitas mobilis, & temporis, & termini ad quem, vt patebit in quinto huius. Vnde eſt intelligendum, quod continuitas magnitudinis ſuper quam eſt motus eſt cauſa continuitatis motus, modo iam dicto, & hoc in genere cauſæ materialis. Vnde motus ha-

D bet multiplicem materiam, ut materiam in quam, & illa eſt terminus ad quem, & habet materiam ex qua, & illa eſt terminus a quo, & habet materiam ſecundum quam, & illa in motu alterationis eſt forma media inter formam quæ eſt terminus a quo, & inter formam quæ eſt terminus ad quem alterationis, & illa forma media quandoque differunt ab extremis ſecundum ſpeciem, & quandoque ſecundum magis & minus, & adhuc eſt materia circa quam, & illa motu locali circulari eſt magnitudo circa quam ſit. Circa uero aliud dictum Commen. videlicet, quod cauſa continuationis temporis eſt continuatio motus, eſt intelligendum, quod per continuationem, vel per continuitatem poſſumus intelligere extenſionem quantitatiuam abſolute, vel continuationem, ut opponitur interruptioni. Vnde loquendo de continuatione, vel continuitate primo modo, ſic dico, quod motus eſt continuus per tempus ſibi formaliter inherens, & non econtra niſi materialiter: quoniam tempus eſt quantitas duratiua, vel duratio ipſius motus, vt videbitur poſtea, & ideo ſicut ſubaẽ formaliter quanta per quantitatem ſibi inhærentem, & quã-

Quadrageſimaſexta concluſio huius libri.

Prima propoſitio.

Secunda propoſitio.

Tertia propoſitio.

Per continuũ duo poſſumus intelligere.

titas non eſt quanta per ſubam niſi materialiter, ſic motus ẽ quantus duratiuæ ſimul continuo, & extenſus ſecundum du rationem formaliter per tempus ſibi inherens, & non econuerſo niſi materialiter: ſed loquendo de continuatione: ſecũdo mõ ſic dico, quod tempus eſt continuum propter motũ. iden enim tempus eſt continuum: ita quod non interruptũ: quia motus quem tempus conſequitur eſt continuus: ita ꝙ non interruptus. Vnde eſſe continuum oppoſitum interruptioni conſequitur aliquid de ratione illius a quo capit eſſe ſuum, & ideo quia tempus in eſſe dependet a motu: ideo continuatio quæ opponitur interruptioni in tempore depẽdet a natiuitate motus. vnde quia motus cęli mediat inter tẽpus, & cęlum: quoniam mediante primo motu cauſatur tempus. iden loquendo de illa continuatione quam tempus, & motus habent in comparatione ad motum eſt verum illud, quod Commen. dicit, videlicet, quod quantitas eſt in tempore, quia eſt primo in motu. Vnde ſicut ſuba materialis eſt primo continua, & extenſa formaliter per quantitatem ſibi inherentem, & tamen illa continuitas, & extenſio continuatur in eſſe: ita quod ſuum eſſe non interrumpitur per ſubiectũ: ita motus eſt extenſus ſecundum longitudinem durationis per tempus, quod eſt ipſa duratio, & tamen illa duratio, uel ipſum tempus manet continue non interruptũ p ipſũ motũ.

Cum uero in magnitudine ſit: in motu quoque ſimilitudine rationis prius eſſe poſteriusve neceſſe eſt. At uero prius atque poſterius in tempore etiam ẽ, ex eo ſane: quia ſemp alterũ ipſorũ alterũ ſeqtur.

Quoniam autem in magnitudine primum, & ultimũ eſt: neceſſe eſt in motu prius, & poſterius eſſe proportionaliter his quę ſunt ibi. At uero, & in tempore eſt prius, & poſterius: propter id, ꝙ ſequitur ſemp alter alterũ ipſorũ.

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli in qua declaratur, quod prius, & poſterius in tempore ſunt a priori, & poſteriori in motu, & hæc eſt quadrageſimaſeptima concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Quæ eſt proportio motus ad magnitudinem, eadem eſt proportio temporis ad motũ: ſed prius, & poſterius in motu ſunt a priori, & poſteriori in magnitudine, ergo prius, & poſterius in tempore ſunt a priori, & poſteriori in motu. de hac ratione ponitur minor cum dicitur. Quoniam pro quia in magnitudine eſt primum, ideſt, prius, & ultimum ideſt poſterius. Neceſſe eſt in motu prius, & poſteri' eſſe proportionabiliter his, ideſt, priori, & poſteriori quæ ſũt ibi, ideſt, in magnitudine, & ſic habetur minor. Deinde ponit concluſionem dicens. At uero in tempore eſt prius, & poſterius. ſupple a priori, & poſteriori in motu, pp illud: q a ſẽper alterum ipſorum, ideſt, tempus ſequitur alterum, ſcilicet, motum & hæc eſt concluſio, uidelicet quod prius & poſterius in tempore ſunt a priori, & poſteriori in motu: & cauſa concluſionis etiam innuitur hic, & eſt quod tempus ſemper conſequitur motum. Vnde notandum ſecundum Commen. hic, quod cauſa propter quam prius, & poſterius ſunt in motu eſt, quia prius, & poſterius ſunt in magnitudine, ſuper quam eſt motus: locus enim ſeu magnitudo in ipſa poſitione habet prius, & poſterius: quoniam magnitudo conſtat ex partibus habentibus poſitionem. Et poſtea dicit Commẽ. ſic, quia prius, & poſterius inueniuntur in menſura in qua ſit motus primo, & eſt illa quæ eſt in ſitu: neceſſe eſt vt in motu inueniatur prius, & poſterius, & ſi non habeat ſitum: quoniam pars motus quæ eſt in parte menſurę priori ſecundũ initium ex quo eſt motus: neceſſe eſt, vt ſit prior motu qui ẽ in parte conſequente menſuram. Intelligendum, quod pri', & poſterius in magnitudine ſunt cauſa materialis prioris, & poſterioris in motu, & prius, & poſterius in motu ſunt cauſa materialis prioris, & poſterioris in tempore. Vnde Auicẽ. ſecundo ſuæ phyſ. tractatu de tempore dicit, quod prius, & poſterius in hoc intellectu, ſcilicet, quod prius deficit eſſe, ſic quod prius non eſt cum poſteriori cuiuſmodi ſunt pri' & poſterius ſecundum durationem primo, & eſſentialiter ſũt in tempore, & non ſunt in aliis rebus, niſi quia coexiſtũt partibus priori, & poſteriori temporis. vnde tempus ex ſeipſo formaliter habet prius, & poſterius, non ſic intelligendo, ꝙ tempus ſit relatio prioritatis, ſed quod tempus propter ſeipſum habeat huiuſmodi relationes prioris, & poſterioris. vnde vna pars motus dicitur prior, & alia poſterior ſecundum durationem; quia una pars eſt in priori parte temporis, & alia eſt in poſteriori parte temporis, & non dicitur una pars temporis prior alia: quia eſt in priori parte motus, nec etiã videtur una pars motus prior, quia eſt in priori motu. quare igitur dico, quod prius, & poſterius in motu ſunt cauſa materialis prioris, & poſterioris in tempore. & prius, & poſterius in tempore ſunt cauſa formalis prioris, & poſterioris in motu.

Quadrageſimaſeptima cõcluſio huius libri.

Aui. in ſecundo ſuę phy. tractato de tempore.

Prius autem in motu poſteriusve ſubiecto quidẽ eſt motus. Ipſo autem eſſe diuerſum eſt, & non eſt motus.

Eſt autem prius & poſterius ipſorum in motu: quod quidem ens motus eſt: tamen eſſe ipſius alterum eſt, & non eſt motus.

HÆc eſt tertia pars ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus narrat quomodo prius, & poſterius ſe habent ad motum, vt ex hoc ſciatur: ratione cuius tempus conſequitur motum, & dicit, quod prius, & poſterius ipſorum, ſcilicet, motus, & temporis. quod quidem ens. hoc eſt quantum ad illud, quod eſt motus. tamen eſſe ipſius alterum eſt, & non motus. hoc eſt prius, & poſterius temporis, & motus ſunt idem ſubiecto cũ motu: ſed differunt ratione a motu. vnde Commen. dicit hic, quod prius, & poſterius quæ ſunt in motu habent quidditatem aliam a quidditate motus: licet ſint idem cum motu in ſubiecto. Item dicit Commen. quod de fundamentis ponendis ad hoc, quod quærimus ſcire ſupra illa quæ poſuimus ẽ, quod prius, & poſterius cum fuerunt accepta ſecundum ꝙ ſunt in ſubiecto, tunc erunt partes motus. cum autem fuerint conſiderata ſecundum diffinitionem, & quidditatem: tunc prius, & poſterius erunt aliud a motu: quoniam motus eſt in quantitate, & prius, & poſterius ſunt in numero. hæc Com. Intelligendum, quod prius, & poſterius quæ ſunt partes motus ſic ſunt idem, quod motus, quia conſtituunt motum: tamen alia eſt diffinitio exprimens quid nominis ipſius mot', & prioris, & poſterioris in motu, & hoc intendit Commen. vnde prius, & poſterius ſecundum quod ſunt in ſubiecto, ideſt, ſecundum quod ſunt actus mobilis: ſic ſunt partes motus: quia una pars motus denominatur prior, & alia poſterior. ſed ſi prius, & poſterius fuerint accepta ſecundum diffinitionem exprimentem quid nominis, ideſt, ſecundum quod accipiuntur pro his quæ nomina ſignificant, ſic erunt aliquid aliud a motu: quoniam motus eſt in quantitate: quia motus ſignificat aliquod quantum ſucceſſiuũ, & prius & poſterius ſunt in numero. hoc eſt prius, & poſterius important numerũ ordinalem: ſicut, & iſta aduerbia videlicet ante, & poſt.

Expõ. Cõ.

Notabile.

Atqui tempus quoque cognoſcimus, cum motũ definimus: priore poſterioreve definientes. Atque tunc fuiſſe dicimus tempus: cum prius in motu poſteriusve ſenſerimus: hoc ipſo antẽ definimus: quod aliud atque aliud ipſa. Et aliud quid inter ipſa mediũ eſſe exiſtimamus. Nam cum extrema alia a medio intelligimus eſſe, & animus ipſa nunc duo dicit: alterum prius: alterum poſterius: tunc & hoc ipſum tẽpus dicimus eſſe. Quod enim ipſo nunc definitur: id tempus eſſe uidetur, & ſupponitur.

Te. c. 100.

At uero & tempus cognoſcimus cum diffinimus motũ prius & poſterius determinantes, & tunc dicimus fieri tẽpus, quando prioris & poſterioris in motu ſenſu percipimus. Determinamus autem in accipiendo aliud, & aliud ipſum, & medium ipſorum alterum. Cum enim altera extrema medij intelligimus, & duo dicat anima ipſa nunc: hoc quidem prius: illud uero poſterius, tunc & hoc dicimus eſſe tempus. Determinatum enim ipſo nunc: tempus eſſe uidetur & ſupponatur.

HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus oſtendit ratione cui' tempus conſequitur motum, & per hoc inueſtigatur differentia ponenda in diffinitione temporis, vnde declarat, quod tempus conſequitur motum ratione prioris, & poſterioris in motu, & hæc eſt quadrageſimaoctaua concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Ratione illius tempus conſequitur motum, quo cognito in motu cognoſcimus quid eſt tempus, ſed cognitis priori, & poſteriori in motu cognoſcimus tempus:

Quadrageſimaoctaua concluſio huius libri.

tempus.ergo tempus conſequitur motum ratione prioris,& poſteriuris in motu.maior huius rationis patet:quoniam ſuperius eſt oſtenſum,quod tempus conſequitur motum per hoc,quia ſimul cognoſcimus motum,& tempus, & propter hoc ratione illius tempus conſequitur motum. ergo cognito motu cognoſcimus tempus minorem huius rationis declarat phyloſophus in textu dicens,quod nos cognoſcimus tempus cum diſtinguimus motum:determinando prius, & poſterius:quoniam tunc dicimus tempus fieri: quando percipimus prius,& poſterius in motu , & medium inter illa: hoc eſt medium inter prius,& poſterius dicimus eſſe temp⁹: quoniam tempus videtur eſſe illud, quod eſt determinatũ, ideſt, terminatum ipſo nunc, vt ſupponitur hic ad præſẽs, Notãdũ. ſcilicet, quod tempus eſt quoddam medium inter duo inſtantia terminatum,& finitum per illa. Notandum,quod Cõmen.dicit ſic,& ſequitur ex hoc ſermone,quod motus diuiſus per duo,inſtantia,ſcilicet, per prius , & poſterius ſit ipſũ tempus,ſcilicet,ſecundum quod eſt diuiſus,& compoſitio illius ſermonis eſt ſicut motus terminatus ad duo inſtantia,& quod terminatur ad duo inſtantia:hoc eſt tempus.ergo motus ſecundum quod terminatur ab aliis duobus inſtantibus ſit tempus.hæc Commen.Intelligendum , quod accipiendo motum pro forma fluente:ſic non eſt tempus, quia forma fluens non differt a termino motus:niſi ſicut diminutum a pfecto,vel eſt quantitas corporea,vel vbi,vel qualitas ſenſibi- Motus accipitur tripliciter lis,& manifeſtum eſt,quod nullum iſtorum eſt tempus: accipiendo etiam motum pro fluxu formæ:ſic de uirtute ſermonis non eſt uerum dicere,quod motus eſt tempus: quia motus vt ſic eſt in genere paſſionis,& tempus in genere quãtitatis.ſed hæc eſt prædicatio materialis.uidelicet motus eſt tempus,& de virtute ſermonis eſt falſa:ſed tamen intellect⁹ Commen.eſt uerus,& eſt quod motus eſt materia temporis. & hoc eſt verum,quia tempus eſt quantitas ſucceſſiua ipſi⁹ motus qui eſt de genere paſſionis,ut uidebitur in dubitationibus. Poſſumus etiam dicere, quod motus accipitur tertio modo pro quantitate ſucceſſiua motus de genere paſſionis, quæ quantitas non eſt diuiſibilis niſi ſecundum longitudinẽ durationis,& ita patet,quod motus accipitur tripliciter uno modo pro forma diminuta,quæ non differt a termino motus:niſi ſicut imperfectum a perfecto,& ſic eſt in genere termini ad quem. Alio modo accipitur per tranſmutationẽ ſucceſſiua extenſa ſecundum longitudinem,latitudinem,& profunditatem ad extenſionem mobilis,& ſic eſt præciſe in genere paſſionis. Tertio modo accipitur pro quantitate ſucceſſiua,ideſt pro ipſa duratione tranſmutationis ſucceſſiue , quę eſt de genere paſſionis,& ſic eſt præciſe de genere quãtitatis,& illo modo loquuntur phyloſophus , & Commen. quinto meta.dicentes,quod motus eſt per ſe quantitas. Vnde primo modo loquendo de motu nullo modo eſt concedendum,quod motus ſit tempus materialiter. ſed loquendo de ſecundo modo ſic motus eſt tempus materialiter : quia motus eſt materia in qua eſt tẽpus,ſed loquẽdo de motu tertio modo ſic eſt concedendum , quod motus eſt tempus formaliter.

Cum igitur ipſum nunc vt unum ſentimus:& nõ aut ut prius in motu poſteriuſve : aut ut idem quidem: prioris uero cuiuſdam poſterioriſve : tempus tunc nullum fuiſſe uidetur: quoniam neque motus. Sed cum prius ſentimus atque poſterius:tunc & tẽpus dicimus eſſe. Hoc enim eſt tempus numerus mo- D tus per ipſum prius poſteriuſve.

Te.c.101. *Quandoquidem igitur tanquam unum ipſum nunc ſentimus:& non ſit ſicut prius & poſterius in motu: aut ut idem quidem prioris aut poſterioris alicuius non uidetur tempus fieri nullum: quoniam neque motus. Cum autem prius & poſterius eſt:tunc dicimus tempus. Hoc enim eſt tempus: numerus motus ſecundum prius & poſterius.*

HÆc eſt quarta ꝑticula ſedę ꝑtis ꝑcipalis hui⁹ ca.ĩ qua phyloſoph⁹ ex declaratis , & declarãdis cõcludit diffõnẽ tpis.hæc ꝑticula cõtinet tres ꝑtes:qꝛ̃ ĩ prima phyloſophus concludit diffinitionẽ tpis.In ſecũda uero ibi[Nõ ergo mot⁹]Excludit unã cõcluſionẽ pri⁹ ꝓbatã.ſ. ꝙ mot⁹ ñ ẽ tps.In tertia ãt ibi:[Signũ ãt]Probat phyloſophus p qdđã ſignũ gen⁹ tpis de tpe. In prima igĩ ꝑte huius ꝑticulæ dicit phyloſophus, ꝙ qñ ſentim⁹ unũ nũc, & ñ ꝑcipim⁹ pri⁹,& poſteri⁹ i motu:aut ſẽtim⁹ duo nũc tãq̃ unũ nũc ñ ꝑcipim⁹ tꝑs

A neque motum·ſed cum percipimus nunc prius.& nunc poſterius:tunc percipimus tempus.& dicimus tempus fieri . Et ex his cõcludit phyloſophus diffinitionem temporis dicẽs: hoc enim eſt tempus.ſ.numerus motus ſecundum prius, & poſterius,& hæc eſt quadrageſimanona concluſio huius libri.ſ.tẽpus eſt numerus motus ſecundum prius, & poſterius.hæc cõ- Diffinitio temporis. 49.concl. huius lib. cluſio probatur ſic.Tempus eſt numerus motus ſecundum illud in motu·quo cognito cognoſcitur motus,& quo non cognito non cognoſcitur motus·ſed cognito priori in motu non cognoſcitur motu.ergo tempus eſt numerus motus ſecundum prius,& poſterius. Vnde phyloſophus dicit , quod quando cognoſcimus vnum nunc,& nõ cognoſcimus prius, & poſterius in motu , aut ſi cognoſcimus duo nunc tanquam idem nunc:ita quod non cognoſcimus ea unum, vt prius,& alterum,ut poſterius : ſed ut in ſimul non videtur fieri tempus, quia non vt fieri motus.cum ãt percipimus tũc dicimus tẽpus fieri,quia tunc percipimus motũ.deinde infert phyloſophus concluſionem dicens.hoc enim eſt tempus ,ſcilicet, numerus motus ſecundum prius,& poſterius. Notanda ſunt hic quatuor ſecundum Commen.primo eſt notandum hic, Primum notan. B quod ad inueſtigandum diffinitionem temporis,videlicet,ꝙ tempus eſt numerus motus ſecundum prius , & poſterius nõ ſufficit declarare quod percipiendo prius,& poſterius percipimus motum,& etiam tempus.Illa enim via.ſ. via poſitionis per quã habemus quod hoc cognito cognoſcitur illud . non ſufficit ad inueſtigandum cauſas,& diffinitionem rerũ: ſed oportet quod huic uiæ coniungatur uia ablationis , & ideo phyloſophus cum oſtendit quod percipiendo prius , & poſterius percipitur tempus,& motus, incipit vti via ablationis dicens,quod quis non percipit tempus,neque motum niſi percipiat aliquid,ut prius,& aliquid,vt poſterius.Secundo Secũdum notan. eſt notandum ſecundum Commen. hic , quod phyloſophus cum dicit,quod quando percipimus prius, & poſterius,percipimus tempus,& motum , quod ipſe per motum hic non intendit quemlibet motum : ſed motum per quem videmus res quieſcentes eſſe in tranſmutatione æterna, & quaſi tranſlatas,quia ſunt in tranſmutabili. hæc Commen.Intelligendum quod tranſmutatio accipitur dupliciter, uidelicet,large, & ſtricte. tranſmutatio large accepta eſt indifferenter q̃- Transmutatio accipitur dupliciter. cunque mutatio per quam aliquid ſe habet aliter nunc quã prius.& illo modo ad rem cuiuſlibet prędicamenti poteſt C eſſe tranſmutatio,quia reſpectu rei cuiuſlibet prædicamenti poteſt aliquid aliter ſe habere nunc quam prius:ſed tranſmutatio ſtricte accepta ſolum eſt in quatuor prędicamentis,ut in ſubã,quantitate,& qualitate,& vbi.Dico tunc quod quælibet ſubã generabilis,& corruptibilis eſt per motum cæli in continua tranſmutatione:large loquendo de tranſmutatione,ꝙ quælibet talis ſubã habet per motũ cæli cõtinue aliud, & aliud quando.& hoc intellexit Commen.ſ.quod res quietantes quiete oppoſita tranſmutationi proprie dictę ſunt per motum cęli in continua tranſmutatione,large loquendo de tranſmutatione,ſed proprie,& ſtricte loquendo:ſic non omnis ſubã generabilis,& corruptibilis eſt in continua tranſmutatione:licet aliqua tranſmutetur tranſmutatione tali,vt dicit Commen in octauo huius.& eſt etiam intentio phyloſophi ibidem.Vel etiam poſſumus dicere,quod res quietãtes ſunt in tranſmutatione ęterna ſicut in continuitate, quia ſicut cælum continet res quietantes: ita motus cæli continet res quietantes:nec propter hoc ſunt res quietantes tranſmutatæ,ſed ſunt quaſi tranſlatæ,quia ſunt in tranſmutabili ſicut in continente. Tertio eſt notandum ſecundum Commen.ꝙ D diffinitio temporis eſt numerare numerum motus ſecundũ Tertium notan. prius,& poſterius:i.comprehenſio numerati motus,& ex hoc eſt numerus eius:quoniam quando numeramus numerũ motus qui fit ex diuiſione eius per inſtantia priora,& poſteriora:tunc ſit tempus.ergo tempus nihil aliud eſt quam numeratio numeri motus,qui fit in eo ex diuiſione eius ſecundũ prius,& poſterius inſtantium:hæc Commen. & poſtea in fine illius cõmenti dicit Com.ꝙ diffinitio in qua non eſt dubitatio eſt illa:ꝙ tempus eſt numeratiuum prioris, & poſterioris exiſtentium in motu. Aliqua tamen litera habet ſic ꝙ diffinitio in qua non eſt dubitatio eſt ꝙ tẽpus eſt numeratiuũ prioris,& poſterioris exiſtentium in motu. Et ſic habemus quatuor dicta a Commen. de Tempore . Primum quod tempus De tempore primum dictum a Commẽ. Secundũ. Tertium. Quartum eſt numerare numerum motus . Secundum , quod tempus eſt comprehenſio numerati motus . Tertium,quod tempus eſt numeratio numeri motus . Quartum , quod tempus eſt numeratiuum prioris,& poſterioris exiſtentium in motu . Circa quæ dicta eſt intelligendum , & primo circa primum dictum,quod illa non eſt uera de uirtute ſermonis,ſcilicet,

tempus

minata, vt motus, & quies, & habentia ordinem ad motum.

Secũdum notan.

Secundo eſt notandum quod Commen. mouet, & ſoluit hãc vnam dubitationem, quæ talis eſt. Ex quo phyloſophus intẽdebat quod per numerum acceptum in diffinitione temporis numeratum. ſ. prius, & poſterius in motu: quare non dicit quod tempus eſt numeratum motus: loco eius quod dixis, quod eſt numerus motus.

Obiectio.

Solutio.

Huic reſpondet Commen. dicens, dicamus ergo quod ideo quia tempus numerat motum, & menſurat illud ineſt ei eſſentialiter, & quaſi ex hoc modo aſſimilatur numero ſimpliciter: ipſum autem eſſe numeratum per aliquid quod eſt per accidens: quia accidit tempori menſurari, & numerari, aut ſimpliciter, aut per numerũ motum: motus vero accidit, ut menſuret tempus, ut dicit hic Commen.

Idem inf. c. 112. & 113.

Tertiũ notan.

Tertio eſt notandum quod numerus motus alius eſt partium motus ſecundum quod ſunt inſimul, & alius ſecundum quod inuenitur prius, & poſterius, & eſt manifeſtũ quod tempus ſit quando motus numeratur per prius, & poſterius. igitur tempus neceſſario eſt numerus prioris, & poſterioris exiſtentium in motu. hæc Commen. Vnde breuiter binarius, & ternarius, & ſic de alijs ſunt numeri motus: ſecundum quod partes motus ſunt inſimul: ſed tempus eſt numerus motus ſecundum quod una pars motus eſt prior alia.

B

Quartum notan.

Quarto eſt notandum quod Commen. exponit illam diffinitionem temporis dicens, per numerum motum debet intelligi numerus cuiuſlibet motus, & per prius, & poſterius debet intelligi prius, & poſterius quæ ſunt in motu, per quem intelligimus nos tranſmutari. i. nos eſſe in eſſe tranſmutabili, & ſic per prius, & poſterius intelligit prius, & poſterius q̃ ſunt in primo motu.

Lyncon.

Intelligendum ſecundum Lyncon. hic: quod cum phyloſophus dicit hic, quod tempus eſt numerus qui numeratur: non intelligit per hoc quod numerus in diffinitione temporis accipiatur pro numero numerato, ita q̃ ſit ſenſus diffinitionis: tempus eſt numerus numeratus motu: ſed potius intelligit tempus eſſe numerum numerantem, & metientem motum: ſed intelligit quod præter hoc quod tempus eſt numerus numerans motum, vt dictum eſt in diffinitione temporis, tempus etiam eſt numerus menſuratus a motu, & ſic tempus non eſt numerus numerans quo primo & per ſe numeramus. numerus enim quo primo, & per ſe numeramus eſt collectio ex unitatibus puris: tamen cõſequẽter numeramus particulas numeratas, & per tempora numerata. hæc Lyncon.

C

Prima q̃ô.

Circa hoc capitulum quæro tres quæſtiones. Quarum prima eſt, an tempus ſit motus. Secunda: an tempus ſit conſequens motum. Tertia: an tempus ſit numerus motus ſecundum prius, & poſterius.

Prima rõ primæ q̃ſtionis.

Ad primam igitur quæſtionem arguitur: probando quod tempus ſit motus. & primo ſic. Illa ſunt eadem quorum partes ſunt eædem: ſed tempus, & motus ſunt huiuſmodi. ergo. maior eſt manifeſta. minor vero declaratur: quoniam dies quæ eſt quædam pars temporis eſt latio Solis ſuper terram, ut patet ex libro de cælo: ſed latio Solis ſuper terram eſt pars totius motus cæleſtis. ergo.

Secunda ratio.

Item prius, & poſterius motus idem ſunt quod motus: ſed tempus eſt prius, & poſterius motus. ergo tempus eſt idem quod motus. maior patet: quia prius, & poſterius motus ſunt partes motus, quia ſecundum Commen. tempus non ſit niſi quando mens diuidit motum ſecundum prius, & poſterius, ſed nihil diuiditur niſi in ſuas partes. ergo prius, & poſterius ſunt partes motus, & ſic patet maior, & minor patet in litera: vbi phyloſophus dicit quod tempus eſt prius, & poſterius motus.

Tertia rõ.

Item Commen. dicit: quod motus diuiſus per duo inſtantia eſt tempus, & hoc probat ſic. Motus terminatur ad duo inſtantia: ſed quod determinatur ad duo inſtantia eſt tempus. igitur motus terminatus ad duo inſtantia eſt tempus.

Quarta ratio.

Item menſura, & menſuratum ſunt vnigenea, ut patet 10. meta. ſed tempus eſt menſura motus. ergo tempus eſt eiuſdem naturæ cum motu: ſed quod eſt eiuſdem naturæ cũ motu eſt motus. igitur tempus eſt motus.

Quinta ratio.

Item nihil eſt mẽſura extrinſeca omnium motuum niſi primus motus, vt patet in hoc quarto: ſed tempus eſt menſura extrinſeca oium motuũ inferiorũ. ergo tempus eſt primus motus, & per conſequens tempus eſt motus. In oppoſitum videtur eſſe phyloſophus ex intẽtione hæc, qui probat quod tempus nũ eſt motus, quia omnis mot⁹ eſt velox, vel tardus: ſed tempus non eſt velox, vel tardum. ergo tempus non eſt motus.

Secunda quæſtio.

Ad ſecundam quæſtionem arguitur: probando quod tempus non eſt conſequens motum. & primo ſic. Si tempus ſit conſequens motũ, aut eſt conſequens motũ in aĩa, aut extra aĩam. ſi ſit conſequẽs motũ in anima, tunc tp̃s non haberet eſſe niſi in anima, q̃ eſt falſum. ſi aũt ſit conſequens motũ extra animã, aut igiť eſt conſequens oẽm motũ extra animam, aut eſt cõſequens aliquẽ vnum motum, non eſt dare q̃ ſit conſequens

A

oẽm motũ, quia tunc multiplicareť ad multiplicationẽ motuũ, & tũc eſſent plura tempora ſimul, ſicut ſunt plures mot⁹ ſimul, q̃ eſt falſum. ſi vero detur q̃ eſt conſequens vnum motum tm̃: vt motũ cæli: ſequitur q̃ illi qui nunquam perceperint motũ cæli q̃ etiam nunq̃ percipient tempus: q̃ etiã eſt falſum: quĩ cæci a natiuitate, & incarcerati percipiunt tempus, & tamen nunquam perceperunt motum cæli. Similiter ſi tempus eſſet conſequens primum motũ eſſentialiter, tunc ſi plures eſſent motus primi: plura eſſent tp̃a. conſequens eſt falſum, quia conſequens eſt vna conditionalis, & aliquid antecedit ad antecedens q̃ non antecedit ad conſequens. ergo conditionalis eſt falſa. probatio aſſumpti, quia ſequitur, plures ſunt mundi. ergo plures ſunt motus primi, ſed non ſequitur: plures ſunt mundi. ergo plura ſunt tempora, vt volũt phyl. & Commen. prima conſequentia patet: q̃ ſi tempus eſt conſequens primum motum eſſentialiter. igitur ſi plures ſunt motus primi: plura erunt tempora, quia ſubiecto multiplicato multiplicabitur, & paſſio. conſequens niſi eſſentialiter ſubiectum.

Secunda ratio.

Item ſi tempus eſſet conſequens motum ſequeretur q̃ tempus eſſet conſequens primum motum eſſentialiter. ſ. motum cæli, vt dicit Com. ſed conſequens eſt falſum, quia ſi cælum ſtaret adhuc poſſet aliquid hic moueri localiter, vtputa rota figuli, ſed omnis motus eſt neceſſario in tempore, vt patet, quia omnis motus eſt velox, vel tardus, & velox, & tardum determinatur tẽpore, ut dicit phyl. hic, & ſic omnis motus neceſſario eſt in tempore. igitur ſi cælum ſtaret adhuc poſſet eſſe tempus, & p̃ conſequens tempus nõ eſt conſequẽs motum eſſentialiter, cũ tempori non repugnet eſſe ſine motu cæli.

Tertia rõ.

Item, ſi tempus eſſet conſequens motũ. tunc tempus nõ poſſet percipi niſi percipiendo motũ, vt dicit Com. cõſequẽs eſt falſum. ergo & añs. patet conſequentia. & probo falſitatẽ conſequentis. nam aliquis imaginando ſe eſſe continue, vel percipiendo ſe quieſcere continue percipit ſe eſſe, vel quieſcere, & prius ſuiſſe, vel quieuiſſe. ergo non percipiendo aliquem motũ poteſt homo percipere prius, & poſterius, ſed percipiendo prius, & poſterius percipit tempus. ergo tempus p̃t percipi non percipiẽdo motum, & per conſequens tẽpus nõ eſt conſequens motũ.

Quarta ratio.

Item, ſi tempus eſſet conſequens motũ, cum non ſit conſequẽs oẽm motum eſſentialiter, vt dicit Commen. ſequitur q̃ tempus ſit conſequens aliquem vnum motũ eſſentialiter. i. motum primi, ſed conſequẽs eſt falſum, q̃a tempus magis dependet a motu orbis Solis, quam a motu primi orbis. probatio: q̃ꝛ partes temporis magis dependent in eſſe a motu Solis, quam a motu primo. ergo tempus magis dependet a motu orbis Solis, quam a motu primi orbis. illa conſequentia de ſe patet, quia probo añs, quia dies, menſis, autumnus, ver, & huiuſmodi, quæ ſunt partes temporis, magis dependent a motu orbis Solis, quam a motu primi orbis. nã poſito motu orbis Solis quieſcente primo orbe ponuntur illæ partes temporis: ſed quieſcente, vel deſtructo orbe Solis non ponuntur illæ partes temporis. ergo illæ partes temporis magis dependent a motu orbis Solis, quam a motu primi orbis.

Quinta ratio.

Item, ſi tempus ſit conſequẽs motũ: cum tp̃s non ſit accidens indiuiſibile: ſequiť q̃ tempus diuiditur ſm̃ diuiſionẽ motus: ſed mot⁹ diuiditur ſm̃ longum, latum, & profundum ad diuiſionẽ ſubiecti, vt patet in octauo huius. ergo tp̃s diuidiť ad diuiſionẽ ſubiecti ſm̃ longũ, latum, & profundũ: ſed conſequẽs eſt falſum, q̃a tũc vna pars tp̃is eſſet in una parte cæli, & alia pars in alia, & tũc ſi duæ partes cæli æquales eſſent ſimul, puta duæ medietates cæli: ita duo tp̃a æqualia eſſent ſimul, q̃ eſt falſum, quia ſm̃ q̃ phyl. d. non ſunt duo tp̃a æqualia, aut ſimul, niſi vnũ contineat reliquũ.

D

Sequereť ẽt q̃ tp̃s diuerſificareť apud diuerſos, cũ partes tp̃is hẽant ſitum ſicut partes mot⁹. Sed hoc eſt cõtra phyloſophũ, qui probat q̃ tp̃s non eſt mot⁹, quia tẽpus idẽ eſt apud oẽs, & motus nõ. igitur &c.

Sexta rõ.

Item, ſi tẽpus ſit conſequens motum tũc prius, & poſterius tẽporis erũt a priori, & poſteriori mot⁹, vt d. phyl. q̃ eſt falſum. probo, q̃a vna pars mot⁹ dr̃ prior alia, q̃a in priori parte tp̃is, & non ecõuerſo: q̃ꝛ vna pars tp̃is non dr̃ prior alia, quia eſt in priori parte motus. ergo prius, & poſterius motus ſunt a priori, & poſteriori temporis, & non econuerſo. In oppoſitum eſt phyloſophus, & etiam Commen.

Tertia q̃ſtio.

Ad tertiam quæſtionem arguo probando quod tempus non eſt numerus motus ſecundum prius, & poſterius, & primo ſic. Nulla quantitas continua eſt numerus motus ſecundum prius, & poſterius. ſed tẽpus eſt quantitas continua. ergo &c. maior patet, quia nulla quantitas continua eſt quantitas diſcreta. ergo nulla quantitas continua eſt numerus, & per cõſequens nulla quantitas cõtinua eſt numerus motus. igiť &c.

Secunda ratio.

Item, ſi tempus eſt numerus motus: ſequitur quod tempus eſt binarius, uel ternarius, uel quaternarius, & ſic de alijs: ſed conſequens eſt falſum. ergo, & antecedens. conſequentia patet, quia numerus ſufficienter diuiditur per binarium, & ternarium, &c.

Tertia rõ.

Item, numerus eſt notior numerato, & tempus non eſt notius motu: immo eſt ignotius. ergo tempus non eſt numerus motus. maior patet, quia per numerum cognoſcimus rem numeratam, & propter ꝙ vnumquodque tale, & illud magis. ergo numerus eſt magis notus quam res numerata: hoc etiam patet per Comm. dicentem: ꝙ notius apud nos vniuerſaliter eſt numerus, & ignotius numeratũ. Sed minor declaratur ꝙ tempus eſt minus notũ quam motus, & quo ad nos, & quo ad naturam: ꝙ ſit minus notum quo ad naturam patet per Com. hic, qui dicit ꝙ tempus accidit motui, & motus eſt prior naturaliter quam tẽpus. Et ſimiliter phyl. dicit ꝙ prius, & poſterius ſunt in tempore, quia ſunt in motu, & cõtinuitas eſt in tempore, quia in motu: ergo eſt prior naturaliter quam tempus, & per conſequens eſt notior apud naturã. Et ꝙ motus ſit notior quo ad nos quam tempus. patet, quia nos non percipimus tempus niſi ex eo, quia pcipimus motũ. igitur motus eſt notior apud nos quam tps, & etiam eſt notior apud naturam, ut probatum eſt. ergo tempus non eſt nume-

A

B

Quarta ratio.

rus motus, nec quo ad nos, nec quo ad naturam. Item, ſi tps ſit numerus motus, aut eſt numerus quo numeramus, aut eſt numerus numeratus: ſed tempus non eſt numerus quo numeramus, nec numerus numeratus. ergo maior patet. & minor probat. Nam tps non eſt numerus quo numeramus: quia phyl. dicit in textu, ꝙ tempus eſt ꝙ numeramus, & nõ quo numeramus, nec eſt numerus numeratus, quia Com. dicit ꝙ eſſentiale eſt tpi numerare, & menſurare motum. Et iterũ ſi tps ſit numerus numeratus, aut intelligitur p numerum numeratũ res inquantum numerantur, aut ſolum res quæ numerantur non inquantum numerantur. ſi detur ꝙ tempus eſt numerus numeratus primo modo: ſequitur ꝙ tps eſſet eſſentialiter quantitas diſcreta, quia oẽ numeratum inquantum tale eſt diſcretũ, & tps non eſt diſcretũ: ſed continuũ. ergo tps non eſt numerus numeratus. Si vero intelligitur ſecũdo modo tũc tps eſſet motus, quia motus eſt illa res quæ numeratur a tpe.

Quinta ratio.

Item: illud ꝙ eſt numeratio numeri motus nõ eſt numerus motus: ſed p minorẽ hoc tps eſt numeratio numeri motus. ergo &c.

Sexta rõ.

Item illud ꝙ eſt prius, & poſterius in motu non eſt numerus motus: ſed tps eſt prius, & poſterius ſm Com. hic. ergo &c.

Septima ratio.

Item diffinitio bene aſſignata debet competere cuilibet contento ſub diffinito, ſed hæc diffinitio non competit cuilibet tempori. ergo non eſt bene data, vel aſſignata. minor probatur dupliciter. primò: quia quælibet pars temporis eſt tempus, & hęc diffinitio non competit pręterito tpi, nec tempori futuro. igitur non cõpetit cuilibet tempori, & quod quælibet pars temporis ſit tempus, patet per phyloſophum hic, & ꝙ hęc diffinitio non competat cuilibet parti temporis, quia nec tempori pręterito, nec futuro patet, qa ſi tempus pteritum, & tempus futurũ eſſent menſurę: ſequitur ꝙ tempus præteritum, & tps futurum eſſent q̃titates, & p conſequens tempus pręteritũ, & tempus futurum

Probatio minoris princi.

eſſent præſentia. conſequens eſt falſum. igitur & añs. Secũdo probatur minor rõnis principalis, videlicet, ꝙ hæc diffinitio non competit cuilibet tpi, quia hæc diffinitio nõ cõpetit tpi infinito ex vtraq. parte, & hoc patet dupliciter, tũ quia infinitũ inquantũ infinitũ eſt ignotũ, & ignotũ non menſurat, tũ qa tps nõ mẽſurat niſi p hoc qa percipitur eſſe mediũ inter duo inſtãtia: quorũ vnũ eſt prius, & reliquũ poſterius ſm Com. hic: ſed totũ tempus infinitum nõ eſt mediũ inter duo inſtantia.

D

Cõtra primam rõnem tertiæ rõnis. arguitur primo.

ergo totum tps infinitum nõ menſurat. igitur &c. Deinde pt argui contra illã particulam ſm prius, & poſterius, & primo ſic. Illud ꝙ eſt in genere relationis nõ cadit in diffinitione q̃titatis: ſed prius, & poſterius ſunt de genere relationis, & tps eſt de genere quantitatis. ergo &c. maior patet, quia quod eſt de genere abſoluto debet diffiniri per abſoluta, & non per relationem, quia abſolutũ eſt prius relatione, & prius non debet diffiniri per poſterius. minor vero patet: quia certum eſt ꝙ prius, & poſterius dicunt relationes, & tempus eſt de gene-

Secundo.

re quantitatis, vt patet per phyloſophum in pręđicamẽtis. Itẽ prius, & poſterius quæ cadunt in diffinitione temporis, aut ſunt partes temporis, aut partes motus, aut indiuiſibilia tẽporis, vtputa inſtantia, aut indiuiſibilia motus vtputa mutata eſſe: non eſt dicere quod ſint partes temporis, quia prius, & poſterius in tempore ſunt ipſum tempus ſm Commen. &

Tertio.

ſic ſi eſſent partes temporis: ſequitur quod tempus caderet in diffõne ſui ipſius, &c. Similiter prius, & poſterius motus diffiniuntur tpe. ergo non diffiniunt tps, nec ſunt partes tpis

A

propter eandem rationem: quia partes temporis ſunt ipſum tempus. Nec eſt dicendum, quod prius, & poſterius in diffõne tpis ſint indiuiſibilia tpis, vel motus, vtputa inſtãtia, vel mutata eſſe: qa indiuiſibilia videlicet inſtans, & mutata eſſe ſunt min⁹ nota q̃ tps: qa indiuiſibile nõ cognoſcit niſi p priuationem, & diffinitio debet dari per magis nota. In oppoſitum eſt phyloſophus in hoc ca. ubi inueſtigat ipſam diffinitionem temporis. d. tempus eſt numerus motus ſecundum prius, & poſteri⁹. igitur, &c. Circa primã dubitationẽ, & circa totã materiam de tempore eſt intelligendum, quod accipiendo tempus pro eo, quod hoc nomen tempus denominat, ideſt, accipiendo tempus pro illo pro quo hoc nomen tẽpus ſupponit qñ accipit pſonaliter, ꝙ tps, vt ſic eſt illud in quo primo, & per ſe ſunt prius, & poſterius ſecundum durationẽ quæ prius, & poſterius non ſunt ſimul: ſed cum prius eſt non eſt poſterius, & cum poſterius eſt non eſt prius, & cum in rebus ſint prius, & poſterius ſecundum hunc intellectum, vt patet in ludis agoniſticis, & in nundinis, & in alijs multis: oportet, quod ſit aliquid in quo, & primo ex ſe ſint prius, & poſterius ſecundum intellectum prædictum: ſed illud in quo ſunt primo, & ex ſe prius, & poſterius ſecundum durationẽ ẽ

B

tps, vt patet per communem conceptionẽ: qm cõcipiẽs prius & poſterius ſecundum durationẽ cõcipit tps, & ois cõcipiẽs tps concipit prius, & poſterius ſecundum durationem. Vnde qcũq; cõcipit tps eo ipſo cõcipit aliqd hñs prius, & poſterius ſecundum durationẽ.

Prima rõ.

Item patet ratione ſic. In illo primo, & eſſentialiter reperiuntur prius, & poſterius ſecundum durationem in quo ſunt huiuſmodi prius, & poſterius, & nõ per habitudinẽ ad aliud: ſed p habitudinẽ ad illud repiunt huiuſmodi prius, & poſteri⁹ in omnibus alijs qb⁹ repiuntur: ſed prius, & poſterius ſm durationem ſunt in tempore, & nõ per habitudinem ad aliquid aliud nec per concomitantiam alterius, & per habitudinem ad tempus aut per communicantiam temporis reperiuntur huiuſmodi prius, & poſterius in quolibet alio in quo inueniuntur. ergo tempus eſt illud in quo primo, & eẽntialr ſũt prius, & poſteri⁹ ſm cõmẽſurationẽ. maior eſt manifeſta, & minor patet: qa vn⁹ mot⁹ nõ dr prior alio: niſi qa fuit in priori tpe, nec diluuiũ fuit pri⁹ bello Troiano: niſi qa fuit in priori tpe: ſm ꝙ unum temp⁹ dicitur prius, alio primo, & eſſentialiter: nõ per habitudinem ad aliquid aliud non enim dicitur unum tempus prius alio

C

quia ſuit in motu, vel cum motu priori, & ideo tempus primo, & per ſe habet prius, & poſterius ſecundum durationẽ. Illud poteſt ſic cõfirmari: qm certũ eſt, quod in multis rebus inueniuntur prius, & poſterius ſm rõnẽ, & eſt rõnabile q̃rere propter quid una res eſt formaliter prior alia: aut ergo oportebit procedere in infinitum: vel oportet dari aliquid in quo primo, & eſſentialiter ſunt prius, & poſterius formaliter: ſed illud quodcunque fuerit eſt tempus, quia intellectus nõ pt intelligere huiuſmodi prius, & poſterius ſine tempore, & tempus ſine huiuſmodi priori, & poſteriori, ſed omnem rem aliã a tpe põt intellectus accipere ſine huiuſmodi priori, & poſteriori. ergo, & hæc eſt intentio Aui. ut ſupra oſtium eſt. Sed contra illud videtur eſſe dictum phyloſophi q dicit, ꝙ prius, & poſterius ſunt in motu: quia ſunt in magnitudine, & ꝙ prius, & poſteri⁹ ſunt i tpe, quia ſunt in primo motu. ergo pri⁹, & poſterius ſunt prius in magnitudine, & in motu q̃ in tpe.

Secunda ratio.

Itẽ vr, ꝙ mot⁹ poſſit cõcipi ſine priori, & poſteriori ſecundũ durationem. igitur falſum eſt dicere, quod quælibet res alia a tempore poſſit concipi ſine priori, & poſteriori ſecundum durationem.

Ad primã rõnem.

Ad primam dico, quod prius, & poſterius ſecundum durationem ſunt in motu propter prius, & poſterius

D

ſecundum ſitum in magnitudine tanquam propter materiã ſupra quam eſt motus: quoniam. n. ptes magnitudinis diſtãt ſm ſitũ: iõ nõ pt mobile ptrãſire totã magnitudinẽ ſimul: ſed pri⁹ ptrãſibit vnã ptẽ magnitudinis q̃ aliã: iõ prius, & poſterius ſecundum durationem ſunt in motu materialiter propter prius, & poſterius ſecundum ſitum in magnitudine, & prius, & poſterius ſecũdum durationẽ ſunt in tpe p prius, & poſteri⁹ i motu tãq̃ pp materiã: ſed in motu ſunt prius, & poſterius ſecundum durationem formaliter pp prius, & poſterius in tpe. Vnde prius, & poſterius in motu ſunt priora q̃ prius, & poſterius in tpe prioritate materiæ ad formam: ſed prius, & poſterius in tempore ſunt priora quam prius, & poſterius in motu prioritate formæ ad materiam: ſed in magnitudine non ſunt prius, & poſteri⁹ ſm durationẽ: ſed ſm ſitũ. Dico igit, ꝙ prius, & poſterius ſm durationẽ ſunt primo formaliter in tempore: & non ſunt in motu formaliter: niſi per prius, & poſterius ipſius temporis. Et ſic patet ad primam.

Ad ſecundam.

Ad ſecundam dico, ꝙ motus poteſt concipi ſine priori, & poſteriori

A ſteriori ſecundum durationem: quoniam poſſum concipere, vel opinari, quod aliquis motus ſit totus ſimul, vt. ſ. quod aliquid ſubito moueatur de loco ignis ad locum terræ. vnde in diffinitione motus non ponitur ſucceſſio, nec prius, & poſterius ſecundum durationem temporis: & ideo dico quod motus poteſt concipi ſine ſucceſſione, & ſine priori, & poſteriori ſecundum durationem. Viſo igitur quod illa res quæ eſt tempus habet primo, & ex ſe prius, & poſterius ſecundum durationem: patet manifeſte quod illa res quæ eſt tempus eſt eſſentialiter, & per ſe quantitas: & hoc poteſt ſic patere. Illud quod primo, & ex ſe habet partem extra partē per ſe eſt q̃titas: ſed tempus eſt huiuſmodi. ergo tempus eſt quantitas primo, & per ſe. maior patet primo huius: vbi dicitur, quod quātitati per ſe cōpetit eſſe diuiſibile in partē extra partem: ſed alijs prædicamētis non cōpetit talis diuiſibilitas niſi per accidens. ergo patet ēs eadem maior per hoc, quia oē per accidens habet reduci ad aliquid per ſe: ſed ſub.a, relatio, qualitas, & ſic de alijs prædicamentis a quantitate ſunt diuiſibilia per accidens in partem extra partem. ergo oportet quod ſit aliquod indiuiſibile per ſe in partē extra partem, & illud non poteſt eſſe niſi quantitas, & ſic patet maior. minor vero ēs patet, quia tempus hēt primo, & per ſe partem priorem, & poſteriorē, vt probatum eſt, B & per conſequens primo, & ex ſe hēt partē extra partē, & hæc eſt intentio phyloſophi in prædicamentis, qui ponit tēs eſſe q̃titatem continuam, & Com. 5. meta. dicit: quod tempus eſt per ſe quantitas. (Tex.c.15.)

Obiectio. Sed contra illud forte diceretur: quia dictum eſt quod tempus primo, & ex ſe habet prius, & poſterius ſm durationem, & per conſequens tempus eſt per ſe relatiuū, quia prius, & poſterius important relationem: ſed illud quod eſt per ſe relatiuum non eſt quantitas.

Solutio. Dicendum, vt dicit Aui. quod tempus non eſt relatio prioris, & poſterioris: ſed tempus per ſeipſum recipit relationem prioris, & poſterioris. vnde prius, & poſterius ſecundum durationem inſunt primo tempori: ſicut habere tres angulos ineſt primo triangulo, & tamē habere tres angulos non eſt de eſſentia trianguli.

Ad primā q̃ónem. His viſis dicendum eſt ad primam dubitationem cum quęritur, vtrum tempus ſit motus. Reſpondeo quod motus poteſt accipi dupliciter ſecundum Commen. tertio, & quinto phyſicorum, videlicet, vno modo pro forma diminuta quæ non differt a termino ad quem: niſi ſicut minus perfectum a magis perfecto. Alio modo accipitur motus pro transmutatione coniuncta C cum tempore. ſ. pro transmutatione ſucceſſiua, & ſic eſt in genere paſſionis: & iſtis duobus modis accipiendo motum dicendum eſt ſimpliciter, quod tempus non eſt motus, & hoc probo quadrupliciter. & primo ſic. tempus eſt per ſe quantitas, ut patet ex præcedentibus, quia per ſe habet partem extra partem: ſed motus qui eſt de genere non eſt per ſe quantitas. ergo tempus non eſt motus qui eſt de genere paſſionis.

Tempus nō eſt motus iſtis duob. modis accipiendo, quod probatur quadrupl. & primo.

Similiter tempus non eſt motus qui eſt forma diminuta, quia motus qui eſt forma diminuta eſt de genere termini ad quem eſt motus: igitur ſi tempus eſſet motus qui eſt forma diminuta: ſequitur quod tempus eſſet in genere termini ad quem eſt motus: ſed terminus ad quem eſt motus, vel eſt quantitas, vel qualitas, aut vbi. ſi igitur tempus eſſet motus qui eſt forma diminuta: ſequitur quod tempus, vel eſſet in genere quantitatis, vel in genere qualitatis, vel vbi: ſed tempus non eſt in genere qualitatis, nec in genere vbi: cum ſit per ſe quantitas. ergo ſi tempus eſſet motus qui eſt forma diminuta: ſequitur quod tempus eſſet motus qui eſt ad quantitatem: ſed hoc eſt falſum: quia omnis motus qui eſt ad quantitatem eſt augmentatio, vel diminutio. ergo D ſi tempus eſſet motus qui eſt forma diminuta: ſequitur quod tempus eſſet augmentatio, uel diminutio, quod eſt abſurdū, quia ſic illud in quo eſſet tempus augeretur, & diminueretur: quod eſt inconueniens. Ergo accipiendo motum, ut eſt in genere paſſionis, vel in genere termini ad quem non eſt dicendum quod tempus ſit motus.

Secundo. Secundo probo idem ſic. Tam motus qui eſt de genere termini ad quem: quam motus qui eſt de genere paſſionis diuiditur ſecundum longum, latum, & profundum ad diuiſionem mobilis, ut patet ex ſexto huius: ſed tempus non diuiditur ſecundum longum, latū, & profundum ad diuiſionem mobilis. ergo tempus, nec eſt motus qui eſt de genere termini ad quem: nec eſt motus qui eſt de genere paſſionis. probatio minoris, quia ſi tempus diuideretur ſecundum longum, latum, & profundum ad diuiſionem mobilis: ſequitur quod vna pars temporis eſſet in vna parte cæli, & alia pars in alia parte, & ita ſicut cælum habet multas partes ſimul ſimultate durationis: quarum nulla continet aliam, nec partem alterius, ita tempus haberet ēt multas partes ſimul ſimultate durationis, quarū nulla continet aliam, nec partem alterius, & ſic eſſent infinita tempora ſimul ſimultate durationis, quorum nullum contineret aliud, nec pars vnius eſſet pars alterius, quod eſt contra phyloſophum in hoc Tractatu. Sequitur etiam ex hoc quod vna pars temporis eſſet in Occidente, & alia in Oriente, quod eſt abſurdum.

Tertio. Tertio poteſt idem probari iuxta uiam illam, & hoc ſic, ſi tempus eſſet motus qui eſt de genere termini ad quem, uel de genere paſſionis, tunc tempus diuideretur ſecundum diuiſionem cęli, ſicut motus diuiditur ſecundum diuiſionem cæli: quod eſt falſum, quia ſecundum hoc tempus diuerſificaretur apud diuerſos ſicut motus: quia ſicut vna pars motus eſt in Oriente, & alia in Occidente: ita vna pars temporis eſſet in Oriente, & alia in Occidente, & ſic apud exiſtentes in Oriente eſſet vnum tempus, & apud exiſtentes in Occidente eſſet aliud tempus, & ſic non eſſet idem tempus apud omnes: ſicut non eſt idem motus apud omnes: quod eſt contra phyloſophum, & Commen. in hoc Tractatu.

Quarto. Quarto patet idem ſic. Omnis motus de genere paſſionis, vel de genere termini ad quem: eſt uelox, uel tardus: ſed tempus non eſt velox, vel tardum. ergo minor patet, quia uelox, & B tardum determinantur, & menſurantur tempore: ſed tempus non menſuratur, nec determinatur tempore. ergo. Dico igitur quod accipiendo motum, ut eſt de genere termini ad quem, uel de genere paſſionis, quod tempus non eſt motus.

Notabile. Sed tamen eſt intelligendum propter ſolutionem aliquarum auctoritatum, quod motus poteſt accipi alio modo, videlicet, pro ſucceſſione tranſmutationis: ſiue pro quātitate ſucceſſiua ipſius tranſmutationis ſucceſſiue, quæ quantitas non eſt diuiſibilis niſi ſecundum longitudinem durationis, quæ quantitas non eſt aliud quam duratio tranſmutationis ſucceſſiue. Et quod motus poteſt accipi illo modo, patet per phyloſophum, & Commen. quinto meta. capitulo de quantitate. ubi dicunt quod motus eſt quantitas: ſed nec motus qui eſt de genere paſſionis, nec motus qui eſt de genere termini ad quem: eſt quantitas. igitur relinquitur quod motus poteſt accipi tertio modo, uidelicet, pro quantitate ſucceſſiua tranſmutationis. (Tex.c.18.)

Ad primā dubitat. onem motus poteſt capi tripl. Et ita dico ad primam dubitationem quod motus poteſt accipi tripliciter, uidelicet, uno modo pro forma diminuta, quæ eſt eiuſdem naturæ cū termino ad quem eſt motus. Secundo modo pro tranſmutatione con C iuncta cum tempore, uidelicet, pro acquiſitione ſucceſſiua termini motus, & ſic de genere paſſionis. Tertio uero modo accipitur motus pro quantitate ſucceſſiua quę eſt de genere quantitatis: ſiue productione tranſmutationis ſucceſſiue. Vnde primis duobus modis accipiendo motum eſt dicendum quod tempus non eſt motus propter rationes iam factas: ſed tertio modo accipiendo motum ſic eſt concedendum quod tempus eſt motus: quia tempus non eſt aliud quam quantitas ſucceſſiua, uel duratio tranſmutationis ſucceſſiue, ut poſtea uidebitur. Vnde motus tertio modo acceptus non diuiditur ad diuiſionem mobilis: ſed ſolum diuiditur ſecundum longitudinem durationis: quoniam motus tertio modo acceptus non diuiditur in partes ſimul exiſtentes, ſed ſolum diuiditur in partes ſuccedentes, ſcilicet, in partem præteritam, & in partem futuram, & ſimiliter motus tertio modo acceptus, nec eſt uelox, nec tardus: ſed eſt menſura uelocis, & tardi.

Ad primā rationem primæ q̃ſtionis. Ad rationes igitur primæ dubitationis. ad primam cum dicitur, quod partes motus, & partes temporis ſunt idem: illud eſt negandum loquendo de motu qui eſt de genere termini ad quem, & de motu qui eſt de genere paſſionis. Et cum dicitur quod dies eſt latio Solis ſuper terram. Dico quod per D lationem, uel poſſumus intelligere motum Solis ſuper orizontem, qui eſt motus de genere paſſionis, uel de genere termini ad quem, uel poſſumus per lationem Solis intelligere durationem Solis ſupra orizontem. unde primo modo illa eſt falſa de uirtute ſermonis, & formaliter loquendo: dies eſt latio Solis ſuper terram. tamen ut eſt prædicatio materialis habet intellectum uerum. Sed ſecundo modo eſt uera, quia dies eſt duratio Solis, uel duratio motus Solis ſuper orizontem, ſed accipiendo motum pro duratione tranſmutationis ſucceſſiue: ſic concedo quod partes motus, & partes temporis ſunt eædem, & etiam quod tempus, & motus ſunt omnino idem.

Ad ſecundam rationem. Ad aliam rationem cum dicitur: quod prius, & poſterius ſunt motus, & tempus eſt prius, & poſterius motus. Dicendum quod prius, & poſterius motus poſſunt accipi dupliciter. vno modo materialiter, alio modo formaliter. vn̄ prius, & poſterius materialiter accepta ſunt partes motus, loquendo de motu qui eſt de genere paſſionis, ſed prius, & poſterius formaliter accepta ſunt partes temporis:

A quia una pars eſt ex ſe formaliter prior altera: ſed una pars motus non eſt prior altera: niſi quia eſt cum priori parte tēporis, ut dictum eſt prius. Et ad formam rationis cum dicitur, quod tempus non eſt niſi quando mens diuidit motum in prius, & poſterius. concedatur: & vlterius quando infertur ꝙ prius, & poſterius ſunt partes motus: conceditur ꝙ prius, & poſterius materialiter accepta ſunt partes motus. Et cum dicitur vlterius quod tempus eſt prius, & poſterius motus ſm phyloſophum. Dico quod tempus eſt prius, & poſterius formaliter accepta, & hoc intendit phy.

Ad tertiā rationem. Ad tertiam quando Com. dicit ꝙ motus diuiſus per duo inſtantia eſt tempus. Dico quod Commen. accipit ibi motum pro duratione mot⁹, & hoc concedit ratio Com. & ſic accipiendo motum concedendum eſt quod motus eſt tempus.

Ad quartam. Ad quartam quando dicitur quod menſura, & menſuratum ſunt unigenia. Dicendum eſt quod hoc eſt verum loquendo de primo menſurato: nunc autem tempus non menſurat motum, niſi quia primo menſurat q̃titatem accidentem motui, ut dicit Com. Et concedo ꝙ tempus, & quantitas ſunt accidens motui. i. quantitas ſucceſſiua motus ſunt eiuſdem naturę. vnde motus qui eſt de genere paſſionis, uel de genere termini ad quem non eſt primum menſuratum a tempore: & ideo non oportet ꝙ ſint eiuſdem naturæ cum tempore. vnde ſicut vlna menſurat pannum: quia quantitas vlnæ primo menſurat quantitatem ſucceſſiuam motus: ita primus motus menſurat omnes alios motus per hoc: quia quantitas primi motus primo menſurat quantitates omnium aliorum motuum.

Ad quintam. Ad ultimam rationem quando dicitur quod nihil eſt menſura extrinſeca omnium motuum niſi primus motus. Dicendum quod nihil eſt menſura extrinſeca omnium motuum: niſi primus motus, vel aliquod intrinſecum primo motui cuiuſmodi eſt tēpus, quod eſt quantitas primi motus, vnde non ſolum primus motus eſt menſura extrinſeca omnium aliorum motuū, immo etiam quantitas primi motus eſt menſura extrinſeca omnium aliorum motuum.

Ad ſecundam dubitationē. Circa ſecundam dubitationem cum quæritur: vtrum tempus ſit conſequens motum: loquendo de eo quod eſt tempus: eſt intelligendum quod tempus accipitur dupliciter.

Tempus accipitur dupl. Vno modo pro duratione carente priori, & poſteriori ſecundum intellectum ſuperius dictum. ſ. accipiendo prius, & poſterius, quibus repugnat eſſe ſimul in motu, vt ſi prius eſt: poſterius non eſt: & econuerſo. Alio modo accipitur tempus pro duratione habente prius, & poſterius ſecundum intellectum iam expoſitum. Si loquamur de tempore primo modo, ſic duratio primæ cauſæ dicitur eſſe tempus:

Opinio Plato. quam durationem Plato vocauit ſeculum, quod quidem ſeculum fuit ante mundi generationem, vt Plato poſuit, ſicut recitat Commen. de eo primo de cęlo. illud ſeculum Plato non vocauit tempus, quia ſecundum Platonem tēpus eſt nouum, & illud ſeculum non eſt nouum, & ꝙ tempus accipiatur pro tali duratione carente priori, & poſteriori, patet ex hoc, quia aliter iſta eſſet falſa. Deus fuit ante creationem mundi: quia ſecundum grammaticos: ante ſignificat tempus, ſi igitur tempus non pōt accipi niſi pro duratione habente prius, & poſterius: illa eſſet ſimpliciter falſa, Deus fuit ante creationem mundi: ſed hoc eſt falſum: quia certum eſt ſm fidem, & veritatem, quod Deus fuit ante creationē mundi, & ſic relinquitur quod tempus poteſt accipi pro duratione carēte priori, & poſteriori, & illud tempus, vel ſeculum. ſ. quod eſt duratio primę cauſæ, quæ duratio eſt tota ſimul vocant Theologi ęternitatem. Et conſideratio de tempore ſic accepto magis pertinet ad primum phyloſophum, qui habet conſiderare quidditates rerum: tamen tempus hoc modo dictū non eſt motus, nec mobile, nec habens attributionem, nec habitudinem ad motum: ſed de tempore alio modo dicto, ꝙ quidem tempus importat durationem habente prius, & poſterius: pertinet ad naturalem phyloſophum conſiderare: q̃m prius, & poſterius ſecundum intellectū prædictum: ſm quē intellectum prius non poteſt eſſe cum poſteriori, nec econuerſo. nec ſunt, nec eſſe poſſunt ſine motu, & tranſmutatione: q̃m cum poſterius accipit eſſe, & generatur: prius corrumpitur, & accipit non eſſe: nunc autem generatio, & corruptio non ſunt ſine motu, & tranſmutatione. ergo generatio, vel eſt motus, vel terminus motus.

Tempus ſecundo modo acceptū accipitur quadrupli. & primo. Vnde illo modo accipiendo tempus: dico quod tēpus accipitur quadrupliciter, videlicet, cōmuniter, proprie, magis proprie, & maxime proprie. Vnde tempus communiter acceptum eſt duratio habens prius, & poſterius: & ſic eſt commune ad durationes omnium motuum, vt ad durationem motus localis, alterationis, augmentationis, & diminutionis:

Secundo. ſed tempus proprie loquendo accipitur pro duratione motus localis tantum: quoniam de ratione temporis, & motus: quem tempus conſequitur: eſt menſurare omnes alios motus:

Quæ ſint conditiones motui attributæ. nunc autem conditiones appropriatæ motui quem tempus conſequitur: ſecundum quas menſurat alios motus: magis reperiuntur in motu locali quam in alijs motibus: quoniam vt dicit Commen. verſus finem Tractatus de Tempore: conditiones motus quem tempus primo conſequitur ſunt, quod percipiatur a ſenſu noſtro, & ſit manifeſtior in menſurando quam alij motus, & quod eius vniformitas magis poſſit cognoſci apud nos: cuius tamen eſt illa: quia per motum habentem illas conditiones melius poteſt quantitas temporis terminari, & per conſequens quantitas durationis aliorum motuum: ſed motus localis habet illas conditiones: quia melius percipitur a ſenſu quam aliquis alius motus, & etiam magis poteſt cognoſci eius vniformitas apud nos: quā vniformitas aliorum motuum, ſcilicet, alterationis, augmenti, & diminutionis.

Tertio. Magis uero proprie accipitur tempus pro duratione motus localis circularis tantum circa centrum mundi: quoniam per durationem talis motus poſſunt quantitates omnium motuum hic inferius terminari ab intellectu humano ſecundum curſum naturalem, melius quam per aliquem alium motum, B quod patet: quia duratio aliorum motuum non eſt eadem apud omnes habitatores terræ: & etiam mutabilitas aliorum motuum non poteſt cognoſci per ſenſum, nec ſciri per durationem: quod tamen ſcitur de motu circulari corporis cæleſtis, & etiam quia motus circularis eſt primus omniū motuum, vt declarat phyloſophus octauo huius. & has tres cauſas innuit Commen. Tractatu de Tempore.

Quarto. Maxime uero proprie accipitur tempus pro duratione primi mobilis: quia motus primi mobilis eſt primus inter omnes motus, & maxime vniformis, & illæ ſunt conditiones eſſentiales motus, quem tempus primo conſequitur: motus etiam primi mobilis eſt velociſſimus: & ideo maxime habet rationem menſuræ: quoniam illa duratio primi mobilis eſt primum tempus, ſicut motus primi mobilis eſt primus inter omnes motus.

Ad quæſtionem. Illa diuiſione præmiſſa cum quæritur: vtrum tempus ſit conſequens motum. Dico quod ſi loquamur de tempore primo modo, videlicet, ſecundum quod eſt duratio carens priori, & poſteriori, ſic dico quod tempus non eſt eſſentialiter conſequens motū: quia poſito ꝙ nullus motus eſſet adhuc eſſet duratio carēs priori, & poſteriori.

Quid habeant dicere ponētes mundum de nouo creari. Vnde ponētes mūdū de nouo C. creari habēt dicere quod prima cā fuit, & durauit ante creationem mundi: & tamen ante mundi creationem non fuit motus, & ſic tempus primo modo acceptum poteſt eſſe ſine motu: ſed accipiendo tempus pro duratione habente prius, & poſterius: ſic dico quod omne tempus vniuerſaliter eſt cōſequens motum, quia tempus eſt quantitas ſucceſſiua ipſius motus, & certum eſt, quod omne accidens eſt poſterius ſuo ſubiecto, & per cōſequens ipſum: quoniam primū tempus eſt conſequens primū motum, & quodlibet tempus ſequitur ſuū motū cuius eſt q̃titas.

Rō Auic. Quod aūt tempus ſit quantitas ipſius motus pōt probari per rōnem Auic. q̃m certum eſt, quod tempus eſt quantitas, ut prius eſt probatum, aut igitur eſt q̃titas rei permanētis immediate, aut rei ſucceſſiuę, non quātitas rei permanentis: puta ſubæ, vel qualitatis immediate, quia ſi ſic: res permanens fieret maior, vel minor propter ipſum tempus, quod eſt falſum. ergo relinquitur ꝙ tempus ſit quantitas rei ſucceſſiuæ, vt puta ipſius motus.

Alia rō. Item tempus non poteſt eſſe ſine priori, & poſteriori, quæ quidem prius, & poſterius non poſſunt eſſe ſimul. ergo tempus pōt eſſe ſine generatione, & corruptione prioris, & poſterioris: ſed generatio D & corruptio non ſunt ſine motu. ergo accipiendo tempus ꝓ duratione habente prius, & poſterius, non poteſt eſſe tēpus ſine motu: & ideo dico quod tempus quod eſt duratio ex ſe habens prius, & poſterius eſt conſequens motū.

Primum dubium. Sed hic occurrunt aliqua dubia. primò: quia non videtur quod ſit aliqua duratio carens priori, & poſteriori, & ſic diſtinctio nulla eſt. probatio aſſumpti. Nam ſi eſſet aliqua duratio carens priori, & poſteriori, quæ duratio poſſit eſſe ſine motu, & ſucceſſione, ut tu ponis, quia Deus poteſt in illa duratione creare unum Angelum: quo creato Deus poteſt ipſum deſtruere: quæro tunc an Angelus creatus, & anihilatus in illa duratione ſimul habuit eſſe, & non eſſe, uel prius habuit eſſe quam non eſſe, uel econuerſo? Non eſt dare primum quia ſic ſimul in eadem menſura adæquata idem eſſet, & non eſſet, quod eſt impoſſibile. ergo oportet quod ille Angelus prius habuit eſſe quam non eſſe, uel econuerſo, & ſic illa duratio habuit prius, & poſterius, & ita non eſt aliqua duratio carens priori, & poſteriori.

Poſſet formari hæc ratio contra Theologos. Hæc ratio poteſt fieri contra Theologos: ponentes tempus de

nouo

noуo factum,& quod tempus aliquando totaliter deficiet,vt A ſcilicet,poſt diem iudicij. Vnde poteſt argui ſic. Destructo toto tempore habente eſſentialiter prius & poſterius Deus poteſt creare vnum Angelum,& ipſum deſtruere:quia tūc non erit minus potens quam nunc: nec econuerſo. ſed tunc pōt creare Angelum,& ipſum deſtruere.ergo tunc poteſt creare Angelum & ipſum deſtruere. ponamus igitur quod toto tempore deſtructo Deuv creat unum Angelum.ſ.a, Angelū. hoc ſuppoſito a, habebit eſſe, & non eſſe toto tempore deſtructo.aut igitur ſimul in eadem menſura adequata habebit eſſe,& non eſſe,aut non ſimul:ſed ꝑ prius & poſterius habebit eſſe,& non eſſe.non eſt dare primum, quia ſic contradictoria ineſſent ſimul:quod eſt impoſſibile, & contra primū principium. Si vero detur ſecundum.ſ.ꝙ prius habeat eſſe q̄ non eſſe,vel conuerſo.ſequitur ꝙ destructo toto tempore erunt prius & poſterius:ſed poſitis priori & poſteriori ponitur tempus. ergo destructo toto tempore ponetur tempus, ꝙ eſt impoſſibile. igitur &c. Vnde iſta rō probat ꝙ tempus nunq̄ poteſt deficere,& quod non poteſt eſſe aliqua duratio carēs priori & poſteriori. Secundo dubitatur:quia dictum eſt quod

Secūdum dubium.

qualibet motus habet ſuam propriam durationem,quæ quidem duratio eſt ſuum tempus,& ſua quantitas ſucceſſiua:ſed B hoc non videtur verum, quia ſi ſic eſſet:cum quælibet pars motus ſit motus,ſequitur ꝙ quælibet pars motus habeat ſuū proprium tempus adequatum ſibi:& cum motus extendatur in mobili ſecundum longum,latum,& profundum, ſicut in diuerſis partibus mobilis ſunt diuerſæ partes motus:ita in diuerſis partibus motus exiſtentis in ipſo mobili eſſent diuerſæ partes temporis,& ſic tempus eſſet extenſum ſm longum, latum,& profundum.ſicut & motus:cuius oppoſitum dictum eſt ſuperius. Tertio dubitatur,quia non uidetur quod tem-

Tertium dubium.

pus ſit quantitas inhærens immediate ipſi motui:quia a propria quantitate rei dicitur res maior, vel minor:ſed motus non dicitur maior,vel minor a tempore,vel propter tempus. ergo. Probatio minoris,quia poſſibile eſt quod duo mobilia ſimul incipiant moueri, & cum vnum mobile pertranſit duas leucas reliquum mobile pertranſit niſi vnam leucam. ergo ibi ſunt duo motus,& tamen non ſunt ęquales, quia motus quo pertranſeuntur duæ leucę eſt maior quam motus quo pertranſitur una leuca tantum.cum igitur unus motus ſit maior alio, & tamen unum tempus non eſt maius alio: uidetur quod tempus non ſit propria quantitas ipſius C motus,quia ſi tempus eſſet propria quantitas ipſius motus: vnus motus non diceretur maior alio:niſi quia haberet ma-

Ad primū

ius tempus, vel fieret in maiori tempore. Ad primum illorum dico ſecundum fidem, & ueritatem, quod eſt aliqua duratio carens priori & poſteriori ſecundum intellectum prius expoſitum. Et tunc cum dicitur quod tunc destructo toto tempore habente prius & poſterius Deus poteſt in duratione carente priori & poſteriori creare unum Angelum,& ipſum deſtruere.concedo. Et cum quæritur, aut igitur ſimul ille Angelus a,eſt,aut non eſt,aut ꝑ prius & poſterius. Dico quod loquendo de ſimultudine temporis naturalis,& de priori & poſteriori temporis naturalis, ſic nec eſt ſimul,& non eſt,nec per prius & poſterius. Attamen dico ꝙ ſimultate æternitatis a,ſimul eſt,& non eſt, & omnia contradictoria quæ ſunt uera ſimul: ſunt ſimul vera ſimultate ęternitatis. Et cum dicitur quod tunc contradictoria eſſent ſimul vera in eadem menſura adæquata. Dico quod non ſequitur:quia æternitas non eſt menſura adequata alterius illorum.ſ.a,eſt,& a,non eſt:quia cum æternitas ſit menſura utriuſque illorum:non eſt menſura adæquata alterius. Vnde D per menſuram adequatam intelligo menſuram quæ ſic eſt menſura vnius contradictorij:ꝙ non eſt menſura alterius cōtradictorij,& non eſt incōueniens quod contradictoria ſint vera in eadem menſura:dum tamen illa menſura non ſit adequata eis,vel alteri illorum. Ad ſecundum dubium dico, ꝙ

Ad ſecundum.

cuilibet motui in actu correſpondet proprium tempus, ꝙ eſt eius quantitas ſucceſſiua,uel duratio intrinſeca eius, & intelligo per motum in actu motum qui non eſt pars alterius motus accepti ſecundum diuiſionem mobilis: motui tamen in potentia, ſcilicet, motui qui eſt pars alterius motus ſecundum diuiſionem mobilis non correſpondet proprium tempus. Dico igitur quod ex hoc quod quilibet motus in actu habet proprium tempus: non ſequitur ꝙ tēpus diuidatur ſm longum,latum, & profundum ad diuiſionem mobilis:quia partes motus acceptę ſecundū diuiſionem mobilis non habent propria tempora eis correſpondentia,licet quilibet motus in actu habeat proprium tempus ſibi correſpondens: de illa tamen dubitationem videbitur melius infe- A rius,vbi quæritur an cuilibet motui correſpondet propriam tempus conſequens ipſum. Ad tertium dubium dicu ſecundū

Ad tertiū.

phyloſophum ſexto huius. ꝙ motus diuiditur ad diuiſionē moiulis,& ad diuiſionem magnitudinis, & ad diuiſionem tēporis,& a quantitate cuiuſlibet illorum dicitur motus quātus. Vnde a quantitate magnitudinis denominatur motus eſſe quantus denominatione extrinſeca, & ſic motus denominatur longus denominatione extrinſeca a longitudine magnitudinis. Motus etiam dicitur quantus a quantitate mobilis, & ſecundum hoc dicitur quod motus eſt latus,profundus,& longus ſecundum longitudinem mobilis. Motus etiā dicitur quantus a tēpore denominatione intrinſeca. vnde a tempore denominatur motus longus ſecundum durationē tanq̄ a quantitate propria,& intrinſeca. Ad formam igitur rōnis cum dicitur, ꝙ a propria quantitate rei dr res maior, vel minor:concedo. Et cum dicitur ꝙ motus non dicitur res maior,vel minor pp tempus. Dico ꝙ motus dicitur maior, vel minor ſm durationem pp tempus:& hoc denominatione intrinſeca,quia motus dicitur maior, vel minor ſm durationem. Et quando dicitur ꝙ ſi duo mobilia ſimul incipiant moueri,& dū vnum mobile pertranſit duas leucas:aliud per- B tranſit ſolum vnam leucam: illi motus ſiunt in ęquali tempore:concedo:& ideo dico ꝙ ſunt ęquales æqualitate fundata ſuper quemlibet illorum:quia ſunt æquales in duratione:q̄uis inæquales ſm quantitates ſpatiorum, ſeu magnitudinū. Vnde motus qui ſit ſuper magnitudinem maiorem denominatur maior denominatione extrinſeca: ſed ſi ſiat in æquali tempore cum motu facto ſuper minori magnitudine non denominatur maior denominatione intrinſeca:immo,ut ſic eſt æqualis:qa eſt ęqualis ſm durationem. Ad rōnes vero princi-

Ad primā rationem princi. ſecundæ q̄ſtionis.

pales dico ad primam, quod primū tempus conſequitur vnum motum,& etiam quodlibet tempus conſequitur ſuum motum,vt motum cuius eſt menſura intrinſeca, & concedo quod omnem motum conſequitur tempus,& ꝙ tempus multiplicatur ad multiplicationem motuū:ſed tempus propriiſſime dictum non multiplicatur ad multiplicationem motuū. Vnde Commen. in toto Tractatu de Tempore vſque ad penultimum commentum loquitur de tempore propriiſſime accepto:& in commento penultimo illius Tractatus incipit loqui de tempore communiter dicto,videlicet, tam de tpe primo,quam etiam de temporibus ſecundarijs. Et q̄n dicitur C ꝙ ſi tps conſequitur vnū motum,ut.ſ.primum motum ꝙ tūc qui nō percipit illū motum non pcipit tempus. Dico ꝙ percipiendo quemcunq. motum percipimus primū motum modo confuſo,quia percipiēdo quemcunq. motum percipimus ꝙ eſt aliquis ſimplex motus,& vniformis qui eſt menſura motus quē percipimus. Sed vtrum ille motus ſimplex, & vniformis ſit motus cęli,vel alius motus,hoc nō pcipimus,& ideo percipiendo quemcunque motum percipimus primum tempus aliquo modo, & etiam percipiendo quemcunq. motum percipimus primum motū modo cōfuſo,& ſic percipiēdo quēcunq. motū percipimus etiam proprium tempus conſequens illum motum. Ad aliam rōnem cum dicitur: ꝙ ſi tempus eſ-

Ad ſecundam.

ſet conſequens motū:tunc tempus eſſet conſequens primum motum,& ſi eſſent plures primi motus plura eſſent tpa. Dico ꝙ accipiendo tempus pro eo ꝙ denominat hoc nomē tēpus: ſic concedo illā conſequentiam,plures ſunt motus primi. ergo plura ſunt prima tempora,quia illud de quo ꝑdicatur hoc nomen tempus ſupponens perſonaliter non eſt aliud quam ſucceſſio,vel duratio motus: ſed accipiendo tempus pro eo quod hoc nomen tempus formaliter ſignificat, ſic non ſe- D quitur:plures ſunt motus primi.ergo plura ſunt prima tempora. Pro quo eſt intelligendum ſicut videbitur in ſolutione tertiæ quæſtionis,quod hoc nomen tempus ſignificat idē quod hæc tota oratio. duratio motus diuiſi per intellectum in prius,& poſterius,vt in nunc,& in tunc,ita quod materiale in ſignificato huius nominis eſt duratio motus,& formale in eo eſt prius,& poſterius diuiſa, vel apprehenſa per intellectum. Dico igitur quod ſi eſſent plures primi motus ēt eſſent plures durationes illorum motuum,& ſic plura materialia in ſignificato huius nominis,ſed tamen ſi eſſent plures primi motus non ſequitur quod prius,& poſterius,ut nūc & tunc eſſent diuerſificata in eis apud intellectum: quamuis in re eſſent diuerſificata. Vnde ſi eſſent plures motus primi:intellectus intelligeret vnā durationē primi motus eſſe q̄ eſt alia duratio primi motus,& intelligeret vnū primum motū eſſe q̄ eſt alius primus motus,& intelligeret ꝙ tūc inciperēt duę partes illorū primorū motuū,& tūc deſinit vtraq; illarū partiū,& ſic prius,& poſterius vtriuſq. durationis determinata ꝑ nunc,& tunc:non eſſent diuerſificata ſecūdum in-

 telle-

tellectum, poſito quod eſſent plures mundi, & plures primi
motus, Attamen dico quod ratio phyloſophi eſt bona cōtra
Platonem, qui poſuit ꝙ tempus, & motus ſunt nomina ſyno-
nyma, quia ſi illud eſſet uerum: tunc ſequeretur, plures ſunt
mundi. ergo plura ſunt tempora, loquendo de formali ſigni
ficatione temporis, quod eſt prius, & poſterius, diuiſa per in-
tellectum: ſed certum eſt ꝙ ſecundum ueritatem non ſequi-
tur, plures ſunt mundi, vel plures ſunt motus primi. ergo
prius, & poſterius per intellectum apprehēſa ſunt diuiſa, ſic
ꝙ intellectus apprehendat prius in vno motu: & poſterius in
alio motu, ut diuiſa, immo poſito quod eſſent plures pri-
mi motus, intellectus intelligeret prius in utroque motu,
ut idem, & poſterius in utroque motu, ut idem: & ideo ratio
phyloſophi bene probat ꝙ tempus, & motus nō ſunt nomina
ſynonyma, quia ſi eſſent nomina ſynonyma: tunc multiplica
to formali unius apud intellectum multiplicaretur forma-
le in ſignificato alterius, quod non eſt uerum, ut uiſum eſt.
Et ſi dicatur quod intellectus poteſt apprehendere prius, &
Obiectio. poſterius, & nunc, & tunc: quę ſunt in tempore huius mun-
di, ut ſunt diuerſa a priori, & poſteriori, a nunc, & tunc alte-
rius mundi, & ſic formale in ſignificato temporis poteſt mul
tiplicari apud intellectum, & ſic multiplicabitur tempus
ſicut & motus. Dicendum quod formale in tempore po-
Solutio. teſt multiplicari apud intellectum, & hoc bene concludit
ratio: ſed tamen non eſt neceſſe quod formale in ſignificato
temporis multiplicetur ad multiplicationem motus: quo-
niam non ſequitur, plures ſunt mundi, vel plures ſunt mo-
tus primi. ergo prius, & poſterius diuiſa per intellectum
ſunt diuerſificata apud intellectum in vno mūdo, & in alio,
vel in uno motu, & in alio: tamen ſi tempus & motus eſſent
noīa ſynonyma, bene ſequeretur, ꝙ ſi motus multiplicatur
quod etiam tempus quantum ad formale in ſignificato tem
poris multiplicaretur. Iterum ad ſecundam rationem quan-
Iterū ad ſecundam rationem ſecundæ qōnis. do dicitur quod ſi tempus ſequitur motum: maxime ſequi-
tur primum motum. Dico quod primum tempus ſequitur
primum motum, & ideo ſi primum cælum ſtaret non eſſet
primum tempus, nec eſſet tempus maxime proprie dictum, &
hoc concedit Com. tamē ſi eſſet aliquis alius motus eſſet ali
quod aliud tempus naturale. Vnde poſito per poſſibile, vel
impoſſibile ꝙ primum cælum ſtaret, & duo mobilia moueā
tur. vnū velocius, & aliud tardius: cum velocius tranſeat plus
de ſpatio in æquali tempore, oporteret tempus neceſſario eſ
ſe. Vnde poſito quocunque motu neceſſe eſt tēs poni: ſed nō
eſt neceſſe ꝙ poſito quocūq. motu ponatur tempus maxime
propriè dictum. Et ſi dicitur quod Commen. dicit: quod ſi
cælum ſtaret nos non eſſemus in eſſe tranſmutabili, quod
tamen non ſequitur ſi ſtante cęlo poſſet eſſe aliquis alius mo
tus. Vnde ſecundum Commen. ſequitur, non eſt motus cæ-
li. ergo non eſt aliquis alius motus. Dicendum quod non ſe-
quitur per conſequentiam tenentem per locum intrinſe-
cum: motus cæli non eſt. ergo nullus alius motus eſt, ſicut
etiam non ſequitur econuerſo. per locum intrinſecum. alius
motus eſt a motu cæli. ergo motus cæli eſt, & ita ad illam:
cælum ſtat, non ſequitur quod nullus motus eſt tanquam
aliquid, quod eſt de intellectu antecedentis, attamen ſequi-
tur per locum extrinſecum. nam ſequitur ratione ordinis na
turalis uniuerſi: quoniam ſecundum ordinem naturalem u-
niuerſi, quilibet alius motus dependet in eſſe a primo mo-
tu. Vel poteſt dici quod Commen. arguit cum modo poſſibi-
litatis ſic, ut ſi eſſet poſſibile cælum quieſcere, eſſet poſſibi-
le nos eſſe in eſſe non tranſmutabili, & hæc cōſequentia eſt
neceſſaria, & tamen cum hoc uerbo eſt non ſequitur, quia
non ſequitur neceſſario, cælum quieſcit. ergo non ſumus in
eſſe tranſmutabili, ſic quod conſequens ſit de intellectu an-
Ad tertiā rationem. tecedentis. Ad tertiam rationem cum dicitur: quod ſi tēpus
eſſet conſequens motum non poſſet tempus percipi, niſi per-
cipiendo motum. Dicendum quod tempus poteſt dupliciter
percipi. vno modo per ſe, alio modo per accidens: tempus
percipitur per ſe quando percipitur per propriam intentio-
nem temporis, & ſic percipitur a ſolo intellectu, vt vult Com
men. com. duodecimo huius Tractatus. Alio modo percipi-
tur tempus per accidens, ut quando percipitur per intentio-
nem motus, & ſic animalia bruta habentia memoriam perci
piunt tempus ſecundum phyloſophum in de memoria. Mo-
tus ēt dupliciter accipi pōt vno modo, ut quidam tantum in
quo partes ſibiinuicem ſuccedunt ſecundum durationem, a-
lio modo, vt quidam fluxus determinatus ſecundum formā,
vel ſecundum vbi. Dico igitur quod tempus non pōt perci-
pi, neq. p ſe, neq. p accidēs, niſi prius, & poſterius percipiant
ſibiinuicē ſuccedentia, & ſic percipitur fluxus prioris, & po-
A ſterioris: & ita percipitur motus, vel tranſmutatio, ut eſt flu
xus, tamen tempus bene poteſt percipi abſq. hoc ꝙ percipia
tur motus, vt eſt fluxus determinatus. ſ. ſm formam, uel ſm
vbi: qm̄ prius & poſterius poſſunt intelligi abſque hoc quod
motus ſm formam, vel ſm vbi intelligatur. Et qñ probatur ꝙ
tempus pōt percipi ſine motu, quia aliqs imaginando ſe eſſe
cōtinuæ, vel pcipiēdo ſe quieſcere continuæ percipit prius,
& poſterius, & p conſequens percipitur tempus, & tñ nō per
cipitur motus. Dico ꝙ quicunq. percipit ſe eſſe cōtinuę. hoc
eſt quicunq. concipit ſe continuare ſuum eſſe: ille neceſſa-
rio percipit fluxū prioris & poſterioris, ſic pcipit motum qui
eſt fluxus prioris, & poſterioris. Similiter qui percipit quietē
percipit motum, quia quies eſt priuatio motus, & priuatio
non percipit ſine habitu: & ita apparet quod vnum aſſumptū
eſt falſum, videlicet, illud quod aliquis poteſt percipere ſe
eſſe continue, vel quieſcere continue, non percipiendo, nec
imaginando motum. Sed forte diceret aliquis contra hoc, Obiectio.
quoniam poſſibile eſt virtute diuina quod omnia corpora
quieſcant: quo poſito nullus motus eſſet, & tamen tempus
naturaliter eſſet. ergo tempus non eſt neceſſario conſequēs
motum: probo quod tempus eſſet illo ſuppoſito, quia om-
B nis quies eſt in tempore: ſed illo ſuppoſito: quies eſſet. ergo
illo ſuppoſito tempus eſſet. Dicendum quod loquendo de qe Solutio.
te, quæ eſt priuatio motus in menſura in qua motus natus
eſt eſſe: ſic Deus non poſſet facere quod omnia corpora quie
ſcerent, quia illud implicat contradictionem, uel ſi hoc face
ret: tūc faceret tēs ſine ſuo ꝓprio ſubiecto. Vñ quies ꝓprie
dicta non poteſt eſſe ſine aliqua tranſmutatione, quia non
poſſet eſſe ſine ſucceſſione prioris, & poſterioris, quia quie-
ſcere eſt ſe habere nunc ſicut prius: & ſic quies non eſt ſine
priori & poſteriori: & ideo dico quod non eſt poſſibile de
quacunque virtute omnia quieſcere a quacunque tranſmu-
tatione: accipiendo quietem: vt dictum eſt: ſed ſi per qe-
ſcere intelligamus ſolam negationem motus in ſubiecto
apto nato: dico quod eſt poſſibile, quia quies illa non men
ſuratur tempore. Ad qoartam rationem dico: ꝙ primum tem
pus eſt conſequens primum motum. Et quādo dicitur quod Ad quartam rationem.
partes temporis magis dependent a motu orbis Solis quam
a motu primi orbis. Dico quod partes primi temporis depē
dent a motu primi orbis, & non ſolum a motu orbis Solis. hic
cum dicitur quod dies, menſis, annus, quę ſunt partes tempo
C ris magis dependent a motu orbis Solis, quam a motu primi
orbis: dico quod accipiendo diem, menſem, &c. pro partibus
durationis propriè motus orbis Solis: ſic non ſunt partes pri-
mi temporis: ſed ſunt partes temporis proprij ipſius motus
orbis Solis. Et concedo quod partes temporis proprij motus
orbis Solis magis, & immediatius dependent a motu orbis
Solis, quam a motu primi orbis: partes tamen primi tempo-
ris magis dependent a motu primi orbis: quam a motu or-
bis Solis. Ad quintam rationem dicendum, quod tempus Ad quintam rationem.
non eſt accidens indiuiſibile: ſed diuiditur ſecundum longi-
tudinem durationis: vnde tempus eſt quaſi quædam linea ſuc
ceſſionis. Et quando dicitur quod ſi tempus eſſet accidens di
uiſibile diuideretur ſecundum durationem ſubiecti motus
ſm longum, latum, & profundum. dico quod illud non ſeq-
tur, nec eſt uerum: immo ſicut linea quæ eſt terminus ſuperfi
ciei eſt in corpore ſicut in ſubiecto, & tamen non diuiditur
ſm longum, latum, & profundum ad diuiſionem corporis: ita
tempus ꝙ eſt quaſi quædam linea ſucceſſionis non diuiditur
ad diuiſionem motus ſm longum, latum, & profundum: ſed
ſolum ſm longitudinem durationis. Ad vltimum cum dicit: Ad ſexti.
ꝙ ſi tempus eſſet conſequens motum: tunc prius & poſterius
D tpis eſſent a priori & poſteriori motus, vt dicit phyl. Dico ꝙ
prius & poſterius temporis ſunt a priori & poſteriori motus
materialiter: qm̄ prius & poſterius motus ſunt materia, & ſub
iectum prioris & poſterioris temporis: tamen prius & poſte-
rius ſunt formaliter a priori & poſteriori temporis. Nec di
vna pars temporis prior alia formaliter: niſi quia eſt in prio-
ri parte temporis, & hoc concludit argumentum. Sed circa
tertiam dubitationē primo diſtinguendi, & exponendi ſunt
termini poſiti in dubitatione, & poſtea eſt rñdendum ad du-
bitationem in ſe. Primo igitur diſtinguo hoc nomen
tempus, & dico: quod accipiendo tempus pro duratione
habente prius & poſterius, quod tempus poteſt accipi tri-
pliciter, videlicet, vno modo pro tali duratione abſolute, &
illo modo tempus poteſt ſic deſcribi. Tempus eſt duratio
ex ſe habens prius & poſterius: intelligendo per prius & po- Tempus poteſt accipi dupliciter.
ſterius, ſicut prius dictum eſt: illa quę non poſſunt eſſe ſi-
mul: ſed cum prius & poſterius non eſt, & ecōuerſo. Alio mo
do tempus pōt accipi pro duratione hñte prius & poſterius
menſu-

menſurata ab anima:& reducta ad certum numerum. Vnde hoc nomen tempus uno modo ſignificat durationem habentem ex ſe prius,& poſterius. Et alio modo ſignificat durationem habentem prius,& poſterius menſurata, & reducta ad certum numerum,ita quod hoc nomen tempus ut ſic ſignificat idem quod tota iſta oratio,duratio habens prius,& poſterius menſurata ab anima ſeu reducta ad certum numerũ. Verbi gratia,in aliis terminis hoc nomen ulna non ſignificat uirgam abſolute,ſed ſignificat virgam menſuratam, & reductam ad certum numerum palmarum,ſicut ergo hoc nomen vlna vno modo ſignificat uirgam abſolute, quæ uirga continet quatuor palmas, & aliquo modo ſignificat idem quod hęc oratio, virga quatuor palmarum. Ita dico, quod hoc nomen tempus ſignificat uno modo durationem habentem prius,& poſterius abſolute, alio modo ſignificat durationem menſuratam,& illo modo annus dies menſis ſignificant durationem,non enim ſignificant durationem abſolute, ſed ſignificant durationem menſuratam & reductam ad certũ numerum:quoniam annus eſt duratio duodecim menſium, & menſis eſt duratio quatuor hebdomadarũ:dies autem eſt duratio 24.horarum. Tertio modo accipitur tempus cuius extrema ſunt actu numerata:unde ut prius reliquum ut poſterius, & ſic loquunt phy.& Commen.de tempore:ubi dicunt,quod percipiendo unum nunc:non percipimus tempus,ſed percipiendo duo nunc: vnum ut prius, & reliquum ut poſterius percipimus tempus:& iſto modo hoc nomen tempus ſignificat idem quod illa oratio.ſ.oratio cuius extrema ſunt actu menſurata ſiue numerata, & illa tertia ſignificatio eſt propinqua ſignificationi ſecundæ. Vnde poſſumus ex ambabus accipere unam ſignificationem.ſecundum quam hoc nomen tempus ſignificat idem quod hoc tota oratio:duratio menſurata cuius extrema ſunt ab anima actu numerata: unum ut prius, & aliud ut poſterius. Vnde accipiendo tempus pro duratione habente prius,& poſterius abſolute,ſic tempus dicit indifferenter de duratione finita,& de duratione infinita, ſed accipiendo tempus pro duratione menſurata: uel cuius extrema ſunt actu numerata:ſic non dicitur hoc nomẽ tempus niſi de duratione finita:quia duratio infinita non poteſt menſurare nec menſurari, nec habet extrema, & quolibet iſtorum modorum accipiendo tempus:dico quod tempus poteſt accipi quadrupliciter.ut communiter:propriæ:magis propriæ:& maxime propriæ:ſicut dictum eſt in ſolutione ſecundæ dubitationis. Secundo vero dico,quod numerus eſt triplex:vt d.Commen.1.meta.ſ.numerus ſimpliciter: vel numerus mathematicus:ut binarius: ternarius, &c. & ille numerus non multiplicatur ad multiplicationem numeratorum: ut vult Commen. ibidem ſecundus eſt numerus formalis ſiue numerus applicatus ad aliquod certum genus entis. Tertius uero eſt numerus numeratus:cuius ille numerus formalis eſt forma,& talis numerus numeratus eſt res ſenſibilis numerata:immo, & adhuc poteſt numerus accipi quarto modo.ſ.pro numero quo numeramus actiue,& hoc modo anima poteſt dici numerus. Adhuc per numerum formalem uel applicatum poſſumus duo intelligere.ſ.uel compoſitum ex unitatibus materiæ ad quam applicatur,& ſic numerus denarius decem canum eſt numerus applicatus. Alio modo per numerum formalem ſeu applicatum poſſumus intelligere:menſuram continuam determinatam ad menſurandũ certum genus entiũ,& ſic ulna eſt numerus panni:& pinta eſt numerus uini. Secundum tamen phyloſophum 10.meta.prima ratio mẽſurę inuenitur in quantitate diſcreta. Et exinde transfertur ad quantitatem continuam:unde quantitas continua nõ mẽſurat niſi ut habet rationem quantitatis diſcretæ:quoniam linea abſolute accepta non menſurat,ſed linea reducta ad quãtitatem diſcretam,ut puta ad unum determinatum numerũ: ut linea decem palmarum habet rationem menſuræ. Linea etiam decem palmarum,uerbi gratia,ulna non menſurat niſi ſecũdum quod ſemel,bis,uel ter,&c.replicatur in panno,ſed illa.ſ.ſemel bis uel ter dicunt quantitatem diſcretam: uel principium quantitatis diſcretæ,quoniam ſemel dicit principium quantitatis diſcretę ſ.unitatem,& bis,ter,&c.dicũt numerum qui eſt quantitas diſcreta: unde ſecundum phyloſophum quarto meta.quantitas continua accipit rationem mẽſurę a quantitate diſcreta. Tertio diſtinguo de priori,& poſteriori,& dico quod prius,& poſterius accipiuntur uel pro partibus ſpatij,uel pro partibus motus:vel pro partibus durationis ſucceſſiue, & hoc duobus modis.ſ.vel pro partibus in actu:vel pro partibus in potentia. Et uoco partes in actu partes actu numeratas per animam,uel partes per quas anima actu numerat,& menſurat motum, & partes in potentia uoco partes in potentia numeratas, ſeu partes per quas anima põt numerare,& menſurare motum. His præmiſſis dico ad hanc dubitationem,quod accipiendo tempus pro duratione ex ſe habente prius, & poſterius:ſic non diffinitur tempus hic,quia illa diffinitio non competit cuilibet durationi tali:quoniam duratio infinita non eſt numerus motus,& diffinitio bene aſſignata debet competere cuilibet contento ſub diffinito: nec etiam competit cuilibet durationi finitę,ſed ſolum competit durationi finitę numeratæ ab anima:cuius extrema ſunt actu numerata per animam. Vnde dico, quod tempus hic diffinitum eſt primum tempus naturale.ſ.prima duratio menſurata,cuius extrema ſunt actu numerata: ita quod tempus hic diffinitum ſignificat idem quod hæc tota oratio:prima duratio menſurata per animam:cuius durationis extrema ſunt actu numerata:& ratio propter quam phyl.diffinit tempus in illa ſignificatione, & non in alia eſt, quia phy. non determinat hic de tempore niſi ut eſt prima, & communis menſura in actu ipſius motus, & talis menſura eſt duratio prima, ſed non abſolute,ſed duratio prima actu numerata, & menſurata. Vlterius dico,quod numerus accipitur in illa diffinitione non pro numero ſimpliciter,ſed pro numero generis determinati,accipiendo numerum pro menſura continua determinata ad menſurandum certum genus entium ſ.motum. Vnde ſicut pinta eſt menſura determinata ad menſurandum liquidum:ut uinum,ſeu aquam,& huiuſmodi: ita tempus eſt menſura determinata ad menſurandum motum. Iterum vlterius dico,quod motus in illa diffinitione accipitur pro trãſmutatione ſucceſſiua.ſ.pro tranſmutatione de genere paſſionis,& prius,& poſterius accipiuntur in hac diffinitione pro priori,& poſteriori primi temporis naturalis, & motus accipitur indifferenter pro quolibet motu de genere paſſionis. Ex quibus patet,quod intellectus diffinitionis eſt ille.primũ tempus.i.prima duratio, cuius extrema ſunt actu numerata eſt numerus.ſ.menſura continua motus, hoc eſt cuiuslibet motus de genere paſſionis ſecundum prius, & poſterius: hoc eſt ſecundum partes priores,& poſteriores primi temporis naturalis diuerſas apud intellectum in actu:& illam diffinitionem declarat phy.us ſuperius patuit in exponendo textum. Sed circa illa dicta ſunt quædam dubia. Primum dubium eſt: quoniam dictum eſt,quod duratio non menſurat niſi ut eſt menſura,& reducta ad certum numerum. Sed tunc oritur dubium,quia non uidetur quod aliqua quantitas continua poſſit menſurari niſi per aliam menſuram continuam, & antequam illa menſura menſuret,oportet ut menſuretur, & iterum oportet ut menſuretur,& iterum oportet ſuam mẽſuram menſurari, & ſic in infinitum, & ita nunquam erimus certificati de aliqua quantitate continua quanta ſit,quia antequam hoc ſciuerimus oportet certificari de infinitis, quod eſt impoſſibile:cum igitur quantitas continua non poſſit mẽſurari:ſequitur quod quantitas continua non poteſt menſurare. Et hanc dubitationem mouet Lyncontenſis hic d.ſic. Cum linea numeratur dubium eſt quo numeretur,ponamus enim vnam ſolam lineam:& intelligamus eam abſtractam ab omni menſura:hæc iam menſurando menſurari non poteſt per aliam lineam uel alias lineas,quia non eſt alia dimenſio longitudinis ab ipſa,nec per ipſam menſurari poteſt quam lõga,aut quam breuis ſit: quomodo enim poſſet ſciri de linea unius cubiti per ſeipſam terminatam quod ipſa ſit unius cubiti: ſi dicatur,quod poſſet menſurari per aliquam ſuam partem aliquotam: quomodo ſcitur quanta ſit pars alia aliquota,quoniam ſi non ſcitur determinata magnitudo partis aliquotę non ſcitur magnitudo determinata totius per numerationem alicuius partis aliquotæ, quoniam non ſcio de tota linea quanta ſit,quia ſcio,quod eius tertia pars eſt in illa tertia, ſed ſi ſcirem quanta eſt tertia, ſcirem etiam quantum eſt totum,&c. Et modicum poſt d. Lynconienſis ſic. Similiter intelligamus unum motum:vtpote motum diurnum cęli, & circumſcribatur penitus omnis alius motus quomodo ſcitur, an ille motus ſit uelox,aut tardus: ex quo vna reuolutio ſit facta in breui tempore, aut in longo:unde menſuretur tempus huiuſmodi motus vniti? hoc difficilia ſunt ualde: & ad quæ via peruenit humanus intellectus: hæc Lynco. Hæc enim eſt dubitatio,uidelicet,an aliquam quantitas poſſet menſurari, quia ad hoc vt menſuretur oportet cognoſcere quantitatem illius menſurę,& illa quantitas non poteſt cognoſci niſi per aliquam menſuram continuam, & quantitatem illius menſuræ continuę oportet cognoſcere per aliam menſuram continuam,& ſic in infinitum. Vnde cum non ſit deuenire

Tex.cõ.1. Et 8.phy. Tex.c.76.

Ad tertiã qõnem.

Primũ dubiũ circa prædicta.

Lynconi.

nire ad unam minimam menſuram non uidetur, quod aliqđ continuum poſſit menſurari, & certitudinaliter cognoſci quã tum ſit, & ita nec tempus nec motus uidetur poſſe menſurari.

Secundo.

Item tempus eſt quantitas continua, ſed quantitas continua non eſt menſura alicuius rei de genere paſſionis, quia menſura & menſuratum ſunt unigenea. ergo non uidetur ꝙ tempus ſit menſura motus de genere paſſionis, cuius contrarium tu ponis.

Tertio.

Item non uidetur, quod prius, & poſterius, quę ponuntur in diffinitione temporis ſint partes temporis, quia partes quantitatiuæ non ponuntur in diffinitione totius quãtitatiui: ut patet ſeptimo meta. vbi phy. d. ꝙ ſemicirculus nõ ponitur in diffinitione circuli: nec digitus in diffinitione eiꝰ cuius eſt digitus, ſed magis econuerſo, ſed prius & poſterius ſunt partes temporis: vt manifeſtum eſt. ergo prius, & poſterius temporis non cadunt in diffinitione temporis, cuius cõtrarium dictum eſt.

Tex. c. 33.

Quarto.

Item Commen. d. quod tempus eſt numerus motus. i. cuiuſlibet motus per prius, & poſterius exiſtens in primo motu: unde per prius, & poſterius, quæ cadunt in diffinitione temporis intelligitur prius, & poſterius, quę ſunt in primo motu. ergo prius, & poſterius, quæ diffiniunt tempus ſunt prius, & poſterius motus, & non prius, & poſterius temporis.

Quinto.

Item cum tempus accipiatur multipliciter dubium eſt qualiter tempus in communitate ſua acceptum debet diffiniri, & etiam qualiter illa ſignificata temporis debeãt diffiniri.

Ad primũ ſecũdũ opinionem Lynco.

Ad primum illorum d. Lyncolnienſis ſuper tractatu de tempore, quod prima menſura in continuis eſt numerus infinitus indiuiſibilium in illo continuo. Vnde d. Lyncolnienſis, quod numerus infinitus ad numerum infinitum ſe poteſt habere in omni proportione numerali, & non numerali: quoniam aliquis numerus infinitus eſt duplus ad alium numerum infinitum, & triplus, & ſic ſecundum diuerſas ſpecies proportionis. Vnde dicit, quod numerus infinitus punctorum in linea bicubiti eſt duplus ad numerum infinitum punctorũ in linea cubiti, & d. ꝙ omnis numerus infinitus ipſi Deo cuius ſapientiæ non eſt numerus eſt infinitus. Vnde breuiter d. quod prima menſura cuiuſlibet continui eſt numerus infinitus indiuiſibilium in illo continuo. Illud tamen mihi uidetur eſſe impoſſibile. ſ. quod unus numerus infinitus ſit maior alio, quia infinitum ex ea parte qua eſt infinitum non poteſt eſſe exceſſum, quod tamen oporteret ſi unum infinitum eſſet maius alio. Vnde probo, quod numerus punctorum in linea maiori non eſt maior quam numerus punctorum in linea minori, quia poſſibile eſt, quod ſuper duas lineas unam cubitalem, & aliam bicubitalem moueãtur duo corpora ſphęrica: vnum uelocius, & aliud tardius, ita quod in eodem tempore adęquato pertranſeantur illæ duæ lineæ, & ſit vtraque linea recta. Vlterius accipio quod corpus ſphęricum tangens lineam rectam tangit in puncto, & ſi continue moueatur in alio, & in alio inſtanti tangit in alio, & in alio puncto inſtantiæ: igitur in tempore quo pertranſitur linea ſunt æqualia puncta in linea quæ pertranſitur, quia cuilibet pũcto correſpondet inſtans in tempore, & alij, & alij puncto correſpõdet aliud & aliud inſtans.

Obiectio ad ꝑdictã ſolutionẽ

Ex iſtis igitur arguo ſic: quæcunque ſunt æqualia ſecundum multitudinem uni eidem: illa ſunt æqualia ſecundum multitudinem inter ſe, ſed puncta in linea cubitali, & puncta in linea bicubitali ſunt ęqualia ſecundum multitudinem eiſdem. ſ. inſtantibus temporis in quo utraque linea pertranſitur. ergo puncta in linea bicubitali, & in linea cubitali ſunt ęqualia ſecundum multitudinem inter ſe, & per conſequens non ſunt plura puncta in linea bicubitali quam in linea cubitali. Vel ſic. Quæcunque non ſunt plura neque pauciora aliquibus: illa non excedunt ſe adinuicem inter ſe, ſed in linea cubitali nec in linea bicubitali non ſunt plura nec pauciora puncta inſtantibus temporis: in quo utraque linea pertranſitur ut uiſum eſt. ergo puncta in linea cubitali, & in linea bicubitali non excedunt ſeinuicem, & per conſequens non ſunt plura puncta in lineã bicubitali quam in linea cubitali.

Ad primũ ſecũdũ opinionem Auer. Tex. cõ. 8.

Et ideo ad illam dubitationem dico, quod quia continuum eſt diuiſibile in infinitum: ideo in continuis non eſt aliqua prima & una menſura ſecundum materiam: ſed ſolum ſecundum inſtitutionem hominum. Et hæc eſt intentio phyloſophi quinto meta. & etiam Commen. ibidem commen. 8. ubi Commen. d. quod in quantitate continua non inuenitur aliquod indiuiſibile per materiam: ideo cum homines uolunt menſurare in illis rebus. ſ. in continuis poſuerunt vnum per inſtitutionem, ſicut in ponderibus accipiunt homines aliquod indiuiſibile ſecundum ſenſum: vt granum ordei. Vnde prima menſura in diſcretis eſt indiuiſibile ſimpliciter, ſed prima menſura in continuis eſt aliquod indiuiſibile ſecundum inſtitutionem ſiue ſecundum ſenſum: & per hoc dico ad dubitationem quod non oportet omnem menſuram menſurari antequam menſuretur, ſed eſt deuenire ad primam & minimam menſuram ſecundum inſtitutionem.

Obiectio prima.

Sed adhuc eſt dubium, quia illa menſura prima, & minima eſt diuiſibilis, & ſic contingit dubitare de eius quantitate. ergo eſt menſurabilis, & per conſequens non cognoſcitur quanta ſit niſi per aliquam menſuram priorem. & ita proceditur in infinitum.

Obiectio ſecunda.

Item quod eſt indiuiſibile apud unum ſecundum ſenſum eſt diuiſibile apud alium ſecundum ſenſum: & quod eſt inſtitutum pro minima menſura apud aliquos non eſt inſtitutum pro minima menſura apud alios. ergo in continuis non eſt aliqua certitudo de quantitate eorum: cũ in eis non ſit menſura certa. Dicendum eſt, quod in continuis non eſt tanta certitudo ſicut in diſcretis, quia prima mẽſura in diſcretis eſt indiuiſibilis ſecundum materiam. ſ. unitas, ſed prima menſura in continuis non eſt indiuiſibilis ſecundum materiam, ſed ſecundum inſtitutionem humanam. Circa quam inſtitutionem poteſt eſſe error. Vnde ſi v. na ſit menſura panni, & palmus ſit menſura vlnæ, & digitus ſit mẽſura palmæ, ita quod digitus ſit prima menſura, poteſt accidere error, quia digitus huius hominis eſt maior quam digitus alterius hominis, & ſimiliter palmus unius hominis eſt maior quam palmus alterius hominis. & ideo non omnimoda certitudo in menſurando ulnam, & ideo rationes non concludunt.

Ad primã obiectionem.

Ideo ad primam rationem quando dicitur, quod illa menſura minima eſt diuiſibile. Dico quod eſt indiuiſibilis ſecundum inſtitutionem, & eſt diuiſibilis ſimpliciter, & ideo non habet menſuram priorem ſecundum inſtitutionem: quãuis forte poſſet habere menſuram priorem.

Ad ſecũdam

Ad aliud quando dicitur quod eſt indiuiſibile uni ſecundum ſenſum: eſt diuiſibile apud alium ſecundum ſenſum: concedo, & ideo apud alios, & alios eſt alia, & alia menſura ſecundum inſtitutionẽ. Vel dicitur, quod indiuiſibile ſecundum ſenſum eſt, quod apud plures uel apud ſenſum bene diſpoſitum eſt indiuiſibilis ſecundum ſenſum in menſura ſecundum inſtitutionem: ut patet in ponderibus. Non enim indiuiſibile apud quẽcunque ſenſum dẽt poni huiuſmodi menſura. Et ſicut eſt in continuis permanentibus, videlicet ꝙ prima mẽſura ẽ indiuiſibilis ſecũdũ inſtitutionẽ, ita eſt in continuis ſucceſſiuis, quia prima minima mẽſura in ſucceſſiuis eſt momẽtũ vel minuta uel aliqua menſura minima cognita a nobis, nec eſt cura quæ ſit.

Ad ſecũdam.

Ad aliam rationem quando dicitur, quod motus eſt de genere paſſionis, & tempus eſt de genere quantitatis. concedo. Et quando dicitur, quod quantitas continua non eſt menſura alicuius rei de genere paſſionis, quia menſura & menſuratum ſunt vnigenea. Dico quod quantitas continua non eſt prima menſura alicuius rei de genere paſſionis, quia prima menſura & primum menſuratum ſunt onigenea: tamen quantitas continua bene ſecundario, & ex conſequenti poteſt eſſe menſura rei alterius generis, & ſic dico, quod tempus menſurat motum, quia menſurat quantitatem ſucceſſiuam motus primo ſecundum durationem ipſius motus: & hoc vult phyl. dicens, quod tempus menſurat motum, quia menſurat quantitatem accidentem motui. Vnde ſicut ulna non menſurat pãnum niſi quia menſurat quantitatem accidentem panno: ita tempus non menſurat motum niſi quia menſurat quantitatem accidentem motui. ſ. durationem uel ſucceſſionem motus.

Prima obiectio.

Sed contra: quia illud uidetur eſſe contra prædicta: nam prius dictum eſt, quod tempus eſt quantitas motus: ſi igitur tempus non menſurat motum niſi quia menſurat quantitatem motus, ſequitur quod tempus non menſura motum niſi quia menſurat tempus: quod eſt falſum.

Secunda.

Item ſecundum hoc: primum tempus nullo modo eſſet menſura primi motus: quia primum tempus nullo modo menſurat quantitatem primi motus, quia ſic menſuraret ſeipſum, quđ eſt inconueniens. Vnde poteſt probari, quod primus motus nullo modo menſuratur a tempore: quia ſi ſic, aut igitur menſuraretur a tempore primo uel ab alio tempore, non ab alio tempore: ſed ſecundario, quia poſterius non eſt menſura prioris: nec etiam menſuratur a tempore primo, quia motus primus non menſuratur a tempore niſi quia eius quantitas primo menſuratur a tempore. ergo ſi motus primus menſuraretur a tempore primo ſequeretur quod tempus primum primo menſuraretur a tempore primo: quoniam tempus primum eſt quantitas motus primi, ſed hoc eſt falſum, quia ſic idem primo mẽſuraret ſeipſum.

Ad primã obiectionem.

Ideo ad primum illorum concedo quod tempus non menſurat aliquem motum tanquam numerus præciſe, quia primo menſurat tempus, ſed non eſt idem tẽ-

pus

pus ſed aliud: unde primum tempus menſurat motus inferiores per hoc, quia menſurat eorum tempora propria .ſ. durationes proprias, & intrinſecas eorum. Nec eſt inconueniens, quod unum tempus menſuret primo aliud tempus: ſicut nõ eſt inconueniens quod una quantitas continue permanens primo menſuret aliam quantitatem permanentem.

Ad ſcd̃am

Ad ſecundum contra illam reſponſionem cum dicitur, quod primum tempus menſurat primum motum, &c. ſecundum Commen. eſt dicendum quod primum tempus aliter menſurat primũ motum & aliter numerat & menſurat motus alios, numerat enim & menſurat motus alios præciſe: ſicut numerus numerat. & menſurat proprium motum ſicut forma in re: quod quidem dictum uidetur ſic intelligi, ponatur quod quantitas ulnę ſit mihi nota in quacunque materia inueniat: tunc quod illa uirga habeat quantitatem ulnę de hoc certificor per quantitatem quę informat illam uirgam, ita quod certificatus ſum quod illa uirga habens illam quantitatem eſt tantę quantitatis per quantitatem ulnæ quæ extenditur in illa virga: quæ quantitas eſt mihi nota: unde ſicut per quantitatem ulnæ certificor de quantitate panni cui applicatur tanquam per menſuram extrinſecam eodem modo in propoſito per quantitatem primi motus, quæ quidem quantitas eſt mihi nota: uputa duratio unius horę ego certificor, nõ ſolum de quantitate motuum quorum illa duratio eſt menſura extrinſeca, ſed etiam certificor quantus eſt primus motus: cui illa duratio tanquam ſubiecto inhęret. Ad formam igitur rationis quando dicitur quod primum tempus non menſurat primum motum niſi quia menſurat quantitatem primi motus .ſ. quæ ineſt primo motui. Dicitur quod non eſt inconueniens quod tempus vno modo menſuret ſeipſum, alio modo non: quia non eſt inconueniens quod quantitas quæ ineſt alicui ſecundum ſe ſit in motu, & quod quatenus eſt in illo ſubiecto ſit ignota, ſicut quod quantitas ulnę quæ eſt in hac uirga ſit ſecũdum ſe mihi nota, & tamen quod ſit mihi ignotum quod hęc uirga ſit quantitas unius ulnę, & hoc fiat mihi notum per hoc, quod quantitas de qua eſt notum quod eſt unius ulnæ applicatur, & coextenditur cum ſuba huius uirgæ: quoniam per hoc cognoſcitur quod hæc uirga eſt quantitas vnius ulnæ. Et eodem modo eſt dicendum ex parte iſta, quod primum tempus menſurat primum motum ſecundum quantitatem primi motus: quia per quantitatem primi motus .ſ. per primum tempus mihi notum poſſum certificari de illa parte primi motus quanta ſit ſecundum durationem. Et hoc eſt quod Commen. intendit dicens, quod tempus .i. primum tempus menſurat ſecundum motum: ſicut forma in re: quoniam per primum tempus quod eſt forma inherens primo motui cognoſcitur de parte primi motus quanta eſt ſecũdum durationem. Aliter poteſt dici .ſ. quod primum tempus menſurat omnes motus inferiores, & per hoc, quod primo menſurat quantitates eorum: ſed primum motum menſurat ſicut forma in re non mẽſurando quantitatem primi motus: ſed menſurando primo ipſum motum primum: quare, &c.

Ad tertiũ.

Ad aliam rationem probantem quod prius, & poſterius poſita in diffinitione temporis non ſunt partes temporis: quando primo dicitur, quod partes quantitatiue non ponuntur in diffinitione totius. Dicendum quod partes quantitatiue non ponuntur in diffinitione totius: cui accidunt quantitates. ergo in diffinitione hominis non ponitur eius pars quantitatiua: ut digitus, caput, &c. ſed in diffinitione illius quod eſt per ſe quantitas bene ponitur eius pars quantitatiua: ſicut in prædicamentis quantitas continua diffinitur ſic. Quantitas continua eſt cuius partes copulantur adinuicem ad terminum communem: vnde hic in diffinitione quantitatis continue ponuntur eius partes quantitatiue. Similiter numerus diffinitur ſic. Numerus eſt multitudo ex unitatibus aggregata, ſed certum eſt, quod unitates ſunt partes quantitatiue numeri, & ita eſt in propoſito, quia tempus eſt eſſentialiter quantitas: ideo diffinitur per ſuas partes quantitatiuas.

Ad quartum.

Ad aliud cum dicitur quod Commen. exponendo diffinitionem temporis d. quod tempus eſt numerus motus .i. numerus cuiuslibet motus ſecundum prius, & poſterius: quæ ſunt in primo motu. Dico quod Commen. intelligit ſic, quod tempus eſt numerus motus .ſ. cuiuslibet motus ſecundum prius, & poſterius, quæ ſunt in primo motu ſicut in ſubiecto: non ſecundum prius, & poſterius, quæ ſunt in primo motu ſicut in toto, quia partes motus ſunt in motu: ſicut pars in ſuo toto: quare, &c.

Ad quintum.

Ad ultimum dubium dico, quod ſecũdum quod tempus ſignificat durationem habentem prius, & poſterius abſolute, ſic tempus poteſt deſcribi. Tempus eſt duratio ex ſe

A

habens prius, & poſterius. Sed ſecundum quod tempus ſignificat idem quod duratio menſurata, & reducta ad certum numerum: ſic poteſt deſcribi. Tempus eſt duratio numerata ab anima: ſed ſecundum quod hoc nomen tempus ſignificat idẽ quod hæc oratio: duratio cuius extrema ſunt actu numerata poteſt ſic deſcribi. Tempus eſt duratio motus: cuius extrema ſunt actu numerata, & omnes illæ deſcriptiones ſunt diffinitiones exprimentes quid nominis, ſed ſecundum quod tempus accipitur pro proprio tempore, quod eſt menſura omnium motuum, deſcribitur ſic. Tempus eſt numerus motus ſecundum prius, & poſterius, ſicut partes temporales, & ſunt in primo motu tanquam in ſubiecto. Si vero dicatur quod primum tempus poteſt ſic facilius deſcribi, videlicet, tempus primum eſt duratio primi motus quam ſic: tempus eſt numerus motus ſecundum prius, & poſterius. Dicendum quod phyl. hic non diffinit tempus ſecundum illud quod eſt, ſed ſecundum quod menſurat motum, & facit cognoſci motum: nunc autem non menſurat motum niſi ſecundum prius, & poſterius in eo, & ideo diffiniendo tempus ſecundum quod menſurat motum optime diffinitur ſic. Tempus eſt numerus motus ſecundum prius, & poſterius: quoniam per hanc diffinitionem

B

explicatur, quod tempus eſt numerus motus, & quomodo eſt numerus motus: quoniam ſecundum prius, & poſterius in eo. Vnde illa diffinitio exprimit quid nominis prout d. Lynconienſis hic: vnde illa oratio .ſ. numerus motus .i. cuiuslibet motus ſecundum prius, & poſterius, in primo motu ſignificat idem quod hoc nomen tempus, ſumendo tempus pro primo tempore, cuius extrema ſunt actu numerata.

Ad primã rationem prin. tertiæ.q.

Ad rationes principales ad primam cum dicitur, quod nulla quãtitas continua eſt numerus motus. Dico quod ipſius motus eſt duplex numerus .ſ. numerus ſimplex ſecũdum quem numeramus motum dicendo, ꝙ ſunt duo motus vel tres motus. Alius eſt numerus formalis ipſius motus qui pro tanto dicitur numerus motus, quia eſt propria menſura motus: inquantũ habet partem priorem, & poſteriorem. Cũ igitur dicitur, ꝙ nulla quantitas continua eſt numerus motus. Dico, ꝙ verũ eſt loquendo de numero ſimpliciter, ſed loquendo de numero formali, vel applicato certo generi entiũ: ſic maior eſt falſa: quoniam quantitas continua bene poteſt eſſe mẽſura motus: tamen ſecũdum ꝙ eſt menſura quodammodo hẽt rationem quantitatis diſcretæ, vt ſuperius dictũ eſt. Nec valet cõ

C

ſequentia: quantitas continua eſt numerus .i. menſura. ergo eſt quantitas diſcreta: ſi tamen eſſet numerus ſimpliciter, eſſet quantitas diſcreta.

Ad ſcd̃am

Ad ſecũdam rationem quando dicitur, ꝙ ſi tempus eſt numerus motus. ergo eſt binarius vel ternarius. Dico ꝙ loquendo de numero ſimpliciter bene ſeqtur: ſed antecedens eſt falſum: loquendo tamen de numero formali vel applicabili non ſeqtur: nec diuiditur talis numerus in binariũ ternariũ, &c.

Ad tertiũ.

Ad tertiũ principale qñ dicitur, ꝙ numerus eſt notior numerato: vt numeratũ eſt, igitur tempus ẽ notius motu. Dico ꝙ tẽpus quantũ ad illud quod menſurat motum eſt notius motu, non quantũ ad illud quo motu mẽſuratur. Ad cuius euidentiam eſt ſciendũ ꝙ motus habet vnã quantitatem a ſpatio, ſic ꝙ motus denominatur a quantitate ſpatii, & aliam quantitatem habet a tempore, nam denominatur a quantitate temporis. Dico igitur, ꝙ tempus eſt notius, quam motus in ſua propria quantitate .ſ. in certa quãtitate durationis. Non enim cognoſcimus motum quantum ad durationem .ſ. quantus motus fuerit, niſi cognoſcẽdo certam durationem temporis in qua fit motus. Dico tamen ꝙ

D

motus quantũ ad quantitatem quam capit a ſpatio eſt notior quam tempus quantũ ad quantitatem durationis p intentiones proprias durationis temporalis. Et quando vlterius arguitur probando, quod motus eſt notior apud nos: & apud naturam quam tempus. Dico quod tempus eſt notius ſecundum naturam quam motus, qui eſt fluxus, quia eſt perfectioris generis. Et cum dicitur, quod tempus accidit motui: dico qđ quamuis unum accidens ſit ſubm immediatum alterius: tamen ſubm principale cuiuslibet accidentis eſt ſuba, nec oportet quod vniuerſaliter ſubm mediatum accidentis ſit perfectius ſecundum naturam illo accidente. Et cum Commen. d. quod motus eſt prior, naturaliter quam tempus: dico quod ſicut natura dicitur dupliciter: ut de forma, & de materia, ita aliquid dicitur naturaliter prius alio dupliciter: vel prioritate formæ ad materiam, vel prioritate materiæ ad formam, dico igitur, quod motus eſt prior quam tẽpus prioritate materiæ ad formam, & tempus eſt prius motu prioritate formæ ad materiam, & ideo eſt ſimpliciter prius, ſicut forma ẽ prior materia. Eodem igitur modo dico ad dictum phyloſophi

quando

quando dicitur, quod prius, & poſterius, & continuitas ſunt in tempore, quia in motu dico, quod verum è materialiter: ſed econuerſo formaliter: quoniam prius, & poſterius ſunt formaliter in tempore, & materialiter in motu. Vlterius quando probatur, quod motus eſt notior apud nos quam tempus, quia nos cognoſcimus tempus per motum, dico quod motus quantum ad quantitatem quam capit a ſpatio eſt notior apud nos quam tempus quantum ad ſuam propriam quantitatem. ſ. ad quantitatem durationis per intentiones proprias, ſed tamen tempus eſt notius apud nos quam motus quantum ad quantitatem quam capit a tempore. ſ. quantum ad quantitatem durationis. Et ſi dicatur quod nos cognoſcimus, ꝙ tempus eſt longum: quia motus eſt longus. ergo motus quantum ad longitudinem durationis eſt notior, ꝗ tempus. Dicendum ꝙ nos cognoſcimus, quod tempus eſt longum: quia motus eſt longus ſecundum longitudinem ſpatij: non quia nos cognoſcimus magnum ſpatium eſſe pertranſitum per motum: propter hoc enim cognoſcimus, ꝙ tempus eſt longum in quo illud ſpatium pertranſitur: dico etiã ꝙ per quantitatem motus quam capit a tempore cognoſcit quandoque quantitas alicuius temporis mediante qua prius fiebat menſuratio alicuius determinati motus poſtquam illa quantitas temporis fuerit oblita. V.g. Ponamus ꝙ aliqs ambulet de vno loco ad alium locum: vt puta de Pariſius ad ſanctum Dionyſium in una hora motu determinate velocitatis, & poſtea obliniſcatur quantum fuerit illud tempus in quo ambulauit de Pariſius ad ſanctum Dionyſium: ſi reuertatur iterum ambulando de Pariſius ad ſanctum Dionyſium tanta uelocitate quantæ fuit prior motus: inueniet, ꝙ illa ambulatio fuit in una hora qua cognitione habita cognouit quod una hora fuit tempus quo ambulauit de Pariſius ad ſanctum Dionyſium, & ſic per quantitatem motus quam capit a tempore deuenit ille ambulans in cognitione tẽporis prius oblitam. Et hæc eſt intentio Com. com. 26. huius tractatus. d. quod ſemper menſuramus numeratum per numerum, ſed cum acciderit nobis obliuio cognoſcimus ipſum numerum per numeratum in principio: tamen prima menſuratione numerus eſt notior quam ipſum numeratum. Et hoc d. Com. in fine illius commenti: dicit enim quod nos uidemus, quod menſura in ſua propria quantitate in principio eſt notior naturaliter apud nos in ſua quantitate quam menſuratum in illa quantitate: & cum hoc bene ſtat, quod mẽſura ſit ignotior naturaliter apud nos in ſua propria quãtitate quam numeratum in alia quantitate: unde tempus eſt naturaliter notius apud nos in ſua propria quantitate quam habet a ſpatio. Ad quartam rationem quando dicitur, quod ſi tempus eſt numerus motus aut eſt numerus numeratus: aut numerus quo numeramus. Dicendum quod tempus eſt numerus numeratus, ut d. phyl. nam ſecundum quod exponit Commen. per numerum quo numeramus intelligit numerum ſimpliciter. ſ. numerum mathematicum, & per numerum numeratum intelligit numerum applicatum determinato generi entis. Et quando dicitur quod Commen. d. quod eſſentiale eſt tempori numerare, & menſurare motum. Dicendum ꝙ numerus quo numeramus eſt duplex. ſ. numerus quo numeram⁹ ſimpliciter: ut eſt ille numerus quo poſſumus numerare res cuiuſlibet generis entis, & ita numerus mathematicus vt duo tres quatuor, & ſic de aliis eſt numer⁹ ſimplex. Ali⁹ eſt numerus quo numeram⁹ applicatus, & limitatus ad certum genus entis, & cum hoc, ꝙ eſt numer⁹ quo numeramus: eſt etiam numerus numeratus, & ita eſt de tpe, & eſſentiali⁹: q̃a ineſt ſibi numerare, & mẽſurare magis ꝗ numerari, & menſurari. Dico igitur, quod cum hoc, quod eſt eſſentiale tempori menſurare, & numerare motum bene ſtat, quod tempus ſit numerus numeratus. Ad aliam autem formam quando dicitur, quod ſi temp⁹ eſt numerus numeratus: aut per numerum numeratum intelligitur numerus inquantum eſt numeratus: uel intelligitur numerus non inquantum eſt numeratus. Dico quod per numerum numeratum intelligitur res numerata: non inquantum eſt numerata: quia tempus non eſt res numerata: niſi per accidens. Et cum dicitur, quod ſi tempus eſt res numerata: igitur tempus erit motus: dico quod non ſequitur: quia motus eſt per ſe res numerata: & tempus non eſt res numerata niſi per accidens. Ad quintam rationem quando dicitur, quod tempus eſt numeratio numeri motus: dico quod Commen. per numerationem intelligit numerum. Vnde intellectus Com. eſt ille. ſ. quod tempus eſt numerus numeri motus, & hoc eſt uerum: nam primum tempus naturale eſt numerus primi motus, qui primus motus eſt numerus omnium aliorum motuum. Ad aliud quando dicitur, quod illud quod eſt prius, & poſterius, &c. Dico quod per prius, & poſterius in motu poſſumus intelligere duo, videlicet uel partes priores, & poſteriores motus: vel partes priores, & poſteriores temporis, & tunc dico, quod illud quod eſt prius, & poſterius in motu: hoc eſt partes motus priores, & poſteriores illud non eſt numerus motus, & illud ſecundo, illud tamen quod eſt pri⁹, & poſterius in motu: hoc eſt partes priores, & poſteriores tẽporis, quæ ſunt partes ſubiectiuæ, in motu illud bene poteſt eſſe numerus motus. igitur, &c. Et ſi dicatur quod Commen. dicit: eſt numeratum prioris, & poſterioris in motu: & ꝑ conſequens non eſt numerus motus. Dicendum ꝙ Commen. intelligit, quod tempus eſt prius, & poſterius in motu non qualitercũque: ſed vt numerata ſunt: vel vt comparata ſunt: hoc ut prius, illud autem ut poſterius, hæc enim eſt una ſignificatio temporis. ſ. duratio motus cuius extrema ſunt actu numerata: vt dictum eſt prius. Ad aliam autem rationẽ principalem cum dicitur: ꝙ diffinitio bene aſſignata, &c. dico quod uerum eſt. Et cum dicitur quod illa diffinitio non competit cuilibet tempori: concedo: & ideo illa diffinitio temporis non eſt communis cuilibet ſignificationi temporis: & ſic hic non diffinitur tempus in communi, ſed diffinitur primum tempus finitum: cuius extrema ſunt actu numerata. Vnde tempus abſolute acceptum in maxima communitate ſua deſcribitur ſic. Tempus eſt duratio en ſe habens prius, & poſterius, ut dictum eſt prius. Et cum dicitur, quod hæc diffinitio non competit cuilibet tempori. Dico quod hæc diffinitio competit omni tempori finito: cuius extrema ſunt actu numerata. Et cum dicitur, quod hæc diffinitio non competit tempori præterito, nec tempori futuro, quia nec tẽpus præteritum: nec tempus futurum eſt menſura. Dico quod tempus non eſt menſura principaliter numerans actiue, ſed anima eſt illa mediante tempore, ita quod anima eſt illud quod menſurat, & tempus eſt illud quo mediante anima mẽſurat, & ideo ad hoc, quod tempus vel pars temporis ſit mẽſura uel numerus quo anima menſurat, ſufficit quod habeat eſſe in conſideratione animę, ſic quod actu conſideretur ab anima. Vnde quamuis tempus præteritum, & futurum non exiſtant realiter in actu: poſſunt tamen actualiter conſiderari ab anima, & ſic eſſe pręſentia quibus anima conſiderat motum pręteritum uel futurum. Vnde nunc cognoſco quẽ motum feci heri, quia nunc cognoſco quantum fuit tempus in quo mouebar heri. Et cũ dicitur quod quælibet pars temporis eſt tempus, dico quod illa eſt falſa de uirtute ſermonis, ſed hęc eſt uera, quęlibet pars temporis fuit uel erit tempus, & ſufficit hoc quantum ad intellectum phyloſophi, ut patet intelligenti. Et cum dicitur quod ſi tempus præteritum & futurum ſunt menſuræ, igitur ſunt quantitates, dico q̃d quælibet anima menſurat, & ideo ſunt quantitates in cõſideratione animę, ſed non ſunt verę quantitates extra aïam, ſed ſunt vel erunt ſeu fuerunt verę quantitates extra aïam: Et ſi dicatur ſic, tempus eſt quoddam homogeneum igitur. quælibet pars temporis eſt tempus: dico quod non ſequitur in⁹ ſucceſſiuis homogeneis, ſed ſufficit, quod de qualibet parte temporis uerę affirmatur per uerbum de pręſenti uel de futuro nomen illius ſpeciei, & quia tam tempus pręteritum quam tempus futurum fuit uel erit tempus, ideo bene ſaluatur, quod tempus eſt quoddam homogeneum, & ſic patet ad illam rationem, quando dicitur hæc diffinitio nõ cõpetit cuilibet contento ſub diffinito, dico quod per interẽptionem, quia hic non diffinitur tempus in communi, ſed tempus primum cuius extrema ſunt actu numerata. i. hic diffinitur unum commune cuilibet durationi primi motus, cuius extrema ſunt actu numerata. Et cum dicitur, quod hæc diffinitio non competit partibus illius temporis: quia non competit parti temporis præteritę nec parti futuræ, dico q̃d illa diffinitio competit eis, quia anima per tempus præteritum cognoſcit, & menſurat quantus fuerit motus prius, & eodem modo ſicut eſt de tempore præterito, ita & de tempore futuro. Ad alias uero rationes quę factæ erant contra illam particulam ſecundum prius, & poſterius. Ad primam quando dicitur quod illud quod eſt de genere relationis nõ cadit in diffinitione temporis, quia tempus eſt quoddam abſolutum. Poteſt dici uno modo quod illa diffinitio temporis eſt diffinitio exprimens quid nominis, uel quod eſt diffinitio data per additamentum ſeu deſcriptio, & in tali diffinitione, uel deſcriptione bene poteſt res poni alterius generis, & ideo non obſtante, quod illa res quæ eſt tempus ſit quan-

Obiectio.

Solutio.

Ad quartam rõnẽ principalem.

Ad qntã rationem

Ad ſextã rõnẽ principalem.

Ad ſeptimã rõnẽ principalem.

Ad primã rõnem adductã contra rõnẽ primã terę q̃õnis.

quantitas bene poſſunt prius, & poſterius, quæ ſunt relatio- A nes poni in tali diffinitione vel deſcriptione temporis, &c.

Iterũ alia ſolutio.

Aliter poteſt etiam dici, videlicet quod prius, & poſterius poſſunt accipi dupliciter. Vno modo prout ſunt relationes, & ſic non cadunt in diffinitione temporis. Alio modo poſſunt accipi ſecundum quod ſunt nomina ordinabilia importantia numerum ordinabilem qualem importãt illa nomina, videlicet primum, ſecundum, tertium, & ſic cadunt in diffinitione temporis. Et hoc eſt, quod d. Commen. ſ. quod prius, & poſterius cum ſint accepta ſecundum quod in ſubiecto ſunt: ſunt partes motus, & cum fuerint conſiderata ſecũdum quidditatem, & diffinitionem ſunt aliud a motu: quoniam motus eſt in quantitate, & prius, & poſterius ſunt in numero: hæc Com. Vnde Com. per numerum intelligit numerum ordinabilem.

Ad ſcdam rationem

Ad ultimam rationem quando dicitur quod prius, & poſterius quæ cadunt in diffinitione temporis: aut ſunt partes temporis: aut ſunt partes motus: dico qđ prius, & poſterius quę ponuntur in diffinitione temporis: poſſunt indifferenter accipi pro partibus temporis, uel pro indiuiſibilibus temporis. ſ. pro inſtantibus: quoniam tempus eſt numerus motus per inſtans prius, & per inſtans poſterius quæ ſunt in tempore. Similiter tempus eſt numerus motus per partem priorem, & poſteriorem temporis. Et quando dicitur quod partes temporis ſunt ipſum tempus. Dico quod

Ad tertiã rationem

illa de uirtute ſermonis eſt falſa: quoniam partes non ſunt ſuum totum: ſed conſtituunt ſuum totum: nunc vero res diffinitur per principia conſtitutiua ipſam rem: partes etiã temporis non diffiniunt tempus ſimpliciter, ſed ſecundum quod una pars eſt prior, & alia poſterior. Et cum dicitur quod indiuiſibilia non poſſunt diffinire tempus: quia ſunt ignota: dico, quod non ſunt ignotiora quam tempus hic diffinitũ: quia tempus hic diffinitum eſt duratio primi motus: cuius extrema ſunt actu numerata. Et cum dicitur: indiuiſibile non cognoſcitur niſi per priuationẽ alicuius diuiſibilis: concedo: & ideo dico, quod aliquod diuiſibile eſt prius notum quam indiuiſibile: tamẽ non omne diuiſibile eſt prius, & magis notum quocunque indiuiſibili.

SOLVVNTVR DVBITATIONES PRIVS motæ de eſſe temporis, & inſtantis. Tractatus tertij.

Cap. III.

Atque ut motus alius eſt: atque alius: ſic & tempus. Tempus autem omne: quod eſt ſimul: eſt idem. Nam ipſum nunc idem eſt ſubiecto. Eſſe autem ipſius diuerſum eſt.

Te. c. 103.

Et ſicut motus ſemper aliud: ſic & tempus. Quod autem ſimul omne tempus idem eſt. Ipſum enim nunc idem eſt quod quidem erat. Eſſe autem ipſi alterum eſt.

ISTud eſt tertiũ capitulũ huius tract. in quo ſoluũtur dubitationes prius motæ circa eſſe temporis, & inſtantis. Vnde iſtud capitulum continet duas partes principales: quia in prima phyl. ſoluit dubitationem motam de tempore. In ſecunda ibi. [Ipſum autem nunc] determinat de ipſo nunc: ſoluendo dubitationem motam de unitate inſtantis, & declarando D ſubſtantiam inſtantis quid ſit. In prima igitur parte principali huius ca. phy. ſoluit dubitationem prius motam de tempore: q̃ talis eſt: ſi tempus eſt, neceſſe eſt, vt omnes eius partes: aut quędam ſint inſimul: ſed nec omnes partes tẽporis: nec quædam ſunt inſimul. ergo tempus non eſt. Iſta dubitatio ſoluit per interemptionem illiꝰ conſequentiæ: tempus eſt: igit omnes eius partes: aut quædam inſimul ſunt: nam rectum eſt ponere, quod partes eius inueniantur quędam poſt alias, & nõ inſimul, ſicut eſt diſpoſitio in partibus motus: quoniam partes motus ſic ſe habent, quod non inueniuntur inſimul: ſed quædam poſt alias. Hæc igitur eſt ſolutio. ſ. quod ad hoc, q tempus ſit non requiritur, quod eius omnes partes aut quędam ſint inſimul: ſicut ad hoc, quod motus ſit non requiritur, quod omnes partes eius: aut quædam ſint inſimul. Sed ne exiſtimetur quod tempus, & motus ſint idem: phylo. dat differentiam inter tempus, & motum: dicens. Quod autem ſimul eſt tempus idem eſt, ſed motus differt a tempore: quoniam motus non eſt idem apud illa quæ mouentur inſimul;

A ſed tempus eſt idem apud illa, quę mouentur inſimul: & cauſam propter quam tempus eſt idem apud illa, quæ ſunt in tempore inſimul aſſignat phyl. d. quod cauſa in hoc, qđ tempus eſt idem: eſt: quoniam inſtans eſt idem in omni motu q̃ſum ad ſuam quidditatem: ſed eſſe eius eſt alterum. Vnde Commen. d. quod cauſa in hoc, quod tempus eſt idẽ: eſt: quoniam inſtans quod eſt agens tempus: eſt idem in omni motu cum fuerit demonſtratum: ſed eius eſſe diuerſificatur per prioritatem, & poſterioritatem. Sed circa dicta phyloſophi hic quædam notanda, & quędam dubitanda. Primo eſt notandum quod de ratione ſucceſſiui eſt, quod eius partes non ſint ſimul, ſed quędam poſt quaſdam: vnde ad hoc, quod ſucceſſiuum habeat eſſe ſufficit, quod vnum indiuiſibile continuans eius partes adinuicem habeat eſſe: vnde omne tempus eſt præſens: cuius vna pars eſt præterita, & alia future, & nullum tempus eſt præſens: niſi illud tempus cuius partes pſens inſtans copulat adinuicem. Secundo eſt notandũ quod tempus. i. primum inſtans naturale. ſ. duratio primi motꝰ eſt vbique ſimul, quia tempus non eſt diuiſibile, niſi ſecundum longitudinem durationis: & ideo non eſt vna pars temporis apud exiſtentes in oriente, & alia pars apud exiſtẽtes in occi B dente, ſed illa eadem duratio primi motus, quæ eſt apud exiſtentes in oriente, eſt etiam apud exiſtentes in occidente, & ideo tempus. i. primum tempus. i. duratio primi motꝰ eſt idẽ apud omnes res exiſtentes in tempore, ſed non eſt ſic de primo motu: quia primus motus extenditur ad extenſionẽ primi mobilis ſecundum longum, latum, & profundum: & ideo alia eſt pars motus primi apud exiſtentes in oriente, & alia apud exiſtentes in occidente, & ideo bene dicitur phylo. & Com. quod tempus eſt idem apud omnes, & motus non. Tertio eſt notandum quod cum Com. d. quod inſtans quod eſt agens tempus eſt idem: quod Commen. non intelligit. quod inſtans ſit verę agens producens aliquid de non eſſe ad eſſe: ſed inſtans eſt agens tempus per continuationem: quia continuat partes temporis pręſentis adinuicem per quam continuationem tempus præſens habet eſſe, quia vt dictum eſt ad hoc, quod aliquod tempus pręſens ſit requiritur, quod inſtans præſens continuet eius partes adinuicem. Dico igitur, quod inſtans non eſt agens ita, quod ſit producẽs tempus de non eſſe ad eſſe, ſed eſt agens tempus quaſi conſeruãdo tempus in eſſe per hoc, quia continuat partes temporis C adinuicem. Quarto eſt notandum quod cum Commen. d. q inſtans quod eſt agens tempus eſt idem in omni motu cum fuerit demonſtratum, quod per inſtans demonſtratum intelligit phyl. vnum inſtans ſecundum numerum, & illud inſtãs eſt idem in omni motu, ſicut menſura terminorum cuiuſlibet motus, inſtans enim continuans partes primi motus eſt menſura numerati eſſe cuiuſlibet motus. Et cum Commen. d. quod eſſe inſtantis diuerſificatur per prioritatem, & poſterioritatem, hoc nõ debet ſic intelligi. ſ. quod inſtans ſit priꝰ, & poſterius: nec etiam quod idem inſtans ſecundum numerum ſit modo, & prius non fuit, ſed ſic debet intelligi. ſ. quod idem inſtans numero primo eſt futurum: poſtea præſens: deinde præteritum, & ſic diuerſificatur per prioritatem, & poſterioritatem, quia prius eſt futurum, quam præſens. Vel Commen. forte cum d. quod inſtans manet idem ſecundum quod eſt demonſtratum, per inſtans non intelligit inſtans continuans partes temporis adinuicem, ſed inſtans quod eſt primum mobile vel extremitas primi mobilis, ut dicit Aui. tractatu ſuo de tempore, quod inſtans accipitur dupliciter. D Vno modo pro eo quod eſt circundatum præterito, & futuro. Alio modo pro extremitate mobilis. i. pro aliquo pũcto: quod ſuo motu uel ſuo impetu facit aliquem curſum vel aliquam lineam. Cum igitur Commen. d. quod inſtans eſt idem in omni motu ſecundum quod eſt demonſtratio: per inſtans intelligit ipſum mobile vel extremitatem mobilis: quia tam mobile quam ſua extremitas manet idem numero, ſed diuerſificatur per prioritatem, & poſterioritatẽ: quia prius eſt in priori parte motus, & poſtea eſt in poſteriori parte motus. Sed hic occurrunt duo dubia. Primum eſt, quia dictum eſt, quod ad eſſe ſucceſſiui ſufficit, quod indiuiſibile continuans eius partes adinuicem habeat eſſe. Illud non uidetur uerum: quia ſi ſic eſſet, ſequeretur quod aliquis motus eſſet totus ſimul, quod eſt impoſſibile, quia hoc eſt cõtra rationẽ motus. ſ. quod ſit totus ſimul. Et probo quod hoc ſequatur, quoniam totus motus extenſus in mobili habet partes copulatas adinuicem ad unum indiuiſibile exiſtens præſentialiter, quia partes cuiuſlibet accidentis copulantur ad eundem terminum ad quem copulantur partes ſui ſubiecti

Primũ notan.

Secundũ notan.

Tertiũ notan.

Quartum notan.

Primũ dubium.

ſed

ſed partes ipſius mobilis copulantur ad vnum terminū communem præſentialiter exiſtentē. ergo partes totius mot° exiſtentis in mobili copulantur ad vnum terminum communem præſentialiter exiſtentem, & per conſequens ſi ad eſſe ſucceſſiui ſufficeret, quod indiuiſibile continuam eius partes adinuicem haberet eſſe, ſequitur quod aliquis mot° eſſet totus ſimul: quod eſt impoſſibile.

Secūdum dubium. Secundo dubitatur ſup hoc quod dicitur, quod inſtans copulat partes temporis adinuicem. ſ. præteritum, & futurum. Illud non videtur verum: qa illa quæ non ſunt: non copulantur adinuicem: ſed nec tempus præteritum, nec tempus futurum eſt. ergo inſtans nō copulat præteritum nec futurum adinuicem.

Ad primū. Ad primum illorum eſt dicendum quod motus habet duplices partes. ſ. quaſdam ſecundum diuiſionem ſubiecti, & quaſdam ſecundum diuiſionem temporis, partes motus acceptę ſecundum diuiſionem ſubiecti ſunt ſimul ſimultate temporis, quia vna pars motus eſt in una parte mobilis, & alia pars motus eſt in alia parte mobilis, & illę partes motus accipiuntur ſecundum diuiſionem mobilis, & illę partes motus quę accipiuntur ſecū dum diuiſionem mobilis copulantur ad eundem terminum communem ad quem copulantur partes mobilis. Et cum dicitur, quod tūc ille motus compoſitus ex illis partibus eſſet ſimul. Dico quod ly totum poteſt accipi Cathegorematicæ vel Syncathegorematicę. Si accipiatur Cathegorematicę ſic cōcedo quod tot° motus componitur ex oibus illis, & ē ſimul: quia eſt in hoc inſtanti præſenti, ſi uero ly totum accipiatur ſyncathegorematicæ: ſic dico, quod non totus motus eſt ſimul: quia non omnes partes ſunt ſimul: quoniam quælibet illarum partium accepta ſecundum diuiſionem mobilis habet partem præteritam, & partem futuram: vnde quælibet illarum partium eſt vna cum hoc, quod diuiditur ad diuiſionem mobilis: diuiditur etiam ad diuiſionem temporis, ſi nos loquamur de partibus acceptis ſecundum diuiſionem temporis, ſic diuitur motus in partem præteritam, & partem futuram, & illæ partes ſic acceptę ſecundum diuiſionem temporis copulantur ad mutatum eſſe, & non copulantur ad eūdem terminum communem, ad quem copulantur partes mobilis, & quia illud mutatū eſſe ē in mobili p̄ſentialiter: ideo totus motus compoſitus ex parte præterita, & ex parte futura eſt pręſens. Et ſi dicatur, quod illa diſtantia de partibus motus accepti ſecundum diuiſionem mobilis, & ſecundum diuiſionem temporis non uidetur valere, quia eiuſdem ſunt partes ſecundum diuiſionem mobilis, & ſecundum diuiſionē temporis, quia omnis pars accepta ſecūdum diuiſionem mobilis diuiditur in partem præteritā, & in partem futuram, & ita diuiditur ſecundum diuiſionem temporis: quia pars accepta ſecundum diuiſionem mobilis habet partes, quia certum eſt, quod una pars motus præſentialiter exiſtit in una parte mobilis, & alia pars motus præſentialiter exiſtit in alia parte mobilis. Et ideo totus motus una diuiditur ſecundum diuiſionem mobilis ex oppoſito in alias partes ſecundum diuiſionem temporis: cum illæ partes ſint in eodem tempore adæquato: ſed partes motus acceptæ ſecundum diuiſionem temporis non erunt præſentialiter acceptę: quia una eſt præterita, & alia futura, nec habent nec habuerunt idem tempus pro menſura adæquata: & ideo bene diuiditur motus in alias partes ſecundum diuiſionem temporis: cum illæ partes non ſint in eadem parte temporis. Et quando dicitur, quod quęlibet pars accepta ſecundum diuiſionem mobilis diuiditur ſecundum diuiſionem temporis, quia diuiditur in partem præteritam, & in partem futuram. Dico, quod eſt verum quod quęlibet pars accepta ſecundum diuiſionem mobilis diuiditur in partem præteritam, & in partem futuram ſecundum diuiſionem temporis: tamen pars accepta ſecundum diuiſionem mobilis nec non eſt præterita, nec futura, ſed eſt præſens: & ideo non eſt accepta nec diſtincta ab alia parte motus exiſtente in alia parte mobilis ſecundum diuiſionem: quanuis diuidatur in partem pręteritam, & in partem futuram, quę diſtinguuntur ſecundum diuiſionem temporis.

Ad ſecūm. Ad aliud dubium quando dicitur quod inſtans non poteſt copulare partes temporis adinuicem. ſ. præteritum & futurum: quia illa quæ nō ſunt nō copulantur adinuicem. Dicendum quod in propoſito per copulationem intelligo continuationem, ſed continua ſunt quorum vltima ſunt unum: nunc autem illud quod non eſt præſentialiter bene poteſt habere vltimum, quia in vltimo inſtanti diei dies habet ſuum vltimum: & tamen tunc non eſt dies. Dico igitur, quod illa quę non ſunt: poſſunt copulari, ideſt continuari adinuicem: quia poſſunt habere idem vltimum: quoniam illud idem inſtans quod eſt finis pręteriti eſt initium futuri.

Ipſumque tempus metitur: ut prius, atque poſterius eſt. Atque tum eſt idem: tum non eſt idem: nam ut eſt quidem in alio: atque alio differt. Atque hoc pacto eſt ipſum nunc. Subiecto uero eſt idem.

Ipſum autem nunc tempus menſurat, ſecundum quod prius, & poſterius eſt. Ipſum autem nunc eſt quidem ſicut idem: ſi uero ſicut non idem: ſecundum quidem enim quod in alio, & alio alterum eſt. Hoc autem erat eſſe ipſi nunc. Inquantum autem quodcunque ens eſt ipſum nunc idem eſt. Te.c.104.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli: in qua ſoluit phyl. dubitationem motam de inſtanti, & cōtinet duas particulas: quoniam phyl. in prima ſoluit dubitationem ſuperius motam de unitate inſtantis. In ſecunda ibi. [Manifeſtum autem eſt.] Determinat de ſuba inſtantis aſſignando rationem eorum quæ dicuntur de inſtanti, & ita declaratur ſuba inſtantis quid ſit. Prima particula continet duas partes, quia in prima phy. narrat ſolutionem dubitationis. In ſecūda uero ibi. [Sequitur enim ſicut eſt dictum.] Declarat ſolutionem. In prima igitur parte hui° particulæ phylo. narrat duo. Quorum primum eſt, quod ipſum nunc ſiue ipſum inſtans menſurat tempus ſecundum prius, & poſteri°, & hoc eſt primum. ſ. quod inſtans menſurat prius, & poſterius. Secundum uero quod phy. narrat eſt, quod ipſum nunc eſt quodammodo idem, & quodammodo diuerſum pro eo, quia nunc uel inſtans eſt in alio, & in alio, hoc eſt in alia, & in alia parte vel differentia temporis, ſicut ipſum nunc eſt alterum, & alterum. Hoc enim erit ipſum nunc. Commen. Natura inſtantis eſt in diuerſitate: quoniam ſecundum quod illud in quo eſt numeratum eſſe ipſum inſtans eſt in ratione numeratum: ſecundum uero quod eſt quodcunque ens ſic idem eſt: hoc eſt ipſum nunc eſt idem ens ſecundum ſuam ſubam: ſed ſecundum quod eſt in diuerſis partibus, uel in diuerſis differentiis temporis, ſic eſt alterum, & alteram. Vnde breuiter ſolutio phyloſophi eſt iſta. ſ. quod in ſtās vel nūc eſt idem ſecundum ſubam: ſed non eſt idem ſm rōnem: quia alia eſt ratio eius ſecundum quod eſt prius, & alia eſt ratio eius ſecundum quod eſt poſterius. Sed circa illa dicta ſunt duo intelligenda. Vnde circa primum cum dicitur quod inſtans menſurat tempus eſt intelligendum quod menſura quantum ſpectat ad propoſitum eſt triplex. quoniam quędā eſt menſura ſecundum perfectionem, quædam uero ſecundum adæquationem: ſiue ſecundum determinationem, & quædam eſt menſura ſecundum replicationem. prima menſura ē excedēs. Secunda eſt ęqualis. Tertia uero eſt deficiēs. Exemplum primi: albedo eſt menſura omnium colorum ſecundum perfectionem, quia per acceſſum ad albedinem: vel per receſſum ab albedine dicitur quilibet color magis uel minus perfectus, & ſic loquitur phyl. in. meta. dicens, quod in quocunque genere eſt unum primum, quod eſt menſura omnium aliorum de illo genere, & illa menſura eſt excedens, quia excedit omnia alia illius generis in perfectione. Exemplum ſecundi, una quarta plena uino eſt menſura adęquata illius uini, quia nec excedit illud uinum in continendo illud uinum, nec exceditur ab eo, & hęc menſura poteſt bene dici ſecundum terminationem: quia terminat, & continet præciſe illud menſuratum. Exemplum tertii, vna quarta uini eſt menſura unius dolii, quia aliquotiens replicata replet totum dolium uino. Vnde unum vas. v. g. quarta uini aliter eſt menſura vini contenti in eo replentis ipſum, & aliter eſt menſura maioris uaſis, vt vnius dolii, quia uini contenti in ipſo eſt menſura ſecundum terminationē, & adæquationem: ſed dolii uel uini replentis dolium eſt menſura ſecundum replicationem. Dico igitur, quod inſtās non eſt menſura temporis per replicationem: quia ſi multotiens replicaretur nunquam redderet tempus quantumcunque paruum. ſ. inſtans replicatum, ſed duo inſtantia ſunt menſura temporis ſecundum terminationem, ſiue ſecundum adæquationem, quia continent ipſum adæquatę, quoniam duo inſtantia, quorum unum eſt principium alicuius temporis, & aliud eſt finis eiuſdem temporis continent illud tē

Menſura ē triplex.

pus

pus adæquatæ, & non plus: & ſic patet qualiter inſtans eſt mẽſura temporis: quia inſtans duplicatum ut duo inſtantia ſũt menſura temporis ſecundum adæquationem, & terminationem. Circa uero ſecundum dictum eſt ſciendum quod aliqui expoſitores dicunt ꝙ phyl. ꝑ inſtans ſecundũ ſubſtantiam intellexit primum mobile, & certum eſt, quod illud .ſ. primum mobile manet idem in toto tempore. Per inſtans vero ſecundum eſſe intelligitur indiuiſibile in tempore, quod indiuiſibile continuat partes temporis adinuicem, & certum eſt, ꝙ tale inſtans non manet idem in toto tempore, & ſecundum iſtam expoſitionem facile eſt uidere, quod inſtans ſecũdum ſubam manet idem in toto tempore, & quod inſtans ſecundũ eſſe non manet idem in tempore. Iſta tamen expoſitio non videtur conueniens, quia videtur, ꝙ phy. dicat, ꝙ illud idem nunc quod manet idem ſecundum ſubam varietur ſm̃ eſſe: ſ prędicta expoſitio ponit, ꝙ unum nũc manet ſecũdũ ſubam: & aliud variat̃ ſecundũ eſſe, & ſic hæc expoſitio non videt̃ ad propoſitum phyloſophi. Ideo põt aliter exponi. ſ. quod nunc ſeu inſtans manet idem in toto tempore ſecundum ſubam: & non ſecundum eſſe. Quia idem inſtans numero realiter manet in omni differentia temporis ſucceſſiue, quoniam illud idem inſtans quod prius fuit futurum, poſtea eſt præſens, & deinde eſt præteritum, & ſic inſtans manet idem ſecundum ſubam: & in omni differentia temporis, ſed uariatur ſecũdũ eſſe, quia aliud eſſe habet cum eſt futurum, quia tunc habet eſſe in potentia: & aliud eſſe habet cum eſt pręſens, quia tunc eſt in actu. & aliud eſſe habet cum eſt pręteritum. Et adhuc aliter põt exponi ꝙ inſtans manet idem in toto tẽpore ſecũdũ ſubam: quia omnia inſtantia temporis ſunt in eodem ſubiecto ſucceſſiue, ſed tamen inſtans variatur ſecundum eſſe: hoc eſt in entitate, quia unum inſtans non eſt idem ens quod aliud inſtãs, quamuis ſuccedat ſibi in eodem ſubiecto. Adhuc poteſt aliter exponi. ſ. ꝙ phy. loquitur de inſtanti ſecundum magnitudinem aliquorum dicentium ꝙ inſtans cauſat tempus: ſicut aliqui imaginant̃ ꝙ pũctus ꝑ ſuũ fluxum cauſet lineam, & ſecundum iſtam imaginationem inſtans fluens manet idem ſecundum ſubam in toto tempore: ſed variat̃ ſecundum eſſe: quia aliud eſſe habet in una parte temporis, & aliud eſſe habet in alia parte temporis, quia nunc eſt verum dicere, ꝙ eſt in illa parte temporis: & iam erit verum dicere, ꝙ eſt in alia parte temporis: ſed eſſe in iſta parte temporis, & eſſe in illa parte temporis eſt aliud, & aliud eſſe: accidentaliter tamen: ſed loquendo de inſtanti continuante partes temporis adinuicem: ſic non eſt idem inſtans in toto tempore. Illud igitur dictum phyloſophi. ſ. ꝙ inſtans manet in toto tẽpore: eſt ſic intelligendum, videlicet ꝙ inſtans manet idem ſecundum imaginationem in toto tp̃e. diuerſificatum tamen ſecũdum eſſe accidentale ſolum: quia imaginando ꝙ inſtãs fluẽs cauſet tempus: imaginat̃ quod inſtans manet idem ſecũdum ſubam in toto tempore variatum ſolum ſecundum eſſe. Adhuc intelligendo dictum phyloſophi de inſtanti continuante partes temporis ſic poteſt intelligi ꝙ in toto tempore. hoc eſt in qualibet parte temporis manet idem inſtans ſecundũ ſubam continuans partes temporis adinuicem diuerſificatũ ſecundum eſſe, quia aliud eſſe habet ſecundum quod eſt finis præteriti, & aliud eſſe habet ſecundum ꝙ eſt principium temporis futuri: nam aliud eſſe prædicatur: cum dicitur illud inſtans eſt finis præteriti, & aliud cum dicitur inſtans eſt initium futuri, quia aliud prædicatum eſt eſſe finem præteriti; & aliud eſt prædicatum eſſe principium futuri, & quamuis illa ſit vera in toto tempore, & in qualibet parte temporis qđ manet idẽ inſtans ſecundũ ſubam diuerſificatũ ſecundum eſſe: tamen illa eſt falſa ſecundum illum modum dicendi. .ſ. idẽ inſtans ſecundum ſubſtantiam manet in toto tempore, quia in illa ſupponit ly inſtans pro aliquo inſtanti determinato, & denotatur quod hoc inſtans uel illud manet idem in toto tempore, ſed in illa, in toto tempore manet idem inſtãs ſupponit ly inſtans confuſe tantum, & ideo non ſupponit pro aliquo determinato reſpectu totius multitudinis. De his reſponſionibus elige quam vis.

Quid ſentiant alij expoſitores.

Obiectio cõtra expoſitionẽ ſic dicẽtiũ

Prima expoſitio.

Scđa expoſitio eiuſdem.

Tertia expoſitio eiuſdem.

Quõ ſit itelligẽdũ dictũ phyloſophi.

Etenim motus magnitudinem ſequitur, & tẽpus motũ, vt diximus. Quo fit ut & id quod fertur: quo motum, & prius in ipſo, poſteriuſve cognoſcimus, punctum ſequatur. Hoc igitur ſubiecto quidem eſt idem. Eſt. n. aut punctum, aut lapis, aut aliqđ aliud tale. Ratione vero diuerſũ: perinde atq. ſophiſtę: coriſcũ in lycio: coriſcũ in foro eſſe: ſumũt eſſe diuerſa. Et hoc igitur vt alibi eſt, atq. alibi. eſt diuerſũ. At ipſum nunc ſequitur id: ꝙ fertur: perinde atq. tp̃s ſequitur motũ. Ipſo nanq; ꝙ fertur: prius in motu, poſteriuſve cognoſcimus. Prius vero poſteriuſve vt numerabile eſt, ipſũ ꝑſubiecto eſt nũc. Quare & hoc ipſũ ſubiecto qđ eſt idẽ. Eſt. n. prius aut poſterius ꝙ eſt in motu. Ipſo aũt eſſe diuerſum eſt, prius nanq; poſteriuſve: vt numerabile eſt ipſum eſt nunc.

Sequitur enim ſicut dictum eſt magnitudinem motus. Hunc autem tempus, ſicut diximus. Et ſimiliter igitur puncto quod fertur, quo motum cognoſcimus per prius in ipſo & poſterius. Hoc quo quidem quodcunque ens idem eſt. Aut. n. pũctum, aut lapis, aut aliquid aliud huiuſmodi eſt. Ratione autem aliud eſt ſicut ſophiſtæ accipiũt alterũ coriſcum in theatro eſſe alterũ coriſcũ in foro. Et hoc igitur in eo quod alibi, & alibi eſt alterũ. Id aũt quod fertur ſequitur ipſum nunc, ſicut tempus motum. Eo. n. quod fertur cognoſcimus prius, et poſterius in motu. Secundum autem quod numerabile prius, & poſterius ipſum nunc eſt. Quare, & in his quod quidem ens nunc eſt, idem eſt, prius. n. et poſterius eſt, qđ in motu. Eſſe ãt alterum, ſecũdum. n. quod numerabile prius, & poſterius ipſum nunc eſt.

HÆc eſt ſecunda pars primæ particulę ſcđę partis principalis huius ca. in qua phyl. declarat ſolutioné dubitationis de inſtãti, & continet tres particulas: quoniã in prima phy. declarat ſolutioné dubitationis. In ſcđa aũt ibi. [Et notum autẽ maxime.] Remouet dubitationé. In tertia ibi. [Eſt quidem igit̃.] Facit rememorationé de eo quod declarauit. In prima igitur particula huius partis phy. declarat ſolutionem dubitationis. Dubitatio uero erat talis, videlicet utrum inſtans maneat idem in toto tempore uel non. Et ſolutio huius dubitationis mouebatur in parte præcedenti taliter. ſ. quod inſtans manet idem in tempore: ſecundum ſubſtantiã: ſed non manet idem in tempore ſecundum eſſe, ſed ut eſt alterũ, & alterum ſecundũ eſſe. Vnde Com. ſuper textũ immediate præcedentem probat hoc ſic. Inſtans eſt in aliquo exiſtẽti in diſpoſitionibus diuerſis, quia eſt in primo mobili quod exiſtit in diſpoſitionibus diuerſis, quia in diuerſis partibus motus ſucceſſiue, & illud quod eſt tale eſt unũ ſecũdũ ſubm & duo ſecundum rationem. ergo inſtans eſt unũ ſubiecto: & duo ratione. In iſta uero parte declarat phyl. illam concluſionem, videlicet ꝙ inſtans eſt idem ſecundum ſubm, & diuerſa ſecundum eſſe ſiue ſecundum rationem, & hęc eſt. 52. concl. huius li. quæ probatur ſic. Sicut mobile ſe hẽt ad motum: ita inſtans ſe habet ad tempus: ſed mobile manet idem ſecũdum ſubm in motu, & diuerſum ſecũdum eſſe ſiue ſecũdum rationem. ergo, &c. De qua ratione primo ponit̃ probatio maioris. ſecundo ponitur probatio minoris ibi. [Hoc quidẽ quodcunque ens.] Tertio ibi. [Et ãt quod fertur.] Reuertit̃ phy. ad declarandum maiorem. Quarto ibi. [Quare, & in his.] Infert phyl. concluſionem. Maior igitur declaratur ſic. Sicut motus ſe habet ad tempus, ita mobile ſe habet ad inſtans: ſed tempus ſequitur motum. ergo inſtans ſequitur mobile. ergo ſicut mobile ſe habet ad motum: ita inſtans ſe habet ad tẽpus. Et hæc fuit maior principalis ſyllogiſmi. Huius proſyllogiſmi primo ponitur probatio minoris. ſecundo concluſio. Et poſtea probatio maioris. Probatio igitur minoris eſt talis: ſicut motus ſe habet ad magnitudinem, ita tempus ſe hẽt ad motum: ſed motus ſequitur magnitudinem, vt prius dictum eſt, & ideo hunc. ſ. motum ſequitur tẽpus ſicut diximus prius. Vnde Commen. d. hic, quod motus ſequitur quantitatem. i. magnitudiné in eo, ꝙ eſt continuus, & ens. ſ. quoniã cõtinuatio, & alia quę hẽt ſecundũ qđ eſt quantitas cõtinua ſunt in eo ex menſura. i. ex magnitudine, ſed qualiter cõtinuatio motus ſit ex continuatione magnitudinis dictum eſt alibi: quoniam continuatio poteſt accipi vel ꝑ diuiſibilitate in infinitum, & ſic eſt verum ꝙ cõtinuatio motus eſt a continuatione magnitudinis, quia. n. magnitudo eſt diuiſibilis in infinitum, ideo motus eſt diuiſibilis in infinitum. Alio mõ accipit̃

Quæ ſit dubitatio de inſtãti.

52. concl. huius lib.

Probatio minoris.

continuatio ſecūdum q̃ diſtinguitur contra contiguationē: & ſic nulla ſunt cōtraria niſi illa quæ ſunt, & hēnt vltimū. Et accipiendo continuationem iſto modo: ſic non eſt verum q̃ continuatio motus ſit a continuatione magnitudinis: quoniā ſuper magnitudinem diſcontinuam pōt eſſe motus continu° vt patet in quinto huius.

Probatio maioris.

Maiorē vero huius proſyllogiſmi.ſ. ſicut mot° ſe hēt ad tempus: ſic mobile ſe habet ad inſtans: probat phyl.d. Et ſimiliter igitur punctus. Sicut inſtans ſe habet ad tempus: & mobile ad motum, ſic punctus motus ad lineam quam facit per ſuum motum: quoniam ſicut punctus motus agit lineam: vt geometræ dicunt, & ſicut tranſlatum agit tranſlationem, ita inſtans agit tempus. Cum igitur iſta.ſ. magnitudo: motus: & tps: cōſequūtur ſeinuicē: neceſſe eſt ut agentia illa.ſ. mobile: pūctus, & inſtans ſequantur ſe adinuicem: ut d. hic Commen. & ſic patet, quod ſicut motus ſe hēt ad tempus: ſic mobile ſe habeat ad inſtans: & hec fuit maior proſyllogiſmi.

Cōſtructō literæ.

Conſtrue igitur literam ſic. Et ſimiliter igitur puncto: ſupple inſtans ſe habet ad eſſe, & mobile ad motum. Similiter puncto quod fertur.i. eodem modo: ſicut punctus motus ſe habet ad lineam quam facit per ſuum motum: ſicut enim punctus motus facit lineam. ita inſtans facit tempus, & mobile motum. Et ſubdit phylo.d. Quo motum cognoſcim°, & prius in ipſo, & poſterius illud eſt ſecundum quod exponit Com. tranſlatum.i. mobile cum hoc, q̃ agit motum eſt noti° quam motus: cum per ipſum cognoſcatur motus: & prius, & poſterius quæ ſunt in eo ſunt per illud.ſ. mobile: ipſum enim eſſe motum facit ipſum eſſe in diuerſis locis, & dat partibus motus prioritatem, & poſterioritatem, & ſic inſtans eſt noti° tempore: hæc Com. Sententia igitur phyloſophi ſecundum iſtam expoſitionem Com. eſt iſta, videlicet q̃ ſicut pūctus motus facit lineam: ſic mobile ſe habet ad motum, & inſtans ad tēpus: qa ſicut pūctus motus facit lineam, ſic mobile facit motum, & inſtans tps: & p hoc qa mobile agit motum & inſtans tempus: mobile eſt notius quam tempus: & per mobile cognoſcuntur, & ſunt prius, & poſterius in motu., & inſtans eſt prius, & notius quam tempus, & per inſtans cognoſcuntur, & ſunt prius, & poſterius in tempore. Deinde cum phyl.d. [Hoc quidem quodcunque.] Ponit probationem minoris ſyllogiſmi principalis.ſ. q̃ mobile manet idem ſecundum ſubm in motu, & diuerſum ſecundū rōnem. Et primo declarat primā partem minoris. d. hoc quidem.ſ. mobile qua ratione eſt qđcunque ens: hoc eſt quod eſt in uno ſubiecto continuo: ut exponit Com. hoc eſt quodcunque ens non interruptum fuerit mobile idem eſt, hoc eſt mobile quodcunque ens fuerit manet idem ſecundum ſubm. Deinde declarat hoc exemplari declaratione.d. q̃ mobile, aut eſt punctum, aut lapis, aut aliquid aliud huiuſmodi, & certum eſt, ſiue punctus mouatur: ſiue aliquod huiuſmodi: ſemper manet idem ſecundum ſubiectum.i. ſecundum rem.

Expoſitio Commē.

Sed eſt intelligendum quod textus quem Com. exponit loco huius textus: hoc quidem quodcunque ens habet ſic: tranſlatum ſecundum quod eſt in aliqua hora eſt idem: quod Com. exponit ſic. Idem tranſlatum ſecūdum q̃ eſt in uno ſubiecto continuo eſt idem: & dixit loco eius aliqua hora: quoniam cum idem indiuiduum corrumpatur, & poſtea reuertatur erunt duo non idem: ut poſtea declarabitur: hec Com. Deinde declarat aliam partē minoris principalis ſyllogiſmi, videlicet quod mobile eſt diuerſum ſecundum eſſe, ſiue ſecundum rationē in motu.d. quod mobile ſecundum rationem eſt aliud ſicut ſophiſtæ accipiunt dicentes coriſcum in theatro, & in foro eſſe alterum & alterum: quoniam in eo q̃ eſt alibi, & alibi eſt alterum, & alterum: vnde poteſt fieri talis ratio ſecundum quod aliquid eſt alibi, & alibi eſt alterum, & alterum ſecundū eſſe: ſiue ſecundum rationē, ſed mobile in motu eſt alibi, & alibi, qa eſt in alio, & alio loco. ergo mobile in motu eſt alterum ſecundum eſſe, ſiue ſecundum rationem, maior patet, quia ſophiſtæ dicunt coriſcū in foro, & coriſcum in theatro eſſe alterum & alterum, quod non eſt niſi quia alibi, & alibi.

Qđo ſit itelligēdū dictū phyloſophi, & Commē.

Intelligendum quod illud commune dictum phyloſophi, & Com.ſ. quod aliquid manet idē ſecundum ſubm & diuerſum ſecundum eſſe, ſiue ſecundum rationem vel diffinitionem poteſt ſic intelligi.ſ. quod per ſubm intelligatur ſubm propoſitionis, & per eſſe, & rationē intelligatur prædicatum, nam eſſe eſt nota prędicati ſecūdum phyloſophum 2° li. perihermenias, prędicatum eſt forma reſpectu ſubiecti, & forma dicitur eſſe ratio, & ideo per eſſe, & rationem poteſt intelligi prædicatum, & per diffinitionem poteſt intelligi prædicatio vel diffinitio prædicati, & ſecundum iſtum intellectum eſt verum quod mobile manet idem ſecundum ſubm in toto motu: quia idem eſt ſubm propo-

A ſitionis, de quo nunc eſt verum quod eſt in vno loco, & de quo aliquando eſt uerum quod eſt in alio loco. Vnde lapis motus ſurſum & deorſum eſt idē ſubm propoſitionis: de quo nunc prædicatur eſſe ſurſum, & de quo iam prędicatur eſſe deorſum: de eodem tamen eſt alterum quantum ad prędicatum, quia aliud prędicatum eſt eſſe ſurſum, & aliud prędicatum eſt eſſe deorſum, & ſic mobile manet idem in toto motu ſecundum ſubm, & diuerſificatur ſecundum eſſe, & rationem: hoc eſt ſecundum prædicata diuerſa quę verificātur de ipſo, & etiam eſt diuerſum ſecundum diffinitionem prædicatorum: quia nunc diffinitio vnius prædicati verificatur de ipſo, & iam diffinitio alterius verificatur de ipſo, & iſto modo coriſcus in foro, & coriſcus in theatro eſt idem ſecundum ſubiectum: & alterum ſecundum rationem: hoc eſt ſecundum prędicatum: quoniam idem ſubm eſt.ſ. coriſcus, de quo verificatur eſſe in foro, de quo uerificatur eſſe in theatro, tamen prędicatum eſt aliud & aliud, quia aliud eſt eſſe in foro, & aliud eſt eſſe in theatro, & tamen coriſcus idem eſt ſecundum ſubm, & alterum ſecundum eſſe & rationem, hoc eſt ſecūdū prædicatum, vt dictum eſt.

Declaratio maioris.

Deinde tertio cum phyl. dicit. [Et autem cum feratur, &c.] Reuertitur ad declarandum maiorē B principalis ſyllogiſmi quæ fuit iſta. Sicut mobile ſe hēt ad motum, ita inſtans ſe habet ad tempus. Et hic declaratur duplici ratione. Prima ratio eſt talis. Sicut tempus ſe habet ad motum, ita inſtans ſe habet ad mobile, quod patet, quia ſicut tempus ſequitur motum, quia cauſatur a motu, ita inſtans ſequitur mobile, quia cauſatur a mobili ſicut tempus a motu. ergo permutatim; ſicut mobile ſe habet ad motum, ita inſtans ſe habet ad tempus. Et d. Commen. quod motus eſt cauſa temporis, quia eſt ſubm illius, quemadmodum magnitudo eſt cauſa motus, quia eſt ſubm motus.

Item alia declaratio.

Deinde cum dicit. [Quod fertur, &c.] declarat eandem maiorem ſecūdo, & hoc ſic. Sicut per mobile cognoſcimus prius, & poſterius in motu, ſic per inſtans cognoſcimus prius, & poſterius in tempore, quoniam ſicut per hoc, quod mobile ſit in alio, & in alio loco cognoſcimus quod in motu ſit prius, & poſterius, ita per hoc, quod inſtans numeratur ſecundum prius, & poſterius cognoſcimus prius, & poſterius in tempore: & hoc eſt quod phy. intendit cum dicit. [Et enim quod fertur].ſ. per ipſum mobile ſecundum quod ſit in alio, & alio loco cognoſcimus prius, & poſterius in motu. Et ſupple eodem modo pri°, C & poſterius in tempore ſecundum quod ipſum nunc eſt numerabile.ſ. ſecundum prius, & poſterius cognoſcimus prius, & poſterius in tempore. Deinde cum dicit phylo. [Quare, & in his].i. in tempore & in motu eſt eodem modo: quoniam ipſum nunc ſecundum quod eſt ens eſt idem.ſ. ſecundum ſubiectum, ſicut prius, & poſterius quod eſt in motu, & hoc eſt ſicut mobile exiſtens in priori, & poſteriori parte motus eſt idem: eſſe autem ipſius nunc eſt alterum, & alterum ſecūdum quod ipſum nunc eſt numerabile ſecundum prius, & poſterius. Vnde Com. d. q̃ phyl. in hoc quod dixit, ſecundum.n. q̃ numeratur: iterauit cauſam illius quod dixit, & ſecundum Com. cauſa eſt illa, quoniam eſſe inſtantis, & eius numeratio eſt ex hoc, quod tranſlatum numeratur, ideſt multiplicatur ſecundum prius, & poſterius.

Eſt etiam hoc maxime nūc. Nam & motio ob id quod mouetur, & latio ob id quod fertur eſt nota. Eſt enim hoc aliquid id quod fertur. Motus uero D non eſt.

Et notum autem maxime hoc eſt. Et motus enim propter id quod mouetur, & loci mutatio propter id quod fertur. Hoc aliquid enim quod fertur, motus autem non.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis primæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus remouet quoddam dubium tale: quoniam dictum eſt, quod inſtans & mobile conſequuntur ſe adinuicem, ideo poteſt eſſe dubium vtrum inſtans ſit magis notum quam mobile vel econuerſo: illud dubiū remouet phy. dicens hoc.ſ. mobile eſt maxime notum: & ita mobile cū hoc quod eſt prius inſtanti in eſſe eſt etiam notius apud nos: ut dicit Commen. Quod autem mobile ſit magis notum quam inſtans declarat phyloſophus: & eſt concluſio. 53. huius libri: quæ probatur ſic. Mobile eſt notius motu: quoniam motus cognoſcitur per mobile, & loci muta- *53. concl. huius li.*

tio

tio cognoſcitur per id quod fertur.i.per tranſlatum. Cuius ratio eſt, nam quod fertur.i.mobile eſt hoc aliquid, id eſt aliquid demonſtratum: vt gloſat Commenta. Et intelligo p demonſtratum aliquod permanens, ſed motus non eſt permanens: ideo mobile eſt notius quam ſit motus, & motus eſt notior tempore. ergo mobile eſt magis notum quam inſtans. Vnde Com. format hanc rationem ſic. Quæ eſt proportio motus ad tempus: eadem eſt proportio mobilis ad inſtans: ſed motus eſt notior quam tempus. ergo mobile eſt notius quam inſtans. Notandū Notandum ſecundum Com. hic, ꝙ mobile eſt noti⁹ motu: quia mobile eſt demonſtratum in actu: ſed motus non eſt Cōſimile ſup. c.88. demonſtratus in actu.ſ.congregato inſimul ſed mens facit ipſum. Et ex iſto patet qualiter Com. intelligit ꝙ motus nō ſit in actu totus ſimul, nec eſt demonſtratus totus ſimul, ſed intellectus facit motū in actu ſimul, quia actualitate ſimultatis nō habet motus eſſe niſi ab intellectu, quoniam intellectus pōt intelligere totum motum ſimul: & ſic motus habet eſſe totus ſimul in conſideratione intellectus, ſed non habet eſſe totus inſimul extra conſiderationem intellectus.

B Eſt igitur tum idem id quod nunc dicitur ſemper: tum non idem. Quippe cum & id quod fertur tales ſubeat modos,

Eſt quidem igitur ſicut idem ipſum quod nunc dicitur ſemper. Eſt autem ſicut non idem. Et nanque eſt ſimiliter quod fertur.

HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis primę particulæ ſcdæ partis prin. huius ca. in qua phyl. ponit, & facit rememorationem de eo quod declarauit dicēs. Et ipſum nunc quodammodo eſt ſemper idem, & quodammodo nō eſt idem ſemper: & cauſa in hoc eſt, quia tranſmutabile talem eſt.ſ.quodammodo idem: & quodammodo non idem: & ſic ſoluitur quæſtio prędicta de inſtanti. Intelligendum quod eodem modo ſe habet inſtans ad diuerſas differentias temporis quomodo ſe habet mobile ad diuerſas partes motus: ſicut.n. idem mobile ſecundum ſubm manet in diuerſis partib⁹ motus ſucceſſiue: ita idem inſtans numero manet ſucceſſiue in C diuerſis differentiis temporis: quoniam idem inſtans numero eſt primo futurum: deinde præſens, & poſtea prętēritum, & in hoc eſt uera ſimilitudo ſeu proportio inter mobile in comparatione ad motum, & inſtans in comparatione ad tempus: qm̄ quæ eſt proportio mobilis ad motum eadem eſt proportio inſtantis ad tempus.i.quę eſt proportio mobilis ad diuerſas partes motus eadem eſt proportio inſtantis ad diuerſas differentias temporis. Si vero aliquis intelligit propoſitionem iſtā ſic. videlicet ꝙ ſicut in omni motu eſt vnū mobile tantum ſecundum eſſe diuerſum ſolum rōne: ita in tpe eſt ſolum vnum inſtans ſecundum eſſe diuerſificatum ſola rōne: ſic dico ꝙ ſecundum rei veritatem non eſt talis ꝓportio inſtantis ad tp̄s: qualis eſt proportio mobilis ad motū: quia in quolibet tpe ſunt infinita inſtantia eſſentialiter diuerſa, ſi igitur ſic intelligitur propoſitio ſic non eſt uera niſi ſecundum imaginationem: vt ſi imaginetur ꝙ inſtans fluens cauſet tempus: tunc enim eſſet idem inſtans in toto tempore cauſatiuum temporis cū eſſent infinita inſtantia continuantia partes temporis adinuicē: ſed de hoc uidebitur in dubitationibus: & etiam aliqualiter dictum eſt prius.

D Patet etiam nunc ipſum non eſſe: ſi tempus nō ſit: & tempus non eſſe: ſi non ſit ipſum nunc. Nam vt ſimul ſunt id quod fertur, & latio, ſic & numerus eius quod fertur, & numerus ipſius etiam lationis ſunt ſimul. Eſt enim tempus quidem numerus lationis. Ipſum autem nunc: eius quod fertur: perinde atque vnitas numeri.

Te. c.105. *Manifeſtum autem eſt quod niſi tempus ſit: ipſum nunc non erit, ſicque ipſum nunc non erit: tempus non erit, ſimul non ſunt ſicut quod fertur, & loci mutatio, ſic & numerus quod eſt eius quod fertur, & qui eſt loci mutationis. Tēpus quidem enim eſt loci mutationis numerus. Ipſum aūt nunc: ut quod fertur: ut unitas numeri.*

A HÆc eſt ſecunda particula ſcdæ partis principalis huius ca. in qua determinatur de ſubā inſtantis aſſumēdo rōnes corū quę dicūtur de inſtanti: & cōtinet tres partes principales ſecundum numerum triū ꝓprietatum: quas phyl. attribuit inſtanti. prima eſt, ꝙ inſtans, & tēpus cōſequūtur ſe: ſic quod ſimul ſunt & non ſunt. ſecunda ꝓprietas ē, ꝙ inſtans continuat, & diuidit tēpus. tertia proprietas eſt, ꝙ inſtans nō eſt pars tp̄is: ſed accidēs. Prima ꝓprietas ponit in prima parte.ſ.ibi[Manifeſtum ſit eſt.] Secūda proprietas ponit in ſecūda parte.ſ.ibi[Et continuum iam tempus.] Tertia proprietas ponitur ibi[Eſt aūt adhuc manifeſtū.] In prima igitur parte huius particulę. probatur prima proprietas, videlicet quod inſtans & tp̄s conſequuntur ſe in eſſe, ita quod ſi inſtans eſt: ēt, tempus eſt, & ecōuerſo. & hæc eſt quinquageſimaquarta cōcluſio huius li. quæ ſic probatur. Inſtās eſt numerus trāſlati, & tp̄s eſt numerus trāſlationis, ſed numerus trāſlationis, & trāſlati ſunt ſimul: qa translatio, & trāſlatū ſunt ſimul. ergo inſtās & tempus ſunt ſimul. Vnde rō pōt formari ſic: ſicut translatio & trāſlatum ſe habent adinuicem, ita numerus tranſlati, & trāſlationis ſe hēnt adinuicem, ſed tranſlatum & tranſlatio conſequuntur ſe in eſſe, ita ꝙ ſi vnū eſt: reliquū eſt, & ecōuerſo. ergo numerus tranſlationis, & numerus tranſlati conſequūtur ſe in eſſe: ita quod ſi vnū eſt, reliquū eſt, & econuerſo, ſed inſtans eſt numerus tranſlati, & tp̄s eſt numerus tranſlationis. ergo inſtans, & tēpus conſequūtur ſe: ita qđ ſi inſtans eſt: etiam tēpus eſt, & ecōuerſo. Huius rōnis primo ponit concluſio. Deinde maior: & patet in litera. Sed qa dr̄, ꝙ inſtans eſt numer⁹ tranſlati: ne pp hoc credatur, quod inſtans ſit numerus diuiſibilis. Ideo phy. remouet hanc difficultatem. d. qđ ipſum nūc eſt numerus eius, quod fertur & non numerus diuiſibilis, ſed indiuiſibilis: ſicut unitas eſt menſura numeri, & non menſura diuiſibilis, ſed indiuiſibilis. Vnde intelligendum quod cū dr̄, quod inſtans eſt numerus tranſlati, & hoc dēt intelligi.ſ.qđ inſtans eſt numerus tranſlati, videlicet qa oēs partes trāſlati ſunt ſimul in eodem inſtanti: vnde ſicut inſtans eſt totū ſimul: & non eſt vna pars eius prior, & alia poſterior, quia inſtans nō habet partem, & partem: ita tranſlatum ſeu mobile eſt totum ſimul: quia ſibi non repugnat habere omnes partes ſimul: talis menſura poteſt dici menſura quantum ad eſſe partiū: quia omnes partes menſurati ſunt in tali menſura. Prima ꝓprietas inſtantis. 54. concl. huius lib.

C Eſt præterea tempus ipſo nunc continuum, atque diuiſum. Hoc enim ad lationem, & ad id quod fertur accommodatur Nam motus ac latio una eſt, ipſo ſane: quod fertur. Propterea quod unum eſt: & non ſubiecto Sic enim intercapedines eſſe poſſunt: ſed ratione. Diſtinguit etiam hoc priorem poſterioremque motum.

Et continuum autem tempus eſt ipſi nunc: & diuiditur ſecundum ipſum nunc. Sequitur enim hoc ad loci mutationem, & ad id quod fertur, & motus enim & loci mutatio una eſt ab eo quod fertur, quia unum & non quodcunque ens. Et nanque deficiet, ſed non ratione. Et nanque determinat priorem & poſteriorem motum hoc.

D HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulę ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua ponis phy. ſecundam proprietatem inſtantis, quæ talis eſt: videlicet quod inſtans continuat, & diuidit ipſum tempus. unde iſta pars continet duas particulas, quia in prima phyl. narrat, & etiam declarāt ipſam proprietatem per unam rationem. In ſecunda ibi[Sequitur enim quodammodo.] Declarat eādem proprietatem per aliam rationem, & remouet vnum dubium. In prima igitur particula huius partis phyloſophus narrat, quod inſtans continuat, & diuidit tempus, & per hoc inſtans quodammodo aſſimilatur unitati, & quodammodo differt ab unitate: quoniam inſtans, & unitas conueniunt in hoc: quoniam ſicut numerus diuiditur per vnitatem: ita tempus diuiditur per inſtans: ſed differunt in hoc, quia tempus continuatur per inſtans, & numerus non continuatur per unitatem: & inſtans continuat tempus ſecundum quod eſt unum in ſubſtantia ſua, & diuidit tempus ſecundum quod eſt finis præteriti, & futuri. Deinde cum dicitur. [Sequitur enim] & hoc Phyloſophus declarat illud quod Sc̄da proprieta.

narrauit.ſ. quod inſtans continuat, & diuidit tempus, & hęc A eſt quinquageſimaquinta coocl.huius li.quę probał ſic. (55. concl. huius li.) Sicut tranſlatū ſe hēt ad motū:ita inſtās ſe hēt ad tps: ſed tranſlatū continuat,& diuidit motū.ergo inſtās cōtinuat,& diuidit tēpus. De iſta probatione primu innuitur cōcluſio cū dicitur. Sequitur.n.hoc q̃ inſtaos continuat,& diuidit tēpus.ſi inſpiciamus ad loci mutationem,& ad illud quod fertur. Deinde ponitur minor cum ſua declaratione cum dicitur, quod locus,& loci mutatio una eſt, & continua ab eo, qood fertur, hoc eſt,motus localis eſt vnus : & continuus ab uno mobili cootinuo: quod ſtatim declarat. d.Et noo quodcunque ens. hoc eſt,ad contiouationem motus non ſufficit,q̃ quodcūque ens maneat in principio motus, & in fine, ſed oportet,q̃ vnū & idē ens numero maneat in principio motus,& continue p totū motū vſq. ad finē.ſi.n.nō eſſet idē ens initans motum in principio motus,& in fine iam motus deficeret,& ſic noo manebit idem motus, & hoc eſt quod dicit. Et nanqoe deficiet.ſ.motus ſi mobile non ſit idem ratione : cum mobile ſit aliud in principio motus & in fine, & per hoc, qđ mobile eſt aliud ratione per hoc mobile diuidit motum.nam hoc.ſ. mobile determinat,& diuidit priorem partem motus a poſteriori, & ſic patet,quod mobile continuat,& diuidit motū. B Intelligendum eſt, quod cum dicitur,quod motus habet continuitatem a mobili, quod illud poteſt tripliciter intelligi.ſ. (Notabile.) vel de continuatione in eſſe: vel de continuatione in moueri:vel de continuatione quantitatiua.vnde loquendo de continuatione in eſſe,& in moueri:ſic eſt verum q̃ quantitas motus dependet a continuatione mobilis : quoniam ad hoc, q̃ motus ſit cootiouus requiritur,q̃ mobile continue habeat eſſe a principio motus vſq. ad finem.Et hæc eſt intentio Com. dicentis hic ſic. Cauſa in hoc, q̃ tranſlatio cui accidit tps eſt vna & contioua:eſt:quia eſt vnius tranſlati exiſtētis in aliqua hora, & non in alia : quoniam tranſlatum quando deficit in eſſe in aliqua hora deficit motus in eſſe.ſ.quando priuatur ab aliqoa hora priuatur motus, & ſimiliter quando quieſcit. hęc Com.Et ita patet,q̃ continuitas motus dependet a continuitate mobilis quoniam ad hoc,q̃ motus ſit continuus requiritur, q̃ mobile continue habeat eſſe a principio motus vſque ad finem in eſſe & in moueri,ſed loquendo de cōtinuitate quantitatiua qua vltima continuatorum ſunt unum ſic ad continuitatem motus non requiritur continuitas mobilis, quoniam homo poteſt moueri motu continuo,& tamen C cum hoc homo non eſt continuus ſecuodum omnes partes tali continuitate quantitatiua:qooniam caro,& os non continuantur adinuicem.

Atque hoc etiam accommodatur,quodammodo puncto. Etenim punctum , & cootioet longitudinem: & diſtinguit.Nam huius principium eſt illius finis.

Te.c.106. *Sequitur autem & hoc quodammodo ad punctum. Et punctum enim continuat longitudinem & determinat.Eſt enim huius quidem principium:illius autem finis.*

(Declaratio ſedæ proprietatis.) HÆc eſt ſecunda particula ſecūdæ partis ſedę particolæ ſecundę partis prin.huius ca.in qua phy.declarat eādē proprietatem p aliam rationem , & remouet vnū dubium.Deductio igitur talis eſt,ſicut pūctus ſe hēt ad lineā:ita D inſtans ſe hēt ad tempus,ſed punctus continuat,& diuidit lineam. ergo inſtans continuat & diuidit tēpus.huius rōnis primo ponitur maior cum dr. [Sequitur autem nunc & hoc].ſ. inſtans ad punctum.hoc eſt,inſtans ſequitur ad punctum:& p hoc idem phy..intendit q̃ ſicot pūctus ſe hēt ad lineam q̃ ita ioſtans ſe habeat ad tps.Deinde ponit mioor cū dicit.[Et punctum.n.contiouat,&c.]quia eſt priocipium unius lineæ, & finis ſeu terminos alterius. Vel poteſt dici, quod in textu noo pnnitor niſi minor rationis cum ſua declaratione, & ſecundum hoc minor ponitur in principio literæ cum dicitur, Sequitur enim nunc:& hoc ad punctum,ideſt hoc continuare & diuidere ſequitur ad punctum,& hoc declaratur, quoniam punctus continuat longitudioem , ſcilicet lineam : & determinat, hoc eſt diuidit eam, & quod punctus diuidat lineam: probatur per hoc:quia punctus eſt priocipium unius linęę: & finis alterius.Et d.hic Com. ſic,punctus.n.continuat lineam cum iotelligitur differentia communis, & diuidit lineam illā cū intelligitur principium vnius linęę,& finis alteri᷒.hæc Cō.

A Et ſic patet qualiter punctus continoat,& diuidit lineam.Itē d.Com.q̃ iſta actio,q̃ eſt diuidere,& diſtinguere eſt pūcti, & inſtantis principaliter:& nō ſcdario. Et d.Com.q̃ phyl.dixit quodāmodo cū dixit.Sequitur.n.hoc quodāmodo punctum continuo, quia pūctus inuenitur in actu ſup lineā:& inſtans inuenitur in potētia in motu cū ſit impoſſibile demonſtrare idem inſtās bis.hæc Com.Et ut mihi uidet phy.p actū intelligit actū permanentis,& intelligit q̃ illud eſt in actu:quod ſecundum ſe totum permanet p tps:& illud hēt eſſe in potētia: q̃ habet eſſe inſtantaneum tantum, & ideo inſtans habet eſſe in potentia:quia non habet eſſe permanens, ideo non poteſt idem inſtans bis demonſtrari,quia non habet eſſe bis,ſed ſolum ſemel & inſtantaneum.

Verum cum hoc pacto quiſpiam ipſum ſumit:ot ipſo tāquam duobus utatur:tunc ſteiur oeceſſe eſt: ſi punctum idem principium erit ac finis.Ipſum aūt nunc quia id quod fertur mouetur aliud eſt atque aliud ſemper. Quare tempos eſt numerus noo hoc B ſaoe,quod nunc ipſum perinde atque puoctū:idem principium ſumitur, atque finis, ob id porro quod antea diximus. Tunc enim erit. uſus medii puncti taoquam duorum. Quare fiet ut ſtetur. Sed hoc potius,quod eam in hoc ipſa nūc ſubeunt rationem,q̃ extrema lineæ io eadem. Atque ooo ut partes.

Sed cum ſic quidem accipiat aliquis tanquam duobus utens uno: neceſſe eſt ſtare ſi principium & finis idem punctum erit.Ipſum autē nunc propter id quod monetur quod fertur:ſemper alterum eſt.Quare tempus numerus nō ſicut eiuſdem puncti:quia eſt & principium & finis:ſed ſicut ultima eiuſdem magis:& non ſicut partes, & propter quod dictum eſt.Medio enim puncto:tanquam duobus utetur.er go quieſcere accidet.

C POſtquam phyl.aſſimilauit inſtans puncto:remouet quoddam dubium:qoia poſſet aliquis credere, quod eſſet omnino ſimile de puncto & inſtanti, ideo phyl. remouendo hoc dat differentiam inter punctum & inſtans : quæ differentia eſt talis , quia idem punctus poteſt bis demonſtrari, ſed idem inſtans non poteſt bis demooſtrari , quia tunc tempus quieſceret, ideſt eſſet res permanens : quod eſt falſum : dicit enim phylo. quod cum aliqois accipiat:ſupple,aliquod indiuiſibile vtens uno tanquam duobus neceſſe eſt, ſupple :1. lud indiuiſibile ſtare , ideſt eſſe rem permanentem permanere . Vnde per ſtare intelligit , ut ſi aliquis accipiat idem punctum , ut principium, & finis.ſupple.eſt neceſſe punctum ſtare. hoc eſt eſſe rem permanentem, ideſt illud qnod bis demonſtratur,ſemel ut principium,& ſemel ut finis,neceſſe eſt quod ſit res permanens , ipſum autem nunc ſemper eſt alterum propter illud quod mouetur , & fertur : hoc eſt ipſum nunc: ſemper eſt alterum propter ipſum mobile : quod in continuo eſt fluxu : quia enim mobile ſemper ſe habet aliter , & aliter : ideo inſtans ſemper eſt alterum , & alterum: D & propter hoc non poteſt idem inſtans bis demonſtrari: ſed bene poteſt idem punctus bis demonſtrari, ideo non eſt omnioo ſimile de puncto,& de inſtanti,& quia idem Inſtans non poteſt bis demonſtrari, ideo d.phyl.quod tempus eſt numerus motus propter inſtans , quoniam tempus cognoſcitur a nobis per inſtans,ſed non eſt numerus motus propter inſtans: ſicut linea eſt numerus propter punctum, ſcilicet quia idem punctus eſt principium unius lineæ , & finis alterius: & propter hoc cognoſcitur linea, & ſit menſura : ſed tempus eſt numerus per inſtans accipiendo duo inſtantia, quę ſunt vltima eiuſdem temporis : tempus enim non cogooſcitur: & per conſequens non ſit numerus motus per unum inſtans bis acceptum,ſcilicet ſemel: ut principium futuri, & ſemel ut finis præteriti , ſed tempus eſt nobis notum , & per conſequens per tempus poſſumus numerare motum,& per duo inſtantia,quę ſunt ultima,ideſt principium & ſi finis eiuſdem tēporis.Et hoc eſt quod dicit phyloſophus. Qnare numerus ſupple motus per cognitionem inſtantis : non ſicut eiuſdem puncti : hoc eſt non per cognitionem eiuſdem punctus

ſupple

ſupple per quem cognoſcitur linea, & hoc quia eſt principium vnius, & finis alterius, ſed ſicut vltima eiuſdem magis: hoc eſt, tempus eſt magis numerus motus. ſicut vltima. hoc eſt, ſicut per duo inſtantia quæ ſunt vltima eiuſdem temporis: illa autem duo vltima eiuſdem temporis non ſunt ſicut partes temporis: ſicut nec puncta ſunt partes lineæ. Cauſa vero propter quam non cognoſcimus tempus cognoſcendo idem nunc tanquam finem vnius partis temporis, & principium alterius eſt propter illud quod dictum eſt, quia ſi aliquis utatur uno puncto tanquam duobus accidit punctum quieſcere. i. eſſe rem permanentem, & ſupple igitur a ſimili ſi vtatur vno nunc tanquam duobus quod ſit principium vnius, & finis alterius. accidit ipſum nunc quieſcere hoc eſt eſſe rem permanentem, quod eſt impoſſibile. Hęc igitur sũt quæ phy. narrat in remouendo illud dubium, videlicet an omnino ſimpliciter eodem modo ſe hẽt inſtans ad tempus ſicut punctus ad lineam. Et primo narrat, ꝙ differentia eſt inter punctum, & inſtans in hoc, quia idem punctus poteſt bis demonſtrari, ſed idem inſtans nõ pt bis demonſtrari, quia inſtans non eſt res permanens. Secundo vero narrat rõnem huius, & eſt, ꝙ mobile ꝑ hoc: qꝛ ꝑ ſuũ motũ cauſat inſtãs eſt in continuo fluxu, & ſe hẽt aliter, & aliter, & ꝑ hoc, ꝙ mobile ſe habet aliter, & aliter ipſum, nunc eſt alterũ & alterũ. Tertio narrat, ꝙ tempus non eſt numerus ſicut aliquid numeratum vel cognitum per vnum punctum ꝙ eſt principiũ vni⁹, & finis alterius, ſed eſt numeratũ, & cognitum per duo inſtãtia, quę ſunt termini eiuſdem temporis. Quarto narrat, ꝙ inſtantia, quæ menſurat tempus non ſunt partes temporis. Quinto vero narrat cauſam propter quam tempus non eſt vnus numerus per unum inſtans ꝙ eſt principium vnius tẽporis, & finis alterius temporis, qa ſi ſic idem inſtans demõſtraretur bis quod eſt inconueniens, quia ſic iſtans quieſceret, id eſt eſſet res permanens idem per aliquod totũ tẽpus. Notanda ſunt hoc aliqua. Primo ꝙ Commen. nihil d. ultra textum uſque ad illam partem. Quare tempus numerus nõ ſunt eiuſdem puncti, &c. ſuper illam d. Commen. ſententiam iam dictam dicens ſic. Tempus igitur eſt numerus attributus motui propter inſtãs non ſicut numerus qui attribuitur lineæ ex hoc, quia idem punctus accipitur ut principium, & finis, ſed ſecundum quod inſtãs accipit duo eiuſdem temporis. ſ. unum principium eius, & alterum finis. hæc Com. Ex quibus uerbis patet, ꝙ aliter eſt tꝑs numerus propter inſtãs: & aliter eſt linea numerus ꝑꝑ punctum: quia tempus eſt numerus propter duo inſtantia inter quę includitur: ſed linea eſt numerus propter unum punctum: quod eſt finis, & principium. Intelligendum hic, quod ſi per lineam intelligitur linea recta, ſic punctus continuans partes lineæ adinuicem facit quod ſcimus. ſ. quod linea eſt diuiſibilis in duas partes. ſed per hoc nõ cognoſcimus ſufficiẽter quanta eſt linea illa: ſed hoc cognoſcimus per tria puncta. ſ. punctum continuãtem: & per duo alia puncta terminantia lineam, & ideo linea recta non menſuratur per unum punctum ſufficienter, ſed ſolũ ſecundum diuiſionem eius ſecundum duas partes, qa cognoſcendo quod idem punctus eſt principiũ vnius lineæ, & finis alterius, cognoſcimus, ꝙ linea habet duas partes, & hoc innuit Com. hic. Si vero per lineam intelligitur linea circularis, tunc vnus punctus menſurat lineam ſecundum quod eſt principium, & finis, & lineę eiuſdem. ſ. totius lineę circularis, quoniam per hoc, ꝙ idem punctus eſt principium, & finis eiuſdem lineę, cognoſcit, quod linea ẽ circularis, ſed neutro illorum modorum cognoſcitur tempus per vnum inſtãs: nõ primo modo: quia idem inſtans nõ poteſt ſumi bis ſine ſemel vt eſt principiũ vnius partis temporis, & ut eſt finis alterius partis temporis: quoniam inſtans non habet ſitum: nec eſſe permanens: cum enim imaginamur unum inſtans eſſe finem pręteriti ipſum fluit, & deſinit eſſe antequam poſſit imaginari ipſum eſſe principium futuri. Nec ſecundo modo põt tempus menſurari vel cognoſci per vnum inſtans, quia nullum inſtans eſt finis alicuius tꝑis, & ꝑteritum eiuſdẽ temporis.

Patet enim neque nunc ipſum temporis eſſe partem: neque diuiſionem motus. Quemadmodũ neq; puncta ſunt lineæ, partes, ſed duæ lineæ ſemper.

Te. c. 107. *Et adhuc manifeſtum quòd nulla pars ipſum nunc temporis eſt, neque diuiſio motus ſicut neque puncta lineæ. Lineæ enim duę partes unius ſunt.*

A HÆc eſt tertia particula ſcdæ partis prin. huius ca. I qua phy. ponit tertiam proprietatẽ, q̃ eſt talis, ꝙ inſtans ſic ſe hẽt ad tꝑs qđ nõ eſt pars tẽporis, & hæc eſt quinquageſimaſexta concl. huius lib. vnde phy. primo declarat illam concluſionẽ. ſecũdo declarat qũo inſtãs ſe hẽt ad tꝑs. Cõcluſio igiẗ ꝓbaẗ ſm expoſitionẽ Com. ſic. Diuiſio uel differẽtia quę eſt inter duos motus nõ eſt pars motus, ſed inſtãs ẽ diuiſio vel differẽtia inter duos mot⁹. ſ. inter motũ priorẽ, & poſteriorẽ. ergo inſtãs nõ eſt pars mot⁹, & ꝑ conſequẽs non eſt pars tꝑis. De illa rõne primo poniẗ cõcluſio: deinde minor cũ ſua declaratione: quæ talis eſt. Sicut pũcta nõ ſunt lineæ cũ diuidãt lineas: ita diuiſio motus nõ eſt motus. Et intellige qđ ſm illam expõnem phyl. hic ꝑ motũ intelligit motũ qui eſt ꝑ ſe q̃titas, & iſtę motus eſt q̃titas ſucceſſiua ipſius motus qui eſt de genere paſſionis: vt ſuperius dictũ eſt. Vnde ꝑ motũ hic nõ dẽt intelligi forma fluẽs: nec fluxus formæ, ſed dẽt intelligi q̃titas ſucceſſiua ipſius fluxus. Expoſitores phyloſophi formãt rõnem ſic. Sicut diuiſio motus: hoc eſt: ſicut mutatũ eſſe, qđ diuidit motũ ſe hẽt ad motũ, & ſicut pũctus diuidẽs lineam ſe habet ad lineã: ſic inſtans ſe habet ad tꝑs: ſed diuiſio motus. ſ. mutatũ eſſe nõ eſt pars motus, nec pũctus ẽ pars 56. concl. huius lib.

B lineæ. ergo inſtãs nõ eſt pars tꝑis. De illa rõne primo poniẗ cõcluſio: deinde minor cum diciẗ. Neq. diuiſio: & cũ dixit qđ pũctus nõ eſt pars lineę declarat illud: dicẽs: qđ duæ partes lineæ q̃ diuidit pũctus ſunt duæ lineę, ſed punctus non eſt linea. ergo non eſt pars lineæ. Deinde phyl. cum dicit.

Ipſum igitur nunc, ut eſt quidem finis; tẽpus non eſt ſed accidit. Vt autẽ numerat: numerus eſt. Nã fines quidem illius ſunt ſolũ: cuius ſunt fines. Numerus autẽ horũ æquorũ denarius inquã, & alibi ẽt eſt.

Secundum quidem igitur, quod eſt terminus ipſum nũc non eſt tempus: ſed accidit. Secundum uero quod numerat numerus. Termini quidem enim illius ſolum ſunt: cuius ſunt termini. Numerus autem qui eſt horum equorum decem alibi, & alibi eſt.

C CVm ipſe declarauit, quod inſtans non eſſe pars temporis declarat quomodo inſtans ſe habet ad tꝑs. Et intẽdit declarare, quod inſtãs vno modo eſt accidẽs tpis, & eſt ſolius temporis, & alio modo non eſt ſolius temporis, ſed aliorum a tempore: quoniam inſtans in eo quod eſt finis tpis eſt accidens temporis, & eſt ſolius temporis: ſed in eo qđ numerat alia non eſt ſolius temporis, ſed aliorum a tempore. Vnde iſta duo declarat phyl. hic, & poſſunt poni tres concluſiones. Prima quod inſtans eſt accidens temporis. Secunda qđ inſtans eſt temporis, & ſolius temporis. Tertia quod inſtans ſecundum quod numerus eſt aliorum a tempore. Primo igitur probatur, quod inſtans eſt accidens temporis, & hęc eſt quinquageſimaſeptima concluſio huius lib. quę probatur ſic. 57. concl.
Terminus eſt accidens eius cuius eſt terminus: ſed inſtans huius lib.
eſt terminus temporis. ergo eſt eius accidens. De iſta ratione ſolum ponitur ueritas maioris cum concluſione. Vnde phy. dicit, quod ipſum nunc ſecundum quod ipſum nunc eſt temporis, non eſt tempus, ſed accidit tempori, & per hoc habetur. ſ. quod terminus accidit, &c. habetur etiam concluſio,

D ſcilicet quod inſtans accidit tempori. Deinde phyl. narrat, ꝙ inſtans eſt numerus, & qualiter eſt numerus dicens, quod inſtans ſecundum quod numerat, id eſt ſecundum quod diuidit tempus ſic eſt numerus, quod eſt intelligẽdum ſicut ſuperius dictum eſt. ſ. quod non ſolum vnum inſtans eſt numerus temporis, ſed duo inſtantia inter quæ includitur tempus. Deinde phy. probat ſecundam concluſionem, videlicet quod inſtans ſecundum quod eſt terminus temporis eſt ſolius temporis: & hæc eſt quinquageſimaoctaua concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Termini ſunt illius ſolius cuius ſunt termini: 58. concl.
ſed inſtans eſt terminus temporis. ergo inſtans ſecundum huius lib.
quod eſt terminus temporis eſt ſolius temporis. Ille modus arguendi patet, quia maiori exiſtente reduplicatiua, & minori non reduplicatiua ſequitur concluſio reduplicatiua in prima figura: ut patet in Logica. De illa ratione non ponitur niſi maior in textu. Vnde eſt intelligendum quod maior debet ſic intelligi. ſ. quod terminus ſecundum qđ terminus, eſt illius ſolius tanquã terminus: cuius ẽ terminus: ꝑt tñ eſſe terminus alterius alio mõ: & ſic dẽt intelligi, videlicet

quod inſtans ſecundum quod eſt terminus temporis eſt ſolius temporis tanquam terminus: pōt tamen eſſe aliorũ vt męſura vel numerus. Deinde phy. probat tertiam concluſionē. ſ. q inſtans ſecundum q eſt numerus eſt aliorum a tempore: & hęc eſt quinquageſimanona cōcluſio huius li. q pbat ſic. Numerus ſecundum quod numerus nō eſt illi⁹ ſolius in quo eſt ſubiectiuę: ſed inſtans eſt numerus, & eſt ſubiectiuæ in tempore: quia eſt accidēs tēporis, vt declaratũ eſt. ergo inſtans ſecūdum q numerus eſt aliorũ a tpe, & non ſolius tēporis. De iſta declaratione declaratio maioris ponitur in litera. vnde phy. d. quod numerus iſtorum decē æquorum. ſ. numerus denarius, quo numerantur illi decem æqui, eſt alibi, & alibi: hoc eſt aliorum, & aliorum ab illis in quibus eſt ſubiectiue. vnde idem poteſt eſſe numerus multorum, & per hoc patet maior. Intelligendum hic, quod numerus habet eſſe ſubiectiue in aliquo vel in aliquibus: tamē eſt numerus aliorum ab illis in quibus eſt ſubiectiue: vt denarius numerus qui ē in decem digitis meis eſt ſubiectiue in decem digitis meis, & non eſt alibi, ſed tamen per illum numerum denarium poſſum numerare decem canes, & decem equos, & ſic de aliis. vnde per hoc, q numerus decem digitorum meorum eſt mihi certus poſſum certificari de numero decem canum numerando eos per digitos meos, applicando cuilibet illorũ vnũ digitum, & ſic eſt vnus numerus decem hominum, & decem canum: quo. ſ. numero numerantur decem canes, & decē homines, ſed non eſt idem numerus exiſtens ſubiectiuæ in decem hominibus, & decem canibus.

Dubium. Sed hic dubitatur, quia Com. d. hic, q phyl. in illa parte. Manifeſtum eſt, &c. in qua ponūtur proprietates ipſius inſtantis: vult declarare ſubām ipſius inſtantis quid ſit: nunc uero per ea, quæ hic dicuntur non declararet ſuba inſtantis, ſed ſolum proprietates accidentales ipſius inſtantis. ergo non videtur, q phyl. declaret hic ſubām inſtantis, cuius tamen contrarium d. Commen. hic.

Solutio. Dicendum quod per ſubām inſtantis Commen. intelligit deſcriptionem inſtantis quæ datur per huiuſmodi proprietates quę ſunt continuare, & diuidere tempus. nam vna deſcriptio inſtantis eſt eſſe diuiduum, & continuatiuum temporis, ſimiliter eſſe terminum temporis, & eſſe numeratiuũ ſunt quædam aliæ deſcriptiones inſtantis, & ſic eſt uerum vt d. Commen. quod phy. declarat hic ſubām inſtantis, hoc eſt deſcriptionem inſtantis: nec poſſumus aliam quidditatem inueſtigare niſi has deſcriptiones datas per proprietates accidentales.

Qnęſtio an aliquid inſtās maneat idem ī toto tpe: & primo. Sed circa illud capitulum quęro vtrum aliquod inſtans maneat idem in toto tempore. Et uidetur quod ſic, quia vt patet per phyl. inſtans ſequitur illud quod fertur, ita qđ inſtans ſe habet ad tempus ſicut mobile ad motum, ſed mobile manet vnum & idem in toto motu ſi motus ſit vnus & continuus. ergo inſtans manet vnum & idem in toto tempore ſi tempus ſit vnum & continuum.

Secundo. Item ſi inſtans non maneret vnum & idem in toto tempore: tunc inſtans deſineret eſſe: aut igitur deſinit eſſe quando eſt, aut quando non eſt: nō quando eſt: quia tunc ſimul eſſet, & non eſſet: nec quando nō eſt: quia inter quodlibet inſtans in quo non eſt, & eſſe eius eſt tempus medium: igitur in iſto tempore medio nec eſſet idem inſtans nec non eſſet.

Confirmatio. Hęc ratio poteſt confirmari, quia ſi hoc inſtans non ſemper maneret: tunc eſſet aliquando uerum dicere, quod inſtans corrumpitur, aut igitur hoc inſtās corrumpitur corruptione ſucceſſiua aut corruptione ſubita, ſi corruptione ſucceſſiua. ergo hoc inſtans manet per tempus. ſ. per totum illud tempus in quo ſucceſſiue corrumpitur, ſi autem corrumpitur corruptione ſubita, aut igitur corrumpitur ſubito quando eſt aut quando non eſt, ſi quando non eſt, tunc ſemper eſſet verum dicere, quod inſtans corrũpitur, ſi autem detur, quod corrumpitur quando eſt, & cum ſimul ſit corruptio ſubita, & corruptum eſſe, igitur ſi hoc inſtans corrumpitur quando eſt, ſequitur quod hoc inſtās cum corrumpitur tunc non eſt, & ſic hoc inſtans ſimul eſſet, & nō eſſet, quod eſt inconueniens.

Tertio. Item Commen. d. quod inſtans agit tempus, ſicut tranſlatum tranſlationem, ſed oportet, q illud quod agit tempus maneat idem in toto tempore. ergo.

Quarto. Item Commen. d. quod inſtans manet idem ſecundum ſubiectum: ſed differt ſecundum diffinitionem inſtans igitur manet idem ſecundum ſubām ſuam in toto tempore. In oppoſitum uero arguo per rationes phyloſophi. & primũ ſic. cuiuslibet finiti ſunt duo termini, ſed tempus aliquod. ſ. dies eſt quoddam finitum, & inſtans eſt terminus temporis. ergo non eſt tantum unum inſtans in toto tempore. Alia ratio phyloſophi eſt, ſi inſtans manet idem in toto tempore: cum illa quæ manent in eodem inſtanti ſint ſimul: ſequitur quod

A ea quæ tunc fiunt & illa quæ poſtea erunt in milleſimum annum ſunt ſimul. Dicendum quod per inſtans poſſunt duo intelligi. ſ. uel illud quod per fluxum ſuum cauſat tempus, & illud non eſt intrinſecum temporis ſicut nec mobile cauſans motum eſt intrinſecum motus, uel poteſt intelligi per inſtans aliquod indiuiſibile intrinſecum tempori copulans partes temporis adinuicem. Vnde loquendo de inſtanti primo modo ſic dico, quod idem inſtans ſecundum numerum manet in toto tempore ſicut idem mobile manet idem in toto motu. vnde ut dicit Auic. inſtans quod manet idem in toto tempore non eſt inſtans circundatum præterito, & futuro, ſed eſt extremitas mobilis. Vnde Aui. dicit. s. ſuę phyſicæ. ca. penul. quod in tempore, & in motu eſt aliquid quod ſuo fluxu cauſat aliquid. ſ. quendam curſum: ſicut punctus cauſat lineam, & dicit quod illud inſtans quod ſuo fluxu cauſat tempus non eſt tempus nec eſt inſtans quod ponitur inter duo tempora, & continuat illa, ſicut punctus qui putatur ſuo fluxu facere lineam non eſt punctus qui continuat partes lineę adinuicem. Et Commen. dicit, quod inſtās agit tempus ſicut tranſlatum tranſlationem. Ex his patet, quod pręter inſtans continuans partes temporis adinuicem: eſt aliquod inſtans quod agit tempus, & illud poteſt dici primum mobile

B vel extremitas primi mobilis, & illud manet idem numero in toto tempore: ſicut idem mobile ſecũdum numerum hic inferius manet in toto ſuo motu: loquendo vero de inſtanti intrinſeco continuante partes temporis adinuicem ſic pōt dici, quod inſtans manet idem numero ſecundum ſubm in toto tempore, ſed non manet idem ſecũdum diffinitionem: ideo d. phy. quod ipſum nunc eſt quodammodo vt idem: eſt autem ſicut non idem. Hoc autem quod dictum eſt. ſ. quod inſtans manet idem ſecundum ſubm in toto tempore pōt dupliciter intelligi. Vno modo ſic. ſ. q idem inſtans ſecundum ſubm manet idem in qualibet differentia temporis ſucceſſiue: ſic q idem inſtās ſecundum ſubām eſt primo futurũ deinde præſens, & poſtea præteritum, & ſic loquitur Commen. vt dicitur cum d. quod inſtans aſſimilatur mobili, quia ſicut mobile manet idem ſecundum ſubm licet plurificetur ſecũdum rationem prioritatis, & poſterioritatis, ita inſtans eſt idem ſecundum ſubm & plura ſecundum prioritatem, & poſterioritatem, & hoc idem d. quod idem eſt inſtans q prius fuit futurum, & poſtea præſens, & poſtea pręteritum ſicut idē

C eſt mobile quod mouetur in priori parte motus, & poſteriori, & ipſe d. ibi q ſi mobile corrumperetur, & poſtea reuerteretur eſſet aliud mobile, & non eſſet motus continuus, & eodem modo eſt de inſtanti, quia ſi vnum inſtans continuās eſſet futurum, & illud idem non eſſet poſtea pręteritum: ſed aliud inſtans tunc non eſſet tempus continuum: ſicut motus non eſt continuus ſi vnum mobile moueatur in priori parte motus, & aliud mobile in poſteriori parte motus. Vnde manifeſtum eſt per ſe, quod idem inſtans ſecundum numerum manet in qualibet parte temporis ſiue in qualibet differentia temporis ſic, quod illud idem inſtans quod modò eſt futurum, iam erit præſens: & poſtea pręteritum, illud tamen inſtans variatur ſecundum diffinitionem & ſecundum prioritatem, & poſterioritatem, quia aliter debet diffiniri ſecũdum quod eſt futurum, & aliter ſecundum q eſt pſens, & aliter ſecundum quod eſt præteritum: vel variatur ſecundum diffinitionem, quia aliud prædicatum dicitur de ipſo quando eſt præſens, & quando eſt præteritum, & alia diffinitio dicit de eo quando eſt præſens, & quando eſt pręteritum: quia de quo

D cũque dicitur aliud pręđicatum de eodem dicitur diffinitio prædicati. Alio modo poteſt inſtans intelligi ſecundũ ſubm manere in toto tempore, quia omnium inſtantium in toto tempore manet idem & vnum ſubm: quia primum mobile eſt ſubm temporis, & etiam inſtans, & primum mobile manet idem in toto tempore, & ſic videtur loqui Commenta. de inſtanti. commen. 5. huius lib. vbi d. quod inſtans eſt idem ſecundum ſubm quando eius ſuba non deſinit eſſe nec moueri. Adhuc poteſt dupliciter intelligi. ſ. quod inſtans manet idem ſecundum æquiualentiam in tempore, ſicut loc⁹ manet idem ſecundum æquiualentiam locato quieſcente, & variato corpore continente: idem enim & tantum faceret vnum inſtans in continuando partes temporis quod faceret aliud inſtans. Aliter poteſt dici, ſcilicet quod inſtans manet idem ſecundum imaginationem in toto tempore, quia poteſt imaginari quod inſtans fluens cauſat tempus, ſicut imaginatur Geometer quod punctus fluens cauſat lineam: ſed illa imaginatio eſt falſa. Adhuc poteſt eſſe alius intellectus. ſ. quod idem inſtans ſecundum ſubiectum manet

in

In toto tempore: quia idem inſtans eſt principium tēporis futuri, & finis præteriti, & ita eſt in qualibet parte temporis. ſ. quod idem inſtans ſecundum rem eſt initium futuri, & finis præteriti: tamen alia eſt ratio eius ſm quod eſt principium futuri, & alia ſm quod eſt finis prȩteriti: ideo dicitur ꝙ inſtans manet idem in toto tempore ſubiectum non ſm diffinitionem: ſic igitur patet aliqualiter quõ inſtans manet idem in toto tempore, & ꝙ inſtans ſit diuerſum ſm diffinitionem poteſt multipliciter manifeſtari. Vno modo quod idem inſtans eſt initium futuri, & finis prȩteriti: ſed initium, & finis ſunt duo contraria ſm diffinitionem, & hoc modo loquitur Com. com. 51. huius libri. di. ꝙ inſtans eſt duo quodāmodo, ſm nos: quoniam eſt principium futuri, & finis præteriti, & principium eſt aliud a fine ſm terminos. Et poſtea dicit quod inſtans eſt vnum vno modo, & duo alio modo, quia ſm quod eſt principium eſt aliud ab illo ſecundum quod eſt finis, & ſic loquitur Commen. 6. huius com. 54. vbi dicit, quod inſtās quod eſt finis præteriti, & initium futuri eſt indiuiſibile ſecūdum ſubiectum, & diuiſibile ſecundum rationem. Alio modo poteſt manifeſtari quõ inſtans eſt diuerſum ſm diffinitionem, qa illud idē inſtans ꝙ nunc eſt futurum poſtea eſt præſens: deinde præteritum. Et adhuc poteſt alio modo probari hoc idem, quia vt patet per Comm. com. 104. huius quarti, inſtans ſecundum ꝙ inuenitur in rebus diuerſis eſt numeratum ratione ſm mutationes rerum numeratarum quæ mēſurantur ab ipſo quando idem inſtans in quod menſurat oīa mutata eſſe, & certum eſt quod numerare hoc non eſt menſurare illud: ideo inſtans ſm rationem variatur ſm rationem menſuratarum.

Ad primū. Ad primum argumentum dicendum eſt, quod loquendo de inſtanti quod per ſuum fluxum cauſat tempus: ſic eſt hæc propoſitio vera: ſicut mobile ad motum ita inſtans ad tempus, & concedo quod illud inſtans quod cauſat tempus manet idem in toto tempore: ſed ſi loquamur de inſtanti continuāte partes temporis adinuicem, ſic non eſt omnino ſimile de inſtanti, & de mobili, quia certum eſt ꝙ non eſt idem inſtans continuans partes temporis adinuicem. vnde phyl. comparat inſtans continuans partes temporis, & pūctum in linea adinuicem: ſicut igitur non eſt idem punctum continuans omnes partes lineæ adinuicem ita non eſt idem inſtans continuans omnes partes temporis. Tamen aliquo modo ſimiliter ſe habet inſtans intrinſecum temporis ad tēpus: ſicut mobile ad motum, quia ſicut idem mobile ſecundū ſubiectum diuerſificatum ſolum ſm rationem manet in qualibet differentia temporis ſucceſſiue: ut dictum eſt prius, ſic etiam idem mobile ſecundum ſubiectum manet in qualibet parte motus: ſic idem inſtans ſm ſubam eſt finis temporis præteriti, & initium temporis futuri &c. Et poteſt etiam dici quod pro tanto dicitur quod inſtans ſequitur illud quod fertur, quia inſtans numeratur ſm quod tranſlatum eſt in locis diuerſis, & hoc uidetur eſſe de intentione Comm. comm. 104. & commen. 106. huius quarti. (Cō. 104. & cō. 106.) Vnde quia mobile motū eſt non bis in uno loco: ſed continue in alio, & alio loco: ideo non eſt accipere idem inſtans bis exiſtens præſentialiter: ſed ſemper aliud, & aliud: & ſic ꝓ tanto dicitur quod inſtans ſequitur illud quod fertur: quia inſtans multiplicatur ſecundum quod mobile eſt in diuerſis locis. Idem etiam uult Aui. ſecundo ſuæ phyſicȩ. c. penulti. di. quod ſicut mobili accidit ex hoc quod ſicut mobile mouetur quod non eſt bis in eodem loco: ita non eſt idem inſtans bis: ſed ſemper aliud, & aliud: & ſic inſtans magis uariatur ad uarietatem mobilis quantum ad diuerſa loca quam maneat idem: quia mobile manet idē. (Aui. ſecū do ſuȩ meta. c. penultimo.) Intelligendum etiam quod inſtans dicitur ſequi illud quod fertur propter tria. Primò, quia inſtans uariatur ex hoc, quia mobile ſit continue in diuerſis locis. Secundò, quia ſequitur mobile quantum ad identitatem, quia omnia inſtantia ſunt in eodem mobili tanquam in ſubiecto. Et ita dicit Commen. quod inſtans manet idem, quia ſemper in eodem ſubiecto ingenerabili, & incorruptibili. Tertiò dicitur quod inſtans ſequitur illud quod fertur: quia inſtans ſequitur ad mobile ſecundum cognitionem. nam dicit Commen cō. 14. huius quarti, ubi exponitur illa propoſitio, uidelicet. Inſtans ſequitur illud quod fertur, quod cognitio tranſlati eſt cauſa cognitionis inſtantis: quoniam tranſlatum in eſſe eſt prius inſtanti, & ēt motus apud nos. (Com. 14.)

Ad ſecundum. Ad aliud argumentum dicendū quod inſtans deſinit eſſe qn̄ eſt, ut ſit ad hoc inſtans. In a, eſt illa uera a, eſt: & hæc ſimiliter a, incipit eſſe. Vnde in illis q̄ ſubito hn̄t eſſe hoc uerbum incipit debet exponi ꝑ poſitionē præſentis, & per negationem præteriti, & hoc uerbum deſinit debet exponi per poſitionem præſentis, & negationem futuri, uerbi gratia, illa a, incipit eſſe: debet ſic exponi a, eſt & a, nunquam fuit prius: ſiue a. ſine medio non fuit. Et illa a. deſinit eſſe: debet ſic exponi a. eſt & a. nunquam poſtea erit, & iō vtraque illarum eſt uera, ſcilicet a. incipit eſſe, & a. deſinit eſſe: ſi ſic exponantur modo prædicto. Sed tu diceres. Inceptio, & deſinitio ſunt oppoſita: ſed oppoſita non ſimul uerificantur in eodem. ergo. (Prima replica.) Item ſequitur a. deſinit eſſe. ergo a. incipit non eſſe. ergo illa erunt ſimul uera, ſcilicet a. incipit eſſe, & illa a. incipit non eſſe. (Secunda replica.) Ad primum dicendum eſt, quod inceptio in communi, & deſinitio in communi non ſunt oppoſita, aliqua tamen inceptio, & deſinitio ſunt oppoſita, ut inceptio, & deſinitio quæ exponuntur per affirmationem, & negationem eiuſdem de eodem. (Ad primam repli.) Illa enim ſtant ſimul Sor. incipit eſſe albus, & Sor. deſinit eſſe albus, quia illa ſortes incipit eſſe albus: exponitur ſic. ſortes eſt albus, & Sor. ſine medio non fuit albus, & illa Sor. deſinit eſſe albus. exponitur ſic. Sor. non eſt albus, & Sor. ſine medio fuit albus. Ad aliud cōcedo, quod illa ſtant ſimul a. incipit eſſe, & a. incipit non eſſe, quia eodem modo debet exponi utraque unde illud qđ non habet eſſe duratiuum ſimul incipit, & deſinit eſſe. (Ad ſecundam rep.) Et ad confirmationem dico, quod ad hoc inſtans non proprie corrumpitur, nec corrumpitur etiam aliquid proprie, nec etiam aliquid generatur proprie niſi illud, quod poteſt alterari: accipiendo tamen corruptionem pro deſinitione dico, quod hoc inſtans corrumpitur quando eſt, & quando erit. Et cum dicitur, aut corrumpitur corruptione ſubita, vel ſucceſſiua. Dico, quod corrumpitur corruptione ſubita, quia corrumpitur corruptione quæ non durat, niſi per inſtans. Et cum dicitur ſimul eſt corruptio ſubita, & corruptum eſſe. Dico, quod hoc eſt verum in his quæ corrumpuntur proprie, ſcilicet, per veram alterationem præcedentem: in quibus etiam eſt dare primum corruptum eſſe: ſed in his quæ non corrumpuntur ꝑ alterationem præcedentem, & in his in quibus non eſt dare primum corruptum eſſe non eſt uerum: immo in illis corruptio ſubita eſt, quando nullum corruptum eſſe illius rei eſt: nunc vero hoc inſtans non corrūpitur per veram alterationem præcedentem, nec eſt dare primum inſtans in quo eſt verum, quod hoc inſtans eſt corruptum.

Ad tertiū. Ad aliud principale dicendum, quod inſtans extrinſecum a tempore, ſcilicet, mobile ſeu extremitas mobilis cauſat inſtans, & manet in toto tempore idem, & hoc eſt conceſſum, vel forte ſecundum imaginationem matematicorū loquitur qui imaginantur unum inſtans fluere, & cauſare tempus. Vel poteſt dici, quod inſtans agit tempus, quia nihil de tempore habemus niſi nūc præſens, & eſt cauſa quare tempus eſt continuum.

Ad quartum. Ad aliud patet per prius dicta, quia dictum eſt æqualiter inſtans maneat idem ſecundum ſubiectum, tamen differt ſm diffōnem.

ASSIGNANTVR RATIONES EORVM quæ dicuntur de tempore. Tractatus tertij. Cap. IIII.

Patet igitur tempus numerū eſſe motus per prius poſteriuſve: & continuum etiam eſſe; cum ſit continui numerus uti diximus.

Te. c. 108. *Quod quidem igitur tempus numerus motus ſecundū prius & poſterius ſit: & continuum continui: nanque manifeſtum eſt.*

ISVD eſt quartum capitulum huius tractatus, in quo determinatur de proprietatibus temporis reddendo ex diffinitione temporis iam aſſignata rationes eorum quæ dicuntur de tempore, & continet ſex partes principales, quia in prima declaratur, quod tempus eſt continuum. In ſecunda ibi. [Minimus autem numerus.] Declaratur quomodo in tempore inuenitur minimum, & quomodo non. In tertia uero ibi. [Manifeſtum autem propter quid.] Narrat quomodo quidā numeri dicuntur de tempore, & quidam non. In quarta ibi [Quod quidam autem ubique.] Narrat phyloſophus proprietates quæ inſunt tempori ſecundum quod tempus eſt numerus, & etiam narrat accidentia quibus tempus differt a numero ſimpliciter. In quinta ibi [Amplius ſic contingit.] Ponitur unum accidens commune tempori, & motui circulari, quod eſt reiterare unū, & idem ſecundum ſpeciē. In ſexta ibi [Non ſolum autem.] Declarat, quod non ſolum tempus menſuratur motu, ſed econuerſo, & per hoc eſt unum accidens temporis, ſcilicet, menſurari motu. In prima igitur

tur parte principali huius ca.phyl.declarat ꝙ tempus eſt cōtinuum,& hæc eſt ſexageſima concluſio huius libri, quæ probatur ſic.Omnis numerus continui eſt continuus: ſed tēpus eſt numerus continui.ergo tempus eſt continuum:de iſta rōne primo ponit declaratio minoris quę talis eſt: tps eſt numerus motus,vt patuit ex præcedentibus,& motus eſt quoddā continuum.ergo tps eſt numerus continui.Deinde ponit maior cū dicitur. Continuū namq; manifeſtum eſt, hoc eſt manifeſtum eſt quod continuum eſt numerus continui. Vnde notandum eſt ſm Com.ꝙ phyl.dicit:ꝙ tempus eſt numerus motus ſm prius,& poſterius:qm̄ tempus eſt numerus motus non ſm ꝙ mens accipit illud habens partes tantum: ſed ſm ꝙ accipit illud habens partes priores,& poſteriores,& facit rememorationem de hoc in loco: quia vult conſiderare de accidentibus tēporis.hæc Com. Vnde motus pōt menſurari ſm quod habet partes tm̄ per numerum ſimpliciter.nā poſſumus dicere ꝙ motus hēt duas medietates, vel quatuor quartas: pōt etiam menſurari per magnitudinem ſuper quā fit motus,& per ipſum mobile: qm̄ motus capit diuiſionem tam a magnitudine ſuper qoam fit motus,quam etiam ab ipſo mobili:ſed proprium eſt tempori menſurare motum,quia tempus habet partes priores,& poſteriores,& quia phyl.vult determinare de proprijs accidentibus temporis: ideo fecit rememorationem de hoc dicit ſecundum prius, & poſterius,

Numerus autem minimus abſolutus quidem eſt dualitas inquam ipſa:quidam autem partim eſt, partim non eſt.Veluti lineæ multitudine quidem minimus eſt.Duæ inquam lineæ,aut una. Magnitudine autem eſſe non poteſt. Omnis nanque linea diuiditur ſemper.Quare ſimiliter & tempus.Numero quidē minimū nuū uel duo. Magnitudine uero nō eſt.

Minimus autem numerus qui ſimpliciter quidem dualitas eſt.Quidam autem numerus eſt: qui eſt quidem ſicut eſt,tanquam non eſt,ut lineæ minima multitudine quidem eſt duę aut una. Magnitudine quidem non eſt minima.Semper enim diuiditur omnis linea. Quare ſimiliter & tēpus. Minimum enim quidem eſt ſecundum numerum unum aut duo:ſecundum uero magnitudinem non eſt.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius ca. in qua oſtenditur qūo in tempore inuenitur minimum, & qūo in eo non inuenitur minimum.Et ſm ꝙ dicit Com.per hoc declarabit qualiter numerus acceptus in diffinitione tēporis differt a numero ſimpliciter. Primo igitur phyl. ponit diſtinctionem de numero, & differentiam inter membra diſtinctionis ex quibus poſtea concludit concluſionē quam intendit,quæ talis eſt.ſ.quod quidam eſt numerus ſimpliciter, & quidam eſt numerus alicuius: ſiue numerus quodāmodo, vt numerus alicuius rei determinatę: ſicut numerus motus, vel numerus vini. Numerus ſimpliciter eſt ille quo oēs res poſſunt numerari,vt duo,tria,quatuor,& ſic de alijs: dicim⁹ enim duo Angeli,duo homines,duæ relationes,& ſic de omnibus alijs rebus.Numerus vero quidā, ſeu numerus quodāmodo eſt numerus determinati generis:ſic ꝙ eſt menſura vnius generis rerum,& non alterius,vt vncia,vel libra eſt menſura in ponderibus,& pinta eſt menſura liquidorum,vt vini, vel aquæ,& illi duo numeri differunt in hoc, quia in numeris ſimpliciter eſt accipere minimum ſimpliciter,vt dualitas eſt numerus minimus ſimpliciter.Sed in numeris non ſimpliciter aliquo modo eſt accipere numerum minimum, & aliquo modo non.v.g.linea eſt numerus determinatus, & non ſimpliciter, & eſt accipere minimā lineā aliquo modo,& aliquo modo non:quia eſt accipere minimam lineam ſm multitudinem,vt eſt vna linea,vel duę: ſed non eſt accipere minimam lineam ſm magnitudinem,quia oīs linea eſt diuiſibilis in infinitum ſm magnitudinem.Ex his igitur phyl.concludit ꝙ in tempore inuenitur minimum ſm multitudinem,nō autē ſm magnitudinem: & hęc eſt concluſio ſexageſimaprima huius libri,& probatur ſic.In quolibet continuo inuenitur minimum ſm multitudinem,non ſecundum magnitudinē,ut patet de linea,& alijs continuis: ſed tempus eſt quoddam continuum.ergo in tempore inuenitur minimum ſecūdum multitudinem,& non magnitudinem.maior patet,quia in quolibet continuo inuenitur vnum continuum, aut duo

A continua:ſed vnum aut duo eſt minus ſm multitudinem, & oē continuum eſt diuiſibile in infinitum ſm magnitudinē, ergo in nullo continuo inuenitur minimum ſm magnitudinē.minor aūt patet ex concluſione præcedēti.ſ. quia tempus eſt continuum.ergo in tēpore inuenitur minimum ſm multitudinem,ut unum tempus,aut duo tempora: ſed in tēpore non inuenitur minimum ſm magnitudinē, quia tempus eſt diuiſibile in infinitū:oē.n.tempus eſt diuiſibile in infinita tēpora:& ideō quocunq; tempore eſt dare tps minus:quia pars eſt minor ſuo toto,ut dicit Com. quia illud ꝙ eſt numerus alicuius poſſibile eſt ſm ꝙ numerus unitatum indiuiſibiliū in iſto genere inuenire minimum eius,& ſm ꝙ eſt numerus alicuius cui accidit diuiſio in infinitum non inuenitur minimum in eo.Sed dubitatur utrum in tempore inueniatur minimum aliquo modo.Et uidetur ꝙ non:quia in illo ꝙ eſt diuiſibile in infinitum non inuenit minimum:ſed tēpus qualitercunq. accipiatur eſt diuiſibile in infinitum.ergo in tempore nullo modo inuenit minimum.Dicendum ꝙ in tēpore non inuenitur minimum ſimpliciter:tamen in tēpore, & in quolibet continuo inuenitur minimum ſm multitudinē.ſ. B unum tempus aut duo tempora, unde unum tēpus quantūcunq. ſit magnum eſt minimum ſm multitudinē, quia unitas eſt minima pars multitudinis: unde:quia tempus eſt diuiſibile in infinitū:ideo non eſt dare minimum tempus ſecundum multitudinē. Et ſi dicatur quod tempus minimum ſm multitudinem eſt diuiſibile in duas medietates quę ſunt partes multitudinis.ergo minimum ſm multitudinem non eſt diuiſibile in partes multitudinis. Reſpondetur cum dr quod minimum ſm multitudinem eſt diuiſibile in duas medietates.dico ꝙ uerum eſt in duas medietates ſm magnitudinem non ſm multitudinem:qm̄ illæ duę medietates non ſunt alius minimi ſm multitudinem,quia unitas non eſt diuiſibilis in partes multitudinis:qm̄ una medietas unius totius magnitudinis non eſt minor ſm multitudinem quam ſuū totū, nec unus annus eſt minor ſecundum multitudinem quam una dies,uel una hora:qm̄ unitas non eſt minor unitate.Et cum dicitur ꝙ duę partes totius ſunt partes ſm multitudinē. Dico ꝙ non ſunt duæ partes ſecundum multitudinē maioris numeri,uidelicet,quaternarij, uel ſenarij:ſed ſunt partes ſm magnitudinem unius continui ꝙ eſt minimum ſm multitudinē.Vnde pars ſm magnitudinē eſt æqualis toti ſm mul- C titudinem:quoniam una medietas ſecundum multitudinem eſt æqualis ſecundum magnitudinem toti cuius eſt medietas.nam ona tota magnitudo non eſt maior ſecundum multitudinem quam una eius medietas,quia ſicut pars eſt una, & minima ſecundum multitudinem:ita totum eſt unum,& minimum ſecundum multitudinem.

Dubium. — Solutio.

Perſpicuum etiam eſt,& cur uelox quidem,ac tardum non dicitur.Multum autem & paucum, & longum,ac breue dicitur. Quo namq; continuum eſt hoc,longum,& breue. Quo uero numerus eſt hoc, multum,ac paucum dicitur. Velox autem & tardū non eſt:quippe cum neque numerus quo numeramus uelox ullus ſit,atque tardus.

Manifeſtum eſt autem propter quod tardum, & uelox non dicitur.Multum autem,& paucum,& breue, & longum.Secundum quidem enim quod continuum eſt, & lon- D *gum,& breue.Secundum autem quod numerus multum, & paucum,uelox,& tardum non eſt.Neque enim numerus quo numeramus,uelox,& tardus nullus eſt.* Te.c.109.

HÆc eſt tertia pars principalis huius ca. in qua phylo. narrat ꝙ quædam proprietates continui, & quædam proprietates numeri dicuntur de tpe, & quędā non, & narrat tria,& unum eorum declarat. Primo igitur narrat illa tria.ſ.quod tempus,nec eſt uelox,nec tardum,& dicit ꝙ manifeſtum eſt propter qd tempus,nec eſt uelox, nec tardū, & ſic remouet unam proprietatē motus a tempore.ſ.eſſe uelox,uel tardum.Secundo narrat ꝙ tempus dicitur multum, & paucum ꝙ eſt proprium numero.Tertio autem narrat ꝙ tempus dicitur longum,& breue,ꝙ eſt proprium quantitati continue.Tempus enim eſt quoddam continuum,ut declaratum eſt,& eſt numerus motus,& ſm quod eſt quoddam cōtinuū dr longum,& breue, & ſm quod eſt numerus dr multū,& paucum.Deinde declarat phyl.primum iſtorum.ſ.quod tempus,

tempus, nec eſt uelox, nec tardum, & hæc eſt ſexageſimaſecũ-
61. concl. huius lib. da concluſio huius libri, qoꝙ probatur ſic. Nullus numerus quo numeramus eſt uelox, aut tardus: ſed tempus eſt numerus quo numeramus. ergo tempus, nec eſt velox, nec tardum, huius rõnis primo ponitur concluſio cũ dicitur: velox autẽ aut tardũ non eſt: deinde ponitur maior rum dr. Neque. n. numerus quo numeramus velox, & tardus nullus eſt: poteſt tñ hæc maior ſic declarari: velox & tardũ dicitur de aliquo ſm quod eſt numeratum: dicitur. n. velox motus ſm quod paruo tempore menſuratur, tardum autem econuerſo: ſed motus tardus dicitur ſm quod longo tempore mẽſuratur, & ſic manifeſtum eſt ꝙ numerus quo numeramus ſm quod huiuſmo-
Dubium. di, nec eſt velox, nec tardus. Notandum quod Comm. monet hic talem dubitationem: qm̃ dictum eſt quod tempus eſt lõgum, & breue ſm quod eſt continuum, & eſt multum, & paucum ſm quod diſcretum eſt: tempus igitur eſt continuum, & etiam diſcretum. Dubitatio igitur eſt illa: cũ tempus ſit continuũ, & etiam diſcretum: quare phyl. diffinit ipſum per diſcretum dicens quod tempus eſt numerus, & non diffinit tp̃s per continuum. Hanc igitur dubitationem mouet Com. d. ſic: & quæret aliquis ſi tempus quodammodo eſt diſcretũ, & cõtinuũ: quare phyl. diffinit ipſum per diſcretum dicens ipſum
Ad dub. eſſe numerũ. Ad hanc dubitationem rñdet Com. d. ſic. dicamus igitur ad hoc quod extra mentem non eſt niſi motum, & motus, & tempus non ſit niſi quando mens diuiditur motum per prius, & poſterius, & hæc eſt intentio numeri motus. i. motum eſſe numeratum. igitur ſuba temporis quæ eſt in eo quaſi forma eſt numerus: & qđ eſt in eo quaſi materia eſt motus continuus: qui non eſt numerus ſimpliciter: ſed numerus motus. continuatio igitur accidit gratia materiæ, & diſcretio. ſ. numerus gratia formæ, & eſt compoſitum ex duabus quantitatibus. ſ. diſcreta, & continua, & iſta compoſitio accidit menſuræ. i. magnitudinibus quæ diuiduntur, & cõſideratio in quarto Euclidis eſt de magnitudinibus ſm ꝙ ſunt numerus: vel: vt habet alia litera, quæ ſunt numerus. hęc Cõ-
Primum. men. In quibus dictis in rñdendo continuent quinque. Primum eſt, ꝙ extra mentem non eſt niſi motus, & motum: ꝙ ſic intelligo quod de his tribus requiſitis ad motũ quæ ſunt mobile motus, & tempus nihil eſt in actu actualitate ſimultatis quantum ad ſe totum, vel quantum ad aliquas partes eiꝰ quarum quælibet eſt extra aliam niſi motum. i. mobile, & motus: qm̃ mobile eſt totum ſimul in actu, & motus quantum ad aliquas eius partes quarũ quælibet eſt extra aliam in actu ſimultatis quas habet ſm diuiſionem mobilis, & pars motus exiſtens in vna parte eſt ſimul ſimultate temporis cum parte motus exiſtente in alia parte mobilis, & vtraq. iſtarum partiũ motus eſt totaliter extra aliã: ſed tp̃s, nec ſm ſe totũ, nec ſm aliquas eius partes: quarũ q̃libet eſt extra aliã eſt in actu
Secũdum. actualitate ſimultatis, vt patet ex prædictis. Secundum eſt, ꝙ tempus non ſit niſi quando mens diuidit motum in prius, & poſterius, quod ſic intelligo ꝙ tempus non ſit in actu menſurandi motũ niſi qñ mens diuidit motum in prius, & poſteriꝰ percipiendo actualiter prius, & poſterius in motu, & hæc eſt intentio numeri motus: hoc eſt de ratione numeri motus p quem actu numeratur motus. ſ. quod mens per iſtum numerum diuidat motũ in prius, & poſterius: illa tamẽ res de qua tempus prędicatur habet in actu eſſe exiſtentiæ ſine actione mentis: ſed non habet eſſe in actu menſurandi ſine mẽte. Ter-
Tertium. tium eſt, quod ſuba temporis eſt quaſi forma quæ eſt numerus, & quod eſt in eo quaſi materia eſt motus continuus, ꝙ ſic intelligo quod illud ꝙ prædicatur per hanc vocem tẽpus in actu habet pro formali in eo numerũ: quia hęc vox tẽpus in actu ſignificat idem ꝙ hæc oratio quantitas ſucceſſiua motus, quo actu numeratur motus, vel actu numerans motum, & certum eſt ꝙ formale in ſignificato huius totius orationis eſt numerus, quia illud quo aliquid numeratur eſt numerus, & ꝙ dicitur: illud ꝙ eſt quaſi materia eſt motus continuus, ſi per motum intelligatur motus de genere paſſionis: ſic motus eſt materia temporis non ex qua: ſed in qua. ſi vero per motum intelligatur motus qui eſt per ſe de genere quantitatis. ſ. quantitas ſucceſſiua motus de genere paſſionis: ſic materia rei ſignificatæ per hanc vocem tempus in actu eſt motus continuus: quia hæc vox tempus in actu ſignificat idem quod hæc dictio motus qui eſt quantitas numerant, ſeu men-
Quartũ. ſurans motum de genere paſſionis. Quartõ dictũ eſt, ꝙ motus eſt cõpoſitus ex duabus q̃titatibꝰ. ſ. diſcreta, & cõtinua: & hoc intelligo ſic, quod ſi per tempus intelligitur illa res quę dicitur tempus, & cui accidit quod ſit tempus in actu ſic per compoſitionem ex continuo, & diſcreto, intelligo habere partes quibus competit diſcretum ſub vna ratione, & continuũ

A ſub alia: quoniam illa res quæ eſt tempus ſecundum quod habet partes copulatas ad terminum communem habet rationem continui, & ſecundum quod habet duas partes, ſcilicet, duas medietates, uel tres partes, aut quatuor, quarũ una eſt extra aliam habet rationem diſcreti. Nec debet aliquo modo intelligi, quod tempus componatur ex quantitate cõtinua, & diſcreta: ſed illa quę eſt tempus habet rationem quãtitatis continuę, & diſcretę modo quo dictum eſt. ſi vero p tempus intelligitur illud quod hæc vox tempus ſignificat in actu: tunc conceditur quod tempus componitur ex quantitate continua, & diſcreta, quia ſignificatum huius uocis tempus in actu componitur ex quantitate continua. i. ex quantitate ſucceſſiua motus, & ex numero. i. ex numero motus. Vnde ſignificatum huius uocis tempus in actu eſt illud totum quantitas ſucceſſiua motus qua actu numeratur motus ſm prius, & poſterius: & illud totum ſignificatum non eſt per ſe in genere, nec aliquid per ſe unum, illa tamen res quæ eſt tẽ- Quintũ.
pus eſt per ſe unum, & eſt per ſe in genere quantitatis. Quintum dictum eſt, quod talis compoſitio. ſ. ex quantitate continua, & diſcreta accidit magnitudinibus quando diuidũtur,
B hoc eſt quando numerantur per integrum, & ſic conceditur de magnitudinibus in 10. Euclidis: quoniam in 10. Euclidis determinatur de magnitudinibus ſecundum quod ſunt rationabiles. i. numeratiuæ, & non ſunt numeratiuæ niſi ſecundum quod habent rationem diſcreti: quoniam ulna non menſurat pannum niſi ſecundum quod ſemel, uel bis, &c. replicatur in panno, & ſic habet rationem diſcreti. Eodem modo tempus non numeratur motu niſi per rationem diſcreti. Vnde eo modo componitur tempus ex continuo, & diſcreto: quoniam magnitudo rationabilis componitur ex continuo, & diſcreto: quoniam illa res quæ eſt magnitudo rationabilis non eſt realis, nec eſt realiter ex continuo, & diſcreto: ſed habet rationem continui, & diſcreti ſecundum quod menſurat: tamen illud quod ſignificatur per hanc uocem magnitudo rationabilis componitur ex continuo, & diſcreto, & eodem modo eſt de tempore.

Eſt etiam idem ſimul ubique: non eſt autem idẽ tempus prius poſteriuſve. Quoniam & mutatio præ-
C ſens quidem eſt vna: facta vero, futuraq; alia. Tẽpus autem numerus eſt non quo numeramus, ſed qui numeratur. Atque hoc ſanè aliud eſt prius, atq; poſterius ſemper. Nam ipſa nunc alia ſunt (vt patet.) Eſt autem vnus idemq; numerus centum hominũ, centumq; equorum. At ea quorum eſt numerus equi inquam, & homines ſunt diuerſa.

Et idem autem ubique ſimul: & prius, & poſterius non idem, quia & mutatio præſens quidem una: facta autem et futura altera eſt. Tempus autem numerus eſt: non quo numeramus: ſed quod numeratur, uel numeratus. Huic autẽ accidit prius, & poſterius ſemper eſſe alterum: ipſa enim nunc ſemper altera. Eſt autem numerus unus quidem & idem qui eſt centum equorum, & qui eſt centum hominum. Quorum autem numerus alter eſt equi ab hoĩbus. Te.c.110.

D HÆc eſt quarta pars principalis huius ca. in qua phylo. narrat proprietates quæ accidunt tempori ſecundum quod tempus eſt numerus, & etiam numerat accidentia quibus tempus differt a numero ſimpliciter. Dicit igitur phyloſophus primo quod tempori ſecũdum quod eſt numerus accidit quod non multiplicatur ad multiplicationẽ numeratorum, ſeu motuum: ſed tempus primum eſt idem ſimul in omni motu, & in omni loco, hæc igitur proprietas accidit tempori ſecundum quod tempus eſt numerus. ſ. nõ multiplicari ad multiplicationem numeratorum, ſeu motuum. Et dicit Commen. quod cauſa etiam in hoc eſt: quoniam inſtans non multiplicatur per multiplicationem motorum, aut motuum cum ſit numerus eorum, & numerus multiplicatur per multiplicationem numerati. hęc Commen. Intelligendum quod cum dicitur quod tempus eſt idem ubique illud habet intelligi de tempore primo. ſ. quod eſt in primo motu ſubiectiuè, & eſt quantitas ſucceſſiua primi motus: quoniam illud tempus eſt idem vbique aſſiſtenter, ſeu præſentialiter quod ſimul exiſtit pręſentialiter cum omnibus exi-

exiſtentibus: ſed non eſt idem ubique inſiſtenter: quia non eſt ſubiectiue in omnibus entibus: ſed in primo motu: & qa non diuiditur ad diuiſionem mobilis: ſed ſolum diuiditur ſm longitudinem durationis tanquam linea ſucceſſionis: ideo non eſt vna pars primi temporis apud exiſtentes in Oriẽte, & alia apud exiſtentes in Occidente: ſed eſt ſimul ſimultate præſentiæ, & ſic idem apud omnes: ſed non eſt ſic de primo motu: quia primus motus diuiditur ſm diuiſionem mobilis: & ita ſm aliam, & aliam partem eius eſt apud exiſtentes in Oriente, & apud exiſtentes in Occidente: ſicut dictum eſt ſuperius. Deinde narrat phyl. quid accidit tempori ſecundũ quod eſt numerus ſimpliciter: ſed numerus determinatus ipſius motus dicit prius, aut poſterius, & dicit ꝙ tempus ſecundum quod eſt numerus motus habet prius, & poſterius diuerſa. Et ratio propter quam prius, & poſterius temporis ſunt diuerſa eſt: quia prior pars motus, & poſterior ſunt diuerſa. nã mutatio præſens quæ eſt pars motus, & mutatio præterita, & futura ſunt diuerſa. Tempus enim non eſt numerus quo numeramus ſimpliciter: ſed eſt illud quo numeramus motum: & ideo ſibi accidunt prius, & poſterius altera: ipſa. n. nunc ſẽper ſunt altera, & altera: & ſic patet: quare accidit tempori habere prius, & poſterius diuerſa: hoc enim accidit: quia non

B

eſt numerus ſimpliciter, ſed eſt numerus motus: & ideo ſicut motus habet prius, & poſterius altera: ita tẽpus habet prius, & poſterius diuerſa: ſed ſi tempus eſſet numerus ſimpliciter: tunc eadem pars temporis quæ eſt numerus prioris partis motus: etiam eſſet numerus poſterioris partis motus. Nam numerus ſimpliciter eſt vnus, & idem reſpectum diuerſorum numeratorum: quia idem eſt numerus centum hominum, & cẽtum equorum: ſed numeros numeratus diuerſorum non eſt idem: qm̃ centum homines ſunt aliud a centum equis. Sic igitur apparent tria: quorum primum eſt quid competit tempori ſecundum ꝙ tempus eſt numerus, & eſt eſſe idem apud omnes. Non enim eſt vnum tempus primum apud habitãtes in Oriente, & aliud apud habitantes in Occidente: ſed idem tempus eſt ſimul apud omnes. Secundum eſt quid accidit tẽpori ſecundum quod eſt numerus motus, & non ſimpliciter, & eſt habere partes priores, & poſteriores diuerſas. Tertium eſt quod numerus ſimpliciter non multiplicatur ad multiplicationem numeratorum ſiue iſta numerata ſimul exiſtant ſiue non ſimul exiſtant: ſed vnum per prius, & reliquum per poſterius.

Primum quod competit tempori.

Secũdum quod accidit tempori.

Tertium quid cõpetat tempori.

C

Per numerum enim quinarium digitorum vnius manus meę poſſum numerare quinque homines ſimul exiſtentes, & quinque annos ſibiinuicem ſuccedentes.

Notandũ.

Notandum ꝙ Com. hoc ſuper illud dictum phyloſophi, videlicet, idem eſt numerus centum hominum, & centum equorum dicit ſic, ꝙ phyl. declarat ex hoc quoniam hoc eſt proprium numero ſimpliciter ꝙ non multiplicatur per multiplicationem ſuorum ſubiectorum, & quod ſubiecta multiplicantur, & ꝙ illud quod eſt numerus quodammodo, & numeratum alio modo ſicut eſt diſpoſitio in tempore: accidit ei vtrumque. ſ. multiplicari ad multiplicationem ſubiecti, & adunari per formam. ſ. ſecundum ꝙ eſt numerus, & ex hoc modo prius, & poſterius in tempore ſunt idem in omnibus multiplicata p multiplicationem eorum, ſicut eſt diſpoſitio eorum in inſtanti, & cauſa in hoc eſt, quia eſt prius, & poſterius in motu continenti totũ: & ideo omnia ſunt in tpe: qm̃ ſunt in ſphæra mundi. Vnde quidam exiſtimauerunt tempus eſſe ſphęram, aut mundum. hæc Commen. In quibus dictis duo continentur. primum eſt ꝙ hoc eſt proprium numero ſimpliciter: non multiplicari per multiplicationem ſuorum ſubiectorum, & intelligo hic per ſubiecta ipſa numerata. Vel poteſt diſtingui de ſubiecto numeri: qm̃ quoddam eſt ſubiectũ numeri in quo numerus eſt, & quoddam eſt ſubm numeri circa ꝙ numerus eſt, & illud eſt ipſum numerũ, vel ipſa numerata. Numerus cõparatur ad ſubm in quo tanq̃ forma in re, vel reſpectu ſubi in quo dr̃ numerus formalis: ſed ad ſubiectũ circa ꝙ cõparatur numerus ſicut menſura ad menſuratum, & reſpectu illius dr̃ numerus ſimpliciter, ſeu numerus mathematicus. Vnde idẽ eſt in re numerus formalis, & numerus mathematicus, ſicut numerus quinarius qui eſt in 5. digitis meis reſpectu digitorum in quibus ſubiectiue dicitur numerus formalis, ſed reſpectum numeratorum, vt reſpectum canũ, & equorum dicitur numerus mathe. Dico igitur ꝙ poſito ꝙ numerus ſit quędã res diſtincta a rebus numeratis, ꝙ numerus multiplicatur ad multiplicationem ſubiectorum in quibus eſt, quia alius numerus quinarius eſt ſubiectiue in quinque equis, & alius in quinque canibus, ſed numerus non multiplicatur ad multiplicationem ſubiectorum circa quæ eſt, quia non multiplicatur ad multiplicationem numeratorum, & hoc intendit hæc

Primum dictum.

D

A

Commen. Vel ſi per ſubiecta intelligantur ſubiecta in quibus eſt numerus ſubiectiue, tunc dico ꝙ ſubiectũ numeri in quo eſt duplex. ſ. partiale, & totale, ſubiectum totale eſt ipſe res numeratæ, vt ſubiectũ quinarij exiſtentis in quinque digitis meis ſunt quinque digiti, ſed ſubiectum partiale eſt ſubiectum unius vnitatis vnius numeri, & ſic unus digitus eſt ſubiectum partiale numeri exiſtentis in digitis meis, tunc dico quod numerus multiplicatur ad multiplicationem ſubiectorum totalium in quibus eſt, quia alius quinarius eſt ſubiectiue in quinque digitis meis, & alius quinarius eſt ſubiectiue in quinque equis, ſed numerus non multiplicatur ad multiplicationem ſubiectorum particularium, quia unus quinarius eſt in quinque digitis ſubiectiuè, nec multiplicatur quinarius ad multiplicationem digitorum, & hoc eſt proprium numero. ſ. habere plura ſubiecta particularia actu disiuncta, ad quorum multiplicationem multiplicatur numerus, uel põt etiam dici quod Com. loquitur de numero conſiderato mathematicæ: qm̃ talis numerus ſic conſideratus nõ terminat ſibi certum ſubiectum, ſed quantum eſt ex natura ſua ſibi non repugnat eſſe in quibuſcunque ſubiectis, & ſic non multiplicatur ad multiplicationem ſubiectorum, in quibus

B

non repugnat ſibi eſſe ſubiectiue: & ideo hoc eſt propriũ numero ſimpliciter, ut dualitati, trinitati, & ſic de alijs nõ multiplicari ad multiplicationem ſubiectorum, a quibus abſtrahitur ſm intellectum in quibus ſubiectiue non repugnat eſſe quantum eſt de ſua natura.

Secũdum dictum.

Secundum dictum eſt, quod numerus quodammodo, & numeratum alio modo cuiuſmodi eſt tempus ſibi accidit utrumque. ſ. multiplicari ad multiplicationem ſubiecti in quo eſt, & quod ſubiectum ſibi determinat, & adunari per formam. ſ. ſecũdum quod eſt numerus, uerbi gratia, duo homines, & duo equi uno modo ſunt numerus, quia per duos homines poſſum numerare equos canes, & alio modo ſunt numerata, & uno modo multiplicantur ad multiplicationem numeratorum, quia duo homines non ſunt duo equi, & alio modo adunantur. ſ. per formam, ſcilicet, ſm quod eſt numerus: duo. n. homines, & duo equi adunantur, & conueniunt in dualitate, & alio modo prius, & poſterius in tempore ſunt idem in omnibus motibus non multiplicata per multiplicationem eorum, prius enim & poſterius in primo tempore non multiplicantur ad multiplicationem motuum infinitorum, ſicut nec inſtans primi tempo-

C

ris multiplicatur ad multiplicationem motuum, ſeu mobilium. Et cauſa propter quam prius, & poſterius in tempore, & etiam in inſtanti non multiplicantur ad multiplicationẽ motuum, uel mobilium ſecundum Commen. eſt: quia prius, & poſterius, & etiam inſtans primi temporis ſunt in motu cõtinente totum. i. in motu primi cæli continente omnia iſta inferiora, & ideo omnia ſunt in tempore, hoc eſt in eodem tempore. primò, quia ſunt, & continentur in ſphęra mundi. i. in ſuprema ſphæra, & ideo ſicut eadem ſphæra, ideſt, ſuprema continet omnes motus inferiores, ita idem tempus primum, & per conſequens idem prius, & poſterius, & inſtans eſt omnium motuum mobilium inferiorum.

Præterea ut motus idem, ac unus iterum, atque iterum eſſe poteſt, ſic & tempus idem vnumq́ue eſſe poteſt, uelut annus, ver, autumnus.

Amplius ſicut contingit motum eſſe eundem, & unum iterum, & iterum: ſic & tempus contingit, ut hyemem, Te.c. 111

D

aut uer, aut autumnum.

HÆc eſt quinta pars principalis huius cap. in qua ponit phyl. vnum accidens commune tempori, & motui circulari, ꝙ eſt iterare vnum, & idem ſecundum ſpeciẽ. dicit igitur phyl. ꝙ ſicut motus circularis iteratur idem ſm ſpeciem. nam ab eodem ſigno a quo prius mouebatur ſol mouebitur poſtea ſic, quia ſi tempus ſequitur motum circularẽ tempus reiteratur idem ſecundum ſpeciem, verbi gratia, hyems, ver, & autumnus reuoluuntur, & redeunt eadem non ſecundum numerum: ſed eadem ſecundum ſpeciem.

Atqui non ſolum tempore motum: ſed etiam tẽpus motu metimur, ex eo ſanè, quia a ſeſe viciſſim definiuntur. Nam tempus quidem definit motum, quippe cum ſit ipſius numerus, uti diximus. Motus autem tempus. Atque multum paucumve dicimus

tempus,

tempus,motu metientes ipſum perinde , atque numerumre numerabili oumerabimus , ut uno equo numerum ipſum equorum.Eteoim numero quidē multitudinem equorum:voo autem eqoo oumerū ipſum rurſus equorum cognoſcimus.Similiter fit,& in tempore,atque motu. Tempore namque motum, motu vero tempus metimur.

Te.c.112, *Non ſolum autem motum tempore metimur,ſed motu tempus propter diffiniri adinuicem . Tempus quidem enim determinat motum,cum ſit numerus ipſius,motus autem tempus.Et dicimus multum, aut paucum eſſe tempus,motu menſurantes,ſicut & in numerabili numerum. Numero quidem equorum multitudinem cognoſcimus.Iterum autem uno equo equorum numerum ipſum, ſimul autem & in tempore, & motu eſt . Tempore quidem enim motum, motu autem tempus menſuramus.* B

ISta eſt ſexta pars principalis huius ca. in qua declaratur ꝙ non ſolum tempore menſuratur motus: ſed econuerſo.Vnde phyl. hic declarat ꝙ tempus menſurat motum,
63. concl. huius lib. & motus menſurat tp̄s,& hæc eſt 63.concluſio huius lib. Iſta igitur pars continet duas particulas ſm ꝙ dupliciter phylo.
Prima rō, probat concluſionem illam . Secunda particula incipit ibi. [Et hoc rationabiliter accidit.]In prima igitur particula huius partis phyl. ponit vnam rationem quæ talis eſt.Omne illud cuius multitudo,& paucitas determinatur per aliud mē ſuratur per illud,ſed paucitas,& multitudo motus determinatur per tempus,& etiam multitudo , & paucitas temporis determinatur per motum.ergo tempus menſurat motum,& ēt motus menſurat tempus.Vnde ex hoc ꝙ tempus,& mot⁹ adinuicem diffiniuntur, oportet accipere quantitatem vnius ſm quantitatem alterius. Quod.n.tempus menſuret motum contingit ex hoc,quia tempus eſt numerus motus,ſed mot⁹ determinat,& menſurat tempus quo ad nos. nam quandoq. ſm quantitatem motus nobis certam cognoſcimus quantitatem temporis,vt cum dicimus tempus eſt multum,aut pau C cum ſm quantitatem motus nobis certam:qm̄ quando motus eſt nobis certus:tunc per motum menſuramus tempus cognoſcendo quantitatem temporis per motum nobis certum. Huius rationis primo ponitur concluſio:deinde minor,& ꝓbatio minoris quantum ad vtramq. partem eius:cum dicitur. Tempus determinat.i.menſurat motum,ꝙprobatur per hoc, quia tempus eſt numerus motus : deinde probatur alia pars minoris.ſ.quod motus menſurat tempus cum dicitur. Et dicamus multum,& paucum eſſe tempus motu menſurantes.ſ. ipſum tempus,& hoc probatur.per numerabile quandoque menſuramus numerum,& econuerſo,ſed motus eſt menſurabilis numerabilis,& tempus eſt idem numero.igitur per motum quandoque menſuramus tempus. Quod autem per numerabile quandoque menſuramus numerum, & econuerſo, patet:quoniam per numerum equorum:equorum multitudinem cognoſcimus.v.g. Sint hic decem equi, tunc ſit aliquis ſciens numerare,ſeu computare vſque ad decem, & ignoret quot equi ſint hic.ipſe pōt per numerum denarium ſibi notum cognoſcere quot equi ſunt hic , & ſi per numerum cognoſcimus multitudinem equorum.i. quot equi ſunt hic.ſi- D militer vno equo,vel equis ipſis poſſumus cognoſcere numerum equorum. v.g.vt ſi quis ſciat ꝙ decem equi ſunt hic , & neſciat computare vſq. ad decem ipſe vno equo,aut ipſis equis pōt cognoſcere numerum denarium computando vnū equū: & iterum vnum quouſque numeret omnes equos, & eodem
Dubium. modo eſt de tempore, & de motu . Dubitatur hic, quia illud per ꝙ aliquid menſuratur eſt notius eo.ergo ſi per numerum cognoſcimus numerata,& econuerſo.ſequitur quod numer⁹ eſt notior ipſis numeratis,& econuerſo , & ſic idem reſpectu eiuſdem erit magis,& minus notum,quod eſt impoſſibile.Di
Solutio. cendum quod quandoq. numerus eſt magis notus quam ipſa numerata,& quandoq. ecōuerſo , nunquam tamen eidem intellectui ſimul eſt numerus notior ipſis numeratis, & econuerſo , ſed hoc bene poteſt contingere ſimul apud diuerſos, uidelicet, quod numerus uni intellectui ſit notior ipſis numeratis,& quod alteri intellectus ſint ipſa numerata notiora quam numerus.poteſt etiam hoc contingere eidem intellectui in diuerſis temporibus, ſed non ſimul . Notandum ſe-

A cundum Commen.hic quod eſſentiale eſt tempori menſurare motum,ſed menſurari per motum competit niſi per accidens,& propter hoc,ut dicit Comm.phyl. dicit,quod quandoque menſuramus tempus per motum , ſicut habetur in tranſlatione Commen.quia determinatio temporis per motum eſt per accidens,& demonſtrat per hoc cum dicit quandoque,quia hęc ratio accidit , & quod hoc eſt per accidens. hæc Commen. Item dicit Commen.quod illud quod eſt notius apud nos naturaliter eſt numerus, & ignotum naturaliter eſt numeratum , & ſic per notius quod eſt numerus ſcimus latentius quod eſt numeratum,& cum poſt hanc cognitionem accidit nobis errare,aut dubitare de numero reuertimur,& ſcimus numerum per ipſum numeratum.

Idque accidit ooo ſioe ratiooe profecto . Seqoitur eoim magnitudinem motus , & tempus motum hoc ſanè,quo quanta & contioua, atque diuiſibilia ſunt,Quia uamque magoitudo e ſt talis.Ideo motus his eſt affectus.Tempus aotem ob motum eſt tale , B atque metimur,& magnitodinem motu , & magnitudiue motum Nam ſi ambulatio multa ſit , uiam multam dicimus eſſe, & haue rurſus multam, ſi uia ſit molta. Similiter & tempus ſi motos , & motum ſi tempus .

Et hoc rationabiliter accidit.Imitatur enim magnitudinem quidem motus:hunc autem tempus, eo quod quanta, & continua ſint diuiſibilia,propter quod enim ſecundum magnitudinem eſſe huiuſmodi motus hoc ſuſtinet,propter autem motum tempus , & menſuramus magnitudinem motu,& motum magnitudine.Multam enim dicimus eſſe uiam,ſi proceſſus multus,& hunc multum ; ſi uia multa. Sic igitur tempus ſi motus,& motum ſi tempus. Te.c.113.

HÆc eſt ſecunda particula ſextę partis principalis hui⁹ ca.in qua ponitur ſecunda ratio probans concluſionē Secunda ratio.
C prædictam,quę talis eſt.Sicut magnitudo,& motus ſe habent adinuicem.ita motus,& tempus ſe habent adinuicē : quia ſicut motus ſequitur magnitudinem: ita tempus ſequitur motum. Iſta enim conſequuntur ſe adinuicem in eo qđ ſunt quanta,& diuiſibilia.nam motus habet quantitatem,& diuiſibilitatem a magnitudine,& tempus a motu,ſed nos mē ſuramus magnitudinem quandoque per motum. Dicimus.n. quod uia,ſeu magnitudo eſt multa , uel longa ſi proceſſus.i. motus ſit longus,uel multus,& econuerſo: qm̄ dicimus motum eſſe multum ſi uia,uel magnitudo ſit multa. ergo eodē modo tempus menſuratur a motu,& motus a tempore . De iſta ratione primo ponitur maior:deinde minor. Tertio uero concluſio.Sed hic quinque ſunt notanda ſecundum Comm.
Primum notan. Primum eſt,quod tempus ſequitur motum in habendo iſta, ſcilicet,quia eſt quantum diſcretum quodammodo,& continuum alio modo,ita quod iſta ſunt in tempore propter hoc quod ſequuntur in motu. Sed qualiter tempus , & motus, & alia quanta ſint quodammodo continua,& quodammodo diſcreta dictum eſt prius:quoniam ſunt continua ſm quod habent partes copulatas ad terminum communem,& ſunt diſcreta ſm quod habent rationem numeri.ſ. ſecundum quod D replicantur bis,aut ter.Nec habet quantitas continua rationem menſuræ niſi ſecundum quod habet rationem quantitatis diſcretæ,ut dictum eſt prius.Secundò,eſt notandum ſe- Secūdum notan.
cundum Commen.quod cauſa propter quam accidit tempori quod menſuretur per motum eſt, quia motus eſt cauſa in eſſe eius ſecundum quod eſt ſubiectum illius.hæc Commē. Et ex hoc patet quomodo tempus capit diuiſibilitatem , & quantitatem a motu,quia capit iſta a motu tanquam a cauſa materiali,& ſubiectiua,& illud etiam prius dictum eſt . Tertiò,eſt notandum ſecundum Commen.quod tempus men- Tertium notan.
ſuratur a motu ſecundum modum quo menſurat motum,cū ipſum fuerit imaginatum eſſe menſuram extenſam per extē ſionem motus,& ſic tempus menſurat motum , quia per ipſū cognoſcitur quantus eſt motus,& econuerſo. Quartò, eſt notandum qđ differenter tempus menſurat motum , & motus Quartum notan.
ipſum tempus:qm̄ motum menſurare tempus eſt accidēs motui, ſed tempus menſurare motum eſt illi eſſentiale,cum de eſſentia illius ſit menſurare motum. Quintò , eſt notandum Quintum notan.
quod

quod cum phyl. dicit quod ſicut motus, & magnitudo ſe habent adinuicẽ quantũ ad menſurationem: ita tempus, & motus ſe habent adinuicem ſm menſurationem, dicit Comm. ſic. Sed eſt ſciendum quod ſuba motus non eſt in menſuratione ſpatij, ſicut ſuba temporis eſt in menſuratione motus. Hæc Commen. & iſta expoſitione non indigent, ut patet manifeſtè intelligentibus. A

DETERMINAT QVÆ SVNT, ET QVÆ non ſunt æqualiter in tempore, ut in menſura.

Tractatus tertij quarti libri. Cap. V.

Cum autem tempus menſura ſit motus, ipſiusq́; moueri, menſuret autem motum definiendo motũ aliquem, quæ metietur totum, vt longitudinem vlna metitur, definiendo magnitudinem aliquam, quę totam longitudinem metietur.

Te.c.114. *Quoniam autem tempus eſt metrum motus, & eius quod eſt moueri. Menſurat autem ſic motum in determinando quendam motum quo menſurabit totum, ſicut longitudinem cubitus in determinando aliquam magnitudinem quæ metitur totum.* B

ISTud eſt quintum capitulum huius Tractatus in quo phyl. incipit determinare de tpe in comparatione ad alia quę ſunt in tpe. Vnde in hoc capitulo determinatur de tempore in cõparatione ad ea quæ ſunt in tempore tanquam menſurata in menſura, & continet iſtud capitulum quatuor partes principales: qm̃ in prima phyl. narrat quõ tempus menſurat motum &c. In ſecunda ibi. [Manifeſtum autem quia & in alijs.] Declarat Phyl. quõ tempus menſurat mobilia. In tertia ibi. [Qm̃ ãt eſt tp̃s.] Declarat quõ tp̃s eſt mẽſura quietis, & quõ non. In quarta ibi. [Manifeſtũ igitur: qm̃ nec ꝙ nõ eſt.] Declarat quæ entia ſunt in tpe, & quæ non. In prima igitur parte principali huius ca. phyl. narrat quõ tempus mẽſurat motũ, & incipit a motu, quia manifeſtus ſe habet ad tempus, ut dicit Com. hic. Vnde iſta pars continet duas particulas: qm̃ in prima phyl. narrat quõ tempus menſurat motum. In ſecunda ibi. [Et eſt motum in tempore eſſe.] Narrat phyl. quid eſt motum eſſe in tempore, & quid de motu menſuratur tempore. In prima igit̃ particula huius partis phyl. primo narrat ꝙ tempus eſt menſura motus, & quidditatis motus, ſeu eſſe motus. Secundo narrat quõ tempus menſurat motum, & quãtitatem eius. Dicit ergo primo ꝙ aut tempus eſt metrum. i. menſura motus, & eius ꝙ eſt moueri. i. quantitatis, vel eſſe motus: ſup. oportet uidere, & quõ tempus menſurat motum, deinde phyl. narrat quõ motus menſuratur a tempore. dicit ꝙ tempus eſt illud per ꝙ menſuratur motus: qm̃ menſuramus motũ ꝑ tempus in menſurando per tempus aliquam partem motus æqualem illi tempori, & per illam partem mot⁹ menſuratam menſuramus totum motum, ſicut enim ſi velimus menſurare aliquam lineam quinque cubitorum: menſuramus vnam partem lineæ per vnum cubitum applicatum ad vnam partem illius lineæ æqualem cubito, & tunc per illam partem lineæ notam menſuramus totam lineam, ita menſuramus motum menſurando primo aliquam partem eius aliquotam, & per illam partem poſtea menſuramus totum motum. v. g. nos menſuramus motum quinque horarum accipiẽdo vnam horam, & menſuramus per illam aliam partem motus æqualem illius horæ, & poſtea per illam partem menſuramus alias partes mot⁹. Et intelligo quod neceſſe eſt illam partem per quam menſuratur totum eſſe partem aliquotã, ita quod aliquotiens ſumpta reddat ſuum totum pręciſe, ita quod nec plus, nec minus: linea enim quinque cubitorum cũ dimidio non poteſt menſurari per unum cubitum, quia quotienſcunque accipiatur unus cubitus, uel addit plus, uel minus quam eſt ſuum totum. Notandum ſecundum Com. hic quod quemadmodum bicubitus eſt notior apud nos quam illud quod menſuratur per bicubitum, ita pars temporis debet eſſe notior quam motus menſuratus per illam partem, & illa pars temporis debet ſciri per notiorem, & priorem iſtorum motuum qui eſt motus diurnus, ut poſtea dicetur: hæc Com. Et ſic apparent duo. primum eſt quod menſura ſemp dicitur eſſe notior apud nos quam menſuratum, quamuis. n. C D

Notandũ.

A motus quantum ad ſuum eſſe ſit prius notus apud nos uia generationis: tamen nihil prohibet aliquam partem temporis quantum ad ſuam quantitatem eſſe magis notam apud nos aliqua parte motus, & econuerſo: quoniam poſſibile eſt quod aliqua pars motus ſit notior quantum ad ſuam quidditatem aliqua parte temporis. Secundum quod apparet eſt quod motus diurnus eſt notior, & prior omni alio motu, & per motum diurnum cognoſcitur quanta eſt illa pars temporis per quam cognoſcitur pars motus.

Patet & motum in tempore eſſe, hoc eſſe ſanè, ipſum inquam, & eſſe ipſius tempore menſurari. Nam ſimul & motum, & eſſe motus metitur, & hoc eſt ipſum in tempore eſſe, menſurari ipſius eſſe.

Et eſt motum in tempore eſſe menſurari in tempore, & ipſum, & eſſe eius. Simul enim & motum, & eſſe motus mẽſurat, & hoc eſt ipſi in tẽpore eſſe mẽſurari ipſius eſſe. Te.c.115.

B HÆc eſt ſecunda particula ſecundę partis principalis huius ca. in qua phyl. narrat quid eſt motum eſſe in tempore, & quid de motu menſuratur tempore. di. ꝙ motum eſſe in tempore eſt motum menſurari tempore. Deinde narrat quid de motu menſuratur tempore: dicit ꝙ tam motus tempore quam etiam eſſe motus menſuratur tempore. Vnde motum menſurari tempore eſt ipſum, & eſſe ipſius mẽſurari tempore: tempus. n. ſimul menſurat motum, & eſſe motus, & hoc eſt in tempore motum eſſe. ſ. menſurari tempore. Notandum ꝙ Com. dicit hic ꝙ intentio eius ꝙ dicimus ꝙ motus eſt in tempore eſt ꝙ motus menſuratur per tempus i qm̃ menſurat ipſum: non eſſe ipſius, hæc Com. Hæc litera nõ eſt ſic intelligenda quod tempus menſurat motum, & non menſurat eſſe motus, quia phyl. d. quod tempus mẽſurat motum, & eſſe motus, & etiam Comm. d. idem: ſed illud oportet ſic intelligi. ſ. ꝙ motus menſurãt ꝑ tp̃s, & motus menſurat ipſum tp̃s, & nõ mẽſurat eſſe eius, hoc eſt nõ eſt eſſentialis mẽſura tẽporis: ſed eſt menſura tẽporis per accidens, vt prius dictũ eſt. Item Com. dicit ꝙ tp̃s menſurat de motu utrumque, ideſt, quantitatem, & eſſe, & hoc accidit motui, quia non eſt C ens ſm omnes ſuas partes in actu, ſicut eſt diſpoſitio in menſura: hoc eſt in imaginatione vnde tempus menſurat eſſe motus, hoc eſt quidditatem motus, & quidditas motus conſiſtit in ſucceſſione, & omne ſucceſſiuum aliud a tempore menſuratur tempore: tempus etiam menſurat quantitatem motus. primum enim tempus menſurat durationes omnium aliorũ motuum: nunc autem duratio motus eſt propria quantitas motus. Si autem quæratur quid phyl. intelligat per eſſe motus. Dico ꝙ intelligit quidditatem motus: qm̃ tempus menſurat motum, & quidditatem motus: qm̃ quidditas motus cõſiſtit in habendo partem priorem, & poſteriorem. & ideo tam motus quam quidditas motus menſuratur tempore, uel forte per menſurare eſſe rei phyl. intelligit eſſe menſuram eſſentialem rei, & ſm hoc idem eſt dicere tempus menſurat motum, & etiam menſuram eſſentialem motus. Vnde ſm ueritatem idem realiter eſt motus, & eſſe motus, vel forte per eſſe motus phyl. intelligit quantitatem motus: quoniam tempus menſurat tam motum quam quantitatem motus: ut dictũ eſt.

Et cætera etiam in tempore eſſe, hoc eſſe planè, D **ipſorum inquam eſſe, a tempore menſurari.**

Manifeſtum autem quod & alijs hoc eſt in tempore eſſe menſurari eſſe ipſorum ſub tempore.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius ca. in qua phyl. declarat quõ tempus menſurat mobilia. i. ipſas res exiſtentes in tempore quæ poſſunt quieſcere, & moueri. Iſta pars continet tres particulas: quoniam in prima declarat quid eſt eſſe in tempore: eo modo quo dicimus res eſſe in tempore, quæ res, nec ſunt partes, nec accidentia temporis: ſm ꝙ dicimus hominem, aut equum eſſe in tempore. In ſecũda ibi. [Quoniam aũt eſt ſicut in numero.] Concludit phyl. quæ accidunt rebus ex hoc, quia ſunt in tempore. In ſecunda particula ibi. [Quare manifeſtum eſt.] Ex his quæ accidũt rebus ex hoc quod ſunt in tempore, concludit ꝙ res ęternæ ſm ꝙ ſunt ęternæ non ſunt in tempore. Prima particula continet tres partes: quoniã in prima phyl. proponit concluſionem quam intendit. In ſecunda uero proponit q̃dã diuiſio-

nem

nem neceſſariā ad ſuū ꝓpoſitū ꝓbandū. In tertia ſt deſtruit v nā partē illi⁹ diuiſionis. ſecūda pars incipit ibi. [In tpe. n. eſſe] tertia ibi. [Manifeſtū eſt ſt.] Primo igit phy. ꝓponit cōcluſionē q̄ intēdit dicēs. Et in alijs tranſmutationibus a motu eſt manifeſtū, ꝙ eſſe eorū in tpe eſt eſſe eorū mēſurari tpe: vnde phyl. intēdit ꝓbare, ꝙ trāſmutabilia alia a motu ſunt in tpe ſicut numeratum in numero, & hoc eſt 64. concl. huius lib. q̄ concluſionē phylo. probat ſic. Trāſmutabile aliud a motu eſſe in tpe aut eſt idē ꝙ eſſe in tpe: qa eſt qñ tps eſt, aut eſt eſſe in tpe ſicut in numero, & ſi ſit in tpe ſicut in numero: aut ē eſſe in tpe ſicut aliqd ꝙ eſt intrinſecū numero eſt in numero. v. g. ſicut pars numeri eſt in numero, aut paſſio numeri vel accidens numeri vel omnino quodcūque ꝙ ſit intrinſecum numero eſt in numero: vel eſt eſſe in numero ſicut numeratum eſt in numero: ſed tranſmutabile aliud a motu eſſe in tpe nō eſt eſſe in tpe, quia eſt qñ tps eſt, nec eſſe in tpe, ſicut in numero ſicut aliquid intrinſecū numero vt pars vel paſſio, &c. ergo trāſmutabile aliud a mobili eſſe in tpe eſt eſſe in tpe ſicut numeratum eſt in numero: de qua rōne phyl. primo proponit concluſionē q̄ intendit: ut dictum eſt. Deinde ponit maiorē. tertio uero minorem cum ſua probatione: litera plana ē. De- B inde phyl. ponit quandam diuiſionem per quam intēdit probare ſuam concluſionem dicens.

64. concl. huius lib.

In tempore enim eſſe duo ſignificat. Vnum tunc eſſe cum tempus eſt: Alterum eo modo quo dicimus aliqua numero eſſe: hoc autem aut partem numeri: vel affectum, & omnino quid numeri ſignificat eſſe: aut ipſius numerum eſſe. At que cum tempus ſit numerus, nunc quidem ipſum, & prius, & huiuſmodi cætera ſic in tempore ſunt, ut unitas eſt in numero, & par atque impar. Hæc enim aliquid numeri, illa tēporis aliquid ſunt. Res autem in tempore ſunt, vt in numero. Quod ſi ita ſit, res a tempore vt a numero continentur, quemadmodum & a loco ea, quæ ſunt in loco.

C *In tempore enim eſſe duorum eſt alterum: unum quidem eſſe tunc quando tempus eſt, unum autem ſicut quadam dicimus, quia in numero ſunt. Hoc autem ſignificat, aut ſicut partem numeri, & paſſionem, & omnino quod numeri eſt aliquid: aut quod eſt ipſe numerus. Quoniam autem numerus tempus eſt ipſum quidem nunc, & prius & quęcunque ſunt huiuſmodi, ſic in tempore ſunt: ſicut in numero unitas, & ſuperfluus, & par. Hæc quidem numeri aliquid: illa uero temporis aliquid ſunt. Res autem ſicut in numero in tempore ſunt. Si autem hoc eſt continentur ſub numero, ſicut quæ ſunt in loco, ſub loco.*

HÆc eſt ſecunda pars primę particulæ ſecundę partis principalis huius capituli, diuiſio igitur talis eſt. Trāſmutabile aliud a motu eſſe in tempore eſt alterū iſtorum, aut eſſe in tempore: quia eſt quando tempus eſt aut eſſe in tempore, ita quod ſit ſeparatum a tempore, ita quod non ſit ligatio inter ipſum, & tempus niſi in eſſe eorum inſimul: D aut eſſe in tpe eſt eſſe ſicut in numero, hęc igit eſt diuiſio, ꝙ tranſmutabile aliud a motu eſſe in tpe: vel eſt eſſe in tpe: qa eſt quando tempus eſt: uel eſt eſſe in tpe ſicut in numero. Deinde ſubdiuidit phyl. alterum mēbrorum. ſ. eſſe in tpe ſicut in numero, qa eſſe in numero eſt dupliciter. ſ. vel eſſe in numero, ſicut aliqd extrinſecum, ut ſicut numeratum eſt in numero, aut eſſe in numero, ſicut aliquid intrinſecum numeri eſſe in numero, adhuc eſſe in numero, ſicut intrinſecum numeri eſt in numero poteſt eſſe multis modis, aut ſicut pars numeri eſt in numero, aut ſicut paſſio numeri eſt in numero: & vniuerſaliter ſicut aliqđ intrinſecū numeri eſt in numero ſiue ſit pars diffinitionis numeri ſiue ſit accidens numeri: & hoc ſiue ſit accidēs cōe ſiue ſit accidēs propriū. Iſtā diuiſionē ponit phy. dicēs, qđ hoc. ſ. eſſe in numero ſignificat aut ſicut partē numeri, hoc ē aut ſicut pars numeri ē in numero, & paſſionē: hoc ē ſicut paſſio numeri ē in numero, & oīno ſicut qđ eſt aliqd numeri ſupple ē in numero, ſiue ſit accidēs cōe ſiue ſit accidens propriū: ſiue ſit pars diffinitionis numeri. Deinde ponit aliud membrum ſubdiuiſionis principale dicens. Aut quod eſt ipſius numeri, id eſt aut quod illud dicitur eſſe

A in numero ſicut numeratum eſt in numero, quia enim tempus eſt quidā numerus: ideo quædam ſunt in tempore tanq̄ intrinſeca tēpori: ipſum enim nunc, & prius, & poſterius ſūt in tpe: quia ſunt intrinſeca tpi: ſunt. n. ſic in tempore: ſicut vnitas, & ſuperfluum, & par ſunt in numero: iſta enim ſunt aliquid numeri, & iſta. ſ. nunc prius, & poſterius ſunt aliquid tēporis: ſed res tranſmutabiles aliæ a motu ſunt in tempore, non ſicut aliquod intrinſecum tempori, & hęc eſt una pars minoris: ſed ſunt in tempore ſicut numeratum numero: & ideo continentur ſub numero. ſ. tempore ſicut illa quæ ſunt in loco continentur ſub loco: vnde Comm. dicit ꝙ res attribuitur numero aut ſicut aliqd ꝙ accipit in diffinitione numeri, aut ſicut illud in cuius diffinitione accipitur numerus. i. accidentia eſſentialia, aut ſicut iſta quorum vnum accipitur in diffinitione alterius, vt ſunt correlatiua quæ ſunt in numero, vt duplum, & dimidium, aut ſicut numeratum attribuitur numero, hæc Com. vnde breuiter aliquid dicitur eſſe in numero, vel ſicut intrinſecum numero, vel ſicut numeratum dicitur eſſe in numero. intrinſecum vero numero eſt, vel pars diffinitionis numeri, vel pars quantitatiua numeri, vel acci- B dens numeri, & hoc ſiue ſit accidens eſſentiale ſiue ſit accidens per accidens: ſiue etiam ſit accidens abſolutum, vt par, & impar, ſiue ſit accidens reſpectiuum, vt duplū, & dimidiū.

Patet autem & in tempore eſſe: non hoc eſſe, tūc inquam eſſe cum tempus eſt: quemadmodum nec in motu, aut in loco eſſe, hoc eſt, tunc eſſe cum motus, aut cum locus eſt. Si enim in aliquo eſſe ſic erit, omnes profecto res in quouis erunt, & cælum in milio erit. Nam cum milium eſt, & cælum etiam eſt. Verū hoc quidem accidit, illud autē ſequatur neceſſe eſt, vt tempus ſit eum aliquid eſt in tempore, & motus ſit cum aliquid eſt in motu.

Manifeſtum autem eſt: quoniam non eſt in tempore eſſe quando tempus eſt, ſicut neque in motu eſſe, neq. in loco, quando locus eſt, & motus. Si enim erit quod eſt in aliquo, C ſic omnes res erunt in quolibet, & cęlum in milio. Quando enim milium eſt, & cælum. Sed hoc quidem accidit, illud autem neceſſe eſt conſequi, & ei quod eſt in tempore eſſe quoddam tempus, quando & illud eſt, & ei quod eſt in motu, eſſe tunc motum. Te.c.116.

HÆc eſt tertia pars primæ particulæ ſecundæ partis principalis huius ca. in qua poſita diffinitione ꝓdicta quæ continet maiorē rōnis probantis concluſionem. ſ. ꝙ rē eſſe in tpe, aut eſt eſſe qñ tempus eſt, aut eſt eſſe in tempore, ſicut in numero, & hoc aut ſicut intrinſecum numero, vt. ſ. ſicut pars aut accidens numeri, aut ſicut numeratū eſt in numero, & viſo ꝙ tranſmutabile aliud a motu non eſt in tēpore: ſicut aliquid intrinſecū tempori. ſ. ſicut pars, vel accidens tēporis, & hæc propoſitio fuit vna pars minoris, phyl. in iſta parte deſtruit aliud mēbrū diuiſionis probās ꝙ rē eſſe in tpe, nō eſt rē eſſe in tpe, qa res eſt qñ tps eſt, & hæc fuit alia pars minoris, & hoc probat phy. ſic: res dicitur in tēpore, ſicut res D dicitur eſſe in motu, vel in loco, vt dictum eſt ſuperius: ſed res non dr̄ eſſe in motu, quia res eſt qñ motus eſt, nec res dicitur eſſe in loco, quia eſt qñ locus eſt quia ſi eſſet ita: tunc quælibet res eſſet in qualibet alia re, quia q̄libet res eſt quandocunq. aliqua quælibet res eſt, & ſic cælum eſſet in milio, qa cælum eſt qñ milium eſt. ergo rem eſſe in tpe non eſt rem eſſe qñ tempus eſt, & hæc fuit una pars principalis minoris: uñ eſſe in loco, vel in motu, non eſt eſſe qñ locus, uel motus eſt, ſed hoc accidit. ſ. ꝙ hoc corpus ꝙ eſt qñ ille loc⁹ eſt ſit in hoc loco, & ꝙ hoc corpus ꝙ eſt qñ motus eſt ſit in motu, neceſſario tñ ſequitur ad aliquid eſſe in tpe illod tēpus eſſe in quo illud eſt, nā ſequitur hoc eſt in tpe. ergo tps eſt in quo hoc eſt, & ad aliqd eſſe in motu neceſſario ſequitur motū eſſe: qm ſequitur, hoc eſt in motu. ergo motus eſt, & hoc eſt ꝙ d. phyl. Sed hoc quidem accidit. ſ. vt ꝙ hoc qd eſt: eſt qñ tempus eſt, uel motus eſt, ſit in iſto tpe, uel in motu, & ideo non eſt idē eſſe in tempore, uel in motu, & eſſe qñ tempus, uel motus ē, illud aūt neceſſe eſt conſequi & ei, ꝙ eſt in tempore eſſe qdam tempus qñ & illud eſt, & ei ꝙ eſt in motu tunc eſſe motū, hoc eſt neceſſario ſequit: res eſt in tpe. ergo tps eſt in quo res ē, & neceſſario ſeq̄t, res eſt i motu: igit mot⁹ ē. Et d. Cō. ꝙ

phyloſophus intendit per hoc declarare differentiam inter conſecutionem eſſentialem, & accidentalem: illa conſecutio eſt per accidens: cum fuerit milium: cęlum erit, & ſimiliter cum erit tempus erit homo, & cum fuerit homo: erit tpſ. Cõſecutio uero neceſſaria eſt, ut ſemper ſequatur ex eſſe alicuius in tempore eſſe tempus proprium illius rei: non eſſe tẽporis ſimpliciter, & neceſſaria eſt illa conſecutio: cũ aliqs fuerit in motu erit motus ꝓpriꝰ eiꝰ: hæc Cõ. Sed dubitat hic, ꝙ

Dubium. illa diuiſio nõ vr ſufficiens aliq d eẽ in tpe, vel eſt eſſe in tempore: quia eſt quando tempus eſt: vel eſt eſſe in tempore eſſe, ſicut in numero: quia eadem ratione eſſe in inſtanti eſſet habere eſſe quando inſtans eſt: vel eſſet eſſe ſicut in numero: ſed neutrum iſtorum eſt verum: Non enim eſſe in inſtanti eſt eſſe quando inſtans eſt: quia eadem ratione idem eſſet eſſe in loco, & eſſe quando locus eſt, & ſic cælum eſſet in loco milij, quia cęlum eſt quando locus milij eſt: nec eſſe in inſtanti eſt eſſe in inſtanti ſicut in numero: quia inſtans non eſt numerus: quia eſt indiuiſibile, & omnis numerus eſt diuiſibilis.

Solutio. Dicendum, quod illa diuiſio non eſt ſufficiens de quocũque ente. ſ. quod eſſe in eo, vel eſt eſſe quando ipſum eſt: vel eſt eſſe in eo ſicut in numero: ſed illa diuiſio bene eſt ſufficiens de quolibet numero diuiſibili: quoniam quod eſt in aliquo quod eſt numerus diuiſibilis, vel eſt in eo, quia eſt quãdo ipſum eſt: vel eſt in eo ſicut in numero, & hoc vel ſicut intrinſecum numero, vel ſicut numeratum eſt in numerato: unde dicta diuiſio tenet de tempore gratia materiæ: quia eſt numerus diuiſibilis, & non tenet de inſtanti.

Cum igitur in tempore eſſe ſit in ipſo eſſe tanquam in numero: maius quid tempus omni eo, qđ in tempore eſt ſumetur. Quapropter omnia quę ſũt in tempore: a tempore contineantur neceſſe eſt: quẽadmodum, & cętera quæ in aliquo ſunt: ut a loco: ea quæ ſunt in loco. Et patiantur etiam aliquid a tempore: quemadmodum, & dicere conſueuimus: nunc tempus conſumere, nunc tempore cuncta ſeneſcere: nunc ob tempus itidem obliuiſci: ſed non didiciſſe, nec adoleuiſſe, nec pulchrum etiam euaſiſſe. Corruptionis enim per ſe magis eſt cauſa tẽpus. Eſt enim numerus motus. Motus autẽ id quod ineſt extrudit.

Te.c.117. *Quoniam autem eſt ſicut eſt in numero ſic in tempore: accipietur aliquod plus tempus omni eo, quod eſt in tempore. Vnde neceſſe eſt omnia quę ſunt in tempore: contineri ſub tempore: ſicut alia quacunque in alio ſunt, ut quæ ſunt in loco ſub loco. Et pati iam aliquid ſub tempore: ſicut, & conſueuimus dicere, quia tabefacit tempus: ſeneſcunt omnia in tempore, & obliuiſcitur propter tempus: ſed non didicit, neque nouum factum eſt, neque bonum. Corruptionis enim cauſa per ſe eſt tempus: numerus etenim motus eſt: motus autem diſtare facit: quod eſt.*

HÆc eſt ſecunda particula ſecũdæ partis principalis huius ca. in qua phyl. cõcludit qđ accidit rebꝰ ex hoc, ꝙ ſunt in tpe, & ꝑ hoc dat dñiam inter ea quæ ſunt in tẽpore, & inter ea, quæ non ſunt in tempore, & concludit phyl. ꝙ tria ſunt q̃ accidũt rebꝰ ꝑ hoc, ꝙ ſunt in tpe. Quorũ primum eſt ꝙ oẽ, ꝙ eſt in tpe excedit a tpe, & hæc eſt ſexageſi-

Sexageſimaquinta concluſio huius libri. maquinta concluſio huius libri: q̃ ꝓbatur ſic ſecundum expõnẽ Cõ. Oẽ, ꝙ eſt in aliquo numero excedit illud ex duobus extremis: ſed oẽ, ꝙ eſt in tempore eſt in eo, ut in aliquo numero. ergo oẽ, ꝙ eſt in tpe tpſ excedit illud ex duobus extremis. De illa rõne primo ponit phyloſophus minorem cũ concluſione: deinde ponit probationem maioris. Maiorẽ cũ concluſione ponit cum dicit. [Quoniam autem eſt ſicut in numero in tempore eſſe:] & per hoc habetur minor: deinde cum dicit. [Accipietur aliquid plus tempus omni eo, quod ẽ in tempore:] hoc eſt: omne, quod eſt in tempore tpſ excedit ipſum ex duobus extremis, & hæc eſt concluſio probatiua: deinde ponit phyl. probationem maioris cum dicit: [vnde neceſſe eſt omnia quæ ſunt ſub tempore, &c.] probatio maioris talis eſt. Sicut omnia quæ ſunt in aliquo continentur ab illo, uerbi gratia omnia quæ ſunt in loco continentur a loco, vel ſub loco, & ſic de alijs: ita omnia quæ ſunt in tempore cõtinentur a tempore ſeu ſub tempore, & ſic exceduntur a tempore, & hęc probatio tenet a loco a ſimili. Secundum vero, ꝙ accidit rebus ex hoc, quod ſunt in tempore concludit cum

A dicit, & pati iam aliquid. Et eſt, ꝙ oẽ, ꝙ eſt in tẽpore patit a tẽpore paſſione corruptiua, & hæc eſt ſexageſimaſexta concluſio huius libri: quæ probatur ſic: ab illo, quod tabefacit res exiſtentes in eo, & facit eas ſeneſcere, & eſt cauſa obliuionis, & non ſcientiæ: patitur res exiſtens in eo paſſione corruptiua: ſed tempus tabefacit res exiſtentes in eo, & facit eas ſeneſcere, & eſt cauſa obliuionis, & non ſcientiæ. ergo omne, quod eſt in tempore patitur a tempore paſſione corruptiua: maior huius rationis ſtatim patet: quia tabefacere res, & facere eas ſeneſcere, &c. eſt rem facere pati paſſione corruptiua: minor uero patet ex communi modo loquendi: quia cõſueuimus dicere, quod tempus tabefacit, & omnia ſeneſcunt ſub tempore, & quod obliuio ſit propter tempus: ſed non dicimus, quod aliquis didicit propter tempus, nec quod aliqđ nouum, vel bonum factum eſt propter tempus: de illa ratione minor ponitur in litera. Vnde declaratis duobus quæ accidunt rebus ex hoc: quia ſunt in tempore phyl. declarat tertium, quod accidit rebus ex hoc, quod ſunt in tempore, quod eſt per ſe corrumpi a tempore: unde tempus eſt per ſe cauſa corruptionis eorum quæ ſunt in tempore, & hæc eſt ſexageſi-

B maſeptima concluſio huius libri: q ꝓbat ſic. Tpſ eſt per ſe cã illiꝰ, ꝙ inuenit eẽntialr in re q̃ ſeqt tpſ. ſ. in motu: ſed motꝰ ẽ per ſe cauſa corruptionis: quoniã motus naturaliter habet, ut per ipſum auferatur res a ſua ſubã. igitur tẽpus eſt cauſa corruptionis per ſe eorum quæ ſunt in tempore: de illa ratione primo ponitur concluſio, deinde ponitur maior: minor uero declaratur hic. Circa primum eſt dubium: quia non videtur, ꝙ omne ꝙ eſt in tempore excedat a tempore, qa tpſ eſt menſura rei: ſed menſura, & menſurata ſunt ęqualia: igitur res quæ eſt in tempore: ſicut in menſura non exceditur a tempore. Hoc confirmatur ſpecialiter de motu: qĩa omnis motus finitus eſt in tempore ſibi æquali, & per cõſequens nõ exceditur a tempore. Item motus æternus eſt in tempore, & tamen non exceditur a tempore ex duobus extremis. Dicendũ, ꝙ omne ꝙ eſt in tempore exceditur a tempore: ſed non exceditur a tempore, ꝙ eſt menſura ſua adęquata: ſed exceditur a tempore maiori quam eſt ſua menſura adęquata ſicut omne, quod eſt in numero exceditur a numero maiori quam eſt numerus qui eſt menſura adæquata eius: ut quatuor homines non exceduntur a numero quaternario: ſed a numero ſenario, & ſic motus menſuratus per unam horam tanquam per

Sexageſimaſeptima concluſio huius libri.

Primum dubium.

Secundũ.

Ad primũ.

C menſurã adęquatã excedit a tempore maiori. ſ. ab uno menſe, vel uno die, & ſic dẽt intelligi dcm̃ phyl. ſ. ꝙ omne, ꝙ eſt in tempore exceditur ab aliquo tempore: non tamen exceditur a tempore, quod eſt eius menſura adęquata: & per hoc patet reſponſio ad primam inſtantiam. Ad ſecundum dico, ꝙ motus ęternus non eſt in tempore: ſicut numeratum in numero niſi ſecundum ſuas partes, nec eſt totus motus ęternus ſecundum ſe totum in tempore: proprie loquendo. Vnde eſſe in tẽpore eſt dupliciter uidelicet improprie, ut eſſe in tẽpore: qa ẽ quando tpſ eſt: ſed hoc eſt eſſe in tẽpore ualde improprie. Eſſe at̃ in tẽpore ꝓprie hoc eſt dupliciter. ſ. magis ꝓprie, & minus proprie. Eſſe in tẽpore magis proprie eſt eſſe in tempore: ſicut in numero. Eſſe uero in tempore minus proprie eſt habere eſſe extenſum cum tempore ad modum quo una quantitas eſt coexiſtens cum alia quantitate, & illo modo eſt totus motus ęternus in tempore: ſed non eſt in tempore ſicut menſuratum in numero niſi ſecundum ſuas partes: quia infinitum ſecundum quod eſt infinitum non eſt numerus. Circa ſecundum declaratum eſt ſciendum, quod phy-

Ad ſecundum.

D loſophus non dicit, quod omne quod eſt in tempore patiat a tempore: licet Cõ. hoc dicat: ſed phyl. dicit, ꝙ neceſſe eſt oẽ, ꝙ eſt in tẽpore pati ſub tempore. Vnde propter dicta Cõ. eſt ſciendũ, ꝙ aliqđ dr agere in aliud, uel quia trãſmotat ipſum: vel quia applicat ei contrarium agens in ipſum: ſicut homo dicitur comburere domum: quia applicat ignem. Alio modo dicitur illud agere in aliud quo continuatur applicatio contrarij agentis in ipſum, & ſit mora applicationis, & illo modo dicitur tempus agere in res exiſtentes in tempore: qa per tempus ſit mora formaliter applicationis contrarijs agẽtis in res: nam tempus formaliter eſt mora. Sed eſt ſciendum quod homines attribuunt tempori corruptiones, & defectꝰ quorum non apparet cauſa extrinſeca. Et ideo dicunt, quod tempus eſt cauſa talium defectum. Vnde ſi aliquis moriatur ſenio dicimꝰ, ꝙ tpſ ẽ cã ſuæ mortis: ſed ſi moriat gladio non attribuimꝰ illã mortẽ tpi. Sed qa cã generationis rei eſt manifeſta, ideo non attribuunt homines tempori generationes, & ſic eſt de obliuione, & de addiſcere, & de ſenio, & uetuſtate, & differunt ſenium, & uetuſtas, quia uetuſtas proprie eſt in rebus inanimatis: ſenium uero eſt in re-

bus

bus animatis,& ſm ueritatem tps non eſt cã effectiua niſi eo modo quo dictum eſt. Circa autem tertium declaratum ſecundum Commen. hic eſt notandum, quod cum tempus attribuatur operationi dignius eſt, ut attribuatur operationi q̃ inuenit̃ cõntialr in re q̃ ſeqt̃ tps.ſ. in motu,& motus naturaliter hẽt ut per ipſum auferatur res a ſua ſubã, & illa ablatio per ſe inducit corruptionem rei: licet inducat generationẽ in rebus generatis per accidens ex motu. igitur inuenitur generatio per accidens,& corruptio per ſe,& ex tempore inuenitur utrunque per accidens: ſed generatio per accidens accidentis. Tempus enim accidit ei cui accidit generatio ex motu,& ſequitur ex iſto in quo inuenitur corruptio per ſe. corruptio igitur attribuitur ei quaſi ſecundario, & generatio quaſi accidens purum. hæc Commen. Sed hic dubitatur,

Dubitatio. quia phyloſophus dicit in tex. quod tempus eſt per ſe cauſa corruptionis,& Commen. dicit, q̃ tempus eſt cã corruptionis p accñs,& ſic Cõ. vr̃ contradicere Ari. Dicendum, q̃ p accñs vno modo diſtinguit̃ contra primũ,& alio modo diſtinguitur

Solutio. cõtra p ſe. Dico igit̃, q̃ tps eſt cã corruptionis p accñs ſm q̃ per accidens diſtinguitur contra primum: ſed non eſt cã corruptionis per accidens ſm q̃ per accñs diſtinguitur contra per ſe, vnde illa non repugnant videlicet, q̃ tempus ſit per ſe cauſa corruptionis,& quod tempus ſit cauſa per accñs corruptionis ſm q̃ p accidens opponitur ei, quod eſt primo. Sed adhuc dubitatur videlicet qualiter motus, uel tempus ſit per ſe cauſa corruptionis, hoc enim non uidetur uerum: quia motus eſt cauſa per accidens corruptionis, quia per motum cœli adducuntur ſtellæ quę ſunt per ſe cauſa corruptionis alicuius rei, ut patet ſecundo cęli,& ſi motus cęli non ſit per ſe cauſa corruptionis: multo magis tempus non erit per ſe cauſa corruptionis. Item corruptio non intenditur per ſe ab aliquo agente: ut patet per Commen. ſecundo meta. ergo corruptionis non eſt per ſe aliqua cauſa. Dicendum igitur, quod omne corruptibile actu exiſtens de neceſſitate corrumpitur, vt probat phyloſophus primo cęli,& etiam ſecundo de generatione, ſed non omne generabile de neceſſitate generat̃: quoniam multa ſunt poſſibilia eſſe quę nunquam erunt. Dico igitur, q̃ phy. p hoc, q̃ dicit tps aut motũ eſſe per ſe cãm corruptionis: intelligit, q̃ tempus, vel motus eſt neceſſaria cauſa corruptionis, quia quodcunque corruptibile actu exiſtens accipiet̃ neceſſe eſt q̃ ipſum aliqñ corrumpat̃: cũ nullum corruptibile poſſit eſſe ęternum, ſed non eſt neceſſe quodcunque generabile generari aliquando, immo poſſibile ẽ generationem alicuius rei impediri, ideo motus, uel tempus dicitur eſſe per ſe cauſa magis corruptionis q̃ generationis. Dicendum igitur, quod phyl. in propoſito per ſe intelligit neceſſarium, vel ineuitabile,& per accidẽs intelligit contingẽs non neceſſarium ſeu euitabile. Ad primum igitur in contrarium cum dicitur, quod motus cęli eſt cauſa p accidens corruptionis. Dico, quod eſt cauſa per accidens corruptionis neceſſaria rei corruptibilis exiſtẽtis in actu. Vñ illa ſtãt ſimul uidelicet, q̃ motus cęli ſit per ſe cã corruptionis: accipiendo p ſe p neceſſario, vel p ineuitabili,& tñ, q̃ eſt cã per accñs neceſſaria corruptionis: vnde accipiendo per ſe pro neceſſario ſic ei non repugnat per accidens neceſſarium, ſed per accidẽs, qđ põt non eſſe. Ad ſm cum dicitur, q̃ corruptio non intenditur per ſe, concedo,& iõ cõcedo q̃ corruptionis nõ eſt aliqua cauſa per ſe intendens eam. cum hoc tamẽ ſtat, q̃ corruptionis ſit aliqua cauſa per ſe, ideſt, neceſſaria. Si dicitur, q̃ phyloſophus primo cęli dicit, quod omne generabile de neceſſitate generabit,& omne corruptibile de neceſſitate corrumpet. Dicendũ, q̃ gñabile ẽ ſcdũplex. ſ. hñs potẽtiã ppinq̃, ut generetur,& habens potentiam remotam, ut generetur, generabile in potentia propinqua eſt illud, quod eſt ita propinquum generationi, quod eius generatio non poteſt impediri: quoniam materia poteſt ita eſſe diſpoſita ad aliquã formam, quod generatio illius formæ non poteſt per naturam impediri, ſed generabile in potentia remota eſt illud, cuius materia indiget multis diſpoſitionibus ad hoc, q̃ illa forma inducat̃. Dico igit̃, q̃ phy. intendit, q̃ oẽ gñabile ppinqua potentia de neceſſitate gñabit̃, ſed nõ intendit, q̃ oẽ gñabile potentia remota generetur. Et eodem modo poteſt diſtingui de corruptibili: quoniam aliquid dicitur corruptibile potentia propinqua, vt eſt corruptibile actu exiſtens, & omne tale de neceſſitate corrumpetur. Aliud uero eſt corruptibile potentia remota, vt niſi illud, quod adhuc non eſt generatum ncantiq́ hriſtum: tunc dico, quod non omne tale eſt corruptibile de neceſſitate,& hoc intendit phyloſophus hic, & hanc diſtinctionem innuit primo cęli.

Quæ cum ita ſint. Patet ea quæ ſunt ſemper: hoc

A ipſo ſanè, quod ſemper ſunt, in tempore non eſſe. Non enim a tempore continentur, nec ipſorum eſſe a tempore menſuratur.

Quare manifeſtum eſt: quoniam quæ ſunt ſemper ſecundum, quod ſemper ſunt, non ſunt in tempore. Neque enim continentur ſub tpe, neq; mẽſuratur eſſe eorum ſub tẽpore.

EX his quæ accidunt rebus ex hoc, quod ſunt in tempore concludit phyloſophus tertium. ſ. q̃ res ęternę ſm q̃ ſunt ęternę nõ ſunt i tpe,& hæc ẽ ſexageſimaoctaua cõcluſio huius libri: quæ probatur dupliciter,& primo ſic: omnia quæ ſunt in tempore continentur, ideſt, excedunt̃,& mẽſurant̃ a tpe: ſed res æternę ſm q̃ æternę non cõtinent̃ a tempore, quia non exceduntur a tempore: nec menſurantur a tẽpore. ergo res æternæ ſecundum q̃ æternæ non ſunt in tpe. Sextageſimaoctaua concluſio huius libri.

Signum huius eſt ipſa nihil a tempore pati: propterea quod in tempore non ſunt.

Signum autem huiuſmodi: quoniam neque patiuntur nihil a tempore, tanquam non entia in tempore.

B SEcundo pbat̃ eadẽ cõcluſio p qđdã ſignũ,& eſt, q̃ res æternæ non patiunt̃ a tpe, vt patet ad ſenſum: corpa enim cęleſtia nõ ſeneſcunt, nec deteriorantur, ut patet ad ſenſum,& hoc eſt ſignum, quod non ſunt in tempore: ſicut non entia non ſunt in tempore. Notandum ſecundum Commẽ. hic, quod phyloſophus hic intendit per res æternas corpora cęleſtia: patet enim ſenſui, quod tempus non operatur in eis: hæc Commen. Item dicit Commen. q̃ phy. p nõ entia in tpe innuit ſepata a materia, qa corpa cęleſtia, licet nõ ſint cũ tpe ſm q̃ tps nõ cõtinet illa: tñ ſunt coexiſtentia cum tẽpore, ideſt, quod eſſe eorum, quod eſt in motu eſt exiſtens cũ eſſe temporis coexiſtentia quantitatis cum quantitate: res vero ſeparatæ non hñt cõtinentiã, nec coexñtiã,& ideo dicit Ari. q̃ res ęternę. ſ. corpora cęleſtia non ſunt in tẽpore: ſicut in menſura tanquam non entia in tempore, ideſt, ſicut ſubſtãtiæ ſeparatę, vt Deus,& intelligentiæ non ſunt in tempore: ſicut in menſura. Ex dictis Commen. hic poteſt accipi, quod corpora cæleſtia uno modo ſunt in tempore: alio modo non ſunt in tempore: quando ſunt in tempore coexiſtunt cum tempore coexiſtentia quantitatis cum quantitate: quia ſunt ſimul ſimultate q̃titatis cum tempore,& non ſeparant̃ ſm locũ: nã q̃titas cęli non ſeparatur ſm locum a tempore: ſed alio modo non ſunt in tempore, quia non menſurantur tempore: nõ enim poteſt duratio corporis cęleſtis ſciri per tempus: non enim poteſt per eſſe cognoſci, q̃ cęlũ durabit tñ ſic, q̃ nõ plꝰ, & hoc eſt ꝓprie menſurari temporẽ. ſ. cognoſcere, p tempus quandiu res durabit: ita quod non ulterius. Sed dubium eſt hic, ſcilicet, utrum aliquo modo debeat concedi, quod ſubſtãtiæ ſeparatę ſint in tempore. Dicendum, quod aliquid eſſe in tẽpore eſt tripliciter. Vno modo aliquid dicitur eſſe in tempore coexiſtentia entitatiua,& hoc eſt exiſtere quando tempus exiſtit,& illo modo omne, quod eſt, eſt in tempore: & illo modo ſubſtãtiæ ſeparatę ſunt in tempore, ſcilicet, coexiſtentia entitatiua. Alio modo eſt aliquid in tempore uidelicet coexiſtentia quantitatiua,& illo modo corpora cęleſtia ſunt in tempore, ſed ſubſtãtiæ ſeparatę non tertio modo dicitur aliquid eſſe in tempore, ſicut in numero,& in menſura,& illo modo ſolum corruptibilia ſunt in tempore quare,&c. Notãdum. Quomodo corpora celeſtia ſint in tempore, & nõ ſint. Dubium. Solutio.

D At uero cum tempus menſura ſit motus: erit, & quietis menſura per accidens. Eſt enim in tempore quies omnis. Non enim, ut omne, quod eſt in motu: ſic,& id quod eſt in tempore moueatur. neceſſe eſt.

Quoniam autem eſt tempus menſuratio motus: erit, & quietis metrum ſecundum accidens. Omnis enim quies in tempore. Non enim ſicut, quod in motu eſt neceſſe moueri ſic, & quod in tempore eſt. Te.c. 118.

HÆc eſt tertia pars principalis huiꝰ ca. in qua declat̃, q̃ tps eſt menſura qetis,& quõ,& continet duas particulas: quoniam in prima declaratur, quod tempus eſt menſura qetis,& remouet unũ dubium. In ſecunda ibi. [Quare quod mouetur.] Oſtenditur quomodo tempus eſt menſura motus,& quietis. Prima particula continet duas particulas: quoniam in prima declaratur, quod quies menſuratur tempore. In ſecunda autem ibi. [Non enim omne.] Declarat phyloſophus quibus competit uera quies,& quibus non. Prima pars habet duas particulas: quoniam in prima probatur concluſio

cluſio intenta. In ſecunda ibi. [Non enim motus.] Remouet dubium. Primo igitur declarat phyloſophus, quod tempus eſt menſura quietis, & hæc eſt ſexageſimanona concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Illud quod eſt menſura motus eſt menſura quietis: ſed tempus eſt menſura motus, ergo tempus eſt menſura quietis. De iſta ratione primo ponitur minor: deinde concluſio. Deinde narrat phyloſophus quomodo tempus eſt menſura quietis dicens, quod tempus eſt menſura quietis per accidens. Secundo vero probatur eadem concluſio ſic. Eſſe in tempore eſt eſſe in tempore, ſicut in numero, vel in menſura: ſed omnis quies eſt in tempore, ergo omnis quies eſt in tempore ſicut in numero, vel in menſura, & per conſequens tempus eſt menſura quietis. De iſta ratione ſola minor ponitur in litera cum dicitur. [Omnis enim quies in tempore eſt.] Intelligendum, quod cum dicitur, quod tempus menſurat quietem, & quod quies eſt in tempore ſicut in menſura: hoc non eſt ſic intelligendum, ſcilicet, quod quies ſic menſuretur tempore, quod partibus temporis correſpondeant partes quietis: in medietate temporis ſit medietas quietis, & quarta pars quietis in quarta parte temporis, ut ſicut motus diuiditur ſecundum diuiſionem temporis: ſic ita quies diuidatur ſecundum diuiſionem temporis: quoniam ſi ita eſſet tunc quieſcens tranſmutaretur ſecundum illud ſecundum quod quieſcit, quod eſt impoſſibile, quia tranſmutatio, & quies eiuſdem ſecundum idem ſunt oppoſita: conſequentiam uero probo ſic: quoniam ſi quies diuidatur ſecundum diuiſionem temporis, nunc quieſcens in una parte temporis haberet unam partem quietis, & ſic quieſcens ſe haberet aliter, & aliter reſpectu quietis, quia nunc ſub una parte quietis eſſet, & tunc non eſſet ſub illa parte quietis, ſed ſub alia parte: cum igitur quieſcens formaliter quieſcit ſecundum quietem, ſicut album formaliter eſt album ſecundum albedinem, ſequitur quod ſi quieſcens ſit continue ſub alia parte quietis quod quieſcens tranſmutatur ſecundum quietem, tamen quieſcit formaliter ſecundum quietem, & ſic quieſcens ſecundum idem quieſceret, & tranſmutaretur, quod eſt impoſſibile. Dico igitur, quod de uirtute ſermonis non eſt uerum, quod quies menſuretur tempore, quia ſecundum ueritatem quies non eſt aliquid exiſtens in rerum natura accipiendo quietem pro uera priuatione motus, quia priuatio non exiſtit, ut declaratum eſt primo huius: phyloſophus tamen, & etiam Commen. concludunt iſtam, ſcilicet, quod quies menſuratur tempore ſub hoc intellectu uidelicet, quod per tempus poteſt cognoſci, vel ſciri quandiu aliquod corpus priuatur motu ſicut quandiu quieſcit, ut cognita quantitate motus horæ ſi concedatur, quod illud corpus per vnam horam non moueatur: tunc per vnam horam cognoſcitur quandiu illud corpus quieſcit. Secundo eſt ſciendum ſecundum Commen. inferius in iſto eodem Commen. quod quia quies eſt priuatio motus, & eodem modo cognoſcitur habitus per ſe, & priuatio per accidens ut patet. Senſus enim apprehendit album per ſe, & nigrum ſecundum quod eſt priuatio albi, & ideo quia tempus eſt per ſe menſura qua cognoſcitur motus: ideo motus poteſt eſſe per accidens menſura quietis. Vnde eſt ſciendum, quod Commen. non intelligit, quod nigredo ſit priuatio: ſed quod nigredo ſit quodammodo priuatio albedinis quia magis accedit ad imperfectionem, & ad priuationem quam albedo, & ita eſt de alijs accidentibus contrarijs: ut de calore, & frigiditate: uidelicet, quod unum eſt, ut habitus: reliquum uero ut priuatio.

D Tempus nanq; nõ motus eſt: ſed numerus motus. In numero aũt motus, & id eſſe poteſt quod quieſcit.

Non enim motus tẽpus eſt, ſed numerus motus. In numero autem motus contingit eſſe, & quieſcens.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis primæ particulæ tertiæ partis principalis huius capituli, in qua remouetur quoddam dubium, & eſt tale, tempus eſt menſura motus. primo ergo, quod nihil eſt in tempore niſi motus, vel quod eſt in motu: ſed quies, nec eſt motus, nec eſt in motu. ergo quies non eſt in tempore. Illud dubium remouet phyloſophus. d. quod non oportet, quod ſicut neceſſe eſt omne, quod eſt in motu moueri, ſic ſit neceſſe omne quod eſt in tempore moueri, quia tempus non eſt motus, ſed eſt numerus motus: nunc autem quieſcens poteſt eſſe in numero quamuis motus non ſit in motu.

Non enim omne, quod immobile eſt quieſcit: ſed, quod caret motu: atque ut moueatur eſt aptũ, ut, & antea diximus.

A *Non enim omne immobile quieſcit, ſed priuatum motu aptum natum moueri: ſicut d. ctum eſt in prioribus.*

HÆc eſt ſecunda pars primæ particulæ tertiæ partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus narrat quibus competit uera quies, & quibus non, ut ex hoc appareat uere quæ mota, & quæ quieſcentia ſunt in tempore, & quæ non ſunt in tempore, primo tamen narrat hoc. Secundo uero cum dicit. [Eſſe autem in numero.] Declarat, quod tam motum quam quieſcens ſunt in tempore. Primo igitur narrando dicit phyloſophus. Quod nõ omne immobile: hoc eſt non omne non motum quieſcit, id eſt, quiete uera: ſed ſolum illud immobile, ſeu non motum quieſcit vere, quod eſt priuatum motu, ſed eſt aptum natum moueri. Et Commen. d. hic, quod quia quieſcens dicitur tranſumptiue, ut dicitur. quod poli ſunt quieſcentes, & dicitur vere, ſcilicet, in eis quæ ſunt innata moueri eſſentialiter, & quies quæ eſt in tempore eſt vera quies. Incipit declarare hoc, ne in eo cadat deceptio, & dicit, quod non omne non motum neceſſe eſt, quod quieſcat, &c. Vnde ſecundum Commen. duplex eſt quies, ſcilicet, quies vera, & illa eſt in eo, quod non mouetur, quod tamen innatum eſt moueri. Alia quies eſt tranſumptiue dicta, & illa eſt in eo quod non mouetur, nec innatum eſt moueri. Item. d. Commen. quod per hoc, quod dicit phyloſophus, quod non omne immobile quieſcit, ſed ſolum illud, quod innatum eſt moueri, innuit quæ mota, & quæ quieſcentia ſunt in tempore: mota enim ſemper, ut orbis: ſimiliter quieſcentia ſemper, ut terra non ſunt in tempore, cum tempus non excedit illa: hæc Commen. Ex hoc igitur patet, quod ſolum mota, & quieſcentia quæ aliquando mouentur, & aliquando quieſcunt ſunt in tempore.

Duplex ẽ quies.

Eſſe autem quippiam in numero, id eſt, vt diximus eſſe numerum ipſius quendam, & menſurãq; ipſius eſſe, eo ſanè numero, in quo dicitur eſſe. Quare ſi eſt in tempore menſurabitur. Metietur autem tempus, & id quod mouetur, & id quod quieſcit, illud, ut mouetur, hoc vt quieſcit. Nam alterius ipſorum motum. Alterius quietẽ quanta quędã ſit metietur.

C *Eſſe autem in numero, eſt eſſe quendam numerum rei, & menſurari eſſe ipſius numero in quo eſt. Quare ſi in tempore, & ſub tempore eſt. Menſurabit autem tempus, quod mouebitur, & quieſcens ſecundum quod hoc quidem motum: illud autem quieſcens. Motum enim ipſorum, & quietem menſurabit ſecundum quod quanta quædam.*

VIſo quæ mota, & quæ quieſcentia ſunt in tempore, declarat phyloſophus, quod tam illud quod mouetur: quam etiam illud, quod quieſcit menſuratur tempore, & hæc eſt ſeptuageſima concluſio huius libri: primo tamen phyloſophus declarat illam concluſionem. Secundo uero narrat quantum ad quid motus, & etiam quies menſuratur tempore. Primo igitur cõcluſio declaratur ſic. Omne quod eſt in numero menſuratur numero in quo eſt, ſed tam illud, quod mouetur, quam etiam illud, quod quieſcit eſt in tempore ſicut in numero. igitur tam illud, quod mouetur quam illud, quod quieſcit menſuratur tempore. De illa ratione primo ponitur probatio maioris, quæ talis eſt. Eſſe in numero eſt eſſe numerum quendam rei, & menſurari eſſe ipſius numero in quo eſt: hoc eſt eſſe in numero eſt eſſe in numero ſicut in menſura, vt declaratum eſt prius, & ex hoc ſequitur, quod omne quod eſt in numero menſuratur numero in quo eſt. Deinde minor ponitur, & ſimul concluditur concluſio cum dicitur. Quare ſi in tempore, hoc eſt, ſi pro quia illud, quod mouetur, & quod quieſcit in tempore tempus menſurabit tam illud, quod mouetur quam illud, quod quieſcit, quia cum tempus non menſurat illam rem quæ mouetur, & illam quæ quieſcit quantum ad entitates ſuas: ſed ſolum inquantum ſunt aliquando in motu, & aliquando in quiete, & ideo ſubdit phyloſophus. d. quod tempus menſurat illud, quod mouetur, & illud quod quieſcit ſecundum quod hoc eſt motum, & illud quieſcens. Deinde narrat phyloſophus quantum ad quid motus, & quies menſurantur tempore. d. quod tempus menſurat motum, & quietem quantum ad quanta quædam, hoc eſt in quantum ſunt quanta terminata: hoc eſt in quantum motus ẽ tantus ſic, quod non eſt maior, & ſic inquantum quies ẽ tanta ſic quod iſta res diu nõ mouetur ita, quod nõ ultra. Et Commen. d. quod phyl. contentus eſt inducere motum menſurationis, & quietis a tempore: quoniam dicere modũ

Septuageſima concluſio huius libri.

concluſio-

concluſionis habet in ſe concluſionem licet non expræſſe, ideo inducit modum concluſionis, ideſt, modum menſurationis quietis, & motus a tempore. Item dicis Commen. ſic, quod quia quies eſt priuatio motus, & priuationes terminātur in reſpectu ſuorum habituum, & mēſurantur, neceſſe eſt vt menſuratio qetis, & tpis nihil aliud ſit q̄ menſurare priuationē motus: hęc Cō. Et poſtea dicit Commen. ꝙ tpˢ menſurat motum primo, & eſſentialiter, quietem uero menſurat ſecundo, & per accidens. Intelligendū, ꝙ mēſurare quietem eſt menſurare priuationē motus, hoc eſt menſurare quietē eſt menſurare per quantum tempus eſt mobile in potentia ad motum, cum ipſum mobile non mouetur, vel per quantū tempus mobile potuit fuiſſe motum cum non mouebatur. Vnde priuatio non cognoſcitur niſi in comparatione ad ſuū habitum: quoniam non cognoſcimus quandiu mobile quieuit niſi cognoſcendo quandiu fuit in potentia ad motum, & non mouebatur, vel per quantum potuit fuiſſe motum dū non mouebatur. Intelligendum eſt etiam, quod quando dicis phyloſophus, quod tempus menſurat motum, & quietē inquantum ſunt quanta quædam: credo, quod phyloſophus non intelligat, quod quies habeat veram quantitatem: quoniam ſecundum veritatem quies cum ſit mere priuatio motus nullam quantitatem habet, nec prius, nec poſterius niſi ſecundum imaginationem comparando quietem ad motum imaginando quietem habere prius, & poſterius in relatione ad motum, ſcilicet, in priuando motum a ſubiecto, & ideo ſecundum talem imaginationem, ſcilicet, imaginando, quod mobile nunc non mouetur, nec iterum adhuc mouebitur: ſic imaginamur prius, & poſterius in quiete imaginando motum priuari a mobili ſecundum prius, & poſterius.

Idem infra c. 130. Notabile.

Quare id, quod mouetur non a tempore menſurabile ſimpliciter erit ut quantum eſt quoddam, ſed vt motus eius eſt quantus.

Quare quod mouetur non ſimpliciter erit menſurabile ſub tempore: ſecundum quod quantum aliquid eſt: ſed ſecundum quod motus ipſius quantus.

HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis principalis huius capituli in qua phyloſophus declarat quomodo tempus eſt menſura illius, quod mouetur, & quieſcit, & ēt motus, & quietis, & continet duas partes: quoniam in prima declaratur quomodo tempus menſurat motum, & quietem. In ſecunda ibi. [Quare quæcunque.] Ex dictis concludit concluſionem. Dicit igitur phyloſophus primo, quod illud, qđ mouetur non ſimpliciter eſt menſurabile tempore ſecundū ꝙ q̄tū aliqd ē: huc eſt ſm, ꝙ eſt ſuba aut q̄tū aut quale. ſed illud, ꝙ mēſurat tpe ſm ꝙ motꝰ eiꝰ ē q̄tū. Vn intēdit phyl. dicere, ꝙ tpˢ nō mēſurat rē motā ſm ꝙ ē mota ſimpliciter: ſed ſecūdū q̄titatē accidētē motui: ut exponis Cō. Et intēdit, vt mihi vr, ꝙ tpˢ nō mēſurat rē motā ſm ꝙ eſt mota ſimplr: q̄a ſic mēſuraret oēm rē motā ſm ꝙ eſt mota, & ſic mēſuraret rem motam motu ęterno ſm ꝙ eſt mota motu ęterno: quod eſt falſum: ſed tpˢ mēſurat rē motā ſm ꝙ motꝰ eiꝰ eſt q̄tus. i. finitꝰ, & terminatꝰ, & ſic pōt tpˢ mēſurare primum mobile ſm ꝙ mouet aliquo motu finito, vt vna reuōne, vel quacūque alia parte motus finita. Adhuc etiam primum tempus non menſurat motum finitum niſi ſecundum quantitatem accidentē illi motui: quoniam ſicut vlna non menſurat pannum niſi menſurando quantitatem panni: ſic primum tempus non mēſurat aliquos motus a motu primo non menſurando quantitatem propriam ſucceſſiuam illorum motuum, ut dictum eſt prius. Vnde Commen. d. hic, quod tempus non menſurat motum: niſi quia eſt in prædicamento paſſionis. Item Comm. d. quod illud, quod dictum eſt de mobili, & moto debet intelligi de quiete, & quieſcente: quoniam tēpus menſurat quieſcens niſi ſecundum quod in eo eſt quantitas non ſecondū quod eſt quieſcens ſimpliciter, & quantitas in quieſcente terminatur exiſtimatione quietis in reſpectu motus: hæc Com. Et illud eſt etiam ſuperius expoſitum, & illud idem, quod dictum eſt de moto, & quieſcente etiam intelligendum eſt de motu, & quiete, ſcilicet, quod tempus menſurat motum, & quietem ſecundum quod ſunt, vel exiſtimantur eſſe quanta.

Quibus efficitur, ut ea non ſint in tempore, quæ neque mouentur: neque quieſcunt. Eſſe enim in tēpore eſt tempore menſurari. Tempus autem motus eſt quietiſve menſura.

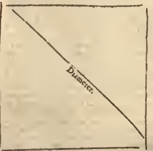
Te. c. 119. *Quare quæcunque neque mouentur: neque quieſcunt, neque ſunt in tempore. In tempore enim eſſe eſt menſurari tempore. Tempus autem motus, & quietis mēſuratio ē.*

HÆc eſt ſecunda ps huiꝰ ꝑticulę: in qua phyl. ex dictis cōcludit cōcluſionē illā. ſ. ꝙ oē, ꝙ nō mouet, nec qeſcit nō mēſurat tpe, & hæc eſt ſeptuageſimaprima concluſio huiꝰ lib. q̄ ꝓbat ex ꝑcedētibꝰ, & ēt ꝑ ſignum ex ꝑcedētibꝰ ſic. Oē ꝙ eſt in tpe aut eſt qeſcēs: aut motū, vt patet iā dictis: ex qua ſeqt ꝑ cōuerſionē ꝑ contrapōnē, ꝙ oē, ꝙ nō mouet, nec qeſcit nō mēſurat tpe. Idē ꝓbat per ſignū ſic. Eſſe in tpe eſt mēſurari tpe, ut prius dictum eſt: ſed tempus eſt propria mēſura motus, & quietis, & hoc eſt ſignum, quod tempus non menſurat aliquid, quod nec eſt motus, nec quies, nec motū, nec quieſcens. Et Commen. d. hic, quod menſurans debet eſſe de genere menſurati, & ex hoc ſequitur, quod omne, quod mēſurat a tpe mēſuratur ſm ꝙ eſt motꝰ aut qeſcēs: qm̄ linea mēſurat ꝑ lineam, & corpus per corpus, & ſuperficies per ſuperficiem: hæc Commen. vnde intendit Commen. quod tempus eſt de genere ſucceſſiuorum: ideo nihil menſuratur tempore niſi ſucceſſiuum vel habens attributionem ad ſucceſſiuum cuiuſmodi ſunt motus, & quies, motum, & quieſcens.

Septimageſima prima cōcluſio huius libri.

Probatur etiam a ſigno.

Patet igitur, neque omnia quæ non ſunt in tempore eſſe. Ea enim non ſunt in tempore: quæ non poſſunt aliter ſe habere. Vt diametrum eſſe commēſurabilem coſtę. Omnino enim ſi tempus menſura eſt, motus quidem per ſe, cæterorum uero per accidens: patet quorum eſſe metitur: eorum omnium eſſe in quiete, vel in motu conſiſtere. Symeter.

Te. c. 120. *Manifeſtum igitur: quoniā neq. quod non eſt omne in tempore erit, ut quęcunque non contingit aliter: ſicut diametron lateri ſimetron. Omnino enim ſi menſura eſt tempus motus per ſe, aliorum autem ſecundum accidens: manifeſtum eſt, quod quorum eſſe menſurat: his omnibus inerit eſſe in moueri, & quieſcere.*

HÆc eſt quarta pars principalis huiꝰ capituli in qua declaratur quæ non entia ſunt in tempore, & quę non entia non ſunt in tempore, & continet duas particulas: qm̄ in prima phyl. demſat q̄ nō entia nō ſūt in tpe. In ſcda uero ibi. [Quæcūque qdē igit.] Declarat q̄ nō entia ſūt in tpe. Primo igit phyl. innuit diuiſionē nō entiū q̄ talis eſt: qđdā ē h ens, ꝙ ſp eſt nō ens, & qđdā eſt nō ens qđ nō ſp ē nō ens: ſed aliqñ ens, & aliqñ non ens. Vnde ſicut ens duplex eſt, ſcilicet, ens ſemper: & ens non ſemper: ita non ens eſt duplex, ſcilicet, quoddam, quod eſt non ens ſemper, & quoddam, quod non ſemper eſt non ens: hanc diuiſionem innuit phyl. dicēs, ꝙ manifeſtum eſt: qm̄, nec quod uerū eſt, &c. Deinde phyl. declarat, ꝙ ſemper non ens non eſt in tempore, & hæc eſt ſeptuageſimaſecunda concluſio huius libri q̄ ꝓbat ſic. Illud, ꝙ nec eſt in tēpore per ſe, nec per accidens, nō eſt in tēpore: ſed ſemper non ens nec eſt in tempore per ſe, nec per accidens. ergo ſemper non ens nec eſt in tempore per ſe, nec per accidens. ergo ſemper non ens non eſt in tempore. maior eſt per ſe manifeſta, & minor ſic declaratur, tempus eſt per ſe menſura motus, & eſt menſura per accidens aliorum quæ nata ſunt moueri per accidens, & quieſcere, ita quod omne quod menſuratur tempore eſt motus, vel mobile, ſed illud, quod ſemper eſt non ens, nec eſt motus, nec mobile, nec eſt natum moueri nec quieſcere. ergo ſp non ens nō mēſurat tpe ꝑ ſe, nec ꝑ accidens: & ꝑ cōſequēs non ens, nec eſt in tpe ꝑ ſe, nec ꝑ accidens: de hac ratione primo ponitur concluſio cum dicitur, ut quæcunque ſupple non entia non contingit aliter ſe

Septuageſimaſecunda cōcluſio huius libri.

 habere,

habere, vt diametros eſſe lateri ſymetros non ſunt in tempore, deinde ponitur probatio minoris cum dicitur. [Omnibus enim menſurare, &c.]

Quæ igitur ſub corruptionem generationemq́; cadunt, atque omnino nunc ſunt, nunc non ſunt ea in tempore eſſe neceſſe eſt. Eſt enim maius quid tempus: quod eſſe ipſorum excedet, & id tempus, quod eſt illius æqua menſura.

Quæcunque quidem igitur generabilia, & corruptibilia ſunt, & omnino quę aliquando quidem ſunt, aliquãdo autem non ſunt, neceſſe eſt in tempore eſſe. Eſt enim quoddã tẽpus plus q̃ excellit eſſe ipſorũ, & menſurat ſubam.

HÆc eſt ſecunda particula quartæ partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus declarat quæ non entia ſunt in tempore, & primo oſtendit, quod illa non entia quæ aliquando non ſunt, & aliquando ſunt: ſunt in tẽpore. ſecundo vero diſtinguit tale non ens cum dicitur. Ipſorum autem quæ non ſunt tertia uero reuertitur ad narrandum, quod ſemper non ens non eſt in tempore cum dicit. Quorum autem non continet.] Primo igitur phyloſophus declarat, quod quæcunque aliquando ſunt, & aliquando nõ ſunt, ſunt in tpe, & hæc eſt ſeptuageſimatertia concluſio huius libri, quæ probatur dupliciter ſecundum expoſitionem Commen. & primo ſic. Quæcunque ſunt mota, vel mobilia ſunt in tempore: ſed quæcunque aliquando ſunt, & aliquando non ſunt: ſunt mota, vel mobilia. ergo quæcunque aliquãdo ſunt, & aliquando non ſunt: ſunt in tempore. Illa uero quæ aliqñ ſunt: & aliqñ nõ ſunt: ſunt generabilia, & corruptibilia, ideo omnia generabilia, & corruptibilia ſunt in tempore: maior huius propoſitionis ſumitur ex textu præcedenti, ſcilicet, ex illo textu. Manifeſtum autem, quod quorum eſſe, &c. minor autem de ſe nota eſt. Secundo vero probat eandem concluſionem dicit. Etenim quoddam tempus, & eſt ratio talis. Illud, quod exceditur a tempore eſt in tẽpore, ſeu menſuratur tempore, ſed illa quæ aliquando ſunt, & aliquãdo non ſunt exceduntur a tempore. ergo illa ſunt in tempore: de qua ratione minor ponitur in textu. Vnde eſt notandum ſecundum Commen. hic, quod tam eſſe quam non eſſe talium quæ aliquando ſunt, & aliquando non ſunt: menſuratur tempore, quia tam eſſe quam non eſſe talium exceditur a tempore ex utraque parte. Et ſi dicatur, quod non eſſe Sortis quod præcedit ſuum eſſe non exceditur a tempore ex vtraque parte: quia eſt infinitum in præterito, & ſimiliter nõ eſſe Sor. ſequens ſuum eſſe eſt infinitum in tempore futuro, & ſic non exceditur a tempore ex vtraque parte. ergo falſum eſt dicere, quod non eſſe rei quæ aliquando eſt, & aliquando non eſt ſit in tempore. Illud remouet Commen. d. quod tempora priuationum rerum determinantur per tempora ſubiectorum propinquorum in quibus eſt poſſibilitas eſſendi illarum rerum verbi gratia. Quoniam priuatio Sor. quæ præcedit eſſe ſuum terminatur per tempus quando accipitur in reſpectu ſubiecti propinqui ei verbi gratia: ex quo ſperma coniungebatur cum ſanguine menſtruo: cum autem priuatio eius accipitur in reſpectu poſſibilitatis in prima materia inuenitur infinita in præterito, & ſimiliter priuatio eiꝰ quando priuatur res in præterito infinita eſt in futuro: hæc Commen. Vnde Commen. intendit, quod priuatio formæ rei uno modo menſuratur tempore, & alio modo non: quoniam priuatio, vt habet eſſe in ſubiecto propinquo formę mẽſuratur tempore, quia exceditur a tempore ex utraque parte, ſicut ſubiectum propinquum formæ exceditur a tempore ex utraque parte, ſed priuatio formæ, vt habet eſſe in ſubiecto remoto, ideſt, in materia prima ſic non menſuratur tempore, quia ſi ſic: tunc priuatio præcedens eſſe formæ ſic eſſet infinita in præterito, & ſimiliter ſequens eſſe formæ eſſet infinita in futuro, & quamuis priuatio præcedens eſſe rei reſpectu alicuius ſubiecti, ſcilicet, reſpectu ſubiecti propinqui menſuretur tempore, tamen priuatio ſequens eſſe rei reſpectu nullius ſubiecti menſuratur tempore, quia cum ea non coniungitur poſſibilitas eſſendi rem niſi in rebus reciprocatis, ut dicit Commen. Et intelligit, quod in rebus reciprocatis, ſcilicet, quæ ex ſe inuicem generantur ſicut aqua generatur ex aere, & econuerſo: priuationi in ſequenti eſſe ſpeciei coniungitur poſſibilitas eſſendi eandem ſpeciem ſiue eandẽ rem ſecundum ſpeciem: ſed priuationi formæ non coniungitur poſſibilitas eſſendi eandem rem ſecundum numerum, quia impoſſibile eſt per naturam, quod idem numero reuertatur poſtquam corruptum, vt in fine ſecundi de generatione. Illud vero, ſcilicet, quod Commen. d. quod priuatio præcedens eſſe rei reſpectu ſubiecti propinqui eſt menſurata, & terminata tempore, & reſpectu ſubiecti remoti non eſt in tẽpore: intelligo ſic, quod priuatio materiæ quæ habet eſſe in ſubiecto, ſcilicet, in denominando ſubiectum, vt uiſum eſt ſupra, non eſt in ſubiecto alio modo denominando quando ſubiecto eſt: quoniam oculus non eſt cæcus niſi quando oculus eſt, & ideo priuatio, ut eſt in ſubiecto propinquo non menſuratur eodem tempore quo menſuratur ſubiectum propinquum: ſubiectum autem propinquum priuationis eſt ſubã compoſita quæ exceditur a tempore ex vtraque parte, & ideo priuatio vt eſt in ſubiecto propinquo menſuratur tempore, ſed ſubiectum remotum priuationis eſt materia prima quæ non exceditur a tempore, & ideo priuatio quæ eſt in materia prima non menſuratur tempore, nec tamen priuatio quę eſt in materia prima eſt alia a priuatione quę eſt in materia propinqua, ſed eſt eadem: ideo uno modo menſuratur tempore, vt in denominando ſubiectum propinquum, & alio modo non menſuratur tempore, vt in denominando ſubiectum remotum, ut in ſimili gratia exempli: eadem quantitas numero eſt in me, & in materia prima, quę eſt in me, & ſic quantitas, vt eſt in me menſuratur tempore, ſed, vt eſt in materia prima non menſuratur tempore, quoniam illa quantitas eſt temporaliter in me, & in materia prima eternaliter.

Septuageſimatertia concluſio huius libri.

Quomodo intelligitur dictum Commen.

Cum autem ea quæ non ſunt: partim contineantur: partim non contineantur a tempore, eorum quę tempus continet: quædam olim erant, ut Homerus, quædam erunt, ut aliquid futurorum, quæ quidem altera ex parte continet tempus. Quod ſi ſint quæ ad utranque partem continet tempus: illa modum utrunque ſubeunt. Erant enim ac erunt. Ea uero quæ neutra ex parte continet tempus, neque erant, neque ſunt, neque erunt. Sunt autem ea: quorum oppoſita ſemper ſunt, veluti diametron incommenſurabilem eſſe coſte: ſemper eſt. Atque hoc non erit in tempore. Neque igitur illud erit: diametrum inquã incommenſurabilem eſſe coſte. Quapropter ſemper non eſt: quod contrarium eſt: ei quod ſemper eſt.

Ipſorum autem quæ non ſunt: quęcunque continet tempus: alia quidem erant, ut Homerus aliquando erat. Alia uero erunt: ut futurorum aliquod tempus utraque continet. Et ſi ad ambo utraque, & erant & erunt. Quorum autem non continet: neque erit, neque eſt, neque erat. Sunt autem huiuſmodi, eorum quę non ſunt: quorumcunque oppoſita ſemper ſunt, ut aſymetron eſſe diametron ſemper eſt, & non erit hoc in tempore. ergo neq; ſymetron. Vnde ſemper non eſt: quia contrarium eſt ei quod ſemper eſt.

CVM phyloſophus declarauit, quod ea quę aliquando ſunt: & aliquando non ſunt: ſunt in tempore. Subdiuidit tale non ens, quod aliquando eſt, & aliquando non eſt. Et dicit, quod ipſorum non entium quę continẽtur a tempore quędam ſunt pręterita, vt Homerus, & quędã ſunt futura ſeu erunt, vt futurum aliquod: cuiuſmodi eſt eclypſis: Tempus enim continet utrunque modum talium nõ entium ad quancunque enim partem inſpexeris tempus taliũ non entium eſt terminatum, & reſpiciendo utranque partẽ ex vtraque parte eſt terminatum. Vnde Commen. dicit hic, quod tpš terminat priuationem iſtarum rerum: ita, q̃ nunc poſſumus dicere, quod tot anni ſunt lapſi: in quibus talis res erat, ita quod non eſſe talis rei ſequens ſuum eſſe menſuratur tempore medio inter hoc inſtans pręſens, & tempus in quo iſta res erat.

Quorum uero contrarium non ſemper eſt: ea, & eſſe, & non eſſe poſſunt, atque ipſorum eſt, & generatio, & corruptio.

Quodcunque

Quæcunque autem non ſemper eſt contrarium. Hæc A *autem,& poſſunt eſſe,& non eſſe,& eſt generatio,& corruptio ipſorum.*

DEclarato, quod aliquando non ens,& aliquãdo ens mẽſuratur tempore, phyloſophus reuertitur ad declarãdum, quod ſemper non ens non menſuratur tempore,& etiam narrat quę ſunt illa quę non ſemper ſunt non entia. Et dicit primo, quod illa ſunt quorum non eſt tempus menſura continens illa: ita quod nec fuerunt, nec erunt, nec ſunt,& ſunt illa quorum oppoſita ſunt, vt diametrum eſſe aſſymetrum, hoc eſt incommenſurabile co.ſte eſt ſemper ens,& verum, ideo diametrum eſſe ſymetrum eſt ſemper nõ ens,& falſum. Illa vero quorum oppoſita non ſemper ſunt talia poſſunt eſſe,& non eſſe,& talium eſt generatio,& corruptio. Quod autem ſemper non ens non ſit in tempore poteſt dupliciter declarari. primo, quia nec poſſunt mouere, nec quieſcere. Secundo quia non extenduntur a tempore.

Primum dubium. Sed hic ſunt duo dubia. Quorum primum eſt, quia non videtur, quod nullum non ens ſit in tempore, quia ſi aliquod B non ens eſſet in tempore illud eſſet in tempore pręſenti: quia ſecundum phyloſophum in ſecunda parte huius capituli apparet, quod ex eſſe alicuius in tempore, neceſſario ſequitur illud tempus eſſe: ſed quicquid eſt in tempore pręſenti eſt. ergo ſi non ens eſt in tempore, ſequitur, quod non ens eſt,& ſic idem ſimul eſt,& non eſt, quod eſt impoſſibile.

Secundũ dubium. Secundo dubitatur quia uidetur, quod non ens ſit in tempore, quia qes eſt in tpe,& quies eſt ſp nõ ens: cũ ſit priuatio pura. ergo.

Ad primum. Ad primum dicendum, quod illa de virtute ſermonis eſt falſa,& includens oppoſita, ſcilicet, non ens eſt in tẽpore, quia ſequitur non ens eſt in tempore. ergo non ens eſt ens, ſed phyloſophus per illam: aliquod non ens eſt in tempore: intelligit, quod aliquod non ens eſt natum eſſe in tempore, vel quod aliquod non ens fuit, uel erit in tempore. Vel forte phyloſophus per illam propoſitionem, ſcilicet, aliquod non ens in tempore, intelligit quod aliquod tempus determinatum eſt in quo verificatur non ens de aliquo non ente poſt, vel ante ſuum eſſe: quoniam non eſſe verificatur de Homero: non per ſe, ſed tempore determinato, vt ſi dicatur, ꝙ tot anni ſunt elapſi poſt quos Homerus fuit, & hæc videtur C intentio Commen.

Ad ſecundum. Ad ſecundum dubium dicendum, quod de uirtute ſermonis non debet intelligi, quod quies eſt in tempore, quia quies eſt ſemper non ens: ſed phyloſophus concedit illam propoſitionem ſub illo intellectu, res quieſcit in tẽpore, hoc eſt res quæ nata eſt moueri priuatur motu per aliqd tempus determinatum quare,&c.

DETERMINATVR DE HIS QVÆ SVNT in tempore ei intrinſeca ſicut partes & paſſiones, vel continuatiua partium temporis. Tractatus tertij. Cap. VI.

Ipſum autem nunc continuatio temporis eſt, ut ante diximus. Præteritum enim,& accidens tempus coniungit, atque ultimum omnino temporis eſt. Eſt enim huius quidem principium: illius autem finis. Verum hoc non, ut in puncto manente patet. Diuidit etiam potentia tempus, atque, vt tale eſt, diuerſum eſt ſemper. Vt autem coniungit: ſemper eſt idẽ, D vt in mathematicis lineis fieri ſolet. Non enim idẽ ſemper unumq́ue punctum eſt cogitatione. Cum.n. diuidimus: aliud eſt atque aliud punctum. At quo linea eſt una, hoc idem eſt pænitus punctum. Sic,& ipſum nunc partim temporis eſt diuiſio potentia, vti diximus, partim finis eſt utrorumq́ue ac unio. Eſt autem idem,& per idem diuiſio, atque unio. At eſſe non idem eſt.

Te.c.121. *Ipſum autem nunc eſt continuatio temporis, ut dictum eſt prius. Continuat enim tempus præteritum,& futurum,& omnino terminus temporis eſt. Eſt enim huius quidem principium, illius autem finis. Sed hoc non ſicut,& linea in puncto manente manifeſtum, diuidit autem potentia. Et inquantum quidem huius eſt ſemper alterum eſt ipſum nunc. Inquantum autem copulat: ſemper idem eſt ſicut in mathematicis lineis. Non enim ſemper idem punctum intellectu eſt. Diuidentium enim ſemper aliud eſt. Secundum autem quod copulat: unum idemq́ue penitus eſt, ſic & ipſum nunc. Aliud quidem temporis diuiſio ſecundum potentiam eſt. Aliud autem terminus utrorumque & unitio. Eſt autem idem & ſecundum idem diuiſio,& unitio: eſſe autem non idem eſt.* Te.c.122.

ISTVD eſt ſextum capitulum huius Tractatus in quo determinatur de tempore in comparatione ad ea quæ ſunt intrinſeca tempori tanquam partes, vel paſſiones, vel continuatiua partium temporis,& continet quatuor partes principales: quoniam in prima determinatur de ipſo nunc determinando eius ſignificationes. In ſecunda ibi. [Ipſum autem tunc.] Determinatur de ipſo tunc oſtendẽdo qualiter ſe habeat ad tempus. In tertia ibi. [Ipſum autem iam.] Determina B tur quomodo ipſum iam ſe habeat ad tempus. In quarta ibi. [Ipſum autem modo.] Oſtenditur qualiter modo olim tẽpore ſe habent ad tempus. Prima pars continet duas particulas: quoniam in prima phylo. de ipſo nunc deſcribendo ipſum nunc proprie dictum. In ſecunda ibi. [Hoc quidem ſic dicitur.] Determinatur de ipſo nunc tranſumptiue dicto. In prima igitur parte huius capituli phyl. deſcribit ipſum nũc proprie dictum,& etiam narrat quomodo ipſum nunc proprie dictum aſſimilatur puncto,& quomodo differt a puncto: nunc vero proprie dictum deſcribitur ſic, quod eſt continuatio temporis. hoc eſt nunc proprie dictum eſt continuatiuũ partiũ tẽporis adinuicẽ: ipſum nũc ꝓprie dictũ aſſimilatur pũcto in hoc quod ſicut idem punctus ſecundũ rem diuerſificatus ſecundum rationem eſt continuatiuus partium lineæ adinuicem,& diuiſiuus partium lineæ abinuicem, ita idem nunc ſecundum rem,& diuerſificatiuum ſecundum rationẽ eſt continuatiuum partium temporis,& diuerſificatiuum earundem abinuicem,& ſicut punctus ſecundum quod eſt vnus & idem eſt continuatiuus partium lineæ,& eſt diuiſiuus partium lineæ abinuicem: ita nunc ſecundum quod eſt idem eſt C continuatiuum partium temporis,& ſecundum quod diuerſificatur eſt diuiſiuum partium temporis: quoniam ſecundum quod eſt finis preteriti,& initium futuri eſt diuiſiuum partium temporis,& ſic non eſt idem ſecundum rationem, quia ut ſic diuerſa prædicata uerificarentur de ipſo: aliud enim eſt eſſe finis præteriti,& aliud eſt eſſe initium futuri: ſed nunc,& punctus differunt in hoc, quia punctus eſt principium,& finis manentis in actu,& nunc eſt principium,& finis non manentis in actu: quia eſt principium inchoantis futuri,& finis deficientis preteriti. Quomodo nunc proprie dictum deſcribatur.

Ipſum igitur nunc hoc uno dr̃ modo. Alio vero modo tp̃s huic propinquum. Dicimus.n. nunc accedit, quia hodie veniet. At res quę actę ſunt olim nõ fuiſſe dicimus: neque eluuionem, quanquam tempus continuum eſt uſque ad illa. Sed quia non ſunt proprie, ideo non illo modo dicuntur.

D *Hoc quidem igitur ſic dicitur ipſorum nunc, aliud autẽ cum tempus, quod eſt huius prope ſit, ueniet nunc, quia hodie uenit. Sed in ilion facta non ſunt nunc: neque diluuium factum eſt nunc: tamen tempus continuum nunc eſt, ſed quia non eſt prope.*

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur de nunc tranſumptiue accepto, unde phyloſophus intendit demonſtrare, ꝙ nunc non ſolum dicitur de indiuiſibili continuante partes temporis adinuicem, ſed etiam dicitur de tempore propinquo inſtanti præſenti proprie accepto,& etiam dicitur de tẽpore, quod continet ipſum nunc ex utraque parte, ſcilicet, de tempore præſenti cuius partes præſens nunc continuat adinuicem, ſed nunc non dicitur de tempore multum remoto a pręſenti inſtanti. verbi gratia, dicimus, quod ſortes nunc uenit, quia uenit in hac hora, vel in aliquo tempore propinquo huic inſtanti, vel dicimus, quod Sor. venit nunc, quia venit hodie, ſcilicet, in nonis Beati Nicolai,& ſic patet exẽplariter,

in toto tempore: quia idem inſtans eſt principium tēporis futuri, & finis præteriti, & ita eſt in qualibet parte temporis. ſ. quod idem inſtans ſecundum rem eſt initium futuri, & finis præteriti: tamen alia eſt ratio eius ſm quod eſt principium futuri, & alia ſm quod eſt finis præteriti: ideo dicitur ꝙ inſtans manet idem in toto tempore ſubiectum non ſm diffinitionem: ſic igitur patet aliqualiter quõ inſtans manet idem in toto tempore, & ꝙ inſtans ſit diuerſum ſm diffinitionem poteſt multipliciter manifeſtari. Vno modo quod idem inſtans eſt initium futuri, & finis præteriti: ſed initium, & finis ſunt duo contraria ſm diffinitionem, & hoc modo loquitur Com. com. 55. huius libri. di. ꝙ inſtans eſt duo quodammodo, ſm nos: quoniam eſt principium futuri, & finis præteriti, & principium eſt aliud a fine ſm terminos. Et poſtea dicit quod inſtans eſt vnum vno modo, & duo alio modo, quia ſm quod eſt principium eſt aliud ab illo ſecundum quod eſt finis, & ſic loquitur Commen. 6. huius. com. 54. vbi dicit, quod inſtās quod eſt finis præteriti, & initium futuri eſt indiuiſibile ſecūdum ſubiectum, & diuiſibile ſecundum rationem. Alio modo poteſt manifeſtari quõ inſtans eſt diuerſum ſm diffinitionem, q̃a illud idē inſtans ꝙ nunc eſt futurum poſtea eſt præſens: deinde præteritum. Et adhuc poteſt alio modo probari hoc idem, quia vt patet per Comm. com. 104. huius quarti, inſtans ſecundum ꝙ inuenitur in rebus diuerſis eſt numeratum ratione ſm mutationes rerum numeratarum quæ mēſurantur ab ipſo quando idem inſtans in quod menſurat oīa mutata eſſe, & certum eſt quod numerare hoc non eſt menſurare illud: ideo inſtans ſm rationem variatur ſm rationem menſuratarum.

Ad primū. Ad primum argumentum dicendum eſt, quod loquendo de inſtanti quod per ſuum fluxum cauſat tempus: ſic eſt hæc propoſitio vera: ſicut mobile ad motum: ita inſtans ad tempus, & concedo quod illud inſtans quod cauſat tempus manet idem in toto tempore: ſed ſi loquamur de inſtanti continuāte partes temporis adinuicem, ſic non eſt omnino ſimile de inſtanti, & de mobili, quia certum eſt ꝙ non eſt idem inſtans continuans partes temporis adinuicem. vnde phyl. comparat inſtans continuans partes temporis, & pūctum in linea adinuicem: ſicut igitur non eſt idem punctum continuans omnes partes lineæ adinuicem ita non eſt idem inſtans continuans omnes partes temporis. Tamen aliquo modo ſimiliter ſe habet inſtans intrinſecum temporis ad tēpus: ſicut mobile ad motum, quia ſicut idem mobile ſecundū ſubiectum diuerſificatum ſolum ſm rationem manet in quali-bet differentia temporis ſucceſſiue: ut dictum eſt prius, ſic etiam idem mobile ſecundum ſubiectum manet in qualibet parte motus: ſic idem inſtans ſm ſubam eſt finis temporis præteriti, & initium temporis futuri &c. Et poteſt etiam dici quod pro tanto dicitur quod inſtans ſequitur illud quod fertur, quia inſtans numeratur ſm quod tranſlatum eſt in locis diuerſis, & hoc uidetur eſſe de intentione Comm. comm. 104. & commen. 106. huius quarti. Vnde quia mobile motū eſt non bis in uno loco: ſed continue in alio, & alio loco: ideo non eſt accipere idem inſtans bis exiſtens præſentialiter: ſed ſemper aliud, & aliud: & ſic ꝑ tanto dicitur quod inſtans ſequitur illud quod fertur: quia inſtans multiplicatur ſecundum quod mobile eſt in diuerſis locis. Idem etiam uult Aui. ſecundo ſuæ phyſicæ. c. penulti. di. quod ſicut mobili accidit ex hoc quod ſicut mobile mouetur quod non eſt bis in eodem loco: ita non eſt idem inſtans bis: ſed ſemper aliud, & aliud: & ſic inſtans magis uariatur ad uarietatem mobilis quantum ad diuerſa loca quam maneat idem: quia mobile manet idē. Intelligendum etiam quod inſtans dicitur ſequi illud quod fertur propter tria. Primò, quia inſtans uariatur ex hoc, quia mobile ſit continue in diuerſis locis. Secundò, quia ſequitur mobile quantum ad identitatem, quia omnia inſtantia ſunt in eodem mobili tanquam in ſubiecto. Et ita dicit Commen. quod inſtans manet idem, quia ſemper in eodem ſubiecto ingenerabili, & incorruptibili. Tertiò dicitur quod inſtans ſequitur illud quod fertur: quia inſtans ſequitur ad mobile ſecundum cognitionem. nam dicit Commen. cō. 14. huius quarti, ubi exponitur illa propoſitio, uidelicet. Inſtans ſequitur illud quod fertur, quod cognitio tranſlati eſt cauſa cognitionis inſtantis: qm̃ tranſlatum in eſſe eſt prius inſtāti, & ēt motus apud nos.

Ad ſecundum. Ad aliud argumentum dicendū quod inſtans deſinit eſſe qñ eſt, ut ſit ad hoc inſtans. In a, eſt illa uera a, eſt: & hæc ſimiliter a, incipit eſſe. Vnde in illis q̃ ſubito hñt eſſe hoc uerbum incipit debet exponi ꝑ poſitionē præſentis, & per negationem præteriti, & hoc uerbum deſinit debet exponi per poſitionem præſentis, & negationem futuri, uerbi gratia, iſta a, incipit eſſe: debet ſic exponi a, eſt & a,

Cō. 104. & cō. 106.

Aui. ſecūdo ſuę meta. c. penultimo.

Com. 14.

A nunquam fuit prius: ſine a. ſine medio non fuit. Et illa a. deſinit eſſe: debet ſic exponi a. eſt & a. nunquam poſtea erit, & idō vtraque illarum eſt uera, ſcilicet a. incipit eſſe, & a. deſinit eſſe: ſi ſic exponantur modo prædicto. Sed tu diceres. Inceptio, & deſinitio ſunt oppoſita: ſed oppoſita non ſimul uerificantur in eodem. ergo. Item ſequitur a. deſinit eſſe. ergo a. incipit non eſſe. ergo illa erunt ſimul uera, ſcilicet a. incipit eſſe, & illa a. incipit non eſſe.

Prima replica. Secunda replica.

Ad primam repli. Ad primum dicendum eſt, quod inceptio in communi, & deſinitio in communi non ſunt oppoſita, aliqua tamen inceptio, & deſinitio ſunt oppoſita, ut inceptio, & deſinitio quæ exponuntur per affirmationem, & negationem eiuſdem de eodem. Illa enim ſtant ſimul Sor. incipit eſſe albus, & Sor. deſinit eſſe albus, quia illa ſortes incipit eſſe albus: exponitur ſic. ſortes eſt albus, & Sor. ſine medio non fuit albus, & illa Sor. deſinit eſſe albus. exponitur ſic. Sor. non eſt albus, & Sor. ſine medio fuit albus.

Ad ſecundam rep. Ad aliud cōcedo, quod illa ſtant ſimul a. incipit eſſe, & a. incipit non eſſe, quia eodem modo debet exponi utraque unde illud qđ non habet eſſe duratiuum ſimul incipit, & deſinit eſſe. Et ad confirmationem dico, quod ad hoc inſtans non propriè corrumpitur,

B nec corrumpitur etiam aliquid proprie, nec etiam aliquid generatur proprie niſi illud, quod poteſt alterari: accipiendo tamen corruptionem pro deſinitione dico, quod hoc inſtans corrumpitur quando eſt, & quando erit. Et cum dicitur, aut corrumpitur corruptione ſubita, vel ſucceſſiua. Dico, quod corrumpitur corruptione ſubita, quia corrumpitur corruptione quæ non durat, niſi per inſtans. Et cum dicitur ſimul eſt corruptio ſubita, & corruptum eſſe. Dico, quod hoc eſt verum in his quæ corrumpuntur proprie, ſcilicet, per veram alterationem præcedentem: in quibus etiam eſt dare primum corruptum eſſe: ſed in his quæ non corrumpuntur ꝑ alterationem præcedentem, & in his in quibus non eſt dare primum corruptum eſſe non eſt uerum: inmo in illis corruptio ſubita eſt, quando nullum corruptum eſſe illius rei eſt: nunc vero hoc inſtans non corrūpitur per veram alterationem præcedentem, nec eſt dare primum inſtans in quo eſt verum, quod hoc inſtans eſt corruptum.

Ad tertiū. Ad aliud principale dicendum, quod inſtans extrinſecum a tempore, ſcilicet, mobile ſeu extremitas mobilis cauſat inſtans, & manet in toto tempore idem, & hoc eſt conceſſum, vel forte ſecundum imaginationem matematicorū loquitur qui imaginantur u-

C num inſtans fluere, & cauſare tempus. Vel poteſt dici, quod inſtans agit tempus, quia nihil de tempore habemus niſi nūc præſens, & eſt cauſa quare tempus eſt continuum.

Ad quartum. Ad aliud patet per priua dicta, quia dictum eſt æqualiter inſtans maneat idem ſecundum ſubiectum, tamen differt ſm diffōnem.

ASSIGNANTVR RATIONES EORVM quæ dicuntur de tempore. Tractatus tertij. Cap. IIII.

Patet igitur tempus numerū eſſe motus per prius poſteriuſve: & continuum etiam eſſe: cum ſit continui numerus uti diximus.

Te. c. 108. *Quod quidem igitur tempus numerus motus ſecundū prius & poſterius ſit: & continuum continui: nanque manifeſtum eſt.*

D ISVD eſt quartum capitulum huius tractatus, in quo determinatur de proprietatibus temporis reddendo ex diffinitione temporis iam aſſignata rationes eorum quæ dicuntur de tempore, & continet ſex partes principales, quia in prima declaratur, quod tempus eſt continuum. In ſecunda ibi. [Minimus autem numerus.] Declaratur quomodo in tempore inuenitur minimum, & quomodo non. In tertia uero ibi. [Manifeſtum autem propter quid.] Narrat quomodo quidā numeri dicuntur de tempore, & quidam non. In quarta ibi [Quod quidam autem ubique.] Narrat phyloſophus proprietates quæ inſunt tempori ſecundum quod tempus eſt numerus, & etiam narrat accidentia quibus tempus differt a numero ſimpliciter. In quinta ibi [Amplius ſic contingit.] Ponitur unum accidens commune tempori, & motui circulari, quod eſt reiterare unū, & idem ſecundum ſpeciē. In ſexta ibi [Non ſolum autem.] Declarat, quod non ſolum tempus menſuratur motu, ſed econuerſo, & per hoc eſt unum accidens temporis, ſcilicet, menſurat motu. In prima igitur

tur parte principali huius ca.phyl.declarat ꝙ tempus eſt cõtinuum,& hæc eſt ſexageſima concluſio huius libri, quæ probatur ſic.Omnis numerus continui eſt continuus: ſed tẽpus eſt numerus continui.ergo tempus eſt continuum:de iſta rõne primo ponit declaratio minoris quę talis eſt: tps eſt numerus motus,vt patuit ex præcedentibus,& motus eſt quoddã continuum.ergo tps eſt numerus continui.Deinde ponit maior cũ dicitur. Continuũ namq; manifeſtum eſt, hoc eſt manifeſtum eſt quod continuum eſt numerus continui. Vnde notandum eſt ſm Com.ꝙ phyl.dicit:ꝙ tempus eſt numerus motus ſm prius,& poſterius:qm̃ tempus eſt numerꝰ motus non ſm ꝙ mens accipit illud habens partes tantum: ſed ſm ꝙ accipit illud habens partes priores,& poſteriores,& facit rememorationem de hoc in loco: quia vult conſiderare de accidentibus tẽporis.hæc Com. Vnde motus põt menſurari ſm quod habet partes tm̃ per numerum ſimpliciter.nã poſſumus dicere ꝙ motus hẽt duas medietates, vel quatuor quartas: põt etiam menſurari per magnitudinem ſuper quã fit motus,& per ipſum mobile: qm̃ motus capit diuiſionem tam a magnitudine ſuper quam fit motus,quam etiam ab ipſo mobili:ſed proprium eſt tempori menſurare motum,quia tempus habet partes priores,& poſteriores,& quia phyl.vult determinare de proprijs accidentibus temporis: ideo fecit rememorationem de hoc dicit ſecundum prius, & poſterius.

Numerus autem minimus abſolutus quidem eſt dualitas inquam ipſa:quidam autem partim eſt, partim non eſt.Veluti lineæ multitudine quidem minimus eſt.Duæ inquam lineæ,aut una. Magnitudine autem eſſe non poteſt. Omnis nanque linea diuiditur ſemper.Quare ſimiliter & tempus.Numero quidẽ minimũ unũ uel duo. Magnitudine uero nõ eſt.

Minimus autem numerus qui ſimpliciter quidem dualitas eſt.Quidam autem numerus eſt: qui eſt quidem ſicut eſt,tanquam non eſt,ut lineæ minima multitudine quidem eſt duę aut una.Magnitudine quidem non eſt minima.Semper enim diuiditur omnis linea. Quare ſimiliter & tẽpus. Minimum enim quidem eſt ſecundum numerum unum aut duo:ſecundum uero magnitudinem non eſt.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius ca. in qua oſtenditur qũo in tempore inuenitur minimum, & qũo in eo non inuenitur minimum.Et ſm ꝙ dicit Com.per hoc declarabit qualiter numerus acceptus in diffinitione tẽporis differt a numero ſimpliciter. Primo igitur phyl. ponit diſtinctionem de numero, & differentiam inter membra diſtinctionis ex quibus poſtea concludit concluſionẽ quam intendit,quæ talis eſt.ſ.quod quidam eſt numerus ſimpliciter, & quidam eſt numerus alicuius: ſiue numerus quodãmodo, vt numerus alicuius rei determinatę:ſicut numerus motus, vel numerus vini. Numerus ſimpliciter eſt illæ quo oẽs res poſſunt numerari,vt duo,tria,quatuor,& ſic de alijs: dicimꝰ enim duo Angeli,duo homines,duæ relationes,& ſic de omnibus alijs rebus.Numerus vero quidã, ſeu numerus quodãmodo eſt numerus determinati generis:ſic ꝙ eſt menſura vnius generis rerum,& non alterius,vt vncia,vel libra eſt menſura in ponderibus,& pinta eſt menſura liquidorum,vt vini, D vel aquæ,& illi duo numeri differunt in hoc, quia in numeris ſimpliciter eſt accipere minimum ſimpliciter,vt dualitas eſt numerus minimus ſimpliciter.Sed in numeris non ſimpliciter aliquo modo eſt accipere numerum minimum, & aliquo modo non.v.g.linea eſt numerus determinatus, & non ſimpliciter, & eſt accipere minimã lineã aliquo modo,& aliquo modo non:quia eſt accipere minimam lineam ſm multitudinem,vt eſt vna linea,vel duę: ſed non eſt accipere minimam lineam ſm magnitudinem,quia oĩs linea eſt diuiſibilis in infinitum ſm magnitudinem.Ex his igitur phyl.concludit ꝙ in tempore inuenitur minimum ſm multitudinem,nõ autẽ ſm magnitudinem: & hęc eſt concluſio ſexageſimaprima huius libri,& probatur ſic.In quolibet continuo inuenitur minimum ſm multitudinem,non ſecundum magnitudinẽ,ut patet de linea,& alijs continuis: ſed tempus eſt quoddam continuum.ergo in tempore inuenitur minimum ſecũdum multitudinem,& non magnitudinem.maior patet,quia in quolibet continuo inuenitur vnum continuum, aut duo

A continua:ſed vnum aut duo eſt minus ſm multitudinem, & oẽ continuum eſt diuiſibile in infinitum ſm magnitudinẽ, ergo in nullo continuo inuenitur minimum ſm magnitudinẽ.minor aũt patet ex concluſione præcedẽti.ſ. quia tempus eſt continuum.ergo in tẽpore inuenitur minimum ſm multitudinem,ut unum tempus,aut duo tempora: ſed in tẽpore non inuenitur minimum ſm magnitudinẽ, quia tempus eſt diuiſibile in infinitũ:oẽ. n.tempus eſt diuiſibile in infinita tẽpora:& ideo quocunq; tempore eſt dare tps minus:quia pars eſt minor ſuo toto,ut dicit Com. quia illud ꝙ eſt numerus alicuius poſſibile eſt ſm ꝙ numerus unitatum indiuiſibiliũ in iſto genere inuenire minimum eius,& ſm ꝙ eſt numerus alicuius cui accidit diuiſio in infinitum non inuenitur minimum in eo.Sed dubitatur utrum in tempore inueniatur minimum aliquo modo.Et uidetur ꝙ non:quia in illo ꝙ eſt diuiſibile in infinitum non inuenit minimum:ſed tẽpus qualitercunq. accipiatur eſt diuiſibile in infinitum.ergo in tempore nullo modo inuenit minimum. Dubium. Dicendum ꝙ in tẽpore non inuenitur minimum ſimpliciter:tamen in tẽpore, & in quolibet continuo inuenitur minimum ſm multitudinẽ.ſ. Solutio. B unum tempus aut duo tempora, unde unum tẽpus quantũcunq. ſit magnum eſt minimum ſm multitudinẽ, quia unitas eſt minima pars multitudinis: unde: quia tempus eſt diuiſibile in infinitũ:ideo non eſt dare minimum tempus ſecundum multitudinẽ. Et ſi dicatur quod tempus minimum ſm multitudinem eſt diuiſibile in duas medietates quę ſunt partes multitudinis.ergo minimum ſm multitudinem non eſt diuiſibile in partes multitudinis. Reſpondetur cum dr̃ quod minimum ſm multitudinem eſt diuiſibile in duas medietates.dico ꝙ uerum eſt in duas medietates ſm magnitudinem non ſm multitudinem:qm̃ illæ duę medietates non ſunt illius minimi ſm multitudinem,quia unitas non eſt diuiſibilis in partes multitudinis:qm̃ una medietas unius totius magnitudinis non eſt minor ſm multitudinem quam ſuũ totũ, nec unus annus eſt minor ſecundum multitudinem quam una dies,uel una hora:qm̃ unitas non eſt minor unitate.Et cum dicitur ꝙ duę partes totius ſunt partes ſm multitudinẽ. Dico ꝙ non ſunt duæ partes ſecundum multitudinẽ maioris numeri,uidelicet,quaternarij, uel ſenarij:ſed ſunt partes ſm magnitudinem unius continui ꝙ eſt minimum ſm multitudinẽ.Vnde pars ſm magnitudinẽ eſt æqualis toti ſm mul- C titudinem:quoniam una medietas ſecundum multitudinem eſt æqualis ſecundum magnitudinem toti cuius eſt medietas.nam una tota magnitudo non eſt maior ſecundum multitudinem quam una eius medietas,quia ſicut pars eſt una, & minima ſecundum multitudinem:ita totum eſt unum,& minimum ſecundum multitudinem.

Perſpicuum etiam eſt,& cur uelox quidem,ac tardum non dicitur.Multum autem & paucum, & longum,ac breue dicitur. Quo namq; continuum eſt hoc,longum,& breue. Quo uero numerus eſt hoc, multum,ac paucum dicitur. Velox autem & tardũ non eſt:quippe cum neque numerus quo numeramus uelox ullus ſit,atque tardus.

Manifeſtum eſt autem propter quod tardum, & uelox non dicitur.Multum autem,& paucum,& breue, & longum.Secundum quidem enim quod continuum eſt, & longum,& breue.Secundum autem quod numerus multum, & paucum,uelox,& tardum non eſt.Neque enim numerus quo numeramus,uelox,& tardus nullus eſt. Te.c.109.

HÆc eſt tertia pars principalis huius ca. in qua phylo. narrat ꝙ quædam proprietates continui, & quædam proprietates numeri dicuntur de tpe, & quędã non, & narrat tria,& unum eorum declarat. Primo igitur narrat illa tria.ſ.quod tempus,nec eſt uelox,nec tardum,& dicit ꝙ manifeſtum eſt propter qd tempus,nec eſt uelox, nec tardũ, & ſic remouet unam proprietatẽ motus a tempore.ſ.eſſe uelox,uel tardum. Secundo narrat ꝙ tempus dicitur multum, & paucum ꝙ eſt proprium numero.Tertio autem narrat ꝙ tempus dicitur longum,& breue,ꝙ eſt proprium quantitatis continuę.Tempus enim eſt quoddam continuum,ut declaratum eſt,& eſt numerus motus,& ſm quod eſt quoddam cõtinuũ dr̃ longum,& breue, & ſm quod eſt numerus dr̃ multũ,& paucum.Deinde declarat phyl.primum iſtorum.ſ.quod

tempus,

tempus, nec eſt uelox, nec tardum, & hæc eſt ſexageſimaſecū- **61. concl. huius lib.** da concluſio huius libri, quę probatur ſic. Nullus numerus quo numeramus eſt uelox, aut tardus: ſed tempus eſt numerus quo numeramus. ergo tempus, nec eſt velox, nec tardum, huius rõnis primo ponitur concluſio cū dicitur: velox autē aut tardū non eſt. deinde ponitur maior cum dr. Neque. n. numerus quo numeramus velox, & tardus nullus eſt: poteſt tñ hæc maior ſic declarari: velox & tardū dicitur de aliquo ſm quod eſt numeratum: dicitur. n. velox motus ſm quod paruo tempore menſuratur, tardum autem econuerſo: ſed motus tardus dicitur ſm quod longo tempore mēſuratur, & ſic manifeſtum eſt ꝙ numerus quo numeramus ſm quod huiuſmodi, nec eſt velox, nec tardus. **Dubium.** Notandum quod Comm. mouet hic talem dubitationem: qm̄ dictum eſt quod tempus eſt lōgum, & breue ſm quod eſt continuum, & eſt multum, & paucum ſm quod diſcretum eſt: tempus igitur eſt continuum, & etiam diſcretum. Dubitatio igitur eſt illa: cū tempus ſit continuū, & etiam diſcretum: quare phyl. diffinit ipſum per diſcretum dicens quod tempus eſt numerus, & non diffinit tp̄s per continuum. Hanc igitur dubitationem mouet Com. d. ſic: & quæret aliquis ſi tempus quodammodo eſt diſcretū, & cōtinuū: quare phyl. diffinit ipſum per diſcretum dicens ipſum B eſſe numerū. **Ad dub.** Ad hanc dubitationem rñdet Com. d. ſic. dicamus igitur ad hoc quod extra mentem non eſt niſi motum, & motus, & tempus non ſit niſi quando mens diuiditur motum per prius, & poſterius, & hæc eſt intentio numeri motus. i. motum eſſe numeratum. igitur ſuba temporis quæ eſt in eo quaſi forma eſt numerus: & qđ eſt in eo quaſi materia eſt motus continuus: qui non eſt numerus ſimpliciter: ſed numerus motus. continuatio igitur accidit gratia materiæ, & diſcretio. i. numerus gratia formæ, & eſt compoſitum ex duabus quantitatibus. ſ. diſcreta, & continua, & iſta compoſitio accidit menſuræ. i. magnitudinibus quæ diuiduntur, & cōſideratio in quarto Euclidis eſt de magnitudinibus ſm ꝙ ſunt numerus: vel: vt habet alia litera, quæ ſunt numerus. hęc Cōmen. **Primum.** In quibus dictis in rñdendo continentr̄ quinque. Primum eſt, ꝙ extra mentem non eſt niſi motus, & motum: ꝙ ſic intelligo quod de his tribus requiſitis ad motū quæ ſunt mobile motus, & tempus nihil eſt in actu actualitate ſimultatis quantum ad ſe totum, vel quantum ad aliquas partes ei⁹ quarum quælibet eſt extra aliam niſi motum. i. mobile, & mo- C tus: qm̄ mobile eſt totum ſimul in actu, & motus quantum ad aliquas eius partes quarū quælibet eſt extra aliam in actu ſimultatis quas habet ſm diuiſionem mobilis, & pars motus exiſtens in vna parte eſt ſimul ſimultate temporis cum parte motus exiſtente in alia parte mobilis, & vtraq. iſtarum partiū motus eſt totaliter extra aliā: ſed tp̄s, nec ſm ſe totū, nec ſm aliquas eius partes: quarū ꝗlibet eſt extra aliā eſt in actu actualitate ſimultatis, vt patet ex prædictis. **Secūdum.** Secundum eſt, ꝙ tempus non ſit niſi quando mens diuidit motum in prius, & poſterius, quod ſic intelligo ꝙ tempus non ſit in actu menſurandi motū niſi qn̄ mens diuidit motum in prius, & poſteri⁹ percipiendo actualiter prius, & poſterius in motu, & hæc eſt intentio numeri motus: hoc eſt de ratione numeri motus ꝑ quem actu numeratur motus. i. quod mens per iſtum numerum diuidat motū in prius, & poſterius: illa tamē res de qua tempus prędicatur habet in actu eſſe exiſtentiæ ſine actione mentis: ſed non habet eſſe in actu menſurandi ſine mēte. **Tertium.** Tertium eſt, quod ſuba temporis eſt quaſi forma quæ eſt numerus, & quod eſt in eo quaſi materia eſt motus continuus, ꝙ ſic intelligo quod illud ꝙ prædicatur per hanc vocem tēpus in actu habet pro formali in eo numerū: quia hęc vox tēpus D in actu ſignificat idem ꝙ hæc oratio quantitas ſucceſſiua motus, quo actu numeratur motus, vel actu numerans motum, & certum eſt ꝙ formale in ſignificato huius totius orationis eſt numerus, quia illud quo aliquid numeratur eſt numerus, & ꝙ dicitur: illud ꝙ eſt quaſi materia eſt motus continuus. ſi per motum intelligatur motus de genere paſſionis ſic motus eſt materia temporis non ex qua: ſed in qua. ſi vero per motum intelligatur motus qui eſt per ſe de genere quantitatis. i. quantitas ſucceſſiua motus de genere paſſionis: ſic materia rei ſignificatæ per hanc vocem tempus in actu eſt motus continuus: quia hæc vox tempus in actu ſignificat idem quod hæc dictio motus qui eſt quantitas numerans, ſeu menſurans motum de genere paſſionis. **Quartū.** Quartō dictū eſt, ꝙ motus eſt cōpoſitus ex duabus q̄titatib⁹. ſ. diſcreta, & cōtinua: & hoc intelligo ſic, quod ſi per tempus intelligitur illa res quę dicitur tempus, & cui accidit quod ſit tempus in actu ſic per compoſitionem ex continuo, & diſcreto, intelligo habere partes quibus competit diſcretum ſub vna ratione, & continuū

A ſub alia: quoniam illa res quæ eſt tempus ſecundum quod habet partes copulatas ad terminum communem habet rationem continui, & ſecundum quod habet duas partes, ſcilicet, duas medietates, uel tres partes, aut quatuor, quarū una eſt extra aliam habet rationem diſcreti. Nec debet aliquo modo intelligi, quod tempus componatur ex quantitate cōtinua, & diſcreta: ſed illa quę eſt tempus habet rationem quātitatis continuę, & diſcretę modo quo dictum eſt. ſi vero ꝑ tempus intelligitur illud quod hæc vox tempus ſignificat in actu: tunc conceditur quod tempus componitur ex quantitate continua, & diſcreta, quia ſignificatum huius uocis tempus in actu componitur ex quantitate continua. i. ex quantitate ſucceſſiua motus, & ex numero. i. ex numero motus. Vnde ſignificatum huius uocis tempus in actu eſt illud totum quantitas ſucceſſiua motus qua actu numeratur motus ſm prius, & poſterius: & illud totum ſignificatum non eſt per ſe in genere, nec aliquid per ſe unum, illa tamen res quæ eſt tēpus eſt per ſe unum, & eſt per ſe in genere quantitatis. **Quintū.** Quintum dictum eſt, quod talis compoſitio. ſ. ex quantitate continua, & diſcreta accidit magnitudinibus quando diuidūtur, B hoc eſt quando numerantur per integrum, & ſic conceditur de magnitudinibus in 10. Euclidis: quoniam in 10. Euclidis determinatur de magnitudinibus ſecundum quod ſunt rationabiles. i. numeratiuæ, & non ſunt numeratiuæ niſi ſecundum quod habent rationem diſcreti: quoniam ulna non menſurat pannum niſi ſecundum quod ſemel, uel bis, &c. replicatur in panno, & ſic habet rationem diſcreti. Eodem modo tempus non numeratur motu niſi per rationem diſcreti. Vnde eo modo componitur tempus ex continuo, & diſcreto: quoniam magnitudo rationabilis componitur ex continuo, & diſcreto: quoniam illa res quæ eſt magnitudo rationabilis non eſt realis, nec eſt realiter ex continuo, & diſcreto: ſed habet rationem continui, & diſcreti ſecundum quod menſurat: tamen illud quod ſignificatur per hanc uocem magnitudo rationabilis componitur ex continuo, & diſcreto, & eodem modo eſt de tempore.

Eſt etiam idem ſimul ubique: non eſt autem idē tempus prius poſteriuſve. Quoniam & mutatio præ- C ſens quidem eſt vna: facta vero, futuraq; alia. Tēpus autem numerus eſt non quo numeramus, ſed qui numeratur. Atque hoc ſanè aliud eſt prius, atq; poſterius ſemper. Nam ipſa nunc alia ſunt (vt patet.) Eſt autem vnus idemq; numerus centum hominū, centumq; equorum. At ea quorum eſt numerus equi inquam, & homines ſunt diuerſa.

Et idem autem ubique ſimul: & prius, & poſterius non idem, quia & mutatio præſens quidem una: facta autem et futura altera eſt. Tempus autem numerus eſt: non quo numeramus: ſed quod numeratur, uel numeratus. Huic autē accidit prius, & poſterius ſemper eſſe alterum: ipſa enim nunc ſemper altera. Eſt autem numerus unus quidem & idem qui eſt centum equorum, & qui eſt centum hominum. Quorum autem numerus alter eſt equi ab hoībus. Te.c.110.

D HÆc eſt quarta pars principalis huius ca. in qua phylo. narrat proprietates quæ accidunt tempori ſecundum quod tempus eſt numerus, & etiam numerat accidentia quibus tempus differt a numero ſimpliciter. Dicit igitur phyloſophus primo quod tempori ſecūdum quod eſt numerus accidit quod non multiplicatur ad multiplicationē numeratorum, ſeu motuum: ſed tempus primum eſt idem ſimul in omni motu, & in omni loco, hæc igitur proprietas accidit tempori ſecundum quod tempus eſt numerus. ſ. nō multiplicari ad multiplicationem numeratorum, ſeu motuum. Et dicit Commen. quod cauſa etiam in hoc eſt: quoniam inſtans non multiplicatur per multiplicationem motorum, aut motuum cum ſit numerus eorum, & numerus multiplicatur per multiplicationem numerati. hęc Commen. Intelligendum quod cum dicitur quod tempus eſt idem ubique illud habet intelligi de tempore primo. ſ. quod eſt in primo motu ſubiectiue, & eſt quantitas ſucceſſiua primi motus: quoniam illud tempus eſt idem vbique aſſiſtenter, ſeu præſentialiter quod ſimul exiſtit pręſentialiter cum omnibus

exiſtentibus: ſed non eſt idem ubique inſiſtenter: quia non eſt ſubiectiue in omnibus entibus: ſed in primo motu: & qa non diuiditur ad diuiſionem mobilis: ſed ſolum diuiditur ſm longitudinem durationis tanquam linea ſucceſſionis: ideo non eſt vna pars primi temporis apud exiſtentes in Oriẽte, & alia apud exiſtentes in Occidente: ſed eſt ſimul ſimultate præſentiæ, & ſic idem apud omnes: ſed non eſt ſic de primo motu: quia primus motus diuiditur ſm diuiſionem mobilis: & ita ſm aliam, & aliam partem eius eſt apud exiſtentes in Oriente, & apud exiſtentes in Occidente: ſicut dictum eſt ſuperius. Deinde narrat phyl. quid accidit tempori ſecundũ quod eſt numerus ſimpliciter: ſed numerus determinatus ipſius motus dicit prius, aut poſterius, & dicit ꝙ tempus ſecundum quod eſt numerus motus habet prius, & poſterius diuerſa. Et ratio propter quam prius, & poſterius temporis ſunt diuerſa eſt: quia prior pars motus, & poſterior ſunt diuerſa. nã mutatio præſens quæ eſt pars motus, & mutatio præterita, & futura ſunt diuerſa. Tempus enim non eſt numerus quo numeramus ſimpliciter: ſed eſt illud quo numeramus motum: & ideo ſibi accidunt prius, & poſterius altera: ipſa. n. nunc ſẽper ſunt altera, & altera: & ſic patet: quare accidit tempori habere prius, & poſterius diuerſa: hoc enim accidit: quia non B eſt numerus ſimpliciter, ſed eſt numerus motus: & ideo ſicut motus habet prius, & poſterius altera: ita tẽpus habet prius, & poſterius diuerſa: ſed ſi tempus eſſet numerus ſimpliciter: tunc eadem pars temporis quę eſt numerus prioris partis motus: etiam eſſet numerus poſterioris partis motus. Nam numerus ſimpliciter eſt vnus, & idem reſpectum diuerſorum numeratorum: quia idem eſt numerus centum hominum, & cẽtum equorum: ſed numerus numeratus diuerſorum non eſt idem: qm centum homines ſunt aliud a centum equis. Sic igitur apparent tria quorum primum eſt quid competit tempori ſecundum ꝙ tempus eſt numerus, & eſt eſſe idem apud omnes. Non enim eſt vnum tempus primum apud habitãtes in Oriente, & aliud apud habitantes in Occidente: ſed idem tempus eſt ſimul apud omnes. Secundum eſt quid accidit tẽpori ſecundum quod eſt numerus motus, & non ſimpliciter, & eſt habere partes priores, & poſteriores diuerſas. Tertium eſt quod numerus ſimpliciter non multiplicatur ad multiplicationem numeratorum ſiue iſta numerata ſimul exiſtant ſiue non ſimul exiſtant: ſed vnum per prius, & reliquum per poſterius. C Per numerum enim quinarium digitorum vnius manus meę poſſum numerare quinque homines ſimul exiſtentes, & quinque annos ſibiinuicem ſuccedentes. Notandum ꝙ Com. hoc ſuper illud dictum phyloſophi, videlicet, idem eſt numerus centum hominum, & centum equorum dicit ſic, ꝙ phyl. declarat ex hoc: quoniam hoc eſt proprium numero ſimpliciter ꝙ non multiplicatur per multiplicationem ſuorum ſubiectorum, & quod ſubiecta multiplicantur, & ꝙ illud quod eſt numerus quodammodo, & numeratum alio modo ſicut eſt diſpoſitio in tempore: accidit ei vtrumque. ſ. multiplicari ad multiplicationem ſubiecti, & adunari per formam. ſ. ſecundum ꝙ eſt numerus, & ex hoc modo prius, & poſterius in tempore ſunt idem in omnibus multiplicata per multiplicationem eorum, ſicut eſt diſpoſitio eorum in inſtanti, & cauſa in hoc eſt, quia eſt prius, & poſterius in motu continenti totũ: & ideo omnia ſunt in ipe: quia ſunt in ſphæra mundi. Vnde quidam exiſtimauerunt tempus eſſe ſphęram, aut mundum. hæc Commen. In quibus dictis duo continentur. primum eſt ꝙ hoc eſt proprium numero ſimpliciter: non multiplicari per multiplicationem ſuorum ſubiectorum, & intelligo hic per ſubiecta ipſa numerata. D Vel poteſt diſtingui de ſubiecto numeri: qm quoddam eſt ſubiectũ numeri in quo numerus eſt, & quoddam eſt ſubm numeri circa ꝙ numerus eſt, & illud eſt ipſum numerũ, vel ipſa numerata. Numerus cõparatur ad ſubm in quo tanq̃ forma in re, vel reſpectu ſubi in quo dr̃ numerus formalis: ſed ad ſubiectũ circa ꝙ cõparatur numerus ſicut menſura ad menſuratum, & reſpectu illius dr̃ numerus ſimpliciter, ſeu numerus mathematicus. Vnde idẽ eſt in re numerus formalis, & numerus mathematicus, ſicut numerus quinarius qui eſt in 5. digitis meis reſpectu digitorum in quibus ſubiectiuè dicitur numerus formalis, ſed reſpectum numeratorum, vt reſpectum canũ, & equorum dicitur numerus mathe. Dico igitur ꝙ poſito ꝙ numerus ſit quędã res diſtincta a rebus numeratis, ꝙ numerus multiplicatur ad multiplicationem ſubiectorum in quibus eſt, quia alius numerus quinarius eſt ſubiectiue in quinque equis, & alius in quinque canibus, ſed numerus non multiplicatur ad multiplicationem ſubiectorum circa quæ eſt, quia non multiplicatur ad multiplicationem numeratorum, & hoc intendit hæc

Primum quod competit tempori.

Secũdum quod accidit tempori.

Tertium quid cõpetat tempori.

Notandũ.

Primum dictum.

A Commen. Vel ſi per ſubiecta intelligantur ſubiecta in quibus eſt numerus ſubiectiuè, tunc dico ꝙ ſubiectũ numeri in quo eſt duplex. ſ. partiale, & totale, ſubiectum totale eſt ipſe res numeratæ, vt ſubiectũ quinarij exiſtentis in quinque digitis meis ſunt quinque digiti, ſed ſubiectum partiale eſt ſubiectum unius vnitatis vnius numeri, & ſic unus digitus eſt ſubiectum partiale numeri exiſtentis in digitis meis, tunc dico quod numerus multiplicatur ad multiplicationem ſubiectorum totalium in quibus eſt, quia alius quinarius eſt ſubiectiue in quinque digitis meis, & alius quinarius eſt ſubiectiue in quinque equis, ſed numerus non multiplicatur ad multiplicationem ſubiectorum particularium, quia unus quinarius eſt in quinque digitis ſubiectiue, nec multiplicatur quinarius ad multiplicationem digitorum, & hoc eſt proprium numero. ſ. habere plura ſubiecta particularia actu diſtincta, ad quorum multiplicationem multiplicatur numer[us], uel põt etiam dici quod Com. loquitur de numero conſiderato mathematicæ: qm talis numerus ſic conſideratus nõ terminat ſibi certum ſubiectum, ſed quantum eſt ex natura ſua ſibi non repugnat eſſe in quibuſcunque ſubiectis, & ſic non multiplicatur ad multiplicationem ſubiectorum, in quibus B non repugnat ſibi eſſe ſubiectiue: & ideo hoc eſt propriũ numero ſimpliciter, ut dualitati, trinitati, & ſic de alijs nõ multiplicari ad multiplicationem ſubiectorum, a quibus abſtrahitur ſm intellectum in quibus ſubiectiue non repugnat eſſe quantum eſt de ſua natura. Secundum dictum eſt, quod numerus quodammodo, & numeratum alio modo cuiuſmodi eſt tempus ſibi accidit utrumque. ſ. multiplicari ad multiplicationem ſubiecti in quo eſt, & quod ſubiectum ſibi determinat, & adunari per formam. ſ. ſecũdum quod eſt numerus, uerbi gratia, duo homines, & duo equi uno modo ſunt numerus, quia per duos homines poſſum numerare equos canes, & alio modo ſunt numerata, & uno modo multiplicantur ad multiplicationem numeratorum, quia duo homines non ſunt duo equi, & alio modo adunantur. ſ. per formam, ſcilicet, ſm quod eſt numerus: duo. n. homines, & duo equi adunantur, & conueniunt in dualitate, & alio modo prius, & poſterius in tempore ſunt idem in omnibus motibus non multiplicata per multiplicationem eorum, prius enim & poſterius in primo tempore non multiplicantur ad multiplicationem motuum infinitorum, ſicut nec inſtans primi tempoC ris multiplicatur ad multiplicationem motuum, ſeu mobilium. Et cauſa propter quam prius, & poſterius in tempore, & etiam in inſtanti non multiplicantur ad multiplicationẽ motuum, uel mobilium ſecundum Commen. eſt: quia prius, & poſterius, & etiam inſtans primi temporis ſunt in motu cõtinente totum. i. in motu primi cæli continente omnia iſta inferiora, & ideo omnia ſunt in tempore, hoc eſt in eodem tempore. primò, quia ſunt, & continentur in ſphęra mundi. i. in ſuprema ſphæra, & ideo ſicut eadem ſphæra, ideſt, ſuprema continet omnes motus inferiores, ita idem tempus primum, & per conſequens idem prius, & poſterius, & inſtans eſt omnium motuum mobilium inferiorum.

Secũdum dictum.

Præterea ut motus idem, ac unus iterum, atque iterum eſſe poteſt, ſic & tempus idem vnumq́ue eſſe poteſt, uelut annus, ver, autumnus.

Amplius ſicut contingit motum eſſe eundem, & unum iterum, & iterum: ſic & tempus contingit, ut hyemem, D aut uer, aut autumnum. Te.c. 122

HÆc eſt quinta pars principalis huius cap. in qua ponit phyl. vnum accidens commune tempori, & motui circulari, ꝙ eſt iterare vnum, & idem ſecundum ſpeciẽ. dicit igitur phyl. ꝙ ſicut motus circularis iteratur idem ſm ſpeciem. nam ab eodem ſigno a quo prius mouebatur ſol mouebitur poſtea ſic, quia ſi tempus ſequitur motum circularẽ tempus reiteratur idem ſecundum ſpeciem, verbi gratia, hyems, ver, & autumnus reuoluuntur, & redeunt eadem non ſecundum numerum: ſed eadem ſecundum ſpeciem.

Atqui non ſolum tempore motum: ſed etiam tẽpus motu metimur, ex eo ſanè, quia a ſeſe viciſſim definiuntur. Nam tempus quidem definit motum, quippe cum ſit ipſius numerus, uti diximus. Motus autem tempus. Atque multum paucumve dicimus

tempus,

tempus, motu metientes ipſum perinde, atque numerumre numerabili numerabimus, ut uno equo numerum ipſum equorum. Etenim numero quidẽ multitudinem equorum: vno autem equo numerũ ipſum rurſus equorum cognoſcimus. Similiter fit, & in tempore, atque motu. Tempore namque motum, motu vero tempus metimur.

Te.c.112. *Non ſolum autem motum tempore metimur, ſed motu tempus propter diffiniri adinuicem. Tempus quidem enim determinat motum, cum ſit numerus ipſius, motus autem tempus. Et dicimus multum, aut paucum eſſe tempus, motu menſurantes, ſicut & in numerabili numerum. Numero quidem equorum multitudinem cognoſcimus. Iterum autem uno equo equorum numerum ipſum, ſimul autem & in tempore, & motu eſt. Tempore quidem enim motum, motu autem tempus menſuramus.*

ISta eſt ſexta pars principalis huius ca. in qua declaratur ꝙ non ſolum tempore menſuratur motus: ſed econuerſo. Vnde phyl. hic declarat ꝙ tempus menſurat motum,
63. concl. huius lib. & motus menſurat tꝑs, & hæc eſt 63. concluſio huius lib. Iſta igitur pars continet duas particulas ſm ꝙ dupliciter phylo.
Prima rõ. probat concluſionem illam. Secunda particula incipit ibi. [Et hoc rationabiliter accidit.] In prima igitur particula huius partis phyl. ponit vnam rationem quæ talis eſt. Omne illud cuius multitudo, & paucitas determinatur per aliud mẽſuratur per illud, ſed paucitas, & multitudo motus determinatur per tempus, & etiam multitudo, & paucitas temporis determinatur per motum. ergo tempus menſurat motum, & motus menſurat tempus. Vnde ex hoc ꝙ tempus, & mot⁹ adinuicem diffiniuntur, oportet accipere quantitatem vnius ſm quantitatem alterius. Quod.n. tempus menſuret motum contingit ex hoc, quia tempus eſt numerus motus, ſed mot⁹ determinat, & menſurat tempus quo ad nos. nam quandoq. ſm quantitatem motus nobis certam cognoſcimus quantitatem temporis, vt cum dicimus tempus eſt multum, aut paucum ſm quantitatem motus nobis certam: qm̃ quando motus eſt nobis certus: tunc per motum menſuramus tempus cognoſcendo quantitatem temporis per motum nobis certum. Huius rationis primo ponitur concluſio: deinde minor, & ꝓbatio minoris quantum ad vtramq. partem eius: cum dicitur. Tempus determinat. i. menſurat motum, ꝙ probatur per hoc, quia tempus eſt numerus motus: deinde probatur alia pars minoris. ſ. quod motus menſurat tempus cum dicitur. Et dicamus multum, & paucum eſſe tempus motu menſurantes. ſ. ipſum tempus, & hoc probatur. per numerabile quandoque menſuramus numerum, & econuerſo, ſed motus eſt menſurabilis numerabilis, & tempus eſt idem numero. igitur per motum quandoque menſuramus tempus. Quod autem per numerabile quandoque menſuramus numerum, & econuerſo, patet: quoniam per numerum equorum: equorum multitudinem cognoſcimus. v.g. Sint hic decem equi, tunc ſi aliquis ſciens numerare, ſeu computare vſque ad decem, & ignoret quot equi ſint hic. ipſe põt per numerum denarium ſibi notum cognoſcere quot equi ſunt hic, & ſi per numerum cognoſcimus multitudinem equorum. ſ. quot equi ſunt hic. ſimiliter vno equo, vel equis ipſis poſſumus cognoſcere numerum equorum. v.g. vt ſi quis ſciat ꝙ decem equi ſunt hic, & neſciat computare vſq. ad decem ipſe vno equo, aut ipſis equis põt cognoſcere numerum denarium computando vnũ equũ: & iterum vnum quouſque numeret omnes equos, & eodem
Dubium. modo eſt de tempore, & de motu. Dubitatur hic, quia illud per ꝙ aliquid menſuratur eſt notius eo. ergo ſi per numerum cognoſcimus numerata, & econuerſo. ſequitur quod numer⁹ eſt notior ipſis numeratis, & econuerſo, & ſic idem reſpectu
Solutio. eiuſdem erit magis, & minus notum, quod eſt impoſſibile. Dicendum quod quandoq. numerus eſt magis notus quam ipſa numerata, & quandoq. ecõuerſo, nunquam tamen eidem intellectui ſimul eſt numerus notior ipſis numeratis, & econuerſo, ſed hoc bene poteſt contingere ſimul apud diuerſos, uidelicet, quod numerus uni intellectui ſit notior ipſis numeratis, & quod alteri intellectui ſint ipſa numerata notiora quam numerus. poteſt etiam hoc contingere eidem intellectui in diuerſis temporibus, ſed non ſimul. Notandum ſe-

A cundum Commen. hic quod eſſentiale eſt tempori menſurare motum, ſed menſurari per motum competit niſi per accidens, & propter hoc, ut dicit Comm. phyl. dicit, quod quandoque menſuramus tempus per motum, ſicut habetur in tranſlatione Commen. quia determinatio temporis per motum eſt per accidens, & demonſtrat per hoc cum dicit quandoque, quia hęc ratio accidit, & quod hoc eſt per accidens. hæc Commen. Item dicit Commen. quod illud quod eſt notius apud nos naturaliter eſt numerus, & ignotum naturaliter eſt numeratum, & ſic per notius quod eſt numerus ſcimus latentius quod eſt numeratum, & cum poſt hanc cognitionem accidit nobis errare, aut dubitare de numero reuertimur, & ſcimus numerum per ipſum numeratum.

Idque accidit non ſine ratione profecto. Sequitur enim magnitudinem motus, & tempus motum hoc ſanè, quo quanta & continua, atque diuiſibilia ſunt. Quia namque magnitudo eſt talis. Ideo motus his eſt affectus. Tempus autem ob motum eſt tale,
B atque metimur, & magnitudinem motu, & magnitudine motum. Nam ſi ambulatio multa ſit, uiam multam dicimus eſſe, & hanc rurſus multam, ſi uia ſit multa. Similiter & tempus ſi motus, & motum ſi tempus.

Et hoc rationabiliter accidit. Imitatur enim magnitudinem quidem motus: hunc autem tempus, eo quod quanta, & continua ſint diuiſibilia, propter quod enim ſecundum magnitudinem eſſe huiuſmodi motus hoc ſuſtinet, propter autem motum tempus, & menſuramus magnitudinem motu, & motum magnitudine. Multam enim dicimus eſſe uiam, ſi proceſſus multus, & hunc multum; ſi uia multa. Sic igitur tempus ſi motus, & motum ſi tempus. Te.c.113.

HÆc eſt ſecunda particula ſextę partis principalis hui⁹ ca. in qua ponitur ſecunda ratio probans concluſionẽ Secunda ratio.
C prædictam, quę talis eſt. Sicut magnitudo, & motus ſe habent adinuicem. ita motus, & tempus ſe habent adinuicẽ: quia ſicut motus ſequitur magnitudinem: ita tempus ſequitur motum. Iſta enim conſequuntur ſe adinuicem in eo qđ ſunt quanta, & diuiſibilia. nam motus habet quantitatem, & diuiſibilitatem a magnitudine, & tempus a motu, ſed nos mẽſuramus magnitudinem quandoque per motum. Dicimus.n. quod uia, ſeu magnitudo eſt multa, uel longa ſi proceſſus. i. motus ſit longus, uel multus, & econuerſo: qm̃ dicimus motum eſſe multum ſi uia, uel magnitudo ſit multa. ergo eodẽ modo tempus menſuratur a motu, & motus a tempore. De iſta ratione primo ponitur maior: deinde minor. Tertio uero concluſio. Sed hic quinque ſunt notanda ſecundum Comm. Primum notan.
Primum eſt, quod tempus ſequitur motum in habendo iſta, ſcilicet, quia eſt quantum diſcretum quodammodo, & continuum alio modo, ita quod iſta ſunt in tempore propter hoc quod ſequuntur in motu. Sed qualiter tempus, & motus, & alia quanta ſint quodammodo continua, & quodammodo diſcreta dictum eſt prius: quoniam ſunt continua ſm quod habent partes copulatas ad terminum communem, & ſunt di-
D ſcreta ſm quod habent rationem numeri. ſ. ſecundum quod replicantur bis, aut ter. Nec habet quantitas continua rationem menſuræ niſi ſecundum quod habet rationem quantitatis diſcretæ, ut dictum eſt prius. Secundò, eſt notandum ſe- Secũdum notan.
cundum Commen. quod cauſa propter quam accidit tempori quod menſuretur per motum eſt, quia motus eſt cauſa in eſſe eius ſecundum quod eſt ſubiectum illius. hæc Commẽ. Et ex hoc patet quomodo tempus capit diuiſibilitatem, & quantitatem a motu, quia capit iſta a motu tanquam a cauſa materiali, & ſubiectiua, & illud etiam prius dictum eſt. Ter- Tertium notan.
ciò, eſt notandum ſecundum Commen. quod tempus menſuratur a motu ſecundum modum quo menſurat motum, cũ ipſum fuerit imaginatum eſſe menſuram extenſam per extẽſionem motus, & ſic tempus menſurat motum, quia per ipſũ cognoſcitur quantus eſt motus, & econuerſo. Quartò, eſt no- Quartum notan.
tandum qđ differenter tempus menſurat motum, & motus ipſum tempus: qm̃ motum menſurare tempus eſt accidẽs motui, ſed tempus menſurare motum eſt illi eſſentiale, cum de Quintum notan.
eſſentia illius ſit menſurare motum. Quintò, eſt notandum

quod

quod cum phyl. dicit quod ſicut motus, & magnitudo ſe habent adinuicẽ quantũ ad menſurationem: ita tempus, & motus ſe habent adinuicem ſm menſurationem, dicit Comm. ſic. Sed eſt ſciendum quod ſuba motus non eſt in menſuratione ſpatij, ſicut ſuba temporis eſt in menſuratione motus. Hæc Commen. & iſta expoſitione non indiget, ut patet manifeſtẽ intelligentibus.

DETERMINAT QVÆ SVNT, ET QVÆ non ſunt æqualiter in tempore, ut in menſura.

Tractatus tertij quarti libri. Cap. V.

Cum autem tempus menſura ſit motus, ipſiusq́; moueri, menſuret autem motum definiendo motũ aliquem, quæ metietur totum, vt longitudinem vlna metitur, definiendo magnitudinem aliquam, quę totam longitudinem metietur.

Te.c.114. *Quoniam autem tempus eſt metrum motus, & eius quod eſt moueri. Menſurat autem ſic motum in determinando quendam motum quo menſurabit totum, ſicut longitudinem cubitus in determinando aliquam magnitudinem quæ metitur totum.* B

ISTud eſt quintum capitulum huius Tractatus in quo phyl. incipit determinare de tpe in comparatione ad alia quę ſunt in tpe. Vnde in hoc capitulo determinatur de tempore in cõparatione ad ea quæ ſunt in tempore tanquam menſurata in menſura, & continet iſtud capitulum quatuor partes principales: qm̃ in prima phyl. narrat quõ tempus menſurat motum &c. In ſecunda ibi. [Manifeſtum autem quia & in alijs.] Declarat Phyl. quõ tempus menſurat mobilia. In tertia ibi. [Qm̃ aũt eſt tps.] Declarat quõ tps eſt mẽſura quietis, & quõ non. In quarta ibi. [Manifeſtũ igitur: qm̃ nec ꝙ nõ eſt.] Declarat quæ entia ſunt in tpe, & quæ non. In prima igitur parte principali huius ca. phyl. narrat quõ tempus mẽſurat motũ, & incipit a motu, quia manifeſtus ſe habet ad tempus, ut dicit Com. hic. Vnde iſta pars continet duas particulas: qm̃ in prima phyl. narrat quõ tempus menſurat motum. In ſecunda ibi. [Et eſt motum in tempore eſſe.] Narrat phyl. quid eſt motum eſſe in tempore, & quid de motu menſuratur tempore. In prima igiť particula huius partis phyl. primo narrat ꝙ tempus eſt menſura motus, & quidditatis motus, ſeu eſſe motus. Secundo narrat quõ tempus menſurat motum, & quãtitatem eius. Dicit ergo primo ꝙ aũt tempus eſt metrum. i. menſura motus, & eius ꝙ eſt moueri. i. quantitatis, vel eſſe motus: ſup. oportet uidere, & quõ tempus menſurat motum, deinde phyl. narrat quõ motus menſuratur a tempore. dicit ꝙ tempus eſt illud per ꝙ menſuratur motus: qm̃ menſuramus motũ ꝑ tempus in menſurando per tempus aliquam partem motus æqualem illi tempori, & per illam partem mot⁹ menſuratam menſuramus totum motum, ſicut enim ſi velimus menſurare aliquam lineam quinque cubitorum: menſuramus vnam partem lineæ per vnum cubitum applicatum ad vnam partem illius lineæ æqualem cubito, & tunc per illam partem lineæ notam menſuramus totam lineam, ita menſuramus motum menſurando primo aliquam partem eius aliquotam, & per illam partem poſtea menſuramus totum motum. v.g. nos menſuramus motum quinque horarum accipiẽdo vnam horam, & menſuramus per illam aliam partem motus æqualem illius horæ, & poſtea per illam partem menſuramus alias partes mot⁹. Et intelligo quod neceſſe eſt illam partem per quam menſuratur totum eſſe partem aliquotã, ita quod aliquotiens ſumpta reddat ſuum totum pręciſe, ita quod nec plus, nec minus: linea enim quinque cubitorum cũ dimidio non poteſt menſurari per unum cubitum, quia quotienſcunque accipiatur unus cubitus, uel addit plus, uel minus quam eſt ſuum totum. Notandum ſecundum Com. hic quod quemadmodum bicubitus eſt notior apud nos quam illud quod menſuratur per bicubitum, ita pars temporis debet eſſe notior quam motus menſuratus per illam partem, & illa pars temporis debet ſciri per notiorem, & priorem iſtorum motuum qui eſt motus diurnus, ut poſtea dicetur: hæc Com. Et ſic apparent duo. primum eſt quod menſura ſemp dicitur eſſe notior apud nos quam menſuratum, quamuis. n. motus quantum ad ſuum eſſe ſit prius notus apud nos uia generationis: tamen nihil prohibet aliquam partem temporis quantum ad ſuam quantitatem eſſe magis notam apud nos aliqua parte motus, & econuerſo: quoniam poſſibile eſt quod aliqua pars motus ſit notior quantum ad ſuam quidditatem aliqua parte temporis. Secundum quod apparet eſt quod motus diurnus eſt notior, & prior omni alio motu, & per motum diurnum cognoſcitur quanta eſt illa pars temporis per quam cognoſcitur pars motus.

Notandũ. (margin, beside "Notandum ſecundum Com. hic")

C (margin, beside "tũ, & incipit a motu") — D (margin, beside "ramus motum menſurando primo") — A (beside "motus quantum ad ſuum eſſe")

Patet & motum in tempore eſſe, hoc eſſe ſanè, ipſum inquam, & eſſe ipſius tempore menſurari. Nam ſimul & motum, & eſſe motus metitur, & hoc eſt ipſum in tempore eſſe, menſurari ipſius eſſe.

Et eſt motum in tempore eſſe menſurari in tempore, & ipſum, & eſſe eius. Simul enim & motum, & eſſe motus mẽſurat, & hoc eſt ipſi in tẽpore eſſe mẽſurari ipſius eſſe. Te.c.115.

B HÆc eſt ſecunda particula ſecundę partis principalis huius ca. in qua phyl. narrat quid eſt motum eſſe in tempore, & quid de motu menſuratur tempore. di. ꝙ motum eſſe in tempore eſt motum menſurari tempore. Deinde narrat quid de motu menſuratur tempore: dicit ꝙ tam motus tempore quam etiam eſſe motus menſuratur tempore. Vnde motum menſurari tempore eſt ipſum, & eſſe ipſius mẽſurari tempore: tempus. n. ſimul menſurat motum, & eſſe motus, & hoc eſt in tempore motum eſſe. ſ. menſurari tempore. Notandum ꝙ Com. dicit hic ꝙ intentio eius ꝙ dicimus ꝙ motus eſt in tempore eſt ꝙ motus menſuratur per tempus i qm̃ menſurat ipſum: onn eſſe ipſius, hæc Com. Hæc litera nõ eſt ſic intelligenda quod tempus menſurat motum, & non menſurat eſſe motus, quia phyl. d. quod tempus mẽſurat motum, & eſſe motus, & etiam Comm. d. idem. ſed illud oportet ſic intelligi. ſ. ꝙ motus menſurat ꝑ tps, & motus menſurat ipſum tps, & nõ mẽſurat eſſe eius, hoc eſt nõ eſt eſſentialis mẽſura tẽporis: ſed eſt menſura tẽporis per accidens, vt prius dictũ eſt. Item Com. dicit ꝙ tps menſurat de motu utrumque, ideſt, quantitatem, & eſſe, & hoc accidit motui, quia non eſt
C ens ſm omnes ſuas partes in actu, ſicut eſt diſpoſitio in menſura: hoc eſt in imaginatione vnde tempus menſurat eſſe motus, hoc eſt quidditatem motus, & quidditas motus conſiſtit in ſucceſſione, & omne ſucceſſiuum aliud a tempore menſuratur tempore: tempus etiam menſurat quantitatem motus. primum enim tempus menſurat durationes omnium aliorũ motuum: nunc autem duratio motus eſt propria quantitas motus. Si autem quæratur quid phyl. intelligat per eſſe motus. Dico ꝙ intelligit quidditatem motus: qm̃ tempus menſurat motum, & quidditatem motus. qm̃ quidditas motus cõſiſtit in habendo partem priorem, & poſteriorem: & ideo tam motus quam quidditas motus menſuratur tempore, uel forte per menſurare eſſe rei phyl. intelligit eſſe menſuram eſſentialem rei, & ſm hoc idem eſt dicere tempus menſurat motum, & etiam menſuram eſſentialem motus. Vnde ſm ueritatem idem realiter eſt motus, & eſſe motus, vel forte per eſſe motus phyl. intelligit quantitatem motus. quoniam tempus menſurat iam motum quam quantitatem motus: ut dictũ eſt.

Et cætera etiam in tempore eſſe, hoc eſſe planè,
D ipſorum inquam eſſe, a tempore menſurari.

Manifeſtum autem quod & alijs hoc eſt in tempore eſſe menſurari eſſe ipſorum ſub tempore.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius ca. in qua phyl. declarat quõ tempus menſurat mobilia. i. ipſas res exiſtentes in tempore quæ poſſunt quieſcere, & moueri. Iſta pars continet tres particulas: quoniam in prima declarať quid eſt eſſe in tempore: eo modo quo dicimus res eſſe in tempore, quæ res, nec ſunt partes, nec accidentia temporis:, ſm ꝙ dicimus hominem, aut equum eſſe in tempore. In ſecũda ibi. [Quoniam aũt eſt ſicut in numero.] Concludit phyl. quæ accidunt rebus ex hoc, quia ſunt in tempore. In ſecunda particula ibi. [Quare manifeſtum eſt.] Ex his quæ accidũt rebus ex hoc quod ſunt in tempore, concludit ꝙ res ęternæ ſm ꝙ ſunt ęternæ non ſunt in tempore. Prima particula continet tres partes: quoniã in prima phyl. proponit concluſionem quam intendit. In ſecunda uero proponit q̃dã diuiſionem

nem neceſſariã ad ſuũ ꝓpoſitũ ꝓbandũ. In tertia ſ͞t deſtroit vnã partẽ illi⁹ diuiſionis. ſecūda pars incipit ibi. [In tpe.n.eſſe] tertia ibi. [Manifeſtũ eſt ſ͞t.] Primo igi͞t phy. ꝓponit cõcluſionẽ q̃ intẽdit dicẽs. Et in alijs tranſmutationibus a motu eſt manifeſtũ, ꝙ eſſe eorũ in tpe eſt eſſe eorũ mẽſurari tpe: vnde phyl. intẽdit ꝓbare, ꝙ trãſmutabilia alia a motu ſunt in tpe ſicut numeratum in numero, & hoc eſt 64. concl. huius lib. q̃ concluſionẽ phylo. probat ſic. Trãſmutabile aliud a motu eſſe in tpe aut eſt idẽ ꝙ eſſe in tpe: qa eſt qñ tp̄s eſt, aut eſt eſſe in tpe ſicut in numero, & ſi ſit in tpe ſicut in numero: aut ẽ eſſe in tpe ſicut aliqd ꝙ eſt intrinſecũ numero eſt in numero. v.g. ſicut pars numeri eſt in numero, aut paſſio numeri vel accidens numeri vel omnino quodcũque ꝙ ſit intrinſecum numero eſt in numero: vel eſt eſſe in numero ſicut numeratum eſt in numero: ſed tranſmutabile aliud a motu eſſe in tpe nõ eſt eſſe in tpe, quia eſt qñ tp̄s eſt, nec eſſe in tpe, ſicut in numero ſicut aliquid intrinſecũ numero vt pars vel paſſio, &c. ergo trãſmutabile aliud a mobili eſſe in tpe eſt eſſe in tpe ſicut numeratum eſt in numero: de qua rõne phyl. primo proponit concluſionẽ q̃ intendit: ut dictum eſt. Deinde ponit maiorẽ. tertio uero minorem cum ſua probatione: litera plana ẽ. Deinde phyl. ponit quandam diuiſionem per quam intẽdit probare ſuam concluſionem dicens.

64. concl. huius lib.

In tempore enim eſſe duo ſignificat. Vnum tunc eſſe cum tempus eſt: Alterum eo modo quo dicimus aliqua numero eſſe: hoc autem aut partem numeri: vel affectum, & omnino quid numeri ſignificat eſſe: aut ipſius numerum eſſe. Atque cum tempus ſit numerus, nunc quidem ipſum, & prius, & iſtiuſmodi cætera ſic in tempore ſunt, ut unitas eſt in numero, & par atque impar. Hæc enim aliquid numeri, illa temporis aliquid ſunt. Res autem in tempore ſunt, vt in numero. Quod ſi ita ſit, res a tempore vt a numero continentur, quemadmodum & a loco ea, quæ ſunt in loco.

C *In tempore enim eſſe duorum eſt alterum: unum quidem eſſe tunc quando tempus eſt, unum autem ſicut quædam dicimus, quia in numero ſunt. Hoc autem ſignificat, aut ſicut partem numeri, & paſſionem, & omnino quod numeri eſt aliquid: aut quod eſt ipſi numerus. Quoniam autem numerus tempus eſt ipſum quidem nunc, & prius & quæcunque ſunt huiuſmodi, ſic in tempore ſunt: ſicut in numero unitas, & ſuperfluus, & par. Hæc quidem numeri aliquid: illa uero temporis aliquid ſunt. Res autem ſicut in numero in tempore ſunt. Si autem hoc eſt continentur ſub numero, ſicut quæ ſunt in loco, ſub loco.*

HÆc eſt ſecunda pars primę particulæ ſecundę partis principalis huius capituli, diuiſio igitur talis eſt. Trãſmutabile aliud a motu eſſe in tempore eſt alterũ iſtorum, aut eſſe in tempore: quia eſt quando tempus eſt aut eſſe in tempore, ita quod ſit ſeparatum a tempore, ita quod non ſit ligatio inter ipſum, & tempus niſi in eſſe eorum inſimul: aut eſſe in tpe eſt eſſe ſicut in numero, hęc igi͞t eſt diuiſio, ꝙ tranſmutabile aliud a motu eſſe in tpe: vel eſt eſſe in tpe: qa eſt quando tempus eſt: uel eſt eſſe in tpe ſicut in numero. Deinde ſubdiuidit phyl. alterum mẽbrorum. ſ. eſſe in tpe ſicut in numero, qa eſſe in numero eſt dupliciter. ſ. vel eſſe in numero, ſicut aliqd extrinſecum, ut ſicut numeratum eſt in numero, aut eſſe in numero, ſicut aliquid intrinſecum numeri eſſe in numero, adhuc eſſe in numero, ſicut intrinſecum numeri eſt in numero poteſt eſſe multis modis, aut ſicut pars numeri eſt in numero, aut ſicut paſſio numeri eſt in numero: & vniuerſaliter ſicut aliqđ intrinſecũ numeri eſt in numero ſiue ſit pars diffinitionis numeri ſiue ſit accidens numeri: & hoc ſiue ſit accidẽs cõe ſiue ſit accidẽs propriũ. Iſtã diuiſionẽ ponit phy. dicẽs, qđ hoc. ſ. eſſe in numero ſignificat aut ſicut partẽ numeri, hoc ẽ aut ſicut pars numeri ẽ in numero, & paſſionẽ: hoc ẽ ſicut paſſio numeri ẽ in numero, & oĩno ſicut qđ eſt aliqd numeri ſupple ẽ in numero, ſiue ſit accidẽs cõe ſiue ſit accidens propriũ: ſiue ſit pars diffinitionis numeri. Deinde ponit aliud membrum ſubdiuiſionis principale dicens. Aut quod eſt ipſius numeri, id eſt aut quod illud dicitur eſſe

A in numero ſicut numeratum eſt in numero, quia enim tempus eſt quidã numerus: ideo quædam ſunt in tempore tanq̃ intrinſeca tẽpori: ipſum enim nunc, & prius, & poſterius ſũt in tpe: quia ſunt intrinſeca tpi: ſunt.n. ſic in tempore: ſicut vnitas, & ſuperfluum, & par ſunt in numero: iſta enim ſunt aliquid numeri, & iſta. ſ. nunc prius, & poſterius ſunt aliquid tẽporis: ſed res tranſmutabiles aliæ a motu ſunt in tempore, non ſicut aliquod intrinſecum tempori, & hęc eſt una pars minoris: ſed ſunt in tempore ſicut numeratum numero: & ideo continentur ſub numero. ſ. tempore ſicut illa quæ ſunt in loco continentur ſub loco: vnde Comm. dicit ꝙ res attribuitur numero aut ſicut aliqd ꝙ accipi͞t in diffinitione numeri, aut ſicut illud in cuius diffinitione accipitur numerus. i. accidentia eſſentialia, aut ſicut iſta quorum vnum accipitur in diffinitione alterius, vt ſunt correlatiua quæ ſunt in numero, vt duplum, & dimidium, aut ſicut numeratum attribuitur numero, hæc Com. vnde breuiter aliquid dicitur eſſe in numero, vel ſicut intrinſecum numero, vel ſicut numeratum dicitur eſſe in numero. intrinſecum vero numero eſt, vel pars diffinitionis numeri, vel pars quantitatiua numeri, vel accidens numeri, & hoc ſiue ſit accidens eſſentiale ſiue ſit acci-

B dens per accidens: ſiue etiam ſit accidens abſolutum, vt par, & impar, ſiue ſit accidens reſpectiuum, vt duplũ, & dimidiũ.

Patet autem & in tempore eſſe: non hoc eſſe, tũc inquam eſſe cum tempus eſt: quemadmodum nec in motu, aut in loco eſſe, hoc eſt, tunc eſſe cum motus, aut cum locus eſt. Si enim in aliquo eſſe ſic erit, omnes profecto res in quouis erunt, & cælum in milio erit. Nam cum milium eſt, & cælum etiam eſt. Verũ hoc quidem accidit, illud autẽ ſequatur neceſſe eſt, vt tempus ſit cum aliquid eſt in tempore, & motus ſit cum aliquid eſt in motu.

Manifeſtum autem eſt: quoniam non eſt in tempore eſſe quando tempus eſt, ſicut neque in motu eſſe, neq. in loco, quando locus eſt, & motus. Si enim erit quod eſt in aliquo, ſic omnes res erunt in quolibet, & cęlum in milio. Quando enim milium eſt, & cælum. Sed hoc quidem accidit, illud autem neceſſe eſt conſequi, & ei quod eſt in tempore eſſe quoddam tempus, quando & illud eſt, & ei quod eſt in motu, eſſe tunc motum. Te.c.116.

HÆc eſt tertia pars primæ particulæ ſecundæ partis principalis huius ca. in qua poſita diffinitione ꝑdicta quæ continet maiorẽ rõnis probantis concluſionem. ſ. ꝙ rẽ eſſe in tpe, aut eſt eſſe qñ tempus eſt, aut eſt eſſe in tempore, ſicut in numero, & hoc aut ſicut intrinſecum numero, vt. ſ. ſicut pars aut accidens numeri, aut ſicut numeratũ eſt in numero, & viſo ꝙ tranſmutabile aliud a motu non eſt in tẽpore: ſicut aliquid intrinſecũ tempori. ſ. ſicut pars, vel accidens tẽporis, & hæc propoſitio fuit vna pars minoris, phyl. in iſta parte deſtruit aliud mẽbrũ diuiſionis probãs ꝙ rẽ eſſe in tpe, nõ eſt rẽ eſſe in tpe, qa res eſt qñ tp̄s eſt, & hæc fuit alia pars minoris, & hoc probat phy. ſic: res dicitur in tẽpore, ſicut res

D dicitur eſſe in motu, vel in loco, vt dictum eſt ſuperius: ſed res non dr̄ eſſe in motu, quia res eſt qñ motus eſt, nec res dicitur eſſe in loco, quia eſt qñ locus eſt: quia ſi eſſet ita: tunc quælibet res eſſet in qualibet alia re, quia q̃libet res eſt quandocunq. aliqua quælibet res eſt, & ſic cælum eſſet in milio, qa cælum eſt qñ milium eſt. ergo rem eſſe in tpe non eſt rem eſſe qñ tempus eſt, & hæc fuit una pars principalis minoris: nã eſſe in loco, vel in motu, non eſt eſſe qñ locus, uel motus eſt, ſed hoc accidit. ſ. ꝙ hoc corpus ꝙ eſt qñ illę loc⁹ eſt ſit in hoc loco, & ꝙ hoc corpus ꝙ eſt qñ motus eſt ſit in motu, neceſſario tñ ſequitur ad aliquid eſſe in tpe illud tẽpus eſſe in quo illud eſt, nã ſequitur hoc eſt in tpe. ergo tp̄s eſt in quo hoc eſt, & ad aliqd eſſe in motu neceſſario ſequitur motũ eſſe: qm̃ ſequitur, hoc eſt in motu. ergo motus eſt, & hoc eſt ꝙ d. phyl. Sed hoc quidem accidit. ſ. vt ꝙ hoc qd eſt: eſt qñ tempus eſt, uel motus eſt, ſit in iſto tpe, uel in motu, & ideo non eſt idẽ eſſe in tempore, uel in motu, & eſſe qñ tempus, uel motus ẽ, illud aũt neceſſe eſt conſequi & ei, ꝙ eſt in tempore eſſe qđdam tempus qñ & illud eſt, & ei ꝙ eſt in motu tunc eſſe motũ, hoc eſt neceſſario ſequi͞t: res eſt in tpe. ergo tp̄s eſt in quo res ẽ, & neceſſario ſeq̃, res eſt ĩ motu: igi͞t mot⁹ ẽ. Et d. Cõ. ꝙ

phyloſophus intendit per hoc declarare differentiam inter conſecutionem eſſentialem, & accidentalem: iſta conſecutio eſt per accidens: cum fuerit milium: cęlum erit, & ſimiliter: cum erit tempus erit homo, & cum fuerit homo: erit tp̄s. Cō ſecutio uero neceſſaria eſt, ut ſemper ſequatur ex eſſe alicuius in tempore eſſe tempus proprium illius rei: non eſſe tēporis ſimpliciter, & neceſſaria eſt illa conſecutio: cū aliqs fuerit in motu erit motus ꝓpri⁹ ei⁹: hæc Cō.

Dubium. Sed dubitaƗ hic, ꝙ illa diuiſio nō vƗ ſufficiens aliq d eē in tpe, vel eſt eſſe in tempore: quia eſt quando tempus eſt: vel eſt eſſe in tempore eſſe, ſicut in numero: quia eadem ratione eſſe in inſtanti eſſet habere eſſe quando inſtans eſt: vel eſſet eſſe ſicut in numero: ſed neutrum iſtorum eſt verum: Non enim eſſe in inſtanti eſt eſſe quando inſtans eſt: quia eadem ratione idem eſſet eſſe in loco, & eſſe quando locus eſt, & ſic cælum eſſet in loco milij, quia cęlum eſt quando locus milij eſt: nec eſſe in inſtanti eſt eſſe in inſtanti ſicut in numero: quia inſtans non eſt numerus: quia eſt indiuiſibile, & omnis numerus eſt diuiſibilis.

Solutio. Dicendum, quod illa diuiſio non eſt ſufficiens de quocūque ente. ſ. quod eſſe in eo, vel eſt eſſe quando ipſum eſt: vel eſt eſſe in eo ſicut in numero: ſed illa diuiſio bene eſt ſufficiens de quolibet numero diuiſibili: quoniam quod eſt in aliquo quod eſt numerus diuiſibilis, vel eſt in eo, quia eſt quādo ipſum eſt: vel eſt in eo ſicut in numero, & hoc vel ſicut intrinſecum numero, vel ſicut numeratum eſt in numerato: unde dicta diuiſio tenet de tempore gratia materiæ: quia eſt numerus diuiſibilis, & non tenet de inſtanti.

Cum igitur in tempore eſſe ſit in ipſo eſſe tanquam in numero: maius quid tempus omni eo, qđ in tempore eſt ſumetur. Quapropter omnia quę ſūt in tempore: a tempore contineantur neceſſe eſt: quē admodum, & cętera quæ in aliquo ſunt: ut a loco: ea quæ ſunt in loco. Et patiantur etiam aliquid a tempore: quemadmodum, & dicere conſueuimus: nunc tempus conſumere, nunc tempore cuncta ſeneſcere: nunc ob tempus itidem obliuiſci: ſed non didiciſſe, nec adoleuiſſe, nec pulchrum etiam euaſiſſe. Corruptionis enim per ſe magis eſt cauſa tēpus. Eſt enim numerus motus. Motus autē id quod ineſt extrudit.

Te.c.117. *Quoniam autem eſt ſicut eſt in numero ſic in tempore: accipietur aliquod plus tempus omni eo, quod eſt in tempore. Vnde neceſſe eſt omnia quę ſunt in tempore: contineri ſub tempore: ſicut alia quæcunque in alio ſunt, ut quæ ſunt in loco ſub loco. Et pati iam aliquid ſub tempore: ſicut, & conſueuimus dicere, quia tabefacit tempus: ſeneſcunt omnia in tempore, & obliuiſcitur propter tempus: ſed non didicit, neque nouum factum eſt, neque bonum. Corruptionis enim cauſa per ſe eſt tempus: numerus etenim motus eſt: motus autem diſtare facit: quod eſt.*

HÆc eſt ſecunda particula ſecūdæ partis principalis huius ca. in qua phyl. cōcludit q d accidit reb⁹ ex hoc, ꝙ ſunt in tpe, & ꝑ hoc dat dr̄iam inter ea quæ ſunt in tēpore, & inter ea quæ non ſunt in tempore, & concludit phyl. ꝙ tria ſunt q̄ accidūt reb⁹ ꝑ hoc, ꝙ ſunt in tpe. Quorū primum eſt ꝙ oē, ꝙ eſt in tpe excedaƗ a tpe, & hæc eſt ſexageſi

Sexageſimaquinta concluſio huius libri. maquinta concluſio huius libri: q̄ ꝓbatur ſic ſecundum expōnē Cō. Oē, ꝙ eſt in aliquo numero excedit illud ex duobus extremis: ſed oē, ꝙ eſt in tempore eſt in eo, ut in aliquo numero. ergo oē, ꝙ eſt in tpe tp̄s excedit illud ex duobus extremis. De illa rōne primo ponit phyloſophus minorem cū concluſione: deinde ponit probationem maioris. Maiorē cū concluſione ponit cum dicit. [Quoniam autem eſt ſicut in numero in tempore eſſe:] & per hoc habetur minor: deinde cum dicit. [Accipietur aliquid plus tempus omni eo, quod ē in tempore:] hoc eſt: omne, quod eſt in tempore tp̄s excedit ipſum ex duobus extremis, & hæc eſt concluſio probatiua: deinde ponit phyl. probationem maioris cum dicit: [vnde neceſſe eſt omnia quæ ſunt ſub tempore, &c.] probatio maioris talis eſt. Sicut omnia quæ ſunt in aliquo continentur ab illo, verbi gratia omnia quæ ſunt in loco continentur a loco, vel ſub loco, & ſic de alijs: ita omnia quæ ſunt in tempore cōtinentur a tempore ſeu ſub tempore, & ſic exceduntur a tempore, & hęc probatio tenet a loco a ſimili. Secundum vero, ꝙ accidit rebus ex hoc, quod ſunt in tempore concludit cum

A dicit, & pati iam aliquid. Et eſt, ꝙ oē, ꝙ eſt in tēpore patiƗ a tēpore paſſione corruptiua, & hæc eſt ſexageſimaſexta concluſio huius libri: quæ probatur ſic: ab illo, quod tabefacit res exiſtentes in eo, & facit eas ſeneſcere, & eſt cauſa obliuionis, & non ſcientiæ: patitur res exiſtens in eo paſſione corruptiua: ſed tempus tabefacit res exiſtentes in eo, & facit eas ſeneſcere, & eſt cauſa obliuionis, & non ſcientiæ. ergo omne, quod eſt in tempore patitur a tempore paſſione corruptiua: maior huius rationis ſtatim patet: quia tabefacere res, & facere eas ſeneſcere, & c. eſt rem facere pati paſſione corruptiua: minor uero patet ex communi modo loquendi: quia cōſueuimus dicere, quod tempus tabefacit, & omnia ſeneſcunt ſub tempore, & quod obliuio fit propter tempus: ſed non dicimus, quod aliquis didicit propter tempus, nec quod aliqđ nouum, vel bonum factum eſt propter tempus: de illa ratione minor ponitur in litera. Vnde declaratis duobus quæ accidunt rebus ex hoc: quia ſunt in tempore phyl. declarat tertium, quod accidit rebus ex hoc, quod ſunt in tempore, quod eſt per ſe corrumpi a tempore: unde tempus eſt per ſe cauſa corruptionis eorum quæ ſunt in tempore, & hæc eſt ſexageſi

B maſeptima concluſio huius libri: q̄ ꝓbaƗ ſic. Tp̄s eſt per ſe cā illi⁹, ꝙ inueniƗ eēntiaƗr in re q̄ ſeqƗ tp̄s. ſ. in motu. ſed mot⁹ ē per ſe cauſa corruptionis: quoniā motus naturaliter habet, ut per ipſum auferantur res a ſua ſub̄a. igitur tēpus eſt cauſa corruptionis per ſe eorum quæ ſunt in tempore: de illa ratione primo ponitur concluſio, deinde ponitur maior: minor uero declaratur hic. **Sexageſimaſeptima concluſio huius libri.**

Circa primum eſt dubium: quia non videtur, ꝙ omne ꝙ eſt in tempore excedaƗ a tempore, qa tp̄s eſt menſura rei: ſed menſura, & menſurata ſunt ęqualia: igitur res quæ eſt in tempore: ſicut in menſura non exceditur a tempore. Hoc confirmatur ſpecialiter de motu: q̄m omnis motus finitus eſt in tempore ſibi æquali, & per cōſequens nō exceditur a tempore. **Primum dubium.**

Secundū. Item motus æternus eſt in tempore, & tamen non exceditur a tempore ex duobus extremis.

Ad primū Dicendum, ꝙ omne ꝙ eſt in tempore exceditur a tempore: ſed non exceditur a tempore, ꝙ eſt menſura ſua adęquata: ſed exceditur a tempore maiori quam eſt ſua menſura adęquata: ſicut omne, quod eſt in numero exceditur a numero maiori quam eſt numerus qui eſt menſura adæquata eius: ut quatuor homines non exceduntur a numero quaternario: ſed a numero ſenario, & ſic motus menſuratus per unam horam tanquam per

C menſurā adęquatā excediƗ a tempore maiori. ſ. ab uno menſe, vel uno die, & ſic dēt intelligi dcm̄ phyl. ſ. ꝙ omne, ꝙ eſt in tempore exceditur ab aliquo tempore: non tamen exceditur a tempore, quod eſt eius menſura adęquata: & per hoc patet reſponſio ad primam inſtantiam.

Ad ſecundum. Ad ſecundum dico, ꝙ motus ęternus non eſt in tempore: ſicut numeratum in numero niſi ſecundum ſuas partes, nec eſt totus motus ęternus ſecundum ſe totum in tempore: proprie loquendo. Vnde eſſe in tēpore eſt dupliciter uidelicet improprie, ut eſſe in tēpore: qa ē quando tp̄s eſt: ſed hoc eſt eſſe in tēpore ualde iproprie. Eſſe āt in tēpore ꝓprie hoc eſt dupliciter. ſ. magis ꝓprie, & minus proprie. Eſſe in tēpore magis proprie eſt eſſe in tempore: ſicut in numero. Eſſe uero in tempore minus proprie eſt habere eſſe extenſum cum tempore ad modum quo una quantitas eſt coexiſtens cum alia quantitate, & iſtō modo eſt totus motus ęternus in tempore: ſed non eſt in tempore ſicut menſuratum in numero niſi ſecundum ſuas partes: quia infinitum ſecundum quod eſt infinitum non eſt numerus. Circa ſecundum declaratum eſt ſciendum, quod phy-

D loſophus non dicit, quod omne quod eſt in tempore patiaƗ a tempore: licet Cō. hoc dicat: ſed phyl. dicit, ꝙ neceſſe eſt oē, ꝙ eſt in tēpore pati ſub tempore. Vnde propter dicta Cō. eſt ſciendū, ꝙ aliqđ dr agere in aliud, uel quia trāſmutat ipſum: vel quia applicat ei contrarium agens in ipſum: ſicut homo dicitur comburere domum: quia applicat ignem. Alio modo dicitur illud agere in aliud quo continuatur applicatio contrarij agentis in ipſum, & fit mora applicationis, & illo modo dicitur tempus agere in res exiſtentes in tempore: qa per tempus fit mora formaliter applicationis contrarijs agētis in res: nam tempus formaliter eſt mora. Sed eſt ſciendum quod homines attribuunt tempori corruptiones, & defect⁹: quorum non apparet cām extrinſeca. Et ideo dicunt, quod tempus eſt cauſa talium defectum. Vnde ſi aliquis moriatur ſenio dicim⁹, ꝙ tp̄s ē cā ſuæ mortis: ſed ſi moriaƗ gladio non attribuim⁹ illā mortē tpi. Siƙr qa cā generationis rei eſt manifeſta, ideo non attribuunt homines tempori generationes, & ſic eſt de obliuione, & de addiſcere, & de ſenio, & uetuſtate, & differunt ſenium, & uetuſtas, quia uetuſtas proprie eſt in rebus inanimatis: ſenium uero eſt in re-

bus

bus animatis,& ſm ueritatem tꝑs non eſt cā effectiua niſi eo modo quo dictum eſt. Circa autem tertium declaratum ſecundum Commen. hic eſt notandum, quod cum tempus attribuatur operationi dignius eſt, ut attribuatur operationi q̄ inuenit̄ cẽtialr in re q̄ ſeq̄t tꝑs.ſ. in motu,& motus naturaliter hēt ut per ipſum auferatur res a ſua ſuba,& illa ablatio per ſe inducit corruptionem rei: licet inducat generationē in rebus generatis per accidens ex motu. igitur inuenitur generatio per accidens,& corruptio per ſe,& ex tempore inuenitur utrunque per accidens: ſed generatio per accidens accidentis. Tempus enim accidit ei cui accidit generatio ex motu,& ſequitur ex iſto in quo inuenitur corruptio per ſe. corruptio igitur attribuitur ei quaſi ſecundario,& generatio quaſi accidens purum. hæc Commen. Sed hic dubitatur,

Dubitatio.

quia phyloſophus dicit in tex. quod tempus eſt per ſe cauſa corruptionis,& Commen. dicit, ꝙ tempus eſt cā corruptionis ꝑ accñs,& ſic Cō. vr̄ contradicere Ari. Dicendum, ꝙ ꝑ accñs vno modo diſtinguit̄ contra primū,& alio modo diſtinguitur cōtra ꝑ ſe.

Solutio.

Dico igit̄, ꝙ tꝑs eſt cā corruptionis ꝑ accñs ſm ꝙ per accidens diſtinguitur contra primum: ſed non eſt cā corruptionis per accidens ſm ꝙ per accñs diſtinguitur contra per ſe, vnde illa non repugnant videlicet, ꝙ tempus ſit per ſe cauſa corruptionis,& quod tempus ſit cauſa per accñs corruptionis ſm ꝙ ꝑ accidens opponitur ei, quod eſt primo. Sed adhuc dubitatur videlicet qualiter motus, uel tempus ſit per ſe cauſa corruptionis, hoc enim non uidetur uerum: quia motus eſt cauſa per accidens corruptionis, quia per motum cœli adducuntur ſtellæ quę ſunt per ſe cauſa corruptionis alicuius rei, ut patet ſecundo cœli,& ſi motus cœli non ſit per ſe cauſa corruptionis: multo magis tempus non erit per ſe cauſa corruptionis. Item corruptio non intenditur per ſe ab aliquo agente: ut patet per Commen. ſecundo meta. ergo corruptionis non eſt per ſe aliqua cauſa. Dicendum igitur, quod omne corruptibile acto exiſtens de neceſſitate corrumpitur, vt probat phyloſophus primo cœli,& etiam ſecundo de generatione, ſed non omne generabile de neceſſitate generat̄: quoniam multa ſunt poſſibilia eſſe quę nunquam erunt. Dico igitur, ꝙ phy. ꝑ hoc, ꝙ dicit tꝑs aut motū eſſe per ſe cām corruptionis: intelligit, ꝙ tempus, vel motus eſt neceſſaria cauſa corruptionis, quia quodcunque corruptibile actu exiſtens accip̄iat̄ neceſſe eſt ꝙ ipſum aliqñ corrumpat̄: cū nullum corruptibile poſſit eſſe æternum, ſed non eſt neceſſe qdcunque generabile generari aliquando, immo poſſibile ē generationem alicuius rei impediri, ideo motus, uel tempus dicitur eſſe per ſe cauſa magis corruptionis q̄ generationis. Dicendum igitur, quod phyl. in propoſito per ſe intelligit neceſſarium, vel ineuitabile,& per accidēs intelligit contingēs non neceſſarium ſeu euitabile. Ad primum igitur in contrarium cum dicitur, quod motus cœli eſt cauſa ꝑ accidens corruptionis. Dico, quod eſt cauſa per accidens corruptionis neceſſaria rei corruptibilis exiſtētis in actu. Vñ illa ſtāt ſimul videlicet, ꝙ motus cœli ſit per ſe cā corruptionis: accipiendo ꝑ ſe ꝓ neceſſario, vel ꝓ ineuitabili,& tñ, ꝙ eſt cā per accñs neceſſaria corruptionis. vnde accipiendo per ſe pro neceſſario ſic ei non repugnat per accidens neceſſarium, ſed per accidēs, qd pōt non eſſe. Ad ſm cum dicitur, ꝙ corruptio non intenditur per ſe, concedo,& iō cōcedo ꝙ corruptionis nō eſt aliqua cauſa per ſe intendens eam: cum hoc tamē ſtat, ꝙ corruptionis ſit aliqua cauſa per ſe, ideſt, neceſſaria. Si dicitur, ꝙ phyloſophus primo cœli dicit, quod omne generabile de neceſſitate generabit̄,& omne corruptibile de neceſſitate corrumpet̄. Dicendū, ꝙ gñabile ēſt duplex. l. hñs potētiā ꝓpinq̄, vt generetur,& habens potentiam remotam, ut generetur, generabile in potentia propinqua eſt illud, quod eſt ita propinquum generationi, quod eius generatio non poteſt impediri: quoniam materia poteſt ita eſſe diſpoſita ad aliquā formam, quod generatio illius formæ non poteſt per naturam impediri, ſed generabile in potentia remota eſt illud, cuius materia indiget multis diſpoſitionibus ad hoc, ꝙ illi forma inducat̄. Dico igit̄, ꝙ phy. intendit, ꝙ oē gñabile ꝓpinqua potentia de neceſſitate gñabit̄, ſed nō intendit, ꝙ oē gñabile potentia remota generetur. Et eodem modo poteſt diſtingui de corruptibili: quoniam aliquid dicitur corruptibile potentia propinqua, vt eſt corruptibile actu exiſtens,& omne tale de neceſſitate corrumpetur. Aliud uero eſt corruptibile potentia remota, vt eſt illud, quod adhuc non eſt generatum ut antichriſtus: tunc dico, quod non omne tale eſt corruptibile de neceſſitate,& hoc intendit phyloſophus hic,& hanc diſtinctionem inſtituit primo cœli.

Quæ cum ita ſint, Patet ea quæ ſunt ſemper: hoc

A ipſo ſanè, quod ſemper ſunt, in tempore non eſſe. Non enim a tempore continentur, nec ipſorum eſſe a tempore menſuratur.

Quare manifeſtum eſt: quoniam quæ ſunt ſemper ſecundum, quod ſemper ſunt, non ſunt in tempore. Neque enim continentur ſub tpe, neq; mēſuratur eſſe eorum ſub tēpore.

Ex his quæ accidunt rebus ex hoc, quod ſunt in tempore concludit phyloſophus tertium. ſ. ꝙ res ęternę ſm ꝙ ſunt ęternę nō ſunt i tpe,& hæc ē ſexageſimaoctaua cōcluſio huius libri: quæ probatur dupliciter,& primo ſic: omnia quæ ſunt in tempore continentur, ideſt, excedunt̄,& mēſurant̄ a tpe: ſed res æternę ſm ꝙ æternę non cōtinent̄ a tempore, quia non exceduntur a tempore: nec menſurantur a tēpore. ergo res æternæ ſecundum ꝙ æternæ non ſunt in tpe.

Sextageſimaoctaua concluſio huius libri.

Signum huius eſt ipſa nihil a tempore pati: propterea quod in tempore non ſunt.

Signum autem huiuſmodi: quoniam neque patiuntur nihil a tempore, tanquam non entia in tempore.

B Secundo ꝓbat̄ eādē cōcluſiō ꝑ qddā ſignū,& eſt, ꝙ res æternæ non patiunt̄ a tpe, vt patet ad ſenſum: corpa enim cœleſtia nō ſeneſcunt, nec deteriorantur, ut patet ad ſenſum,& hoc eſt ſignum, quod non ſunt in tempore: ſicut non entia non ſunt in tempore. Notandum ſecundum Commē. hic, quod phyloſophus hic intendit per res æternas corpora cœleſtia: patet enim ſenſui, quod tempus non operatur in eis: hæc Commen. Item dicit Commen. ꝙ phy. ꝑ nō entia in tpe innuit ſepata a materia, qa corpa cœleſtia, licet nō ſint cū tpē ſm ꝙ tꝑs nō cōtinet illa: tñ ſunt coexiſtentia cum tempore, ideſt, quod eſſe eorum, quod eſt in motu eſt exiſtens cū eſſe temporis coexiſtentia quantitatis cum quantitate: res vero ſeparatæ non hñt cōtinentiā, nec coexñtiā,& ideo dicit Ari. ꝙ res ęternę. ſ. corpora cœleſtia non ſunt in tēpore: ſicut in menſura tanquam non entia in tempore, ideſt, ſicut ſubſtantię ſeparatę, vt Deus,& intelligentiæ non ſunt in tempore: ſicut in menſura. Ex dictis Commen. hic poteſt accipi, quod corpora cœleſtia uno modo ſunt in tempore: alio modo non ſunt in tempore: quando ſunt in tempore coexiſtunt cum tempore coexiſtentia quantitatis cum quantitate; quia ſunt ſimul ſimultate q̄titatis cum tempore,& non ſeparant̄ ſm locū: nā q̄titas cœli non ſeparatur ſm locum a tempore: ſed alio modo non ſunt in tempore, quia non menſurantur tempore: nō enim poteſt duratio corporis cœleſtis ſciri per tempus: non enim poteſt per tꝑs cognoſci, ꝙ cœlū durabit tñ ſic, ꝙ nō plꝰ,& hoc eſt ꝓprie menſurari temporē. i. cognoſcere, ꝑ tempus quandiu res durabit: ita quod non ulterius.

Notādum

Quomodo corpora celeſtia ſint in tempore,& nō ſint.

C Sed dubium eſt hic, ſcilicet, utrum aliquo modo debeat concedi, quod ſubſtantię ſeparatę ſint in tempore. Dicendum, quod aliquid eſſe in tempore eſt tripliciter. Vno modo aliquid dicitur eſſe in tempore coexiſtentia entitatiua,& hoc eſt exiſtere quando tempus exiſtit,& illo modo omne, quod eſt, eſt in tempore: & illo modo ſubſtantię ſeparatę ſunt in tempore, ſcilicet, coexiſtentia entitatiua. Alio modo eſt aliquid in tempore uidelicet coexiſtentia quantitatiua,& illo modo corpora cœleſtia ſunt in tempore, ſed ſubſtantię ſeparatę non: tertio modo dicitur aliquid eſſe in tempore, ſicut in numero,& in menſura,& illo modo ſolum corruptibilia ſunt in tempore quare,&c.

Dubium.

Solutio.

D At uero cum tempus menſura ſit motus: erit,& quietis menſura per accidens. Eſt enim in tempore quies omnis. Non enim, ut omne, quod eſt in motu: ſic,& id quod eſt in tempore moueatur. neceſſe eſt.

Quoniam autem eſt tempus menſuratio motus: erit,& quietis metrum ſecundum accidens. Omnis enim quies in tempore. Non enim ſicut, quod in motu eſt neceſſe moueri ſic,& quod in tempore eſt. Te.c. 128.

Hæc eſt tertia pars principalis huiꝰ ca. in qua declat̄, ꝙ tꝑs eſt menſura qetis,& qūo,& continet duas particulas: quoniam in prima declaratur, quod tempus eſt menſura qetis,& remouet unū dubium. In ſecunda ibi. [Quare quod mouetur.] Oſtenditur quomodo tempus eſt menſura motus,& quietis. Prima particula continet duas particulas: quoniam in prima declaratur, quod quies menſuratur tempore. In ſecunda autem ibi. [Non enim omne.] Declarat phyloſophus quibus competit uera quies,& quibus non. Prima pars habet duas particulas: quoniam in prima probatur concluſio

concluſionis habet in ſe concluſionem licet non expreſſe, ideo inducit modum concluſionis, ideſt, modum menſurationis quietis, & motus a tempore. Item dicit Commen. ſic, quod quia quies eſt priuatio motus, & priuationes terminatur in reſpectu ſuorum habituum, & mẽſurantur, neceſſe eſt vt menſuratio quietis, & tpis nihil aliud ſit q̃ menſurare priuationẽ motus: hęc Cõ. Et poſtea dicit Commen. q̃ tẽpus menſurat motum primo, & eſſentialiter, quietem uero menſurat ſecundo, & per accidens. Intelligendũ, q̃ mẽſurare quietem eſt menſurare priuationẽ motus, hoc eſt menſurare quietẽ eſt menſurare per quantum tempus eſt mobile in potentia ad motum, cum ipſum mobile non mouetur, vel per quantũ tempus mobile potuit fuiſſe motum cum non mouebatur. Vnde priuatio non cognoſcitur niſi in comparatione ad ſuũ habitum: quoniam non cognoſcimus quandiu mobile quieuit niſi cognoſcendo quandiu fuit in potentia ad motum, & non mouebatur, vel per quantum potuit fuiſſe motum dũ non mouebatur. Intelligendum eſt etiam, quod quando dicit phyloſophus, quod tempus menſurat motum, & quietẽ inquantum ſunt quanta quædam: credo, quod phyloſophus non intelligat, quod quies habeat veram quantitatem: quoniam ſecundum veritatem quies cum ſit mere priuatio motus nullam quantitatem habet, nec prius, nec poſterius niſi ſecundum imaginationem comparando quietem ad motum imaginando quietem habere prius, & poſterius in relatione ad motum, ſcilicet, in priuando motum a ſubiecto, & ideo ſecundum talem imaginationem, ſcilicet, imaginando, quod mobile nunc non mouetur, nec iterum adhuc mouebitur: ſic imaginamur prius, & poſterius in quiete imaginando motum priuari a mobili ſecundum prius, & poſterius.

Idem infra c. 130.

Notabile.

A

B

Quare id, quod mouetur non a tempore menſurabile ſimpliciter erit ut quantum eſt quoddam, ſed vt motus eius eſt quantus.

Quare quod mouetur non ſimpliciter erit menſurabile ſub tempore: ſecundum quod quantum aliquid eſt: ſed ſecundum quod motus ipſius quantus.

HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis principalis huius capituli in qua phyloſophus declarat quomodo tẽpus eſt menſura illius, quod mouetur, & quieſcit, & ẽt motus, & quietis, & continet duas partes: quoniam in prima declaratur quomodo tempus menſurat motum, & quietem. In ſecunda ibi. [Quare quæcunque.] Ex dictis concludit concluſionem. Dicit igitur phyloſophus primo, quod illud, qđ mouetur non ſimpliciter eſt menſurabile tempore ſecundũ q̃ q̃tũ aliqd ẽ: hoc eſt ſm, q̃ eſt ſubá aut q̃tũ aut quale. ſed illud, q̃ mẽſurat tpe ſm q̃ mot⁹ ei⁹ ẽ q̃tũ. Vñ intẽdit phyl. dicere, q̃ tẽpus nõ mẽſurat rẽ motã ſm q̃ ẽ mota ſimpliciter: ſed ſecũdũ q̃titatẽ accidẽtẽ motui: ut exponit Cõ. Et intẽdit, vt mihi vr̃, q̃ tẽpus nõ mẽſurat rẽ motã ſm q̃ eſt mota ſimpl̃r: q̃a ſic mẽſuraret oẽm rẽ motã ſm q̃ eſt mota, & ſic mẽſuraret rem motam motu ęterno ſm q̃ eſt mota motu ęterno: quod eſt falſum: ſed tẽpus mẽſurat rẽ motã ſm q̃ mot⁹ ei⁹ eſt q̃tus. i. finit⁹, & terminat⁹, & ſic põt tẽpus mẽſurare primum mobile ſm q̃ mouet̃ aliquo motu finito, vt vna reuõne, vel quacũque alia parte motus finita. Adhuc etiam primum tempus non menſurat motum finitum niſi ſecundum quantitatem accidentẽ illi motui: quoniam ſicut vlna non menſurat pannum niſi menſurando quantitatem panni: ſic primum tempus non mẽſurat aliquos motus a motu primo non menſurando quantitatem propriam ſucceſſiuam illorum motuum, ut dictum eſt prius. Vnde Commen. d. hic, quod tempus non menſurat motum: niſi quia eſt in prædicamento paſſionis. Item Comm. d. quod illud, quod dictum eſt de mobili, & moto debet intelligi de quiete, & quieſcente: quoniam tẽpus menſurat quieſcens niſi ſecundum quod in eo eſt quantitas non ſecundũ quod eſt quieſcens ſimpliciter, & quantitas in quieſcente terminatur exiſtimatione quietis in reſpectu motus: hæc Com. Et illud eſt etiam ſuperius expoſitum, & illud idem, quod dictum eſt de moto, & quieſcente etiam intelligendum eſt de motu, & quiete, ſcilicet, quod tempus menſurat motum, & quietem ſecundum quod ſunt, vel exiſtimantur eſſe quanta.

C

D

Quibus efficitur, ut ea non ſint in tempore, quæ neque mouentur: neque quieſcunt. Eſſe enim in tẽpore eſt tempore menſurari. Tempus autem motus eſt quietiſve menſura.

Te. c. 119. *Quare quæcunque neque mouentur: neque quieſcunt, neque ſunt in tempore. In tempore enim eſſe eſt menſurari tempore. Tempus autem motus, & quietis mẽſuratio ẽ.*

A

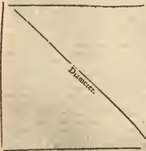
HÆc eſt ſecunda ps hui⁹ p̃ticulę: in qua phyl. ex dictis cõcludit cõcluſionẽ illã. ſ. q̃ oẽ, q̃ nõ mouet̃, nec q̃eſcit nõ mẽſurat̃ tpe, & hæc eſt ſeptuageſimaprima concluſio hui⁹ lib. q̃ p̃bat̃ ex p̃cedẽtib⁹, & ẽt p ſignum ex p̃cedẽtib⁹ ſic. Oẽ q̃ eſt in tpe aut eſt q̃eſcẽs: aut motũ, vt patet ex dictis: ex qua ſeq̃t̃ p cõuerſionẽ p contrapõnẽ, q̃ oẽ, q̃ nõ mouet̃, nec q̃eſcit nõ mẽſurat̃ tpe. Idẽ p̃bat per ſignũ ſic. Eſſe in tpe eſt mẽſurari tpe, ut prius dictum eſt: ſed tempus eſt propria mẽſura motus, & quietis, & hoc eſt ſignum, quod tempus non menſurat aliquid, quod nec eſt motus, nec quies, nec motũ, nec quieſcens. Et Commen. d. hic, quod menſurans debet eſſe de genere menſurati, & ex hoc ſequitur, quod omne, quod mẽſurat̃ a tpe mẽſuratur ſm q̃ eſt mot⁹ aut q̃eſcẽs: q̃m linea mẽſurat̃ p lineam, & corpus per corpus, & ſuperficies per ſuperficiem: hæc Commen. vnde intendit Commen. quod tempus eſt de genere ſucceſſiuorum: ideo nihil menſuratur tempore niſi ſucceſſiuum vel habens attributionem ad ſucceſſiuum cuiuſmodi ſunt motus, & quies, motum, & quieſcens.

Septimageſima prima cõcluſio huius libri.

Probatur etiam a ſigno.

B

Patet igitur, neque omnia quæ non ſunt in tempore eſſe. Ea enim non ſunt in tempore: quæ non poſſunt aliter ſe habere. Vt diametrum eſſe commẽſurabilem coſtę. Omnino enim ſi tempus menſura eſt, motus quidem per ſe, cæterorum uero per accidens: patet quorum eſſe metitur: eorum omnium eſſe in quiete, vel in motu conſiſtere. Symeter.

C

Te. c. 120. *Manifeſtum igitur: quoniã neq. quod non eſt omne in tempore erit, ut quęcunque non contingit aliter: ſicut diametron lateri ſimetron. Omnino enim ſi menſura eſt tempus motus per ſe, aliorum autem ſecundum accidens: manifeſtum eſt, quod quorum eſſe menſurat: his omnibus inerit eſſe in moueri, & quieſcere.*

HÆc eſt quarta pars principalis hui⁹ capituli in qua declaratur quæ non entia ſunt in tempore, & quę non entia non ſunt in tempore, & continet duas particulas: q̃m in prima phyl. demõſtrat q̃ nõ entia nõ ſũt in tpe. In ſcd̃a uero ibi. [Quæcũque q̃dẽ igit̃.] Declarat q̃ nõ entia ſũt in tpe. Primo igit̃ phyl. innuit diuiſionẽ nõ entiũ q̃ talis eſt: q̃dã ẽ ſẽ ens, q̃ ſp eſt nõ ens, & q̃dã eſt nõ ens qđ nõ ſp ẽ nõ ens: ſed aliq̃n ens, & aliq̃n non ens. Vnde ſicut ens duplex eſt, ſcilicet, ens ſemper: & ens non ſemper: ita non ens eſt duplex, ſcilicet, quoddam, quod eſt non ens ſemper, & quoddam, quod non ſemper eſt non ens: hanc diuiſionem innuit phyl. dicẽs, q̃ manifeſtum eſt: q̃m, nec quod uerũ eſt, &c. Deinde phyl. declarat, q̃ ſemper non ens non eſt in tempore, & hæc eſt ſeptuageſimaſecunda concluſio huius libri q̃ p̃bat̃ ſic. Illud, q̃ nec eſt in tẽpore per ſe, nec per accidens, nõ eſt in tẽpore: ſed ſemper non ens nec eſt in tempore per ſe, nec per accidens. ergo ſemper non ens nec eſt in tempore per ſe, nec per accidens. ergo ſemper non ens non eſt in tempore: maior eſt per ſe manifeſta, & minor ſic declaratur, tempus eſt per ſe menſura motus, & eſt menſura per accidens aliorum quæ nata ſunt moueri per accidens, & quieſcere, ita quod omne quod menſuratur tempore eſt motus, vel mobile, ſed illud, quod ſemper eſt non ens, nec eſt motus, nec mobile, nec eſt natum moueri nec quieſcere. ergo ſp non ens nõ mẽſurat̃ tpe p ſe, nec p accidens: & p cõſequẽs non ens, nec eſt in tpe p ſe, nec p accidens: de hac ratione primo ponitur concluſio cum dicitur, ut quæcunque ſupple non entia non contingit aliter ſe

Septuageſimaſecunda cõcluſio huius libri.

D

 habere,

habere, vt diametros eſſe lateri ſymetros non ſunt in tempore, deinde ponitur probatio minoris cum dicitur. [Omnino enim menſurare, &c.]

Quæ igitur ſub corruptionem generationemq; cadunt, atque omnino nunc ſunt, nunc non ſunt ea in tempore eſſe neceſſe eſt. Eſt enim maius quid tempus: quod eſſe ipſorum excedet, & id tempus, quod eſt illius æqua menſura.

Quæcunque quidem igitur generabilia, & corruptibilia ſunt, & omnino quę aliquando quidem ſunt, aliquādo autem non ſunt, neceſſe eſt in tempore eſſe. Eſt enim quoddā tēpus plus qđ excellit eſſe ipſorū, & menſurat ſubam.

HÆc eſt ſecunda particula quartæ partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus declarat quæ non entia ſunt in tempore, & primo oſtendit, quod illa non entia quæ aliquando non ſunt, & aliquando ſunt: ſunt in tēpore. ſecundo vero diſtinguit tale non ens cum dicitur. Ipſorum autem quæ non ſunt tertia uero reuertitur ad narrandum, quod ſemper non ens non eſt in tempore cum dicit. Quorum autem non continet.] Primo igitur phyloſophus declarat, quod quæcunque aliquando ſunt, & aliquando nō ſunt, ſunt in tpe, & hæc eſt ſeptuageſimatertia concluſio huius libri, quæ probatur dupliciter ſecundum expoſitionem Commen. & primo ſic. Quæcunque ſunt mota, vel mobilia ſunt in tempore: ſed quæcunque aliquando ſunt, & aliquando non ſunt: ſunt mota, vel mobilia. ergo quæcunque aliquādo ſunt, & aliquando non ſunt: ſunt in tempore. Illa uero quæ aliqñ ſunt: & aliqñ nō ſunt: ſunt generabilia, & corruptibilia, ideo omnia generabilia, & corruptibilia ſunt in tempore: maior huius propoſitionis ſumitur ex textu præcedenti, ſcilicet, ex illo textu. Manifeſtum autem, quod quorum eſſe, &c. minor autem de ſe nota eſt. Secundo vero probat eandem concluſionem dicit. Etenim quoddam tempus, & eſt ratio talis. Illud, quod exceditur a tempore eſt in tēpore, ſeu menſuratur tempore, ſed illa quæ aliquando ſunt, & aliquādo non ſunt exceduntur a tempore. ergo illa ſunt in tempore: de qua ratione minor ponitur in textu. Vnde eſt notandum ſecundum Commen. hic, quod tam eſſe quam non eſſe talium quæ aliquando ſunt, & aliquando non ſunt: menſuratur tempore, quia tam eſſe quam non eſſe talium exceditur a tempore ex utraque parte. Et ſi dicatur, quod non eſſe ſortis quod præcedit ſuum eſſe non exceditur a tempore ex vtraque parte: quia eſt infinitum in præterito, & ſimiliter nō eſſe Sor. ſequens ſuum eſſe eſt infinitum in tempore futuro, & ſic non exceditur a tempore ex vtraque parte. ergo falſum eſt dicere, quod non eſſe rei quæ aliquando eſt, & aliquando non eſt ſit in tempore. Illud remouet Commen. d. quod tempora priuationum rerum determinantur per tempora ſubiectorum propinquorum in quibus eſt poſſibilitas eſſendi illarum rerum verbi gratia. Quoniam priuatio Sor. quæ præcedit eſſe ſuum terminatur per tempus quando accipitur in reſpectu ſubiecti propinqui ei verbi gratia: ex quo ſperma coniungebatur cum ſanguine menſtruo: cum autem priuatio eius accipitur in reſpectu poſſibilitatis in prima materia inuenitur infinita in præterito, & ſimiliter priuatio eius quando priuatur res in præterito infinita eſt in futuro: hæc Commen. Vnde Commen. intendit, quod priuatio formæ rei uno modo menſuratur tempore, & alio modo non: quoniam priuatio, vt habet eſſe in ſubiecto propinquo formę mēſuratur tempore, quia exceditur a tempore ex utraque parte, ſicut ſubiectum propinquum formæ exceditur a tempore ex utraque parte, ſed priuatio formæ, vt habet eſſe in ſubiecto remoto, id eſt, in materia prima ſic non menſuratur tempore, quia ſi ſic: tunc priuatio præcedens eſſe formæ ſic eſſet infinita in præterito, & ſimiliter ſequens eſſe formæ eſſet infinita in futuro, & quamuis priuatio præcedens eſſe rei reſpectu alicuius ſubiecti, ſcilicet, reſpectu ſubiecti propinqui menſuretur tempore, tamen priuatio ſequens eſſe rei reſpectu nullius ſubiecti menſuratur tempore, quia cum ea non coniungitur poſſibilitas eſſendi rem niſi in rebus reciprocatis, ut dicit Commen. Et intelligit, quod in rebus reciprocatis, ſcilicet, quæ ex ſe inuicem generantur ſicut aqua generatur ex aere, & econuerſo: priuationi in ſequenti eſſe ſpeciei coniungitur poſſibilitas eſſendi eandem ſpeciem ſiue eandē rem ſecundum ſpeciem: ſed priuationi formæ non coniun-

A gitur poſſibilitas eſſendi eandem rem ſecundum numerum, quia impoſſibile eſt per naturam, quod idem numero reuertatur poſtquam corruptum, vt in fine ſecundi de generatione. Illud vero, ſcilicet, quod Commen. d. quod priuatio præcedens eſſe rei reſpectu ſubiecti propinqui eſt menſurata, & terminata tempore, & reſpectu ſubiecti remoti non eſt in tēpore: intelligo ſic, quod priuatio materiæ quæ habet eſſe in ſubiecto, ſcilicet, in denominando ſubiectum, vt viſum eſt ſupra, non eſt in ſubiecto illo modo denominando quando ſubiecto eſt: quoniam oculus non eſt cęcus niſi quando oculus eſt, & ideo priuatio, ut eſt in ſubiecto propinquo non menſuratur eodem tempore quo menſuratur ſubiectum propinquum: ſubiectum autem propinquum priuationis eſt ſubſtantia compoſita quæ exceditur a tempore ex vtraque parte, & ideo priuatio vt eſt in ſubiecto propinquo menſuratur tempore, ſed ſubiectum remotum priuationis eſt materia prima quæ non exceditur a tempore, & ideo priuatio quæ eſt in materia prima non menſuratur tempore, nec tamen priuatio quę eſt in materia prima eſt alia a priuatione quę eſt in materia propinqua, ſed eſt eadem: ideo uno modo menſuratur tempore, vt in denominando ſubiectum propinquum, & alio modo non menſuratur tempore, vt in denominando ſubiectum remotum, ut in ſimili gratia exempli: eadem quantitas numero eſt in me, & in materia prima, quę eſt in me, & ſic quantitas, vt eſt in me menſuratur tempore, ſed, vt eſt in materia prima non menſuratur tempore, quoniam illa quantitas eſt temporaliter in me, & in materia prima eternaliter.

Quomodo intelligitur dictum Commen.

B

Cum autem ea quæ non ſunt: partim contineantur: partim non contineantur a tempore, eorum quę tempus continet: quædam olim erant, ut Homerus, quædam erunt, ut aliquid futurorum, quæ quidem altera ex parte continet tempus. Quod ſi ſint quæ ad utranque partem continet tempus: illa modum utrunque ſubeunt. Erant enim ac erunt. Ea uero quæ neutra ex parte continet tempus, neque erant, neque ſunt, neque erunt. Sunt autem ea: quorum oppoſita ſemper ſunt, veluti diametron incommenſurabilem eſſe coſte: ſemper eſt. Atque hoc non erit in tempore. Neque igitur illud erit: diametrum inquā incommenſurabilem eſſe coſte. Quapropter ſemper non eſt: quod contrarium eſt: ei quod ſemper eſt.

C

Ipſorum autem quæ non ſunt: quęcunque continet tempus: alia quidem erant, ut Homerus aliquando erat. Alia uero erunt: ut futurorum aliquod tempus utraque continet. Et ſi ad ambo utraque, & erant & erunt. Quorum autem non continet: neque erit, neque eſt, neque erat. Sunt autem huiuſmodi, eorum quę non ſunt: quorumcunque oppoſita ſemper ſunt, ut aſymetron eſſe diametron ſemper eſt, & non erit hoc in tempore. ergo neq; ſymetron. Vnde ſemper non eſt: quia contrarium eſt ei quod ſemper eſt.

D CVM phyloſophus declarauit, quod ea quę aliquando ſunt: & aliquando non ſunt: ſunt in tempore. Subdiuidit tale non ens, quod aliquando eſt, & aliquando non eſt. Et dicit, quod ipſorum non entium quę continētur a tempore quędam ſunt pręterita, vt Homerus, & quędā ſunt futura ſeu erunt, vt futurum aliquod: cuiuſmodi eſt eclypſis: Tempus enim continet utrunque modum talium nō entium ad quancunque enim partem inſpexeris tempus taliū non entium eſt terminatum, & reſpiciendo utranque partē ex vtraque parte eſt terminatum. Vnde Commen. dicit hic, quod tpſ terminat priuationem iſtarum rerum: ita, ꝙ nunc poſſumus dicere, quod tot anni ſunt lapſi: in quibus talis res erat, ita quod non eſſe talis rei ſequens ſuum eſſe menſuratur tempore medio inter hoc inſtans pręſens, & tempus in quo iſta res erat.

Quorum uero contrarium non ſemper eſt: ea, & eſſe, & non eſſe poſſunt, atque ipſorum eſt, & generatio, & corruptio.

Quodcunque

Quæcunque autem non ſemper eſt contrarium. Hæc autem, & poſſunt eſſe, & non eſſe, & eſt generatio, & corruptio ipſorum.

DEclarato, quod aliquando non ens, & aliquãdo ens mẽſuratur tempore, phyloſophus reuertitur ad declarãdum, quod ſemper non ens non menſuratur tempore, & etiam narrat quę ſunt illa quę non ſemper ſunt non entia. Et dicit primo, quod illa ſunt quorum non eſt tempus menſura continens illa: ita quod nec fuerunt, nec erunt, nec ſunt, & ſunt illa quorum oppoſita ſunt, vt diametrum eſſe aſſymetrum, hoc eſt incommenſurabile coſte eſt ſemper ens, & verum, idem diametrum eſſe ſymetrum eſt ſemper nõ ens, & falſum. Illa vero quorum oppoſita non ſemper ſunt talia poſſunt eſſe, & non eſſe, & talium eſt generatio, & corruptio. Quod autem ſemper non ens non ſit in tempore poteſt dupliciter declarari. primo, quia nec poſſunt mouere, nec quieſcere. Secundo quia non extenduntur a tempore.

Primum dubium. Sed hic ſunt duo dubia. Quorum primum eſt, quia non videtur, quod nullum non ens ſit in tempore, quia ſi aliquod non ens eſſet in tempore illud eſſet in tempore pręſenti: qa

B

ſecundum phyloſophum in ſecunda parte huius capituli apparet, quod ex eſſe alicuius in tempore, neceſſario ſequitur illud tempus eſſe: ſed quicquid eſt in tempore pręſenti eſt. ergo ſi non ens eſt in tempore, ſequitur, quod non ens eſt, & ſic idem ſimul eſt, & non eſt, quod eſt impoſſibile.

Secundũ dubium. Secundo dubitatur: quia u detur, quod non ens ſit in tempore, quia qes eſt in tpe, & quies eſt ſp n ens: cũ ſit priuatio pura. ergo.

Ad primum. Ad primum dicendum, quod illa de virtute ſermonis eſt falſa, & includens oppoſita, ſcilicet, non ens eſt in tẽpore, quia ſequitur non ens eſt in tempore. ergo non ens eſt ens, ſed phyloſophus per iſtam: aliquod non ens eſt in tempore intelligit, quod aliquod non ens eſt natum eſſe in tempore, vel quod aliquod non ens fuit, uel erit in tempore. Vel forte phyloſophus per illam propoſitionem, ſcilicet, aliquod non ens in tempore, intelligit quod aliquod tempus determinatum eſt in quo verificatur non ens de aliquo non ente poſt, vel ante ſuum eſſe: quoniam non eſſe verificatur de Homero: non per ſe, ſed tempore determinato, vt ſi dicatur, ꝙ tot anni ſunt elapſi poſt quos Homerus fuit, & hæc videtur intentio Commen.

C

Ad ſecundum. Ad ſecundum dubium dicẽ, quod de virtute ſermonis non debet intelligi, quod quies eſt in tempore, quia quies eſt ſemper non ens: ſed phyloſophus concedit illam propoſitionem ſub illo intellectu, res quieſcit in tẽpore, hoc eſt res quæ nata eſt moueri priuatur motu per aliqđ tempus determinatum quare, &c.

DETERMINATVR DE HIS QVÆ SVNT
in tempore ei intrinſeca ſicut partes & paſſiones,
vel continuatiua partium temporis.
Tractatus tertij. Cap. VI.

Ipſum autem nunc continuatio temporis eſt, ut ante diximus. Præteritum enim, & accidens tempus coniungit, atque ultimum omnino temporis eſt. Eſt enim huius quidem principium: illius autem finis. Verum hoc non, ut in puncto manente patet. Diuidit etiam potentia tempus, atque, vt tale eſt, diuerſum eſt ſemper. Vt autem coniungit: ſemper eſt idẽ,

D

vt in mathematicis lineis fieri ſolet. Non enim idẽ ſemper unumq́ue punctum eſt cogitatione. Cum. n. diuidimus: aliud eſt atque aliud punctum. At quo linea eſt una, hoc idem eſt pænitus punctum. Sic, & ipſum nunc partim temporis eſt diuiſio potentia, vti diximus, partim finis eſt utrorumq́ue ac unio. Eſt autem idem, & per idem diuiſio, atque unio. At eſſe non idem eſt.

Ipſum autem nunc eſt continuatio temporis, ut dictum
Te.c.121. *eſt prius. Continuat enim tempus præteritum, & futurum, & omnino terminus temporis eſt. Eſt enim huius quidem principium, illius autem finis. Sed hoc non ſicut, & linea in puncto manente manifeſtum, diuidit autem potentia. Et inquantum quidem huius eſt ſemper al-*

A

terum eſt ipſum nunc. Inquantum autem copulat: ſemper idem eſt ſicut in mathematicis lineis. Non enim ſemper idem punctum intellectu eſt. Diuidentium enim ſemper aliud eſt. Secundum autem quod copulat: unum idemq́ue pænitus eſt, ſic & ipſum nunc. Aliud quidem temporis diuiſio ſecundum potentiam eſt. Aliud autem terminus utrorumque & unitio. Eſt autem idem & ſecundum idem diuiſio, & unitio: eſſe autem non idem eſt. Te.c.122.

ISTVD eſt ſextum capitulum huius Tractatus in quo determinatur de tempore in comparatione ad ea quæ ſunt intrinſeca tempori tanquam partes, vel paſſiones, vel continuatiua partium temporis, & continet quatuor partes principales: quoniam in prima determinatur de ipſo nunc determinando eius ſignificationes. In ſecunda ibi. [Ipſum autem tunc.] Determinatur de ipſo tunc oſtendẽdo qualiter ſe habeat ad tempus. In tertia ibi. [Ipſum autem iam.] Determina

B

tur quomodo ipſum iam ſe habeat ad tempus. In quarta ibi. [Ipſum autem modo.] Oſtenditur qualiter modo olim repẽte ſe habent ad tempus. Prima pars continet duas particulas: quoniam in prima phylo. de ipſo nunc deſcribendo ipſum nunc proprie dictum. In ſecunda ibi. [Hoc quidem ſic dicitur.] Determinatur de ipſo nunc tranſumptiue dicto. In prima igitur parte huius capituli phyl. deſcribit ipſum nũc proprie dictum, & etiam narrat quomodo ipſum nunc proprie dictum aſſimilatur puncto, & quomodo differt a puncto: nunc vero proprie dictum deſcribitur ſic, quod eſt continuatio temporis: hoc eſt nunc proprie dictum eſt continuatiuũ partiũ tẽporis adinuicẽ: ipſum nũc ꝓprie dictũ aſſimilatur pũcto in hoc quod ſicut idem punctus ſecundũ rem diuerſificatus ſecundum rationem eſt continuatiuus partium lineæ adinuicem, & diuiſiuus partium lineæ abinuicem, ita idem nunc ſecundum rem, & diuerſificatiuum ſecundum rationẽ eſt continuatiuum partium temporis, & diuerſificatiuum earundem abinuicem, & ſicut punctus ſecundum quod eſt vnus & idem eſt continuatiuus partium lineæ, & eſt diuiſiuus partium lineæ abinuicem: ita nunc ſecundum quod eſt idem eſt Quomodo nunc proprie dictum deſcribatur.

C

continuatiuum partium temporis, & ſecundum quod diuerſificatur eſt diuiſiuum partium temporis: quoniam ſecundum quod eſt finis pręteriti, & initium futuri eſt diuiſiuum partium temporis, & ſic non eſt idem ſecundum rationem, quia ut ſic diuerſa prædicata uerificarentur de ipſo: aliud enim eſt eſſe finis præteriti, & aliud eſt eſſe initium futuri: ſed nunc, & punctus differunt in hoc, quia punctus eſt principium, & finis manentis in actu, & nunc eſt principium, & finis non manentis in actu: quia eſt principium inchoantis futuri, & finis deficientis pręteriti.

Ipſum igitur nunc hoc uno dr̃ modo. Alio vero modo ipſ huic propinquum. Dicimus. n. nunc accedit, quia hodie veniet. At res quę actę ſunt olim nõ fuiſſe dicimus; neque eluuionem, quanquam tempus continuum eſt uſque ad illa. Sed quia non ſunt proprie, ideo non illo modo dicuntur.

D

Hoc quidem igitur ſic dicitur ipſorum nunc, aliud autẽ cum tempus, quod eſt huius prope ſit, ueniet nunc, quia hodie uenit. Sed in ilion facta non ſunt nunc: neque diluuium factum eſt nunc: tamen tempus continuum nunc eſt, ſed quia non eſt prope.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur de nunc tranſumptiue accepto, unde phyloſophus intendit demonſtrare, ꝙ nunc non ſolum dicitur de indiuiſibili continuante partes temporis adinuicem, ſed etiam dicitur de tempore propinquo inſtanti præſenti proprie accepto, & etiam dicitur de tẽpore, quod continet ipſum nunc ex utraque parte, ſcilicet, de tempore præſenti cuius partes præſens nunc continuat adinuicem, ſed nunc non dicitur de tempore multum remoto a pręſenti inſtanti. verbi gratia, dicimus, quod ſortes nunc uenit, quia uenit in hac hora, vel in aliquo tempore propinquo huic inſtanti, vel dicimus, quod Sor. venit nunc, qa venit hodie, ſcilicet, in nonis Beati Nicolai, & ſic patet exẽplariter,

pium temporis: non tamen eiuſdem, ſed tranſacti quidem finis, principium autem conſequentis. Vt circulus in eodem quodammodo.

Te.c.125. *Quoniam autem ipſum nunc principium, & finis temporis eſt, ſed non eiuſdem, ſed præteriti quidem finis, principium autem futuri habebit, ſicut circulus quodammodo.*

HÆc eſt tertia pars ſecundæ particulæ ſecũdæ partis principalis huius capituli: in qua phyloſophus declarat ſolutionem, & continet duas partes: quoniam in prima declaratur ſolutio. In ſecunda ibi [Et in eodem] remouetur quoddam dubium. In prima igitur particula huius partis phyloſophus declarat, quod tempus eſt perpetuum, & hęc eſt ſeptuageſimaquarta concluſio huius libri quæ probatur ſic. Inſtans ſe habet ad tempus ſicut punctus ad lineam circularem, ſed quilibet punctus in linea circulari eſt finis unius lineæ, & principium alterius: ergo quodlibet inſtans in tempore eſt principium unius temporis, & finis alterius, & conſequens non eſt dare vltimum inſtans totius temporis: & per conſequens totum tempus eſt perpetuum, & infinitum. De illa ratione primo ponitur declaratio maioris quæ talis eſt, Ipſum nunc eſt principium, & finis, & non eiuſdem: ſed eſt finis præteriti, & initium futuri, ſed illud, quod ſic ſe habet, quod eſt principium unius, & finis alterius ſic ſe habet ad illud cuius eſt principium, & finis ſicut punctus ſe habet ad lineam circularem, hoc eſt ſicut ſe habet punctus ad lineam circularem, ſic inſtans ſe habet ad tempus, & tempus eſt quaſi circulus: hoc eſt tempus ſe habet ad inſtans ſicut circulus ad punctum, & econuerſo. ergo. Deinde in ſecunda particula huius partis phyloſophus remouet duo dubia dicens.

Septuageſimaquarta concluſio huius libri.

Curuum, & concauum habet, ſic, & tẽpus in principio eſt ſemper ac fine. Et propterea ſemper aliud: aliudque uidetur.

Et in eodem ambitum, & planum, ſic, & tempus ſemper in principio, & fine. Et propter hoc uidetur ſp alterũ.

PRimum igitur dubium eſt tale, ſi inſtans ſit principium vnius temporis, & finis alterius, tunc inſtans eſt diuiſibile, quia ſecundum aliquid eius eſt principium, & ſecundum aliquid eius eſt finis. Hoc remouet phyloſophus dicit, quod ſicut in eodem circulo non eſt ambitum, idest, concauum, & planum, idest, conuexum: illa enim eadem ſuperficies, ſcilicet, circumferentia circuli eſt concaua reſpectu contentorum infra eam, & conuexa abſolute non comparando eam ad contenta infra eam, vel comparando eam ad extrinſeca: ſic idem nunc omnino indiuiſibile eſt principium vnius temporis, & finis alterius temporis, & ſic tempus ſemper in ſuo principio, & in ſuo fine hoc eſt ſemper eſt principium unius, & finis alterius, ſcilicet, temporis: ſed quia inſtans eſt principium, & finis: ideo inſtans videtur alterum eſſe, ſed non ẽ ita: quoniam idem inſtans eſt principium, & finis. Intelligendũ, quod accipiendo concauum, & conuexum pro eo, quod vtrũque denominat: ſic ſunt idem realiter, & ſic habent ſuppoſitionem perſonalem, ita enim ſuperficies quæ eſt concaua ẽ etiam conuexa: ſed accipiendo illa pro his quæ ſignificãt ſic non ſunt idem, quia aliam, & aliam habitudinem ſignificant: & ſic habent ſuppoſitionem perſonalem.

Non enim ipſum nunc principium eſt, & finis eiuſdem. Simul enim, & per idem oppoſita numero eſſent. Non ergo tempus deficiet: quippè cum ipſum ſit in principio ſemper.

Non enim ſemper eiuſdem principium, & finalitas ipſum nunc. Simul enim, & idem oppoſita eſſent, & non deficiet itaque tempus, ſemper enim in principio eſt.

REmouet aliud dubium tale: quoniam dictum eſt, quod idem inſtans eſt principium, & finis, ex hoc poſſet aliquis credere, quod ſicut inſtans, quod eſt principium, & finis eſt idem, quod ſic tempus cuius inſtans eſt principium, & finis eſſet idem: ita, quod idem inſtans eſſet principiũ

A alicuius temporis, & finis eiuſdem temporis. Hoc remouet phyloſophus dicit, quod ipſum nunc non eſt ſemper principium, & finis eiuſdem temporis, & hoc declarat phyloſoph⁹ dicit, ſcilicet, quod idem nunc non eſt principium alicuius temporis, & finis eiuſdem, & hæc eſt ſeptuageſimaquinta concluſio huius libri: quæ probatur ſic. Principium, & finis eiuſdem temporis ſunt oppoſita. ſi igitur idem nunc eſſet principium alicuius temporis, & finis eiuſdem temporis: ſequitur, quod oppoſita ineſſent eidem ſimul. conſequens eſt falſum, & impoſſibile: de illa ratione phyloſophus facit illam conſequentiam. ſi ipſum nunc eſſet principium, & finis eiuſdem tẽporis. ergo oppoſita eidem ineſſent ſimul. conſequentia tenet per hoc: quia finis, & principium eiuſdem temporis ſunt oppoſita. Deinde phyloſophus concludit concluſionem ſuam principalem, & tangit medium probans iſtam concluſionem dicens, quod tempus itaque non deficiet, & ratio eſt, quia ſẽper eſt in ſuo principio, hoc eſt, quia ſemper eſt aliquod principium temporis, quia ſemper eſt aliquod inſtans quod eſt principium temporis futuri. Hic dubitatur, quia uidetur, q principium, & finis eiuſdem non ſint oppoſita: quoniam in li-

Septuageſimaquinta concluſio huius libri.

Dubium.

B nea circulari idem punctus eſt principium, & finis eiuſdem: quoniam quilibet punctus in linea circulari eſt principium totius lineę circularis, & finis eiuſdem: cum igitur inſtans aſſimiletur puncto in linea circulari: ſequitur, quod idem inſtans poteſt eſſe principium alicuius temporis, & finis eiuſdem. Dicendum, quod in ſucceſſiuis principium, & finis reſpectu eiuſdem ſunt oppoſita: quoniam ſi idem eſſet principium, & finis eiuſdem in ſucceſſiuis, tunc idem eſſet tempus præteritum, & futurum: quia certum eſt, quod inſtans præſens eſt finis præteriti, & initium futuri, & ſic idem eſſet tempus præteritum, & futurum, & ſic ſequitur, quod ſemper eſſet idem tempus numero, & tempus non haberet diuerſas partes adinuicem ſuccedentes, & ſic tempus non eſſet de genere ſucceſſiuorum. In permanentibus tamen bene poteſt eſſe principium, & finis eiuſdem: ut patet de puncto in linea circulari, nec quantum ad hoc eſt ſimilitudo inter punctum, & lineam circularem, & inſtans in tempore.

Solutio.

Ipſum autem iam pars futuri præteritive temporis eſt indiuiduo nunc inſtanti propinqua. Quando

C ambulabis: aut ambulauiſti. Iam ambulabo inquit, aut iam ambulaui: quia tempus in quo ambulabit, vel ambulauit, eſt prope nunc ipſum inſtans, & nõ longe diſtat. Ilium autem non dicimus iam captum fuiſſe, quia longè ab inſtanti nunc diſtat.

Te.c.126. *Ipſum autem iam prope eſt præſenti atomo nunc pars futuri temporis, ut quando uadet, iam quia prope eſt tempus, in quo futurum eſt, & præteriti temporis, quod non procul eſt ab ipſo nunc, ut quando uadis, iam fui. Ilion autem deſtrui iam non dicimus quia procul multum eſt ab ipſo nunc.*

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli: in qua oſtenditur quomodo ipſum iam ſe habet ad tempus, & intendit phyloſophus, quod ipſum iam eſt pars tẽ-

D poris futuri, uel præteriti temporis propinqua præſenti inſtanti, & non eſt pars temporis remota a præſenti inſtanti. verbigratia ſi quæratur quando ueniet ſortes. ſi ueniet in tẽpore futuro propinquo præſenti inſtanti dicimus, quod iam ueniet. Et ſi quæratur quando Troia capta fuit: nos non dicimus, quod iam capta fuit, & hoc ideo, quia tempus in quo capta fuit eſt multum remotum a præſenti inſtanti. Intelligẽdum, quod loco huius dictionis iam habet textus quem exponit Commen. hanc dictionem ecce: & ſic Commen. dicit, quod ecce eſt pars temporis præteriti, vel futuri propinqua præſenti inſtanti quæ inducitur in reſponſione ad quæſtionem quærentem quando, & ſic dico, quod ipſum iã eſt pars temporis futuri, vel præteriti multum propinqua præſenti inſtanti quæ inducitur in reſponſione ad quæſtionem quærentem quando.

Quomodo ipſum iam ſe habeat ad tempus.

Ipſum autem nuper pars eſt præteriti temporis quæ inſtanti nunc eſt propinqua, quando ueniſti, nuper inquiet, ſi tempus inſtanti nunc ſit propinquum.

pinquum. Quondam autem pars eſt eiuſdẽ tẽporis longe ab eodem nunc diſtãs. Subito autem dicimus: cum quippiam in tẽpore inſenſibili ob breuitatem dimotum eſt.

Te.c.127. *Ipſum autem modo quod prope præſenti nunc eſt pars pręteriti: ut quando uenit: modo: ſi ſit tempus proximũ prę ſenti nunc. Olim autem quod procul. Repente autẽ quod in ſenſibili tempore eſt, propter paruitatem.*

Quomodo olim, & repente ſe habeant ad tempus.

HÆc eſt quarta pars prin. huius ca. in qua oſtendit quõ olim, & repente ſe habent ad tempus. Et d. phyl. ꝙ modo eſt pars temporis præterita propinqua pręſenti inſtanti, & per hoc differt modo ab ipſo iam: quia iam dr̃ tam de tempore futuro quam de tempore præterito ꝓpinquo pſenti inſtãti: ſed modo ſolum dr̃ de tempore præterito, ꝙ eſt intelligendum ſecundum idioma Græcorum: ſed ſecundum idioma Latinorum modo dicitur tam de tempore futuro ꝙ de tempore pręterito propinquo præſenti inſtanti: ſed olim dicitur de tempore pręterito remoto a præſenti inſtanti. Repente autem ſignificat aliquid eſſe vel fieri in tempore inſenſibili propter paruitatem. Notandum ꝙ loco huius dictionis modo hẽt tranſlatio Cõm. hoc ꝙ dico pauloante. & loco huius dictionis olim hẽt trãſlatio Com. pridem & anquitus: & loco huius dictionis repẽte hẽt tranſlatio Com. hanc dictionem ſubito. Et d. Commen. quod ſignificata omnium illarũ dictionum ſunt quaſi ſpecies eorum quæ ſignificat hęc dictio quando. i. inducunt in rñſione ad qñ. hæc Cõm. Item d. Com. hic ꝙ ſubito ſignificat aliquid eſſe in tempore inſenſibili. i. in tempore valde veloci. hęc Cum. Sed hic dubitaĩ: quia ſecundum phyloſophum tp̃s nec eſt velox nec tardum. igitur nihil ſit in tempore valde veloci. Dicendum ꝙ Com. hic non loquitur de velocitate ſecundum quod eſt paſſio mobilis: ſed p velox intelligit breuẽ. Illud enim quod fit ſubito fit in tempore valde veloci, ideſt valde breui.

Dubium.

Solutio.

DETERMINATVR DE TEMPORE PER comparationem ad illa; quorum tempus eſt cauſa. Tractatus tertij. Cap. VII.

Mutatio autem omnis natura eſt dimotiua, atque in tempore omnia fiunt, & corrumpuntur. Quapropter ſunt: qui ſapientiſsimum ipſum eſſe dicebant. At Pythagoricus Paron rudiſsimum eſſe dixit; quia in ipſo etiam obliuiſcuntur, rectius dicens. Patet igitur corruptionis magis eſſe per ſe cauſam tempus, quam generationis, ut & antea diximus. Mutatio namque per ſe quidem eſt dimotiua; generationis autem, & ut quippiam ſit cauſa: per accidens eſt.

Te.c.128. *Mutatio autem omnis a natura remota eſt. In tempore autem omnia fiunt, & corrumpuntur. Vnde & alij quidem ſapientiſſimum dicebant: Pytagoricus autem Paron penitus indiſciplinabile, quia omnia obliuiſcuntur, in hoc rectius dicens. Manifeſtum igitur quoniam corruptionis magis erit per ſe cauſa quàm generationis; ſicut dictum eſt prius: deſtructiuum autem mutatio per ſe eſt. Generationis autem & ipſius eſſe ſecundum accidens.*

ISTVD eſt ſeptimum capitulum huius Tractatus in quo determinatur de tempore in comparatione ad illa quorum tempus eſt cauſa. Et continet duas partes principales: quoniam in prima declaratur quod tempus eſt magis cauſa corruptionis quam generationis, quia motus quem tempus conſequitur eſt magis cauſa corruptionis quam generationis. In ſecunda ibi. [His iam ſic declaratis.] Declarat illud quod ſupponitur. In prima igitur parte principali huius capituli dicit phyloſophus quod tempus ſequitur motum, & quod omnis motus eſt in tempore, hæc tamen pars continet duas particulas: quia in prima phyloſophus proponit intentionem ſuam. In ſecunda ibi. [Quod quidem igitur.] Phyloſophus epilogat determinata. Prima particula continet duas

A partes: quia in prima ponit phyloſophus unum medium ad probandum concluſionem ſuam. In ſecunda ibi. [Signum autem, &c.] phyloſophus probat ſuam intentionem per quoddam ſignum. In prima igitur parte huius particulæ phyl. ponit medium ad probandum concluſionem ſuam, & narrat duas contrarias opiniones de tempore, & adducit rationem ad probandum concluſionem ſuam. Dicit ergo phyloſophus primo, ꝙ omnis mutatio eſt a natura remotiua: hoc eſt omnis tranſmutatio aliquid aufert de ſubã tranſmutati, & dicit Commen. quod omnis tranſmutatio naturaliter aufert ſubã tranſmutati in quacunque ſpecie tranſmutationis fuerit niſi in loco. hæc Commen. Quod tamen non eſt intelligendum, quod in omni tranſmutatione præterquam in motu locali aliqua ſubſtantia corporea corrumpatur, quia tunc nunquam eſſet tranſmutatio: quia tunc non eſſet tranſmutatio in qualitatibus ſine tranſmutatione in ſubſtantia, quod credo eſſe falſum, ſed intelligo, quod in omni tranſmutatione alia a motu locali, vel corrumpatur ſubſtantia, vel inducatur diſpoſitio ad corruptionem ſubę. Deinde narrat phyloſophus duas opiniones contrarias de tempore, quia enim omnia que

B fiunt, fiunt, & corrumpuntur in tempore, ideo quidam reſpicientes ad hoc, quod omnia fiunt in tempore dixerunt tempus eſſe ſapientiſſimum, hoc eſt tempus eſſe cauſam ſapientię, & doctrinę. Alii autem, ut Pithagorici, ideſt, Pithagoras Erachites Paron, & ſui ſequaces dixerunt tempus eſſe indiſciplinabile, hoc eſt eſſe cauſam obliuionis magis quam doctrinæ, vel ſcientię, & in hoc iſte, ideſt, Pythagoras melius dixit. His igitur narratis phyloſophus ponit, & probat concluſionem ſuam, uidelicet, quod tempus eſt magis cauſa corruptionis quam generationis, & hęc eſt ſeptuageſimaſexta concluſio huius libri: quę probatur ſic. Mutatio, & tempus conſimiliter ſe habent ad generationem, & corruptionem: quoniam omnis mutatio eſt in tempore; & tempus eſt ſequens mutationem, ſed mutatio eſt magis cauſa corruptionis quam generationis. ergo tempus eſt magis cauſa corruptionis quam generationis. maior patet, & minor probatur. nam mutatio eſt per ſe corruptiua, & deſtructiua: & ſecundum accidens eſt cauſa generationis, & ipſius eſſe, nunc autem mutatio eſt cã magis illius cuius eſt cauſa per ſe quam illius cuius cauſa eſt per accidens, & ſic patet minor. Notandum ſecundum Com

Septuageſimaſexta concluſio huius libri.

C men. hic; quod tranſmutatio non eſt cauſa generationis, & eſſe niſi per accidens. Eſſe enim non eſt eſſentialiter in aliquo ente niſi ex cauſa generante, & agente, quę eſt aut natura, aut intellectus, aut anima, quod idem eſt. Eſſe autem formę rei generatę ex tranſmutatione rei præcedente quę dicitur generatio eſt per accidens: quoniam iſta tranſmutatio in rei veritate aufert formam tranſmutati quę eſt contraria formę generabili eſſentialiter. eſt igitur cauſa formę generabilis per accidens, & corruptibilis per ſe. hęc Commen. Intelligendum eſt, quod motus poteſt dupliciter accipi, ut uult Commen. tertio, & quinto huius, ſcilicet, uno modo ſecundum quod eſt tranſmutatio coniuncta tempori. hoc eſt ſecundum quod eſt tranſmutatio ſucceſſiua: & ſic eſt de genere paſſionis. Alio modo poteſt accipi pro forma diminuta quę non differt a termino ad quem niſi ſicut minus perfectum a magis perfecto. Accipiendo igitur motum primo modo, ſic tempus conſequitur motum. Nam tempus per ſe conſequitur motum ſucceſſiuum qui eſt de genere paſſionis, & eſt menſura eius, ſed motum qui eſt de genere termini ad quem non ſequitur tempus, nec eſt per ſe menſura eius, ut patet per Commen. comen. 33. huius tractatus, nunc autem ſucceſſio non eſt

Motus poteſt dupliciter accipi.

Cõ. 33. 4. phyſi.

D in motu alio a motu locali niſi ratione formę contrarię formę generandę. ſi enim forma generanda non haberet contrarium in materia ſubito induceretur, & ideo motus eſt ſucceſſiuus propter contrarium reſiſtens, & per hoc motus ſucceſſiuus, ſcilicet, motus de genere paſſionis eſt per ſe cauſa effectiua inſtrumentalis corruptionis formę abijciendę, & eſt per accidens cauſa generationis, quia poſito, quod in materia non eſſet forma contraria formę generandę: forma fieret in materia ſubito abſque motu ſucceſſiuo de genere paſſionis, & ideo motus de genere paſſionis per ſe eſt cauſa effectiua inſtrumentalis corruptionis formę quę eſt contraria formę generandę: quia iſta nullo modo poteſt corrumpi niſi per motum ſucceſſiuum: ſed eſt per accidens cauſa generationis, & formę generandę, quia non eſt cã generationis niſi inquantum per ipſum aufertur forma cõtraria formę generandę, ſed motus qui eſt de gñe termini ad quẽ eſt magis cã gñationis quam corruptionis: quia per ſe ordinatur ad generationem, ſed de iſto motu: qui, ſcilicet, eſt de genere termini ad quẽ non loquitur hic phyloſophus, quia tempus ſolum conſequitur

&

& menſurat motum de genere paſſionis·quia iſte modus motus eſt famoſior, ut patet ex tertio huius. Vlterius eſt intelligendum, quod quia motus de genere paſſionis eſt per ſe cã corruptionis: ideo tempus eſt cauſa corruptionis per ſe, & generationis per accidens, id eſt, eſt cauſa generationis accidentalis per accidens.

Id indicatur ex eo ſatis: quia nihil quidem fit: niſi ipſum moueatur aliquo modo, atque quippiam agat. Corrumpitur autem aliquid, etiam ſi nõ moueatur: atque hanc corruptionem a tempore fieri maximè dicere conſueuimus.

Signum autem ſufficiens: quia fit quidem nihil niſi moueatur ipſum quodammodo: & agat. Corrumpitur autem: & cum nihil moueatur. Et hanc maximè ſolemus dicere ſub temporis corruptione.

B

Idem ſupra. Te.c.117. HÆc eſt ſecunda pars primæ particulæ primæ partis principalis huius capituli: in qua declaratur eadem concluſio. ſcilicet, quod tempus eſt magis cauſa corruptionis quam generationis Vnde phyloſophus dicit, ꝙ ſignum ſufficiens eius eſt, ſcilicet, quod tempus eſt magis cauſa corruptionis quam generationis: quia ad hoc, quod aliquid fiat, vel generetur: non ſufficit ſola tranſitio temporis: ſed etiam requiritur, quod aliquid moueat, & agat in aliud: ſed ad hoc, quod aliquid corrumpatur ſufficit ſola tranſitio temporis abſque hoc, quod illud quod corrumpitur moueatur, vel tranſmutetur ab aliquo agente, & talem corruptionem dicimus fieri maxime ſub tempore. igitur tempus eſt magis cauſa corruptionis quam generationis. unde uidetur quaſi ſic arguere: tempus eſt magis cauſa illius, quod accidit ex ſola tranſitione temporis quam illius, quod requirit aliquod agens præter tempus: ſed corruptio accidit ex ſola trãſitione temporis, & generatio non accidit ex ſola tranſitione temporis: ideo requiritur aliquod agens tranſmutans pręter tempus. ergo tempus eſt magis cauſa corruptionis quam generationis. Notandum, quod Commen. diſtingbit hic de

C

Duplex ẽ corruptio duplici corruptione: quoniam quædam eſt corruptio extrinſeca, vt corruptio violenta, & quædam eſt corruptio ex ſe, i. ex extrinſeco, ut corruptio ex ſenectute. Corruptio quæ eſt ab extrinſeco non attribuitur tempori· quia cum aliquis moritur gladio non dicimus eum corrumpi ex parte: ſed corruptio ex ſe, ſcilicet, ex intrinſeco bene attribuitur tempori: quoniam cum aliquis corrumpitur ſenio dicimus illum corrumpi ex tempore.

Notabile. Intelligendum, quod non eſt intentio phyloſophi ſiue Commen. quod aliquid corrumpatur ſine cauſa agente, & mouente a tempore, vel a motu cęli. nam illud, quod corrumpitur a principio intrinſeco, vt illud, quod corrumpitur ſenio habet aliquam cauſam intrinſecam ſuę corruptionis aliam a motu cęli: vel a tempore: quia habet in ſe contraria quę agunt ad corruptionem eius: ſed phyloſophus, & Commen. intendunt; quod tempus eſt magis cauſa corruptionis quam generationis, vt in illis quæ corrumpuntur ab intrinſeco, vel ab extrinſeco; ab eis enim præter tempus requiritur ad eorum corruptionem, ſed ſola tranſitio tẽporis cum natura illius rei ſufficit ad eius corruptionem: ſed non eſt ſic de generatione eius: quia generatio requirit

D

ſemper aliquod agens extrinſecum pręter tempus, & ideo tẽpus eſt magis cauſa corruptionis quam generationis: quia in aliquibus ſola tranſitio temporis cum natura intrinſeca rei ſufficit ad eius corruptionem, ſed illa non ſufficiunt ad generationem alicuius rei, quia pręter tempus, & pręter naturam intrinſecam rei requiritur aliquod agens, & mouens extrinſecum. Poteſt etiam dici, quod ſuperius dictum eſt, ꝙ tempus eſt per ſe cauſa corruptionis: quia ſemper eſt cauſa corruptionis rei corruptibilis actu exiſtens tanquam cauſa formaliter continuans morã applicationis corruptionis ad rem corrumpendam, ut ſuperius eſt expoſitum, &c.

Verum neque hanc tempus facit, ſed hanc quoque mutationem accidit in tempore fieri.

At uero neque hanc tempus facit: ſed accidit in tempore fieri, & hanc mutationem.

A

CVM phyloſophus dixit, quod talem corruptionem ꝙ eſt ſine motore extrinſeco attribuimus tempori: ſubdit, quod hanc mutationem, vel corruptionem non facit tempus, ſcilicet, per ſe: ſed accidit hanc fieri in tempore. Vnde Commen. dicit hic, quod tranſmutatio eſt illud cui attribuitur corruptio per ſe: tempori uero attribuitur: quia ſequitur mutationem. Et poſtea dicit, quod illud, quod agit corruptionem rei non eſt tempus, ſed tempus ſequitur agẽs corruptionem eſſentialiter, & eſt tranſmutatio: quoniam neceſſe eſt, quod tranſmutatio ſit in tempore. hęc Commenta.

Eſſe igitur tempus, & quidnam ſit quotque modis nunc ipſum dicatur, & quid ſit olim, quid iam, quid nuper, quid quondam: quid ſubito, ſatis per ea quæ dicta ſunt explicauimus.

Quod quidem igitur tempus eſt, & quid eſt, & quot modis dicimus ipſum nunc, & quid ipſum tunc, & quid modo, & quid iam, & quid olim, & quid repente: dictũ ẽ.

B

HÆc eſt ſecunda particula primę partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus epilogat determinata de tempore. d. quod quidem igitur tempus eſt, id eſt, iam narrauimus tempus eſſe, & diſſoluimus quęſtiones accidentes in eius eſſe, & declarauimus quid eſt tempus, & quot modis dicitur ipſum nunc, & quid eſt ipſum nunc, & quid eſt ipſum tunc, & quid olim, & quid repente, totũ illud dictũ ẽ.

His autem hoc pacto determinatis, patet omnem mutationem neceſſario in tempore eſſe, & omne, quod mouetur, in tempore moueri Celerius enim, & tardius in omni ſanè mutatione eſt. nam in cunctis ita uidetur. Dico autem id celerius moueri, ꝙ prius ad id, quod pergit uenit: modo ſit id ſpatium vniformiſque motus. Velut in latione, ſi ambo ſuper circunferentia aut ſuper recta linea moueantur, & in cæteris ſimili modo.

C

His autem nobis ſic determinatis, manifeſtum eſt, quod omnem mutationem, et omne quod mouetur: neceſſe eſt moueri in tempore. Velocius enim, & tardius dicimus ſecundum omnem mutationem. In omnibus enim ſic uidetur. Dico autem uelocius moueri prius tranſmutans in ſubiectum ſecundum idem ſpatium, & quod ſecundum regularem motum mouetur, ut in loci mutatione, ſi utraque ſecundum circulationem mouentur: aut utraque ſecundum rectum: ſimiliter autem, & in alijs. Te.c. 129.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua declaratur illud, quod ſupponitur in prima parte, ſcilicet, quod tempus conſequitur motum, & quod omnino tranſmutatio eſt per ſe in tempore, & continet iſta pars duas particulas ſecundum quod dupliciter probat phyloſophus intentionem ſuam, prout expoſitores moderni expoſuẽt. Secũda ibi [At vero prius in tempore.] In prima igitur particula phyloſophus declarare intendit, quod omnis tranſmutatio per ſe eſt in tempore, & hęc eſt ſeptuageſimaſeptima concluſio huius libri, quę probatur primo ex parte uelocioris, & tardioris. Deinde phyloſophus exponit quid eſt uelocius. Primo igitur probatur concluſio ſic. Omnis tranſmutatio uelocior, vel tardior, eſt in tempore, ſed omnis mutatio per ſe eſt uelocior, vel tardior. ergo omnis tranſmutatio per ſe eſt in tempore. De illa ratione phyloſophus primo ponit concluſionem di. His iam nobis ſic declaratis manifeſtum eſt, ꝙ omnem mutationem ſupple, per ſe neceſſe eſt eſſe in tempore, & quodlibet quod mouetur neceſſe eſt moueri in tempore. Deinde ponit phyloſophus minorem di. quod uelocius, & tardius ſecundum omnem mutationem, hoc eſt omnis mutatio per ſe eſt uelocior aut tardior. Deinde cum phyloſophus dicit [Dico autem uelocius] exponit quid eſt uelocius, di. quod duorum motorum illud eſt uelocius, quod prius acquirit eſſe, ac quod mouetur in diuiſione æquali, & uno modo motus. Vñ breuiter illud eſt uelocius, ꝙ in minori tẽpore ptranſit ęquale ſpatiũ utroq: mobili moto uno mõ motus,

Septuageſimaſeptima concluſio huius libri.

tus:ſic, quod utrunque moueatur localiter: vel quod utrunque moueatur motu alterationis, & ſi utrunque moueatur localiter, oportet quod utrunque moueatur motu circulari, vel quod utrunque moueatur motu recto, & ſic de aliis ſpeciebus motus: quoniam ſi unum mobile moueatur localiter, & aliud motu circulari, & aliud motu recto neutrunque mouebitur proprie velocius alio. Vnde phyloſophus per motum regularem intelligit eundem motum ſecundum ſpeciẽ: quoniam mobilia mota ſecundum diuerſos motus ſecundũ ſpeciem non comparantur proprie in uelocitate, & tarditate: ſed ſolum mobilia mota vno motu ſecundum ſpeciem. A

At ipſum prius in tempore eſt. Prius enim atque poſterius ratione diſtantię ad ipſum nunc dicimus. Ipſum uero nunc terminus eſt tranſacti atque futuri. Quare cum ipſum nunc in tempore ſit, & prius ipſum poſteriuſve in tempore erit. In quo nanque nunc ipſum eſt: in hoc, & diſtantiam ipſius nunc eſſe neceſſe eſt.

B *At uero prius in tempore eſt. Prius enim, & poſterius dicimus: ſecundum quod ad ipſum nunc diſtantia, ipſum autem nunc terminus præteriti, & futuri eſt. Quare quoniã ipſa nunc in tempore ſunt, & prius, & poſterius in tempore erunt. In quo enim eſt ipſum, & ipſius nunc diſtantia.*

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli: in qua phyloſophus ponit aliam rationem ad probandum concluſionem ſuam: quæ ratio ſumitur ex parte prioris, & poſterioris, & continet duas partes: quoniam in prima phyloſophus probat concluſionem ſuam. In ſecunda ibi [Econtrario autem prius.] Remouendo quoddam dubium phyloſophus oſtendit, quod prius, & poſterius dicuntur contrario modo ſecundum tempus præteritum, & futurum. In prima igitur parte huius particulæ phyloſophus probat, quod omnis mutatio per ſe eſt in tempore, & hoc ſic. Omne prius, & poſterius eſt in tempore. omnis trãſmutatio per ſe habet prius, & poſterius quia cuiuſlibet tranſmutationis per ſe vna pars eſt prior, & alia poſterior. ergo omnis tranſmutatio per ſe eſt in tempore. De illa ratione phyloſophus ſolum probat minorem, ſcilicet, quod omne prius poſterius eſt in tempore, & hoc ſic: nihil dicitur prius aut poſterius alio niſi ſecundum diſtantiam quam habet ad nunc præſens: ſed nunc eſt finis unius temporis, & principiũ alterius. igitur ipſum nunc eſt in tempore, & cum prius, & poſterius dicant diſtantiam ad ipſum nunc præſens, vel ab ipſo nunc, oportet quod prius, & poſterius ſint in tempore. Intelligendum quod de his duabus rationibus Commen. non facit niſi vnam talem: videlicet. In omni tranſmutatione per ſe ſunt velocius, & tardius, & ubi ſunt uelocius, & tardius, in illo ſunt prius, & poſterius: quia velocius eſt, quod prius pertranſit æquale: ſed in quocunque ſunt prius, & poſterius illud eſt in tempore. igitur omnis trãſmutatio per ſe eſt in tpe. C

Modo autem contrario prius ipſum in præterito atque futuro tempore dicitur. Nam in præterito quidem id dicimus prius, quod longius ab ipſo nũc diſtat: id uero poſterius quod eidem propinquius eſt. In futuro autem id quidem prius, quod eſt propinquius illi, id uero poſterius quod ab eodem longius diſtat. Quare cum ipſum quidem prius in tempore ſit, omnem autem motum comitetur ipſum prius, ut patet, perſpicuum eſt omnem mutationem omnemque motum in tempore eſſe. D

Contrario autem prius dicitur, & ſecundum præteritum tempus, & futurum. In præterito quidem enim prius dicimus: quod longius eſt ab ipſo nunc. Poſterius autem, quod prope eſt. In futuro autem prius quidem quod propinquius eſt ipſi nunc. Poſterius autem procul. Quare quoniam prius in tempore eſt, & omnem autem motum ſequitur prius: manifeſtum eſt, quod omnis mutatio, & motus omnis in tempore eſt.

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli: in qua phyloſophus quaſi remouendo quoddam dubium oſtendit, quod

A prius, & poſterius dicuntur contrario modo tempore præterito, & de tempore futuro: quia hic poſſet eſſe dubium: quia illud tempus quod eſt longius ab inſtanti præſenti dicimus eſſe prius: nam dicimus, quod Homerus fuit prius quam Plato, quia fuit in tempore remotiori a pręſenti nunc, & illud nunc dicimus poſterius in præterito, quod eſt propinquius præſenti nunc: ſed econtrario eſt in futuris: quoniam in illis dicimus illud eſſe prius, quod eſt propinquius ipſi nunc præſenti, & illud dicimus eſſe poſterius, quod eſt remotius a pręſenti nunc. Nam in paſcha dicimus, quod feſtum Aſcenſionis erit prius quam feſtum Pente. & feſtum Pente. dicimus poſterius quam feſtum Aſcenſionis, quia feſtum Aſcenſionis erit in Paſcha propinquius inſtanti tunc pręſenti quam feſtum Pẽtecoſtes. Deinde phyloſophus ibi. [Quare quoniam &c.] Ponit principalem rationem probantem totam ſuam cõcluſionem & Commen. in fine huius commenti ponit rationem ſub hac forma. In omni tranſmutatione vera in qua reperitur uelocius, & tardius, in eo inuenitur prius, & poſterius: & omne in quo reperitur prius, & poſterius eſt in tempore. ergo omnis tranſmutatio eſt in tempore, ſiue finis tranſmutationis fuerit de genere illius, ſiue de alio genere, & hoc de-

B clarabitur bene in ſexto hæc Commen. Notandum, quod Cõmen. mouet, & ſoluit unam dubitationem hic quæ talis eſt, quia non uidetur, quod demonſtratio Ariſto. ſit uniuerſalis: quia uidemus multas tranſmutationes fieri in non tempore, vt illuminatio totius orientis a ſole, & illuminatio domus a candela, & ſimiliter factio rei in actu fit ſubito, & in inſtanti. ſumus igitur inter illa duo. nam aut oportet concedere hanc demonſtrationem eſſe vniuerſalem, & tunc oportet dicere ſenſum peccare in iſtis rebus: quia non comprehendit tempus propter velocitatem eorum, aut oportet dicere, quod hæc demonſtratio non eſt vniuerſalis, quia non eſt uera niſi de quibuſdam tranſmutationibus in quibus reperitur velocius, & tardius. Ad illam dubitationem reſpondet Commen. dicit, quod tranſmutatio dicitur ęquiuoce, ſcilicet, de tranſmutatione quę eſt per ſe, & de tranſmutatione quæ non eſt per ſe, ſcilicet, finis tranſmutationis: finis autem rei non eſt de natura rei, & quia tranſmutationes quę ſunt in non tempore ſunt fines tranſmutationis, & non ſunt per ſe, non ſunt tranſmutationes niſi ęquiuoce. Hęc igitur eſt reſponſio Cõmenta. ſcilicet, quod omnis tranſmutatio quę eſt in non tempore eſt tranſmutatio per accidens: quia eſt finis alterius tranſmutationis, & omnis tranſmutatio per ſe eſt in tempore. unde phyloſophus non loquitur hic niſi de tranſmutatione per ſe, & de tali tranſmutatione eſt demonſtratio phyloſophi uniuerſalis. Sed dubium eſt: quoniam generatio ſubſtantię eſt tranſmutatio per ſe, & tamen non eſt in tempore. Dicendum, quod aliqua tranſmutatio poteſt dici per ſe dupliciter, ſcilicet, uel ratione termini tranſmutationis, vel quantum ad nomen tranſmutationis: ratione termini tranſmutationis: ſic generatio ſubſtantię eſt tranſmutatio, quia eſt ad per ſe ens, ſed quantum ad nomen tranſmutationis: ſic non eſt per ſe, quia hoc nomen tranſmutatio ſignificat primo, & principaliter tranſmutationem ſucceſſiuam habentem prius, & poſterius, & ideo non dicitur de generatione primo, & ſolum per accidens, & ex conſequenti. Dubium. Ad dubiũ. C Obiectio. Solutio.

DETERMINATVR DE TEMPORE IN comparatione ad ſuam cauſam, ſcilicet in comparatione ad animam. Tractatus tertij. Cap. VIII.

D Dignum autem eſt conſideratione, & quonam modo ſeſe habet ad animam tempus, & cur in omnibus tempus eſſe uideatur, & in terra, & in mari: atque in cælo.

Dignum autem conſideratione eſt, & quomodo igitur ſe habet tempus ad animam, et propter quid in omni uidetur eſſe tempus, et in terra, et in mari, et in cælo. Te. c. 130.

ISTVD eſt octauum, & ultimum capitulum huius tractatus in quo determinatur de tempore in comparatione ad ſuam cauſam, ſcilicet, in cõparatione ad animam, & etiam ſoluuntur quędam dubitationes circa tempus, & continet duas partes principales, quia in prima phyloſophus pertractat duas dubitationes. In ſecunda autem ibi [Dubitabit autem aliquis.] mouet, & ſoluit phyloſophus unam dubitationem,

ſcilicet,

ſcilicet, cuius motus tempus eſt numerus. Prima pars conti- A nec tres particulas: quoniam in prima phyloſophus ponit dubitationem. In ſecunda ibi[Aut motus eſt paſſio.] Soluit ſecundam dubitationem. In tertia ibi[Vtrum autem cum non ſic.] reuertitur ad primam dubitationem. In prima igitur particula huius partis dicit phyloſophus. Dignum eſt conſiderare. hoc eſt: dignum, & utile eſt conſiderare quomodo tempus ſe habet ad animam, ſcilicet, utrum tempus ſit ab anima, vel poſſit eſſe ſine anima, & hæc eſt prima quæſtio, & propter qd tempus dicitur eſſe vbique, & in omni re: ſicut dicitur tempus eſt in cęlo, & in mari, & in terra. Hæc eſt ſecunda quæſtio: ſcilicet quare tempus eſt ubique.

An quia tempus cum menſura ſit motus affectus eſt quidam ipſius, uel habitus. Hæc autem mobilia cuncta ſunt. In loco nanque ſunt univerſa. Tempus uero ac motus ſimul potentia ſunt atque actu.

Aut quia motus eſt paſſio quædam, uel habitus numerus ex.ſtens. Hæc autem mobilia omnia. In loco enim ſunt omnia. Tempus autem, & motus ſimul ſunt, & ſecundum potentiam, & actum.

B H Æc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli: in qua phyloſophus ſoluit ſecundam dubitationem, & ſolutio eſt hæc, quod quia tempus eſt
Solutio ſecundę dubitationis. paſſio, vel numerus motus, & motus eſt vbique, ſcilicet, in omnibus corporibus. Omnia enim corpora ſunt in loco: ideo omnia corpora ſunt mobilia, cum igitur tempus, & motus ſunt ſimul, & motus ſit ubiq. ſequitur etiam, quod tempus ſit ubique & quia non omnia corpora actu mouentur: ſed quædam mouentur in actu, & quædam mouentur in potentia: ideo phyloſophus ſoluit illam dubitationem dicit, quod tempus, & motus ſunt ſimul ſecundum potentiam, & ſecundum actum. In quocunque enim motus eſt in actu, etiam tempus eſt in actu, & in quocunque motus eſt in potentia, in eodem etiam tempus eſt in potentia. Et quia omnia corpora mouentur in potentia. vel in actu, ideo tempus eſt in omnibus corporibus in potentia, vel in actu. Sed hic ſunt tria notanda
Primum notan. ſecundum Commen. Primo notandum eſt quod tempus conſiſtit in terra, in mari, & in cęlo, quia eſt accidens motui, & forma eius, cum ſit numerus illius: qui, ſcilicet, eſt accidens C numerati, & cum tempus ſit numerus rerum mobilium, & numerus inueniatur in numerato, & iſta omnia uidelicet cęlum, terra, mare naturaliter habeant moueri neceſſe eſt, quod tempus inueniatur in his. hæc Commen. Ex hoc patent duo: quorum primum eſt, quod tempus eſt accidens motus, quod eſt contra illos qui dicunt, quod tempus, & motus ſunt eadem res, quia certum eſt quod nihil eſt accidens ſuiipſius. Secundum, quod patet eſt quod terra, cęlum, & mare naturaliter habent moueri, ideo in omnibus his eſt tempus in potentia, vel in actu. Secundo eſt notandum ſecundum Commen.
Secundū notan. quod tempus non inuenitur in omnibus his eodem ordine: quoniam primo inuenitur in cęlo, & ſecundo inuenitur in alijs propter hoc quod inuenitur in cęlo: inuenitur in quieſcente: propter hoc, quod inuenitur in moto, vnde tempus primo inuenitur in cælo: quia primum tempus eſt in cęlo, & in alijs inuenitur tempus ſecundo & ex conſequenti: quia tempora ſecundario inueniuntur in alijs, & in quieſcente non inuenitur tempus in actu: ſed in potentia: quia quieſcens poteſt moueri, & ideo in ipſo poteſt eſſe tempus in actu, &c. Ter-
Tertium notan. tio eſt notandum ſecundum Commen. quod cauſa in hoc ē, D quia illa in quibus inuenitur tempus innata ſunt moueri, & eſſe eorum in loco, omne enim quod eſt in loco innatum eſt moueri, quia corpus eſt. hæc Commen. Et ſi dicatur, quod
Obiectio. Solutio. terra quieſcit, & non eſt nata moueri. Dicendum, quod terra innata eſt moueri, quia ſi eſſet extra ſuū locum naturaliter moueretur ad locum ſuum: aliter terra continuè moueretur motu alterationis, & ſic terra innata eſt moueri.

Dubitauerit autem quiſpiam. ſi anima ſublata tēpus eſſe poſſit, nec ne. Nam ſi numeraturum eſſe non poſſit, neque quicquam numerabile eſſe poteſt. Quare patet neque numerum eſſe poſſe. Eſt.n. numerus aut id quod numeratur, aut numerabile ipſum. Quod ſi nihil aliud aptum eſt numerare, quā anima, & animæ mens impoſſibile eſt: ſi anima non ſit tempus eſſe.

Vtrum autem cum non ſit anima: erit tunc tempus, an A *non dubitabit utique aliquis. Impoſſibile enim cum ſit numerantem eſſe aliquem: impoſſibile, & numerabile eſſe aliquod. Quare manifeſtum eſt: quia neque numerus. Numerus enim aut quod numeratur eſt: aut numerabile. Si autem nihil aliud aptum natum eſt quam anima numerare, & animæ intellectus: impoſſibile eſt tempus eſſe: anima ſi non ſit.* Te.c.131

H Æc eſt tertia particula primæ partis principalis huius capituli: in qua phyloſophus reuertitur ad primam dubitationem, & continet duas partes: quoniam in prima parte phyloſophus mouet dubitationem, & declarat qualiter tempus non eſt ſine anima. In ſecunda ibi[Si autem hoc quodcunque.] Declarat quomodo tempus poſſet eſſe ſine anima, & intendit ſic videlicet, quod illud quod hoc nomen ſignificat non poteſt eſſe ſine anima: ſed illud ens, quod hoc nomen tempus denominat dicendo hoc eſt tempus poteſt eſſe ſine anima. In prima igitur parte huius particulæ phyloſophus reperit dubitationem. d. Quod aliquis dubitabit
Septuageſimaoctaua concluſio huius libri.
B vtrum cum non ſit anima: erit tempus: aut non. Deinde ſoluit quæſtionem, & intendit dicere, quod tempus in actu non poteſt eſſe ſine anima: hoc eſt illud, quod hoc nomen tempus ſignificat idem eſt, quod hæc tota oratio: quantitas ſucceſſiua motus per quam anima numerat ſeu menſurat motum, & certum eſt, quod illud, quod ſignificatur per iſtam totam orationem non poteſt eſſe ſine anima. Mota ergo dubitatione phyloſophus ſoluit eam cum dicit. Impoſſibile enim cum ſit, &c. Et eſt ſolutio talis, quod tempus in actu hoc eſt illud, quod hoc nomen tempus ſignificat, non poteſt eſſe ſine anima, & hoc declarat phyloſophus, & eſt ſeptuageſimaoctaua concluſio huius libri, ſcilicet, quod tempus in actu non poteſt eſſe ſine anima, hæc igitur concluſio probatur ſic. Si impoſſibile eſt aliquid eſſe numerantem: impoſſibile eſt aliquid eſſe numerabile aut numeratum: ſed numerus eſt numerabile, vel numeratum. ergo ſi impoſſibile eſt numerantem eſſe, impoſſibile eſt numerum eſſe: ſed nihil eſt aptum natum numerare niſi anima, & adhuc non quęcunque anima nata ē numerare, ſed animę intellectus hoc eſt anima intellectiua. ergo ſi impoſſibile eſt animā eſſe, impoſſibile eſt tempus in
Prima propoſitio.
C actu eſſe. igitur ſi anima non eſt, tempus non eſt: de illa ratione primo ponitur prima propoſitio cum dicitur: impoſſibile enim cum ſit numerantem eſſe aliquem: impoſſibile eſt numerabile eſſe aliquid. ſupple numeratum eſſe aliquid, hoc eſt ſi impoſſibile eſt numerantem eſſe impoſſibile eſt numerabile, vel numeratum eſſe: deinde ponitur ſecunda propoſitio cum dicitur. Si autem nihil aptum natum eſt &c. quia nihil aliud quam anima, & hoc anima intellectiua nata eſt numerare, deinde infert concluſionem dicens. Impoſſibile eſt
Secunda ꝓpoſitio.
tempus eſſe ſi anima non ſit. Intelligendum, quod quia hoc nomen tempus in actu ſignificat idem, quod hæc tota oratio, quantitas ſucceſſiua per quam anima numerat, & menſurat motum: ita accipiendo tempus pro eo, quod hoc nomen tempus ſignificat, non poteſt eſſe ſine anima: quoniam illud quod ſignificatur per hanc orationem quantitas ſucceſſiua per quam anima menſurat motum non poteſt eſſe ſine anima: bene enim ſequitur quantitas ſucceſſiua per quam anima menſurat motum eſt. igitur anima eſt, & ideo non ſolum tenet conſequentia cum nota impoſſibilitatis ſic uidelicet,
D impoſſibile eſt animā eſſe. ergo impoſſibile eſt tempus eſſe: ſed etiam tenet ſine nota impoſſibilitatis: ſequitur enim: nulla anima eſt. ergo tempus non eſt. Et ſi quæratur quid ſignificat hoc nomen tempus. Dico, quod hoc nomen tempus ſignificat unum copulatum ex quantitate ſucceſſiua, & ex anima, & ex actuali numeratione motus ab anima: cum enim anima actu menſurat motum: copulantur adinuicem anima, & motus, & quantitas per quam anima menſurat motum, & actio animæ, & ita actio forte eſt formale in ſignificato temporis: ſicut in ſignificato huius orationis. lapis uiſus a me, formale eſt ipſa viſio quæ copulat lapidem viſui meo, & illud intelligit Commen. cum dicit, quod numerus eſt actio numerantis in numerato, & illud quod hæc uox, ſcilicet, numerus in actu principaliter ſignificat eſt actio numerantis quæ actio copulat adinuicem numerantem, & numeratum.

Niſi id, quod ſubiecto eſt tempus: ſi fieri poteſt, ut ſit ſine anima motus. Ipſum enim prius, atque poſterius ē in motu: ipſa aūt ē hæc, ut numerabilia ſūt,

A *Sed aut hoc, aut quodcunque ens eſt tempus, ut ſi contingit motum eſſe ſine anima. Prius autem & poſterius in motu ſunt: tempus autem hęc ſunt ſecundum quod numerabilia ſunt.*

HÆc eſt ſecũda pars tertiæ particulę primę partis principalis huius ca. in qua declaratur qualiter tẽpus põt eſſe ſine aĩa. Et intendit phyl. ꝙ illud ens de quo dicit ꝙ eſt tẽpus dicẽdo hæc res eſt tps, accipiẽdo tps, ut ſupponit pſonaliter põt eſſe ſine anima, & dicit ſic. Si aũt hoc, ut qđcũq. ens eſt tẽpus. hoc eſt illud ens ꝙ eſt tẽpus. ſ. illa quantitas ſucceſſiua motus põt eſſe ſine anima, & hoc declarat phyl. videlicet, ꝙ illud ens ꝙ eſt tempus põt eſſe ſine anima, & hæc eſt ſeptuageſimanona concluſio huius lib. quę probaẽ ſic. Mot⁹ põt eſſe ſine anima, & ſi motus ſit ſine anima prius, & poſterius in motu ſunt ſine anima. hoc eſt illud in quo primo, & eſſentialiter ſunt prius, & poſterius eſt ſine anima, quia illud eſſentialiter conſequitur motũ: ſed tempus nihil aliud eſt q̃ prius, & poſterius in motu ſm ꝙ numerabilia ſunt. hoc eſt illud ens ꝙ eſt tempus nihil aliud eſt quam illud in quo ſunt primo, & per ſe prius, & poſterius ſm ꝙ numerabilia ſunt. ergo illud ens ꝙ eſt tempus põt eſſe ſine anima: vnde ratio põt formari ſic. Sine quo prius, & poſterius eſſentialiter in motu poſſunt eſſe: ſine illo illud ꝙ eſt tẽpus põt eſſe, & ſine aĩa prius, & poſterius eſſentialiter poſſunt eſſe. ergo ſine anima illud ꝙ eſt tẽpus põt eſſe. minor patet, quia illud ꝙ eſt tempus aliud eſt quam illud ꝙ eſt eſſentialiter prius, & poſterius in motu. nam ſicut declaratum eſt ſuperius tẽpus eſt illud in quo primo, & eſſentialiter ſunt prius, & poſterius, & minor declaraẽ: qm̃ ſine anima põt eſſe motus: ſed motus non eſt ſine illo in quo ſunt prius, & poſterius eſſentialiter. ergo ſine aĩa prius, & poſterius eſſentialiter poſſunt eſſe: de illa rõne ponitur declaratio minoris cum di. [Vt ſi contingit.] Hoc eſt ſi pro quia contingit motum eſſe ſine anima prius, & poſterius in motu ſunt. hoc eſt illud in quo eſt prius, & poſterius eſſentialiter eſt in motu: deinde ponitur probatio maioris cũ dicitur ꝙ tẽpus eſt ſm ꝙ numerabilia ſunt: hoc eſt: tempus eſt prius, & poſterius eſſentialiter ſm quod ſunt numerabilia: & ideo ſine quo prius, & poſterius eſſentialiter in motu poſſunt eſſe: ſine illo illud ꝙ eſt tempus põt eſſe. Vnde notandum ꝙ Commen. loquens de illo ꝙ hoc nomen numerus ſignificat dicit ſic ꝙ eſſe numeri in anima non eſt omnibus modis eſſe: hoc eſt numerus non totaliter, ſeu omnibus modis dependet ab anima: qm̃ ſi ita eſſet: eſſet fictum, & falſum, vt chimera, & hircocervus: ſed eſſe eius extra mentem eſt in potentia propter ſubiectum proprium, & eſſe eius in anima eſt in actu. i. quando anima operit illam actionem in ſubiecto præparato ad recipiendum illam actionem quæ dicitur numerus. hęc Com. Et paulopoſt exponendo illud dictum phyloſophi. Sed aut hoc vtrunque ens eſt tempus: dicit Com. ſic. Cum non fuerit anima nõ erit tempus niſi aliquis dicat quod erit, & fuit ſi anima non fuit ex illo ꝙ cum fuerit in actu tempus eſt in potentia, & hoc eſt ſuum ſubiectũ proprium motus, aut motum. Et poſtea dicit ꝙ tempus non erit in actu niſi anima in potentia erit, licet anima non ſit. hæc Commen. Vnde tempus in actu eſt illud quod ſignificatur per hoc nomen tempus, & materiale in ſignificato huius nominis eſt motus de genere quantitatis. ſ. quantitas ſucceſſiua motus de genere paſſionis: ſed formale in ſignificatu huius nominis motus eſt actio animæ. i. numeratio animæ, & ideo ꝙ ſignificatur per hoc nomen tempus habet eſſe in potentia, etſi anima non fuerit: quia ſuum materiale. ſ. motus de genere paſſionis quantitatis habet eſſe ſi anima non fuerit, & motus dicitur eſſe proprium ſubiectum temporis: quia eſt ſubiectum circa ꝙ eſt actio animę, vel dr ſubiectum, quia eſt materiale in ſignificato temporis. Notãdum ſm Comm. ꝙ phyl. cum dicit ꝙ eſt prius, & poſterius in motu ſm quod numerata ſunt: innuit ꝙ tempus diminuat ab eo ex eſſe perfecto extra animam hoc ꝙ menſuratur ab anima tantum: ſm ergo hunc modum dicitur tempus habere eſſe extra animam ſimile perfecto, & ſi non ſit perfectum. hęc Commen. Vnde Commen. intendit ꝙ illud ꝙ hoc nomen tempus ſignificat eſt diminutum ab eſſe perfecto extra animam. hoc eſt illud quod ſignificat hoc nomen tempus non eſt ens perfectum extra animam, quia aliqua pars ſui ſignificati dependet ab anima. ſ. actualis numeratio animæ: eſt tamen ſimile perfecto, quia aliqua pars ſui ſignificati eſt extra animam. ſ. motus. igitur dicit Commen. ꝙ illa perſcrutatio de tẽpore eſt magis Phyſica quam naturalis, & inducit ipſum in hoc loco, quia eſt cauſa ipſum latere. ſ. eſſe diminutum in ſe. hæc Commen. Intelligendum ꝙ ſicut hęc vox, lapis intellectus ſignificat qđdam copulatum ex lapide, & ex intellectione, & tamen vere dicitur de lapide: nam hæc eſt vera: lapis eſt lapis intellectus: ita hoc nomen tempus ſignificat vnum copulatum ex quantitate ſucceſſiua motus, & ex actione animæ, & tamẽ hæc vox tempus verę dicitur de quantitate ſucceſſiua motus: qm̃ ſola quantitas ſucceſſiua motus eſt tempus ſicut ſolus lapis: lapis intellectus, & qualitercunque accipiatur tempus, ſiue pro eo ꝙ denominat: ſiue pro eo ꝙ ſignificat ſemper eſt illa conſequentia bona, tempus eſt. ergo anima eſt, & hæc ſimiliter. nulla anima eſt. ergo nullum tempus eſt, ſi hęc conſequentia eſt bona, lapis intellectus eſt. ergo anima eſt: ſi tamen aliquod nomen imponatur præciſe ad ſignificandum quãtitatem ſucceſſiuam motus, ut ſi a, ſignificaret præciſe quantitatem ſucceſſiuam motus: hæc conſequentia non valeret a, eſt: igitur anima eſt: ſicut illa conſequentia non valeret, lapis eſt. ergo anima eſt: quamuis ſequatur: lapis intellectus eſt. ergo anima eſt. Intelligendum etiam ꝙ cum Commen. dicit quod eſſe temporis eſt in potentia propter ſubiectum proprium, & ꝙ eſſe eius in anima eſt in actu quando anima gerit eſſam operationem in ſubiecto pręparato ad recipiendum illam actionem quę dicitur numerus, ꝙ Commen. non intelligit ꝙ actio quæ dicitur numerus, ſeu numeratio ſit ſubiectiue in motu, vel in moueri tanquam accidens in ſubiecto, quia certum eſt ꝙ actio animæ eſt in anima ſubiectiue, ſed per ſubiectum proprium, ſeu præparatum ad recipiendum actionem animæ intelligit ſubiectum circa quod. non ſubiectũ in quo. Vnde motus eſt. ſubiectum circa quod, & numeratio animæ recipit actionem animę tanquam illud circa quod eſt actio, non tanquam illud in quo eſt actio animę.

Margin (left): Septuageſimanona concl. huius libri.

Margin (left): Eſſe numeri in anima non eſt omnibus modis eſſe.

Margin (left): Notabile.

B

Dubitauerit etiam quiſpiam qualiſnam motus tẽpus eſt numerus. An qualiſuis. Generatur enim in tempore ac augetur, & alteratur itidem in tempore, atque corrumpitur. Quo igitur motus eſt, hoc motus cuiuſque tempus numerus eſt. Quapropter tempus abſolute motus continui, ſed non cuiuſdam numerus eſt.

C *Dubitabit autem aliquis, & qualis motus tempus numerus ſit, aut cuiuslibet, & namque ſit in tempore, & augmentatur, & alteratur in tempore, & fertur. Secundum igitur quod motus eſt, ſic eſt uniuſcuiuſque motus numerus, non motus ſimpliciter numerus eſt continui: ſed non cuiuſdam.* Te.c. 131.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius ca. in qua phyl. mouet, & ſoluit tertiam dubitationẽ, & continet tres particulas: qm̃ in prima phyl. mouet, & ſoluit dubitationem. In ſecunda ibi. [Qm̃ aũt loci mutatio.] Declarat primum tempus eſſe hoc ꝙ eſt aliquod primum tempus. In tertia ibi. [Dicitur aũt recte.] Reuertitur ſup ſolutionem tertiæ dubitationis declarando unum quod in dicta ſolutione ſupponit. Prima particula continet duas partes: quia in prima phyl. mouet quæſtionem, & eam ſoluit. In ſecunda ibi. [Sed nunc eſt moueri.] Obijcit contra ſolutionem, & ſoluit. Dicit igitur phyl. primo ꝙ aliquis põt dubitare cuius motus tps eſt numerus, vtrum, videlicet, tempus ſit numerus cuiuſlibet motus aut nõ. Hanc dubitationem ſoluit phyl. d. Aut cuiuſlibet, &c. Et eſt ſolutio illa, ꝙ tẽpus eſt numerus cuiuſlibet motus, & hæc eſt octuageſima concluſio huius lib. quę probatur ſic. Cuiuſlibet motus facti in tempore, tempus eſt numerus, ſed omnis motus ſit in tẽpore: ergo tempus eſt numerus cuiuſlibet motus. Maior patet, quia eſſe in tpe eſt eſſe in tpe ſicut in numero, ut patet ex præcedentibus. minor autẽ declaraẽ inductiue: qm̃ illud ꝙ augmentaẽ in tpe eſt illud ꝙ alteraẽ in tempore: & illud ꝙ fertur, hoc eſt illud ꝙ mouet localiter fertur in tpe, unde concludit phyl. ꝙ tempus ſm ꝙ tẽpus eſt numerus cuiuſlibet motus, unde tẽpus eſt numerus motus omnis continui, & non eſt numerus cuiuſdam motus, & non alterius. Notandum ſm Cõm. hic qui dicit ſic. Et debes ſcire ꝙ tempus, licet ſit numerus cuiuſlibet motus. tñ nõ eſt eodẽ modo, ſed ſm prius, & poſterius: qm̃ eſt numerus aliorum motuum præter motum trãſlationis, quia eſt numerus tranſlationis, quia ſi tranſlatio non eſſet, tempus nõ eſſet, & ſi alteratio non eſſet, nec augmentatio, nec generatio, nec corruptio eſſet, & ſi eſſet tranſlatio tantum, eſſet tempus, & ſi de modis tranſlationis non eſſet tranſlatio circularis non

D

Margin (right): Octuageſima cõcluſio huius libri.

Margin (right): Conſimile ſup. cõ. 130.

non eſſet tempus, & de circulari uelocioris circulationis, ſcilicet, motus diurnus, tempus ergo & ſi non eſt numerus cuiuſlibet motus: tamen attribuitur eis principaliter, & ſecundario, hæc ſententia eſt plana.

At uero fieri poteſt, vt nunc, & aliud moueatur: quorum vtriuſque motus tempus numerus erit. Aliud ne igitur, atque aliud erit, & æqualia duo tempora ſimul erunt. An vnum tempus motus metietur vtroſque. Omne namq; tempus vnum ſimiliter eſt, & ſimul. Specie vero ſunt eadem, & quæ non ſunt ſimul. Nam vt ſi ſint hi quidem canes: illi autem equi, atque vtrique ſint ſeptem, idem eſt numerus vtrorumque. Sic & eorum motuum qui ſimul incipiunt ſimulque deſinunt idem eſt numero tempus, & ſi celerior alter forſitan eſt, tardior alter, & alter latio: alter eſt alteratio. Quamquam enim motus hiſce differunt differentijs: idem eſt tamen tempus alteratio B nis lationiſve æquale ſi ſimul fiant. Quippe cũ & numerus ſit idem canum equorumve quem diximus. Et propterea motus quidam diuerſi ſeorſumq; fiũt, tempus autem idem eſt vbique: Quoniam & numerus eorum quæ ſunt æqualia ſimulque: vnus & idem ubique eſt.

Sed eſt nunc moueri unum, & aliud quorum utriuſque motus erit numerus. Alterum & alterum igitur tempus erit, & ſimiliter duo tempora æqualia erunt, aut non. Omne namque tempus unum ſimiliter, & ſimul eſt. Species autem & qui non ſimul. Si enim & hi ſunt canes: illi uero equi, utrique autem ſeptem: idem numerus eſt. Sic enim & motuum ſimul terminatorum: idem tempus eſt. Sed hic uelox fortaſſis: alius uero non: & alius quidem loci mutatio eſt. Hic autem alteratio. Tempus tamẽ idem eſt ſiquidem, C & numerus æqualis ſit, & ſimul alterationis, & loci mutationis, & propter hoc motus quidem alteri ſunt, & ſeorſum ſunt, tempus autem ubique idem, quia & numerus unus, & idem ubique eſt, qui eſt æqualium, & ſimul.

HÆc eſt ſecunda pars primæ particulę ſecundæ partis principalis huius ca. in qua phyl. obijcit contra ſolutionem, & ẽt ſoluit obiectionem. Primo igitur ponit obiectionẽ. Secundo ſoluit eam. Obiectio igitur talis eſt, q̃ non uidetur q̃ tempus ſit numerus cuiuſlibet motus, quia ſi tẽpus ſit numerus cuiuſlibet motus: cum cõtingat vnum moueri quando aliud mouetur in ęquali tempore. igitur tempus erit numerus iſtorum duorũ motuum, ſed alterius, & alterius motus eſt alius, & alius numerus. ergo erunt duo tempora æqualia ſimul, q̃ eſt impoſſibile. ergo impoſſibile eſt q̃ tempus ſit numerus cuiuſlibet motus. Deinde cũ dicit. [Aut non omnino, &c.] Soluit illam dubitationem, & ſolutio conſiſtit in hoc, quamuis tempus ſit numerus motus, non tamen oportet q̃ ſi plures motus ſint ſimul q̃ propter hoc plura tẽpora ſint ſimul. nam omne tempus q̃ eſt ſimul eſt vnum non D multiplicatum, quamuis ſint motus plures, & quamuis tempora quæ non ſunt ſimul non ſunt vnum tempus. Vnde ad multiplicationem motuum non ſequitur multiplicatio temporis, & huius ratio eſt, quia tempus eſt numerus motus: nũc autem ad multiplicationem numeratorum non ſequit̃ multiplicatio numeri: q̃m ſeptẽ canes, & ſeptem equi ſunt diuerſi, & tamen eſt idem numerus ſeptem canum, & ſeptẽ equorum, & ſic cum tempus ſit numerus motuum: ad multiplicationem motuum non ſequitur multiplicatio temporis, quãtumcunque motus ſint diuerſi, vt ſi vnus motus ſit velox, & alter tardus, vel ſi vnus motus ſit loci mutatio, & alius alteratio, tamen tempus eſt idem: dummodo illi motus ſimul fiant, quia numerus eſt vnus, & idẽ vbiq. æqualium, & ſimul exiſtentium, litera plana eſt. Intelligendum eſt hic q̃ ſi ponamus q̃ numerus ſit accidens inhærens rebus numeratis, vt aliqui ponunt, ſic eſſet dicendum q̃ numerus poſſet comparari, uel ad ea quorum eſt numerus tantum, & non forma inhærens illis, uel poteſt comparari ad illa quorum eſt forma

Dubitatio.

Solutio dubitationis.

A inhærens. v. g. numerus quinarius qui eſt in quinque digitis meis, uel poteſt comparari ad ea quorum eſt numerus tantũ, uerbi gratia, poteſt comparari ad quinque equos, & ad quinque canes: poſſum enim numerare quinque equos, & quinq; canes per numerum quinarium digitorum meorum, qui numerus eſt mihi notus: poteſt etiam numerus quinarius quinque digitorum meorum comparari ad digitos meos in quibus eſt ſubiectiue. Dico igitur quod ponendo numerum non eſſe formam accidentalem inhęrentem rebus numeratis ſic numerus non multiplicatur ad multiplicationem illorum quorum eſt numerus tantum, quia per eundem numerũ poſſum numerare equos, & boues, & canes: ſed numerus bene multiplicatur ad multiplicationem illorum quorum numerus eſt forma: quoniam alius numerus eſt ſubiectiue in decẽ digitis meis, & alius in decem equis, & quia tempus primum comparatur ad motus inferiores ſolum ſicut numerus ad numerata: ideo tempus primum non multiplicatur ad multiplicationem motuum inferiorum: ſed tempus primum comparatur ad motum primum ſicut forma ad res cuius eſt forma, & cui inhęret: ideo tempus habet unitatem, & diuerſitatem ab unitate, & diuerſitate primi motus, quia unam partem pri B mi motus menſurat primum tempus, & aliam partem primi motus quæ non eſt ſimul cum illa parte menſurat aliud tempus, ſeu aliam partem temporis. Vnde illas comparationes numeri ad numerata ponit Com. hic dicit, quod tempus mẽſurat motum circularem. Et motus circularis accipitur in diuiſione temporis, & tempus menſurat illum, ſcilicet, motum circularem, non ſecundum quod numerus menſurat numeratum: ſed ſecundum quod numerat ad quod eſt forma in re. Alios uero motus menſurat ſecundum quod numerus mẽſurat numeratum ſecundum quod numeratum non accipitur in diffinitione numeri: hæc Commen. Et ita patet quod tempus aliter menſurat primum motum, quia illum menſurat ſicut forma in re, & aliter menſurat alios motus, quia illos menſurat ſicut numerus numeratum. Si uero ponamus quod numerus non ſit aliud a rebus numeratis, tunc eſſet dicendum quod numerus poteſt accipi dupliciter. uno modo, ut numeratus. alio modo, ut aliud quo numeramus. primo modo numerus multiplicatur ad multiplicationem numeratorum, quia eſt illud idem quod ipſa numerata. Vnde decem equi, & decem canes non ſunt eadem decem: immo tantum C diſtinguuntur quantum canes, & equi. ſi uero accipitur numerus qui diſtinguitur a rebus numeratis, ut eſt illud quo numeramus: ſic non multiplicatur ad multiplicationem numeratorum per ipſum, uerbi gratia, per decem digitos meos: quorum numerus eſt mihi notus: poſſum numerare decem equos, & decem canes: quoniam per hoc, quia ſcio quot digitos habeo poſſum deuenire in cognitionem numeri equorum, & canum, & ſcire quod ſunt decem equi, & decẽ canes, & decem digiti ſunt eadem decem ſiue per eos numeramus canes ſiue equos. Vnde breuiter numerus extra animam quo numeramus non multiplicatur ad multiplicationem eorum quorum eſt numerus tantum, ſiue numerus ponatur accidẽs ſiue ponatur idem realiter cum rebus numeratis. Si uero per numerum intelligamus actionem animę per quam numeramus: ſic dico quod talis numerus multiplicatur ad multiplicationem numeratorum, quia actio animæ multiplicatur ad multiplicationem obiectorum, & ſic patet quod non eſt idẽ numerus decem hominum, & decẽ canum: quoniam alia eſt actio animę per quam numerantur decem homines, & alia per quam numerantur decem canes. Adhuc poſſum per numerum intelligere unum commune quod ſignificatur per no D men numerabile, & per hoc reſpondetur ad quęſtionem quęrentem de aliquibus quot ſunt: cuiuſmodi ſunt duo, tres, quatuor, &c. & ſiue tale commune ſit res extra animam ſiue ſit conceptus animæ, dico quod tale commune non multiplicatur ad multiplicationem numeratorum, quia ſuperius nõ multiplicatur ad multiplicationẽ ſuorum inferiorum, nunc uero decem eſt unum commune ad decem homines, & ad decem canes, & ideo numerus importatus per hoc nomen decem ſiue ſit res extra animam, ſiue ſit conceptus in anima eſt idem decem canum, & decem equorum. Poteſt igitur breuiter poni talis diſtinctio de numero, uidelicet, quod quidam eſt numerus numeratus, & quidam eſt numerus quo numeramus: numerus numeratus eſt idem quod res numeratæ, & talis numerus multiplicatur ad multiplicationem numeratorum: ſed numerus quo numeramus eſt duplex, uidelicet, ſingularis, & communis: numerus ſingularis etiam eſt duplex, quia quidam eſt extra animam, ut numerus denarius digitorum

Quid poſſumus intelligere per numerum.

meorum,& quidam in anima,vt actio animæ quę dicitur nu A meratio. Numerus ſingularis extra animam quo numeramus non multiplicatur ad multiplicationem numeratorum quorum eſt numerus tantum,quamuis multiplicetur ad multiplicationem illorum quorum eſt forma:ſed numerus ſingularis in anima quo numeramus multiplicatur ad multiplicationem numeratorum. Numerus uero communis per quem reſpondetur aliquibus ad quæſtionem quęrentem quot ſunt non multiplicatur ad multiplicationem numeratorum,quia ſuperius non multiplicatur ad multiplicationem inferioris, & de tali numero loquitur forte phyloſophus dicens quod idem eſt numerus decem hominum,& decem canum.

Atqui cum latio quidam ſit motus, & huius ſpecies ſit conuerſio, vnumquodque autem uno quodam ſibi numeretur propinquo, vnitates quidem vnitate, equi autem equo: tempus etiam hoc pacto tempore profecto quodam menſurabitur definito. B

Te.c.t33. *Quoniam autem loci mutatio, & huiuſmodi circularis: numeratur autem unumquodque uno quodam proximo, ut unitates unitate, equi uero equo, ſic & tempus tempore quodam finito.*

HÆc eſt ſecunda particula ſecundę partis principalis huius capituli, in qua ſecundum expoſitionem Commē. phyloſophus declarat primum tempus eſſe, & continet tres partes ſecundum expoſitionem Commen. quoniam in prima declaratur quod eſt aliquod primum tempus. In ſecunda ibi.[Menſuratur autem.] Oſtenditur per quid tempus primum menſuratur, & terminatur, quia per motum. In tertia ibi.[Si igitur quod primum.] Declaratur per quē motum primum tempus menſuratur. In prima igitur parte huius particulę probatur primum tempus eſſe, ſiue quod primum tempus eſt, & hæc eſt octuageſimaprima concluſio huius libri, quę probatur ſic. Vnumquodque numeratur, & menſuratur alio vno primo ſuæ ſpeciei, ſicut motus inferiores menſurantur motu circulari qui eſt primus motus, & unitates menſurantur unitate, & equi, ideſt, numerus equorum uno equo, & ſic de alijs. Et ex quo ita eſt quod unumquodque numeratur aliquo uno ſuę ſpeciei, primo oportet quod tempus menſuretur quodam tempore. primo igitur oportet quod ſit aliquod tempus primum quod ſit menſura omnium aliorum temporum. Notandum ſecundum Commen. hic quod cum fuerit poſitum quod tempus ſit numerus cuiuſlibet motus, & fuerit poſitum quod hic eſt prior motus, cæteris motibus, ſequitur ut tempus illius motus ſit prius cęteris temporibus, & numeris. hæc Commenta. Ex quo loco habetur expreſſe quod plura ſunt tempora ſimul, & quod primum tempus eſt menſura omnium aliorum temporum, tamen non ſunt plura tempora prima ſimul, quia hoc negat phyloſophus in pluribus locis. Vnde quilibet motus habet quantitatem propriam ſucceſſiuam intrinſecam, quę quantitas poteſt dici motus, uel ſucceſſio, & iſta quantitas eſt proprium tempus illius motus.

Octuageſimaprima concluſio huius lib. C

Atque motu quidem tempus: motus autem tempore menſuratur, ſicuti diximus. Hoc autem ideo, & D quia quantitas motus, ac temporis ab eo motum qui definitus eſt tempore menſuratur.

Menſuratur autem ſicut diximus tempus motu, & motus tempore. Hoc autem eſt, quia determinato motu, & tempore menſuratur motus, & quantitas tēporis.

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ partic. ſcdę partis principalis huius ca. in qua oſtenditur per quid primum tpꝯ determinatur, & menſuratur, & hęc eſt pars narratiua, unde dicit phyloſophus, ꝙ tempus menſuratur motu.i. primum tempus menſuratur motu, & motus menſurat tempore, ut prius dictum eſt, per tempus enim terminatum menſuratur quantitas ſucceſſiua motus, & quantitas temporis, & hoc intendit phyl. cum dicit, motuſq. quantitas temporis. A per tempus certum nobis menſuratur quantitas motus, quia pro & quantitas temporis: quando enim quantitas alicuius temporis eſt nobis nota tunc per illud tempus poſſumus mēſurare quantitatem temporis nobis ignotam, & etiam quantitatem motus nobis ignotam, & econuerſo: quoniam quando quantitas alicuius motus eſt nobis nota, & certa, tunc ꝑ illum motum poſſumus menſurare quantitatem temporis.i. quantum eſt illud tempus in quo ſit talis motus, unde ſecundum Comm. eſt hic intelligendum quod motus menſuratur per tempus primo, & eſſentialiter.

Si igitur ipſum primum propinquorum omnium eſt menſura, uniformis ſanè conuerſio menſura potiſſimum erit: quoniam huiuſce numerus notiſſimus eſt, ut patet. Atque alteratio quidem uniformis non eſt, nec accretio, nec generatio: latio autem eſt. Quapropter & motus ipſius ſphæræ tempus eſſe videtur, quia cæteri motus hoc motu menſurantur, & etiam ipſum tempus.

B *Si igitur quod primum menſura omnium proximorum circulatio regularis, menſura enim maxime, quia numerus huiuſmodi notiſſimus eſt. Alteratio quidem igitur, neque augmentatio non ſunt regulares. Loci autem mutatio eſt. Vnde & uidetur tempus eſſe ſphęræ motus, quia hoc menſurantur alij motus, & tempus hoc motu.*

HÆc eſt tertia pars ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius ca. in qua declaratur per quem motum menſurat primum tempus, & continet duas particulas: quia in prima phyloſophus oſtendit propoſitum ſuum per rationes. In ſecunda ibi.[Propter hoc autem.] Concludit propoſitum per dictum commune vulgi. In prima igitur particula huius partis declaratur quod primum tempus menſuratur per motum circularem primum, & hęc eſt octuageſimaſecunda concluſio huius libri, quæ probatur tripliciter, & primo ſic. Primum in vnoquoque genere maxime eſt menſura aliorum: ſed motus circularis primus eſt primus in genere motuum. igitur cum tempus primum menſuretur per motum: ſequitur quod tempus primum menſuretur per motum circularem primum. De illa ratione primo ponitur maior cū dicitur. Si pro quia. primum eſt menſura omnium proximorum. Deinde ponitur concluſio cum dicitur. [Circulatio regularis.] Hoc eſt motus regularis primus qui eſt maxime regularis menſurat maxime. hoc eſt maxime erit menſura temporis. Deinde ſecundo probatur eadem concluſio cum dicitur quod numerus huius notiſſimus eſt, & eſt ratio talis. per illum motum menſuratur primū tempus, qui motus eſt numerus notiſſimus, ſeu menſura notiſſima, ſed motus circularis primus eſt numerus notiſſimus, ſeu menſura notiſſima. igitur per motum circularem primum menſuratur primū tempus. de illa ratione ponitur minor in textu. Tertio probatur eadem concluſio cū dicitur. Alteratio quidem eſt quæ eſt ratio talis. primum tempus menſuratur per illum motum qui eſt maxime regularis, & vniformis: ſed motus circularis primus eſt maxime regularis, & vniformis. ergo primum tempus menſuratur per motū circularem primū. De illa ratione ponit primo probatio minoris in textu. Deinde concluſio. minor igitur probatur ſic. Alij motus a loci mutatione, vtputa D alteratio, & augmentatio non ſunt motus regulares, vt manifeſtum eſt, & ideo ſola loci mutatio eſt regularis: ſed non omnis loci mutatio eſt regularis, quia nullus motus rectus naturalis, nec violentus eſt regularis. Motus etiam circularis orbium inferiorum non ſunt regulares: ideo ſolus motus circularis primi orbis eſt motus omnino regularis, & per conſequens ille motus eſt menſura primi temporis, & propter hoc videtur aliquibus quod tempus eſt motus ſphęrę, quia ſicut tempore menſurantur alij motus: ita motu ſphęræ menſurantur alij motus, & tempus etiam menſuratur hoc motu, ſcilicet, motu ſphæræ.

Octuageſimaſecunda concluſio huius libri.

Propter hoc & id accidit quod conſuetum eſt dici. Res enim humanas, & cæterarum eas quæ naturalem motum, & ortum, ac obitum ſubeunt, circulum eſſe dicunt. Idq̃ue propterea quod hæ uniuerſæ tempore diiudicantur, finemq; ſubeunt, ac princi

pium

pium perinde,atque ſi reditione quadam hoc fiat. A Etenim tempus ipſum circulus quidam eſſe videtur. Hoc autem ideo rurſus uidetur, quia talis lationis eſt ipſum menſura , & a tali latione ipſum etiam menſuratur.

Propter hoc autem & conſuetum dici accidit. Dicunt enim circulum eſſe humanas res, & aliorum motuum habentium naturalem,& generationem,& corruptionē. Hoc autem eſt, quia omnia hoc tempore indicantur,& accipiunt finem,& principium,ſicut ſi ſecundum circulationem fit.Et tempus enim ipſum uidetur circulus quidam. Hoc autem iterum uidetur ob hoc, quod huius loco mutationis menſura eſt, & menſuratur ipſum ab huiuſmodi.

HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis ſecundę particulæ ſecundę partis principalis huius ca. in qua phyloſophus probat propoſitum ſuum per commune dictū vulgare,& etiam facit ſuam ſententiam de eo quod declarauit. B Dicit igitur primo quod propter hoc,quia tempus menſuratur per motum circularem,& ſequitur ipſum:accidit illud commune dictum , & vulgare quod omnes res humanæ fiunt,& currunt ſecundum quendam circulum, quem circulum dicunt eſſe rotam fortunæ:cuius cauſa eſt,quia tempus ſequitur motum circularem,& menſuratur motu circulari, & etiam menſurat ipſum,& ideo ſicut tempus eſt circulare, eo quia ſequitur motum circularem dicunt omnia humana currere ſecundum quendam circulum : ſimiliter omnia humana mota motu circulari dixerunt moueri ſecundum quēdam circulum,& generationē, & corruptionem dixerūt eſſe circularem : & hoc ideo quia omnia hæc tempore menſurantur,& accipiunt principium, & finem a tempore : & ideo ſicut tempus eſt circulare:ita dixerunt omnia quæ ſunt in tēpore eſſe,& fieri ſecundum quendam circulum.

Quare dicere rerum eas quæ fiunt circulum eſſe,eſt dicere temporis circulum quendam eſſe. Hoc autem ideo dicitur,quia tempus menſuratur ipſa cōuerſione.Id enim quod menſuratur: nil aliud eſſe uidetur præter id quod metitur quam totum plures menſuræ.

Quare dicere eſſe rerum qui fiunt circulum dicere eſt temporis eſſe quendam circulum.Hoc autem eſt, quia mēſurantur circulatione. Extra enim metrum nihil uidetur eſſe quam quod menſuratur. Sed aut multa metra totū.

HIc phyloſophus facit ſententiam recapitulando prædicta dicens quod dicere eſſe rerum fieri ſecundū quendam circulum eſt dicere tempus eſſe quendam circulum:tempus vero non propter aliud dicitur eſſe circulus,niſi quia menſuratur motu circulari,& motus circularis eſt in tēpore.Et ſubdit phyloſophus dicens:quod quia tempus menſuratur motu circulari:ideo tempus eſt circulare, & dicit.Extra enim metrum,hoc eſt extra genus metri nihil videtur eſſe quod menſuratur:hoc eſt menſura,& menſuratum eiuſdē generis:ſi autem metra multa totum , hoc eſt tam tempus quam motus circularis videntur eſſe metra multa: quoniam tam tempus quam motus circularis eſt metrum. D Intelligendum quod aliqui dicunt,& exponunt quod phyloſophus ab illa parte,videlicet.[Quoniam autem loci mutatio.] Vſque ad illam partem.ſ.[Differentiæ autem rerum.] Oſtendit cuius motus tempus eſt numerus: & primo præmittit tria notabilia neceſſaria ad ſuum propoſitum : quorum primum eſt, (Primum notabile.) quod loci mutatio eſt vna ſpecies motus, & quod loci mutatio continet ſub ſe multas ſpecies: quarum una eſt motus circularis. (Secūdum.) Secundum quod præmittit eſt quod unumquodque menſurabile menſuratur aliquo uno,eiuſdem generis cum eo. (Tertium.) Tertium quod præmittit eſt quod tempus menſuratur motu,& motus menſuratur tempore : Quibus præmiſſis phyl. ibi. [Si ergo quod primum.] Probat quod tempus eſt primo,& principaliter numerus motus circularis primi,& ſecundario aliorum motuum. (Prima ꝓbatio.) Primum probatur per tres rationes,& per commune dictū vulgi.primo probatur ꝑ hoc,quia primū eſt menſura oīum aliorum.ſ. motus circularis primus eſt primus inter oēs alios motus.ergo eſt menſura oīum aliorum motuum,& per conſequens tempus ꝙ eſt menſura motus, A debet eſſe primo menſura primi motus circularis, q2 mēſura alicuius generis primo menſurat primum illius generis,ꝙ quidem primum menſuratur,& eſt menſura etiam omnium aliorum. (Secunda probatio.) Secundò,quia numerus primi motus eſt notiſſimus,& tempus eſt menſura notiſſima : ideo tempus eſt primo menſura primi motus. (Tertia ꝓbatio.) Tertio, quia tempus cum ſit ęquale,& regulare eſt primo menſura illius motus qui eſt maximè æqualis, & regularis,& huiuſmodi eſt primus motus. Deinde probatur idem per dictum commune uulgi quod eſt quod omnia humana,& omnes motus naturales currunt ſecundum quendam circulum, ideſt, ſecundum rotam fortunę.Et hoc eſt,quia omnia humana,& omnes motus naturales ſunt ſub tempore , & tempus eſt quidam circulus ex hoc ꝙ primo conſequitur,& mēſurat motum circularem. (Dubium.) Sed eſt notandum quod Commē. mouet,& ſoluit hic unam dubitationem talem. Nos uidemus quod prima menſura in rebus menſuratis eſt duobus modis,videlicet, aut menſura quæ dicitur uniuoce in illo genere,aut principaliter,& ſecūdario : hoc eſt æquiuocè: totum igitur tempus cum primo tempore mēſurāte cuiuſlibet illorū duorū modorū eſt, hoc eſt ꝙ tēpus continens totum hoc eſt tempora ſingulorum motuum B quo modo ſe habent ad primum tempus , aut menſurantur tanquam menſura uniuoca, aut tanquam menſura æquiuoca. (Solutio.) Ad illud uero dubium reſpondet Com. dicit ſic: dicimus ergo quod ſi tempus ſequeretur omnem motum: primū tempus cum alijs temporibus diceretur principaliter,& ſecundario : quemadmodum motus quem ſequitur cum alijs motibus principaliter,hoc eſt ſi quilibet motus habeat ſuum tempus,tunc tempus dicitur principaliter, & ſecundario : quia principaliter dicitur de tempore primi motus,& ſecundario de partibus aliorum motuum,ſi autem tempus totum ſequitur motum totum.ſ.motum circularem , tunc primum tempus erit dictum cum alio tempore quod menſurat uniuoce, ſicut eſt diſpoſitio in unitate cum numeris,hoc eſt ſi non ſit tempus conſequens primum motum,& illud tempus erit dictum vniuoce,quia erit unum,& idem tempus realiter non diuerſificatum niſi ex hoc,quia menſurat plures motus.

Dicitur enim rectè numerum quidem eundem eſſe ouium,atque canum,ſi eſt æqualis, quaternitatem autem non eandem,neque quatuor eadem eſſe. C Quemadmodum neque trianguli ſunt idem hi,quorum alter ex æqualibus alter inæqualibus omnibus lateribus conſtat,quamquam eadem eſt vterque figura:quoniam ambo trianguli ſunt.Eadem enim aliqua eo dicuntur : cuius non differunt differentia, non eo cuius differentia differunt. Veluti trianguli dicti differentia trianguli.differunt non figuræ.Igitur trianguli quidem ſunt diuerſi , figuræ autem diuerſæ non ſunt,ſed in eandem vnamve cadunt diuiſionem.Figura namque talis quidem eſt circulus,talis autem eſt triangulus,& hiſce talis quidem eſt æqualium laterum,talia autem inęqualium. Sunt igitur eadem hi figura,trium enim vterque eſt angulorum.At non ſunt triangulus idem . Et numerus igitur dictus pari ratione idem eſt ſanè . Non enim numerus ipſorum,differentia numeri differt. Qua- D ternitas autem non eadem eſt.Ea namque de quibus dicitur differunt,hæc enim canes ſunt,illa oues. Sed de tempore quidem ipſo,& de hiſce quæ circa ipſum quidem ſunt , ad hanc autem conſiderationem accommodantur.ſatis iam diximus.

Dicitur autem rectè quod numerus quidem idem eſt,& ouium , & canum , ſi ęqualis utrique ſit . Decem autem non idem . Neque decem eadem ſunt , ſicut neque triangulus idem qui eſt aquilaterus,& gradatus,& tamen eadem figura eſt,quia utraque trianguli ſunt. Idem enim dicitur a quo non differt differentia. Sed non a quo differt, ut triangulus a triangulo differentia differt . Alteri quidem enim trianguli abinuicem ſunt. A figura autem nō, ſed in eadem diuiſione , & una . Figura enim hæc quidem talis circulus.Alia uero huiuſmodi triangulus.Huiuſmo- Te.c.134.

di autem alia quidem æquilaterum. Alia uero huius gradatum. Figura quidem igitur eadem, & hæc triangulus enim eſt. Triangulus autem non idem eſt. Et numerus iam ſimiliter. Non enim differt a numero differentia numerus horum. Decem autem non idem eſt. In quibus enim dicitur differunt, hæc quidem enim canes: alia uero equi, & de tempore quidem ipſo, & de circa ipſum proprijs hac intentione dictum eſt. A

HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius ca. in qua phyl. reuertitur ſuper ſolutionem tertię dubitationis declarando id quod ſupponit io dicta ſolutione. ſ. quod numerus non multiplicatur ad multiplicationem numeratorum: immo probat quod idem eſt numerus

13. concl. huius lib. diſtinctorum numeratorum, & hęc eſt vltima concluſio huius libri, videlicet, q̃ idem eſt numerus diſtinctorum numeratorum, intelligendo concluſionem ſic. ſ. quod diuerſa numerata ęqualia in multitudine ſunt idem in numero, ita q̃ non diuerſificantur per differentias diuiſiuas illius numeri. B Concluſione igitur ſic intellecta probatur ſic: illud quod attribuitur aliquibus, & non diuerſificatur in illis ſecundum differentias ſuas diuiſiuas eſt idem illorum ſiue in illis, hoc patet qa q̃ eſt aliquorum, & non diuerſificatur ſecundum q̃ eſt illorum: oportet quod ſit idem illorum, vel in illis: ſed numerus diſtinctorum numeratorum æqualium ſecundum multitudinem non diuerſificatur in illis ſecundum ſuas differentias diuiſiuas. igitur numerus diſtinctorum numeratorum eſt idem illis. maior declaratur per ſimile ſic, quia enim æquilaterus, & gradatus ſunt figuræ, & non diſtinguuntur per aliquas differentias immediate diuiſiuas figuræ: immo conueniunt in eadem differentia immediate diuiſiua figurę. ſ. in differentia conſtitutiua trianguli: ideo dicimus quod ęquilaterus, & gradatus ſunt eadem figura, quia conueniunt in eadẽ differentia immediate diuiſiua figuræ: ſed quia æquilaterus & gradatus ſunt eadem differentia immediate diuiſiua triãguli, & propter hoc non conceditur quod æquilaterus, & gradatus ſint vnus triangulus, & ſic patet maior. ſ. quod illud quod attribuitur aliquibus, & non diuerſificatur in illis ſecundum differentias ſuas diuiſiuas eſt idem illorum, ſeu in illis. minor vero declaratur: quia decem equi, & decem canes C non diuerſificantur per aliquas differentias diuiſiuas numeri: immo continentur ſub eadem differentia immediate diuiſiua numeri: qa continẽtur ſub numero denario, ſed diuerſificantur per differentias diuiſiuas ipſorum decem: quia decem diuiduntur in decem canes, uel in decem equos, & in decem homines, & ideo bene dicitur qood idem eſt numerus decem hominum, & decem canum, tamen decem homines, & decem canes non ſunt eadem decem, & ita patet quod idẽ eſt numerus diſtinctorum numeratorum, de qua ratione primu ponitur probatio maioris cum dicitur. Sicut nec trianguli idem, quod eſt per ſimile. ſ. quod quia æquilaterus, & gradatus conueniunt in eadem differentia diuiſiua figuræ: ideo ſunt eadem figura. Et hoc probatur per hoc, quia per nullã differentiam immediate diuiſiuam figuræ conueniunt: ſed non ſunt idem triangulus, quia non conueniunt in eadem differentia diuiſiua immediate trianguli. Deinde applicat illud ad numerũ cum dicit. Et numerus iam ſimpliciter, lege quia litera eſt plana. Deinde cum dicit. [Et de tempore quidem ipſorum, &c.] Hoc eſt de tempore, & de proprijs circa ipſum, & circa intentionem eius dictum eſt. Intelligendum q̃ D cum phyloſophus dicit quod idem eſt numerus diſtinctorũ numeratorum uidetur per probationem ſuam, & per exempla, quod ipſe per numerum intelligat unum commune, quod ſignificatur per nomen numerale per quod reſpondetur ad quęſtionem factam de aliquibus quot ſunt, quod patet: quoniam non vult quod idem ſit numerus decem equorum, & decem canum, niſi quia hoc commune numerus denarius continet vtroſque: ita quod ſi de vtriſque quæratur quot ſunt conuenienter reſpondetur quod ſunt decem. & hoc etiam patet per exemplum ſuum cum dicit: Æquilaterus, & gradatus ſunt eadem figura, & hanc propoſitionem non concedit phyloſophus: niſi: quia æquilaterus, & gradatus continentur ſub eadem ſpecie figurę, ſcilicet, ſub triangulo, & ſic concedit quod idem eſt numerus decem equorum, & decem canum, quia decem equi, & decem canes continentur ſub eadem ſpecie numeri, id eſt, ſub denario. Et ſi dicitur quod illud non videtur eſſe ad phyloſophi propoſitum, quia phyloſophus non loquitur de aliquo communi

A prædicabili cum dicit, quod idem eſt tempus diuerſorum motuum: quia idem eſt numerus diſtinctorum numeratorum. Intelligendum quod ſicut phyloſophus per numerum ſimpliciter intelligit numerum per quem conuenienter reſpondetur ad quæſtionem factam de aliquibus quot ſunt, ita per numerum non ſimpliciter: ſed determinati generis: cuiuſmodi eſt tempus: intelligit tempus per quod reſpondetur de aliquibus motibus, ſeu temporibus ad quæſtionem factam per quando. Si enim de duobus motibus, vel mobilibus quæratur quando fuerunt ſi reſpondetur per idem tempus ſequitur quod idem tempus eſt numerus, & menſura eorum. Et cum dicitur quod phyloſophus non loquitur de aliquo communi prædicabili, dico quod loquitur de aliquo communi diſtincto per quod reſpondetur vere ad quæſtionem factam quærentem de diuerſis, ſed quod illud ſit commune ſecundum prædicationem, vel menſuram communẽ, vel aliqua alia commonitate commune manens idem hoc accidit. Intelligendum etiam quod phyloſophus non intendit quod illa propoſitio ſit vera de virtute ſermonis. Æquilaterus, & gradatus ſunt vna figura: quoniam ſi eſſent B vna figura eſſent vnus triangulus, vel vnus circulus, vel vnus quadratus, & ſic de alijs: quia de quocunque dicitur genus ſupponens perſonaliter: de eodem dicitur aliqua ſpecies generis, vt vult phyloſophus in locis multis: ſed phyloſophus ſonuit per iſtam quod æquilaterus, & gradatus conueniunt in aliquo inferiori contento ſub triangulo: & ideo ſunt vna figura, hoc eſt, conueniunt in una differentia diuiſiua figuræ. ſed non ſunt triangulus unus, quia non conueniunt in una differentia diuiſiua trianguli: de uirtute tamen ſermonis utraque eſt falſa. Æquilaterus, & gradatus ſunt una figura, æquilaterus, & gradatus ſiue quadratus, quod idem eſt: ſunt unus triangulus.

Et hæc de quarto libro dicta ſufficiant.

LIBER QVINTVS,

DE PHYSICO AVDITV.

C EOrum autem quæ mutantur aliud per accidens mutatur, veluti cum ambulare muſicum dicimus, quia id ambulat cui accidit muſicum eſſe. Aliud ex eo quia ſi huius aliquid mutatur ſimpliciter dicitur mutari, ut ea quæ per partes mutari dicuntur. Corpus. enim ſanatur, quia oculus, aut pectus ſanatur. Hæc vero partes totius corporis ſunt. At eſt aliquid q̃d neque per accidens mouetur, neque ex eo quia aliquid ipſius mouetur, ſed quare ipſum primo mouent, atque hoc eſt id quod per ſe mobile eſt. Eſt autem aliud in alio motu, ut alterabile, & alterabilis ſanabile, aut calefactibile.

D *TRanſmutatur autem tranſmutans omne. Aliud quidem ſecundum accidens, ut cum dicimus muſicum ambulare: quoniam cui accidit muſicum eſſe: hoc ambulat. Hoc autem in huiuſmodi aliquid mutari, & ſimpliciter dicitur mutari, ut quęcunque dicuntur ſecundũ partes. Sanatur enim corpus: quia oculus, aut thorax: hæ autem partes totius corporis ſunt. Eſt autem etiam aliquid, quod neque ſecundum accidens mouetur, neq. in eo quod aliquid ipſius: ſed in eo quod ipſum mouetur primum. Et hoc eſt ſecundum ſeipſum mobile. Secundum autem alium motum, & alium alterum eſt, ut alterabile, & alterationis, ſanabile, & calefactibile alterum.* Tex. cõ. 1.

Poſtquam

Poſtquam in præcedétibus libris determinatum eſt de principijs, & paſſionibus corporis mobilis. In hoc quinto phyló. incipit determinare de proprietatibus paſſionum motus. Et continet liber iſte tres tractatus: quoniam primus eſt de diuiſione motus in ſuas partes ſubiectiuas, & de diuerſitate ſpecierum motus. Secundus eſt de vnitate motus: & incipit ibi. [Poſt hoc autem dicemus.] Tertius eſt de contrarietate motus: & incipit ibi. [Amplius autem determinandum.] Primus tractatus continet tria capitula: quoniam in primo phyl. diſtinguit, & ſeparat illa quæ eſſentialiter attribuuntur motui ab his, quæ attribuuntur motui per accidens ut excludat illa, quæ ſunt per accidens a ſua conſideratione. In ſecundo capitulo ibi. [Quoniam autem omnis mutatio.] Determinat de diuerſitate ſpecierum mutationis diſtinguendo mutationem in ſuas partes. In tertio ibi. [Si igitur prędicamenta.] Declaratur in quibus prædicamentis eſt motus proprie dictus. Primum capitulum continet duas partes principales, quia in prima ponuntur quædam diuiſiones neceſſariæ ad propoſitū. In ſecunda ibi. [Quoniam igitur mutatio, &c.] Excludit phylo. illa quæ attribuuntur motui per accidens a ſua conſideratione. Prima pars continet quinque particulas: quoniam in prima ponitur una diuiſio ipſius mobilis. In ſecunda uero ibi. [Eſt autem in mouente.] ponitur eadem diuiſio ſeu diſtinctio de ipſo mouente. In tertia ibi. [Quoniam autem quidem.] ponitur tertia diuiſio continens ea, quæ requirũtur ad motum. In quarta ibi. [Eſt autem & in illis.] ponitur quarta diuiſio ipſius termini ad quem. In quinta ibi. [Quomodo quidem igitur.] ponitur epilogatio prædictorum. In

Mobile é triplex.

prima igitur particula phyloſophus ponit unam diuiſionem trimembrem ipſius mobilis, quæ eſt talis: quoddam eſt mobile per accidens: vt muſicus eſt ſubiectum curſus per accidés, & quoddam eſt mobile ſecundum partem: & illo modo homo ſanatur, quia pars illius vt oculus vel thorax, ideſt pectus ſanatur: quoddam eſt mobile primum vt eſt illud quod ſecundum quãlibet ſuam partem mouetur, & non mouetur ex hoc, quia aliud mouetur. Et ſubdit phyl. d. quod in alia, & alia mutatione eſt aliud, & aliud mobile primum: quoniam aliud eſt primum mobile in alteratione, & aliud in augmentatione. Nam alterabile eſt mobile primum in alteratione, & augmentabile eſt mobile primũ in augmétatione, & in alia, & alia ſpecie alterationis eſt aliud, & aliud mobile primum. Notanda ſunt hic quædam ſecundũ Com. & quædam dubitanda: vnde notanda ſunt quatuor. Primo ergo eſt notandum ſecundum Commen. quod ille motus qui

Primũ notãu.

eſt ſecundum partem reducitur ad illum qui eſt ſecundum accidens, & eſt quaſi medium inter illud quod eſt per accidés, & illud quod eſt per ſe, quoniam pars poteſt moueri per ſe quando diſtinguitur a toto, quod tamen eſt impoſſibile in muſica aut in albedine, hęc Commen: Sed eſt intelligédum, quod per accidens accipitur dupliciter quantum ſpectat ad propoſitum, & eodem modo per ſe poteſt accipi dupliciter: vno modo illud dicitur per accidens competere alicui quod conuenit ei per aliud: quodcunque ſit illud aliud: ſiue ſit eius accidens: ſiue ſit eius pars, ſiue quodcunque aliud fuerit, & iſto modo ineſſe per accidens opponitur ei quod eſt ineſſe primo ſecundum quod illud dicitur primo ineſſe alicui q̃ ineſt ſibi non per aliud: & iſto modo inter per ſe, & per accidens non eſt aliquod medium, quia omne quod ineſt alicui, aut ineſt ſibi per aliud aut non per aliud. Alio modo accipitur per accidens ſecundum quod illud dicitur per accidens ineſſe alicui, quod ineſt ſibi, & non per aliquod intrinſecum ei, quia nec per ſe, nec per parté: & per oppoſitum per ſe dicitur ineſſe quod ineſt alicui per aliquod intrinſecum ei ſiue inſit toti gratia totius, ſiue gratia partis, & inter per accidens iſto modo, & per ſe non eſt medium, quia omne quod ineſt alicui, aut ineſt ei per intrinſecum aut per extrinſecum. Dico igitur quod ineſſe ſecũdum partem eſt medium inter ineſſe ſecundum accidens ſecundo modo: & inter ineſſe per ſe primo modo: quoniam illud qđ ineſt ſecundum partem: ineſt per aliud: & ſic non ineſt primo. quod etiam ineſt ſecundum partem ineſt per aliquod intrinſecum, & ſic non ineſt ſecundum accidens ſecundo modo. Dico etiam quod illud quod ineſt alicui ſecundum partem: ineſt ei ſecundum accidens. primo modo: quia ineſt ei per aliud. & ad iſtum modum ſecundum accidens reducitur modus qui eſt ſecundum partem: vnde inter per ſe, & p accidens quod ſibi primo modo opponitur nõ eſt medium.

Idem 4. phy. 31. & 8. phyſic. 27. & 1. de aĩa. 37. idé hic cõ. 17.

Secũdum notan.

Secundo eſt notandum ſecundum Commen. hic, quod ille

A motus qui eſt ſecundum parté, & motus qui eſt ſecundum accidés differunt in hoc, quia cum motus attribuitur alicui per accidés: attribuitur ei gratia alicuius quod nõ eſt innatum per ſe moueri, vt cum dicimus muſicum per accidens currere, illa accidentalitas eſt ratione muſicæ, quæ non eſt nata per ſe moueri, ſed cum motus attribuitur alicui gratia partis: attribuitur ei gratia eius quod innatum eſt moueri per ſe: quoniam pars poteſt ſeparari a toto, & tunc põt moueri per ſe. Tertio eſt notandum ſecundum Commen. quod iſti tres modi, videlicet ineſſe ſecundum accidens, & ſecundum partem, & primo inueniuntur in his, quæ mouentur in loco & alteratione, quoniam tam in motu locali, quam in motu alterationis contingit inuenire motum ſecundum accidẽs, & motum ſecundum partem, & etiam primum motum, ſed vtrum iſti tres modi inueniantur in generatione, & corruptione, ſiue in motu generationis, & augmentationis, & diminutionis nihil d. Comm. attamen probabiliter poteſt dici, q̃ iſti tres modi inueniuntur in omni motu. Intelligendum, quod iſtæ determinationes per ſe, & per accidens in propoſito non referuntur ad extrema propoſitionis, ſed ad totam

Tertiũ notan.

B propoſitionem, ita quod denotatur q̃ propoſitio eſt vera per accidens vel per ſe: hæc enim eſt p accidens: muſicus currit: & hęc eſt p ſe: ambulans currit, ſed quia de illis ſatis ẽ dictũ primo huius: iden nũc tranſeo. Quarto eſt notandũ ſecũdum Com. hic q̃ motum p ſe diuiditur in duo, ſed phyl. in hoc libro non indiget diuidere motum p ſe in hæc duo: ſed ſeptimo, & octauo huius faciet hoc, ſed hic contentus eſt trib' modis. ſ. motum p accidés, & motum ſecundum partem, & motũ p ſe: ad declarandum q̃ ſermo eius non eſt niſi de motu per ſe: quoniam nulla ars conſiderat de motu p accidens. Et intédit Cõ. q̃ motum p ſe diuidit in motum p ſe, & primo: & in motum p ſe nõ primo. In motu. n. aĩalis vna pars eſt mouẽs, & alia mota, & totum aĩal eſt mouens, & motum rõne diuerſarum partium. Illa. n. pars quæ primo mouetur ab alia parte eſt motum p ſe, & primo: & pars moués eſt primo, & p ſe mouens, ſed totũ aĩal eſt p ſe moués, & p ſe motum: ſed non eſt primo monés: nec primo motum: qa nõ mouet nec mouetur niſi ratione partium. Intelligendum eſt hoc, qđ duæ cõditiones requiruntur ad hoc, qđ aliqđ ſit primo motum ſecundum quod phyl. loqtur hic. Vna conditio eſt, qđ motus nõ inſit illi p motum alicuius extrinſeci. ſ. p hoc, quod aliqđ extrinſecum moueatur. Scđa cõditio eſt, qđ ipſum moueatur ſecundum quamlibet partem. Vnde ad hoc, qđ aliqđ ſit primum

Quartum notan.

Idé primo cõ. 6. vide cãm 6. meta. t. cõ. 6.

Quod aliqđ ſit primo motũ duæ cõditiones requirũtur.

C motum non ſufficit, quod moueatur ſecundum quãlibet partem ipſius: qa cum hõ mouetur in naui mouetur ſecundum quãlibet partem ipſius, ſed non mouetur primo: quia mouetur ad motum alterius. ſ. ad motum nauis. Sed hic ſunt duo dubia. Primum dubium eſt: utrum totum debeat dici moueri p hoc, qa aliqua pars illius mouetur. Et vr̃ quod non: quia poſſibile eſt, quod aliquod corpus moueatur ſecundum diuerſas partes motibus contrarijs: quia una pars illius corporis ſit caleſieri, & alia frigefieri, ſi igitur totum dicitur moueri ad motum partis: eſſet concedendum quod idem corpus calefit, & frigefit, ſed quod calefit in termino calefactionis eſt calidum: & quod frigefit in termino frigefactionis eſt frigidũ. ergo de eodem corpore aliquando eſt verum dicere ipſum eſſe ſimul calidum, & frigidum: quod videtur impoſſibile. Dicendum igitur quod quædam eſt diſpoſitio, quæ nata eſt ineſſe uni parti: ita quod non alteri, & quædam non: & talis diſpoſitio ex hoc, quia ineſt vni parti ita, quod non alteri denominat

Primũ dubium.

Solutio.

D totum: vt patet de criſpitudine capitis, & ſi pars cui innata eſt ineſſe talis diſpoſitio moueatur ad talem diſpoſitionem totum dicitur moueri illo motu: ſi. n. caput ſit in decriſpari, tũc homo dicitur decriſpari. Alia eſt diſpoſitio, quæ poteſt indifferenter ineſſe partibus diuerſis, & talis eſt duplex: quoniam quędam eſt diſpoſitio, quæ ex hoc, quod exiſtit in una parte parua conficit totum corpus, vnde hic Albertus, & talis diſpoſitio ex hoc, quod denominat partem denominat totum, ſi. n. homo ſanaretur ab ægritudine détium, dicimus quod homo ſanatur. Alia vero eſt diſpoſitio, quæ ex hoc, quod coexiſtit in vna parte non conficit totum, & talis diſpoſitio exiſtens in vna parte, non denominat totum ſimpliciter, & abſolute, ſed ſolum cum hac determinatione, quod eſt ſecundum partem. Ex hoc. n. quod aliquis denigratur in détibus non eſt concedendum ſimpliciter, & abſolute, quod ipſe denigratur, ſed ſolum eſt concedédum quod ipſe denigratur ſecũdũ parté. Vel pt breuiter dici ad formã dubitationis, qđ diſpoſitio eſt duplex. ſ. quædã quæ nata eſt ſolũ ineſſe vni parti determinatę, vt criſpitudo capitis, & ex hoc, q̃ pars mouetur ad talé diſpoſitionem

Albertus Magnus.

ſitionem dicitur totum moueri ad illam diſpoſitionem. Alia vero eſt diſpoſitio, quæ nata eſt ineſſe cuilibet parti indifferenter, & ex hoc, quod vna pars tantum mouet ad illam diſpoſitionem non debet dici ſimpliciter, quod totum mouetur ad illam diſpoſitionē, ſed ſolum cum hac determinatione, quę eſt ſecundum partem, & ideo ſi vna pars alicuius corporis caleſiat, & alia frigeſiat non debet dici abſolute, ꝙ totum caleſit, nec etiam quod totum frigeſit, ſed debet dici, quod totū caleſit ſecundum partem, & frigeſit ſecundum partem.

Secūdum dubium.

Secundum dubium eſt verum quilibet motus habet propriū ſubm diſtinctum a ſubiecto cuiuſlibet alterius motus: ſicut phylo. videtur hic innuere cum d. quod in alia, & alia mutatione eſt aliud, & aliud mobile primum: & videtur ꝙ non: quia omne mobile quocunque motu ſit mobile eſt mobile motu locali. illud igitur idem quod eſt ſubm primum alterationis poteſt moueri etiam motu locali, & per conſequens idem poteſt eſſe ſubm motus localis, & alterationis.

Secunda ratio.

Item motus eſt actus entis in potentia inquantum in potentia: ſed vnum & idē numero poteſt eſſe in potentia ad diuerſos terminos motus. ergo idem poteſt eſſe primum ſubm diuerſorum motuum, q̄a poteſt moueri ad quodlibet ad quod eſt in potentia.

Tertia rō.

Item idem eſt primum ſubm contrariorum ſecundum phyloſophū nono meta. ergo cum aliqui mot⁹ ſint contrarii: vt calefactio & frigefactio, ſequitur ꝙ idem non poteſt eſſe primum ſubm motuum contrariorum. Dicendum igitur, quod p ſubm primum poſſumus duo intelligere. ſ. vel illud quod eſt primo perfectibile per motum: vel illud quod eſt primo conſtitutū formaliter per motum. Subm primum perfectibile per motum præſupponitur motui, & manet idem numero ſub vtroq. terminorum motus, ſed ſubm perfectum per motum non præſupponitur motui, nec manet niſi dum motus manet, quia cōſtituitur in eſſe per motum. Exemplum huius poteſt eſſe multiplex, nam lux dicitur habere dupliciter ſubm: dicimus. n. ꝙ diaphanum. i. aer eſt ſubm lucis, & dicimus etiam qđ lucidum eſt ſubm lucis, diaphanum eſt ſubm perfectibile per lucem & præſuppoſitum luci, ſed lucidum eſt perfectum per lucē: & conſtituitur formaliter in eſſentia ſua per lucem. Aliud exemplum, ſimitas dicitur habere duplex ſubm vt naſum & ſimum, naſus eſt ſubm perfectibile per ſimitatem, ſed ſimum eſt ſubm perfectum, & conſtitutum formaliter per ſimitatē. Quod autem motus habeat ſubm tale conſtitutum in eſſe p motum patet per Com. tertio huius vbi dicit, quod ſi motus eſt actus entis in potentia inquantum in potentia ens, tunc quidditas entis conſtitueretur per motum, ſed ille conſequentia non valeret niſi quidditas illius cuius inquantum illius motus eſt actus conſtitueretur per motum; vnde aliquod eſt ſubm cuius inquantum huius motus eſt actus, quoniam motus eſt actus entis in potentia inquantum in potentia. ergo quidditas illius ſubiecti cuius inquantum eſt talis, motus eſt actus, conſtituitur in eſſe per motum, vnde cum mot⁹ ſit actus entis in potentia inquantum in potentia, ſequitur quod motus eſt de quidditate entis in potentia, quia aliter nō ualeret conſequentia Com. videlicet quod ſi motus eſt actus entis inquantum ens quidditas entis conſtituetur per motū. Dico igitur, quod ſubm perfectum per motum, cuius inquātum huius motus eſt actus, eſt vnum aggregatum ex motu, & ex ſubiecto prǽſuppoſito motui. ſicut lucidum eſt aggregatum ex luce, & diaphaneitate, & loquēdo de tali ſubiecto primo eſt manifeſtum ꝙ quilibet motus habet ſubm proprium diſtinctum a ſubiecto cuiuſlibet alterius motus, quia quodlibet ſubm tale conſtituitur formaliter per motum, ſed manifeſtum eſt, quod illa diſtinguuntur, quę formaliter conſtituūtur per diuerſos motus, & propter hoc alius, & alius motus neceſſario habet aliud, & aliud ſubm conſtitutum per ipſum: & hoc videtur intentio Commen. hic dicentis, quod muſic⁹ non currit ſecundum quod muſicus: ſed ſecundum quod animal ambulans. & ſic ſecundum commen. animal ambulās eſt p ſe, & proprium ſubm curſor. ſed animal ambulans dicit vnum aggregatum ex ſubiecto prǽſuppoſito motui, & ex motu: & iſto modo loquendo de ſubiecto, poteſt dictum phyloſophi, & commen. habere veritatem, videlicet ꝙ ſecundū alium & alium motum eſt aliud, & aliud mobile. Si vero intelligit per primum ſubm motus ſubm prǽſuppoſitum motui perfectibile per motum: ſic ſecundum aliquos eſſet dicendum ꝙ alterius, & alterius motus eſt aliud, & aliud mobile primum.

Lyconi.

Vnde Lyconienſis d. quod corpus ſecundum quod corpus quantum eſt ſuſceptiuum motus localis, & corpus ſecūdum quod perficitur quatuor qualitatibus primis naturalibus, eſt alterabile, & ſecundum quod eſt vegetatiuum eſt capax augmentationis, & diminutionis. vnde calefactibile eſt primum ſubm calefactionis prǽſuppoſitum calefactioni, & frigefactibile eſt primum ſubm frigefactionis, & ſic de aliis: nunc certum eſt, quod calefactibile, & frigefactibile non ſunt omnino idem: quamuis dicantur de eodem: quoniam calefactibile ſignificat ſuſceptiuum caloris cum reſpectu, & aptitudine ad ſuſcipiendum calorem, ſed alius eſt reſpectus: & alia eſt aptitudo ad calorem, & ad frigus, & etiam reſpectu alterius, & alterius motus eſt aliud, & aliud ſubiectum primum. Vel poſſumus diſtinguere de ſubiecto primo perfectibili per motum: quia quoddam eſt ſubiectum formale, & quoddam materiale. v. g. ſubiectum materiale calefactionis eſt lignum vel ferrum ſeu aliquod huiuſmodi, & ſubiectum formale eſt calefactibile, & per hoc ad formam dubitationis dico, quod ſi loquamur de ſubiecto conſtituto per motum: ſic alterius, & alterius motus eſt aliud, & aliud ſubm: ut uiſum eſt ſupra, ſi uero loquamur de ſubiecto prǽſuppoſito motu, ſic diſtinguendum eſt vlterius, videlicet quod ſubm perfectibile eſt duplex. ſ. materiale, & formale, diuerſorum motuum ſecundum ſpeciem vel ſecundum genus tunc ſubiecta formalia diuerſa ſecundum ſpeciem vel ſecundum genus: tamen diuerſorum motuum ſecundum ſpeciem vel ſecundum genus poteſt eſſe idem ſubm materiale. vnde ſubiecta ſola eſt ſubm materiale omnium motuum: ſed ſuba cum aptitudine vel reſpectu ad determinatum motum eſt ſubiectum formale illius motus.

Ad primā rationem.

Ad rationes autem in contrarium apparet per iam dicta quoniam omnes illę rationes probant ſolum quod idem poteſt eſſe ſubiectum materiale diuerſorum motuum: nam prima ratio accipit, quod omne mobile eſt mobile motu locali, & hoc eſt concedendum de mobili materiali prǽſuppoſito motus, ſi autem ſit verum de mobili formali: tunc eſt verum per accidens ſolum, quia iſta eſt vera per accidens, videlicet alterabile eſt mobile motu locali, quia non inquantum alterabile eſt mobile motu locali.

Ad ſcdam

Ad ſecundam rationem quando dicitur, quod idem ſubiectum eſt in potentia ad diuerſos terminos motus. Dico quod idē ſubiectum materialiter eſt in potentia ad diuerſos terminos motus, ſed idem ſubiectum formaliter non eſt per ſe in potentia ad diuerſos terminos motus, ſed ſolum per accidens.

Ad tertiā. Obiectio.

Ad tertiam cum dicitur, quod idem eſt primum ſubiectum contrariorum. Dico quod verum eſt loquendo de ſubiecto primo materiali, ſed nō eſt uerum de ſubiecto primo formali. Et ſi dicatur, quod ſecundum illud in quolibet motu eſſent plura ſubiecta, qđ non videtur verum: quia vnus motus numero requirit vnum ſubiectum numero ut poſtea declarabit phylo.

Solutio.

Dicendum ꝙ in quolibet motu ſunt plura ſubiecta. ſ. propinquum & remotum. vnde materia prima eſt ſubiectum remotum cuiuslibet motus, & ſubiecta compoſita eſt ſubiectum propinquum. Similiter in quolibet motu eſt ſubiectum perfectum, & ſubiectum perfectibile. Et cum dicitur quod vnus motus numero requirit vnum ſubiectum numero. Dico quod verum eſt loquendo de ſubiecto propinquo materiali, ſicut poſterius uidebitur.

Similis eſt, & in eo quod mouet diuiſio. Aliud. n. per accidens mouet. Aliud parte, quia ipſius aliquid mouet. Aliud per ſe primo: ut medicus quidē ſanat: manus autem percutit.

Tex. cō. 2.

Eſt autem & in mouente ſimiliter. Aliud quidem enim ſecundum accidens mouet: aliud uero ſecundum partem in eo quod huiuſmodi aliqua. Aliud uero per ſeipſum primum: ut medicus quidē ſanat. Manus autem percutit.

Secunda diuiſio.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius ca. in qua ponitur eadem diſtinctio ſeu diuiſio de mouente, quoniam ſicut mobile eſt triplex, uidelicet ſecundum accidens, & ſecundum partem, & primum: ita etiam mouens eſt triplex ſecundum accidens, & ſecundum partem & primum.

Mouens ē triplex.

Mouens ſecundum accidens ut muſicus, ſecundum accidens ſanat, quia accidit muſico quod habeat artem medicinę per quam ſanare poſſit. Mouens ſecundum partem ut homo percutit quia manus percutit. Sed mouens primum, & per ſe, eſt ut medicus qui per ſe, & primo ſanat.

Notabile.

Sed eſt notandum ſecundum Commen. hic, quod mouens per ſe, eſt ſicut medicus quando ſanat alium a ſe. ſi. n. medicus

cus ſanat ſe non eſt mouens per ſe,ſed per accidens:cum res artificiales non agant in ſubiectis in quibus ſunt niſi per accidens.Econtrario ei quod dictum eſt in diffinitione naturæ:nam natura eſt per ſe principium motus eius in quo eſt per ſe,ſed ars non eſt per ſe principium motus,& actionis eius in quo eſt:vt dictum eſt ſecundo huius.Si.n.ars ageret in ſubiectum ſuum,v.g.ſi ars medicinę eſſet per ſe principium ſanationis eius in quo eſt per ſe.ſ.medici: ſequeretur quod ars medicinæ eſſet natura,quod eſt falſum · conſequentia apparet:quia cum medicus ſanat ſe,certum eſt, quod ars medicinæ eſt primum principium motus eius in quo eſt per ſe, quia ars medicinæ eſt primum principium ſanationis eius in quo eſt per ſe, & ars medicinę eſt per ſe in medico; ſi igitur ars medicinę eſſet per ſe primum principium ſanationis eius in quo eſt per ſe.ſ.medici,diffinitio naturæ competeret arti medicinæ,& per cõſequens ars medicinæ eſſet natura,quod non eſt verum:quia ars medicinæ eſt per accidens primum principium motus in quo eſt per ſe,& illud eſt diffuſius declaratum ſecundo huius.

Idē 2.ph. c.1.& 3.& 3.de aīa.c. 28.

Cum autem ſit quippiam:quod primo mouet, & quippiam quod mouetur,& tempus in quo,& præter hæc id ex quo:& id ad quod Omnis namq; motus ex quoppiam in quippiam eſt.

Tex.c6.3. *Quoniam autem eſt aliquid mouens primũ: eſt autem & aliud quod mouetur. Adhuc in quo tempus, & præter hoc ex quo & in quid. Omnis enim motus a quodam in quiddam.*

Tertia diuiſio.

HÆc eſt tertia particula primæ partis prin.huius ca. in qua phyl. ponit tertiam diuiſionem neceſſariã ad ſuũ propoſitum continentem omnia, quæ requiruntur ad motum,& continet quatuor partes:quoniam in prima phyl. numerat ſiue diuidit ea,quæ requiruntur ad motum.In ſecũda ibi.[Alterum enim eſt.]Comparat quædam membra diuiſionis adinuicem.In tertia ibi.[Quod quidam igitur.]Ex prędictis concludit vnam concluſionem.In quarta ibi.[Sed dubitabit aliquis.]Mouet, & ſoluit vnam dubitationem. In prima igitur parte huius particulæ phylo.narrat,quod cum ſit aliquod primum mouens,& aliquod primum mobile vt viſum eſt,adhuc preter illa duo ſunt adhuc alia tria ad motum requiſita,videlicet tempus,& duo termini.i.terminus a quo:& terminus ad quem:& ſic phyl.hic diuidit,& numerat ea,quæ requiruntur ad motum:& ſunt quinque,videlicet mobile,mouens,tempus,terminus a quo, & terminus ad quem. & quod duo termini requirantur apparet, quia omnis motus eſt a quoddam in quoddam.vnde hanc diuiſionem eorum,quæ requiruntur ad motum ponit hic phylo. ad declarandum quæ ſunt illa quibus motus attribuitur per ſe, & quibus per accidens vt ex hoc ueniat ad numerandum ſpecies motus: ſicut d.Commen.hic.Vnde notanda ſunt hic duo ſecundum Commen.primo,quod primum mouens accipitur dupliciter:quia quandoque eſt ſynonymum eius quod eſt per ſe,& ſic accipitur communiter, quandoque autem accipitur magis proprie, & eſt illud quod non mouet propter alium motorem. Similiter primum motum dicitur his duobus modis.ſ.de illo quod mouetur per ſe:quod.ſ.non mouetur ad motum alterius moti, & de illo quod mouetur per ſe.ſ.ſecundum totum:non ex hoc,quod aliqua pars quæ eſt prima mota in ipſo mouetur · ſed Ari.intendit hic per motum primum illud quod eſt per ſe ſimpliciter, & hęc eſt ſententia Commen.Vnde breuiter cum phy.d.hic,quod eſt aliquod mouens primũ & aliquod motum primum intelligit per primum ſecundum quod accipitur propriiſſime, & ſic ad hoc, quod aliquid ſit primum mouens:ve. primum motum requiruntur duę conditiones.Vna quod tale ſecundum totum ſit mouens,& hoc ſi ſit primum mouens:vel motum ſecundum ſe totum:& hoc ſi ſit primum motum. Secunda conditio eſt, quod ſit tale non propter aliud quod eſt tale,vt ſi ſit primum mouens,quod ſit mouens non propter alium motorem, & ſi ſit primum motũ oportet,quod ſit motum non ad motum alterius moti:accipiendo tamen primum communiter.ſic omne per ſe ſubſiſtẽs quod mouet vel mouetur dicitur per ſe mouens uel per ſe motum.Secundo eſt notandum ſecundum Commen. hic, quod phyl.ſupponit hic tanquam famoſiſſimum, quod illa quinq; ſcilicet mouens: mobile:tempus:& duo termini requiruntur ad motum:ſed poſtea perfectè perſcrutabitur de eis: nam in ſeptimo huius declarabitur quod omnis motus eſt a motore: & ſexto huius declarabitur,quod omnis motus eſt in tempore,licet hoc modicum declaratũ ſit in eadem tempore. Quod etiam omnis motus localis rectus,& etiã alterationis,& augmenti ſit a termino in terminum eſt manifeſtum per ſe licet exiſtimetur,quod iſte perſcrutabitur de hoc in alio loco.ſ.in fine ſexti huius.Vnde P.ſupponit hic,quod omnis motus ſit a termino in terminum, aut quia eſt per ſe manifeſtum, aut quia eſt famoſum:vt poſtea declarabitur, quod autem quintum,ſcilicet mobile requiratur ad motum:manifeſtum eſt ex tertio huius: vbi declaratum eſt, quod motus eſt actus mobilis.

Quinque ſunt quæ reqrũtur ad motũ.

Primũ notan.

Primũ mouens accipiẽ dupliciter,

Prima cõditio.

Scd'a conditio.

T.c.primi. Tex. c.10. 4.ph.te.c. 39.

18.19.c6.

Aliud eſt enim id quod primo mouetur, & id in quod:atque ex quo mouetur. Veluti lignum,& calidum atque frigidum,quorum aliud eſt quod aliud ad quod:aliud ex quo mouetur.

Alterum enim eſt quod primum mouetur, & in quod mouetur,& ex quo:ut lignum,& calidum, & frigidum. Horum autem aliud quidem mobile eſt,aliud uero in quod: aliud ex quo.

HÆc eſt ſecũda pars tertiæ particulę primæ partis principalis huius ca.in qua phyl.comparat adinuicem iſta tria.ſ.mobile,terminum a quo,& terminum ad quem: & probat quatuor concluſiones. Prima quod mobile differt ab utroque terminorum motus, & hoc eſt prima concluſio huius lib.quę probatur probatione exemplari ſic·ſi lignum frigidum tranſmutatur ad calorem lignum eſt mobile,& frigus eſt terminus a quo:& calor eſt terminus ad quem. nunc autem manifeſtum eſt,quod lignum differt a frigore,& a calore.ergo mobile differt ab utroque terminorum motus,poterit autem iſta concluſio euidenter probari ſic,mobile tranſmutatur a termino a quo, ad terminum ad quem: ſed nihil tranſmutatur ad ſe,nec a ſe.Impoſſibile enim eſt,quod aliqd recedat a ſeipſo,uel accedat ad ſeipſum:quia nihil eſt remotum a ſe,igitur mobile nec eſt terminus a quo,nec terminus ad quem.

Prima cõcluſio huius lib.

Patet motum in ligno eſſe,& non in forma.Neq; enim forma:neque locus,neque etiam ipſum tantũ mouet,aut mouetur.

Tertium notan.

Motus autem manifeſtum, quod in ligno non in ſpecie eſt. Neque enim mouet,neque mouetur ſpecies,aut locus, aut quantum hoc.

SEcundo uero.P.comparat adinuicem mobile, & terminũ ad quem ſecundum differentiam,quę differentia ẽ iſta.ſ. quod motus eſt in mobili ſicut in ſubiecto, & non eſt in termino ad quem:ſiue in forma ad quam eſt motus,& quod motus non ſit in forma ad quam eſt motus probatur,& hæc eſt ſecunda concluſio huius li.quę probatur ſic,motus eſt in illo quod mouetur, ſed forma ad quam eſt motus vt locus: uel qualitas:non mouet nec mouetur.igitur motus non eſt in forma ad quam eſt motus. Notanda ſunt hoc tria ſecundũ Com. Primo eſt notandum, quod illud eſt manifeſtum per ſe,quod illud quod mouetur eſt aliud ab eo ad quod mouetur,& iſta alietas eſt ei primo,& eſſentialiter,per accidẽs uero:non eſt remotum vt illud quod mouetur,& illud ad quod eſt motus ſint idem : hęc Com.Et intelligendo quod illud ad quod eſt motus.ſ.uel locus uel qualitas aut quantitas nõ quam mouetur per ſe,poſſunt tamẽ moueri per accidens ad motum ſui ſubiecti, & hoc intendit Com.hęc nunquam tamen mouetur aliquid ad ſeipſum nec per ſe,nec per accidẽs. Vel poteſt intelligi quod illud quod mouetur, & illud ad quod mouetur nunquam ſũt idem eſſentialiter,cum ſint in diuerſis prędicamentis: tamen poſſunt eſſe idem accidentaliter, quia in fine motus faciunt unum per accidens, quoniam in fine motus terminus ad quem erat motus eſt ſubiectiue in mobili,& facit unum per accidens cum eo. Secundo eſt notãdum ſecundum Commen. quod motus conſtituitur in ſuba eius ex his tribus cauſis.ſ.ex mobili,ex termino a quo, & ex termino ad quem:& iſtę ſunt cauſę intrinſecę motui,ſed mouens,& tempus ſunt extrinſecã, quia tempus eſt accidẽs motus,

Secunda concluſio huius lib.

Primũ notan.

Secũdum notan.

tus,& motor eſt de cauſis extrinſecis,& ideo phyl.in comparando cāſ motus ad inuicem nō numerat mouēs aut tpſ.ſed ſolum numerat mobile, & duos terminos. Intelligēdum ꝙ motus non conſtituitur ex his tribus.ſ.ex mobili,& ex duobus terminis tanquam ex partibus integrantibus motum.ſed accipiendo motum pro forma fluente:ſic motus conſtituitur ex mobili tanquam ex materia in qua eſt,nō tanq̃ ex materia ex qua.& conſtituitur ex duobus terminis intrinſecè,q̄ dum mobile mouetur motum hēt aliq̄d de termino a quo: & aliquid de termino ad quem: & hoc intrinſecè vt declarabiť in tranſecū ſexto huius. Vel pt intelligi, ꝙ illa tria ſunt intrinſeca motui,q̄a mot⁹ eſt in mobili ſubiectiue,& ſic mobile eſt intrinſecum motui,& ēt duo termini ſunt intrinſeci motui:q̄a ſunt in eodem ſubiecto ſucceſſiue, in quo eſt motus, ſimiliter duo termini motus ſunt intrinſeci motui eo modo quo duo puncta terminātia lineam ſunt intrinſeca lineę. Vel forte dicuntur intrinſeci motui:q̄a cadunt in diffinitione mot⁹: quoniam motus eſt actus mobilis inquantum mobile: hoc ē inquantum tranſmutatur a termino in terminum: ſed tempus,& motor dicuntur extrinſeca quia non cadunt in diffinitione motus. Tertio eſt notandum ſecundum Com. ꝙ quāuis illa tria ſint intrinſeca motui,tamen illud cui magis,& dignius attribuitur motus eſt mobile,quia mobile diſponitur per motum, & poſt mobile illud cui prius, & dignius attribuitur motus eſt terminus ad quem: quia terminus ad quem eſt finis motus, & illud cui poſtea attribuitur motus eſt terminus a quo:cum ab illo ſeparatur res mota.ergo illud quod eſt dignius in motu eſt res mota,deinde terminus ad quem: deinde terminus a quo.

Idē 4. ph. c.98.

Tertium notan.

Sed eſt id quod mouet,& id quod mouetur,& id ad quod mouetur. Mutatio namque magis ab eo ad quod eſt quam ab eo ex quo ē nūcupatur. Quapropter corruptio mutatio eſt ad id quod non eſt,& ſi id quod corrumpitur ex ente mutatur. Et generatio ad ens eſt mutatio, & ſi id quod generatur ex non ente mutatur.

Tex. cō.4. *Sed eſt mouens quod mouetur,in quod mouetur. Magis autem in quod quam ex quo mouetur,denominabitur mutatio. Vnde corruptio in non eſſe mutatio eſt,quamuis ex eſſe mutetur, quod corrumpitur. Et generatio in eſſe: quamuis ex non eſſe.*

TErtio phy. comparat terminos mot⁹ ad inuicē ſecundū differētiam:dicēs,ꝙ cū in motu ſint mouēs,& motū:& terminus ad quē mot⁹:tamen magis denominatur a termino ad quē q̃ a termino a quo:ſicut corruptio denoīatur a non eſſe q̄ eſt termin⁹ ad quem tendit,& generatio denominatur ab eſſe ꝙ eſt eius terminus ad quem:& calefactio denominatur a calore ad quē eſt,non a frigore a quo eſt. Cā vero propter q̃ motus magis denominatur a termino ad quē q̃ a termino a quo eſt, quia terminus ad quē acquiritur & capit eſſe p motum,ſed terminus a quo abijcitur,& accipit nō eſſe p motum,ſed eſſe nobilius,& dignius eſt, quam non eſſe,& propter hoc magis fit denominatio a termino ad quē quam a termino a quo.

Vide etiā 2. d'aīa. te. c.99.

Quid igitur eſt motus prius eſt dictum. Formæ autem & affectus,& locus ad quæ mouentur ea,quę ſubeunt motum:immobilia ſunt. Veluti ſcientia,& caliditas.

Tex. cō.5. *Quod quidem igitur motus ſit:dictum eſt prius. Species autem: & locus, & paſſiones in qua mouentur, qua mouentur:immobilia ſunt, ut ſcientia, & calor.*

HÆc eſt tertia pars tertiæ particulæ primæ partis principalis huius ca. in qua ex diffinitione motus in tertio huius poſita concludit P. tertiam concluſionem huius lib.quæ eſt iſta,quod termini ad quos eſt motus ſunt immobiles.v.g.locus,ſcientia,calor,& huiuſmodi,hæc igiť concluſio per diffinitionē motus probabatur ſic. Motus eſt perfectio moti ſiue mobilis:vt patet tertio huius. Ex hoc igitur arguitur ſic,omne illud eſt mobile quod non perficitur p motum, ſed termini ad quos eſt motus vt locus, & forma non perficiuntur per motum, igitur termini ad quos eſt motus ſunt immobiles.

Tertia concluſio huius lib.

Dubitauerit tamen quiſpiam:ſi affectus ſunt motus. Albedo autem eſt affectus. Ad motum enim erit mutatio. Ad fortaſſe non albedo eſt motus: ſed dealbatio.

Et dubitabit aliquis ſi paſſiones motus ſunt. Albedo autem paſſio eſt. Erit enim in motu mutatio. Sed fortaſſis non eſt albedo motus, ſed albatio.

HÆc eſt quarta pars tertiæ particulę primę partis principalis huius ca. in qua mouetur, & ſoluitur vna dubitatio:nam dictum eſt, ꝙ paſſiones.i.formę terminantes motum ſunt immobiles: dubitatio tamē eſt an huiuſmodi paſſiones ſint motus vel non:quia.n. huiuſmodi paſſiones diuiduntur ſm magis,& minus pp tranſmutationem ſequentē eas exiſtimať ꝙ ſint motus:vnde exiſtimatur, ꝙ albedo ſit motus. Dubitatio igitur eſt an formæ ad quās eſt mot⁹ ſint motus vel non:& rō huius dubitationis eſt,quia huiuſmodi formæ ſuſcipiunt magis,& minus. Iſtā dubitationem ſoluit phy. d:quod forma ad q̄ eſt motus non eſt motus,& hoc declarat: & eſt quarta concl. huius li. quæ probatur ſic, ſi forma ad q̃ eſt motus eſſet motus:tūc ad motum eſſet motus: cōſequens eſt impoſſibile.ergo & antecedēs:& conſequentia eſt manifeſta de ſe:q̄a certum eſt,quod motus eſt ad formam ad quā eſt motus:ſi igitur forma ad quam eſt motus eſſet motus:ſequeretur q̄d motus eſſet ad motum tanquam ad terminū:quod eſt impoſſibile:vt poſtea declarabitur. Vnde melius eſt dicere, ꝙ dealbatio ſit motus,quā quod albedo ſit motus:ſic igiť de ipſo termino ad quem eſt motus apparent duo, videlicet quod nec eſt mobilis nec motus. Notandum ſecundū Com. hic,quod albedo eſt forma quieſcens immobilis, & q̄ fingit ipſam moueri non eſt cum eo loquendum in hac ſcientia.

Dubitatio

Solutio.

Quarta concluſio huius lib.

Albedo nō eſt motus, ſed albatio.

Eſt autem & in illis id quod eſt per accidens: & id quod eſt per partem atque per aliud: & id etiam quod primo & non per aliud eſt. Id enim quod dealbatur ad id quidem quod intelligitur mutatur per accidens. Colori enim accidit vt intelligatur. At colorem autem:quia album pars eſt coloris,& in Europam:quia Athene pars ſunt Europæ. Ad colorem autem album per ſe.

Eſt autem & in illis,& quod eſt ſecundum accidēs,& quod eſt ſecundum partem:& ſecundum aliud:ut quod fit album in id quod intelligitur,mutatur ſecundum accidēs. Colori.n.accidit intelligi,colorem autem quia pars album coloris eſt,et in Europam,quia pars Europę Athenę ſunt. In album autem colorem per ſe.

HÆc eſt quarta particula primæ partis principalis huius ca. in qua poniť quędā diuiſio ſeu diſtinctio de ipſo termino ad q̄ ē eſt motus,quę talis eſt,ſicut.n.mobile eſt triplex,& mouens eſt triplex,ita terminus ad quē eſt motus eſt triplex, videlicet ſecundum accidens ſecundū partem:& per ſe, & primo v.g.ſi aliquid mutetur in albedinem per accidens,mutatur in id:q̄d intelligiť:quia accidit albedini,quod intelligať,& ſic illud q̄d intelligit eſt p accidēs terminus ad quē illi⁹ mutationis. Illud ēt quod mutať in albedinē mutatur in colorem ſecundum partem,quia albedo eſt pars coloris,& ſic color eſt ſecundum partem terminus hui⁹ mutationis. Aliud exēplum eſt in motu locali,ſi.n.aliq̄s mutetur in Athenas,mutatur in Europam ſecundum partem: quia Athenæ ſunt partes Europæ: ſed illud quod mutatur in albedinem:mutatur in albedinem primo, & per ſe, & ita apparet, quod terminus ad quem eſt triplex, vt ſi aliquis mutetur in albedinem illud quod intelligitur eſt terminus per accidens,& color eſt terminus ſecundum partem:albedo uero eſt primus terminus.

Terminus ad quē eſt motus eſt triplex.

Patet

A Patet igitur quomodo per ſe quippiam mouetur: & per accidens, ac per aliud & quomodo idem primum eſt in mouente, & in ſubeunte motum, & motum non in forma, ſed in eo quod mouetur: in ipſoque mobili actu.

Quomodo quidem igitur per ſe mouetur, & quomodo ſecundum accidens, & quomodo ſecundum aliud aliquid, & quomodo ipſum primum in mouenti, in eo quod mouetur manifeſtum eſt, & quod motus non in ſpecie, ſed in eo quod mouetur, & mobili ſecundum actum ſit.

HÆc eſt quinta particula primę partis prin. hui9 ca. in qua phyl. epilogat declarata. d. q ex pdictis apparet, q mobile ē triplex. ſ. ſm accidēs: ſecundū partem, &c. & mouēs triplex, & terminus ad quem triplex, & quod motus non eſt in forma ad quā eſt motus tanquam in ſubiecto, & qđ mobile differt ab vtroq. terminorū motus. Notandū ſm Cō. hic, q cū phyl. d. q motus nō eſt in forma, ſed in mobili: B phyl. accipit formam large. ſ. pro forma ſubſtantiali, & p qualitate paſſibili, & etiam pro loco, quandoque tamē phy. accipit formam ppriē. ſ. pro forma ſubſtantiali, & pro quantitate & qualitate ſenſibili, & hoc modo loqtur de forma. d. quod forma non mouet neq. locus. Quādoq. vero accipit formam magis ppriē. ſ. pro forma ſubſtāciali tm: & iſto mō accepit formam cū dixit, qđ formę, & quantitates, & paſſiones, & locus non mouent. Sic igitur patet p Cō. qđ forma tripliciter accipitur, videlicet cōiter, proprię, & magis proprię, ſi accipiatur cōiter, ſic eſt cōis ad formas ſubſtantiales, & accidentales, ſi accipiatur proprię, ſic eſt cōis ad quantitatē & qualitatē & ad formam ſubſtātialē: ſed nō eſt cōis ad locū, & iſto modo dr cōiter quod aliqs motus eſt ad formam: & aliqs ad locū: ſi vero accipiatur magis proprię: tunc accipitur pro forma ſubſtātiali tantum. Notandum eſt ſecundū Com. qđ phyl. hic intēdit per primū primū & eſſentiale ſecundū quod declaratū eſt in poſterioribus analyticis, & ita primū motū eſt illud quod nō mouetur ex hoc, qđ aliud mouetur, & primum mouens eſt C illud quod non mouet ex hoc, quod aliud mouens mouet ſecundum quod expoſitum eſt ſuperius.

Forma tripliciter accipitur.

Mutatio igitur ea, quę per accidens omittatur, eſt enim in omnibus, & ſemper ac omnium.

Tex. cō. 6. *Secundum quidem igitur accidens mutatio dimittatur. In omnibus enim eſt, & ſemper & omnium.*

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius ca. in qua phyl. excludit illa q per accidēs attribuūtur motui a ſua cōſideratione determinando de illis, q p ſe accidūt motui, & continet hęc pars duas particulas: qa in prima probat quod de illis, quę per accidens attribuūtur motui nō eſt hic determinandum. In ſecunda vero ibi. [Quę vero nō ſecundū accidēs.] declarat, qđ de his, quæ attribuūtur motui p ſe eſt determinandum. In prima igitur particula huius partis phy. d. quod mutatio per accidēs eſt dimittēda, nec eſt determinādum in ſcientiis de his, quę p accidēs ptinēt ad motum, & q D illa, quæ ſunt p accidēs ſunt ab arte demōſtratiua relinquenda: declaratur: & hęc eſt quīta concl. huius li. quæ pbaē ſic. Illa quę ſunt infinita, & indeterminata ſunt ab arte demōſtratiua relinquēda: qa de infinitis non eſt ars neque ſcīa, ſed illa quæ ſunt per accidēs ſunt infinita, & indeterminata. ergo maior patet, minor uero probatur, quia ſi aliquid mouetur p ſe ad album per accidens mouetur ad infinita, quia infinita accidunt eidem: quod enim per ſe mouetur ad album per accidens mouetur ad id quod intelligitur: & per accidens mouetur ad ſedens: & ſic de infinitis, & eodem modo eſt de mobili, & de mouente: quoniā vtrique accidunt infinita. Intelligendū eſt, quod eadem tranſmutatio poteſt eſſe per ſe, & per accidens: quia una, & eadem tranſmutatio ſecundum quod ē ad vnum terminum dicitur eſſe tranſmutatio per ſe, & ſecundum quod eſt ad aliam terminum dicitur eſſe tranſmutatio per accidens. v. g. illa enim eadem tranſmutatio quæ per ſe terminatur ad album per accidens terminatur ad illud quod intelligitur, & illa tranſmutatio, quę ſic terminatur ad albū dicitur tranſmutatio per ſe, & illa eadem vt terminatur ad il-

Quinta concluſio huius lib.

Probatio minoris.

Notabile.

A lud quod intelligitur dicitur trāſmutatio per accidēs, & ſic illud idem de quo determinat ſub vna cōparatione excludit a ſua conſideratione ſub alia cōparatione. Vnde non ē demōſtrandū in ſcīa demonſtratiua de trāſmutatione per comparationem ad terminum p accidens: nec per comparationem ad mobile uel mouens p accidens, ſed ſolū ut mutatio comparatur ad ea, quę per ſe attribuūtur ei. Intelligendū eſt, qđ de eo, quod eſt p accidēs in generali bene hēt ſcīa demōſtratiua conſiderare: ſicut phyl. ſcdo hui9 cōſiderat de caſu, & fortuna in generali, quæ tñ ſunt cāę p accidēs, & in ſexto meta. de ente p accidēs: vnde de eo quod eſt p accidēs in cōi pertinet ad artem conſiderare oſtendendo: quę eſt eius natura, & quę ſunt proprietates eius: ſed nulla ars hēt conſiderare de ente per accidēs in ſpāli. ſ. de contentis ſub cōi hoc, qđ dico ens per accidens: qa infinita ſunt contenta ſub eo, qđ eſt ens per accidens, & hęc eſt intentio phyloſophi hic. Notandum ſecundum Com. hic, quod cum phyl. excludit illud quod eſt per accidens a ſua conſideratione intendit per illud qđ eſt per accidens illud quod eſt commune ei quod eſt per accidens, & ei quod eſt ſecundum partem, hæc Com. Et ſic ſecū- B dum illam expoſitionem Com. phyl. uidetur excludere a ſua conſideratione tam illud quod ſimpliciter per accidēs attribuitur motui, quam etiam illud quod ſecundum partē attribuitur motui. Et intellige, quod de his, quæ attribuuntur alicui ſecundum partem ſolum quod ex hoc: qa attribuuntur parti non ſequitur, quod attribuantur toti ſimpliciter, & abſolutē, quia de illis non conſiderat ars, quia talia ſunt infinita: infinitæ enim partes ſunt ex quarum diſpoſitionibus non denominatur totum ſimpliciter, & abſolute: tamen de his, q ex hoc, quod attribuuntur parti attribuūtur toti abſolutē bene conſiderat ſcientia hæc, ut patet ſeptimo, & octauo huius.

Tex. cō. 6.

Expoſitio com.

Ea uero quæ non per accidens eſt, non in omnibus eſt, ſed in contrarijs, & in medijs, & in contradictione, cuius fides eſt ex inductione.

Quod uero non ſecundum accidens eſt, non eſt in omnibus, ſed in contrarijs, & medijs, & in contradictione. Hu- C *ius autem fides ex inductione eſt.*

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis prin. hui9 ca. in qua declaratur, qđ de his, quæ per ſe attribuuntur motui eſt determinandum in ſcientia: vnde hæc particula continet duas partes, quoniam in prima probat illud quod iam dictum eſt. In ſecunda ibi. [Ex medio autem.] Remouet quoddam dubium. In prima igitur parte huius particulæ phyl. declarat, quod mutatio per ſe, & illa, quæ per ſe ad mutationem pertinent ſunt conſideranda in ſcientia, & hęc eſt ſexta concluſio huius lib. quę probatur ſic. Illa quæ ſunt finita, & terminata ſunt in ſcientia conſideranda: ſed mutatio per ſe eſt finita, & terminata, & ēt illa, quæ per ſe ad mutationem pertinent ſunt finita, & terminata. ergo mutatio per ſe, & illa quæ pertinent per ſe ad mutationem ſūt in ſcientia conſideranda, maior de ſe patet, minor uero declaratur: nam illa quæ pertinent ad mutationem tanquam termini non ſunt niſi contraria, & media, & contradictoria, ſed omnia illa ſunt finita. ergo omnia illa, quæ pertinēt ad mutationem tanquam termini per ſe ſunt finita. ergo. Et p eandem rationem poteſt probari, quod habet conſiderare de mo- D bili per ſe, & de mouente per ſe. Quod autem ad mutationem non pertineant tanquam per ſe termini niſi contraria vel media vel contradictoria. ſ. eſſe uel non eſſe. d. phylo. eſſe manifeſtum ex inductione: unde per inductionem apparet, quod termini per ſe cuiuslibet mutationis vel ſunt contraria aut media aut contradictoria. ſ. eſſe, & non eſſe: unde d. hęc Com. quod p. per contradictoria hoc intendit illa, quæ opponūtur ſecundum affirmationem, & negationem, et per contraria intelligit contraria proprię dicta.

Sexta concluſio huius lib.

Fit autē e medio mutatio: vtitur enim ipſo vt contrario ad utrumque. Eſt enim medium quodammodo ipſa extrema. Quapropter, & hoc ad illa, & ad hoc contraria quodammodo dicuntur: ceu media fidium grauis ad ultimam dicitur, & acuta ad primam. Fuſcum etiam album ad nigrum dicitur, & nigrum ad album.

Ex

Ex medio autem mutatur, utitur enim ipſo ſicut quod eſt contrarium ad utrūque. Etenim quodammodo medium ultima: unde & hoc ad illa, & illa ad hoc quodammodo dicuntur contraria, ut nox media grauis ad ultimam: ſubtilis ad extremam, & fuſcum, album ad nigrum, & nigrum ad album.

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulę ſextæ partis principalis hu⁹ ca in qua remouetur quoddā dubiū: dictū eſt.n.iā ꝙ termini p ſe mutationis ſunt cōtraria uel media, uel contradictoria, poſſet igitur aliqs dubitare.ſ. utrum medium inter contraria ſit per ſe terminus alicuius mutationis, & rātio huius dubitationis ſt eſſe, quia ōis mutatio eſt inter contraria, uel inter cōtradictoria: nam ōis motus eſt a contrario in contrariū, ut declarabitur in hoc qnto: & generatio, & corruptio ſunt a contradictorio in contradictorium, & ſic omnis mutatio vel uidetur eſſe inter cōtraria uel inter contradictoria, & ſic mediū inter contraria nō uidetur eſſe per ſe terminus alicuius mutationis. Iſtam dubitationē ſoluit phyl.d.ꝙ medium quodammodo contrariatur utrique extremo: unde mediū inter extrema eſt quodāmodo utrūque extremū. v.g. nox media inter uocē grauē, & ſubtilē reſpectu ſubtilis dicitur grauis & reſpectu grauis dicitur ſubtilis. Similiter fuſcū reſpectu albi dicitur nigrum, & reſpectu nigri dicitur albū, & ſic patet, ꝙ mutatio p ſe pt eſſe ab extremo in mediū: uel ecōuerſo, qa talis mutatio eſt a cōtrario in contrariū: quandoq. mediū quodammodo contrariatur utrique extremorum. Notandū ſecūdū Com. hic ꝙ in medio ſūt duo extrema in media diſpōne, & ſecūdū ꝙ mediū hēt aliqd de uno extremo contrariatur alteri extremo. v.g. color medius ſecundū ꝙ habet in ſe de albedine in potentia eſt cōtrarium nigredini quæ eſt in actu, & ſecundum ꝙ hēt in ſe de nigredine mō medio inter actū, & potētiam eſt cōtrariū albedini, quæ eſt in actu, quæ eſt ſecūdū extremū, hæc Cō. Aliā tamē expōnem ponit Cō.d.ꝙ cū ppō.d.ꝙ ōis tranſmutatio ē de contrariis in contraria fuerit intellecta ita, ꝙ hoc nomen contrarium dicitur de illo de quo intelligitur magis, & minus.ſ.illud ꝙ eſt in potentia, tūc nō indiget iſta expōne, & ſic uerificabitur, ꝙ ōis tranſmutatio eſt de cōtrario in cōtrariū hæc Cō. Vnde uidetur mihi, ꝙ ipſe intelligit, ꝙ cū hoc nomē contrariū accipitur cōiter ſecūdum ꝙ eſt cōe extremis, & medio, ſic eſt uerū, ꝙ omnis motus eſt de contrario in contrariū: nec indigemus priori expoſitione, quę dixit, ꝙ cum aliquid mutetur de medio, uel ad medium, mutatur de contrario extremo uel ad contrarium extremum, ꝙ eſt in medio. Vnde ſecundum primam expōnem, omnis motus eſt, de contrario extremo ad contrarium extremum, ſed ſecundum expoſitionē ſecundā motus eſt qñq. a medio, & non ab extremo cōtrario: & iſtud credo uerius. Intelligendū ē qđ C m. primo de cælo diſtinguit de triplici contrarietate. qm̄ quędā eſt contrarietas extremi ad extremum, & iſta eſt perfectiſſima contrarietas, quędam autem eſt contrarietas medii ad extremum, & iſta eſt minus perfecta, quædam uero eſt contrarietas medii ad medium, & iſta eſt imperfectiſſima. Illa igitur propoſitio d. quod omnis motus eſt a contrario in contrarium, debet intelligi loquēdo de contrarietate communiter, ſiue ſit contrarietas extremi ad extremum, ſiue ſit contrarietas extremi ad medium, ſiue ſit contrarietas medii ad medium. Sed dubium eſt hic, uidelicet an in forma media ſint contraria extrema, ita quod medium componatur ex extremis, & uidetur quod ſic ſecundum Commen. hic, & in pluribus aliis locis. Dicendum quod medium non componitur ex extremis: nec manet extrema actualiter in medio, qa eſſentię cōtrariorū non poſſunt ſimul eſſe in eodē ſubiecto: vt declaratū eſt primo huius, & ēt magis declarabitur inferius. Sed ꝙ dicit qđ medium eſt quodammodo utrunque extremum, ut fuſcū cōparatum albo eſt nigrū, & comparatum nigro eſt album, non dēt intelligi de uirtute ſermonis, & hoc ſi cōtraria differunt ſpecie inter ſe, & etiam a medio, vt communiter ponitur, ſed illud dēt intelligi ſm modum loquendi, pro tanto enim dicitur ꝙ fuſcum reſpectu nigri eſt album, quia fuſcum eſt magis ſimile albo, quam nigrum ſit ſimile albo, unde nigrū eſt magis diſſimile albo quam fuſcum, verumtamen hic poſſet accipi auctoritas ad probandum ꝙ medium eſt eiuſdem ſpeciei cum extremis, & per conſequens quod contraria ſunt eiuſdem ſpeciei inter ſe, quia aliter fuſcum nulli comparatum eſſet album.

Vide ēt c. 26.4 & 29.
Idem inf. hic. t9. habetur.
Idē 10. meta. 13. & 15. meta. 6.

Triplex ē cōtrarietas ſecūdū Cōmen.

Dubium.

Solutio.

A

B

C

D

MVTATIO DISTINGVITVR IN SVAS partes, & ſpecies, & quomodo motus diſtinguitur ab aliis mutationibus.

Tractatus primi. Cap. II.

Cum autem omnis mutatio e quopiam ſit ad quopiam, ut ipſum quoque nomen ſignificat: quorum aliud prius, aliud poſterius eſt. Id quod mutatur mutati quatuor modis poteſt. Aut enim e ſubiecto ad ſubiectum, aut e non ſubiecto ad non ſubiectum, aut e non ſubiecto ad ſubiectum, aut e ſubiecto ad non ſubiectum mutatur. Dico autem id ſubiectum quod affirmatione ſignificatur. Quare ex dictis tres mutationes eſſe neceſſe eſt, eam quæ e ſubiecto eſt ad ſubiectum, & eā quæ e ſubiecto ad non ſubiectum, & eā quę e non ſubiecto eſt ad ſubiectum. Ea namque quæ eſt e non ſubiecto ad non ſubiectum non eſt mutatio, quia per oppoſitionem non eſt. Neq; enim contraria, neque contradictoria eſt.

Quoniam autem omnis mutatio eſt a quodam in quiddam, manifeſtat etiam utique nomen, poſt aliud enim aliquid, & aliud quidem prius: aliud autem monſtrat poſterius, & mutabitur mutans quadrifariæ, aut enim ex ſubiecto in ſubiectum, aut ex ſubiecto in non ſubiectum, aut ex non ſubiecto in ſubiectum, aut ex non ſubiecto in non ſubiectum. Dico autem ſubiectum affirmatione monſtratū. Quare neceſſe eſt ex his quæ dicta ſunt tres eſſe mutationes, ſcilicet, ex ſubiecto in ſubiectum, & ex ſubiecto in nō ſubiectum: & ex non ſubiecto in ſubiectum. Quæ enim eſt ex non ſubiecto in non ſubiectum, non eſt mutatio, propter hoc quod non eſt ſecundum comparationem. Neque enim contraria, neque contradictio eſt.

ISTud eſt ſecundum capitulum huius primi Tractatus, in quo determinatur de diuerſitate ſpecierum mutationis, & continet duas partes principales: qm̄ in prima oſtēditur numerus ſpecierū mutationis. In ſecunda uero ibi. [Si igit ꝙ non eſt.] Declarat quæ mutatio eſt motus, & quæ non. prima pars continet duas particulas: quia in prima phyl. diſtinguit mutationē in ſuas ſpecies oſtendendo numerū ſpecierū mutationis. In ſecunda ibi. [Ex non ſubiecto.] Narrat P.ſ. quę ſunt ſpecies mutationis: quæ.ſ. ſunt a non ſubiecto in ſubiectum, & a ſubiecto in non ſubiectum. In prima igit particula huius partis P. diſtinguit mutationē in ſuas ſpecies: oſtendendo numerum ſpecierum mutationis, & intendit oſtendere ꝙ tres ſunt ſpecies mutationis, & nō plures. Ad ꝙ oſtendendū ſupponit duo. Primum eſt, ꝙ omnis mutatio eſt a quodam in quoddā, & hoc manifeſtat nomē mutationis: qa ad oēm mutationē requiritur ꝙ aliquid ſit prīi aliud: ita ꝙ vnum ſit prius, videlicet, illud ex quo eſt mutatio, & aliud ſit poſterius.ſ. illud ad ꝙ eſt mutatio. Secūdum ꝙ ſupponit eſt, ꝙ ſolum quatuor modis cōtingit opinari mutationē eſſe ab aliquo in aliud, qa vel oportet opinari ꝙ terminus vtriuſq. mutationis.ſ. terminus a quo, & termin⁹ ad quē ſit affirmatiuus, vel ꝙ uterq. ſit negatiu⁹, vel ꝙ terminus a quo ſit affirmatiu⁹, & terminus ad quē ſit negatiuus, aut ecōuerſo, videlicet, ꝙ terminus a quo ſit negatiuus, & terminus ad quē ſit affirmatiuus: pluribus.n. modis nō cōtingit intelligere motū eſſe a quodā in quoddā: dicitur igitur phyl. ꝙ cū omnis mutatio ſit a quodā in quoddā: quatuor modis cōtingit opinari aliqd mutari, videlicet, vel ex ſubiecto in ſubiectum, vel ex ſubiecto in non ſubiectū, vel ex nō ſubiecto in ſubiectū, vel a nō ſubiecto in nō ſubiectum, & exponit qd intelligit p ſubiectū, & quid p non ſubiectum. d. qđ vocat ſubiectū oē illud qđ eſt affirmatione mōſtratum. i. cuius nomē eſt poſitiuum, & nō negatiuū, nec priuatiuum, ut albū muſicum, & huiuſmodi, & p non ſubiectū intelligit illud qđ ſignificatur noīe infinito, & priuatiuo. Ex quibus cōcludit P. concluſionē ſeptimā huius lib. quę eſt, ꝙ ſpecies mutationis ſunt tm̄ tres: hoc igitur concluſio probat ſic. omnis mutatio, vel eſt a ſubiecto in ſubm, vel a nō ſubiecto in ſubiectum, vel a ſubiecto in non ſubm, vel a nō ſubiecto in nō ſubiectū, ſed ex nō ſubiecto in nō ſubiectum nō eſt

Primum ſuppoſitū.

Secūdum.

Septima concluſio huius lib.

mutatio

mutatio per ſe.ergo omnis mutatio per ſe eſt,vel ex ſubie-
A ćto in ſubiectum,vel ex ſubiecto in non ſubiecto in ſubiectū. ſolum ergo iſtis tribus modis contingit fieri mutatio, & per conſequens ſolum ſunt tres ſpecies mutationis. maior huius rationis eſt per ſe manifeſta.minor vero declaratur, ſcilicet, quod a non ſubiecto in non ſubiectum non eſt mutatio per ſe,hoc eſt ab oppoſito in oppoſitum·ſed non ſubiectum in nō ſubiectum non ſunt oppoſita.ergo a non ſubiecto in non ſubiectum non eſt per ſe mutatio.maior patet,& minor declaratur,quia non ſubiectum,& non ſubiectum ſunt duo negatiua quæ non opponuntur contrariæ,nec contradictoriæ,qa poſſunt verificari ſimul de eodem:nam de eodem verum eſt dicere,quod eſt non album:& quod eſt non nigrum. Notanda ſunt hic duo ſecundum Commen.primo eſt notandum, quod manifeſtum eſt per ſe,quod omnis mutatio eſt de aliquo in aliquid,quia dum res ſunt in eadem diſpoſitione, tunc illic non eſt tranſmutatio.hoc Commen.Et illud notādum eſt contra eos qui dicunt, quod per tranſmutationem quandoque nihil nouum acquiritur:ſed quia res tranſmutatur quando manet in eadem diſpoſitione qua prius,ſed iſti ñ intelligunt quid ſignificetur nomine tranſmutationis,ut ſatis apparet hic.Secundo eſt notandum ſecundum Commen. hic:cum phyloſophus dicit hic,quod aliqua eſt mutatio de non eſſe in eſſe,vel econuerſo quid intelligitur per non eſſe.Et dicit Commen.intelligo per non eſſe,non eſſe in actu, quod eſt eſſe in potentia:vniuerſaliter non eſſe quod eſt proprium materiæ primæ non negatur ſimpliciter, negatio eñ ſimpliciter ſignificat non eſſe ſimpliciter,& non eſſe ſimpliciter non recipit tranſmutationem·hæc Commen. Et intelligo,quod non eſſe,quod eſt terminus a quo generationis, vel terminus ad quem corruptionis non eſt negatio ſimpliciter quæ contradictorię opponitur ipſi eſſe,ſed eſt priuatio q̃ ſemper eſt coniuncta materiæ.Materia uero prima eſt illud ex quo eſt generatio tanquam ex ſubiectu. Sed priuatio eſt illud ex quo eſt generatio:ſicut ex termino a quo. Vnde in generatione eſt accipere duplex ex quo,ſcilicet,ex quo eſt generatio tanquam ex ſubiecto,& illud eſt ens in potentia pura,puta materia prima.Aliud eſt ex quo quod eſt generatio tanquam ex termino,& illud eſt priuatio formæ quæ inducitur per generationem,& eodem modo eſt in corruptione, quod per ſe terminus ad quem corruptionis eſt priuatio formæ quæ corrumpitur.Cauſa autem,propter quam contradictorium ipſius eſſe,ſcillcet,non eſſe ſimpliciter non eſt terminus a quo generationis nec terminus ad quem corruptionis poteſt eſſe,quia termini per ſe mutationis debent eſſe determinati non prædicabiles de omnibus: ſed contradictorium alicuius affirmati vere prædicatur de quolibet alio a ſuo contradictorio,ſed non eſt ſic de priuatione. ideo priuatio magis eſt terminus quam ſimpliciter negatio.

Primum notan.

Secundū notan.

Idem primo phy.c. 70. & 12. met.12.& 14.c. Idē 3. ce. c.19.& primo ca. de ſuba orbis:idem hic. cō.8.

Ea igitur mutatio quæ per contradictionem è non ſubiecto eſt ad ſubiectum:generatio eſt:alia ſimplex quæ eſt ſimpliciter:alia quædam quę eſt cuiuſdam.Velut ea quidem quæ è non albo ad album,huius eſt generatio Ea vero quæ eſt ex eo, quod non ē ſimpliciter ad ſubām:generatio ſimpliciter eſt, qua quidem ſimpliciter fieri,& nō aliquid fieri dicimus. Ea uero quæ ad non ſubiectum eſt ex ſubiecto corruptio eſt ſimpliciter quidem, ea quæ eſt è ſubā ad ipſum non eſſe. Quædam autem ea,quæ eſt ad negationem oppoſitam,ut in generatione eſt dictum.

Ex non ſubiecto quidem igitur in ſubiectum mutatio ſecundum contradictionem,generatio eſt.Alia quidem ſimpliciter ſimplex.Alia uero quædam cuiuſdam,ut ex non albo in album generatio quidem huiuſmodi eſt. Quæ uero ex non eſſe ſimpliciter in ſubſtantiā eſt,generatio ſimpliciter eſt,ſecundum quam fieri,& non fieri ſimpliciter dicimus.Quæ uero ex ſubiecto in non ſubiectum,corruptio eſt. Simpliciter quidē quæ ex ſubſtātia in non eſſe eſt. Quadā autem eſt quæ eſt in oppoſitam negationem, ſicut dictum in generatione.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius ca.in qua mſo,quod ſpecies mutationis ſunt tantū tres:narrat phyl.quæ ſunt ſpecies.primo narrat q̃ ſunt illę mutationes q̃ ſunt a ſubiecto in non ſubiectū, & a nō ſubiecto in ſubiectū·poſterius uero determinat de tertia ſpecie mutationis:q.ſ.eſt a ſubiecto in ſubiectum. primo igr̄ phyl. narrat q̃ ē illa ſpēs q̃ ē a nō ſubiecto in ſubiectū.d. ꝙ mutatio q̃ eſt a nō ſubiecto in ſubiectū q̃ opponunt̄ cōtradictorie vocat̄ generatio:deinde diuidit generationē.d.ꝙ ḡnatio ē duplex, ſcilicet,ḡnatio ſimpliciter,& generatio ſm qd:ḡnatio ſimpl'r eſt ḡnatio ſm ſubām,generatio vero ſm qd ē ḡnatio accidētis.Cū.n. ḡnat̄ ſuba dicim⁹ abſolute,ꝙ ſimpl'r,ꝙ aliqd ḡnat̄, vł fit·ſed cū ḡnat̄ accñs nō dicim⁹ abſolute ſine addito aliqd fieri:ſed dicimus aliquid fieri hoc,uerbi gratia,cū Sor.producitur de non eſſe ad eſſe dicimus abſolute, quod aliquid fit: ſed cum generatur albedo in Sor.non dicimus,ꝙ Sor.fit ſimpliciter:ſed dicimus,quod Sor.fit hoc videlicet, quod Sor.fit albus.Deinde phyloſophus narrat quæ eſt illa mutatio quæ eſt a ſubiecto in non ſubiectum dicit,quod illa mutatio quę eſt a ſubiecto in nō ſubiectum uocatur corruptio, & hæc eſt duplex,quædam eſt corruptio ſecundum quid, ut corruptio accidentis:quædam vero eſt corruptio ſimpliciter,ut corruptio ſubę.Sed mutatio quæ eſt a ſubiecto in ſubiectum eſt motus,ut poſtea declarabitur:ita apparet,quod tres ſunt ſpecies mutationis,ſcilicet,mutatio a ſubiecto in ſubiectum, & B a ſubiecto in non ſubiectum,& a non ſubiecto in ſubiectum: apparet etiam quæ ſunt illę tres mutationes: quoniam ſunt generatio,& corruptio,& motus.Notanda ſunt hic tria ſecūdum Commen.Primo,quod tranſmutatio quæ eſt a contrario in contrarium eſt etiam a contradictorio in contradictorium.Vnde Commen.dicit ſic.Et debes ſcire, quod tranſmutatio quę eſt a ſubiecto in ſubiectum,ideſt,de contrario in cōtrarium poteſt collocari in tranſmutatione quę eſt de non ſubiecto in ſubiectum,& de ſubiecto in non ſubiectum. Et poſtea in eodem Com. dicit Commen.ſic, quod qa illa quę opponuntur ſecundum contrarietatem poſſunt opponi ſecūdum priuationem,& habitum,& ſecundum affirmationem, & negationē,poſſibile eſt dicere in his q̃ opponuntur ſecundum contrarietatem illa tranſmutari de ſubiectu in ſubiectū. Vnde breuiter omne,quod tranſmutatur de contrario in cōtrarium tranſmutatur etiam de contradictorio in contradictorium,ſiue de priuatione in habitum,& de habitu in priuatione,uerbi gratia,illud enim quod tranſmutatur de albo in nigrum,tranſmutatur de non nigro in nigrum, & etiam ꝙ tranſmutatur de albo in nigrum,tranſmutatur de albo in nō C album,& ſic quod trāſmutatur de ſubiecto in ſubiectum,trāſmutatur de ſubiecto in non ſubiectum,& de non ſubiecto in ſubiectum.Sed tunc dubitatur,quia ſecundum hoc uidetur, quod ſpecies mutationis:quas phyloſophus hic enumerat,& diſtinguit,non ſunt ſpecies oppoſitæ mutationis:quia verificantur de eodem:nam eadem mutatio quę eſt de ſubiecto in ſubiectum eſt de ſubiecto in non ſubiectum,& de non ſubiecto in ſubiectum.Ad illud poteſt dupliciter reſponderi. vno modo ſic,videlicet, quod illa eadem mutatio quę per ſe eſt de ſubiecto in ſubiectum eſt per accidens de non ſubiecto in ſubiectum,& de ſubiecto in non ſubiectum.nam calefactio eſt per ſe a frigido in calidum,& eſt per accidens a non calido in calidum accipiendo per accidens ſecundum quod opponitur ei quod eſt primo.Vel dicitur, quod illa eadem mutatio quę eſt primo a ſubiecto in ſubiectum eſt ſecundario a non ſubiecto in ſubiectum,& a ſubiecto in non ſubiectum:quoniam terminus mutationis quidam eſt primus, & quidam eſt ſecundarius,ut dicit Commen ſupra primum huius.Dico,quod ſpecies mutationis:quas phyloſophus hic diſtinguit,ſunt oppoſitę, & diſtinguuntur penes ſuos termi- D nos primos.nam motus eſt a ſubiecto in ſubiectum tanquam a primo termino ad primum terminum, & generatio eſt a ñ ſubiecto in ſubiectum·tanquam a primo termino ad primū terminum,& corruptio eſt a ſubiecto in non ſubiectum,tanquam a primo termino in primum terminum ad quem. Si vero motus ſit a non ſubiecto in ſubiectum, vel a ſubiecto in non ſubiectum,hoc non eſt primo:ſed ſecundario,nec hoc ſequitur,quod motus ſit generatio,vel corruptio,q̄uis ſit a ſubiecto in non ſubiectum,vel a non ſubiecto in ſubiectum,nec eſt verū ꝙ omnis mutatio q̃ eſt a non ſubiecto in ſubiectum eſt ḡnatio,ſed illa ſolū mutatio eſt ḡnatio q̃ eſt a nō ſubiecto in ſubiectū,tāq̄ a primo termino a quo,ad primū terminū ad quē,& eodē mō eſt dicēdū de corruptione. Sed adhuc eſt dubiū,qa ḡnatio q̄dā q̃ eſt ſm qd.ſ.ḡnatio accñtis eſt a nō ſubiecto i ſubiectū,tāq̄ a termino primo a quo, ad terminū primū ad quem·qa phyl.diſtiguit generationē quæ eſt primo a non ſubiecto in ſubiectum in generationem ſimplicem,& ḡnationem ſecundum quid: ſed motus eſt generatio accidentis, motus enim localis eſt generatio ipſius vbi, & motus

Generatio eſt duplex.

Primum notan.

Dubium.

Solutio.

Replica.

Solutio.

alterationis eſt generatio qualitatis. ergo ſicut generatio ſm quid eſt primo a non ſubiecto in ſubiectũ, ita motus eſt primo a non ſubiecto in ſubiectum, cuius oppoſitum dictum ẽ. Hic eſt dicendum, concedo, quod generatio q̃dã eſt primo a non ſubiecto in ſubiectum, ſed generatio quędã non ẽ motus: ſed eſt mutatio ſubita, ideſt, ſubitus prouentus formæ accidẽtalis terminantis motum, & hæc eſt intentio Commen. inferius, vt uidebitur. vnde ſicut in alteratione terminata ad formam ſubę, ſcilicet, in alteratione compoſita ex tranſmutatione in ſuba, & tranſmutatione in qualitatibus generatio ſubę non eſt illa alteratio: ſed generatio ſubę eſt ſubitus prouentus formæ ſubſtantialis, & eſt finis alterationis præcedentis: ita in omni motu generatio termini ad quem eſt motus eſt mutatio ſubita, & eſt finis motus: vnde in ultimo inſtanti tẽporis terminantis motum eſt generatio ſubita termini motus: ſiue ſubitus prouentus termini ad quem eſt motus, & hoc dico opinando, non autem firmiter aſſerendo. Intelligendum, quod generatio, & corruptio non ſunt vere mutationes a vero contradictorio in verum contradictorium, nec eſt aliqua mutatio per ſe, & primo a contradictorio in contradictorium, vt dictum eſt ſuperius: ſed generatio eſt per ſe, & primo a priuatione formæ ad formam, & corruptio eſt econuerſo: quia tamen contradictorio cuiuſlibet formæ eſt nomen impoſitum, ſcilicet, nomen infinitum, & ut plurimum priuationi formæ non eſt nomen impoſitum: ideo phyloſophus ꝑ priuatiue oppoſitis utitur contradictorie oppoſitis. vnde generatio eſt mutatio a priuatione in formam, & corruptio eſt mutatio a forma in priuationem. forma enim, & priuatio magis debent poni principia quam forma, & contradictorium formæ, vt patet primo huius. Secundo eſt notandum ſecundum Commen. hic, quod quia ſubę non eſt contraria ſuba, & omnis mutatio eſt ab oppoſito in oppoſitum: ideo tranſmutatio ſubę non dicitur eſſe a ſubiecto in ſubiectum: ſuba enim non habet aliquod poſitiuum ſeu affirmatiuum ſibi oppoſitum, & cum quælibet tranſmutatio ſit ab oppoſito in oppoſitum non debet dici, quod tranſmutatio ſubſtantialis ſit ab affirmato in affirmatum: ſed a negato in affirmatum: vel econuerſo. Intelligendum hoc eſt, quod quanuis ignis generetur ex aere, & ſic in generatione ignis generetur affirmatum ex affirmato: tamen ignis non generatur ex aere per ſe, quia cũ illud, quod eſt per ſe nunquam poſſit ſeparari, ſi ignis per ſe generaretur ex aere ſequeretur, quod ignis non poſſet generari ex aqua, vel ex terra, ſed quia ignis nunquam poteſt generari niſi ex priuatione formæ tanquam ex termino a quo, & ex materia tanquam ex ſubiecto in qua eſt priuatio formę ignis, ideo generatio ignis eſt per ſe a priuatione formæ ignis tanquam a termino a quo ad formam ignis tanquam ad terminum ad quem, & ſic generatio ſubę eſt per ſe a non ſubiecto in ſubiectum: ſed ſi ſic a ſubiecto in ſubiectum hoc erit per accidẽs, ſed non eſt ſic de tranſmutatione ad formam accidentalem, quia forma accidentalis ad quam eſt per ſe tranſmutatio habet contrarium, & nõ poteſt fieri niſi ex ſuo contrario, ideo tranſmutatio ad formam accidentalem eſt ꝑ ſe de affirmato in affirmatum, ideſt, de contrario in contrarium. Tertio eſt notandum ſecundum Commen. hic, quod generatio ſubſtantiæ dicitur eſſe generatio ſimpliciter, & generatio accidentis dicitur eſſe generatio ſecundum quid, & cauſa huius ſecundum Commen. eſt: quia generatio eſt mutatio de non eſſe ad eſſe: ideo illa generatio dicitur eſſe generatio ſimpliciter quæ terminatur ad illud quod ſimpliciter, & principaliter habet eſſe, & illa generatio habet eſſe ſecundum quid quæ terminatur ad illud, quod non habet eſſe niſi ſecundum quid, & quia ſuba ſimpliciter, & principaliter habet eſſe, & accidens non habet eſſe niſi ſecundum quid, ideo generatio ſubę dicitur eſſe generatio ſimpliciter, & generatio accidentis dicitur eſſe generatio ſecundum quid. Item dicit hic Commen. quod ſi tranſmutatio fuerit in eſſe indiuidui demonſtrati, ſcilicet, indiuidui ſubę donec fiat non illud indiuiduum dicitur corruptio ſimpliciter, cum autem fuerit de aliquo accidente donec fiat non illud accidens dicitur aliqua corruptio. hæc Commen. Vnde per illa uerba uidetur Commen. velle, quod in corruptione alicuius rei non illa res ſit illa res, & cum Sortes corrumpitur. Sor. fit non. Sor. quod tamen non eſt verum: quia Sor. ſemper eſt Sor. ſiue ſit ſiue non ſit: dignius enim eſt, quod idem prædicetur de ſeipſo quam, quod contradictorium prædicetur de ſuo contradictorio, & ideo dico, quod Commen. per non illud indiuiduum intelligit priuationem formæ illius indiuidui, & intendit, ꝙ cum fuerit tranſmutatio in eſſe indiuidui ſubę donec priuatio ſuę formæ fiat in materia: tunc eſt corruptio ſimpliciter.

Tertium notandũ. Idem primo phy. c. 8. & primo de ge. t. cõ. 51. & 20. Idem. 8. ph. t. c. 46.

Quomodo debeas intelligi dictum Commẽ.

A Item dicit Commen. hic, quod in hoc loco per negationẽ eſt intelligendum priuationem, & per affirmationem eſſe.

Si igitur id, quod non eſt multis dicitur modis, & neque in moueri poteſt, quod in compoſitione diuiſioneque conſtit: neque id quod eſt potentia: quod quidem ei opponitur quod eſt ſimpliciter. nã id quidem, quod eſt non album aut non bonum: moueri per accidens poteſt. Eſſe enim id homo poteſt: quod eſt non album.

Si igitur, quod non eſt dicitur multipliciter, & neque, quod eſt ſecundum compoſitionem aut diuiſionem contingit moueri neque quod eſt ſecundum potentiam quod ei qđ eſt ſimpliciter, ſecundum actum oppoſitum eſt. Hoc quidem enim non album, aut non bonum, tamen contingit moueri ſecundum accidens. Erit enim homo non albus. Tex. cõ. 8.

B

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli: in qua declaratur quæ mutatio eſt motus, & quæ non, & continet quinque particulas: quia in prima præmittitur quædam diſtinctio neceſſaria ad propoſitum. In ſecunda ibi. [Quod autem ſimpliciter.] Declaratur, quod generatio non eſt. In tertia ibi [Neque enim corruptio.] Declaratur, quod corruptio non eſt motus. In quarta ibi. [Quoniam autem motus.] Oſtenditur quæ mutatio eſt motus, & quę non. In quinta autem ibi. [Et priuatio quid.] Ponitur quędam dubitatio quę oritur ex pręcedentibus. In prima igitur particula huius partis ponitur quędam diſtinctio de non ente, ut per eam poſſit uideri cuiuſmodi non ens poteſt moueri, & cuiuſmodi non ens non poteſt moueri, diſtinctio igitur eſt talis, non ens eſt tripliciter, quoddam enim eſt non ens ſecundũ compoſitionem, & diuiſionem, & ſic propoſitio falſa ſiue ſit affirmatiua ſiue negatiua dicitur non ens, ut illa, homo eſt aſinus, dicitur non ens, & ſimiliter illa. homo non eſt animal. dicitur non ens. Secundo modo dicitur aliquid non ens: q̃a non eſt ens actu: eſt tamen ens in potentia, quod quidem ens opponitur enti in actu. Tertio modo dicitur non ens: quia ẽ non ens tale, ut non album, non muſicum, & inter iſta non entia ſolum non ens tertio modo dictum poteſt moueri: ſed non ens primo, vel ſecundo modo non poteſt moueri. vnde non ens ſecundum compoſitionem, & diuiſionem non poteſt moueri. ſimiliter non ens in actu: ens tamen in potentia nõ poteſt moueri: ſed non ens tertio modo, quod non eſt non ens ſimpliciter, ſcilicet, non ens tale, ut non album, vel non muſicum poteſt moueri: ſed hoc eſt per accidens. unde non album poteſt moueri per accidens: quia homo cui non accidit, quod non ſit albus poteſt moueri. Sed dubitatur hic, ſcilicet, quid phyloſophus intelligat per non ens in actu, quod tamen eſt ens in potentia, utrum per illud non ens intelligat terminum generationis, ſcilicet, illud quod non exiſtit, qđ tamen poteſt exiſtere, uel intelligit per tale non ens primam materiam, quę eſt ſubiectum generationis. Videtur enim, ꝙ per non ens in actu intelligat terminum generationis: quia de illo non ente dicit Phyloſophus, quod opponitur enti in actu, ſed certum eſt, quod materia prima non opponitur enti in actu: quia perficitur per actum. igitur per non ens in actu intelligat terminum generationis. Dicendum eſt, quod per non ens in actu poteſt vtrunque intelligi, ſcilicet, terminus generationis, & etiam ſubiectum generationis, neutrum enim horum poteſt moueri, illud enim quod non exiſtit nõ mouetur. Similiter materia prima non mouetur ſic, quod ſit ſubiectum propinquum motus. Et quod dicitur, quod ꝑ non ens actu non poteſt intelligi ſubiectum generationis, quia ſubiectum generationis, ſcilicet, materia prima non opponitur enti in actu. Dicendum, quod oppoſitio inquantum ad propoſitum eſt duplex, quędam eſt in eſſendo, quædam uero in prædicando. Illa opponuntur in eſſendo, quę non compatiuntur ſe ſimul in eodem adęquatę, & iſto modo albedo, & nigredo opponuntur. Illa autem opponuntur ſecundum prędicationem: quorum unum non poteſt affirmari de reliquo, & iſto modo opponuntur albedo, & ſapor: quoniam iſta eſt magis impoſſibilis, albedo eſt ſapor quam iſta, albedo eſt nigredo, & tamen albedo, & ſapor non opponuntur in eſſendo, quia poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto adęquatę. Dico igitur, quod materia prima, vel actus eius in actu opponuntur

Non ens eſt dicitur tribus modis. Idem. 12. me. cõ. 15

C

Dubium.

D

Solutio.

nuntur in prædicando:non autem in eſſendo. hæc enim eſt poſſibilis.materia prima eſt eus in actu,uel eſt actus. Ex hoc intelligit phyl. cum dicit quod non ens in actu eſt ens in potentia oppoſita enti in actu,ſcilicet,prædicando.

Id autem quod non hoc ſimpliciter eſt nullo pacto moueri poteſt Fieri enim non poteſt,ut id quod non eſt,moueatur.Impoſſibile eſt profecto generationem eſſe motum:id enim quod haud eſt generatur.Nam etſi quam maxime per accidens generatur: verè tamen de eo,quod ſimpliciter generatur id dici poteſt,ipſum inquam id eſſe,quod haud eſt.Simili ſanè modo fieri etiam nequit, ut ipſum idem quieſcat.Hæc igitur difficilia accidunt huic moueri inquam id quod non eſt.

Quod autem ſimpliciter non hoc aliquid eſt , hoc nullo modo contingit moueri. Impoſſibile eſt enim quod non eſt moueri.Si autem hoc,generationem eſſe motum impoſſibile erit.Fit enim quod non eſt. Si enim & quod maxime ſecundum accidens fit.Sed tamen uerum eſt dicere quod eſt, quod non eſt,de eo quod fit ſimpliciter.Similiter autem et quieſcere.hæc igitur accidunt inconuenientia, ſi moueatur quod non eſt.

HÆc eſt ſecunda particula ſecũdæ partis principalis huius ca.in qua declaratur q generatio ſubæ nõ eſt motus,& hæc eſt octauu concluſio huius lib. quæ probat duplicitet, & primo ſic.Illud q mouetur eſt , & q generatur non eſt.ergo q generatur non mouetur , & per conſequens generatio non eſt motus.Vel ſub alia forma , & hoc ſic,illud q non eſt non mouetur:ſed q non eſt generatur.ergo quod generatur non mouetur, & per cõſequens generatio non eſt motus,& hoc intelligit de generatione ſubẽ , ut dicit Com.

Octaua cõcluſio huius libri.
Prima ꝓbatio eiuſdem.

Et ſi omne quod mouetur in loco ſit : id autem q non eſt,in loco non ſit:erit enim alicubi , id profecto quod haud eſt,non mouetur.

Et ſi omne quod mouetur in loco eſt , quod autem non eſt,non eſt in loco.Eſſet enim alicubi.

Secunda probatio.

SEcundo probatur eadem concluſio ſic, q mouetur eſt in loco,q generatur non eſt in loco. ergo q generatur nõ mouetur,& per conſequens generatio non eſt motus.minor huius rõnis probatur,quia q non eſt non eſt in loco, q non eſt,generatur.ergo q generatur non eſt in loco. Vel forte phyl.ibi.[Si omne q mouetur.]Probat q illud q non eſt non mouetur,& hoc ſic.Omne q mouetur eſt in loco:ſed q non eſt non eſt in loco.ergo q non eſt non mouetur.Sed hic ſunt quædã notanda,& quædam dubitanda . Primo notandũ eſt ſm Com.q cum dicitur,q generatur non eſt,q mouetur eſt,&c.ly,q utrobiq. ſupponit pro ſubiecto mutationis , ita q ille eſt intellectus rationis,q generatur , hoc eſt ſubiectũ generationis non eſt,hoc eſt non ens in actu:ita quod ſit forma,uel formam habens,ſed q mouetur,hoc eſt ſubiectũ motus eſt ens in actu.Eſt igitur hęc ratio.ſubiectum generationis non eſt ens in actu, & ſubiectum motus eſt ens in actu . ergo generatio non eſt motus Et Commen.dicit, q oportet q ſubiectum motus ſit aliquod demonſtratũ in actu in duobus extremitatibus motus,ſed hoc non accidit ut d.qñ ex aqua fit aer:non.n.manet aliquod unũ demonſtratum in actu, ſicut albedo,& nigredo ſuccedunt ſibi inuicem in eodem indiuiduo demonſtrato,ſed in generatione ſubẽ illud q manet ſub vtroq. terminorum eſt materia prima quæ non eſt in actu,immo nullus actus ſibi admiſcetur omnino: ideo impoſſibile eſt q moueatur,& hęc eſt ſententia Com.Vnde eſt ſciẽdum q per ens in actu,& per indiuiduũ demonſtratum intelligit Com.indiuiduum compoſitũ ex materia,& forma : qm ſubiectum motus eſt indiuiduum compoſitum ex materia,& forma : ſed ſubiectum generationis eſt materia prima quæ nullam formam habet de ſe . Intelligendum etiam q cum dicitur quod materia prima non eſt ens in actu : illud non debet intelligi ſic, ſcilicet,q materia prima non ſit aliquod ens in rerũ natura:immo materia prima cũ ſit pars ſubæ cõpoſitę,& ꝑ ſe principiũ eſt unũ exiſtẽs in rerũ natura,ſed propter dr q materia prima non eſt ens in actu,qa nec eſt forma,nec de materia ſua habens formam:ſed eſt in potentia ad omnes formas generabilium, & corruptibilium.

Primum notandũ.

Quid intelligat Commẽ. per ens in actu,&c.

A

Aliqui tamen dicunt hic,quod materia prima non eſt ens in actu ſub vna parte formæ ſubſtantialis acquirendę ante aliam: cum forma ſubſtantialis nõ acquiritur partialiter, ſed illud,quod mouetur habet vnam partem formæ:ad quam eſt motus ante aliã,vel conſimilẽ ſm ſpeciem:ſicut illud, quod mouetur ad albedinem dum mouetur ſemper acquirit aliquam partẽ albedinis,& ſemper deperdit aliquam partem nigredinis, & ſic ſunt intelligenda dicta Commen.hic,& ſecundum hoc tota hæc ratio fundatur ſuper his duabus propoſitionibus,ſcilicet,quod omne quod mouetur acquirit continue aliquã partem formæ eiuſdem rationis cum termino ad quem.Secũda propoſitio eſt,quod ſubiectum generationis non acquirit partibiliter formam ſubſtantialem, ad quam tranſmutatur. Sed ſine dubio vtrunque illorum dictorum eſt falſum in ſe,& contra intentionem Commen.Primum dictum in ſe eſt falſum:quoniam illud quod mouetur a ſummo calido ad frigidum non habet ſemper dum mouetur aliquid de frigido,quia ſi ſic:tunc non eſſet primum inſtans rei permanentis in eſſe,quod eſt contra phyloſophum octauo huius,& ꝓbo,quod illud ſequatur:quoniam ſi illud , quod mouetur a ſummo calido verſus frigidum ſemper dum moueretur haberet aliquid de frigido,tunc cum non ſit dare inſtans immediatum primo inſtanti temporis menſurantis illum motum qui eſt a ſummo calido,ſequitur,quod non ſit dare primum inſtans,in quo frigiditas eſt inducta in ſubiecto. hoc igitur eſt ſic arguere,ſi detur primum inſtans in quo frigiditas eſt inducta,ſicut oportet ſecũdum phyloſophum ſit illud inſtãs b.& ſit a.primum inſtans totius temporis menſurantis illum motum,qui eſt a ſummo calido. Tunc quęro an a.& b.ſunt mediata,vel immediata,non eſt dare,quod ſunt mediatã,qa inſtans non eſt mediatum inſtanti,ſi ſunt mediata , tunc in tempore medio fuit motus ad frigiditatem,& tamen mobile nihil habuit de frigiditate.igitur non oportet, quod in omni motu mobile habeat aliquid de forma,ad quam eſt motus.Item ſecundum hoc ſequeretur , quod contraria ſimul eſſent in eodem ſubiecto,ſed omnia contraria ſunt oppoſita,ſed oppoſita ſunt incompoſſibilia. igitur incompoſſibilia eſſent ſimul,& ſic eadem quæ non poſſunt eſſe ſimul , eſſent ſimul patet igitur,quod primum horum eſt falſum,uidelicet,quod omne quod mouetur.dum mouetur,habet partem formæ eiuſdem rationis cum termino ad quem eſt motus ; & ſic non a contrario in contrarium cum eſſet motus, ſed mutatio ſubita:quoniam ſtatim ſine omni medio cum mobile recedit a ſummo calido eſſet ſub frigido ſecundum illã opinionem.Item ad vbi eſt motus ſecundum phyloſophũ; & tamen vbi non acquiritur,nec deperditur partialiter, qa ſi primo acquiritur una pars ipſius ubi quam alia, quæro an illa pars primo acquiſita maneat quouſque alia pars ſit acquiſita,uel non:ſi non,tunc partes ipſius,ubi terminantes motum non acquiruntur partialiter.ſi uero pars vbi primo acquiſita maneat,aut igitur in eadem parte corporis,aut in alia,ſi in eadẽ parte, tunc illa pars continue quieſceret cum haberet idem ubi,& tamen totum mouetur,quod eſt impoſſibile. ſi uero fiat in alia parte,ſequitur,quod accidẽs migrat de ſubiecto in ſubiectum,quod eſt impoſſibile . Secundum etiam dictum eſt expreſſe contra intentionem Commen.quia Cõmen.ſupra tertio de cęlo.expreſſe,vult,quod formæ elementorum ſuſcipiant magis,& minus,& quod quantum acquirit de qualitate conſequente formam elementarem,tantum acquiratur de forma elementari,& ſic ſecundum intentionem Commen.formæ ſubſtantiales elementorũ acquiruntur partibiliter ſimiliter certum eſt,q ignis cõburẽs lignũ inducit in materiam ligni formã ignis partibiliter,ita q inducit unã partẽ formę ante aliam.hoc igitur eſt contra intentionem Commen. &contra ueritatem,quod ſubiectum generationis acquirit partialiter formam ſubſtantialem. Sed dubia ſunt hic primo dubitatur,quia non videtur,quod phyloſophus ꝑ illud,quod generatur intelligat ſubiectum generationis,qa ſubiectum generationis non generatur,ſed eſt ingenerabile, & incorruptibile,ut patet ex primo huius. Secundo dubitatur de eo,q dr q ens in potẽtia.ſ.materia prima nõ mouetur.hoc videtur falſum,quia materia prima mouetur ad motum cõpoſiti.& ſimiliter materia prima poteſt rarefieri, & condenſari.Forte dr q materia prima mouetur ꝑ accidẽs.Cõtra.phyl. dicit,q ſolum non ens tertio modo dictũ,vt non album,vel nõ muſicũ mouetur,& hoc ꝑ accidens.ergo ſm phyloſophum nõ ens ſecundum compoſitionem,& diuiſionem , & non ens in actu,ens tñ in potẽtia,nec mouetur ꝑ ſe nec ꝑ accñs.Ad primũ

Quid ſentiant aliqui de materia prima ratio eorũ fundatur ſuper duabus ꝓpoſitionibus.

Prima ꝓpoſitio.
Secunda ꝓpoſitio.

B

C

D

Primum dubium.
Tex.c.82.
Secũdum dubium.
Ad primũ

dico, quod phyl. per illud quod generatur intelligit materiam primam, ſed illud quod generatur eſt duplex, quia quoddam eſt quod generatur ſubiectiue, & ſic generari.ſ. ſubiecti ue non eſt aliud quam per generationem trãſmutari, & illo modo dico, quod materia prima generatur. Secundo modo dicitur aliquid generari obiectiue ſiue terminatiue, & ſic generari eſt acquirere eſſe poſt non eſſe per generationẽ, & isto modo materia prima nõ generatur: ſed eſt ingenerabilis, & incorruptibilis terminatiue, & hoc intelligit phyl. primo hu⁹. Dico igitur quod phyl. per illud quod generatur intelligit ſubiectũ generationis, quod quidem ſubiectum generatur ſubiectiue, ſed nõ generatur obiectiue. i. cõpletiue. Ad ſecundum dubiũ dico quod materia prima põt moueri per accidens ad formam accidentalem, uel ad locũ: ſed ad formam ſubſtantialem non mouetur per ſe, nec per accidens. Non.n. mouetur per ſe ad formam ſubſtantialem: tum quia ſubiectum per ſe motus eſt ens cõpoſitũ in actu, tũ quia ad formã ſubſtantialẽ eſt per ſe motus, nec ẽt mouetur per ſe ad formã ſubſtãtialẽ: quia materia prima per ſe eſt, & primo perficitur per formã ſubſtantialẽ: ſed nihil mouetur per accidens ad ſuam propriam perfectionem. ſimiliter ſi moueretur per accidens ad formam ſubſtantialem, cum omne per accidens reducitur ad aliquid per ſe oportebit quod aliquid aliud moueatur per ſe ad formam ſubſtantialem, & per conſequens aliud a materia prima per ſe perficeretur per formam ſubſtantialem, quod eſt impoſſibile.

Ad ſecundum. (A) (B)

Neque ergo corruptio motus eſt: motui namque motus contrarius eſt, aut quies. At corruptio contrarium eſt generationi.

Tex. c6. 9. *Neque iam corruptio motus eſt. Contrarium quidem enim motui, motus aut quies. Corruptio autem generationi contrarium.*

Nona concluſio huius libri.

ISta eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius ca. in qua declaratur quod corruptio non eſt motus, & hæc eſt nona cõcluſio huius libri, quæ probatur ſic. Omni motui contrariatur motus, vel quies, & nihil aliud: ſed corruptioni non contrariatur motus, nec quies. ergo corruptio nõ eſt motus. maior per ſe patet, & minor probatur: quoniam corruptioni contrariatur generatio: ſed generatio non eſt motus, nec quies. ergo. (C)

Cum autem omnis motus ſit quædam mutatio: tres vero ſint mutationes quas diximus: quarũ duę quæ in contradictione conſiſtunt: generatio inquã atque corruptio motus non ſint, ut oſtendimus: motum eam eſſe ſolum mutationem neceſſe eſt, quæ e ſubiecto ad ſubiectum accedit. Subiecta uero aut contraria ſunt aut media.

Quoniam autem motus mutatio quædam eſt, mutationes autem tres ſunt dictæ. Harum quæ ſunt ſecundum generationem, & corruptionem non ſunt motus, hæ autem ſunt ſecundum contradictionem, neceſſe eſt ex ſubiecto in ſubiectum mutationem motum eſſe ſolum. Subiecta autem aut contraria aut media.

(D)

Decima concluſio huius lib.

ISta eſt quarta particula ſecundæ partis principalis huius ca. in qua oſtenditur quæ mutatio eſt motus, & quæ nõ: & declaratur, ſola mutatio quæ eſt a ſubiecto in ſubiectum eſt motus, & hæc eſt decima cõcluſio huius libri, quæ probatur per pręcedentia ſic. Sicut tres ſunt ſpecies mutationis, & non plures, & declaratum eſt prius. ſ. mutatio a non ſubiecto in ſubiectum, & mutatio a ſubiecto in non ſubiectũ, & mutatio a ſubiecto in ſubiectum: ſed mutatio a non ſubiecto in ſubiectum non eſt motus, quia generatio quæ eſt mutatio a non ſubiecto in ſubiectum non eſt motus: ſimiliter mutatio a ſubiecto in non ſubiectum. ſ. corruptio non eſt motus, vt declaratum eſt. ergo relinquitur quod ſola mutatio quæ eſt a ſubiecto in ſubiectum eſt motus, & ita omnis mutatio quæ eſt motus eſt a ſubiecto in ſubiectum. Et exponit phyl. quid intelligat per ſubiecta dicit quod ſubiecta inter quę eſt motus, uel ſunt contraria, uel media.

Etenim priuatio ponitur contrarium, Atqui nudum, & album, ac nigrum affirmatione ſignificatur. (A)

Et priuatio enim ponitur contrarium, & monſtratur affirmatione, ut nudum, & album, & nigrum.

HÆc eſt quinta particula ſecundæ partis principalis huius ca. in qua mouet quoddam dubium, quia dictũ eſt, quod mutatio quæ eſt motus eſt ab affirmatio in affirmatum, nunc autem priuatio ſignificatur aliquando nomine affirmatiuo. v. g. nudum eſt quoddam affirmatum, ſicut albũ aut nigrum. Eſt igitur hic dubitatio, an iſta mutatio quæ eſt a priuatione in habitum, uel econuerſo ſit motus. Et videtur quod ſic, quia eſt ab affirmatiuo in affirmatiuum, & a contrario in contrarium, quia priuatio contrariatur habitui. igitur uidetur quod talis mutatio ſit motus. Iſtam dubitationem non ſoluit phyl. hic expreſſe, & hoc ideo quia ſolutio eius eſt manifeſta per ſe, vt dicit Com. Solutio tamen huius dubitationis eſt illa, videlicet, quod mutatio quæ eſt a priuatione in habitum, vel econuerſo non eſt motus, quia non eſt a ſubiecto in ſubiectum, quamuis priuatio aliquãdo ſignificetur nomine poſitiuo, tamen priuatio non eſt aliquid poſitiuũ in re, nec eſt uerum quod omnis mutatio quæ eſt a contrario in contrarium ſit motus, ſed ſola illa mutatio eſt motus, quæ eſt inter contraria poſitiua mediata. Notandum ſm Comm. hic, quod eſt manifeſtum per ſe, quòd tranſmutatio quæ eſt motus in rei veritatem eſt inter oppoſita mediata, & inter priuationẽ, & habitum non eſt medium: ideo tranſmutatio quæ eſt de priuatione ad habitum: uel econuerſo nõ eſt motus. Sed dubium eſt, quia ſi motus non poſſit eſſe niſi inter cõtraria mediata: tunc: cũ ſit aliquod medium inter contraria immediatũ alteri extremorum inter illud medium, & extremum, nõ poſſet eſſe motus: ſed ſic ſuppoſito quod fuſcedo ſit in immediata albedine, ſequitur quod inter fuſcedinem, & albedinem non poſſet eſſe motus, quod eſt falſum. Et ſimiliter temperatum eſt medium inter calidum, & frigidum, & temperatum eſt immediatum vtriq. extremorum. ergo ſi inter contraria immediata non poſſet eſſe motus ſequitur quod inter calidum, & tepidũ non poſſet eſſe motus, quod eſt falſum. Dicendum igitur quod ad hoc quod inter aliqua ſit motus non oportet quod inter ea ſit medium ſpecie diſtinctũ ab extremis, quia ſi ſic: nunquam poſſet eſſe motus a contrario ad medium immediatũ illi cõtrario, & propter hoc dico quod Com. intelligit media contraria, & habẽtia gradus medios inter ſummos gradus contrariorũ, uel inter terminos motus. vnde ſm Com. ſexto huius mediũ eſt duplex, videlicet, medium ſm formam, & illud differt ſpecie ab utroq. extremorum. Aliud eſt medium ſm magis, & minus. dico igitur quod omnis motus requirit medium inter terminos motus. ſ. uel medium ſm formam, uel medium ſm magis, & minus, & hoc intelligit Com. dicens quod inter immediata quę ſic ſunt immediata quod inter illa, nec eſt medium ſecundum formam, nec ſecundum magis, & minus non eſt motus.

Dubium. (B) *Dubium.* *Solutio.* (C) *Com. 52.*

OSTENDITVR IN QVIBVS PRÆDICAmentis eſt motus, & in quibus non: & determinatur de diuerſitate ſpecierum motus.
Tractatus primi. Cap. III.

Si igitur prædicamenta diuiſa ſint, & aliud ſit ſubſtantia, aliud quãtitas, aliud qualitas, aliud vbi, aliud ad aliquid, aliud actio, aliud paſſio, tres eſſe motus neceſſe eſt, quantitatis, qualitatis, & loci. (D)

Si igitur prędicamenta diuiſa ſunt ſubſtantia, & qualitate, & ubi, & quando, & ad aliquid, & quantitate, & facere, & pati, neceſſe eſt tres eſſe motus, quantitatis, & qualitatis, & ſecundum locum.

IStud eſt tertium capitulum huius primi Tractatus, in quo phyl. oſtendit in quibus prædicamentis eſt motus, & in quibus non: & continet tres partes principales, quia in prima phylo. narrat in quibus prędicamẽtis nõ eſt motus. In ſcda ibi [Secundum ſubam autem.] Declarat phylo. in quibus prædicamentis non eſt motus. In tertia ibi [Quoniam autem neque ſubæ.] Declarat in quibus pdicamẽtis ẽ motus determinãdo de ſpẽbus motus. In prima igitur parte huius capituli phyl. determinat de diuerſitate motus diſtinguendo motũ in ſuas ſpẽs;

& narrat in quibus prædicamentis eſt motus, & hæc pars eſt
ſolum narratiua. Dicit igitur phyloſophus narrando, quod ſi
ſint decem prædicamenta diſtincta: vt puta ſub ſta: quantitas:
qualitas: ad aliquid: vbi &c. neceſſe eſt, quod ſint tres ſpecies
Idem. 8. ph. cō. 6. ſed uide oppoſitū. 8. me. c. 4. & 12. me. c. 13. — motus, vt motus ad quantitatem: ad qualitatem, & ad vbi.
Vnde dicit Commen. quod motus eſt in iſtis tribus pdicamē
tis quia in iſtis tribus pdicamentis inueniuntur contraria, &
media: licet aliquantulum lateant in loco ſed hoc poſtea de
clarabitur hoc igitur eſt quod phyloſophus hic narrat, ſcili
cet, quod ſolum in tribus pdicamētis eſt motus uidelicet in
qualitate: quantitate: & ubi, & cauſa ſecundum Commen. eſt
Dubium. — quia ſolum in iſtis tribus pdicamētis inueniuntur per ſe cō
traria, & media. Sed Commen. mouet hic dubitationem, ſci-
licet, quomodo phyloſophus ponat hic motum ſub tribus
generibus: cum prius poſuerit ipſum genus per ſe, ſcilicet,
prædicamentum paſſionis. Vnde Commen. recitat duas opi-
niones antiquarum expoſitorum: quidam enim dixerunt mo
tum eſſe in tribus pdicamētis, & dixerunt, quod prædicamē
tum paſſionis eſt genus ſecundum conſiderationem receptio
nis motus. non ſecundum conſiderationem motus, & iſti di-
xerunt, quod quale aliud eſt quieſcens, & aliud motum, & ſi- **B**
Prima opinio. — militer quantum, & locus alius eſt forma quieſcens, & eſt a-
lius forma mutata. Vnde breuiter hæc fuit opinio iſtorum,
ſcilicet, quod motus ſecundum propriam conſiderationem
motus eſt in tribus pdicamētis: quia in illis pōt inueniri for-
ma quieſcens, & forma tranſmutationis: tamen ipſa receptio
Secunda opinio. — motus eſt in prædicamento paſſionis. Alia opinio fuit, quod
quale non eſt genus niſi ſecundum quod eſt quieſcens: ſimi-
liter, nec locus, nec quantum: cum autem conſiderata fue-
rint ſecundum quod ſunt mota ſunt oppoſita in ſuo motu ip
ſis: cum ſint quieſcentia, & impoſſibile eſt, quod motus ſit ſpe-
cies quieſcens, & ipſi dixerunt præciſe, quod motus eſt in p-
dicamento paſſionis, & quod phyloſophus attribuit motum
iſtis prædicamentis: quia ipſa ſunt materia motus. Vnde bre-
uiter fuit opinio iſtorum, ſcilicet, quod motus ſolum eſt in
Argumentum. — prædicamento paſſionis: ſed materia motus eſt in tribus præ
dicamētis, & hoc intelligit phyloſuph⁹ hic, ut dicūt iſti. Sed
Auerr. cōtra ſecundam opinionem. — Commen. arguit contra iſtam opinionem ſecundam: proban
do, quod motus eſt in genere termini ad quem, & ſic, quod
ſit in tribus generibus, & arguit ſic dicit, quod uidetur, quod
ſi potentia ad vnunquodque prædicamentum eſt in illo gene
re prædicamenti in quo eſt actus: tunc illud quod eſt via, & **C**
medium debet eſſe in prædicamento eodem cum actu: ſed
motus eſt via ad actum, & ad formam, & eſt medium inter a-
ctum, & potentiam. ergo motus eſt in eodem prędicamento
cum forma ad quam eſt motus. vnde breuiter intentio Com-
men. eſt iſta. potentia eſt in eodem genere cum actu. ergo
multo fortius illud quod eſt mediū inter actum, & potentiā
debet eſſe in eodem genere cum actu: quia maior eſt conue
nientiā medij ad extremum quam extremi ad extremum:
ſed motus eſt mediū inter potentiam, & actum: igitur motus
Solutio. Com. — eſt in eodem genere cum actu, & ſic motus erit in eodem ge-
nere cum termino ad quem. Iſtam dubitationem videlicet
quomodo motus ponatur eſſe in tribus pdicamētis, ſcilicet, in
quantitate qualitate: & ubi, & tamen eſt in genere paſſionis:
ſoluit Commen. ſub verbis diuerſis: quaſi daret duas ſolutio
nes: vna tamen ſolutio eſt in re. dicit igitur, quod motus ſe-
cundum quod eſt via, & medium inter potentiam, & actum
ſic eſt in genere actus ad quem eſt: ſed differt ſecundum ma-
gis, & minus: ire enim ad calorem eſt calor quodammodo,
& ſimiliter ire ad frigus: ſed ſecundum quod motus eſt for- **D**
ma in hac materia: ſic eſt exiſtimandum, quod motus eſt prę
dicamentum per ſe. Vno igitur modo ſoluitur dubitatio ſub
his verbis, ſcilicet, quod motus poteſt accipi ſecundum quod
eſt via, & ſic eſt in genere termini ad quem. Alio modo po-
teſt accipi ſecundum quod eſt forma in materia, & ſic eſt prę-
dicamentum per ſe, ſcilicet, paſſionis: ſub aliis tamen uerbis
ſoluitur dubitatio ſic uidelicet, quod motus habet duplicē
conſiderationem: quoniam ſecundum ſuam materiam eſt in
genere termini ad quem, & ſecundum formam, ideſt, ſecun-
dum quod eſt tranſmutatio coniuncta cum tempore eſt in p
dicamento paſſionis. Hæc igitur eſt reſponſio, ſcilicet, quod
motus poteſt conſiderari, vel ſecundum materiam ſiue ſecun
dum formam: ſecundum materiam eſt in genere termini ad
quem: ſed ſecundum formam eſt in genere paſſionis, vel eſt
idem, quod prędicamentum paſſionis: per motum ſecundum
materiam, & per motum, ut eſt uia Commen. intelligit idē,
& per motum ſecundum formam, & per motum vt eſt for-
ma in hac materia intelligit idem. Item dicit Commen. q
propter famoſitatem huius diuiſionis, ſcilicet, quod omnes

A intentiones diuiduntur in habit⁹ qeſcētes, & mobiles, cōue-
niunt oēs gētes in hoc, q poſuerūt principia nominationi no-
mē, & uerbū, & poſuerūt nomē cuilibet formę quieſcēti, &
uerbum cuilibet formę mobili, & poſuerunt partes indecli-
nabiles ad collectionem alias collationem inter illa duo,
&c. Item Commen. repræhendendo illos qui poſuerunt re- — Improbatio primę opinio.
ceptionem eſſe prædicamentum paſſionis dicit, quod ponen-
tes receptionem eſſe prædicamentum paſſionis non bene fe-
cerunt: quoniam receptio eſt potentia ad aliam rem, & iam
diximus: quod potentia ad aliquam rem eſt de genere illius
rei. hæc Commen. Sed hæc ſunt quædam dubia. Primum du- — Dubium.
bium eſt de ratione Commen. per quam probauit, quod mo-
tus eſt eiuſdem generis cum termino ad quē. Videtur enim
quod illa ratio non ualet, quia quando dicitur, quod poten-
tia, & actus ſunt in eodem genere, & motus eſt medium in-
ter potentiam, & actum igitur, &c. Quæro quomodo loqua-
tur de potentia: quia aut loquitur de potentia reſpectiua quę
fertur ad actum, aut de potentia ſubiectiua, quæ recipit actū
ſi loquatur de potentia reſpectiua, ſic illa propoſitio eſt fal-
ſa quæ ſcilicet, dicit, quod potentia, & actus ſunt in eodem
B genere, quia potentia illo modo accepta eſt in genere rela-
tionis, & actus terminans motum eſt in genere abſoluto, ideſt
in genere qualitatis, vel quantitatis, vel in ubi. ſi uero loqua
tur de potentia ſubiectiua: tunc illa propoſitio erit falſa, uide
licet, quod motus eſt medium inter potentiam, & actum. nā
inter propriam potentiam, & proprium actum nihil eſt me-
dium ſicut patet: nihil enim eſt medium inter materiam pri-
mam, & formam ſubſtantialem. Dicendum igitur, ut mihi ui
detur, quod potentia de qua hic loquitur Commen. eſt po — Solutio.
tentia ſubiectiua, quia illa eſt in eodem genere cum actu p-
prio, ut calefactibile inquantum calefactibile eſt in eodem
genere cum calore. Et cum dicitur, quod nihil mediat inter
potentiam ſubiectiuam, & ſuum actum. Dico aliquid media-
re inter potentiam, & actum poteſt intelligi dupliciter uide-
licet aut quia mediet in diſponendo, vel in perficiendo. Il-
lud mediat in diſponendo quod diſponit potentiam ad re-
cipiendum actum, ſed illud mediat in perficiendo, quod im-
mediatius perficit, ſicut forma ſubſtantialis mediat inter
materiam primam, & accidentia in actu: quia accidentia in
actu non recipiuntur immediate in materia prima ſed medi
ante forma ſubſtantiali quæ immediate perficit materiam
C primam. Dico igitur, quod motus eſt medium inter poten-
tiam ſubiectiuam, & actum in diſponendo, ſed non in perfi-
ciendo, unde bene eſt medium inter primam potentiam, &
ſuum actum. Sed dubium eſt, quia potentia ſubiectiua quę re
cipit motum, & terminum motus non uidetur eſſe in eodē — Prima rō.
genere cum termino, quia potentia ſubiectiua recipiens mo-
tum, & terminus motus uidetur eſſe ſuba cōpoſita, ſed ſuba
compoſita non eſt in eodem genere cum termino motus: qa
terminus motus eſt accidens. Item medium in diſponendo
inter potentiam, & actum non videtur eſſe eiuſdem generis — Secunda ratio.
cum actu, quia alteratio diſponit materiam primam ad for-
mam ſubſtantialem, & alteratio non eſt eiuſdem generis cū
forma ſubſtantiali. Ad primum dicendum, quod potentia
ſubiectiua, ſiue ſubm formale motus quantum ad ſuum for- — Ad primum.
malem eſt eiuſdem generis cum termino motus, vt calefa-
ctibile inquantum calefactibile eſt eiuſdem generis cum ca-
lore, ſed ſuba compoſita eſt ſubm materiale motus, ideo nō
concludit, &c. Ad aliam rationem dico, quod alteratio diſ- — Ad ſecundum.
ponens ad formam ſubſtantialem eſt eiuſdem generis indi-
D recte, & per reductionem cum forma ſubſtantiali: ſicut uia cū
termino uiæ. Dubitatur etiam hic, quia ſuper tertium huius
dicit Commen. quod motus eſt via in prædicamento paſſio- — Primum dubium.
nis. ergo motus, vt eſt uia, non eſt de genere termini ad quē:
cuius contrarium dicit Commen. hic. Item ratio Commen.
ſi aliquid ualeat concludit, quod motus ſecundum formam,
ideſt, ut eſt tranſmutatio coniuncta cum tempore eſt in eo- — Secundū dubium.
dem genere in quo eſt actus ad quem terminatur: quia mo-
tus, ut eſt tranſmutatio coniuncta cum tempore eſt uia in-
ter potentiam, & actum, & per conſequens eſt in eodem gene
re cum actu ad quem terminatur. Ad primum dicendum ſu- — Ad primū
ſtinendo Commen. q intelligit p viā, & mediū formā dimi-
nutā ſeu formā in potentia ſub qua mobile nō qeſcit, ut di-
ctū eſt ſupra tertio huius, & ſic dico, q via, & mediū inter ter-
minum a quo, & terminum ad quem eſt duplex, ſcilicet, for-
ma media inter terminum a quo, & terminum ad quem eſt,
in quod mobile prius tranſmutatur quam in terminum ad
quem, uerbi gratia, ſi fiat tranſmutatio a nigro in albū p fu-
ſcedinē mediā, tūc fuſcedo eſt medium in quod mobile tranſ
mutatur. Aliud eſt mediū per quod mobile formaliter tranſ-

A mutatur, & illud medium eſt ipſa tranſmutatio continua primum mediũ poteſt dici medium in quod quia eſſe talem formæ eſt tranſmutatio per ſe. Secundum medium debet dici medium per quod non in quod quia in ipſam tranſmutationem non eſt per ſe tranſmutatio, ſed tranſmutatio eſt mediũ per quod mobile formaliter tranſmutatur. Dico igitur, quod Commen. ſuper tertium huius loquitur de uia per quam quando dicit, quod motus ſecundum quod eſt uia eſt in prædicamento paſſionis: ſed in hoc quinto quando dicit, quod motus, vt eſt uia: eſt de genere termini ad quem: loquitur de via in quam ſiue de medio in quod, & ſic Commen. hoc non contradicit ei, quod dicit ſuper tertio huius, vt quidam ſibi imponunt. Ad ſecundum dubium dico per idem, quod nõ omne medium inter potentiam, & actum eſt in eodem genere cum actu: ſed medium in quod eſt in eodem genere cum termino ad quem, & hoc quando tranſmutatio eſt ſimplex: non compoſita ex tranſmutatione in ſubſtãtia, & tranſmutatione in qualitatibus: ſed nõ oportet quod mediũ per quod ſit in eodem genere cum termino ad quem: nec hoc dicit Commen. niſi dicatur, quod mediũ per quod eſt indirecte, & per reductionem in genere termini ad quem.

Ad ſecundum.

B Intelligendum eſt, quod per motum materialiter ſumptum cõmuniter omnes intelligunt formam fluentem, ideſt, formam in fieri, vel formam diminutam, & per motum ſecundum formam, ſiue per motum formaliter ſumptum intelligunt fluxum coniunctum tempori, ideſt, ipſam acquiſitionem formę: & ad hunc intellectum expoſui intentionem Commen. tertio huius, & ſic per formam fluentem, vel diminutam non debet intelligi forma remiſſa, quia in motu locali non reperitur forma remiſſa: ſed per formam fluentem ſiue imperfectã debet intelligi forma in potentia: accipiendo potentiam: prout opponitur actui quietationis. forma enim ſub qua mobile quieſcit dicitur forma in actu, & forma ſub qua mobile non quieſcit dicitur ea forma in potentia oppoſita actui quietationis. Vnde per formam diminutam non intelligit Commen. formam ſub gradu remiſſo: ſed formam in tranſitu, & in fieri: ſub qua mobile non quieſcit, & talis forma diminuta reperitur in quatuor generibus, vt in ſuba: quantitate: qualitate: & vbi: vt vult Commen. ſuper tertium huius, & de hac materia ſecundum iſtum modum dicendi prolixius eſt dictum ſuper tertium huius.

C Quidam vero alij dicunt, quod Commen. eandem rem intelligit per motum ſecundum materiã; & per motum ſecundum formam: quia vt dicit Commẽ. motus habet duplicem conſiderationem: nunc autem eadẽ res poteſt dupliciter conſiderari, ſcilicet, materialiter, & formaliter: dicunt ergo, quod motus poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo ſecundum quod eſt in forma alicuius trium prædicamentorum, & ſic motus eſt fluxus alicuius formæ: prout iſte fluxus eſt in iſta forma continue acquirendo unam partem illius poſt aliam, & ſic accipitur motus materialiter. Alio modo accipitur motus, vt eſt ad formam alicuius trium prædicamentorum vltimate. primo modo eſt in genere termini ad quem indirecte: ſicut potentia, vel via, vel inſtrumentum acquirendi rem. Secundo vero modo eſt in genere paſſionis, & iſte conſiderationes differunt: quia motus, vt conſideratur materialiter, ut ſic habet aliquid de genere termini ad quem, & ideo per reductionem eſt in genere termini ad quem: ſed motus, vt conſideratur formaliter, vt ſic non habet aliquid de genere termini ad quem: ſed ſolum, vt ſic eſt ad rẽ alicuius ꝓdicamẽti, & non vt ſic eſt in re, vel in forma illius ꝓdicamenti: quamuis idem motus ſecundum aliam conſiderationem ſit in re præſenti ad quod intendit.

Quid ſentiant alij circa dicta Commẽ.

D Sed ſecundum illam viam motus ſecundum nullam conſiderationem eius eſſet per ſe in genere termini ad quem, ſicut ſpecies, vel indiuiduum illius generis: ſed ſolum per reductionem: ſicut uia ad rem, & iſto modo eſt motus ſecundum formam in genere termini ad quem. ideo videtur, quod prior expoſitio ſit verior: quæ dicit, quod per motum ſecundum materiam intelligit formam: prout eſt in tranſitu, & in fieri, &c. Adhuc poſſet etiam aliter exponi dictum Commen. ſcilicet, quod motus põt conſiderari, vel in generali: prout eſt communis motui locali, & motui ad quantitatem, & ad qualitatem, & iſto modo conſideratur motus ſolum ſecundum generalem formam motus, & iſto modo motus eſt prædicamentum par, ſcilicet, prædicamentum paſſionis, & hoc modo conſideratur motus in ꝓdicamẽtis, vbi phyloſophus diſtinguit motũ in ſuas ſpecies. Aliter vero conſideratur motus: prout eſt determinata materia: ſiue ſecundum determinatam materiam, ſcilicet, ſecundum quantitatem, qualitatem, & ubi, & hoc eſt conſideratio motus ſecundum materiam, & iſto modo motus eſt in genere termini ad quem non per ſe ſicut ſpecies, vel indiuiduum illius generis: ſed ſolum indirecte: ſicut via, vel inſtrumentum acquirendi rem. Quod autem iſtorum dictorum ſit verius: relinquitur iudicio cogitantis.

Subſtantia uero motus non eſt propterea quod nihil ſubſtantiæ contrarium eſt.

Secundum ſubſtantiam autem non eſt motus propter nullum entium ſubſtantiæ contrarium eſſe. Tex. c. 10.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli: in qua declaratur in quibus ꝓdicamẽtis non eſt motus, & cõtinet iſta pars tres particulas, quia in prima declaratur, quod ad ſubam non eſt motus. In ſecunda ibi [Neque in ad aliquid.] Declaratur, quod ad relationem non eſt motus. In tertia ibi [Neque agentis.] Declaratur, quod nec ad actionẽ, nec ad paſſionem eſt motus. In prima igitur particula huius partis declaratur, quod a ſuba non eſt motus, ideſt, ad ſubam non eſt motus tanquam ad terminum per ſe, & hæc eſt concluſio vndecima huius libri quæ probatur ſic. Subę nihil eſt contrarium. igitur ad ſubam non eſt motus. Vnde ſecundum Commen. ratio formatur ſic. omnis motus eſt a contrario in contrarium: ſed ſubę nihil eſt contrarium. ergo ad ſubam non eſt motus.

B Vndecima cõcluſio huius libri.

Notandum ſecundum Commen. hoc quod phyloſophus intendit hic per contraria: contraria mediata: quorum utrunque eſt forma, & habitus, & habent media. hoc Commen. & qualiter hoc ſit intelligendum dictum eſt prius. Vnde eſt ſciendum, quod Commen. mouet hic dubium: quia videtur, quod ſubę ſit aliquid contrarium: quoniam ignis eſt contrarius aquæ, ut patet ex lib. de generatione. igitur ſubę aliquid eſt contrarium. Ad hoc dubium reſpondet Alex. dicit, quod Ar. in ꝓdicamentis ubi dicit, quod ſubę nihil eſt contrarium: loquitur de ſubſtantijs compoſitis ex materia, & forma. Et ſimpliciter hoc loquitur de ſubſtantijs compoſitis: ſed in lib. de generatione loquitur de ſubſtãtijs ſimplicibus, ideſt, tantum de formis quæ ſunt in prima materia, & in illis eſt contrarietas.

Dub. cõ. T. cõ. 14. & 49. & 22. Solutio Alexand. Conſimile vide primo ph. 51.

Sed Commẽ. reprehendit Alex. dupliciter. Primo: quia ſi in ſuba eſſet contrarietas ſecundum formam, & non ſecundum ſubam ſermo Ari. hoc non eſſet verus, quia phyloſophus dicit, quod in ſuba non eſt tranſmutatio: quia non habet contrarium, & oportet quod intelligat, quod propter hoc in ſuba non eſt motus: quia non habet contrarium ſecundum formam, quia ſi non habet contrarium ſecundum formam, tunc non poteſt eſſe motus ad ſubam. ſi igitur in ſuba eſſet contrarietas ſecundum formam: tunc dictum phyloſophi, ſcilicet; quod in ſuba non eſt motus eſſet falſum, & etiam illud dictum ſecundum quod eſt ad propoſitum eſſet falſum, quia in ſuba non eſt contrarietas, quia ſecundum quod eſt ad propoſitum oportet quod intelligatur de contrarietate ſecundum formam.

Prima improbatio Alex.

C Secundo Commen. reprehendit Alex. in hoc: quia dixit, quod formæ ſubſtantiales elementorum ſunt contrariæ, & arguit contra eum ſic. ſubę ſimplices, vt elementa ſolum ſunt contrariæ ſecundum qualitates ſuas, ſcilicet, ſecundum primas qualitates: ſed qualitates primæ non ſunt formę ſubſtantiales. ergo formę ſubſtantiales elementorum non ſunt contrariæ, minorem enim huius rationis declarat Commen. ſic. Impoſſibile eſt, quod aliquid ſit in uno de aliquo prædicamento, & in alio de alio: ita, quod aliquid in uno ſit unius generis, & in alio alterius generis, vt quod calor ſit in homine de genere qualitatis, & in igne de genere ſubę. ideo cum qualitates primę ſint accidentia in ſubſtantijs compoſitis non erunt formę ſubſtantiales in ſubſtantijs ſimplicibus: vnde iſta ratio poteſt accipi ex dictis Arõ. primo phy. ubi dicit ſic. Quod vere eſt, ideſt, ſuba nulli accidit. Ideo breuiter, quia qualitates primę ſunt accidentia in ſubſtantijs compoſitis. ideo non ſunt ſubę in ſimplicibus, nec in aliquibus alijs.

Secunda improbatio Ale. Conſimile primo ph. t. c. 30. & 27. & 8 met. c. 5. Tex. c. 27. Vide. Conſimile. 8. met. cõ. 5. primo de anima cõ. t 1. & 4. cę. 6. & 16. 7. me. 41. 8. ph. 32.

D Et dicit Commen. quod quãuis calor non ſit ſuba in igne: eſt tamen in igne propinquius ſubę quam in ſubſtantijs compoſitis, & ideo accipitur in diffinitione ignis loco differentiæ. Verum tamen ſequatur, qualitates primæ ſunt contrarię. ergo ſubę ſunt contrariæ, aut non. Et dicendum, quod non ſequitur niſi tolũmodo, quod ſunt diuerſæ, & hoc Commen. relinquit hoc indeterminatũ.

Vide diligẽter pro iſto cõ. 4. quarti de cę.

Notandum ſecundum Commen. hoc quod quocunque modo ſubę ſunt contrarię, ſcilicet, ſiue ſecundum formam tantum, ſiue ſecundum formam & ſubiectum non erit in eis motus, & hoc probat Commen. ſic: quoniam ſi ſubę ſunt contrarię ſecundum formam tantum adhuc non erit in eis motus, quia ſubiectum illius mutationis quæ eſt ad formam ſubſtantialem

Vide fundamentũ 8. me. t. c. 14. & primo de generat. 43. In. 1. de gene. t. c. 24. & 26.

ſtantialem eſt ens in potentia, ſcilicet, materia prima, & motus requirit ſubiectum ens in actu. Si uero detur ſecundum quod ſubiecta ſint contrariæ ſecundum ſubiectum, tunc non cõi cant in eodem ſubiecto, & per conſequens in eis non erit aliqua tranſmutatio, nec motus, quia omnis motus, & omnis tranſmutatio requirit aliquod ſubiectum commune utrique terminorum tranſmutationis, ſiue igitur ſubiectæ ſint contrariæ ſecundum formas tantum, ſiue ſecundum formas, & ſubiectũ, nullo modo eſt motus in ſubſtantia. Secundo eſt notandum quod Commen. reprehendit Themiſtium qui poſuit quod ignis nõ tranſmutatur in aquam niſi per medium, & propter hoc credidit quod iſta conſequentia eſſet bona. in ſubſtantia eſt contrarietas. ergo in ſubſtantia eſt motus. Vnde Commen. reprehendit ipſum quantum ad duo. Primo quãtum ad hoc: quia dixit quod ignis non tranſmutatur in aquam niſi per medium. nam in lib. de generatione, & corruptione declaratum eſt, quod omnia elementa, & etiam contraria ſunt immediate adinuicem tranſmutabilia. Secundo reprehendit eum quantum ad hoc quod dixit iſtam conſequentiam eſſe bonam. ſ. in ſubſtantia eſt contrarietas, igitur in ſubſtantia eſt motus. Illa enim conſequentia non ualet, vt prius declaratũ eſt, quia quamuis illa conſequentia ſit bona negatiue. in ſubſtantia non eſt contrarietas. ergo in ſubſtantia non eſt mot⁹, non tñ ſequitur affirmatiue. in ſubſtãtia eſt cõtrarietas. ergo in ſubſtãtia eſt motus. iſta ergo quæſtio non diſſoluetur ſm opinionẽ Alex. nec Themiſtij. Tertio eſt notandum ſecundum Commẽ. ꝙ illa declaratio per quam phyloſophus declarat ꝙ in ſubſtantia non eſt motus, quia in ſubſtantia non eſt contrarietas, & motus eſt in contrarijs, eſt ſorte declaratio famoſa, & demonſtratio qua ſuſtentatus eſt: eſt illa quam prędixit. ſ. quod tranſmutatio in ſubſtantia quæ eſt generatio, & corruptio non eſt motus, quia ſunt in ente in potentia, & motus eſt in ente in actu, ſic igitur apparet per Commen. quod concluſio. quam phyloſophus intendit hic, uidelicet, quod in ſubſtantia non eſt motus. probatur dupliciter. vno modo per rationem famoſam. ſ. quia in ſubſtantia non eſt contrarietas, & motus eſt in contrarijs. Alio modo probatur demonſtratione certa, quæ eſt iſta ſic. omnis tranſmutatio quæ eſt ad ſubſtantiam eſt generatio, uel corruptio: ſed generatio, uel corruptio non ſunt motus, cum habeant ſubiectum ens in potentia, & motus requirit ſubiectum ens in actu. ergo &c.

Notandũ.

At neque in hiſce quæ ſunt ad aliquid, altero enim ſubeunte mutationem, alterum mutationẽ non ſubiens uerè dici poteſt, quare motus ipſorum per accidens eſt.

Neque eſt in ad aliquid: contingit enim altero mutante uerum eſſe alterum nihil mutans, quare ſecundum accidens motus horum eſt.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis prin. hui⁹ ca. in qua declaratur quod ad relationem non eſt motus per ſe, & hęc eſt concluſio duodecima huius lib. quæ probatur ſic. Ad illud non eſt motus quod poteſt acquiri alicui ad ſolam mutationem alterius illo quieſcente cui acquiritur: ſed relatio eſt huiuſmodi. ergo ad relationem non eſt motus per ſe. maior de ſe patet, quia ad nihil eſt motus per ſe, quod acquiritur ſine motu ſui ſubiecti: quoniam terminus per ſe motus ſemper debet eſſe in eodem in quo eſt motus: cum motus ſit actus entis in potentia, &c. minor huius rationis ponitur in litera cum dicitur: contingit enim altero ſupple correlatiuorum mutante. i. tranſmutato ſupple relationẽ acquiri alteri, & tamen uerum eſt alterum. ſ. cui acquiritur relatio nihil eſſe mutans. i. non eſſe mutatum, & ita relatio acquiritur alicui, ipſo non mutato, ſed quieſcente. Et Comm. declarat hoc exemplariter dicit, quod illud quod transfertur ad relationem transfert ſe ex quieſcente per tranſmutationem ſui correlatiui, verbi gratia: quoniam columna quæ eſt in dextro ſortis uertitur ad ſiniſtrum, quia ſortes transfertur in loco columna quieſcente. Aliud exemplum commune eſt: ſuppoſito quod ſolus ſortes ſit albus, & poſtea naſcatur Plato albus, ſorte quieſcente ſit ſortes ſimilis Platoni ſine mutatione eius cui acquiritur, ſed quamuis motus non ſit ad relationem per ſe, tamen ad relationem, ut dicit, eſt motus per accidens. Quod intelligo ſic, quod cum aliquid mouetur ad rem abſolutam, vt ad locum, vel ad qualitatem nõ eſt neceſſarium quod moueatur ad talem relationem, uel ta-

Duodecima concl. huius lib.

Primum exẽplum.

Secũdum exẽplum.

A lem, & hoc non ſolum accidit ei quod mouetur ſecundum entia alteri extremo, verbi gratia, quando ſortes mouetur localiter accidit tam ſorti, quam columnæ, quod moueatur ſecundum dextrum uel ſiniſtrum: quoniam accidit, quod columna, quæ prius fuit dextra fiat poſtea ſiniſtra: quoniam ſortes poſſet moueri: etiam ſi columna nunquam eſſet, & ſic accidit ſorti, quod fiat dexter uel ſiniſter per motum ſuum, quia ſortes poſſet moueri, quamuis non fieret dexter uel ſiniſter columnæ, & ſic tam illi quod mouetur, quam illi quod non mouetur accidit, quod illi adueniat noua relatio, & ita ad relationem non eſt motus, niſi per accidens, cum accidat motui, quod relatio per ipſum acquiratur. Et hoc apparet manifeſte in exemplo communi: quoniam ſi ſortes mutetur ad albedinem Platone prius exiſtente albo, accidit ſorti, quod mutetur ad ſimilitudinem: quia poſſet mutari ad albedinem nullo prius exiſtente albo, & ſic poſſet mutari ad albedinem abſque hoc, quod mutaretur ad ſimilitudinem. ſimiliter Platoni exiſtenti albo: accidat, quod mutetur ad ſimilitudinem, quia Platoni albo accidit, quod ſortes fiat albus. Sed utrum relatio ſit eadem res cum ſuo fundamento uel non: nihil ad pręſens determino, B ſed ſiue ſit eadem res, ſiue alia conſequentia Ar. eſt hic bene declarata. ſ. quod ad relationem inquantum relatio non eſt motus per ſe, quia ſi contingat, quod ad relationẽ ſit motus, hoc non eſt inquantum relatio eſt. Notandum ſecũdum intentionem Commen. hic, quod quando Commen. d. quod illud quod tranſmutatur ad relationem tranſmutatur ſe quieſcente, non intelligit Commen. quod aliquod idem ſimpliciter quieſcat, & quod trãſmutetur ad relationem, quia hoc includit contradictionem. ſ. quod omnino aliquid quieſcat, & quod tranſmutetur, ſed Commen. intelligit, quod illud ꝙ tranſmutatur ad relationem quieſcit uel quieſcere poteſt quiete oppoſita tranſmutationi, quę eſt ad formam abſolutam. unde unũ & idem poteſt quieſcere quiete oppoſita motui ad formam abſolutam: & tamen tranſmutari ad relationem. Sed dubium eſt hoc, videlicet utrum in illo cui acquiritur relatio, & nulla forma abſoluta ſit aliqua mutatio. v. g. ſi ſorte exiſtente albo Plato poſtea fiat albus: utrum per hoc, ꝙ ſimilitudo acquiritur Platoni ſit aliqua tranſmutatio noua realiter in Platone, ſiue illa tranſmutatio ſit tranſmutatio per ſe ſiue per accidens non curo. Dico, ut mihi uidetur C ſecundum intentionem Commen. quod cum relatio acquiritur alicui de nouo per tranſmutationem alterius extremi: utrũque extremum tranſmutatur per accidens, ita quod in utroque extremo eſt tranſmutatio per accidens Vnde d. Cõmen. ſic. Motus igitur eorum eſt per accidens: in illo quod non tranſmutatur manifeſtum eſt, in illo autem quod tranſmutatur tranſmutatio per quam eſt relatum eſt per accidens, quia relatio, quę accidit ei, accidit ei propter ſuam trãſmutationem in loco per accidens. Eſt igitur utrinſque per accidens, alterius uero: quia eſt quieſcens, reliqui uero, quia mouetur motu diuerſo à tranſmutatione accidente ei, quoniam ſequitur ſuam tranſmutationem in loco ipſum ſortem eſſe in dextro ac in ſiniſtro columnæ. Vnde breuiter ſecundum Com. mutatio eſt ad relationem per accidens dupliciter. Vno modo eſt tranſmutatio per accidens ad relationem in illo cui acquiritur fundamentum relationis de nouo: ad quod fundamentum eſt motus per ſe. Alio modo eſt tranſmutatio per accidens ad relationem in illo, quod non mouetur per ſe ad fundamentum relationis, & ſic uidetur quod in utroque extremo ſit mutatio. vnde mutatio eſt in quieſcente, quod. ſ. non mouetur per ſe ad rem abſolutã, D & eſt in eo quod per ſe mouet in utroque: tamen per accidẽs ad relationẽ. Et ſi dicitur, quod phylo. d. quod relatio acquiritur alicui ſine mutatione eius cui acquiritur. ergo non oportet, quod in illo ſit mutatio cui acquiritur relatio. Dicendum ſecundum illud, quod relatio acquiritur alicui ſine trãſmutatione eius per ſe cui acquiritur: tamen nunquam acquiritur relatio noua alicui ſine mutatione p accidens illius cui relatio acquiritur. Attamen ſi quis velit dicere, quod relatio acquiritur alicui ſine omni tranſmutatione per ſe uel per accidens eius cui acquiritur: Poteſt dicere quod Commen. non dicit, quod mutatio per accidens eſt in utroque extremo relationis: ſed dicit, quod mutatio eſt utrinſque per accidens. unde illa eadem mutatio. ſ. motus localis in ſorte, quæ mutatio eſt per accidens ad relationem in ſorte illa eadem tranſmutatio eſt per accidens ad relationem in columna, ſed non eſt ſubiectiue colũna, ſed eſt in ſorte ſubiectiuè, & terminatiuè accidentaliter per accidens in columna. vnde tranſmutatio, quæ eſt ſubiectiue in uno poteſt terminari

Notandũ.

Dubium.

Solutio.

Replica.

Solutio.

ad

ad relationem in alio tanqnam ad terminum accidentis per accidens. Notandum, quod dominus Albertus probat hic dupliciter, quod ad relationem non eſt motus, & fundatur ſuper hoc: quia ſi ad relationem eſſet motus per ſe, cum omnis motus ſit ab oppoſito in oppoſitum: oporteret, quod motus qui eſſet per ſe ad relationem eſſet a relatiune oppoſita. Quo ſuppoſito probat propoſitum ſuum dupliciter, & primo ſic. Termini per ſe motus inſunt eidem ſucceſſiue, vt manifeſte apparet: ſed relatiue oppoſita non inſunt eidem ſimul, nec ſucceſſiue: non enim poteſt aliquis eſſe vno tempore pater alicuius, & alio tempore filius eiuſdem. igitur inter relatiue oppoſita non eſt per ſe motus, & per conſequens ad relationem non eſt motus per ſe. Secundo ſic. relatiue oppoſita poſita ſe ponunt, & perempta ſe perimunt: ſed inter quæ eſt motus non ponunt ſe mutuo: ſed magis ſe deſtruūt. ergo inter relatiue oppoſita non eſt motus per ſe.

Albertus Magnus dicit ad relationem non eſſe motum.

Neque item agentis eſt motus ac patientis, neque mouentis ac eius, quod mouetur, quia motus non eſt motus, neque generationis eſt generatio, neque omnino mutationis mutatio.

Neque agentis, neque patientis, neque omnis quod mouetur aut mouentis, quia non eſt motus motus, neque generationis generatio: neque omnino mutationis mutatio.

HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius capituli: in qua principaliter declaratur, quod nec ad actionem, nec ad paſſionem eſt motus, & continet tres partes: quia in prima phyloſophus narrat ſuam intentionem proponendo concluſiones, quas intendit probare. In ſecunda ibi [Primum quidem enim] exponit diuerſos intellectus illius, quod intendit probare, & improbat vnum intellectum probando, quod motus non eſt ſubiectum motus. In tertia ibi [Aut in mutando alterum.] Improbat alium intellectum probando, quod motus non eſt motus: ſicut termi nilo prima igitur parte huius particulæ phyloſophus proponit concluſiones ſuas quas intendit probare dicens. primo quod neque agentes: neque patientes: hoc eſt neque in actione neque in paſſione eſt motus, neque omnis eius, quod mouetur: hoc eſt motus non eſt motus illius, quod mouetur, ideſt, motus non eſt in mobili ſiue in motione paſſiua aut mouentis, hoc eſt motus non eſt motus ipſius mouentis i. motus non eſt in mouere, ideſt, in motione actiua. Neque generationis eſt generatio: neque omnino mutationis eſt mutatio. Vnde primo probandum eſt, quod ad actionem, & paſſionem non eſt motus, poſtea eſt probandum, quod ad motum non eſt motus: neque ad generationem eſt generatio: neque omnino ad mutationem mutatio. Iſta igitur concluſio uidelicet, quod nec ad actionem, nec ad paſſionem per ſe eſt motus, quæ eſt decimatertia concluſio huius libri poteſt probari ex dictis phyloſophi in hac parte ſic. Ad motum non eſt motus per ſe, nec ad generationem generatio, nec omnino ad mutationem mutatio: ergo nec ad actionem, nec ad paſſionē: eſt per ſe motus. antecedens eſt verum, ut probabitur inferius. ergo, & conſequens eſt verum. Intelligendum, quod iſta conſequentia non tenet per hoc medium. actio, & paſſio ſunt motus: ſed tenet per hoc, quod de ſimilibus ſimile eſt iudicium. vnde eſt eadem ratio quare ad actionem, & paſſionem non eſt motus, & quare ad motum non eſt motus. Ad hoc n. quod aliquid ſit ſubiectum, vel terminus motus requiritur, quod ſit in ſe quoddam permanens potens eſſe ſub quiete in fine motus quantum eſt ex parte ſui: nunc autem ſicut motus non eſt permanens: ſed ſucceſſiuum: ita actio, & paſſio non ſunt permanentes. ſed conſiſtunt in quadam ſucceſſione, & ideo eadem eſt ratio quare ad actionem, & paſſionem non eſt motus, & quare ad motum non eſt motus.

Decima tertia concluſio huius libri.

Motus enim dupliciter motus eſſe poteſt, aut vt ſubiecti, ut homo mouetur, quia ex albo in nigrū mutatur. Et motus ne igitur hoc modo, aut caleſcit: aut frigeſcit, aut mutat locum, aut accreſcit, aut decreſcit? At hoc fieri nequit. Mutatio nanque non ſubit rationem ſubiecto.

Tex. c. 11.

Primum quidem enim contingit dupliciter motus eſſe

A *motum aut ſicut ſubiecti, ut homo mouetur, quia ex albo, & nigrum mutatur, ſic, et motus, aut caleſcit, aut frigeſcit, aut locum mutatur, aut augmentatur, aut diminuitur. Hoc autem impoſſibile eſt. Non enim ſubiectorum aliquod eſt mutatio.* Tex. c. 12.

HÆc eſt ſecunda pars tertiæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli: in qua phyloſophus exponit diuerſos intellectus illius quod intendit probare, & improbat unum intellectum, Intendit igitur probare, quod motus non eſt ipſius motus, hoc autem, ſcilicet, quod motus non ſit ipſius motus poteſt intelligi dupliciter, ſcilicet, vel tanquam ſubiecti, vel tanquam termini, ita quod motus ſit ſubiectum motus quomodo homo dicitur eſſe ſubiectum motus quando mutatur de albo in nigrum, vel quod motus ſit terminus motus, ita quod aliquid moueetur a motu in motum quomodo aliquid mutatur ab albedine in nigredinem, & vtrunque iſtorum intellectuum improbat phyloſophus. Pro B primo igitur intellectu declarat phyloſophus, quod motus non eſt ſubiectum motus, & hæc eſt decimaquarta concluſio huius libri: quæ probatur ſic. Illud, quod eſt ſubiectum motus mouetur. Si igitur motus eſſet ſubiectum motus, ſequeretur quod motus moueretur, & ſic motus caleſieret, & frigeſieret, aut mutaret locum aut augmentaretur, aut diminueretur, quod eſt impoſſibile. Notandum, quod Commen. declarat, quod eſt impoſſibile motum moueri: quoniam illud quod mouetur natum eſt quieſcere: ergo ſi motus moueretur, ſequeretur quod motus aliquando reciperet quietē, quod eſt impoſſibile, quia motus eſt contrarius quieti, & unum contrariorum nunquam recipit reliquum. vnde dominus Albertus declarat aliter, quod motus non eſt ſubiectum motus, quia ſi ſic, ille motus qui eſt ſubiectum haberet aliū motum pro ſuo ſubiecto, & ille alium, & ſic eſſet procedere in infinitum. Nec valet dicere, quod eſt deuenire ad aliquem motum qui non habet motum pro ſubiectū, quia ſi ſic aliqui motus eſſet in ſubiecto, & aliquis non, & tunc unus motus eſſet ſuba, & alius accidens, & tunc eorum quæ ſunt in eodem genere vnum eſſet ſuba, & aliud accidens, quod eſt impoſſibile. Notandum etiam, quod hæc expreſſe ex intentio C ne phyloſophi, & Commen apparet, quod motus eſt quædā res diſtincta a mobili habens eſſe ſubiectiue in mobili, ſicut color habet eſſe ſubiectiue in corpore, quod eſt contra modernos qui dicunt, quod motus non eſt res diſtincta a mobili ceteris rebus permanentibus quæ poſſunt eſſe ſubiectum motus, & hoc probant, quia cælum dicitur eſſe ſubiectū motus, & tamen nullam rem in ſe recipit, quia ſi ſic aliquid continue in cęlo generaretur, & corrumperetur, quod uidetur impoſſibile, & ideo dicunt, quod phyloſophus hæc intelligit per ſubiectum propoſitionis, vt propter hoc dicatur aliquid eſſe ſubiectum motus, quia de illo uero dicitur, quod mouetur, & pro tanto dicitur, quod cęlum eſt ſubiectum motus, quia eſt ſubiectum propoſitionis vere, quoniam illa eſt vera: cælum mouetur Sed certum eſt, quod illud eſt contra intentionem phyloſophi, & Commen. hic, quia ſi motus non ſit res diſtincta a mobili, ſicut de ipſo mobili eſt verū dicere, quod ipſum mouetur, ita etiam de motu eſt verum dicere, quod ipſe mouetur. vnde phyloſophus tertio huius, vult, quod motus ſit actus mobilis inquantum mobile, & per D conſequens motus eſt res diſtincta a mobili. Similiter quies contrariatur motui, & non contrariatur mobili. igitur motus eſt alia res a mobili. Nec valet illud, quod dicunt, ſcilicet quod tunc aliqua res continue generaretur, & corrumperetur in cęlo uidelicet motus. Dico, quod hoc eſt uerum, ſcilicet, quod in cęlo continue fit nouus, & nouus motus. aliter motor cęli nihil ageret, quia certum eſt, quod motor non facit ſubam cęli, nec accidentia permanentia, & propter hoc ſi non cauſaret in cęlo motum, & tempus: nihil omnino faceret, quod eſt inconueniens. Item niſi motor aliquid cauſaret in mobili: ſequeretur, quod mobile dum moueretur uniformiter ſe haberet, ut prius quantum ad omnia intrinſeca ſibi, & quod eodem modo ſe haberet, ſicut quando quieſcit, & ſic mobile ſemper dum moueretur quieſceret, quod eſt impoſſibile. Dico igitur, quod neceſſarium eſt dum cælum mouetur, quod in ipſo aliqua res ſucceſſiua continue generetur, & aliqua continue corrumpatur. Certum enim eſt, quod in cælo continue fiunt nouę reuolutiones, & præcedentes continue corrumpuntur.

Decima quarta cō cluſio huius libri.

Primum notandū.

Secundū Notandū.

Aut

Aut hoc ipſo, quod aliquod aliud ſubiectum ex vna mutatione ad aliam mutationis ſpeciem: perinde ut homo ex ægritudine ad ſanitatem mutatur. At neque hoc eſſe poteſt: niſi per accidens: hic enim motus ex alia forma in aliam eſt mutatio, & generatio, & corruptio modo eodem: hoc excepto, has quidem ad ſic oppoſita eſſe, motum autem non ſimiliter. Simul igitur iu morbum e ſanitate mutatur, & ex hac ipſa mutatione ad aliam. Patet igitur cum ægrotauerit ad quanuis fore mutatum. Quieſcere namque poteſt.

Aut in mutando alterum aliquod ſubiectum ex mutatione in alteram ſpeciem: ut homo ex ægritudine in ſanitatem. Sed neque hoc poſſibile eſt, niſi ſecundum accidens. Hic enim motus ex alia ſpecie in aliam mutatio eſt. Et generatio, & corruptio ſimiliter, præter quod hæ ſunt in oppoſita ſic. Motus autem non ſimiliter. Similiter igitur mutabitur ex ſanitate in ægritudinem, & ex ipſa hac mutatione in aliam. Manifeſtum autem quod cum infirmetur mutans erit in quamlibet. Contingit enim quieſcere.

HÆc eſt tertia pars tertiæ particulę ſecūdæ partis principalis hu9 cap. in qua declaratur, quod motus non eſt motus ſicut termini. vnde iſta pars continet nouē particulas ſecundum numerum octo rationum, & vnius iterationis, quas octo rationes inducit, quarum quædam probant, quod motus non eſt terminus motus, quædam uero probant, quod motus non eſt ſubiectum motus. In prima igitur particula ponitur prima ratio probans, quod motus nō eſt ad motum tanquam ad per ſe terminum. In ſecunda ibi. [Amplius in non continente.] Ponitur ſecunda ratio ad idē. In tertia ibi. [Amplius autem infinitū.] Ponitur tertia ratio ad idem. In quarta ibi [Vt ſi ſimpliciter.] ponitur quarta ratio ad idem. In quinta ibi [Amplius eidem motus.] Reuertitur ad probandum quod motus non eſt ſubiectum. In ſexta ibi [Amplius autem oportet materiam.] ponitur ſexta ratio probans, quod ad motum non eſt motus per ſe. In ſeptima ibi [Et aliquid.] ponitur ſeptima ratio ad idem. In octaua ibi [Amplius ſi terminus.] ponitur octaua ratio ad idem. In nona ibi [Omnino autem motus.] Narrat quomodo motus poteſt eſſe ſubiectum vel terminus motus. In prima igitur particula huius partis phylo. præmittit intentionem ſuam, & etiam ponit primam rationem probantem concluſionē quam intendit. Dicit igitur phyl. primo quod ex quo contingit dupliciter intelligere motum eſſe ſubiectum motus. vno modo vt ſit ſubiectum motus. alio modo in mutando alterum de una mutatione in aliam mutationem vt dicim9, quod homo mutatur de ſanitate in ægritudinem, & ſic intelligit, quod motus ſit terminus motus. Sed iſte intellectus: vt d. phylo. eſt impoſſibilis niſi forte ſecundum accidēs quia aliquando accidit, quod ſubiectum primo eſt ſub una mutatione, & poſtea ſub alia. verūtamen motus non eſt ad motum per ſe tanquam per ſe aliquid termini, & hæc eſt decimaquinta concluſio huius libri. Pro cuius declaratione ſupponitur primo, quod omnis motus ſit ex una forma in aliam formam, & hoc non ſolum eſt verum de motu, ſed etiam eſt verum de generatione, & corruptione, quamuis aliqualis differentia ſit quantum ad hoc inter motum, & inter generationem, & corruptionem: quia generatio, & corruptio ſunt inter ſe oppoſita contradictorie uel priuatiuē: ſed motus eſt inter oppoſita cōtrariæ. hoc igit ſuppoſito cōcluſio probatur ſic, ſi ad motum eſſet per ſe motus, tunc neceſſario quandocūque aliquid mouebitur ſimul mouebitur de una forma quieſcente in aliam & de una mutatione in aliam: quod eſt inconueniens: quia tunc neceſſario quantūcūque aliqs infirmaretur ſimul, tunc moueretur ad aliam mutationem, & per conſequens inducta ægritudine neceſſario ſimul induceretur alius motus, ſed illud conſequēs eſt falſum, quia inducta ægritudine contingit mobile quieſcere ab omni alio motu: quod patet, quia mobile indifferenter trāſmutatur ad quamlibet tranſmutationem, quia hoc d.

Decimaquinta cō cluſio huius lib.

Prima rō,

A poſitio, quia omnis tranſmutatio eſt ad tranſmutationem abſque determinatione. ergo inducta ægritudine poteſt mobile quieſcere ab omni tranſmutatione, & per conſequens non eſt neceſſe, quod mobile dum mouetur ad ægritudinē moueatur ad alium motum, &c. Et fundatur hæc ratio principaliter ſuper hoc, quia ponendo, quod motus ſit terminus motus non ponitur quod motus terminetur ad determinatum motum, ſed poteſt indifferenter ad quemlibet terminari, quia motus poteſt terminari ad motum propter hoc: quia unus motus eſt ſtatim poſt alium motum: modo poſt vnum motum poteſt eſſe alius motus quicūque indifferenter: quia poſt motū localem poteſt eſſe motus ſanationis uel ægrotationis, uel dealbationis, & ſic in infinitum. Ex quo igitur concludit, quod talis motus terminatur ad talē uel ad talem motum indifferenter poſſibile eſt, quod ad nullum illorum motuum terminetur, & ſic ſi aliquid mutetur a ſanitate ad ægritudinem eſt poſſibile inducta ægritudine mobile quieſcere ab omni alio motu. Sed Comm. aliter format hanc rationem, & hoc ſic. Si motus terminat per ſe motum: tunc quando mobile mouetur ad ſanitatem: tunc tranſmutatur in aliam tranſmutationem: ſed omne q̄ mouetur partim habet de termino a quo, & partim habet de termino ad quem mouetur ergo quando mobile mouetur ad ſanitatem habet aliquid de illa tranſmutatione ad quam tranſmutatur, & per conſequens tranſmutatur illa tranſmutatione ad quam tranſmutatur, & per conſequens mobile dum tranſmutatur ad ſanitatem neceſſario trāſmutatur duabus tranſmutationibus inſimul. ſ. tranſmutatione quæ eſt ad ſanitatem, & tranſmutatione ad quam tranſmutatur, ſed mobile indifferenter tranſmutatur ad quamlibet tranſmutationem, quia hoc dicit poſitio, & quod omnis trāſmutatio eſt a tranſmutatione uel ad tranſmutationem abſque determinatione, cum igitur mobile tranſmutatur ad quamlibet tranſmutationem indifferenter, poſſibile eſt ipſum tranſmutari ad priuationem tranſmutationis, puta ad quietem, & ſic ſimul tranſmutatur in aliquam formam & nō tranſmutatur, quod eſt inopinabile. Vnde illa ratio ut mihi uidetur: fundatur ſuper hoc, quod mobile poteſt tranſmutari in priuationem illius tranſmutationis ad quam trāſmutatur contingenter, ſed contingenter tranſmutatur ad quamlibet tranſmutationem. vt d. poſitio. ergo poteſt tranſmutari in priuationē cuiuslibet tranſmutationis, & ſic poſſibile eſt, quod in fine tranſmutationis mobile quieſcat ab omni tranſmutatione: ſed ſi ad tranſmutationem eſſet per ſe tranſmutatio eſſet neceſſe, quod in fine tranſmutationis mobile eſſet ſub tranſmutatione, quia neceſſe eſt, quod mobile in fine tranſmutationis ſit ſub termino per ſe tranſmutationis. Si igitur ad tranſmutationem eſſet motus per ſe, & tamen ad quamlibet tranſmutationem indifferenter, & contingenter eſſet motus, ut dicit iſta poſitio: ſequeretur, q̄ poſſibile eſſet idem mobile ſimul eſſe tranſmutatum ad aliquid & non tranſmutatum ad illud quod eſt impoſſibile. Aliter uero formant alij iſtam rationem ſic. Si motus eſſet ad motum tanquam ad per ſe terminum: tunc idem ſimul moueretur, & quieſceret. conſequens eſt impoſſibile. igitur & antecedens. conſequentia probatur ſic. motus eſt tranſmutatio de forma quieſcente in formam quieſcentem. mobile igitur quod mouetur quieſcit in termino motus, ſed ſi motus per ſe terminaret motum in termino motus mobile moueretur. igitur in termino motus mobile ſimul moueretur, & qeſceret, quod ē impoſſibile. Sed hic eſt quintum dubiū de una conſequentia quam Commen. facit hic, quæ eſt iſta. Si mobile tranſmutatur ad aliquam tranſmutationem, tunc mobile dum tranſmutatur ad illam tranſmutationem erit in illa tranſmutatione, & per cōſequens erit ſimul in duabus tranſmutationibus. ſ. in iſta tranſmutatione qua tranſmutatur in tranſmutationem, & in tranſmutatione ad quā tranſmutatur, ſed non uidetur quod iſta conſequentia ualeat. ſ. quod ſi mobile tranſmutaretur ad aliquā tranſmutationem quod tunc mobile erit in illa tranſmutatione ad quā tranſmutatur, quia ſecundum hoc oporteret, quod mobile dum mouetur ad aliquem terminum eſſet ſub illo termino, & tunc ſequeretur, quod ſi aliquid mouetur ad calorē ſummum, quod tunc illud ſit ſub calore ſummo, ſed certū eſt, quod iſta conſequentia non ualet. igitur nec alia. Ad hoc dubium eſt d. quod conſequentia Commen. fundatur ſuper duabus propoſitionibus, quarum una eſt, quod omne quod mouetur partim habet de termino a quo, & partim habet de termino ad quem mouetur, quę propoſitio declarabitur

B

Qūo former iſtam rōnē Cō.

Cōſimile 6. phy. 32. & 5. ph. cō. 4. & 8. ph. te. cō. 70.

C

Qūo aliter.

D

Dub. circa conſequētiam Cō.

Ad dubiū

rabitur in ſexto huius, domino preſtante. Aliæ uero propoſitio ſuper quam fundatur conſequentia prædicta eſt, quod quandocũque aliqua pars ſucceſſiui eſt, tunc illud ſucceſſiuum eſt, & hoc patet, quoniã quãdocũque aliqua pars diei eſt tunc dies eſt, & hæc eſt ratio, quia eſſe ſucceſſiui conſiſtit in continuo fieri vnius partis poſt aliam partem: immo ſucceſſiuo repugnat, qđ habeat omnes partes ſimul. & ideo quandocũque aliqua eius pars eſt tunc ipſum ſucceſſiuũ eſt. Dico igitur, quod iſta conſequentia eſt bona ſi ad tranſmutationem eſt per ſe tranſmutatio. mobile dum mouetur ad tranſmutationem eſt ſub iſta tranſmutatione, quia ſi mobile mouetur ad tranſmutationem tanquam ad per ſe terminũ: tunc mobile habet aliquod de iſta tranſmutatione, ſed quando aliquid de tranſmutatione habetur, tunc illa tranſmutatio habetur, & per conſequens, ſi mobile habet partẽ de tranſmutatione: ſequitur ꝙ mobile ſit ſub illa tranſmutatione, attamen de forma permanente non tenet talis conſequentia, quia ad hoc, ꝙ forma permanens ſit non ſufficit, ꝙ aliqua eius pars ſit, & ideo non oportet, quod ſi aliquid moueatur ad ſummum calorem ꝙ propter hoc ſit ſub ſummo calore. Vel poteſt conſequentia Com. declarari ſic, ſucceſſiuum habet eſſe quandocũque eſt in fieri, quoniam eſſe ſucceſſiui conſiſtit in fieri, ſed ſi ad tranſmutationem eſſet per ſe tranſmutatio, tunc quando mobile tranſmutatur ad tranſmutationem illam. tranſmutatio ad quam tranſmutatur eſt per ſe in fieri, & per conſequens tunc illa tranſmutatio ad quam tranſmutatur eſt, & ſic ſi mobile tranſmutatur ad trãſmutationem ſicut ad per ſe ſecundum mobilem dum trãſmutatur ad trãſmutationẽ neceſſario eſt ſub illa trãſmutatione, & hęc eſt declaratio magis euidens apud me.

B

Et inſuper: non ad quãuis ſemper: & illam, ex aliquo ntiitum in aliquod aliud erit. Quare & oppoſita ſanatio erit. Non ergo motus eſt motus, niſi ꝑ accidens. Velut ſi e recordatione in obliuionẽ mutatur, quia cui illud ineſt, id interdum in ſciẽtiam interdum in ſanitatem mutatur.

C

Et amplius, non in contingentem ſemper, et illa ex quodam in quoddam alterum eſt, quare & oppoſita erit ſanatio, ſed ſecundum quod accidit, ut ſi ex recordatione in obliuionem mutatur, quoniam cui ineſt illud mutat aliquando in ſcientiam, aliquando uero in ſanationem.

Secunda ratio.

HÆc eſt ſecunda particula tertię particulę ſecũdę partis prin. huius ca. in qua ponitur ſcđa rõ probans, ꝙ motus non eſt ad motũ tanq̃ ad ꝑ ſe terminum, quæ ratio eſt illa, omnis tranſmutatio eſt per ſe, & eſſentialiter mutatio, ſicut de oppoſito in oppoſitum. ſi igitur tranſmutatio ſit ad tranſmutationem tanquam ad per ſe terminum: oportet, quod illa tranſmutatio, quæ ꝑ ſe terminat ad tranſmutationẽ ſit ꝑ ſe a tranſmutatione oppoſita tanquam a termino a quo. ergo ſi tranſmutatio ſit per ſe ad tranſmutationem, oportebit, ꝙ trãſeat de una tranſmutatione in tranſmutationem oppoſitam, ex quo ſequitur quod illud mobile dũ ſic tranſmutatur habet partem de una tranſmutatione, & partem de tranſmutatione ſibi oppoſita, ſed quandocũque pars ſucceſſiui eſt tũc illud ſucceſſiuũ eſt. ergo mobile qđ trãſmutatur de una tranſmutatione in tranſmutationem oppoſitã

D

ſimul trãſmutabitur trãſmutationibus oppoſitis, & hoc vult phyl. hæc d. quod mutatio non eſt in quacũque mutationẽ, ſed in non contingentem. i. in mutationem oppoſitam termino a quo ipſius mutationis, mutatio. n. eſt a quodam in quoddam alterum. ſ. ab oppoſito in oppoſitum, quare oppoſita erit ſanatio hæc in forma ad quam tu dicis eſſe tranſmutationem, per ſe erit oppoſito termino a quo eſt illa trãſmutatio. & ſic tranſmutatio, quæ eſt ad tranſmutationem neceſſario erit ab oppoſita tranſmutatione tanquam a termino a quo: & ita mobile ſimul tranſmutabitur tranſmutationibus oppoſitis. In hoc igitur conſiſtit ratio, quod ſi ad tranſmutationem ſit per ſe tranſmutatio, oportet quod illa ſit ex tranſmutatione oppoſita, quia omnis mutatio eſt ab oppoſito in oppoſitum, & ulterius ſi tranſmutatio ſit per ſe ad tranſmutationem oppoſitam mobile ſimul tranſmutabitur tranſmutationibus oppoſitis. conſequens eſt impoſſibile. ergo prima harum conſequentiarum patet per hoc, quia omnis mutatio per ſe eſt ab aliquo oppoſito in oppoſitum.

A

& ſecunda patet per hoc quia mobile dum mouetur eſt partim ſub termino a quo, & partim ſub termino ad quem. & ſucceſſiuum eſt quandocũque aliqua pars eius eſt. Poteſt etiam patere per hoc, quia ſucceſſiuum ſemper habet eſſe dum eſt in fieri: uel etiam in corrumpi, quoniam eſſe ſucceſſiui conſiſtit in hoc, quia continue eſt in fieri, & in corrumpi, nunc autem dum mobile mouetur, terminus a quo eſt in corrumpi, & terminus ad quem eſt in fieri, & propter hoc ſi mobile tranſmutaretur de una tranſmutatione in tranſmutationem oppoſitam, ſequitur quod illę duę tranſmutationes ſimul ineſſent mobili, & ſic mobile ſimul tranſmutaretur tranſmutationibus oppoſitis, & ſic apparet, quod ad tranſmutationem nõ eſt trãſmutatio tanq̃ ad terminum per ſe, & ſubdit phyl. d. ꝙ quamuis ad tranſmutationem non ſit tranſmutatio, tamen aliquando accidit, ꝙ vna tranſmutatio ſequitur aliam tranſmutationẽ in eodem mobili, ut ſi aliqs mutetur ex recordatione in obliuionem alicuius rei: illam mutationem poteſt ſequi mutatio obliuionis in recordationem alterius rei, & hoc ideo, quia ſicut idem ſubiectum aliquando mutatur in ſanitatem, aliquando in ſcientiam, ita

B

idem aliquando mutatur in ſcientiam alicuius rei, & in obliuionem alterius rei, & ita ſic ut põt cõtingere, quod poſt mutationem ſubiecti ex recordatione in obliuionem ſequitur mutatio eiuſdem ſubiecti in ſanitatem, ita poteſt contingere, quod ſequatur mutatio ex obliuione in ſcientiam alterius rei. Iſti tamen motus non ſunt neceſſario copulati, ita quod neceſſario unus immediate ſuccedat alteri, & ſic patet, quod quamuis ad mutationem non ſit mutatio per ſe, tamen ad mutationem poteſt eſſe mutatio per accidens, & hoc intendit. P. hic. Notandum ſecundum Com. hic quod quamuis una mutatio poſſit eſſe immediate ſuccedens alteri, tamen mutationes oppoſitę nunquam ſuccedunt ſibiinuicem immediate, quoniam inter mutationes oppoſitas eſt neceſſario quies media. Notandũ.

Præterea ſi mutationis eſt mutatio: generationiſque generatio, in infinitum erit abitio. Neceſſe eſt autem & priorem eſſe ſi poſterior erit.

C

Amplius autem in infinitum uadit, ſi erit mutationis mutatio, & generationis generatio. Neceſſe eſt igitur eſſe primam, ſi ultima erit. Tex. c. 13.

HÆc eſt tertia particula tertię partis tertię particulæ ſecundæ partis prin. huius ca. in qua ponit tertia ratio probans, ꝙ motus non eſt ad motum tanquam ad per ſe terminum, & hoc eſt ratio: ſi motus per ſe terminet motum uel generatio generationem: tunc in motibus, & generationibus erit proceſſus in infinitum. conſequens eſt impoſſibile, igitur & antecedens. conſequentia probatur, quia qua ratione motus terminat motum præcedentem ipſum: eadem ratione motus præcedens terminat alium motum præcedentem, & illæ alium, & ſic in infinitum, & eodẽ modo eſt de generationibus, quoniam ſi aliqua generatio generaretur: eadem ratione generatio, quę generatur generaretur alia generatione, & adhuc illa generatio generaretur alia generatione, & ſic in infinitum, & ſic patet conſequẽtia, videlicet ꝙ ſi ad motum eſſet per ſe motꝰ, uel ad generationem eſſet per ſe generatio, tunc in motibus, & generationibus eſſet proceſſus in infinitum, ſed quod hoc conſequẽs ſit impoſſibile. ſ. quod in motibus, & generationibus ſit proceſſus in infinitum: probatur ſic, quia in quibus eſt dare primũ: in illis non eſt proceſſus in infinitum, ſed in motibus, & generationibus eſt dare primum. ergo, &c. quod autem in illis ſit dare primum apparet, quia in motibus, & generationibus eſt dare ultimum, igitur in illis eſt dare primum. Tertia rõ.

D

Veluti ſi generatio ſimplex aliquando fiebat, & ipſum fiens fiebat. Quare nondum erat fiens ſimpliciter, ſed aliquod fiens, atq. iã fiens, & hoc rurſus aliquando fiebat. Quare nondum erat tunc fiens.

Vt ſi ſimpliciter generatio fiebat aliquando, & qđ fit fiebat. Quare nondum erat quod fit ſimpliciter, ſed aliquid cum fit, & factum eſt iam, & iterum fiebat hoc aliquando quare nondum erat tunc quod fit.

Hęc

Quarta ratio.

HÆc eſt quarta particula tertiæ partis tertiæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli in qua ponitur quarta ratio probans, quod motus non eſt ad motum tanquam ad per ſe terminum, & duo facit: quia primo ponit rationem probantem concluſionem. Secūdo ibi.[Quoniam autem.]Reuertitur ad inconueniens ad quod in tertia ratione fuit deductum. primo igitur Phyloſophus intendit rationem talem, ſi ad motum eſſet motus tanquam ad per ſe terminum, tunc ad generationem eſſet generatio tanquā ad per ſe terminum, conſequentia tenet per locum a ſimili, vel poteſt cōſequentia apparere, quia omnis motus eſt generatio quædam ſucceſſiua, & ideo idem eſt iudicium de motu, & de generatione ſucceſſiua ex quo ſunt idem, ſed conſequens eſt impoſſibile, ſcilicet, quod generationis ſit generatio tanquam per ſe termini, & hoc probatur in litera, & fundatur ratio ſuper duas propoſitiones, ſecundum Commen. quarum prima eſt, quod res generata dum fuerit in generatione nondum eſt illa res generata, & hoc eſt idem dicere, ꝙ illud quod generatur dum generatur non eſt, quæ propoſitio eſt vera loq̄ndo de ꝑ ſe termino generationis, cuiuſmodi eſt indiuiduū ſubē, & non loq̄ndo de generatione ſucceſſiua: qm̄ res pmanēs dū eſt in fieri, & in generari non eſt. Secūda propoſitio ſuper quam fundatur eſt iſta, ꝙ cum generatio ſimpliciter generatur, tunc eſt generatio, hoc eſt dū res generatur generatio eſt. Iſte igitur ſunt duę propoſitiones ſup quibus fundat ratio. Prima, ꝙ res dum generatur non eſt. Secunda eſt, ꝙ dū res generatur generatio eſt, ex iſtis arguitur ſic: ſi generatio generaretur, ſicut indiuiduum ſubē generaret: tunc generatio non eſt qñ generatur ſicut hō non eſt qñ hō generat, & ex ſecunda propoſitione, ſi gñatio eſt dū res gñaē ſeqr, ꝙ ſi gñatio gñaret, ꝙ generatio eſt dū gñaē. ergo ſi gñatio gñaret, ſeqr, ꝙ gñatio in eadē inſtanti eſt, & nō eſt, ꝙ eſt impoſſibile. Aliter poteſt iſta ratio deduci ſupponendo has duas propoſitiones, ſcilicet, ꝙ res dū generatur non eſt, & ꝙ quando res eſt complete generata, quod tunc res eſt, ex quibus poteſt argui ſic, dum res eſt in generari, tunc non eſt, ſi igitur generatio generaretur, tunc quando generatio generaretur, tunc non eſt, & ex ſecunda propoſitione arguitur ſic, quando generatio eſt completa tunc res generata eſt, ſi generatio generaretur qñ generatio eſt cōpleta, tunc eſſet generatio, ſed qñ generatio eſt, tunc res eſt in generari. ergo ſi generatio ſit quando generatio completa eſt, ſeqr, ꝙ gñatio eſt quando generatio eſt in fieri, & in generari, ſi qñ res ē in generari, tunc non eſt. ergo ſi generatio generaretur ſequit, ꝙ generatio eſſet, & non eſſet in eodem inſtanti, ꝙ eſt impoſſibile. Vel poteſt ratio ſic formari breuiter: quando generatio eſt tunc res eſt in generari, ſed quando res eſt in generari tūc, non eſt. ergo ſi generatio generaretur, quando generatio eſſet tunc ipſa non eſſet, & ita ſimul eſſet, & non eſſet, quod ē impoſſibile. De iſta ratione Phyloſophus ſolum probat in litera impoſſibilitatem conſequentis ſcilicet, quod impoſſibile eſt, quod ad generationem ſit generatio tanquam ad per ſe terminū, verbi gratia, ut ſi generatio ſimpliciter fiebat aliquando hoc eſt generaretur tanq̄ ꝑ ſe terminus generationis, & ꝙ ſit. i. ꝙ generat aliq̄ ſit complete generatum fiebat, hoc eſt fuit in generari, & hæc eſt prima propoſitio ſuper q̄ fundatur hæc ratio. ſ. illud, ꝙ ſimpliciter, & ꝑ ſe generaē non dum eſt, dum eſt in generari, ſed aliquid cum ſit, & factum ē iam, idest, aliquid cum generatur, & generatio eſt in actu cōpleto, tunc illud, quod factum eſt habet eſſe ita, quod de ipſo eſt verum dicere tunc, ꝙ ipſum eſt, & ita ſi generatio generaretur generatio haberet eſſe quando generatio eſt completa, ſed ſupple quando generatio eſt. Item hoc fiebat aliqñ. i. tunc eſt generari, vel res in generari, & hæc eſt propoſitio ſecunda ſup q̄ fundat rō. i. ꝙ quando generatio eſt, tunc res eſt in generari. Ex quibus concludit Phyloſophus impoſſibile, quod ſequitur dicit quare nondum erat eſſe ꝙ ſit. i. quare illud ꝙ fit. i. generatio quæ dicitur per ſe generari nondū erat. i. tūc qñ erat, & illud ſeqr ex oppoſito ſuo dual.° ꝓpoſiōibꝰ ꝑdictis, & ſic res dum generatur non eſt, ut dicit propoſitio prima, & dum res generatur generatio eſt, ut dicit propoſitio ſecunda ſi igitur generatio generaretur, ut dicit iſta poſitio: ſeqret, ꝙ generatio ſimul eſt, & non eſt, qa ex quo generatio generatur ſeqr, ꝙ non eſt, & ex quo generatio eſt dum res generatur ſequitur, quod generatio eſt. ergo ſequitur, generationem ſimul eſſe, & non eſſe, & hæc eſt expoſitio Com.

Cū āt infinitorū primū quicquā nō ſit: primū ipſum non erit. Quare neque id erit, ꝙ hæret. Impoſſibile eſt igitur generari quicq̄ moueri aut mutari.

Prima propoſitio.
Idem infra cō. 6. uide Cō. 8. phy. 69. & 6. c. 69.
Secunda ꝓpoſitio.
Aliter poteſt formari iſta ratio.

A *Quoniam autem infinitorum non eſt primum, non erit quid primum, uel ultimum. Quare neque habitum, neque fieri igitur, neque moueri poſſibile eſt, neque mutari nihil.*

ET cum Phyloſophus declarauit, quod generationis non eſt generatio reuertit ad declarandū illud eſſe inconueniens ad, ꝙ deductū eſt in rōne ꝓcedēti. ſ. in rōne tertia, & eſt, ꝙ in motibꝰ, & generationibus ſit proceſſus in infinitū. Declarat igitur phyl. ꝙ impoſſibile eſt, ꝙ in motibus, & generationibus ſit ꝓceſſus in infinitum, & hoc ſic. Quod in quibuſcunque eſt ꝓceſſus in infinitum in illis non eſt dare primum, & ubi non eſt dare primum ibi non eſt dare aliquid poſterius. ergo ſi in motibus, & generationibus ſit proceſſus in infinitum: ſequitur, ꝙ od non foret aliqua generatio, nec aliquis motus, & ſic nihil fieret, nec generaretur, quod eſt impoſſibile. Sed hic dubitatur de iſta conſequentia, uidelicet. ſi non eſt aliqua generatio prima, non eſt aliqua generatio poſterior. Iſta enim conſequentia nō uidetur ualere, quia generatio ſortis præcedit generationem Platonis, & generatio patris Sor. præcedit generationem Sortis, & ſic in infinitū, nec eſt dare primā generationem, & tñ ex hoc nō ſeqr, ꝙ nō ſit dare aliquam generationem poſteriorem. Ad iſtud reſpon-

B der Commen. dicit, quod in tranſmutationibus eſſentialiter ordinatis non eſt proceſſus in infinitum, ſed in tranſmutationibus accidentaliter ordinatis bene eſt proceſſus in infinitum. Unde dicit ſic: ante tranſmutationem non erit tranſmutatio eſſentialiter: per accidens uero eſt neceſſarium, ſcilicet, quod ante omnem tranſmutationem ſit tranſmutatio: quoniam neceſſe eſt, ut hic ſit unus motus eternus qui ſit cauſa, quod ante omnem motum factum ſit motus, ut determinatum eſt primo huius. Et quia moderni non diſtinguunt inter illud, quod eſt per ſe, & illud, quod eſt per accidens exiſtimauerunt, quod ſequitur ex hoc, quod ſi homo ſemper generatur ex homine, ut ſi primum non fuerit poſtremū non erit, & non ita: quoniam primum eſt, & eſt Sol. & intellecꝰ, idest, intelligentia aut intellectus diuinus operans hominē, aut generans hominem in infinitum eſt neceſſariū ꝑ accidēs non per ſe: hæc Cō. Et mihi vr̄, ꝙ ipſe intendit, ꝙ in motibꝰ accidentaliter ordinatis, & etiam in generationibus accidentaliter ordinatis eſt proceſſus in infinitum, quod tamen non eſſet poſſibile: niſi ſuppoſito uno motu primo a quo omnes

C illi motus infiniti dependent. Intētio igitur phyloſophus hic eſt probare, quod motus non terminatur ad motum, nec ad generationem tanquam ad per ſe terminum, quia ſic motius terminans, & motus qui terminatur eſſent eſſentialiter ordinati, & generatio terminata, & generatio terminans eſſent eſſentialiter ordinatę, & in eſſentialiter ordinatis ſi primum non ſit, non eſt aliquod poſteriorum, tamen in accidentaliter ordinatis non oportet, quod ſi non ſit dare primum quod ſit de numero accidentaliter ordinatorum, quod propter hoc non ſit aliquod poſterius: cum tota multitudo accidentaliter ordinatorum: neceſſario habeat unum primum extra multitudinē accidentaliter ordinatorū, ꝙ. ſ. eſt cā totius multitudinis: nunc āt generationes infinitorum hominum ſunt accidentaliter ordinatę, & ideo non ſequitur, quod ſi non eſt dare primam generationem, ꝙ propter hoc nō ſit dare aliq̄ generationem poſteriorē. Sed iſta reſponſio non vr̄ ualere, qa ſi generatio ꝑ ſe terminaret generationem, adhuc generatio terminata ad generationem non eſſet magis eſſentialiter ordinata ad illam generationem, quam nunc dealbatio ordina

D tur ad albedinem, ſed modo nō ſequitur, dealbatio non eſt, igitur albedo non eſt, quamuis dealbatio, & albedo ſint eſſentialiter ordinatę, ſic mutatio eſt ꝑ ſe terminus mutationis: igitur illo poſito, ſcilicet, quod generatio per ſe terminetur ad generationem non ſequitur, generatio prior non eſt. ergo generatio poſterior non eſt. Ad iſtud eſt dicit, ꝙ ſi generatio per ſe terminatur ad generationem, tunc bene ſequitur, generatio prior non eſt: igitur generatio poſterior non eſt, & tamen non ſequitur dealbatio non eſt. ergo albedo non eſt, quamuis dealbatio per ſe terminetur ad albedinem, & rō diuerſitatis eſt, quia ſi generatio per ſe terminetur ad generationem, oportet quod generatio prior ſit generatio poſterior & quod omnes iſtę generationes ſint ſimul in eodem tempore adæquato, ſed in ordinatis qualitercunque quę neceſſario ſunt ſimul, bene ſequitur, primum non eſt. ergo nullū poſteriorum eſt: ſed dealbatio, & albedo non neceſſario ſunt ſimul: ideo non eſt ſimile, quod autem oporteat omnes generationes eſſe ſimul poſito ꝙ generatio per ſe terminet generationem pōt dupliciter declarari, & primo ſic. generatio ex quo eſt quoddam ſucceſſiuum non eſt niſi dum eſt in generari,

Dubi.

Solutio. Commē.

Confimile. 8. phy. c. 47.
Idem primo ce. 25.
Inuehit contra leges uide c. 8. 8. phy c. 15. & 47.

Dubi. circa expoſitione.

Solutio.

nerari,& in fieri. ergo quando generatio eſt tunc ſuum generari eſt,& ſuum generari ex quo eſt quoddam ſucceſſiuũ non eſt niſi dum eſt ipſum in generari.ergo generatio ſemper erit ſimul cum ſuo generari,& ſic de omnibus,& ſic ſi generatio per ſe terminet generationem : oportet omnes generationes eſſe ſimul.Vnde ſi generatio quæ per ſe terminat generationem eſt:oportet, quod pro eodem tunc generatio q̃ terminatur ad ipſam ſit:quia generatio non eſt niſi quando eſt in generari:& ſi illa generatio ſit:oportet,quod generatio quæ terminatur ad ipſam ſit,& ſic de omnibus generationibus,& ita oportebit omnes generationes eſſe ſimul : & hoc ſi per ſe generatio terminet generationem. Secundo poteſt idem declarari ſic.Omne,quod mouetur partim eſt in termino a quo,& partim eſt in termino ad quem,vt patebit Domino opitulante ſexto huius , & accipio aliud uidelicet , quod ſucceſſiuum eſt quandocunque aliqua eius pars eſt,& ex his arguo ſic.Si generatio per ſe terminat generationem,igitur quando illa generatio generatur pars illius generationis terminantis generationem habetur,& per conſequens illa generatio terminans generationem eſt quando ſuum generari eſt,& ſuum generari non eſt:quandocũque generatio terminata ad ipſum eſt:quia dum mobile mouetur habet partẽ de termino ad quem eſt,& ſic poteſt argui de generatione illius generationis:& ſic ſi generatio per ſe terminet generationem omnes generationes erunt ſimul. Vel poteſt ratio ſic deduci:ſi generatio per ſe terminet generationem , tunc qñ generatio generatur illa generatio quæ generatur eſt , quia eius pars eſt,& ſimiliter generatio per quam generatur eſt , vt patet,& ſi illa generatio per quam generatur eſt:oportet, quod generatio quæ eſt terminus a quo illius generationis ſit,quia mobile dum mouetur partem habet de termino a quo,& partem,&c.& ſi illa generatio quæ eſt terminus a quo ſit,oportet,quod generatio quæ eſt terminus a quo illius generationis ſit,& ſic in infinitum , & ſic omnes generationes eſſent ſimul:prima tamen declaratio eſt magis euidens,vt uidetur ad præſens,ergo,&c.

Præterea:eiuſdem eſt contrarius motus , & quies inſuper,& generatio,atque corruptio. Quare ipſum fiens tunc corrumpitur:cum ſit fiens. Neque enim ſtatim fiens , neque poſterius : ſic enim oportet id quod corrumpitur.

Tex. c.14.

Amplius,eiuſdem motus contrarius eſt,& adhuc quies,& generatio, & corruptio : quare quod fit cum fiat , quod fit tunc corrumpitur.Neque cum mox fit, neque poſterius:eſſe enim oportet,quod corrumpitur.

Quinta ratio.

HÆc eſt quinta particula tertiæ partis tertiæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli in qua phyl. reuertit ad ꝓbãdũ,ꝙ motus nõ eſt ſubiectũ motus,& ẽ talis rõ:ſi mot⁹ eẽt ſubiectũ motus generatio eẽt ſubiectum generationis:ſed cõſequens eſt falſum igit̃,& antecedens cõſequẽtia patet:qa oĩs mot⁹ ẽ q̃dam generatio ſucceſſiua,ſed idẽ eſt iudiciũ de motu,& de generatione ſucceſſiua: falſitas conſequentis patet ſic:ſi generatio eſſet ſubiectũ generationis:tunc eẽt generabilis:qa ſubiectũ generationis eſt generabile,qa eſt ꝑ generationẽ trãſmutabile, ſed iſtud eſt falſum, ſcilicet,generatio ſit generabilis,& hoc probatur ſic,quia oẽ generabile eſt corruptibile ſi igitur generatio eſt generabilis,ſequitur ꝙ generatio eſſet corruptibilis.ita quod generatio poſſet eſſe ſubiectũ corruptionis,quod eſt impoſſibile:qa ſic unum contrariorum reciperet reliquum, quod eſt impoſſibile.Et etiam quia generatio corrumperetur:aut igit̃ dũ ẽ vel dũ nõ eſt:nõ eſt dicere,ꝙ generatio corrumpit̃ dũ eſt:qa generatio ſemper dum eſt generatur,quia eſſe ſucceſſiui conſiſtit in generari,& in fieri:ſed non corrumpitur dum generatur:igitur generatio non corrumpitur dum eſt,nec ẽt corrumpitur dum non eſt,qa oẽ,ꝙ corrũpitur dum corrũpitur oportet ꝙ ſit,quia illud ꝙ non eſt,non eſt ſubiectum corruptionis.Notandum ſecundum Commen.hic, quod iſta ratio

Prima ꝓpoſitio.

fundatur ſuper tres propoſitiones quarum prima eſt , quod eadem res numero poteſt moueri motibus contrarijs,& etiã eſt ſub motu,& quiete.Secunda propoſitio eſt , quod omne

Secunda ꝓpoſitio. Tertia.

generabile eſt corruptibile.Tertia propoſitio eſt,quod corruptibile non corrumpitur dum generatur,nec res mota quieſcit dum mouetur:ex iſtis ſequitur concluſio intenta,ut ſatis patet,& Commen.deducit ad aliud inconueniens , ut ſatis patet,& hoc ſic:ſi generatio habet generationem,ſequitur ꝙ habeat corruptionem,& ſi habeat corruptionem ſequitur ꝙ

A ipſa generatio recipiat corruptionem:ſic contrarium recipit ſuum contrarium,quod eſt impoſſibile.

Preterea,& ei quod generatur, & ei quod mutatur materiam ſubeſſe oportet.Erit igitur,ut alterabile corpus eſt,aut anima,ſic aliquid id, quod fit motus,uel generatio.

Tex. c.15.

Amplius oportet materiam ſubeſſe, & ei quod fit, & mutãti,quę igitur erit materia ſicut alterabile, ut aut corpus,aut aĩa,ſic aliqd,ꝙ fit motus,aut motus,aut generatio.

Sexta rõ.

HÆc eſt ſexta particula tertiæ partis tertiæ particulæ ſecundæ partis principalis hui⁹ ca.in qua ponit ſexta rõ ꝓbãs,ꝙ ad motũ nõ eſt mot⁹ ꝑ ſe,& in hac rõne phyl. vocat terminũ mot⁹ ſubiectũ:ſic igit̃ ꝑ ſubiectũ intelligẽdo motũ,probatur ꝙ motus nõ eſt ſubiectũ mot⁹, nec generatio eſt ſubiectum generationis,& hoc ſic.Omne ſubiectum motus,& etiam omne ſubiectum generationis habet materiam: ſed nec motus,nec generatio habet materiam : igitur motus non eſt ſubiectum motus,nec generatio generationis.Intelligendum,quod phyl.per ſubiectum hic intelligit terminũ

B generationis,vel motus,vt exponit Commen.& de tali ſubiecto ẽ verũ vt̃r,ꝙ ipſum hẽt materiã : qa ſeptimo meta.ꝓbat phyl ꝙ oẽ ꝙ generat̃ ꝑ ſe ẽ cõpoſitũ,& hoc tã in generatione ſubę,q̃ in generatione accidentis: nõ.n. generatur ęs,nec ſphæra,ſed ſphæra ęnea,minor declaratur,quia non põt dari talis materia,& ſicut dicimus corpus generari aut animam generari,ita poſſumus dicere motum generari aut moueri. Tex. c.17.

Notanda ſunt hic duo ſecundum Commen.primo quod philoſophus intelligit hic per materiam materiã tranſmutationis quæ eſt genus in quo eſt tranſmutatio:non materiam in qua eſt tranſmutatio de alio genere a genere tranſmutationis,& poſtea.d.Commen.in eodẽ Commento:quod ſubiectũ motus intelligitur duobus modis:quorum unus eſt illud in quo eſt motus.ſ.corpus motum.Secundus uero modus eſt genus in quo eſt motus,ſcilicet,aut ſuba,aut quantitas,aut ubi: hæc Commen.ſic igitur apparet,quod ſubiectum motus eſt duplex,ſcilicet,ſubiectum in quo eſt motus, aliud eſt ſubiectum ad quod eſt motus,ſcilicet,terminus ad quem terminatur motus,& illud ſubiectum eſt de genere illius tranſmutationis.Et ego addo vlterius,quod adhuc eſt alia materia mo-

Primum notan.

Subiectũ motus eſt duplex.

Primus modus.

Secundus modus.

C tus duplex,ſcilicet,a qua,vel ex qua eſt motus , & illud eſt terminus a quo eſt motus.Aliã vero eſt materia per quam , uel ſecundum quam eſt motus,& illud eſt medium inter terminum a quo,& terminum ad quem,ſiue ſit medium ſecundum magis,& minus,ſiue ſit medium ſecundum formam,ꝙ quidem medium differt ſpecie ab extremis, & illud poteſt accipi ex dictis Commen.in diuerſis locis, ſic igitur apparet,ꝙ quadruplex eſt materia motus,ſcilicet,materia in qua:materia ad quam:materia ex qua:& materia ſecundum quam:verbi gratia ,ſi Sor.mouetur ab albedine in nigredinem per fuſcedinem mediam Sor.eſt materia in qua : nigredo eſt materia ad quam:albedo eſt materia ex qua: & fuſcedo eſt materia ſecundum quam. Secundo eſt notandum ſecundum Cõ. hic,quod eadem impoſſibilia quæ contingunt ponentibus, & motus habeat motum:ita,quod motus terminet motum: eadem contingunt ponentibus,quod motus ſit ſubiectum in quo motus:quoniam ex hac poſitione ſequitur, quod motus moueat̃ ſicut ex prima. Quoniã ſicut in tranſmutatione de albedine in nigredinem ſequitur,vt nigredo ſit tranſmutata: ſimiliter ſi genus motu in quocunque fuerit ſi motum ſequi-

Secundũ notan.

D tur,quod motus moueatur:hæc Commen. & ita Commen. vult,quod vtrunque ſubiectum motus moueatur , ideſt,tam ſubiectum in quo quam ſubiectum ad quod eſt motus. Sed hoc non videtur uerum:quia phyloſophus prius dixit,quod formæ ſunt immobiles,& Commen. ſuperius dixit,quod albedo eſt forma quieſcens immobilis, & qui fingit eam moueri non eſt loquendum cum eo in hac ſcientia.ergo,vt uidetur ſecundum intentionem phyloſophus & Commen. apparet,quod forma ad quam eſt motus non mouetur : hoc idem patet per rationem ſic.Terminus motus non habet eſſe niſi in fine motus,quando enim terminus eſt:tunc ceſſat motus, quia nihil mouetur ad illud quod habet,& tunc arguis ſic. Illud non mouetur,quod non eſt quando motus eſt : quoniã illud quod mouetur eſt,& etiam dum aliquid mouetur motus eſt,ſed terminus ad quem eſt motus non eſt quando motus eſt,igitur terminus ad quem eſt motus non mouet̃, vel ſic:ſi terminus ad quem eſt motus mouetur, aut igitur quando eſt,aut quando non eſt,non quando eſt,quia tunc non ẽ motus,nec quando non eſt,quia quod non eſt non mouetur.

Dubi.

Dicendum,

Solutio. Dicendum quod ſicut generari dr̃ dupliciter: quia vno modo generari eſt idẽ q̃ p generationem tráſmutari. Alio modo generari idem eſt, q̃ p generationem hře eſſe poſt non eſſe, ut dictum eſt primo huius, ita ẽt moueri contingit dupliciter. ſ. uel moueri ſubiectiue, hoc eſt eſſe illud in quo eſt motus ſubiectiue, & ſic moueri idẽ eſt, q̃ per motum tranſmutari, & iſto modo ſubiectum in quo eſt motus mouet̃. Alio modo moueri idẽ eſt, q̃ p motum acqrere eſſe poſt nõ eſſe, & hoc non eſt mouere terminatiue, & iſto modo terminus ad quẽ eſt motus mouet̃. Ad illa igitur, quæ in contrariũ obijciuntur, dico q̃ phyl. d. formas eſſe immobiles ſubiectiue, ita q̃ formæ non ſunt p ſe ſubiecta motuũ: tñ formæ ſũt mobiles terminatiue, q̃a terminãt motũ, & idẽ intelligit Cõ. d. formam eſſe immobilem, & ſingens eam &c. Et ad rõnem quando dr̃, q̃ terminus motus non habet eſſe niſi in fine motus concedo, & cum dr̃, q̃ illud non mouetur, q̃ non eſt quando motus eſt, dico q̃ illud non mouetur ſubiectiue, q̃ non eſt qñ motus eſt, tñ illud quod non eſt quando motus eſt, mouetur terminatiue, & cum dicitur vlterius quod ſi terminus motus mouetur, aut igitur quando eſt, aut q̃do non eſt, dico q̃ terminus motus mouetur terminatiue quando non eſt, unde ſicut omne q̃ mouetur ſubiectiue eſt quando mouetur, ita omne quod mouetur terminatiue non eſt quãdo mouetur: quia nihil mouetur ad illud quod habet.

Et aliquid rurſus ad quod mouetur Oportet. n. huius ex hoc ad hoc motum aliquid eſſe, nõ motũ: uel generationẽ. Et inſuper quo pacto erit. Non. n. generatio perceptionis erit pceptio. Quare neq; generationis erit generatio, neq. quædam cuiuſdam.

Tex.c.16. *Et iterum aliquid in quod mouetur. Oportet enim aliquid eſſe huiuſmodi ex hoc in hoc motum, nõ motum aut generationem, ſimiliter autem & quomodo erit. Nõ enim erit doctrina, qua doctrinę generatio, quare neque generationis generatio, neque quædam cuiuſdam.*

Septima ratio. HÆc eſt ſeptima particula tertiæ partis tertię particulę ſcdę partis prin. huius ca. in qua ponit ſeptima rõ probãs q̃ motus nõ ẽ terminus p ſe motus, & rõ talis eſt. Omnis motus ẽ ab aliquo in aliud. ſ. a termino a quo ad terminum ad quem: ſi igitur motus eſſet p ſe terminus motus: tunc motus eſſet ad motum, ſed hoc eſt impoſſibile, q̃a motus eſt ad aliquod pmanens, ſed motus non eſt permanens, ſed ſucceſſiuum. ergo motus non eſt ad motum tanquam ad per ſe terminũ, q̃ motus ſit ad aliquod permanens apparet exemplariter: quoniam doctrina, quæ eſt motus vel generatio omni intellectum eſt ad ſcientiam quæ eſt res permanens, & non eſt generatio doctrinæ quæ eſt quoddam ſucceſſiuum, & per conſequens motus non eſt ad motũ, nec generatio ad generationem. Notandum q̃ Com. declarat, q̃ motus nõ eſt ad motum per ſe, & ſupponit duo. **Primum ſuppoſitũ.** Primum eſt, quod generatum dum eſt in uia generationis nondum eſt in actu pfecto: quoniam ſi eſſet in actu non eſſet illic gñatio, q̃a gñatio eſt exitus eius, q̃ eſt in potentia ad actũ. **Secũdum ſuppoſitũ.** Secũdum q̃ ſupponit eſt, q̃ ſi ad motũ eſſet motus, uel ſi generaretur, tunc motus dum gñaretur haberet eſſe completũ, & perfectum. Ex quo ſeqtur q̃ res, quæ eſt complete gñata generaretur, quod eſt impoſſibile, quia ſic ſimul haberet eſſe completum & non haberet, nam ex quo eſt in uia generationis haberet eſſe incõpletum, & ex quo eſt complete gñata haberet eſſe completum, & hoc eſt inconueniens, ut d. Com. ſ. quod res complete generata generaretur, qđ intendit phyl. cum d. in texen quem Com. exponit, impoſſibile eſt ut ſcientia fiat ſcientia. i. impoſſibile eſt ut ſcientia cum eſt complete gñata fiat ſcia. ſ. ut gñetur. Intelligendum tñ q̃ illud ẽm quod Com. ſupponit, videlicet q̃ ſi mot⁹ gñaret̃ vt terminus motus dũ tunc motus gñaretur haberet eſſe completum: habet ueritatem pro tanto, quia mobile dũ mouet̃ habet partem de termino ad quem: & q̃rcũque pars ſucceſſiua eſt, tunc illud ſucceſſiuum eſt, & habet eſſe completum ſicut pt hic, ſi igitur motus eſſet ad motum: tunc mobile cũ mouetur habet partem de termino ad quem mouetur, & p conſequens pars illius motus eſſet, & per conſequens motus haberet eſſe completum quando generaretur. Poteſt etiam idem declarari, quia ſucceſſiuum quando eſt in fieri, & in generari habet eſſe ita completum ſicut poteſt habere, quia ſuum eſſe conſiſtit in fieri, & in generari. ergo ſi motus generaretur haberet eſſe completum dum generaretur, quod eſt impoſſibile.

Præterea ſi tres mutationis ſpecies ſunt: ſubiectã naturam harum aliq̃ eſſe, & ea in quæ mouetur neceſſe eſt. Veluti lationẽ alterari aut ferri neceſſe eſt.

Tex.c.17. *Amplius ſi tres ſpecies ſunt motus. harum aliqua neceſſe eſt eſſe ſubiectam naturam, & in quam mouetur, loci ergo mutationem alterari, aut ferri.*

Octaua ratio. HÆc eſt octaua particula tertiæ partis tertię particulæ ſecundæ partis prin. huius ca. in qua ponitur alia rõ probans, q̃ motus non eſt p ſe terminus motus, & rõ eſt talis. Illud ad quod eſt motus mouet̃, ut dictũ eſt ſupra. ſ. terminatiue, ſi igitur motus eſſet p ſe terminus motus: motus moueret, q̃ eſt impoſſibile: quia ſolũ ſunt tres ſpẽs motus ut motus tranſlationis, motus alterationis, & motus ad quantitatem. ſ. augmentatio, & diminutio, ſi igitur motus moueretur, aut igitur eadem ſpecie motus aut alia, & alia, non eſt dicere, q̃ eadem ſpecie motus, quia ſic trãſlatio trãſferretur, & alteratio alteraretur, q̃ eſt impoſſibile, nec alia ſpecie motus, quia ſic tranſlatio alteraretur, uel augmentaretur, quod eſt magis impoſſibile, hæc eſt expoſitio Com. magis tamen conſonat textui quod phyl. hic probat, quod motus non eſt ſubiectum motus.

Omnino autem cum omne q̃ mouetur trifariã moueatur, aut quia per accidens mouetur, aut quia pars aliqua mouetur, aut quia per ſe mouetur, per accidens duntaxat mutari mutatio poteſt. Veluti ſi is qui ſanatur, currit uel diſcit. At eam quæ eſt per accidens iandudum omiſimus.

Omnino autem quoniam mouetur omne quod mouetur tripliciter, aut in eo ſecundum accidens, aut quia pars aliqua, aut quia per ſe ſecundum accidens ſolum contingit mutare mutationem ut ſi quis ſanus ſit currat, aut diſcat. Hanc autem ſecundum accidens amiſimus olim.

HÆc eſt nona & ultima particula tertiæ particulę ſecundę partis prin. huius ca. in qua phylo. narrat quõ motus pt eſſe ſubiectum uel terminus motus. d. q̃ cũ mobile, & ẽt terminus ad quem dicatur multipliciter. ſ. p ſe primo: ẽm partem: & ẽm accidens, & ſolum ẽm accidens contingit, q̃ motus ſit ſubiectum uel terminus motus ut ſi illæ q ſanatur currat, & addiſcat hoc eſt per accidens, aut ſi poſt ſanationem ſequatur alius motus ut curſus uel doctrina, hoc erit per accidens, & ita per accidens motus pt eſſe ſubiectum uel terminus motus: ſed illa mutatio. ſ. per accidens excluſa eſt in primo ca. huius quinti. **Notandũ.** Notandũ quod motus non poteſt eſſe per ſe nec ſecundum partem ſubm vel terminus motus: qđ non p ſe patet ex declaratis, qđ aũt non ẽm partem declarat Com. ſic: qm̃ cũ pars p diuiſionem poſſet fieri totum. ſi motus ſecundum partem eſſet ſubiectũ uel terminus motus ſequeretur quod ſecundum ſe totum poſſet eſſe ſubiectum uel terminus motus, quod eſt impoſſibile. Intelligendum eſt quod phyl. non oſtendit hic motũ non eſſe in his tribus prædicamentis. ſ. in quando: habitu, & ſitu, non. n. oſtendit motum non eſſe in quando: qm̃ q̃ ſignificat eſſe in tpe, & tps eſt menſura motus, & ideo oſtenſo quod motus non eſt in actione, & paſſione quæ ptinent ad motus ſatis eſt oſtenſum quod motus non eſt in qñ: ſimiliter qñ cauſatur ex adiacentia temporis, ſicut igr̃ tps non eſt fixum ſed conſiſtit in quadam ſucceſſione, ita & quando: nunc illud quod terminat motum debet eſſe permanens, & fixum. ergo, & ratio quare non probat quod ad habitum non eſt motus: eſt, q̃a motus dicitur ſecundum quandam relationem ad aliud quod adiacet: vnde ſicut relatio poteſt alicui acquiri nulla mutatione facta in eo cui acquiritur: ita habitus poteſt acquiri alicui ſine mutatione facta in eo, & ideo probato quod ad relationem non eſt motus, ſatis eſt probatum quod ad habitum non eſt mot⁹ cum eadem ſit ratio de utroque. Similiter non probat, quod ad ſitum non eſt motus, quia ſitus dicit quendam ordinem partium, & ordo eſt relatio, & ideo ſicut ad relationem non eſt motus, ita ad ſitum non eſt motus, & etiam quia omnis ſitus non cauſatur in aliquo corpore, niſi per motum localem: nunc certum eſt, quod motus localis non eſt per ſe ad ſitum, ſed motus localis ſolum eſt ad ſitũ p accidens, & ideo ſatis apparet q̃ ad ſitum non eſt motus p ſe. Vel poteſt dici, qđ phyl. non

Qđ mot⁹ non ſit in qñ, habitu, & ſitu.

probat, ꝙ ad quando: vel ad ſitum: vel ad habitum non eſt motus, quia minus videtur de iſtis, quam de illis de quibus probauit.

Cum autem neque in ſubſtantia neque in relatione neque in actione paſſioneve ſit motus: reſtat in qualitate quantitate ac vbi tantummodo motum eſſe. In vnoquoq; nãque iſtorum contrarietas eſt.

Tex. c. 18. *Quoniam autem neque ſubiectę, neque ad aliquid, neq. ipſius facere, aut pati, relinquitur ſecundum quale, aut quantum, & ubi motum eſſe ſolum, in unoquoque enim horum eſt contrarietas.*

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, in qua oſtenſo in qbus pdicamentis non eſt motus, nũc probat in qbus prędicamẽtis eſt motus. Hęc pars cũtinet quinque particulas, quia in prima declaratur ex prædictis ꝙ ſolum in tribus prædicamentis eſt motus. In ſecunda ibi. [Motus igiť ſm quale] determinat de ſpeciebus motus quãtum ad eorum nomina. In tertia ibi. [Quę autem in eadem ſpecie.] Soluiť vna dubitatio quæ orit ex prædictis. In quarta ibi. [Quod qdem igiť.] Determinat de gẽre oppoſita motui. In quinta ibi. [Quid igiť eſt motus.] Epilogat pręoſtenſa. In prima igitur particula huius partis phyl. ex pdictis declarat ꝙ ſolũ in quantitate, qualitate, & ubi, eſt p ſe motus, & hæc
16. concl. huius lib. eſt 16. concl. huius li. ꝗ probatur ſic. In nullo aliorum prædicamentorum eſt p ſe motus pręterquam in quantitate, qualitate, & ubi, quia neq. in ſubſtantia, neq. in relatione, nec in actione, nec in paſſione, &c. vt declaratum eſt, & in iſtis tribus pdicamentis eſt motus, ergo ſolum in iſtis tribus prędicamentis eſt motus. hæc conſequentia patet, q̃a concluſio eſt vna excluſiua ad cuius veritatē reqrit & ſufficit ꝙ vtraq. eius expones ſit vera, ſed præmiſſæ huius rõnis ſunt exponentes concluſionis, igiť ex præmiſſis ſequitur cõcluſio, maior vero patet ex præcedentibus, & minor declarat. ſ. quod in his tribus prędicamentis eſt motus, & hoc ſic, in iſtis tribus prædicamentis eſt ſufficiens contrarietas requiſita ad motum: igitur in iſtis
Notandũ. tribus prædicamentis eſt motus. Notandum ſm Com. hic, ꝙ cauſa vniuerſalis pp q̃ eſt poſſibile vt motus ſolummodo ſit in iſtis tribus prędicamentis eſt, quia contraria exiſtunt in eis: hęc Com. vnde quia contrarietas per ſe non inuenit niſi in iſtis tribus prædicamentis, ideo ſolum in iſtis eſt p ſe motus, ſi autem contrarietas inuenitur in aliis prędicamentis, hoc non eſt niſi ratione contrarietatis, quę eſt in iſtis tribus prædicamentis, & ideo ſolum in iſtis eſt contrarietas per ſe.

Is igitur motus qui in qualitate eſt alteratio ſit. hoc enim commune nomen poſitum eſt. Atq. qualitatem non eam dico, quę in ſubſtãtia eſt, eſt enim & differentia qualitas, ſed eam quæ eſt paſſiua, qua quippiam pati dicitur aut impaſſibile eſſe.

Motus quidem igitur ſecũdum quale, alteratio ſit. huic enim alludit commune nomen. Dico autem quale non in ſubſtantia, & nãque differentia quale eſt, ſed quod paſſiuũ ſecundum quod dicitur pati, aut impaſſibile eſt.

HÆc eſt ſecunda particula tertię partis principalis huius ca. in qua phylo. de iſtis tribus ſpeciebus motus determinat quantum ad eorum nomina, & d. ꝙ motus ſecundum quale vocatur alteratio. huic enim. ſ. motui in qualitate alludit, ideſt appropriatur hoc nomen commune alteratio: veruntamen phyl. exponit quid hic appellat quale. d. quod non intendit per quale, quale ſubſtantiale, ideſt differentiam ſubſtantialem, ſed per quale intelligit quale ſecundum quod aliquid dicitur paſſiuum vel impaſſibile. Notandum ſecundum Commen. quod phylo. hic per quale ſecundum quod aliquid dř paſſiuum vel impaſſibile intelligit qualitatem paſſibilē. i. qualitatem de tertia ſpecie qualitatis, & potentiam naturalem & impotẽtiam quæ ſunt de ſecunda ſpecie qualitatis. nã p hoc quod d. ſecundum ꝙ dicitur pati intelligit qualitatem paſſibilem, & impotentiam naturalem, & per hoc quod dicit, aut impaſſibilem eſſe, intelligit potentiam naturalem, & ſic. P. hęc non intelligit per quale niſi qualitatem accidentalem quę eſt de prædicamẽto qualitatis, nec adhuc per quale intelligit omnem qualitatem de genere qualitatis, ſed ſolum qualitatem de tertia ſpecie qualitatis, & ſecũda & huius rõnem aſſignat Com. d. ꝙ in ſeptimo huius declarabit Ari. quod motus alteratio nis non inuenitur in prædicamento qualitatis niſi in genere qualitatis paſſiuę ſm tactum, guſtum, & viſum: nam huiuſmodi qualitates ſuſcipiunt magis, & minus, & non eſt ita de qualitate quæ eſt in anima, & in animato, & de qualitate ꝙ eſt ſecundum quantitatem ut ſunt pulchritudo, & turpitudo. Illa autem quę dř ſecundum potentiam aut impotentiã
Tex. c. 14. uſq. ad te. com. 20. naturalem eſt propinqua paſſiuę, & uidetur ꝙ in ea ſit motus, & in ſeptimo huius erit perſcrutatio de hoc, ſed ſecundum eius uerba in hoc loco apparet ꝙ ſecundum eam inuenitur motus. hæc Com. Et ſic uidetur ſecundum Com. hic, quod alteratio eſt per ſe ad qualitates de tertia ſpecie qualitatis: & ſecunda, ſed non ad qualitates de prima ſpecie qualitatis, & quarta, ſed utrum hoc ſit uerum uel non: uidebitur Domino largiente in ſeptimo huius.

Is autem qui eſt in quãtitate: communi quidem nomine caret: habet autem earum partium in quas diffunditur nomina, quarum altera accretio, alia decretio nuncupatur. Ea quidem quæ ad perfectam accedit magnitudinem accretio. Ea uero quę ex hac recedit decretio.

Qui uero ſecundũ quantũ eſt, ſecundum commune quidem innominatus eſt, ſed ſecundum utrũque: aut augmentum, aut decrementum. Qui quidem eſt in perfectam magnitudinem, augmentum eſt. Qui uero ex hac decremẽtum.

VIſo ꝙ motus in qualitatibus habet nomen ſecundum genus. i. nomen commune omni motui ad qualitatẽ: narrat. P. quomodo nominatur motus ad quantitatẽ: & d. quod motus ad quantitatem ſecundũ genus non habet nomen. i. non eſt aliquod nomen commune omni motui ad quantitatem, ſed motus ad quantitatem ſecundum ſpeciẽ habet nomen: duæ n. ſpecies motus ſecundum quantitatẽ ſunt nominatę, & ſunt augmentatio, & diminutio, motus n. ad perfectam quantitatem, ideſt a minori quantitate ad maiorem uocatur augmentum, motus vero a maiori quantitate ad minorem uocatur decrementum.

At is qui eſt in loco, & communi nomine caret, & proprio. Latio autem communi: nomine nũcupetur, quãquã ea ſola propriè ferri dicuntur, in quibus cum mutant locum non eſt ſitum ſtare, & quæ loco ſeipſa non mouerint.

Qui autem eſt ſecundum locum & ſecundum propriũ, & commune, innominatus eſt. ſit autem loci mutatio uocata. quod commune eſt. quamuis dicantur ferri hæc ſola proprie cum non in ſeipſo ſit ſtare mutantibus locũ. Et quæcunque non ipſa ſeipſa mouent ſecundum locum.

ET ſicut motui ſm quantitatem non eſt nomen commune, ita motui ſecundum locum non eſt nomen commune omni motui ſm locũ, nec ẽt ſuis ſpẽbus ſũt noĩa impoſita, ſed motus localis ſecundum locũ in cõi uocatur loci mutatio: ut loci mutatio ſit cõe ad oẽm motum ſecundũ locum. Textus uero Com. ubi in textu noſtro habetur ſic, aut eſt loci mutatio ꝙ commune eſt, hẽt ſic, dicať igiť translatio hoc eſt motui locali in communi imponať hoc nomẽ tráſlatio, itaꝙ tráſlatio ſit nomen commune omni motui ſm locum: tñ proprie loquẽdo ſolũ illa dicunť ferri. i. moueri, q̃ cũ
Prima expoſitio. moueť non pñt ex ſe qeſcere, & ẽt illa, q̃ non mouẽt ſe. Notãdũ ſm Com. hic, ꝙ hoc nomẽ tráſlatio dř in idiomate Gręcorũ de eis, q̃ moueñť in loco, q̃ non habent ceſſare in eo ex ſe. ſ. q̃ moueñť uiolenter & de corporibus ſimplicibus, & ſic tráſlatio ſolũ dř de motibus ſm locum uiolentis, & de motibus corporum ſimplicium, & hoc intelligit phylo. cum dicit, & etiam dicunť hęc ferri ſola ꝓprie cum non in ſeipſis ſit

ſit ſtaré immutantibus locum.& ſecundum hoc trãſlatio dr̃
Secundi expoſitio. de motibus uiolẽtis ſm̃ locũ, & ẽt de motibus naturalibus corporum ſimplicium Vel forte hoc nomẽ tranſlatio apud Græcos dicebatur de motibus uiolentis tantum:quoniã corpora quatuor ſimplicia exiſtimant mouere ſe in loco, ſed nõ habent quieſcere ex ſe.& hoc intelligit phy.cum d.Et ẽt illa ſup. dicuntur ferri proprie quęcũq; ſe non ipſa ſe mouẽt ſecundum locum,& ſic ſm̃ expõnem Com tranſlatio ꝓprie in idiomate Gręcorum dupliciter accipit:vno modo ſm̃ ꝙ dr̃ de motibus localibus quorũcũque corporum quæ non poſſunt ex ſe quieſcere,& ſic dr̃ de motibus uiolentis, & ẽt de motibus naturalibus corporum ſimplicium. Alio modo accipit ſm̃ ꝙ dr̃ de motibus uiolentis tm̃. Adhuc ſm̃ Com. hoc nomen tranſlatio forte apud Græcos dr̃ de omni eo ꝙ mouetur in loco ꝑterquam de habentibus aĩas. Corpora.n. ſimplicia non mouẽt ſe in loco niſi ꝑ accidens, & illa q̃ mouẽt ſe in loco ſunt aĩata,& ſic patet ſm̃ Com. ꝙ hoc nomen tranſlatio non dr̃ proprie ſm̃ idioma Gręcorum de oĩ motu locali,ſed ſolum de aliquibus,& hoc põt intelligi tripliciter ut uiſum eſt.ſ.uel ꝙ dicat̃ ſolum de motibus uiolentis & de motibus naturalibus corporum ſimplicium:vel ꝙ dicatur ſolũ de motibus violẽtis vel ꝙ dicat̃ de omni motu locali præterq̃ de motu locali animatorum. Circa hoc dictum Com videlicet ꝙ corpora ſimplicia non mouent ſe in loco niſi per accidens, & illa quæ mouent ſe in loco ſunt aĩata e eſt intelligendum ꝙ aliquid mouere ſe in loco põt intelligi dupliciter:vel ſtricte,vel large: large loquendo omne illud mouet ſe in loco ꝙ non mouet̃ effectiue ab aliquo motore extrinſeco tanquã a cauſa ſufficiente,& pręciſa,& iſto modo eſt uerum ꝙ corpora ſimplicia mouent ſe in loco, & ꝙ mouentur ex ſe, quia in ſeipſis habent principium effectiuum ſuorum motuum, ſed ſtricte loquendo ſolum illud mouet̃ ex ſe ꝙ habet in ſe principium effectiuum ſui motus, & etiã principium ſiſtendi motum ante finem motus, ſicut animal poteſt moueri per aliquod ſpatium, & poteſt ex ſe antequã deueniat ad finem ſpatij quieſcere, & iſto modo nec corpora ſimplicia,nec alia inanimata mouent ſe,de hoc tamẽ magis videbitur octauo huius.

Mutatio autem ea,quæ eſt eadẽ in forma ad magis ac minus tale,alteratio eſt. Ea nãq. mutatio quæ ex contrario ad contrarium itur aut ſimpliciter aut aliqua ex parte motus nimirum eſt. Nam ſi ad minus tale acceditur ad contrarium,ſi ad magis: vt ex cõtrario in ipſum mutari dicetur. Nihil.n.intereſt aliqua ex parte quippiam,an abſolute mutetur. Attamen aliqua ex parte eſſe ipſa contrario oportebit. Eſt autem ex eo magis minuſve tale, quia plus aut minus ineſt contrarij,& non ineſt.

Tex.c.19. *Quæ autem eſt in eadem ſpecie mutatio in magis,et minus alteratio eſt. Aut enim ex contrario aut in contrarium motus eſt,aut ſimpliciter,aut ſic,in minus enim quidem uadeas,in contrarium dicetur mutari, in magis autem tanquam ex contrario in ipſum. Differt enim nihil ſecundum quid mutare,aut ſimpliciter,niſi quod ſic indigebit contraria eſſe. Magis autem ex minus eſt, quod plus aut minus contrarij inſunt:aut non.*

HÆc eſt tertia particula tertię partis prin. huius ca.in qua ſoluitur vna dubitatio, quæ ortum hẽt ex prædictis,quę eſt dubitatio talis, nam eſt dictum ꝙ ſolum in tribus prædicamẽtis.ſ.quantitate,qualitate,& vbi eſt motus:quia ſolum in iſtis eſt per ſe contrarietas, & omnis mo-
Dub.philoſophi. tus eſt a contrario in contrarium. Sed ſup hoc põt dubitari, quia non uidetur verum ꝙ omnis motus ſit a contrario in contrarium,quia aliquis eſt motus qui eſt inter formas eiuſdem ſpẽi,ut motus a magis albo ad minus albũ,& talis mo-
Solutio phyloſophi. tus non eſt a contrario in contrariũ, qa formę eiuſdẽ ſpẽi non ſunt contrariæ. Iſtam dubitationem ſoluit phyl.d. ꝙ trãſmutatio,quæ eſt in eadem ſpẽ: eſt de contrario in cõtrariũ quodammodo:vnde magis albom & minus albũ ſunt quodãmodo contraria,& ſi non ſint cõtraria ſimpliciter,& ita ſalua-
Primũ notan. tur ꝙ oĩs motus eſt a cõtrario in cõtrariũ. Sed hic ſunt duo notanda ſm̃ Com.primo ꝙ contrarietas inuenit̃ dupliciter

A ſ.ſimpliciter & quodammodo: cõtrarietas ſimpliciter eſt, q̃ eſt extremi ad extremũ,& talis eſt inter formas ſpẽ differentes ſm̃ communẽ opinionẽ: contrarietas vero quodãmodo eſt inter formas eiuſdẽ ſpẽi, q̃ eſſe poſſunt ſucceſſiue in eodem ſubiecto enti in actu ſed nõ ſimul: vnde nõ oĩs motus eſt a contrario ſimpliciter ad cõtrariũ ſimpliciter,ſed omnis motus eſt inter contraria vel ſimpliciter vel quodammodo. Sciendum ꝙ motus localis,& motus ad q̃titatem non ſunt inter cõtraria ſimpliciter,ſed inter cõtraria quodãmodo:qa inter formas eiuſdẽ ſpẽi,motus.n.ad q̃titatẽ eſt a corporeitate in corporeitatẽ:nũc ãt oẽs corporeitates ſeu ꝓfunditates de genere q̃titatis ſunt eiuſdẽ ſpẽi. Scđo eſt notãdum ſe- Secũdum notan.
cũdum Com. hic,ꝙ cũ trãſmutatio fuerit a magis in minus dicet̃ trãſmutari ad contrarium,qm̃ non ſit minus niſi ex cõmixtione contrarij.v.g. qm̃ illud ꝙ eſt magis albũ ꝙ trãſmutat̃ ad minus albũ dr̃ tranſmutari in nigrũ, & econuerſo dr̃ Idẽ infra cõ.41. ſed vide oppoſitum 2.cęli com.58.
tranſmutari ad aliquod albũ, hæc Com.& credo ꝙ Com.nõ intelligit,ꝙ in minus albo ſit aliqua nigredo de ſpẽ oppoſita ad q̃ per ſe terminat̃ motus,q eſt a magis albo ad minus albũ,qa ſi motus a magis albo ad minus albũ terminaret̃ ad
B nigredinẽ q̃ eſſet in minus albo ſequeret̃ ꝙ motus qui eſſet a magis albo in minus album eſſet a ſimpliciter contrario in ſimpliciter contrariũ qa albedo,& nigredo ſunt ſimpliciter contraria,ſed hoc eſt contra.Pᵐ.& ẽt cõtra Com hic,ideo dico,ꝙ motus q eſt a magis albo in minus albũ:eſt ad aliqđ nigrum in reſpectu non ad nigrũ ſimpliciter: qm̃ minus albũ reſpectu magis albi dr̃ quodammodo nigrũ:& ꝙ Com.d. ꝙ non ſit minus niſi ex commixtione contrarij:dic ꝙ Com. ꝑ commixtionem intelligit appropinquationẽ.vnde non ſit minus niſi ꝑ appropinquationẽ ad ſimpliciter contrarium. Notandum ſm̃ dñm Alb.hic,ꝙ non ſit ſemꝑ intenſio, & remiſſio ꝑ admixtionem contrarij aut ſeparationẽ a contra- Alb.Mag.
rio. Aliquando.n.illud ꝙ intendit̃ non hẽt contrariũ: vt patet de bono ꝙ non hẽt contrariũ,ſed priuatiuẽ oppoſitum: & priuatio non admiſcetur alicui,& quãdo ſic eſt, tunc intenſio ſit ex acceſſu ad optimum & remiſſio ex receſſu ab optimo. hoc Alber.

Ex his igitur,quę dicta ſunt patet motus has tres ſolas eſſe mutationes. Eſt aũt immobile,& id ꝙ mo-
C uere non poteſt:& id ꝙ multo in tempore uix mouetur,aut id quod tarde admodum incipit,& id inſuper quod aptum eſt quidẽ vt moueatur moueriq́. põt;non tamen tunc cum eſt aptum moueri,& vbi & quemadmodum eſt aptum mouetur qđ quidem ſolum immobiliũ quieſcere dico. Eſt.n motus cõtraria quies. Quare ſit,ut ipſa ſit priuatio ſuſceptiui.

Quod quidem igitur hi tres ſoli motus ſunt ex his manifeſtum eſt,immobile autem eſt,quod omnino impoſſibile eſt moueri;ſicut ſonus inuiſibilis. Et quod multo tempore uix mouetur, aut quod tarde incipit, quod dicitur grauiter mobile,& quod aptum natum eſt moueri, & poſſibile,non mouetur autem tunc cum aptum natum eſt & ubi, & ſic, quod quidem quieſcere uoco immobilium ſolum, contraria enim quies motui eſt, quare priuatio erit ſuſceptiui. Tex.c.20.

D

HÆc eſt quarta particula tertiæ partis principalis huius ca.in qua phyl.determinat de qete oppoſita motui,oſtẽdendo q̃ quies in rei veritate opponit motui. primo tñ concludit ex ꝑdictis concluſionẽ principalẽ hic in tẽtã dicẽs, ꝙ manifeſtum eſt ex ꝑdictis ꝙ hi tres motus ſũt ita ſup. ꝙ non plures ut motus ad quantitatem: motus ad qualitatem:& motus ad vbi. Deinde diſtinguit motus immobiles ex qua diſtinctione patebit, q̃ eſt quies quæ eſt motus contraria. Et diſtinguit tres modos immobilis, quorum primus eſt,quod illud eſt immobile,quod eſt impoſſibile moueri,ſicut ſonus dr̃ inuiſibilis,qa nullo modo ꝑt videri.ſecũdo modo dr̃ immobile illud ꝙ de difficili ſiue tarde mouet̃: & d Com.ꝙ in illis duobus modis.ſ.primo,& ſecundo dicitur immobile tranſumptiuẽ,dicit etiam Commen.hic, qđ Alexander dixit,quod illud quod eſt tardi motus,eſt aliud ab illo quod eſt difficilis motus:quoniam illud quod eſt difficilis motus eſt illud quod tarde incipit moueri,non illud Immobile dicitur triplicitter. Alexãder.

quod tarde mouetur,& ſic poteſt iſte ſecundus modus quo **A** dicitur immobile diuidi in duos modos. quorum vnus eſt modus quo illud quod de difficili mouetur, dicitur immobile,ſicut lapis ponderoſus, qui de difficili dicitur amoueri a loco ſuo dicitur immobile. Alius vero modus eſt quo illud quod tarde mouetur dicitur immobile,& ſic teſtudo poteſt dici immobilis . Tertius modus de his principalibus modis dicitur immobile illud quod eſt natum moueri , ſed non mouetur in illa hora in qua innatum eſt moueri,& in loco in quo innatum eſt moueri , neque ſicut innatum eſt moueri,ut quando ceſſat a motu quo natum eſt moueri, & iſto modo graue exiſtens ſurſum prohibitum ne deſcendat dicitur immobile,quia innatum eſt moueri,& eſt in loco in quo innatum eſt moueri,cum ſit extra locum ſuum naturalem,& quia ibi non mouetur.ideo dicitur immobile.Vnde phyl.dicit, quod ſolum immobile iſto tertio modo dictum dicitur quieſcens:d.Commen.quod quieſcens in rei veritate eſt hoc.ſ.illud quod caret motu in tempore in quo natum eſt moueri,& in loco in quo innatum eſt moueri , & in diſpoſitione ſecundum quam innatum eſt moueri,cuius ratio ſecundum phyloſophum eſt,quia quies contrariatur motui,& ideo illud dicitur quieſcere quod eſt ſuſceptiuum motus,& priuatur motu. **B**

Dubium. Sed nunc eſt dubium, quia ſecundum hoc iſta diffinitio quietis non competeret niſi quieti uiolente,quia quieſcens naturaliter eſt illud quod caret motu in loco in quo non eſt natum moueri,& ſic quieſcens hic diffinitur, quod quieſcens eſt illud quod non mouetur in loco in quo eſt natum moueri,& ſi quies hic diffinita nō cōpeteret quieti naturali.

Prima ſolutio Cō. Ad illud reſpondet Commen.dupliciter:vno modo quod quies hic diffinita.ſ.quod eſt immobilitas eius quod innatum eſt moueri in loco in quo innatum eſt moueri, eſt quies uiolenta tantum:& contentus eſt iſta quiete.ſ.uiolenta,quæ eſt manifeſtior,& notior .

Secūda ſolutio Cō. Alio modo reſpondet Commen. d.quod quies hęc diffinita eſt communi quieti naturali,& etiam quieti violente,& etiam quieti animalis,quia animal quieſcit ex ſe , quieſcens enim naturaliter ut terra quieſcens in loco ſuo naturali caret motu quem nata eſt habere cum eſt in alio loco , & ſicut nata eſt habere ipſum : ſimiliter animal cum quieſcit ex ſe caret motu quem innatum eſt habere,& ſicut natum eſt habere. **C** Et ſimiliter manifeſtum eſt , quod quieſcens uiolenter caret motu quem natum eſt habere in loco in quo natum eſt habere,& ut natum eſt habere, & ſic ſecundum vnam expoſitionem Commen.phyl. ſolum hic deſcribit quietem uiolentam, ſed ſecundum aliam expoſitionem deſcribit quietem vt communis eſt quieti pure naturali,& violente,& quieti animalis.

Dn̄s Albert' Magnus. Notandum ſecundum dominum Albertum hic, quod nulla contrarietas eſt in genere,ſed in ſpecie,quia color in genere non habet contrarium:cum omnium cōtrariorum ſit idem genus,& ideo in genere quies opponitur motui oppoſitione,quæ eſt inter priuationem,& habitum .Dicit etiam hic Albertus quod ſi quies accipiatur in ſpē quin ad naturam quietantem:tunc aliqua quies in ſpecie contrariatur alicui motui proprie contrario, ita quod vtrūque eſt forma vt habitus.hæc Albertus. Ex quo apparet,quod quies vno modo poteſt accipi pro forma poſitiua ſub qua res,quę eſt nata moueri quieſcit.

Quid igitur eſt motus,& quid quies,ut quot ſūt **D** mutationes:& quot motus per ea,quæ diximus perſpicuum iam euaſit.

Tex. c.21. *Quid quidem igitur motus,& quod quies,& quot mutationes,& quales motus,manifeſtum ex dictis.*

HÆc eſt quinta particula tertiæ partis principalis huius ca.in qua phyl.epilogat præoſtenſa dicens,quod ex dictis patet quid eſt motus,& quid quies,& quot ſunt mutationes.i.quot ſunt genera mutationum , & quales ſunt motus, omnia iſta ex præcedentibus patent .

Primū notan. Sed hic ſunt duo notanda ſecundum Com.primo quod phylo. aliter loquitur de motu in tertio phyſicorum,& aliter hic, quia in tertio huius loquitur de motu non diſtinguendo inter generationē,& corruptionē, & alios motus, & ideo ſm quod loquitur de motu in tertio huius, ſic ē in quatuor generibus.i.in ſuba,quātitate,qualitate,& vbi ſed vt motus cōſiderat hic,ſic tm̄ eſt in tribus p̄dicamētis.

Secūdum notan. Scd̄o eſt notandū ſm Com.q p̄fectio accepta in diffinitione motus,q̄ eſt tanq̄ **A** genus non inuenit in tranſmutatione,quæ eſt in gn̄atione, quia in eo nō eſt p̄fectio diminuta de gn̄e eius ad q eſt motus.ſ.de gn̄e perfectionis cōpletę,& cauſa in hoc eſt: qm̄ forma eſt indiuiſibilis,& q̄a generatio eſt de non eſſe ad eſſe : hæc Cō.Vnde p̄fectio accepta in diffinitione motus q̄ eſt tāquam genus.i.actus imperfectus nō inuenit in genere ſubē: quia forma ſubſtantialis non ſuſcipit magis,& minus,& p̄p hanc rōnem ad ſubam non eſt motus, quia omnis ſucceſſio in motu attendit vel penes diuerſitatem termini a quo eſt motus:vel penes diuerſitatē termini ad quē eſt, ſed in generatione ſubē,nec terminus a quo eſt diuiſibilis, quia nō eſſe ſiue priuatio formæ ſubſtātialis quæ eſt terminus a quo:non eſt diuiſibile:ſimiliter forma ſubſtantialis quę ē terminus ad quē generationis eſt indiuiſibilis, & ideo ad ſubſtantiam nō eſt motus proprie dictus.

DE VNITATE MOTVS.

Tractatus ſecundi. Cap. I.

B Poſt hæc dicamus quid eſt ſimul eſſe , & ſeorſum,& quid tāgere,& quid inter,& quid deinceps, & quid hærens,& continuum , & quibus horū vnumquodque competere aptum eſt.

Poſt hęc autem dicamus quid eſt ſimul,et retractum: & quid eſt tangere,& quid eſt medium,et conſequenter, & quid habitum,& quid continuum,& in qualibet re unumquodque horum eſſe aptum natum ſit. Tex. c.22.

ISte eſt ſecundus tract.huius lib.tractans principaliter de vnitate motus, & continet duo capitula,quia in primo tractat̄ de intentionib' quorundam nominū q̄bus poſterius eſt vtēdum. In ſecūdo determinat̄ de vnitate motus.Primū capitulū cōtinet tres partes principales, quia in prima phy.deſcribit intētiones quorūdam nominū quibus poſterius eſt vtendū.In prima ibi.[Vnus aūt motus.] **C** In ſecūda ibi.[Manifeſtū aūe q̄m & primū.]Cōparat quædam p̄dictorum adinuicem.In tertia ibi.[Quod q̄dem igitur.]Recapitulat quędam præmonſtrata.Prima pars continet quinque particulas,quoniam in prima narrat phyl.de quibus eſt nunc determinandum.In ſecūda ibi.[Simul quidem]Narrat quid eſt eſſe inſimul,& quid ſeparatum,& quid tangere.In tertia ibi.[Medium aūt.]Narrat quid eſt medium, & quę requiruntur ad medium . In quarta uero ibi.[Cōſequenter aūt.]Narrat quid eſt eſſe cōſequenter alteri,& q̄d eſt habitum.In quinta ibi.[Continuū autem.]Narrat phylo.quid eſt continuum & in quibus reperitur continuitas. In prima igitur particula huius narrat phyl.de quibus nūc eſt determinandum dicens, q poſt hoc dicemus quid eſt eſſe ſimul,& quid ſeparatum, quid tangere:quid medium,quid conſequenter, quid habitum, & q̄d continuum,& in quibus vnūquodque horum natum eſt eſſe:de iſtis enim ſeptem intentionibus eſt nunc determinandum,quoniam iſtis eſt poſterius utendum.

D Simul igitur ea loco dicuntur eſſe quæ uno in loco ſunt primo. Scorſum autem ea, quæ in diuerſis ſunt locis. Ea dicuntur tangere, quorum extrema ſunt ſimul .

Simul quidem igitur dicuntur hæc eſſe ſecundum locum,quęcunque in uno loco ſunt primo . Separatim autem quæcunque ſunt altera. Tangere autem quorum ultima ſimul.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli,in qua phyl.narrat quid eſt eſſe ſimul,& quid ſeparatum,& q̄d eſt tangere,& d.quod illa ſūt ſimul q̄ ſunt in eodē loco. primo hoc ē in eodē loco ꝓprio. Cap. ante penulti. Quāuis.n.ſimul dicat̄ multis modis,ut patet ex libro p̄dicamentorum:tamen non intendimus hic niſi de ſimultate ſecundum locum:vnde illa dicuntur ſimul ſm locum, q̄ ſunt eodē loco ꝓprio,ad hoc.n.q aliqua ſint ſimul:nō ſufficit q ſint

Ad primū dubium. ſint ſimul in eodem loco communi, quia ſic omnia quę ſunt per ſe in loco, eſſent ſimul. Sed dubitatur, quia nihil eſt in lo-

Ad ſcd̄m dubium. co p ſe niſi corpus. ſed impoſſibile ē duo corpora eſſe ſimul in eodem loco proprio, igitur impoſſibile eſt, ꝙ aliqua ſint

Tex. c. 11. ſimul. Item mouens & motum ſunt ſimul, vt d. phyl 7. huius, & tamen nō ſunt ſimul in eodem loco proprio. ergo ad hoc, quod aliqua ſint ſimul non requiritur ꝙ ſint in eodē loco proprio. Dicendū eſt igr̄ ꝙ ſimultas ſm̄ locum eſt duplex. ſ. ſimultas adæquationis, & ſimultas immediationis, illa ſunt ſimul ſimultate adęquationis, quę ſunt in eodē loco ꝓprio, & illo modo illa q̄ ſunt p ſe in loco nō ſunt ſimul: tamē illa quę ſunt p accidēs in loco, poſſunt eē ſimul, vt albedo, & dulcedo in lacte ſunt ſimul adęquatę, & ēt vltima cōtiguorum ſunt ſimul hoc modo. Sed illa ſunt ſimul ſimultate immediationis inter q̄ nullū corpus eſt mediū, & illo modo corpora contigua ſunt ſimul, & ſic loqtur phyl. 7. huius, do ſimultate. Et p hoc patet ſſſio ad vtrãque rōnem.

Ad primū Ad primū igitur concedo ꝙ impoſſibile eſt, ꝙ aliqua q̄ ſunt p ſe in loco ſint ſimul ſimultate adæquationis, & hoc cōcludit ratio.

Ad ſcd̄m. Ad ſecūdum dico, ꝙ mouēs, & motū ſunt ſimul ſimultate immediationis, & nō ſimultate adæquationis, ſeparata vero, q̄ ſunt in alio, & alio loco primo nō tangunt ſe, ſed illa tangunt ſe,

B quorum vltima ſunt ſimul, ſic ꝙ inter illa nō eſt extraneum corpus, & talia dicētur cōtigua.

Primum notandū. Notãda ſunt hic duo ſecūdū Com. primo ꝙ cōtiguatio eſt duplex. ſ. cōtiguatio naturalis, & contiguatio Mathematica.

Idem inf. cō. 10. clarinatū in ſtā. cō. 9. In cōtiguatione naturali duo vltima remanent duo demonſtrata, ſed in cōtiguatione Mathematica duo vltima reuertunt in vnum Vnde breuiter in Mathematica duo cōtigua nnn habent duo vltima, ſed nnū vltimum, & ſic in Mathematicis contigua ſunt idem ꝙ continua, ſed in naturalibus cōtigua habēt duo vltima, ſed illa vltima ſunt ſimul. Intelligēdū eſt, ꝙ de numero eorum q̄ nata ſunt habere cōtinuationē vel cōtiguationē q̄dam ſunt eiuſdem rōnis: hoc eſt eiuſdem ſpēi, & quædam ſunt diuerſarū rōnum. Illa quæ ſunt diuerſarum rationum inquantum huiuſmodi nunquam hēnt idem vltimum, & p conſequēs non continuantur adinuicem vt aer, & ignis non poſſunt adinuicem continuari, ſed illorum quæ ſunt eiuſdem rōnis, q̄dam bene terminantur vno termino proprio, & talia non continuantur adinuicem, cum terminentur terminis proprijs, & non termino communi: vt duo homines non poſſunt adinuicem continuari, quædam vero non bene terminantur termi-

C nis proprijs vt aqua & aer, & alia liquida, & talia quę ſi ſimul coniungantur fiunt continua cum prius non erant cōtinua, vt duæ guttæ aquæ ſi coniūgant fiunt continuæ. Dico igitur ꝙ qa res Mathematicæ eiuſdem ſpeciei inquantum ſunt Mathematicæ non bene terminantur terminis ꝓprijs, cum terminus quantitatis conſequatur formam ſubſtantialem vt patet per Commen. de ſubſtã orbis, & res Mathematicæ ſecundum quod huiuſmodi non determinat ſibi formam ſubſtantialem, ideo verum eſt quod d. Com. hic, quod in Mathematicis inquantum huiuſmodi vltima reuertūtur in vnum: & non remanent duo demonſtrata: vt in naturalibus, quæ bene terminantur terminis proprijs: Vel poteſt dici, quod Commen. d. quod quantum ad diſtantiam, & ad ꝓpinquitatem: quas cōſiderat Mathematicus nō differunt cōtinuatio, & contiguatio, quia vltima contiguorum ſunt ſimul, & ita vltima contiguorum æqualiter diſtant a quocunque, & æque propinqua ſunt cuicūque, & ideo Mathematicus vtitur vltimis contiguorum tanquam vno vltimo. Illud igitur quod d. Commen. ſ. ꝙ in Mathematicis vltima reuer-

D tuntur in vnum: eſt uerum quantum ad conſiderationē Mathematici conſiderantis diſtantiam vel propinquitatem quãtitatum. Secundo eſt notandum ſecundum Com. hic, quod quando phyl. dicit, quod contigua ſunt quorum vltima ſunt ſimul: phyl. intelligit per ſimul ſimultatem ſecundum locū:

Oppoſitū primo de generatione. c. 39. & ſecundum hoc illa ſunt contigua quorum vltima ſunt ſimul in loco, & hoc dico in loco accidentaliter, quia vltima non ſunt in loco eſſentialiter, ſed ſolum per accidens, quoniam nihil eſt in loco eſſentialiter niſi corpus.

Id eſt inter, ad quod prius accedere aptum id quod mutatur, quam ad id quod vltimum mutatur, ſecundum naturam continue ſubiens mutationē: atque hoc eſt in minimis tribus. Eſt enim ultimum mutationis contrarium ipſum.

Medium uero in quod aptum natum eſt primum per-

A *tingere mutans, quam in quod ultimum mutat ſecundum naturam continue mutans. In minimis autem eſt medium in tribus: ultimum quidem enim mutationis contrarium eſt.*

HÆc eſt tertia particula primę partis prin. huius ca. in qua phylo. narrat quid eſt medium, & continet tres partes, quia in prima deſcribit medium, & narrat qd ad minus requiritur ad hoc, quod ſit medium. In ſcd̄a ibi. [Continue autem motus.] Exponit vnum vocabulum acceptum in diffinitione medij. In tertia ibi. [Contrarium autē ſecundum locum.] Quod prius locutus eſt de contrarietate dicens: medium eſſe inter contraria, declarat incidenter quomodo accipienda eſt contrarietas in loco. In prima igitur parte huius particulæ phyl. declarat quid eſt medium di- Quid ſit medium.

cens, quod medium eſt ad quod continue mutans prius deuenit, quam in vltimum: & hoc quãdo illud quod mutatur mutatur continue ſecundum curſum naturalem, quoniam ſi non fuerit ſecundum curſum naturalem eſt poſſibile, ꝙ

B quieſcat in medio, & tunc medium in uno motu erit illud ad quod eſt vltimum motum in alio motu. Vnde illud idem quod eſt medium poſſet eſſe vltimum: ſi autem mobile tranſeat vltra illud: tunc eſt medium, & ſi quieſcat in illo, tunc eſt extremum. Et d. hic Commen quod inter hoc. i. medium nil primum ad quod tranſmutatur tranſmutatum cum non tranſmutatur ad ipſum per ſuam tranſmutationem ad aliud niſi motus haberet motum: hæc Commen. Et intelligo ꝙ mobile primo tranſmutatur ad medium, quia ſi primo non tranſmutaretur ad medium, ſed ad aliud: illud aliud eſſet ipſa tranſmutatio per quam tranſmutatur ad medium, & ſic ad tranſmutationem eſſet per ſe tranſmutatio, quod eſt impoſſibile, & prius reprobatum. Item notandum ſecundum Notandū.

Commen. hic, quod iter. i. medium eſt de natura eius ad qđ eſt motus. Et intelligo ꝙ medium & extremum ad qđ eſt motus ſunt eiuſdem naturæ ſecundum genus uel ſecūdum ſpeciem, & quomodo hoc eſt verum oſtendit Commen. dicens ſic. Quoniam ſi motus fuerit in loco inter: & locus. ſ. primus locus ad quem motum mouet, & ſimiliter ſi motus fuerit in qualitate inter: tunc erit qualitas prima ad quam

C tranſmutatur tranſmutatum Et addit d. quod neceſſe eſt ut hoc ſit primus locus, & quomodo eſt prim⁹ apparet ex hoc quod diximus, quod motus non habet motum. Quod ſic intelligo. i. quod ſi illud quod mouetur localiter non moueretur primo ad locum, hoc non eſſet niſi quia moueretur primo ad motum per quem moueretur ad locum, ſed ad motum non mouetur primo vt declaratum eſt: igitur mouetur primo ad locum. Intelligendum eſt tamen quod in motu locali non eſt dare primum locum ſecundum numerum ad quem mobile mouetur: quia ſi ſic, tunc inſtans eſſet immediatum inſtanti. Si enim mobile nunc ſit in uno loco vt puta in loco a, & debeat recedere ab a, ſi detur quod aliquis loc⁹ ſit primus locus ad quem mouetur, ſit illę locus b, tunc illud mobile in vno inſtanti eſt in a, & in alio inſtanti eſt in b. Et tunc quæro aut inter illa duo inſtantia ſit tempus medium vel non: ſi non: ſequitur quod inſtans in tempore eſt immediatum inſtanti: ſi autem detur quod inter illa duo inſtantia ſit tempus medium in illo tempore medio mobile eſt in aliquo loco, & non in a, nec in b, igitur inter a, & b, eſt locus medius, & ſic b, non eſt locus ad quem mobile mo-

D uetur. Et propter eandem rationem dico, quod ſi motus fuerit in qualitate non eſt dare primam qualitatem ſecundum numerum ad quam tranſmutatur: quia ſic inſtans eſſet immediatum inſtanti: vnde ſicut inter quælibet duo inſtantia in tempore ſunt infinita inſtantia media: ita inter quælibet duo loca inter quę poteſt eſſe motus: ſunt infinita loca media, ita quod mobile non poteſt tranſire de loco in locū niſi tranſeat infinita loca media. Dico tamen quod eſt dare primum locum differentem ſecundum ſpeciem a loco a quo receditur, & etiam eſt dare primam qualitatem differentem ſecundum ſpeciem a qualitate a qua incipit motus, & hoc intendit Commen. ſed non eſt dare primum locum ſecundum numerum nec primam qualitatem ſecundum numerum. Intelligendum etiam eſt, quod hęc notificatio medij, videlicet medium eſt in quod mutans, &c. non competit omni medio, quia ſi fiat motus de albo in nigrum, non eſt neceſſe, quod fiat tranſitus per omnes colores medios, ideo poteſt poni quędam diuiſio de medio talis, ſcilicet quod quoddam eſt me-

A Deinceps id eſt: inter quod poſt principium, aut poſitione, aut forma, aut aliquo alio definitum, & id ad quod deinceps dicitur eſſe, nihil eorum cadit quę in eodem genere ſunt. Vt linea ad lineam, vel lineæ, aut unitas ad vnitatem, uel unitates, aut domus ad domum. Nihil vero prohibet inter ipſa quippiam aliud eſſe. Quod enim deinceps eſt: ad quippiam eſt deinceps, & eſt quid poſterius illo. Non enim ipſum unum ad duo, aut calendæ ad nonas, ſed hæc ad illa deinceps ſunt.

Tex. c. 25. *Conſequenter autem quod cum poſt primum ſolum ſit, aut poſitione, aut ſpecie, aut aliquo ſit determinatorum nullum medium eſt illorum quæ ſunt in eodem genere, & cuius conſequenter eſt. Dico autem ut linea lineæ, ſecundum quod ſunt lineæ, aut unitatis unitas ſecundum quod ſunt unitates, aut domus domus. Aliud autem nihil prohibent eſſe medium, conſequenter enim alicui, conſequenter ac poſterius aliquid. Non enim nunc conſequenter ex duobus, neque noua Luna ſecundæ conſequenter; ſed hæc illis.* B

HÆc eſt quarta particula primæ partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus narrat quid eſt conſequenter ens, & continet tres partes: quia in prima phyloſophus deſcribit conſequenter ens. In ſecunda ibi. [Habitum autem.] Determinat de habito, quia in eius diffinitione ponitur conſequenter ens. In tertia ibi. [Quoniam autē omnis mutatio.] Quia iam locutus eſt de medio narrat inter quę oppoſita eſt medium. In prima igitur parte huius particulæ phyloſophus narrat quid eſt conſequenter ens: dicens quod illud eſt conſequenter alteri quod eſt poſt alterum ſine medio, eiuſdem generis, & hoc contingit multipliciter, ſcilicet, aut poſitione, ut ſi vna domus ſit conſequenter poſt aliam, quia nulla eſt domus media quamuis aliæ res forte ſint mediæ, aut contingit hoc ſecundum ſpeciem, ut patet in numeris qui ſecundum ſpeciem differunt: quoniam dualitas eſt conſequenter ens unitati, & trinitas dualitati, cū unum ſit poſt aliud ſine omni medio eiuſdem generis, hoc eſt ſine omni medio de genere numeri. Vnde poſterius eſt cōſequenter ens priori ſi nullum ſit medium eiuſdem generis, ſed prius non eſt conſequenter ens poſteriori, quia unitas non eſt conſequenter ens ad dualitatem, ſed econuerſo, nec eſt noua Luna conſequenter ens ad ſecundam: ſed econuerſo. Intelligendum quod ad hoc quod aliqua duo ſint conſequenter entia requiruntur tria. Primum eſt quod illa quæ ſunt entia conſequenter ſint ordinata adinuicem ſecundum prius, & poſterius, & hoc ſecundum ſitum, uel ſecundum ſpeciem. Secundum quod requiritur eſt quod inter illa non ſit medium eiuſdem generis ſecundum quod genus dicitur vnū conſequenter ens alteri. Tertium uero quod requiritur eſt quod illud quod eſt conſequenter ens ad aliud ſit poſterius illo in illo ordine in quo illud eſt conſequenter ens ad aliud: & ideo duo non ſic habent conſequenter ad tria, ſed econuerſo. C

Primum requiſitū.

Secūdum.

Tertium.

D Hærens autem, ideſt, quod deinceps eſt, atque inſuper tangit.

Tex. c. 26. *Habitum autem eſt, quod conſequenter eſt, cum tāgat.*

HÆc eſt ſecunda pars quartæ particulæ primæ partis principalis huius capituli, in qua narratur quid eſt eſſe habitum dicens: quod illud eſt habitum alteri q eſt conſequenter alteri, & tangit ipſum. Vnde eſt ſciendum quod in textu quem exponit Commen. habetur ſeſe. vbi in textu noſtro habetur habitum, unde idem eſt habitum, & ſeſe. Intelligendum etiam eſt quod duæ conditiones requiruntur ad hoc quod aliqua ſint habita, uel ſeſe, una eſt quod tangant ſe, alia eſt quod ſint eiuſdem ſpeciei.

Quoniam autem omnis mutatio eſt in oppoſitis: hæc autem ſunt contraria, & nihil eſt medium contradictionis: patet ipſum quod eſt inter in contrarijs ipſis eſſe.

Quoniam autem omnis mutatio in oppoſitis eſt, oppoſita autem contraria, & quæ ſecundum contradictionē ſunt, contradictionis autem nihil medium, manifeſtum eſt quod in contrarijs erit medium.

HÆc eſt tertia pars quartæ particulæ primę partis principalis huius capituli, in qua incidentaliter narratur inter quę oppoſita inuenitur medium dicens. Cū omnis mutatio ſit inter oppoſita, & aliqua oppoſita ſint contraria, & aliqua contradictoria, & inter oppoſita contradictorie nihil eſt medium, manifeſtum eſt quod medium ſolum eſt inter oppoſita contraria, & quia inter oppoſita contradictorie non eſt medium manifeſtum eſt quod inter duo contradictoria non eſt motus. nec etiam inter contraria immediata. Sciendum tamen quod inter omnia contraria eſt aliquod medium, & hoc, uel ſm magis, uel ſm minus, uel ſm ſpeciē, uidelicet, medium ſpecifice diſiunctum ab utroque medio.

Continuum autem eſt quid hærens. Dico autem tunc continuum eſſe, cum vtriuſque fines quibus ſe tangunt, unum idemque fuerunt facti, atque ut nomen ſignificat continentur. Quod quidem eſſe non poteſt ſi extrema ſint duo.

Continuum autem eſt quidem, quod quidem habitum aliquid. Dico autem eſſe continuum, cum idem fiat, et unus utrinſque terminus eorum quæ tanguntur, & ſicut ſignificat nomen contineatur. Hoc autem eſſe non poteſt, cum duo ſint ultima. Tex. c. 27.

HÆc eſt quinta particula primæ partis principalis huius capituli, in qua oſtenditur quid ſit continuum, & continet duas partes: quia in prima deſcribitur cōtinuum. In ſecunda ibi. [Et hoc determinando.] Oſtendit in quibus inuenitur continuum. In prima igitur parte huius particulę dicit phyloſophus quod continuum eſt aliquid de habitu: quoniam eſt pars ſubiectiua eius. vnde ſicut habitum eſt inferius ad conſequenter eſſe: ita continuum eſt inferius ad habitum. unde aliquid eſt continuum alteri quando facit unum cum illo, & idem eſt terminus utrinſque. hoc enim ſignificat nomen: quoniam continuum idem eſt quod unum continuatum alteri, quod eſſe non poteſt quando ultima ſūt duo: & ideo oportet quod ultima continuorum ſint unum. Notandum ſecundum Commen. hic quod in naturalibus dicimus quod continua ſunt illa quorum ultima ſunt unum naturaliter, ut in membris continuis, & in artificialibus quā do ultima eorum ſunt unum per artificium. In mathematicis autem dicimus continua quando unum ultimum imaginatur eſſe commune cum eis, ut punctus qui eſt communis duobus lineis, & una linea duabus ſuperficiebus, & iſta continuatio non eſt naturalis, & hic intendimus deſcribere continuationem naturalem. Intelligendum eſt quod ſicut ſubā naturalis non extenditur niſi ad extenſionem quantitatis, ita quod ipſa quantitas eſt extenſio, ſeu partibilitas ſubæ, ita ſuba naturalis non habet alium terminum ultimum quam ultimum terminum quantitatis, & ideo ſuba corporea non habet ultimum terminum niſi per accidens, & quia illa quæ continuantur habent terminum ultimum unum, &c. ideo illa quæ non habent per ſe ultimum terminum non continuā tur per ſe, & propter hoc ſuba naturalis non habet continuitatem per ſe. Quod igitur Commen. dicit hic quod illa continuatio quæ ſit per unum ultimum non eſt naturalis, debet ſic intelligi. ſ. quod continuatio per ſe per unum ultimum per ſe non eſt naturalis, quia res naturalis ſecundum quod huiuſmodi non habet per ſe ultimum terminum, nec per cōſequens habet p ſe cōtinuationem, ſed quantitas quam conſiderat mathematicus per ſe habet ultimum terminum, & ideo eſt continuatio per ſe. Vel forte intelligit quod in rebus naturalibus etherogeneis non eſt uera continuatio quæ requirit quod ultima continuorum ſunt unum: quia illa quæ ſunt diuerſarum rationum, & naturarum inquātum huiuſmodi non habent idem unum ultimum, & ideo adinuicem

Differētia inter continuitatē naturaliū artificialiū, & mathematicorum.

Qūo ſit intelligēdū dictum Commē.

cem

cem non continuantur,aliæ tamen res naturales homogeneæ habent idem ultimum,ſed hoc eſt per accidens, ut dictum eſt.

Hoc definito patet in his eſſe continuum ex quibus aptum eſt unum quid fieri tactu, & ut ſit ipſum continuum unum,ſic, & ipſum totum foec vnum. Veluti clauo,uel glutinæ, vel tactu, uel copulatione.

Sed hoc determinato, manifeſtum eſt quod in his eſt continuum,ex quibus unum aliquod aptum natum eſt fieri ſecundum contactum. Et ſicut aliquando ſit continuum unum:ſic,& totum erit unum,ut aut penetratione,aut elevatione,aut colla,aut tactu,aut adnaſcentia.

HÆc eſt ſecunda pars quintæ particulæ primæ partis principalis huius capituli: in qua phyloſophus narrat in quibus inuenitur continuum dicens:quod in illis rebus inuenitur continuum ex quibus natum eſt fieri vnum per contactum, & ſicut diuerſimode ex aliquibus fit unum continuum,ſic diuerſimode illud totum eſt unum,vnde aliquando totum eſt unum penetratione, ſicut clauus cõtinuatur cum ligno quod penetrat,& ſic totum iſtud eſt vnũ penetratione, aliquando totum eſt unum poro, aliquando colla,aliquando tactu,aliquando inſertu. Vnde intelligendum quod dupliciter dicuntur aliqua eſſe continua.ſ. large, & ſtricte.unde loquendo ſtricte de continuatione tantum:illa ſunt continua quorum ultima ſunt unum: ſed large loquendo omnia illa ſunt continua quæ faciunt unum, ita ꝙ motus eorum eſt unus,ſic ꝙ uno moto oportet aliud moueri,& illo modo artificialia dicuntur continua, & etiam omnia corpora inter quę nullum corpus eſt medium dicuntur hoc modo eſſe continua.

Patet etiam primum id eſſe quod eſt deinceps. Quod enim tangit: id deinceps eſſe neceſſe eſt. Nõ omne autem quod deinceps eſt: tangit.Quapropter ipſum deinceps eſſe,eſt:& in hiſce quæ ſunt ratione priora,uelut in numeris: tactus vero non eſt. Et ſi continuum eſt,tangat neceſſe eſt.Si vero tangat: nõdum continuum eſt:non enim ſi ſimul ſint extrema ipſorum,unum ipſa eſſe neceſſe eſt: ſed ſi ſint unũ, & ſimul eſſe neceſſe eſt.Quare copulatio ultima eſt generatione.Tangant enim neceſſe eſt,ſi copulabuntur extrema:ea vero quæ tangunt, non uniuerſa ſũt copulata.In quibus autem tactus non eſt, in hiſce patet,nec copulationem eſſe.

Tex.c.28. *Manifeſtum autem & quod primum conſequenter.Cõtactum quidem enim eſt neceſſe conſequenter eſſe. Quod conſequenter autem non omne tangere. Vnde & in prioribus ratione conſequenter eſt,ut in numeris. Tactus autem non eſt.Et ſiquidem continuum eſt,neceſſe eſt tangere. Si uero tangit,nondum continuum eſe. Non enim neceſſe eſt unum eſſe ipſorum ultima ſi ſimul ſunt,ſed ſi unum ſunt: neceſſe eſt,& ſimul,quare inſertus ultimus eſt ſecundum generationem.Neceſſe eſt enim tangere ſi adnata erunt ultima Contacta autem non omnia penitus adnata ſunt. In quibus autem non eſt tactus,manifeſtum eſt quod non conſertus in his.*

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius ca. in qua phyl. comparat adinuicem quædam prædictorum,& continet duas particulas:quia in prima comparat adinuicẽ illa tria,videlicet,conſequenter continuum, & contactum. In ſecunda ibi.[Quare ſi eſt unitas.]Ex differentia inter ſeq, & tangere comparat unitatem,& punctum adinuicem ſecundum differentiam. In prima igitur particula huius partis phyl. dicit quod illa tria.ſ. conſequenter contactum, & continuum ita ſe habent quod omne contactum eſt conſequenter ens,& non econuerſo:quoniam in quibuſcunque inuenitur contactus:in eis inuenitur conſequenter ens, ſed non econuerſo,quia in numeris inuenitur conſequenter ens:quia dualitas eſt conſequenter ens poſt unitatẽ,& tamen in numeris non inuenitur cõtactus.Similiter in diffinitione una pars eſt conſequenter poſt aliam,ut differentia poſt genus, & tamen partes diffinitionis non tangunt ſe. Et ſimiliter omne continuum eſt contactum,& non econuerſo:quoniam quæcunque habent idem ultimum,habent ultima ſimul, ſed non omnia habentia ultima ſimul habent idem ultimum, & ſic conſequenter ens eſt prius naturaliter quam contactum,qa eſt ſuperius,& contactum etiam eſt prius naturaliter quam contactum,quia eſt ſuperius,& ex his apparet quod inferius, ideſt, cõtinuum eſt ultimum ſecundum generationem inter prædicta tria,quia eſt infimum,eſt enim inferius ad contactum, & contactum eſt inferius ad conſequenter ens. Notandum quod Commen.ponit hic iſta quatuor habere ordinem ſecundum ſuperius,& inferius,uidelicet,conſequenter ens, continuum,contiguum,& adunatum: ſic quod omne contactum ſiue contiguum eſt conſequenter ens, & non econuerſo,& omne continuum eſt contiguum,& non econuerſo: & omne adunatum eſt continuum, & non econuerſo. Et credo, quod per adunatum intelligit partes homogeneas facientes per ſe unum, & per continua intelligit omnia quæ faciunt per ſe unum ſiue ſint partes homogeneę ſiue etherogeneæ. Notandũ.

Quare ſi punctum eſt ſeparatim,ac unitas,ut quidam dicunt,unitatem ac punctum idem eſſe impoſſibile eſt.Puncto enim competit tactus, unitatibus eſſe deinceps. Et inter illa quidem eſſe aliquid poteſt,communis enim linea eſt inter puncta inter vnitates autem nihil eſſe neceſſe eſt,nihil eſt enim inter dualitatem,ac unitatem.

Quare ſi eſt unitas,& punctum, qualia dicunt ſeparata,non poſſibile eſt eſſe unitatem, & punctum idem. His quidem enim ineſt tangere,unitatibus autem conſequenter. Et horum quidem contingit eſſe medium. Omnis enim linea medium punctorum eſt.Harum autem non eſt neceſſe,nullum enim medium eſt dualitatis,& unitatis. Tex.c.29. Tex.c.30.

HÆc eſt ſecunda particula ſecũdæ partis principalis huius capituli,in qua ex differentia inter ſequi,& tangere phyloſophus ponit duas differentias inter punctũ, & unitatem.primo tamen proponit intentionem ſuã.Secundo uero ponit illas differentias. Dicit igitur primo quod ex prædictis patet quod ſi unitas, & punctus ſint ſeparata a ſenſibilibus,ut ponunt dicentes mathematica ſeparari, neceſſe eſt,ut punctus ſit aliud ab unitate,immo ſi ita ſit.ſ.quod punctus,& unitas ſint ſeparata,erit duplex differentia inter punctum,& unitatem.Prima differentia eſt quod puncta ſunt in his quæ nata ſunt ſe tangere:ſed unitates non ſunt in his ꝙ nata ſunt ſe tangere,quia numeri in quibus ſunt unitates nõ tangunt ſe:ſed ſolum ſe habent conſequenter. Secunda differentia eſt:quoniam neceſſe eſt, quod inter quælibet duo puncta in eodem continuo ſit aliquod medium: ſed non eſt neceſſe quod inter quaſlibet duas unitates in numero ſit aliquod medium. Commen.ponit aliam expoſitionem quę talis eſt,quod punctus, & unitas in hoc differunt, quia omnis linea finita eſt inter duo puncta,ita quod propter illa puncta non reſultat maior linea:ſed ſic non eſt de unitate: quoniam non eſt omnis numerus inter duas unitates, ita quod illæ duę unitates non ſint partes numeri. Prima differẽtia inter punctum,& vnitatem. Secũda differentia. Expoſitio Commẽ.

Quid igitur eſt ſimul eſſe ſeorſumq.:quid tãgere: quid inter,atque deinceps eſſe.Quid eſt hęrens, atq; continuum, & quibus horum unumquodque competit:ſatis iam diximus.

Quid quidem igitur eſt ſimul,& extra,& quid tangere,& quid medium,& quid conſequenter,& quid habitum,& quid continuum,et in quibus unumquodq; eorum ineſt: dictum eſt.

Hęc

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, in qua phyloſophus recapitulat dicta in hoc capitulo dicens, quod ex prædictis apparet quod illa ſunt ſimul quæ ſunt in eodem loco primo, & illa ſunt ſeparata quæ ſunt in alio, & alio loco. Et illa tangunt ſe quorum ultima ſunt ſimul. Medium uero eſt in quod continue mutans prius deuenit quam in ultimum. Illa vero ſe habent conſequenter inter quæ non eſt medium eiuſdem generis, & illa ſunt habita quæ tangunt ſe, & ſunt eiuſdem ſpeciei. Illa autem ſunt continua quorum ultima ſunt unum. Sed hic ſunt duo notanda ſecundum Commen. Primo quod licet eſſe inſimul, & tangere ſe ſint idem ſecundum ſubiectum, tamen ſunt duo ſecũdum diffinitionem, & per eſſe idem ſecundum ſubiectum intelligo prædicari de eodem ſubiecto ſecundum numerum: omnia enim quæ uere affirmantur de eodem numero dicũtur idem ſecundum ſubiectum, ſed tamen iſte modus loquẽdi eſt falſus de uirtute ſermonis, & ſecundum intellectũ Cõmen. eſt uerus, quia Commen. utitur actu exercito pro actu ſignificato. Vnde per eſſe idem ſecundum ſubiectum intelligit idem quod prædicari de eodem ſubiecto. Sed quod eſſe inſimul, & tangere non ſint idem ſecundum diffinitionem probat Commen. dupliciter. Primo quia eſſe inſimul opponitur ad eſſe ſolum. i. ſeorſum, & tangere non opponitur ad eſſe ſolum: ſed ad eſſe ſeparatum. Secundo probat idem ſic. In diffinitione eius quod eſt tangere non apparet locus: ſed in diffinitione eius quod eſt eſſe ſimul apparet locus. ergo, &c. Secundo eſt notandum ſecundum Commen. hic quod ſeſe differt a contiguo dupliciter. primo quia ſeſe addit ſupra cõtiguum ſequens: quoniam ſeſe eſt contiguum, & ſequens. Secundo differt ſeſe a contiguo: quoniam contiguatio non eſt niſi in magnitudinibus, aut corporibus: ſed ſeſe poteſt eſſe corpus, & poteſt eſſe non corpus. v. g. motus aut tempus: quia motus eſt ſeſe ad motum, & tempus ad tempus: ſed tempus nõ tangit tempus: quoniam contingentia neceſſario ſunt magnitudines, in naturalibus contingentia ſunt corpora: in mathematicis poteſt eſſe linea, ſeu ſuperficies: quare &c.

Primum notandũ.

Secũdum notãdum.

DETERMINATVR DE VNITATE MOTVS.

Tractatus ſecundi. Cap. II.

Vnus autem motus multis dicitur modis. Vnum enim ipſum multipliciter dicimus. Genere igitur unus eſt motus per prædicamenti figuras: lationes namque omnes unus genere motus ſunt. Alteratio autem a latione genere eſt diuerſus.

Tex.c.31. *Vnus autem motus dicitur multipliciter, unum quidem enim multipliciter dicimus. Genere quidem igitur unus eſt, ſecundum figuras prędicamenti. Loci mutatio quidem enim omni loci mutationi genere una eſt. Alteratio autem a loci mutatione altera genere eſt.*

ISTVD eſt ſecundum capitulum huius Tractatus: in quo tractatur de unitate motus: oſtendendo quot modis aliquis motus uidẽtur unus motus, & continet duas partes principales: quia in prima determinatur de unitate motus narratiue. In ſecunda ibi. [Quoniam autem continuus.] Determinatur de vnitate motus declaratiue. Prima pars continet tres particulas: quoniam in prima narrat phyloſophus qui motus ſunt unus motus genere. In ſecunda ibi. [Specie autem.] Narrat quis motus eſt unus motus ſpecie. In tertia ibi. [Simpliciter autem motus.] Narrat quis motus eſt unus motus numero: & quæ, & quot requiruntur ad unitatem numeralem motus. In prima igitur particula huius partis phyloſophus narrat quis motus eſt unus motus genere. primo tamen narrat phyloſophus ſecundum quos modos motus dicitur unus, quia ut dicit Commen. hoc eſt utile, & neceſſarium ad perſcrutandum de motu, ſcilicet, utrum ſit unus, vel non: & dicit quod unitas motus oſtenditur multipliciter, ſicut etiam unum dicitur multipliciter, ut unum genere, unum ſpecie, & unum numero, & ita unus motus dicitur multipliciter, ſcilicet, unus genere, unus ſpecie, & unus numero. Poſtea narrat phyloſophus qui motus ſunt unus motus genere: dicẽs quod illi motus ſunt unus motus genere qui ſunt ad terminos eiuſdem generis, vel eiuſdem prædicamenti, & illi motus differunt genere qui ſunt ad terminos diuerſorum prædicamentorum,

A et omnes loci mutationes ſunt vnus motus ſecundum genus, quia ſunt ad terminos eiuſdem generis, ſed loci mutatio, & alteratio non ſunt vnus motus genere: ſed differunt ſecundum genus: quia ſunt ad terminos diuerſorum generum. Intelligendum tamen quod motus poteſt dupliciter accipi, ſcilicet, uel pro forma diminuta, vel pro forma in fieri, & illo modo accipitur motus ſecundum materiam. Alio modo accipitur motus pro acquiſitione termini, ideſt, pro ipſa tranſmutatione ſucceſſiua coniuncta cum tempore, & ſic accipitur motus ſecundum formam. Vnde motus ſecundum materiam ſemper eſt in eodem genere cum termino ad quem, & omnis motus ſecundum formam eſt in prędicamento paſſionis. Dico igitur quod accipiendo motum materialiter, ſic omnes illi motus ſunt unus motus ſecundum genus qui ſunt ad terminos eiuſdẽ generis, & omnes illi motus differunt genere qui ſunt ad terminos diuerſorum generum, & ſic loquitur phyl. hic de motu, hoc eſt de motu ſecundum materiam: loquendo autem de motu ſecundum formam, tunc omnes motus ſunt vnus motus ſecundum genus, quia omnes motus formaliter accepti ſunt in eodem genere, ſcilicet, in prædicamento paſſionis, & ſic accipiendo motum, uerum eſt quod nullus B motus eſt in eodem genere directæ cum termino ad quem uadit, & ſic loci mutatio, & alteratio ſunt unus motus ſecundum genus.

Motus capitur dupliciter.

Specie vero eſt unus: quando & genere eſt unus: & in indiuidua ſpecie eſt, ueluti coloris quidem sũt differentiæ. Igitur dealbatio, & denigratio diuerſi ſunt ſpecie motus. Omnes igitur dealbationes eadẽ in ſpecie ſunt, & omnes itidem denigrationes albedinis autem non ſunt. Quapropter dealbatione omnes unus ſpecie motus ſunt.

Specie autem unus eſt, cum genere unus, & indiuidua ſpecie ſit, ut coloris quidem ſunt differentiæ. Iam igitur alius ſpecie denigratio, & dealbatio. Omnis autem dealbatio omni dealbationi idem ſecundum ſpeciem erit, & omnis denigratio denigrationi. Albedini autem non amplius un C *de ſpecie una dealbatio dealbationi omni.*

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus narrat qui motus sũt unus motus ſpecie, & continet tres partes: quoniam in prima narrat qui motus ſunt unus motus ſpecie ſpecialiſſima. In ſecunda ibi. [Si autem ſunt.] Narrat qui motus ſunt unus motus ſpecie ſubalterna. In tertia ibi. [Dubitabit autẽ aliquis.] Mouet phyloſophus unam dubitationem quæ oritur ex prædictis, & eam ſoluit. In prima igitur parte huius particulæ dicit phyloſophus quod illi motus ſunt unus motus ſpecie ſpecialiſſima quicunque ſunt eiuſdem generis, & ad formas eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimę ſunt, & ad formas numero diſtinctas, hoc eſt illi motus ſunt unus motus ſpecie ſpecialiſſima q ſunt ad terminos eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimę: ſicut enim illi motus qui non ſunt ad formas eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ non ſunt unus motus ſpecie ſpecialiſſima, ita illi motus qui ſunt ad formas eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimę ſunt unus motus ſpecie ſpecialiſſima, propter quod omnis dealbatio cum omni dealbatione eſt eiuſdem ſpeciei ſpe D cialiſſimæ, ſed dealbatio, & denigratio non ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ.

Quod ſi ſint aliqua quæ genera ſunt, & ſpecies ſimul: patet vnum quidem in illis ſpecie motum eſſe. Non abſolute tamen ſpecie unum: qualis eſt diſciplina: ſi ſcientia exiſtimationis quidem eſt ſpecies: ſcientiarum autem genus.

Si autem ſunt quædam quæ & genera ſimul, & ſpecies ſunt, manifeſtum eſt quod ut ſpecie unus erit, ſimpliciter autem unus ſpecie non erit, ut doctrinatio, ſi ſcientia quidem ſpecies exiſtimationis: genus autem ſcientiarũ aliarũ.

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ primę partis principalis huius ca. in qua phylo. narrat qui motus ſunt unus motus ſpecie ſubalterna dicens: q ſiquadẽ

ſunt

ſunt quæ ſimul ſunt genera, & ſpecies, manifeſtum eſt, quod non, omnis motus ad talia ſunt unus motus ſpecie ſimpliciter. hoc eſt non ſunt unus motus ſpecie ſpecialiſſima, ut ſi opinio ſit genus ad ſcientiam, & ſcientia ſit genus ad alias ſcientias, ut ad Phyſicam, Metaphyſicam, & huiuſmodi, eſt manifeſtum quod non omnes doctrinationes quibus acquiruntur ſcientię ſunt vnus motus ſpecie ſpecialiſſima, quia doctrinatio qua acquiritur Phyſica, & doctrinatio qua acquiritur Metaphyſica non ſunt unus motus ſpecie ſpecialiſſima, omnes tñ doctrinationes ſunt unus motus ſpecie ſubalterna. vnde breuiter omnes illi motus ſunt unus motus ſpecie ſubalterna qui ſunt ad formas eiuſdem ſpeciei ſubalternæ.

Notandum quod Commen. dicit hic, quod cauſa propter quam quidam motus ſunt diuerſi ſecundum ſpeciem, & conueniens ſecundum ſpeciem eſt diuerſitas eius ad quod eſt motus in ſpecie, aut eius conuenientia in ſpecie. Verbi gratia, quia colores qui ſunt fines motuum qui ſunt in coloribus diuerſis in ſpecie ſunt diuerſi in ſpecie, & qui ſunt in coloribus conuenientibus in ſpecie ſunt conuenientes in ſpecie. Verbi gratia: quoniam nigrefactio eſt ire ad nigredinem, & albefactio eſt ire ad albedinem, & nigredo differt ab albedine in ſpecie, ideo nigrefactio quę eſt motus ad nigredinem differt in ſpecie ab albificatione q̃ eſt motus ad albedinem, & quia hæc albedo conuenit in ſpecie cum alia albedine demonſtrata: ideo hæc albificatio conuenit cũ hac albificatione in ſpecie. hic Commen. Vnde per hæc verba videtur quod Commen. velit dicere quod ad hoc quod aliqui motus ſint eiuſdem ſpeciei ſufficit, & requiritur quod termini illorum motuum ſint eiuſdem ſpeciei. Dico tamen quod intelligendo per terminum illud quod ultimo acquiritur per motum: diſtinguendo terminum totaliter a medio per quod fit motus, ſic dico quod ad hoc, quod aliqui motus ſint eiuſdem ſpeciei non ſufficit quod termini illorum motuum ſint eiuſdem ſpeciei: ſed cum hoc requiritur quod media per quę fiunt motus ſint eiuſdem ſpeciei, ut uidebitur in parte ſtatim ſequente: intelligendo tamen per terminum totum in quod mobile tranſmutatur, ſcilicet, tam medium, quam etiam vltimum terminum, ſic dico quod ad hoc quod aliqui motus ſint eiuſdem ſpeciei, ſufficit quod termini ſint eiuſdẽ ſpeciei, & hoc intelligit Commentator hic.

Conſimile infra t. c. 35.

Dubitauerit autem quiſpiam ſi unus ſit ſpecie motus cum ex eodem idem in idem mutatur, ueluti punctum unum ex hoc loco in hunc locum iterum iterumve. At ſi ſit, conuerſio rectaque latio idem erunt ſpecie motus, & uolutatio item, ac ambulatio.

Tex. c. 32. *Dubitabit autem aliquis, ſi ſpecie unus motus ſit, cum ex eodem idem in idem mutetur, ut unum punctum ex hoc loco in hunc locum iterum, iterum. Si autem hoc eſt: erit circulatio rectitudini eadẽ, & uolutatio ambulationi.*

Iſta eſt tertia pars ſecundæ particulæ primæ partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus mouet, & ſoluit vnam dubitationem quę oritur ex prędictis. dubitatio igitur eſt illa. nam dictum eſt, quod illi motus ſunt vnus motus ſpecie, qui ſunt ad terminos eiuſdem ſpeciei. Hoc non uidetur uerum, quia idem mobile in temporibus diuerſis poteſt moueri ab eodem termino ad eundem terminum ſpecie ſuper lineam rectam, & ſuper lineam circularem. ergo ſi omnes illi motus eſſent eiuſdem ſpeciei qui ſunt ad eundem terminum ſpecie: ſequeretur quod motus rectus, & motus circularis eſſent eiuſdem ſpeciei. conſequens eſt falſum. ergo & antecedens. Similiter uolatio, & ambulatio eſſent eiuſdem ſpeciei, quia illa poſſunt eſſe ad eundem terminum ſecundum ſpeciem, quod eſt falſum. igitur &c.

Dubium.

An definitum eſt diuerſum eſſe motuum, ſi id in quo fit motus ſpecie ſit diuerſum. Circumflexum autem a recto ſpecie differt, genere igitur ſpecieve motus hoc pacto eſt unus.

Tex. c. 33. *Aut determinatum eſt id in quo eſt, ſi alterum eſt ſpecie: quoniam alter motus eſt, circulare autem a recto:* A *alterum ſpecie eſt. Genere quidem igitur & ſpecie, motus unus ſic eſt.*

Hanc dubitationem ſoluit phyloſophus dicens, quod ad hoc, quod aliqui motus ſint eiuſdem ſpeciei, non ſufficit quod vltimum. i. termini illorum motuum ſint eiuſdem ſpeciei, ſed oportet addere quod illud in quo eſt motus ſit unius ſpeciei, nunc uero linea recta, & linea circularis non ſunt unius ſpeciei: & ideo motus facti ſuper lineam rectam, & ſuper lineam circularem non ſunt eiuſdem ſpeciei. Quod igitur prius dixit phyloſophus. ſ. ꝙ illi motus ſunt eiuſdem ſpeciei, qui ſunt ad terminos eiuſdem ſpeciei intelligi debet de terminis totalibus, intelligendo per terminum totalem totum medium cum ultimo termino. Vnde dicit Cõmen. hic, ꝙ illud in quo eſt motus cum fuerit aliud in ſpecie motus erit alius in ſpecie. hoc eſt illi motus differunt ſpecie qui ſunt per media differentia ſpecie. Sed hic occurrunt duo dubia. Primum eſt, quia non uidetur ꝙ illi motus differant ſpecie qui fiunt per media differentia ſpecie, quoniam ſi ſic, ſequeretur ꝙ motus ad aliquam albedinem per pallidum mediũ, B & motus ad albedinem per medium rubeum non eſſent eiuſdem ſpeciei, quia media in quibus fiunt iſti motus non ſunt eiuſdem ſpeciei, quod eſt falſum, quia Phyloſophus, & Cõmen. hic dicunt ꝙ omnis dealbatio cum omni dealbatione eſt eiuſdem ſimpliciter, hoc eſt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimę. Secunda dubitatio eſt ſuper hoc ꝙ phyl. dicit. ſ. quod linea recta, & linea circularis non ſunt eiuſdem ſpeciei. Hoc non uidetur verum, quia illa eadem linea quæ eſt recta põt fieri circularis, & econuerſo. ſed impoſſibile eſt idem numero eſſe aliqñ in una ſpecie, & aliquando in alia. ergo linea circularis, & linea recta non differunt ſpecie. Ad primam dubitationem eſt duplex modus dicendi. Vnus modus dicendi eſt, ꝙ cum aliquid mouetur ad albedinem continue ſtatim inducitur albedo, ita quod albedo eſt continue forma ſecundum quam fit motus, & ſecundum hoc omnes dealbationes ſunt eiuſdem ſpeciei, quia in omni dealbatione forma ſecundum quam, eſt una ſecundum ſpeciem, & forma ſecundum q̃ fit motus dicitur eſſe medium in quo eſt motus, & ſm hoc ſi fiat unus motus a rubedine in albedinem, & alius a pallore in albedinem, iſti motus ſunt eiuſdem ſpeciei, & media ſe C cundum quæ fiunt: ſunt eiuſdem ſpeciei: ſed iſta media non ſunt rubedo, & pallor, ſed medium in utroq. motu eſt albedo imperfecta tendens ad perfectiorem. Et ſic ſoluitur prima dubitatio ſecundum hunc modum dicendi, & hæc uidetur eſſe opinio Commen. Secundus modus dicendi eſt, ꝙ quando fit motus inter formas ſpecie differentes, ut ſi fiat motus a nigro in album, uel a pallido in album, non inducitur forma ad quam eſt motus, nec aliquid de ſpecie formę ad quam eſt motus ante ultimum terminum motum motus, quod poteſt tripliciter patere. Primo ſic. ſi aliquid de ſpecie formæ ad quam eſt motus induceretur ſtatim in principio motus, vt dicit alia opinio, tunc omnis alteratio eſſet inter formas eiuſdem ſpeciei, quia ſi fiat alteratio a nigro in album, ſtatim cũ alteratio eſt, albedo eſt inducta, licet imperfecta, ſic ſemper durante alteratione tranſmutabile tranſmutaretur ab albedine imperfecta ad albedinem perfectam, & ita uniuerſaliter omnis alteratio eſſet a forma imperfecta ad formam imperfectiorem in eadem ſpecie, quod eſt falſum, & contra phyloſophum. Sed forte diceretur quod quamuis talis motus ſit ſecundum formam imperfectam de ſpecie termini ad quem, D nõ eſt tamen a forma imperfecta tanquam a termino a quo, ſed eſt a forma contraria alterius ſpeciei a ſpecie termini ad quem: & ſic non omnis alteratio eſſet inter formas eiuſdẽ ſpeciei. Sed ſine dubio adhuc ſequitur idem quod prius. ſ. ꝙ omnis alteratio eſt eodem modo inter formas eiuſdem ſpeciei, & probatur quod hoc ſequatur, quia ſi fiat alteratio a minus albo ad magis album, illa alteratio eſt ſecundum albedinem, & eſt a nigredine quæ eſt in minus albo ſecundum illam opinionem, quia non eſt minus album niſi per admixtionem nigredinis, ſicut igitur alteratio quę eſt a nigro in album eſt in albedine tanquam in medio, & nigredine, ita alteratio quæ eſt a minus albo ad magis album eſt a nigredine, & ſecundum albedinem ſiue in albedine tanquam in medio. Secundo probo idem quod prius. ſ. quod non eſt uerum quod ſtatim in principio motus inducitur aliquid de ſpecie termini ad quem eſt motus, quia ſi ſic, tunc motus ab albo in nigrum per omnes ſpecies medias coloris eſſet unus motus, & ſecundum ſpeciem, & etiam continuus. conſequens eſt falſum. igitur & antecedens, falſitas conſequentis apparet, quia

Solutio.

Primum dubium.

Secũdum dubium.

Ad primũ

Iterũ ad primum.

Prima probatio.

Notandũ.

Secunda.

ſi fiat

ſi fiat motus ab albo in fuſcum, & a fuſco in pallidum, & a pallido in rubeum, & a rubeo in nigrum. prima pars motus, ſcilicet, quę eſt ab albo in fuſcum, eſt defuſcatio. Secunda vero pars quæ eſt a fuſco in pallidum eſt pallificatio. Tertia autem pars quę eſt a pallido in rubeum eſt rubefactio, & motus a rubeo in nigrum eſt denigratio. ſed manifeſtum eſt quod ex iſtis motibus non fit unus motus, & continuus ſm ſpeciem, cum iſti motus differant ſpecie, & ſic apparet falſitas conſequentis. conſequentia vero apparet, quia ſi aliquid de ſpecie termini ad quem in principio motus induceretur: ſic forma ſm quam eſſet eadem ſm ſpeciem, & terminus idem ſm ſpeciem. ergo totus motus eſſet vnus, & idem ſm ſpecié.

Tertia. Tertio uero poteſt idem probari ſic. Si fiat motus a fuſco valde remiſſo ad album, certum eſt quod fuſcedo intenditur in aliqua parte illius motus: ſed ſm illam formam ſecundum quam intenditur fit motus, & illa forma eſt medium in quo eſt motus. ergo & eodem modo ſi a pallido remiſſo ad albū fiat motus pallidum intenditur & per conſequens eſt mediū in quo eſt motus. ergo iſti motus differunt ſpecie, ex quo ſunt in medijs differentibus ſpecie, & cum vterque iſtorum motuū ſit dealbatio: ſequitur ꝙ non omnis dealbatio cum omni dealbatione eſt eiuſdem ſpeciei. Ideo videtur quod ille ſecundus modus ſit probabilior quam primus. Quod igitur dicant phyl. & Commen. quod omnis dealbatio eſt eiuſdem ſpeciei cum omni dealbatione. Dico ꝙ uerum eſt ſi fiant per media eiuſdem ſpeciei, & aliter non eſt uerum.

Dubium. Et ſi dicatur ꝙ ſm illud dealbatio, & denigratio eſſent eiuſdem ſpeciei, & hoc ſi fiant per media eiuſdem ſpeciei. Vnde ſi fiat vnus motus a pallido in album, & alius motus a pallido in nigrum, ex quo motus non eſt aliud quam forma imperfecta ſm quam mobile tranſmutatur, & formæ ſm quas fiunt illæ tranſmutationes ſunt eiuſdem ſpeciei, videtur ꝙ iſti motus ſunt eiuſdem ſpeciei, & tunc dealbatio, & denigratio erunt eiuſdem ſpeciei, & tñ nō omnes dealbationes ſunt eiuſdē ſpeciei ꝙ vr inconueniēs; quia magis conueniunt quæcunque duæ dealbationes ꝗ dealbatio, & denigratio.

Ad dubiū. Ad illud poteſt dici ꝙ ad vnitatem ſpecificam motus requiritur vnitas ſpecifica medij, & etiam vnitas ſpecifica termini ad quem: quia terminus ad quē eſt motus eſt intrinſecus motui, ut uiſum eſt in primo capitulo primi Tractatus huius quinti, nec eſt motus ſolum forma ſm quam mobile tranſmutatur: ſed intrinſecæ includit, tam formam ſm quam tranſmutatur, quam etiam formam ad ꝗ tranſmutatur, & hoc loquendo de motu ſecundum materiā, de quo phyl. loquitur in hoc quinto. Poteſt tamen dici ꝙđ dealbatio materialiter accepta poteſt duo dicere. ſ. uel ſolū formam imperfectam ſecundum quam mobile tendit ad albedinem, uel formam imperfectam tendentem ad albedinē vna cum albedine. Et eodem modo dico de denigratione. primo modo non eſt inconueniens concedere quod dealbatio, & denigratio acceptæ ſecundum materiam ſint eiuſdem ſpeciei, quia hoc non eſt aliud dicere quam dicere quod media per quæ acquiruntur albedo, & nigredo ſunt eiuſdē ſpeciei: & hoc eſt ſatis poſſibile. Secundo modo eſt inconueniēs dicere quod dealbatio, & denigratio ſunt eiuſdem ſpeciei. ſ. ſecundum quod includunt, tam medium, quam terminum. Et ſi quæratur qui motus ſecundum formam ſunt eiuſdem ſpeciei, & qui non. Dico quod phyl. in hoc quinto non loquitur de unitate motus ſecundum formam: motus enim ſecundum formam non capit unitatem ſecundum genus, vel ſecundum ſpeciem ex termino ad quem: nam alteratio, & loci mutatio formaliter acceptæ ſunt in eodem prædicamento. ſ. in prædicamento paſſionis per ſe, ut patet per Commen. & ita ſunt unus motus ſecundum genus, & tamen non ſunt ad terminos eiuſdem prædicamenti: ſed forte per reductionē motus ſecundum formam habet unitatem, uel diuerſitatem ſm genus, & ſpeciem ex termino ad quem eſt, & eſt in eodem genere, & in eadem ſpecie, & indirectæ cum termino ad quem, per ſe tamen & directæ omnis motus ſm formam eſt in genere paſſionis.

Ad ſcđm. Ad ſecundam dubitationem dico quod linea recta, & linea circularis quantum eſt ex parte lineæ ſunt eiuſdem ſpeciei, quia linea quę eſt recta poteſt fieri circularis, & econuerſo: ſed quantum ad figuras differunt ſpecie, quia rectitudo, & curuitas differunt ſpecie, & hoc intelligit hic phyloſophus: & poteſt poni exemplum. homo albus, & homo niger quantum ad ſubiecta ſunt eiuſdem ſpeciei, ſed quātum ad qualitates importatas per album, & nigrum differunt ſpecie. Vnde in omnibus talibus concretis accidentalibus eſt diſtinguēdum, quia termini poſſunt accipi pro eo quod formaliter ſignificant, uel pro eo quod accidentaliter denominãt. vnde ſi iſti termini. ſ. linea recta, & linea circularis accipiant

A pro his quæ formaliter ſignificant, ſic uerum eſt quod linea recta, & linea circularis differunt ſpecie, quia ſic accipiuntur pro figuris iſtis, uel pro aggregatis ex lineis, uel figuris. ſi uero accipiantur pro his quæ accidentaliter denominant ſic accipiuntur pro ſubiectis iſtarum figurarum. ſ. pro ipſis lineis, illo modo eſt falſum dicere quod linea recta, & linea circularis differunt ſpecie. hæc diuiſio eſt euidentior de recto, & de curuo.

Abſolute autem his vnus eſt motus, qui ſuba, & numero vnus eſt. Sed quiſnam ſit talis pateſiet facta diuiſione. Tria enim numero ſunt circa quæ motum dicimus eſſe. Quod: in quo: & quando. Dico autem hoc pacto: eſſe enim quippiam quod mouetur neceſſe eſt, velut hominem, aut aurū. Et in aliquo hoc moueri ſeu in loco, aut in effectu. Et quando. Omne enim quod mouetur in tempore mouetur.

Simpliciter autem unus motus eſt, qui ſuba quidem B *unus, & numero eſt. Quis autem huius ſit, manifeſtum eſt diuidentibus. Tria enim ſunt ſecundum numerum, circa quæ dicimus motum unum, quod, & in quo, & quando. Dico autem quod: quoniam neceſſe eſt aliquid eſſe quod mouetur, ut hominem, aut aſtrum. Et in aliquo hoc moueri, ut in loco, aut in paſſione, & quando. In tempore enim omne mouetur.* Tex.c. 34.

HÆc eſt tertia particula primę partis principalis huius ca. in qua phyl. oſtendit quis motus eſt unus ſimpliciter, hoc eſt quis motus eſt unus numero, & continet duas partes, quia in prima oſtendit quæ, & quot requiruntur ad unitatem numeralem motus. In ſecunda ibi. [Socratem quidem.] Mouet, & ſoluit quaſdam dubitationes. In prima igitur parte huius particulæ phyl. facit tria: quia primo narrat quæ, & quot requiruntur ad unitatem numeralem motus. Secundo oſtendit quod illa quæ requiruntur ad unitatē numeralem motus non requiruntur ad unitatem motus ſecundum genus, uel ſecundum ſpeciem. Tertio uero oſtendit C qualis eſt unitas mobilisque requiritur ad unitatem numeralem motus. Primo igitur dicit phyl. quod ad ſciendum qs motus eſt unus ſimpliciter, & ſecundum ſubam. i. ſecundum naturam ſuam ſiue quis motus eſt unus numero quod idē eſt, oportet conſiderare nobis diuidentibus ſupple ea quæ exiguntur ad unitatem numeralem motus, quæ ſunt tria ſecundum numerum, uidelicet, ꝙ hoc eſt mobile, & in quo; hoc eſt illud quod acquiritur per motum, & quando hoc eſt tempus: unde ad unitatem numeralem motus requiritur unitas numeralis mobilis, & unitas numeralis termini ad quem eſt motus, & unitas numeralis temporis, oportet enim quod tempus ſit unum non interruptum, quod autem requiratur quod. ſ. mobile: patet: quia neceſſe eſt, ad hoc quod ſit motus, ut aliquid moueatur, ut homo, uel aſtrum, uel aliqđ aliud mobile, quod etiam requiratur in quo. ſ. terminus ad quem patet, quia neceſſe eſt, ut mobile moueatur in loco, uel in paſſione, idest, ad qualitatem, uel ſaltem ad aliquid, quod etiam requiratur quando, ideſt, tempus apparet, quia omnis motus eſt in tempore.

Ad unitaté numeralem motus tria requirūtur.

D Eſſe igitur genere aut ſpecie unum, in ipſa re in qua fit motus conſiſtit: Hærere autem in tempore erat. At eſſe ſimpliciter unum in vniuerſis hiſce conſiſtit. Etenim id in quo fit motus, unum & indiuiduum eſſe oportet. Veluti formam, & tempus unū eſſe, & non intercapedines fieri. Et id quod mouetur unum non per accidens eſſe, ut album nigreſcere, & coriſcum ambulare. Vnum autem eſt coriſcus & album, ſed per accidens.

Horum autem genere quidem, aut ſpecie eſſe unum eſt in re in qua mouetur. Habitum erat in tempore. Simpliciter autem unum in omnibus his eſt. Etnamque in quo eſt, unum oportet eſſe, & indiuiſibile, ut ſpecie. Et ipſum quando, unum tempus, & non deficiens. Et quod mouetur unū Tex.c. 35.

eſſe:non ſecundum accidens,ut album nigrum fieri,& coriſcum ambulare.unde autem eſt coriſcus, & album,ſed ſecundum accidens.

CVm phyloſophus narrauit quod prædicta tria requiruntur ad vnitatem motus ſm numerum,narrat quod prędicta tria non requiruntur ad unitatem motus ſecundum genus,uel ſecundum ſpeciem,non enim ad unitatem motus ſecundum genus, uel ſecundum ſpeciem requiritur unitas mobilis,uel temporis:ſed tantum pænes vnum horũ trium.ſ. pęnes vnitatem illius in quo eſt motus attenditur unitas motus ſecundum genus,vel ſecundum ſpeciem. vnde ſi illud in quo eſt motus ſit vnum ſecundum genus,uel ſecũdum ſpeciem motus erit unus ſecundum genus,uel ſecundũ ſpeciem: & ſi illud in quo eſt motus ſit diſtinctum genere, uel ſpecie,motus erunt diſtincti genere,uel ſpecie,licet enim mobilia ſint differentia ſpecie,uel genere, non propter hoc oportet quod motus diſtinguantur genere, uel ſpecie: poſſunt enim mobilia differentia ſpecie moueri eodem motu ſecundum ſpeciem,ut patet manifeſte,nec etiam accipitur vnitas ſpecifica pænes tempus quamuis habitum ſit in tempore, hoc eſt quamuis illud accipiatur pænes tempus.ſ. quod unus motus ſit poſt alium, & ſic unitas motus ſecundum genus, uel ſecundum ſpeciem non accipitur pænes iſta tria,ſed pænes vnum tantum,ſed vnitas numeralis accipitur pęnes omnia iſta tria.ſ.pęnes vnitatem numeralem mobilis,& temporis,& termini ad quem, oportet enim quod illud in quo eſt motus ſit vnum numero: debet enim eſſe indiuiſibile ſic qđ non diuidatur in duo non facientia unum.Et Commen. neceſſe eſt,ut illa natura in qua eſt motus ſit una in numero.ſ. indiuiduum demonſtratum illius naturę. Et poſtea dicit qđ eſt neceſſe in uno motu ſecundum numerum,ut illud in quo eſt motus.ſ.materia motus ſit unum numero. hæc Commen. Et ego intelligo per materiam in qua: terminum ad quem eſt motus:terminus enim motus dicitur materia ad quam, uel in qua eſt motus.Ad hoc enim quod motus ſit unus numero requiritur quod terminus ad quem eſt ſit unus numero.ſimiliter tempus debet eſſe unum non deficiens.i.debet eſſe continuum non interruptum ſic quod non cadat quies media in aliqua parte temporis.Illud etiam quod mouetur debet eſſe unum.Poſtea phyloſophus oſtendit qualis eſt unitas mobilis quæ requiritur ad unitatem numeralem motus, & etiam qualis debet eſſe unitas termini ad quem. Et primo narrat phyloſophus quod ad unitatem numeralem motus requiritur unitas mobilis per ſe,ita quod ad hoc, quod motus ſit unus numero requiritur quod mobile ſit unum per ſe nõ per accidens:quoniam ſortes albus eſt unum eos per accidẽs: talis enim unitas per accidens ipſius mobilis non ſufficit ad unitatem numeralem motus.Et rationem huius aſſignat Cõmen.dicens ſic.In hoc quod motus ſit unus numero,neceſſe eſt,ut res mota ſit una numero,non per accidens: quoniam ſi fuerit una per accidens,tunc erit poſſibile,ut moueat duobus motibus inſimul in eodem tempore. Verbi gratia. Quõ album,& ſortes ſunt idem per accidens, quia accedit quod ſortes ſit albus:ideo poſſibile eſt, ut hoc per accidens unum moueatur duobus motibus inſimul, ſcilicet, ut nigreſiat ſm quod eſt albus, & ambulet ſecundum quod eſt ſortes. hæc Commen. Et intendit quod ſubiectum proprium unius motus ſecundum numerum debet eſſe unum per ſe. Si enim ſit unum per accidens non eſt proprium ſubiectum unius motus ſicut quia ſortes albus eſt unum per accidens:ideo nõ eſt proprium ſubiectum ambulationis, nec nigrefactionis: ſed ſortes eſt proprium ſubiectum ambulationis,& album eſt proprium ſubiectum nigrefactionis, unum autem & idem proprium ſubiectum,& per ſe alicuius motus, non poteſt per ſe ſecundum quod tale moueri pluribus motibus ſimul.Eſt ẽt ſciendum quod idem motus numero poteſt eſſe in diuerſis ſubiectis per accidens illius motus. Idem enim motus numero ſimul eſt in ſorte albo, & in ſorte muſico:tamen idẽ motus numero non poteſt eſſe in diuerſis ſubiectis per ſe,& ita dicunt phyloſophi eſt uerum, uidelicet, quod ad unitatem numeralem motus requiritur unitas numeralis per ſe ſubiecti,ſiue per ſe mobilis,& hoc eſt quod phyl.narrat de unitate mobilis,uidelicet,quod ſi motus ſit unus numero oportet quod mobile ſit per ſe unum.

Neque commune. Fieri enim poteſt, ut duo ſimul homines eadem ſanatione ſanentur, ex oculorum morbo in ſanitatem eorundem pergentes. At non unus motus hic eſt,ſed ſpecie unius.

Neque commune:eſſet enim duos homines ſimul ſanari ſecundum eãdem ſanitatem, ut ophthalmię,ſed non unus hic eſt,ſed ſpecie unus eſt.

DEinde declarat phyl. qualis debet eſſe unitas termini ad quem eſt motus,& probat quod ad unitatem numeralem motus non ſufficit unitas numeralis temporis cum unitate ſpecifica termini ad quem:ſed requiritur vnitas numeralis termini ad quem,& hęc eſt decimaoctaua cõcluſio huius libri,quæ probatur ſic. Poſſibile eſt quod duo homines in eodem tempore moueantur ad eandem formam ſecundum ſpeciem,ut.ſ.ad ſanitatem oculorum.ſi igitur unitas numeralis tẽporis cum unitate ſpecifica termini ad quẽ ſufficeret ad unitatem numeralem motus,ſequeretur quod illi duo homines ſanarentur eadem ſanatione ſecundum numerum.conſequens eſt impoſſibile. ergo & antecedens,& p conſequens ſuum oppoſitum eſt uerum.ſ. quod ad unitatem numeralem motus non ſufficit unitas numeralis temporis cum unitate ſpecifica termini ad quem: ſed etiam requiritur unitas numeralis termini ad quem. Intelligendum eſt hic ſecundum Lyncoo.quod licet prædicta tria,ſ.unitas numeralis termini ad quem:unitas numeralis mobilis,& unitas numeralis temporis,requirantur ad unitatem numeralem motus: tamen una cum hoc requiruntur alia duo ad unitatem numeralem motus. ſ.unitas numeralis termini a quo eſt motus,& unitas numeralis uię mediæ per quam eſt motus. Et dicit quod phyl.tangit unitatem numeralem horum trium, ſcilicet,rei acquiſitæ per motum, & eius a quo eſt motus, & uię mediæ,per hoc quod dicit. Et in quo unum,& ſi illud habeat veritatem.ſ.quod in omni motu requiritur unitas numeralis viæ mediæ,tunc dicerem quod in motu alterationis uia media inter terminum a quo,& terminum ad quem non eſt aliqua una qualitas ſecundum numerum manens in mobili a principio motus uſque in finem,ſed uia media eſt tota latitudo graduum quę eſt inter terminum a quo,& inter terminum ad quem,& illa eſt una numero ſi motus ſit unus numero.Credo tamen melius,uidelicet,quod in motu alterationis non requiritur unitas numeralis medij. Intelligendũ eſt etiam quod ad unitatem numeralem motus requiritur unitas numeralis motoris,ita quod ſi ſint plures motores q ſucceſſiue moueant,ſcilicet,unus poſt alium,motus non erit unus numero,ut patet per phyloſophum octauo huius,textu commen.82.qui dicit, quod motus proiectionis non eſt vnus eo quod in illo motu non eſt vnum mouens tantum. Et phyloſophus hic tangit unitatem numeralem motoris,& mobilis per hoc quod dicit quod unitas numeralis mobilis requiritur,& hoc ideo,quia Ar.nondum declarauit quod omne quod mouetur:mouetur ab alio,ſed illud declarabit in ſeptimo,& etiam in octauo huius: ideo phyl. uſque ad ſeptimum huius loquitur indiſtinctæ de motore,& mobili, & ſic hic ſub mobili comprehendit utrumque,ſcilicet, mobile,& etiam ipſum motorem,&c.

Decimaoctaua cõcluſio huius libri.

Lyncon.

Tex.c.82.

Si Socrates autem eadem alteratione ſpecie diuerſis temporibus alteratur: ſi corruptum iterum unum numero fieri poteſt, erit & hæc alteratio una,ſin non poteſt: erit eadem ſpecie, ſed non numero una.

Socratem autem ſecundum alterationem eandem alterari in ſpecie,in alio autem tempore, & iterum in alio,ſi quidem contingit corruptum iterum unum fieri numero, erit & hic unus: ſi uero non: idem quidem, unus autem non.

Tex. c.36.

HÆc eſt ſecunda pars tertiæ particulæ primę partis principalis huius ca.in qua phyl. mouet, & ſoluit quaſdã dubitationes,& continet duas particulas. Quia in prima mouet,& ſoluit unam dubitationem.In ſecunda ibi.[Habet autem dubitationem.]Mouet, & ſoluit aliam dubitationem conſimilem priori.In prima igitur particula huius partis phyloſophus mouet unam dubitationem,nam dictum eſt prius quod ad unitatem numeralẽ motus: requiritur unitas

temporis

temporis non interrupti. Sed ſuper hoc inducitur dubitatio, quia non uidetur ꝙ requiratur unitas temporis non interrupti, quia ſi Socrates primo mouetur ad ſanitatem, deinde quieſcat: poſtea iterum moueatur ad ſanitatem: iſti motus uidentur eſſe idem numero, & tamen tempus non eſt idem numero. ergo ad unitatem numeralem motus non uidetur requiri unitas numeralis temporis non interrupti. Ad iſtã dubitationem reſpondet phyl. dicens, ꝙ ſi contingat Socratem alterari eadem alteratione ſm ſpeciem in diuerſis uicibus, & ſimul cum hoc poſſibile ſit illud quod eſt corruptum, poſtea redire unum numero: tunc primus motus, & ſecundus motus ſunt idem motus numero, & tamen tempus non eſt idem numero, ſi uero illa qualitas quę corrupta eſt non poteſt redire eadem numero: tunc motus primus, & ſecundus erunt idẽ motus ſpecie: ſed non erunt idem motus numero. Notandũ ſecundum Com. hic, quod phyl. forte intendit per hanc quæſtionem uenire ad quæſtionem de motu continuo quõ motus eſt continuus, cum in hoc quod in omni motu quædam pars corrumpitur, & quædam alia generatur, & cum corruptum non reuertitur: non erit vnus motus numero, hæc Cõmen. Et huic dubitationi ſi inducatur de motu continuo, reſpondet Com. dicens, ꝙ differentia eſt inter partes motus cõtinui, & motus qui reuertuntur unus poſt alium, quia in his motibus in actu: quorum unus fit poſt alium generatum, & corruptum utrunq. diſtinguitur a reliquo per quietem interiacentem: ſed in motu cõtinuo generatum non diſtinguitur a corrupto, ſ. per quietem mediam, neq. demonſtratur: ſupple in actu, ſed eſt unum numero. Poſſibile eſt igitur dicere ſecundum hoc quod motus continuus eſt unus numero, ſed non magis diminuto, quam modo quo dicimus in requieſcente ipſam eſſe unam ſecundum numerum. hęc Com. Prima tamen expoſitio eſt melior, uidelicet, quod quęſtio intelligatur de motibus interruptis per quietem mediam. an tales poſſint eſſe idem numero, cum tempus non ſit idem numero. Vnde ſolutio eſt illa, quod tales motus interrupti non ſunt idem motus numero: quia qualitas, uel forma corrupta non poteſt redire eadem numero, ſi tamen eſſet poſſibile eandem qualitatem numero poſtquam corrupta eſt redire, tunc idem motus numero poſtquam eſt corruptus poſſet redire.

Prima dubi. — Ad primã dubi. — Notandũ.

Exiſtit autem huic ſimilis dubitatio ſi una ſit ipſa ſanitas, & habitus ipſi omnino, atque effectus in corporibus ipſis: necne.

Tex.c.37. *Habet autem dubitationem huic ſimilem, et utrum una ſanitas, & omnino habitus, & paſſiones ſubſtantiæ ſint in corporibus.*

HÆc eſt ſecunda particula huius partis in qua phyl. mouet, & ſoluit aliam dubitationem ſimilem priori, & primo mouet quæſtionem. Secundo uero ibi. [Niſi ꝙ intantum differt.] Soluit illã quæſtionem. Dicit igitur phyloſophus primo ꝙ priori dubitationi quæ eſt de formis ſucceſſiuis eſt quædam alia dubitatio conſimilis de formis permanentibus, quæ dubitatio eſt iſta. Vtrum formę permanentes quæ ſunt in ſubiectis continue tranſmutatis maneant ꝑ tempus eędẽ numero, uerbi gratia. Sanitas habet eſſe in ſubã paſſibili, & continue tranſmutabili tanquam in ſubiecto. Eſt igitur quæſtio utrum ſanitas quæ eſt in ſorte hodie, ſit eadem numero cum ſanitate quæ fuit heri in ſorte. Et uniuerſaliter utrum formæ quæ ſunt in ſubſtantia tranſmutabili maneant eędem numero per aliquod tempus.

Secunda dubit.

Ea namque quæ habent mouere fluereque uidentur.

Moueri namque uidentur habentia, & fluentia.

ET arguit phyl. probando quod talis forma non manet eadem numero per tempus, & primo ſic. Illa forma cuius ſubiectum fluit, & tranſmutatur non manet eadem numero, ſed ſubiectum ſanitatis cuiuſlibet formæ accidentalis corruptibilis fluit, & tranſmutatur: igitur nec ſanitas, nec aliqua talis forma manet eadem numero.

Probatio primę du.

Si eadem igitur atque una ſit mane, & nunc ſanitas: cur & cum rurſus quiſpiam amiſſam recuperauerit, & hæc & illa non una numero erit. Eſt enim eadem ratio.

Tex.c.38. *Si enim eadem & una quæ diluculo, & nunc ſanitas: quare non & cum deficiens accipiat iterum ſanitatem, & hæc & illa una numero erit. Eadem enim ratio eſt.*

SEcundo probat idem ſic. Si ſit eadem ſanitas in ſorte hodie quæ heri fuit: eadem ratione ſi ſortes heri fuit ſanus, & poſtea perdidit ſanitatem. & hodie recuperet ſanitatẽ, eadem numero erit ſanitas heri perdita, & hodie recuperata. eadem enim ratio eſt, ut uidetur, ſed hoc eſt falſum, quia ſic corruptum reuerteretur idem numero, ꝙ eſt inconueniens.

Probatio ſecundæ dubi.

Verum hoc intereſſe videtur, quod ſi habitus ſint duo: duo erunt & ipſi actus, ſicut ſi actus ſit unus, & habitum unum eſſe neceſſe eſt. Vnus enim actus numero: vnus numero habitus eſt. At ſi habitus ſit vnus. Non fortaſſe quippiam videbitur vnus etiam actus eſſe. Cum enim ceſſauerit quiſpiam ambulare non eſt ipſa ambulatio. Rurſus autem ambulante erit Quod ſi una & eadem eſt: idem ac unum, & corrumpi, & eſſe perſepe poteſt. Hæ igitur dubitationes extra præſentem conſiderationem eſſe uidetur.

Niſi quod intantum differunt. Quia ſi quidem duo idẽ, ſicut numero unus, & habitus eſſe neceſſe eſt, unus enim numero actus unius numero eſt, ſi uero habitus unus eſt, fortaſſis non alicui uidebitur unus, & actus eſſe. Cum enim pauſet ambulans, non amplius eſt hoc ambulatio. Iterum autem ambulante erit ambulatio. ſi igitur unus, & idem eſt: contingit unum & idem corrumpi, & eſſe multotiens. Hæ quidem igitur ſunt dubitationes extra quã nunc eſt intentionem.

HIc phyl. ſoluit illam dubitationem, quæ ſolutio conſiſtit in hoc, quod ſi forma exiſtens in tranſmutabili ſubiecto maneat idem numero, oportet quod habitus. i. ſubm maneat idem numero. Vnde ſi ſanitas, quæ eſt hodie in corpore ſortis, ſit eadem numero cum ſanitate, ꝗ fuit heri in corpore ſortis, oportet quod corpus ſortis hodie, & heri ſit unum & idem numero, ſed non oportet quod ſi corpus ſortis maneat idem numero, quod propter hoc ſanitas hodierna & heſterna ſint eadem numero, qa ſortes manẽt idẽ numero ꝑt perdere ſanitatẽ, & iterũ recuperare eã, ſed ſanitas perdita nõ eſt eadem numero cum ſanitate poſtea recuperata, quia corruptum non poteſt redire idem numero, & tamen corpus ſortis manet idem numero. Vnde ſubdit phyl. dicens, ꝙ prædictę duæ queſtiones ſunt extrinſecæ a ſua principali intentione, & ſic excuſat ſe a ſubtiliori perſcrutatione earũdem ſecundum iſtum modum ponendi litera eſt plana. vnde quia phyl. immediate dixit, quod eadem ratio eſt, ꝙ forma reſiſtens in ſubiecto tranſmutabili maneat eadem numero ꝑ tempus, & ꝙ forma reuertatur eadem numero poſtquã eſt corrupta nunc d. quod uerum eſt, quod eadem ratio eſt de iſtis, niſi quod intantum differt quod ſi duo ſunt idem numero, hoc eſt, ſi ſanitas prior, & poſterior ſint idẽ numero, & habitus neceſſe eſt. ſ. quod ſit idem numero: vnus enim numero actus. i. vna forma, uel unum accidens numero eſt, & vnius habitus numero, hoc eſt unius ſubiecti, ſi uero habitus unus eſt, id eſt, ſi ſubiectum eſt unum: fortaſſe non propter hoc oportet quod ſit una forma, uel unum accidens numero: ſi enim pauſet ambulans: non amplius hæc ambulatio eſt. ſ. eadem numero. Iterum autem ambulante, ſcilicet, eodem ſubiecto erit, ſcilicet, eadem ambulatio ſm ſpeciem, nõ ſm numerum. Quod autem non erit eadem ambulatio ſecundum numerum oſtendit phyloſophus dicens: ſi enim unus, & idem erit, ſcilicet, ſecundum numerum contingit unum, & idem corrumpi, & eſſe multotiẽs: ſed hoc eſt inconueniens: ergo &c. Et ſubdit phyloſophus dicens. Hæ autem dubitationes ſunt extra iſtam intentionem quæ eſt nunc. Vnde iſta ſolutio ſm illam expoſitionem eſt condiuiſibilis, & conſiſtit in hoc, uidelicet, ꝙ ſi ſanitas maneat numero hodie, & heri, oportet ꝙ ſubm maneat idẽ numero nõ trãſmutatũ ſubſtãtialiter, ſed nõ oportet ꝙ ad hoc ꝙ ſubm maneat nõ trãſmutatũ

Solutio dubitationis.

Expoſitio Alexand. ſubſtantialiter ꝙ ꝓpter hoc ſanitas maneat eadem numero, & hęc fuit expoſitio Alexan. ut Commen. recitat. Tamen Commen.poſtquam poſuit iſtam expoſitionem ponit aliam. Secunda expoſitio. Nam textus quem Comment.exponit habet ſic:ſi enim actiones ſunt duæ neceſſe eſt,ut formæ ſiot duæ: ſed ſi forma fuerit eadem:nõ oportet quod actio ſit eadem:& per duas actiones intelligit phyl. duas paſſiones.i. duos motus ſecundum expoſitionem Commen.Eſt igitur hæc ſolutio ſecundum hãc expoſitionẽ.ſ.quod ſi motus ſit idem numero formæ acquiſitæ per motum erunt eædem numero,ſed non oportet quod ſi formæ acquiſitæ per motum ſint eædem numero quod propter hoc motus ſit idem numero,quia ad unitatem numeralem motus requiritur pluſquam unitas numeralis termini ad quem.Vnde ſi motus ſit idem numero termini erunt idẽ numero:ſed non ſequitur econuerſo. Quamuis enim unitas numeralis termini ad quem non ſufficiat ad unitatem numeralem motus:tamen ad unitatem numeralem motus requiritur vnitas termini ad quem:& ideo ſi motus fuerit idem numero:formæ erunt eædem numero:ſed non ſequitur econuerſo.Et ſecundum iſtam expoſitionem per actum qui ponitur in textu noſtro debemus intelligere motum, & per habitum debemus intelligere formam terminantem motum.Secundum tamen iſtas expoſitiones non ſoluitur directæ ſecũda dubitatio,uidelicet,utrum eadem forma numero maneat per tempus in ſubiecto continue tranſmutato.

Cum antem omnis motus continuus ſit:ſi omnis eſt diuiſibilis,eum qui ſimpliciter unus,& continuũ eſſe neceſſe eſt,& ſi continuus eſt:vnus eſt. Non enim omnis omni continuus fieri poteſt, ſicut nec aliud quoduis cuius:ſed quorum ultima unum fieri poſſunt. Vltima vero quorundam non ſunt,quorundam ſunt:at diuerſa ſpecie, atque æquiuoca. Quo namque modo tanget aut unum fiet: vltimum lineæ ambulationiſve.Hærentes igitur erunt, & hi qui non idem ſpecie,& hi qui non idem genere sũt. Poſt curſum enim quempiam continuo febres aggredi poſſunt.Et ut faeis ipſius ex ſucceſſione motio latio eſt hærens:continua vero non eſt. Poſitum eſt enim ea continua eſſe:quorum ultima ſunt unum. Quare hærentes quidem & deinecps ex eo ſunt, quia tempus continuum eſt.Continuus autem eſt, quia motus continui ſunt:hoc antem eſt, cum utrorumque extremum eſt vnum.

Tex.c.39. *Quoniam autem continuus eſt omnis motus,ſimpliciter quidem unum neceßе eſt continuum eſſe, ſi quidem omnis diuiſibilis eſt,& ſi continuus unus.Non enim omnis fiet continuus omni,ſicut neque aliud nullum contingenti contingens,ſed quorum unum ſunt extrema:ultima autem aliorum non ſunt quidem,aliorum autem ſunt:ſed ſpecie differentia,& æquiuoca ſunt. Quomodo autem tanget,aut* Tex.c.40. *unum fiet ultimum lineæ,& ambulationis. Habiti quidẽ igitur ſunt,& qui neque idem ſpecie, neque idem genere ſunt.Currens enim aliquis ſtatim febricitabit,et ut lampas ex diffuſione:loci mutatio eſt habita:continua autem non. Ponitur enim continuum:quorum ultima unum ſunt.Quare habiti,& conſequenter ſunt: quorum tempus continuũ eſt.Continuum autem eſt quo motus. Hoc autem eſt cum unum,& ultimum fiat ambobus.*

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius ca.in qua phyl. determinat de unitate motus declaratiua,& continet duas particulas:quia in prima determinat de unitate motus ſimpliciter,ideſt,de unitate numerali motus, & hoc abſolute.In ſecunda ibi.[Amplius aũt dicitur.] Determinat de unitate numerali motus comparatiue oſtendens quis de numero motuum,quorum quilibet eſt unus numero eſt magis,& perfectius unus.Prima particula continet duas partes: quia in prima declaratur:quia omnis motus ſimpliciter unus eſt continuus,& econuerſo.In ſecũda ibi. [Vnde neceſſe eſt.] Declaratur quot,& quæ requiruntur ad unitatem numeralẽ motus ſiue ad unitatem motus ſimpliciter. In prima igitur parte huius primæ particulæ declaratur ꝙ omnis motus ſimpliciter unus eſt continuus,& econuerſo.Et primo tamen declaratur ꝙ omnis motus ſimpliciter unus eſt continuus, & hæc eſt decimanona concluſio huius lib. circa cuius declarationem ſic procedit phyl.quia primo præmittit concluſionẽ quam intendit probare dicens, ꝙ cũ omnis motus ſit continuus,neceſſe eſt,ꝙ motus qui eſt ſimpliciter unus.ſ.unus numero ſit continuus.Deinde cum phyl.dicit. [Siquidem oïs.] Probat concluſionem,& hoc ſic.Omnis motus eſt diuiſibilis: ſed omnis motus ſimpliciter unus eſt motus.ergo omnis motus ſimpliciter unus eſt diuiſibilis: ſed non eſt diuiſibilis in partes non continuatas adinuicem, quia ſic non eſſet unus. ergo omnis motus ſimpliciter unus eſt diuiſibilis in partes continuatas adinuicem:ſed omne tale eſt continuum,ut patet ex præcedẽtibus.igitur omnis motus ſimpliciter unus eſt continuus huius rõnis maior ponitur in litera. Deinde cum dicit.[Et ſi continuum.] Declarat ꝙ omnis motus continuus eſt ſimpliciter unus,& hęc eſt concluſio uigeſima huius lib. quæ probatur ſic.Omne conſtitutũ ex partibus motus quarũ vltima ſunt unum,eſt ſimpliciter unũ: ſed omnis continuus conſtituitur ex partibus quarum ultima ſunt unum.ergo omnis motus continuus eſt ſimpliciter unus. huius rõnis primo ponitur concluſio cum dicitur.Et ſi continuum. Deinde ponitur declaratio minoris cum dicitur. Non enim omnis. Dicit igitur phyl. quod non omnis motus continuatur omni motui,ſicut in alijs rebus:non enim quodlibet indifferenter continuatur cuilibet:ſed ſolum illa ſunt continua quorum ultima ſunt unum,& ſic eſt in motibus.ſ.quod ſolum illi motus continuantur,quorum vltima ſunt unum, & ſic apparet minor.ſ.quod omnis motus continuus conſtituitur ex partibus,quorum ultima ſunt unum.maior aũt declaratur ibi.[Vltima quidem.]Et hoc ſic.Illa quorum ultima ſunt unum,& eiuſdem naturæ,conſtituunt aliquod unum ſimpliciter, ſed illa quę ſunt diuerſarum naturarum non ſunt partes quantitatiuę conſtituentes vnũ ſimpliciter,nec habent unum, & idem ultimum,non enim omnium vltima ſunt vnũ, & ſic apparet maior.ſ.quod omne conſtitutum ex partibus,quorũ ultima ſunt unum eſt ſimpliciter unum. Quod autem non omnium ultima ſint vnum.patet,quia nõ omnium ſunt vltima, vt patet in numeris:quorum non ſunt vltima: aliquorum ẽt ſunt ultima,& tamen illorum vltima non ſunt vnum, quia ſunt naturarum diuerſarum,& ęquiuoca,ſicut vltima deambulationis,& lineæ ſunt æquiuoca,& diuerſarum naturarũ: ideo non poſſunt eſſe vnum,nec deambulatio,& linea conſtituunt aliquod ſimpliciter unum.Motus ẽt qui non ſunt eiuſdem naturæ non habent idem vltimum, nec conſtituunt aliquod ſimpliciter vnũ.Habiti quidem tales:licet tamẽ motus non continuentur adinuicem:poſſunt tamen eſſe habiti, & conſequenter entes.Vnde illi motus qui non ſunt idem genere,nec ſpecie,poſſunt eſſe motus habiti:non autem continui.v.g. ſi aliquis currat,& ſtatim incipiat febricitari: illa febricitatio põt eſſe habita,& conſequenter ens illi curſui: ſed non poteſt ſibi continuari.ſimiliter ſi ex loci mutatione lampadis ſequatur illuminatio alicuius domus, vel loci,illa illuminatio poteſt eſſe habita, & conſequenter ens poſt illã mutationem lampadis:ſed non erit ſibi continua, quia ſunt mutationes genere diſtinctę,& ideo nec ſunt continuæ, nec conſtituunt aliquid vnum numero,quia illi motus ſunt continui,quorum vltima ſunt vnum,& vltima diſtinctorum genere non ſunt vnum,& ſic erunt habiti propter hoc quod tẽpus in quo ſunt eſt continuum,quod quidem tempus eſt cõtinuum ſicut motus aliquis eſt continuus, quia vltima ſuarũ partium ſunt vnum.Intelligendum eſt, quod Commen. iſtã literam,videlicet,vt lampas ex diffuſione,exponit de motib⁹ eiuſdem ſpeciei,diuerſorum tamen mouentium,vel diuerſorum mobilium.Vnde tales motus ſunt ſeſſei,quia in eis non interponitur quies media:ſed non continui,verbi gratia,exponendo de motibus diuerſorum mouentium, vt ſi una candela moueatur de vna manu in aliam ſine quiete media,ita quod primo moueatur ab vna manu, & ſtatim poſtea ab alia manu ſine quiete media.iſti motus ſunt habiti, & non ſunt continui. Poteſt etiam poni de motibus eiuſdem ſpeciei: diuerſorum tamen mobilium, vt ſi vna candela moueatur ſtatim poſt aliam, illi motus ſunt ſeſſei,ſeu habiti, & non ſunt continui,quia motum non eſt unum.Sic igitur apparet qui motus ſunt continui, & qui motus ſunt habiti, & non continui.

Decimanona concluſio huius libri.

Vigeſima cõcluſio huius lib.

Declaratio minoris.

Expoſitio Commẽ.

Quapro-

Quapropter eum motũ qui ſimpliciter cõtinuus ac unus eſt:eundem eſſe ſpecie ac unius, & uno in tempore neceſſe eſt. Vno quidem in tempore, ut immobilitas inter partes non ſit. Intercapedine enim mobile quieſcat neceſſe eſt. Multi igitur & non vnus hi motus ſunt:inter quos media quies cadit. Quare ſi quis motus intercipitur ſtatu: is neque nnus, neque continuns eſt. Intercipitur antem ſi in medinm tempus cadit.

Tex.c.41. *Vnde neceſſe eſt eundem ſecundum ſpeciẽ eſſe, & unus, & in uno tempore ſimpliciter continuum motum, & unũ. Tempore quidem ut non immobilitas interſit. In deficienti enim quieſcere neceſſe eſt. Multi igitur & non unus motus eſt quorum quies in medio eſt. Quare ſi aliquis motus ſtatu occupetur, neq. unus eſt, neq. continuus, intercipitur antem ſi in medio tempus eſt.*

B

HÆc eſt ſecunda pars primæ particulæ ſecundę partis principalis huius ca. in qua declaratur ꝙ ad vnitatem numeralẽ motus reqritur unitas numeralis mobilis: vnitas numeralis temporis: & unitas numeralis termini ad quẽ eſt motus, & hæc eſt vigeſimaprima concluſio huius lib. quæ probatur ſic. Omnis motus unus numero eſt cootinuus: & omnis motus contiouus eſt unus motus numero, ut iã probabitur. omnia igitur quæ requiruntur ad continoitatẽ motus: illa eadem requiruntur ad unitatem numeralem motus, & econuerſo. ſi ad continuitatem motus requiruntur unitas nnmeralis mobilis, unitas numeralis temporis, & unitas numeralis termini ad quem. ergo hæc tria reqoiruntur ad unitatem numeralem motut. maior huius rationis patet ex præcedentibus. minor vero declaratur. ſ. quod prædicta tria requirantnr ad continuitatem motus. De vnitate. n. numerali mobilis manifeſtum eſt, ꝙ ipſa requiritur ad vnitatem numeralem motus: quia manifeſtum eſt per ſe, ꝙ motus diuerſorum mobilium non continuantur adinnicẽ: & ideo phyl. non probat ꝙ unitas nnmeralis mobilis requiratur: ſed ſupponit hoc taoquam manifeſtum, & ſolũ probat hoc quantum ad tẽpus, & quantum ad terminum, & primo quantum ad tempus, & huc ſic. Si tempus non ſit unum nnmero, & continuũ, tũc inter illa tempora menſurantia motum cadit qnies media, & per conſequens inter ipſos motus cadit quies media: ſed motus inter quos eadit quies media ſunt plures motus, & non unus motus, & continuus. ergo ſi tempus non ſit vnum numero: ſed interruptum per quierem mediam: motus non erit cõtinuus. igitur ex oppoſito conſequentis ſequitur oppoſitum antecedentis, ſcilicet, ſi motus ſit continuus, oportet quod tẽpus ſit continuum, & unum numero. ergo ad continuitatem motus requiritur unitas numeralis temporis.

Vigeſima prima cõcluſio huius libri.

Declaratio minoris.

C

Specie autem unum eſſe oportet: quia ultima eius qui non vnus eſt ſpecie, unum euadere nequeunt, & ſi tempus non intercipit. Tempus enim eſt unum, ille uero ſpecie eſt diuerſus. Etenim motum nnum, & ſpecie unum eſſe neceſſe eſt: hunc autem non neceſſe eſt ſimpliciter unum eſſe. Quis igitur motus vnus eſt abſolute iam diximus.

D

Quũ autem ſpecie non unitur, non unus, & ſi non deficiat tempus. Tempus quidem enim unum eſt: ſpecie autem alius, unum quidem enim neceſſe eſt, & ſpecie unum eſſe. Hunc autem ſimpliciter unum eſſe: non eſt neceſſe: quis igitur motus quidem ſimpliciter unus: dictum eſt.

CVm Phyl. probauit ꝙ unitas numeralis temporis requiritur ad continoitatẽ motus. probat ꝙ unitas numeralis formæ, ad quam eſt motus: requiritur ad continuitatem motus, & hoc ſic. Si motus ſint ad diuerſos terminos nu mero, licet ſint ad eundem terminũ ſm ſpeciem, & quamuis tempus eorũ ſit vnũ continuũ, tamen motus non ſunt continui, nec conſtituunt unum motũ continuum, & hoc ideo eſt, quia ſunt ad terminos diuerſos ſm numerum. V. g. Si fiant motus ad duas albedines in eodẽ tempore continuo, iſte dealbationes non faciunt unũ motum continuũ, neq. unum motum ſimpliciter. ergo &c. Intelligendũ ꝙ Com. aliter exponit iſtam partem. Vnde neceſſe, videlicet, ꝙ Ariſt. ibi intendit ꝓbare ꝙ ad continuitatem motus requiruntur tria, videlicet, vnitas numeralis mobilis: vnitas numeralis temporis: & unitas numeralis termini ad quem, & hoc probat per hoc, quia omnis motus unus numero eſt cõtinuus, & omnis motus cõtinuus eſt vnus nnmero. igitur quæcunq. requiruntur ad vnitatem numeralem motus: eadem requiruntur ad uoitatẽ motus: ſed ad vnitatem numeralem motus requiruntur pręd.cta tria, ut declaratum eſt prius. ergo prædicta tria requiruñt ad continuitatem motus. Sed circa illam partẽ dubitatur. ſ. an ad continuitatem motus reqoiratur unitas numeralis mobilis: & uidetur ꝙ non: quia ſi aliquod corpus inanimatum moueatur continue, & continue deperdat partes ſuas. v. g. gutta aquæ continue deſcendens ſupra tabulam aridã perdit continue partes ſuas: ibi motus eſt continuus, & tñ non eſt idẽ mobile numero a principio motus vſq. ad finem, quia tota gutta mouetur a principio, & in fine non mouetur niſi pars gottæ: ſed pars & totum nun ſunt idem numero. ergo ad continuitatem motus non requiritur unitas numeralis mobilis. Item motus progreſſiuus animalis poteſt eſſe continuus, & tamen non eſt idem mobile numero continue motum in tali motu. probatio. nam animal motum motu progreſſiuo quãdo proponit nnum pedem, tunc figit alium pedem, ita quod quando una pars mouetur motu progreſſiuo, tunc alia pars quieſcit, & illa pars quæ quieſcit, poſtea mouebitur, & tunc quieſcet alia pars, motus igitur progreſſiuus animalis primo eſt in una parte animalis, & poſtea in alia, qoia primo mouetur una pars animalis, & poſtea alia. Motus igitur progreſſiuus animalis quandoq. eſt in uno ſubiecto, & quandoq. in alio, & tamen iſte motus eſt continuus. ergo ad continuitatem motus non requiritur unitas numeralis mobilis. Itẽ ſi aliquod animal exiſtens ſurſum, deſcẽdat deorſum, & in medio motus moriatur, iſte motus eſt continuus, & tamen mobile non eſt idem numero, quia in prima parte motus mouetur animal, & in ſecunda parte mouetur cadauer, ꝙ eſt non animal. Ad primũ horum eſt dicendum ꝙ ſi aliquod corpus moueatur deperdendo partes ſuas continue: hic eſt aliquis motus continuus. ſ. ille motus qui fuit ſubiectiue, & adæquate in parte quæ mouetur in fine motus, & iſte motus habet unum ſubiectum numero. ſ. illam partẽ quæ manet in fine motus infiniti: tñ motus aliorum mobiliũ pręfuerunt, & terminabantur ante finem totius motus. Vel põt dici ꝙ eſt impoſſibile ꝙ fiat continua ablatio a mobili ſic ꝙ pars auferatur ante partem in infinitum: ſed ſimul aliquod totum auferetur, ut patet in cauatione lapidis per guttas deſcẽdentes ſm phyloſophum, & ſm hoc primo auferatur una pars tota, & poſtea alia pars tota, & ſic ſunt diuerſa mobilia, & diuerſi motus non continuati adinuicem. Ad aliud dico, ꝙ motus progreſſiuus animalis non eſt continuus, & unus ſimpliciter: ſed cõponitur ex multis motibus, videlicet, ex motu pulſus, & ex motu tractus, & forte cõponitur ex multis motibus, & ex multis quietibus: & ideo non eſt continuus: tamen hẽt vnum ſubiectum per ſe. ſ. totum animal: pars aũt animalis nõ eſt ſubm motus progreſſiui niſi per accidens. Ad tertiũ dico ꝙ ſi nulla forma ſubſtãtialis maneat primo in viuo, & poſtea in mortuo: tunc ſi animal deſcendat, & in deſcendendo moriatur, ibi ſunt plures motus non continuati adinuicem: ſed ſũt motus habiti ſeu ſeſſei: ſi uero aliqua forma ſubſtantialis maneat eadem, tunc eſt motus continuus, & idem mobile numero, ſcilicet, compoſitum ex materia prima, & illa forma ſubſtantiali quæ manet eadem.

A

Expoſitio Commẽ.

Primũ dubium.

B

Secundũ.

Tertium.

Adprimũ.

C

Ad ſcđm

Ad tertiũ

D

Præterea: motus vnus & iſce dicitur, qui eſt perfectus, ſiue genere ſit, ſiue ſpecie, ſiue numero unus, quemadmodum & in cęteris perfectum ipſum ac totum ipſius unius eſt. Interdum autem & ſi imperfectus eſt, unus dicitur: modo continuus ſit.

Tex.c.42 *Amplius aũt dicitur unus, & perfectus, ſiue ſecundũ genus, ſiue ſecundum ſpeciem, ſiue ſubam ſit, ſicut & in alijs perfectum, & totum unius eſt: eſt autem aliquando & ſi imperfectus ſit: unum dicitur: ſi ſolum ſit continuus.*

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis prin. huius capituli, in qua phyl. determinat de vnitate numerali motus comparatiue comparando motus: quorũ quilibet eſt vnus numero in vnitate numerali ſecundum magis

perfectum,& minus perfectum,& continet duas partes:in prima comparat motum completum,& motum incompletum in vnitate numerali adinuicem ſecundum perfectionem, & imperfectionem. In ſecunda ibi.[Amplius autem præter dictos.]Comparat motum regularem, & irregularem adinuicem ſecundum perfectionem,& imperfectionem in unitate numerali. Intentio igitur primæ partis eſt, quod unus motus numero dicitur motu perfecto,& imperfecto, ſiue de motu completo,& incompleto,& quod motus perfectus, & completus eſt magis unus motus numero quam motus imperfectus,& incompletus. Et uniuerſaliter motus perfectus,& completus eſt magis unus quam motus imperfectus,& incompletus,& hoc ſiue ſit completus ſecundum genus, ſiue ſecundũ ſpeciem,ſiue ſecundum ſubiectum. Iſtis enim modis dicitur aliquis motus completus,& perfectus: vnde motus perfectus, & completus ſecundum genus dicitur motus localis,quia inter genera motuum illud genus motuum eſt perfectius,& quilibet motus localis dicitur eſſe perfectior ſecundum genus quolibet alio motu,quia eſt in perfectiſſimo genere motus. Motus uero circularis eſt perfectus ſecundum ſpeciem, & quilibet motus circularis dicitur eſſe perfectior alijs motib' ſecundum ſpeciem, quia eſt in perfectiſſima ſpecie motus. Sed motus dicitur eſſe perfectus ſecundum ſubiectum, quia in illa ſpecie eſt perfectior,& ſic motus primi mobilis dicitur eſſe perfectus ſecundum ſubiectũ in ſpecie motũ circulariũ.

Quot modis dicatur aliqs motus cõpletus,& perfectus.

A

Inſuper,& alio modo præter dictos unus iſce dicitur motus qui uniformis eſt. Difformis enim aliqua ex parte non unus eſſe uidetur: ſed iſce potius qui uniformis eſt perinde atque linea recta. Difformis enim diuiſibilis eſt. Differre autem uidentur,ut magis tale minuſve differt.

B

Tex.c.43. *Amplius autem aliter præter prædictos: dicitur motus unus regularis:irregularis enim eſt, quia non uidetur unus, ſed magis regularis ſicut rectus. Irregularis enim diuiſibilis eſt, uidetur autem differre, ſicut magis, & minus.*

C

HÆc eſt ſecunda pars huius particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli: in qua phyloſophus ponit aliam diuiſionem motus quæ eſt in motum regularem, & irregularem,& comparat motum regularem, & irregularẽ adinuicem ſecundum perfectionem, & imperfectionem in unitate numerali,& hæc pars continet tres particulas: quoniam in prima declaratur, quod motus regularis eſt magis vnus quam motus irregularis. In ſecunda ibi.[Eſt autem in omni.]Narrat quibus motibus competit regularitas. In tertia autem ibi.[Irregolaritas autem.] Narrat quibus modis poteſt eſſe motus irregularis,& ſic aſſignat cauſas irregularitatis in motu. In prima igitur particula huius partis declarat phyloſophus,quod motus regularis eſt magis unus quã motus irregularis,& hæc eſt uigeſimaſecunda concluſio huius libri: quæ probatur ſic. Ille motus qui eſt minus diuiſibilis eſt magis unus,quia unum dicit indiuiſionem, & propter hoc, quod eſt magis indiuiſibile ſeu minus diuiſibile eſt magis unum,ſed motus regularis eſt minus diuiſibilis quam motus irregularis:& motus irregularis eſt magis diuiſibilis,quia plures proprietates diſconuenientes,& diſſimiles ſibi conueniũt quam motui regulari. Motus enim irregularis eſt diuiſibilis in uelocitatem,& tarditatem:igitur motus regularis eſt magis unus quam motus irregularis:huius rationis minor ponitur in textu. Vnde ſubdit phyloſophus dicens, quod quanuis motus regularis,& irregularis ſic ſe habeat, ſcilicet, quod motus regularis eſt magis unus quam irregularis: non tamẽ differunt ſpecie,ſed differunt ſecundum magis, & minus. Et Commen.dicit hic,quod iſta diuerſitas eſt de genere diuerſitatis quæ accidit in rebus ſecundum additionem, & diminutionem,& dicit,quod phyloſophus per hoc intendit, quod velocitas,& tarditas non diuidunt motum ſecundum quod genus diuiditur in ſpecies: & Com. aſſignat huius cauſam dicens,quod hoc eſt,quia uelocitas,& tarditas ſunt de qualitate, ſed diminutio,& additio ſunt de quantitate.

Vigeſima ſecunda concluſio huius libri.

D

Eſt autem uniformitas omni in motu:aut difformitas. Etenim alterari quippiam uniformiter poteſt, & ſuper uniformia fieri, ut ſuper circulum aut lineam rectam. Et circa accretionem decretionemve ſimili modo.

Eſt autem,& in omni motu, quod regulariter eſt aut non,& namque alteratur regulariter,& fertur irregulariter ut circulo aut rectitudine, & circa augmentum ſimiliter,& decrementum.

HÆc eſt ſecunda particula huius partis:in qua phyloſophus narrat quibus motibus competit regularitas, & irregularitas dicens,quod in genere motus eſt reperire regularitatem,& irregularitatem. Nam poſſibile eſt,quod motus localis ſit uelocior in una parte quam in alia: contingit etiam,quod alteratio ſit uelocior in una parte quam in alia,& eodem modo eſt de diminutione, & augmentatione.

Difformitatis autem differentiæ ſunt. Interdum enim eſt ratione eius ſuper quod efficitur motus. Impoſſibile eſt enim uniformem eſſe motum:ſi non ſuper uniformi magnitudine fiat: qualis eſt motio ſuper lineam flexam:aut aliam magnitudinem talem cuius queuis pars ad quanuis partem non accommoodatur. Tex.c.44.

Irregularitatis autem differentia eſt aliquando quidem in quo mouetur. Impoſſibile enim eſt regularem eſſe motum,non in regulari magnitudine, ut reflexi motus aut obliqui aut alius magnitudinis:quorum non conuenit contingens in contingente parte.

HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli,in qua phyloſophus oſtendit quibus modis poteſt motus eſſe irregularis, & quomodo uelocitas, & tarditas ſe habent ad motum. Et continet quatuor partes,quia in prima aſſignat phyloſophus cauſas irregularitatis motus. In ſecunda autem ibi.[Vnde nec ſpecies.] Declarat qualiter uelocitas,& tarditas ſe habent ad motum. In tertia ibi.[Vnus quidem igitur.] Narrat quomodo motus irregularis eſt unus. In quarta ibi, [Si autem omnem.]declarat,quod ex motibus irregularibus diſtinctis ſpecie non ſit unus motus continuus. In prima igitur parte huius particulæ phyloſophus ponit duas cauſas irregularitatis motus ſiue duos modos quibus contingit motum eſſe irregularem dicens, quod uno modo irregularitas motus eſt ex illo in quo mobile mouetur. Nam impoſſibile eſt motum regularem eſſe ſuper magnitudinem non regularem,& ideo motus ſuper lineam tortuoſam, vel giratiuam non eſt regularis:motus etiam qui eſt ſuper magnitudinem cuius una pars non ſupponitur alteri parti non eſt regularis: & ideo motus reflexus non eſt regularis,quia magnitudo ſuper quam eſt primus motus non ſupponitur magnitudini ſupra quam eſt ſecundus motus,nec econuerſo. Ex quo ſequitur,quod motus qui non eſt ſuper magnitudinem rectã, vel circularem non eſt regularis. prima igitur cauſa irregularitatis motus eſt irregularitas magnitudinis ſup quã ſit motus.

Prima eſt irregularitatis.

Interdum non eſt ratione ſpatij: non temporis, non eius ad quod accedit,ſed ratione modi, celeritate enim interdum tarditateque motus diſtinguitur. Cuius enim eadem eſt celeritas: his eſt uniformis. Cuius uero non eadem eſt:his eſt difformis.

Aliquando autem neque in ubi:neque in quando:neque in quid:ſed in eo quod ut eſt: uelocitate enim, & tarditate aliquando determinatur. Cuius quidem enim uelocitas eſt eadem:regularis eſt,cuius autem non,irregularis eſt.

SEcunda uero cauſa irregularitatis motus eſt diſpoſitio ipſius mobilis,ſcilicet,quia mobile natum eſt ſic moueri, ſcilicet,velocius in una parte temporis,& tardius in alia parte,ut patet in motu naturali grauiũ,& leuiũ q̃ in ſine motus mouent uelocius q̃ in principio. Vñ hæc cã ſecũda eſt ex

Secunda cauſa irregularitatis.

parte

parte ipſius mobilis,& non ex parte magnitudinis ſuper quã eſt motus,nec ex parte ipſius temporis,nec ex parte termini ad quem.Unde notandum eſt ſecundum Lynco.hic, quod ſicut motus eſt irregularis dupliciter,ſcilicet, vel propter irregularitatem ſpatij, vel propter irregularitatem velocitatis motus,ita regularitas motus eſt vel a regularitate ſpatij per quod eſt motus,uel a regularitate uelocitatis, ut cum motus non eſt ſibijpſi diſſimilis ſecundum uelocitatem, & tarditatem.Et addit Lynco.vlterius dicens ſic.Puto etiam, quod regularitas quædam motus attenditur in ſimilitudine proportionis, utpote ſi motus augmentet ſuam uelocitatem continue ſecundum proportionem unam dicitur regularis,& augmentatio regularis eſt quæ augmentat partes totius ſecundum ſimilitudinem proportionis,hæc ille.

Linconi.

Quapropter cæleritas tarditaſve non ſunt ſpecies,nec differentiæ motus, quippè cum omnes motus diuerſos ſpecie comitentur.

Unde neque ſpecies motus neque differentiæ ſunt uelocitas,& tarditas,quia omnes ſequuntur differentes ſecundum ſpeciem.

Hæc eſt ſecunda pars huius particulæ, in qua declaratur qualiter uelocitas,& tarditas ſe habent ad motum, & per conſequens qualiter regularitas, & irregularitas ſe habent ad motum.Et probatur,quod uelocitas, & tarditas non diuerſificant motum ſecundum ſpeciem,& hæc eſt vigeſimatertia concluſio huius libri:quæ dupliciter probatur, & primo ſic.Illa quæ competunt omni ſpeciei motus non diuerſificant motum ſecundum ſpeciem:ſed uelocitas, & tarditas competunt omni ſpeciei motus.ergo velocitas, & tarditas ſi diuerſificant motum ſecundum ſpeciem: maior patet,quia ſi illa quæ competunt omni ſpeciei motus diuerſificarent motum ſecundum ſpeciem,ſequeretur,quod omnis ſpecies motus diſtingueretur in alias ſpecies motus,quia omnis ſpecies motus haberet principia diſtinguentia motum in diuerſas ſpecies,ſed hoc eſt falſum,quia tunc non eſſet deuenire ad infimam ſpeciem motus,& ſic eſſet proceſſus in infinitum in prędicamentis in quid,cum ſub omni ſpecie eſſet dare ſpeciem inferiorem,& ſic in infinitum,minor uero patet, quia uelocitas,&tarditas competunt motui locali,& motui alterationis & ſic de alijs,& uniuerſaliter omni ſpeciei motus, & eadem ratio eſt de regularitate,& irregularitate motus, ſcilicet, quod non diuerſificant motum ſecundum ſpeciem.

Vigeſima tertia cõclnſio huius libri. Prima probatio.

Quare neque grauitas leuitaſque: quæ eſt reſpectu eiuſdẽ:ceu terræ ad ſeipſã,aut ignis reſpectu ſui.

Quare neque leuitas neque grauitas quæ in idem eſt:ut terræ ad ipſam,aut ignis ad ipſum:

Secundo probatur eadem concluſio per quoddam ſignum ſic.Grauitas,& leuitas,hoc eſt,maior grauitas,& minor quæ mouent ad eundem locum,ut ad ipſam terram,uel locũ terræ non differunt ſecundum ſpeciem: ſimiliter maior leuitas,& minor leuitas ignis quæ mouent ad ipſum ignem ſiue ad locum ignis non differunt ſpecie,cum igitur magis graue uelocius moueatur deorſum quam minus graue, & magis leue uelocius moueatur ſurſum quam minus leue, ſequitur quod maior uelocitas,& minor uelocitas non diuerſificant motum ſecundum ſpeciem,& per conſequens uelocitas, & tarditas non diuerſificant motum ſecundum ſpeciem. Et fundatur ratio ſuper hoc,ſcilicet, quorum principia non differunt ſpecie illa non differunt ſpecie, ſed maior grauitas, & minor grauitas ſunt principia uelocitatis, & tarditatis, & ita eſt de maiori,& minori leuitate, ſed maior grauitas, & minor non diuerſificant ſpeciem,igitur uelocitas,& tarditas nõ diuerſificant ſpeciem.

Secunda probatio.

Unus eſt igitur,& iſce motus qui eſt difformis, continuitatis nimirum ratione,ſed minus.Quod quidem ei lationi accidit,quę ſuper linea flexa fit.Id autem,quod eſt minus:mixtione contrarij ſp eſt tale.

Tex.c.45. *Unus quidem igitur irregularis eſt:quo eſt continuus. Minus autem quod quidem reflexiuo accidit motui.Quod autem minus,& commixtio ſemper contrarij.*

A Hæc eſt tertia pars prædictæ particulę,in qua phyloſophus narrat quomodo motus irregularis eſt unus:dicens,quod motus irregularis eſt unus inquantum eſt continuus,eſt tamen minus unus quam motus regularis: ſicut linea habens angulum eſt minus una quam linea recta,& ideo motus cui accidit reflexio eſt minus unus quam motus regularis.Et cauſa propter quam eſt minus eſt commixtio contrarij,unde propter commixtionem contrariorum eſt minus unus,unde dicit hic Commen. quod cum motus inæqualis ſit diminutus,& diminutum in omni genere eſt diminutum per commixtionem contrarij:ſequitur, quod motus inæqualis ſit compoſitus ex contrariis, & quod ſit unus in rei veritate.Notandum,quod diminutum eſt diminutum per commixtionem contrarij in uirtute non ſic,quod in omni diminutione ſint contraria realiter,ſed quomodo hoc ſit, uiſum eſt ſupra primum de gener.

Iem ſupra c.19.

Quod ſi omnis motus unus,& uniformis, & nõ uniformis eſſe poteſt:hi qui diuerſi ſunt ſpecie atque herent,non unus erunt atque continuus motus.Qui nanque fieri poteſt, ut iſce ſit uniformis: qui ex alteratione lationeve conſtat: acommodẽtur enim neceſſe eſt.

B

Si autem omne unum contingit,& regularem eſſe, & non:non erunt qui non ſecundum ſpeciem habiti ipſi unus,& continuus.Quomodo enim erit regularis ex alteratione compoſitus,& loci mutatione.Indiget enim conuenire.

Hæc eſt quarta particula partis ſuprapoſitę, in qua declaratur,quod ex motibus diſtinctis ſpecie non ſit unus motus, & dicit phyloſophus primo, quod & ſi omnis motus unus poteſt eſſe æqualis,& inæqualis, tamen impoſſibile eſt,ut motus ſeſſei continueatur adinuicem, & intendit per motus ſeſſeos diſtinctos ſecundum ſpeciem.Intendit igitur phyloſophus hic probare,quod motus compoſitus ex diuerſis motibus ſecundum ſpeciem non eſt unus motus,& hęc C eſt vigeſimaquarta concluſio huius libri quæ probatur ſic. Omnis motus unus poteſt eſſe regularis, & irregularis, ſed motus compoſitus ex diuerſis motibus ſecundum ſpeciem nõ poteſt eſſe regularis,& irregularis : igitur motus compoſitus ex diuerſis motibus ſecundum ſpeciem non eſt unus motus: maior patet ex præcedentibus,& minor declaratur ſic.Si partes motus regularis poſſunt ſupponi ſibi adinuicem:ita,quod ſint eiuſdem naturæ, & poſſunt continuari adinuicem: ſed motus diuerſi ſecundum ſpeciem non ſupponuntur ſibi,nec poſſunt adinuicem continuari:impoſſibile enim eſt,quod loci mũtatio ſupponatur alterationi ſic, quod continueatur cũ alteratione aut cum augmentatione.ergo motus compoſitus ex motibus diuerſis ſecundum ſpeciem non poteſt eſſe regularis,& per conſequens non poteſt eſſe regularis, & irregularis,& per conſeques non poteſt eſſe unus motus.Sed Commẽ. mouet hic unam dubitationem,ſcilicet, qualiter illa propoſitio ſit uniuerſalis uidelicet,quod omnis motus poteſt eſſe æqualis,& inæqualis,cum declaratum ſit in libro de cælo, & mundo,quod motus corporis cæleſtis nullam habet in ſe diuerſitatem.Ad illud reſpondet Commen.dicens, quod cum D hoc ſit proprium corporis cæleſtis ſecundum quod eſt cæleſte,ſcilicet,quod motus eius ſemper eſt æqualis, ſed non eſt proprium corporis ſecundum quod eſt motum: nulli enim corpori ſecundum quod eſt motum repugnat, quod motus eius ſit inæqualis ſeu irregularis: nunc autem ſermo in hoc loco eſt de motu non ſecundum quod eſt motus alicu' corporis:ſed ſecundum quod eſt motus tantum.Sed circa prædicta occurrunt duo dubia.Primum eſt,an motus regularis ſit vniformis ſecundum uelocitatem in omni ſua parte. Secundum dubium eſt,an motus diuerſi ſecundum ſpeciem,uel ſecundum genus poſſunt adinuicem continuari. Ad primum dubium arguo,& probo,quod ad regularitatem motus non requiritur uniformitas ſecundum uelocitatem in omni ſua parte,quia mot' ſupremę ſphærę eſt regulariſſimus,quia eſt menſura omnium aliorum motuum,& tamen non eſt uniformis in uelocitate ſecundum omnem partem, quia partes circumferentiales uelocius mouentur quam partes centrales: quanto enim aliqua eius pars eſt ꝓpinquior circũferẽtiæ:tãto ueloci' mouet:qa in æquali tpe deſcribit maiorẽ circulũ.

Vigeſima quarta cõclusio huius libri.

Dubium.

Tex.c.28 & cõ.38. Solutio.

Primum dubium.

Ratio prima primi dubij.

Ff 3 Item

A

Secunda ratio primi dubij.

Item ſi ad regularitatem motus requireretur vniformitas ſecundum uelocitatem: ſequeretur, quod nullus motus eſſet regularis. conſequens eſt falſum. ergo & antecedens: probatio conſequentię. Nam omnis motus eſt velocior in una parte quam in alia: quia omnis motus, vel eſt naturalis, vel uiolentus, & motus naturalis intenditur in fine: vt vult phyloſophus octauo huius. Et motus uiolentus remittitur in fine. ergo omnis motus eſt velocior in vna parte quam in alia.

Prima ratio ſecundi dubij.

Ad ſecundum dubium arguo, & probo quod motus diuerſi ſecũdum ſpeciem, vel ſecundum genus poſſunt adinuicem continuari: quia ſi non poſſent adinuicem continuari: hoc non eſſet niſi: quia non poſſunt habere idem vltimum, & hoc non eſt niſi: quia differunt ſecundum ſpeciem, vel ſecundum genus: ſed hæc ratio non valet: quia diuerſa ſecundum genus, uel ſecundum ſpeciem poſſunt habere idem ultimum. ergo non obſtante, quod motus differant ſecundum ſpeciem, vel ſecundum genus poſſunt habere idem ultimum. Maior uidetur manifeſta: quia illa videtur eſſe ratio phyloſophi: minorem uero probo: quoniam uirga cuius una medietas eſt uiridis & alia ſicca eſt continua, & ſic pars animata, & pars inanimata quæ differunt ſecundum genus ſubalternum, & eſſet ſecundum ſpeciem continuantur adinuicem.

B

Secunda ratio ſecũdi dubij.

Item motus diuerſi ſecundum genus, vel ſecundum ſpeciem poſſunt eſſe immediata, ut motus contrarij poſſunt eſſe immediati: quoniã aliquod corpus poteſt calefieri, & in fine calefactionis poteſt frigidum approximari ſibi, quod quidem frigidum mouebit ipſum ſtatim uerſus frigiditatem: aliter agens naturale eſſet approximatum ſuo contrario per tempus, & non ageret in ipſum, quod eſt inconueniens. Ponatur igitur, quod aliqđ corpus calefiat, & immediate poſt frigefiat: illo caſu poſito illi motus ſunt continuati adinuicem, & tamen differunt ſpecię: igitur motus differentes ſpecie poſſunt adinuicem continuari. Quod autem illi motus continuentur adinuicem: probo quia continua ſunt quorum vltima ſunt unum: ſed ultima illorum motuum contrariorum ſunt unum. ergo maior patet. & probo minorem: quia quæro: aut illi duo motus habẽt idem ultimum aut diuerſa ultima: ſi habent idem ultimum, habeo propoſitum, uidelicet, quod illi motus ſunt continuati adinuicem: quia continua ſunt illa quorum ultima ſunt unum. Si autem detur, quod illi duo motus non habent idem ultimum ſed diuerſa ultima. Tunc quæro: aut iſta duo ultima menſurantur eodem inſtanti aut alio, & alio inſtanti.

C

Si eodem: ſequitur, quod ultima contrariorum inſunt eidem ꝑ eodem inſtanti, quod eſt impoſſibile, ſi uero detur, quod iſta duo ultima menſurentur alio, & alio inſtanti: cum inter quælibet duo inſtantia ſit tempus medium: ſequeretur, quod inter ultimum prioris motus, & principium motus poſterioris eſſet tempus medium, & ita illi motus non eſſent immediati cuius oppoſitum ſupponimus.

Ad primũ

Ad primum dubium eſt dicendum, quod ad hoc, quod motus ſit regularis, requiritur, quod ſit uniformis in uelocitate ſecundum omnem partem acceptam ſecundum diuiſionem temporis: quia ſicut innuit phyloſophus in litera: ad regularitatem motus requiruntur tria, ſcilicet, uniformitas ſpatij, ſuper quod fit motus, & unitas ſpecifica formæ ſecundum quam fit motus: tertio requiritur conformitas in uelocitate, & tarditate, ita, quod mobile ſecundũ eandem partem non moueatur uelocius in una parte temporis quam in alia. Ad formam igitur dubitationis cum quæritur an motus regularis ſit uniformis ſecundum uelocitatem in omni ſua parte dico, quod partes motus ſunt duplices: quædam quæ accipiuntur ſecundum diuiſionem mobilis: nam una pars motus eſt in una parte mobilis, & altera pars in alia.

D

Alię uero ſunt partes motus acceptę ſecundum diuiſionem temporis, & ſic dicimus, quod una pars motus eſt præterita, alia præſens, & futura. Dico igitur, quod loquendo de partibus motus acceptis ſecundum diuiſionem mobilis: ſic non oportet, quod omnes partes motus regularis ſint uniformes in uelocitate: quia ſicut argutum eſt, pars ſuperior primi orbis mouetur uelocius quam pars inferior, & tamen motus primi orbis eſt regulariſſimus, & hoc ideo eſt: quia illę partes motꝰ quarum una eſt in ſuperiori parte orbis, & alia in inferiori accipiuntur ſecundum diuiſionem mobilis. Vnde ille motus eſt uniformis, quia omnes partes ſemper uniformiter, & æque uelociter mouentur. Semper enim partes ſuperiores mouentur uelocius quam partes inferiores, & in eadem proportione uelocitatis. Si uero loquamur de partibus motus acceptis ſecundum diuiſionem temporis: ſic dico, quod ad hoc quod motus ſit regularis, requiritur, quod ſit uniformis in uelocitate ſecundum quamlibet eius partem, ſcilicet, acceptam ſecundum diuiſionem temporis. Si enim totum mobile, uel aliqua pars eius moueretur uelocius in una parte temporis quã in alia mobile non moueretur in omni parte temporis ęque uelociter, & per conſequens motus non eſſet regularis. Ad primum igitur in contrarium dico, quod motus primi orbis eſt regularis: quia non mouetur ſecundum ſe totum, nec ſecũdum aliquam partem eſt uelocius in una parte temporis quã in alia, nec impeditur regularis per hoc, quod in eodem tempore una pars mobilis mouetur uelocius quam alia: quia regularitas motus non attenditur penes uniformitatem uelocitatis partium motus quæ ſunt ſimul ſi accipiantur ſecundum diuiſionem mobilis.

Ad ſecundam rationem primi dubij.

Ad aliud quando dicitur, quod omnis motus eſt uelocior in una parte quam in alia. Dico, quod ſi loquamur de partibus acceptis ſecundum diuiſionem temporis, ſic non eſt uerum. Et quando dicitur, quod omnis motus naturalis intenditur in fine &c. Dico, quod hoc non eſt uerum: quia motus cæli eſt naturalis, & tamen non intenditur in fine. Vnde illud uidelicet, quod omnis motus naturalis intenditur, &c. habet intelligi de motu naturali recto, & hoc ſuppoſito, quod non ſit aliquod uiolentum impediens eius intenſionem. Poteſt etiam motus uiolentus eſſe regularis propter aliquod impedimentum impediens eius remiſſionem in fine.

B

Ad ſecundum dubium.

Ad ſecundum dubium dico quod motus diuerſi ſecundum genus, uel ſecundum ſpeciem non poſſunt continuari adinuicem, & hoc ideo: quia non poſſunt habere idem ultimum. Vnde ſecundum phyloſophum non quodlibet poteſt continuari cum quolibet: ſed ſolum illa poſſunt adinuicem continuari, quæ poſſunt habere idem ultimum: nunc autem ultima diuerſorum ſecundum ſpeciem differunt ſecundum ſpeciem, & ideo non poſſunt eſſe idem ſecundum numerum. Vnde ſciendum, quod ultimum dicitur de ultimis aliquorum equiuoce, ſcilicet, de ultimis lineæ, & de ultimis deambulationis, & talia ultima, nec poſſunt eſſe ſimul, nec etiã poſſunt eſſe unum, ſed de ultimis aliquorum dicitur hoc nomen ultimum uniuoce, ut de ultimo deambulationis, & de ultimo dealbationis: talia enim ultima bene poſſunt eſſe ſimul, ſed non poſſunt eſſe unum: & ideo habentia talia ultima non poſſunt continuari ad inuicem: quia non poſſunt habere idem ultimum. Et ad primum in contrarium dico, ꝙ partes uirgę: quarum una eſt animata, & alia inanimata: non continuantur adinuicem ſecundum formam, ſed ſolum continuantur adinuicem ſecundum quantitatem. Vnde duplex

C

eſt continuatio, ſcilicet, quædam ſecundum quantitatem, & quædam ſecundum formam, dico etiam quod quantitas quæ eſt in prima parte animata, & quantitas quæ eſt in parte inanimata ſunt eiuſdem ſpeciei, & ideo iſtę quantitates poſſunt continuari adinuicem, ſed illę ſubſtantię quarum una eſt animata, & alia inanimata: non continuantur niſi per accidens, ſcilicet, ratione ſuarum quantitatum quæ per ſe ſunt continuæ adinuicem. Dico igitur, quod illa quæ ſunt diuerſarum ſpecierum poſſunt continuari adinuicem per accidens, non per ſe.

Obiectio.

Et ſi dicatur, quod ſecundum hoc motus diuerſi ſecundũ genus, uel ſecundum ſpeciem poſſent continuari adinuicem.

Solutio prima.

Dico, quod non eſt uerum: quia motus non poſſunt cõtinuari niſi ſecundum formam: quoniam motus non habet quantitatem intrinſecam aliam a quantitate mobilis: & ideo motus non poſſunt continuari adinuicem ſecundum quantitatẽ niſi continuentur ſecundum formam: ſed non eſt ſic de ſubſtantijs: quia ſubſtantia eſt quanta quantitate propria, & ſic ſubſtantię diſtinctę poſſunt ſecundum ſpeciem continuari adinuicem ſecundũ quantitatem: ſed non ſecundum formam.

Solutio ſecunda.

Vel poteſt dici, ꝙ ſuppoſito, quod motus haberet quantitatem intrinſecam: adhuc illę quantitates diuerſorum motuum ſecundum ſpeciẽ

D

non poſſunt adinuicem continuari: quia non poſſunt habere idem ultimum.

Ad ſecundam rationem ſecũdi dubij.

Ad aliud quando dicitur, quod motus contrarij poſſunt eſſe habiti: ita, quod inter illos nihil eſt medium: concedatur. Et cum dicitur, quod tunc habent idem ultimum, dico, quod non eſt uerum: immo habent diuerſa ultima. Et quando quæritur an iſta ultima menſurentur eodem inſtanti: aut alio, & alio. Dico, quod menſurentur eodem inſtanti. Et quando dicitur, quod tunc ultima contrariorum inessent eidem ſimul in eodem inſtanti. Dico, quod ultima contrariorum, quorum unum eſt intrinſecum uni motui, & aliud extrinſecum alteri poſſunt bene eſſe ſimul in eodem ſubiecto in eodem inſtanti: tamen ultima contrariorum intrinſeca eis non poſſunt ineſſe ſimul in eodem inſtanti. Ad cuius intellectum eſt ſciendum, quod nullum ultimum eſt intrinſecum motui: niſi ultimum motus ex parte poſt, uel aliquod mutatum eſſe acquiſitum per iſtum motum: unde nullum initium motus incipientis a quiete eſt intrinſecum illi motui: tamen mutatum eſſe copulans partes motus adinuicem eſt intrinſecum

trinſecum utrique parti,& tunc dico,quod ſi terminata cale- A ſactione ſtatim incipiat frigefactio,ultimum calefactionis,& primum frigefactionis menſuratur eodem inſtanti,& hoc eſt poſſibile:quia ultimum calefactionis eſt intrinſecum calefactioni,& primum frigefactionis eſt extrinſecum a frigefactione,ideo iſta poſſunt ineſſe eidem in eodem inſtanti. Quid autem ſit primum motus incipientis a quiete uidebitur in tractatu ſequenti.

DE CONTRARIETATE MOTVVM, ET quietum. Tractatus tertius.

De contrarietate motus ad motum. Cap. I.

Deinceps diffiniendum eſt quiſnam motus cui motui contrarius eſt,& de quiete ſimili modo. Primum autem diuidendum eſt:utrum cootrarius motus ſit iſce qui eſt ex eodem:ei qoo itur ad idem. Vt iſce qui eſt ex ſanitate:ei quo petitur ſanitas:quales, & generatio,& corruptio eſſe uidentur. An iſce qui ex cootrariis eſt:ut iſce qui ex ſaoitate:ei qui eſt e B morbo. Au iſce quo ad cootraria pergitur, ut iſce qoo ad ſanitatem itur: ei quo ad morbum acceditur. An iſce qui eſt ex contrario:ei quo ad contrariũ itor. Vt iſce qoi eſt ex ſaoitate:ei quo morbus petitur. An iſce qui ex cootrario in contrarium pergit: ei quo econtrario in contrarium itur, ut iſce qui ex ſaoitate in morbum proficiſcitur:ei quo ex morbo acquiritor ſanitas. Vnum enim horum modorum quendam aut plures eſſe neceſſe eſt. Non ſit enim, ut alio modo motus,ut oppoſiti diſpooantur.

Tex. c. 46. *Amplius autem determinandum eſt:qualis motus contrarius motui, & de manſione eodem modo. Sed primo determinandum eſt utrum contrarius motus ſit:qui eſt ex eodem:ei qui eſt in idem,ut qui eſt ex ſanitate: ei qui eſt in ſanitatem:ut generatio, & corruptio uidentur. Aut qui eſt ex contrarijs,ut qui eſt ex ſanitate:ei qui eſt ex ægritudine. Aut qui in contraria,ut qui eſt in ſanitatem:ei qui eſt in ægritudinem. Aut qui eſt ex contrario: ei qui eſt in contrarium:ut qui eſt ex ſanitate:ei qui eſt in ægritudinẽ. Aut qui eſt ex contrario in contrarium:ei qui eſt ex contrario in contrarium:ut qui eſt ex ſanitate in ęgritudinem : ei qui eſt ex ægritudine in ſanitatẽ. Neceſſe eſt enim aut unum quendam horum eſſe modorum:aut plures. Non enim eſt aliter contraponere.*

ISTE eſt tertius tractatus huius libri : in quo determinatur de contrarietate motuum adinuicem,& de contrarietate motus ad quietem, & etiam de contrarietate quietum adinuicem, & continet tria capitula:quoniam in primo determinatur de contrarietate motus ad motum declarando quis motus cui motui contrariatur. In ſecuodo ibi. [Quoniam au- D tem motui non ſolum.] Determinatur de contrarietate motus ad quietem,& de contrarietate quietum adinuicem. In tertio autem ibi. [Dubitabit autem aliquis.] Mouet, & ſoluit quaſdam dubitationes circa contrarietatem motuum,& quietum. Capitulum primum continet duas partes principales: quoniam in prima innuit phyloſophus,& declarat penes q̃ eſt attendenda contrarietas motuum. In ſecunda ibi. [Quoniam autem in contrarium.] Mouet,& ſoluit quaſdam dubitationes. Prima pars continet tres particulas: quia in prima phyloſophus proponit intentionem ſuam, & enumerat omnes modos quibus contingit imaginari,quod motus eſt contrarius motui. In ſecunda ibi. [Eſt autem quicquid.] Declarat quibus modis non eſt accipienda contrarietas motuum. In tertia ibi. [Relinquitur ergo.] Concludit phyloſophus modũ ſecundum quem eſt accipienda contrarietas motuum adinuicem. In prima igitur particula huius partis phyloſophus proponit intentionem ſuam,& narrat quot modis contingit imaginari,quod motus ſit contrarius motui. Dicit igitur phyloſophus,quod præter illa quæ determinata ſunt de motu determinandum eſt quis motus cui contrarietur motui,& ſimiliter de manſione,hoc eſt de quiete,id eſt,determinandum eſt quæ quies contrariatur motui,& etiam quæ quies cui quieti contrariatur. Demum narrat modos quibus contingit imaginari,quod motus contrarietur motui,& ponit quinque modos. Quorum primus eſt,ut dicatur, quod motus ab aliqua forma contrariatur motui in eandem formam. Verbi gratia, ut motus qui eſt a ſanitate contrariatur motui qui eſt in ſanitatem,ut quo modo generatio, & corruptio dicuntur eſſe contraria:quia generatio eſt a non eſſe,& corruptio eſt ab eſſe eiuſdem. (Mot^9 motui quinque contrariatur modis, & primo.) Secundo modo contingit imaginari,quod illi motus ſunt contrarij qui ſunt ex contrarijs, ut quod motus ex ſanitate,& motus ex ęgritudine dicuntur eſſe contrarij. (Secundo.) Tertio modo contingit imaginari,quod illi motus ſunt contrarij qui ſunt in cootraria,ut dicatur,quod motus ad ſanitatẽ contrariatur motui qui eſt ad ęgritudinem. (Tertio.) Quarto modo cõtingit intelligere,quod motus qui eſt ex uno contrariorum contrarietur motui in reliquum. Verbi gratia,ut dicatur, q' motus ex ſanitate contrariatur motui qui eſt in ęgritudinẽ, & iſte modus non ponitur in textu iſtius particulæ:improbatur tamen in particula ſequenti. (Quarto.) B Quinto modo contingit intelligere,quod illi motus ſunt contrarij qui ſunt ex contrarijs,& in contraria,ut motus qui eſt ex uno contrario in reliquum contrarietur motui econtrario,ſcilicet, ei qui eſt ex reliquo in primum,ut quod motus ex ſanitate in ęgritudinẽ contrariatur motui ex ęgritudine in ſanitatem, & ille modus eſt verus. (Quinto.) Vnde notandum ſecundum Commen. hic,quod contrarietas non eſt in omnibus motibus qui ſunt ex contrarijs ad contraria. Sed hic quæritur propter quid ſunt contrarij,utrum propter contrarietatem terminorum a quibus ſũt tantum:aut propter contrarietatem ad quos ſunt tantum: aut propter contrarietatem utrorumque, ſcilicet, tam propter contrarietatem terminorum a quibus ſunt, quam propter contrarietatem terminorum ad quos ſunt.

C Is igitur qui eſt econtrario non eſt ei contrarius quo in cootrarium itur:ut is qui eſt ex ſanitate: ei quo itur ad morbum. Eſt enim unus idemque: eſſe tamen ipſorum non idem eſt : quemadmodum non idem eſt ex ſaoitate mutari:atque ad morbum.

Eſt autem qui quidem ex contrario:ei qui eſt in contrarium non contrarius,ut qui eſt ex ſanitate ei qui eſt in ægritudinem. Idem enim, & unus eſt. Eſſe quidem igitur non idem eſt ipſis:ſicut non idem eſt ex ſanitate mutare in ægritudinem. Tex. c. 47

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis huius capituli:in qua declaratur phyloſophus quibus modis non ẽ accipienda contrarietas motuum,& continet duas partes:quia in prima declaratur,quod motus ab uno contrariorum non contrariatur motui in reliquum contrarium. In ſecunda ibi. [Neque quidem ex contrario.] Declaratur, quod motus non ſunt contrarij ſolum ſecundum contrarietatem terminorum a quibus ſunt. In prima igitur parte huius particulæ improbat phyloſophus quartum modum quo ponitur, quod motus ſunt contrarij ſecundum contrarietatem eius D ex quo eſt motus,& eius ad quod eſt motus, & probat iſtam concluſionem uidelicet,quod motus qui eſt ex uno contrariorum non contrariatur motui qui eſt in reliquum contrariorum,& hæc eſt uigeſimaquinta concluſio huius libri : quæ probatur ſic. Idem non contrariatur ſibiipſi:ſed motus qui eſt ab uno contrariorum eſt idem cum motu qui eſt in reliquum contrariorum. ergo motus qui eſt ab uno contrariorum non contrariatur motui in reliquum contrariorum. (Vigeſima quinta cõcluſio huius libri.) Maior huius patet de ſe,& minor declaratur:quoniam ille motus qui eſt a ſanitate idem eſt in ęgritudinem,& ſic idem motus qui eſt ex contrario eſt in contrarium. (Declaratio minoris.) Vnde dicit phyloſophus, q̃ ille idem motus eſt qui eſt ex contrario, & qui eſt in contrarium:ſed eſſe eſt alterum ſicut alterum eſt mutare ex ſanitate,& alterum eſt mutare in ęgritudinem. Et Commen. format iſtam rationem ſic. Illa quæ ſunt idem ſecundum ſubiectum,& diuerſa ſecundum diffinitionem non ſunt contraria: ſed motus qui eſt ab uno contrariorum,& motus qui eſt in reliquum contrarium ſunt idem ſecundum ſubiectum,& diuerſa ſecundum diffinitionem. ergo. (Alio modo format Commẽ.) Vnde ſciendum eſt, q̃

Commen.

Commen.oſtendit qualiter iſti motus ſunt diuerſi ſecundũ diffinitionem,& ſint idem ſecundum ſubiectum dicens: ꝙ ſunt diuerſi ſecundum diffinitionem: quoniam motus de ſanitate ſecundum quod eſt motus de ſanitate eſt idem ſecundum diffinitionem cum motu ad ęgritudinem. hæc Commẽ. Vnde ſi quis debet diffinire motum qui eſt ex ſanitate præciſe, vt eſt ex ſanitate,& motum ad ęgritudinem.præciſe,ut eſt ad ęgritudinem aliam,& aliam diffinitionem debet aſſignare,ut de ſe manifeſtum eſt.Vnde certum eſt, quod diffinitiones exprimentes quid nominis ſunt diuerſę.Sed qualiter iſti motus ſint idem ſecundum ſubiectum Commen. oſtendit dicens,quod ſunt idem ſecundum ſubiectum: quoniam motus de ſanitate eſt motus ad ęgritudinem:hoc eſt motus ex ſanitate,& motus ad ęgritudinem dicuntur de eodem ſecundũ numerum:quoniam ille idem motus qui eſt ex ſanitate eſt ad ęgritudinem.Vnde dico,quod illi motus dicuntur eſſe idem ſecundum ſubiectum qui dicuntur de eodem ſecundum numerum. Non enim dicuntur idem ſecundum ſubiectum:quia ſunt in eodem ſubiecto:quia ſic alteratio, & loci mutatio eſſent idem ſecundum ſubiectum,ſed dicuntur idem ſecundum ſubiectum:quia prædicantur de eodẽ ſecundũ numerũ. A

B **Neque iſce motus qui eſt ex contrario: ei contrarius eſt qui ex contrario eſt.Simul enim accidit ecõtrario,& in contrarium:aut in medium ire: ſed poſterius de hiſce dicemus.**

Tex.c.48. *Neque qui eſt ex contrario:ei qui eſt ex contrario. Simul quidem enim accidit mutari ex contrario in contrarium,aut in medium.Sed de hoc quidẽ poſterius dicemus.*

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ primæ partis principalis huius capituli:in qua declaratur,quod motus non ſunt contrarij ſolum ſecundum contrarietatem terminorum a quibus ſunt motus, & hæc eſt vigeſimaſexta concluſio huius libri:quæ ſecundum expoſitores probatur ſic.Illi motus qui ſunt ad eandem formam ſecundum ſpeciem non ſunt contrarij:ſed motus qui ſunt ex cõtrarijs poſſunt eſſe ad eandem formam ſecundum ſpeciem.ergo motus non ſunt contrarij ſolum ſecundum contrarietatem terminorum a quibus ſunt.Maior de ſe patet,& minor declaratur: quia motus ab albo,& motus a nigro poteſt terminari ad eãdem formam mediam uidelicet ad fuſcum,vel ad pallidum, & huic expoſitioni conſentit textus qui ſic habet.Simul quidem accidit ex contrario mutari in contrarium: aut in medium:hoc eſt motus ex contrario poteſt indifferenter ad cõtrarium, vel ad medium, & ſic motus ex contrarijs poſſunt terminari in idem medium ſecundum ſpeciem. Attamen Cõmen.format iſtam rationem ſic. Omnes motus qui ſunt ex contrarijs ſunt ad contraria:quia motus ex uno contrariorum,vel eſt ad contrarium,vel ad medium: ſi ſit ad medium eſt ad contrarium,quod eſt in illo medio.Ex quo poteſt argui ſic.Illi motus qui ſunt a terminis contrarijs ad terminos cõtrarios:non ſunt contrarij ſolum propter contrarietatem terminorum a quibus ſunt:ex quo aliunde habent contrarietatem,ſcilicet,ex terminis ad quos ſunt:ſed omnes motus q ſunt ex contrarijs ſunt ex terminis contrarijs ad terminos cõtrarios.ergo motus qui ſunt ex contrarijs non ſunt contrarij ſolum ſecundum contrarietatem terminorum ex quibus ſunt,& per conſequens motus non ſunt contrarij ſolum propter contrarietatem terminorum a quibus ſunt. C D

Vigeſima ſexta concluſio huius libri.

Declaratio minoris.

Enimuero in contrarium mutari cauſa potius contrarietatis eſſe uidebitur:quam econtrario mutari.Hoc enim abiectio cõtrarietatis:illud aſſumptio ẽ.

Sed magis in contrarium mutare uidebitur utique cauſa eſſe contrarietatis quam ex contrario.Hic quidem enim mutatio contrarietatis:ille uero acceptio.

SED quia aliquis poteſt dicere, quod licet motus ex contrarijs ſint ad contraria:tamen contrarietas motuum nõ eſt accipienda ſecundum illud ad quod eſt motus: quia motibus contrarijs accidit quod ſint ad contraria: ſed per ſe competit motibus contrarijs,quod ſiant ex terminis contrarijs.Hoc excludit phyloſophus declarando,quod contrarietas in motibus magis eſt accipienda ſecundum contrarietatem terminorum ad quos,quam ſecundum contrarietatem terminorum a quibus,& hæc eſt vigeſimaſeptima concluſio huius libri:quæ dupliciter probatur,& primo ſic. Motus de contrario eſt ſeparatio ab illo,& motus ad contrarium eſt receptio,& acquiſitio eius ad quod eſt motus: ſed contrarietas magis attenditur pęnes illud, quod acquiritur per motum, & quod perficit motum,quam pęnes illud a quo ſeparatur motus:quia quod acquiritur eſt pars ſubę motus, ſed illud à quo ſeparatur non eſt pars ſubę motus. ergo contrarietas motuum eſt magis accipienda ſecundum contrarietatem terminorum ad quos ſunt:quam ſecundum contrarietatem terminorum a quibus ſunt.Vel ſic.Contrarietas motuum magis eſt accipienda pęnes contrarietatem illorum quibus acquiritur eſſe per motum,quam pęnes contrarietatem illorum quibus acquiritur non eſſe:quia eſſe eſt dignius, quam non eſſe,ſed terminis ad quos ſunt motus acquiritur eſſe, & terminis a quibus ſunt acquiritur non eſſe.ergo. Notandum ſecundum Commen.hic,quod tranſlatio rei motę de contrario a quo mouetur eſt ſeparatio ab ipſo,& tranſlatio eius ad contrarium ad quod mouetur eſt receptio, & acquiſitio, & hoc eſt ideo,quia motus nihil aliud eſt quam acquiſitio unius partis poſt aliam ex illo ad quod res mota mouetur primo, donec acquiratur illud ad quod mouetur. perfecte, & tunc ceſſat,& tamen motus dicitur eſſe contrarius motui aliquo iſtorum modorum,ſed dignius eſt,ut ſit contrarius ſecundũ illud quod acquiritur,& per quod perficitur, non ſecũdum illud a quo ſeparatur,quia illud a quo ſeparatur non ẽ pars eius ſuba,ſed eſt accidens ei,& illud quod acquiritur eſt pars ſubſtantiæ:hæc Commen.Et intelligo,quod illud, quod acquiritur eſt pars ſubę motus,ideſt,eſt pars diffinitionis motus,ſicut punctus eſt de ſuba linee,quia eſt pars diffinitionis eius:quia motus eſt actus entis in potentia inquantum in potentia eſt ad terminus motus ut dealbatio eſt actus dealbabilis inquantum eſt in potentia ad albedinem: & ſic terminus ad quem eſt motus eſt pars diffinitionis motus. A B

Vigeſima ſeptima concluſio huius libri.

Prima ꝓbatio huius concluſionis.

Notandũ.

Dicitur etiam quiſque motus ex eo potius in qđ itur:quam ex eo ex quo fit mutatio. Sanatio enim hiſce dicitur quo acquiritˀ ſanitas. Aegrotatio hiſce quo ad ęgritudinem itur. C

Et dicitur autem unuſquiſque in quod mutatur magis: quam ex quo,ut ſanatio in ſanitatem: ægrotatio autem in ægritudinem.

SEcundo probatur eadem concluſio ſic.Contrarietas motuum magis eſt accipienda ab eo a quo denominatur motˀ,quã ab eo a quo non denominatˀ: quia ab eo a quo aliquid accipit formam accipit contrarietatem, quia contrarietas eſt differentia ſecundum formam, ſed motus denominatur a termino ad quem,non a termino a quo,uerbi gratia: Motus ab ægritudine in ſanitatem denominatur a ſanitate, non ab ægritudine,quia dicitur ſanatio,& non ægrotatio.ergo contrarietas motuum magis eſt accipienda pęnes contrarietatem terminorum ad quos ſunt,quam terminorum a quibus ſunt. Vnde notandum eſt ſecundum Commen. ꝙ ſuba motus eſt de natura ad quod eſt, & non eius ex quo eſt, & ideo motus denominatur ab illo ad quod eſt:hæc Commen. Secunda probatio.

D **Reſtat igitur iſce quo ad cõtraria pergitur, & iſce quo ad contraria ex contrarijs itur. Forſitan igitur fit,ut hi quibus ad contraria proficiſcitur,& ex contrariis ſint.Sed eſſe fortaſſe non idem eundi inquam in ſanitatem:atque ex morbo, & eundi in morbum, atque ex ſanitate.**

Relinquitur autem qui eſt in contraria, & qui eſt in contraria ex contrarijs. Fortaſſis quidem igitur accidit hos qui in contraria ex contrarijs eſſe, ſed eſſe forſitan non idem.Dico autem qui in ſanitatem:ei qui ex ægritudine, & qui ex ſanitate:ei qui in ægritudinem.

HÆc eſt tertia pars principalis primæ partis principalis huius capituli in qua phyloſophus determinat veritatem declarando quomodo eſt accipienda contrarietas

in

in motibus,& intendit declarare,quod contrarietas in motibus eſt accipienda ſecundum contrarietatem terminorum a quibus ſunt,& etiam terminorum ad quos ſunt:ita quod iſti motus ſint contrarij,qui ſunt ex terminis contrarijs ad terminos contrarios. (A)

Vigeſima octaua cõcluſio huius libri. Et hæc eſt vigeſimaoctaua concluſio huius libri,circa cuius probatione ſic procedit phyloſophus, quia primo infert concluſionem ex præcedentibus, & innuit unã rationem probantem concluſionem ſecundum unam expoſitionem:quæ non eſt expoſitio Commen. ſecundo ibi.[Quoniam autem differt]probat concluſionem. Primo igitur dicit phyloſophus,quod ex quo,nec illi motus ſunt contrarij:quorum unus eſt ab uno contrariorum, & alius in reliquum contrarium,nec etiam illi motus ſunt contrarij qui ſolum ſunt ad contraria,nec etiam motus ab aliqua forma contrariatur motui in eandem formam.Relinquitur igitur,quod illi motus ſint contrarij qui ſunt ex contrarijs ad contraria: ut motus a ſanitate in ægritudinem contrariatur motui ab ægritudine in ſanitatem,& econuerſo. Nam omnes motus qui ſunt ex contrarijs ſunt ad contraria,& econuerſo. Et ideo ex hoc poteſt formari talis ratio,quamuis Commen. hic nullam rationem innuat.Ratio igitur eſt talis.Vel illi motus ſunt contrarij ex contrarijs, uel illi qui ſunt ad contraria ſeu illi qui ſunt ex contrarijs ad contraria,ſed omnes motus qui ſunt ex contrarijs,ſunt ex contrarijs ad contraria.ergo omnes motus contrarij ſunt ex contrarijs in contraria.Ex quo poteſt argui ſic,contrarietas mobilium qui per ſe ſunt ex contrarijs, & etiam ad contraria non ſolum eſt accipienda ex contrarietate terminorum a quibus ſunt,nec ſolum accipienda eſt ex cõtrarietate terminorum ad quos ſunt,ſed ex contrarietate utrorumque terminorum,ſcilicet,a quibus ſunt,& etiam terminorum ad quos ſunt , ſed motus contrarij ſunt per ſe a contrarijs ad contraria:igitur contrarietas in motibus eſt accipienda ſecundum contrarietatem terminorum a quibus ſunt, & etiam ſecundum contrarietatem terminorum ad quos ſunt: maior patet,quia contrarietas motus debet accipi ab his quę per ſe inſunt motibus contrarijs ſecundum quod ſunt contrarij,& minor patet de ſe,quia motus qui ſunt ex contrarijs,ut ſanatio,& ęgrotatio ſunt ad contraria,& econuerſo. Sciendum eſt,quod ſecundum expoſitionẽ Commen. phyloſoph quandoque concludit concluſionem ſuam uidelicet, quod illi motus ſunt contrarij qui ſunt ex contrarijs ad contraria, (B)

Dubium. nunc uero phyloſophus remouet unum dubium tale.Dictũ enim eſt prius quod contrarietas motuum non poteſt accipi ſecundum contrarietatem eius ex quo eſt motus ad illud ad quod eſt motus, quia ſic idem eſſet ſibiipſi contrarium, ex hoc poſſet eſſe dubium,quia uidetur,quod illud impoſſibile ſequatur ex hac poſitione quæ ponit,quod illi motus ſunt cõtrarij qui ſunt ex contrarijs ad contraria,ſcilicet, quod idem ſit ſibiipſi contrarium. (C)

Solutio. Ideo phyloſophus hoc remouet dicẽs, quod non eſt eadem eſſentia motus qui eſt ex contrario in cõtrarium,& econuerſo.Vnde quamuis idem ſit motus qui eſt ex uno contrariorum,& qui eſt in reliquum contrarium:tamen non eſt idem motus qui eſt ab uno contrariorum in reliquum,& motus qui eſt econuerſo.Notandum eſt hic ſecũdum phyloſophum,quod motus qui ſunt ex contrariis ſunt ad contraria,& hoc accidit eis , quia eſſe forſitan non eſt idẽ.

Notabile. Vnde eſt ſciendum,quod de eiſdem motibus eſſentialiter dicitur,quod ſunt ex contrariis,& quod ſunt ad contraria,& ſic motus ex contrarijs,& motus ad contraria ſunt idem ſecundum ſubiectum,quia dicuntur de eodem ſubiecto ſecundum numerum,ſed non ſunt idem ſecundum eſſe , ideſt, ſecundũ diffinitionem exprimentem quid nominis,quia iſti termini, (D) ſcilicet,motus ex contrarijs,& motus ad contraria non ſignificant idem , quamuis uere prædicentur de eodem ſecundum numerum.

Cum autem a motu mutatio differat: ea namque mutatio motus eſt : qua ex ſubiecto in ſubiectum itur,iſce profecto motus quo econtrario in contrarium perg tur contrarius eſt ei: quo econtrario ad contrari m itur,ut iſce quo ex ſanitate in morbum itur,ei quo ſanitas e morbo acquiritur.

Tex.c.49 *Quoniam autem differt mutatio a motu , ex quodam enim ſubiecto in quoddam ſubiectum mutatio eſt motus qui eſt ex contrario in contrarium,ei qui eſt ex contrario*

(A) *in contrarium motus contrarius eſt,ut qui eſt ex ſanitate in ægritudinem,ei qui eſt ex ægritudine in ſanitatem.*

CVM phyloſophus propoſuit concluſionem quam intendit probare,ſcilicet,quod contrarietas motuum eſt accipienda ſecundum contrarietatem terminorum: a quibus ſunt,& etiam terminorum ad quos ſunt,hic phyloſophus iterum probat eandem concluſionem, & primo per rationem.Secundo per inductionem. — Probat cõcluſionẽ ſuam ratione. — Per rationem ſic : contrarietas in motibus eſt accipienda ſecundum ea quæ ſunt eſſentialia motui:quoniam illud,quod eſt eſſentiale rei eſt cauſa proprietatum eſſentialium eius,nunc uero contrarietas eſt ꝓprietas per ſe,& eſſentialis motus,ſed eſſentiale eſt motui,q̃ ſit a contrario in contrarium. Sicut enim eſſentiale eſt motui quod ſit ad contrarium,ita eſſentiale eſt motui , quod ſit ex contrario.igitur contrarietas in motibus eſt accipienda ſecũdum contrarietatem terminorum a quibus ſunt , & ſecũdum contrarietatem terminorum ad quos ſunt.Maior patet ex dictis,& minor declaratur per hoc,quia illud eſt eſſentiale motui per quod motus differt a mutation,ſed motus differt a (B) mutatione per hoc,quod motus eſt a ſubiecto contrario in ſubiectum contrarium,& mutatio non.ergo.

Patet autem,& ex inductione , qui contrarii eſſe uidentur. Egrotare enim ipſi ſanari , & diſcere ipſi decipi non per ſeipſum:contraria uidentur. Ex contrariis enim in contraria fiunt.Vt enim ſcientiam ꝑ ſe quiſpiam,& per alium conſequi poteſt, ſic & deceptionem.Latio etiam quæ ſupra loca petuntur,ei cõtraria eſt lationi quæ ad infera loca itur. Hæc enim in longitudine contraria ſunt. Et ea qua itur ad dextra,ei qua ſiniſtra petuntur.Hæc enim in latitudine contraria ſunt.Et ea qua pergitur ad ea quæ ſunt ante,ei qua itur ad ea quæ ſunt poſt,Hæc enim in profunditate contraria ſunt.

(C) *Manifeſtum eſt autem ex inductione , qualia uidentur contraria eſſe. Aegrotari enim ipſi ſanari,& ipſi addiſcere decipi,permutari uero non per ipſum.In contraria enim: ſicut enim in ſcientia eſt ſic,& in deceptione,& per ipſum habere,& per alium.Et ſurſum motus,ei qui eſt deorſum. Contraria enim hæc ſunt in longitudine.Et qui eſt ad dextram:ei qui eſt ad ſiniſtra,contraria enim hæc ſunt in latitudine.Et qui eſt ante,ei qui eſt retro.Contraria enim hæc ſunt in altitudine.* Tex.c.05

CVM phyloſophus probauit concluſionem ſuam per rationem,probat eam per inductionem,ſcilicet,quod contrarietas motus eſt ex contrarietate terminorum,quia omnes motus contrarii ſunt ex contrariis,& ad contraria, & hoc declaratur tam in alteratione,quam in motu locali. In alteratione enim tam corporis quam animæ patet,quod motus contrarii ſunt ex contrariis ad contraria , quoniã motus ægrotationis,& motus ſanationis ſunt contrarii , & unus eſt (D) ex ſanitate in ægritudinem,& alius econtrario , & ſimiliter addiſcere eſt contrarium ei quod eſt decipi non a ſe, ſed ab alio,ſed addiſcere ab alio,& decipi ab alio ſunt ex contrariis ad contraria,quia addiſcere ab alio eſt ab ignorantia ad ſcientiam,& decipi ab alio eſt econtrario.Item patet in motu locali:quoniam motus ſurſum,& motus deorſum contrariantur,& ſunt a contrariis ad contraria in longitudine: quia ſurſum,& deorſum contrariantur in longitudine, & motus qui eſt ante,contrariatur motui qui eſt retro, eo quia ante,& retro ſunt contraria in altitudine ſeu profunditate,& motus ad dextrum contrariatur motu ad ſiniſtrum,eo quia iſta ſunt cõtraria in latitudine. — Prima expoſitio Commẽ. — Notandum,quod iſtam literam quæ dicit,quod addiſcere contrariatur ei,quod eſt decipi , non per ipſum,exponit Commen.dupliciter,uno modo,quod phyloſophus dicit,quod addiſcere eſt contrarium ad errorem ex alio non ex ſe,cum homo raro erret ex ſe,ſed ex alio,ſicut ad diſcit ex alio non ex ſe,& ideo dicit non ex ſe,& hæc eſt expoſitio Alexandri. — Secunda expoſitio. — Vnde quia homo,ut frequenter addiſcit ab alio,& etiam errat ab alio,ideo addiſcere ab alio,& errare

A re ab alio ſunt contraria. Alia expoſitio eſt, quod phyloſophus intendit, quod ſcientia quæ eſt ex alio opponitur errori qui eſt ex alio, & ſcientiæ acceptæ per inuentionem propriam contrariatur error ſiue deceptio accepta per ſeipſam; hoc eſt ſtudio proprio.

His autem qui ſolum ad contrarium eſt: non motus ſed mutatio eſt. Velut album fieri nõ ex aliquo.

Tex. c. 51. *Qui autem eſt in contrarium ſolum: non eſt motus: ſed mutatio, ut fieri album non ex quodam eſt.*

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli: in qua phyloſophus mouet, & ſoluit quaſdam dubitationes: & continet duas particulas ſecundum numerum duarum dubitationum quas ſoluit. Secunda ibi. [Quoniam autẽ in medium.] Prima dubitatio. Prima igitur dubitatio eſt: nam dictum eſt, ꝙ omnis motus eſt a contrario in contrarium: ſed circa hoc mouetur dubitatio, quia non uidetur, quod omnis motus ſit a contrario in contrarium, quia aliquis motus eſt ad contrariũ qui non eſt ex contrario: nam motus a non contrario in contrarium, ut motus a non albo ad album eſt motus, & tamen B non eſt a contrario in contrarium: ſed a contradictorio in cõtrarium. Illam dubitationem ſoluit phyloſophus dicens, ꝙ Solutio. talis tranſmutatio quæ non eſt a contrario in contrarium nõ eſt motus, ſed eſt mutatio, ut ſi fiat album eſt non quodam, Idem ſupra c. 8. & sa. me. cõ. 6. ut ex non albo, non eſt motus, ſed eſt mutatio. Vnde dicit Cõ. generatio albi quandoque accipitur ſecundum quod accidit: oportet, quod fuerit ex non albo, eſt tranſmutatio non Idem hic infra. c. 55. motus. Vlterius dicit Commen. quod omne album generatur ex nigro, aut ex mediis: ſed cum conſideratur ſecundum quod hoc accidit nigro, quod fuerit non album eſt tranſmutatio non motus, ſed hoc eſt ei per accidens non per ſe, trãſmutatio vero quæ eſt de non contrario omnino eſt tranſmutatio per ſe, hæc Commen. In quibus verbis poſſunt tria notari. Primum notan. Primo, quod generatio albi ex non albo non eſt motus, & ratio eſt, quia omnis motus requirit aliquod medium inter terminos motus, ſed inter contradictoria non eſt mediũ. Secundũ. ergo. Secundo poteſt notari, quod generatio albi ex non albo eſt per accidens, & ut mihi videtur per generationem intelligit tranſmutationem ſucceſſiuam, non mutationem ſubitam, tranſmutatio enim ſucceſſiua eſt per ſe a contrario in contrarium, & per accidens a contradictorio in contradictorium, ſed mutatio ſubita eſt per ſe a contradictorio in cõtradictorium, & per accidens a contrario in contrarium. Et quod Commen. dicit, quod accidit nigro, quod ſit non albũ, non intelligit, ut mihi videtur, quod non album non eſt per ſe in primo modo dicendi per ſe de intellectu nigri, & ita accidit nigro, quod ſit non album accipiendo accidentalitatẽ, ut opponitur perſeitati primo modo. Tertio poteſt notari, ꝙ Tertium. tranſmutatio quæ eſt a non contrario omnino eſt tranſmutatio per ſe, & ita mutatio ſubita eſt per ſe mutatio. Quare autem mutatio ſubita eſt per ſe mutatio, & quare eſt mutatio per accidens: uiſum eſt ſuperius in hoc quinto, ſed & magis videbitur in ſexto Domino Ieſu Chriſto concedente.

Quibus etiam non eſt contrarium ea mutatio quæ eſt ex ipſo, ei mutationi contraria eſt quæ eſt ad ipſum. Quapropter generatio corruptioni contraria eſt: abiectioque accretioni. Hæ autem mutationes non motus ſunt. D

Tex. c. 52. *Quibus autem non eſt contrarium qui eſt ex ipſo: ei qui eſt in ipſum mutatio contraria eſt. Vnde generatio corruptioni contraria eſt, & remotio acceptioni. Hæ autem mutationes quidem: motus autem non ſunt.*

DEinde narrat phyloſophus qualiter contrarietas eſt accipienda in tranſmutationibus quæ non ſunt ex non contrario in contrarium, & dicit, quod in talibus mutationibus quæ non ſunt a contrario in contrarium debet cõtrarietas accipi ex uno extremo ſecundum diuerſum reſpectum ad illud idem extremum: mutatio enim ꝙ eſt ad hoc, ẽ contraria mutationi quæ eſt ab hoc, & iſto modo generatio, & corruptio ſunt contraria, quia corruptio quæ eſt ab aliqua forma contrariatur generationi quæ terminatur ad eandem formam. Et dicit Commen. quod in hac tranſmutatione, ſcilicet, ſubita non eſt eſſe niſi in uno extremo: in generatione autem in fine, in corruptione uero in principio: hæc Commen. Finis autem generationis eſt ens, & principium nõ ens: econtrario in corruptione. Intelligendum eſt, quod quãdo aliqua forma non habet contrarium ſicut eſt in ſubſtantijs, tunc mutatio ab ipſo contrariatur mutationi in ipſum: ſicut generatio contrariatur corruptioni: ſed quando forma ad quam eſt mutatio, habet contrarium, tunc non ſolum mutatio ab ipſa contrariat mutationi in ipſã, ſed ẽt mutationes ꝗ ſunt ad terminos cõtrarios ſunt contrariæ: licet non ſunt ex contrarijs, ut generatio albi ex non albo, & generatio nigri ex non nigro, ſunt mutationes contrariæ, ſed non ſunt motus contrarij.

Hi uero motus quibus ad medium itur: in quibus contrariorum eſt medium, in contrariis quodammodo ſunt ponendi. Motus enim ad utrum extremorum eatur, medio ipſo utitur, ut extremo. Velut e fuſco quidem itur in album: tanquam e nigro: e ni- B gro uero in fuſcum, tanquam in album. Medium. n. ad utrunque extremorum contrarij rationem quodammodo ſubit, ut prius dictum eſt. Motus igitur hoc pacto motui contrarius eſt, iſce quo e contrario in contrarium pergitur. ei quo econtrario in cõtrarium itur.

Qui autem in medio motus ſunt, quibuſcunque contrariorum eſt medium, tanquam in contraria quodammodo ponendi: ſicut enim contrario utitur medio motus in utraque utique utetur, ut ex fuſco quidem in album tanquam ex nigro, & ex albo in fuſcum tanquam in nigrum: ex nigro autem in fuſcum tanquam in album: fuſcum autem mediũ ad utrunque dicitur quodammodo utrunque ultimorum: ſicut dictum eſt prius. Motus quidem igitur motui e utra- C *rius eſt, ſicut qui eſt ex contrario in contrarium, ei qui eſt ex contrario in contrarium.*

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli: in qua phyloſophus remouet ſecundam dubitationem. Dub. phyloſophi. Dictum eſt, quod motus contrarij ſunt qui ſunt de rebus contrarijs ad res contrarias. Ex hoc igitur oritur dubium, quia ſecundum hoc uidetur, quod motus ab extremo ad medium non contrarietur motui econtra, ſcilicet, qui eſt a medio in extremum: cum iſti motus non habeant terminos contrarios. Remotio huius dubitationis Iſtud remouet phyloſophus dicit, quod medium contrariatur utrique extremorum: quoniã medium comparatum uni extremo habet rationem alterius extremi, ut fuſcum comparatum albo habet rationem nigri, & fuſcum comparatum nigro habet rationem albi: unde mutatio quæ eſt ex nigro in fuſcum eſt tanquam ex nigro in album, & mutatio ex fuſco in nigrum tanquam ex albo in nigrum, & ſic motus ab extremo in medium contrariatur motui econtra qui eſt a medio in extremum. Notandum ſecundum Commen. hic, quod medium eſt contrarium utrique ex- Idem primo phy. c. 54. D tremo, ſed non ſimpliciter, ſicut alterum extremum eſt contrarium reliquo, ſed medium eſt contrarium utrique extremo per illud quod eſt in eo de reliquo extremo, & contrarietas eius differt a contrarietate extremi in hoc: quoniam contrarium in eo, ſcilicet, unum extremum non eſt in ultima ſua perfectione, ſicut in ipſo extremo. Item notandum, ꝙ Commen. dicit hic, quod quando tranſmutatio ab extremo ad medium fit, illa tranſmutatio terminatur ad alterum extremum quod eſt in medio, & quando fit tranſmutatio a medio ad extremum fit tranſmutatio a reliquo extremo, quod eſt in medio. Expoſitio Commẽ. Dicit enim Commen. ſic. Inter, ideſt, medium eſt contrarium utrique extremo: quoniam utrunque extremum inuenitur ex eo non perfecte, uerbi gratia: quoniam in tranſmutatione quæ fit de uiridi in album: uiride eſt quaſi nigrũ. Vnde uiride non tranſmutatur ad album niſi ſecundum ꝙ ẽ in eo de nigro non ſecundum quod eſt in eo de albo, & etiã quando uiride tranſmutatur in nigrum tranſmutatur ſecũdũ quod eſt in eo de albo, & ſimiliter quando album tranſmutatur in uiride, tranſmutatur in nigrum, quod eſt in uiridi, &

quando

quando nigrum tranſmutatur in uiride tranſmutatur in album, quod eſt in eo. hæc Commen. Et poſtea in eodem commento Commen. dicit ſic. Secundum hoc igitur omnis motus qui eſt contrarius motui, eſt contrarius ſecundum illud ex quo, & ſecundum illud ad quod, ſiue fuerit motus ad media, ſiue ad extrema. Et dicit ulterius, quod ſic etiam eſt intelligendum de motibus qui ſunt de medio in medium, hæc Commen. Ex quibus dictis Commen. apparet, quod de intentione Commen. eſt, quod contraria manent actualiter, & realiter in medio, quia certum eſt, quod per motum acquiritur eſſe in actu terminorum motus, ſed quando aliquid mouetur ab albo in uiride, illud mouetur in nigrum, quod eſt in uiridi. ergo in uiridi eſt actualiter nigredo, ſi etiam aliquid tranſmutatur a nigro in uiride: illud tranſmutatur ad albũ, quod eſt in uiridi ergo in uiridi eſt actualiter albedo, & ſic formæ contrarię ſunt ſimul in actu medio. Et mihi uidetur, quod hæc ſit intentio Commen. Veruntamen hæc opinio uidetur eſſe falſa, quia ſecundum hoc omnis alteratio erit inter formas ſpecie diſtinctas. Nam omnis alteratio quæ eſt ab albedine eſſet ad nigredinem diſtinctam ſpecifice ab albedine, quia ſi fiat motus a magis albo ad minus album ille motus terminaretur ad nigredinem quæ eſt in minus albo, & ſimiliter omnis motus a nigredine eſſet ad albedinem, & ſic omnis alteratio eſſet inter formas ſpecifice differentes: ſed hoc eſt contra phyloſophum, quia ſuperius in hoc quinto dixit, quod aliqua eſt alteratio in eadem ſpecie. Item ſecundũ hoc ſequeretur, quod omnis motus ab albedine eſſet eiuſdem ſpeciei, quia omnis motus ab albedine eſſet ad nigredinem, & ſic eſſet ad unam formam ſecundum ſpeciem, & ſic defuſcatio, & deuiridatio eſſent eiuſdem ſpeciei, poſito iſto poſſibili, quod ſint ab albedine. Et ſequitur adhuc maius inconueniens, ſcilicet, quod duo motus ad fuſcedinem ſub eodem gradu differunt ſpecie, & tamen motus ad fuſcedinem, & motus ad rubedinem erunt eiuſdem ſpeciei, quod uidetur incõueniẽs. Et probo, quod hoc ſequatur: quoniam poſſibile eſt, quod fiant duo motus: unus, ſcilicet, ab albedine, & alius a nigredine ad fuſcedinem ſub eodem gradu, & iſti duo motus differunt ſpecie ſecundum iſtam opinionem, quia ſunt ad formas differentes ſpecie, ſcilicet, ad albedinem, & nigredinem quæ ſunt in fuſcedine, & poſſibile eſt etiam duos motus eſſe ab albedine, unus ad fuſcedinem, & alius ad rubedinem, & iſti motus eſſent eiuſdem ſpeciei ſecundum iſtam uiam, quia uterque eſt ad nigredinem quæ eſt una forma ſecundum ſpeciem. Item ſecundum iſtud ſequeretur, quod omne alteratũ ab uno contrario prius deueniretur in contrarium extremũ quam in medium: quoniam illud, quod tranſmutatur ab albedine ſtatim fieret ſub nigredine, quia ſtatim cum ſit ſub albedine remiſſiori fieret ſub nigredine, ſed prius ſit ſub albedine remiſſiori; quam fiat ſub aliqua forma, media differente ſecundum ſpeciem. ergo omne, quod tranſmutatur ab albedine prius fieret ſub nigredine quam ſub aliqua forma media, quod uidetur eſſe contra phyloſophum qui ſuperius in hoc quinto dixit, quod medium eſt in quod continue mutans, &c. Item quæro aut in forma media eſt aliqua forma alia a formis extremis, uel non: ſi non: tunc forma media non differret ſpecifice ab extremis, quia non haberet per quid differret ſpecifice ab eis, ſi autem detur, quod ibi eſt aliqua forma media reſultans ex commixtione extremorum cum illa forma ſit qualitas ſenſibilis habens contrarium, non uidetur aliqua ratio, quare ad illam non eſſet motus per ſe, & ſic motus poſſet terminari per ſe ad ipſam formam mediam, & non ſolum ad extremum, quod eſt in forma media. Item, quod formæ contrarię non poſſunt eſſe ſimul adęquate in eodem poteſt probari, quia motus non ſunt contrarij niſi propter contrarietatem terminorum ſecundum phyloſophum. ergo ſi formæ contrarię per ſe terminantes motum eſſent ſimul in eodem, ſequeretur, quod motus contrarij poſſent eſſe ſimul in eodem, & ſic ſi calor, & frigus poſſent eſſe ſimul in eodem, multo magis calefactio, & frigefactio eſſent ſimul in eodem, ſed hoc eſt impoſſibile, quia quod calefit recedit a frigore, & quod frigefit accedit ad frigus. ergo ſi idem ſimul calefieret, & frigefieret, ſequeretur, quod idem ſimul accederet ad aliquam formam, & recederet ab eadem. Et confirmatur, quia ſi idem corpus ſit ſimul calidum, & frigidum, ſequitur, quod illud corpus approximatum corpori receptiuo caloris, & frigoris ſimul calefaceret, & frigefaceret illud corpus: quoniam per calorem calefaceret, & per frigiditatem frigefaceret illud idem corpus. Similiter tactus ſimul ſentiret calorem, & frig[us] eiuſdem caloris, & uiſus ſimul perciperet idem corpus eſſe album, & nigrum, cum in eodem corpore ſint ſimul albedo, &

Prima ratio.

Secunda ratio.

Confirmatio.

Tertia ratio.

Quarta ratio.

Quinta ratio.

Confirmatio.

Sexta ratio.

A nigredo. Similiter albedo, & nigredo quantumcunque remiſſa ſunt contraria, & per conſequens oppoſita, ſed omnia oppoſita includunt contradictionem, quia contradictio eſt prima oppoſitio, & eſt membra cuiuſlibet alterius opinionis. Vnde ad uidendum utrum aliqua ſint oppoſita eſt conſiderandũ utrum includant contradictionem, uel non: ſi ſic, illa ſunt oppoſita: ſi non, non ſunt oppoſita. igitur ſi contraria eſſent ſimul in eodem, ſequeretur, quod contradictoria uerificarentur ſimul de eodem: quoniam ſi idem eſſet ſimul album, & nigrum, ſequeretur, quod illud eſſet ſimul album, & non album, quod eſt impoſſibile. Propter igitur iſta, & multa alia quæ poſui in quodam tractatu de intentione formarum non uidetur mihi, quod contraria poſſint eſſe ſimul in eodem: & adhuc poſito, quod contraria eſſent realiter in forma media, tamen illa forma media poſſet per ſe terminare motum, & non oporteret motum terminari ad alterum extremum, qđ ẽ in medio. Dico igitur, quod omnis motus eſt a contrario in contrarium ſimpliciter, uel in contrarium quodammodo. Vnde forma media contrariatur quodammodo, ſed non ſimpliciter utrique extremo. Dicta ergo Commen. non poſſunt hic gloſari niſi uiolenter. Poſſet tamen ſic dici, quod quamuis forma media ſit forma ſimplex, habet tamen conuenien-B tiam, & ſimilitudinem cum utroque extremo, & ſecundum quod conuenit cum uno extremo contrariatur alteri extremo, & utrunque extremum dicitur in eo eſſe quodammodo. Quod igitur dicit Commen. quod quando album tranſmutatur in uiride tranſmutatur in nigrum, quod eſt in uiridi, intelligit, quod quando album tranſmutatur in uiride, tranſmutatur in uiride ſecundum quod habet rationem nigri. Vnde circa contrarietatem motuum eſt intelligendum, quod non omnes motus ſunt contrarij qui ſunt a terminis contrarijs ad terminos contrarios, ſed illi qui ſunt a contrarijs ad contraria modo contrario: ita, quod unus motus ſit ab uno contrario in reliquum, & alius econtrario, ſcilicet, a termino ad quem terminatur primus motus ad terminum a quo ille motus incipit, uel ad conſimilem, uerbi gratia. Si aliquod corpus calefiat uſque ad aliquem gradum caliditatis, & poſtea quieſcat ſub illo gradu, & iterum calefiat, ita ꝙ moueatur ab illo gradu ad gradum intenſiorem, iſtę duę calefactiones ſunt a terminis contrarijs ad terminos cõtrarios, qa termini a quibus ſunt illi motus, ſunt cõtrarij, qa primus C motus eſt a contrario in contrarium, & termini inter quos eſt primus motus ſunt termini a quibus eſt ſecundus motus. Similiter termini ad quos ſunt iſti motus, ſunt contrarij, qa inter illos terminos eſt ſecundus motus, & ſecundus motus eſt a contrario in contrarium, & ſic iſtę duę calefactiones sũt a contrarijs ad contraria, & tamen non ſunt motus contrarij, quia non ſiunt modo contrario, quia non ſiunt ſecundum reflexionem, ſed magis in directum, &c.

Ad rationes.

DE CONTRARIETATE MOTVS ad quietem, & quietum adinuicem. Tractatus tertij. Cap. II.

Cum autem motui non ſolum motus eſſe contrarius, ſed quies etiam uideatur, hoc definiamus oportet. Abſolute namque motus motui contrarius eſt. Opponitur autem, & quies. Priuatio enim eſt. Priuatio uero quodammodo contraria dicitur. Quæ autem cuinam contraria eſt, an ei motui, qui eſt in lo-D co, ea quies eſt contraria: quæ eſt in loco. Verum hoc nunc ſimpliciter dicitur. Vtrum enim iſce moter dicitur. hoc, ei quieti qui eſt hic opponatur, an iſce quo ad hoc itur.

Quoniam autem motui non ſolum uidetur eſſe motus contrarius, ſed & quies, hoc determinatum eſt. Simpliciter quidem enim contrarius eſt motus motui. Opponitur autem, & quies. Priuatio enim eſt. Eſt autem ſic, quod priuatio contraria dicitur. Qualis autem quali, ut ei qui eſt ſecundum locum, ſed hoc non dicitur ſimpliciter. Vtrum. n. ei qui eſt huic manſioni qui eſt ex hoc, aut qui eſt in hoc, motus opponitur. Tex. c. 53.

ISTud eſt ſecundum capitulum huius tractatus: in quo determinatur de contrarietate motus ad quietem, & quietum adinuicem. Et continet tres partes principales. Quoniam

A niam in prima narratur quæ quies contrariatur motui. In ſecunda autem ibi. [Simul autem adinuicem.] Declarat quæ qes cui quieti contrariatur. In tertia ibi. [Quibus autem non ſunt.] Determinatur de contrarietate mutationum, & immutationum adinuicem. Prima pars continet duas particulas: qa in prima phyloſophus proponit intentionem ſuam. In ſecunda ibi. [Manifeſtum autem igitur eſt.] Infert concluſionem quam intendit. Dicit igitur phyloſophus primo, quod quia motus non ſolum contrariatur motui ſed etiam quieti: determinandum eſt quæ quies contrariatur motui. Et dicit qualiter motus contrariatur motui, & qualiter etiam quies contrariatur motui. Et dicit, quod motus ſimpliciter contrariatur motui: ſed quies contrariatur motui: ſicut priuatio contrariatur habitui. Qualiter autem quies cõtrariatur motui nũc hic dicendum eſt. Quoniam manifeſtum eſt, quod motui ſecundum locum contrariatur quies ſecundum locum, & hoc nunc dictum eſt in vniuerſali, ſed inquirendum eſt utrum cõtrarietur quieti ſub termino ex quo eſt motus, uel quieti ſub termino ad quem eſt motus, ut utrum ſanatio contrarietur quieti ſub ægritudine ex qua eſt ſanatio, vel quieti ſub ſanitate ad quam eſt ſanatio.

B Patet igitur cum duobus in ſubiectis ſit ipſe motus: ei quidem motui qui eſt *ex hoc* in contrarium: oppoſitam eam eſſe quietem quæ eſt in hoc. Ei uero qui eſt ad hoc e contrario eã quæ in cõtrario eſt.

Tex. c. 54. *Manifeſtum igitur eſt: quoniam quia in duobus motus ſubiectis eſt. Huic quidem qui ex hoc in contrarium, quæ eſt in hoc quies. Huic autem qui ex contrario in hoc, quæ in contrario quies.*

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli: in qua phyloſophus infert concluſionem quam intendit dicens, quod quia motus eſt in duobus ſubiectis: hoc eſt inter duo affirmata: manifeſtum eſt, quod motus qui eſt ex contrario contrariatur quieti ſub tali contrario: hoc eſt motus contrariatur quieti ſub termino a quo s quieti ſub termino ad quem, uerbi gratia. Motus ex ſanitate contrariatur quieti in ſanitatem, &c.

C Simul autem hæ, & inter ſeſe ſunt contrariæ. Etenim abſurdum eſt ſi motus quidem contrarij ſunt: quietes uero contrariæ non ſunt. Sunt autem hæ: quæ in contrarijs ſunt. Ea nanque quies: quæ eſt in ſanitate: ei quieti contraria eſt quæ eſt in morbo. Et ei motui, quo ex ſanitate in morbum itur. Ei nanque quo e morbo itur in ſanitatem contrariam eſſe fines ægritudine rationis.

Simul autem, & adinuicem contrariæ hæ ſunt. Et nanque inconueniens eſt, ſi motus quidem contrarij ſunt. Quietes autem oppoſitæ non ſunt. Sunt autem in oppoſitis hæ, ut qui eſt ex ſanitate in ægritudinem, ei qui eſt ex ægritudine in ſanitatem: quæ autem eſt in ſanitate ex ægritudine quies. Motui autem ei qui eſt ex ſanitate in ægritudinem, D *ei enim qui eſt ex ægritudine in ſanitatem irrationabile.*

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli: in qua declaratur quæ quies cui quieti contrariatur. Et continet duas particulas: quia in prima probat, quod quies eſt contraria quieti, & quæ quies cui quieti. In ſecũda ibi. [Quoniam eſt in ipſo motus.] Declarat quæ quies contrariatur motui. Dicit igitur phyloſophus primo, quod quies non ſolum contrariatur motui: immo quietes ſunt adinuicem cõtrariæ, & quod quies contrarietur quieti declaratur. Et hæc
Vigeſima nona concluſio huius libri.
eſt vigeſimanona concluſio huius libri: quæ probatur ſic. Motus contrariatur motui, ut probatum eſt ſuperius; ſed inconueniens eſt, quod motus contrarietur motui, & quod quies non contrarietur quieti, igitur quies contrariatur quieti. Quod autem hoc ſit inconueniens, ſcilicet, motum contrariari motui, & quietem non contrariari quieti: poteſt ſic declarari, quia motus non ſunt contrarij, niſi quia ſunt ad contraria, & ea contrarijs, ſed inconueniens eſt dicere, quod motus ad terminos contrarios ſunt contrarij, & quod tamen quietes ſub terminis contrarijs non ſunt contrariæ. Tantum eſt inconueniens eſt dicere, quod aliquis ſimul quieſcat ſub contrarijs, quantum inconueniens eſt dicere, quod aliquid ſimul moueatur ad contraria. Et maius inconueniens eſt quieſcere ſimul ſub contrarijs, quam moueri ſimul ad contraria. Et ex hoc patet quæ quies cui quieti contrariatur: quoniam quies ſub uno contrariorum contrariatur quieti ſub reliquo contrariorum. Et hoc eſt, quod phyloſophus intendit cum dicit. Sunt autem in oppoſitis hæ: hoc eſt, quietes oppoſitæ ſunt illæ quæ ſunt in oppoſitis, ut quies in ægritudine, ſupple opponitur quieti in ſanitate. Deinde narrat quæ quies opponitur motui dicens, motus autem qui eſt ex ſanitate in ægritudinem, ſupple opponitur quieti quæ eſt ex ſanitate, & ei motui qui eſt ex ægritudine in ſanitatem irrationabilem: ſupple opponitur quieti in ſanitate.

Motus enim in ipſum, in quo ſtatur profectio potius eſt ad quietem, quam accidit fieri ſimul cum motu, hunc autem, aut illum eſſe contrarium illi ne-
B ceſſe eſt. Non enim ea quies, quæ in albedine eſt: ei motui contraria eſt, quo ad ſanitatem acceditur.

Qui enim in ipſa motus eſt, in quo ſtetit: quietatio magis eſt: ſecundum quod accidit ſimul fieri motu. Neceſſe autem eſt, aut hanc, aut illam eſſe. Non enim quæ eſt in albedine quies: contraria eſt ei quæ eſt in ſanitate.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli: in qua declaratur quæ quies contrariatur motui, & etiam quæ quies cui quieti contrariatur. Et primo phyloſophus declarat, quod motus contrariatur quieti in termino a quo, & hæc eſt trigeſima concluſio huius libri: quæ probatur ſic. Motus contrariatur quieti, ut probatum eſt ſupra: aut igitur contrariatur quieti in termino a quo, vel quieti in termino ad quem, ſed motus non contrariatur quieti in termino ad quem: igitur motus contrariatur quieti in
Trigeſima concluſio huius libri.
C termino a quo. Maior huius rationis de ſe patet; ſed minor declaratur in textu dupliciter, & primo ſic. Motus non contrariatur quieti quam facit, ſed facit quietem in termino ad quem. ergo non contrariatur quieti in termino ad quem. De hac ratione ponitur minor in litera. Vnde dicit, quod enim in ipſum motus eſt in quo ſtetit quietatio magis eſt, hoc eſt, motus eſt quietatio, & faciens quietem in ipſo termino in quo ſtetit, hoc eſt, in termino ad quem, hoc eſt, motus eſt faciens quietem in termino ad quem, & hæc fuit minor hui⁹ proſyllogiſmi. Secundo probatur minor principalis rationis, ſcilicet, quod motus non contrariatur quieti in termino ad quem, & hoc ſic. Motus non contrariatur quieti quæ ſimul fit cum motu: ſed quies in termino ad quem ſimul fit cũ motu. ergo motus non contrariatur quieti in termino ad quẽ: huius proſyllogiſmi minor ponitur in textu: ſecundum tamẽ expoſitionem Commen. phyloſophus per iſtam literam ſecundum quod accidit ſimul fieri motui declarat, quod quies in termino a quo contrariatur quieti in termino ad quem, & hæc eſt trigeſimaprima concluſio huius libri: quæ probatur ſic. Illæ quietes ſunt contrariæ, quarum una corrumpitur
Prima declaratio minoris.
Secundo declaratio minoris.
Trigeſima prima concluſio hui⁹ libri.
D per generationem alterius, hoc enim eſt de ratione contrariorum, uidelicet, unum corrumpi per generationem alteri⁹: ſed quies in termino a quo corrumpitur per generationem quietis a termino ad quem. ergo quies in termino a quo cõtrariatur quieti in termino ad quem. De iſta ratione ponitur probatio minoris in textu: cum dicitur. Secundum quod accidit. Quæ probatio eſt talis. Quies in termino ad quem ſimul fit cum motu: ſed quies in termino a quo corrumpitur p generationem motus, ergo quies in termino a quo corrumpitur per generationem quietis in termino ad quem. Deinde tãgitur phyloſophus aliam rationem probantem, quod quies in termino a quo cõtrarietur quieti in termino ad quem. Quæ talis eſt: aut quies in termino a quo contrariatur quieti in termino ad quẽ, vel qeti ſub alia forma alteri⁹ gñis, ſed qes in termino a quo non cõtrariatur quieti alterius gñis. ergo quies in termino a quo contrariatur quieti in termino ad quem. maiorem huius rationis ponit phyloſophus, dicit neceſſe eſt aut hanc aut illam eſſe, hoc eſt, neceſſe eſt, aut quietem in termino ad quem, contrariari quieti in termino a quo:

aut

A aut neceſſe eſt quietem ſub forma alterius generis contraria ei quieti in termino a quo. minor uero ponitur in textu cum dicitur, non enim quies quæ eſt in albedine eſt contraria ei quæ eſt in ſanitate. Et Commen. probat, quod quies in albedine, & quies in ſanitate non ſunt contraria: per hoc, quod vna iſtarum quietum non generatur per corruptionem alterius, nec vna iſtarum quietum corrumpitur per generationẽ alterius. Notanda ſunt hic quatuor dicta Commen. Primo ẽ notandum ſecundum Commen. quod iſta quies quæ, ſcilicet, eſt in termino ad quem, & perfectio motus, & perfectio non eſt contraria ei cuius eſt perfectio, & poſtea in eodẽ commen. dicit, quod quies in termino ad quem peruenit motus dignior eſt, vt ſit perfectio motus quam ſit contraria. Secũdo eſt notandũ ſm Cõmẽ. hic, quod motus eſt de genere perfectionis ad quam peruenit, ſed eſt perfectio diminuta, quia eſt coniuncta cum potentia, & eſſe vltimæ perfectionis eſt in quiete. Tertio eſt notandum ſecundum Commen. quod motus de ægritudine ad ſanitatem eſt faciens quietem in ſanitate: quoniam in eo inuenitur vna pars poſt aliam quietis ad quã peruenit, ſicut inuenitur in eo vna pars poſt aliam habitus ad quem peruenit. Quarto eſt notandum ſecundum Commẽ. ꝙ ſubã motus eſt de genere quietis ad quam peruenit: ſed differt ſecundum magis, & minus, & ſicut diminutum, & perfectum, vt dictum eſt in ſecundo notabili, & illa quæ diuerſificantur ſecundum magis, & minus non ſunt contraria. ergo quies ad quã peruenit motus non eſt contraria motui, ſed finis eius. hæc Commen. Intelligendum eſt, quod per quietem in propoſito poteſt intelligi forma, ut eſt ſub quiete, & ſic habent intelligi dicta Commen. hic, ſi autem per quietem intelligitur priuatio motus, tunc illa quæ hic dicuntur de quiete, non debent intelligi de quiete abſolute, ſed de quiete ſub forma, quæ eſt perfectio, & finis motus.

Primum notan. Commẽ.

Secũdum notan.

Tertium notan.

B Quartum notan.

Quibus autem non eſt contrarium: eorum mutatio quidem oppoſita eſt, ea quæ eſt ex ipſo ei quæ eſt ad ipſum. Motus vero non eſt, uelut ea quæ eſt ex ente, et quæ eſt ad ens. Et quies quidem horum nõ eſt, mutationis autem uacuitas eſt.

C Tex. c. 55. *Quibus autem non ſunt contraria. Horum mutatio quidem eſt oppoſita: quę eſt in ipſo ei qui eſt in ipſum, motus autem non eſt, ut quę ex eſſe, ei quæ eſt in eſſe, quies quidẽ horum non eſt, mutatio autem eſt.*

HÆc eſt tertia pars principalis huius ca. in qua determinat de cõtrarietate mutationũ, & immutationũ adinuicẽ, & cõtinet duas particulas, quia in prima determinatur de contrarietate mutationum adinuicem. In ſecunda ibi [Et ſi quidem aliquid eſſe] determinatur de contrarietate immutationum adinuicem. In prima igitur particula huius partis dicit phyloſophus, quod in illis tranſmutationibus in quibus non eſt contrarietas inter terminos trãſmutationis: trãſmutatio ab aliquo termino eſt oppoſita tranſmutationi in eũdem terminum. Vnde contrarietas in mutationibus ſubiectis eſt accipienda per duplum ad eundem terminum, quia mutatio ab aliquo termino contrariatur mutationi in eodem termino. Mutatio enim ab aliquo termino eſt corruptio illius, & mutatio in aliquem terminum eſt generatio eiuſdem, nunc certum eſt, quod generatio, & corruptio eiuſdem ſunt cõtraria, ſed mot⁹ nõ eſt. hoc ẽ nec gñatio, nec corruptio eſt motus, nec in mutationibus eſt quies oppoſita mutationi, nec etiam quieti, ſed eſt in eis priuatio mutationis quę dr̃ immutatio.

D

Atque ſi ſubiectum quidem quippiam ſit, ea mutationis uacuitas, quæ eſt in ente, ei quæ eſt in non ente contraria eſt. Sin id quod haud eſt non quippiam ſit: dubitauerit quiſpiam ſanè cui nam ſit contraria ea mutationis uacuitas, quæ eſt in ente, & ſit ne quies. Quod ſi eſt, aut non omnis quies motui cõtraria eſt, aut generatio corruptiove motus ſunt. Patet igitur quietem illam non eſſe dicendam: niſi, & ipſę ſint motiones. Sed ſimile quid quieti, atque mutationis uacuitatem. Contrarium uero, aut nulli prorſus, aut ei mutationis uacuitati, quę eſt in non

A **ente, aut corruptioni. Hæc eſt enim ex ipſa; generatio uero in ipſam.**

Et ſi quidem aliquid erit ſubiectum, quæ in eſſe non mutatio, ei quæ eſt in non eſſe contraria erit. Si uero non eſt aliquid ei quod non eſt, dubitabit aliquis cui ſit contraria, quæ eſt in ipſo non mutatio, uel quies eſt. Si autem hoc eſt: aut non omnis quies motui contraria eſt aut generatio, & corruptio motus ſunt. Manifeſtum igitur, quod quies non dicenda eſt, ſi uero, & hæ motus. Simile autem aliquid eſt & immutatio. Contraria autem eſt, aut nulli, aut ei qui eſt in non eſſe, aut corruptioni. Nec enim ex ipſa, generatio autem in ipſam.

HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis principalis hui⁹ ca. in qua determinatur de contrarietate immutationum adinuicem, & intelligit, quod immutationes in terminis contradictorijs ſunt contrariæ, ut immutatio quæ eſt in eſſe contrariatur immutationi quæ eſt ad non eſſe, & hoc ſi ipſi non eſſe ſit aliqua natura ſubiecta, ſi autem illud non eſſe ſit purum nihil, & non ſit ei aliqua natura ſubiecta, tunc poteſt aliquis dubitare quid ſit contrarium immutationi quæ eſt in eſſe, non enim videtur, quod immutatio quæ eſt in non eſſe ſit ei contraria, cum illud non eſſe nihil ſit omnino, nec contrariatur ei mutatio in non eſſe, cum in illud, qđ nihil eſt omnino non ſit mutatio. Hanc dubitationem relinquit phyloſophus inſolutam, quæ quærit quid contrariatur immutationi quæ eſt in eſſe, poſito quod ipſi non eſſe nõ ſit aliqua natura ſubiecta. Solutio tamen huius dubitationis patet ex præcedentibus, quia ex præcedentibus patet, quod illud non eſſe ex quo ſit mutatio non eſt purum nihil: immo ſemper ei ſubijcit aliquid, & quia phyloſophus locutus eſt de immutatione, ne aliquis credat, quod immutatio ſit quies, ꝓbat phyl ꝙ immutatio non eſt qes. Et hæc eſt trigeſimaſecunda concluſio huius li. q̃ ꝓbaꝛ ſic Immutatio non contrariaꝛ niſi gñationi, vel corruptioni. ergo ſi mutatio eſſet qes, ſequereꝛ ꝙ nõ omnis qes eſſet cõtraria motui, uel ꝙ generatio, & corruptio ſunt motus, quorum utrunque eſt impoſſibile. conſequentia patet, quia ſi immutatio ſit quies, aut igitur contrariatur motui, vel non: ſi detur, quod non contrariatur motui habetur una pars conſequentis. ſ. ꝙ non omnis quies cõtrariaꝛ motui: ſi dcĩ, ꝙ cõtrariaꝛ motui, & cũ nõ contrarieꝛ niſi gñationi, & corruptioni, ſequiꝛ, ꝙ gñatio, & corruptio eſſent motus, ꝙ eſt altera pars diſiunctiue. Immutatio igiꝛ nõ eſt quies, ſed eſt aliquid ſimile quieti, uel non eſt contraria alicui, uel immutatio quæ eſt in eſſe cõtrariaꝛ immutationi q̃ eſt in non eſſe, aut corruptioni quæ eſt mutatio in nõ eſſe. Et dicit Commen. quod iſta priuatio quæ eſt quies ſm ſimilitudinem opinandum eſt, aut ꝙ non eſt contraria alicui omnino, aut ꝙ eſt cõtraria tranſmutationi quæ eſt corruptio, quia ex eo eſt principium motus corruptionis. hæc Commen. Intelligendum eſt ꝙ immutatio eſt priuatio mutationis, ſicut quies eſt priuatio motus, & ideo immutatio non eſt uera quies, ſed eſt quies ſecundum ſimilitudinem. Et differt immutatio a quiete, quia quies eſt mora temporalis, & immutatio eſt mora inſtantanea. Vnde quies eſt priuatio mutationis ſucceſſiue, quæ tempore menſuratur, ſed immutatio eſt priuatio mutationis ſubitę quæ inſtanti menſuratur. Intelligẽdum etiam, quod loquendo de contrarietate propriæ dicta, quæ eſt inter formas poſitiuas, ſic nec quies, nec immutatio contrariatur inuicem, quia vtrobique eſt priuatio, extendendo tamẽ nomẽ contrarietatis ad oppoſitionem quæ eſt inter priuationẽ, & habitũ, ſic quies in termino a quo cõtrariaꝛ motui, & mutatio q̃ eſt ſub termino a quo cõtrariaꝛ mutationi. Et adhuc magis extendendo hoc nomen contrarietatis. ſ. ad incompoſſibilitatem omnium, quæ non poſſunt ſimul ineſſe eidem, ſic quies contrariatur quieti, & immutatio immutationi. Vnde habeꝛ ꝙ contrarietas quantum ſpectat ad propoſitum accipiꝛ tripliciter uidelicet, ꝓpriẽ, & ſic ſolũ eſt inter formas poſitiuas. Alio modo accipitur large, & ſic ſe extendit ad contrarietatem propriæ dictam, & etiam ad oppoſitionem q̃ eſt inter priuationem, & habitum. Tertio modo accipitur largiſſime, & ſic eſt communis ad omnem incompoſſibilitatem ſeu oppoſitionem quorumcunque reſpectu eiuſdem ſubiecti. Vnde largiſſime loquendo de contrarietate, ſic quæcunque non poſſunt ineſſe eidem ſubiecto ſimul ſunt contraria, ſiue ſint poſitiua, ſiue priuatiua, & contrarietas iſto modo

B

C

Trigeſimaſecunda concluſio huius libri.

D

accepta eſt in plus: quam oppoſitio propriæ ſumpta, quæ diuiditur in oppoſitionem contrariam, & contradictoriam, &c. Omnis tamen contrarietas eſt oppoſitio: large loquendo de oppoſitione. Quare igitur eſt dicendum, quod quietes ſub formis contrarijs ſunt contrariæ, & immutationes ſub oppoſitis ſunt contrariæ, largiſſimè loquendo de contrarietate, ſed propriæ loquendo, nec ſunt contrariæ, nec oppoſitæ: quia nec ſunt propriæ contrariæ, nec contradictoriæ. Et ſic de alijs ſpeciebus propriæ dictis.

MOVENTVR, ET SOLVVNTVR DVBITAtiones circa contrarietatem motuum, & quietum. Tractatus tertius. Cap. III.

Dubitauerit autem quiſpiam cur in mutatione quidem quæ eſt in loco: tam quietes quam motus ſecundum naturam ſunt: præterquam naturam, in cęteris vero non ſunt, ut alteratio alia ſit ſecundum naturam, alia præter naturam. Non enim ſanatio magis, quam ægrotatio ſecundum naturam eſt: aut dealbatio quam denigratio. Similiter, & in accretione decretioneve. Neque enim hæ inter ſeſe cõtrariæ ſunt: B ut altera ſit ſecundum naturam, altera præter naturam. Neque accretio accretioni ſimili modo contraria eſt, decretiove decretioni. In generatione quoque corruptioneve eadem ratio eſt. Neque enim generatio quidem eſt ſecundum naturam: corruptio autem præter naturam. Seneſcere enim ſecundum naturam eſt. Neque generationem aliam ſecundum naturam, aliam præter naturam eſſe videmus.

Tex. c. 56. *Dubitauit autem aliquis: quare in mutatione quidem ſecundum locum ſunt, & ſecundum naturam, & extra naturam, & quietes, & motus: in alijs autem non, ut alteratio: hæc quidem ſecundum naturam, illa autem extra naturam, nihil enim magis ſanatio: aut ægrotatio ſecundum naturam, aut extra naturam, neque dealbatio, aut denigratio. Similiter autem eſt, & in augmento, & decremento, C Neque adinuicem hi contrarij, ut ſecundum naturam, aut extra naturam. Neque augmentum augmento. Et in generatione autem, & corruptione, eadem ratio eſt. Neque generatio quidem ſecundum naturam: corruptio autem extra naturam. Seneſcere enim ſecundum naturam eſt. Neque generationem uidemus aliam quidem ſecundum naturam, aliam uero extra naturam.*

ISTVD eſt tertium capitulum huius tractatus in quo phyloſophus mouet: & ſoluit quædã dubia circa contrarietatem motuum, & quietum, & continet quatuor partes principales ſecundũ numerum quatuor dubitationum quas mouet, & ſoluit. Secunda ibi [Habet autem dubitationẽ.] tertia ibi, [Habet autem dubium.] quarta ibi [Quoniam autem quibuſdam] Prima pars continet duas particulas: quoniam in prima mouet dubitationem. In ſecunda ibi [Aut ſi eſt.] Soluit illam dubitationem. In prima igitur particula huius partis D phyloſophus mouet dubitationem talem, ſcilicet, vtrum in
Dub. phy. alijs motibus a motu locali inueniatur contrarietas ſecundum naturam, & non naturam: ſicut inuenitur in motu locali: quoniam in motu locali inuenitur contrarietas ſecundũ naturam, & non naturam. Nam motus ignis ſurſum, & mot⁹ ignis deorſum contrariantur ex hoc, quod unus motus eſt ſecundum naturam, & alius eſt extra naturam: ſed in alijs motibus non videtur, quod ſit talis contrarietas, ſcilicet, ſecundum naturam, & non naturã. Similiter in quiete ſm locũ inueni̇̃ cõtrarietas ſm naturã, & ñ naturã ſed i alijs qetib⁹ non vĩ, q̃ ſit cõtrarietas ſm naturã, & nõ naturã. Vñ i primo aſpectu pt aliqs dubitare quare talis cõtrarietas iueni̇̃ in motu locali, & nõ in alijs motib⁹. Vñ nõ dr una alteratio naturalis, & alia extra naturã, nec dr vna augmentatio naturalis, & alia extra naturã, nec dr vna gñatio naturalis, & alia extra naturã, & eodẽ mõ ẽ de corruptione. Seneſcere.n.ẽ via ad corruptionẽ, & eſt ſm naturã. Et d. Com. q̃ hoiem ſeneſcere eſt via ad corruptionẽ, & th ſeneſcere nõ diuidi̇̃ in naturale, & in nõ naturale, & ſic iuueneſcere ẽ via ad gñationẽ.i. ad gñationẽ ſtans pfecti, ſed nõ exiſtimat, q̃ aliud ẽ naturale, & aliud innaturale. Intelligendum eſt q̃ illa quæ dicit phyl. hic. ſ. q̃ i alijs motibus a motu locali nõ eſt cõtrarietas ſm naturã, & ñ naturã, nõ dicit aſſerẽdo, ſed magis dubitãdo, & inquirendo.

Quod ſi id, q̃ eſt vi: pter naturã eſt, & corruptio ſanè corruptioni cõtraria erit ea quæ eſt vi: q̃a eſt pter naturã: ei q̃ eſt ſecũdũ naturã Sũt igi̇̃ & gñationes violẽte: fatoq̃ne nõ definite, qbus hæ q̃ ſunt ſecũdũ naturã cõtrariæ ſũt, & accretiones irĩdẽ violẽtæ: dcretionesve, ut eorũ accretiões q̃ ob dlitias cito pubeſcũt, et ea frumẽta q̃ cito adoleſcũt icremẽtaq; ſuſcipiũt: antea q̃ humo bñ cõpſſa ſtirpiũ elicitãt fibres.

Tex. c. 57. *Aut ſi eſt, quod uiolentia ſit extra naturã: tunc, & corruptio erit corruptioni contraria, quæ uiolenta, & quæ extra naturam: ei quæ ſecundum naturam. Ergo naturæ, & generationes quædam ſunt uiolentæ, & non moderatæ, quibus contrariæ ſunt quæ ſunt ſecundum naturam. Et augmenta ſunt uiolenta, & decrementa, ut augmenta, quæ ueB lociter propter alimentum pubeſcentium ſunt, & tritica cito, & adducta, & non conſtricta.*

HÆc eſt ſecũda particula huius partis in qua phyl. ſoluit illã dubitationẽ, & cõtinet duas partes: q̃a in prima phyl. ſoluit dubitationẽ, & declarat ſolonẽ. In ſecunda ibi [Oĩno qdẽ.] Facit rememorationẽ de modis pdictis ſm quos motus ſunt cõtrarij, & qes eſt cõtraria motui, vel qeti. In prima igi̇̃ parte huius particulę phyl. ponit ſolonẽ huius dubitationis, q̃ conſiſtit in hoc, quod non ſolum in motu locali eſt contrarietas, per hoc, quod motus unus eſt ſecũdum naturam, & alius extra naturam: ſed etiam in alijs tranſmutationibus inuenitur contrarietas ſecundum naturam, & non naturam, & ita ſoluitur hęc dubitatio per interemptionem illius, quod hęc dubitatio ſupponebat. Iſtam igitur ſolutionem declarat phyloſophus, & intendit probare illam concluſionem, quod in omni genere tranſmutationis inuenitur contrarietas ſecundum naturam, & non naturam: & hæc Trigeſima
C eſt trigeſima tertia concluſio huius libri: quę probatur per tertia con
ſyllogiſmum hypoteticum ſic. Si illud, quod eſt violentum eſt cluſio hu
extra naturam, & in omni genere tranſmutationis inue- ius libri.
nitur tranſmutatio uiolenta, ſequitur quod in omni genere tranſmutationis inuenitur tranſlatio extra naturam, & per conſequens in omni genere tranſmutationis inuenitur contrarietas, quæ eſt ſecundum naturã, & nõ naturã, q̃a manifeſtũ eſt, q̃ in omni genere trãſmutationis naturalis inueni̇̃ trãſmutatio naturalis. ſi igi̇̃ in omni gñe trãſmutationis inuenitur trãſmutatio extra naturã ſiue nõ naturalis, ſeq̃ q̃ in oi gñe trãſmutationis inueni̇̃ cõtrarietas ſm naturã, & nõ naturã. maior huius rationis eſt manifeſta. ſ. q̃ ſi aliquod eſt uiolentum illud eſt extra naturam, & minor probatur, ſcilicet, quod in omni tranſmutatione inuenitur tranſmutatio uiolẽta, & hoc probatur Inductiue, & quia in motu locali eſt manifeſtum, ſcilicet, quod in motu locali inueni̇̃ motus uiolẽtus, iõ phyl. ſupponẽs hoc eſſe manifeſtũ in motu locali facit inductionẽ in alijs motibus, & primo facit inductionẽ in motu generationis, & corruptionis, & in motu augmentationis. Secundo uero facit inductionem in motu alterationis. Dicit
D igitur primo, quod ſi illud, quod eſt uiolentum ſit extra naturam, tunc corruptio extra naturam erit contraria corruptioni ſecundum naturam, quia corruptio uiolenta eſt extra naturam, ideo corruptio violenta eſt contraria corruptioni naturali. Sed, quod aliqua corruptio ſit naturalis, & aliqua violenta patet quia corrumpi ſenio eſt naturale, ſed corrũpi gladio eſt violentũ. Et ex hoc, q̃ qdã corruptio eſt naturalis, & q̃dã violẽta: cõcludit phyl. q̃ q̃dã gñatio eſt naturalis, & q̃dã violẽta, & p cõſequens q̃dã gñatio eſt naturalis, & q̃dã nõ naturalis, & p cõſequens gñatio cõtrariȧ̃ gñationi ſm naturã, Expoſitio
& non naturã. Textus quẽ exponit Cõmẽ. cõtinet talẽ ſniam, Commẽ.
q̃ q̃a gñatio uiolẽta ſit pluribus modis, & nõ eſt tm vna ſpẽs gñationis uiolentę, iõ gñatio naturalis ſit pluribus modis, ita q̃ modi generationis naturalis erũt cõtrarij modis gñationis violẽtę, & hoc fundat̃ ſup illud. videlicet, q̃ ſi vnũ cõtra- Dubiom.
riorũ dr multipli̇, & reliquũ dr multiplr. Attñ Cõmẽ. mouet hic dubitationẽ dicẽs, q̃ illud exiſtimat̃ nõ ſeq: qm̃ exiſtimat̃ q̃ nõ ſeq̃, quod ſi infirmitas ſit multarũ ſpẽrũ, quod cõtraria illarum ſpecierum ſint ſpecies ſanitatis, quia ſanitas eſt una
& ęgritudines ſunt multę. Vnde Commẽ. quaſi reſponden- Solutio.
do

A do dicit. Sed fortè videtur, quod vna ſanitas cõtineat multas particulares ſanitates oppoſitas illis multis ægritudinibus, ſed unu habent nomina, & ideo latent: hæc Commen. Vnde hæc eſt reſpõſio, quod multę ſunt ſpecies ſanitatis, ſicut multe ſunt ſpecies ægritudinis, quia tamen ſpeciebus ſanitatis non ſunt nomina impoſita, ſicut ſpeciebus ægritudinis, ideo ſpecies ſanitatis non ſunt nobis manifeſtę, ſicut ſpecies ægritudinis. Hanc tamen reſponſionem non aſſerit Commẽ. nec eſt reſponſio uera, quia certum eſt, quod ſanitas eſt ſpecies ſpecialiſſima, quia conſiſtit in commenſuratione ſeu adęquatione humorum: quæ quidem adæquatio reſpectu eiuſdem ſubiecti non poteſt ſpecifice diuerſificari. nam ſanum eſſe eſt bonum animalis, & bene ſe habere eſt uno modo tantum, quis male ſe habere ſit multis modis, ut patet per phyloſophũ circa finem ſecundi ethicorum. vnde pluribus modis contingit recedere ab adæquatione humorum, quam contingat attingere ad eam, & ideo quamuis ægritudines ſint multę ſecũdum ſpeciem propter diuerſos modos recedendi ab æqualitate, propter hoc non oportet, quod ſanitates ſint multę ſecũdum ſpeciẽ. Vnde quando vnum contrariorum conſiſtit in indiuiſibili, vel in medio, & aliud habet latitudinem, tunc nõ oportet, quod ſi vnum habeat ſpecies, quod ꝓpter hoc aliud habeat ſpecies, & ſic eſt de ſanitate, & ægritudine, ſed non eſt ſic de generatione, & corruptione, de quibus phyloſophus hic arguit.

Idem. 1. colliget. c. primo. & 3. c. 18.

Obiectio

Sed contra hoc arguitur: quia quarto topicorum phyloſophus dicit, quod ſi genus habet contrarium neceſſe eſt ſpeciem habere contrarium, ſed ægritudo habet contrarium. igitur febris quæ eſt eius ſpecies habet contrarium, ſed nihil eſt contrarium febri niſi ſanitas ſpecialis, & alia ſanitas opponitur febri, & alia ophthalmię, id eſt, infirmitati oculorum. ergo ſunt plures ſpecies ſanitatis.

Reſpõſio.

Dicendum eſt, quod illud non eſt generaliter verum, videlicet, quod ſi genus habet contrarium, quod propter hoc ſit neceſſe ſpeciem habere contrarium. vnde phyloſophus quarto topicorum ponit inſtantiam in ſanitate, & ægritudine, quæ ſunt contraria. febris tamen quæ eſt ſpecies ægritudinis non habet contrarium ꝓprium, habet tamen contrarium ſecundum genus ſuum, & ſic poteſt intelligi conſiderando, videlicet, quod ſi genus habet contrarium, quod ſpecies habet contrarium, vel ſecundum ſe, vel ſecundum genus, & hoc eſt vniuerſaliter uerum: Similiter in augmentatione inuenitur contrarietas ſecundũ naturam, & non naturam. Nam augmentatio uiolenta contrariatur augmentationi naturali, & augmentatio uiolenta eſt extra naturam. Eſt enim aliqua augmentatio uiolenta, vt augmentum puberum propter luxum, & abundantiam in comeſtione. vt habet textus quem exponit Commen. Vnde dicit Commen. quod augmentum uiolentum eſt, vt augmentũ puberum, quod feſtinat ante tempus aſſuetum propter multitudinem in luxu, & ſic ſemen abundans in aqua cuius corpꝰ creſcit, & non condenſatur propter multitudinem humorum. hæc Commen.

C

In alteratione uero quomodo res ſe habet.

In alteratione autem ſit: an ſimiliter.

DEclarat phyloſophus, quod etiam in alteratione inuenitur contrarietas ſecundum naturam, & non naturã, quia quædam alterantur uiolenter, & quædam nõ, uerbi gratia. In alteratione infirmorum de ægritudine in ſanitatem: quoniam quidam alterantur in die cretica, & illa eſt alteratio naturalis, & quidam alterantur in die non cretica, & eſt alteratio non naturalis. Vnde ſciendum, quod dies cretica eſt illa in qua naturaliter natura debet vincere morbum, vel vinci ab illo: & dicitur, quod dies criſis accidit in diebus imparibus, vt in die quinto, vel in die ſeptimo, & ſic de alijs.

D

An modo eodem, eſſe enim poſſunt alterationes partim uiolentę, partim naturales. Qui nãque in nõ diiudicantibus diebus liberantur: hi præter naturam alterari videntur. Qui uero in diiudicantibus, hi ſecundum naturam alterantur. Ipſe igitur corruptiones inter ſeſe erunt contrariæ, non ſolum generationi. At quid prohibet. Sunt enim aliquo modo contrariæ. Etenim ſi altera uoluptatem, altera dolorem afferret: erunt hoc quoque pacto contrarię. Quare nõ abſolute corruptioni corruptio eſt contraria, ſed ut altera ipſarum eſt talis: altera talis.

Tex. c. 58.

Erunt enim alię quidem uiolentę, alię uero naturales: ut dimiſſi non in creticis diebus: alij autem in creticis. A-

A *lij quidem extra naturam alterantur, alij uero ſecundum naturam. Erunt igitur corruptiones contrariæ adinuicem, non generationi, & quid prohibet: eſt enim ſic. Et namque ſi hæc quidem dulcis, illa uero triſtis eſt, quare non ſimpliciter corruptioni corruptio contraria eſt, ſed ſecundum, quod hoc quidẽ huiuſmodi eſt, alia uero huiuſmodi harũ ẽ.*

SEd aliquis poſſet dicere, quod corruptio non videtur eſſe contraria corruptioni, quia corruptio contrariatur generationi, ſed tantum vnum opponitur uni. ergo corruptio non eſt contraria corruptioni, & per conſequens in corruptibilibus non eſt contrarietas ſecundum naturam, & non naturam, & ideo phyloſophus hoc remouendo dicit, quod corruptiones ſunt contrariæ adinuicem, & non generationi: hoc eſt non ſolum ſunt contrariæ generationi, & hoc declarat, quia corruptio triſtis contrariatur corruptioni delectabili, corruptio tamen non eſt ſimpliciter contraria corruptioni, quia non omnis corruptio eſt contraria omni corruptioni, ſed quædam corruptio eſt cuidam corruptioni contraria, ſcilicet, ſecundum hoc, quod vni accidit una diſpoſitio, & alij diſpoſitio contraria, ut triſtitia, & delectatio.

B

Prima expoſitio Commẽ.

Intelligendum, quod Commen. exponit illam literam dupliciter, ſcilicet, quod quædam corruptio eſt dulcis, & quædam triſtis. vno modo, quod per corruptionem dulcem, vel delectabilem intelligit phyloſophus corruptionem naturalem, & per corruptionem triſtem intelligit corruptionem uiolentam. Alio modo, quod phyloſophus per delectabile intelligit illud, quod eſt minoris contriſtationis, quia omnis corruptio eſt contriſtabilis neceſſario, ſed corruptio uiolenta eſt magis contriſtabilis.

Secunda expoſitio.

Intelligendum etiam eſt hic, quod illa contrarietas in motibus quæ attenditur ſecundum naturam, & extra naturã non eſt illa quæ accidit ſecundum contrarietatem terminorum: quoniam inter eoſdem terminos poſſunt eſſe duo motus ſ. vnus ſm naturam, alius vero extra naturã, ut patet: quia motus terræ ſurſum, & motus ignis ſurſum, ſunt inter eoſdẽ terminos, & vnus eſt ſm naturã & alius extra naturã, & ſimiliter inter terminos cõtrarios pñt eſſe duo motus naturales, vt motus ignis ſurſum, & motus terræ deorſum, & iſti cõtrariãt ſm contrarietatẽ terminorũ, & nõ cõtrariant ꝑ hoc, ꝙ vnus eſt ſm naturã, & alius extra naturã. Et ideo dico, ꝙ illa cõtrarietas motuũ ꝗ accipit penes ſm naturã, & extra naturã eſt alia ab illa cõtrarietate, ꝗ accipit ex cõtrarietate terminorũ, & accipit hic cõtrarietas large ꝓ incompoſſibilitate, vel oppoſitione circa ſubiectũ, vt eſt motus ſm naturã, q̃ ẽ motus ſm inclinationẽ mobilis, vel ſm cõſuetũ curſum naturæ, & motus extra naturam eſt ille q eſt contra inclinationẽ mobilis, vel cõtra cõem curſum naturæ. Vnde ſi aliqs curet a febre in die non cretica, per hoc qa natura vincit morbũ, illa curatio vno modo eſt naturalis, quia agens naturale naturaliter tranſmutat naturam, & eſt ibi actio naturalis, & alio modo eſt talis curatio extra naturam, quia eſt contra communẽ curſum naturæ.

C

Dominus Albertus.

Notandũ ſm Alb. hic, quod al quid dr naturale dupliciter. vno modo ſm perfectionẽ rei naturalis: alio modo ſm rationẽ imperfectã. Illud eſt naturale ſm rõnẽ pfectã naturalis, ꝙ eſt a principio intra mouentẽ ꝑ ſe, & nõ ſm accñs ſm ordinẽ quo natura particularis coniuncta mouet a natura vniuerſali nõ coniuncta, quæ eſt in cælo, & ſtellis naturã particularem omnis rei ordinantibus. Naturale ſm diminutã rõnẽ naturalis eſt illud, ꝙ deficit in aliquo mẽbro huius diffinitionis. ſ. aut qa eſt ſm naturam inferiorẽ, & nõ ſm ſuperiorem, aut econuerſo, aut qa eſt a natura mouente per aliquod accidens. Similiter autem innaturale dr dupliciter, qa aut dr innaturale oppoſitũ principio intrinſeco, ſm oia illa qbꝰ ordinat ad actũ tam in ſuperioribus q̃ in inferioribus, & hoc eſt uiolentũ ſimpliciter, qa ad talẽ actũ nihil cooperatur niſi ꝙ violentiã patit: ſicut motꝰ lapidis ſurſum, aut eſt innaturale, quia eſt priuatum aliquo principiorum prædictorum, & hoc eſt idem cum naturali ſecundum diminutam rationem naturalis, & hoc naturale non eſt uiolentum omnino, ſed eſt præter naturam, & hoc inuenitur in omnibus motibus, & mutationibus. hæc Alb. Ex quo patet, quod ſanatio a febre in die non cretica eſt naturalis ſecundum diminutam rationem naturalis, & ſic eſt innaturalis, quia non habet perfectam rationem naturalis.

D

Oĩno igitur motus qſve dicto mõ ſubeũt cõtrarietatẽ. Motus. n quo ad ſupera pgitur: cõtrarius eſt motui quo ad infera itur, loci. n. hæ ſũt cõtrarietates.

Fertur autem ignis latione qua ſupera petuntur natura, terra autem latione qua ad infera loca accedi-A tur: atqoe lationes ipſorum contrariæ ſuot. Igois autem ſurſum quidem fertur natura, deorſum uero præter naturam. Atqoe motus ipſius ſecundum naturam contrarius eſt ipſius motui prætee naturam.

Tex.c.59. *Omnino quidem igitur contrarij motus, & quietes dicto modo ſunt, ut qui eſt ſurſum: ei qui eſt deorſum. Loci.n. contrarietates hæ ſunt. Fertur autem ſurſum quidem motum natura ignis: deorſum uero terra. Et contrariæ ipſorum loci mutationes ſunt. Ignis autem ſurſum quidem natura. Deorſum autem extra naturam. Et contrarius eſt qui eſt ſecundum naturam ipſius ei qui eſt extra naturam.*

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ primæ partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus facit rememorationem de modis prædictis: ſecundum quos motus ſunt contrarij, & quies contraria motui, vel quieti, & primo ponit rememorationem contrarietatum motuum. Secundo de contrarietate quietum. Dicit igitur phyloſophus B primo, quod omnino idest, vniuerſaliter motus ſunt contrarij modo dicto, & quietes ſimiliter: quoniam motus ignis ſurſum, & motus terræ deorſum ſunt contrarij, quia ſurſum, & deorſum ſunt differentiæ loci, & ideo loci mutationes ad iſtos terminos ſunt differentiæ contrariæ: motus etiam ignis ſurſum, & motus ignis deorſum ſunt contrarij, quia unus eſt ſecundum naturam: alius vero extra naturam, & ſic patet, quod in motibus eſt duplex contrarietas: una ſecundum contrarietatem terminorum, & alia ſecundum naturam, & non naturam. Sed hic ſunt notanda dicta Commen. primo eſt notan-

Primum notan. dum ſecundum Commen. quod motuum contrariorum: quidam ſunt diuerſi in ſpecie, & iſti ſunt contrarij ſecundum formas, quia ſunt ad contraria, & ex contrarijs, & contrariorum, & ſunt motus contrarij ſecundum naturã, & non naturam in reſpectu eiuſdem, & iſti ſunt in eadem ſpecie, & ſunt contrarij ſecundum non naturam, & naturam tantum. Poſtea Commen. ſuper iſto uerbo phyloſophi modo dicto dicit ſic. Et intendit per modos motuum duos modos contrariorum, ſcilicet, contrariorum diuerſorum in ſpecie, & conuenientium in ſpecie, & contrariorum ſecundum naturam, & non naturã. hic Commen. Intelligendum eſt, quod motus contrarij ſecũdum naturam, & non naturam poſſunt eſſe in eadem ſpecie, uerbi gratia. Motus ignis ſurſum, & motus terræ ſurſum ſunt C in eadem ſpecie, cum ſint ad terminos eiuſdem ſpeciei, & cõtrariatur ſecundum naturam, & non naturam, nõ tamen oẽs motus contrarij ſecundum naturam, & non naturam ſunt eiuſdem ſpeciei, quia motus ignis ſurſum, & motus ignis deorſum ſunt contrarij ſecundum naturam, & non naturam, & differunt ſpecie, omnes tamen motus contrarij ſecundũ contrarietatem terminorum differunt ſpecie ſecũdum Commẽ. quia ſecundum ipſum omnes tales motus ſunt ad terminos

Secundũ notan. differentes ſecundum ſpeciem. Secundo eſt notandum, quod Commen. ſuper illam literam Ariſto. videlicet, contrariæ ipſorum loci mutationes ſunt, dicit, ſic intendit, ſcilicet Ariſt. vt mihi videtur, quod iſtę duæ contrarietates, ſcilicet, quæ ſunt in loco ſunt illę quæ dicuntur principaliter cum diffinitione contrariorum, quæ eſt, quod contraria ſunt illa, quæ maxime diſtant: non inuenitur primo, & principaliter niſi in D eis quæ ſunt in loco, deinde in qualitate ſecundum ſimilitudinem. hæc Commen. Vnde contrariæ in loco maxime diſtãt ſecundum locum, & etiam ſecundum formam, quia uirtutes contrariæ ſecundum formam ſunt in locis ſurſum, & deorſum: ſed contraria in qualitate non diſtant niſi ſecũdũ formã.

Quietes etiam ſimili modo ſeſe habere oidentur. Quies enim in ſuperis, motui quo in deorſum itur contraria eſt. Atque terræ quies quidem illa præter naturam eſt: hic autem motus ſecundum naturam. Quare motui quies contraria eſt: ea quæ eſt præter naturam, ei qui eſt ſecundum naturam eiuſdem. Etenim motus eiuſdem hoc modo contrarius eſt. Alter enim ſecundum naturam erit: aut iſce quo ſurſum itor, aut iſce quo infera loca petũt, alter pter naturã.

Tex.c.60. *Et quietes autem ſimiliter. Quæ nanque eſt ſurſum quies: ei qui eſt deorſum motui contraria eſt. Fit autem terræ. Illa quidem quies extra naturam: motus autem his ſecundum naturam, quare motui quies contraria quæ eſt extra naturam, ei qui eſt ſecundum naturam eiuſdem. Et motus enim eiuſdem contrarius ſic eſt. Alia quidem ſecundum naturam ipſorum erit ſurſum, aut deorſum, alia autem extra naturam.*

DEinde phyloſophus facit rememorationem de his quæ dixit de quiete, & dicit, quod ſicut motus ſunt contrarij: ita quietes ſunt contrariæ, & etiam quies contraria motui. Verbi gratia. Quies, & motus in eadem re opponũtur ſecundum naturam, & non naturam, ut quies terræ ſurſum, & motus terræ deorſum contrariantur ſecundum naturam, & non naturam. ſimiliter quies ignis ſurſum, & motus ignis deorſum contrariantur ſecundum naturam, & non naturam. Quies enim ignis ſurſum eſt naturalis, & motus eius deorſum eſt uiolentus, & ſic quies extra naturam contrariatur motui ſecundum naturam, & quies ſecundum naturam contrariatur motui extra naturam: ſimiliter quies, & motus in diuerſis rebus contrariantur ſecundum quod ſunt naturales corporibus contrarijs. Verbi gratia. Quies ignis ſurſum, & motus terræ deorſum ſunt naturales, & contrariantur. Et ſimiliter quies eſt contraria quieti, vt quies ignis ſurſum, & quies terræ deorſum ſunt contrariæ, quia ſunt in locis contrarijs, vtraque tamen quies eſt naturalis, & quies terræ ſurſũ, & quies terræ deorſum ſunt contrariæ ſecundum naturam, & non naturam. vnde quies in eadem re contrariatur quieti in eadem re ſecundum naturam, & non naturam, ſed quietes rerum contrariarum ſunt contrariæ ſecundum formam, & non ſecundum naturam, & non naturam, vt quies ignis ſurſum, & quies terræ deorſum contrariantur ſecundum formã, & utraque eſt naturalis.

Exiſtit autem dubitatio ſi eſt quietis omnis quæ non ſemper eſt: generatio, atque hæc eſt ſtare. Eius igitur, quod præter naturam quieſcit ceu terræ ſupra, erit profecto generatio.

Tex.c.61. *Habet autem dubitationem, ſi eſt omnis quietis quæ non ſemper eſt generatio, & ipſa hoc ipſum ſtare. Manentis igitur extra naturam, ut terræ ſurſum erit generatio.*

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua phyloſophus ponit ſecundam dubitationem, & continet duas particulas, quia in prima phyloſophus mouet dubitationem, & arguit ad vnam partem. In ſecunda autem ibi [Cum igitur ferebatur.] Arguit ad aliam partem. In prima igitur particula huius partis phyloſophus mouet dubitationem, & arguit ad vnam partem. Dubitatio uero eſt talis uidelicet utrum quies uiolenta ſit generata, & probatur, Dub. phy. quod ſic, quia omnis quies quæ non eſt ſemper, ſed habet eſſe poſt non eſſe generatur, ſed quies violenta habet eſſe poſt non eſſe, quia quandoque eſt, & quandoque non eſt. ergo quies uiolenta eſt generata. minor huius rationis innuitur in mouendo dubitationem, & poſtea infert phyloſophus concluſionem, dicit igitur ſic. Habet autem dubitationem ſi eſt contraria omnis quietis, quæ nõ ſemper eſt generatio, & hoc ſtare hæc eſt, & iſta generatio quietis ſit tranſitus de motu ad ceſſationem, & per hoc innuitur minor rationis. Deinde infert concluſionem cum dicit manentis igitur generatur, hoc eſt quietis rei permanentis extra naturam, ut quietis terræ ſurſum erit generatio extra naturam. vnde dicit Commen. quod phyloſophus hic per quietem generatam intelligit quietem factam a motu.

Quando igitur in ſurſum ferebatur ſtabat. At id quidem, quod ſtat: ſemper celerius ferri uidetur. Id autem, quod vi fertur tardius. Non factum ergo quieſcens, erit quieſcens.

Cum ergo ferebatur ſurſum: uiolentia ſtetit, ſed quod ſemper ſtat, uidetur ferri uelocius. Quod autem uiolentia eſt: contrarium eſt. Non factum ergo quieſcens erit quieſcens.

HÆc eſt ſecunda particula huius partis, in qua phyloſophus arguit ad aliam partem dubitationis, & probat dupliciter, quod quies uiolenta non eſt generata. primo ſic. Si quies uiolenta eſſet generata generaret a motu uiolento, ſed omnis motus generans quietem, eſt propter quietẽ quam generat. igitur motus uiolentus eſſet pp quietẽ: ſed oĩs motus qui eſt propter quietem uelocitatur in fine. ergo oĩs motus violentus uelocitaretur in fine, quod eſt falſum, dicit igitur

igitur phyloſophus, quod ſi quies uiolenta generaretur: tunc cum terra, vel aliud graue ferebatur ſurſum: uiolentia hoc niſi per motum uiolentũ: ſtetit: hoc eſt intendit quietem, ſed quod ſtat hoc eſt intendit quietem ſemper uidetur uiolentiꝰ ferri quanto magis appropinquat quieti, ſed contrarium huius accidit in his quæ violentia mouentur. Deinde infert cõcluſionem phyloſophus dicit. Non factum ergo quieſcens erit quieſcens, hoc eſt, quieſcens igitur erit quieſcens abſque factione & generatione quietis.

Præterea ipſum ſtare de eo propriæ dici uidetur, quod ſecundum naturam ad proprium locum pergit non de eo, quod præter naturã fertur, & aut omnino id eſſe ſuum in locum ferri, aut ſimul accidere.

Amplius uidetur poſitum ſtare, aut omnino eſſe in ipſius locum ferri: aut accidere ſimul proprie duci, ut in proprium qui eſt ſecundum naturam locum, non in eum qui eſt extra naturam.

SEcundo probat phyloſophus idem ſic, generatio quietis, vel eſt idem, quod motus naturalis quo aliquid fertur in locum proprium: aut eſt ſimul cum motu naturali, ſed generatio quietis uiolente, nec eſt motus naturalis, nec ſimul accidit cum motu naturali. ergo non eſt aliqua generatio quietis uiolente. De hac ratione ſola maior ponitur in textu. Dicit igitur phyloſophus ſic. Amplius uidetur ſtare, hoc eſt quietem generari, aut omnino eſſe in ipſius locum ferri, hoc eſt, aut eſſe idem cum motu naturali in locum proprium, aut accidere ſimul cum motu naturali in locum proprium. Intelligendum eſt, quod iſta dubitatio non ſoluitur hic, nec in tranſlatione Commen. ſed poſterius. Poteſt tamẽ ſic ſolui, ſcilicet, quod proprie loquendo de quiete, ſcilicet, ſecundum quod eſt priuatio motus ſic, ſicut ad motum non eſt motus, ita ad quietem non eſt motus, tamen large loquendo de moto, vel generatione ſic eſt concedendum aliquo modo, quod quies eſt generata, quia denuo denominat ſubiectum, nõ tamẽ eſt generatio quietis uiolente, eo modo quo generatio eſt quietis naturalis: quoniam quies naturalis cauſatur a natura exiſtente in re mota: a qua cauſatur motus naturalis: ab
C eadem enim natura cauſantur motus naturalis, & quies naturalis, ſed quies uiolenta cauſatur a uirtute uiolenta deficiente: quoniam cum uirtus uiolenta ſit fortis in principio motus eſt potens prohibere motum a loco ſuo: & ad mouendũ ipſum ulterius, & poſtea in fine motus virtus uiolenta eſt intantum debilitata, quod non ſufficit ad ulterius mouẽdum, ſed ſolum impedit mobile a loco ſuo, & tunc facit mobile uiolenter quieſcere. Minor enim uirtus ſufficit ad impediendum mobile a motu naturali quam requiratur ad mouendum ipſum motu contrario, & ideo cum virtus uiolentans intantum debilitetur, quod non poteſt vlterius mouere impedit motum contrarium, & facit mobile quieſcere. Cũ vero virtus violentans intantum debilitetur, quod nec ſufficit ad mouendum, nec ad impediendum motum naturalem: tunc mobile incipit moueri motu ſuo naturali, & hæc eſt cã, quod lapis proiectus ſurſum quieſcit in puncto reflexionis, niſi impediatur, proijciens enim eſt cauſa huius quietis per hoc, quod non ſufficit ad mouendum ulterius, ſed ſolum ad prohibendum mobile a loco ſuo, & a motu naturali ad locũ
D ſuum. Et hoc forte intelligunt aliqui qui dicunt, quod in motu uiolento eſt generatio quietis defectiue, ſed in motu naturali eſt generatio quietis effectiue, quare &c.

Habet autem hic locus dubitationem: ſi quis ea quæ hic eſt: ei motui qui hinc eſt contraria ſic. Cum enim quippiam ex hoc mouetur, aut etiam abijcit: adhuc id quod abijcitur habere uidetur. Quare ſi hęc quies contraria ſit ei motui quo hinc ad contrariũ itur: contraria ſimul erunt.

Tex. c. 62. *Habet dubitationem: ſi contraria eſt quies: quæ eſt hic: qui huic eſt motui: cum enim moueatur ex hoc aut reijciatur: adhuc uidetur habere, quod abiectum eſt: quare ſi hæc quies contraria eſt ei qui huic eſt in contrarium motui ſimul erunt contraria.*

A HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, in qua phyloſophus mouet tertiam dubitationem, & continet duas particulas, quia in prima mouet, & ſoluit dubitationem. In ſecunda ibi [Dubitabit autem utique.] reuertitur ad dubitationem in ſecunda parte huius capituli Motam. Prima particula continet duas partes, quia in prima phyloſophus mouet quæſtionem, & arguit ad unam partem. In ſecũda ibi [Aut ſic quieſcit] ſoluit illam dubitationem. In prima igitur parte huius particulæ phyloſophus mouet dubitationem, & arguit ad eam. Dubitatio igitur eſt iſta. utrum quies in termino a quo contrarietur motui, ſicut prius deductum eſt, & arguit phyloſophus probando, quod non: quia mobile dum mouetur habet aliquid illius a quo mouetur. ergo ſi quies in termino a quo contrarietur motui ſequitur, quod mobile dum mouetur habet aliquid de quiete termini a quo, & per conſequens contraria ſunt ſimul in eodem, ſcilicet, motus, & quies in termino a quo.

An ex aliqua parte quieſcit, ſi adhuc manet: omnino autem eius, quod mouetur para eſt illic: pars ẽ
B in eo in quod mutatur. Quocirca, & motus magis cõtrarius motui quam quies. De motu igitur quieteve quomodo unus unaque eſt, & qui & quę quibus aduerſantur: ſatis iam diximus.

Aut ſic quieſcit, aut adhuc manet. Omnino autem eius, quod mouetur: aliud quidem ibi: aliud autem eſt in quod mutatum eſt. unde, & magis motus motui contrarius eſt quam quies. Et de motu quidem, & quiete: quomodo utraque unum ſint, & quæ contrariæ quibuſdam dictum eſt. Tex. c. 63.

HÆc eſt ſecunda pars huius particulæ: in qua phyloſophus ſoluit illam dubitationem: quæ ſolutio conſiſtit in hoc, quod quies non contrariatur motui ſimpliciter: ſed quodammodo, & etiam quies in termino a quo non eſt in eo, quod mouetur quodammodo: quia illud quod mouetur partim eſt in eo ex quo mouetur, & partim eſt in eo ad quod mouetur. Vnde eius, quod mouetur aliud eſt ibi, ſcilicet, in termino a quo, & aliud eſt in eo in quod mutat, ſcilicet, in termino ad quem. Vnde non eſt inconueniens, quod illud, quod quodammodo contrariatur motui cuiuſmodi eſt quies: ſit quodammodo ſimul in eodem cum motu. vnde quies non eſt ſimpliciter contraria motui: ſed motꝰ magis eſt cõtrarius motui quam quies: ut dicit hic phyloſophꝰ. Notãda ſunt hic duo dicta Commen primo, quod quies non eſt niſi priuatio motus, & contrarium in rei ueritate motui eſt motus oppoſitus ei, & ideo poſſibile eſt, vt quies, & motus in eodem inueniantur in duabus partibus moti, & nõ eſt poſſibile, vt duo motus contrarij inueniantur in duabus partibus eius, ſcilicet, moti: ſed neceſſario impediunt ſe adinuicem, & modicũ poſt dicit Commen. quod motus poteſt cõgregari cum quiete in eadem re mota, & non cum motu contrario: neque in duabus partibus diuerſis. hæc Commen. & hoc eſt verum de motu pure locali, & de mobili omnino continuo in partibus: quoniam continuum eſt: eius eſt unus motus, & ideo non poteſt una pars moueri localiter pure uno motu, & alia pars motu contrario: loquendo tamen de motu alterationis ſic
D bene eſt poſſibile, quod una pars moueatur uno motu, & alio motu contrario, quia poſſibile eſt, quod idem mobile calefiat ſecundum unam partem, & frigefiat ſecundum aliam partem, ſed illud mobile non erit continuum ſecundum formam, quamuis poſſit eſſe continuum ſecundum quantitatẽ. Vel poteſt illud intelligi de primo moto, & tunc eſt generaliter in omni motu uidelicet, quod impoſſibile ẽ motus cõtrarios congregari in diuerſis partibus primi moti. Si enim aliquid calefiat primo: hoc eſt ſecundum quamlibet partem impoſſibile eſt motũ contrarium, ſcilicet, frigefactionem eſſe in aliqua parte illius primi moti, & hoc forte melius. Secundo eſt notandum, quod Commen. dicit, quod eſt ſciẽdum, quod quies coniuncta cum motu non eſt diſtincta a motu, idest, in parte diſtincta: quoniam ſequeretur ex hoc, quod aliquid moueretur in aliqua parte, & quieſceret in alia, & tamen non eſt diſtincta: igitur eſt in potentia, & non in actu. hæc Commen. Ex his patet, quod quies quæ ſimul eſt cum motu eſt in eadem parte in qua eſt motus, & ideo non eſt quies in actu, ſed eſt quies in potentia. Attamen dubitatur quid Commen. intelligat per quietem in potentia, &

Primum notan.

Secundũ notan.

 mihi

A mihi uidetur, quod poteſt intelligi propinquitas ad quietem in actu: quia quanto motus eſt tardior tanto magis accedit ad quietem, quia igitur motus naturalis eſt tardior in principio quam in fine, & continue fit uelocior, & uelocior: ideo motus naturalis continue recedit a quiete, & continue eſt coniunctus cum quiete in potentia: quoniam quies in potentia non eſt niſi tarditas quæ eſt in motu: ex hoc, quod eſt propinquior termino a quo. Vel dicitur, quod per quietem Commen. intelligit manentiam ſub termino a quo, vel ſub diſpoſitione termini a quo. Mobile enim dum mouet manet partim ſub termino a quo: ſiue ſub diſpoſitione termini a quo: & ſic motus, & quies in termino a quo: hoc eſt manentia ſub termino a quo, vel ſub diſpoſitione termini a quo: congregantur ſimul in eadem parte mobilis. Et ſic dicitur, quod quies, ut phyloſophus loquitur hic de quiete, eſt priuatio motus. igitur eadem pars haberet motum, & priuaretur motu. Dicendum, quod manſio ſub termino a quo, ſiue ſub gradu, aut ſub diſpoſitione termini a quo eſt priuatio motus: qui eſt ab iſto gradu: vel ab illa diſpoſitione, ſed non eſt priuatio motus qui eſt ſimul cum illo gradu, vel cum illa diſpoſitione. Intelligendum, quod textus quem exponit Commen. habet hic quandam recapitulationem, quæ non habetur in noſtra tranſlatione, & eſt in textu quem Commen. exponit. commé. 63. & habet ſic. Iam igitur narrauimus de motu, & quiete: quo modo uterque eſt unus, & quomodo uterque contrariatur illi. Vnde Commentator dicit, quod ſicut motus eſt unus tripliciter, ſcilicet, in genere, ſpecie, & numero: ita qes é una genere, una ſpecie, & una numero, & dicit, quod illa quæ ſunt neceſſaria in unoquoque illorum modorum quietis ſunt neceſſaria in motu. B

Dubitabit autem utique quis, & de ſtare, ſi & quicunque præter natutá motus his eſt qes oppoſita. Si quidem igitur oon erit inconueniens; manet enim uiolentia, quare quieſcens aliquid erit; oon ſemper ſine fieri.

Tex.c.64. *Dubitabit autem utique quis, & de ſtare: ſi & quicunque præter naturam motus. His eſt quies oppoſita, ſiquidē igitur non erit inconueniens: manet enim uiolentia, quare quieſcens aliquid erit non ſemper ſi non fieri.* C

Expoſitio Commé. HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis principalis huius capituli: in qua phyloſophus reuertitur ad ſecundam dubitationem: quæ fuit, utrum quies uiolenta habeat generationem. Et ſecundum Commen. iſta litera in aliquibus libris non inuenitur & dicit Commen. quod phyloſophus iterauit iſtam dubitationem ad complendum ſermonē: quoniam in alio ſermone prædicto negauit, quod quies quæ eſt extra naturam habeat generationem, & arguit phyloſophus probando, quod quies extra naturam habet generationem, & hoc ſic. Aliquid eſt quieſcens per uiolentiam, & non ſemper, ſed de nouo, ut patet ad ſenſum: ſed illud, quod fit de nouo habet generationem. igitur qes uiolēta hēt gňationē.

Sed palam, quod erit. Sicut eoim mouetur præter naturam, & quieſcit utique aliqd præter naturá.

D *Sed palam quod erit, ſicut enim mouetur præter naturam, & quieſcit utique aliquid præter naturam.*

Solutio dubitationis. ISTam dubitationem ſoluit phyloſophus: quæ ſolutio conſiſtit in hoc, quod quies uiolenta habet generationem: quoniam ſicut aliquid mouetur de nouo per uiolentiam: ita aliquid quieſcit de nouo per uiolentiam, quod non contingit ſine generatione. Et dicit Commen. ꝙ generatio quietis contingit multipliciter, ſcilicet, ſecundum quod dicitur de generatione quietis naturalis, & de generatione quietis uiolentæ, & eſt intentio phyloſophi ſecundum Commen. ꝙ ſicut quies naturalis quæ eſt a cauſa intrinſeca inuenitur poſt motum naturalem, qui eſt in re a cauſa intrinſeca: ita quies violenta quæ fit in re fit a motu extra naturam: ita quod quies uiolenta fit a cauſa extrinſeca, ſicut, & motus uiolentus. Alij vero dicunt, quod quies uiolenta non habet generationem propriæ, ſcilicet, procedentem ab aliqua cauſa per ſe effectiua quietem, ſicut quies naturalis, ſed habet generationem

A per accidens per defectum uirtutis actiue, quia cū ceſſat uiolentia mouentis, vel impeditur eius uirtus, tunc fit quies uiolenta, ſed qualitercunque fit ſemper quies uiolenta habet aliquo modo generationem, quauuis non intendatur a natura uiolenter moti.

Quooiam autem eſt quibuſdam motos ſecondū oaturam, & præter naturam: puta ignis qui ſurſum ſecundum naturam: qui autem deorſum præter oaturam: utrum hic cootrarius: aut qui terrę: hęc enim fertur ſecuodum naturam deorſum.

Quoniam autem eſt quibuſdam motus ſecundum naturam, & præter naturam. Puta ignis qui ſurſum ſecundum naturam, qui autem deorſum præter naturam utrum hic contrarius aut qui terrę: hæc enim fertur ſecundum naturam deorſum. Tex.c.65.

B HÆc eſt quarta pars principalis huius capituli, in qua phyloſophus mouet, & ſoluit dubitationem quartam, & continet duas particulas: quia in prima mouet dubitationem. In ſecunda ibi [Aut palam] ſoluit illam dubitationem. In prima igitur particula phyloſophus mouet dubitationem, dubitatio eſt illa, quod cum motus naturalis ignis ſit ſurſum, & motus eius uiolentus deorſum, & motus naturalis terræ eſt deorſum, & motus eius uiolentus ſit ſurſum: quæ illorum motuum cui eſt contrarius: utrum, ſcilicet, motus ignis ſurſum ſit contrarius motui ignis deorſum, vel motui terræ deorſum, &c.

Aut palam quia ambo, ſed oon eodem modo. Sed qui quidem ſecundum naturam: ſecundum naturam exiſtenti: eius autem qui ipſius qui ſurſum igois: ei qui deorſum, ut ſecundum naturam exiſteos præter naturam exiſtenti. Similiter autē, & in mãſionibus.

C *Aut palam quia ambo: ſed non eodem modo, ſed qui quidem ſecundum naturam: exiſtentis: eius autem qui ipſius: qui ſurſum ignis: eius qui deorſum, ut ſecundum naturam exiſtēs præter naturā exiſtēti. ſimiliter āt, & mãſionibus.*

HÆc eſt ſecunda particula huius partis, in qua phyloſophus ſoluit illam dubitationem, & ſolutio conſiſtit in hoc, quod motus ignis ſurſum contrariatur utrique illorum motuum: ſed diuerſimode: quoniam motus ignis ſurſum contrariatur motui ignis deorſum: ſicut naturalis non naturali, & contrariatur motui terræ deorſum, ſicut naturalis naturali, & eodem modo eſt de quiete, ſcilicet, quod quies ignis ſurſum cootrariatur quieti ignis deorſum, & etiam contrariatur quieti terræ deorſum. Vnde dicit Commen. ꝙ una quies naturalis habet duas quietes ſibi contrarias, ſicut quies naturalis terræ deorſum habet quietem extra naturam ſibi contrariam, ſcilicet, quietem terræ ſurſum, & habet quietem naturalem ſibi contrariam, ſcilicet, quietē ignis ſurſum.

D Forte autē quieti motus aliquatenus opponitur. Cum enim moueatur ex hoc, & abijciat, adhuc uidetur habere, quod abijcitor. Quare ſi ipſa quies contraria ei qui hinc in contrarium motui: ſimul exiſtūt contraria, ſi aliquatenus quieſcit: aut adhuc manet. Totaliter autem eius quod mouetur, hoc quidē ibi: hoc autem in quod mutatur. Propter quod, & magis motus motui contrarium quam quies. Quis quidem igitur motus ſimpliciter unus dictum eſt, & de motu quidem, & quiete, quomodo uterque uous, & ꝙ cootrarij quibuſdam, dictum eſt.

Forte autem quieti motus aliquatenus opponitur. Cum enim moueatur ex hoc, & abijciat, adhuc uidetur habere, quod abijcitur, quare ſi ipſa contraria ei huic in contrarium motui ſimul exiſtant contraria, ſi aliquatenus quieſcit

ſcit

ſcit, aut adhuc manet. Totaliter autem eius, quod mouetur hoc quidem ibi, hoc autem in quod mutatur, propter quod magis motus motui contrarium quam quies. Quis quidem igitur motus ſimpliciter unus dictum eſt, & de motu quidem, & quietem quomodo utique unus, & qui contrarij quibuſdam dictum eſt.

VLterius phyloſophus dicit, quod motus forte non opponitur quieti: quia cum aliquid mouetur habet partem de quiete ex qua mouetur, & ſic ſi motus ſimpliciter opponeretur quieti ſequeretur quod contraria eſſent ſimul in eodem: quia omne quod mouetur partim eſt in termino a quo, & partim in termino ad quē. Et propter hoc concludit phyloſophus: quod motus magis contrariatur motui quam quies, & hæc eſt vigeſimaquarta, & ultima concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Motus & quies poſſunt eſſe ſimul in eoddem: ſed quæ contraria non poſſunt eſſe ſimul ſunt magis contraria quam illa quæ poſſunt eſſe ſimul, ergo motus magis contrariatur motui quam quies. Et Commentator dicit hic: quod quia phyloſophus notificauit quod quies non opponitur motui in rei ueritate, ſed ſecundum priuationem, & habitum notificauit hæc: & quod quodammodo opponitur: licet non opponatur, ſicut motus opponitur motui: deinde recapitulat, vt patet.

Vigeſima quarta cō cluſio huius libri.

FINIT EXPOSITIO BVRLÆI IN LIBRVM quintum de Phyſico auditu Ariſtotelis.

LIBER SEXTVS.

DE PARTIBILITATE, ET CONTInuitate motus, & annexorum motuum.

Tractatus I.

SI autem ea continua ſunt, ut antea diffinimus: quorum vltima ſunt unum, ea tāgentia: quorum fines ſunt ſimul: eademque deinceps inter quæ nihil eiuſdem generis cadit: impoſſibile eſt ex indiuiſibilibus continuum quicquam conſtare, ut ea punctis lineam: ſi linea quidem continuum: punctum autem indiuiſibile ſit. Vltima namque punctorum nec unum ſunt quippe: cum indiuiſibilis res non ſit hoc quidem vltimum: illud autem alia pars quędam. Nec etiam ſimul, cum nullum ſit prorſus ultimum eius quod partibus caret. Vltimum enim & id cuius eſt ultimum patet eſſe diuerſa.

Tex.cō.1.

SI autem eſt continuum, & quod tangitur, & conſequenter ſicut diffinitum eſt prius: continua quidem quorum ultima unum. Quę uero tanguntur quorum ſimul. Conſequenter autem quorum nihil eſt medium proximi generis: impoſſibile eſt ex indiuiſibilibus eſſe aliquod continuum, ut lineam eſſe ex punctis: ſi uero linea quidem continuum eſt, punctum autem indiuiſibile. Neque enim unum ſunt ultima punctorum. Non eſt enim hoc quidem ultimum punctorum: aliud autem aliqua pars indiuiſibilis. Neque ſimul ſunt ultima: non enim eſt ultimum nihil impartibilis: alterum enim eſt ultimum, & cuius eſt ultimum.

POSTQVAM in quinto libro determinatū eſt de motu, prout diuiditur in ſuas partes ſubiectiuas: in hoc ſexto libro determinat phyloſophus de motu ſecundum quod diuiditur in ſuas partes integrales ſiue quātitatiuas, & hoc

A eſt determinare de iſtis proprietatibus motus, ſcilicet, de cōtinuitate, partibilitate, finitate, & infinitate motus. Vnde liber iſte continet tres Tractatus: quoniam in primo Tractatu determinatur de compoſitione motus, & uniuerſaliter cuiuſlibet continui. In ſecundo autem ibi. [Quod mutatur autē.] Determinatur de diuiſione, declarando quot & quibus modis motus eſt diuiſibilis. In tertio ibi. [Zeno autem de ratiocinatur.] Ponuntur, & ſoluuntur quædam ſophiſticationes antiquorum, propter quas quidam negauerunt motum eſſe: & quidam dixerunt omnia ſemper moueri. Primus Tractatus continet quatuor capitula: quoniam in primo declaratur principaliter, quod nullum continuum componitur ex indiuiſibilibus. In ſecundo ibi. [Quoniam autem omnis magnitudo.] Declaratur per naturam uelocitatis, & tarditatis in motu quod nec magnitudo, nec tempus componitur ex indiuiſibilibus, ſed quod utrunque diuiditur in infinitum, ita quod utrunque eſt infinitum ſecundum diuiſionem, ſeu in medijs. In tertio ibi. [Et ſi quodcunque infinitum eſt.] Declaratur quod finitas, & infinitas eodem modo inuenitur in magnitudine, & in tempore, ita quod ſi unum eſt infinitum ſecundum diuiſionem aut ſecundum extrema: alterum eſt in
B finitum ſecundum diuiſionem, uel ſecundum extrema. In quarto ibi. [Neceſſe autem & ipſum &c.] Determinat de indiuiſibilitate continuitatis, & continuantis partes temporis adinuicem, & de diuiſibilitate mobilis. Capitulum primum continet tres partes principales: quoniam in prima declaratur per naturam ipſius continui abſolute, quod nullum continuum componitur ex indiuiſibilibus. In ſecunda ibi. [Eiuſdem autem rationis.] Declaratur per naturam motus, & mobilis: quod magnitudo non componitur ex indiuiſibilibus. In tertia ibi. [Similiter autem neceſſe eſt.] Declaratur quod tempus, & magnitudo eodem modo ſe habent quantum ad diuiſibilitatem, & indiuiſibilitatem. Prima pars continet tres particulas: ſecundum numerum trium rationum: per quas declarat ſuam concluſionem. Secūda ibi. [Amplius neceſſe eſt.] Tertia ibi. [Amplius diuiditur.] In prima igitur particula huius partis phyl. ponit unam rationem ad probandum quod nullum continuum componitur ex indiuiſibilibus. Vnde ſciendum eſt quod nec Proculus, nec Lync. qui concluſiones huius ſexti ordinauerunt ſequuntur ordinem phyloſophi: ſecundum quod exponit Commen. Auer. propter quod ego
C intendo ordinare concluſiones huius ſexti libri ſequendo ordinem phyloſophi ſecundum expoſitionem dicti Commē. Primo igitur phyloſophus ponit unam rationem probantem primam concluſionem huius libri, quæ eſt iſta. Quod nullū continuum componitur ex indiuiſibilibus. Vnde prima ratio probans illam concluſionem formatur ſic, & hoc ſecundum expoſitionem Commen. Omnia ex quibus componitur continuum diuiduntur in ultimum, & in habens vltimum: ſed indiuiſibilia non diuiduntur in vltimum. ergo indiuiſibilia non ſunt illa ex quibus componitur continuum. Circa hanc rationem ſic procedit phyloſophus: quia primo infert concluſionem ex dictis in quinto huius: ex quibus etiam dictis poteſt probari minor huius rationis. Secundo vero ibi. [Neque enim unum ſunt.] Probat minorem huius rationis ex illis dictis in quinto huius. Dicit igitur phyloſophus primo: quod ſi continuum, & contactum, ſeu contiguum, & conſequenter entia ſunt ſicut dictum eſt prius in quinto huius: Ita continua ſunt illa quorum ultima ſunt unum, & contigua, quorum ultima ſunt ſimul, & conſequenter entia: illa quorum nihil eſt medium proximi generis: impoſſibile eſt con-
D tinuum componi ex indiuiſibilibus, ut lineam ex punctis, ſi ita eſt quod linea ſit quoddam continuum, & punctus quoddam indiuiſibile: concluſio igitur eſt illa, videlicet, quod impoſſibile eſt continuum componi ex indiuiſibilibus, ſiue ꝙ nullum continuum componitur ex indiuiſibili. Deinde ponit probationem minoris dicens [Neque vnum ſunt.] Quæ talis eſt. Nullum non habens ultimum diuiditur in ultimum, & habens ultimum, hoc ſtatim patet, quia vltimum aliud eſt ab eo cuius eſt vltimum: ſed omne indiuiſibile eſt non habens ultimum. ergo nullum indiuiſibile diuiditur in ultimum, & in habens ultimum. minor huius rationis patet, quia ultimum aliud eſt ab eo cuius eſt vltimum, & ita omne habens ultimum eſt diuiſibile, & per conſequens: omne indiuiſibile eſt non habens ultimum. maior huius rationis non ponitur hic in textu, nec etiam eius probatio: ſed Commē. probat illam maiorem ſic. Neceſſe eſt continua contiguari antequam continuentur: ſed omnia contigua diuiduntur in ultimum, & in habens vltimum. Vnde Commen. quaſi arguit ſic. Omnia contigua diuiduntur in vltimum, & in habens vltimum

Prima rō.

Tex.c.11. & 25. & 26.

Probatio minoris.

Quomodo ſint intelli dicta Commé. ·mum:ſed omnia continua ſunt contigua. ergo omnia continua diuiduntur in vltimum, & in habens vltimum. Sed circa dicta Commen. hic ſunt duo intelligenda. Primo quod cum Commen. dicit, quod omnia ex quibus componitur cõtinuum diuiduntur in ultimum, & in habens ultimum, non eſt intelligendum quod omne illud ex quo componitur continuum diuidatur in vltimum tanquam in partem ſuam, & in habens vltimum: ſed habet ſic intelligi, ſcilicet, quod omne illud ex quo componitur continuum habet vltimum, & aliquid aliud: non ſic quod vltimum ſit pars eius. Secũdo eſt intelligendum quod cum Commen. dicit quod neceſſe eſt continua contiguari antequam continuentur, quod hoc nõ debet ſic intelligi quod oporteat partes cuiuſcunque contigui prius eſſe diuerſas abinuicem, ſic quod habeant diuerſa vltima priuſquam habeant idem vltimum. Sed ſic debet intelligi, ſcilicet, quod omnia continua ſunt contigua: ita q̃ contiguum eſt prius, & ſuperius quam continuum, & illud eſt verum: accipiendo contigua communiter pro omnibus illis, quorum vltimum vnius eſt ſimul cum vltimo alterius: ſic enim loquendo eſt verum quod contiguũ eſt prius quam cõtinuum: quoniam ſi aliqua ſint continua: vltimum vnius eſt idem cum vltimo alterius, & per conſequens vltimum vnius eſt ſimul cum ultimo alterius, & per conſequens illa ſunt contigua, & per conſequens: a primo ad ultimum ſi aliqua ſunt continua illa ſunt contigua: ſed non ſequitur econuerſo: quia illa quæ habent diuerſa ultima exiſtentia inſimul ſũt contigua: ſed non ſunt continua. Iterum eſt intelligendum quod ratio phyloſophi poſſet aliter formari, & hoc ſic. Omne illud ex quo componitur continuum habet ultimum, ſed nullum indiuiſibile habet ultimum. ergo nullum indiuiſibile eſt illud ex quo componitur continuum. ergo continuum non componitur ex indiuiſibilibus. maior huius rationis patet, quia omne illud ex quo continuum componitur continuatur cum alia parte. nam illud eſt continuum cuius partes continuantur adinuicem: ſed omne continuatum cum alio habet idem ultimum cum eo cum quo continuatur, quia cõtinua ſunt quorum ultima ſunt unum: & per conſequẽs omne illud ex quo componitur continuum habet ultimum: & hæc eſt maior, & patet ex quinto huius. minor uero eſt nota: quia ultimum eſt aliud ab eo cuius eſt ultimum, & ſic omne habens ultimum habet ultimum: & aliquid aliud: ſed indiuiſibile non habet ultimum, & aliquid aliud ab eo, quia ſic eſſet diuiſibile. ergo nullum indiuiſibile habet ultimum.

Præterea puncta ex quibus continuum conſtat aut continua ſint aut ſe tangant neceſſe eſt, atq. eadem eſt de cunctis indiuiſibilibus ratio. At continua ſanè nequeunt eſſe propter rationem iam dictam. Et cum quippiam tangit, aut totum tangit totum, aut pars partem, aut totum partem, cum igitur indiuiſibile partibus careat, totum ipſum tangat neceſſe eſt. At ex hiſce quæ hoc pacto, ſe tangunt nullum continuum unquam emerget. Continuum enim habet aliam, atque aliam partem, & diuiditur in partes eandem ſubeuntes legem, & ſeparatas etiam loco.

Tex. c6. 2. *Amplius: neceſſe eſt, aut continua eſſe puncta, aut tangentia ſe adinuicem, ex quibus eſt continuum. Eadem autem ratio eſt, & in omnibus indiuiſibilibus. Continua quidem igitur non erunt propter prædictam rationem. Tangit autem omne, aut totum totum, aut pars partem, aut totum pars. Quoniam autem impartibile eſt indiuiſibile, neceſſe eſt totum tangere totum. Totum autem totum tangens non eſt continuum. Continuum enim habet hoc quidẽ aliam, illud uero palam aliam partem, & diuiditur in ſic diuiſibilia, & loco diſcreta.*

Secunda ratio. HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur ſecunda ratio probans, q̃ nullum continuum componitur ex indiuiſibilibus. Ratio igitur talis eſt. Si continuum componeretur ex indiuiſibilibus illa indiuiſibilia aut eſſent continuata, aut contiguata, aut conſequenter entia: ſed nullo iſtorum modorum poſſunt indiuiſibilia eſſe in continuo componentia continuum. ergo nullo modo poteſt continuum componi ex indiuiſibilibus. maior uero patet per ſufficientem diuiſionem, pluribus enim modis non uidetur quod partes eiuſdem continui poſſint ſe habere adinuicem. minor uero probatur quãtum ad utrumque eius partem, & primo quod indiuiſibilia non poſſunt eſſe continuata adinuicem, quia continua ſunt, quorum ultima ſunt unum: ſed indiuiſibilia non habent ultima unum, quod indiuiſibile non habet ultimum declaratum eſt. ergo indiuiſibilia non poſſunt eſſe continuata adinuicem, & quod etiam indiuiſibilia non poſſunt eſſe contiguata adinuicem. probatur ſic. contiguata adinuicem tangunt ſe. ſi igitur indiuiſibilia componentia continuum eſſent cõtiguata adinuicem: ſequeretur quod omnia indiuiſibilia tangerent ſe, quod eſt impoſſibile, & probatur: quia ſi indiuiſibilia componentia continuum tangerent ſe, aut igitur pars tãgeret partem, aut totum tangit partem, aut pars tangit totũ, aut totum tangit totum. Non eſt dare primum, nec ſecundum, nec tertium: quia indiuiſibile non habet partem, nec etiam eſt dare quod totum tangat totum, quia omne continuum habet unam partem extra aliam, & etiam diuiditur in partes loco determinatas, & ſic continuum eſt maius ſua parte: ſed compoſitum ex illis quæ tangunt ſe ſecundum totum non eſt maius uno illorum, quia quodlibet illorum occupat totum locum, quem ipſum totum occupat. ergo continuum non componitur ex indiuiſibilibus tangentibus ſe ſic, quod totum tangat totum. Vnde Commen. format illam rationẽ ſic. Omne continuum fit ex rebus ex quarum continuatione adinuicem fit magnitudo. i. aliquid maius, & eſt illud quod habet partes: ſed ex continuatione indiuiſibilium adinuicẽ ſecundum totum non fit magnitudo, hoc eſt non fit maius, nec aliquid habens partes. ergo ex indiuiſibilibus contiguatis adinuicem ſecundum totum non fit continuum. ergo maior patet de ſe. & minorem probat Commen. ſic. Contiguatio aliquorum ſecundum ſe totum non eſt niſi eorum ſuperpoſitio, ſed ex ſuperpoſitione indiuiſibilis ſuper indiuiſibile non fit maius. ergo ex continuatione indiuiſibilium adinuicem non fit magnitudo, nec aliquod maius. Quod autem ex ſuperpoſitione indiuiſibilis ſuper indiuiſibile non fiat maius. Commen declarat per exempla: nam quia linea eſt indiuiſibilis ſecundum latitudinem, ideo ex ſuperpoſitione lineę ſuper lineam non fit magnitudo in latitudine. Similiter quia ſuperficies eſt indiuiſibilis ſecundum profunditatem: ideo ex ſuperpoſitione ſuperficiei ſuper ſuperficiem non fit magnitudo ſecũdum profundum. Et uniuerſaliter indiuiſibile ex ea parte qua eſt indiuiſibile non facit maius. Et quia pũctus eſt indiuiſibilis ex omni parte: ideo non facit maius. nec aliquid habens partes: & omnem continuum habet partes. ergo. Intelligendum eſt hic quod indiuiſibile ex ea parte qua eſt indiuiſibile non facit maius: quia igitur linea indiuiſibilis ſecundum latitudinem: ideo linea addita lineæ non facit maiorem latitudinem, tamen quia linea eſt diuiſibilis ſecundum longitudinem, ideo linea addita lineæ ex parte longitudinis facit maiorem longitudinem: linea autem additur lineæ ſecundum longitudinem, quando una linea additur extremitati alterius lineæ: ita quod illæ lineæ tangunt ſe ſecundum earum ultima: linea uero ſuppunitur lineæ quando una ponitur ſuper aliam, & illa additio eſt ſecundum latitudinem, & non ſecundum longitudinem, & quia linea eſt indiuiſibilis ſecundum latitudinem: ideo ex tali ſuperpoſitione non cauſatur latitudo, nec etiam ex tali ſuperpoſitione cauſatur longitudo: quia non fit additio ſecundum longitudinem, & eodem modo eſt de ſuperficie ſ. quod ſuperficies ſuperpoſita ſuperficiei non facit profundum, quia ſuperficies eſt indiuiſibilis ſecundum profundum. Ex his poteſt patere quare duæ lineæ, uel duę ſuperficies poſſunt eſſe ſimul adæquatę, ſed duo corpora non poſſunt eſſe ſimul adæquatæ. Et cauſa propter quam duę lineæ, uel duę ſuperficies poſſunt eſſe ſimul adæquatæ eſt, quia ſunt indiuiſibiles ſecundum aliquam dimenſionem, & ſecundum illam dimenſionem ſecundum quam ſunt indiuiſibiles poſſunt eſſe ſimul, quia ex illa parte non faciunt diſtare. Impoſſibile tamen eſt quod duæ lineę ex ea parte qua ſunt diuiſibiles ſint ſimul adæquatæ. Si enim linea addatur lineæ ſecundum longitudinem, ita q̃ una tangat aliam ſecundum ultima tantum, certum eſt quod non ſunt ſimul adæquatæ immo quod duæ lineæ coniunctæ adinuicem ſecundum longitudinem ſunt ſimul adæquatę, hoc includit contradictionem. Cauſa uero propter quã duo corpora non poſſunt eſſe ſimul adæquatæ eſt, quia corpus eſt diuiſibile ſecundum omnem dimenſionem, & ideo &

omni

omni parte facit diſtare. Vnde ſicut impoſſibile eſt quod duæ longitudines tangentes ſe ſecundum longitudinem ſint ſimul adæquatæ, ita impoſſibile eſt, & forte contradictionem includens, quod duæ profunditates tangentes ſe ex parte profunditatis ſint ſimul adæquatæ. Intelligendum etiam quod ex iſto loco accipitur unum commune dictum. ſ. quod indiuiſibile additum alicui non facit maius. Hoc tamen non videtur uerum, quia ex duobus indiuiſibilibus fit unum totum, verbi gratia, ex intellectu, & ſpecie intelligibili fit unum totum, & omne totum eſt maius ſua parte. ergo indiuiſibile additum indiuiſibili facit maius ſua parte. Item vnitas eſt indiuiſibilis, & tamen unitas facit maius: quoniam numerus ternarius eſt maior numero binario, & tamen numerus ternarius non excedit numerum binarium niſi in vnitate. ergo. Dicendum eſt igitur quod facere maius eſt dupliciter, ſcilicet, uel entitatiue, uel quantitatiue, & facere maius quantitatiue iterum eſt dupliciter, uidelicet, uel facere maius quantitatiue ſecundum quantitatem diſcretam, uel facere maius quantitatiue ſecundum quantitatem continuam: dico igitur quod indiuiſibile additum alteri facit maius entitatiue, quia magis eſt de entitate in duobus indiuiſibilibus quam in uno, & ſic debet intelligi illud principium ſi debeat vniuerſaliter intelligi, ſcilicet, omne totum eſt maius ſua parte entitatiue: quoniam omne totum habet plus de entitate quam ſua pars: ſed in alio intellectu non eſt illud principium uniuerſaliter uerum, quia non omne totum eſt maius ſua parte quantitatiue: nam compoſitum ex materia, & forma non eſt maius quantitatiuo quam ſua forma, aut quam ſua materia, ſi vero per facere maius intelligitur facere maius quantitatiue, illud debet intelligi, uel ſecundum quantitatem continuam, ſiue ſecundum quantitatem diſcretam. Dico igitur quod indiuiſibile additum alicui non facit maius quantitatiue ſecundũ quantitatem continuam, & hoc vult hic P. tamen indiuiſibile additum alicui bene facit maius ſecundum quantitatem diſcretam, quia numerus ternarius eſt maior numero binario ſolum per unitatem: ſed proprie loquendo maius, & minus non dicuntur de quantitate diſcreta: ſed de quantitate continua. Vnde magnum, & paruum proprie dicuntur de quantitate continua, & multum, & paucum dicuntur de quantitate diſcreta, & ſic proprie loquendu indiuiſibile non facit maius: ſed facit plus, quia tria indiuiſibilia ſunt plura quã duo, loquendo tamen largè dè maioritate, & ſic eſt concedendum quod indiuiſibile facit maius quantitatiue ſecundum quantitatem diſcretam, non autem ſecundum quantitatem continuam. Et hoc ſufficit quantum ad intentionem phyloſophi, ſcilicet, quod indiuiſibile additum alicui non facit maius, ſcilicet, ſecundum quantitatem continuam, quia ex hoc habetur quod continuum non componitur ex indiuiſibilibus.

(margin: A, B, C; Dubium., Solutio.)

At vero neque punctum ad punctum, neque nũc ipſum ad nunc ipſum deinceps erit, ut ex illis longitudo, ex his tempus conſtet. Nam ea quidem deinceps ſunt inter quæ non eſt eiuſdem generis quicquam: inter vero puncta ſemper eſt linea, & inter ipſa nunc tempus.

At uero neque conſequenter inerit punctum puncto, aut ipſum nunc ipſi nunc: ut ex his ſit longitudo, aut tempus. conſequenter enim eſt quorum nullum eſt medium proximum. Punctorum autem ſemper eſt medium linea, & ipſorum nunc tempus.

PRobato quod continuum non componitur ex indiuiſibilibus continuatis, uel contiguatis adinuicem. phyloſophus probat quod continuum non componitur ex indiuiſibilibus conſequenter entibus. Et primo proponit phyl. illud quod intendit probare. Secundo probat propoſitum ſuum. Dicit igitur phyl. primo: quod punctus non inerit lineæ conſequenter alteri puncto, neque ipſum nunc, id eſt, inſtans erit conſequenter alteri inſtanti in tempore, ita quod ex illis indiuiſibilibus conſequenter entibus fiat longitudo, id eſt, linea, aut tempus, & hoc eſt quod phyloſophus intendit probare, ſcilicet, quod continuum non componitur ex indiuiſibilibus conſequenter entibus in ipſo, & probat hoc tali ratione. Inter conſequenter entia nihil eſt medium homogeneum, hoc eſt eiuſdem naturæ cum eis, ut patet per diffinitionem conſequenter entium: ſed inter quæcunque indiuiſibilia in eodem continuo eſt aliquid medium homogeneum. ergo in continuo non ſunt indiuiſibilia conſequenter entia, ex quibus ipſum continuum componatur: maior patet per diffinitionem conſequenter entium, & minor declaratur quia inter quæcunque puncta eſt linea media, & in qualibet linea eſt punctus, & ideo inter quælibet duo puncta eſt punctus, & per conſequens homogeneum aliquid, & ſic de alijs indiuiſibilibus exiſtentibus in alijs continuis, ut de inſtanti tempore, & de mutato eſſe in motu, & ſic de alijs. Quod autem inter quælibet duo puncta in eadem linea continua ſit linea media: non probat phyloſophus: ſed Commen. probat illud dupliciter. Primo, quia punctus non contiguatur cum puncto, cum non habeat vltimum. Secundo, quia puncta ſunt vltima linearum. ergo impoſſibile eſt quod ſeparentur a linea. ergo inter quælibet duo puncta eſt linea media. Sciendum eſt quod per hanc, ſcilicet, indiuiſibilia non ſunt conſequenter entia in uno continuo: facit Lyncon. unam concluſionem ſeparatam, qua tamen phyloſophus non utitur niſi ad probandum quod ex indiuiſibilibus non componitur continuum: ideo non pono hanc concluſionem principalem, cum ſolum ſit proſyllogizata, ad probandum quod continuũ non componitur ex indiuiſibilibus. Proculus etiam facit hãc vnam concluſionem ſeparatam: indiuiſibilium exiſtentium in eodem continuo inter medium eſt continuum, & hanc ſimiliter ponit Proculus vnã concluſionẽ ſeparatã, uidelicet, ꝙ indiuiſibilia non ſe tangunt, quibus tñ P. non vtitur niſi ad probandum ꝙ ex indiuiſibilibus non componitur continuũ. Notandum ſecundum Commen. hic: quod phyloſophus deſtruit iſtum modum, ſcilicet, continuum componi ex indiuiſibilibus conſequenter entibus ad confirmandum quod notum eſt per ſe, quod continuum non componitur ex conſequentibus, id eſt, ex conſequenter entibus non contiguatis adinuicem, & quod hoc ſit manifeſtum per ſe declarat Commen. ſic: quia conſequentia, id eſt, conſequenter entia quando ſunt non contigua inter illa eſt aliquid etherogeneum, & impoſſibile eſt, ut unum ſecundum contiguationem componatur ex diuerſis in ſpecie, & impoſſibile eſt imaginari ꝙ inter conſequentia, id eſt, inter conſequenter entia ſit vacuũ, quoniam vacuum iam deſtructum eſt, & etiam illud vacuum aut eſt diuiſibile aut indiuiſibile, ſi diuiſibile tunc illę partes indiuiſibiles eſſent vltima eius, & ſic continuum componeretur ex vacuo: ſi autem indiuiſibile, & aliæ partes ſunt indiuiſibiles, tunc ex eis non ſit diuiſibile, hæc Commen. Vnde Commen. intendit quod hoc eſt manifeſtum per ſe, quia ſtatim & quaſi imperceptibiliter eſt notum quod continuum non componitur ex indiuiſibilibus conſequenter entibus non contiguatis adinuicem. Prius enim declaratum eſt quod non componitur ex indiuiſibilibus contiguatis adinuicem, ratio uero per quam hoc eſt manifeſtum, ſcilicet, quod continuum non componitur ex indiuiſibilibus conſequenter entibus eſt illa: quoniam inter conſequenter entia non contigua eſt aliquid medium, ſed nihil eſt medium homogeneũ, quia tunc non eſſent conſequenter entia. ergo uel eſt aliquid etherogeneum medium, uel eſt vacuum medium, non eſt debere quod continuum componatur ex conſequenter entibus inter quę eſt aliquid etherogeneum medium, quia tunc continuum componeretur ex conſequenter entibus, & illo etherogeneo, quod eſt falſum, quia continuum non componitur ex diuerſis in ſpecie, nec ex conſequenter entibus, inter quæ eſt vacuum medium, tum quia vacuum medium nõ eſt, ut demonſtratum eſt prius, tum quia ſi eſſet vacuum medium illud vacuum aut eſſet diuiſibile, aut indiuiſibile, ſi diuiſibile, tunc illa indiuiſibilia conſequenter entia erunt vltima illius vacui diuiſibilis, & tunc continuum componeretur ex vacuo, quia continuum componitur ex illis quæ ſunt in continuo: quorum vltima ſunt vnum: ſi vero illud vacuũ ſit indiuiſibile, & aliæ partes, ſcilicet, partes conſequenter entes, ſunt etiam indiuiſibiles, tunc ex eis non ſit aliquod diuiſibile. Vnde intelligendum eſt quod quando Commen. dicit quod impoſſibile eſt, vt vnum ſecundum contiguationem componatur ex diuerſis in ſpecie per vnum ſecundum contiguationem intelligi vnum ſecundum continuationem. Illud enim quod eſt per ſe continuum, ſcilicet, quantitas continua non componitur ex diuerſis in ſpecie, & quamuis forte aliquod per accidens continuũ poſſit componi ex diuerſis in ſpecie, ſicut arbor, vel ramus cuius vna pars eſt viridis, & alia ſicca, & ſic vna pars animata, & alia inanimata. Vnde breuiter Commen. intelligit quod impoſſibile eſt vnum per ſe continuum componi ex diuerſis in ſpecie.

(margin: D; Lyncon., Proculus., Notandũ.)

Præterea

Prȩterea in indiuiſibilia diuiderentur, ſi ex quibus utrumque conſtat, in ea quoque diuiditur, at nullum continuum in ea eſt diuiſibile quæ partibus carent.

Tex.cõ.3. *Amplius diuideretur utique in indiuiſibilia, ſi quidem ex quibus eſt utrumque in ipſa diuiditur: ſed nullum eſt continuorum in impartibilia diuiſibile.*

Tertia rõ. HÆc eſt tertia particula primæ partis principalis huius ca. in qua ponitur tertia ratio: probans quod continuũ non componitur ex indiuiſibilibus: quæ ratio eſt iſta. Si componeretur continuum ex indiuiſibilibus ſequitur qđ continuum diuideretur in indiuiſibilia. conſequens eſt falſum. ergo & antecedens. conſequentia patet, quia vnumquod que eſt diuiſibile in illa ex quibus componitur: ſed falſitas conſequentis patet, quia ſi continuum diuideretur in indiuiſibilia, & cum continuũ non diuidatur niſi in illa quæ prius fuerant continuata, ſequitur quod indiuiſibile eſſet continuatum cum diuiſibili, & per conſequens indiuiſibile haberet vltimum, ex quo ſequitur quod indiuiſibile eſſet diuiſibile, quia continua habent ultima alia a ſe.

Nullum autem genus inter puncta, & inter ipſa nunc aliud eſſe poteſt. Nam ſi fuerit, aut diuiſibile, aut indiuiſibile erit, ut patet. Et ſi diuiſibile aut in indiuiſibilia diuiſibile erit, aut indiuiſibilia ſemper. At id continuum eſſe conſtat. Patet autem & omne continuum in ſemper diuiſibilia diuiſibile eſſe. Si.n. in indiuiſibilia diuidetur indiuiſibile: nimirum indiuiſibile tanget. Continuorum enim ultimum unum eſt, & ea ſe tangunt ex quibus continuum conſtat.

Aliud autem genus non poteſt eſſe medium punctorũ: & ipſorum nunc nullum, ſi namque erit, manifeſtum quod aut etiam diuiſibile, aut indiuiſibile erit, & ſi diuiſibile: aut in indiuiſibilia, aut in ſemper diuiſibilia, hoc autem eſt continuum. Manifeſtum autem eſt, & quod omne continuum diuiſibile eſt in ſemper diuiſibilia: ſi enim in indiuiſibilia diuideretur continuum eſſet indiuiſibile indiuiſibili contactum: unum enim ultimum, & quæ tanguntur continuorum eſt.

EX hoc igitur quod continuum non diuiditur in indiuiſibilia, concludit phyl. ſecundam concluſionem huius li. & hoc ſecundum expoſitionem Commen. concluſio igitur eſt iſta, quod continuum ſemper diuiditur in indiuiſibilia, & hanc facit Lync. concluſionem tertiam: mihi tamen uidetur quod ſecundum expoſitionem Commen. ſic ſecunda concluſio, quæ probatur ſic. Omne quod eſt, aut eſt diuiſibile, uel indiuiſibile, quia inter diuiſibile, & indiuiſibile non eſt mediũ, ſed continuũ nõ eſt indiuiſibile. ergo eſt diuiſibile: aut igitũ eſt diuiſibile in indiuiſibilia, aut eſt diuiſibile in ſemp diuiſibilia: non eſt diuiſibile in indiuiſibilia, qa ſic cõponeretur ex indiuiſibilibus, & indiuiſibile tangeret indiuiſibile in eodem continuo, quod eſt impoſſibile, quia ſic indiuiſibile haberet vltimum, & per conſequens indiuiſibile eſſet diuiſibile: igitur relinquitur quod continuum diuidatur in ſemper diuiſibilia, unde dicit hic Commen. quod hæc eſt deſcriptio continui, ſcilicet, quod eſt illud quod ſemper diuiditur in diuiſibilia, hæc Commenta.

2. concluſio huius libri.

Eiuſdem autem rationis eſt ſanè magnitudinem, & tempus, ac motum ex indiuiſibilibus conſtare, & in indiuiſibilia diuidi, aut nihil horum hanc conditionem ſubire.

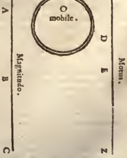
Tex.cõ.4. *Eiuſdem autem rationis eſt, & magnitudinem, & tempus, & motum ex indiuiſibilibus componi, & diuidi in indiuiſibilia, aut nihil.*

A HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua phyl. per naturam motus, & mobilis probat, quod magnitudo non componitur ex indiuiſibilibus, & continet quinque particulas: quoniam in prima narrat quod magnitudo motus, & tempus ſe habent: ſimiliter quantum ad componi, & non componi ex indiuiſibilibus. In ſecunda autẽ ibi. [Manifeſtum eſt autem ex his.] Declarat phyl. quod ſi magnitudo componitur ex indiuiſibilibus motus etiam componitur ex indiuiſibilibus. In tertia uero ibi. [Si igitur præſentis motus.] Probat phyl. quod ſi motus componitur ex indiuiſibilibus motum erit indiuiſibile. In quarta autem ibi. [Si igitur neceſſe eſt.] Probat phyl. impoſſibilitatem conſequentis, ſcilicet, quod motum ſit indiuiſibile. In quinta ibi. [Si igitur neceſſe eſt, &c.] Phyl. congregat prædicta inducens impoſſibilia, quæ ſequuntur ex omnibus diuiſionibus quibus uſus eſt, deſtruendo motum eſſe indiuiſibilem, aut compoſitum ex indiuiſibilibus. Vnde ſciendum eſt, quod phylo. in tota iſta parte ſecunda utitur tali ratione, uidelicet, ſi magnitudo eſt indiuiſibilis, motus eſt indiuiſibilis, & ſi motus eſt indiuiſibilis, motum eſt indiuiſibile, & ſi motum eſt indiuiſibile, tunc
B motum ſimul mouetur, & motum eſt, aut motus componitur ex quietibus, ultimum conſequens eſt falſum. ergo, & primum antecedẽs. In prima igitur particula huius partis phyl. narrando dicit, quod eiuſdem rationis eſt magnitudinẽ. motum. & tempus componi ex indiuiſibilibus, aut diuidi in indiuiſibilia. Vnde magnitudo motus, & tempus eodem modo ſe habent quantum ad componi ex indiuiſibilibus, aut diuidi in indiuiſibilia, ſi enim unum iſtorum componatur ex indiuiſibilibus, aut diuidatur in indiuiſibilia, ſequitur quod quodlibet iſtorum componitur ex indiuiſibilibus, aut diuiditur in indiuiſibilia, & ſi aliquod iſtorum non componitur ex indiuiſibilibus, nec diuiditur in indiuiſibilia, ſequitur quod nullum eorum componitur ex indiuiſibilibus, nec diuiditur in indiuiſibilia.

Quod quidem ex hiſce patebit, nam ſi magnitudo ex indiuiſibilibus conſtat, motus quoque qui ſuper illa ſit magnitudine ex æqualibus motibus indiuiſibilibus profecto conſtabit. Ceu ſi a,b,c, magnitu-
C do ex indiuiſibilibus conſtat a, & b, atque c, motus quoque d,e,f, quo mobile p, ſuper a,b,c, dimenſione eſt motum unamquamque ſui partem d, inquam, & e, atque f, indiuiſibilem habet.

Manifeſtum eſt autem ex his. Si enim magnitudo ex indiuiſibilibus componitur, & motus qui huiuſmodi ex æqualibus erit motibus indiuiſibilibus, ut ſi ipſa a,b,c, ex a,b,c, eſt indiuiſibilibus: motus autem in quo eſt d,e,z, ſecundum quem motum eſt ipſum o, in ſpatio quod eſt a, b, c, unamquamque partem habet indiuiſibilem. Tex.cõ.5.

Demonſtratio.

D Hæc eſt ſecunda particula hui⁹ partis: in qua phyloſophus incipit probare quod magnitudo non componitur ex indiuiſibilibus, & hæc eſt tertia concluſio huius libri. Vnde phyl. in hac particula declarat, ꝙ ſi magnitudo componitur ex indiuiſibilibus quod motus componitur ex indiuiſibilibus: poſtea uero declarabit impoſſibilitatem conſequentis, conſequentiam igitur probat phyloſophus, uidelicet, quod ſi magnitudo componitur ex indiuiſibilibus quod motus componitur ex indiuiſibilibus, & hanc conſequentiã declarat

3. concluſio huius libri.

A declarat declaratione exemplari ſic. Ponatur quod magnitudo ſuper quam ſit motus ſit a,c, & ſit compoſita ex tribus indiuiſibilibus, ut ex a,b,c, tunc motus ſuper magnitudinem a,c, ſit d,e,z, tunc motus dicitur eſſe æqualis toti magnitudini a,c, & partes partibus: ſequitur igitur quod tres partes e, motus erunt æquales tribus partibus magnitudinis, ſcilicet, a,b,c, & partes a,b,c, ſunt indiuiſibiles. ergo iſtæ tres partes motus, ſcilicet, d,e,z, ſunt indiuiſibiles. Notanda ſunt hic ſecundum Commen. duo. primo, quod quia manifeſtum eſt quod ſi magnitudo componatur ex indiuiſibilibus, oportet quod motus componatur ex indiuiſibilibus: ideo phyloſophus in hac declaratione eſt contentus ſolo exemplo. Secundo eſt notandum ſecundum Commen. hic quod ſi magnitudo componatur ex indiuiſibilibus motus erit compoſitus ex indiuiſibilibus: quoniam cauſa continuationis motus eſt continuatio magnitudinis: hæc Commen. Intelligendum quod Commé. hic accipit continuationem pro diuiſibilitate in infinitum, Et cauſa quare motus eſt diuiſibilis in infinitum eſt, quia magnitudo ſuper quam eſt motus eſt diuiſibilis in infinitum. Accipiendo tamen continuum pro eo cuius partes copulantur ad terminum cõem, ſic non eſt uerum quod cauſa continuationis motus eſt cõtinuatio magnitudinis: quia ſup magnitudinem diſcõtinuã poteſt eſſe motus cõtinuus, ut dictũ eſt quinto huius. Intelligendum etiam quod bene ſequitur cauſa continuationis motus eſt continuatio magnitudinis: igitur ſi magnitudo componatur ex indiuiſibilibus motus componitur ex indiuiſibilibus, & hoc patet ſic, quia ſi cauſa continuationis motus eſt continuatio magnitudinis, & hoc loquendo de cauſa per ſe, tunc non poteſt eſſe continuatio in motu, niſi ſit continuatio in magnitudine, quia effectus non poteſt eſſe ſine ſua cauſa per ſe, & per conſequens non poteſt eſſe quod magnitudo componatur ex indiuiſibilibus, & motus ex diuiſibilibus: quia ſi magnitudo componatur ex indiuiſibilibus, tunc non eſt continuatio in magnitudine, & ſi motus componatur ex diuiſibilibus, tunc eſt continuatio in motu. ergo ſi magnitudo componeretur ex indiuiſibilibus, & motus ex diuiſibilibus, ſequeretur quod in motu eſſet continuatio, & non in magnitudine, & per conſequens continuatio in magnitudine non eſſet cauſa continuationis in motu.

Primum notandũ.

Secũdum notandũ.

Idẽ Com. cõ. 7. & 59. & 88. & 71. Idem 8. phy. t. cõ. 68. Et 2. de gen. c. 62.

Quod ſi præſente motu neceſſe eſt quippiam moueri, & ſi quippiam mouetur, neceſſe eſt motum præſentem eſſe: moueri etiam ipſum ex indiuiſibilibus ſanè conſtabit: igitur p, motum eſt per a, quidem motu d, per b, vero motu e, & per c, partem motu ſimiliter f.

Tex. cõ. 6. *Si igitur præſentis motus neceſſe moueri aliquam partem, & ſi mouetur aliquid ad eſſe motum, & mouere erit ex indiuiſibilibus: ſecundum quidem igitur a, motum eſt ipſum o, motu quo d, mouetur: ſecundum uero b, quo ipſum e, & ſecundum c, quo ipſum z.*

HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur, quod ſi motus componatur ex indiuiſibilibus motum erit indiuiſibile, & ex hoc patebit impoſſibilitas huius conſequentis, ſcilicet, quod motus componitur ex indiuiſibilibus. Quod autem ſequatur: motus componitur ex indiuiſibilibus: igitur motum componitur ex indiuiſibilibus: phyloſophus probat ſic: quia ſicut oſtenſum eſt immediate prius ſuper magnitudinem indiuiſibilem ſunt motus indiuiſibiles, & cum motus eſt, & mobile eſt, & econtra. ergo ſi ſint motus indiuiſibiles, oportet quod habeant mota indiuiſibilia: quia motus indiuiſibiles non habent mota diuiſibilia. ergo ſi ſint indiuiſibiles, oportet quod habeant mota indiuiſibilia. ergo ſi motus ſint indiuiſibiles mota erunt indiuiſibilia, & per conſequẽs ſi motus erit compoſitus ex indiuiſibilibus, oportet motum eſſe compoſitum ex indiuiſibilibus. Et quod motus indiuiſibiles non habeant mota diuiſibilia, probat Commen. per hoc quia motum non eſt maius motu. Unde de illa ratione phyloſophus ponit exemplum: ponamus quod o, quod eſt res mota moueatur per a, indiuiſibile, quod eſt pars a,c, magnitudinis motu indiuiſibili quod eſt pars mot⁹ d, & moueatur p b, quæ eſt pars magnitudinis motu e, & moueatur per partẽ magnitudinis indiuiſibilẽ quæ eſt c, motu indiuiſibili qui eſt z, o. ergo quod eſt res mota neceſſario eſt indiuiſibile: unde iſta ratio uidetur conſiſtere

Exẽplum.

B magnitudinis æquales ſibi; & etiam quod partibus motus in hoc; ſcilicet, quod partibus motus correſpondent partes correſpondent partes mobilis eis æquales, & hoc eſt uerum, quia partes motus ſunt in partibus mobilis: & ideo cuilibet parti motus correſpondet pars mobilis ſibi æqualis. Nam ſubiectum adæquatum alicuius accidentis, nec eſt maius, nec minus illo accidente: ſi igitur partes motus ſunt indiuiſibiles, ſequitur quod partes mobilis ſint indiuiſibiles, & per conſequens ſi motus componitur ex indiuiſibilibus ſequitur quod mobile componitur ex indiuiſibilibus. Unde eſt ſciendum quod phyloſophus, & Comm. idem intelligunt hic per hæc duo, ſcilicet, per compoſitum ex indiuiſibilibus, & per eſſe indiuiſibile, & ratio huius eſt, quia ex quo indiuiſibile non facit maius, ſequitur quod aliquid ſi ſit compoſitum ex indiuiſibilibus quod ipſum ſit indiuiſibile. Notanda ſunt hic duo ſecundum Commen. Primo quod res mota non eſt minor motu, neque maior motu, neque magnitudine ſuper quam ſit motus, & hoc debet intelligi de motu primo, id eſt, de ſubiecto adæquato motus. Certum eſt enim quod motus, & ſubiectũ adæquatum motus ſunt æqualia, quia ſi unum excederet aliud non eſſent adæquata. Et quod dicitur de magnitudine, ſcilicet, quod res mota non eſt maior magnitudine eſt intelligendum de magnitudine cui mobile: ſecundum ſe totum applicatur. Unde mobile quantum ad illam partem ſecundũ quam applicatur magnitudini eſt æquale magnitudini quantum ad illud ſecundum quod primo applicatur. Illa enim quæ tangunt ſe ſunt æqualia quantum ad illa ſecundum quæ ſe tangunt. Secundo eſt notandum ſecundum Commẽ. quod phyloſophus primo concludit, quod ſi motus eſt indiuiſibilis primum motum eſt indiuiſibile, ut ex hoc concludat, quod ſi motus ſit compoſitus ex indiuiſibilibus, quod etiam motũ erit compoſitum ex indiuiſibilibus, & hoc bene ſequitur, quia certum eſt motum compoſitum componi ex motibus primis: & ex hoc poteſt argui ſic. Si motus ſit compoſitus ex indiuiſibilibus prima mota quæ ſunt ſubiecta partium indiuiſibilium motus erunt indiuiſibilia, & ſi prima mota ſunt indiuiſibilia cum motum compoſitum componatur ex primis motis: ſequitur quod motum compoſitum componitur ex indiuiſibilibus. Dicit igitur phyloſophus: ſi igitur præſentis motus, hoc eſt motu præſente, unde accipit genitiuum pro ablatiuo, neceſſe eſt moueri per aliquam partem, hoc eſt per aliquam partem magnitudinis, & totum ſequens eſt planum.

Primum notandũ.

Secũdum notandũ.

C **At uero fieri non poteſt, ut id quod ad locum ex loco mouetur, ſimul moueatur, atque ſit motum ad eum locum ad quem mouebatur cum mouebatur. Si enim quiſpiã Thebas petit, impoſſibile eſt Thebas eum petere ſimul, & petijſſe. At per a, partem parte vacantem cui d, motus aderat p, mobile mouebatur. Quare ſi antea quidem tranſibat, poſtea vero tranſijt: motus d, diuiſibilis erit. Cum enim tranſibat, neque quieſcebat, neque tranſierat: ſed in medio nimirum erat. Sin uero ſimul tranſit, atque tranſiuit, id ſanè quod proficiſcitur cum proficiſcitur eo profectum ac motum eſt quo proficiſcitur, atq; mouetur.**

D *Si igitur neceſſe eſt, quod mouetur unum, & ubi non ſimul moueri, & motum eſſe quo mouit, quando mouit, ut ſi Thebas aliquis it: impoſſibile eſt ſimul ire Thebas, et iſſe Thebas: ſecundum a, quidem igitur impartibile motũ eſt ipſum o, ſecundum quod ipſum d, motus aderat. Quare ſi quidem poſterius deuenerit, quam uenit, diuiſibile utique erit. Cum enim ueniret, neque quieſcebat, neque tranſierat: ſed medium erat. ſi autem ſimul uenerit, & uenit ueniens, cum uenit: uentum ibi erit, & motum eſſe ubi mouetur.* Tex. cõ. 7.

HÆc eſt quarta particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua probatur impoſſibilitas huius conſequentis, ſcilicet, motum eſſe indiuiſibile, & hæc ratio conſiſtit in hoc. Si motum ſit indiuiſibile, & moueatur ſuper magnitudinem, oportet quod pertranſeat partem indiuiſibilem magnitudinis, quia mobile motu locali ſemper dum

mouetur

A mouetur eſt in ſpatio ſibi æquali. ergo ſi motum indiuiſibile pertranſeat aliquam magnitudinem, oportet quod pertrãſeat partem indiuiſibilem magnitudinis, & motu indiuiſibili: ſed hoc eſt impoſſibile, probatio, nam mobile non ſimul pertranſis aliquod ſpatium, & pertranſiuit illud, quia ſic motus inueniretur antequam perficiatur. Ponamus igitur quod o, quod ponitur eſſe motum indiuiſibile moueatur per a, quod eſt pars indiuiſibilis ipſius magnitudinis motu d, indiuiſibili, ex hoc ſequitur impoſſibile, ſcilicet, quod o, ſimul pertranſit a, & pertranſiuit a, & hoc eſt impoſſibile, quia ex hoc ſequitur quod ambulans dicatur ambulaſſe in loco in quo ambulat, & tunc motus eius eſſet otioſus: quia ſi aliquis moueretur ad balneum quando eſt in balneo, motus eius eſſet otioſus, quod autem o, moueretur per vnamquamque partem indiuiſibilem magnitudinis quod erat: ſuppoſitum declarat P. per hoc quod o, non quieſcit in aliqua parte magnitudinis, quia mobile dum mouetur non eſt in eo ex quo, neque in eo ad quod: ſed eſt inter utrunque: vnde intelligendum eſt hic, quod illa conſequentia: mobile indiuiſibile pertranſit partem indiuiſibilem magnitudinis, utputa a. ergo ſimul pertranſit, & pertranſiuit illam partem, patet ſic, quia ſi mobile non ſimul pertranſis a, & pertranſiuit a. ergo a, eſt diuiſibile: igitur ex oppoſito conſequentis ſequitur oppoſitum antecedentis, ſcilicet, a, eſt indiuiſibile. ergo mobile ſimul pertranſis a, & pertranſiuit a, probo ꝙ hoc ſequatur, ſcilicet, mobile non ſimul pertranſis a, & pertranſiuit a. ergo a, eſt diuiſibile, quia ſi mobile non ſimul pertranſit a, & pertranſiuit a, tunc quando mobile mouetur per a, non pertranſiuit totum a, ſed pertranſiuit aliquid eius, aliter non moueretur per a, igitur aliquid ipſius a, eſt pertranſitum, & aliquid reſtat pertranſeundum, ex quo ſequitur quod a, eſt diuiſibile. Intelligendum etiam quod iſta conſequentia phyloſophi, ſcilicet, motum dum mouetur non eſt in eo ex quo, neque in eo ad qđ: igitur non quieſcit, patet, quia quod quieſcit eſt totaliter in termino a quo, uel totaliter in termino ad quem, & tale non mouetur.

Tex.c6.8. Quod ſi per totam quidem a,b,c, magnitudinem p, mouetur motuſque quo per illam mouetur eſt d,e,f. Per partem autem a, partem uacantem non mouetur: ſed motũ eſt: motus profectò nõ ex motibus, ſed ex momentis conſtabit. Et motũ quippiam erit: ꝙ nõ antea mouebatur a namque partem non tranſeundo tranſiuit. Quare erit quippiam profectum: nunquam antea proficiſcens.

Si uero ſecundum totum a,b,c, moueatur aliquid, & motus quo mouetur d,e,z, eſt ſecundum aut impartibile a, nihil mouetur: ſed motum eſt: erit utique motus: non ex motibus, ſed ex momentis: & motum eſſe aliquid non motũ: ſecundum enim a, tranſiuit non tranſiens. Quare erit aliquid tranſitum eſſe non aliquando iens uel tranſiens. Hanc enim tranſiuit non tranſiens hanc.

CVm phyloſophus induxit impoſſibile quod ſequitur ex hoc quod motum indiuiſibile habeat motum indiuiſibilem per unamquamque partium indiuiſibilium magnitudinis, & aduerſarius non concedit hoc, licet iã declarauerit ipſum, hic inducit impoſſibile quod ſequitur, ſi non fuerit motum per unamquamque earum, ſcilicet, partiũ indiuiſibilium magnitudinis, & impoſſibile quod ſequitur eſt, quod motus componitur ex finibus motuum, quod eſt impoſſibile, & quod hoc ſequatur patet: quoniam motus per a,b,c, componitur ex motu per a, & ex motu per b, & ex motu per c, ſed in a, cum ſit indiuiſibile non eſt uere motus, ſed motum eſſe, & motum eſſe eſt finis motus, & ſic ſequitur qđ motus componitur ex finibus motuum. Et ſimiliter ſequitur quod aliquid ſit motum per aliquam magnitudinem abſque hoc quod mouebatur ad eam, quia aliquid eſt motum per a, ſcilicet, per primam partem magnitudinis, quod nunquam mouebatur ad a, unde in tranſlatione quam exponit Comm. ponitur exemplum impoſſibilitatis quæ ſequitur, & eſt, quod aliquis ambulauit per aliquod ſpatium abſque hoc quod in aliqua hora fuit ambulans in ipſo, nec ad ipſum, & hoc eſt impoſſibile in omni eo quod innatum eſt moueri, ſcilicet, dicere quod iam motum eſt abſque hoc quod mouebatur.

A Quod ſi omne quoduis moueri, aut quieſcere neceſſe eſt p. ſanè in unaquaq; magnitudinis a,b,c, parte quieſcit. quo fit, ut quippiam ſit quod continuo quieſcit ſimul, atque mouetur. Per totam enim magnitudinem a,b,c, mouebatur, & in unaquaque parte quieſcebat eiuſdem, quare & in tota etiam quieſcebat. Atque ſi indiuiſibiles partes d,e,f, motus, ſint motus fit, ut præſente motu p, mobile quieſcat, non moueatur. Sin uero non ſint motus, fit ut motus non ex motibus conſtet.

Si igitur neceſſe eſt, aut quieſcere, aut moueri omne: quieſcit autem per unumquodque eorum quæ ſunt a,b,c, ergo eſt aliquid continue quieſcens ſimul, & quod mouetur. per totam enim a,b,c, mouebatur o, & quieſcebat ſecundum quamlibet partem. Quare & per omne. Et ſi quidem Tex.c6.9.
B *indiuiſibilia quæ ſunt d,e,z, motus ſunt, motu præſente: continget utique non moueri, ſed quieſcere. Si autem non ſunt motus, motum non ex motibus eſſe.*

HÆc eſt quinta particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus congregat prædicta inducens impoſſibilia ſequentia ex omnibus diuiſionibus, quibus uſus eſt in deſtruendo motum eſſe indiuiſibilẽ aut compoſitum ex indiuiſibilibus, vnde Commen. in breui ponit totam rationem, qua phyloſophus utitur in probando motum non componi ex indiuiſibilibus, & iſta eſt ratio. Omne mobile aut mouetur, aut quieſcit o, igitur quod eſt motum indiuiſibile per ſpatium a,b,c, quorum unumquodque eſt indiuiſibile, aut eſt motum per unamquamque partium, aut quieſcit in unaquaque parte, ſcilicet, iam eſt motum, & impoſſibile eſt, quod moueatur, quia quando aliquid fuerit indiuiſibile, tunc dicitur eſſe motum, ex quo ſequitur ut aut inſimul moueatur, & motum ſit, aut ut ſit motum abſque eo quod prius mouebatur, & totum hoc eſt impoſſibile: ſi non fuit motum per unamquanque partium iſtarum a,b,c,
C neceſſe eſt ut ſit quieſcens in unaquaque earum: quoniam ſi, innatum eſt moueri, & non mouetur erit quieſcens: & ſic motus per magnitudinem a,b,c, erit compoſitus ex quietibus: & ſimiliter erit quieſcens in tota magnitudine, cum quieſcit in unaquaque eius parte, & ſic inſimul mouebatur, & quieſcet. In textu Ariſto. primo ponit inconuenientia ſequentia: ponendo quod quieſcat in unaquaque parte. Deinde ponit inconuenientia quæ ſequuntur ponendo quod moueatur, quantum ad primum ponit duo inconuenientia: quorum primum eſt, quod motus componitur ex quietibus. Secundum eſt, quod quieſcat in tota magnitudine per quam poſitum eſt moueri. Poſtea ponit impoſſibile ſequens: ponendo quod moueatur, quia tunc ſequitur quod motus ſit ſine moto: quia impoſſibile eſt ſine difficile mouere per indiuiſibile: & uniuerſaliter impoſſibile eſt motum moueri per æquale ſibi: licet fuerit diuiſibile, ſicut d. hic Commen. Sed illud dictum Commen. uidetur eſſe dubium: quia phylo. verſus finem huius ſexti d. quod omne quod mouetur prius pertranſit ſpatium æquale ſibi, quam ſpatium maius ſe. ergo poſſibile eſt mobile moueri per ſpatium æquale ſibi. Item mobi-
D le pertranſiens aliquam magnitudinem pertranſit qualibet partem illius magnitudinis. ergo ſi mobile unius pedis pertranſeat magnitudinem trium pedum: oportet quod prius pertranſeat magnitudinem unius pedis, & ſic pertranſit magnitudinem ſibi æqualem &c. Dicendum quod poſſibile eſt mobile moueri per ſpatium æquale ſibi, ut dicit phylo. uerſus finem huius ſexti, & ideo dictum Commen. eſt intelligendum hic de toto ſpatio cui applicatur mobile durante motu. Impoſſibile enim eſt, quod totum ſpatium cui applicatur mobile in toto motu; uel in aliqua parte motus ſit æquale mobili, quia mobile in quolibet inſtanti temporis menſurantis motum eſt in ſpatio ſibi æquali: & in alio, & alio inſtanti eſt in alio & alio ſpatio, & ideo totum compoſitum ex illis ſpatijs in quibus eſt mobile in diuerſis inſtantibus eſt maius quam mobile, cum igitur in qualibet parte mot° mobile ſit in diuerſis ſpatijs ſibi æqualibus, ſequitur quod impoſſibile eſt, quod totum ſpatium cui applicatur mobile in aliqua tota parte motus ſit ęquale mobile, & hoc intelligit Commen. tamen bene eſt poſſibile quod mobile deſerat cõpletæ

Primum inconue.

Secũdum.

Primo dubitatur.

Secundo.

Solutio.

pletæ aliquam partem ſpatij in quo fuit prius præciſe æqualem ſibi. Notãdum etiam ſecundum Comm. hic quod phyloſophus ab illa parte, uidelicet, eiuſdem rationis, &c. uſque huc utitur tali ratione. Si magnitudo ſit indiuiſibilis motum eſt indiuiſibile, & motus ſit indiuiſibile motum eſt indiuiſibile, & ſi motum eſt indiuiſibile, tunc motum eſt ſimul motum, & mouetur: aut motus componitur ex quietibus. Vnde dicit Commen. quod iſte ſermo componitur ex ſyllogiſmis hypotheticis, & dicit quod ſunt tres ſyllogiſmi hypothetici, unde Commen. per ſyllogiſmum hypotheticum intelligit ſyllogiſmum breuem, ſcilicet entimema, unde hæc ratio componitur ex tribus entimematibus. Intelligendum tamen quod Lynco. d. quod phyloſophus ab illa parte, uidelicet, eiuſdẽ aũt rationis, uſque ad illam partem. Quoniam aũt ois magnitudo. probat quartam concluſionẽ huius lib. quæ ſecundum eũ eſt φ ſi magnitudo cõponiẽ ex indiuiſibilibus motus, & tempus erunt ex indiuiſibilibus: & Proculus hãc concluſionẽ diuidit in duas: quarũ prima eſt, quod ſi magnitudo componiẽ ex indiuiſibilibus motus componiẽ ex indiuiſibilibus. Secunda eſt, φ ſi magnitudo componiẽ ex indiuiſibilibus, tempus componiẽ ex indiuiſibilibus, & hoc ꝓbat ibi. [Similiter autem neceſſe:] tamẽ ſecundum expoſitionem Comm. phyloſophus ab illa parte, uidelicet. Eiuſdẽ aũt rõnis. uſque ad illã partẽ. Similiter aũt neceſſe, probat illã concluſionẽ, i. φ magnitudo nõ componitur ex indiuiſibilibus: quia ſi magnitudo componeretur ex indiuiſibilibus, tũc motus componeretur ex indiuiſibilibus, & ſi motus componetur ex indiuiſibilibus, tunc mobile erit indiuiſibile, & ſi mobile erit indiuiſibile, tunc mobile ſimul eſt motum per aliquam magnitudinem, & mouetur per illam: aut motus componitur ex quietibus: ultimum conſequens eſt falſum. ergo & primũ antecedẽs, igiẽ ſua oppoſita eſt uera, ſcilicet nulla magnitudo componitur ex indiuiſibilibus. Intelligendum quod cum phyloſophus infert quod motus componitur ex quietibus, per quietem intelligit mutatum eſſe, ut patet intelligenti literam eius quæ plana eſt.

Notandũ.

Lynconi.

Similiter etiam, & tempus, & longitudo, ac motus indiuiſibile eſſe neceſſe eſt, atque ex ipſis nunc quæ indiuiſibilia ſunt conſtare aut etiam diuiſibile eſſe ex diuiſibilibuſve conſtare. Nam, & ſi omnis eſt diuiſibilis atque minore in tempore minorem magnitudinem tranſit id quod ęque celeritate mouetur, & tempus erit etiam diuiſibile. Quod ſi tempus eſt diuiſibile in quo quippiam per a, magnitudinem fertur, & a, profecto diuiſibilis erit.

Tex.c.12.

Similiter autem neceſſe longitudini, & motui indiuiſibile eſſe tempus, & componi ex ipſis nunc exiſtentibus indiuiſibilibus: ſi enim omnis diuiſibilis eſt; in minore autem æqualiter uelox tranſibit minorem, diuiſibile erit, & tempus. Si autem tempus diuiſibile erit in quo fertur aliquid per ipſm a, & q̃ eſt ipſum a, erit diuiſibile.

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli in qua declaratur quod ſi magnitudo ſit indiuiſibilis tempus eſt indiuiſibile, & e conuerſo, & ſi unum horum cõponitur ex indiuiſibilibus etiam reliquum: & hæc eſt quarta concluſio huius libri: primo tamen ꝓponit phyloſophus φ intendit probare. d. quod cum fuerit poſitum quod magnitudo ſit indiuiſibilis continget in tempore illud φ contingit in motu, ſ. φ tẽpus eſt indiuiſibile. ſi longitudo, i. ſi magnitudo ſit indiuiſibilis, & etiam contingit in tpe illud φ contingit in motu, ſcilicet, φ ſicut ſequitur. Magnitudo componiẽ ex indiuiſibilibus: igitur motus componitur ex indiuiſibilibus, ita etiam ſequitur, magnitudo componitur ex indiuiſibilibus. ergo tempus componitur ex indiuiſibilibus. Deinde probat phyloſophus concluſionem ſuam ſic, quia ſi tempus eſt diuiſibile, aut compoſitum ex indiuiſibilibus, magnitudo eſt diuiſibile, aut compoſita ex diuiſibilibus. ergo ex oppoſito conſequentis ſequitur oppoſitum antecedentis, ſcilicet ſi magnitudo eſt indiuiſibilis, aut compoſita ex indiuiſibilibus tempus erit indiuiſibile, aut compoſitum ex indiuiſibilibus. Quod autem ſequatur. Magnitudo eſt diuiſibilis aut compoſita ex diuiſibilibus. ergo tempus erit diuiſibile, aut compoſitum ex diuiſibilibus: probat phyloſophus ſic, ſi mobile pertranſeat aliquam magnitudinem in aliquo tempore, pertranſit partem magnitudinis i parte temporis, & ſi mobile æqualis uelocitatis. i. regularis uelocitatis pertranſeat aliquam magnitudinẽ in aliquo tẽpore, in medietate temporis ptranſit medietatem magnitudinis, & ſic apparet quod tempus diuiditur ad diuiſionem magnitudinis, quia partibus magnitudinis correſpondent partes temporis, ſimiliter e conuerſo ſequitur, ſcilicet, φ ſi tempus ſit diuiſibile magnitudo eſt diuiſibile. Nã cũ motũ æqualis uelocitatis mouetẽ in aliquo tempore diuiſibili in medietate temporis pertranſit medietatẽ magnitudinis, & ſic ſicut diuidit tẽpus ita diuidit magnitudinẽ, & ſic patet φ magnitudo, & tempus eodem modo ſe habent quantum ad diuiſionem, & indiuiſionem, uel quantum ad compoſitionem uel non compoſitionem ex indiuiſibilibꝰ, & ſic ſequitur φ ſi magnitudo ſit indiuiſibile, tempus eſt indiuiſibile, & e conuerſo, & ſi magnitudo ſit compoſita ex indiuiſibilibus, tempus eſt compoſitum ex indiuiſibilibus, & e cõuerſo.

Quarta concluſio huius libri.

Sed circa hoc cap. quæro tria. Primo utrum continuum componatur ex indiuiſibilibus. Secundo utrũ in continuo ſit indiuiſibile conſequenter ens alteri indiuiſibili. Tertio quæro utrum continuum ſit diuiſibile in ſemp diuiſibilia. Ad primum arguo, & probo quod continuum componitur ex indiuiſibilibus, & primo ſic. Vnumquodque componitur ex illis in quæ diuiditur, ſed continuũ diuidiẽ in indiuiſibilia ergo continuum componitur ex indiuiſibilibus. maior huius rationis eſt de ſe nota, & minorem probo ſic. continuum poteſt eſſe actu diuiſum in omnia in quæ eſt diuiſibile: ponamus ergo quod continuum ſit actu diuiſum in omnia in quæ eſt diuiſibile: quæro tunc utrum continuum eſt actu diuiſum in diuiſibilia uel in indiuiſibilia: ſi detur quod ſit actu diuiſum in indiuiſibilia habetur propoſitum, ſi uero detur quod eſt actu diuiſum in diuiſibilia, tunc non eſt actu diuiſum in omnia in quæ erat diuiſibile, ex quo remanet potentia ad ulteriorem diuiſionem.

Primum dubium.
Prima ratio primi dubii.

Huic rationi dicitur φ illud nõ eſt poſſibile, φ continuũ ſit actu diuiſum in oĩa in quæ eſt diuiſibile, quia potentia continui ad diuiſionem nõ eſt potentia ad actum completum, ſed ad actum coniunctum cum potẽtia.

Solutio.

Contra. iſta eſt uera, uidelicet, ſecundum quodlibet punctum continuum poteſt eſſe actu diuiſum, quia quęlibet ſingularis eſt uera, ſed poſito poſſibili in eſſe non accidit impoſſibile. ergo poſito quod ſecundum quodlibet punctum continuum ſit actu diuiſum nullum accidit impoſſibile, quo poſito quæro ſicut prius, utrum continuum ſit actu diuiſum in indiuiſibilia uel in diuiſibilia, ſi in indiuiſibilia habetur propoſitum, ſi in diuiſibilia tunc non eſt actu diuiſum ſecundum quodlibet punctum ſecundum quod erat diuiſibile, ex quo remanet potentia ad ulteriorem diuiſionem.

Replica prima.

Huic rationi dicitur quod hæc eſt multiplex ſecundum compoſitionem, & diuiſionem, [Secundum quodlibet punctum poteſt continuum eſſe actu diuiſum, quia in ſenſu diuiſionis eſt uera, & tamen ſua de ineſſe eſt impoſſibilis, & ita poſita ſua de ineſſe accidit impoſſibile. Vnde quamuis poſito poſſibili in eſſe non accidit impoſſibile, tamen poſita ꝓpoſitione de poſſibili in eſſe, accidit impoſſibile.

Solutio primæ repli.

Cõtra. & probo quod hæc eſt uera in ſenſu compoſitionis, ſcilicet continuum ſecundum quodlibet punctum poteſt eſſe actu diuiſum, quia hęc eſt poſſibilis: ſecundum quodlibet punctum continuum eſt actu diuiſum: & hoc denotaẽ in ſenſu cõpoſitionis. ergo ẽ uera in ſenſu cõpoſitionis. probo: φ hæc eſt poſſibilis ſm qõlibet punctũ continuũ eſt actu diuiſum: q2 quælibet ſingularis huiuſmodi ẽ poſſibilis: q̃libet. n. iſtarũ eſt poſſibilis ſm hoc punctũ continuũ eſt actu diuiſum, & ſm illud punctũ eſt actu diuiſum: & ſic de alijs: q̃libet igitur ſingularis huius eſt poſſibilis: & nulla ſingularis repugnat alteri, igitur uniuerſalis eſt poſſibilis: Et ſi dicaẽ huic, φ aliqua ſingulares huiuſmodi repugnãt huic: q2 p diuiſionẽ factã in uno pũcto: tolliẽ potẽtia q̃ profuit ad diuiſionẽ in aliquo puncto: ut uult Cõ. ſuper primũ de ge.

Replica ſecunda.

Solutio ſecundæ repli.

Contra. ſi facta diuiſione in uno pũcto tolliẽ potẽtia ad diuiſionẽ: quæ primo fuit in alto: q̃ro aut tolliẽ potentia ad diuiſionẽ in pũcto mediato, vel in puncto immediato. non in puncto immediatu, quia punctus non eſt immediatus puncto in continuo ſecundum phyloſophum: nec tollitur potentia in puncto mediato: quoniam facta diuiſione in aliquo puncto poteſt medium auferri inter illud punctũ, & aliud punctũ mediatũ, quocunq. accipiaẽ: & ſic facta diuiſione in aliquo puncto nõ tolliẽ potentia ad diuiſionẽ in puncto mediato: q2 illud pũctũ mediatũ remanet continuati uũ partiũ continui adinuicem: q̃ partes pñt diuidi, & ſeparari ab inuicẽ.

Tertia replica.

Ad principale. Punctus eſt principiũ lineæ: ſicut unitas eſt principiũ numeri: ſed unitas eſt pars numeri: igiẽ punctus eſt pars lineæ: & per conſequens linea cõponitur ex punctis, & per conſequens continuũ cõponitur ex indiuiſibilibꝰ.

Secunda ratio.

Itẽ p phyloſophũ primo Poſte. ſub a lineæ cõponiẽ ex pũctis:

Tertia ratio.

igitur punctus eſt pars lineæ, ergo continuũ cõponitur ex indiuiſibilibus. In oppoſitum eſt phyloſophus hic. Circa quã quæſtionem dico quod ſi non eſſent aliqua indiuiſibilia terminantia continuum, & continuantia partes continui adinuicem, ſicut dicunt incipientes phyloſophari, tũc nulla eſſet difficultas in hac quæſtione, & ſic phyloſophus in uanum laboraſſet, in demonſtrando quod continuum non componitur ex indiuiſibilibus, immo ſuffeciſſet unicum mediũ tale, indiuiſibilia ut puta lineæ &c. nihil ſunt. ergo continuum non componitur ex talis indiuiſibilibus, ideo ſupponendo pro cõſtanti hmõi indiuiſibilia eſſe in rerum natura, dico q̃ nullũ continuum componitur ex indiuiſibilibus propter rationes phyloſophi ſuperius factas in exponẽdo literam, & præcipue propter hanc rationem phyloſophi, ſ. q̃ indiuiſibile additum indiuiſibili non facit maius, ſed oĩs pars continui cum alia parte facit maius. Vñ cum punctus ſit omnino indiuiſibilis nullo mõ facit maius, & breuiter indiuiſibile ex ea parte qua eſt indiuiſibile non facit maius, & ideo quia linea eſt indiuiſibilis ſecundum latitudinem, non facit maius ſm latitudinẽ, & quia ſuperficies eſt indiuiſibilis ſecundum profunditatẽ, non facit maius ſecundum profunditatem, & ſic patet q̃ nullum diuiſibile ſm tres dimenſiones componitur ex aliquo indiuiſibili ſecundum aliquã dimẽſionem, immo quælibet pars alicuius diuiſibilis ſecundum tres dimenſiones eſt diuiſibilis ſecundum tres demenſiones, & propter hoc corp⁹ non componitur ex ſuperficiebus: nec ſuperficies ex lineis, nec lineæ ex punctis. Intelligendum eſt q̃ Algazel primo

Prima ratio Algazel.

tractatu ſuæ meta. probat per multas rationes, quod continua non componuntur ex indiuiſibilibus. Vna eius ratio talis eſt, ſi continuum componeretur ex indiuiſibilibus, tunc quæro aut unaqueque pars extrema tangit illud idem de parte media, quod tangit alia pars extrema, uel aliud, ſi detur quod aliud ſequitur quod pars media eſt diuiſibilis, qđ eſt propoſitum, ſi uero detur quod quælibet pars extrema tangit de medio, illud idem quod tangit alia pars extrema. ergo unaqueque pars extrema penetrat mediam partem totaliter, & ſic unus erit locus partis mediæ, & partium extremarum, & ſimiliter contingit arguere ſi addatur pars quarta, uel pars quinta: ſi igitur continuum eſſet compoſitũ ex indiuiſibilibus omnes partes continui eſſent ſimul, & ſic continuum non plus occuparet de loco quam una pars indiuiſibilis, &c. Alia ratio ſua eſt. Si continuum componeretur ex indiuiſibilibus, tunc indiuiſibile eſſet diuiſibile,

Secunda ratio eiuſdem.

quod eſt impoſſibile, & probo quod hoc ſequatur, quia accipiamus unum continuum compoſitum ex tribus indiuiſibilibus, & diuidatur in duas medietates, tũc quæro aut in utraque medietate ſunt duo indiuiſibilia, aut in una medietate eſt unum indiuiſibile, & in alia medietate duo indiuiſibilia, aut in una medietate eſt unum indiuiſibile cum medietate alterius indiuiſibilis, & ĩ alia medietate alterius eſt aliud indiuiſibile cum medietate reliqui indiuiſibilis. Non eſt dare primum, quia ſic in illo continuo fuiſſent quatuor indiuiſibilia, quod eſt contra poſitum, nec eſt dare ſecundum, quia medietates debent eſſe æquales. ergo ſi cõtinuum componatur ex indiuiſibilibus oportet dare tertium, ſcilicet, quod una medietas erit compoſita ex uno indiuiſibili, & medietate alterius indiuiſibilis, & ſic indiuiſibile haberet medietates, & per conſequens indiuiſibile erit diuiſibile. Alia

Tertia ratio.

autem ratio ſua eſt talis, ſi ponamus baculum erectum ad radium ſolis ſine dubio faceret umbram, & tunc per radium a termino umbrę quæ ſit a ſummitate baculi uſque ad ſolem extenditur linea recta, aut igitur tunc neceſſe eſt umbram moueri cum ſol mouetur, aut non eſt neceſſe umbram moueri, radius autem non ponitur niſi in directum, ſi igitur cum mouetur ſol non mouetur umbra, tunc una linea recta ex una parte habebit duas extremitates, uidelicet, unam in loco in quo prius erat ſol, & aliam ubi prius motus eſt ſol, quod eſt impoſſibile. Si autem moueatur umbra cum ſol mouetur uno athomo umbra mouebitur minus uno athomo. ergo athom⁹ eſt diuiſibilis, ſi uero umbra moueatur tantum quantum ſol, hoc eſt impoſſibile, quia ſol mouetur mille milliaria quando umbra mouetur tantum quantum eſt tenuitas unius pili. Alia ratio ſua eſt iſta, mota rota

Quarta ratio.

tunc partes ſui medij minus mouerentur quam partes exteriores, quoniam partes ſuperiores circuli in æquali tempore pertranſeunt plures de ſpatio quam partes circuli inferioris: cum igitur circulus extremus, mouetur uno athomo, circulus medius mouetur minus aut quieſcit, ſi moueatur minus, ergo aliquid eſt minus athomo, ſi uero quieſcit tunc fieret interruptio, & diſcontinuatio in partibus circuli, & ſic dum circulus moueretur corrumperetur,

A quod eſt inconueniens. Ad rationes in contrarium. Ad primam cum dicitur, quod unumquodque componitur, &c. concedo maiorem, & nego minorem. Et ad probationem cum dicitur, quod continuum poteſt eſſe actu diuiſum in omnia in quæ eſt diuiſibile, dico quod non eſt uerum, quia quamuis continuum poſſit eſſe actu diuiſum ſecundum unumquodque punctum, tamen impoſſibile eſt quod ſit ſimul actu diuiſum ſecundum unumquodque punctum. Et quando dicitur, quod hæc eſt uera, ſecundum quodlibet punctum continuum poteſt eſſe actu diuiſum, dico quod illa eſt diſtinguenda ſecundũ cõpoſitionẽ, & diuiſionẽ: qm̃ in ſenſu compoſitionis eſt falſa, quia denotatur quod illa eſt poſſibilis, ſecundum quodlibet continuum eſt actu diuiſum, cum impoſſibile eſt quod ſit ſimul actu diuiſum, & falſum. In ſenſu uero diuiſionis eſt uera, quia quælibet ſingularis eſt uera, quamuis in ſenſu compoſitionis eſt ſingularis, ſed in ſenſu diuiſionis eſt uniuerſalis. Et ulterius quando probatur quod in ſenſu compoſitionis eſt uera cum dicitur, quod illa eſt poſſibilis, ſecundum quodlibet punctum continuum eſt actu diuiſum, dico, quod non eſt uerum, immo hæc eſt impoſſibilis ſecundũ quodlibet punctum con-

Ad primã rationem primi dubij.

B tinuum eſt actu diuiſum. Et quando actu dicitur quod omnes ſingulares huius ſunt poſſibiles, & compoſſibiles, dico concedendo quod quælibet ſingularis eſt poſſibilis, attamen dico quod omnes ſingulares ſimul ſumptæ repugnant inter ſe. Vnde quamuis nulla una ſingularis repugnet alteri ſingulari, tamen multę ſingulares ſimul ſumptæ ſunt incompoſſibiles alijs ſingularibus ſimul ſumptis. ſimiliter omnes ſingulares ſimul ſumptæ præter unam repugnant illi uni. Vnde poſſibile eſt accipere multa quorum nullum repugnet alteri, & tamen omnia præter unum repugnant illi uni, uerbi gratia iſta tria repugnant, omnis homo currit, album eſt homo, igitur nullum album currit, & tamen nullum iſtorum repugnat alteri, ut materiæ patet, duo enim repugnant tertio, & ideo ſunt incompoſſibilia, & ideo in propoſito quamuis quælibet ſingularis huius, uidelicet, ſecundum quodlibet punctum continuum eſt actu diuiſum, ſit poſſibilis, & cuilibet alteri ſingulari ſit compoſſibilis, tamen nulla ſingularis eſt compoſſibilis omnibus alijs ſingularibus ſimul ſumptis. Sed illa reſponſio uidetur eſſe contra Commen. ſupra primum de ge. dicentem, quod per di-

Obiectio.

C uiſionem factam in uno puncto tollitur potentia ad diuiſionem quæ præfuit in alio puncto. ergo aliquæ duæ ſingulares huius, ſcilicet, ſecundum quodlibet punctum, &c. ſunt incompoſſibiles. Dicendum quod Comm. loquitur ibi de continuo naturali. Et ſecundum Comm. in rebus naturalibus eſt dare minimum, & ideo ex hoc quod ſit diuiſio in uno puncto non poteſt fieri diuiſio in alio puncto ita propinquo, quia ſi ibi fieret diuiſio pars diuiſa eſſet minor quam minimum naturale. Et ideo ſuſtinendo opinionem Comm. loquendo de continuo ſecundum quod eſt res naturalis, ſic continuum non eſt diuiſibile in infinitum, tamen conſiderando continuum ſub ratione continui, ſic non eſt dare minimum, & ideo loquendo de continuo ſecundum quod eſt continuum, ſic per diuiſionem in uno puncto tollitur potentia ad diuiſionem in alio puncto, & illo modo loquendo de continuo concedimus quod continuum eſt diuiſibile in infinitum, & quod continuum eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia. Sed forte diceret aliquis quod illa eſt uera in ſenſu diuiſionis, uidelicet, ſecundum quodlibet punctum continuum poteſt eſſe actu diuiſum, ut conceſſum eſt, cum

Solutio.

D igitur poſito poſſibili in eſſe, non accidit impoſſibile, poſito quod ſecundum quodlibet punctum continuum ſit actu diuiſum, nullum accidit impoſſibile: ſed illo poſito accidit continuum componi ex indiuiſibilibus. ergo illud non eſt poſſibile. Dicendum q̃ illa eſt uera in ſenſu diuiſionis, ſ. ſecundum quodlibet punctum continuum poteſt eſſe actu diuiſum. Et cum dicitur quod poſito poſſibili in eſſe, &c. dico quod illud commune dictum poſito poſſibili in eſſe nõ accidit impoſſibile, põt dupliciter intelligi, uno modo q̃ poſita ꝓpoſitione uera de poſſibili in eſſe, hoc ẽ in ſua de ineſſe, nõ accidit ĩpoſſibile, & iſte intellect⁹ eſt falſus. Nã ꝓpoſitio pt̃ eſſe uera, de poſſibili in ſenſu diuiſionis ſua de ineſſe exiſtẽte impoſſibili, ut patet ĩ infinitis exẽplis. Nã iſta eſt uera, uidelicet albũ põt eẽ nigrũ in ſenſu diuiſionis, & tñ ſua de ineſſe ẽ impoſſibilis. Et ſimiliter iſta, uidẽs pt̃ eſſe cæcũ, eſt uera in ſẽſu diuiſionis, & tñ ſua de ineſſe eſt impoſſibilis. Similiter iſta eſt uera in ſenſu diuiſionis. Oĩs propoſitio contingẽs põt eſſe uera, & tñ hæc eſt impoſſibilis, oĩs propoſitio cõtingẽs eſt uera, qa ſic utrũque contradictoriũ eſſet uerũ. Vñ in ſenſu diuiſionis nõ denotat̃ p ꝓpoſitionẽ de poſſibili q̃ ſuus act⁹ ſit poſſibilis,

poſſibilis, ſed ſi ſit alſis affirmatiua de poſſibili, tunc denotatur quod prædicatum poſſit ineſſe cuilibet: pro quo ſubiectum ſupponit. & ſi ſit indefinita ſiue particularis affirmatiua: tunc denotatur quod prædicatum poſſit ineſſe alicui pro quo ſubiectum ſupponit. Sic igitur patet quod illud dictum ſc. poſito poſſibili in eſſe nõ accidit impoſſibile: ſic debet intelligi ſcilicet quòd poſita propoſitione: de poſſibili ineſſe: hoc eſt in ſuum actum: uel in ſuam de ineſſe non accidit impoſſibile: quod iſte intellectus eſt falſus. Alio modo poteſt intelligi. ꝙ poſito poſſibili &c. hoc eſt poſita ꝓpoſitione poſſibili in eſſe. i. ꝙ ita ſit in re: ſicut propoſitio ſignificat nullum impoſſibile accidit, & iſte intellectus eſt uerus. Si enim aliqua propoſitio ſit poſſibilis: poſito ꝙ ita ſit in re ſicut propoſitio ſignificat nullum impoſſibile accidit: ut patet: nã

Ad ſecundã rõnẽ.

hæc eſt poſſibilis. ſor. currit: ideo poſito ꝙ ſor. currat nullum impoſſibile accidit. Ad aliud principale quando dicitur ꝙ punctus eſt principium lineæ: ſicut unitas eſt principium numeri: dico ꝙ in aliquo eſt ſimile: & in aliquo eſt diſſimile: ſimile enim eſt quantum ad hoc, quod punctus eſt principium

Ad tertiã rõnem.

lineæ, & unitas eſt principium numeri, ſed etiam eſt diſſimile quantum ad hoc: quia unitas eſt pars numeri, & punctus non eſt pars lineæ. Ad aliud uero, quando dicitur, quod ſubſtantia lineæ eſt ex punctis. Dicendum, quod Philoſophus per ſubſtantiam lineæ intelligit diffinitionem ſub-

Obiectio.

ſtantialem lineæ: quoniam diffinitio ſubſtantialis lineæ eſt ea punctis, quia punctus ponitur in diffinitione lineæ, &

Reſpõſio.

tamen punctus non eſt pars lineæ. Sed contra hoc dicetur, quia partes diffinitionis ſunt partes rei: igitur ſi punctus ſit pars diffinitionis lineæ, ſequitur quod punctus eſt pars lineę. Dicendum, quod in diffinitione ſimpliciter dicta partes diffinitionis ſunt partes rei: ſed in diffinitione, quæ eſt per additamentum non eſt uerum, quod partes diffinitionis ſint partes rei, nunc autem diffinitio lineæ, ſicut

Secũdum dubium.

diffinitio cuiuſlibet accidentis datur per additamentum. Secundo quæro utrum in continuo ſit indiuiſibile conſe-

Prima rõ ſecundi dubij.

quenter ens alteri indiuiſibili. Et primo probo, quòd in continuo permanenti indiuiſibile eſt immediatum indiuiſibili. Secundo uero probo idem in ſucceſſiuis. Primo igitur arguitur ſic. diuidat aliqua linea in duas medietates, tunc fiunt duo puncta in actu, & illa puncta prius exiſtebant in linea, & inter illa non erat aliquod medium, quia ſi inter illa puncta fuiſſet aliquod medium: tunc illa linea non diuideretur in duas medietates. ergo relinquitur, quòd duo puncta, quæ actu terminant, illas duas medietates diuiſas erant immediata ante diuiſionem, & per conſequens in continuo, ut in linea eſt punctus conſequenter ens alteri puncto. Hoc igitur poteſt argui ſub tali forma, quærendo de linea continua, aut ſunt duo puncta continuantia eius medietates, aut unum tantum, ſi ſint duo, oportet ꝙ illa ſint immediata, & ſic habetur propoſitum, ſi uero unum punctum tantum, tunc ſi diuideretur linea in duas medietates illud punctum continuans eius medietates non magis ſe teneret cum una medietate quam cum alia, igitur, vel oportebit illud punctum diuidi: ita quod una pars eius ſit cum una medietate, & alia pars eius cum alia medietate, quod eſt impoſſibile: quia ſi punctum eſſet diuiſibile, aut oportet dicere, quod punctus continuans partes lineæ adinuicem corrumpitur per diuiſionem, & generantur duo noua puncta, quod non uidetur neceſſarium, tum quia una medietas lineæ ſecundum quodlibet diuiſibile, & ſecundum quodlibet indiuiſibile ipſius poteſt ſeparari ab alia medietate. ergo una medietas poteſt ſeparari ab alia manente puncto continuante illas medietates adinuicem, tum quia indiuiſibile non corrumpitur niſi ad corruptionẽ

Secunda rõ ſecũdi dubij.

alicuius diuiſibilis: cum igitur nulla medietas nec aliquod diuiſibile alicuius medietatis corrumpatur per hoc, quod una medietas aufertur ab alia, non uidetur quod punctus continuans medietates illas adinuicem corrumpatur. Ad principale poſſibile eſt, quòd punctus terminans lineam auferatur a linea abſque hoc, quod aliquid aliud auferatur, aut addatur lineæ, ſed puncto terminante lineam precise ablato reſiduum eſt finitum, & per conſequens terminatum, ſed non puncto priori iam ablato. ergo alio puncto. ergo ante ablationem illius puncti inter punctum nunc ter-

Tertia rõ ſecundi dubij.

minans punctum ablatum non fuit medium, & ſic ante ablationem illius puncti fuit punctus immediatus puncto, & per conſequens indiuiſibile conſequenter ens alteri indiuiſibili. Præterea ponatur quod corpus ſphæricum moueatur ſuper ſuperficiem omnino planam, certum eſt quod corpus ſphæricum tangit ſuperficiem planam ſolum in puncto,

ex quo ſequitur, quòd corpus ſphæricum motum ſuper ſuperficiem planam continue tangit punctum poſt punctum abſque medio: & per conſequens in ſuperficie illa eſt punctus continue poſt punctum abſque medio. Huic rationi di-

Rñſio aliquorum.

cunt aliqui, quod non eſt dare hic inferius aliquod corpus omnino ſphæricum, ſed ſine dubio illud non ſoluit, quia idem argumentum poteſt fieri de corpore non ſphærico, quia poſito, quod aliquod corpus non ſphæricum moueatur ſuper corpus planum, tunc certum eſt, quòd aliquod indiuiſibile in corpore moto continue applicatur alteri indiuiſibili exiſtenti in corpore ſup quod mouetur. Illud igitur indiuiſibile in corpore moto continue ſignat punctum poſt punctum in corpore ſuper quod mouetur, & per conſequens in corpore ſuper quod ſit motus indiuiſibile eſt immediatum indiuiſibili. Aliter igitur dicitur ad rationem,

Alia reſponſio.

uidelicet, quod ſi corpus planum, uel ſphæricum moueatur ſuper corpus planum, uerum eſt, quod aliquis punctus in corpore moto applicatur alteri puncto in corpore, ſuper quod ſit motus, & continue applicabitur alij puncto, nec ex hoc ſequitur, quod indiuiſibilia ſint immediata in continuo, quia ſi punctus in corpore moto nunc non applicetur alicui puncto non eſt dare primum punctum ſequent cui applicatur, & ideo non ſequitur, quod punctus ſit immediatus puncto in continuo. Sed contra. Phyloſophus verſus finem huius ſexti probat, quod indiuiſibile non moue-

Obiectio prima.

tur, & hoc per talem rationem. Illud quod mouetur prius pertranſit æquale ſibi quam maius ſe. ſi igitur indiuiſibile moueretur ſemper prius pertranſiret indiuiſibile quã diuiſibile, & ſic continue pertranſiret indiuiſibile poſt indiuiſibile. Ex quo phyloſophus concludit, quòd ſpatium ſuper quod mouetur eſſet compoſitum ex indiuiſibilibus, & quod in illo ſpatio eſſet indiuiſibile immediate poſt indiuiſibile, ſi igitur ratio phyloſophi ualeat, oportet, quod ſi indiuiſibile immediate poſt indiuiſibile in corpore moto continue applicetur diuiſibili in corpore ſuper quod ſit motus ꝙ in corpore ſuper ꝙ ſit motus ſit indiuiſibile immediatum indiuiſibili. Et ſi dicatur huic, quod ratio

Reſpõſio.

phyloſophi probat, quod indiuiſibile non mouetur per ſe, quia indiuiſibile ſi per ſe moueretur, tunc corpus ſuper quod moueretur componeretur ex indiuiſibilibus, tamen ratio Phyloſophi non probat, quòd indiuiſibile non poteſt moueri per accidens. Contra. ſiue indiuiſibile moueatur

Obiectio ſecunda.

per ſe, ſiue per accidens, oportet quod prius pertranſeat æquale ſibi quam maius ſe. Vnde poteſt idem argumentũ fieri de indiuiſibili moto per accidens, ſed poteſt fieri de indiuiſibili moto per ſe. Et confirmo rationem ſic. Si ali-

Ratio huius obiectionis.

quid in toto ſit illud præciſe quo totum ſe commenſurat, & applicat alicui ſpatio: impoſſibile eſt, quòd ſecundum plus, uel minus commenſuret ſe ſpatio: quam ſi ipſum ſeparatum a toto moueretur: unde quod ipſum ſit ſeparatum, vel quod exiſtat in alio hoc nullam diuerſitatem facit quantũ ad commenſurationem. ergo ſi indiuiſibile per ſe exiſtens motum ſuper aliquod ſpatium continue tangat punctum poſt punctum: oportet quod indiuiſibile exiſtens in alio motu ſuper ſpatium continue tangat punctum poſt punctum, & ita ſicut ſequitur: indiuiſibile mouetur per ſe, ergo continuũ componitur ex indiuiſibilibus: ita ſequitur: ſiue indiuiſibile mouetur per ſe, ſiue per accidens: continuum componitur ex indiuiſibilibus. Ad principale quæro: aut eſt aliquod me-

Quarta ratio ſecũdi dubij.

dium inter omnia puncta alicuius lineæ datæ, aut non: ſi detur quod eſt aliquod medium inter omnia puncta lineæ datæ, oportet quod illud medium ſit aliqua linea quæ eſt pars lineę datæ: cum igitur in omni linea ſint infinita puncta: ſequitur quod illa linea quæ dicitur media inter omnia puncta lineæ datæ ſit medium inter omnia puncta quæ ſunt in ea, quod eſt impoſſibile: ſi uero detur quod nullum eſt medium inter omnia puncta lineæ datæ, cum illa puncta ſint immediata inter quæ nullum eſt medium: ſequitur ꝙ puncta lineæ datæ ſunt immediata, & ita ꝙ punctum eſt immediatum

Obiectio.

puncto. Huic rationi dicitur ꝙ nullum eſt medium inter oĩa puncta lineæ datæ, nec ex hoc ſequitur ꝙ puncta in linea data ſint immediata quia inter quælibet duo puncta eſt aliqđ mediũ, & inter alia, & alia duo pũcta eſt aliud & aliud mediũ, & nullũ eſt unũ medium inter oĩa puncta q̃ ſunt in linea data. Sed cõtra illud arguo dupliciter, & primo ſic. Demõſtratis

Primũ argumentũ contra quartam rationẽ.

oĩbus punctis alicuius lineæ hæc eſt uera per te. oĩa iſta puncta lineæ datæ ſunt immediata: igitur inter oĩa iſta puncta eſt aliqđ mediũ, uel ſunt aliqua media: ſed nõ eſt aliqđ mediũ inter omnia iſta puncta per te. ergo inter omnia iſta puncta ſunt aliqua media, & nõ ſunt alia media inter oĩa pũcta lineę

 datæ;

datæ: q̃ oẽs partes lineæ datæ: igit̃ oẽs partes lineę datæ ſunt mediæ inter oĩa puncta lineæ datæ: & oẽs partes lineæ datę ſunt mediæ inter omnia puncta terminantia illam lineá: igitur eadem ſunt media inter duo puncta terminãtia lineam, & inter omnia puncta lineę datæ, ſed illa inter quę ſunt, eadem media illa æqualiter diſtant. ergo tantum diſtant omnia puncta quæ ſunt in linea data quantum diſtant duo puncta terminantia lineam: quod falſum eſt: quia certum eſt quod aliquam puncta lineæ ſunt propinquiora,

Secũdum argumentum contra quartam.

quam ſunt puncta terminantia lineam. Secundo arguo ſic. Deus modo uidet omnia puncta quæ ſunt in linea data, puta in linea b. quæro an Deus uideat inter omnia illa puncta aliquod medium: aut non: ſi uidet aliquod medium inter omnia illa puncta: igitur in illo medio non ſunt aliqua puncta: quia non eſt poſſibile quod in medio inter omnia iſta puncta ſint aliqua puncta media: ſi uero detur quod non uidet aliquod medium inter omnia illa puncta: ſequitur quod non eſt aliquod medium inter omnia illa puncta. Si uero dicatur quod Deus uidet aliqua media inter omnia puncta, ſequitur idem quod prius, uidelicet, quod in illis medijs non ſunt aliqua puncta, ut ſatis patet

In ſucceſſiuis, & primo.

cuilibet intelligenti. Deinde arguo in ſucceſſiuis probando, quod in ſucceſſiuis indiuiſibile eſt immediatum alteri indiuiſibili, & hoc ſic. In tempore eſt inſtans immediatum inſtanti. ergo in continuo eſt indiuiſibile immediatum indiuiſibili. conſequentia patet de ſe, & antecedens probo ſic. Sit a. inſtans præſens: tunc arguo ſic. Inter a. eſſe & a. non eſſe, non cadit medium: ſed a, non eſſe & aliud inſtans ab a, eſſe, ſunt idem conuertibiliter, quia ſequitur a, non eſt, ergo aliud inſtans ab a, eſt, & e conuerſo. ergo inter a, eſſe, & aliud inſtans ab a, eſſe, non cadit medium. ergo poſt a, immediate erit aliud inſtans. ergo in tempore ſunt inſtantia immediata. Huic dicitur quod inter a, eſſe, & a, non eſſe,

Reſpõſio.

non cadit medium, quia ſemper alterum illorum eſt uerum, & ideo inter ueritates harum propoſitionũ non eſt aliquod medium, & eodem modo dicitur quod inter ueritates iſtarum propoſitionũ a, eſt aliud inſtans ab a, eſt, non cadit medium, quia quandocunque una iſtarum non eſt uera: alia iſtarum eſt uera, & quamuis inter ueritates iſtarum propoſitionũ non ſit aliquod medium, tamen inter a, & quodlibet inſtans aliud ab a, eſt medium. Contra, ſi inter ueritates iſtarum propoſitionũ a, nõ eſt, & aliud inſtans ab a, eſt, non ſit

Replica prima.

medium, tunc hæc a, eſt ſine medio, erit falſa, quia a, ſtatim non erit, & ſequitur quod illa, aliud inſtans ab a, eſt ſtatim & ſine medio erit uera, ſed quandocunque iſta erit uera, aliud inſtans ab a, eſt, oportet quod aliquam eius ſingularis erit uera, ſi igitur illa ſingularis quæ erit uera ſine medio b, eſt, tunc iſta eſt modo uera a, eſt, & ſine medio erit illa uera b, eſt, ex quo ſequitur quod a, & b, ſunt immediata, quia ſi a, & b, eſſent mediata in medio inter a, & b, neutra iſta-

Replica ſecunda.

rum eſſet uera, ſcilicet nec iſta a, eſt, nec iſta b, eſt. Item iſta eſt uera a, eſt, & ſine medio tempus erit, ſed tempus non eſt niſi per inſtans. ergo ſine medio aliud inſtans erit, & per conſequens aliud inſtans ab a, erit immediate poſt a, & per conſequens in tempore inſtans eſt immediatum inſtan-

Quinta ratio ſecũdi dubij.

ti. Ad principale, ſi aliquid tranſmutaretur a non eſſe in eſſe, quæro aut eſſe, & non eſſe menſurantur eodem inſtanti, aut alio, & alio, ſi eodem inſtanti. ergo contradictoria inerunt eidem in eodem inſtanti, quod eſt impoſſibile, ſi uero alio, & alio inſtanti, quæro an iſta inſtantia ſunt mediata aut immediata: non mediata, quia tunc inter illa duo inſtantia menſurantia eſſe, & non eſſe, eſſet medium, & per conſequens inter menſurata idest inter eſſe, & non eſſe, eſſet aliquod medium, & ſic inter contradictoria eſſet medium, quod eſt impoſſibile, relinquitur igitur quod duo inſtantia menſurantia eſſe, & non eſſe ſunt immediata. ergo in tempore inſtans eſt immediatum inſtanti, & per conſequens in continuo eſt indiuiſibile immediatum indiuiſibili. Ad

Sexta ratio ſecundi dubij.

principale. Omne quod eſt in tempore quia eſt in inſtanti primo tanquam in menſura propria habet aliquod inſtãs in quo ultimo erit, uel durabit in infinitum, ſed omnis forma permanens eſt in tempore, quia eſt in inſtanti tanquam in menſura propria. ergo cuilibet formæ permanentis eſt dare ultimum inſtans in quo illa forma hẽt eſſe: igitur ſi ex aere generetur ignis, eſt dare ultimum inſtans in quo materia eſt ſub forma aeris, & certum eſt quod erit dare primum inſtans in quo materia eſt ſub forma ignis, & tunc quæro aut illa duo inſtantia ſunt mediata, uel immediata: ſi immediata habetur propoſitum, uidelicet, quod inſtans in tempore eſt immediatum inſtanti: nec eſt dare quod ſint me-

A diata, quia tũc inter illa eſſet tempus medium, & in illo tempore medio non eſſet materia ſub aliqua forma, quia neque ſub forma ignis, nec ſub forma aeris, & per conſequens ſub nulla forma, quia ſuppono quod ex aere immediate generetur ignis. Ad oppoſitum eſt philoſophus hic. Ad iſtam igitur dubitationem eſt dicendum, quod in continuo non eſt indiuiſibile cõſequẽter ens alteri indiuiſibili, q̃ ꝓbo ſic, q̃a conſequenter entia ſunt illa inter quæ non eſt aliquod medium eiuſdem rationis, ſed inter quælibet duo indiuiſibilia in eodem continuo ſunt infinita media eiuſdem rationis. ergo in eodem continuo non eſt indiuiſibile conſequenter ens alteri indiuiſibili, maior patet per deſcriptionem conſequẽter entium, minor etiam patet, quia inter quælibet duo puncta in eodem continuo eſt linea media, & in qualibet linea ſunt infinita puncta, & inter quaſlibet duas lineas in eodem continuo eſt ſuperficies media, & in qualibet ſuperficies ſunt infinitæ lineę, & ſic de alijs, probatio aſſumpti, nam inter duo puncta in eadem linea, aut eſt aliquod medium, aut nullum: ſi nullum eſt medium: igitur iſta linea non eſt cõtinua, quia continua adinuicem habent idem ultimum: ſi uero inter illa duo puncta non eſt aliquod medium, tunc par-

B tes lineæ quarum illa puncta ſunt termini nõ habẽt idem ultimum, ſed diuerſa ultima, & per conſequens tota linea non eſt continua, ſi uero detur quod inter illa duo puncta eſt aliquod medium, aut ergo eſt medium homogeneum cum alijs partibus, aut ętherogeneum, non eſt dare q̃ eſt medium ętherogeneum, quia ſic linea cõponeretur ex diuerſis in ſpecie, quod eſt inconueniens: igitur medium eſt homogeneum cum alijs partibus, & per cõſequens illud medium eſt linea, & ſic inter quælibet duo puncta in eadem linea continua cadit linea media. Et eodem modo poteſt probari quod inter quaſlibet duas lineas in eadem ſuperficie continua cadit ſuperficies media. Ad primam igitur rationem dico, q̃ ſi linea

Ad primã rationem ſecundi dubij.

diuidatur in duas medietates punctus, qui prius continuauit medietates lineæ adinuicem corrumpitur, & generãtur duo puncta noua, quæ prius non erant in linea. Et quando arguitur in contrarium, q̃ una medietas, quantum ad quodlibet ſui, & quantum ad quodlibet diuiſibile, & quãtum ad quodlibet indiuiſibile poteſt ſeparari ab alia: dicendum quod non eſt uerum ſic intelligẽdo q̃ ſeparata una medietate ab alia maneat quodlibet diuiſibile, & quodlibet indiuiſibile utriuſ-

C que medietatis, quod prius fuit linea manente continua, q̃a ſi hoc eſſet uerum, ſequeretur, q̃ punctus continuans medietates lineæ adinuicem poſt ſeparationem medietatum maneret in utraq. linea, & ſic idem punctus eſſet in diuerſis lineis ſeparatis, & diuiſis abinuicem ſecundum locum, quod eſt impoſſibile, & quando ulterius dicitur, q̃ indiuiſibile non corrumpitur, niſi ad corruptionem alicuius diuiſibilis, dicendũ quod illud eſt falſum, quia ſi duæ lineæ continuentur adinuicem de nouo, ſicut accidit quando duæ aquæ continuant adinuicem corrumpitur uterque punctus linearũ continuatarum adinuicem, & generatur nouus punctus continuans illas partes adinuicem: & certum eſt, q̃ per talem continuationem duarum linearum adinuicem nullum diuiſibile corrũpitur. Et ſi dicitur q̃ indiuiſibile corrumpitur, & non ꝑ corruptionem alicuius diuiſibilis: igitur indiuiſibile per ſe corrumpitur. Dicendum q̃ non ſequitur, quia ſi duæ lineæ continuentur de nouo adinuicem corrumpũtur duo puncta, nõ per corruptionem alicuius diuiſibilis, ſed per generationem alicuius nouæ lineæ, reſultantis ex continuatione illarum linearum adinuicem, unde indiuiſibile non corrumpitur, niſi per corruptionem, uel generationem alicuius diuiſibilis. Et

D ſi dicatur contra iſtud, q̃ ſi una linea diuidatur in duas medietates per talem diuiſionem nullum diuiſibile corrumpitur, nec etiam generatur. ergo per talem diuiſionem nullũ indiuiſibile corrumpitur. Dicendum quod per talem diuiſionem lineæ in duas medietates corrumpitur aliquod diuiſibile, quia linea quæ diuiditur corrumpitur: Ad ſecundam

Ad ſecundam rationem ſecũdi dubij.

rationem principalem dico, quod impoſſibile eſt, quod punctus terminans lineam auferatur a linea præciſe: quia ſi punctus terminans lineam debeat auferri, oportet quod aliqua pars lineę auferatur, uel q̃ nouus punctus generetur. Vnde concedo, q̃ bene eſt poſſibile, q̃ punctus terminans lineã corrumpatur abſque corruptione alicuius partis lineæ, ſed tũc loco puncti corrupti alius generabitur punctus, ſcilicet punctus nouus, uerbi gratia: Si duæ lineæ de nouo continuen-

Ad tertiã rationem ſecundi dubij.

tur adinuicem corrumpitur punctus terminans utranque lineam, ſed nullum diuiſibile corrumpitur, & nouus punctus continuans illas lineas adinuicem generatur. Ad aliud principale dico, q̃ ſuppoſito, quod corpus ſphæricum totum

poſſit

poſſit moueri ſuper planum, quia non uidetur eſſe maior difficultas ad hoc ſupponendũ, quam ſupponendo quod corpus planum moueatur ſuper corpus planũ. Cum igitur dr̃ qđ corpus ſphæricũ motum ſuper planum tangit planum ſolum in puncto. concedo, ſed cum tãgat in aliquo punctu nõ eſt dare primum punctũ in quo poſtea tangit, ſicut nõ eſt dare primũ inſtans poſt hoc inſtans præſens. Vñ ſicut inter quælibet duo inſtantia eſt tempus medium, ita inter hunc punctum in quo modo tangit, & quodlibet punctum in quo poſtea tanget eſt linea media. Sed contra hoc, poteſt ſic argui. Sphæra mota cõtinue ſuper plano continue tangit in puncto, ergo cum non tangat bis in puncto eodem, quia ſic non moueretur continue: ſequitur quod continue tangit punctum poſt punctum, & per conſequens in plano eſt continue punctus poſt punctum. Ad hanc formam dico, quod iſta eſt concedenda. ſ. qđ in plano continue eſt punctus poſt punctum, & tamen iſta eſt falſa. ſ. quod in planõ eſt punctus continue poſt punctum, quia nullus punctus eſt cõtinue poſt aliũ punctum. Iſta tamen eſt uera. ſ. quod continue eſt punctus poſt punctum in plano, quia in illa ille terminus punctus ſupponit confuſe tantum: uirtute diſtributionis importatæ in hoc quod dico continue. quia idem eſt dicere quod continue in plano eſt punctus poſt pũctum, & dicere quod ante omne medium diuiſibile completum eſt punctus poſt punctum, & illud eſt uerum: quoniam in omni linea ſunt infinita puncta: & ideo dato quocunque pũcto contingit dare alium punctum ſequentem ante finem cuiuſlibet lineæ datæ, quantumcunque paruæ. Vnde poſt iſtum punctum eſt continue alius punctus, hoc eſt ante omne medium diuiſibile completum eſt alius punctus, nullus tamen alius punctus eſt continue poſt iſtum punctum. Ad rationes uero quæ ſunt contra reſponſionẽ ad arg. principale qñ phyl. probat q indiuiſibile non mouetur, quia tunc pertranſiret prius æquale ſibi quam maius ſe, & ſic moueretur continue indiuiſibile poſt indiuiſibile, & ſic corpus ſupra q ſit motus cõponeretur ex indiuiſibilibus. Dicendum q ſi indiuiſibile per ſe moueretur ſuper aliquod ſpatium, oporteret illud ſpatium eſſe compoſitum ex indiuiſibilibus, hoc tamen non ſequitur ponendo quod indiuiſibile moueatur per accidens ſuper aliquod ſpatium. Et ratio huius eſt iſta, quia illud q per ſe moueretur pertranſit æquale ſibi. Et ideo ſi indiuiſibile per ſe moueretur indiuiſibile ſibi correſpondens in ſpatio eſſet pertranſibile: ſed nihil pertranſitur niſi in tempore, quia ſi aliquid pertranſiretur in inſtanti ſimul eſſet pertranſitum, & in pertranſiri: indiuiſibile igitur pertranſiretur in tempore: ſed ſi aliquid pertranſiretur in tempore ſi mobile regulariter moueatur eius medietas pertranſitur in medietate temporis. ſi ergo indiuiſibile pertranſeatur in tempore indiuiſibile eſſet diuiſibile: ſed omne diuiſibile pertranſitum in ſpatio eſt pars ſpatij, & etiam habet aliud diuiſibile ſibi immediatum. ergo ſi indiuiſibile per ſe moueretur ſpatium ſuper quod moueretur eſſet compoſitum ex indiuiſibilibus, quia ſi indiuiſibile per ſe moueretur indiuiſibile ſibi correſpondens in ſpatio eſſet diuiſibile, & per conſequens eſſet pars ſpatij, & ſic ſpatium ſuper quod ſit motus componeretur ex indiuiſibilibus, attamen de indiuiſibili moto per accidens ratio non concludit. Illa enim propoſitio eſt uera de eo q mouetur per ſe, uidelicet, quod illud quod mouetur prius pertranſit æquale ſibi quam maius ſe: ſed de eo quod per accidens mouetur non eſt uniuerſaliter uerum: quoniam indiuiſibile per accidens motum non pertranſit æquale ſibi.

Ad alind principale, quando quæritur aut eſt aliquod medium inter omnia puncta alicuius lineæ datæ, aut nullum eſt medium, dico quod nullum eſt medium inter omnia pũcta lineæ datæ, ſed inter omnia puncta lineæ datæ ſunt aliqua media, & inter alia & alia puncta ſunt alia & alia media. Vnde inter quælibet duo puncta in eadem linea continua eſt aliquod medium, & inter alia, & alia duo puncta eſt aliud & aliud medium. Et quando dicitur quod illa ſunt immediata inter quæ nullum eſt medium. Dico quod quæcunque duo inter quæ nullum eſt medium ſunt immediata, tamen non oportet quod ſint plura quam duo inter quæ eſt nullum medium, quod propter hoc ſint immediata. Hoc tamen eſt uniuerſaliter uerum, quod quæcunque inter quæ nec eſt medium, nec ſunt media illa ſunt immediata. Et ad primum in contrarium quando dicitur, quod ſecundum hoc demonſtratis omnibus punctis alicuius lineæ, hæc eſt uera, omnia iſta ſunt immediata. concedo. ſiue ly omnia, teneatur collectiue ſiue diuiſiue. Et concedo quod inter omnia illa puncta ſunt aliqua media, ſiue ly omnia, teneatur collectiue, ſiue diuiſiue, tamen ſi ly omnia teneatur diuiſiue, ſic eſt

Replica.

Reſpõſio.

Ad obiectionẽ primam.

Ad quartam rõnẽ ſecundi dubij.

Ad primũ argumentum contra quartam rationem.

A iſta falſa, ſcilicet, aliqua media ſunt inter omnia illa puncta, quia alia & alia media ſunt inter alia & alia puncta, ſed nõ ſunt eadem media inter omnia puncta diuiſim, tamen accipiendo ly omnia collectiue ſic eſt uerum, quod aliqua ſunt ſunt media inter omnia illa puncta, & illa media ſunt omnes partes lineæ datæ, accipiendo omnes partes collectiue. Et quando dicitur ulterius, quod omnes partes lineæ datæ ſunt media inter duo puncta terminantia lineam, concedo. Et cum dicitur quod tunc ſunt eadem media inter omnia puncta lineæ datæ, & inter duo puncta terminantia lineam: concedo, ſed ex hoc non ſequitur quod omnia puncta lineæ tantum diſtent quantum diſtant duo puncta terminantia lineam: ſed plus requiritur, ſcilicet, uel quod ſit idem mediũ, uel aliquod medium æquale inter omnia puncta lineæ datæ, & inter duo puncta terminantia lineam. Sed illud non eſt uerum. vnde media ſunt eadem collectiue: loquendo tamen proprie, nullum eſt medium idem inter duo puncta terminantia lineam, & inter duo puncta, nec etiam eſt æquale medium inter duo puncta terminantia lineam, & inter duo puncta illius lineæ. Ad ſecundum in contrarium quando dicitur, qđ Deus modo uidet omnia puncta quæ ſunt in linea

B data, utpote in linea b, concedo. Et dico quod Deus non uidet aliquod medium inter oĩa illa puncta, ſed uidet aliqua media inter oĩa illa puncta, accipiendo ly oĩa collectiue, ſed accipiendo ly omnia: diuiſiue: ſic Deus nec uidet medium nec media inter omnia puncta in linea data, quia nec eſt medium nec ſunt media inter omnia puncta diuiſim: tamẽ inter omnia puncta ſunt media & inter omnia puncta uidet Deus media accipiendo ly omnia: diuiſiue cum non ſint media inter omnia puncta diuiſim: nec Deus uidet aliquã media inter omnia puncta diuiſim: & ratio diuerſitatis horum patet ex Logica Multum. n. refert dicere q inter oĩa puncta ſunt media; & dicere, q aliqua media ſunt inter omnia puncta: ſicut refert dicere, quod omnis homo eſt animal: & dicere quod animal eſt omnis homo: ſed accipiendo ly omnia: collectiue: ſic dico, quod aliqua media ſunt inter omnia puncta lineæ datæ: & illa media ſunt omnes partes lineæ, & illa media: Deus uidet inter omnia puncta: nec ex hoc ſequitur quod in illis mediis non ſint aliqua puncta. Ad rationes uero probantes: q in ſucceſſiuis eſt indiuiſibile immediatum indiuiſibili: dicendum eſt ad primam cum dicitur: quod in tempore eſt inſtans immediatum inſtanti: dicendum quod non eſt uerum.

C ad probationem cum dicitur: inter a, eſſe & a, non eſſe non cadit medium, & ſit a, præſens inſtans. concedo: quod inter a, eſſe, &c. non cadit medium. Et etiam concedo quod inter a, eſſe & aliud inſtans ab a, eſſe non cadit medium. Et & concedo quod inter a, eſſe & aliud inſtans ab a, eſſe non cadit medium. Et concedo illud aliud quod addicitur ulterius. ſ. quod a, eſt: & immediate poſt a, erit aliud inſtans. Ad cuius euidentiam eſt ſciendum: quod ſyncathegoremata importãtia multitudinem habent uirtutem confundendi terminum ſequentem confuſe tantum. vt dictum eſt in Logica, ſed hoc quod dico immediate eſt ſyncathegoremata importans multitudinem. ſimiliter hoc, quod dico ſine medio importat multitudinem: quia æquipollet uni ſyncathegoremati: cum ſit præpoſitio cum ſuo caſuali. Iſta enim videlicet medietate & ſine medio importat multitudinem: quia quod immediate uel ſine medio erit ante omne medium completum erit. vnde immediate vel ſine medio eſt idem quod ante omne medium. Et ideo dico, quod iſta eſt vera a, eſt & ſine medio aliud inſtans erit, quia ante omne medium completum aliud inſtans

D erit, quia in illa a, eſt & ſine medio ſeu immediate aliud inſtans erit, iſte terminus aliud inſtãs uirtute ſincathegorematis præcedentis importantis multitudinem ſupponit confuſe tantum: & ideo non ſtat determinate pro aliquo uno inſtanti. Vnde non ſequitur. Sine medio aliud inſtans erit. ergo aliud inſtãs erit ſine medio, ſed eſt fallacia figuræ dictionis: quia procedit a ſuppoſitione confuſa tantum ad ſuppoſitionem determinatam: reſpectu eiuſdem multitudinis. Nec etiam valet: ſine medio illud inſtans erit. ergo ſine medio hoc inſtans erit: uel ſine medio illud inſtans erit, ſicut non ſequitur omnis homo eſt animal. ergo omnis homo eſt hoc animal. uel omnis homo eſt illud animal. concedo igitur illam a, eſt: & ſine medio aliud inſtans erit, & nego illam a, eſt & aliud inſtans erit ſine medio. Et ulterius quando arguitur: q ſi hæc indefinita. aliud inſtans ab a, eſt ſine medio, erit uera. ergo ſingularis iſtius aliud inſtãs ab a, eſt ſine medio erit uera. Dicendum quod non ſequitur. unde hæc indefinita ſine medio erit uera: & tamen nulla eius ſingularis ſine medio erit uera. Et ſi arguitur contra illam reſponſionem ſic. ſi illa

Ad ſecundum argumentum cõtra quartam rationem.

In ſucceſſiuis ad primum.

Ad primã replicam.

aliud inſtans ab a, eſt ſine medio erit vera, & tamen nulla ſingularis erit vera ſine medio, tunc hæc indefinita erit vera antequam eius aliqua ſingularis ſit uera, & per conſequens iſta. aliud inſtans ab a, eſt: aliquando erit vera quando nulla eius ſingularis erit uera. Dicendum concedendo quod illa indefinita aliud inſtans ab a, eſt ſine medio erit uera, & tamen nulla ſingularis eius ſine medio erit uera, nec ex hoc ſequitur quod illa indefinita erit uera, antequam alia ſingularis eius erit uera, quia nunquam erit iſta indefinita uera antequam aliqua ſingularis. Iſtã tamen uniuerſalem concedo, quod quælibet ſingularis huius erit falſa: quando illa erit vera, quia quælibet ſingularis huius uniuerſalis eſt vera. Illa tamen eſt falſa. ſ. hæc indefinita erit uera cum quælibet ſingularis erit falſa, & illa ſimiliter eſt falſa. ſ. hęc indefinita erit uera, priuſquam aliqua eius ſingularis erit uera, quia in iſtis tempus cõſignificatũ per uerbum ſupponit determinate cum præcedat dictionem ſincathe. importantem multitudinem, & ſic denotatur quod in aliqua determinata menſura, ut in b, uel in c, erit iſta indefinita uera antequam aliqua ſingularis eius erit uera, uel quando quælibet ſingularis erit uera, uel quando quælibet ſingularis eius erit falſa, quod falſum eſt. Nec valet iſta: indefinita erit uera prius quam illa ſingularis erit uera: & erit uera priuſquam illa ſingularis erit uera, & ſic de ſingulis. igitur prius erit uera quam aliqua eius ſingularis erit uera; ſed ſic eſt fallia finitę dictionis, arguendo a pluribus determinatis ad vnum determinatum quoniam ſicut in qualibet parte antecedentis, hoc uerbum erit: copulat pro aliquo inſtanti determinato: ita in concluſione copulat pro aliquo inſtanti determinato: cum dicitur quod hæc ſit uera: antequam aliqua ſingularis huius erit uera.

Ad ſecundam repl. Ad aliam quando dicitur quod a, eſt, & ſine medio tempus erit: concedo, & cum dicitur: tempus non inſtat niſi per inſtans concedo, & propter hoc concedo, quod ſine medio aliquod inſtans erit. Nego tamen illam, aliquod inſtans erit ſine medio, nec ſequitur. tempus erit ſine medio. ergo aliquod inſtans erit ſine medio, bene tamen ſequitur: tempus erit ſine medio. igitur ſine medio aliquod inſtans erit.

Ad quintam rationem ſecundi dubij. Ad aliud principale cum dicitur, quod ſi aliquid tranſmutetur a non eſſe in eſſe, aut ab eſſe in nõ eſſe, menſuratur in eodem inſtanti, aut ab alio, & alio, dico quod eſſe, & non eſſe eiuſdem rei, ſemper menſurantur alio inſtanti, & alio. Et dico quod illa inſtantia ſunt mediata, & illo medio res quæ ſic tranſmutatur, uel habet eſſe, uel non eſſe. Nam ſi ſit dare primum inſtans in quo habet eſſe ſicut in rebus manentibus, tunc non eſt ultimum inſtans in quo habet non eſſe, quia tunc quodcunque inſtans detur in quo habet non eſſe in medio inter illud inſtans, & primum inſtans, in quo habet eſſe in illo medio habet nõ eſſe. ſi autem ſit talis res cuius nõ eſt dare primum inſtans in quo habet eſſe: ſicut in ſucceſſiuis, tunc eſt dare ultimum in quo habet non eſſe, & tunc quodcunque inſtans detur in quo habet eſſe in medio inter illud inſtans, & vltimum inſtans in quo habet non eſſe in illo medio, illa res habet eſſe: & ideo illa ratio non concludit, ſi tamen eſſet dare vltimum in quo res habet eſſe, & primum in quo res habet non eſſe, vel è conuerſo, tunc ratio demonſtratiue concluderet.

Ad ſextã rationem ſecundi dubij. Ad aliud principale quando dicitur quod omne quod eſt in tempore, quia eſt in inſtanti primo tanquam in menſura propria habet aliquod inſtans in quo ultimo erit, dico quod illa eſt falſa. nam non eſt dare vltimum inſtans, in quo res permanens habet eſſe, vt videbitur octauo huius. Et cum dicitur quod ſi non ſit dare ultimum inſtans in quo habebit eſſe. tunc durabit in infinitum, dicendum quod rem permanentem durare in infinitum poteſt intelligi dupliciter. vno modo quod duret in infinitis inſtantibus, & ſic concedo quod res durans per aliquod tempus quantumcunq. modicum durat in infinitum. Nec ualet. hæc res durabit in infinitum, ſic quod in infinitis inſtantibus. ergo durabit ſemper: ſed eſt fallacia conſequentis. Alius intellectus eſt, quod res durat in infinitum ſic, quod non habet terminum ſuæ durationis, & iſto modo dico quod nulla res corruptibilis durabit in infinitum. Nec ualet, res non habet ultimũ inſtans in quo habet eſſe. ergo habet durationem ſine termino: imino ſua duratio habet terminum, & etiam in iſto termino res primo habet non eſſe. Vnde ultimum inſtans meæ durationis erit primum inſtans in quo ego habeo non eſſe, & ſic de aliis rebus permanentibus, ſcilicet, quod non eſt dare ultimum inſtans in quo habent eſſe: & ideo ſi ex aere generetur ignis non eſt dare ultimum inſtans in quo materia eſt ſub forma aeris.

Tertium dubium. Tertio autem quæro utrum continuum ſit diuiſibile in ſemper diuiſibilia, & uidetur quod non, quia in quibuſcũque eſt minimum in illis non procedit diuiſio in infinitum:

A ſed in rebus naturalibus continuis eſt minimum. ergo in illis non procedit diuiſio in infinitum, & per conſequens continuum naturale non eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia. maior patet, quia in quibuſcunq. eſt dare minimum in illis ſtat diuiſio ad minimum, cum minimum non ſit ulterius diuiſibile, & per conſequens in illis non procedit diuiſio in infinitum. minor uero patet per phyloſophum primo huius dicit, quod contingit dare carnem minimam, & in ſecundo de anima dicit phyloſophus. Omnium natura conſtantium eſt determinata ratio magnitudinis, & augmenti. **Prima rõ. Secunda ratio.** Item ſi continuum eſſet diuiſibile in ſemper diuiſibilia, tunc continuum eſſet diuiſibile in infinitum. conſequens eſt falſum. igitur & antecedens. conſequentia patet de ſe, & probo falſitatem conſequentis: quia ſi continuum ſit diuiſibile in infinitum, tunc continuum habet infinitas partes: ſed omne compoſitum ex partibus infinitis eſt actu infinitum. ergo ſi continuum eſſet diuiſibile in infinitum, ſequeretur quod continuum eſſet actu infinitum. In oppoſitum eſt hic phyloſophus. Ad iſtam quæſtionem dicunt aliqui quod nullum continuum finitum eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia. & hoc probant ſic. Si aliquod continuum

B eſſet diuiſibile in ſemper diuiſibilia, illud aliquando eſſet diuiſibile in infinitum. conſequens eſt falſũ. igitur & antecedens. conſequentia de ſe patet, & falſitas conſequentis probatur per ſex rationes: quarum prima eſt. **Prima rõ alterius opinionis.** Omne totum compoſitum ex magnitudinibus multitudine infinitis: ſicut cubitus componitur ex ſemicubitis eſt magnitudo actu infinita: ſed nullum continuum eſt magnitudo actu infinita. ergo nullum continuum eſt totum compoſitum ex magnitudinibus multitudine infinitis, ſicut componitur cubitus ex ſemicubitis, & per conſequens nullum continuum eſt diuiſibile in magnitudines multitudine infinitas. maior videtur eſſe manifeſta. Nam ſicut duo ſemicubiti reddunt quantitatem cubiti: ita magnitudines multitudine infinitæ reddunt magnitudinem infinitam. minor huius rationis patet ex tertio huius. vbi eſt declaratum quod nulla magnitudo eſt infinita in actu. Et ſi dicatur quod compoſitum ex magnitudinibus infinitis in actu eſt actu infinitum: ſed non oportet quod compoſitum ex magnitudinibus infinitis in potentia ſit actu infinitum, nunc autem continuum eſt compoſitum ex partibus infinitis in potentia non in actu. **Tex. c. 60. & 65.**

C **Obiectio.** Contra iſtam rationem arguitur ſic. Diuiſio per actum, & potentiam, aut diſtinguit in eſſe partium infinitarum, ita quod ſit ſenſus quod partes infinitę non ſunt in actu in continuo: ſed in potentia tantum, vel diſtinguit multiplicationem partium continui, ita quod ſit ſenſus quod partes omnes continui ſimul ſumptæ non ſunt actu multiplicatæ in infinitum: ſed in potentia tantum, quia non ſunt actu multę ex eo quod non ſunt actu diuiſæ. primus intellectus eſt falſus, quia manifeſtum eſt quod omnes partes in quas continuum eſt diuiſibile inſunt ipſi continuo actu, ſicut duo ſemicubiti inſunt actu ipſi cubito, quare ſicut duo ſemicubiti conſtituunt unum cubitum, ita infinitæ partes actu exiſtentes in toto conſtituunt totum infinitum. Secundus etiam intellectus omnino nihil eſt, quia ſi omnes partes ſimul ſumptæ non ſunt multitudine infinitæ eo modo quo ſunt multæ habetur propoſitum: quia ſufficit quod non ſunt infinitæ ſecundum multitudinem eo modo quo ſunt multę. Sec. non ſunt duæ, nec tres, nec quatuor actu, quia non ſunt diuiſę actu. ſi igitur dicatur quod partes non ſunt infinitæ actu: quia non ſunt diuiſæ: eodem modo eſſet dicendum, quod partes non ſunt duæ, nec tres, quia non ſunt actu diuiſæ. **Reſpõſio.** Ideo

D dicitur aliter, ſcilicet, quod aliquod totum eſſe compoſitum ex magnitudinibus actu infinitis poteſt intelligi dupliciter. vno modo quod illæ infinitæ magnitudines ſint eiuſdem quantitatis. alio modo quod ſint eiuſdem proportionis: & tunc dicitur quod compoſitum ex magnitudinibus multitudine infinitis eiuſdem quantitatis eſt actu infinitum: ſed non oportet quod compoſitum ex magnitudinibus multitudine infinitis eiuſdem proportionis ſit actu infinitum. Nunc autem omne continuum componitur ex magnitudinibus multitudine infinitis eiuſdem proportionis: ſed nullum continuum componitur ex magnitudinibus multitudine infinitis eiuſdẽ quantitatis. **Obiectio.** Sed contra iſtam reſponſionem arguitur. probãdo, quod ſi in continuo ſint infinitę partes eiuſdem proportionis quod erũt in continuo infinitæ partes eiuſdẽ quãtitatis, & hoc probatur ſic. Accipiamus unũ continuum: illud eſt diuiſibile in duo media, & illa duo media ſunt æqualia ſecundum quantitatẽ: adhuc vtrunque illorũ duorũ mediorũ eſt diuiſibile in alia duo media, & ſic habemus quatuor partes eiuſdem quãtitatis, & adhuc quodlibet illorum quatuor mediorum eſt

diuiſibile

diuiſibile in duo media, & ſic habemus octo partes eiuſdem quantitatis, & quælibet illarum octo partium eſt diuiſibilis vlterius in medietates, & ſic habemus 16. partes eiuſdem quãtitatis, & ita diuidendo continuum in infinitum ſecundum eãdem proportionem diuidentium ad diuiſum ſemper ibitur in partes diuidentes eiuſdem quantitatis inter ſe. Tunc ſi diuiſio continui procedat in infinitum ſecundum eandem proportionem diuidentium ad diuiſum, ſequitur quod diuiſio continui procedit in infinitum in partes eiuſdem quantitatis inter ſe, ſed omne tale per ſe eſt acto infinitum. ergo ſi cõtinuum diuiſibile ſit in infinitum in partes eiuſdem proportionis, ſequitur quod continuum eſt acto infinitum.

Secunda ratio. Secunda ratio principalis eſt iſta, nullum diuiſibile in infinitum poteſt eſſe actu vltimate diuiſum, ſed omne continuum poteſt eſſe actu vltimate diuiſum. ergo nullum continuum eſt diuiſibile in infinitum. maior huius rationis patet per diffinitionem infiniti datam in tertio huius. vbi dicitur, quod infinitũ eſt cuius quantitatem accipientibus ſemper eſt aliquid extra ſumere, ſcilicet, extra quantitatem quæ non eſt infinita, quia eſſe acceptum repugnat infinito. ſi igitur aliquid ſit diuiſibile in infinitum quacunque diuiſione accepta adhuc eſt aliquã diuiſionem extra accipere, & ita nulla erit vltima diuiſio, & ita patet maior, ſcilicet, quod nullum diuiſibile in infinitum B poteſt eſſe actu vltimate diuiſum. minor uero probatur ſic.

Probatio minoris. Omnes poſſibilitates nullum ordinem inter ſe habentes: quarum quælibet per ſe ſumpta poteſt eſſe ad actum reducta in inſtanti a, poſſunt eſſe ſimul ad actum reductę in inſtãti a, ſed omnes diuiſibilitates continui ſunt quædam poſſibilitates nullum per ſe ordinem habentes adinuicem, & quælibet earum poteſt eſſe ad actum reducta in inſtanti a, ergo omnes poſſibilitates ad diuiſionem continui poſſunt eſſe ſimul ad actũ reductę in inſtanti a, & per conſequens continuum poteſt eſſe actu vltimate diuiſum, & ſic patet minor.

Tertia ratio. Tertia vero ratio principalis eſt. In omni ordine eſſentiali eſt aliquid ſimpliciter primum, vt patet 2. meta. ſed totius ad ſuas partes eſt ordo eſſentialis: quia dependentia eſſentialis. ergo in illo

Tex. co. 4. ordine eſt dare aliquid ſimpliciter primum. ergo ipſius totius continui eſt aliqua prima pars uidelicet illa pars quæ eſt ſimpliciter prima, quæ ſic eſt pars, quod non eſt totum, quia ſi eſſet totum haberet partem, & cum pars ſit prior ſuo toto. igitur illa pars quæ ponitur prima pars non eſſet prima pars, quod eſt inconueniens. ergo relinquitur, quod prima pars ſimpliciter ſic eſt pars, quod nullo modo eſt totum, & per conſequens eſt ſimpliciter indiuiſibilis, & per conſequens continuũ C componitur ex indiuiſibilibus, ex quo ſequitur, quod continuum non eſt diuiſibile in infinitum, nec per conſequens eſt

Confirmatio. diuiſibile in ſemper diuiſibilia. Hæc ratio confirmatur, quia pars eſt cauſa materialis reſpectu totius, ſed in omni genere eſt dare aliquid ſimpliciter primum. igitur eſt dare aliquam partem ſimpliciter primam, & illa pars eſt indiuiſibilis, quia ſi eſſet diuiſibilis haberet partem priorem ea, & per conſequens non eſſet ſimpliciter prima.

Quarta ratio. Quarta ratio principalis eſt iſta. Omne a quo poteſt accipi, vel auferri aliquod indiuiſibile eſt diuiſibile in indiuiſibilia, & per conſequẽs non eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia, ſed a continuo poteſt accipi aliquid indiuiſibile. ergo continuum eſt diuiſibile in indiuiſibilia, & per conſequens non eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia. maior patet, quia illud in quo accipitur, vel auffertur aliquid eſt diuiſibile in illud, quod aufertur, & in illud, quod remanet, & per conſequens utrunque eſt pars.

Probatio minoris. Minor autem probatur, quia ſi una linea interſecaret aliam lineam, interſecãs auferret punctum in quo tangitur a linea interſecata. Iſtam D rationem prædictus doctor diffuſe pertractat, ſed quia nullius

Quinta ratio. eſt momenti, ideo pertranſeo. Quinta ratio principalis ẽ iſta. Omne menſurabile per replicationem indiuiſibilium eſt compoſitum ex indiuiſibilibus, ſed omne continuum eſt huiuſmodi. ergo omne continuum eſt compoſitum ex indiuiſibilibus, & per conſequens nullum continuum eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia. maior patet de ſe, & minor probatur, quia indiuiſibile poteſt localiter moueri, quia poteſt variare ſitũ ſuum, ut patet manifeſte. ergo continuum per replicationẽ indiuiſibilium poteſt menſurari. hæc conſequentia patet per phyloſophum in hoc textu: ubi vult phyloſophus, quod ſi indiuiſibile moueretur, continuum menſuraretur per ipſum. Huic rationi forte diceretur, quod indiuiſibile moueretur per accidens, non per ſe, ſed ſi indiuiſibile per ſe moueretur, tũc per ſui replicationem menſuraret continuum, & hoc intelligit phyloſophus, & non de indiuiſibili moto per accidens. Contra hoc arguitur ſic, quamuis punctus moueatur ad motum ſui ſubiecti, tamen quantum ad hoc, quod eſt menſurare

A magnitudinem pertranſitam nulla eſt differentia, ſicut ſi pes debeat menſurare ſpatium decem pedum eodem modo menſurabit ſiue ſit pars animalis, ſiue ſeparetur ab animali, quia ſemper eandem quantitatem reddet. ergo pari ratione, ſi pũctus in linea exiſtens poſſit continue moueri, ſi per impoſſibile poneretur, quod eſſet per ſe ipſum ſeparatum a linea, & moueretur, eandem quantitatem reddet ſeparatus, & non ſeparatus a linea. Vnde poteſt argui ſic. Illud, quod eandem quantitatem omnino redderet ſiue per ſe moueretur, ſiue per accidens, ſi per ſe motum menſuraret aliquam quantitatem eandem quantitatem poſſet menſurare, ſi per accidens moueretur, ſed punctus eandem quantitatem redderet ſiue moueretur per ſe, ſiue per accidens. ergo ſi punctus per ſui motus mẽſuraret magnitudinem, ſequitur quod punctus per accidens motus menſurabit magnitudinem. igitur, &c.

Sexta ratio. Sexta ratio principalis eſt. Si continuum eſſet diuiſibile in infinitum, calor eſſet diuiſibilis in infinitum conſequens eſt falſum. ergo, & antecedens. conſequentia patet, quia accidens diuiditur ad diuiſionem ſui ſubiecti, falſitas conſequentis probatur dupliciter. primo; quia phyloſophus in lib. de ſenſu, & ſenſa. vult; quod nulla qualitas ſenſibilis ſit diuiſibilis in infinitum. Item ſi calor eſſet diuiſibilis in infinitum: ſequitur quod calor haberet infinitos gradus, & per conſequens calor eſſet infinitus in uigore, & propter has ſex rationes dicunt aliqui, quod cõtinuum non eſt diuiſibile in infinitum, & per conſequens dicunt, quod continuum non eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia.

Opinio Auctoris. Ego uero ad illam quæſtionem dico, quod aliquid dicitur diuiſibile dupliciter. uno modo: quia habet partem extra partem, & illo modo cælum, & omne continuum eſt diuiſibile. Secundo modo aliquid dicitur diuiſibile, quia poteſt diuidi per actualem ſeparationem unius partis ab alia. Vnde loquendo de diuiſibili primo modo ſic dico, quod omne continuum eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia, ſed loquendo de diuiſibili ſecundo modo ſic dico, quod non omne continuum eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia primum autem probo ſic. Illud, quod ſemper habet partem extra partem ſic, quod quacunque eius parte data illa habet partem extra partem, eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia primo modo intelligendo, ſcilicet, per diuiſibile habens partem extra partem, ſed omne cõtinuum ſemper habet partem extra partem, ita quod quacunque partem data illa habet partem extra partem. ergo &c. maior eſt manifeſta, & minorem probo: quoniam in illa eadẽ diuiditur continuum ex quibus componitur ſecundum phyloſophum, ſed continuum non componitur ex indiuiſibilibus, vt probatum eſt in prima quæſtione, immo quacunque parte continui data illa eſt vlterius diuiſibilis in partem extra partem, quia ſi non haberet partem extra partem non faceret maius, quod eſt falſum. ergo omne continuum eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia intelligendo per eſſe diuiſibile haberet partem extra partem, & ſic patet primum. Secundum ſic declaratur, ſcilicet, quod non omne continuum eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia, intelligendo per diuiſibile illud, quod poteſt diuidi per actualem ſeparationem unius partis ab alia: quia cælum eſt continuum, & tamen non eſt diuiſibile per actualem ſeparationem vnius partis ab alia, quia ſi eſſet corruptibile. ſimiliter minimum naturale ſi tale ponatur eſt continuum, & tamen non poteſt diuidi per actualem ſeparationem unius partis ab alia parte utraque parte remanente, quia ſic eſſet dare minus minimo, quod eſt impoſſibile.

Ad primã rationem. Ad rationes principales, ad primam cum dicitur, quod in quibuſcunque minimum in illis non procedit diuiſio in infinitum, dico, quod D in quibuſcunque eſt dare minimum per ſe exiſtens in illis nõ procedit diuiſio in infinitum per actualem ſeparationem vnius partis extra aliam partem, tamen in illis in quibus ẽ dare minimum per ſe exiſtens procedit diuiſio in infinitum per ſignationem unius partis extra aliam.

Ad ſecundam rationem principalem. Ad ſecundum principale quando dicitur, quod ſi continuum eſt diuiſibile, &c. ergo continuum eſt diuiſibile in infinitum, concedo, & cum dicitur, quod tunc continuum haberet infinitas partes concedo. Et quando dicitur, quod omne compoſitum ex partibus infinitis eſt actu infinitum: dico, quod aliquid eſſe compoſitum ex infinitis partibus intelligitur dupliciter. Vno modo, quod ſit compoſitum ex infinitis partibus eiuſdem quantitatis determinate, quarum quælibet totaliter ſit extra aliam. alio modo poteſt aliquid eſſe compoſitum ex infinitis partibus eiuſdem proportionis. Dico etiam, quod dupliciter aliquid dicitur eſſe infinitum uidelicet, vel infinitum ſecundum diuiſionem, vel infinitum ſecundum extrema. Dico igitur, quod omne continuum eſt compoſitum ex infinitis partibus eiuſdem proportionis, & ideo concedo, quod omne continuum eſt infinitum

finitum ſecundum diuiſionem determinate, ſed nullum continuum permanens eſt compoſitum ex infinitis partibus eiuſdem quantitatis determinatæ, quarum quælibet eſſet totaliter extra animam: quoniam ſi aliquid eſſet compoſitum ex infinitis partibus eiuſdem quantitatis, quarum quælibet totaliter eſſet extra aliam, illud eſſet infinitum ſecundum extrema: ſed non oportet, quod compoſitum ex infinitis partibus eiuſdem proportionis ſit infinitum ſecundum extrema. Ad rationes vero alterius opinionis.

A. Ad primam rationem alterius opinionis.

Ad primam cum dicitur, ſi continuum eſſet diuiſibile in ſemper diuiſibilia &c. dico, quod verum eſt, quod continuum eſt diuiſibile in infinitum in partes eiuſdem proportionis, ſed non eſt diuiſibile in infinitum in partes eiuſdem quantitatis ſignatæ: quare quælibet eſt extra aliam totaliter, concedo tamen, quod in nullo continuo ſunt infinitæ partes eiuſdem quantitatis, quarum quælibet, &c. ſed nullæ ſunt infinitæ partes eiuſdem quantitatis ſignatæ, & determinatæ quantitatis, vt tantæ quantitatis, vel tantæ, quarum quælibet eſt totaliter extra aliam. Vnde detur aliqua certa quantitas quantumcunque parua: dico, quod in nullo continuo ſunt infinitæ partes tantæ quantitatis, quarum quælibet eſt totaliter extra aliam, tamen nec ſignando, nec determinando quantitatem, dico quod in quolibet continuo ſunt infinitæ partes eiuſdem quantitatis, quarum quælibet eſt totaliter extra aliam, quia non ſunt tot partes eiuſdem quantitatis in aliquo continuo quin plures partes eiuſdem quantitatis ſint in eodem continuo, & hoc probat ratio facta contra reſponſionem. Quando igitur dicitur, quod ſi continuum ſit diuiſibile in infinitum in partes eiuſdem proportionis erit diuiſibile in infinitum in partes eiuſdem quantitatis, verum eſt, quia non in tot quin in plures, ſed ex hoc non ſequitur, quod ſit diuiſibile in infinitum in partes eiuſdem quantitatis ſignatæ, id eſt, in partes infinitas tantæ quantitatis determinatæ, nec hoc concludit argumentum, vt patet cuilibet intelligenti. Vnde non eſt diuiſibile in tot partes eiuſdem quantitatis quin ſit diuiſibile in duplo plures partes eiuſdem quantitatis, quia in medietates illarum partium, & iterum in medietates medietatum, & ſic in infinitum. Et ſi dicitur, quod illud, quod eſt diuiſibile in infinitum in partes eiuſdem quantitatis, quarum quælibet eſt extra aliam eſt infinitum. Dico, quod non oportet, quod omne diuiſibile in infinitum in partes eiuſdem quantitatis ſit actu infinitum, tamen omne diuiſibile in infinitum in partes tantæ, vel tantæ quantitatis, quarum quælibet eſt totaliter extra aliam eſt actu infinitum.

Ad ſecundam rationem.

Ad ſecundam rationem quando dicitur, quod nullum diuiſibile in infinitum poteſt eſſe actu ultimatæ diuiſum, concedatur. Et ad minorem quando dicitur, quod omne continuum poteſt eſſe actu ultimatæ diuiſum, illud eſt negandum, intelligendo per actu ultimatæ diuiſum eſſe diuiſum ſecundum quodlibet, ſecundum quod eſt diuiſibile. Et ad probationem cum dicitur, quod omnes poſſibilitates nullum inter ſe ordinem habentes, quarum quælibet per ſe ſumpta poteſt eſſe ad actum reducta in inſtanti a, poſſunt eſſe ſimul ad actum reductæ in inſtanti a. Dico, quod hæc eſt falſa, quia quanuis qualibet illarum poſſibilitatum per ſe ſumpta poſſit reduci ad actum in inſtanti a, non tamen poſſunt omnes illæ poſſibilitates eſſe ſimul reductæ ad actum in inſtanti a, & tamen illæ poſſibilitates non habent inter ſe ordinem eſſentialem. vnde illa propoſitio videlicet omnes poſſibilitates nullum ordinem inter ſe habentes, &c. nec eſt probabilis, nec vera, quia multa ſunt poſſibilia diuiſim quæ non ſunt poſſibilia coniunctim ſicut pro inſtanti a, poſſibile eſt te ſedere, & non ſedere, & tamen non eſt poſſibile te ſedere, & non ſedere coniunctim in inſtanti a.

Ad tertiam rationem.

Ad tertiam rationem quando dicitur, quod in omni ordine eſſentiali eſt aliquid ſimpliciter primum: concedatur. Et quando dicitur, quod totius ad ſuas partes eſt ordo eſſentialis, concedo, & ideo totum eſt ſimpliciter primum reſpectu ſuarum partium prioritate formæ ad materiam, & partes ſunt priores in toto prioritate materiæ ad formã, ſed ex hoc non ſequitur, quod aliqua pars ſit ſimpliciter prima pars, quia partes inter ſe non habent ordinem eſſentialem, ſed accidentalem tantum. Vnde quanuis partes, & totum habeant inter ſe ordinem eſſentialem: tamen partes inter ſe non habent ordinem eſſentialem.

Ad confirmationem.

Ad confirmationem vero cum dicitur, quod in omni genere eſt dare aliquid ſimpliciter primum: dico, quod in omni genere cauſæ in quo eſt ordo eſſentialis eſt dare aliquid ſimpliciter primum. vbi tamen non habent ordinem eſſentialem non oportet. Nunc autem partes quantitatiuæ nõ habent inter ſe ordinem eſſentialem, ſed accidentalem tantum.

Ad quartam rationem.

Ad quartam rationem quando dicitur, quod omne illud a quo poteſt accipi, vel auferri aliquod indiuiſibile eſt diuiſibile in indiuiſibilia. Dicendum quod illud a quo poteſt auferri indiuiſibile per diuiſionem factam in indiuiſibile, & in aliud eſt diuiſibile in indiuiſibilia. Et cum dicitur in minori quod a continuo poteſt accipi uel auferri aliquod indiuiſibile. dico quod uerum eſt per corruptionem ſitus indiuiſibilis: non per diuiſionem in illud indiuiſibile, & in aliud.

Ad quintam rationem.

Ad quintum cum dicitur quod menſurabile per replicationem indiuiſibilium eſt compoſitum ex indiuiſibilibus: concedo. Et cum dicitur quod indiuiſibile poteſt moueri ſuper magnitudinem. dico quod uerum eſt per accidens tantum. Et quando dicitur quod tunc menſurat magnitudinẽ: ut uult phylo. in libro ſexto, dico, quod ſi indiuiſibile per ſe moueretur menſuraret magnitudinem: quia ſi indiuiſibile per ſe moueretur indiuiſibile eſſet diuiſibile, quia omne quod per ſe mouetur partim eſt in termino a quo, & partim eſt in termino ad quem: & ſic indiuiſibile eſſet diuiſibile, & per conſequens menſuraret magnitudinem. Et cum dicitur quod eodem modo menſurat magnitudinem ſi moueatur per accidens. dico quod diuiſibile ſiue moueatur per ſe, ſiue per accidens poteſt eodem modo menſurare magnitudinem, ſed non eſt uerum de indiuiſibili, quia ſi indiuiſibile moueretur per ſe, ſequeretur ipſum eſſe diuiſibile, ſed ex hoc quod mouetur per accidens non ſequitur ipſum eſſe diuiſibile.

Ad ſextam rationem.

Ad ſextam dico, concedendo: quod ſicut continuum eſt diuiſibile in infinitum in partes eiuſdem proportionis, ita calor eſt diuiſibilis in infinitum in partes eiuſdem proportionis non in partes eiuſdem quantitatis: uel perfectionis determinatæ, ſicut dictum eſt ſuperius: nec hoc concludit illa ratio quia.

PER NATVRAM VELOCITATIS, ET tarditatis in motu probatur, quod nec magnitudo, nec tempus componitur ex indiuiſibilibus.

Tractatus primi. Cap. II.

Cum autem omnis magnitudo ſit in magnitudines diuiſibilis, demonſtratum eſt enim continuum ex indiuiduis conſtare non poſſe, eſtque omnis magnitudo continuum, nec eſſe eſt id quod celerius mouetur, maiorem in æquali: æqualem in minore, & maiorem inſuper in minore tempore magnitudinem tranſeat, ut quidam id quod celerius mouetur diffiniunt.

Tex. c. 11.

Quoniam autem omnis magnitudo in magnitudines diuiſibilis oſtenſum eſt: quoniam impoſſibile eſt ex athomis continuum eſſe aliquod, magnitudo autem omnis continua, neceſſe eſt uelocius in æquali tempore maius, & in minori plus moueri, ſicut diffiniunt quidam ipſum uelocius.

ISTVD eſt ſecundum capitulum huius tractatus, in quo per naturam uelocitatis, & tarditatis in motu phyloſophus probat, quod nec magnitudo, nec tempus componitur ex indiuiſibilibus. Vnde hoc capitulum continet tres partes principales, quia in prima declarantur tres diffinitiones uelocitatis. ſuppoſito, quod magnitudo non ſit compoſita ex indiuiſibilibus, ſed ex ſemper diuiſibilibus. In ſecunda ibi [Quoniã autem omnis motus.] Ex diuiſione uelocitatis, & tarditatis in infinitum declaratur, quod magnitudo eſt diuiſibilis in infinitum. In tertia ibi [Manifeſtum eſt: quoniam omne.] Ex continuitate temporis concludit phyloſophus continuitatem magnitudinis. Prima pars continet quatuor particulas: quoniam in prima declaratur, quod omnis magnitudo eſt diuiſibilis in magnitudines: ſiue, quod nulla magnitudo componitur ex indiuiſibilibus. Et ex hoc concludit, quod diffinitiones uelocioris datæ ab antiquis ſunt bonæ, & ueræ. In ſecunda ibi [Sit enim ipſum in quo a,] Declaratur una diffinitio uelocioris, ſcilicet, quod uelocius in æquali tempore pertranſit plus de ſpatio quam pertranſit tardius. In tertia ibi [At uero in minori, &c.] Declaratur alia diffinitio uelocioris. uidelicet quod uelocius in minori tempore pertranſit plus de ſpatio. In quarta ibi [Manifeſtum autem ex his.] Declaratur tertia diffinitio uelocioris i. quod uelocius in minori tempore pertranſit æquale. In prima igitur particula huius partis declaratur primo, quod omnis magnitudo

Quinta concluſio huius libri.

tudo eſt diuiſibilis in magnitudines .i. in diuiſibilia, & hæc eſt quinta concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Omnis magnitudo eſt diuiſibilis, & nulla magnitudo eſt diuiſibilis in indiuiſibilia, ergo omnis magnitudo eſt diuiſibilis in diuiſibilia, & ſic omnis magnitudo eſt diuiſibilis i magnitudines: hoc eſt in diuiſibilia. Quod autem nulla magnitudo ſit diuiſibilis in indiuiſibilia probatur per hoc, quia magnitudo nõ eſt diuiſibilis, niſi illa ex quibus componitur, ſed nulla magnitudo componitur ex indiuiſibilibus, ergo nulla magnitudo diuiditur in indiuiſibilia. Quod autem nulla magnitudo componatur ex indiuiſibilibus probatur, quia nullum continuum componitur ex indiuiſibilibus, & omnis magnitudo eſt continua, ergo nulla magnitudo componitur ex indiuiſibilibus. Probato igitur, ꝙ omnis magnitudo eſt diuiſibilis in magnitudines, hoc eſt in diuiſibilia: concludit phyloſophus diffinitiones uelocioris, quibus quidam antiqui ipſum diffiniebant, & dicit ꝙ quia omnis magnitudo eſt diuiſibilis in magnitudines: neceſſe eſt ꝙ uelocius pertranſeat in tempore æquali tempori pertranſiens tardioris maius ſpatium, & ꝙ in minori tempore, quam eſt tempus motus tardioris pertranſeat maius ſpatium, & ꝙ in minori tẽpore, quam eſt motus tardioris pertranſeat ęquale ſpatium ſpatio pertranſito a tardiori. Iſtæ enim ſunt tres diffinitiones, quibus aliqui antiqui diffiniebant uelocius. Nam dixerunt, ꝙ uelocius eſt qđ in ęquali tempore pertranſit maius ſpatium, & quod in minori tempore pertranſit maius ſpatium, & quod in minori tempore pertranſit æquale ſpatium. Intelligendum ſecundum Commen. hic, ꝙ ſi ipſa magnitudo componatur ex indiuiſibilibus mobile pertranſiens magnitudinem pertranſiret magnitudinem indiuiſibilem, quia pertranſiens aliquam magnitudinem pertranſit partes magnitudinis, ſed hoc eſt inconueniens .ſ. ꝙ mobile pertranſeat magnitudinem indiuiſibilem, quia ſic deſtrueretur diffinitio uelocioris, quod probatur Com. ſic, dicens. Si igitur magnitudo non diuideretur in rem diuiſibilem non eſſet poſſibile: cum uelocius moueretur per magnitudinem indiuiſibilem in aliquo tempore, ut tardius moueretur in illo tempore, quoniam tunc diuideretur illud, quod non eſt diuiſibile, & ſic deſtrueretur diffinitio tardioris, & eſt ꝙ moueretur in tempore, in quo mouetur uelocius per ſpatium minus, & cum deſtruitur diffinitio tardioris, deſtruitur diffinitio uelocioris, & eſt ꝙ moueretur in tempore æquali per maiorem magnitudinem, hæc Commen. Et ſic patet hęc conſequentia .ſ. magnitudo componitur ex indiuiſibilibus, ergo deſtruitur diffinitio uelocioris, patet etiam quę eſt diffinitio tardioris. Item dicit Commen. ꝙ phyloſophus tacuit diffinitionem tardioris, quia intelligitur per diffinitionem uelocioris.

Notabile

Sit enim a, mobile celerius b, cum igitur id ſit celerius quod prius mutatur, quo in tempore, ſitque illud e, f, mutatum eſt a, ipſum ex e, in d, in eo mobile b, nondum accedet ad d, ſed citra illud erit, ut patet. Quare id quod celerius mouetur plus magnitudinis in æquali tempore tranſit.

Sit enim ipſum in quo a, eo quod in quo b, uelocius. Quoniam igitur uelocius, quod primum mutat, in quo tempore ipſum a, mutatum eſt ab ipſo c, in ipſum d, ſ, in tempore z, i, in hoc ipſum b, non erit iuxta ipſum d, ſed deficiet, quare in ęquali tempore plus abibit uelocius.

D

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli in qua declaratur, quòd ſuppoſito, quòd magnitudo componatur ex diuiſibilibus uerificabitur hæc diffinitio uelocioris, & tardioris .ſ. ꝙ uelocius in æquali tempore pertranſit plus de ſpatio cum tempore quo mouetur tardius, quam tardius, hæc igitur eſt concluſio declaranda ſub intellectu iam dato .ſ. quod uelocius in æquali tempore pertranſit plus de ſpatio, & hæc eſt ſexta concluſio huius libri, quæ probatur probatione exemplari, ſuppoſito ꝙ magnitudo componatur ex ſemper diuiſibilibus, & hoc ſic. Sit a, uelocius, & b, tardius, & moueantur per ſpatium c, d, & quia a, eſt uelocius citius perueniet ad d, quam b, ergo tempus in quo a, perueniet ad d, eſt uelocius, quam tempus in quo b, perueniet ad d, & hoc manifeſtum eſt, quia in hoc tempore non perueniet b, ad d, ergo in tempore z, b, pertrã ſit partem magnitudinis c, d, ſit illa pars c, K, ſed tota ma-

Sexta cõcluſio huius libri.

A

Demonſtratio.

Tempus in quo A, mobile, pertranſit c, d.

gnitudo eſt maior quã pars magnitudinis, & in ęquali tẽpore in quo a, pertranſit totam magnitudinẽ. b, pertranſit partem magnitudinis. ergo uelocius in æquali tempore pertrã ſit plus de ſpatio. Hoc idem poteſt argui ſine terminis ſic, moueatur mobile uelocius, & mobile tardius in eodem tempore ſuper aliquam magnitudinem: tunc mobile uelocius citius deueniet ad terminum magnitudinis quam mobile tardius, quia aliter non eſſet uelocius. In illo igitur tempore in quo mobile velocius pertranſit totam magnitudinem: mobile tardius non pertrãſit totam magnitudinem, ſed partẽ illius magnitudinis, cum igitur tota magnitudo ſit maior quam pars magnitudinis, ſequitur, ꝙ mobile uelocius in æquali tempore pertranſit maius ſpatium, quia in eodem tempore in quo uelocius pertrãſit totam magnitudinem mobile tardius ſolum pertranſit partem illius magnitudinis.

B

At uero plus etiam magnitudinis minore in tempore tranſit. Nam in minore tempore e, f, quo mobile a, ad ipſum peruenit d, mobile b, tardius erit in ipſo g, citra terminum d. Si igitur a, toto tempore e, f, ad ipſum peruenіet d, erit in minori tempore citra d, in ipſo h, quòd eſſe poteſt: inter g, atque d. Sitque illud tempus e, K. At magnitudo quidem c, h, maior eſt magnitudine c, g, tempus autem e, K, minus eſt tempore toto e, f. Quare id quod celerius eſt, maiorem magnitudinem minore in tempore tranſit.

C

Demonſtratio.

Tempus in quo a, peruenit ad t. minus tempore z, i, in quo ipſum peruenit ad d.

At uero & in minori plus, in quo enim ipſum a, factũ eſt iuxta ipſum d, ipſum b, erit iuxta c, cũ tardius eſt. Ergo quoniam ipſum a, ad ipſum d, factum eſt in omni in quo eſt, z, i, tempore, ad ipſum t, erit in minori hoc, & erit in quo z, k, ipſum quidem ergo c, t, quod tranſierit ipſum a, maius eſt ipſo c, e, tempus autem quod eſt, z, K, minus eſt omni eo quod eſt z, i, quare in minori abibit maius.

Tex.c.12.

HAec eſt tertia particula primæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur alia diffinitio uelocioris, uidelicet quod uelocius in minori tempore pertranſit maius ſpatium, & hæc eſt ſeptima concluſio huius libri, quæ declaratur declaratione exemplari ſic. Sit a, mobile uelocius, & b, mobile tardius, & moueatur a, in tempore z, i, per-

Secunda diffinitio uelocioris.

Secunda concluſio huius libri.

z,i,per magnitudinem c,d, tunc b, quod eſt mobile tardius in hoc tempore z,i, pertranſibit maiorem magnitudinem q̃ eſt c,d,& ſit illa magnitudo c,K Accipiamus igitur maiorem magnitudinem quam ſit magnitudo c,h,& minorem magnitudinem c,d, & ſit illa magnitudo c,g, manifeſtum eſt q̃ a, in minori tempore pertranſibit c,g, quam c,d,& ſit illud tempus z,l,tunc ſic.In tempore z,l,a, pertranſibit magnitudinem c,g,quæ eſt maior q̃ magnitudo c,K, & b, quod eſt mobile tardius pertranſibit c,K, in tempore z,h,quod eſt maius quam tempus c,l,a,uelocius igitur in minori tempore pertranſibit plus de ſpatio. Hoc tamen poteſt argui ſine iſtis terminis, mobile uelocius in eodem tempore pertranſibit maiorem magnitudinem in quo mobile tardius pertrãſit minorem magnitudinem, accipiatur ergo aliqua magnitudo maior magnitudine quam mobile tardius pertranſit in illo tempore, & minor magnitudine quam mobile uelocius pertranſit in eodem tempore, illã igitur magnitudinem pertranſit mobile uelocius in minori tempore quam temp⁹ in quo pertranſit magnitudinem maiorem, & in illo tempore in quo mobile uelocius pertranſit magnitudinem maiorem, in eodem tempore mobile tardius pertranſit magnitudinem minorem. ergo mobile uelocius in minori tempore pertranſit magnitudinem mediam,quæ eſt maior magnitudine minori,quam eſt tempus, in quo mobile tardius pertranſit magnitudinem minorem, & ita mobile uelocius in minori tempore pertranſit maius,quam eſt tempus in quo tardius pertranſit minus ſpatium. Intelligendum quod iſta demonſtratio fundatur ſuper hoc quod datis quibuſcunque magnitudinibus, una maiore, & alia minore contingit dare magnitudinem mediam, ſcilicet minorem magnitudine maiori, & maiorem magnitudine minori, & illud eſt uerum, quia omnis magnitudo eſt diuiſibilis in ſemper diuiſibilia,nec poteſt una magnitudo excedere aliam ſolum per indiuiſibile: quoniam indiuiſibile additum magnitudini non facit maius. Vnde illa demonſtratio fundatur ſuper hoc quod omnis magnitudo diuiditur in ſemper diuiſibilia.

A

Ex his autem patet id quod eſt celerius, minore etiam in tempore magnitudinem æqualem tranſire. Nam cum ipſum ad tardius quidem comparatum maiorem in minore tempore, per ſe autem ſumptum maiore in tempore maiorem magnitudinem tranſeat. Tempus profecto e,K,in quo c,h,magnitudinem tranſit, maius erit eo tempore, quo c,g, magnitudinem tranſit. Sit igitur minus illud tempus e,l. Quare ſi e,k,tempus minus eſt tempore e,f, in quo b, tardius mobile magnitudinem c,g, tranſit. Et e,l,profecto tempus e,f, tempore minus erit. Eſt enim minus tempore e,k. Quod uero eſt minus minore, minus, & ipſum eſt. Quare minore in tempore magnitudinem æqualem tranſibit. C

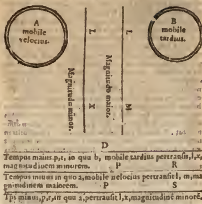
Tex. c.13. *Manifeſtum autem ex his, & quod uelocius in minori tempore abibit æquale. Quoniam quidem enim maiorem in minori tranſit tardiori, ipſum autem ſecundum ſe ipſum acceptum in pluri tempore maiorem minori,ut quæ eſt l,m,ea quæ eſt l,x,plus utique erit tempus, quod p,r, in quo ipſum a,tranſit l,m,quam quod eſt p,s, in quo trãſit ipſum l,x. Quare ſiquidem eſt p, r, tempus, minus eſt eo in quo eſt b, in quo quod eſt tardius tranſit ipſum l,x,& quod eſt p,s,tẽpus minus eſt eo in quo eſt b,ipſo enim p,r, minus eſt, minore autem minus, & ipſum minus eſt. Quare in minori mouebitur æquale.* D

Tertia diffinitio. HÆc eſt quarta particula primæ partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus declarat tertiam diffinitionem uelocioris; quæ eſt, quod uelocius in minori tempore pertranſit ſpatium æquale,hoc eſt in minori tempore quam eſt tempus in quo tardius pertranſit ſpatium, uelocius pertranſit æquale ſpatium ſpatio quod tardius pertrãſit, & hæc eſt octaua concluſio huius libri, ſcilicet quod uelocius in minori tempore pertranſit æquale ſub intellectu iam dicto, & probatur dupliciter, & primo ſic. Velocius in minori tempore pertranſit maius ſpatium, ut patet per con-

Octaua concluſio huius libri.

Prima probatio.

Demunſtratio.

B

cluſionem præcedentem,ſed in minori tẽpore pertranſit ſpatium æquale quam ſpatium maius,quia ſpatium æquale eſt minus,quam ſpatium maius,& idem mobile in minori tempore pertranſit minus ſpatium,quam maius: tempus ergo in quo uelocius pertranſit æquale ſpatium eſt minus tempore in quo uelocius pertranſit maius, ſed quicquid eſt minus minori eſt minus maiori,& tempus in quo mobile uelocius pertranſit maius ſpatium eſt minus, quam tempus in quo mobile tardius pertranſit ſpatium per quod mouetur, ergo tẽpus in quo mobile uelocius pertranſit æquale eſt minus, quam tempus,in quo mobile tardius pertranſit ſpatium, per quod mouetur. Ex quo ſequitur,q̃ uelocius in minori tempore pertranſit ſpatium æquale ſpatio quod tardius pertranſit,quam eſt tempus in quo tardius pertranſit illud ſpatium. Hæc igitur ratio fundatur ſuper tribus propoſitionibus,quarum prima eſt,q̃ idem mobile eiuſdem uelocitatis in minori tempore pertranſit minus ſpatium quam maius, & hæc eſt nota per ſe. Secũda eſt q̃ ſpatium,quod uelocius pertranſit in aliquo tempore eſt maius,quam ſpatium,quod tardius pertranſit in eodem,& hoc patet ex cõcluſione præcedenti. Tertia propoſitio eſt,q̃ quicquid eſt min⁹ minori,illud eſt minus maiori, & hæc eſt nota per ſe.Ex his igitur ſequitur concluſio,ut patet,nam tempus in quo uelocius pertranſit maius ſpatium, quam eſt ſpatium,per quod tardius mouetur, eſt minus,quã tempus in quo tardius pertrãſit ſpatium,per quod mouetur, & tempus in quo uelocius pertranſit æquale ſpatium ſpatio, per quod mouetur tardius eſt minus, quam tempus in quo uelocius pertranſit maius ſpatium,igitur tempus in quo uelocius pertrãſit æquale ſpatium ſpatio, per quod tardius mouetur eſt minus,quam tempus in quo tardius pertranſit ſpatiũ,per quod mouetur,quia quicquid eſt minus minori, &c. & per conſequens uelocius in minori tempore pertranſit æquale ſpatium,& hanc rationem ponit phyloſophus in terminis,uidelicet a,b,c,& ſatis patet.Poſſumus tamen leuiter ponere in terminis ſic,ſit a,mobile uelocius,& ſit b, mobile tardius,& ſit c,ſpatium maius,per quod mobile uelocius pertranſit in minori tempore,& ſit d,ſpatium minus, quod mobile tardius pertranſit:tunc a,in minori tempore pertranſit, c,quod eſt tempus in quo b,pertranſit d,ſed a,in minori tempore pertranſit d,uel æquale ipſi d,quam eſt tempus in quo a,pertranſit c,& quicquid eſt minus minori,eſt minus maiori,ergo tempus in quo a,pertranſit d,eſt minus, quam tẽpus in quo b,pertranſit d,uel æquale d.ergo a,uelocius in minori tpe pertrãſit d,æquale ſpatio,per quod tardius mouet, quam eſt tẽpus in quo tardius pertranſit ſpatiũ, p qd mouet.

Prima propoſitio.

Secunda propoſitio.

Tertia propoſitio.

Præterea,ſi oẽ quòd mouetur: aut in æquali,aut in minore,aut in maiore moueri tpe neceſſe eſt, & id quidem quòd in maiore mouetur tardius eſt: id autẽ quòd in æquali:æque celere eſt,quòd uero celerius eſt:neque celere eſt: neque tardius eſt:id profecto quòd celerius eſt:neque in æquali tempore, neque in maiore mouebitur. Reſtat igitur tempore ip-

ſum

ſum in minore moueri. Quare id quòd celerius eſt: tempore in minore magnitudinē æqualem tranſire neceſſe eſt.

Tex. c. 14. *Amplius autem ſi omne neceßè quidem, aut in æquali, aut in minori, aut in pluri moueri, & quod quidem in pluri, tardius eſt. Quod autem in ęquali, ęquę uelox. Velocius autem non eſt æqualiter uelox, neque tardius, neq; utique in pluri, aut æquali mouetur ipſum uelocius, relinquitur igitur in minori, quare neceſſe eſt æqualem magnitudinem minori tempore tranſire uelocius.*

Secunda probatio. SEcundo probatur eadem concluſio ſic: q̃libet duo mota quæ pertranſeunt idem ſpatium, uel ſpatia æqualia, quorum alterum eſt uelocius altero: neceſſe eſt ut uelocius pertranſeat illud, ſeu ſpatium æquale: aut in æquali tempore tempori pertranſitus tardioris, aut in maiori tempore, aut in minori, ſed uelocius non pertranſit idem ſpatium, uel æquale in æquali tempore, quia ſic non eſſet uelocius, ſed æque uelox: nec pertranſit idem ſpatium, ſeu æquale, niſi in maiori tempore, quia ſic eſſet tardius, ergo relinquitur ꝙ uelocius in minori tempore pertrànſit æquale, quia ſi nec in maiori tempore, nec in æquali tempore pertranſit æquale, ſequitur quod in minori pertranſit æquale.

Tex. c. 15. Quoniam autem omnis quidem motus in tempore eſt, & omni in tempore motui fieri poteſt, omne autem quod mouetur, & celerius, & tardius moueri poteſt, in omni profectò tempore celerior tardiorq́. motus fieri poteſt. Quę cum ita ſint: tempus continuum eſſe neceſſe eſt. Dico autem continuum id quod eſt diuiſibile in diuiſibilia ſemper, hoc enim tali ſuppoſito, tempus continuum eſſe neceſſe eſt.

Quoniam autem omnis motus in tempore eſt, & in omni tempore poſſibile eſt moueri. Omne autem quod mouetur contingit, & uelocius moueri & tardius, & in omni tempore erit uelocius & tardius moueri. Hæc autem cū ſint, neceſſe eſt & tempus continuū eſſe. Dico autem continuum eſſe diuiſibile in ſemper diuiſibilia, huiuſmodi.n. ſuppoſito continuo neceſſe eſt, & tempus continuum eſſe.

HAec eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua phyloſophus ex diuiſione uelocitatis, & tarditatis in infinitum declarat, ꝙ magnitudo eſt diuiſibilis in infinitum, & etiam, ꝙ tempus eſt diuiſibile in infinitum. Iſta pars continet duas particulas, quia in prima declaratur, ꝙ ſi uelocitas, & tarditas procedunt in infinitum, tempus eſt diuiſibile in infinitum. In ſecunda uero ibi. [Quoniam autem oſtenſum.] Cōcludit phyloſophus ex prædictis, ꝙ diuiſibilitas in magnitudine, & etiam in tempore procedit in infinitum. In prima igitur particula huius partis declaratur, ꝙ ſi uelocitas & tarditas procedūt in infinitū, tpˢ eſt diuiſibile in infinitū, & hæc eſt nona cōcluſio huius libri, & ad ꝓbãdo iſtã cōcluſionē phyloſophus utit̃ tribus propoſitionibus, quarū prima eſt, ꝙ omnis motus eſt in tpe, & hæc concluſio eſt ſuperius declarata, ſecunda eſt, ꝙ in omni tpe poteſt eſſe motus, tertia eſt, ꝙ oē motum aliquo motu poteſt moueri uelocius illo motu poſito, hoc eſt, omne motum alio motu poteſt moueri motu ueloclori, ſuo motu poſito, ex quibus ſequitur, ꝙ tempus eſt diuiſibile in infinitum, & ꝙ tempus eſt continuū, quoniam in propoſito idem intelligimus per continuum, & per diuiſibile in infinitum, & ꝙ hæc concluſio ſequatur patet ſic, quia ex ſecunda propoſitione habetur, ꝙ accepto quocunq; tpe modico in illo tempore poteſt eſſe motus, moueat̃ tunc in illo tpe aliquod mobile, ex tertia propoſitione habetur, ꝙ illud mobile datum poteſt moueri uelocius, tunc in minori tpe pertranſit ſpatium æqualem, & adhuc contingit dare uelocius illo: igitur adhuc eſt dare tempus minus, & ſic in infinitum ergo tempus eſt diuiſibile in infinitum igitur ſi uelocitas, & tarditas procedunt in infinitum: ſequitur ꝙ tempus eſt diuiſibile in infinitū ſic, ꝙ quocūque tpe dato contingit dare tempus minus, & minus in infinitum. Sed hæc ſunt tria

Nona cōcluſio huius libri. Prima ꝓpoſitio. Secunda ꝓpoſitio. Tertia ꝓpoſitio.

Primum notandū. notanda ſecundum Commē. primo, ꝙ cū phyloſophus prius declarauit, ꝙ ſi magnitudo fuerit diuiſibilis in infinitum, ꝙ uelocius & tardius inuenitur in infinitū, uult declarare modo econuerſo, & eſt ꝙ ex hoc, ꝙ uelocius & tardius pertranſeuns in infinitum, ſequitur ꝙ magnitudo ſemper diuiditur in diuiſibile, primo tñ declarat, ꝙ ſi magnitudo fuerit diuiſibilis in infinitū, ꝙ uelocius & tardius erunt diuiſibilia in infinitum, quia diuiſibilitas magnitudinis eſt cauſa in diuiſibilitate uelocitatis, & tarditatis in infinitum, & uelocitas & tarditas ſunt ſigna diuiſibilitatis ſupple magnitudinis, & ſic ſigna demonſtratiua ſunt illa, quæ cōuertuntur cum ſuis cauſis. ſ. ꝙ cum ponitur cauſa ponitur ſignū, & econuerſo, & ideo phyloſophus incepit primo determinare conſecutionē ſigni ex cauſa, deinde conſecutionem cauſæ ex ſigno. hæc Cōmen. Ex his igitur patet, ꝙ per diuiſibilitatem uelocitatis, & tarditatis in infinitum põt demonſtrari diuiſibilitas magnitudinis in infinitū demonſtratione a ſigno, & a priori, ſed ex diuiſibilitate magnitudinis in infinitum poteſt demonſtrari diuiſibilitas uelocitatis, & tarditatis in infinitum demonſtratione a cauſa, & a priori.

Secundū notandū. Secundo eſt notãdum ſecundum Cōm. hic ꝙ phyloſophus iſtis duabus propoſitionibus, uidelicet in omni tpe poteſt eſſe motus, & ꝙ omnis motus poteſt eſſe uelocior, addit tertiam propoſitionem. ſ. primam in ordine, quę eſt, ꝙ omnis motus eſt in tempore, quæ prius eſt declarata ad excludendum reſponſionem, quæ poſſet dari. ſ. ꝙ motus uelocior non poteſt dari in tpe, ſed in inſtanti.

Tertium notandū. Dubium. Tertium eſt notãdum ꝙ Commen. mouet & ſoluit hoc unam dubitationem de iſta propoſitione, quæ dicit ꝙ omne motum poteſt moueri motu ueloclori ſuo motu. hæc .n. uidetur eſſe falſa, quia ut dicit Commen. declaratum eſt, ꝙ motus motorum naturalium ſunt determinati in uelocitate & tarditate, ut cælum impoſſibile eſt, ut ſit uelocius, ut poſtea declarabitur, ergo propoſitio quæ ponitur ſecundum hoc poſſibilis eſt impoſſibilis.

Solutio Com. Ad hæc dicit Commen. ſic. Ad hoc autem dicamus, ꝙ omne motum ſecundum ꝙ eſt motum poſſibile eſt, ut moueatur motu ueloclori ſuo motu, ſecūdum quòd eſt motus, & cauſa huius eſt: quoniam motus eſt de continuo, & uelocitas in motu eſt ſimilis diuiſibilitati in continuo, quemadmodum igitur diuiſibilitas in continuo procedit in infinitum: ſimiliter uelocitas in motu: quoniam ſi uelocitas finiretur in motu ſecundum ꝙ eſt motus eſſet poſſibile motum fieri in inſtanti. Et forte propter hoc d. phyloſophus, ꝙ omnis motus eſt in tempore: & ſic illa propoſitio, uidelicet, omne motum poteſt moueri motu ueloclori: eſt poſſibilis per ſe, & impoſſibilis per accidens. ſ. quia accidit motui ꝙ fuerit in rebus naturalibus. i. materialibus: cum igitur coniuncta fuerit huic propoſitioni propoſitio, in qua dubitatur, & concluditur impoſſibile: ſcietur, quod illud impoſſibile non ſequitur ex poſſibili, ſecundum ꝙ eſt poſſibile hæc Commen.

Prima ꝓpoſitio. In quibus dictis continentur quinque propoſitiones: quarum prima eſt, ꝙ omne motum ſecūdum quod motum poſſibile eſt ut moueatur motu ueloclori ſuo motu. Et intelligo quòd poſſibilitas accipitur in propoſitione pro non repugnantia terminorum, quam nō repugnantia quidam dicunt eſſe poſſibilitatem logicam, & ideo poſſibile in hac propoſitione dicit negationem repugnantiæ: & propter hoc dicit Commen. quod per illam propoſitionem affirmatiuam, intelligit unã propoſitionē negatiuam. ſ. iſtam: nulli moto ſecundum quod motum repugnat moueri motu ueloclori ſuo motu: & iſta eſt uera: quia quocunque motu dato non repugnat motui ſub generali ratione motus quod ſit motus uelocior: quia omni motu dato contingit imaginari motum ueloclorem, & ideo non repugnat motui inquantum motus, ꝙ quocunq; motu dato ſit dare motum ueloclorem, & ideo hæc eſt uera, non repugnat moto inquantum eſt motum, ꝙ moueatur motu ueloclori ſuo motu. Et ſub iſto intellectu negatiuo concedit Commen. iſtam propoſitionem. ſ. omne motum, ſecundum ꝙ motum poſſibile eſt, ut moueatur motu ueloclori: ſi uero illa propoſitio intelligitur in ſenſu quem facit. i. ſecundum ꝙ reduplicatio importata per hoc ꝙ dico ſecundum ꝙ affirmatur, ſic eſt falſa, quia ſequitur ſecundum illum intellectum: omne motum ſecundum ꝙ mouetur põt moueri, &c. ergo omne motum &c. poteſt moueri motu ueloclori ſuo motu: conſequens eſt falſum: igitur &c. quia cęlum non poteſt moueri motu ueloclori ſuo motu: conſequentia patet: quia omnis reduplicatiua affirmatiua infert ſuam præiacentem, ut patet ex logica: & ideo propoſitio Commen. ſ. motum ſecundum ꝙ motum &c. ſub intellectu affirmatiuo eſt falſa: & ſub intellectu negatiuo uera, ut dictum eſt.

Secunda ꝓpoſitio. Secunda propoſitio Commen. eſt ꝙ motus eſt de genere continuorum: & uelocitas in motu eſt ſimilis diuiſibilitati in continuo: & hoc ſic intelligo. ſ. ꝙ uelocitas motus aſſimilatur continuo: & ideo ſicut non repugnat continuo inquantum continuum diuidi

in

A in infinitum,ita non repugnat motui in quantum motus ue locitari in infinitum,immo quacunque uelocitate data non repugnat motui inquantum motus habere uelocitatem majorem. Hanc igitur propoſitionem, ſcilicet uelocitas in motu eſt ſimilis diuiſibilitati in continuo, debemus ſic intelligere, uidelicet ꝙ uelocitas motus aſſimilatur diuiſibilitati quæ eſt in tempore cōtinuo: quoniam ſm diuiſibilitatem uelocitatis in infinitum diuiditur tempus in infinitum, quoniam quāto motus eſt uelocior,tanto tempus in quo fit motus eſt minus, quia uelocius in minori tempore pertranſit æquale, & ideo ſecundum diuiſibilitatem uelocitatis in motu in infinitum diuiditur tempus in infinitum, & ita uelocitas in motu eſt ſimilis diuiſibilitati in continuo, quia ſecundum diuiſibilitatem uelocitatis in motu diuiditur tempus,ꝙ eſt quoddam continuum,& per conſequens magnitudo,& etiam motus, quia omnia iſta eodem modo ſe habent quo ad diuiſionem in ſemper diuiſibilia,& quantum ad compoſitionem ex indiuiſibilibus. Tertia propoſitio eſt una cōditionalis, ſcilicet,iſta ꝙ ſi uelocitas finiretur in motu ſecundum ꝙ eſt motus,eſſet poſſibile motū fieri in inſtāti,ſed illa cōſequētia nō eſt dubia:quia motui repugnat ꝙ fiat in inſtāti. igitur ſi daretur motus uelociſſimus adhuc ille motus nō erit in in

Tertia ꝑpoſitio.

B ſtanti,ſed in tempore. Ideo eſt dicendum quod conſequētia Commen.tenet, & eſt bona per hoc ꝙ nulli motui facto in tempore ſecundum ꝙ eſt motus repugnat ꝙ ſit motus uelocior eo,quoniam uelocitas in motu ſecundum ꝙ motus procedit in infinitum,ſicut diuiſio continui ſub generali ratione continui procedit in infinitum,ſi igitur uelocitas finiretur in motu ſecundum ꝙ eſt motus,cum uelocitas non finiatur in motu facto in tempore ſecundum ꝙ eſt motus,ſequitur ꝙ ille motus quo non poſſet eſſe motus uelocior ſecundum ꝙ eſt motus eſſet in inſtanti.Quod autem nulli motui facto in tempore ſecundum ꝙ eſt motus repugnet ꝙ ſit aliquis motus uelocior,patet ex prædictis, patet etiam ex hoc ꝙ quocunque motu facto in tempore contingit imaginari motum uelociorē,ꝙ non eſſet ſi alicui motui facto in tempore ſecundū ꝙ eſt motus repugnaret ꝙ eſſet motus uelocior eo, patet ēt conſequentia principalis ex eo ꝙ modo dictū eſt:quia ponatur ꝙ ſit motus uelociſſimus, ita ꝙ motui inquantum motus repugnet ꝙ ſit motus uelocior,quæro an ille motus uelociſſimus fit in inſtanti,uel in tempore, ſi in inſtanti habetur propoſitum,ſi uero fit in tempore, & cum quodlibet tempus ſit

C diuiſibile in tempora,illud tempus habebit aliquod tempus minus eo,ſed motui inquantum motus non repugnat fieri per æquale ſpatium in quocunque tempore. ergo motui inquantum motus non repugnat fieri in minori tempore per æquale ſpatium ſpatio per ꝙ fit ille motus uelociſſimus,ſed quando duo motus fiunt per æqualia ſpatia, ille motus eſt uelocior,qui fit in minori tempore.ergo ſi detur ꝙ uelocitas finiatur in motu ſecundum ꝙ motus ſequitur ꝙ poſſibile eſt motum fieri in inſtanti,&c. Quarta uero propoſitio Cōmen. eſt ꝙ hæc propoſitio, oē motum poteſt moueri motu uelociori ſuo motu,eſt poſſibilis per ſe,& impoſſibilis per accidēs: ꝙ non intelligo ꝙ eadem propoſitio uno modo ſit poſſibilis, & alio modo impoſſibilis,ſed intelligo per poſſibilitatem nō repugnantiam terminorum, & per impoſſibilitatem intelligo repugnantiam terminorū, & per illud ꝙ eſt per ſe intelligo illud ꝙ eſt formale in motu,ſcilicet ipſum motum ſucceſſiuum,& per illud quod eſt per accidēs intelligo illud ꝙ eſt materiale in motu .i. ſubiectum motus. Vide Commen. per

Quarta ꝑpoſitio.

D hoc ꝙ dicit quod hæc propoſitio,omne motum poteſt moueri motu uelociori ſuo motu, eſt poſſibilis per ſe,intelligit ꝙ non repugnat ratione formali in motu, ſcilicet ratione motus ꝙ omne motum poſſit moueri motu uelociori ſuo motu. Et per hoc ꝙ dicit ꝙ hæc propoſitio eſt impoſſibilis per accidentes,intelligit ꝙ ratione materialis in motu.i.ratione ſubiecti motus repugnat ꝙ omne motum poſſit moueri &c. quia ratione ſubiectorum motus ideſt rerum naturaliū repugnat ꝙ omne motum moueatur motu uelociori ſuo motu,quia motus naturales ratione corporum naturalium ſunt terminati in uelocitate motus,etiam circularis ratione corporis cœleſtis eſt terminatus in uelocitate. Et ita Commen. non intelligit ꝙ eadem propoſitio ſit poſſibilis uno modo,& alio modo impoſſibilis,ſed ſic intelligit ꝙ eidem rei ratione formalis in eo non repugnat aliquod prædicatum,ſcilicet uelocitari in infinitum,& eidem ratione materialis in eodē repugnat idem prædicatum. Quinta propoſitio eſt ꝙ cum huic propoſitioni,ſcilicet motus naturales ſunt terminati in uelocitate ratione corporum naturalium coniuncta fuerit ꝑpoſitio in qua declaratur ꝙ omne motum poteſt moueri mo-

Quinta ꝑpoſitio.

A tu ueloci ſuo motu,& concludatur impoſſibile,ſcilicet ꝙ motus cœli non eſt terminatus in uelocitate,ꝙ illud impoſſibile non ſequitur ex poſſibili ſecundum ꝙ eſt poſſibile,hoc eſt iſtud impoſſibile non ſequitur ex hac propoſitione ꝗdo repugnat alicui moto in quantum motum ꝙ moueatur uelocius,ſed ſequitur ex intellectu poſſibili illius propoſitionis, ex qua declaratur,ſcilicet ex illo intellectu omne motum ratione qua tale motum ideſt ratione talis ſubiecti motus poteſt moueri motu ueloci ſuo motu.

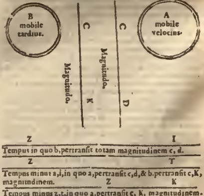
Nam cum demōſtratum ſit id quod celerius mouetur,minore in tempore ſpatium æquale tranſire. Sit celerius quidem a,tardius autem b. Atque b,trāſeat c,d, magnitudinem in tempore e, f. Igitur a,ꝙ eſt celerius magnitudinem eandem(ut patet)in tempore minore tranſibit. Atque ſit in e,g,tempore motum. Rurſus quoniam ipſum celerius totam c,d,magnitudinem in e,g,tempore pertrāſiuit,id quod eſt tardius minorem eodem in tempore tranſit. Sitque

B illa c,h. At quoniam b,quod eſt tardius in e,g,tempore magnitudinem c,h,pertranſiuit a, profecto ꝙ eſt celerius,eandem in minore tempore trāſit. Quare rurſus tempus e,g,diuidetur. Quod ſi diuidetur, magnitudo quoque c,h, ratione eadem utique diuidetur. Quod ſi magnitudo diuidetur,& tempus itidem diuidetur. Et hoc ſemper erit,ſi poſt celerius mobile,tardius,& poſt hoc celerius ſumamus,ac demonſtratis utamur. Nam celerius quidem mobile, tempus,tardius autem lōgitudinem diuidet. Quod ſi ſemper quidem uere conuerſio fit, cum ſit uero conuerſio ſit diuiſio ſemper, patet omne tempus continuum eſſe.

Quoniam enim oſtēſum eſt,quod uelocius in minori trāſibit æquale,ſit quod quidem in quo eſt a, uelocius,quod āt eſt in quo eſt b,tardius, & ſit motum tardius quæ eſt c,d, Tex. c.16,

C *per magnitudinem,in quo eſt z,i,tempore. Manifeſtum igitur eſt quod uelocius in minori quam hoc uidebitur ꝑ eandem magnitudinem. Et ſit motum a,in quo eſt z,t. Iterū āt quoniam a,quod uelocius in eo quod eſt z,t, tranſiuit totā quæ eſt c,d,ipſum tardius in eodem tempore minorem trāſit. Si igitur in qua e,K. Quoniam autem tardius quod eſt ipſum b,in eo quod eſt z,t, tempore quæ eſt e,K,tranſiuit, uelocius in minori tranſibit, quare iterum diuiditur quod*

Demonſtratio.

D

eſt z,k,tempus hoc autem diuiſio,& e,k, magnitudo diuidetur ſecundum eandem rationem,ſi uero magnitudo, & tempus,& hoc ſemper erit accipientibus a ueloci ori tardius:

c.ur. & a tardior uelocius, & eo quod eſt demonſtratum eſt uerſtibus Dividis autem quod eſt uelocius tempus: tardius autem longitudinem. Si igitur ſemper uerum eſt conuerti: conuerſio autem ſemper fit diuiſio: manifeſtum quoniam omne tempus continuum eſt.

Decima concluſio huius lib. Prima propoſitio. Secunda propoſitio.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli in qua phyloſophus ex prædictis concludit, quod diuiſibilitas in magnitudine, & in tempore procedit in infinitum, & hæc eſt decima concluſio huius libri: unde probatio huius concluſionis dependet ex duabus propoſitionibus: quarum prima eſt, quod uelocius eſt illud, quod in minori tempore pertranſit æquale ſpatium. Secunda eſt ꝙ in omni tpe pôt eſſe motus uelocior, & tardior. concluſio igitur probatur ſic: quocunque tempore accepto in illo tempore poteſt moueri tam mobile uelocius quam tardius: ſit igitur ita, ꝙ tam mobile velocius quam tardius pertranſeat aliquam magnitudinem in aliquo tempore determinato: quæro tunc aut illa magnitudo quam pertranſit mobile uelocius ſit diuiſibilis in infinitum, uel non: ſi ſic habetur propoſitum. ſi non. Contra in illo tempore in quo mobile uelocius pertranſit illam magnitudinem mobile tardius pertranſit aliquid de illa magnitudine, & non pertranſit totam magnitudinem: quia ſic eſſet æque uelox. igitur pertranſit partem magnitudinis, & ita pertranſit mobile uelocius in minori tempore quam tardius, & in illo tempore minori tardius mobile pertranſit partem illius partis, & mobile uelocius partem illius partis pertranſit in minori tempore quam mobile tardius, & ſic in infinitum. ergo diuiſibilitas tam in magnitudine quam in tempore procedit in infinitum, quia mobile uelocius diuidit tempus in infinitum, & mobile tardius diuidit magnitudinem infinitam. Vnde poteſt ſic argui. moueantur mobile uelocius, & mobile tardius ſuper aliquã magnitudinem in aliquo tempore determinato: tunc in illo tẽpore in quo mobile uelocius pertranſit totam magnitudinẽ mobile tardius pertranſit partem illius magnitudinis. igitur illa magnitudo eſt diuiſibilis, quia habet partem, & partem, & tunc quæro aut illa magnitudo eſt diuiſibilis in infinitũ: aut eſt ſtatus ſic, quod tandem deuenitur ad partem magnitudinis: quæ alterius non diuiditur. ſi illa magnitudo ſit diuiſibilis in infinitum: habet propoſitum. ſi uero non ſit diuiſibilis in infinitum: ſed aliquando ſit ſtatus ad aliquam partem: quæ alterius non diuiditur. Contra. illam partem ad quã tu dicis eſſe ſtatum mobile uelocius pertranſit in aliquo tempore, & in eodem tempore mobile tardius aliquid pertranſit de illa parte magnitudinis, & non pertranſit totam illam partem in illo tempore: quia tunc eſſet æque uelox. ergo pertranſit partem illius partis. ergo illa pars, ad quam tu dicis eſſe ſtatum, eſt diuiſibilis. Et eodem modo poteſt argui de parte illius partis, & ſic in infinitum. ergo magnitudo eſt diuiſibilis in infinitum, & per conſequens tam tempus quam magnitudo eſt diuiſibilis in infinitum, quia tempus & magnitudo eodem modo diuiduntur. Vnde hanc rationem phyloſophus ponit in terminis ſic: ſit mobile uelocius a, & mobile tardius b, & ſit magnitudo quam b, pertranſit c, d, & ſic z, i, tẽpus in quo b, pertranſit magnitudinem c, d, mobile uelocius a, in minori tempore quam eſt z, i, pertranſit magnitudinẽ c, d, & ſit illud tempus r, c, & ita r, c, eſt pars temporis z, i, & ſic habemus, quod z, i, tempus eſt diuiſibile, & ſic arguitur de z, c, quia magnitudinem, quam mobile tardius pertranſit in z, c, mobile uelocius pertranſit in minori tempore, & ſic in infinitum, & ſic patet diuiſibilitas temporis in infinitum: patet etiam diuiſibilitas magnitudinis: quoniam mobile uelocius. ſ. a, pertranſit magnitudinem c, d, in z, e, tempore igitur mobile tardius in z, c, tempore pertranſit minorem magnitudinem quam eſt magnitudo c, d, ſit illa magnitudo minor quam b, pertranſit in z, c, tempore c, K, & ſic habetur diuiſio magnitudinis: patet etiam diuiſio illius temporis dati. ſ. z, c, nam mobile tardius pertranſit c, K, magnitudinem in z, c, tẽpore. ergo mobile uelocius in minori tempore pertranſit c, K, magnitudinem, & ſic z, e, tempus diuiditur in illam partẽ temporis, in qua mobile uelocius pertranſit c, K, magnitudinem, & in aliam partem. Et hoc dato poteſt iterum probari, quod c, K, magnitudo diuiditur, quia in illo tempore i quo mobile uelocius pertranſit c, K, magnitudinem, mobile tardius pertranſit minorem magnitudinem, ſcilicet, partem magnitudinis c, K, & ſic ſemper diuidetur magnitudo, & etiam tempus accipiendo ſemper a ueloci tardius, ſcilicet, tardius moueri per minorem magnitudinem quam uelocius in æquali tempore, & a tardiori ſemper uelocius, ſcilicet, quod uelocius ſemper mouetur per maiorem magnitudinem in æquali tempore, & ſic ſemper per uelocius diuidetur tempus, & per tardius magnitudo, & per hoc oſtenditur diuidi: ſicut declaratum eſt: quoniam per uelocius oſtenditur diuiſio temporis, quia mobile uelocius pertranſit æqualem magnitudinem in minori tempore. ſ. in parte temporis, in quo mobile tardius pertranſit illã magnitudinẽ, & ſic ꝑ uelocius patet, ꝙ tps ſꝑ hẽt partẽ, & partẽ, & ꝑ tardiꝰ oſtenditur diuiſio magnitudinis, quia tardius in æquali tempore pertranſit minorem magnitudinem. ſ. partem magnitudinis, quam pertranſit mobile uelocius in illo tempore, & ſic per tardius patet, quod magnitudo ſemper habet partem, & partem. Vnde uirtus rationis conſiſtit in hoc, quod uelocius in minori tempore pertranſit maius, & mobile tardius in æquali tempore pertranſit minus. ſi ergo ſemper uerum eſt conuerti. ſ. accipiendo tardius a ueloci, & econtra: hoc eſt quod in quocunque tempore uelocius pertranſit aliquam magnitudinem, & in eodẽ tempore tardius poteſt pertranſire maiorem magnitudinẽ, & ſimiliter accipiendo a tardiori. ſ. in quocunque tempore tardius pertranſit aliquam magnitudinem in minori tempore poteſt uelocius pertranſire eandem magnitudinem: manifeſtum eſt, quod omne tempus eſt continuum, id eſt, diuiſibile in infinitum. Vnde eſt intelligendum, quod tota illa ratio dependet ex illa ꝓpoſitione, uidelicet, in quocũq. tẽpore ꝑ moueri mobile uelocius: in eodem tẽpore pôt moueri mobile tardius, & econuerſo. Iſto enim cõceſſo ratio ſatis patet.

Patet etiam ſimul, & magnitudinem omnem continuam eſſe. Eiſdem enim æqualibuſve diuiſionibus tam tempus quam magnitudo diuiditur. Inſuper, & ex hiſce rationibus quæ dici ſolent: patet ſi ſit tẽpus continuum, & magnitudinem continuam eſſe. Siquidem in dimidio temporis dimidium magnitudinis, & ſimpliciter in minore minorem tranſit. Eędem enim diuiſiones tẽporis, & magnitudinis erũt.

Similiter autem manifeſtum eſt, quod magnitudo omnis continua eſt: per eaſdem enim & æquales diuiſiones tẽpuſque, & magnitudo diuiditur. Amplius autem ex conſuetis rationibus dici manifeſtum eſt, quod ſi tempus quidem continuum, quia & magnitudo. Siquidem in medio tẽpore medium tranſit, & ſimpliciter in minori minus. Eędem nanque diuiſiones temporis, & magnitudinis ſunt. Tex. c. 17.

HÆc eſt tertia pars principalis huius cap. in qua phyloſophus ex continuitate temporis concludit continuitatẽ magnitudinis, & primo phyl. ꝓponit cõcluſionẽ. d. ꝙ ſicut manifeſtũ ẽ ꝙ oẽ tps ẽ cõtinuũ: ſequitur ẽt ꝙ ẽ manifeſtum ꝙ ois magnitudo eſt cõtinua: qm̃ tps & magnitudo ꝑ æquales diuiſiones diuiduntur. Deinde cum dicit. [Amplius ex conſuetis, &c.] probat phyloſophus illam concluſionem videlicet, quod ſi tempus eſt continuum: magnitudo eſt continua, hoc eſt ſi tps eſt diuiſibile in infinitũ, & magnitudo ẽ diuiſibilis in infinitum. Vnde in propoſito, ꝑ continuum intelligit diuiſibile in infinitum, & hoc conceditur. ponit ergo concluſionem, ſi tempus eſt continuum, magnitudo eſt continua, & hæc eſt undecima concluſio huius libri: quæ concluſio probatur rationibus conſuetis. i. rõne cõi, & rõ eſt illa, ſi aliqđ mobile ptrãſeat aliq̃ magnitudinẽ in aliquo tpe: medietate temporis pertranſit medietatẽ magnitudinis, & in medietate medietatis tpis pertranſibit medietatẽ medietatis magnitudinis, & ſic ſemper in minori tempore pertranſit minus. ergo ſi tempus diuiditur in infinitum: magnitudo diuiditur in infinitum, & per conſequens ſi tempus eſt continuum: magnitudo eſt continua. Vñ d. Cõ. ꝙ hoc ſequitur, quia ptes in eis. ſ. in magnitudine, & in tpe ſunt eędẽ numero, & proportione. hæc Cõ. Et intelligo ꝑ eadẽ in numero, æqualia in numero. Illa enim quæ conueniunt in eodem numero dicuntur eſſe eadem in illo numero, quia decem canes, & decem equi ſunt eadem in numero denario, quare, &c. Vndecima concluſio huius libri.

QVOD MAGNITVDO, ET TEMPVS SIBIinuicem cõſequunt q̃tũ ad finitatẽ, & infinitatẽ. Cap. III.

Atq. ſi alterũ utrũuis ipſorũ ſit ĩfinitũ, & alterũ ẽ ĩfinitũ, & ꝑide ſaue ut alterũ. Ceu ſi tps extremis ſit ĩfinitũ, & lõgitudo extremis ẽ ĩfinita. Si diuiſione, lõgitudo quoq. diuiſiõe. Si vtriſq. et magnitudo vtriſq.

Tex. c. 18. *Et ſi quodcunque infinitum eſt & alterum, & ſicut alterum, & alterum eſt, ut ſi quidem ultimus infinitum eſt tempus, & longitudo ultimus, ſi uero diuiſione, diuiſione, & longitudo, ſi autē in utriſque tēpus, utriſq. et lōgitudo.*

ISTVD eſt tertiū cap. huius tractatus: in quo declaratur, quod magnitudo, & tempus ſibiinuicē conſequuntur quantum ad finitatem, & infinitatem. Et continet duas partes principales: quoniā in prima phyloſophus ponit intētiunem ſuam, & ſoluit unam dubitationem. In ſecunda autem ibi. [Neque iam in infinitum.] declarat propoſitum ſuum, ſcilicet, quod finitum, & infinitum eodem modo inueniuntur in magnitudine, & in tempore. Prima pars continet duas particulas: quia in prima phyloſophus narrat illud quod intendit declarare. In ſecunda uero ibi. [Vnde Zenonis ratio.] ponit & ſoluit dubitationem Zenonis. Dicit igitur phyloſophus primo, q̄ ſi quodcunque iſtorum. ſ. magnitudo aut tp̄s ſit infinitū: alterū erit infinitum, & eo modo quo unum eſt infinitum, reliquū eſt infinitum. Vnde tempus, & magnitudo conſequunt̄ ex omnibus modis quibus dicuntur infinita. v. g. ſi tp̄s fuerit infinitum ex duobus extremis: longitudo erit infinita ex duobus extremis, & ſi tempus erit infinitum tantum ſm̄ diuiſionem: longitudo erit infinita ſecundum diuiſionem tantum, & ſi tēpus fuerit infinitum utroque modo: longitudo erit infinita vtroque modo, & econuerſo, ut ſi magnitudo fuerit infinita ſecundum extrema, tempus erit infinitum ſecundum extrema, & ſi magnitudo fuerit infinita ſecundum diuiſionem: tēpus erit infinitum ſecundum diuiſionem, & ſi magnitudo fuerit infinita utroque modo: tempus erit infinitum utroq; mō.

Dubium. Sed hic eſt unum dubium: qm̄ ſm̄ phyl. tempus eſt infinitum ex parte ante, & ex parte poſt, & ſic tempus eſt infinitum ſm̄ extrema, & tn̄ nulla magnitudo eſt infinita ſecundum extrema, non igitur ſequitur, tempus eſt infinitum ſecundum extrema. ergo magnitudo eſt infinita ſm̄ extrema: qa antecedēs

Solutio. eſt uerū, & cōſequēs falſum, &c. Dicendū, q̄ phyl. cū dicit, q̄ tempus, & magnitudo eodē mō ſe habent ad infinitatem, q̄ ipſe loquitur de tempore menſurante motum factum ſuper magnitudinem, cuius nulla pars iteratur per motum, & nullum tale tempus eſt infinitum, vnde tempus menſurans motum factum ſuper magnitudinem rectam, & illa magnitudo recta eodem modo ſe habet quantum ad infinitatem.

Quapropter & Zenonis ratio falſum ſumit: fieri inquam non poſſe, ut finito in tempore quicquam tranſeat infinita: aut infinita per ſingula tangat.

Tex. c. 19. *Vnde, & Zenonis ratio falſum opinatur, quod non eſt poſſibile infinita pertranſire, aut tangere infinita ſecundū unumquodque, in finito tempore.*

Dubitatio Zenonis. HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius cap. in qua phyl ponit & ſoluit dubitationē Zenonis. primo tn̄ ponit dubitationem. Secundo uero ibi. [Dupliciter. n. dr̄.] ſoluit illā dubitationē: vn̄ dubitatio Zenonis ꝓbauit, q̄ nihil pōt moueri de uno loco ad aliū locū, & hoc ꝓbauit ſic, ſi aliqd mouet̄ de uno loco ad aliū locū: ſeq̄t̄ q̄ illud pertranſit ſpatium infinitum in tempore finito. conſequens eſt impoſſibile. ergo, & antecedens. conſequētiā aūt ꝓbauit ſic: ſi aliqd ptrāſit aliq̄ magnitudinē: prius ptrāſit medietatem magnitudinis q̄ totam magnitudinem, & prius pertranſit medietatem illius medietatis quam illam medietatē, & ſic in infinitum, & ita ſi aliquid pertranſit de uno loco ad alium locum: ſequitur quod pertranſit infinita in temporē finito, & per conſequens pertranſit ſpatium infinitum in tēpore finito, quia quod eſt compoſitū ex infinitis eſt infinitū.

Dupliciter enim longitudo, & tempus, & omnino omne continuum dicitur infinitum, aut diuiſione, aut extremis. Igitur infinita quidem quantitate: tangere finito in tempore non poteſt. Infinita uero diuiſione: poteſt. Etenim ipſum tempus hoc modo eſt infinitum. Quare fit, ut infinito in tempore non finito quippiam tranſeat infinita, & infinitis non finitis infinita etiam tangat.

A *Dupliciter enim dicitur, & longitudo, & tempus infinitum, & omnino omne continuum, aut ſecundum diuiſionem aut ultimis. Infinitis quidem igitur ſecundum quantitatem non contingit ſeſe tangere in finito tempore, eis autem quæ ſunt ſecundum diuiſionem contingit, & namque ipſum ſic infinitum. Quare, & in infinito tempore, & finito accidit tranſiri infinitum, & tangere infinita in ipſis infinitis, & non finitis.*

Dupliciter eſt infinitum. POſita dubitatione Zenonis ſeu ratione faciente dubitare, phyloſophus ſoluit dubitationem, & rōnē dubitationis, & hoc p̄ q̄dā diſtinctionē de infinito di. q̄ dupliciter ē infinitum ſecundum extrema: quoddam uero eſt infinitum ſecundum diuiſionem. Quando igitur dicitur, quod ſi aliquid moueretur de loco ad locum illud pertranſiret infinitum in tempore finito, reſpondet phyl. d. q̄ infinitū ſm̄ extrema ſeu ſecundum ultima non contingit pertranſiri tempore finito, ſed infinitū ſm̄ diuiſionē cōtingit ptrāſiri tp̄e finito: qm̄ ipſū tp̄s eſt infinitū ſm̄ diuiſionē, ſicut & magnitudo, & ideo mo-

B bile in infinito tempore ſm̄ diuiſionem, & non in infinito tēpore ſm̄ extrema pertranſit magnitudinem infinitam ſecundum diuiſionem. Ipſa enim infinita, id eſt infinite partes magnitudinis tanguntur, & pertranſeuntur in infinitis partib⁹, & non in partibus finitis. Vnde breuiter ſolutio Ari. conſiſtit in iſto, quod tam magnitudo quam tempus in quo pertranſitur magnitudo eſt infinitum ſecundum diuiſionē, ſed neutrum eſt infinitum ſm̄ extrema, & ideo tranſiens de uno loco ad aliū pertranſit infinitum ſecundum diuiſionē: finitū tn̄ ſm̄ extrema in tp̄e infinito ſm̄ diuiſionē: finito tn̄ ſecūdum extrema, nec hoc eſt inconueniens, ſed inconueniens eſſet ꝑtranſire infinitum ſm̄ extrema in tp̄e finito ſm̄ extrema. aut infinitum ſm̄ diuiſionem in tempore finito ſecundum diuiſionem: quoniam ſicut magnitudo eſt infinita ſecundum diuiſionem, ita tēpus in quo pertranſitur magnitudo neceſſario in infinitum ſecundum diuiſionem, & non eſt finitū ſecūdum diuiſionem, quia ſic non eſſet diuiſibile in ſemper diuiſibilia.

Solutio dubi. Zenonis.

Notandū. Notandum q̄ Com. dicit, q̄ iſta contradictio eſt contradictio ſecundum ſermonem non ſecundū rē. Et phyl. concedit in hoc falſum, & eſt q̄ motū pertranſit de magnitudine

C per quā mouentur partes infinitæ, ſed ex hoc ſequitur uerū, & eſt q̄ ſi pertranſit magnitudines infinitas pertranſit eas in tempore infinito, & ſic deſtruitur eius concluſio dicit, q̄ pertrāſit magnitudines infinitas in tempore infinito. In octauo uero huius contradicet ei ſecundum rem, & eſt q̄ nō pertrāſit magnitudines infinitas, hæc Cō. In q̄bus dictis patēt tria: primo q̄ hæc ſolutio non eſt ſm̄ rem, ſed ſecundum ſermonē, & ratio huius eſt, quia phyl. hæc non declarat cuius ſunt illæ partes infinitæ quas mobile pertranſit tempore infinito ſm̄ diuiſionē, ſed hoc declarabit in octauo huius, q̄a illæ partes infinitæ ſunt partes potentiales q̄. ſ. non p̄nt ſeorſum exiſtere, & nō ſunt partes actuales quæ. ſ. p̄nt per ſe & ſeorſum exiſtere, qm̄ nulla magnitudo finita ſecundū extrema eſt diuiſibilis in infinitū in partes actuales quæ p̄nt per ſe exiſtere quarum quælibet per ſe eſt totaliter extra aliam ut declaratum eſt primo huius, & ſic phyloſophus magis cōtradicit Zenoni ſm̄ rē in octauo huius q̄ hic, q̄a phyl. nō cōtradicit hic niſi uerbis Zenonis. Cū. n. Zeno accepit, q̄ magnitudo infinita pertranſitur tp̄e finito: phyl. cōtradicit illi ꝓpoſitioni. d. q̄ magnitudo infinita ſm̄ diuiſionē ptrāſit tp̄e infinito. ſ. ſm̄ diuiſionē, & nō tp̄e finito. ſ. ſm̄ diuiſionem. Secundo patet, q̄

T. c. 67. & 68.

Pimum quod patet ex dictis.

D Commen. hic impoſuit Ariſ. q̄ ipſe concedit falſum. ſ. q̄ motum pertranſit infinitas partes magnitudinis. Vnde Commē. in hoc uidetur dicere falſum: quia certum eſt q̄ mobile pertranſit medietatem magnitudinis prius quam pertranſeat totam magnitudinem, & medietatem medietatis quam illam medietatem, & ſic in infinitum: quare igitur eſt dicendum, q̄ Commen. intelligit, quod illud eſt falſum. ſ. q̄ motum pertranſit infinitas partes magnitudinis actuales q̄. ſ. poſſunt per ſe exiſtere: quarum quælibet eſt totaliter extra aliam. Et ſi dicitur, q̄ phyloſophus non concedit hoc q̄ motū pertranſit infinitas partes tales, & ſic Commen. falſum impoſuit Ariſt. Dicendum, q̄ intellectus phyl. non eſt, q̄ mobile pertranſit infinitas tales partes: tamen uerba Ari. hoc protendunt: quia quando terminus analogus per ſe ponitur ſine determinatione contrahente ipſum ad ſignificatum ſecundarium ſtat pro ſignificato primario: nunc autem pars analogice dr̄ de parte actuali, & de parte potētiali, & primo dr̄ de parte actuali, & ideo qn̄ p̄ ſe ponitur ſtat pro parte actuali. Vnde per partē

Secundū.

Obiectio.

Solutio.

actualem

uctualem intelligo partem quæ poteſt per ſe, & ſeorſum exiſtere, & ideo illa propoſitio q phy. concedit eſt falſa de uirtute ſermonis.ſ. q mobile pertranſit infinitas partes magnitudinis, quia de uirtute ſermonis ſignificatur per illam, quod mobile pertranſit infinitas partes actuales. Intellectus tamẽ phyloſophi eſt uerus, & eſt, quod mobile pertranſit infinitas partes potentiales magnitudinis. Tertium. Tertio patet in quo phyloſophus contradicit Zenoni, quia phy. contradicit Zenoni in hoc, quod Zeno dixit, quod mobile pertranſit infinitas partes tempore finito. Huic enim contradicit Ariſto. dicit, quod mobile pertranſit partes infinitas magnitudinis non tempore finito, ſed infinito.

Impoſſibile eſt ergo aut infinitum finito in tempore: aut finitum in infinito tranſire. Sed ſi tempus ſit infinitum, & magnitudo erit ſimiliter infinita. Et ſi magnitudo, & tempus. Deſignetur enim magnitudo quædam a, b, terminis definita. Et tempus infinitum mente percipiatur. Sitque id c, deinde excipiatur pars aliqua finita temporis c, quæ quidem c, d, finibus claudatur. In hoc igitur corpus quod ſuper a, b, mouetur aliquam partem magnitudinis trãſit: atque ponatur a, e, iam partem pertranſiuiſſe. Hæc autem pars tãt æque totam a, b, magnitudinẽ menſurabit: aut deficiet: aut excedet. Nihil enim refert. Nam ſi ſemper æqualem magnitudinem a, e, parti æquali in tempore mobile tranſit: pars autẽ hæc magnitudinem totam metitur: tẽpus totum in quo magnitudinem totam tranſibit finitum erit profecto. In partes n. æquales diuidetur ut magnitudo.

Neque iam infinitum poteſt in finito tempore tranſire, neque in infinito finitum. ſed ſi quidem tẽpus infinitum ſit, & magnitudo erit infinita, ſique magnitudo, & tempus. Tex. c. 20. *Sit enim magnitudo finita in qua eſt a, b, tempus aut infinitum in quo eſt g. Accipiatur igitur temporis aliquid finitum in quo ſit g, d, in hoc igitur tranſibit aliquid magnitudinis. Et ſit quod tranſitum eſt: in quo eſt b, e. Hoc autẽ aut menſurabit in quo eſt a, b, aut deficiet, aut excellet. Differt enim nihil: ſi enim ſemper ęqualem quæ eſt in b, e, magnitudinem in æquali tempore tranſibit. Hoc autem menſurat totum. Finitum ergo erit omne tempus in quo tranſibit: in ęqualia enim diuidetur: ſicut & magnitudo.*

Demonſtratio.

A E pars magnitudinis D

Magnitudo finita.

Pars finita temporis infiniti. B D.

Temp' infinitum in quo mobile pertranſit totam magnitudinem a, b.

HÆc eſt ſecunda pars principalis: in qua phy. declarat ꝓpoſitum ſuum.ſ. q finitas, & infinitas eodem modo inueniũt in magnitudine & in tpe. Et cõtinet quatuor particulas: quarũ in prima declaratur, q magnitudo finita non ptrãſitur tpe infinito. In ſecũda ibi. [Amplius aũt.] declarat, q non omnis magnitudo pertranſitur tempore infinito. In tertia uero ibi. [Eadẽ ãt demonſtratio.] declaratur, q magnitudo infinita non pertranſitur tempore finito. In quarta ibi. [Manifeſtum ergo ex dictis.] declaratur, quod nulla magnitudo componitur ex indiuiſibilibus. In prima igitur parte huius partis declaratur, quod magnitudo finita non pertranſitur tempore infinito, & hæc eſt decimaſecunda concluſio huius lib. q pbat ſic. accipiam' magnitudinẽ finitã quã tu dicis pertranſiri tpe infinito, & accipiatur aliqua pars terminata magnitudinis: illa pars pertranſitur in parte finita temporis infiniti, quia illa pars magnitudinis pertranſitur in tẽpore minori quam eſt tempus in quo tota magnitudo pertranſitur, & illud quod eſt minus quam infinitum neceſſe eſt eſſe finitum. Et accipiamus aliam partem magnitudinis ęqualem parti primo acceptę: illa pars pertranſitur in æquali parte temporis, & accipiamus iterum aliam partem magnitudinis æqualem parti priori: illa pars pertranſitur in æquali parte temporis: ſed illę partes magnitudinis æquales: finities acceptę cõſumũt magnitudinem totam: ex quo tota magnitudo eſt finita. ergo cum partibus æqualibus magnitudinis ſemper correſpondeant partes æquales temporis in quo magnitudo pertranſitur: ſequitur q partes tpis æquales finities acceptę cõſumũt totũ tps in quo magnitudo pertranſitur, & per conſequens totum illud tempus in quo magnitudo pertranſitur componitur, & conſumitur ex partibus æqualibus finitis in numero: ſed illud quod componitur, & conſumitur ex partibus æqualibus finitis in numero neceſſario eſt finitum. ergo tempus in quo pertranſitur magnitudo finita neceſſario eſt finitum. vnde accipiatur aliqua pars finita temporis, in illa pertranſitur pars magnitudinis, & in æquali parte temporis pertranſitur pars magnitudinis æqualis priori parti: ſed per reſecationem talium partium æqualium conſumitur magnitudo, ex quo magnitudo eſt finita. ergo per reſecationem partium æqualium ipſius temporis conſumitur totum tempus in quo pertranſitur tota magnitudo, & per conſequens totum illud tempus eſt finitum: igitur magnitudo finita non pertranſitur niſi tempore finito. Iſtam igitur rationem ponit phy. in terminis ſic: ſit magnitudo finita a, b, et ſit temp' infinitum c, g, accipiatur igitur aliqua pars finita ipſius temporis quæ ſit g, d, in iſta parte temporis. ſ. g, d, eſt ptranſita aliqua pars magnitudinis, & ſit illa pars magnitudinis pertranſita b, c, iſta igitur pars magnitudinis. ſ. b, c, aut mẽſurabit magnitudinem a, b, ita, quòd aliquotiens ſumpta reddat totam magnitudinem a, b, præciſe: aut reddet plus: ita q aliquotiens ſumpta reddat maiorem magnitudinem quam eſt magnitudo a, b, aut deficiet: ita quod reddet maiorem magnitudinem quam eſt magnitudo a, b, ſed non eſt dubium quin illa pars magnitudinis totiens poteſt ſumi, quod reddet totam magnitudinem a, b, vel magnitudinem maiorem ex quo magnitudo a, b, eſt infinita: igitur magnitudo a, b, conſumitur per reſecationem partium æqualium ab ea finities acceptarum. ergo totum tempus in quo pertranſitur magnitudo a, b, conſumitur per reſecationem partium finitarum finities acceptarum, vt per reſecationem partium æqualium illi parti temporis in qua pertranſitur pars magnitudinis b, c, ſed illud quod conſumitur per reſecationem partium finitarum æqualium finities acceptarum neceſſario eſt finitum. ergo tempus in quo pertranſitur magnitudo a, b, neceſſario eſt finitum.

Præterea: ſi non omnem magnitudinem id quod mouetur in infinito tempore tranſit: ſed fieri poteſt ut aliquam finito etiam in tempore tranſeat: ut a, e, partem. Hęc autem totam magnitudinem metietur: denique æqualem in ęquali tempore tranſit: tempus ipſum profecto finitum erit. Patet autem non in tẽpore infinito partem a, e, tranſire ſi tempus altera ex parte finitum fuerit ſumptum. Nam ſi in minorem partem hanc tranſit tempus finitum eſſe neceſſe eſt: cum altera ex parte ſit temporis finis.

Amplius autem ſi non omnem magnitudinem in infinito tempore tranſibit: ſed contingit aliquam et in finito tẽpore tranſire, ut quod eſt b, e, hac autem menſurabit totã, & æqualem in ęquali tranſibit. Quare & finitum erit tẽpus. Quod autem non in infinito tempore tranſit quod e, b, manifeſtum eſt ſi accipiatur in altera finitum tempus: ſi enim in minori parte tranſit hanc neceſſe eſt finita eſſe altero termino exiſtente. Tex. c. 21.

Demonſtratio.

B E

Magnitudo minor a, b, ab ipſa diſtincta, & hoc propter ſecundam rationem Phyloſophi.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundę partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus declarat, quod non omnis magnitudo pertranſitur tempore infinito, & ſuper hoc fuit fundata demonſtratio præcedens: nam dicebat, quod pars magnitudinis pertranſitur in tempore finito, & aduerſarius poſſet dicere, quod nõ: immo quælibet magnitu-

A do & quælibet pars magnitudinis ptranſit in tpe infinito, &
ideo phy. intendit hoc declarare, ꝙ non oīs magnitudo ptrā
ſitur tpe infinito: & hæc eſt decimatertia concluſio huꝰ li.
Decimatertia concluſio huius libri. Illa. n. cõceſſa. ſ. ꝙ non oīs magnitudo ptrāſit tpe infinito: ſed
ꝙ aliqua magnitudo ptranſitur tpe finito: cum illa magnitu
do ptranſita tempore finito poſſit mēſurare aliquam magni-
tudinem finitam quæ dicitur pertranſiri in tempore infini-
to: ſequitur, quod tempus in quo pertranſitur illa magnitu-
do poſſit menſurare totū tpꝰ in quo ptranſitur magnitudo q̃
dicitur pertranſiri in tempore infinito: ſed illud ꝙ menſurat
per finitum: eſt finitum. ergo tempus, quod ponitur infinitū
eſt finitum, & ita omnis magnitudo finita pertranſitur in tē-
pore finito: & ſequitur concluſio demonſtrationis præceden-
tis. Iſta vero concluſio, videlicet, ꝙ non omnis magnitudo p
tranſitur tempore infinito: probatur ſic: pars magnitudinis p
tranſitur in minori tēpore q̃ tota magnitudo: ſed tpꝰ in quo
ptranſitur tota magnitudo eſt finitū ex ea parte ex qua mo-
bile incepit moueri. ergo cum tempus in quo ptrāſitur pars
ſit minus quam tempus in quo ptranſitur totum: oportet, ꝙ
tempus in quo pertranſitur pars ſit finitum ex alia parte. ſ. ex
B parte oppoſita parti ex qua incepit moueri: qm̄ ſi ex illa par-
te eſſet infinitum: ſequitur, ꝙ totum & pars pertranſirētur
in eodem tpe adæquato: qđ eſt inconueniens. Cum igitur tē
pus in quo pertranſitur pars magnitudinis, ſit finitum ex illa
parte ex qua mobile incepit moueri, & etiam ſit finitum ex
alia parte: ſequitur, quod pars magnitudinis pertranſitur in
tempore finito ex utraque parte: ſed quælibet pars magnitu-
dinis eſt magnitudo. ergo aliqua magnitudo pertranſitur in
tempore finito ex utroque extremo, & per conſequens non
omnis magnitudo pertranſitur in tempore infinito: quia ma
gnitudo quæ pertranſitur in tempore finito ex utroque ex-
tremo, non pertranſitur in tempore infinito.

Eadem ſane fuerit demonſtratio: & ſi longitudī
nem quidem infinitam finxerimus: tempus autem
ſumpſerimus contra finitum.

Tex. c. 22. *Eadem autem demonſtratio eſt, & ſi longitudo quę-
dam infinita ſit: tempus autem finitum.*

C HÆc eſt tertia particula ſecundæ partīs principalis hu-
ius cap. in qua declarat, ꝙ magnitudo infinita nō ptrā
ſitur tpe finito, & hæc eſt decimaquarta concluſio hu-
Decimaquarta cõcluſio huius libri. ius lib. vi. phy. d. hic, ꝙ eadē eſt demōſtratio qua ꝓbat ꝙ ma
gnitudo finita nō ptrāſit tpe infinito, & qua ꝓbat, ꝙ magni-
tudo infinita nō ptrāſit tpe finito. Pōt igit̄ iſta cōcluſio ꝓba-
ri ſicut & alia, & hoc ſic. Si mobile pertranſeat aliquam ma-
gnitudinem in aliquo tempore: oportet, quód pertrāſeat par
tem magnitudinis in parte temporis ex quo totum tempus
ponitur eſſe finitum: & illa pars temporis in qua pertranſitur
pars magnitudinis aliquotiens ſumpta conſumet totum tē-
pus: ſed partibus temporis correſpondent partes magnitudī
nis. ergo pars magnitudinis aliquotiens ſumpta cōſumet to-
tā magnitudinē: ſed illud qđ cōſumit̄ p finitum finities acce-
ptū eſt finitum. ergo tota magnitudo eſt finita. ergo ſi tempꝰ
in quo pertranſitur magnitudo ſit finitum: ſequitur, quod
magnitudo ſit finita, & per conſequens magnitudo infinita
D non pertranſitur tempore finito. Sed hic occurrit dubitatio:
Dubium. quia videtur, quod magnitudo finita poteſt pertranſiri in tē
Prima ratio dubitationis. pore infinito, & etiam, quód magnitudo infinita poteſt per-
tranſiri tempore finito. primum apparet ſic. Ponamus, quód
aliquod mobile moueatur ſuper aliquam magnitudinem fi-
nitam, & quód illud mobile moueatur continue tardando
motum ſuum in duplo: ita quód quamcunque partem ſpatij
pertranſit in aliquo tempore, quod in tanto tempore ſequen
ti non pertranſeat niſi dimidium tanti: ita, quod mobile illo
modo tardet motum ſuum per totum ſpatium, & per quam-
libet partem ſpatij: tunc illud ſpatium eſt finitum, & tamen
tempus mēſurās motū factū dicto mō ſup illud ſpatiū eſt infi
nitum. ergo magnitudo finita pertranſitur tempore infinito, &
quod illud tempus ſit infinitum probatur: quoniā accipiatur
aliqua modica pars illius ſpatij: illa pertrāſitur in aliqua par
te temporis, & poſtea medietas tanti pertrāſitur in tanta par
te temporis, & poſtea medietas tanti pertranſitur in æquali
parte temporis: ita, quod ſemper partibus eiuſdem proportio
nis magnitudinis correſpondent partes æquales quantitatis
ipſius temporis: cum igitur magnitudo ſit diuiſibile in infini-
tum in partes eiuſdem proportionis: ſequitur, quod tempus
in quo pertranſitur magnitudo ſit diuiſibile in infinitum in

A partes æqualis quantitatis: quarum quælibet eſt totaliter ex
tra aliam: ſed nullum finitum eſt diuiſibile in infinitum in
partes æqualis quantitatis: quarum quælibet eſt totaliter ex
tra aliam: igitur illud tempus eſt infinitum, & tamen magni
tudo ē finita. ergo magnitudo finita ptrāſit tpe infinito. Illud
pōt argui ſic. Accipiamus aliquam partem paruam magnitu-
dinis quæ ſit a, & ponamus, quod illa pertranſeatur in uno
momento: poſtea tanta pars quanta eſt medietas ipſius a, per
tranſeatur in uno alio momento, & tertio tanta pars quanta
eſt medietas medietatis ipſius a, pertranſeatur in uno alio
momento, & iterum dimidium tanti pertranſeatur in uno a-
lio momento: cum igitur magnitudo ſit iſto modo diuiſibilis
in infinitum in partes eiuſdem proportionis, & cuilibet
parti eiuſdem proportionis in magnitudine correſpondeat
in tempore pars eiuſdem quantitatis, quia cuilibet parti
magnitudinis ſic diuiſę correſpondet vnū momētū ſequit̄, ꝙ
tpꝰ in quo ptrāſit illa magnitudo ſit diuiſibile in infinitū in
partes æqualis quātitatis, qa tpꝰ eſt diuiſibile in infinitum in
partes æquales, quarum quælibet eſt unum momentum, & p
conſequens totum tpꝰ eſt infinitum, & tn̄ eſt magnitudo fini
B ta. ergo. Secundo videtur, ꝙ magnitudo infinita pōt ptrāſiri Secunda ratio.
in tempore finito, quia ponamus, quód aliquod mobile mo-
ueatur uelocitādo continue motū ſuū in duplo ita, quód q̃-
tam partem magnitudinis pertranſit in primo momento tē-
poris, ꝙ tanta pertranſeat in medietate ſecundi momenti, &
poſtea tantam partem in medietate medietatis, & ſic conti-
nue: ita, quód ſemper partibus eiuſdem proportionis ipſius
temporis correſpondeant partes eiuſdem quantitatis ipſius
magnitudinis pertranſitæ, illo caſu ſuppoſito probo, quod ma
gnitudo pertranſita in tempore finito eſt infinita ſecundum
extrema, quia illa magnitudo q̃ habet infinitas partes eiuſ-
dem quantitatis, quarum quælibet eſt totaliter extra aliam,
eſt infinita ſecundum extrema, ꝙ patet, quia oē finitum ſm
extrema conſumitur per ablationem partium finitarum eiuſ
dem quantitatis, quarum quælibet eſt totaliter extra aliam,
vt patet ex ſupradictis, ſed magnitudo pertrāſita a mobili ſic
uelocitante motum ſuum ſemper in duplo habet infinitas
partes eiuſdem quantitatis, quarum quælibet eſt totaliter ex
tra aliam. ergo illa magnitudo eſt infinita ſecundum extre-
ma, probatio minoris, quia magnitudo pertranſita diuiditur
in partes eiuſdem quantitatis ſecundum diuiſionem tempo-
C ris in partes eiuſdem proportionis, quia in primo momen-
to eſt pertranſita tanta pars, ſcilicet decem pedum, & poſtea
in medietate momenti pertranſitur tāta pars. ſ. decē pedum,
& iterū in medietate medietatis pertranſitur iterū tāta pars:
cum igitur tempus quantumcunque paruum ſit diuiſibile in
infinitum in partes eiuſdem proportionis, ſequitur, quód ma
gnitudo pertranſita eſt indiuiſibilis in infinitum in partes
eiuſdem quantitatis, & ſic patet minor. Dicendum eſt, ꝙ ratio-
nes phyloſophi per quas hic probat, ꝙ magnitudo finita nō
pertranſitur tempore infinito: nec magnitudo infinita tempo
re finito, ſolum concludunt loquendo de mobili moto mo-
tu regulari, ut patet, nam arguit ſic: ſi mobile pertranſeat ali
quam magnitudinem in aliquo tempore, medietatem ma-
gnitudinis pertranſit in medietate temporis: ſed hoc non o-
portet niſi ubi mobile mouetur motu omnino regulari: di-
co tamen, quód ſecundum ueritatem nec magnitudo finita
poteſt pertranſiri tempore infinito, nec magnitudo infinita
tempore finito, quia ſi mobile pertranſeat aliquam magnitu
dinem in aliquo tempore, tunc aliquando perueniet ad fi-
nem magnitudinis, & non ante finem temporis menſurantis
D tis motum ſuum, ideo ſi magnitudo habet fine, tempus ha-
bet finem, ſimiliter ſi tempus ſit finitum, magnitudo erit fini
ta: quoniam ſi tempus ſit finitum in fine illius temporis: mo-
bile perueniet ad finem magnitudinis, & ideo ſi tempus ha- Ad primā rationem.
bet finem, magnitudo habet finem. Ad rationes in con-
trarium. Ad primam dico, quod non eſt poſſibile, quod
aliquod mobile moueatur tardando motum ſuum conti-
nue in duplo, quia ſi ita eſſet illud mobile non poſſet per-
tranſire aliquam partem magnitudinis quantumcunque
paruam niſi in tempore infinito, quia ſicut in magnitudine
pertranſita, quantumcunque ſit parua ſunt infinitę partes
eiuſdem proportionis, quarum quælibet eſt totaliter ex-
tra aliam, ſic oportet, quód in tempore menſurante illum
motum ſint infinitę partes eiuſdem quantitatis, quarum
quælibet eſt totaliter extra aliam, & illud mobile non
moueretur niſi in tempore infinito, & ſic quieſceret
in quolibet tempore finito, & ideo dico, quod impoſ-
ſibile eſt, quod aliquod mobile moueatur per ali-
quod ſpatium in illo, modo tardando motum ſuum

continue

Ad ſecundam rationem. continue in duplo per quamlibet partem ſpatii. Ad ſecundam rationem eodem modo dico quòd impoſſibile eſt quod aliquod mobile moueatur per aliquod ſpatium continue uelocitando motum ſuum in duplo per quamlibet partem ſpatij, quia ſi ſic eſſet mobile in quacunque parte temporis quantumcunque parua pertranſiret magnitudinem infinitã ſecundum extrema: quoniam quælibet pars temporis quantumcunque parua habet infinitas partes eiuſdem proportionis: quarum quælibet eſt totaliter extra aliam: igitur ſi mobile moueretur illo modo continue uelocitando motum ſuum in duplo oporteret quòd magnitudo pertranſita haberet infinitas partes eiuſdem quantitatis: quarum quælibet eſt totaliter extrá aliam, ideo dico quod ille caſus poſitus eſt impoſſibilis, ideo caſibus prędictis conceſſis rationes concludunt demonſtratiue.

Patet igitur ex hiſce quæ diximus, neque lineam, neque ſuperficiem, neque omnino quicquam continuum indiuiduum eſſe non ſolum propter id quod nuper eſt dictum: ſed etiã quia fiet ut indiuiduum diuidatur.

Manifeſtum igitur ex dictis eſt: quòd neque linea, neque planum, neque omnino nullum continuorum erit athomus: non ſolum propter id quod nunc dictum eſt: ſed & quia accidit diuidi athomum.

HÆc eſt quarta particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur ꝙ nulla magnitudo componitur ex indiuiſibilibus. Et continet duas partes, quia in prima phyloſophus proponit concluſionem, & inconueniens ſequens ad propoſitum ſuæ concluſionis. In ſecunda ibi. [Quoniam autem in omni.] Declarat concluſionem ſuam. dicit ergo phyloſophus primo, ꝙ ex dictis eſt manifeſtum, ꝙ neque linea, neque planum, neque aliquod continuorum erit athomus, ideſt compoſitum ex indiuiſibilibus, & non ſolum eſt hoc manifeſtum ex iam dictis, immo etiam ex hoc, quia ſi dicitur ꝙ aliquod continuum ſit compoſitum ex indiuiſibilibus accidet athomum, ideſt indiuiſibile diuidi, unde ſi aliquod continuum componitur ex indiuiſibilibus, ſequitur ꝙ indiuiſibile erit diuiſibile, quod eſt impoſſibile. Notandũ. Notandum ſecundum Comm hic ꝙ illa ex quibus phyloſophus declarauit, ꝙ magnitudines non ſunt indiuiſibiles, nec ſupple compoſitę ex indiuiſibilibus, ſunt tria genera; quorum unum eſt ex natura continuorum & contiguorum. Secundum autem eſt ꝙ ex natura moti, & motus. Tertium eſt ex natura uelocioris & tardioris, & ipſe etiam phyloſophus uult inducere aliam demonſtrationem ex uelociori, & tardiori, in qua declarat, ꝙ qui ponit magnitudinem indiuiſibilem continget ei ex ueloctori, ut diuidatur, hæc Comment.

Nam cum omni in tempore, & id quod eſt celerius, & id quod eſt tardius moueatur, atq; id quod eſt celerius plus ęquali in tempore ſpatij tranſeat, fieriq; poſsit ut duplum ſeſquialteramque longitudinem tranſeat, eſſe nanque poteſt celeritatis hęc ratio, ſeſquialteram magnitudinem eodem in tempore tranſeat id quod celerius fertur. Atque diuidantur magnitudines ambę, ea quidem quam mobile celerius tranſit, quæ eſt a, d, in a, b, c, d, tres indiuiduas partes cõtinuorum. Ea uero quam ipſum tardius tranſit in e, f, g, duas & ipſas indiuiduas partes, igitur & tempus h, m, in tres ſane partes indiuiduas diuidetur. In æquali namque tempore magnitudinem tranſit æqualem. Diuidatur itaque in h, k, l, m, indiuiſibiles partes. Rurſus cum mobile tardius magnitudinem e, f, g, eodem in tempore trãſeat, diuidetur & tempus duas in partes æquales. Quod fit ut indiuiduum diuidatur, & id quod mouetur non in indiuiduo, ſed in maiore tempore partem indiuiduam tranſeat. Patet igitur nullam continui partem parte carere.

A *Quoniã autem in omni tempore uelocius, & tardius eſt. Velocius autem plus tranſit in æquali tempore, contingit autem & duplicem, & emioliam tranſire magnitudinem per longitudinem, ſit enim hæc ratio uelocis. Adducatur igitur uelocius ſecundum emioliam in eodem tempore, & diuidantur magnitudines, quę quidem uelocioris ſunt a, b, c, d, in tres athomos, quæ uero ſunt tardioris in duos, in quibus ſunt e, z, i. Itaque & tempus diuidetur in tria athoma. Aequalẽ enim in æquali tempore pertranſibit. Diuidatur igitur tempus in ea quæ ſunt K, l, m, n. Iterum autem quoniam deductum eſt tardius per e, z, i, & tempus ſecabitur in gemina, diuiditur ergo athomum, & impartibile non in athomo tranſit, ſed in pluri. Manifeſtum ergo eſt quòd nihil continuorum impartibile eſt.* Tex. c. 23.

Demonſtratio.

B

A	B	C	D

Magnitudo ex tribus magnitudinibꝰ indiuiſibilibꝰ cõpoſita.

E	Z	I

Magnitudo ex duabꝰ magnitudinibꝰ indiuiſibilibꝰ cõpoſita.

K	L	M	N

Tempus ex tribus indiuiſibilibus compoſitum in quo mobile tardius pertranſit magnitudinem e, z, i, & mobile uelocius magnitudinem a, b, c, d.

HÆc eſt ſecunda pars quartæ particolę ſecundæ partis principalis huius ca. in qua declaratur ꝙ nulla magnitudo componitur ex indiuiſibilibus; & hic poteſt poni decimaquinta concluſio huius lib. quæ tamen eſt quaſi eadem cum quinta concluſione lib. huius. Ad probandum igitur hanc concluſionem phyloſophus ſupponit tria. Primum eſt quòd in omni tempore poſſunt moueri uelocius, & tardius. Secundum eſt ꝙ uelocius pertranſit in æquali tempore maius ſpatium quam eſt illud quod pertranſit tardius. Tertium quod phyloſophus ſupponit eſt ꝙ contingit inuenire mobile uelocius alio mobili in ꝓportione dupla, & etiam in proportione emiola, hoc eſt ſeſquialtera, quod ſcilicet in ęquali tempore pertranſit tantum quantum tardius & dimidium tanti, ita ꝙ ſi mobile tardius in una hora pertranſeat duas leucas, contingit inuenire mobile uelocius quod pertranſibit in eadem hora tres leucas. His igitur ſuppoſitis concluſio probatur ſic. Accipiatur mobile tardius, & pertranſeat aliquod ſpatium in aliquo tempore, & medietatem illius ſpatij in medietate temporis, & accipiatur uelocius quod in æquali tempore pertranſit tantum ſpatium, & medietatem tanti ſpatii, ſit tunc ſpatium pertranſitum a tardiori compoſitum ex duobus indiuiſibilibus, tunc ſpatium pertranſitum a ueIociori erit compoſitum ex tribus indiuiſibilibus, & per conſequens tempus in quo uelocius pertranſit illud ſpatium erit compoſitum ex tribus indiuiſibilibus, & in eodem tempore mobile tardius pertranſit magnitudinem compoſitam ex duobus indiuiſibilibus, & in medietate temporis pertranſit medietatem magnitudinis, ſed ex quo tempus componitur ex tribus indiuiſibilibus medietas temporis erit compoſita ex uno indiuiſibili, & medietate alterius indiuiſibilis, igitur indiuiſibile habet duas medietates, & per conſequens indiuiſibile erit diuiſibile. ergo ſi aliqua magnitudo componeretur ex indiuiſibilibus, ſequitur quòd indiuiſibile erit diuiſibile. conſequens eſt impoſſibile: igitur & antecedens. ergo ſua contradictoria eſt neceſſaria, ſcilicet quod nulla magnitudo componitur ex indiuiſibili. Iſtam rationem ponit phyloſophus in terminis ſic, ſit magnitudo pertranſita a ueIociori compoſita ex tribus indiuiſibilibus, & ſit magnitudo a, b, c, d, & magnitudo pertranſita a tardiori ſit compoſita ex duobus indiuiſibilibus, & ſit illa magnitudo z, e, i, tunc tẽpus erit compoſitum ex tribus indiuiſibilibus, & ſit illud tẽpus K, l, m, n, cum igitur tardius pertrãſit magnitudinẽ z, e, i, in K, l, m, n, tempore, & medietatẽ magnitudinis in medietate tẽporis, oportet ꝙ tẽpus K, l, m, n, habeat duas medietates, ſed una eius medietas non eſt unũ indiuiſibile tñ, quia unũ indiuiſibilẽ eſt tertia pars eius, nec duo indiuiſibilia ſunt una eius medietas, ut patet. ergo medietas temporis erit compoſita ex uno indiuiſibili, & me-

Decimaquinta cõcluſio huius libri.

Primum ſuppoſitũ.

Secundũ.

Tertium.

C

D

A diꝟiſato ulterius indiuiſibilis: & ſic indiuiſibile habebit medietates, & ſic indiuiſibile erit diuiſibile. Intelligendum eſt hic, quod phyloſophus per iſtas literas a,b,c,d,z,e,i,K,l,m,n, non intelligit indiuiſibilia ex quibus magnitudines, & tempus componuntur: quia ſic magnitudo pertranſita a ueIociori componeretur ex quatuor indiuiſibilibus, & tempus etiã componeretur ex quatuor indiuiſibilibus: cuius oppoſitum phyloſophus hic ſupponit. Dico igitur, quod phyloſophus per iſtas literas intelligit includentia indiuiſibilia: ex quibus magnitudines, & tempus componuntur: ita quod indiuiſibilia intelliguntur incluſa inter iſtas literas ſic, quod inter a, & b, includatur unum indiuiſibile, & inter b, & c, includatur aliud indiuiſibile, & inter c, & d, includatur tertium indiuiſibile: ſic quod ſemper inter duas literas includatur vnum indiuiſibile tantum: ſimiliter per z,e,i, non intelligit tria indiuiſibilia: ſed quod inter z, & e, includatur unum indiuiſibile, & inter e, & i, includatur aliquod indiuiſibile, & eodem modo per K,l,m,n, non intelligit quatuor indiuiſibilia: ſed tria indiuiſibilia incluſa inter iſtas literas, ita, quod inter K, & l, includatur unum indiuiſibile, & inter K, & m, includatur aliud indiuiſibile, & inter m, & n, includatur tertium indiuiſibile.

Dubium. B Sed hic occurrit vnum dubium de illa conſequẽtia phyloſophi videlicet. Si magnitudo per quam uelocius mouetur componitur ex tribus indiuiſibilibus, igitur tempus in quo fit ille motus componitur ex tribus indiuiſibilibus. Iſta enim conſequentia non videtur valere niſi per illud medium: tempus diuiditur ſecundum diuiſionem magnitudinis: ſed per illud medium probari poteſt, quod illud tempus componitur ex duobus indiuiſibilibus tantum quia magnitudo quam mobile tardius pertranſit in illo tempore cõponitur ex duobus indiuiſibilibus tantum, & tempus diuiditur ſecundum diuiſionem magnitudinis. ergo tempus componitur ex duobus indiuiſibilibus tantum.

Solutio. Dicendum, quod ſi magnitudo componetur ex indiuiſibilibus, oportet, quod tempus menſurans motum factum ſuper illam magnitudinẽ eſſet compoſitum ex tot indiuiſibilibus, quia in uno indiuiſibili temporis ſemper pertranſiretur unum indiuiſibile magnitudinis tantum & ideo dico, quod magnitudinem eſſe cõpoſitam ex indiuiſibilibus includit contradictoria: quoniam ſi magnitudo componeretur ex indiuiſibilibus: cum in eodẽ tempore in quo pertranſitur magnitudo compoſita ex tribus indiuiſibilibus a uelociori pertranſitur magnitudo cõ- C poſita ex duobus indiuiſibilibus tantum a mobili tardiori: ſequitur, quod illud tempus in quo utraque magnitudo pertranſitur componatur ex tribus indiuiſibilibus, & quod componatur ex duobus indiuiſibilibus tantum: quæ contradictionem includuntur, &c. quare dico, quod illa conſequentia phyloſophi eſt bona, uidelicet, Magnitudo quam uelocius pertranſit componitur ex tribus indiuiſibilibus. ergo tempus in quo pertranſitur illa magnitudo eſt compoſitum ex tribus indiuiſibilibus, & etiam ex eodem antecedente ſequitur, quod illud tempus eſt compoſitũ ex duobus indiuiſibilibus tãtum.

DECLARATVR QVOD INSTANS COPVlans partes temporis eſt ſimpliciter indiuiſibile, & quod in inſtanti nec eſt motus nec quies. Cap. IIII.

At uero neceſſe eſt & ipſum nunc quod per ſe primoq́ue non per aliud dicitur: indiuiſibile eſſe: atque omni in tempore tale ineſſe. Eſt enim extremũ D tranſacti temporis quiddam: citra quod nihil futuri temporis eſt, & inſuper conſequentis: ultra quod nihil tranſacti temporis eſt. Quod quidem utrorumque temporum finem diximus eſſe.

Tex. c.24. *Neceſſe autem ipſum nunc quod non ſecundum alterũ: ſed per ſe, & primum dictum indiuiſibile, & in omni tempore huiuſmodi eſſe. Eſt enim aliquid ultimum eius quod factum eſt: cuius ſuper hoc nihil futuri eſt, & iterum futuri eſt: cuius ſuper hoc nihil eſt illius, quod factum eſt: quod utique diximus utriſque eſſe terminum.*

ISTVD eſt quartum cap. huius primi tractatus: in quo declaratur, quod inſtans copulans partes temporis adinuicem eſt ſimpliciter indiuiſibile, & quod in inſtanti nec eſt motus: nec quies. Vnde iſtud capitulum continet tres partes principales: A nam in prima declaratur, quod inſtans quod eſt finis præteriti, & inicium futuri: eſt ſimpliciter indiuiſibile. In ſecunda ibi. [Hoc autem ſi demonſtratur.] declaratur, quod inſtans, quod eſt finis præteriti & initium futuri: eſt unum, & non duo. In tertia autem ibi. [Quod quidem ſit aliquid.] declaratur, quod nec motus, nec quies eſt in inſtanti. In prima igitur parte huius capituli declaratur, quod inſtans quod eſt finis præteriti, & initium futuri eſt ſimpliciter indiuiſibile, & hæc eſt decimaſexta concluſio huius libri. Decima ſexta concluſio huius libri. Primo igitur phyloſophus narrat hoc. Secundo declarat idem. Dicit igitur phyloſophus primo, quod neceſſe eſt ipſum nunc, quod non ſecundum alterum eſt nunc: ſed, quod nunc eſt per ſe, & primum nunc eſſe unum indiuiſibile, & eſſe in omni tempore. Deinde cum phyloſophus dicit. [Eſt enim vltimum:] declarat illam concluſionem ſic: illud, quod eſt ſic vltimum, uel principium alicuius, quod non eſt pars eius, eſt indiuiſibile: ſed inſtans eſt ultimum temporis præteriti, & non eſt pars temporis præteriti, & eſt principium temporis futuri, & non eſt pars temporis futuri. ergo inſtans eſt indiuiſibile. Vnde Commen. format illam rationem ſic. inſtans eſt ultimum tẽporis præteriti, & non eſt pars futuri, & eſt principium tem- B poris futuri, & non eſt pars præteriti, & illud quod ſic eſt ultimum alicuius, quod non eſt pars eius: eſt indiuiſibile. ergo neceſſe eſt, quod inſtans ſit indiuiſibile. Notanda ſunt hic tria dicta Commen. primum dictum eſt, quod inſtans, quod eſt finis temporis præteriti, & initium temporis futuri eſt indiuiſibile ſecundum ſubiectum: ſed eſt diuiſibile ſecundum rationem, videlicet, quod ultimum præteriti non eſt aliud in ſubiecto a principio futuri: hæc Commen. Primum notan. Idem. 4. phy. c. 1?? Et intellige, quod inſtans, quod eſt finis præteriti, & initium futuri: eſt vnum realiter, & ſic eſt unum ſecundum ſubiectum. de ipſo tamen verificantur diuerſa prædicata ut eſſe finem præteriti, & eſſe principium futuri, & ſic eſt diuerſum ſecundum rationem. Secundum dictum Commen. eſt, quod inſtans in rei ueritate dr̃ de illo, quod non diuiditur omnino, & dr̃ de tpe breui tranſum ptine in cuius medio eſt hoc inſtans, quod vulgus appellat tps præſens, & hoc tps in rei ueritate componitur ex duob' tpibus. ſ. ex pterito, & ex futuro. Secundũ notan. Idẽ infra com. 34. Ex his igitur apparẽt duo q̃ ſunt contra quoſdã incipientes phyloſophari q̃ dñt quod nihil ẽ ſimpliciter indiuiſibile in iſtis gñabilibus, & corruptibilibus: niſi aĩa intellectiua, & accñtia ei', & quod tps nõ ſit aliqua res alia a reb' pmanẽtib. quorũ tñ oppoſitum. d. hic Commen. per C ſuũ iuramẽtũ: dicit. n. iurãdo in rei veritate, quod inſtans dr̃ de illo quod nõ diuiditur omnino, quod eſt contra primum dictum eorum: dicit ẽt per idem iuramentum, quod tẽpus præſens cõponitur ex duobus temporibus ut ex præterito, & futuro, quod eſt contra ſecundum dictum eorum. Tertium notan. Tertio eſt notandum ſecundum Commen. quod phyloſophus dicit, quod nũc quod dr̃ nõ ſm alterũ: ſed p ſe, & primũ. eſt indiuiſibile: & hoc dixit ut ait Cõ. pſeruãdo ſe ab illo tpe breui de quo dr̃ inſtãs nõ principale: hæc Cõ. Vñ eſt intelligẽdum quod illud de quo dr̃ inſtans principaliter eſt, quod ſecundum ſe eſt vltimus termin' tẽporis præteriti, & primum principium tpis futuri, & tale debet eſſe indiuiſibile, quia ſi eſſet diuiſibile non eſſet ultimũ pteriti primo, & ſm ſe totum: ſed ſolũ ſm aliquid eius: ſimiliter ſi eſſet diuiſibile non eſſet primo, & ſm ſe totũ principium futuri: ſed ſm aliqd eius: vñ ois ultimus termin' alicuius diuiſibilis eſt indiuiſibile indiuiſibilitate oppoſita diuiſibilitati: quia illud cuius eſt ultimum eſt diuiſibile: qm̃ ſi eſſet diuiſibile tali diuiſibilitate: quale illud: cuius eſt ultimum eſt diuiſibile: cum non ſit infinitum: oportebit quod haberet ter- D minum vlteriorem quo terminaretur, & per conſequens nõ eſſet ulterius terminus talis diuiſibilis: vnde quia ſuperficies eſt ultimus terminus profunditatis: ideo ſuperficies eſt indiuiſibilis ſecundum profunditatem, & quia linea eſt ultimus terminus latitudinis: ideo linea eſt indiuiſibilis ſecundum latitudinem, & quia punctus eſt ultimus terminus longitudinis: ideo punctus eſt indiuiſibilis ſecundum longitudinẽ. Cũ ergo illud, quod principaliter dr̃ eſſe inſtans ſit ultim' finis pteriti, & primũ principium futuri: oportet quod inſtans ſit indiuiſibile in pteritũ & in futurũ: ita quod nõ ſit diuiſibile in præteritum, & in futurum, & ſuper hoc fundatur illa demonſtratio phyloſophus. ſ. quod quia inſtans eſt ultimum, & non ẽ pars: ideo eſt indiuiſibile: quod autem inſtans non ſit pars præteriti aut futuri patet: quia ex hoc, quod eſt ultimum præteriti, ſequitur, quod non eſt pars præteriti: nam quælibet pars temporis præteriti eſt tempus præteritum: & per conſequẽs diuiſibile, & ſic non eſt ſecundum ſe totum vltimum, & eodem modo: quia inſtans eſt primum principium futuri: ideo inſtans non eſt pars futuri; quia ſi eſſet pars futuri non

eſſet

eſſet ſecundum ſe totum principium futuri:ſed ſecundum aliquid eius.

Hoc igitur ſi tale per ſe idemq́; demouſtrabimus eſſe:patebit etiam & indiuiſibile eſſe.

Te. co. 25. *Hoc autem ſi demonſtretur, quoniam hoc huiuſmodi eſt per ſe, & ipſum ſimul: manifeſtum erit, & quod indiuiſibile eſt.*

HÆc eſt ſecunda pars prin. huius ca. in qua declaratur, ꝙ inſtās ꝙ eſt finis preteriti, & initium futuri eſt vnū: & non duo: hęc pars cōtinet duas particulas: quia in prima phyl. proponit concluſionem quam intendit. In ſcd̃a vero ibi. [Neceſſe eſt idem eſſe.] declarat illam concluſionem. Primo igitur di. phyl. ꝙ ſi hoc demonſtratur. ſ. ꝙ hoc per ſeipſū: hoc eſt, ꝙ inſtans quod per ſe, & principaliter dicitur inſtans eſt huiuſmodi. ſ. ſimpliciter indiuiſibile: erit unum & nō duo, & hoc intendit. P. cum di, manifeſtum eſt, ꝙ indiuiſibile eſt. ſ. ſecundum dualitatem. i. ꝙ inſtans medium inter tempus preteritum: & tempus futurum nō eſt diuiſibile in duo: poſſet. n. aliquis dicere, ꝙ inter præteritum & futurum ſunt duo inſtātia. vnum. ſ. quod eſt finis temporis preteriti, & aliud quod eſt principium temporis futuri, & ambo ſūt indiuiſibilia, & ideo phyl. hic improbat hoc. Vnde eſt intelligendum ſecundū Cō. hic, ꝙ phylo. tendit, ꝙ cum fuerit declaratum ꝙ eſt vnū apparet per medium quod eſt indiuiſibile: ſupple nec ecōuerſo: quoniam ſcire ipſum eſſe vnum & ſcire ipſum eſſe indiuiſibile eſt in eodem ordine & poſtea dicit Com. ſic: cum ergo apparet, quod eſt vnum declaratur cum hoc, quod eſt diuiſibile: vnde Com. intendit, ꝙ inſtans eſſe indiuiſibile non declaratur per hoc, ꝙ inſtans eſt unum tanquam per medium, nec econuerſo, ſed declarato uno illorum ſimul cum hoc declarabitur reliquum. Intelligendum etiam ſecundum Com. hic quod ratio per quam probatur quod inſtans eſt diuiſibile in duo: hoc eſt, quod unum & idem inſtans eſt finis præteriti, & initium futuri, fundatur ſuper duo fundamenta: quorū vnum eſt, quod inſtans non eſt pars præteriti aut futuri. ſecundum eſt, quod indiuiſibile continuatur cum indiuiſibili.

Vide pro hoc cō. 10. 3. & 4. me.

Neceſſe eſt itaque idem nunc ipſum eſſe: ꝙ finis vtrorumque temporum eſt. Nam ſi ſit aliud atque aliud: deinceps alterum quidem ad alterum ſane nō erit, propterea quod continuum non ex indiuiſibilibus conſtat. Si uero ſit ſeorſum utrumque: inter ea medium tempus erit. Omne namque continuum tale eſt: ut inter fines aliquid ſit uniuocum.

Te. co. 26. *Neceſſe eſt igitur idem eſſe ipſum nunc: quod utriſque temporibus ultimum eſt. Si enim alterum eſt. cōſequenter non erit alterum alteri propter id quod non eſt continuum ex impartibilibus. Si autem ſeorſum eſt utrūque: intereſt tempus. Omne enim continuum huiuſmodi eſt. Quare erit uniuocum medium terminorum.*

HÆc eſt ſecunda particula huius partis: in qua declarat̃ concluſio hic intenta. Et continet duas partes: quia in prima probat phylu. ſuam concluſionem ducendo ad inconueniens declarando uno modo illud eſſe inconueniēs ad quod deducitur. In ſecunda autem ibi. [At uero ſi tēpus.] declaratur per aliam rationem ꝙ illud ad quod deducitur eſt inconueniens. In prima igitur parte huius particulæ declaratur per unam rationem ꝙ inſtans quod eſt finis præteriti, & initium futuri eſt unum & idem & non duo, & hæc eſt decimaſeptima concluſio huius li. quę probatur ſic. aut eſt vnū & idem inſtans finis temporis præteriti, & principium temporis futuri, uel aliud inſtans, & aliud inſtans, ita ꝙ unū inſtans ſit finis præteriti, & aliud inſtans ſit principium futuri, ſi dei primum: habetur propoſitum poſitum, & ꝙ non ſit dare ſecundum. ſ. ꝙ unum inſtans ſit finis præteriti, & aliud inſtans principium futuri, probatur ſic, quia ſi ita eſſet, aut unum tangit reliquum: aut non: non eſt dare ꝙ unum tangit reliquū: quia ſic continuum eſſet compoſitū ex indiuiſibilibus: quod eſt impoſſibile, & prius improbatum. Si uero deĩ, ꝙ unū non

17. cōclu. huius lib.

A tangit reliquum ſed ꝙ diſtāt, oportet ꝙ diſtēt per medium ꝙ eſt tēpus: quia hæc eſt natura cuiuslibet continui. ſ. ꝙ inter duo indiuiſibilia illius ſit medium continuum eiuſdem naturæ cum alijs partibus: quarum illa indiuiſibilia ſunt vltima. ergo ſi inter finem preteriti, & initium futuri ſit aliquod medium: illud medium erit tempus: ſed hoc eſt impoſſibile. probatio. Nam tempus futurum conſequenter ſe hēt ad tp̄s preteritum. ergo impoſſibile eſt, ꝙ inter tempus præteritum & tempus futurum ſit aliquod tempus medium: quia inter conſequenter entia non eſt aliquod mediū eiuſdem generis.

At ſi tempus ſit illud: diuiſibile erit (vt patet.) Demonſtratum eſt enim omne tempus diuiſibile eſſe. Quare ſit ut nunc ipſum diuiſibile ſit.

At uero ſi tempus medium eſt, diuiſibile erit. Omne enim tempus oſtenſum eſt, quod diuiſibile ſit. Quare & diuiſibile eſt ipſum nunc. Te. cō. 26.

B HÆc eſt ſecunda pars ſecundę particulæ ſecundę partis prin. huius ca. in qua ponit̃ alia ratio ꝓbans ꝙ conſequens ad ꝙ deducitur eſt impoſſibile. ſ. ꝙ inter tēpus præteritum & tempus futurum ſit tempus medium. Et continet duas particulas, quia in prima ponitur ratio probās illud conſequent eſſe inconueniens deducendo ad unum aliud inconueniens. In ſecunda ibi. [Si autem diuiſibile eſt.] declarat̃ quod illud aliud ad quod deducitur eſt inconueniens & impoſſibile. In prima igitur particula huius partis declaratur, ꝙ inter tempus p̄teritum & tp̄s futurum non eſt tp̄s mediū: & hoc ſic, quicquid eſt inter tp̄s preteritum & futurum eſt inſtant. ergo ſi inter tempus p̄teritum & futurum eſſet tempus medium: ſequitur ꝙ tempus eſſet inſtans, ſed omne tēpus eſt diuiſibile. igitur inſtans eſſet diuiſibile. ergo ſi inter tp̄s preteritum & futurum eſſet tempus medium: ſequitur ꝙ inſtās eſſet diuiſibile. conſequens eſt falſum & inconueniens. ergo, & antecedens.

C Quod ſi ſit diuiſibile: erit præteriti in futuro, & futuri etiam in tranſacto. Id enim in quo diuidetur præteritum tempus, & conſequens terminabit.

Si autem diuiſibile eſt ipſum nunc, erit aliquid quod factum eſt in futuro, & futurum in eo quod factum eſt. Secundum quod enim diuidetur hoc determinat præteritum & futurum tempus.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis ſecundæ particulę ſecundæ partis prin. huius ca. in qua declaratur ꝙ illud ad quod immediate deducit̃, videlicet, ꝙ inſtans eſt diuiſibile eſt inconueniens & impoſſibile, & cōtinet quinque partes ſecundum numerum quinque rationum q̃ ad hoc probandum adducūtur. ſecunda ibi. [Simul autem.] Tertia ibi. [Adhuc autem ipſius.] Quarta ibi. [Neque enim ipſum nunc.] Quinta ibi. [At ſi vero ſi idem.] In prima igitur parte huius particulæ declaratur per unam rationem quod impoſſibile eſt, ꝙ inſtans ſit diuiſibile, & ratio eſt talis: ſi inſtans eſſet diuiſibile, tunc aliquod præteritum eſſet in futuro, & aliquod futurum eſſet in preterito. conſequens eſt falſum & impoſſibile. ergo & antecedens. cōſequentia probatur ſic. ſi inſtans ſit diuiſibile, oportet ꝙ ſit diuiſibile in preteritum & futurum, ſed inſtās ex quo eſt finis præteriti: oportet, quod ſecundum ſe totum ſit in præterito, quia finis ſecundū ſe totum eſt in eo cuius eſt finis, & ex quo eſt principium futuri, oportet; ꝙ ſecundum ſe totum ſit in futuro. ergo ſi inſtans ſit diuiſibile, & non poteſt eſſe diuiſibile niſi in præteritum & futurum, oportet ꝙ illud quod de inſtanti eſt præteritum ſit in futuro, & ꝙ illud quod de inſtanti eſt futurum ſit in præterito: & ſic ſequitur ꝙ ſi inſtans ſit diuiſibile quod aliquod p̄teritum ſit in futuro, & aliquod futurum ſit in præterito, ꝙ eſt impoſſibile. Vnde eſt intelligendum ꝙ Com. deducit ad hoc inconueniens. ſ. ꝙ ſi inſtans ſit diuiſibile: ſequit̃ ꝙ inſtans ſecundum ſe totum erit præteritum, & ſecūdum ſe totum erit futurum, quia inſtās ſecundum ſe totum eſt poſt præteritū, & ſecundū ſe totū eſt ante futurū, ſed diuiſibile ꝙ ſecundū ſe totum eſt poſt p̄teritum: eſt ſecūdum ſe totū futu-

Prima partio.

D

Notabile.

tura

rum,& diuiſibile, quod ſecundum ſe totum eſt ante futurum, ſecundum ſe totum eſt præteritum.ergo ſi inſtans ſit diuiſibile,cum inſtans ſit finis præteriti,& principium futuri, ſequitur,ꝙ inſtans ſecundum ſe totum eſt præteritum, & ꝙ etiam ſecundum ſe totum eſt futurum. Vnde dicit Commẽ. quod cum illud tempus ſecundum quod ponitur eſſe inſtans accipitur ſecundum quod eſt poſt præteritum erit futurum, & ſecundum ꝙ accipitur ſecundum ꝙ eſt ante futurum erit præteritum,& ſimiliter partes eius: quoniam cum diuiditur in duo,diuiditur in præteritum,& in futurum inſimul,quod eſt impoſſibile, hæc Commen.

Præterea,nec ipſum,nec per ſe,ſed per aliud erit. Diuiſio enim non eſt ipſius,quod eſt per ſe.

Tex.c.17. *Simul autem, & non per ſe erit hoc nunc, ſed ſecundum alterum,diuiſio.n.non ſecundum ipſum eſt.*

Secunda ratio. HÆc eſt ſecunda pars huius particulæ: in qua ponitur ſecunda ratio declarans,quod inſtans non eſt diuiſibile. Ratio igitur talis eſt. Si inſtans eſſet diuiſibile, tunc eſſet diuiſibile in præteritum,& futurum,ut patet manifeſte,ſed quod eſt diuiſibile in præteritum,& futurum non inſtat ſecundum ſe totum:ſed ſecundum aliquid eius, quia non habet eſſe ſecundum ſe totum ſimul. ergo ſi inſtans ſit diuiſibile,illud inſtans non erit primo,& eſſentialiter inſtās: ſed ſolum erit illud inſtans,quod dicitur ſecundum ſimilitudinem,& ſic patet quod illud quod primo, & principaliter dicitur inſtans non eſt diuiſibile,quia illud quod principaliter,& primo dicitur inſtans ſecundum ſe totum inſtat, & eſt præſens,& tale non eſt diuiſibile in præteritum,& futurum.

Et inſuper, ipſius nunc aliud tranſactum, aliud conſequens erit.& non ſemper idem, aut præteritum, aut futurum.

Adhuc autem ipſius nunc hoc quidem factum erit, illud autem futurum, & non ſemper idem factum eſt, & futurum.

Tertia ratio. HÆc eſt tertia pars particulæ ſupradictæ, in qua ponitur tertia ratio probans,quòd inſtans non eſt diuiſibile,quæ talis eſt. Si inſtans eſſet diuiſibile aliqua eius pars eſſet præterita,& aliqua futura,& ſic inſtans cõponeretur ex duobus nõ entibus: ꝙ eſt falſum: quia inſtans eſt ens ſecundum ſe totum ſimul,& tale non componitur ex nõ entib.

Neque nunc idem. Multis eſt enim diuiſionibus diuiſibile tempus.Quod ſi hæc ipſi nunc ineſſe non poſſunt,ipſum profecto nunc, quod eſt utroque in tempore,idem eſſe neceſſe eſt.

Tex.com. 18. *Neque itaque ipſum nunc idem eſt ſimul. Multipliciter enim diuiſibile eſt tempus. Quare ſi hoc impoſſibile eſt ineſſe ipſi nunc,neceſſe eſt idem eſſe ei,quod in utroq; nũc eſt.*

Quarta ratio. HÆc eſt quarta pars particulæ ſupradictæ,in qua ponitur quarta ratio, ſecundum expoſitionem Commẽ. probans propoſitum ſic,inſtans non eſt tempus,quia ſi inſtans eſſet tempus: inſtans eſſet diuiſibile. conſequens eſt falſum,ut probatum eſt.ergo.conſequentia patet, quia omne tempus eſt diuiſibile,& ſi inſtans non eſt tempus,ſequitur quod idem inſtans omnino indiuiſibile ſit in utroque,ideſt, in præterito, & in futuro, ita ꝙ inſtans indiuiſibile ſit finis præteriti,& initium futuri. De illa ratione probat phyloſophus,quod inſtans non eſt tempus per hoc,quod omne tempus eſt diuiſibile,ſed inſtans non eſt diuiſibile. Secundo vero ex hoc phyloſophus infert concluſionem ſuam principalem,ſ.quod inſtans eſt ſimpliciter indiuiſibile, quia ex quo inſtans non eſt tempus,ſequitur quod inſtans non eſt diuiſibile in præteritum,& futurum,& per conſequens inſtans eſt ſimpliciter indiuiſibile,quoniam ſi eſſet diuiſibile, ſequitur quod eſſet diuiſibile in præteritum,& futurum. Vnde hæc videtur quarta ratio,ſcilicet,quod inſtans non eſt diuiſibile in præteritum, & futurum: cum non ſit tempus. ergo inſtans eſt ſimpliciter indiuiſibile.

A At uero ſi ſit idem,patet,& indiuiſibile eſſe.Nam ſi diuiſibile ſit,ea rurſus euenient, quæ antea accidebant.

At uero ſi idem eſt,manifeſtum quòd & indiuiſibile. Si enim diuiſibile iterum eſt, iterum contingent eadem, quę, & prius.

Quinta ratio. HÆc eſt quinta pars ſuprapoſitæ particulæ,in qua ponitur quinta ratio probans,quod inſtans non eſt diuiſibile,quæ ratio talis eſt.Idem eſt inſtans,quod eſt finis præteriti,& principium futuri,ſed illud inſtans, quod eſt finis præteriti, & initium futuri eſt ſimpliciter indiuiſibile, quia ſi eſſet diuiſibile ſequerentur omnia inconuenientia prædicta,ſcilicet,quod præteritum eſt in futuro,& futurum in præterito,& ſic de alijs.ergo inſtans,quod eſt finis præteriti,& initium futuri eſt ſimpliciter indiuiſibile. Et Comment.dicit hic,quod Ariſto. prius determinauit,quod neceſſe eſt,ut inſtans ſit idem,quia eſt indiuiſibile, & nunc declarat conuerſim,ſcilicet,quod cum inſtans fuerit idem,ſequitur quod ſit indiuiſibile.

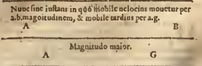
B

Eſſe igitur in tempore indiuiſibile quid, quod ipſum nunc dicimus eſſe ex hiſce,quæ diximus perſpicuum iam euaſit. Atqui nihil in ipſo nunc moueri ex hiſce patebit,quæ deinceps dicemus. Nam ſi quippiam in ipſo moueri poſſit,fiet ut celerius in ipſo, ac tardius moueatur. Sit itaque nunc ipſum d. atque in ipſo celerius mobile longitudinem tranſeat a.b. literis deſignatum. Igitur mobile tardius minorem in eadem longitudinem pertranſibit. Deſignetur,& ipſa,& ſit a.c. Quoniam autem mobile tardius in toto nunc ipſo longitudinem a.c. pertrãſiuit: celerius mobile per eandem in minore ſane mouebitur. Quare ipſum nunc diuidetur. At erat indiuiſibile. Fieri ergo non poteſt, ut quicquam in ipſo nunc moueatur.

Tex.com. 29. *Quod quidem igitur ſit aliquid in tempore indiuiſibile, quod dicimus eſſe ipſum nunc, manifeſtum eſt ex his, quæ dicta ſunt. Quod autem nihil in ipſo nunc mouetur ex his manifeſtum eſt. Si namque eſt, contingit, & uelocius moueri in ipſo nunc, & tardius: ſit igitur ipſum nunc, in quo N. moueatur autem uelocius in ipſo per a.b. ergo tardius in ipſo per minorem quam ſit a.b. mouebitur per a.g. Quoniam autem tardius in toto ipſo nunc mouebatur per a.g. uelocius in minori quam hoc mouebitur. Quare diuidetur ipſum nunc, ſed erat indiuiſibile. Non ergo eſt moueri in ipſo nunc.*

C

Demonſtratio.

D

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, in qua declaratur, ꝙ nec motus,nec quies eſt in inſtanti. Et continet duas particulas,quoniam in prima declarat ꝙ motus non eſt in inſtanti. In ſecunda ibi. [At uero neque quieſcere.] Declaratur ꝙ quies non eſt in inſtanti. In prima igitur particula primo recapitulat concluſionem iam declaratam di.quod manifeſtum eſt ex his, quæ dicta ſunt, ꝙ in tempore eſt aliquid ſimpliciter indiuiſibile,quod dicimus eſſe ipſum nunc. Deinde ponit, & probat concluſionem quam intendit,quę eſt illa,videlicet,quod impoſſibile eſt ꝙ motus fiat in inſtanti,& hæc eſt decimaoctaua concluſio huius libri. Et ad probandũ dictã concluſionẽ ſupponit phyloſophus Decima octaua cõcluſio huius libri.

quod

ꝙ in quacũque menſura in qua motus pt̃ fieri poſſibile eſt vt duo mota moueantur, vnum uelocius, & aliud tardius: quo ſuppoſito arguit phyl. ducendo ad impoſſibile ſic. ſi motus poſſet fieri in inſtanti, poſſibile eſſet ꝙ duo mobilia vnũ uelocius, & aliud tardius mouerentur in vno inſtanti: hæc conſequentia patet p ſuppoſitum: ſed conſequens eſt impoſſibile, igitur & antecedens, & ꝙ conſequẽs ſit impoſſibile declarat̃ ſic. Ponamus ꝙ ſint duo mobilia, vnum velocius, & aliud tardius, & moueantur in uno inſtanti: tũc certum eſt, ꝙ tardius in illo inſtãti pertranſit minus ſpatium q̃ uelocius, & illud minus ſpatium ꝙ mobile tardius pertranſit in inſtanti põt mobile uelocius pertranſire in minori menſura, quia ut declaratum eſt ſuperius. velocius in minori mẽſura pertranſit æquale ſpatium: cum igitur mobile tardius pertranſit illud minus ſpatium in inſtanti, mobile uelocius pertranſibit illud idem ſpatium in minori menſura, quam eſt inſtans. ergo aliqua mẽſura eſt minor quam inſtans, ſed nihil eſt minus indiuiſibili ſimpliciter. ergo inſtans non eſt ſimpliciter indiuiſibile, ſed erit diuiſibile: conſequens eſt impoſſibile. igit̃ & primum antecedens eſt impoſſibile. ſ. ꝙ aliqd poſſit moueri in inſtanti: vnde breuiter ſi aliquod mobile moueatur in inſtanti pertranſeundo aliquod ſpatium: mobile velocius poteſt pertranſire illud idem ſpatium in minori menſura: ut patet per diffinitionem uelocioris, ergo aliqua menſura eſt minor, q̃ inſtãs: ſed indiuiſibili nihil eſt minus. ergo inſtans erit diuiſibile, hoc conſequens eſt impoſſibile: vt patet ex prædictis. ergo, & antecedẽs. ſ. ꝙ motus poſſit fieri in inſtãti. Notãdũ ꝙ Com. intẽdit hic remouere unã rñſionem quę poſſit dari, quoniam aliqs poſſet dicere, ꝙ illud quo nihil eſt tardius eſt illud ꝙ mouet̃ per magnitudinem indiuiſibilem in inſtanti: & p magnitudinem indiuiſibilem non pt̃ velocius moueri in aliqua menſura. Iſtam rñſionẽ remouet Com. d. ꝙ ſi hoc eſſet non eſſet proportio inter illum motum. ſ. factum ſup magnitudinem diuiſibilem & alios motus. ſ. inter motum q eſt in maxima uelocitate: & inter motum qui eſt in maxima tarditate, quia non eſt proportio inter lineam & punctum: & notum eſt p ſe, ꝙ motus ſunt proportionales ſecundum velocius & tardius, hęc Com. Vnde Com. ſic arguit, ſi mobile tardiſſimum pertranſiret magnitudinem indiuiſibilem in illa mẽſura in qua uelocius pertranſit magnitudinem indiuiſibilem motus velocioris & tardioris, non eſſent proportionales in uelocitate & tarditate, ſed diuiſibile, & indiuiſibile. v.g. linea, & punctus non ſunt proportionales. conſequens igitur eſt inconueniens ſecundum Com. quia inter omnes motus ſecundum ipſum eſt proportio in uelocitate, & tarditate.

Notandũ.

Rõ Com.

At uero nec̃ in eodẽ quicquam quieſcere poteſt. Quieſcere. n. id dicebam⁹ ꝙ eſt aptũ ut moueatur, & nõ mouetur tũc cũ aptũ eſt moueri, & ubi: & quẽadmodum moueri eſt aptum. Quare cum in ipſo nunc nihil ſit aptum moueri: patet nihil etiam in eodem quieſcere aptum eſſe.

Tex. c. 30. *At uero neque quieſcere: quieſcere enim dicimus aptũ natum moueri, quod non mouetur, quando aptum natum eſt, & quo & ſic. Quare quoniam in ipſo nunc nihil aptũ natum eſt moueri: manifeſtum quia neque quieſcere.*

HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis prin. huius ca. in qua declarat̃, ꝙ quies non eſt in inſtanti, ſiue ꝙ nihil põt qeſcere in inſtãti. Hæc particula continet tres partes ſecundum numerum trium rationum per quas declarat concluſionem quam intendit: partes in ſuis locis patebũt. In prima igitur parte ponit una ratio probans, ꝙ nihil quieſcit in inſtanti, & hæc eſt decimanona concl. huius li. quæ probat̃ ſic. Illud quieſcit quod non mouetur in menſura in qua natum eſt moueri, & in loco in quo natum eſt moueri, cum fuerit in illa diſpoſitione in qua natum eſt moueri, ſed in inſtãti nihil natum eſt moueri: vt iam probatum eſt. ergo nihil quieſcit in inſtanti: vnde quia motus, & quies ſunt priuatiue oppoſita, & habent fieri circa idem: & in eadem menſura ſecũdum ſpeciem, & motus non eſt in inſtanti, ideo quies non eſt in inſtanti.

19. concl. huius lib. & prima ratio.

Præterea: ſi nunc ipſum in utriſque temporibus idem eſt, fieriq. poteſt ut in horum temporum altero toto quippiam moueatur, in altero toto quieſcat: atque id quod toto in tempore mouetur, in quouis ipſius mouebitur, in quo ipſum moueri poteſt, & id quod quieſcit ſimili modo quieſcet, fiet profecto ut idem moueatur ſimul, atque quieſcat. Ipſum. n. nunc vltimum utrorumque temporum eſt.

A

Amplius; ſi idem quidem nunc in utriſque temporibus eſt, contingit autem hoc quidem moueri, aliud autem quieſcere totum. Quod autem mouetur in toto tempore: in quolibet mouebitur hoc: ſecundum quod aptum natum eſt moueri, & quieſcens ſimiliter quieſcit: contingit idem ſimul quieſcere, & moueri. Idem enim ultimum temporum utrorumque ipſum nunc. Tex. c. 31.

B

HIc ponitur ſecunda ratio probans, quod nihil quieſcit in inſtanti, & eſt ratio illa: quoniam ſi aliquid quieſceret in inſtanti, ſequitur quod illud in eodem inſtanti moueretur, & quieſceret. conſequens eſt impoſſibile. igit̃, & antecedens. Impoſſibilitas conſequentis patet de ſe, & conſequentia probatur ſic. Si aliquid quieſcat in aliquo tempore primo quieſcit in quolibet illius temporis in quo natum eſt quieſcere. Similiter ſi aliquid moueatur in aliquo toto tempore primo mouetur in quolibet illius temporis in quo natum eſt moueri, ſed ſi aliquid primo moueatur, & deinde qeſcat idem erit inſtans menſurans ultimum motus, & principium quietis. ergo ſi mobile eſſet natum moueri uel quieſcere in inſtanti, ſequeretur quod mobile in inſtanti menſurante ultimum motus, & principium quietis ſimul quieſceret, & moueretur, quia illud inſtans eſt aliquid utriuſque temporis, quia eſt finis temporis menſurantis motum: & eſt principium temporis menſurantis quietem. Vnde illa ratio ſecũdũ Com. fundatur ſuper tres propoſitiones, quarum prima eſt, quod idem eſt inſtans quod eſt finis temporis præteriti, & principium temporis futuri. Secunda propoſitio eſt, ꝙ poſſibile eſt, ꝙ aliquod mobile moueatur in toto aliquo duorũ temporum quæ diuidunt inſtans, & quod quieſcat in toto altero tempore, ita quod mobile moueatur in aliquo toto tẽpore: & poſtea quieſcat in aliquo toto tempore ſequenti inter, quæ nihil eſt medium niſi inſtans diuidens illa tẽpora abinuicem. Tertia propoſitio eſt, ꝙ illud quod mouetur in aliquo tempore. Primo mouetur in quolibet illius temporis in quo natum eſt moueri, & illud quod quieſcit in aliquo toto tẽpore primo quieſcit in quolibet illius temporis, in quo natum eſt quieſcere. Ex iſtis igitur ſequitur ꝙ ſi aliqd ſit natum moueri uel quieſcere in inſtanti, ꝙ in eodem inſtãti moueretur, & quieſceret. ſ. in inſtanti continuatiuo adinuicem illa duo tempora, in quorum uno mouetur primo, & in altero quieſcit primo, & intelligo hic per primum ſecundum ꝙ diſtinguitur contra ſecundam partem, ita ꝙ illud quod eſt primum tale, eſt tale ſecundũ partem eius, & ſecundũ quodlibet eius ſecundum quod natum eſt eſſe tale, & ſic oportet ꝙ ſi aliqd moueatur in aliquo toto tẽpore primo ꝙ moueat̃ in quolibet eius in quo natum eſt moueri, & ſi aliqd qeſcat in aliquo tp̃e primo oportet ꝙ qeſcat in quolibet eius in quo natum eſt qeſcere. Sed circa hanc rõnem ſunt aliqua dubia, quia non uidetur ꝙ ratio ualeat: nec etiam uidetur ꝙ cõcluſio rationis ſit uera: prima nãque non uidetur ualere, qa ſi ratio ualeret, ſequeretur ꝙ contrarię, & etiam cõtradictoria ineſſent eidem in eodem inſtanti, ꝙ eſt impoſſibile, probatio cõſequẽtię, qa ſi aliqd ſit album in aliquo tempore primo eſt album in quolibet illius temporis in quo natum eſt eſſe album, ſimiliter ſi aliquid ſit nigrum uel non album in aliquo tempore primo, eſt nigrum & non album in quolibet illius temporis in quo natum eſt eſſe nigrum & non album. Ponamus igitur ꝙ ſor. ſit albus in aliquo tempore primo: & ꝙ in tempore ſequenti: continuato illi tempori ſit niger vel non albus, tunc in inſtanti continuante illa duo tempora adinuicem ſor. eſt albus, & niger, & etiam ſor. eſt albus, & non albus, ſi ratio Phyloſophi valeat, quoniam ſor. natus eſt eſſe albus in inſtanti, ſimiliter ſor. natus eſt eſſe niger, & etiã non albus in inſtanti. ergo in illo inſtanti copulante illa duo tp̃a adinuicem ſor. erit albus, & non albus. Vnde ſi a, ſit totũ tempus in quo ſor. eſt albus, & b, ſit totum tempus in quo ſor. nõ eſt albus, & c, ſit inſtans copulans in illa duo tempora adinuicem, ſeqt̃ur ꝙ in illo inſtanti ſor. erit albus, & nõ albus, qa ex quo

Secunda ratio.

Prima ꝓpoſitio.

C

Secunda ꝓpoſitio.

Tertia ꝓpoſitio.

D

Dubi.

Prima rõ.

ex quo ſortes natus eſt eſſe albus in inſtanti,& ſi ſit albus in toto a,& c,eſt unum inſtans ipſius a,ſequitur q ſor.eſt albus in c, ſimiliter ex quo ſor.natus eſt eſſe non albus in inſtanti, ſi ſit non albus in toto tempore b,oportet q ſit non albus in quolibet inſtanti ipſius b,& c,eſt unum inſtans ipſius b,ergo ſor.eſt non albus in c,& ſic ſor.in eodem inſtanti eſt non albus,& albus. Et ſi dicitur q ſor. nõ eſt natus eſſe albus in quolibet inſtanti tpis in quo eſt albus, ſed in quolibet pręter q̃ in ultimo. Dico q iſta reſponſio non ſufficit, quia conceſſo q motus poſſit eſſe in inſtanti poſſet dici, q in hoc non ſequitur q poſſet eſſe in ultimo inſtanti temporis menſurãtis motum,quia motus non eſt natus eſſe in ultimo inſtanti temporis menſurantis ipſum: quia in ſucceſſiuis nec eſt dare primum,nec ultimum inſtans in quo hẽnt eſſe. Item uidetur q concluſio quam P.intendit hic probare ſit falſa, quoniam ſecundum hoc in menſura diuiſibili poteſt eſſe motus,ſed inſtans eſt menſura diuiſibilis:igitur in inſtanti poteſt eſſe motus:maior patet, & minor probatur ſic. Si aliquod agens põt producere aliquam actionem vel aliquem effectum in aliqua menſura,agens maioris uirtutis poteſt producere talem actionem uel effectum in minori menſura, ſed aliquod agens finitę uirtutis poteſt producere actionem uel effectum in inſtanti,nam candela in inſtanti poteſt illuminare medium.ergo agens maioris uirtutis poteſt producere cõſimilem actionem vel effectum in minori menſura quam eſt inſtãs.ergo aliqua eſt menſura minor quam inſtans,ſed indiuiſibili nihil eſt minus.ergo inſtans non eſt indiuiſibile ſed diuiſibile. Itẽ quandocũque motus uidetur:tunc motus eſt,quia quod non eſt quando non eſt non uidetur, ſed motus uidetur in inſtãti,quia ſecũdũ Phyloſophũ in lib.de ſen.& ſen.immutatio uiſus eſt ſubita, & inſtantanea vel immomentanea.ergo motus eſt in inſtanti. Dicendum eſt igitur q concluſio quam phyl. hic declarat eſt uera,ſ. q motus non eſt in inſtanti, ſicut in ſua menſura,quia inſtans eſt indiuiſibile,& motus eſt diuiſibilis,& indiuiſibile non poteſt eſſe menſura ſecundum durationem alicuius diuiſibilis, & ratio per quam phylo.probat ſuam concluſionem eſt bona. vnde illa conſequentia eſt bona.motus eſt i inſtãti. igitur motus eſt indiuiſibilis,& cũ motus cõponatur ex motibus tãquam ex ſuis partib⁹: ſeqtur q motus componatur ex indiuiſibilibus,& p conſequẽs cũ primum principium motus ſit indiuiſibile, & ẽt vltim⁹ finis motus eſt quoddam indiuiſibile motus ſequitur q tam primum principium motus q̃ etiam vltimus finis motus ſit pars motus, ſed res ſucceſſiua habet eſſe quandocũque aliqua eius pars hẽt eſſe. ergo motus hẽt eſſe in ſuo principio, & in ſuo fine. Et eadem ratione qes hẽbit eſſe in ſuo principio, & ẽt in ſuo fine,q a qes eſt priuatio motus a mobili in illa mẽſura in qua motus natus eſt eſſe in mobili. cum igitur ultimum motus,& principium quietis eiuſdem mobilis mẽſurẽtur eodem inſtãti,ſeqtur q motus haberet eſſe in ſuo ultimo: vel in ſuo fine,& qes in ſui primo:& q motus,& quies ineſſent eidem mobili in eodem inſtanti, quod eſt impoſſibile,quia ſi motus habeat eſſe in inſtanti, ſequitur q tam motus q̃ qes hẽrent eſſe in ſui primo,& ẽt in ſui vltimo vt deductũ eſt.ergo ſi motus ẽ in inſtanti,ſeqtur q idem mobile in eodem inſtanti mouetur,& qeſcit. Ad rõnem uero in contrarium cum dicitur q per eandem rõnem põt pbari q contraria,& ẽt cõtradictoria inſunt eidem p eodem inſtanti,quia ſi aliquid ſit album in aliquo toto tempore primo eſt album in quolibet inſtanti illius temporis præter quam in ultimo.vnde dico ſicut dicit P.primo huius, q ſi aliquid ſit album in aliquo tẽpore,primo eſt album in quolibet inſtanti illius temporis pter quã in ultimo, ſed non eſt album in ultimo: quia res permanens non eſt nata eſſe in ſui ultimo. Et cum dicitur quod eodem modo poſſet dici de motu,ſcilicet,quod motus non eſt natus eſſe in ſui ultimo,& ſic cõcluſio phyloſophi non ſequitur. Dicendum q quamuis ſecundum ueritatem motus non ſit natus eſſe in ſui ultimo: tamen ſi motus eſſet in inſtãti motus eſſet natus eſſe in ſui ultimo,quia ſi motus eſſet in inſtanti, motus componeretur ex indiuiſibilib. ſibiinuicem ſuccedentibus,& ſic ultimum motus eſſet pars motus,& motus hẽt eſſe,quando aliqua pars ei habet eſſe ut deductũ eſt. Vnde non eſt ſimile de motu,& de re permanente:quoniam ſi res permanens menſuretur inſtanti ex hoc non ſequitur q ſit dare ultimum inſtans in quo res permanens habet eſſe: quia ex hoc, quod res permanens menſuratur inſtanti non ſequitur quod res permanens componatur ex indiuiſibilib⁹ ſibiinuicem ſuccedentibus: ſed oppoſito modo ſequitur de motu,& ideo nõ eſt ſimile. Ad ſecundam rõnem cum dicitur quod inſtans eſt diuiſibile,dico q illud eſt falſum. Ad probationẽ dicendum: q illa ppoſitio eſt falſa. Si aliquod agẽs põt producere aliquẽ effectum in aliqua menſura, & ens maioris uirtutis uel pfectius põt producere cõſimilẽ effectum in minori menſura,qm ad hoc, q agẽs ſit pfectius,ſufficit q in eadem menſura poſſit producere perfectiorem effectum;nec oportet, q in minori menſura poſſit producere effectum conſimilem niſi illa menſura ſit diuiſibilis, ideo in argumẽto eſt fallacia conſequentis. Ad aliam rationem cum dicitur quod quandocũque aliquid uidetur:tunc illud eſt, dico quod non oportet q illud ſit tunc tanquam in menſura quando uidetur,quoniam alia eſt menſura uiſionis motus,& alia eſt menſura eſſe motus. Et ideo non oportet q ſi motus uidetur in aliquo inſtanti q propter hoc motus habeat eſſe in inſtãti. Vnde quãuis uideri ſit inferius ad eſſe, tamen uideri in inſtanti non eſt inferius ad eſſe in inſtanti:quare,&c.

Marginal notes: Rñſio ad rationem. — Rep. — Secunda ratio. — Tertia ratio. — Ad primã rationem. — Ad ſcdam rationem. — Ad tertiã rationem.

A

Inſuper id quieſcere dicimus: quod ſimiliter ſeſe habet,& ipſum,& partes:nunc atque prius. At in ipſo nunc non eſt prius:ut patet. Quare non ſit ut in ipſo quicquam quieſcat. Quæ cum ita ſint, neceſſe eſt,& id quod mouetur,& id quod quieſcit in tempore moueatur atque quieſcat.

B

Amplius autem quieſcere quidem dicimus quod ſimiliter ſe habet, & ipſum & partes, & nunc & prius, in ipſo autem nunc non eſt prius, quare neque quieſcere. Neceſſe eſt ergo & moueri quod mouetur in tempore, & quieſcere quieſcens.

Hæc eſt tertia pars pdictæ particulæ,in qua ponit tertia ratio pbans q nihil qeſcit in inſtanti,q̃ ratio eſt talis. Illud quieſcit q ſecundum ſe totum & ſecundum oẽs ſuas partes ſe hẽt nunc ſicut prius. quieſcere.n.eſt ſe habere nunc ſicut prius. in illo igitur in quo aliquid quieſcit ſunt prius,& poſterius,ſed in inſtanti non ſunt prius, & poſterius. ergo nihil quieſcit in inſtanti. Vnde ſententiam huius literæ non habet tranſlatio quam Com.exponit. (Tertia rõ pricipalis.)

C

DE DIVISIBILITATE MOBILIS, MOTVS & quietis,& de ordine aliorum,quę ſunt in motu. Tract. ſecundus. Cap. I.

Omne autem quod mutatur diuiſibile eſſe neceſſe eſt. Nam cum e quodam in quoddam ſit oĩs mutatio,cum eſt quidem in eo in quod eſt mutatum, nõ ulterius(ut patet)mutatur, cũ uero eſt in eo ex quo eſt mutatio,& ipſum & omnes partes,nondum mutatur. Quod.n.eodẽ modo ſe habet,& ipſum & partes,id non mutatur. Neceſſe eſt igitur ipſum partim in hoc,partim in altero eſſe. Neq. enim in vtroque : neque in neutro eſſe poteſt.

D

Quod mutatur autem omne, neceſſe diuiſibile eſſe. Quoniam enim ex quoddam in quoddã omnis mutatio, et cum quidem ſit in hoc in quod mutatum eſt, non amplius mutatur. Cum autem eſt in eo ex quo mutatum eſt, et ipſum & partes omnes non mutatur. Quod enim ſimiliter ſe habet, & ipſum et partes omnes nõ mutatur. Neceſſe igitur hoc quidem aliquid in hoc eſſe, aliud uero in altero mutantis. Non enim in utriſq; neque in neutro poſſibile eſt eſſe. (Tex.com. 32.)

ISte eſt ſcđs tract.huius li.in quo determinatur de diuiſibilitate mobilis,motus,& qetis, & ſuot ordine aliorum q̃ ſunt in motu. Et continet quinq; capitula·qm in primo determinatur de diuiſione mobilis,& motus ſecundum diuiſionem tẽporis & magnitudinis. In ſecundo ibi[Qm aũt omne quod mutat.] determinatur de ordine mutatorum eſſe quantum ad eorum terminum mẽſuram,& habitudinẽ eorum adinuicem. In tertia ibi[Quoniam autem omne quod mutatur.]determinatur de ordine ipſius moueri ad mutatum eſſe, & econuerſo. In

quarto

quarto ibi.[Qm̃ aũt omne q̃ moueť]determinatur de finitate,& infinitate motus & cõcurrentiũ ad motũ.In quinto ibi.[Qm̃ aũt oẽ q̃ moueť vel queſcit]determinatur de diuiſione quietũ.Cap.primũ cõtinet quatuor partes principales, quia in prima determinatur de diuiſione mobilis ſecundũ diuiſionem tpis.In ſecũda ibi [Motus ãt diuiſibilis.]determinať de diuiſione motus ſecũdũ diuiſionẽ mobilis.In tertia ibi[Amplius ãt ſecũdũ tps.] determinať de diuiſione motus ſecũdũ diuiſionẽ tpis.In quarta ibi [Qm̃ ãt omne.]declaratur q̃ ipſe motus moueri,& q̃ mouetur,& illud in quo eſt motus eodẽ modo dñr.In prima igitur parte determinatur de diuiſibilitate mobilis,& cõtinet duas particulas,quia in prima declaratur,q̃ omne q̃ mutatur eſt diuiſibile.In ſcd̃a ibi.[Dico ãt inquit.]remouetur quoddã dubiũ.In prima igitur particula declaratur q̃ oẽ quod mutatur eſt diuiſibile,& hæc eſt vigeſima concl. huius li.q̃ ꝓbatur ſic.Oẽ q̃ partim eſt in termino a quo,& partim ẽ in termino ad quẽ eſt diuiſibile,q̃a oẽ tale hẽt partẽ & partẽ:ſed oẽ q̃ mutatur partim ẽ in termino a quo,& partim in termino ad quẽ.ergo oẽ q̃ mutatur ẽ diuiſibile,de illa rõne phy.primo ponit cõcluſionẽ:deinde declarat minorẽ:& ſupponit primo q̃ oẽ q̃ mutatur mouetur à quoddã in quoddã.i.de termino a quo, ad terminũ ad quẽ: hoc ſuppoſito ꝓbatur minor,videlicet,q̃ oẽ q̃ mutať partim eſt in termino a quo:& partim in termino ad quẽ ſic mobile dũ mutať aut ẽ totaliter in termino a quo aut ẽ totaliter in termino ad quẽ:aut eſt ſimul in vtroq;:aut in neutro:aut eſt partim in termino a quo: ut partim in termino ad quẽ:non eſt dare,q̃ mobile dũ mutať ſit totaliter in termino ad quẽ: quia qñ mobile eſt totaliter in termino ad quẽ ſecundũ ſe,& ſecũdũ oẽs ſuas partes tũc nõ moueť,ſed mutatũ eſt,nec ẽ dare,q̃ mobile dũ mutatur ſit totaliter ĩ termino a quo: q̃a qñ mobile ſecũdũ ſe,& ſecũdũ oẽs ſuas partes ẽ ĩ termino a quo: tũc ſe hẽt eodẽ modo ſicut prius ſe habuit,& ꝑ cõſequẽs tũc non mutatur:nec eſt dicere, q̃ mobile dũ mouetur ſit ſimul ſecũdũ ſe totum in vtroq. termino:quia termini mutationis ſunt oppoſiti,& oppoſita nõ inſunt eidem ſubiecto ſimul:nec etiam eſt dicere, q̃ mobile dum mutatur ſit oĩno in neutro terminorum.ergo relinquitur q̃ omne q̃ mutatur eſt partim in termino a quo: & partim in termino ad quem.

Vigeſima concl. huius lib.

Dico autem in quod mutatur primum mutatione;vt fuſcum cum ex albo mutatur:non in nigrum. Nõ enim id quod mutatur in vtrouis extremorum eſſe neceſſe eſt. Patet igitur omne quod mutatur diuiſibile eſſe.

Dico autem in quod mutat primum ſecundũ mutationem:ut ex albo in fuſcum:non in nigrum. Non.n.neceſſe eſt qđ mutatur in quocũque eſſe ultimorum. Manifeſtum igitur eſt,quod omne quod mutatur erit diuiſibile.

HÆc eſt ſecũda particula primæ partis prin.huius ca. in qua phyl.remouet quoddam dubium. nã poſſet aliqs dicere,q̃ illud q̃ mutatur dum mutatur eſt in neutro terminorum omnino:quoniam ſi aliqd mouetur a nigro in album per pallidum medium:cum trãſmutatur ꝑ pallidum medium;nec eſt ſub albedine nec ſub nigredine. ſimiliter cũ aliqs moueť de Pariſius ad ſanctũ Dionyſiũ:nõ oportet q̃ habeat unã partẽ Pariſius,& aliam partem in eccleſia S.Dionyſij.illud dubium remouet phyl.d.exponendo ſe q̃ ꝑ illud in quod mutatur intelligit illud in quo primo mutatur:non illud in q̃ poſtremo mutatur. Vnde omne q̃ mutatur partim eſt in termino a quo mutatur proximo,& partim in termino ad quem primum mutatur.v.g.ſi aliquid mutetur ab albo in nigrum ꝑ pallidum tanq̃ per medium: non oportet q̃ illud q̃ mutatur ſit partim in albedine,& partim in nigredine:ſed dum mutatur a nigro in pallidum partim eſt in nigredine,& partim in pallore.Vnde illa propoſitio.ſ.omne q̃ mutať partim ẽ in termino a quo: & partim in termino ad quẽ:eſt intelligẽda de terminis proximis:non de terminis remotis. Deinde phyl.cõcludit cõcluſionẽ ſuã.d.q̃ manifeſtũ eſt,q̃ oẽ q̃ mutatur eſt diuiſibile. ſi ãt oẽ q̃ mutatur ſit partim in termino a quo:& partim in termino ad quẽ:loquẽdo de terminis proximis,ſequiť q̃ omne,qđ mutať eſt diuiſibile.Ex illo loco accipiũt aliqui q̃ contraria ſunt ſimul in eodẽ:q̃a ſi aliqd mutetur ab albedine in nigredinem partim eſt ſub albedine: partim eſt ſub nigredine, ſed ſine dubio intẽtio Phyloſophi

Dubium.

Cõfutatio dicti dubij.

Ex hoc loco aliq accipiunt q̃ contraria ſunt ſimul in eodem.

A nõ eſt ad illud ꝓpoſitũ:ſed magis ad oppoſitũ:vt patet ꝑ textum,dicit.n ſic, q̃ non oportet cũ aliqd mouetur ab albo in nigrum q̃ illud ſit partem ſub albedine,& partim ſub nigredine.Et ſi dicatur q̃ ad minus oportet cõcedere q̃ alterũ cõtrariorũ ſimul eſt cũ forma media, qm̃ cũ aliqd mouetur de albo in pallidũ partim eſt ſub albedine, & partim ſub pallore,& ita cõtraria in cõtrarietate extremi ſunt ſimul in eodẽ. Dicendum q̃ impoſſibile eſt alterum contrariorum eſſe ſimul in eodem ſubiecto adequato cum forma media,q̃a inter extremum contrarium & formam mediam poteſt eſſe mot⁹, & termini motus ſunt incõpoſſibiles.Dico igitur q̃ ex dictis Phyloſophi hoc bene pt haberi,q̃ alterũ cõtrariorum & forma media bene pñt eſſe ſimul in eodẽ ſubiecto ſecũdũ diuerſas partes illius ſubiecti,& hæc ẽ neceſſaria,ſed q̃ ſint ſimul in eodẽ ſubiecto adequato nõ vult phyl.ſed ſolũ q̃ ſint in diuerſis partibus mobilis,quia ꝑ hoc probatur,q̃ omne q̃ mutatur ẽ diuiſibile, loquẽdo de diuiſibilitate motus in partes quantitatiuas mobilis, & non de diuiſibilitate mobilis in accidentia contraria:ut exponit Auẽpace. Intelligendũ q̃ dñs Alb. ꝓbat concluſionem phyloſophi ꝑ aliam demonſtrationem,& hoc ſic.Oẽ illud ad q̃ eſt tranſmutatio:eſt diuiſibile, quia illud ad quod eſt per ſe tranſmutatio eſt per ſe diuiſibile ſicut locus,& quantitas: aut eſt per accidens diuiſibile ſicut qualitas,& oẽ quod tranſmutatur eſt ſuſceptiuum termini tranſmutationis:ſed illud q̃ eſt ſuſceptiuum alicuius diuiſibilis.eſt diuiſibile.ergo oẽ q̃ mutatur eſt diuiſibile.Notanda ſunt hęc ſeptẽ dicta Comm.primo mouet hæc duas quæſtiones,quarũ prima eſt,vtrũ phyl.hæc per tranſmutabile intelligit illud q̃ eſt trãſmutabile ſecundum tria ꝑdicamẽta ſolum.ſ.ſecundum qualitatem,quantitatem,& vbi,aut per trãſmutabile intelligit illud q̃ eſt trãſmutabile ſecundum quatuor ꝑdicamẽta.ſ.ſecundum ſubam,quantitatem,qualitatẽ,& ubi.Vnde ꝓbat Com.q̃ phyl.hic loquiť de trãſmutabili ſecũdum quatuor ꝑdicamẽta,& hoc ꝓbat dupliciter.primo ſic, quia ſi loqueretur ſolum de tranſmutabili ſecundum quantitatem, qualitatem,& ubi.cum illud quod tranſmutatur in ſuba ſit diuiſibile,ſicut illud quod tranſmutatur in alijs motibus:ſequitur q̃ demonſtratio Phyloſophi non eſſet vniuerſalis ſed particularis, cũ rõ declaretur omne tranſmutabile cui ineſt diuiſibilitas eſſe diuiſibile.vnde quando paſſio non demonſtratur de ſuo ſubiecto primo,& conuertibiliter,non eſt demonſtratio uniuerſalis,ſed tñ demonſtratio particularis.nunc vero eſſe diuiſibile eſt in pluſq̃ tranſmutabile in q̃titate,qualitate,& ubi,ſed hoc uidetur eſſe inconueniens.ſ. quod demonſtratio Phyloſophi hæc non ſit vniuerſalis. Secundo probat idem per auctoritatem Phyloſophi.d.q̃ iam dixit q̃ tranſmutatio in ſuba collocatur ſub hac declaratione,& quaſi reſpondendo huic q̃ d.Commen.opinandum eſt, quod phyl.vtitur hæc communiter tranſmutatione pro quatuor tranſmutationibus,& hoc ſuppoſito Commen. mouet ſecundam quæſtionem quæ eſt illa.ſ.utrum phyl.hic loquatur ſolum de tranſmutationibus in tempore vel loquitur uniuerſaliter tam de tranſmutabili in non tempore quam de tranſmutabili in tempore,& arguit ad utrãque partem,& primo probat q̃ loquitur tam de tranſmutabili in tempore q̃ de tranſmutabili in non tempore:quia omne tranſmutabile in non tempore eſt diuiſibile,ſicut tranſmutabile in tempore,ſi igitur phyl.ſolum loqueretur de tranſmutabili in tẽpore,demonſtratio Phyloſophi non eſſet vniuerſalis ſed particularis:quod eſt inconueniens:quia ſic non demonſtraretur paſſio de proprio ſubiecto.Ad aliam etiam partem arguit ꝓbando q̃ phyl.hæc non loquitur de tranſmutabili in nõ tpe: quia tunc demonſtratio phyl.nõ eſſet vera:immo minor ſuæ demonſtrationis eſſet falſa.nam illud q̃ tranſmutatur in nõ tpe eſt non ſecundum quandam partem in termino a quo:& ſecundum aliam partem in termino ad quem.Vnde d.Com. q̃ hæc quæſtio eſt quaſi inſolubilis expoſitoribus. Scd̃o eſt notandum q̃ Commen.ponit,& reprobat ſolutiones Alexã. Them.& Auẽp.in hac q̃one ſcd̃a:& primo ponit opinionem Alex.quæ ut dixerũt expoſitores fuit illa,ſ.quod omnis trãſmutatio eſt in tpe:licet in q̃buſdã trãſmutationibus lateat ſẽſus.ſ.ſecundum q̃ ſunt in tpe,& ſic Alex.euadit hanc q̃onem qm̃ ſecundum ipſum demonſtratio Ariſt. eſt vniuerſalis & uera,quia nihil eſt q̃ tranſmuteť in nõ tempore. Deinde Cõmen.ponit opinionẽ Themi.q̃ vt dicit fuit q̃ phyl. hæc loquitur de trãſmutabili in tpe: quia ſi aliqua trãſmutatio ſit in non tẽpore:ipſa latet nos:& phyl.uidetur uti eo q̃ eſt manifeſtum:fingit ẽt q̃ manifeſtũ eſt per ſe,q̃ trãſmutatio q̃ eſt in nõ tẽpore eſt diuiſibilis tranſmutationẽ.n.eſſe in nõ tẽpore eſt ipſam eſſe in oĩbus partibus trãſmutabilis.Deinde deſtruit

Alb.Mag.

Primũ notandũ prima q̃ſtio.

Scd̃a q̃o.

Secũdum notandũ.

Op.Alex.

Op. The.

ſtruit Com. iſtas opiniones: & primo deſtruit opinioné Alex. A d. ꝙ Alex. in hoc contradixit famoſo magſo. ſ. Ariſt. quoniam phylo. & omnes peripa. dicunt hoc eſſe tranſmutationes, quæ ſiunt in non tempore: & hoc eſt manifeſtũ in illuminationibus & ſimilibus. ergo nihil eſt ponere, ꝙ oīs tráſmutatio ſiat in tempore. Opinionem uero Themi. deſtruit dupliciter. primo ex hoc: qa eodem ordine ſe habet diuiſibilitas mobilis, & mutationis, & adhuc magis latet naturaliter diuiſibilitas mobilis ꝙ̃ mutationis. Poſſet igitur aliqs cadere ad demõſtrationem Phyloſophi: ꝙ licet illa ꝙ̃ mutantur mutatione diuiſibili ſint diuiſibilia: tamen ſunt aliqua latentia quæ mutantur mutatione indiuiſibili, & illa ſunt indiuiſibilia. Vnde per hoc, ꝙ aliqua tráſmutatio eſt diuiſibilis non poteſt demonſtrari, ꝙ oē tráſmutabile eſt diuiſibile, quia non eſt manifeſtũ, ꝙ omnis mutatio é diuiſibilis, quia ſic demonſtratio Philoſophi non foret uera nec uniuerſalis. ſecundo deſtruit eius ſolutio: quia ſecundum ſolutioné ſuã demonſtratio phyloſophi nõ eſſet per cauſam: nec eſſet prima & eſſentialis: quia ſecundum The. diuiſibilitas mobilis ꝓbatur, per hoc ꝙ tráſmutatio eſt in tépore: nunc ãt diuiſibilitas eius ꝙ tranſmutatur in tépore non eſt ei ſecundum ꝙ eſt in tépore, cũ inuenitur B in eo in quod mutatur in non tempore, & ſic illud ꝙ accipitur pro cauſa non eſt cauſa, & eſt ſimile ac ſi aliquis diceret ꝙ homo eſt ambulans, quia eſt rationalis, rõnabilitas. n. non

Op. Auē. eſt cauſa ambulationis niſi per accidens. Deinde ponit & reꝓbat Com. opinionem Auēp. qui ſic dicit ꝙ diuiſibilitas ꝙ̃ phy. intendit in hoc loco non eſt diuiſibilitas ſecundum ultima. i. ſecundum partes quantitatiuas, ſed eſt diuiſibilitas quæ eſt in corpore per accidentia oppoſita: quoniam cum aliquid tranſmutatur de contrario in contrarium: diuiditur per duo contraria dum tranſmutatur, & d. quod illa diuiſibilitas eſt propria tranſmutationi quæ eſt in tempore, & non accidit ei illud quod accidit The. Vnde Auēp. diſtinxit de duplici diuiſibilitate, quoniam quædam eſt diuiſibilitas in partes quantitatiuas, & de tali diuiſibilitate non loquitur hæc phylo. ſed poſterius ubi declarabit, quod indiuiſibile non poteſt moueri. Alia uero eſt diuiſibilitas in accidentia contraria, quando enim aliquid ſiue ſit diuiſibile ſecundum quantitatem, ſiue non: habet in ſe cõtraria ſub quibuſcũque gradibus hoc fuerit: tunc illud eſt diuiſibile ſecundum illa accidentia, & de illa diuiſibilitate, ut d. Auēp. loquitur hæc phyl. & illa diuiſibilitas eſt propter tranſmutationem: quia omne tranſmutabi- C le in tpe tranſmutatũ de contrario in contrariũ, & illa diuiſibilitas nõ cõtingit tráſmutationi ĩ nõ tpe, nã ꝙ̃uis illud ꝙ tráſmutatur in nõ tpe ſit diuiſibile ĩ partes ꝙ̃titatiuas: non tñ eſt diuiſibile in accidentia contraria inter quę eſt tranſmutatio: quia nihil mouetur inter contraria tranſmutatione ſubita. Deinde arguit Com. contra opinionem Auēp. ſic. Illa diuiſibilitas quæ eſt ſecundum accidentia contraria eſt per accidens in continuo, non. n. omne continuum eſt diuiſibile ſecundum accidentia contraria, nec diuiſibilitas neceſſario eſt in continuo: ut manifeſtum eſt, & phy. non conſiderat in hoc loco niſi de diuiſibilitate quæ eſt in continuo eſſentialiter, & hæc eſt diuiſibilitas ſecũdum ultima: ut d. ſ. ſecundũ partes quantitatiuas. Vnde Com d. ꝙ ipſe diu ſuſtinuit hanc opinionem Auēp. ſed modo non.

Tertium notandũ. Tertio eſt notandum ꝙ Com. ponit duas diuiſiones tranſmutationum ſecundum propriam opinionem per quas intendit ſoluere dubitationem inductã & facere demonſtrationẽ phyl. bonam. unde d. quod tráſmutationes ſunt duobus modis. ſ. motus exiſtens per ſe ut é tráſmutatio, quę eſt de quiete, in quietem: & motus exiſtens non per ſe ut eſt tranſmutatio quæ eſt finis alterius tráſmu- D tationis. v. g. Illuminatio domus, quæ ſit a motu candelæ, & mutatio columnę quæ ſit ex dextro in ſiniſtrum ad motum candelæ, manifeſtum eſt, quod illę tráſmutationes non ſunt in non tempore: quia ſunt fines tráſmutationum, & finis eſt diuiſibilis, & differt ab illo cuius eſt finis, & eſt manifeſtũ ꝙ impoſſibile eſt ut ſit per ſe. hæc Commen. Hæc igitur é prima diuiſio, videlicet, ꝙ tráſmutatio eſt duplex: quia quędam eſt per ſe ut tranſmutatio quæ eſt in tempore, & quædam eſt tranſmutatio: non per ſe, ut tranſmutatio quæ eſt non in tépore. Deinde phyl. ponit aliam diuiſionem d. quod tráſmutationes quę ſunt principaliter: ſunt duobus modis, uidelicet aut tranſmutatio, cuius finis eſt de alio genere: aut tráſmutatio, cuius finis eſt de genere illius tranſmutationis, & utraq. eſt tranſmutatio in tempore. hæc Commen. Vnde tráſmutatio per ſe diuiditur in tranſmutationem, cuius finis eſt de genere illius tranſmutationis, cuius eſt alteratio terminata ad qualitatem, & quædam eſt tranſmutatio per ſe, cui⁹ finis eſt de alio genere a genere tranſmutationis ut alteratio

A terminata ad formam ſubſtantialem. Alteratio enim é de genere qualitatis, & forma ſubſtantialis eſt de genere ſubſt.

Quartum notandũ. Quarto eſt notandum quod Commen. per iſtas diſtinctiones facit demonſtrationem Phyloſophi bonam: & dicit primo quod quædam tranſmutatio eſt in eo ex quo: & quædam in eo ad quod, & indifferenter ſiue finis tranſmutationis fuerit de genere ipſius aut non de genere, hoc eſt ſubiectum utriuſque tranſlationis per ſe quod habet unam eius partem in eo ex quo hoc eſt in termino a quo & aliam partem in eo ad quod. i. in termino ad quem. Deinde Phyloſophi demonſtrationem Commen. facit bonam dicens, quod illa eadem quæ ſunt tranſmutabilia in non tempore ſunt tranſmutabilia in tempore, & ideo probato quod eſſe tranſmutabile in tépore eſt diuiſibile, ſatis eſt probatum quod tranſmutabile eſt diuiſibile: unde poteſt demonſtratio ſic formari. Omne tranſmutabile in tempore eſt diuiſibile, ſed omne tranſmutabile ſiue ſit tranſmutabile in tempore ſiue in non tempore eſt tranſmutabile in tempore. ergo omne tranſmutabile ſiue ſit tranſmutabile in tempore ſiue in non tempore eſt diuiſibile. maior patet, qa omne quod partim eſt in termino B a quo: & partim in termino ad quem eſt diuiſibile, ſed omne tranſmutabile in tempore partim eſt in termino a quo: & partim in termino ad quem. ergo omne tranſmutabile in tépore eſt diuiſibile. minor probatur: quia tráſmutabile in nõ tempore, eſt illud quod eſt tranſmutabile tranſmutatione, ꝙ̃ eſt finis tranſmutationis in tempore: nunc autem illud idem quod eſt tranſmutabile aliqua tranſmutatione per ſe eſt tráſmutabile tranſmutatione quæ eſt finis illius tranſmutationis per ſe, & ideo omne tranſmutabile in non tempore eſt tranſmutabile in tempore, & ſic omne tranſmutabile eſt tranſmutabile in tempore, & ita demonſtratio Phyloſophi eſt uniuerſalis quantum ad concluſionem principalem quæ eſt, ꝙ omne tranſmutabile eſt diuiſibile. Deinde excuſat Ariſt. de eo, quod demonſtratio ſua non uidetur continere omne tranſmutabile, quia non uidetur continere tranſmutabile tranſmutatione quæ eſt finis tranſmutationis in tempore. Et dicit, quod tranſmutari aliquid in non tempore eſt per accidens: cum ſequatur tranſmutationem aliam. Quomodo igitur accuſatur Ariſt. ſi demonſtratio ipſius non continet ipſam: cum illud quod eſt per accidens non habeat demonſtrationem: & cum hoc quod cognitio eius collocatur in co- C gnitione tranſlati per ſe, quoniam illud quod eſt per accidens: ſequitur illud quod eſt per ſe, & etiam finis tranſmutationis non eſt tranſmutatio, quoniam finis rerum non eſt illa res, ſi igitur erit tranſmutatio erit per equiuocationem. hæc Commen. Et ſic Commen. excuſat phyloſophũ tripliciter ſuper hoc ꝙ ſermo ſuus non ſe extendit ad tranſmutationem quę eſt in non tempore. nam de eo quod mouet in non tempore non eſt uerum dicere quod illud eſt partim in termino a quo: & partim in termino ad quem. Prima igitur ſua excuſatio eſt ꝙ tranſmutatio in non tempore eſt tranſmutatio per accidens: & de eo quod eſt per accidens non eſt demonſtratio. Secunda excuſatio eſt, quia per hoc, quod omne tranſmutabile in tempore eſt diuiſibile cognoſcitur ꝙ omne tranſmutabile tantum in non tempore eſt diuiſibile, quia illa eadem quæ ſunt tranſmutabilia in tempore: etiam ſunt tranſmutabilia in non tempore. Tertia excuſatio eſt, ꝙ nulla tranſmutatio uera eſt in non tempore, ſed finis tranſmutationis eſt non tempore: & finis tranſmutationis non eſt tranſmutatio niſi æquoce: & quia phyl. loquitur de uera tráſmutatione, & uero tranſmutabili, ideo non fecit mentionem de

Quintum notandũ. D tranſmutabili vel tranſmutatione in non tempore. Quinto eſt notandum circa iſtam propoſitionem, videlicet, omne ꝙ mutatur partim é in termino a quo: & partim, &c. quod hoc eſt intelligendum quod omne quod mutatur partim eſt in eo ex quo mutatur, & partim in eo in quod mutatũ primo ut d. phylo. & ratio huius eſt ſecundum Commen. quoniam inter illud ad quod eſt tranſmutatio primo: & illud ex quo eſt tranſmutatio primo non eſt medium, ſed non eſt neceſſe ut tranſmutatio in prima tranſmutatione ſit ſecundum partem quandam in eo in quod mutatur primo: ex quo & ſecundum aliam in eo ad quod eſt tranſmutatio in poſtremo: enim inter hæc duo ſit medium. Item d. Commen. quod phylo. induxit exemplum de eo in quod tranſmutabile tranſmutatur primo de tranſmutatione in qualitate, & de qualitate in coloribus, cum primum apparet in tranſmutatione iſta, apparet enim bene quod in coloribus ſit color inter quem & illum in quo eſt tranſmutatio non eſt medium.

Sextum notandũ. Sexto eſt notandum ſecundum Commen. quod primum inuenitur in omnibus tranſmutationibus, & ſuper hoc fundatur hæc demon-

demonſtratio phyl. immo dicit Commen. q cōſiderandū eſt quid ſit primum in unaquaque tranſmutationum quatuor, & Commen. dicit: q medium inter terminum a quo tranſmutabile tranſmutatur primo, & terminum in quem tranſmutatur poſtremo eſt primum in quod tranſmutabile tranſmutatur, & exponit quid intelligit per medium dicem. Intelligo hic per medium non illud quod diuerſificatur ſecundū magis & minus, ſed illud quod diuerſificatur ſecundum formam & qualitatem, quoniam pallidum non differunt ab albo ſecundum magis & minus, ſed ſecundum qualitatem: & ſi non eſſet eiuſdem ſpeciei. hæc Comment. & ſic patet quodammodo diuiſio de medio, quoniā quoddam eſt mediū diſtinctum ab extremis ſecundum magis & minus ſolum & tale medium eſt eiuſdem ſpeciei cum extremis, aliud eſt medium differens ab extremis ſecundum formam ſpecificam, & ſecundum qualitatem, ideſt ſecundum differentiam ſpecificam. Illa igitur propoſitio, ſcilicet omne quod mutatur partim eſt in termino a quo, & partim eſt in termino ad quem, eſt intelligenda de medio in quod primo tranſmutatur differens ſecundū ſpeciē ab extremis & non mediū differens ab extremis ſecūdū magis & minus. Vnde breuiter Com. intendit q in omni genere motus eſt dare primū ſecundū ſpeciē, & ſecūdū formā, & ſic primus terminus ad quem aliquid mouetur ab albo eſt pallidū, & ſecundū cōmunē opinionē pallidū differt ab albo ſecundū ſpeciē, ſed in tranſmutatione quæ eſt ab albo ſecundū magis & minus non eſt dare primū in qđ trāſmutabile tranſmutatur, immo eſt dare partē ante partē, ſeu gradum ante gradum in infinitum. vnde in motu eſt dare primum ſecundum ſpeciem, ſed non eſt dare primum ſecundum magis & minus.

Septimū notandū.

Septimo eſt notandum q Com. declarat q in omni genere tranſmutationis eſt dare primū ſecūdū ſpeciē, ut uiſum eſt in coloribus, & eodem mō patet in ſaporibus, in primis ēt qualitatibus eſt mediū. nam tēperatum eſt medium ſecundū formā, & ſecūdum ſpeciē inter calidum & frigidū, ſimiliter in motu locali eſt dare primū locū ſecundū ſpeciem, verbi gratia. Si terra moueatur a ſimpliciter ſurſum ad ſimpliciter deorſum, tūc eſt primus locus ſecundū ſpeciē, .ſ. locus deorſum, ſed non contingit dare primū locū ſecundū numerū, niſi in continuo, aliter ſuperficies eſſet immediata ſuperficiei. Primū aūt in generatione & corruptione, ut dicit eſt minima pars q̄ pōt inueniri de generato: minimum .n. de omni generato eſt determinatę quantitatis, verbi gratia: Minima pars ignis eſt determinata, vt minima pars quæ pt eſſe ignis. hæc Comm. Sic igitur uidetur q iſta ſit intentio Com. quę conſiſtit in hoc q omne quod mutatur eſt diuiſibile, qa omne quod mutatur in tempore eſt diuiſibile, quia partim eſt in termino a quo, & partim in termino ad quem, ſed omne tranſmutabile eſt tranſmutabile in tpe, ideo omne tranſmutabile eſt diuiſibile, unde illa propoſitio. ſ. omne qđ mutatur partim eſt in termino, &c. eſt intelligenda de eo qđ mutatur in tempore, & de partibus quantitatiuis mobilis: omne .n. quod mutatur in tempore habet unam partem quantitatiuā eius in termino a quo, & aliā in termino ad quē, intelligēdo per terminū a quo, & terminū ad quē, terminos proximos inter quos non eſt medium, & in omni motu. ſ. tam in generatione & corruptione q̄ in alteratione & motu locali, & in motu ad quantitatem inuenitur primum in quo tranſmutabile tranſmutatur, inter quod & terminum a quo non eſt aliquod medium, & ideo in omni motu illud quod mutatur partim eſt in termino a quo &c. Sed ut intentio phyl. & Cō. facilius uideatur obijcio contradicta,

Primo dubitatur.

& probo primo q non oē quod mutatur in tpe partim ſit in termino a quo, & partim in termino ad quem, intelligendo p terminum ad quem terminum proximum in quē mutatur primo, quia ubi non eſt dare primum terminū in quem mobile tranſmutatur, ibi mobile non eſt partim in termino a quo, & partim in termino ad quē primo mobile tranſmutatur, ſed non in omni motu eſt dare primū terminum in quē primo mobile tranſmutatur. ergo maior patet, & minor declaratur tripliciter, & primo ſic,

Prima pbatio minoris.

quia in motu alterationis, ſecundum magis & minus non eſt dare primū terminū in quē mobile tranſmutatur, qa non eſt dare gradum immediatū alteri gradui, quia hoc eſſet dare quoddā inſtans quod eſſet immediatum inſtanti, quod eſt falſum & impoſſibile.

Secunda probatio minoris.

Secūdo patet eadem minor, quia in motu locali non eſt dare primum terminum in quē mobile tranſmutatur, quia ille primus terminus, vel eſſet primus locus, uel primū ubi, ſed nec eſt dare primū locum, nec primū ubi: non .n. eſt dare primū locum, quia ille locus eſſet immediatus loco ex quo mobile incepit moueri, ſed hoc eſt impoſſibile, quia impoſſibile eſt q in continuo ſuperficies ſit immediata ſuperficiei, quia eadem ratione in linea continua punctus eſſet immediatus, quod eſt inconueniens, cum igitur locus ſit ſuperficies, ut uiſum eſt, ſequitur q non eſt dare locū immediatum alteri loco: & etiam ſi locus eſſet immediatus alteri loco ponamus, q mobile tranſeat de uno loco ad aliū locum immediatum, & q in uno inſtanti eſt in uno illorū locorum, & in alio inſtanti eſt in alio: quæro tunc an illa inſtantia ſint mediata uel immediata, non eſt dare quòd ſint immediata, quia inſtans non eſt immediatum inſtanti: ſi uero detur q ſunt mediata, tunc in illo tempore medio mobile eſt in aliquo loco medio inter illa duo loca, & per conſequens illa duo loca non erant immediata, & propter eaſdē rationes non eſt dare ubi immediatum alteri ubi: quia ubi cauſatur ex circumſcriptione loci. ſi igitur locus non eſt immediatus loco ſequitur q unum ubi non eſt immediatum alteri ubi, & etiam quia ſi duo ubi eſſent immediata, ſequitur etiam q inſtans eſſet immediatum inſtanti, ut deductum eſt de loco.

Tertia pbatio minoris.

Item in motu generationis & corruptionis non eſt dare primum, quia ſi ignis agat in aerem corrumpit aerē ſucceſſiue partibiliter corrumpendo unam partem ante aliā in infinitum, & ſic non eſt dare primum generatum.

Secunda dubit.

Item uidetur q illa propoſitio ſit falſa, uidelicet. Omne quod mutatur eſt partim in termino a quo &c. Nam in motu alterationis uidetur habere inſtantiam, quia ſecundum phyloſophum lib. de ſenſu & ſen. aliqua pars aquæ ſimul congelatur, ita q non plus congelatur in una parte quam in alia, & ita illa pars tota ſit ſimul ſub termino ad quem, & per conſequens dum tranſmutatur nō eſt partim in termino a quo, & partim in termino ad quem. Item in generatione & corruptione uidetur habere inſtantiam, quia ſi ex inanimato fiat animatum, verbi gratia, ſi ex ſpermate uel embrione fiat homo, illud quod mutatur non eſt partim ſub forma animati, & partim ſub forma inanimati.

Tertia dubitatur.

Item uidetur q demonſtratio phyloſophi non ſit uniuerſalis, quia medium p quod tenet non eſt uniuerſaliter uerum, & concluſio non excedit medium, probatio aſſumpti. nam illa propoſitio quæ eſt medium demonſtrationis. ſ. omne quod mutatur partim eſt &c. non eſt uera niſi de eo quod mutatur in tempore. Pro his igitur dubijs eſt uidendū quid phyl. intelligat per terminos tranſmutationis, & quomodo demonſtratio phyl. eſt uera, quia eſt ſciendum q in motu locali p terminos non intelligit phyloſophus loca, nec ubi, quia nec eſt dare duo loca, nec duo ubi immediata, ſed in motu locali per terminos intelligit phyl. magnitudinem ſuper quam, & circa quam ſit motus, & per terminum in quem mobile primo tranſmutatur intelligit phyl. totam magnitudinem immediatam magnitudini ſuper quam, uel circa quam eſt mobile quando incipit moueri. ego etiam ſum modo ſuper unam magnitudinem, & ſi debeam moueri a magnitudine antequam deſerā totam magnitudinem ſuper quam modo ſum ero partim in magnitudine immediata huic magnitudini, & partim in hac magnitudine, ut patet manifeſte, & ſic poteſt ſaluari, quòd in motu locali eſt uniuerſaliter uerum quòd omne quod mutatur eſt partim &c. intelligendo per terminos partes magnitudinis immediatas, in motum autem alterationis poteſt dupliciter ſaluari ſecundum quòd dupliciter poteſt intelligi motum alterationis fieri. videlicet, uno modo quòd una pars alterabilis alteretur ante aliam, & ante illam alia, & ſic in infinitum. alio modo quòd aliquod motum, ſimul totum alteretur ſic quod non una pars ante aliam. Si primo modo intelligitur fieri alteratio, tunc manifeſtum eſt quod omne quod alteratur partim eſt in termino a quo, & partim in termino ad quem: quia ſecundum hoc omne quod alteratur partibiliter alteratur, ita quòd dum vna pars quieſcit ſub termino a quo, alia pars tranſmutatur in terminum ad quem proximum, ſi uero intelligamus alterationem fieri. Secundo modo ſic quòd totum ſimul alteratur, ſic tamen quòd ſi pars propinquior alteranti uehementius alteretur q̄ pars remotior, pars propinquior citius erit ſub termino ad quem perfecto & .ſ. ſub quiete quam pars remotior, & tunc pars propinquior alteranti erit ſub termino ad quem quando pars remotior erit ſub termino a quo, & ſic omne quod alteratur eſt, uel poteſt eſſe partim ſub termino a quo, & partim ſub termino ad quem, ex quo ſequitur quòd omne quod alteratur eſt diuiſibile, quod eſt propoſitum phyloſophi, & ſic per partes alterationis debent intelligi termini differentes ſecundum ſpeciem: omne enim quod alteratur poteſt eſſe partim ſub termino a quo, & partim ſub termino ad quem proximo ſecundum ſpeciem. Vnde ſi aliquid tranſmutatur ab albo in nigrum per pallidum medium, pars pro-

pinquior alteranti citius erit ſub pal ore quam pars remotior, & tuoc alterabile partium erit ſub termino a quo, & partium ſub termino ad quem differentem ſecundum ſpeciem a termino a quo. De motu uero ad quantitatem nihil dicit phyloſophus, nec etiam Commen. Poſſumus tamen dicere, ꝙ in motu ad quantitatem eſt manifeſtum ꝙ mobile dum mouetur partim eſt in termino a quo, & partim in termino ad quem, quoniam certum eſt ꝙ in motu ad quantitatem acquiritur aliqua noua quantitas, vel pars quantitatis, & manifeſtum eſt ꝙ non corrumpitur tota quantitas præcedens, & ideo in motu ad quantitatem dum mobile mouetur una pars quantitatiua eſt ſub termino a quo, ſcilicet ſub quantitate antiqua, & alia eſt ſub termino ad quem, ſcilicet ſub quantitate noua. Et ſi dicitur ꝙ illud non eſt uerum in motu diminutionis, quia in motu diminutionis non acquiritur noua quantitas. Dicendum eſt quòd in motu diminutionis acquiritur noua quantitas, ſed minor quantitas acquiritur quam deperdatur. Vnde phyloſophus primo de ge. dicit, ꝙ animal dum viuit ſemper nutritur, ſed in intentione acquiritur noua quantitas, & ideo dum animal nutritur acquirit nouam quantitatem. Aliter poteſt etiam dici, uidelicet, ꝙ Phyloſophus & Comment. non loquuntur de motu ad quantitatem, quia manifeſtum eſt per ſe ꝙ illud quod mouetur ad quantitatem eſt diuiſibile, quia augetur uel diminuitur, ſed indiuiſibile nec poteſt augeri nec diminui. Vel poteſt dici ꝙ illud idem quod eſt tranſmutabile ad quantitatem eſt quandoque tranſmutabile ad qualitatem, nam nihil proprie augetur niſi mediante alteratione, non enim poteſt alimentum conuerti in naturam rei alendæ ſine alteratione præcedente, & ideo probato quòd omne alterabile eſt diuiſibile habens partem in termino a quo, & partem in temino ad quem, ſatis patet quod tranſmutabile ad quantitatem eſt diuiſibile habens partem in termino a quo &c. ſed in motu generationis & corruptionis non oportet quod tranſmutabile habeat partem de termino a quo, & partem de termino ad quem, quia generatio & corruptio ſiunt in non tempore, & de eo quod tranſmutatur in non tempore non eſt uerum, ſed ſolum illud quod tranſmutatur in tempore. Ad

Ad primã dubi.

dubitationes uero inductas. Ad primam concedo ꝙ non in omni motu eſt dare primum in quod tranſmutabile tranſmutatur, & ideo non eſt uniuerſaliter uerum de facto, quod omne quod mouetur in tempore actu habet partem de termino a quo, & partem de termino ad quem, ſed illud eſt uniuerſaliter uerum ꝙ omne quod mutatur in tempore, poteſt habere partem de termino a quo, & partem de termino ad quem, differentem ſecundum ſpeciem a termino a quo, intelligendo per terminos, ſicut dictum eſt ſupra. Et quando dicitur ꝙ in tranſmutatione ſecundum magis & minus non eſt dare primum terminum. dico ꝙ non eſt dare primum terminum ſecundum numerum, tamen quia illud quod tranſmutatur tranſmutatione, ſecundum magis & minus poteſt tranſmutari de una ſpecie ad ſpeciem oppoſitam, & in illa tranſmutatione habebit partem in termino a quo, & partem in termino ad quem, differentem ſecundum ſpeciem, ideo dico ꝙ illud quod tranſmutatur tali tranſmutatione poteſt habere partem in termino a quo, & partem in termino ad quem, ex quo ſequitur ꝙ illud quod ſic tranſmutatur eſt diuiſibile.

Ad primã probationem.

Ad ſecundum reſpondetur ſicut dictum eſt, ꝙ in motu locali per terminum a quo, & terminum ad quem, nõ debent intelligi diuerſa loca, nec diuerſa ubi, ſed partes magnitudinis ſuper quam uel circa quam mobile mouetur, uel ſi per terminos a quo, & ad quem intelligantur loca, aut ubi, tunc debet ſic intelligi, ſcilicet quod omne quod mouetur motu locali poteſt habere partem in termino a quo, & partem in termino ad quem, differentem ſecundum ſpeciẽ a termino a quo, ſuppoſito ꝙ loca elementorum differant ſpecie ſicut dicit hic Comment. Vnde ſi aliquid mouetur a ſimpliciter ſurſum ad ſimpliciter deorſum, aliquando erit partim in loco ignis, & partim in loco aeris, & hoc ad propoſitum phyloſophi ſufficiat.

Ad ſecundã probationem.

Ad tertium dico ꝙ ſi in generatione, & corruptione elementorum ſit generatio, & corruptio continua ſic ꝙ pars generatur, & corrumpitur ante partem in infinitum, ut dicit Lyncon. primo poſte. cap. undecimo: tunc eſt manifeſtum ꝙ in motu generationis, & corruptionis tranſmutabile eſt partim in termino a quo, & partim in termino ad quem, ſed tunc non eſt dare primum generatum, niſi ſecundum ſpeciem, ſed ſi in generatione elementorum aliquod totum ſit ſimul generatum ſicut Commen. uidetur hic dicere, tunc manifeſtum eſt ꝙ in motu generationis & corruptionis eſt dare primum generatum, &

Primo poſter. ca. 11.

A primum corruptum, ſed ſecundum hoc illud quod mutatur motu generationis, & corruptionis non eſt partim in termino a quo &c. quia talis mutatio eſt in non tempore. Ad aliud cum dicitur ꝙ in motu alterationis illa propoſitio uidetur habere inſtantiam, ſcilicet omne quod mutatur partim eſt &c. quia aliqua pars aquæ ſimul congelatur ſecundum phyloſophum, dico ꝙ illa pars aquæ quæ tota ſimul congelatur fortius congelatur in parte propinquiori congelanti quam in parte remotiori. Vnde ſi aqua calida debeat congelari antequam illa pars quæ ſimul congelatur ſit tota frigida, oportet prius ꝙ una eius pars ſit calida, ut pars remotior a congelatione, & alia pars frigida, ut pars propinquior congelanti, & ſic illud quod totum ſimul congelatur aliquando partim eſt ſub termino a quo, & partim ſub termino ad quem, & hoc ſufficit quantum ad intentionem phyloſophi. Vel põt dici ꝙ illud, quod totum ſimul congelatur partim eſt in termino a quo, & partim in termino ad quem, loquendo de terminis propinquis. nam quamuis aliquod agens poſſit congelare aliquam partem aquæ totam ſimul, tamen uehementius congelat partem ſibi propinquam, quam partem remotam ab eo.

Ad tertiã probationem.

B pars igitur propinquior congelanti eſt magis diſpoſita ad terminum ad quem quam pars remota, & pars remota eſt magis diſpoſita ad terminum a quo, quam pars propinqua. Igitur intelligendo per terminos a quo, & ad quẽ huiuſmodi diſpoſitiones ad terminum a quo motus incipit, & ad terminum ad quem motus ultimo terminatur. ſic eſt uerum ꝙ omne quod alteratur eſt partim in termino a quo, & partim in termino ad quem, quia partim eſt in una diſpoſitione, & partim in alia, quæ diſpoſitiones ſunt termini propinqui.

Ad ſecundã dubit.

Ad aliud quando dicitur ꝙ in generatione, & corruptione non eſt uerum ꝙ illud quod tranſmutatur ſit partim, &c. dico uno modo ꝙ generatio & corruptio ſunt mutationes factæ in non tempore, & illud quod mutatur mutatione facta in non tempore non eſt partim &c. Vel poteſt dici in alteratione præcedente generationem, & corruptionẽ, illud quod tranſmutatur partim eſt in termino a quo, & partim in termino ad quem, quia partim eſt ſub diſpoſitione termini a quo, & partim ſub diſpoſitione termini ad quem. nam pars propinquior alteranti magis diſponitur ad terminum ad quem, quam pars remotior.

Ad tertiã dubit.

Ad aliud quando dicitur ꝙ C demonſtratio phyloſophi non eſt uniuerſalis. Dicendum ꝙ demonſtratio phyloſophi eſt uniuerſalis, & medium per quod tenetur eſt uniuerſaliter verum, & eſt illud, quod omne mutabile ſiue ſit mutabile in tempore ſiue in non tempore, eſt mutabile in tempore. Vnde demonſtratio phyloſophi ſic debet fieri iuxta prædicta, omne ens potens eſſe partim in termino a quo & partim in termino ad quem eſt diuiſibile, ſed omne mutabile eſt ens potens eſſe partim in termino a quo, & partim in termino ad quem. ergo omne mutabile, eſt diuiſibile, maior eſt uniuerſaliter uera, & minor declaratur ſic, omne mutabile in tempore eſt ens potens eſſe partim ſub termino a quo, & partim ſub termino ad quem, ſed omne mutabile eſt mutabile in tempore. ergo vnde omnes illæ propoſitiones ſunt uniuerſaliter ueræ. Illa tamen propoſitio, ſcilicet omne quod mutatur partim eſt ſub termino a quo, & partim ſub termino ad quem, non eſt uniuerſaliter uera, nec ea utitur phyloſophus ſecundum intellectum quem facis, ſed ſecundum intellectum in quo ſit.

D Motus autem duobus eſt diuiſibilis modis: uno quidem modo tempore, altero uero ratione partiũ eius quod ſubit motum. Veluti ſi a,c, totum mouetur, & a,b, & b,c, ſane mouebitur. Atque ſit partis quidem a,b, motus d,e, partis uero b,c, motus e,z, Totum igitur motum d,z, ipſius a,c, mobilis motum eſſe neceſſe eſt. Etenim hoc ipſo motu mouebitur, quippe cum utraque pars utroque moueatur motu, & nihil alieno motu, ſed proprio moueatur. Quare totus motus totius eſt magnitudinis motus.

Tex. c. 33.

Motus autem eſt diuiſibilis dupliciter. Vno quidem modo tempore, alio uero ſecundum partium illius quod mouetur ut ſi ipſum a, c, mouetur totum, & a, b, mouebitur, & b, c. Sit igitur ipſius quidem a, b, qui eſt d, e, ipſius b, c, qui eſt e, z, motus partium. Neceſſe eſt igi-

tur

tur totum in quo eſt d,z,ipſius a,c,eſſe motum. Mouebitur enim ſecundum hunc,quoniam quidem utraque partium mouebitur ſecundum utrunque. Nulla enim mouebitur ſecundum alterius motum. Quare totus motus totius eſt magnitudinis motus.

Demonſtratio.

A B C

Mobile.

D E Z

Motus.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius cap. in qua declaratur q motus eſt diuiſibilis ſecundum diuiſioné mobilis,& continet tres particulas ſecundum numerũ trium rationum quibus declaratur propoſitum. Secunda ibi. [Amplius autem ſi omnis motus.] Tertia ibi [Amplius ſiquidem.] concluſio igitur quam phyl. hic intendit declarare eſt illa, q motus diuiditur ad diuiſionem mobilis, ita q partes motus ſunt in partibus mobilis,& hæc eſt uigeſimaprima concluſio huius libri,primo tñ phyl. proponit q motus diuidi ſo duplíciter,uidelicet ſecundũ diuiſionem tpis, & ſecundũ diuiſioné mobilis. concluſio igitur probatur. Primo ſic. Sit totum mobile quod mouetur a,c,cuius una pars ſit a,b,& alia pars b,c,& ſit totus motus ſecundũ quem a,c, mouetur d,z, cuius una pars ſecundũ quam a,b,mouetur ſit d,e, & alia ſecundũ quã b,c,mouetur ſit e, z. Ex illis ſuppoſitis probatur concluſio ſic. Si totũ a,c,mouetur,neceſſe eſt q utraque pars moueatur,quia totum non mouetur primo niſi quęlibet eius pars moueatur:quælibet igitur pars ipſius a,c,mouetur, ſed nulla pars mouetur toto motu d,z.ergo pars a,c,ſcilicet a,b, mouetur parte motus, & alia pars.ſ. b, c, mouetur alia parte motus,totum igitur mobile mouetur toto motu,& pars parte motus.igitur motus diuiditur ad diuiſionem mobilis. nã hoc eſt motum diuidi ad diuiſionem mobilis.ſ. q totus motus ſit in toto mobili.& pars motus in parte mobilis. Et Cõ. dicit hic q phyloſophus intelligit hic per partes mobilis uel motus,ut habet alia litera partes quæ mouentur de principio ſpatij,uſque ad finem, & ſimiliter intelligendum eſt de partitione motus ſecundum partitionem partium,quoniam iſta partitio differt a partitione eius ſecundum diuiſionem uel partitionem temporis. hæc Comment. Intelligendum eſt q partes motus quæ arripiuntur ſecundum diuiſionem mobilis manent continue a principio ſpatij uſque ad finé, ſicut partes motus manent de principio ſpatij uſq. ad finem. Sicut enim motus totius mobilis manet continue a principio ſpatij uſque ad finem, ita partes motus extenſę in partibus mobilis manent a principio ſpatii uſque ad finem. Sicut enim totum mobile mouetur uno motu continuo a principio ſpatij uſque ad finem, ita quælibet pars mobilis mouetur motu continuo a principio ſpatii uſque ad finem, ſed partes motus acceptæ ſecundum diuiſionem temporis non manent continuę, ſed una pars motus accepta ſecundum diuiſionem temporis eſt pręterita, & alia futura, & non ſunt ſimul ſimultate temporis, ſed partes motus acceptę ſecundum diuiſionem mobilis ſunt ſimul ſimultate temporis non ſimultate ſubiecti, quia ſunt in diuerſis partibus mobilis. Intelligendum eſt q motum diuidi ad diuiſionem mobilis poteſt intelligi dupliciter. uno modo q pars poſt partem moueatur, & hoc eſt impoſſibile de aliquo continuo quod ſecundum ſe totum mouetur. Alio modo poteſt intelligi cõparando motum ſolum ad ſubiectum in quo eſt, ſic motus diuiditur ad diuiſionem mobilis in quo eſt,ſicut albedo diuiditur ad diuiſionem ſubiecti, in quo eſt, & ſic eſt uerum q motus diuiditur ad diuiſionem mobilis. Illud tamẽ dictum, ſcilicet q pars mobilis quod ſecundum ſe totum mouetur, non mouetur ante aliquam partem, habet ueritatem comparando utranque partem ad motum ſimpliciter & abſolute, tamen comparandu mobile ad aliquod determinatum ſignũ in ſpatio,ſic pars præcedit partem. quoniam una pars mobilis prius pertranſit aliquod determinatum ſignum in ſpatio quam alia pars,ut patet ad ſenſum in motu locali.

21. concl. huius lib.

Notabile.

Præterea, ſi motus quidem omnis alicuius eſt motus,totus autem d,z,motus neque a,b, neque b, c,eſt partis. Pars enim partis eſt motus, neq. cuiquã

A tribuitur alii,cuius nanque totius totus eſt motus, eius & partium partes ſunt,partes autem d,e,z, partium a,b,c,& non aliorum ſunt motus, plurium.n. unus motus eſſe non poteſt, totus profecto motus d,z,totius a,c,magnitudinis motus erit.

Amplius autem ſi omnis motus alicuius eſt,totus autẽ motus qui conſequenter d,z,neq. partium eſt neutra,pars .n. utraque,neque alterius nullius,cuius enim totus totius, & partes partium ſunt,partes autem ipſius d, z, ſunt ipſarum quæ ſunt a,b,c,& nullarum aliarum. Pluriũ enim non erat unus motus,& utique totus motus erit ipſius a, b,c,magnitudinis. Tex.c.34.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur ſecunda ratio probans concluſionem, & eſt quodammodo confirmatio rationis præcedentis,& eſt ratio talis,partes totius motus, ſcilicet d,e,& e,z,ſunt partium moti,ſcilicet partium ipſius a,c,

B uel iſtę totus motus d,z, eſt totius mobilis a,c,ergo totus motus d,z,diuiditur ad diuiſionem mobilis a,c, nam ſi totus motus ſit in toto mobili, & partes totius motus in partibus totius mobilis, tunc motus diuiditur ad diuiſionem mobilis, ſed quia ſuppoſitum eſt in prima demonſtratione q totus motus aggregatus ex d,e,& e,z,eſt totius moti a, c, & illud non eſt adhuc declaratum, ideo phyloſophus declarat hoc ſic. Iſtę totus motus aggregatus ex d,e, & ex e,z,non eſt alterius partis mobilis, quia quælibet pars mobilis habet partem illius motus,& totum & pars non ſunt eiuſdem primo,nec eſt iſte totus motus alicuius alterius totius mobilis, quia tunc partes iſtius motus eſſent in partibus illius mobilis, & ſic unus motus eſſet in pluribus mobilibus, quod eſt impoſſibile. igitur neceſſe eſt q motus congregatus ex motibus partium ſit motus totius mobilis, & q totus motus ſit totius mobilis,quemadmodũ partes totius motus ſunt partium mobilis,ita q illæ conuertantur, ſcilicet partes motus eſſe partium mobilis,& totum motum eſſe totius mobilis. Et dicit Comment. hic q iſta declaratio eſt utilis in eis quibus utitur phyloſophus in fine octaui,ſcilicet q motus infinitus

C non eſt corporis finiti.

Inſuper ſi totius a, c, magnitudinis alius quidam ſit motus,ceu t,i,auferentur ab ipſo utrarumq; partium motus, qui quidem æquales erunt motibus d, e,& e,z. Vnus enim unius eſt motus. Quare ſi totus g,k,motus in motus partium diuidetur,motus g,k, motui d,z,erit æqualis. Sin uero ſtabit aliquid ut h, k,hic nullius erit motus(ut patet.) Neque enim totius,neque partium. Quia motus unius eſt unus. At neque cuiquam alij tribuetur,continuus enim motus continuorum quorundam eſt motus. Eadem erit profecto ratio,& ſi d,e,z, exceſſerunt in diuiſione motus g,k. Quare ſi hoc eſſe non poteſt, eundem atque æqualem eſſe neceſſe eſt.

D *Amplius autem ſi quidem eſt totius alius motus, ut in quo t,i,remouebitur ab eo,qui utrarumq. partium motus. Hi autem æquales erunt his quæ ſunt d,e,z, unius enim unus motus. Quare ſi totus quidem diuidetur,qui eſt t,i,in partium motus,æqualis erit qui eſt t,i,ei qui eſt d,z. Si uero deficit aliquid ut quid eſt K,i,hic nullius erit motus,neque enim totius,neq partium propter id quod unus unius eſt,neque alterius nullius eſt. Continuus enim motus eſt continuorum quorundam. Similiter autem eſt & ſi excellat ſecundum diuiſionem. Quare ſi hoc impoſſibile eſt, neceſſe eundem eſſe,& æqualem.* Tex.c.35.

Demonſtratio.

T I

Motus æqualis d, z.

HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius cap. in qua ponitur tertia ratio probans cõcluſionẽ,q

talis eſt. Omnis motus eſt alicuius mobilis, & omne mobile quod mouetur, mouetur aliquo motu, totum igitur mobile a, e, mouetur aliquo motu, & ille eſt compoſitus ex motibus partium mobilis, ergo motus totius mobilis diuiditur, ſecundum diuiſionem partium mobilis. probatio aſſumpti, ſcilicet quòd motus quo totum mobile mouetur componatur ex motibus partium mobilis, quia ſi motus totius ſit alius a motu compoſito ex motibus partium mobilis ſit ille alius motus t, i, cum igitur t, i, ſit motus totius a, e, ex hypoteſi. erit diuidere t, i, in duas partes quæ erunt æquales partibus d, e, & e, z, cum ergo unius mobilis non ſint plures motus, erunt partes t, i, eædem partibus d, z, & ſic totus motus t, i, erit æqualis & idem toti motui d, z, quia ſi ſunt æquales, & in uno ſubiecto oportet ꝙ ſint idem, ꝙ autem iſti motus, videlicet d, z, & t, i, ſint æquales, probo, quia ſi d, z, eſſet diminutus ſic ꝙ eſſet minor motu t, i, ſequitur ꝙ non eſſet motus alicuius mobilis: quia nec eſſet motus totius d, e, nec alicuius partis eius, quia quælibet pars eius mouetur alio motu. Similiter ſi excederet, ita ꝙ d, z, eſſet maior t, i, illud in quo d, z, excederet non eſſet in aliquo ſubiecto. Vnde intelligendum eſt ꝙ aliqui dicunt ꝙ iſtæ tres demonſtrationes differunt in hoc, quia prima demonſtratio probat ꝙ motus diuiditur ad diuiſionem mobilis per hoc ꝙ una pars motus eſt in una parte mobilis, & alia pars motus eſt in alia parte mobilis. Secunda demonſtratio probat idem per hoc ꝙ totus motus non eſt in tempore mobilis, nunc autem ſi totus motus non ſit in parte mobilis, ex hoc uidetur ſequi ꝙ motus diuiditur ad diuiſionem mobilis. nam forma quæ habet eſſe in parte materiæ extenditur ad extenſionem materiæ, & ita forma quæ extenditur habet eſſe in qualibet parte materiæ. Tertia demonſtratio probat idem per hoc ꝙ motus adæquatur mobili: iſta enim forma quæ adæquatur ſubiectu extenditur ad extenſionem ſubiecti. Pro iſtis tribus rationibus poteſt poni una ratio quæ poteſt colligi ex omnibus iſtis rationibus, quæ talis eſt. Si mobile mouetur primo, & non ſecundum partem, neutraque pars mouetur, ſed certum eſt ꝙ una pars non mouetur motu alterius partis, quia ſi eſſet ita, tunc totus motus eſſet unius partis tantum, & per conſequens totum non moueretur primo, nec oportet dicere ꝙ una pars mouetur motu totius, quia neutra pars mouetur ſecundum totum motum, ſicut neutra pars ſuperficiei albę eſt alba tota albedine correſpondente toti ſuperficiei, nec etiam eſt dicere ꝙ altera pars uel utraque moueatur motu alicuius mobilis ſeparati, ſicut nec manus mea poteſt dici alba propter albedinem quæ eſt in niue. ergo relinquitur ꝙ utrique parti correſpondeat proprius motus illius partis, ita ꝙ per partes motus ſic conſtituatur totum motum, ſicut partes mobilis conſtituunt totum mobile, & per conſequens motus diuiditur ſecundum diuiſionem mobilis, quia ſi partes totius motus ſint in partibus totius mobilis, tunc ſequitur ꝙ motus diuiditur ſecundum diuiſionem mobilis.

In quo differant prędictæ demonſtrationes.

Notabile.

Hæc igitur diuiſio ratione partium eius eſt quod mouetur, atque cuiuslibet partibilis ipſam eſſe neceſſe eſt.

Hæc quidem igitur diuiſio ſecundum partium motus eſt, & neceſſe eſt omnis eſſe partibilis ipſum.

Recapitulat dicens ꝙ hæc diuiſio motus eſt ſecundum diuiſionem partium mobilis, & neceſſe eſt ꝙ omnis motus ſit in re partibili, & ꝙ in omni partibili poſſit eſſe motus.

Alia autem eſt temporis ratione Nam cum omnis motus in tempore ſit, & omne tempus ſit diuiſibile, minor autẽ in minori tempore fiat, omnis motus uti tempus diuidatur neceſſe eſt.

Tex.c.36. *Alius autem ſecundum tempus. Quoniam autem omnis motus in tempore, tempus autem omne diuiſibile eſt, in minori autem minor motus neceſſe eſt omnem diuidi motum ſecundum tempus.*

Hæc eſt tertia pars principalis huius capituli, in qua determinatur de diuiſione motus ſecundum diuiſionem temporis, & intendit phyl. hic declarare quod motus diuiditur ſecundum diuiſionem temporis, & hæc eſt uigeſimaſecunda concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Illud quod eſt æquale alicui tempori diuiditur ſecundum diuiſionem illius temporis, ſed motus eſt æqualis tempori in quo ſit motus, ergo motus diuiditur ſecundum diuiſionem temporis. maior eſt manifeſta, quia unum ęqualium diuiditur ſecũdum diuiſionem alterius æqualis: quia ſicut totũ eſt æquale toti, ita medietas eſt æqualis medietati, & tertia tertiæ, & ſic de alijs, minor probatur per hoc, quia omne tẽpus eſt diuiſibile, & in minori tempore eſt minor motus, & in maiori tempore eſt maior motus, & per conſequens in æquali tempore eſt æqualis motus, quia vbicunque ex minori in vno, ſequitur minus in alio, & ex maiori maius, ibi ex æquali ſequitur æquale, & ſic motus eſt æqualis tempori in quo ſit motus, & ſic patet minor. De iſta ratione primo ponit phyloſophus concluſionem dicens, ꝙ alius eſt modus diuidendi motum ſecundum tempus, & per hoc innuit concluſionem. Deinde ponit probationem minoris dicens, ꝙ in minori tempore eſt minor motus, & in maiori maior. Et Commen. dicit hic ꝙ ſi motus eſt diuiſibilis neceſſarium eſt ꝙ ſit in ſubiecto diuiſibili, & exponit quid intelligat per ſubiectum dicens ſic. Intelligo per ſubiectum motus illud in quo eſt, ut verbi gratia locum in motu locali. hæc Comment. Et ex hoc patet ꝙ illud ſecundum ꝙ eſt motus diuiditur ſecundum diuiſionem motus acceptam ſecundum diuiſionem temporis, quia de iſta diuiſione motus loquitur hic phyl. & ideo ſicut partes motus acceptæ ſecundum diuiſionem temporis ſunt continue aliæ & aliæ, ita illud ſecundum ꝙ eſt motus eſt continue aliud & aliud, & ſic in motu ad formam eſt continue alia & alia forma, & in motu ad locum eſt continue alius & alius locus, ita ꝙ ſicut partes motus ſuccedunt ſibiinuicem continue, ita & partes illius ſecundum ꝙ eſt motus ſiue ſit locus ſiue forma. Sed dubitatur hic, quia non uidetur ꝙ motus diuidatur ſecundum diuiſionem temporis, quia illud quod diuiditur ſecundum diuiſionem alterius habet quantitatem ab illo, ſed motus non habet quantitatem a tempore. Nam unum quantum non habet niſi unam quantitatem, ſed motus habet quãtitatem a mobili. igitur motus non habet quãtitatem a tempore. Dicendum quod aliud eſt aliquid diuidi ſecundum diuiſionem alterius, & aliud eſt aliquid habere quantitatem ab illo: dico igitur ꝙ motus diuiditur ſecundũ diuiſionem mobilis ſpatii & temporis, quia unumquodque iſtorum eodem modo diuiditur, quia diuiſio cuiuslibet iſtorum procedit in infinitum, & tamen motus non habet a mobili aliquam quantitatem propriam, aliam a quantitate mobilis, nec a ſpatio, ſed a tempore habet aliquam quantitatem propriam, aliam a quantitatibus iſtorum. Si enim motus haberet a mobili, vel a ſpatio quantitatem propriã aliam a quãtitate mobilis uel ſpatii, ſequeretur ꝙ duæ quantitates corporeæ eſſent ſimul, vt quantitas mobilis, & quantitas mot⁹, & utraque quantitas eſſet corpus de genere quãtitatis: quia certum eſt ꝙ motus extenditur ſecundum longum, latum, & profundum. ergo ſi motus haberet propriam quantitatẽ, illa eſſet corpus de genere quantitatis, & ſic duo corpora de genere quantitatis eſſent ſimul, quod eſt impoſſibile. Similiter ſi motus haberet quantitatem propriam a ſpatio, motus eſſet tantus quantum eſt ſpatium, & cum ſpatium ſit maius quam mobile, ſequitur ꝙ motus eſſet maior quam mobile, & ita accidens excederet ſuum ſubiectum, & ſic aliqua pars accidentis eſſet ſine ſubiecto, quod eſt impoſſibile. Et ideo dico ꝙ motus diuiditur ſecundum diuiſionem mobilis ſpatii & temporis, & non habet ab aliquo iſtorum propriã quãtitatem diſtinctam a quantitate illius ſecundum cuius diuiſionem diuiditur. cum igitur dicitur ꝙ unum quantum non habet niſi unam quantitatem propriam, uerum eſt, tamen unum quantum poteſt diuidi ſecundum diuiſiones multorũ quantorum, quia conſimiliter diuiditur, ſicut illa, nec ſequitur. Motus diuiditur ſecundum diuiſionem temporis uel mobilis. ergo motus habet a mobili uel a tempore propriam quantitatem aliam a quantitate mobilis uel temporis. Et ſi dicitur ꝙ ſecundũ hoc motus habet unam propriã quantitatem, quia per te unum quantum habet unam quantitatem propriã, & motus eſt ſimul cũ mobili, ergo duæ quantitates ſunt ſimul, ſcilicet quantitas mobilis, & quantitas motus. Dicendum eſt quod motus habet propriam quantitatem, & illam habet effectiue a mouente, ſicut habet ſuum eſſe effectiue a mouente, & illa quantitas propria motus non eſt niſi duratio, vel ſucceſſio intrinſeca motus, & illa quantitas, ſcilicet duratio uel ſucceſſio non eſt diuiſibilis, niſi ſecundum longitudinem durationis. Non enim eſt diuiſi-

22. concl. huius lib.

Dubium.

Solutio.

Replica.

Solutio.

diuiſibilis ſecũdum longum, latum, & profundum, ut uiſum eſt ſupra in lib. quarto tractatu de tempore, & cum dicitur ꝙ ad minus ſequitur, ꝙ duæ quantitates erunt ſimul, ut quãtitas mobilis & quantitas motus, dicendum eſt quod non eſt inconueniens duas quantitates eſſe ſimul in eodem ſubiecto, dummodo altera illarum non ſit quantitas corporea, nunc dico ꝙ propria quantitas motus non eſt quantitas corporea. Vnde eſt ſciendum ꝙ quantitas motus quam habet a mobili eſt quantitas permanens, quia eſt quãtitas propria ipſius mobilis, & quantitas motus quam habet a tempore eſt ſucceſſio quæ eſt ipſum tempus. Vnde motus denominatur quantus a quantitate mobilis ſpatii, & temporis denominatione extrinſeca non tanquam a quantitate propria.

Cum autem omne quod mouetur in aliquo moueatur, & tempore aliquo, mobiliſque totius ſit motus, eaſdem eſſe diuiſiones & temporis & motus, & ipſius moueri, & eius quod mouetur, & etiam eius in quo eſt motus neceſſe eſt. Verum non omnium ſimiliter in quibus eſt motus. Sed quantitatis quidem per ſe, qualitatis uero per accidens.

Tex.c. 37. *Quoniam autem omne quod mouetur, in aliquo mouetur, & quodam tempore, & omnis eſt motus, neceſſe eſt eaſdem diuiſiones eſſe temporis, & motus & ipſius moueri quod mouetur, & in quo motus eſt. Sed nihil omnium ſimiliter eſt in quibus motus eſt, ſed quanti quidem ſecundum ſeipſum, qualis autem ſecundum accidens.*

HÆc eſt quarta pars principalis huius capituli, in qua declaratur ꝙ tempus motus: moueri: & quod mouet, & illud in quo eſt motus ſunt diuiſibilia, & eodem modo diuiduntur, & continet quinq. particulas, quia in prima declaratur coniunctim, ꝙ omnia illa quinque, uidelicet tempus, motus, moueri, & quod mouetur, & etiam illud in quo eſt motus eodem modo diuiduntur. In ſecunda ibi [Accipitur enim] Oſtenditur ꝙ motus & tempus æqualiter diuiduntur. In tertia ibi [Eodem autem modo.] Oſtenditur ꝙ ipſa motio ſeu ipſum moueri diuiditur ſecundum diuiſionem motus. In quarta ibi [Similiter autem demonſtrabitur.] Oſtẽditur ꝙ illud in quo eſt motus eſt diuiſibile ſecundum diuiſionem motus. In quinta ibi [Et ipſa finita eſſe.] Oſtenditur ꝙ omnia prædicta quinque, ſcilicet tempus, motus, moueri, quod mouetur, & illud in quo eſt motus eodem modo ſe habent ad finitatem. Circa uero illam partem eſt intelligendũ, ꝙ phyloſophus hic per motum intelligit actionem mouentis quæ quidem actio eſt in paſſo ſeu in mobili ſubiectiue, & ideo moueri, & motus non ſunt omnino idem, ſed moueri fundatur in ipſo motu, vt patet tertio huius, & per auctorẽ ſex principiorum. Et ideo dico ꝙ phyl. non intelligit idem per moueri, & per motum, per motionem uero intelligit paſſionem de genere paſſionis. Vnde Aui. ſecundo ſuę phyſicæ, cap. primo uerſus finem, dicit ꝙ motus moueri & motio ſunt una eſſentia, quod intelligo quantum ad abſolutum in eis. Illud enim quod eſt abſolutum in eis eſt una eſſentia, & dicit ꝙ ſecundum ꝙ accipitur reſpectu ſuiipſius ſic eſt motus: cum autẽ accipitur reſpectu eius in quo eſt nominatur motio, cum uero accipitur in comparatione eius a quo eſt nominatur moueri. hæc Auicen. Intelligendum eſt ꝙ per illud in quo eſt motus intelligit phyl. rẽ ad quã eſt motus. ſ. rem acquiſitam per motum. His igitur intellectis accedendum eſt ad intentionem phyloſophi. dico igitur, quod phyloſophus in prima particula huius partis declarat, quod tempus, motus, moueri, quod mouetur, & illud in quo eſt motus, eodẽ modo ſunt diuiſibilia, & hæc eſt uigeſimatertia concluſio huius libri, quæ ſecundum expoſitionem Commen. probatur ſic. Omnis motus, & omne habens motum eſt diuiſibile eo modo quo motus eſt diuiſibilis, ſed omnia prædicta habent motum, uel ſunt motus. ergo omnia prædicta, ſcilicet, tempus, motus, moueri &c. ſunt diuiſibilia eo modo quo motus eſt diuiſibilis, & per cõſequens omnia prædicta ſunt eodem modo diuiſibilia, probatio minoris nam omne illud in quo eſt motus habet motum, ſed quodlibet prędictorum uel eſt motus, uel eſt illud in quo eſt motus. nam motus dicitur eſſe in tẽpore, & in motu, & in illo in quo ẽ mot⁹ &c. Vnde dicit Cõmẽ. ꝙ quia motus eſt in quolibet iſtorum. ſ. in motu, in tempore, & in eo ad quod vel in quo eſt motus,

Auicẽ. ſecundo phyſ. ſuæ ca. primo.

23. concl. huius lib.

A neceſſe eſt vt iſta diuidantur per diuiſiones æquales, ſcilicet ꝙ motus ſit, id eſt medietas motus ſit in medietate temporis, & in medietate eius in quo eſt motus, & in medietate moti, & ſimiliter in medietate medietatis: & ſic in infinitum. Deinde poſtquam phyl. declarauit ꝙ omnia illa in quibus eſt motus ſunt diuiſibilia, ne credatur ꝙ omnia, in quibus eſt motus ſint æqualiter diuiſibilia, ideo phyl. hoc remouendo dicit ſic. Sed non omnibus in quibus eſt motus ſimiliter, ſupple ineſt diuiſibilitas, quia diuiſibilitas attribuitur motui in quantitate per ſe, quæ diuiſio ſit eſſentialis quantitati, & attribuitur motui in quantitate per accidẽs, & dicit hic Com. per motum in quantitate cum motu augmentationis, & diminutionis debet intelligi motus localis, locus enim naturaliter eſt in quantitate, & accidit ei diuiſio eſſentialiter. Euitatio.

Accipiatur enim tempus in quo quippiam mouetur, & ſit a, & motus ſit b. Si igitur in toto tempore motum eſt, in illius dimidio, motu minore eſt motum. Quo rurſus diuiſo, minore motu rurſus eſt motum, & ſic ſemper motus diuidetur vt tempus.

B Simili modo ſi motus eſt diuiſibilis, & tempus eſt diuiſibile. Si enim toto motu, toto in tempore motum eſt, ſi dimidio, in dimidio, & minore rurſus in minore eſt motum.

Accipiatur enim tempus in quo mouetur in quo ſit a, & motus in quo b. Si igitur per totum in omni motum eſt tempore in medio per minorem, & iterum hæc diuiſio per minorem huic, & ſic ſemper. Similiter autem & ſi motus diuiſibilis ſit, & tempus diuiſibile. Si enim per totum in omni, per medium in medio, & iterum per minorem in minori.

HÆc eſt ſecunda particula quartę partis principalis huius capituli, in qua phyloſ. incipit declarare ꝙ omnia iſta ſigillatim eodem modo diuiduntur. Vnde in hac

C particula declarat ꝙ motus, & tempus æqualiter diuidunt, & hæc eſt vigeſimaquarta concluſio huius libri, & eſt quaſi eadem cum concluſione uigeſimaſecunda. concluſio igitur probatur ſic. Sit tempus in quo eſt motus a, & motus ſit b, tunc ad diuiſionem ipſius a, ſequitur diuiſio ipſius b, & econuerſo. ergo a, & b, eodem modo diuiduntur, & per cõſequẽs tempus & motus eodem modo diuiduntur. probo ꝙ ad diuiſionem temporis, ſcilicet ipſius a, ſequitur diuiſio motus, ſcilicet ipſius b, & econuerſo. nam ſi motus ſit in aliquo tempore, medietas eius erit in medietate temporis, & uniuerſaliter minor motus in minori tempore, & ſic ad diuiſionem temporis ſequitur diuiſio motus. Similiter econuerſo ad diuiſionem motus ſequitur diuiſio temporis. nam ſi in aliquo tempore moueatur aliquid, ſecundum totum motum in medietate temporis mouebitur ſecundum medietatem motus, & ſic ad diuiſionem motus ſequitur diuiſio temporis. ergo motus & tempus æqualiter diuiduntur.

24. concl. huius lib.

Ipſum quoque moueri modo diuidetur eodem. Sit enim ipſum moueri c. In dimidio igitur motus

D minus erit toto, & in dimidio rurſus dimidij, & ita ſemper diuidetur. Licet etiam ipſum moueri quod eſt partis vtriuſque motus d, e, & e, f, deſignando, totum totius dicere eſſe. Nam ſi ſit aliud, plura motus eiuſdem erunt moueri, ſicut & motũ in motus partium prius oſtendimus diuiſibilem eſſe. Accommodatum enim ipſum moueri parti utrique motus, continuum totum erit.

Eodem autem modo, & ipſum moueri diuidetur. Sit enim in quo eſt c, ipſum moueri. Secundum igitur medium motum minor erit toto, & iterum ſecundum medietatis medium, & ſic ſemper. Eſt autem & ponentem ſecundum utrunque motuum ipſum moueri, ut ſecundum d, e, & c, e, dicere quòd totum erit ſecundũ totum. ſi nãq. aliud plus erit ipſum moueri ſcdm eundem motum, ſicut Tex.c. 3

determinauimus, & motum diuiſibilem in partium motus eſſe: accepto enim ipſo moueri ſecundum utrumque continuum erit totum. A

Demonſtratio.

A

Tempus.

B

Motus.

C

Moueri.

HÆc eſt tertia particula quartæ partis principalis huius capituli, in qua oſtenditur ꝙ motus & ipſum moueri æqualiter diuiduntur, & hæc eſt vigeſimaquinta concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Sit c, aliquod totũ moueri. ſi igitur c, totum erit ſecundum aliquem motum totum, ſecundum medietatem motus fiet medietas ipſius moueri, & medietas illius medietatis ipſius moueri fiet ſecundum medietatem medietatis motus, & ſic ſecundum diuiſionẽ motus diuiditur ipſum moueri, quia partes ipſius moueri ſunt ſecundum partes ipſius motus, & per conſequens motus & moueri ęqualiter diuiduntur, ſed forte aliquis diceret, ꝙ quamuis partes ipſius moueri ſint ſecundum partes ipſius motus, tamen totum moueri non eſt ſecundum totum motum, ideo phyloſophus hoc remouet cum dicit. Eſt autẽ & ponentem, & probat phyloſophus ꝙ ſi partes ipſius moueri ſunt ſecundum partes ipſius motus, ꝙ totum moueri erit ſecundum totum motum, & hoc ſic, quia ſi partes ipſius moueri ſunt ſecundum partes ipſius motus, non tamen totum moueri ſit ſecundum totum motum, tunc aliud mouerierit ſecundum illum motum, & ſecundum hoc plura uno mouebuntur eodem motu numero, quod eſt impoſſibile. conſequentia patet: quoniam omnia quorum moueri eſt ſecundum eundem motum mouerentur eodem motu.

Vigeſima quinta cõcluſio huius libri.

B

Similiter & longitudo & omne id omnino in quo ſit mutatio diuiſibile demonſtrabitur, & ſi quędam per accidens diuiſibilia ſunt, propterea quod id quod mutatur eſt diuiſibile. Nam ſi vnum diuidatur, omnia diuidentur. C

Tex.c.39. *Similiter autem demonſtrabitur, & longitudo diuiſibilis, & omnino illud omne in quo eſt mutatio præter quadam quæ ſecundum accidens. Quod enim mutatur eſt diuiſibile, uno enim diuiſo omnia diuidentur.*

HÆc eſt quarta particula quartæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur ꝙ illud in quo eſt motus eſt diuiſibile ſecundum diuiſionem motus, & hęc eſt vigeſimaſexta concluſio huius libri. Et intendit phyloſophus per illud in quo eſt motus ſpatium ſuper quod eſt motus in ubi, & uniue. ſaliter omne prædicamentum in quo inuenitur tranſmutatio, in omni etiam tali prædicamento inuenitur diuiſibilitas, ut dicit hic Comment. ſed in quibuſdam per ſe, ut in quantitate, & in quibuſdam per accidens, ut in qualitate, & tranſmutatio quæ eſt in ubi numeratur in quantitate. concluſio igitur probatur ſic. Si totus motus fiat per totam magnitudinem, medietas motus fiet per medietatem magnitudinis, ſimiliter in alijs ſemper aliquod eius ad quod eſt motus acquiritur per motum. ergo illud in quo eſt diuiſibile ſecundum diuiſionem motus. Deinde concludit phyloſophus ꝙ omnia prænumerata ſunt diuiſibilia ſi unum eorum ſit diuiſibile: tamen ſi omnia illa ſunt diuiſibilia hoc eſt propter ipſum tranſmutatum, quia tranſmutatũ eſt præcipue, & principaliter diuiſibile, & alia pp ipſum.

Vigeſima ſexta cõc. huius lib.

Idem ſup. tex.cõ.37. D

Similiter ſeſe habebunt hæc omnia infinitionis etiam, atque oppoſiti ratione. Ab eo autem maxime quod mutatur hoc eſt ſecutum, omnia inquam diuidi infinitaque eſſe. Continuo enim ei quod mutatur diuiſibilitas ac infinitio ineſt. Diuiſibilitas igitur prius eſt demonſtrata. Infinitio autem in ſequentibus innoteſcet.

A *Et in ipſo finita eſſe aut infinita, ſimiliter ſe habebit de omnibus. Secutum autem maxime eſt diuidi omnia & infinita eſſe ab ipſo mutante. Mox enim ineſt mutanti diuiſibile, & infinitum. Diuiſibile quidem igitur oſtenſum eſt prius. Infinitum autem in ſequentibus erit manifeſtum.*

HÆc eſt quinta particula quartæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur, ꝙ omnia prędicta, videlicet, tempus, motus, moueri, quod mouetur, & illud in quo eſt motus eodem modo ſe habent quo ad finitatem, & infinitatem, & hæc eſt vigeſimaſeptima concluſio huius libri, cuius tamen probatio non ponitur hic in textu, quia probatio huius concluſionis patet ex prius declaratis, quoniam ſi omnia iſta ęqualiter diuiduntur, ſequitur ꝙ omnia iſta eodem modo ſe habent quo ad finitatem & infinitatem. Vnde dicit phyloſophus ꝙ diuiſio, finitas, & infinitas principaliter inſunt omnibus iſtis propter ipſum tranſmutatum, quia diuiſio finitas & infinitas principaliter inſunt ipſi tranſmutato, qui enim intelligit tranſmutatum, ſcilicet eſſe in tranſmutatione ſtatim intelliget diuiſibilitatem in infinitum. Quod autem tranſmutatum ſit diuiſibile oſtenſum eſt prius, ſed ꝙ ſit diuiſibile in infinitum oſtendetur in ſequentibus. Notandum ſecundum Comment. hic ꝙ neceſſe eſt, ut motus, tempus, & alia ſint diuiſibilia in infinitum, & uniuerſaliter, ut ſicut continua, quia tranſmutatum eſt diuiſibile, & de natura continui, quia cauſa in hoc ꝙ tempus ſit continuum eſt, quia motus eſt continuus, & cauſa ꝙ motus eſt continuus eſt, quia motum eſt continuum. Vnde dicit Comment. ꝙ ſi intellexeris tranſmutationem, ſtatim intelliges diuiſibilitatem in infinitum, quia tranſmutatum non intelligitur eſſe in tranſmutatione, niſi quia imaginatur eſſe in eo ex quo, & in eo ad quod. hæc Comment.

Vigeſima ſeptima concl. huius libri.

B Notandũ.

Idem ſup. c.1. & 7. Cõſimile. ſup. 32. & 1. phyl. 13. 16. 47. 54. Idem ſup. 3. phy. c. 4.

DE ORDINE MVTATORVM ESSE QVANtum ad eorum terminum & menſuram, & quantum ad habitudinem eorum inter ſe.

Tract. ſecundi. Cap. II.

C

Cum autem omne quod mutatur e quodam in quoddam mutetur, ipſum mutatum cum primo mutatum eſt in eo eſſe in quo eſt mutatum neceſſe eſt. Id enim quod mutatur exit ab eo ex quo mutatur, aut ipſum relinquit. Atque aut idem eſt mutari, atque relinquere, aut ſequitur relinquere quidem mutari, reliquiſſe autem eſſe mutatum. Nam ad vtrunque ſimiliter ſe habet utrunque.

Te.cõ.40. *Quoniam autem omne quod mutatur: ex quodam in aliquid mutatur, neceſſe eſt quod mutatur, cum mutatum eſt eſſe in quo mutatum eſt. Quod mutatur enim ex quo mutatur diſtat, aut deficit ipſum, & aut idem eſt mutari, & deficere, aut ſequitur admutari ipſum deficere. Nam quod eſt mutatum eſſe defeciſſe, ſimiliter enim utrumque ſe habet ad utrunque.*

D

ISTud eſt ſecundum capitulum huius tractatus in quo determinatur de ordine mutatorum eſſe quantum ad eorum terminum, & menſuram, & quantũ ad habitudinem eorum inter ſe, & continet tres partes principales, quoniam in prima determinatur de ordine mutati eſſe quantũ ad ſuum terminum. In ſecunda ibi. [In quo autẽ primo mutatum eſt.] determinatur de mutato eſſe quantũ ad eius menſuram. In tertia autẽ ibi. [Dicitur autem in quo primo.] Determinatur de ordine & habitudine mutatorum inter ſe. Prima pars continet tres particulas, quia in prima phyloſophus declarat concluſionem quã intendit per rationem oſtenſiuam in generali. In ſecunda ibi. [Quoniam autẽ una mutationum.] Oſtendit concluſionem ſuã quam intendit in ſpeciali deſcendendo ad unam ſpeciem mutationis, vbi probatio ſua eſt maxime manifeſta. In tertia ibi. [Amplius autẽ ſecundum.] Declarat cõcluſionẽ ſuam per rationem ducentem ad impoſſibile. In prima igitur particula huius partis declarat phyloſophus concluſionem ſuã in generali per rationem oſtenſiuam ꝙ omne quod mutatur cum mutatum eſt, eſt in eo in quo primo mutatum eſt, & hæc eſt concluſio vigeſimaoctaua huius lib. quæ probatur primo ſic. Mutari eſt deficere ab eo ex quo eſt mutatio,

28. concl. huius lib.

tatio, uel ad ipſum conſequitur deficere ab eo ex quo eſt mutatio: ſed ſicut mutari ſe habet ad deficere: ita mutatum eſſe ſe habet ad defeciſſe. ergo omne quod mutatur cũ mutatum eſt penitus defecit ab eo ex quo mutatum eſt, ſed inter illud ex quo mutatum eſt, & illud ad quod mutatum eſt primum non eſt medium. ergo omne quod mutatur cũ mutatum eſt, eſt in eo in quo primo mutatum eſt. Vnde Com. uidetur formare rationem ſic. Illud quod mutatur ſeparatur a termino a quo mutatur. ergo quando mutatur non eſt in eo a quo mutatur, ſed inter illud a quo mutatus & terminũ ad quem tranſmutatur primo non eſt medium. ergo omne quod mutatur cum mutatur eſt in eo ad quod tranſitur primo. Dicit enim Com. ſic, cum omnis tranſmutatio ſit de aliquo in aliquid, inter quæ eſt tranſmutatio, & inter primam tranſmutationem, & quietẽ quę eſt in eo ex quo non eſt medium, neceſſe eſt, vt tranſmutatum in primo cum tranſmutatus recedat ab eo a quo tranſmutatur, & ueniat ad illud ad quod tranſmutatur primo, non ſecundo, quoniam cum ſeparatur a qete quæ eſſe in eo ſtatim ueniet ad primũ, ad quod eſt tranſmutatio neceſſario, hæc Com. Item d. Com. quod P. intelligit per traſmutationem hoc tranſmutationem quæ dicitur eſſe in quatuor tranſmutationibus, ut in ſubſtantia, in vbi, in qualitate & in quãtitate. Intelligendum eſt quod mutatum eſſe eſt dupliciter, ſcilicet in potentia & in actu, unde mutatũ eſſe in actu eſt mutatum eſſe in quo eſt trãſmutatio primo facta & completa, ſed mutatum eſſe in potentia eſt mutatum eſſe continuãs partes demonſtrationis adinuicem. Vnde quoddam eſt mutatum eſſe terminans eſſe in actu, & quoddam eſt mutatum eſſe continuans eſſe, primũ mutatũ eſſe in actu bene eſt dare, & de tali mutato eſſe loquitur hic phyl. ſed primum mutatum eſſe in potentia non eſt dare, quia ſecundum quod poſtea declarabitur quodlibet mutatũ eſſe præcedit tranſmutatio ſeu tranſmutari, & in quolibet tranſmutari ſunt infinita mutata eſſe, ſicut in qualibet linea ſunt infinita puncta, unde ſicut in linea recta continua non eſt dare primum punctum continuantem partes eius adinuicem, ita in moueri non eſt dare primum mutatum eſſe continuans partes motus adinuicem.

Cum igitur una mutationum ſit ea cuius termini contradictoriam ſubeunt oppoſitionem, patet cum mutatum eſt quippiam in id quod eſt, ex eo quod haud eſt, id tã ipſum quod haud eſt reliquiſſe. Quo fit ut ſit in eo quod eſt. Omne nanque quoduis: aut eſſe: aut non eſſe neceſſe eſt. Patet igitur ipſum mutatum ea mutatione cuius termini contradictoriam ſubeunt oppoſitionem in eo eſſe in quod eſt mutatum. Quod ſi in hoc ita eſt. & in cæteris ita erit. Similiter enim in una & in cæteris hoc ſeſe habet.

Tex.c.41. *Quoniam ergo una mutationum eſt ſecundum contradictionem, quando mutatum eſt ab eo quod non eſt in eſſe, deficit non ens. erit igitur in eſſe. Omne enim neceſſe eſt eſſe, aut non eſſe. Manifeſtum igitur quod in mutatione ſecundum contradictionẽ quod mutatum eſt, erit in quo mutatum eſt: ſi autem in hac & in alijs eſt, ſimiliter enim in una & in alijs.*

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius cap. in qua phyl. declarat concluſionem ſuam in ſpeciali deſcendendo ad unam ſpeciem mutationis in qua propoſitio ſua eſt maxime manifeſta, & eſt mutatio quæ eſt inter contradictoria, ut mutatio ab eſſe in nõ eſſe, & econuerſo: & hæc eſt rõ. Omne ꝙ mutatur deficit a termino a quo mutatur, ſed inter eſſe, & non eſſe nõ eſt medium, cũ igitur aliquid deficit ab eſſe eſt ſub nõ eſſe, & cum deficit a non eſſe eſt ſub eſſe: & per conſequens omne ꝙ mutatur tali mutatione, uidelicet, ab eſſe in non eſſe, uel econuerſo, cum mutatum eſt: eſt in eo in quo primo mutatum eſt. Notanda ſunt hæc tria ſecundum Com. primo, ꝙ illud ꝙ phyl. hic declarat &c. eſt manifeſtum per ſe in tranſmutatione quæ dicit tranſmutatio principaliter, & eſt illa quæ eſt de affirmato in negatum, & de negato in affirmatum quæ dicitur generatio, & corruptio, hæc Com. Sed dubiũ eſt, quia Com. ſuperius cõ. 32. huius ſexti, dicit ꝙ tranſmutatio quæ fit in nõ tpe cuiuſmodi ſunt generatio, & corruptio ſunt tranſmutationes per accidens non principales, hic aũt uidetur dicere contrarium. Dicendum ꝙ aliqua tranſmutatio poteſt dici tranſmutatio

Prima dubita. concluſionis.

Primum notan.

Dubi. Com. 32.

Solutio.

principalis dupliciter, uel quia hoc nomẽ tranſmutatio principaliter ſibi cõuenit, uel quia inter tranſmutationes eſt trãſmutatio plus habens de entitate. primo generatio, & corruptio dicuntur tranſmutatio principaliter: quoniam hoc nomen tranſmutatio principaliter conuenit tranſmutationi ſecundum ꝙ plus aliquid tranſmutatur, uel ſm quam plurimũ fit tranſmutatio & uariatio, in omni generatione, & corruptione plurimũ eſt tranſmutatio, quia in tali tranſmutatione tranſmutatur terminatiue tam forma ſubſtantialis quam etiam formæ accidentales, & ideo dicitur tranſmutatio totius in totum, ut patet ex primo de ge. ſed in aliis tranſmutationibus non eſt tranſmutatio, niſi accidentium terminatiue, & illo modo loquitur Com. hic cum dicit, ꝙ generatio, & corruptio dicitur tranſmutatio principaliter, ſed tranſmutatio quæ eſt a ſubiecto in ſubiectum, & quæ menſuratur tẽpore dicitur tranſmutatio principaliter, quia habet plus de entitate, & illo modo loquitur Com. ſuperius comento. 32. huius lib. ubi dicit ꝙ omnis tranſmutatio per ſe eſt in tempore, & ꝙ tranſmutatio in non tẽpore eſt tranſmutatio per accidens, &c. Secundo eſt notãdum ſm Com. ꝙ illa declaratio. ſ. in generatione, & corruptione, nõ eſt declaratio exemplaris, ſed eſt declaratio ad dirigendum conſiderantem, nõ qa hoc declaretur in alijs tranſmutationibus, ſed quia declaratur illud quod eſt ignotum naturaliter a noto, ſed ſecũdum quod declaratur illud ꝙ eſt maioris latentiæ ex eo, ꝙ eſt ignotum naturaliter, & illud ꝙ eſt maximum, & ſecundum hunc modum uſitatur in deſcriptionibus, & diffinitionibus uia diuiſionis, & exemplificationis, & hæc Com. Tertio eſt notãdum ſm Com. hic ꝙ in tranſmutatione inter contradictoria ſic ſe habet extremum ad extremum, ſicut in motu uero medium ſe habet ad extremum quia ſicut in motu uero illud ꝙ mutatur cum mutatum eſt, eſt in eo in quo primo mutatum eſt, ꝙ quidem in rei ueritate eſt medium, & nõ extremum ſimpliciter, ſic in mutatione inter contradictoria ꝙ mutatur cum mutatum eſt, eſt in extremo in quo mutatum eſt primo, non in medio, cum inter illa extrema non ſit medium, & quia concluſio principaliter intenta eſt manifeſta in mutatione ſecũdum contradictionem eo, ꝙ ibi non eſt medium, ut dictum eſt, ideo ſubiungit P. d. ꝙ ſicut eſt in mutatione ſecundũ contradictionem, ita eſt in alijs mutationibus, quia ſicut in illa mutatione extremum ſe habet ad extremum, ita in alijs mutationibus ſe habet medium ad extremum.

Secũdum notan.

Tertium notan.

Præterea, ſi quæque ſumatur, hoc ẽt in uniuerſis eſſe patebit, ſi ipſum mutatum alicubi, aut in aliquo eſſe neceſſe eſt. Quoniam enim id æquo eſt mutatũ relinquit, atque ipſum alicubi eſſe neceſſe eſt, aut in hoc erit, aut in alio. At ſi in alio ut in c, id profecto quod in ipſum b, eſt mutatum rurſus in b, mutatur ex c. Ipſum namque c, non erat ipſi cohęrens b. Mutatio enim continua eſt, quo fit, ut ipſum mutatũ cum eſt mutatum, ad id mutetur, in quod eſt mutatum, quod fieri nequit. Id ergo quod eſt mutatum, in eo eſſe in quod eſt mutatum neceſſe eſt.

Amplius autem & ſecundum unamquamque accipientibus manifeſtum eſt ſi quidem neceſſe eſt quod mutatũ eſt eſſe alicui. ex quo mutatũ eſt, aut in al quo. Quoniã ãt ex quo mutatũ eſt deficit: neceſſe eſt aũt eſſe alicubi aut in hoc, aut in alio erit: ſi quidem igitur in alio, ut in ipſo c, qđ in ipſum b, mutat eſt iterum ex c, mutatur in b. Non .n. erat habitum ipſi b. Mutatio enim continua eſt. Quare quod mutatum eſt: quando mutatum mutatur in quod mutatum eſt: hoc autem eſt impoſſibile: neceſſe ergo quod mutatum eſt: eſſe in hoc in quod mutatum eſt. Tex.c.42.

Demonſtratio.

A C B

Terminus a quo. Medium. Terminus ad quem.

HÆc eſt tertia particula primæ partis principalis huius capi. in qua declaratur concluſio principaliter intenta per rõnem ducentem ad impoſſibile quæ talis eſt. Si detur oppoſitum concluſionis. i. quod illud quod mutatur: Secunda declaratio cõcluſionis.

mutatur, cum mutatum eſt, non eſt in eo in quod mutatum A eſt ſequitur impoſſibile, ſcilicet quòd aliquid quod mutatum eſt, mutatur ad illud in quòd mutatum eſt, quod eſt impoſſibile, quia ſic deambulans deambularet ad locum in quo eſt, quod eſt impoſſibile. conſequentia probatur ſic. Sit illud ex quo mobile mutatur a, & illud in quod mutatum eſt ſit b, & moueatur continue ab a, in b, tūc illud quod mutatur non eſt a, quia ſeparatur ab a, & non eſt in eo a, quo ſeparatur, nec in b, per hipothe. quia b, eſt illud in quod mutatum eſt, & certum eſt, ꝙ eſt alicubi, igitur eſt in aliquo alio, & ſit illud c, cum igitur a, b, c, non ſint conſequenter entia, quia ſic nō eſſet motus continuus, oportet ꝙ quādo mobile eſt in c, ꝙ tunc mutaretur in b, quoniam c, eſt medium inter a, & b, & per ſuppoſitum mobile continue mouetur ab a, in b, ergo illud quod mutatū eſt in b, mutatur in b, quod eſt impoſſibile, quia ſic exiſtens in aliquo loco deambularet ad illum locum, & hæc ratio concludit uniuerſaliter de omni transmutatione, quia omne quod transmutatur cum transmutatum eſt, eſt in eo in quod transmutatum eſt.

Patet igitur & ipſum factum tum eſſe cum factum eſt, & ipſum corruptum tum non eſſe cum B eſt corruptum. Hoc enim & ſi de omni mutatione eſt dictum, maxime tamen in ea dilucidum eſt; cuius termini contradictoriam ſubeunt oppoſitionem. Patet igitur ipſum mutatum in eo eſſe in quod eſt mutatum cum mutatum eſt primo.

Tex.c.43. *Manifeſtum igitur eſt, & quod factum cum factum eſt erit, & quod corruptum eſt, non erit, uniuerſaliter enim dictum eſt, & de omni mutatione, & maxime eſt manifeſtum in ea quæ eſt ſecundum contradictionem. Quod quidem igitur quod mutatum eſt cum mutatum eſt primum in illo eſt manifeſtum eſt.*

29.concl. huius lib. EX concluſione iam declarata phyloſophus concludit uigeſimānonam concluſionem huius lib. quæ eſt iſta, uidelicet ꝙ omne quod fit quando factum eſt habet eſſe, & omne quod corrumpitur quando corruptum eſt habet non eſſe, & hoc ſequitur ex concluſione præcedenti, nā omne quod fit quando factum eſt mutatum eſt in eſſe, & illud C quod corrumpitur quādo corruptum eſt mutatum eſt in nō eſſe, cum ergo omne quod transmutatur quando transmutatū eſt ſit in eo in quo transmutatum eſt, ſequitur ꝙ omne qđ fit quando factum eſt habet eſſe, & omne quod corrumpitur qñ corruptum eſt habet non eſſe, unde uniuerſaliter eſt uerum de omni transmutatione, ꝙ omne quod transmutatur qñ transmutatum eſt, eſt in eo in quod transmutatum eſt, & eſt maxime manifeſtū in trāſmutatione ſecūdum cōtradictionē.

Id autem in quo primo quippiam eſt mutatum, indiuiduum eſſe neceſſe eſt. Atque id dico primum, quod non ex eo eſt tale, quia aliquid ipſius eſt tale. Sit enim diuiſibile literis a, c, deſignatum, atque diuiſum in b. Si igitur in a, b, aut rurſus in b, c, eſt mutatum, non in ipſo primo a, c, eſt mutatum, ſin in utroque mutatur. In utroque enim aut mutatum eſſe aut mutari neceſſe eſt, & in toto ſane mutatur. At mutatum eſſe ſupponebatur. Eadem eſt ratio & ſi in D altero mutatur, in altero eſt mutatum. Erit enim quod prius primo. Quare non erit id diuiſibile in quo eſt mutatum.

Tex.c.44. *In quo autem primo mutatum eſt, quod mutatum eſt, neceſſe eſt athomum eſſe. Dico autem primum quod non per alterum aliquid ipſius eſſe huius ſit. Sit igitur diuiſibile quod eſt a. c. & diuidatur ſecundum b, ſi quidem igitur in a, b, mutatum eſt, aut iterum in b, c, non utique in primo quod eſt a, c, quod mutatum eſt erit, ſi autem transmutabatur in utroque, neceſſe eſt enim in utroque transmutatum eſſe, aut transmutari, & utique in toto transmutabitur, ſed erat mutatū. Eadē autē ratio, & ſi in hoc quidem mutatur, in hoc autem mutatum eſt. Erit .n. aliquid primo prius. Quare nō erit utique diuiſibile in quo mutatum eſt.*

A

Demonſtratio.

A — B — C

Illud in quo primo aliquid mutatum eſt.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius cap. in qua determinatur de mutato eſſe quantum ad eius menſurā, & intēdit P. declarare ꝙ illud in quod aliquid eſt primo mutatum eſt indiuiſibile, & hæc eſt trigeſima concluſio huius lib. primo tamen exponit P. quid intendit per primum. Deinde probat concluſionem Dicit igitur P. primò ꝙ per primum intendit illud quod eſt tale, non quia aliqua pars eius eſt talis. Primum enim eſt illud quod non probatur de aliquo propter aliud, ut dicit hic Comm. Primum igitur in quo aliquid eſt mutatum, eſt illud in quo eſt mutatū non ratione partis, nec ratione alicuius alterius, & illud nō eſt tempus, ſed inſtans, ut dicit Comm. in fine huius commēti, concluſio igitur probatur per rationem ducentem ad impoſſibile ſic. Detur oppoſitum concluſionis, ſcilicet ꝙ illud in quo aliquid eſt primo mutatum ſit diuiſibile, & ſit illud a, c, cuius una pars ſit a, b, & alia pars ſit b, c, tunc uel oportet dicere, ꝙ mobile in utraque parte mutatur, uel ꝙ in utraque parte mutatum eſt, uel ꝙ in una parte mutatur, & in alia parte mutatum eſt, ſi detur ꝙ in utraque parte mutatur, igitur mutatur in toto a, c, ſed poſitum eſt ꝙ in a, c, eſt mutatum ergo ſimul transmutatur, & transmutatum eſt, quod eſt impoſſibile, ſi uero detur, ꝙ in utraque parte eſt trāſmutatū, tunc non eſt primo tranſmutatum in toto a, c, ſed prius eſt tranſmutatum in una parte quam in alia, & ponitur eſſe primo tranſmutatum in toto a, c. ergo illud quod eſt primū nō eſt primum, quod eſt impoſſibile. Si autem detur tertium membrum, uidelicet, ꝙ in una parte tranſmutatur & in alia parte tranſmutatum eſt, tunc non eſt tranſmutatum in toto a, c. niſi gratia partis, & ſic totum a, c, non eſt primū in quod tranſmutatum eſt, & ſic illud quod eſt primum, nō eſt primū, quia a, c, ponitur eſſe primum in quo mobile tranſmutatū eſt, & ſic patet ꝙ illud in quo aliquid eſt primo mutatum eſt indiuiſibile, quia ſi detur oppoſitum, ſcilicet ꝙ ſit diuiſibile, ſequitur impoſſibile, ut deductum eſt. Sed forte diceret aliquis ꝙ adhuc poſſet dari aliud membrum, ſcilicet ꝙ mobile quieſcit in utraque parte, hoc remouet Com. dicēs ꝙ ſi mobile quieſcit in utraq. parte, tunc quieſcit in toto, ita ꝙ nōdum incepit moueri, quod eſt impoſſibile, quia ſic eſſet mutatum antequam mutaretur, quod eſt impoſſibile. Vnde dicit Commen. ꝙ phyl. tacuit iſtam diuiſionem, & iſtud membrum diuiſi dicentem, ꝙ in utraque parte erit quieſcens, quia eſt manifeſta cauſa.

Patet igitur tam corruptum, quam generatum, in indiuiduo corruptum eſſe ac generatum.

Manifeſtum eſt igitur, quia & quod corruptum eſt, & quod factum eſt in athomo, hoc quidem corruptum, hoc autem factum eſt. Tex. c.45.

EX hac concluſione iam declarata phyloſophus cōcludit concluſionē trigeſimamprimam huius lib. quæ eſt ꝙ illud quod factum eſt, eſt factum in indiuiſibili, & illud ꝙ corruptum eſt, corruptum eſt in indiuiſibili, hæc concluſio probatur ſic. Quod factum eſt, factum eſt in illo in quo primo mutatum eſt, & quod corruptum eſt, corruptum eſt in illo in quo primo mutatum eſt, ſed illud in quo primo aliquid mutatum eſt, eſt indiuiſibile, ergo quod factum eſt, factum eſt in indiuiſibili, & quod corruptum eſt, corruptū eſt in indiuiſibili. Et Comment. dicit hic ꝙ demonſtratio præcedens per quam probatur ꝙ illud in quod aliquid mutatū eſt primo, & indiuiſibile eſt in tranſmutationibus indiuiſibilibꝰ quæ habent principium & finem, tranſmutationes uero indiuiſibiles, ſcilicet quæ ſunt in indiuiſibili. verbi gratia generatio & corruptio ſunt in forma, & forma eſt indiuiſibilis, manifeſtum eſt igitur de eis quòd iſtæ tranſmutationes ſunt in rebus indiuiſibilibus, hęc Comm. Item dicit Com. quòd ex demonſtratione præcedenti non apparet quòd generatio, & corruptio ſint in indiuiſibili, quia demonſtratio prædicta eſt de tranſmutationibus diuiſibilibus, & generatio & corruptio non ſunt diuiſibiles, ita quòd habeant principium, & finem, ſed forte tranſmittit nos ad hoc quod dictum eſt prius quod generatio, & corruptio ſunt fines tranſmutationis, ſcilicet alterationis, & declaratum eſt hic quod finis trāſmutationis eſt indiuiſibilis. Item dicit Com. quod generatio, & corruptio non diuiditur in magis, & minus, ſicut nec terminus generationis diuiditur in magis & minus, quoniam non

30.concl. huius lib.

B

C

41.concl. huius lib.

D

Idē tertio Phy. c.68.

intel-

intelligitur quòd unus homo ſit magis homo quam alius, nec ꝙ unus equus ſit magis equus quam alius, ſicut intelligitur una albedo magis albedo quam alia, & ideo generatio & corruptio non ſunt motus, ſed ſequuntur motũ. Vnde dicit Com. ꝙ phyl. forte intendit per indiuiſibile in generatione & corruptione formam, & hæc eſt ſententia Comm. & quaſi uerba eius. Sed hic eſt unum dubium, quia aut accipit hic Com. indiuiſibile ꝓ indiuiſibili ſecundum gradus, & ſic non eſt uniuerſaliter uerum, ꝙ forma ſubſtantialis ſeu terminus generationis eſt indiuiſibilis. Nam ſecundum Com. tertio cęli, formę ſubſtantiales elementorũ intenduntur & remittuntur, aut accipit indiuiſibile pro indiuiſibili ſecũdum extenſionem, & ſic non eſt uerum uniuerſaliter ꝙ forma ſubſtantialis eſt indiuiſibilis, nam formæ ſubſtantiales inanimatorũ diuiduntur, ſecundũ diuiſionẽ materiæ, ut patet de formis elementorum & aliorum inanimatorũ. Dicendũ igitur ꝙ Com. loquitur hic de diuiſibilitate ſecundũ magis & minus, ut patet per uerba ſua, forma. n. ſubſtantialis quę ſubito generatur non ſuſcipit magis & minus, & hoc intendit Com. hic. Et cũ dicitur ꝙ formæ ſubſtãtiales elementorũ ſuſcipiũt magis & minus, dico ꝙ non eſt uerum, nec eſt de intentione Com. hic, ideo hic ipſe innuit contrariũ. Vnde tamen ſi concedimus ꝙ formæ ſubſtantiales elementorum ſuſcipiant magis & minus, habemus dicere ꝙ formæ ſubſtantiales elementorum non acquiruntur ſubito, ſed in tempore, & de talibus formis ſubſtantialibus non loquitur hic Commen. ſed de formis ſubſtantialibus acquiſitis in non tempore; cuiuſmodi ſunt formæ ſubſtantiales mixtorum.

Dubium.

Solutio.

B Biſariam autem dicitur id in quo primo quippiã eſt mutatum. Vno modo in quo primo finita mutatio eſt. Tunc enim uere dicere licet illud eſſe mutatum. Altero in quo primo mutari cœpit.

Dicitur autem in quo primo mutatum eſt dupliciter. Aliud quidem in quo primo perfecta eſt mutatio. Tunc enim uerum eſt dicere quòd mutatum eſt. Aliud uero in quo primo cœpit mutari.

HÆc eſt tertia pars principalis huius cap. in qua determinatur de ordine & habitudine ipſorum mutatorũ adinuicem in qua phyl. intendit declarare ꝙ in motu non eſt accipere primum in quo mobile eſt mutatum, & ita probatur ꝙ in motu non eſt accipere primum mutatum eſſe. Vnde iſta pars continet tres particulas ſecundũ ꝙ ex parte trium oſtendetur non eſſe primum: nam in prima particula oſtenditur non eſſe primũ ex parte temporis. In ſecunda ibi. [Neque itaque in eo qđ mutatum eſt.] Oſtenditur non eſſe primum ex parte mobile. In tertia ibi. [Quod quidẽ igitur neque.] Oſtenditur non eſſe primũ ex parte termini ad quẽ eſt motus. In prima igitur particula huius partis. Phyl. exponit intentionem ſuam diſtinguens illud in quo aliquid põt dici primo mutatum eſſe. Deinde probat concluſionem quã intendit. Dicit igitur phyl. primo ꝙ illud in quo aliquid primo mutatum eſt poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ut ſit illud in quo mutatio eſt perfecta & terminata. Alio modo ut ſit illud in quo mobile incepit mutari. Primo modo eſt dare primum in quo mobile eſt mutatum, & ſic intelligitur illud quod eſt ſuperius declaratum, ſcilicet illud in quo mobile eſt primo mutatum eſt indiuiſibile, ſed ſi accipiatur ſecũdo modo, ſic non eſt accipere primum, quia non eſt accipere aliquam partẽ tranſmutationis quin illã præcedat alia pars, & iſto modo intelligitur contratio, ſcilicet ꝙ non eſt accipere primũ in quo mobile mutatum eſt, loquendo de mutato eſſe, in potentia continuante partes motus adinuicem, non de mutatu eſſe in actu terminante motum in actu.

C

D Id igitur quod in fine mutationis dicitur primũ eſt, uerę que dicitur eſſe. Nam & fit ut finiatur tandem mutatio, & eſt exitus finiſve mutationis. Quem iam & oſtendimus indiuiſibilẽ eſſe, propterea quod ultimum eſt. At quod in principio mutationis dicitur primum, id omnino non eſt. Non eſt enim mutationis principium, nec id in quo primo temporis mutabitur. Sit enim primum a,d. Hoc igitur indiuiſibile quidem non eſt. Accidet enim ut ſint hærentia ipſa nunc. Præterea ſi in f, a, tempore toto quieſcit, ponatur enim in illo quieſcere, & in a, quoque

A quieſcit. Quare ſi ipſum a,d, partibus uacet, ſimul quieſcet atque erit mutatum. In a, namque quieſcit, in d, uero mutatum eſt.

Secundum quidem igitur finem mutationis quòd primum dicitur exiſtit & eſt, contingit enim perfici mutationem, & eſt mutationis finis, quod oſtenſum eſt indiuiſibile eſſe: propter id quòd finis eſt. Quod autem ſecundum principium omnino non eſt, non enim principium eſt mutationis, neque in quo primo ipſo mutabatur. Sit enim primum in quo ſit a,d, hoc igitur indiuiſibile quidem non eſt, accidit. n. habita eſſe ipſa nunc. Amplius ſi in c, a, tempore omnino quieſcit, ponatur. n. quieſcens in a, quieſcit. Quare ſi impartibile eſt a,d, ſimul quieſcet & mutatum erit. In a, quidem enim quieſcit. In d, autem mutatum eſt. Tex.c.46

B QVòd non ſit dare primum ex parte temporis in quo mobile primo mutatum eſt, intelligendo per primũ in quo &c. ſ. primum in potentia & non primum in actu, declarat phyl. & hæc eſt trigeſimaſecunda concluſio huius lib. ſ. ꝙ non eſt dare primum ex parte temporis in quo mobile mutatum eſt, loquendo de primo in potentia. Primo tamen narrat phyl. ꝙ eſt dare primũ in quo mutatio eſt cõpleta & perfecta, quod patet: quia poſsibile eſt mutationem terminari & eſſe perfectã, & iſtud probatum eſt ſuperius eſſe indiuiſibile, ſed ꝙ non ſit dare primum ſimpliciter ex parte temporis in quo mobile primo incepit mutari in fine in quo eſt mutatum, loquendo de mutato eſſe in potentia declarat, & ſic probatur concluſio intenta, probatur igitur concluſio per rationem ducentem ad impoſsibile ſic, ſi ſit aliquid ex parte temporis in quo mobile primo mutatum eſt ſit iſtud a,b, tunc quæro an a,b, eſt diuiſibile aut indiuiſibile, & primo probatur ꝙ non poteſt dici ꝙ eſt indiuiſibile. Secundo ꝙ non poteſt dici ꝙ eſt diuiſibile, & ſecundum hoc hæc particula continet duas partes, quia in prima probatur ꝙ illud in quo aliquid primo mutatum eſt non eſſe indiuiſibile. In ſecunda ibi. [Quoniam autem non eſt.] Probatur ꝙ illud in quo aliquid primo mutatum eſt non eſt diuiſibile. In prima igitur parte probatur ꝙ non conuenit debere ꝙ illud in quo mobile primo mutatum eſt ſit indiuiſibile ꝓꝑ duo, primo quia mobile non tranſmutatur in initio tranſmutationis, in primo. n. inſtanti temporis menſurantis tranſmutationẽ mobile non tranſmutatur, ſi igitur ſit dare primũ indiuiſibile tẽporis in quo mobile eſt mutatum, cum inter illud indiuiſibile & inſtans quod eſt initiũ tranſmutationis non ſit mediũ, ſequitur ꝙ indiuiſibilia in tẽpore erunt immediata: quia inſtans quod eſt initiũ tranſmutationis & inſtans in quo mobile eſt primo mutatũ, erunt immediata, & ſic inſtans erit immediatum inſtãti, quod eſt impoſſibile. Idẽ etiam patet quia ſecundum hoc aliqua pars motus fieret in indiuiſibili, & pars motus non fit niſi in parte temporis. ergo indiuiſibile eſſet pars tẽporis, & per conſequens in tpe erunt indiuiſibilia immediata, quod eſt impoſſibile. Secundo probatur idem. ſ. ꝙ illud in quo mobile eſt primo mutatũ non poteſt eſſe indiuiſibile, quia ſi eſſet indiuiſibile, ſequitur ꝙ mobile in eodem indiuiſibili tẽporis moueatur & quieſcat, quod eſt impoſſibile. conſequentia probatur ſic, quia ſit ita ꝙ mobile in toto tpe præcedẽti a,b, quieſcat: modo ſi aliquid quieſcat in toto tpe primo quieſcit in quolibet ipſius tẽporis in quo natum eſt quieſcere, ſimiliter ſi aliquid mouetur in aliquo toto tẽpore primo mouetur in quolibet illius temporis in quo natũ eſt moueri, ſed a,b, eſt ultimum illius temporis in quo mobile quieſcit, & eſt primũ temporis in quo mobile mouetur. ergo ſi a,b, ſit indiuiſibile & ſit primum in quo mobile mutatũ eſt, oportet ꝙ mobile moueatur in a,b, quia prius non mouetur. ergo in a,b, mobile natum eſt moueri & quieſcere, & per conſequens in a,b, mobile ſimul mouetur & quieſcit. Intelligendum eſt ꝙ ſi aliquid quieſcit in aliquo toto tempore. Primo enim ſequitur ex hoc ſecundum ueritatem ꝙ illud quieſcit in ultimo illius temporis, ponendo tamen ꝙ illud tempus in quo mobile primo mouetur ſit indiuiſibile, quod oportet ſi ſit dare primum indiuiſibile temporis in quo mobile eſt mutatum: bene ſequitur, ꝙ ſi mobile quieſcat, vel moueatur in aliquo toto tempore ꝙ mouetur, uel quieſcit in vltimo illius temporis.

32.concl. huius lib.

Prima probatio.

Secunda probatio.

Cum autem non ſit partibus uacans, diuiſibile neceſſe eſt eſſe. Atque in quauis eius parte mutatũ eſſe.

eſſe. Etenim a,d, diuiſo, ſi in neutra quidē parte mutatum eſt, neque in toto ſaue mutatum eſt. Sin in ambabus mutatur, iu toto quoque mutatur.. Quod ſi in altera eſt mutatum, uou in toto primo mutatum eſt. Quare neceſſe eſt iu quacunque eſſe mutatum. Patet igitur nou eſſe id in quo primo mutatum eſt, quippe cum diuiſiones ſint infinitæ.

Tex.c.47. *Quoniam autem non eſt impartibile, neceſſe eſt diuiſibile eſſe, & in quolibet huiuſmodi mutatum eſſe. diuiſo enim ipſo a,d, ſi quidem in neutro mutatum eſt, neque in toto eſt a,d, ſi autem in ambobus mutatur, & in omni, ſi uero in altero tantum mutatum eſt non in toto primo, quare neceſſe eſt in quolibet mutatum eſſe, manifeſtum igitur eſt, ꝙ nō ē quo primo mutatū eſt, infinitæ n. diuiſiones ſunt.*

Demonſtratio.

C — A — D

Tempus præcedens A. D. — Aliquid temporis in quo primo mutatum eſt.

HÆc eſt ſecunda pars huius particulę in qua probato, ꝙ illud in quo mobile primo mutatum eſt non eſt in diuiſibile. Phyl. probat ꝙ illud in quo mobile primo mutatum eſt non eſt diuiſibile, & hoc ſic, ſi a, b, ſit primum in quo mobile ponitur moueri, vel mutatum eſſe & ſit diuiſibile diuidatur in duas partes, aut tunc in utraque parte mutatur, aut in neutra, aut in altera tantum, ſi in neutra parte mutatur. ergo non mutatur in toto, ſi detur ꝙ mutatur in altera parte tantum. ergo non mutatur in toto primo. ſi detur ꝙ mutatur in toto primo. ergo ſi a,b, ſit indiuiſibile, oportet ꝙ mobile moueatur in qualibet parte eius, ſed tempus eſt diuiſibile in infinitum: quoniam quacunque parte temporis ſecepta contingit accipere partem minorem & priorem, ergo non eſt dare primam partem, quia tēpus non habet primam partem: & ſic patet ꝙ ex parte temporis non eſt dare primum in quo mobile primo mutatum eſt uel mutatur.

At uero nec ipſius mutati quicquam erit primū quod eſt mutatum. Sit enim ipſius d,f, mutatum primum d,g. Nam omne quod mutatur demonſtratum eſt diuiſibile eſſe. Tempus autem iu quo d,b, mutatum eſt ſit h,k. Si igitur in illo toto ipſum d, g, eſt mutatum, iu dimidio minus fuit mutatum & prius ipſo d.g, & hoc rurſus aliud prius, & ſic ſemper. Quare nihil erit eius quod mutatur ꝙ primū ē mutatū.

Tex.c.48. *Neque itaque in eo quod mutatum eſt, aliquid ipſius prius eſt quod mutatum eſt. ſit enim d,z, quod primo mutatū eſt ipſius d,e, omne enim diuiſibile eſſe demonſtratū eſt quod mutatur. Tempus autem in quo d,z, mutatum eſt t,i, ſi ergo in omni d,z, mutatum eſt medio minus eſt quod mutatum eſt, & prius eſt ipſo d,z, & iterum hoc aliud, & illo alterum, & ſic ſemper, quare nihil erit primum mutantis quod mutatum eſt.*

Demonſtratio.

D — E

Pars mobilis quæ primo mutata eſt. — Mobile.

T — I

Tēpus in quod z, primo mutatū eſt.

HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis principalis huius cap. in qua ponitur ratio accepta ex parte mobile probans ꝙ non eſt dare primū tranſmutatum, unde phyl. intendit hęc declarare ꝙ ex parte mobile non eſt dare primū tranſmutatū. hoc eſt primam partē mobile tranſmutatam, & hæc eſt trigeſimatertia concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Sit ipſum mobile d,e, & quia omne mobile eſt diuiſibile ut probatū eſt ſup. ſit una pars eius quę primo mouetur, uel q̄ primo mutata eſt d,e, & moueatur d,e, pertrāſeūdo aliquod ſignū in ſpatio, ſi igitur d,e, ſit mutatū in aliquo tpe, ſequitur ꝙ illud quod mutatū eſt in medio tpe ſit in primo, & prius mutatū q̄ d,e, & eadem rōne eſt aliquid prius mu- 33. concl. huius lib.

A tatum q̄ illud, quia tempus diuiditur in infinitū, uel breuiter aliqua pars mobile prius pertranſit aliquod ſignū in ſpatio q̄ totū mobile: pars. n. mobile prius ſit ultra determinatum ſignū in ſpatio ꝙ totum mobile, & pars illius partis prius ſit ultra determinatū ſignū in ſpatio q̄ alia pars, & adhuc pars illius partis, & ſic in infinitū, & ſic nō eſt dare primam partē mutatā ultra determinatū ſignum in ſpatio, & ſic patet quod non eſt accipere aliquā partē ex parte mobile quæ ſit primo mutata. Intelligendū eſt ꝙ abſolute loquendo pars non mouetur priuſq̄ totū q̄ moto totu mobili mouetur qualibet pars mobile, unde nō eſt abſolute uerū ꝙ una medietas moueatur priuſq̄ totū, & medietas medietatis priuſq̄ ipſa medietas, immo oēs partes abſolute loquendo mouerentur ſimul, ſed reſpectu alicuius determinati ſigni in ſpatio non eſt accipere primā partem motā ultra illud ſignum, quia ſi detur aliquod determinatum ſignum in ſpatio antequam aliqua pars mobile ſit extra ſeu ultra illud ſignum, oportet ꝙ medietas illius ſit prius extra illud ſignum, & medietas medietatis, & ſic in infinitum, & ita debet intelligi illa propoſitio, ſcilicet ꝙ medietas mutatur priuſquam totum reſpectu alicuius determinati ſigni in ſpatio, ſicut ſi aliquis debeat intrare domū p feneſtrā, prius eſt una medietas medietatis intra feneſtrā q̄ totū, & eodē mō eſt de medietate medietatis.

B Patet igitur ex hiſce quæ diximus, neq. eius quod mutatur, ueq. tpis in quo mutatur primum aliquid eſſe. Ipſum aūt quo mutatur nou eodē modo ſe habebit. Tria uamq. eſſe dicuntur in ipſa mutatione, id quod mutatur, & id in quo, atq. id quo mutatur. Vt homo, tēpus, atq. albedo. Homo igitur ac tēpus diuiſibilia ſunt. Sed de albedine eſt alia ratio. Atque tamen per accidens omnia diuiſibilia ſunt. Cui nanq. albedo uel qualitas accidit, id eſt diuiſibile.

Quod igitur neq. in eo quod mutatur, neq. in quo mutatur tempore, nihil prius ſit, manifeſtū ex his quæ dicta ſunt ipſum autē quod mutatur, aut ſecūdū quod mutatur, nō ēt ſimiliter ſe hēbit. tria nāq. ſunt q̄ dicūtur ſecūdū mutationē, quod mutatur, & in quo, & in qd mutatur, ut, hō, tps, & albū, homo quidē igitur & tps diuiſibilia ſunt. De albo āt alia ratio eſt, propter id quod ſcdm accidens oīa diuiſibilia ſunt, cui enim accidit album aut quale illud diuiſibile eſt. Tex.c.49.

C HÆc eſt tertia particula tertiæ partis principalis huius cap. in qua oſtēditur ꝙ ex parte rei in qua eſt motus. ſ. ex parte termini ad quē non eſt accipere primū. Et primu recapitulat declarata, dicit ꝙ materiā eſt ꝙ non eſt aliqd primū ex parte tranſmutati, neq. ex parte tēporis in quo ſit tranſmutatio, neq. per ſe, neq. per accidens, non enim ſimiliter ſe habent illud quod tranſmutatur, & illud ſcdm quod tranſmutatur, & illud quod trāſmutatur nō hēt primū, neq. per ſe, neq. per accidens, ſed aliquid ſm quod tranſmutatur nō hēt primū, ſed hoc eſt per accidēs ut qualitas, ſed in ubi & q̄to non inuenitur primū oīno, nec per ſe, nec per accidēt, ut dicit Com. Sunt. n. tria in tranſmutatione de quibus dicitur non habere primū. ſ. ſubiectū tēpus & illud in quo mobile mutatur. v. g. ſubiectū ut homo tēpus in quo mobile tranſmutatur, & forma ad q̄ tranſmutatur ut albū, & iſta nō ſunt eodē modo diuiſibilia, quia ſubiectū & tēpus ſunt per ſe diuiſibilia, ſed albū ſeu albedo non eſt diuiſibile, niſi quia recipit

D in ſubiecto diuiſibili. Intelligendū eſt ꝙ diuiſio albedinis p accidens eſt dupliciter vna ſm extenſionem ſubiecti ſecūdū ꝙ una pars albedinis eſt in una parte ſubiecti, & alia pars in alia parte ſubi. Alio modo eſt diuiſio albedinis ſm intentionē & remiſſionem, & iſtam diuiſionē non habet a ſubo, ſed a natura ſua intrinſeca, qm ſubm non diuiditur ſcdm intentionē & remiſſionē, & ſi ſubm eſſet cauſa iotētionis & remiſſionis, tunc ois forma recepta in tali ſubiecto poſſet intendi, & remitti, quod falſum eſt. Item ſi albedo eſſet ſeparata a ſubiecto ſicut eſt in hoſtia conſecrata adhuc poſſet albedo, & intendi & remitti, ut patet ad ſenſum. Item intelligendū ꝙ Com. dicit hic ꝙ illud quod tranſmutatur ad tps in quo eſt tranſmutatio ſunt diuiſibilia per ſe, & eorum ſecundū q̄ uel ad quæ eſt tranſmutatio quędā ſunt diuiſibilia per ſe ut magnitudo & quantitas, & quædam per accidens ut qualitas. Et dicit Comm. ꝙ neque ſecundum ꝙ tranſmutatur neq. tempus in quo eſt uis motus, habet primum omnino, neq. p ſe neq. per accidēs, quia ſunt diuiſibilia per ſe, ſed nullo modo Idem ſup. cō. 17. 19. & inf. 59.

illud

illud quod diuiditur per accidens inuenitur per ſe, & nõ per accidens, hæc Comm. Intelligendum eſt q quia qualitas nõ eſt per ſe diuiſibile, ideo quantum eſt ex natura qualitatis nõ repugnat ſibi habere primũ, & hoc intelligit Com. dicit q nihil quod diuiditur per accidens innenitur primum, hoc eſt quantum eſt ex natura ſua non repugnat ſibi habere primum, nunquam tamen de facto habet primum, ſed hoc eſt per accidens, quia ſemper de facto extenditur ad extenſionem ſubiecti. Iſtis ſuppoſitis cum dicit.

A

Nam neque in his erit primum quæ per ſe, & nõ per accidens dicontur diuiſibilia quales ſunt magnitudines ipſe. Sit enim mobile a,b, motum ex b, in c, primum. Igitur ſi indiuiſibile ſit ipſum b,c, parte uacana erit hærens parte uacãti. Sin diuiſibile, erit aliquid ipſo c, prius in quod eſt mutatũ, & illo rurſus aliud prius, & ſic ſemper. Nunquã .n. diuiſio deficit. Quare non erit quicquã primum in qđ eſt mutatũ.

B

Quoniam quæcunque diuiduntur ſecundum ſeipſa diuiſibilia, & non ſecundum accidens, neq. in his erit primũ, ut in magnitudine. ſit.n. in quo eſt a,b, magnitudo, motum autem ſit ex b, in c, primum igitur ſi quidem indiuiſibile erit b,c, impartibile impartibili erit coniunctum, ſi uero diuiſibile erit aliquid ipſo c, prius in quod mutatum eſt, & in illo iterum aliud, & ſic ſemper propter id quod nullo modo deficit diuiſio in b, ſi primo motum ſit a,b, in c, quare non erit primum in quod mutatum eſt.

Demonſtratio.

A C B

Magnitudo. pars magnitudinis.

PHyloſophus probat q in motu facto ad per ſe diuiſibile non eſt accipere primum ex parte termini ad quem eſt motus, & hæc eſt trigeſimaquarta concluſio huius lib. q

34. concl. huius lib. Probatur primo in motu locali, ex parte.n. magnitudinis ſuper quam ſit motus localis non eſt accipere primum, quod probatur, qa ſi ex parte magnitudinis eſſet primũ, aut illud eſſet diuiſibile aut indiuiſibile ſi indiuiſibile eadem ratione alia pars eſſet indiuiſibilis, & ſic in continuo eſſet indiuiſibile immediatum indiuiſibili, ſi uero ſit diuiſibile, oportet q medietas pertranſeatur antequam totũ pertranſeatur, & medietas illius medietatis ante illã medietatẽ, & ſic in infinitũ, & ſic non eſt dare primũ, quia ante quancunq. partẽ pertranſitam eſt accipere partem prius pertranſitam unde Phyl. ponit hanc rõnem in terminis a,b,c, & ſatis patet. Intelligendũ eſt hæc q Phyl. intẽdit probare q ex parte magnitudinis non eſt dare primũ pertranſitũ, nec primũ in quod mobile eſt trãſmutatum, quia ex quo omne mobile eſt diuiſibile ut prius probatum eſt, oportet q illud quod de magnitudine pertranſitur ſit diuiſibile, ſed omne diuiſibile in magnitudine eſt diuiſibile in infinitum, & per conſequens non eſt aliquod primum pertranſitum ex parte magnitudinis, quod ſi indiuiſibile nõ pertranſeatur, patet quia illa quæ pertrãſeũt per motũ continuũ non ſunt mediata, aliter non eſſet motus continuus, ſed in magnitudine non eſt diuiſibile immediatũ indiuiſibili, quod igitur phyl hic probat q ex parte magnitudinis nõ eſt accipere primũ, eſt ſic intelligendũ, uidelicet q ex parte magnitudinis non eſt accipere primũ, non ſic intelligendum q ex parte magnitudinis non eſt dare primũ pertranſitum, tamen primum indiuiſibile ex parte magnitudinis bene eſt dare, ſed illud non eſt pertranſibile.

C

Similiter res ſeſe habet & in quantitatis mutatione Nam & hæc in continuo eſt.

Similiter autem & in quantitatis mutatione, & hoc quidem enim in continuo eſt.

IDem probatur in motu ad quantitatem.f. q non eſt dare primum ex parte termini ad quem, quia in per ſe quanto & continuo non eſt accipere primum, ſed motus ad quãtitatẽ eſt aliquid per ſe quantũ, & per ſe cõtinuum. ergo &c.

D

Patet igitur in ſolo qualitatis motu per ſe indiuiſibile eſſe poſſe.

Manifeſtum igitur quòd in ſola mutatione quæ eſt ſecundum qualitatem contingit indiuiſibile per ſe eſſe.

A

EX his concludit phyl. q in ſola mutatione quæ eſt ſecũdum quantitatem contingit indiuiſibile eſſe.i. motu ſecundũ quantitatem eſt accipere terminum indiuiſibilẽ per ſe accipiendo indiuiſibile negatiue, quia quantitas ſecũdum quã, uel ad quã eſt motus alterationis non eſt diuiſibilis per ſe, & ideo eſt indiuiſibilis per ſe, quia accipiendo indiuiſibile negatiue.i. non diuiſibile per ſe, & eſſe indiuiſibile p ſe, ſed tamẽ qualitas ſecundũ quã uel ad quã eſt motus alterationis eſt diuiſibilis per accidens ad diuiſionem ſui ſubiecti, & ideo ſi ex parte ſubiecti non eſt accipere primum, ſequitur q ex parte qualitatis extenſę in ſubiecto non eſt accipere minimũ inexiſtens totum, quia non eſt accipere in naturalibus minimũ inexiſtens, ſed minimum per ſe exiſtens contingit accipere. Notandum eſt q Cõmẽ. dicit hic q minimũ eius quod poteſt eſſe coloratum in actu eſt terminatũ, quẽadmodum minimum eius quod poteſt eſſe aliquod demonſtratum in actu eſt terminatum, verbi gratia, quoniã minima aqua eſt terminata, & ſimiliter eſt de aliis corporibus ſimplicibus & compoſitis, hæc Comm. Intelligendum eſt q ſecũdũ intentionem Com. contingit accipere minimũ naturale in actu quo minus non poteſt per ſe exiſtere, tñ minus eo ut pars ſua põt inexiſtere toti & in rebus coloratis eſt accipere minimum coloratum quo minus non poteſt per ſe exiſtere. ſeu in actionem debitam ſpeciei, & ita eſt dare minimum colorem potentem perficere partem inexiſtentem toti, immo omni tali colore dato eſt dare colorem minorem. Idem ſup. cõ. 18. & q ibi.

B

Cum autẽ omne quod mutatur in tempore mutetur, mutari uero in tempore dicatur, & ut in primo, & ut per aliud, quo pacto in anno mutari dicitur quia mutatur in die.

Quoniam autem omne quod mutatur, in tempore mutatur. Dicitur autem in tempore mutari, & ſicut in primo, & ſicut ſecũdũ alterũ, ut in anno, quia in die mutatur. Tex.c.32.

ISted eſt tertium capitulum huius tractatus in quo determinatur de ordine ipſius moueri ad mutatum eſſe, & econuerſo. Et intendit phyloſ. declarare q omne moueri præceſſit mutatum eſſe, & econuerſo, & continet hoc capitulum quatuor partes principales, quia in prima declaratur q omne quod mouetur in aliquo tempore primo mouetur in

C

qualibet parte illius temporis. In ſecunda ibi. [Oſtenſũ aũt.] declaratur, q etiam omne moueri præceſſit mutatum eſſe. In tertia ibi. [Non ſolum autem.] declaratur q omne mutatum eſſe præceſſit moueri. In quarta uero ibi. [Eadem.n. demonſtratio.] probat phyl. ſpecialiter in non continuis, ſcilicet in mutationibus ad ſubſtantiam, & qualitatem q omne mutatum eſſe præceſſit moueri. Prima pars continet duas particulas, quia in prima phyl. præmittit quædam neceſſaria ad propoſitum oſtendendum. In ſecunda ibi. [In quo primo &c.] oſtendit propoſitum. In prima igitur particula huius partis phyl præmittit duo neceſſaria ad propoſitum, quorum primum eſt q omne quod mutatur, mutatur in tempore. ſecundum eſt q in tempore dicitur aliquid moueri dupliciter. uno modo primo per ſe, alio modo ſecundũ alterum. rõne partis, ſicut dr̃ aliquid mutari in anno, quia mutat̃ in die, &c.

Id ſane quod mutatur in quacunque eius temporis parte mutari, in quo primo mutatur neceſſe eſt. Id ita eſſe patet quidem, & ex diffinitione ipſius primi. Sic enim ipſum antea diffiniebamus.

D

In quo primo tempore mutatur quod mutatur, & in quolibet huiuſmodi neceſſe mutari, manifeſtum igitur & ex diffinitione, primum enim ſicut diximus.

HÆc eſt ſecunda particula huius partis in qua Phyloſ. oſtendit propoſitum ſuum. & continet duas partes ſecundum q dupliciter oſtendit propoſitum ſuum. Secunda ibi. [Sed ex his manifeſtum eſt.] Cõcluſio igitur quã Phyloſ. intendit hic declarare eſt iſta, ſcilicet q omne quod mouetur in aliquo tẽpore primo mouetur in qualibet parte illius temporis, & hæc eſt trigeſimaquinta concluſio huius lib. quæ probatur dupliciter, & primo per diffinitionem eius quod eſt primum, primum enim dicitur quod non eſt ſecundum alterum, & ideo illud dicitur primo conuenire alicui quod conuenit ei ſecundum quamlibet partem eius, ut in principio quinti dictũ eſt, patet igitur per diffinitionẽ eius quod eſt primum q illud quod mutatur in aliquo tempore mutatur in qualibet parte illius temporis. Intelligendum eſt ſecundum Commen. hic q aliquid dicitur tranſmutari 35. concl. huius lib.

tari in aliquo toto tempore, quia illud eſt minimum in quo poteſt tranſmutari, quod non debet ſic intelligi, ſcilicet ꝙ ſit dare aliquod tempus minimum ſimpliciter, ſed ſic debet intelligi, uidelicet, ꝙ eſt dare minimum tempus quod eſt primum tempus in quo aliquid tranſmutatur, ſed non eſt dare minimum tempus in quo aliquid tranſmutatur ſecundũ partem, vt ſi aliquid tranſmutetur continuo per unam horam, & non ultra, illa hora eſt minimum tempus primum in quo mobile trãſmutatur, & ita eſt dare primum tempus minimũ, ſed non eſt dare minimum tempus in quo aliquid mutatur ſecundum partem, nam ſi aliquid mutaretur in una hora illud aliquid tranſmutatur in die ſecundum partem, & in ſeptimana ſecundum partem, & in anno ſecundum partem, & ſic in infinitum: & ideo non eſt dare minimum tempus in quo aliquid mutatur ſecundum partem, eſt tamen dare minimum tempus in quo aliquid mutatur primo, unde Com. propoſitio per minimum intelligit primum.

Patebit autem, & ex hiſce quæ deinceps dicemus. Sit enim tempus a,b, in quo quippiam primo moue-tur. Atque cum omne tempus ſit diuiſibile, diuida-B tur in e. In tempore igitur a,e, mouetur aut nõ mouetur, & eodem modo rurſus in ipſo e,b. Si igitur neutra in parte mouetur, in toto ſane quieſcit, alias impoſsibile eſt enim moueri ſi nulla in parte eius moueatur. Sin in altera tantum mouetur, non in a,b, tempore primo mouetur, per aliud enim in ipſo mouetur. Ergo quacunque in parte temporis moueatur neceſſe eſt.

Tex.c.51. *Sed & ex his manifeſtum. ſit enim in quo primo mouetur quod mouetur x,r, & diuidatur ſecundum K. Omne enim tempus diuiſibile eſt in x, r, tempore, aut mouetur, aut non mouetur, & iterum in r,k, ſimiliter. ſi quidam igitur in neutro mouetur, quieſcet itaque in omni. moueri enim in nullo huiuſmodi quod mouetur impoſſibile. ſi uero in altero ſolum mouetur, non utique in primo mouetur, quod eſt x,r, ſecundum enim utrunque motus eſt, neceſſe C eſt igitur in quolibet ipſius x,r, motum ipſum eſſe.*

Demonſtratio.

X K R

Tempus in quo primo aliquid mouetur. pars temporis.

HÆc eſt ſecunda pars huius particulæ in qua phyloſophus probat concluſionem intentam per aliam rationem. Cuius uirtus conſiſtit in iſto. Accipiatur primũ tempus in quo aliquid mutatur, & ſit illud tempus x,K, quæro tunc aut illud tempus mutatur in qualibet parte x,K, aut quieſcit in qualibet parte x,K, aut mutatur in una parte, & quieſcit in alia, ſi mutatur in qualibet parte habetur propoſitum, ſi autem quieſcit in qualibet parte, tunc quieſcit in toto & ponitur moueri in toto. ergo ſimul mouetur & quieſcit. quod eſt impoſſibile, & etiam eſt impoſſibile ꝙ aliquid moueatur in toto tempore, & ꝙ quieſcat in qualibet parte illius temporis, vt manifeſtum eſt per ſe. Si uero mouetur in una parte temporis x,K, et quieſcit in alia, tunc x,K, non eſt primum tempus in quo mutatur, quia non mutatur niſi ſe-D cundum partem.

Hoc autem demõſtrato, patet omne quod mouetur, prius neceſſario motum eſſe. Nam ſi in a,b, tempore primo per f,g, ſpatium quippiã motum eſt, id quod æque celeritate mouetur, ſimulq. incepit per dimidium in dimidio temporis erit motum. Quod ſi id tẽpore in eodem motum eſt per magnitudinẽ aliquam, & alterũ per eandẽ neceſſe eſt eſſe motum. Quare motum eſt id uti diximus quod mouetur.

Tex.c.52. *Oſtenſo autẽ hoc manifeſtum eſt quòd omne quod mouetur neceſſe eſt motum eſſe prius, ſi.n. in x,r, primo tẽpore r, mota eſt magnitudo. In medietate quod æque uelociter mouetur, & ſimul inceptum eſt medium erit motum, ſi autẽ ęque uelox in eodem tempore motum eſt aliquid, & A alterum neceſſe eandem motam eſſe magnitudinem, quare erit motum prius quod mouetur.*

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius ca. in qua declaratur ꝙ omne moueri ꝓcedit mutatum eſſe, & cõtinet tres particulas ſecundũ ꝙ tripliciter oſtendit propoſitum ſuum. Secũda autem ibi. [Amplius autẽ & hoc.] Tertia ibi. [Amplius autẽ ſi cõtinuo.] In prima igitur particula huius partis declarat phyl. per unã rõnem ꝙ oẽ moueri ꝓcedit mutatum eſſe, & hæc eſt trigeſimaſexta concl. huius lib. q̃ probatur ſic: Si mobile moueatur per aliquã magnitudinẽ in aliquo tpe, mobile æque uelox in medietate tpis mouebitur per medietatem magnitudinis. ergo illud mobile quod ponitur moueri per totam magnitudinem in medietate tẽporis mouebitur ſecundum medietatem magnitudinis. ergo illud totum moueri præceſſit mutatum eſſe ſecundũ medietatem magnitudinis, & eodem mõ eſt arguendum de medietate medietatis, quoniam mobile prius pertranſit medietatem medietatis, quam pertranſeat medietatem. ergo moueri ſecundum medietatẽ ꝓceſſit mutatum eſſe ſecundum medietatẽ medietatis, & ſic eſt adhuc arguendum de medietate illius B medietatis, & ſic in infinitum, cum igitur magnitudo ſit diuiſibilis in infinitum, ſequitur ꝙ omne moueri præceſſit mutatum eſſe, unde illam rationem ponit phyl. in littera, & ſatis patet. Intelligendum eſt igitur ꝙ concluſio eſt ſic intelligenda. ſ. ꝙ omne moueri antequam ſit completum præceſſit aliquod mutatum eſſe, ſed non debet ſic intelligi, uidelicet, ꝙ ante totum moueri, & quãlibet partẽ eius ſit aliquid mutatum, immo finẽ cuiuslibet moueri præceſſit aliquod mutatum eſſe, & hoc ſolum probat hæc demonſtratio phyloſ. Sed dubium eſt quare phyl. facit rationem de duobus motibus ponendo duo mobilia æque uelocia, & unum moueri per totam magnitudinem, & aliud moueri per medietatem magnitudinis cum citius, & facilius poſſit idem cõcludere per unũ mobile: nam mobile quod mouetur per totam magnitudinẽ ante pertranſit medietatem magnitudinis quã totam magnitudinem, & ſic poſſet argumentum fieri de uno mobili. Ad iſtud dubium reſpondet Comm. dicit, ꝙ hoc facit phyl. quia aliquis poſſet dicere ꝙ mobile pertranſit totam magnitudinem, & non pertranſit medietatem antequam pertranſiuerit totam magnitudinem cum pertranſire medietatem ſit per-C tranſire in potentia non in actu, quia ea quę ſunt in potẽtia intelligare debemus per ea quæ ſunt in actu, ideo phyl. facit argumentum de diuerſis mobilibus, quorum unum mouetur per totam magnitudinem, & aliud ſolum per medietatẽ magnitudinis. Iſto enim poſito non poteſt negari quin unum mobile pertranſit medietatem magnitudinis in medietate temporis in quo aliud pertranſit totam magnitudinem, & cum illa mobilia ſint æque uelocia ſequitur, ꝙ mobile pertranſiens totam magnitudinem in toto tempore pertranſit medietatem magnitudinis in medietate temporis.

26.concl. huius lib.

Prima ratio.

Dubium.

Solutio.

Præterea, ſi in a,b, toto uel quouis omnino tẽpore propterea motum dicimus quippiã eſſe, quod ipſius ultimum nunc accipimus, id eſt enim quod terminat, atq. inter ipſa nunc ſemper eſt tempus, in cæteris ẽt ſane ſimili mõ motum eſſe dicetur. Dimidii autẽ extremũ eſt ipſa diuiſio. Quare & in dimidio motum erit, & in quacũq. omnino parte. Semper.n. per diuiſionem continuo tempus ab ipſis nunc ter-D minatũ euadit. Quod ſi oẽ tps eſt diuiſibile, & id qđ eſt inter nunc ipſa tẽpus eſt uti diximus, omne profecto quod mutatur infinities eſt mutatum.

Amplius autem, & ſi omni tempore quod eſt x, r, motum eſſe dicimus, aut omnino in quolibet tempore, in accipiendo ultimum ipſius temporis nunc, hoc enim determinans eſt, & medium ipſorum nunc tempus eſt, & in alijs ſimiliter dicetur motum eſſe, medietatis autem ultimum diuiſio eſt, quare & in medio motum erit, & omnino in qualibet partium, ſemper enim ſimilis diuiſionis tẽpus eſt determinatum ab ipſis nunc: ſi igitur omne tempus diuiſibile eſt, medium autem ipſorum nunc tempus eſt, omne quod mutatur infinitè mutatum erit. Tex.c.53.

HÆc eſt ſcđa particula ſecũdæ partis principalis hui⁹ ca. in qua ponitur ſcđa ratio, ꝓbãs cõcluſionẽ intẽtã, q̃ rõ talis eſt. Oẽ tps eſt diuiſibile, & ſp inter partes tpis eſt Secunda ratio.

aſſignare

aſſignare aliquod nunc:& iſtud nunc præcedat nunc, quod eſt finis temporis,& hoc argumentatur ſic. Sicut inſtans ſe habet in tpe ita & mutatũ eſſe ſe hẽt in motu : ſed oẽ tẽpus pceſſit aliqđ inſtans hoc eſt quocũque tpe accepto anteq̃ ſit cõpletum eſt aliqđ nũc prius copulãs medietates illius tpis adinuicem: ſicut igitur inſtans in medio tẽporis pceſſit totũ tps modo iam expoſito mutatum eſſe ſecundum medium tẽporis præceſſit mutari ſecundum totum tẽpus: oẽ igitur moueri præceſſit mutatum eſſe,quia omne moueri pceſſit mutatũ eſſe q̃ eſt in medio tpis menſurãtis illud motum.Intelligẽdũ ſecundũ Cõ q̃ iſta ratio differt a prima in hoc,q̃a prima ratio pbauit concluſionẽ intẽtã p diuiſionẽ ſpatij,vt q̃a ſpatium eſt diuiſibile in infinitum:& ſp mutatum eſſe ſecundum minorem partẽ ſpatij pcedit moueri ſecũdũ minorem partem:& ideo oẽ moueri pcedit mutatũ eſſe:ſed iſta ſecunda rõ pbat cõcluſionẽ eãdẽ p diuiſionem tpis.Intelligẽdum etiam q̃ illud q̃ prius ẽ pbatũ,videlicet,q̃ illud q̃ mouetur in aliquo tpe primo mouet̃ in qualibet parte illius tpis eſt neceſſariũ ad iſtas demonſtrationes: q̃a P. hic ſupponit q̃ in minori tempore eſt minor motus,& q̃ in minori tpe minus ptranſitur de ſpatio,ſed hoc non oportet niſi mobile moueatur in qualibet parte tẽporis:ſi.n.mobile mouetur in anno : quia mouetur in una die tm̃ non plus pertranſit in anno q̃ã in illa die,& ideo ad hoc q̃ illa ſint uera quæ P. hæc ſupponit: oportet q̃ mobile moueatur in qualibet parte temporis.

In qua differat ſecunda rõ a prima.
Tex.c.54.

Præterea:ſi id qund enntinue mutatur,& non eſt corruptum neque ceſſauit a motu, aut mutari aut eſſe mutatum in quocũque neceſſe eſt : ut mutetur autem in ipſo nunc fieri nequit: in quocũque ſanè temporis puncto mutatum ſit ipſum neceſſe eſt. Quare ſi tempnris puncta ſint infinita:omne nimirum quod mutatur,infinities eſt mutatum.

Amplius autem ſi continue quod mutatur & non corrumpitur,neque pauſat a mutatione,aut mutari,aut mutatum eſſe, neceſſe eſt in quolibet,in ipſo autem nunc nõ eſt mutari,neceſſe ergo mutatum eſſe ſecundum unumquodque ipſorum nunc, quare ſi ipſa nunc infinita ſunt, neceſſe eſt omne quod mutatur infinite mutatum eſſe.

Tertia rõ.

HÆc eſt tertia particula ſecũdæ partis prin.huius ca. in qua ponit̃ tertia rõ probans cõcluſionem intẽtã quæ eſt quaſi declaratio vnius propõnis qua P. prius utebatur,quę eſt,in quolibet inſtãti temporis menſurãtis motũ mobile eſt mutatum,qua probata ſequit̃ concluſio principalis.Hæc igitur propoſitio iam dicta:qua P.prius vtebatur probatur ſic.Si aliquid mutabatur in aliquo tempore continue, & non corrumpit̃ neq. pauſat:neceſſarium eſt,q̃ in quolibet inſtanti illius tpis aut q̃ illud mutet̃:aut q̃ illud mutatũ eſt: ſed inſtans non mutat̃,quia prius probatum eſt,q̃ inſtans nõ eſt motus nec quies.ergo ſi aliqđ mouetur in aliquo tẽpore continue oportet q̃ illud in quolibet inſtans a primo inſtãti illius tpis ſit mutatum,& hoc dẽt intelligi de quolibet inſtãti a primo inſtanti tpis menſurantis motũ.Ex his põt pbari concluſio principalis ſic.Si aliquid mouetur in aliquo tẽpore continue in quolibet inſtãti continuante partes illius tẽporis adinuicem eſt mutatum mobile, & per conſequens in quolibet tali inſtanti eſt aliquid mutatnm eſſe:cum igit̃ oẽ moueri menſuret̃ tẽpore:& in qolibet ſunt infinita inſtãtia ſequit̃ q̃ in quolibet moueri præcedant infinita mutata eſſe.

Nnn ſolum autem id quod mutatur neceſſe eſt eſſe mutatum,ſed etiam ipſum mutatum,prius mutetur neceſſe eſt.Omne nãque qund ex quopiam in quippiam eſt mutatum:in tempnre eſt mutatum.Sic enim in ipſo nunc ex a,mutatum in b.In eodẽ igitur nunc in qun eſt in a,mutatum non eſt. Nam & in a,& in b,ſimul erit.Ipſum nãque mutatum:non eſſe in hoc ipſo cum eſt mutatum : antea demonſtrauimus. Quod ſi in alin ſit mutatnm:inter illa profecto medium tempus erit. Nnn ſunt enim hęrentia ipſius tempnris puncta.

A

Non ſolum autem quod mutatur neceſſe eſt mutatum eſſe,ſed etiam mutatum neceſſe prius mutari.Omne enim quod ex quodam in quoddam mutatum eſt,in tempore mutatum eſt:Sit.n.in ipſo nunc ex a,in b,mutatum eſſe.ergo in eodem quidem nũc in quo eſt in ipſo a,non mutatum eſt. Similiter enim eſſet in ipſo a,et in b.Quod enim mutatum eſt,quando mutatum eſt,quod non eſt in hoc,oſtenſum eſt prius, ſi uero in alio eſt, in medio erit tempus. Non enim coniuncta erunt ipſa nunc. Tex.c.55.

Demonſtratio.

A	B
Terminus a quo aliquid mutatur.	Terminus in quem aliquid mutatum eſt.

B

HÆc eſt tertia pars prin huius ca. in qua declaratur,q̃ omne mutatũ eſſe pcedit moueri,& hęc eſt trigeſima ſeptima concl.huius li.quę triplicitet pbat̃:& ſecũdũ hoc hæc pars cõtinet tres particulas.ſecũda ibi. [Q̃m igit̃ tẽpus].Tertia ibi.[Amplius ãt in magnitudine.]Cõcluſio igit̃ probãda eſt iſta.videlicet,q̃ oẽ mutatũ eſſe pcedit moueri: ſic,q̃ oẽ mutatũ,neceſſe eſt prius mutari.Hæc cõcluſio pbat̃ primo ſic.Quodcũque mutatũ eſſe accipiat̃ in q̃ mobile eſt mutatũ: oportet q̃ mobile ſit mutatũ in aliud ab aliquo termino,ſit igitur terminus a quo mutatur a,& illud in q̃ mutatum eſt ſit b,tunc quando mobile eſt in a, nondum mutatum eſt,ſed quando eſt in b,tunc mutatum eſt,cum igit̃ inter inſtãs in quo eſt mobile eſt in a,& inter inſtãs in quo eſt mobile eſt in b,ſit tps medium: oportet q̃ mobile in illo tẽpore medio moueat̃.ergo illud mutatũ eſſe datũ pcedit moueri.Et idẽ argumẽtũ eſt de quocũqoe mutato eſſe, & ita patet q̃ quodlibet mutatũ eſſe pcedit moueri.Sed hic dubitat̃: quia nõ uidetur q̃ cõcluſio ſit uera.q̃a in mutatione a cõtradictorio in contradictoriũ mutari nõ præcedit mutatũ eſſe: quia talis mutatio ẽ ſubita:& per conſequens mutari,& mutatum eſſe ſunt ſimul.Dicendum q̃ mutatio quæ eſt a cõtradictorio in contradictorium eſt finis mutationis ſucceſſiue, & ideo ibi mutatum eſſe eſt finis mutationis ſucceſſiue:& ſic mutari præcedit mutatum eſſe. Vnde eſt ſciendum q̃ nõ oportet q̃ ſp ante oẽ mutatum eſſe alicuius mutabilis præcedat mutari eiuſdem uel alterius.v.g.Totus aer illuminatur a ſole ſubito,& in tali mutatione aer eſt mutatus a lumine, & nõ fuit prius in mutari,ſed p hoc q̃ ſol mutatur ſecundũ locum,aer illuminatur ſubito in fine motus,& ideo ſecundum Com.phyl.hic intelligit de moueri,& mutato eſſe eiuſdem mobile,& ſic dico q̃ concluſio eſt ſic intelligenda.ſ.de mutatione ſucceſſiua tempore menſurata,quia in tali tranſmutatione neceſſe eſt,quod illud idem mobile quod eſt mutatum fuit prius in mutari ſeu in moueri.

37.concl. huius lib.
Prima rõ.
Dubium.
Solutio.

C

Cum igitur in tempnre ſit mutatum:tempus autem omne ſit diuiſibile,in dimidio ſanè mutatũ eſt: & in dimidij dimidio rurſus:& ſic ſemper. Quare antea mutabatur.

D

Quoniam igitur in tempore mutatum eſt:tẽpus autem omne diuiſibile,in media aliud erit mutatum , & iterum in illius medio aliud: & ſic ſemp.Quare mutabitur prius. Tex.c.56.

HÆc eſt ſecunda particula huius partis principalis, in qua ponitur ſecũda ratio probans eãdem concluſionem: quæ talis eſt.Oẽ trãſmutatũ tranſmutat̃ in tẽpore : & omne tempus eſt diuiſibile. ergo in medio temporis mobile prius eſt mutatum:quam in toto tempore , & prius eſt mutatum in medio illius medij q̃ã in toto illo medio: & ſic in infinitum.ergo omne mutatum eſſe pcedit moueri: quia moueri ſecundum medium temporis eſt prius,q̃ mutatum eſſe ſecundum totum tempus:vnde cum omne tempus ſit diuiſibile,non erit dare aliquod mutatum eſſe ante quod non eſt aliquod moueri, quia mutatum eſſe in fine temporis præcedit moueri in illo moueri. Intelligendum eſt, q̃ moueri præcedit mutatum eſſe ad terminum:ſicut illud q̃ eſt ad finem præcedit finem: ſimiliter moueri ſecundũ me-

Secunda ratio.

dium temporis præcedit mutatum eſſe ſecundum totũ tempus, & ſic loqtur phy. in iſta rõne dicens, ꝙ moueri pręcedit mutatum eſſe, quia moueri ſecundum medium temporis pręcedit mutatum eſſe ſecundum totum tempus. A

Præterea, id quod dictum eſt: in magnitudine magis eſt manifeſtum: ꝓpter ea quod magnitudo cõtinuum eſt, in qua mutatur id quod mutatur. Si.n.ex c, quippiã mutatũ in d. Si igitur c, d, indiuiſibile ſit: partibus uacanti partibus profecto uacans hærebit. Quod ſi id fieri nequeat: medium ipſum magnitudinem eſſe neceſſe eſt, diuiſibileq́; eſſe, in infinita. Quare prius in illa mutatur. Omne ergo mutatum prius mutari neceſſe eſt.

Tex. c. 57. *Amplius autem in magnitudine manifeſtius eſt quod dicitur, propter id quod continua eſt magnitudo in qua mutatur quod mutatur. Sit.n. mutatum ex c, in d. Ergo ſi indiuiſibile eſt ipſum c, d, impartibile erit impartibili coniũctum. Quoniam autem hoc impoſſibile eſt, neceſſe eſt magnitudinem eſſe, quod intereſt, & in infinita diuiſibile. Quare ſi illa mutatur prius neceſſe: ergo omne quod mutatum eſt mutari prius.* B

Demonſtratio.

C ——————————— D

Magnitudo.

Tertia rõ. HÆc eſt tertia particula tertiæ partis prin. huius ca. in qua ponit̃ tertia ratio ad probandum eandem cõcluſionem q̃ ratio eſt illa. Inter terminos magnitudinis neceſſe eſt eſſe magnitudinem mediam: aliter in magnitudinem indiuiſibili eſſet immediatum indiuiſibile, quod eſt impoſſibile, & illa magnitudo media eſt diuiſibilis in infinitas partes ut probatum eſt in principio huius ſexti, ſi igit̃ mobile moueatur ex a, in b, inter quæ cadit magnitudo quæ eſt inter a, & b, ante quam ſit mutatum in b, oportet ꝙ prius mutetur in medietate magnitudinis quæ eſt inter a, & b, & ſic ante illud mutatum eſſe præcedit mutari. Si etiam ponatur eſſe mutatum in medietate magnitudinis intermedię oportet q᷑ in medietate illius medietatis prius mutetur, & ſic cum omnis magnitudo ſit diuiſibilis in infinitum: ſequitur quod ante omne mutatum eſſe præcedit mutari. Intelligendum ꝙ phylo. dicit hic, quod iſta declaratio eſt manifeſtior in magnitudine: vnde ꝑ continuitatem magnitudinis ratio accepta ex parte magnitudinis eſt manifeſtior quã alię rationes. C

Dubium. Sed dubium eſt, q̃ a tp̃s eſt cõtinuũ ſicut & magnitudo: uidet̃ igitur ꝙ demonſtratio facta de tp̃e ſit æque manifeſta ſicut demonſtratio de magnitudine. Ad iſtud r̃ndet Cõ.

Solutio. dicens, quod magnitudo eſt manifeſtior in hoc, ꝙ demonſtratio ſit talis, ſed nõ eſt ita de tp̃e: hoc eſt manifeſtius eſt, ꝙ magnitudo eſt continua, & diuiſibilis in infinitum quam ꝙ tp̃s eſt continuum, & adhuc diuiſibile in infinitũ, & ideo demonſtratio facta de magnitudine eſt manifeſtior: quia cõtinuatio magnitudinis eſt manifeſtior quam continuatio tẽporis. Aliter reſpondet Alexander ſecundum quod dicit hic Commen. d. quod illud quod hic oſtenditur non eſt manifeſtius per naturam magnitudinis quam per naturam temporis, quia tam magnitudo quam tempus eſt continuũ, immo phyl. hic intendit quod declaratio hæc eſt manifeſtior in mutatione quę eſt ſecundum quantum: quam in mutatione quæ eſt ſecundum quale: cum quantum ſit per ſe diuiſibile, & quale non ſit diuiſibile niſi per accidens. Igitur poſtea concludit phyl. concluſionem ſuam d. quod omne ꝙ tranſmutatum eſt prius tranſmutabatur: aliter inueniretur finis tranſmutationis, & ſic inueniretur finis ſine eo cuius eſt finis: quod eſt impoſſibile. conſequentia patet: quia ut d. Comm. nihil dicitur iam tranſmutatum eſſe: niſi cum fuerit in ultimo tranſmutationis. D

Eadem eſt.n. & in hiſce quæ non cõtinua sũt demonſtratio: ut in contrarijs, & in hiſce q̃ cõtradictoria ſubeunt oppoſitionem. Sumemus.n. id tẽpus in quo eſt mutatum: & eadem rurſus dicemus. Quare mutetur ipſum mutatum: & mutatum ſi id quod mutatur neceſſe eſt. Atq. mutari prius eſt ipſo mutatum eſſe, & mutatum eſſe ipſo mutari, ac nũquam primum ſumetur. Cauſa autem huius eſt: partibus uacans non eſſe uacanti partibus hęrens in infinitum enim ipſa diuiſio proficiſcitur: ut in creſcentibus ac decreſcentibus intueri lineis licet. A

Tex. c. 58. *Eadem enim demonſtratio eſt in non continuis ut in contrarijs, & contradictione. Accipiamus enim tẽpus in quo mutatum eſt, & iterum eadem dicemus: quare neceſſe eſt mutatum omne mutari prius, & quod mutatur mutatum eſſe, & eſt in ipſo mutari mutatũ eſſe prius. Ipſo autem mutatum eſſe mutari, & nullo modo comprehẽditur primum. Cauſa autem huius eſt, non eſſe impartibile impartibili coniunctum. In infinitum.n. diuiſio eſt, ſicut in his quæ augmentantur & minuuntur lineis.* B

HÆc eſt quarta pars prin huius ca. in qua phyl. ſpãliter declarat ꝙ in mutationibus nõ continuis oẽ mutatũ eſſe ꝑcedit moueri, & ꝑ mutationẽ in nõ cõtinuis P. intendit mutationem in contrarijs, & in contradictorijs. Et ut d. Commen. per mutationem in contrarijs intendit phy. mutationem in qualitate, & per mutationem in contradictorijs intelligit mutationem in ſuba. Iſta igitur pars continet duas particulas, quoniam in prima phyl. intendit probare ꝙ omne mutatum eſſe ſecundum qualitatem aut ſecũdum ſubam pręcedit mutari. In ſecunda ibi. [Manifeſtum igitur quoniam.] Concludit phyl. ex continuis & diuiſibilibus duas concluſiones. In prima igitur particula intendit phylo. probare quod omne mutatum eſſe ſecundum qualitatem aut ſecundum ſubm præcedit mutari: ita ꝙ ante omne mutatum eſſe in iſtis præcedit mutari. Et hęc eſt trigeſimaoctaua concluſio huius lib. quę probatur per diuiſionem temporis in infinitum, ſicut & concluſio præcedens fuit probata per diuiſionem temporis, & per diuiſionẽ magnitudinis, & patet probatio. Quoniam omne quod trãſmutatur: tranſmutatur in tempore: & omne tempus eſt diuiſibile in infinitum: mutatum igitur eſſe in fine temporis præcedit mutari in illo tẽpore, & mutatum eſſe in medio temporis præcedit mutari in prima medietate temporis, & ſic in infinitum: & ita omne mutatum eſſe ſecundum qualitatem aut ſecundum ſubam præcedit mutari: vnde Com. d. hic, ꝙ iſta demonſtratio differt a demonſtrationibus, quia aliæ demonſtrationes erant communes cuilibet demõſtrationi: ſed iſta demonſtratio eſt propria duabus tranſmutationibus vt tranſmutationibus in ſubſtantia, & qualitate. C 38. concl. huius lib.

Quę cum ita ſint: patet neceſſe eſſe: & id quod eſt factũ fieri prius: & id quod ſit antea factũ eſſe: modo diuiſibilia atq. continua ſint. Non tamẽ ſemper quod fit factum eſt prius Sed interdum aliud: ceu illius aliquid: ut in ædibus fundamentum.

D

Tex. c. 59. *Manifeſtum igitur quoniã quod factum eſt, neceſſe eſt fieri prius, & quod fit factum eſſe quæcunque diuiſibilia et continua ſunt. Non tamen ſemper quod fit, ſed aliud aliquando: ut illius aliquid ſicut domus fundamentum.*

HÆc eſt ſecunda particula huius partis, in qua phyloſophus concludit ex præcedentibus in continuis, & diuiſibilibus duas concluſiones. Quarum prima eſt, quod omne quod factum eſt neceſſe eſt fieri prius, & econuerſo: omne quod fit neceſſe eſt prius eſſe factum. Et hæc eſt trigeſimanona concluſio huius lib. quæ probatur ex pręcedentibus ſic. In continuis & diuiſibilibus omne mutatum eſſe præcedit mutari, & omne mutari pręcedit mutatum eſſe, ſed eſſe factum eſt eſſe mutatum & fieri eſt mutari. ergo in continuis, & diuiſibilibus omne factum neceſſe eſt fieri prius, & econuerſo, quia omne mutatum neceſſe eſt prius mutari, 39. concl. huius lib.

mutari,& econuerſo. Vnde addit phyloſophus quaſi remouendo dubium,ꝙ non ſemper oportet,ꝙ ſi aliquid ſit ipſum ſecundum ſe totum eſſe prius factum,ſed oportet,ꝙ uel ipſum ſit prius factum,uel aliquid eius,qm̄ cum domus ſit nō oportet,ꝙ prius fuerit facta ſecundum ſe totam,aliquid tamen eius prius fuit factum,uel aliqua alia pars.

Similiter fit,& in eo quod corrumpitur,& corruptio. Ineſt enim ei quod fit,& ei quod corrumpitur infinito quædam. Quippe cum continuum ſit utrunque. Et impoſſibile eſt aut fieri non factum aliquid, aut factum eſſe non fiens aliquid Similiter,& in ipſo corrumpi,atque corruptum eſſe. Semper.n.corruptum eſſe antecedit corrumpi, & corrumpi corruptum eſſe. Patet igitur ꝙ id quod eſt factum, prius neceſſe eſt fieri,& id quod fit antea factum eſſe. Eſt .n.omnis magnitudo omneq́ tempus diuiſibile ſemper. Quare in quocunq; ſit,nō erit in illo ut primo.

Similiter autem & in eo quod corrumpitur, & quod corruptum eſt,mox.n.ineſt ei quod fit,& quod corrumpitur infinitum quiddā, cum ſit continuum,ſed non eſt in fieri,niſi aliquid factum ſit prius. Neque factum eſſe,niſi fiat aliquid,ſimiliter autem,& in corrumpi, & in corruptum eſſe. Semper.n. erit ipſo corrumpi corruptum eſſe prius. Corrupto autem eſſe corrumpi. Manifeſtum igitur, quia quod factum eſt,neceſſe eſt fieri prius,& quod fit factum eſſe. Omnis.n.magnitudo, & omne tempus ſemper diuiſibilia ſunt. Quare in quocunque fit aliquid non erit utique ſicut in primo.

40. concl. huius lib.

SEcunda concluſio quam phyloſophus hic concludit eſt, ꝙ in continuis,& diuiſibilibus omne corruptum neceſſe eſt prius corrumpi,& omne quod corrumpitur neceſſe eſt prius eſſe corruptum. Et eſt quadrageſima cōcluſio huius libri,quæ probatur ſic. Omne continuum eſt diuiſibile in infinitum,& ubi eſt diuiſio in infinitum ibi non eſt dare primam partem,& per conſequens nec primum corruptum, nec primum corrumpi. ergo in talibus omne corruptum eſſe præcedit aliqđ corruptū eſſe, & corruptū eſſe non eſt niſi per corrumpi. ergo omne corruptum eſſe pcedit corrumpi. Similiter non eſt dare primum corrumpi, quia omne corrumpi pcedit corrūpi,& corrūpi non eſt ſine corrupto eſſe. ergo omne corrumpi præcedit corruptum eſſe, & ita patet ꝙ in continuis,& diuiſibilibus oē corruptum neceſſe eſt prius corrumpi,& omne quod corrumpitur neceſſe eſt prius eſſe corruptum. Intelligendum eſt ꝙ iſtæ concluſiones ſunt ueræ,& ſufficienter demonſtratæ in factione,& corruptione in continuis,ſed in factione,& corruptione non continuis, cuiuſmodi eſt factio,uel deſtructio domus non habent intelligi concluſiones prædictæ. Notanda ſunt hic ſeptem dicta Comm.

Primum notan.

Primo eſt notandum ſecundum Comm. ꝙ phyloſophus prius declarauit, ꝙ oē quod tranſmutatur in magnitudine prius fuit tranſmutatum in tpe, & econuerſo propria declaratione. Secundo declarauit hoc in tranſmutatione qualitatis,& ſubſtantiæ declaratione cōi. Et poſt hoc declarat idem de generare,& corrumpere declaratione propria.

Secūdum notan.

Secundo eſt notandum ſecundum Com. ꝙ generatio,& corruptio quodammodo eſt in magnitudine,ſed partes magnitudinis ex quib. generatum generatur, differunt a partibus magnitudinis in motu locali,& in augmento,qm̄ partes magnitudinis ex quibus generatum generatur ſunt qńque diuerſę ſpecie,ſed partes magnitudinis in motu locali, & augmento ſunt eadem in ſpecie, & diuerſæ numero.

Pro hoc uide 4.cæ. c.41.

Tertium notan.

Tertio eſt notandum ſm̄ Comm. ꝙ phyloſophus aliud declarat in continuis,& diuiſibilib. cum dixit,quod ſic prius fuit factum, & econuerſo pp generabilia,& corruptibilia indiuiſibilia,cuiuſmodi ſunt ſentire,& intelligere.

Quartum notan.

Quarto eſt notandū, ꝙ phyloſophus d. ꝙ non oportet, ꝙ ſi aliquid fiat, ꝙ ipſum ſm̄ ſe totum,vel quod aliquid eiuſdem ſpeciei cū eo ſit prius factum,ut patet de domo,& hoc,quia ut dicit Cōm. generatio

A eſt tranſmutatio de non ſubiecto in ſubiectum,& corruptio eſt tranſmutatio de ſubiecto in non ſubiectum: ideo tranſmutatio non eſt idem in eodem de initio tranſmutationis, uſque ad finem,quia etiam nec tranſmutatio eſt eiuſdem ſpeciei. Nam motus generationis, & corruptionis eſt compoſitus ex tranſmutatione in qualitate,& ex tranſmutatione in ſubſtantia,& tranſlatio quæ eſt in ſubſtantia non eſt in tempore.ſ.prouentus formæ ſubſtantialis, & etiam quod motus generationis alicuius totius eſt compoſitus ex motibus partium in generabilibus compoſitis ex membris diuerſis. hæc Commen. Vnde accipiendo generationem pro tranſmutatione compoſita ex alteratione præcedente inductionem formæ ſubſtantialis,& ex generatione ſubita formæ ſubſtantialis,ſic non eſt uerum quod illud quod tranſmutatur prius fuit tranſmutatum in ipſum generatum:ſed ſubſtantia compoſita in fine generationis generatur,& tamē non fuit prius generatum,nec tranſmutatum:ſed materia prima prius fuit tranſmutata. Vnde accipiendo generationem pro tranſmutatione compoſita:ſic non eſt idem tranſmutatum de initio tranſmutationis uſque ad finem,quia in principio trāſmuta

B tionis materia prima eſt tranſmutata,& in fine trāſmutationis ſubiecta compoſita eſt tranſmutata. Similiter tranſmutatio precedens non eſt eiuſdem ſpeciei cum tranſmutatione ſequenti,quia tranſmutatio in qualitate non eſt eiuſdē ſpecie cum tranſmutatione in ſubiecta. Similiter in compoſitis ex membris diuerſis, ſicut in animalibus non eſt idem tranſmutatum,nec ſecundum numerum,nec ſecundum ſpeciem de principio tranſmutationis uſque ad finem, quia primo generatur unum membrum,& poſtea generatur aliud membrum alterius ſpeciei ſecundum tranſmutationem, tamen tranſmutatio eſt eiuſdem ſpeciei,ut dicit Comm. Sed in corporibus ſimplicibus ut in generatione ignis, & aquę non accidit hoc,ſcilicet,quod prius generatū ſit alterius ſpeciei a generato poſteriori. Quinto eſt notandum ſecundum Com. quod generatio eſt in tribus modis,uidelicet,aut generatio ſimplicium,aut generatio organicorum,aut generatio complexionis,& mixtionis. In generatione ſimpliciū ut in generatione aquæ uel ignis illud ꝙ eſt prius generatū eſt eiuſdē ſpeciei cum generato poſteriori:licet quandoque alterationes præcedentes generationem ſubæ ſint diuerſæ ſecundū

Quintum notan.

C ſpeciem. Nam ſi ex aqua debeat generari ignis oportet quod aqua prius tepefiat,& poſtea calefiat:& tepefactio, & calefactio differunt in ſpecie. Exemplum patet in alijs. Nam cum ex ſanguine debeat generari caro:ſanguis alterabitur in plus quam in unam qualitatem antequam expellatur forma ſanguinis,& inducatur forma carnis. In generatione uero organicum,ut in generatione animalium prius generatum differt ſpecie a generato poſteriori:quia membra organica differunt ſpecie,ut cor,& caput, &c. Sed in generatione mixti homogenei,ut in generatione lapidis prius generatum eſt eiuſdem ſpeciei cum generato poſteriori. Et ſicut eſt in generatione,ita eſt & in corruptione. Nam in motu corruptionis non inuenitur primum naturaliter, ſicut nec in motu generationis,& ratio eſt,quia generatio,& corruptio ſunt in magnitudine,uel in habente magnitudinem,& in magnitudine non eſt primum naturaliter. Et hoc quod dictum eſt de generatione,& corruptione:eſt etiam intelligendum de motu in qualitate,ſcilicet,quod ibi non eſt naturaliter: ſed qđ non ſit primum naturaliter,in motu in qualitate, & in ſuba hoc eſt per accidens:ſed in motu tranſmutationis in ubi, & quantitate eſt per ſe,&c. Sexto notandum eſt quod Comm.

Sextum notan. Dubium.

D mouet, & ſoluit hic unam dubitationem, quia uidetur quod in motu generationis ſit accipere primum generatum naturaliter. Nam in generabilibus quæ componuntur ex corporibus diuerſis non conſimilibus manifeſtum eſt hoc ſicut cor in animalibus quod eſt prima pars generata. Similiter in corporibus conſimilium partium uidetur quod ſit dare primam partem generatam. quoniam quantitas carnis eſt determinata:quoniam caro ſecundum quod caro nō diuiditur in infinitum. ergo in ḡratione carnis eſt accipere primā partem ḡnatam. Ad iſtud dubium reſpondet Commen. dicens: nos autem dicamus quod generatio primæ partis componitur ex alteratione & generatione, quoniam cum aliquid generatur ex aliquo: ut caro ex ſanguine, primo amittuntur qualitates, & accidencia propria ſanguinis, & ſiunt accidentia propria carni donec amittatur forma ſanguinis, & fiat forma carnis, & hoc in fine motus, hoc eſt in non tempore. Si ergo in tranſmutatione, quæ eſt in qualitate non inuenitur primum naturaliter, quia eſt in aliquo carenti primo

Conſimile primo phy. c. 62. naturaliter, & generatio eſt in tpe, quia ſequitur alteratio nẽ, tunc manifeſtum eſt, ꝙ impoſſibile eſt i generatione eſſe primũ naturaliter. hęc Cõm. Vñ in motu generationis bene eſt accipere primam partẽ aiatam, ut patet, quia cor in aiali eſt pars prima aiata, tñ non eſt dare primum, hoc eſt primã partem illius ſanguinis primæ partis generatæ, quia generatio illius partis componitur ex alteratione, & ſubita inductione formæ ſubſtantialis, & non eſt dare partem primam alterationis pręcedentis generationem. Vnde quauis ſit dare primam partem generatam, non eſt tamen dare primam partem generationis, quia generatio diuiditur in infinitũ. igitur &c. Septimo eſt notandum ſecundum Cõm. ꝙ generatio, & Septimũ notandũ. omnis motus diuiditur in infinitum in potentia, nõ in actu. Vnde dicit Cõm. Et debes ſcire, ꝙ iſte proceſſus in infinitum eſt in potentia, & non in actu, & ſi non, tunc nullus motus fieret omnino. hęc Comment. Et per potentiam intelligit potentiam oppoſitam actui quietationis. Quia ſi mobile eſſet ſub infinitis quietibus, ſequitur ꝙ nullus motus fieret omnino. Deinde Phyloſophus cum dicit. Quare in quotunque &c. recapitulat quare in quacunque ſit aliquid non erit utique ſicut in primo, hoc eſt, non eſt dare primum in magnitudine a magnitudine rei a qua incipit generatio. Vnde Cõ. dicit non eſt intelligendum, ꝙ ex hoc, ꝙ non inuenitur prima magnitudo ex generato quod eſt ex partibus diuerſis, ſed intentio eius eſt, ꝙ non inuenitur prima magnitudo ex generato, & ex magnitudine in qua incipit generatio. hęc Cõ. Vnde in generabilibus eterogeneis bene eſt dare primã partem generatam, ſicut cor in animali, ꝙ eſt primã pars generata, ſed huius primæ partis generatæ, ſ. cordis non eſt dare primam partem, cum ſit continuum, & per conſequens diuiſibile in infinitum.

Cum aũt omne quod mouetur in tpe moueatur, in maioreq́; maiorem magnitudinem tranſeat, fieri profecto non poteſt, vt magnitudinem infinito in tempore tranſeat quicquam finitam, modo nõ per ipſam eandem ſp, nec per aliquam eius partem, ſed per totam toto in tpe moueatur. Patet igitur ſi quippiam æqua moueatur celeritate neceſſe eſſe finitam magnitudinem illud finito in tempore pertranſire. Sumpta namque parte quæ menſurauerit totam, in tot æqualibus temporibus quot ſunt magnitudinis partes. totam illam profecto magnitudinem pertranſibit. Quare cum harum quemq; finitæ ſit quantitatis, & oẽs numero ſint finitæ, tpſ ẽt ipſum profecto finitum erit. Tm̃. n. totiens erit, quantũ eſt tpſ partis totiens repetitum quot ſunt magnitudinis partes.

Tex. c. 60. *Quoniam autem omne quod mouetur, in tempore mouetur, & in pluri maior magnitudo in infinito tempore, impoſſibile eſt moueri magnitudinem finitam non eandem ſemper, & illius aliquid quod mouetur, ſed in omni cẽ. Quod quidem igitur ſi aliquid moueatur ęque uelociter, neceſſe eſt finitum in finito moueri, manifeſtum eſt. Accepta enim parte quæ menſurabit totum in æqualibus temporibus tãtis quot partes ſunt per totam motum eſt. Quare quoniam hæ finitæ ſunt, & quantitate unaquæque, & tot modis omnes, & tempus utique erit finitum. Totiens enim erit tantum quantum tempus, quod eſt partis multiplicatio ſecundum multitudinem partium.*

Iſtud eſt quartum capitulum huius tractatus, in quo determinatur de finitate, & infinitate motus, & concurrentium ad motum. Ad motum autem concurrunt ſpatiũ, tempus, & mobile. Intendit igitur Phyloſophus in hoc capitulo declarare, ꝙ finitas, & infinitas eodem modo reperiuntur in magnitudine, motu, & tempore. Iſtud capitulum continet tres partes principales. Quoniam in prima determinatur de finitate, & infinitate ſpatij reſpectu temporis. In ſecunda ibi. [Demonſtratis autem.] determinatur de finitate, & infinitate motus reſpectu ſpatij, & temporis. In tertia ibi. [Quoniam autem neque.] determinatur de finitate, & infinitate motus reſpectu temporis. Prima pars continet duas particulas. In prima declaratur quod impoſſibile eſt magnitudinem finitam pertranſiri tempore infinito. In ſecunda ibi. [Eadem

A autem ratio.] probatur conuerſa, uidelicet, quod impoſſibile eſt magnitudinem infinitam pertranſiri tempore finito. In prima igitur particula huius partis Phyloſophus præmittit duo neceſſaria ad propoſitum. Secundo uero probat propoſitum. Primum igitur neceſſarium quod Phyloſophus præmittit eſt: quod omne quod mouetur, mouetur in tempore. Secundum neceſſarium eſt quod in pluri tempore pertranſitur maior magnitudo ab eodem mobili in finito tempore. His igitur ſuppoſitis Phyloſophus probat concluſionem intentam, uidelicet, quod impoſſibile eſt magnitudinem finitam pertranſiri tempore infinito, & hæc eſt quadrageſimaprima concluſio huius lib. intelligendo concluſionem ſic. quod 41. concl. huius lib. mobile non pertranſeat magnitudinem terminando eam, vel aliquam partem eius. Et dicit Com. quod Phyloſophus addit hanc additionem præſeruando ſe a motu corporis cæleſtis, qui eſt ſuper magnitudinem finitam in tempore finito. Concluſio igitur ſic intellecta probatur ſic. Si mobile moueatur ſuper magnitudinem finitam, aut mouetur regulariter Probatio minoris. per totam magnitudinem, aut non, ſed quocunq. modo moueatur non poteſt magnitudo finita pertranſiri tempore infinito. ergo impoſſibile eſt magnitudinem finitam pertranſiri tempore infinito. Maior patet, & minor probatur quantũ

B ad utrãque eius partem. & primo probatur quod ſi mobile moueatur ſuper magnitudinem finitam motu regulari quod neceſſe eſt tempus in quo magnitudo pertranſitur eſſe finitum. Secundo probatur quod ſi mobile moueatur motu irregulari ſuper magnitudinem finitam: quod neceſſe eſt tempus in quo magnitudo pertranſitur eſſe finitum. Primo igitur probatur quod ſi mobile moueatur regulariter ſuper magnitudinem finitam quod neceſſe eſt tempus in quo magnitudo pertranſitur eſſe finitum, & hoc probatur ſic. Si mobile moueatur regulariter: accipiatur aliqua pars magnitudinis, oportet ꝙ illa pars pertranſeatur in tempore finito, quia illa pars pertranſitur in minori tempore, quam totum, ſed illud quod eſt minus, quam infinitum eſt finitum. ergo illa pars pertranſitur tempore finito, & alia pars æqualis parti acceptæ pertranſitur in æquali tempore, cum mobile regulariter moueatur, & ſic arguendo de tertia parte æquali, & ſic quouſque tota magnitudo conſumatur. Cum ergo magnitudo ſit finita, & non habet partes niſi finitas, quarum quælibet eſt totaliter extra aliam. cum igitur in motu irregulari partibus æqualibus ma-

C gnitudinis correſpondeant partes æquales temporis, oportet quod in illo tempore menſurante motum factum ſuper magnitudinem ſint partes finitæ æquales, & non partes infinitæ, ita quod ſicut magnitudo conſumitur per ablationem partium finitarum ſecũdum magnitudinem, & multitudinẽ; ita tempus in quo pertranſitur magnitudo conſumatur per ablationem partium æqualium finitarum ſecundum magnitudinem, & multitudinem, ſed illud quod conſumitur per ablationem partium æqualium finitarum ſecundum magnitudinem, & multitudinem eſt finitum. ergo illud tempus eſt finitum. ergo ſi magnitudo ptranſita motu regulari ſit finita, neceſſe eſt ꝙ tempus in quo pertranſitur ſit finitum. Et ſi forte dicatur quod pars magnitudinis pertranſitur tempore infinito, & ſic ratio non procedit: illud non ualet. nã & ſi illud tẽpus eſſet infinitum: tamen aliqua pars eius eſſet finita, & in illa parte temporis pertranſitur aliqua pars magnitudinis. Cum igitur magnitudo poſſit conſumi per ablationem talium partium æqualium finities acceptarum, ſequitur quod totum illud tempus poteſt conſumi per ablationem talium partium finitarum æqualium finities acceptarum, & per con-

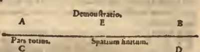
D ſequens illud tempus eſt finitum, & ſic patet quod impoſſibile eſt magnitudinem finitam pertranſiri tempore infinito mobili moto motu regulari.

Nihil autem intereſt, & ſi non ęqua celeritate moueatur. Sit. n. ſpatium quidem a. b, finitum, quod infinito in tempore pertranſitum. Tempus autem infinitum c, d. Si igitur per priorem aliam alia partem motum eſſe neceſſe eſt, patet in priore temporis parte, poſteriorive aliam, aliamve pertranſiuiſſe. Semper. n. maiore in tempore per aliam motum erit. Idq; non minus fiet: ſiue æqua, ſiue non æqua celeritate mutetur, & ſiue intendatur motus, ſiue remittatur, ſiue in eodẽ perſiſtat: Accipiatur itaq; pars aliqua ſpatij ꝗ metietur a. b, longitudinem totam, atque a, f, literis deſignet. Hãc igit aliqua in parte trãſiuit tpis ĩfiniti.

Quippe eum impoſsibile ſit eam in infinito tempore tranſijſſe. Totum.n. ſpatium in infinito pertranſit. Et rurſus ſi aliam ſumpſero tantam quanta eſt ipſa a.c, neceſſe eſt & hanc eadem ratione finito in tempore tranſijſſe, & ſic uſque ad ultimam proficiſcar. Cum igitur infiniti quidem nulla ſit pars quæ metietur ipſum, ut patet, fieri enim non poteſt, ut infinitum ex finitis æqualibus, & inæqualib. conſtet, propterea quod ea, quæ multitudine magnitudineq́; ſunt definita, ſiue æqualia, ſiue inæqualia ſint menſurari tãdem aliquo uno poſſunt. Spatium autem finitum quantitate partis. a f. menſuretur: finito profecto in tempore tale etiam mobile per magnitudinem a.b. finitam mouetur.

Tex.c.61. *Sed ſi non ſit æque uelociter, differt nihil. Sit enim in quo a. & b. ſpatium finitum, quod motum ſit in infinito tempore, & tempus infinitum in quo c.d. Si igitur neceſſe eſt prius alterum altero motum eſſe. Hoc autem manifeſtum, quod in tempore priori & poſteriori alterum motum eſt. Semper enim in pluri alterum erit motum eſſe, ſiue æque uelociter mutet, ſiue non, æque uelociter mutet, & ſiue intendatur motus, ſiue remittatur, ſiue maneat nihil minus. Accipiatur igitur aliquid a.b ſpatij, quod ſit a.e. quod menſuret a.b. Hoc itaque infiniti in quodam factum eſt tempore. In infinito.n. non poteſt eſſe. Omne.n. in infinito eſt. Et iterum alterum iam ſi accipiamus quantum eſt a.e. neceſſe in finito tempore eſſe. Omne.n. in infinito, & ſic accipiens, quoniam infiniti quidem nulla pars quæ menſuret. Impoſsibile.n. infinitum eſſe ex finitis: et æqualibus, & inæqualibus, propter id quod menſurantur finita multitudine, & magnitudine a quodam uno, ſiue æqualia, ſiue inæqualia, finita autem magnitudine nihil minus. Spatium autem finitum tantis quæ ſunt a.b. menſuratur, & infinito tempore a.b. mouetur.*

Demonſtratio.

Tempus infinitum.

PRobatio quod impoſsibile eſt magnitudinem finitam pertranſiri tempore infinito mobili moto motu regulari probat phyloſophus, quod impoſsibile eſt pertranſiri magnitudinẽ infinitam tẽpe finito mobili moto motu regulari, & ſic probatur altera pars minoris, & probatur ſic. una pars magnitudinis prius pertranſitur quam alia, & in pluri tempore pertranſitur plus de magnitudine. Accipiatur igitur aliqua pars magnitudinis, illa pertranſitur in tempore finito, & ſi ſumatur pars æqualis eiuſdem magnitudinis illa pertranſitur in tempore finito, cum igitur magnitudo cõſumatur per tales partes æquales in magnitudine, & in numero, oportet quod tempus in quo magnitudo pertranſitur cõſumatur per partes finitas in magnitudine, & in numero, & ſiue illæ partes ſint æquales ſecundum magnitudinem, ſiue una ſit maior, & alia minor non refert, nec eſt cura quantum ad propoſitum, dummodo illæ partes ſint finitæ ſecundum magnitudinem, & ſecundum numerum. Vnde arg. iſtud eſt finitum, quod conſumitur per ablationem partium finitarum ſecundum magnitudinem, & multitudinem, ſed tempus in quo pertranſitur magnitudo finita conſumitur per ablationem partium finitarum ſecundum magnitudinem, & multitudinem. ergo tempus in quo pertranſitur magnitudo finita eſt finitum mobili moto motu irregulari. Et ita patet, quod impoſsibile eſt pertranſire magnitudinem finitam tempore infinito; ſiue mobile moueatur motu regulari, ſiue irregulari. Vnde Comm. dicit hæc, quod hæc ratio

A fundatur ſuper tribus propoſitionibus. Quarum prima eſt, quod infinitum nõ componitur ex infinitis æqualibus, aut inæqualibus, &c. ſecunda eſt quod omne finitum poteſt menſurari a ſua parte. Tertia eſt, quod nullum infinitum poteſt menſurari a ſua parte. Quibus ſuppoſitis Commen. format iſtam rationem in ſecunda figura ſic. Tempus in quo motum pertrãſit ſpatium finitum poteſt menſurari a ſua parte cum ſit cõpoſitum ex partibus finitis licet non æqualibus, & tempus infinitum non poteſt menſurari a ſua parte. ergo tẽpus in quo motum in æquali uelocitate pertranſit ſpatium finitum non eſt infinitum. Iſtam demonſtrationem ponit Phyloſophus in litera, & ſatis patet. Notanda ſunt hic duo principaliter ſecundum Commen. primo quod in iſta demonſtratione ſupponitur quod pars prius pertranſitur quam totum, & hoc videtur eſſe falſum, quia mota una parte, mouetur, & totum, & ideo Cõm. quaſi rñdendo huic dubitationi dicit, quod Phyl. cũ dicit quod quædã partes mouentur, uel pertranſeuntur ante alias partes, per partes non intendit partes rei motæ quæ ſunt ſubiectum motus, ſed indiuiduum ſubſtantiæ motum, quod non eſt uerum de eo in omnibus motibus, quod quædam partes præcedunt quaſdam, ita quod quædam partes mo-
B uentur prius quam aliæ partes, hoc enim non eſt uerum niſi in qualitate, & ſimiliter in generato diſsimilium partium, in motu uero locali, aut augmenti non. Partes enim iſtius motus non ſunt in toto motu quemadmodum totus eſt in toto: ſed quia motus habet duplex ſubiectum, ſcilicet, genus prædicamenti, in quo eſt motus, & ſubſtantiam ſubiectam illi generi in quo eſt motus, & utrumque dicitur eſſe motum. Intelligendum eſt hic per motum naturam ſubiectam motui non indiuiduum ſubſtantiæ deferens illum motum. hæc Commen. Ex his dictis poſſunt quatuor notari. primo quod in omni motu mouetur quædam pars mobilis prius quam alia, ſed hoc ſolum eſt uerum in motu alterationis, & in generatione rei diſsimilium partium. In motu enim alterationis mouetur una pars alterabilis ante aliam. ut patet in congelatione alicuius magnæ aquæ, quando prius congelatur una pars quam alia. & eodem modo in calefactione aquæ, vel aeris. Similiter in generatione rei etherogeneæ prius generatur una pars quam alia, patet. quia in generatione animalis prius generatur cor quam aliæ partes, ſed in motu locali, & in motu augmentationis totum mobile ſimul mouetur, &
C non oportet, quod una pars moueatur ante aliam. Si enim mobile motu locali ſit continuum, tunc totum mobile ſimul mouetur, & non una pars ante aliam. ut patet quinto meta. In motu etiam augmenti non mouetur una pars ante aliam, ſed omnes ſimul proportionabiliter augentur. Secundo eſt notandum, quod duplex eſt ſubiectum motus. ſ. forma ſecundum quam eſt motus, & indiuiduum ſubſtantiæ quod eſt ſubiectum iſtius formæ. primum ſubiectum poteſt dici ſubiectum ſecundum quod aliquid ſe habeat aliter nunc quam prius, ſed ſubiectum ſecundum dicitur ſubiectum, quod ſe habet aliter quam prius. Tertio eſt notandum, quod utrumque iſtorum ſubiectorum dicitur eſſe motum, ſed diuerſimode. quia forma ſecundum quam dicitur eſſe motum, ſcilicet per motum acquiſita, ſcilicet, indiuiduum ſubſtantiæ dicitur eſſe motum, quia ſibi eſt aliquid de nouo acquiſitum. Vnde aliquid eſſe motum poteſt eſſe dupliciter, uel terminatiue, uel ſubiectiue. Forma ſecundum quam dicitur eſſe motum terminatiuę, ſed indiuiduum ſubſtantię dicitur eſſe motum ſubiectiuę. Quarto eſt notandum, quod cum Phyloſophus dicit, quod quędam pars motus mouetur ante aliam partem
D quod Phyloſophus per motum intelligit formam ſecundum quam eſt motus, & non indiuiduum ſubſtantiæ deferens motus, quoniam in omni motu, uniuerſaliter acquiritur una pars formæ ſecundum quam eſt motus ante aliam ſed non in omni motu tranſmutatur una pars indiuidui ſubſtantię ante aliam partem. & hoc notatur ex prędictis uerbis Com. Secundo principaliter notandum eſt ſecundum Comm. quod ſi motus non ſit æque velox, ſed irregularis hoc põt eſſe tripliciter. vel quia ſp intenditur, uel quia ſp remittitur: vel quia aliqñ intendit, & aliqñ remittit. Sed dubitãdũ eſt de illo, quod in hac demonſtratione ſupponitur, videlicet, quod in pluri tẽpore pertranſitur maior magnitudo. hoc enim non videtur uerum de eo, quod mouetur irregulariter: quoniam illud, quod mouetur non regulariter poteſt in minori tempore pertranſire maiorem magnitudinem quam prius, uel poteſt pertranſire in maiori tempore, quia ſi moueatur uelocius in una parte temporis, & tardius in alia parte, poteſt in minori parte tpis in qua mouetur uelocius pertranſire magnitudinẽ q̃ pertranſit in maiori parte cum mouet̃ tardius. ergo

Prima propoſitio.
Secunda propoſitio.
Tertia propoſitio.
Primum notandũ pricipale
Primum notãdum.
Secũdum notãdum.
Tertium notãdum.
Quartum notãdum.
Secũdum notãdum pricipale.
Dubium.

non oportet, quod in pluri tempore pertranſeatur maior magnitudo. Dicendum eſt, quod phyloſophus loquitur de tẽpore maiori, & minori, quorum unum eſt pars alterius in quo tempore totum mobile mouetur continue. Poteſt enim contingere, quod aliquod mobile plus pertranſit in una hora, quam in una die, ſi illa hora non ſit pars illius diei, ſed ſi mobile moueatur continue per totum diem quantumcunq; diuerſificentur motus ſecundum uelocitatem, & tarditatem oporteret mobile plus pertranſire in uno die, quam in una hora illius diei.

Solutio.

Similiter, & de quiete dicendum eſt. Quare fieri non poteſt, ut idem unumq́ue generetur ſemper, vel corrumpatur.

Similiter autem, & in quiete, quare neque fieri, neque corrumpi, poſſibile eſt ſemper aliquid unum, & idem.

B PRobato, q̄ impoſſibile eſt magnitudinem infinitam pertranſiri tempore finito. ſubdit Phyloſophus dicens, q̄ eodem modo eſt de quiete, & etiam de generatione, & corruptione. Impoſſibile eſt unum, & idem ſemper generari: aut ſemper corrumpi. Et ſecundum expoſitionem Comm. Phyloſophus intelligit, quod ſicut impoſſibile eſt motum finitum eſſe in tempore infinito eſt impoſſibile quietem ſubiectam eſſe in tempore infinito. Nam quies eſt priuatio motus, qui innatus eſt exiſtere in quieſcente. Et ideo cū motus finitus non poſſit eſſe in tempore infinito, ſequitur, q̄d quies finita, non poſſit eſſe in tempore infinito. Similiter quia generatio, & corruptio ſunt tranſmutationes finitæ cum unaquæque illarum ſit inter duos terminos, & omnino tranſmutatio finita eſt in tempore finito. ideo nec generatio, nec corruptio eſt in tempore infinito. ergo nihil generatur, aut corrumpitur ſemper. Et Comment. deducit ad unum impoſſibile dicens, quod cum fuerit poſitum aliquid tranſmutari tranſmutatione finita in tempore infinito, tunc idem generatur, & corrumpitur ſimul ſemper, cum neutra tranſmutatio habeat tempus proprium. hæc Comment. Item dicit Commentat. quod potentia iſtius declarationis qua declaratur, quod impoſſibile eſt magnitudinem finitam pertranſiri tempore infinito, eſt communis quatuor tranſmutationibus, videlicet, tranſmutationibus in ſubſtantia, in quantitate, in qualitate, & ubi.

C Eadem ſane ratione probabitur fieri etiam non poſſe, ut finito in tempore quicquam, aut infinitam magnitudinem tranſeat, ſiue vniformiter, ſiue difformiter moueatur, aut quiete infinita quieſcat. Sumpta namque temporis aliqua parte, quę totum metietur tempus, in illa partem aliquam magnitudinis: non totam magnitudinem tranſit. Totam enim toto in tempore tranſit. Et rurſus in alia parte æquali, partem aliam magnitudinis tranſit. Et in unaquaque ſimili modo, ſiue æquales ſint primæ parti, ſiue etiam inæquales. Nihil enim refert, modo ſit quæque finita. Patet enim exhauſto tempore infinitam magnitudinem exhauſtam non fore, ſi ablatio fiat magnitudine numeroq́ue finita. Quare non infinitam magnitudinem finito in tempore tranſit. Atque nihil intereſt altera ex parte tantum, an ex utraque infinita ſit magnitudo. Eadem enim ſemper accommodabitur ratio.

D Tex.com. 62. *Eadem autem ratio, & quod neque in finito tempore infinitum poſſibile eſt moueri, neque quieſcere, neque quod regulariter mouetur, neque quod irregulariter. Accepta enim quadam parte, quæ mouetur metietur totum tempus in hac aliquid tantum tranſibit magnitudinis, & non totã. In omni enim totam, & iterum in æquali aliam, & in unoquoque ſimiliter, ſiue æqualis erit, ſiue inæqualis ei, quæ*

A *eſt a principio. Differret autem nihil, ſi ſolum ſit finita aliqua unaquaque. Manifeſtum enim, quod diuiſo tempore infinitum non aufertur finita diuiſione facta, & quanto & eo quod tot modis. Quare non tranſibit in finito tempore infinitum. Nihil autem differt magnitudinem in altero, aut in utraque eſſe infinitam. Erit enim eadem ratio.*

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur conuerſa concluſionis præcedentis. Et eſt q̄ ſi tempus ſit finitum, oportet q̄ magnitudo ſit finita. Pono concluſionem ſub hac forma. Impoſſibile eſt magnitudinem infinitam pertranſiri tempore finito, & hæc eſt quadrageſimaſecunda concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Accipiatur aliqua pars illius temporis finiti quæ pars menſurat illud tempus. in illa parte illius tp̄is pertranſitur aliqua pars infinita illius magnitudinis, & poſtea in tanta parte temporis pertranſitur, alia pars magnitudinis finita, & ſic arguendo de alijs partibus æqualibus ipſius temporis. Cum igitur tempus ex quo infinitum conſumitur per acceptationem partium æqualium finities acceptarum, oportet etiam, q̄ ipſa magnitudo conſumatur per acceptionem partium finitarum finities acceptarum, ſed omne quod conſumitur per acceptionem partium finitarum finities acceptarum eſt finitum. ergo illa magnitudo pertranſita tempore finito, eſt finita. ergo ſi tempus eſt finitum, magnitudo eſt finita. igitur impoſſibile eſt magnitudinem infinitam pertranſiri tempore finito. Vnde illa ratio probat, quod ſiue mobile moueatur regulariter, ſiue irregulariter, oportet quod ſi tempus ſit finitum magnitudo ſit finita. Vnde iſta ratio differt a demonſtratione præcedenti, quia in iſta ratione arguitur diuidendo tempus, & in demonſtratione præcedenti fuit argutum diuidendo magnitudinem, ut patet intelligenti.

Quadrageſimaſecunda cõcluſio huius libri.

B His demonſtratis patet neque fieri poſſe, ut magnitudo infinita finito in tempore tranſeat magnitudinem finitam cauſam ob eandem. In parte namque temporis finita pars tranſit, & in unaquaque ſimili modo. Quo fit ut tota in tempore finita tranſeat magnitudo.

C *Demonſtratis enim his: manifeſtum eſt quod neque finitam magnitudinem infinitum contingit tranſire in finito tempore propter eandem cauſam. In parte enim temporis finitum tranſibit, & unoquoque ſimiliter. Quare in omni finitum.* Tex.com. 63.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua determinatur de finitate, & infinitate mobilis reſpectu ſpatij, & temporis. Et continet tres particulas, quarum in prima declaratur quod mobile finitum non poteſt pertranſire magnitudinem infinitam in tempore finito. In ſecunda ibi. [Quoniam autem finitum.] declaratur quod mobile infinitum non poteſt pertranſire ſpatium finitum tempore finito. In tertia ibi [At vero neque.] declarat quod mobile infinitum non poteſt pertranſire ſpatium infinitum in tempore finito. In prima igitur particula declaratur, quod mobile finitum non poteſt pertranſire ſpatium infinitum in tempore finito. Et hæc eſt quadrageſimatertia concluſio huius libri, quæ probatur ſicut, & præcedens ſic. Si tempus ſit finitum, oportet quod mobile in aliqua parte temporis pertranſeat aliquam partem magnitudinis, & iterum in tanta parte temporis pertranſibit aliquam partem magnitudinis, & adhuc iterum in alia parte temporis æquali pertranſibit aliam partem magnitudinis. Cum igitur tempus poſſit conſumi per acceptionem talium partium æqualium finitarum quantitate, & numero, ſequitur q̄ magnitudo poſſit conſumi per acceptionem talium partium finitarum quantitate, & numero, & omne tale eſt finitum. ergo magnitudo eſt finita. ergo ſi tempus eſt finitum, magnitudo eſt finita, & per conſequens mobile finitum non poteſt pertranſire ſpatium infinitum ſeu magnitudinem infinitam in tempore finito.

D Quadrageſimatertia cõcluſio huius libri.

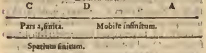
At uero, cum magnitudo finita non tranſeat finito in tempore magnitudinem infinitam, patet neq; magnitudinem infinitam longitudinem finitam tã ſire. Nam ſi infinita magnitudo finitam pertranſeat, & finitam infinitam tranſire neceſſe eſt. Nihil

enim

enim intereſt:utra ſit ea,quæ motu cietur. Vtroque nãque modo infinitã trãſit finita. Nã cũ a,magnitudo infinita mouetur:erit aliqua pars eius finita: ut b,ceu d,c,& aliaque atque alia rurſus, & ſic ſemp. Quare fiet ut ſimul infinita per infinitam, & finita per infinitam ſit mota.

Tex.c.64. *Quoniam autem finitũ non tranſibit infinitũ in finito tpe:manifeſtum eſt,ſicut neq. infinitum finitum,ſi.n.infinitum finitum neceſſe eſt,& finitum infinitum tranſire. Nihil.n.differt quodlibet eſſe quod mouetur:utrobiq;.n.finitum pertranſibit infinitum. Cum.n.moueatur infinitum in quo eſt a,erit aliquid ipſius ſecundum b,finitum,ut c,d,et iterũ aliud & aliud,& ſemper ſic,quare ſimul accidit infinitum motum eſſe p finitum,& finitum trãſire infinitum.*

Demonſtratio.

44. concl. huius lib. HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis in qua declaratur q mobile in infinitum non poteſt ptranſire ſpatiũ finitum in tpe finito,& hæc eſt quadrageſimaquarta cõcluſio huius lib.q ,pbatur ſic.Si mobile infinitum ptranſeat ſpatiũ finitũ in tpe finito.ergo mobile finitũ ptrãſit ſpatium infinitũ in tpe finito.cõſequẽs eſt impoſſibile: ut patet ex concluſione præcedenti.ergo antecedens eſt impoſſibile; & per conſequẽs:mobile infinitũ non pt ptranſire ſpatiũ infinitũ in tpe finito.cõſequẽtia prima ,pbat ſic.Nãq. ſi aliquid mouetur ſup aliud: nõ ſolũ illud qđ mouetur ptranſit illud quieſcẽs ſupra qđ mouetur, ſed ẽt illud quieſcens ptranſit mobile ſupra quod mouetur,ita quod quieſcẽs tãgit oẽs partes mobilis ſecundum quas mobile applicatur quieſcenti.ſi igitur quieſcens ſit finitũ: & illud qđ mouetur ſupra ſpatium quieſcenſis ſit infinitum,& ille motus fiat in tpe finito:ſequatur qđ finitum.ſ.ſpatium finitum in tpe finito ptranſit infinitum,quia infinitum mobile motum ſupra ipſum. Vnde illa demonſtratio ponitur in literis: ut patet intuenti. Sed quia non uidetur qđ ſpatium quieſcens pertranſeat ipſum mobile,ſicut ſupponitur in ratione,quia ſic quieſcens moueretur, ideo phyl.hoc excludẽs dicit ſic.vñ ſic quieſcens moueretur.

Nec enim fortaſſe fieri põtut aliter infinita per finitam ſit mota, quam hoc pacto,ut finita tranſeat infinitam:uel latione pergendo per ipſam: uel metiendo. Quare cum hoc ſit impoſſibile,infinita ſane finitam pertranſire non poteſt.

Neq;.n.fortaſſis poſſibile eſt aliter infinitum mutare finitum,quã quod finitum tranſeat infinitum, aut ita quod feratur,aut metiatur,quare quoniã hoc impoſſibile eſt,nõ tranſibit infinitum finitum.

HOc eſt finitũ ptrãſire infinitũ pt eſſe dupliciter,videlicet,quia uel finitũ ferat ſup infinitum,ita q currat vel moueatur ſu p ipſum: vel q finitum metiatur hoc eſt menſuret infinitum,ſic q finitũ aliquotiẽs ſumptũ reddat infinitũ.Primo modo ſpatiũ quieſcẽs non ptrãſit mobile motũ ſup ipſum.ſed ſecundo modo ſpatium finitum quieſcẽs ptrãſit mobile infinitum, ſi illud mobile moueretur ſupra illud ſpatium finitũ, quia mẽſuraret ipſum.p hoc, q aliquotiens ſumptũ reddit totũ mobile infinitũ. Nã in tpe finito in quo mobile infinitum moueretur ſupra ſpatium finitum, ſpatiũ illud finitum applicaretur toti mobili infinito.

At uero nec infinita infinitam finito in tempore tranſit. Nam ſi tranſit, & infinita finitam ſanè tranſibit. Ineſt enim in infinita finita.Præterea,& tempore ſumpto,eadem demonſtratio erit.

A *At uero neque infinitum in finito tempore tranſibit infinitum:ſi enim finitum & infinitum:ineſt enim infinito finitum:amplius autem & tempore accepto eadem erit demonſtratio.* Tex.c.65.

HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius capituli:in qua declaratur, q impoſſibile eſt mobile infinitum pertranſire ſpatium infinitũ in tpe finito, & hæc eſt quadrageſimaquinta concluſio huius libri:q ,pbat dupliciter,& primo ſic.Si mobile infinitũ ptrãſiret ſpatiũ infinitũ in tpe finito,ſeqĩ,q mobile infinitũ ptrãſiret ſpatiũ finitũ in tpe finito.cõſequens eſt impoſſibile:ut patet ex cõcluſione ſecedẽti.ergo,& accidens eſt impoſſibile.ergo impoſſibile eſt mobile infinitũ ptrãſire ſpatiũ infinitũ in tpe finito. prima cõſequẽtia patet:qa in infinito cõcludiĩ finitũ:iõ illud q ptrãſit ſpatiũ infinitũ in aliquo tpe ptrãſit ſpatiũ finitũ in eodem tempore uel in parte illius temporis:omne uero quælibet pars tpis finiti eſt finita,& ſic patet iſta conſequentia videlicet,mobile infinitũ ptranſit ſpatiũ infinitũ in tpe finito, Quadrageſimaquinta concluſio huius libri. Probatio prima.

B ergo mobile infinitum pertranſit ſpatium infinitum in tpe finito.Secundo ,pbaĩ eadẽ cõcluſio ſic:ex quo tempus eſt finitum diuidatur in partes infinitas & cum magnitudo diuidatur ſicut & tempus oportet,quòd magnitudo ſeu ſpatium diuidatur in partes infinitas quantitatiue ſiue magnitudine,& numero,& per conſequens magnitudo erit finita.ergo impoſſibile eſt mobile infinitum pertranſire magnitudinem infinitam ſeu ſpatium infinitum in tempore finito. Secunda.

Cũ igitur nec infinitam finita: nec infinita finitã,nec etiã infinitam infinita finito in tempore tranſeat:patet neque motum infinitum in tempore fore finito. Quid enim intereſt motus an magnitudo ſit infinitum. Nam ſi utrunuis fuerit infinitum, & alterum infinitum eſſe neceſſe eſt. Omnis enim latio eſt in loco.

C *Quoniam autem neque finitum tranſibit infinitum,neque infinitum finitum,neque infinitum infinito tempore mouetur:manifeſtum eſt,quod neque motus erit infinitus in finito tempore,quid enim differt motum,aut magnitudinẽ infinitum facere? Neceſſe enim ſi quodlibet infinitum alterum,& alterum infinitum eſſe:omnis enim loci mutatio in loco eſt.* Tex.c.66

HÆc eſt tertia pars principalis huius cap. in qua determinaĩ de finitate,& infinitate mot⁹ reſpectu tpis,& declarat,q mot⁹ infinit⁹ nõ põt eſſe in tpe finito, & hæc eſt quadrageſimaſexta cõcluſio huius libri:q ,pbatur ſic. Si mot⁹ factus in tempore finito ſit infinitus, aut hoc eſt: quia ſpatiũ eſt infinitum:aut quia mobile eſt infinitum: aut quia utrunque.ſ.tam ſpatium:quam etiam mobile eſt infinitum:ſed nullo iſtorum modorum motu exiſtente infinito poteſt motus infinitus fieri in tempore finito.ergo,&c.maior patet.minor vero probatur:quia ſi motus factus in tempore finito ſit infinitus,quia ſpatium eſt infinitum tunc aliquod infinitum mouebitur per ſpatium infinitum in tempore finito: q eſt prius Quadrageſimaſexta concluſio huius libri.

D improbatum. Si autem motus ſit infinitus,quia mobile eſt infinitum:tunc aliquod infinitum moueretur per ſpatium finitum in tempore finito,q ẽt eſt improbatum.ſi uero mot⁹ ſit infinitus,quia utrunque.ſ.quia tam mobile: q etiam ipſum ſpatium eſt infinitum,tunc ſequitur,q mobile infinitum mouebitur per ſpatium infinitum in tempore infinito, quod eſt etiam improbatum. Notandum,quod quia motus non capit diuiſionem niſi vel ex tempore,vel ex mobili, uel ex ſpatio: vt patet quinto huius:ideo ſi tempus ſit finitum, & motus ſit infinitus:oportet,quod hoc ſit uel propter infinitatem mobilis,uel pp infinitatem ſpatij,uel pp infinitatẽ utriuſque, Vnde eſt notandum,q Commen.mouet hic dubitationem, videlicet utrum ſequatur:augmentum ẽ infinitum. ergo magnitudo eſt infinita.Et ſimiliter ſi alteratio eſt infinita:alteratum eſt infinitum,ſicut ſequitur in motu locali.Et dicit illud eſſet conſiderandum,& dicit,quod illud non apparet ſicut in tranſlatione,hoc eſt: illę conſequentię non apparent in magnitudine,& alteratione ſicut in motu locali.Et dicit, q opinandum eſt,quod phyloſophus in hac declaratione utatur Tex. c6.3 Dub. Cõ. 3

Solutio. Tex.c. 94. tur hoc nomine motum propriæ, ſ. in loco, in fine autem huius texti declarabit ſimpliciter, ꝙ eſt impoſſibile, ꝙ aliquis quatoor motuũ ſit infinitus præter tranſlationem circularẽ.

Cum antem id omne moueatur, aut quieſcat q̃d aptum eſt moueri, quando, & ubi, & quemadmodũ aptum eſt, ipſum profecto ſtans cum ſtat moueri neceſſe eſt. Nam ſi non mouetur, quieſcic. At fieri non poteſt, ut ad quietem proficiſcatur, id quod quieſcit.

Tex.c. 67. *Quoniam autem omne, aut mouetur, aut quieſcit, quod aptum natum eſt quando aptum eſt, & quo & ſic: neceſſe omne quod ſtat cum ſtat moueri: ſi enim non mouetur quieſcit: ſed non contingit quieſcere quieſcens.*

IStud eſt quintum capitulum huius tractatus in quo determinatur de diuiſione quietis, & ſtatus qui eſt motus in quiete, & continet iſtud capitulum duas partes principales, quia in prima determinatur de diuiſione ſtatus. In ſecunda ibi [Nequa igitur quieſcens.] determinatur de diuiſione quietis. Vnde cum phyloſophus declarauit, ꝙ nec in motu, nec in tempore, nec in magnitudine eſt primum: intẽdit in hoc capitulo principaliter declarare, ꝙ nec in ſtatu, nec in quieſcente eſt primum. Prima pars continet tres particulas, quia in prima declaratur, ꝙ omne quod ſtat mouet. In ſecunda ibi [Hoc autem demonſtrato.] declaratur ꝙ omne quod ſtat: ſtat in tempore. In tertia ibi [In quo autem tempore] declaratur quod in ſtatu non eſt dare primum ſtatum eſſe. In prima igitur particula huius partis declaratur, ꝙ omne quod ſtat mouetur, & hæc eſt quadrageſimaſeptima concluſio huius libri, quæ probatur ſic. Omne quod innatũ

47. concl. huius lib. eſt moueri, aut quieſcere, quando innatum eſt moueri, aut quieſcere, & ſecundum quod innatum eſt moueri, vel quieſcere, aut mouetur, aut quieſcit, ſed omne quod ſtat, quando ſtat, & ſecundum quod ſtat innatum eſt moueri, vel quieſcere, ſed nullum ſtans quandò ſtat quieſcit. ergo omne ſtãs quando ſtat mouetur, & per conſequens omne quod ſtat mouetur. maior huius rationis eſt manifeſta, quia moueri, & quieſcere ſunt priuatiuę oppoſita, & alterum priuatiuæ oppoſitorum ſemper ineſt ſubiecto quando alterum eorum innatum eſt ineſſe ſubiecto minor vero declaratur, quia ſtare eſt tendere in quietem, ſeu moueri ad quietem, ſed quod tendit, uel mouetur ad quietem, non quieſcit, & hoc intendit phyloſophus cum dicit, ſed non contingit quieſcere quieſcens, hoc eſt quieſcens illud tendens ad quietem non contingit quieſcere. ergo nullum ſtans, quando ſtat quieſcit. Sciendum quod phyloſophus hæc per ſtare intelligit tendere ad quietem. Vnde ſtare, & moueri ſunt idem ſecundum ſubiectum, & duo ſecundum modum, ut poſtea dicet Cõm.

Quo demonſtrato, patet neceſſe eſſe, & in tempore ſtare. Omne namque quod mouetur, in tempore ſanè mouetur. ipſum autem ſtans moueri oſtendimus. Quare neceſſe eſt in tempore ſtare. Præterea ipſum celerius, atque tardius in tempore dicimus eſſe. At fit, ut tardius atque celerius ſtetur.

Hoc autem demonſtrato manifeſtum, quòd in tempore

Tex.c. 68. *neceſſe eſt ſtare, quod enim mouetur, in tempore mouetur, quod autem ſtat oſtenſum eſt eſſe, quod mouetur: quare neceſſe eſt in tempore ſtari.*

Tex.c. 69. *Amplius autem ſi uelocius, & tardius in tempore dicimus: ſtare autem uelocius, & tardius.*

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius cap. in qua declaratur, ꝙ omne quod ſtat, ſtat in tempore, & hęc eſt quadrageſima octaua concluſio huius libri, quæ probatur dupliciter, & primo ſic. Omne

48. concl. huius lib. quod mouetur, mouetur in tempore, ſed omne quod ſtat, mouetur. ergo omne quod ſtat, mouetur in tempore, & q̃d mouetur in tempore, ſtat in tempore. nam moueri, & ſtare idem ſunt ſubiecto. igitur omne quod ſtat, ſtat in tempore. Amplius autem ſi velocius. Secundo probatur eadem concluſio ſic. Omne illud in quo reperitur uelocius, & tardius eſt in tẽpe, ſed in ſtatione reperit uelocius, & tardi⁹, q̃a cõtin

A git uelocius, & tardius ſtare. hoc eſt ad quietẽ tẽdere. ergo omnis ſtatio eſt in tempore, & per conſequens omne quod ſtat, ſtat in tempore. Vnde textus quem exponit Comm. loco huius textus ſtare eſt uelocius, & tardius habet ſic. Ceſſatio eſt uelocior, & tardior.

At uero id quod ſtat, ſtet quacunque in parte temporis eius in quo primo ſtatur neceſſe eſt. Tempore namque diuiſo ſi neutra in parte ſtat, neq; toto profecto in tempore ſtat. Quo fit, vt non ſtet idipſum, quod ſtat. Sin in altera, non in toto ſtat primo. In hoc enim per aliud ſtat, ut de eo, quod mouetur antea diximus. Vt autem non eſt quicquam in quo primo mouetur id quod motu cietur, ſic neque quicquam eſt in quo ſtat id primo quod dicimus ſtare. Neque enim ipſius moueri neque ipſius ſtare quicquam eſt primum. Sit enim id quod primo ſtat a.b. literis deſignatum. Hoc igitur uacare partib. impoſ-

B ſibile eſt. Non eſt enim in eo motus, quod partibus uacat, propterea quòd id quod mouetur motum eſſe neceſſe eſt. Id vero quod ſtat, moueri iam demonſtrauimus. Quod ſi diuiſibile eſt quacunque in parte ipſius ſtat. Hoc enim prius oſtendimus, in quo inquam primo quippiam ſtat, in eius hoc parte quacunque ſtare. Cum igitur tempus ſit id in quo primo ſtat, & non indiuiduum, omne uerò tempus in infinitum ſit diuiſibile, non eſt profecto id in quo primo ſtatur.

In quo autem tempore primo quod ſtat, & ſtatur, in Tex. c. 70

quodlibet huiuſmodi neceſſe eſt ſtari. Diuiſo enim tempore ſiquidem in neutra partium ſtatur, neque in toto. Quare neque utique ſtat, quod ſtatur. Si uero in altera non in primo toto ſtatum eſt. Secundum enim utrumque in hoc ſtatur, ſicut dictum eſt, & in eo quod mouetur prius: ſicut

C *autem quod mouetur non eſt: in quo enim primo mouetur: ſic utique neque in quo ſtatur quod ſtat. Non enim in ipſo* Tex. c. 71.

moueri, neque ſtari aliquid eſt primum: ſit enim in quo primo ſtatur in quo eſt a, b. Hoc quidem impartibile non contingit eſſe. Motus enim non eſt in impartibili. propter id quod motum eſt aliquid ipſius: quod autem ſtatur demonſtratum eſt eſſe quod mouetur. At uero ſi diuiſibile: in qualibet ipſius partium ſtatur. Hoc enim oſtenſum prius quod in quo primum ſtatur in quolibet illius ſtatur: quoniam ergo tempus eſt in quo primo ſtatur, & non athomum eſt: omne autem tempus in infinitum partibile: non erit in quo primo ſtatur.

D Demonſtratio.

A B

Sit illud in quo primo ſtatur.

HÆc eſt tertia particula primæ partis principalis huius ca. in qua declaratur quod in inſtanti non eſt primum

49 concl. huius lib. ſtatum eſſe, & hæc eſt quadrageſimanona concluſio huius libri: quæ ſic intelligitur, videlicet, quòd non eſt dare primum tempus in quo aliquid ſtat ſic, quod non ſtetit ante illud tempus. concluſio igitur ſic intellecta probatur dupliciter, ſcilicet, per rationem, & per exemplum. Per rationem ſic. Si eſſet dare primum tempus in quo aliquid ſtat: oporteret, quod illud quod ſtat in illo tempore primo ſtetit in qualibet parte illius temporis: ſed ex quo eſt continuum eſt diuiſibile in infinitum, & in eo quod eſt diuiſibile in infinitum non eſt dare primam partem. ergo non eſt dare primum tempus in quo ſtatur nec primam partem temporis in qua ſtatur. ergo ſi eſt dare primum tempus in quo ſtatur, ſequitur, quod non eſt dare primum temp⁹ in quo ſtatur, & ſic patet, ꝙ

non

non eſt dare primum tempus in quo ſtatur: quia illud quod ſequitur ex ſuo contradictorio eſt neceſſarium, ſed iſta, ſcilicet, non eſt dare primum tempus in quo ſtatur, ſequitur ex ſuo contradictorio, quia ſequitur, eſt dare primum tp̄s in quo ſtatur. ergo non eſt dare primum tp̄s in quo ſtatur, ſicut deductum eſt, & patet manifeſte. Nam ſi eſt dare primum tp̄s in quo aliquid ſtat: oportet quod illud ſtet in qualibet parte illius tp̄is, ſed tp̄s non habet primam partem, ideo omnem partem tp̄is præcedit pars: & ex hoc in infinitum. ergo non eſt dare primam partem tp̄is, nec per conſequens eſt dare primum tp̄s in quo ſtatur, ꝙ autem illud quod ſtat in aliquo tẽpore primo ſtetit in qualibet parte illius tp̄is. probatur, quia aut in nulla parte ſtat: aut in aliqua parte ſtat, & in aliqua non, non eſt dare ꝙ ſtat in nulla parte, quia tunc non ſtat in toto, nec ſtat in aliqua parte, & in aliqua non, quia tunc non ſtat in toto niſi ratione partis, & per conſequens non ſtat in aliquo tempore. primo ergo relinquitur, ꝙ illud quod ſtat in aliquo tempore primo ſtat in qualibet parte illius temporis. Vnde poteſt fieri ratio talis. Omne quod ſtat, mouetur, ſed non eſt dare primum tempus in quo aliquid mouetur. ergo non eſt dare primum tempus in quo aliquid ſtat. Intelligendum, quod hoc quod dicit phyloſophus primum in ꝓpoſito poteſt dicere primitatem adæquationis, vel primitatẽ determinationis: ſi dicat primitatem adæquationis ſic, quod eſt in qualibet parte alicuius temporis, & nec eſt ante illud tempus, nec poſt illud eſt in illo tempore primo, & iſto modo bene eſt dare primum tp̄s in quo ſtatur, quia eſt dare tẽpus adæquatum ſtatus. Si autem dicat primitatem determinationis, ſic illud eſt primum ante quod nõ eſt aliquid prius duratione terminatum, aut finitum, & iſto modo non eſt dare primum tp̄s, nec primam partem tp̄is, quia omnem partẽ tp̄is præcedit aliqua pars temporis ſic intelligendo, videlicet, quod non eſt dare aliquam partem temporis completã: quin illam præcedat aliqua pars eiuſdem temporis completa. Vnde non eſt dare primam partem tp̄is terminatam, quia quæcunque pars temporis detur antequam illa finiatur, & terminetur neceſſe eſt aliquam partem eius finiri, & terminari, tamen quantum ad eſſe pars temporis non præcedit totũ tempus: cuius eſt pars. Nam quandocunque aliqua pars tp̄is eſt, tunc illud tp̄s eſt, quantum tñ ad finiri, & terminari tẽpus præceditur a ſua parte, & illa pars ab alia parte, & hoc in infinitum. Dico igitur ꝙ phyloſophus in propoſito per primũ tp̄s intelligit primum tp̄s pro utraq; primitate. ſ. primitate adæquationis, & primitate terminationis, & ſic non eſt dare primum tp̄s in quo ſtatur, ita ꝙ in qualibet parte illius aliqd ſtet, & ꝙ illud tempus ſit prius terminatum, & finitum quocunque alio tempore in quo ſtatur, bene eſt dare tempus primum in quo ſtatur primitate adæquationis, ſeu totaliter. Notandum ſecundum Commen. hic, ꝙ ſtatus, & motus ſunt idem ſecundum ſubm: & duo ſecundum modum. Vnde Cõmentator aſſignat duplicem differentiam inter ſtatum, & motum. prima differẽtia eſt, ꝙ ſtare dicitur reſpectu quietis, ſed moueri dicitur reſpectu formæ. Alia differentia eſt, ꝙ ſtare accipitur, ſeu dicitur reſpectu habiti, ſed moueri dicitur reſpectu non habiti, ſed reſpectu habendi. Prima differentia patet: quoniam eadem tranſmutatio, quæ eſt ad formam eſt, & ad quietem ſub illa forma, & ſecundum ꝙ illa tranſmutatio eſt ad formam dicitur moueri, & ſecundum ꝙ eſt ad quietem dicitur ſtatus: & ſic ſtatus & motus ſunt idem ſecundum ſubm, quia prædicantur de eodem ſubiecto. nam eadem trãſmutatio, & eſt motus, & eſt ſtatus, ſed differunt ſecundum modum, quia ſtatus dicitur reſpectu quietis: & motus dicitur reſpectu formæ, & ſic iſta nomina, ſcilicet, ſtatus, & motus ſignificant diuerſa, ſed denominant idem. Alia etiam differentia patet. Nam illud quod mouetur aliquid acquiſiuit, & aliquid acquiret dr̄ forma ad quam eſt motus, & reſpectu illius quod acquiſiuit dicitur ſtare, & reſpectu illius, quod acquiret dicitur moueri. Sic enim in quo probato per rationem, quod in ſtatu non eſt dare primum ſtatum eſſe. Phyloſophus hic declarat illud per exemplum. repetendo declarationem prædictam per exemplum ſic. Sit tempus in quo primo ſtatur a, b, certum eſt, quod a, b, non eſt indiuiſibile, q̃a in indiuiſibili nihil mouetur, & per conſequens in indiuiſibili nihil ſtat. ergo a, b, quod ponitur eſſe tempus in quo primo ſtatur eſt diuiſibile in infinitum: quia illud in quo eſt motus eſt diuiſibile in infinitum. ergo ſi a, b, ſit tempus in quo primo ſtatur, oportet quod illud primo ſtet in medietate ipſius a, b, quam in toto a, b, & prius in medietate illius medietatis quam in illa medietate, & ſic in infinitum, & per cõſequens a, b, non eſt primum tempus in quo primo ſtatur,

Prima differentia.

Secunda differẽtia.

A & ſic ſi detur primum tempus in quo ſtatur ſequitur, quod illud non eſt primum tempus in quo ſtatur. ergo, &c.

Neque igitur id eſt, in quo primo quieſcens ipſum quieuit. In eo namque non quieuit, quod partibus uacat: quia non eſt in indiuiduo motus. In quo uero quieſcit quippiam, in eo etiam, & mouetur. Tunc enim quieſcere quippiam dicimus, quando, & in quo eſt aptum, ut moueatur, & non mouetur.

Neque igitur quieſcens tum primo quieuit eſt. In impartibili.n.non quieuit, propter quod non eſt motus in athomo. In quo autem quieſcere, & moueri. Tunc enim dicimus quieſcere quando, & in quo aptum natum eſt moueri, & non mouetur quod aptum natum eſt. Tex.com. 72.

B HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua Phyloſophus determinat de diuiſione quietis, & intendit principaliter declarare, ꝙ non eſt dare primũ quietatum eſſe. Et continet tres particulas, quia in prima declaratur, ꝙ omnis quies eſt in tempore, & ſic ꝙ quies diuiditur ſecundum diuiſionem tẽporis. In ſecunda ibi [Quare nullum.] probatur ꝙ non dare primum quietatum eſſe. In tertia ibi [Qm̃ autem omne.] quia iam locutus eſt de motu, & de quiete: declarat per rationem quietis, ꝙ illud quod continue mouetur nõ eſt in eodem tp̄e, nec in aliqua parte temporis in eadem diſpoſitione, ſ. in eodem loco, vel in eadẽ qualitate. In prima igitur particula huius partis declaratur: ꝙ omnis quies eſt in tempore, & hæc eſt quinquageſima concluſio huius libri, quæ ꝓbatur dupliciter: & primo ſic. Omne quieſcens quieſcit in eo in quo innatum eſt moueri, ut patet per diffinitionem quietis, ſed nihil innatum eſt moueri, niſi in tempore. ergo nihil quieſcit, niſi in tempore, & per conſequens omnis quies eſt in tempore. Vel poteſt concluſio poni ſub hac forma. Omne quieſcens quieſcit in tempore, & probatur ſic. Omne quieſcens quieſcit in illo in quo innatum eſt moueri, ſed omne in quo innatum eſt aliquid moueri eſt tempus. ergo omne quieſcens quieſcit in tempore.

Quinquageſima cõcluſio huius libri.

Primo ꝓbatur.

C Præterea tunc quieſcere quippiam dicimus cum ſimiliter nunc ſeſe habet, & prius, non uno quodã, ſed duobus hoc minimis diiudicantes. Quare id in quo quieſcit, partibus non vacabit. Quod ſi partibile eſt, tempus erit profecto, atque in quauis ipſius parte quieſcet. Sic.n. hoc oſtendetur, vt & in prioribus eſt demonſtratum.

Amplius autem id dicimus quieſcere, cum ſimiliter ſe habeat nunc, ut prius tanquam non uno quodam indicantes, ſed duobus minimus. Quare non erit in quo quieſcit impartibile. ſi uero partibile tempus utique erit, & in qualibet partium iſtarum quieſcit. Eodem enim modo demonſtrabitur, quo & in prioribus. Tex.com. 73.

D SEcundo probatur eadem concluſio ſic. Illud dicitur quieſcere, quod ſe habet nunc ut prius, nam nos non indicamus aliquid quieſcere minimo, ſed duobus minimis hoc eſt duobus inſtantibus, ad minus. igitur ad quietem requiruntur duo inſtantia, ſ. unum prius, & aliud poſterius, ſed inter q̃libet duo inſtantia eſt tp̄s medium. ergo omne qđ quieſcit, quieſcit in tempore, & per conſequens quies eſt in tempore.

Secundo probatur.

Quare nihil erit, & in hoc primum. Eſt autem huius hæc cauſa: omne inquam quieſcere, atq; moueri in tempore. Tempus vero nullum eſſe primum, neq; magnitudinem, neq; omnino continuum, cum omne ſit diuiſibile in infinitum, ut patuit.

Quare nullum erit primum. Huius autẽ cauſa eſt, quia quieſcit quidem, & mouetur omne in tempore. Tempus autem non eſt primũ, neque magnitudo, neq; omnino nullum continuum. Omne.n. continuum in infinita diuiſibile.

Hæc

51. Concluſio huius libri.

A HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur quod non eſt dare primũ quietatũ eſſe, & hæc eſt 51. cõcluſio hu9 lib. q̃ probatur ſic. Non eſt dare primum uſitatum eſſe, nec primũ ſtatum eſſe, & hoc ideo, quia motus, & ſtatus ſunt in tempore, & omne tempus eſt diuiſibile in infinitum, & indiuiſibili in infinitum non eſt dare primum cũ igitur omnis quies ſit in tpe: ſequit̃ ꝙ ſicut nõ eſt dare primũ in motu, pp hoc ꝙ motus eſt in tempore, ita eodem modo non eſt dare primum quietis propter hoc, quia omnis quies eſt in tempore, & per conſequens non eſt dare primum quietatum eſſe Notandum ſecundum Commen. hic quod diuiſibilitas temporis eſt cauſa, ut quieſcens non habeat primam partem, ſed in motu ipſe nõ eſt cã cuius, uidelicet, ꝙ in motu nõ eſt primũ, ſed cã quare in motu non eſt primũ eſt, quia motum eſt tale, ſcilicet, nõ habens primum, & motum eſt tale: quoniam motum eſt continua magnitudo, cuius prioritas eſt impoſſibilis in iſtis reb. propter continuationem, & continuatur in illis, quia primo inuenitur in magnitudine, & propter magnitudinem inuenitur in motu, & propter motum inuenitur in tempore, tempus igitur caret primo eo quod motus caret eo, & motus caret illo, eo quia magnitudo caret illo, hæc Commen.

Notandū.

B Cum autem omne quod mouetur in tẽpore moueatur, atque ex quopiam in quippiam mutetur, impoſsibile eſt eo in tempore quo per ſe quippiam mouetur, & non in aliquo illius, ipſum in aliquo primo eſſe. Quieſcere namque quippiam eſt in aliquo eodẽ & ipſum, & partem ipſius quamque tempore quodam eſſe. Sic enim quieſcere dicimus, cum in alio nunc, atque alio uere dicere licet ipſum in eodem, parteſque ipſius eſſe. Quod ſi id eſt quieſcere, non fit profecto, ut id, quod mutatur in aliquo ſit totum ipſo tempore primo. Eſt enim diuiſibile tempus omne. Quare alia in parte ipſius, atque alia uere dicere licebit, in eodem, & ipſam, & quamque partem ipſius eſſe. Quod ſi non ſit hoc pacto in aliquo, ſed uno in temporis puncto, non erit in aliquo profecto tempore ullo, ſed in temporis tantum modo fine. In ipſo

C uero nunc eſt quidem ſemper in aliquo, non tamen quieſcit. In ipſo namque nunc neque moueri quicquam, neque quieſcere poteſt. Sed uerũ quidem eſt in ipſo nunc non moueri, atque in aliquo eſſe. In tẽpore autem ut quieſcens eſſe non poteſt, euenire enim ut id quod fertur quieſcat.

Tex.c.14.

Quoniam autem omne quod mouetur in tempore, mouetur, & ex quodam in quiddam mutatur, in quo tempore ſecundum ſe, & non quo in illius aliquo poſſibile eſt tunc ſecundum aliquid eſſe primum quod mouetur. Quieſcere.n. eſt, eo quòd in eodem ſit tempore quodam, & ipſum & partium unaquæque. Sic enim dicimus quieſcere, cum in alio, et in alio ipſorum nunc uerum ſit dicere, quòd in eodem, & ipſum, & partes. Si autem hoc quieſcere, non contingit quòd mutatur ſecundum aliquid eſſe tum ſecundum primum tẽ-

D *pus. Tempus enim diuiſibile omne. Quare in alia, & alia ipſius parte uerum erit dicere, quod in eodem ſit ipſum, & partes. Si enim non ſic eſt, ſed in uno ſolo nunc, non erit tempus nullum ſecundum aliquid, ſed ſecundum terminum tẽporis, in ipſo aũt nunc eſt terminus quod ſemper ſecundum aliquod mouens, non tamen quieſcit. Neque enim moueri neque quieſcere eſt in ipſo nunc. Sed non moueri quidem eſt uerum in ipſo nunc, & eſſe ſecundum aliquid, in tempore autem non contingit eſſe ſecundum aliquid quieſcens, accidit enim quod fertur quieſcere.*

HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur, quòd illud quod continue tranſmutatur ſecundum aliquid in aliquo tempore primo non eſt in illo tempore nec in aliqua parte illius temporis ſecundum ſe totum, & ſecundum omnes ſuas partes

A in illo eodẽ uel in eodẽ loco uel in eadẽ qualitate, & hæc eſt 52. cõcluſio huius libri, q̃ cõcluſio erit ſic intelligẽda, ꝙ illud ꝙ trãſmutat̃ in aliquo tpe primo hoc eſt in aliquo tpe adæquato ſeu æquali motu ſecundum aliquid non eſt in illo eodẽ ſm numerum in illo tpe, nec in aliqua parte illius tpis, ut ſi aliquid tranſmutatur ſecundum locum in aliquo tempore adæquato motui non eſt in eodem loco ſecundum ſe, & ſecũdum omnes ſuas partes in toto illo tẽpore, nec in aliqua parte illius temporis, & eodem modo eſt de illo quod tranſmutatur ſecundum qualitatem, uel ſecundum quantitatem, concluſio igitur ſic intellecta probatur ſic. Illud quod continue ꝑ aliquod tempus uel per aliquam partem temporis eſt in eadem diſpoſitione, ut in eodem loco, uel in eadem qualitate quieſcit ſecundum illam diſpoſitionem, quia ſe habet reſpectu illius diſpoſitionis eodem modo ſicut prius. ergo ſi illud quod mouetur ſecundum aliquam diſpoſitionem in aliquo tpe primo eſſet ſecundum ſe, & ſm oẽs ſuas partes in eadem diſpoſitione: ſequitur, quod illud ꝙ mouetur continue ſecũdum aliquam diſpoſitionem in aliquo tempore, quieſceret in eodem tempore ſecundum illam diſpoſitionem. conſequens eſt impoſſibile, igitur, & antecedens. Circa rationem illam ſic

52. Concluſio huius libri.

B procedit Phyl. quia primo ponit concluſionem dicit, ꝙ quia oẽ ꝙ mouetur mouetur in tempore, & a quodam in quoddã impoſſibile eſt, quod illud ꝙ mouetur in aliquo tempore primo ſit ſecundum ſe, & ſecundum omnes ſuas partes in illo tẽpore, uel in aliqua parte illius temporis in eodem, ideſt in eadem diſpoſitione ſecundum quam mouetur. Secundum quoniam. Deinde ponit maiorem ſeu cauſam concluſionis dictæ. Quieſcens enim eſt in eo, quod eodem modo ſit. Deinde remouet dubium, quia ſecundum hoc poſſet aliquis credere ꝙ illud quod mouetur continue non eſſet in aliquo inſtanti in eadem diſpoſitione. Illud remouet Phyl. dicit, quod quamuis illud ꝙ mouetur continue non ſit in aliqua parte temporis in quo primo mouetur, & in eadem diſpoſitione, tamen illud quod mouetur, continue eſt in aliquo inſtanti in eadem diſpoſitione, nec ex hoc ſequitur quod quieſcit, quia in inſtãti nec eſt motus nec quies, & Comm. dicit hic, ꝙ hæc declaratio eſt communis omnibus tranſmutationibus, ſed in motu locali eſt magis manifeſta: quia in motu locali maxime habet eſſe continuitas, & ibi ſemper eſt accipere aliam, & aliam

C partem ſpatij ſecundum quam mobile mouetur: ſed in alijs motibus non eſt hoc ita manifeſtum, quia continuatio nõ eſt in eis ita manifeſta. Notandum eſt, quod phyloſophus hic ponit tempus primum, tempus in quo aliquid mouetur, & uerũ eſt quod eſt dare primum tempus primitate adæquationis, ſed primum tempus primitate terminationis non contingit dare, quia non eſt dare primum tps terminatum, quia quodlibet tempus habet partem, quæ prius terminatur quam totum tempus, & illa pars habet aliã partem prius terminatam & ſic in infinitum. Unde phyloſophus prius demonſtrauit ꝙ non eſt dare primum tempus eſſe primitate terminationis, & hic concedit primum tempus eſſe, primitate adæquationis. Notandum eſt etiam quod illud quod quidam dicunt, ſ. quod in alteratione manet eadem qualitas numero in toto tempore menſurante alterationem: quæ qualitas magis radicatur i ſubiecto, uel magis participatur a ſubiecto, & per hoc intendit qualitas, ut dicunt. Illud quidem dictum eſt expreſſe contra intentionem Comm. & phyloſophi hic, & eius demonſtrationis, nam ſi eadem qualitas omnino maneat, tunc ſubiectum ſe habet eodem modo, ſicut prius reſpectu illius qualitatis, & per conſequens quieſceret ſubiectum ſub illa

Notandū.

Notandū.

D qualitate, & tamen moueretur ſecũdũ illam. ergo idẽ ſubiectũ numero ſimul moueret̃, & qeſceret ſm idẽ, ꝙ ẽ impoſſibile.

Zeno vero praue rõcinatur. Dicit enim ſi ſemꝑ omne quieſcit aut mouetur, cũ eſt in ſibi æquali: id aũt quod fertur eſt in ſibi æquali ſpatio in ipſo nunc ſẽper, immobilem eam eſſe ſagittam quę fertur.

Zeno aũt deratiocinatur, & paralogizat. Si.n. ſemꝑ dicit, quieſcit oẽ, aut mouetur, cũ ſit ſcdm æquale, eſt aũt ſemper quod fertur in ipſo nunc immobile eſſe ſagittã quæ fertur.

Tex.c.15.

ISte eſt tertius tractatus huius libri, in quo phyloſophus ponit, & ſoluit rões antiquorũ errãtiũ circa motũ, & cõtinet tria capitula. In primo ponit̃, & ſoluũt rões Zeno. ꝑ quas probauit motum non eſſe. In ſcdo ibi. [Oſtẽſis aũt his.] Deſtruit opinionẽ Democriti, q poſuit indiuiſibilia moueri. In tertia ibi [Mutatio autem omnis.] Oſtendit quod non oĩs mutatio eſt infinita, quod eſt contra opinionem Eracliti: qui poſuit omnia ſemper moueri. Capitulũ primũ continet tres partes

partes principales. In prima ponuntur, & ſoluuntur rationes Zenonis deſtruentes motum localem. In ſecunda ibi. [Neque igitur ſecundum mutationem.] ponitur, & ſoluitur ratio Zenonis deſtruens generationem, & corruptionem, & omnem motum ad formam. In tertia ibi [Item in circulo, & in ſphæris.] ponuntur, & ſoluuntur rationes Zenonis deſtruentes motum ſphæricum. Prima pars continet duas particulas, quia in prima ponitur, & ſoluitur una ratio ſumpta ex parte inſtantis, per quam deſtruitur motus localis rectus. In ſecunda autem ibi [Quatuor autem ſunt.] ponuntur, & ſoluuntur aliæ rationes deſtruentes motum localem rectum, quæ accipiuntur ex parte magnitudinis, & etiam reperitur ratio de inſtanti. Prima particula continet duas partes, quia in prima ponitur ratio ſumpta de inſtanti. In ſecunda ibi. [Hoc autem falſum eſt.] ſoluitur illa ratio. Primo igitur ponitur ratio, quæ talis eſt. Omne quod eſt in loco ſibi æquali in aliqua menſura: aut mouetur in illa menſura, aut quieſcit in illa menſura, ſed mobile, quod ponitur continue moueri ſecundum locum motu recto eſt in quolibet inſtanti tẽporis in quo ponitur moueri in loco ſibi æquali. ergo mobile, quod ponitur continue moueri in quolibet inſtanti temporis, in quo ponitur continue moueri, uel mouetur, aut quieſcit, ſed non eſt dicere, quod mouetur in inſtanti in quo eſt in loco ſibi æquali: quia in inſtanti non ſe habet aliter quam prius reſpectu loci ſibi æqualis in quo eſt. ergo mobile, qđ ponitur continue moueri motu locali recto in quolibet inſtanti temporis in quo ponitur moueri quieſcit, ſed quod quieſcit in quolibet inſtanti alicuius temporis, quieſcit in toto illo tempore. ergo mobile quod ponitur moueri continue in aliquo tempore motu locali recto, quieſcit in toto illo tempore, & per conſequens impoſsibile eſt, quod mobile moueatur motu locali recto: quia eo ipſo, quod ponitur moueri, oportet, quod quieſcat, & per conſequens, ꝙ non moueatur. Et per illam rationem uoluit Zeno probare, quod ſagitta quæ apparet uelociſsime moueri quieſcit continue, quia in quolibet inſtanti temporis in quo apparet moueri eſt in loco ſibi æquali, & per conſequens quieſcit.

Prima ratio Zenonis.

Hoc autem eſt falſum. Tempus enim non ex ipſis nunc indiuiſibilibus conſtat. Quemadmodum nec ulla alia magnitudo.

Tex.c. 76. *Hoc autem falſum eſt: non enim componitur tempus ex ipſis nunc indiuiſibilibus: ſicut nec alia magnitudo ulla.*

HÆc eſt ſecunda pars particulæ primę partis principalis huius capituli: in qua ſoluitur prædicta ratio, & ſolutio conſiſtit in hoc, quod in inſtanti, nec eſt motus, nec quies. quoniam tempus non componitur ex inſtantibus ſicut nec aliqua magnitudo componitur ex indiuiſibilibus, & ideo ſi aliquid in inſtanti ſit in loco ſibi æquali ex hoc nõ habetur, quod tempus quieſcat, ſi tamen in aliquo tempore eſſet in loco ſibi æquali: ſequitur, quod tunc quieſceret. Commentator uidetur aliter ſoluere illam rationem. Unde uidetur diſtinguere de loco, quia quidam eſt locus in actu, & quidam eſt locus in potentia, & ſi aliquid ſit in loco ſibi æquali in actu, oportet, quod quieſcat: ſed non oportet, ꝙ ſi aliquid ſit in loco ſibi æquali in potentia, quod propter hoc quieſcat, nunc illud quod continue mouetur in quolibet inſtanti eſt in loco ſibi in potentia, non in actu, & ideo non ſequitur, quod quieſcat. Et intelligo per locum in actu locum in quo mobile manet per tempus, & per locum in potentia, intelligo locum in quo mobile manet per inſtans tantum.

Solutio primæ rationis. Alia ſolutio.

Quatuor autem Zenonis de motu ſunt rationes quæ difficultatem ſoluentibus afferunt. At prima quidem eſt ea qua motus ex eo tollitur, quia prius ad medium quam ad finem id quod fertur peruenire oportet: de qua diſtinximus antea.

Tex.c.77. *Quatuor autem ſunt rationes de motu Zenonis habentes difficultatem ſoluentibus. Prima quidem de eo quod nõ mouetur: propter hoc quod prius in medium oportet accedere, quod fertur: quam ad finem de qua diuiſimus in prioribus rationibus.*

A HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli: in qua phyloſophus ponit, & ſoluit rationes Zenonis deſtruentes motum localem rectum eſſe quæ ſumuntur ex parte magnitudinis. Et continet quinque partes, quia in prima ponitur prima ratio in ſecunda ibi. [Secunda autem ratio.] Ponitur ſecunda ratio. in tertia ibi. [Eſt autem hæc eadem.] Comparantur hæ duæ rationes adinuicem, & ſoluuntur ambę. in quarta ibi. [Tertia uero ratio.] Ponitur, & ſoluitur tertia ratio. in quinta ibi. [Quarta autẽ eſt] ponitur, & ſoluitur quarta ratio. Dicit igitur phyloſophus primo, quod quatuor ſunt rationes Zenonis habentes difficultatem de motu, ſoluentibus, hoc eſt uolentibus eas ſoluere. Prima eſt illa. Si aliquid moueatur per aliquod ſpatium prius pertranſit medietatem ſpatij quam totum ſpatium, & prius pertranſit medietatem medietatis quam totam medietatem, & ſic in infinitum, cum igitur non contingat infinita pertranſire, ſequitur quod non contingit pertranſire aliqđ ſpatium, quia ſi aliquod ſpatium pertranſiretur, ſequitur, ꝙ etiam infinita ſpatia pertranſirentur tempore finito. conſequens eſt impoſsibile. ergo, & antecedens.

Prima ratio Zenonis.

Secunda uero ẽ ea quę nuncupatur Achilles: qua
B motus rurſus ex eo tollitur, quia nunquam id quod celerrime currit id conſequetur quod tardius currit Id enim quod perſequitur eo perueniat ante neceſſe eſt unde id quod fugit fugam arripuit. Quare tardius ipſum ſemper aliquo ſpatio præcedat neceſſe eſt.

Secunda autem uocata Achilles. Eſt autem hoc, quod tardius nequaquam iungetur currens a uelociſſimo. Ante enim neceſſe perſequens ire unde mouit fugiens: quare ſẽper ante aliquid habere neceſſe eſt tardius. Tex. c.78.

HÆc eſt ſecunda pars huius particulæ: in qua ponitur ſecunda ratio Zenonis, quæ propter ſui difficultatem uocata eſt Achilles, & ratio eſt hæc. ſi contingit pertrãſire aliquod ſpatium: ſequitur, quod mobile uelociſſimum nunquam poterit attingere mobile tardiſsimum: poſito, ꝙ utrunque continue moueatur, & quod tardiſsimum habeat aliquid de ſpatio ante uelociſsimum. conſequens eſt falſum,
C quia ſic equus uelociſſimus nunquam poſſet attingere formicam, nec teſtudinem, & conſequentia probatur ſic: ſi mobile tardiſsimum moueatur continue, & ſi ante mobile uelociſſimum antequam mobile uelociſsimum ueniat ad locum in quo eſt mobile tardiſsimum, oportet, quod mobile tardiſsimum antequam mobile uelociſsimum ueniat ad eum: acquirat aliquid de ſpatio: quia aliter quieſceret, & antequam mobile uelociſſimum ueniat ad locum quem mobile tardiſſimũ acquiſiuit: oportet, quod mobile tardiſſimum acquirat aliquid de ſpatio ultra, & ſic in infinitum, & ſic tardiſsimum ſemper habebit aliquid ante, & ita mobile uelociſsimum nunquam attinget mobile tardiſsimum.

Secunda ratio Zenonis.

Eſt autem, & huius rationis eadem uis, ſed hoc differt, quod magnitudinem quæ accipiatur non in dimidia diuidit. Accidit igitur ut tardius ipſum nõ attingatur ex ratione nimirum ipſa. Fit autem ob
D diuiſionem, qua quidem, & antecedẽs utitur ratio. In utriſque enim fit ut non perueniatur ad finem magnitudine ſubeunte, & ſi non eodem modo diuiſione. Sed in hac additur tanquam tragice decantatum, neque celerrimum unquam tardiſſimum attingere perſequendo. Quare ſolutionem utriuſque eãdem eſſe neceſſe eſt.

Eſt autem hæc eadem ratio in decidendo in duo. Differt autem in diuidendo non in duo acceptam magnitudinem. Non quidem igitur coniungi tardius accidit ex ratione. Fit autem ad idem in duo deciſio. In utriſque enim accidit non attingere ad terminum diuiſa quodammodo magnitudine. Sed apponitur in hoc, quia neque uelociſſimum quod eum tragedia dictum eſt in perſequendo tardius, quare neceſſe eſt eandem eſſe ſolutionem. Tex. c.79.

Hæc

In quo differunt prima ratio a ſecunda, & in quo conueniāt.

HÆc eſt tertia pars ſecūdæ particulæ primæ partis principalis hui⁹ cap.in qua phyl.cōparat iſtas rōnes adinuicē,& ſoluit vtranq. Et dicit primo,ꝙ hæc rō ſecūda eſt quaſi eadē cū rōne prima:quia utraq; procedit ex diuiſione magnitudinis,& ex utraq; ſequitur,ꝙ magnitudo nō pōt pertranſiri,& tamen iſtæ duæ rationes differunt in hoc,quia prima arguebat diuidendo ſpatium in duo media : ſed ratio ſecunda arguit ex diuiſione magnitudinis non diuidendo ipſam in duo media:ſed diuidendo magnitudinem ſecundum proportionem uelocis ad tardum in uelocitate, & tarditate. Vnde ſecunda ratio non differt a prima in re, ſed ratio ſecunda eſt dicta cum quadam tragedia quæ non facit ad difficultatem:ſed ad ornatum,& verborum magnificentiam. Vnde Cō. dicit,quod iſtæ duæ rationes differunt in hoc, quod aliquid eſt conſequens in una·quod non in alia. In prima ratione fruſtra fuit talis conſequentia:ſi motus ſit: ſequitur ut nullum motum pertranſeat aliquod ſpatium. Sed conſequentia ſecundæ rationis eſt illa. Si motus ſit ſequitur,quod velociſſimum nunquam attingeret tardiſſimum,& ſic iſtæ duæ rationes differunt quantum ad conſequens in eis : eandem tamen difficultatem continent.

Id uero quod cenſet nunquam id attingi quod antecedit:falſum eſt profecto, nam cum antecedit non attingitur. Attamen attingitur tandem: ſi dabit magnitudinem finitam id quod mouetur tranſire. Hæ ſunt igitur duæ rationes Zenonis.

Velle autem quod præcedens non iungatur : falſum eſt. Cum enim præcedit:non coniungetur:ſed tamen coniungetur,ſi quidem dabitur tranſire finitam. Hæ quidem igitur rationes ſunt duæ.

VTranque iſtarum ſoluit phyl. ſoluendo rationem ſecundam,quia ſolutio iſtarum rōnum eſt eadem. Vnde ad ſecundam rationem dicit phyl.ꝙ dicere, ꝙ præcedēs .i.mobile tardum non attingeretur a ueloci ori ſequenti falſum eſt. Vnde eſt tamen,quod dum mobile tardum præcedit non attingeretur. Rationem uero primam non ſoluit phyl. in ſua forma:ſed Comen.ſoluit eam dicens,quod mobile nō pertranſit infinitas medietates in actu,ſed infinitas medietates in potentia pertranſit in tempore finito,& hoc non eſt inconueniens,& hæc ſolutio patet aliqualiter ex præcedentibus,& magis patebit octauo huius cum Dei adiutorio. Sed circa ſolutionem primæ rationis eſt dubium, quia quilibet idiota poteſt ſic ſoluere dicendo, quod uelociſſimum tandē attingeret tardiſſimum,ſed non attinget ipſum dum tardiſſimum præcedit. Iſta enim ſolutio eſt ad concluſionem,& non ad præmiſſas,nec ad conſequentiam. Ratio enim probat, ꝙ uelociſſimum nunquam attinget tardiſſimum utroque moto continue:quia ſi tardiſſimum habeat aliquid antequam uelociſſimum ueniat ad locum in quo eſt tardiſſimum, oportet quod tardiſſimum acquiſiuerit locum ulteriorem,quia aliter quieſceret,& ſic arguendo de illo loco antequam uelociſſimum perueniat ad illum locum ulteriorem, oportet quod tardiſſimum aliquid acquiſiuerit ante,& ſic ſemper,& per cōſequens uelociſſimum nunquam attinget tardiſſimum. unde ratio uidetur eſſe inſoluta. Dicendum eſt igitur, quod propter facilitatem ſolutionis phyloſophus non reſpondet ad formam,quia ſupponit,quod cuilibet exercitato in doctrina ſua ſit ſolutio manifeſta. Et hæc eſt ſolutio, quod hæc conſequentia non ualet:mobile tardum habebit aliquid ante uelox mobile antequam uelox ueniat ad locum in quo modo eſt tardum & adhuc habebit aliquid ante,& iterum habebit aliquid ante,& ſic in infinitum. ergo ſemper habebit aliquid ante,hic eſt fallacia conſequentis,quia ſequitur econuerſo, & non ſic. Sequitur enim mobile tardum ſemper habebit aliquid ante. ergo mobile tardum infinities habebit aliquid ante,& non econuerſo. Vnde ſicut non ſequitur,hoc erit infinities. ergo erit ſemper:ſed eſt fallacia conſequentis,nam illud quod durabit per aliquod tempus quantumcunque paruum durabit infinities,quia in infinitis inſtantibus,& tamen non durabit ſemper. Vnde ſolutio phyloſophi conſiſtit in illo, ꝙ mobile tardum non ſemper erit ante.q.d.non ſequitur:mobile tardum infinities erit ante.ergo ſemper erit ante. Vnde phyloſophus non ſolum reſpondet ad concluſionem:ſed et ad conſequentiam,negando enim conſequens,& concedendo antecedens:ſicut apparet ſatis negat conſequentiam,&c.

Soluti utriuſque rationis. — Dubium. — Solutio.

A Tertia uero eſt ea quæ quieſcere dicit ſagittam cum fertur:de qua pauloante diximus, Accidit autem id ex eo quia tempus ſumitur ex ſuis punctis cōſtare. Quod ſi non dederis ratio cōtinuo expirabit.

Tertia autem quę nunc dicta eſt: quoniam ſagitta quę fertur ſtetit. Accidit autem ſecundum quod accipit tempus componi ex ipſis nunc,non dato enim hoc non erit ſyllogiſmus. Tex.c.lo.

Tertia ratio Zenonis.

HÆc eſt quarta pars ſecundæ particulæ primæ partis principalis huius capituli:in qua ponitur ratio tertia: quæ ſumitur ab inſtanti,& eſt ratio in prima particula poſita,& ſoluta,& eſt quod quia mobile in quolibet inſtāti eſt in loco ſibi æquali:ideo non mouetur,& per conſequēs quieſcit:ideo illud quod apparet uelocius moueri, ut ſagitta quæ uelocius apparet moueri quieſcit. Iſta ratio ſoluitur ſicut prius ſoluebatur ſic,quod in inſtanti nec eſt motus, nec B quies,quia tempus non componitur ex inſtantibus, & ideo non ſequitur. Mobile in inſtanti temporis menſurantis motum eſt in loco ſibi æquali. ergo tunc quieſcit, quia in inſtanti nec eſt motus,nec quies,quod patet commento octauo huius ſexti.

Solutio dictę rationis.

Quarta eſt ea quæ de his eſt æqualibus molibus, quæ propter æquales alias moles ęquali cæleritate,partim e calce ſtadij,partim econtra mouentur. Vbi fieri putat : ut duplo tempori dimidium ſit ęquale.

Quarta autem eſt ex his quę mouentur ſtadio, ex contrarietate æqualium magnitudinum iuxta æqualia. Horum quidem a fine ſtadij, illorum autem a medio æquali uelocitate in quo accidere opinatur æquale tempus duplici medium. Tex.c.li.

Quarta ratio Zenonis.

C HÆc eſt quinta pars ſecūdæ particulæ primæ partis principalis huius capituli:in qua ponitur, & ſoluitur quarta ratio Zenonis. Et primo ponitur ratio. Secundo uero ſoluitur ibi.[Eſt autem deceptio.] Et in hac ratione ſupponitur,quod ſi motus ſit motibus motus æque uelociter in æquali tempore illa pertranſeunt æquale ſpatium. Ponamus igitur tres magnitudines æquales,ſcilicet, unam quieſcentem,quæ ſit a,a,a,& duas econtrario motas æquali uelocitate ſuper illam magnitudinem quieſcentem,& ſit una magnitudo mota b,b,b,& alia magnitudo econtrario magnitudo mota ſit c,c,c,& incipiat magnitudo b,b,b,moueri a medio magnitudinis a,a,a,& magnitudo c,c,c,incipiat moueri ab extremo magnitudinis b,b,b,ita,quod utraque magnitudo mota incipiat moueri a medio magnitudinis a,a,a,& moueatur econtrario una contra aliam æquali uelocitate, certum eſt tunc,quod in eodem tempore in quo magnitudo c,c,c,pertranſit totam magnitudinem b,b,b, non pertranſit niſi medietatem magnitudinis a,a,a,cum igitur temp⁹ in quo pertranſitur dupla magnitudo ſit duplum ad tempus in quo pertranſitur medietas illius duplex magnitudinis ab eo D dem mobili uniformiter moto in eodem tempore pertranſitur tota magnitudo b,b,b,& medietas magnitudinis a,a,a, ab ipſa magnitudine c,c,c,& magnitudo b,b,b, eſt dupla ad medietatem magnitudinis a,a,a,ſequitur,quod illud temp⁹ erit duplum ad ſeipſum,& ſic idem tempus reſpectu eiuſdem erit duplū,& dimidium. Hæc igitur eſt ratio uidelicet,quod ſi motus ſit idem erit dimidium,& æquale, ſeu æquale,& duplum,quod eſt impoſſibile. Vnde diſponantur magnitudines ſic,quod extrema magnitudinum motarum iuxta ponantur in medio magnitudinis quieſcentis, ut poteſt patere hic in margine,tunc certum eſt,quod eodem tempore in quo una magnitudo mota pertranſit totam aliam magnitudinem ecōtrario motam eodem tempore non pertranſit niſi medietatē magnitudinis quieſcentis.

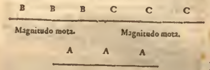
Rationis autem fallacia in exiſtimatione illa conſiſtit. Ea nanque quorum alterum fertur per quieſcens:alterum per id quod mouetur : æqualem magnitudi-

gnitudinem celeritate æquali tranſire in æquali tempore cenſet. H›c autem falſum eſt. Sint quieſcentes quidem æquales moles aaaa. Super has autẽ moueãtur moles bbbb, incipiendo a medio ipſarum molium a, numero & magnitudine æquales cccc. uero his æquales modo eodẽ, & æque celeres: ſuper ipſas b, incipiendo a prima quæ eſt in medio ipſarum a, motu contrario moueantur. Accidit igitur primam b, atque c, molem ſimul in ipſis eſſe extremis, & c, quidem uniuerſas a, moles: b, uero dimidium ipſarum pertranſiuiſſe. Quare fit ut ſit dimidium tẽpus. Vtraque enim æquali in tempore molium unãquamque tranſiuit: & inſuper accidit b, per omnes moles c, trãſiuiſſe. Prima namque c, & b, moles in cõtrarijs ſunt extremis tanto in tempore per unamquamque b. molium mota: quanto quanque molium a, tranſiuit (ut dicit) propterea quòd utraque æquali in tempore per a, moles eſt mota. Ratio igitur hæc eſt. Fit autem ob id: quod diximus falſum.

Tex. c. 82. *Eſt autem deceptio in eo, quòd hoc quidem ſecus motũ. illud autem ſecus quieſcens æqualem magnitudinem uelle æquali uelocitati ſecũdum æquale fieri tempus. Hoc autẽ falſum eſt: ut ſint ſtantes æquales magnitudines in quibus ſunt a, a, a, aliæ autem in quibus ipſa b, b, b, incipiẽtes a medio ipſorum a, quæ æquales ſecũdum numerum his entis, & magnitudinem. Aliæ autem in quibus ipſa c, c, c, ab ultimo æquales numero his, & magnitudinem ęque ueloces ipſis b. Contingit igitur primum b, ſimul cum ultimo a; eſſe, & primum c, ſecus inuicem motorum. Accidit autem ipſum c, iuxta omnia a, a, a, tranſire ipſum b, ſecus media a. Quare medium eſſe tempus: ęquale enim utrunque eſt ſecus unumquodque. Simul autem accidit ipſum b, ſecus omnia c, tranſactum eſſe: ſimul enim erit primum b, & primũ c, in contrarijs ultimis in æquali tempore ad unumquodque factorum ipſorum b, b, b, quantum quidem ipſorum a, ut ait propter ambo æquali tempore ſecus ipſa a, fieri. Ratio quidem igitur hęc eſt. Accidit autem ad dictã falſitatẽ.*

Demonſtratio.

Iſtæ duæ magnitudines moueantur una contra aliam æquali uelocitate.

Magnitudo quieſcens.

Solutio quintæ rationis. ISta ratio ſoluitur ſic, uidelicet, quòd non oportet quod mobilia æqualia in uelocitate pertranſeant æquale ſpatium in æquali tempore, niſi cæteris exiſtentibus paribus. ut ſi ſpatia ſuper qua mouentur ſint quieſcentia, uel ambo mota æquali uelocitate, & eodem modo, nunc autem unum ſpatium pertranſitum eſt quieſcens, & aliud econtrario motum. Et ideo non eſt uerum, quod mobilia æque uelocia pertranſeant in æquali tempore ęqualia ſpatia, quia ſpatia ſuper quæ fit motus non ſe habent uniformiter cum unum ſit quieſcens, & aliud motum, ut patet manifeſte.

At uero neque in ea mutatione, cuius termini cõtradictoriam ſubeunt oppoſitionem impoſsibile, quicquam nobis eueniet. Veluti quippiam ſi e non

A albo in album mutatur, atque in neutro eſt, ut que album, neque non album eſſe.

Neque igitur ſecundum mutationem in contradictione nullum erit impoſſibile, ut ſi ex non albo in album mutetur, & in neutro eſt. Tanquam ergo neque album erit neque non album. Tex. c. 83.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli in qua ponitur, & ſoluitur ratio Zenonis deſtruentis generationem, & corruptionem, & uniuerſaliter omni motũ ad formam. Et hæc eſt ratio. Si generatio uel corruptio eſſet, & generatio, & corruptio ſunt inter eſſe, & non eſſe, & illud quod tranſmutatur, nec eſt in termino a quo, nec in termino ad quem, ſequeretur quod illud quod generatur uel corrumpitur, nec eſſet, nec nõ eſſet, quod eſt impoſſibile. ergo impoſſibile eſt generationem, & corruptionem eſſe. Et per illam rationem deſtruitur omnis motus ad formam, quia ſi aliquid moueatur ad album, oportet quod moueatur a non albo, ſed impoſſibile eſt aliquid moueri a non albo ad album, quia ſi aliquid moueatur a non albo in albũ, ſequitur quod illud nec B eſt album, nec non album, quod eſt impoſſibile. Ratio Zeno.

Non enim ſi non totum in utrouis ſit, non dicetur album, aut non album eſſe. Album enim dicimus, aut non album, non quia totum, ſed quia plurimis partibus ſit, aut maxime præcipuis tale. Non eſt autem idem non eſſe in hoc, & non eſſe in hoc totum. Similiter ſeſe habet, & in eo quod eſt, & in eo quod haud eſt, atque in cæteris quæ contradictoriam ſubeunt oppoſitionem. Etenim in oppoſitorum quidem altero neceſſario erit, totum aũt in neutro ſemper erit.

*Non enim ſi non totum in quolibet eſt, non dicetur album aut non album. Album enim dicitur, aut non album, non quod totum ſit huiuſmodi, ſed quo plures, aut magis proprię partes. Non idem autem eſt non eſſe in hoc, & non eſ*C *ſe in hoc totum. Similiter autem eſt, & in eſſe, & in non eſſe, & in alijs quę ſecundum contradictionem ſunt. Erit quidem enim ex neceſſitate in altero oppoſitorum in neutro autem ſemper totum.*

ISTam rationem ſoluit phyloſophus dicit, quod ad hoc quod aliquod totum dicatur album, non oportet quod qualibet pars eius ſit alba, ſed ſufficit quod plures partes ſint albæ, ut partes principaliores, & ideo non oportet quod illud quod mutatur ab albo in album, nec ſit album, nec non album, ſed ſi plures partes, ut principaliores ſint albæ debet dici album. Si autem plures partes ut principales ſint non albæ, debet dici non album. Solutio dictæ rationis.

In circulo rurſus ac ſphæra, & in his omnino quę in ſeipſis mouentur, non eueniet ipſa quieſcere. In eodem. n. loco tẽpore quodam, ut inquiunt, & ipſa, D & partes ſũt. Quo fit ut quieſcant ſimul ac moueãt.

Similiter autem eſt in circulo, & in ſphęra, & omnino quæ in ipſis mouentur, quia accidit ipſa quieſcere. In eodem loco ſecundum tempus quoddam ſunt, & ipſa, & partes, quare quieſcunt ſimul, & mouebuntur. Tex. c. 84.

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli in qua ponitur, & ſoluitur ratio Zenonis deſtruẽs motum ſphæricum eſſe. Et continet duas particulas, quia in prima ponitur ratio eius. In ſecunda ibi. [Quoniam quidem.] Soluitur illa ratio. In prima igitur particula huius partis ponitur talis ratio. Illud quod ſecundum ſe totum, & ſecundum omnes ſuas partes eſt in eodem loco continue non mouetur ſed corpus ſphæricũ, quod ponitur moueri, ut corpus cæleſte ſecundum ſe, & ſecundum omnes ſuas partes eſt in eodem loco continue. ergo, corpus ſphæricum quod ponitur moueri non mouetur, uel ſi moueatur, ſequitur quod ſimul mouetur, & quieſcit. Ratio Zeno.

Primo namque partes nō ſunt eodem in loco tēpore ullo. Deinde totum etiam in alium ſemper locum mutatur. Non eſt enim eadem circunferentia quæ ab a,& b,& c, ſumitur cęterorumque quolibet puncto, niſi ut muſicus homo, & homo quid id accidit. Quare in aliam alia ſemper mutatur, & nunquam quieſcet. Idem eſt modus, & in ſphæra, atque in cæteris quę in ſeipſis mouentur.

Tex.c.85.

Primum quidem enim partes non ſunt in eodem nullo tempore. Poſtea, & totum mutatur ſemper in alterum. Non enim eadem eſt ab ipſa a, accepta circulatio, & quæ eſt ab ipſo b, & c, & aliorum unoquoque ſignorum niſi ſicut muſicus homo, & homo, quia accidit. Quare mutatur ſemper altera in alteram, & nequaquam quieſcit. Eodem autem modo eſt, & in ſphæra, & in alijs quæ in ſeipſis mouentur.

Prima ſolutio dictæ rationis.

B HÆc eſt ſecunda particula huius partis, in qua phyloſophus ſoluit rationem deſtruentem motum ſphęricū, & primo quantū ad partes corporis ſphęrici. Secundo uero quantum ad totum corpus ſphęricum. Quantum igitur ad partes corporis ſphęrici dicit phyloſophus, quod non ſunt in eodem loco continuo, & hoc eſt manifeſtum, quia eadem pars cæli, quæ nunc eſt in oriente, iam etiam erit in occidente. Sed quantum ad totum corpus ſphęricum dicit, quod totum corpus ſphęricum mutat locum, quia alius eſt circulus qui incipit ab ipſo a, puncto, & alius eſt circulus qui incipit ab ipſo b, puncto, uel ab ipſo c, &c. Et corpus ſphęricum motum quandoque eſt in circulo ſeu in ſuperficie terræ incipiente ab a, puncto, & quandoque eſt in circulo incipiente a, b, puncto, & circulus incipiens ab a, puncto, & a, b, puncto non ſunt idem niſi ſecundum accidens, ut homo, & muſicus ſunt idem ſecundum accidens. Vnde Comm. dicit, quòd corpus ſphęricum, ſcilicet, corpus cæleſte ſemper eſt in eodem loco ſecundum ſubiectum, ſed mutat locum ſecundum formam, & ideo magis debet dici, quòd cælum mutat locum quam q ſemper ſit in eodem loco, quia ut dicit Comm. illud quod eſt idem ſecundum ſubiectum eſt idem per accidens. Idem enim in rei ueritate eſt idem ſecundum formam, hæc Comm. Ex quo dicto Cōm. pt hic notari qđ dūmodo res habet eādē formā manet res eadem ſm ueritatē quantūcunq. materia uarietur, & propter hoc eadem ratione idem homo ſimpliciter eſt primo iuuenis, & poſtea ſenex, quia habet eādem formam quamuis materia ſit uariata, immo poſito quod tota materia ſit uariata, adhuc manet idem homo ſimpliciter, quia forma eſt eadem. Intelligendum hic ſecundum phyloſophum quod alius circulus eſt qui incipit ab uno puncto, & alius eſt qui incipit ab alio puncto. Et ſecundum Comm. circulus incipiens a puncto a, & circulus incipiens a puncto b, ſunt diuerſi circuli ſecundum formam, ſed ſunt idem circulus, ſecundum ſubiectum, & ita accepto quandoque circulo in illo ſunt tot circuli ſecundum formam, quot puncta poſſunt ibi aſſignari. Vnde ille circulus datus eſt unus circulus ſecundum ſubiectum, & eſt infiniti circuli ſecundum formam, & ſecundum diffinitionem, quia ſi ille circulus debeat diffiniri ſecundum quòd incipit ab a, aliam diffinitionem habebit quam ſi diffiniatur ſecundum quòd incipit a, b. Circulus autem incipiens ab a, & circulus incipiens a, b, ſunt idem ſecundum ſubiectum, quia uerificantur de eodem ſubiecto, nam ille circulus, & eſt circulus incipiens ab a, & eſt circulus incipiens a, b, tamen aliam, & aliam diffinitionem haberet, ſi diffiniretur ſecundum quòd incipit ab a, & ſecundum quod incipit a b. Intelligendum etiam ſecundum quod mihi uidetur, quod illa quæ ſignificant diuerſa, & denominant idem ſubiectum dicuntur eſſe diuerſa ſecundum formam, & non ſecundum ſubiectum, ſicut album, & muſicum ſignificant diuerſa, & denominant idem ſecundum ſubiectum, ideo dicuntur eſſe idem ſecundum ſubiectum, & diuerſa ſecundum formam. Nunc uero iſti termini, circulus incipiens ab a, & circulus incipiens a, b, ſignificant idem, & denominant diuerſa, ideo dicuntur idē ſecundum ſubiectum, & diuerſa ſecundum formam. Intelligendum eſt quod cum dicimus quod cælum mutat locum ſecundum formam, hoc debet ſic intelligi, quod cælum ſecundū formam mutat locum ſecundum formam, uerbi gratia. Accipiatur corpus cæleſte, & aſſignetur unus punctus, uel una linea a qua incipit quæ ſit a, tunc cælum ſecundum quod incipit ab a, eſt unum cælum ſecundum formam, & cælum quod incipit a b, eſt aliud cælum ſecundum formam. Signemus ēc in loco in quo eſt cælum, ſcilicet in loco terræ, uel in ſuperficie terræ unum punctum directe ſuppoſitum puncto a, exiſtēte in cælo, & ſit c, certum eſt tunc quod iſtud cælum ſecundū formam, uidelicet, cælum ſecundum quod incipit ab a, eſt in illo loco ſecundum formam, ſcilicet c, loco, uel ſuperficie terræ ſecundum quod incipit a, c, ſed ſtatim cum puncto a, exiſtente in cælo ſupponitur alius punctus in loco, uel in ſuperficie terræ, tunc illud cælum ſm formam eſt in alio loco ſm formam. Et uoco illum punctum directe ſuppoſitum puncto in cælo, per quem tranſit linea recta protracta a punctu in cęlo ad centrum terræ. Et ſic patet qualiter cælum mutat locū ſecundum formam: quoniam cælum ſecundum formam mutat locum ſecundum formam. Intelligendum tamen quod Commē. repræhendit hic Auicen. qui poſuit cælum moueri ſecundum ſitum, non ſecundum locum. Illud enim non eſt uerum, quia in puncto ſitus non eſt motus, nam ſitus eſt ad aliquid, & illud quod eſt ad aliquid eſt indiuiſibile, & ad indiuiſibile non eſt motus. Quid igitur intendebat Aui. cum dixit iſtum motum eſſe in poſitione. Si enim intendebat iſtum motum eſſe in poſitione, quia corpus motum transfertur de una poſitione in aliam, ſic haberet dicere quod motus localis rectus eſt in poſitione, quia quod mouetur motu locali recto deſerit de una poſitione in aliā, ut patet oībus intelligētibus.

Secunda ſolutio dictæ rationis.

A

Reprehen ſio Auic.

B

Demonſtratis aūt his dicimus id quod partibus uacat moueri non poſſe niſi ꝑ accidens, ueluti ſi corpus uel magnitudo in qua eſt moueatur. Quemadmodum ſi id ꝙ eſt in nauigio latione nauigij, uel totius motu pars moueatur. Vacare autem in partibus dico, quod eſt indiuiſibile quantitate. Partium.n. motus, & inter ſeſe differunt, & a totius etiam motu, atque in ſphęra maxime differentiam ipſam quiſpiam intuebitur. Nō.n. eadem erit celeritas earū partium quæ propinquę ſunt centro, & earum q̄ ſunt ab eo diſtātes, totiuſque ſphæræ. Quo patet non unum omnium eſſe motum. Vt igitur diximus, ſic ipſum quod partibus uacat moueri pōt ut iſ ee qui ſedet in currēte naui mouetur. Per ſe autem moueri non poteſt.

C

Tex.c.86.

Oſtēſis autem his dicimus quod impartibile non contingit moueri niſi ſecundum accidens, ut in corpore moto, aut magnitudine in qua eſt, ſicut utique erit quando in naui mouetur a nauis motu, aut partis totius motus. Impartibile āt dico, quod eſt ſecundum quantitatem indiuiſibile. Et uāque partium motus alij ſunt ſecundum quod partium, & ſecundum quod totius motus. Videbit autē in ſphæra aliquis maxime differentiam. Non.n. eadem erit uelocitas eorum quę iuxta centrum ſunt, & quæ extra, & quæ totius. Sicut nō unius exiſtente motu. Sicut igitur dicebam, ſic quidem contingit moueri impartibile, ſicut in naui ſedens naue eunte. Per ſe autem non contingit,

D

IStud eſt ſecundum capitulum huius tractatus, in quo declaratur quod indiuiſibile non mouetur per ſe, ſed tamē per accidens poteſt moueri. Vnde iſtud capitulum continet duas partes principales. In prima narrat phyl. intentionē ſuam, & diſtinguit de mobili per accidens, ut per hoc uideatur qualiter indiuiſibile poteſt per accidens moueri. In ſecūda autem ibi. [Mutatur igitur ex a, b.] declaratur quod indiuiſibile non poteſt per ſe moueri. In prima igitur parte principali huius capituli continuando ſe ad præcedentia dicit phyloſophus. [Oſtenſis autem his], ſ. quæ ſuperius ſunt dicta dicimus q in indiuiſibile non pōt per ſe moueri, ſed ſm accidens tm̄, ut moto corpore uel magnitudine in qua eſt indiuiſibile mouetur indiuiſibile per accidens. His præmiſſis phyloſophus diſtinguit de indiuiſibili ꝑ accidēs: qm̄ aliquid dr̄ moueri ꝑ accidens tripliciter, uidelicet, aut qa mouet in alio: cuius nec eſt pars, nec accidens, & iſto modo homo exiſtens in naui mouetur per accidens ad motum nauis. Alio modo aliquid mouetur per accidens, quia mouetur ad motum alicuius cuius eſt pars, & ſic pars mouetur per accidens ad motum totius. Tertio modo dicitur aliquid moueri per accidens, ſicut

Aliquid mouetur per accidēs tripliciter, & primo.

Secundo

Tertio.

ſicut accidens dicitur moueri ad motum ſui ſubiecti, & ſic indiuiſibile poteſt moueri per accidens. Et exponit de quo indiuiſibili loquitur, dicens quod loquitur de indiuiſibili ſecundum quantitatem, & tamen prius dixit ꝙ pars partis mouetur per accidens ad motum totius, dicit quod motus partis eſt alius a motu totius, & motus unius partis eſt alius a motu alterius partis, & hoc eſt maxime manifeſtum in eo quod mouetur circulariter. Nam ibi eſt manifeſtum quod motus partis eſt alius a motu totius, & etiã ꝙ motus unius partis eſt alius a motu alterius partis. Quod patet, nam partes centrales, ideſt partes iuxta centrum tardius mouentur, quam circunferentiales: quoniam partes circunferentiales in æquali tempore deſcribunt maiorem circulum, quam partes centrales, motus etiam totius ſphæræ eſt uelocior, ꝙ motus partium iuxta centrum tanquam motu non exiſtente unius mobilis, ſed non eſt ſic in motu recto, nam in motis motu recto motus partis eſt æque uelox, cum motu totius, & motus unius partis eſt æque uelox cum motu alterius partis. Vnde Comm. dicit hic quod aliquis poteſt dicere, quod hoc accidit in motu circulari, quod una pars mouetur uelocius, quam alia pars: quia partes motu circulariter mouentur per ſe, & totum quieſcit. Et dicit Commen. quod hoc non eſt uerum: quoniam prius eſt declaratum, quod totum corpus ſphæricum mouetur, quia mutat locum ſecundum formam, ut patet in capitulo præcedenti, ſic igitur dictum eſt quod indiuiſibile non mouetur per ſe, ſed per accidens, ſicut ſedẽs in naui mouetur ꝑ accidens ad motũ nauis.

Mutetur enim ex a, b, in b, c, ſiue in magnitudine ex magnitudine, ſiue in forma ex forma, ſiue ex termino in oppoſitum contradictoriæ terminum, tempus autem in quo primo mutatur ſit d. Igitur ipſum eo in tempore quo mutatur, aut in a, b, aut in b, c, aut partim in hoc, partim in altero eſſe neceſſe eſt, omne namque quod mutatur ſic ſe habet. At aliquid ipſius in utroque non erit, fuit, enim partibile. Neque erit in b, c, erit enim mutatum, ſupponitur uero mutari. Reſtat igitur ipſum in a, b, eſſe eo tempore quo mutatur. Quieſcet ergo. Quod enim eſt in eodẽ tẽpore quodã, id quieſcere dicebamos.

Tex. c. 87. *Mutetur enim ex a, b, in b, c, ſiue ex magnitudine in magnitudinem, ſiue ex ſpecie in ſpeciem, ſiue ſecundum contradictionẽ. Tẽpus autem ſit in quo primo mutatur d, ergo neceſſe eſt ipſum ſecundum quod mutatur tempus, aut in a, b, eſſe, aut in b, c, aut aliquid huius in hoc, aliud uero in altero. Omne enim quod mutatur ſic ſe habuit. In utroque quidem igitur non erit aliquid ipſius, partibile enim utique eſſet. At uero neque in b, c, mutatum enim erit, conceſſum eſt autem mutari. Relinquitur igitur ipſum in a, b, eſſe, ſecundum quod mutatur tempus, quieſcet ergo. In eodem enim eſſe per tẽpus quoddã quieſcere eſt.*

Demonſtratio.

A B ——— B C

Terminus a quo ——— Terminus ad quem.

D ——— Tempus in quo indiuiſibile primo mutatur.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli in qua oſtenditur, quod indiuiſibile non mouetur per ſe. Et continet tres particulas ſecundum numerum triũ rationum, quas adducit ad probandum hoc. Secunda ibi. [Amplius ãc ex his.] Tertia ibi. [Amplius ãt ĩ tpe.] Prima particula cõtinet duas partes, quia in prima ponit unã rõnẽ ducẽtẽ ad impoſſibile. in 2a ibi. [Quare non contingit.] Aſſignat rationẽ ſuę concluſionis. In prima igitur parte phyloſophus declarat per unam rationem, quod indiuiſibile non mouetur per ſe, & hæc eſt 53. cõcluſio huius lib. ꝗ probatur primo ſic. Si diuiſibile mouetur ꝑ ſe, ſequitur ꝙ indiuiſibile. ſi mouetur, mouetur, & quieſcit, conſequens eſt falſum, igitur, & antecedens, igit̃ oppoſitum conſequentis eſt uerum, ſcilicet, ꝙ indiuiſibile non mouet̃ ꝑ ſe. Probatio conſequentię. Nam ſi indiuiſibile moueret̃ ꝑ ſe, aut igitur moueret̃, quãdo eſt in termino a quo, aut quando eſt in termino ad quem, uel quã eſt partim in termino a quo, & partim in termino ad quem, ſed indiuiſibile non mouet̃, quando eſt in termino ad quem

53. concluſio huius libri.

Prima ratio.

A quia tunc mutatum eſt, nec mouetur quando eſt partim in termino a quo, & partim in termino ad quem, quia indiuiſibile non habet partem, & partem. ergo ſi indiuiſibile mouet̃ oportet, ꝙ moueatur quando eſt in termino a quo. Si igitur indiuiſibile moueatur in aliquo tempore, oportet quod in toto illo tempore ſit in termino a quo, ſed illud quod ſecundum ſe totum manet per tempus in eodem loco, uel in eadem forma quieſcit. ergo ſi indiuiſibile mouetur per ſe in aliquo tempore, ſequitur quod quieſcit in eodem tempore, & ſic ſequitur quod ſi indiuiſibile mouetur per ſe, quod illud indiuiſibile ſimul mouetur, & quieſcit. Vnde illa ratio probat quod indiuiſibile non poteſt per ſe moueri in tempore aliquo motu, quia nec motu locali, nec aliquo alio motu.

Quare non fit ut id quod uacat partibus moueatur aut omnino mutetur. Hoc tantum pacto motus ipſius eſſet ſi tempus ſuis ex punctis conſtaret. Semper enim in ipſo nunc motũ eſſet atque mutatum, ut moueatur quidem nunquam, ſemper uero ſit motum. At hoc eſſe non poſſe prius eſt demonſtratum.

B Neque enim tempus ex nunc ipſis, neque linea ex punctis, neque motus ex ſuis momentis cõſtat. Nam nihil aliud aſſerit qui id dicit, quam motum ex hiſce quæ partibus uacant conſtare, perinde atque ſi tempus ex nunc ipſis aſſereret aut magnitudinem ex punctis conſtare.

Quare non contingit impartibile moueri, neque omnino mutari. Solum enim ſic eſſet ipſius motus. ſi tempus eſſet ex ipſis nunc. Semper enim in ipſis nunc eſt motum eſſe, & mutatum, quare moueri quidem nequaquam eſt, motum autem eſſe ſemper. Hoc autem quod impoſſibile ſit, oſtenſum eſt. Neque enim ex ipſis nunc tempus, neque linea ex ipſis punctis, neque motus ex momentis eſt. Nihil enim aliud facit hic, dicens, aut motum ex indiuiſibilibus, ſicut ſi tempus ex ipſis nunc, aut magnitudinem ex punctis. Tex. c. 88.

C HÆc eſt ſecunda pars huius particulæ, in qua phyloſophus aſſignat cauſam, propter quam impoſſibile eſt indiuiſibile per ſe moueri, & cauſa eſt iſta, quia tempus, & magnitudo ſunt continua, & non componunt̃ ex indiuiſibilibus, ſed ſi indiuiſibile per ſe moueretur, magnitudo componeretur ex indiuiſibilibus, & etiam tempus: quoniam ſi indiuiſibile moueretur ſuper aliquam magnitudinem illud indiuiſibile per ſuum motum redderet totam magnitudinem, & per conſequens menſuraret magnitudinem, quod non eſſet niſi magnitudo componeretur ex indiuiſibilibus. Et ſi magnitudo componatur ex indiuiſibilibus, ſequitur quod tempus etiam componitur ex indiuiſibilibus, & hæc eſt cauſa propter quam indiuiſibile non poteſt per ſe moueri, quia magnitudo, & tempus non componuntur ex indiuiſibilibus, & huius cauſa eſt, quia ſunt continua.

Præterea neque pũctum, neque indiuiſibile quicquam moueri ex his etiam patet fieri namque non poteſt, ut id quod motu cietur maius ſeipſo trãſeat

D prius quã aut per æquale aut minus ſe moueatur. Quod ſi ita ſit, patet, & punctum ſeipſo minus aut æquale prius tranſire. At cum indiuiſibile ſit, fieri non poteſt, ut per minus antea moueatur. Per ęquale ergo ſibi mouebitur. Quo fit, ut ex punctis linea conſtet. Punctum enim trãſeundo ſibi ſemper ęquale, totam quam tranſit lineam metietur. Quod ſi id eẽ nõ põt, fieri quoque neq̃ ut indiuiſibile moueat̃.

Amplius autem ex ipſis manifeſtum, quòd neque punctum, neque aliud indiuiſibile nullum contingit moueri. Omne enim quod mouetur impoſſibile eſt prius maius moueri ipſius quam aut æquale, aut minus. Si igitur hoc manifeſtum, quia, & punctum minus, aut æquale mouebitur primum. Quoniã autẽ indiuiſibile eſt, impoſſibile eſt minus moueri prius. Aequale ergo ipſi. Quare erit li- Tex. c. 89.

nea ex punctis, ſemper enim per æqualem motum omnē lineam punctum m·nſurabit. Si autem hoc impoſſibile eſt, & moueri indiuiſibile impoſſibile eſt.

Secunda ratio, HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur ſecunda ratio declarans quod indiuiſibile non mouetur per ſe, quæ talis eſt. Omne quod mouetur prius pertranſit ſpatium æquale ſibi, uel ſpatium minus ſe quam pertranſeat ſpatium maius ſe, ſed indiuiſibile non poteſt pertranſire ſpatium minus ſe, cum nihil ſit minus quam indiuiſibile. ſi ergo indiuiſibile moueatur, oportet q̃d prius pertranſeat ſpatium æquale ſibi quam ſpatium maius ſe, ſed quod eſt æquale indiuiſibili, illud eſt indiuiſibile. ergo ſi indiuiſibile mouetur per ſe continue, pertranſit indiuiſibile poſt indiuiſibile, & per conſequens in magnitudine, ſuper quam mouetur, eſt continue indiuiſibile poſt indiuiſibile, & per conſequens in magnitudine eſſet indiuiſibile immediatum indiuiſibili, quod eſt impoſſibile: quia ſecundum hoc magnitudo componeretur ex indiuiſibilibus. Et ſimiliter, ut dicit: ſequeretur inſtantia Zen. uidelicet, quod illud quod mouetur nunquam perueniret ad finem magnitudinis, quia in magnitudine ſunt infinita indiuiſibilia, & talia non poſſunt pertranſiri. Dubium. Sed circa hanc rationem eſt dubium: quoniam ſi illa ratio ualeret, ſequeretur, quod indiuiſibile non poſſet per accidens moueri, niſi magnitudo componatur ex indiuiſibilibus, quia ſi una magnitudo moueatur ſuper aliam magnitudinem, ſi indiuiſibile in magnitudine mota moueretur, oporteret, quod prius pertranſiret æquale ſibi quam maius ſe, ſed æquale indiuiſibili eſt indiuiſibile. ergo ſi indiuiſibile moueretur continue, oporteret quod indiuiſibile continue pertranſiret indiuiſibile poſt indiuiſibile, & per conſequens in magnitudine, ſuper quam eſt motus eſſet indiuiſibile continue poſt indiuiſibile, & per conſequens in magnitudine eſſet indiuiſibile immediatum indiuiſibili. Vnde idem argumentum poteſt fieri de indiuiſibili moto per accidens, quod fit de indiuiſibili moto per ſe. Cõfirmatio dub. Hæc ratio confirmatur. Si ſphera mouetur ſuper planum, tangit planum in puncto, & ſic ſphera applicatur plano, ſolum ſecundum punctum. Nam quando aliquod totum applicatur alicui ſecundum aliquid eius præciſe, illud ſecundum quod applicatur eidem commenſurat ſe quando exiſtit in toto cui ſe commēſuraret ſi per ſe exiſteret, & per ſe moueretur. Si ergo indiuiſibile per ſe motum continuo commenſuraret indiuiſibile poſt indiuiſibile, in magnitudine ſuper quam eſt motus, ſequitur quod indiuiſibile exiſtens in ſphera motum per accidens ad motum ſpheræ continue commenſuraret ſe indiuiſibili poſt indiuiſibile in magnitudine, ſuper quam ſphera mouetur, & per conſequens ſi indiuiſibile moueatur per accidens, ſequitur, quod in magnitudine ſuper quam eſt motus, ſit indiuiſibile immediatum indiuiſibili, ſicut ſequitur ſi indiuiſibile per ſe moueretur. Ad dub. Ad illud dubium dicēdum eſt, quod ſi indiuiſibile per ſe moueretur ſuper aliquod ſpatium, oporteret quod illud ſpatium eſſet compoſitum ex indiuiſibilibus, quod tamen non ſequitur ponendo indiuiſibile moueri per accidens ſuper aliquod ſpatium. Et ratio huius eſt iſta, quia illud quod per ſe mouetur pertranſit æquale ſibi, & ideo ſi indiuiſibile per ſe moueretur, indiuiſibile ſibi correſpondens in ſpatio eſſet pertranſibile, ſed nihil pertrāſitur, niſi in tempore, quia ſi aliquid pertranſiretur in inſtanti, illud ſimul eſſet pertranſitum, & in pertranſiri, quod eſt inconueniens. Indiuiſibile ergo pertranſitur in tempore, ſed ſi aliquid pertranſeatur in tempore, & mobile regulariter moueatur, eius medietas pertranſitur in medietate temporis: ſi igitur indiuiſibile pertranſeatur in tempore, ſequitur, q indiuiſibile eſſet diuiſibile, ſed omne diuiſibile pertranſitū in ſpatio eſt pars ſpatij, & habet aliud diuiſibile ſibi immediatum, ideo ſi indiuiſibile per ſe moueretur ſpatium, ſuper quod moueretur, eſſet compoſitum ex indiuiſibilibus. Vnde ſequitur, indiuiſibile per ſe mouetur. ergo indiuiſibile ſibi correſpondens in ſpatio eſt pertranſibile, & ulterius ſequitur. ergo indiuiſibile in ſpatio eſt pars ſpatij, & ulterius. ergo ſpatium eſt compoſitum ex indiuiſibilibus. ergo a primo ad ultimum ſi indiuiſibile per ſe mouetur, ſpatium, ſuper quod mouetur eſt compoſitum ex indiuiſibilibus; ſed hoc non ſequitur, ponendo quod indiuiſibile moueatur per accidens. Vnde illa propoſitio, uidelicet, illud quod mouetur prius pertranſit æquale ſibi quam maius ſe, ſolum eſt uera de eo quod mouetur per ſe, nunc illud quod mouetur per accidens, nunquam pertranſit ſpatium æquale ſibi, quia

A non pertranſit niſi ſpatium quod mobile per ſe motum pertranſit, & illud motum neceſſario eſt diuiſibile.

Inſuper ſi omne motu cietur in tempore, & nihil in ipſo nunc moueatur, omneque tempus ſit diuiſibile, erit utique tempus eo tempore minus in quo tranſit id quod mouetur ęquale ſpatium ſibi. Id enim in quo mouetur tempus erit plane, propterea, quod omne quod mouetur in tempore motu cietur. Tempus autem omne diuiſibile eſſe prius eſt demonſtratum. Si igitur punctum mouetur erit aliquod tempus eo tempore minus in quo motum eſt ipſum per ęquale ſpatium ſibi. At eſſe non poteſt. In minore namque tranſeat minus neceſſe eſt. Quo continuo fit ut indiuiſibile in ſe minus ſit diuiſibile, quemadmodum, & tempus in tempus. Enimuero unice id quod partibus uacat atque indiuiſibile

B moueretur, ſi fieri poſſet, ut in ipſo nunc indiuiduo quippiam moueatur. Eiuſdem enim eſt rationis in ipſo nunc moueri, & indiuiſibile quid moueri.

Amplius autem ſi omne in tempore mouetur in ipſo nunc nihil, omne autem tempus diuiſibile eſt, erit utique aliquod tempus minus quolibet eorum quæ mouentur, in quo mouetur quantum ipſum motum eſt. Hoc quidem enim erit tempus in quo mouetur propter id quod mouetur omne in tempore. Tempus autem omne diuiſibile eſſe oſtenſum eſt prius. Si igitur pūctum mouetur erit aliquod tempus minus in quo ipſum motum eſt, ſed impoſſibile eſt. In minori enim neceſſe minus moueri. Quare erit diuiſibile indiuiſibile in minus, ſicut, & tempus in tempus. Solūmodo enim mouebitur impartibile, & indiuiſibile, ſi erit in ipſo nunc poſſibile moueri athomo. Eiuſdem enim rationis eſt in ipſo nūc moueri, & indiuiduum aliquod moueri. Tex.c.90.

C HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur tertia ratio probans, q indiuiſibile non per ſe mouetur, & ſupponit primo, quod omne quod mouetur, mouetur in tempore, & quod omne tempus eſt diuiſibile, tunc arguit ſic. Si omne tempus eſt diuiſibile, & quocunque tempore dato contingit dare tēpus minus, ſed minus mobile in minori tempore mouetur per aliquod ſpatium quam maius mobile: ſi igitur indiuiſibile mouetur in aliquo tempore in minori tempore poſſet minus mobile moueri, & per conſequens eſſet aliquid minus quam indiuiſibile, quod eſt impoſſibile. ergo, & illud ex quo ſequitur. Intelligendum eſt, quod ſuppoſita eadem uelocitate in minori tempore pertranſit minus mobile aliquod ſignum in ſpatio quam maius mobile, quod patet. Nam pars, & totum motum motu recto mouetur æquali uelocitate, & aliqua pars mobilis, ut pars anterior mobilis in minori tempore ſit ultra aliquod determinatum ſignum in ſpatio quam ipſum totum: quare, &c. Tertia ratio.

Mutatio autem nulla eſt infinita. E quopiā. n. in qppiam eſt omnis, & ea quæ in contradictorijs, &

D ea quæ in contrarijs eſt. Quare mutationum quidē earum quæ in cōtradictorijs ſunt, affirmatio atque negatio finis eſt, generationis quidem id quod eſt, corruptionis autem id quod non eſt. Mutationum uero quæ inter contraria ſunt, ipſa contraria ſunt extrema. Hæc enim ultima ſunt mutationis, quare, & alterationis omnis. Alteratio namque ex contrarijs eſt quibuſdam. Similiter, & accretionis decretionisve. Nam accretionis quidem id eſt extremū q eſt magnitudinis perfectæ q accōmodaſ naturæ finis. Decretionis uero caſus ab hoc ipſo remotiove.

Mutatio autem non eſt, neque infinita. Omnis enim erat ex quoddam in quoddam, & quæ eſt in contradictione, & in contrarijs, quare eorum quæ ſunt ſecundum contradictionem affirmatio, & negatio terminus eſt, Tex.c.91

eſt:ut generationis quidem eſſe: corruptionis autem non eſſe. Eorum autem quæ ſunt in cõtrarijs contraria; hæc .n. ultima ſunt mutationis: quare & alterationis omnis. Et contrarijs enim quibuſdam eſt alteratio. Similiter autem augmenti, & decrementi. Augmenti quidem terminus eſt: qui eſt ſecundum propriam naturam perſectæ magnitudinis. Decrementi qui eſt ab hac remotio.

ISTud eſt tertium capitulum huius tractatus: in quo declaratur, quòd nulla mutatio alia a motu locali circulari eſt infinita in duratione, & ſic deſtruitur opinio Eracliti ponentis omnia eſſe in continua traſmutatione. Vnde hæc cõtinet duas partes principales: quoniam in prima declaratur quòd nulla mutatio ad formam eſt infinita in duratione. Vnde mutatio ad formam eſt omnis mutatio præter motum localem, ut generatio, & corruptio, alteratio, augmentatio, & diminutio: in ſecunda ibi. [Loci autẽ mutatio.] declaratur, quod nullus motus localis rectus eſt infinitus in duratiõne. In prima igiť parte principali huius ca. probat phyloſophus, quod nulla mutatio ad formam eſt infinita in duratione: & hæc eſt quinquageſimaquarta cõcluſio huius libri, (Quinquageſimaquarta cõcluſio huius libri.) quæ probatur ſic. Nulla mutatio quæ eſt inter duos terminos eſt infinita ſecundum durationem: ſed omnis mutatio ad formam eſt inter duos terminos. ergo nulla mutatio ad formam eſt infinita in duratione: maior eſt manifeſta: quia omnis mutatio quæ eſt inter duos terminos eſt finita ex utraque parte, ſcilicet, ex parte initij & ex parte finis: & per conſequens nulla talis mutatio eſt infinita in duratione: minor uero declaratur inductiue: quoniam generatio & corruptio ſunt inter duos terminos, ſcilicet, inter eſſe, & non eſſe, & alteratio, & augmentatio, & diminutio ſunt inter contraria. Nam alteratio eſt inter contraria propriæ, & principaliter dicta: & augmentatio & diminutio ſunt inter contraria non principaliter dicta, ſed ſunt inter magnum & paruum: & ſufficit quod omnis motus ad formam eſt inter duos terminos. Intelligendum eſt quod contraria principaliter dicta ſunt illa, quæ maxime diſtant ſub eodem genere, & poſſunt ineſſe eidem ſubiecto in actu ſucceſſiue: ſed non ſimul: cuiuſmodi ſunt albedo, & nigredo ſecundum communiter opinantes. (Vide pro hoc quarto cæ. cõ. 31.) Contraria uero non principaliter dicta ſunt illa, quæ maxime diſtant ſub eadem ſpecie: & poſſunt ineſſe eidem, & ſucceſſiue: ſed non ſimul, cuiuſmodi ſunt contraria in quantitate, ut magnum, & paruum. Motus enim in quantitate eſt inter corporeitatem magnam, & corporeitatem paruam de genere quantitatis: nunc omnis corporeitas de genere quantitatis, cum omni corporeitate eiuſdem generis ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime, & ideo in genere quantitatis non ſunt contraria, quæ maxime diſtant ſub eodem genere inter quæ eſt motus: & hoc intelligit phyloſophus in prædicamentis dicit, quod quantitati nihil eſt contrarium, tamen in genere quantitatis ſunt contraria, quæ maxime diſtant ſub eadem ſpecie inter quæ eſt motus, & hoc uult phyloſophus in quinto huius, & etiam hic. Vnde eſt notandum ſecundum Com. (Conſimile ſupra com. 32.) quod omne generabile naturale habet aliquam quantitatẽ naturaliter in principio generationis, & in fine: & illa quantitas habet extrema, uerbi gratia. Quoniam quantitates embrionum ſunt terminatæ, uidelicet, minimi embrionis, & maximi: ſimiliter quantitates hominum ſunt terminatæ, ſcilicet, maximi, & minimi. Vnde impoſſibile eſt augeri in infinitum: aut diminui. Nam ſi tranſiret quantitatem naturalem in diminutione, & additione ſtatim corrumperetur ens. Actio enim cuiuslibet entis perficitur per ſuam quãtitatem & qualitatem terminatam: ſicut eſt diſpoſitio in entibus accidentalibus: hæc Com. Ex his apparet quòd intentio Comẽti quòd in rebus naturalibus eſt dare maximum, & minimum.

Latio autem hoc quidem modo non erit finita. Non enim omnis eſt in contrarijs. Sed quoniã quod hoc pacto eſt: impoſſibile diuiſum fore, ut non contingat ipſum fore diuiſum id ut diuidatur nõ poteſt. Multipliciter enim impoſſibile dicitur. Atque quòd ita eſt impoſſibile ſecari nõ poſſit. Et omnino quòd factum fore non poteſt, id fieri non contingit, & id profecto quòd mutatum fore non poteſt in id mutari nequit, in quòd mutatum fore non poteſt.

Tex.c.92. *Loci autem mutatio ſic quidem non erit finita. Non* A *enim omnis in contrarijs eſt, ſed quoniam quod impoſſibile deciſum eſſe, eo quòd contingit deciſum eſſe. Multipliciter enim dicitur impoſſibile: quòd non contingit ſic impoſſibile decidi: neque omnino impoſſibile factum eſſe fieri, neque mutari impoſſibile, contingit utique mutari, in quod impoſſibile eſt mutari.*

HAec eſt ſecunda pars principalis huius ca. in qua declaratur, quòd nullus motus localis rectus eſt infinitus in duratione: & continet duas particulas: quoniã in prima declaratur, quod dictum eſt. In ſecunda ibi. [Sed ſi ſic,] contingit, ut narrat phyloſophus quomodo motus poteſt eſſe infinitus tempore. In prima igitur particula huius partis oſtendit quomodo nullus motus localis rectus poteſt eſſe infinitus. Illud autem non poteſt probari uniuerſaliter de omni motu locali recto, ſicut probatum eſt de motu ad formam: quia non omnis motus localis rectus eſt de contrario in contrarium, ſed ſolum motus grauis ſimpliciter, & motus leuis ſimpliciter. Motus enim animalis non eſt de cõtrario in contrarium: quia non eſt inter terminos maxime diſtantes ſecundum locum, ideo phyloſophus declarat per B aliam uiam, quòd nullus motus localis rectus eſt infinitus in duratione, & hæc eſt quinquageſimaquinta concluſio huius libri, (55. cõcluſio huius libri.) quæ probatur ſic. Si impoſſibile eſt eſſe tranſmutatum: impoſſibile eſt tranſmutari, ſed impoſſibile eſt eſſe tranſmutatum in infinitũ. ergo impoſſibile eſt tranſmutari in infinitum, & ſic nullus motus localis rectus poteſt eſſe infinitus.

Si igitur id quod fertur in quippiam mutatur, & in illud ſane fore mutatum poteſt. Quare motus nõ eſt infinitus, neque quicquam per infinitum feretur. Fieri enim non poteſt, ut illud unquam pertranſeat. Patet igitur hoc pacto nullam infinitam eſſe mutationem, ut non ſit finibus terminata.

Tex. c.93. *Si ergo quod fertur mutatur in aliquod, & poſſibile eſt mutari, quare infinitus motus, neque fertur infinito. Impoſſibile eſt enim tranſire ipſum. Quod quidem igitur ſic non ſit infinita mutatio, ut non finiatur terminis manifeſtum eſt.*

C HAec ratio confirmatur: nam illud quod fertur motu locali recto poſſibile eſt eſſe mutatum in terminum, ſed impoſſibile eſt eſſe mutatum in terminum infinitum diſtantem a termino, a quo incipit motus: quia talis terminꝰ eſt nihil, ergo impoſſibile eſt mutari in talẽ terminũ: & per conſequens non contingit moueri motu locali recto in infinitum.

Verum conſiderandum eſt, ſi ſic eſſe poſſit, ut una eademq́; tempore ſit infinita. Nam ſi nõ fiat una; nihil forſitan prohibet. Veluti ſi alteratio fiat poſt lationem, & accretio poſt alterationem, & generatio rurſus poſt illam. Sic enim ſemper quidem erit tempore motus, ſed non unus, quia non eſt unus ex uniuerſis. Vt autem unus infinitus tempore fiat præter unum non poteſt, hic autem eſt ipſa conuerſio.

Tex. c.94. *Sed ſi ſic contingit, ut tempore ſit infinitus idem exi-* D *ſtentium, & unus conſiderandum eſt. Non uno quidem enim facto nihil fortaſſis prohibet, ut ſi poſt loci mutationẽ alteratio ſit, & poſt alterationem augmentum, & iterum generatio, ſic enim ſemper quidem erit tempore motus, ſed non unus propter id, quod non eſt unus ex omnibus, ut autem ſiat unus non contingit infinitum eſſe tempus præter unum. Hic autem eſt unus, ſcilicet, circulatio.*

HAec eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli. In qua phyloſophus narrat quomodo motus poteſt eſſe infinitus tempore, uel duratione, dicit, ꝙ nihil prohibet motũ eſſe in infinitũ: ita ꝙ unus motus ſit ſtatim poſt alium motum: ut motus localis poſt augmentationem, & augmentatio poſt alterationem: ſed ꝙ motus unus ſpecie maneat per tempus in infinitum, hoc non poteſt eſſe niſi in motu locali circulari, nam ſolus motus localis circularis poteſt eſſe infinitus, & hoc domino concedente in ſequentibus declarabitur, quare &c.

Finit expoſitio Burlæi ſuper ſexto de phyſico auditu.

INCIPIT EXPOSITIO eiuſdem ſuper ſeptimo Libro.

OMne quod mouetur ab aliquo moueatur neceſſe eſt. Si igitur in ſe nõ habeat principium motus, ab alio patet ipſum moueri.

Tex. com. primi.

OMne autem quod mouetur, neceſſe eſt ab aliquo moueri. Si quidem igitur, ut in ipſo non habet principium motus, manifeſtum quod ab altero mouetur, aliud enim erit mouens.

PHyloſophus intendens determinare in ſeptimo huius motum eſſe æternum, uult in hoc ſeptimo determinare de motu in comparatione ad motorem: quoniam ex his declarabit motum eſſe æternum. Intendit enim in hoc ſeptimo declarare, quod eſt deuenire ad primum motum, & ad primum motorem immobilem, & ex his ſequitur quod motus eſt æternus. Intelligendum ſecundum Comm. cõmentu uigeſimoprimo huius ſeptimi, quod Ariſt. in iſto ſeptimo intendit

Com. 21 Prima q6. inueſtigare quatuor quæſtiones, quarum prima eſt. Quod omne motum habet motorem, hoc eſt omne quod mouetur ab aliquo mouetur.

Secunda quæſtio. Secunda eſt, quod omnia mota in loco reducuntur ad primum motum quod mouetur a motore in ipſo. Et hoc declaratur probando quod in mouentibus & motis non eſt procedere in infinitum. Tertia autem eſt, quod

Tertia q6. omnis motor eſt ſimul cum eo, quod ab eo mouetur in loco, & hoc declaratur ubi oſtenditur quod mouens, & motum

Quarta quæſtio. ſunt ſimul. Quarta uero eſt, utrum omnis motus habeat proportionem cum omni motu, hoc eſt utrum omnis motus ſit omni motui comparabilis. Sunt igitur quatuor quæſtiones quas phyloſophus inueſtigat in hoc libro, prima utrum omne motum habeat motorem. Secunda an in mouentibus, & motis ſit procedere in infinitum. Tertia eſt an omnis motor ſit ſimul cum moto. Quarta eſt an omnis motus ſit motui comparabilis. Prima quæſtio mouetur, & ſoluitur. tractatu primo, capitulo primo. Secunda quæſtio mouetur, & ſoluitur capitulo ſecundo primi tractatus. Tertia quæſtio mouetur, & ſoluitur, tractatu ſecundo capitulo primo. Quarta quæſtio mouetur, & ſoluitur, tractatu tertio, capitulo primo. Vnde determinato de motu quantum ad intrinſeca motus oſtendendo quid eſt motus, oſtendendo etiam quæ ſunt eius ſpecies, & quantum ad ea quæ extrinſecus ſequuntur ad motum, ut de contrarietate, & de diuiſibilitate motus, in hoc ſeptimo incipit phyloſophus perſcrutari de motu per comparationem ad intrinſeca motui, ſcilicet, in comparatione ad motores, & mobilia, & menſuram primi motus quæ eſt tempus æternum. In hoc tamen libro non determinatur de æternitate motus, ſed de motu per comparationem ad motorem corporeum oſtendendo quomodo per motum contingit deuenire ad motorem immobilem, ſed in libro octauo determinatur de motore incorporeo, & ẽt tã de æternitate motus, quam de æternitate motoris. Continet autem tres tractatus: quoniam in primo declaratur, quod omne quod mouetur mouetur ab alio, & quod eſt deuenire ad primum motum, qđ mouetur a motore, in ipſo ſoluẽdo duas quæſtiones, ſcilicet, an omne quod mouetur, moueatur ab alio, & an ſit deuenire ad motorem immobilem, &c. In ſecundo ibi. [Primum autem mouens:] declaratur quod in omni motu motor, & motum ſunt ſimul, & per hoc ſoluitur tertia quæſtio principalis. In tertia ibi. [Dubitabit utique aliquis.] declaratur qui motus ſunt adinuicem comparabiles, & qui non ſunt adinuicem comparabiles, & per hoc ſoluitur quarta quæſtio. Primus tractatus continet duo ca. quia primo declaratur quod omne quod mouetur, mouetur ab alio. In ſecundo ibi. [Quoniam autem omne quod mouetur.] declaratur quod eſt deuenire ad primum motum in loco quod mouetur a motore in ipſo, & hoc oſtenditur declarandu quod in mouentibus, & motis non eſt procedere in infinitum. In primo ca. huius tractatus declaratur quod omne quod mouetur, mouetur ab aliquo alio a remota, & continet duas

A partes principales: quoniam prima pars eſt narratiua. Secunda uero declaratiua, & incipit ibi. [Amplius quod a ſeipſo.] declaratur quæſtio principaliter hic intenta. In prima igitur parte principali huius capituli narrantur quædam quæ ualent ad principalem concluſionem probãdam, unde iſta pars continet duas particulas: quia in prima præmittitur concluſio probanda, & narratur in quibus concluſio eſt manifeſta quam intendit. In ſecunda ibi. [Si autem in ſeipſo, &c.] narratur in quibus concluſio non eſt manifeſta. In prima igitur particula huius partis phyloſophus præmittit concluſionẽ ſuam dicit, qđ omne quod mouetur neceſſe eſt moueri ab aliquo, id eſt, ab alio, unde narrat phyloſophus in quib. eſt iſta concluſio manifeſta dicit, quod in his quæ mouentur ab extrinſeco cuiuſmodi ſunt illa quæ mouentur per uiolentiã eſt manifeſtum quod illud quod mouetur ab alio mouetur: quoniam manifeſtum eſt quod proijciẽs ſurſum lapidem eſt aliud a lapide moto, & motus lapidis a baculo, & baculus a manu, & manus ab alio quam a re mota. Intelligendum eſt hic, quod quamuis illa propoſitio ſit de ſe manifeſta, uidelicet, omne quod mouetur ab extrinſeco mouẽ ab alio: tamen non eſt manifeſtum de omni eo quod mouetur ab extrinſeco quod mouetur ab alio, quia proiectum ceſſante primo proijciente mouetur ab alio, & tamen non eſt per ſe manifeſtum a quo mouetur quando primo proijciente corrupto poteſt proiectum moueri, & non eſt manifeſtum a quo tunc mouetur, quia planum eſt quod primo proijciente corrupto, proiectum non mouetur ab illo, cum omne mouens ſit in actu, & corruptum non eſt in actu: ideo aliqui credunt, quod proiectum primo proijciente ceſſante mouetur ab aliqua uirtute derelicta in eo a primo proijciente, & ſic quod mouetur ab extrinſeco, & ita de multis alijs motis ab extrinſeco de quibus non eſt manifeſtum an moueantur a ſeipſis, uel ab alio, & ita patet quod quamuis illa propoſitio ſit per ſe manifeſta, omne quod mouetur ab extrinſeco mouetur ab alio, non tamen de quolibet quod mouetur ab extrinſeco eſt manifeſtum quod mouetur ab alio. Vnde eſt manifeſtum quod uniuerſalis poteſt eſſe nota, & multæ eius ſingulares ignotæ: quoniam poteſt aliquid ſciri in uniuerſali, & ignorari in particulari, ut patet ſeptimo topico. & ſecundo priorum. Exemplum huius poteſt poni in alijs quoniam iſta

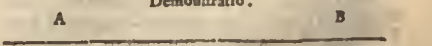
C propoſitio eſt de ſe manifeſta, ſcilicet, omne neceſſarium eſt uerum, non tamẽ de omni neceſſario eſt per ſe notum quod ipſum eſt uerum. Multæ enim concluſiones ſunt neceſſariæ quæ non omnibus ſunt notæ, ſed ſolum paucis, uel nullis, & tamen uniuerſalis eſt nota.

Si in ſe habeat, accipiatur ipſum a,b, quod quidẽ moueatur non ex eo, quia quid ſui cietur Primum igitur a,b, putare a ſe moueri, quia, & totum ab externo nullo mouetur, ſimile eſt, atque ſi quis cum ipſum d,g, mouet ipſum g f, ſimulque cum eo mouetur ipſum d,g,f, a ſeipſo moueri putaret, quia nõ perſpicit vtrum ab vtro moueatur utrum d, g, a, g, f, an g,f, ab ipſo d,g.

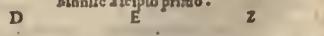
Si autem in ſeipſo accipiatur a, b, quod moueatur ſecundum ſe, ſed non quo horum huiuſmodi aliquid mouetur. Primum quidem igitur opinari a,b, a ſeipſo moueri

D *propter id quod totum mouetur, & a nullo exteriorum ſimile eſt, ſicut ſi quis ipſo d,e, mouente d,z, & ipſo moto opinetur d,e,z. a ſeipſo moueri propter id quod non uidetur utrum ab utroque moueatur, ut utrum d,e, ab e, z, aut e, z, a, d, e.*

Demonſtratio.

Mobile a ſeipſo primo.

Mobile cuius una pars mouet alteram.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur in quibus concluſio hic intenta non eſt manifeſta. Et intendit hic phyloſophus dicere quod in illis quæ habent in ſe principium ſui motus non eſt manifeſtum utrum moueantur primo a ſeipſis,

ſi, uel ab alijs. Vnde de habentibus principiũ ſui motus intrinſecum uidetur, quòd non moueantur ab alio, quia nõ mouentur ex motore extrinſeco, ſed ſolum ab intrinſeco. Illud enim eſt quod mouet aliquos ad dicendum quod aliqd mouetur non ab alio, quia non mouetur a motore extrinſeco. Si autem a ſe, &c. hoc motiuum remouet phyloſophus, q̃a non eſt ſufficiens. Non enim ſequitur, ſi non moueatur a principio extrinſeco, ergo non mouetur ab alio. Vnde phyloſophus remouendo illud dubium accipit mobile a,b, cui contingit moueri ex ſe, & primo nõ ex eo quod aliqua eius pars moueatur, tunc opinari, quod a,b, mouetur a ſeipſo ꝓpter hoc, quod totum mouetur, & non mouetur a motore extrinſeco, ſimile eſt, & opinari quod mobile, cuius una pars continue mouet aliam, mouetur a ſeipſo primo, quia neſcit quæ pars ſit mouens, & quæ mota, ut ſi mobile c,d,e, mouet propter hoc, quod una pars eius quæ eſt c,d, moueat aliam partem quæ eſt d,e, opus, quod ignoretur quæ pars eſt mouens, & quæ mota, & propter hoc exiſtimatur, quòd totum c,d,e, moueatur a ſe ipſo primo: cum igitur totum, cuius una pars mouet aliam non mouetur a ſeipſo primo: ſequitur, ꝙ totum cui contingit moueri ſecundum ſe, & primo nõ mouetur a ſeipſo primo, etiam ſi non mouetur ab extrinſeco. Vnde tale totum eſt primum motum, quia non mouetur ex eo quod eius pars quantitatiua mouetur, ſed non eſt primũ mouens: ideo forma eius quæ non eſt pars eius quantitatiua eſt primum mouens, & totum quantitatiuum eſt primũ motum. Notanda ſunt hic tria. Primo eſt notandum, quod

Primũ notandum. quantum ad hoc quod eſt moueri ab alio ſimile eſt de toto quod mouetur primo, & ſecundum ſe mouetur, & nõ ab extrinſeco, & de toto quod non mouetur primo, ſed ex eo. ꝙ una pars quantitatiua mouet aliam: quoniam utrunque horum mouetur ab alio, ſcilicet, ab aliquo intrinſeco, & nõ extrinſeco, quia a parte, quantum tamen ad hoc quod eſt moueri a principio extrinſeco eſt diſſimile, quia unum iſtorum terminorum, ſcilicet, a,b,c, quod eſt primo, & ſecundum ſe totum motum nõ mouetur a parte ſua quãtitatiua, ſed qualitatiua, ut corpus animatum quod mouetur ab anima, & totum quod mouetur ſecundum partem, & non primo, ut c,d, e, quod mouetur a ſua parte quantitatiua, quia mouetur ex hoc, quia una eius pars quantitatiua mouet aliam. Secundo eſt notandum, quòd eſt quædam diuiſio motorum, quam

Secũdum notandũ. hoc tangit phyloſophus, ſcilicet, quod motorum quoddam eſt quod non habet in ſeipſo principiũ ſui motus, & quoddã quod habet in ſeipſo principium ſui motus, & habentiũ in ſe principiũ ſui motus qddã eſt ꝑ ſe motũ nõ primo, ſed rõne partis, & qddã eſt motũ ꝑ ſe, & primo, illud põt ulterius diuidi ſm imaginationẽ ſic. Motum per ſe, & primo quoddã mouetur ab alio, & quoddam mouetur a ſeipſo primo, & tale motum eſt ſolum ſecundum imaginationem, & non ſecundum ueritatem, ut probat hic phyloſophus ex intentione quorundam, ut uidebitur poſtea. Tertio eſt notandum, ꝙ

Tertiũ notandum. per motum ab intrinſeco ſecundum partem duo poſſumus intelligere, ſcilicet, uel motum, cuius una pars mouet ſe, & mouet totum, ut patet de corde quod mouet ſe, & mouet totum animal, uel poteſt per motum ab intrinſeco ſecundum partem intelligi motum, cuius una pars mouetur, & alia quieſcit, & quicquid, uidelicet, intelligitur per motum ſm partem mouetur ſm accidens: ut ſm accñs opponitur ei quod eſt ſecundum ſe, & primo. Vnde phyloſophus in propoſito per ſe intendit primum ſeu primo, unde concludit cum dicit: non igitur mouetur per ſe a,b, ſubiungit dicens. Sed conceſſum eſt per ſeipſum moueri primum. Sic igitur eſt dicendum, quod illud quod mouetur ab intrinſeco ſecundum partem mouetur ſecundum accidens, ut ſecundum accidens opponitur ei quod eſt primo, & per ſe, & hoc uult Comm. Illud enim quod mouetur ſecundum totum, quia pars eius mouet totum mouetur per accidens, ut motus totius corporis animalis per motum caloris animalis, aut muſculorum, hæc Comm. Et ſi dicitur, quòd illa quæ mouentur ſecundum partem mouentur per ſe. Dico, quod ly, per ſe ſi accipiatur pro primo moueri ſic motum ſecundũ partem non mouetur per ſe, ſed ſi ly, per ſe accipiatur ſecundum quòd opponitur ei quod eſt ab extrinſeco, ita quod omne illud quod mouetur ab intrinſeco dicatur per ſe moueri, ſic eſt dicendum: quòd illud quod mouetur ſecundũ partem mouetur per ſe, & tamen mouetur per accidens ſecundum quod per accidens opponitur ei quod eſt primo, & ſic quod mouetur ſecundum partem uno modo mouetur per ſe, alio modo mouetur per accidens, non tamen prout per ſe, & per accidens opponuntur.

A Deinde quod a ſeipſo mouetur id nunquam ex eo moueri deſinet quia aliquid aliud ſtetit moueri q̃ue ceſſauit. Igitur ſi quid ex eo moueri deſinit, quia quippiam aliud ſtetit, id ab alio moueatur neceſſe eſt. Hoc enim patefacto, omne quod mouetur ab aliquo moueatur neceſſe eſt. Cum enim ipſum a,b, moueri ſit ſumptum, diuiſibile erit profecto. Omne namque quod mouetur diuiſibile eſt. Sit igitur diuiſum in c. Igitur b,c, quieſcente, & ipſum a,b, quieſcat neceſſe eſt.

Amplius quod a ſeipſo mouetur, nullo modo pauſabit cum mouetur, in ſtando aliquid alterum quod mouetur. Neceſſe eſt ergo ſi aliquid pauſat quod mouetur in ſtando aliquid alterum, hoc ab altero moueri. Hoc autẽ manifeſto facto, neceſſe eſt omne quod mouetur, cum ſit B *diuiſibile moueri ab aliquo. Quoniam enim accepto a,b, quod mouetur diuiſibile erit. Diuidatur igitur in c. Neceſſe igitur b,c, quieſcente, quieſcere, & a,b.* Tex. cõ. 2.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, & eſt declaratiua, in qua declaratur prima concluſio huius ſeptimi libri, ſcilicet, quod omne quod mouetur ab alio mouetur: hæc autem pars continet duas particulas, quia in prima declaratur prædicta concluſio per rationem oſtenſiuam. In ſecunda ibi. [Si enim non.] oſtenditur per rationem ducentem ad impoſſibile unam propoſitionem acceptam in probatione principale cõcluſionis, ſcilicet, quod omne motum diuiſibile quieſcit quieſcente parte ſua, uel probat, quod nihil mouetur a ſeipſo. In prima igitur particula huius partis phyloſophus intendit talem rationem. Omne quod mouetur ab extrinſeco mouetur ab alio, & omne quod mouetur ab intrinſeco mouetur ab alio, ſed quod mouetur, mouetur ab extrinſeco, uel intrinſeco, ergo omne quod mouetur, ab alio mouetur, minor huius rationis eſt de ſe manifeſta per ſufficientem diuiſionem, & primam C partem maioris non probat hæc phyloſophus, quia in parte præcedenti poſuit aliam tanquam omnibus manifeſtam, ſcilicet, quod omne quod mouetur ab extrinſeco mouetur ab alio. hoc enim propoſitio eſt de ſe nota quamuis quelibet eius ſingularis non ſit omnibus nota, ut patet ex dictis in parte præcedenti. Secundam uero partem probat phyloſophus, ſcilicet, quòd omne quod mouetur, mouetur ab intrinſeco ſeu a ſeipſo mouet ab alio, & arguit in primo modo ſecundæ figuræ, & hoc ſic. nullum quod mouetur a ſe uere quieſcit altero quieſcente, ſed omne quod mouetur quieſcit aliquo alio quieſcente. ergo nullum quod mouetur mouetur a ſe, & per conſequens illud quod mouetur, mouetur ab intrinſeco, ſeu a ſe mouetur, ſeu ab alio, maiorem huius rationis non probat phyloſophus, ſed eam ſupponit tanquam manifeſtã: quoniam notis terminis manifeſtũ eſt cuilibet, quod illud quod competit alicui ſecundum ſe non remouetur a ſeipſo, & ſi remoueatur a quocunque alio: ideo phyloſophus ſolum narrando ponit maiorem dicens, quod omne quod mouetur a ſeipſo nullo modo pauſabit dum mouetur, ideſt, quieſcit a motu a quo mouetur in ſtan- D do, ideſt, in quieſcendo, aut in faciendo quietem ad alterum quod mouetur hoc eſt ad quietem alicuius alterius. Quod enim conuenit alicui per ſe non remouetur ab eo, quamuis remoueatur a quocunque altero. Et ex hac maiori, ſcilicet, quòd omne quod mouetur a ſe non quieſcit aliquo altero quieſcente, infert, quod ſi aliquid quod moueatur quieſcit ad quietem alterius, quòd illud mouetur ab alio: quoniam enim minorem illius rationis, ſcilicet, quod omne ꝙ mouetur quieſcit aliquo altero quieſcente quæ eſt prima concluſio de annexis declarat phyloſophus ſic. Omne motum diuiſibile, quieſcit altero quieſcente, ſed omne quod mouetur eſt motum diuiſibile. ergo omne quod mouetur quieſcit altero quieſcente, & per conſequens omne motum ab intrinſeco diuiſibile quieſcit altero quieſcente. minorem huius pro ſyllogiſmi ſupponit phyloſophus tanquam prius oſtenſam. quoniam ſexto huius eſt oſtenſum quòd omne motum eſt diuiſibile, ſed maior, uidelicet, quod omne motum diuiſibile quieſcit ad quietem alterius declaratur per hoc, quod omne motum diuiſibile quieſcit parte quieſcente,

Prima cõcluſio huius libri.

Prima cõcluſio de annexis.

ſcēte, ſed pars eſt altera a toto. ergo omne motum diuiſibile quieſcit altero quieſcente: antecedens patet, quia accipiatur motum diuiſibile, & ſit a,b, & diuidatur in a,b,c, tunc quieſcente b,c, neceſſe eſt a,b, quieſcere, & ſic quieſcente parte neceſſe eſt totum quieſcere.

Quod ſi non quieſcat, mente ſumatur moueri b, c, igitur quieſcente a, c, mouetur. Non ergo per ſe mouetur ipſum a,b. At per ſe primo moueri ſupponebatur. Patet igitur b,c, quieſcente, & a,b, quieſcere, ac tunc ceſſare moueri. At ſi quid ex eo moueri deſinit, quia quieſcit aliud, id ab alio plane mouetur. Patet igitur omne quod mouetur ab aliquo motum cieri. Omne enim quod mouetur: eſt (ut patuit) diuiſibile: parteq́. quieſcēte, & totum ipſum quieſcet.

Si enim non accipiatur moueri b, c, igitur quieſcente mouebitur utique b,a. Non ergo mouetur per ſe a, b, ſed conceſſum eſt per ſeipſum moueri primum. Manifeſtum igitur, quòd b,c, quieſcente, quieſcit & b,a, & tunc pauſabit quod mouetur. Sed ſi aliquid in quieſcendo aliud ſtat, pauſat moueri, hoc ab altero mouetur, manifeſtum eſt igitur, quod de omne quod mouetur ab aliquo mouetur. Diuiſibile enim eſt omne quod mouetur, & parte quieſcente quieſcit totum.

Secunda concluſio de annexis.

HÆc eſt ſecūda particula ſecūdæ partis principalis hui9 capituli: in qua phyloſophus probat per rōnē ducentē ad impoſſibile: quod oēm motum diuiſibile quieſcit parte quieſcente: ex quo ſequitur ꝙ nihil mouetſ a ſeipſo, & hæc eſt ſecunda concluſio de annexis, ea qua ſequitur quod nihil mouetur a ſeipſo. Et quiatotus ſermo ſumitur hęc ab illo loco. Si autem a ſeipſo &c. uſque huc eſt de moto ſecundum ſe primum, quod habet in ſe principium ſui motus: licet non ſemper hæc exprimat propter prolixitatem inculcationis faſtidium euitandum. probat quod omne tale motum diuiſibile quieſcit ad quietem partis accipiendo contradictorium huius cum quodam neceſſario deducendo ad concluſionem impoſſibilem. & tunc ex impoſſibilitate concluſionis cum neceſſitate propoſitionis neceſſario coaſſumpto concludit impoſſibilitatem contradictorij propoſitionis probandæ: & per hoc patet ueritas concluſionis hæc probandæ: quoniā ſi unum contradictorium ſit impoſſibile: reliquum eſt neceſſarium, & ille eſt modus demonſtrationis ad impoſſibile, uidelicet, ſumere contradictorium propoſitionis probandæ, & ex illo cum neceſſario coaſſumpto deducere ad impoſſibile, & ex impoſſibilitate illius concluſionis cum ueritate propoſitionis neceſſario coaſſumpto cōcludere impoſſibilitatem hypotheſis, ideſt, contradictorij concluſionis probandæ. Accipit igitur phyloſophus oppoſitum concluſionis probandæ ex dictis ab aduerſarijs, ſcilicet, primum motum ſecundū ſe diuiſibile a,b, non quieſcente b, c, parte eius quieſcente: ſed moueri ſecundum aliquam eius partem, ſcilicet, ſecundū c,a. Ex quo concludit a,b, non moueri ſecūdum ſeipſum primo: & ex hac hypotheſi data ponente a,b, moueri ſecundum ſeipſum primum ſequitur oppoſitum primi principii, ſcilicet, remotio eiuſdem a ſe, ſcilicet, motum ſecūdum ſeipſum primum non eſſe motum ſecundum ſeipſum primum. Vnde poteſt formari ſyllogiſmus ad impoſſibile ſic. oē motum habens in ſe principium ſui motus, quod mouetur ſolum ſecundum aliquid ſui non eſt primum motum ſecundum ſe: ſed a, b,c, quod eſt primum motum ſecundum ſe eſt motum habēs principium ſui motus, quod mouetur ſolum ſecundum aliquid ſui, uidelicet c,a, ergo a,b,c, non eſt primum motum ſecundum ſeipſum, & a,b,c, eſt habens in ſe principium ſui motus motum ſecundum ſeipſum primum. ergo motum ſecundum ſeipſum primum non eſt motum ſecundum ſeipſum primum. Vnde arguit in tertia figura ſic a,b, c, non eſt motum ſm ſeipſum & a,b,c, eſt motū ſm ſeipſm primū. ergo motū ſm ſeipſum primum nō eſt motum ſm ſeipſum primum. Hæc cōcluſio eſt impoſſibilis, & minor eſt uera per hypotheſim, ſcilicet, a,b,c, eſt motum ſecundum ſeipſum primum igitur maior eſt impoſſibilis, uidelicet a,b,c, non eſt motum ſecūdum ſeipſum primum. ergo altera pręmiſſarum ex qua illa ſequitur eſt falſa, uel impoſſibilis, & hæc eſt uera, ſcilicet, omne

Syllogiſmus ad impoſſibile.

A motum habēs in ſe principiū ſui motus, quod mouetur ſolū ſecundum aliquid ſui, non eſt primum motum ſecundum ſe, ergo reliqua pręmiſſarum eſt falſa, & impoſſibilis, ſcilicet, a, b,c, eſt primum motum ſecundum ſe, cum ſolum mouetur ſecundum aliquid ſui. ergo neceſſe eſt quod ſi a, b, c, ſit primū motum per ſe quod non moueatur ſolum ſecundum aliquid ſui. non igitur poterit moueri ſecundum ſe totum primum parte quieſcente. Quod autem illud quod mouet ſolum ſecundum aliquid ſui, & illud quod mouetur parte quieſcente non ſit primum motum ex ſe apparet ex hoc, quia tale motum ſolum mouetur ratione ſuæ partis motæ, quæ pars ſecūdum ſe mouetur. Manifeſtum igitur eſt quòd b,c, quieſcente quieſcit a,b,c, ſed omne quod quieſcit ad quietem alterius mouetur ab altero. ergo omne motum ſecundum ſe primo mouetur ab alio. Et ex hoc arguitur ulterius concludendo concluſionem principalem ſic. Omne motum ſecundum ſe primo mouetur ab alio, & omne motum ſecundum aliquid ſui mouetur ab alio: & omne motum ab intrinſeco eſt primū motum, uel motum ſecundum aliquid ſui. ergo omne motū ab intrinſeco mouetur ab alio: & omne motum ab extrinſeco mouetur ab alio. ergo omne quod mouetur, mouetur ab

B alio. Quod autem omne motum ab extrinſeco ſecundum aliquid ſui moueatur ab alio patet hoc: quia quod mouetur ab intrinſeco, ſecundum aliquid ſui mouetur a parte ſua ſiue ab eodem, a quo mouetur ſua pars, & ſic mouetur ab alio, & ita ſecundum ſeriem textus probatur perfecte concluſio principalis, uidelicet, omne quod mouetur: mouetur ab alio. Si autem non eſt, hæc poteſt poni una concluſio annexa concluſioni principali, uel poteſt poni una concluſio de principalibus concluſionibus, uidelicet, quòd nihil mouetur a ſeipſo primo, & ſecundum hoc, hæc eſt tertia concluſio de annexis: ſi ponatur una de annexis, & probatur per impoſſibile: quia ſi detur quòd aliquid ut a, b, mouetur a ſeipſo primo. ergo cum a,b, ſit diuiſibile: oportet quòd a,b, quieſcat ad quietē ſuæ partis: ſed nihil quod quieſcit ad quietem alterius mouetur a ſe primo, & poſitū eſt quod a,b, mouetur a ſe primo. ergo quod mouetur a ſe primo non mouetur a ſe primo. hæc concluſio eſt impoſſibilis. ergo iſta eſt neceſſaria: nihil quod quieſcit ad quietem alterius mouetur a ſeipſo primo. igitur iſta eſt impoſſibilis a,b, mouetur a ſe primo, & ſic arguendū eſt de quocunque moto, & ſic eſt hæc impoſſibilis, aliquid

Tertia concluſio de annexis.

C mouetur a ſe, & per conſequens ſua contradictoria eſt neceſſaria, ſcilicet, nihil mouetur a ſe primo, & hanc concluſionē negatiuam intendit phyloſophus dicit, non mouetur: igitur per ſe a,b, illud quod a ſe primo mouetur: ſed conceſſum eſt per ſeipſum moueri primo. Intelligēdum quod phyloſophus habet pro impoſſibili aliquid per ſeipſum prima eſſe motum: ut patet in textu. Cuius intellectus eſt ꝙ nihil primo eſt motum per ſeipſum ſiue a ſeipſo. Vnde in propoſito perſeitas refertur ad mouens ſeipſum primū: ita quòd idem per ſe ſit primum mouens & motum. Vnde hęc concluſio negatiua: nihil poteſt moueri a ſeipſo, poteſt probari ſic. Nihil qđ mouetur ab extrinſeco mouetur a ſeipſo primo: ſed omne quod mouetur: mouetur ab intrinſeco uel extrinſeco, ergo nihil quod mouetur: mouetur a ſe primo. Prima pars maioris patet de ſe: ſed pars ſecunda, uidelicet, nihil quod mouetur ab intrinſeco mouetur a ſe primo, probatur per rationem ducētem ad impoſſibile ſic, ponatur aliquid motum a principio intrinſeco moueri a ſeipſo ut a,b. Illud a,b, quieſcit ad quietem illius partis. igitur non mouetur a ſe primo. concluſio eſt impoſſibilis, & altera pręmiſſarum eſt neceſſaria, ſcilicet,

D quòd a,b, quieſcit ad quietem partis. ergo reliqua præmiſſarum eſt impoſſibilis, ſcilicet, a,b, mouetur a ſe primo, & ſic cōtingit arguere de quolibet alio moto a principio intrinſeco, per conſequens nihil quod mouetur a principio intrinſeco mouetur a ſeipſo primo. Sed circa illam concluſionem negatiuam eſt intelligendum & uidendum quid phyloſophus intelligit per ſe, & quid per primum. Vnde eſt intelligendū, quòd per ſe accipitur primo pro cauſa pręcita, quæ ſic deſcribitur in lib. poſteriorum. Per ſe eſt cui alterum per ipſum, & ipſi non per alterum: unde aliquid dicitur alicui ineſſe, primo quod ineſt ei per ſe excludens, quodcunque aliud in ratione cauſæ, & ſic accipitur ſecundum ſe. Quinto meta. cap. de ſecundum ſe. ubi in fine capituli phyloſophus dicit ſic. Amplius ſecundum ſe dicitur, cuius non eſt aliqua cauſa, & ſic ꝙ intelligat per ſe. Circa ſecundum, ſcilicet, quid intelligit per primum motum dico, ꝙ intelligit illud quod mouetur ſecundum quamlibet eius partem: unde intelligendum eſt, quod per primum motum poſſunt quatuor intelligi, ſcilicet, primum mobile quod ſemper, & uirtualiter mouetur aut

Quid intelligatur per ſe.

Quid intelligitur per primū motum.

motum

motum minimum quo minus non poteſt per ſe moueri, & hoc intelligit hæc Commen. per primum. Aliter intelligitur per primum motum illud quod mouetur ſecundum quamlibet eius partem, & ſic accipitur ab Ariſt. quinto huius. Tertio uero modo poteſt accipi pro eo, ꝙ eſt primum motum, ſecundum tempus in uia generationis: quod quidem primũ ſecundum tempus mouetur: & ipſo moto alia mouentur ſecundum ordinem, & ita cor uel aliqua pars cordis eſt primũ motum in motu animalis progreſſiuo: & primum motũ qualitercunque accipiatur mouetur ab alio: quia primum motum, quod uirtualiter mouetur, mouetur ab alio: quia a motore immobili & indiuiſibili, ut probatur 8. phyſi. Similiter

Tex.c.40.

primum motum, quod eſt minimum motum: quia motum minimum eſt homogeneum unius naturę in toto, & in omni ſua parte: ideo ſi motum minimum mouetur a ſe: oportet ꝙ quælibet eius pars moueatur a ſe, & ſic totum mouetur a qualibet eius parte, tanquam a motore particulari, & ita ꝙ nullum motum minimum mouetur a ſe tanquam a cauſa præciſa: quia quodlibet motum minimum mouetur ab alio ut a ſua parte. Vnde poteſt argui ſic. Motum minimum mouetur a ſe, aut ab alio. ſi ab alio hr̃ propoſitũ. Si uero mouet a ſe, mouetur a ſua parte, cum ſit eiuſdem naturæ in toto, & qualibet ſua parte, & ſic tale minimum non mouet ſe per ſe, tanquam a cauſa præciſa: quia moueri totius depẽdet a moueri partium. Si autem per motum primum intelligitur motum ſecundum quamlibet eius partem: ſic nihil eſt per ſe mouens, ſicut a cauſa pręciſa, & p ſe motũ ſecundum quamlibet partẽ, quia ſi tale motum ſecundum quamlibet partem moueat a ſe, ſequit ꝙ pars eius mouet ſe, & ita mouere totius depẽdet a mouere partis, & per cõſequens nõ mouet a ſe tanꝙ a cã præciſe, quia ſuum mouere dependet a mouere partis. Si autem per primum motum intelligitur primum motum in uia generationis in motu progreſſiuo animalis ſiue cor ſiue pars cordis ſit primũ motũ in uia generationis in motu progreſſiuo animalis, qđ mouetur, mouet ab alio .i. ab anima. ut declaratum eſt in libro de motibus animaliũ. Ex prædictis igitur patet concluſio principalis quæ eſt illa. ſ. omne ꝙ mouet mouetur ab alio: quia omne quod mouetur ab extrinſeco mouetur ab alio, & hoc eſt manifeſtum per ſe, & etiã omne ꝙ mouet ab intrinſeco, aut mouetur a qualibet ſua parte, aut totum mouetur a toto totum. ſi mouetur a toto, & cum tale totum ſit eiuſdem naturæ cum ſuis partibus, quamuis oportet quod ſi totũ mouetur a toto: quod etiam pars moueatur a parte, & quod motus totius dependeat a motu partis, & ſi totum mouetur a toto, ſequitur ꝙ totum mouetur a toto, tanquam a mouente partiali, & ſi cum pars ſit alia a toto, ſequitur ꝙ ſi totum mouet totum quod illud totum mouetur ab alio, ſcilicet, a ſua parte. ſi autem detur quod totum quod mouetur ab intrinſeco mouetur a ſua parte, ſequitur quod illud totum mouetur ab alio: cum pars ſit aliud a toto. Et eſt ſciẽdum quod aliquod totum motum a parte mouetur a parte ſua quantitatiua; ſicut cor mouetur ab anima: & tunc motum mouetur a parte ſua qualitatiua tanquam a mouente totali, & quoddam totum mouetur a parte ſua quantitatiua ſicut homogeneum, ut terra uel aqua quando mouetur naturaliter mouetur a parte ſua quantitatiua, tanquam a motore partiali, & ſic patet, ꝙ omne quod mouetur ab intrinſeco mouetur ab alio, quia mouetur a parte ſua quantitatiua, uel qualitatiua, uel tanquam a motore totali uel partiali.

Cõcluſio principalis.

Et ſi dicitur quod non oportet, quod totum qđ mouet ſe ſit homogeneum, & ſic non oportet, quod ſi totũ moueat ſe, quod ideo pars mouet ſe. Contra omne totum, aut eſt homogeneum, aut aliqua pars quantitatiua, aliter componeretur ex infinitis partibus differentibus ſecundum ſpeciẽ, ideo ſi totũ moueat ſe aliqua pars, ut pars homogenea mouet ſe, & p conſequens pars illius mouet, & ſic motus totius dependet a motione partium.

Prima ratio.

Item, quamuis totum ſit etherogeneum, tamẽ illud a quo eſt motus totius eſt homogeneum, cum ille motus ſit ad unum, & eundem locum numero, & ita illud a quo mouetur totum, & ſicut illud mouet ſe, & mouet totum, ita pars mouet, & ſic motus illius dependet a motu partium. vnde ſi totum ſit homogeneum, oportet quod aliqua pars, ut pars homogenea mouet ſe, & per conſequens pars illius mouet, & ſic motus totius dependet a motione partium.

Secunda ratio.

Item quamuis totum ſit ætherogeneum, tamen illud a quo eſt motus totius eſt homogeneum: cum ille motus ſit ad unum, & eundem locum numero, & ita illud a quo mouetur totum, & ſicut illud mouet ſe, & mouet totum: ita pars mouet, & ſic motus illius dependet a motu partium: unde ſi totum ſit homogeneum: oportet quod aliqua pars motoris ſit homogenea, & ita mouetur a parte ſua quantitatiua, tanquam a motore partiali, & per conſequens mouetur ab alio &c.

Tertia ratio.

Item ſi totum motum mouẽs ſe ſit ætherogeneum, tunc enim aliqua eius pars quantitatiua, & ætherogenea eſt compoſita ex eiſdem partibus ſecundum ſpeciem, ex quibus componitur totum, ergo ſi totum ætherogeneum mouet ſe pars illa compoſita ex eiſdem partibus ex quibus ſecundum ſpeciem componitur totum mouet ſe, & totius ætherogenei dependet mouere a moueri illius partis, quæ eſt eiuſdem naturę cum toto, tanquam a motore partiali, & per conſequens totum non mouet ſe primo. Hæc igitur propoſitio, uidelicet, aliquã pars ætherogenea, ſi primo moueret ſe componeretur ex eiſdem partibus ſecundũ ſpeciem ex quibus totum componitur: patet, quia ſi aliquid mouet ſe primo quælibet pars eius, ut pars mouens eſt diuiſibilis. accipiatur igitur medietas illius totius, illa componitur ex eiſdem partibus ſecundum ſpeciem: ex quibus componitur totum, & ſic ſi totum mouet ſe aliqua pars eius mouet ſe tanquam mouens partiale.

Quarta ratio.

Aliter faciunt aliqui ſyllogiſmum ad impoſſibile. Circa quod eſt ſciendum, quòd ſi aliquid mouetur a ſeipſo: primum illud mouetur a ſeipſo primo, & ſemper mouere, & etiam moueri remouetur a quocunque alio. ergo ſi a,b, eſſet primum motum ex ſe, poſito, quòd pars eius, ſcilicet, b,c, quieſcat a mouere, & a moueri, adhuc a,b, moueretur a ſe primo. Poſito quod pars eius a,b,e, quieſcat a mouere & a moueri, adhuc a, b, moueretur a ſeipſo, cum utrunque, ſcilicet, tam mouere, quam moueri: ineſt ei primo & a ſe. Ponatur ergo quòd a,b, moueatur a ſe primo, & quod pars eius, ſcilicet, b, e, quieſcat a mouere, & a moueri, tunc a,b, non mouet, nec mouetur, niſi ſecundum alteram partum, quæ eſt e,a, quæ ſuppoſito deducitur ad impoſſibile, ſic a,b, non mouetur a ſeipſo, & a,b, mouetur a ſeipſo. ergo quod mouetur, uidelicet, a ſeipſo primo non mouetur a ſeipſo primo, quod eſt impoſſibile: quia eſt oppoſitum primi principij: maior eſt uera per ſuppoſitum, & maior & minor non repugnant. ergo minor eſt impoſſibilis. Notandũ quòd in argumento ad impoſſibile ſunt tres proceſſus.

In argumento ad impoſſibile ſunt tres proceſſus.

Primus ſit arguendo ex hypotheſi: cuius oppoſitũ oportet dari cum aliquo neceſſario, non repugnanti hypotheſi ducenti ad concluſionem impoſſibilem, & ille diſcurſus proprie uocatur ſyllogiſmus ad impoſſibile, eo quod deducit ad concluſionem impoſſibilem. Secundus diſcurſus ſit arguendo ab impoſſibilitate concluſionis cum ueritate alterius præmiſſæ non repugnantis hypotheſi ad impoſſibilitatẽ hypotheſis: & ille diſcurſus eſt per impoſſibile: quia per impoſſibilitatem concluſionis cum uera non repugnanti concluditur impoſſibilitas hypotheſis. In tertio diſcurſu arguitur per locum contradictione hypotheſis: quia ex impoſſibilitate hypotheſis concluditur neceſſitas concluſionis intentę. Et eſt ſciendum, quod in ſecundo diſcurſu qui eſt per impoſſibile contingit concludere impoſſibilitatem hypotheſis dupliciter, ſcilicet aut aſſumendo cum hypotheſi propoſitionem neceſſariam, & tunc neceſſario concluditur impoſſibilitas hypotheſis: quia ſi concluſio ſit impoſſibilis, & altera præmiſſarum ſit neceſſaria: neceſſe eſt quod altera præmiſſarum ſit impoſſibilis. Alio modo capiendo cum hypotheſi propoſitionem ueram contingentem non repugnantem hypotheſi, & ex impoſſibilitate concluſionis cum ueritate alterius præmiſſæ non repugnantis hypotheſi: concludendo impoſſibilitatem hypotheſi. ſic arguendo concluſio eſt impoſſibilis, & altera præmiſſarum eſt uera, & nõ repugnat reliquæ præmiſſæ, ergo reliqua præmiſſa, ſcilicet, hypotheſis eſt impoſſibilis, non enim ex impoſſibilitate concluſionis cum ſola ueritate alterius præmiſſæ contingit inferre impoſſibilitatem reliquæ præmiſſæ: quia ex poſſibilibus repugnantibus bene contingit inferre impoſſibile, ſed ex poſſibilibus non repugnantibus nunquam ſequitur impoſſibile: ideo ſi concluſio ſit impoſſibilis, & una præmiſſarũ non repugnat reliquæ præmiſſæ: oportet ꝙ reliqua præmiſſarum ſit impoſſibilis.

Notabile.

Secundo hoc modo arguitur hæc per impoſſibile, nam ſic arguitur a,b, non mouetur a ſe primo, & a,b, mouetur a ſe primo, ergo quod mouetur a ſe primo, non mouetur a ſe primo: concluſio eſt impoſſibilis, & minor eſt ſecundum aduerſarios uera non repugnans alteri, ſcilicet, maiori, ergo maior eſt impoſſibilis. Notanda ſunt hic duo ſecundum Commen. primo, ꝙ Commenta. format iſtam demonſtrationem phyloſophi dupliciter, & arguit primo ſic. Omne quod non mouetur ab altero non ceſſat moueri per ceſſationem alterius: quoniã nõ quieſcit niſi a ſe, ergo per conuerſionem per cõtrapoſitionẽ: omne quod ceſſat uirtualiter per ceſſationẽ alterius a motu

Primum notãdum Commẽ. Iſta ratio formatur a Com. dupliciter, & primo.

mouetur

mouetur ab alio, & hoc ſiue ceſſat per quietem, ſiue per corruptionem, ſed omne quod mouetur ceſſat eſſentialiter per ceſſationem alterius a moueri, quia per ceſſationem partis. ergo omne quod mouetur: mouetur ab alio. Adhuc Côm.

Secundo. format demonſtrationem, alio modo præmittens primo, ꝙ in corporibus naturalibus, neceſſe eſt aliquod eſſe primum motum: quoniam corpora naturalia in eo, quod naturalia non diuiduntur in infinitum, verbi gratia: Quoniam primum motum in igne eſt minima pars ignis, quæ poteſt eſſe ignis in actu, & ſimiliter primum motum caloris naturalis animaliũ eſt minima pars, quæ poteſt mouere animal. Hoc ſuppoſito Commen. format demonſtrationẽ in prima figura ſic. Omne quod quieſcit ad quietem alterius mouetur ab alio, ſed omne primum motum quieſcit ad quietem alterius. ergo omne primum motum mouetur ab alio. Et tûc arguit Côm. ulterius ſic, omne motum ex ſe, uel eſt primum motum, uel eſt habens primum motum ex ſe. igitur omne motum ex ſe mouetur ab alio, & certum eſt, quod omne, quod mouetur ab extrinſeco, mouetur ab alio: ergo omne quod mouetur, ab alio mouetur. Hæc uera conſequentia, omne primũ motum mouetur ab alio. ergo omne habens in ſe primum motum mouetur ab alio, tenet per hoc, quia ab eodem mouetur primum motum, & habens in ſe primum motum. Ideo ſi primum motum moueretur ab alio, & non moueretur a toto, cuius eſt pars, quia ſic non eſſet primum motum, ſequitur quod omne quod habet in ſe primum motum mouetur ab alio, quia ab eodem mouetur primum motum, & habens in ſe primum motum. Et intelligendo per primum motum, ſcilicet, minimum motum. Si mouetur a ſe: oportet quod moueatur ab alio, ſcilicet, a parte ſua quantitatiua, ut dictũ eſt.

Secũdum notãdum Commẽ. Secundo eſt notandum hæc ſecundum Commen. quod illa demonſtratio phyloſophi eſt a ſigno, & non per cauſam, & iſtud eſt uerum, quia illa dicitur demõſtratio a ſigno, in qua cauſa concluditur per effectum, & ſic eſt in propoſito: quoniã cauſa quare aliquid quieſcit ad quietem alterius eſt, quia illud mouetur ab alio, ita quod moueri ab alio eſt cauſa, & quieſcere ad quietem alterius eſt effectus, & hoc probatur ꝙ omne quod mouetur, mouetur ab alio per hoc, quia omne quod quieſcit, quieſcit ad quietem alterius, & ideo hic arguitur ab effectu ad cauſam, & propter hoc eſt hæc demonſtratio a ſigno. Si enim argueretur econuerſo, quod quia omne quod mouetur: mouetur ab alio, ideo omne quod quieſcit, quieſcit ad quietem alterius, argueretur a cauſa ad effectum, & eſſet demonſtratio propter quid & ſimpliciter. Quia enim motus per ſe, & eſſentialiter eſt cauſa motus, ideo quies eſt cauſa quietis, & non econuerſo, ut quia in horologio motus ponderis deſcendentis eſt per ſe cauſa motus rotæ, quia quies ponderis eſt per ſe cauſa quietis rotæ, & ideo rota per ſe, & eſſentialiter quieſcit ad quietem ponderis, unde ſicut hæc arguitur ab effectu ad cauſam, uidelicet, rota quieſcit ad quietem ponderis, ergo rota mouetur ad motum põderis, ita eſt in propoſito. Notandum ſunt hæc quatuor, quæ mihi uidentur notabilia.

Primum notandũ. Primum eſt, quod phyloſophus in hoc capitulo probat duas concluſiones, quæ multum ualent ad ſequentia. Prima eſt ꝙ oẽ qđ mouetur mouet̃ ab alio. Secunda eſt ꝙ nihil mouetur a ſeipſo. In prima concluſione non eſt primitas addenda, non enim debet concluſio intelligi ſic, uidelicet quod omne quod mouetur, mouetur ab alio primo, quia loquendo de primitate q̃ eſt primitas cãlitatis, de qua loquitur phyloſophus in concluſione a. ſic. hæc eſt falſa. Oẽ ꝙ mouet̃: mouet̃ ab alio primo, quia non omne quod mouet̃ mouetur a motore primo primitate cauſalitatis, q̃, ſcilicet eſt cauſa prima motus, ita ꝙ in mouendo non indigeat alio motore, & ſic hæc eſt prima concluſio huius libri, ſcilicet, omne quod mouetur, mouetur ab alio, nec præponatur primo quia in textu non ponitur primitas, nec primum, & hæc concluſio eſt ſatis manifeſta ex præcedentibus.

Prima cõcluſio huius libri. Secũdum notãdum. Secundum eſt notãdum quod in probatione iſtius cõcluſionis, uidelicet, omne quod quieſcit ad quietem alterius mouetur ab alio. Phyloſophus per quieſcere intelligit ceſſationẽ a mouere: quĩ quieſcere accipitur dupl'r. ſ. quieſcere ꝓ ceſſatione a mouere, & pro ceſſatione a moueri, & intelligẽdo per quieſcere ceſſationẽ a moueri, ſic ſatis eſt nota hæc propoſitio. oẽ motũ ꝙ ceſſat a mouere ꝓ ceſſationẽ a mouere alterius mouet̃ ab alio. i. ab illo ꝑ cuius ceſſationem a mouere ipſum ceſſat a moueri. Intelligendum tamen ꝙ in his quæ mouẽtur a principio intrinſeco illa ſunt conuertibilia ut ceſſare a mouere & ceſſare a moueri, quoniã omnia quæ mouentur a principio intrinſeco mouentur a motore qui in mouendo mouetur, & ille cum ceſſat a mouere ceſſat & a moueri.

Tertium notandũ. Tertio eſt notandum circa ſecundam con-

A cluſionẽ ꝙ in iſta eſt primitas addẽda, ut patet ꝑ phyloſophũ in textu accipiendo primitatem pro primitate cauſalitatis & per primã concluſionẽ poſterius cũ alia concluſione probãda poteſt haberi ꝙ eſt deuenire ad primũ motorẽ qui in mouendo nõ indiget alio motore, cum in mouentibus & motis non ſit proceſſus in infinitum. Et per primã concluſionẽ poteſt haberi ꝙ primus motor non eſt corpus: quoniam omne corpus quod mouet in mouendo indiget alio motore, ideſt, parte ſua quæ partialiter mouet quando totum mouet: ſed primus motor nõ indiget alio motore in mouendo: ideo primus motor non eſt corpus, nec habens corpus, nec habẽs partes.

Quartum notãdum. Quarto eſt notãda una expoſitio ſecũdæ concluſionis quam audiui in iuuentute mea a quodam ſubtiliſſimo doctore ualde conuenientem textui: quam ſemꝑ poſtea tenui: quæ eſt talis. Videtur. n. ꝙ phyloſophus hic intendat probare ꝙ nihil mouetur per ſe a ſeipſo. Primo enim accipitur ab aduerſarijs ponẽtibus aliqđ eſſe primũ motũ ex ſe, & ꝑ ſe ꝙ ſit aliquod tale per ſe primum motum: quo dato ducit ad impoſſibile ut patet exponendo textum. Vnde dicit ſic. conceſſum eſt ab aduerſarijs a, b, per ſeipſum moueri primo: ꝑ ꝙ intendit phyloſophus oſtendere ꝙ nihil mouetur a ſeipſo pri-

B mo: ſed omne quod mouetur, mouetur ab alio. Ad cuius euidentiam eſt intelligendum, quod cum dicitur aliquid moueri per ſeipſum primo denotatur idem eſſe per ſe, ſeu primo motum, & per ſe, & primo mouens, & ſic in propoſito perſeitas ſeu primitas refertur, tam ad motum, quam ad mouens.

Notabile. Primum uero accipitur dupliciter, uno modo prout diſtinguitur contra ſecundam partem, & ſic illud dicitur primum motum quod mouetur ſecundum quamlibet eius partem: & ita loquitur phyloſophus quinto huius ubi diſtinguit de triplici mobili, ſcilicet, mobile primum, mobile ſecundum partem, & mobile per accidens. Alio modo accipitur primum pro cauſa præciſa, & ſic deſcribitur in poſterioribus. Primum eſt cui alteri per ſeipſum, & ipſi non per alterum, & ſic dicitur aliquid ineſſe alicui primo ſecundum ſe quod ineſt ei excludendo quodcunque aliud in ratione cauſæ, & ſiue per ſe accipiatur penes primum modum ipſius per ſe ſeu penes ſecundum modum non eſt cura: quare hic accipitur primum uel per ſe excludẽdo oẽ aliud in ratione cauſæ, quinto metaphyſi. capitulo enim de ſecundum ſe ibi accipitur in fine capituli, quod ſecũdum ſe eſt illud cuius non eſt aliqua cauſa.

C Iſta diſtinctione poſita dico quod concluſio phyloſophi eſt ſic intelligenda quod uel mouetur a ſe primo, ita quod cum dicitur conceſſum eſt a, b, per ſeipſum moueri primum ly primum debet referri ad motum, & ly per ſe ad mouens ſecundum quod per ſe accipitur pro perſeitate ſeu primitate cauſalitatis, & ſecundum quod ly primum, refertur ad motum accipitur pro primitate totalitatis: eſt enim duplex primitas cauſalitatis, & totalitatis. Primitas cauſalitatis excludit omnem aliam cauſam, & primitas totalitatis diſtinguitur contra ſecundam partem. Eſt igitur concluſio illa ſic intelligenda, nihil mouetur per ſeipſum primum, hoc eſt nihil eſt primum, ideſt motum ſecundum quamlibet ſui partẽ per ſe, ideſt a ſe, tanquam a cauſa præciſe excludẽdo omne aliquod ratione cauſæ, uel concauſæ, & ille intellectus eſt uerus de omni moto corporeo, quod nihil eſt per ſe mouens ſecundum ſe, ſecundum quod ly per ſe dicit cauſam præciſam, ſic qđ non indiget alio in ratione mouentis, & primũ motũ a ſe, ſic quod moueatur ſecundum quamlibet partem eius. Vnde primitas totalitatis refertur ad motum, & primitas ſeu perſeitas cauſalitatis refertur ad mouens, nam omne motum pri-

D mum mouetur ab alio, & nihil eſt primum motum a ſe ſecundum intellectum iam expoſitum, & ſic intelligẽdo concluſionem facile eſt eam probare. Probo igitur eam ſupponẽdo duo quæ phyloſophus hic ſupponitur, uidelicet, omne quod mouetur eſt diuiſibile, & hoc probatum eſt in texto huius. Secũdum eſt quod quieſcente parte totum non eſt primum motũ, ut accipit 5. huius, ubi dicitur ꝙ primum motum eſt, ꝙ moue- Tex. c. 32.
tur ſecundum quamlibet eius partem, nam certum eſt, ꝙ parte quieſcente nõ mouet̃ totum ſecundum q̃libet eius partẽ. Tex. c. 34.

Probatio concluſionis. Quibus ſuppoſitis concluſio probatur ſic, iſta repugnãt, uidelicet, ꝙ aliquid ſit per ſe, ſiue primo mouens: modo iam expoſitu, & quod ipſum ſit motum primum, quia ex uno ſequitur oppoſitum alterius, & per conſequens illa non inſunt eidẽ ſimul, probatio aſſumpti, nam ſi aliquid eſt per ſe, uel primum mouens ſibi ineſt mouere etiam ſi mouere remoueatur a quocunque alio, & ulterius. ergo ipſum non eſt primo motum, conſequentia patet, quia ſi aliquid ſit primum motum, quælibet pars eius mouetur, & ſi ſit primum mouens quælibet eius pars mouet, & per conſequens motus totius dependet

det a motore partiũ, & per conſequens non eſt primum moneos, quia mouere primi mouentis non dependet a mouere alicuius alterius. ergo ſi aliquid ſit primum mouens ipſum non eſt primum mouens, quod autem ſequatur, ſi aliquid eſt primum mouens, & etiam primum motum quod quælibet eius pars eſt mouens, patet, nam ſi ponator tale primum motum, cum quælibet pars quantitatiua primi moti ſit eiuſdem naturæ cum toto, cuius eſt pars quantum ad moueri, & ad mouere, ſi totum ſit mouens ſe, oportet quod quælibet pars eius moueat ſe, ſicut ſi terra mouet ſe deorſum: quælibet pars terræ mouet ſe deorſum: quoniam in homogeneis eadem eſt actio totius, & partis. ergo ſi a, b, ſit primum motum a ſe quælibet pars eius eſt mouens, & per conſequens mouere totius dependet a mouere partium, & per conſequens totum non eſt per ſe mouens, quia mouere totius dependet a mouere aliorum, ſcilicet, partium. Sic igitur patet, quod illa non inſunt eidem ſimul eſſe primum motum: hoc eſt ſecundum quamlibet partem, & primum uel ſecundum ſe mouens, ſecundum q͂d ly primum, uel per ſe excludit omne aliud mouens: quia ſi ſit primum motum, & primum mouens quælibet pars eius eſt mouens, & per conſequens mouere totius dependet a mouere partium, & per conſequens non eſt primum mouens. ergo ſi aliquid ſit primum mouens & primum motum modo iam expoſito: ſequitur, quod illud eſt primum mouens, & non eſt primum mouens: ſicut igitur illa non poſſunt ineſſe eidem ſimul, ſcilicet, quod aliquid ſit primum mouens, & quod illud non ſit primum mouens: ita iſta non poſſunt ineſſe ſimul: uidelicet eſſe primum mouens, & eſſe primum motũ. ergo nihil mouetur a ſeipſo. Sic igitur patet qualiter intelligitur concluſio phyloſophi: nihil mouetur per ſe, ipſum primum, & nihil mouetur a ſeipſo primo: quia ſicut iam dictum eſt perſeitas refertur ad mouens, & primitas ad mobile.

Confutatio.

Et ſi dicatur quod phyloſophus non intelligit hic probare concluſionem negatiuam, ſcilicet, quod nihil mouetur a ſeipſo primo: ſed intendit probare concluſionem affirmatiuam, ſcilicet. Omne quod mouetur &c. Dicendum quod phyloſophus concedit tam concluſionem affirmatiuam, quam negatiuam: quia negatiuam concluſionem concludit dicens: non igitur mouetur per ſe, ſcilicet, & primo a, b. Vnde in ſyllogiſmo per impoſſibile per quem improbatur concluſio affirmatiua concluditur, concluſio negatiua oppoſita propoſitioni affirmatiuę, quæ improbatur: & ſicut phyloſophus probat hic tam concluſionem affirmatiuam, quam negatiuam, quæ ſunt quaſi eædem, uel conuertibiles: quia improbando iſtam per impoſſibile, uidelicet, aliquid mouetur a ſe primo: ut a, b, probat iſtam concluſionem negatiuam, uidelicet, nihil mouetur a ſe primo, & ſecundum iſtam expoſitionem concluſio phyloſophi eſt uera de omni moto corporeo, quod per ſe mouetur a ſubiecto in ſubiectum, ſiue ſit motus localis, ſiue ſit motus alterationis: & ſic de aliis per ſe motibus: licet ſecundum aliquos demonſtratio Ariſto. non ſit uniuerſalis omnibus motibus: ſed ſolum aliquibus, quæ mouentur localiter, & non ab extrinſeco: ut dicit Comm. in principio tertij Comm. huius libri: & eſt hæc concluſio intelligenda de per ſe moto corporeo, uidelicet, quod omne per ſe tale motum mouetur ab alio: ſed de motis per accidens localiter non loquitur, ut dicit Commen. commen. 28. libri octaui huius. anima enim quæ mouetur localiter per accidens in mouendo corpus: non mouetur ab alio, ſed a ſe, & ſic patet qualiter intelligitur concluſio phyloſophi, uidelicet, nihil mouetur per ſeipſum primum, id eſt, nihil mouetur a ſeipſo primo: quia ſecundum iam dicta perſeitas refertur ad mouens, & primitas ad mobile. Sed ſi aliquis uelit intelligere per ſe moueri: moueri ab intrinſeco cum phyloſophus dicat. Conceſſum eſt a, b, per ſeipſum moueri primum, tunc ly primum debet referri, tam ad mouens, quam ad mobile: ſed aliter accipitur ſecundum quod refertur ad mobile: & aliter ſecundum quod refertur ad mouens: quia ſecundum quod refertur ad mouens dicit primitatem cauſalitatis, ita ꝙ per primum mouens intelligit illud, quod nullo alio motore indiget ad hoc quod moueat: ſed ſecundum quod primitas refertur ad mobile: dicit primitatem totalitatis, ita quod ſolum eſt illud primum motum, quod mouetur ſecundum quamlibet eius partem. Sed hic dubitatur, ſi primum mouens de quo phyloſophus hic loquitur in mouendo non indigeat aliquo alio motore: tunc nullum mouens corporeum eſt primum mouens, quia omne mouens corporeum habet partes a quarum mouere dependet mouere totius: & nullum tale eſt

Soluti o.

Comm. 3. huius.

Com. 28. 8. phyſi.

Dubium.

A primum mouens: cum igitur phyloſophus loquatur & determinet in hoc ſeptimo de primo motore corporeo: ut dictum eſt ſupra: ſequitur quod primum mouens de quo hoc determinat non eſt primum mouens primitate cauſalitatis. Dicendum eſt, quod in hoc ſeptimo phyloſophus determinat tam de motore corporeo quam de primo motore incorporeo. Vnde in hac cõcluſione, uidelicet, nihil mouetur a ſeipſo primo: loquitur de motore corporeo, ubi probat phyloſophus quod eſt deuenire ad primum motum in loco quod mouetur a motore in ipſo: & non ſolum probat hoc ſed etiam quod eſt deuenire ad primum motorem ſimpliciter qui in mouendo non indiget aliquo alio motore, aliter procederetur in infinitum: quoniam omne mouens motum dependet a motore non moto: ſicut omne dependens dependet & reducitur ad aliquod independens. Vnde in quolibet genere cauſæ eſt deuenire ad primum in illo genere: ut patet ſecundo meta. Intelligendum tamen quod per primum motum poſſunt intelligi tria: uidelicet, motum minimum quo minus non poteſt per ſe moueri, & ſic accipit hic Cõmenta primum motum. Aliter accipitur primum motum pro eo quod mouetur ſecundum quamlibet eius partẽ, & ſic accipitur quinto huius a phyloſopho. Tertio poteſt accipi pro eo, quod eſt primum motum ſecundum tempus ſeu uiam generationis: quod quidem primum ſecundum tempus mouetur, & ipſum motum mouet alia ſecundum ordinem: & ſic cor uel aliqua pars cordis eſt primum motum in motu progreſſiuo animalis.

Solutio.

Notabile.

B Sed circa dicta phyloſophi, & Commen. ſunt dubitationes non paucę, & primo dubitatur circa concluſionem quam intendit hic demonſtrare, quia uidetur, quod concluſio ſua ſit falſa, ſcilicet, omne quod mouetur, &c. quia uoluntas ex ſe uult cum ſit libera, & intellectus habens habitum liberum utitur illo cum uoluerit, & etiam intelligibile per ſe mouet intellectum, ut patet tertio de anima, cum igitur intellectus intelligat ſe idem erit intelligens, & intellectum, & ſic idem mouetur a ſe. Similiter elementa mouentur a ſe, & non ab alio, & ſimiliter animal mouetur a ſe, & non ab alio. ergo non omne quod mouetur, mouetur ab alio, igitur, &c. Secundo dubitatur circa demonſtrationem phyloſophi, quia uidetur, quod demonſtratio ſua non ualeat, quia per eundem modum arguendi poteſt probari, quod illud quod mouetur, mouetur ab alio primo:

Prima dubitatio.

Prima inſtantia.

Tex. cõ. 9.

2. inſtãtia.

3. inſtãtia.

4. inſtãtia.

Secũdum dubium.

C quia ſi aliquid competit alicui primo competit ei etiam, & ſi remoueatur a quocunque alio, ut patet per diffinitionem eius quod eſt primum: quoniam primum eſt cui alteri per ipſum, & non ipſe per alterum. Ex hoc igitur poteſt argui ſicut arguit phyloſophus. Illud non mouetur ab alio primo quod quieſcit ad quietem alterius, ſed omne quod mouetur quieſcit ad quietem alterius: ergo nihil mouetur ab alio primo, hæc cõcluſio eſt falſa. ergo demonſtratio phyloſophi non ualet, igitur, &c. Item ratio phyloſophi uidetur fundari ſuper hoc, ſcilicet quod partem quieſcere in uno moto eſt impoſſibile, quod tamen eſt impoſſibile in corpore cæleſti, uidetur igitur quod illa ratio fundatur ſuper impoſſibile, & ſic demonſtratio non uidetur ualere. Tertio dubitatur ſuper illam propoſitionem quam phyloſophus ſupponit in ſua demonſtratione, quę eſt illa, ſcilicet, omne quod quieſcit ad quietem alterius mouetur ab alio, quia ſi ſic maxime uideretur moueri ab illo alio ad cuius quietem quieſcit, aliter nihil uidetur facere ad propoſitum. Oportet ergo dicere, quod omne quod quieſcit ad quietem alterius mouetur ab illo altero ad cuius quietem quieſcit, ſed hoc

Tertium dubium.

D eſt falſum, quia canis ſequens hominem quieſcit homine quieſcente, & tamen non mouetur ab alio, & homo prius ſequens obiectum delectabile, quia fugiens ab illo quieſcit ad quietem alterius, & tamen non mouetur ab illo, ſed a ſeipſo, & ferrum ſequens magnetem motum ſibi contiguatum quieſcit ad quietem illius, & tamen non mouetur ab illo, ſed ab extrinſeco ſiue a ſe, ut uult Commen. Auer. commen. decimo huius ſeptimi. Item, ſi omne motum quod quieſcit ad quietem alterius motoris mouetur ab illo uidetur, quod cauſa per ſe, & eſſentialis quietis in moto eſt quies motoris, cum igitur motor cæli quieſcit, quia non mouetur per ſe, nec per accidens, ut patet octauo huius, ſequitur, quod cælum quieſcat, quia eius motor quieſcit. Quartum dubium eſt circa primum modum demonſtrandi quem poſuit Commen. uidelicet, quod hoc arguitur per conuerſionem per contrapoſitionem. Omne quod non mouetur ab alio motore ceſſat a ſuo motu per ceſſationem alterius. ergo omne quod ceſſat per ceſſationem alterius a ſuo motu mouetur ab alio, illud enim uidetur

Prima inſtantia.

Secunda inſtantia.

Cõm. 10.

Secunda ratio tertiæ dubitationis.

Quartum dubium.

deſ eſſe falſum, qđ hoc arguit̃ p cõuerſionẽ p cõtrapoſitionẽ qa cõuerſio p cõtrapoſitionẽ eſt qñ manet eadẽ quantitas, & eadem qualitas in conuertente, & in conuerſa, mutatis terminis finitis, in terminos infinitos, uel econuerſo, ſed prima propoſitio eſt uniuerſalis negatiua, & ſecunda affirmatiua, & ita manet eadem qualitas. ergo &c. Item ille terminus ceſſans a motu per ceſſationem alterius eſt prædicatum primæ propoſitionis, & ſubiectum ſecundæ, & ſic termini finiti non mutantur in terminos infinitos, ergo. Item prima propoſitio eſt uniuerſalis negatiua, & uniuerſalis negatiua non conuertitur per cõtrapoſitionem, non enim ſequitur: nullus homo eſt aſinus. ergo nullus non aſinus eſt non homo, quia antecedens eſt uerum, & conſequens falſum, quia aliquis non aſinus eſt bos, & bos eſt non homo, non igitur eſt illa conuerſio per cõtrapoſitionem: cuius contrarium dicit hic Comm.

Quintum dubium. Quinto dubitatur circa aliud dictum Commen. ſcilicet, quod in corporibus naturalibus eſt dare minimum motum, quod poteſt per ſe moueri: illud enim non uidetur uerum, quia in alteratione corporis naturalis alteratur pars ante partem in infinitum, & per conſequens non eſt dare minimum alteratum: ſicut non eſt dare minimam partem corporis naturalis, quod autem in alteratione corporis naturalis alteretur pars ante partem in infinitum apparet: quia pars propinquior alteranti prius alteratur, quam pars remotior, ſed corporis alterabilis una pars eſt propinquior alteranti, quam alia, & ſic in infinitum, ergo.

Ad primũ dubi. Ad primam dubitationem dico, quod concluſio phyloſophi eſt ſolum intelligenda de eo quod mouetur per ſe a ſubiecto in ſubiectum, id eſt, de affirmato in affirmatum: cuiuſmodi eſt motum corporeum: quoniam quamuis intellectus, uel uoluntas quandoque moueatur ab affirmato in affirmatum, ſiue a contrario in contrarium, uerbi gratia, intellectus quandoque mouetur ab errore contrario ſcientiæ in ſcientiam: & uoluntas quandoque mouetur ab affectione praua ad affectionem ſtudioſam, hoc eſt per accidens, & non per ſe, quia contingit intellectum transmutari ad ſcientiam abſque errore præcedente uoluntatem ad affectionem ſtudioſam, abſque affectione mala præcedente, ſed mobile corporeum per ſe trãſmutatur a contrario in contrarium, nec poteſt transmutari tranſmutatione per ſe, niſi de contrario in contrarium, ergo. Et quod demonſtratio phyloſophi non debeat intelligi de omni tranſmutato, patet, quia transmutatio ſua non eſt uniuerſalis omni tranſmutato, ut patet, quia medium ſuper quod ſuſtentatur, non eſt uniuerſaliter uerum de omni tranſmutato, uidelicet. Omne quod mouetur eſt diuiſibile: quoniam hoc eſt falſum de uoluntate & intellectu: & ideo non obſtante hac demonſtratione poteſt teneri, quod uoluntas: & etiam intellectus tranſmutantur ex ſe, & poſſet probabiliter dici, quòd non ſolum uoluntas cauſat uolitionem, ſed uoluntas & cognitio obiecti ſimul cauſant actum uolendi. Et ſimiliter dicitur quod intellectus ſimpliciter non cauſat actum intelligendi: ſed intellectus cum phantaſmate, uel cum ſimilitudine rei in intellectu, & ſic patet reſponſio ad primam rationem primæ dubitationis.

Ad primã inſtantiã.

Ad ſecundam inſtãtiam. Ad ſecundam rationem pro prima dubitatione cum dicitur, quod demonſtratio uidetur fundari ſuper falſum, uidelicet, quod partem quieſcere in omni motu eſt impoſſibile.

Prima reſponſio Commẽ. Reſpondet Commen. dupliciter, uno modo quod in omni motu partem quieſcere uno modo eſt impoſſibile, ſcilicet, ſecundum quod omne motum eſt corpus: quoniam corpori ſecundum generalem rationem corporis non repugnat, quod aliqua pars eius quieſcat, & ſic non repugnat corpori cæleſti, quod aliqua pars quieſcat, illo modo debet intelligi concluſio phyloſophi, & demonſtratio eius, ſed tamen corpori cæleſti ſecundum, quod tale corpus repugnat quod aliqua eius pars quieſcat. Et intelligo, quod partem quieſcere in omni motu eſt poſſibile uno modo, & alio modo impoſſibile ſecundum Comm. Comm. non intelligit ſic, quod eadem propoſitio non multiplex ſit poſſibilis, & impoſſibilis modis diuerſis: quoniam per poſſibile intelligit non repugnare: & per impoſſibile intelligit repugnare, unde illa propoſitio pars corporis cæleſtis ſecundum quod eſt corpus poteſt quieſcere uel corrumpi. de uirtute ſermonis eſt falſa, ſed Comm. per illam intelligit propoſitionem talem, non repugnat parti corporis cæleſtis inquantum eſt corpus quieſcere uel corrumpi, quæ uera eſt. Et per illam, uidelicet impoſſibile eſt partem corporis cæleſtis inquantum tale corpus quieſcere intelligit illam, uidelicet, partes corporis cæleſtis inquantum eſt cæleſte repugnat quieſcere, uel corrumpi.

Secunda reſponſio Commẽ. Adhuc reſpondet Comment. aliter dicit, quod antecedens huius conditionalis eſt una conditionalis uera, ſed antecedens illius conditionalis eſt impoſſibile, nihil enim prohibet conditionalem eſſe ueram, & antecedens eius eſſe impoſſibile. Vnde tota conditionalis, cuius antecedens eſt una conditionalis eſt illa. Si pars corporis cæleſtis quieſcat, totum corpus cęleſte quieſcit, igitur corpus cęleſte mouetur ab alio, hæc eſt una conditionalis cuius antecedens eſt conditionalis hypothetica, & antecedens illius conditionalis, quæ eſt antecedens, eſt impoſſibile: & tamen tota conditionalis eſt neceſſaria: ideo ſupradicta demonſtratio non fundatur ſuper impoſſibile: ſed ſuper conditionalẽ hypotheticam & ueram: cuius antecedens eſt conditionalis uera, & conſequens eſt propoſitio cathegorica. antecedens. n. iſtius conditionalis hypotheticæ: quæ eſt uera eſt illud. Si pars corporis cęleſtis quieſcit: totum corpus quieſcit, & conſequens illius conditionalis hypotheticæ eſt, illud corpus cæleſte mouetur ab alio, quod eſt propoſitio cathegorica, & antecedens totius conditionalis compoſitæ eſt quædam conditionalis uera, uidelicet. Si pars corporis cæleſtis quieſcit, totum corpus cæleſte quieſcit, & hæc conditionalis eſt uera, quamuis antecedens ſit impoſſibile, uidelicet illud pars corporis cæleſtis quieſcit. Poteſt enim conditionalis eſſe uera, & antecedens impoſſibile ſecundum quod dicit Comm. hic: quoniam illa conditionalis eſt neceſſaria. Si aſinus uolat, aſinus habet alas, & tamen antecedens eſt impoſſibile. Vnde hoc quod dicit Comment. eſt contra quoſdam modernos dicentes, quòd nulla conditionalis eſt uera, nec habet oppoſitum, & hoc dicunt, quia neſciunt dare contradictionem conditionali, iſti tamen errant, quia aliqua conditionalis eſt uera, ut illa uidelicet. Si aſinus uolat, aſinus habet alas, ut dicit Commen. Et iſta conditionalis eſt falſa. Si homo eſt animal, homo eſt aſinus. Et ratio quare conditionalis eſt uera uel falſa eſt, quia omnis oratio ſignificans præciſe, ſicut eſt in re eſt uera, & omnis oratio ſignificans aliter quam eſt in re eſt falſa: ſed aliqua conditionalis ſignificat præciſe ſicut eſt in re, & aliqua ſignificat aliter quam eſt in re. ergo. Item quod conditionalis habeat contradictoriam, patet multipliciter. primo, quia ad conditionalem aliquid ſequitur: quoniam hæc conſequentia eſt bona, ut dicit Commen. hic. Si pars corporis cæleſtis quieſcit, totum corpus cæleſte quieſcit, igitur corpus cæleſte mouetur ab alio, & ſic ad conditionalem ſequitur aliquid, ſed in omni conſequentia bona oppoſitum conſequentis repugnat antecedenti. ergo conditionali aliquid repugnat, ſed omnis repugnantia eſt in uirtute contradictionis quę eſt prima repugnantia, igitur cum aliquid impugnet conditionali ſequitur quod aliquid contradicit conditionali. Item conditionalis poteſt eſſe ſyllogizabilis: quoniam poteſt eſſe maior, & minor, & etiam concluſio in ſyllogiſmo hypothetico, uerbi gratia. Iſte ſyllogiſmus hypotheticus eſt bonus. ſi homo eſt, animal eſt, ſi ſortes eſt homo eſt. ergo ſi ſortes eſt animal eſt, ut patet, quia arguitur per hanc regulam, ſcilicet quicquid antecedit ad antecedens, antecedit ad conſequens. Et idem patet per Boetium libro ſuo de ſyllogiſmis hypotheticis, ſed ſi aliquis ſyllogiſmus ſit bonus, ex oppoſito conſequentis cum altera præmiſſarum ſequitur oppoſitum alterius præmiſſæ. ergo conditionalis habet oppoſitum. **Boetius.** Item de conditionali ſit quæſtio dialectica, ſed omnis quæſtio dialectica quærit de utraque parte contradictionis: ergo conditionalis habet contradictorium, & hoc eſt certiſſime tenendum. Dico igitur, quòd contradictorium conditionalis eſt propoſitio hypothetica in qua negatur nota conditionis, & æquipollet uni cathegoricæ, in qua denotatur quod oppoſitum conſequentis illius conditionalis non repugnat ſuo antecedenti. Si enim oppoſitum conſequentis non repugnat antecedenti, non ualet conditionalis; ſed oppoſitum conditionalis tunc eſt uerum, uerbi gratia, hæc eſt uera conditionalis. Si homo currit animal currit: & ſuum contradictorium eſt illud. non ſi homo currit animal currit, quæ conuertitur cum iſta, ſed iſta, homo currit, & nullum animal currit ſtant ſimul. Vnde per hoc poteſt probari, quod conditionalis eſt uera uel falſa, quia omnis conditionalis conuertitur cum propoſitione cathegorica in qua denotatur, quod antecedens, & oppoſitum conſequentis non repugnant. Et ſecundum quod talis cathegorica ſit uera uel falſa, adeo omnis conditionalis eſt uera, uel falſa. Et ſi quæratur utrum contradictorium conditionalis ſit aliqua propoſitio cathegorica, uel hypothetica, dico, quod eſt propoſitio hypothetica mere negatiua, quia nota ſiue forma conditionis quæ importatur per coniunctionem ſi, uel ergo. negatur, & eſt conditionalis negatiua,

& omnes

& omnes regulę quę communiter dantur de conditionali. ſi antecedens eſt uerum, conſequens eſt uerum: & quicquid antecedit ad antecedens antecedit ad conſequens, & ſic de aliis ſunt intelligendæ de conditionali affirmatiua in quo nota conditionalis affirmatur, ſiue tam antecedens quam & conſequens ſit propoſitio negatiua, ſiue altera ſit affirmatiua & altera negatiua, ſemper eſt conditionalis affirmatiua dummodo nota conditionis affirmetur.

Ad tertiã initiatiam.

Ad aliud quod includitur in prima dubitatione de elementis quę uidentur mouere ſe primo. Dicendum quod grauia, & leuia non mouentur per ſe, & primo a ſeipſis ſecundum quod primitas uel ꝑſeitas refertur ad utrũque.i.tam ad mouens quam ad mobile, quia ſecundum ꝙ primitas refertur ad mouens dicit ad primitatem cauſalitatis, & primitas relata ad mobile dicit primitatem totalitatis, quoniam graue non eſt primo mouens ſu primitate cauſalitatis, quia mouere grauis in mouendo ſe dependet a mouere ſuarum partium, niſi enim partes grauis mouerent ſe, graue non moueretur a ſe, & ſic grauia & leuia non mouentur per ſe & primo a ſe modo ſuperius expoſito. Verumtamen concedendum eſt, quod graue mouet ſe primo ſecundum quod ly, primo dicit primitatem totalitatis tantum: & refertur tam ad mouens quam ad mobile: quoniam totum graue eſt mouens, & totum graue eſt motum: ut patebit octauo huius.

Primũ ar.

Sed contra hoc arguitur, quia uidetur quod partes grauis non mouent ſe. quia ſi ſic, tunc in mouentibus, & motis eſſet proceſſus in infinitum quod eſt contra phyloſophum. tex. com. 3. huius ſeptimi conſequentia patet, quia partes grauis ſunt infinitę, cum omne continuum ſit diuiſibile in infinitum. ergo ſi in motu grauis quælibet pars moueret, & moueretur, ſequitur quod in motu grauis eſſent infiniti motores & infinita mobilia, quia ſic totum graue mouetur a ſua parte, ita pars grauis mouetur a ſua parte, & illa pars a ſua parte, & hoc in infinitum.

Secundũ.

Item loquendo de primitate cauſalitatis quærendum eſt, quid primo mouet graue, & non eſt dare aliud quam ipſummet graue. ergo graue in mouendo ſe eſt primum mouens primitate cauſalitatis.

Tertium.

Item ſecundum iſtum modum exponendi ex illa prima concluſione huius ſeptimi non poſſet probari primum mouens in uniuerſo primitate cauſalitatis, non enim poſſet dici quod totum cælum mouetur a ſe, & quęlibet pars cæli mouetur a ſe, & ita cælum non mouet ſe primo: nec mouetur ab aliquo alio primo primitate cauſalitatis, quia mouere totius cæli dependet a mouere partium. Nec oportet dare in toto uniuerſo aliquod primum mouens primitate cauſalitatis, tamen illa concluſio ſeptimi inducitur ad oſtendendum quod eſt deuenire ad mouens immobile, &c.

Ad primũ

Ad primum horum eſt dicendum quod motores, & mota ſunt duplicia, videlicet in actu diuiſo & ſeparato, & in potentia oppoſita actui ſeparato. dico igitur quod phyloſophus negat proceſſum in infinitum in mouentibus & motis in actu ſeparato, ſed non negat proceſſum in infinitum in mouentibus & motis in potentia, concedendum eſt igitur ꝙ in motu quo graue, & leue mouet ſe eſt proceſſus in infinitum in motis, & mouentibus, nec eſt hoc contra dictum Phyloſophi.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum dico, quod in motu grauis non eſt dare primum mouens primitate cauſalitatis præciſe niſi detur quod primus motor in uniuerſo ſit mouens in quolibet motu iſtorum inferiorum: & ſic ſi dicatur eſſet dicendum primus motor primitate cauſalitatis in motu grauis eſt primus motor omniũ quę poſſunt mouere graue, & ſic nec graue, nec aliqua pars grauis moueret ſe.

Ad tertiũ

Ad tertium dicendum quod ſecundum nullam expoſitionem quam vnquam audiui aut uidi uel intellexi eſt illa prima demonſtratio huius ſeptimi ſufficiens ad probandum primum motorem immotum. Dico igitur ꝙ demonſtratio eſt duplex, videlicet, ſufficiens & coadiuuans, ſiue confirmans. Demonſtratio ſufficiens eſt illa quæ per ſe ſufficienter oſtendit concluſionem propoſitam: ſicut prima demonſtratio geometræ Euclidis demonſtrat hanc concluſionem illius ſuper datam lineam contingit triangulum ęquilaterum collocare. Sed demonſtratio coadiuuans eſt illa quæ ſola non ſufficit, ſed forte probat aliquam pręmiſſarum: uel probat aliquam partem alicuius earum: uel remouet aliquod dubium annexum. Vnde iſtam diſtinctionem innuit Commen. commen. 1. ſupra primum de cęlo dicens ſic. Cum poſuit illam demonſtrationem incipit deſtruere illos tres modos confirmando ſuam demonſtrationem, & dedit tres demonſtrationes contradicentes his tribus, & quædam earũ ut diximus auferunt dubitationem in minori propoſitione, & quædam in maiori primæ demonſtrationis probantis corpus quintum eſſe. ſecundum hoc intelligẽdus hic locus nõ ut quælibet illarum demonſtrationum ſit ſufficiens per ſe. Prima enim demonſtratio dicit, quod iſte motus circularis debet eſſe corpori naturali, & omnia quæ diximus ex tribus ſermonibus ſunt confirmatiua primi ſermonis. hęc Com. Et iſte eſt frequens modus demonſtrandi apud Ariſto. nedum in uno loco Phyloſophię, ſed in diuerſis, frequenter.n. demonſtrat eandem concluſionem in eodem libro per demonſtrationes diuerſas, quarum nulla uel non omnis eſt ꝑ ſe ſufficiens, ſed omnes pariter concurrẽtes per ſe ſufficiũt. Vnde per hoc reſpondendum ad argumentum: quia per primam concluſionem non demonſtratur demonſtratione ſufficienti, ſed demonſtratione confirmante, ſeu adiuuante primum mouens ſeu primum motum in uniuerſo, utputa cælum non moueri a ſeipſo & aliquod eſſe primum mouens immotum. Et hoc eſt quod vult Comm. ſuper quarto cæli. commen. 25. d. quod Ariſt. declarat in duobus locis quod omne quod mouetur: mouetur ab alio a ſe. ſ. in ſeptimo, & in octauo. ſed firmius in octauo in ſeptimo fundat declarationem ſuam concludendo primum motum quaſi manifeſtum per ſe. Deinde ponit cum aliqua pars moti quieſcit neceſſe eſt ut motor ſit alius a moto, ſed in octauo declarat ꝙ in omni moto per ſe eſt motor per ſe, deinde declarat, ꝙ impoſſibile eſt aliquid moueri per ſe: ita quod motor ſit idem cum moto. hæc Commen. Com. 25. T.c.1.& 8. Tex.c.40. & 41.

Vnde breuiter per concluſionem hęc probatam non poteſt ſufficienter demonſtrari primum mouens, uel primum motum in uniuerſo eſſe. ſ. cælum moueri a ſe, & aliquod eſſe primum mouens immotum, ſed qualiter perfecte declarentur illa uidebitur in octauo huius. in textu commen. vigeſimoſeptimo. [Mouentium igitur, &c.] Veruntamen pro nunc dico, quod hæc concluſio, videlicet omne quod mouetur: mouetur ab alio. iuuat ad multa declaranda in octauo huius, & etiam iuuat ad declarandum quod primum motum in uniuerſo non mouetur a ſe primo, & hoc ſic. Omne quod mouetur: mouetur ab alio. primum motum in uniuerſo mouetur. ergo mouetur ab alio, ſed nihil ꝙ mouetur ab alio mouet ſe primo: cũ ipſum mouetur ab alio a ſe, & per conſequens non mouet ſe primo. ergo primũ motũ in uniuerſo nõ mouet a ſe primo: cũ indigeat motore alio a ſe primo. vnde ſeqtur. oẽ ꝙ mouetur mouetur ab alio. ergo nihil mouetur a ſe primo, & per conſequens primum motũ in uniuerſo nõ mouetur a ſe primo, & ſic illa concluſio, videlicet, oẽ ꝙ mouetur, mouetur ab alio, iuuat ad declarandum quod primum motũ in uniuerſo non mouet a ſeipſo primo: & non eſt ſufficiens ad hoc ꝓbandum ſine illa propoſitione, videlicet, primum mouens in mouendo non indiget aliquo alio motore, quæ declaratur in octauo huius, & et declaratur decimoſecundo meta. Cõcluſio hęc declarata iuuat ad multa declaranda ĩ ſeqoẽtibus, & primo Tex.c.31.

& per hoc põt patere ꝙ cælum ꝙ eſt primũ motũ in uniuerſo non mouetur a ſe primo: qa ſi moueretur a ſe: cũ ipſũ ſit homogeneũ vel ſaltẽ aliqua pars eiꝰ eſt homogenea, aliqua pars cæli moueretur a ſe, & per conſequens motus totius cæli dependet ab alio motore quàm a cælo, & per conſequens cælum non eſt primum mouens ſe, cum eius motus indigeat alio motore.

Secundo.

Et eadem concluſio. ſ. omne quod mouetur, mouetur ab alio, iuuat ad probandum primum motorem eſſe immobilem, quia ſi moueretur, moueretur ab alio, & per conſequẽs non eſſet primus motor, quia ſuum mouere dependet ab alio.

Tertio.

Item prædicta concluſio. ſ. omne quod mouetur: mouetur ab alio, iuuat ad probandum aliquem motorem non eſſe corpus per hoc, quia in corporibus mouentibus, & motis nõ eſt procedere in infinitum, & omne corpus motum mouetur ab alio, ideo neceſſe eſt deuenire ad aliquem motorem qui non eſt corpus, uel qui omnino non mouetur, uel ſi mouetur à ſe, mouetur per accidens, ſicut anima in mouendo corpus mouetur a ſe per accidens, ſed de motis per accidens nõ intelligitur concluſio Ariſto. ut patet per Commen. commen. 31. ſuper octauum huius. Sciendum quod quidam dicunt, & forte probabiliter quod per illam concluſionem. ſ. omne quod mouetur, mouetur ab alio, cum concluſione ꝓbanda in capitulo ſequenti, videlicet quod in mouentibus, & motis non eſt procedere in infinitum, poteſt demonſtrari demonſtratione ad hominem quod eſt deuenire ad primum motorem immobilem: quoniam multi ſunt contenti iſta propoſitione, uidelicet, omne quod mouetur, mouetur ab alio, & in mouentibus, & motis non eſt procedere in infinitum. ergo eſt aliquis motor omnino immobilis, & quãtũ ad tales ẽ hæc demõſtratio ſufficiẽs, quis nõ ſit demõſtratio

Ad quartã inſtãtiam. ſufficiens ſimpliciter. Ad illud uero quod tertio inducebatur
in prima dubitatione de animali quod mouet ſe. Dicendum
ꝙ animal non mouet ſe primo: quia animal non mouet ſe
motu progreſſiuo, niſi quia pars animalis mouet aliam, & e-
tiam totum. Ad rationes autem inductas in ſecunda dubita-
tione. Ad primam dicendum, quod non contingit per omni
Ad tertiã rationem. no ſimilem modum arguendi probari quod nihil mouet ab
alio primo. Et quando arguitur, illud quod quieſcit ad quie
tem alterius non mouetur ab alio primo. ſi loquamur de qe
ſcere quod eſt ceſſatio a moueri illud eſt negandum. Et cũ
dicitur quod eſt quod nõ alteri per ipſum. concedo, & ideo
dico quod illud quod mouetur ab alio primo non indiget
aliquo motore alio ab illo a quo primo mouetur, & ideo
pars moti ab alio primo non mouet, & ideo ſi quęlibet pars
illius quieſcat a mouere nihil minus totum mouetur a ſuo
primo mouere. Veruntamẽ ſi pars moti ab alio primo quie-
ſcat a moueri totum non mouetur primo nec a ſe, nec ab a-
lio. vnde credo quod illa propoſitio, illud quod quieſcit ad
quietem alterius non mouetur a ſe primo: intelligitur de qe
te quę eſt ceſſatio a mouere. Vnde poteſt diſtingui de quie-
te. ſ. quod quædam eſt quies quæ eſt ceſſatio a moueri, &
B quædam eſt quies quæ eſt ceſſatio a mouere. vnde omne il-
lud quod quieſcit a moueri per quod aliquid ab ipſo quie-
ſcit a moueri mouetur ab alio. ſ. ab illo ad cui⁹ quietem illud
mouetur, quod d. ſ. motum quieſcit a moueri, & propoſitio ſic
intellecta eſt manifeſta uidelicet omne quod quieſcit ad qe
tem alterius mouetur ab alio. ſimiliter hæc eſt uera. nihil qđ
mouetur ab alio primo quieſcit a moueri ad quietem alte-
rius. hoc eſt a ceſſatione a mouere alicuius alterius ab illo a
quo motum mouetur primo. Et ſi dicatur quod phyloſophus
uidetur intelligere per quieſcere, quieſcere a moueri: quo-
niam parte quieſcente a moueri non mouetur totum pri-
mo. Et confirmatur per Commen. d. quod ſequitur ſi pars
corporis cęleſtis quieſcit cælum quieſcit. igitur cælum mo-
uetur ab alio, & dicit quod antecedens huius totius condi-
tionalis eſt neceſſarium. ſ. ſi pars corporis cæleſtis quieſcit,
totum quieſcit, ſed hæc conditionalis non eſt uera, loquẽdo
de quiete quę eſt ceſſatio a mouere, quia antecedens nõ eſt
uerum, & conſequens falſum, quoniam quælibet pars cæli
quieſcit a mouere ſecundum locum, & tamen cælum non
Notabile. quieſcit ſecundum locum. Pro his intelligendum eſt, ut mi
C hi uidetur, ꝙ cõceſſo quod aliquid mouetur a ſe primo mo
do quo ſuperius eſt expoſitum, quælibet pars illius moti a
ſe primo mouet, & mouetur, & ſi mouetur mouet, & ſi mo-
uet mouetur, & ideo conceſſo tali primo moto a ſe. illa ſunt
conuertibilia. ſ. quieſcere a mouere, & quieſcere a moueri,
& tamen in illis quæ mouentur ab alio primo non conſe-
quuntur ſe mouere, & moueri, nec quieſcere a mouere, &
quieſcere a moueri. unde phylo. in probando aliquid moue
ri a ſe primo utitur quieſcere indifferenter pro quiete a mo
uere & a moueri: quoniam ſi pars alicuius moti quieſcit a ſe
primo a mouere, ſequitur quod quieſcit a moueri, ut ſi con-
cedatur quod graue mouet ſe primo: ita quod ſit primum
motum primitate totalitatis, & primum motum primitate
cauſalitatis, tunc ſi pars grauis mouetur ſequitur quod pars
grauis mouet, & econuerſo: quoniam ſi motum graue mo-
uet ſe primo quęlibet pars grauis eſt mouens, & motum, &
quandocũque pars grauis mouetur toto mouente ſe primo
iſta pars mouetur, & quando ceſſat mouere ceſſat a moue-
ri, & econuerſo: ſed non eſt ſic de eo quod mouetur ab alio
primo, quia non oportet quod pars talis moti moueat quã
D. do mouetur: quoniam cælum mouetur ab alio primo, &
quælibet pars eius mouetur, & tamen nulla pars eius mouet
motu quo cęlum mouetur. Dico igitur quod phylo. cum di
cit, ꝙ parte quieſcente mouetur totum a ſe primo ꝑ quieſce
re intelligit indifferenter quieſcere a moueri, & quieſcere a
mouere. Per utrũque enim iſtorum. ſ. quia parte primi moti
ceſſante a mouere totum non mouet ſe primo: quia parte
primi moti ceſſante a moueri: totum non mouet ſe ſufficien
te. probatur, quia nihil mouet ſe primo. utrũque patet: quo-
niam parte ceſſante a moueri totum ceſſat primo, quia par-
te quieſcente moueri totum non eſt primum motum primi
tate totalitatis, & per conſequens parte ceſſante a moueri to
tum non mouet ſe primo. & ſimiliter parte ceſſante a moue
re illa pars ceſſat a moueri, & ceſſante parte a moueri to-
tum non eſt primum motum, & per conſequens non eſt pri-
mum mouens ſe. ergo ſiue pars primi moti ceſſat a moueri ſi-
ue a mouere totum non eſt primum mouens ſe, cum igitur
omne quod mouetur ſit diuiſibile, & parte quieſcente a mo

A ueri uel a mouere, totum non mouetur a ſe primo, ſequitur
quod nihil mouetur a ſe primo: unde de primo moto ex ſe ſi
ſit aliquod tale bene ſequitur. Pars ceſſat a mouere ſecundũ
aliquem modum. ergo eadem pars ceſſat a moueri ſecũdum
eũdem modum. In his tamen quæ mouentur ab alio primo
non oportet quod ſi pars ceſſat a mouere quod ceſſet a mo-
ueri ſecundum eundem modum: ut patet de corpore cæleſti.
Vnde concedendum eſt, ꝙ phyl. per partem quieſcere intel-
ligit partem ceſſare a moueri, quia intelligit utrũque indiffe
renter. ſ. partẽ quieſcere a mouere, & partem quieſcere a mo
ueri. Ad tertiam dubitationem inductam quæ eſt de illa pro Ad tertiã dubitationem.
poſitione qua utitur phylo. videlicet, ꝙ omne quod quieſcit
ad quietem alterius mouetur ab alio. Vtrum intelligitur ꝙ
mouetur ab illo alio ad cuius quietem quieſcit. Dico quod
dictum phyloſophi ſic intelligitur; ut d. Commen. uidelicet,
quod omne quod quieſcit eſſentialiter per ſe primo modo
ad quietem alterius mouetur ab illo alio ad cuius quietẽ ꝑ
ſe, & eſſentialiter quieſcit. v. g. Rota mota in horologio per
ſe quieſcit ad quietem ponderis deſcendẽtis, quia per ſe mo
uetur ad motum illius. econuerſo uero pondus rotę quieſcit
B ad quietem rotę: ſed hoc a poſteriori, & quaſi ab effectu, ideo
non ſequitur quod pondus moueatur a rota, & ſic dico quod
illud ad cuius quietem mobile per ſe quieſcit eſt eius mo-
tor. Ad primam inſtantiam de cane in contrarium eſt dicen-
dum, quod canis ſequens hominem non quieſcit eſſentiali- Ad primã inſtãtiam tertiæ dubitationis
ter ad illius quietem: ſicut nec mouetur ab illo. Et ſimiliter
homo ſequens obiectum delectabile fugiens ab eo non quie
ſcit eſſentialiter ad quietem illius, ideo non oportet, quod
moueatur effectiue ab illo. Ad aliud de ferro, & etiam de ma
gnete eſt dicendum, quod ferrum non quieſcit eſſentialiter
ad ceſſationem magnetis a motu, ſed quieſcit per ſe & eſſen
tialiter ad quietem ſui per ſe, ſcilicet, motoris, ſiue ille mo-
tor ſit intrinſecus, ſiue extrinſecus. Ad illud autem quod
inducitur de motore cęli ad cuius quietem cœlum non ceſ- Ad ſecundam inſtãtiam.
ſat a moueri, & per conſequens cauſa per ſe, & eſſentialis in
moto quietis non eſt quies motoris. Dicendum quod cęlum
per ſe & eſſentialiter quieſceret a motu, ſi ſuus motor quie-
ſceret uel ceſſaret a mouere, & hoc eſt generale omni mo- Ad ſecundam rationem tertiæ dubi.
to, ſiue ſit motum ab intrinſeco, ſiue ab extrinſeco, ſcilicet,
quod ipſum quieſcit eſſentialiter a moueri ad ceſſationem
ſui per ſe motoris a mouere: ſed non eſt neceſſe omne mo-
C tum ceſſare a moueri per ceſſationem ſui per ſe motoris a
moueri, ſed illud ſolum habet ueritatem in primo moto
ex ſe ſi tale ponatur: & cauſa propter quam illud eſt ue-
rum in primo ex ſe, & nõ in alijs eſt iſta: quia ſi ponatur pri-
mum motum ex ſe quælibet pars quantitatiua illius ſimul
per ſe mouet & mouetur, & ideo ſi aliqua pars quantitati-
ua primi moti ex ſe ceſſat a moueri, ſequitur quod illa pars
ceſſat a mouere: ſed ad ceſſationem per ſe motoris a mouere
ceſſat mobile a moueri: ideo de primo moto ex ſe in toto
ſequitur eſſentialiter. pars primi moti ceſſat a moueri: er-
go totum quieſcit a moueri: quoniam ſi pars quieſcit a mo-
ueri, & illa pars quieſcit mouere: & illa pars eſt per ſe
motor: ergo ſi pars ceſſat a mouere totum ceſſat a moueri:
ſed in alijs a primo moto ex ſe non ſequitur, pars quieſcit
a mouere. ergo totum ceſſat a moueri: quia in aliis a pri-
mo moto pars non eſt per ſe mouens: ideo in talibus non
ſequitur: pars ceſſat a mouere: ergo totum ceſſat a moue-
ri, ut patet de cœlo: cuius quælibet pars quantitatiua ceſ-
ſat a mouere, & tamen totum mouetur. Et ſi dicatur quod
ſi pars cœli quieſcit a moueri, cœlum quieſcit, ergo pars cœ- Replica.
D. li eſt motor. Dicendum quod non ſequitur: quia cœlum Solutio.
non ceſſat per ſe, & eſſentialiter a moueri ad ceſſationem par
tis a moueri cum pars cœli non ſit per ſe motor cœli. Dico
tamen quod neceſſario ſequitur: pars cœli quieſcit a mo-
ueri, ergo cœlum quieſcit a moueri: ſed hic conditiona-
lis non eſt per ſe, & eſſentialis: quia non arguitur a prio-
ri, nec a cauſa per ſe. Pro illa igitur dubitatione eſt ſcien-
dum quod hoc eſt generale in omni moto, uidelicet, quod
ceſſãte ꝑ ſe motore a mouere mobile quieſcit a moueri, ſed nõ
eſt generaliter uerum quod ceſſante primo, & proprio mo-
tore a moueri, quod propter hoc mobile ceſſet a moue-
ri: tamen illud eſt generaliter uerum, de omni primo
moto ex ſe ſi tale ponatur: quia talium motorum quæ-
libet pars per ſe mouet & mouetur, & ideo ſi pars quæ
eſt per ſe motor: ceſſat a moueri eo ipſo ceſſat a mo-
uere, & per conſequens totum quieſcit a moueri: cum e-
ius ꝑ ſe motor ceſſat a mouere. Ad dubitationẽ uero quartã Ad quartam dubi.
ꝙ dubitatur: quõ eſt hęc conuerſio ꝑ contrapoſitionẽ quod
non

non mouetur ab alio motore non ceſſat a ſuo motu ꝑ ceſſationem alterius, ergo omne q ceſſat ꝑ ceſſationẽ alterius a motu mouet̃ ab alio. Et rationabiliter dubitatur, tum quia antecedens eſt uniuerſalis quæ non conuertitur per contrapoſitionem: tum quia termini finiti non mutantur in terminos infinitos, nec econuerſo: quod tamen requiritur in cõuerſione per contrapoſitionem.

Replica.

Solutio. Dicendum ut mihi uidetur quod conuerſio per contrapoſitionẽ eſt, duplex, ſcilicet, propria quæ eſt in uſu communi. & eſt quando termini infiniti mutantur in terminos infinitos, uel econtra ordine tranſpoſito manentibus eadem qualitate & quantitate, & ſic uniuerſalis affirmatiua cõuertitur, & particularis negatiua de ineſſe, & talis conuerſio eſt triplex, quia quædam eſt in qua termini finiti mutantur in terminos infinitos: ut omne b, eſt a, ergo omne non a, eſt non b. Quædam uero eſt in qua termini infiniti mutantur in terminos finitos, ut omne non a, eſt non b, ergo omne b, eſt a. Quædam autem eſt in qua unus terminus finitus mutatur in terminum infinitum, & alius terminus infinitus mutatus in terminum finitũ: ut oẽ b, eſt non a, igitur oẽ a, eſt non b, uel econuerſo. Vnde cõuerſio ꝑ cõtrapoſitionẽ mutãdo terminos infinitos in terminos finitos, nõ tenet in omnibus terminis niſi ponatur exiſtentia rerum ſignificatarum per terminos finitos: nõ enim ſequitur. omnis non homo eſt non ridens. ergo omne ridens eſt homo, quia ſuppoſito, quod nullus homo rideat. antecedens eſt uerum, & conſequens falſum, poſita tamen exiſtentia rerum ſignificatarum per terminos finitos, ut poſito quod homo ſit & ridens ſit: tunc bene ſequitur: omnis non homo eſt non ridens. ergo omne ridens eſt homo, & tunc conſequens eſt uerum: ſicut & antecedens. & dico quod conſequẽtia Cõmen. uidelicet quod omne quod non mouetur &c. igit̃ omne quod ceſſat, &c. non tenet per conuerſionem per contrapoſitionem proprie dictam & communiter uſitatam.

Prima cõuerſio per cõtrapoſitionem. Alia uero eſt conuerſio ꝑ cõtrapoſitionem impropria, & talis eſt triplex. Prima eſt quando uniuerſalis negatiua conuertitur in uniuerſalem affirmatiuam habentem pro ſuo ſubiecto ꝑdicatum uniuerſalis negatiuẽ, & pro ſuo prędicato oppoſitum ſubiecti uniuerſalis negatiue: ut ſi nullum a, eſt b, omne b, eſt non a, & talis conuerſio eſt bona poſita exiſtentia rerum ſignificatarum per extrema, ſequitur enim nullum a, eſt b, & omne quod eſt a, uel b, eſt. ergo omne b, eſt non a, quia ex oppoſito conſequentis ſequitur oppoſitum antecedentis. nam ſi aliquod b, non eſt non a, & omne b, eſt. igitur aliquod b, eſt a, hæc conſequentia tenet immediate per primum principium: & ulterius ſequitur per conuerſionem ſimplicem particularis affirmatiue, aliquod b, eſt a, ergo aliquod a, eſt b, & hæc eſt contradictoria primi antecedentis. Et ſimiliter ſeqtur. ſi ſubiectũ uniuerſalis negatiue ſit terminus infinitus. Sequitur enim nullum non a, eſt b, ergo omne b, eſt a, quod poteſt probari ut prius, & per hunc modum cõuerſionis improprie per contrapoſitionem. tenet conſequentia Commen. uidelicet omne quod non mouetur ab alio motore non ceſſat a ſuo motu per ceſſationem alterius. ergo omne quod ceſſat per ceſſationem alteri⁹ a ſuo motu mouet̃ ab alio. Secunda conuerſio per contrapoſitionem impropria eſt talis. ſ. quod omnis uniuerſalis affirmatiua conuertitur in uniuerſalem negatiuam de eodem ſubiecto & oppoſito prædicato, ut omne a, eſt b, igitur nullum a, eſt non b, ſimiliter omne a, eſt non b, igitur nullum a, eſt b, quod poteſt probari ſtatim per principium complexum. Tertia conuerſio per contrapoſitionem impropria eſt talis. Omnis uniuerſalis negatiua poſita conſtantia rerum ſignificatarum per extrema conuertitur in uniuerſalem affirmatiuam de eodem ſubiecto & oppoſito prędicato, ut nullum b, eſt a, & omne quod eſt a, uel b, eſt. ergo omne b, eſt non a. Similiter ſequitur: nullum b, eſt non a, & a, & b, ſunt. igitur omne a, eſt b. Huiuſmodi conſequentiæ bene poſſunt dici conuerſiones per contrapoſitionem, quia in omni tali conſequentia eſt cõuerſio unius termini in terminum oppoſitum: ut patet.

Ad quintam dubi. Ad dubitationem autem quintam quæ eſt utrum in re ſit dare minimum motum quod poteſt per ſe moueri, ſicut dicit hic Commen. dicunt quidam in rebus naturalibus nõ eſt accipere minimum ſimpliciter quo minus non poteſt per ſe exiſtere, ſed eſt accipere minimum tale ſecundum ſenſum quo minus ſenſus optime diſpoſitus non poteſt diſtincte apprehendere. Et hæc uidetur intentio Commen. ſuper octauo huius. commen. 83. in fine. vbi vult, quod terminus entis in actu eſt, ut ſit tangibile uel ſenſibile. Ita q idẽ eſt apud eum minimum exiſtens in actu & minimũ exiſtẽs in

Com. 83.

A actu ſecundũ iudicium ſenſus optime diſpoſiti. Vnde dicunt quod in qualibet ſpecie motus eſt accipere aliqđ tale minimum motum ſecundum ſenſum, ita quod in quacunque eius parte quieſcente reſiduum non apparet ſenſibiliter moueri illa ſpecie motus, quamuis poſſit moueri per ſe inſenſibiliter. Alij autem dicunt, quòd in rebus naturalibus contingit dare minimum motum in actu, quod poteſt in operationem propriam alicuius naturæ, & tale contingit dare in omni ſpecie. quia propria operatio cuiuſlibet corporis naturalis requirit perfectam quantitatem ſicut, & qualitatem, & ideo ſicut & in naturalibus eſt dare minimum. quod poteſt per ſe exiſtere, ut patet primo huius. Ita eſt dare minimum in actu quod poteſt per ſe moueri. Et hoc uniuerſaliter uerum, ut dicunt, de motis localiter, non tamen eſt neceſſe dare minimum in his quæ alterantur ſecundum minimum alterabile, quia non eſt dare minimum, quod poteſt calefieri, quia dato tali ponatur, quod una eius medietas ſit calidior alia, & quod ad partem calidiorem addatur calefaciens alterans ipſam ad ſummum calorem: certum eſt, q ista pars calidior non mouebitur tardius ad ſummum calorem quam pars remotior, cum ſit propinquior agenti, & magis diſpoſita ad ſummum gradum caloris ergo citius perueniet ad ſummum gradum caloris quam pars minus calida. ergo pars minus calida remanebit in motu alia parte ceſſante a motu. ergo totum compoſitum ex eis non erit minimum calefactibile, quod erat probandum.

B

¶ Huic opinioni contradicit Lyncolnienſis capitulo undecimo primi poſter. dicens, quòd forma rei generatæ maxime in ſimplicibus inducitur partibiliter, & ſucceſſiue, quia pars propinquior generanti citius præparatur ad receptionem formæ ſubſtantialis, unde prius recipit eam quam pars remotior, & ſic eſt generatio ſucceſſiua. Hæc Lyncolnienſis Mihi vero quandoque uidebatur, quòd in homogeneis non erat dare minimum ſimpliciter quo minus non poteſt per ſe exiſtere, vel moueri, ſed eſt dare minimum cum certis circunſtantijs, ſcilicet, minimum quod poteſt per ſe exiſtere per tantum tempus in tali continente, aut per ſe moueri in tali medio, quoniam ex quo in homogeneis totum eſt eiuſdem naturæ cum qualibet ſua parte quantitatiua, ſicut non repugnat toti per ſe exiſtere, vel moueri, ita non repugnat cuicunque parti per ſe exiſtere, vel moueri.

Lyncon. cap. 11.

C Quod autem minus aliqua parte data non poteſt per ſe exiſtere, uel moueri per tantum tempus in tali continuitate, hoc non eſt ratione formæ illius partis datæ, ſed eſt hoc ratione contrarietatis datæ quæ eſt inter ipſum continens, & partem datam. Hoc tamen diffuſius declaratur ſuper primum huius. vbi magis habet locum, nec demonſtratio phyloſophi hic multum dependet ex minimo naturali ſecundum expoſitionẽ quam ego teneo, & quam reputo fore ueram, nec contradico in aliquo expoſitioni Commentatoris, quia pono de facto minimum per ſe exiſtens in actu quo minus non exiſtit in actu, & hoc quidem ſufficere. Vel poteſt dici, quòd Commentator per minimum motum intelligit minimum in his quæ mouentur a principio intrinſeco, quod poteſt per ſe in operationem ſuæ ſpeciei. Nam quia operatio caloris naturalis animalium eſt mouere animal ſecundum locum, ideo minimum caloris naturalis animalium quod per ſe poteſt exire in operationem ſuæ ſpeciei eſt minima pars quę poteſt animal mouere motu ꝓgreſſiuo, ſicut innuit hic Commentator, & quia aliqua pars caloris naturalis poteſt unum animal mouere, quæ non poteſt mouere aliud animal, ideo non eſt tantum unum minimum ſimpliciter, quod poteſt animal mouere, ſed minimũ

D in reſpectu: quoniam in motu cuiuſlibet animalis eſt dare minimum mouens, quo minus non poteſt illud animal ſecundum locum mouere. Et ſic Commentat. per minimum intelligit minimum in his quę mouentur a principio intrinſeco, quod quidem minimum, & eſt mouens, & etiam motum, & illud minimum neceſſario mouetur ab alio, quia a parte eius tanquam a motore partiali, ideo omne motum a principio intrinſeco ſecundum motum localem mouetur ab alio.

Cum autem omne quod mouetur ab aliquo moueatur, neceſſe eſt, & id quod in loco mouetur, ab alio moueatur.

Quoniam autem omne quod mouetur, ab aliquo mo- *Tex. co. 3*

 uetur:

uetur: neceſſe eſt, & quod mouetur omne in loco moueri ab altero.

ISτud eſt ſecũdum capitulum huius tractatus in quo principaliter declaratur quod eſt deuenire ad primum motũ in loco quod mouetur a motore in ipſo ſeu a motore intrinſeco. Et continet hoc capitulum duas partes principales: quoniam in prima declaratur quod eſt deuenire ad primum motum in loco quod mouetur a principio intrinſeco. In ſecunda ibi [Sic quidem ergo] phyloſophus ponit & remouet quoddam dubium. Prima pars continet duas particulas, quia in prima declaratur quod omne quod mouetur localiter mouetur ab alio. In ſecunda ibi [Et mouẽs igitur.] declaratur quod eſt deuenire ad primum motum in loco quod mouetur a principio intrinſeco. In prima igitur particula huius partis declaratur quod omne quod mouetur in loco ab alio mouetur, & hæc eſt tertia concluſio principalis huius libri, licet Lynconienſis ponat iſtam eſſe concluſionem ſecundam. motores ſecundum motum localem non abeunt in infinitum. Cõcluſio igitur quam ponit Commen. poteſt probari duobus modis ſecundum eum. vno modo ſic.

Tertia cõcluſio huius libri.

B Omne quod mouetur: mouetur ab alio, ſed omne qđ mouetur in loco mouetur. ergo omne quod mouetur in loco mouetur ab alio, de iſta ratione primo ponitur maior, deinde concluſio: & ſatis patet. Et ſecundum Commen. illa ratio eſt Logica, & phyl. vtitur ea ad confirmandum quod illa ꝓpoſitio. ſ. omne quod mouetur in loco mouetur ab alio, eſt declarata in declarando illam. ſ. omne quod mouetur mouetur ab alio. Et uerum eſt, quod illa declaratio eſt Logica: quia arguitur a ſuperiori ad inferius cum diſtributione: qa motum eſt ſuperius quam motum in loco, & talis ratio dicitur Logica: quia talis modus arguendi docetur in Logica, & non quia aliqua propoſitio hic accepta ſit declarata in Logica. Dupliciter autem dicitur aliqua ratio eſſe Logica. ſ. aut quia arguitur per regulam poſitam in Logica, aut quia in ea accipitur aliqua propoſitio declarata in Logica. Ita enim dicit Commen. quod omne tranſmutatum tranſmutatur ab alio, & eſt uerificatum nobis, quia de quibuſdam tranſmutatis manifeſtum eſt per ſe, quod. ſ. tranſmutantur ab alio, & de quibuſdam eſt demonſtratum quod mouentur ab alio vt de translatis ſiue de motis in loco, & ideo illa propoſitio. ſ. quod omne quod mouetur in loco mouetur ab alio: non demonſtratur mediãte illa propoſitione: omne quod mouetur ab alio, ſed ſolum confirmatur per illam. Alio modo poteſt illa concluſio declarari ſecundum Commen. ſ. omne ꝙ mouetur in loco mouetur ab alio, & hoc ſic: omne primum motum ea ſe in loco mouetur ab alio. ergo omne motum in loco mouetur ab alio, & hæc expoſitio eſt euidẽtior ſecundum Commen. & ſecundum illam expoſitionem per illam propoſitionem, videlicet omne quod mouetur, mouetur ab alio. debet intelligi illa propoſitio. ſ. omne primũ motum ex ſe in loco mouetur ab alio, & hæc propoſitio ẽ prius demonſtrata. Sed dubium eſt qualiter teneat iſta conſequentia, uidelicet, omne primum motum in locu, mouetur ab alio. igitur omne motum in loco mouetur ab alio: videtur enim quod illa non ualeat, quia arguitur ab inferiori ad ſuperius cum diſtributione quando primum motum in loco eſt inferius quam motum in loco. Dicendum quod conſequentia tenet per hoc: quia omne motum in loco eſt primum motum uel habens in ſe primum motum, ut ſuperius dixit Commen. nunc uero omne motum habens in ſe primum motum mouetur ab eodem a quo mouetur primum motum in loco, & ideo ſequitur. Si omne primum motum in loco mouetur ab alio, quod omne motum in loco mouetur ab alio, nec obſtat quod arguatur ab inferiori ad ſuperius cum diſtributione, quamuis ab inferiori ad ſuperius cũ diſtributione non ualeat conſequentia reſpectu duorũ terminorum tantum. ſ. ratione ſuperioris, & inferioris, ſed tamen ratione trium terminorum quandoque tenet conſequentia, ab inferiori ad ſuperius cum diſtributione, ut declaratum eſt in Logica. Vel poteſt dici quod quandoque tenet conſequentia ab inferiori ad ſuperius cum diſtributione gratia materiæ, & ſic eſt hic, licet talis conſequentia non ualeat gratia formæ. Notandum ſecundum Commen. hic in principio commenti tertij huius lib. quod omne motũ mouetur ab alio. Quoniam de his quæ mouentur ab extrinſeco manifeſtum eſt, & ſunt omnia quæ mouentur ſecũdum generationem, & corruptionem, & augmentationem, & alterationem, & quædam quæ mouentur in translatione, ut

Idẽ primo cę. cõ. 70. & 4. phyſ. 87. & 8. phyſ. 70.

C

Dubium.

Prima ſolutio.

D

Secũda ſolutio.

A patet de illis quæ mouentur uiolenter, & declaratum eſt per hunc ſermonem quod illa quæ mouentur in translatione non ab aliquo extrinſeco neceſſario mouentur ab alio, ideo utilitas huius propoſitionis eſt vera quæ eſt, quod omne tranſmutabile tranſmutatur ab alio.

Et id igitur quod mouet: ab alio moueatur neceſſe eſt, cum moueatur & ipſum: & hoc ab alio rurſus. At non in infinitum hoc proficiſcitur, ſed ſtabit tandem alicubi, atque erit quippiam quod primo cauſa erit ut omnia moueantur.

Et mouens igitur ab altero: quoniam & ipſum mouetur, & iterum hoc ab altero. Non autem in infinitum abibit, ſed ſtabit alicubi, & erit aliquid quod primo cauſa erit motus.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis prin. huius capituli: in qua declaratur quod eſt deuenire ad primum motum in loco quod mouetur a principio

B intrinſeco non extrinſeco, & continet duas partes, quia in prima probatur concluſio intenta. In ſecunda ibi. [Si enim non eſt.] Declaratur una propoſitio accepta in declaratione concluſionis declaratę in prima parte. In prima igitur parte huius particulæ declaratur quod eſt deuenire ad primum motum in loco quod mouetur a principio intrinſeco. & hæc eſt tertia concluſio principalis huius libri, quæ probatur ſic. Omne motum in loco mouetur ab alio, accipiamus igitur motum in loco, & quæro an illud mouetur a motore extrinſeco, aut non: ſi detur quod non mouetur a motore extrinſeco, tunc mouetur a motore intrinſeco, & illud eſt primum motum: & per conſequens eſt deuenire ad primum motum in loco quod mouetur a principio intrinſeco. Si uero detur quod illud motum in loco mouetur ab aliquo extrinſeco, & motor extrinſecus non mouet in loco niſi moueatur, quæro tunc de iſto motore, aut mouetur a principio intrinſeco uel extrinſeco. ſi a principio intrinſeco, tunc eſt primum motum, & per conſequens eſt deuenire ad primum motum in loco quod mouetur a principio intrinſeco, & hoc eſt propoſitum, ſi autem mouetur a motore extrin-

C ſeco oportet quod iſte motor extrinſecus moueatur, aut igitur a motore intrinſeco, & habetur propoſitum, aut a motore extrinſeco. & tunc eſt quærendum de illo motore, ſicut prius, & cum in mouentibus & motis non ſit proceſſus in infinitum, oportebit tãdem deuenire ad motum in loco quod mouetur a principio intrinſeco, & illud eſt primum motum in loco uel habens in ſe primum motum in loco, & ſic patet quod eſt deuenire ad primũ motum in loco quod mouetur a principio intrinſeco. Et hanc rationem intendit hic phylo. dicens. Et mouens igitur ab altero, ideſt motum a motore extrinſeco: quoniam & ipſum, ideſt, motor extrinſecus mouetur, & iterum hic. ſ. motum a motore extrinſeco mouetur ab altero, & hoc non abibit in infinitum: ſed ſtabit alicubi, & erit aliquod quod prima eſt cauſa motus, ideſt, erit aliquod principium intrinſecum ipſi moto ꝙ eſt prima cauſa motus, & illud motum eſt principium motus in loco quod mouetur a principio intrinſeco, & per con-

D ſequens eſt deuenire ad primum motum in loco quod mouetur a principio intrinſeco. Intelligendum ſecundum Cõmen. quod ex hac demonſtratione ſequitur quod neceſſe eſt, ut in corporibus quæ mouent ſe adinuicem in loco, aut mouentur, ut perueniant ad motorem qui non mouetur ꝑ ſe, & iſte motor neceſſe eſt, ut ſit in primo moto non extra illud. Notandum quod demonſtratio phyloſophi fundatur ſuper duas propoſitiones: quarum prima eſt, quod omnis motor ſecũdũ locũ extrinſecus a moto in mouẽdo mouet, & huius ratio eſt, quia omnis motor extrinſecus ſecundum locum a moto eſt corpus, & omne corpus in mouendo ſecundum locum mouetur ſecundum locum, ut patet in corporibus quæ mouent ſe adinuicem in loco. Secunda propoſitio eſt, ꝙ oẽ motum a principio intrinſeco eſt primum motum uel habens in ſe primum motum: & ideo ꝓbato ꝙ eſt deuenire ad primũ motũ in loco a principio intrinſeco, ſeqtur ꝙ eſt deuenire ad primũ motum in loco ꝙ mouetur a principio intrinſeco. Notandum quod phylo. non intendit hic probare præcisè, ꝙ eſt deuenire ad primum motum in loco, ꝙ mouetur a pricipio intrinſeco ſimpliciter. i. ad primũ motum

Tertia concl. huius libri.

Prima ꝓpoſitio.

Secũda ꝓpoſitio.

tum ſimpliciter motum a principio intrinſeco, ſed intendit probare quod in omni ordine motorum & mobilium ſecundum locum eſt deuenire ad aliquod primum motum in illo ordine quod mouetur a principio intrinſeco: ut ſi lapis moueatur a baculo, & baculus a manu: & manus ab alio extrinſeco neceſſe eſt, ꝙ in illo ordine mouentium & motorũ deueniatur ad aliquod primũ motũ ꝙ mouetur a principio intrinſeco, aliter procederetur in infinitum, & ita eſt in motu grauium & leuium. ſ. quod eſt deuenire ad primum motum quod mouetur a principio intrinſeco. Sed quid ſit illud motum & quis primus motor in illo motu habet uideri in octauo huius commento quarto.

Quod ſi non ſit ita, ſed ſit in infinitum ꝓfectio: moueatur a, quidẽ a b, ipſum aũt b, moueatur a c, & c, rurſus a d, & hoc in infinitũ hoc modo proficiſcatur. Cum igitur ſimul moueatur, & id ꝙ mouet: ſimul a, & b, mouebuntur: nam cum b, mouetur: mouebitur & ipſum a, & item cum b, mouetur ipſum c, ſane mouebitur, & ſimiliter cum c, mouetur, mouebitur ipſum d. Motus igitur ipſius a, ſimul erit cũ motu ipſius b, & cæterorum cuiuſque.

Tex. c. 4. *Si enim non: ſed in infinitum procedet, ſit a, quidẽ quod ab ipſo b, moueatur b, uero ab ipſo c, c, autem ab ipſo d, et hoc igitur modo in infinitum aſcendat. Quoniam ergo ſimul mouens & ipſum quod mouetur manifeſtum eſt: quoniam ſimul mouetur, & a, & b, quoniam autem omne qđ mouetur, ab alio mouetur neceſſe eſt a, & b. Cum. n. mouetur b, mouebitur a, & cum mouetur a, & ipſum c. et cum c, ipſum d. Erit igitur ſimul motus qui eſt, a, & b, & reliquorum uniuſcuiuſque.*

Demonſtratio.

A

B

C

D

Et ſic in infinitum.

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ primę partis prin huius ca. in qua phyl. declarat unam propõnem qua uſus eſt in ꝓbando concluſionẽ immediate ꝑcedentem: & cõtinet duas particulas: quoniam in prima ꝓbat ꝓpoſitionem qua immediate uſus eſt. In ſecunda ibi. [Et accipere igitur.] remouet quoddam dubium. In prima igitur particula huius partis declarat ꝙ in mouẽtibus, & motis nõ ſit proceſſus in infinitum ſecundum locum: & hæc eſt quarta cõcluſio prin. huius lib. quę cõcluſio ꝓbatur demõſtratione ducẽte ad impoſſibile ſic: q. detur oppoſitũ cõcluſionis. ſ. ꝙ in mouentibus & motis ſecundum locum ſit proceſſus in infinitum: ſequitur ꝙ infiniti motus erunt in tpe finito: & per conſequẽs aliq̃s motus infinitus erit in tempore finito ſ ut poſtea probabitur, ſed hoc eſt impoſſibile, quia ſexto huius ꝓbatũ eſt, ꝙ impoſſibile eſt motũ infinitũ eſſe in tpe finito: igitur & illud ex quo ſeqtur eſt impoſſibile. ſ. ꝙ in mouentibus & motis ſit procedere in infinitum: & per cõſequẽs ſuum oppoſitum eſt neceſſarium. ſ. quod in mouentibus, & motis non eſt procedere in infinitum. prima conſequẽtia, uidelicet, ſi in mouentibus & motis ſit proceſſus in infinitum: tunc infiniti motus erunt in tempore finito: probatur in terminis ſic. Moueatur a, a b, & b, a c, & c, a d, & ſic in infinitũ: cum igitur corpus non moueat niſi quando mouetur: ſequitur quod omnia illa mouentia, & mota. ſ. a, b, c, & ſic in infinitum ſimul mouentur: quoniam in eodem tempore in quo a, mouetur a b, b, mouetur i, & quando b, mouet: tunc b, mouetur, & cum b, mouetur a c, c, mouet: & per conſequens c, mouetur, & ſic de alijs, & per conſequens omnia

Quarta concl. huius libri.

A illa ſimul in eodem tempore mouentur, ſed unum iſtorum mouetur in tempore finito. ergo omnia illa mouentur in tempore finito, & illa ſunt infinita per poſitum. ergo infinita mobilia mouentur in tempore finito, & per conſequens infiniti motus ut motus illorum omnium mobilium eſſent in tempore finito, & per conſequens aliquis motus infinitus erit in tempore finito, quod eſt impoſſibile, hæc ultima cõſequentia probatur in ultima parte principali huius ca. Vnde hęc ratio fundatur ſup duabus propoſitionibus. Primã eſt, quam omnis motor extrinſecus eſt corpus. Secunda eſt, quod omne corpus mouens mouetur in eodem tempore adæquato in quo motum ab ipſo mouetur. Notanda ſunt hic duo ſecundum Commen. primo ꝙ ipſe dicit ſic. Et notandum eſt, quod hoc ſequitur in motu non in quiete: quia neceſſe eſt ut omnia moueantur ſimul in eodem tempore ſi unum eorum mouetur, & non ſequitur: ſi unum eorũ quieſcit quod omnia quieſcant ſimul: quoniam primum motum poteſt quieſcere & ultimum remanebit in motu: hęc Commen. Secundo eſt notandum quod Commen. reprehendit hic Galenum qui dixit quod in talibus mouentibus, & motis ſequitur ut quieſcat inſimul ad quietem primi motoris: B ſicut ſequitur quod moueantur inſimul ad motum primi motoris, q̃a cor ut dixit cum extrahitur ab animali reſiduũ fortiſſime mouetur per duos pallus, ideo dixit, quod cor nõ eſt primum principium mouens animal in loco, & quia animal non mouetur poſtquam caput abſcinditur: dixit quod principium motus eſt caput. Vnde Commen. dicit contra Galenum quod animal ſiue illud reſiduum a capite poteſt moueri poſtquam caput eſt abſciſſum. Dicit enim Commen. ſic. Ego autem uidi arietem poſtquam caput ſuum erat abſciſſum ambulare huc atque illuc multotiens, hæc Comm. Intelligendum quod aliqui dicunt quod Commen. reprehendit hic Galenum propter hoc: quia ipſe dixit quod caput & non cor eſt primum principium motus animalis. Attamen mihi uidetur quod non ſit ita: ſed Commen. reprehendit hic Galenum in duobus. primo quia Galenus dixit: quod in talibus mouentibus, & motis ſequitur ut quieſcant inſimul quieſcente primo moto: ſicut ſequitur quod moueantur inſimul ad motum primi moti: quia illud non eſt uerum: quoniam ſiue cor ſit primum motum uel principium motus in animali ſiue caput ſit principium motus in animali ad quietem illius primi moti, non ſequitur quies C omnium aliorum motorum, & mobilium in illo ordine: quoniam primum motum poteſt quieſcere, & ultimum remanebit in motu ſiue primum motum ſit cor, ſiue caput. Secundo Commen. repræhendit Galenum in hoc, quod ipſe dixit, quod animal non mouetur poſtquam caput eſt abſciſſum: & illud eſt falſum: nam Commen. dixit ſe uidiſſe contrarium, & ideo illa conſequentia non ualet ad probãdum quod caput eſt primum motum uel principium motus in animali. Circa primum notabile eſt dubium: quia uidetur ita ſequi de quiete ſicut & de motu. ſ. quod ſi de corporibus mouentibus & motis a ſeinuicem: ſequitur quod uno moto omnia ſimul mouentur, quod eodem modo uno eorum quieſcente ſequitur quod omnia quieſcant inſimul: nec poteſt primum motum quieſcere, & aliud remanere in motu: quoniam ſecundum Commen. ſi unum eorum mouetur omnia ſimul mouentur. ergo ſi ultimum motum mouetur: omnia ſimul mouentur, & per conſequens primum motum mouetur. ergo a primo ad ultimum ſi motum ultimum D mouetur primum motum mouetur. ergo oppoſitum conſequentis repugnat antecedenti. ſ. quod primum motum mouetur, & quod ultimum motum non mouetur ſed quieſcit. Vnde probatur quod ſi ſequatur in motu quod ſimiliter ſequitur in quiete. i. ſi ſequitur unum mobile mouetur. ergo omnia mouentur: quod etiam ſequatur: unum mobile quieſcit, ergo omnia quieſcũt: quia detur oppoſitum, uidelicet, quod ſequatur in motu: & non in quiete: tunc illa ſtant ſimul: unum mobile quieſcit & unum mouetur; ſed ſequitur ſecundum Comm. ſi unum mobile mouetur; omnia illa mobilia mouentur, & quicquid ſtat cum antecedente, ſtat cum conſequente. igitur illa ſimul ſtarent, uidelicet, quod unum iſtorum mobilium quieſcit: & tamen quod omnia illa mobilia mouentur quod eſt impoſſibile. Vnde ſi cum hac ꝓpoſitione, uidelicet, unum mobilium quieſcit, ſtet iſta, uidelicet unum mobilium mouetur: tũc ſeqtur, unum iſtorũ mobilium mouetur. igitur omnia mouentur: & quicquid ſtat cũ antecedente, ſtat cum conſequẽte: ſequitur tũc ꝙ illa ſtarẽt ſimul, uidelicet oĩa illa mobilia mouẽtur ſimul: & unũ illorũ quieſcit: ꝙ eſt impoſſibile. Itẽ ſi primum motũ qeſcit igit nõ

Primum notan.

Secũdum notan.

Cõ. cõtra Galenũ.

Primũ in quo reprehenditur Galenũ.

Secundo.

Primũ dubium.

Probatio

Alia probatio.

Secũa rõ.

mouet ſecũdũ motũ: q2 corpus nõ mouet corpus ſecũdũ mo cum: quia corpus non mouet corpus ſecundum locum niſi ſimul moueatur cum eo ut patet per phyloſophum hic, & ſi ſecundum non mouetur a primo. ergo non mouetur, & ꝑ conſequẽs nõ mouet tertiũ. ergo tertiũ non mouetur, & ſic deinceps, & per conſequens ſi primum motum quieſcit omnia quieſcunt, & per conſequens ſi hoc tenet in motu, ſequitur ꝙ tenet in quiete.

Tertia rõ. Item ſic uidemus ꝙ primo moto uel principio motus quieſcente poteſt ultimum motum moueri, ſicut uidemus ꝙ primo moto uel principio motus exiſtẽte in motu poteſt ultimum mobile quieſcere, quoniam ſiue cor ſiue caput ponatur primum motum uel principiũ motus reliqua poſſunt quieſcere: corde uel capite exiſtente in motu, ut patet ad ſenſum. ergo uidetur quod eodem modo primum motum & alia mota conſequantur ſe in quiete, & in motu.

Ad dubi. Ad dubium illud. ſ. qualiter ſequatur in motu, & non in quiete poteſt reſponderi multipliciter. Vno modo quod illud intelligitur de motis ad ſeinuicem motu locali qui eſt ab extrinſeco, quoniam ſi a, moueatur a b, motu locali puro tanquam a motore extrinſeco, ergo b, quod mouet a, motu extrinſeco mouetur, & econtra: quia nullum corpus mouet corpus motu locali puro qui eſt ſine rarefactione aut condenſatione niſi moueatur, ſed hoc non ſequitur in quiete ſecundum hunc intellectum, non enim ſequitur a, quod mouebatur a b, motu ab extrinſeco quieſcit. ergo b, quod mouebatur ab a, ab extrinſeco quieſcit: quia eſt poſſibile ꝙ b, non moueatur & non applicetur ad mouendum a, ſicut patet nam corde aliquando moto in animali non mouetur tibia: quia non applicatur ad mouendum illam: quam tamen alias mouebat, & ſimiliter non ſequitur econtra b, quod mouebat a, extrinſecè quieſcit. ergo a, quod mouebatur a, b, extrinſecè quieſcit: ſicut deducit Commen. hic, quia cor quod mouebat maſculos, & ſpũs in animali poteſt quieſcere ipſis ſpiritibus permanẽtibus in motu per aliquod tẽps, quia acceperunt diſpõnem intrinſecam a motu cordis per quam per aliquod tempus poſſunt moueri per ſe.

Replica. Et ſi dicatur ꝙ ſicut Commen. concedit conſequentiam in motu: ita negat in quiete: & ſic uniformiter loquitur in motu & in quiete, & ſecundum hanc reſponſionem uidetur quod Com. non loquitur uniformiter in motu, & in quiete: quia in motu utitur uerbo præſentis temporis: & in quiete utitur uerbo præteriti temporis.

Solutio. Dicendum quod uniformiter loquitur, quia ſicut concedit conſequentiam in motu, uidelicet, quod ſi unum moueatur: omnia mouentur: negat conſequentiam in quiete: tanta uniformitate loquendi: ſicut poteſt ſine repugnantia. Si enim utrobique uteretur uerbo præſentis tẽporis: tunc in dictis eſſet repugnantia, ut ſi diceretur quod a, quod mouetur a, b, quieſcit quiete oppoſita, hoc includit contradictionem, & ideo loquendo per propoſitiones non includentes repugnantiam commutandum eſt verbum pñtis temporis in argumento de motu in uerbum præteriti tẽporis in argumento de quiete: ut dictum eſt: vtendo. n. ſolo uerbo pñtis temporis loquendo de quiete ꝑpõ includeret contradictionem vel repugnantiam: ut ſi diceretur ꝙ a, qđ mouetur a b, quieſcit, ſed in uirtute ubi præteriti temporis in quiete non eſt aliqua repugnantia: ut patet. Aut ſi dicatur ꝙ a, quod mouebatur a b, quieſcit: hic non eſt aliqua repugnantia. Ex iam igitur dictis patet ꝙ ſi a, b, c, d, &c. ſint mouentia ſe adinuicem ꝙ illa conſequẽtia abſolute loquẽdo non ualet a, mouetur. ergo b, mouetur, nec ecõtra: niſi cum illo addito. ſ. ꝙ unum moueatur ab alio extrinſecè motu locali puro: ſequitur. n. a. mouetur a b, extrinſeco motu locali puro. ergo b, quod mouet a, extrinſecè mouetur & econuerſo ſi b, mouetur extrinſecè motu locali per ſe ab a, ergo a, quod mouet b, mouetur, ſed illo addito in quiete arguendo ex compoſſibilibus in mutando verbum pñtis tẽporis in uerbũ præteriti tẽporis, ut accipiendo illud additum a, mouebatur localiter motu ab extrinſeco a b, non ſequitur in quiete: nõ enim ſequitur a, quod mouebatur a, b, extrinſecè motu locali quieſcit. ergo b, quieſcit.

Ad ꝓbationem. Ad argumentum in contrarium uero quando primo dicitur ꝙ ſi unum illorum mobiliũ mouetur. omnia mouentur: dicendum ꝙ non ſequitur: nec eſt hæc intentio Com. ſed bene ſeqtur cum illo addito ſi unum mouetur motu locali extrinſecè ab alio, & illud aliud ab alio eodem modo: & ſic de oĩbus: tunc ſequitur ſi unum illorum ſic mouetur, omnia ſimul ſic mouentur, ſed non ſeqtur abſolute ſine illo addito: ut dictũ eſt ſupra.

Ad ſcdam rationem. Ad aliud quod ſecundo inducitur cum dicitur quod ſi primum quieſcit, ergo non mouet ſecundum motum: illud conceditur, & tamen illa conſequentia ſecunda non ualet. motum non mo-

A netur a primo moto. ergo non mouetur, quia ſecundum motum poteſt eſſe tale quod poteſt mouere ſe per diſpoſitionem prius receptam a primo motore uel ipſo primo moto quieſcente: vt patet de aere qui mouetur in ſequendo & mouendo ſagittam: ceſſante primo pellente: & hoc eſt uerum ſolum in his: quorum natura eſt recipere motum ab alio, & poſtea continuare motum ex ſe: de quibus loquitur Cõ. commen. 28. ſuper quarto huius. Sic igitur patet quod illa conſequentia non ualet. Secundum motum non mouetur a primo. ergo non mouetur: quia oppoſitum ſtat. ſ. quod moueatur a ſe ſicut aer mouetur a ſe ceſſante primo pellente.

Ad tertiã rationem. Ad tertium conceditur quod principio 1 motus quieſcẽte poſſunt reliqua moueri, ſed non ab illo principio motus aut moto quieſcente: ut dictum eſt.

Ad aliam ꝓbationẽ. Ad aliam formam conceditur quod non ſequitur. vnum mobile mouetur. ergo omnia alia mobilia mouentur niſi plus addatur antecedenti, ſ. quod unum mobile mouetur ab extrinſeco motu locali per ſe, & illud extrinſecum eodem modo moueatur ab extrinſeco, &c. Et tunc ſequitur quod uno mobilium ſic moto omnia alia ſimul mouentur.

Qſtio Itel. ligiẽ dictũ Cõ. ſecundum alquos. Alij uero dicunt quod dictum Commen. non poteſt intelligi ſicut uerba ſonant. ſ. quod uno mobilium moto neceſſe eſt omnia mobilia moueri, &

B uno quieſcente non oportet reliqua quieſcere: quia ſi unum mobilium quieſcit & reliquum remanet motum nõ ſequitur quod ſi unum illorum mobilium mouetur quod per conſequens omnia alia ſimul moueantur, & per conſequens nullum illorum quieſceret quia ſic ſtarent illa ſimul: aliquod mobilium quieſcit, & nullum mobilium quieſcit, quod eſt impoſſibile. Ideo dicunt quod dictum Com. non intelligit de quocũque moto: ſed de primo moto ſufficienti ad mouendum ſecundum motum: & ſic deinceps per ordinem, & ſic intelligendo dictum Commen. eſt uerum: quoniam ſi primum motum mouetur, & eſt cauſa ſufficiens applicata ad mouendum ſecundum motum. ergo ſecundũ motum mouetur: & ſic ſecundum motum ſit cauſa ſufficiẽs applicata ad mouendum tertium motum. ergo tertium motum mouetur: & ſic de quarto, & quinto, &c. Sed de quiete non ſequitur: quia quamuis primum motum quieſcat, poterit aliud motum moueri ab aliqua alia cauſa accidentali: quoniam in ſecundo moto poterit remanere vis motiua primi moti quamuis primum motum deſtrueretur. Aliter dicunt alij, uidelicet, quod ſi ſint corpora mo-

C uentia & mota: ita quod a, moueatur localiter ex b, uerſus aliquam partem poſitionis, & b, ex c, & ſic de alijs motoribus corporis ſi ſint plures aut talia ſunt huiuſmodi corpora quod nullum eorum poſtquam recepit motum: natum eſt continuare motum de ſe, & ſi iſta omnia mobilia moueantur ab aliquo corpore rarefactibili, & condenſabili tã quam a primo principio motus, & non ſiat declinatio uerſus aliam partem ſiue differentiam poſitionis, tunc manifeſtum eſt, quod ſi primum iſtorum mouetur, quod omnia alia moueantur cum eo, ſed non oportet quod ſi primum illorum quieſcit quod omnia alia quieſcant cum eo, quia primum principium motus quod eſt rarefactibile, & condenſabile poteſt quieſcere omnibus alijs remanẽtibus in motu. Et ſecundum hoc primum debet intelligi motum in deſtruendo, & ſic intelligit Commen. Si autem intelligatur quod ultimum motum poteſt quieſcere omnibus alijs remanentibus in motu: tunc per ultimum motum debet in-

D telligi primum ſecundum uiam reſolutionis, quod eſt primum in aſcendendo, & ſic habet noua tranſlatio. Vnde per a, intelligit ultimum motum: quia dicit a, moueri ex b, & b, ex c, &c. ſic aſcendendo, & ſic per a, intelligit primum motum ſecũdum reſolutionem: & poteſt contingere quod ultimum motum quod eſt primum uia reſolutionis quieſcat, & alia moueantur: ut ſi ſiat declinatio quorũdam motorum uerſus aliam differentiam poſitionis, tunc enim poteſt ultimum mobile remanere in quiete per ſeparationem motorum præcedentium, & reſidua remanebunt in motu. Aliter dicitur: uidelicet quod in motu tenet conſequentia tanquam a cauſa & non in quiete. Nam ſequitur ſi primum mouetur, poſterius mouetur tanquam a cauſa, quia motus prioris eſt cauſa motus poſterioris, ſed in quiete non ſequitur tanquam a cauſa, quia quies primi moti nõ eſt cauſa quietis poſterioris. Nec oportet dare aliquam cauſam poſitiuam quietis, ſed ſolum priuatiuam. ſ. priuationem motoris, ut patet per Commen. in de ſubſtantia orbis. Et ſecũdum hunc modum poteſt dici, quod ſicut ſequitur in motu ita & in quiete, ſed in motu ſequitur tanquam ex cauſa: ſed non ſequitur in quiete tanquam ex cauſa. Et hoc intelligit hic Commen. ut dicunt.

dicunt.igitur &c. De his uero modis dicendi eligat ſibi lector meliorem: ſeu nonum modum dicendi ſibi inueniat.

Et vnumquodque igitur ipſorum, & motum cuiuſque poterimus ſumere. Nam & ſi a ſingulis ſingula ſimul mouentur: non minus tamen vniuſcuiuſque motus vnus eſt numero, & non infinitus extremis. Cum omne quod mouetur, e quodam ad quoddam proficiſcatur. Fit enim vt aut numero, aut genere, aut ſpecie ſit idem motus. Numero igitur eũ motum dico eundem eſſe, qui in eodem numero tẽpore, ex eodem in idem numero fit, ut hiſce qui hac ea albedine, quæ eſt una numero, hanc in nigredinem, hoc in tempore quod ſit unum numero fit. Nam ſi in alio atque alio fiat, unus ſpecie non numero motus erit. Genere autem idem eſt motus; qui eodem in prædicamento, aut in ſubſtantia, aut in alio genere fit. Specie uero eſt unus, quo ex eodem ſpecie ad idem ſpecie pergitur. Vt motus qui eſt ex albo in nigrum, aut in malum e bono. Hæc autem, & in ſuperioribus dicta ſunt.

Tex. cõ. 5. *Et accipere igitur unumquodque iſtorum poterimus. Etenimque ſi unumquodque ab unoquoque mouetur nihil minus unus numero uniuſcuiuſque motus, & non infiniti in ultimis. Quoniam quidem quod mouetur omne ex quodã in quiddam mouetur. Aut enim numero accidit eundem eſſe motum aut genere, aut ſpecie. Numero quidem igitur dico eundem motum qui ex eodem in idem numero, & in tẽpore eodem fit, ut ex hoc albo quod eſt unum numero in hoc nigrum: ſecundum hoc tempus quod ẽ unum numero. Si enim aliud non adhuc unus erit numero, ſed ſpecie. Genere autem motus unus eſt, qui in eodem prædicamento ſubſtantiæ uel generis eſt. Specie autem qui ex eadem ſpecie; ut ex albo in nigrum, aut ex bono in malum. Hæc autem dicta ſunt, & in prioribus.*

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ primæ partis principalis huius capituli in qua remouetur quoddam dubium, & continet duas particulas, quia in prima remouetur dubium. In ſecunda ibi. [Accipiatur igitur.] Probat impoſſibilitatem conſequentis, ad quod deductum eſt in præcedenti demonſtratione, videlicet, quod infiniti motus ſunt in tempore finito. Dubium igitur, quod remouet phyloſophus in hac parte eſt tale, dictum eſt, quod ſi in mouentibus, & motis eſſet proceſſus in infinitum: tunc infiniti motus eſſent in tempore finito. Ideo poſſet aliquis dicere, quod hoc non ſequitur: quia ſi eſſent infinita mobilia, & mota, non quodlibet illorum haberet motum diſtinctum unum numero a motu cuiuſlibet aliorum. Illud dubium, ſcilicet, an quodlibet illorum mobilium haberet motum diſtinctum unũ numero remouet phyloſophus declarando, quod ſi mobilia infinita ſimul mouerentur, quod quodlibet illorum haberet unum motum numero finitum habentem ultimum, & hæc ẽ quarta concluſio de annexis quæ probatur ſic. Ille motus eſt unus numero qui eſt in uno mobili numero, & in uno tempore numero, & ab uno termino numero ad alium terminũ numero. Sed poſito, quod infinita mobilia ſimul mouerentur quodlibet illorum motuum eſſet in uno mobili numero, & in uno tempore numero, & in uno termino ad unum terminum numero, & etiam diſtinctis mobilibus ad diſtinctos terminos. ergo ſi infinita mobilia ſimul mouerentur quodlibet illorum haberet unum motum ſecundum numerum diſtinctum finitum habentem unum ultimum terminum. Minor huius rationis eſt manifeſta. Sed pro declaratione maioris arguit phyloſophus reaſſumens quædã declarata in quinto huius, ſcilicet, quis motus eſt unus numero, & qui motus ſunt unus ſpecie, & qui motus ſunt unus genere, dicens, quod motus eſt unus numero qui eſt unius moti numero, & in uno tempore numero, & ab uno termino numero in unum terminum ſecundum numerum, vt motus huius mobilis ab

Dubium.

Remotio dubij.

Quarta concluſio de annexis.

Tex. c. 31.

A hac albedine in hanc nigredinem, & illi motus ſunt unus ſpecie qui ſunt ad terminos eiuſdem ſpeciei, ut duo motus qui ſunt ad duas albedines ſunt unus motus ſecundum ſpeciem, quia ſunt ad terminos eiuſdem ſpeciei, & illi motus ſũt unus genere qui ſunt ad terminos eiuſdem generis, & dealbatio, & calefactio ſunt vnus motus genere, quia ſunt ad terminos eiuſdem generis.

Accipiatur igitur motus ipſius a, & ſit e, & motus ipſius b, & ſit f, & motos item ipſius c, atque d, & ſint g, atque h, Sumatur præterea tempus in quo a, mouetur, & ſit k, Atque cum definitus ſit motus ipſius a, definitum erit, & k, tempus, & non infinitũ; At a, & b, & cæterorum unumquodque eodem in tẽpore mouebatur. Accidit igitur, vt motus e, f, g, h, infinitus in k, definito tempore fiat. Eo enim in tempore quo a, mouebatur, & ea omnia infinita quæ poſt ipſum a, collocata deinceps ſunt mouebantur. B Quare tempore in eodem mouẽtur. Etenim motus ipſius a, æqualis aut erit motui ipſius b, aut maior, nihil aut refert. Accidit enim omnino vt infinitus motus tempore fiat finito. Hoc autem fieri nequit.

Accipiatur igitur qui eſt motus ipſius a, & ſit in quo eſt r, & qui eſt ipſius b, ſit in quo z, & qui eſt c, d, in quo i, t, Et tẽpus in quo moueatur a, ſit r. Determinato autem motu ipſius a, determinatum erit, & tempus, & non infinitum quod eſt r. Sed in eodem tempore motum eſt a, b, & reliquorum unumquodque. Accidit ergo motum qui eſt e, z, i, t, cum ſit infinitus in tempore finito moueri quod eſt r. In quo enim a, motum eſt, & quæ ſunt ipſius conſequenter omnia mota ſunt infinita. Quare in eodem mouetur. Et nãque aut æqualis motus erit qui eſt ipſius a, ipſi b, aut maior. Differt autem nihil, penitus enim infinitum motum in C *finito tempore accidit moueri. Hoc autem impoſſibile eſt.* Tex. cõ. 6.

Demonſtratio.

E motus a, mobilis.

Z motus b, mobilis.

I motus c, mobilis.

T motus d, mobilis.

R tempus in quo mouetur a,

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis ſecundæ particulæ primæ partis principalis huius capituli in qua oſtenſo quæ mobilia, & mouentia ſimul mouentur, D & quod etiam motus uniuſcuiuſq. illorum eſt finitus, probatur impoſſibilitas conſequentis ad quod deductum eſt in demonſtratione præcedenti, ſcilicet, quod motus infiniti ſunt in tempore finito, & hæc poteſt eſſe quinta concluſio de annexis, quæ concluſio probatur demonſtratione per impoſſibile ſic. Si motus infiniti ſunt in tempore finito, & motus infiniti infinitorum mobilium conſtituunt motum infinitum. ergó motus infinitus eſt in tempore finito: concluſio eſt impoſſibilis, ut probatum eſt ſexto huius, & minor eſt neceſſaria. ergo maior eſt impoſſibilis. ergo ſua oppoſita eſt uera: minor declaratur per hoc, quia corpora mouentia, & mota ad ſeinuicem tangunt ſe: ſic quod ex eis ſit unum ſecundum continuationem, vel contiguationem, & ſic ex illis omnibus mouẽtibus & motis infinitis ſit unum mobile infinitum, ſicut deducetur in parte ſequenti, & per conſequens ex motibus mobilium finitorum ſit motus infinitus, & ille motus eſt quãdo motus cuiuſlibet illorum mobilium eſt: quia quãdo a, mouetur, quodlibet iſtorum mobilium mouetur, cum ergo a, mouetur in tẽpore finito motus infinitorum mobilium

Quinta concluſio de annexis.

Tex. c. 65.

lium erit in tempore finito,& ſic motus infinitus erit in tẽpore finito. Hoc declarat phyloſophus in terminis uidelicet quando unum mobile mouetur: infinita mobilia mouentur, & ita cum unũ mobile mouetur in tempore finito infinita mobilia mouentur in tempore finito,& ſic motus infinitus erit in tempore finito, quia ſi ſint talia finita mouentia,& mota, uocetur motus ipſius a,c, & motus b, vocetur r, & motus d, vocetur i, ſit autem K, tempus ſinitum in quo mouetur a, ex quo oſtenſum eſt, quod motus ipſius a, eſt finitus: oportet, ꝙ tempus in quo eſt motus ſit finitum,& terminatum. His igitur ſic ſuppoſitis phyloſophus arguit. In eodem tempore in quo mouetur a, mouentur omnia alia quæ ponuntur infinita: ſed a, mouetur in tempore finito,& per conſequens in tẽpore K, in quo a, mouetur, quod eſt tempus finitum. ergo omnia alia mouentur in tempore finito,& per conſequens in tẽpore K, in quo a, mouetur quod eſt tempus infinitum: erunt motus infinitum, & per conſequens motus finitus qui conſtituitur ex omnibus illis motibus infinitis erit in tempore finito, quod eſt impoſſibile. Nec refert quantum ad hoc, quod motus infinitus ſit in tempore finito: an motus ipſius a, ſit maior uel minor uel æqualis motui ipſius b, quia ſemper ſequitur, quod motus infiniti eſſent in tempore finito, & per conſequens motus infinitus erit in tempore finito. Intelligẽdum, quod Commen. dicit hic, quod impoſſibile eſt, quod motus moti ſit minor motu motoris: poteſt tamen eſſe maior, uel æqualis. Sed circa hoc dubitatur, quia cęlum mouet ignem aliquem in uno tempore,& alium ignem in alio tẽpore, cum unus ignis ſemper maneat idem, ut patet per phyloſophum. ergo in illo motu motus motoris eſt maior quam motus moti: quia motus motoris eſt æternus, & motus moti non. Idem patet de motis in aqua, uel in aere qui diutius mouentur aliquibus motis ab eis. ergo motus moti poteſt eſſe minor motu ſui motoris. Dicendum, quod dictum Commẽ. non eſt uniuerſaliter uerum, ut patet in exemplis iam poſitis: ſed eſt uerum in his quæ habent talem ordinem uidelicet, quod motor moti non mouetur niſi moueat illud, quod ponitur primo moueri ab illo: tunc enim non poteſt motus moti ab eo eſſe minor, ſed bene poteſt eſſe maior, quia poteſt eius motus continuari ceſſante primo motore, qui non mouetur niſi moueat illud motum. Vel forte melius illa propoſitio poteſt intelligi vniuerſaliter videlicet, quod motus moti non poteſt eſſe minor motu motoris, ſed poteſt eſſe maior. i. motus moti ab aliquo motore moto nunquam eſt minor ſecundum tempus illo motu ſui motoris qui eſt neceſſarius ad incohandum ipſum: quia nullus motus eſt neceſſarius ad inchoandum motum ipſius moti: qui eſt ſimul cũ eo, & certum eſt, quod poteſt eſſe maior quam talis motus ſui motoris, ut patet in exemplis pręcedentibus. Intellige, quod illud dictum Commen. videlicet impoſſibile eſt quod motus moti ſit minor motu motoris, eſt impertinens demonſtrationi, quia dicit textus, quod nihil differt penitus, ſiue motus a, ſit æqualis, ſiue maior, & Commen. dicit cum hoc ſiue minor, & ita eſt impertinens, quare, quia &c.

Dubium.

Prima ſolutio.

Secunda ſolutio.

Hoc igitur pacto quod propoſuimus uidebitur demonſtrari. Non tamen demonſtratur, quia nullũ abſurdum emergit. Fieri enim poteſt ut finito in tẽpore motus ſit infinitus: non tamen idem, ſed alius atque alius: ſi multa ſint ea quæ mouentur ac infinita. Quod, & in hiſce quæ nunc ſumpſimus accidit.

Tex. cõ. 7.

Sic quidem igitur uidetur demonſtrari: quod eſt a principio: non tamen demonſtratur, propter hoc quod nullum inconueniens accidit. Contingit enim infinito tempore infinitum motum eſſe. Non eundem autem: ſed alterum, & alterum multis, & infinitis motis, quod quidem accidit & in his quæ nunc.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli: in qua phyloſophus ponit,& remouet quoddam dubium, & continet duas particulas. nam in prima ponit dubium. In ſecunda ibi. [Sed ſi quod mouetur.] Remouet illud dubiũ. In prima igitur particula huius partis phyloſophus ponit tale dubium, quia phyloſophus probando, quod in mouentibus,& motis non ſit proceſſus in infinitum probauit illud deducendo ad impoſſibile: dato, ꝙ in mouentibus, & motis ſit proceſſus in infinitum,& impoſſibile ad quod deducit eſt illud. ſ. quod infiniti motus ſunt in tempore finito. Ex hoc igitur oritur dubium, quia illud non videtur inconueniens, ſcilicet, quod infiniti motus diuerſorum mobilium ſunt in tempore infinito. Nec ex hoc videtur ſequi, quod aliquis unus motus infinitus ſit in tempore finito. Vnde ſciendum, ꝙ Commen. uidetur hic dicere, quòd infiniti motus ſunt in tẽpore finito, quod eſt uerum de infinitis facientibus unum finitum, quia ſicut infinitæ partes continui faciunt unum continuum finitum: ita infiniti motus partium faciunt unũ motum finitum.

At ſi id quod primo mouet in loco: motuque corpori accommodato: tangere neceſſe eſt id quod mouetur, aut continuum eſſe, ut in uniuerſis fieri cernimus: totum ipſum unum ex omnibus aut continuum erit. Id igitur quod fieri poteſt: eſſe ſumatur, & ſit magnitudo quidem aut continuum ipſum a, b, c, d. Motus autem huius ſit e, f, g, h Nihil autem intereſt infinitum ſit: an finitum: ſimiliter enim finito in tempore k, aut infinitum: aut finitum in finito mouebitur motu. Horum autem utrumque eſt impoſſibile.

Sed ſi quod mouetur primo ſecundum locum, & corporalem motum neceſſe eſt tangi, aut continuum eſſe mouenti: ſicut uidetur hoc in omnibus contingere. Erit enim ex omnibus unum ipſum totum aut continuum. Hoc igitur cõtingens accipiatur, & ſit magnitudo quidem: aut continuum in quo ſunt a, b, c, d. Huius autem motus eſt e, z, i, t. Differt autem nihil magnitudinem finitam aut infinitam eſſe: ſimiliter enim infinito tempore quod eſt r, mouebitur, aut finita, aut infinita. Horum autem ſecundum utrunque impoſſibile eſt.

Tex. cõ. 8.

Demonſtratio.

A B C D

Magnitudo continua.

E Z I T

Motus illius magnitudinis.

HÆc eſt particula ſecundæ partis principalis huius cap. in qua phyloſophus remouet illud dubium ſupplendo illam demonſtrationem prius dictam: addendo pridictis illam propoſitionem. omnia iſta mota infinita faciunt vnum motum contiguum, uel continuum, ex qua propoſitione dependet tota demonſtratio præcedens: unde dico, quod ſi aliquod primum motum moueatur, & moueret aliud neceſſe eſt illud aliud motum tangi a mouente aut eſſe continuum ipſi mouenti, ut patet inductiue in omnibus: nam manus non poteſt mouere baculum niſi tangat eum, nec poteſt vna pars aeris mouere aerem niſi ſit continua, vel contigua illi: ſed ſi in mouentibus,& motis corporeis ſit proceſſus in infinitum aggregatum ex omnibus iſtis mouentibus,& motis ſit mobile infinitum. ergo ſi in talibus eſt proceſſus in infinitum, ſequitur, quod mobile infinitum mouetur tempore finito, ſed mobilis infiniti eſt motus infinitus. ergo motus infinitus eſt in tempore finito, quod eſt impoſſibile, ut patet ſexto huius, vnde poteſt ratio formari ſic. Si in mouentibus, & motis ſit proceſſus in infinitum, tunc infiniti motus corporũ tangentium ſe ſunt in tempore finito, quia unum illorum motorum mouetur in tempore finito,& in eodem tempore in quo unum eorum mouetur: omnia alia mouentur,& ſic ſequitur, quòd infiniti motus corporum tangentium ſe ſunt in tempore finito. ergo aliquis motus infinitus eſt in tempore finito. hoc conſequens eſt impoſſibile. igitur, & primum antecedens eſt impoſſibile, ſcilicet, quòd in mouentibus,& motis ſit proceſſus in infinitum, ultima conſequentia patet, quia ex omnibus illis mouentibus, & motis ſit unum mobile infinitum, ſed mobile infiniti eſt motus infinitus, & dicit phyloſophus, ꝙ nihil refert quantũ ad hoc, ꝙ ẽ ſimul mouens ſiue illud aggregatũ ex oib' illis mouẽtib',& motis ponatur finitum ſiue infinitũ, q̃a ſiue ponat finitũ ſiue infinitũ ſp ſequitur,

Tex. c. 60, 61. & 62.

ſequitur,quòd illud aggregatum moueatur in eodem tempore in quo unum illorum mouetur. Illam igitur rationem phyloſophus ponit in terminis,& legatur litera ſic. Cum.n. (Conſtructio literę) dixit,quòd corpus mutũ ſm locũ debes eſſe cõtinuũ, uel contiguum mouẽti extrinſeco,& ꝙ ex omnibus illis mouentibus,& motis ſm locũ ſit vnũ totum ſm contiguationem uel vnum continuum:dicit, ꝙ accipiatur illud continens,ideſt illud qđ ſequitur.ſ.ꝙ ex omnibus illis mouentibus, & motis ſit vnũ continuũ,uel cõtiguũ,,& ſit illa magnitudo q̃.ſ.eſt una ſm contiguationẽ, aut illud continuum in quo ſunt a,b,c,d,hoc eſt uocetur illud aggregatum ſiue ſit continuum ſiue contiguum a,b,c,d,huius autem motus, ideſt mot⁹ illius aggregati vocetur e,r,i,t,differt autem,uel finitum aut infinitũ magnitudinem eſſe:hoc eſt nihil refert illam magnitudinẽ compoſitam ex infinitis mouentibus,& motis eſſe finitam, uel infinitam quantum ad hoc quod eſt moueri ſimul in tẽpore finito ſi vnum illorum motorum moueatur in tempore finito:ſimiliter enim finito tempore quod eſt K, ſupple i quo vnum eorum mouetur:mouebitur,ſcilicet, tota magnitudo compoſita ex infinitis mouentibus,& motis: aut finita aut infinita,hoc eſt ſiue illa magnitudo ſit finita ſiue infinita. Vnde tota magnitudo compoſita ex infinitis mouentibus,& motis mouebitur in tempore finito,ſcilicet,in eodem tempore in quo unũ eorũ mouet̃ vtputa in tpe K, ſiue illa magnitudo ſit finita ſiue infinita,hotum autem ſecundũ vtrunque impoſſibile eſt,hoc eſt ſecundum utrunque ſequitur impoſſibile ſcilicet,ad utrũq; iſtorum quæ ſunt magnitudinẽ contiguã infinitã moueri in tpe finito,aut contiguã magnitudinẽ infinitam moueri in tẽpore finito:ſequitur impoſſibile.ſ.ꝙ motus infinitus eſt in tempore finito. Sed circa illam rationem (Primum dubium.) phyloſophi occurrunt duo dubia,primum eſt, quia non videtur,ꝙ ſic neceſſe ex mouentibus, & motis infinitis fieri unũ mobile infinitum:quoniam omne continuum motum non componitur ex partibus infinitis,ut declaratum eſt ſexto hu(Tex. cõ. 1. 3.& 16.)ius,ſed partes continuę mouentur ad motum totius continui.ergo omne continuum componitur ex motis infinitis, & tamen continuum motum non eſt infinitum.ergo nõ oportet,ꝙ compoſitum ex motis infinitis ſit infinitũ. (Secundo.) Itẽ in omni motu locali recto ſunt infinita mouentia,& mota, quia ſi a, moueatur ſm locũ motu recto,oportet,ꝙ expellat aliud corpus,& ſit illud corpus b,& oportet, ꝙ b, expellat aliud corpus:quia duo corpora non poſſunt eſſe ſimul in eodem loco,& eadem ratione illud corpus expulſum,& motum ſm locũ expellit,& mouet aliud corpus extra locum ſuum,& ſic in infinitum,& in omni motu locali recto ſunt infinita mota,& mouentia,& tamen ex illis non fit aliquod mobile infinitum.ergo. Aliud dubium eſt,quia non videtur impoſſi(Secundũ dubium.)bile,quòd motus infinitus ſecundum quantitatẽ q̃ hẽt a mobili fiat in tpe finito:quia in eodẽ tpe in quo mobile minus poteſt moueri:poteſt etiam mobile maius moueri, ut patet manifeſtè. Vnde poteſt ſic argui:vbi ad maioritatem mobilis non ſequitur maioritas temporis,ibi ad infinitatem mobilis non ſequitur infinitas temporis in quo mobile mouetur:ſed ad maioritatẽ mobile non ſequitur maioritas temporis,ut patet,quia in eodem tpe pt̃ moueri mobile minus,& mobile maius.ergo ad motum mobilis infiniti nõ ſequitur ipſa infinitum,& ſic mobile infinitũ põt moueri in tpe finito:ſed mobile infinitũ nõ mouet̃ niſi in tpe infinito ſm quantitatẽ q̃ habet a mobili.ergo motus infinitus ſm diuiſionem q̃ hẽt (Confirmatio.) a mobili põt eſſe in tpe finito. Et confirmatur, quia phyl. dicit in textu,ꝙ nihil refert,ꝙ magnitudo compoſita ex omnibus illis mouentibus,& motis ſit magnitudo finita uel infinita:ſed ſi detur,ꝙ illa magnitudo ſit finita,& moueatur tẽpore finito,nullum inconueniens ſequitur.igitur, & eodem modo ſi detur,ꝙ illa magnitudo ſit infinita,& moueat̃ tpe finito nullũ inconueniens ſequitur.ergo non eſt inconueniẽs, (Ad primũ dubium.) ꝙ mobile infinitum moueatur in tempore finito. Ad primũ dubium dicendum,ꝙ ex motis actu infinitis neceſſe eſt,ut fiat mobile infinitum. Et uoco motum in actu motum actu ſeparatum ab alio motu ſeparato ſeparatione oppoſita continuationi. Vnde motum in actu voco motum non continuatum alteri moto,vel mouenti. Et ratio quare ex talibus motibus infinitis ſi ponantur ſit motum infinitum eſt:quia in talibus motis in actu eſt dare minimum motum, quod exiſtit in actu ſeparato ſecundum Commen. & demonſtratio phyloſophi ſuper hoc fundatur:quoniam ſi non eſſet dare minimum motum in actu non oporteret ex talibus motis infinitus fieri mobile infinitum,ideo ſi demonſtratio phyloſophi valeat,oportet ponere minimum motum exiſtens in actu ſeparato:ſi igitur ſint infinita in actu,oportet, quod ſint infini-

A ta mota,quorum quodlibet ſit tantę quantitatis quantę eſt minimum motum in actu,uel maioris,& quod quodlibet illorum motorum ſit totaliter extra aliud cum non ſint continua,ſed in nullo quanto finito ſunt infinitę partes eiuſdẽ quantitatis:quarum quælibet eſt totaliter extra aliam, ut patet ex primo,& ſexto huius,& per conſequens in nullo q̃to finito ſunt infinitę partes:quarum quælibet eſt extra aliã tantę quantitatis quantę quantitatis eſt minimum motum in actu,uel maioris quantitatis.ergo compoſitum ex motis infinitis in actu non ſit quantum finitum ergo eſt infinitum. Cum igitur dicitur primo,quòd omne continuum componi(Ad ſecundum ſecũdo loco.)tur ex infinitis partibus:concedo: ſed illę partes non ſunt partes in actu actualitate ſeparationis:immo ſunt continuatę adinuicem,& concedo,quod ex talibus motis in potentia infinitis non ſit quantum infinitum. Et cum ſecundo dicitur quod in omni motu locali recto ſunt infinita mota,& mouentia,concedo:ſed illa mota, & mouentia non ſunt in actu,ut patet:quia ſi aliquod corpus moueatur in aere motu locali recto,oportet,quòd infinitę partes aeris moueantur, ſed illę partes non ſunt in actu,ſed ſunt continuatę adinuicem:ideo non oportet,quod ex eis fiat quantum infinitum.

B Nec eſt verum,quod ex omnibus mouentibus, & motis fiat vnum infinitum,ſed ſolum ex mouentibus, & motis in actu infinitis ſi eſſent talia fieret vnum quantum infinitum,vt dictum eſt. Ad ſecundum dubium dicendum,quòd motus infi(Ad ſecundum dubium.)nitus ſecundum quantitatem quam habet a mobili non poteſt fieri in tempore finito:quia mobile infinitum ſi moueretur neceſſe eſſet,quòd moueatur per ſpatium infinitum, & ſpatium infinitum non poteſt pertranſiri tempore finito,vt declaratum eſt ſexto huius,& tamen in eodem tempore poſſunt moueri maius mobile,& minus mobile: ſed mobile finitum,& mobile infinitum non poſſunt moueri localiter in eodem tempore finito. Et cum dicitur, quod vbi maioritas mobile non requirit maioritatem temporis, ibi infinitas mobilis,&c. Dico,quòd non eſt uerum ubi infinitati mobilis repugnat finitas temporis,vnde ubi eſt ſolum repugnantia ex infinitate,& non ex maioritate propoſitio non habet ueritatem. Notandum,quòd impoſſibile eſt corpus infinitum mo(Notandũ.)ueri localiter,& moueri localiter in tẽpore finito repugnãt corpori ratione infinitatis,quod patet,quia corpus non mouetur localiter niſi pertranſeundo aliquod ſpatium: ſed impoſſibile eſt,& repugnantiam includens, quod corpus infini

C tum pertranſeat aliquod ſpatium ſiue finitum ſiue infinitum in tempore finito:ita ꝙ nihil de corpore finito moto fieret ſuper illud ſpatium pertranſitum, & cum corpus infinitum motum defereret illud ſpatium:illud ſpatium eſſet extra totum corpus infinitum,& per conſequens infinitum non eſſet infinitum ex iſta parte qua pertranſiuit ſpatium: ſed eſſet finitum ad ſpatium,quod completę pertranſiuit, & ſic corpus infinitum non eſſet infinitum,quod eſt impoſſibile: & ſic patet,quod corpus infinitum non poteſt in tempore finito pertranſire ſpatium finitum,& per conſequens non poteſt pertranſire ſpatium infinitum,quia ſi ſic ſequeretur, quod pertranſiret ſpatium finitum,cum infinitum includat finitum. Et ſi dicatur,ꝙ iſta ratio bñ pbat,ꝙ corpus infinitũ ex utra(Replica.)que parte nõ pt pertranſire aliqđ ſpatiũ in tpe finito: tñ non bene probat,ꝙ corpus infinitum ex vna parte, & finitum ex alia non poſſit pertranſire aliqđ ſpatium in tpe finito. Ad (Ad repli.) iſtud dico,quòd ad intentionem phyloſophi ſufficit probare,quòd corpus infinitum ex vtraque parte non poteſt pertranſire ſpatium finitum in tempore finito,quia phyl.p hoc

D probat,ꝙ in mouentibus,& motis localiter ab extrinſeco ſi eſt proceſſus in infinitum: quia ſi in talibus eſſet proceſſus in infinitum,ex omnibus illis mouentibus, & motis fieret vnum corpus infinitum ex vtraque parte tam in aſcendendo, quam in deſcendendo,quia ſi a,mouet b,b,mouet c,& c,mouet d,& ſic in infinitum deſcendendo, ita c, mouetur a b, & b,mouetur ab a,& a,mouetur ab alio,& ſic in infinitum aſcẽdendo,& ita ex omnibus illis mouentibus,& motis fieret, vnum corpus ſecundum continuationem,vel contiguationẽ ex vtraque parte infinitum,& illud moueretur in tempore finito. Et ita corpus finitum ex vtraque parte pertranſiret aliquod ſpatium in tempore finito, & hoc eſt impoſſibile,& repugnantiam includens ratione infinitatis ex utraque parte, vt patet ex prædictis. Ad aliud quando dicitur,ꝙ nihil refert (Ad confirmationẽ.) ꝙ magnitudo compoſita ex omnibus illis mouentibus, & motis ſit finita,uel infinita,dico, quod verum eſt quantum ad ſimul moueri:ita,ꝙ vno motu ſimul oĩa mouent̃,& hoc intelligit phyl. ſed q̃tũ ad incõueniẽs,ꝙ ſequitur ad vnũ,& nõ ad reliquum multum differt,quia ad hanc,videlicet, Mobi-

le

A le infinitum mouetur in tempore finito: ſequitur impoſſibile, uidelicet, quòd motus infinitus ſecundum durationem eſt in tempore finito: ut patet ſexto huius. Sed ad illam vi delicet, mobile finitum mouetur in tempore finito: non ſequitur illud inconueniens, videlicet, quod motus infinitus ſit in tempore finito.

Stabit igitur tandem, ut patet id ipſum, & non in infinitum proficiſcetur ab alio inquam ſemper moueri: ſed erit quippiam quod primũ motu ciebitur.

Tex. co. 9. *Manifeſtum igitur quia ſtabit aliquando, & nõ in infinitum abibit: quod ſemper altero, ſed erit aliquid quod primum mouebitur.*

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli: in qua phyloſophus concludit concluſionem intentam, ſcilicet, quòd in mouẽtibus, & motis, &c. dicens, quòd ex prædictis manifeſtum eſt, quòd ſtabit aliquando, ideſt, aliquando erit ſtatus in mouen B tibus, & motis ſecundum locum, & non procedet in infinitum: ita, quod ſemper motum mouebitur ab altero mouente, & illud ab altero, & ſic in infinitum, & ſic eſt deuenire ad aliquod primum motum in loco: quare, &c.

Nihil autem interſit aliquo ſuppoſito id oſtendi. Eo namque poſito quod eſſe poteſt: nullum abſurdum accidere oportebit.

Nihil autem differat concesso quodam hoc demonſtrari. Contingenti enim conceſſo nullum inconueniens oportebit accidere.

HÆc eſt tertia pars ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli. in qua phyloſophus remouet quandam tacitam obiectionem quæ talis eſt: quia aliquis poſſet dicere, ꝙ illa concluſio eſt impoſſibilis videlicet, motus infinitus eſt in tempore finito: accidit propter il- C lud coaſſumptum. ſ. ex infinitis mouentibus, & motis ſit vnum continuum, vel contiguum. Sed iſtud excludit phyl. dicẽs, ꝙ illa concluſio impoſſibilis non accidit propter aliquod contingens coaſſumptum: quamuis nihil differt in adducendo ad impoſſibile coaſſumere verum, vel contingens: quoniam ꝓpter contingens nullum accidit impoſſibile: & ideo ſi accidit impoſſibile, oportet, ꝙ accidat propter aliud quam propter contingens coaſſumptum, & ſic eſt in propoſito, quia illud coaſſumptum ex omnibus mouentibus, & motis ſit vnũ ſiue ſit verum ſiue contingens ſiue ſit falſum: contingens nõ eſt illud, propter quod accidat dicta concluſio impoſſibilis, ſcilicet, quòd motus infinitus ſit in tempore finito: ſed accidit propter hoc, quia ponitur, quod in talibus mouentibus, & motis ſecundum locum ſit proceſſus in infinitum, & ideo illud non eſt impoſſibile. Intelligendum, ꝙ aliqui dicunt hic ꝙ nihil differt inferre impoſſibile ex aliquo: cum vero coaſſumpto, vel cum contingenti falſo coaſſumpto: quia ſiue inferatur impoſſibile ex aliquo cum vero, ſiue cum falſo contingenti ſemper oportet, quòd aliqua præmiſſarũ ſit impoſ- D ſibilis, quia nec propter verum, nec propter falſum contingens accidit impoſſibile: & ideo impoſſibile, quod ſequitur accidit pp alterã ꝓmiſſarũ q̃ eſt impoſſibilis. Sed illud non eſt verũ, q̃a cõcluſio impoſſibilis multotiens ſeq̃t ex duabus pręmiſſis: quarũ vtraq; eſt contingens, vt patet ex ſyllogiſmo ex oppoſitis, ſequit. n. ſortes eſt nõ albꝰ, & ſor. eſt albus: ergo album eſt non album. vbi concluſio eſt impoſſibilis, & tamen vtraque præmiſſarũ eſt contingens, & ideo arguẽdo per impoſſibile non ſequitur. concluſio eſt impoſſibilis, & altera ꝓmiſſarum eſt contingens: aut vera. ergo reliqua ꝓmiſſarum ẽ impoſſibilis, ſed ſequitur: ſi concluſio ſit impoſſibilis oportet, quòd præmiſſę ſint incompoſſibiles: vel quod altera præmiſſarum ſit impoſſibilis. Vnde ex impoſſibilitate concluſionis cũ veritate, uel contingentia alterius præmiſſę non licet inferre impoſſibilitatem reliquę præmiſſæ, quia ex contingentibus, & incompoſſibilibus ſeu repugnantibus ſequitur impoſſibile. Veruntamen ex impoſſibilitate concluſionis cum neceſſitate unius præmiſſę contingit inferre impoſſibilitatẽ reliquę præmiſſę: nam ſequitur concluſio eſt impoſſibilis, & una præmiſſarum eſt neceſſaria. igitur reliqua præmiſſarum eſt impoſſibilis. vt patet ex logica manifeſte, quare, &c.

Id autem quod primum mouet, non ut id gratia cuius cætera ſunt: uel fiunt, ſed ut id vnde eſt principium motus: ſimul cum eo eſt quod mouet. Atq; ſimul dico, quia nihil eſt inter ipſa. Hoc enim omnibus mouentibus communiter competit, & ſubeuntibus motum.

Primum autem mouens non ſicut quod cuius cauſa: ſed unde eſt principium motus: eſt ſimul cum eo quod mouetur. Simul autem dico: quia nihil ipſorum medium eſt. Hoc enim commune in omni quod mouetur, & mouenti eſt.

ISte eſt ſecundus tractatus huius libri in quo principaliter declaratur, quòd proximum mouens effectiue, & motum ſunt ſimul, & continet duo capitula: quoniam in primo declaratur in tribus generibus motus; quòd proximum mouens effectiue, & motum ſunt ſimul. In ſecundo ibi. [Quomodo autem quædam.] Declaratur, ꝙ ſolum in qualitatibus ſenſibilibus eſt per ſe alteratio: in qua oportet alteratũ, & alterans eſſe ſimul, & hoc ſupponit phyl. in primo ca. huiꝰ tractatus. ideo in ſecundo ca. reuertit ad declarãdũ idem. Primũ cap. continet duas partes principales: qm̃ in prima phyl. proponit concluſionem q̃ intendit. In ſecunda ibi. [Primum quidẽ.] Declarat illam concluſionem quã ꝓponit. Prima pars cõtinet duas particulas: quoniã prima eſt narratiua in qua phyloſophus propouit concluſionem declarandã cũ explicatione eiuſdẽ. In ſecunda ibi. [Qm̃ ãt tres.] Enumerat ſpecies motuum, & mobiliũ. In prima igitur particula huius partis phyloſophus præmittit concluſionem q̃ intendit, & intellectũ concluſionis exponit. d. ꝙ primum mouẽs: hoc eſt mouens ꝓximum, qđ nõ eſt mouẽs ſicut eius cã fĩs. hoc eſt, ꝙ nõ ẽ mouens ſicut cauſa finalis tantum: ſed principium motus: hoc eſt cã efficiens eſt ſimul cũ eo, qđ mouetur ab ipſo. Et explicat quid intelligat per eſſe ſimul dicens, ꝙ intelligit per aliqua eſſe ſimul ipſorum nihil eſſe medium. Vnde illa ſunt ſimul ſecundum ꝙ phyl. hic loquitur de ſimul, inter q̃ nullũ corpus eſt medium, & hoc eſt commune omni moto, & mouenti proximo. ſ. ꝙ inter illa nullum, eſt corpus medium, hęc igitur eſt concluſio principaliter probanda. ſ. ꝙ in omni motu primum mouens, & motum ſunt ſimul. intelligendo ꝑ primum mouens, mouens proximum effectiue, non mouens, ut finis tantum, nec mouens efficiens tantum remotum, & intelligendo per eſſe ſimul nihil habere medium. Intellectus igitur concluſionis eſt, quòd primum mouens effectiue, & motum ſunt ſimul, ita ꝙ inter illa nihil eſt medium. Ex quibus poſſunt duo notari. primum, ꝙ mouens accipitur dupliciter. Tex. c. 11. & 12. videlicet, pro efficiente, & pro fine. ſecundo poteſt notari, ꝙ ſimultas ſiue eſſe ſimul accipitur dupliciter. Vno modo affirmatiue ſeu poſitiue. Alio modo negatiue, quando accipitur poſitiue, tunc aliqua eſſe ſimul eſt illa eſſe in eodem loco primo. i. in eodem loco adęquato. Et ſic loquitur phyl. quinto huius, de eſſe ſimul, & hæc eſt ſimultas adæquationis, in iſto modo quanta replentia loca ſunt ſimul propriæ, vt accidentia extenſa ad extenſionem ſubiecti, vt albedo, & dulcedo in lacte ſunt ſimul inter ſe, & etiam ſunt ſimul cum ſubiecto in quo ſunt. Iſto etiam modo indiuiſibilia corporum tangentiũ ſe ſunt ſimul, ſed non propriæ, quia nõ ſunt in loco proprio, ſed ſunt ſimul, quia habent ſitum, & non diſtant ſecundum ſitum, ſed quando ſimul accipitur negatiue, tunc aliqua eſſe ſimul eſt ipſa non habere medium inter illa. Et illo modo corpora tangentia ſe ſunt ſimul, & etiam forma indiuiſibilis mouens corpus ſimul eſt cum corpore moto, ſic quod inter illa non eſt medium: quoniam corpora tangentia ſe ſunt ſimul ſimultate immediationis, ſed motor indiuiſibilis mouẽs corpus eſt ſimul cum eo, quia non diſtinguitur ab eo ſecundum locum. Vnde poteſt diſtingui de triplici ſimultate: quoniam quædam eſt ſimultas adęquationis, quædã eſt ſimultas immediationis, & quædam eſt ſimultas indiſtinctionis ſecundum locum tantum, ita quod ſolum pro tanto dicuntur eſſe ſimul, quia non diſtinguuntur ſecundum locum. primæ duæ ſimultates non competunt proprię niſi quantis replentibus locum, ſed tertia ſimultas competit motori indiuiſibili, & corpori ab eo moto. Vnde notanda ſunt hic quatuor ſecundum Commen. Primo eſt notandum, quod motor ad Primum notan.

quem

quem induxit eſt primus ſecundum illud ex quo eſt motus, & non primum ſecundum illud ad quod eſt motus: hoc eſt motor de quo hic loquitur eſt primus motor in genere cauſæ efficientis, & non eſt primus motor in genere cauſæ finalis, vel ad minus non loquitur hic de primo, ut eſt in genere cauſæ finalis.

Secundũ notan.

Secundo eſt notandum ſecundum Commẽ. ꝙ hic non eſt declaratum, utrum iſtæ motor ſit agens, & finis in ſimul, aut motor ſecundum finẽ ſit aliud a motore ſm agens, ſed illud videbitur octauo huius.

Tertium notan.

Tertio eſt notandũ ſecundum Commen. quod phyloſophus non intendit hic declarare niſi primum motum eſſe, & primam rem motam eſſe, & in principio octaui ponitur, ꝙ hic eſt primus motus, & primum motum, & perſcrutatur in octauo huius de illo motu, verũ ſ. ſit æternus, vel generatus.

Tex.c.primi.

Et phyloſophus in hoc ſeptimo probat, ꝙ eſt aliquis primus motus generatus, & aliqua res primo mota, & hoc probat per hoc, quia in mouentibus, & motis non eſt proceſſus in infinitũ, & in octauo huius phyl. ſupponit, ꝙ primus motor eſt, & ꝙ ẽt prima res mota ẽ, & ibi inquirit an primus motus ſit æternus: aut de nouo generatus.

Quartum notan.

Quarto eſt notandum ſm Cõ. qui ſic dicit. Non intelligo hic per primum motorẽ niſi illud quod dicitur primũ,

B

quia locus ex quo incipit motus eſt locus eius qd mouet ex eo, & hoc manifeſtum eſt in moto ex ſe, ſcilicet, quoniam locus ex quo incipit motus eſt locus moti ab eo, & accidit hoc, quia ille motor non eſt corpus, ſed forma in corpore. cum ergo attribuitur loco non attribuitur ei niſi loco eius, quod mouetur ab eo, hæc Commen. Vnde apparet ſecundum intentionem Commen quod motores corporum ſuper cœleſtium, & alij motores qui non ſunt corpora nec quanta: non dicuntur eſſe in loco niſi quia corpora mota ab eis ſunt in loco: hoc igitur eſt notabile quartum Commentatoris, ſcilicet, quòd primus motor, & motores qui non ſunt corpora ſunt in eiſdem locis in quibus ſunt corpora mota ab eis, & ſic motores qui ſunt formæ ſunt ſimul cum corporibus motis, quia non diſtinguuntur ab eis ſecundum locum, & eorũ ſimultas eſt ſimultas indiſtinctionis ſecundum locum, & de illa ſimultate, & de illo modo eſſendi in loco quæ motores ſeparati ſunt in loco videbitur ſuper octauum huius.

C

Cum autem tres ſint motus: is inquam qui ad locum: is qui ad qualitatem, & is qui ad quantitatem accommodatur. Quorum primus eſt latio, ſecũdus alteratio, tertius accretio atque decretio, & ea ſanè quę mouentur tria eſſe neceſſe eſt.

Tex.c.10.

Quoniam autem tres ſunt motus qui ſecundum locum, & qui ſecundum qualitatem, & qui ſecundum quantitatem: neceſſe eſt, & ea quæ mouentur tria eſſe. Quod quidẽ igitur ſecundum locum: loci mutatio: qui uero ſecundum qualitatem: alteratio: qui uero ſecundum quantitatem: augmentum uel decrementum.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli in qua phyloſophus enumerat ſpecies ſeu genera motuum ſeu mobilium dicens, quod tres ſunt

Species motus ſũt tres.

ſpecies motus, hoc eſt tria ſunt genera motuum, vt motus ſecundum locum, motus ſecũdum qualitatem, motus ſecundũ quantitatem, & ideo ẽt tria ſunt genera mobiliũ, vt mobile ſm locum, mobile ſm quantitatem, & mobile ſm qualitatẽ, vñ motus ſm locum dr loci mutatio. Motus vero ſm qualitatem dicitur alteratio, & motus ſm q̃titatẽ dicitur augmentatio, & decrementum: quoniam motus ad maiorem quantitatem dicitur augmentatio, & motus ad minorem quantitatem dicitur diminutio uel decrementum. Vnde hic ſunt tria

D

Primo notan.

notanda ſecundum Commen. primo, quod illud quod phyloſophus intendit hic declarare, ſcilicet, quod inter motorẽ propinquum, & motum non eſt aliquod medium neceſſariũ in prædicta demonſtratione, & eſt fundamentum maximum in pluribus rerum naturalium: eſt. n. neceſſarium in demonſtratione prædicta, videlicet qua demonſtratur, ꝙ in mouentibus, & motis non eſt proceſſus in infinitum: quoniam impoſſibile eſt imaginari ex illis magnitudinibus fieri unã magnitudinem infinitam ſecũdũ contactum: niſi concedatur, ꝙ inter motorem, & motum ab eo non eſt medium.

Secunda notan.

Secundo eſt notandum ſecundum Commen. ꝙ quia hoc eſt uniuerſaliter verũ in omni motu. ſ. ꝙ mouẽs primum, & motũ ſunt ſimul, & ideo phyl. narrat hic genera mobiliũ.

Tertio notan.

Tertio eſt notandum ſm Commen. hic, ꝙ phyl. hic in enumerando genera motuum, & mobilium tacuit generationem, quia hoc eſt in ea magis manifeſtum quam in alijs, ſcilicet, quòd generans ſimul eſt cum generato. ideo &c.

Atque primo de latione dicamus. Hic enim primus motuum eſt. Omne itaque quod fertur, aut a ſeipſo mouetur, aut ab alio. Si igitur a ſeipſo mouetur. Patet cum in ipſo ſit id quod mouet; ſimul eſſe, & id quod mouet, & id quod mouetur, & nihil inter ipſa medium eſſe.

Primum quidem igitur de loci mutatione dicamus. Hic enim primus motuum eſt: omne igitur quod fertur aut ipſum a ſeipſo mouetur: aut ab altero: ſi quidem igitur a ſeipſo manifeſtum, quòd in ipſo mouente exiſtente ſimul mouens, & quod mouetur erit, & nullum illius medium eſt.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huiꝰ cap. in qua declarat concluſio principaliter inuenta in hoc capitulo. ſ. ꝙ

B

mouens, & motũ ſunt ſimul, & hæc eſt quinta concluſio principalis huius lib. quam cõcluſionẽ intẽdit phyl. in tota iſta parte: cõcluſio igit̃ ꝓbat̃ ſic. In omni motu locali, & in omni motu alterationis, & in omni motu augmentationis, & diminutionis mouens, & motum ſunt ſimul, ſed omnis motus eſt motus localis, vel motus alterationis, vel motus augmentationis aut diminutionis. ergo in omni motu mouens, & motum ſunt ſimul. minor huius rationis patet ex quinto huius, in quo probatum eſt, quòd motum ſolũm eſt in tribꝰ prædicamentis. maior declaratur. ſ. ꝙ in omni motu locali mouens, & motum, &c. & quia maior habet tres particulas; ideo hæc pars continet tres partes, quia in prima declaratur, quòd in omni motu locali mouens, & motum ſunt ſimul. In ſecunda ibi. [At vero neque alterans.] declaratur, ꝙ in omni motu alterationis mouens, & motum ſunt ſimul. In tertia ibi. [Et quod augetur.] declaratur, quòd in omni motu augmentationis, & diminutionis mouens; & motum ſunt ſimul. Prima particula continet duas partes, quia in prima phyloſophus proponit intentionem ſuam, & ordinem intentionis, & cauſam ordinis: narrans cum hoc in quibus illud, quod ipſe intendit eſt manifeſtum. In ſecunda ibi. [Quod

Quinta cõcluſio huius libri.

C

autem ex alio.] declarat concluſionem in illis in quibus concluſio non eſt manifeſta, ſcilicet, quod in illis quæ mouentur localiter ab extrinſeco mouens, & motum ſunt ſimul. In prima igitur parte huius particulæ phyl. narrat primo, ꝙ ad declarandum eſt, ꝙ in motu locali mouens, & motum ſunt ſimul, & hoc eſt qd phyl. hic intendit, & primo eſt hoc declarandum in motu locali, & ſic patet ordo intentionis, & cauſa huius ordinis eſt, quia motus localis eſt primus motus, & ideo primum eſt dicendum de ipſo, & ita patet cauſa intentionis ordinis. Deinde narrat phyloſophus in quibus eſt manifeſtum, quod mouens, & motum ſunt ſimul, & primo ponit unam diuiſionem mobilium ſecundum locum dicens. omne quod fertur hoc eſt, omne quod mouetur localiter aut mouetur a ſeipſo, aut ab altero: hoc eſt aut mouetur a principio intrinſeco aut extrinſeco. Et dicit phyloſophus, ꝙ de his quæ mouentur a ſeipſis eſt manifeſtum, ꝙ in eis mouens, & motum ſunt ſimul, ſic ꝙ inter illa nullum eſt medium, & hoc ideo quia in talibus vtrunque, ſcilicet, tam mouens, ꝙ motum eſt in ipſo mouente ſeipſum: quoniam ſi aliquid mo

D

uet ſeipſum, in ipſo ſunt tam mouens quam etiam motum, & ſic ſunt ſimul, ita quòd in illa nullum eſt medium. Et ponitur hic probatio primæ partis maioris principalis rationis q̃ eſt, quod in omni motu locali mouens proximum, & motum ſunt ſimul, & hæc eſt vna concluſio de annexis, & probatur

Concluſio de annexis.

ſic. In omni motu in quo motum mouetur a principio intrinſeco: mouens, & motum ſunt ſimul, & in omni motu in quo motum mouetur a principio extrinſeco mouens, & motum ſunt ſimul, ſed in omni motu locali motum, uel mouetur a principio intrinſeco, vel a motore extrinſeco. ergo in omni motu locali mouens, & motum ſunt ſimul, loquendo de motore proximo: minor eſt manifeſta per ſufficientem diuiſionem. maior autem probatur, ſed quantum ad primam partem maioris eſt manifeſta: quoniam ubi motum mouetur a principio intrinſeco manifeſtum eſt, quòd mouens, & motum ſunt ſimul, quia vtrunque eſt in ipſo mouente ſeipſum: ſed alia pars maioris, videlicet, quod in omni motu qui eſt a motore extrinſeco mouens, & motum ſunt ſimul, probabitur in ſecunda parte huius particulæ. Intelligendum, quod hic vocat phyloſophus motum ex ſe omne illud, quod mouetur

ab

ab aliquo non diſtante ab eo ſecundum locum ſiue illud ſit forma abſtracta a materia,ſiue ſit forma ſubſtantialis,ſiue accidentalis,Et iterum Commen.dicit hic, quod nihil mouet ſe,quod ſic intelligo,ſcilicet,quod nihil eſt per ſe mouens ſe ipſum primo,ſicut expoſitum eſt ſuperius,ſcilicet, quod nihil eſt primum motum primitate totalitatis, a ſeipſo per ſe perſeitate cauſalitatis.

Sin ab alio mouetur: quatuor modis mouetur. Motus enim qui ab alio afferuntur quatuor ſunt: pulſus:tractio:uolutio:uectio. Etenim ſit,ut omnes alij ad hos reducantur.

Quod autem ab aliquo mouetur: quadrifariæ mouetur. Qui enim ab altero motus quatuor ſunt, pulſio, tractio, uectio, uertigo. Et namque omnes alios in hos reduci accidit.

Hæc eſt ſecũda pars primæ particulæ ſecũdæ partis principalis huius capituli: in qua phyloſophus probat aliã partem maioris principalis rationis,ſcilicet, quod in omni motu locali qui eſt ab extrinſeco mouens proximum, & motum ſunt ſimul,& continet duas particulas: quia in prima diuidit motum localem qui eſt ab extrinſeco in ſuas ſpecies,uel modos, determinando de ſingulis ſpeciebus eius diuidendo earum naturas. In ſecunda ibi.[Manifeſtum autẽ.] Concludit aliam partem maioris principalis,uidelicet,quod in motu locali qui eſt ab extrinſeco mouens proximum, & motum ſunt ſimul. Vnde hæc particula continet duas partes: quoniam in prima phyloſophus diuidit motum localem ab extrinſeco. In ſecunda ibi. [Pulſionis quidem.] determinat de vnoquoque illorum motuum ab extrinſeco diuidendo motum localem ab extrinſeco. Dicit igitur phyloſophus primo,quod quadriformæ aliquid mouet localiter ab alio.ſ. ab extrinſeco. quatuor enim ſunt motus locales ab aliquo corpore extrinſeco,ſcilicet,pulſio,tractio,uectio, & uertigo. Omnes enim motus locales facti a motore extrinſeco, aut ſunt aliqui horum motuum, vel reducibiles ad hos motus, quilibet enim motus localis qui e a motore extrinſeco aut eſt pulſio,aut tractio,ſiue uectio,ſeu uertigo, vel reducibilis ad aliquem horum motuum.

C

Pulſio igitur alia eſt impulſio: alia expulſio. Atq; impulſio quidem eſt cum id quod mouet non deſerit id quod mouetur. Expulſio uero cum deſerit.

Pulſionis quidem igitur alia impulſio, alia expulſio. Impulſio quidem eſt, cum mouens et quod mouetur non deficit. Expulſio cum expellens deficit.

Hic phyloſophus determinat de vnoquoque iſtorum quatuor motuum,& primo de pulſione diuidendo eã dicens, quod pulſionis ſunt duæ ſpecies, ut impulſio,& expulſio. Impulſio eſt quando mouens in toto motu non ſeparatur a moto, ſed ſemper cum motu mouetur, & eſt ſimul cum moto tangens ipſum. Sed expulſio eſt quando pellens ſic pellit motum, quod ſeparatur a moto quando cœpit mouere ipſum motum, vt patet in proiectione lapidis, vt quando aliquis proijcit lapidem a ſe.

D

Vectio autem in tribus eſt motibus. Non enim per ſe ſed per accidens mouetur quod uehitur. Ex eo namque mouetur,quia eſt in eo, uel ſuper id quod mouetur. At id quod uehit: aut pellitur; aut trahitur: aut uoluitur. Patet igitur uectionem tribus in motibus eſſe.

Vectio autem in tribus erit motibus. Quod quidem uehitur: non ſecundum ſe mouetur, ſed ſecundum accidens. In eo enim quod eſt, in eo quod mouetur, aut ſuper id quod mouetur: mouetur ipſum, uehens autem mouetur, aut pulſum, aut tractum, aut uertigine ductum. Manifeſtum igitur quoniam uectio in tribus motibus erit.

A

Hic phyloſophus determinat de uectione dicit, quod uectio eſt in tribus actibus, ideſt, in tribus motibus, hæc eſt uectio requirit aliquem iſtorum trium motuum, vel pulſionem aut tractionẽ ſiue uertiginem. Et ratio huius eſt, quia illud quod uehitur uel portatur non mouetur per ſe, ſed per accidens, quia nõ mouet niſi aliud moueretur. ſ.uehens, ita quod ſi uehens non mouetur illud quod uehitur non moueretur motu uectionis: quoniam illud quod uehitur non uehitur, niſi quia eſt in uehente uel ſuper ipſum eſt uehens. Exemplum primi, ſicut homo uehitur ad motum nauis, quia eſt in naui. Exemplum ſecundi, ſicut homo uehitur ad motũ equi, quia eſt ſuper eum, omne.n. quod uehitur, mouet ad motum alterius, quia aut mouetur in illo quod per ſe mouetur, aut ſuper illud quod per ſe mouetur, & illud quod per ſe mouetur ab alio. aut mouetur motu pulſus, aut motu tractus, aut motu uertiginis, & ideo uectio fundatur in iſtis tribus motibus, & ſic patet quid eſt uectio, quia eſt motus per accidens requirens alium motum, patet etiam, quod uectio diuiditur: quia quædam eſt moti quod eſt in uehente, & quædam eſt uectio moti, quod eſt ſuper uehens. Intelligendum,

B

quod illud quod phyloſophus dicit hic de uehente eſt uerum, ſcilicet, quod uectio requirit aliquem iſtorum trium motuum quando uehens mouetur a motore extrinſecu, ſed quando uehens mouetur a ſe,& non a motore extrinſeco, tunc uectio non requirit neceſſario aliquem iſtorum trium motuum, ut ſi aliquid uehatur ſuper terram naturaliter motum deorſum, ibi eſt uectio,& nec pulſio eſt nec tractio, nec uertigo,&c.

Tractio uero eſt cum motus trahentis aut ad ſe, aut ad aliud celerior eius eſt motu quod trahitur, neque ſeiungitur ab eodem. Etenim, & ad ſeipſum eſt tractio,& ad aliud. Ad has,& ceteræ tractiones eædem ſpecie reducentur, ut inſpiratio, & ſpiratio, & ſputatio,& hæ quibus aut emittuntur corpora, aut accipiuntur. Quarum aliæ ſunt congregationes: aliæ ſegregationes. Et omnis igitur ad locum accõmodata motio: cõgregatio eſt, nimirũ,& ſegregatio.

C

Tractio autem eſt, cum etiam ad ipſum, uel ad alterum uelocior ſit motus trahentis, non ſeparatus ab eo qui trahitur. Et namque ad ipſum eſt tractio, & ad alterum, & reliqui tractus idem ſpecie in hos reducuntur, ut inſpiratio, & exſpiratio, & ſputio, & quicunque corporum emiſſiui, aut receptiui ſunt, & ſpatheſis, & cercisis. Aliud eſt quidem ipſorum congregatio, aliud diſgregatio. Et omnis igitur motus qui eſt ſecundum locum, aggregatio, & diſgregatio eſt.

Hic dicit phyloſophus, quod tractio eſt quando mouens motum aliquid ad ſe, uel ad alterum mouet, & tunc motus trahentis eſt uelocior motu naturali ipſius tracti, ita tamen quod trahens non ſeparatur a tracto ſiue ſit ad ipſum trahens ſiue ad alterum,& tractio differt a pulſione,

D

quia in pulſione motor ſe habet ad mobile ut terminus a quo, ſed in tractio mouens ſe habet, ut terminus ad quem reſpectu mobilis, quia pellens mouet mobile a ſe, ſed trahẽs mouet mobile ad ſe. Vnde tractio tantum inuenitur in rebus naturalibus, aut in rebus uoluntarijs. in naturalibus attrahere eſt mouere aliquid ad ſe, ſed in rebus uoluntarijs eſt mouere utrunque. Nam ſi aliquis ſtet iuxta me poſſum trahere aliquem magis diſtantẽ, uel ad meipſum, uel ad illum qui ſtat iuxta me,& reliqui motus ad pulſionem, & tractionem reducuntur. Alij uero motus ſpeciales qui uidentur eiuſdẽ ſpeciei cũ his ut inſpiratio,& exſpiratio, & motus corporũ qui ſunt emiſſiui,& receptiui reducuntur ad pulſionem, & tractionem. Similiter ſpatheſis quæ eſt quædam percuſſio, & eſt pulſio,& cercisis, ſcilicet, radiatio quæ pertinet ad textorem, quæ eſt quædam tractio, talium enim motuum quidam eſt congregatio,& tunc eſt tractio,& quidam diſgregatio,& tunc eſt pulſio, cum igitur omnis motus localis qui eſt ab extrinſeco ſit cõgregatio, uel diſgregatio uel præſupponẽs aliquẽ iſtorũ motuũ,& cõgregatio ẽ tractio,& diſgregatio ẽ pulſio,

ſio: ſequitur quod omnis motus localis qui eſt a corpore extrinſeco eſt tractio uel pulſio uel reducitur ad aliquem iſtorum duorum motuum.

Volutio uero ex tractione pulſioneque componitur. Mouēs.n. partim pellit, partim trahit id ꝙ motu hoc agitatur. Perſpicuum igitur eſt ſi pellens ac trahens eſt cum eo ꝙ pellitur atque trahitur, nihil eſſe inter ea, quorum alterum mouetur alterum mouet.

Vertigo autem componitur quidem ex tractu, & pulſione. Hoc quidem enim pellit mouens illud autem trahit. Manifeſtum igitur eſt, quòd ſiquidem ſimul pellens, & trahens cum eo quod pellitur, & trahitur, nullum medium eius quod mouetur, & mouentis eſt.

B Nunc Phyl. dicit quòd uertigo eſt motus compoſitus ex pulſu, & tractu, qñ enim aliqd uertitur uel mouet uoluendo: ex vna parte pellitur, & ex alia parte trahitur. Sciendum tamen quod de ratione uertiginis non eſt qđ ſit compoſita actualiter ex pulſu, & tractu, ſed oportet, quod ſi ſit uertigo, quod ibi ſit tractus vel pulſus: quoniam illud ꝙ vertitur vel trahitur a mouente vel pellitur a mouente, & non oportet, quod actualiter uertatur, & trahatur, quandoq. tamen illud quod uertitur trahitur, & quandoque pellitur a mouente. Vnde nõ omnis vertigo eſt actualiter compoſita ex pulſu, & tractu, ſed potentialiter, & ſub diſiunctione, cum igitur omnis motus qui eſt ab extrinſeco ſit pulſio uel tractio, & in pulſione, & tractione mouens, & motum ſunt ſimul: patet, quod in omni motu locali qui eſt ab extrinſeco mouens, & motum ſunt ſimul.

Hoc, & ex diffinitionibus patet. Nam pulſio quidem eſt, aut ex ſe, aut ex alio in aliud motus.

Hoc autem manifeſtum ex dictis. Pulſio quidem enim aut a ſeipſo, aut ab alio ad aliud motus eſt.

C Hæc eſt ſecunda particula ſecũdæ partis primæ paticulę ſecũdæ partis principalis huius capituli, in qua Phyl. ex prædictis concludit ſecundam partem maioris demonſtrationis principalis, ſ. ꝙ in omni motu locali qui eſt ab extrinſeco mouẽs, & motum ſunt ſimul, & continet duas partes: quoniam in prima declarat quod dictum eſt. In ſecunda ibi. [Proiectio autem.] remouet quãdam obiectionem quæ accidit circa pulſionem. In prima igitur parte huius particulę dicit Phyl. ꝙ manifeſtum eſt iam ex dictis, quod in omni motu locali qui eſt a principio extrinſeco mouẽs, & motum ſunt ſimul, & conſiſtit vis rationis in hoc, quia omnis motus localis q eſt a principio extrinſeco, vel eſt pulſio, vel tractio, vel reducibilis ad pulſionem, vel tractionem, ſed in pulſione, & tractione mouens, & motum ſunt ſimul. ergo in omni motu locali, qui eſt a motore extrinſeco mouens, & motum ſunt ſimul. Maior patet, quia non plures ſunt motus locales qui ſunt a principio extrinſeco quam pulſio, tractio, uectio, & vertigo, & motus reducibiles ad hos quatuor, & duo horum quatuor motuum, ſcilicet, uectio, & vertigo reducuntur ad pulſionem, & tractionem: quoniam uectio fundatur in alijs D tribus, & vertigo componitur ex pulſione, & tractione. Et ſic omnis motus localis qui eſt a motore extrinſeco, vel eſt pulſio, vel tractio, ſiue reducibilis ad pulſionem, vel tractionem, & ſic patet maior. minor uero probatur, ſcilicet, ꝙ in pulſione, & tractione mouens, & motum ſunt ſimul, & hoc probatur dupliciter, primo ex deſcriptione utriuſque motus ſic. Pulſio eſt motus a ſeipſo, vel ab alio ad aliud, ſed non poteſt aliquid pellere aliud a ſe, uel ab alio niſi tangat ipſum, & per conſequens niſi ſit ſimul cum ipſo in principio motus, & cum pulſum ſeparatur a pellente, tunc pellens non eſt mouens, ſed aer tunc mouet ſi pulſio ſit in aere, & ſic patet quod in pulſione mouens, & motum ſunt ſimul. Idem patet in tractione: quoniam tractio eſt motus ad ipſum mouens uel ad alterum: trahens enim trahit tractum ad ſe uel ad alterum, & non ſeparatur trahens ab eo quod trahitur. ergo in tractione mouens, & motum ſunt ſimul, & ſic patet in his duobus motibus, ideſt in pulſione, & tractione quod mouens & motum ſunt ſimul.

A Tractio autem ex alio, uel ad ſe, uel ad aliud. Inſuper compulſio, atque diſpulſio.

Tractus autem ab alio ad ipſum, aut ad aliud eſt, & amplius enim in proiectis.

Secundo probatur idẽ ꝑ cõgregationẽ, & diſgregationẽ, nã dictũ eſt ſuperius ꝙ pulſio eſt diſgregatio: & tractio eſt congregatio: ſed ſinoſis, ideſt, congregatio, & dioſis, ideſt, pulſio ſeu diuiſio non poteſt eſſe niſi mouens propinquum & motum ſint ſimul. Non enim poteſt aliquis congregare uel diſgregare niſi adſit his q̃ cõgregant uel diſgregãtur. Intelligẽdũ ꝙ phyl pro ratione hic facta intelligit hic unam conditionalem, & probat antecedens conditionalis quam ponit cum dicit. Si inter pellẽs & pulſum non ſit medium: & inter trahens & tractum non ſit medium: tunc inter nullum mouens & motum localiter ab extrinſeco eſt aliquod medium, conſequentia patet ex iam dictis: quoniam omnis motus localis qui eſt ab extrinſeco uel eſt pulſio uel tra- B ctio uel reducibilis ad illa: uel ad aliquod iſtorum antecedẽs probatur in textu, ſcilicet in pulſione & tractione mouens & motum ſunt ſimul cum dicitur pulſio: quædam enim aut a ſeipſa &c. & ſatis patet litera de ſe.

Proiectio uero eſt cum motus celerior ſit naturali motu corporis eius quod fertur, pulſione uehementiore nimirum facta. Quod quidem couſque fertur: quouſque motus is uehementior ſit illo motu. Quę cũ ita ſint, patet eſſe ſimul id quod mouetur, & id quod mouet, & nihil inter ipſa medium eſſe.

Proiectio autem quando uelocior motus fiat: quam qui ſecundum naturam lati fortiori facta pulſione, et hoc facto tandiu accidit ferri, quouſque fortior ſit motus eius quod fertur. Manifeſtum igitur quoniam quod mouetur, & mo- C *uens ſimul ſunt, & nullum medium eſt ipſorum.*

Hæc eſt ſecunda pars huius particolæ in qua phyloſophus remouet quandam dubitationem quę accidit circa pulſionem, quę talis eſt: non enim uidetur quod in omni pulſione mouens, & motum non ſint ſimul: quoniam proiectio eſt quædã pulſio, ſed in proiectione mouens, & motum non ſunt ſimul. ergo. Iſtam obiectionem remouet phyloſophus dicit, quod proiectio eſt quando motus eius quo proiectum fertur eſt uelocior quam motus ſecundum naturam, ſicut quãdo motus aeris cauſatus a proijciẽte eſt motus velocior quam motus naturalis aeris, & quandiu ille motus aeris qui ſit ex pulſione proijcientis eſt uelocior quam motus naturalis eiuſdem tandiu mouetur proiectum. Ex quo patet ꝙ primum proijciens non eſt tunc mouens proiectum, ſed aer mouens tunc mouet proiectum. Et aer motus tunc mouens proiectum ſimul eſt cum proiecto, & ſic in motu proiectionis mouens proximum, & motum ſimul ſunt: ita quod inter illa non eſt medium. Aliter tamen exponit Com. dicit, quod D motus proiectionis eſt quando transferens mouet translatum ad partem ad quam mouetur naturaliter motu velociori ſuo motu naturali, vt patet in proiectione lapidis ad inferius: quoniam ſi lapis proijciatur ad inferius mouebitur uelocius quam moueretur ſuo motu naturali. Vnde Commen. monet hic duplicem dubitationem, quia ſecundum illam expoſitionem proiectio de qua loquitur non eſt communis omnibus modis proiectionis: quoniam in proiectione in qua motus proijcientis eſt contra motum naturalem proiecti non eſt motus naturalis tranſlati uelocior motu ſuo naturali, ſed contrarius. Vnde ad hoc reſpondet Comm. dicit quod ex illo poteſt intelligi commune vtriſque, ita quod illud quod dixit, ſcilicet, quod proiectio erit quando motus tranſlati fuerit uelocior motu naturali, intelligitur ſic, uelocior ideſt fortior quia ſi motus proiectionis fuerit contrarius motui naturali vincet ipſum, & ſi ſit ei conueniens addet, & augmentabit ipſum. Vnde motus expellentis in utroque motu eſt fortior quam motus expulſi, quia ſi motus proiectionis ſit contrarius motui naturali certum eſt, quod eſt fortior quam motus naturalis, qa

Dubium.

Remotio.

Expoſitio Commẽ.

Dubium.

Reſpõſio.

uincit ipſum. Similiter ſi motus proiectionis ſit ad eundem terminum ad quem eſt motus naturalis proiecti: certum eſt quod motus proiectionis eſt uelocior.i.fortior, quam motus naturalis eiuſdem,ut ſi aliquis exiſtens ſurſum proijceret lapidem deorſum lapis uelocius moueretur,quam ſi derelinqueretur propriæ naturæ: & ſolom moueretur motu naturali,& eodem modo debet intelligi de motu tractus: quoniam quando aliquid trahitur ad partem illam ad quam naturaliter inclinatur: tunc oportet quòd motus trahentis ſit uelocior, quam motus naturalis tracti. Nam ſi aliquis trahens graue deorſum non moueretur uelocius, quam ipſum graue ſurſum derelictum propriæ naturæ, nullo modo traheret ipſum: ſed quando aliquid trahitur ad aliquem locum contra ſuam naturalem inclinationem: tunc oportet quòd motus trahentis ſit uelocior motu tracti, ut moueatur uelocius, quam moueretur naturaliter, ut patet de tractu lapidis ſurſum: ut igitur in omni motu tractionis ueritatem habeat: quòd motus trahentis ſit uelocior motu naturalis tracti: exponitur ſic, uidelicet, de moto proiectionis quòd motus trahentis debet eſſe uelocior, idest, fortior. nam niſi uirtus trahentis eſſet fortior,quam uirtus tracti aliter nullo modo traheret ipſum. Pro tota igitur iſta parte in qua demonſtratur quòd in omni motu locali mouens & motum ſunt ſimul, ſciendum eſt quod demonſtratio breuiter conſiſtit in hoc: illud quod mouetur localiter: aut mouetur a principio intrinſeco, aut mouetur ab extrinſeco: ſi ab intrinſeco, manifeſtum eſt,quod in illo moto mouens & motum ſunt ſimul, ſic quod diſtinguuntur ſecundum locũ. ſi uero mouetur a principio extrinſeco, & omnis motus a principio extrinſeco,uel eſt pulſio,uel tractio,uel reducibilis ad aliquem iſtorum: ſed in pulſu & tractu mouens & motum ſunt ſimul,ut probatum eſt,ergo in omni motu locali, qui eſt a principio extrinſeco mouens & motum ſunt ſimul, & in omni motu locali,qui eſt a principio intrinſeco mouens, & motum ſunt ſimul.ergo in omni motu locali mouens & motum ſunt ſimul.Sed circa hanc particulam dubitatur,uidelicet, utrum in omni motu mouens & motum ſint ſimul, & uidetur quod non. Primo,quia motus tractus eſt motus localis,& in motu tractionis non ſemper mouens & motum ſunt ſimul:ergo maior patet,& minor declaratur, quia ferrum trahitur a magnete:ſed ferrum non eſt ſimul cum magnete,& etiam locus naturalis attrahit locatum naturaliter in eo,ſed non eſt ſimul cum eo,ergo. Item uapores mouentur ſurſum a ſole attrahente, & tamen ſol non eſt ſimul cum eis.Item motus proiectionis eſt motus localis,& tamen proijciens & proiectum non ſunt ſimul.Dicendum igitur quòd in omni motu locali mouẽs proximum,& motum ſunt ſimul: ſicut probat phyloſophus.Et per rationibus adductis in contrarium dicunt quidam quòd non ſemper oportet motu locali mouens tangere motum tactu mathematico,in quo ultima ſunt ſimul:ſed tactu uirtuali.Vnde dicunt quòd phyloſophus non intendit quod mouens & motum ſint ſimul localiter:ſed quod mouens ſit ſimul cum moto uirtualiter. Sed contra illud uidetur eſſe intentio phyloſophi, & Commen. expreſſe:quia phyloſophus intendit quod inter mouens proximum, & motum non eſt medium corporale.Nam per iſtam propoſitionem, inter mouens proximum ſecundum locum & motum ab eo nullum eſt medium. probat phyloſophus quod ſi eſſent infinita mouentia ex eis,& mota fieret unum ſecundum continuationem,uel contiguationem: quod non oporteret ſi inter mouens & motum eſſet medium corporale.Itẽ Commentator Commen .o.hic dicit quod phyloſophus intendit hic declarare,quod nullum eſt medium inter motorem propinquum:& illud quod mouetur ab eo, nec plenũ, nec uacuum,& huiuſmodi motor eſt cum moto,& hoc eſt ne ceſſarium in demonſtratione prædicta, & maximum fundamentum in pluribus rebus naturalibus.Eſt enim neceſſarium prædicta: quia impoſſibile eſt imaginari ex iſtis magnitudinibus fieri unum infinitum ſecundum contactum,niſi concedatur quod inter motorem propinquum,& motum non eſt medium.Item,ſi talis contactus uirtualis ſufficeret ad hoc quod mouens moueret mobile non oporteret ponere quòd ferrum alteraretur a magnete ad aliquam qualitatẽ quæ mouet ferrum:quod tamen Commentator ponit reſpondendo ad obiectionem de magnete & ferro. Tenendum eſt igitur ſecundum intentionem phyloſophi & Commen. quod in omni motu locali mouens proximum & motum ſunt ſimul, & ideo ad primum in contrarium de ferro & magnete reſpondet Commen dicens,quod ſi aliquid uidetur attrahere ferrum ſine tractu & motu non eſt attractio niſi æquiuocè: quoniam attractio in ueritate eſt illa in qua attrahens mouetur cum attracto,& neceſſe eſt quod motus attrahentis ſit uelocior,aut fortior,quam motus attracti, ſed attractio:in qua attrahens eſt quieſcens, & attractum motum non eſt attractio in rei ueritate: ſed attractum mouetur ex ſe ad attrahẽs ut perficiatur ſicut lapis mouetur ad inferius: & ignis ad ſuperius. Vnde dicit Commen.quod ſimiliter poteſt intelligere de motu ferri ad magnetem,& alimenti ad membrum: uerbi gratia, de motu ſanguinis ad ſuperiora corporis,& uiriliter uutrimenti arborum ad earum ſuperiora,hæc Commen. Patet igitur ſecundum Commentatorem ex his quòd magnes non attrahit ferrum: ſed ferrum alteratur a magnete,& ex ſe mouetur ad magnetem ut perficiatur ibi:Vnde ferrũ p qualitatem quã acquiſiuit a magnete mouet ſe localiter ad magnetem,& ille motus non eſt motus attractionis. Vnde dicit Commenta. quòd ille motus ferri ad magnetem non eſt motus localis ad locum:non enim mouetur ferrum ad magnetem:nec alimentum ad membrum ſicut ad locum ſuum naturalem,& hoc declaratur in hoc loco per tria ſigna:quorum primum eſt:quia ferrum non mouetur ad magnetem ſub quacunque quantitate:ſed ſub parua quantitate: quia poteſt eſſe ferrum tã magnum:quod non moueretur ad magnetem,ſi tamen ferrum moueretur ad magnetem: ſicut corpus ad ſuum locum naturalem quantumcunque ferrum eſſet magnum moueretur ad magnetem:& quanto ferrum eſſet maius,citò uelocius moueretur ad magnetem:ſicut graue quanto eſt maius,& plus habens de grauitate, tanto uelocius mouetur ad ſuum locum naturalem. Secundum ſignum eſt: quia corpus naturale exiſtens extra locũ ſuum naturalem quantumcunque diſtet a loco ſuo,ſi non prohibeatur mouet ad locũ ſuũ: ſed ferrum non in quacunque diſtantia mouetur ad magnetem:ſed ſolum in diſtantia propinqua, unde ferrum tantum poſſet diſtare a magnete, quod non moueretur ad ipſam, & eodem modo eſt de motu alimenti ad membrum : quoniam non mouetur ad membrum in quacunque quantitate : nec in quacunque diſtantia. Tertium ſignum eſt,quia ſi magnes perungatur,uel fricetur alleo:ferrum non mouebitur ad magnetem: quia magnete exiſtente in illa d.ſpoſitione ferrum non acquirit qualitatem a magnete:per quam ferrum innatum eſt mouere ſe ad magnetem:unde hoc eſt ſignum,quòd ferrum non mouetur ad magnetem,niſi quia ferrum eſt alteratum, unde breuiter in hoc conſiſtit ſolutio Comm. quod ferrum alteratur a magnete ad aliquam quantitatẽ per quã ferrum mouet ſe ad magnetem, & ſic magnes non attrahit ferrum attractione uera, unde ille motus ferri ad magnetē nō eſt motus ab extrinſeco,ſed ab intrinſeco,quia eſt a qualitate inhærente ferro.Sed contra illum modum dicendi poteſt argui probando, quòd in ferro non cauſatur talis qualitas mouens ferrum ad magnetem, quia id.in mouens naturale non eſt principium mouendi,idem mobile motibus contrarijs: ut patet ſecundo de generatione.Idem manens idem ſemper eſt natum facere idem: ſed ferrum ad præſentiam magnetis quandoque mouetur ſurſum:& quandoque deorſum: quandoque a dextris:q̃que uero a ſiniſtris ſecundum diuerſam & diuerſam poſitionem magnetis ſurſum uel deorſum, a dextris uel a ſiniſtris . ergo mouens ferrum ad magnetem non eſt aliqua qualitas in ferro:quia illa qualitas ſolum moueret ad unam differentiam poſitionis & partis.Et per idem poteſt probari quòd nec qualitas cauſata in ferro per ſe.nec magnes per ſe,nec ambo ſimul mouent ferrũ:quia omnia hæc ſunt inanimata, & unumquodque iſtorum eſt inanimatum , & per conſequens non poſſunt mouere idem motibus contrarijs:ſed ferrum mouetur ſurſum ad magnetem exiſtentem ſurſum,& etiam mouetur deorſum ad magnetem exiſtente deorſum,ergo ferrũ nō mouetur ad magnetem ab aliqua tali qualitate:nec a magnete,nec ab ambobus ſimul,ergo. Eadem ratione confirmatur:quoniam cadẽ uirtus motiua animalis nō mouet corpus animalis ad diuerſa loca, niſi propter diuerſitatem appetitus uel cognitionum quæ habent ratione mouen dicta quia in animali idem mouens non mouet animal ad diuerſa loca niſi apponatur aliqua diuerſitas ex parte mouẽtis: ergo multo fortius in inanimatis:cuiuſmodi ſunt ferrũ & qualitas ferri:& etiam magnes:idem enim,mouens ſine motu ad ditione alterius mouentis non mouet ad contrarias differentias loci. Item probatur quod nulla qualitas cauſata in ferro a magnete, eſt ſufficiens motor reſpectu ferri, quia poſito ſufficiente motore non impedito a motu quocunque alio ponitur motus, ergo ſi in moto cauſaretur talis qualitas deſtructa magnete, uel amota magnete : illa qualitas moueret ferrum : quod non eſt uerum,

[Left margin notes, in order: Dubium. / Prima ratio. / Secunda ratio. / Tertia ratio. / Ad primã rationẽ. — Right margin notes, in order: Primum ſignum. / Secundũ. / Tertium. / Prima replic. / Confirmatio. / Secunda replic.]

A uerum:qnia nõ plus moueret ferrum ad unã differentiam loci,quam ad aliam,& ſic monebit ad omnem differẽtiam loci: quod eſt impoſſibile:uel ad nullã,& hoc eſt quod intẽdimus, ſcilicet,ꝙ in ferro non eſt aliqua talis qualitas mouens ferrum.

Tertia replic.

Itẽ arguitur ſic. Omnis qualitas in rebus inanimatis eſt ſenſibilis ſicut phyloſophus uidetur uelle in hoc capitulo: ſed nulla qualitas ſenſibilis cauſatur in ferro a magnete:ut patet:quia nec color,nec ſonus,nec odor,nec uapor, nec calor,nec frigus,&c.ut patet,quia ſi in ferro cauſaretur talis qualitas illa poſſet ab aliquo ſenſu comprehendi. cuius oppoſita experimur. Et confirmatur per hoc:quia nulla qualitas ſenſibilis magis mouet ſubiectum ſuum ad magnetem quam marmorem:ut patet inductiue, & per conſequens nulla qualitas ſenſibilis cauſatur in ferro,per quam ferrum moueatur ad magnetem.

Confirmatio.

Ad primã replicam.

Ad illud dicendum,ꝙ in ferro cauſatur aliqua qualitas mouens ferrum ad magnetem,& ferrum motum ad magnetẽ per huiuſmodi qualitatẽ mouetur per ſe motu alterationis, quæ eſt ad perfectionem,quã acquirit ex eius coniunctione cum magnete,& quia ad illam perfectionem non põt deuenire ſine motu locali, ideo ferrum mouetur peraccidens motu locali.Cum ergo primo dicitur ꝙ in animatis,idem eſt mouens ad contrarias differentias loci. dico quòd idem nõ eſt per ſe mouens ad contrarias differentias loci, tamen non eſt inconueniens,ꝙ idem per accidens moueat ſe ad diuerſa loca ſiue contraria,unde in motu locali ferri ad magnetem nõ eſt aliquid per ſe mouens ad locum,nec ad aliquam differentiam loci, ſed qualitas cauſata in ferru per accidens mouet ferrum motu locali,non.n. per ſe mouet ad locum, ſed per ſe mouet ad perfectionem acquirendam ex coniunctione eius cum magnete,nec eſt incõueniens ꝙ unum, & idem ſit principiũ mouẽdi per accidens,aliquid ad loca contraria,& ſic per hoc patet ad primam obiectionẽ, & ad eius confirmationẽ. Vel dicatur ꝙ ferrum ſufficiẽter alteratur a magnete,aut habet in ſe qualitatem cauſatam a magnete,quæ eſt per ſe principium motus localis ad magnetem,ſeu ad locum ſibi æqualem propinquiſſimum magneti. Lita ferrum alteratum ineſſe non ex ſe,& per ſe ad locum ſibi æqualem propinquiſſimum magneti,ꝙ autem moueatur ſurſum,aut deorſum, añ & retro,hoc eſt per accidens.ergo ꝙ ferrum ſic alteratum mouet, ideo eſt quia principium intrinſecum mouetur ad magnetẽ, & ad locum æqualem propinquiſſimum magneti. Qñ dicitur ꝙ idem non eſt per ſe principium diuerſorum motuum,cõcedo,tñ poſſibile eſt,ꝙ idem ſit per accidens contrariorũ motuum.unde qualitas generata in ferro a magnete eſt principiũ ferri ad magnetem,& per accidẽs ſurſum,deorſum,ante, uel retro,tamen non mouet ad locum ſurſum uel deorſum inquantum ille locus eſt ſurſum,uel deorſum &c.Sed inquãtũ ille locus eſt propinquiſſimus magneti,& forte motus localis ferri ad magnetem eſt motus per accidens,quia ſequitur motum priorem, ſcilicet,motum alterationis ad magnetem, qui eſt per ſe motus,& ideo in hoc ordine non eſt inconueniens quod idem ſit principium mouendi per accidens ad loca contraria,ſicut non eſt inconueniens quòd magnes auferatur ad diſtãtiam contrariam ſibi,ſcilicet,ſurſum,deorſum, ante,& retro, ideo ad alterum ſeu ad alterationem ferri a magnete uerſus oẽm diñã poſitionis ſequitur motus localis ferri ad magnetem uerſus oẽm differentiam poſitionis.

Ad ſecundam replicam.

Ad aliud dico,ꝙ illa qualitas cauſata in ferro non poteſt mouere ſine præſentia magnetis:quia magnes eſt per ſe cauſa illius qualitatis,& non ſolum in fieri,ſed etiam in conſeruari, ſicut obiectum cauſans imaginem in ſpeculo eſt cauſa imaginis, tam in fieri,quam in conſeruari, & ideo ſicut amoto ſubiecto non manet imago in ſpeculo,ita amota magnete non manet illa qualitas in ferro, per quam ferrum innatum eſt moueri ad magnetem &c.

Ad tertiã replicam.

Ad aliud cum dicitur ꝙ omnis qualitas in rebus inanimatis eſt ſenſibilis : illud eſt notandum : nec illud uult phyloſophus:quia multæ ſunt qualitates de ſecunda ſpecie qualitatis,quæ inſunt rebus inanimatis,quæ nõ ſunt ſenſibiles,non.n.eſt omnis qualitas actiua, uel paſſiua de ſecũda ſpecie qualitatis ſenſibilis,patet manifeſte. Et adhuc uẽ mihi, ꝙ ferrum alteratur a magnete effectiue per ſe, & a qualitate cauſata in ferro a magnete alteratur formaliter, & per ſe, & ab eadem qualitate mouetur per accidens effectiue motu locali:non eſt .n. huiuſmodi qualitas per ſe principium motus localis.

Ad ſecundam rationem.

Ad aliud quod obijcitur de uaporibus motis a ſole ſurſum multũ diſtante ab eis: dicendũ ꝙ in illis uaporibus cauſantur a ſole quædam qualitates mouentes uapores,& creditur ꝙ huiuſmodi qualitas ſit leuitas incorporata a ſole,& huiuſmodi qualitas eſt proximum mouens,& eſt ſimul cum moto.

Ad tertiã rationem.

Ad aliud quod inducitur de proiectione lapidis : dicendũ

A quod quieſcente primo proijciente proiectum mouetur ab aere moto in ſequente proiectum, & ille ſimul eſt cum proiecto,& ſic in motu proiectionis mouens proximum,& motum ſunt ſimul. Quidam tamen dicunt, quòd a primo proiiciente cauſatur in proiecto aliqua uirtus, quæ mouet proiectum quando primum proijciens ceſſat amouere, quod probãt ſic. Ceſſante primo proijciente,aut proiectum mouetur a ſe, aut ab aliquo alio extrinſeco mouente: ſi detur primum, habetur propoſitum,uidelicet, quòd in proiectoẽſt aliqua uirtus mouens proiectum : ſi uero detur ſecundum, tunc quæritur de illo corpore extrinſeco mouente, quia aut mouetur a ſe, & tunc ſuperflueret primum proijciens : cum illud mouens extrinſecum ſit ſufficiens ad mouendum ſe,& proiectum,aut mouetur ab aliquo mouente & moto, & tunc quæro de illo ſicut prius,& ſic erit proceſſus in infinitum· uel oportet dare aliquod mouens ſufficiens ad mouendum ſe,& proiectum ſine primo proijciente. Suſtinendo quòd proiectum mouetur ab aere primo proijciente ceſſante:eſt dicendum, quòd proiectum mouetur ab aere : & quòd aliquis aer mouens proiectum mouetur a motore extrinſeco : nec eſt procedere in infinitum : quia eſt deuenire ad aliquem aerem qui

B mouet per ſe,quia a primo proijciente recipit motum, & uirtutem continuandi motum ex ſe. Et cum dicitur quòd omne primum proiiciens ſuperflueret : dico quòd non eſt uerum: quia aer habet uirtutem continuandi motum,ceſſante primo proijciente,& hoc non habet a ſe:ſed a primo proijciente:de modo uero quo motus proiectionis continuatur,primo proijciente quieſcente,dicetur in octauo huius, ubi magis habet locum.

At uero nec inter alteraos ,& id quod alteratur medium,quicquam cadit. Quod quidem ita eſſe per inductiooem patere poteſt. In uniuerſis enim ſit,ut id quod ultimum alterat,& id quod primũ alteratur ſint ſimul. Omne eoim quale ex eo alteratur , quia ſenſibile eſt. Senſibilia uero ſunt ea,quibus ioter ſeſe corpora differunt:ut grauitas,leuitas,durities,mollities,ſoous,hnius uacuitas,albedo,nigredo, dnlcedo, amaritudo,humiditas,ſiccitas,deoſitaa,raritas, & ea

C quæ inter hæc ſunt. Similiter & cætera , quæ ſeoſui ſubijciuntur,caliditas inquam,& frigiditas, & leuitas,& aſperitas. Hæc enim affectus ſunt qualitatis ſubiectæ, & his inter ſe differuot ſeoſibilia corpora, aut horum gradibus,atque quia aliquod horum patiuntur alterari dicimus tam animata corpora , quã inanimata,& animantium partes: quæ aoimæ ſunt expertes. Caleſiunt.n.aut frigeſiuot, aut dulcia ſiũt, ant amara, aot aliquo alio prædictorum afficiuntur.

At uero neque alterati , neque alterantis nullum medium. Hoc autem manifeſtum ex inductione . In omnibus enim ſimul eſſe accidit alterãs ultimum, & primum quod alteratur. Quale enim alteratur in eo , quod ſenſibile eſt. Senſibilia autem ſunt quibus differunt corpora ad ſeinuicem,ut grauitas,leuitas,durities,mollities, ſonus , non ſo- Tex.c. 11.

D *nus,albedo,nigredo,dulcedo,amaritudo, humiditas , ſiccitas,denſitas,raritas, & horum media . Similiter autem , & alia quæ ſub ſenſu ſunt , quorum eſt & calor & frigus, & leuitas, & aſperitas. Hæc enim ſunt paſſiones ſubiectæ qualitatis. His enim differunt ſenſibilia corporum: aut ſecundum aliquod horum maius & minus , & in patiendo aliquid horum. Calefactiua .n. aut frigefactiua,aut dulcefactiua,aut amaricatiua, aut ſecundum aliquid aliud prædictorum. Similiter & animata corporum , & inanimata. Et animatorum quęcunq; partium ſunt inanimata.*

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli : in qua declaratur ſecunda pars maioris principalis rationis per quam probatur , quòd in omni motu mouens,& motum ſunt ſimul. Vnde ſecunda pars illius maioris eſt illa,uidelicet, quòd in omni motu alterationis mouens,& motum ſunt ſimul , & hæc concluſio eſt

pro ſyllogizata ſen annexa, quæ probatur ſic. In omni alteratione corporali mouens, & motum ſunt ſimul, & in omni alteratione ſpirituali mouens, & motum ſunt ſimol, ſed omnis alteratio eſt corporalis, uel ſpiritualis. ergo in omni alteratione mouens, & motum ſunt ſimul, ideſt alterans, & alteratum intelligendó de mouente, ſeu alterante proximo, & per alterationem corporalem intelligo alterationem, quæ eſt ſecundum qualitates per ſe ſenſibiles, & eſt primo corporeum ſecundum corpora, & communis animatis, & inanimatis, ut ſunt calefactio, & frigefactio, condenſatio, & rarefactio, & ſic de alijs. Et per alterationem ſpiritualem intelligo alterationem, quæ eſt in aliqua parte animæ, ut alteratio quæ eſt in mutatione ſenſuum. Hoc igitur uiſo phyloſophus declarat maiorem huius, quia minor de ſe eſt manifeſta, & quia maior habet duas particulas, ideo iſta particula habet duas partes, quia in prima declaratur, quod in omni alteratione corporali mouens, & motum ſunt ſimul. In ſecunda ibi [Et ipſi ſenſus, &c.] declaratur quod in omni alteratione ſpirituali, ut in immutatione ſenſuum alterans, & alteratum ſunt ſimol. In prima igitur parte huius particulæ phyloſophus probat, quod in omni alteratione corporali alterans, & alteratum ſunt ſi-

Sexta conclusio de annexis. B mul, & hæc eſt ſexta concluſio de annexis, quæ probatur ſic. In omni alteratione quæ eſt ſecundum qualitates ſenſibiles alterans, & alteratum ſunt ſimul, ſed omnis alteratio corporalis eſt ſecundum qualitates ſenſibiles. ergo in omni alteratione corporali alterans, & alteratum ſunt ſimul, maior huius rationis probatur inductiue, quia in omnibus quæ alterantur alteratione reali, ſeu corporali alterans, & alteratum ſunt ſimul, ſicut uidebitur, uiſo quæ ſunt qualitates ſenſibiles, & probatur minor cum dicitur, quod quale alteratur eo quod ſenſibile, & hoc ſupponitur hic, ſed probabitur in ſequenti capitulo. Ad euidentiam igitur huius rationis quantum ad utramque præmiſſam narrat phyloſophus quæ ſunt qualitates ſenſibiles dicens, quod qualitates ſenſibiles ſunt quibus corpora differunt ab inuicem, ut ſunt grauitas, leuitas, duricies, mollicies, ſenſus, ſonus, & ſilentium, uel ſonus debilis, albedo, & nigredo, dulcedo, & amaritudo, humiditas, & ſiccitas, & eorum media, ut rubedo, fuſcedo, & cęteræ qualitates mediæ inter qualitates contrarias. Et ſimiliter qualitates appræhenſibiles a ſenſu tactus, ut ſunt calor, frigus, lenitas, & aſperitas, quæ ſont paſſiones ſubiectæ qualitati, hoc eſt quæ

C ſunt qualitates ſenſibiles continentę ſub hoc communi qualitas: omnia illa ſunt illa quibus differunt corpora ſenſibilia ab inuicem, ſecundum enim, quod corpora ſenſibilia ſunt, differunt iſtis qualitatibus, aut ſecundum magis, & minus habent iſtas qualitates, aut aliquas earum, ut ſecundum quod frigida ſunt, uel calida, uel amara, uel habentia aliquas qualitates, ſecundum hoc differunt in qualitatibus corpora non ſolum ſicut differunt corpora animata, ſed etiam corpora inanimata, & etiam partes inanimatæ corporum inanimatorum. Cum igitur qualitates prędictę ſint ſenſibiles, & ſecundum illas qualitates non ſit alteratio niſi tangendo illud quod alteratur, patet, quod in omni alteratione ſecundum qualitates ſenſibiles alterans, & alteratum ſunt ſimul. Notanda ſunt tria,

Primum notādum. primo quod Comm formar illam demonſtrationem ſic, omnis qualitas ſenſibilis, aut eſt qualitas prima, aut ſecunda, & qualitates ſecundę ſunt ex qualitatibus primis, ſed in omni alteratione quæ eſt ſecundum qualitates primas alterans, & alteratum ſunt ſimul, quia qualitates primæ ſunt, ut calidum, frigidum, humidum, & ſiccum, ſed calefaciens, & frigefaciens: & ſic de alijs non calefacit, nec frigefacit, niſi tangendo calefactum, uel frigefactum. ergo in omni alteratione ſecūdum qualitates primas alterans, & alteratum ſunt ſimul. Cum igitur

D qualitates ſecundæ fiant ex qualitatibus primis non alterāt, niſi primis alterantibus qualitatibus, ut denſum ratum, & ſic de alijs non alterant, niſi calefaciendo, uel frigefaciendo, ſequitur, quòd in omni alteratione ſecundum qualitates ſenſibiles alterans, & alteratum ſunt ſimul. Secundo eſt notan-

Secundū notandū. dum quod cum phyloſophus dicit, quòd qualitates ſenſibiles ſunt differentiæ corporū, intelligit quod qualitates ſenſibiles ſunt differentiæ accidentales corporum conſimilium partiū quibus cognoſcuntur ſenſibiliter differētiæ corporū conſimi

Tertiom notandū. liū partium, & non ſunt differētiæ ſubſtantiales corporū. Tertio eſt notandum ſm Com hic quod phyloſophus quaſi intēdit ſyllogizare hic, quod ratum, & denſum ſunt qualitates, & non poſitiones ſic. Rarum, & denſum ſunt ultimæ differentiæ corporum conſimilium partium, & differentię corporum ſenſibilium conſimilium partium ſunt qualitates ſenſibiles. Unde intelligo quod raritas, & denſitas ſunt ultimæ differentiæ ſenſibiles, & accidentales aliquorum corporum ſenſibi-

A lium, ſed poſitiones non ſunt ultimę differentiæ ſenſibiles aliquorum corporum ſenſibilium.

Ipſi quoque ſenſus alterantur. Patiuntur enim. Nā ipſorum actio motus eſt per corpus patiente aliquid ſenſu. Atque quibus alterantur inanimata, his uniuerſis animantia etiam alterantur. At quibus animantia alterantur, hiſce non alterantur inanimata. Per ſenſus .n. non alterantur, neq; ſentiunt inanimata, cum alterantur. Nihil tamen prohibet ut, & animantia, cum alterantur non ſentiant, quando non per ſenſus ipſis accidit alteratio. Si igitur affectus quidem ſenſibiles ſunt, per hos autem fit alteratio, patet iam ſimul eſſe patiens ipſam atque affectum, & nihil inter ipſa medium eſſe. Nam huic quidem aer continuus eſt, aeri uero cōiungitur corpus. Et ſuperficies quidem lumini, uiſui uero lumen cohæret. Similiter,

B & auditus ac odoratus primo mouenti coniungitur. Sapor etiam ſimul eſt modo eodem, & guſtus. Simili modo fit, & in hiſce quæ ſunt experientia animę atque ſenſus id etiam.

Et ipſi ſenſus alterantur. Patiuntur enim. Actio enim ipſorum motus eſt per corpus patiente ſenſu aliquid. Secundum quæcunque quidem igitur inanimata alteratur, & animata ſecundum omnia hæc alterantur. Secundum autē quę cunque animata alterantur, non ſecundum hoc alterantur inanimata. Secundum enim ſenſus non alterantur. Et latet enim alterantur inanimata. Nihil autem prohibet, & animata latere, cum alterantur cum non ſecundum ſenſus accidit quod alterationis ipſis, ſiquidem igitur ſenſibiles paſſiones. Per hæc autem alteratio. Et hoc ergo manifeſtum eſt quòd paſſio, & patiens ſimul, & horum nullum medium eſt. Huic quidem igitur aer eſt continuus. Aeri autem **Tex.c.12.**

C *continuatur corpus, & ſuperficies quidem terminatur ad lumen. Lumen autem ad uiſum, ſimiliter, & auditus, & odoratus, & mouens ipſa primum. Eodem autem modo ſimul, & guſtus, & ſapor eſt. Similiter autem, & in animatis, & in ſenſibilibus.* **Tex.c.13.**

HÆc eſt ſcđa pars huius particulæ in qua phyloſophus intēdit declarare ſecundā partē maioris huius pro ſyllogiſmi, per quam probatur, quod in omni alteratione alterans proximum, & alteratum ſunt ſimul. Unde ſecunda pars illius pro ſyllogiſmi fuit illa In omni alteratione ſpirituali alterans proximum, & alteratum ſunt ſimul, & eſt ſeptima concluſio de annexis, quæ probatur ſic. Omnis altera- **Septima conclusio de annexis.** tio ſpiritualis, de qua hæc loquitur phyloſophus eſt alteratio ſecondum ſenſum, ſed in omni alteratione ſecundum ſenſum alterans proximum, & alteratum ſunt ſimul. ergo in oī alteratione ſpūali alterās pximū & alteratū ſunt ſimul. Qđ autem in omni alteratione ſecundum ſenſum alterans proximum, & alteratum ſint ſimul, probatur ſic, omnis alteratio ſecundum ſenſum aut fit per medium intrinſecum quo fit alte

D ratio ſm guſtum, & tactum, aut fit per medium extrinſecum quo fit altera ſm uiſum, auditum, & olfactum, & in omni alteratione ſenſus quæ fit p medium intrinſecum alterans proximū, & alteratum ſunt ſimul, & hoc eſt de ſe manifeſtum, & in omni alteratione ſenſus quæ fit per medium extrinſecum alterans proximum, & alteratum ſunt ſimul, & hoc probatur inductiue, quia corpori uiſibili eſt aer continuus, quia aer illuminans continuatur uiſibili, ita quod corpus uiſibile mouet aerem, & aer illuminatus mouet uiſum inter quem aerē & uiſum nullum eſt medium, & ſicut eſt de uiſu, ita eſt đ alijs ſenſibus qui immutantur per medium extrinſecum, nam in auditu proximus motor eſt motus qui eſt in aere qui percutit concauum auris, & in olfatum proximus motor eſt odor p ueniens ad nares, ſic igitur declaratum eſt, tam in alteratione **Primum ī quo differunt alterationes ſupra dictæ.** corporali, quam in alteratione ſpirituali, quod alterans proximū, & alteratū ſunt ſimul. Sed alterationes iſtæ dupliciter differunt primo qa alteratio corporalis eſt cōis aīatis, & inanimatis, ſed alteratio ſpiritualis ſolū competit aīatis. uñ ſm quæcūq; alterantur inanimata ſm eadem alterant animata:

ſed

A ſed non econuerſo:quia animata alterantur ſecundum ſen-
ſum, & inanimata non,unde animata alterãtur per duas alte
rationes ſimul,ut per alterationem ſpiritualẽ exiſtẽtẽ in
ſenſibus,& per alterationẽ corporalem exiſtẽtẽ in corporib⁹,
Secũdum. ſed animata nõ alterantur,niſi alteratione corporali. Secũdo
differunt p hoc:quia alteratio corporalis pt eſſe ſine cõpre-
henſione illius alterationis, & ideo cum inanimata alteran-
tur non oportet eorum alterationem comprehendi,& etiam
quandoque animata alterantur alteratione corporali,& eo-
rum alteratio non comprahenditur: ut quando alterantur
ſine alteratione eu:uum:ſed alteratio ſpiritualis non eſt ſine
comprehenſione , ſeu cognitione illius alterationis,& ſic pa
tet quod in omni alteratione alterans proximum,uel propin
Idem ſ.de quum,& alteratum ſunt ſimul. Notandum ſecundum Com-
anima.cõ. men.hic:quod cum phyloſophus dicit,quod actio ſenſuum
51.52.59. eſt motus:intelligit quod actio ſenſuum eſt moueri , & non
& 60. mouere,& pati. non autem agere:ſunt enim de uirtutibus
Idem 3.de paſſiuis,& non actiuis, & ſic q potest intelligi quód ſenſus
anima. c. non ſunt tantum uirtutes actiuę.Et intellige cum Commen.
18. dicit quod qualitates primæ ſiunt ex primis i non intelligit
B quód qualitates ſecundæ componãtur ex primis actualiter;
ſed primę qualitates manent in ſecundis uirtualiter quomo
do elementa manent in mixto : poteſt etiam intelligi quod
qualitates ſecundæ fiant ex primis effectiue:ſic quód ly ex.de,
notet circumſtantiam cauſæ efficientis:non autem formalis,
aut materialis.Vnde intelligo quód alteratio ſenſuum dici-
tur ſpiritualis:quia eſt ad qualitatem quæ non eſt ſenſibilis a
ſenſu,ſicut eſt alteratio ipſorum ſenſibilium . Sed dubitatur
Primum dubium. ſuper hoc quod dicit Commen.uidelicet quód nullum cor-
pus alteratur,niſi cum calefit: aut infrigidatur: uel patiatur
ſecundum aliquam primarum qualitatum quas numerauimus,
mus,vt qualitatum primarum ſenſibilium : hoc n.nõ vr ue-
rum:ut patet in illuminatione medij: & in alteratione ſen-
ſuum:& etiam ibi cauſatur aliqua qualitas ſecunda ex com-
mixtione corporum ſine alteratione ad aliquam qualitatem
Secũdum dubium. primam . Item ſi non fiat alteratio,niſi cum fit tranſmutatio
ad primam qualitatem:tunc non eſſet per ſe alteratio ad ali-
quam qualitatem ſecundam quod eſt falſum. conſequentia
patet:quia ſi ad qualitatem ſecundam non fieret alteratio,ni
ſi per hoc quód fit alteratio per ſe ad qualitatem primam:ſic
non fieret alteratio per ſe ad qualitates ſecundas . Hæc ratio
C confirmatur: quia p hoc probat phyloſophus inferius q ad
qualitates de prima ſpecie qualitatis non eſt per ſe altera-
tio:quia conſequuntur tranſmutationem factam ad aliam.
Solutio primi du. Dicendum eſt quod dictum Commen. intelligitur de quali-
tatibus per ſe ſenſibilibus permanentibus in abſentia ſuarum
cauſarum,vbi fit alteratio per aliquam qualitatem per primũ
excluduntur duæ inſtãtiæ:quia nec qualitas cauſata in ſenſu
manet in abſentia ſuæ cauſæ:quoniam actus intendit qui eſt
quædã qualitates non manet in medio in abſentia ſenſibilis
uiſibilis:nec lumẽ manet i medio in abſentia luminaris. p ſe
cundum excluditur tertia inſtantia : quoniam ubi cãtur ali-
qua qualitas ex ſola commixtione corporum,ibi non fit alte
Solutio ſecũdi du. ratio per aliquã qualitatem.Ad aliud dicu quod ad qualita
tes ſecundas per ſe ſenſibiles eſt alteratio per ſe.ſed non pri-
mo,nec eſt ſimile de qualitatibus corporeis per ſe ſenſibili-
bus,& de qualitatibus de prima ſpecie qualitatis: quoniam
tranſmutatio ad qualitatem de prima ſpecie qualitatis non
eſt per ſe neceſſario de contrario in contrarium: ſed tranſ-
mutatio ad qualitatem ſecundam per ſe ſenſibilem eſt per ſe,
& non neceſſario a contrario in contrarium.Vnde phyloſo-
D phus inferius , ubi probat quod ad qualitatem de prima &
quarta ſpecie qualitatis non eſt per ſe alteratio, non ſolum
fundatur ſuper hoc,uidelicet, quia ſequitur tranſmutatio-
nem factam ad aliam,ſed fundatur ſuper his duobus, uideli-
cet,quia ſequitur trãſmutationem factã ad aliã, & quia tranſ
mutatio ad illas nõ eſt neceſſario & per ſe a contrario in con
trariũ:ſed alteratio ad qualitates ſecũdas per ſe ſenſibiles eſt
Notandũ. per ſe,& neceſſario a contrario in contrariũ,&c. Notandũ q
cum dicit Commẽ.quód animata cũ alterãtur ſecundum ſen
ſus tunc cõprehenditur eorum alteratio. Comment.non in-
telligit q in omni alteratio ſecundũ ſenſum cõprehendit ſen
ſus ſuã propriam alterationem: quia hoc non eſt uerum de
omnibus ſenſibus:quoniam de ſenſibus ſentientibus per me
dium extrinſecum non eſt uerum . Veruntamen de ſenſibus
ſentientibus per medium intrinſecum utrum apprehendant
alterationem propriam ſui obiecti non eſt cura ad pręſens.Ve
runtamen hoc eſt uerum,quod quandocunque animata alte-
rantur ſecũdũ ſenſus illa alteratio percipitur ab aliqua uirtu
te cognitiua:quãuis non cognoſcatur a propoſitio ſenſu.Sed

A dubitatur hęc ſcilicet utrum omne alterans ſit ſimul cum al Dubium.
terato:ſic quód nullum ſit corpus medium inter illa:& uide- Prima rõ.
tur quod non:quia ignis approximatus atque uniformiter di
ſpoſite in omnibus ſuis partibus in quam aquam totam po-
teſt ignis ſimul agere calefaciendo quaslibet partem ipſius a
quæ: & aliqua pars illius aquæ diſtans ab igne:cum igitur
ignis non ſit ſimul cum parte aquæ diſtante ab igne:quam ta
men parte alterat:ſequitur quod non in omni alteratione al
terans & alteratum ſunt ſimul . Nec poteſt dici quód proxi-
mum alterans partem diſtantem eſt illa pars quę eſt media in Obuiatio
ter ignem & partem diſtantẽ:quia illa pars media eſt omnino
ſimilis cum parte diſtante vt ſupponitur,& ſimile non agit in
ſibi ſimile:omnino igitur pars media non alterat partem di
ſtantem ab igne. Item ſol alterat hæc inferiora,& tamen non Secunda
eſt ſimul cum his inferioribus,ergo.Et ſi dicatur quód ſol eſt ratio.
alterans remotum, & in alteratione horum inferiorum non Reſpõſio.
oportet quód alterãs remotum ſit ſimul cum alterato.Vnde
ſol alterat ſphæras inferiores, & ſphæræ inferiores alterant
iſta inferiora,& contiguantur his inferioribus , & ſic ſunt ſi
mul cum eis:hoc non uidetur verum,quia non ſolum ſol al-
B terat hæc inferiora:ſed etiam planetę ſuperiores a ſole alte-
rant hæc inferiora, ſi igitur alterans remotum alteraret me- Replica.
dium oporteret quód planetę ſuperiores ſole alterarent ſo-
lem:ſed ſol non eſt alterabilis ad aliquam qualitatem ſenſibi
lem,niſi ad lumen:quia nec ad calidum:nec ad frigidum , &
ſic de alijs:ergo ſol alteratur a ſphęris ſuperioribus ad lumẽ
quod vr inconueniens: quia ſol non uidetur recipere lumen
ab aliquo alio.Circa illam dubitationem eſt intelligendum,
quod alterans poteſt dupliciter accipi , ſcilicet , proprie, Alterans
& improprie.Improprie illud dicitur alterans , quod ſolum poteſt du
propter hæc dicitur alterans:quia alterat alterantem, uerbi pliciter
gratia,ſi ignis calefaciat aquam , & aqua calefacta calefaciat accipi.
me:tunc ſi ignis dicatur calefacere me,hoc non eſt: niſi quia
calefacit calefacientem me, & illud non eſt uere alterans ,
quia ſi remoueretur, & aqua remaneret calefacta ſicut prius
non calefaceret me. Alio modo dicitur alterans proprie , ut
illud quod non ſolum alterat alterans, ſed etiam alterat al-
teratum:ita quod ſi illud auferatur alteratum non alterare-
tur: uel non ita perfecte alteraretur ſicut alteratur ipſo po-
ſito,ut ſi ſol calefaciat aquam,& ſol,& aqua ſimul calefaciant
aliquod aliud corpus, quod non ita perfecte calefieret ab a-
C qua ſola:nec a ſole tantum ſicut calefit ab ambobus ſimul,
tunc ſol eſſet proprie alterans illud corpus : quia non ſolum
dicitur alterans,quia alterat alterantem, ſcilicet aquam , ſed
dicitur uere & proprie alterans: quia illo remoto illud cor-
pus non ita perfecte alteraretur. Vlterius diſtinguo de alte-
rante & alterato: quoniam utrunque eſt duplex , uidelicet,
totale & partiale. Totum enim ens in actu eſt alterans , aut
alteratum totale,& partes ſunt alterantes , aut alteratę par-
tiales.Dico igitur quod phyloſophus in illo proceſſu loqui-
tur de alterante totali : & de alterato totali,& intendit q in
omni alteratione proprie dicta eſt aliquod alterans totale,
quod proprie alterans eſt ſimul cum alterato totali:ita quod
inter illa nullum eſt medium, & hoc uidetur ſufficere ad in
tentionem phyloſophi:quoniam illam concluſionem dedu-
cit ad probandum,q in mouentibus & motis non eſt proce-
dere in infinitum,quia ſi in mouentibus , & motis eſſet pro-
ceſſus in infinitum ex omnibus illis fieret unum infinitũ ſe-
cundum continuationem,uel ſecundum contiguationem,&
illud ſequitur ſuppoſito , q aliquid proprie alterans totale
ſit ſimul cum alterato totali,tunc.n.ſequitur, q ſi in talibus
D alterantibus & alteratis ſit proceſſus in infinitum , & in omni
alteratione alterans aliquod ſit ſimul cum alterato q ex om
nibus illis alterantibus,& alteratis ſit aliquod infinitum ſe-
cundum continuationem,uel contiguationem. ſed nõ opor-
tet,qđ omne alterans improprie ſit ſimul cum alterato.Di-
co etiam q loquendo de alterato partiali,non oportet , qđ
cum aliquid alteratur, quod habeat aliquod alterans, quod
ſit ſimul cum eo,ut patet per primam rationem dubitationis;
nec oportet q omne alterans partiale ſit ſimul cum aliquo al
terato ab eo : quia ſi ignis uniformiter calidus in omni parte
ſua alteret aquam,non oportet, quod pars ignis remotior ab
aqua habeat aliquod alteratiuum ſimul, eo: q. una pars il-
lius ignis non alterat aliam ex quo totus ignis eſt uniformi-
ter calidus ſm quamlibet ſui partẽ,patet ex q alteratum par
tiale poteſt alterari ab aliquo diſtante ab eo abſque hoc qđ
alteretur a medio,& alterans partiale poteſt alterare diſtans
ab eo , abſque hoc quod alteret medium . Dico tamen
quod alterans proprie , & totale non poteſt alterare di-
ſtans ab eo , niſi alteret medium, quia alioqui non eſſet ne-

ceſſe, quod aliquod alterans totale eſſet ſimul cum alterato. Similiter niſi ita eſſet nihil referret qualecunque corpus eſſet inter alterans medium, & alteratum, quod eſt manifeſte falſum, quia multum refert an corpus medium ſit rarum, uel

Ad primã rationem. denſum, opacum, uel diaphanum, &c. Ad primum igitur contrarium dicendum, quod ignis calefaciens aquam uniformem in omnibus ſuis partibus calefacit immediate partem diſtantem ab ea tanquam calefactibile ſeu alterabile partiale, & non oportet, quod alterans ſit ſimul cum alterato partiali. Ad aliud dicendum, ut dicit Commen. in libro de cælo, quod totum cælum ſecundum ſui profunditatem alterat & agit in iſta inferiora, & orbis ſtellarum non alterat niſi ſicut alterantia partialia, & ſic ſol non alterat iſta inferiora niſi ſicut alterans partiale, nec oportet, quod orbes, uel ſtellæ ſuperiores ſole alterent ſolem, cum ſolum ſint alterantia partialia. Siquis tamen uelit dicere, quod ſtellæ ſuperiores ſole alterent ſolem poteſt dicere, quòd non cauſant in ſole lumen, ſed aliquam aliam qualitatem nobis ignotam. Intelligendum, quod quamuis alterans remotum alteret medium ſibi immediatum, & etiam alterabile diſtans, non tamen ſemper alterat medium, & extremum ad eandem qualitatem, ut patet de obiectis ſenſuum quæ alterant medium, & etiam ipſos ſenſus, non tamen ad eandem qualitatem, nam ſenſibile alterat ſenſum ad ſenſationem, & non alterat medium ad eandem, ut piſcis detentus in rete alterat manum piſcatoris

Ad ſecundam rationem.

Aliud dubium. alterando rete non ad eandem qualitatem, ſed ad aliam. Sed dubium eſt utrum alterans diſtans ab alterato dicatur alterãs ſolum propter hoc, quia alterat alterans, ſcilicet, illud quod proximo alterat, ſic quod alterans diſtans alteret medium, & ſolum medium ſic alteratum alteret alteratum diſtans a primo alterante, aut alterans diſtans dicitur alterans uere, & proprie ſic quod ipſum, & medium ſimul alterent diſtans

Ad dubiũ a primo alterante. Ad hoc dubium uidetur eſſe dicendum quod alterans diſtans una cum medio uere, & proprie alterant alterabile remotum quod diſtat a primo alterante per medium alteratum, & non ſolum medium alterat extremum propriæ, uerbi gratia. In alteratione ferri a magnete magnes & medium alterant ferrum, & non ſolum alteratum a magnete alterat ferrum, quia tunc remota magnete medio exiſtẽte diſpoſito, ſic diſponitur in pręſentia magnetis ferrum quod alteraretur eo modo ſicut alteraretur in pręſentia magnetis, quod eſt falſum, quia tunc abſente magnete, ferrum moueretur localiter, & non magis ad unam differentiam poſitionis quam ad aliam: igitur moueretur ad omnem differentiam poſitionis, & ſic moueretur motibus contrarijs, quod eſt impoſſibile. Et ſi diceretur quod medium non poteſt manere in conſimili diſpoſitione abſente magnete, & ipſa præſente. Adhuc uidetur quod ratio ſtet, quia poſſibile eſt, ꝙ per imaginationem medium maneat in eadem diſpoſitione in præſentia, & in abſentia magnetis, ſed non eſt poſſibile per imaginationem quod ferrum ſimul moueatur motibus contrarijs, quod tamen ſequitur ſi medium eſſet totum alterans ferrum, & ex poſſibili ſecundum imaginationem non ſequitur impoſſibile ſecundum imaginationem, quod tamen ſequeretur ſi medium eſſet totum alterans. ergo medium non eſt præciſa cauſa, & totalis propriæ alterationis. Item, aliquis exiſtens in aqua calefacta a ſole magis calefit in præſentia ſolis quam calefieret in abſentia ſolis aqua remanente æqualiter calefacta ſicut fuit præſente ſole, quod non eſſet niſi tam aqua quam ſol alterarent, & non ſolum aqua. Itẽ radio ſolis intrãte per feneſtram domus, aliqua pars pfectius & intenſius illuminatur, ſcilicet, pars interior domus quæ directe opponitur feneſtrę, inter quam partem, & ſolem non eſt paries medius. pars domus immediata radio: inter quam & ſolẽ eſt paries medius, ut patet ad ſenſum, qđ nõ eſſet ſi ſolus radius cauſaret lumen in domo, quia pars interior domus directe oppoſita feneſtræ, & pars immediata radio non directe oppoſita feneſtræ ſunt æquæ diſpoſitæ ad receptionem luminis, & ſunt æquę propinquę radio illuminanti utramque, & non eſt maius impedimẽtum ex una parte quam in alia, igitur ſi ſolus radius cauſaret lumen æquę intenſę illuminaret omnem partem domus æqualiter diſpoſitam, & approximatam, quod non eſt uerum: ut patet ad ſenſum. ergo non ſolus radius illuminat partes domus, ſed radius, & ſol ſimul illuminant partes domus. Iſta ratio fundatur ſuper illam propoſitionem, uidelicet, quod idem agens ſufficiens ad totale æqualiter approximatum diuerſis paſſiuis eodem modo diſpoſitis cauſat in eis æqualẽ, & æque intenſum effectum, cum igitur radius ſolis ſic intrans per feneſtram nõ cauſet æque intenſum effectum in omni parte medij æque

A diſpoſita ei æqualiter approximata patet, quod radius non eſt cauſa totalis illuminationis medij, ſed radius cum ſole, & ſic multum diſtans ſol ab aliquo poteſt agere in illud immediate, & non dico immediate ſecundum ſitum, ſed immediate ſecundum cauſalitatem: quare, &c.

Quod augetur, & id quod auget eodem modo ſe habent. Accretio namque quædam additio eſt. Quare ſimul ſunt quod auget, & quod augetur. Et in diminutione eodem modo. Cauſa namque decretionis ablatio quædam eſt. Patet igitur nihil eſſe medium inter id quod vltimum mouet, & id ꝙ primo mouetur.

Et quod augetur, & augens. Appoſitio enim quędam eſt augmentum. Quare ſimul ſunt, & quod augetur, & augens, & decrementum. Decrementi enim cauſa eſt ablatio quędam. Manifeſtum igitur, quòd mouentis ultimi, & moti primi nullum eſt medium, ſecundum me-
B *dium mouentis, & eius quod mouetur.*

HÆc eſt tertia pars ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua declaratur tertia pars maioris principalis demonſtrationis, uidelicet, quod in omni motu augmentationis, & diminutionis mouens proximum, & motum ſunt ſimul, & hæc eſt octaua concluſio de annexis, quæ probatur ſic. Augmentum eſt quædam appoſitio, ſed inter illud quod additur, & illud cui additur nullum eſt medium. ergo inter augens, & illud quod augetur nullum eſt medium, & per conſequens augens, & illud quod auget ſunt ſimul. igitur in omni motu augmentationis mouens proximum, & motum ſunt ſimul. Similiter decrementum eſt quædam ablatio, ſed inter illud quod aufertur, & illud a quo aufertur nullum eſt medium. ergo in motu decrementi ſiue diminutionis inter mouens, & motum nullum eſt medium. Ex omnibus igitur his phyloſophus concludit concluſionem principalem huius capituli, uidelicet, quod inter mouens proximum, & primum motum ab eo nullum eſt medium, & hoc eſt principale intentum in hoc capitulo. Sed

8. cõcluſio de annexis.

Dubium.

C circa hanc rationem phyloſophi per quam rationem phyloſophus probat quod in motu augmentationis, & diminutionis nullum eſt medium inter mouens, & motum eſt dubium. nam ratio phyloſophi ſolum accipit, quod inter illud quod additur, & illud cui additur, & inter illud quod aufertur, & illud a quo aufertur nullum eſt medium, ſed per hoc non uidetur probare quod inter mouens, & motum nullum eſt medium: quoniam in motu augmentationis illud quod additur aucto non eſt mouens: ideo anima uegetatiua, & calor naturalis mouent in augmentatione, ut patet ſecũdo de anima, ſed nec in diminutione eſt mouens illud quod aufertur a diminuto. igitur ratio phyloſophi hoc non concludit, quod inter mouens, & motum in iſtis motibus nullum eſt medium. Dicendum quod in motu augmentationis illud ꝙ additur alteratur ab eo cui immediate additur, quia aliter alimentũ non poſſet conuerti in naturã aliti, & ſic alimẽtum quod additur eſt alteratum, & illa pars aliti cui alimẽtum additur eſt proximum alterans, ſed inter alterans proximum, & alteratum nullum eſt medium, & ideo per hoc quod illud quod additur eſt ſimul cum eo cui additur ſatis habe-
D tur quod in motu augmentationis proximum mouens, & proximum motum ſunt ſimul. Et eodem modo poteſt ſaluari ꝙ in diminutione mouens, & motum ſunt ſimul, quia illud ꝙ aufertur a diminuto alteratur, & in alteratione mouens, & motum ſunt ſimul, ideo in diminutione oportet, quod mouens, & motum ſimul ſint, ut prius probatur: quare, &c.

Solutio.

Deinceps autem uniuerſa quæ alterantur a ſenſibilibus, alterari, & eorum alterationem eſſe duntaxat quæ per ſe ab hiſce pati dicuntur, per hæc contemplemur oportet.

Quoniam autem quę alterantur, alterantur omnia a ſenſibilibus, & ſolum horum alteratio eſt, quęcunque ſecundum ſe dicuntur pati ab his, ex his conſiderabimus. Tex. c. 14.

IStud eſt ſecundum capitulum huius tractatus in quo phyloſophus oſtendit, quòd ſolum ad qualitates ſenſibiles ſit per ſe alteratio, & continet quatuor partes principales,

les, qnia in prima phyloſophus proponit intentionem ſuam. In ſecunda ibi[Aliotum enim maxime]probat quod ad ea q̃ ſunt de quarta ſpecie qualitatis non eſt per ſe alteratio. In tertia ibi[Neqoe in habentibus, &c.]oſtenditur, quòd ad ea quæ ſunt in prima ſpecie qualitatis non eſt per ſe alteratio. In quarta ibi [Manifeſtum igitur eſt.] concludit phyloſophus ex præcedentibus concluſionem principaliter intentã in hoc capitulo. In prima igitur parte principali huius capi. phyloſophus ponit intentionem ſuam dicens, quod ex ſequẽtibus conſiderandum eſt quod omnia quæ alterantur, alterantur ſecundum qualitates ſenſibiles, & per conſequens illis ſolum competit per ſe alterari quæ per ſe patiuntur a qualitatibus ſenſibus, unde Comm. dicit ſic. Conſiderandum eſt utrũ motus alterationis inueniatur in omnibus qualitatibus ſenſibilibus aut in quibuſdã, & dicit ꝙ eſt manifeſtum ꝙ illa alteratio inuenitur in prima contrarietate quæ eſt in actu, uidelicet, in frigiditate, caliditate, homiditate, & ſiccitate, & ſimiliter uidetur eſſe in qualitatibus ſequentibus illas ut in duritie, mollitie, tamen eſt primo in qualitatibus primis. Secundo uero in iſtis mediantibus primis, & ſimiliter eſt in guſtu, in ſonis autem uidetur quod alteratio eſt in graui, & leui modo æquiuoco cum iſtis, cum ſonos ſit paſſio facta ab aere a percuſſione corporum, in olfatibus autem quædam qualitates uariatæ ſunt, ſed contraria latent in eis, ut dictũ eſt in libro de anima, & cum ita ſit cum dixit. Et aliter alterãtur a ſenſibilibus, intelligẽdũ eſt ab omnib⁹ ſenſibilibus: ſed ſi intellexerimus uniuerſalitatẽ ſui. Si ãt excipiemus ſonos, & ſequitur ꝙ manifeſtum eſt ꝙ motus alterationis iſtius generis eſt tm̃ de prædicamẽto qualitatis. Vnde ex his põt

Primũ notandum. tria notari ſecundum Comm. primum eſt quòd phyloſophus non loquitur hic niſi de alteratione corruptiua quæ eſt a qualitate contraria in qualitatem contrariam. Secundum eſt ꝙ

Secũdum notãdum. huiuſmodi alteratio de qua hic loquitur eſt primo inter primas qualitates tangibiles q̃ ſunt caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas. Secundario uero eſt inter contraria tangibilia quę ſequũtur qualitates primas ut ſunt mollities, & durities.

Tertium notãdum. Tertium eſt quod inter qualitates contrarias ſenſibiles ab alijs ſenſibilibus, ut ſunt color, & odor, eſt alteratum, ſed non primo, ſed mediantibus primis qualitatibus, & non eſt inſtantia in aliquibus qualitatibus per ſe ſenſibilibus, niſi ſit in ſonis quæ percipiũtur ab auditu: quoniam in omnibus his qualitatibus per ſe ſenſibilibus eſt alteratio præterquam in ſenſibilibus ab auditu, ueruntamen utrum ſit inſtantia in illis uel non: Comm. non determinat hoc. Notandum quòd inter qualitates alias a primis qualitatibus ſenſibilibus eſt alteratio p ſe, licet non primo, quia alteratio inter iſtas qualitates ſecundas eſt per ſe alteratio in contrarium, & non eſt ſic de qualitatibus de prima ſpecie qualitatis ut patet.

Maxime namque quiſpiam in figuris formis, atq. habitibus, & horum deiectionibus, acquiſitioonibuſve alterationem eſſe exiſtimabit. Videtur enim io his alteratio eſſe. Verum oon eſt, ſed cum quædam alterantur, hæc fiunt. Cum denſatur inquam, aut rareſit, aut caleſit, aut frigeſit materies ipſa. Sed alteratio ooo eſt.

Tex. c. 15. *Aliorum enim maxime utique quis exiſtimabit in figuris, & tranſlationibus, & habitudinibus, & eorum remotionibus, & acceptionibus, uidetur enim eſſe quòd alterationis. Non eſt autem neque in his ſed fiunt hæc cum quædam alterantur, denſata enim aut rarefacta, aut cum fiat calida, aut frigida materia, alteratio autem non eſt.*

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua declaratur quod in his quæ ſũt de quarta ſpecie qualitatis non eſt per ſe alteratio. Vnde in tota iſta parte, & in parte ſequenti oſtendit phyloſophus quod ſolum ſecundum qualitates ſenſibiles de tertia ſpecie qualitatis eſt per

Quinta concluſio huius libri. ſe alteratio, & hęc eſt qninta concluſio principalis huius libri, & quia hæc concluſio eſt quædam excluſiua cuius exponentem affirmatiuam phyloſophus hic ſupponit tãquam manifeſtam, ſcilicet, quod qualitates de tertia ſpecie qualitatis eſt per ſe alteratio, ideo phyloſophus oſtendit hic ſolum exponentem negatiuam, unde probatio concluſionis principa-

A lis poteſt ſic formari, ſecundum qualitates de tertia ſpeciẽ qualitatis eſt per ſe alteratio, & ſecundum nullas qualitates de alijs ſpeciebus qoalitatis eſt per ſe alteratio. ergo ſolũ ſm qualitates ſenſibiles de tertia ſpecie qualitatis eſt per ſe alteratio: conſequentia tenet, qoia arguitur ab exponentibus ad expoſitam. Primam uero partem antecedentis, ideſt exponentem affirmatiuam phyloſophus ſupponit tanquam manifeſtã, uidelicet, quòd ad qualitates ſenſibiles de tertia ſpecie qualitatis eſt per ſe alteratio, alteram autem partem probat, ideſt exponentem negatiuam, uidelicet, quod ſecundum nulla qualitates a qualitatibus de tertia ſpecie qualitatis eſt per ſe alteratio, & quia de qualitatibus de ſecunda ſpecie qualitatis eſt manifeſtum quod ad illas non eſt per ſe alteratio, quia naturalis potentia uel impotentia quę ſunt de ſecunda ſpecie qualitatis conſequuntur formam ſubſtantialem: nec habent fieri ſucceſſiue circa idem eos in actu, ideo phyloſophus hoc ſupponens non facit mentionem de his quæ in ſecunda ſpecie qualitatis, ſed ſolom probat, quod ad qualitates quæ ſunt de prima, & quarta ſpecie qualitatis non eſt per ſe alteratio. Vnde hæc in ſecunda parte principali huius capituli phyloſo

B phus probat, quod ad qualitatem de quarta ſpeciẽ qualitatis cuiuſmodi ſunt forma, & figura non eſt per ſe alteratio, de q. bus tamen maxime uidetur, quod ad illas ſit per ſe alteratio, nam ad uerſioues, & remotiones earum uidetur eſſe per ſe alteratio, ſed, quod ad qualitates de quarta ſpecie qualitatis nõ ſit per ſe alteratio probat phyloſophus, & hæc eſt octaua concluſio de annexis quæ tripliciter probatur, & ſecundum hoc hæc pars continet tres particulas. Secunda ibi[Ex qoo quidẽ &c.] Tertia ibi[Amplius, & aliter.]In prima igitur particula huius partis probatur illa concluſio ſic. ad illas qualitates q̃ ſolum acquiruntur per tranſmutationes ad alias qualitates non eſt per ſe alteratio, ut patet de ſe, ſed qualitates de quarta ſpecie qualitatis acquirunt ſolum per tranſmutationem factam ad illas qualitates, ni per alterationem ad qualitates primas. ergo ad qualitates de quarta ſpecie qualitatis, ut ſunt forma, & figura non eſt per ſe alteratio: maior eſt manifeſta, & minor declaratur declaratione exemplari, nam cum materia ſubiecta iſtis qualitatibus, uidelicet formæ, & figuræ condenſatur aut rareſit uel frigeſit, ſiue caleſit, fit mutatio ad formam, & figuram de quarta ſpecie qualitatis. Notandum ſecun-

C dum expoſitores hæc quod forma, & figura ſic differunt: quoniam figura importat determinationem qualitatis: quoniam figura eſt illa quæ termino, uel terminis clauditur ſiue comprehenditur: figura enim reperitur, tam in rebus artificialibus, q̃ in rebus naturalibus, ſed figura de qua hic loquitur phyloſophus eſt forma rei artificialis dans eſſe ſpecificum artificiato, ut eſt forma accidentalis: quoniam formæ artificiorum ſunt accidentia. Notanda ſunt hæc duo ſecundum Comm. Primo eſt notandum quod generatio formarum, & figurarum ſequitur alterationem materiæ, quando materia condenſatur aut rareſit ſecundum dicentes, quod raritas, & denſitas ſunt cauſa generationis, & corruptionis, aut quando caleſit, & etiam in frigidatur ſecundum quod eſt uerum in ſe. Secundo eſt notãdum ſecundum Comm. quod raritas, & denſitas ſecundum ꝙ ſunt qualitates conſequentes calidũ, & frigidũ, hæc Cõ. Intellige ꝙ rarum, & denſum uno modo poſſunt dici qualitates, alio modo propoſitiones, ut patet ex libro prædicamẽtorum.

Notabile.

Primũ notandum.

Secũdum notãdum.

Noo eoim ſtatuæ formam nomine dicimus eius ex quo forma eſt orta, oec eius etiam ex quo eſt py-

D ramidis, aut lecticæ figura pyramidem, aut lecticam, ſed deoominantes, aliud æneum, aliud terreum, aliud ligoeum appellamus. At id quod alteratur dicimus. Ipſum eoim æs humidum eſſe dicimos, aut calidum, aut durum. Et oon ſolum hoc pacto, ſed etiam ipſum humidum, atque calidum eſſe dicimus æs, affectus nomine materiam nuncupantes. Cum igitur id quidem ex quo eſt forma, & figura, & id quod eſt ortum figurarum oomine ooo dicatur. Id uero quod alteratur nomine dicatur affectuum, patet alterationem in ſolis ſeoſibilibus eſſe.

Et quo quidem enim eſt forma ſtatuę, non dicimus formam, neque ex quo figura pyramidis eſt, aut lecti, ſed denominationes ſuat hoc quidem aneum, illud uero cæreum, a-

lıud

liud autem ligneum. Quod autem alteratur æs dicimus. A *Aes quidem enim humidū eſſe dicimus, aut forte, aut calidum. Et non ſolum ſic, ſed humidum, & calidum æs æqualiter dicentes paſſioni materiam. Quoniam igitur ex quo quidem forma, & figura, & quod factum eſt æquiuoce non dicuntur cum figuris, quæ eſt ex illo ſunt, quæ autem alterantur, cum paſſionibus æquiuoce dicuntur, manifeſtum quòd in ſolum ſenſibilibus alteratio eſt.*

Secunda ratio. HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur ſecunda ratio quæ talis eſt. Illa ex quibus fiunt formæ & figuræ de quarta ſpecie qualitatis non communicant in nomine cum formis & figuris, ſed illa quæ alterantur cõmunicant in nomine cum qualitatibus ſecundum quas alterantur. ergo illa quæ alterantur non alterantur ſecundum formas & figuras, & per conſequens ad formas & figuras de quarta ſpecie qualitatis non eſt per ſe alteratio: maior declaratur: quoniam cum de ære fit idolum non dicimus, quòd æs eſt idolum, & cum ex ligno fit lectus non dicimus quod lignum eſt lectus, B quamuis dicamus, quòd lectus eſt ligneus. Vnde forma & figura de quarta ſpecie qualitatis non prædicantur de ſubiecto ex quo fiunt, nec in concreto, nec in abſtracto, quamuis ſubiectum prædicetur de eis in concreto: ut lectus eſt ligneus: idolum eſt æreum, & ſic patet maior, uidelicet, quòd qualitates in quarta ſpecie qualitatis non prædicantur de ſubiectis ex quibus fiunt. minor autem patet: quia illæ qualitates ad quas eſt per ſe alteratio prædicantur in cõcreto de ſuis ſubiectis, nam quia ad caliditatem, & frigiditatem eſt per ſe alteratio: ideo dicimus quòd illud quod alteratur in fine alterationis eſt calidum aut frigidum, & ſic qualitates ad quas eſt per ſe alteratio prædicantur denominatiue de ſuis ſubiectis: quod tamen non accidit in qualitatibus de quarta ſpecie qualitatis. Dubium primum. Sed dubitatur; quia ſicut eſt in illis de tertia ſpecie qualitatis quòd forma ad quam eſt alteratio non prædicatur de ſubiecto in abſtracto: ſed in concreto: quoniam ſi ligni fiat album, hoc non eſt uera in abſtracto: lignum eſt albedo: ſed hæc eſt uera in concreto, ſcilicet, lignum eſt album: & ſic eſt de illis de quarta ſpecie qualitatis: quia non prædicantur de ſuis ſubiectis in abſtracto, ſed in concreto: quamuis enim hæc C ſit falſa, æs eſt figura: tamen illa eſt uera, æs eſt figuratum: & ſic non eſt diuerſis quantum ad hoc inter qualitates de tertia ſpecie qualitatis, & de quarta, quia utraque prædicatur in Secundū. concreto de ſuo ſubiecto, & non in abſtracto. Item ſi aliquæ qualitates de quarta ſpecie qualitatis non prædicantur de ſuo ſubiecto hoc non eſſet, niſi propter penuriam nominū, ideſt, quia non habent denominatiua, ſi tamen haberent nomina denominatiua illa prædicarentur de ſubſtantiis illarum qualitatum. Iſta igitur diuerſitas non eſt niſi in modo loquendi, & ſic uidetur, quod illa ratio fundetur in aliquo reali, & per conſequens non concludit rationabiliter. Ad primū Concretū eſt duplex. Dicendum eſt igitur, ut mihi uidetur quod concretum eſt duplex, ſcilicet, quoddam proximum, & quoddam remotum. In illis ad quæ eſt per ſe alteratio concretum proximum qualitatis ad quam eſt alteratio prædicatur de ſubiecto alterationis, ſicut album eſt proximum concretum huiuſmodi abſtracti, quod eſt albedo, & illud concretum prædicatur de ſubiecto tranſmutato ad albedinem per alterationem: quoniam illa eſt uera, lignum eſt album, ſed in illis quæ ſunt in quarta ſpe D cie qualitatis concretum proximum non prædicatur de ſubiecto illarum qualitatum, ſed concretum remotum formæ, & figuræ bene prædicatur de ſuis ſubiectis, ut formatum & figuratum uere prædicantur de his quæ ſunt tranſmutata ad Replica. formam, uel ad figuram. Et ſi dicatur quòd illa nomina, uidelicet, lectus & ſtatua ſunt abſtracta, & alia nomina quę ſunt abſtracta non prædicantur de ſubiectis formatum & figuratum, ideo phyloſophus uult, quòd ad formam & figuram nō ſit per ſe alteratio, ſed idem accidit in illis, quæ ſunt de tertia ſpecie qualitatis: quoniam in illis nomina abſtracta formarum non prædicantur de ſubiectis formarum: quoniam iſta eſt falſa: lignum eſt albedo, ſicut illa, lignum eſt lectus, per eandem igitur rationem ad qualitates de tertia ſpecie qualitatis non eſſet per ſe alteratio, cuius contrarium dicit phyloſophus hic. Ad replicam. Ad illud eſt dicendum, ut mihi uidetur quòd omne nomen ſignificans compoſitionem ex materia & forma, uel ex materiali & formali eſt nomen concretum, & nomen ſignificans formam tantum eſt nomen abſtractum, & concretorum quoddam eſt concretum proximum, ut nomē A ſignificans præciſe compoſitum ex materia & forma, ſiue illa forma ſit ſubſtantialis, ſiue accidentalis: & concretum remotum non ſolum ſignificat compoſitionem ex materia & forma, ſed etiam ſignificat uel connotat aliquam aliam cauſam à materia, & forma, uel rem alterius prædicamenti, uerbi gratia, hæc nomina homo, animal, aſinus, & ſic de alijs nominibus ſubiectæ ſignificant ſubiectam compoſitam præciſe, & hæc nomina lectus, domus, & ſic de alijs ſignificant præciſe compoſita ex materia, & forma, ſed hæc nomina humanatum domiſicatus, ultra materiam, & formam important aliam cauſam effectiuam: quoniam cum dicitur domiſicatum eſt ſignatum, ſignificatur quod domus eſt facta, dico igitur quod illa nomina lectus, domus, ſtatua, & ſic de ſimilibus ſunt concreta prima ſeu proxima, & in illis in quibus eſt per ſe alteratio proximum concretum prædicatur de ſubiecto formæ, quod non contingit in illis quæ ſunt de quarta ſpecie qualitatis. Ad ſecundum. Sciendum quod concreta proxima ſubiectæ, & qualitati de quarta ſpecie qualitatis non prædicantur uere de ſuis materiebus: quoniam illa eſt falſa, materia hominis eſt homo, & hæc ſimiliter, corpus hominis eſt homo, & etiam illa eſt falſa cuprum eſt ſtatua, lignum eſt lectus, lapides, & ligna ſunt do- B mus, & ſic de alijs, iſta enim dicuntur concreta, quia concernunt ſuppoſita, ideſt indiuidua per ſe exiſtentia, ſed concreta proxima aliorum accidentium uere prædicantur de ſuis materiebus propinquis: quoniam iſta eſt uera lignum eſt album, quantum, ſimile, & ſic de alijs concretis aliorum prædicamentorum, quædam enim concreta concernunt ſua ſuppoſita, hoc eſt indiuidua per ſe exiſtentia, & quædam concernūt materiam, ſic quod ueræ prædicantur de ſua materia, & ſuppoſitant pro ea. Vnde ſciendum quod quidam dicunt propter hoc formæ, & figuræ non communicant in nomine cum ſubiectis formarum, & figuratum, ſed communicant in eſſe cum ſubiectis formarum, & figurarum, quia non ſunt aliæ res a ſuis ſubiectis, ſed ſecundum ueritatem iſti contradicunt ſibiipſis, quia ſi ſint eædem res cum ſuis ſubiectis communicāt in eodem nomine cum ſuis ſubiectis: quoniam ſi lectus ſit idē quod lignum, & non dicat aliam rem a ligno, tunc illa eſt uera, lignum eſt lectus, quia ſi lignum non eſt lectus, & lignum eſt, & lectus eſt, igitur lignum non eſt aliud a lecto, & per conſequens, eſt alia res a lecto.

C Pręterea abſurdū eſt & alio mō dicere. Dicere nāque hominem alteratum eſſe, uel domum ſumpto fine, ridiculum eſt. Si perfectionem domus aut parietes, aut tegulam alterationem eſſe dixerimus, & ſi cum parietibus domus clauditur, aut tegitur, ipſam dixerimus alterari. Patet autem alterationem in hiſce non eſſe quę generantur, atqui nec in habitibus alteratio eſt.

Amplius & aliter dicere inconueniens eſt. Dicere enim hominem alteratum eſſe, aut domum accipientem finem ridiculum eſt, ſi perfectionem domus tectionem, aut laterationem dicimus alterationem eſſe, domo autem laterata, aut cooperta alterari domum. Manifeſtum autem eſt, quia quod eſt alterationis, non eſt in his quæ ſunt. Tex. c.16. Tex.c.17.

D Tertia rō. HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur tertia ratio probans quod ad illa quæ ſunt de quarta ſpecie qualitatis non eſt per ſe alteratio, & ratio eſt illa, ſi ad qualitates de quarta ſpecie qualitatis eſſet per ſe alteratio, tunc res alteraretur quando reciperet qualitatem de quarta ſpecie qualitatis, ſcilicet quādo acquireret formā uel figurā, conſequētia patet de ſe, quia quando ſubiectū acquirit aliq̃ qualitatē, ad quā eſt per ſe alteratio, tunc ſubiectū alterat̄, quia tranſmutatur tranſmutatione quæ eſt alteratio, falſitas conſequentis patet, quia qn̄ res perficitur, & generatur acquirit qualitatem quæ eſt de quarta ſpecie qualitatis: qm̄ quādo domus perficitur, & generatur, manifeſtum eſt quod acquirit nouam formam, & nouam figuram, ſed hoc eſt falſum, quia quando res generat̄, & pficit̄ alterat̄. Ridiculum.n. eſt dicere aliquid alterari quando perficitur, & generatur, hoc igitur conſequens eſt falſum, quia res alterat̄ quando acquirit qualitatem de quarta ſpecie qualitatis, & per conſequens ad qualitatem de quarta ſpecie qualitatis non eſt per ſe alteratio. Vnde Comm. format hanc rationem ſic. In al-

tera-

teratiooe maner idem ſubiectum ens in actu in principio alterationis, & in fine ſed in acquiſitione formæ, & figuræ de quarta ſpecie qualitatis ooo manet idem ſubiectum in principio illius tranſmutationis, & in fine. ergo trãſmutatio quæ eſt ad formam oel figuram de quarta ſpecie qualitatis non eſt alteratio, maior paret de ſe, & minor probatur, quia quando generatur domos, domus acquirit nouam formam, & oooam figuram, ſed in generatiooe domus non maoer idem ſubiectũ in actu in principio generationis, & in fine, quia in fine addit aliquam res noua quæ eſt pars ſubiecti ut coopertorium, oc tegulæ, uel aliquid huiuſmodi. Sciendum tamen quod illa ratio non eſt generalis in ooini acquiſitione figuræ, quia ſuſtentatur ſop hoc, otdelicet, quia noo manet idem ſubiectum in principio illius tranſmutationis, & io fine, quod non eſt oniuerſaliter uerũ, quia io tranſmutatione cerę de una figura ad aliam manet idem ſubiectum io acto in principio tranſmutationis, & in fioe, unde mihi uidetur quod illa ratio ſolum probet quod qñ fit traoſmutatio ad aliquam figuram naturalem alicui ſubiecto, & ioſeparabile ab eo, tunc illa tranſmutatio non eſt alteratio, quia tunc res alteraret quando perficeretur, & generaretur, quod nõ eſt uerum. Ideo uidetur mihi, ꝙ prima ratio quæ fundatur ſuper hoc quod qualitates de quarta ſpecie qualitatis ſolum acquiruntur per tranſmutationes per ſe ad alia cum hoc addito quod huiuſmodi tranſmutationes ſunt neceſſario a contrario in contrarium, eſt ratio ſoper quam phyloſophus hic fundatur, quare, &c.

Formatur a Comm. ſic.

Habitus enim uirtutes ac uitia ſunt. Virtus autẽ omnis, & uitium ad aliquid eſt, quemadmodum ſanitas temperatio quædam eſt calidorum, ac humidorũ, aut internorum, aut ad continens. Similiter, & pulchritudo, & robur ad aliquid ſunt. Sunt enim diſpoſitiones quędam eius quod præſtantiſsimum eſt, ad id quod eſt optimum. Atque id pręſtantiſsimum dico, quod conſeruat, ac circa ipſam naturam diſponit. Cum igitur virtutes quidem ac uitia ſint ex hiſce quę ſunt ad aliquid. Hæc autem generationes non ſunt, nec ipſorum ſit generatio, nec alteratio omnino, patet circa habitus alterationes non eſſe.

Neque in habitibus, habitus enim uirtutes, & malitiæ ſunt. Virtus autem omnis, & malitia ad aliquid ſunt, ſicut ſanitas quidem calidorum, & frigidorum menſuratio quædam eſt, aut eorum quæ ſunt infra, aut ad aliquid continẽs. Similiter autem, & pulchritudo, & macies ad aliquid sũt. Diſponens enim quędam perfecti ad optimum ſunt. Dico autem perfecti, quod ſanat, & diſpoſitum eſt circa naturam. Quoniam ergo uirtutes, & malitię ſunt ad aliquid, hæc autem neque generationes ſunt generatio ipſorum, neque alteratio omnino manifeſtum eſt, quòd non eſt omnino, quod eſt alterationis circa habitus.

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli, in qua phyloſophus oſtendit, quod ad illa quæ ſunt in prima ſpecie qualitatis oon eſt per ſe alteratio, & continet tres particulas, quia in prima oſtenditur ꝙ ad habitus, & ad diſpõnes corporis non eſt per ſe alteratio. In ſecunda ibi [Neque circa animæ uirtutes.] Oſtenditur quod ad habitus, & ad diſpoſitiones animæ quæ ſuot in parte appetitiua oon eſt alteratio. In tertia ibi [At uero neque, &c.] oſtẽditur ꝙ ad habitꝰ & diſpoſitiooes animæ quæ ſunt in parte intellectiua noo eſt per ſe alteratio. In prima igitur particula huius partis phyloſophus oſtendit quod ad habitus corporales non eſt per ſe alteratio, & hæc eſt nona concluſio de annexis, quæ probatur unico medio ſic. Ad illa quæ ſunt ad aliquid non eſt per ſe alteratio, ſed habitus corporales ſunt ad aliquid. ergo ad habitus corporales non eſt per ſe alteratio maior patet quinto huius, & minor declaratur ſic, habitus corporales ſunt uirtutes & malitiæ corporales, ſed uirtutes malitiæ ſunt ad aliquid. ergo habitus corporales ſunt ad aliquid Vnde per uirtutem corporalem phyloſophus intelligit habitum ſecundũ quem corpus beoe ſe haber, & operatur, ut patet de ſanitate, uirtus enim, cuiuſlibet rei habentis uirtutem eſt, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit, ut patet primo ethic. ſed econtrario eſt de malitia corporali, quia ipſa reddit corpus male in ſe diſpoſitum & ad operandum, ut pa-

Nona cõcluſio de annexis.

A tet de ægritudine. Quod autem uirtutes corporales, & malitiæ ſint ad aliquid declaratur exemplariter, quoniam ſan. as quæ eſt quædam uirtus corporalis eſt quædam commenſuratio calidorum, & frigidorum ſecundum debitam proportionem humorum adinuicem, & ad continens .i. ad totũ corpus quod contioet humores: uel ad aerem continentem, & illa commenſuratio: uel contemperatio humorum eſt ad aliqd, quia eadem commenſuratio: quæ eſſet ſanitas in leone non eſſe ſanitas in homine, ſed eius extinctio: quia humana natura non poſſet eam ſufferre. Similiter eadem commenſuratio humorum quæ eſt ſanitas in uno continente, ut in aliquo aere eſſet ęgritudo in alio continente: & ſic patet qđ huiuſmodi habitus ſunt ad aliquid: quia quod eſt abſolutum oon eſt unum in uno, & aliud in alio, ſed ſemper idem in quocũque inueoitur. Similiter pulchritudo, & macies ſunt ad aliquid: quia ſunt diſpoſitiones illius, qđ eſt perfectum per comparationẽ ad optimum: quod exponitur dupliciter. Vno modo intelligendo per optimum aliquod extrinſecum, ut qđ pulchrum dicatur per cõparationem ad pulcherrimum, & ſanum dicatur per comparationem ad ſaniſſimum. Alio modo

B per optimum poteſt intelligi finis, qui eſt proprie operatio, nam ex hoc huiuſmodi operationes dicuntur uirtutes: quia bonum faciont habentem, & opus eius booum reddunt. Sic igitur patet qđ habitus corporales ſunt ad aliquid, & ideo ad illos non eſt per ſe alteratio. Vnde Commen. format illã rationem ſic, & in prima figura. In prædicamento de ad aliquid non eſt alteratio, nec eſt tranſmutatio: neque generatio: ut declaratum eſt in quinto huius, ſed formæ corporales ſunt ad aliquid, ergo. Sed dubitatur hic .ſ. an illa quæ ſunt in tertia ſpecie qualitatis ſunt ad aliquid: & uidetur qđ non, quia generis abſoluti ſunt ſpecies abſolutę: ſed qualitas eſt genus abſolutum, ergo quęlibet ſpecies eius eſt res abſoluta: ſed abſolutum oon eſt ad aliquid, ergo. Item impoſſibile eſt idem eſſe in diuerſis prædicamentis, ſed in illa, quæ ſunt in prima ſpecie qualitatis ſunt in prædicamento qualitatis: ut manifeſtum eſt, ergo noo ſunt in prædicamento relationis, & per conſequens non ſunt ad aliquid: maior patet, quia ſi idem eſſet in diuerſis prædicamentis, ut in pdicamento qualitatis, & relationis: illud ſuſciperet prędicationem utriuſq. ſit igitur a, unum iodiuiduum quod ſit in prædicamẽto qualitatis & relationis, tunc illa eſſet uera a, eſt qualitas: & ſimiliter illa a, eſt impoſſibilis: quia per phyloſophum. primo po-

Dubium primum.

Secũdũ.

C ſte. omnis negatiua eſt immediata in qua unum genus generaliſſimum negatur ab alio, iſta igitur eſt uera, nulla relatio eſt qualitas, ergo ſua contradictoria eſt falſa, uidelicet, relatio eſt qualitas, ergo falſum eſt dicere quod a, eſt qualitas, & qđ a, eſt relatio. Sed in contrarium uidetur hic phyloſophus. Dicendum quod pp rationes dictas impoſſibile eſt idẽ eſſe per ſe in diuerſis prædicamentis, tanquam ſpecies uel indiuiduum illorum geoerum. Sciendum tamen qđ aliquid dicit eſſe ad aliquid tripliciter, uel quia ad ipſum neceſſario ſequitur relatio, uerbi gratia, ad qualitatem, quæ eſt ſcientia neceſſario ſequitur relatio, quæ eſt ad ſcibile, & tale non eſt ad aliquid ſecundum eſſe, ſed ſolum ſecundum dici: nec hoc omnẽ relatio prædicatur de illo. Alio modo illud dicitur eſſe ad aliquid: quod ſm illud quod eſt ad aliquid eſt, & ſic paternitas & filiatio & aliæ per ſe relationes ſunt per ſe in genere relationis, & nullo modo ſuſcipiunt prædicationem qualitatis. tertio modo illud dicitur eſſe ad aliquid quod eſt aggregatum ex relatione, & ſuo fundamento, ut aggregatum ex qualitate & relatiooe, uerbi gratia, ſanitas eſt proportio, uel commen-

Ad primũ

D ſuratio qualitatum ſuarum aggregatarum, ergo ex illa commenſuratione, & qualitate commenſurante, & qualitatibus commenſuratis eſt aggregatum ex qualitate & relatione. Similiter album & ſimile dicit aggregatum ex qualitate & relatione, quia ex albedine, & ſimilitudine. Dico igitur ꝙ huiuſmodi aggregata oon ſunt per ſe: & eſſentialiter in aliquo determinato genere ſecundum Aui. ſed dicitur eſſe in diuerſis generibus ratiooe illarum partium: quia ratione materiæ quæ eſt fundamentum dñr eſſe in genere qualitatis, & ratione formæ, id eſt, ratione relationis dicuntur eſſe in prædicamento relationis. Dico ergo ꝙ phyloſophus hic pbando, ꝙ ad ea quæ ſunt in prima ſpecie qualitatis non eſt alteratio, intelligit huiuſmodi aggregata; quæ ratione materiæ ſunt in genere qualitatis, & ratione formæ ſunt in genere relationis. Et ꝙ phyloſophus loquatur de huiuſmodi aggregato apparet, quia omnis motus, & omnis generatio per ſe terminatur ad compoſitionem, ut probat phyloſophus 7. meta. & ad quædam compoſita per ſe terminantur motus, & ad quædam non, ideo phyloſophus hic declarat ad quæ compoſita

Ad ſcdm.

de

de genere qualitatis non eſt alteratio oſtendendo q ad compoſita ex qualitate & relatione non eſt alteratio per ſe. Dico igitur q habitus & diſpoſitiones corporis, & animæ, ad quas non eſt motus ſecundum phyloſophum ſunt aggregata ex qualitate & relatione,& nec ſunt qualitates, nec relationes,ſunt tamen in utroque prædicamento,ſed ratione ſuarum partium.Si uero inuenitur ab aliquo auctore q iſta ſint qualitates ſiue relationes. Dico quod tales propoſitiones nõ ſunt ueræ de uirtute ſermonis , ſed tamen admittuntur ex uſu loquendi,unde in talibus eſt prædicatio rationne partis, uel partium quoniam cum dicitur quod talis habitus eſt qualitas illa eſt prædicatio materialis , & intellectus auctoris eſt hic dicentis, quòd talis habitus habet qualitatem pro materia,& cum dicitur quod talis habitus eſt relatio , admittitur ſecundum iſtum intellectum,quòd talis habitus habet relationem pro ſua forma.

Dubium. Sed dubitatur,an ex commixtione qualitatum primarum reſultet aliqua qualitas ex eis, quæ dicatur ſanitas,uel immediatum fundamentum relationis , probabiliter poteſt dici,quod non:quia ſanitas immediate reſultat ex debita proportione primarum qualitatum in comparatione ad animal,nam poſitis iſtis qualitatibus ſub debita proportione conueniente animali,ſine omni alia re abſoluta ſuper addita eſt animal ſanũ,& ſic eſt de pulchritudine: quoniã poſito q corpus hẽat quantitatem conuenientem, & colorẽ, & figuram conuenientes,& ſic de alijs,ſine omni alia re abſoluta addita erit animal pulchrum, & ſic pulchritudo non eſt qualitas abſoluta,nec requirit aliquam qualitatem reſultantem ex proportione prædictorum,ſcilicet, quãtitatis,figuræ, coloris,&c.Et ſi dicatur quod per illam rationẽ , nec ſanitas, nec pulchritudo dicunt aliquam rem aliam ab illis abſolutis prædictis ſub certa proportione cum ſine omni alia re ſuper addita ponuntur ſanitas, & pulchritudo , quod non eſſet uerum ſi eſſent res aliæ a rebus abſolutis.

Solutio. Dicẽdum quod impoſſibile eſt ponere huiuſmodi abſoluta commenſurata, niſi ponatur huiuſmodi commenſuratio quæ eſt relatio, ſicut impoſſibile eſt ponere duo alba ſine ſimilitudine, quæ tamen eſt res alia a rebus albis,ſicut ponit doctrina communis.

Tex.c.18. At vero neque circa virtutes animi vitiaque alterationes eſſe uidentur. Virtus namque perfectio quædam eſt.Vnumquodque enim maxime tum eſt perfectum cum propriam virtutem eſt conſecutum , & maxime ſecundum naturam.Sicut circulus tunc maxime ſecundũ naturá eſt,quádo maxime circulus eſt.

Neque itaque circa animæ uirtutes,& malitias. Virtus enim quædam perfectio eſt.Vnumquodque enim tunc maxime perfectum eſt,cum attingit propriæ uirtuti , & tunc eſt maxime ſecundum naturam , ut circulus tunc maxime ſecundum naturam eſt cum maxime circulus ſit.

Hæc eſt ſecunda pars tertiæ partis principalis huius capituli,i qua declaratur quod ad habitus morales qui ſunt in parte animæ appetitiuæ non eſt per ſe alteratio,& hæc eſt decima concluſio de annexis,quæ probatur dupliciter,& ſm hoc iſta particula continet duas particulas.

Decima concluſio de annexis. Secunda incipit ibi [Fit quidem igiť.]In prima igiť parte huius particulæ Phyl primo probat concluſionem de uirtute morali.Secundo probat eandẽ concluſionẽ de uitio oppoſito uirtuti.

Prima ratio. Primo igiť probatur quod ad uirtutem moralem non eſt per ſe alteratio , & probatur ſic. Nihil alterať per ſe in acquirendo ſuã propriam perfectionem, ſed uirtus moralis eſt propria pfectio illius cuius eſt uirtus moralis.ergo nihil alteratur per ſe in acquirẽdo uirtutem moralem, huius rõnis primo declaratur minor per hoc,quia unumquodque eſt maxime perfectum,& maxime ſm naturam , cum attingit propriã perfectionem ut circulus eſt maxime ſm naturam quando maxime eſt circulus.igitur uirtus eſt perfectio : maiorem hic P. ſupponit,ſed Comm.eam declarat ſic. Omnis alteratio eſt ad rem diuiſibilem ſecundum magis,& minus,ſed perfectio non eſt diuiſibilis ſecundum magis, & minus. ergo ad perfectionem non eſt per ſe alteratio,quod autem perfectio ſit indiuiſibilis probat phyloſophus per hoc,quia perfectio eſt finis rei naturalis,ſed finis eſt indiuiſibilis, & per conſequens non acquiritur,niſi in menſura indiuiſibili,quod autem finis ſit indiuiſibilis, declarat exemplariter in circulo , quia circulus eſt erfectio indiuiſibilis,quoniam circulus non eſt magis circu-

A lus,quia circulus non eſt ante finem, ſed ſolum in fine , unde quaſi intendit arguere ſic probando perfectiones eſſe indiuiſibiles.Perfectiones ſunt ſimiles perfectioni circuli, quemadmodum igitur circulus non eſt circulus ante finem,ſimiliter eſt in alijs perfectionibus.

Vitium vero corruptio eſt horum atque remotio.

Malitia autem corruptio horum , & remotio eſt.

Cum igitur phyl. declarauit quod uirtus eſt indiuiſibilis,declarat hoc in uitio,ſcilicet,quod uitium eſt indiuiſibile,& ſecundũ Cõ.probatur ſic, uitium eſt ſeparatio,& remotio a uirtute quæ eſt indiuiſibile , & uitium maxime diſtat a uirtute,ſed quod maxime diſtat a perfectione indiuiſibili eſt indiuiſibile.ergo uitium eſt indiuiſibile, unde Cõ. addit dicens,quod non eſt medium inter uirtutem,& uitium, & motus non eſt,niſi in eis inter quæ eſt medium , ut patet in quinto huius.Et dicit Com. quod hoc totum eſt intellectum ex ſuis uerbis. Sed communis expoſitor dicit,quod illa ratio S. Thom.

B Com. non ualet,quia quamuis perfectio ſit ſimpliciter indiuiſibilis,tamen recedere a perfectione non eſt ſimpliciter indiuiſibile,quia multipliciter contingit recedere ab indiuiſibili,ideo dicit quod melius eſt debere , quod phyloſophus arguit hic de uitio ſicut prius arguit de forma,& figura,quia ſicut nihil dicitur alterari quando perficitur , eadem ratione , nec quando corrũpitur,cum igitur malitia ſit corruptio uirtutis,ſequitur ad malitiam non eſſe alterationem, quia malitia eſt ipſa corruptio uirtutis , uel ſimul cum corruptione uirtutis , ut patet ſatis.

Fit igitur cum aliquid alteratur uirtutis acceptio: uitijque deiectio , neutrum tamen horum eſt alteratio. Alterari autem aliquid inde patet . Nam uirtus quidem aut affectuum eſt uacuitas : aut eorundem mediocritas quædam . Vitium autem aut eſt omnis affectuũ,cõcitatio,aut perturbatio uirtuti cõtraria.

C *Fit quidem igitur cum quoddam alteratur, & acceptio uirtutis , & remotio malitiæ , alteratio tamen horum neutrum eſt.Quòd autem alteretur aliquid, manifeſtum eſt . Virtus quidem enim , aut impaſſibilitas quædam eſt , aut paſſibile eſt ſic . Malitia autem paſſibilis,contraria paſſio uirtuti eſt.* Tex.c.19.

Hæc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ tertiæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur ſecunda rõ probans,quod ad habitus animæ qui ſunt in parte appetitiua animæ non eſt per ſe alteratio,unde ratio eſt illa Ad illa non eſt per ſe alteratio quæ ſolum acquiruntur per alterationẽ factã circa alia,ut patet ex præcedẽtibus, ſed habitus morales exiſtentes in parte appetitiua animæ ſolum acquirũtur per alterationem factam circa alia, & terminatam ad illa, ergo. Maior patet de ſe: quoniam illud quod competit alicui ſolum ratione alterius non competit ei per ſe , ut patet , ſed ad ſimilitudinem non eſt per ſe alteratio , quia ſimilitudo acquiritur ſolum per tranſmutationem factam circa aliud,&

D terminatam ad aliud,& ſic patet maior , minor uero declaratur dupliciter , primo quia uirtus acquiritur per alterationem factam circa paſſiones : quoniam uirtus uel eſt quædam impaſſibilitas,ideſt carentia, & remotio omnium paſſionum, ut dicũt Stoici , uel uirtus eſt quædam moderatio paſſionum & uitium ſiue malitia eſt quædam paſſibilitas , ita quod omnis paſſio ſit malitia , aut malitia eſt non quælibet paſſio,ſed paſſio importans ſuperabundantiam,aut defectum quæ ſunt contraria uirtuti , ſed ſiue uirtus ſit impaſſibilitas, ſiue paſſio moderata acceptio uirtutis non eſt ſine alteratione facta circa paſſiones.Vnde intelligo hic per paſſiones qualitates corporales quæ ſunt principia motuum appetitus , non autem motus ipſos. Siľr ſiue malitia ponať ĝcũque paſſio ſiue ponať ſola paſſio ſuperabũdãs ſiue deficiens, tñ quælibet paſſio ſiue ſit abundans ſiue deficiens,ſiue moderata non ſit ſine alteratione facta circa paſſiones:ſequitur , quod malitia non eſt ſine alteratione circa paſſiones, breuiter igitur ratio eſt illá. Habitus morales qui ſunt in parte appetitiua animæ non acquiruntur ſine alteratione facta circa alia, ideſt circa paſſiones:

nes: igitur ad eas non eſt per ſe alteratio. Intelligendnm eſt hic quod uirtus moralis, nec eſt paſſibilis, nec eſt moderatio paſſionum, ſed eſt circa moderantiam paſſionum. Vnde hæc eſt prædicatio moralis, uirtus eſt paſſio moderata uel paſſiones moderatæ, ſed de uirtnte ſermonis eſt falſa, ſed intellectus auctoris hoc dicentis eſt uerus, & eſt quod materia uirtutis moralis circa quam eſt, ſunt paſſiones. Et ſic patet ueritas huius.

A

Atque omnino fit ut uirtus morum in uoluptatibus doloribuſve conſiſtat. Voluptas enim, aut cum agimus, aut cum recordamur, aut cum ſperamus effici ſolet. Atque ſi cum agimus prouenit, ſenſus eſt cauſa. Si cum recordamur, aut ſperamus, ab ipſe rurſus afficitur. Afficimur enim uoluptate, aut recordantes ea quæ nos delectarunt, aut ſperantes euenire ea quæ nos afficient uoluptate.

B

Et totam moralem uirtutem in uoluptatibus, & triſtitijs accidit eſſe. Aut enim ſecundum actum quidem uoluptatis, aut per memoriam, aut ſpem. Siquidem igitur ſecundum actum, ſenſus eſt cauſa. Si uero per memoriam, aut per ſpem, ab ipſo eſt, aut enim inſunt qualia paſſi ſumus reminiſcentibus uoluptatis, aut qualia patiemur ſperantibus.

SEcundo probatur eadem maior, ſcilicet, qnod habitus morales ſolum acquiruntur per alterationem factam circa alia, & ratio eſt illa, omnis delectatio, & triſtitia, ſcilicet ſenſualis ſequitur alterationem factam ſecundnm ſenſnm, ſed omnis uirtus moralis conſiſtit in delectationibus, & triſtitijs, ut in acquirendo delectabile, & fugiendo triſtabile, ſecundum quod oportet, & quando oportet, & ſic de alijs circunſtantijs: quoniam omnis operatio uirtutis moralis ad delectationem, & triſtitiam terminatur, ut patet ſecundo ethi. cum delectatio conſequitur ex adeptione eius, in quo deſiderium tentabat, & triſtitia ex ſuperuẽtione eius, quod appetitus refugit, cum igitur delectatio, & triſtitia conſequantur alterationem factam ſecundum ſenſnm, & omnis uirtus moralis conſiſtit in delectationibus, & triſtitijs, ſequitur, quód omnis uirtus moralis ſequatur alterationem factam, & terminatam ad aliud. Maior huius rationis, uidelicet, quod omnis delectatio, & triſtitia corporalis ſecundum ſenſnm ſequitur alterationem factam ſecundum ſenſum, declaratur, quia delectatio corporalis poteſt tripliciter contingere, aut quia delectabile nobis actualiter coniungitur, aut quia rememoramur nos talem coniunctionem delectabilem habuiſſe, aut quia ſperamus talem coniunctionem nobis fieri, ſed quocunque modorum iſtorum fiat delectatio per actualem coniunctionem ſemper fit per alterationem ſenſus, quoniam ſi fiat delectatio per actualem coniunctionem delectabilis, tunc fit delectatio per alterationem ſenſus in actu: quia per actualem ſenſationem, ſi autem fiat per rememorationem præteritę coniunctionis delectabilis, tunc fit per alterationem potentiæ rememoratiuę, ſi uero fiat per ſpem futurę coniunctionis, tunc delectatio fit per alterationem potentiæ imaginatiuę, & eodem modo eſt de triſtitia, & ſic patet, quód delectatio corporalis, & etiam triſtitia fit per alterationem factam & terminatam ad aliud: quia fiunt per alterationẽ factã exiſtentẽ in aliquo ſenſu exteriori uel interiori, in quorum neutro eſt uirtus moralis. Et eadem ratio eſt de malitia oppoſita uirtuti morali. Sed circa dicta Phyl. & Comm. in prima ratione probante, quod ad habitus morales non eſt alteratio per ſe, occurrunt dubitationes quinque. *Primum dubium.* Primo dubitatur circa illud, ſcilicet, quod ad perfectionem non eſt motus nec alteratio, quia ſi hoc intelligitur de omni perfectione ſubſtantiali uel accidentali generaliter, ſic illud dictum eſt falſum, quoniam formæ accidentales ad quas eſt per ſe motus ſunt perfectiones accidentales ſuorum ſubiectorum, ut aqua calefacta derelicta propriæ naturæ mouetur ad frigiditatem, ſicut ad propriam perfectionẽ, & ſimiliter graue exiſtens ſurſum non prohibitũ mouetur ad locum uel ad ubi deorſum, ſicut ad propriam ſuam perfectionem. igitur, &c. Et confirmatur, quia Comm. ſuper tertio huius dicit, quod motus eſt generatio partis poſt partem illius perfectionis, ad quam tendit motus, quod non eſſet, niſi motus eſſet ad perfectionem. *Confirmatio prima.* ergo poteſt uniuerſaliter intelligi de omni perfectione, ſcilicet, quod ad eam non ſit motus, ſi uero intelligitur de perfectione ſubſtantiali tantum, tunc nihil eſt ad propoſitum, quia uirtus moralis non eſt perfectio ſubſtantialis ſed accidentalis. *Confirmatio ſecunda.* Et iterum formæ ſubſtantiales inanimatorum ſunt perfectiones, & tamen ſunt diuiſibiles, quia forma ſubſtantialis lapidis eſt diuiſibilis, & extenſa ad extenſionem ſuæ materiæ. *Secundũ dubium.* Secundo dubitatur circa illud quod dicitur, quód uirtus moralis eſt indiuiſibilis ſecundum magis, & minus, hoc non uidetur uerum, quia unus homo eſt uirtuoſior alio: quoniam unus homo eſt magis fortis, & magis temperatus, & magis iuſtus alio, quod non eſſet niſi uirtus moralis ſuſciperet magis, & minus. ergo. Item uirtus moralis eſt in appetitu ſenſitiuo, ut communiter ponitur, & ſic eſt in ſubiecto diuiſibili, & per conſequens eſt diuiſibilis ſecundum diuiſionem ſubiecti. *Tertium dubium.* Tertio dubitatur circa illud quod dicitur, quód circulus non eſt circulus niſi in fine, ideo ad circulum non eſt motus. Et eodem modo arguitur de uirtute, hoc autem non uidetur uerum, nec conſequentia uidetur ualere: quia ſecundum hoc ad nullam formam eſſet motus, quia forma ad quam eſt motus non eſt ante finem motus. ergo ad talem formam non eſſet motus, & ſic ad terminum motus non eſſet motus, quia terminus motus non eſt ante finem motus. *Secunda ratio.* Item ſi ſic eſſet, ſequeretur, quód ad perfectiſſimum, & intenſiſſimum gradum formę nunquam eſſet motus quia perfectiſſimus gradus formæ non acquiritur, niſi in fine, & ita ad intenſiſſimum gradum caloris nunquam poſſet eſſe motus, quod eſt falſum. *Quartum dubium.* Quarto dubitatur circa uitium, quia non uidetur quod uitium conſiſtat in indiuiſibili, immo uidetur quod ſuſcipiat magis, & minus, quia quamuis uirtus eſſet perfectio indiuiſibilis, tamen recedere a perfectione nõ eſt ſimpliciter indiuiſibile, cum igitur uitium ſit receſſus a uirtute, uidetur quod uitium ſit diuiſibile. *Confirmatio.* Et confirmatur ꝑ phyloſophum ſecundo ethi. uerſus finem, ubi dicit quod benefacere eſt uno modo, tantum, & malefacere, & peccare contingit multis modis ſicut attingere centrum circuli eſt uno modo tantum, recedere uero a centro multis modis contingit, & ſic quamuis uirtus ſit indiuiſibilis, ex hoc tamen non ſequitur quód uitium ſit indiuiſibile, immo uitium eſt diuiſibile, ſuſcipiens magis, & minus, quia multipliciter contingit, & non uno modo tantum. *Capitolo 5. ibi ad hoc peccare quidẽ.* *Quintum dubium.* Quinto dubitatur circa illud quod Com. dicit hic, uidelicet, quod inter uirtutem, & uitium nõ eſt medium, hoc non uidetur verum, quia omnis tranſitus inter immediata eſt ſubitus, & menſuratur inſtanti: ſi igitur inter uirtutem, & uitium non ſit medium, ſequitur quod ſtatim cum aliquis incipit recedere a vitio quod ille ſit ſub virtute, & econtra, quod eſt falſum, & conſequentia patet, per phyloſophum ſecundo ethi. & etiam in libro prædicamentorum. Similiter tunc faciliimum eſſet acquirere uirtutem, cum ſtatim, & ſubito acquireretur, quod eſt contra phyloſophum dicentem, quod uirtus non acquiritur niſi per longam conſuetudinem. Item multi homines ſunt qui non ſunt nec uirtuoſi nec uitioſi, ut illi qui nunquam laborauerunt circa acquiſitionem uirtutis uel uitij, & per conſequens inter uirtutem, & uitium eſt medium. Circa iſtas dubitationes ſunt ponendę tres diſtinctiones, per quas dicta dubia ſoluentur. *Prima diſtinctio.* Prima diſtinctio eſt quod perfectio eſt duplex, quia quædam eſt perfectio determinata, & quædam indeterminata. Perfectio determinata eſt illa cuius natura conſiſtit in aliquo certo, ita qnod ſibi non poteſt fieri additio, nec ab illo poteſt fieri ſubtractio manente eadem natura ſecundum ſpeciem, ut patet in numeris, ſicut binario, trinario, &c. quia ſi binario addatur unitas, illud quod reſultat ex binario, unitate ſuperaddita non erit binarius, & ſic de alijs numeris. Item patet de quibuſdam quantitatibus continuis, ut de bicubito, tricubito, &c. ut patet in libro prædicamentorum. Alia uero eſt perfectio indeterminata, ut illa quæ recipit additionem, & diminutionem manente eadem natura ſecundum ſpeciem, ut ſunt qualitates per ſe ſenſibiles, ut calor, frigus, albedo, nigredo, & ſic de alijs. Vnde iſta diſtinctio accipitur a phyloſopho in libro prædicamen. cap. de quantitate, ubi diſtinguit quantitatem in quantitatem determinatam, ut bicubitum, & tricubitum, & in quantitatem indeterminatam, ut ſunt magnum & paruum, multum, & paucum, & eadem diſtinctio quam ponit de quantitate uidetur eſſe ponenda de perfectione. *Secunda diſtinctio.* Secunda diſtinctio eſt de indiuiſibili, quia indiuiſibile quãtum ad propoſitum contingit tripliciter, ut indiuiſibile ſecundum quantitatem, quod non habet partem, & partem: & ſic punctus eſt indiuiſibilis. Alio modo dr̃ indiuiſibile ſm̃ formã

quod

quod pp hoc dicitur indiuiſibile ſm formam, quia non eſt diuiſibile in partes quæ ſint eiuſdem ſpeciei cum toto, & ſic homo dicitur indiuiſibilis ſm formam, quia non eſt diuiſibilis in homines. Tertio modo dicitur indiuiſibile ſecundum magis, & minus, & ſic forma quæ non poteſt intendi nec remitti dicitur indiuiſibilis.

Tertia diſtinctio.

Tertia diſtinctio eſt de virtute, & uitio, quia tam uirtus quam uitium dicitur dupliciter, uidelicet, abſolute uel ſimpliciter, & in reſpectu uirtus abſolute ſeu ſimpliciter eſt illa quæ conſiſtit in ęqualitate, quæ eſt medietas inter ſuperabondantiam, & defectum, ſed uirtus in reſpectu dicitur per appropinquationem ad virtutem ſimpliciter, & abſolute acceptam. Vitium ergo ſimpliciter eſt illud quod maxime diſtat a virtute ſimpliciter, ſed uirtus in reſpectu dicitur per appropinquationem ad vitium ſimpliciter, aut per elongationem a virtute ſimpliciter, vt patebit, ſoluendo dubia prædicta.

Ad primũ

Ad dubitationes autem inductas, ad primam quæ erat de perfectione ſoluitur per primam diſtinctionem, quando dicitur quòd ad perfectionem videtur eſſe motus, illud ſoluitur ſic, videlicet, quòd ad perfectionem indeterminatam poteſt eſſe motus, & hoc concludit argumentum, ſed ad perfectionem indeterminatam non poteſt eſſe motus, & hoc intelligunt Phyl. & Comm. qa talis perfectio eſt indiuiſibilis ſm formam, & ẽt ſm magis, & minus. Dico igitur quod illud dictum phyl. videlicet, perfectiones ſunt indiuiſibiles: eſt intelligendum tam de perfectione ſubſtantiali, quam de perfectione accidentali determinata.

Ad ſecundam confirma. Ad ſecundum dubium.

Et cum di ꝙ forma ſubſtantialis eſt diuiſibilis, dico ꝙ aliquæ formæ ſubſtãtiales ſunt diuiſibiles quantitatiue, quia hñt partem extra partem, tñ nulla forma ſubſtantialis perfecta eſt diuiſibilis ſecundum magis, & minus. Ad ſecundum dubium dico ꝙ ſi virtus moralis ſit in appetitu ſenſitiuo tunc eſt diuiſibilis quantitatiue, quia extenditur ad extenſionem ſui ſubiecti, ſed virtus moralis ſimpliciter, & abſolute dicta non eſt diuiſibilis ſecundum magis, & minus, quia conſiſtit in quadam æqualitate, uel commenſuratione inter ſuperfluum, & diminutum, ſed æqualitas, & commẽſuratio reſpectu eorundem terminorum, vel extremorum non eſt diuiſibilis ſecundum magis, & minus, quoniam quocunque addito æquali inter aliqua extrema, aut quocunque remoto ab eo iam non remanet æquale, & ſic uirtus ſimpliciter accepta non diuiditur ſecundum magis, & minus ſicut nec æquale.

Confirmatio rationis.

Et hoc confirmatur ſic. Cuius habitus operatio non ſuſcipit magis, & minus, ille habitus non ſuſcipit magis, ſed operatio virtutis ſimpliciter acceptę non ſuſcipit magis, & minus. ergo maior eſt de ſe nota; quia a perfectiori habitu egreditur perfectior operatio. ergo ſi operatio non poteſt eſſe magis, & minus perfecta, ſequitur quod habitus non poſſit eſſe magis aut minus perfectus, & per conſequens non ſuſcipit magis aut minus, minor autem declaratur, quia operatio, & operari ſecundum virtutem eſt operari tantum quantum oportet, & vt oportet, & ſic de alijs, nec plus nec minus, ſed operari quantum oportet, aut vbi oportet, & ſic de alijs, & nec plus nec minus non ſuſcipit magis aut minus, quoniam quocunque addito tali operationi reſultat plus operari quã oportet, & quocunque remoto remanet minus operari quam oportet, quorum neutrum eſt operatio ſecundum uirtutem: quoniam nec plus operari quam oportet, nec minus operari quam oportet eſt operari ſecundum uirtutem, & hoc uidetur eſſe de intentione phyloſophi ſecundo ethi. uerſus finem, vbi ipſe aſſimilat uirtutem centro circuli dicens, quod ſicut attingere centrum eſt difficile, ita attingere virtutem eſt difficile: quoniam tantum vno modo contingit attingere centrum, ita etiam attingere uirtutem, eſt difficile: quia tantum uno modo cõtingit attingere uirtutẽ: & loquitur de uirtute ſimpl'r accepta, ſed hoc non eſſet uerum, ſi uirtus eſſet ſimpliciter diuiſibilis ſecundum magis, & minus: quoniam tunc multis modis contingeret attingere uirtutem.

Cap. 8. ibi. quoniam quidem.

Sic igitur dicitur ut mihi uidetur, quod uirtus ſimpliciter non ſuſcipit magis, & minus, nec ſecundum uirtutem ſimpliciter eſt vnus homo uirtuoſior alio, nec eſt idem homo magis uirtuoſus in uno tẽpore quam in alio: quoniam uirtus ſimpliciter eſt optimum, & ſic eſt extremitas, ut patet ſecundo ethi. ſed optimum non ſuſcipit magis, & minus, tamen uirtus dicta in reſpectu, quæ ſolum dicitur uirtus per approximationem ad uirtutem ſimpliciter ſuſcipit magis, & minus: quoniam contingit approximare uirtuti ſimpliciter ſecundum magis, & minus, & ideo ſecundum uirtutem dictam in reſpectu unus homo dicitur magis uirtuoſus quam alius.

Cap. 8. ibi. difficile autem.

Vnde hanc diſtinctionem de uirtute in reſpecto, & ſimpliciter innuit phyloſophus ſecundo ethi. uerſus finem dicens: uirtute ſimpliciter conſiſtere in medio inter plus, & minus, ſiue inter ſuperabundantiam, &

A defectum, ſed determinare ſeu inuenire huiuſmodi medium non eſt facile, & ita patet quod eſt quædam uirtus quæ conſiſtit in medio ſimpliciter, & quod ſit quædam uirtus in reſpectu, patet, quia ſecũdum phyloſophum ibidem, qui parum tranſgreditur a medio non uituperatur, neque ad magis, neque ad minus, ſed qui ad plus, quandoque enim deficientes laudamus, & quandoque ſuperabundantes. Et per hoc poteſt accipi quod eſt aliquis habitus q dicitur uirtus in reſpectu: quoniã nullus eſt laudabilis pro aliquo habitu, niſi pro habitu uirtuoſo: ſed ꝑ habitu deficiẽti, & ẽt ꝑ habitu ſupabũdãti eſt aliqs laudabilis. ergo talis habitus eſt uirtus, & nõ eſt uirt' ſimpliciter, eſt ergo ſolũ uirtus in reſpectu, ſed ad quẽ terminum eſt aliquis laudabilis tanquam uirtuoſus, ita quod ultra illum terminum eſt uituperabilis non eſt facile ſermone determinare, ut dicit phyloſophus, nec hoc determino ego, tamen in rerum natura eſt aliquis talis terminus. Et eodem modo de uitio diſtinguendum: quia quoddam eſt uitium ſimpliciter, quod, ſcilicet, diſtat maxime a uirtute ſimpliciter, ut dicit Commen. hic. Et quoddam eſt uitium in reſpectu, quod ſolum dicitur uitium per approximationem ad uitium ſimpliciter, quod maxime diſtat a uirtute. Vnde talem

B diſtinctionem ponit Aui. de qualitatibus ſenſibilibus. Secundo libro ſuæ ſufficientię dicens ſic: Qualitates ſenſibiles contrarias eſſe eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime, & qualitatibus ſenſibilibus contrarijs quæ maxime diſtant competunt nomina contrariorum ſimpliciter, & omnibus intermedijs competũt nomina extremorum in reſpectu, uerbi gratia: Calor in ſummo eſt calor ſimpliciter, & omnes formæ mediæ inter frigiditatem ſummã, & caliditatem ſummã ſunt caliditates, & frigiditates in reſpectu, & ſic ipſe diſtinxit calorem in calorem ſimpliciter, & in calorem in reſpectu. Ita, & ego diſtinguo uirtutem in uirtutem ſimpliciter, & in uirtutem in reſpectu, quæ uirtus in reſpectu eſt habitus laudabilis per appropinquationem ad uirtutem ſimpliciter.

Ad tertiũ dubium.

Ad tertium dubium dico, quòd in motu alterationis forma ad quam eſt motus ſecundum ſpeciem debet præcedere terminum motus, quod non contingit in circulo, quia in factione circuli non fit aliquid de ſpecie circuli ante finem circuli, quia nulla pars circuli eſt circulus. Vnde circulus eſt indiuiſibilis ſecundum formam, quia non diuiditur in circulos, ſed omnis forma ad quam eſt alteratio eſt diuiſibilis ſecundum formam. Vnde

Ad ſecundam rationem.

C cum dicitur quod forma ad quam eſt motus non eſt ante finem motus: uerum eſt, ꝙ eadem forma ſ m numerum nõ eſt ante finem motus: eadem tñ forma ſecundum ſpeciem cum termino motus eſt ante finem motus. Et quando dicitur ulterius quòd ſecundum hoc ad perfectiſſimum gradum formę non eſſet alteratio: dico, quòd non ſequitur, quia quamuis perfectiſſimus gradus formæ non ſit ante finem alterationis, tamen aliquis gradus eiuſdem ſpeciei cum perfectiſſimo gradu formæ eſt ante finem alterationis.

Replica.

Et ſi dicatur quod aliquid quod acquiritur ante inductionem uirtutis ſimpliciter eſt eiuſdem ſpeciei ſimpliciter cum uirtute ſimpliciter, & ꝑ conſequens ad uirtutem ſimpliciter poteſt eſſe motus, non obſtante ꝙ uirtus ſimpliciter conſtet in indiuiſibili.

Solutio.

Dicendũ ꝙ ſiue illud quod acquiritur ante inductionem uirtutis ſimpliciter ſit eiuſdem ſpeciei cum termino ſimpliciter, ſiue nõ, non ſequitur ꝙ ad virtutem ſimpliciter ſit motus: qm ſi nihil acquiritur ante inductionem virtutis ſimpliciter ſiue eiuſdẽ ſpeciei cum uirtute ſimpliciter, ſiue non eiuſdem ſpeciei, non ſequitur quod ad uirtutem ſimpliciter ſit motus, ſi uero aliquid quod acquiritur ante inductionem uirtutis ſimpliciter

D ſit eiuſdem ſpeciei cum uirtute ſimpliciter, adhuc non ſequitur quod ad uirtutem ſimpliciter ſit motus: quia tranſmutatio ad virtutem ſimpliciter non eſt tranſmutatio a contrario in contrarium.

Ad quartũ dubiũ.

Ad quartum dubium quod inducitur de vitio dicẽdũ eſt, ꝙ vitiũ diuiditur in vitiũ ſimpl'r: & in uitiũ in reſpecto, vitiũ ſimpl'r eſt illud quod maxime diſtat a virtute, & illud eſt indiuiſibile ſecundum magis, & minus, non enim eſt poſſibile quod aliquid magis diſtet maxime ab aliquo, & aliquid minus diſtet maxime ab eodem, quia quod per ſuper abundantiam dicitur vni ſoli conuenit, ſed vitium in reſpectu quod ſolum dicitur vitium per reſpectum ad vitium ſimpliciter, ſuſcipit magis, & minus. Vnde non omnis receſſus a virtute ſimpliciter eſt vitium ſimpliciter, vt patet de ſe.

Ad quintũ dubiũ.

Ad quintum dubium quod eſt de immediatione virtutis, & vitij dicendum, quod virtus morale, & vitium ſibi oppoſitum ſunt immediata ſecundum ſpeciem, quia non eſt ſpecies mediata inter virtutem, & vitium, tamen non ſunt immediata ſecundum ſubiectum, ſic quòd ſemper alterum horum ineſt ſubiecto apto nato ad

recipien-

recipiendum illa medium, nam ſicut argutum eſt, non oportet ſemper alterum horum ineſſe ſubiecto, qm̃ aliqs hõ eſt qui nec eſt uirtuoſus, nec uitioſus, & quamuis inter uirtutem, & vitium non ſit habitus medius differens ſm̃ ſpeciem ab utroque, tñ ſunt multæ diſpoſitiones mediæ, ideo non ſtatim, ſed dn̄ difficili peruenit a uitio in virtute, & econtra. Et cum dr̃ q̃ aliquis homo, nec eſt uirtuoſus, nec uitioſus, dicendum q̃ uerum eſt, & pp hoc inter uirtutem, & vitium eſt medium ſecundum ſubm̃, ſed inter ea non eſt medium ſecundum formam, ut dictum eſt.

Atqui neque ad partem intellectiuam animæ alteratio accommodatur. Sciens enim maxime ad aliquid dicitur. Hoc autem ita eſſe perſpicuum inde fieri poteſt. Per nullam namque potentiam motis fit in nobis ſcientia, ſed prius aliquo orto. Experientia nanque particularium ſcientiam uniuerſalem conſequimur.

Tex.c.10. *At uero neque in intellectiua parte animæ eſt alteratio. Sciens.n. ad aliquid maxime dicitur: hoc autem manifeſtum. Secundum.n. nullam potentiam in mouentibus factum eſt quod eſt ſcientia, ſed cum extiterit quidem. Ex ea.n. quæ eſt ſecundum partem experientia accipimus uniuerſalem ſcientiam.* B

HÆc eſt tertia particula tertiæ partis principalis huius cap. in qua declaratur q̃ ad habitus, & ad operationes exiſtentes in parte intellectiua animæ non eſt per ſe alteratio, & hæc eſt undecima concluſio de annexis: quæ probatur tripliciter, & primo ſic. Ad ea quæ ſunt ad aliquid non eſt per ſe alteratio, ſed habitus, & operationes, quæ ſunt in parte intellectiua animæ ſunt ad aliquid, quia ſciens per ſcientiam maxime dicitur ad aliquid, quia ad ſcibile. ergo maior patet quinto huius. minor uero declaratur per hoc, quia hoc uidetur eſſe proprium his quæ ſunt ad aliquid. ſ. quod poſſunt de nouo aduenire alicui ipſo non mutato, nec alterato, nunc autem uidemus quod nulla mutatione facta in parte intellectiua: ſed per ſolam mutationem factam in parte ſenſitiua fit ſcientia in parte intellectiua: q̃a per experientiam particularium quæ pertinent ad partem ſenſitiuam fit in intellectu ſcientia ipſius uniuerſalis, ut patet ſecundo poſte. & primo meta. cum igitur in ad aliquid non ſit motus: ſequitur quod in acceptione ſcientiæ nõ ſit alteratio. Notandum, q̃ P. hic per ſcientiam intelligit aggregatum ex qualitate abſoluta, & relatione ad ſcibile: quoniam illud aggregatum non eſt per ſe in aliquo genere: ſed ratione ſui materialis eſt in prima ſpecie qualitatis, & ratione relationis eſt in genere relationis: tamen ſecundum ſe totum non eſt in aliquo genere.

11. concl. de annexis.

Prima probatio.

Tex.c.10.

Lectione 21. & primo met. lec. prima.

C

At neque ipſa operatio generatio eſt: niſi viſionem tactumve generationes quiſpiam dixerit. Tale eſt enim ipſa operatio. Acceptio autem à principio ſcientiæ non eſt generatio: nec alteratio. Ex eo namque, quia perturbationes ſedantur atque tranquilla fit anima: ſciens quiſpiam atque prudens euadit. Quemadmodum igitur cum experrectus eſt quiſpiam dormiens: aut cum ab ebrietate ſeſe recipit: aut cum à morbo conualuit: non factus eſt tunc ſciens: quanquam antea non vti ſcientia poterat operarique per eam: ſed extincta perturbatione: menteque iam inde ad tranquillitatem redacta: aptus ac idoneus ad ſcientiæ vſum euaſit: ſic etiã cum a principio oritur in nobis ſciẽtia ſimile quid ſane fieri ſolet. Fit enim perturbationis ſedatio quies atque tranquillitates quędã.

D

Neque igitur actus generatio eſt, niſi aliquis reſpectionem: et tantum generationis dicat. Huiuſmodi enim actus. Quæ autem ex principio accepto ſcientiæ: non eſt generatio, neque alteratio. Inquietari enim & reſidere anima ſciens fit, & prudens. Sic igitur neque cum dor-

A *miens excitetur aliquis, aut ebrius pauſet, aut infirmãs ordinetur factus eſt ſciens, quamuis prius non poterat uti, & ſecundum ſcientiam agere, ſed mutata perturbatione: & in ſtatum reueniente mente inerat potentia ad ſcientiæ congruitatem. Huius igitur aliquid fit ex principio in ſcientia exiſtentia. Turbationis enim quies quædam & reſidentia.*

Secundo probatur idem ſic. ſcientia fit in nobis per actũ conſiderandi, ſicut alij habitus generantur per ſuas operationes, vt ars ædificandi generatur per actum ædificandi, ſed actus conſiderandi vt intelligere non eſt alteratio: ergo ſcientia non fit in nobis per alterationem, & per conſequens ad ſcientiam non eſt per ſe alteratio, q̃ autem actus conſiderandi, vt intelligere non ſit alteratio probatur ſic per ſimile. Actus videndi, i. ipſa viſio, & ſimiliter actus tangendi, i. tangere, quod eſt operatio tactus non eſt alteratio. igitur cum actus conſiderandi ſit quidam actus ſenſus, ſicut eſt tangere & videre, ſequitur per locum à ſimili, q̃ actus conſiderandi vt conſiderare, & intelligere non eſt alteratio. Vnde quidam dicunt, q̃ illa ratio ſpecialiter probat, q̃ ad operationes quæ ſunt in parte intellectiua animæ non eſt per ſe alteratio, & hoc probatur per ſimile, quia ad videre & tangere non eſt per ſe alteratio, & per locum à ſimili ad conſiderare, & intelligere non eſt per ſe alteratio. Intelligendum hic, q̃ actus ſecundus potentiæ ſenſitiuæ, ſeu intellectiuæ non eſt proprie generatio, nec alteratio. Nam de ratione operationis non eſt q̃ ſit ad aliquam formam, vel habitum: vnde intelligere non eſt generatio, vel alteratio, tñ põt conſequi ad generationem, vel alterationem alicuius alterius, ſicut videre ſequitur ad mutationem ſenſus à ſenſibili. Et mihi vr̃, quod illa ratio poſſit concludere tam de actu, quam de habitu. Concludit.n. de habitu per hoc: quia habitus generatur per actus: quorum nullus eſt alteratio concludit ẽt de actu per hoc: quia ad actum cognoſcẽdi non ſit alteratio, vt patet de actu videndi & tangendi: q̃ non ſunt per ſe per alterationem, & eadem ratione nec ad actum intelligendi eſt per ſe alteratio. Quæ autem, &c. tertio probatur eadem concluſio, videlicet, q̃ nec ad actum, nec ad habitum intellectus eſt per ſe alteratio. hæc concluſio probatur ſic. Ad illud quod fit per quietem, & impeditur per motum non eſt per ſe alteratio, nec motus, ſed tam operatio intellectus quam etiam habitus fit per quietem, & impeditur a ſuo fieri per motum. ergo nec ad operationem, nec ad habitum intellectus eſt per ſe alteratio, aut motus: maior patet, quia illud ad quod eſt motus fit per ſe per motũ, & non impeditur a ſuo fieri per motum, ut manifeſtum eſt de ſe: & minor declaratur quantum ad utranq; partem. & primo declaratur q̃ operatio intellectus fit per quietẽ, & ẽt impeditur a ſuo fieri per motũ. & hoc declaratur exẽplariter in dormiente ebrio, & in infirmo: qui pp perturbationem motuum in eis non poſſunt uti ſcientia q̃ habẽt, ſed ſedatis perturbationibus motuum in eis non poſſunt uti ſcientia, & habere actum conſiderandi, ſpeculandi, & ſyllogizandi. Vnde per quietem a motibus corporalibus fiunt operationes intellectus, ut ſcientiæ, & per motus corporales impediuntur huiuſmodi operationes, & ſic patet prima pars minoris. Ceſſantibus.n. motibus corporalibus, q̃ ſunt in dormiente ebrio, & infirmo, fiunt cõſiderationes ſm̃ intellectũ & ſcientiam, & per huiuſmodi motus impediuntur a cõſiderando, & ſpeculando. Quæ autẽ eſt ſecunda. iſta eſt pars minoris. ſ. q̃ habitus intellectus fit per quietem, & impedit̃ a ſuo fieri per motũ, patet, qm̃ ſcientia q̃ eſt habitus ſpeculatiuus intellectus, & prudẽtia q̃ eſt habitus practicus intellectus adueniunt animæ per quietationem, & reſidentiam corporalium motionum, & ſenſibiliũ paſſionum. Sicut.n. pp motũ corporale, & pp perturbationẽ corporaliũ paſſionũ non põt hõ uti ſcientia q̃ habet, ut patet de ebrijs, & dormientibus, & infirmis, ita pp motũ corporalẽ, & pp perturbationẽ paſſionũ nõ põt hõ de nouo acquirere ſciẽtiã, ſed magis acquiritur ſcientia de nouo pp quietationẽ a motibus corporalibus, & per reſidentiã paſſionũ ſenſibiliũ. ergo, &c.

Secunda.

B

Tertia probatio.

C

D

Accidit eodem, & id quod in pueris natura fieri ſolet. Non.n. diſcere pueri, neq; perinde ſenſib. atq; hi qui ſunt prouecti magis ætate diſcernere poſſunt. Eſt.n. vehemens in eis turbatio, atq; motus. Sedantur autem nonnunquam a natura.

Neque igitur infantes poßunt addiſcere, neque iudicare ſenſibus, ſimiliter poſteriores ſenioribus. Multa enim perturbatio circa ipſos, & motus. Statur autem, & pulſatur turbatio, aliquando quidem a natura. A

HOc etiam poteſt probari per quodam ſignum tale. Infantes non poſſunt æque de nouo addiſcere, & æque perfecte iudicare ſicut ſenes. Cuius cauſa non poteſt aſſignari alia, niſi quia in infantibus abundant perturbationes, & motus multo magis quã in ſenibus, & ideo quanto in eis magis ceſſat talis motus, & perturbatio, tãto ſunt habiliores ad diſcendum, & iudicandum, talis igitur perturbatio & motus ceſſat in eis aliqñ actu a natura, ſecundum ꝙ ad ſenectutem accedunt.

Nonnunquam ab alijs, deſinuntq; turbari, atq; in utriſque fit, ut aliquid alteretur, perinde atque cum aliquis experrectus factuſque ſobrius, aptus ad operationem euadit. B

Aliquando autem ab alijs. In utriſque autem his alteri aliquid accidit, ſicut cum ſurgat, & fiat uigilans ad actum.

HOc eſt a diſciplina, & bonis conſuetudinibus actuum moralium, ſecundum ꝙ homines adinuicem ad repræhenſionem paſſionum ſe informant. Iſtud tamẽ eſt commune tam dormientibus quã infirmis ebrijs, & pueris, quia quando utuntur ſcientia qua prius uti non poterant, aut acquirunt de nouo ſcientiam, quam prius acquirere non poterant aliquid alteratur in eis, quia corpus alteratur, ut patet in his omnibus inductiue. Vnde Comm. ſuper illud verbum. Aliquando autem abinuicem, &c. dicit ſic. Exercitium largitur naturæ hominis per præparationem, q̃ in eo non erat ante, & non eſt remotum, ut uirtus moralis operetur in hoc, & maxime caſtitas. Intelligendum ꝙ illæ rationes probantes, ꝙ anima intellectiua non alteratur, nõ uidentur concludere, quoniam prima ratio fundatur ſuper falſum. ſ. ꝙ ſcientia ſit ad aliquid. quoniam ſcientia eſt in prima ſpecie qualitatis, ut patet ex lib. prædica. & diuerſorum generum, non ſubalternatim poſitorum diuerſæ ſunt ſpe- C
Reſpõſio. cies, & differentiæ. Et ſi dicatur, ꝙ ſcientia quæ eſt relatio non eſt in prima ſpecie qualitatis. Contra. phyloſophus intendit hic probare, ꝙ ad illa quæ ſunt de prima ſpecie qualitatis non eſt relatio per ſe, ſi igitur ſcientia quæ eſt rela-
Replica. tio non ſit in prima ſpecie qualitatis, phyloſophus per hoc ꝙ ad ſcientiam quæ eſt relatio non eſt alteratio, non probat ꝙ ad illud quod eſt in prima ſpecie qualitatis non eſt
Item alia alteratio, tamen intendit hic probare phyloſophus. Et ſi
reſpõſio. dicitur ꝙ ſcientia quæ eſt in genere qualitatis eſt ad aliquid, quia ad ipſam neceſſario ſequitur relatio ad ſcibile, &
Replica. propter hoc ad ipſum non eſt motus. Contra hanc reſponſionem, ad nullam qualitatem eſſet per ſe motus, aut alteratio, quoniam per ſe ſecundo modo conſequitur qualibet qualitatem tanquam propriæ proprium, quod ſecundum eam aliquid dicatur ſimile, vel diſſimile, quæ per ſe important relationem. ergo ſecundum illam rationem ad nullã qualitatem eſſet per ſe alteratio, quod eſt falſum, & cõtra phyloſophum. Item ſecundum illam rationem ſequitur, ꝙ ad calefactibilitatem non eſſet per ſe motus, quoniam ad naturam calefactibilitatis ſecundum ſe conſequitur, ꝙ ſit calefactiuum calefactibilis ſibi debito modo approximati. cum igitur calefactiuum importet relationem ad calefactibile, ſequitur ꝙ ad calefactibilitatem non eſſet per ſe motus, ꝙ eſt falſum. Illud ẽt q̃ adducitur, ꝙ ad ſcientiã non eſt motus, quia nobis non motus ſm partem intellectiuã ſit in nobis ſcia vniuerſaliũ, quia per experientiã ſingularium. q̃ eſt cognitio ſenſitiua ſit in nobis cognitio uniuerſalium. Hoc non ualet, quia non probat ꝙ nulla motio ſit in parte intellectiua qua acquiritur ſciẽtia, quamuis. n. in acquiſitione ſcientiæ fiat mutatio in parte ſenſitiua. cum hoc tamen ſtat, ꝙ aliqua mutatio fiat in parte intellectiua, per q̃ acquirimus ſciam uniuerſalium. Vnde non ſequitur in acquiſitione ſcientiæ pars ſenſitiua nõ alterat̃. igitur in acquiſitione ſcientiæ pars intellectiua non alteratur. ergo. Similiter ſecũda ratio non procedit ex per ſe manifeſtis, quia non eſt per ſe notum, ꝙ uidere, & tangere non ſint alterationes, imo vr̃, ꝙ videre, & tangere ſint alterationes. Et ſimiliter tertia rõ

A non vr̃ valere, niſi ex hoc ꝙ ſcientia, & ẽt ſpeculari ſm ſcientiam fiunt in nobis ceſſantib. motib. corporeis, & paſſionibus ſedatis, ex hoc non ſequit̃ ꝙ in acquiſitione ſcientiæ, & actu ſpeculandi pars intellectiua non moueat̃: quia multotiens unus motus fit impedimentũ alterius motus. Vñ hæc rõ nõ ꝓbat ꝙ pars intellectiua non mouetur in acquiſitione ſciæ, ſed ſolũ probat ꝙ hõ nõ mouet̃ motib. corporeis vehementibus, ſed magis quieſcit ab occupationib. exterioribus, & a paſſionib. partis appetitiuæ in acqſitione ſciæ & tñ ſtat ꝙ aïa intellectiua moueatur in acquiſitione ſciẽtię. Vnde ſciendum eſt ſm expoſitionẽ Cõm. ꝙ ſola q̃ ponit hic P. circa acquiſitionẽ ſcientiæ non eſt eius ſententia ꝓpria, ſed magis ſentẽtia Platonis, qui poſuit, ꝙ ſicut ideæ ſeparatæ ſunt cauſæ generationis, & exiſtentiæ rerum naturalium, ꝑ hoc ꝙ materia corporalis aliqualiter participat hmõi formas ſeparatas, ita ẽt ſunt cauſæ ſciẽtiæ in nobis per hoc, ꝙ aïa noſtra eas aliqualiter participat, ita ꝙ ipſa participatio formarum ſeparatarũ in anima noſtra eſt ſcientia, & ſic anima intellectiua ſtatim a principio ſui eſſe habet ſciam, quia a principio participat ideas ſeparatas, & ſic ſcientia non acquiritur animæ intellectiuæ per aliq̃ ueram alterationem: B ſed anima intellectiua non poteſt ſp uti ſcientia q̃ habet, quia impedit̃ per motum paſſionum, & per ſolam quietationẽ corporaliũ, & ſenſibiliũ paſſionum, quibus uſus ſcientiæ impediebatur: poteſt anima uti ſcientia quam ab initio habuit, & ſic eſt uerum, quod ſcientia non acquiritur per alterationem animæ intellectiuæ, nec etiam uſus ſcientiæ acquiritur per alterationem partis animæ intellectiuæ: ſed ſola mutatione facta in intellectu ad ſolam præſentiam ſenſibiliũ, quorũ experientiã accepimus fit hõ ſciens in actu, ſicut accidit de relatiuis. Vnde ſenſibilia ſm Platonem nõ ſunt neceſſaria ad ſcientiam, niſi ut ab eis anima intellectiua quodammodo excitetur ad actum conſiderandi, & ſecundũ hoc nihil contingit ſcire de nouo, quia non eſt aliud quam reminiſci. Vnde breuiter omnia dicta hic circa acceptionem ſcientiæ ſunt dicta ſecundum opinionem Platonis, & non ſecundum opinionem propriam Phyl. Nec eſt inconueniens, ꝙ phyl. utatur hic opinione Platonis, quoniã conſuetudo eius eſt uti opinionibus aliorum, anteq̃ ſuam probet opinionem, ſicut in tertio huius ponit, ꝙ omne corpus ſenſibile habet grauitatem, & leuitatem ſm opinionẽ Pla- C
tonis, cuius tamẽ contrarium ipſe in primo cęli oſtendit. Opinio vero Com. hic ſicut apparet eſt, ꝙ phyl. loquit̃ hic Opi. Cõ.
ſm propriam opinionẽ, quia loquit̃ de parte intellectiua: quæ eſt q̃dã intelligentia ſeparata, & abſtracta a materia q̃ ſecundum ipſum non poteſt alterari, nec aliquam rem nouã in ſe recipere, ſed nos dicimur per eam intelligere, quia ipſamet eſt cognitio quædam, tñ illa ſcientia quæ eſt intelligentia ſeparata non eſt nobis ſcientia, neq; cognitio, niſi quando a nobis paſſiones, & motus corporales ſunt ſedati, & phantaſmata debito modo ordinata, & qñ illa intelligentia eſt debito modo copulata cum phantaſmatibus, tunc nobis eſt ſcientia, & cognitio, & ideo ſecundum ꝙ in diuerſis phantaſmata variæ ſunt diſpoſita, ſecundum hoc illa intelligentia eſt homini uni ſcientia, & alij non eſt ſcientia, & per illam intelligentiam perfectius ſcit, & intelligit unus homo quam alius. Et ꝙ iſta ſit Comm. intentio apparet ex
ſuis uerbis Comm. ſecundo huius libri, vbi dicit: ꝙ circa cõ- Com. 2.
præhenſionem in nobis non eſt aliquid factum in ſe, ſed in reſpectu ad nos, ut quando anima fuerit præparata ad reci- D
piendum illas compræhenſiones, vt ferrum tranſmutationem præparatur ad recipiendum lucem, & alios colores, & formas, non quòd compræhenſiones generentur ſic, quòd non erant ante, & poſtea dicit Comment. quòd cognitio nõ fit in cognoſcente, ita quod pars cognoſcentis ſit tranſmutata, ſed ſcit quando aliquid aliud tranſmutatur, ſicut eſt diſpoſitio in omnibus relatiuis, verbi gratia, de columna. Columna enim non tranſmutatur in ſe, quando de ſiniſtro eſt poſita in dextro, ſed aliquid aliud, verbi gratia, ſor. & ſimiliter eſt diſpoſitio in fixione cognitionis, quoniam hoc non fit ſic ꝙ pars cognoſcentis tranſmutetur, ſed quia aliquid tranſmutatur, & eſt illud in reſpectu cuius illa dicitur cognitio. Item dicit Commen. quod cognitio fit in nobis quando tranſmutatur per receptionem particularium, & conſiderationem earum, quoniam cum conſiderauerimus particularia fit ex hoc cognitio vniuerſalis in nobis ſecũdũ relationem ad illa, hoc eſt illa cognitio quæ eſt intelligentia ſeparata fit in nobis cognitio vniuerſalis, per hoc quod recipimus cognitionem particularium, quæ cognitio particularium eſt in parte ſenſitiua. Dicit etiam, ꝙ cognitio fit

in

in nobis ſine generatione.ſ.ſcientiæ. Vnde ſecundum hoc nō debet concedi ꝙ cognitio intellectiua ſit, vel generetur ſimpliciter ſine additione, ſed debet concedi ꝙ cognitio intellectiua ſit in nobis: unde homo de nouo cognoſcit, non cognitione noua, ſed antiqua, qua prius non cognoſcebat, nec ſit homo cognoſcens illa cognitione antiqua, niſi qñ quieuit, & rectificata fuerint accidentia animæ apud ſeparationē a pueritia, ut dicit Comm. Vnde cognitio intellectiua non aliter generatur, niſi quia ſit de nouo cognitio ſcientis, nō propter nouitatem cognitionis, uel ſcientiæ, ſed propter nouitatem hominis ſcientis, vel diſpoſitionum requiſitarum ad hoc ꝙ ſit ſciens. Vnde non eſſe ſciens, quod eſt intelligentia ſeparata in ſe non ſequitur alterationem, quia præcedit eam, ſed eſſe eius in nobis ſequitur alterationem.ſ. corporis, & uirium ſenſitiuarum, & ipſa intelligentia dicitur eſſe alterata per accidens, non quia aliquam rem nouam recipit per accidens, ſed quia per alterationem corporis ſit alteri ſcientia, quia hæc eſt per accidens: intelligentia ſeparata eſt ſcientia huius hominis, & hæc eſt uera, licet per accidens per alterationem corporis, quia per alterationem corporis ſit ſcientia illi cui non erat, prius, & ſic illa intelligentia ſit ſcientia alicui ſine ſui tranſmutatione, ſed per tranſmutationem alterius, ſicut colūna ſit alicui dextra cui prius non erat dextra ſine tranſmutatione columnæ. Hæc ergo eſt ſententia totius huius partis, quæ eſt de cognitione intellectiua ſm Comm. & videtur ſatis poſſe trahi ad textum: tamen ſm veritatem illa non eſt ſententia propria Ari. ſed Phyl. recitat ſententiam illam ſecūdum opinionem aliorū. Et vr Com. innuere ꝙ Phyl. intendebat in hoc loco, ꝙ aīa non eſt tranſmutata niſi per accidens.ſ.in nobis: non ꝙ hæc ſit opinio eius, ſed intendebat demonoſtrare vim, & veritatem illius opinionis. Quare ſecundum opinionem phyl. eſt dicendum, ꝙ ſcientia ſit de nouo in anima intellectiua tanquam res alia ab intellectu, & ſit ſcientia de nouo in anima: per hoc quia ſpecies intelligibiles abſtractæ per intellectum agentem recipiuntur in intellectu poſſibili de nouo: ut patet tertio de anima, & ibidem dr ꝙ intelligere eſt quoddam pati, & ꝙ anima intellectiua eſt ſicut tabula raſa: in qua nihil eſt depictum, poſſunt tamen formæ in ea depingi. Vnde ſicut tabula raſa, & munda nullam picturam in ſe habet, ſed poteſt omnes picturas recipere, ita intellectus noſter in principio nullam formam intelligibilem habet in ſe: poteſt tñ omnes formas intelligibiles recipere: & ſic intellectus noſter recipit formas intelligibiles de nouo: quas prius non habuit. Dicunt tñ aliqui ꝙ intellectus non alteratur per ſe in acquiſitione ſcientiæ, quia intellectus q̃tum eſt de ſe eſt ſommæ diſpoſitus ad recipiendum ſcientiam, cum ſcientia non habeat contrariū in intellectu, ſed ſolū priuatiuū oppoſitū.ſ. ignorantiā, & cauſa pp quam intellectus ſtatim recipit ſciētiam: & formas intelligibiles eſt, quia intellectus eſt actus corporis, & non poteſt recipere ſpecies intelligibiles: niſi mediantibus potentijs ſenſitiuis: ſicut nec medium in domo recipit lumen feneſtris clauſis. vnde dicitur ꝙ ſuſceptiuum reſpectu formæ quam ſuſcipit poteſt ſe habere tripliciter. vno modo ſic, videlicet, quod ſit in vltima diſpoſitione reſpectu formæ nullo extrinſeco impediente, ſicut ſe habet aer reſpectu illuminationis. Alio modo ꝙ nō ſit ī ultima diſpoſitione, & tunc ſequitur alteratio per quam materia diſponit, ut approprietur tali formæ, ut cum ex aere ſit ignis. tertio modo dr ſuſceptiuum q̃tum eſt in ſe in ultima diſpoſitione reſpectu formæ, tñ nō recipit ſtatim pp aliqḋ impedimentum extrinſecum, ſicut medium in domo, quod de die nō recipit lumē pp aliqḋ extrīſecū impediēs, ut pp clauſionē feneſtræ, & iſto tertio modo ſe hēt noſter intellectꝰ reſpectu cuiuslibet ſpeciei intelligibilis, & ēt reſpectu ſciētię, quia q̃tum eſt ex ſe eſt ſummæ diſpoſitus ad recipiendū diſpoſitionē cuiuslibet ſpeciei intelligibilis, ſed quia eſt actus corporis non poteſt recipere ſpēs intelligibiles, niſi mediātib. potentijs ſenſitiuis, ſicut nec mediū in domo recipit lumē feneſtris clauſis. Tunc dicunt ad propoſitū: ꝙ eo ipſo, ꝙ intellectus eſt q̃tū eſt de ſe ſit ſummæ diſpoſitus: ut recipiat ſciētiam, & hoc ſufficit q̃tū ad intentionem phyloſophi.ſ. ꝙ acquiſitio ſcientiæ non eſt per ſe alteratio. Sed contra hoc poteſt argui ſic Materia prima quantum eſt de ſe eſt ſummę diſpoſita ad recipiendum omnem formam, quia non includit contrarium alicuius formæ materialis. ergo ſi ſumma diſpoſitio ſuſcepti q̃tum eſt de ſe ad formam recipiendā ſufficeret ad hoc, ꝙ ad formam non eſſet per ſe alteratio: ſequitur ꝙ ad nullam formā materialē eſſet per ſe alteratio. Et ſi dicat ꝙ non eſt, ſimile de ſcientia, & de forma materiali, qa

Quid dicant alij.

A ſcientia non habet contrarium, quia forma materialis hēt contrarium, iſta reſponſio non ualet, quia ſcientia habet contrarium, quamuis.n. ignorātia negotiationis quæ eſt pura priuatio ſcientiæ non contrariet ſcientiæ. tñ ignorantia diſpoſitionis q̄ eſt opinio erronea contrariat̄ ſcientiæ, & ideo intellectus non eſt ſummæ diſpoſitus ad ſcientiā, qm̄ intellectus informatus opinione contrarię ſcientiæ non eſt ſummę diſpoſitus ad ſcientiā. Dicendū eſt circa iſtā materiā, ꝙ ſuſtinendo, ꝙ aīa intellectiua ſit forma corporis perficiens corpus, & multiplicata ad multiplicationem corporis, ſicut vr eſſe de intentione phyl. quamuis Comm. & multi alij dicant contrariū, ꝙ ad habitus animæ intellectiuæ, ut ad ſcientiam non eſt per ſe alteratio. Cuius ratio eſt, quia omnis per ſe alteratio eſt per ſe, & neceſſario a contrario in contrariū, ut patet ex quinto huius, ſed acquiſitio ſcientiæ non eſt per ſe, & neceſſario a contrario in contrarium. ergo acquiſitio ſcientię non eſt per ſe alteratio: maior patet, & minor declaratur, quia non omnis acquiſitio ſcientiæ eſt ab errore contrario ſcientiæ ad ipſam ſcientiam, poteſt.n. aliquis qui nunq̄ errauit circa aliq̄ concluſionem acquirere de nouo ſcientiam illius concluſionis, & ſic non eſt neceſſarium, B quod acquiſitio ſcientiæ ſit à contrario in contrarium, ſed hoc accidit, & propter hoc ad ſcientiam non eſt per ſe alteratio. Vnde credo ꝙ rationes inductæ in textu non concludant, nec ſunt rationes per quas fundetur opinio Ariſto. ſed rationes aliorum, & opinio quam recitat non eſt ſua, ſed aliorum, ut dictum eſt ſuperius. Si uerò rationes inductæ aliquid probāt ſolum probant, ꝙ in parte intellectiua nō eſt primo alteratio, ſed mutatio quæ eſt in parte intellectiua, neceſſario ſequitur primam alterationem.

Tex. cō. 18 & 19. & cę. t. c. 21.

Patet igitur alteratione in ſenſibilibus, & in parte animæ ſenſitiua, & nullis in alijs niſi per accidens eſſe.

Manifeſtum igitur quantum ipſum alterationis in ſenſibilibus eſt, & in ſenſibili parte animæ. In alio autem nullo, niſi ſecundum accidens.

C

HÆc eſt quarta pars principalis huius capituli, in qua phyl. concludit ex prædictis concluſionem principaliter intentā in hoc capitulo. videlicet, ꝙ ſolum ad qualitates ſenſibiles de tertia ſpecie qualitatis eſt per ſe alteratio. Vnde dicit Phyl. Manifeſtum igitur eſt ex præcedentibus, ꝙ alteratio eſt in ſenſibilibus.ſ. qualitatibus per ſe ſenſibilibus, & in parte aīæ ſenſibili, & in nulla alia parte animæ eſt alteratio niſi ſm accidens, unde ex pręcedētibus apparet, ꝙ alteratio ēſt per ſe ſm qualitates ſenſibiles, & non ſecūndum aliquas alias qualitates, & alteratio eſt in parte ſenſitiua per ſe: non autem in parte intellectiua, niſi per accidens. Notanda ſunt hic duo ſecundum Com. Primo notandū eſt ꝙ phyl. per ſenſibilia intelligit tangibilia, & colores, & ſapores, & odores, & per partem corporalem ſenſibilem animæ paſſiones factas in uirtute concupiſcibili quas ſequūtur paſſiones corporales, ut rubor, verecundia, pallor, & timor, & vocauit hanc partem animæ corporalem, quia indiget corpore, & nullus exiſtimat ꝙ illa pars animæ poſſit ſeparari. Secūdo eſt notandum, ꝙ Com. mouet hic, & ſoluit unam quęſtionem dicens ſic. Sed quæritur hic quare tacuit ſpeciem qualitatis q̄ dicitur naturalis potentia, uel impotentia. Et reſpondet Alex. ſententiam dicens, ꝙ iā declaratum eſt dupliciter, ꝙ non eſt qualitas.i. ꝙ potentia, & impotentia naturalis nō eſt qualitas. Quam tñ ſententiam. videlicet Alex. Comm. exponit dupliciter. uno modo ꝙ Alex. intelligit, ꝙ naturalis potentia & impotentia ſunt ſubæ, ſed ut mihi vr Alex. intelligit ꝙ res agant per ſuas formas, & patiantur per ſuas materias, & formæ, & materiæ neceſſario ſunt ſubæ. Aliter etiam exponit Comm dictum Alex ſic. videlicet, ꝙ Alex. intelligit ꝙ naturalis potentia, & impotentia non ſunt qualitates alterabiles. d. ꝙ forte Alex. intelligit ꝙ declaratum eſt vniuerſaliter uerum.ſ. ꝙ naturalis potentia, & impotentia nō ſunt qualitates alterabiles dicens, quoniam eſt forma, ſcilicet, determinata, & declaratum eſt, quòd etiam talium formarum non eſt alteratio, ſed ſequitur alterationem. Hæc Comm. Et ſic hoc ſufficit ad propoſitum.

Primum notandū.

Secūdum notādum.

Ratio Alexand.

Prima expoſitio.

Secunda expoſitio.

Dubitabit autem quiſpiam ſi ſit omnis motus omoi motui comparabilis:necoe.

Dubitabit autem utique aliquis utrum omnis motus omni comparabilis ſit, aut non.

ISte eſt terti⁹ tractatus huius libri: in qon philoſophus determinat de comparatione motuum adinuicem, quia.n. phyloſophus in octauo buius compaiat motus adinuicem ſecundum prioritatem, & poſterioritatem, uelocitatem, & tarditatem, oſtendendo motum circularem eſſe primum, & velociſſimum inter omnes motus, & in fine huius ſeptimi oſtendit, ꝙ ſi potentia motiua ſit æqualis potentiæ motiuæ motus eſt æqualis motui: & ideo ad horum intelligentiã inquirit phyloſophus hic quis motus cui motui ſit comparabilis: vt Lync.d.hic. vnde tractatus iſte cõtinet duo capitulo quoniam primum eſt de comparatione motuum adinuicem. Secundum vero eſt de comparatione potentiarum motiuarum ad reſiſtentiam mobilium, & motuum ad motores, & incipit ibi. [Qm̃ autem mouens, &c.] Primum capitulum continet duas partes principales: qm̃ in prima phyloſophus mouet dubitationem, & arguit ad utramque partem. in ſecunda ibi. [Sed quæcunque &c.] ſoluit illam dubitationem. Prima pars eſt inqoiſitiua, vel diſputatiua, & continet duas particulas quoniam in prima phyloſophus mouet quæſtionem & arguit ad partem negatiuam quæſtionis. in ſecunda ibi. [In circulo autem, & ſphæris.] arguit ad partem affirmatiuã quæſtionis. Prima particula continet tres partes: quia in prima muuet quæſtionem. in ſecunda ibi. [Si ergo.] arguit ad partem negatiuam in motibus eiuſdem generis. in tertia ibi. [Amplius alteratio.] Arguit in eandem partem in motibus diuerſorum generum. In prima igitur parte huius particulæ phyloſophus mouet quæſtiunem. d. ꝙ aliquis dubitabit an omnis motus ſit omni motui comparabilis. Vnde Comm. dicit, ꝙ iſta eſt quarta quæſt. huius ſeptimi, qm̃ prima quæſtio huius ſeptimi erat: an omne quod mouetur moueatur ab illo. ſecunda quæſtio erat: an omnia mota ſecundum locum habeant reduci ad primum motum, quod mouetur a primo motore in ipſo. tertia quæſtio, an omnis motus ſit infimul cum eo quod mouetur ab eo in loco. quarta quæſtio, an omnis motus habeat proportionem, ſeu comparationem cum omni motu. Vnde eſt intelligendum ꝙ phyloſophus loquitur hic de comparatione motuum ſecundum uelocitatem, & tarditatem. Vnde intellectus quæſtionis eſt: vtrum quibuſcunque duobus motibus datis ſit uerum dicere, ꝙ unus illorum motuum ſit uelocior, vel æque velox, aut tardior reliquo illorum, vel ꝙ neuter horum motuum eſt uelocior, vel æque velox, aut tardior alio.

Nam ſi ſit, atque id celeritas ſit: æque quod in tẽpore æquuli ſpatium tranſit æquale, erit aliqua circuoferentia æqualis lineæ rectæ, & maior etiam atque mioor.

Tex.c.21.

Si igitur omnis comparabilis eſt, & æqualiter uelox eſt, quod in æquali tempore æquale mouetur erit circularis aliquis æqualis recto, & maior etiam, & minor.

HÆc eſt ſecũda pars primæ particulæ primæ partis principalis huius cap. in qua phyl. arguit ad partem negatiuam in motibus eiuſdem generis, oſtendendo ꝙ nõ oẽs motus eiuſdem generis ſunt adinuicẽ cõparabiles ſecundum velocitatem, & tarditatem, quod oſtenditur ſic. Motus circularis, & motus rectus ſunt motus eiuſdem generis, & tamen non ſunt comparabiles ſecundum velocitatem, & tarditatem, neque ſecundum magis, & minus: neque ſecundum æquale. ergo &c. minor probatur. nam motibus æque velocibus mobilia pertranſeunt æqualia ſpatia in eodem tempore: & motu uelociori mobile pertranſit maius ſpatiũ in eodem tempore, & motu tardiori mobile pertranſit minus ſpatium in eodem tpe. ſi igitur motus circularis, & motus rectus eſſent comparabiles ſm velocitatem, & tarditatẽ, ſequeretur ꝙ ſpatia pertranſita eſſent comparabilia ſm æquale, uel ſm magis, & minus: cum igiť per motum circularem pertranſeatur ſpatium circulare, & per motum rectum pertranſeatur ſpatium rectum, ſequitur ꝙ ſpatium circulare, & ſpatium rectum ſint comparabilia ſm magis, & minus: vel ſecundum æquale, & ſic ſpatium circulare erit æquale, vel magis, vel minus ſpatio recto, & illud ſequitur ad aliud, ſ. ꝙ motus rectus, & motus circularis ſunt comparabiles ſecundum uelocitatem, & tarditatem, igitur illud eſt falſum. Vnde Comm. d. hic, ꝙ phyl. per comparationem intelligit ſuppoſitionem: ita ꝙ illa quæ ſunt æqualia ſi ſupponantur nullum eorum excedit reliquum: qm̃ ſi duæ lineæ æquales ſopponantur neutra excedit reliquam, ſi uerò inæqualia ſupponantur alterum reliquum. Et intellige ꝙ ſic loquendo de comparatione ſpatium rectum, & ſpatium circulare nõ ſunt comparabilia adinuicem, quia non poſſunt inuicem ſupponi: ita ꝙ commenſurent ſeinuicem.

Præterea alicui lationi alteratio erit æqualis, cũ io æquali tẽpore aliud fuerit alteratum, aliud latũ. Affectus ergo longitudioi erit æqualis. At eſſe non poteſt. At eoim cum io æquali tempore quippiam per æqualem mouetur, tum illud æque celere eſt. Affectus uero nullus loogitudini eſt æqualis. Quare oõ erit alteratio latiooi æqualis, nec mioor. Quo fit, ut oon omois motus ſit comparandus.

Amplius alteratio, & loci mutatio quædam æqualis cum in æquali tempore, aliud quidem alteretur, aliud uero ducatur, erit ergo paſſio æqualis longitudini. Sed impoſſibile eſt. Si ergo in æquali tempore ſecundum æquale moueatur: tunc æqualiter uelox eſt, æqualis autem non eſt paſſio omnis longitudinis: quare non erit alteratio loci mutationi æqualis, neque minor. Quare non oĩs comparabilis.

HÆc eſt tertia pars primæ particulæ primæ partis principalis huius cap. in qua phyloſophus arguit ad eandem partem. ſ. ad partem negatiuam in motibus diuerſorum generum oſtendendo, ꝙ non omnis motus eſt omni motui comparabilis ſecundum uelocitatem, & tarditatẽ, quia motus localis, & motus alterationis ſunt motus diuerſorum generum, & tamen non comparantur adinuicem ſecũdum uelocitatem, & tarditatem: quod probatur per hoc: quia in motu locali pertranſitur ſpatium: & in motu alterationis pertranſitur paſſio. i. qualitas paſſibilis: cum igitur motibus æque velocibus pertranſeantur æqualia in eodem tempore, ſequitur ꝙ ſi motus localis & motus alterationis ſint æque veloces ꝙ qualitas poſſibilis, & ſpatium erunt æqualia, quod eſt inconueniens. Et idem inconueniens ſequitur ſi motus localis, & motus alterationis eſſent comparabiles in uelocitate ſecundum magis, & minus, quia ſecundum hoc ſequeretur, ꝙ poſſent eſſe comparabiles in uelocitate ſecundum æquale, & ita maximum inconueniens eſt ꝙ ſpatiũ ſit maius, vel minus quam qualitas, ſicut ꝙ ſpatium ſit æquale qualitati. Sed hic dubitatur, quia phyl. habet pro inconuenienti, ꝙ qualitas ſit æqualis longitudini ſeu ſpatio: hoc autem non uidetur inconueniens, qũ per phyl. in prædicamentis tanta eſt albedo quanta eſt ſuperficies. ergo qualitas, ut albedo eſt æqualis longitudini quia eſt ita longa, ſicut ſuperficies in qua extenditur. Huic poteſt reſponderi, ꝙ quia phyloſophus procedit hic inquiſitiue, & diſputatiue, ideo non oportet, ꝙ omne dictum ſuum in hac parte ſit auctenticum: quia non loquitur hic niſi inquirendo, & non determinando ueritatem. Aliter etiam poteſt dici, & melius. ſ. ꝙ æqualitas duplex eſt, videlicet, q̃titatiuũ, & qualitatiua. Æqualitas q̃titatiua eſt æqualitas ſecundũ q̃titatem, ſed æqualitas qualitatiua eſt æqualitas in gradu formæ. Duæ. n. albedines in eodẽ gradu, ſeu æque intenſæ, quarum una extenditur in magno corpore, & alia in paruo corpore ſunt æquales qualitatiuæ, ſed non ſunt æquales quantitatiuæ, quia una extenditur in maiori corpore quam alia. Dico ergo quod phyloſophus loquitur hic de æqualitate qualitatiua. d. eſſe inconueniens qualitatem eſſe æqualem magnitudini. Illud enim eſt inconueniens, quia magnitudo ſecundum ſe non intenditur neque remittitur, & ideo non poteſt ſecundum ſe eſſe æque intenſa cum qualitate. Vnde qualitas & magnitudo nõ poſſunt eſſe æquales æqualitate qualitatiua, ſunt tamen æquales æqualitate quantitatiua, ut probat ratio. Et quod phyloſophus loquatur hic de æqualitate quantitatiua patet, qm̃ phyl. loquitur hic de illa æqualitate ſecundũ quam una alteratio dicitur eſſe æqualis alteri, ſed una alteratio dici-

Dubium

Prima reſponſio.

Secũda reſponſio.

A dicitur eſſe æqualis alteri alterationi, ratione æqualitatis graduum acquiſitorum per utramque alterationem, ſicut unus motus localis dicitur æqualis alteri motui locali ratione æqualitatis magnitudinum pertranſitarum in eodem tempore per utrumque motum. Vnde quia Phyl. loquitur hic de æqualitate, & inæqualitate ſecundum quas attenditur ſucceſſio in motu alterationis, & illæ ſunt æqualitates qualitatiuæ ſecũdum gradum, ideo Phyl. loquitur de æqualitate qualitatiua, ſecundum quam qualitates, & magnitudines in ſe non ſunt inuicem comparabiles. Poteſt etiam tertio modo dici videlicet, ꝙ Phyloſophus habet per inconueniens, quód qualitas corporis moti motu alterationis ſit æqualis quantitatiuæ magnitudini, quæ pertranſitur: quo ad motum localem, quia ſic qualitas corporis parui eſſet æqualis corpori magno. quod eſt inconueniens, quod tamen ſequeretur ſi motus locale, & motus alterationis eſſent comparabiles in uelocitate ſecundum æqualitatem, ut patet de ſe. Vnde accipiantur duo mobilia, quorum utrumque ſit pedalis quantitatis, & alteretur unum, & reliquum moueatur localiter per ſpacium centum pedum. Et ſit a, mobile, quod alteratur, & b, ſit mobile quod mouetur localiter: ſi tunc motus alterationis ipſius a, & motus localis ipſius b, ſint æquales quantitatiuę, ſequitur quod qualitas ipſius a, ſecundum quam alteratur, & ſpatium quod b, pertranſit, quod eſt centum pedum eſſent æqualia in quantitate, & ſic æqualitas unius pedis eſſet æqualis ſpatio centum pedum, quod eſt impoſſibile.

Tertia reſponſio.

B

Sed in circulo rectaque linea, quonam accidet modo Nam abſurdum eſt, ſi non ſit, ut hoc ſimiliter ſuper circulo, & hoc ſuper recta linea moueatur. Sed continuo celerius alterum, aut tardius moueri neceſſe eſt, quaſi hoc ſit decliue, illud accliue.

Tex.com. 82.

In circulo autem & recto quomodo continget. Inconueniens quidem enim eſt, niſi ſit in circulo, ſimiliter hoc aliquid moueri, & in hoc recto. Sed mox neceſſe eſt, aut uelocius, aut tardius, ſicut ſit hoc deorſum, hoc autem ſurſum.

C

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus arguit ad partem affirmatiuam oſtendendo ſpecialiter quód motus rectus eſt comparabilis motui circulari, & linea recta lineæ circulari, & continet treſpartes, quia in prima Phyl. oſtendit, quod eſt probabile, quod motus rectus ſit comparabile motui circulari in uelocitate ſecundum magis, & minus. in ſecunda ibi. [Amplius nihil differt.] oſtendit, quod ſi motus rectus, & motus circularis ſint comparabiles in uelocitate ſecundum magis, & minus, oportet quod ſint comparabiles ſecundum æquale. in tertia ibi. [At uero ſi ſint.] arguit in contrarium, ſicut prius arguebat: oſtendẽdo quod motus rectus, & motus circularis non ſunt adinuicem comparabiles ſecundum velocitatem ſecundum magis, & minus. In prima igitur parte huius particulæ Phy intendit talem rationem. Motus rectus, & motus circularis poſſunt eſſe veloces. Eſt enim aliquis motus circularis velox, & etiam aliquis motus rectus eſt velox, ſed quibuſcunque conuenit velocitas eiſdẽ conuenit velocitas, ſecundum magis, & minus, aut conuenit eiſdem ſecundum æqualitatem, vt patet, quia motui locali recto ſurſum, & motui locali recto deorſum conuenit uelocitas: ideo conuenit eis ſecundum magis, & minus, vel ſecũdum æquale: quoniam poteſt motus rectus ſurſum eſſe ita uelox ſicut motus deorſum poteſt eſſe velocior, & etiam tardior. ergo eodem modo cum motu recto, & motu circulari conueniat velocitas, videtur probabile quod eis conueniat velocitas ſecundum magis, & minus, vel ſecundum æquale. igitur, &c. Notandum, quod illa propoſitio eſt valde probabilis, videlicet, omnis forma vniuoca conueniens duobus conuenit eis ſecundum magis, & minus, vel ſecundum æquale. Iſta enim diuiſio videtur eſſe ſufficiens, & immediata, videlicet, a, conuenit b, & c, & nũ æquiuocè: igitur conuenit eis æqualiter, vel vni magis, & alteri minus, ſi ergo velocitas conueniat non æquiuocè motui locali recto, & etiam motui circulari, vt ꝙ conueniat eis æqualiter, vel ſm magis & minus, & ſic motus rectus, & motus circularis ſunt comparabiles in velocitate ſm magis, & minus, vel ſm æquale.

Ratio.

D

Nota.

A

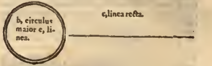
Præterea nihil refert ad rationem ſi quiſpiam neceſſitate dixerit eſſe celerius continuo, aut tardius moueri. Erit enim circunferentia maior, & minor linea recta, quare & æqualis. Nam ſi in eodem a, tempore: hoc quidem b, illud vero c, lineam pertranſiuit. Maior erit b, linea profecto ipſa linea c. Hoc enim pacto celerius mobile diffiniebatur. Et ſi in minore igitur æqualem tranſierit celerius erit: quare pars quædam erit temporis a, in quo celerius mobile partem aliquam tranſit ipſius circunferentiæ b, toto in tempore mobili tardiore tranſeunte totam lineam c. Tex.c.83.

B

Amplius nihil differret in ratione, ſi aliquis dicat neceſſarium eſſe uelocius, mox aut tardius moueri. Erit autem maior, & minor circularis recto, quare, & æqualiter. Si enim in a, tempore ipſum b, tranſit, aliud autem ipſum c, maius erit b, ipſo c, ſic enim uelocius eſſe dictum eſt. Ergo ſi & in minori æquale, uelocius eſt, quare erit aliqua pars ipſius a, in quo ipſius b, circuli tranſibit, cum in toto a, ipſum c.

Demonſtratio.

A, tempus in quo mobile pertranſit b, & c.

C

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ primæ partis principalis huius capituli, quia enim poſſet aliquis dicere, quod motus rectus, & motus circularis ſunt comparabiles in uelocitate ſecundum magis, & minus, & nõ ſecundum æquale, ideo phyloſophus in hac parte oſtendit, quod ſi motus rectus, & motus circularis ſunt comparabiles in uelocitate ſm magis & minus: ſunt etiam comparabiles ſecundum ęquale, & hęc eſt duodecima concluſio de annexis. Vnde ſi non ſit inconueniens quod motus circularis ſit velocior aut tardior motu recto: etiam non erit inconueniens motum circularem, & motum rectum eſſe æque uelo ces. Vnde Commen. dicit hic, quod omne illud in quo poteſt eſſe uelocitas, & tarditas poteſt eſſe æquale. Circa quam concluſionem phyloſophus primo ponit ueritatem concluſionis dicit, quod nihil differt quantum ad præmiſſam rationem motum circularem eſſe uelociorẽ, aut tardiorem motu recto, & motũ circularem eſſe ęqualem, id eſt, æque uelocẽ cum motu recto. Deinde phyloſophus declarat concluſionem in terminis ſic. Sit a, tempus in quo uelocius pertranſit circulum b, & linea recta c, cum igitur uelocius in eodem tempore pertranſit maius, ſequitur quod b, circulus ſit aliquid maius quam c, linea recta, quoniam uelocius in eodem tempore pertranſit maius ſpacium: & in minori tempore pertranſit æquale, ut patet ſexto huius, cum igitur in eodem tempore in quo mobile velocius pertranſit b, mobile tardius pertranſit c, & mobile uelocius in minori tempore pertranſit æquale, ſequitur quod mobile uelocius in minori tempore quam eſt a, ſcilicet, in aliqua parte ipſius a, pertranſit aliquam partem ipſius b, æqualem ipſi c, & per conſequens aliqua pars ipſius b, eſt æqualis ipſi c, quia ſi mobile velocius pertranſit maius ſpatium in æquali tempore, oportet quod pertranſeat æquale ſpatium in minori tempore. ergo in aliqua parte ipſius a, mobile velocius pertranſit aliquam partem ipſius b, æqualem ipſi c, & per conſequens aliqua pars b, eſt æqualis ipſi c. Ex

12. concl. de annex.

D

ex hoc poteſt argui ulteri⁹,& hoc ſic. Per ſpatia ęqualia pñt aliqua mobilia moueri in eodem tempore, ergo per partem b, æqualem ipſi c,& per c, poſſunt aliqua moueri in eodem tempore. ergo æquę uelociter mouebũtur, quia in eodẽ tpe mouebuntur per æqualia ſpatia, ſed unum illorum mobilium mouetur motu circulari, & aliud motu recto, igitur motus circularis poteſt eſſe æqualis motui recto. Ex quo loco accipitur quod ubicũque eſt dare magis & minus ibi eſt dare æquale, ut ſi eſt dare uelocius & minus uelox, poſſibile eſt dare æquæ uelox. Et ratio huius poteſt eſſe, quia ſi duorum unus ſit maius,& aliud minus,& a maiori auferaẽ præciſe illud in quo maius excedit minus, reſidua ſunt æqualia,v.g. Trinarius excedit binarium in una unitate, ſi a trinario auferatur unitas, quæ remanent erunt æqualia.

Dubi. Contra tamen illud uidetur eſſe una dubitatio, quia contingit dare quadratum maius circulo,& etiam quadratum minus circulo, ut ſi deſcribatur unum quadratum infra circulum,& aliquod quadratum extra circulum: quadratum continens eſt maius circulo, & quadratum contentum infra circulum eſt minus circulo,& tamen non eſt dare quadratum ęquale circulo.

Solutio. Dicendum quod eodem modo quo eſt dare maius & minus, eo modo eſt dare æquale. Eſt autem æqualitas quantitatiua de qua hic loquimur quantum ſpectat ad propoſitum duplex, uidelicet, ęqualitas continentiæ, & ęqualitas commenſurationis, illa ſunt æqualia æqualitatem continentiæ, quæ tantum præciſe continent quod unum nõ poteſt plus continere quam aliud: & illa ſunt æqualia æqualitate commenſurationis: quorum unum alteri ſuppoſitum: neutrum excedit reliquum ut duæ lineæ rectæ quarum vtraque eſt unius pedis tantum ſunt æquales æqualitate commenſurationis, quia ſi una ſupponatur alteri, neutra excedit reliquam. Dico igitur quod quia eſt dare quadratum maius & minus circulo ſecundum continentiam, ideo eſt dare quadratum ęquale circulo ſecundum continentiam: quoniam poſſibile eſt, quod unum uas cuius ſuperficies interior. ſ. cõcaua ſit quadratæ figuræ,& pręciſe contineat quantum continet uas, cuius ſuperficies concaua interior ſit figuræ circularis, quia poſſibile eſt, quod vtrũque vas contineat unam pintam: & tamen non eſt dare quadratum maius & minus circulo ſecundum commenſurationem, quia circulus non poteſt commenſurari quadrato, ſuppoſito quod quadratum ſit rectarum linearum, nec ſecundum ſe totum: nec ſecundum aliquam eius partem: quia circulus tangens tale quadratum non tangit niſi ſecundum punctum: non ſecundum aliquam partem: quia ſi aliqua pars circuli tangeret ſecundum totum ſuum ultimum aliquam partem quadrati: illa ultima partium eſſent ſimul adæquatę, ita quod totum ultimum unius tangeret totum alterius,& per conſequens illa pars circuli, & illa pars quadrati eſſent eiuſdem figuræ, ſed hoc eſt inconueniens, quia quælibet pars conuexa circuli eſt figuræ ſphęricæ, & ſic pars quadrati quæ tangitur a parte circuli eſſet figuræ ſphęricæ, quod eſt falſum, quia ſupponitur quod omnia latera quadrati ſint figurę rectæ, & ſic non poteſt circulus commenſurari quadrato nec ſecũdum totum: quia tunc eſſent eiuſdem figuræ, nec ſecundum partem: quia ſic pars conuexa circuli eſſet eiuſdem figuræ cum parte quadrati, quod eſt inconueniens. Et hęc eſt ratio quare circulus ſiue ſphæra tangens planum tãgit ſolum in puncto. Vnde quia circulus & quadratum non poſſunt commenſurari, nec inuicem ſupponi, nec ſecundum totum, nec ſecũdum partem: ideo non eſt dare circulum maiorem uel minorem quadrato ſecundum commenſurationem, nec etiam eſt dare circulum quadrato ęqualem æqualitate commenſurationis.

Notabile. Intelligendum quod illa ſunt ęqualia ſimpliciter ſecundum commenſurationem: quarum unum ſuppoſitum alteri, neutrum ex aliqua parte excedit reliquum: & propter hoc equalia ſimpliciter ſecundum commenſurationem ſũt ſimul in eodem loco uel ſitu adæquato, & quia duo corpora non poſſunt eſſe ſimul in eodem loco primo: ideo non poſſunt duo corpora eſſe ſimpliciter æqualia ſecundum cõmenſurationem, ſed duæ lineę uel duæ ſuperficies poſſunt eſſe ſimpliciter æquales ſecundum commenſurationem: quia poſſunt ſe undique tangere. Vnde æqualia ſimpliciter ſecundum commenſurationem totaliter tangunt ſe: ſic quod totum tangit totum: & Philoſophus in toto iſto proceſſu loquitur de æqualitate ſecundum commenſurationem tantum.

At vero ſi comparabilia ſint accidit id quod nuper eſt dictum: lineam inquam rectam æqualem circumferentiæ eſſe. At comparabilia non ſunt. Nec igitur motus ipſi comparabiles ſunt.

At uero ſi ſint comparabilia: accidit modo dictum æquale eſſe rectum circulo: ſed non comparabilia ſunt, neque ergo motus. Tex.c.14.

HÆc eſt tertia pars ſecundæ particulæ primę partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus ponit rationem in contrarium probantem quod motus circularis,& motus rectus non ſunt adinuicem comparabiles ſecundum æqualitatem, quia ſi ſic: ſequeretur quod ſpatium rectum,& ſpatium circulare eſſent comparabilia ſecundum æqualitatem, quod eſt falſum: quoniam ſpatium rectum, & ſpatium circulare non poſſunt eſſe æqualia. ergo nec motus ſunt comparabiles, nec poſſunt eſſe æquales,& hæc ratio eſt ſuperius poſita. Vnde eſt intelligendum quod loquendo de æqualitate commenſurationis, quæ eſt ſuppoſitio totius ſuper totum: ſic impoſſibile eſt, quod ſpatium circulare manẽte circularitate ſit æquale, uel maius, uel minus ſpatio recto: manente rectitudine, quia unum non poteſt ſupponi alteri ſecundum totum, uel ſecundum partem manentibus his figuris: mutatis tamen figuris, ut ſi rectum fiat circulare, aut econuerſo: forte poſſibile eſt, quod commenſuret ſe, & q; unum fiat æquale alteri, uel maius, uel minus: ſed de hoc uidebitur magis infra.

Sed ut uidetur ea cuncta comparabilia ſunt, quę non ęquiuoca ſunt. Veluti cur comparabilia non ſunt ſtilus,& uinum, aut vltima fidium, utrum acutius ſit. Quia namque æquiuoca ſunt. Sed ultima fidium,& penultima; comparabiles ſunt, quia acutum idem ſignificat in utriſque. Non igitur idem eſt celere hic,& ibi. Multo etiam minus in alteratione, ac latione.

Et quęcunque non æquiuoca: omnia comparabilia ſunt: puta quare non comparabile utrum acutius ſtilus, aut uinum, aut ultima. Quia enim æquiuoca non comparantur. Sed ultima ei quę iuxta ultimam comparabilis eſt: quoniam idem accidit acutum in utriſque: ergo non idem uelox,& hic,& ibi. Multo autem adhuc minus in alteratione,& loci mutatione.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius ca. in qua phyloſophus ſoluit quæſtionem de comparatione motuum adinuicem. Et continet duas particulas. In prima inquirit in cõmuni quid requiritur ad hoc quod aliqua ſint adinuicem comparabilia. In ſecunda ibi. [Sic & circa motum.] oſtendit ſpecialiter quid requiratur ad motum illa quæ requiruntur ad comparationem in communi. Prima particula continet tres partes: ſecũdum quod Phyloſophus ponit tres comparationes, vel conditiones requiſitas, ad hoc quod aliqua ſint comparabilia adinuicem. Prima cõditio. Prima conditio eſt, quod illa quæ debent adinuicem comparari non ſint æquiuoca, ſcilicet, æquiuoca ſub nomine: ſecundum quod debent adinuicem comparari. Hæc igitur eſt prima conditio. ſ. quod illud in quo aliqua comparantur non debet conuenire comparatis adinuicem æquiuocæ, ſed uniuocæ. Secunda conditio. Secunda conditio eſt, quod illud in quo aliqua comparantur debet habere idem ſuſceptiuum primum in utroque comparatorum adinuicem. Tertia cõditio. Tertia conditio eſt, quod illud in quo aliqua comparantur debet eſſe eiuſdem naturæ ſpecificę in utroque comparatorum,& ſecundum hoc hæc particula cõtinet tres partes, quia in prima phyloſophus ponit primam conditionem requiſitam ad comparationem. In ſecunda ibi. [Aut quia ſunt in alio.] Ponit ſecundam conditionem requiſitam ad comparationem, videlicet, quod illud in quo comparantur habeant idem ſuſceptiuum primum in utroque comparatorum. In tertia ibi. [Si uero non ſolum.] Ponit tertiam conditionem requiſitam ad comparationem, videlicet, quod illud in quo aliqua comparantur ſit unius naturæ ſpecificæ

tificę in utroque comparatorum. In prima igitur parte huius particulæ. P. ponit primam conditionem requiſitam ad comparationem, & duo innuit. Primum eſt: ꝙ quibuſcunq; conuenit aliquod nomen non æquiuocum: illa poſſunt comparari in illo nomine adinuicem. Secundum eſt: quòd illa quæ ſunt æquiuoca, ſcilicet, æquiuoca ſub aliquo nomine non comparantur ſecundum illud nomen. Vnde primo exẽplariter declarat utrumque illorum. Secundo uero dubitat circa primum illorum. & ſecundum hoc hæc pars duas particulas continet, quia in prima oſtendit, quòd ſecundum non ſecundum æquiuocum non fit comparatio. In ſecunda ibi. [Aut primum] monet talem dubitationem, videlicet. An ſecundum omne non æquiuocum poſſint fieri comparationes, ita ꝙ omnia quibus conuenit aliquod nomen non ęquiuocum poſſint comparari in illo nomine. In prima igitur particula huius partis. P. primo proponit, ꝙ quæcunque non ſunt æquiuoca ſunt comparabilia, ideſt quibuſcunque conuenit nomen non æquiuocum illa ſunt comparabilia in illo nomine, & quæcunque ſunt æquiuoca illa non ſunt cõparabilia, & utrumque horum. P. declarat exempliariter, quoniam quia acutum dicitur de ſtylo, & uino, & ultima chorda ſeu neumatæ, ideo ſtylus, & uinum, & neuma non ſunt comparabilia in acutie. Et ꝙ æquiuocè acutum dicatur de iſtis: patet per hoc, quia acutum ſecundum ꝙ dicitur de iſtis habet diuerſas diffinitiones, quia quando dicitur ꝙ ſtylus eſt acutus: tunc hoc nomen acutum ponitur loco huius diffinitionis, ſcilicet, potens fortiter penetrare durum, quando uero acutum dicitur de uino ponitur loco huius diffinitionis, ſcilicet, potens fortiter pungere linguam. Sed quando acutum dicitur de ultima chorda ponitur loco huius diffinitionis, ſcilicet, potens fortiter percutere auditum. & ſic diffinitiones acuti ſunt diuerſæ ſecundum ꝙ acutum prædicatur de his tribus. & ſic acutum ſecundum ꝙ prædicatur de his tribus eſt æquiuocum. & iſta tria prædicata ſecundum acutũ non ſunt comparabilia, quia non eſt uerum dicere, quod ſtylus eſt acutior vino, uel chorda, ſed quia acutum non dicitur de ultima chorda æquiuocè, & de alijs chordis ſibi propinquis. ideo illæ chordę poſſunt comparari adinuicem ſecundum acutum, ut dicatur ꝙ ultima chorda eſt acutior alijs. Et ita exempliariter patet utrumque propoſitorum, ſcilicet, quòd ſecundum nomen non æquiuocum fiunt comparationes, & quòd ſecundum æquiuocum non fiunt comparationes. Ergo non ſecundum idem. Ex hoc igitur concludit. p. quod aliqui motus non ſunt comparabiles ſecundũ velocitatem, quia uelocitas non eſt idem in omnibus motibus, hoc eſt uelocitas non eſt in omnibus motibus uniuoce. non enim eſt idem uelox hic, & ibi, ideſt, in motu recto, & in motu circulari. hoc eſt: velox dicit̃ ęquiuocè, & nõ uniuocè de motu recto, & motu circulari. & ideo motus rectus, & motus circularis non ſunt comparabiles ſecundum uelocitatem, & multo minus loci mutatio, & alteratio ſunt comparabiles ſecundum uelocitatem, eo quod uelox dicitur de eis æquiuoce.

An id uerum non eſt, ſi non æquiuoca ſint, comparabilia eſſe. Multum enim idem in aere atque aqua ſignificat. Comparabilia tamen nõ ſunt. Quod ſi hoc nõ ſit: at duplum eſt unum. Eſt enim id quod rationem duorum habet ad unum, non tamen comparabilia ſunt.

Tex.com. 25. *Aut primum quidem hoc non uerum eſt, quòd ſi non ſint æquiuoca comparabilia. Multum enim idem ſignificat in aqua, & in aere, & non ſunt comparabilia. Si autem non duplum quidem idem. Duo enim ad unum, & non cõparabilia ſunt.*

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis primæ particulæ ſecundę partis pcincipalis huius capituli. in qua Phyl. mouet dubitationem circa primum dictum in prima parte, quæ dubitatio eſt illa, utrum ſecundum omne non æquiuocum poſſint fieri comparationes, ita ꝙ omnia quibus competit idem nomen non æquiuocum poſſint cõparari in illo nomine. Et primo arguit ad partem negatiuã. Secundo uero reſpondet ad inſtantiam inductam. (Dubium.) Primo igitur. P. arguit probando, quòd non ſecundum omne uniuocum poteſt fieri comparatio, quia multum eſt uniuocum aeri, & aquę, quia ſignificat idem in utroque, & tamen aer, & aqua non comparantur ſecundum hoc nomen multum. quia non dicimus, quod aer eſt magis multus quam aqua, ſed ſi dicatur quòd multum dicitur æquiuoce de aere, & aqua. & ideo non comparantur ſecundum hoc nomẽ multum. & propter illam reſponſionem adducit aliam inſtantiã de duplo. quia hoc nomen duplum videtur dici uniuoce de aere, & aqua. quia dicitur de eis ſecundum idem nomen, & ſecundum eandem rationem: quoniam diffinitio dupli eſt: quod ſit proportio duorum ad unum, & illa diffinitio dicitur de aqua, & aere: & per conſequens duplum dicitur uniuoce de aere, & aqua, quia ſecundum idem nomen, & eandem diffinitionem, & tamen aer, & aqua non ſunt comparabilia ſecundum duplum, quia non poteſt dici, quod aer eſt magis duplus quam aqua, nec econuerſo.

B An & in his eadem eſt ratio. Nam & ipſum multum æquiuocum eſt. Sed ſunt quorum, & rationes æquiuoce ſunt, ceu ſi quiſpiam dicat multum id eſſe quod eſt tantum, ac ultra, & æquale æquiuocum. & ſi forte fuerit, & ipſum continuo unum. Quod ſi hoc eſt æquiuocum, & ipſa etiam duo æquiuoca ſunt Nam cur alia comparabilia, alia non comparabiliá ſunt, ſi natura eſt una.

Aut & in his eadem ratio, & namque multum æquiuocum, ſed quorundam, & rationes æquiuoce ſunt, ut ſi dicat aliquis, quod multum eſt tamen, & adhuc & ſi aliud aliquid tantundem, & æquale æquiuocum eſſet. Et unum autem ſi contingit ſtatim æquiuocum. Si autem & hæc, & duo. Quare uniuocorum comparabilia alia quidem ſunt, alia uero non. ſi quidem erat una natura. Tex.com. 26. Tex.com. 27.

C HIc phyl. ſoluit illam dubitationem dicens, ꝙ illa de quibus obiectum eſt, ſcilicet, magnum paruum, multum paucum, duplum & dimidium non ſunt uera uniuoca, quia uniuoca uera ſunt illa quorum diffinitio eſt eadem uoce, & ratione, ſed diffinitiones illorum ſunt eędẽ ſecundum uocem, ſed non ſecundum rationem. Vnde multum & paucum: duplum, &c. non dicuntur uniuoce de aere, & aqua. & quando dicitur, ꝙ eadem eſt diffinitio multi, & etiam dupli ſecundum ꝙ dicitur de aere, & aqua. Dicendum, ꝙ diffinitiones iſtorum ſecundum quòd dicuntur de aere, & aqua ſunt eædem ſecundum uocem, & non ſecundũ ſignificationem, quia in diffinitionibus illorum ponitur aliquid æquiuocum. vnde quamuis diffinitio ſit eadem ſecundum uocem nõ propter hoc oportet, ꝙ illud ſit uniuocum, quia cum unitate uocis ſtat, ꝙ in diffinitione ponatur aliquod æquiuocum, & tunc illud nomen cuius eſt diffinitio non eſt uniuocum, ſed æquiuocum. & ſic eſt in propoſito de multo, & duplo. quia in diffinitione multi quæcunque ſit illa accipitur aliquod æquiuocum. & ideo multum eſt æquiuocum, quamuis habeat unam diffinitionem ſecundum uocem. & ſimiliter in diffinitione dupli accipitur æquiuocum: dicitur enim, quod duplum eſt proportio duorum ad unum. nam hoc nomen unum acceptum in diffinitione dupli eſt ęquiuocum. & non ſolum hoc nomen unum eſt æquiuocum, ſed etiam hoc nomen duo eſt ęquiuocum. ſi enim unum ſit æquiuocum, oportet quod hoc nomen duo etiam ſit æquiuocum. Stat igitur breuiter ſolutio in hoc quod prædicta, ideſt, multum paucum duplum, &c. dicantur ęquiuoce de aere, & aqua, nec dicuntur de eis ſecundum eandem rationem uniuocam, ſed ſecundum eandem rationem æquiuocam, propter quod aer, & aqua non comparantur adinuicem. Vnde eſt notandum, quòd Comment. dicit hoc: quod iſta non ſunt ęquiuoca pura, ſed ſunt de numero ęquiuocorum, quę dicuntur ambigua. hic Comment. & intelligo ſecundum Commenta. ꝙ æquiuoca pura ſunt illa quæ ſunt eadem ſecundum uocem, & non ſunt eadem ſecundum aliquam diffinitionem. ſed æquiuoca ambigua ſunt eadem ſecundum uocem, & habent eandem diffinitionem ſecundum uocem, non autem ſecundum (Solutio dub.) (D) (Notan.)

Primum dubium. dum ſignificationem. Sed hic occurrunt tria dubia. Primũ eſt circa inſtantiam de multo & pauco, magno & paruo, qa videtur quod aer & aqua poſſit comparari ſecundum iſta. ita quod bene dicitur aer eſt magis multus quam aqua, vel magis magnus, & econuerſo, quia multum, & magnum recipiunt comparationem, vnde multum ſic recipit comparationem. multum plus plurimum. & magnum ita recipit comparationem. magnus maior maximus. Nunc autem nomen cõparatiui gradus valet idem, quod ſuum poſitiuum acceptum cum hoc aduerbio magis, ſicut patet. nam idem eſt dicere ꝙ iſte eſt albior illo, & dicere quod iſte eſt magis albus quam ille, ſed bene, & uerè dicitur. hoc eſt plus de aere, quam de aqua. manifeſtum tamen eſt quod plus eſt de aere in tota ſphæra aeris quam ſit de aqua in ſecana. vnde in tota ſphęra aeris eſt plus de aere quam de aqua in ſecana. ergo in ſphæra aeris eſt magis multum de aere quam de aqua in ſecana. & ſic aer eſt magis multus quam aqua. quia plus & magis, & multum æquipollent, & eodem modo eſt de magno, Secũdum dubium. Com. 28. quia aer eſt maior quam aqua. ergo aer eſt magis magnus, quam aqua. Secundo dubitatur, quia videtur, quod ſecundum duplum poteſt fieri comparatio, quia ſecundum Comment. hic commento vigeſimooctauo dicitur, quod iſtud mel eſt duplum reſpectu iſtius aceti, & eo- Tertium dubium. dem modo iſte aer eſt duplus reſpectu iſtius aquæ. Tertio dubitatur, quia non videtur quod illa nomina, videlicet, duplum & multum ſint æquiuoca, quia hoc nomen multum ſignificat unum cõceptum: & hoc nomen duplum ſimiliter, quia audiens hoc nomen duplum, vel multum, & intelligẽs quid illud nomen ſignificet ſemper intelligit idem. ſed omne nomen ſignificans unum cõceptum eſt uniuocum. ergo.

Ad primũ. Ad primum dubium dicendum eſt quod aer, & aqua ſecundum ueritatem poſſunt comparari ſecundum multum, & magnum, ſicut argutum eſt, ſed ſecundum uſum loquendi non comparantur ſecundum illa nomina cum hoc aduerbio magis: quia non habemus talem modum loquendi, videlicet, dicendo hoc eſt magis multum, vel magis magnum. Vnde nec duę aquæ ſecundum communem modum loquendi comparantur in multo cum hoc aduerbio magis: quia non dicitur quod illa aqua eſt magis multa quam alia, ſed bene dicimus quod eſt plus, uel maior quam illa. vnde inſtantia Ad ſcdm. de multo fundatur in mõ loquendi, & non in aliquo reali. Ad aliud dubium dicendum quod phyl. non intendit debere, quod unus aer non eſt duplus reſpectu aquę, uel ecõuerſo: ſed intendit debere, ꝙ notandum comparatiuum huius nominis duplum non dicitur de aere reſpectu aquæ, nec econuerſo, quia non habet comparatiuum. nec dicitur quod unum corpus eſt magis duplum reſpectu dimidij, quam aliud corpus reſpectu ſui dimidij, quia duplum ſignificat exceſſum determinatum, qui non recipit magis, & minus. Ad Ad tertiũ tertium dubium dicendum eſt uno modo, quod duplum, & multum poſſunt dupliciter conſiderari, videlicet, vel conſiderando conceptum utriuſque ſecundum ſe, & abſolute, & ſic ratio utriuſque eſt una, ſicut ratio canis ſecundum ſe eſt vna. Alio modo conſiderantur, ut concernunt diuerſas materias diuerſarum naturarum: & iſto modo loquitur Phyl. hic de iſtis. nam ex diuerſitate naturæ ſubiectæ, vt puta aeris, vel aquæ contrahit multam diuerſitatem, quoniam plus de materia eſt in vno pugillo aquæ quam in uno pugillo aeris, cum ex uno pugillo aquæ poſſint fieri decem pugilli aeris. Quoniam propter illud. Illam reſponſionem de multo, & pauco conſiderans P. mouendo quandam quęſtionem, ſuppoſito quod reſponſio ſuperius facta non ſit uera de æquiuocatione multi, & dupli: quoniam ſi dicatur, quod ſit una natura multi, & dupli, & aliorum huiuſmodi, quæ non ſunt comparabilia, ſicut eorum quæ uniuoce prædicantur remanet quæſtio, quare quædam uniuocorum ſunt comparabilia, & quędam non: cum de ſimilibus ſimile ſit iudicium: cũ igitur non uidetur aliqua ratio quare quædã uniuoca ſunt comparabilia, & quædam non: & multum & duplum non ſunt comparabilia, ſicut ſunt alia uniuoca, videtur quod multum & duplum non ſunt uniuoca.

An quia in alio primo ſunt ſuſceptino. Equus igitur, & canis comparabilia ſunt, utrum ipſorum albius ſit. Eſt enim ipſa ſuperficies idem, in qua primo eſt ipſa albedo. Et de magnitudine modo eodem. At vox, & aqua comparanda non ſunt: in alio nanque eſt ſuſceptiuo.

Aut quia ſunt in alio primo ſuſceptiuo. Equus quidem igitur, & canis comparabilia ſunt, utrum enim albius. In quo enim primo idem eſt ſuperficies, & magnitudo ſimiliter. Aqua autem & uox non, in alio namque ſubiecto ſunt.

A

Secunda conditio. HÆc eſt ſecunda pars primæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus ponit ſecundam conditionem requiſitam ad comparationem, quæ eſt habere idem ſuſceptiuum primum in utroque comparatorum, & primo remouet opinionem erroneam circa hoc: quæ eſt reſponſio ad quæſtionem immediate præcedentem. Opinio igitur talis eſt, videlicet, ꝙ quædam ſunt uniuoca ſignificantia unam naturam receptam in diuerſis ſuſceptiuis primis, & ſecundum tale nomen uniuocum illa non ſunt comparabilia quibus competit illud nomen: verbi gratia: Magnitudo competit uniuoce aquæ, & ſono, & tamen aqua, & ſonus nõ ſunt comparabilia, vt, ſcilicet, aqua dicatur maior ſono, vel econuerſo: quia magnitudo habet in aqua & in ſono diuerſa ſuſceptiua prima. quoniam primũ ſuſceptiuum magnitudinis conuenientis aquę eſt ſuba, & primũ ſuſceptiuũ magnitudinis quę cõpetit ſono eſt qualitas

B ſenſibile, vt ſonus, vel vox. & ideo ſecundum magnitudinẽ non comparantur aqua, & ſonus, quamuis magnitudo ſit eiuſdem naturæ cum utroque, quia magnitudo habet in his diuerſum, & diuerſum ſuſceptiuũ primũ. Alia uero ſunt uniuoca ſignificantia eandẽ naturã receptã in eodẽ ſuſceptiuo primo. & ſecundum illud nomẽ uniuocum ſit comparatio, ita quod illa quibus competit illud nomen ſunt comparabilia ſecundum illud nomen. vt albedo conueniens equo, & cani ſignificat unam naturam receptam in eodem ſuſceptiuo primo: quamuis in diuerſis ſuſceptiuis remotis, & ideo illa quibus conuenit albedo ſunt comparabilia ſecundum albedinem. Et ponit exemplum tale. Canis, & equus ſecũdum ſuas ſubſtantias diſtinguuntur, & tamen ſecundum hoc nomen album ſunt comparabilia: quia vere dicitur, quod equus eſt albior cane, vel econuerſo. & hoc ideo, quia albedo ſignificat unam naturam receptam in uno ſuſceptiuo primo, & immediato: quia primum ſuſceptiuum albedinis, tam in equo quam in cane eſt ſuperficies quæ eſt eadem in utroque, & propter hoc comparantur ſecundum albedinem, quã-

C uis ſuſceptiua remota ſint diſtincta ſecundum ſpeciem.

An hoc pacto omnia quiſpiam faciet unum. Vnumquodque autem in alio dicet eſſe, atque erit idem æquale, & dulce, & album, ſed in alio ſuſceptiuo.

Tex. com. 28. *Aut. manifeſtum eſt quòd erit omnia ſic unum facere: in alio autem unumquodque dicere eſſe, & erit idem æquale, & dulce, & album, & in alio.*

IStam opinionem remouet Phyl. probando quod omne illud in quo aliqua uniuocantur habent idem ſuſceptiuum primum in utroque uniuocatorum, & hæc eſt decimatertia cõcluſio de annexis: quæ dupliciter probatur, 13. concl. de annexis & primo ſic. Si ad uniuocationem non requireretur unitas primi ſuſceptiui formæ ſecundum quam uniuoca uniuocantur: tunc cum diuerſitate primi ſuſceptiui formæ ſe-

D cundum quam ſit unio ſtaret uniuocatio formę, conſequentia de ſe patet, & falſitas conſequentis oſtenditur: quia ſi cũ diuerſitate primi ſuſceptiui ſtaret uniuocatio, tunc cum diuerſitate primi ſuſceptiui ſtaret unitas naturæ: in qua uniuoca uniuocantur. ſed hoc eſt falſum, quia ſi ita eſſet, tunc poſſemus dicere, quod omnes formæ ſunt uniuocæ, & eiuſdem naturæ quamuis ſint in diuerſis ſubiectis primis, & ſic æquale eſſet uniuocum in numeris, & in magnitudinibus, & item aſperum, & dulce etiam poſſet dici uniuocum ad melodias, & ad ſapores. & album eſſet uniuocum ad vocem, & colorem, & ſic poſſet dici, quòd omnia eſſent vniuoca, & natura eſſent æquiuoca, quia poſſet dici, quod non diuerſificantur niſi propter diuerſitatem recipientium.

Pręterea ſuſceptiuum non eſt quoduis: ſed unum unius primum.

Tex. com. 29. *Amplius ſuſceptiuum cuiuslibet accidentis non con-*

tin-

tingens eſt, ſed unum unius eſt primum.

Secundo.

SEcundo probatur eadem concluſio ſic. Omnis una natura recepta in uno ſuſceptiuo habet unum primum ſuſceptiuum, quia non quodcunque recipit indifferenter & contingenter unumquodque, ſed determinatum recipit determinatum. & omne illud in quo aliqua uniuocantur eſt unius naturæ, in utroque uniuocatorum. ergo omne illud in quo aliqua uniuocantur habet idem ſuſceptiuum primum in utroque uniuocatorum. Ex his ergo eſt manifeſtum quod ad comparationem requiritur unitas primi ſuſceptiui & formæ ſecundū q̃ ſit comparatio in utraque comparatorum, & hæc eſt ſecunda conditio requiſita ad comparationem. Vnde ex illo loco aliqui accipiunt, q̧ omnes accidens quantumcunque ſit commune habet aliquod ſubiectum ꝓprium. Nam licet albedo ſit accidens commune homini, & cani: tamen habet ſubiectum proximum quod eſt ei propriū. Qm̄ ut dicit P. hic. ſ. Omnis una natura habet unum ſuſceptiuum proprium, cum non quodcunque ſubm̄ recipiat indifferenter quacunque formam. ſi uero per ſubm̄ intelligitur ſubiectum cui omni ſoli, & ſemper conuenit talis forma: ſic dico q̧ non eſt uerum, q̧ omne accidens habeat ſubiectū ꝓprium: qm̄ ſi ſic eſſet, tunc ad deſtructionē cuiuslibet accidentis ſequeretur deſtructio ſubæ. qđ eſt falſum. quia ſic quando homo ceſſaret a currendo: aliqua pars ſubæ ſuæ deſtrueretur, quod non eſt uerum. conſequentia patet. quia accipiatur aliquod accidens, & quæro de ſuo ſubiecto proprio aut illud eſt ſubſtantia: aut accidens. ſi ſubſtantia. tunc ad deſtructionem illius accidentis ſequeretur deſtructio ſubæ, q̃ B eſt proprium ſubiectum illius accidentis. ſi vero detur quod ſuum ſubiectum eſt accidens, tunc quæro ſicut prius de ſubiecto illius accidentis. ſ. utrum ſit ſubſtantia, vel accidens. ſi ſubſtantia: tunc ad deſtructionem illius accidentis ſequeretur deſtructio ſubſtantię, ſed ſi ſit accidens, tunc quærendū eſt de ſubiecto illius accidentis, an ſit ſuba, uel accidens, & ſic in eſſentialiter ordinatis procederetur in infinitum: qđ eſt inconueniens, uel ſaltem ſequitur q̧ ad deſtructionem cuiuslibet accidentis ſequitur deſtructio ſubſtantiæ. qđ eſt falſum, quod tamen ſequitur ſi quodlibet accidens habeat ſuum proprium ſubiectum conuertibile cum eo. Dicendum C eſt ergo q̧ omne accidens habet proprium ſubiectum primo modo ipſius proprij, poſito in libro Porphyrij: qm̄ omne accidens habet proprium ſubiectum cui ſoli ineſt, non tñ oportet q̧ inſit omni tali, & ſic poſito q̧ ſuperficies ſit ſubiectū albedinis ꝓpriū, & proximū ſubm̄ albedinis eſt ſupficies: non quia albedo inſit omni ſuperficiei, ſed quia ineſt ſoli ſuperficiei. Et hæc eſt intentio phyl. hic dicentis, q̧ unius naturæ eſt unum ſuſceptiuum proprium cui ſoli ineſt: & ſi non omni tali. Eſt tamen ſciendum q̧ quidam dicunt hic, q̧ quāuis unius accidentis ſit unum ſuſceptiuum primum, tamen eſt poſſibile q̧ maior diuerſitas ſit in ſubiecto recipiente primo, & proximo quam in accidente recepto, quod ſic probāt.

Ratio aliquorum.

Duæ albedines, quarum una eſt in homine, & alia in cane, non differunt ſpē, & tunc quæritur, aut ſubiecta proxima illarum albedinum in homine, & in cane differunt ſpē, aut non. ſi ſic tunc habetur q̧ accidens eſt unum, & tñ ſubiecta proxima non ſunt unum in ſpecie: ſi uero detur q̧ ſubiecta illarum albedinum proxima non differunt ſpecie. ergo non ſunt formæ ſubſtantiales hoīs & canis, quia illæ differūt ſpē: & per conſequens ſunt accidētia, quo dato q̄rit̄ de ſubis illorum accidētiū, an differunt, vel non. ſi ſic, habet propoſitum D ut prius. ſi uero nō, tūc q̄rit̄ de ſubis illorum ſic prius, & tunc uel erit ꝓceſſus in infinitum, uel qñque erit deuenire ad ſubiecta, q̃ plus differant q̃ accidentia in eis recepta. Mihi tñ uidetur q̧ illud non ſit uerū ſm̄ intentionem phyl. imo oīa accidentia eiuſdem ſpeciei habent prius receptiua eiuſdem ſpeciei, & etiā accidentia diuerſarum ſpecierum, & formæ contrariæ hñt idē ſuſceptiuū primū ſm̄ ſpeciē: qm̄ maior eſt diuerſitas inter formas receptas, q̃ inter prima ſubiecta ſuſceptiua formarū, ut patet, quia maior eſt diuerſitas inter formas ſubſtantiales diuerſas ſm̄ ſpeciem, quam inter materias primas, in quibus illæ formæ primo recipiuntur: quiā una portio materiæ primæ non differt ſpecie ab alia portione materiæ primæ, ſicut formæ ſubſtantiales differunt ſpecie.

Ad rōnē, ꝛc.

Vnde vł q̧ maior debet eſſe unitas ex parte ſuſceptiuorum: q̃ ex parte formarū ſuſceptiuarū. Ad rationē aūt in contrariū, dico, q̧ duę albedines q̃ ſunt eiuſdem ſpeciei recipiuntur in ſubiectis quæ ſunt eiuſdem ſpeciei in duabus ſuperficiebus quæ ſunt eiuſdem ſpeciei. Et quando dicitur quod illæ A ſubiecta ſunt accidētia. cōcedo, & dico q̧ illa ſubiecta ſuſcipiunt in ſubiectis eiuſdē ſpēi: vt in duabus portionibus materiæ primæ: q̃ portiones nō differūt ſpē. Omnis.n. q̃titas eſt in materia prima tanq̃ in ſubiecto primo: q̃ materia prima non diſtinguitur per differentias ſpecificas, & non eſt vlterius procedendum: quia materia non habet differentias ſpecificas: ſed eſt formaliter in ſe diſtincta.

At uidetur non ſolum ea, quę comparantur non ęquiuoca eſſe, ſed etiam nec id quod ineſt, nec id in quo ineſt differētiam habere oportet. Dico aūt hoc modo. Color habet diuiſionem. Non igitur hoc ipſo ſit comparatio: ueluti utrum magis ſit coloratum non aliquo colore, ſed colore ut color eſt. Sed albedine ſit.

Sic ergo non ſolum oportet comparabilia non æquiuoca eſſe, ſed non habere differentiam neque in quod, neque B *in quo. Dico autem ſicut color habet diuiſionem, non ergo comparabile ſecundum hoc, ut utrum coloratum magis ſit album quam nigrum. Hæc enim comparatur non ſecundum aliquem colorem: ſed in quantum color: ſed ſecundum album.*

HÆc eſt tertia pars primæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua ponit phyloſophus tertiam conditionem requiſitam ad comparationem, quæ eſt unitas ſpecifica formæ ſecundum q̃ ſit cōparatio dicēs, q̧ ad hoc, q̧ aliqua ſint cōparabilia ſecūdū aliqđ nomē non ſolum requirit̄ q̧ illud nomen non ſit æquiuocum: ſed ēt q̧ illud nomē non habeat differentiam. Neq; q̧ unū in alio, hoc eſt, q̧ illud nomen non ſit diuiſibile ꝑ differentias, ita q̧ non ſit commune ad diuerſas ſpēs, & ēt requiritur q̧ non diffiniatur per ſubiecta diuerſa de quibus prædicatur hoc eſt, oportet quod res ſignificata per nomen non ſit communis ad diuerſas ſpecies, & ſic oportet q̧ ſit ſpecies ſpecialiſſima: & etiam requiritur q̧ habeat unū ſuſceptiuū primū: C & hoc patet ex præcedentibus, quia unius naturæ ſpecificæ eſt tantum unum ſuſceptiuum primum, & quia hoc eſt prius declaratum, ideo phylo. ſolum declarat hic primum. ſ. quod neceſſe eſt ut illud in quo aliqua comparantur ſit unius naturę ſpecificę, & hæc eſt decimaquarta concl. de annexis: q̃ probatur probatione exemplari ſic. Albedo eſt ſpecies ſpecialiſſima ut ſupponitur, ex quo igitur color eſt genus continēs ſub ſe diuerſas ſpēs ſecundum albedinem ſit comparatio, quia aliquod album eſt albius alio, & aliquod minus album: & ſecundū colorē nō ſit cōparatio: qa nō dicitur q̧ album ſit magis coloratū q̃ nigrū, hæc.n. cōparatio nō eſſet ſecūdum aliq̃ determinatam ſpēm coloris, ſed ſecundū ipſum colorem in cōi: ſed ſecundū albū q̧ non diuiditur in ſpecies pōt ſieri comparatio, oīa.n. alba pñt comparari ad albedinē uel ſecundum magis, & minus: vel ſecundū æquale, & ſic patet exemplariter, q̧ ſecundum ſpēm ſiunt comparationes, & non ſecundum genus. Intelligendum eſt hic, q̧ licet ſecundum ſolam ſpēm ſiat cōparatio ꝓprijſſime dictam: tamen ſecundum tranſcendentes poteſt ſieri comparatio: & ēt ſecundum D genus: quia ſecundum tranſcendentes ſit comparatio: quoniam verum eſt, q̧ ſuba eſt magis ens quam accidens: ſecundum genus ēt ſit comparatio colorati, quoniam cōparatio colorati eſt ꝑ ſe immutare viſum, & hæc comparatio ſuſcipit magis & minus, & ꝑ conſequens ſecundum eam ſit cōparatio, & cum cōparatio ſuſcipiat magis & minus: illud cuius ē cōparatio ſuſcipit magis, & minus: vt patet ex libro de partibus animalium, & ex quarto metheororum. aſſumptum probatur. Nā aliquod coloratum magis immutat uiſum & aliquod minus: quoniam magis album magis immutat uiſum q̃ minus album. igitur aliquod coloratū eſt magis coloratum & aliquod minus. ſimpliciter ſecundum uiſibile ſiūt cōparationes: qm̄ aliquod viſibile eſt magis viſibile, & aliqđ minus, & uiſibile eſt generalius q̃ coloratum. ergo coloratum ſuſcipit magis & minus, & huic etiam concordat uſus loquendi, quia dicimus quod unum unum eſt magis coloratum quam aliud: proprijſſimæ tamen ſiunt comparationes ſecundum ſpeciem ſpecialiſſimam.

Tertia conditio.

14. cōclu. de annexis.

Sic igitur, & circa motum, id eſt æque celere, qđ

in

in æquali tempore per æquale eſt motum: tantum inquam: longitudinis huius.

Sic & circa motum æque uelox quod in æquali tempore mouetur æquale tantæ longitudinis in tali.

HÆc eſt ſecunda particula ſecũdę partis prin. huius c^{ti} in qua ſpecialiter oſtẽditur quid requiratur in cõparatione motuum adinuicem: applicãdo ſpecialiter ad motum illa quæ requiruntur ad comparationem motuum in communi, & continet tres partes, quia in prima oſtenditur qui motus locales ſunt comparabiles adinuicem in uelocitate. in ſecunda ibi [De alteratione autem] oſtendit quæ alterationes ſunt adinuicem comparabiles. in tertia ibi [Et in generatione] oſtendit quæ generationes ſunt adinuicem comparabiles, & etiam quæ corruptiones ſunt comparabiles adinuicem: de augmentatione uero non facit mentionẽ: quia eadem eſt ratio de augmentatione & de loci mutatione: quia utraque eſt ſecundum aliq̃ magnitudinem. Prima pars continet quatuor particulas: in prima phyl. applicat prius dicta de comparatione in communi ad motum. in ſecunda ibi. [Si autem aliud] ponit dubitationem circa diffinitionem æque uelocis. in tertia ibi [Vtrúque ergo cauſa] mouet & ſoluit unam dubitationẽm quę eſt de cauſa: quare motus rectus, & motus circularis non ſunt comparabiles, & remouet unam reſponſionem, quæ datur ad illam dubitationem: in quarta ibi. [Quare q̃ in æquali, &c.] concludit phyl. ex prædictis, qui motus locales ſunt adinuicem comparabiles narrando: qui motus locales ſecundum prius dicta ſunt æque ueloces. In prima igitur particula huius partis narrando d. phyl. quod ſicut in alijs rebus ad hoc, quod aliqua ſint comparabilia: requiritur quod comparabilia non ſint æquiuoca æquiuocata in illo in quo comparantur, & quod illud in quo comparantur habeat idem ſuſceptiuum in utroq. cõparatorum, & quod ſit eadem ſpẽi, ita quod illud in quo cõparantur ſit unius naturæ ſpecificæ, ita etiam circa motum æque uelocem eſt, quod in ęquali tempore pertranſit tantum: & ęquale alterius longitudinis, ita quod ęqualis eſt una longitudo talis ſit alia longitudo: & ſi una ſit recta, alia erit recta in hoc. ſ. ſecundum mutationem eiuſdem ſpẽi. Vnde Commen. d. hæc quod illa quæ ſunt coniungibilia. i. comparabilia debent eſſe illa quæ conueniunt in ratione, hoc eſt in diffinitione in quo comparantur: & in ſubiecto hoc eſt in diffinitione illius ſuſceptiui primi. Item Commen. cõmen. uigeſimonono huius lib. d. quod impoſſibile eſt de quantitatibus eſſe æquales niſi rectas tantum: aut circulares tãtum. i. quæ ſunt eiuſdem ſpẽi: cum iſtę ſibi ſupponantur, ideo dicimus quod quantitates curuę non æquabuntur niſi eiuſdẽ circuli ſint, quod autem dicunt geometræ linea recta, & breuiſſima linea ducta in duo puncta dicitur large, & æqualitas dicitur in eis fere æquiuoce: & ſimiliter hoc quod dñt: quod circũferentia alicuius circuli eſt æqualis ſiguræ polygoniæ. dixit etiam geometer decipere in hoc, quia impoſſibile eſt exiſtimare lineam rectam quæ incuruetur, & ſiat circularis, & quia hoc accidit in mente: attribuit hoc proprie geometrę. hæc Commen. Vnde uidetur mihi quod Commen. uelit dicere: quod linea recta non poteſt fieri circulus, nec curua: niſi ſecundum imaginationem: cuius tamen contrarium uidetur uerum, quia idem corpus numero quod eſt rectũ poteſt fieri curuum: ut patet de uirga recta, quæ poteſt incuruari. Eadẽ igitur eſt materia primo in corpore recto, & poſtea in corpore curuo: cum igitur quãtitas ſit inſeparabilis a materia, oportet quod eadem linea quæ prius fuit recta uirga exiſtente recta, ſit poſtea curua. Item eadem difficultas eſt de corpore, quæ etiam eſt de uirga uel de linea: quia ſi corpus rectum poſſet fieri curuum uel circulare: uidetur quod corpus curuum & corpus circulare poſſent eſſe æqualia: & poſt, ſpatium rectum & circulare poſſunt eſſe æqualia. Vnde ſuſtinendo Commen. credo quod Commen. per lineam rectam intelligit totum aggregatum ex linea, & figura lineæ, & quod lineam circularem intelligat aggregatum ex linea, & figura circulari lineæ, & ſic intelligendo eſt manifeſtum quod linea recta non poteſt fieri circularis: quia unum illorum aggregatorum non poteſt fieri aliud: tamen linea recta quæ eſt ſimpliciter quantitas poteſt fieri linea curua: & econuerſo. Vel forte Commen. ſic intelligit, uidelicet, quod linea recta ſeparata a qualitatibus ſenſibilibus ſecũdum q̃ imaginat geometer non poteſt fieri curua, quia talis linea non eſt in re, ſed in ſola imaginatione.

Sed ſi aliquid fuit alteratum, aliud latum, erit ne æqualis hæc alteratio lationi, atque eiuſdem celeritatis. At abſurdum eſt ſane. Et cauſa eſt, ſpecies motum habere.

Si autem aliud quidem alteratum eſt, aliud uero ductũ. Aequalis ergo hęc alteratio, & ſimiliter uelox loci mutatio, ſed inconueniens. Cauſa autem, quia motus hẽt ſpẽs. Te. co. 30.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis ſecundæ particulæ ſecũdæ partis principalis huius capituli, in qua phyl. ponit quandam dubitationem circa diffinitionem æque uelocis, tam in motib. diuerſorum generum, quã etiam in motibus eiuſdem generis, & primo in motib. diuerſorum generum dubium eſt tale. Nam dictum eſt, q̃ æquę uelox e quod in æquali tpe per æquale mouetur. Contra hanc diffinitionem obijcitur ſic. Moueatur aliquod corpus æqualiter localiter, & aliud corpus æquale in æquali tempore per æquale alteretur, quo poſito, ſi prædicta diffinitio ſit uera, alteratio erit æqualis loci mutationi. ſimiliter alteratio erit æque uelox: quod eſt inconueniens, & cauſa quare hoc ſit inconueniens eſt, quia motus habet diuerſas ſpecies, ſcilicet motum localem, & motum alterationis. illa conſequentia. ſ. q̃ ſi æque uelox eſt illud, quod per æqualem longitudinem pertranſit æquale. ergo motus localis eſt æqualis alterationi. probatur, quia poſſibile eſt quod aliqua tranſlatio inueniatur in aliqua longitudine determinata, & aliqua alteratio inueniatur in eadem longitudine, ut ſi idem mobile moueatur localiter per aliquam longitudinem, & ſimiliter alteretur dum pertranſit illam longitudinem, ex hoc ſequitur quod ſi diffinitio æque uelocis ſit bona, quod alteratio ſit æqualis tranſlationi, quod eſt inconueniens, & cauſa quare hoc eſt inconueniens eſt: quia motus habet diuerſas ſpecies, ut loci mutationem, & alterationem, & ſic eſt inconueniens, quod loci mutatio ſit æqualis alterationi. Primum dubium.

Quare ſi ea quę in ęquali tempore per æqualem longitudinem lata æqualis celeritatis ſint: recta linea circunferentiæ erit æqualis.

Quare ſi quæ in æquali tempore ducta ęquali longitudine ęque uelocia, erit æqualis rectus, & circularis.

HIc vero phyl. mouet dubitationem circa diffinitionẽ æque velocis in motibus eiuſdẽ generis ſic. Si æque uelox eſt, quod mouetur in æquali tempore p æquale ſpatium, cum poſſibile ſit quod duo mobilia, quorum unũ mouetur motu recto, & aliud motu circulari in eodem tpe moueantur per longitudines æquales, quia poſſibile eſt, q̃ motum circulare in eodem tẽpore compleat circulationẽ: in quo motum motu recto pertranſit tantam magnitudinẽ quanta eſt illa magnitudo circularis, ſequitur ſi diffinitio ęque uelocis ſit bona q̃ motus circularis eſt æqualis motui recto, quod eſt inconueniens. Secundũ dubium.

Vtrum igitur huius eſt cauſa utrum lationem an lineam genus eſſe. Tempus enim ſemper eſt idem, ac indiuiduum ſpecie.

Vtrum ergo cauſa, quia loci mutatio genus, aut quia linea genus. Tempus quidem enim ſemper idem athomo ſpecie.

HÆc eſt ſecunda particula primę partis ſecundę particulę ſecundę partis principalis huius ca. in qua phyl. mouet, & ſoluit unam dubitationem, quæ eſt de cã propter q̃ motus rectus, & motus circularis non ſunt adinuicem cõparabiles, & ſimul cum hoc remouet unã reſponſionẽ, q̃ poſſet dari ad illam dubitationẽ. Dubitatio igitur eſt illa. Suppoſito q̃ motus rectus, & motus circularis non ſint adinuicem cõparabiles, eſt dubitatio quæ eſt cauſa, quare nõ ſunt cõparabiles, utrũ cã huius ſit, quia loci mutatio eſt genus habens ſub ſe diuerſas ſpecies, aut quia longitudo ſeu

quam Dubitatio

quam eſt motus, eſt genus continens ſub ſe diuerſas ſpecies, ut longitudinem circulatem & rectam: oportet enim horum alterum cauſam eſſe cum tempus q́ eſt idē ſpecie non poſſit eſſe cauſa.

An ſimul illa ſpecie differunt. Etenim latio ſpecies habet; ſi id ſuper quo fit motus ſpecies habet.

Aut quia ſimul illa ſpecie differunt: & loci mutatio ſpecies habet, ſiquidem ſpecies habet illud ſuper quod mouetur.

Remotio dub. HIc phyloſophus remouet illam dubitationem dicens, q́ illa duo ſunt ſimul cauſa, quare motus rectus, & motus circularis non ſunt adinuicem comparabiles: quoniam tam cauſa motus, quam linea habent ſub ſe diuerſas ſpecies: nam motus circularis, & motus rectus differunt ſpecie, & ſimiliter linea recta, & linea circularis differūt ſpecie, motus etiam localis habet diuerſas ſpecies. ſi illud ſup quod eſt motus habet diuerſas ſpecies. Vnde quia linea recta & circularis differunt ſpecie, ideo motus rectus, & motus circularis differunt ſpecie, tamen cauſa prior eſt ex parte magnitudinis: quoniam iſti motus non differunt ſpecie: niſi quia magnitudines ſuper quas ſunt differunt ſpecie. B

Præterea ſi id in quo fit motus ſpecie differat, latio quoque erit diuerſa. Veluti ſi pedes ſint, ambulatio eſt, ſi alæ uolatio. At non hoc, ſed figuris alia eſt latio.

Aliquando autem in quo, ut ſi pedis ambulatio, aut ſi alæ uolatio, aut non, ſed figuris loci mutatio alia.

Dubi. HIc excluditur quoddam dubium tale: quoniam quandoque uidetur q́ motus differunt ſpecie pp diuerſitatem inſtrumentorum quibus mouentur mobilia: & comparabilitas motus impeditur propter diuerſitatem cauſantium motum. v. g. in motu uolationis alę ſunt inſtrumentum: & in motu ambulationis pedes ſunt inſtrumenta, & pp hoc uidetur quibuſdam, q́ uolatio & ambulatio differāt ſpecie, & q́ ſint comparabiles in uelocitate. Illud dubium excludit phyloſophus dicens: q́ motus locales non differunt ſpecie propter diuerſitatem inſtrumentorum, quibus mouentur mobilia, ſed differunt propter figuram magnitudinis ſuper quam fit motus: inſtrumenta uero ſe tenent ex parte mobilium: & figura ſe tenet ex parte rei ſuper quam fit motus. Cōmen tamen aliter exponit d. quòd tranſlatio non differt in ſpecie propter diuerſitatem inſtrumenti quo fit tranſlatio: quoniam diuerſitas inſtrumenti facit in tranſlatione diuerſitatem figuræ: & diuerſitas quæ eſt in figura non eſt ſecundū differentias eſſentiales. Figura enim, eſt in qualitate tranſlationis: ſed differentia debet eſſe de natura generis: quod eſt tranſlatio, ſcilicet, de natura ubi, hæc Commen. Vnde diuerſitas inſtrumentorum facit diuerſitatem figuræ, quia ſecundū aliam & aliam figuram mouetur auis per alas, & animal greſſibile per pedes, ſed utrum ambulatio & volatio differant ſpecie, uel non: probabile eſt quod differant ſpecie: quia magnitudines ſuper quas fiunt differunt ſpecie. Aliqui tamen dicunt hic & bene, quòd phyloſophus hic per exempla de inſtrumentis quibus fiunt motus: oſtendit quòd ad unitatem ſpecificam motuum localium non ſufficit quòd mobilia ſint eiuſdem ſpeciei: ſed etiam requiritur quòd inſtrumenta, per quæ fiunt motus ſint eiuſdē ſpeciei: ut patet: quia ſi una auis uolat & alia graditur: motus earum non ſunt eiuſdem ſpeciei, nec ſunt propriæ comparabiles, & cauſa huius eſt: quia inſtrumenta per quæ fiunt illi motus non ſunt eiuſdem ſpeciei, & ideo concludunt quòd ſolum illi motus ſunt comparabiles qui ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime: & ad hoc q́ motus locales ſint eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime: requiritur q́ inſtrumenta mediantibus quibus fiunt motus ſint eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime.

Remotio. C

Expoſitio Com.

D

Quare quæ in æquali tempore magnitudinem eādem tranſeunt: ea celeritatis æqualis ſunt. Eandem autem non differentem ſpecie. Quæ ſi eſt, & motus non diuerſus ſpecie erit. Quare conſiderandum eſt quænam ſit differentia motus.

A *Quare quæ in æquali tempore mouētur ſecundum eandem magnitudinem ſunt æque uelocia: ſed idem indifferens ſpecie & moueri indifferens ſpecie. Quare hic conſiderandum quæ ſit differentia motus.* Tex. c. 38

HÆc eſt quarta particula primæ partis ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius cap. in qua ex prædictis concludit phyloſophus quòd motus locales ſunt inuicem comparabiles, & narrat tria, & primo dicit q́ motus non ſunt comparabiles niſi ſint unius ſpeciei, & ſi ſunt motus locales eiuſdem ſpeciei: oportet quod magnitudo ſuper quam fit motus ſit eiuſdem ſpeciei.

Atque hic ſermo ſignificat genus ipſum non eſſe quid unum: ſed ob hoc multa latere. Aequiuocationum autem aliæ nimium diſtant: aliæ ſimilitudinem quandam habent, aliæ ſunt propinquæ, aut genere, aut ſimilitudine rationis. Quapropter etſi ęquiuocationes ſunt, non eſſe tamen uidentur. B

Et ſignificat ratio hęc, quod genus non unum aliquid eſt: ſed iuxta hoc latent multa: ſuntque ęquiuocationum aliæ quidem multum diſtantes: aliæ uero habentes quandam ſimilitudinem. Aliæ uero proxime, aut genere, aut ſimilitudine. Vnde non uidetur ęquiuocationes cum ſit.

SEcundo Phyloſophus ponit quoddam incidens dicit, q́ ratio prius dicta, per quam notificatur quod ſecundum genus non fit comparatio: ſignificat quod genus non eſt aliquod unum: hoc eſt non eſt penitus uniuocum: ſed multa latent ſub genere quę uidentur eſſe ſimilia: & eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime: & tamen non ſunt eiuſdem ſpeciei: ſed æquiuocantur ſub genere, & ponit tres modos æquiuocorū, & æquiuocatorum: quoniam quidam æquiuocata inter ſe multum diſtant: ut illa in quibus eſt ſola communitas nominis ſicut eſt de ſignificatis huius nominis canis, & quædam habent quandam ſimilitudinem, ut patet de homine uero, & homine picto, & quædam ſunt proxima: ut illa quæ ſunt in eodem genere quorum eſt eadem diffinitio generalis: licet diffinitiones ſpeciales ſint diuerſæ, & in illis non uidetur eſſe æquiuocatio: cum tamen æquiuocatio ſit in illis. C

Quando igitur diuerſa eſt ſpecies, utrum cum idē in alio, an cum aliud in alio eſt.

Quando igitur altera ſpecies: ſi eadem in alio: aut alia in alio, aut alia in eodem.

TErtio Phyloſophus inquirit qualiter poteſt ſciri: q́ aliqua ſint in diuerſis ſpeciebus, & quando non, & dicit quod quæri poteſt quando eſt altera ſpecies: hoc eſt quando aliquæ ſunt diuerſæ ſpecies, aut quando non, ſi idem non alio: hoc eſt quando idem eſt in diuerſis ſubiectis: ita quod aliquid dicatur diuerſæ ſpecies, uel in diuerſis ſpeciebus: propter hoc quod contingit eſſe in diuerſis ſubiectis: ſic quod albedo ſit in diuerſis ſpeciebus: quia conuenit diuerſis homini, cani, aut eſt ita quod ſemper oportet quod altera natura ſit in alio, & alio ſubiecto: ita quod primo ſit diuerſitas naturæ in ſe, & non ſolum propter ſubſtantia. D

Et quęnam eſt diffinitio, aut quonam diiudicabimus idem album uel dulce aut aliud eſſe ex eo ne, quia in alio diuerſum apparet, an ex eo quia omnino non idem eſt.

Aut quis terminus, aut quo diſcernimus, quod idem eſt album & dulce, aut aliud, quia in alia uidetur altera, aut quia omnino non idem.

SOluit dubitationem hanc intendens quod per cognitionem terminorum, id eſt per diffinitionem poteſt ſciri an aliqua ſint eadem ſpecie: ſeu in eiſdem ſpeciebus aut diuerſis. Si enim terminus albi & dulcis ſunt idem: tunc album & dulce ſunt eadem, & ſi album habeat diuerſos terminos, id eſt diffinitiones ſpeciales & eandem diffinitionem generalem, tunc album erit in diuerſis ſpeciebus

ciebus,& in eodem genere:& ſi unum album,& aliud album non ſunt idem:ſic quod nullam diffinitionem unam habeât, nec generalem, nec ſpecialem·tunc album eſt æquiuocû ſimpliciter:unde breuiter per identitatem, & diuerſitatem diffinitionum poteſt cognoſci identitas,& diuerſitas ſpecierum: ut ſi album diffinitionem eandem habeat in omnibus de quibus dicitur: tunc eſt eiuſdem naturæ in omnibus de quibus di:& ſi non habeat eandem diffinitionem: ſecundum quâ dr de diuerſis non eſt eiuſdem naturæ ſpecifice in diuerſis. Et Comm. dicit hic: ꝙ ars inducens ad cognitionem conueniẽtiæ,& diuerſitatis in ſpeciebus: cum non fuerit manifeſte ꝑ ſe: eſt ſecundum regulas datas ſeptimo top. ubi dati ſunt loci de eodem diuerſo. Intelligendum quod ex dictis phyloſophi hic ſatis patet, quod uelocitas dicitur æquiuoce de motu circulari,& motu recto·quia habet aliam, & aliam diffinitionem ſecundum quód dicitur de motu circulari, & de motu recto: quoniam diffinitio uelocioris ſecundum quod dicitur de motu recto eſt, quod uelocius eſt illud, quod in minori tempore pertranſit plus de ſpatio. iſta enim diffinitio competit motui recto, & non competit motui circulari, quia motum circularitatis non pertranſit de ſpatio: quia ſemper eſt in eodem loco realiter: quia non mutat locum realiter, ſed diffinitio uelocioris ſecundum quód dicitur de motu circulari eſt, quod in minori tempore complet æqualem circulationem·& illæ diffinitiones ſunt diuerſæ, ideo uelox dicitur æquiuocè de motu circulari,& de motu recto, ſicut diſtantia dicitur æquiuoce de diſtantia ſecundum tempus,& de diſtâtia ſecundum magnitudinem: quoniam magnitudo & tempus non ſunt comparabilia· non enim dicitur quód plus eſt de feſto paſchę ad feſtum aſcenſionis, quam eſt de Paraſius ad Paduam. Sed circa prædicta occurrunt dubitationes quatuor. Prima eſt: utrum magnitudo recta,& magnitudo circularis ſint eiuſdem ſpeciei. Secunda eſt: utrum motus rectus, & motus circularis ſint comparabiles adinuicem in uelocitate. Tertia eſt, utrum ad hoc, quod aliqua ſint comparabilia adinuicem requiratur quod ſit eiuſdem ſpeciei. Quarta eſt, utrum genus ſit æquiuocum, uel uniuocum.

Ratio primi dubij.

Ad primam dubitationem argûitur, probando quod magnitudo recta, & magnitudo circularis ſunt eiuſdem ſpeciei: quoniam impoſſibile eſt idem indiuiduum migrare de una ſpecie in aliâ ſpeciem, ut patet: quia impoſſibile eſt, quod idem indiuiduum ſit primo in ſpecie hominis, & poſtea in ſpecie aſini, & econuerſo: ſed eadem magnitudo numero, quæ modo eſt recta poteſt fieri circularis, quia linea quæ modo eſt recta poteſt fieri circularis & curuu. ergo linea recta, & linea circularis ſunt eiuſdem ſpeciei. ergo &c. In contrarium eſt hic phyloſophus dicit, quod propter hoc motus rectus,& motus circularis differunt ſpecie, quia magnitudo recta, & magnitudo circularis differunt ſpecie. Et ideo dicitur ꝙ per magnitudinem rectam,& magnitudinem circularem poſſumus intelligere duo, uidelicet, uel illa quæ iſti termini rectum,& circulare denominant, uel illa quæ iſti termini: magnitudo recta,& magnitudo circularis formaliter ſignificât, ſi per ea intelligantur illa quæ denominantur ab iſtis denominationibus rectum, & circulare, ſic dicendum eſt, quod magnitudo recta,& magnitudo circularis ſunt eiuſdem ſpeciei, ut linea de qua denominatiue prædicatur hoc nomen rectum:& linea de qua denominatiue prædicatur hoc nomẽ circulare ſunt eiuſdem ſpeciei,& hoc ſatis probat argumentum factum ad partem affirmatiuam dubitationis. ſi uero per lineam rectam, & lineam circularem intelligantur illa quæ formaliter,& præciſe ſignificantur per hos terminos, linea recta, linea circularis. ſic quod non ſunt eiuſdem ſpeciei, quia uterque illorum terminorum ſignificat aggregatum ex quâtitate, ideſt, ex magnitudine quæ eſt quantitas, & ex qualitate, ſcilicet ex figura quæ eſt de quarta ſpecie qualitatis, & iſta aggregata non ſunt in eadem ſpecie, quia non ſunt per ſe in aliquo genere, quia ſunt aggregata per accidens: eo modo quo ſunt in genere, uel in ſpecie, ſed ratione formarû in eis differunt ſpecie, quia figura circularis, & figura recta differunt ſpecie. unde phyloſophus ſuperius ubi dicit, quod linea recta, & linea circularis differunt ſpecie, per lineam rectam,& lineam circularem intelligit totalia præciſa ſignificata illorum terminorum, quæ ſignificata ſunt aggregata ꝑ accidens.

Prima replica.

Sed contra hoc poteſt argui probâdo ꝙ magnitudo recta, & magnitudo circularis nõ ſunt eiuſdẽ ſpẽi, accipiẽdo illa pro illis, q̃ denominant ab iſtis terminis rectû & circulare. Vnde phyloſophus probat, quod huiuſmodi magnitudines quæ ſolum includunt res de genere quantitatis non ſunt eiuſdem ſpeciei: quia ſi ſic, tunc eſſent adinuicem comparabiles ſecundum magis & minus, aut ſecundum æquale, ita quód linea recta eſſet maior, uel minor, quam linea circularis uel æqualis ei, quod uidetur contra Comm. hæc dicentem, ꝙ æqualia ſunt quæ ſupponuntur ſibiinuicem, ſed linea quæ eſt recta,& linea quæ eſt circularis non poſſunt ſibiinuicem ſupponi. ergo non ſunt æquales·nec poſſunt linea recta & linea circularis comparari adinuicem ſecundum magis & minus: quia ſic una eſſet longior, uel breuior, quam altera: quod uidetur falſum: quia ſic unum ſuppoſitum alteri excederet illud, quod eſt falſum, quia non poſſunt ſupponi, nec ſecundum totum, nec ſecundum partem.

Secunda replica.

Item non uidetur quód iſti termini, magnitudo recta & magnitudo circularis ſignificent aggregatum, quia iſti termini ſignificant aliquas res, ſed nullæ res ſunt talia aggregata. ergo &c.

Ad primam replicam.

Ad primum horum eſt dicendum: quod linea recta,& linea circularis poſſunt eſſe æquales æqualitate commenſurationis: de qua ſuperius dictum eſt. Et tunc cum dicatur quod poſſunt ſupponi, dicendum quód poſſunt ſupponi abſque diſſolutione cõtinuitatis alicuius illorum, quia de linea curua, uel circulari poteſt fieri linea,& econuerſo, abſque diſſolutione continuitatis alicuius illarum. Vnde concedendo quod linea recta poteſt ſupponi lineæ circulari: tamen iſta eſt impoſſibilis, linea recta ſupponitur lineæ circulari, ſicut iſta eſt uera, uidelicet, album poteſt eſſe nigrum. tamen iſta eſt impoſſibilis, album eſt nigrum. Et cum dicitur ꝙ linea recta non eſt longior, nec breuior quam linea curua uel circularis, dicendum quód aliquam lineam eſſe lõgiorem, uel breuiorẽ alia, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo quod manente eadem figura ſeu poſitione utriuſque lineæ partes unius magis uel minus diſtant quam partes alterius,& ſecundum hoc nõ dicimus lineam rectam eſſe longiorem uel breuiorem, quam linea curua, uel circularis. Alio modo poteſt intelligi, quod una linea ſit longior, uel breuior alia: quoniâ ſi utraque procedatur ſecundum rectum abſque diſſolutione continuitatis,& rarefactione,& condenſatione, partes unius magis, uel minus diſtant, quam partes alterius,& ſic dicimus quod una chorda inuoluta iacens in uno loco paruo, cuius omnes partes parum diſtant adinuicem eſt longior, quâ alia, cuius partes protenſę ſecundum rectum diſtant. Vnde ſi aliquâ chorda ſit primo protenſa ſecundum rectum,& poſtea inuoluta, non dicimus quod propter hoc ſit breuior quam prius, & accepta longitudine iſto modo. ſic uere dicitur quod linea circularis eſt longior, uel breuior quam linea recta, uel æquali ei. unde poteſt fieri diſtinctio de longitudine, uel breuitate: quia quædam dicitur longitudo uel breuitas accepta ſecundum propinquitatem, uel diſtantiam partium ſic iacentium, ut nunc ſunt ſituatæ. Alio modo accipitur longitudo ſecundum propinquitatem, uel diſtantiam partium protenſarum ſecundum rectum.

Ad ſecundam repl.

Ad aliud cum dicitur, quód nullæ res ſunt talia ſignificata, uel aggregata ex rebus diuerſorum generum, dicendum per huius interemptionem: quoniam Phyloſophus ſexto & ſeptimo metaph. ponit huiuſmodi aggregata, quæ dicit eſſe accidentia per accidens, & talia excludit a conſideratione metaph. Vnde iſte terminus, homo albus ſignificat aggregatum ex rebus diuerſorum generum, & poteſt ille terminus ſupponere pro aggregato ex homine & albedine, & ſic illa eſt uera. homo albus eſt ens per accidens: poteſt etiam ſupponere pro homine qui denominatur albus, & ſic eſt hæc uera. homo albus eſt ſuba. Et ſi dicatur quod nullo modo fit unum ex homine & albedine: nec ex rebus diuerſorum generum. Contra hoc eſt Phyloſophus expreſſe ſecundo de anima d. quód ex cęra & figura fit unum, & huiuſmodi non eſt alia cauſa, niſi quia cæra eſt in potentia reſpectu figuræ. figura uero eſt actus cęrę Vnde dicit Phyloſophus, quod in artificialibus ſunt materia & forma artificialis ex quibus fit unum, & ſic ex rebus diuerſorum generum fit unum. Vnde ſicut ex materia prima quæ eſt ſubſtâtia & forma ſubſtantiali fit unum per ſe: ita ex materia compoſita, ut ex ſubiecto in actu, & forma accidentali fit unum per accidens, & q hoc negant non intelligunt Phyloſophus.

Dubitatio

Sed adhuc eſt dubium circa præcedentia, quia uidetur quod linea ſit genus ad lineam rectam, & lineam circularem, & per conſequens linea recta, & linea circularis differunt ſpecie, nam Phyloſophus quærit hæc de cauſa, propter quam motus localis rectus, & motus circularis non ſunt comparabiles, utrum cauſa huius ſit, quia loci mutatio eſt genus habens ſub ſe ſpecies, aut quia linea eſt genus,& reſpondet ꝙ propter utrumque horû motus rectus & motus circularis non ſunt comparabiles, quia loci mutatio,& etiam linea eſt genus hñs ſub ſe ſpecies,& ꝑ conſequêa

linea

linea circularis, & linea recta non ſunt ſpecies diuerſæ. A

Ad dubitationem. Dicendum eſt, quod linea non eſt vera genus, nec hoc intendit phyloſophus ſed eſt quoddam generale ad lineam rectā, & lineam cirtularem, ſicut homo eſt quoddam generale ad hominem album, & hominem nigrum, vnde dico, quód omnes lineę ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ, quia vna linea non habet aliquid in ſui natura propter quod ſpecificè differat ab alia linea: niſi differat per figuram ſuam, ſed non poteſt differre ſpecifice ab alia per figuram: quia figura eſt de genere qualitatis, & accidit lineę, ideo differentia per figurā eſt differentia accidentalis lineę: ſed non eſt differentia ſpecifica.

Replica. Et ſi dicatur, quód ſecundum hoc triangulus, quadrāgulus, & circulus eſſent eiuſdem ſpeciei.

Solutio. Dicendum, quód triangulus, quadrangulus, & circulus non componuntur ex ſolis lineis, ſed etiam ex figuris quæ differunt ſpecie, uel quæ ſunt figuræ ſpecie differentes.

Ratio ſecundi dubij. Ad ſecundum dubium arguitur probando, quód motus circularis, & motus rectus ſunt cōparabiles in uelocitate: quoniam ſol mouetur circulariter, ſed motus ſolis eſt uelocior motu teſtodinis motę motu recto. ergo. In contrarium eſt phyl. hic. Dicendum, quód aliquem motum eſſe circularem poteſt tripliciter intelligi. vno modo a figuratione ſui ſubiecti tantum, ut quia eſt in corpore ſphętico ſeu circulari tanquam in ſubiecto, motus eſt figuratur ad figurationem ſui ſubiecti, & ideo motus qui eſt ſubiectiue in corpore ſphętico poteſt dici motus circularis, & loquendo de hoc motu circulari: motus circularis, & motus rectus ſunt comparabiles adinuicem in uelocitate, quia poſſibile eſt, quod corpus ſphęricum moueatur motu recto ſuper ſpatium rectum, & tunc certum eſt, quód ille motus extenſus, & figuratus ad figurationem corporis ſphęrici eſt comparabilis motui recto, quia poſſibile eſt quód corpus ſphęricum, & corpus quadratum in eodem tempore pertrāſeant ſpatia recta æqualia. B Secundo modo dicitur motus circularis tantum a figura ſpatij circa quod eſt motus, & iſto modo corpus non circulare, vt corpus rectum aut tortuoſum ſeu quadratum poteſt moueri ſuper circulum, tranſeundo totum circulum ab vno puncto circulari ad eundem punctū, vt patet de muſca mota ſuper circulum, tertio modo dicitur motus circularis tam a figura ſubiecti quam a figura magnitudinis, circa quam eſt, vel infra quam eſt ſecundum ueritatem, uel ſecundum imaginationem: quoniam contingit aliquod corpus circulare, & concauum moueri circa magnitudinem circularem, ut patet de corporibus cęleſtibus, & contingit aliquod corpus circulare moueri circulariter infra magnitudinem circularem ueram, ut ſi corpus ſphæricum ſolidum moueatur circulariter in aere, & non circa magnitudinem circularem, ſed infra magnitudinem circularem, quę eſt uera magnitudo circularis ſecundum eius concauum, & contingit corpus ſphęricum moueri circulariter circa magnitudinem circularem imaginatam, ut ſi imaginetur aliquod corpus ſphęricum ſolidum motum circulariter in vacuo, illud corpus moueretur circulariter, & tamen nec moueretur circa, nec infra magnitudinem circularem ueram, ſed moueretur circa magnitudinem circularem imaginatam. C vnde ſi totus mundus eſſet corpus ſolidum, & moueretur circulariter non moueretur circa magnitudinem circularem, nec infra magnitudinem circularem veram, ſed moueretur infra magnitudinem circularem imaginatam, & partes corporis ſphęrici ſic moti, non aliter ſe haberent quam primus, reſpectu alicuius magnitudinis, vel partium magnitudinis uerę, ſed reſpectu partium magnitudinis imaginatę. Vnde dicuntur aliter ſe habere quam prius, quia ſe habent aliter quam prius reſpectu magnitudinis imaginatę, uel quia ſe haberēt aliter quam prius, reſpectu magnitudinis veræ circūdantis, ſi eſſet talis magnitudo circundans. D His igitur præmiſſis dicendum eſt, quód motus qui eſt circularis a circulatione mobilis tantum, & motus rectus ſunt comparabiles adinuicem in uelocitate, ut dictum eſt. Dico etiam, quód motus circularis, qui ſolum dicitur circularis propter magnitudinem circularem circa quam eſt comparabilis motui recto in uelocitate, nam una muſca ſuper circulum mota poteſt ita uelociter moueri ſuper circulum, ſicut alia muſca ſuper planum. motus etiam partis circulariter motę, quæ pars ſecundum ſe totam mutat locum, & pertranſit ſpatium, eſt comparabilis motui recto, dicimus enim, quod ſol uelocius mouetur quam aliquod animal hæc inferius, quia maius ſpatium pertranſit in die quam animal, ſed motus circularis, qui dicitur circularis propter figuram ſubiecti, & propter figuram magnitudinis, circa quam, uel infra quam mouetur, non eſt comparabilis motui recto in uelocitate: & hoc intendit hic phyloſo-

A phus de uelocitate. nam de ratione mobilis ſic circulariter moti non eſt quod pertranſeat aliquid de ſpatio, quia poteſt ſemper eſſe in eodem loco, ſi tamen talis motus circularis eſſet aliquo modo comparabilis motui recto, non eſſet comparabilis comparatione propriæ dicta, de qua phyloſophus hic loquitur.

Ad rationem ſecūdi dubij. Ad rationem igitur in contrarium eſt dicendum, cum dicitur, quod ſol mouetur uelocius quam animal, &c. Dicendum eſt, concedendo, quód motus partis corporis ſphærici circulariter moti eſt comparabilis motui recto, ut patet ex dictis.

Prima ratio tertij du. Ad tertium dubium arguitur probando, quod ad hoc, quód aliqua ſint comparabilia non requiritur, quód ſint eiuſdem ſpeciei, quia nix eſt albior cigno, & nix, & cignus differunt ſpecie. ergo diuerſa in ſpecie ſunt comparabilia adinuicem.

Reſpōſio. Et ſi dicatur, quód nix, & cignus non ſunt primo, & immediate comparabilia adinuicem, ſed mediante ſuperficie in qua albedo eſt immediate in utroque,

Replica. contra illud non ſolum quia argentum, & ferrum ſunt adinuicem comparabilia in grauitate: quia argentum eſt grauius ferro, & tamen primum ſuſceptiuum in utroque non eſt idem ſecundum ſpeciem, B quia in utroque ſuba compoſita eſt primum ſuſceptiuum grauitatis, & non eſt eadem ſuba compoſita ſecundum ſpeciem in utroque.

Secunda ratio tertij du. Item terra eſt grauior aqua, & grauitas eſt immediate in ſuba utriuſque, ſcilicet, terræ, & aqua, & tamen ſuba terræ, & ſuba aquæ differunt ſpecie.

Tertia ratio. Item. Corpus ſphæricum poteſt eſſe grauius quam corpus trium dimenſionum, uel econuerſo, ſed iſta differunt ſpecie. ergo. In oppoſitum eſt phyloſophus. Dicendum eſt ergo, quód ad comparationem communem non requiritur, quód quæcunque comparabilia ſint eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimę, vt patet per inſtantias adductas, ſed ad comparationem propriæ dictam requiritur, quod proxima ſuſceptiua formę, ſecundum quam fit comparatio, ſint eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimę: quoniam ut uult phyloſophus in hoc capitulo formæ eiuſdem ſpeciei requirunt proprium ſuſceptiuum eiuſdem ſpeciei, ſicut quia albedo quæ eſt in homine, & albedo quæ eſt in cane ſunt eiuſdem ſpeciei, ideo habent idem ſuſceptiuum eiuſdem ſpeciei in homine, & in cane, ſcilicet, ſuperficiem. Dico igitur, quod propria ſuba formæ ſecundum quam fit comparatio debent eſſe eiuſdem ſpeciei, C & ideo illa quę primo ſunt comparabilia ſunt eiuſdem ſpeciei: ſed non oportet, quod omnia comparabilia ſint eiuſdem ſpeciei, quia non oportet, quod comparabilia remota ſint eiuſdem ſpeciei. Et quando dicitur arguendo in contrarium, quod argentum eſt grauius ferro, concedo, ſed proximum ſuſceptiuum grauitatis in argento, & in ferro non eſt ſuba compoſita, ſed eſt corpus de genere quantitatis, quod eſt idem ſecundum ſpeciem in argento, & in ferro. Et eodem modo dico, quod in terra, & in aqua proximum ſuſceptiuum grauitatis eſt corpus de genere quantitatis, oportet enim ut mihi uidetur ſic dicere, quod eſt aliqua alia diſpoſitio eadem ſecundum ſpeciem in omnibus generibus, quæ eſt proximum ſuſceptiuum grauitatis in omnibus generibus, ſed tunc eſſet eodem modo quærendum de proximo ſuſceptiuo illius diſpoſitionis, & ſic procederetur in infinitum, uel tandem deueniendum eſt ad quantitatem quæ erit proximum ſuſceptiuum, & eadem ratione uidetur mihi, quod in principio poteſt poni, quod proximum ſuſceptiuum grauitatis eſt quantitas, ideſt, corpus de genere q̄titatis: quoniam grauitas extenditur ſecundum longum, latum, & profundum, & ideo oportet, quód proximum D ſuſceptiuum grauitatis ſit extenſum ſecundum longum, latum, & profundum, ſed nulla quantitas præter corpus ſic extenditur. ergo. Sed adhuc dubitatur, quia ſecundum illud nullum accidens commune diuerſis ſubiectis ſecundum ſpeciem eſſet in ſubiecta compoſita tanquam in proximo ſubiecto, quod uidetur inconueniens. Item, ſi corpus de genere quantitatis eſſet proximum, & proprium ſubiectum grauitatis, tunc in omni corpore de genere quantitatis eſſet grauitas, & ſic omne corpus foret graue, &c. Ad horum primum eſt dicendum, quód accidentia communia ſunt in ſubiectis communibus primo, ſicut accidentia propria ſunt primo, & immediate in ſubiectis proprijs. Dico igitur concedendo, quód nullum accidens commune diuerſum ſecundum ſpeciem eſt in ſuba compoſita tanquam in proximo ſuſceptiuo, ſed eſt in ſubiecto communi diuerſis ſubiectis ſecundum ſpeciem, & hoc uult phyloſophus in libro de ſenſu, & ſenſato, & idem uult ſecundo de anima, quod quia diaphaneitas non ineſt aquæ ſecundum quod aqua nec aeri ſecundum quod aer, ideo diaphaneitas in-

eſt primo alicui communi aqua, & aeri. Et ſi dicatur, quod corpus de genere quantitatis non eſt commune diuerſis ſubiectis compoſitis. ergo accidens commune diuerſis ſubiectis non eſt primo in corpore de genere quantitatis. Dicẽdum, quod corpus de genere quantitatis non eſt commune diuerſis ſubiectis ſecundum prædicationem, eſt tamen commune per inhærentiam omnibus ſubiectis cõpoſitis. Ad aliud quando dicitur, quod ſecundum hoc omne corpus haberet grauitatem. Dicendum, quod non ſequitur, quia corpus non eſt proprium ſubiectum grauitatis quarto modo proprij ſecundum quod proprium eſt illud quod conuenit omni, ſoli, & ſemper, ſed eſt immediatum, & proprium primo modo proprij, quia grauitas ſoli corpori ineſt immediate, ſed non ineſt omni corpori. Et ſi quæratur, quare igitur una ſubiecta habet grauitatem, & alia non: cum cauſa omnis grauitatis ſit eſſentialiter in vtraque. Dicendum, quòd quamuis cauſa materialis proxima grauitatis ſit in diuerſis ſubiectis, ex hoc nõ ſequitur, quòd grauitas erit in eiſdem, quia ſola cauſa materialis alicuius formæ non ſufficit ad poſitionem formæ, ſed requiritur cauſa agens proxima, quæ ſit eadem omnium ſubſtantiarum compoſitarum. Ad quartum dubium, quod ẽ de æquiuocatione generis dicendum, quòd aliquid dicitur vniuocum, vniuocans tripliciter videlicet, large, ſtricte, & magis ſtricte, vniuocum largè eſt omne illud quod habet unum conceptum communem multis: ſiue ille conceptus conueniat eis ſecundum prius, & poſterius, ſiue conueniat eis æqualiter, & illo modo tranſcendentia, ut ens, vnum &c. ſunt vniuocum, vel vniuoca. Sed ſtricte loquendo illud dicitur eſſe vniuocum quod pluribus conuenit æqualiter ſine differẽtia prioris, & poſterioris, & ſic genus eſt uniuocum, quia conuenit omnibus ſuis ſpeciebus æqualiter. Tertio autem modo illud dicitur vniuocum magis propriæ quod habet vnum cõceptum indiuiſibilem ſecundum differentias ſpecificas, & illomodo ſola ſpecies ſpecialiſſima eſt vniuocum. Eodem igitur modo dico, quòd æquiuocum dicitur tripliciter, ut largè, ſtrictè, & magis ſtricte. Vnde large loquendo, omne illud dicitur æquiuocum, quod non habet vnum conceptum indiuiſibilem per differentias ſpecificas, & illo modo genus eſt æquiuocum, & ſic loquitur phyloſophus de æquiuoco dicit, ꝙ in genere latent multæ æquiuocationes. Sed ſecundo modo, ſcilicet, ſtrictè, omne illud dicitur æquiuocum quod non habet vnum conceptum æqualiter conuenientem omnibus de quibus dicitur, & illo modo ens, unum, actus, & cætera accidentia traſcendentia dicuntur æquiuoca. Magis vero ſtrictè omne illud dicitur æquiuocum quod non habet vnum conceptum communem illis de quibus dicitur, & ſic hoc nomẽ canis, & alia æquiuoca actu dicuntur æquiuoca, patet igitur qualiter genus eſt æquiuocum, & etiã qualiter eſt vniuocũ.

Tex. c. 68. 69. 71.

Ad quartum dubium.

At uero quonam modo alterationes æque celeres ſint. Si igitur ſanari eſt alterari: ſit autem ut alius cælerius, alius tardius ſanetur, & aliqui ſimul. Sunt alterationes profecto cæleritatis æqualis, in tempore nanque ęquali ſunt alterati.

Tex. c. 32. *De alteratione autem quomodo eſt æqualiter uelox altera alteri, ſi iamque eſt ipſum ſanari alterari. Eſt autem hunc quidem uelociter, alium tarde ſanatum eſſe, & ſimul quoſdam, quare erit alteratio ęqualiter uelox, in ęquali. n. tempore alteratum eſt.*

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ ſecundæ partes principalis huius capituli: in qua determinatur de comparatione alterationum adinuicem, & continet duas particulas, quia in prima declaratur qualiter alterationes ſunt adinuicem comparabiles. In ſecunda ibi. [Sed quòd alteratur.] Mouet, & ſoluit duas dubitationes circa comparationem alterationum adinuicem. In prima igitur particula huius partis phyloſophus proponit intentionem ſuam dicit, quòd de alteratione conſiderandum eſt, oſtendendo quando vna alteratio eſt æque uelox alteri. Et itaque, &c. Hic phyloſophus determinat veritatem, oſtendendo, quod aliquę alterationes poſſunt eſſe æque veloces, & hæc eſt decimaquinta concluſio de annexis, quæ probatur ſic. Si ſanari eſt altera-

Decima quinta cõcluſio de annexis.

A ri, & contingit vnum hominem ſanari uelociter, & alium tarde, & etiam contingit aliquos ſimul ſanari ſecundum alterationes quæ ſimul ſiunt æquales, & æque veloces cæteris paribus. ergo poſſibile eſt duas alterationes eſſe æque ueloces, quia ſi hoc non eſſet poſſibile, hoc eſſet, quia non poſſunt eſſe in æquali tempore, ſed hoc non eſt verum, quia duæ alterationes poſſunt eſſe in æquali tempore, quia quandoque ſũt ſimul in eodem tempore omnino. Intelligendum quod phyloſophus non aſſerit hic, quòd ſanari ſit alterari, cum prius probauit, quod ad ſanitatem non eſt motus. Vnde phyloſophus non loquitur hic de ſanitate, niſi gratia exempli, & poteſt poni exemplum in his ad quæ eſt per ſe alteratio, quia contingit aliqua calefactibilia in æquali tempore calefieri, & per conſequens alterari. ergo duæ alterationes poſſunt eſſe æque ueloces.

Sed quid eſt id quod ad alterationem accommodatur Non enim dicitur hic æquale, ſed ut æqualitas in quantitate, ſic ſimilitudo dicitur hic. Verum B ſit cum æqualitate temporis idem, in quo cæleritas alterationis æqua conſiſtit. Vtrum igitur eo in quo eſt affectus, an ipſo affectu comparare alterationes oporteat Atque hic quidem eandem ſanitatem eſſe, quæ neque magis neque minus, ſed ſimiliter ineſt ſumere licet. Sed ſi affectus alius ſit, ut ſi hoc dealbetur, illud ſanetur, his nihil eſt idem, uel ęquale, uel ſimile ut hæc alterationis ſpecies faciunt, nec una eſt alteratio ſicut nec tibi latio. Quare ſumendum eſt quot alterationis, & quot idẽ lationis ſpecies ſunt: Si igitur ea quę mouentur ſpecie differunt, quorum motus per ſe ſunt, & non per accidens, & motus ſane ſpecie differrent. Si genere: genere: ſi numero, numero.

C *Sed quod alteratum eſt in æquale eſt, æquale eſt, æquale enim hic non dicitur, ſed ſicut in quantitate qualitas, ita hic ſimilitudo, ſed ſit idem quod mutatum eſt in æquali tempore ęque uelox. Vtrum ergo in quo paſſio aut paſſionem oportet comparare. Hic quidem igitur, quòd ſanitas eadem ſit eſt accipere, aut neq. magis neq. minus, ſed ſimiliter exiſtit. Si autem altera paſſio ſit qua alteratur, quod ſit album, & quod ſanatur his nihil idem neque æquale neque ſimile, aut iam hæ ſpecies faciunt alterationis, & non eſt una, ſicut neque loci mutatio. Quare conſiderandum quot ſunt ſpecies alterationis, & quot loci mutationis. Siquidem igitur quę mouentur, ſpecie differunt, quorum ſunt motus. ſecundum ipſa, & non ſecundum accidens, & motus ſpecie differunt, ſi uero genere, genere: ſi autem numero numero.*

D HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus monet duas dubitationes circa alterationem, quarum prima eſt. Cum æqualitas propriæ ſit in q̃titate, & non in qualitate, & ſimilitudo in qualitate nõ uidetur, quod in alteratione ubi eſt motus ad qualitatem ſit æqualitas, ſed magis ſimilitudo. Ad hoc phyloſophus reſpondet per hoc, quod æqualitas in alteratione attenditur pænes quantitatem temporis, & non pænes qualitatem. Vnde quia in ęquali tempore ſanatur homo, & illud ideo dicitur alteratio æqualis alterationis, ſed quia tempus eſt extrinſecum a qualitate a motu ad qualitatem ſi æqualis fuerit in ſuba motus, oportet plus quam temporis ęqualitatem addere ad ęqualitatem alterationum, uel alterationis, & ſunt duo alia addenda, ſcilicet, quod qualitates ſecundum quas fiunt alterationes ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimę, & quod vna non ſit intenſior quam alia. Tria igitur requiruntur ad ęqualitatem alterationum, uidelicet, ęqualitas temporis in quo fiunt alterationes, & unitas ſpecifica qualitatum ſecundum quas ſit alteratio, & ſimilitudo

Prima dubitatio.

Solutio.

tudo

A tudo qualitatum in intenſione,& remiſſione. Ita, quòd una qualitatum ſecundum quas fiunt alterationes non ſit intenſior quam alia. Quare ad ſciendum quæ alterationes,uel qui motus ſunt comparabiles conſiderandum eſt ad alterationes,& motus utrum ſint eiuſdem ſpeciei,vel non: quia ſi nõ ſint eiuſdem ſpeciei non ſunt adinuicem comparabiles. Intelligendum,quod æqualitas primo, & principaliter reperitur in quantitate,ſimilitudo in qualitate, & identitas in ſubiecta,tamen ſecundario unumquodque eorum reperitur in vnoquoque iſtorum prædicamentorum:quoniam æqualitas primo reperitur in quantitate,ſecundario uero in qualitate, & in ſuba,ſimilitudo autem primo, & principaliter reperitur ĩ qualitate,& ſecũdario ĩ q̃titate,& ſuba, ſed idẽtitas principaliter ineſt ſubſtantiæ, ſecũdario uero alijs pdicamentis.

At ſi alterationes ſint æque cæleres utrum ad affectum ſi ſit idem,uel ſimilis, an ad id quod alteratur reſpicere oporteat: ueluti ſi huius quidem tantum huius autem tantum ſit dealbatum.

Tex.c.33. B *Si igitur utrum oportet ad paſſionem reſpicere, ſi idẽ: aut ſint ſimiles,aut æqualiter ueloces alterationes, aut in id quod alteratur,ut ſi huius quidem huius albatum ſit, huius autem tantum.*

Secunda dubitatio. SEcunda quæſtio quam mouet, & ſoluit phyloſophus eſt iſta.Cum in ipſa alteratione ſint duo,uidelicet, qualitas, ſecundum quam alteratio attenditur, & ſubiectum deferens alterationem:eſt dubitatio utrum æqualitas alterationis ſit accidens ſolum ſecundum æqualitatem qualitatis:ſecundum quam ſit alteratio,uel ſecundum æqualitatem ſubiecti ſolum,uel ſecundum utrunque.

An ad utrunque,at eadem eſt aut alia: ſi idem aut alius ſit affectus:æqualis uero aut inæqualis, ſi æquale aut inæquale ſit illud.

C *Aut in utraque,& eadem quidem:aut alia paſſione ſecundum quod eadem.Equalis autem,aut inæqualis ſecundum quod illa inæqualis.*

Solutio dubitationis. HIc phyloſophus ſoluit dubitationem illam,.intendens dicere,quod oportet reſpicere in utraque, ſcilicet, in paſſionem,hoc eſt in qualitatem,& in ſubiectum qualitatis,ita quod ad æqualitatem duarum alterationum requiruntur duo,ſcilicet,æqualitas qualitatum,& æqualitas ſubiectorum.Ex parte qualitatis attenditur duplex identitas uidelicet,una quod qualitas ſit una ſecundum ſpeciem.Alia, ꝙ non inſit ſecundum magis,& minus,ſed æqualiter, ex parte autem ſubiecti requiritur æqualitas quantitatiua alterati ad alteratum:quoniã ad hoc,quod duæ dealbationes ſint ęquales,oportet,quòd tantum, & non plus dealbetur per vnam dealbationem quantum dealbatur per aliam dealbationem. Vnde ſciendum eſt hic,quòd æqualitas alterationum accipitur dupliciter,ſcilicet,large,& ſtricte. Ille alterationes ſunt æquales largè loquendo,quæ fiunt in æquali tempore,& ad qualitates eiuſdem ſpeciei,& ſub eodem gradu, uel omnino conſimili,ſed ad æqualitatem alterationum proprie loquendo requiruntur iſta nunc dicta,& etiam plus,ſcilicet,æqualitas quantitatiua ſubiectorum. D Vnde Commen.dicit, & debes ſcire,quòd conſideratio coniunctionis, ideſt, comparationis in alteratione ſi fuerit ſecundum ſubiectum tantum erit per accidens,& ſi fuerit ſecundum ſolam paſſionem non erit æqualitas perfecta,ſed ſolum ſimilitudo.ergo in conſideratione æqualitatis perfectę,hęc duo requiruntur uidelicet,ſimilitudo paſſionis,& æqualitatis ſubiecti.hæc Commen.Intelligendum etiam,quòd ſecundum quod apparet per phyloſophum hic ad perfectam æqualitatem alterationum non requiritur identitas ſpecifica alteratorum, ſed magis æqualitas quantitatiua ſubiectorum quæ alterantur.

In generatione etiam,& corruptione idem conſiderandum eſt. Quonam modo eſt æque cæleris atque cælerior generatio.An æque cæleris eſt: ſi in æquali tempore generetur idem ac indiuiduum, ut homo,ſed non aĩal,cælerior ãt ſi in ęquali diuerſũ.

A *Et in generatione autem,& corruptione idem conſiderandum eſt,quomodo æque uelox generatio eſt, ſi in æquali tempore item indiuiſibile.ut homo,ſed non animal. Velocior autem eſt,ſi in æquali tempore alterum eſt.* Tex.c.34

HÆc eſt tertia pars ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli:in qua phyloſophus determinat de comparatione generationis,& corruptionis, oſtendendo quid requiritur ad æqualitatem generationũ, & corruptionum,& cõtinet duas particulas,quia in prima narrat quomodo ſit comparatio in generatione,& corruptione. in ſecunda ibi.[Non enim habemus]remouet quoddam dubium.In prima igitur particula huius partis phyloſophus intendit dicere,quòd vna generatio dicitur æque uelox cum alia.ſed ſi in æquali tempore aliquod indiuiſibile ſecundum ſpeciem ſimul generatur cum alio, vnde ſi generentur indiuidua eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimę,& non tantum eiuſdem generis,ut ſi duo homines in æquali tempore generentur generatio unius dicitur æqualis generationi alterius,& ſi B illę generationes non ſint æquales in tempore æquali:ſed inęquali,tunc una generatio eſt uelocior alia.

Non enim habemus quænam ſint ea duo: in quibus eſt ipſa diuerſitas.Quemadmodum habemus ea in quibus eſt diſſimilitudo. Quod ſi ſubſtantia numerus eſt:plus erit,& minus numeri ſpeciej eiuſdẽ. Sed ipſum commune nomine caret, atque utrunq. quale eſt.In qualitate quidem plus affectus aut excedens magis,in quantitate autem maius.

Non enim habemus aliqua duo,in quibus alteritas eſt, ſed eſt inæqualitas.Et ſi numerus,ſubſtantia, maior, & minor numerus ſimilis ſpeciei.Sed æquiuocum eſt quod commune,& utrunque ſicut quæ plus,paſſio autem excellens magis,quantum autem maius.

C HÆc eſt ſecunda particula huius partis, in qua phyloſophus remouet quoddam dubium:quoniam uidetur,ꝙ illę deſcriptiones generationum æqualium, & inæqualium ſint inſufficientes.Non enim uidetur, quod ad hoc, ꝙ generationes ſint æquales ſufficiat,quod ſint ſubſtantiarum eiuſdem ſpeciei,& in æquali tempore,nec ad hoc,quòd ſint inæquales quòd ſint in tempore inæquali,ſed uidetur,quod oportet plus addere.Sicut enim in diffiniendo alterationes æquales non ſufficit dicere,quòd ſint inæ quali tempore,& ad qualitates eiuſdem ſpeciei, ſed oportet plus addere,ſcilicet,quòd ſint ad qualitates eiuſdem gradus ſeu perfectionis,& proportionabiliter eſt de alterationibus inæqualibus, ſimiliter ad deſcribendum motus locales æque ueloces non ſufficit dicere,quod ſint ſecundum magnitudines eiuſdem ſpeciei,& in æquali tempore,ſed oportet addere, quòd ſint ſecundum magnitudines ęquales. Vnde illi motus locales ſunt æque ueloces qui ſunt in æquali tempore, ſecundum magnitudines eiuſdem ſpeciei ęquales.ergo eodem modo D videtur,quod ad diffiniendum generationes æque ueloces non ſufficit dicere,quod ſint ſubſtantiarum eiuſdem ſpeciei, & in ęquali tempore,ſed oportet plus addere.Ad illud dubium reſpondet phyloſophus dicit,quod quia non habem⁹ aliquod nomen commune ad duo,ſecundum quæ attẽditur diuerſitas generationis uelocioris,& tardioris,ideo contentus eſt in ſic diffiniendo generationes ęque ueloces,& generationem ueloc iorem.Non enim in ſubſtantijs habemus nomen commune ad duo,ſecundum quæ diuerſificantur illa pęnes quæ attenditur generatio uelocior,& tardior,ſicut habemus nomen commune ad illa ſecundum quæ attenduntur alteratio uelocior,& tardior,quod eſt hoc nomen diſſimilitudo,quod eſt commune illis,ſecundum quæ alteratio dicitur uelocior,& tardior,ſecundum enim qualitatem imperfectiorem ſecundum quam attenditur alteratio uelocior eſt aliquid alteri diſſimile,& etiam ſm qualitatem imperfectiorẽ ſm q̃ attenditur alteratio tardior eſt aliquid alteri diſſimile,& ſic diſſimilitudo ſeu cauſa diſſimilitudinis eſt communis qualitati perfectiori,& imperfectiori,ſecundum quas dicitur alteratio uelocior,& tardior,ſed in ſubſtãtijs ñ dicitur

Dubium. Reſpõſio.

A vna generatio tardior ſiue uelocior alia, propter maiorem, uel minorem perfectionem ſubę generatę, quia in ſubſtãtijs non ſunt in eadem ſpecie ſpecialiſſima vnum indiuiduum perfectius, & aliud imperfectius quantum ad perfectionem eſſentialem in ſuba, quia ſuba non ſuſcipit magis, & minus, & ideo non dicitur una generatio uelocior, & alia tardior, propter maiorem, uel minorem perfectionem ſubę generatę, ſed oportet quærere aliam, uel alias cauſas, quibus cauſis uelocitatis, & tarditatis non eſt unum nomen commune impoſitum, & phyloſoph⁹ contentus eſt prædictis deſcriptionibus generationum æqualium, & generationis uelocioris, & tardioris. Si tamen eſſet nomen commune impoſitum cauſis generationum æqualium, & generationis uelocioris, & tardioris, illud nomen forte fuiſſet addendum in ſupradictis deſcriptionibus generationum æqualium, & generationis uelocioris, & tardioris, ſed quia illud quod foret commune talibus diuerſis ſecundum quæ attenditur generatio uelocior, & tardior eſt innominatum. Similiter vtrunque illorum in ſpeciali ſecundum quæ attenditur generatio uelocior, & tardior eſt innominatum: ideo phyloſophus eſt contentus ſupradictis deſcriptionibus generationum æqualium, & generationis uelocioris, & tardioris.

B Sed in alteratione, & motu locali eſt nomen commune impoſitum illis: ſecundum quæ attenditur motus uelocior, & tardior, vt dictum eſt, & etiam eſt nomen impoſitum illis in ſpeciali: ſecundum quæ attenditur velocitas, & tarditas in motibus alterationis, & ſecundum locum illud nomen, pęnes, quod alteratio dicitur uelocior, & tardior, eſt æqualitas magis excellens: quoniam illa alteratio eſt uelocior, per quam in æquali tempore acquiritur qualitas magis excellens. Et ſimiliter illud pęnes, quod motus localis dicitur uelocior, & tardior eſt nominatum, quia uocatur maius ſpatium. nam ille motus localis eſt uelocior ſecundum quem in æquali tempore pertranſitur maius ſpatium. Vnde ſecundum veritatem illis ratione quorum attenditur velocitas, & tarditas in generationibus, non eſt nomen impoſitum in communi nec in ſpeciali: ſi tamen numerus eſſet in ſuba, ſic quod ſuba componeretur ex numeris, vt dicebant antiqui: generatio velocior ſic deſcriberetur: generatio velocior eſt qua in æquali tempore generatur numerus maior, & illa tardior qua in æquali tempore generatur numerus minor, & hoc in generationibus ſubſtãtiarũ eiuſdem ſpeciei, ſed

C ſecundum veritatem non eſt ita, quod numerus ſit ſuba rerum, ſed bene eſt verum, quòd in ſubſtantijs nomen commune cauſis velocitatis, & tarditatis generationis eſt innominatum, & vtraque cauſa in ſpeciali eſt innominata, & in alterationem, & in motu locali, & augmentationis vtraque cauſa uelocioris, & tardioris eſt innominata in ſpeciali, ut prius eſt dictum.

Primum notan. Sed hic ſunt quinque notanda, primum eſt, quod cum Phyloſophus dicit hic vnam generationem eſſe uelociorem, vel tardiorem alia: non intelligit per generationem mutationem ſubitam, quæ eſt ſubitus prouentus formæ ſubſtantialis, quia talis generatio menſuratur inſtanti, & per conſequens nulla generatio talis eſt uelocior aut tardior, quia omnes tales generationes ſunt in menſura æquali, & per conſequens nulla talis generatio eſt uelocior alia: quoniam uelocitas, & tarditas tempore terminãtur, & non ſunt in inſtanti, ſed per generationem intelligit alterationem præcedentem inductionem ſubitam formæ ſubſtantialis ſimul cum inductione formæ ſubſtantialis, ita quod per generationem intelligit alterationem includentem terminum ſuum, id eſt,

D inductionem formæ ſubſtantialis, & talium generationum vna poteſt eſſe uelocior, vel tardior alia.

Secũdum notan. Secundo eſt notandum, quòd ad hoc, quòd aliqua ſint comparabilia ſecundum velocitatem, & tarditatem, requiritur, quòd illa pęnes quæ attenditur uelocitas, & tarditas habeant nomen commune quo conueniunt, & nomina propria quibus diſtinguuntur, nam in nomine communi comparantur ſecundum qualitatem, & ſecundum nomina propria comparantur ſecundum velocitatem, & tarditatem, verbi gratia, duæ alterationes æque ueloces ſunt ad qualitates ſimiles, & ſic æqualis uelocitas attenditur pęnes qualitates quæ conueniunt in hoc cõmuni, quod eſt eſſe ſimiles aut ſimilis, & alterationes, quarũ una eſt uelocior alia diſtinguuntur per nomina propria qualitatum, ratione quarum attenditur uelocitas, & tarditas, quia alteratio uelocior eſt ad qualitatem fortiorem ſeu intenſiorem, & alteratio tardior eſt ad qualitatem debiliorem ſeu remiſſiorem, & ſic alteratio uelocior, & tardior comparantur in uelocitate, & tarditate per nomina propria qualitatum ad quas ſunt, ratione quarum attenduntur uelocitas, & tarditas, &c.

Tertium notan. Tertio eſt notandum, quod illa ratione quorum attenduntur uelocitas, & tarditas in generationibus non habent nomen commune præciſe illis, nec habent nomina propria. Ratio primi eſt, quia uelocitas, & tarditas in generationibus poſſunt ex multis cauſis contingere, quibus præciſe eſt vnum nomen impoſitum poteſt enim uelocitas, & tarditas in generationibus contingere, uel ratione materiæ, vel ratione agentis, uel ratione diſtantię inter agens, & paſſum, & ſic de multis alijs cauſis; uerbi gratia: Ex parte materiæ quandoq; accidit uelocitas, & tarditas, quia ſi vna materia ſit maior alia cæteris paribus, aut ſi una materia magis reſiſtat agenti quã alia: una generatio erit uelocior, & alia tardior, ut ſi unus ignis generetur ex aqua, & alius ex aere tantæ quantitatis generatio ignis generati ex aqua erit tardior propter maiorem reſiſtentiam materiæ ex qua fit, & generatio ignis ex aere erit uelocior propter minorem reſiſtentiam paſſi ſeu materię ex qua fit, ſi igitur unus ignis generetur ex magna aqua, & alter ex parua aqua cæteris paribus, ut ſi generans utrobique ſit æqualis potentiæ, generatio ignis eſt parua aqua: erit velocior quam generatio ignis ex magna aqua. Similiter propter diſtantiam inter agens, & paſſum, poteſt una generatio

B eſſe uelocior, & alia tardior, quia ubi eſt maior diſtantia inter agens, & paſſum cæteris paribus ibi erit generatio tardior, & ubi eſt minor diſtantia ibi erit generatio uelocior. Et quia omnibus illis cauſis uelocitatis, & tarditatis generationis non eſt nomen commune præciſe impoſitum illis, ideo in generationibus illa pęnes quæ attenduntur uelocitas, & tarditas in generationibus non habent nomen commune præciſe illis. Et propter illud forſitan illa ſecundum quæ attenditur uelocitas, & tarditas in generationibus non habent duo propria nomina præciſe unum pęnes quod attenditur uelocitas, aliud uero pęnes quod attenditur tarditas propter multitudinem cauſarum, ex quibus uelocitas, & tarditas contingunt in generationibus. Vel forte hoc eſt, quia maxime uidetur habere propria nomina ex terminis ipſarum generationum, ſicut contingit in alteratione, & in alijs motibus, ſed ex diuerſitate terminorum non habent nomina propria, quia ſubę terminantes generationem uelociorem, & tardiorem non differunt ſecundum magis, & minus, & ſic ratione terminorum non habent cauſæ uelocitatis, & tarditatis generationis nomina propria, quia termini generationum formarum

C eiuſdem ſpeciei non differunt ſecundum magis perfectum, & minus perfectum: & ideo in ſubſtantijs non eſt nomen commune impoſitum illis differentijs, nec etiam habent nomina propria ſicut in qualitate, & quantitate: quoniam in qualitate differunt ſecundum magis, & minus, & hoc habet intelligi intenſiue. Et Commen. dicit, quòd illa quæ diuerſificantur in qualitate dicuntur qualitates fortiores, & debiliores, ſed in quantitate dicuntur magis, & minus, quod habet intelligi extenſiue.

Quartum notan. Quarto eſt notandum, quòd quantũ ad cauſas uelocitatis, & tarditatis eſt differentia inter alterationem, & generationem, quia ad hoc, quòd alterationes ſint æque ueloces, oportet conſiderare ex parte terminorum ad duo, ſcilicet, ad unitatem ſpecificam qualitatem terminandã alterationes, & etiam ad unitatem graduum perfectionis ad eoſdẽ terminos, ſed in generatione ſubę ex parte terminorum eſt conſiderandum ſolum ad unitatem ſpecificam generationũ ſic, quòd non oportet inſpicere ad gradus, cum ſuba non ſuſcipit magis, & minus.

Quintum notan. Quinto eſt notandum, quòd uelocitas & tarditas generationis accipiuntur dupliciter, uidelicet large, & ſtricte, unde large loquendo de uelocitate, & tarditate

D generationum, ſic omnes generationes quæ ſunt in æquali tempore dicuntur æque ueloces, & quæ complentur in minori tempore dicuntur ueloces. & quæ in maiori tempore dicuntur tardiores, ſiue termini illarum generationum ſint eiuſdem ſpeciei ſiue differant ſpecie. Vnde dicimus cõiter, quod illa uelox eſt generatio ignis ex aere, ſicut eſt generatio aeris ex aqua, & hoc ſi fiant in eodem tempore uel in æquali, tamen ſtricte loquendo de generatione ſubę ſic ſolę generationes ſubę eiuſdem ſpeciei ſunt comparabiles in uelocitate, & tarditate generationum, & ſic loquitur hic phyl. de uelocitate, & tarditate generationis. Sed hæc hactenus.

Cum autem omne quod mouet, & aliquid ſemper moueat, & in aliquo, & uſque ad aliquod. Atq; in aliquo dico, quia in tempore. Vſque ad aliquid, quia per quantitatem aliquam mouet. Semper enim ſimul mouet ac mouit. Quare quantitas quædam erit per quam eſt motum atque in quanto.

Quoniam

Tex. c. 35. *Quoniam autem mouens mouet ſemper aliquid, & in aliquo, & uſque ad aliquid. Dico autem in aliquo: quia in tempore. Vſque autem ad aliquid, quia ad quantam aliquam longitudinem, ſemper enim ſimul mouet, & mouetur, quare quantum aliquid erit: quod motum eſt, & in quanto.*

ISTud eſt ſecundum capitulum huius tractatus: in quo phyloſophus determinat de motibus reſpectu ſuorum motorum, oſtendendo proportionem inter motorem, & mobile requiſitã ad hoc, quod ab aliquo motore mobile moueatur, & continet duas partes principales: quoniam in prima comparat adinuicem motum, & mobile ſecundum locum: oſtendens q̃d requiratur ad hoc, quod motor moueat mobile. In ſecunda ibi. [Sicut ergo in alteratione.] cõparat motorem, & mobile ſecundum alterationem adinuicem: oſtendens proportionem quæ requiritur inter illa. Prima pars cõtinet tres particulas: quoniam in prima ponit regulas ueras firmiter obſeruandas acceptas ſecundum diuiſionem mobilis, & motoris. In ſecunda ibi. [Et ſi ipſum] remouet duas regulas falſas. In tertia ibi. [Si vero] ponit unam regulam ueram acceptam ſecundum additionem factam mobili, & motori. In prima igitur particula huius partis phyloſophus primo præmittit quoddam neceſſarium ad propoſitũ ſimul imponens nomina motori, & mobili, & ſpatio. ſecundo uero ponit phyloſophus regulas. Primo igitur phyloſophus præmittit quoddam neceſſarium ad propoſitum, & eſt, quod mouẽs localiter ſemper mouet aliquod mobile, ſcilicet, quantum in aliquo, quia in aliquo tempore, & uſque ad aliquid, ideſt, uſque ad aliquem terminum, ideſt, ad aliquam longitudinẽ ſeu ſpatium quãtum ad ipſum mouens, quod ſimul dum mouet mouetur, & ideo oportet, quod ipſum mouens ſit quantum in quanto, ideſt, ſpatio quanto, & quòd moueatur in tẽpore quanto, unde de mouente corporeo, de quo phyloſophus hic loquitur, oportet, quod ſimul moueatur dum mouet, & quod ſit quantum exiſtens in loco ſeu ſpatio, quanto: & Commen. dicit quod phyloſophus loquitur hic de motore extrinſeco qui eſt corpus: quoniam motor qui quãdo mouet mouetur eſt corpus neceſſario, quod non eſt uerum de omni motore. Et credo, quod omne corpus mouens ſecundũ locum tantum ſimul mouet ſecundum locum, & mouetur ſm locum, & tamen non oportet omne corpus mouens ſecundum locum, & ſimiliter alterando moueri ſecundum locum, ut patet de magnete mouente ferrum ſecundum locum alterando ferrum.

Hæc inquam cum ita ſint: ſi a, quidem ſit id quod mouet b, uero id quod mouetur, & c, ſit longitudo per quam, & d, tempus in quo eſt motum. In tempore nimirum æquali: potentia æqualis a, dimidium ipſius b, per duplum mouebit ipſius c, per ipſum autẽ c, in dimidio temporis d. Sic enim erit rationis ſimilitudo.

Sit igitur a, quod eſt mouens b, autem quod mouetur, quantacunque autem longitudo mota c, in quantacunque eſt tempore in quo eſt d. In æquali igitur tempore æqualis potentia ei in quo eſt a, medietatem ipſius b, duplicem ipſius c, tranſibit, ipſum autẽ c, in medietate ipſius d, ſic enim erit analogia.

Demonſtratio.

A. Mouens.

B. Mobile.

C. Spatium.

D. Tempus.

HIc phyloſophus imponit nomina motori, & moto, & ſpatio, & tempori imponens a, ad ſignificandum motorem, & b, ad ſignificandum mobile motum, & longitudini ſuper quam mouetur, imponit hanc literam c, & tempori in quo ſit motus imponit hanc literam d, quibus nominibus ſic poſitis ponit regulas, & hoc ibi, ſcilicet. [In æquali.] ergo, &c. ubi phyloſophus ponit regulas acceptas ſecundum diuiſionem motoris, & mobilis, & primo ponit duas regulas acceptas ſecundum diuiſionem ſolius mobilis: quarum potẽtia eſt, quod ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile per aliquod ſpatium in aliquo tempore eadem potentia vel æqualis ſibi poteſt mouere medietatem illius mobilis, vel aliqđ æquale medietati per duplum ſpatium in eodem, vel in æquali tempore, & hoc ponit phyl. in terminis a, b, c, &c.

Et ſi potentia eadem hoc in tempore per tãtum ſpatium moueat: per ipſius etiam dimidium idem in dimidio ſanè mouebit.

Et ſi eadem potentia idem in hoc tantundem mouet, & medietatem in medietate mouebit. Tex. c. 36.

SEcunda regula conſiſtit in hoc, videlicet, quòd eadem potentia, uel æqualis mouebit medietatem mobilis, uel æquale medietati per idẽ, uel æquale ſpatium in medietate temporis, vel in tempore æquali medietati illius temporis. Vnde iſtæ duæ regulæ ſunt duæ concluſiones annexę propoſito principali, videlicet, vigeſimaſexta, & uigeſima ſeptima quas phyloſophus probat vnico medio dicit, quod ſic erit analogia, ideſt, proportio, uel comparatio cõueniens, & poteſt unum medium adduci ad utramque iſtarum concluſionum, quod eſt tale. Quæ eſt proportio potentiarum mouentium ad potentias rerum motarum eadem eſt proportio uelocitatis unius motus ad uelocitatem alterius motus, nam proportio uelocitatum in motibus ſequitur proportionem potentiæ motoris ad potentiam rei motę. Intelligendo per potentiam motoris uirtutem actiuam ſeu motiuam eius, & per potentiam rei motę uirtutem eius reſiſtitiuam, per illud igitur medium probatur prima concluſio ſic. Potentia motoris excedit potentiam medietatis mobile in duplo magis q̃ excedat potentiam totius mobilis. ergo in duplo uelocius mouebit medietatem mobilis quam totum mobile, ſed per modum localem uelociorem in duplo pertranſitur duplum ſpatium in eodem tempore, uel in æquali. ergo ſi aliqua potentia moueat localiter aliquod mobile per aliquod ſpatiũ in aliquo tempore eadem potentiã, uel æqualis mouebit medietatem mobilis per duplum ſpatium in eodem tempore, uel in æquali, cum proportio motoris ad potentiam medietatis mobilis excedat in duplo potentiam eiuſdem motoris ad potentiam reſiſtitiuam totius mobilis. Secunda autem cõcluſio probatur per idem medium, quia proportio potentiæ motoris reſpectu medietatis eſt dupla ad proportionem eiuſdem potentiæ motoris reſpectu eiuſdem mobilis. ergo mouebit medietatem motu uelociori in duplo, ſed per motum in duplo uelociorem pertranſitur idem, uel æquale ſpatium in medietate temporis. ergo tota potentia mouet medietatem mobilis per æquale ſpatium medietate tpis. Vnde hæc ſũt tria notanda. Primum eſt, q̃ phyloſophus loquitur hæc de motoribus diuiſibilibus, qualis non eſt motor corporum cæleſtium: quoniam motor de quo hic loquitur phyloſophus eſt motor extrinſecus, & non uirtus in corpore, & ſecundum Commen. talis motor non eſt niſi corpus diuiſibile, quod eſt quantum, & ſic phyloſophus non loquitur hic de motoribus corporum cæleſtium, nec de corporibus cæleſtibus motis. Vnde dicit Commen. quòd phyloſophus non loquitur hic niſi de motoribus materialibus, & illa perſcrutatio eſt utilis in diſpoſitionibus motorum non materialium, ut poſtea declarabitur. Secundo eſt notandum, quòd omnes regulæ hoc poſitæ ſunt intelligendę cum illa additione, ſcilicet, cæteris paribus, & ideo ſi medium plus reſiſtat in motu vnius quam alterius, non tenent dictę regulę, quia non omnia reliqua a motore, & mobili ſunt paria, & ideo ſi aliquis poſſet proijcere aliquem lapidem per aliquod ſpatium, non oportet propter hoc, quod poſſet proiicere medietatem lapidis per duplum ſpatium in eodem tempore, uel æquali, q̃a medium plus reſiſtit medietati mobilis quam toti mobili; uel forte phyl. per mobile intelligit totum reſiſtens, unde ſi in potentia reſiſtitiua mobilis intelligitur tota reſiſtentia ex parte mobile, & ex parte medij, ſic ſunt illę regulę omnino ueræ, dummodo alia omnia ſint paria. Tertiũ

Vigeſima ſexta, & ſeprima concluſiones annexę.

Primum notan.

Secũdum notan.

Tertium notan.

eſt

eſt notandum ſecundum Commen. hic q in omni motu eſt reſiſtentia inter motorem, & rem motam ſiue motio fuerit naturalis ſiue non naturalis, & illa reſiſtentia eſt communis ſecundum quòd alterum eſt agens, & reliquum patiens, vnde dicimus in uirtutibus mouentibus cæleſtibus, quod non quæcunque potentia mouet quodcunque corpus cæleſte, ſed quælibet potentia mouet corpus proprium in uelocitate propria, & omnes motores conueniunt in hoc, quod mouent in infinitum, & ſecundum hunc motum non eſt proportio inter eas, & motum, ſed ſecundum quòd vnaquæque earum mouet corpus proprium uelocitate propria ſecundum hunc motum habent proportionem propriam ad motum vel cum moto: hæc Commen. vnde vno modo eſt proportio inter motores corporum cæleſtium, & alio modo non ſecundum enim quòd eſt reſiſtentia inter motorem, & rem motam eſt proportio: quia inter aliquem motorem corporis cæleſtis, & rē motam ab eo eſt maior reſiſtentia quam inter illum motorem corporis cæleſtis, & corpus cæleſte motum ab eo: & ideo vnum corpus cæleſte mouetur uelocius, & aliud tardius, ſed non eſt proportio inter motores corporum cæleſtium quantum ad mouere in tempore. Non enim mouet unus motor cæleſtis in maiori tempore, & alius in minori, ſed omnes mouent per tempus infinitum. Sed dubitabit Commen. quia ex quo iſta proportio inter motores cæleſtes eſt indiuiſibilis eſt dubium: vnde accidit iſtis potentijs mouentibus, quòd una mouet velocius, & alia tardius. Huic reſpondet Commen. d. quod forte hoc accidit ex diuerſitate iſtorum motorum cæleſtium in nobilitate ſecundum magis, & minus, & ex diuerſitate corporum quæ mouentur ab eis: hoc autem. ſ. q motus corporū cæleſtiū eſt in tpe licet non ſit proportio inter potentias motiuas, & mobiles. ſ. qtū ad hoc, q vnus motor moueat ſuum mobile in maiori tempore vel in minori ut in tēpore duplo vel dimidio accidit ex natura motus. ſ. quia de natura motus eſt eſſe in tempore: ſi tamen aliquem motorē habere in materia potentiam infinitam. ſ. an mouendū p tps infinitum contingeret, ut motus eſſet in non tempore, hoc Commen. Et vt mihi videtur cauſa huius eſt, quia ſi motor in materia poſſet mouere per tempus infinitum cum motor in materia continue debilitetur in mouendo: ille motor eſſet vigoris infiniti: aliter non poſſet mouere per tempus infinitum, & ſi motor eſſet infiniti vigoris poſſibile eſſet, quòd ille moueret in non tempore. Sed dubitatur, quia cum motores cæleſtes ſint indiuiſibiles, non videtur, quòd unus excedat alium in vigore aut mobilitate, quia omne excellens diuiditur in illud per quod excedit, & in æquale exceſſo, ut patet, quia tria excedunt duo in uno: ideo tria diuiduntur in duo, & vnum. ſi igitur vnus motor cæleſtis excedat alium, ſequitur, quod ille motor excedens ſit diuiſibilis. Dicendum eſt igitur, quod omne excedens diuiditur, &c. non in ſe, ſed in comparatione ad aliud extrinſecum: puta in comparatione ad actionem uel reſiſtentiā; quia agens poteſt in duplo uel in triplo plus agere, & mobile in duplo vel in triplo plus agere: & mobile in duplo nec in triplo minus poteſt ei reſiſtere. Vnde eſt ſciendum, quòd in omni motu eſt triplex reſiſtentia. aliter non eſſet ſucceſſio in motu, & huiuſmodi reſiſtētia eſt triplex, ſcilicet, quædā ex parte mobilis tantum, vt in motibus corporum cæleſtium, & quædā ex parte medij tantum ut in motibus naturalibus elementorum ad ſua loca. In his n. motibus medium reſiſtit motori, & non mobile, quia idem eſt mouens, & mobile, & idem non reſiſtit ſibiipſi: quædam uero eſt reſiſtētia ex parte mobilis, & ex parte medij, ut in motu progreſſiuo animalis in aere, & aqua. Intelligendum etiam, quod cum dicitur, quòd potentia motiua motoris excedit potentiam reſiſtitiuā mobilis, aut q potentia reſiſtitiua eſt minor quam potentia motiua motoris, hoc non intelligitur ſic, ſcilicet, quòd potentia reſiſtitiua poteſt minus mouere, ſed intelligitur ſic, videlicet, quod potentia reſiſtitiua eſt minor in reſiſtendo quam potentia motiua in mouendo. Et ſi dubitatur, utrum reſiſtentia ſit potentia actiua, uel paſſiua, poteſt probabiliter dici, quod potentia actiua eſt duplex, quia quædam eſt productiua, quædam uero impeditiua actionis: dico tūc, q potētia reſiſtitiua eſt actiua impediendo uel tardando actionē non in ꝓducendo actionem.

Et dimidium potentiæ dimidium per ęquale ſpatium in tempore mouebit æquali. Ipſius enim potentiæ a, ſit dimidium f, & ipſius b, ſit dimidium g. Vires igitur ad pondera ſimiliter ſeſe habēt ut patet. Quare per æquale, in tempore mouebit, at æquali.

A *Et media uirtus medium mouebit in æquali tempore per æquale, ut ipſius a, potentiæ ſit, & medietas quæ eſt ipſum e, & ipſius b, z, ſit medium. Similiter igitur ſe habet, & ſecundum analogiam uirtus ad graue. Quare æquale, & in æquali tempore mouebit.*

Demonſtratio.

E A

Sit medietas potentiæ.

Z B

Sit medietas mobilis.

B Poſitis regulis quæ ſumuntur ſecundum diuiſionem mobile ponit unam regulam acceptam ſecundum diuiſionem tam mobilis quam motoris, quæ talis eſt. Si aliqua potentia moueat aliquod mobile per aliquod ſpatium in aliquo tempore, medietas illius potentiæ poteſt mouere medietatem illius mobile per idem ſpatium in æquali tempore. & hæc eſt decimaoctaua concluſio de annexis: quam concluſionem ponit phyloſophus in terminis, ſcilicet a, b, e, & probat concluſionem per hoc. Quod quæ eſt proportio potentiarum mouentium ad potentias rerum motarum, talis eſt proportio uelocitatis unius motus ad uelocitatem alterius motus: ſed proportio potentiæ totius motoris ad potentiam totius mobile eſt ſicut proportio potentiæ medietatis motoris ad potentiam medietatis mobile. ergo motus totius mobile a toto motore eſt æque uelox cum motu medietatis mobile a medietate motoris; ſed per motus æque ueloces pertranſitur æquale ſpatium in eodem tempore, uel in tempore æquali. ergo ſi aliqua potentia moueat aliquod mobile per aliquod ſpatium medietas potentiæ motoris poteſt mouere medietatem mobile per idem uel æquale ſpatium in eodem tempore uel in æquali tempore, cum illi motus ſint æque ueloces. Vnde cum uelocitas motus ſit propter exceſſum potentiæ motiuę ſuper rem motam, oportet quòd ubi ſit conſimilis exceſſus, quod ibi ſit æqualis uelocitas. Intelligendum, quòd illa regula habet ueritatem ſi nec medietas mouentis nec medietas mobile corrumpatur per diuiſionem, ita quod utraſque medietas retineat medietatem totius uirtutis cum erat medietas ante diuiſionem. Sed dubitatur, quia non uidetur quòd hęc regula habeat ueritatem; quoniam potentia totius mouentis plus excedit potentiam reſiſtitiuam totius mobile quam medietas potentiæ motoris excedat potentiam reſiſtitiuam medietatis mobile: quia totum mouens excedit per totam potentiam mouentis, & medietas mouentis non excedit niſi per medietatem potentiæ. ergo totum mouens plus excedit, & per conſequens uelocius mouet in eodem tempore, & per conſequens mouet per maius ſpatium in eodem tēpore. non igitur tota potentia mouentis, & medietas potentiæ mouentis mouent per æquale ſpatium in eodem tempore. Ad hoc eſt dicendum, quod aliquid excedere aliud plus, vel minus poteſt eſſe dupliciter. uidelicet, geometricæ, & arithmeticæ. Vnde arithmeticæ excedere, eſt excedere per q̄titatem, uel per uirtutem maiorem, ſed excedere geometricę, D eſt excedere per aliquam maiorem proportionem: uerbi gratia, nouem plus arithmeticæ excedunt ſex, quam quatuor excedunt duo: quia per maiorem quantitatem: quoniam nouē excedunt ſex per tria, & quatuor non excedunt duo niſi per duo, attamen quatuor plus excedunt duo geometricæ, quā nouem excedunt ſex: quia quatuor ad duo eſt proportio dupla, ſed nouem ad ſex eſt proportio ſexquialtera, ſed proportio dupla eſt maior quam proportio ſexquialtera: per hoc igitur ad rationem quando dicitur, quòd tota potentia motoris plus excedit potentiam totius mobile quam potentia medietatis motoris potentiam medietatis mobile: dico, q uerum eſt arithmeticę quia per maiorem quantitatem ſeu uirtutem, ſed non excedit plus geometricæ, quia eadem eſt proportio, totius ad totum, & medietatis ad medietatem, & penes exceſſum arithmeticæ potentiæ motoris ad potentiā mobile non attenditur proportio uelocitatis ad uelocitatem motus, ſed penes exceſſum geometricum, quia talis eſt proportio medietatis motoris ad medietatem mobilis, qualis eſt totius motoris ad totum mobile,

Primum dubi.

Reſpōſio.

Secūdum dubi.

Reſpōſio.

Decimaoctaua concluſio de annexis.

Dubium.

Solutio.

At

At ſi f, mouet ipſum g, in tempore d, per longitudinem c, non neceſſario fit: ut f, in æquali tempore duplum ipſius g, moueat per dimidium ſpatij c.

Tex.c.37. *Et ſi e, ipſum z, mouet in ipſo d, ſecundum c, non neceſſarium eſt in æquali tempore e, duplum ipſo z, mouere ſecundum medietatem ipſius c.*

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli, in qua phyl. excludit duas regulas falſas. facta additione ad mobile ſue diuiſione a motore.

Prima regula falſa. Prima regula accipitur facta additione ad mobile, & nulla additione facta ad potentiam mouentem, & conſiſtit in hoc, ꝙ ſi aliqua potẽtia moueat aliquod mobile ꝑ aliquod ſpatiũ in aliquo tempore eadẽ potentia mouebit duplum mobile per medietatem ſpatij in æquali tempore: hæc igitur regula eſt falſa, ideo P. probat contrarium illius regulæ. Vnde P. probat quod non oportet quod ſi aliqua potentia moueat aliquod mobile per aliquod ſpatium in aliquo tempore: quod propter hoc eadem potentia poſſit mouere duplum mobile per medietatem ſpatij in æquali tempore: & hæc eſt decimanona concluſio de annexis.

19.cõc. de annexis. Iſta igitur concluſio quæ eſt contradictoria illius conditionalis. ſ. conditionalis quæ eſt regula falſa iam propoſita, probatur per hoc, quia oppoſitum conſequentis illius conditionalis ſtat cum antecedẽte illius cõditionalis, & ꝑ cõſequens cõtradictoriũ ipſius eſt uerum, & ſic concluſio probanda eſt uera probatio aſſumpti. ſ. quod oppoſitum illius cõditionalis ſtet cum antecedẽte, patet: q̃a illa ſtant ſimul. ſ. ꝙ aliquod mouẽs moueat aliquod mobile per aliquod ſpatium in aliquo tẽpore, & idem mouens non poteſt mouere duplum in eodem tempore per medietatem ſpatij, nec oportet ꝙ in quocũque tpe poſſit mouere duplum ꝑ aliquam partem ſpatij, ſicut manifeſte patet: quoniam aliquis poteſt portare pondus decem librarum per aliquod ſpatium in aliquo tempore, & tamen non oportet propter hoc, ꝙ poſſit portare pondus 20. librarum per medietatem illius ſpatij, non igitur oportet ꝙ ſi aliqua potentia moueat aliquod mobile per aliquod ſpatiũ in aliquo tempore, quod propter hoc eadem potentia poſſit mouere duplum mobile per medietatem ſpatij in æquali tempore.

Si igitur a, per c, ſpatium totum in d, tempore b, mouebit dimidium ipſius a, quod eſt f, non mouebit b, totum in d, tempore: aut in eius aliqua parte per aliquam c, ſpatij partem: quæ rationem eandem ad totum habebit c, quam f, pars uel quæuis alia ad totam a, potẽtiam hẽt. Omnino. n. ſi fortè fuerit nullam partem mouebit. Non enim ſi totę uires quippiam per tantum mouerunt ſpatium, dimidium ipſarum per quantumuis ſpatij quouis in tempore idem mouebit. Nam unus eam trahet profecto nauim quam centum traxere; ſi uires eorum tam in ipſorum numerum, quam in ſpatij diuidantur partes: quod nauim omnes ſimul traxere.

Si uero a, b, mouebit in ipſo d, quanta eſt ipſum c, medietas ipſius a, quæ eſt in quo eſt e, ipſum b, non mouebit in tẽpore in quo eſt d, nauim in aliquo ipſius d, ipſius c, ſecundum quod eſt analogia ad totum c, ſicut eſt a, ad e, omnino enim ſi contingit non mouebit nihil. Si enim tota uirtus totum mouit, medietas nõ mouebit nauim quanta nauim in quocũque. Vnus enim moueret nauem: ſi quidem nauem trahentiũ deciditur potentia in numerum & longitudinẽ quam omnes mouerunt.

Secũda regula falſa. SEcunda regula falſa accipitur ex diuiſione mouentis, & eſt illa. Si aliquod mouens moueat aliquod mobile ꝑ aliquod ſpatiũ in aliquo tpe: medietas mouẽtis pt mouere totum illud mobile ꝑ aliq̃ partẽ illius ſpatij, & q̃a illa regula eſt falſa. ideo P. probat contrarium illius regulæ. ſ. ꝙ

A non oportet ꝙ ſi aliquod mouẽs moueat aliquod mobile ꝑ aliquod ſpatiũ in aliquo tpe quod medietas mouẽtis poſſit mouere totum illud mobile ꝑ aliq̃ partẽ illius ſpatij, & hæc eſt vigeſima cõcluſio de annexis, q̃ phy. ponit in terminis, vt patet & ꝓbat cõcluſionẽ per impoſſibile ſic. Si dẽt ꝙ oporteat ꝙ pars mouẽtis poſſit mouere totũ mobile per aliquod ſpatiũ in aliquo tpe, ſequitur. ꝙ ſi cẽtum hoĩes pñt trahere nauem: ꝙ ẽt unus illorũ poterit trahere nauẽ: ꝙ eſt falſum: cõſequẽtia patet diuidẽdo totã magnitudinẽ. i. totam potentiam centum hoĩum trahẽtium ſecundum numerũ. Vñ põt cõcluſio ꝓbari ꝓbõne exemplari ꝑ hoc: quia nõ oportet ꝙ ſi 20. hoĩes poſſunt trahere nauẽ ꝑ aliquod ſpatiũ in aliquo tempore, ꝙ pp hoc quinque hoĩes poſſint trahere nauem per aliquod ſpatium in aliquo tempore. 20.cõc.de annexis.

Quapropter Zenonis ratio non eſt vera: quę concludit quamuis partem milij facere ſonum. Nihil. n. prohibet ut nullo in tempore eum moueat aerem: quæ totus modius mouit cum cecidiſſet. Neq; pars

B ſi per ſe fuerit id mouebit, quod una cum toto mouere poteſt; neq; eſt. n. pars ulla: niſi potẽtia in toto.

Propter hoc Zenonis ratio non eſt uera quod ſonet milij quælibet pars: nihil enim quęlibet pars prohibet nõ mouere aerem in nullo tempore tãtum quantum moueret cadens totus modius. Neque itaque tãta pars quantacũque mouebit cum toto ſi ſit per ſe hoc non mouet, neq; nihil eſt potentia in toto.

PEr hoc excluditur ratio Zenonis per quam probauit ꝙ aliquod granum milij proiectum in terra facit aliquẽ ſonũ, & hoc ꝓbauit per hoc, q̃a totus modius milij qñ proijcitur in terram facit ſonũm. ergo q̃libet pars milij ꝓiecta in terram facit ſonũ, & per cõſequẽs unũ granũ milij ꝓiectũ in terrã facit ſonũ. Iſtã rõnem ſoluit phyl. negãdo illã cõnſequẽtiam, videlicet totus modius milij proiectus in terrã facit ſonũ. ergo q̃libet pars modij milij proiecta in terrã Ratio Zenonis. Solutio.

C facit ſonũ: q̃a nihil ꝓhibet dicere ꝙ granũ milij in nullo tẽpore mouet aerẽ in tantũ ut faciat ſonũ q̃uis totus modius moueat aerem ad faciẽdũ ſonũ. Intelligẽdum eſt, ꝙ q̃uis pars exiſtens in toto moueat iuuãdo actionẽ totius, nõ tamẽ ꝓpter hoc eſt neceſſariũ ꝙ pars ſeparata a toto poſſit mouere, quia pars exiſtẽs in toto non eſt in actu mouẽt, ſed in potẽtia ad totũ, & hoc eſt uerũ: maximè in cõtinuis. Notãdũ ſecundũ Com. hic ꝙ pars modij plena milio nõ mouet in actu motione faciẽte ſonũ, & ſi unaqueq; partiũ largi aeri ad recipiẽdum ſonũ ꝓpter ꝑparationem q̃ prius nõ hẽbat, & poſt dicit, ꝙ unuſquiſq. motor dẽt ſe pri^9 ſimpliciter mouere nauẽ pars q̃ cũ alijs partib. additẽ mouet totũ, v. g. trigeſim^9 uir non mouet totã nauẽ. Notãdũ hic, ꝙ q̃ñque plura agentia concurrũt ad aliquẽ effectũ ꝓducẽdũ, & hoc cõtigit dupliciter: vno modo qñ nullũ eorũ eſt ꝑ ſe ſufficiẽs ad talẽ effectũ producẽdum: & hoc ẽt cõtingit dupliciter. vno modo, qñ cõcurrunt ſucceſſiuẽ. ita ꝙ unũ primo mouet ſeu agit, deinde

D aliud ſicut accidit in cauatione lapidis a guttis ſucceſſiue cadentibus ſup lapidẽ, & in hoc caſu quodlibet agẽtiũ ꝑcedẽtiũ aliquid facit ad cauationẽ, q̃a diſponit lapidẽ ad cauationẽ molliẽdo ipſum, & ultima gutta cauat lapidẽ ſic diſpoſitum. Vnde d. Com. ꝙ illa pars ut ultima gutta nõ videtur inter alias partes eſſe fortior niſi propter ꝑparationem ꝑcedẽtem in moto: & uniuerſaliter qñ plura agẽtia agũt in aliquẽ effectũ ꝓducẽdũ, ſic ꝙ unũ agẽs agit per prius, & aliud ꝑ poſterius. ſi agẽs ꝙ prius agit aliquo modo diſponit ad ꝓducẽdũ effectũ tot pñt eſſe agẽtia ꝙ unũ illorũ agẽtiũ ꝓducet effectũ ad quẽ ꝓducẽdũ agẽtia ꝑcedẽtia diſponebãt, ſecus eſt ſi nullũ agẽtiũ ꝑcedẽtium relinquit aliquid in paſſo: ut ſi unus hõ conetur ad leuãdum vnũ lapidẽ quẽ nullus hõ pt per ſe leuare, ac deinde unus alius hõ conetur ad leuãdum eundẽ lapidẽ, & ſic de infinitis alijs: nunq̃ aliquis eorũ leuabit illum lapidẽ: quia nullus eorum conantium leuare lapidẽ largitur lapidi aliq̃ ꝑparationẽ diſponẽtẽ ad hoc, ꝙ lapis leuetur. Alio modo cõtingit plura agẽtia quorũ nullum eſt per ſe ſufficiẽs ad ꝓducendum effectum concurrunt ſimul ad effectum ꝓducẽdum: & hoc cõtigit dupliciter. vno modo, qñ plura agẽtia cõiunctim ꝓducunt totum effectum, ita quod quodlibet illorum agẽtium ꝓducit aliq̃ partẽ effectus, ut in produ-

A

pductione melodię a pluribus cantãtibus tota illa melodia pducit a pluribus, & una pars melodiæ ſeu conſonantiæ pducit ab vno, & alia pars ab alio. Alio modo contingit q totus effectus pducitur a pluribus coniunctim, & nulla pars effectus producitur ab aliquo illorum agẽtium: ſicut accidit in motu nauis tractæ a 10. hoibus, quorum nullus ſufficit p ſe trahere nauem: totus ille motus nauis eſt a 10. hoibus, & nulla pars illius motus ab aliquo illorũ: ſed totus motus nauis, & quęlibet pars eius eſt ab oibus coniunctim.

Obiectio. Et ſi dicitur contra hoc, ſi quilibet illorũ 10. aliquid facit cõſequenter aliquid cauſat: & tñ nullus eorum cauſat totum. ergo quilibet eorũ cauſat partẽ motus.

Confirmatio. Et cõfirmatur per hoc, quia quilibet eorum mouet. ergo quilibet illorum mouet aliquid: & nullus eorum mouet totam nauem. igitur quilibet eorum mouet partem nauis, & p conſequens quilibet illorum cauſat motũ qui eſt in parte nauis, & motus partis eſt pars motus totius. ergo quilibet trahẽtium cauſat partem motus. igit, &c. Dicẽdum q quilibet trahentiũ cauſat particulariter totum motũ: quia quilibet trahentium trahit particulariter totam nauẽ.

Reſpõſio. Vnde quilibet trahentium eſt cauſa partialis totius motus, & cuiuslibet partis motus, nec aliquis trahentium per ſe largitur naui aliquam præparationem ad motum, ſed motus, & quęlibet diſpoſitio motus eſt ab illis hominibus cõiunctim.

Si uero duo quædam ſeorſum per tantum ſpatiũ tanto in tempore duo ſeorſum pondera mouent: & compoſita per longitudinem ęqualem æqualive in tempore compoſitum ex ponderibus utriſque mouebant. Eſt enim in eis eadem ratio.

Tex. c. 38. *Si uero duo & utrumque horum aut utrumq. mouet tantum in tanto, & compoſita potentia componit ex grauibus ęquali mouebunt longitudine, & in ęquali tempore analogum eandem naturam.*

HÆc eſt tertia particula primæ partis prin. huius ca. in qua phy. ponit unã regulã uerã q accipit ex hoc, q tã ad mobile q̃ ad mouẽs fit additio. Vnde illa regula accipitur cõparando duo mouentia & duo mota: & addẽdo unum mouens alteri mouenti, & unum motum reliquo moto: quæ regula eſt talis.

Regula. Si duo mouentia mouent duo mobilia per aliquod ſpatium in aliquo tẽpore, illa duo mouentia ſimul congregata poſſunt mouere congregatum ex illis duobus motis per æquale ſpatium in eodem tẽpore: & hæc eſt uigeſimaprima concluſio de annexis huius li. quæ probatur per hoc q eadẽ eſt pportio ſeu analogia duorum mouentium ſimul aggregatorum ad duo mota ſimul aggregata quæ eſt illorum mouentium ſeparatim acceptorum ad illa duo mota ſeparatim accepta, & ubi eſt eadem pportio potẽtiarum mouentium ad potentias motorum: ibi ſunt motus ęque ueloces, & per conſequens per illos motus pertranſeuntur æqualia ſpatia in eodem tempore uel in ęquali.

21. cõc. de annexis. Igitur ſi duo mouentia diuiſim moueant duo mobilia diuiſim per aliquod ſpatium in eodem tempore: illa duo mouentia ſimul congregata poſſunt mouere ſimul cõgregatum ex illis duobus motis per ęquale ſpatium in eodem tempore: cũ ſit eadẽ pportio, & per cõſequẽs illi motus ſunt æque ueloces.

Notandũ. Vnde eſt notãdum ſecundũ Com. hic q illa regula ẽ intelligenda qñ motores ęque ueloces mouent pondera ęqualia ſpatio, & in æquali tempore, & ponit inſtantiam ubi motus diuerſificatur in ſpatio. f. quod ſi alterum mouẽtium mouet unam anchoram in una hora p medietatẽ unius leucæ, & aliud mouens mouet duas anchoras in vna hora per unã leucam: non ſequitur quod duo motores fuerint cõgregati, & anchoræ fuerint congregatæ, ut mouerentur ab eis in illa hora nauem per unam leucam nauem per dimidiũ, & rationem huius aſſignat Commen. d. quod proportio eius q congregatur ex duabus potentijs ad duo pondera non eſt ſicut proportio ſolius unius potentiæ ad unum pondus, cum autem fuerit ſpatium & tempus fuerit unum. tunc proportio eius quod congregatur ex duabus potentijs motiuis ad duo pondera mota erit eadem proportio.

Dubium. Sed contra hoc arguitur, quia ſit ita quod unus ut Plato poſſit portare duas libras per unam leucã in una hora, tunc Plato poteſt portare duas libras per medietatem leucæ in una hora, & ſit ita q Sor. poſſit portare unam libram per medietatem leucæ in una hora, tunc arguit ſic. Sor. poteſt portare unam libram per medietatem leucę in una hora, & Plato poteſt portare duas libras in una hora per medietatem leucę, ergo Sor. & Pla. poſſunt portare tres libras p medietatẽ leucę in una hora, quia eſt eadem proportio, cum ſpatium, & etiam tempus ſit idem: ſequitur igitur. ſi Sor. poteſt portare unam libram per medietatem unius leucæ in una hora, & Plato duas libras per unam leucam in una hora quod Sor. & Plato poſſunt portare tres lib. per medietatem unius leucæ in una hora, cuius oppoſitum d. Commen. Et hoc argumentum tenet per illam regulam ueram, uidelicet, quicquid ſequitur ad conſequens cum aliquo addito ſequitur ad antecedens cum eodem addito.

Solutio. Dicendum ergo quod Platonem portare duas libras in una hora per unam leucam poteſt intelligi dupliciter. coniunctim, uidelicet, & diuiſim, & coniunctim ſic quod nõ poteſt portare utrãque libram per totum ſpatium. i. per medietatem leucæ in una hora, ita quod per totam horã portet congregatum ex duabus lib. uel diuiſim ſic quod in una medietate horæ portet unam lib. per medietatem leucæ, & in alia mediate portet aliam libram. i. in alia medietate horæ: ſi intelligitur quod Pla. portet duas lib. diuiſim per leucam in una hora, & Sor. unam libram: ſic non oportet q Sor.

B

& Pla. congregati poſſunt portare tres lib. per medietatem leucæ in una hora, ut manifeſtum eſt de ſe. Nec ſequitur. Pla. poteſt portare duas lib. diuiſim in una hora per unam leucam ergo poteſt portare duas lib. per medietatem leucæ in una hora, ut ſtatim patet, & forte in illo ſenſu loquitur Commen. Si uero intelligitur coniunctim ſic quod Pla. poteſt portare duas lib. coniunctim in una hora per unam leucam ex hoc ſequitur: ut deductum eſt in argumento, quod Pla. poteſt portare duas lib. per medietatem leucæ in una hora, & quod ambo ſimul poſſunt portare tres lib. per medietatem leucæ in una hora: ubi autem per portare per tantum ſpatium in tanto tempore intelligatur ſecundum ultimum potentiæ uel potentiarum portantium ſic non ſequitur quod ambo coniunctim. ſ. Sor. & Pla. poſſint portare tres lib. per medietatem leucę pręciſe portando ſecundum ultimum potentię utriuſque tres lib. ſolum per medietatem leucæ in una hora: immo bene ſequitur quod poſſunt in una hora portare tres libras per maius ſpatium quam per medietatem leucæ: ut poteſt patere cuilibet intelligenti. Item ſecundum q Commen. d. hic in fine huius commen. q duo & tres hoies mouent cõgregatum q non pñt mouere ſm ſegregationem: q intelligo ſic, uidelicet, q partes cõgregati pñt ſic ſegregari abſq. pportione ad quinq. hoies diuiſim q quinq. hoies diuiſim non pñt portare partes centum ſegregatã, & tñ quinq. hoies coniunctim pñt portare congregatum ex illis partibus. Verumtamen partes poſſent ſic ſegregari proportionabiliter in comparatione ad quinque hoies q poſſent portari a quinq. hoibus diuiſim: & ſic intelligit Commen. ſ. quod duo & tres homines poſſunt mouere congregatum; quod tamen nũ poſſunt mouere per ſegregationem qualitercunque factum.

C

Sunt hæc igitur eadem & in alteratione atq. accretione. Eſt. n. aliquid id quod auget, & id etiam quod augetur, atque in tempore tanto & tantum aliud auget, aliud augetur. Et id quod alterat, & quod alteratur ſimiliter eſt aliquid: & tantum intenſione remiſſioneve eſt alteratum, & in tempore tanto.

D

Sic igitur in alteratione & in augmento aliquid quidem enim eſt augens, aliquid autem & quod augetur. In quãto autem tempore & quantum aliud quidem auget, aliud autem augetur. Et alterans quidem & quod alteratur: ſimiliter aliquid & quantum: ſecundum maius, & minus alterata ſunt: & in quanto tempore. Tex. c. 39.

HÆc eſt ſecunda pars prin. huius ca. in qua P. comparat mouentiã ad mota in motu augmentationis, & alterationis, & continet tres particulas, quoniã in prima P. præmittit ſuam intentionem & quoddam neceſſarium ad propoſitum ſuum. In ſecunda ibi. [In duplo duplum.] ponit ueras regulas in motu augmentationis, & alterationis. In tertia ibi. [Si autem alterãs] excludit unã regulã falſam in motu alterationis, & augmẽtationis cõparãdo adinuicẽ mouentia, & mota. In prima igit particula huius partis P. primo præmittit

præmittit intentum ſuũ.d.ꝙ ſicut eſt in motu locali,ita ẽ in alteratione & augmẽtatione.i.ꝙ eędem regulæ q̃ sũt in motu locali,ſunt ẽt in motu augmẽtationis,&alterationis. Deinde phyl.præmittit quoddam neceſſariũ ad propoſitũ ſuũ: ſicut fecit in tractando de motu locali d ꝙ in motu augmẽtationis aliquid eſt augens,& aliquid quod augetur, & eodẽ modo eſt in motu alterationis, videlicet, ꝙ ibi eſt aliqd alterans,& aliquid ꝙ alteratur,& illud ꝙ auget, & illud qđ augetur eſt quantum:& etiam illud ꝙ alterat, & illud ꝙ alteratur eſt quantũ: & tã augmentatio quam alteratio fit in tempore quanto,& illa quæ alterantur ſecundum magis,& minus ſunt alterata ſecundum maiorem, & minorẽ exceſſum potentiæ alterantis ſuper potentiam alterati,& ideo alteratio ſemper fit in tempore quanto.

In duplo duplum.

In duplo duplum.

Prima regula. HÆc eſt ſecunda particula huius partis in qua phyl.ponit regulas veras in motu alterationis,&augmẽtationis,q̃ ſunt quatuor. Prima regula eſt,ꝙ ſi aliqđ alterans alterat aliquod alterabile ſeu augmẽtans augmẽtet aliquod augmẽtabile in aliquo tpe eadẽ uirtus in duplo tẽpore alterabit uel augmentabit idẽ alterabile uel augmẽtabile ad q̃titatem duplã.ſ.in duplo intenſiorẽ,uel ad duplã q̃titatem:& hoc eſt ꝙ d.phy.in duplo.ſ.tempore duplũ cauſabit,& hęc eſt vigeſimaſecunda cõcluſio de annexis, q̃ pt probari per hoc,ꝙ eadẽ eſt proportio agẽtis ad aliquẽ effectum in aliquo tempore & eiuſdẽ agentis ad duplum effectum in duplo tempore,& hæc regula intelligitur cæteris paribus.i. quod agens nõ debilitetur in agendo & quod non ſit aliqđ impedimentum magis ex una parte quam ex alia. 22.cõc.de annexis.

Et in duplum duplo.

Et in duplum duplo.

Secũda regula. 23.cõc.de annexis. SEcunda regula eſt,ꝙ dupla uirtus in æquali tẽpore cauſabit duplã qualitatẽ uel quantitatem. Et hæc eſt uigeſimatertia concl.de annexis,q̃ pt probari ſicut & cõcluſio prætedẽs,uidelicet,p hoc ꝙ eadem eſt proportio agẽtis ad aliquem effectum,& duplicis agẽtis,hoc eſt agẽtis in duplo fortioris ad duplicẽ effectum,& hanc regulam intendit phy. cum dicit. Et duplum in duplo,hoc eſt uirtus in duplo fortior cauſabit duplum effectum in æquali tempore.

Dimidium autem in dimidio temporis.

Medium autem in medio tempore.

Tertia regula. 24.cõc.de annexis. TErtia regula eſt,ꝙ aliqua potẽtia cauſat aliq̃ qualitatẽ. uel quantitatẽ in aliquo tpe cauſabit medietatẽ qualitatis uel q̃titatis in medietate tpis,& hæc eſt vigeſimaquarta cõcluſio de annexis,quæ poteſt probari p hoc: quia ꝓportio totius uirtutis ad medietatẽ eſt dupla ad proportiones totius uirtutis ad totum.ergo in duplo in minori tempore cauſabit medietatem effectus.

Aut in dimidio dimidium,aut in ęquali duplum.

Aut in medio medium,aut in æquali duplum.

Quarta regula. 25.cõc.de annexis. QVarta regula eſt. Si virtus aliqua cauſat aliq̃ qualitatem vel q̃titatẽ in aliquo tpe:medietas uirtutis cauſabit medietatẽ qualitatis vel q̃titatis in eodẽ tẽpore,& hæc eſt vigeſimaquinta concl.de annexis:q̃ põt probari p hoc,ꝙ eadẽ eſt proportio totius ad totum: & medietatis ad medietatẽ:& hanc concluſionem intendit phyl.cum dicit,aut in medio medium:hoc eſt uirtus in medio,hoc eſt medietas uirtutis cauſabit mediũ.i.medietatum effectus in eodem tempore & ſi ſit dupla virtus in æquali tempore cauſabit duplam qualitatem uel quantitatem: & hæc eſt regula ſecunda poſita ſuperius.

Si uero id ꝙ alterat:aut auget:tantum in tãto auget,aut alterat:non neceſſe eſt,& dimidium in dimidio:& in dimidio dimidium alterare uel augere. Sed nihil ſi fortè fuerit alterabit uel augebit, quemadmodum & in pondere.

Si autem alterans:aut augens tantum in tanto tempo-

A *re auget,aut alteret:non neceſſe eſt medium in medio,et in medio medium. Sed nihil ſi contingit augmentabit aut alterabit, ſicut & in graui.*

HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis prin huius cap. in qua P.excludit unã regulã falſam in motu alterationis,& augmẽtationis,& eſt ꝙ ſi aliqua uirtus alteret uel augeat tantũ in tantu tpe: medietas uirtutis mouebit tm̃ in tãto tpe uel in medio tpis uel in duplo tpe: iſta regula eſt falſa,quia eius oppoſitũ eſt uerũ.ſ.quod nõ oportet ꝙ ſi aliqua uirtus alteret uel augeat tãtũ in tãto tpe: ꝙ medietas uirtutis alteret uel augmẽtet tm̃ in aliquo tpe ſiue in tpe æquali,ſiue in duplo,ſiue in medietate tpis: ſi. ut dictũ eſt de graui. Vnde oppoſitũ regulæ p̃dictæ falſę pt poni, vigeſimaſexta cõcl.de annexis huius lib.i ꝙ nõ oportet ꝙ ſi aliqua uirtus alteret uel augmẽtet aliqđ totũ in aliquo tpe. ꝙ medietas uirtutis poſſit alterare uel augmẽtare tm̃ in aliquo tpe:hęc concluſio probatur p ſimile ſic. Sicut eſt in motu locali,ita eſt in motu alterationis & augmẽtationis,ſed ſi in motu locali non oportet ꝙ ſi aliqua uirtus poſſit moue- 26.cõc.de annexis.

B re localiter aliquod graue,hoc eſt aliquod graue põdus ꝙ propter hoc medietas virtutis poſſit mouere localiter tantũ pondus in aliquo tempore ut uiſum eſt ſuperius. Iſtam probationem tangit.P.d.ſicut & in graui,hoc eſt ſicut in mouẽdo graue ut in portãdo pondus graue nõ oportet ꝙ medietas uirtutis poſſit mouere totũ graue in aliquo tpe. Ita nec in motu augmentationis & alterationis oportet ꝙ medietas uirtutis poſſit alterare uel augmẽtare totum in aliquo tpe. Hic ſunt duo notãda;primum eſt ꝙ cauſa pp q̃ aliquod totum põt alterare aliquod corpus:& tñ eius medietas nõ põt alterare idem corpus eſt duplex:una cauſa poteſt eſſe pp diſtantiam ut.ſ.quia corpus alterabile tm̃ diſtat quantum medietas diſtat totius, non poteſt agere per tantam diſtantiam per quantam totum alterans poteſt agere. Alia cauſa põt eſſe contrarietas quæ eſt ex parte una & non ex parte altera, ut quia totũ alterans hẽt contrarietatẽ ad alterabile ſufficiẽtem ad actionem,& medietas alterantis non hẽt tantam cõtrarietatem ad alterabile quanta requiritur ad actionem & augmentationem. Vel dicitur ꝙ cauſa huius eſt, quia uirtus totius maior & fortior eſt,q̃ uirtus medietatis. Secundo eſt notandum ꝙ cum phyl. dicit in tex. In medio medium aut Primũ notandum. Secũdum notãdum.

C in ęquali duplum ꝙ phyl.p medium uel duplum in alteratione non ſemper intelligit duplũ uel medium mobilis,ſed per duplum uel medium intelligit duplum & mediũ formæ ſecundum quam fit alteratio uel augmẽtatio:qualitatis uel quantitatis quæ ſe habet ad alterationem uel augmentationem:ſicut ſe hẽt lõgitudo ſpatij ad motum localẽ. Et p hoc finitur hoc modicum de expoſitione ſeptimi phyſi.quod mihi uiſum eſt ex intentione phyloſophi & Commen.&c.

Finit liber ſeptimus de Phyſico auditu.

INCIPIT OCTAVVS liber Phyſicæ auſcultationis.

AT ortus ne aliquando eſt motus antea q̃ non erat:rurſus adeo corrumpitur ut nihil penitus moueatur, an neq; factus eſt

D neque corrũpitur,ſed ſemper erat,& ſemper erit. Atque hoc hiſce quæ ſunt immortale ac inceſſabile ineſt:quaſi ſit uita q̃dam his uniuerſis quæ natura conſtant. Motum igitur omnes inquiunt eſſe qui de natura aliquid dicunt:tum quia mundum faciunt,tum quia contemplatio ipſis omnis eſt de generatione corruptioneve:quam impoſſibile eſt eſſe ſi non ſit motus.

SED utrum factus ſit aliquando motus cum non eſſet prius, & corrumpitur iterum,ſic quod moueri nihil ſit,aut neque factus eſt,neq; corripitur, ſed erat ſemper & erit,& hoc immortale, & ſine quiete ex ſtit in his quę ſunt ut ui- Tex.com. primi.

tæ

non eſt motus. Similiter ꝙ ante traſmutationem: quæ eſt prima tranſmutatio ſit tranſmutatio, eſt falſum: ſed illud, videlicet ante oēm tráſmutationem eſt tranſmutatio, eſt uerum de motibus particularibus, quos continet motus uniuerſalis ſecundum ꝙ hoc. ſ. æternitas uel eſſe æternū ſequitur motum uniuerſalem: non quia hoc. ſ. eſſe æternum exiſtit in eis primo & eſſentialiter. hæc Comm. Vnde breuiter ſecundum hanc expoſitionem Com. phyl. intendit hic probare æternitatem primi motus, & hoc per diffinitionem motus, ut uidebitur in ſecunda parte huius ca. Vnde eſſe æternū primo & eſſentialiter ineſt primo motui, & ineſt alijs motibus per accidens ſolum. ſ. rōne primi motus. Nec phyl. probat æternitatem primi motus per æternitatem ſucceſſionis motuum particularium adinuicem tāquam p ſignum: quia nondum eſt declaratum de eis. ſ. de motibus particularibus eos eſſe tales per accidens. ſ. ſemp ſibi adinuicem ſuccedentes. Sic igitur patet quod intentio phyloſophi eſt duplex expoſitio intentionis in hoc loco. Quarum una eſt, ꝙ phyl. intendit hic probari, ꝙ motus eſt æternus ſecundum genus. Alia eſt quod phyl. intendit probare motum primum eſſe æternum, & utrāque harum expoſitionum aliquando tenuit Com. ut ipſe aſſerit. Et prima expoſitio primo aſpectu

Primum. apparet uerior: ſed ſecundum eum ſecunda expoſitio eſt ſimpliciter certior & tenenda. Sic igiť patet ꝙ intētio Com. eſt illa, uidelicet, ꝙ phyl. intendit hic probare æternitatem primi motus. ſ. motus cæli. & uidetur quod Commen. declararet hoc ex quatuor: quorum primum eſt, quia aliter rōnes phyloſophi eſſent inſufficientes niſi probarent primum motum eſſe ęternum: quoniam alij motus non continuantur niſi per primum motum. ſ. per motum cæleſtem: & ideo rō-

Secūdum. nes ſuæ non ſufficerent ad probandum motum eſſe æternum niſi arguerent de primo motu. ſ. cæleſti. Secundum eſt quia phyl. inquirit hic an motus qui eſt uita quędā his quæ ſubſiſtunt ſecundum naturam: ſit factus uel æternus, ſed motus primus. ſ. cæleſtis maxime uidetur eſſe uita, ideo uidetur

Tertium. quod phyl. hic loquatur de motu cæleſti. Tertio patet idem ex modo arguendi. Arguit enim ſic, omnem motum nouum præcedit aliquis motus, ſed nullus motus alius a motu cæli præcedit omnem motum nouum: cum igitur phyl. hic loquatur de motu qui præcedit omnem motum nouum: patet quod phyl. loqtur hic de motu cæli in probando motū

Quartū. eſſe ęternum. Quarto patet idem per hoc, quod phylo. per diffinitionem motus probat motum eſſe ęternum per hoc, quia motus eſt actus mobilis inquantum mobile, & per conſequens motus præſupponit mobile, & per hoc quod motus præſupponit mobile non probat motum eſſe æternum ſecūdum genus, ſed quod aliquis unus motus. ſ. motus cæleſtis eſt ęternus. Mihi uidetur ꝙ ſecunda expoſitio ſit uera: & addo unam rōnem ad probandum. Nam phy. in ſecundo ca. huius primi tracta. ſ. ibi. [Nam cōtraria autem his.] ponit & ſoluit rōnes quæ uidentur eſſe contra primā concluſionē huius lib. ſed illę rōnes ſolum ꝓbant quod unus motus nō eſt continuus & perpetuus, & non probat ſucceſſionem motuū non eſt perpetuam, ut ſatis patet: ideo uidetur ꝙ phylo. hic probat aliquem unum motum eſſe continuum & perpetuū,

Opi. Alb. & ille eſt motus primus, ſ. motus cæleſtis. Et hanc opinionem tenet dn̄s Alber. ꝙ phyl. intendit hic inquirere ſi ſit aliquis motus perpetuus qui ſit cauſa ſucceſſionis aliorū motuum, quia ſi demonſtraremus hic ſucceſſionem inferiorū motuum eſſe perpetuam: & per hoc vellemus tāquam p ſignum ſeu tāquam per effectum demonſtrare quod vnus eſt primus motus & perpetuus, tunc eſſet demonſtratio inſufficiens, & eſſet demonſtratio circularis, quoniam hic concluderetur ꝙ eſſet aliquis motus ꝑpetuus per hoc, quia ſucceſſio motuū eſt perpetua. Et in ſecundo de ge. concludit motus inferiores eſſe perpetuos ſecūdum ſucceſſionem ꝑ hoc ꝙ latio circuli eſt perpetua, & tunc eſſet demonſtratio circularis. Et propter hoc d. Alber. ꝙ Phyl. hic inueſtigat illud ex quo in ſecūdo de ge. ꝓcedit, videlicet, ꝙ eſt aliquis vnus motus primus & ꝑpetuus, qui eſt cauſa cōtinuæ ſucceſſionis motuum inferiorum & in materia gn̄abilium & corruptibiliū.

Opinio aliquorū. Alijs tamē nō placet ſic dicere, ſed dicūt ꝙ P. hic ꝓbat motum ſecūdum genus ſeu motum in communi eſſe ꝑpetuum, & hoc ꝓbāt quadrupliciter: tum quia media ſunt cōmunia: tum quia inferius faciet inq̄ſitionē ſpālem de æternitate primi mot⁹: ꝙ nō faceret, ſi hoc eſſet ſufficiēter oſtēſum: tū qa P. inferius i demōſtrādo primū motū eſſe ſempiternū vtiť de-

Cōfuſio rōnū ſupra dictarum. mōſtratis hic, ꝙ nō faceret ſi hic ꝓbaret primū motū eē æternū: tū quia inferius inq̄rit an aliqua ſemp moueātur: ꝙ fruſtra q̄reret ſi hic ꝓbaret motū cæleſtē eſſe æternū. Mihi tñ vť

A ꝙ rōnes illę nō cōcludūt. prima. n. nō concludit: qa p media cōia appropriata cōcluſioni ſpāli pt ꝓbari cōcluſio ſpalis, & ſic eſt hic ut videbiť. Nec ēt rō ſecūda cōcludit: quia P. frequēter ꝓbat eādem cōcluſionem in diuerſis locis, & ideo cū hoc, ꝙ inferius ꝓbat motū eſſe ęternū, bñ ſtat, ꝙ ēt hic ꝓbat illud idē: p aliud tñ & aliud mediū hic & ibi, nec tertia ratio cōcludit: qa P. inferius in ꝓbādo primū motū eſſe æternum vtiť aliqb⁹ declaratis hic, ſed nō vtiť cōcluſione prin. hic declarata. Nec ualet rō quarta: quia phy. inferius vbi inq̄rit an aliqua ſemp moueātur intēdit declarare q̄ ſemp mouētur, & quæ non. Vnde in multis locis q̄rit P. illud ꝙ prius declarauit, qa multotiēs & in narijs locis q̄rit eādē cōcluſionē, ſicut multotiēs declarat cōcluſionem eādem in diuerſis locis.

Si igitur contingit aliquando nihil moueri dupliciter, id accidere neceſſe eſt. Aut. n. ut Anaxagoras cēſet. Dicit enim cum omnia ſimul eſſent atq. quieſcerent tempore infinito: mentem mouiſſe atque ſegregaſſe. Aut ut Empedocles dicit interdum res moueri: interdum quieſcere. Moueri quidem: cum aut

B unum ex multis cōcordia, aut ex uno multa diſcordia facit. Quieſcere uero in hiſce temporibus q̄ inter hæc media cadunt. Dicit enim hoc modo. Nam quo de multis naſci conſueuerit unum. Atq. iterū ex uno generato plura renaſci. Hoc fiunt: fixumq́. ſibi non permanet ęuum. At quo mutantur nunq̄ ceſſante recurſu. Hoc ſic perpetuo ſtabilem uerſantur in orbem. Cum enim dicit. At quo mutantur nūquam ceſſante recurſu: id Empedoclem arbitrādū eſt intelligere, hinc inquam illud: & illinc hoc fieri motum. Conſiderandum eſt igitur de hoc quonam modo ſe habet. Eſt enim opere præcium hanc perſpicere ueritatem, & non ſolum ad naturalem cōtēplationem: ſed & ad eam doctrinam quæ circa principium primum verſatur vehementer conducit.

C

Si igitur contingit aliquando nihil moueri, dupliciter neceſſe eſt hoc accidere. Aut. n. ſicut Anax. dicit inquit. n. ille ſimul omnibus exiſtentibus & quieſcentibus in infinito tempore motum facere & intellectum & diſgregare. Aut ſicut Emp. in parte moueri, & iterum quieſcere. Moueri quidem cum amicitia ex multis faciat unum: aut diſcordia multa ex uno. Quieſcere autem in medijs temporibus dicens ſic, in quantum quidem ex pluribus unum dicit aptum fieri, inquantum autem iterum ex uno geminato plurima perficiuntur. Sic quæ fiunt res, & nullo modo ipſius eſt ſecundum unum: ſic autem permutantur: neque ſimul perficiuntur. Sic autem ſemper ſunt immobiles ſecundum circulum. Hoc. n. quod ſic permutātur ab hinc inde dicere ipſum opinandum eſt. Conſiderandum igitur de hoc quomodo ſe habet: prꝫopere enim ſolum ad naturę conſiderationem ſcire ueritatem: ſed ad ſcientiam de principio primo. Tex. cō. 2. Tex. cō. 3.

D

HIc oſtendit ꝙ ponentium motum non eſſe æternum erant duæ opiniones: quarum una fuit Anax. ſecūda vero fuit Emp. Nam Anax. poſuit ꝙ oīa primo exiſtebāt in quodā chaos cōfuſo tpe infinito ſub q̄eic. Ita ꝙ nū quā ꝓfuit motus, & ꝙ poſtea incepit intellect⁹ qui eſt Deus apud ipſū diſtinguere ex mixto, & extrahere ea de latitatione in actū. Vñ breuiter Anax. poſuit ꝙ oīa primo quieſcebāt tēpore infinito & in quodā chaos, & poſtea intellectus q ſolus eſt impermixtus incepit mouere, & diſtinguere illud chaos: cōfuſum ſeparando res abinuicē & cauſando motū. Alia vero fuit opinio Emp. ponētis ꝙ in aliqua parte tpis eſt mot⁹, & in aliqua nō: ſed tūc oīa quieſcebāt: ponebat. n. ꝙ amicitia uel diſcordia ſiue lis erāt primæ cāæ oīum, ita ꝙ amicitia in cōgregādo uel nocēdo elemēta & partes uniuerſi ē cā corruptionis mūdi: qm̄ eſſe uniuerſi cōſiſtit in ordine, & diſtinctione

Opi. Anaxa. vide tñ oppoſitū. 1. phyſi. c. 23.

Opi. Emp.

A ctione partiũ, & poſuit ꝙ lis in ſegregãdo elem͠eta & partes uniuerſi abinuicem eſt cauſa generationis mundi, reſpectu tamẽ mixtorum poſuit econuerſo: q̃m amicitia cõgregãdo elem͠eta adinuicẽ eſt cauſa generationis mixtorũ, & lis in ſegregãdo eſt cauſa corruptionis mixtorũ. In medio aũt t͠epore motus inter actionẽ litis & actionẽ amicitiæ poſuit oĩa eſſe in quiete, & ſic d. qđ in infinitum motus totius ſuccedit quieti & quies motui, & hanc ſentẽtiam ſcripſit metrice, ut patet in litera. Vñ ſciendũ ſecũdum Com. hæc, ꝙ phyl. in recitãdo opiniones illorum qui poſuerunt mũdum non ſemp eſſe: non recitauit opinionẽ Pla. quia Pla. poſuit mundũ incipere eſſe: nõ tamen poſuit motũ incipere eſſe, quia dicit ꝙ anteq̃ mundus eſſet factus oĩa mouebãtur motu inordinato: quẽ Deus poſtea ad ordinẽ reduxit. [Cõſiderandũ aũt.] Hæc eſt tertia particula primæ partis prin. huius ca. in qua P. narrat vtilitatẽ inquiſitionis huius dicẽs ꝙ eſt conſiderandum q̃o ſe habet circa æternitatem motus, & d. quod iſta conſideratio non ſolum eſt utilis ad inquirendum ueritatem in ſcientia naturali, ſed ẽt eſt utilis ad ſcientiam de primo principio. ſ. ad meta. quoniam ad inueſtigandum primum principium eſſe: vtitur P. pro principio æternitate motus. Vnde ſecundum Com. eſt notandum hic ꝙ diuinus. i. metaphyſicus accipit prima principia mouẽtia eſſe a naturali, & nullã uiã hẽt ad demonſtrandum primum motorem eſſe niſi accipiat ipſam ꝓ conſtantia naturali, & ideo Com. reprobat hic Aui. & Algazelẽ eius ſequacẽ qui dixerunt metaphyſicã poſſe demonſtrare primum motorem eſſe aut aliq̃ formam abſtractã a materia eſſe. Vnde d. Com. ꝙ illud qđ Aui. exiſtimauit. ſ. ꝙ diuinus dẽt demonſtrare primum principium eſſe: eſt falſũ, & uia qua finxit ipſum inueniſſe qua uſus eſt in ſuo libro, & ſimiliter Algazel ipſum ſequens eſt uia tenuis & non demonſtratiua aliquo modo: quare, &c.

Vide primo phy. c. vlt. & q̃ ibi.

Cõtra Auic. & Alg.

B

Ex his autem ordiemur quæ prius a nobis in libris naturalis ſcientię ſunt definita. Dicimus itaque motum ipſius mobilis hoc actum eſſe quo mobile eſt. Neceſſe eſt ergo res eſſe: quæ unoquoque motu moueri poſſunt.

Tex. cõ. 4. *Incipiemus autẽ primum ex diffinitis a nobis in phyſicis prius. Dicimus autẽ motũ eſſe entelechiam. i. actũ mobilis ſecundum quod eſt mobile. Neceſſe eſt ergo exiſtere res poſſibiles moueri ſecundum unumquẽque motum.* C

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua P. probat intẽtionem ſuam. d. ꝙ ſemp fuit, & erit motus, & continet duas partic. q̃a in prima P. ꝑmittit q̃dam neceſſaria ad propoſitum. In ſecunda ibi. [Et hoc neceſſarium, &c.] declarat ꝓpoſitum ſuum. In prima igitur parti. huius partis P. ꝑmittit duo neceſſaria ad ſuũ propoſitũ oſtẽdendum. Primũ eſt, ꝙ motus præſupponit mobile. Secũdum eſt, ꝙ motus ꝑſupponit mouẽs. primo declaratur ꝙ. ſ. motus præſupponit mobile, & hæc eſt prima concl. annexa, ſeu ꝓſyllogizata huius lib. q̃ ꝓbatur dupliciter. primo ꝑ diffinitionẽ motus datã tertio huius, q̃ eſt ꝙ motus ẽ actus mobilis in quãtum mobile, ex qua ſequitur ꝙ motus præſupponit mobile, cum actus præſupponat illud cuius eſt actus, id eſt ſubiectum: & motus eſt accidens mobilis. D

Prima cõclu. de annexis.
Prima ꝓbatio.
Tex. c. 6. & 36.

Et ſine definitione ẽt motus quiuis ꝓfecto fatebitur neceſſariũ eſſe id moueri ꝙ ſingulis motibus moueri põt: ceu alterari quidem id ꝙ eſt alterabile: ferri autem id quod loco mutabile eſt. Quare ſit antea combuſtibile quam comburatur, & combuſtiuũ antea quam comburat oportet.

Et ſine motus diffinitione omnis utiq. confitebitur neceſſarium eſſe motum impoſſibile moueri ſecundum unũquẽque motum: ut alterari alterabile, fieri autem ſecundum locum mutabile. Quare prius oportet eſſe cõbuſtibile quam comburatur, & combuſtiuum quam comburere.

Secunda probatio. SEcundo probatur eadem concluſio ſine diffinitione motus, & per inductionem: quoniam inductiue patet

A in omni ſpecie motus, ſcilicet, quod motus præſupponit mobile: quoniam alteratio præſupponit alterabile, & augmentatio augmentabile, & motus localis præſupponit mobile, ſecundum locum eſſe. Omne. n. quod mouetur poſtquam non mouebatur neceſſe eſt, ut prius eſſe poſſibile moueri: hoc igitur eſt primum neceſſarium quod P. præmittit, videlicet, quod motus præſupponit mobile, & cõbuſtibile combuſtiuum, &c. Secundum uero neceſſarium quod phyloſophus præmittit eſt, quòd ſicut motus præſupponit mobile, ita motus præſupponit mouens, quoniam ad hoc quod aliquid comburatur debet eſſe combuſtiuum, & ſic motus præſupponit duo, ſcilicet, mobile, & mouens. Hic ſunt ſex notanda. Primum eſt, quod eſt neceſſe, quòd mobile ſit ante motum in unoquoque genere motuum, & accipit hic ante ſecundum tempus, ita quòd mobile in potentia ſecundum tempus præcedit motum in actu. Secundo notandum eſt qualiter debeat illud intelligi, ſcilicet, quod motũ in potentia eſt prius tempore eius, quod eſt in actu: quod Comm. exponit ſic. d. ꝙ hoc duobus modis poteſt contingere, ſcilicet, ꝙ motum in potentia præcedit tempore motum in actu, quorum unus eſt, ut motum in quo eſt potentia ſit alterius ſpeciei a ſpecie moti in quo eſt motus. ſecundus eſt ut illud mobile in quo eſt potentia ad motum ſit motum in actu, id eſt, ꝙ motum in potentia eſt idem numero cum motu in actu. Primus motus inuenitur in duobus, ſ. in motu generationis, & corruptionis, & in motibus transmutationis, qui ſunt corporum ſimplicium quando mouentur a generante ad formam alterius ſpeciei, ut cum terra mouetur ſurſum, ut ex ea generetur ignis, motum in potentia eſt terra, & motum in actu eſt ignis generatus ex terra, & ſimiliter in motu generationis, & corruptionis potentia eſt in uno. ſ. in illo ex quo ſit generatio, & actus in alio, i. ipſo generato, & ſic motum in potentia, & motum in actu non ſunt idem numero, ut ſi ignis generetur ex oleo, vel ex ligno: illud oleum, vel lignum eſt motum in potentia, & ignis generatus eſt motum in actu. Hoc tñ non vr̃ uerum, ꝙ omne quod eſt motum in potentia poteſt eſſe motum in actu, quia potẽtia non dr̃ niſi reſpectu actus, & ideo ſi aliquid eſſet motum in potentia: quod tñ non poſſet eſſe motum in actu, ſequitᷣ ꝙ potentia eſſet ad impoſſibile. Vnde non vr̃ bene dictum ꝙ aliquid ſit in potentia ad motum alterius. Dicendum eſt, ꝙ per ens in potentia quantũ ad propoſitum ſpectat, poſſumus intelligere duo, ſ. vel ens in potentia, quod. ſ. poteſt exire in actum, uel ens in potentia. ſ. ex quo fiet, uel poteſt fieri ens in actu. Dico igitur ꝙ P. per motum in potentia non intelligit motum, quod ſm̃ ſe poteſt exire in actum, ſed intelligit motum ex quo poteſt fieri ens in actu, q̃a cum ignis generetur ex oleo, oleum non eſt motum in potentia, quod. ſ. mouebitᷣ in actu: ſed eſt motum in potentia, ex quo generatᷣ motum in actu, ſ. ignis qui actu mouebitur ſurſum, v. g. Nos dicimus ꝙ Antichriſtus, ſeu hõ naſciturus eſt in potentia homo, quia Antichriſtus eſt illud quod erit homo in actu, & nos dicimus ꝙ ſperma eſt in potentia hõ, quia ſperma eſt illud ex quo fiet hõ in actu, & ſic dicimus ꝙ panis eſt in potentia ſanguis, non quia panis eſt, aut erit in actu ſanguis, ſed quia panis eſt illud ex quo fiet ſanguis in actu. Aliter põt intelligi ꝙ materia remanens in motu in actu eſt primo in potentia ad motum, & poſtea reducitur ad actũ. ſ. vt actu moueatur, non in ſe ſolo, ſed in aliquo toto cuius eſt pars quod primo mouetur, & ſic aliud eſt motũ in potẽtia, ſcilicet, materia prima, & aliud motum in actu, videlicet, ꝙ ſm̃ ſe, & primo mouetur. Tertio eſt notandum ſm̃ Cõ. ꝙ ſubm motus transmutationis elementorũ in quo eſt potentia ꝑcedens hũc motũ in t͠pe eſt corpus ex quo elementum g͠natur, v. g. Q̃n ignis generatur ſm̃ totum ſtatim habet ubi quod eſt ſuperius ſm̃ totũ, & dũ generatᷣ pars ſingula illius ſtatim habet ſingulã partẽ illius ubi: hæc Com. ꝙ ego ſic intelligo ꝙ ignis in actu, & pars ignis in actu ſtatim habet vbi ſuperius niſi impediatur. Quarto eſt notandum ſecundum Comm. ꝙ potentia quæ eſt in igne in actu ad motum ſuperius non eſt potentia naturalis, quoniam impoſſibile eſt ꝙ potentia in igne ad motum ſuperius q̃n ignis mouetᷣ ſupius ſit potẽtia naturalis, quia ſi ſic eſſet tunc contraria eſſent in eodem ſubiecto, & in eodẽ t͠pe. ſ. potentia motus: & motus inſimul, quod eſt impoſſibile. Potentia. n. ignis ad motũ ſuperius quæ eſt coniuncta cum forma ignis eſt potentia violenta, & non eſt potentia ignis naturalis, ſed potentia naturalis ad eſſe ſuperius eſt coniuncta cũ forma alicuius alterius ſpeciei, ex quo g͠natur ignis. Ex quo loco apparet quod Commentat. uelit ꝙ motus ignis ſuperius non ſit naturalis

Primum notandũ.
Secundũ notandũ.
Expoſitio Commen.
B
Obiectio.
Reſpõſio.
C
D
Tertium notandũ.
Quartum notãdum.

lis ſed uiolentus, & quod motus terræ ex quo generatur ignis ad locum ſurſum ſit motus naturalis, quia ſi potentia ad motum alicuius non ſit naturalis, nec ille motus erit naturalis. Vnde conſequenter eſt dicendum ꝙ motus dicitur uiolentus dupliciter, uel quia eſt a principio extrinſeco contra inclinationem illius moti, uel quia mobile eſt impeditum ab extrinſeco a pfectione ſua ad q̃ tendit, ita ꝙ motus impeditus a ſuo termino ad quem mobile inclinat naturaliter dicatur motus uiolentus. Primo modo dico quod motus ignis ad ſuperius non eſt uiolentus, ſed eſt naturalis, quia eſt a principio intrinſeco, eſt tamen uiolētus ſecundo modo, quia eſt impeditus a pfectione ſua ad quā naturaliter ignis inclinat: qa ſi ignis non impediret a ſuo loco naturali in medium in quo monet ſtatim eſſet in loco ſuo naturali. Vnde Com. dicit ꝙ potentia naturalis ad motum, & motus ſunt contraria quod eſt verū de potentia ante actū, ſed non eſt uerū de potētia cum actu, & ſicut diſtinguitur de motu uiolento, ita pōt diſtingui de motu naturali. Quinto eſt notandum ſm Com. quod qñ elementa generantur, & mouentur localiter ſemp motum in actu præcedit aliqd alterius ſpeciei: quo corrupto elementum generat̃ uel localiter mouetur in actu. Ex quo infert quod ex ipſo non ente in actu per potentiam, & ex illo quod eſt in potentia tñ, & nullo modo in actu coniuncto cū forma nihil ſit, quia nunquam unum cōtrarium mutatur in ſuum contrarium: qm albedinem fieri nigredinem eſt impoſſibile, aut calorem frigus, q̄uis unū cōtrariū fiat poſt aliud: ut frigus poſt calorē. Et ideo Cō. reprehendit ſaracenos, & loquētes ſuæ legis qui poſuerunt ex nihilo fieri aliquid, quia illud quod non eſt uiſibile exiſtimauerunt eſſe nihil, & nituntur ad confirmandum hoc, quia mos eſt dicere quod ſubiectum ex quo eſt generatio eſt neceſſarium agenti propter diminutionem agentis, & ideo ſi agens non ſit diminutum poteſt producere aliquid ex nihilo. Sed Comm. dicit quod illæ exiſtimationes ſunt uulgares, & non ueræ. Agens enim non poſſe agere aliquod impoſſibile non dicitur eſſe diminutio, ſed dicere agens facere ſeu poſſe facere aliquid impoſſibile eſt deceptio. Sexto eſt notandum ſuper hoc quod phyloſophus dicit quod nihil mouetur niſi illud quod poſſibile erat prius moueri. Intelligendi ſunt duo modi poſiti, ſcilicet, potentia quæ inuenitur in ipſo moto, & potentia quæ inuenitur in materia moti. Et intendit quod una iſtarum potentiarum eſt ad moueri, ut illa quæ eſt in materia, & alia ad motum eſſe, ut illa quæ eſt in moto. Et dicit quod illa potentia quæ eſt ad moueri non ſolum excedit potentiam exiſtentem in paſſo ſm tempus, ſed ēt præcedit ſm tempus uirtutem actiuam exiſtentem in agente, quia illud quod cōburitur prius erat innatum comburi, & ideo oē agens quod qñq. pōt agere, & qñq. nō, neceſſario inuenitur qñq; in potētia, & qñque non. Iſta oīa ſunt neceſſaria & uera, ut dicit Cō.

Mot⁹ uiolēt⁹ quot modis dicatur.

Quinto notādum.

Sexto notandum.

Igitur, & hæc ipſa neceſſe eſt, aut ſi non erant aliquando facta eſſe, aut perpetua eſſe.

Tex.cō.5. *Ergo, & hoc neceſſarium eſt, aut facta aliquando eſſe, cum non prius eſſent, aut perpetua eſſe.*

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius cap. in qua phyl. declarat intentionem ſuam ſ. quod ſemper fuit, & erit motus. Et cōtinet duas partes, quia in prima phyl. oſtendit primum motum eſſe perpetuum ex parte ante, ita quod primus motus nunquam incepit. In ſecunda ibi. (Eadē rō eſt.) oſtendit quod primus mot⁹ eſt æternus ex parte poſt: ita quod motus primus nunq̃ deficiet: & p hoc ſoluit̃ prima quæſtio principalis huius octaui quæ eſt an ſemp fuit, & erit motus, qa probato quod primus motus eſt ppetuus ex parte ante, & ex parte poſt: ſoluit̃ quæſtio de æternitate motus, qa ex hoc patet quod ſemp fuit, & erit motus. Hæc igit̃ eſt prima concluſio principalis hui⁹ lib. ſ. quod motus primus eſt ppetuus. hæc cōcluſio probatur ſic. Illud quod ſemper fuit, & ſemp erit eſt ppetuū: ſed motus eſt huiuſmodi, ergo maior eſt de ſe nota: & minor probatur quātum ad utranque ſui partem: primo tamen probatur quod motus primus ſemper fuit: ſecundo ꝙ motus primus ſemper erit, & hoc probabitur in ſecunda particula huius partis, ſ. ibi (Eadem ratio, &c.) Quod autem primus motus ſemp fuit ꝓbatur dupliciter, ſeu duplici uia, uia prima ſumitur ex parte motus. Secunda uero uia ſumitur ex parte temporis. Et pro euidentia primæ rationis phyl. primo præmittit unam diuiſionem, & etiam ſupponit unum neceſſarium ad ꝓpoſitum.

Prima cōcluſio huius libri.

A Diuiſio igit̃ quam ponit phyl. eſt illa. Cum. n. motus præſupponat mobile, & mouēs oportet ꝙ mobilia, & mouentia aut ſint aliqñ facta cum prius non eſſent aut ſint ppetua, hec igitur eſt diuiſio quam ponit phyl. uidelicet, ꝙ aut mobilia, & mouentia ſunt aliqñ facta cum prius non eſſent, aut ſunt ęterna. Ad applicandum igit̃ iſtam diuiſionem ad primum motum, & ad primum mobile phyl. ſupponit aliquid eſſe primum motum, & aliqua primo mota, & hoc ſupponit ex ſeptimo huius, quia ſi non eſſet primum motum inueniretur infinita magnitudo in actu, & inueniretur motum infinitum pertranſire in tempore finito ſpatium infinitum, ut declaratum eſt in principio ſeptimi huius, ut dicit Comment.

Si igitur unumquodque mobilium ac motiuorū eſt factum, neceſſe eſt ante motum acceptum, aliam mutationem motumq́ue fuiſſe. Quo quidem ortū, id eſt quod aut moueri, aut mouere poteſt. Sin ſemper erant motus, tamen erat abſurdum, & ex ſeſe quidem ſi animaduertatur uidetur.

B *Siquidem igitur factum eſt mobiliū unumquodque, neceſſarium eſt prius accepta mutatione aliam mutationem factam eſſe, & motum ſecundum quod factum eſt poſſibile motum eſſe aut moueri.* Tex.cō.6. *Si autem quæ ſunt prçerant ſemper motu non exiſtente irrationabile quidem uidetur, & ab inſcientibus.* Tex.cō.7.

HIc phyl. proſequitur illam diuiſionem formando primam rationem, circa quam ſic procedit, quia primo ponit rōnē: ſcđo ponit rñſionē q̄ poſſet dari ad rationē, & hoc ibi. (Alia quidē, &c.) Suppoſito igitur qđ ſit primus motus, & aliquod primum mobile, ratio formatur ſic. Motus primus aut eſt æternus aut non, ſi ſic, habetur propoſitum, ſi non ſit æternus, ſequitur impoſſibile, ſcilicet, quod ante primum motum fuit motus: quod eſt impoſſibile, conſequentia probatur ſic. Motus præſupponit mobile, & mouens, quęrit̃ igitur aut mobile motum primo motu, & mouens illud mobile motu primo fuerunt aliquando facta cum prius non erant, aut ſunt perpetua: ſi det̃ primum cum mobile aut mouens non poſſit eſſe factum niſi per motum, & motus quo factum eſt mobile motum primo motu, aut mouens præcedit motum, quo primum mobile mouetur: ſequitur quod ante primum motum fuit motus, quod eſt impoſſibile, conſequētia patet, quia motus per quem ſit mobile uel mouens præcedit motum quo illud mobile mouetur, & ſic ſequitur quod ſi mobile aut mouens uel alterum illorum ſit factum quod motus quo illud eſt factum præcedit primum motum, & ſic ante primum motum erat motus: quod eſt impoſſibile. Et eodem modo arguitur ſi dicatur quod motus per quem fiebat mobile eſt primus motus, nā ille motus præſupponebat mobile factū p te, & p conſequens pſupponit motū p quē ſuum mobile fiebat: & ſic ille motus non fuit primus.

Prima ratio.

C

Magis tamen ſi proficiſcamur ulterius hoc neceſſe eſt euenire. Nam ſi quędam ſunt mobilia, quędam motiua, & interdum eſt actu quid primum mouens & aliquid quod mouetur, interdum nihil, ſed quieſcit, hoc prius mutet̃ oportet. Erat. n. aliqđ eā profecto quietis. Quies. n. eſt priuatio motus. Quare ante primam mutationem, mutatio prior erit.

D

At uero magis ingredientibus hoc neceſſarium eſt accidere. Si enim alijs quidem mobilibus exiſtentibus, alijs autem motiuis, aliquando quidem erit aliquod primum mouens, hoc autem quod mouetur aliquando quidem nihil, ſed quieſcit, oportet hoc mutari prius. Erat enim aliquid cauſa quietis. Quies enim priuatio motus eſt. Quare ante primā mutationem erit mutatio prior.

NVnc phyl. improbat aliud membrum diuiſionis, ſcilicet, quod motus primus incepit, & quod mobile, & mouens ſunt perpetua, hoc dicit omnino eſſe irrationabile, & a neſcientibus dictum, quod forſitan dicit, quia

A æterna ſunt uniformiter ſe habentia ſemper. Et probat idem inconueniens ſequi, dato quod mobile, & mouens fuit perpetua, ſcilicet, quod ante primum motum fuit motus: quoniam ſi mobile ſemper prius quieſcebat, & de nouo incepit moueri, oportet, quod ammoueatur cauſa quietis quæ eſt impedimentum motus, quæ cauſa eſt uel ex parte mobilis, uel ex parta motoris, uel diſtantia inter motorem, & mobile, quod non poteſt fieri, niſi per motum. ergo ſi motus primus incepit, & mobile, & mouens ſemper erant, ſequit, quod ante primum motum fuit motus, ſcilicet, motus per quem tollabatur cauſa quietis mobilis moti motu primo, & ſic patet quòd ſi primus motus de nouo incepit ſiue mobile ſit nouum ſiue æternum, ſemper oportet dicere quod ante primum motum fuit motus, quod eſt impoſſibile. ergo impoſſibile eſt, quod primus motus incepit. Notandum ſecundum Comment. hic quod impoſſibile eſt quod motus generationis ſit primus motus, quia generatio eſt finis alterius motus, & ideo impoſſibile eſt quòd ſit primus motus ſecundum tempus, aut ſecundum naturam. Nec etiam motus cuius generatio eſt finis, eſt primus motus, quia ille motus eſt motus alterationis, & primus motus debet eſſe æternus, & impoſſibile eſt quod motus alterationis ſit æternus, ut declaratum eſt in fine ſexti huius. B

Notandũ. Idem. 6. phy. 41. & 5. phyſico. Comm. 8.

Nam quædam unice, quædam, & motibus contrarijs mouent. Ignis namq; calefacit, ſed non frigefacit. At ſcientia una contrariorum eſſe uidetur.

Tex. cõ. 8. *Alia quidem enim mouent ſingulariter, alia autem, & ſecundum contrarios motus, ut ignis quidem calefacit, frigefacit autẽ non. Scientia ãt uidetur contrariorũ eſſe una.*

HIc phyloſophus remouet reſponſionem quæ poſſet dari ad hanc rationem, quæ reſponſio talis eſt, ſcilicet, quod agens uel mouens eſt duplex, quia quoddam eſt mouens naturale, & illud poteſt mouere uno motu tantum, ut calidum poteſt calefacere, & frigefacere, & aliud eſt agens per rationem, & intellectum, & tale agens poteſt mouere pluribus motibus contrarijs, ſed ratio præcedens concludit de agente naturali quod determinatur ad unum, & non de agente rationali. Vnde cum aliquid mouetur ab agente naturali quod prius quieſcebat, oportet cauſam quietis remoueri per motum, ſed cum aliquid de nouo mouetur ab agente rationali, cuius actio ſe habet ad oppoſita non oportet cauſam quietis amoueri. Vnde in talibus non oportet, quod cauſa motus ſit alia a cauſa quietis, nec quod mouens aut mobile habeat aliam diſpoſitionem: quando mobile mouetur, & aliam quando mobile quieſcit, cum igitur primus motor ſit agens rationale, uidetur quod poteſt aliquando mouere, & aliquando non mouere abſque hoc quod deficiat diſpoſitio aliqua per quam mouet hoc, & hoc mouetur, & ſic uidetur quod primus motor poteſt de nouo cauſare aliquẽ primũ motũ abſque hoc qđ remoueat aliqua cã quietis præcedentis, aut aliqua diſpoſitio ꝓcedens. C

Illic etiam ſimile quid eſſe uidetur. Nam frigidũ uerſum quodammodo, atque abiens calefacit, ſicut & hiſce, qui ſcit peccat ſua ſponte, cum econtra ſcientia utitur.

Videtur igitur, & ibi eſſe aliquid ſimili modo, frigidum enim calefacit conuerſum quodammodo, & ambiens, ſicut, & peccat uoluntarius ſciens: quoniam e contrario utitur ſcientia. D

IStam reſponſionem remouet phyloſophus præmittens primo quod ea quæ agunt naturaliter per ſeſe habent ad unum, ita quod per ſe agit unum contrariorum, per accidens tamen quandoque mouet contrarium, ut patet de frigido quod licet per ſe frigefaciat, tamen quandoque per accidens calefacit, quia facit calorem reuerti de extrinſeco in intrinſecum. Ita eſt in agentibus per intellectum ſcientiæ: quoniam medicina eſt per ſe cauſa unius contrariorum ut puta ſanitatis, & per accidens eſt cauſa ęgritudinis, ut ſi aliquid propter aliquid abutatur medicina in contrarium illius ad quod ordinatur. Hoc pro tanto inducitur quia agens rationale quandoque eſt cauſa unius contrariorum

A per accidens, & alterius per ſe ſicut, & agens naturale. Vnde in hoc conueniunt, quòd utrunque agens poteſt eſſe per ſe cauſa unius contrariorum, & per accidens cauſa alterius, tamen agens rationale poteſt per ſe agere utrunque contrariorum. Et Comment. dicit hæc quod frigidum calafacere per accidens eſt ſimile peccato artificis quando errat, ut quando utitur ſcientia ſua in contrarium finem, ut in quem eſt primo ordinata. In uirtutibus autem rationabilibus ſunt duæ actiones contrariæ eſſentialiter. Hoc igitur præmiſſo phyloſophus ſoluit illam rationem, quæ ſolutio conſiſtit in hoc quod nec agens naturale, nec agens rationale agit de nouo, cum prius non egit niſi propter aliquam nouam cauſam. Et dicit Comment. hæc quod motores rationales non quieſcunt quandoque, & quandoque non, niſi propter renouationem tranſmutationum factam in eis ex extrinſeco, ut in anima ſeu in corpore, ſi enim anima moueatur poſtquam non mouebatur eſt neceſſe, ut in ea fiat appetitus qui non erat, aut concupiſcentia, & illa concupiſcentia aut appetitus non fiunt in ea, niſi per tranſmutationem præcedentam ab aliquo ente extra animam. Et hoc probat Comm. ſcilicet quod ad nouitatem motus requiritur alia diſpoſitio noua in ipſo agente, uel in aliquo extrinſeco dicit, quod ſi poſuerimus agens in omnibus diſpoſitionibus exiſtentibus in ipſo, & exiſtens in diſpoſitione quietis idem cum ipſo in diſpoſitione motus, tunc neceſſe eſt ut non fuerit dignius mouere in illa hora quam quieſcere, & ſic aut neque quieſcet, aut neque mouebitur, aut quieſcet, & mouebitur inſimul, quod eſt impoſſibile. Item dicit Comment. quod cum proportio illius quod habet potentiam agendi contraria fuerit eadem non facit alterum illorum, & contra loquentes legis ſuæ dicit, quod cum uoluntas fuerit ad innouandum aliquam rem una hora neceſſarium eſt, ut in uoluntate fiat in illa hora concupiſcentia in agente quæ non erat ante, & illa eſt cauſa propinqua ad agere, & cauſa illius concupiſcentiæ eſt præſentia tpis & pñtia tpis q̃ non erat ante aut eſt trãſmutatio aut ſequẽs tranſmutationẽ. Et ſic remotio prædictę reſponſionis conſiſtit in hoc, ſcilicet, quod ſi agens rationale cauſet motum primo de nouo, oportet, quod ſit alia noua diſpoſitio præcedens ex parte alicuius, & ſic ante primum motum foret alius primus motus, quod eſt impoſſibile.

Conſimile infra cõ. 51.

B

C

Verum ea quæ agere, aut mouere, & ea quæ pati, aut moueri, poſſunt, non omnino hoc poſſunt, ſed ſi ſic ſe habent, atque ad propinqua ſibi euadunt; quare cum id fuerit, aliud mouet, aliud mouetur, & cum id euenerit, ut aliud ſit mobile, aliud motiuum. Si igitur non ſemper mouebatur non ita ſeſe habebant, ut alterum mouere, alterum moueri poſsit, ut patet. Sed alterum ipſorum mutari oportebat. In his enim quæ ſunt ad aliquid id accidere neceſſe eſt. Veluti ſi duplum non erat, & nunc duplum euaſit. Si non utrunque alterum ſaltem mutatum eſſe neceſſe eſt. Erit ergo quædam mutatio prior prima.

H

D *Si igitur quæcunque poſſibilia ſunt facere, aut pati, aut mouere, aut moueri. Hęc autem moueri non penitus poſſibilia ſunt, ſed ſic ſe habentia, & proxima alterutris ſunt. Quare cum proximantur, aliud mouet, aliud autem mouetur: cum ſint, ut ſit hoc quidem motiuum: illud uero mobile. Si igitur non ſemper mouebatur, manifeſtum eſt quod non ſe habebant, ſicut nunc poſſibilia, hoc quidem mouere, illud autem moueri, ſed oportuit mutari alterum illorum. Neceſſe enim in his quę ſunt ad aliquid hoc accidere, ut ſicut non eſt duplum, nunc autem eſt duplum mutari, ſed non utrumque alterum. Erit ergo quędam prior mutatio prima.* Tex. cõ. 9.

ILlud quod phyl. iam narrauit, ſ. q cum motor, & motũ prius erãt, & motor nõ mouebat nec motũ mouebãt, oportet ad hoc q motor de nouo moueat, & mobile moueatur, aliquam diſpoſitionem nouam eſſe ex parte motoris uel ex parte moti, uel ex parte alicuius extrinſeci. Hic

intendit

intendit declarare id quod narrauit: vnde intendit declarare, quod ſi motor incipiat de nouo mouere aliquod mobile, neceſſe eſt aliquam tranſmutationem præcedere in motore, aut in moto, aut in utroque ꝗ aut in aliquo extrinſeco, & hæc eſt ſecunda concluſio de annexis, quæ probatur ſic. Si aliquis motor incipiat de nouo mouere aliquod mobile, oportet quod inter motorem, & mobile ſit facta de nouo aliqua relatio quæ non fuit ante, quia inter motorem in actu, & motum in actu generatur aliqua relatio ꝗ non fuit antequam mouens inciperet mouere, quod probat probatione exemplari. Nam ſi hoc nunc ſit duplum illi, & prius non: oportet ipſum uel eius corroborationem uel utrũque habere aliam quantitatem nunc quam prius non habuit quæ non acqrit̃ ſine tranſmutatione: ergo neceſſe eſt ut ante tranſmutationem poſitam, ſ. qua motor de nouo mouet mobile ſit tranſmutatio, in motore aut in moto, aut in utroque aut in aliquo extrinſeco, p quam aufertur impedimentum pp quod mouens non mouebat prius nec mobile mouebatur, & illa tranſmutatio eſt prior quam motus quo mouẽs mouet mobile, quia ablatio impedimenti præcedit effectum prouenientem ex ablatione impedimenti. ergo ſi motor, & mobile fuerint ab æterno, ſi motor incipiat de nouo mouere mobile neceſſe eſt aliquam tranſmutationem præcedere illum motum in motore, aut in moto, aut in utroque, aut in aliquo extrinſeco, & ſic ante tranſmutationem quę poſita eſt tranſmutatio prima fuit illa tranſmutatio, quod eſt impoſſibile. Vnde dicit Comment. quod hæc demonſtratio eſt uniuerſalis in omni motore ſiue in uirtute rationali ſiue naturali. Intelligendum quod ex hoc loco accipiunt aliqui ꝙ omnis relatio noua requirit nouam tranſmutationem in aliquo extremorum uel in utroque, quia phyloſophus uidetur hoc dicere, expreſſe tamen inſtantiæ ſunt contra hoc. Nam inter præcium, & appreciatum in actu poteſt fieri noua relatio abſque mutatione facta in aliquo extremorum, vel in utroque: qm̃ ego poſſum uendere tibi aliquam rem a me multum diſtantem pro pecunia exiſtente in arca tua nulla mutatione facta circa rem uenditam, nec circa pecuniam, hoc enim poſito fit noua relatio inter rem uenditam, & pecuniam abſque mutatione in aliquo extremorum. ergo. Item inter uidens in actu, & uiſum in actu eſt relatio quæ poteſt fieri abſque mutatione in aliquo extremorum, uel in utroque: quoniam ſi ſor. nunc non uidet lapidem pp aliquod impedimentum ex parte medij ſor. quieſcat omnino & lapis, ſimiliter remoueatur impedimentum ex parte medij ſor. eſt de nouo uidens lapidem in actu, & lapis eſt de nouo uiſus in actu: & ſic acquiritur noua relatio inter uidentem ſor. & lapidem uiſum, & tamen neutrum extremorum eſt mutatum. Poteſt igitur noua relatio inter aliqua extrema acquiri de nouo abſque noua tranſmutatione alicuius extremorum, & hoc eſt concedendum, & ideo propoſitio phyl. non eſt uniuerſaliter uera. Sed Com. ſupplet eã ſic, dicit ꝙ noua relatio nõ acqrit̃ ſine noua mutatione in aliquo extremorum, uel in aliquo extrinſeco, & ſic debet intelligi dictum phyl. & hoc ſufficit ad propoſitum, quia ſi noua relatio præcedat primum motum ſequitur quod aliqua trãſmutatio præcedit primum motum, uerba Comment. ſunt illa. Cum omnis relatio ſequitur tranſmutationem, & inter motum primo motum, & ſuum motorem fiat relatio quæ non fuit ante. igitur neceſſe eſt ante tranſmutationem poſitam ſit alia tranſmutatio in motore, aut in moto, aut in utroque, aut in extrinſeco, hæc Comment. & per hoc ſuppletur demonſtratio Ariſt.

Secunda concluſio de annexis.

Vnde formatus opinio aliquorum.

Prima inſtantia.

Secunda inſtantia.

Opin. Cõ.

Inſuper quoniam modo prius, atque poſterius erit, ſi non ſit tempus, aut tempus ſi non ſit motus. Quod ſi tempus numerus motus, aut quidã ſit motus ſi tempus eſt ſemper, & motum perpetuum eſſe neceſſe eſt.

Tex. c. 10.

Adhuc autem prius, & poſterius quomodo erunt tempore non exiſtente. Aut tempus niſi ſit motus. Si igitur tẽpus numerus motus, aut motus quidam, ſi quidem tempus ſemper eſt, & motum neceſſe eſt perpetuum eſſe.

CVm phyl. declarauit primum motum eſſe æternum p rationem acceptam ex parte motus probat eandem concluſionem, ſ. motum primum eſſe æternũ a parte ante per rationem ſumptam ex parte temporis quæ eſt talis. Tempus eſt æternum ex parte ante. ergo motus primus eſt æternus a parte ante, conſequentia patet per hoc, quia tempus uel eſt motus primus uel eſt numerus motus ſecundum prius, & poſterius in primo motu, ut patet ex quarto huius. & antecedens, ſ. quod tempus eſt æternum a parte ante ꝗ eſt tertia concluſio de annexis, probatur tripliciter. Prima ratio ſumit̃ ex parte prioris, & poſterioris. Secunda ratio patet per auctoritates antiquorum. Tertia uero probat̃ ratione accepta ex parte inſtantis. Prima igit̃ ratio eſt illa, omne quod fit de nouo, ſuum non eſſe præceſſit ipſum, ita ꝙ ſuum non eſſe eſt prius quam ipſum ſiue quam ſuum eſſe, ſed prius non eſt ſine tempore. ergo ſi non eſſe tẽporis fuit prius quam tempus ſequitur quod tẽpus fuit prius quam tempus quia in illo priori in quo fuit non eſſe temporis fuit prius, & p conſequens tunc fuit tempus. ergo ſi tempus incepit eſſe de nouo, ſequit̃ ꝙ ante omne tẽpus fuit tp̃s, ſed hoc eſt impoſſibile. ergo neceſſe eſt, ꝙ tp̃s non inceperit eſſe de nouo, & per conſequens eſt æternum. Vel poteſt argumentum fieri de primo tempore probando ꝙ primum tempus eſt ęternum ex parte ante, quia ſi ſuum non eſſe fuit priuſquam ſuum eſſe. ergo aliquid fuit prius tempore primo, ſed quandocunque fuit prius tunc tempus fuit, ergo ſi primum tempus incepit de nouo, ſequitur quod tempus fuit ante tempus primum, quod eſt impoſſibile.

Tertia cõclusio de annexis ꝗ probatur tripliciter Prima rõ.

At de tempore uniuerſi præter unum conſentire uidentur. Omnes enim tempus inquiunt ingenitum eſſe. Atque per hoc Democritus impoſſibile eſſe demonſtrat omnia eſſe facta, tempus enim dicit non eſſe ortum. Plato uero ſolus ipſum ortum eſſe ait, etenim una cum cælo dicit ipſum ortum fuiſſe, cælumque factum aſſerit eſſe. Quod ſi impoſſibile quidem eſt tempus eſſe, ac intelligere ſine nunc ipſo. Nunc autem ipſum medium e quodam principij ſimul, finiſve ſubiens rationem principij quidem futuri, finis uero tranſacti, tempus ſit ſemper profecto neceſſe eſt. Vltimum namque temporis eius, quod ſumptum extremum eſt in aliquo ipſorum nunc erit. Nihil enim in tempore præter nũc ipſum accipi poteſt. Quare cum ipſum nunc principium ſit atq; finis, citra ipſum ac ultra, tempus ſit ſẽper neceſſe eſt. At ſi tẽpus ſemper eſſe neceſſe eſt, patet, & motum neceſſario ſemper eſſe. Quippe cum tempus affectus ſit quidam ipſius motus, vt patuit.

At uero de tempore extra unum concorditer intelligẽ uidentur omnes. Ingenitum enim eſſe dicunt, & propter hoc Democritus demonſtrat tanquam impoſſibilia omnia eſſe facta, impoſſibile enim eſt tempus factum eſſe: Plato autem tempus generat ſolus. Simul enim cum cælo factum eſſe. Cælum autem factum eſſe dicit. Si igitur impoſſibile eſt eſſe dicere, & intelligere tempus ſine ipſo nunc: nunc autem eſt medietas quadam, & principium, & finem habens ſimul, principium autem futuri temporis, finem uero præteriti, neceſſe ſemper eſſe tempus, ultimum enim finiti accepti temporis in aliquo ipſorum nunc erit. Nihil enim eſt accipere in tempore preter nunc. Quare quoniam eſt finis, & principium ipſum nunc, neceſſe eſt ipſius in utraque parte ſemper eſſe tempus. At uero ſi tempus, manifeſtum eſt, quia neceſſe eſt, & motum eſſe. Siquidem tempus eſt paſſio quædam motus. Tex. c. 11

SEcundo probatur eadem concluſio per auctoritates antiquorum: quoniam omnes antiqui præter unum, ideſt, præter Platonem dixerunt tempus eſſe ingenitum, & ſolum Plato generauit tempus. Ideo Democritus dicit, quod impoſſibile eſt omnia eſſe generata: quia

Secunda ratio.

impoſſibile eſt tempus eſſe generatum,& hoc eſt ſignũ ꝙ non A incepit eſſe, quia omnes phyl. præter Plato,dixerunt tp̄s eſſe ingenitum,& ſolus Plato dicit tempus generatum eſſe cũ cælo.Vñ Aui.in ſua ſufficientia dicit ꝙ multi antiquorum dixe- Expoſitio Auic. runt tempus habere ita ſtabile eſſe ꝙ nullo modo poteſt deſtrui,ſed q̃ nititur deſtruere tempus eo ipſo ponit tempus, quia ſi aliquis ponat tempus nõ eſſe,oportet,ꝙ ponat tp̄s aliquãdo non eſſe,& ſi non eſſe temporis ſit aliqñ ex hoc ſequitur ꝙ tempus nunc eſt:quia eſſe aliquando non poteſt eſſe ſi nõ eſſe temporis.Si ergo impoſſibile. Tertia ratio probans tp̄s Tertia ratio. eſſe æternum ſumit̃ ex parte ipſius inſtantis,& fundatur tõ ſuper duas propoſitiones,quarum prima eſt,ꝙ inſtans non in- Prima ꝓpoſitio. uenit̃ niſi in tp̄e.Secunda propoſitio eſt ꝙ neceſſe eſt omne in Secunda ꝓpoſitio. ſtans,i. ꝙ ſit principium unius temporis, & finis alterius temporis:q̃m inſtans neceſſario eſt principium temporis futuri, & finis temporis præteriti.Ex his ergo arguit̃ ſic. Ante quodlibet nunc fuit tempus, ſ.tp̄s cuius ipſum nũc eſt finis,& poſt quodlibet nunc erit tp̄s,ſ. tp̄s cuius ipm̃ nũc eſt principium. ergo tempus eſt æternum ex parte ante,& ex parte poſt,quia ſi tempus de nono inciperet, ita ꝙ nullum tempus prius fuit eſſet dare primum inſtans temporis ante quod non fuit tem- B pus,& ſi tempus aliqñ deſineret eſſe, ita ꝙ poſt illud nullum tempus foret futurum, ſequitur ꝙ eſſet dare ultimum inſtãs totius temporis poſt quod inſtans nunquam foret tempus,& ſic patet illa cõſequentia,ſ. ꝙ quodlibet inſtans eſt principiũ unius temporis,& finis alterius temporis:ergo tẽpus eſt æternum,& ꝓ conſequens motus eſt æternus, hæc ratio probat ꝙ tempus eſt æternum,tam ex parte ante,quã ex parte poſt.Notandum ꝙ illa ratio fundatur ſuper hoc inſtans aſſimilat̃ puncto in linea circulari, & nõ aſſimilatur puncto in linea recta: & ideo ſicut in linea circulari quilibet punctus eſt principiũ unius lineæ,& finis alterius:ita quodlibet inſtans eſt principium unius temporis,& finis alterius,& qualiter iſta ratio habeat euidentiam uidebitur in dubitationibus.

Eadem erit ratio, & qua motum corrumpi non poſſe probabitur.Nam ut ſi motus ortus eſſe dicatur. fit ut prima mutatione ſit aliqua prior ſic hic fiet,ut vltima mutatione poſterior aliqua ſit.Non enim moueri deſinet,& eſſe mobile ſimul, ceu comburi, & C combuſtibile eſſe.Eſſe namque combuſtibile poteſt, & non comburi.

Tex. c.12. *Eadem autem ratio eſt,& de eo quod incorruptibilis ſit motus,ſicut enim in eo quod fiat motus accidit priorẽ quãdam eſſe mutationem prima ſic hic poſterior eſt poſteriori. Non enim ſimul quieſcit quod mouetur, & quod mobile eſt,& quod comburitur,& quod combuſtibile. Contingit enim combuſtibile eſſe,quod non comburitur.*

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulę ſecundę partis principalis huius capituli,in qua phyl. oſtendit ꝙ primus motus eſt æternus ex parte poſt, & hęc eſt quarta Quarta concluſio de annexis quæ ꝓbatur dupliciter. concluſio de annexis,quæ probatur dupliciter.Primo ex parte mobilis Secundo ex parte motoris,ſ.ibi[Neque motum.] Primo igit̃ cõcluſio probat̃ ſic.Si primus motus corrumperet̃ Prima ꝓbatio. aut mobile motum primo motu manebit poſt corruptionem primi motus aut non,ſed corrumpet̃,ſi detur ꝙ mobile manebit poſt corruptionem primi motus, & mobile prius moueba D tur,& poſtea manet immotum, oportet, ꝙ in mobili fiat aliqua noua diſpoſitio ꝑ quam quieſcit,cum prius mouebat̃,& illa diſpoſitio non acquirit̃ niſi per motum:ergo ſi mobile manet poſt corruptionem primi motus ſequitur ꝙ poſt primum motum erit motus,ſ.ꝑ quem illa noua diſpoſitio acquirit̃,ſed hoc eſt impoſſibile,ſ.ꝙ aliquis motus ſit poſt primum motũ. ergo non poteſt dici ꝙ primus motus corrumpet̃, & ꝙ mobile non corrumpet̃,ſed manebit. Si uero detur aliud membrũ, ſ.ꝙ mobile motum primo motu corrumpatur,cum motus prius corrumpatur quam mobile, oportet, ꝙ mobile corrumpat̃ poſt corruptionem primi motus, & mobile dum mouet̃ non corrumpitur,& ſi corrumpitur nõ niſi per motum.ergo ſi mobile motum primo motu corrumpat̃,oportet, ꝙ poſt primum motum ſit motus,quod eſt impoſſibile. Vnde motus quo primum mobile corrumpitur erit poſt primũ motum,& ſic poſt primum motum erit motus, unde iſta ratio ſupponit quod poſt primum motum non poteſt eſſe aliquis motus ſicut ante primum motum non poteſt eſſe aliquis motus.

A Nec item deſinet ſimul mutatiuum,& mouens eſſe.Et ipſum autẽ corruptibile corruptum fore oportebit,cũ corrũpitur,&poſt hoc rurſus id ꝙ huius eſt corruptiuum. Corruptio nãque mutatio quędã eſt. Quod ſi hæc fieri non poſſunt, patet motum perpetuum eſſe.

Neque motum, & mouens. Et corruptibile igitur indi- Tex. c.13. *gebit corrumpi,cum corrumpatur,& huiuſmodi corruptiuum iterum poſterius. Corruptio.n. mutatio quędam eſt. Si igitur hoc impoſſibile manifeſtũ eſt qđ eſt ꝑpetuus motus.*

SEcundo probatur eadem cõcluſio ratione ſumpta ex par- Secunda probatio. te motoris ſic. Si primus motus ſit corruptus, quæro an primus motor mouens primo motu ſit corruptibilis uel æternus,ſi ſit corruptibilis:oportet, quod habeat corrumpens quod corrumpat ipſum poſt corruptionem primi motus,& B ſic poſt primum motum erit motus, ut motus per quem corrũpetur primus motor,& etiam ſi motor mouens primo motu ſi corruptibilis quærendum eſt de ſuo corrumpente, aut eſt corruptibile, aut æternum, ſi ſit corruptibile habebit corrumpere, & ſic proceditur in infinitum, quod eſt inconueniens.Si uero detur quod motor non eſt corruptibilis, ſed æternus, & mobile quod mouetur primo motu eſt æternum,ut probatum eſt per rationem præcedentem, quia aliter poſt primum motum erit motus,ſcilicet per quem mobile corrumpitur: ſequitur quod primus motus ſit æternus, quod eſt propoſitum,conſequentia patet,quia ſi motor ſit æternus,& mobile ęternum:oportet, quod motus ſit æternus, aliter cauſaretur noua diſpoſitio in motore,aut in moto,quod non poteſt fieri niſi per motum, & ſic ſi motor ſit ęternus,& motum æternum· oportet ut motus ſit æternus, aliter foret motus poſt primum motum, quod eſt impoſſibile: quia cum idem ſit motus primus,& mot⁹ ultimus ſequitur quod ſi poſt primum motum eſſet motus,quod poſt ultimum motum eſſet motus, quod eſt impoſſibile. unde iſta ratio fundatur ſuper hoc quod nullus motus poteſt eſſe non exiſtente primo motu,&c.Ex iſtis duabus rationibus poteſt fieri una ratio ducẽs C ad impoſſibile,quæ talis eſt. Si primus motus corrumpetur, igitur motus corrumpetur uniuerſaliter,ita quod aliquando nullus motus erit,& ſi hoc eſt.ergo eſt dare ultimum motũ t ſed hoc ſequitur impoſſibile, quia ſi eſſet dare ultimum motum,ſequeretur quod eſſet dare ulteriorem motum ultimo motu,quod eſt impoſſibile. argo,& illud ex quo ſequitur,uidelicet,quod primus motus corrumpetur, conſequentia probatur ſic.ſi ſit dare ultimum motum,ille motus habet ſubiectum,& efficiens,ſcilicet mobile,& motorem, quæro tũc aut mobile,& motor illius motus ſint corruptibilia uel æterna:ſi ęterna.ergo remanebũt poſt ultimũ motũ.ergo oportet qđ in eis uel in aliquo eorũ fiat noua diſpoſitio poſt ultimum motum qui prius non erat,quia aliter cauſaret motum ſicut prius cauſabant,ſed noua diſpoſitio non acquiritur niſi per motũ. ergo ſi mobile motum ultimo motu, & motor ſint æterna,ſequitur quod poſt ultimum· motum erit motus per quem acquiritur illa noua diſpoſitio poſt ultimum motum. Nec etiã eſt dare ꝙ motor,& mobile motum ſint corruptibilia, quod probatur de utroque, & primo probatur quod mobile motũ ultimo motu non eſt corruptibile, quia ſi ſit corruptibile,cũ D. ſubiectum motus non ſimul deſinat eſſe cum motu, oportet, quod ſubiectum ultimi motus maneat poſt corruptionem illius ultimi motus.ſi ergo mobile debeat corrumpi poſt corruptionem ultimi motus,& mobile non poteſt corrumpi niſi per motum, ſequitur ꝙ ſi mobile ſit corruptibile, quod poſt ultimum motum erit motus,ſ.motus per quem mobile corrũpetur.Et ſic patet quod impoſſibile eſt ꝙ mobile motum vltimo motu ſit corruptibile,& quod motor mouens ultimo motu non ſit corruptibilis,probatur ſic.Si motor ſit corruptibilis, tunc habebit corrumpens, & quærendum eſt de illo corrumpente an ſit corruptibile, uel æternum, ſi ſit æternum eadem ratione ſtandum erit in primo, ſi autem ſit corruptibile,tunc habebit corrumpens, & ſic procedetur in infinitum,quod eſt impoſſibile.ergo motor q̃ mouet motu ultimo eſt æternus,cum non poſſit habere corrumpens, quia neque poteſt habere corrumpens corruptibile,neque æternum,unde idem argumentum poteſt fieri ad probandũ ꝙ illud quod mouet̃ motu ultimo non eſt corruptibile,quia ſic hret corrumpens,& quærendum eſſet tunc de illo corrũ-

pente

pente aut eſt æternũ uel corruptibile. ſi ſit æternum tunc ſi nũc corrũpatur,& prius non:hoc ṗõ eſt niſi ꝑ nouam diſpoſitionem quæ non acquirit niſi per motum,& ſic poſt ultimũ motum erit motus,quod eſt impoſſibile,ſi uero dež ꝙ ſit corruptibile,oportet,ꝙ habeat corrumpens, & quærendum eſt de illo ſicut prius,& ſic procedit in infinitum, quod eſt impoſſibile.Sed hæc dubitatur ſuper hoc quod dicitur ꝙ ſi mobile corrumpatur,oportet,quod corrumpatur poſt corruptionem motus,illud non oportet, ut uidetur, quia multotiens contingit ꝙ motus,& mobile ſimul corrumpuntur,ut patet, quia quando terra uel aqua aſcẽdit vt ex ea generetur ignis, illud corpus ex quo generabit ignis non manebit poſt motũ ſuum ſuperius,ſed ſimul corrumpitur cum ſuo motu.Et eodem modo eſt in generatione aquæ ex igne deſcendendo inferius,quia ſimul corrumpitur ignis,& mot⁹ ignis deorſum: & ſimiliter ſi animal deſcendit, & in deſcendendo moriatur ſimul corrumpitur animal,& motus animalis. Item corruptio quæ eſt alteratio terminata ad non eſſe alterabilis eſt motus. Vnde corruptio ſucceſſiua rei eſt motus,& ſimul corrumpitur cum ſubiecto in quo e.t,quia ſi illa corruptio corrumpetur prius quam ſubiectum, oportet ſubiectum corrumpi poſt ſuam corruptionem, quod eſt impoſſibile, nec eſt uniuerſaliter uerum quod mobile corruptibile corrumpatur poſt ſuum motum,nec eſt uniuerſaliter uerum quod ſubiectum corrumpatur poſt corruptionem cuiuſlibet ſui accidentis,quia ſi ſubſtãtia compoſita antequam corrumperur denudaretur ab omnibus ſuis accidentibus, & fieret inſenſibilis, & immaterialis qđ eſt impoſſibile,quia ſic non eſſet aliquod accidens inſeparabile.Quare dico ergo quod non eſt uniuerſaliter uerum de omni motu corruptibili,ſ.ꝙ ſuum ſubiectũ corrumpitur poſt corruptionem motus,tamen hoc eſt bene uerum de motu locali puro. Non admixto cum alio motu,& ratio eſt,quia generatio,& corruptio ſunt finis alterationis: ideo oportet alteratio præcedat immediate corruptionem mobilis,& alteratio non eſt cum motu locali puro, quia ſic non eſſet purus motus localis, & ꝑ hoc oportet ſi mobile motum motu locali puro debet corrumpi quod corrumpatur poſt corruptionem motus localis, quia ſi ſit motus localis purus neceſſario præcedet alterationem per quam mobile corrumpetur. Et quia primus motus,& etiam ultimus ſi eſſet,eſſet motus localis purus ideo de primo motu eſt dictum phyl. uniuerſaliter uerum, ſ. ſi mobile motum motu primo eſſet corruptibile ꝙ corrũperet poſt primum motum,non eſt uerũ de alijs motibus localibus non puris admixtis cum motu alterationis de quibus procedunt obiectiones.

Primum dubium.

Secũdum dubium.

A

B

Solutio dubiorũ.

C

Et non aliquando eſſe, aliquando non eſſe. Etenim ita dicere potius ſimile eſt figmento. Et item dicere ſic eſſe aptum, atque hoc oportere principium eſſe putare. Quod quidem Empedocles dixiſſe uidetur,rebus inquam competere neceſſario,ut nunc cõcordia,nunc diſcordia uincat,ac eas moueat,in medio uero tempore quieſcant.

Tex.c.14.

Sed non aliquando quidem erat, aliquando autem non. Et namque aſſimilatur ſic dicere figmento magis. Similiter autem,& dicere,quia aptum natum ſic eſt, & hoc oportet opinari eſſe principium,ſicut uidetur utique Empedocles dicere,quod tenere,& mouere amicitiam in parte, & diſcordiam ineſt rebus ex neceſſitate, quieſcere autem medium tempus.

D

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli in qua phyloſophus reprehendit opiniones ponentium nõ ſemper fuiſſe motum,ſ.opinionẽ Anaxa. & Empe. Vnde hæc pars continet tres particulas,quia in prima phyloſophus reprehendit coniunctim opinionẽ Anaxa. & Empe. In ſecunda ibi.(At uero nihil ordinatum,&c.)comparat opinionem Ana.& Em.oſtendẽdo ꝙ Ana.inconuenientius poſuit q̃ Em. In tertia autem ibi.(Sed hoc dicente.)reprubat ſpecialiter opinionem Em. In prima ergo particula huius partis phyloſophus narrando opiniones Ana.& Empe dicit quod dicere quod aliquando fuit motus,& aliquando non, ſiue quod aliquando fuit mundus,& aliquando non,vt dixerunt Ana. & Em. magis aſſimilatur figmento quam dicto rationalẽ. Nã Ana. dixit mũdum ſemel fuiſſe generatum,& dicit quietem fuiſſe ante generationem mundi in tempore infinito. Empe. uero dicit mundum infinities eſſe generatum, & infinities corruptum,nam dicit,quod amicitia mouet aliquando congregando res adinuicem,& ꝙ propter hoc corrumpitur mũdus,& dicit litem quandoque ſegregare res adinuicem,& ꝑ hoc generatur mundus, & ſic tam Ana. quam Em. dixerunt mundum aliquando eſſe,& aliquando non eſſe. Et ſi quæratũ ab Em. quare mouet amicitia in tãto tempore in quanto mouet lis,& quare in medio tempore omnia quieſcunt. Reſpondet quod non eſt huius aſſignare aliquam cauſam,quia illud eſt principium. Vnde ſic eſt,quia ſic aptum natum eſt eſſe,uel forte: ideo non eſt aliquam cauſam aſſignare, quia illud eſt actio primæ cauſæ cuius non eſt aliqua alia cauſa, ita enim accidit ex neceſſitate,ſ quod amicitia congregat,& lis diſgregat,& quod ſit quies in tempore medio. Notandum ſecundũ Commen. hic,quod illud dictum eſt ſimile figmento, ſiue fictioni,figmentum enim eſt, quod aliquando agens facit unum contrariorum in una hora,& in alia non abſque cauſa: dicit enim quod ex illo ſermone ſequitur quod motus ſit ſine motore,ſed qualiter hoc ſequatur vř dubium. Dico tamẽ quod ſi amicitia quandoque mouet,& quandoque non,oportet,quod ſit aliquis motus, ratione cuius amicitia mouet de nouo, & ille motus non habeat motorem. Vnde ſi amicitia moueatur ad mouendũ res non eſt dare aliquo modo motorem illius motus quo amicitia mouetur, cum nulla ſit cauſa ſecundum Empe. quod amicitia moueatur, & ſic erit motus ſine motore, quod eſt impoſſibile.

Improbatio opinionum Empe. & Anaxa.

A

B

Fortaſſe etiam,& hi qui principium unum faciũt ut Anaxigoras hoc dixerunt modo.

Fortaſſis autem, & unum principium facientes ſicut Anaxagoras ſic utique dicerent. Tex.c.15.

EOdem modo dixit Anaxagoras,& alii ponentes principium actiuum quod oportet accipere pro principio quo motus incepit.

At uero nihil eorum quæ natura, ſecundumq́ue naturam fiunt ordine uacat. Natura namque uniuerſis eſt ordinis cauſa. At infinitum nullam rationem habet ad infinitum. Omnis uero ordo ratio eſt. Infinito autem quieſcere tempore, deinde aliquando moueri,huiuſq́ue differentiam nullam cur nunc magis quam prius, nec ullum ordinem eſſe,non eſt profecto ipſius opus naturæ. Nam id quod natura fit aut ſimpliciter ſeſe habet,ut ignis ſurſum natura fertur, & non interdum ſurſum interdum non ſurſum.aut rationem habet ſi non ſimpliciter ſe habet eodemq́ue modo. Quocirca præſtabilius eſt rem ita ſeſe habere,ut Empedocles,& ſiquis alius ita dixit,interdum inquam quieſcere,interdum moueri. Talem enim ordinem in quendam habere uidetur.

C

At uero nihil inordinatum eorum quæ natura, & ſecundum naturam ſunt: natura enim omnis cauſa ordinationis eſt. Finitum autem ad infinitum nullam rationem habet. Ordinatio autem omnis ratio eſt. Infinito autem tempore quieſcere poſtea motum eſſe aliquando. Huius autem neque unam differentiam eſſe, quare nunc magis quam prius. Neque iterum aliquam ordinationem habere non iam naturæ eſt opus. Aut enim ſimpliciter ſe habet quod eſt natura,& non aliquando quidem ſic, aliquando uero aliter,ut ignis natura ſurſum fertur,& non aliquando quidem, aliquando uero non,aut rationem habet quod non eſt ſimpliciter. Quare dignius eſt ſicut Empedocles, & ſiquis alter dixit ſic habere in parte quieſcere omne,& moueri iterũ: Ordinationem enim iam habet quandam huiuſmodi.

D

HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis principalis huius capituli,in qua phyloſophus comparat opinionẽ Ana.& Em. adinuicẽ oſtendendo ꝙ Ana. inconuenientius poſuit quam Emped. Anaxa.enim poſuit res primo queſcere per tempus infinitum, & poſtea moueri ꝑ tẽpus finitũ, ſed Emp. poſuit res aliquando quieſcere per tempus finitum, & poſtea moueri per tempus infinitum, & ſic ſemper. Vnde hæc opinio Ana. eſt inconuenientior,& hoc declarat phyloſophus probando quod magis inconueniens eſt ponere res queſcere per tempus infinitum,& poſtea moueri per tempus finitum,quam ponere res quieſcere per tempus finitum, & po-

Comparatio opin. Em.& Anax.

ſtea moueri per tempus finitum, & hæc eſt quinta concluſio de annexis, quæ probatur ſic. Ponere quod eſt contra naturam eſt magis inconueniẽs quam ponere illud quod non eſt contra naturam, ſed res quieſcere per tempus infinitum, et poſtea moueri per tempus finitum eſt contra naturam, & ponere res quieſcere per tempus finitum, & poſtea moueri per tẽpus finitum nõ eſt contra naturam. ergo maior patet per ſe. minor vero declaratur per hoc, quia quod eſt omnino ſine ordine eſt cõtra naturã, quia natura nihil facit inordinatum: quõ illa quæ fiunt ſm naturam, aut fiũt ſemp, aut fiunt ut frequentius: natura enim ſemper procedit ordinate, niſi impediatur. ergo illud quod eſt cum ordine non eſt contra naturam, ſed ponere res quieſcere per tempus infinitum, & poſtea moueri per tempus finitum, uel infinitum, eſt ponere illud quod eſt omnino ſine ordine, quia inter finitum, & infinitũ nõ eſt ordo, ſed bene eſt ordo inter finitũ, & finitum Ideo ponere res quieſcere per tempus finitum, & poſtea moueri per tempus finitum non eſt contra naturam, nec etiam contra ordinem naturæ. ergo. Intelligendũ hic quod ſiue Ana. poſuit res quieſcere per tempus infinitum, & poſtea moueri per tempus finitum, ſiue per tempus infinitum vtroque mõ poſuit cõtra naturã, quia nec inter infinitũ & finitũ eſt ꝓportio, nec inter infinitum, & infinitum eſt proportio, quia ſi inter illa eſt proportio, illa eſſet proportio quantitatiua, ſed proportio quantitatiua non eſt inter unũ infinitum, & aliud infinitum, quia nec ſunt æqualia, nec vnum infinitum eſt maius alio, vt patet in quæſtione ubi probatur quod inter infinitum, & finitum non eſt proportio quantitatiua, quia infinitum non eſt maius finito in aliqua certa proportione, quia nec eſt in duplo, nec in triplo, nec in quadruplo, & ſic de alijs vt ſatis patet. Vnde ſciendum quod quidam textus habent ſic infinitum ad infinitum nullam rationem, id eſt proportionẽ habet. Et quidam habent ſic, infinitum ad finitum nullam rationem habet, & ideo dixi quod cum Ana. ponat res primo quieſcere tempore infinito, & poſtea moueri ſiue ponatur moueri tempore finito ſiue tempore infinito nõ eſt ordo neque proportio inter quietem, & motum, neque inter tempus quietis, & tempus motus, quia nec eſt proportio quantitatiua inter infinitum, & infinitum, neque inter infinitum & finitum. Et eodem modo eſt de infinito qualitatiuo.

Quinta concluſio de annexis.

B

C

Verum, & eum qui ita dicit, non ſolum id dicere, ſed ipſius cauſam etiam afferre, & nõ ponere neque cenſere vllam ſine ratione ſententiam, ſed aut inductionem, aut demonſtrationem afferre oportet. Ipſa enim quæ ſunt ſuppoſita non ſane cauſæ ſunt neque hoc erat concordiæ, uel diſcordiæ eſſe, ſed illius quidem congregare, huius diſgregare officium eſt: Quod ſi inſuper aſſignauerit, ipſum interdum dicendum eſt, & ĩ quibus ſic fit ceu eſſe apud nos aliquid quod congregat homines, amicitiam inquam, & eſſe etiam aliquid, quod inimicos ſeiungit, inimicitiam inquam. Hoc enim, & in ipſo toto eſſe ſupponit. In quibuſdam enim ſic eſſe uidetur. Per æqualia uero ita fieri tempora, alicuius indiget rationis. Omnino autem hoc principium ſufficiens eſſe putare, ſemp inquam eſſe ſic, aut fieri, non recte ſeſe habet, ad ꝙ Democritus cauſas naturales reducit, ſic inquiens, & prius fiebat. Ipſius autẽ ſemper non quærere principium cenſet. In quibuſdam hoc recte dicens, in omnibus autem non recte. Etenim triangulus ſuos angulos duobus rectis ſemper æquales habet. Attamen æternitatis huius eſt alia cauſa. Principiorum tamen, quæ quidem ſunt perpetua nõ eſt alia cauſa.

D

Sed oportet hoc dicentem non affirmare ſolum, ſed cauſam ipſius dicere, & non apponere nihil, neque uelle dignitatem irrationabilem, ſed aut inductionem, aut demonſtrationem facere, hæc quidem enim non cauſæ poſita ſunt neque in hoc erat amicitiæ uel inimicitiæ eſſe. Sed huius quidem congregare, illius uero diſgregare. Si uero de-

A *terminetur quod eſt in tempore in parte: dicendum eſt in quibus ſic ſunt, ſicut quia eſt aliquid quod congregat homines amicitia, & fugiunt inimici ab inuicem. Hoc n. ſupponitur, & in toto eſſe, uidetur enim, & in quibuſdam eſſe ſic. Quod autem ſic eſt, & ſecundum æqualia tempora indiget aliqua ratione. Omnino enim exiſtimare principium hoc eſſe ſufficiens, quod ſemper, aut eſt ſic, aut ſic, non recte ſe habet opinari. In quo Democritus reducit de natura cauſas ꝙ ſic, quod prius factũ eſt, ipſius autẽ ſemper noluit principium quærere in quibuſdam dicens recte. Quod autem in õibus non recte. Et trigonum ſemper habet duobus rectis æquales angulos, ſed tamen eſt perpetuitatis huiuſmodi altera cauſa, principiorum igitur nõ eſt altera cã, ſed ꝑpetua ſunt.*

Hæc eſt tertia particula tertiæ partis principalis huius capituli, in qua phyl. ſpãliter repræhendit opinionẽ Empe. quia ipſe poſuit quod amicitia eſt cauſa cõgregationis, & lis eſt cauſa diſgregationis, & ꝙ tempus congregationis eſt æquale tempori ſegregationis, & nõ aſſignat aliquam cãm huius, ſed tamen eſt aliqua cauſa uel ratio deſignanda, ſ. aut demonſtratio, aut inductio, nec ſufficit aſſignare aliquam litem uel amicitiam pro cauſa, quia nos videmus quod homines aliquando ſunt amici, & aliquando inimici, nec oportet propter hoc ꝙ tempus congregationis ſit æquale tempore ſegregationis, & tamen ipſe ponit ꝙ ſicut eſt in hominibus, ſcilicet, ꝙ lis ſegregat, & amicitia congregat, ita eſt in vniuerſo, & ideo cũ in omnibus, non oportet quod tempus amicitiæ ſit æquale tempori inimicitiæ: ita non oportet qd tps cõgregationis ſit æquale tpi ſegregationis uniuerſo, quare, &c. Opinio quidem. Sed ad illud rñdet Empe. dicit ꝙ eſt neceſſariũ amicitiã cõgregare: & litẽ ſegregare: & in æquali tpe: ſed neceſſariũ vt dicit nõ habet cãm. ideo huius nõ eſt aliqua cauſa aſſignanda. Cauſam n. ut dicit non oportet quæri, niſi in eo cuius eſſe non eſt neceſſarium, ideo multi alij antiqui dixerunt principiũ mũdi eſſe æternum, ſed dixerunt mundum eſſe nouum. Cum enim quærebatur ab eis quare mundus ſit ab æterno agente, agente in tali tempore, & non in alio. Reſponderunt ꝙ de æterno agente non oportet quærere quare aliquando agit, & aliquando non, nec etiam de eo quod fit ab æterno agente eſt quærendum quare nũc eſt, & prius non: ſed non eſt ſic ſicut ipſi exiſtimauerunt. Si enim non oportet dare cauſam primæ actionis primi principij qñ actio eius fuerit æterna, æterni tamen agentis ſi eius fuerit noua oportet dare cãm illius nouitatis ſeu nouæ actionis, &. ꝙ Empe. & Democrit⁹, & eorũ ſequaces dixerũt, qd res neceſſariæ non hñt cauſas, verum eſt in quodam, & in quodam nõ: quoniam principia neceſſaria non habent cauſas, ſed concluſiones, & ſi ſint neceſſariæ habent cauſas. Nam illa concluſio, videlicet, triangulus habet tres angulos, &c. etiam ſi ſit neceſſaria habet cauſam. Ex quo loco accipiunt aliqui quod aliquis effectus poteſt eſſe perpetuus, quia vt dicunt concluſio demonſtrationis eſt effectus demonſtrationis, & tamẽ concluſio demonſtrationis eſt perpetuo vera, ſicut, & præmiſſe, ſed de hoc uidebitur magis in quæſtione. Poteſt tamen hic poni ſexta concluſio de annexis, uidelicet, quod quorundam perpetuorum eſt aliqua cauſa, & probatur ſic. Concluſiones & demonſtrationes ſunt perpetuæ, quia perpetuo ſunt veræ, & habent cauſas, ut illa concluſio, ſcilicet triangulus habet tres angulos, &c. eſt perpetuo uera, & habet cauſam, & ſic eſt de alijs concluſionibus, & ſic perpetuorum eſt aliqua cauſa.

Reprehẽſio Empe.

B

Reſponſio Empe.

C

Confutatio.

Sexta concluſio de annexis.

D

Tot igitur a nobis ſint dicta, quibus iam patet nullum unquam fuiſſe, uel fore tempus, quando non erat: aut non erit tempus.

Quod quidem igitur nullum tempus erit, neque erat quãdo motus non erit, ſiue non erat, tanta dicta ſunt.

Hic phyl. epilogat, & eſt manifeſtum per ſe. Sunt tamen hic aliqua notanda ſecundum Comm. Primo quod cum phyl. dicit qd natura eſt cauſa ordinis, intelligit per ordinem vt curſus eius ſit vnius modi, aut modorum diuerſorum, temporibus tñ ordinatis. i. determinatis, & ꝙ illud quod eſt vni⁹ modi ſit ꝑ vnam cãm, & illud quod eſt modis diuerſis in tpibus diuerſis ſit per diuerſas cãs quæ reuertuntur

Primum notan.

Secũdum notan. tuntur in ſe circulariter. Secundo eſt notandum ſecundum Commẽ. quòd in dictis Anaxagoræ ſunt duo dicta contraria fundamẽtis naturalibus. Primum eſt quod aliquid ſit poſſibile in tempore infinito: & poſtea exit in eſſe. Vnde arguit ſic, ſi res primo quieſcat tempore infinito: aut illa quies erit naturalis, aut uiolenta: non uiolenta, quia nullum uiolentum durat per tempus infinitum, ſi autem ſit naturalis tũc motus qui eſt ab illa quiete non eſt naturalis. ergo uiolentus, & per conſequens non durat per tempus infinitum, cuius contrarium dixit Anax. Secundum dictum Anax. contrarium fundamentis naturalibus eſt ponere motum & motorem exiſtentia in tempore infinito, & motorem non mouere, & motum non moueri: & poſtea incipere in motu, hoc eſt unum mouere: & aliud moueri in illa hora abſque hoc quòd fuit alia cauſa per quam mouet in illa hora & non prius.

Tertiũ notan. Tertio eſt notandum ſecundum Commen. quòd illa ratio Anax. eſt ſimilis rationi, quam ponit noſtra lex, quia lex noſtra ponit mundum de nouo eſſe creatum, & quod prius per tempus infinitum non fuit mundus: ſed ipſe nobis falſæ imponit: quoniam lex noſtra non ponit quod ante mundum fuit tempus. dixit tamen, quod lex noſtra ponit mundum productum de nouo ab agente uoluntario: ideo uidetur magis poſſe ſuſtentari: quam ſi poneretur produci naturaliter, quia naturalia uidentur habere ordinem terminatum, ſcilicet currere eodem modo aut frequenter, aut ſemper. Illa enim quorum principium eſt uoluntas, videntur diuerſificari, & non ſequi eundem ordinem.

Obiectio. Sed Commen dicit contra hoc quòd impoſſibile eſt quod actio noua fiat per uoluntatem antiquam, niſi ſit actio antiqua media, uoluntas enim nõ poſtponit facere quod intendit: niſi propter exiſtentiam alicuius intentionis in re intenta quæ non erat in tempore uoluntatis: & ſi non, eſſet neceſſe ut illud quod eſt uolitum eſſet cum uoluntate. Et poſtea dicit Commẽ. quòd uolitum non poſtponitur in tempore uoluntatis: niſi propter hoc quòd aliquid deficiat in uoluntate, ut eſt ſaltem pſentia temporis, & eſt impoſſibile quod hoc negetur ab homine per ſuam intrinſecam rationem, ſed ſi negetur erit per rationem extrinſecam, hæc Commen. Si detur quòd uoluntas antiqua agat aliquid de nouo propter præſentiam temporis: tunc Commen habet propoſitum, ſcilicet, quod præſentia temporis eſt cauſa nouæ actionis. Et reuertitur quæſtio de illo tempore: quoniam tempus nouum quod ſit poſtquam non fuit, indiget tempore in quo ſiet per quod appropriaretur ſua factio, & determinaretur ſi nõ eſſet ſemper, & hoc eſt manifeſtum per ſe. Et ſi quæratur quo modo poteſt inueniri noua actio ab antiqua uoluntate, ſecundum hanc opinionem. reſpondet Commẽ. quod hoc contingit mediante motu antiquo a uoluntate antiqua. Illud enim motum appropinquabitur alicui & diſtabit ab aliquo: & ſic erit cauſa motus & quietis.

Quæſtio an primus ſit ætern⁹, & arguitur quarta uia. Circa uero cõcluſionẽ principalem huius capituli quæro utrum talis concluſio ſit uera, & hoc eſt quærere utrum primus motus ſit æternus. Et arguo quadruplici uia, quod non. Et primo ratione ſumpta ex parte terminorum motus. Secundo per rationes ſumptas ex parte infinitatis. Tertio per rationes ſumptas ex parte temporis. Quarto per rationes ſumptas ex parte perpetuitatis ſpecierum generabilium & corruptibilium.

Primũ argumẽtum pro prima uia. Primo arguo ſic. Nihil quod eſt finitum ex utraque parte eſt æternum: ſed primus motus eſt finitus ex utraque parte. ergo &c. maior patet de ſe, minor uero etiam patet quinto huius, ubi p.d. quod omnis motus eſt ab aliquo in aliud, & per conſequens motus primus eſt ab aliquo in aliud, id eſt a termino in terminum, & per conſequens motus primus eſt finitus ex utraque parte.

Tex cõ. 4. Vnde iſta ratio probat quod motus primus eſt finitus ex utraque parte, ideo &c.

Secũdum argumẽtũ pricipale. Secundo probatur quòd motus primus ſit finitus ex parte poſt, & hoc probatur dupliciter, primo per diffinitionem motus: quia motus eſt actus entis in potentia inquãtum in potentia, ut patet tertio huius, & hæc

Tex. com. 6. & 16. diffinitio motus eſt cõmunis motui nouo & æterno, ut patet ibidem per Commen. commento ſexto, ergo motus primus eſt actus entis in potentia inquantum in potentia, & per conſequens motus primus habet terminum ad quem eſt in potentia, & per conſequens eſt finitus ex parte poſt.

Secũdum argumẽtũ. Secundo probatur idem per rationem ſic. Motus primus aut eſt propter finẽ: aut nõ: ſi non, igitur eſt caſualis & non per ſe intentus ab aliquo agente, quod eſt inconueniens, ſi uero ſit propter finem: quæro: aut ille finis propter quem eſt motus primus poſſit haberi, uel non: ſi non poteſt haberi: tunc eſt fruſtra & ocioſus: quoniam iſte motus eſt uanus qui ſit propter finem qui finis non poteſt haberi, ſi uero iſte finis poteſt haberi, & habito fine propter quem eſt motus ceſſat motus: ſequitur quod motus primus aliquando ceſſabit, uel ſaltem

A ſequitur quòd poteſt ceſſare.

Primum argumẽtũ pro ſecunda uia. Secũdo principaliter arguitur ex parte infinitatis probando quòd motus primus non eſt infinitus ex parte ante, & hoc ſic. Totus motus præteritus ſecundum ſe totum eſt actualiter pertranſitus: ſed nullum infinitum ſecundum ſe totum eſt actualiter pertranſitum, ergo totus motus præteritus eſt finitus ex parte ante. Vel poteſt argui ſic. Totũ tp̃s præteritũ nõ eſt infinitũ ex parte ante. ergo primus motus non eſt infinitus ex parte ante. conſequentia patet per hoc, quia motus primus non fuit ante totum tempus, & antecedẽs probatur ſic: totum tempus præteritum eſt actualiter pertranſitum, ergo totum tp̃s præteritum non eſt actualiter infinitum.

Reſpõſio. Sed huic rationi forte diceretur quod totum tempus præteritum & ſi ſit infinitum ex parte ante: eſt tamen finitum ex parte poſt, & ſic totum tempus præteritum eſt pertrãſitum ex ea parte qua eſt finitum: non ex ea parte qua eſt infinitum.

Replica. Sed contra, ſi totum tempus præteritum ſit actualiter pertranſitum, ſequitur quod totum tempus futurum poſſit eſſe actualiter pertranſitum: conſequens eſt falſum. igitur & antecedens. falſitas conſequentis patet per hoc, quia totum tempus futurum eſt infinitum ex parte poſt. ſi igitur totum tempus futurum poſſit eſſe actualiter pertranſi-

B tum, ſequitur quod infinitum ex ea parte qua eſt infinitum poſſit eſſe actualiter pertranſitum, hoc eſt impoſſibile. ergo & illud ex quo ſequitur, & ſic patet falſitas conſequentis,

Probatio. cõſequẽtia autem probatur ſic: ſi aliqua magnitudo ſit pertranſita ab aliqua uirtute: magnitudo tanta & conſimilis poteſt eſſe pertranſita a conſimili uirtute, ſed non eſt maior diſtantia ab æterno uſque in hunc diem: quam ab iſto die uſque in æternum. ſi igitur ab aliqua uirtute ſit pertranſita, tota duratio ab æterno uſque nunc, ſequitur quòd tota duratio futura poſſit eſſe actualiter pertranſita a conſimili uirtute, & ſic ſequitur ut uidetur ſi totum tempus præteritum ſit actualiter pertranſitum, quod totum tempus futurum poſſit eſſe actualiter pertranſitum.

Primum argumentum p̃ tertia uia. Tertio principaliter arguitur ex parte temporis probando quòd primus motus incepit eſſe, & hoc probatur dupliciter: primo ex parte totius tẽporis præteriti: ſecundo ex parte dierum præteritorum qui ſunt partes temporis præteriti. Primo igitur arguitur ſic. totum tempus incepit, ergo primus motus incepit, & per conſequens non eſt æternus ex parte ante. Et quòd totum tempus præteritum incepit probatur ſic. Quodlibet inſtans præteritum aliquan-

C do fuit futurum, ergo totum tempus præteritum fuit aliquando futurum, & per conſequens totum tempus præteritum aliquando incepit, antecedens probatur per hoc, quia quælibet ſingularis huius uniuerſalis eſt uera. nam demonſtrato quocunque inſtanti præterito iſta eſt uera, uidelicet, hoc inſtans præteritum aliquando fuit futurum cum nullum inſtans præteritum fuit primum inſtans totius temporis: & hæc conſequentia ualet, quodlibet inſtans præteritum aliquando fuit futurum, ergo totum tempus præteritum aliquando fuit futurum. probatur ſic, ſi quodlibet inſtans præteritum aliquando fuit futurum, nullum inſtans præteritum tunc fuit & certum eſt, q̃d præſens inſtans tũc nõ fuit, nec ẽt futurũ tũc fuit. ergo nullũ inſtans tũc fuit, & ſic aliqñ nullũ inſtans fuit, & p conſequens aliqñ nullum tempus fuit, cum tempus non ſtet niſi per inſtans.

Formatur aliter argumentũ. Hoc poteſt argui ſub hac forma, ſi quolibet inſtãs præteritũ aliquando fuit futurum: tunc illa fuit falſa: aliquod inſtans eſt. ergo ſua contradictoria: tunc fuit uera, ſcilicet, nullũ inſtans eſt, & ſequitur, nullum inſtans eſt. ergo nullum tempus eſt, hæc igitur aliquando fuit uera, nullum tẽpus eſt, & per conſequens tempus non eſt æternum, & per conſequens primus motus non eſt æternus. probatio primæ

D conſequẽtiæ, ſ. q̃ ſi quodlibet inſtans præteritum aliquando fuit futurum quod illa tunc fuit falſa, aliquod inſtans eſt, quia ſi quodlibet inſtans præteritum aliquando fuit futurum, tũc quælibet ſingularis huius fuit falſa, ſ. aliquod inſtans eſt, quod probatur, quia oppoſitum conſequentis non ſtat cum antecedente, quia detur una ſingularis, quæ tunc fuit uera, vt illa, hoc inſtãs eſt, ſed q̃ illa ſit falſa quocunq; demonſtrato probatur, quia aut demonſtratur inſtans præteritum, aut inſtans præſens, aut inſtans futurum. ſi demonſtratur inſtans præteritum, tunc manifeſtum eſt quod eſt falſa: quoniam ſi quodlibet inſtans præteritum fuit aliquando futurum, tunc quodcunque inſtans præteritum demonſtretur, hæc eſt uera, videlicet, hoc inſtãs tũc fuit futurũ, & p cõſequens tunc hæc fuit falſa, inſtans eſt. Et ſimiliter ſi demonſtraretur inſtans præſens manifeſtum eſt q̃ hæc eſt falſa, quia, ſi quodlibet inſtans præteritum aliquando fuit futurum, tunc non fuit hæc uera, hoc inſtans eſt, quia demonſtrato inſtãti pſenti, hæc nunq̃ fuit uera, hoc inſtans eſt, nec eſt uera ſi demonſtretur inſtans futurum: quia quocunque inſtanti futuro demonſtrato hæc nunquam

quam fuit uera, hoc inſtans eſt. Si aũt dicat ꝙ hæc eſt falſa

Obligatio

quodlibet inſtans præteritum aliqñ fuit futurum, contra, q̃-

Replica.

libet ſingularis iſtius uniuerſalis eſt vera: qm nullum inſtans præteritum fuit primum inſtans totius temporis, ex quo totum tempus eſt æternum p poſitum. ergo ante quodlibet inſtans præteritũ fuit tpſ. ergo quocunque inſtanti pterito demonſtrato hæc eſt uera, hoc inſtans aliqñ fuit futurũ, qa in tpe pcedẽti hæc fuit uera, uidelicet hoc inſtans eſt futurum.

Quarta ria.

Quarto arguitur ratione ſumpta ex perpetuitate ſpecierum generabilium, & corruptibiliũ, & hoc ſic, generatio hoĩs eſt ppetua ſic ꝙ ſemp hæc fuit uera, hõ eſt, p ſucceſſionẽ generabilium indiuiduorum hoĩs, ſed mõ ſeqt, motus primus eſt ppetuus. ergo aliqñ nullus homo fuit, cõſequens eſt falſum. ergo, & antecedens, conſequentia pbat̃ ſic, ſi motus primus eſt ppetuus, tunc illa eſt uera, quemlibet hoĩem pceſſit motus primus, qa quælibet eius ſingularis eſt uera, ſ. iſtũ hoĩem, & illum, vel iſtum hoĩem pceſſit motus primus, & ſic de alijs. ergo motus primus fuit ante oẽm hominem, ex quo ſequit̃ ꝙ motus primus fuit qñ nullus homo fuit, & tunc ſequitur: motus primus fuit quando nullus homo fuit. ergo aliquando hæc fuit uera, nullus homo fuit. ergo a primo ad ultimũ

B

ſequitur. motus primus eſt ppetuus. ergo aliqñ fuit iſta uera nullus homo eſt, igitur, &c. Et ſi dicatur ꝙ illa eſt falſa, ſcilicet, quemlibet primum hominem præceſſit primus motus,

Reſpõſio.

nec eſt quælibet ſingularis uera. Contra, ſequitur, quilibet

Replica.

homo fuit generatus ab homine. ergo quælibet hominem pceſſit homo, & per conſequens quemlibet hominem præ-

Reſpõſio.

ceſſit primus motus. Et ſi dicitur quod hæc conſequen-

Alia replica.

tia non ualet, quemlibet hominem præceſſit motus primus. ergo motus primus fuit contra omnem hominem. Contra, ſequitur quemlibet hominem præceſſit motus primus, & p conſequens motus primus fuit ante omnem multitudinẽ hominum. ergo.

Primũ argumentũ in contrarium.

In oppoſitum arguit̃, & primo ſic. Deus eſt æternus, ita ꝙ nunquam incepit, nec unquam deſinet. ergo cælũ fuit ab æterno, antecedens eſt uerũ, ergo, & conſequens, conſequentia probatur ſic. Quandocunque aliqua ſic ſe habent, quod unum eſt prius alio ſolum ſm naturam, ſi unum iſtorũ eſt æternum ſm durationem, etiam reliquum eſt æternum ſm durationem: hæc conſequentia patet, quia detur oppoſitũ conſequentis, ſ. quod unum ſit æternum ſecundum durationem, & reliquum non: tunc ex iſto ſequitur quod unum eſt

C

prius alio, & non ſolum ſecundum naturam: ſed etiam ſecundum durationem, quod eſt oppoſitum antecedẽtis: ſed Deus & cęlum: ſiue Deus & tempus ſic ſe habent quod unum iſtorum eſt prius alio: ſolum prioritate ſecundum naturam, cum igitur Deus ſit æternus ſecũdum durationem, ſequitur quod cœlum ſiue tempus ſit æternum ſecundum durationem. Et ſi

Obuiatio.

dicitur ꝙ Deus non ſolum eſt prior cœlo uel tempore ſecundum naturã, ſed etiam ſm durationem. Cõtra, nulla duratio eſt ſine tpe: ergo ſi Deus ſit prior cęlo uel tempore duratione: ſequitur ꝙ eſt prior cælo prioritate tpis, & ſic tempus fuit antequam cęlum fuit, & ante ipſum tempus, quod eſt impoſſibile. Forte dicitur huic ꝙ quædã eſt duratio ſucceſſiua, & q̃dam eſt duratio non ſucceſſiua: ſed tota ſimul, & ſic Deus eſt prior tempore duratione nõ ſucceſſiua. Contra. illa duratio nõ ſucceſſiua aut eſt natura Dei, aut eſt res alia. ſi ſit res alia, & illa duratio fuit ab æterno: ſequitur ꝙ aliud a Deo fuit ab æternu, quod eſt inconueniens. ſi uero illa duratio ſit idem, qđ natura Dei: tunc Deum eſſe priorem ſecundum talẽ durationẽ eſt Deum eſſe prius ſecundũ naturam, & ſic Deus non

Reſpõſio.

eſt prior cælo uel tpe: niſi ſecundum naturam. Aliter dicitur

D

ꝙ Deus eſt prior cęlo duratione ſecundum magnitudinẽ, & non ſecundum durationẽ ſucceſſiuã realem. Contra. ſecundũ hoc ſequitur ꝙ Deus non eſt prior cælo alia prioritate reali, quam prioritate ſecundum naturam: & ſic Deus nõ eſt magis æternus quam cęlum, niſi ſecundum imaginationem. Itẽ poteſt argui ſic: Deus non fuit prius quam cęlum. ergo ſi Deus ſit æternus, ſequitur ꝙ cælum ſit æternum. antecedens pbatur, quia detur oppoſitum, ſcilicet, ꝙ Deus fuit prius, quã cælum. ergo ante cælum fuit prius: ſed nunquam prius fuit ſine tempore, ergo ſi prius fuit ante cælum: ſequitur ꝙ tempus fuit ante cęlum, quod eſt falſum. Item arguitur per rationes phyl. poſitas in exponẽdo textum, & etiam arguitur per

Rationes Commẽtatoris.

rationes Cõmen. quarum prima eſt illa. A uoluntate antiqua non procedit nouus effectus ſine motu. ergo ſi primus motus

Prima rõ.

fieret a uolũtate antiqua, ante primum motum eſſet motus, quod eſt impoſſibile. Antecedens declaratur multipliciter. Primo ſic: poſito ꝙ ſit aliquis motus primus: arguitur tũc ſic. Omne agens ſiue ſit agens per uoluntatem, ſiue aliter: ſi nũc agit & prius non agebat, tunc aliqua proportio eſt inter ipſum, & effectum quæ prius nõ erat, ſed huiuſmodi proportio

A

non poteſt fieri, niſi per motum. ergo ſi primus motus ſit nouus ante primum motum fuit motus per quem fiebat illa noua proportio, ſed hoc eſt ĩpoſſibile, ſcilicet, ꝙ ante primũ motum fuit motus: ergo primus motus eſt æternus.

Secunda ratio.

Secũda ratio eſt illa, ſi primus motus ſit nouus: oportet ꝙ ſit ab agente per uolũtatem & intellectum: ſed omne agens per uoluntatem & intellectum ſi modo agit aliquid quod prius non agebat: oportet eum apprehendere diuerſa tempora. ſ. unũ tempus in quo agit: & aliud tempus in quo non egit, ſed diuerſitas temporum non eſt ſine motu, ergo a uoluntate antiqua non procedit aliquid de nouo ſine motu.

Tertia ratio.

Tertio probatur idem ſic. Sicut ſe habet uoluntas noua ad actionem antiquam: ita ſe habet uoluntas antiqua ad actionem nouam, ſed uoluntas noua nõ eſt immediata cauſa actionis antiquæ. ergo uoluntas antiqua non eſt imediata cauſa actionis nouæ. ergo nihil nouum poteſt procedere a uoluntate æterna. ſed ſi aliquid procedit ab ea de nouo: oportet ꝙ hoc ſit mediante motu, ergo &c.

Quarta ratio.

Quarto probatur idẽ ſic. A uolũtate antiqua non producitur aliquid nouum, niſi mediante actione noua: hic probatur: quia ſi uoluntas antiqua nihil requireret ad

B

hoc, ꝙ eſſet ſuum uolitum: ſtatim poſita ſua uoluntate eſſet ſuum uolitum: quia poſita cauſa totali ſufficienti ſtatim poneretur effectus: non igitur poteſt a uoluntate antiqua procedere nouus effectus: niſi mediante aliquo nouo: qđ non ſit niſi per tranſmutationẽ nouã.

Quinta ratio.

Quinto probatur ſic. Si uoluntas antiqua producit aliqđ de nouo, quod prius nõ producebat. ergo ſibi prius deficiebat aliquid quod nunc: qñ producit nõ deficit; & illud non acquiritur, niſi p motum. ergo uoluntas antiqua non põt aliqđ nouum producere ſine nouo motu, quia ſibi deficiebat tpſ in quo uoluit producere, & illud tpſ nouum quod deficiebat non fiebat, niſi mediante motu. ergo uoluntas antiqua non producit aliquid de nouo, niſi mediante motu, & hoc eſt propoſitum.

Quid dicant aliq ad qõnẽ.

Aliæ uero rationes modis cõtrarijs formantur, & ponuntur in expoſitione textus: quæ quaſi oẽs eandem uim hñt. Ad iſtam qõnem de æternitate motus dñt quidam ꝙ non fuit de intentione phyl. qđ motus ſit æternus: ſed ſolũ ponit motum eſſe æternum, tanq̃ concluſionẽ probabilem: non tanq̃ neceſſariã. hoc tñ eſt falſum: qa

Repræhenſio.

phyl. in probando primũ motorẽ eſſe: & eſſe æternum utitur æternitate motus tanq̃ principio, qđ non eſſet: niſi eſſet de intentione ſua. Itẽ principalis pars metaphy. eſt de ſubſtantijs

C

æternis a materia abſtractis, quæ non pñt probari eſſe: niſi p ęternitatẽ motus, & ideo dicere, qđ primus motus non eſt ęternus eſt deſtruere metaphy.

Ad primũ argumentum pro prima uia.

Suſtinendo igitur qđ motus primus eſt æternus rñdendũ ad rationes in contrariũ. unde ad primam cum dr, qđ motus primus eſt a termino in terminum. Dicendum qđ motum eſſe a termino in terminum põs eſſe dupliciter. uno modo qđ ſm ſe totum aliqñ incipiebat eſſe, & aliqñ deſinet eſſe, & ſic loquendo non eſt uerũ, qđ oĩs motus ſit a termino in terminum: ſed ſolum eſt uerũ de motu finito & terminato. Alio modo põt intelligi, qđ motus ſit a termino in terminum ſm ſe totum: uel ſm aliquã partem eius, & iſto modo omnis motus eſt a termino in terminũ, qa

Ad ſecundum argumentũ ſecundo loco.

cuiuſlibet motus aliqua pars eſt a termino in terminum. Ad aliud qñ quæritur utrum motus primus ſit pp finem, uel nõ. Dicendũ eſt qđ ſic: ſed non eſt primaria intẽtione pp aliquẽ finem acquirendũ. Unde Comm. 12. metaph. dicit qđ aliquis motus eſt pp finem acquirendũ: & aliquis motus eſt pp aliquem finem iã habitum conſeruandum, v. g. homo aliquando ambulat pp ſanitatem acquirendam, & aliqñ ambulat pp ſanitatem habitam conſeruandã, & iſto ſecundo modo, intel-

D

ligentiæ mouentes cælum mouẽt pp perfectiones, quas hñt conſeruandas, & non ut acquirant perfectiones nouas: qm p hoc qđ intelligentiæ mouent cælum ſunt cauſę illorum inferiorum, & in hoc conſiſtit earum perfectio: quia in hoc aſſimilantur primo principio, quod eſt cauſa omnium aliorũ. Iſta autem propoſitio accepta in ratione. ſ. habito fine ceſſat motus, eſt intelligenda de motu qui eſt pp perfectionem acquirendam, & non de motu qui eſt pp perfectionem conſeruandam.

Ad primũ argũ pro ſcda uia.

Ad rationes aũt de infinito, qñ primo dr, qđ nullũ infinitum ex utraque parte poteſt eſſe actu pertranſitum, dr

Ad repli.

quod iſtud infinitum, quod ex una parte eſt infinitum, & ex alia finitum cuiuſmodi eſt totus motus præteritus, uel totũ tempus præteritum poteſt eſſe actu pertranſitum ex ea parte qua eſt finitum: & non ex ea parte qua eſt infinitum & ſic eſt de toto tpe præterito, & de motu cæli præterito. Et cũ arguitur in contrarium ſic. Si totum tpſ præteritum ſit actu pertranſitum: totum tempus futurum poteſt eſſe actu pertranſitum. Dicendum quod illud non ſequitur: quia ſi infinitum poteſt eſſe pertranſitum ex ea parte qua eſt finitum, ex hoc non ſequitur quod infinitum poſſit eſſe pertranſitum

A

ex ea parte qua eſt infinitum, & quia tempus præteritum nõ eſt infinitum ex parte poſt, & tp̃s futurum eſt infinitum ex parte poſt: ideo tp̃s præteritum eſt pertrãſitum, & tempus futurum non poteſt eſſe pertranſitum: quia eſt infinitũ ex parte poſt, & pertranſitio fit procedendo ex priori uerſus poſterius, & tempus futurum uerſus poſterius eſt actu infinitum.

Ad probationem.

Et ad probationem cum dr̃, qđ ſi aliqua magnitudo ſit pertranſita ab aliqua uirtute magnitudo tanta, uel conſimilis poteſt eſſe pertranſita ab eadem uel conſimili uirtute. Dicendũ ꝙ uerũ eſt incipiendo motum ſuper utranque magnitudinẽ ab illa parte a qua utraque magnitudo eſt finita: tunc ẽt motus, quo totum tempus præteritum eſt pertranſitum non incepit in illa parte temporis in qua eſt finitum: quoniã totũ tempus præteritum nunquam incepit. Vel dicatur qđ propoſitio accepta eſt uera ſi pertranſitiones ubique procedant eodem ordine & non quando una pertranſitio procedit uerſus aliquam partem ex qua una magnitudo eſt finita, & pertranſitio alia procedat uerſus illam partem ex qua alia magnitudo eſt infinita, tunc.n. non eſt propoſitio uniuerſaliter uera. tunc ſi totum tempus futurum debeat pertranſiri: oportet ꝙ procedatur in illa pertranſitione uerſus illam partem ex qua tempus futurum eſt infinitum, & ideo non oportet, qđ ſi totum tempus præteritum ſit pertranſitum ꝙ totum tempus futurum poſſit eſſe pertranſitum actu: quia tempus futurũ non poteſt pertranſiri: niſi procedendo uerſus infinitum. Si uero dicatur aliter, uidelicet, ꝙ illa propoſitio, ſi aliqua magnitudo ſit pertranſita &c. eſt intelligenda de magnitudinibus permanentibus, & non de magnitudinibus ſucceſſiuis. Contra. idem argumentum poteſt fieri de magnitudine permanente, qđ & de magnitudine ſucceſſiua: quia imaginentur duæ lineæ quarum utraque ſit infinita ex una parte, & finita ex alia: quę ſint a, b, & imaginemur ꝙ a, linea ſit pertranſita in toto tempore præterito, quod eſt poſſibile: ex quo tempus pręteritum eſt infinitum, tunc ſic a, linea eſt pertranſita in toto tẽpore pręterito. ergo b, linea poteſt eſſe pertranſita in toto tẽpore futuro, ergo &c. Dicendum quod non ſequitur, quia ex illa parte ad quam ſit tranſitio ſuper b, lineam eſt b, linea infinita, ſed ex illa parte ad quam fiebat motus ſeu tranſitio ſuper a, lineam fuit a, linea finita. Vnde ſi fiant tranſmutationes, uel motus ſuper ęquales magnitudines uerſus partes magnitudinum eiuſdem rationis quantum ad finitatem & infinitatem, tunc ſequitur. ſi a, linea ſit pertranſita ad aliqua uirtute b, linea poteſt eſſe pertranſita a conſimili uirtute, ſed aliter non oportet.

C

Ad primũ argumentum pro tertia uia.

Ad tertiam uero, ꝙ arguitur ex parte temporis ſic. tempus incepit. ergo motus. negatur antecedens: & qñ arguitur ſic, quodlibet inſtans præteritum aliquando fuit futurum concedo. Et cum infertur, ergo aliquando nullum inſtans præteritum fuit: dico quod non ſequitur: quia in conſequente linea aliquando ſtat pro aliqua menſura determinata. Concedo tamen iſtam conſequentiã, ſcilicet, quodlibet inſtans præteritum aliquando fuit futurum: ergo nullum illorum inſtantium tunc fuit pręſens. multum enim refert dicere: tunc nullum iſtorum inſtantium fuit præſens, & dicere nullum illorum inſtantium tunc præſens fuit, quia quando ly tunc præcedit ſignum uniuerſale: ſupponit determinate: quia non confunditur ab aliquo præcedente: ſed quando ſequitur ſignum uniuerſale: tunc ſupponit confuſe tantum: nec uerificatur pro aliquo uno ſingulari.

Ad aliam formã argumentũ.

Ad aliam formam quando arguitur ſic. quolibet inſtans præteritum aliquando fuit futurum, ergo tunc fuit falſa: aliquod inſtans eſt, dico ꝙ non ſequitur. Et quando probatur per hoc ꝙ nulla ſingularis huiuſmodi tunc fuit vera, cõcedo iſtam negatiuam: nulla ſingularis huius tunc fuit uera: quia non fuit aliquod unum tẽpus in quo quodlibet inſtãs præteritum fuit futurum. Vnde hæc indefinita: aliquod inſtans eſt, ſemper fuit uera: ſed non ſemper fuit uera pro aliquo uno ſingulari: ſed continue pro alio & alio ſingulari.

D

Ad argumentũ ꝓ quarta uia.

Ad aliud quod quarto arguitur ꝙ eſt de perpetuitate ſpẽrum generabilium & corruptibilium: dico ꝙ non ſequitur, quemlibet hominem pręceſſit primus motus, ergo aliquando nullus homo fuit, nec ſequitur, omnem hominem præceſſit primus motus, ergo motus primus fuit ante omnem hominem, ſed bene ſequitur ꝙ ante omnem hominem ſeu ante omnem diem fuit primus motus: quia in iſta. Motus fuit ante omnem hominem, tempus ſignatum per fuit ſtat pro aliquo tempore, uel inſtanti determinato, & in nulla determinata menſura fuit motus prius ante hominem, ſed in illa. Ante omnem hominem, ſeu ante omnem diẽ fuit primus motus, menſura aſſignata per ly fuit non ſtat pro aliqua menſura determinata: ſed ſtat confuſe tantum, quia reſpectu unius ſingularis ſtat pro uno, & reſpectu alterius ſtat

A

pro alio. Et quando arguitur ſic. Si omnem hominem præceſſit ſol, ergo totã multitudinem hominum præceſſit ſol: dicẽdum ꝙ ſi illa dictio tota teneatur cathegoreumaticæ: ſic nõ ſequitur. oẽm hominem præceſſit ſol. ergo totã multitudinẽ &c. quia menſura conſignificata per hoc uerbũ præceſſit ſtat determinate in conſequente, & denotatur ꝙ in aliqua certa mẽſura fuit ſol ante totam multitudinem hominum, ſi uero ly tota teneatur ſincathegoreumaticę & fiat diſtributio ſolũ pro omnibus qui ſunt partes totius multitudinis hominum, ſic concedo conſequentiam, & in hoc ſenſu eſt conſequẽs uerum, ſicut & antecedens, quia denotatur quod quemlibet hominem præceſſit ſol. Et in hoc ſenſu non ſequitur ulterius, totam multitudinem hominũ præceſſit ſol, ergo ſol fuit aliquando ante totam multitudinem hominũ: ſed hæc eſt fallacia figuræ dictionis: quia cõmutatur ſuppoſitio confuſa tantum in ſuppoſitionem determinatam: quia in antecedente menſura conſignata per uerbum ſupponit confuſæ tantum, & in conſequente ſupponit determinate.

Quor motus prius nõ fuerit ab ęterno & primo.

Adhuc arguitur ꝓbando ꝙ motus primus non fuit ab æterno: quia ſi ſic poſſibile fuiſſet continuum fuiſſe actu diuiſum ſm̃ quodlibet ſignũ, & ſic poſſibile fuiſſet ꝙ continuum fuiſſet diuiſum in

B

indiuiſibilia, quod eſt impoſſibile, conſequentia probatur ꝑ hoc, quia ſi primus motus fuiſſet ab æterno: infiniti dies præceſſerunt hunc diem, & in quolibet die fuit poſſibile ꝙ fuiſſet facta una diuiſio in continuo, ergo poſſibile fuiſſet ꝙ continuum fuiſſet diuiſum ſm̃ infinita ſigna, & non ſolum hoc ſequitur: ſed etiam ſequitur ꝙ continuum fuiſſet diuiſum ꝑ quodlibet ſignum, quia tot dies præceſſerũt: quot ſunt ſigna in continuo.

Secundo.

Itẽ ſequitur ꝙ poſſibile fuiſſet infinita corpora eſſe in actu ſeparato: quia in quolibet die potuit Deus produxiſſe unũ corpus in actu, & illud conſeruare in eſſe, & cũ infiniti dies præceſſerunt ſecundum iſtã opinionem, ſequitur ꝙ fuiſſet poſſibile infinita corpora eſſe in actu ſeparato quod eſt impoſſibile, non igitur præceſſerunt infiniti dies, & per conſequens: nec motus, nec tempus fuit ab æterno.

Ad primũ

Ad primũ horum dicendum ꝙ ex quo tempus fuit ab æterno: non ſequitur ꝙ aliquod continuum potuit fuiſſe actu diuiſum ſecundum quodlibet ſignum, uel infinita ſigna. Et cum dicitur, ꝙ in quolibet die facta eſſet una diuiſio in continuo, dicendum ꝙ hoc non eſt uerum: qm̃ ſi aliquod continuum debuit fuiſſe diuiſum, oportuit illud aliquando fuiſſe continuum: ita

C

ꝙ non prius diuiſum: quia diuiſio cõtinui eſt eius corruptio, & iſta repugnant, uidelicet, ꝙ aliquid aliquando fuit continuum, & tamen in quolibet die præterito in eo fuit facta una diuiſio: qm̃ ſi aliquando fuit factum unum cõtinuũ prius non fuit diuiſum: nec in eo fuit facta aliqua diuiſio, & ideo dico ꝙ impoſſibile eſt quod aliquod continuum fuiſſet quolibet die diuiſum ſecundum aliquod ſignum in eo: quia ſi quolibet die fuit facta diuiſio in eo: illud nunquam habuit eſſe: ſed quod nunquam habuit eſſe: nunquam potuit eſſe diuiſum, ergo &c. Similiter nullum cõtinuum diuiſibile potuit fuiſſe ab æterno: quoniam omne tale eſt per ſe corruptibile: & nullum per ſe corruptibile potuit fuiſſe ab æterno, ergo &c. Si vero dicatur ꝙ illa eſt uera: ſecundũ quodlibet ſignum potuit aliquod cõtinuum fuiſſe actu diuiſum: quia quælibet ſingularis eſt uera, & poſito poſſibili non accidit impoſſibile, ergo iſtud eſt poſſibile. ſ. ſecũdum quodlibet ſignum aliquod continuum fuit diuiſum. Dicendum ꝙ illa uniuerſalis eſt uera. ſ. ſecundum quodlibet ſignum cõtinuum, &c. & tamen ſua de ineſſe eſt impoſſibilis: nec per iſtam uniuerſalem de poſſibili denotatur tantum una poſſibilitas: ſed infinitę: quia

D

alia poſſibilitas eſt ad diuiſionem ſecundum unum ſignũ: & alia ſecundũ aliud ſignũ. Et cum dicitur ꝙ poſito poſſibili in eſſe nõ accidit impoſſibile: dico ꝙ poſito uno poſſibili ineſſe propter ſolam poſitionẽ illius ineſſe non accidit impoſſibile: ſed poſitis pluribus poſſibilibus incompoſſibilibꝰ in eſſe bene accidit impoſſibile. Vnde quælibet iſtarum per ſe eſt poſſibilis, uidelicet, ſecundũ hoc ſignum cõtinuũ fuit actu diuiſum: & ſic de alijs: tamen omnes illę ſingulares ſimul ſumptę ſunt incompoſſibiles, & ideo propter poſitionem omnium iſtarum ſingularium in eſſe accidit impoſſibile.

Ad ſcđm.

Ad aliud dico ꝙ nõ ſequitur ꝙ poſſibile fuiſſet infinita corpora eſſe, aut fuiſſe in actu ſeparato. Et cũ dicitur ꝙ qualibet die potuit Deus produxiſſe unũ corpus in actu. Cõcedo iſtam uniuerſalẽ: ſed hæc eſt impoſſibilis, uidelicet quolibet die produxit Deus unum corpus in actu, & iſtud cõſeruauit in eſſe, & quãuis quęlibet ſingularis huius ſit poſſibilis: tñ omnes ſingulares huiꝰ ſimul ſumptę ſunt incompoſſibiles. Vnde quælibet iſtarum eſt poſſibilis, ſcilicet illa die ꝑduxit Deus unum corpus & iſtud cõſeruauit in eſſe: & illa die ꝑduxit Deus aliquod corpus:

pus:& iſtud conſeruauit in eſſe, & ſic de ſingulis, & tamẽ omnes illæ ſingulares, ſimul ſumptę ſunt incõpoſſibiles. Adhuc arguitur probando ꝙ impoſſibile eſt motum uel tempus eſſe ęternum: quia ſi ſic: tunc ſequeretur ꝙ pars eſſet maior ſuo toto: quod eſt impoſſibile. igitur & illud ex quo ſequitur, cõſequentia probatur ſic. Sit a, totum tempus præteritum terminatum ad primum inſtans heſterne diei, & b, totum tẽpus futurũ inchoatũ a primo inſtanti heſterne diei, & c, ſit totum tp̃s præteritũ terminatũ ad primũ inſtans huius diei, & d, totũ tp̃s futurũ inchoatum a primo inſtanti huius diei: tunc arguitur ſic a, & b, ſunt æqualia: quia utrũque eſt infinitũ ex una parte: & finitũ ex alia parte: quia utrũque terminatur & finitur ad idẽ inſtans: & ſimiliter c, & d, ſunt æqualia ꝓp eandem rõnem: ſed c, eſt maius quã a, quia, c, eſt totũ reſpectu ipſius a, quia c, continet a, & plus. ſ. diẽ heſternã, & ſi eſt c, maius, quã a, ſequitur qđ c, eſt maius, quam b, quia quicquid eſt maius uno æqualiũ eſt maius reliquo: cũ igitur c, & d, ſint æqualia, ſequitur qđ d, eſt maius quã b, quia quocunque unũ æqualiũ eſt maius eodẽ reliquũ æqualium eſt maius: ſed d, eſt pars ipſius b, quia b, eſt totũ tp̃s futurũ a primo inſtanti heſterne diei, uſque in æternũ: & d, eſt ſolũ tp̃s futurũ inchoatũ a primo inſtanti huius diei: igitur b, continet d, ſicut totũ continet ſuã partẽ, & d, eſt maius quã b, ut probatum eſt: qa eſt maius quã a. ergo ſi totum tp̃s ſit æternũ: ſequitur quod pars non eſt maior ſuo toto: ſed cõſequens eſt impoſſibile. ergo.

Quot motus, uel tẽpus nõ potuit eſſe ab ęterno

B

Ad rationem prædictam.

Huic rationi dr̃ qđ ponendo tp̃s eſſe infinitum, cum inter infinita non ſit æqualitas: ſequitur qđ ubi tã totum, quã pars eſt infinitum: qđ totũ: nec eſt maius: nec minus: nec æquale ſua parte: uñ in infinitis, nec eſt maius, nec minus, nec æquale.

Prima replica.

Contra. propria paſſio quantitatis eſt eſſe æquale, uel inæquale, ut patet ex libro ꝓdicamẽtorũ, ſed propria paſſio ineſt cuilibet contento ſub ſubiecto illius paſſionis: & tp̃s infinitũ cõtinetũ ſub q̃titate ergo tp̃s infinitũ eſt æquale, uel inæquale, & ſic æqualitas uel inæqualitas cõpetunt tp̃i infinito. ergo &c.

Secunda replica.

Itẽ tp̃s infinitum eſt maius, q̃ tp̃s finitum. ergo infinito cõpetit maioritas: & ꝑ conſequens inæqualitas.

Ad repli.

Dicendum qđ loquendo de duobus: quorum utrumq; eſt infinitum ex una parte: & finitum ex alia parte: ſic eſt dicendũ qđ neutrũ eorũ eſt maius uel minus reliquo: tñ concedendũ eſt qđ infinitũ eſt maius quolibet finito ex utraque parte. Et ſi q̃ratur utrũ unũ infinitũ ſit æquale alteri infinito: dicendũ eſt qđ æquale accipitur dupliciter. ſ. poſitiue & priuatiuẽ:

Aequale accipitur dupliciter.

C

æquale poſitiuũ eſt quoddã mediũ poſitiuũ inter maius & minus illo qui eſt æquale: ſi .n. a, ſit æquale ipſi b, accipiendo ęquale poſitiue: tũc a, eſt quãtum mediũ inter maius & minus ipſo b, & ſic loquendo de æquali non eſt concedendũ, qđ unũ infinitum ſit æquale alteri infinito: quia infinito nihil eſt maius realiter: nec etiã ſecundũ imaginationẽ. Æquale aũt priuatiuẽ ſumptum eſt illud qđ ſuppoſitũ eſt alteri: nec excedit iſtud: nec ſuperexceditur ab illo, & iſto modo unũ infinitũ eſt ęquale alteri infinito: qm̃ ſi duo infinita: quorum utrumque eſt infinitũ ex una parte, & finitũ ex alia parte ſupponantur ſibiinuicẽ: ita qđ ex ea parte qua utrũque eſt finitum ſupponãtur: ita ꝙ eorũ ultima ſint omnino ſimul: manifeſtũ eſt ꝙ neutrum illorum ſic ſuppoſitorum adinuicẽ excedit reliquum: & ſic cõcedo ꝙ unum infinitum eſt æquale alteri infinito loquendo de ęqualitate priuatiue ſumpta. Vnde accipiendo æqualitatẽ indifferenter ut eſt cõis ad æqualitatem poſitiuẽ & priuatiuẽ acceptã: ſic concedo qđ oĩs quantitas alteri quantitati eiuſdem rationis cõparata eſt ei æqualis, uel inæqualis. Vñ hæc proprietas eſt cõis omni quãtitati. ſ. eſſe æquale, uel inęquale: accipiendo æquale indifferenter pro æquali poſitiuẽ, uel priuatiuẽ: unde concedendũ eſt, qđ unũ infinitum eſt æquale alteri infinito modo quo dictũ eſt: tñ unũ infinitum non eſt maius altero infinito: ꝓp hoc illa propoſitio non eſt uniuerſaliter uera. Oẽ totum eſt maius qualibet ſua parte finita.

D

Opinio aliquorũ.

Intelligendum ſm quoſdã qđ infinitum non habet aliquam partem finitã: immo quęlibet pars infiniti eſt infinita: & ratio illorum eſt iſta: quia inter partes & totum debet eſſe aliqua proportio. ſed inter finitũ & infinitũ nulla eſt ꝓportio. ergo &c. unde dñt quod quodlibet finitum ſe habet ad infinitũ ſicut ſe habet punctus ad lineã: & ideo ſicut punctus non eſt pars lineæ: ita nullum finitũ eſt pars infiniti. Mihi tñ uĩ ꝙ loquendo de parte quantitatiua, ut ponit arithmeticus: quia non ponit aliquam partẽ: niſi partẽ aliquotam: quæ aliquotiens ſumpta reddit totum cuius eſt pars: ſic eſt concedẽdum quod nullũ finitum eſt pars infiniti quia nullũ finitum aliquotiens ſumptum reddit totum infinitum: ſed loquendo de parte cõiter ſm ꝙ eſt cõis ad partem aliquotam: ſic eſt cõcedendũ quod finitum eſt pars infiniti: ut ꝙ iſta dies eſt pars

A

totius temporis. Tñ ſuſtinendo fidẽ catholicam eſt dicendũ, ꝙ nec motus primus eſt æternus: nec ẽt tp̃s eſt æternum: intelligendo per æternũ illud quo non p̃t imaginari prius: nec poſterius ſm durationem.

Ad primũ argumentum in cõtrarium.

Ad primum igitur in contrariũ dicendum cũ dr̃ quod Deus eſt prior motu ſolum prioritate naturæ: dico quod illo cõceſſo, non ſequitur ꝙ ſi Deus ſit æternus: ꝙ ẽt motus ſit æternus: quia prioritas naturæ qua Deus eſt prior toto tempore, & toto motu eſt prioritas qua Deus ſic eſt prior: quod nõ poteſt imaginari aliqua duratio prior ipſo Deo: ſed contingit imaginari durationem priorem toto tempore quæ præfuit extra totum motum, ergo.

Repli. prima.

Sed contra hoc dicitur ſic. Prioritas naturæ eſt alia a prioritate durationis. ergo qđ ſolum eſt prius alio natura non eſt prius alio duratione. igitur Deus non eſt prior duratione toto tp̃e, ergo ſi Deus ſit æternus, totum tp̃s eſt æternum.

Reſpõſio.

Dicendũ eſt ꝙ intelligendo per durationem illud in quo ſunt prius, & poſterius: ita ꝙ qđ prius eſt, poſterius non eſt, & econuerſo: ſic dico quod duratio non eſt ſine tp̃e: immo tempus eſt ipſa duratio in qua ſunt prius. & poſterius. Dico igitur concedendo quod Deus nõ fuit prius duratione ipſo tp̃e: & tñ Deus fuit ab æterno, & tempus non fuit ab æterno: quia nõ contingit

B

imaginari aliam durationem in qua Deus non fuiſſet: ſi illa duratio fuiſſet, ſed contingit imaginari durationẽ præcedẽtem totum tempus qđ in rei ueritate fuit: & ideo Deus fuit ab ęterno, & tempus non fuit ab æterno: quia non contingit imaginari durationẽ priorem Deo: & tñ contingit imaginari durationem priorẽ toto tp̃e quod fuit. Et ſi dicatur ꝙ ſm hoc Deus non eſt æternus, niſi ſm imaginationem. Dico ꝙ illud non ſequitur: ſed bene ſequitur quod Deus nõ fuit durans duratione infinita: niſi ſm imaginationem: quia huiuſmodi duratio non fuit niſi ſm imaginationem. Et ſi dicitur ꝙ quandocunque Deus fuit: tunc tẽpus fuit, ergo ſi Deus eſt æternus tempus eſt æternũ, dr̃ ꝙ ſi ly quãdocunq. diſtribuat pro tẽporibus, & inſtãtibus temporis, ſic eſt hæc uera, uidelicet. Qñcunque Deus fuit, tunc tp̃s fuit, uel inſtans temporis fuit, ſed ex hoc non ſequiẽ quod ſi Deus ſit æternus, ꝙ tẽpus ſit æternũ, quia æternum eſt illud quod ſemp fuit ſine acquiſitione noui eſſe, ſi tẽpus ab æterno fuiſſet. Vñ ſi tempus nunquam habuiſſet principium Deus ſine acquiſitione noui eſſe fuiſſet in toto tp̃e carente principio, ſed non eſt ſic de toto tp̃e quod de facto fuit, nõ fuiſſet ante primũ inſtans iſtius

C

temporis, ſuppoſito, ꝙ ante iſtud inſtans fuiſſet tempus, ſed Deus fuiſſet ante primum inſtãs totius tẽporis præteriti, ſuppoſito ꝙ infinitum tempus pręceſſiſſet primũ inſtãs totius tẽporis pręteriti. Vñ æternum eſt quod coexiſtit toti tempori, & coextitiſſet tp̃i infinito, ſi tempus infinitum fuiſſet abſque aliqua nouitate ex parte ipſius Dei. Et ſi dicatur ꝙ ſm hoc non eſſet concedendum ꝙ Deus fuit ante totum tempus ꝓteritum, nec ante primum inſtãs totius temporis. Dico qđ ſi ly ante dicat anterioritatem temporis uel inſtantis tp̃is, ſic eſt concedendum ꝙ Deus non fuit ante totum tempus, & ante primum inſtans, ſed tñ huiuſmodi propoſitiones admittunt ſub conditione, ſ. ſi ante primum inſtans totius tp̃is qđ de facto præceſſit, fuiſſet aliquod tp̃s Deus fuiſſet abſq. acceptione noui eſſe ante primum inſtãs totius tẽporis, quod de facto pręceſſit, tñ ſic abſolute non eſt concedendum ꝙ Deus fuit ante primum inſtans totius temporis uel inſtantis ſm ꝙ ly ante dicat anterioritatem tẽporis uel inſtãtis. Multi tñ cõcedunt ꝙ Deus fuit ante primũ inſtans totius tp̃is ſm ꝙ ly ante dicit anterioritatem naturæ uel inſtãtis æternitatis. Vñ concedunt ꝙ Deus fuit in inſtanti æternitatis ante primũ in-

D

ſtans totius temporis. Attñ uĩ mihi ꝙ inſtãs æternitatis, ſi ponatũ tale inſtans, eſt idem quod ipſe Deus: ideo dicere ꝙ Deus fuit ante primum inſtans totius tẽporis in inſtanti æternitatis, non eſt aliud q̃ dicere ꝙ Deus fuit in ſeipſo ſine inſtanti ſuꝑplus ante primum inſtans totius tẽporis. Item qñ dr̃ fuit ante primum inſtans totius temporis, hoc uerbum fuit copulat prædicatum cum ſubiecto pro aliqua menſura præterita. & nec Deus eſt præteritus, nec æternitas, nec inſtans æternitatis eſt præteritũ, ideo uĩ ꝙ illa non ſit ſimpliciter uera. Deus fuit ante primum inſtans totius temporis: quia Deus non fuit in æternitate ante primum inſtans totius temporis: tamen uĩ quod ſit concedenda ſub conditione: Deus fuit ante primum inſtans totius temporis: ſic intelligendo quod Deus fuiſſet ante primũ inſtans totius tp̃is abſque acceptione noui eſſe: ſi ante primum inſtans totius tp̃is de facto præteriti fuiſſet aliquod tp̃s. Et ſimiliter eſt concedendum quod Deus fuit in infinitum ante primũ inſtans totius tp̃is: quia ſi ante primũ inſtans totius tp̃is fuiſſet tp̃s infinitum fuiſſet ꝑ totũ iſtud tp̃s añ primũ inſtans totius tp̃is. Veruntamen non deter-

determino nec uoln pro determinatione defendere q Deus non fuit ante primum inſtans totius temporis: ſed hoc relinquo iudicio melioriquoniam ſi hoc uerbum fuit ſolum ſignificet menſuram quæ eſt tempus uel inſtans tpis ſic probabiliter poteſt dici, q Deus non fuit ante primum inſtans totius tpis: Deus tamen eſt talis naturæ q abſque acquiſitione

Ad rões Commẽ. alicui⁹ eſſe fuiſſet ante primũ inſtans totius tpis, ſi ante iſtud fuiſſet tpſ. Ad rationes uero Com. dicendum q omnes ſuę rationes procedunt ex falſa imaginatione, ſ. q ante factionem mundi fuit tempus: qđ eſt falſum. Et ad formam primę rationis concesso q à uoluntate antiqua non procedat nouus effectus ſine motu: dico q uoluntas a qua proceſſit mũdus & motus primus non eſt antiqua: quia non præfuit in tpe: ideo non eſt antiqua: nec fuit ab antiquo: ſed ſi per uoluntatem antiquam uelis intelligere uoluntatem æternam: ſic eſt hæc falſa, ſcilicet a uoluntate antiqua &c. a uoluntate tamen quæ præfuit in tempore non procedit nouus effectus ſine motu

Ad primã uel mutatione facta in aliquo, ut dictum eſt ſupra. Ad primã probationem propoſitionis acceptæ, quando dicitur quod ſi agens nunc agit, & prius non agebat, eſt æque proportio noua inter agens & effectum. Dico quód uerum eſt ſi iſtud agens præfuit prioritate temporis: ſi uero agens non præfuit

Ad ſecundam. in tempore: non oportet: Ad ſecundam probationem cum dicitur quod omne agens per uoluntatem, & intellectũ ſi nunc agit aliquid quod prius non agebat: oportet ipm apprehendere diuerſa tpa. ſ. tps in quo agit: & tempus in quo non agit: dico quod non eſt uerum: quia non fuit tempus in quo non agebat: niſi ſolum ſm imaginationẽ. Ad omnes probationes ſequentes ut ad tertiam, quartam, & quintam patet per iam dicta quod omnes ſupponunt falſa: uidelicet, tps præcedere

Vtrum aliquis effectus potuit fuiſſe ab ęterno & primo. factionem mundi, & primi motus, qđ non eſt uerum. Sed iuxta hæc quæritur utrum aliquis effectus potuit fuiſſe ab æterno & probatur quod ſic: quia poſita cauſa ſufficiente ponitur, uel poteſt poni effectus: ſed prima cauſa ab æterno fuit ſufficiens ad producendum effectum: quia ab æterno fuit omnipotens. ergo ab ęterno potuit produxiſſe aliquem effectũ:

Secundo. & per conſequens effectus potuit fuiſſe ab æterno. Item cui non repugnat fuiſſe ab æterno: illud potuit fuiſſe ab æterno: hoc patet: quia Deus poteſt facere omne illud quod non includit aliquam repugnantiam: ſed alicui effectui non repugnat ab æterno fuiſſe. ergo aliquis effectus potuit fuiſſe ab æterno: maior patet, & minor probatur per multa exempla. Quorum unum eſt. Si pes ab ęterno fuiſſet uel ſteriſſet in puluere, ueſtigium pedis fuiſſet ab æterno: quod tamen a calcante nemo dubitaret fuiſſe factum: nec tamen alterum fuiſſet prius altero. Similiter ſi ſol luxiſſet ab æterno: radius ſolis fuiſſet ab æterno: & tamen radios ſolis fuiſſet effectus ſolis.

Tertio. Item ſi ſubiectum fuiſſet ab æterno: propria eius paſſio fuiſſet ab æterno: & tamen propria paſſio fuiſſet effectus ſui ſubiecti.

Quarto. Item productio diuina non determinatur ad aliquam differentiam temporis. ergo ſi pro aliqua differentia temporis potuit: ab æterno potuit: ſed Deus pro aliqua differentia temporis potuit producere mundum. ergo ab æterno potuit.

Quinto. Item ſi prima cauſa produxit mundum de nouo: aut igitur potuit ante produxiſſe aut non: non eſt dare quod non: quia ut prius dictum eſt actio primi non limitatur ad aliquod certum inſtans. ergo Deus ante potuit: ſignetur igitur illud inſtans in quo ante potuit: & quæro aut ante illud potuit produxiſſe mundum uel non: non eſt dare quod nõ: quia ut dictum eſt actio primi motoris non determinatur ad aliquod inſtans. ergo ante potuit: ſignetur iterum inſtans in quo ante potuit: & ſic erit dare eadem ratione quod ante quodcunque inſtans in infinitum potuit: & per conſequens ab æterno potuit produxiſſe mundum.

Sexto. Item ſi primum non potuit ab æterno produxiſſe mundum, aut huius cauſa eſt ex parte principij, uel ex parte effectus producti: non eſt dare primum: cum primum principium fuerit ab æterno, & ſemper potentiæ æqualis: nec eſt dare ſecundum: quia per phyloſophum hic non repugnat effectus quod ſit ab ęterno: quia ut dicit: ſi triangulus fuiſſet ab æterno habere tres angulos fuiſſet ab æterno: & ſi ignis & combuſtibile approximatum igni fuiſſet ab æterno caliditas cauſata ab igne, & combuſtibili fuiſſet ab æterno. Ex quo igitur primum principium fuit ab ęterno: & æqualis potentiæ ſemper in agendo effectum ſuum non repugnat fuiſſe ab æterno.

Reſpõſio. Huic rationi forte diceretur quód illa ratio procedit de his quæ agunt naturaliter: ſed non procedit de his quæ agunt uoluntarie: agens enim naturale primo inſtanti ſui eſſe incipit agere: & hoc neceſſitate ſuæ naturæ: ſed agens libere impoſſibile eſt quod agat in primo inſtanti ſui eſſe,

A quia libere agens poteſt agere & non agere: ſed quod actũ eſt in primo inſtanti in quo agens eſt non poteſt pro illo inſtanti non eſſe actum. Contra. Illud uidetur eſſe abſurdum

Replica. quód primum principium non ſit ita potens æternaliter in producendo: ſicut agens naturale per tempus ſuæ durationis. ergo ſi ignis agens poſſit calefacere pro tota ſua duratione in qua eſt ignis in actu, abſurdum uidetur quód primum principium pro tota æternitate non poſſit agere, & eſſe actu agens.

Septimo. Item ab ęterno Deus aliquid libere ordinauit & uoluit, & per conſequent potuit illud non præordinaſſe, & per conſequens libertas in productione non impedit productionem ab æterno.

Octauo. Item ſit impoſſibile mundum fuiſſe productum ab ęterno: cuius oppoſitum poſſet demonſtrari, ſed mundum non fuiſſe ab ęterno non poteſt demonſtrari, ut patet primo topico. ubi phyloſophus dicit, quód problema q̃rẽs an mũdus ſit ęternus eſt problema neutrum: quia non habemus demonſtrationem ad aliquã eius partem.

Nono. Idem patet per rationem ſic, quicquid abſtrahit ab eſſe, fuiſſe, & fore, non eſt medium in demonſtratione: ſed quod quid eſt abſtrahit ab eſſe, fuiſſe, & fore, & per conſequens non poteſt eſſe medium ad demonſtrandum mundum non fuiſſe

B

Decimo. ęternaliter. Item aliquis effectus poteſt perpetuari in rei ueritate ex parte poſt, ut patet de anima intellectiua. ergo eadem ratione poteſt effectus perpetuari a parte ante: ut patet primo cœli: ubi Phyloſophus dicit, quód nihil eſt perpetuũ ex parte poſt, quod non ſit perpetuum ex parte ante: & ecõtra. Item poteſt probari per rationes phyloſophi, & Comm. quæ rationes uidentur concludere, quod aliquis effectus de facto ſit ab æterno. ergo &c.

In oppoſitum, & primo. In oppoſitum uero arguitur, & primo ſic. ſi ſit poſſibile cauſatum fuiſſe ab æterno ponatur in eſſe, ſcilicet, quód cauſatum aliquid fuit ab æterno, principaliter mundus, & ſequitur quod primum principium non potuit non produxiſſe mundum, quod eſt impoſſibile, quia primum principium eſt liberum conſequentia probatur ſic: quia detur oppoſitum conſequentis ſ. quod potuit non produxiſſe mundum: illud repugnat antecedenti, ſcilicet, q mundus fuit ab æterno: quod patet: quia ſi potuit non produxiſſe mundum: aut igitur antequam fuit mundus productus: aut poſtquam fuit productus: non eſt dare primum: quia ante æternum nihil eſt: nec etiam eſt dare ſecundum: quia omne quod eſt, quando eſt, neceſſe eſt eſſe, nec etiam eſt dare tertium, quia omne præteritum cum eſt præteritum impoſſibile eſt quod non ſit factum ſeu præteritum, ut dicit phyloſophus ſexto ethi. auctoritate Agatonis, hoc ſolo priuatur Deus facere ingenita quæ utique facta ſunt.

C

Secundo. Item omne aliud a primo principio eſt creatũ a primo, & per conſequens aliud a primo eſt creatum a primo: ſed eſſe creatum includit nouitatem, quia nihil accipit quod habet. ergo omne aliud a principio habet eſſe de nouo, & per conſequens neceſſario incepit.

Cõfirmatio. Et cõfirmatur per hoc. quia illa non ſtant ſimul. ſ. q aliquid annihiletur, & quód illud ſit æternum a parte poſt. ergo non ſtat ſimul quod aliquid ſit ex nihilo, & tamen q ſit æternum ex parte ante, ſed intelligentiæ cũ non habeant materiam, & ſint creatæ ex nihilo, ergo non fuerunt ab æterno, & per conſequens, nec mundus, nec motus corporum cœleſtium fuit ab ęterno.

Tertio. Item aliud eſt rem in eſſe producere, & ipſam productam in eſſe conſeruare, nam rem iam creatã a primo de ipſa non poteſt uere dici, quòd primum nunc efficit eam, ſed ſolum eſt uerum dicere quod ipſam rem effectam nunc conſeruat, ſed ſi creata ut motus uel mundus fuiſſent ab æterno quocunque inſtanti præterito ſe habuit

D primum ad illa, ſicut nunc ſe habet; cum ergo pro iſto nunc non ſit uerum dicere primum efficere mundum, ſed ſolum ipſum conſeruare. igitur nunquam fuit uerum dicere, quod primum principium cauſat, aut efficit mundum, ergo.

Confirmatio. Hoc ſic confirmatur. Actio primi principij menſuratur aliquo indiuiſibili, igitur ſi mundus fuit creatus a Deo in aliquo inſtanti indiuiſibili fuit creatum a Deo, ſed hoc eſt falſum, tum quia ſi in aliquo inſtanti fuit creatus a Deo ante illud inſtans non fuit, & per conſequens non fuit ab æterno, tum quia in quolibet inſtanti præterito Deus ſic ſe habuit ad mundum, ſicut nunc ſe habet ad ipſum, cum igitur in hoc inſtanti Deus non efficit mundum, ſequitur quod Deus nũquam effecit nec creauit mundum.

Circa qõnes ſunt tres opiniones. Circa hanc quęſtionem ſunt tres opiniones: prima eſt phyloſophi qui ponit, quód non ſolum eſt poſſibile aliquem effectum fuiſſe ab æterno, ſed etiam ponit quod neceſſe eſt aliquem effectum fuiſſe ab æterno. Secunda opinio eſt quód nec fuit aliquis effectus ab æterno, nec potuit aliquis effectus fuiſſe ab æterno. Tertia opinio ponit quód nullus effectus fuit ab æterno, tamen

poſſibile

Primum principiũ primę opinionis. Secundũ. Tertium.

poſſibile fuit aliquẽ effectum fuiſſe ab æterno. Prima opinio q̃ eſt opinio phyl fundatur ſuper tria principia, quorũ primum eſt quod omne quod fit, fit ex materia. Vnde phyloſophus uerſus finem primi huius probat illam materiam eſſe ingenitam, & incorruptibilem. Secundum principium eſt q̃d omne poſſibile quandoque eſſe, & quandoque non eſſe habet contrarium, ut patet primo de generatione. Tertium principium eſt quod nulla ſubſtãtia de ſe poſſibilis eſſe poteſt ab alio perpetuari, ut patet primo cæli, & mundi, & etiã duodecimo meta. Ex his igitur principijs probantur duo, quorum primum eſt, quod aliquis effectus fuit ab æterno. Secundum eſt quod neceſſe eſt aliquem effectum fuiſſe ab æterno. Iuxta primum horum principiorum arguitur primo ſic,

Prima ratio primæ opinionis

nullum ingenitum incepit eſſe, materia prima eſt ingenita. ergo materia prima nunquam incepit eſſe, & per conſequens eſt æterna, cum igitur materia prima nunquam fuit ſine forma: ſequitur quod ab æterno fuit compoſitum ex materia, & forma, & per conſequens ab æterno fuit aliquis effectus, minor huius rationis, ſcilicet, quod materia eſt ingenita patet ex primo huius, & hoc ſic. Si materia prima generaretur, ſequitur quod generaretur ex materia, & tunc eſſet quærendum de illa materia, aut eſt genita, aut ingenita: ſi ingenita habetur propoſitum, ſi uero genita quærendum eſt de materia ex qua generatur, & ſic proceditur in infinitum, quod eſt inconueniens. Item ex eodem principio arguitur ſic. Omne

Secunda ratio.

quod incipit eſſe antequam fuit, fuit in potentiã ad eſſe, ſed potentia ad eſſe eſt ratione materiæ, ut patet ſeptimo meta. ergo ſi aliquid incepit eſſe ante ipſum fuit materia, & materia non potuit per ſe exiſtere ſine forma ergo materia ſemper fuit ſub forma, & per conſequens ſemper fuit aliquod cõpoſitum ex materia, & forma, & per conſequens ſemper fuit aliquis effectus. Ex alio principio arguitur ſic. Omne poſſibi

Tertia rõ.

le quandoque eſſe, & quandoque nõ eſſe habet contrarium: igitur q̃d non habet contrariũ non eſt poſſibile q̃ n̄que eſſe, & q̃ n̄q; non eſſe, ſed aliquis eſt effectus non habẽs contrarium ut cælum. ergo talis effectus non poteſt quandoque eſſe, & quandoque non eſſe. ergo neceſſe eſt talem effectum eſſe, & per conſequens non ſolum eſt poſſibile aliquem effectum fuiſſe ab æterno, ſed etiam eſt neceſſarium. Ex tertio uero

Quarta ratio.

principio, arguitur ſic. Aliqua ſubſtãtia ſemper fuit, ut probatum eſt de cælo, ſed nulla ſubſtãtia de ſe poſſibilis eſſe poteſt ab alio ꝑpetuari ergò aliqua ſubſtãtia cauſata de ſe eſt perpetua, & per conſequens neceſſe eſt aliquam ſubſtãtiam creatam ſemper eſſe, & ſic non ſolum eſt poſſibile cauſatũ fuiſſe ab æterno, immo neceſſe eſt aliquod cauſatũ fuiſſe ab æterno. Suſtinendo igitur illam opinionem eſt diſtinguendum de effectu, ſcilicet quod effectus ſumitur largè, & ſtrictè. Effectus lar

Effectus ſumitur duobus modis.

ge acceptus refertur ad cauſam in cõi: & eſt idem q̃d cãtũ. Vnde omne hñs aliquam cauſam in quocunque. genere cauſæ eſſe fuerit dicitur effectus largè accipiendo effectum, ſed effectus ſtrictè ſumptus refertur ad cauſam efficientem. Vnde nihil eſt effectus proprie, & ſtricte, niſi illud q̃d. habet cauſam efficientem, ſicut enim propriè, & ſtrictè loquendo cauſatũ refertur ad cauſam, ita propriè, & ſtrictè loquendo effectus refertur ad cauſam efficientem. Vnde ſicut efficiens eſt inferius ad cauſam, ita effectus ſtricte ſumptus eſt inferius ad cau

Effectus tripliciter dicitur.

ſatum. Et effectus ſtricte acceptus dicitur tripliciter, uno modo aliquid dicitur effectus ſolum propter hoc, quia de nouo fit productum in eſſe accipiendo eſſe ab agente poſt nõ eſſe. Secundo modo dicitur effectus non ſolum illud quod accipit eſſe de nouo ab agente, ſed quia ab agente continue conſeruatur in eſſe ab aliquo conſeruante, quo amoto cederet talis effectus in non eſſe, ut patet de lumine cauſato ex luminari, & in eſſe conſeruato per præſentiam luminaris, ut patet etiam de imagine quæ apparet in ſpeculo quę continue conſeruatur per illius præſentiam cuius eſt imago, tertius eſt effectus qui continue eſt in fieri ex hoc, quia cõtinue una pars fit, & alia corrumpitur, ut patet de ſucceſſiuis, & de motu, & de tempore: quoniam quilibet horum effectuum refertur ad cauſam efficientem, quia habet eſſe aliquo modo a cauſa efficiente totaliter de nouo productum, uel conſeruatum, uel continue in fieri. His igitur ſic præmiſſis phyſice loquendo uidetur mihi quòd loquendo de effectu large, ſcilicet, ſecundum quòd effectus eſt idem quod cauſatum, ſic non repugnat effectum fuiſſe ab æterno. Nam primum principium quod eſt cauſa finalis omnium fuit ab æterno, uel ſaltem hoc non repugnat primo principio, & per conſequens non repugnat cauſato fuiſſe ab æterno, quia non repugnat cauſæ finali fuiſſe ab æterno, & per conſequens etiam non repugnat effectui cauſæ finalis fuiſſe ab æterno, ſed ſtricte loquendo

A de effectu ſecundum quod effectus refertur ad cauſam efficientem, ſic dico quod effectui qui propter hoc ſolum dicitur effectus, quia eſt de nouo productus, ſic dico, quod tali effectui repugnat fuiſſe ab æterno. Illa enim repugnant, ſcilicet, quod aliquid ſit de nouo productum in eſſe, & tamen quòd illud fuerit ab ęterno, quia omne productum in eſſe de nouo neceſſario habet eſſe poſt non eſſe, ſed illa repugnant, ſcilicet, quòd aliquid ſit æternum, & tamen illud habet, uel habuit eſſe poſt non eſſe, quia omne æternum ſemper habuit eſſe. Vnde ſi aliquid ſit æternum illud ſemper habuit eſſe, ſicut nunc habet, ſed illud quod ſemper fuit nunc non producitur cum ſemper ſe habuit, ſicut nunc ſe habet: ſequitur quod ſi ſit æternum quod illud nunquam fuit productum, ſicut nec nunc producitur: & per conſequens non eſt effectus de nouo in eſſe productus. Iſta ergo repugnant, ſcilicet, quod aliquis effectus ſit productus propriè loquendo, & tamen quod ſit æternus, quia productio rei permanentis menſuratur inſtanti, ſed in nullo inſtanti producebatur mundus, quia ante quodcunque inſtans fuit mundus, poſito quod mundus ſit æternus, & ideo non

B ſtant ſimul quod mundus ſit productus, & quod ſit æternus. Si uero effectus accipiatur ſtrictè ſecundo uel tertio modo ſecundum quòd propter hoc dicitur effectus, quia conſeruatur in eſſe, uel quia continue eſt in fieri, ſic dico quòd non repugnat effectui fuiſſe ab æterno de primo, id eſt de effectu, qui propter hoc dicitur effectus, quia continuè conſeruatur in eſſe: patet in exemplis ſuperius adductis, quia tali effectui non repugnat fuiſſe ab æterno, nam ſi pes ab æterno fuiſſet in puluere, ueſtigium pedis fuiſſet ab æterno, & huiuſmodi ueſtigium fuiſſet effectus pedis, quia continuè conſeruaretur in eſſe per pedem, nam amoto pede non maneret ueſtigium, ſed non fuiſſet effectus pedis de nouo creatus a pede, & eodem modo de luce quæ fuiſſet ab æterno ſi luminare fuiſſet ab æterno, quia lumen in diaphano conſeruatur in eſſe per præſentiam luminaris. Similiter effectui qui continue eſt in fieri non repugnat fuiſſe ab æterno, ut patet de motu, quoniam ſi mouens, & mobile in diſpoſitione in qua unum natum eſt mouere, & aliud moueri fuiſſet ab æterno, motus fuiſſet ab æterno, ſed ille totus motus ęternus nunquam fuiſſet ſecundum ſe totum pro-

C ductus de non eſſe in eſſe, nec etiam repugnat effectui cauſæ materialis fuiſſe ab æterno, quia illi quod eſt habere tres angulos non repugnat fuiſſe ab æterno, quia ſi triangulus fuiſſet ab æterno, habere tres angulos fuiſſet ab æterno, ut dicit phyloſophus, & tamen habere tres angulos, &c. eſt effectus trianguli tanquam cauſæ materialis. Vnde cauſalitati quæ non ponit, nec requirit nouitatem in effectu, cuiuſmodi ſunt cauſalitates alię a cauſalitate efficientis non repugnat habere effectum ſibi coæternum. Sciendum eſt quod ſecundum theologos primum principium eſt cauſa effectiua omnium aliorum entium, tam in producendo, quam etiam in conſeruando quodlibet enim cauſatum tantum, & plus dependet a Deo quam imago quæ apparet in ſpeculo dependet ab eo cuius eſt imago, & ideo ſicut imagò quæ apparet in ſpeculo continue conſeruatur in eſſe a præſentia obiecti cuius eſt imago, ita quodlibet cauſatum continue conſeruatur in eſſe a primo principio. Hoc tamen eſt contra ſententiam phyloſophi, & Comment. qui dicunt, quod aliquæ ſubſtantiæ cauſatæ ſunt de ſe perpetuæ, ſed illud quod eſt de ſe perpetuum non indiget aliquo conſeruante: quoniam illud quod indiget conſeruan-

D re eſt de ſe corruptibile, & nulla ſubſtantia de ſe corruptibilis poteſt ab aliquo perpetuari, ut uult Comment. in multis locis. ergo ſecundum eos non quodlibet cauſatum dependet in eſſe a primo principio, tanquam a cauſa conſeruante. Circa iſtam quæſtionem ponendæ ſunt opiniones theologorum. Vnde opinio. S. T. docto. communis eſt, q̃ mundus nõ fuit ab æterno, potuit tamẽ fuiſſe ab æterno: quod autem mundus non fuerit ab æterno, ſola fide tenemus, neque poteſt ratione demonſtrari. Et hic probatur quod mundus incepit multipliciter. Ex primo ſic. Medium ad probandum mundum incepiſſe, aut accipitur ex parte Dei creantis, aut ex parte creaturæ, non ex parte creaturæ, quia creatura quantum eſt de ſe abſtrahitur a quocunque tempore præſenti præterito, & futuro. ergo per ipſam creaturam non poteſt probari aliquid eſſe de nouo. Nec poteſt accipi ex parte Dei, quia Deus non produxit aliquid ad extra, niſi uoluntariè, & contingenter, ſed nullus poteſt habere rationem ad inueſtigandum uoluntatem diuinam. Similiter articulus fidei non demonſtratur.

Opinio ſancti doctoris.

Eius prima ratio.

Secunda ratio.

ſed

A ſed nihil a Deo eſſe ab æterno eſt articulus fidei, ergo nec expedit adducere rationes ad hoc probãdum, quia ſi ad hoc adducantur rationes ſophyſticę, quas infideles ſciens ſoluere, illi nos irriderent, exiſtimantes nos illud tenere firmiter propter huiuſmodi rationes ſophyſticas. Tertia rõ. Item ex hoc euacuaretur meritum fidei, quia fides non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum, hæc beatus Greg. in quadam homilia. Quarta ratio. Item quando actio agentis eſt inſtantanea, non eſt neceſſe agens eſſe prius facto, ſicut patet in illuminatione medii, ſed creatio qua mundus creatur eſt inſtantanea, ergo non poteſt demonſtrari ꝙ Deus fuit ante mundum. Similiter primo topi. phyl. dicit, ꝙ problema de æternitate mundi eſt problema neutrum, quia neutra pars contradictionis poteſt demonſtrari. Sed addit iſte doctor ꝙ non fuit de intentione phyl. probare & affirmare mundum eſſe æternum, ut primo topi. ubi dicitur ꝙ problema de æternitate mundi eſt problema neutrum, & dicit, ꝙ ubi phyl. improbat nouitatem mundi, improbat eam ſecundum modum ponendi Empe. & Anaxa. aut alicuius talis, & ſic improbat modum ponendi & non poſitionem in ſe, & ideo primo topi. dicit phyl. de eo cuius non habemus rationem, ſi igitur B dixerimus ꝙ agitur ſic perfectum eſt, ſicut ſi dixerimus ꝙ mundus eſt antiquus uel non, & hæc dixit Rabi Muyſes de intentione phyloſophi uidens phyloſophũ non uelle hoc affirmare, ſed ſolum ponere rationes ad contradictoria, ut teneatur illa pars, quæ minores & pauciores dubitationes habet. Prima rõ. Secundum uero principale, uidelicet ꝙ Deus potuit ab æterno produxiſſe mundum, probatur multipliciter per hoc, quia Deus fuit ab æterno ita potens, ſicut fuit quando creauit mundum, ſed quando produxit mundum potuit ꝓducere illum: ergo ab æterno potuit producere mundum. Secunda ratio. Item aliquem effectum fuiſſe ab æterno, non includit aliquam repugnantiam, ut patet de ueſtigio pedis, & de lumine ſolis, & de ſubiecto, & de paſſione, & de illa paſſione quę eſt habere tres angulos, ſed Deus poteſt facere illud quod non includit repugnantiam: ergo Deus poteſt facere quòd aliquis effectus fuiſſet ab æterno. Vnde multæ rationes pro parte illa ſunt ſuperius poſitæ, quare &c. Opi. Henrici de Gãdauo. Alia fuit opinio ſolemnis doct. Henrici de Gandauo, ſcilicet ꝙ mundus non potuit fuiſſe productus ab æterno, & hoc oſtendit multipliciter, Prima rõ. & primo ſic: ſi mundus fuit productus ab æterno, illa C productio aut fuit ſubita, aut ſucceſſiua, non ſubita, quia tũc fuiſſet in inſtanti, & per conſequens mundus tunc incepit, quia non fuit ante illud inſtans, ſi uero illa productio fuit ſucceſſiua, aut præceſſit mundum, & ſic mundus non fuit ab ęterno, quia ſua productio præceſſit ipſum, aut ſua productio continue manet in mundo producto, quod eſt falſum: quia ſic mundus eſſet quoddam ſucceſſiuum, quia in continua productione, nunquam producebatur aliter quã nunc producitur, & ſimiliter ex hoc ſequitur quòd fieri rẽ idem eſt quod rem conſeruari, quod eſt falſum, quia fieri eſt reſpectu habendi, ſed conſeruari eſt reſpectu habiti conſeruandi. Secunda ratio. Secundo patet illud eſſe falſum, quia cauſa particularis primo cauſat rem, & poſtea conſeruat eandem: ergo producere & conſeruare ſunt diſtincta. Secũdo autem arguitur ad cõcluſionem principalem ſic, ſi mundus fuiſſet productus ab ęterno, Deus non potuit non produxiſſe, quia nec antequam produxit mundum, quia nihil erat ante, nec quando produxit mundum, quia quando produxit, non potuit non producere, quia nẽ quod eſt, dũ eſt, neceſſe eſt eſſe, nec poſtquam produxit mundum, quia poſtquam produxit mundũ, D mundus ſemper fuit, & ſic ſemper fuit, hæc uerã. Deus produxit mundum. Et propoſitio affirmatiua uera de præterito eſt neceſſaria, ſi igitur Deus produxit mundum non potuit non produxiſſe mundum, quod eſt falſum, quia Deus Inſtantia. eſt agens liberũ. Sed iſte doctor inſtat contra iſtam rationem ſic. Deus libere prædeſtinauit aliquid ab ęterno, & tamen non potuit non prædeſtinaſſe: ergo eodem modo ſequitur Deum produxiſſe mundum. Similiter quia quod Deus uoluit ab æterno uoluit, & tamen multa ſunt quæ libere uoluit, quia omnia extra ſe libere uoluit: ergo non ſequitur, Deus libere uoluit hoc ab æterno: ergo non potuit hoc non uoluiſſe, & eodem modo ex parte alia. Ad inſtã. Ad iſtã inſtantiam reſpondet iſte doctor dicit, quod non eſt ſimile de prædeſtinatione, ſeu de uoluntate Dei, & de productione, quia prædeſtinatio reſpicit obiectum, ut futurum & ponendum in eſſe, ſed productio reſpicit obiectum, ut eſt præſens, nam poſitum in eſſe neceſſe eſt eſſe. Vnde quamuis omne quod eſt quando eſt neceſſe eſt eſſe, tamen non omne futurum quando eſt futurum neceſſe eſt eſſe futurum, quia

A ſic nihil foret contingẽter futurum. Tertia ratio. Tertio arguit iſte doctor ad cõcluſionem principalem ſic Si Deus produxit mundum ab ęterno, eadem ratione potuit produxiſſe unum aſinum ab ęterno, & eum conſeruaſſe qui ſucceſſiue generaſſet alios aſinos in eſſe a Deo conſeruandos, uſque ad aſinum nunc pręſentem. ergo inter primum aſinum productum ab ęterno, & aſinum nunc pręſentem fuiſſent in inſtanti aſini, & ſic de inſtantibus extremis finitis media poſſunt eſſe infinita, quod eſt inconueniens. Vnde poteſt hæc ratio confirmari per hoc, quia omnes rationes probantes quòd Deus potuit ab æterno produxiſſe mundum, ęque ſufficienter ꝓbant ꝙ Deus potuit produxiſſe unum aſinum ab ęterno, & dereliquiſſe ipſum proprię naturę, ſed hoc eſt impoſſibile, quia aſinus ſic productus ab ęterno derelictus proprię naturę duraſſet per tempus infinitum: quia infinitum tempus fuit ante inſtans corruptionis illius aſini, quod eſt impoſſibile, & claudens contradictionem, ſcilicet ꝙ aſinus, uel aliquid per ſe corruptibile duraſſet per tempus infinitum, quia omne corruptibile continue debilitatur: ergo ſi aliquod corruptibile continue duraſſet per tempus infinitum, ſequitur B quòd idem corruptibile eſſet infinitę perfectionis, & per conſequens non eſſet corruptibile. probo quòd illud corruptibile eſſet infinitę perfectionis, quia nihil finitæ uirtutis quod continue debilitatur poteſt durare per tempus infinitum, quoniam in tempore finito poteſt conſumi quælibet Quarta ratio. uirtus finita. Quarto arguit iſte doctor ſic. Quęcunque conueniunt alicui ordine naturæ, & non poſſunt ſimul duratione ineſſe illi oportet ꝙ unum illorum pręcedat aliud duratione, ſicut & ordine naturę, ſed quælibet creatura ordine naturę prius, habet non eſſe quam eſſe, & eſſe & non eſſe non poſſunt in eſſe eidem ſimul tempore: igitur oportet ꝙ unum pręcedat aliud tempore, & per conſequens de neceſſitate eſt ꝙ mundus non fuerit ab ęterno. Op. aliorũ. Alii uero dicunt ꝙ mundus non potuit fuiſſe ab ęterno & innituntur infinito, & dicunt ꝙ ſicut infiniti dies pręceſſerunt, & etiam infinitę animę rationales eſſent in actu in aliquo, & quolibet die potuit Deus feciſſe unum lapidem, & omnes illos conſeruare in eſſe, & ſic infinita corpora eſſent ſimul, quod eſt impoſſibile & claudens contradictionem: ergo. Hæc ratio non ualet, quia de diebus non eſt inconueniens ꝙ infiniti dies pręceſſerint, quia hic non ponit infinita tempora C in actu, ſed in potentia & in fieri; & cum dicunt ulterius ꝙ infinitæ animæ rationales eſſent in actu illud non uidetur eſſe inconueniens, ſcilicet ponere infinita non quanta in actu, nec uniuerſaliter ordinata, & ad illud quod tangunt ꝙ ſic infiniti lapides poſſent eſſe in actu dicendum quod in hoc argumento non eſt cauſa, ut cauſa: quoniam poſito, ꝙ mundus fuit ab ęterno, non plures lapides potuit Deus produxiſſe in toto illo tempore quam poſſet in uno inſtanti producere, & ideo ſi negetur, ꝙ ſimul poſſet producere infinita, eadem ratione negabitur quòd in infinito tempore poteſt producere infinita. Ad quæſtionem. Ad quęſtionem igitur uidetur eſſe dicendum quod illa propoſitio eſt impoſſibilis, & claudens contradictionem, Deus produxit mundum ab æterno loquendo de productione proprie, ſecundum ꝙ diſtinguitur a conſeruatione, quia productio diuina menſuratur menſura indiuiſibili, & ideo ſi Deus produxit mundum ab ęterno Deus in menſura indiuiſibili produxit mundũ, & ſic mundus nõ fuit ante menſurã illã, & ſic nõ fuit ab ęterno. Itẽ productio cuiuslibet cauſati eſt de non eſſe in eſſe, & ſic nẽ cauſatũ productũ prius habuit nõ eſſe quã eſſe, & ſic ſi D mũdus fuit ꝓductus prius habuit nõ eſſe ꝙ̃ eſſe: & ita ſi mũdus fuit productus, aliqñ habuit nõ eſſe, & per cõſequens nõ fuit ab ęterno. Vnde rationes huius doctoris ſuperius poſitę bene concludunt quòd illa eſt impoſſibilis, ſcilicet mũdus fuit productus ab ęterno, quoniam productio & ęternitas ſunt impoſſibilia reſpectu eiuſdem, tamen mundum fuiſſe ab ęterno non claudit contradictionem, ſed illa claudunt contradictionem quòd mundus ſit productus proprie loquendo de productione, & tamen ꝙ fuit ab æterno. Pro omnibus rationibus contrariæ opinionis eſt ſciendum ꝙ ratio præcipua contra hanc opinionem eſt illa. Deus ab ęterno fuit omnipotens; ergo potuit ab æterno produxiſſe mũdum. Dicendum quòd illa eſt multiplex ſecundum compoſitionem, & diuiſionem, quoniam illa. Deus potuit ab æterno produxiſſe mundum in ſenſu compoſitionis denotat, quod illa propoſitio Deus ab æterno produxit mũdum fuit poſſibilis, ſiue quòd hæc eſt poſſibilis, Deus ab æterno produxit mundum, & ille ſenſus eſt falſus. In ſenſu uero diuiſionis denotatur quòd ab ęterno Deus potuit

ta quadam natura omnibus ſubſiſtentibus. Eſſe quidem igitur motum omnes affirmāt de natura aliquid dicētes propter hoc, quod uondum faciunt & de generatione, & corruptione eſſe conſiderationem omnibus ipſis, quod impoſſibile eſt eſſe: niſi ſit motus.

ISTE eſt nctauus, & nltimus liber Phyſicorum, in quo continentur quatuor tractatus: quia in primo determinatur de æternitate, & infinitate motus. In ſecūdo ibi. [Principium autem conſidera.] determinatur de immobilitate primi motoris. In tertio ibi. [Aut uero aliud.] determinatur de primitate motuum inquirendo, & declarando quis motus eſt primus motuum. In quarto autem ibi. [Quod autem impartibile.] determinatur de impartibilitate primi motoris. Primus tractatus cōtinet duo ca. qoia in primo declaratur quod primus motus eſt ęternus ex parte ante, & ex parte poſt. In ſecūdo ibi. [Contraria autem &c.] ponuntur, & ſolnuntur rōnes quæ uidentur deſtruere æternitatem primi motus Primum capitulum continet tres partes principales: quoniam in prima P. proponit intentionem & rōnem intentionis. In ſecunda ibi. [Incipiemus autem.] declarat intentionem ſuam oſtē-dendo quod ſemper fuit motos. In tertia ibi [Sed non aliquando.] Reprobat opininnes ponentium non ſemper fuiſſe motum, ut opinionem Anax. & Empe. Prima pars continet tres parti. qnoniam in prima P. ponit intentionem ſuam & cauſam intentionis. In ſcđa vero ibi. [Sed quāti quidem.] ponit opiniones antiquorum ad vtrāque partem qōnis. In tertia ibi [Conſiderandum igitur.] oſtendit utilitatem huius inquiſitionis. In prima igitur parti. huius partis P. proponit intentionem ſuam: & quæſtionem ſuam d. quod poſt prædicta quęrendum eſt, & conſiderandum: utrum motus ſit factus aliquando: ita quod nunquam prius fuit motus, & etiā eſt quærendum utrum motus aliquando corrumpetur, ita quod nihil mouebitur poſtea uel nunquam factus eſt motus de nouo quin ſemper fuit motus: neque aliquando corrumpetur: ſed ſemper erit motus tanquam quoddam immortale & indeficiens ſine quiete. Ita quod nunquam omnia quieſcunt: ſed quod motus eſt tanquam uita indeficiens & immortalis omnibus exiſtentibus per naturam. Vnde breuiter intentio Phyloſophi eſt quærere an ſemper fuit motus & ſemper erit uel non ſemper fuit motus, & erit. Et eſt ſciēdum q̄ phyl. hic comparat adinuicem motum & uitam: quin ſicut uidemus eſſe in animalibus, videlicet, quod animalia viuunt quam diu apparet in eis aliquis motus, ſed ceſſante omni motu ab animalibus dicuntur animalia mori, & ideo motus aſſimilatur uitæ. Eſt enim motus quaſi uita corporū naturalium, quemadmodum anima in uita corporum animatorum. Eſſe qoidem &c. Cauſam huius inquiſitionis aſſignat. ſ. an ſemper fuit motus & eſt iſta, quia P. intendit perſcrutari an mundus ſit æternus uel de nouo factus: quā perſcrutationem faciet in libro cæli. Sed ad ſciendum an mun-

Secundo cęli. t. c. 68 dus ſit æternus oportet p̄ſcire an motus ſit æternus q̄ patet: quia omnes loquentes de natura. i. de factura mūdi affirmāt motum eſſe: non. n. poſſunt aliqui ponere mundum eſſe factum aut generationem & corruptionem mundi niſi concedant motum eſſe: unde mundus & motus conſequuntur ſe quantum ad eſſe æternum & quantum ad eſſe de nono factum, ita quod ad hoc, q̄ ſciat mundum eſſe æternum uel de nouo factū, oportet ſcire motum eſſe æternum uel de nouo factū. Eſſe quidem igit. Quidam autem dicunt quod phy. in hoc loco reſpondet cuidam tacitę quęſtioni quę talis eſt. Motum eſſe æternum præſupponit motum eſſe. ergo prius uidet eſſe inquirendum an motus ſit in rebus quam ſit inquirendum an motus ſit æternus. Cui rationi reſpondet phylo. d. q̄ non eſt inquirēdū in ſcientia naturali an motus ſit in rebus, quia hoc eſt per ſe manifeſtum omnibus loquentibus de natura & de per ſe manifeſtis non eſt inquirendū. Quod autem motum eſſe in rebus ſit per ſe manifeſtum patet per hoc, quia omnes qui locuti ſunt de natura affirmant quod motus ſit, ut patet de his qui ponunt mundum eſſe factū: & de his qui conſiderāt de generatione, & corruptione rerum quæ non poſſunt eſſe ſine motu.

Verum qui mūdos infinitos eſſe, & alios ipſorū fieri, alios corrūpi dicūt: hi motū inquiunt ſp eſſe. Sint. n. generationes & corruptiones ipſorū: cū motu neceſſe eſt. Qui uero mūdū aut unū & ſemp eundem eſſe dicunt: aut unum quidem: ſed non ſemper: hi de motu quoque ſimiliter opinantur.

Sed quanti quidem infinitos mundos dicunt eſſe, & quoſdam quidem fieri: quoſdam autem corrumpi: ſed mundorum ſemper dicunt eſſe motum. Neceſſarium enim generationes, & corruptiones cum motu eſſe ipſorum. Quicunque autem unum, & non eſſe ſemper, & de motu apponunt ſecundum rationem. Tex. c. 15.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis princi. huius ca. in qua phyl. ponit opiniones antiquorū ad utrūq; partem qōnis narrando q̄ omnes antiqui proportionabiliter dicunt de æternitate mundi, & de æternitate motus. Et primo ponit opinionem dicentium ſemp eſſe motū. Secundo ponit opinionē dicentiū motum non ſemp eſſe, & hoc ibi. [Quicunq; aūt.] Primo igit ponit opinionem Democriti: q̄ poſuit infinitos mundos eſſe in diuerſis partib. infiniti uacui, & quoſdam aliqn̄ generari, & alios corrūpi: ita quod generatio unius mundi eſt corruptio alterius mundi, & ecōuerſo: & ſic ipſe, & ſui ſequaces dixerunt mundum ſp fuiſſe, quia ſtatim poſt unum mundū generatur alius mundus: ita ēt dixerunt motum ſemp fuiſſe, nec tn̄ dixerunt aliquē unū motum ſemper fuiſſe, ſed dixerunt motū ſemp fuiſſe per ſucceſſionem unius motus poſt alium motum: qm̄ ipſi poſuerūt mundū ſemper eſſe per ſucceſſionem unius mundi poſt aliū. Nam dixerunt q̄ generatio unius mundi eſt corruptio alterius, & generationes, & corruptiones nō ſunt ſine motu: ideo ſicut dixerunt mundum ſemper eſſe, & ſemper fuiſſe p̄ ſucceſſionem: ita dixerūt motum ſemper eſſe, & ſemp fuiſſe p̄ ſucceſſionē. Quicunq. autem. Hic phyl. ponit opinionem ponentium q̄ non ſemper fuit motus dicens: q̄ quicūq. non poſuerunt plures mundos, ſed tn̄ unum mundū, & illum nō ſemper fuiſſe, ſed aliqn̄ incepiſſe ſicut Anax. & Emp. poſuerunt, illi oēs conſimiliter dixerunt de motu. ſ. q̄ non ſemper fuit motus ſed aliqn̄ incepit, & ſic patet q̄ quidam antiquorum dixerunt q̄ ſemper fuit mundus per ſucceſſionē unius mundi poſt aliū, & illi proportionabiliter dixerunt de motu. ſ. q̄ ſemper fuit motus per ſucceſſionē unius motus poſt alium. Et quidā dixerūt q̄ non ſemper fuit mundus, ut illi qui ponebant tn̄ unum mundum eſſe & iſti conſimiliter dixerunt de motu. ſ. q̄ non ſemper fuit motus ſed aliqn̄ incepit motus eſſe, ita qd' nullus motus prius exiſtebat, & illi ſecundū rōnem dixerunt in hoc q̄ conſimiliter dixerunt de mundo, & de motu. Rōnabile. n. eſt q̄ ſi non ſemper fuit motus q̄ non ſemper fuit mūdus: & econuerſo. Et ex hoc manifeſtum eſt q̄ qui hēt conſiderare de ęternitate mundi, habet conſiderare de æternitate motus. Notandum q̄ Com. mouet hic qōnem utrum phyl. intendit oſtendere æternitatem motus in communi, uel ſolum æternitatem primi motus, & dicit q̄ ſecundum q̄ apparet primo aſpectu phyl. oſtendit hic motus æternitatem in communi: hoc. n. intellexerunt Alpharabius, Aui. & Auempa. Hiſpanus, uidelicet, q̄ intentio phyl. eſt in principio huius tractatus declarare q̄ ante oēm motum eſt motus, & ante omnem tranſmutationē eſt tranſmutatio, & q̄ motus non deficient ſecundum genus, ut hoc procedat ad declarandum motum eſſe primum, & æternum, qui continet omnia, ſiue ſit unus, ſiue plures. Et Com. q̄tum ad illud dubium dicit ſic. Ego aūt cum hoc q̄ credebā expoſitionem huius loci eſſe iſtam, uidelicet, q̄ phyl. intendit probare q̄ ante motum eſt motus: ita quod motus non deficiet ſecundum genus: eram aliquantulum in errore. Et dicit q̄ phyl. hic intendit probare primum motum eſſe æternum, aut primos motus eſſe ęternos ſi ſint plures. Et dicit ſic. Inueni ſermones ſuos conuenientes ſibi adinuicem ſecundum illam intentionem non ſecundum expoſitionem quæ uidet primo aſpectu, q̄ declarat dicens: q̄ aliter declaratio phylo. eſſet diminuta. Et dicit q̄ phyl. loquens de primo motu dicit: eſt quaſi uita eorum quæ conſtituuntur per naturam. Vnde probat Com. quod intentio phyloſophi eſt hic probare primum motum eſſe æternum, & hoc oſtendit per hoc, quia phyloſophus dicit q̄ motus de quo intendit eſt quaſi uita eorum, quæ conſtituuntur per naturam, & etiam per hoc, quia phyloſophus inducit diffinitionem motus ad declarandum primum motum eſſe æternum, & non ad declarandum quod ante oēm motum eſt motus, ut credidit Alphar. Et d. Com. q̄ non eſt uerum ſecundum intentionem phyl. q̄ ante omnem motū erat motus, quia ante motum continentē totū

non

Margin notes (right column): Opi. Democriti. — Opi Anax. & Emp. — Quæſtio an phyl. intendat oſtendere æternitatē motus in cōi, uel ſolum æternitatē motus. — Expoſitio Aui. & Auem. — Expoſitio Commē. — Expoſitio Alpha.

non eſt motus. Similiter ꝙ ante tranſmutationem: quæ eſt prima tranſmutatio ſit tranſmutatio, eſt falſum: ſed illud, videlicet ante oēm trāſmutationem eſt tranſmutatio, eſt uerum de motibus particularibus, quos continet motus uniuerſalis ſecundum ꝙ hoc. ſ. æternitas uel eſſe æternū ſeqtur motum uniuerſalem: non quia hoc. ſ. eſſe æternum exiſtit in eis primo & eſſentialiter. hæc Comm. Vnde breuiter ſecundum hanc expoſitionem Com. phyl. intendit hic probare æternitatem primi motus, & hoc per diffinitionem motus, ut uidebitur in ſecunda parte huius ca. Vnde eſſe æternū primo & eſſentialiter ineſt primo motui, & ineſt alijs motibus per accidens ſolum. ſ. rōne primi motus. Nec phyl. probat æternitatem primi motus per æternitatem ſucceſſionis motuum particularium adinuicem tāquam p ſignum: quia nondum eſt declaratum de eis. ſ. de motibus particularibus eos eſſe tales per accidens. ſ. ſemp ſibi adinuicem ſuccedentes. Sic igitur patet quod intentio phyloſophi eſt duplex expoſitio intentionis in hoc loco. Quarum una eſt, ꝙ phyl. intendit hic probare, ꝙ motus eſt æternus ſecundum genus. Alia eſt quod phyl. intendit probare motum primum eſſe æternum, & utrāque harum expoſitionum aliquando tenuit Com. ut ipſe aſſerit.

Primum. Et prima expoſitio primo aſpectu apparet uerior: ſed ſecundum cum ſecunda expoſitio eſt ſimpliciter certior & tenenda. Sic igit̄ patet ꝙ intētio Com. eſt illa, uidelicet, ꝙ phyl. intendit hic probare æternitatem primi motus. ſ. motus cæli. & uidetur quod Commen. declararet hoc ex quatuor: quorum primum eſt, quia alites rōnes phyloſophi eſſent inſufficientes niſi probarent primum motum eſſe æternum: quoniam alij motus non continuantur niſi per primum motum. ſ. per motum cæleſtem: & ideo rōnes ſuæ non ſufficerent ad probandum motum eſſe æternum niſi arguerent de primo motu. ſ. cæleſti.

Secūdum. Secundum eſt quia phyl. inquirit hic an motus qui eſt uita quędā his quæ ſubſiſtunt ſecundum naturam: ſit factus uel æternus, ſed motus primus. ſ. cæleſtis maxime uidetur eſſe uita, ideo uidetur quod phyl hic loquatur de motu cæleſti.

Tertium. Tertio patet idem ex modo arguendi. Arguit enim ſic, omnem motum nouum præcedit aliquis motus, ſed nullus motus alius a motu cæli præcedit omnem motum nouum: cum igitur phyl. hic loquatur de motu qui præcedit omnem motum nouum: patet quod phyl. loqtur hic de motu cæli in probando motū eſſe ęternum.

Quartū. Quarto patet idem per hoc, quod phylo. per diffinitionem motus probat motum eſſe ęternum per hoc, quia motus eſt actus mobilis inquantum mobile, & per conſequens motus præſupponit mobile, & per hoc quod motus præſupponit mobile non probat motum eſſe æternum ſecūdum genus, ſed quod aliquis unus motus. ſ. motus cæleſtis eſt ęternus. Mihi uidetur ꝙ ſecunda expoſitio ſit uera: & addo unam rōnem ad probandum. Nam phy. in ſecundo ca. huius primi tracta. ſ. libi. [Nam cōtraria autem his.] ponit & ſoluit rōnes quæ uidentur eſſe contra primā concluſionē huius lib. ſed illę rōnes ſolum ꝓbant quod unus motus nō eſt continuus & perpetuus, & non probat ſucceſſionem motuū non eſt perpetuam, ut ſatis patet: ideo uidetur ꝙ phylo. hic probat aliquem unum motum eſſe continuum & perpetuū, & ille eſt motus primus, ſ. motus cæleſtis.

Opi. Alb. Et hanc opinionem tenet dñs Alber. ꝙ phyl. intendit hic inquirere ſi ſit aliquis motus perpetuus qui ſit cauſa ſucceſſionis aliorū motuum, quia ſi demonſtraremus hic ſucceſſionem inferiorū motuum eſſe perpetuam: & per hoc vellemus tāquam p ſignum ſeu tāquam per effectum demonſtrare quod unus eſt primus motus & perpetuus, tunc eſſet demonſtratio inſufficiens, & eſſet demonſtratio circularis, quoniam hic concluderetur ꝙ eſſet aliquis motus ꝑpetuus per hoc, quia ſucceſſio motuū eſt perpetua. Et in ſecundo de ge. concludit motus inferiores eſſe perpetuos ſecūdum ſucceſſionem ꝑ hoc ꝙ latio circuli eſt perpetua, & tunc eſſet demonſtratio circularis. Et propter hoc d. Alber. ꝙ Phyl. hic inueſtigat illud ex quo in ſecūdo de ge. ꝓcedit, videlicet, ꝙ eſt aliquis unus motus primus & ꝑpetuus, qui eſt cauſa cōtinuę ſucceſſionis motuum inferiorum & in materia gnabilium & corruptibiliū.

Opinio aliquorū. Alijs tamē nō placet ſic dicere, ſed dicūt ꝙ P. hic ꝓbat motum ſecūdum genus ſeu motum in communi eſſe ꝑpetuum, & hoc ꝓbāt quadrupliciter: tum quia media ſunt cōmunia: tum quia inferius faciet inqſitionē ſpālem de æternitate primi mot⁹: ꝙ nō faceret, ſi hoc eſſet ſufficiēter oſtēſum: tū qa P. inferius i demōſtrādo primū motū eſſe ſempiternū utit̄ demōſtratis hic, ꝙ nō faceret ſi hic ꝓbaret primū motū eē æternū: tū quia inferius inqrit an aliqua ſemp moueātur: ꝙ fruſtra qreret ſi hic ꝓbaret motū cæleſtē eſſe æternū.

Cōfuſio rōnū ſupra dictarum. Mihi tñ vr̄ ꝙ rōnes illę nō cōcludūt. prima. n. nō concludit: qa ꝑ media cōia appropriata cōcluſioni ſpāli pt̄ ꝓbari cōcluſio ſpalis, & ſic eſt hic ut videbit̄. Nec ēt rō ſecūda cōcludit: quia P. frequēter ꝓbat eādem cōcluſionem in diuerſis locis, & ideo cū hoc, ꝙ inferius ꝓbat motū eſſe ęternū, bñ ſtat, ꝙ ēt hic ꝓbat illud idē: ꝑ aliud tñ & aliud mediū hic & ibi, nec tertia ratio cōcludit: qa P. inferius in ꝓbādo primū motū eſſe æternum utit̄ aliqb⁹ declaratis hic, ſed nō utit̄ cōcluſione prin. hic declarata. Nec ualet rō quarta: quia phy. inferius ubi inqrit an aliqua ſemp moueātur intēdit declarare q̄ ſemp mouētur, & quæ non. Vnde in multis locis qrit P. illud ꝙ prius declarauit, qa multotiēs & in uarijs locis qrit eādē cōcluſionē, ſicut multotiēs declarat cōcluſionem eādem in diuerſis locis.

Si igitur contingit aliquando nihil moueri dupliciter, id accidere neceſſe eſt. Aut. n. ut Anaxagoras cēſet. Dicit enim cum omnia ſimul eſſent atq. quieſcerent tempore infinito: mentem mouiſſe atque ſegregaſſe. Aut ut Empedocles dicit interdum res moueri: interdum quieſcere. Moueri quidem: cum aut unum ex multis cōcordia, aut ex uno multa diſcordia facit. Quieſcere uero in hiſce temporibus q̄ inter hæc media cadunt. Dicit enim hoc modo. Nam quo de multis naſci conſueuerit unum. Atq. iterū ex uno generato plura renaſci. Hoc fiunt: fixumq. ſibi non permanet æuum. At quo mutantur nunq̄ ceſſante recurſu. Hoc ſic perpetuo ſtabilem uerſantur in orbem. Cum enim dicit. At quo mutantur nū quam ceſſante recurſu: id Empedoclem arbitrādū eſt intelligere, hinc inquam illud: & illinc hunc fieri motum. Conſiderandum eſt igitur de hoc quonam modo ſe habet. Eſt enim operę precium hanc perſpicere ueritatem, & non ſolum ad naturalem cōtēplationem: ſed & ad eam doctrinam quæ circa principium primum verſatur vehementer conducit.

Si igitur contingit aliquando nihil moueri, dupliciter neceſſe eſt hoc accidere. Aut. n. ſicut Anax. dicit inquit. n. ille ſimul omnibus exiſtentibus & quieſcentibus in infinito tempore motum facere & intellectum & diſgregare. Aut ſicut Emp. in parte moueri, & iterum quieſcere. Moueri quidem cum amicitia ex multis faciat unum: aut diſcordia multa ex uno. Quieſcere autem in medijs temporibus dicens ſic, in quantum quidem ex pluribus unum dicit aptum fieri, inquantum autem iterum ex uno geminato plurima perficiuntur. Sic quæ fiunt res, & nullo modo ipſius eſt ſecundum unum: ſic autem permutantur: neque ſimul perficiuntur. Sic autem ſemper ſunt immobiles ſecundum circulum. Hoc. n. quod ſic permutātur ab hinc inde dicere ipſum opinandum eſt. Conſiderandum igitur de hoc quomodo ſe habet: prçopere enim ſolum ad naturę conſiderationem ſcire ueritatem: ſed ad ſcientiam de principio primo. Tex. cō. 2. Tex. cō. 3.

HIc oſtendit ꝙ ponentium motum non eſſe æternum erant duæ opiniones: quarum una fuit Anax. ſecūda vero fuit Emp. Nam Anax. poſuit ꝙ oia primo exiſtebāt in quodā chaos cōfuſo tpe infinito ſub qete. Ita ꝙ nū quā ꝑfuit motus, & ꝙ poſtea incepit intellect⁹ qui eſt Deus apud ipſū diſtinguere ex mixto, & extrahere ea de latitatione in actū. Vñ breuiter Anax. poſuit ꝙ oia primo quieſcebāt tēpore infinito & in quodā chaos, & poſtea intellectus q̄ ſolus eſt impermixtus incepit mouere, & diſtinguere illud chaos: cōfuſum ſeparando res abinuicē & cauſando motū. Alia vero fuit opinio Emp. ponētis ꝙ in aliqua parte tpis eſt mot⁹, & in aliqua nō: ſed tūc oia quieſcebāt: ponebat. n. ꝙ amicitia uel diſcordia ſiue lis erāt primæ cāæ oium, ita ꝙ amicitia in cōgregādo uel uniēdo elemēta & partes uniuerſi ē cā corruptionis mūdi: qm̄ eſſe uniuerſi cōſiſtit in ordine, & diſtinctione

Opi. Anaxa. vide tñ oppoſitū. 1. phyſi. c. 23.

Opi. Emp.

A B C D

A ctione partiũ, & poſuit ꝙ lis in ſegregãdo elemẽta & partes uniuerſi abinuicem eſt cauſa generationis mundi, reſpectu tamẽ mixtorum poſuit econuerſo: quia amicitia cõgregãdo elemẽta adinuicẽ eſt cauſa generationis mixtorũ, & lis in ſegregãdo eſt cauſa corruptionis mixtorũ. In medio aũt tẽpore motus inter actionẽ litis & actionẽ amicitiæ poſuit oĩa eſſe in quiete, & ſic d. qđ in infinitum motus totius ſuccedit quieti & quies motui, & hanc ſentẽtiam ſcripſit metrice, ut patet in litera. Vñ ſciẽdũ ſecũdum Com. hæc, ꝙ phyl. in recitãdo opiniones illorum qui poſuerunt mũdum non ſemp eſſe: non recitauit opinionẽ Pla. quia Pla. poſuit mundũ incipere eſſe: nõ tamen poſuit motũ incipere eſſe, quia dicit ꝙ anteq̃ mundus eſſet factus oĩa mouebãtur motu inordinato: quẽ Deus poſtea ad ordinẽ reduxit. [Cõſiderandũ aũt.] Hæc eſt tertia particula primæ partis prin. huius ca. in qua P. narrat vtilitatẽ inquiſitionis huius dicẽs ꝙ eſt conſiderandum q̃o ſe habet circa æternitatem motus, & d. quod iſta conſideratio non ſolum eſt utilis ad inquirendum ueritatem in ſcientia naturali, ſed ẽt eſt utilis ad ſcientiam de primo principio. ſ. ad meta. quoniam ad inueſtigandum primum principium eſſe: vtitur P. pro principio ęternitate motus. Vnde ſecundum Com. eſt notandum hic ꝙ diuinus. i. metaphyſicus accipit prima principia mouẽtia eſſe a naturali, & nullã uiã hẽt ad demonſtrandum primum motorem eſſe niſi accipiat ipſam ꝓ conſtantia naturali, & ideo Com. reprobat hic Aui. & Algazelẽ eius ſequacẽ qui dixerunt metaphyſicã poſſe demonſtrare primum motorem eſſe aut aliq̃ formam abſtractã a materia eſſe. Vnde d. Com. ꝙ illud qđ Aui. exiſtimauit. ſ. ꝙ diuinus dẽt demonſtrare primum principium eſſe: eſt falſũ, & uia qua finxit ipſum inueniſſe qua uſus eſt in ſuo libro, & ſimiliter Algazel ipſum ſequens eſt uia tenuit & non demonſtratiua aliquo modo: quare, &c.

B

Vide primo phy. c. vlt. & q̃ ibi.

Cõtra Auic. & Alg.

Ex his autem ordiemur quæ prius a nobis in libris naturalis ſcientię ſunt definita. Dicimus itaque motum ipſius mobilis hoc actum eſſe quo mobile eſt. Neceſſe eſt ergo res eſſe: quæ unoquoque motu moueri poſſunt.

C

Tex. cõ. 4. *Incipiemus autẽ primum ex diffinitis a nobis in phyſicis prius. Dicimus autẽ motũ eſſe entelechiam. i. actũ mobilis ſecundum quod eſt mobile. Neceſſe eſt ergo exiſtere res poſſibiles moueri ſecundum unumquẽque motum.*

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua P. probat intẽtionem ſuam. d. ꝙ ſemp fuit, & erit motus, & continet duas partic. qa in prima P. pmittit q̃dam neceſſaria ad propoſitum. In ſecunda ibi. [Et hoc neceſſarium, &c.] declarat ꝓpoſitum ſuum. In prima igitur parti. huius partis: P. pmittit duo neceſſaria ad ſuũ propoſitũ oſtẽdendum. Primũ eſt, ꝙ motus præſupponit mobile. Secũdum eſt, ꝙ motus pſupponit mouẽs. primo declaratur ꝙ. ſ. motus præſupponit mobile, & hæc eſt prima concl. annexa, ſeu ꝓſyllogizata huius lib. q̃ ꝓbatur dupliciter. primo p diffinitionẽ motus datã tertio huius, q̃ eſt ꝙ motus ẽ actus mobilis in quãtum mobile, ex qua ſequitur ꝙ motus præſupponit mobile, cum actus præſupponat illud cuius eſt actus, ideſt ſubiectum: & motus eſt accidens mobilis.

Prima cõclu. de annexis.

Prima ꝓbatio.

Tex. c. 6. & 36.

D

Et ſine definitione ẽt motus quiuis ꝓfecto fatebitur neceſſariũ eſſe id moueri ꝙ ſingulis motibus moueri põt: ceu alterari quidem id ꝙ eſt alterabile: ferri autem id quod loco mutabile eſt. Quare ſit antea combuſtibile quam comburatur, & combuſtiuũ antea quam comburat oportet.

Et ſine motus diffinitione omnis utiq. confitebitur neceſſarium eſſe motum impoſſibile moueri ſecundum unũquẽque motum: ut alterari alterabile, fieri autem ſecundum locum mutabile. Quare prius oportet eſſe cõbuſtibile quam comburatur, & combuſtiuum quam comburere.

Secunda probatio. SEcundo probatur eadem concluſio ſine diffinitione motus, & per inductionem: quoniam inductiue patet in omni ſpecie motus, ſcilicet, quod motus præſupponit mobile: quoniam alteratio præſupponit alterabile, & augmentatio augmentabile, & motus localis præſupponit mobile, ſecundum locum eſſe. Omne. n. quod mouetur poſtquam non mouebatur neceſſe eſt, ut prius eſſet poſſibile moueri: hoc igitur eſt primum neceſſarium quod P. præmittit, videlicet, quod motus præſupponit mobile, & cõbuſtibile combuſtiuum, &c. Secundum uero neceſſarium quod phyloſophus præmittit eſt, quòd ſicut motus præſupponit mobile, ita motus præſupponit mouens, quoniam ad hoc quod aliquid comburatur debet eſſe combuſtiuum, & ſic motus præſupponit duo, ſcilicet, mobile, & mouens. Hic ſunt ſex notanda. Primum eſt, quod eſt neceſſe, quòd mobile ſit ante motum in unoquoque genere motuum, & accipit hic ante ſecundum tempus, ita quòd mobile in potentia ſecundum tempus præcedit motum in actu. Secundo notandum eſt qualiter debeat illud intelligi, ſcilicet, quod motũ in potentia eſt prius tempore eius, quod eſt in actu: quod Comm. exponit ſic. d. ꝙ hoc duobus modis poteſt contingere, ſcilicet, ꝙ motum in potentia præcedit tempore motum in actu, quorum unus eſt, ut motum in quo eſt potentia ſit alterius ſpeciei a ſpecie motũ in quo eſt motus. ſecundus eſt ut illud mobile in quo eſt potentia ad motum ſit motum in actu, ideſt, ꝙ motum in potentia eſt idem numero cum motu in actu. Primus motus inuenitur in duobus, ſ. in motu generationis, & corruptionis, & in motibus tranſmutationis, qui ſunt corporum ſimplicium quando mouentur a generante ad formam alterius ſpeciei, ut cum terra mouetur ſurſum, ut ex ea generetur ignis, motum in potentia eſt terra, & motum in actu eſt ignis generatus ex terra, & ſimiliter in motu generationis, & corruptionis potentia eſt in uno. ſ. in illo ex quo ſit generatio, & actus in alio, i. ipſo generato, & ſic motum in potentia, & motum in actu non ſunt idem numero, ut ſi ignis generetur ex oleo, vel ex ligno: illud oleum, vel lignum eſt motum in potentia, & ignis genitus eſt motum in actu. Hoc tñ non vr̃ uerum, ꝙ omne quod eſt motum in potentia poteſt eſſe motum in actu, quia potẽtia non dr̃ niſi reſpectu actus, & ideo ſi aliquid eſſet motum in potentia: quod tñ non poſſet eſſe motum in actu, ſequit ꝙ potentia eſſet ad impoſſibile. Vnde non vr̃ bene dictum ꝙ aliquid ſit in potentia ad motum alterius. Dicendum eſt, ꝙ per ens in potentia quantũ ad propoſitum ſpectat, poſſumus intelligere duo, ſ. vel ens in potentia, quod. ſ. poteſt exire in actum, uel ens in potentia. ſ. ex quo fiet, uel poteſt fieri ens in actu. Dico igitur ꝙ P. per motum in potentia non intelligit motum, quod ſm ſe poteſt exire in actum, ſed intelligit motum ex quo poteſt fieri ens in actu, quia cum ignis generetur ex oleo, oleum non eſt motum in potentia, quod . ſ. mouebit in actu: ſed eſt motum in potentia, ex quo generat motum in actu, ſ. ignis qui actu mouebitur ſurſum, v. g. Nos dicimus ꝙ Antichriſtus, ſeu hõ naſciturus eſt in potentia homo, quia Antichriſtus eſt illud quod erit homo in actu, & nos dicimus ꝙ ſperma eſt in potentia hõ, quia ſperma eſt illud ex quo fiet hõ in actu, & ſic dicimus ꝙ panis eſt in potentia ſanguis, non quia panis eſt, aut erit in actu ſanguis, ſed quia panis eſt illud ex quo fiet ſanguis in actu. Aliter põt intelligi ꝙ materia remanens in motu in actu eſt primo in potentia ad motum, & poſtea reducitur ad actũ. ſ. vt acto moueatur, non in ſe ſolo, ſed in aliquo toto cuius eſt pars quod primo mouetur, & ſic aliud eſt motũ in potẽtia, ſcilicet, materia prima, & aliud motum in actu, videlicet, ꝙ ſm ſe, & primo mouetur. Tertio eſt notandum ſm Cõ. ꝙ ſubm motus tranſmutationis elementorũ in quo eſt potentia pcedens hũc motũ in tpe eſt corpus ex quo elementum gñatur, v. g. Qñ ignis generatur ſm totum ſtatim habet ubi quod eſt ſuperius ſm totũ, & dũ generaſ pars ſingula illius ſtatim habet ſingulã partẽ illius ubi: hæc Com. ꝙ ego ſic intelligo ꝙ ignis in actu, & pars ignis in actu ſtatim habet vbi ſuperius niſi impediatur. Quarto eſt notandum ſecundum Comm. ꝙ potentia quæ eſt in igne in actu ad motum ſuperius non eſt potentia naturalis, quoniam impoſſibile eſt ꝙ potentia in igne ad motum ſuperius qñ ignis mouet̃ ſupius ſit potẽtia naturalis, quia ſi ſic eſſet tunc contraria eſſent in eodem ſubiecto, & in eodẽ tpe. ſ. potentia motus: & motus inſimul, quod eſt impoſſibile. Potentia. n. ignis ad motũ ſuperius quæ eſt coniuncta cum forma ignis eſt potentia violenta, & non eſt potentia ignis naturalis, ſed potentia naturalis ad eſſe ſuperius eſt coniuncta cũ forma alicuius alterius ſpeciei, ex quo gñatur ignis. Ex quo loco apparet quod Commentat. uelit ꝙ motus ignis ſuperius non ſit naturalis

Primum notandũ.

Secundũ notandũ.

Expoſitio Commen.

B

Obiectio.

Reſpõſio.

C

D

Tertium notandũ.

Quartum notãdum.

lis ſed uiolentus, & quod motus terræ ex quo generatur
Mot⁹ uiolēt⁹ quot modis dicatur. ignis ad locum ſurſum ſit motus naturalis, quia ſi potentia
ad motum alicuius non ſit naturalis, nec ille motus erit natu
ralis. Vnde conſequenter eſt dicendum ꝙ motus dicitur uio-
lentus dupliciter, uel quia eſt a principio extrinſeco contra
inclinationem illoꝝ moti, uel quia mobile eſt impeditum
ab extrinſeco a pfectione ſua ad q̄ tendit, ita ꝙ motus impe-
ditus a ſuo termino ad quem mobile inclinat naturaliter di
catur motus uiolentus. Primo modo dico quod motus ignis
ad ſuperius non eſt uiolentus, ſed eſt naturalis, quia eſt a prin
cipio intrinſeco, eſt tamen uiolētus ſecundo modo, quia eſt
impeditus a pfectione ſua ad quā naturaliter ignis inclinat:
q̄a ſi ignis non impediret a ſuo loco naturali in medium in
quo mouet ſtatim eſſet in loco ſuo naturali. Vnde Com. di-
cit ꝙ potentia naturalis ad motum, & motus ſunt contraria
quod eſt verū de potentia ante actū, ſed non eſt uerū de potē
tia cum actu, & ſicut diſtinguitur de motu uiolento, ita pōt
diſtingui de motu naturali. Quinto eſt notandum ſm Com.
Quinto notādum. quod q̄n elementa generantur, & mouentur localiter ſemp
motum in actu præcedit aliq̄d alterius ſpeciei: quo corrupto
elementum generat uel localiter mouetur in actu. Ex quo in
fert quod ex ipſo non ente in actu per potentiam, & ex illo
quod eſt in potentia tm̄, & nullo modo in actu coniuncto cū
forma nihil ſit, quia nunquam unum cōtrarium mutatur in
ſuum contrarium: q̄m albedinem fieri nigredinem eſt impoſ
ſibile, aut calorem frigus, q̄uis unū cōtrariū fiat poſt aliud: ut
frigus poſt calorē. Et ideo Cō. reꝑhendit ſaracenos, & loquē
tes ſuæ legis qui poſuerunt ex nihilo fieri aliquid, quia il-
lud quod non eſt uiſibile exiſtimauerunt eſſe nihil, & nitun
tur ad confirmandum hoc, quia mos eſt dicere quod ſubie-
ctum ex quo eſt generatio eſt neceſſarium agenti propter di
minutionem agentis, & ideo ſi agens non ſit diminutum po-
teſt producere aliquid ex nihilo. Sed Comm. dicit quod il-
le exiſtimationes ſunt uulgares, & non ueræ. Agens enim
non poſſe agere aliquod impoſſibile non dicitur eſſe dimi-
nutio, ſed dicere agens facere ſeu poſſe facere aliquid impoſ
Sexto notandum. ſibile eſt deceptio. Sexto eſt notandum ſuper hoc quod phy
loſophus dicit quod nihil mouetur niſi illud quod poſſibi-
le erat prius moueri. Intelligendi ſunt duo modi poſiti, ſci
licet, potentia quæ inuenitur in ipſo moto, & potentia quæ
inuenitur in materia moti. Et intendit quod una iſtarum po
tentiarum eſt ad moueri, ut illa quæ eſt in materia, & alia
ad motum eſſe, ut illa quæ eſt in moto. Et dicit quod illa
potentia quæ eſt ad moueri non ſolum excedit potentiam
exiſtentem in paſſo ſm tempus, ſed et præcedit ſm tempus
uirtutem actiuam exiſtentem in agente, quia illud quod cō-
buritur prius erat innatum comburi, & ideo oē agens quod
q̄nq. pōt agere, & q̄nq. nō, neceſſario inuenitur q̄nq; in potē
tia, & q̄nque non. Iſta oia ſunt neceſſaria & uera, ut dicit Cō.

Igitur, & hæc ipſa neceſſe eſt, aut ſi non erant ali
quando facta eſſe, aut perpetua eſſe.

Tex.cō.5. *Ergo, & hoc neceſſarium eſt, aut facta aliquando eſſe, cum non prius eſſent, aut perpetua eſſe.*

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis
huius cap. in qua phyl. declarat intentionem ſuam ſ.
quod ſemper fuit, & erit motus. Et cōtinet duas par-
tes, quia in prima phyl. oſtendit primum motum eſſe perpe
tuum ex parte ante, ita quod primus motus nunquam ince-
pit. In ſecunda ibi. (Eadē rō eſt.) oſtendit quod primus mot⁹
eſt æternus ex parte poſt: ita quod motus primus nunq̄ defi-
ciet: & p hoc ſoluit prima quæſtio principalis huius octaui
quæ eſt an ſemp fuit, & erit motus, q̄a probato quod primus
motus eſt ppetuus ex parte ante, & ex parte poſt: ſoluit quæ-
Prima cōcluſio huius libri. ſtio de æternitate motus, q̄a ex hoc patet quod ſemp fuit, &
erit motus. Hæc igit eſt prima concluſio principalis hui⁹ lib.
ſ. quod motus primus eſt ppetuus. hæc cōcluſio probatur ſic.
Illud quod ſemper fuit, & ſemp erit eſt ppetuū: ſed motus eſt
huiuſmodi. ergo maior eſt de ſe nota: & minor probatur quā
tum ad utranque ſui partem: primo tamen probatur quod
motus primus ſemper fuit: ſecundo ꝙ motus primus ſemper
erit, & hoc probabitur in ſecunda particula huius partis, ibi
(Eadem ratio, &c.) Quod autem primus motus ſemp fuit p
batur dupliciter, ſeu duplici uia, uia prima ſumitur ex parte
motus. Secunda uero uia ſumitur ex parte temporis. Et pro
euidentia primæ rationis phyl. primo præmittit unam diui-
ſionem, & etiam ſupponit unum neceſſarium ad ꝓpoſitum.

A Diuiſio igit quam ponit phyl. eſt illa. Cum. n. motus præſup
ponat mobile, & mouēs oportet ꝙ mobilia, & mouentia aut
ſint aliq̄n facta cum prius non eſſent aut ſint ppetua, hec igi
tur eſt diuiſio quam ponit phyl. uidelicet, ꝙ aut mobilia, &
mouentia ſunt aliq̄n facta cum prius non eſſent, aut ſunt æ-
terna. Ad applicandum igit iſtam diuiſionem ad primum mo
tum, & ad primum mobile phyl. ſupponit aliquid eſſe pri-
mum motum, & aliqua primo mota, & hoc ſupponit ex ſepti
mo huius, quia ſi non eſſet primum motum inueniretur in-
finita magnitudo in acto, & inueniretur motum infinitum
pertranſire in tempore finito ſpatium infinitum, ut declara
tum eſt in principio ſeptimi huius, ut dicit Comment.

Si igitur unumquodque mobilium ac motiuorū
eſt factum, neceſſe eſt ante motum acceptum, aliam
mutationem motumque fuiſſe. Quo quidem ortū,
id eſt quod aut moueri, aut mouere poteſt. Sin ſem
per erant motus, tamen erat abſurdum, & ex ſeſe
quidem ſi animaduertatur uidetur.

B *Siquidem igitur factum eſt mobiliū unumquodque, neceſſarium eſt prius accepta mutatione aliam mutationem factam eſſe, & motum ſecundum quod factum eſt poſſibile motum eſſe aut moueri.* Tex.cō.6. *Si autem quæ ſunt præerant ſemper motu non exiſtente irrationabile quidem uidetur, & ab inſcientibus.* Tex.cō.7.

HIc phyl. proſequitur illam diuiſionem formando pri-
mam rationem, circa quam ſic procedit, quia primo
ponit rōnē: ſcdo ponit rñſionē q̄ poſſet dari ad ratio-
nē, & hoc ibi. (Alia quidē, &c.) Suppoſito igitur q̄d ſit primus
motus, & aliquod primum mobile, ratio formatur ſic. Motus
primus aut eſt æternus aut non, ſi ſic, habetur propoſitum, ſi
non ſit æternus, ſequitur impoſſibile, ſcilicet, quod ante pri-
mum motum fuit motus: quod eſt impoſſibile, conſequentia
probatur ſic. Motus præſupponit mobile, & mouens, quærit
igitur aut mobile motum primo motu, & mouens illud mo- Prima ratio.
bile motu primo fuerunt aliquando facta cum prius non
C erant, aut ſunt perpetua: ſi det primum cum mobile aut mo
uens non poſſit eſſe factum niſi per motum, & motus quo fa
ctum eſt mobile motum primo motu, aut mouens præcedit
motum, quo primum mobile mouetur: ſequitur quod ante
primum motum fuit motus, quod eſt impoſſibile, conſequē-
tia patet, quia motus per quem ſit mobile uel mouens præ-
cedit motum quo illud mobile mouetur, & ſic ſequitur quod
ſi mobile aut mouens uel alterum illorum ſit factum quod
motus quo illud eſt factum præcedit primum motum, & ſic
ante primum motum erat motus: quod eſt impoſſibile. Et eo
dem modo arguitur ſi dicatur quod motus per quem fiebat
mobile eſt primus motus, nā ille motus præſupponebat mo-
bile factū p ſe, & p conſequens pſupponit motū p quē ſuum
mobile fiebat: & ſic ille motus non fuit primus.

Magis tamen ſi proficiſcamur ulterius hoc neceſ
ſe eſt euenire. Nam ſi quędam ſunt mobilia, quędam
motiua, & interdum eſt actu quid primum mouens
D & aliquid quod mouetur, interdum nihil, ſed quie-
ſcit, hoc prius mutarē oportet. Erat. n. aliq̄d cā profe-
cto quietis. Quies. n. eſt priuatio motus. Quare ante
primam mutationem, mutatio prior erit.

At uero magis ingredientibus hoc neceſſarium eſt acci dere. Si enim alijs quidem mobilibus exiſtentibus, alijs autem motiuis, aliquando quidem erit aliquod primum mouens, hoc autem quod mouetur aliquando quidem nihil, ſed quieſcit, oportet hoc mutari prius. Erat enim aliquid cauſa quietis. Quies enim priuatio motus eſt. Quare ante primā mutationem erit mutatio prior.

NVnc phyl. improbat aliud membrum diuiſionis, ſcili-
cet, quod motus primus incepit, & quod mobile, &
mouens ſunt perpetua, hoc dicit omnino eſſe irra-
tionabile, & a neſcientibus dictum, quod forſitan dicit, quia

A æterna ſunt uniformiter ſe habentia ſemper. Et probat idem inconueniens ſequi, dato quod mobile, & mouens ſint perpetua, ſcilicet, quod ante primum motum fuit motus: quoniam ſi mobile ſemper prius quieſcebat, & de nouo incepit moueri, oportet, quod ammoueatur cauſa quietis quæ eſt impedimentum motus, quæ cauſa eſt uel ex parte mobilis, uel ex parte motoris, uel diſtantia inter motorem, & mobile, quod non poteſt fieri, niſi per motum. ergo ſi motus primus incepit, & mobile, & mouens ſemper erant, ſequitur, quod ante primum motum fuit motus, ſcilicet, motus per quem tollebatur cauſa quietis mobilis moti motu primo. & ſic patet quod ſi primus motus de nouo incepit ſiue mobile ſit nouum ſiue æternum, ſemper oportet dicere quod ante primum motum fuit motus, quod eſt impoſſibile. ergo impoſſibile eſt, quod primus motus incepit. Notandum ſecundum Comment. hic quod impoſſibile eſt quod motus generationis ſit primus motus, quia generatio eſt finis alterius motus, & ideo impoſſibile eſt quod ſit primus motus ſecundum tempus, aut ſecundum naturam. Nec etiam motus cuius generatio eſt finis, eſt primus motus, quia illæ motus eſt motus alterationis, & primus motus debet eſſe æternus, & impoſſibile eſt quod motus alterationis ſit æternus, ut declaratum eſt in fine ſexti huius. B

Notandũ. Idem. 6. phy. 32. & 5. phyſico. Comm. 8.

Nam quædam unice, quædam, & motibus contrarijs mouent. Ignis namq; calefacit, ſed non frigefacit. At ſcientia una contrariorum eſſe uidetur.

Tex. cõ. 8. *Alia quidem enim mouent ſingulariter, alia autem, & ſecundum contrarios motus, ut ignis quidem calefacit, frigefacit autẽ non. Scientia ãt uidetur contrariorũ eſſe una.*

Hic phyloſophus remouet reſponſionem quæ poſſet dari ad hanc rationem, quæ reſponſio talis eſt, ſcilicet, quod agens uel mouens eſt duplex, quia quoddam eſt mouens naturale, & illud poteſt mouere uno motu tantum, ut calidum poteſt calefacere, & frigefacere, & aliud eſt agens per rationem, & intellectum, & tale agens poteſt mouere pluribus motibus contrarijs, ſed ratio præcedens concludit de agente naturali quod determinatur ad unum, & non de agente rationali. C Vnde cum aliquid mouetur ab agente naturali quod prius quieſcebat, oportet cauſam quietis remoueri per motum, ſed cum aliquid de nouo mouetur ab agente rationali, cuius actio ſe habet ad oppoſita non oportet cauſam quietis amoueri. Vnde in talibus non oportet, quod cauſa motus ſit alia a cauſa quietis, nec quod mouens aut mobile habeat aliam diſpoſitionem: quando mobile mouetur, & aliam quando mobile quieſcit, cum igitur primus motor ſit agens rationale, uidetur quod poteſt aliquando mouere, & aliquando non mouere abſque hoc quod deficiat diſpoſitio aliqua per quam mouet hoc, & hoc mouetur, & ſic uidetur quod primus motor poteſt de nouo cauſare aliquẽ primũ motũ abſque hoc qđ remoueat aliqua cã quietis præcedentis, aut aliqua diſpoſitio ꝓcedens.

Illic etiam ſimile quid eſſe uidetur. Nam frigidũ uerſum quodammodo, atque abiens calefacit, ſicut & hiſce, qui ſcit peccat ſua ſponte, cum econtra ſcientia utitur. D

Videtur igitur, & ibi eſſe aliquid ſimili modo, frigidum enim calefacit conuerſum quodammodo, & ambiens, ſicut, & peccat uoluntarius ſciens: quoniam e contrario utitur ſcientia.

Iſtam reſponſionem remouet phyloſophus præmittens primo quod ea quæ agunt naturaliter per ſeſe habent ad unum, ita quod per ſe agit unum contrariorum, per accidens tamen quandoque mouet contrarium, ut patet de frigido quod licet per ſe frigefaciat, tamen quandoque per accidens calefacit, quia facit calorem reuerti de extrinſeco in intrinſecum. Ita eſt in agentibus per intellectum ſcientiæ: quoniam medicina eſt per ſe cauſa unius contrariorum ut puta ſanitatis, & per accidens eſt cauſa ægritudinis, ut ſi aliquid propter aliquid abutatur medicina in contrarium illius ad quod ordinatur. Hoc pro tanto inducitur quia agens rationale quandoque eſt cauſa unius contrariorum A per accidens, & alterius per ſe ſicut, & agens naturale. Vnde in hoc conueniunt, quod utrunque agens poteſt eſſe per ſe cauſa unius contrariorum, & per accidens cauſa alterius, tamen agens rationale poteſt per ſe agere utrunque contrariorum. Et Comment. dicit hæc quod frigidum calefacere per accidens eſt ſimile peccato artificis quando errat, ut quando nititur ſcientia ſua in contrarium finem, ut in quem eſt primo ordinata. In uirtutibus autem rationabilibus ſunt duæ actiones contrariæ eſſentialiter. Hoc igitur præmiſſo phyloſophus ſoluit illam rationem, quæ ſolutio conſiſtit in hoc quod nec agens naturale, nec agens rationale agit de nouo, cum prius non egit niſi propter aliquam nouam cauſam. Et dicit Comment. hæc quod motores rationales non quieſcunt quandoque, & quandoque non, niſi propter renouationem tranſmutationum factam in eis ex extrinſeco, ut in anima ſeu in corpore; ſi enim anima moueatur poſtquam non mouebatur eſt neceſſe, ut in ea fiat appetitus qui non erat, aut concupiſcentia, & illa concupiſcentia aut appetitus non fiunt in ea, niſi per tranſmutationem præcedentem ab aliquo ente extra animam. Et hoc probat Comm. ſcilicet quod ad nouitatem motus requiritur alia diſpoſitio noua in ipſo agente, uel in aliquo extrinſeco dicit, quod ſi poſuerimus agens in omnibus diſpoſitionibus exiſtentibus in ipſo, & exiſtens in diſpoſitione quietis idem cum ipſo in diſpoſitione motus, tunc neceſſe eſt ut non fuerit dignius mouere in illa hora quam quieſcere, & ſic aut neque quieſcet, aut neque mouebitur, aut quieſcet, & mouebitur inſimul, quod eſt impoſſibile. Item dicit Comment. quod cum proportio illius quod habet potentiam agendi contraria fuerit eadem non facit alterum illorum, & contra loquentes legis ſuæ dicit, quod cum uoluntas fuerit ad innouandum aliquam rem una hora neceſſarium eſt, ut in uoluntate fiat in illa hora concupiſcentia in agente quæ non erat ante, & illa eſt cauſa propinqua ad agere, & cauſa illius concupiſcentiæ eſt præſentia tpis: & pñtia tpis q̃ non erat ante aut eſt trãſmutatio aut ſequẽs tranſmutationẽ. Et ſic remotio prædictæ reſponſionis conſiſtit in hoc, ſcilicet, quod ſi agens rationale cauſet motum primo de nouo, oportet, quod ſit alia noua diſpoſitio præcedens ex parte alicuius, & ſic ante primum motum foret alius primus motus, quod eſt impoſſibile.

Confimile infra cõ. 5 s.

C

Verum ea quæ agere, aut mouere, & ea quæ pati, aut moueri, poſſunt, non omnino hoc poſſunt, ſed ſi ſic ſe habent, atque ad propinqua ſibi euadunt, quare cum id fuerit, aliud mouet, aliud mouetur, & cum id euenerit, ut aliud ſit mobile, aliud motiuum. Si igitur non ſemper mouebatur non ita ſeſe habebant, ut alterum mouere, alterum moueri poſſit, ut patet. Sed alterum ipſorum mutari oportebat. In his enim quæ ſunt ad aliquid id accidere neceſſe eſt. Veluti ſi duplum non erat, & nunc duplum euaſit. Si non utrunque alterum ſaltem mutatum eſſe neceſſe eſt. Erit ergo quædam mutatio prior prima.

Si igitur quæcunque poſſibilia ſunt facere, aut pati, aut D *mouere, aut moueri. Hæc autem moueri non penitus poſſibilia ſunt, ſed ſic ſe habentia, & proxima alterutris ſunt. Quare cum proximantur, aliud mouet, aliud autem mouetur: cum ſint, ut ſit hoc quidem motiuum: illud uero mobile. Si igitur non ſemper mouebatur, manifeſtum eſt quod* Tex. cõ. 9. *non ſe habebant, ſicut nunc poſſibilia, hoc quidem mouere, illud autem moueri, ſed oportuit mutari alterum illorum. Neceſſe enim in his quæ ſunt ad aliquid hoc accidere, ut ſicut non eſt duplum, nunc autem eſt duplum mutari, ſed non utrumque alterum. Erit ergo quædam prior mutatio prima.*

Illud quod phyl. iam narrauit, ſ. q̃ cum motor, & motũ prius erãt, & motor nõ mouebat nec motũ mouebãt, oportet ad hoc q̃ motor de nouo moueat, & mobile moueatur, aliquam diſpoſitionem nouam eſſe ex parte motoris uel ex parte moti, uel ex parte alicuius extrinſeci. Hic intendit

intendit declarare id quod narrauit: vnde intendit declarare, quod ſi motor incipiat de nouo mouere aliquod mobile, neceſſe eſt aliquam tranſmutationem præcedere in motore, aut in moto, aut in utroque, aut in aliquo extrinſeco, & hæc eſt ſecunda concluſio de annexis, quæ probatur ſic. Si aliquis motor incipiat de nouo mouere aliquod mobile, oportet quod inter motorem, & mobile ſit facta de nouo aliqua relatio quæ non fuit ante, quia inter motorem in actu, & motum in actu generatur aliqua relatio q̃ non fuit antequam mouens inciperet mouere, quod probat probatione exemplari. Nam ſi hoc nunc ſit duplum illi, & prius non oportet ipſum uel eius corroborationem uel utrū que habere aliam quantitatem nunc quam prius non habuit quæ non acqrit̃ ſine tranſmutatione: ergo neceſſe eſt ut aote tranſmutationem poſitam, ſ. qua motor de nouo mouet mobile ſit tranſmutatio. in motore aut in moto, aut in utroque aut in aliquo extrinſeco, p quam aufertur impedimentum pp quod mouens non mouebat prius nec mobile mouebatur, & illa tranſmutatio eſt prior quam motus quo mouēs mouet mobile, quia ablatio impedimenti præcedit effectum prouenientem ex ablatione impedimenti. ergo ſi motor, & mobile fuerint ab æterno, ſi motor incipiat de nouo mouere mobile neceſſe eſt aliquam tranſmutationem præcedere illum motum in motore, aut in moto, aut in utroque, aut in aliquo extrinſeco, & ſic ante tranſmutationem quę poſita eſt tranſmutatio prima fuit illa tranſmutatio, quod eſt impoſſibile. Vnde dicit Comment. quod hæc demonſtratio eſt uniuerſalis in omni motore ſiue in uirtute rationali ſiue naturali. Intelligendum quod ex hoc loco accipiunt aliqui q̧ omnis relatio noua requirit nouam tranſmutationem in aliquo extremorum uel in utroque, quia phyloſophus uidetur hoc dicere, expræſſe tamen inſtantiæ ſunt contra hoc. Nam inter præcium, & appræciatum in actu poteſt fieri noua relatio abſque mutatione facta in aliquo extremorum, vel in utroque: qm̃ ego poſſum uendere tibi aliquam rem a me multum diſtantem pro pecunia exiſtente in arca tua nulla mutatione facta circa rem uenditam, nec circa pecuniam, hoc enim poſito ſit noua relatio inter rem uenditam, & pecuniam abſque mutatione in aliquo extremorum. ergo. Item inter uidens in actu, & uiſum in actu eſt relatio quæ poteſt fieri ab que mutatione in aliquo extremorum, uel in utroque: quoniam ſi ſor. nunc non uidet lapidem pp aliquod impedimentum ex parte medij ſor. quieſcat omnino & lapis, ſimiliter remoueatur impedimentum ex parte medij ſoc. eſt de nouo uidens lapidem in actu, & lapis eſt de nouo uiſus in actu, & ſic acquiritur noua relatio inter uidentem ſor. & lapidem uiſum, & tamen neutrum extremorum eſt mutatum. Poteſt igitur noua relatio inter aliqua extrema acquiri de nouo abſque noua tranſmutatione alicuius extremorum, & hoc eſt concedendum, & ideo propoſitio phyl. non eſt uniuerſaliter uera. Sed Com. ſupplet eā ſic, dicit q̧ noua relatio nō acquirit̃ ſine noua mutatione in aliquo extremorum, uel in aliquo extrinſeco, & ſic debet intelligi dictum phyl. & hoc ſufficit ad propoſitum, quia ſi noua relatio præcedat primum motum ſequitur quod aliqua trāſmutatio præcedit primum motum, uerba Comment. ſunt illa. Cum omnis relatio ſequitur tranſmutationem, & inter motum primo motum, & ſuum motorem ſiat relatio quæ non fuit ante. igitur neceſſe eſt ante tranſmutationem poſitā ſit alia tranſmutatio in motore, aut in moto, aut in utroque, aut in extrinſeco, hæc Comment. & per hoc ſuppletur demonſtratio Ariſt.

Secunda concluſio de annexis.

Vnde formatur opinio aliquorum. Prima inſtantia.

Secunda inſtantia.

Opin. Cō.

Inſuper quoniam modo prius, atque poſterius erit, ſi non ſit tempus, aut tempus ſi non ſit motus. Quod ſi tempus numerus motus, aut quidā ſit motus ſi tempus eſt ſemper, & motum perpetuum eſſe neceſſe eſt.

Tex. c. 10. *Adhuc autem prius, & poſterius quomodo erunt tempore non exiſtente. Aut tempus niſi ſit motus. Si igitur tēpus numerus motus, aut motus quidam, ſi quidem tempus ſemper eſt, & motum neceſſe eſt perpetuum eſſe.*

CVm phyl. declarauit primum motum eſſe æternum p rationem acceptam ex parte motus probat eandem concluſionem, ſ. motum primum eſſe æternū a parte

A ante per rationem ſumptam ex parte temporis quæ eſt talis. Tempus eſt æternum ex parte ante. ergo motus primus eſt æternus a parte ante, conſequentia patet per hoc, quia tempus uel eſt motus primus uel eſt numerus motus ſecundum prius, & poſterius in primo motu, ut patet ex quarto huius. & antecedens, ſ. quod tempus eſt æternum a parte ante q̃ eſt tertia concluſio de annexis, probatur tripliciter. Prima ratio ſumit̃ ex parte prioris, & poſterioris. Secunda ratio patet per auctoritates antiquorum. Tertia uero probat̃ ratione accepta ex parte inſtantis. Prima igit̃ ratio eſt illa, omne quod ſit de nouo, ſuum non eſſe præceſſit ipſum, ita q̧ ſuum non eſſe eſt prius quam ipſum ſiue quam ſuum eſſe, ſed prius non eſt ſine tempore. ergo ſi non eſſe tēporis fuit prius quam tempus ſequitur quod tēpus fuit prius quam tempus quia in illo priori in quo fuit non eſſe temporis fuit prius, & p conſequens tunc fuit tempus. ergo ſi tempus incepit eſſe de nouo, ſequit̃ q̧ ante omne tēpus fuit tp̃s, ſed hoc eſt impoſſibile. ergo neceſſe eſt, q̧ tp̃s non inceperit eſſe de nouo, & per conſequens eſt æternum. Vel poteſt argumentum fieri de primo tempore probando q̧ primum tempus eſt ęternum ex parte ante, quia ſi ſuum non eſſe fuit priuſquam ſuum eſſe. ergo aliquid fuit B prius tempore primo, ſed quandocunque fuit prius tunc tempus fuit, ergo ſi primum tempus incepit de nouo, ſequitur quód tempus fuit ante tempus primum, quod eſt impoſſibile.

Tertia cōcluſio de annexis q̃ probatur tripliciter. Prima rō.

At de tempore uniuerſi præter unum conſentire uidentur. Omnes enim tempus inquiunt ingenitum eſſe. Atque per hoc Democritus impoſſibile eſſe demonſtrat omnia eſſe facta, tempus enim dicit non eſſe ortum. Plato uero ſolus ipſum ortum eſſe ait, etenim una cum cælo dicit ipſum ortum fuiſſe, cælumque factum aſſerit eſſe. Quod ſi impoſſibile quidem eſt tempus eſſe, ac intelligere ſine nunc ipſo. Nunc autem ipſum medium e quodam principij ſimul. finiſve ſubiens rationem principij quidem futuri, finis uero tranſacti, tempus ſit ſemper profecto neceſſe eſt. Vltimum namque tempo C ris eius, quod ſumptum extremum eſt in aliquo ipſorum nunc erit. Nihil enim in tempore præter nūc ipſum accipi poteſt. Quare cum ipſum nunc principium ſit atq; finis, citra ipſum ac ultra, tempus ſit ſēper neceſſe eſt. At ſi tēpus ſemper eſſe neceſſe eſt, patet, & motum neceſſario ſemper eſſe. Quippe cum tempus affectus ſit quidam ipſius motus, vt patuit.

At uero de tempore extra unum concorditer intelligi uidentur omnes. Ingenitum enim eſſe dicunt, & propter hoc Democritus demonſtrat tanquam impoſſibilia omnia eſſe facta, impoſſibile enim eſt tempus factum eſſe: Plato autem tempus generat ſolus. Simul enim cum cælo factum eſſe. Cælum autem factum eſſe dicit. Si igitur im D *poſſibile eſt eſſe dicere, & intelligere tempus ſine ipſo nunc: nunc autem eſt medietas quædam, & principium, & finem habens ſimul, principium autem futuri temporis, finem uero præteriti, neceſſe ſemper eſſe tempus, ultimum enim finiti accepti temporis in aliquo ipſorum nunc erit. Nihil enim eſt accipere in tempore præter nunc. Quare quoniam eſt finis, & principium ipſum nunc, neceſſe eſt ipſius in utraque parte ſemper eſſe tempus. At uero ſi tempus, manifeſtum eſt, quia neceſſe eſt, & motum eſſe. Siquidem tempus eſt paſſio quædam motus.*

Tex. c. 11

SEcundo probatur eadem concluſio per auctoritates antiquorum: quoniam omnes antiqui præter unum, ideſt, præter Platonem dixerunt tempus eſſe ingenitum, & ſolum Plato generauit tempus. Ideo Democritus dicit, quod impoſſibile eſt omnia eſſe generata quia

Secunda ratio.

 impoſſi-

A impoſſibile eſt tempus eſſe generatum,& hoc eſt ſignũ q̧ non incepit eſſe, quia omnes phyl. præter Plato,dixerunt tp̃s eſſe ingenitum,& ſolus Plato dicit tempus generatum eſſe cũ cælo.Vñ Aui.in ſua ſufficientia dicit q̧ multi antiquorum dixerunt tempus habere ita ſtabile eſſe q̧ nullo modo poteſt deſtrui,ſed q̃ nititur deſtruere tempus eo ipſo ponit tempus, quia ſi aliquis ponat tempus nõ eſſe,oportet,q̧ ponat tp̃s aliquãdo non eſſe,& ſi non eſſe temporis ſit aliqñ ex hoc ſequitur q̧ tempus nunc eſt:quia eſſe aliquando non poteſt eſſe ſine eſſe temporis.Si ergo impoſſibile. Tertia ratio probãs tp̃s eſſe æternum ſumit̃ ex parte ipſius inſtantis,& fundatur rõ ſu per duas propoſitiones,quarum prima eſt,q̧ inſtans non inuenit̃ niſi in tp̃e.Secunda propoſitio eſt q̧ neceſſe eſt omne inſtans,ſ. q̧ ſit principium unius temporis, & finis alterius temporis:qm̃ inſtans neceſſario eſt principium temporis futuri, & finis temporis præteriti.Ex his ergo arguit̃ ſic. Ante quodlibet nunc fuit tempus, ſ.tp̃s cuius ipſum nũc eſt finis,& poſt quodlibet nunc erit tp̃s,ſ. tp̃s cuius ip̃m nũc eſt principium. ergo tempus eſt æternum ex parte ante,& ex parte poſt,quia ſi tempus de nouo inciperet, ita q̧ nullum tempus prius fuiſſet dare primum inſtans temporis ante quod non fuit tempus,& ſi tempus aliqñ deſineret eſſe, ita q̧ poſt illud nullum tempus foret futurum, ſequitur q̧ eſſet dare ultimum inſtãs totius temporis poſt quod inſtans nunquam foret tempus,& ſic patet illa cõſequentia,ſ. q̧ quodlibet inſtans eſt principiũ unius temporis,& finis alterius temporis:ergo tẽpus eſt æternum,& p̃ conſequens motus eſt æternus, hæc ratio probat q̧ tempus eſt æternum,tam ex parte ante,quã ex parte poſt. Notandum q̧ illa ratio fundatur ſuper hoc inſtans aſſimilat̃ puncto in linea circulari, & nõ aſſimilatur puncto in linea recta: & ideo ſicut in linea circulari quilibet punctus eſt principiũ unius lineæ,& finis alterius:ita quodlibet inſtans eſt principium unius temporis,& finis alterius,& qualiter iſta ratio habeat euidentiam uidebitur in dubitationibus. B

Expoſitio Auic.

Tertia ratio.

Prima ꝓpoſitio.

Secunda ꝓpoſitio.

Eadem erit ratio ,& quamotum corrumpi non poſſe probabitur.Nam ut ſi motus ortus eſſe dicatur ſit ut prima mutatione ſit aliqua prior ſic hic fiet,ut vltima mutatione poſterior aliqua ſit.Non enim moueri deſinet,& eſſe mobile ſimul, ceu comburi , & combuſtibile eſſe.Eſſe namque combuſtibile poteſt, & non comburi. C

Tex. c.12. *Eadem autem ratio eſt, & de eo quod incorruptibilis ſit motus,ſicut enim in eo quod fiat motus accidit priorẽ quãdam eſſe mutationem prima ſic hic poſterior eſt poſteriori. Non enim ſimul quieſcit quod mouetur , & quod mobile eſt, & quod comburitur, & quod combuſtibile . Contingit enim combuſtibile eſſe,quod non comburitur .*

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulę ſecundę partis principalis huius capituli,in qua phyl. oſtendit q̧ primus motus eſt æternus ex parte poſt, & hęc eſt quarta concluſio de annexis,quæ probatur dupliciter.Primo ex parte mobilis. Secundo ex parte motoris,ſ.ibi[Neque motum.] Primo igit̃ cõcluſio probat̃ ſic. Si primus motus corrumperet aut mobile motum primo motu manebit poſt corruptionem primi motus aut non,ſed corrumpet̃, ſi detur q̧ mobile manebit poſt corruptionem primi motus, & mobile prius mouebatur,& poſtea manet immotum, oportet , q̧ in mobili fiat aliqua noua diſpoſitio p̃p quam quieſcit,cum prius mouebat̃,& illa diſpoſitio non acquirit̃ niſi per motum:ergo ſi mobile manet poſt corruptionem primi motus ſequitur q̧ poſt primum motum erit motus,ſ.p̃ quem illa noua diſpoſitio acquirit̃,ſed hoc eſt impoſſibile,ſ.q̧ aliquis motus ſit poſt primum motũ . ergo non poteſt dici q̧ primus motus corrumpet̃, & q̧ mobile non corrumpet̃,ſed manebit. Si uero detur aliud membrũ, ſ.q̧ mobile motum primo motu corrumpatur,cum motus prius corrumpatur quam mobile, oportet, q̧ mobile corrumpat̃ poſt corruptionem primi motus, & mobile dum mouet̃ non corrumpitur,& ſi corrumpitur nõ niſi per motum.ergo ſi mobile motum primo motu corrumpat̃,oportet, q̧ poſt primum motum ſit motus,quod eſt impoſſibile. Vnde motus quo primum mobile corrumpitur erit poſt primũ motum,& ſic poſt primum motum erit motus , unde iſta ratio ſupponit quod poſt primum motum non poteſt eſſe aliquis motus ſicut ante primum motum non poteſt eſſe aliquis motus. D

Quarta concluſio de annexis quæ ꝓbatur triplicitur.

Prima ꝓbatio.

A Nec item deſinet ſimul mutatiuum,& mouens eſſe.Et ipſum autẽ corruptibile corruptum fore oportebit,cũ corrũpitur,& poſt hoc rurſus id q̧ huius eſt corruptiuum. Corruptio nãque mutatio quædã eſt. Quod ſi hæc fieri non poſſunt , patet motum perpetuum eſſe.

Neque motum, & mouens. Et corruptibile igitur indigebit corrumpi,cum corrumpatur, & huiuſmodi corruptiuum iterum poſterius. Corruptio.n. mutatio quędam eſt. Si igitur hoc impoſſibile manifeſtũ eſt qđ eſt ꝑpetuus motus. Tex. c.13.

SEcundo probatur eadem cõcluſio ratione ſumpta ex parte motoris ſic. Si primus motus ſit corruptus , quæro an primus motor mouens primo motu ſit corruptibilis uel æternus,ſi ſit corruptibilis:oportet, quod habeat corrumpens quod corrumpat ipſum poſt corruptionem primi motus,,& B ſic poſt primum motum erit motus, ut motus per quem corrũpetur primus motor,& etiam ſi motor mouens primo motu ſi corruptibilis quærendum eſt de ſuo corrumpente , aut eſt corruptibile, aut æternum, ſi ſit corruptibile habebit corrumpere, & ſic proceditur in infinitum , quod eſt inconueniens.Si uero detur quod motor non eſt corruptibilis ,.ſed æternus , & mobile quod mouetur primo motu eſt æternum,ut probatum eſt per rationem præcedentem , quia aliter poſt primum motum erit motus,ſcilicet per quem mobile corrumpitur: ſequitur quod primus motus ſit æternus , quod eſt propoſitum,conſequentia patet,quia ſi motor ſit æternus,& mobile ęternum:oportet, quod motus ſit æternus, aliter cauſaretur noua diſpoſitio in motore,aut in moto,quod non poteſt fieri niſi per motum , & ſic ſi motor ſit ęternus,& motum æternum· oportet ut motus ſit æternus , aliter foret motus poſt primum motum, quod eſt impoſſibile : quia cum idem ſit motus primus,& mot[9] ultimus ſequitur quod ſi poſt primum motum eſſet motus,quod poſt ultimum motum eſſet motus, quod eſt impoſſibile. unde iſta ratio fundatur ſuper hoc quod nullus motus poteſt eſſe non exiſtente primo motu,&c.Ex iſtis duabus rationibus poteſt fieri una ratio ducẽs C ad impoſſibile,quæ talis eſt . Si primus motus corrumpetur, igitur motus corrumpetur uniuerſaliter,ita quod aliquando nullus motus erit,& ſi hoc eſt.ergo eſt dare ultimum motũ : ſed hoc ſequitur impoſſibile, quia ſi eſſet dare ultimum motum,ſequeretur quod eſſet dare ulteriorem motum ultimo motu,quod eſt impoſſibile. ergo,& illud ex quo ſequitur,uidelicet,quod primus motus corrumpetur, conſequentia probatur ſic.ſi ſit dare ultimum motum,ille motus habet ſubiectum,& efficient,ſcilicet mobile,& motorem, quæro tũc aut mobile,& motor illius motus ſint corruptibilia uel æterna:ſi ęterna.ergo remanebũt poſt ultimũ motũ.ergo oportet qđ in eis uel in aliquo eorũ fiat noua diſpoſitio poſt ultimum motum qui prius non erat,quia aliter cauſaret motum ſicut prius cauſabant,ſed noua diſpoſitio non acquiritur niſi per motũ . ergo ſi mobile motum ultimo motu, & motor ſint æterna,ſequitur quod poſt ultimum motum erit motus per quem acquiritur illa noua diſpoſitio poſt ultimum motum. Nec etiã eſt dare q̧ motor,& mobile motum ſint corruptibilia , quod probatur de utroque, & primo probatur quod mobile motũ ultimo motu non eſt corruptibile, quia ſi ſit corruptibile,cũ D ſubiectum motus non ſimul deſinat eſſe cum motu , oportet, quod ſubiectum ultimi motus maneat poſt corruptionem illius ultimi motus.ſi ergo mobile debeat corrumpi poſt corruptionem ultimi motus,& mobile non poteſt corrumpi niſi per motum , ſequitur q̧ ſi mobile ſit corruptibile, quod poſt ultimum motum erit motus,ſ.motus per quem mobile corrũpetur. Et ſic patet quod impoſſibile eſt q̧ mobile motum vltimo motu ſit corruptibile,& quod motor mouens ultimo motu non ſit corruptibilis,probatur ſic.Si motor ſit corruptibilis, tunc habebit corrumpens , & quærendum eſt de illo corrumpente an ſit corruptibile, uel æternum , ſi ſit æternum eadem ratione ſtandum erit in primo , ſi autem ſit corruptibile,tunc habebit corrumpens, & ſic procedetur in infinitum,quod eſt impoſſibile.ergo motor q̃ mouet motu ultimo eſt æternus,cum non poſſit habere corrumpens , quia neque poteſt habere corrumpens corruptibile,neque æternum,unde idem argumentum poteſt fieri ad probandũ q̧ illud quod mouet̃ motu ultimo non eſt corruptibile, quia ſic hřet corrumpens,& quærendum eſſet tunc de illo corrũ-

Secunda probatio.

pente

A

pente aut eſt æternũ uel corruptibile. ſi ſit æternum tunc ſi nũc corrũpatur, & prius non: hoc nõ eſt niſi pp nouam diſpoſitionem quæ non acquirit niſi per motum, & ſic poſt ultimũ motum erit motus, quod eſt impoſſibile, ſi uero dež ꝙ ſit corruptibile, oportet, ꝙ habeat corrumpens, & quærendum eſt de illo ſicut prius, & ſic procedit in infinitum, quod eſt impoſſibile. Sed hæc dubitatur ſuper hoc quod dicitur ꝙ ſi mobile corrumpatur, oportet, quod corrumpatur poſt corruptionem motus, illud non oportet, ut uidetur, quia multotiens contingit ꝙ motus, & mobile ſimul corrumpuntur, ut patet, quia quando terra uel aqua aſcẽdit vt ex ea generetur ignis, illud corpus ex quo generabit ignis non manebit poſt motũ ſuum ſuperius, ſed ſimul corrumpitur cum ſuo motu. Et eodem modo eſt in generatione aquæ ex igne deſcendendo inferius, quia ſimul corrumpitur ignis, & mot⁹ ignis deorſum: & ſimiliter ſi animal deſcendit, & in deſcendendo moriatur ſimul corrumpitur animal, & motus animalis. Item corruptio quæ eſt alteratio terminata ad non eſſe alterabiliũ eſt motus. Vnde corruptio ſucceſſiua rei eſt motus, & ſimul corrumpitur cum ſubiecto in quo e t, quia ſi illa corruptio corrumpetur prius quam ſubiectum, oportet ſubiectum corrumpi poſt ſuam corruptionem, quod eſt impoſſibile, nec eſt uniuerſaliter uerum quod mobile corruptibile corrumpatur poſt ſuum motum, nec eſt uniuerſaliter uerum quod ſubiectum corrumpatur poſt corruptionem cuiuſlibet ſui accidentis, quia ſi ſubſtãtia compoſita anteꝗ̃ corrumpetur denudaretur ab omnibus ſuis accidentibus, & fieret inſenſibilis, & immaterialis qđ eſt impoſſibile, quia ſic non eſſet aliquod accidens inſeparabile. Quare dico ergo quod non eſt uniuerſaliter uerum de omni motu corruptibili, ſ. ꝙ ſuum ſubiectũ corrumpitur poſt corruptionem motus, tamen hoc eſt bene uerum de motu locali puro. Non admixto cum alio motu, & ratio eſt, quia generatio, & corruptio ſunt finis alterationis: ideo oportet alteratio præcedat immediate corruptionem mobilis, & alteratio non eſt cum motu locali puro, quia ſic non eſſet purus motus localis, & pp hoc oportet ſi mobile motum motu locali puro debet corrumpi quod corrumpatur poſt corruptionem motus localis, quia ſi ſit motus localis purus neceſſario præcedet alterationem per quam mobile corrumpetur. Et quia primus motus, & etiam ultimus ſi eſſet, eſſet motus localis purus: ideo de primo motu eſt dictum phyl. uniuerſaliter uerum, ſ. ſi mobile motum motu primo eſſet corruptibile ꝙ corrũperet poſt primum motum, non eſt uerũ de alijs motibus localibus non puris admixtis cum motu alterationis de quibus procedunt obiectiones.

Primum dubium.

Secũdum dubium.

B

Solutio dubiorũ.

Et non aliquando eſſe, aliquando non eſſe. Etenim ita dicere potius ſimile eſt figmento. Et item dicere ſic eſſe aptum, atque hoc oportere principium eſſe putare. Quod quidem Empedocles dixiſſe uidetur, rebus inquam competere neceſſario, ut nunc cõcordia, nunc diſcordia uincat, ac eas moueat, in medio uero tempore quieſcant.

C

Tex.c.14.

Sed non aliquando quidem erat, aliquando autem non. Et namque aſſimilatur ſic dicere figmento magis. Similiter autem, & dicere, quia aptum natum ſic eſt, & hoc oportet opinari eſſe principium, ſicut uidetur utique Empedocles dicere, quod tenere, & mouere amicitiam in parte, & diſcordiam ineſt rebus ex neceſſitate, quieſcere autem medium tempus.

D

HÆc eſt tertia pars principalit huius capituli in qua phyloſophus repræhendit opiniones ponentium nõ ſemper fuiſſe motum, ſ. opinionẽ Anaxa. & Empe. Vnde hæc pars continet tres particulas, quia in prima phyloſophus reprehendit coniunctim opinionẽ Anaxa. & Empe. In ſecunda ibi. (At uero nihil ordinatum, &c.) comparat opinionem Ana. & Em. oſtendẽdo ꝙ Ana. inconuenientius poſuit ꝙ̃ Em. In tertia autem ibi. (Sed hoc dicente.) reprobat ſpecialiter opinionem Em. In prima ergo particula huius partis phyloſophus narrando opiniones Ana. & Empe dicit quod dicere quod aliquando fuit motus, & aliquando non, ſiue quod aliquando fuit mundus, & aliquando non, vt dixerunt Ana. & Em. magis aſſimilãtur figmento quam dicto rationali. Nã Ana. dixit mũdum ſemel fuiſſe generatum, & dicit quietem fuiſſe ante generationem mundi in tempore infinito. Empe. uero dicit mundum infinities eſſe generatum, & infinities corruptum, nam dicit, quod amicitia mouet aliquando congregando res adinuicem, & ꝙ propter hoc corrumpitur mũdus, & dicit litem quandoque ſegregare res adinuicem, & p hoc generatur mundus, & ſic tam Ana. quam Em. dixerunt mundum aliquando eſſe, & aliquando non eſſe. Et ſi quæratur ab Em. quare mouet amicitia in tãto tempore in quanto mouet lis, & quare in medio tempore omnia quieſcunt. Reſpondet quod non eſt huius aſſignare aliquam cauſam, quia illud eſt principium. Vnde ſic eſt, quia ſic aptum natum eſt eſſe, uel forte: ideo non eſt aliquam cauſam aſſignare, quia illud eſt actio primæ cauſæ cuius non eſt aliqua alia cauſa, ita enim accidit ex neceſſitate, ſ. quod amicitia congregat, & lis diſgregat, & quod ſit quies in tempore medio. Notandum ſecundũ Commen. hic, quod illud dictum eſt ſimile figmento, ſiue fictioni, figmentum enim eſt, quod aliquando agens facit unum contrariorum in una hora, & in alia non abſque cauſa: dicit enim quod ex illo ſermone ſequitur quod motus ſit ſine motore, ſed qualiter hoc ſequatur vř dubium. Dico tamẽ quod ſi amicitia quandoque mouet, & quandoque non, oportet, quod ſit aliquis motus, ratione cuius amicitia mouet de nouo, & ille motus non habeat motorem. Vnde ſi amicitia moueatur ad mouendũ res non eſt dare aliquo modo motorem illius motus quo amicitia mouetur, cum nulla ſit cauſa ſecundum Empe. quod amicitia moueatur, & ſic erit motus ſine motore, quod eſt impoſſibile.

Improbatio opinionum Empe. & Anaxa.

A

B

Fortaſſe etiam, & hi qui principium unum faciũt ut Anaxagoras hoc dixerunt modo.

Tex.c.15.

Fortaſſis autem, & unum principium facientes ſicut Anaxagoras ſic utique dicerent.

EOdem modo dixit Anaxagoras, & alii ponentes principium actiuum quod oportet accipere pro principio quo motus incepit.

At uero nihil eorum quæ natura, ſecundumq́ue naturam fiunt ordine uacat. Natura namque uniuerſis eſt ordinis cauſa. At infinitum nullam rationem habet ad infinitum. Omnis uero ordo ratio eſt. Infinito autem quieſcere tempore, deinde aliquando moueri, huiuſque differentiam nullam cur nunc magis quam prius, nec ullum ordinem eſſe, non eſt profecto ipſius opus naturæ. Nam id quod natura ſit aut ſimpliciter ſeſe habet, ut ignis ſurſũm natura fertur, & non interdum ſurſum interdum non ſurſum. aut rationem habet ſi non ſimpliciter ſe habet eodemq́ue modo. Quocirca præſtabilius eſt rem ita ſeſe habere, ut Empedocles, & ſiquis alius ita dixit, interdum inquam quieſcere, interdum moueri. Talem enim ordinem in quendam habere uidetur.

C

At uero nihil inordinatum eorum quę natura, & ſecũdum naturam ſunt: natura enim omnis cauſa ordinationis eſt. Finitum autem ad infinitum nullam rationem habet. Ordinatio autem omnis ratio eſt. Infinito autem tempore quieſcere poſtea motum eſſe aliquando. Huius autem neque unam differentiam eſſe, quare nunc magis quam prius. Neque iterum aliquam ordinationem habere non iam naturę eſt opus. Aut enim ſimpliciter ſe habet quod eſt natura, & non aliquando quidem ſic, aliquando uero aliter, ut ignis natura ſurſum fertur, & non aliquando quidem, aliquando uero non, aut rationem habet quod non eſt ſimpliciter. Quare dignius eſt ſicut Empedocles, & ſiquis alter dixit ſic habere in parte quieſcere omne, & moueri iterũ: Ordinationem enim iam habet quandam huiuſmodi.

D

HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis principalit huius capituli, in qua phyloſophus comparat opinionẽ Ana. & Em. adinuicẽ oſtendendo ꝙ Ana. inconuenientius poſuit quam Emped. Anaxa. enim poſuit res primo quieſcere per tempus infinitum, & poſtea moueri p tẽpus finitũ, ſed Emp. poſuit res aliquando quieſcere per tempus finitum, & poſtea moueri per tempus infinitum, & ſic ſemper. Vnde hæc opinio Ana. eſt inconuenientior, & hoc declarat phyloſophus probando quod magis inconueniens eſt ponere res quieſcere per tempus infinitum, & poſtea moueri per tempus finitum, quam ponere res quieſcere per tempus finitum, & po-

Comparatio opin. Em. & Anax.

ſtea moueri per tempus finitum, & hæc eſt quinta concluſio de annexis, quæ probatur ſic. Ponere quod eſt contra naturam eſt magis inconueniēs quam ponere illud quod non eſt contra naturam, ſed res quieſcere per tempus infinitum, et poſtea moueri per tempus finitum eſt contra naturam, & ponere res quieſcere per tempus finitum, & poſtea moueri per tēpus finitum nō eſt contra naturam. ergo maior patet per ſe. minor vero declaratur per hoc, quia quod eſt omnino ſine ordine eſt cōtra naturā, quia natura nihil facit inordinatum: qm̄ illa quæ fiunt ſm̄ naturam, aut fiūt ſemp, aut fiunt vt frequentius: natura enim ſemper procedit ordinate, niſi impediatur. ergo illud quod eſt cum ordine non eſt contra naturam, ſed ponere res quieſcere per tempus infinitum, & poſtea moueri per tempus finitum, uel infinitum, eſt ponere illud quod eſt omnino ſine ordine, quia inter finitum, & infinitū nō eſt ordo, ſed bene eſt ordo inter finitū, & finitum. Ideo ponere res quieſcere per tempus finitum, & poſtea moueri per tempus finitum non eſt contra naturam, nec etiam contra ordinem naturæ. ergo. Intelligendū hic quod ſiue Ana. poſuit res quieſcere per tempus infinitum, & poſtea moueri per tempus finitum, ſiue per tempus infinitum vtroque mō poſuit cōtra naturā, quia nec inter infinitū & finitū eſt ꝓportio, nec inter infinitum, & infinitum eſt proportio, quia ſi inter illa eſt proportio, illa eſſet proportio quantitatiua, ſed proportio quantitatiua non eſt inter unū infinitum, & aliud infinitum, quia nec ſunt æqualia, nec vnum infinitum eſt maius alio, vt patet in quæſtione ubi probatur quod inter infinitum, & finitum non eſt proportio quantitatiua, quia infinitum non eſt maius finito in aliqua certa proportione, quia nec eſt in duplo, nec in triplo, nec in quadruplo, & ſic de alijs vt ſatis patet. Vnde ſciendum quod quidam textus habent ſic infinitum ad infinitum nullam rationem, id eſt proportionē habet. Et quidam habent ſic, infinitum ad finitum nullam rationem habet, & ideo dixi quod cum Ana. ponat res primo quieſcere tempore infinito, & poſtea moueri ſiue ponatur moueri tempore finito ſiue tempore infinito nō eſt ordo neque proportio inter quietem, & motum, neque inter tempus quietis, & tempus motus, quia nec eſt proportio quantitatiua inter infinitum, & infinitum, neque inter infinitum & finitum. Et eodem modo eſt de infinito qualitatiuo.

Quinta concluſio de annexis.

Verum, & eum qui ita dicit, non ſolum id dicere, ſed ipſius cauſam etiam afferre, & nō ponere neque cenſere vllam ſine ratione ſententiam, ſed aut inductionem, aut demonſtrationem afferre oportet. Ipſa enim quæ ſunt ſuppoſita non ſane cauſæ ſunt neque hoc erat concordiæ, uel diſcordiæ eſſe, ſed illius quidem congregare, huius diſgregare officium eſt. Quod ſi inſuper aſſignauerit, ipſum interdum dicendum eſt, & ī quibus ſic fit ceu eſſe apud nos aliquid quod congrègat homines, amicitiam inquam, & eſſe etiam aliquid, quod inimicos ſeiungit, inimicitiam inquam. Hoc enim, & in ipſo toto eſſe ſupponit. In quibuſdam enim ſic eſſe uidetur. Per æqualia uero ita fieri tempora, alicuius indiget rationis. Omnino autem hoc principium ſufficiens eſſe putare, ſemp inquam eſſe ſic, aut fieri, non recte ſeſe habet, ad ꝙ Democritus cauſas naturales reducit, ſic inquiens, & prius fiebat. Ipſius autē ſemper non quærere principium cenſet. In quibuſdam hoc recte dicens, in omnibus autem non recte. Etenim triangulus ſuos angulos duobus rectis ſemper æquales habet. Attamen æternitatis huius eſt alia cauſa. Principiorum tamen, quæ quidem ſunt perpetua nō eſt alia cauſa.

C

D

Sed oportet hoc dicentem non affirmare ſolum, ſed cauſam ipſius dicere, & non apponere nihil, neque uelle dignitatem irrationabilem, ſed aut inductionem, aut demonſtrationem facere, hæc quidem enim non cauſę poſita ſunt neque in hoc erat amicitiæ uel inimicitiæ eſſe. Sed huius quidem congregare, illius uero diſgregare. Si uero determinetur quod eſt in tempore in parte: dicendum eſt in quibus ſic ſunt, ſicut quia eſt aliquid quod congregat homines amicitia, & fugiunt inimici ab inuicem. Hoc.n. ſupponitur, & in toto eſſe, uidetur enim, & in quibuſdam eſſe ſic. Quod autem ſic eſt, & ſecundum æqualia tempora indiget aliqua ratione. Omnino enim exiſtimare principium hoc eſſe ſufficiens, quod ſemper, aut eſt ſic, aut ſic, non recte ſe habet opinari. In quo Democritus reducit de natura cauſas ꝙ ſic, quod prius factū eſt, ipſius autē ſemper noluit principiū quærere in quibuſdam dicens recte. Quod autem in oībus non recte. Et trigonum ſemper habet duobus rectis æquales angulos, ſed tamen eſt perpetuitatis huiuſmodi altera cauſa, principiorum igitur nō eſt altera cā, ſed ꝑpetua ſunt.

A

HÆc eſt tertia particula tertiæ partis principalis huius capituli, in qua phyl. ſpāliter repræhendit opinionē Empe. quia ipſe poſuit quod amicitia eſt cauſa cōgregationis, & lis eſt cauſa diſgregationis, & ꝙ tempus congregationis eſt æquale tempori ſegregationis, & nō aſſignat aliquam cām huius, ſed tamen eſt aliqua cauſa uel ratio deſignanda, ſ. aut demonſtratio, aut inductio, nec ſufficit aſſignare aliquam litem uel amicitiam pro cauſa, quia nos videmus quod homines aliquando ſunt amici, & aliquando inimici, nec oportet propter hoc ꝙ tempus congregationis ſit æquale tempore ſegregationis, & tamen ipſe ponit ꝙ ſicut eſt in hominibus, ſcilicet, ꝙ lis ſegregat, & amicitia congregat, ita eſt in vniuerſo, & idem eū in omnibus, non oportet quod tempus amicitiæ ſit æquale tempori inimicitiæ ita non oportet ꝙđ tp̄s cōgregationis ſit æquale tp̄i ſegregationis uniuerſo, quare, &c. Opinio quidem. Sed ad illud rñdet Empe. dicit ꝙ eſt neceſſariū amicitiā cōgregare & litē ſegregare: & in æquali tp̄e ſed neceſſariū vt dicit nō habet cām. ideo huius nō eſt aliqua cauſa aſſignanda. Cauſam .n. ut dicit non oportet quæri, niſi in eo cuius eſſe non eſt neceſſarium, ideo multi alij antiqui dixerunt principiū mūdi eſſe æternum, ſed dixerunt mundum eſſe nouum. Cum enim quęrebatur ab eis quare mundus ſit ab æterno agente, agente in tali tempore, & non in alio. Reſponderunt ꝙ de æterno agente non oportet quęrere quare aliquando agit, & aliquando non, nec etiam de eo quod fit ab æterno agente eſt quærendum quare nūc eſt, & prius non: ſed non eſt ſic ſicut ipſi exiſtimauerunt. Si enim non oportet dare cauſam primæ actionis primi principij qn̄ actio eius fuerit æterna, æterni tamen agentis ſi eius fuerit noua oportet dare cām illius nouitatis ſeu nouæ actionis, &. ꝙ Empe. & Democrit⁹, & eorū ſequaces dixerūt, ꝙđ res neceſſariæ non hn̄t cauſas, verum eſt in quodam, & in quodam nō: quoniam principia neceſſaria non habent cauſas, ſed concluſiones, & ſi ſint neceſſariæ habent cauſas. Nam illa concluſio, videlicet, triangulus habet tres angulos, &c. etiam ſi ſit neceſſaria habet cauſam. Ex quo loco accipiunt aliqui quod aliquis effectus poteſt eſſe perpetuus, quia vt dicunt concluſio demonſtrationis eſt effectus demonſtrationis, & tamē concluſio demonſtrationis eſt perpetuo vera, ſicut, & præmiſſe, ſed de hoc uidebitur magis in quæſtione. Poteſt tamen hic poni ſexta concluſio de annexis, uidelicet, quod quorundam perpetuorum eſt aliqua cauſa, & probatur ſic. Concluſiones & demonſtrationes ſunt perpetuæ, quia perpetuo ſunt veræ, & habent cauſas, ut illa concluſio, ſcilicet triangulus habet tres angulos, &c. eſt perpetuo uera, & habet cauſam, & ſic eſt de alijs concluſionibus, & ſic perpetuorum eſt aliqua cauſa.

Reprehēſio Empe.

B

Reſponſio Empe.

C

Confutatio.

Sexta concluſio de annexis.

D

Tot igitur a nobis ſint dicta, quibus iam patet nullum unquam fuiſſe, nel fore tempus, quando non erat: aut non erit tempus.

Quod quidem igitur nullum tempus erit, neque erat q̄do motus non erit, ſiue non erat, tanta dicta ſunt.

HIc phyl epilogat, & eſt manifeſtum per ſe. Sunt tamen hic aliqua notanda ſecundum Comm. Primo quod cum phyl. dicit ꝙđ natura eſt cauſa ordinis, intelligit per ordinem vt curſus eius ſit vnius modi, aut modorum diuerſorum, temporibus tñ ordinatis. i. determinatis, & ꝙ illud quod eſt vni⁹ modi fit ꝑ vnam cām, & illud quod eſt modis diuerſis in tp̄ibus diuerſis fit per diuerſas cās quæ reuertuntur

Primum notan.

Secũdum notan.

tuntur in ſe circulariter. Secundo eſt notandum ſecundum
Commẽ. quod in dictis Anaxagoræ ſunt duo dicta contraria
fundamẽtis naturalibus. Primum eſt quod aliquid ſit poſſibi-
le in tempore infinito: & poſtea exit in eſſe. Vnde arguit ſic,
ſi res primo quieſcat tempore infinito: aut illa quies erit na-
turalis, aut uiolenta: non uiolenta, quia nullum uiolentum
durat per tempus infinitum, ſi autem ſit naturalis tũc motus
qui eſt ab illa quiete non eſt naturalis. ergo uiolentus, & per
conſequens non durat per tempus infinitum, cuius contra-
rium dixit Anax. Secundum dictum Anax. contrarium funda
mentis naturalibus eſt ponere motum & motorem exiſten-
tia in tempore infinito, & motorem non mouere, & motum
non moueri: & poſtea incipere in motu, hoc eſt unum moue-
re: & aliud moueri in illa hora abſque hoc quòd fuit alia cau

Tertiũ notan.

ſa per quam mouet in illa hora & non prius. Tertio eſt no-
tandum ſecundum Commen. quòd illa ratio Anax. eſt ſi-
milis rationi, quam ponit noſtra lex, quia lex noſtra ponit
mundum de nouo eſſe creatum, & quod prius per tempus
infinitum non fuit mundus: ſed ipſe nobis falſæ imponit: quo
niam lex noſtra non ponit quòd ante mundum fuit tempus.
dixit tamen, quod lex noſtra ponit mundum productum de
B nouo ab agente uoluntario: ideo uidetur magis poſſe ſuſten
tari: quam ſi poneretur produci naturaliter, quia naturalia
uidentur habere ordinem terminatum, ſcilicet currere eo-
dem modo aut frequenter, aut ſemper. Illa enim quorum
principium eſt uoluntas, videntur diuerſificari, & non ſequi

Obiectio.

eundem ordinem. Sed Commen dicit contra hoc quòd im-
poſſibile eſt quòd actio noua fiat per uoluntatem antiquam,
niſi ſit actio antiqua media, uoluntas enim nõ poſtponit fa-
re quod intendit: niſi propter exiſtentiam alicuius intentio-
nis in re intenta quæ non erat in tempore uoluntatis: & ſi
non, eſſet neceſſe ut illud quod eſt uolitum eſſet cum uolun
tate. Et poſtea dicit Commẽ. quòd uolitum non poſtponitur
in tempore uoluntatis: niſi propter hoc quòd aliquid deficiat
in uoluntate, ut eſt ſaltem pſentia temporis, & eſt impoſſibi-
le quod hoc negetur ab homine per ſuam intrinſecam ratio
nem, ſed ſi negetur erit per rationem extrinſecam, hæc Com
men. Si detur quod uoluntas antiqua agat aliquid de nouo
propter præſentiam temporis: tunc Commen habet propoſi-
tum, ſcilicet, quod præſentia temporis eſt cauſa nouæ actio-
nis. Et reuertitur quæſtio de illo tempore: quoniam tempus
C nouum quod ſit poſtquam non fuit, indiget tempore in quo
fiet per quod appropetetur ſua factio, & determinaretur ſi nõ
eſſet ſemper, & hoc eſt manifeſtum per ſe. Et ſi quæratur quo
modo poteſt inueniri noua actio ab antiqua uoluntate, ſe-
cundum hanc opinionem. reſpondet Commẽ. quod hoc con
tingit mediante motu antiquo a uoluntate antiqua. Illud
enim motum appropinquabitur alicui & diſtabit ab aliquo:

Quæſtio an primus ſit æternꝰ, & arguitur quarta uia.

& ſic erit cauſa motus & quietis. Circa uero cõcluſionẽ prin
cipalem huius capituli quæro utrum talis concluſio ſit uera,
& hoc eſt quærere utrum primus motus ſit æternus. Et arguo
quadruplici uia, quod non. Et primo ratione ſumpta ex par-
te terminorum motus. Secundo per rationes ſumptas ex par

Primũ argumẽtum pro prima uia.

te infinitatis. Tertio per rationes ſumptas ex parte temporis.
Quarto per rationes ſumptas ex parte perpetuitatis ſpecium
generabilium & corruptibilium. Primo arguo ſic. Nihil
quod eſt finitum ex utraque parte eſt æternum: ſed primus
motus eſt finitus ex utraque parte. ergo &c. maior patet de
ſe, minor uero etiam patet quinto huius, ubi p.d. quod om-
nis motus eſt ab aliquo in aliud, & per conſequens motus pri
mus eſt ab aliquo in aliud, id eſt a termino in terminum, &
per conſequens motus primus eſt finitus ex utraque parte.

Tex cõ. 4. Secũdum argumẽtũ pncipale.

D Vnde iſta ratio probat quod motus primus eſt finitus ex
utraque parte, iden &c. Secundo probatur quod motus pri-
mus ſit finitus ex parte poſt, & hoc probatur dupliciter, pri-
mo per diffinitionem motus: quia motus eſt actus entis in
potentia inquãtum in potentia, ut patet tertio huius, & hæc

Tex. com. 6. & 16.

diffinitio motus eſt cõmunis motui nouo & æterno, ut patet
ibidem per Commen. commento ſexto, ergo motus primus
eſt actus entis in potentia inquantum in potentia, & per
conſequens motus primus habet terminum ad quem eſt in
potentia, & per conſequens eſt finitus ex parte poſt. Secundo

Secũdum argumẽtũ.

probatur idem per rationem ſic. Motus primus aut eſt pro-
pter finẽ: aut nõ: ſi non, igitur eſt caſualis & non per ſe inten
tus ab aliquo agente, quod eſt inconueniens, ſi uero ſit pro-
pter finem: quæro: aut iſte finis propter quem eſt motus pri-
mus poſſit haberi, uel non: ſi non poteſt haberi: tunc eſt fru-
ſtra & ocioſus: quoniam iſte motus eſt ocioſus qui ſit pro-
pter finem qui finis non poteſt haberi. ſi uero iſte finis poteſt
haberi, & habito fine propter quem eſt motus ceſſas motus:
ſequitur quod motus primus aliquando ceſſabit, uel ſaltem

A ſequitur quòd poteſt ceſſare. Secũdo principaliter arguitur
ex parte infinitatis probando quòd motus primus non eſt in

Primum argumẽtũ pro ſecunda uia.

finitus ex parte ante, & hoc ſic. Totus motus præteritus ſe-
cundum ſe totum eſt actualiter pertranſitus: ſed nullum in-
finitum ſecundum ſe totum eſt actualiter pertranſitum,
ergo totus motus præteritus eſt finitus ex parte ante. Vel ſic
argui ſic. Totũ tps præteritũ nõ eſt infinitũ ex parte ah. ergo
primus motus non eſt infinitus ex parte ante. conſequentia
patet per hoc, quia motus primus non fuit ante totum tem-
pus, & antecedẽs probatur ſic: totum tempus præteritum eſt
actualiter pertranſitum, ergo totum tps præteritum non eſt
actualiter infinitum. Sed huic rationi forte diceretur quòd

Reſpõſio.

totum tempus præteritum & ſi ſit infinitum ex parte ante: eſt
tamen finitum ex parte poſt, & ſic totum tempus præteritum
eſt pertrãſitum ex ea parte qua eſt finitum: non ex ea parte

Replica.

qua eſt infinitum. Sed contra, ſi totum tempus præteritum ſit
actualiter pertranſitum, ſequitur quod totum tempus futu-
rum poſſit eſſe actualiter pertranſitum: conſequens eſt fal-
ſum. igitur & antecedens. falſitas conſequentis patet per hoc,
quia totum tempus futurum eſt infinitum ex parte poſt. ſi igi
tur totum tempus futurum poſſit eſſe actualiter pertranſi-
B tum, ſequitur quòd infinitum ex ea parte qua eſt infinitum
poſſit eſſe actualiter pertranſitum, hoc eſt impoſſibile. ergo

Probatio.

& illud ex quo ſequitur, & ſic patet falſitas conſequentis, cõ-
ſequẽtia autem probatur ſic: ſi aliqua magnitudo ſit pertran
ſita ab aliqua uirtute: magnitudo tanta & conſimilis poteſt
eſſe pertranſita a conſimili uirtute, ſed non eſt maior diſtan
tia ab æterno uſque in hunc diem: quam ab iſto die uſque
in æternum. ſi igitur ab aliqua uirtute ſit pertranſita, tota du
ratio ab æterno uſque nunc, ſequitur quòd tota duratio fu
tura poſſit eſſe actualiter pertranſita a conſimili uirtute, &
ſic ſequitur ut uidetur ſi totum tempus præteritum ſit actua
liter pertranſitum, quod totum tempus futurum poſſit eſſe
actualiter pertranſitum. Tertio principaliter arguitur ex par

Primum argumentum ꝑ tertia uia.

te temporis probando quòd primus motus incepit eſſe, &
hoc probatur dupliciter: primo ex parte totius tẽporis præte
riti: ſecundo ex parte dierum præteritorũ qui ſunt partes
temporis præteriti. Primo igitur arguitur ſic. totum tempus
incepit, ergo primus motus incepit, & per conſequens non
eſt æternus ex parte ante. Et quòd totum tempus præteritum
incepit probatur ſic. Quodlibet inſtans præteritum aliquan
C do fuit futurum, ergo totum tempus præteritum fuit aliquan
do futurum, & per conſequens totum tempus præteritum ali
quando incepit, antecedens probatur per hoc, quia quælibet
ſingularis huius uniuerſalis eſt uera. nam demonſtrato quo
cunque inſtanti præterito iſta eſt uera, uidelicet, hoc inſtans
præteritum aliquando fuit futurum cum nullum inſtans præ
teritum fuit primum inſtans totius temporis: & hæc conſe-
quentia ualet, quodlibet inſtans præteritum aliquando fuit
futurum, ergo totum tempus præteritum aliquando fuit fu
turum. probatur ſic, ſi quodlibet inſtans præteritum aliquan
do fuit futurum, nullum inſtans præteritum tunc fuit & cer
tum eſt, qđ præſens inſtans tũc nõ fuit, nec ẽt futurũ tũc fuit.
ergo nullũ inſtans tũc fuit, & ſic aliqñ nullũ inſtans fuit, & ꝑ
conſequens aliqñ nullum tempus fuit, cum tempus non ſit

Formatur aliter argumentũ.

niſi per inſtans. Hoc poteſt argui ſub hac forma, ſi quolibet
inſtãs præteritũ aliquando fuit futurum: tunc illa fuit falſa:
aliquod inſtans eſt. ergo ſua contradictoria: tunc fuit uera,
ſcilicet, nullũ inſtans eſt, & ſequitur, nullum inſtans eſt. ergo
nullum tempus eſt, hæc igitur aliquando fuit vera, nullum tẽ
pus eſt, & per conſequens tempus non eſt æternum, & per
conſequens primus motus non eſt æternus. probatio primæ
D conſequẽtiæ, ſ. q ſi quodlibet inſtans præteritum aliquando
fuit futurum quod illa tunc fuit falſa, aliquod inſtans eſt, quia
ſi quodlibet inſtans præteritum aliquando fuit futurum, tũc
quælibet ſingularis huius fuit falſa, ſ. aliquod inſtans eſt,
quod probatur, quia oppoſitum conſequentis non ſtat cum
antecedente, quia detur una ſingularis, quæ tunc fuit uera,
ut illa, hoc inſtãs eſt, ſed q iſta ſit falſa quocunq; demonſtrã
to probatur, quia aut demonſtratur inſtans præteritum, aut
inſtans præſens, aut inſtans futurum. ſi demonſtratur inſtans
præteritum, tunc manifeſtum eſt quod eſt falſa: quoniam ſi
quodlibet inſtans præteritum fuit aliquando futurum, tunc
quodcunque inſtans præteritum demonſtratẽ, hæc eſt vera,
videlicet, hoc inſtãs tũc fuit futurũ, & ꝑ cõſequens tunc hæc
fuit falſa, inſtans eſt. Et ſimiliter ſi demonſtraret inſtans præ-
ſens manifeſtum eſt q hæc eſt falſa, quia, ſi quodlibet inſtans
præteritum aliquando fuit futurum, tunc non fuit hæc ue-
ra, hoc inſtans eſt, quia demonſtrato inſtãti pſenti, hæc nunq̃
fuit vera, hoc inſtans eſt, nec eſt uera ſi demonſtret inſtans fu
turum: quia quocunque inſtanti futuro demonſtrato hæc nun
quam

A

quam fuit uera, hoc inſtans eſt. Si aũt dicatur q; hæc eſt falſa quodlibet inſtans præteritum aliqñ fuit futurum, contra, q̃libet ſingularis iſtius uniuerſalis eſt uera: quia nullum inſtans præteritum fuit primum inſtans totius temporis, ex quo totum tempus eſt æternum p poſitum. ergo ante quodlibet inſtans præteritũ fuit tẽpus. ergo quocunque inſtanti pterito demonſtrato hæc eſt uera, hoc inſtans aliqñ fuit futurũ, qa in tpe pcedẽti hæc fuit uera, uidelicet hoc inſtans eſt futurum.

Obligatio. Replica.

Quarta uia.

Quarto arguitur ratione ſumpta ex perpetuitate ſpecierum generabilium, & corruptibiliũ, & hoc ſic, generatio hoĩs eſt ppetua ſic q; ſemp hæc fuit uera, hõ eſt, p ſucceſſionẽ generabilium indiuiduorum hoĩs, ſed mõ ſeqt, motus primus eſt ppetuus. ergo aliqñ nullus homo fuit, cõſequens eſt falſum. ergo, & antecedens, conſequentia pbaĩ ſic, ſi motus primus eſt ppetuus, tunc illa eſt uera, quemlibet hoĩem pceſſit motus primus, qa quælibet eius ſingularis eſt uera, ſ. iſtũ hoiem, & illum, vel illum hoiem pceſſit motus primus, & ſic de alijs. ergo motus primus fuit ante oẽm hominem, ex quo ſeqtũ q; motus primus fuit qñ nullus homo fuit, & tunc ſequitur: motus primus fuit quando nullus homo fuit. ergo aliquando hæc fuit uera, nullus homo fuit. ergo a primo ad ultimũ ſequitur. motus primus eſt ppetuus. ergo aliqñ fuit iſta uera nullus homo eſt, igitur, &c. Et ſi dicatur q; illa eſt falſa, ſcilicet, quemlibet primum hominem præceſſit primus motus,

B

Reſpõſio.

nec eſt quælibet ſingularis uera.

Replica.

Contra, ſequitur, quilibet homo fuit generatus ab homine. ergo quælibet hominem pceſſit homo, & per conſequens quemlibet hominem præceſſit primus motus.

Reſpõſio.

Et ſi dicitur quod hæc conſequentia non ualet, quemlibet hominem præceſſit motus primus. ergo motus primus fuit contra omnem hominem.

Alia replica.

Contra, ſequitur quemlibet hominem præceſſit motus primus, & p conſequens motus primus fuit ante omnem multitudinẽ hominum. ergo.

Primũ argumentũ in contrarium.

In oppoſitum arguiĩ, & primo ſic. Deus eſt æternus, ita q; nunquam incepit, nec unquam deſinet. ergo cælũ fuit ab æterno, antecedens eſt uerũ, ergo, & conſequens, conſequentia probatur ſic. Quandocunque aliqua ſic ſe habent, quod unum eſt prius alio ſolum ſm naturam, ſi unum iſtorũ eſt æternum ſm durationem, etiam reliquum eſt æternum ſm durationem: hæc conſequentia patet, quia detur oppoſitũ conſequentis, ſ. quod unum ſit æternum ſecundum durationem, & reliquum non: tunc ex iſto ſequitur quod unum eſt prius alio, & non ſolum ſecundum naturam: ſed etiam ſecundum durationem, quod eſt oppoſitum antecedẽtis: ſed Deus & cęlum: ſiue Deus & tempus ſic ſe habent quod unum iſtorum eſt prius alio: ſolum prioritate ſecundum naturam, cum igitur Deus ſit æternus ſecũdum durationem, ſequitur quod cælum ſiue tempus ſit æternum ſecundum durationem.

C

Obuiatio.

Et ſi dicitur q; Deus non ſolum eſt prior cælo uel tempore ſecundum naturã, ſed etiam ſm durationem. Cõtra, nulla duratio eſt ſine tpe: ergo ſi Deus ſit prior cęlo uel tempore duratione: ſequitur q; eſt prior cælo prioritate tpis, & ſic tempus fuit antequam cęlum fuit, & ante ipſum tempus, quod eſt impoſſibile. Forte dicitur huic q; quædã eſt duratio ſucceſſiua, & q̃dam eſt duratio non ſucceſſiua: ſed tota ſimul, & ſic Deus eſt prior tempore duratione nõ ſucceſſiua. Contra. illa duratio nõ ſucceſſiua aut eſt natura Dei, aut eſt res alia. ſi ſit res alia, & illa duratio fuit ab æterno: ſequitur q; aliud a Deo fuit ab æterno, quod eſt inconueniens. ſi uero illa duratio ſit idem, qđ natura Dei: tunc Deum eſſe priorem ſecundum talẽ durationẽ eſt Deum eſſe prius ſecundũ naturam, & ſic Deus non eſt prior cælo uel tpe: niſi ſecundum naturam.

Reſpõſio.

Aliter dicitur q; Deus eſt prior cęlo duratione ſecundum magnitudinẽ, & non ſecundum durationẽ ſucceſſiuã realem.

D

Contra. ſecundũ hoc ſequitur q; Deus non eſt prior cælo alia prioritate reali, quam prioritate ſecundum naturam: & ſic Deus nõ eſt magis æternus quam cęlum, niſi ſecundum imaginationem. Itẽ poteſt argui ſic: Deus non fuit prius quam cęlum. ergo ſi Deus ſit æternus, ſequitur q; cælum ſit æternum. antecedens pbatur, quia detur oppoſitum, ſcilicet, q; Deus fuit prius, quã cælum. ergo ante cælum fuit prius: ſed nunquam prius fuit ſine tempore, ergo ſi prius fuit ante cælum: ſequitur q; tempus fuit ante cęlum, quod eſt falſum.

Rationes Commẽtatoris.

Item arguitur per rationes phyl. poſitas in exponẽdo textum, & etiam arguitur per rationes Cõmen. quarum prima eſt iſta.

Prima rõ.

A uoluntate antiqua non procedit nouus effectus ſine motu. ergo ſi primus motus fieret a uolũtate antiqua, ante primum motum eſſet motus, quod eſt impoſſibile. Antecedens declaratur multipliciter. Primo ſic: poſito q; ſit aliquis motus primus: arguitur tũc ſic. Omne agens ſiue ſit agens per uoluntatem, ſiue alterñ ſi nũc agit & prius non agebat, tunc aliqua proportio eſt inter ipſum, & effectum quæ prius nõ erat, ſed huiuſmodi proportio

A

non poteſt fieri, niſi per motum. ergo ſi primus motus ſit nouus ante primum motum fuit motus per quem fiebat illa noua proportio, ſed hoc eſt ĩpoſſibile, ſcilicet, q; ante primũ motum fuit motus: ergo primus motus eſt æternus.

Secunda ratio.

Secũda ratio eſt illa, ſi primus motus ſit nouus: oportet q; ſit ab agente per uolũtatem & intellectum: ſed omne agens per uoluntatem & intellectum ſi modo agit aliquid quod prius non agebat: oportet eum apprehendere diuerſa tempora. ſ. unũ tempus in quo agit: & aliud tempus in quo non egit, ſed diuerſitas temporum non eſt ſine motu, ergo a uoluntate antiqua non procedit aliquid de nouo ſine motu.

Tertia ratio.

Tertio probatur idem ſic. Sicut ſe habet uoluntas noua ad actionem antiquam: ita ſe habet uoluntas antiqua ad actionem nouam, ſed uoluntas noua nõ eſt immediata cauſa actionis antiquæ. ergo uoluntas antiqua non eſt ĩmediata cauſa actionis nouæ. ergo nihil nouum poteſt procedere a uoluntate æterna. ſed ſi aliquid procedit ab ea de nouo: oportet q; hoc ſit mediãte motu, ergo & c.

Quarta ratio.

Quarto probatur idẽ ſic. A uolũtate antiqua non producitur aliquid nouum, niſi mediante actione noua: hic probatur: quia ſi uoluntas antiqua nihil requireret ad hoc, q; eſſet ſuum uolitum: ſtatim poſita ſua uoluntate eſſet ſuum uolitum: quia poſita cauſa totali ſufficienti ſtatim poneretur effectus: non igitur poteſt a uoluntate antiqua procedere nouus effectus: niſi mediante aliquo nouo: qđ non ſit niſi per tranſmutationẽ nouã.

B

Quinta ratio.

Quinto probatur ſic. Si uoluntas antiqua producit aliqd de nouo, quod prius nõ producebat. ergo ſibi prius deficiebat aliquid quod nunc: qñ producit nõ deficit; & illud non acquiritur, niſi p motum. ergo uoluntas antiqua non põt aliqd nouum producere ſine nouo motu, quia ſibi deficiebat tp̃s in quo uoluit producere, & illud tp̃s nouum quod deficiebat non fiebat, niſi mediante motu. ergo uoluntas antiqua non producit aliquid de nouo, niſi mediante motu, & hoc eſt propoſitum.

Quid dicant aliq ad q̃onẽ.

Aliæ uero rationes modis cõtrarijs formantur, & ponuntur in expoſitione textus: quæ quaſi oẽs eandem uim hñt. Ad iſtam q̃onem de æternitate motus dñt quidam q; non fuit de intentione phyl. qđ motus ſit æternus: ſed ſolũ ponit motum eſſe æternum, tanq̃ concluſionẽ probabilem: non tanq̃ neceſſariã. hoc tñ eſt falſum: qa phyl. in probando primũ motorẽ eſſe: & eſſe æternum utitur æternitate motus tanq̃ principio, qđ non eſſet: niſi eſſet de intentione ſua.

Repræhenſio.

Itẽ principalis pars metaphy. eſt de ſubſtantijs æternis a materia abſtractis, quæ non pñt probari eſſe: niſi p æternitatẽ motus, & ideo dicere, qđ primus motus non eſt æternus eſt deſtruere metaphy.

C

Ad primũ argumentum pro prima uia.

Suſtinendo igitur qđ motus primus eſt æternus rñdendũ ad rationes in contrariũ. unde ad primam cum dr, qđ motus primus eſt a termino in terminum. Dicendum qđ motum eſſe a termino in terminum põt eſſe dupliciter. uno modo qđ ſm ſe totum aliqñ incipiebat eſſe, & aliqñ deſinet eſſe, & ſic loquendo non eſt uerũ, qđ oĩs motus ſit a termino in terminum: ſed ſolum eſt uerũ de motu finito & terminato. Alio modo põt intelligi, qđ motus ſit a termino in terminum ſm ſe totum: uel ſm aliquã partem eius, & iſto modo omnis motus eſt a termino in terminũ, qa cuiuſlibet motus aliqua pars eſt a termino in terminum.

Ad ſecundum argumentũ ſecundo loco.

Ad aliud qñ quæritur utrum motus primus ſit pp finem, uel nõ. Dicendũ eſt qđ ſic: ſed non eſt primaria intentione pp aliquẽ finem acquirendũ. Vnde Comm. 12. metaph. dicit qđ aliquis motus eſt pp finem acquirendũ: & aliquis motus eſt pp aliquem finem iã habitum conſeruandum, v. g. homo aliquando ambulat pp ſanitatem acquirendam, & aliqñ ambulat pp ſanitatem habitam conſeruandã, & iſto ſecundo modo, intelligentiæ mouentes cælum mouẽt pp perfectiones, quas hñt conſeruandas, & non ut acquirant perfectiones nouas: qm̃ p hoc qđ intelligentiæ mouent cælum ſunt cauſę iſtorum inferiorum, & in hoc conſiſtit earum perfectio: quia in hoc aſſimilantur primo principio, quod eſt cauſa omnium aliorũ.

D

Iſta autem propoſitio accepta in ratione. ſ. habito fine ceſſat motus, eſt intelligenda de motu qui eſt pp perfectionem acquirendam, & non de motu qui eſt pp perfectionem conſeruandam.

Ad primũ argũm pro ſcđa uia.

Ad rationes aũt de infinito, qñ primo dr, qđ nullũ infinitum ex utraque parte poteſt eſſe actu pertranſitum, dr quod iſtud infinitum, quod ex una parte eſt infinitum, & ex alia finitum cuiuſmodi eſt totus motus præteritus, uel totũ tempus præteritum poteſt eſſe actu pertranſitum ex ea parte qua eſt finitum: & non ex ea parte qua eſt infinitum. & ſic eſt de toto tpe præterito, & de motu cæli præterito.

Ad repli.

Et cũ arguitur in contrarium ſic. Si totum tp̃s præteritum ſit actu pertranſitum: totum tempus futurum poteſt eſſe actu pertranſitum. Dicendum quod illud non ſequitur: quia ſi infinitum poteſt eſſe pertranſitum ex ea parte qua eſt finitum, ex hoc non ſequitur quod infinitum poſſit eſſe pertranſitum

ex ea parte qua eſt infinitum, & quia tempus præteritum nõ eſt infinitum ex parte poſt, & tps futurum eſt infinitum ex parte poſt: ideo tps præteritum eſt pertrãſitum, & tempus futurum non poteſt eſſe pertranſitum: quia eſt infinitũ ex parte poſt, & pertranſitio fit procedendo ex priori uerſus poſterius, & tempus futurum uerſus poſterius eſt actu infinitum.

Ad probationem. Et ad probationem cum dr, qđ ſi aliqua magnitudo ſit pertranſita ab aliqua uirtute magnitudo tanta, uel conſimilis poteſt eſſe pertranſita ab eadem uel conſimili uirtute. Dicendũ ꝙ uerũ eſt incipiendo motum ſuper utranque magnitudinẽ ab illa parte a qua utraque magnitudo eſt finita: tunc ſt motus, quo totum tempus præteritum eſt pertranſitum non incepit in illa parte temporis in qua eſt finitum: quoniã totũ tempus præteritum nunquam incepit. Vel dicatur qđ propoſitio accepta eſt uera ſi pertranſitiones ubique procedant eodem ordine & non quando una pertranſitio procedit uerſus aliquam partem ex qua una magnitudo eſt finita, & pertranſitio alia procedat uerſus illam partem ex qua alia magnitudo eſt infinita, tunc.n.non eſt propoſitio uniuerſaliter uera. tunc ſi totum tempus futurum debeat pertranſiri: oportet ꝙ procedatur in illa pertranſitione uerſus illam partem ex qua B tempus futurum eſt infinitum, & ideo non oportet, qđ ſi totum tempus præteritum ſit pertranſitum ꝙ totum tempus futurum poſſit eſſe pertranſitum actu: quia tempus futurũ non poteſt pertranſiri: niſi procedendo uerſus infinitum. Si uero dicatur aliter, uidelicet, ꝙ illa propoſitio, ſi aliqua magnitudo ſit pertranſita &c. eſt intelligenda de magnitudinibus ꝑmanentibus, & non de magnitudinibus ſucceſſiuis. Contra. idem argumentum poteſt fieri de magnitudine permanente, qđ & de magnitudine ſucceſſiua: quia imaginentur duæ lineæ quarum utraque ſit infinita ex una parte, & finita ex alia: quę ſint a, b, & imaginemur ꝙ a, linea ſit pertranſita in toto tempore præterito, quod eſt poſſibile: ex quo tempus pręteritum eſt infinitum, tunc ſic a, linea eſt pertranſita in toto tẽpore prędterito. ergo b, linea poteſt eſſe pertranſita in toto tẽpore futuro, ergo &c. Dicendum quod non ſequitur, quia ex illa parte ad quam ſit tranſitio ſuper b, lineam eſt b, linea infinita, ſed ex illa parte ad quam fiebat motus ſeu tranſitio ſuper a, lineam fuit a, linea finita. Vnde ſi fiant tranſmutationes, uel motus ſuper ęquales magnitudines uerſus partes magnitudinum eiuſdem rationis quantum ad finitatem & infinitatem, C tunc ſequitur. ſi a, linea ſit pertranſita ad aliqua uirtute b, linea poteſt eſſe pertranſita a conſimili uirtute, ſed aliter non oportet.

Ad primũ argumentum pro tertia uia. Ad tertiam uero, ꝙ arguitur ex parte temporis ſic. tempus incepit. ergo motus. negatur antecedens: & qñ arguitur ſic, quodlibet inſtans præteritum aliquando fuit futurum concedo. Et cum infertur, ergo aliquando nullum inſtans præteritum fuit: dico quod non ſequitur: quia in conſequente linea aliquando ſtat pro aliqua menſura determinata. Concedo tamen iſtam conſequentiã, ſcilicet, quodlibet inſtans præteritum aliquando fuit futurum: ergo nullum iſtorum inſtantium tunc fuit pręſens. multum enim refert dicere: tunc nullum iſtorum inſtantium fuit præſens, & dicere nullum iſtorum inſtantium tunc præſens fuit, quia quando ly tunc præcedit ſignum uniuerſale: ſupponit determinate: quia non confunditur ab aliquo præcedente: ſed quando ſequitur ſignum uniuerſale: tunc ſupponit confuſe tantum: nec uerificatur pro aliquo uno ſingulari.

Ad aliam formã argumentũ. Ad aliam formam quando arguitur ſic. quolibet inſtans præteritum aliquando fuit futurum, ergo tunc fuit falſa: aliquod inſtans eſt, dico ꝙ non ſequitur. Et quando probatur per hoc ꝙ nulla ſingularis D huiuſmodi tunc fuit vera, cõcedo iſtam negatiuam: nulla ſingularis huius tunc fuit uera: quia non fuit aliquod unum tẽpus in quo quodlibet inſtãs præteritum fuit futurum. Vnde hæc indefinita: aliquod inſtans eſt, ſemper fuit uera: ſed non ſemper fuit uera pro aliquo uno ſingulari: ſed continue pro alio & alio ſingulari.

Ad argumentũ ꝓ quarta uia. Ad aliud quod quarto arguitur ꝙ eſt de perpetuitate ſpẽrum generabilium & corruptibilium: dico ꝙ non ſequitur, quemlibet hominem pręceſſit primus motus, ergo aliquando nullus homo fuit, nec ſequitur, omnem hominem præceſſit primus motus, ergo motus primus fuit ante omnem hominem, ſed bene ſequitur ꝙ ante omnem hominem ſeu ante omnem diem fuit primus motus: quia in iſta. Motus fuit ante omnem hominem, tempus ſignatum per fuit ſtat pro aliquo tempore, uel inſtanti determinato, & in nulla determinata menſura fuit motus prius ante hominem, ſed in illa. Ante omnem hominem, ſeu ante omnem diẽ fuit primus motus, menſura aſſignata per ly fuit non ſtat per aliqua menſura determinata: ſed ſtat confuſe tantum, quia reſpectu unius ſingularis ſtat pro uno, & reſpectu alterius ſtat A pro alio. Et quando arguitur ſic. Si omnem hominem præceſſit ſol, ergo totã multitudinem hominum præceſſit ſol: dicẽdum ꝙ ſi illa dictio tota teneatur cathegoreumaticæ: ſic nõ ſequitur. oẽm hominem præceſſit ſol. ergo totã multitudinẽ &c. quia menſura conſignificata per hoc uerbũ præceſſit ſtat determinate in conſequente, & denotatur ꝙ in aliqua certa mẽſura fuit ſol ante totam multitudinem hominum, ſi uero ly tota teneatur ſincathegoreumaticę: & fiat diſtributio ſolũ pro omnibus qui ſunt partes totius multitudinis hominum, ſic concedo conſequentiam, & in hoc ſenſu eſt conſequẽs uerum, ſicut & antecedent, quia denotatur quod quemlibet hominem præceſſit ſol. Et in hoc ſenſu non ſequitur ulterius, totam multitudinem hominũ præceſſit ſol, ergo ſol fuit aliquando ante totam multitudinem hominũ: ſed hæc eſt fallacia figuræ dictionis: quia cõmutatur ſuppoſitio confuſa tantum in ſuppoſitionem determinatam: quia in antecedente menſura conſignata per uerbum ſupponit confuſæ tantum, & in conſequente ſupponit determinate.

Quod motus prius nõ fuerit ab ęterno & primo. Adhuc arguitur ꝓbando ꝙ motus primus non fuit ab æterno: quia ſi ſic poſſibile fuiſſet continuum fuiſſe actu diuiſum ſm quodlibet ſignũ, & ſic poſſibile fuiſſet ꝙ continuum fuiſſet diuiſum in B indiuiſibilia, quod eſt impoſſibile, conſequentia probatur ꝑ hoc, quia ſi primus motus fuiſſet ab æterno: infiniti dies præceſſerunt hunc diem, & in quolibet die fuit poſſibile ꝙ fuiſſet facta una diuiſio in continuo, ergo poſſibile fuiſſet ꝙ continuum fuiſſet diuiſum ſm infinita ſigna, & non ſolum hoc ſequitur: ſed etiam ſequitur ꝙ continuum fuiſſet diuiſum ꝑ quodlibet ſignum, quia tot dies præceſſerũt: quot ſunt ſigna in continuo.

Secundo. Itẽ ſequitur ꝙ poſſibile fuiſſet infinita corpora eſſe in actu ſeparato: quia in quolibet die potuit Deus produxiſſe unũ corpus in actu, & illud conſeruare in eſſe, & cũ infiniti dies præceſſerunt ſecundum iſtã opinionem, ſequitur ꝙ fuiſſet poſſibile infinita corpora eſſe in actu ſeparato quod eſt impoſſibile, non igitur præceſſerunt infiniti dies, & per conſequens: nec motus, nec tempus fuit ab æterno.

Ad primũ. Ad primũ horum dicendum ꝙ ex quo tempus fuit ab æterno: non ſequitur ꝙ aliquod continuum potuit fuiſſe actu diuiſum ſecundum quodlibet ſignum, uel infinita ſigna. Et cum dicitur, ꝙ in quolibet die facta eſſet una diuiſio in continuo, dicendum ꝙ hoc non eſt uerum: qm̃ ſi aliquod continuum debuit fuiſſe diuiſum, oportuit illud aliquando fuiſſe continuum: ita C ꝙ non prius diuiſum: quia diuiſio cõtinui eſt eius corruptio, & iſta repugnant, uidelicet, ꝙ aliquid aliquando fuit continuum, & tamen in quolibet die præterito in eo fuit facta una diuiſio: qm̃ ſi aliquando fuit factum unum cõtinuũ prius non fuit diuiſum: nec tñ eo fuit facta aliqua diuiſio, & ideo dico ꝙ impoſſibile eſt quod aliquod continuum fuiſſet quolibet die diuiſum ſecundum aliquod ſignum in eo: quia ſi quolibet die fuit facta diuiſio in eo: illud nunquam habuit eſſe: ſed quod nunquam habuit eſſe: nunquam potuit eſſe diuiſum, ergo &c. Similiter nullum cõtinuum diuiſibile potuit fuiſſe ab æterno: quoniam omne tale eſt per ſe corruptibile: & nullum per ſe corruptibile potuit fuiſſe ab æterno, ergo &c. Si vero dicatur ꝙ illa eſt uera: ſecundũ quodlibet ſignum potuit aliquod cõtinuum fuiſſe actu diuiſum: quia quælibet ſingularis eſt uera, & poſito poſſibili non accidit impoſſibile, ergo iſtud eſt poſſibile. ſ. ſecũdum quodlibet ſignum aliquod continuum fuit diuiſum. Dicendum ꝙ illa uniuerſalis eſt uera. ſ. ſecundum quodlibet ſignum cõtinuum, &c. & tamen ſua de ineſſe eſt impoſſibilis: nec per iſtam uniuerſalem de poſſibili denotatur tantum una poſſibilitas: ſed infinitę: quia D alia poſſibilitas eſt ad diuiſionem ſecundum unum ſignũ: & alia ſecundũ aliud ſignũ. Et cum dicitur ꝙ poſito poſſibili in eſſe nõ accidit impoſſibile: dico ꝙ poſito uno poſſibili in eſſe propter ſolam poſitionẽ illius in eſſe non accidit impoſſibile: ſed poſitis pluribus poſſibilibus incompoſſibilibꝰ in eſſe bene accidit impoſſibile. Vnde quælibet iſtarum per ſe eſt poſſibilis, uidelicet, ſecundũ hoc ſignum cõtinuũ fuit actu diuiſum: & ſic de alijs: tamen omnes iſtę ſingulares ſimul ſumptę ſunt incompoſſibiles, & ideo propter poſitionem omnium iſtarum ſingularium in eſſe accidit impoſſibile.

Ad ſcdm. Ad aliud dico ꝙ nõ ſequitur ꝙ poſſibile fuiſſet infinita corpora eſſe, aut fuiſſe in actu ſeparato. Et cũ dicitur ꝙ qualibet die potuit Deus produxiſſe unũ corpus in actu. Cõcedo iſtam uniuerſalẽ: ſed hæc eſt impoſſibilis, uidelicet quolibet die produxit Deus unum corpus in actu, & iſtud cõſeruauit in eſſe, & quãuis quęlibet ſingularis huius ſit poſſibilis: tñ omnes ſingulares huiꝰ ſimul ſumptę ſunt incompoſſibiles. Vnde quælibet iſtarum eſt poſſibilis, ſcilicet illa die ꝓduxit Deus unum corpus: & iſtud cõſeruauit in eſſe: & illa die ꝓduxit Deus aliquod corpus:

puſ: & iſtud conſeruauit in eſſe, & ſic de ſingulis, & tamē omnes illæ ſingulares, ſimul ſumptę ſunt incōpoſſibiles. Adhuc arguitur probando ꝙ impoſſibile eſt motum uel tempus eſſe ęternum: quia ſi ſic: tunc ſequeretur ꝙ pars eſſet maior ſuo toto: quod eſt impoſſibile. igitur & illud ex quo ſequitur, cōſequentia probatur ſic. Sit a, totum tempus præteritum terminatum ad primum inſtans heſterne diei, & b, totum tēpus futurū inchoatū a primo inſtanti heſterne diei, & c, ſit totum tp̄s præteritū terminatū ad primū inſtans huius diei, & d, totū tp̄s futurū inchoatum a primo inſtanti huius diei: tunc arguitur ſic a, & b, ſunt æqualia: quia utrūque eſt infinitū ex una parte: & finitū ex alia parte: quia utrūque terminatur & finitur ad idē inſtans: & ſimiliter c, & d, ſunt æqualia ꝑp eandem rōnem: ſed c, eſt maius quā a, quia, c, eſt totū reſpectu ipſius a, quia c, continet a, & plus. ſ. diē heſternā, & ſi eſt c, maius, quā a, ſequitur qđ c, eſt maius, quam b, quia quicquid eſt maius uno æqualiū eſt maius reliquo: cū igitur c, & d, ſint æqualia, ſequitur qđ d, eſt maius quā b, quia quocunque unū æqualiū eſt maius eodē reliquū æqualium eſt maius: ſed d, eſt pars ipſius b, quia b, eſt totū tp̄s futurū a primo inſtanti heſterne diei, uſque in æternū: & d, eſt ſolū tp̄s futurū inchoatū a primo inſtanti huius diei: igitur b, continet d, ſicut totū continet ſuā partē, & d, eſt maius quā b, ut probatum eſt: quia eſt maius quā a. ergo ſi totum tp̄s ſit æternū: ſequitur quod pars non eſt maior ſuo toto: ſed cōſequens eſt impoſſibile. ergo. Huic rationi dr̄ qđ ponendo tp̄s eſſe infinitum, cùm inter infinita non ſit æqualitas: ſequitur qđ ubi tā totum, quā pars eſt infinitum: qđ totū: nec eſt maius: nec minus: nec æquale ſua parte. vñ in infinitis, nec eſt maius, nec minus, nec æquale. Contra. propria paſſio quantitatis eſt eſſe æquale, uel inæquale, ut patet ex libro ꝑdicamētorū, ſed propria paſſio ineſt cuilibet contento ſub ſubiecto illius paſſionis: & tp̄s infinitū cōtinet ſub q̄titate ergo tp̄s infinitū eſt æquale, uel inæquale, & ſic æqualitas uel inæqualitas cōpetunt tp̄i infinito. ergo &c. Itē tp̄s infinitum eſt maius, q̄ tp̄s finitum. ergo infinito cōpetit maioritas: & ꝑ conſequens inæqualitas. Dicendum qđ loquendo de duobus: quorum utrumq; eſt infinitum ex una parte: & finitum ex alia parte: ſic eſt dicendū qđ neutrū eorū eſt maius uel minus reliquo: tñ concedendū eſt qđ infinitū eſt maius quolibet finito ex utraque parte. Et ſi q̄ratur utrū unū infinitū ſit æquale alteri infinito: dicendū eſt qđ æquale accipitur dupliciter. ſ. poſitiuè & priuatiuè: æquale poſitiuū eſt quoddā mediū poſitiuū inter maius & minus illo cui eſt æquale: ſi .n. a, ſit æqualo ipſi b, accipiendo ęquale poſitiuer tūc a, eſt quāſi mediū inter maius & minus ipſo b, & ſic loquendo de æquali non eſt concedendū, qđ unū infinitum ſit æquale alteri infinito: quia infinito nihil eſt maius realiter: nec etiā ſecundū imaginationē. Æquale aũt priuatiuè ſumptum eſt illud qđ ſuppoſitū eſt alteri: nec excedit iſtud: nec ſuperexceditur ab illo, & iſto modo unū infinitū eſt ęquale alteri infinito: qm̄ ſi duo infinita: quorum utrumque eſt infinitū ex una parte, & finitū ex alia parte ſupponantur ſibiinuicē: ita qđ ex ea parte qua utrūque eſt finitum ſupponātur: ita ꝙ eorū ultima ſint omnino ſimul: manifeſtū eſt ꝙ neutrum illorum ſic ſuppoſitorum adinuicē excedit reliquum: & ſic cōcedo ꝙ unum infinitum eſt æquale alteri infinito loquendo de ęqualitate priuatiue ſumpta. Vnde accipiendo æqualitatē indifferenter ut eſt cōis ad æqualitatem poſitiuè & priuatiuè acceptā: ſic concedo qđ oīs quantitas alteri quantitati eiuſdem rationis cōparata eſt ei æqualis, uel inæqualis. Vñ hæc proprietas eſt cōis omni quātitati. ſ. eſſe æquale, uel inęquale: accipiendo æquale indifferenter pro æquali poſitiuè, uel priuatiuè: unde concedendū eſt, qđ unū infinitum eſt æquale alteri infinito modo quo dictū eſt: tñ unū infinitum non eſt maius altero infinito: ꝑp hoc illa propoſitio non eſt uniuerſaliter uera. Oē totum eſt maius qualibet ſua parte finita. Intelligendum ſm quoſdā qđ infinitum non habet aliquam partem finitā: immo quęlibet pars infiniti eſt infinita: & ratio illorum eſt iſta: quia inter partes & totum debet eſſe aliqua proportio: ſed inter finitū & infinitū nulla eſt ꝓportio. ergo &c. unde dñt quod quodlibet finitum ſe habet ad infinitū ſicut ſe habet punctus ad lineā: & ideo ſicut punctus non eſt pars lineæ: ita nullum finitū eſt pars infiniti. Mihi tñ uĩ ꝙ loquendo de parte quantitatiua, ut ponit arithmeticus: quia non ponit aliquam partē: niſi partē aliquotam: quæ aliquoties ſumpta reddit totum cuius eſt pars: ſic eſt concedēdum quod nullū finitum eſt pars infiniti: quia nullū finitum aliquoties ſumptum reddit totum infinitum: ſed loquendo de parte cōiter ſm ꝙ eſt cōis ad partem aliquotam: ſic eſt cōcedendū quod finitum eſt pars infiniti: ut ꝙ iſta dies eſt pars

Qnot motus, uel tēpus nō potuit eſſe ab ęterno

Ad rationem prædictam.

Prima replica.

Secunda replica.

Ad repli.

Aequale accipitur dupliciter.

Opinio aliquorū.

A totius temporis. Tñ ſuſtinendo fidē catholicam eſt dicendū, ꝙ nec motus primus eſt æternus: nec ēt tp̄s eſt æternum: intelligendo per æternū illud quo non ꝑt imaginari prius nec poſterius ſm durationem. Ad primum igitur in contrariū dicendum cū dr̄ quod Deus eſt prior motu ſolum prioritate naturæ: dico quod illo cōceſſo, non ſequitur ꝙ ſi Deus ſit æternus: ꝙ ēt motus ſit æternus: quia prioritas naturæ qua Deus eſt prior toto tempore, & toto motu eſt prioritas qua Deus ſic eſt prior quod nō poteſt imaginari aliqua duratio prior ipſo Deo: ſed contingit imaginari durationem priorem toto tempore quæ præfuit extra totum motum, ergo. Sed contra hoc dicitur ſic. Prioritas naturæ eſt alia a prioritate durationis. ergo qđ ſolum eſt prius alio natura non eſt prius alio duratione. igitur Deus non eſt prior duratione toto tpe, ergo ſi Deus ſit æternus, totum tp̄s eſt æternum. Dicendū eſt ꝙ intelligendo per durationem illud in quo ſunt prius, & poſterius: ita ꝙ qđ prius eſt, poſterius non eſt, & econuerſo: ſic dico quod duratio non eſt ſine tpe: immo tempus eſt ipſa duratio in qua ſunt prius, & poſterius. Dico igitur concedendo quod Deus nō fuit prius duratione ipſo tpe: & tñ Deus fuit ab æterno, & tempus non fuit ab æterno: quia nō contingit
B imaginari aliam durationem in qua Deus non fuiſſet: ſi illa duratio fuiſſet, ſed contingit imaginari duratione præcedētem totum tempus: qđ in rei ueritate fuit: & ideo Deus fuit ab ęterno, & tempus non fuit ab æterno: quia non contingit imaginari duratione priorem Deo: & tñ contingit imaginari durationem priorē toto tpe quod fuit. Et ſi dicatur ꝙ ſm hoc Deus non eſt æternus, niſi ſm imaginationem. Dico ꝙ illud non ſequitur: ſed bene ſequitur quod Deus nō fuit durans duratione infinita: niſi ſm imaginationem: quia huiuſmodi duratio non fuit niſi ſm imaginationem. Et ſi dicitur ꝙ quandocunque Deus fuit: tunc tēpus fuit, ergo ſi Deus eſt æternus tempus eſt æternū, dr̄ ꝙ ſi ly quādocunq. diſtribuat pro tēporibus, & inſtātibus temporis, ſic eſt hæc uera, uidelicet. Qñcunque Deus fuit, tunc tp̄s fuit, uel inſtans temporis fuit, ſed ex hoc non ſequit̄ quod ſi Deus ſit æternus, ꝙ tēpus ſit æternū, quia æternum eſt illud quod ſemꝑ fuit ſine acquiſitione noui eſſe, ſi tēpus ab æterno fuiſſet. Vñ ſi tempus nunquam habuiſſet principium Deus ſine acquiſitione noui eſſe fuiſſet in toto tpe carente principio, ſed non eſt ſic de toto tpe quod de facto fuit, nō fuiſſet ante primū inſtans iſtius
C temporis, ſuppoſito, ꝙ ante iſtud inſtans fuiſſet tempus, ſed Deus fuiſſet ante primum inſtās totius tēporis pręteriti, ſuppoſito ꝙ infinitum tempus pręceſſiſſet primū inſtās totius tēporis pręteriti. Vñ æternum eſt quod coexiſtit toti tempori, & coextitiſſet tpi infinito, ſi tempus infinitum fuiſſet abſque aliqua nouitate ex parte ipſius Dei. Et ſi dicatur ꝙ ſm hoc non eſſet concedendum ꝙ Deus fuit ante totum tempus ꝑteritum, nec ante primum inſtans totius temporis. Dico qđ ſi ly ante dicat anterioritatem temporis uel inſtantis tp̄is, ſic eſt concedendum ꝙ Deus non fuit ante totum tempus, & ante primum inſtans, ſed tñ huiuſmodi propoſitiones admittunt̄ ſub conditione, ſ. ſi ante primum inſtans totius tp̄is qđ de facto præceſſit, fuiſſet aliquod tp̄s Deus fuiſſet abſq. acceptione noui eſſe ante primum inſtās totius tēporis, quod de facto pręceſſit, tñ ſic abſolute non eſt concedendum ꝙ Deus fuit ante primum inſtans totius temporis uel inſtantis ſm ꝙ ly ante dicat anterioritatem tēporis uel inſtātis. Multi tñ cōcedunt ꝙ Deus fuit ante primū inſtans totius tp̄is ſm ꝙ ly ante dicit anterioritatem naturæ uel inſtātis æternitatis. Vñ concedunt ꝙ Deus fuit in inſtanti æternitatis ante primū in
D ſtans totius temporis. Attñ uĩ mihi ꝙ inſtās æternitatis, ſi ponat̄ tale inſtans, eſt idem quod ipſe Deus: ideo dicere ꝙ De⁹ fuit ante primum inſtans totius tēporis in inſtanti æternitatis, non eſt aliud q̄ dicere ꝙ Deus fuit in ſeipſo ſine inſtanti ſuꝑ ipſius ante primum inſtans totius tēporis. Item qñ dr̄ fuit ante primum inſtans totius temporis, hoc uerbum fuit copulat prædicatum cum ſubiecto pro aliqua menſura præterita. & nec Deus eſt præteritus, nec æternitas, nec inſtans æternitatis eſt præteritū, ideo uĩ ꝙ illa non ſit ſimpliciter uera. Deus fuit ante primum inſtans totius temporis: quia Deus non fuit in æternitate ante primum inſtans totius temporis: tamen uĩ quod ſit concedenda ſub conditione: Deus fuit ante primum inſtans totius temporis: ſic intelligendo quod Deus fuiſſet ante primū inſtans totius tp̄is abſque acceptione noui eſſe: ſi ante primum inſtans totius tp̄is de facto præteriti fuiſſet aliquod tp̄s. Et ſimiliter eſt concedendum quòd Deus fuit in infinitum ante primū inſtans totius tp̄is: quia ſi ante primū inſtans totius tp̄is fuiſſet tp̄s infinitum fuiſſet ꝑ totū iſtud tp̄s añ primū inſtans totius tp̄is. Veruntamen non

Ad primū argumentum in cōtrarium.

Repli. prima.

Reſpōſio.

deter-

determino nec uolo pro determinatione defendere q Deus non fuit ante primum inſtans totius temporis: ſed hoc relinquo iudicio meliori: quoniam ſi hoc uerbum fuit ſolum ſignificet menſuram quæ eſt tempus uel inſtans tp̄is ſic probabiliter poteſt dici, q Deus non fuit ante primum inſtans totius tp̄is: Deus tamen eſt talis naturæ q abſque acquiſitione

Ad rōnes Commē.

alicui⁹ eſſe fuiſſet ante primū inſtans totius tp̄is, ſi ante iſtud fuiſſet ipſe. Ad rationes uero Com. dicendum q omnes ſuæ rationes procedunt ex falſa imaginatione, ſ. q ante factionem mundi fuit tempus: qđ eſt falſum. Et ad formam primæ rationis conceſſo q a uoluntate antiqua non procedat nouus effectus ſine motu: dico q uoluntas a qua proceſſit mūdus & motus primus non eſt antiqua: quia non præfuit in tp̄e: ideo non eſt antiqua: nec fuit ab antiquo: ſed ſi per uoluntatem antiquam uelis intelligere uoluntatem æternam: ſic eſt hæc falſa, ſcilicet a uoluntate antiqua &c. a uoluntate tamen quæ præfuit in tempore non procedit nouus effectus ſine motu

Ad primā

uel mutatione facta in aliquo, ut dictum eſt ſupra. Ad primā probationem propoſitionis acceptæ, quando dicitur quod ſi agens nunc agit, & prius non agebat, eſt æque proportio noua inter agens & effectum. Dico quòd uerum eſt ſi illud agens præfuit prioritate temporis: ſi uero agens non præfuit

Ad ſecundam.

in tempore: non oportet: Ad ſecundam probationem cum dicitur quod omne agens per uoluntatem, & intellectū ſi nunc agit aliquid quod prius non agebat: oportet ipſm apprehendere diuerſa tp̄a. ſ. ipſs in quo agit: & tempus in quo non agit: dico quod non eſt uerum: quia non fuit tempus in quo non agebat: niſi ſolum ſm imaginationē. Ad omnes probationes ſequentes ut ad tertiam, quartam, & quintam patet per iam dicta quod omnes ſupponunt falſa: uidelicet, tp̄s præcedere

Vtrum aliquis effectus potuit fuiſſe ab æterno & primo.

factionem mundi, & primi motus, qđ non eſt uerum. Sed iuxta hæc quæritur utrum aliquis effectus potuit fuiſſe ab æterno & probatur quod ſic: quia poſita cauſa ſufficiente ponitur, uel poteſt poni effectus: ſed prima cauſa ab æterno fuit ſufficiens ad producendum effectum: quia ab æterno fuit omnipotens. ergo ab æterno potuit produxiſſe aliquem effectū

Secundo.

& per conſequens effectus potuit fuiſſe ab æterno. Item cui non repugnat fuiſſe ab æterno: illud potuit fuiſſe ab æterno: hoc patet: quia Deus poteſt facere omne illud quod non includit aliquam repugnantiam: ſed alicui effectui non repugnat ab æterno fuiſſe. ergo aliquis effectus potuit fuiſſe ab æterno: maior patet, & minor probatur per multa exempla. Quorum unum eſt. Si pes ab æterno fuiſſet uel ſteiſſet in puluere, ueſtigium pedis fuiſſet ab æterno: quod tamen a calcante nemo dubitaret fuiſſe factum: nec tamen alterum fuiſſet prius altero. Similiter ſi ſol luxiſſet ab æterno: radius ſolis fuiſſet ab æterno: & tamen radius ſolis fuiſſet effectus ſolis.

Tertio.

Item ſi ſubiectum fuiſſet ab æterno: propria eius paſſio fuiſſet ab æterno: & tamen propria paſſio fuiſſet effectus ſui ſubiecti.

Quarto.

Item productio diuina non determinatur ad aliquam differentiam temporis. ergo ſi pro aliqua differentia temporis potuit: ab æterno potuit: ſed Deus pro aliqua differentia

Quinto.

temporis potuit producere mundum. ergo ab æterno potuit. Item ſi prima cauſa produxit mundum de nouo: aut igitur potuit ante produxiſſe aut non: non eſt dare quod non: quia ut prius dictum eſt actio primi non limitatur ad aliquod certum inſtans. ergo Deus ante potuit: ſignetur igitur illud inſtans in quo ante potuit: & quæro aut ante illud potuit produxiſſe mundum uel non: non eſt dare quod nō; quia ut dictum eſt actio primi motoris non determinatur ad aliquod inſtans. ergo ante potuit i. ſignetur iterum inſtans in quo ante potuit: & ſic erit dare eadem ratione quod ante quodcunque inſtans in infinitum potuit: & per conſe-

Sexto.

quens ab æterno potuit produxiſſe mundum. Item ſi primum non potuit ab æterno produxiſſe mundum, aut huius cauſa eſt ex parte principij, uel ex parte effectus producti: non eſt dare primum: cum primum principium fuerit ab æterno, & ſemper potentiæ æqualis: nec eſt dare ſecundum; quia per phyloſophum hic non repugnat effectui quod ſit ab æterno: quia ut dicit: ſi triangulus fuiſſet ab æterno habere tres angulos fuiſſet ab æterno: & ſi ignis & combuſtibile approximatum igni fuiſſet ab æterno caliditas cauſata ab igne, & combuſtibili fuiſſet ab æterno. Ex quo igitur primum principium fuit ab æterno: & æqualis potentiæ ſemper in agendo effectum ſuum non repugnat fuiſſe ab æter-

Reſpōſio.

no. Huic rationi forte diceretur quòd illa ratio procedit de his quæ agunt naturaliter: ſed non procedit de his quæ agunt uoluntarie: agens enim naturale primo inſtanti ſui eſſe incipit agere: & hoc neceſſitate ſuæ naturæ: ſed agens libere impoſſibile eſt quod agat in primo inſtanti ſui eſſe,

A quia libere agens poteſt agere & non agere: ſed quod actū eſt in primo inſtanti in quo agens eſt non poteſt pro illo inſtanti non eſſe actum. Contra. Illud uidetur eſſe abſurdum

Replica.

quòd primum principium non ſit ita potens æternaliter in producendo: ſicut agens naturale per tempus ſuæ durationis. ergo ſi ignis agens poſſit calefacere pro tota ſua duratione in qua eſt ignis in actu, abſurdum uidetur quòd primum principium pro tota æternitate non poſſit agere, & eſſe actu agens.

Septimo.

Item ab æterno Deus aliquid libere ordinauit & uoluit, & per conſequens potuit illud non præordinaſſe, & per conſequens libertas in productione non impedit productionem ab æterno.

Octano.

Item ſit impoſſibile mundum fuiſſe productum ab æterno: cuius oppoſitum poſſet demonſtrari, ſed mundum non fuiſſe ab æterno non poteſt demonſtrari, ut patet primo topico. ubi phyloſophus dicit, quòd problema q̄rēs an mūdus ſit æternus eſt problema neutrum: quia non habemus demonſtrationem ad aliquā eius partem.

Nono.

Idem patet per rationem ſic. quicquid abſtrahit ab eſſe, fuiſſe, & fore, non eſt medium in demonſtratione: ſed quod quid eſt abſtrahit ab eſſe, fuiſſe, & fore, & per conſequens non poteſt eſſe medium ad demonſtrandum mundum non fuiſſe

B æternaliter.

Decimo.

Item aliquis effectus poteſt perpetuari in rei ueritate ex parte poſt, ut patet de anima intellectiua. ergo eadem ratione poteſt effectus perpetuari a parte ante: ut patet primo cœli: ubi Phyloſophus dicit, quòd nihil eſt perpetuū ex parte poſt, quod non ſit perpetuum ex parte ante: & ecōtra. Item poteſt probari per rationes phyloſophi, & Comm. quæ rationes uidentur concludere, quod aliquis effectus de facto ſit ab æterno. ergo &c.

In oppoſitum, & primo.

In oppoſitum uero arguitur, & primo ſic. ſi ſit poſſibile cauſatum fuiſſe ab æterno ponatur in eſſe, ſcilicet, quòd cauſatum aliquid fuit ab æterno, principaliter mundus, & ſequitur quod primum principium non potuit non produxiſſe mundum, quod eſt impoſſibile, quia primum principium eſt liberum conſequentia probatur ſic: quia detur oppoſitum conſequentis ſ. quod potuit non produxiſſe mundum: illud repugnat antecedenti, ſcilicet, q mundus fuit ab æterno: quod patet: quia ſi potuit non produxiſſe mundum: aut igitur antequam fuit mundus productus: aut poſtquam fuit productus: non eſt dare primum: quia ante æternum nihil eſt: nec etiam eſt dare ſecundum: quia omne quod eſt, quando eſt, neceſſe eſt eſſe, nec etiam eſt dare ter-

C tium, quia omne præteritum cum eſt præteritum impoſſibile eſt quod non ſit factum ſeu præteritum, ut dicit phyloſophus ſexto ethi. auctoritate Agatonis, hoc ſolo priuatur Deus facere ingenita quæ utique facta ſunt.

Secundo.

Item omne aliud a primo principio eſt creatū a primo, & per conſequens aliud a primo eſt creatum a primo: ſed eſſe creatum includit nouitatem, quia nihil accipit quod habet. ergo omne aliud a principio habet eſſe de nouo, & per conſequens neceſſario

Cōfirmatio.

incepit. Et cōfirmatur per hoc. quia illa non ſtant ſimul. ſ. q aliquid annihiletur, & quod illud ſit æternum a parte poſt. ergo non ſtat ſimul quod aliquid ſit ex nihilo, & tamen q ſit æternum ex parte ante, ſed intelligentiæ cū non habeant materiam, & ſint creatæ ex nihilo, ergo non fuerunt ab æterno, & per conſequens, nec mundus, nec motus corporum cæleſtium fuit ab æterno.

Tertio.

Item aliud eſt rem in eſſe producere, & ipſam productam in eſſe conſeruare, nam rem iam creatā a primo de ipſa non poteſt uere dici, quòd primum nunc efficit eam, ſed ſolum eſt uerum dicere quod ipſam rem effectam nunc conſeruat, ſed ſi creata ut motus uel mundus fuiſſent ab æterno quocunque inſtanti præterito ſe habuit

D primum ad illa, ſicut nunc ſe habet: cum ergo pro iſto nunc non ſit uerum dicere primum efficere mundum, ſed ſolum ipſum conſeruare. igitur nunquam fuit uerum dicere, quod primum principium cauſat, aut efficit mundum. ergo. Hoc

Confirmatio.

ſic confirmatur. Actio primi principij menſuratur aliquo indiuiſibili, igitur ſi mundus fuit creatus a Deo in aliquo inſtanti indiuiſibili fuit creatum a Deo, ſed hoc eſt falſum, tum quia ſi in aliquo inſtanti fuit creatus a Deo ante illud inſtans non fuit, & per conſequens non fuit ab æterno, tum quia in quolibet inſtanti præterito Deus ſic ſe habuit ad mundum, ſicut nunc ſe habet ad ipſum, cum igitur in hoc inſtanti Deus non efficit mundum, ſequitur quod Deus nūquam effecit nec creauit mundum.

Circa quōnes ſunt tres opiniones.

Circa hanc quæſtionem ſunt tres opiniones: prima eſt phyloſophi qui ponit, quòd non ſolum eſt poſſibile aliquem effectum fuiſſe ab æterno, ſed etiam ponit quod neceſſe eſt aliquem effectum fuiſſe ab æterno. Secunda opinio eſt quòd nec fuit aliquis effectus ab æterno, nec potuit aliquis effectus fuiſſe ab æterno. Tertia opinio ponit quod nullus effectus fuit ab æterno, tamen

poſſibile

ſed nihil a Deo eſſe ab æterno eſt articulus fidei, ergo nec expedit addocere rationes ad hoc probādum, quia ſi ad hoc adducantur rationes ſophyſticę, quas infideles ſcirent ſoluere, illi nos irriderent, exiſtimantes nos illud tenere firmiter propter huiuſmodi rationes ſophyſticas.

Tertia rō.

Item ex hoc euacuaretur meritum fidei, quia fides non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum, hæc beatus Greg. in quadam homilia.

Quarta ratio.

Item quando actio agentis eſt inſtantanea, non eſt neceſſe agens eſſe prius facto, ſicut patet in illuminatione medii, ſed creatio qua mundus creatur eſt inſtantanea, ergo non poteſt demonſtrari ꝙ Deus fuit ante mundum. Similiter primo topi. phyl. dicit, ꝙ problema de æternitate mundi eſt problema neutrum, quia neutra pars contradictionis poteſt demonſtrari. Sed addit iſte doctor ꝙ non fuit de intentione phyl. probare & affirmare mundum eſſe æternum, ut primo topi. ubi dicitur ꝙ problema de æternitate mundi eſt problema neutrum, & dicit, ꝙ ubi phyl. improbat nouitatem mundi, improbat eam ſecundum modum ponendi Empe. & Anaxa. aut alicuius talis, & ſic improbat modum ponendi & non poſitionem in ſe, & ideo primo topi. dicit phyl. de eo cuius non habemus rationem, ſi igitur dixerimus ꝙ igitur ſic perfectum eſt, ſicut ſi dixerimus ꝙ mundus eſt antiquus uel non, & hæc dixit Rabi Moyſes de intentione phyloſophi uidens phyloſophū non uelle hoc affirmare, ſed ſolum ponere rationes ad contradictoria, ut teneatur illa pars, quæ minores & pauciores dubitationes habet.

Prima rō.

Secundum uero principale, uidelicet ꝙ Deus potuit ab æterno produxiſſe mundum, probatur multipliciter per hoc, quia Deus fuit ab æterno ita potens, ſicut fuit quando creauit mundum, ſed quando produxit mundum potuit producere illum: ergo ab æterno potuit producere mundum.

Secunda ratio.

Item aliquem effectum fuiſſe ab æterno, non includit aliquam repugnantiam, ut patet de ueſtigio pedis, & de lumine ſolis, & de ſubiecto, & de paſſione, & de illa paſſione quę eſt habere tres angulos, ſed Deus poteſt facere illud quod non includit repugnantiam: ergo Deus poteſt facere quòd aliquis effectus fuiſſet ab æterno. Vnde multæ rationes pro parte illa ſunt ſuperius poſitæ, quare &c.

Opi. Henrici de Gādano.

Alia fuit opinio ſolennis dom. Henrici de Gandauo, ſcilicet ꝙ mundus non potuit fuiſſe productus ab æterno, & hoc oſtendit multipliciter, & primo ſic:

Prima rō.

ſi mundus fuit productus ab æterno, illa productio aut fuit ſubita, aut ſucceſſiua, non ſubita, quia ſic fuiſſet in inſtanti, & per conſequens mundus tunc incepit, quia non fuit ante illud inſtans, ſi uero illa productio fuit ſucceſſiua, aut præceſſit mundum, & ſic mundus non fuit ab ęterno, quia ſua productio præceſſit ipſum, aut ſua productio continue manet in mundo producto, quod eſt falſum: quia ſic mundus eſſet quoddam ſucceſſiuum, quia in continua productione, nunquam producebatur aliter quā nunc producitur, & ſimiliter ex hoc ſequitur quòd fieri rē idem eſt quod rem conſeruari, quod eſt falſum, quia fieri eſt reſpectu habendi, ſed conſeruari eſt reſpectu habiti conſeruandi.

Secunda ratio.

Secundo patet illud eſſe falſum, quia cauſa particularis primo cauſat rem, & poſtea conſeruat eandem: ergo producere & conſeruare ſunt diſtincta. Secūdo autem arguitur ad cōcluſionem principalem ſic, ſi mundus fuiſſet productus ab ęterno, Deus non potuit non produxiſſe, quia nec antequam produxit mundum, quia nihil erat ante, nec quando produxit mundum, quia quando produxit, non potuit non producere, quia oē quod eſt, dū eſt, neceſſe eſt eſſe, nec poſtquam produxit mundum, quia poſtquam produxit mundū, mundus ſemper fuit, & ſic ſemper fuit, hæc uera. Deus produxit mundum. Et propoſitio affirmatiua uera de præterito eſt neceſſaria, ſi igitur Deus produxit mundum non potuit non produxiſſe mundum, quod eſt falſum, quia Deus eſt agens libere.

Inſtantia.

Sed iſte doctor inſtat contra iſtam rationem ſic. Deus libere prædeſtinauit aliquid ab ęterno, & tamen non potuit non prædeſtinaſſe: ergo eodem modo ſequitur Deum produxiſſe mundum. Similiter quia quod Deus uoluit ab æterno uoluit, & tamen multa ſunt quæ libere uoluit, quia omnia extra ſe libere uoluit: ergo non ſequitur, Deus libere uoluit hoc ab æterno: ergo non potuit hoc non noluiſſe, & eodem modo ex parte alia.

Ad inſtā.

Ad iſtā inſtantiam reſpondet iſte doctor dicit, quod non eſt ſimile de prædeſtinatione, ſeu de uoluntate Dei, & de productione, quia prædeſtinatio reſpicit obiectum, ut futurum & ponendum in eſſe, ſed productio reſpicit obiectum, ut eſt præſens, nam poſitum in eſſe neceſſe eſt eſſe. Vnde quamuis omne quod eſt quando eſt neceſſe eſt eſſe, tamen non omne futurum quando eſt futurum neceſſe eſt eſſe futurum, quia ſic nihil foret contingēter futurum.

Tertia ratio.

Tertio arguit iſte doctor ad cōcluſionem principalem ſic Si Deus produxit mundum ab ęterno, eadem ratione potuit produxiſſe unum aſinum ab ęterno, & eum conſeruaſſe qui ſucceſſiue generaſſet alios aſinos in eſſe a Deo conſeruandos, uſque ad aſinum nunc pręſentem. ergo inter primum aſinum productum ab ęterno, & aſinum nunc pręſentem fuiſſent in inſtanti aſini, & ſic de inſtantibus extremis finitis media poſſunt eſſe infinita, quod eſt inconueniens. Vnde poteſt hæc ratio confirmari per hoc, quia omnes rationes probantes quòd Deus potuit ab æterno produxiſſe mundum, ęque ſufficienter probant ꝙ Deus potuit produxiſſe unum aſinum ab ęterno, & dereliquiſſe ipſum proprię naturę, ſed hoc eſt impoſſibile, quia aſinus ſic productus ab ęterno derelictus proprię naturę duraſſet per tempus infinitum: quia infinitum tempus fuit ante inſtans corruptionis illius aſini, quod eſt impoſſibile, & claudens contradictionem, ſcilicet ꝙ aſinus, uel aliquid per ſe corruptibile duraſſet per tempus infinitum, quia omne corruptibile continue debilitatur: ergo ſi aliquod corruptibile continue duraſſet per tempus infinitum, ſequitur quòd idem corruptibile eſſet infinitę perfectionis, & per conſequens non eſſet corruptibile. probo quòd illud corruptibile eſſet infinitę perfectionis, quia nihil finitæ uirtutis quod continue debilitatur poteſt durare per tempus infinitum, quoniam in tempore finito poteſt conſumi quælibet uirtus finita.

Quarta ratio.

Quarto arguit ille doctor ſic. Quęcunque conueniunt alicui ordine naturæ, & non poſſunt ſimul duratione ineſſe illi oportet ꝙ unum illorum pręcedat aliud duratione, ſicut & ordine naturę, ſed quælibet creatura ordine naturę prius, habet non eſſe quam eſſe, & eſſe & non eſſe non poſſunt in eſſe eidem ſimul tempore: igitur oportet ꝙ unum pręcedat aliud tempore, & per conſequens de neceſſitate eſt ꝙ mundus non fuerit ab ęterno.

Op. aliorū.

Alii uero dicunt ꝙ mundus non potuit fuiſſe ab ęterno & innituntur infinito, & dicunt ꝙ ſicut infiniti dies pręceſſerunt, & etiam infinitę animę rationales eſſent in actu in aliquo, & quolibet die potuit Deus feciſſe unum lapidem, & omnes illos conſeruare in eſſe, & ſic infinita corpora eſſent ſimul, quod eſt impoſſibile & claudens contradictionem: ergo. Hæc ratio non ualet, quia de diebus non eſt inconueniens ꝙ infinitudines pręceſſerint, quia hic non ponit infinita tempora in actu, ſed in potentia & in fieri, & cum dicunt ulterius ꝙ infinitæ animæ rationales eſſent in actu illud non uidetur eſſe inconueniens, ſcilicet ponere infinita non quanta in actu, nec eſſentialiter ordinata, & ad illud quod tangunt ꝙ ſic infiniti lapides poſſent eſſe in actu dicendum quod in hoc argumento non eſt cauſa, ut cauſa: quoniam poſito, ꝙ mundus fuit ab ęterno non plures lapides potuit Deus produxiſſe in toto illo tempore quam poſſet in uno inſtanti producere, & ideo ſi negetur, ꝙ ſimul poſſet producere infinita, eadem ratione negabitur quòd in infinito tempore poteſt producere infinita.

Ad quæſtionem.

Ad quęſtionem igitur uidetur eſſe dicendum quòd illa propoſitio eſt impoſſibilis, & claudens contradictionem, Deus produxit mundum ab æterno loquendo de productione proprie, ſecundum ꝙ diſtinguitur a conſeruatione, quia productio diuina menſuratur menſura indiuiſibili, & ideo ſi Deus produxit mundum ab ęterno Deus in menſura indiuiſibili produxit mundū, & ſic mundus nō fuit ante menſurā illā, & ſic nō fuit ab ęterno. Itē productio cuiuslibet cauſati eſt de non eſſe in eſſe, & ſic oē cauſatū productū prius habuit nō eſſe quā eſſe, & ſic ſi mūdus fuit ꝑductus prius habuit nō eſſe ꝗ̃ eſſe: & ita ſi mūdus fuit productus, aliqñ habuit nō eſſe, & per cōſequens nō fuit ab ęterno. Vnde rationes huius doctoris ſuperius poſitę bene concludunt quòd illa eſt impoſſibilis, ſcilicet mūdus fuit productus ab ęterno, quoniam productio & ęternitas ſunt impoſſibilia reſpectu eiuſdem, tamen mundum fuiſſe ab ęterno non claudit contradictionem, ſed illa claudunt contradictionem quòd mundus ſit productus proprie loquendo de productione, & tamen ꝙ ſit ab æterno. Pro omnibus rationibus contrariæ opinionis eſt ſciendum ꝙ ratio præcipua contra hanc opinionem eſt illa. Deus ab ęterno fuit omnipotens; ergo potuit ab æterno produxiſſe mūdum. Dicendum quòd illa eſt multiplex ſecundum compoſitionem, & diuiſionem, quoniam illa. Deus potuit ab æterno produxiſſe mundum in ſenſu compoſitionis denotat, quod illa propoſitio Deus ab æterno produxit mūdum fuit poſſibilis, ſiue quòd hæc eſt poſſibilis, Deus ab æterno produxit mundum, & ille ſenſus eſt falſus. In ſenſu uero diuiſionis denotatur quòd ab ęterno Deus potuit

produxiſſe mundum quæ eſt ulterius diſtinguenda ſecundũ equiuocationem ex eo q̃ ly ab æterno, ſiue hæc dictio æternũ poteſt teneri cathegoreumaticæ, uel ſyncathegoreumaticę, ſi teneatur ſyncathegoreumaticæ, ſic eſt uera, & eſt ſenſus q̃ ante quodcunque inſtans uerum, ſiue imaginatum potuit Deus produxiſſe mundum, & hoc eſt uerum, quoniam ante inſtans præteritum nunc ad mille annos potuit Deus produxiſſe &c. & ante inſtans imaginatũ præteriſſe, ſeu præceſſiſſe ad centum millia annorum potuit Deus produxiſſe mundum, & ſic de omnibus alijs inſtantibus ueris & imaginatis. Vnde Deus potuit produxiſſe mundum per centum millia annorum ante hoc inſtans, & per mille millia ab æterno producere. Vnde illa, ab ęterno Deus potuit produxiſſe mundum, eſt uniuerſalis, ſicut & illa, ſcilicet: Ante quodcunque inſtans uerum, uel imaginatum Deus potuit eſſe. Vnde illę uniuerſales ſunt uerę, & tamen hæc eſt impoſſibilis de ineſſe. Deus ab æterno produxit mundum, qualitercunq. accipiatur hæc dictio æternum, quia impoſſibile eſt q̃ Deus produxit mundum ante quodcunque inſtãs uerum, uel imaginatum, cum productio Dei menſuretur aliquo inſtanti.

Prima replica. Si uero dicatur q̃ ſi hæc ſit uera, ab æterno potuit Deus produxiſſe mundum, tunc illa eſt poſſibilis. Deus ab ęterno produxit mundum, quia ſi propoſitio de poſſibili eſt uera, ſua

Secunda. de ineſſe eſt poſſibilis, ergo. Item qualibet ſingularis huius eſt poſſibilis, uidelicet, ante quodcunque inſtans uerum, uel imaginatum Deus produxit mundum, & per cõſequens hæc uniuerſalis eſt poſſibilis, ante quodcunque inſtans uerum, uel imaginatum Deus produxit mũdum, & ex hoc ſequitur q̃ Deus ab æterno produxit mundum, ergo illa eſt poſſibilis. Deus ab æterno produxit mundum.

Ad primã replicam. Ad primum illorum dicendum q̃ illa eſt uera in ſenſu diuiſionis, ab æterno Deus potuit produxiſſe mundum, & tamen illa eſt impoſſibilis, ab æterno Deus produxit mundũ, nec ualet propoſitio uniuerſalis eſt uera de poſſibili in ſenſu diuiſionis: ergo ſua de ineſſe eſt poſſibilis, ſed bene ſequitur, ſi propoſitio uniuerſalis ſit uera de poſſibili q̃ quælibet eius ſingularis ſit poſſibilis, & ſingulares ſunt compoſſibiles uniuerſalis eſt poſſibilis, quia ſingulares poſſunt eſſe poſſibiles, & inter ſe incompoſſibiles, & tunc uniuerſalis eſt uera de poſſibili, tamẽ ſua de ineſſe eſt impoſſibilis, quia ſuę ſingulares ſunt incompoſſibiles. Vnde ratio quæ uidetur eſſe fortiſſima ad probandũ, q̃ poſſibile fuit q̃ Deus produxit mundum ab æterno, eſt ſophyſtica, quoniam per idem poteſt probari q̃ poſſibile eſt q̃ Deus ab æterno produxit aliquid ineſſe, quod prius per durationem habuit noneſſe, quia quocunque tempore finito dato Deus poteſt producere aliquid ineſſe quod prius ſecundum durationem habuit non eſſe, ſed hæc eſt impoſſibilis. ſ. Deus ab æterno produxit aliquid ineſſe quod prius ſecundum durationem habuit non eſſe, quia includit contradictionem, quia impoſſibile eſt q̃ aliquid ſit ab æterno, & tamen q̃ illud prius ſecundum durationem habuit non eſſe quam eſſe.

Ad ſecundam. Ad aliud cũ dicitur q̃ quælibet ſingularis huius ab æterno Deus produxit mundum eſt poſſibilis concedo, ſed ex hoc non ſequitur quod hæc ſit poſſibilis. Ab æterno Deus produxit mundum, quia ſingulares huius uniuerſalis ſunt incompoſſibiles, & ad hoc q̃ propoſitio uniuerſalis ſit poſſibilis requiruntur duo, ſcilicet q̃ omnes eius ſingulares ſint poſſibiles. Secundo q̃ ſint inter ſe compoſſibiles, & illud ſecundum, ſcilicet compoſſibilitas ſingularũ deficit in propoſito, quare.

Ea uero quæ ſunt hiſce contraria non eſt difficile ſoluere, nã ex hiſce uidebitur poſſe maxime motum eſſe ortum, & antea nunquã fuiſſe. Primo, quia nulla mutatio perpetua eſt, omnis nanque mutatio ſuapte natura e quopiam ad quippiam eſt. Quare mutationis omnis finis ſint ea contraria, inter quæ ſit. & nihil in infinitum moueatur neceſſe eſt.

Tex. c. 16. *Contraria autem his non difficile eſt ſoluere. Videbitur autem ex huiuſmodi conſiderantibus contingere maxime motum eſſe aliquando, cum non prius eſſet omnino, primum quidem, quia neque una perpetua mutatio eſt. Mutatio enim omnis apta nata eſt ex quoddam in quiddam. Quare neceſſe eſt omnis mutationis terminum eſſe contraria in quibus ſit, infinitum autem moueri nullum.*

A Iſtud eſt ſecundum capitulum primi tractatus octaui libri phyſi. in quo ponuntur & ſoluuntur rationes quæ uidentur deſtruere æternitatem motus, & continet duas partes principales, quoniam in prima quę eſt inquiſitiua ponuntur rationes quæ uidentur probare motum non eſſe æternum. In ſecunda ibi. [Horum autem primum &c.] ſoluuntur illę rationes. Prima pars continet tres particulas ſecundum numerum trium rationum quas adducit &c. Secunda ibi. [Amplius uidemus.] Tertia autem ibi. [Multo autẽ magis.] In prima igitur particula huius partis ponitur prima ratio probans nullum motum eſſe ſempiternum. Primo tamen phyloſophus ponit intentionem ſuam, uidelicet. Deinde ponit talem rationem omnis motus qui eſt ab uno termino in alium terminum eſt finitus & non ęternus, ſed omnis motus eſt ab uno termino in alium terminum, quia eſt a termino a quo, ad terminum ad quem, ergo omnis motus eſt finitus, & per conſequens nullus motus eſt infinitus, nec per conſequens eſt æternus & Com. format illam rationẽ ſic: Omnis motus eſt a contrario in contrarium: ergo omnis motus eſt inter contraria, ſed contraria ſunt finita, & omne

Prima rõ.

Formatur a Com. alio modo.

B quod eſt inter finita eſt finitum. ergo omnis motus eſt finitus, & per conſequens nullus motus eſt æternus, quia non contingit moueri infinitum. Notanda ſunt hic duo ſecũdũ Comm. primo q̃ ſi aliquis motus non eſt a contrario in contrarium, ſed ab eodem in idem, ille motus eſſet ocioſus & ſuperfluus, hęc Com. Vnde ſi aliquid moueatur ad illud quod habet, uidetur q̃ motus eius ſit ocioſus & ſuperfluus, quia per illum motum mobile quærit illud quod habet, ideo illud eſt ſuperfluum. Secundo eſt notandum ſecundum Com. q̃ illa rõ non eſt ſufficiens ad probandum nullum motum localem eſſe infinitum, & ideo in fine ſexti huius ad declarandum q̃ omnis motus rectus eſt finitus uſus eſt loco a contrarijs præterquam in declaratione motus localis uſus eſt alio modo, ſcilicet q̃ illud quod impoſſibile eſt ut fiat, impoſſibile eſt ut incipiat fieri, hæc Commen. unde breuiter illa propoſitio non eſt uniuerſaliter uera. Omnis motus eſt a contrario in contrarium, quia motus localis circularis non eſt a contrario in contrarium, & ſæpe contingit quod phyloſophus in parte inquiſitiua utitur propoſitionibus falſis.

Primũ notandum.

Secundũ notan.

C

Deinde uidemus id poſſe moueri, quod neq. mouetur, neque motum in ſe ullum habet. Quod intueri licet in expertibus animæ, quorum neq. pars ulla, neque totum mouetur. Sed quieſcentia aliquãdo mouentur. At oportebat uel ſemper, aut nunquam moueri, ſi non oritur primo motus, ſed ſemper erat.

Tex. c. 17. *Amplius uidemus, quoniam poſſibile eſt moueri, neq. quod mouetur, neque habens in ſeipſo, neque unum motum ut inanimatis, quorum neque pars nulla, neque totũ mouetur, ſed quieſcens mouetur quandoque. Conuenit autem, aut ſemper moueri, aut nequaquam, ſiquidem ſit, cum non ſit motus.*

D Hæc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius cap. in qua ponitur ſecunda ratio, quæ talis eſt. Sicut eſt de parte uniuerſi, ita uidetur eſſe de toto uniuerſo, ſed aliqua pars uniuerſi ſecondum ſe totum, & ſecundum omnes ſuas partes incipit moueri poſtquam quieſcebat, ut patet de inanimatis, nam aliquod inanimatum poſtquam quieſcebat ſecundũ ſe, & ſecundum oẽs ſuas partes incipit de nouo moueri: ergo ita eſt de toto uniuerſo, ſcilicet q̃ totum uniuerſum incipit moueri poſtquam quieſcebat, ergo motus uniuerſi non eſt perpetuus, ſed nouus. Intelligendum q̃ hæc ratio probat primum motum cęli non eſſe æternum, quia dum cęlum mouetur quod eſt maior pars, & principalior pars uniuerſi, totum uniuerſum dicitur moueri, & ſi cœlum quieſcit, totum uniuerſum dicitur quieſcere, quia totum denominatur a diſpoſitione principaliſſime partis eius, & ſic patet quod uniuerſum quandoque incepit moueri poſtquam quieſcebat. Aliqui tamen formant illam ſecundam rationem ſic, ſi aliquis motus eſt æternus; ergo omnia mobilia, aut ſemper

Secunda ratio.

Formatur ab aliquibus alio modo.

mouentur,

A mouentur, aut ſemper quieſcunt. conſequens eſt falſum, q̄a aliqua mobilia ſunt quæ non ſemper mouentur, nec ſemper quieſcunt. ergo antecedens falſum eſt, ſcilicet quòd aliquis motus ſit æternus. Prima conſequentia probatur per hoc, quia ſimile eſt de parte & de toto, & etiam uidetur ſimile de uno mobili & de quocunque alio. Vnde Commen. dicit hic ꝙ neceſſe eſt ꝙ ſi motor ſit æternus & motus ſit æternus, & ſic nun eſſet nouus motus: quoniam nouus motus debet habere nouum motorem, immo etiam eſſet neceſſarium, vt omne quod ſentitur quieſcere, ſemper quieſceret, & omne qđ ſentitur moueri, ſemper moueretur, hæc Cō. Sed quia illud eſt dictum in parte inquiſitiua, non oportet ꝙ ſit uerum, nec eſt pro autentico allegandum. Ego tamen illud ſic intelligo, ſcilicet ꝙ ſi motor qui in mouendo mouetur ſit æternꝰ & motus cauſatus a tali motore ſit æternus. non eſt ergo hic aliquis motus nouus. Item illa propoſitio: Aliquis motus nouus debet habere motorem nouum debet intelligi de motu qui non eſt pars alterius motus, & de motore propinquo, quoniam una reuolutio cœli eſt nouus motus, & tamen non habet motorem nouū, nec illud eſſe oportet, quia noua reuolutio eſt pars alterius motus, ſed primus motor eſt æternus, B & mouet omnia iſta inferiora quæ non ſemper mouentur, quæ præter motorem primum qui eſt motor remotus habet aliquos motores propinquos, qui non ſunt æterni ſed noui.

Multo autem magis hoc in ipſis animantibus patet, nullus enim interdum in nobis eſt motus, ſed quieſcimus, & tamen aliquando mouemur, & fit in nobis a nobiſipſis principium motus, etiam ſi nihil prorſus extrinſecus mouerit. Hoc enim es partibus animæ fieri ſimiliter non uidemus, ſed ſemper aliquid aliud eorum, quæ ſunt extra ipſa nimirum mouet. Animal autem ipſum dicimus ſeipſum mouere. Quare ſi aliquando omnino quieſcat. Fiet in ipſo ſane immobili motus a ſeipſo, & non ab ullo externo. Quod ſi id in animali fieri poteſt, quid prohibet vt in uniuerſo etiam idem fiat, nam ſi in paruo ſit mundo, & in magno etiam fiet, & ſi in iſto, C & in infinito etiam fiet, ſi modo fieri poſſit, ut infinitum totum moueatur, atque quieſcat.

Multo autem magis huiuſmodi eſſe in animatis manifeſtum eſt. Neque unus quidem in nobis, cum ſit motus aliquando ſed expergiſcentes tamen mouemur aliquando, & ſi nihil extra moueat, hoc enim in inanimatis eſſe non uidemus ſimiliter. ſed ſemper mouet ipſa aliquid exterior ū alterum. Aliquando autem animal dicimus ipſum ſe mouere, quare ſi quidem quieſcit aliquando in immobili, motus utique fiet ex ipſo & non ab extra. Si autem in animali hoc poſſibile fieri, quid prohibet idem accidere & ſecundum omne. Si nanque in paruo mundo fit, & in magno & ſi in mundo, & in infinito, ſiquidem contingit moueri in infinitum, & quieſcere totum.

D HÆc eſt tertia particula primæ partis principalis huius cap. in qua ponitur tertia ratio quæ talis eſt. Sicut eſt in mundo minori, ita in mundo maiori, ſed ſic eſt in minori mundo, id eſt in animali, ſcilicet ꝙ motus in eo incipit poſt quietem. ergo ſic eſt in maiori mundo, ſcilicet in toto uniuerſo, ꝙ totum uniuerſum quieſcebat primo: & poſtea incepit moueri, & ſic motus totius uniuerſi, ſiue motus cœli non eſt æternus. quia incipit de nouo poſt quietem moueri. Vnde phyl. dicit hic, ꝙ illa eſt maior ratio quã ſit ratio præcedens immediate, quia in animalibus uidetur manifeſtius ꝙ moueantur de nouo ab intrinſeco abſque motore extrinſeco quã in rebus inanimatis. Vnde in animalibus apparet manifeſte quod ea poſſunt mouere ex ſe, & quieſcere ex ſe, qđ tamen non apparet in rebus inanimatis, & quantū ad hoc illa ratio de animalibus melior eſt quam rō præcedens, quæ fit de inanimatis. Sed ſunt duo notanda hic ſecundum Com. Primo eſt notandum ꝙ animal perfectum quod mouetur ex ſe dicitur minor mundus propter duo. Primo quia ex ſe mouetur localiter ſicut cœlum. Vnde ſicut cœlum eſt animatum, &

Tertia ratio.

Primum notan.

A mouetur ex ſe, ita animal perfectum mouetur ex ſe, et eſt animatum ſicut cœlum, & ideo animal tale perfectum dicitur minor mundus. Secundo uero animal perfectum dicitur minor mundus, quia ſicut in maiori mundo eſt deuenire ad motorem immobilem, ita in animali, ſiue in motu animalis eſt deuenire ad motorem immobilem, & quemadmodum in animali alii motus reducuntur ad motorem primum qui nō mouetur, ita eſt in mundo magno. Et ſi quæratur quis eſt primus motor immobilis in motu animalis. Dicunt quidam ꝙ eſt anima quæ eſt per ſe immobilis, licet moueatur per accidens. Quidam autem dicunt ꝙ eſt appetibile, quia corpus animalis mouetur ab anima per appetitum, & appetitus mouetur ab appetibili quod cum moueat mouetur, ut amatum & deſideratum eſt mouens immobile. Secundo eſt notandum ſecundum Comm. ꝙ ille ſermo qui eſt de ſimilitudine inter cœlum & animal eſt rhetoricus, quamuis iudicium in radice non ſit uerum, ſcilicet ꝙ motus non ſit in animali ſine motu præcedenti, & ideo non dicit phyloſophus, ꝙ motus nouus ſit in animali, ſine motu præcedenti, ſed dicit ꝙ ſi eſt poſſibile motum nouum eſſe in animali, ſine motu præcedenti, poſſibile eſt ꝙ ita ſit in toto uniuerſo, & ſi ponatur B infinitum, ſcilicet ꝙ incipiat ex ſe de nouo moueri poſt quietem, ſine inſtanti omni motu præcedente.

Secundũ notan.

Horum igitur id, quod primo eſt dictum, eum inquam non eundem ſemper unumque numero motum eſſe quo ad oppoſita itur, recte admodum dicitur. Hoc enim fortaſſe neceſſarium eſt.

Horum autem primum quidem quod dictum eſt nō eundem ſemper & unum numero eſſe motū qui eſt in contraria recte dicitur. Hoc enim fortaſſis quidem neceſſarīū eſt. Tex.c.18.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius cap. in qua ſoluuntur tres rationes inductæ probantes nullum motum eſſe æternum, & continet tres particulas ſecundū numerum trium rationum quas adducit. Secunda ibi. [Moueri autem.] Tertia ibi. [Maxime autem &c] In prima igitur particula huius partis. Phyl. reſpondet primæ rationi, & etiã C remouet falſam reſponſionem, & una cum hoc mouet unum dubium. Prima ergo ratio fuit illa nullus motus qui eſt inter contraria eſt perpetuus: ſed omnis motus eſt inter contraria: ergo. Hanc rationem ſoluit phyl. concedendo maiorem dicens ꝙ illud recte dicitur ꝙ motus qui eſt inter contraria non poteſt ſemper durare unus & idem numero. Hoc.n. forte eſt neceſſarium, ut infra probatur, & non poſuit hoc ſine dubitatione, quia nondum eſt probatum hoc eſſe, ſine dubitatione, ſed minor eſt falſa, quia non omnis motus eſt inter contraria, ut patet de motu circulari qui non eſt inter contraria, ut poſtea declarabitur.

Solutio primæ rationis.

Si fieri nequeat, ut ſemper his unus, idemque ſit motus qui unius, eiuſdemque mobilis eſt.

Siquidem non ſemper unum & eundem eſſe poſſibile eſt eiuſdem & unius motum.

D HIc phyloſophus remouet unam falſam reſponſionē ad rationem iam dictam, quæ reſponſio negat maiorem, cum dicitur ꝙ nullus motus qui eſt inter contraria eſt perpetuus. illud negatur, quia motus qui eſt inter contraria poteſt eſſe ſemper unus, & idem numero ex iteratione eiuſdem mobilis inter contraria infinities. Vnde iſta eſt reſponſio, ꝙ quamuis nullus motus qui eſt ſolum ſemel de uno cōtrario in reliquū cōtrarium poteſt eſſe perpetuus, tamē motus infinities iteratus inter contraria poteſt eſſe perpetuus, ut motus compoſitus ex infinitis motibus inter eadem contraria, ut motus eiuſdem mobilis ab albo in nigrum, & iterum a nigro in album, & iterum ab albo in nigrum, & ſic infinities talis motus compoſitus ex infinitis motibus contrariis poteſt eſſe perpetuus. Iſtam reſpōſionem excludit phyl. dicit ꝙ talis motus qui eſt ex iteratione inter cōtraria, id eſt motus compoſitus ex motibus contrariis non eſt unus, & continuus, ut patebit inferius, ubi declaratur ꝙ motus reflexus non eſt unus & continuus.

Dico autem utrum unus, idemque ſit ſonus u-

nius chordę, quæ ſimiliter ſeſe habet, atque mouetur, an alius, atque alins ſemper. Veruntamen utrouis modo id ſeſe habeat, nihil obſtat, ut hoc motus aliquis idem ſit, quo coutinnns, atque perpetuus eſt. Atque hoc per ea quæ poſterius dicentur magis patebit.

Dico autem ſic. utrum unius chordę unus & idem ſonus, aut ſemper alter & alter, ſimiliter ſe habente, & mouente: ſed tamen qualitercunque habet nihil prohibet, & quendam eundem eſſe, qui perpetuus, & continuus eſt. manifeſtum utique erit magis ex his quæ poſterius.

Dubium. EX hoc igitur mouet phyloſophus talem dubitationẽ, videlicet utrum ſonos eiuſdem chordę ſuper quam iteratur manus percutiens ſine pauſatione ſit unus ſonus, uel plures, aut motus iteratus ſit unus, & continuus, aut plures. Hanc dubitationem non ſoluit phyloſ. hic, ſed inferius ſoluetur, hic tamen dicit phyloſophus q̃ ſiue talis motus iteratus ſit unus, ſiue plures nihil prohibet quin inueniatur unus motus ſimpliciter continuus & æternus. Sed ſunt hic tria notanda.

Primum notandũ. Primo eſt notandum ſecundum Cõmẽ. q̃ illa quæſtio de unitate ſoni vel motus chordę intelligitur q̃n percuſſio eſt continua, quia non eſt dubium, q̃ ſi percuſſio non ſit continua q̃ ſoni erunt plures, & etiam non intelligitur hæc quæſtio, niſi quando chordę fuerint in tempore percuſſionis in eadem diſpoſitione fortitudinis, & ſimiliter percuſſio, tunc enim apparet q̃ chorda continue mouetur, & quieſcit. In tali igitur diſpoſitione dubitatur, an motus chordę ad partes oppoſitas ſit unus, vel plures.

Secundũ notandũ. Secundo eſt notandum q̃ diuerſi motus quorum unus eſt ab aliquo uno termino, & alius ad eundem terminum quandoque poſſunt continuari, & quandoque non, quando enim motus ab uno termino, & motus ad eundem terminum poſſunt continuari, tunc ſit unus motus continuus ex motu ab aliquo termino, & motu in eundem terminum, ut patet de motu circulari. Reiterando enim in tali motu non diſcontinuat motũ. nam cum cœlum uel aliqua ſtella complenit ſuam reuolutionẽ mouendo ab eodem termino in eundem terminum, & cum poſtea facit ſecundam reuolutionem non eſt ibi diſcontinuatio, quia ſecunda reuolutio continuatur cum prima, ideo talis motus ſemper continuatur, licet ſibi ab eodem termino ad eundem terminum, ſed motus ab aliquo termino qui nõ continuatur motui ad eundem terminum non poteſt continuari cum motu contrario ad illum terminum. vt patet de motibus alterationis, & de motu locali recto. Motus enim ab albo ad nigrum non poteſt continuari cum motu a nigro in album, quia motus illi ſunt contrarij. Similiter motus localis rectus ab a, in b, non poteſt continuari cum motu locali recto a b, in a, ut declarabitur inferius, vbi terminabitur de motu reflexo.

Tertiũ notandum. Tertio eſt notandum qood omnis motus eſt a termino in terminum, ſecundum ſe totum, uel ſecundum ſuas partes, nam motus finitus ex utraque parte ſecundum ſe totum eſt a termino in terminum, ſed motus infinitus nõ eſt a termino in terminum, niſi ſecundum ſuas partes. Illa vero propoſitio: omnis motus eſt a contrario in contrarium: eſt falſa, vt patet de motu circulari, qui non eſt a contrario in contrarium.

Moueri antem quippiam, quod prius non mouebatur non eſt abſurdum, ſi nunc adſit, nunc non adſit id extremũ, quod illud mouet Hoc tamen quærendum eſt. Quonam ſit pacto idem inquam ab eodem motiuo nunc moueri, nunc non moueri. Nihil enim aliud dubitat, qui id dicit, quam cur non ſemper aliæ rerum quieſcunt, aliæ mouentur.

Tex.c.19. *Moueri autem quod non mouetur prius nullum inconueniens eſt. ſi aliquando quidem ſit extrinſecus mouens aliquando autem non. Nihil enim aliud dubitat hoc dicens, quapropter non ſemper alia quidem quieſcunt eorum quæ ſunt, alia uero mouentur.*

Solutio ſecundæ rationis. HÆc eſt ſecunda particula ſecũdæ partis principalis huius cap. in qua ſoluitur ſecunda ratio quæ fuit q̃ quædam mouentur de nouo poſtquam quieſcebant; vt patet de rebus inanimatis, ideo uidetur q̃ ita ſit de cœlo, & in uniuerſo. Ad quam quæſtionem reſpondet phyloſ. dicens q̃ illud non eſt difficile ad ſoluendum in rebus quæ mouentur ab extrinſeco: quoniam illa quæ mouentur ab extrinſeco quandoque non mouentur, & ſecundum Com. cauſa huius poteſt eſſe triplex, ſcilicet abſentia motoris, aut diſtantia a mobili, aut præſentia impedimenti. Vnde breuiter ea quæ mouentur ab extrinſeco, quandoque mouentur, & quãdoq. quieſcunt, ſed cœlum ſemper mouetur, quia mouetur a motore intrinſeco & ęterno ſemper uniformiter ſe habẽte. Vnde notandum eſt ſecundum Com. q̃ illa quæ ſemper mouentur, ſine ceſſatione ſunt, ut corpora cęleſtia, quædam uero ſemper quieſcunt, ut terra, & quædam ſunt quę quandoque mouentur, & quandoque quieſcunt, ut illa quæ ſunt ſub corporibus cęleſtibus, ut ſuper terram.

Maxime uero tertium illud dubitationem habere uidebitur, propterea quòd ſit motus nullo alio præcedente, id inquam ipſum, quod in animantibus fieri ſolet. Nam animal prius quieſcens, poſtea mouetur, ac ambulat, a nullo (ut uidetur) externo motu impreſſo. Hoc autem eſt falſum. Cernimus. n. ſemꝑ aliquid eorum quę natura inſunt in animali moueri. Huius autem motus cauſa non animal eſt, ſed ipſum fortaſse continens. At animal ipſum ſeipſum mouere dicimus, non omni motu, ſed eo qui ad locum accommodatur. nihil igitur prohibet, quin potius fortaſse neceſſarium eſt, complures a continenti in corpore fieri motiones, & harum nonnullis mẽtem, uel appetitum moueri. Hæc uero totum iã animal ipſum mouere. Quare accidit circa ſomnos. Nã tametſi nullus tunc ſenſitiuus in animalibus ineſt motus, ineſt tamẽ aliquis motus, & animalia rurſus expergiſcuntur. At enim hæc per ea quæ ſequuntur patebunt.

Tex.c.20. *Maxime autem utique uidebitur tertium habere dubitationem, quod ſit cum non inſit prius motus, quòd accidens eſt in animatis. Quieſcens enim prius poſt hoc uadit mouente exteriorum nullo, ſicut uidetur. Hoc autem falſum eſt. conſpicimus. n. ſemper aliquid motum in animali naturalium. Huiuſmodi autem motus non animal cauſa eſt, ſed continens forſitam. Ipſum autem dicimus ipſum mouere, non ſecundum omnem motum, ſed ſecundum locum: nihil igitur prohibet. Magis autem fortaſſis neceſſarium eſt in corpore multos fieri motus a continente. Horum aũt quoſdam intellectum, aut appetitum mouere. Illum autem totum iam animal mouere, quale contingit circa ſomnos. Senſibilis quidem enim cum neque unus inſit motus in exiſtente tamen aliquando ſurgunt animalia iterum. Sed namque manifeſtum erit, & de his ſequentibus.*

Solutio tertiæ rationis. HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius cap. in qua ſoluitur tertia ratio probans nullũ motũ eſſe æternũ, ſeu primum motum. ſ. motum cęli non eſſe æternum per hoc, quia animal mouetur poſt quietẽ nullo motu præcedente, & ideo dicitur q̃ ſic poteſt eſſe in toto uniuerſo, quia ſicut eſt in minori mundo, ita uidetur eſſe in maiori mundo. ſ. in toto uniuerſo. Vnde dicit phyl. q̃ illa ratio uidetur maxime habere dubitationẽ, & ſolutio illius rationis eſt per interemptionẽ huius. ſ. animal mouetur poſt quietẽ nullo motu præcedente, quoniã oẽm motũ localem animalis ꝓcedit aliquis motus in animali: quia ſemper uidemus in animali aliquem motum naturalem. Vnde in animali eſt duplex motus præcedẽs motũ localẽ animalis. ſ. motus alterationis qui eſt ab aĩa nutritiua per calorẽ naturalẽ qui eſt in eo, & alius eſt motus alterationis qui eſt a continente, vel ab aere uel a cęlo, quia multi motus ſunt in aĩali a cõtinente. Illorum uero duorũ motuũ, quorũ unus eſt ab anima nutritiua, & alius a continente ipſum aĩal non eſt cauſa, quia iſti motus ſunt alterationes, & animal non mouet ſeipſum ſm oẽm motum, ſed ſm motum localem ſolum.

Expoſitio Commẽ. Vnde dicit Commen. quod non inuenitur aliquid moueri ex ſe, niſi motu locali, in cæteris autem motibus motor eſt extrinſecus,

& narrat

& narrat quomodo ex iſtis duobus motibus qui ſunt ab anima nutritiua,& a continente accidit, ut animal moueatur motu locali dicit,quòd ex iſtis duobus motibus mouetur intellectus,aut appetitus ex quibus ulterius mouetur totum animal, & ponit exemplum de dormientibus in quibus maxime uidetur eſſe quies quantum ad ſenſus animales. Videtur enim quòd animal poſt ſomnum moueatur poſt quietẽ nullo motu præcedente in eo. In ſomno enim maxime ligantur ſenſus,& non uidetur a nobis aliquis eſſe motus ſenſibilis, & ideo cum animalia poſt ſomnum ſurgant, ille motus maxime uidetur fieri nullo motu præcedente, ſed non eſt ita, quia nullum motum præcedit alius motus, ut motus alterationis factæ in cibo a uirtute nutritiua,aut a continente. Vnde ſunt hic quinque notanda ſecundum Comment.

Primũ notandum. primo quòd cum phyloſophus dicit,quòd cum aſpicimus ſuper aliquem motum in animali dicit Comment. ꝙ phyloſophus per hoc intelligit alterationem quæ eſt in corporibus animalium ex anima nutritiua per calorem naturalem,quia in eo nũquam ceſſat actio illius caloris naturalis, quia cum ceſſauerit tunc eſt mors.

Secundũ notandũ. Secundo eſt notandum ſecundum Comment.ꝙ non inuenitur aliquid moueri ex ſe, niſi in motu locali,quia in cæteris motibus motor eſt extrinſecus.

Tertiũ notandum. Tertio eſt notandum ꝙ Commen. ſuper illum textũ. uidemus multos motus fieri in corpore a continente q mouent intellectum, aut appetitum. alia tranſlatio habet opinionem,uel appetitum. dicit Commen. qualiter ex motu a continente mouetur animal localiter,& dicit ꝙ a continẽte fit in animali motus ex quo accidit ſibi opinio uoluntas,ſeu appetitus ad motum,uel ad expellendum nocumentum contingens ex continente,aut ad inducendum iuuamentum in animali. Vnde dicit Commen. ꝙ phyloſophus hic per opinionem intelligit aliquid commune uirtuti imaginatiue,& rationali,& dicit quomodo animal mouetur ex imaginatione dicit,ꝙ animali non accidit appetitus, niſi ex imaginatione,verbi gratia, cum animal patitur ſitim imaginatur aquam & appetit eam, & mouetur ad illam, & ſimiliter cum patitur famem imaginatur cibum, & appetit, & mouetur ad illum,& quando timet,fugit,& cum aufertur appetitus quieſcit animal.

Quartum notandũ. Quarto eſt notandum ſecundum Comm.ꝙ phyl. ponit exemplum de motu poſt ſomnum, ſcilicet ꝙ qualiter exiſtimatur ꝙ animal poſt ſomnum moueatur nullo motu præcedente in corpore animalis,quia ut dicit Comm. quies animalis in ſomno eſt quies perfectiſſima quæ fit poſt motũ, & expergendo ab ea eſt perfectiſſimus motus poſt quietẽ perfectam,& ideo exiſtimatur cum animal dormit ꝙ non moueatur omnino,& cum expergeſit, tunc inuenitur in eo motus quem non præcedit alius motus,ſed non eſt ita: nam illum motum præcedit alius motus,ut motus alterationis uirtutis nutritiuę.

Quintum notandũ. Quinto eſt notandum ſecundum Com.quomodo actio uirtutis nutritiuæ cauſat ſomnum,dicit ꝙ quando uirtus nutritiua fuerit operata in nutrimento per calorem naturalem hunc facit membra animalis quæ ſunt cauſa ſomni, ut eſt cor,& cerebrum,& tunc neceſſario dormit,& cum actio uirtutis nutritiuæ completur in cibo,& ceſſauerint uapores qui fiunt ex digeſtione cibi expergeſit animal. Ex quo patet ꝙ omnem motum localem animalis pręcedit aliquis motus,& ſic debet eſſe in uniuerſo, ſcilicet ꝙ motum nouũ pręcedit alius motus,& cum primum motum non præcedit alios motus,ſequitur ꝙ primus motus non eſt nouus, & per conſequens primus motus eſt æternus.

Principium autem conſiderationis id erit quod fuit,& dubitationis,cur nã aliqua eorum quæ ſunt, interdum mouentur,interdum quieſcunt. Neceſſe eſt itaque, aut uniuerſa ſemper quieſcere, aut uniuerſa ſemper moueri: ut Heraclitus. Aut quædam moueri:quædam quieſcere.Et horum rurſus, aut ea quæ mouentur ſemper moueri, & ea quæ quieſcũt ſemper quieſcere. Aut uniuerſa eſſe apta ſimul, ut moueantur,atque quieſcant,aut id eſſe quod reſtat, atque tertium eſt,eorum inquam quæ ſunt, alia ſemper immobilia eſſe,alia ſemper moueri,alia utrumq. moueri inquam,atque quieſcere poſſe, quod quidẽ a nobis dicendum eſt. Hoc enim eorum omnium quæ dubitantur ſolutionem habet, & huiuſce noſtræ tractationis eſt finis.

Principium autem conſiderationis eſt quod quidem,& dictæ dubitationis,quare quædam eorum quę ſunt, aliquando quidem mouentur, aliquando autem quieſcunt iterũ. Neceſſe autem, aut omnia quieſcere ſemper, aut omnia ſemper moueri,aut alia quidem moueri, alia autem quieſcere. Et iterum horum,aut quæ mouẽtur moueri ſemper, quæ uero quieſcunt quieſcere ſemper,aut omnia apta nata ſunt ſimiliter moueri,& quieſcere,aut reliquum. Amplius,& tertium eſt, contingit enim alia quidem ſemper immobilia eſſe eorum quæ ſunt,alia uero ſemper moueri, alia autem cum utriſque accipere, quod quidem nobis dicendum eſt. Hoc enim habet ſolutiones omnium dubitationum,& finis nobis eſt huius negocij. Tex.c.21.

ISte eſt ſecundus tractatus huius lib. in quo declaratur immobilitas primi motoris per quandam diuiſionem entium,& per hoc ꝙ nihil mouetur a ſeipſo, & diſſoluitur quæſtio accidens circa motum grauium,& leuium,& declaratur quod in mouentibus ſe eſt deuenire ad mouens immobile per ſe,& ex his declaratur,quòd primus motor ſimpliciter eſt perpetuus & æternus, & quòd non mouetur per ſe,nec per accidens.Vnde iſte tractatus qui eſt principaliter de immobilitate primi motoris continet quinque capitula, quoniam in primo ponitur quædam diuiſio entium accepta ſecundum conſiderationem motus,& quietis,cõtinens quinque membra ſub quorum aliquo oportet quodlibet contineri. In ſecundo uero ca.ibi.[Motum ergo.] declaratur ꝙ omne quod mouetur,mouetur ab alio, ad quod declarandum diſſoluit quæſtionem accidentem circa motum grauiũ, & leuium, oſtendendo quòd illa mouentur ab extrinſeco, & quod non mouentur ex ſe,niſi per accidens. In tertio ibi. [In hoc autem]declarat quòd eſt deuenire ad primum mouens quod mouetur a ſeipſo, & quòd non eſt neceſſe omne mouens moueri.In quarto ibi.[Quare huius &c.]oſtenditur quòd in mouentibus per ſe eſt deuenire ad primum immobile per ſe,ſcilicet quòd non mouetur per ſe,ſed tamen per accidens poteſt moueri,ad quod oſtendendum inquirit phyloſophus de motu ex ſe, ſcilicet quomodo eſt uerum, quòd aliquid mouet ſe.In quinto ibi.[Quoniam autem oportet, &c.]declaratur ꝙ primus motor eſt perpetuus,& ꝙ eſt unus, & ꝙ primũ mouens ſimpliciter eſt ſimpliciter immobile, ita ꝙ nec eſt mobile per ſe,nec per accidẽs.In primo igitur cap. huius tractatus in quo ad oſtendendum primum motum eſſe immobilem,phyloſophus ponit quandam diuiſionem entium quintimembrem deſtruens membra falſa,ex quorum deſtructione concludit membra uera quorum cognitio multum iuuat ad propoſitum principale. Vnde hoc capitulum continet tres partes principales, quia in prima phyloſophus ponit diuiſionem quintimembrem.In ſecunda ibi.[Oia quidẽ quieſcere.]deſtruit membra falſa.In tertia ibi. [Reliquum uero,&c.]Deſtructis tribus mẽbris falſis diuiſionis mẽbrorũ inquirit ꝙ mẽbrũ de duobꝰ reſiduis eſt uerũ.In prima igitur parte principali huius ca.phyl.narrando dicit ꝙ principiũ cõſiderationis quam intendit inquirendo de primo motore, & etiam de motu eſt inquirere unde,& quare eſt ꝙ quædã entium aliquando mouentur,& aliquando quieſcunt, & iterũ mouentur.Deinde ponit ſub quæſtione quandam diuiſionẽ quintimembrem. Primum membrum eſt an omnia ſemper quieſcant.Secũdum membrum eſt an omnia ſemper moueãtur.Tertium eſt an de numero entium quædam mouentur, & quędã quieſcunt.Et hoc tertium mẽbrũ diuiditur in tria, quorum unũ eſt.Cur quædã entium ſp mouentur, & quædã alia ſp quieſcunt,ita ꝙ omnia ſe ſemper habeant aliquo horum modorum,videlicet,ꝙ ſemper mouentur,vel ꝙ ſemper quieſcunt.Secundum membrum, an omnia ſint nata qñ quieſcere,& qñque moueri.Tertium eſt an quædã ſemp mouentur,& quædã alia ſp quieſcunt,& cum hoc quædam alia ſunt in tertio gradu,ſcilicet quæ aliquando quieſcunt,& illa eadẽ aliqñ mouẽtur. Diuiſio igitur eſt iſta,aut omnia mouẽtur ſp,aut omnia ſemper quieſcunt,aut omnia qñque quieſcunt,& qñque mouentur, aut quædam ſemper mouentur, aut quædã ſp quieſcunt, aut quædam alia qñdoque mouentur,& illa eadem qñque quieſcunt.Prima & ſecunda ponunt omnia entia eſſe eiuſdem diſpoſitionis.ſ. vel omnia entia ſemp moueri,uel omnia entia ſemper quieſcere, uel omnia entia quandoque quieſcere,& quandoque moueri, ſic enim

poſito omnia entia ſunt eiuſdem diſpoſitionis, ſed tertia diuiſio ponit entia eſſe diuerſarum diſpoſitionum, quia ponit quædam entia ſemper moueri, & quædam alia ſemper quieſcere, & quædam alia quandoque quieſcere, & quandoque moueri. Vnde iſtud ultimum membrum eſt determinandum pro ueritate per quod patebit ſolutio omnium falſorum, & quando hoc oſtenderimus habebimus finem quem in hoc opere intendimus, uidelicet, ꝙ eſt deuenire ad primum motorem immobilem ſempiternum. Et Com. dicit hic ꝙ phyloſophus in ſeptimo huius declarauit ꝙ eſt deuenire ad primum motum in loco ex ſe, & ad illum reducuntur altera mota, & alteri motus, ſcilicet ad ipſum motum, & ille motus eſt æternus. Corpus enim cœleſte ſemper mouetur hoc motu, & oportet ꝙ ſit aliquid ſemper quieſcens, circa quod corpus cœleſte mouetur.

Vniuerſa itaque cenſere quieſcere, & huius quærere rationem, ipſum poſt habendo ſenſum, imbecillitas eſt profecto mentis ac hebetudo.

B

Tex. c. 22. *Omnia igitur quieſcere, & huiuſmodi rationem quærere dimittentes, ſenſum, infirmitas quædã eſt intellectus.*

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua deſtruuntur membra falſa diuiſionis quinti membris prædictæ, & continet quatuor particulas, quoniam in prima deſtruitur opinio ponens omnia quieſcere membra. In ſecunda ibi. [Fere autem.] deſtruitur opinio ponens omnia membra moueri. In tertia ibi. [At uero illa.] deſtruitur opinio ponens omnia quæ mouentur ſemper moueri, & omnia quæ quieſcunt ſemper quieſcere. In quarta ibi. [Primum autem &c.] reſumit dicta in hoc capitulo. In prima igitur particula huius partis deſtruitur opinio ponens omnia ſemper quieſcere, quæ fuit opinio Zenonis. Vnde probatur quòd non omnia ſemper quieſcunt, & hæc eſt ſeptima concluſio de annexis, quæ probatur dupliciter. Primo, quia manifeſtũ eſt ſenſui. Secũdo per hoc, quia qui deſtruit motum deſtruit omnem ſcientiam. Per hoc igitur primo, quia manifeſtum eſt quòd non omnia quieſcunt: quia manifeſtum eſt ſenſui quòd quædam mouentur. Vnde dicit phyl. ꝙ quædam infirmitas intellectus eſt dicere omnia ſemper quieſcere, & quærere rationem ſophyſticam ad deſtruendum, & dimittẽdum illud quod eſt manifeſtum ſenſui: & hoc propter debilem directionem intellectus. Et dicit Com. ꝙ neq; concluſiones non declarantur, niſi per principia, & principia declarantur per experimenta, & experimenta acquiruntur per ſenſum, & ideo non debet aliquis contradicere ſenſui per aliquam rationem ſophyſticam. Vnde Comm. dicit ꝙ experimentum ſermonum uerorum non eſt, niſi ut conueniat ſenſatis, & non econuerſo, ſicut ipſi faciunt, hæc Commen. Vide ergo magnum experimentum, & ſermo aliquis eſt uerus quando concordat ſenſui, & magis quando ſenſus eſt uerus & concordat ſermoni.

Opinio Zenonis. Septima concl. de Annexis.

C

Idem primo cœ. cõ. 22. & 4. de anima cõmen. 7.

Et de toto quodam, ſed non de parte quadam eſt controuerſia. Neque ſolum eſt aduerſus phyloſophum naturalem, ſed aduerſus etiam omnes ſcientias, ut ſimpliciter dicam, opinioneſque omnes. Propterea quòd omnes motu utuntur.

D

Et de toto aliquo, ſed non de parte ambiguitas eſt. Neque ſolum ad phyſicum, ſed ad omnes ſcientias, ut eſt dicere, & omnes opiniones propter id quod motu utuntur oẽs.

SEcundo probatur hæc concluſio per hoc, quia omnis ſciẽtia utitur motu, ſcilicet uero uel imaginato, immo quando quis deſtruit motum deſtruit omnem ſcientiam, ſed deſtruere omnem ſcientiam eſt inconueniens. ergo deſtruere motum eſt incõuenientius: non ergo omnia ſemper quieſcunt. Vnde dicit phyloſophus ꝙ opinio ponens omnia ſemper quieſcere, non ſolum eſt de particulari ente, ut uidelicet de ente ſenſibili, ſed etiam de toto ente, quia ponit ꝙ nihil mouetur, & ſic deſtruit non ſolum ſcientiam naturalẽ, ſed etiam deſtruit omnem ſcientiam, & omnem opinionem, eo ꝙ omnis opinio, & omnis ſcientia utitur aliquo motu, uel reali uel ſecundum rationem ratiocinando præmiſſis ad concluſionem.

A

Prætarea ut inficiationes principiorum in rationibus mathematicis non ad ipſum mathematicum pertinent, in cæteriſque ſimili modo, ſic neque idipſum refellere quod nunc eſt dictum ad naturalem phyloſophum attinet. Eſt enim apud ipſum hoc ſuppoſito, naturam principium motus eſſe.

Amplius autem de principijs importunitates ſicut in rationibus circa doctrinas nihil ſunt ad mathematicum. Similiter autem in alijs, ſic neque de eo quod nunc dicitur ad phyſicum. Suppoſitio enim eſt quòd natura principium motus ſit.

HIc phyloſophus narrat ad quem artificem nõ pertinet improbare hanc opinionem quæ uniuerſaliter negat motum eſſe, & dicit ꝙ hoc non pertinet ad naturalem, quia motum eſſe eſt principium apud naturalem, & nullus artifex ſpecialis habet arguere contra negãtem ſua principia, ſicut mathematicus non habet arguere contra negantem principium mathematicum. ergo ſi ad aliquem artificẽ pertinet arguere contra hanc opinionem illud maxime pertinet ad metaph. qui eſt artifex communiſſimus. Et Comm. dicit hic ꝙ nullus artifex alicuius ſcientiæ, ſecundum ꝙ artifex illius debet contradicere ei qui negat aliquod principium illius ſcientiæ, ut declaratur in poſterioribus analyticis: verbi gratia, Mathematicus non dẽt contradicere ei qui negat aliquod principium mathematicũ, ut magnitudinem diuidi in infinitum, & punctum eſſe, quia illa ſunt principia mathematica. Manifeſtum eſt igitur ꝙ naturalis non debet contradicere ei qui negat motum eſſe, quia motum eſſe eſt principium in hac arte, & qui negat motum, negat naturã: quoniam in diffinitione naturæ ponitur motus: nam dicitur ꝙ natura eſt principium motus & quietis: & qui negat naturam, negat etiam naturalia: & qui negat ſubiectum alicuius artis, artifex illius artis nullum ſermonem habet per quem loquatur cum eo, ſcilicet, qui negat principia, quia non habet principia ad probandum principia. Contra phyl. qui eſt artifex naturalis arguit hic contra opinionem ponentem omnia ſemper quieſcere, ergo dicendum ꝙ phyloſophus nõ arguit hic contra opinionem ponentẽ omnia ſemper quieſcere inquantum eſt naturalis purus, ſed inquantum eſt artifex mixtus, ſcilicet naturalis & metaphyſicus.

Idem primo phyſ. co. 8. & 3. cœli. cõ. 4. Idem hoc in cõ. 23.

Aſſerere autem cuncta moueri, eſt quidem fere falſum, aut minus ſcientiæ naturalis fines egreditur, Quanquam enim in naturalibus poſita eſt natura motus principium & quietis. Tamen motus naturale magis eſſe uidetur.

Tex. c. 23. *Fere autem adhuc & omnia dicere moueri falſum quidem. Minus autem hoc præter artem, poſitum quidem enim eſt, quod natura in phyſicis principium ſit motus & quietis. Similiter autem phyſicum eſt motus.*

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua deſtruitur opinio ponens omnia ſemper moueri. Et continet quatuor partes: quia in prima probat phyloſophus generaliter, ꝙ non omnia ſemper mouentur nõ deſcendendo ad aliquam ſpeciem motus. In ſecunda ibi. [Neque enim augeri] probat hoc de motu augmentationis & diminutionis, ſcilicet ꝙ non omnia quæ augentur ſemper augentur, nec omnia quæ diminuuntur, ſemper diminuuntur. In tertia ibi. [Similiter autem in alteratione.] probat idem de motu alterationis, ſcilicet ꝙ non omne quod alteratur ſemper, & continue alteratur. In quarta ibi. [Sed quod fertur.] deſtruit dictam opinionem ponentẽm omnia ſemper moueri quantum ad motum localem probãdo ꝙ non omnia quæ mouentur localiter: ſemper mouentur. In prima ergo parte huius particulæ phyloſophus ponit opinionem ponentem omnia ſemper moueri, quæ fuit opinio Eracl. & probatur ꝙ non omnia ſemper mouentur, & hæc eſt octaua concluſio de annexis quæ probatur ſic. Si omnia ſemper mouẽtur nulla erit quies, & ſi non erit quies, non erit natura, nec erũt aliqua entia materialia. conſequẽs

Octaua concl. de Annexis.

eſt

eſt falſum.ergo,& primum antecedens,uidelicet,omnia ſemper moueri,ergo iſta concluſio eſt uera, ſcilicet non omnia ſemper mouentur. Circa illam rationem ſic procedit phyl. quia primo dicit ꝙ omnia moueri ſemper eſt falſum, ſicut eſt falſum dicere ꝙ omnia ſemper quieſcunt. Minus tamen eſt contra naturam & contra naturalem ſcientiam,ſcilicet, dicere omnia ſemper moueri, quam dicere omnia ſemper quieſcere:quoniam quies eſt priuatio motus,tamen utraque harum opinionum deſtruit naturam, quia natura eſt principium motus,& quietis,& propter hoc tam opinio quæ deſtruit motum,quam opinio deſtruens quietem negat naturam:& ideo neutri iſtarum opinionum poteſt naturalis contradicere,cum utraque illarum deſtruat principium ſciētiæ naturalis,quia natura eſt principium tam quietis quam motus. Nam iſta ſunt tria fundamenta naturalia, ſcilicet naturam eſſe,motum eſſe,& quietem eſſe, vt dicit Comm. Intelligendum eſt ꝙ opinio ponens omnia ſemper quieſcere eſt magis erronea,quam opinio ponens omnia ſemper moueri, quia prima opinio nullam rationem habet per ſe, ſed alia opinio,ſcilicet opinio ponens omnia ſemper moueri habet aliquam rationem pro ſe, quia ſecundum ueritatem quædā mouentur,quæ non apparent quieſcere, ſicut eſt de orbe,& alijs rebus quæ tarde mouentur.cum ergo talia quæ apparēt ſenſui quieſcere moueantur aliqualiter uidetur ꝙ omnia moueotur:quamuis quædam appareant quieſcere.Similiter motus apud nos eſt manifeſtior quiete, quia quies eſt priuatio,& motus eſt habitus.ergo magis peccat qui deſtruit motum quam qui deſtruit quietem.

Tria fūdamenta naturalia. Quæ illarū opinionū ſit magis ueritenti propinqua,& quæ magis erronea.

Atque inquiunt quidam non eorum quæ ſunt alia non moueri,ſed uniuerſa,ſemperq́. moueri,non tamen uideri,ſed latere id noſtrum ſenſum. Quibus & ſi non diſtinguunt quonam motu, an omnibus dicant,non eſt difficile occurrere, falſamq́ue hanc ſententiam eſſe oſtendere.

Et dicūt quidam moueri eorum quæ ſunt,non alia quidem,alia uero non,ſed omnia & ſemper, ſed latere hoc noſtrum ſenſum,ad quos etiā quidem non terminantes quale motū dicunt autem omnes,non difficile eſt contradicere.

C

HIc phyloſophus narrat ꝙ aliqui uoluerunt probare illam opinionem,quæ,videlicet ponit ꝙ omnia ſemper mouentur, ſicut Eracl.& ſui ſequaces qui dixerunt omnia ſemper moueri, ſed eorum motus latet ſenſum noſtrum.Sunt enim duæ res mobiles quæ non apparent moueri,niſi in longo tempore,& exiſtimantur quieſcere, nec apparet motus eorum,niſi in temporibus in quibus tranſeunt multæ vitæ humanæ, ut dicit hic Comm.& ſi loqueretur de aliquibus motibus earundem poteſt ſuſtineri, quoniam aliqui motus latent ſenſum noſtrum,ſed quia non loquūtur de aliquo determinato motu,ſed de omnibus motibus, ideo non eſt difficile contra eos arguere, quia multi ſunt motus de quibus eſt manifeſtum ꝙ non poſſunt ſemper eſſe.

Opinio Eracliti.

Fieri enim non poteſt; ut incrementa continue, uel decrementa ſuſcipiantur,ſed eſt mediū ipſum.

D

Neque enim augeri,neque minui poſſibile eſt continue, ſed eſt & medium.

ISta eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius cap. in qua phyl. arguit contra Eracl. & ſuos ſequaces dicentes,ꝙ omnia ſemper mouentur. Et arguit contra eos ſic. In motu augmenti ubi maxime habēt euidentiam,quia motus augmenti maxime latet nos. vnde Eraclitus credidit ꝙ ſi puer in anno augmentetur per digitalem quantitatem quod in medietate anni augmentetur per medietatem digitalis quantitatis,& ſic in infinitum. contra quem arguit phyloſophus probando ꝙ motus ad quantitatē non eſt ſempiternus,& continuus, & hæc eſt nona concluſio de annexis,uidelicet,ꝙ non omnia quæ augentur, nec omnia quæ diminuuntur, ſemper augentur uel diminuuntur. iſta igitur concluſio Comm. probatur dupliciter. Prima ratio eſt iſta.Illa q̄ mouentur ad quantitatē: q̄ſque augētur,& q̄ſq. diminuunt,ſed motus augmētationis,& mot⁹ diminu-

Contra Eracli. & ſuos ſequaces.

Nona cōcluſio de annexis.

A tionis non poſſunt eſſe continui,quia illi motus ſunt cōtrarij,& motus contrarij non poſſunt cōtinuari adinuicem, ſed inter eos neceſſario cadit quies media. ergo illud quod mouetur ad quantitatem non ſemper mouetur ad quantitatem,quia in illo medio inter augmentationem, & diminutionem non mouetur ad aliquam quantitatem, quia nec ad quantitatem maiorem,nec ad quantitatem minorem. ergo motus ad quantitatem non eſt ſempiternus & continuus, & ſecundum hanc expoſitionem per hoc quod dicit. Sed eſt medium, intelligit ꝙ inter augmentationem & diminutionem eſt medium. Aliter tamen poteſt exponi ꝙ intendit per medium, medium inter partes augmentationis, ſeu medium inter augmentationem unius partis, & augmentationem alterius partis, ita ꝙ illud quod augetur non augetur continue per partem poſt partem,& eodem modo eſt de diminutione: & ſecundum expoſitionem iſtam prima ratio ad concluſionem eſt talis. Omnis motus ad quantitatem eſt augmentatio uel diminutio,ſed nec motus augmentationis,nec motus diminutionis eſt unus,& continuus ſemper,quia tā inter partes diminutionis,quam etiam inter partes augmentationis cadit quies media:ergo motus ad quantitatem non

Alia expoſitio.

B eſt ſemper unus & continuus.

Eſt autem hæc ſententia perſimilis ei, quæ eſt de conſumptione lapidis a gutta, & de diuiſione ſaxorum cum a plantis quæ inde pullulant diſcindūtur. Non enim ſi tantum pepulit planta,aut abſtulit gutta,& dimidium in dimidio temporis pepulit,aut abſtulit prius,ſed ut in nauis ſit tractu, ſic & tantū tot guttę mouent. Pars autem ipſarum nullo in tempore tantum mouet. Atque diuiditur quidem id,quod eſt ablatum plures in partes, attamen illarum nulla ſeorſum eſt mota,ſed totum ſimul eſt motum. Patet igitur non neceſſarium eſſe ſemper aliquid abire,quia diuiditur in infinita decretio,ſed totum interdum abire.

C *Eſt autem ſimilis ratio huic de eo quod eſt guttam conterere,& naſcentia apta nata lapides ſcindere. Non enim ſi tantum effodit,aut remouit guttam, & medium in medio tempore prius,ſed ſicut nauis tractus eſt,& guttę tot tantum mouent. Pars autem illorum in nullo tempore tantum. Diuiditur quidem enim quòd remotum eſt in plura,ſed nihil eorum motum eſt ſeorſum,ſed ſimul. Manifeſtum igitur quòd non eſt neceſſarium ſemper aliquid abire,quia diuiditur diminutio in infinita, ſed totum aliquando abire.*

SEcundo probatur eadem concluſio ſic.Simile eſt de augmentatione, & diminutione, & de cauatione lapidis ex guttis ſucceſſiue cadentibus ſuper lapidem, ſed cauatio lapidis ex caſu guttarum ſucceſſiue deſcendentium non eſt continua:ergo nec motus augmentationis, nec diminutionis eſt ſemper unus,& continuus:& per conſequens motus

D ad quantitatem non eſt ſempiternus, & continuus. maior patet,quia ſicut in caſu guttarum deſcendentium ſuper lapidem mollificantur partes lapidis, & diſponuntur ad cauationem,& in fine inducitur cauatio in parte diſpoſita ad illā cauationem, ita in augmentatione partes alimenti mollificantur,& diſponuntur ad hoc ꝙ eorum materia recipiat formam aucti,& in fine inducitur forma aucti minor. Etiam apparet,quia in cauatione lapidis ex caſu guttarum cadentiū ſuper lapidē non quælibet gutta aufert aliquam partem lapidis,quoniam non oportet ꝙ ſi decem guttę cadentes cauent lapidem auferendo tantum de lapide, ꝙ propter hoc quinque guttę auferant medietatem tanti,ſed ſolum ultima gutta in uirtute guttarum præcedentium quæ mollificabant lapidem cauat auferendo aliquam partem lapidis totam ſimul. Aliud exemplum de plātis naſcentibus in lapidibus.Minor uero declaratur declaratione exemplari, ſeu per locum a cōſimili ſic.Simile eſt de guttis cauantibus lapidem, & de hominibus trahentibus nauem, ſed non oportet, ꝙ ſi decē homines trahant nauem ꝙ propter hoc quilibet eorum trahat partem nauis,aut etiam ipſam nauem: ergo non oportet

ꝙ ſi

A

ꝙ ſi guttę cauant lapidem ꝙ quælibet gutta cauet ſeu auſe ıaꝫ partem lapidis. Et ſic eſt de alteratione, quia primo alteratur alimentum, & in fine alterationis corrumpitur aliqua pars alimenti tota inſimul, & in materia illius partis inducitur pars formæ iſtius tota ſimul. Notanda ſunt hæc tria ſecundum Comment. primo, ꝙ cauſa propter quam partes lapidis, nec auferuntur partibiliter una pars ante aliam in infinitum, nec partes alimenti corrumpuntur partibiliter in infinitum eſt, quia partes lapidis & alimenti, & etiam corporis augmentati non ſunt in toto in actu, ſed in potentia, ergo aliquod totum in eis ſimul mouet, & mouetur, & non una pars ante aliam in infinitum. Secundo notandum ſecundũ Commen. ꝙ augmentatio non eſt continua: quoniam ſi aliquid augetur ſecundum quantitatem digiti in uno anno, nõ oportet ꝙ in qualibet parte iſtius temporis in actu ſit aliqua pars augmentationis in actu, nec in qualibet parte illius temporis acquiritur aliqua pars in actu illius digitalis quantitatis: Sic enim eſſent tot partes in actu illius digitalis quantitatis, quot ſunt partes in actu unius anni, quod non eſt uerum, quia non oportet ꝙ digitus diuidatur in partes in actu quarum numerus ſit æqualis numero partium in quas ann' diuiditur. Vnde credo ꝙ per partes in actu intelligat minimam partem ſenſibilẽ in actu, quæ, ſcilicet exiſtens in actu ſeparato poteſt ſentiri a ſenſu optime diſpoſito, quia manifeſtum eſt ꝙ plures ſunt tales partes ſenſibiles in actu in uno anno quam in uno digito. Tertio eſt notandum ꝙ phyloſophus per augmentationem intelligit motum in maiorẽ quãtitatem, & interruptum & diſcontinuatum per quietem mediam, cuiuſmodi eſt tota augmentatio hominis ad perfectiſſimam quantitatem, quã acquirit in tota uita ſua. Non enim augmentatur puer continue quouſque deueniat ad perfectã ætatem, ſed quandoque augmentatur, & quandoque quieſcit a motu augmentationis, ut in tempore æſtatis. In his etiam uegetabilibus uidemus ꝙ non ſemper augmentantur, quia in æſtate augmentantur, & in hyeme non, niſi raro. Sic ergo per augmentationem intelligit motum ad maiorẽ quãtitatem diſcontinuatam per quietem mediam. ueruntamen multum ſunt partes illius totius augmentationis diſcontinuatę, niſi enim aliqua augmentatio eſſet continua ſequeretur ꝙ aliqua augmentatio eſſet compoſita ex indiuiſibilibus, quod uidetur impoſſibile.

Primum notandũ.

Secundũ notandũ.

B

Tertiũ notandum.

C

Similiter & in quauis alteratione dicendum eſt. Non enim ſi id quod alteratur in infinitum eſt diuiſibile, iden & alteratio fit ſimul per partes, ſed per ſępe ſicut congelatio.

Similiter autem & in alteratione qualibet. Non enim ſi partibile in infinitum eſt quod alteratur, propter hoc & alteratio, ſed uelox fit multotiens ſicut congelatio.

HÆc eſt tertia pars ſecundæ particulę ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua probatur ꝙ non omne quod alteratur, alteratur ſemper & cõtinue, & hæc eſt decima concluſio de annexis. Vnde phyloſophus proponit hęc ſuam intentionem dicens, ꝙ non eſt neceſſe ꝙ illud quod alteratur diuidatur in infinitum, & etiam ſi ſic eſſet qđ non oportet propter hoc ꝙ alteratio diuidatur in infinitũ, ita ꝙ ſcilicet ſemper pars alterabilis alteretur ante partem, & alia pars alteret aliam, & ſic in infinitum. Concluſio igitur quam phyloſophus hic intendit, probatur quatuor, ſcilicet exemplariter per tria exempla, & etiam per rationem. Vnde primum exemplum eſt de aqua, quę tota ſimul congelatur, & non pars ante partem in infinitum, & hoc eſt uerum de aqua accepta in magna quantitate, quod forte eſt uerum de aqua recepta in parua quantitate tantum, & non de aqua recepta in magna quantitate.

10. concl. de annexis.

D

Prima ꝓbatio eiuſ dẽ concluſionis.

Præterea cum quiſpiam ægrotauerit, neceſſe eſt tempus in quo ſanabitur fieri, & non in temporis fine mutari, atque ad ſanitatem, & ad nihil aliud mutetur neceſſe eſt.

Amplius cum infirmetur aliquis neceſſe eſt tempus fieri in quo ſanabitur, & non in termino temporis mutari, Neceſſe autem in ſanitatem mutari, & in aliud nullum.

A

SEcundo probatur eadẽ concluſio exemplariter de ægrotante, quoniam cum ægrotans acquirat ſanitatem non in qualibet parte temporis acquirit partem ſanitatis, ſed in toto termino ſanitatis diſponitur ægrotans ad ſanitatem, & non in termino temporis, ſed tunc eſt ſanitas primo inducta, & ipſa ſanatio tendit ad determinatum terminum, ſcilicet in ſanitatem, & in nihil aliud, & ſic illud quod tranſmutatur ad ſanitatem, non tranſmutatur ſemper, & continue ad ſanitatem, cum tranſmutatio ad ſanitatem habeat determinatum terminum.

Secunda probatio.

Quare alterari continue dicere, rebus eſt perſpicuis admodum aduerſari. Alteratio enim ad contrarium eſt tranſitio.

Quare dicere continue alterari, & multi in manifeſtis eſt ambigere. In contrarium enim alteratio eſt.

B

NVnc uero concluſio probatur per rationem ſic. omnis alteratio eſt a contrario in contrarium, & in termino: alteratione non alteratur alterabile alterationis ad illum terminum, nec etiam alteratione contraria, quia alteratio, nec habet eſſe in ſuo termino ad quem, nec in ſui initio. Vnde in inſtanti in quo terminatur una alteratio, & incipit alia, nec alteratio pręcedens habet, nec alteratio ſequens.

Tertia ꝓbatio.

Lapis etiam, neque durior fit, neque mollior.

Lapiſq; neque durior fit, neque mollior.

QVarto probatur eadem concluſio per tertium exemplum de lapide, & eſt, ꝙ contingit inuenire aliquos lapides qui per longum tempus non fiunt duriores, nec molliores, & tamen illi lapides ſunt nati alterari, & indurari, & molliri: & ſic patet ꝙ non oportet ꝙ illud quod alteratur ſemper, & continue alteretur. Notanda ſunt hic tria ſecundum Com. primo, ꝙ licet aliqua paſſio, ſiue aliqua qualitas ſit diuiſibilis, non tamen oportet ꝙ fiat diuiſibiliter ſic ꝙ in medietate temporis ſit medietas paſſionis, & ſic in infinitum, & hoc probat Commen. ſic, quia ſi ita eſſet, & tunc non inueniretur aliqua paſſio, niſi poſt definentiam infinitarum paſſionum, ſed hoc eſt impoſſibile: quia ſi ſic ſequitur, ut factio motus ſequeretur aliam motum eſſentialem · ideo neceſſe eſt, ut pars quæ fuit in actu, ut omnes partes eius fiãt ſimul, ut poſtea dicetur: hoc ergo eſt primum notabile, uidelicet, ꝙ tranſmutatio non ſequitur eſſentialis, & aliam tranſmutationem, ſed eſt dare primam partem tranſmutationis in actu, &c. Secundo eſt notandum ſecundum Comm ꝙ prima pars in actu motuum qui fiunt ſiue fuerit tranſmutatio in loco, aut in quantitate, uel in qualitate fit ſubito, id eſt in inſtãti, non in tempore, quia ſi ſic non eſſet, tunc ante omnẽ tranſmutationem eſſet tranſmotatio, & ſic non inueniretur trãſmutatio noua omnino. Tertio eſt notandum ꝙ Commen. monet & ſoluit unam dubitationem hęc contra illud quod dicitur, ſcilicet ꝙ aliqua pars motus fit ſubito in inſtanti, & non in tempore, hoc enim uidetur contradicere ei quod dictum eſt in ſexto huius ubi dicebatur ꝙ tranſmutatio non habet primam partem, ſed omnem tranſmutationem pręcedit tranſmutatio. Ad illud dubium reſpõdit Comm. dicens, dicamus nos ꝙ prima quæ fit a motu quodammodo eſt in actu, & quodammodo in potentia: quoniam ſecundum quod exit in actum eſt terminatum, & ſecundum hunc modum eſt indiuiſibile, & ſecundum hoc eſt principium motus in actu, & ſecundum ꝙ motus eſt continuus eſt diuiſibilis, & non eſt in eo primum in actu, niſi quieſceret motum. In ſexto huius conſiderauit de motu ſecundum ꝙ eſt continuus, & non ſecundum ꝙ exit in actu, & ideo dixit ꝙ non eſt accipere primam partem motus, & hic conſideratur de motu ſecundum quòd eſt generatus poſtquam non fuit, & generatur determinatę quantitatis, ideo dixit hic ꝙ motus habet principium, illa fere ſunt uerba Comm. quę ſunt ualde obſcura, & quæ aliqualiter declaraui ſuper ſexto huius. Et ideo breuiter dico ꝙ motus conſideratur dupliciter. uno modo ſecundũ ꝙ eſt continuus: & ſic determinatur de motu in ſexto huius, & illo modo non eſt accipere primam partem motus, ſed omnem motum præcedit motus. Nam continuum eſt diuiſibile in infinitum, & non eſt accipere primam partem continui,

Quarta ꝓbatio.

Primum notandũ.

C

Secundũ notandũ.

Tertiũ notandum.

Dubium.

D

Solutio Comm.

ſecundum

ſecundum ꝙ eſt continuum. Alio modo conſideratur motus ſecundum quod eſt determinatus ad quietem, & illo modo contingit accipere primam partem motus, ſcilicet terminatam ad quietem, ut ſi in principio aliquod mobile moueatur continue per ſex miliaria, & tunc quieſcat ille motus continuus factus per ſex miliaria eſt prima pars motus terminata ad quietem ſi poſtmodum moueatur continue per alia ſex miliaria, ille motus eſt ſecunda pars motus qui terminatur ad quietem, ſed neuter iſtorum motuum habet primam partem in actu, quia neuter iſtorum motuũ habet partem priorem determinatam ad quietem. Vnde per motum in actu, uel per partem motus in actu intelligit motum terminatum ad quietem, & talem partem eſt dare in quolibet genere motus, quia eſt dare unum magnum motum diſcontinuum qui habet primam partem terminatam ad quietem, ut motus alicuius hominis de Pariſius Romam, eſt motus diſcontinuus, quia inter multas partes cadit quies media, & ille motus habet primam partem terminatam ad quietem. ſimiliter motus augmentationis animalis quæ animal acquirit perfectã quantitatem habet primam partem terminatã ad quietem: quoniam primo augetur animal: deinde ſtat ſub eadem quantitate per aliquod tempus, & poſtea iterum augetur, & ſic eſt dare primam partem augmentationis terminatam ad quietem, & eodem modo eſt in alteratione, quęlibet tamen pars terminata ad quietem eſt diuiſibilis in infinitum, & non habet primam partem. Sic ergo eſt intelligendus Comm. ſcilicet ꝙ motus ſecundum ꝙ exit in actum, ſcilicet per quietem eſt indiuiſibilis, quantum ad ſuum terminum, quoniam terminus motus eſt indiuiſibilis ſecundum ſucceſſionem, quia acquiritur totus ſimul, & non acquiritur partibiliter, quia illo modo motus in actu ſecundum ꝙ eſt terminatus fit ſubito, ideſt in inſtanti quantum ad terminum motus, quoniam terminus motus inducitur in inſtanti, & ſic habet intelligi illud quod dicitur quantum ad terminum motus, quoniam terminus motus inducitur in inſtanti, & ſic habet intelligi etiam illud quod dicitur de motu locali, ſcilicet ꝙ non ſequitur motum eſſentialiter. hoc eſt motus terminatus ad quietem non ſequitur eſſentialiter ad motum terminatum ad quietem. Vnde non eſt neceſſe ꝙ ante omnem transmutationem ſit tranſmutatio in actu, ſcilicet terminata ad quietem: ſic ergo patet qualiter eſt dare primam partem trãſmutationis, & qualiter eſt dare primam partem motus diſcontinui terminatam ad quietem, ſed non eſt dare primam partem motus continui. Poteſt etiam illud dictum Comm. ſcilicet neceſſe eſt, ut pars quæ ſit ex motu in actu, ut oẽs partes eius ſimul fiant, intelligi de partibus motus, ſecundum ꝙ motus diuiditur ad diuiſionem mobilis. quoniam cum aliquod mobile incipit moueri omnes eius partes ſimul incipiũt moueri, & ſic omnes partes motus quæ ſunt in partibus mobilis ſunt ſimul in eodem tempore. tamen partes motus acceptæ ſecundum diuiſionem temporis nunquam ſunt ſimul, quia ſemper eſt una illa partium præterita, & alia futura, & non terminantur ſimul, ſed partes acceptæ ſecundum diuiſionem mobilis ſimul incipiunt, & ſimul terminantur. Vnde congelatio quam phyloſophus dicit eſſe uelocem, & Cõ. dicit illam eſſe ſubitam habet partem ante partem in infinitum, quamuis ſit tota ſimul quantum ad partem illius quod primo congelatur. ſic eſt de primo moto localiter quod, ſcilicet, mouetur ſecundum quamlibet eius partem, quamuis totum ſimul ſit quantum ad partes mobilis quia nõ prius una parte quam alia, & ſic totus ille motus extenſus in mobili, ſecundum partem ante partem in infinitum, ut diffuſius eſt declaratum in ſexto huius. Sed hic occurrit grandis dubitatio, quia non uidetur ꝙ congelatio uel aliqua alia alteratio fiat tota ſimul quantum ad partes acceptas ſecundum

Dubium. diuiſionem mobilis, quia accipiatur alterabile quod totum alteratur ſimul manifeſtũ eſt ꝙ illud eſt diuiſibile, & ſit a, b, c, & ſit a, pars eius propinquior alteranti, & b, ſit pars remotior, & c, remotiſſima. tunc uidetur ꝙ a, cum ſit propinquior alteranti quam b, ꝙ a, prius alteratur quam b, & b, quam c, & per conſequens a, b, c, non ſimul alterantur, ſed pars ante

Reſpoſio. partem in infinitũ. Si uero dicatur quòd non oportet ꝙ pars propinquior alteranti prius alteretur quam pars remotior:

Replica. quia eſt dare minimũ alterabile. Contra illud non ſoluit ſufficienter, quia quamuis aliquod alterabile alteretur totum ſimul, tamen pars alterabilis propinquior alteranti alteratur intenſius quam pars remotior, alioquin ſequeretur ꝙ oẽ alterans quantumcunque paruum, & debile poteſt alterare omne alterabile quantumcunque magnum. quia ſi a, b, c, totum ſimul alteretur & c, alteretur ita intenſe ſicut b, altera-

A tur, tunc ſicut b, alteratur c, ita & æque intenſe poſſet c, alterare alterabile, ſibi approximatum tantę quantitatis, quantę eſt c, & ſit illud d, & priuatione d, poſſet alterare alterabile, ſibi approximatum, & ſit illud e, & ſic in infinitum, & ſic alterabile quantumcunque debile poſſet alterare ad quamlibet diſtantiam quantumcunque magnam, quod eſt incõueniẽs: ergo neceſſe eſt ꝙ pars propinquior alteranti uehementius & intenſius alteretur quam pars remotior, ſed in illud quod magis alteratur & intenſius citius inducitur forma ſubſtantialis ad quam diſponit alteratio. ergo forma ſubſtantialis inducitur partibiliter una pars ante aliam in infinitum, cum una pars materiæ ſit propinquior alterãti quam alia, & hoc in infinitum, uerbi gratia: Si ignis alteret aerem, & inducat formam ſuam in materiam aeris prius inducit formam ignis in partem propinquiorem igni, quam in partẽ remotiorem, & hoc in infinitum quod uidetur eſſe inconueniens: quia nõ eſſet minimum alterabile. Dicendum ꝙ quamuis pars propinquior alteranti intenſius alteretur, non tamen oportet ꝙ forma ad quam diſponit alteratio citius inducatur in materiam partis propinquioris alteranti, quia non omnis materia ſub quacunque quantitate eſt nata recipere formam ſubſtantialem, ſed ſub quantitate determinata. Ad dub.

B

Atque de latione mirabile eſt profecto ſi lapis latuit deorſum ferri, aut in terra manere.

Et ſecundum quòd fertur mirabile eſt, ſi latuit lapis deorſum latus, aut manens in terra. Tex.c.24.

HÆc eſt quarta pars ſecundæ particulæ ſecundæ partis principalis huius cap. in qua deſtruitur opinio ponẽs omnia ſemper moueri quantum ad motum localem, oſtendendo ꝙ non omne quod mouetur localiter ſemp mouetur localiter, & hæc eſt vodecima concluſio de annexis ꝙ probatur dupliciter. (11. concl. de annexis) Primo quia manifeſtum eſt ſenſui quod quędam quandoque mouentur localiter, & quandoq. quieſcunt quiete oppoſita motui locali, & ita ꝙ non omne qđ mouetur localiter ſemper mouetur localiter, quia ad ſenſum patet ꝙ aliquid quandoque mouetur localiter, & quandoque quieſcit a motu locali. Vnde dicit phyloſophus ꝙ aliqui motus locales, & quieti ſunt manifeſti, quia latere nõ poſſunt. Mirabile enim videtur ſi lateat quando lapis fertur

C ſurſum, aut quando quieſcit in terra, & ita non poteſt poni ꝙ omnia quę mouentur localiter ſemper mouentur localiter, & hoc non lateat ſenſum, & Commen. dicit, ꝙ ſicut nullam habemus certitudinem in motu eius quod mouetur, aut in eius quiete quod quieſcit; ſed omne quod ſentimus moueri poteſt eſſe eorum quæ quieſcunt, & omne quod ſentimus quieſcere poteſt eſſe eorum quæ mouentur, ita quãdo uidemus lapidem moueri de ſuperiori ad inferius non habemus certitudinẽ in hoc quod mouetur, quin quandoque quieſcit.

Præterea terra, cæteraque ſingula corpora neceſſario ſuis in locis manent. Ex his autem uiolenter mouentur. Quod ſi quædam ipſorum ſunt ſuis in locis, neque loco omnia moueri neceſſe eſt. Ex his igitur atque ſimilibus alijs crediderit quiſpiam fieri non poſſe, ut aut omnia ſemper moueantur, aut omnia ſemper quieſcant.

D *Amplius autem terra & aliorum unumquodque ex neceſſitate permanent quidem in proprijs locis, mouentur autem uiolenter ex his. Siquidem igitur quędam ipſorum ſunt in proprijs locis, neceſſe neque ſecundum locum omnia moueri, quod quidem igitur impoſſibile eſt, aut ſemper omnia moueri, aut ſemper omnia quieſcere, ex his & alijs huiuſmodi ſciet utique aliquis.*

SEcundo probatur eadem concluſio ſic. Terra & unumquodque aliud corpus naturale neceſſario quieſcunt qñ ſunt in ſuis locis proprijs, & non mouentur a locis ſuis proprijs, niſi per uiolentiam, ſed manifeſtum eſt ꝙ quędã corpora naturalia quandoque ſunt in locis ſuis proprijs. ergo quædam corpora naturalia quandoque quieſcunt. & ſic non omne quod mouetur localiter, ſemper mouetur localiter. Ex prædictis ergo & ſimilibus poteſt eſſe manifeſtum ꝙ non omnia ſemper mouentur, ut dixit Eraclitus, nec etiam omnia (Secunda probatio)

nia

nia ſemper quieſcunt, ut dixit Zeno. Parmen. & Meliſſus, & eorum ſequaces.

At uero neque fieri poteſt ut alia ſemper moueantur, alia ſemper quieſcant, & nihil interdum moueatur, interdum quieſcat. Atque dicendum eſt, ut antea dicta eſſe nõ poſsunt, ſic & hæc eſse nõ poſse. Videmus enim dictas mutationes fieri in eiſdem.

At uero neque alia quidem ſemper contingit quieſcere, alia uero ſemper moueri: aliquando autem quieſcere, & aliquando moueri nullum. Dicendum autem quòd impoſſibile ſit ſicut eſt in dictis prius & in his. Videmus enim in eiſdem fieri dictas mutationes.

Deſtructio tertii membri.

HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua deſtruit tertium membrum ponẽs entia diuidi in duas diſpoſitiones tantum, ſcilicet ꝙ quædam ſemper mouentur: & quædam ſemper quieſcunt, & ꝙ non eſt tertium genus entium, id eſt ꝙ ſi nõ eſt dare genus entium quæ quandoque mouentur, & quandoque quieſcunt. Vnde intendit probare ꝙ quædam quandoque mouentur, & ꝙ eadem quandoque quieſcunt, & hæc eſt duodecima concluſio de annexis, quæ probatur dupliciter, primo ſpecialiter de omni motu. Secundo generaliter, id eſt per rationem generalem motus, & ſecundum hoc, hæc particula habet tres partes, quia prima concluſio probatur per hoc, quia uidetur eſſe manifeſta ſenſui. In ſecunda ibi. [Et adhuc, quia] probatur concluſio ſpecialiter in ſpeciebus determinatis motus. In ſecunda ibi [Fere autem] probatur concluſio iterum per rationem motus. In prima igitur parte huius particulæ concluſio probatur per hoc, quia manifeſtum eſt ſenſui. nam ſicut manifeſtum eſt ſenſui ꝙ non omnia ſemper mouentur, nec omnia ſemper quieſcunt ita manifeſtum eſt ſenſui quod quædam quandoque mouentur, & eadem quandoque quieſcunt, & econuerſo: ita ꝙ prædictæ mutationes de motu in quiete, & de quiete in motum manifeſte apparet in eiſdem rebus, & ſic manifeſtum eſt ſenſui ꝙ quædam quandoq. mouentur, & quandoque quieſcunt.

12. concl. de annex. quæ probatur dupliciter.

Et inſuper his qui contendit, reb. profecto maniſeſtiſſimis aduerſator. Neque enim accretio, neque uiolentus motus erit profecto, ſi non præter naturam mouebitur prius quieſcens. Præterea generationem hæc ſententia corruptionemve tollit.

Et adhuc quia oppugnat manifeſtis dubitans, neque enim augmentum, neque uiolentus erit motus, niſi mouebitur extra naturam quieſcens prius, generationem igitur remouet & corruptionem hæc ratio.

Secunda probatio.

HÆc eſt ſecunda pars tertiæ particulæ ſecundæ partis principalis huius cap. in qua probatur eadem concluſio ſpecialiter in determinatis ſpeciebus motus, quæ ratio poteſt formari ſic. Si non eſſent aliqua quę quandoque mouerentur & quandoque quieſcerent non eſſet augmentatio, nec motus uiolentus, nec generatio, nec corruptio. conſequens eſt falſum. ergo & antecedens. ergo ſuum contradictorium eſt uerum, ſcilicet ꝙ quędam ſunt quę quandoque mouentur, & eadem quandoque quieſcunt, & econuerſo. Prima conſequentia probatur, quia quælibet pars conſequẽtis ſequitur ex antecedente, probatur quoniam ſi non eſſent aliqua quę quandoque mouerentur, & quandoque quieſcerent non eſſet motus augmentationis, ſed nõ eſt ponendum quædam moueri ſemper motu augmentationis, quia tunc non eſſet deuenire ad determinatam quantitatem: quia ſi aliquid ſemper augeretur, ſemper acquireret maiorem & maiorem quantitatem, ſed hoc non eſt ponendũ: quia natura non patitur aliquod infinitum. ſequitur igitur ꝙ ſi non ſint aliqua quæ quandoque mouentur, & quandoq. quieſcunt nõ erit motus augmentationis. Similiter ad illud idẽ antecedẽs ſequitur ꝙ non eſt aliquis motus uiolentus, quod eſt impoſſibile. ſ. ꝙ aliquid ſemper moueatur motu uiolento: quia omnis motus uiolentus eſt a quiete naturali, & per conſequens illud quod mouetur uiolenter prius quieſcebat antequam

A mouerεtur: & ita ſequitur ꝙ ſi non ſint aliqua quæ quādoq. mouentur, & quandoque quieſcunt non erit motus uiolentus: quia ex oppoſito conſequentis ſequitur oppoſitum antecedentis, ſcilicet ſi eſt motus uiolẽtus id quod mouetur illo motu quandoque mouetur & quandoque quieſcit. Similiter ſequitur ſi non ſint aliqua quæ quandoque mouentur & quandoque quieſcunt non erit generatio nec corruptio: quia generatio eſt mutatio a non eſſe in eſſe, & per hoc ꝙ illud quod generatur aliquando prius non fuit. ergo totum non mouebatur: ſi ergo eſt generatio ſeqtur ꝙ aliqua quandoq. mouentur & quandoque quieſcunt: quia aliqua quandoque generantur & quandoque non generantur. ergo ex oppoſito ſequitur oppoſitum. Si non ſunt aliqua quæ quandoque mouentur & quandoque quieſcunt, non erit generatio Et eodẽ modo ſequitur de corruptione: quia ſi non ſint aliqua quæ quandoque mouentur & quandoq. quieſcunt non erit corruptio, quia ex oppoſito ſequitur oppoſitum ſi eſt corruptio, cum corruptio ſit mutatio ab eſſe in non eſſe, ſequitur ꝙ ſi aliquid corrumpitur ꝙ illud erit ſub non eſſe, & per conſequens tunc non mouebitur & prius mouebatur: quia quandoque corrumpebantur: ergo ſi corruptio eſt: ſequitur ꝙ aliquam quandoque mouentur, & quandoque quieſcunt, & ſic

B patet conſequentia, ſcilicet ꝙ ſi non erunt aliqua quæ quãdoque mouentur & quandoque quieſcunt non erit motus augmentationis, nec motus localis, nec generatio, nec corruptio, quia ad conſequens ſequitur quælibet pars antecedentis, ut patet ex præcedentibus.

Pene autem & ipſum moueri, fieri quoddam uniuerſis & corrumpi uidetur. At quod enim quippiã mutatur, id fit, aut in hoc, Ex quo uero mutatur in id corrumpitur, aut hinc. Quare perſpicuum eſt rerum eſſe nonnullas quæ mouentur interdum, atq. quieſcunt.

Fere autem & moueri fieri quoddam & corrumpi uidetur omnibus. In quod quidem enim mutatur fit hoc, aut in hoc. Ex quo autem mutatur corrumpitur hoc ab hinc,

C *Quare manifeſtum quòd alia quidem mouentur, alia uero quieſcunt aliquando.* Tex. c. 24.

Iterum alia probatio concluſionis.

HÆc eſt tertia pars tertiæ particulæ ſecundę partis principalis huius cap. in qua phyl. iterum probat concluſionem ſuã per rationem generalẽ motus & hoc ſic. ſi non ſunt hic aliqua quæ quandoq. mouentur & q̃nq. quieſcunt nullus erit motus omnino. conſequens eſt falſum ergo & antecedens: ergo ſuum contradictorium eſt uerum, quod eſt concluſio hic intenta. probatur igitur concluſio ſic. Si nõ ſint aliqua quæ quandoque mouentur, & quandoque quieſcunt non erit generatio, nec corruptio: ut probatũ eſt pri⁹, & ſi generatio & corruptio non eſt, nullus erit motus omnino: ergo a primo ad ultimum. Si non ſint aliqua quæ quandoque quieſcunt non eſt generatio, nec corruptio, & ſic non erit motus omnino. ultima cõſequentia, ſcilicet ſi generatio & corruptio non ſint, nõ erit motus. probatur: & hoc quia in omni motu aliqualiter ſaluatur generatio & corruptio ſimpliciter, uel ſecundum quid, quia in omni motu eſt generatio & corruptio ſimpliciter, uel ſecundum quid: quia in om-

D ni motu eſt generatio termini ad quẽ, & corruptio termini a quo. ut patet in omni ſpetie motus, & ideo ſi ſit motus oportet ꝙ generatio & corruptio ſint. ergo ex oppoſito ſequitur oppoſitum. ſ. ſi generatio & corruptio non ſint non erit motus omnino. Vnde Comm. dicit hic ꝙ qui deſtruit generationem fere deſtruit omnes motus, quoniam cum generatio fuerit erunt alii motus, quia motus eſt quaſi finis eorum, ſed ſi quis deſtruxerit finem fere deſtruit omnia quæ ſunt ad finem: ergo &c.

Omnia autem interdum moueri, interdum quieſcere cenſere, iam ad olim dictás rationes eſt adiungendum.

Omnia autem uelle aliquando quieſcere, aliquando autẽ moueri, hoc iam copulandum ad antiquas rationes.

ISTud membrum. ſ. ꝙ omnia q̃nque mouentur & q̃nq. quieſcunt, quia pręcipue poſuit Empe. ſ. ꝙ omnia quandoque mouentur ſub dominio amicitiæ & litis, & quandoque quieſcunt inter mediis temporibus non improbat phyloſ.

hic,

A hic,ſed dicit hoc eſſe copulandum ad aliquas rationes quas tetigimus diſputantes de æternitate motus. Vnde probato quód aliquid ſemper mouetur ſatis eſt probatum ꝙ nõ omnia quandoque mouentur,& quandoque quieſcunt.

Principium autem idem rurſus, quod prima fecimus,poſt hæc eſt ſumendum,quæ modo determinauimus. Aut enim uniuerſa quieſcunt, aut uniuerſa mouentur,aut quædam quieſcunt, quædam mouentur. Et ſi quædam eorum quæ ſunt quieſcunt, quædam mouentur,aut cuncta nunc quieſcant, nunc moueantur,aut alia ſemper quieſcant, alia ſemper moueantur, alia interdum moueantur, interdum quieſcant neceſſe eſt.

Tex.c.16. *Principium autem iterum faciendum a nunc determinatus idem eſt quod quidem incepimus prius. Aut enim omnia quieſcunt aut omnia mouentur, aut hæc quidē quieſcunt. Hæc autem mouentur eorum quæ ſunt. Et ſi alia quidem quieſcunt, alia uero mouentur, eorum quę ſunt neceſſe eſt, aut omnia aliquando quidem quieſcere, aliquando uero moueri: aut quædam ſemper quieſcere: alia uero ſemper moueri ipſorum, alia autem aliquando quieſcere, aliquando moueri.*

B HÆc eſt quarta particula ſecundæ partis principalis huius cap. in qua phyl. reſumit ea quæ dicta ſunt in hoc cap. & primo reſumit diuiſionem ſuperius poſitam. Secundo uero reſumit reprobationem illius membri quod ponit omnia quieſcere. Tertio autem reſumit reprobationem illorum duorum membrorum. Primo ergo dicit phyl. ꝙ ad magis manifeſtam intentionem ſequentium debemus incipere ab his quæ prius determinauimus ſumentes idem principium, ſcilicet ꝙ omnia quieſcunt, vel omnia mouentur, uel ꝙ quædam mouentur, & quædam quieſcunt. Iſtud tertium membrum diuiditur in tria membra, quia ſi eorũ quæ ſunt quædam mouentur, & quędam quieſcunt, uel oportet ꝙ omnia quæ quieſcunt ſemper quieſcũt, & omnia quæ mouentur ſemper mouentur. Alio modo vt aliquando omnia moueantur, & aliquando quieſcunt. Tertio modo ut quædã ſemper quieſcant, & quędam ſemper mouentur, & quædam alia ſunt quæ quandoq. mouẽtur, & illa eadẽ qñq. q́eſcũt.

C Impoſsibile igitur eſſe cuncta quieſcere dictum quidem, & prius eſt, dicamus autem & nunc idipſum, atque probemus. Nam & ſi uere res ita ſe habet (ut quidam inquiunt) id quod eſt, infinitum eſſe atque immobile, non tantum ſenſu ſic eſſe uidetur, ſed eorum quæ ſunt complura mouentur. Si igitur ſit opinio falſa, uel omnino opinio, & motus etiam eſt. Et ſi imaginatio etiam ſit, & ſi interdum ſit, de quibuſdam, interdum aliter uideatur. Imaginatio enim & opinio, motus quidam eſſe uidentur.

D *Quod quidem igitur non poſſibile ſit omnia quieſcere, dictum eſt prius. Dicemus autem & nunc. Si enim ſecundum ueritatem ſic ſe habet, ſicut quidam dicunt eſſe, eſſe infinitum & immobile, ſed non quod uidetur ſecundum ſenſum, ſed mouentur multa eorum quæ ſunt. Siquidem igitur opinio eſt falſa, aut omnino opinio, & motus eſt, & utique ſi phantaſia, & ſi aliquando quidem ſic uideantur, aliquando autem aliter. Phantaſia quidem & opinio motus quidam eſſe uidetur.*

Deſtructio primi membri. HIc phyloſophus deſtruit primum membrum. ſ. membrum quod ponit omnia ſemper quieſcere, & quãuis illud prius improbauit nunc improbat idem alio modo dicens, ꝙ certum eſt ꝙ aliqua quandoque apparent moueri, & etiã apparent quandoque quieſcere, opinio ergo de talibus ꝙ quandoque mouentur & quandoque quieſcunt, nunc autem ſi ſit illa opinio nunc uera, & iam falſa, uel econuerſo, uel omnino, ſimplex opinio ſequitur ꝙ ſit motus, & ſi ſit phantaſia nunc uno modo, & iam alio, ſequitur ꝙ ſit motus, ſed certum eſt ꝙ opinio uariatur, & etiam phantaſia, quia eadem res uno tempore apparet moueri & alio tempore nõ moueri. Vnde breuiter aliqui opinãtur de nouo ꝙ prius nõ opinabantur, & aliquibus quandoque apparet ꝙ prius non apparuit, & habent phantaſiam nouam & noua opinio, ſed phantaſia noua non eſt ſine motu, ſequitur ꝙ motus eſt, & ſic non omnia ſemper quieſcunt. Vnde dicentes motum uniuerſi eſſe infinitum, & immobile habent opinionem de nouo ꝙ ita eſt, & ſi eſt opinio noua uera uel falſa, uel ēt phantaſia, ſequitur ꝙ eſt motus, tum quia nihil fit noui, ſine motu, tum quia opinio, & etiam phantaſia uidentur eſſe motus, uel ſequi motum, quoniam phantaſia eſt motus factus a ſenſu, ſed opinio eſt motus rationis procedens a præmiſſis, & dicit Commen. hic ꝙ omnes illę rationes ſunt probabiles, nulla fides eſt in eis, niſi ſecundum ꝙ propoſitiones ſunt magis probabiles quam concluſio, non ꝙ ſint manifeſtiores concluſione apud intellectum, non eſt alterius perſcrutandum de illa concluſione, quia eius ſcientia eſt manifeſta per ſe.

B Sed de his quidem conſiderare, & eorum quærere rationem, quæ melius habemus, quam ſi rationis indigeremus, hominis eſt profecto male id quod eſt melius, & id quod eſt deterius, id quod eſt credibile, & id quód non eſt credibile: principiũ deniq. & non principiũ diſcernentis.

Sed de hoc quidē intendere & quęrere rationem quorum dignius habemus quam ratione indigere, male iudicare eſt melius & peius, & credibile & non credibile, & principium & non principium.

SEd circa diſtinctionem harum opinionum ponentium omnia ſemper quieſcere, uel omnia ſemper moueri, non oportet inſiſtere, non enim debemus quęrere rationem ad probandum aliqua quę ſunt certiora, & digniora quã illa quæ indigent ratione ad manifeſtandum ea. Fatuũ eſt. n. quærere rationem eorũ quæ ſunt per ſe manifeſta, ut ſunt principia per ſe nota, quia illa ſunt digniora & certiora q̃ ad probandum, quoniam inquirere rationem talium eſt ſignum neſcientis iudicare inter melius, & peius in moribus, & inter principium, & non principium in demonſtratis, & inter credibile & non credibile in locis, quoniam ad probãdum principium, oportet uti non principio, ut principio, & credibili ut non credibili, motum autem eſſe eſt per ſe notũ tanquam principium, uel ſuppoſitum in ſcientia naturali. Intelligendum quód cum phyl. dicit quód quærere rõnem eorum, quorum rationē dignius habemus quã ratione indigere, eſt neſcire iudicare quid melius & quid peius. Aliqui uero per dignius ratione intelligunt cognitionem ſenſitiuã quæ dignior eſt ratione ut dicunt, & ſi ſic intelligatur, tunc per rationem debet intelligi ratio ſophyſtica, quoniam cognitio ſenſitiua eſt dignior ratione ſophyſtica, unde phyl. ſuperius in hoc cap. ubi dicit, quærere rationem & dimittere ſenſum eſt infirmitas, per rationem intelligit rationē ſophyſticam, ueruntamen ſuſtinendo quód phyl. per dignius ratione intelligat cognitionem ſenſitiuam poteſt aliter dici. ſ. quód per rationem ſenſitiuam quam dicit eſſe digniorem ratione, intelligit congregationem cognitionum quinq. ſenſuum in teſtimonio contrario ei quod apparet ratione unius ſenſuum, & uidetur Comm. hic innuere, verbi gratia. Quinque ſenſus ut uiſus, auditus &c. concurrunt in eodem iudicio. ſ. iudicando, ibi nõ accidit deceptio, quãuis. n. in iudicio unius ſenſus poſſit accidere peccatum aut error, tamen in iudicio quinque ſenſuum. i. iudicantium non accidit error aut deceptio, nunc autem omnes ſenſus iudicant motum eſſe, ergo. Videtur mihi tamen quod phyl. per dignius ratione non intelligat cognitionem ſenſitiuam, ſed cognitionem principiorum quæ eſt certior, & dignior ratione, hoc eſt cognitione concluſionis, quæ cognitio acquiritur per diſcurſum, & per rationem. Notandum eſt ſecundum Comm. hic quód opinandum eſt quod quędam ſenſibilia ſunt quæ præciſe iudicantur eſſe uera, & quædam præciſe iudicantur eſſe falſa, licet ſentiantur, ut apparet in decipientibus uiſum, & quædam ſunt ignota donec ſurgat demonſtratio, ſicut apparet de paruitate corporis ſolis, quoniam qui neſcit demonſtrationē de eius magnitudine dubitabit & dicet quód hoc forte eſt propter remotionem, & forte ita eſt in rei ueritate.

Expoſitio aliquorũ.

Simi-

Similiter autem eſt impoſsibile,& omnia moueri,aut alia moueri ſemper,alia quieſcere ſemper.Ad hæc enim omnia una eſt ſufficiens fides. Videmus enim quædam interdum moueri, interdum quieſcere. Quare patet impoſsibile eſſe ſimiliter cuncta quieſcere,& omnia continue moueri, ac alia moueri ſemper,alia quieſcere ſemper.

Similiter autem & impoſſibile eſt & omnia moueri, aut alia quidem ſemper moueri,alia uero ſemper quieſcere. Ad omnia enim hæc ſufficiens eſt una fides. Videmus enim quædam aliquando quidem quieſcere,aliquando quidem moueri.quare manifeſtum eſt quòd impoſſibile ſit ſimiliter omnia quieſcere, & omnia moueri continue ex eo quòd alia quidem ſemper mouētur,alia uero quieſcunt ſp.

Exclusio duorū mēbrorum.

HIc phyl. excludit alia duo membra, dicit ꝙ etiam eſt impoſſibile,ꝙ omnia ſemper moueantur, ſicut impoſſibile eſt ꝙ omnia ſemper quieſcant, & etiam eſt impoſſibile ꝙ omnia ſemper moueantur quæ mouentur, & ꝙ quæ quieſcunt ſemper quieſcāt, ita ꝙ nihil ſit quod habeat ſe ad utrunque,& ad omnia illa probanda ſufficit unum medium, ſcilicet quia ad ſenſum uidemus aliqua moueri, & eadem poſtea quieſcere.

Reſtat igitur cōtemplandum eſſe,utrum uniuerſa talia ſint,vt moueantur atque quieſcant, an alia quidem talia ſint,alia uero ſemper quieſcant, & alia continue moueantur.Hoc enim iam a nobis eſt demonſtrandum.

Reliquum ergo conſiderandum eſt, utrum omnia huiuſmodi poſſibilia moueri & quieſcere. Aut quædam quidem ſic,aliqua uero ſemper quieſcunt,aliqua uero ſemper mouentur.Hoc enim demonſtrandum eſt a nobis.

HÆc eſt tertia pars principalis huius cap. in qua cū tria membra dictæ diuiſionis ſint falſa phyl. proponit inquirendum eſſe quod membrum aliorum duorum, ſit uerius,utrum, ſcilicet ꝙ omnia quandoque mouentur, & quandoque quieſcunt,aut ſunt quædam quæ quandoque mouentur,& quandoq; quieſcunt, ita tamen ꝙ aliqua ſint quæ ſemper quieſcunt & aliqua quæ ſemper mouentur; illud enim quærere eſt neceſſarium ad illud quod intendim᷒ demonſtrare,quia per hoc phyl.oſtendit primum motorem eſſe immobilem,& etiam oſtendit per illud membrum motum eſſe ſempiternum,quare &c.

Eorum igitur quę mouēt & quæ mouentur,alia per accidens, alia per ſe mouent atque mouentur. Per accidens quidem ea quæ ſunt in hiſce quæ mouent aut mouentur,& quæ per partem. Per ſe autē ea quæ mouent aut mouentur,non ex eo quia ſunt in hiſce quæ mouēt aut mouentur,neque rurſus ex eo quia pars aliqua ſua mouet aut mouetur.

Tex. c.27. *Mouentium igitur & eorum quæ mouentur, alia quidem mouent & mouentur ſecundum accidens, alia etiam per ſeipſa,ſecundum accidens quidem, ut quæcunque in eo quòd ſunt in mouentibus,aut in his quæ mouētur & quę ſunt ſecundum partem : alia autem per ſeipſa quæcunque non in eo quòd ſint in mouente, aut in his quæ mouentur in eo quòd pars aliqua ipſorum mouet aut mouetur.*

IStud eſt ſecundum cap. huius tractatus, in quo declaratur ꝙ omne quod mouetur, mouetur ab alio,& continet tres partes principales quoniam in prima phyloſ. ponit quandam diuiſionem mouentium,& mobilium cum manifeſtatione propoſiti in ſingulis In ſecunda ibi.[Maxime dubitatur]mouet dubitationem de grauibus & leuibus,ideſt a quo grauia & leuia mouentur quando mouentur ad ſua propria loca.In tertia uero ibi [Accidit hoc ab aliquo.] ſoluit dubitationem , ſcilicet a quo grauia & leuia mouentur ad ſua loca naturalia. Prima pars continet duas particulas, quia in prima phyl.ponit diuiſionem mouentium & mobilium, A & manifeſtat membra diuiſionis.In ſecunda ibi.[Et maxime moueri.] oſtendit phil. in quibus concluſio quam intendit probare eſt manifeſta. In prima igitur particula huius partis ſupponendo ꝙ ad motum pertinet mouens & mobile: ponit quinque diuiſiones. Prima eſt diuiſio tam mouentis q̄ etiam mobilis,& eſt talis ꝙ eorum quæ mouent aut mouētur quædā mouentur per ſe,& quædā per accidens,& q̄dam mouent per ſe,& quædā per accidens , & ſic tam mouens q̄ etiā mobile diuiditur in per ſe, & in per accidens , & iſta eſt prima diuiſio.Illa ergo mouent per accidens , & mouentur, quia ſunt in mouentibus,& motis per ſe, & illa mouent, & mouentur per ſe,quę non mouent , aut mouentur ex hoc , quia ſunt in mouētibus,& motis p ſe , nec ex hoc quod aliqua pars eorum mouet,aut mouetur.vnde Com.dicit hic ꝙ phyl.primo deſcribit illud ꝙ eſt per accidens:quia in quibuſdam illud ꝙ eſt per accidens eſt notius eo quod eſt per ſe,& ideo accidit in quibuſdam locis deſcribere habitum per negotiationem priuationis.Notandum ſecundum Commē.ꝙ illud quod eſt per accidens eſt duplex.ſ.id ꝙ eſt per accidēs principaliter,& illud ꝙ eſt per accidens ſecundario: mouēs aut motum principaliter per accidens eſt accidens exiſtens

Prima diuiſio.

B in motore aut in moto:ſed mouens aut motum ſecundario per accidens eſt illud ꝙ eſt pars mouentis aut moti. vnde illud ꝙ mouet aut mouetur ratione accidentis exiſtentis in eo dicitur mouere,uel moueri principaliter per accidens,& illud quod mouet,aut mouetur per ſuam partem dicitur mouere,vel moueri principaliter per accidens ſecundario. Vnde motum per accidens eſt dupliciter.ſ.pars mouentis, aut moti,& accidens inexiſtens mouenti , aut moto , vnde dicit Commen.quod generaliter dicitur.omne illud mouens,aut motum per accidens quod eſt in mouente aut in moto , & hoc eſt dupliciter,quia aut eſt tale ꝙ poteſt per ſe mouere, aut moueri,aut non eſt tale quod poteſt per ſe mouere,aut moueri Primo dicitur homo,uel clauus mouere, aut moueri in naui per accidens.nam homo, uel clauus poteſt per ſe mouere,uel moueri.Secundo modo accidēs mouet,uel mouetur per accidens,quia ſuum ſubiectum mouet,uel mouetur.nam accidens nunquam poteſt per ſe mouere, uel moueri,quia non poteſt per ſe exiſtere.Vnde d.Comm. hic quod mouentia,& mota per ſe ſunt illa,quæ mouent,aut mouentur,neque per accidens,neque per partem, & accipit in deſcriptione eius,quod eſt per ſe negotiationem duorum

C modorum,quod eſt accidens generaliter.

Eorum autem quæ per ſe mouentur , quædam a ſeipſis,quædam ab alio moto cientur, atque alia natura,alia uiolentia præterque naturam mouentur. Id enim quod a ſeipſo mouetur , natura ſanè mouetur,ut animalium unumquodque. Animal enim a ſeipſo motu cietur.Ea uero natura moueri dicimus, quorum principium motus in ipſis ineſt. Quamobrem totum quidem animal natura ſeipſum mouet, corpus tamen,& natura,& præter naturam moueri poteſt.Intereſt enim tali an tali moueatur motu,& ex quo magis elemento conſtet.

Eorum autem quæ mouentur per ſe, alia quidem a ſeipſo,alia uero ab alio, & alia quidem natura : alia uero

D *uiolentia,& extra naturam,quod enim ipſum a ſeipſo natura mouetur,ut quodlibet animalium.mouetur enim animal ipſum a ſeipſo.Quorumcunq; aūt principium motus in ſeipſis eſt.Hoc natura dicimus moueri. Vnde animal quidem totum natura,ipſum ſe pſum mouet. Corpus aūt ſecundum quod eſt corpus contingit,& natura, & extra naturam moueri.Differt enim ſecundum qualem motum quod mouetur eueniat,& ex quali elemento conſtat.*

HÆc igitur eſt tertia diuiſio.ſ.quod eorum quę mouētur per ſe quædam mouentur a ſeipſis,ut illa q̄ mouētur ab intrinſeco, & quædam mouent ab alijs ut mota.Vnde Com.dicit hic ꝙ omnia quę mouentur a principio intrinſeco mouentur a ſe,& econuerſo.vnde illa conuertūtur.ſ.moueri a ſe.& moueri a principio intrinſeco,ut d.Cō. Et illa quidem.Hæc eſt quarta diuiſio ꝙ de numero eorum quæ mouentur , quædam mouentur a natura, & quædam mouentur per uiolentiam , & oſtendit quæ mouentur per naturam,& quæ per uiolentiam dicit,ꝙ illa quæ mouent a principio

A principio intrinſeco in eis mouentur naturaliter: ut animal quando mouetur ab anima, tunc mouetur naturaliter, & hoc probat phyl. & hæc eſt decimatertia concluſio de annexis. ſ. quod quando animal mouetur ab anima, tunc mouetur naturaliter. hæc igitur concluſio probatur. Oē ꝙ mouetur a principio intrinſeco ſiue a ſeipſo mouetur naturaliter, ſed quando animal mouetur ab anima, mouetur a principio intrinſeco ſiue a ſeipſo. ergo animal quandocunque mouetur, tunc mouetur naturaliter, & hic loquendo de toto animali; quia totum animal motum ab anima mouetur naturaliter.

13. con̄c. de annexis.

Dubium.

Sed dubium eſt de corpore quod eſt altera pars animalis. ſ. utrū quando mouetur moueatur naturaliter.

Reſpōſio.

Ad illud reſpondet phy. dicens, ꝙ cōtingit corpus ꝙ eſt altera pars animalis moueri naturaliter, & etiam extra naturam: differt. n. multum ſecundum qualem motum corpus mouetur, & quale elementum ſit in eo per prædominium. ſi enim corpus animalis moueatur ab anima ad locum naturalem corporis. ſ. ad locum inferius ſeu ad locum dominantis elementi in corpore. tunc motus corporis ab anima eſt naturalis corpori. ſi uero corpus moueatur ab anima motu contrario ſuo motui naturali. tunc motus corporis ab anima eſt extra naturā: & ſi moueatur ab anima ad locum ſuum naturalem, tunc ille motus eſt naturalis toti animali: quia anima animalis eſt ſua forma ſubſtantialis. ideo neceſſe eſt ut motus eius a ſua anima ſit naturalis.

B

Primū notandum.

Notandum ſm Commen. ꝙ ſi fuerit inuētum aliqđ motum p principium in eo: ita ꝙ in corpore non ſit principium motus cōtrarij motui aiæ: tunc illud motū eſt motum naturaliter, & ſimpliciter. ſ. p aiam & p corpus ut declaratū eſt de corpore cæleſti. Commen.

Secūdum notādum.

Notādum iterum ſm Cō. ꝙ cauſa in hoc, ꝙ corpus aialis quādoque mouet ab anima ipſius naturaliter: & quāque extra naturam eſt diuerſitas partium localiū ad quas mouet anima. ſi. n. contingat, ꝙ aia moueat corpus ad partem ad quā mouetur corpus ſm totū elemēti dominātis in ipſo tūc motus corporis ab aia eſt naturalis, & tūc cōiungitur in eo naturalitas ex motore, & moto. v. g. Qñ animal mouetur ex ſe deſcendendo, tunc eius motus eſt naturalis tam ex parte aiæ q̄ ēt corporis. ſi vero motus fuerit econuerſo motui elemēti dominantis in eo: tūc motus corporis ab aia non erit naturalis. v. g. qñ homo ſaliat ſurſū. hæc Com. Sic ergo patet ꝙ motus totius aialis ab anima ad quācūque partē fuerit eſt naturalis toti aiali, quia eſt a principio intrinſeco: ſed motus corporis q eſt altera pars aialis ab anima quāque eſt naturalis & quāque non: quia motus corporis ab aia deſcēdendo eſt naturalis: aſcēdēdo vero eſt uiolētus.

C

Primū dubium.

Sed dubitatur: quia animal & corpus animalis mouētur eodē motu: quia aliter eſſent infiniti vel multi motus cōtrarij in corpore aialis. ergo qñ animal mouetur ab aia aſcēdendo: cū ille motus ſit naturalis animali: ſequitur ꝙ motus animalis mutū ab anima aſcendendo ſit motus naturalis.

Secūdum dubium.

Item non videtur ꝙ motus animalis ab anima aſcēdēdo ſit motus naturalis animalis: quia eſt cōtrarius motui naturalis animalis: quia animal derelictum ꝓpriæ naturæ nō prohibitū deſcēdit naturaliter deorſum: cū igitur idē mobile non habeat naturaliter motus contrarios: ſequitur ꝙ motus animalis ab anima ſurſum deſcendendo nō ſit naturalis.

Ad primū

Ad primum eſt dicendū cōcedendo ꝙ animal & corpus animalis mouētur eodē motu: qñ animal mouet ab aia aſcendendo ꝙ ille idē motus eſt naturalis animali, & violentus corpori: nec eſt inconueniens ꝙ unus motus idem numero ſit naturalis uni, & violētus alteri, nec mouetur animal ſm ꝙ eſt animal deorſum qñ derelinquit propriæ naturæ: ſed mouetur deorſum inquantū eſt graue.

D

Ad ſcdm.

Ad aliud dico: ꝙ quia aial hēt i ſe principia cōtraria motuū. ſ. animā & elemētum ꝙ eſt in eo p prædominium: ideo nō eſt inconueniēs ꝙ aial habeat cōtrarios motus naturales a principijs in eo exiſtētibus cōtrariorū motuū. Notādum eſt ſm Com. in de ſuba orbis, ꝙ mot⁹ naturalis corporis ē rectus. ſ. motus deorſum, & motus naturalis aiæ eſt circularis. Vnde ſi anima ſepararetur a corpore, & moueret ſe motu circulari. ideo motus naturalis totius cōpoſiti ex anima & corpore. ſ. motus aialis eſt motus cōpoſitus ex motu recto, & motu circulari: euiuſmodi eſt motus progreſſiuus animalis: quoniā motus maximè naturalis animali ſecundum quod eſt animal perfectum eſt motus progreſſiuus animalis. vnde poteſt poni diſtinctio de motu naturali: quoniam motus dicitur naturalis dupliciter. ſ. largè, & ſtricte: large loquēdo omnis motus q eſt a principio intrinſeco mobilis dr̄ motus naturalis: & ſic motus animalis ab aia ad q̄cūque differētiam poſitionis dr̄ motus naturalis, quia. ſ. eſt a principio intrinſeco: ſed motus naturalis ſtricte loquendo ſolum eſt ille qui eſt propinquiſſimus ei ꝙ mouet illo motu: & ſic ſolus motus progreſſiuus eſt naturalis animali ſecūdum ꝙ animal. Intelligendo per motum ꝓgreſſiuum indifferenter motū ambulationis & uolationis, & natationis: & ſic de alijs motibus proprijs diuerſis ſpeciebus animalium. Notādum ꝙ pt diſtingui de motu naturali animalis: quia mot⁹ naturalis animalis eſt triplex: quia quidam eſt motus naturalis animalis ratione aiæ tm̄: & quidam eſt motus naturalis animalis ratione corporis tm̄: & quidam eſt motus naturalis ratione aiæ, & corporis ſiue ratione elementi prædominantis, ſicut eſt in propoſito. Exemplum primi. vt ſi aliquis ſaltet ſurſum aſcēdendo: ille motus eſt naturalis animali ratione animæ tm̄. Exemplum ſecundi. vt ſi aliquis deſcēdat deorſum, ille motus eſt naturalis animali ratione corporis tantum. Exemplum tertij. vt q̄do animal mouetur ad locum elementi prædominantis in eo: ille motus eſt naturalis animali ratione animæ, & etiam ratione corporis.

Eorum autem quæ mouentur ab alio: quædam natura: quædam præter naturam mouentur. Præter naturam terra ſurſum: ignis deorſum. Partes inſuper animalium ſepenumero pręter naturam mouentur ob poſitiones motuſque modos.

Et eorum quæ mouētur ab alio: alia quidem mouentur natura: alia uero extra naturam. Extra naturam quidem ut terra ſurſum, & ignis deorſum. Amplius autem partes animalium multotiens mouentur extra naturam iuxta poſitionem & modos motus.

Quinta diuiſio.

Hic ponitur quinta diuiſio quæ eſt illa, videlicet. ꝙ de numero eorū q̄ mouentur ab alio q̄dam mouētur naturaliter & quædā extra naturā. v. g. elemēta mouenť ab alijs, & eorū motus qdam eſt naturalis. vt motus ignis ſurſum & motus terræ deorſum & qdam motus eſt uiolētus vt motus ignis deorſum & motu terræ ſurſum, & d. hæc Com. ꝙ phyl. dixit illa elementa moueri ex alijs, quia illa nō mouentur a ſe donec mouentur ab alijs ut poſt declarabiť, & ſic patet ꝙ elemēta quandoque mouentur naturaliter & q̄doque uiolēter, & idē patet de partibus animalium q̄ qdem quandoque mouētur naturaliter: & quāque violēter iuxta poſitiones & modos motuum partium animalium. Intelligendum eſt, ꝙ aliqua partes animalis naturaliter mouentur ad partem anteriorem ut brachia, & aliqua ad poſteriorem partem ut crura: quando igitur partes animalis mouētur ut ſunt aptę natæ moueri, tunc eſt motus naturalis, quando vero econuerſo, tunc eſt motus contra naturam.

Atque maximè quidem perſpicitur id quod mouetur ab aliquo motu cieri in hiſce quæ prætér naturam mouētur: propterea quod ab alio moueri patet. Poſtea uero quæ præter naturam mouētur. perſpicitur in hiſce quæ natura quidem mouentur a ſe autem ipſis motu cientur. In animalibus inquā Nō eſt enim obſcurū ſi animal ab aliquo moueatur: ſed quonam pacto diſtinguere oportet id quod mouet ipſius, & id quod mouetur. Nam ut in nauigijs & in hiſce quæ non natura conſtant: ſic & in animalibus quod mouet & quod mouetur diuiſum eſſe uidetur, atque hoc pacto totum ipſum animal ſeipſum motu ciere.

Tex. 28.

Et maxime moueri a quodam quod mouetur in his quę extra naturam mouentur eſt manifeſtum: própter id quod manifeſtum eſt ab alio moueri. Poſtea autem quæ ſunt extra naturam. Eorum quæ ſunt ſecundum naturam ipſa a ſeipſis ut animalia. Hoc enim non immanifeſtum eſt ſi ab aliquo mouentur: ſed quomodo oportet accipere ipſum mouens & quod mouetur.

A *uetur. Videtur enim quod ibi ſit accipiendum ſicut in nauibus, & non natura ſubſiſtentibus, ſic & in animalibus eſſe diuiſum mouens, & quod mouetur, & ſic omne ipſum ſeipſum mouet.*

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis prin. huius ca. in qua P. oſtendit in quibus concluſio quam intẽdit eſt manifeſta. d. ꝙ de his quæ mouẽtur motu uiolento eſt manifeſtum ꝙ mouẽtur ab alio, quia mouentur ab extrinſeco: uiolentum. n. eſt, cuius principium eſt extra: nõ cõferẽte uim paſſo. vt patet. 3. ethi. Similiter de animalib⁹ eſt manifeſtum ꝙ mouẽtur ab alijs. vnde omne animal motũ motu progreſſiuo mouetur ab alio, quia eſt in animali accipere per ſe mouens & per ſe motum quæ abinuicem diſtinguũtur. Vnde ſicut in motu nauis a nauta motum diſtinguitur a motore, ita in motu progreſſiuo animalis motum diſtinguitur a motore. vnde ſimile eſt de nauta mouente nauem & de animali mouente ſe: & ſimilitudo eſt in duobus. primum eſt quando utraque motu motum diſtinguitur a motore. B Secundum eſt, quia ſicut nauta in mouendo nauẽ mouet ſe per accidẽs. ita aĩa mouẽdo corpus mouet ſe per accidẽs. Diſſimile eſt tamẽ in hoc, quia ex aĩa & corpore fit per ſe unum: ſed ex nauta, & naui non fit per ſe unum. Manifeſtum eſt igitur ex his quę mouentur ab extrinſeco, & ẽt in animalibus ꝙ omne tale motum mouetur ab alio. Et ſi dicatur quod oſtenſum eſt ſufficienter in ſeptimo huius ꝙ omne quod mouetur ab alio mouetur. ergo oſtendere idẽ hic eſt ſuperfluum. Dicendum quod non eſt ſupfluum: quia in ſeptimo illud eſt oſtenſum: loquendo de motu in communi. ſed hic oſtenditur idem deſcendendo ad ſpẽales modos motus. vnde cum duplex ſit motus. ſ. naturalis & uiolẽtus: & naturalis iterum dupliciter ut animatorum & inanimatorum, vt motus grauium & leuium: phylo. oſtendit hic quod in omnibus iſtis motibus eſt hoc uerum: quod omne ꝙ mouetur, mouet̃ ab alio. Et Commen. dicit ꝙ phylo. vult hic oſtendere quod omne quod mouetur mouetur ab alio. vult enim declarare diſpoſitionẽ in hoc de corporibus ſimplicibus ſermone proprio ſeu primo. Corpora enim ſimplicia maxima faciunt dubitationem in hoc quod omne C motum habeat motorem alium a ſe, quia in eis non apparet alietas motoris a moto, ſicut apparet in habentibus animas. Vnde Commen. dicit, quod non eſt alietas omnino: & eſt ſicut graue & leue. Iſta enim inueniuntur moueri ex ſe in ſua loca naturalia, & ad loca oppoſita ſuis locis naturalibus.

Maxime uero dubitatur reliquum dictæ diuiſionis: ultimum membrum. Eorum enim quæ mouentur ab alio: quædam pręter naturam moueri diximus, quædam natura moueri. Hæc autem ſint quæ dubitationem afferunt: a quonam mouentur: ceu leuia grauiaque. Hæc enim ad oppoſita quidem loca vi pulſa mouentur. Ad propria uero leuia quidem ad ſupera, grauia uero ad infera ſuapte natura feruntur. A quonam autem mouent.

D *Maxime autem dubitatur reliquum dictę ultimę diuiſionis. Eorum enim quæ ab alio mouentur: hæc quidem extra naturam poſuimus moueri. Alia autem relinquuntur contraponi: quia natura: Hęc autem ſunt quæ dubitationem afferunt: a quo mouentur ut leuia & grauia. Hæc enim in oppoſitos locos uiolentia mouentur. In proprios autem leue quidem ſurſum: graue autem deorſum natura.* Tex. c. 29. *A quo autem non adhuc manifeſtum, ſicut cum moueantur extra naturam.*

Dubium. ISta eſt ſecũda pars principalis huius ca. quæ omnino eſt inquiſitiua, in qua phyl. mouet dubitationem quæ. ſ. ſunt illa a quibus grauia, & leuia mouentur quando mouentur naturaliter ad ſua loca propria, & continet duas particulas, quarum in prima phy. pponit dubitationẽ ꝙ hic facere intendit in ſecunda ibi. [Et nãque ipſa, &c.] arguit ad unam partem dubitationis. A In prima igitur particula huius partis phylo. proponit dubitationem circa illam concluſionem. Omne quod mouetur: mouetur ab alio. d. quod maxime dubitat̃ de reliquo mẽbro ultimæ diuiſionis quæ erat. Quod eorum quæ mouentur quædam mouentur naturaliter, & quædam extra naturam. Vnde maxime eſt dubitatio de inanimatis vt de grauibus, & leuibus a quo. ſ. mouentur quando mouentur uiolẽter: quoniam quando mouentur manifeſtum eſt, quod ab alio mouentur, & etiam eſt manifeſtum a quo mouentur.

Nam impoſsibile eſt a ſeipſis ipſa moueri. Eſt enim hoc officium uitæ, ac animantium proprium.

Et namque ipſa a ſeipſis dicere impoſſibile eſt. Vitale enim hoc & animatorum eſt proprium.

B HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius cap. in qua phylo. arguit ad unam partem quæſtionis. ſ. a quo uel a quibus grauia, & leuia mouentur: quando mouentur naturaliter. ſ. utrum moueantur a ſeipſis uel ab alijs, & arguit probando quod quando grauia, & leuia mouentur naturaliter ad ſua loca non mouentur a ſeipſis, & hoc probat per quatuor rationes, & ſecundum hoc iſta particula continet quatuor partes quæ patebunt in formando rationes. primo tamen dicit phylo. quod grauia, & leuia non mouentur a ſeipſis, quia hoc eſt uitale, ideſt, hoc eſt proprium habentium uitam, ideſt, animalium: quod moueantur a ſeipſis, & hic poteſt poni prima ratio quæ poteſt formari ſic. Omne illud quod mouetur a ſeipſo neceſſe eſt ut ſit uitale, hoc eſt ut habeat uitam: ſed grauia & leuia non habent uitam. ergo nõ mouent̃ a ſeipſis. Prima ra.

Conſiſtere etiam a ſeipſis poſſent. Nam ſi quippiam ſibi cauſa ſit ambulandi, eſt etiam cauſa ſibi non ambulandi.

C *Et facere ſtare poſſe ipſa ſecundum ſeipſa: dico autem uelut ſi ambulandi cauſa ineſt ipſi, & non ambulandi.*

HÆc eſt ſecunda pars ſecundæ particulæ ſecũdæ partis prin. huius ca. in qua ponitur ſecunda ratio quæ talis eſt. omne quod poteſt mouere ſe poteſt ẽt quieſcere ex ſe. ergo illud ꝙ non põt quieſcere ex ſe, non poteſt moueri ex ſe. Vnde Com. format illam rationem ſic. Si grauia, & leuia haberẽt in ſe principium per quod poſſent mouere ſe ſine indigentia cauſæ ex extrinſeco, tunc per illud principium poſſent quieſcere ſine indigentia cauſæ extrinſecę: ſicut patet de animalibus. ſ. quod: quia poſſunt mouere ſe & poſſunt etiam quieſcere ex ſe. ſed grauia, & leuia nõ poſſunt quieſcere ex ſe: ideo non poſſunt mouere ſe. Secunda ratio.

D **Quare ſi collocatũ eſſet in igne moueri ſurſum: eſſet in ipſo ſitum deorſum etiam ferri. Metas quoque rationis egreditur, & vno motu dũtaxat a ſeipſis moueri, ſi ipſa ſeipſa moueant.**

Quare ſi in ipſo eſt ſurſum ferri. igitur manifeſtũ eſt quod in ipſo, & deorſum. Irrationabile aũt eſt ſecũdum unum motum moueri ſolum hęc a ſeipſis: ſiquidem ſeipſa mouent ipſa.

HÆc eſt tertia pars ſecundę partic. ſecundæ partis prin. huius ca. in qua ponitur tertia ratio: quæ talis eſt. omne illud ꝙ poteſt mouere ſe põt mouere ſe ad diuerſas differentias poſitionis ſiue ad diuerſa loca contraria, mirabile enim uidetur aliquid moueri ex ſe & ſolum moueri ad unam differentiam poſitionis, ſed grauia, & leuia nõ poſſunt mouere ſe ad diuerſas differentias poſitionis, ergo grauia, & leuia non mouentur ex ſe naturaliter. Tertia ra.

Præterea

A Præterea qui fieri poteſt ut continuum quid copulatiue ſeipſum moueat Nam quo quippiam unũ atque continuum eſt, non tactu: hoc paſſionis eſt expers. Quo uero ſeparatum eſt, eo nimirum aliud agere, aliud pati eſt aptum. Neque ergo quicquam ipſorum ſeipſum mouet, quippe cum copulatũ ſit: neque aliud continuum vllum: ſed in unoquoq. diuiſum ſit quod mouet & quod mouetur neceſſe eſt. Quod intueri licet in expertibus animæ, cum quippiam animantium ipſa mouet.

*Amplius quomodo contingit continuum aliquod & ipſum ſeipſum mouere, ſecundum enim quod unum & continuum non tactu ſecundum hoc impoſſibile eſt. Sed ſecundum quod diuitur hoc quidem aptum natum facere: illud uero pati. Neque ergo nullum horum ipſum ſeipſum mouet. Compoſita enim ſunt. Neque aliud continuum nul*B *lum: ſed neceſſe eſt diuidi mouens in unoquoque ad id quod mouetur, ſicut in inanimatis uidemus: cum moueant aliquod animatorum ipſa.*

Quarta ratio. HÆc eſt quarta pars ſedæ partis prin. huius ca. in qua ponitur quarta rõ probans, ꝙ grauia & leuia non mouentur ex ſe ad ſua loca, & rõ eſt illa. Nullum continuum mouet ſe, quia quod ſe mouet eſt diuiſibile in duas partes non continuas, quarum una eſt per ſe mouens, & alia per ſe mota, ſed quod eſt continuum eſt ſimile & uniforme in omnibus ſuis partibus. ergo propter hoc non diuiditur in duas partes, quarum una eſt mouens, alia mota: quia non eſt maior ratio quod una pars ſit mouens & alia mota, quã econuerſo: ſed grauia & leuia ſunt continua, & ſimilia in omnibus partibus ergo non mouent ſe. Ex his ergo concludit phylo. quod nullum horum. ſ. grauium & leuium mouent ſe cum ſint continua, & mouens debet diuidi in motorem in actu, & motum in actu, quòd ſic intelligo. ſ. quòd C nullum continuum ſecundum formam mouet ſe, quia continuum ſecundum formam eſt uniforme in omnibus ſuis partibus, & ideo tale continuum non diuiditur in motorẽ in actu, & in motum in actu, ſed bene continuum ſecundũ quantitatem & non ſecundum formam poteſt ſe mouere ſic ꝙ una pars põt mouere aliam: ut ſi aliqua aqua ſit continua ſecundum quantitatem, & una pars ſit calida & aliá frigida: una pars illius aqua poteſt agere in aliam: quia ibi eſt diſcõtinuatio ſecundum qualitatem. Intellige quod quamuis phylo. probet hic quod grauia, & leuia non mouent ſe: tamen non ponit quod ſit una concluſio demonſtrata hic: **Primũ notandum.** quia phylo. hic procedit ſolum inquiſitiue. Notanda ſunt hic quatuor ſecundum Commen. primo quod ipſe format illam rationem ultimam ſic. Corpora naturalia ſunt conſimilium partium ſimplicium: ſed eſt impoſſibile quod illa **Secũdum notãdum.** moueantur ex ſe ergo corpora naturalia non mouentur ex ſe. Secundo eſt notandum quòd Commen. d. hic, quod omne quod mouetur ex ſe aut eſt diuiſibile ſecundum diffinitionem, ſic quòd alia eſt diffinitio motoris, & moti in eo, D aut eſt diuiſibile in partes contiguas adinuicem, & tale totum quod habet partes contiguas adinuicem Commen. uocat continuum ſecundum contiguitatem: dicens, quod omne quod mouetur ex ſe eſt diuiſibile aut ſecundum diffinitionem aut ſecundum quantitatem: ſed corpora ſimplicia non diuiduntur altero horum modorum ergo. Tertio eſt **Tertiũ notandum.** notandum ſecundum Commen. hic quod in omni motu motor debet eſſe diſtinctus a moto, aut ſecundum diffinitionem ut eſſe ſimul: ſicut accedit in his quæ mouentur ab extrinſeco, aut ſecundum diffinitionem tantum: ſicut eſt diffinitio in habentibus animas. Anima enim eſt motor in eis, & diſtinguitur a corpore, & eſt motum ſecundum diffinitionem, & non ſecundum eſſe, quia impoſſibile eſt eſſe animam ſine corpore niſi equiuoce, & quia corpora ſimplicia ſunt unum ſecundum diffinitionem, & nullum eorum poteſt diuidi in motorem & motum, neceſſe eſt ut ſit mota ex ſe, niſi eſſet poſſibile ut motor eſſet ipſum motum. Quarto **Quartum notãdum. Dubi.** eſt notandum quod Commen. mouet & ſoluit hic unam dubitationem, quę talis eſt. Aliquis poteſt dicere quod corpora ſimplicia ſint compoſita ex materia & forma: quorum

A utrũque eſt diſtinctum ꝑ diffinitionem a reliquo, & pcõſequens poſſunt ſe mouere. Commen. ſoluit illud dubium **Solutio.** d. ꝙ materia prima nõ eſt exiſtẽs in actu, & illud ꝙ mouet ex ſe dẽt diuidi in motorẽ in actu, & in motũ in actu, qa ꝙ eſt in potẽtia nec mouet nec mouetur. ſi ergo corpora ſimplicia mouerẽtur ex ſe ſequeretur ꝙ illud eſſet mouens, & motũ eodẽ modo. ſ. ſecundum formam, quia non eſt exiſtẽs in actu, niſi ſecundum formam: ſed impoſſibile eſt idem eſſe mouens, & motum eodem modo.

Verum ſit ut hæc ẽt ſemper ab aliquo moueantur. Quod quidem patebit, ſi cauſas diuidamus. Atque licet & in mouentibus ea quæ dicta ſunt ſumere. Alia nanque præter naturam motiua ſunt: ut eſt vectis motiuus ponderis non natura. Alia ſunt motiua natura: ut calidum actu: motiuũ eſt eius ꝙ eſt potentia calidũ. Similiter & in huiuſcemodi cęteris.

B *Sed ſi accidit & hic ab aliquo ſemper moueri, fiet autem utique manifeſtum diuidentibus cauſas. Eſt autem & in mouentibus accipere quę dicta ſunt. Alia quidem n. extra naturam ipſorum motiua ſunt: ut uectis natura grauis motiuus eſt. Alia uero natura: ut actu calidũ motiuũ eſt potentia calidi, ſimiliter aũt & in alijs huiuſmodi eſt.* **Tex.c.31.**

HÆc ẽ tertia pars prin. hui⁹ ca. in qua P. ſoluit dubõnẽ de grauibus, & leuibus oſtẽdendo a quo grauia, & leuia mouentur naturaliter ad ſua loca ꝓpria, & continet duas particulas: quia in prima P. præmittit qdam neceſſaria ad ſuũ propoſitum. In ſecũda ibi. [Similiter aũt ſe hẽt.] ſoluit prædictã dubitationẽ de grauibus, & leuibus. In prima igitur particula huius partis P. ponit tres diuiſiones d. ꝙ hoc ſiet manifeſtum a quo grauia, & leuia mouẽtur diuidẽtibus nobis cauſas: hoc eſt ex diuiſione cauſarũ per quas dñr mobilia mouẽri: ponit ergo phy. tres diuiſiones: quarũ prima eſt de mouẽte. Secunda de mobili. Tertia aũt de potẽtia. Diuiſio igit̃ de mouẽte eſt talis. ſ. ꝙ quoddã eſt mouens **Prima diuiſio.** violẽtum: & quoddam eſt mouẽs ꝑ naturam: & exẽplificat diC uiſionẽ d. ꝙ mouẽs violẽtũ eſt ſicut baculus, & eſt cauſa motus grauis ut lapidis nõ naturalis, ſed ꝑ uiolentiã: unde motus uiolẽtus eſt vt baculus qui mouet lapidẽ: mouẽs aũt ſm naturam eſt cum calidum in actu ſm naturam mouet illud ꝙ eſt calidũ in potentia donec ſiat calidũ in actu: vnde illud ꝙ mouet naturaliter eſt illud in quæ eſt natura ad mouendum aliquid ad aliquod donec faciat illud in actu.

Mobile ẽt id eſt natura: quod eſt potentia quale: uel quantum: uel ubi. cũ in ſeipſo tale principiũ: & per accidẽs habet. Erit enim idem & quantum: & quale: ſed accidit alterũ alteri: & non per ſe comperit. Ignis igitur atq. terra mouẽtur ab aliquo: vi quidem cum præter naturam: natura uero: cũ ſub potentia ſuos ad actus mouentur.

*Et mobile autem ſimiliter natura quod potentia quale: aut quãtum: aut ubi eſt, cum habeat principium huiuſ*D *modi in ſeipſo et nõ ſecundum accidẽs. Erit n. idẽ et quãtum & quale: ſed alteri alterum accidit, & nõ ſecundum ſe exiſtit. Ignis itaque & terra mouentur ab alio uiolentia quidem: cum extra naturam. Natura autem cum in ipſorum actus potentia entia.*

SEcunda diuiſio eſt de mobili ſeu de moto: & eſt ꝙ motorium quoddam eſt motũ naturaliter: & quoddã eſt motum per uiolentiam: motũ naturaliter eſt illud ꝙ eſt in **Secunda diuiſio.** potẽtia ad formã alicuius ꝓdictorum: ut illud ꝙ eſt in potẽtia quale, aut q̃tum, aut vbi: & hoc cũ principiũ ad talẽ formã ſit ineſſe eſſentialiter, & nõ accidẽtaliter. Vnde breuiter illud mouetur eſſentialiter ad aliq̃ formã ꝙ eſt eſſentialiter in potẽtia ad illã formam: vt eſt illud ꝙ ſm hoc eſt in potẽtia ad illã formã: & illud mouet ad illã formã accidẽtaliter ꝙ non ſm ꝙ huiuſmodi eſt in potẽtia ad illã formã. v. g. Illud ꝙ eſt eſſentialiter ad qualitatẽ mouet ꝑ ſe ad qualitatẽ, & ꝑ accidẽs ad q̃titatẽ. v. g. cũ n. aqua mouet aliq̃d ad frigiditatẽ ſeq̃t minor q̃titas q̃ pri⁹, & illud ſic motũ ꝑ ſe ad frigiditatẽ

& mouetur ad aliquã qualitatem, & ꝑ accidẽs mouetur ad quantitatem. & econuerſo. Illud.n.ꝙ per ſe mouet uel mouetur ad quantitatem per accidens, mouetur ad qualitatẽ ꝑ accidens: qa vtrũque illorum accidit reliquo ut q̃titas qualitati, & econuerſo. Et d. Com. vnum agens non habet naturã largiendi niſi vnum tantum: vnde elementa poſſunt moueri naturaliter, & ẽt motu uiolẽto: mouent̃ violenter qñ mouẽtur per uirtutem uiolentam quæ eſt in eis, & mouentur naturaliter quando mouentur ab eo quod generat ipſa: & d. Com hic quod P. ex iſto ſermone intendit declarare ꝙ motus corporum naturalium in loco eſt in rei ueritate ab eo ꝙ generat ipſa: ſicut alia accidentia quæ inueniuntur generatis in re per generationem ipſius, & ꝙ illa habent digniora eſſe de numero eorum quæ mouentur ab extrinſeco quædam de numero eorum quę mouentur per principium in eis. Item d. Commen. quod nulla eſt contradictio in eis in ponẽdo illa moueri naturaliter & ab extrinſeco cũ multa alia generabilia naturaliũ generentur naturaliter ab extrinſeco.

Idẽ primo de ge. t.c. 56. & t.c. x Ii.c.8. Vide inf. hic com. 51.

Quoniam autem eſſe potentia multipliciter dicitur, hæc eſt ſanè cauſa ut non ſit perſpicuum a quo nam talia moueantur: ut ignis ſurſum: & terra deorſum. Diuerſo autem modo potentia ſciens eſt, qui diſcit, & qui iam ſcientiam habet: & non contemplatur. Cum autem actiuum: atq. paſſiuum ſint ſimul: euadit interdum id quod eſt potentia actu tale: ut id quod diſcit, & ex eo ꝙ eſt potentia ſit aliud potẽtia rurſus. Qui nãque ſcientiam habet: & non contemplatur eſt potentia quodammodo ſciens: ſed nõ ut erat antea quam didiciſſet. At cum ita ſeſe habet: niſi quid prohibeat, operatur ac contemplatur: uel in contradictione ignorationeque erit. Simili modo ſeſe habent hæc, & in ipſis naturalibus rebus. Frigidum enim eſt potentia calidum. Cum autem eſt mutatum: Iam eſt ignis, atque comburit: niſi quid prohibeat atque impediat.

Tex.c.32. *Quoniam autem quod potentia multipliciter dicitur: hęc cauſa eſt non eſſe manifeſtum a quo huiuſmodi mouẽtur: ut ignis ſurſum, terra uero deorſum. Eſt autem potentia aliter addiſcens ſciens: & habens iam ſcientiam, & nõ conſiderans. Semper autem cum ſimul actiuum & paſſiuum ſunt, fit aliquando actu, quod in potentia: ut addiſcens ex potentia eſſe alterum fit potentia, habens enim ſcientiam non conſiderans autem potentia eſt ſciens quodammodo: ſed non ſicut & ante addiſcere. Cum autem ſic habeat, ſi aliquid non prohibeat operatur & conſiderat: aut erit in contradictione ignorantia. Similiter autem hęc ſe habent & in Phyſicis. Frigidum enim potentia eſt calidum. cum autem fuerit mutatum: iam ignis eſt. Ardet autem niſi aliquid prohibeat, & impediat.*

Tertia diuiſio. TErtia diuiſio eſt diuiſio potentiæ: vnde phylo. d. ꝙ quia potentia dicitur multipliciter. ergo ignorantibus multitudinem potentię eſt in manifeſtum, a quo huiuſmodi grauia, & leuia moueantur ad ſua loca; diuiſio igitur intenta q̃ phyl. hic intendit eſt, quod duplex eſt potẽtia ad motũ. ſ. potentia eſſentialis, & potẽtia accidẽtalis, potẽtia eſſentialis eſt potentia ad formam quæ eſt principiũ operationis: potẽtia accidentalis eſt potẽtia hñtis formam ad operationem ſecundum illam formam. potentia eſſentialis eſt potentia remota, ſed potentia accidentalis eſt propinqua. v. g. addiſcens non habens ſcientiam eſt in potentia ad actum conſiderandi ſecundum ſciam, & ẽt habens actu ſciam nõ cõſiderãs eſt in potẽtia ad actũ conſiderãdi ſecundũ ſciam: ſed aliter & aliter: quoniam addiſcẽs nõ hñs ſciam eſt in potentia eſſentiali ad cõſiderãdum: ſed hñs ſciam nõ cõſiderãs eſt in potẽtia accidẽtali ad cõſiderãdũ. Illud ꝙ exiſtit in potentia eſſentiali nõ ꝑt ex ſe exire in actũ: ſed ꝙ eſt in potẽtia accidẽtali uñ ꝑt ſe exire in actũ. Illud.n eſt manifeſtũ tã in motu ſpũali q̃ in motu corporali: qm̃ addiſcẽs nõ hñs ſciam eſt in potẽtia ad ſciam & reducitur in actũ ꝑ aliud agẽs ut per doctorẽ: ſed hñs ſciam nõ cõſiderãs ꝑt reducere ſeipſum in actum conſiderandi niſi ſit aliqd ꝓhibens ut occupatio aut infirmitas, ſiue aliquid huiuſmodi: & ſi nõ ſit impeditus, & nõ poſſet conſiderare: tunc non eſſet in habitu ſcię, ſed in eius cõtradictorio. ſ. ignorãtia negotiationis: quare, &c. Idem manifeſtatur ex motu corporali. Nã actu frigidũ eſt in potẽtia calidũ, ſed nõ fit actu calidũ niſi ꝑ calefaciẽs extrinſecũ: ſed cum ſit factum calidum in actu, ut cum eſt factus ignis in actu: tunc põt ex ſe calefacere, & comburere niſi aliquid prohibeat aut agendo in contrarium, aut qualitercũque impediatur agendo in contrarium uel ſubtrahendo combuſtibile, uel qualitercunque aliter impediatur.

Similiter res ſeſe habet & circa graue & leue. Ex graui nãque fit ipſum leue: vt aer ex aqua. Hoc enim erat primo potentia, & iam eſt leue. Atque cõtinuo operabitur, ſi nõ aliquid obſtet. Actus aũt leuis eſt alicubi eſſe, atq. in ſupero loco. Prohibetur uero cũ eſt in loco contrario. Et hoc ſimiliter ſeſe habet & in quanto: & quali.

Similiter aũt ſe habet & circa graue & leue. Leue.n. fit ex graui: ut ex aqua aer, hic.n. potentia primũ & iam leue, & operabitur mox: niſi aliquid prohibeat. Actus autem leuis eſt alicubi eſſe ſurſum: prohibetur autem cũ in cõtrario loco ſit, ſimiliter & hoc ſe hẽt in quãto et quali.

HÆc eſt ſcđa partic tertię partis prin. huius ca. in qua ſoluitur dubitatio grauiũ & leuiũ, & cõtinet tres partes: qm̃ in prima ſoluit dubitationẽ oſtẽdẽdo a quo grauia, & leuia mouentur ad ſua loca. In ſcđa aũt ibi. [Et cũ quæritur] ſoluit q̃dam q̃onem q̃ aliqui q̃rebãt. In tertia ibi. [Potẽtia ãt leue.] facit rememorationẽ de ꝑdictis. In prima igitur parte huius particulæ ſoluẽdo dubitationẽ de grauibus & leuibus d. phy. ꝙ grauia & leuia mouẽtur ꝑ ſe a generante, & ꝑ accidẽs mouẽtur a ſeipſis a remouẽte ꝓhibẽs. Nã ꝙ aliqd nõ agat actionẽ aut nõ moueatur ſecũdũ aliqđ motum duplex ex cã. Prima ſi deficit ei forma uel materia q̃ eſt principiũ talis motus: ut potentia: graue nõ mouetur deorſũ: qa nõ hẽt formã grauis, q̃ eſt principiũ talis motus. Scđo cõtingit mobile nõ moueri ꝑp ꝓhibẽs: vt actu graue hñs ĩ ſe formã grauis exiſtẽs ſurſum nõ mouetur deorſum ꝑp aliquid impediẽs. eſt ergo aliqd in potẽtia ad motũ dupliciter. ſ. uel quia nõ hẽt formã q̃ eſt principiũ motus, vel qa hẽt formã q̃ eſt principiũ motus, ſed nõ mouetur ꝑp impediens ꝙ primo modo eſt in potẽtia eſſentiali, qa deficit ei eſſentia ſiue forma q̃ eſt principiũ talis motus, & illud ꝙ dicitur eſſe in potentia indiget motore ꝑ ſe ad hoc ut exeat in actum: & illud ꝙ eſt in potẽtia ſecũdo modo dr̃ in potẽtia accidẽtali: qa ei non deficit eſſentia ſeu forma q̃ eſt principiũ talis motus; & ꝙ ſic eſt in potẽtia indiget ſolũ motore ꝑ accidẽs & remouẽtes ꝓhibẽs ad hoc ut moueat̃, cũ ergo generãs det formã grauibus & leuibus qua mediãte mouẽtur ſic uel ſic, & ipſa habẽtia formã q̃ eſt principiũ motus exerceãt talẽ motũ diuidẽdo mediũ ipſa mouẽtur a gñante eſſentialiter, & ꝑ ſe: & mouẽtur a ſeipſis a remouẽte ꝓhibẽs ꝑ accidẽs, remouẽs.n. impedimẽtum eſt cauſa per accidens. Hæc ergo eſt reſponſio Phyloſophi, ſ. quod grauia, & leuia mouentur a generante de potentia eſſentiali ad actum a ſeipſis, & a remouente prohibens mouentur de potentia accidentali ad actum, quoniam graue habens actu formam grauis eſt ſolum in potentia accidentali ad locum deorſum, & ideo poteſt ſe mouere deorſum, ſicut habens ſcientiam ſyllogizandi poteſt ex ſe ſyllogizare amoto impedimento, & ſic eſt de quali & quanto: quia quando habent qualitatem uel quantitatem in actu poſſunt ex ſe exire in propriam operationem: niſi aliquid impediat. Notanda ſunt hæc tria ſecundum Commen. primo quod potentia ad motum dicitur duobus modis, quorum unus eſt de potentia eſſentiali, & eſt in materia ex qua ſunt generata, & eſt naturalis. Alius motus eſt de potentia uiolenta quæ eſt accidentalis, hæc Commentator. Ex quo poteſt notari quod potentia eſſentialis eſt per ſe materia prima ex qua generatur corpus ſimplex: qm̃ materia prima quę eſt ſub forma materię eſt in potẽtia eſſentiali ad formã ignis, & terra

Solutio q̃ſtionis.

Primũ notandum.

non

non eſt in potentia ad formam: ignis niſi ratione ſuæ materiæ uel per materiam primam ex qua generatur corpus ſimplex intelligit materiam alterationis.ſ.corpus in actu ex quo generatur corpus ſimplex: v. g. Aer ex quo generatur ignis eſt in potentia eſſentiali ad locum ignis, & ita uidetur quod intelligat Commen.d.quod ignis habet duas potentias.ſ.potentiam eſſentialem: vt eſt potentia quæ eſt in corpore ex quo generatur, & habet potentiam accidentalem ut eſt potentia quæ eſt in generatione quando impeditur, hæc Commen.

Dubium. Sed contra ſecundum hoc uidetur ꝙ idem non eſt in potentia eſſentiali & accidentali, ſed potentia eſſentialis eſt in uno: & potentia accidentalis eſt in alio, & ſic ignis non habet illas duas potentias.

Solutio. Dicitur quod Commen. per corpus ex quo generatur ignis intelligit materiam primam ex qua generatur ignis, & ſecundum hoc ignis habet illas duas potentias, ſed non primo: ſed materia prima primo habet potentiam eſſentialem & formam ad corpus, cuius illa materia eſt pars habet potentiam accidentalem & rõne materiæ ſuæ habet potentiam accidentalem.

Secũdum notan. Notandum ſecundo ſecũdum Commen. quod ſicut duplex eſt potentia.ſ.eſſentialis & accidentalis, ita eſt etiam duplex motor.ſ.eſſentialis & accidentalis: vnde illud quod mouet aliquod de potentia eſſentiali eſt motor eſſentialis, & hic eſt motor extrinſecus.ſ.generans, ſed illud quod mouet de potentia accidentali eſt motor accidentalis,ſ.illud corpus motum uel remouens impedimentum.

Tertiõ notandum. Notandum tertio ſecundum Commen. hic, ꝙ generãs eſt illud ꝙ corpori ſimplici generato dat formam ſuam & omnia accidẽtia cõſequentia formam: quorum unum eſt motus in loco, ideo cum fuerit forma completa in eo complebitur neceſſario ſuum debitum, & alia accidentia, niſi aliquid impediat. (Idẽ ſupra cõ. 11. & p hoc uide 3. cœli. c. 28.) Potentia uero ad motum quæ eſt in corpore ſimplici, quando impeditur a motu; & quando generatur in loco extraneo, hoc eſt in loco non naturali: aut quando exit a ſuo loco naturali ab aliquo abſtrahente non indiget ad hoc ut recipiatur in actum motore extrinſeco eſſentialiter, cum ſit in potentia accidentali, & d. ꝙ illud quod mouetur in rei ueritate, & eſſentialiter hoc motu eſt materia ex qua generatur corpus ſimplex. v. g. aer q eſt in potentia ignis eſt illud ꝙ mouetur in ueritate, & eſſentialiter ad ſuperius quando fit ignis. Ex his dictis apparet qualiter generans dat formam & omnia accidentia cõſequentia formam cuiuſmodi eſt motus, ꝙ eſt intelligendum quando aliquid tranſmutatur motu generationis & trãſmutatione ſucceſſiua, q̃a tũc generans dat motum & omnia accidentia quæ inſunt ei ex quo illud generatur tpe generationis: ut quando tranſmutatur aer ab igne uel a corpore cœleſti, & mouetur ſurſum, ita quod ab eo debet fieri ignis, tunc generans ignem ex aere.ſ.ignis uel corpus cœleſte generans dat aeri ſic moto ad ſuperius motum, & alia accidentia quę acquiruntur aeri in tempore generationis, tamen motus, & alia accidentia quæ inſunt rei poſt completam eius generationem non dantur nec acquiruntur a generante illã rẽ: ut patet de accidentibus q̃ inſunt mihi tunc de nouo. non enim mihi dantur ab eo qui generauit me, quia ipſe mortuus eſt, ſed inſunt mihi ab eo qui generat illa de nouo in me, & ita motus ad ſuperius ignis iam generati extra locum ſuum non eſt a generante ignem, nec habet ille motus motorem eſſentialem, ſed tantum accidentalem, & ille eſt ipſemet ignis uel remouens prohibẽs. Vnde breuiter quando corpus ſimplex mouetur de potentia eſſentiali ad actum, tunc generans dat motum, & omnia accidentia quæ acquiruntur ei quod tranſmutatur tempore tranſmutationis, ſed quando corpus ſimplex mouetur de potentia accidentali, tunc generans illud corpus ſimplex non dat illi corpori motum: quia poſſibile eſt, quod generãs ſit corruptum, & illud quod non eſt non dat motum: quia de ratione mouentis eſt, quod ſit in actu. Notandum eſt autem quod Commen.d. hic, quod illud quod mouetur eſſentialiter ſurſum non eſt ignis, ſed aer ex quo generatur ignis, & ignis mouetur ſurſum accidentaliter, & per uiolentiã.

Dubi. Circa quod poteſt dubitari quia P.d. expreſſe quod ignis mouetur naturaliter ſurſum & uiolenter deorſum & terra mouetur naturaliter deorſum & uiolenter ſurſum. Sed quod mouetur naturaliter mouetur eſſentialiter, & quod mouetur uiolenter mouetur accidentaliter. ergo ignis mouetur eſſentialiter ſurſum & non uiolenter, cuius oppoſitum d. Commen.

Solutio. Dicendum eſt ergo quod aliquid moueri eſſentialiter, poteſt intelligi dupliciter, videlicet, uel quia ex principijs intrinſecis, & ſecundum ꝙ huiuſmodi habet inclinationem ad talem motum: & ſic mouetur ignis eſſentialiter ſurſum, & terra deorſum. Alio modo dicitur aliquid moueri eſſentialiter, quia mouetur de potentia eſſentiali ad actum, & ad formam quæ eſt principium operationis, & illo modo mouetur terra uel aer eſſentialiter ſurſum q̃do tranſmutatur ad formam ignis. Et eodem modo aliq̃d moueri uiolẽter contingit dupliciter, videlicet, aut quia mouet̃ cõtra propriã inclinationem: & ſic terra mouetur uiolẽter ſurſum. Alio modo dr̃ aliquid uiolẽter moueri, quia impeditur per aliquod extrinſecum a termino motus, & ſic terra exiſtens ſurſum dicitur moueri uiolenter deorſum: quia impeditur a loco deorſum per medium ſibi reſiſtens.

Quæritur igitur propter quid leuia grauiaq. ad ſua loca mouentur. Eſt autem cauſa ipſa apta eſſe aliquo moueri, atque hoc eſt ipſius grauis leuiſque eſſe infero loco : ſuperoque diſtinctum.

Et tamen quęritur hic, quare in ipſorum locum mouentur grauia & leuia. Cauſa autem eſt, quia apta nata ſunt ubi eſſe, & hoc ex graui & leui eſſe hoc quidem eo quod ſurſum: illud autem eo quod deorſum determinatum.

HÆc eſt ſecunda pars ſecundę partis tertiæ partis principalis huius ca. in qua P. ſoluit illam quæſtionem. ſ. quare grauia, & leuia mouẽtur naturaliter ad ſua loca: hęc quæſtio ſoluit̃ per hoc, quia iſta eſt cauſa.ſ. quia ſunt nata naturaliter eſſe in locis ſuis: hoc.n. eſt eſſe grauis & leuis.ſ. eſſe in locis proprijs, hoc eſt habere aptitudinem & inclinationem ad loca propria, & ideo hæc quæſtio non eſt rationalis: quia quærere quare grauia, & leuia mouentur ad ſua loca naturalia non eſt aliud quam quærere quare graue eſt graue, aut quare leue eſt leue, quod nihil eſt quærere: quia horum non eſt altera cauſa: & Com. d. hic, ꝙ grauia & leuia nata ſunt ut ſint in proprijs locis.ſ. quia eſſe eorum non cõpletur non eſſendo in alijs locis, ſicut completur per alia accidentia propria conſequentia ſubam uniuſcuiuſq. eorum. (Solutiõ q̃ſtionis.) Item d. Com ꝙ eſſentia grauis, & leuis facit ut graue vbi eſt inferius, & leue ſuperius, & hæc dubitatio collocatur in diffinitione grauis & leuis, aut eſt actio inſ[...]ionis q̃ collocatur in diffinitionibus eorum. (Cõ. 26. 4. cœli.) Leue.n. & graue diffiniuntur per hanc actionem, & hoc declarabitur in lib. de cęlo & mũdo. hæc Com Notandum ꝙ eſſe accidentale grauis, & leuis cõpletur per eſſe ſuperius & inferius, ſed non eſſe eſſentiale: quia graue & leue diffiniuntur per eſſe ſurſum & eſſe deorſum: hoc eſt per aptitudinem ad eſſe ſurſum, vel deorſum, uel actionem eorum quæ eſt moueri ut naturaliter ſunt nata moueri ſurſum uel deorſum: ſed hæc diffinitio non eſt niſi quo ad nos: quia datur per poſteriora.

Leue uero graueque potentia: pluribus eſt modis ut diximus. Nam cum eſt aqua: leue potentia quodammodo eſt, & cum eſt aer adhuc potentia eſt. Fieri enim poteſt ut ob impedimentum non ſit ſupero in loco. Sed ſi id quod impedit fuerit ſublatum: operatur: ſemperque ſuperius fit. Similiter, & quale ipſum ab actu tale mutatur. Cõtinuo nãque contemplatur & hiſce qui ſcientiam habet: niſi quid obſtet. Et ipſum etiam quantum extenditur ſi nihil ſit quod impediat, Qui uero id quod ſuſtinet prohibetque: dimouit, partim mouet: partim non mouet. Vt qui columnam diuelſit: aut ab utre qui eſt in aqua lapidem prementem dimouit: per accidens enim mouet. Quemadmodum & pila reflexa: non a pariete ſed ab eo qui proiecit eſt mota.

Potentia autem eſt leue, & graue multipliciter ſicut dictum eſt. Cum enim ſit aqua potentia quodammodo eſt leue, & cum aer adhuc eſt in potentia. Contingit enim impedimentum non ſurſum eſſe: ſed ſi auferatur impedimentum agit, & ſemper ſurſum

 fit.

ſit. ſimiliter akt & quale ad actum eſſe immutat. Mox. n. conſiderat ſciēs, niſi aliqd ꝓhibeat, ſuſtinēs āt & ꝓhibens & mouēs eſt, ſicut mouet, eſt āt ſicut nō: ut eſt colūnas diuellens aut lapidem remouens, aut a uaſe aquam; ſecundum accidens enim mouet, ſicut repercuſſa ſphęra non a pariete mota eſt, ſed a proijciente.

HÆc eſt tertia pars ſecundę partic. tertiæ partis prin. huius ca in qua P. facit rememorationem de ꝑdictis d. ꝙ potētia dr̄ multipliciter: ſicut prius dictum eſt, & illud ꝙ mouet graue aut leue ad locū ſuū qn̄ mouet de potentia eſſentiali eſt ipſum generās graue aut leue, & illud ꝙ mouet illa ad loca ſua qn̄ mouetur de potētia accidētali ad actum eſt remouens prohibens, ꝙ eſt mouēs ꝑ accidēs, & nō eſt mouens eſſentialiter, & dat exēplum: ut ſi aliqs auferat colūnam ſuſtētantem pontē: & pons moueat̃ deorſum: diuellens colūnam, eſt mouens per accidens: ſimiliter qui aufert lapidem ſuper utrem inflatum dicitur mouere utrem per accidens: & qui proijcit pilam ad parietem & pila reflectat̃ a pariete non dicitur ꝙ paries mouet per ſe illam per ſe motu reflexo: ſed per accidens: & manus mouet per ſe.

Nihil igitur horum ut patuit ſeipſum mouet, ſed motus quidem habet principium: non mouendi tamen: atque agendi, ſed patiendi.

Quod quidem igitur nihil horum mouet ſeipſum manifeſtum eſt. ſed motus habet principium non mouendi neq; faciendi, ſed patiendi.

HIc P. epilogat d. ꝙ manifeſtum eſt ex ꝑdictis ꝙ nullū corpus ſimplex mouet ſe, ſed corpora ſimplicia q̃do mouentur ad loca ꝓpria hn̄t in ſeipſis principiū patiendi, hoc eſt principium paſſiuū ſeu recipiēdi ab alijs motum: ſed non hn̄t in ſeipſis principium mouēdi neq. faciēdi, hoc eſt non habent in ſe principium actiuum per ſe ſuorum motuum: quod intelligo quando mouetur principaliter: de potentia eſſentiali ad actum.

Quod ſi omnia quæ mouentur: aut natura: aut præter naturam: & uiolētia motu cientur, & ea quę vi præterquam naturam mouentur ab aliquo cūcta: atq. ab alio mouentur: ut patet, & ea rurſus quæ natura mouentur ab aliquo motu ciētur: ſiue a ſeipſis moueantur: ut animalia: ſiue non a ſeipſis: ut leuia grauiaque: nam aut ab eo mouentur quod generauit ac leue fecit uel graue, aut ab eo quod ea q̃ prohibent obſtantque dimouit. Vniuerſaq. motu cientur ab aliquo profecto mouentur.

Tex. c. 33. *Si igitur omnia quæ mouentur a natura mouentur aut extra naturam & uiolentia & quę ui. & extra naturā omnia a quodam & ab alio. Eorum autem quę natura: iterum quęcunque a ſeipſis mouentur ab aliquo mouentur, & quę non a ſeipſis ut leuia & grauia, aut. n. a generante & faciente leue & graue, aut ab impedientia & prohibentia ſoluente. omnia ergo quę mouentur ab aliquo mouebuntur.*

HÆc eſt quarta pars ſecundæ partic. tertię partis prin. huius ca. In qua P. cōcludit cōcluſionē principaliter intentam in hoc ca. q̃ eſt illa, ꝙ oē quod mouet: mouetur ab alio, & hæc eſt decimaquarta concl. de annexis, q̃ probatur ex ꝑcedentibus ſic. Omne ꝙ mouetur aut naturaliter aut extra naturam & per uiolētiam mouetur ab alio, ſed omne quod mouetur, aut mouetur naturaliter aut uiolēter: & extra naturam & per uiolentiam. ergo omne quod mouetur: mouetur ab alio, minor patet de ſe, & maior declaratur: nam de his quę mouentur extra naturam & per uiolētiā ma-

14. cōc. de annexis.

A nifeſtum eſt, ꝙ mouentur ab alio, quia manifeſtum eſt, qd̃ mouetur a motore extrinſeco, & per conſequens mouentur ab alio. Similiter omne quod mouetur naturaliter aut eſt animatum, aut inanimatum, cuiuſmodi ſunt grauia & leuia, & de animatis quæ mouentur naturaliter ut ſunt animalia: manifeſtum eſt, quod mouentur ab alio, & non a principio extrinſeco, ſed intrinſeco. Similiter de inanimatis ut de grauibus & leuibus eſt nunc declaratum quod mouētur ab alio, quia aut remouentur a generante aut a remouēte prohibens. ergo omne quod mouetur ab alio mouetur: quoniam omne quod mouetur uel mouetur a principio intrinſeco uel extrinſeco; & omne quod mouetur a principio extrinſeco uel intrinſeco mouetur ab alio. ergo unde Com. format illam rationem ſic. Omne quod mouetur aut mouetur naturaliter aut uiolenter, & illa quæ mouentur naturaliter, aut mouētur a principio intrinſeco ut habētia aīas, ut animalia, aut mouētur a principio extrinſeco ut grauia & leuia, & de his eſt declaratum quod mouentur ab alio. ergo omne quod mouetur, mouetur ab alio. & Com. d. hic ꝙ corpora ſimplicia non mouentur ex ſe: niſi per accidens, ꝙ in-

Qō formet a Cō. iſta ratio.

B telligo ſic, quod corpora ſimplicia non mouentur ex ſe niſi de potentia accidentali ad actum, & iterum d. Commen. hic quod Themiſthus dimiſit hęc declarationem per quam declarauit in ſeptimo huius, quod omne quod mouetur, mouetur ab alio, & contentus eſt declaratione poſita hæc, & opinatus eſt illā declarationē eſſe magis certā q̃ primā, q. ſ. poſita eſt in ſeptimo, quia illa declaratio exiſtimatur eſſe inductio. Sed Com. d. contra Themiſthum, quod inductio non ſufficit in hoc, maxime apud ponentes quod aliquis mouet ſe, ſicut Plato poſuit, & d. Commen. quod per hanc declarationem vult P. diſſoluere quæſtionem de ſimplicibus, nam illa apparent moueri ex ſe cum fuerint extra loca ſua naturalia, & ipſe hęc declarat quod mouentur ab extrinſeco, & quod nō mouentur ex ſe niſi per accidens. Vnde phylo. hęc diſſoluit quæſtionem inducentem de corporibus ſimplicibus quam non diſſoluit in ſeptimo huius, & ſic iſta propoſitio. ſ. omne quod mouetur, mouetur ab alio, ubi declarata hic perfecter cum quæſtio quæ accidit in ea ex corporibus grauibus, & leuibus ſit diſſoluta, & demonſtratio facta ſit de ipſa in principio ſeptimi. hæc Commen. Vnde nec demonſtratio factam ibi in ſufficiens, cum ibi non ſit declaratum a quo grauia &

Expoſitio Themiſt.

Contra Themiſtiū.

C leuia moueantur naturaliter, nec quæſtio de grauibus & leuibus erat diſſoluta, ſed erit declaratio cum diſſolutione quæſtionis de grauibus, & leuibus in hoc octauo. ſ. in toto iſto ca. ſufficit ad declarandum quod omne quod mouetur: mouetur ab alio. Sed circa hoc capitulum dubitatur. Vtrum grauia & leuia moueant ſe ad ſua loca, & probatur qd̃ non per auctoritatem Phyloſophi in toto iſto capitulo dicentis quod graue & leue non habent in ſe principium ſui motus faciendi ſed patiendi, graue ergo, & leue ſolum habent principium paſſiuum ſuorum motuum. ergo non mouent ſe ad ſua loca. Item poteſt argui per rationes Phyloſophi ſuperius poſitas quæ ſunt quatuor. Primo ꝙ hoc eſt proprium animalium. ſ. mouere ſe, ergo nihil mouet ſe niſi animal. Secunda ratio eſt. Illud quod non poteſt quieſcere ex ſe, non mouet ſe, ſed grauia & leuia non poſſunt quieſcere ex ſe, ergo non mouent ſe. Tertia ratio eſt. Illud qd̃ mouet ſe poteſt mouere ſe ſecundum omnem differentiam poſitionis, ſed grauia & leuia non poſſunt mouere ſe ad omnes differentias poſitionis. ergo non mouent ſe. Quarta ratio, nul-

Qō utrū grauia, & leuia moueant ſe, &c.

Prima rō.

Secunda ratio.

Tertia rō.

Quarta ratio.

D lum continuum, hoc eſt nullum uniforme in omnibus ſuis partibus mouet ſe, ſed grauia & leuia ſunt continua & uniformia in omnibus ſuis partibus. ergo. Cōfirmatur per hoc, quia omne quod mouet ſe diuiditur in duas partes, quarum una eſt mouens, & alia mota, ſed graue & leue non ſit diuiduntur niſi in materiam & formam, quarum una non mouet aliā: materia. n. nec mouet, nec mouet cū ſit ens in potētia, ſed tam mouens q̃ motum debet eſſe in actu. ergo. Item omne quod mouetur, mouetur ab aliquo: ita quod motum diſtinguitur a mouente, ſed nec graue nec leue diſtinguitur a ſe. ergo. Item ſi mouerent ſe, ſemper mouerent ſe. cōſequēs eſt falſum: igitur & antecedens, & conſequentia patet: quia poſita cauſa ſufficienti motus neceſſe eſt poni motum. Item in omni motu mobile reſiſtit motori: ut voluit Phy. & Commen 4. huius capitulo de uacuo, ſed nec graue nec leue reſiſtit ſibijpſi. ergo. Item: mouens eſt in actu & motum in potentia: ſed idem reſpectu eiuſdem non eſt ſimul in actu & in potentia. ergo. Ad oppoſitum arguitur. graue & leue quando mouentur ad ſua loca aut mouentur a generante: aut a remouente prohibens, aut a ſeipſis, non a generante

Cōfirmatio.

Quinta ratio.

Sexta rō.

Septima ratio.

Octaua ratio.

In oppoſitum.

Primo.

nec

nec a remouente prohibens.ergo mouentur a ſeipſis. maior
patet per ſufficientem diuiſionem. minor autem declaratur
quantum ad utranque non enim mouentur a generante,
quia mouens,& motum ſunt ſimul, ſed generans non eſt ſi-
mul cum graui quando graue deſcendit,nam corrupto gene
rante adhuc graue deſcendit;ſi igitur graue moueretur a ge-
nerante,ſequitur quod illud quod non eſt moueret, quod
Secundo. eſt falſum:quoniam omne mouens eſt in actu.Item poſito,ꝙ
graue fuiſſet ab æterno nec habuiſſet generans adhuc deſcẽ
deret naturaliter,& certum eſt,quod nunc non moueretur
a generante cum nunquam habuerit generans nec moueretur
tur a remouente prohibens propter eandem rationem,quia
quieſcente uel corrupto eo,quod mouebat prohibens. ad-
huc deſcenderet naturaliter.ergo oportet dare alium moto
rem quam remouens prohibens,& illud erit graue, & leue.
Item ſi graue,& leue non moueantur a ſeipſis, tunc princi-
Tertio. pium motus eorum eſſet extra,& per conſequens motus eo-
rum non eſſet naturalis cum natura non ſit principium mo-
Ad quæſtionem. tus eius in quo eſt. Ad quæſtionem igitur eſt dicendum, ꝙ
quia motus eſt exitus de potentia ad actum,ideo oportet di-
ſtingere de potentia ut uideatur de qua potentia aliquid
poſſet educere ſe,& de qua non ſecundum quod diſtinguit
hic phyloſophus. Diſtinctio ergo potentiæ talis eſt,quod quę
dam eſt potentia eſſentialis,& quædam eſt potentia acciden
talis:uerbi gratia,puer antequam habeat habitum ſcientiæ
eſt in potentia ad conſiderandum ſecundum ſcientiam,& ha
bens habitum ſcientiæ non conſiderans eſt in potentia ad
conſiderandum,ſed diuerſimode, quia puer ante habitum
ſcientiæ acquiſitum eſt in potentia eſſentiali ad conſideran-
dum,& habens habitum ſcientiæ non conſiderans eſt in po-
tentia accidentali ad conſiderandum: potentia autem eſſen-
tialis eſt potentia ad formam quæ eſt principium operatio-
nis,ſed potentia accidentalis eſt potentia habentis formam
ad operationem ſecundum formam,& ſecundum intentionẽ
phyloſophi hic,aliquid poteſt educere ſeipſum de potentia
accidentali ad actum,ſed nihil poteſt educere ſeipſum de po
tentia eſſentiali ad actum,puer enim non habens habitum
ſcientiæ ad hoc,quod acquirat habitum ſcientiæ indiget do-
ctore extrinſeco,ſed habens habitum ſcientiæ non conſide-
rans poteſt conſiderare cum uoluerit remoto prohibente.
Secundum ergo iſtud dicendum eſt ad quæſtionem, quod
grauia,& leuia quando mouentur de potentia eſſentiali ad
actum mouentur a generante,quia dum res eſt in generari
generans dat rei quæ eſt in generari dum eſt in generari om
nia accidentia quæ inſunt ei dum eſt in generari: uerbi gra-
tia,cum terra eleuatur ſurſum ut ea ea generetur ignis,gene
rans ignem ex terra dat terræ leuitatem, & motum localem
In qua conſiſtat difficultas quæſtionis. ſurſum,& ſic de alijs accidentibus quæ acquiruntur terrę dũ
terra tranſmutatur in ignem. Veruntamen de huiuſmodi mo
tu grauium,& leuium quando tranſmutantur de potentia
eſſentiali ad actum non uidetur eſſe difficultas, ſed tota diffi
cultas de motu grauium,& leuium uidetur eſſe de motore
grauium,& leuium quando ſunt extra loca ſua naturalia,ut
quando generantur in locis extraneis aut extrahuntur a lo-
cis proprijs,tunc enim eſt dubium a quo mouentur:& etiam
ſi inueniantur ab aliquo auctore,quod tunc mouentur a ge
nerante,oportet quod ſic intelligatur, quod quia ea ſe non
habent formas ſuas per quas mouent,ſed habent illas a gene
rante,ideo dicuntur moueri a generante, & eius intellectus
eſt,quòd mouentur a ſuis formis quas habuerunt a generan
te,& ita tunc mouentur a generante tanquam a motore re-
moto. De ueritate tamen ſermonis non eſt concedendum, ꝙ
tunc mouentur a generante,intellectus tamen auctoris hoc
dicentis eſt uerus. Ad illud ergo dubium,ſcilicet, a quo mo-
uentur grauia,& leuia quando generantur in locis extrane-
is aut quando abſtrahuntur a locis proprijs cum ſecundum
ueritatem non moueantur a generante, cum poſſibile ſit, ꝙ
Ad id in quo conſiſtit difficultas. tunc generans ſit corruptum. Dicendum,ut mihi uidetur, ꝙ
mouentur a ſuis grauitatibus,& leuitatibus,ita quod graue
nunc exiſtens ſurſum ſi non impediatur mouebitur per ſe a
ſua grauitate deorſũ,& leue a ſua leuitate ſurſũ. Nec dẽt illud
eſſe dubiũ alicui,ꝙ ꝓbo ꝑ rõnes, & auctoritates primo ꝑ rõ
nes. Prima ratio eſt talis. Illud eſt cauſa per ſe alicuius mot⁹
quo poſito quocunque alio circunſcripto in ratione mouen
Prima ratio. tis ponitur motus,& quo amoto remouentur motus, ut pa-
tet ex primo poſte.& ex libris prædicamentorum,unde phy-
loſophus in prædicamentis in capitulo de relatione,dicit ꝙ
In capitulo de relatione. illud eſt per ſe primum relatiuum alicuius quando refertur
ad ipſum ipſo ſolo poſito,ſed quodlibet alio circunſcripto,
& quarto phyſ.dicit phyloſophus quod corpus de genere q̃-

A titatis per ſe facit diſtare,quia circunſcripto a corpore cubo
quocunque alio,ſcilicet,calido,frigido,humido, ſicco,& ſic
de alijs hoc ſolo remanente, quod ſit corpus cubum adhuc
facit diſtare,ideo corpus de genere quantitatis per ſe facit
diſtare,ſed poſita grauitate in corpore quocunque alio cir-
cunſcripto in ratione mouentis amotis impedimentis poni-
tur motus deorſum, & illa amota amouetur motus deor-
ſum.ergo grauitas eſt per ſe cauſa motus deorſum. maior pa
tet,& minor probatur:quoniam amota quacũque forma ſub-
ſtantiali poſita ſola grauitate habens grauitatem mouetur
deorſum ſi non adſit impedimentum,ut patet de ſe, & hoc
tenet fides noſtra quæ ponit,quod in hoſtia conſecrata non
manet forma ſubſtantialis panis quæ eſt principium motus,
& tamen manifeſtum eſt,quod hoſtia conſecrata exiſtens ſur
ſum derelicta propriæ naturæ deſcendet, quod non eſt niſi
propter grauitatem. Et ſi dicatur, quod grauitas eſt forma
ſubſtantialis terræ,ſicut Com. videtur dicere ſecundo de ani **Obiectio.**
ma.ergo. Dicatur,quòd ſi grauitas dicatur forma ſubſtantia-
lis hoc eſt æquiuoce:quia manifeſtum eſt quod aliqua graui **Reſpõſio**
tas eſt forma accidentalis,& de grauitate quæ eſt forma acci
B dentalis loquor,ponendo,quòd grauitas quæ eſt per ſe for-
ma accidentalis eſt per ſe principium motus deorſum,ſi ue-
ro grauitas ſit æquiuoce ad formam ſubſtantialem, & ad for-
mam accidentalem non curo,quod autem ſit aliqua forma
accidentalis quæ eſt grauitas,probatur: quia manifeſtum ẽ
quod in mixtis grauitas eſt forma accidentalis,ſed impoſſibi
le eſt quod illud quod eſt accidens in uno ſit ſub ba in alio,
quia quod uere eſt nulli accidit.ergo in corpore ſimplici,ut
in terra,non eſt aliqua grauitas niſi forma accidentalis. Item
nulla forma ſubſtantialis eſt per ſe ſenſibilis, ſed grauitas eſt
per ſe ſenſibilis a ſenſu tactus cum ſit per ſe tangibile,ut pa-
tet ſecundo de anima,& ex iſto octauo. Secundo probatur cõ
cluſio principalis,ſcilicet,quod grauitas eſt per ſe mouens in
motu grauis deorſum,& hoc ſic. Illud idem quod eſt per ſe **Secunda ratio:**
principium quieſcendi naturaliter in aliquo loco eſt princi-
pium per ſe mouendi naturaliter ad eundem locum quoniã
eadem natura eſt principium mouendi,& quieſcendi,ut pa-
tet ex diffinitione naturæ. Nam enim eſt principium motus,
& quietis,&c. ſed graue per grauitatem ſuam per ſe quieſcit
in loco ſuo naturali.ergo probatur minor ſic,per illud graue
C quieſcit in loco ſuo naturali per quod reſiſtit nitenti amoue
re ipſum a loco ſuo naturali,&c. quod patet,quia augmenta-
ta grauitate augmentatur reſiſtentia, quod enim eſt magis
graue magis reſiſtit,hoc etiam patet,quia ſi quæratur ab ali-
quo qui nititur leuare aliquod pondus, & non poteſt illud
leuare,quare non poteſt leuare illud pondus? reſpõdet,quia
eſt multum graue. Tertio probatur concluſio ſic. Ab eodem
eſt motus effectiue a quo eſt uelocitas motus, ſed uelocitas
motus naturalis grauium,& leuium eſt a grauitate,& leuita- **Tertia ratio.**
te.ergo minor probatur per hoc, quia augmentata grauita-
te,uel leuitate augmentatur uelocitas uel grauitas motus,
cęteris paribus,quod enim eſt magis graue uelocius moue-
tur deorſum,& quod eſt magis leue uelocius mouetur ſur-
ſum,cæteris paribus. Item poteſt probari per auctoritates pri
mo per phyloſophus primo huius qui dicit,quod ex raro, &
denſo oriuntur duæ contrarietates quæ ſunt graue, & le-
ue,durum,& molle,quarum qualitatum duæ ſunt principia **Prima ratio phil**
patiendi, ut durum, & molle,& duæ aliæ ſunt principia mo-
uendi,ſcilicet,graue,& leue. Item in hoc octauo dicit phy-
loſophus quod ex graui ſit leue,& quod eſt iam leue opera-
D bitur mox niſi aliquid prohibeat,& ex hoc patet, quod leue **Secunda ratio phy.**
ſecundum quod leue,hoc eſt per leuitatem ſuam operatur,
& efficit motum ſurſum. Item phyloſophus ſecundo de cœ-
lo,ubi probat,quod terra eſt ſphęricę figurę dicit,quod gra-
uitas maior propellit grauitatem minorem, ſed illud quod **Tertia ratio phyſ.**
propellit aliquid deorſum mouet illud deorſum,& per con-
ſequens grauitas eſt principium mouendi deorſum, & per
conſequens grauitas eſt principium ſeu qualitas actiua mo-
tiua ſecundum locum,unde ſi modicum leue eſſet alligatũ
corpori ualde graui,manifeſtum eſt,quod illud corpus gra-
ue per ſuam grauitatem moueret leue deorſum,& per illud
per quod leue moueretur deorſum per illud idem mouere-
tur graue deorſum. Et ſi dixit,quod phyloſophus dicit,quod
graue,& leue non habet principium mouendi neque facien-
di,ſed patiendi:& Commen.uult,quod nulla qualitas eſt pri
cipium mouendi corpus ſimplex ſurſum uel deorſum. Dicẽ-
dum,quod grauia,& leuia non habent principium mouendi
aut faciendi aliquid de potentia eſſentiali ad actum, & hoc
intelligit phyloſophus poteſt tamen aliquid moueri de po
tentia accidentali ad actum. Et ad illud quod dicit Commẽ.
quod

A

quód nulla qualitas mouet graue uel leue &c. Dicendum, ꝙ intelligit, quod nulla qualitas alteratiua mouet graue, uel leue localiter, & hoc eſt uerum, unde grauitas, & leuitas nõ ſunt qualitates alteratiuę, ſunt tamen qualitates motiuę ſecundum locum, ſicut caliditas, & frigiditas ſunt qualitates alteratiuę, uidetur tamen quibuſdam, quód grauitas, & leuitas nõ ſunt qualitates ſenſibiles, quia ſi eſſent ſenſibiles hoc non poſſet eſſe, niſi a ſenſu tactus, ſed non ſunt ſenſibiles a tactu, quod probatur per hoc, quia tactus bene diſpoſitus poteſt percipere omnem qualitatem tangibilem ſibi ſufficienter approximatam, ſed tactus non poteſt percipere grauitatẽ ſibi approximatam, quod patet, quia ſi aliquis habens tactum optime diſpoſitum ponat manum ſuam ſuper aliquod corpus graue non poteſt percipere eius grauitatem, ut ſi aliqs ponat manum ſuam ſuper plumbum, & non nitatur ad leuãdum plumbum non percipiet quam graue eſt illud plumbũ, & per conſequens non percipiet grauitatem plumbi, & tamẽ plumbum ſeu grauitas plumbi eſt ſufficienter approximata ſenſui tactus. Ad iſtud dicit, quod grauitas, & leuitas non immutant ſenſum tactus niſi per motum localem, ſcilicet, deprimendo carnem quæ eſt medium in tangendo. Et quieſcente

B

graue, vel leue tactus non percipit grauitatem uel leuitatẽ. Per hoc igitur ad formam eſt dicendum, quod ſi graue quieſcat in terra, & aliquis apponat manum ſuper graue ſic quieſcens non percipiet grauitatem eius, quia quanuis ſenſus tactus, & graue ſint approximata adinuicem: tamen non ſunt approximata in illa diſpoſitione in qua vnum eſt natum moueri ab alio, quia non ſunt approximata in tali diſpoſitione in qua graue eſt natum deprimere carnem quæ eſt medium in tangendo. Et ſi dicatur, quod aliquis poteſt deprimere verſus deorſum leue poſitum ſuper carnem, & per conſequẽs apparebit tactui, quod illud ſit deprimens leue, uel graue, & per conſequens non percipiet per ſe grauitatem, & leuitatẽ. Dicendum, quod hęc ratio bene concludit, quod tactus poteſt decipi circa grauitatem, & leuitatem, ſed hoc eſt in minori parte, ſed ex hoc non ſequitur, quod grauitas, & leuitas non ſint per ſe ſenſibilia a ſenſu tactus, quia ſenſus poteſt decipi circa proprium obiectum in minori parte, ſed non in maiori, ut dicit Commen ſecundo de anima, vnde uidetur mihi, quod grauitas, & leuitas ſint qualitates, & ſi dicatur formę

C

ſubſtantiales, hoc eſt equiuoce, quod autem grauitas, & leuitas ſint qualitates patet per phyloſophus ſecundo de anima, qui ponit, quod ſunt qualitates per ſe tangibiles. idem etiã patet ſeptimo huius, ubi phyloſophus enumerat qualitates per ſe ſenſibiles, ſcilicet, qualitates de tertia ſpecie qualitatis dicit ſic, quod ſenſibilia quibus differunt corpora abinuicem, ſcilicet, quo ad nos, & accidentaliter ſunt, ut grauitas, & leuitas, durities, & mollities, ſonus non ſonus, ideſt, ſonus dubilis, albedo, & nigredo, dulcedo, & amaritudo, &c. & ita patet per phyloſophus, quod grauitas, & leuitas ſint per ſe ſenſibilia, ſicut albedo, & nigredo, dulcedo, & amaritudo, ſic igitur dictum eſt, quod graue, & leue quando mouentur de potentia eſſentiali ad actum, quód tunc mouerentur a generante, uel corrumpẽte ea, ſed quando mouentur de potentia accidentali ad actum, ut quando ſunt extra loca ſua naturalia, & non remanet aliquod prohibens, tunc mouentur a ſuis formis accidentalibus, quæ ſunt grauitas, & leuitas. Et ſi quæratur vtrum moueantur a ſeipſis, uel ab alijs, dicendum quód mouentur a ſeipſis ſic, quód mouentur a principio intrinſeco: mouentur tamen ab alijs, ſcilicet, a ſuis qualitatibus, quia omne quod mouetur, mouetur ab alio. Per iam dicta po-

D

teſt patere reſponſio ad omnes rationes in contrarium, &

Ad primã rationem in principio quæſtionis poſitam.

primo ad primam cum dicitur, quód graue, & leue non habent in ſe principium faciendi, dicendum quod non habent principiũ faciendi ſeu mouendi aliquid de potẽtia eſſentiali ad actum, quia potentia eſſentialis non reducitur in actum niſi per alterationem: & grauitas, & leuitas non ſunt principia actiua alterationis. ſunt tamen principia motiua actiua motus localis, unde graue, & leue reſpectu motus.

Alia ſolutio.

Vel dicatur, quod grauia, & leuia non mouent ſe motu vniuoco, quia principium actiuum motus non eſt eiuſdem ſpeciei cum termino motus: quoniam grauitas, & leuitas ſunt principia actiua motus, & terminus motus eſt ubi, nunc autem grauitas, & leuitas non ſunt eiuſdem ſpeciei cum ubi, nec etiam eiuſdem generis.

Ad quatuor rationes phyloſophi ſuperius poſitas.

Ad rationes autem phyloſophus dicit, quod bene probans graue, & leue non mouent ſe ſurſum, & deorſum, ſicut animal mouet ſe motu progreſſiuo, ita, quod una pars non mouet aliam ſed mouent ſe ita, quod totum mouet totum. Ad aliud, cum dicitur, quod omne quod mouetur, mouetur ab alio, dicendum, quod mouetur primo primitate

A

totalitatis mouetur ab alio, quia a ſua parte: unde cõcedo, quod grauia, & leuia mouentur ab alio tanquam a motore partiali, quia mouentur partialiter a ſuis partibus.

Ad quintam rationem.

Ad aliud cum dicitur, quod ſi mouerent ſe, ſemper mouerent ſe, quia poſita cauſa ſufficienti, &c. dicendum, quod poſita cauſa ſufficienti in uno genere cauſæ tantum non propter hoc oportet effectum poni, nunc uero grauia, & leuia ſunt cauſæ ſufficientes ſuorum motuum in uno genere cauſæ, ut in genere cauſæ efficientis, ſed non ſunt cauſæ ſufficientes in omni genere cauſæ, quia ad hoc, vt moueãt ſe requiritur, quod ſint extra locum ſuum, & in medio conuenienti, & diſpoſita ad hoc, quod poſſunt ſe mouere.

Ad ſextã rationẽ.

Ad aliud quando dicitur, ꝙ in omni motu mobile reſiſtit motori. dicendum, quod non eſt uerum: quoniam ſucceſſio non eſt ſolum ex reſiſtentia mobilis ad motorem, ſed etiam aliquando ex reſiſtentia medij, vt in motu grauium, & leuium, ut patet in iſto octauo.

Ad ſeptimam rationem.

Ad aliud, cum dicitur, quod mouens eſt in actu, &c. dicit, quod mouens eſt in actu per formam ſuam, ſed eſt in potentia ante actum ad terminum motus, & illa non repugnant.

Ad octauam rationem.

Opiniones autem diuerſæ ſunt circa cauſam effectiuam motus elementorum, dicunt enim quidam, quod elementa nunquam

Prima opinio.

B

mouentur ex ſe, ſed ſemper ab extrinſeco, ſcilicet, a generãte vel a remouente prohibens, & hæc videtur ſententia Ari. in octauo huius in tex. com. 1.. vſque ad textum com. 33. & infra, & quarto de cęlo in tex. cõ. 2.. & ibi apponit tertium membrũ dicens, mouet autem, quod a principio fecit, & impedimentum remouens, aut unde reſiliuit, quemadmodum dictum eſt in primis ſermonibus in quibus determinauimus, quod nihil horum ſeipſum mouet, & idem ſententiauit per omnia Commen.

Tex. c. 23. vſque ad t. c. 33.

Sed contra. Si elementa ſemper mouentur ab extrinſeco, cum quodlibet extrinſecum habeat minus dominiũ ſuper maiorem partem elementi quam ſuper minore, ſequitur, quod maior pars elementi ſemper tardius moueretur.

Prima ratio in contrarium.

Item, in omni motu mouens, & motum ſunt ſimul, ut patet in ſeptimo huius, & etiam octauo in multis locis, & ſecundo de anima in tex. cõ. 74 contra Democritum ponentem formicã poſſe uideri in cælo ſi totum medium eſſet uacuũ, ſed elementa mouentur poſt ſeparationem generantis, & remouentis prohibens.

Secunda ratio.

Tex. c. 34.

Item tunc formæ naturales non haberent proprias operationes, nec terra magis deſcenderet quã

Tertia ratio.

C

aſcenderet niſi forma ſua ſic appeteret, & moueret., nam remouens prohibens eſt indifferens ad faciendum in elemẽto motus ſurſum uel deorſum: quoniam per remotionem eiuſdem obſtaculi prohibentis ſimul igneum, & terram, & ignis aſcendit, & terra deſcendit, & aliter non poſſet probari primo de cęlo, quod numerus motuum ſimpliciũ eſſet ſecundum numerum formarum ſeu corporum ſimplicium, nec quod omne mixtum mouetur ad motum elementi dominãtis in eo, nec natura eſſet principiũ motus, & quietis, &c.

Quarta ratio.

Itẽ primo de cęlo in tex. c. 34. ſubi probatur infinitum non eſſe finitum, ſupponitur corpora grauia, & leuia moueri a ſuis grauitatibus, & leuitatibus, & tertio de cęlo, & quarto, & multis locis ſatis idem ſupponitur in textu & com. Et Cõ. tertio de cęlo. com. 28. expreſſe ponit, & ex intentione phyloſophi, quod elementa mouentur a ſua forma, & quarto de cęlo. cõ. 21. & 35. & ſatis ſæpe habetur expræſſe, quod elementa mouẽtur a ſe, & a principio intrinſeco. ſunt igitur præter hæc tot rationes, & tot auctoritates ad idem, quod copia ipſa nocet.

Tex. c. 34.

Com. 28. Cõ. 21. & 35.

Alia eſt opinio, quod elementa mouent ſe primo, & hoc eodem modo, & hęc eſt opinio Platonis, ut patet per Auer. ſuper tertio de cæ. commen. 22. ubi imponit illam opinionẽ

Secunda opinio.

D

Platoni, ſed hęc opinio per principia huius ſeptimi deſtruitur euidenter.

Com. 22.

Adhuc etiam eſt tertia opinio, quod ſcilicet, elementa mouent ſe, & quod in eis eſt idem mouens, & motum, ſed non eodem modo, & hęc eſt opinio Auer. ut patet ſuper tertio de cæ. commen. 28. & ſuper quartu de cę. cõ. 22. dicit, quod motor, & motum in ſimplicibus ſunt idem ſubiecto, & differunt ſecundum modum, & ſimiliter in animalibus inuenitur quæ componuntur ex corpore, & anima, quia motor, & motum ſunt eſſentialiter relatiua, neceſſe eſt ut ſint duo ſecundum potentiam, quia motor, & motum in lapide ſunt idem ſecundum potentiam, & duo ſecundum modũ, neceſſe eſt ut non ſint relatiua niſi accidentaliter, & utroque loco iam allegato, dicit quod demonſtratio Ari. 7. phy. ꝙ omne motum habet motorem, intelligit, quod motor, & motum non ſunt idem eodem modo, ut Plato dicit, ſed diuerſimode, & ſuper 4. de cę. cõ. 22. prædicto dicit hoc expræſſe, & ſubdit, & ideo poſuit, quod quicquid quieſcit per quietem alterius neceſſe eſt ut motus eius non ſit niſi ab altero, & neceſſe eſt ut motor in eo differat eſſentialiter, & diffinitiue a moto,

Tertia opinio.

Com. 28.

Com. 22.

Com. 22.

Com. 25. moto, licet non differat in ſubiecto, & conſequenter ſuper eodem 4. com. 25. ſic dicit. Graue autem, & leue totum tranſmutatur a toto, ſed ſecundum motum qui dictus eſt in octauo, & qui dicendus eſt hic. Sed ſecundum poſitionem Ari. non probatur, quod omne, quod mouetur: mouetur ab alio realiter diſtincto a moto, quod tamen nititur ibi probare, probat enim., quod omne motum quieſcit ad quietem ſuæ partis, & ex hoc ſimiliter probat, quod omne quod mouetur: mouetur ab alio diſtincto realiter, ut uidetur. Item tunc nihil ualeret proceſſus octaui ad probandum aliquid eſſe primum mouens immobile. Item non eſt uerisimile Platonem phyloſophum poſuiſſe idem, & eodem modo mouere ſe, ſed diuerſimode eſſe motorem, & motum. ergo Auer. concordat cum eo in errore. Item totum graue, & leue non primo mouet: quoniam omnis actio attribuitur primo formæ, & quia per aliquid ſui, ſcilicet, per materiam cum ſit tantum in potentia non mouet. ergo totum non primo mouet ſe, quia ſi primo mouet ſe primo appetit locum naturalem, & ſi primo mouetur primo reſiſtit ſibiipſi. omnis talis motus eſt ratione reſiſtentiæ. ergo eadem forma, numero, & irrationalis ſimplex

Quarta opinio 3. cę. c. 28. & 4. cę. c. 22. haberet per ſe, & primo contrarios appetitus. Quarta opinio. uidetur eſſe opinio. Auer. ſuper. 3. de cę. cō. 28. & 4. de cę. com. 22. ubi ponit, quod elementa eſſentialiter mouent medium, & mouent ſe, quia mouere ſe ſequitur ad motum medij, & ponit exemplum de homine in naui qui eſſentialiter mouet nauem, & mouetur ad motum nauis. Contrarium huius uidetur, ſi enim elementum mouetur tantum a medio elementi motus uel maior pars elementi tardius moueret, ut ſuperius eſt argutum. Ad idem. medium non mouet lapidem deſcendentem motu pulſus uectóis, nec vertiginis. ergo nullo modo mouet, cum ſit motor extrinſecus. conſequentia patet. ex ſeptimo huius in tex. c. 10. Forte dicitur, quod medium ſuperius, & circunſtans pellit lapidem deorſum. Contra ponatur lapis in medio magis leui quam graui adhuc deſcenderet, & tamen non uidetur quod medium pellat ad deorſum. Ad idem ponatur ſecundum imaginationem, quod terra magna in uacuo haberet in medio, ſicut ignem paruum tunc deſcenderet, & non pelleretur ab alio igne, nec aliquo modo

Tex. cō. 3. moueretur ab illo. Item natura eſt principium mouendi eius in quo eſt primum, &c. ut patet ſecundo huius in tex. c. 3. ergo forma grauis, & leuis primo mouet ſuum totum, uel ſuam materiam non medium. Quinta eſt opinio ponens, quod for-

Quinta opinio. ma elementi primo mouet ſuum ſubiectum, ſcilicet, materiã primam, & ideo dicunt conſequenter, quod elementa poſſent ex ſe moueri in uacuo, & hæc uidetur opinio Auempa.

Com. 17. ut recitat Auer. ſuper 4. phy. cō. 71. & idem opinantur aliqui modernorum. hæc opinio eſt maxime manifeſte contra proceſſum phyloſophi 4. phy. ca. de uacuo, & tertio, & quarto de

Tex. c. 22. cę. Item materia prima eſt in potentia tantum. ergo non reſiſtit. ergo motus ille eſt uelocitatis infinitæ. Item ſi materia prima reſiſteret hoc eſſet, quia inclinaret ad locum contrarium uel ad quietem in illo loco a quo recedit, quod eſt falſum, quia ipſa de ſe eſt indifferens ad omnem locum, & quia omnis appetitus eſt a forma, ipſa uero non habet formam. Reſpondetur a quibuſdam, quod materia prima reſiſtit, & neutro modo prædicto, ſed tertio modo, ſcilicet, quod non appetit ſe mouere, ſeu moueri cum forma, uel adhuc quarto modo, quia licet appeteret moueri cum forma elementi poſſet eſſe, quia non appeteret moueri ita velociter, ſed tardius. Cõtra, tunc punctum, & ſuperficies reſiſterent, & hoc arguit reſiſtentia finita. ergo infinita puncta, & ſuperficies infinitę reſiſterent infinite, & per conſequens plus quam maior uirtus motiua finita poſſet mouere, & cælum ſimiliter reſiſteret ſuo

Com. 35. motori, quod eſt contra Commen. 7. huius in fine com. 35. Item ſi materia prima non reſiſteret ex appetitu contrario, ſed tantum ex carentia ſimilis appetitus non reſiſteret aliqua certa reſiſtentia in uigore. Non enim tantum reſiſteret quantum forma quantumcunque forma debilis ſiue parua habens contrarium appetitum. ergo forma motiua elementi infinite reſiſtentiam ſuam excederet, & moueretur uelocitate, ſimiliter infinita. Ab alijs adhuc aliter reſpondetur. dicunt enim, quod elementum mouetur in uacuo ſucceſſiue ex appetitu formæ motiuæ, cum enim ipſa ſit uirtutis finitę tantum appetit finitæ mouere, & habet unum certum gradum uelocitatis ſibi naturaliter limitatum quem tranſgredi non affectat, & hęc uidetur fuiſſe opinio. Auempa. ut ſuperius eſt allegatum, quæ etiam tenetur ſolenniter a pluribus modernorum, hanc autem opinionem laborauit Commen. deſtruere per aliquas rationes, & eſt expreſſe contra proceſſum phyloſophi in multis locis, ut ſuperius eſt allegatum, hæc enim

opinio deſtrueret omnem proportionem inter motum motorem, & mota. Item ſi ratio poſitionis concludit propoſitum eadem ratione concluderet de omni forma finita, quod in quacunque actione habet aliquo modo maximum terminũ uelocitatis ſibi naturaliter adaptatum. ergo nec lux nec uoluntas, aut intellectus ageret ſubito, nec aliqua generatio eſſet ſubita, & calefaciens aliquod paſſum maximè uelocitate ſibi poſſibili non poſſet uelocius calefacere aliquid, licet ſibi minus reſiſteret quantumcunque. Item elementum extra locum ſuum naturalem appetit ſtatim eſſe ibi, & hoc per formam ſuam. ergo niſi impediatur ſi mouetur immediate erit ibi, ſed in uacuo a nullo impeditur: quoniam non a uacuo nec a materia prima, ut ſuperius eſt oſtenſum, & ut ponitur a poteſtate, nec a ſeipſa, quoniam eadẽ forma ſimplex non habet contrarios appetitus nec eſt in aliquo modo contraria ſibiipſi. Hæc ratio confirmatur hoc modo. Si elementũ in uacuo iuuaretur a motore extrinſeco quantacunque uelocitate poſſibili illud elementum ſemper naturaliter moueretur, & appeteret tanta uelocitate moueri, aliter enim reſiſteret ſic mouenti: ergo uel appeteret locum contrarium, uel quietem, ſeu maneret extra locum proprium naturalem. Præterea eſt per ſe poſſibile ponere talem formam motiuam finitæ uirtutis quæ appeteret locum, quæ quacunque uelocitate cum reſiſtentia congrua moueretur ad illum, & talis forma ſi poneretur in eſſe eſſet forma ſimplex, cuiuſmodi ſunt formæ elementares taliter motiuę. Præter has quinque opiniones prædictas poſſet poni ſexta, quæ quaſi errare putatur, ſcilicet, quod forma elementi mouet primo materiam: non tamen per ſe ſed per accidens, ſcilicet, inquantum eſt quanta, & in medio naturali, nam ut ſic, & non aliter reſiſtit mouenti, uel forte ſub verbis aliis idem dici, ſcilicet, quod forma eſſentialis elementi mouet per ſe compoſitum ſeu aggregatum ex ſua materia prima, & medio extrinſeco, in quo mouetur hæc potentia de ſe, uidetur intellectus probabilis: poteſt etiam confirmari hoc modo: Elementum mouetur naturaliter a ſua forma, ut patet ex præſcriptis, & forma non primo mouet ſe, nec totum: quoniam totum non primo reſiſtit, non enim reſiſtit ratione formæ, ut prius eſt oſtenſum, nec primo mouet medium, ut probatum eſt contra quartam opi. prædictam. ergo primo mouet materiam ſuam, & nõ per ſe, ut oſtenſum eſt contra quintam opi. prædictam. ergo per accidens inquantum obſtat medio naturali actualiter reſiſtẽti, hæc enim ut uidetur prætendunt iterata verba Commen.

Commẽ. 71. & 3. & 4. cę. com. 22. & 28. ſuper quarto huius cõ. 71. & ſuper de cę. 3. & 4. & com. 22. & 28. ſuperius allegatum, ubi aliquando dicit, quod in corporibus ſimplicibus motor eſt in actu, & motum in potentia, & aliquando dicit, quod corpora ſimplicia eſſentialiter mouent medium. Ex quibus dictis Commen. poteſt iſta poſitio colligi ſatis plane, ex hac poſitione patet differentia inter corpora ſimplicia, & mixta, & quod non mouentur ex ſe niſi accidentaliter, non enim habent intrinſecam reſiſtentiam actualem, illa autem mouentur ex ſe eſſentialiter propter reſiſtentiam intrinſecam quam habent in actu, & per hoc omnes auctoritates adductę ad aliam opi. priorem quæ huic poſitioni repugnant faciliter poſſunt ſolui. Poteſt tamen ali-

Tex. cõ. 3. ter obijci contra iſta. Natura eſt principium motus, & quietis eius in quo eſt primo per ſe, & non ſecundum accidens, ut patet ſecundo huius, in tex. c. 3. cum igitur forma elementi ſit natura elementi, ſequitur, quod moueat ipſum per ſe, & primo, & non ſecundum accidens, cuius oppoſitum ponit poſitio iſta. Poteſt dici, quod illa non eſt diffinitio naturæ, nec ſic dicit phyloſophus ubi prius, ſed ſic. Natura eſt principiũ, & cauſa mouendi, & quieſcendi cuius in quo eſt primum per ſe, & non ſecundum accidens, ita quod illæ determinationes determinant hoc uerbum eſt, non autem hoc uerbum mouẽdi, & quieſcendi, & forma quæ eſt natura elementi eſt primo & per ſe, & non ſecundum accidens in materia prima, & ideo eſt principium, & cauſa mouendi illam, & ſimiliter quieſcendi, & intellectus ſatis patet per uerba quæ ſequuntur in tex. cum dicit. Dico autem non ſecundum accidens, cum ſiquis ipſe ſibiipſi aliquis cauſa ſanitatis cum ſit medicus, ſed tamẽ non ſecundum quod ſanatur medicinam habet, ſed accidit eundem medicum eſſe, & ſanari. Vel aliter poteſt dici intelligendo iſtam diffinitionem naturæ, ita quod illę determinationes determinent hęc uerba mouendi, & quieſcendi. ſ. quod natura quæ eſt forma eſt principium, & cauſa efficiens mouendi actiue, & quieſcendi per ſe, & etiam excludit quodlibet requiſitum in genere cauſæ agentis, ſed non patientis, & quod phyloſophus ſic loquatur apparet in tex. cō. 3. ubi dicit, quod lectulus, & indumentum, & talia artificialia inquantum ſunt

ab arte neque nullum habenc impedimentum mutationis in actu, habent tamen ſecundum, quod ſunt lapidea, uel terrea tanquam natura ſit tale principium, & ex hoc ſtatim concludit diffinitionem naturæ, habere autem impetum mutationis eſt actiuum, & in tex.cõ. ſic ſcribitur. Similiter autẽ aliorum vnumquodque quæ ab arte fiunt: nullum enim ipſorum habet in ſeipſo factionis principium, quod autem phyloſophus nocet formam tantum naturam patet expreſſe ſatis in tex.com.4. ubi dicit. Naturam autem habent quæcunque huiuſmodi habent principium, & ſunt omnia iſta ſubiecta: ſubiectum enim quod & in ſubiecto eſt natura ſemper. Sed contra illud eſt Commen. expreſſe vbi uidetur, quod diuidat naturam in materiam, & formam, & dicit, quod principium accipitur ibi dupliciter, ſcilicet, pro principio actiuo, & paſſiuo, dico quod ſic poteſt dici, & uere, ſed hoc non ẽ de intellectu Ariſto. ut patet ex proceſſu.

Id autem quod mouet eſt duplex. Aut enim non per ſeipſum mouet, ſed per aliud, quod quidem id motu ciet quod mouet, aut per ſe mouet. Et hoc aut primum poſt ultimum, aut per plura media mouet, ut baculus mouet lapidem, & mouetur a motu, quæ quidem ab homine motu cietur. At his non ulterius ex eo mouet, quia ab alio ipſe motu cietur.

Hoc autem dupliciter, aut enim non propter ſeipſum eſt mouens, ſed propter alterum quod mouens, aut propter ipſum. Et hoc autem mouens ex ſe primum poſt ultimum, ut per plura media, ut baculus mouet lapidem, & mouetur ab homine. Hic autem non amplius eo quod ab alio mouetur.

IStud eſt tertium capitulum huius tractatus in quo phyloſophus ponit quaſdam diuiſiones mouentium, & oſtendit, quod eſt deuenire ad primum mouens, quod mouetur a ſeipſo, & ſic non eſt neceſſe omne mouens moueri. Vnde hoc ca. continet 4. partes principales, quia in prima ponuntur diuiſiones entium, & comparantur adinuicem membra diuiſionum. In ſecunda ibi. [Si igitur neceſſe] arguit, quod eſt deuenire ad primum motum per ſe quod eſt primum mouentium quæ mouentur. In tertia autem ibi. [Iuxta hoc.] oſtendit phyloſophus, quod non eſt neceſſe omne mouens moueri. In quarta ibi. [Non ergo neceſſe.] concludit concluſionem phyloſophus principaliter in hoc ca. Prima pars continet duas parts. quia in prima phyloſophus ponit diuiſiones mouentium. In ſecunda ibi. [Vtraque igitur.] comparat mouentia adinuicem. In prima ergo parte huius partis phyloſophus ponit duas diuiſiones mouentium, quia quædam mouetur propter ſemetipſa, quædam uero propter alterum, illud quod mouet propter ſeipſum mouet, quia non aliquid extrinſecum mouet ipſum, ſed mouet excludendo quodlibet aliud mouentium ipſum. Mouens autem propter alterũ eſt illud quod mouet propter hoc, quia ipſum mouetur ab alio, ut baculus mouet lapidem, quia baculus mouetur a manu, & ſi manus non moueatur ab alio, tunc manus eſt mouens per ſe, & baculus eſt mouens propter aliud. Secunda diuiſio eſt, quod mouentium propter ſe non propter alterum quoddam mouet propter unum, & quoddam mouet propter plura, hoc eſt quoddam mouet per unum, & quoddam per plura: uerbi gratia, ſi homo moueat manum, & manus baculum, & baculus lapidem, manus mouet propter unum, quia mouet per hoc quod mouetur ab homine, ſed baculus mouet propter plura, quia baculus mouet lapidem, quia mouetur a manu, & manus ab homine.

Prima diuiſio.

Secunda diuiſio.

Vtranque igitur mouere dicimus, & ultimum mouentium, & etiam primum, ſed magis primum. Hoc enim ultimum mouet. Sed ultimum primum non mouet. Et ſine primo quidem ultimum nõ mouebit ſine utro hoc, primum mouere poteſt. Baculus enim ſi homo non moueat, nõ mouebit.

Vtraque igitur mouere dicimus, & primum, & ultimum mouens, ſed magis primum, illud enim mouet ultimum, ſed non hoc primum. Et ſine quidem primo ultimum non mouebit, illud autem ſi non hoc, ut baculus non mouebit, niſi moueatur ab homine.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli in qua phyloſophus comparat illos motores adinuicem dicit, quod mouẽs propter ſeipſum magis mouet quam mouens propter alterum, hoc eſt primum mouens magis mouet quam mouens medium, ſcilicet, inter primum motorem, & ultimum motum, & hæc eſt decimaquinta concluſio de annexis, quæ probatur dupliciter. primo ſic. Primum mouens mouet ſecundum, & non econuerſo, quia homo mouet baculum, & non econuerſo, ſed illud mouet aliud mouens, & non econuerſo, eſt magis mouens. ergo. Secundo probatur ſic. primum mouens poteſt mouere ſine motore medio, quia homo poteſt mouere ſine baculo, ſed medium mouens non mouet ſine primo motore, quia baculus non mouet ſine homine ergo primum mouens magis mouet quam medium mouens, quia illud quod poteſt eſſe ſine alio, & non econuerſo, eſt prius, & dignius, & tamen utrũque eſt mouens, ſed primum eſt magis mouens. Vnde Com. dicit hic, quod primum mouens eſt prius medio mouente ſecundum naturam, & ſecundum cauſam: ſecundum naturam, quia ſi auferatur primum mouens aufertur medium, & cum fuerit primum non ſequitur, ut ſit medium, & cum fuerit medium, ſequitur quod fuerit primum neceſſario, hæc Cõ. Vnde illud, quod poteſt eſſe ſine alio, & non conuerſo, eſt prius ſecundum naturam, ſed primum mouens poteſt eſſe ſine medio, & non econuerſo. ergo ſimiliter primum mouens eſt prius ſecundum cauſalitatem quam ſit mouens medium, quia mouens medium non mouet niſi in uirtute primi mouentis.

Decima quinta cõcluſio de annexis.

Primo probatur.

Secundo.

Si igitur omne quod mouetur ab aliquo moueri neceſſe eſt, & aut ab eo quod mouetur ab alio, aut ab eo quod non mouetur ab alio. & ſi ab eo mouetur quod ab alio motu cietur, mouens aliquod eſſe primum quod non ab alio moueatur neceſſe eſt. Sin uero tale eſt primum, non neceſſe eſt alterum eſſe, fieri enim non poteſt, ut in infinitum proficiſcatur id quod mouet atque mouetur ab alio, quippe cum infinitorum nihil ſit primum. Si igitur uti diximus omne quidem quod mouetur ab aliquo motu cietur, id uero quod primum mouet: mouetur quidem, at non ab alio, ipſum profecto primum a ſe ipſo moueatur neceſſe eſt.

Si ergo neceſſe eſt omne quod mouetur ab aliquo moueri, & aut ab eo quod mouetur, aut ab alio, aut non. Et ſiquidem ab alio quod mouetur, neceſſe aliquid eſſe mouẽs quod non ab alio primum. Si autem huiuſmodi primum, non neceſſe eſt eſſe alterum. Impoſſibile enim eſt in infinitum abire mouens, & quod mouetur ab alio ipſum. In finitorum enim non eſt aliquid primum. Si ergo omne quod mouetur, ab aliquo mouetur, primum autem mouens mouetur quidem, non ab alio autem, neceſſe eſt ipſum a ſeipſo moueri. Tex.c. 34.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli: in qua phyloſophus oſtendit, quod eſt deuenire ad aliquod primum motum ex ſe, quod eſt primum mouentium quæ mouentur, unde phyloſophus intendit hæc probare, quod in mouentibus, & motis eſt deuenire ad primum mouens, quod mouetur a ſeipſo, & hæc eſt decimaſexta concluſio de annexis, quæ ſic intelligitur, quod inter mouentia quæ mouentur eſt deuenire ad primum mouens quod non mouetur ab alio, ſed a ſeipſo, & illud dicitur primum mouens in genere, ſed non eſt primum mouens ſimpliciter. hæc concluſio probatur dupliciter, & primo ſic Omnis motor qui mouetur aut mouetur a motore extrinſeco aut a ſeipſo, ſi ſecundo modo habetur propoſitum, ſcilicet, quod talis motor eſt primũ mouens de numero motorum qui mouentur, ſi uero mouetur

Decima ſexta concluſio de annexis.

Prima probatio.

tur ab extrinſeco, & cum illud mouens extrinſecum moueatur, oportet, quod aut moueatur a ſe, uel ab alio, ſi a ſe, habetur propoſitum, ſi ab alio, oportet, quod illud aliud moueatur, & quærendum eſt de illo, ſicut prius, & cum non ſit procedere in infinitum, oportet tandem deuenire ad aliquem motorem qui mouetur ex ſe, & ille eſt primus motor, ſcilicet, de numero eorum quæ mouentur ex ſe, vnde Commen. format illam rationem congregando propoſitiones ex quib' hic arguit in duobus ſyllogiſmis hypotheticis, quorum un' eſt diuiſiuum, & alius conſtitutiuus, & concludit ex hoc illud quod intendit concludere. Et eſt, quòd omnia, quæ mouentur in loco, reducuntur neceſſario ad motum ex ſe, & eſt primum mouentium quæ mouentur. primus igitur ſyllogiſmus eſt talis. Omnis motor qui mouetur aut mouetur a ſe, aut a motore extrinſeco, ſi a motore extrinſeco, & ille motor extrinſecus aut mouet, ita quod non mouetur, aut mouet, & mouetur, ſed impoſſibile eſt vt moueatur a motore extrinſeco, qui non mouetur. ergo eſt neceſſe, ut moueatur a motore moto, & dicit Commen. quod illud quod mouetur ab extrinſeco eſt impoſſibile, ut moueatur a motore qui nõ mouetur niſi per accidens. ergo neceſſe eſt ut moueatur a motore moto, & ille eſt primus ſyllogiſmus. Ex quo ſyllogiſmo habemus, quod omne quod mouetur, mouetur ab alio, ideſt ab extrinſeco, & ſic neceſſe eſt ut moueatur a motore moto. Secundus uero ſyllogiſmus conſtitutiuus eſt talis.

Primus ſyllogiſmus.

Secundus ſyllogiſmus.

Omne quod mouetur a motore extrinſeco, mouetur a motore moto, & cum primum ſit, ſequitur, quod poſtremum ſit, & cum primum non ſit, ſequitur quod nullum poſtremũ ſit, nec medium: & ſic ſequitur, quod impoſſibile eſt, quod media ſint infinita, ſcilicet, quod motum ſemper moueatur ab alio extrinſeco, & illud mouens etiam moueatur ab alio extrinſeco, & ſic in infinitum. ergo cum omne mouens extrinſecum moueatur, & non eſt procedere in infinitum in mouentibus, & motis ab extrinſeco. ergo in mouentibus, & motis neceſſe eſt deuenire ad mouens quod mouetur ex ſe, Vnde ille eſt ſyllogiſmus quem Commen. uocat conſtitutiuum, ſcilicet, quod non omne mouens motum mouetur a motore extrinſeco, quia ſic procederetur in infinitum in mouentibus, & motis, & in talibus non eſt proceſſus in infinitũ. ergo oportet tandem deuenire ad motorem motum ex ſe, & ille motor eſt primus motor in illo ordine: maior huius rationis patet per hoc, quia mouens extrinſecum non mouet niſi moueatur, quia mouens extrinſecum neceſſario eſt corpus, ſed nullum corpus mouet ſecundum locum niſi moueatur. ergo, &c. minor autẽ declaratur per hoc, quia ſi in mouentibus, & motis eſſet proceſſus in infinitum non eſſet primum mouens, & ſi non eſſet primum mouens, non eſſet poſtremum mouens, nec etiam medium mouens, & ſic nullũ eſſet mouens, quod eſt impoſſibile. ergo in mouentibus, & motis non eſſet procedere in infinitum. Notandum eſt, quod Commen. hæc ſyllogiſmum hypotheticum diuiſum uocat argumentum fundatum ſuper locum a diuiſione, vt cum arguitur a disiunctiua habente duas partes tantum cũ negatione vnius partis ad aliam partem, aut a disiunctiua habente plures partes cum negatione omnium partium præter vnam ad illam partem ſeu ad poſitionem illius partis, & per ſyllogiſmum conſtitutiuum intelligit argumentum in quo non ſit reductio ad deſtruendam aliquam partem prius acceptam in argumento. Intelligendum quod phyloſophus hic oſtendit, quod eſt deuenire ad primum mouens in genere, ideſt, quòd in mouentibus, & motis eſt deuenire ad primum mouens motum, & illud eſt motum ex ſe mouens, & propoſitio ſuper quam fundatur eſt uera, ſcilicet, quod omne quod mouetur in loco a motore extrinſeco mouetur a motore moto: quoniam omnis motor extrinſecus eſt motor corporeus: ſed motor corporeus non mouet in loco niſi moueatur. Intelligendum eſt, quod motor incorporeus eſt motor intrinſecus: omne enim quod mouetur a motore, quia non diuiditur ab eo ſecundum locum, uel ſitum, mouetur ab intrinſeco, & dicitur moueri a ſe, vt quia anima animalis nõ habet ſitum diſtinctum ab ipſo animali: ideo animal motum a ſua anima dicitur moueri a ſe, & ab intrinſeco.

Notãdum

Notabile.

Præterea, hoc etiam pacto rationem hanc eandẽ tangere licet. Omne nanque quod mouet, & aliquid, & aliquo ſane mouet, aut enim ſeipſo aut alio mouet, ut hõ, aut ſeipſo aut baculo mouet, & aut ipſe uẽtus deiecit, aut lapis quẽ pepulit uẽtus. Fieri uero nõ põt ut id quo motus affertur moueat abſque eo quod mouet ſeipſo. Sed ſi id quidem ſit quod motum affert ſeipſo, non neceſſe eſt aliud eſſe quo motus affertur. Sin uero ſit aliud quo motus affertur, eſt aliquid profecto, quod quidem non aliquo, ſed ſeipſo mouebit, uel in infinitum abibitur. Si igitur mouet quippiam atque mouetur, ſtetur, & non in infinitum pergatur neceſſe eſt. Nam ſi baculus moueat, quia mouetur a manu, manus ipſa profecto baculo motum affert. Quod ſi manum etiam quippiã aliud moueat, & aliud identidem manu mouet. Cũ igitur id quod motum affert aliud aliquo mouet, tum id ſit prius quod ſeipſo mouet neceſſe ẽ. Quod ſi hoc motu quidem cietur, ab alio autem non mouetur, neceſſe eſt ipſum profecto ſeipſum motu ciere. Quare hac etiam ratione, aut ab eo ſtatim quod ſeipſum mouet id quod mouetur motu cietur, aut ad hoc ipſum tandem accedetur.

A B

Amplius autem, & ſic ipſam hanc eandem rationem ẽ aggredi, omne enim mouens aliquid quidem mouet, & aliquo. Aut enim ſeipſo mouens mouet, aut ab alio, ut homo ipſe, aut baculo, aut uentus proiecit, aut ipſe, aut lapis quẽ mouit. Impoſſibile autem eſt mouere ſine ipſo mouente, & agente id quo mouet. Sed & ſi quidem ipſum ſeipſo mouet, non neceſſe eſt aliud eſſe quo mouet. Si uero ſit alterum id quo mouet, eſt aliquid quod ſecundum ſeipſum mouebit, non quoddam alio, ſed ſeipſo, aut in infinitum abibit. Si ergo quod mouetur aliquid mouet, neceſſe eſt ſtare, & non in infinitum ire. Si enim baculus mouet, eo quod mouetur a manu, & manus mouet baculum. Si autem, & hanc aliud mouet, & hanc alterum aliquod mouens. Cum itaque aliquo moueatur ſemper alterum neceſſe eſt prius ipſum ſeipſum mouens. Si igitur mouetur quidem hoc, non aliud autem mouens ipſum neceſſe ipſum ſeipſum mouere. Quare, & ſecundum hanc rationem, quod mouetur, aut mox ab ipſo mouente mouebitur, aut uenit aliquando in huiuſmodi. Tex. c. 35.

C

SEcundo probatur eadem concluſio per rationem habentem quaſi eandem uim cum ratione præcedenti. primo tamen phyloſophus præmittit ea in quibus ſtat uis rationis quæ ſunt duo, primum eſt, quod omne quod mouet aliquid aut mouet ipſum per ſe, & ſine inſtrumento, aut cum inſtrumento, ſecundum quod phyloſophus præmittit eſt, quod inſtrumentum non mouet ſine illo quod mouet inſtrumentum. Ex hoc ergo concluditur, quòd in mouentibus, & motis eſt deuenire ad primum mouens, quod mouetur a ſe ipſo, ratio ergo formatur ſic. Si nullum mouens moueret ex ſe, ſed quodlibet moueret ut inſtrumentum non eſſet dare inſtrumentum ab aliquo mouẽte ſeipſũ, ſed q̃dlibet inſtrm moueretur ab alio inſtro, & ſic in mouentibus inſtalibus eſſet proceſſus in infinitum, quod eſt impoſſibile, quia ſic non eſſet mouens primum, nec per conſequens extremum, nec medium, quod eſt impoſſibile. ergo, & illud ex quo ſequitur, ſcilicet, quod nullum mouens mouet ex ſe, conſequentia p̃batur probatione exemplari, quia ſi lapis mouetur a baculo, & baculus a manu, & manus ab homine, & homo ab alio inſtrumento, & illud ab alio, & non poteſt deueniri ad aliquod primum per ſe mouens, tunc procederetur in infinitum, & ſic patet, quod ſi nullum eſſet mouens ex ſe, ſed quodlibet mouens moueretur ut inſtrumentum, quod in mouentibus, & motis eſſet proceſſus in infinitum. Vnde Commen. dicit hic, quod ſi omne mouens moueat ut inſtrumentum tunc eſſent infinita inſtrumenta, & cum fuerint infinita inſtrumẽta non erit motor qui eis utatur, quod eſt contra poſitum, hæc

D Secunda probatio.

Prima probatio in quo differat a ſecūda.

hæc Commen. Notandum eſt hic, quod illa ratio ſecunda nō differt a prima, niſi in modo utendi propoſitionibus, & eſt duplex differentia inter hanc ratiooem, & primam. Prima differentia ſecundum Commen. eſt, quod in prima ratione ponitur, quod motor ſit in duobus modis, ſcilicet, primus, & medius, in ſecunda uero declaratione ponit, quód omne, quod mouet aliquid aut mouet cum inſtrumeto, aut mouet ſine inſtrumento, in prima declaratione ponit, quód motor medius non mouet ſine mouente primo, in ſecunda uero declaratione loco huius poſitionis ponit, quód inſtrumentum non mouet ſine mouente inſtrumentum. ſecunda autem differentia inter iſtam ſecundam rationem, & primam eſt, quia in prima ratione proceditur aſcendendo a motu ad motorem, præmittit enim in prima ratione, quod omne qnod mouetur: monetur ab alio, & illud a quo mouetur, mouet propter ſe uel propter aliud primum mouens, quod eſt procedere aſcendendo: ſed in hac ſecunda ratione procedit deſcendendo, præmittit enim, quód omne mouens mouet aliud, & hoc a ſeipſo, uel ab alio inferiori mouente, ut cum homo mouet lapidem per ſeipſum, uel per baculum, & ueotus projjcit aliquid ad terram, aut ſuo impulſu, aut propter lapidem quem mouet, B & ſic proceditur deſcendeodo, ut dicunt moderni expoſitores, quod phyloſophus ponit exemplum de nento. Et Commeo. quærit hic de uento, vtrum ſit de numero eorū quæ mouentur ex alio, aut de numero eorum quæ mouentur naturaliter, & ſimiliter de motu ferri ad magnetem, ſcilicet, vtrum ferrum moueatur ex ſe hoc motu, uel ex alio, & ſoluit dicens, quód manifeſtum eſt, quod uentus eſt de numero eorum quæ mouentur naturaliter, quia non mouetur niſi a generante ipſum. Et ſimiliter ferrum eſt de numero eorum, quæ mouentur naturaliter, quia non mouetur a magnete niſi per alteratiooem quam acquirit a magnete, aut a remouente prohibens, & ideo quando complexio magnetis tranſmutatur non attrahit hoc, ſicut accidit quando confricatur cum aleis, ut dicitur, & hoc manifeſtum eſt in lapide, quia non attrahit palcas antequam hoc fiat, hæc Commen.

Inſuper ſi ſic etiam conſiderabimus eadem accident uniuerſa. Nam ſi omne, quod mouetur: ab C en mouetur, quod motu cietur, aut hoc ipſis rebus per accidens competit, ut quippiam moueat quidem, motum, & ipſum ſuſcipiens, non tamen quia mouetur, aut non per accidens: ſed per ſe ineſt. Si igitur per accidens competit, non neceſſe eſt moueri, quod motu cietur. Quod ſi id ſit, patet poſſe aliquando nihil eorum quæ ſunt moueri. Non enim eſt neceſſarium id quod accidit, ſed poteſt non eſſe. Si igitur id eſſe poſuerimus, quod eſſe poteſt, nullum accidet impoſſibile, ſed forſitan falſum. At non eſſe motum eſt impoſſibile. Id enim iam demonſtratum eſt, motum inquam neceſſario ſemper eſſe.

Tex.co.36. *Ad dicta autem, & ſic intendentibus contigent eadem hæc. Si enim ab eo, quod mouetur, mouetur omne, quod mouetur, aut hoc rebus exiſtit ſecundum ac-* D *cidens, ut moueat quidem, quod mouetur, non tamen propter id quod mouetur ipſum, aut non, ſed per ſe. Primum quidem igitur ſi ſecundum accidens, non neceſſe eſt moueri, quod mouetur. Si autem hoc eſt: manifeſtum quod contingit aliquando moueri nihil eorum quæ ſunt. Non enim neceſſe eſt accidens, ſed contingit non eſſe. Si ergo ponamus poſſibile eſſe, nullum impoſſibile accidit, falſum aut fortaſſis. Motum autem impoſſibile eſt non eſſe. Oſtenſum enim prius eſt hoc: quoniam neceſſe eſt motum ſemper eſſe.*

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli: in qua phyloſophus oſtendit, quód non eſt neceſſe omne mouens moueri, & continet duas particulas: quia in pri- A ma ponit quandam diuiſionem, & deſtruit alterum membrū diuiſionis. In ſecunda autem ibi [At uero ſi non ſecundum accidens] improbat aliud membrum. In prima igitur particula huius partis phyloſophus ponit talem diuiſionem, ſcilicet, ſi eſſet neceſſe, quod omne mouens moueretur, aut ergo hoc eſſet in rebus per accidens, ſcilicet, quod mouens inquantum mouens moueatur, ſecundum quod hoc accidit ſibi, aut hoc eſt in rebus per ſe, ita, quód mouens inquantum eſt mouens moueatur, deinde phyloſophus deſtruit primum membrum per tres rationes, probando, quod non eſt neceſſe, quod omne mouens moueatur per accidens, & hæc eſt decimaſeptima concluſio de annexis, quæ probatur tripliciter, & ſecundum hoc hæc particula habet tres partes quæ in ſuis locis patebunt. Prima igitur concluſio probatur ſic: ſi eſſet neceſſe, quod omne mouens moueatur per accidens, & quod eſt per accidens poteſt non eſſe. ergo poſſibile eſt, quod nullum mouens moueatur, ſi ergo ſit neceſſe omne mouens moueri per accidens: ſequitur, quod poſſibile eſt, quod nullum mouens moueatur, & ſi nullum mouens mouetur: nullum mouens mouet, & tunc ſequitur, nullum mouens mouet. ergo nullus motus eſt. ergo ſi neceſſe eſt, quod omne mouens moueatur per accidens, ſe- B quitur, quod poſſibile ſit aliquando, quód nullus motus ſit, conſequens eſt impoſſibile. quia probatum eſt in principio huius octaui, quod neceſſe eſt ſemper motum eſſe. ergo antecedens eſt impoſſibile, ſcilicet, neceſſe eſt omne mouens moueri per accidens. Vnde illa ratio poteſt fieri de primo motore, probando, quod non eſt neceſſe primum motorem moueri per accidens ad hoc, quód moueat, quia quod eſt per accidens poteſt non eſſe. ſi igitur primus motor moueatur per accidens, ſequitur, quod poteſt non moueri, & ſi non moueatur non mouet, per poſitum, quia neceſſe eſt quamuis per accidens primum motorem moueri. ergo eſt poſſibile, quod primus motor non moueat, quia ſi non moueatur non mouet, per poſitum, cum ergo omnis motus ſit a motore, ſequitur, quod poſſibile eſt in aliqua hora nihil moueri, ſed hoc eſt impoſſibile. ergo, & illud ex quo ſequitur, ſcilicet, quod neceſſe eſt primum motorem moueri per accidens. Et intellige, quod hic per accidens accipitur ſecundum quod diſtinguitur contra neceſſarium, & non C accipitur prout diſtinguitur contra per ſe, & contra primo, & quia multa ſunt per accidens diſtinguendo per accidens contra per ſe, & contra primo, quæ ſunt neceſſaria, hæc enim propoſitio animal eſt homo, eſt per accidens diſtinguendo per accidens contra per ſe, tamen eſt neceſſaria.

Decima ſeptima concluſio de annexis. Prima ratio.

Atque idipſum cum ratione etiam accidit. Tria nanque neceſſe eſt eſſe. Id quo mouetur, id quod mouet, & id inſuper quod mouens mouetur. Id igitur quod mouetur: moueri quidem neceſſe eſt, at non neceſſe eſt motu ciere. Id autem quo motus affertur, & mouere neceſſe eſt, & moueri. Cum enim ſit ſimul cum eo quod motu cietur, una cum ipſo mutatur. Quod intueri licet in hiſce quæ loco mouentur. Nam aliquo in tempore tangant ea quæ mouentur neceſſe eſt. At id quod ita mouet ut eius non ſubeat rationem quo motus affertur, immobile nimirum eſt.

D *Et rationabiliter hoc accidit. Tria enim neceſſe eſt eſſe, quod mouetur mouens, & quo mouet. Quod quidem igitur mouetur, neceſſe quidem moueri. Mouere autem non neceſſe eſt, ſed quo mouet, & mouere, & moueri. Communicat enim ſimul hoc, & ſecundum idem exiſtens ei, quod mouetur. Manifeſtum autem eſt in mouentibus ſecundum locum. Tangere enim neceſſe eſt adinuicem, ſicut uſque ad aliquid. Mouens autem ſic, ut ſit, non quo mouet immobile.* Tex.c.37.

Secunda ratio.

HÆc eſt ſecunda pars primæ particulæ tertiæ partis principalis huius capituli: in qua ponitur ſecunda ratio probans, quod non eſt neceſſe omne mouens moueri per accidens, primo tamen phyloſophus præmittit quodam

dam neceſſarium dicit quod tria attribuũtur motui,& narrat quod eſt proprium unicuique illorum,& dicit quod illa tria attribuuntur motui,ſcilicet,mouens & motum, & illud per quod mouens mouet.v.g.In animali,motor eſt aia, illud per quod motor mouet eſt muſculus,ſiue calor naturalis: motũ enim eſt corpus animalis, & narrat phyloſophus quæ ſunt propria unicuique illorum dicit quod proprium eſt moto ut moueatur:ſed non eſt neceſſe quod moueat:eſt enim,deuenire ad aliquod motum quod non mouet, aliter eſſet proceſſus in infinitum.Illi uero quod per ſe mouet eſt proprium quod moueat,& moueatur,quoniam illud per quod primus motor mouet,mouet poſtremum motum,& etiam mouetur quia tangit poſtremum motum,& non poteſt tangere ipſum niſi moueatur in ſequendo ipſum.Vnde illud per quod mouens mouet mouetur a primo mouente, & mouet poſtremũ motum. Ex his igitur apparet quod proprium eſt mouenti, quod moueat, ſicut eſt proprium moto, quod moueatur, & dicit phyloſophus quod illud eſt manifeſtum in motibus ſecundum locum,ſcilicet,quod illud per quod motor mouet mouetur,& dicit hic Commentator quod phyloſophus dicit hoc.nam illud per quod alterat primum alterans exiſtimatur in pluribus non alterari,ſicut Sol calefacit aerem mediantibus corporibus cęleſtibus,& non calefacit iſta.hæc Cõmentator. Scire tamen debes, quod alterans aliquod diſtans per medium alterat illud medium, non tamen ſemper ſecundum eandem alterationem in ſpecie.

Cum igitur ſit,& ultimum ipſum, ut cernimus, quod motu quidem cieri poteſt,priocipium autem motus noo habet, & id item quod mouetur quidem ſed ab alio,oon a ſeipſo cietu e rationi conſentaneum eſt,neceſſarium oe dicam,& ipſum tertium eſſe quod mouet quidem,immobile autem eſt.

Quoniam autem uidemus ultimum quod moueri quidẽ poteſt,motus autem principium non habet, & quod mouetur quidem ab alio,& non a ſeipſo, rationabile eſt,ut non neceſſarium dicamus,& tertium eſſe quod mouet quidem cum ſit immobile.

IStis ſuppoſitis,videlicet,quod non eſt neceſſe omne mouens moueri,& quod illud per quod motor mouet mouetur,phyloſophus facit rationem hoc modo. Quandocunque aliqua accidentaliter coniunguntur, ſi unum illorũ poteſt inueniri per ſe,etiam reliquum poteſt reperiri per ſe ſine altero,ſed mouens,& motum accidentaliter contingũt, & unum eorum,ſcilicet,motum poteſt reperiri per ſe, eſt enim aliquod motum non mouens.ergo reliquum, ſcilicet, mouens poteſt reperiri per ſe.ergo eſt reperire aliquod mouens non motum,& per conſequens non eſt neceſſe, quòd omne mouens moueatur per accidens.

Quapropter,& Anaxagoras recte dicit, meotem inquiens paſſione uacare,& non mixtam eſſe,quippe cum motus ipſam priocipium faciat. Hoc enim pacto ſolum mouebit,nullum ſuſcipieoa motum, & uiocet,mixtione pænitus uacaos.

Vnde Anaxagoras dicit recte intellectum impaſſibilẽ, inquiens,& immixtum eſſe:quoniam quidem motus principium facit eſſe,ſic enim utique ſolum mouebit, cum ſit immobilis,& imperabit cum ſit immixtus.

Tertia ratio.

HÆc eſt tertia pars primæ particulæ tertiæ partis principalis huius capituli,in qua tertio probatur eadem cõcluſio per teſtimonium Anax.qui poſuit intellectum eſſe impaſſibilem immobilem,& immixtum.Anax. enim poſuit intellectum eſſe primum mouens,& ideo poſuit intellectum eſſe immobilem,quia primum mouens debet eſſe immobile,& poſuit intellectum qui eſt primum mouens immixtum eſſe,quia ſic ſolum poterit mouere,& imperare abſque hoc quod moueatur. Si enim eſſet mixtus oporteret ꝙ moueretur ad motum illius cui commiſceretur.ſic igitur patet per teſtimonium Anaxag.quod non eſt neceſſe omne mouens moueri,quia intellectus ſecundum eum qui eſt primũ mouens non mouetur,cum ſit impaſſibilis, & immixtus.Intelligendum eſt quod Commen. circa ſecundam rationem, quæ eſt illa:quod contingit inuenire mouens, & motum ſimul &c. dicit ſic: quoniam cum aliquid fuerit compoſitum ex duobus oppoſitis quorum utrunque exiſtit per ſe, & alterum iſtorum fuerit ſeparatum a reliquo,neceſſe eſt, ut reliquum ſit ſeparatum,verbi gratia,terra,& aqua ſunt ſimul in mixto:tamen utrunque eorum exiſtit per ſe: ſed quod neutrum ſit neceſſarium in eſſe alterius patet, quia ſi aqua fuerit abſtracta a terra:quodlibet eorum exiſtet per ſe: hæc Cõ. Vnde videtur, quod Commen. intelligat, quod ſi aliquę ſubæ per ſe exiſtentes poſſunt inueniri ſimul, & vna poteſt inueniri per ſe ſeparata ab alia,reliqua poteſt per ſe exiſtere non coniuncta cum alia,ita eſt de primo motore, & ultimo moto:quoniam utrunque eſt ſuba per ſe exiſtens,& per hoc ſoluuntur duæ inſtantiæ quæ videntur contra illum modum arguendi,prima eſt,quod ſuba,& accidens ſimul inueniuntur,& ſuba inuenitur ſine accidente. igitur accidens poteſt inueniri ſine ſuba.Secunda inſtantia eſt, materia prima, & forma ſubſtantialis inueniuntur ſimul, ſed forma poteſt eſſe ſine materia.igitur materia poteſt eſſe ſine forma. Solutio igitur patet per hoc,quia phyloſophus arguit de ſubſtantiis in actu,& prima inſtantia eſt de ſuba,& accidente,& ideo nõ tenet.Secũda inſtantia ſoluitur ꝑ hoc,quia arguitur de ſubſtantijs:quarum una eſt in actu,& reliqua in potentia, & de talibus non tenet argumentum phyloſophi,ſed de ſubſtantijs,quarum utraque eſt in actu Aliter poteſt etiam dici,ſcilicet,quòd phyloſophus ſic intelligit uidelicet, quod ſi aliqua inueniantur ſimul,quorum neutrum dependet ab alio, aut quorum unum plus dependet a reliquo quam econuerſo,ſi illud quod magis dependet poſſit eſſe ſine reliquo,ſequitur,quod illud quod minus dependet a reliquo poteſt eſſe ſine reliquo, ſed non oportet quòd ſi illud quod minus dependet poſſit eſſe per ſe,quod illud quod magis dependet poſſit eſſe ſine reliquo,& quia motum magis dependet a motore quam mouens a moto,ideo ad hoc, quòd motum poſſit inueniri ſine mouente,ita quod aliquid ſit motum,& nõ mouens,concludit phyloſophus,quod eſt inuenire mouens non motum.Et per hoc patet ſolutio ad inſtantias inductas contra modum arguendi:quoniam accidens magis dependet a ſuba quam ſuba ab accidente,& ideo ſi accidens poſſit eſſe per ſe,ſequitur, quod ſuba poſſit eſſe per ſe, & non econuerſo,& etiam quia materia prima magis dependet a forma quam econuerſo,ideo ſi materia prima poſſit per ſe exiſtere, ſequitur,quod forma poſſit per ſe exiſtere,ſed non ſequitur econuerſo.Patet etiam ad rationem qua aliqui probant, ꝙ prima cauſa non poteſt intelligi ſiue quod in entibus eſt aliquid intelligens,quod non poteſt intelligi, quia contingit inuenire aliquid quod eſt ſimul intelligens,& intellectum, cuiuſmodi eſt homo,vel Angelus,& aliquid quod eſt ita intelligens,quòd nullo modo eſt intellectum. ergo eſt inuenire aliquid quod eſt intellectum,& nullo modo intelligẽs. conſequentia patet,quia ſic arguit phyloſophus: Dicendum quod non ſequitur,nec ſic arguit phyloſophus,quia intelligere magis dependet ab intellecto quam intellectum ab intelligente,quia intellectum eſt menſura intellectus,ſicut ſcibile eſt menſura ſcientiæ,ut patet quinto meta.

Prima inſtantia.

Secunda ſolutio.

At uero ſi non accideos ſed oeceſſario mouetur id quod motum aliis affert,atque adeo ut oon moueat ſi oon moueatur,oeceſſe eſt ipſum ut motum ſubijt,aut eadem ſpecie motua,aut alia moueatue. Ceu aut ſi calefaciat calefiat, & ſi ſanet ſaoetur,& ſi ferat feratur,aut ſi ſauet feratur, & ſi ferat, accreſcat.At primum,vt patet fieri nequit. Nam dicere hæc oportet uſque ad indiuidua deſcendendo, ceu ſiquid geometriam doceat, id eandem geometriam doceri, & ſi proiiciat, eodem proiectionis proiici modo.Nec etiam ſic ut motus alio genere moueatur,ceu ut id quidem quod fert incrementa ſuſcipiat.Id autem quod hoc auget, ab alio alteretur, & id quod illud alterat, alio motu quodam itidem

moueatur. Nam ſtetur neceſſe eſt. Motus enim finiti ſunt. Qui uero redire dicit, idq́ue quod alterat ferel, perinde facit atque ſi ſtatim id ferri dicat, qđ fert, & id doceri quod docet.

Tex.c.38. *At uero ſi non ſecundum accidens, ſed ex neceſſitate mouetur mouens, niſi autem moueatur non utique mouet, neceſſe eſt mouens ſi mouetur aut moueri ſic, ut ſecundum eandem ſpeciem motus, aut ſecundum alteram. Dico autem quia aut calefaciens, & ipſum calefieri, & ſanans ſanari, & ferens ferri, aut ſanans ferri, ferens autem augeri, ſed manifeſtum: quoniam impoſſibile, oportet enim uſque ad indiuidua diuidentem dicere, ut ſi aliquis docet geometrizare hoc doceri geometrizare idem, aut ſi proijciat proijci ſecundum eundem modum proiectionis, aut ſic quidem non, ſed aliud ex alio genere, ut quod fert augeri.* B *Hoc autem augens alterari ab alio, hoc autem alterans ſecundum quendam moueri motum. Sed neceſſe eſt ſtare. Finiti enim ſunt motus. Iterum autem reflectere, & alterans dicere ferri, idem facere eſt, & ſi mox dicat ferens ferri, & docens doceri.*

HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis principalis huius capituli in qua phyloſophus deſtruit aliud membrum diuiſionis, unde cum phyloſophus probauit, ꝙ non omne mouens mouetur per accidens, probat, quod non omne mouens mouetur per ſe, & hæc eſt decimaoctaua concluſio de annexis, quæ ſic intelligitur. Quod non omne mouens mouetur per ſe, idest, quód non omne mouens inquantum eſt mouens mouetur per ſe. ſic, quod non eſt neceſſe, ꝙ ſi aliquid moueat, quód propter hoc moueatur. hæc decimaoctaua concluſio probatur ſic. Si omne mouens mouetur per ſe, aut ergo mouetur ſecundum eandem ſpeciem motus ſecundum quam mouet, aut mouetur ſecundum aliam ſpeciem motus quam ſecundum illam ſecundum quam mouet, uerbi gratia aut mouetur ſecundum eandem ſpeciem motus ſecundum quam mouetur, ſic quod calefaciens calefiat, & ſanans ſanetur, &c. aut mouetur ſecundum aliam ſpeciem quam eſt illa ſecundum quam mouet, ut cum mouens localiter moueatur motu alterationis, & mouens ſecundum motum alterationis moueatur ſecundum motum augmentationis, & ſic deinceps. Hæc eſt ergo ratio, ſi omne mouens mouetur per ſe, aut igitur omne mouẽs non mouetur per ſe ſecundum eandem ſpeciem motus ſecundum quam mouet, vel ſecundum aliam ſpeciem motus, ſed nec ſic, nec ſic. ergo conſequens eſt falſum pro vtraque parte. ergo accidens eſt falſum, & per conſequens ſuum contradictorium eſt verum videlicet, quod non omne quod mouet, mouetur per ſe, ſed quod utraque pars conſequentis ſit falſa probatur, & primo, quod illa ſit falſa, omne mouens mouetur per ſe ſecundum eandem ſpeciem motus, quia ſi ita eſſet omne calefaciens calefieret, & omne ſanans ſanaretur, & ferens ferretur, & deſcendendo ad indiuidua, hoc eſt ad ſpecies motus oportet, quod ducens duceretur, & ædificans ædificaretur. hoc conſequens eſt impoſſibile, & ſic patet, quod pars conſequẽtis eſt falſa, ſcilicet, quod mouens mouetur per ſe ſecundum eandem ſpeciem motus ſecundum quam mouet. Et quod ſecunda pars conſequentis ſit falſa videlicet, quod omne mouens mouetur ſecundum aliam ſpeciem motus quam eſt illa ſecundum quam mouet, probat phyloſophus per hoc, quia cum ſpecies motus ſint finitæ, tandem eſſet reflexio ad primam ſpeciem, ita quod ſequitur, quod omne mouens qđ mouetur ſecundum aliam ſpeciem ab illa ſecũdum quam mouet: mouebitur ſecundum eandem ſpeciem motus ſecundum quam mouet: quod eſt falſum, & iam reprobatum. ergo non eſſe neceſſe omne mouens moueri per ſe ſecundum aliam, & aliam ſpeciem motus ab illa ſpecie ſecundum quam mouet. Vnde dicere, quod omne mouens mouetur per ſe ſecundum eandem ſpeciem motus eſt dicere impoſſibile, & dicere, quod omne mouens mouetur ſecun-

Decimaoctaua cõcluſio de annexis.

A dum aliam ſpeciem motus ab illa ſecundum quam mouet eſt dicere fictitium.

Patet enim omne quod motu cietur, & a ſuperiore moueri mouente, atque magis ab eo quod cætera antecedit. At id fieri nequit. Accidit enim ut id diſcat, quod docet, quorum alterum habere ſcientiam, alterum non habere neceſſe eſt. Hoc præterea magis quam dicta, rationis fines egreditur, omne in quam motiuum mobile eſſe. Quod accidit ſi omne, quod mouetur ab eo mouetur, quod motu cietur. Erit enim mobile perinde atque ſi quiſpiam dicat, omne ſanatiuum ac ſanans ſanabile, & ædificatiuũ ædificabile eſſe, aut ſtatim, aut per plura. Ceu ſi moueri quidem ab alio motiuum omne, ſed non eo motu quo mouet propinquum ſibi, ſed diuerſo moueri dicat, ut ſanatiuum dicere non B ſanari. At id aſcendens perueniet tandem ad eandem ſpeciem motus, ut antea diximus. Horum igitur alterum eſt impoſſibile, alterum figmentum. Abſurdum eſt enim alteratiuum, accreſcens neceſſario eſſe.

Manifeſtum enim quod mouetur, & a ſuperius mouẽte quod mouetur omne, & magis a priori mouentium. At uero hoc impoſſibile eſt. Docens enim accidit addiſcere, quorum hoc quidem habere, illud autem non habere ſcientiã neceſſarium eſt. Amplius autem his magis irrationabile, quoniam accidit eſſe omne motiuum mobile, ſi quidem ab eo quod mouetur, mouetur omne quod mouetur. Erit enim mobile ſicut aliquis dicat: quoniam ſanatiuum, & ſanans ſanabile erit, & ædificatiuum ædificabile, aut C *mox, aut per plura. Dico autem ſic ſi mobile quidem ab alio eſt omne motiuum, ſed non ſecundum eundem motum mobile quo mouet proximum, ſed ſecundum alterum ut ſanatiuum, & diſciplinatiuum, ſed hoc aſcendens perueniet aliquando ad eandem ſpeciem ſicut diximus prius. Hoc quidem igitur horum impoſſibile, aliud autem figmentum eſt. Inconueniens enim eſt alteratiuum ex neceſſitate eſſe augmentabile.*

ILlam conſequentiam, ſcilicet, mouens mouetur per ſe ſecundum aliam ſpeciem motus ab illa ſecundum quã mouet. ergo mouetur ſecundum eandem ſpeciem motus ſecundum quam mouet, probat phyloſophus ſic. Omnia mouentia mota reducuntur ad primum mouens, quod eſt cauſa omnium motuum mouentium poſteriorum. Vnde omne mouens motum mouetur a mouente, quod eſt D ante ipſum, cum ergo primum mouens magis moueat quam ſecundum, oportet quod primum mouens cauſet omne motum motuum poſteriorum. ergo ſi primum mouens mouetur aliquo motu poſterioris mouentis, oportet ꝙ ille motus ſit a primo mouente, & ſic primum mouẽs mouet illo motu, & mouetur illo eodem motu, & ita ſequitur, quod idem mouens ſecundum eandem ſpeciem motus mouet, & mouetur, & non ſolum ſequitur hoc, ſed, quod idem ſecundum eundem motum numero mouet, & mouetur, unde ſint a, b, c, mouentia ſic ordinata, & a, ſit primum illorum mouentium, & moueat motu locali, & b, moueat motu augmentationis, & c, moueat a, motu alterationis, cum a, quod eſt primum mouens moueat illo motu quo c, mouet, quod eſt poſterius mouens, ſequitur, quod a, mouet illo motu quo c, & etiam a, mouetur illo eodem motu, vnde ſi fiat talis reciprocatio, ſequitur quod omne mouens mouetur eodem motu quo mouet, quod eſt impoſſibile, conſequentia patet, quia quocunque motu mouet poſterius mouens, eodem motu mouet primum mouẽs: & ita ſi omne mouens mouetur per ſe, ſequitur ꝙ oẽ mouẽs mouetur eodẽ motu quo mouet, ſiue deſt ſecũda pars cõſequẽtis ſi-

ue

ue prima.ſi enim detur prima pars,tuoc ſequit̃ ſine medio, quod alterans alteratur quando alterat,& ſi detur ſecunda ſequitur idem impoſſibile cum medio.vnde ſi detur, quod omne mouens mouetur ſecundum eandem ſpeciem motus ſecundum quam mouet,ſequitur ſtatim ſine omni alio medio,quod omne calefaciens calefieret,& omne docens doceretur,& quod ſanans ſanaretur,& ædificans ædificaretur. ſi detur,quod omne mouens mouetur ſecundum aliam ſpeciem motus a ſpecie ſecundum quam mouet,ſequitur idem impoſſibile cum medio, ſcilicet, quod calefaciens calefieret,& ſanans ſanaretur, & ædificans ædificaretur. Ex hoc ſequitur quod cum motu quo mouens poſterius mouet cum eodem motu mouet mouens primum.

Non ergo oeceſſe eſt id quod mouetur ab eo ſp moneri,quod ab alio moto cietur.Erit igitur exitus huinſce taudem proceſſionis.Quare primo mouetur,aut a quieſceote mouebitur, aut ipſum ſeipſum motu ciebit.At uero ſi cõſiderare etiam oporteat, ntrum ſit caoſa motua,atque principium,utrum id B quod motu ſeipſum ciet, ao id quod ab alio agitatur,illud omnes otique pooeot. Quod eoim per ſe cauſa eſt, id ſemper prior eſt eo cauſa quod per aliud ratiooem cauſæ ſubit.

Te.cõ.39. *Non ergo neceſſe eſt ſemper moueri quod mouetur ab alio, & ab hoc quod mouetur,ſtabit ergo. Quare aut a quieſcente mouebitur quod mouetur primum, aut ipſum ſeipſum mouebit.At uero ſi oportet conſiderare,utrũ cauſa motus ſit & principium ipſum ſeipſum mouens,aut quod ab alio,illud omnis utique ponet.Ipſum enim quidẽ quod per ſe eſt cauſa,ſemper prius eſt eo quod ſecundum alterum,& cum ipſum ſit.*

HÆc eſt quarta pars principalis huius capituli, in qua phyloſophus concludit concluſionem principaliter intentam in hoc capitulo quæ eſt, quod non eſt neceſſe quod omne mouens moueatur,& hæc eſt decimanona C concluſio de annexis.hic concluſio probatur ſic.Cum in mouentibus,& motis non ſit procedere in infinitum,ut ꝓbatum eſt ſeptimo huius,& etiam oportet tandem deuenire ad primum motum, tunc quæritur de primo moto, aut mouetur a motore moto,aut a motore, qui non mouetur. ſi mouetur a motore moto,aut mouetur a ſe,ſeu ab intrinſeco,uel ab alio,ſcilicet, a motore extrinſeco, ſed dignius eſt,ut omnes concedunt,quod illud quod mouetur a ſe ſic primum principium.primum ergo motum ſi mouetur a motore moto,oportet quod moueatur a ſe ſiue ab intrinſeco principio,ſed ſiue primum motum moueatur a motore nõ moto,ſiue moueatur a ſe,ſemper ſequitur quod mouetur a motore non moto,& per conſequens non eſt neceſſe, quod omne mouens moueatur omnino a motore non moto, ſi enim mouetur a motore non moto omnino manifeſtum eſt quod non eſt neceſſe omne mouens moueri,& ſi moueatur a ſe adhuc ſequitur idem, quia ſi mouetur a ſe diuiditur in duas partes,quarum una eſt mouens,& alia mota. Et tunc eſt quærendum de parte mouente,aut mouetur,vel non, ſi D non,habetur propoſitum,ſcilicet,quod eſt deuenire ad mouens non motum,& per conſequens non eſt neceſſe omne mouens moueri,ſi uero pars mouentis moueatur,aut mouetur a ſe,uel ab alio,ſi non ab alio,tunc certum eſt quod mouetur a ſe.ergo tunc diuiditur in duas partes, quarum una eſt mouens,& alia mota,& arguendum eſt,ut prius:& ſic vel eſt procedere in infinitum in mouentibus,& motis ex ſe,vt probatum eſt,& hoc eſt impoſſibile, vel eſt deuenire ad aliquod mouens non motum,ſed non eſt procedere in infinitum in mouentibus,& motis,ut patet.ergo eſt deuenire ad aliquod moueos non motum,& per conſequens non eſt neceſſe,quod omne mouens moueatur. Vnde iſta ratio ſolum concludit,quod non eſt neceſſe, quod omne mouens moueatur per ſe. Nec plus concludit ipſa ratio, ut patet,quare,quia,&c.

Tex.com. 3. & 8. Te.cõ.35.

39.concluſio de annexis.

Quæ cum ita ſiot,conſiderandum eſt alio principio ſumpto, ſi quid ſeipſum mooeat, quonam modo ſe motn ciet. Omne itaque quod mouetur, in ſemper diuiſibilia diuiſibile eſſe neceſſe eſt. De-A monſtratum eſt enim,prius in hiſce quæ de natura uniuerſaliter diceba mus: omne quod per ſe mouetur coutinuum eſſe.

Tex.c.40. *Quare hoc conſiderandum eſt accipientibus aliud principium ſi aliquid mouet ipſum ſeipſum quomodo mouet, & ſecundum quem motum.Neceſſe igitur omne quod mouetur eſſe diuiſibile in ſemper diuiſibilia.Hoc enim,oſtenſum eſt prius in uniuerſalibus de natura quod omne quod per ſe mouetur,continuum eſt.*

IStud eſt quartum capitulum huius tractatus in quo oſtẽditur ꝙ in mouentibus ſe eſt deuenire ad primum mouens immobile per ſe,ſ.quod non mouetur per ſe. ad quod oſtendendum inquirit phyl. de moto ex ſe ſecundum ꝙ eſt motum ex ſe,quomodo,& a quo mouetur:qm̃ ex hac perſcrutatione deuenitur ad motorem immobilem. Vnde hoc capitulum continet duas partes principales,qm̃ in prima deſtruuntur falſi modi quibus ponitur aliquid mouere ſe. In ſecunda ibi:[Qm̃ autem mouet.]exequitur de membro,uel modo uero quo aliquid mouet ſe.Prima pars B continet tres particulas,qm̃ in prima oſtẽditur, ꝙ nihil mouet ſe propter hoc,quod totum mouet totum. In ſecunda ibi. [Qm̃ autem non contingit.]probatur ꝙ nihil mouet ſe ꝑ hoc quod utraque pars mouentis ſe reciproce mouet reliq̃ partem. In tertia ibi.[At uero neque ipſum]probatur, ꝙ nihil mouet ſeipſum.Primo per hoc ꝙ una pars mouet ſeipſam,aut ex hoc ꝙ plures partes mouent ſeipſas. In prima igitur partic.huius partis phyl. proponit primo intentionẽ ſuam, deinde ponit quodam neceſſarium ad propoſitum. Deinde proponit, ꝙ nihil mouet ſe per hoc ꝙ totum mouet totum.Primo igitur phyl.proponit intentionem ſuã.d. quare eſt conſiderandum ſi aliquid mouet ſeipſum, qũo mouet ſeipſum.Iſtud.n.eſt aliud principale ad immobilitatem inueſtigandam primi motoris.Cognito.n. qũo aliquid mouet ſe manifeſtum eſt quod primum mouens eſt immobile. Intelligendum eſt,ꝙ phyl. per aliud principium intelligit aliam uiam deueniendi ad cognitionem iſtius cuius notitia inquiritur,una enim uia deueniendi in cognitione huius, ſcilicet,primum mouens eſt immobile eſt ſcire quod om-C ne quod mouetur,mouetur ab alio,& ꝙ in mouentibus, & motis non eſt procedere in infinitum. Alia uero uia deueniendi in cognitionem eiuſdem eſt ſcire quomodo aliquid mouet ſe. Deinde phyl. proponit quodam neceſſarium ad eius propoſitum.d.ꝙ neceſſe eſt ꝙ omne quod mouetur ſit diuiſibile in ſemper diuiſibilia,nam oſtẽſum eſt prius quod omne quod per ſe mouetur eſt continuum, & intelligit ꝙ continuum eſt illud quod eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia,ſiue uere ſit continuum ſiue contiguum.

Fieri igitur oequit,ut id quod moto ſeipſum ciet ſe totum peoitus mooeat. Vnum enim,ac iodiuidoum ſpecie feretur totom feretq́; latione eadem, & alterabitur,& alterabit. Quare docebit,atque docebitur ſimul,& ſanabit atque ſanabitur eadem uti que ſanitate.

Impoſſibile eſt igitur ipſum mouens ſeipſum penitus D *mouere ipſum ſeipſum.Totum enim,fertur utique,& feret ſecundum eandem loci mutationem unum cum ſit & indiuiduum ſpecie & alterabitur & alterabit,quare docebit utique & docebitur ſimul,& ſanabit & ſanabitur ſecundum eandem ſanitatem.*

TErtio phyl.probat quod nihil mouet ſe per hoc ꝙ totum mouet totum. Pro cuius intellectione eſt ſciendum quod aliquid mouere ſe intelligitur quarta ſcilicet,uel ratione ipſius totius, ut ſcilicet, quia totum mouet totum,uel ratione partis,ſcilicet, quia una pars mouet ſe.Tertio poteſt dici aliquid mouere ſe, quia una pars mouet aliam,& hoc poteſt dupliciter intelligi,uno modo quia una pars reciproce moueatur ab alia, & econtra, ita quod utraque pars moueaẽ a reliqua,alio modo ſic,ſcilicet,ꝙ vna pars moueat aliam,ſic ꝙ una pars ſit tm̃ mouens,& alia tm̃ mota.Tria prima membra motorum ſunt falſa,& ſolum ultimum eſt uerum.Primo ergo phyl.deſtruit primum membrum oſtendendo ꝙ nihil mouet ſe per hoc ꝙ totum mouet totũ,& hęc eſt 20.cõcluſio de annexis,q̃ ꝓbaẽ dupliciter

20.cõcluſio de annexis.

Prima probatio. & primo ſic. Si aliquid moueret ſe per hoc quod totum mouet totum: ſequitur quod totum moueret, & moueretur ſecundum eandem ſpeciem motus: quia eodem motu totum moueret, & moueretur, ſed hoc eſt inconueniens, quia ſic transferens transferretur, & alterans alteraretur, &c. quod eſt falſum, ut patet ex præcedentibus. ergo non eſt uerum quod aliquid mouet ſe per hoc quod totum mouet totum. Intelligendum quod impoſſibile eſt aliquid mouere ſe: ita quod totum ſit mouens, & totum ſit motum: loquendo de motu uniuoco ubi. ſ. principium effectiuum motus eſt eiuſdem ſpeciei cum termino motus, poſſibile tamen eſt quod totũ moueat totum motu æquiuoco, quia, ſcilicet, principium effectus motus differt ſpecificè a termino motus, ut patet in motu grauium, & leuium.

Præterea: definitum eſt antea id moueri quod mobile eſt: hoc autem eſt potentia cum mouetur non actu. Sed quod eſt potentia: proficiſcitur nimirum ad actum. Motus autem actus eſt mobilis imperfectus. At id quod mouet actu iam eſt, ut patet.
B Calefacit enim id quod eſt calidum actu, & omnino generat id quod formam iã habet. Quare ſimul idẽ eodemq́ue: calidum erit, atque non calidum, & unũ quodque cæterorũ ſimiliter quæ terminos habeãt eiuſdem nominis rationiſq́ue neceſſe eſt. Eius ergo quod motu cietur interno, & ſuo aliud mouet aliud mouetur.

Amplius: determinatum eſt, quia mouetur mobile, hoc autem eſt quod potentia mouetur non actu. Quod autem eſt potentia uadit in actum. Eſt autem motus actus mobilis imperfectus: mouens autem iam actu eſt, ut calefacit calidum, & omnino generat habens ſpeciem. Quare ſimul idem, & ſecundum idem calidum erit, & non calidum. Similiter autem & aliorum unumquodque quorumcunque mouens neceſſe eſt habere uniuocum. Hoc quidem igitur mouet: illud autem mouetur ipſum ſeipſum.

Secunda probatio. SEcundo probatur eadem concluſio ſic. Mobile eſt tale in potentia ante actum: quale eſt mouens in actu: mobile enim eſt in potentia, ut patet per diffinitionem motus quæ eſt quod motus eſt actus entis in potentia inquantum in potentia. ſi igitur aliquid mouet ſe ex hoc quod totum mouet totum: ſequitur quod aliquid eſt tale in potentia ante actum: quale eſt ipſum in actu. nam ex eo quod eſt motum in potentia ante actum, & ex eo quod eſt mouens: eſt in actu. ergo idem eſſet in actu calidum, & in potentia calidum ante actum: ſed quod eſt in potentia ante actum calidum non eſt calidum. ergo idem eſt calidum, & non calidum, quod eſt impoſſibile quod aliquid mouet ſe propter hoc quod totum mouet totum. Et addit phyloſophus quod ſicut ſequitur. ſi calidum moueret ſe ad calorem, quod idem eſſet calidum, & non calidum, ita quod de unoquoque aliorum quorumcunque neceſſe eſt habere mouens uniuocum. Si enim aliquid moueat ſe: ita quod totum moueat totum motu uni-
D uoco, non ſequitur quod idem ſit in actu, & in potentia ante actum reſpectu eiuſdem. Et ex hoc concludit quod mouẽtis ſeipſum neceſſe eſt quod una pars ſit mouens & alia mota, & hoc patet ex dictis phyloſophi, & Commen. Sed apparet quod phyloſophus per hanc rationem ſolum intelligit probare quod totum moueat totum motu uniuoco. Motus autem uniuocus eſt ubi forma quæ eſt principium actiuum motus eſt eiuſdem ſpeciei cum forma ad quam eſt motus, & illo modo calefactio cauſata a calido eſt motus uniuocus: quia talis caliditas eſt a calore, & ad calorem, & ſic illud dictum non eſt contra opinionem quæ ponit quod grauia, & leuia mouentur ſurſum, & deorſum a ſeipſis: quia motus grauium, & leuium ad ſua loca non eſt motus uniuocus: quia talis motus eſt a grauitate, & eſt ad ubi: ſed ubi, & grauitas non ſunt eiuſdem ſpeciei. Vnde cum dicto phyloſophi bene ſtat quod grauia, & leuia moueant ſe ad ſua loca, & ex hoc quod mouent ſe motu locali tantum: non ſequitur quod agant in ſe propriè loquendo de actione. In actione vero uniuoca.

A & propriè dicta paſſum eſt tale in potẽtia quale eſt agens in actu. Ad argumentum uero quando dicitur quod mouens eſt in actu, & mobile in potentia ante actum. Dicendum: mouẽs eſt in actu per ſuam formam per quam mouet, & motum eſt in potentia ad terminum motus, nec eſt inconueniens quod aliquid ſit in actu per unam formam, & in potẽtia ante actum per aliam formam. Notandum ſecundum Cõmen. hic quod manifeſtum eſt quod motor a quo mouetur motum per ſe non eſt corpus: quoniam ſi eſſet corpus non moueret niſi moueretur. Item Commen. dicit, quod Plato opinatus eſt quod omnis motor ſi fuerit corpus, ſiue non: nõ mouet niſi moueatur.

Eſſe autem impoſſibile ſeipſum quicquam hoc pacto mouere, ut ab utroque moueatur utrunque: ex hiſce ſanè patebit Nam ſi utrunque mouebit utrunque: nihil erit profecto quod moueat primum. Id enim quod prius mouet: cauſa magis eſt: ut moueatur id quod motu cietur, quam id quod illi co-
B hæret. Duplex eſt enim id quod motu ciet, ut diximus. Quoddam enim mouet ab alio ſuſcipiens motum. Quoddam ſeipſo mouet. Atque id quod longius ab eo diſtat quod motu cietur propinquum eſt magis principio motus, quam id quod in medio collocatur.

Quod autem non contingat ipſum ſeipſum mouere ſic ut utrunque ab utroque moueatur: ex his manifeſtum eſt. Neque erit primum mouens nullum ſi utrunque mouebit. Quod enim prius magis eſt mouendi quam conſequẽs: & mouebit magis. Dupliciter enim mouere erat aliud quidem quod ab alio mouetur ipſum: aliud autem ex ſeipſo proximus autem eſt quod longius eſt ab eo quod mouetur principio quam medium. Te.c641.

C

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli, in qua phyloſophus oſtendit quod non eſt poſſibile mouens mouere ſe primo per hoc quod utraque pars mouentis ſe reciprocè mouet reliquam, & hæc eſt uigeſimaprima concluſio de annexis, quæ probatur quadrupliciter ſic. Si utraque pars mouens quam reliqua, & per conſequens non eſt ibi primum mouens: cum de ratione primi mouentis eſt quod plus moueat, & nulla pars plus mouet quam reliqua. ergo neutra pars eſt primum mouens. & ſi non ſit primum mouens non eſt motus, quod falſum eſt, conſequentia patet per hoc, quia in omni motu requiritur aliquod primum mouens. Hoc igitur eſt ſic arguere. In omni motu requiritur primum mouens: quoniam ſi non ſit primum mouens non eſt aliquod mouens poſterius, & per conſequens nullum erit mouens, ſed ſi utraque pars mouet reliquam non eſt ibi primum mouens: quia neutra pars plus mouet quam reliqua, & ſi non eſt primum mouens non eſt motus. ergo ſi neutra pars moueat reliquam partem deſtrueretur motus mouentis ſeipſum, & per conſequens nihil mouet ſeipſum, & per hoc quod utraque pars mouentis mouet aliã
D reciprocè. Nam dictum eſt ſupra quod duplex eſt motus, ſ. motus mouentis ſeipſum, & motus ab alio. primum mouens eſt mouens ſeipſum, & mouens proximus primo, mouentis magis mouet, & mouens remotius minus mouet, & ſi non eſt primum mouens non eſt aliquod poſterius mouens, ut uiſum eſt ſupra, & per conſequens non eſt motus. 21. cõcl. de annexis.

Præterea: quod mouet non neceſſario mouetur, niſi a ſe moueatur. Per accidens ergo mouet alterũ contra. At accipiam poſſe ipſum non mouere. Aliud ergo mouebitur, aliud mouebit immobile.

Amplius non neceſſe eſt mouens moueri: niſi a ſeipſo ſecundum accidens. ergo contra mouet alterum: accipiebam igitur contingere non mouere. ergo erit aliud quidẽ quod mouetur: aliud autem mouens immobile.

Hic

Secunda probatio.

HIc ſecundo probatur eadem concluſio ſic. In mouente ſeipſum pars mouens non mouetur niſi a ſeipſa, quia non mouetur niſi a ſe, & per conſequens non mouetur niſi per accidens, ſed quod eſt per accidens poteſt non eſſe. ergo poſſibile eſt quod pars mouens non moueatur. ergo non eſt neceſſe in mouente ſeipſum quod utraque pars moueat reliquam partem reciprocæ, unde iſta ratio ſolum probat quod non eſt neceſſe in mouente ſe quod utraque pars moueatur a reliqua, Intelligendum quod non oportet in omni motu mouente ſeipſum quod pars mouẽs moueatur a ſeipſa per accidẽs, quia cęlum mouet ſeipſum, & motor cęli non mouetur per ſe, nec per accidens, tamẽ in omni mouente ſe ubi pars mouens mouetur, oportet, quod pars mouens moueatur a ſeipſa, & ita mouetur per accidens.

Præterea non eſt neceſſarium id quod mouet contra moueri, ſed neceſſe eſt, aut immobile quippiam moueat, aut ꝙ a ſeipſo motu cietur ſi motum eſſe ſemper neceſſe eſt.

Amplius non neceſſe eſt mouens cum mouet contra moueri, ſed aut immobile mouere neceſſe, aut ipſum ab ipſo moueri, ſi quidem neceſſe eſt ſemper motum eſſe.

B

Tertia probatio.

HIc tertio probatur eadem concluſio ſic. Si neceſſe eſt motum ſemper eſſe tunc non eſt neceſſe partem mouentem econuerſo moueri per accidens ab alio, ſed neceſſe eſt, uel quod mouens eſt mobile, vel quod non mouetur ab alio, ſed a ſeipſo, & antecedens eſt uerum, ut probatum eſt prius in primo capitulo huius octaui, quoniam probatum eſt ibi quod neceſſe eſt motum eſſe æternum. ergo & conſequens eſt uerum, ſcilicet, quod eſt neceſſe partem mouentem ab alio moueri. prima conſequentia probatur per hoc quia ex oppoſito conſequentis ſequitur oppoſitum antecedentis. nam ſi pars mouens non mouet niſi moueatur, quia ei non ineſt moueri, niſi per accidens, & quod eſt per accidens poteſt non eſſe, ſequitur quod poſſibile eſt partem mouentem non moueri, & ſi non mouetur non mouet per rationem illam, & ſi primum mouens non mouetur ſequitur ꝙ nullus motus eſt, & per conſequens non eſt neceſſe motum ſemper eſſe, quod eſt oppoſitum antecedentis.

C

Preterea moueretur etiam eo motu profecto quo mouet. Quare calefit id quod calefacit.

Amplius quod mouet motum, & mouebitur utique, quare calefaciens calefit.

Quarta probatio.

QVarto eadem concluſio probatur ſic. Si vtraque pars mouentis ſeipſum moueatur a reliqua, tunc vtraque pars mouet, & mouetur. cum igitur mouentis ſeipſum ſit vnus motus tantum, ſequitur quod vtraque pars mouet, & mouetur eodem motu, & ſic idem mouet, & mouetur ſecundum eundem motum, & ſic calefaciens calefieret, & docẽs doceretur, & ſic de alijs, quod eſt impoſſibile. ergo non eſt uerum quod mouentis ſeipſum vtraque pars moueatur a reliqua.

D

At uero neque, aut una pars eius, quod primo ſe ipſum mouet, aut plures ſeipſas mouebunt. Totum enim ipſum ſi a ſeipſo mouetur, aut ab aliqua ſui parte, aut a toto totum mouebitur. Si igitur quia pars aliqua mouetur a ſeipſa, totum ipſum ſeipſum mouet. illa pars erit id plane, quod primum ſeipſum mouet. Separata namque ſeipſam illa mouebit. Totum autem non ſeipſum mouebit. Sin uero totum a toto mouetur, per accidens ipſę partes ſeipſas ſanè mouebunt. Quare ſi ſeipſas non neceſſario mouent. Sumantur non a ſeipſis moueri, ipſius ergo totius non quædam pars mouebit immobilis:

A

quædam mouebitur, hoc enim pacto duntaxat aliquid ſeipſum mouere poteſt.

At uero neque primum ipſum ſeipſum mouens, neque una pars, neque plures mouebunt ipſum ſeipſum unumquodque. Totum enim ſi mouetur ipſum a ſeipſo, aut ab aliquo quæ ſunt ipſius mouebitur, aut totum a toto. Si quidem igitur in mouendo aliquam partem ipſum a ſeipſo: hoc utique erit primum ipſum ſeipſum mouens: ſeparatum quidem enim hoc quidem mouebit ipſum ſeipſum, totum autem non iam, ſi autem totum a toto mouetur ſecundum accidens utique mouebunt hæc ipſa ſeipſa. Quare ſi non ſunt neceſſaria, accipiantur non mota ſeipſis. Totius igitur aliud mouebit cum immobile ſit, aliud autem mouebitur, ſolum enim ſic poſſibile eſt adhuc ipſum mobile eſſe. Te.co.13.

B

HÆc eſt tertia particula primæ partis principalis huius capituli, in qua oſtenditur quod nihil mouet ſeipſum ex hoc quod una pars mouet ſeipſam, aut ex hoc quod plures partes mouent ſeipſas, & hęc eſt vigeſima ſecunda concluſio de annexis, quæ probatur ſic. Si aliquid mouet ſeipſum primo ex hoc quod una pars mouet ſeipſam. quæro de illa parte mouente ſeipſam, quæ cum ſit diuiſibilis, aut mouet ſeipſam, ſic quod illa tota mouet ſeipſam, aut quia una eius pars mouet aliam. ſi detur quod una pars mouens dicatur mouere ſeipſam, quia una pars mouet aliam partem, tunc illud cuius eſt illa pars non mouet ſeipſum primo, quia non mouet ſeipſum niſi ex hoc quod pars eius quæ diuiditur in partem mouentem, & in partem motam mouet ſeipſam, & illa pars eſt primo mouens ſeipſam, quia ſi illa pars ſepararetur a toto adhuc moueret ſeipſam: qa una pars eius moueret aliam, & ſic illa pars prima moueret ſeipſam, & nõ illud totũ cuius eſt pars, nec eſt dare ꝙ illa pars mouẽs ſeipſam mouet ſeipſam, qa tota pars illa mouet ſe totã, & hoc dupliciter probat & primo ſic. Si tota illa pars mouens mouet ſeipſam, illud eſt per accidẽs, ſed quod eſt per accidens poteſt non eſſe. igitur poſſibile eſt, ꝙ pars mouens non mouet ſeipſam. vnde cum pars mouens non poteſt mouere ſeipſam totam, niſi per accidens, & quod eſt per accidens non reperitur in omnibus uniuerſaliter, ſequitur quod eſt deuenire ad aliquod mouens ſeipſum cuius pars mouens erit immobilis, quia non mouebitur a ſeipſa, nec ab aliquo alio: ſic enim ſolum eſt poſſibile, ꝙ aliqd moueat ſeipſum primo. Vigeſima ſecunda concluſio de annexis.

C

Præterea ſi totum ſeipſum mouet, aliud ipſius mouebit, aliud ſanè mouebitur. Ipſum igitur a, b, a ſeipſo, & ab ipſo mouebitur a.

Amplius ſiquidem tota ipſa ſeipſam mouet hoc quidem mouebit ipſius, illud autem mouebitur. ergo a, b, a ſeipſa quidem mouebitur & ab a.

D

SEcundo probatur idem, ſcilicet, quod pars mouens non mouet ſeipſam totam, ita ꝙ illa pars ſm ſe totam ſit mouens, & mota, quia illa pars quæ mouet ſe oportet ꝙ ſit diuiſibilis, & ꝙ una pars eius ſit mouens, & alia mota, & ſic illa pars ſimul mouebitur a duobus mouentibus, & æque immediate, unde breuiter illa eſt ratio ſi aliquod totũ mobile dicatur mouere ſeipſum. quia aliqua pars eius mouet ſeipſam totam, vocetur illa pars: a, b, tunc ſic: ſi a, b, moueat ſe, ita ꝙ tota moueat totam. vel hoc erit per accidens, vel per ſe. ſi per accidens, ſed quod eſt per accidens contingit non eſſe, erit deuenire ad aliquod mouens ſeipſum, cuius una pars mouens erit immobilis. ſi uero detur, quod illa pars a, b, mouet ſe per ſe, cum omne mouẽs ſe per ſeipſum diuidatur in duo, quorum unum eſt per ſe mouens, & aliud per ſe motum a, b, quod mouet per ſe totum erit diuiſibile in a, quod eſt per ſe mouens, & in b, quod eſt per ſe motum. igitur a, b, per ſe mouebitur a duobus mouentibus ſecundum eundem motum, & æque immediatum, ſcilicet, a ſeipſo toto, & parte ipſius, ſcilicet, a, b, quæ dicitur pars mouens, & b, quæ dicitur pars mota. Et intelligo, ꝙ

inconueniens eſt idem moueri ſecundum eundem motum, & æque immediate a duobus mouentibus totalibus. Et ad illud inconueniens deducit illa ratio ꝙ a, b, mouebitur a ſeipſo primo tanquam a motore totali. Notandum ſecundũ Comm. hic ꝙ phyloſophus habet probare hoc inconueniens, ſcilicet, ꝙ motum ex ſe componitur ex motore, qui nõ mouetur & ex moto, & non ex motore, qui innatus eſt mouere ſe, ut Plato dicebat, ſicut dicit Comm. & alij expoſitores, ut Alexander, & Themiſtius qui inducunt demonſtrationem ſuper hoc: alio modo exiſtimando ipſam eſſe breuiorem, & certiorem demonſtrationem Ariſt. dicunt. n. ꝙ motum ex ſe non poteſt euadi. ſ. a contradicentibus i. ꝙ diuidatur in duas partes. ſ. in motorem non motum, & in tem motam, aut ut totum moueat totum, aut ut utraque pars moueat utramq; partem, ſiue ut pars moueat totum, aut ut totum moueat partem: & ducunt inconueniens in quatuor membris eadem uia, & eſt ꝙ motor eſt ipſum motum. Dicũt enim ſi totum mouet totum erit mouens idem cum moto ꝙ eſt impoſſibile, & ſi pars moueat, totum tunc eadẽ pars erit in ea motor, & motum: ſimiliter ſi utraque pars moueat utranque partem, tunc utraque pars mouebit ſe, & non erit differentia in hoc, ꝙ aliquid moueat ſe cum medio, vel ſine mediõ. Similiter dicunt ꝙ ſi totum moueret partem, ſequeretur ꝙ totum moueret ſe. Vnde Comm. dicit ꝙ hoc totum eſt error, & deceptio. Et dicit ꝙ Ariſt. intendit deſtruere illa membra ad confirmandum ſuam declarationem, quia aliquis poteſt exiſtimare ꝙ motum ex ſe mouetur aliquo duorum modorum, & non arguit per locum a diuiſione deſtruẽdo illa quatuor, & ponendo quintum, & ideo induxit in vnoquoque illorum concluſionem quam induxit in prima demonſtratione, & ſi demonſtratio eſſet fundata ſuper modum contradictionis non induceret concluſionem niſi ſemel. Intelligendum eſt etiam ſm Comm. hic, ꝙ Ariſt. non deſtruit alia duo membra. ſ. ꝙ in primo mouente ſe pars moueat totum, uel totum mouet partem, quia nullus exiſtimatur in primo moto ex ſe, ꝙ pars illius moti moueat totũ, aut ꝙ totum moueat partem. Et poſtea dicit ꝙ non imaginabitur, ꝙ pars moueat totum, aut ꝙ totum moueat partẽ, niſi per accidens, & illi duo modi qui ſunt per accidẽs: ſunt manifeſti, ideo de eis non habuit curam phyloſophus, ſed curauit deſtruere illos in quibus non apparet eos eſſe per accidens.

Expoſitio Alexã. & Themiſt.

Error eorum.

Cum autem eorum quidem quæ mouent, quoddam ab alio moueatur: quoddam immobile ſit: eorum uero quæ mouentur: aliud moueat: aliud non moueat quicquam. Id quod ſeipſum mouet ex eo ſanè quod mouet, & non mouetur: & ex eo quod mouetur, & non neceſſario mouet: ſed interdum mouet: interdum non mouet: conſtare neceſſe eſt.

Te. cõ. 43. *Quoniam autem mouet aliud quidem quod mouetur ab alio: aliud autem cum ſit immobile, & mouetur, aliud quidem mouens: aliud autem nihil mouens ipſum ſeipſum mouens neceſſe eſt ex immobili eſſe: mouenti autem & adhuc ex eo quod mouetur: non mouente autem ex neceſſitate: ſed qualiter euenit.*

DEſtructis membris falſis ſecundum quæ aliquid exiſtimatur mouere ſe, in hac parte quæ eſt ſecunda pars principalis huius capituli exequitur Ariſt. de membro quinto, quod eſt quod aliquid mouet ſe ex hoc, quia diuiditur in duas partes: quarum una mouet aliam oſtendẽdo ꝙ partes habent primum motum ex ſe, & qualiter illæ partes ſe habeant adinuicem. Vnde pars iſta continet quatuor particulas, quia in prima phyloſophus proponit intentionem ſuam, & oſtendit ꝙ primi mouentis ſe ſunt duæ partes tantum, quarum una eſt mouens, & alia mota. In ſecunda ibi [Contacta autem utraque.] oſtendit quomodo illæ duæ partes primi mouentis ſe habent adinuicem. In tertia ibi [Dubitationem autem habet.] mouet, & ſoluit quãdam diuiſionem. In quarta ibi [Manifeſtum igitur ex his.] concludit ex prædictis concluſionem principaliter intenta in hoc capitulo. In prima ergo particula huius partis phyloſophus proponit intentionem ſuam dicens, ꝙ mouens ſe diuiditur in duo quorum unum mouetur ab alio, & illud

Quintum membrũ.

A eſt mouẽs immobile: & iterum mobile diuiditur in duo, quia quoddam eſt mobile quod etiam mouet: & quoddam eſt mobile quod nihil mouet, oportet dicere, ꝙ mouens ſeipſum componitur ex duabus partibus, quarum una ſit mouẽs immobilis, & alia moueator, ſic ꝙ non eſt neceſſe ipſam mouere aliam partem. Intelligendum ſecundum Commẽ. hic ꝙ in moto primo ex ſe pars mota non mouet aliam partẽ tamen in motis ex ſe, quæ non ſunt prima mota per ſe bene contingit ꝙ pars mota mouet aliam partem.

Nam ſit a, quidem mouens immobile b, vero id quod ab a, mouetur, & mouet etiam c.

Sit enim a, mouens quidem: immobile autem b, quod mouetur ab a, & mouens quod eſt in quo c.

POſita intentione declarat quot ſunt partes primi moti ex ſe, & intendit declarare ꝙ primum motum ex ſe cõponitur ex duabus partibus tantum, quarum una eſt
B mouens tantum, & alia mota tantum, ſic ꝙ non mouet aliquam aliam partem. Et hæc eſt vigeſimatertia concluſio de annexis, quæ probatur ſic. Si aliquod motum componitur ex pluribus partibus quam ex duabus, quarum una eſt mouens, & alia mota, & illud motum non eſt primum motum ex ſe. ergo ex oppoſito ſequitur oppoſitum, ſcilicet, ſi aliquid ſit primum motum ex ſe, illud motum non componitur ex pluribus partibus quam ex duabus: quarum una eſt mouens, & alia mota, & non mouens aliquam aliam partem illius primi moti: probatio antecedentis, ſcilicet, huius conditionalis. ſi aliquid cõponitur, &c. ſi detur aliquod motum compoſitum ex pluribus partibus quam ex duabus ſit illud motum a, b, c, ita quod a, moueat b, & b, c, tunc ex quo a, mouet b, ablato c, adhoc a, mouet b, ergo totum compoſitum ex a, b, c, non ſuit primum motum ex ſe ex quo aliqua eius parte ablata reſiduum mouet. Et ſic contingit arguere de quocunque alio moto compoſito ex pluribus partibus quam ex duabus, ut tribus, quatuor, vel quinque: probando quod illud motum non eſt primum motum ex ſe. Nam uel toti compoſito ex pluribus partibus competeret primo moueri a ſe mota ſecunda parte, uel amotis
C alijs partibus reſiduum non moueret ſe, quia ſi aliquid remouetur ab eo cui primo competit remouetur a quolibet alio. ſi ergo moueri a ſe primo competeret a, b, c, ſi c, remoueatur ipſi a, b, c, non ineſt moueri a ſe, quia iam non eſſet, & per conſequens nec ipſi a, b, competeret moueri a ſe, verbi gratia: Si anima mouet corpus, & corpus baculum, & baculus lapidem, non poteſt poni, quod compoſitum ex anima & corpore, baculo & lapide primo mouet ſe: quia ſi auferantur baculus, & lapis, tunc reſiduũ, ſcilicet, compoſitum ex anima & corpore mouet ſe, quia anima mouet corpus: & ita totum mouet ſe, quia una pars mouet aliam, & ſic patet quod primum mouens ſeipſum diuiditur in duo, quorum unum mouetur ab alio, & aliud mouet, & eſt immobile, ſic quod pars mouens eſt immobilis, & pars mota non mouet aliam partem totius mouentis ſeipſum, contingit tamen quandoque quod pars mota mouentis ſeipſum moueat aliquid quod non eſt pars totius mouentis ſeipſum, ſed non mouet aliquid quod ſit pars primi mouentis ſeipſum. Poteſt igitur illa ratio formari iuxta
D textum ſic, ponatur prima pars a, quæ ſit mouens immobile. Secunda uero pars ſit b, & moueatur ab a, & moueat tertiam partem quæ ſit c, quæ ſic moueatur quod nihil moueat quod ſit pars mouentis ſeipſum, non enim poteſt dici, quod ſit deſcenſus in infinitum in partibus mouentis ſeipſum, quia ſic mouens ſeipſum non eſſet finitum, quod eſt impoſſibile. ergo aliqua pars mouentis ſeipſum quæ eſt mota, & non eſt mouens aliam partem mouentis ſeipſum, & illam dicimus c, licet enim contingat per multa media quæ ſunt mouentia, & mota peruenire ad ultimum motum, quod eſt c, accipiamus in loco omnium illorum unum medium, quod ſit b. Si igitur hoc totum a, b, c, mouebit ſeipſum, a quo toto ſi auferatur c, adhuc illud totum a, b, mouebit ſeipſum, quia una eius pars eſt mouens, ſcilicet, a, & alia mota, ſcilicet, b, quod ſufficit, & requiritur ad hoc, quod aliquid ſit mouens ſeipſum, ſed c, non mouet ſeipſum nec aliam partem, ut ſupponitur. Similiter nec b, c, mouet ſeipſum ſine a, quia b, non mouet niſi inquantum mouetur ab a, quod non eſt pars eius. ergo relinquitur quod a, b, eſt

Vigeſima tertia cõcluſio de annexis.

a,b, eſt primum,& per ſe mouens ſeipſum, & quod neceſſe eſt quod primum mouens ſeipſum habeat duas partes,quarum una ſit mouens immobilis , & alia mota non mouens aliam partem mouentis ſeipſum,nec aliquid extriuſecum, niſi contingenter. Sed hic ſunt duo notanda,& unum dubium. primo notandum eſt quod phyloſophus per primum motum ex ſe intelligit minimum motum ex ſe, quo, ſcilicet,minus non moueri ex ſe.tale enim motum ex ſe habet duas partes tantum in actu , quarum una eſt mouens, & alia mota tantum.ſic quod non mouet aliam partem,& hoc probatur per demonſtrationem phyloſophi.ſ. ibi.

Primũ notandum.

Hoc autem moueatur quidem : ſed non moueat quicquam.Nam & ſi ſit,ut per plura quoque peruenjatur ad ipſum c,per unum tamen ſolum nunc accedatur.Totum igitur a,b,c,ſeipſum mouet . Sed ſi auferam c,ipſum quidem a, b, ſeipſum motu ciebit,quippe cum a,moueat b , moueatur , ut patet . At c,non ſeipſum motu ciebit,neque omnino mouebitur. At uero nec ipſum b,c,ſine a,ſeipſum mouebit . Nam ex eo b, mouet, quia ab alio motu cietur,& non ex eo quia moueatur a ſe , parte ſua mouente.Ipſum igitur a,b,ſolum ſeipſum mouet.Quę cum ita ſint,id omne quod ſeipſum mouet habeat neceſſe eſt,& id quod mouet,& eſt immobile, & id quod motu cietur.non autem neceſſario mouet .

Hoc autem motum quidem a,b,non mouens autem nullum.Si quidem enim , & plura media uenit aliquando in c,ſit per unum ſolum.Omne ergo a,b,c , ipſum ſeipſum mouet,ſed ſi aufero c,a,b,ipſum ſeipſum mouebit a , quidem eſt mouens b,uero quod mouetur c, autem non mouebit ipſum ſeipſum:neque penitus mouebitur. At uero neque b,mouebit ipſa ſeipſam ſine a, b , enim mouet in eo quod mouetur ab alio,non quia a ſuijpſius parte aliqua a,b,igitur ſolum ipſum ſeipſum mouet. Neceſſe itaque ipſum ſeipſum mouens habere mouens:immobile autem & quod mouetur,nihil autem mouens ex neceſſitate.

Demonſtratio.

A B C

Secũdum notandũ.

SEcundo eſt notandum ſecundum Commentatorem in quibuſdam motis ex ſe pars mota mouet aliam partem,ut in his quæ non ſunt prima mota ex ſe , ut poteſt parere in motu progreſſiuo animalis , quoniam totum animal mouet ſe,& una pars mouet aliam,& illa pars mota mouet iterum aliam partem : quoniam totum animal mouet ſe,& una pars mouet aliam,& illa pars mota mouet iterum aliam partem : quoniam cor mouet muſculos , & neruos,& muſculi, & nerui moti mouent crura, & tibias , & ideo totum animal non eſt primum motum ex ſe , ſed aggregatum ex corde,& partibus cordis, & uirture motiua eſt primum motum ex ſe . Sed dubitatur , quia ſeptimo huius,& etiam in iſto octauo Ariſtotel. probauit quod nullum totum mouet ſe primo,& ſic videtur quod dicta Ariſtotel.hic & ibi repugnent. Ad illud reſpondetur , quod in mouente ſeipſum eſt tria conſiderare , ſcilicet , mouens actiue & motum paſſiue, & ipſam reciprocationem,quoniã cum dicimus animal mouere ſeipſum dicimus tria,ſcilicet animal mouere,& animal moueri, & reciproce, ſcilicet,animal moueri a ſeipſo , quod ergo aliquid moueatur a ſeipſo primo.hoc poteſt intelligi tripliciter,ſcilicet,uel ſecundum quod ly primo refertur ad motum paſſiue : uel ſecundum quod refertur ad mouens actiue, uel ſecundum quod refertur ad ipſam reciprocationem , primis duobus modis eſt falſum dicere,quod aliquid mouet ſe primo , quia nec animal, nec cor, nec aggregatum ex animali, & corde eſt primum mouens,nec etiam primum motum , quoniam motio actiua non attribuitur primo animali,nec alicui aggregato ex anima ,& corpore , nihil enim tale aggregatum mouet ſe niſi in ratione animæ,nec motio paſſiua attribuitur primo aggregato ex corpore, & anima, quia huiuſmodi aggregatum non mouetur niſi ratione corporis. Si vero ly primo referatur ad ipſam reciprocationem , ſic eſt uerum quod aggregatum ex corpore , & anima mouet ſe primo , quia eſt deuenire ad tale aggregatum ex aliquo corpore , & ex anima & corde , vel aliqua parte cordis quod mouet ſe non ex hoc quod aliquid mouet aliud,& tali aggregato ineſt mouere primo ſe , quamuis nec mouere,nec moueri inſit primo huiuſmodi aggregato. Vnde in primo moto ex ſe eſt inuenire primum mouens , & illud eſt forma,& primum motum , & illud eſt corpus , & primom motum ex ſe,& illud eſt aggregatum ex corpore quod eſt primum motum,& forma quæ eſt primus motor. Per hoc igitur ad argumentum dico quod in ſeptimo huius phyloſophus negat aliquid mouere ſe primo ſecundum quod primitas refertur ad mouens , vel ad motum,vel ad utrumque,ſed bene conceditur aliquid mouere ſe primo ſecundum quod primo refertur ad reciprocationem in tali motu,& illa non repugnant. Vel dicitur quod in ſeptimo huius negatur aliquid mouere ex ſe primo ſecundum quod ly primo dicit prioritatem cauſalitatis,& ſic conceditur aliquid moueri a ſe primo ſecundum quod ly primo dicit minimum tale.ſ.quod poteſt mouere ſe.

Dubium.

Rñſio.

A

B

Quæ quidem aut ſeſe mutuo tangunt, aut alterum:alterum tangit .

Contactis autem utraque abinuicem, aut ab altero alterum .

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli,in qua oſtenditur quomodo illę duę partes primi mouentis ſeſe habent adinuicem,& intendit dicere quod duæ partes primi mouentis ſeipſum , quarum una eſt mouens,& alia mota debent eſſe contacta , hoc eſt debent aliquo modo coniungi adinuicem,non autem adinuicem debent continuari uera continuatione , quia in mouente ſeipſum non poſſunt uere mouens,& motum continuari adinuicem, ſed neceſſe eſt ea diuidi , unde requiritur,& oportet partes mouentis ſe coniungi adinuicem per contactum,ſic quod utraque pars tangat reliquam uel una illarum partium tangat aliam.Circa quod eſt ſciendum , quod uel ambæ partes primi mouentis ſe habent ad magnitudinem,& tunc utraque pars tangit aliam, ut patet de partibus corporis,quarum una mouet aliam, verbi gratia,cor mouet aliam partem corpoream, uel una pars cordis mouet aliam partem,& tunc utraque pars tangit aliam partem,uel tantum altera pars quæ habet magnitudinem , ut patet de compoſito,& corde,& anima, ſeu potentia motiua , ubi tantum altera pars quæ habet magnitudinem contangitur ab alia parte,& non econuerſo, quia incorporeum ſua uirtute poteſt tangere corporeum mouendo , & non econuerſo .

C

Quod ſi id quod mouet continuum ſit : nam id quod motu cietur:neceſſario continuum eſt, patet totum ſeipſum motu ciere:non ex eo , quia aliquid ipſius eſt tale,ut ipſum ſeipſum moueat:ſed quia totum ſeipſum mouet.Mouetur autem & etiam mouet ex eo ſanè,quia ipſius eſt aliquid,& id quod mouet,& id quod mouetur.Non enim totum mouet, neque totum mouetur , ſed mouet quidem a,mouetur autem tantummodo b,ipſum uero c,non neceſſario mouetur a,b.Eſt enim hoc impoſſibile .

D

Siquidem igitur continuum eſt mouens. Quod enim mouetur continuum neceſſarium eſt eſſe : manifeſtum eſt quod totum ipſum ſeipſum mouet : non eo quod ipſius aliquid huiuſmodi ſit,ut ipſum ſeipſum moueat, ſed totum mouet ipſum ſeipſum,motum autem & mouens : eo quod ipſius aliquid eſt mouens, & aliquid motum:non enim totum

mouet

mouet neque totum mouetur: ſed mouet quidem a,b, autem mouetur tantum, ſed c, ab ipſo b, non iam. Impoſſibile enim. A

QVare autem totum cuius una pars mouet aliam dicitur mouere ſeipſum: Oſtendit phyloſophus: ſuppoſito ad præſens quod utraq; pars habeat magnitudinem, quia nondum eſt oſtenſum qđ aliquis motor non habeat magnitudinem. dicit phyloſophus quod ipſi toti compoſito tria attribuuntur, ſcilicet, mouere, moueri, & mouere ſeipſum, ſed hoc quod eſt mouere ſeipſum non attribuitur ei propter hoc quod aliqua pars mouet ſeipſam, ſed quia ipſum totum mouet ſeipſum totum, & hoc eſt ideo, quia mouere, uel moueri attribuitur ei ratione partis, non enim ſecundum ſe totum mouet, neque ſecundum ſe totum mouetur, ſed una eius pars mouet, ut a, & alia pars mouetur ut b, & non eſt dare tertiam partem ipſius primi mouentis ſe motam a, b, ut declaratum eſt.

B Exiſtit autem dubitatio hoc loco quædam. Si quiſpiam, aut ipſius a, ſi continuum ſit id quod mouet quidem: ſed non mouetur, aut ipſius b, quod mouetur, aliquam auferat partem: mouebitne reliquum ipſius a, aut reliquum ipſius b, motu cicbitur. Nam ſi mouebit, aut mouebitur, non erit a,b, profecto id quod a ſeipſo primo mouetur. Ablata enim ab eo parte, reliquum a, b, ſeipſum adhuc mouebit.

Te.c.44. *Dubitationem autem habet ſi auferat aliquid quis ab ipſo a, ſi continuum mouens quidem: immobile autem, aut ab ipſo b, quod mouetur. Reliqua ergo ipſius a, mouebit. reliqua autem ipſius b, mouebitur. Si enim hoc: non utique erit quæ primo mouetur a ſeipſa quę eſt a,b. Remota enim ab a,b, adhuc mouebit ſeipſam reliqua a, b.*

C

Dubium. HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius cap. in qua mouetur, & ſoluitur una dubitatio quæ talis eſt. nam dictum eſt nunc immediate quod illud quod mouetur a ſe primo cõponitur ex duab. partib. ſcilicet, & ſic remota alia parte ab aliquo toto primo moto ex ſe, reſiduũ nõ pt mouere ſe. Illud nõ vr verũ, qa illæ duę partes a,b, ſunt continuæ & diuiſibiles, uel ſaltem una pars q̃ eſt mota, ſ.b, eſt diuiſibilis, quia omne mobile eſt diuiſibile in infinitum ſi ergo auferatur aliqua pars ab ipſo b, dubitatur, an reſidua pars moueatur ex ſe, vel non, & uidetur q̃ ſic quia omnis motor potens mouere totum, poteſt mouere partem ergo ſi a, poteſt mouere b, poteſt etiam mouere partem ipſius b, quæ remanet ablata una parte ab ipſo b. Et ſi detur quod remota parte ab ipſo b, reſiduum poteſt mouere ſe. ergo illud reſiduum quod remanet ablata parte ab ipſo b, mouebit ſeipſum primo, & per conſequens a,b, non mouet ſeipſum primo, & per eandem rationem non erit aliquid mouens ſeipſum primo.

An nihil prohibet utrunque, aut alterum, id inquam quod mouetur diuiſibile quidem eſſe potentia: indiuiſibile autem actu. Si uero diuiſum fuerit non ulterius potentiam eandem habere. Quare nihil obſtat, ut in ipſis diuiſibilibus aliquid inſit potentia primo tales. D

Aut potentia quidem nihil prohibet utrunque. Aut alterum quod mouetur diuiſibile eſſe, actu autem indiuiſibile. Si autem diuidatur non adhuc erit habens eandem potentiam. Quare nihil prohibet & in diuiſibilibus potentiam primum eſſe unum.

Solutio. HIc phyl. ſoluit illam dubitationem. d. q̃ ſi utrumq; eſt continuum, ſ. mouens, & motum, nil prohibet utrumque eſſe diuiſibile in infinitũ in potẽtia, & non

A in actu, quia non põt actu diuidi, & ſi diuidatur non retinebit eandem potentiam ad mouere, uel moueri quam prius habebat, quia huiuſmodi potentiæ conſequuntur formam, & forma naturalis ad actionem ſuam requirit determinatam quantitatem Vnde primi mouentis ſe, aut mouens, aut motum, aut eſt corruptibile, vel incorruptibile. ſi incorruptibile non poteſt diuidi. ſi uero ſit corruptibile, & diuidatur in actu non retinebit eandem potentiam ad mouere, & moueri quam prius habebat, ut patet de corde a quo ſi auferatur aliqua pars: reſiduum non habebit potentiam quam prius habuit ad mouere, & ad moueri. Vnde nihil prohibet in his q̃ ſunt diuiſibilia in potentia eſſe primum mouens, aut primũ motum. Et per hoc ad formam dubitationis eſt dicendum q̃ ſi a,b, ſit primum mouens ex ſe, & auferatur aliqua pars ab ipſo a, uel ab ipſo b, reſiduum non manebit in illa diſpoſitione ſed corrumpetur, vel ſi manebit, non manebit in tali diſpoſitione: uel potẽtia q̃ poſſit ſe mouere. Hic ſunt tria notãda Primo eſt notandum ſecundum Commen. q̃ impoſſibile eſt, ut diuidatur motum in actu in infinitum, & ſimiliter motor: quoniam diuiſio perueniret: tunc ad hoc quod eorum natura corrumperetur, uerbi gratia, ſi primum motum ex ſe fuerit iſte ignis demonſtratus: a quo ſi auferamus unam partem, & poſtea aliam: ſic deinceps perueniemus ad talem quantitatem quę ſi diuidatur, corrumpetur ignis: cum minima quantitas ignis ſit determinata. Et ſimiliter de animali anuloſo ex quo ſi diuiſa fuerit aliqua pars non remanebit reſiduum motum ex ſe: & cum ibi diuiſio nõ procedat in infinitum. manifeſtum eſt hoc eſſe motum. ex ſe primum, & motorem primum, & tale motum eſſe in principio ſeptimi poſuit phyloſophus ad declarandum omnem motum habere motorem. hæc Commen. Vnde phyloſophus quando dicit primũ motum diuidi in duas partes tantum. Per primum motum intelligit minimum motum in quo poteſt ſaluari actio debita ſpeciei, & huic conſonat expoſitio Commen. Nam Commen. ſuper ſeptimo huius com. ſecundo dicit q̃ primum motum in igne eſt minima pars ignis quæ poteſt eſſe ignis in actu, & dicit hic q̃ ſi auferamus unam partem ab igne, & poſtea aliam: perueniemus ad talem quantitatem, quę ſi diuideretur, corrumperetur forma ignis, cum minima pars ignis ſit determinata. Et ex hoc poteſt patere q̃ ſi remoueatur aliqd a primo moto ex ſe non remanebit reſiduum in actu in eadẽ diſpoſitione in qua prius fuit, nec eſt inuenire in reſiduo partem quæ poteſt mouere, & moueri, & huic conſonat id qđ dicit phyloſophus. ſ. quod mobile eſt diuiſibile in infinitum in potentia, & non in actu. Nam quantum eſt ex parte materiæ, & quantitatis mobile eſt diuiſibile in infinitum. i. mobile eſt diuiſibile in infinitum in potentia: ſed non eſt diuiſibile in infinitum ex parte formę, quia ratione formę eſt dare minimum in quo ſaluatur natura ſpeciei. & quia forma, & actus ſunt idem. ideo dicitur quod mobile non eſt diuiſibile in infinitum in actu. Vnde breuiter licet ex parte materię, & ex parte principij potentialis mobile ſit diuiſibile in infinitum, tamen ex parte actus, & formæ non eſt diuiſibile in infinitum. ſed eſt deuenire ad minimum, & ſic patet qualiter debet intelligi quod continuum eſt diuiſibile in infinitum, quia in potentia, & non in actu. uel põt intelligi p minimum in actu minimum quod poteſt per ſe exiſtere actu ſeparato, & per minimum in potentia minimum quod poteſt inexiſtere toti, & huiuſmodi minimum in potentia non eſt dare in aliquo continuo, quia omne continuum eſt diuiſibile in infinitum in partes inexiſtentes toti Secundo eſt notandum quod Ariſto. ſeptimo huius probat quod non eſt aliquod primum neque ex parte mobilis, neque ex parte mouentis, neque ex parte temporis, neque ex parte rei in qua eſt motus: præcipue in augmento, & in motu locali, & hoc ideo eſt: quia tunc conſiderat de motu mobili, & mouente in communi non applicando ad naturas determinatas, & ideo ſecundum quod tunc loquebatur non eſt primum mobile, nec primum mouens corporeum, nec aliquid primo mouẽs ſeipſum: ſed quia hic phyloſophus loquitur de mobili mouente, & moto applicando ad determinatas naturas, ideo aliquid ponit mouens ſeipſum primo. Et ſi dicatur quod mouens potens mouere totum, poteſt etiam mouere partẽ diuiſiuam a toto: ut patet per regulas datas in ſeptimo huius. quia ſi a, poteſt mouere b, ablata aliqua parte a b, a, poteſt mouere reſiduum. Dicendum quod rationes phyloſophi in ſeptimo huius intelliguntur quando per diuiſionem partis a toto non corrumpitur pars remanens, ſed manet mobile ſicut prius, nunc autem ſi aliqua pars auferatur ab ipſo b, reſiduum uel corrumpitur, uel remanet immobile.

Primum notãdum.

Idem in 6. idem 6 phy. 12. 49 39. 91. idẽ prim. phy. 36. 37 38. idem 1. de anima. 5 to 97. & primo cę. 16. Comm.

Secundũ notãdum.

B C D

Tertio

Tertium notādum. Tertio eſt notandum ſecundum Comm. quod in aliquibus motis ex ſe motor eſt diuiſibilis, & in aliquibus non eſt diuiſibilis, nec eſſentialiter, nec accidētaliter, quoniam motores ſunt duobus modis, quia quidam eſt motor materialis, & conſtituitur in eſſe per rem motam ab eo, cuiuſmodi eſt motor in rebus generabilib⁹, & corruptibilibus, & talis motor eſt diuiſibilis per accidens. Alius uero eſt motor immaterialis, qui non conſtituitur per rem motam ab eo, & huiuſmodi motor non eſt diuiſibilis, neque eſſentialiter, neque accidentaliter.

Patet igitur ex hiſce quæ diximus eſſe, id quod primo mouet immobile. Nam ſiue ſtatim ad ipſum primum immobile, ſiue ad id quod mouetur quidē: ipſum vero ſeipſum mouet, ſiſtitque gradum cumlibet, fiat ex eo quod mouetur, ab aliquo vero mouetur acceſſio, vtroque modo nimirum accidit id qđ primo mouet in omnibus his eſſe quæ mouentur immobile.

Manifeſtum igitur ex his eſt, quoniam eſt primum mouens immobile. Siue enim mox ſtet quod mouetur ab aliquo, aut motum ad immobile primum, ſiue in quod mouetur quidem, ipſum autem ſeipſum mouens, & ſtans utrobique accidit primum mouens in omnibus eſſe motis immobile.

Secunda concl. huius libri. HÆc eſt quarta particula ſecūdæ partis principalis huius capituli, in qua phyl. concludit concluſionem ſecundam principalem huius libri, quæ eſt quod primum mouens eſt immobile, quæ concluſio probatur hic, & etiam in ſequentibus, probatio qua probatur concluſio eſt quod contingit deuenire ad aliquod motum ex ſe, ut probatum eſt ſuperius, quoniam aliter procederetur in infinitum in mouentibus, & motis, & ſic nō eſſet primum mouens, & per conſequens nec aliquod mouens poſterius, & per conſequens nullus erit motus omnino niſi deueniatur ad primum motum ex ſe. Quæro ergo de motore mouente primum motum ex ſe, aut mouetur, aut non mouetur. ſi nõ mouetur, habetur propoſitum, quia mouens primum motum ex ſe eſt primum mouens, & ideo ſi illud mouens ſit immobile, ſequitur quod primum mouens eſt immobile. ſi vero detur quod mouens primum motum ex ſe ſit mobile ſiue ꝙ moueatur, aut igitur mouetur ab extrinſeco, aut ab intrinſeco, nõ eſt dare quod moueatur ab extrinſeco, quia ex quo totum primum motum ex ſe mouetur ab intrinſeco nõ eſt dare quod pars ꝙ eſt mouens moueatur ab extrinſeco, nec eſt dare qđ moueatur ab intrinſeco, quia ſic aut moueretur a ſe, aut ab alia parte, non ab alia parte, quia ſic utraq; pars primi moti ex ſe moueret reliquam partem reciprocè, qđ eſt improbatum prius. Nec eſt dare ꝙ mouens primū motū ex ſe moueatur a ſe, quia ſic diuideretur in duas partes quarum una eſſet mouens, & alia mota. Et quærendum eſt de parte mouente, ſicut prius, aut mouetur aut non, ſi non, habetur propoſitum, ſcilicet, quòd primus motor eſt immobilis. Si uero detur, quòd mouetur, aut ergo ab extrinſeco aut ab intrinſeco. Et quærendum eſt ſicut prius, & ſic erit proceſſus in infinitum, quod eſt inconueniens. ergo eſt neceſſe, quod primum mouens ſit immobile. Vnde Commen. format rationem illam ſic. Omne motum aut eſt motum ex ſe aut eſt motum ex alio, & motum ex alio peruenit ad motum ex ſe, & motum ex ſe habet motorem qui non mouetur. ergo omne motum habet motorem qui non mouetur. Et addit Commen. dicit, quod omnes motus reducuntur ad tale mouens, quod non mouetur, aut ad vnum tale aut ad plura non. Intelligendum, quod illa ratio non probat, quòd primus motor omnino eſt ſimpliciter immobilis, ſed ſolum probat, quod in vnoquoque ordine mouentium, & motorum primum mouens in illo ordine eſt immobile ex ſe, hoc eſt, quod non eſt per ſe mobile, quia ſolum probat, ꝙ in qualibet ordine mouentium, & mobilium eſt deuenire ad primum mouens in illo ordine, quod non mouetur per ſe, cum hoc tamen bene ſtat, quod mouetur per accidens a

A ſeipſo, ſed ſuperius poſuit, & inferius ponet rationes probātes concluſionem hic poſitam, ſcilicet, quod primum mouens in toto uniuerſo eſt ſimpliciter immobile, ita quod nec eſt mobile per ſe nec per accidens.

Cum autem ſemper eſſe motum oporteat, & nullas eius intercapedines fieri, eſſe quippiam primo mouens perpetuum immobileque aut unum, aut plura neceſſe eſt. Vnumquodque igitur eorum quę mobilia ſunt atque mouent perpetuum eſſe, non ad præſentem ſermonem pertinet. Eſſe autem aliquid neceſſario quod ſemper omnis quidem ſit mutationis tam abſolute quam per accidens expers, aliud autem moueat, perſpicuum ſi hoc pacto conſiderabimus fiet. Atque ſit ita ſi cui placeat in aliquibus fieri poſſe, ut aliquando ſint, aliquando nõ ſint: ſine generatione corruptioneve. Fortaſſe namque neceſſarium eſt, ſi quid partibus vacans aliquando eſt, aliquando non eſt, omne tale ſine mutatione eſſe atque non eſſe. Et hoc inſuper concedatur fieri poſſe, ut principiorum immobilium motiuorum quædam aliquando ſint, aliquando non ſint. Sed impoſſibile eſt hanc omnia conditionem ſubire.

Quoniam autem oportet ſemper motum eſſe, & non deficere, neceſſarium eſt aliquid eſſe quod primum mouet. Siue ergo unum ſit ſiue plura, & primum mouens immobile eſt. Vnumquodque quidem igitur perpetuum eſſe immobilium, mouentium quidem nihil pertinet ad eā quæ nunc rationem. Quoniam autem neceſſarium eſt eſſe aliquid immobile quidem ipſum ab omni interius mutatione, & ſimpliciter & ſecundum accidens, motiuum autem alterius, manifeſtum eſt conſiderantibus ſic. Sic autem ſi aliquis uelit in quibuſdam contingens eſſe, ut & ſit aliquando & non ſit ſine generatione, & corruptione. Fortaſſis enim neceſſarium eſt, ſi aliquod impartibile aliquando quidem eſt, aliquando autem non ſine mutatione, aliquando quidem eſſe, aliquando quidem non eſſe omne tale. Et principiorum immobilium quidem. motiuorum autem quædam aliquando quidem eſſe, aliquando autem non eſſe contingat, & hoc. Sed nequaquam omnia poſſibile eſt. Te.c6.45. Te c6.46.

ISte eſt quintum capitulum huius tractatus in quo phyloſophus intendit declarare, quod primum mouens eſt ſimpliciter immobile, ita quod nec eſt mobile per ſe nec per accidens, & continet duas partes principales, quia in prima phyloſophus oſtendit primum motorem omnino eſſe immobilem per æternitatem primi motus. In ſecūda ibi. [Et iterum conſiderans.] Oſtendit idem per conſiderationem eorum quæ mouentur ex ſe. Prima pars continet quatuor particulas, quia in prima Ari. proponit quatuor neceſſaria ad ſuum propoſitum. In ſecunda ibi. [Manifeſtum enim ē] oſtendit, quod primum mouens eſt immobile, & perpetuū. In tertia ibi. [Manifeſtum ergo eſt quanuis, &c.] declaratur, quod oportet ponere aliquod motum per ſe perpetuum. In quarta ibi. [Vnum autem, &c.] declaratur, quod eſt tantum vnus primus motor. In prima ergo particula huius partis phyloſophus proponit quatuor neceſſaria ad propoſitum ſuum, quorum primum eſt unum, quod eſt etiam prius oſtenſum, ſcilicet, quod motus eſt ſemper, & quod nunquam deficiet, & etiam, quod in mouentibus, & motis non eſt procedere in infinitum, ideo neceſſe eſt ſtare, uel ad primum mouens mobile, uel ad primum mouens ſeipſum, & tunc altera eius pars eſt immobilis. Secundum, quod phyloſophus præmittit, quod ſiue ponatur, quod omnia principia mouentia in his quæ mouēt ſeipſa ſint incorruptibilia, ut Primum neceſſariũ Secūdum.

vt quidam poſuerunt, ſcilicet, quod omnes animæ mouentes ſint incorruptibiles, ſiue aliquod primum mouens in mouentibus ſeipſa ſit incorruptibile, ut anima intellectiua, ſicut ipſe ponit, uel refert ad propoſitum, qoia ſiue ponatur uno modo, ſiue alio ſemper hābetur propoſitum, ſcilicet, quod primum mouēs eſt incorruptibile, & immobile. [Quoniam autem neceſſarium.] Tertium vero quod phyloſophus proponit eſt expoſitio intentionis quam intendit probare, & eſt qnòd aliquod mouens mobile eſt perpetuum. Vnde dicit, quod ex ſequentibus patebit, quod licet non omne mouens immobile ſit perpetuum, tamen aliquod immobile eſt perpetuum, ſcilicet, mouens, quod non mouetur ab aliquo exteriori, nec per ſe, nec per accidens, quod tamē mouens ſit alterius motus. Et hoc intendit phyloſophus probare dicens. Ab omni exterius mutatione, quia motus interiores, ut intelligere, & appetere, & huiuſmodi non intendit excludere a primo mouente de quo hic intendit.

Tertium.

[Sic autem ſi.] Quartum uero, quod phyloſophus intendit hic eſt excluſio cuiuſdam rationis per quam aliquis poteſt inniti ad probandum propoſitum, ſcilicet, quod aliquod mouens ſiue primum mouens eſt perpetuum, & ratio eſt talis. Omne quod non poteſt quandoque eſſe, & quandoque non eſſe eſt perpetuum, ſed primum mouens non poteſt quandoque eſſe, & quandoque non eſſe. ergo minor probatur per hoc, quia primum mouens non poteſt quandoque eſſe, & quandoque non eſſe, & ſic primum mouens eſt immobile, & per conſequens non poteſt quandoque eſſe, & quandoque non eſſe, quia quod quandoque eſt, & quandoque non eſt, generatur, & corrumpitur, & per conſequens mouetur, quod non competit motori immobili. ergo primum mouens eſt perpetuum, cum ſit incorruptibile, hāc rationem excludit phyloſophus non curans de ea, dicens, quòd ſi aliquis vellet dicere quod non oportet omne quod quaodoque eſt, & quandoque non eſt, quod quandoque generatur, & quandoque corrumpitur per ſe loquendo, nec etiā ꝙ per ſe moueatur, ut patet de impartibilibus, ut de lineis ſuperficiebus, & punctis quæ quandoque ſunt, & quandoque non ſunt ſine per ſe generatione, & corruptione eorum quæ ſiunt, ſed per ſe generationem & corruptionem aliquorum corporum, ſcilicet, eorum quorum ſunt termini, & ſic poteſt dici quod principiorum immobilium quædam quandoque ſunt ſine generatione, & corruptione ipſorum, ſed non poteſt dici de omnibus principijs immobilibus, ſed tandem eſt deuenire ad aliquod principium immobile perpetuum, ingenerabile, & incorruptibile.

Quartum.

Nam aliquam hiſce cauſam eſſe patet, quæ ipſa ſe ipſa mouent, ut aliquando ſint, aliquando non ſint. Etenim id quidem quod ſeipſum mouet, magnitudinem habeat omnem neceſſe eſt, ſi nihil partibus uacans mouetur. Id autem quod mouet, nulla neceſſitate eſt tale. Vt igitur alia generentur, alia corrumpantur, idque continuæ ſit, nihil eorum eſt cauſa quę immobilia quidem ſunt, tamen non ſemper ſunt, neque rurſus eorum quæ ſemper quidem hæc mouent, alia vero alia mouent. Perpetui enim, atque continui, nec unum ipſorum eſt cauſa, nec uniuerſa. Nam ſic ſeſe quidem habere perpetuum, ac neceſſario eſt. Vniuerſa autem ſunt infinita, & non ſimul omnia ſunt.

Manifeſtum autem eſt, quod cauſa quædam ipſa ſeipſa mouentibus ineſt, ipſius quod eſt aliquando quidem eſſe, aliquando autem non eſſe. Ipſum quidem enim ſeipſum mouens neceſſe eſt omnem magnitudinem habere, ſi nihil mouetur impartibile. Mouens autem neque una neceſſitas eſt ex dictis. Ipſius igitur quod eſt alia quidem fieri, alia uero corrumpi, & hoc continuæ nulla cauſa eſt immobilium quidem, non ſemper autem entium, neque ipſorum quidem ſemper hoc mouentium. Horum autem altera. Ipſius enim ſemper, & continui, neque unumquodq;

A *ipſorum cauſa, neque omnia. Hoc enim quidem ſic ſe habere ſemper, & ex neceſſitate eſt, omnia autem infinita, & non ſunt ſimul omnia entia.*

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli: in qua Philoſophus oſtendit quod primum mouens eſt perpetuum. Et hæc eſt vigeſimaquarta concluſio de annexis, quæ probatur dupliciter, & primo ſic. Effectus perpetuus non poteſt eſſe ſine cauſa perpetua, ſed continuatio ſiue ſucceſſio generationis & corruptionis mouentium ſe generabilium, & corruptibilium eſt quidam effectus perpetuus: ergo habet cauſam perpetuam, ſed cauſa perpetuitatis generationis, & corruptionis corruptibilium, aut eſt quoddam mouentium ſe corruptibiliū, vel omnia illa, vel aliquod mouens ſe incorruptibile, vel primum mouens, vel aliquod mouens omnino immobile. Non eſt dare primum, ſ. ꝙ ſit aliquod mouentium ſe corruptibilium, nec etiam ꝙ aliquod corruptibile ſit cauſa perpetuitatis generationis, quia quod quandoque eſt & quandoque non eſt, non poteſt eſſe cauſa perpetuitatis alicuius, nec eſt dare ꝙ omnia talia ſint ſimul cā perpetuitatis generationis & corruptionis. Tum quia omnia illa ſunt infinita. Tum quia omnia illa non ſunt ſimul, cauſæ autem quæ ſunt cauſæ eſſentialiter neceſſario ſunt ſimul, & finitæ, nec primum mouens omnino immobile poteſt eſſe cauſa immediata perpetuitatis generationis & corruptionis, quia primum mouēs omnino immobile ſemper ſe habet vniformiter, & ſic non poteſt eſſe immediata cauſa generationis alicuius quandoque, & corruptionis eiuſdem quandoque, quia ſic ſe non haberet vniformiter: ergo relinquitur, ꝙ perpetuitas generationis ſit ab aliquo mouente ſe incorruptibili, quod aliter & aliter ſe habet reſpectu generabilium, & corruptibilium, per cuius motum perpetuum cauſatur perpetuitas generationis & corruptionis. Et ſic apparet ꝙ eſt dare aliquod mouens ſe perpetuū, nunc autem ſi aliquod mouens ſe ſit perpetuum, oportet ꝙ eius motor ſit perpetuus, & ſi aliquis motor ſit perpetuus, oportet ꝙ maxime primum mouens ſit perpetuum. ſic ergo patet ꝙ primum motum ex ſe, ſ. cœlum eſt cauſa ꝑpetuitatis gñationis, & corruptionis, & ea rōne quā mouet diſcōformiter eſt cauſa generationis & corruptionis, & ea ratione qua eſt perpetuum eſt cauſa perpetuitatis in his inferioribus. Notanda ſunt hic tria ſecundum Commentat. primum eſt declaratio qua Com. declarat ꝙ res generabiles, & corruptibiles ſunt perpetuæ cauſæ generationis, & corruptionis. Iſtud enim declarat dupliciter. Primo per hoc ꝙ primus motus qui continet totum eſt æternus, & primus motus eſt cauſa generationis, & corruptionis in iſtis inferioribus, ideo res inferiores ſunt perpetuæ cauſæ generationis & corruptionis. Secunda declaratio eſt talis, homo non generatur niſi ab homine, & ſic homo generans fuit generatus ab alio homine, & ſic ſemper. ergo generatio hominis eſt perpetua. Et eadem ratio videtur de alijs generabilibus, & corruptibilibus. Quod autem homo non poſſit generari, niſi ab homine, ſiue à ſemine hominis: probatur per Com. dupliciter, & primo ſic. Si eſſet poſſibile ꝙ homo generaretur à non homine, ſiue a non ſemine hominis tunc de neceſſitate homo ille diceretur homo æquiuoce, cum illo homine qui eſt generatus ex ſemine hominis, qđ probatur per hoc, quia homo generatus ex ſemine hominis, & homo generatus ex alio quam ex ſemine hominis, haberent diuerſas materias ſecundum ſpeciem, & per conſequens haberent formas diuerſas ſecundum ſpeciem. Vnde Com. dicit ꝙ quando materia fuerit diuerſa diuerſificabitur forma, & ſi non, tunc non eſſent hic materiæ propriæ, neque formæ propriæ, & tunc quodlibet generaretur ex quolibet, & ſic eſſent materiæ primæ ocioſæ & ſuperfluæ. Secundo probatur idem ſic. Si eſſet poſſibile ꝙ homo generaretur ex alio quàm ex ſemine hominis, tunc aut hoc eſſet neceſſarium, aut in maiori parte, aut in minori, ſi eſſet neceſſarium, tunc homo non generaretur ab homine, & ſi eſſet in minori parte, tunc homo non gñaretur ab homine niſi in minori parte. & ſic homo generaretur ab homine à caſu, quod improbat quinque modis. Primo per hoc, quia homo generatur ab homine naturaliter. ſi ergo generaretur ab homine a caſu, tunc eadē ſpecies inueniretur à natura, & a caſu, quod eſt falſum, quia quod fit a caſu ſemper eſt oppoſitum eius quod fit a natura. Secundo improbat

Vigeſima quarta cōcluſio de annexis.

B

C

Primum notādum.

D

A probat hominem generari a caſu, quia ſic comparatio & reſpectus cauſarum ad cauſata non eſſet naturalis, ſed a caſu, & accidentalis, & cum talis poſſet non eſſe, tunc auferretur natura, quia natura eſt determinatus ordo, & determinata comparatio cauſarum ad cauſata, ut vult phyloſophus ſecundo metaph. & et ſecundo huius. Tertio probatur, quod homo nõ

Te.cõ.15.

generatur ab homine a caſu ſic. Illud quod fit a caſu fit a cauſis inuentis propter aliquam ſpeciem in maiori parte quando impeditur ab inueniendo illud quod eſt naturaliter innatum inueniri ab eis, ſi ergo homo generaretur a caſu neceſſe eſſet, ut generaretur a cauſis quæ fuerunt propter aliquam ſpeciem, & impediebantur a generatione illius ſpeciei, & ideo cauſæ eius, quod fit a caſu non ſunt determinatæ. Quarto probatur quod hõ non generatur ab homine a caſu, quia ſi ſic, tunc eſſet poſſibile quod homo generaretur ex ſemine aſini, vel ex ſemine equi, aut generaliter ex ſeminibus infinitis. quod eſt falſum, & ideo nulla ſpecies inuenitur a caſu, ſed illa quæ inueniuntur a caſu ſunt mõſtruoſa, & non naturalia. Et hæc poteſt eſſe quinta ratio probans quod homo non generatur a caſu, quia nulla ſpecies generatur a caſu, & illa quæ generantur a caſu ſunt monſtruoſa, & homo eſt in determinata ſpecie, & non eſt monſtrum, ideo

B non fit a caſu. Et intelligo per monſtrum aggregatum per accidens ex diuerſis, quæ non ſunt nata adinuicem congregari naturaliter. Vnde dicit Commentator, quod illud totum quod prædictum eſt manifeſtum eſt per ſe, ſicut dicimus quod contra negantes principia non eſt diſputandum, hoc eſt manifeſtum per ſe, ſicut Auic. qui in ſecundo canonis dixit quod poſſibile eſt hominem generari a terra, ſed conuenientius a matrice, ille ſermo ab homine, qui dicit ſe ſcire eſt ualde fatuus: hæc Commentat. Notandum ſecundo quod Commentat. mouet, & ſoluit hic unam dubitationem talem. Illa ratio probans generationem eſſe perpetuam per hoc, quia homo non generatur, niſi ab homine, ſolum probat quod generatio eſt perpetua in præterito, ſed non probat, quod generatio eſt perpetua in futuro, quia quamuis homo non generetur, niſi ab homine, tamen poteſt corrumpi in diuerſa, ut in ignem, & in terram, & ſic de multis alijs, & demonſtratio phyloſophi non complebitur, niſi ponatur, quod generatio hominis eſt perpetua in præterito, & in futuro. Ad illud reſpondet. Commentato.

Aui. in ſecunda canonis.

Secundũ notãdum.

C dicit, quod cum declaratum ſit quod impoſſibile eſt, ut deficiat in præterito infinito, declarabitur, quod impoſſibile eſt, ut deficiat in futuro, quoniam ſi deficeret in futuro deficeret, & in præterito infinito, quod probat dicens, quod illud in quo eſt potentia infinita non eſt determinatum magis ad unum tempus quam ad aliud, & ſi deficeret non eſſet, nunc ergo impoſſibile eſt, ut deficiat omnino. Vnde ſi eſt potentia infinita ad generationem, & ad corruptionem non magis determinabitur ad tempus præteritum quam ad futurum, & ſi potentia eſt infinita ad infinitas generationes, & corruptiones, qua ratione eſt huiuſmodi potentia ad infinitas generationes in tempore præterito, eadem ratione erit huiuſmodi potentia in tempore futuro. Notandum tertio quod Commentato. mouet, & ſoluit hic duas dubitationes. prima eſt cum ſolum determinatum ſit, quod illa generabilia, & corruptibilia nunquam deficerent ſecundum genus qualiter indigent motore, & motu quæ non deficiunt ſecundum indiuiduum. Secunda dubitatio eſt. Si illa generabilia, & corruptibilia neceſſario indigent motore, & motu extrinſeco,

Tertium notãdum.

D quomodo indigent eis, ideſt, quid recipiunt ab eis ſine quibus non poſſunt eſſe aut generari. Ad primam quæſtionem reſpondet Commentato. ſic, quod iſtorum generatorum duplices ſunt cauſæ, ſcilicet, quædam per ſe, & quædam ſolum per accidens, ſed quod per accidens eſt, poteſt non eſſe, & ſic cum unum indiuiduum ſit cauſa alterius immediata, & deducens eſſe in actum, ſic indigent eis, & ſi illa generabilia, & corruptibilia perpetuantur ſecundum genus, oportet quod habeant cauſam per ſe, & perpetuam quæ perpetuet illa ſecundum genus. Ad ſecundam quæſtionem reſpondet Commentato. diſtinguens de generantibus, quoniam quædam non generantur ex ſe, hæc eſt ſimili in ſpecie, ſine in ſemine generantis eiuſdem ſpeciei, & talia neceſſario indigent motu ex ſe apud generationem ipſorum, quia generatio in ipſis non eſt ex ſeipſis, ſcilicet, quod quia quædam non generant quædam, & ideo eſſe illorum non fuit perpetuum. Vnde non quælibet generabilia ſunt per-

Ad ſcd'am quæſtionẽ

A petua ſecundum ſpeciem, ſed generabilia ex ſe, hoc eſt ex generante eiuſdem ſpeciei in generantibus ex ſeipſis, oportet quod ſit generans propinquum eiuſdem ſpeciei quod non dat niſi principium generationis. Deinde dimittit generabile donec perficiatur ſua generatione: neceſſe eſt, ut ſit hic complens illud generatum ex ſe, quia quemadmodum motum in loco hic ex ſe indiget motore extrinſeco, ita eſt in generantibus ex ſe, & cum ita ſit, neceſſe eſt, ut compleatur generatio alicuius eorum quæ generant ſe niſi ſit illic generans extrinſecum præter generans propinquum quod eſt in iſto generato per quod generatum fuit ex ſe generatum. Item dicit Commentato. quod quia generans extrinſecum eſt alterans neceſſario eſt, ut alteratio eius ſit alteratio temperata, ſcilicet, ſimilis caliditati naturali per quam completur illud ens. Et neceſſe eſt, ut alterans aliquando approximetur alterato, & quandoque remoueatur ab illo ita quod alteratum acquirat ex hoc nouum calorem in forma etiam toto tempore ſui crementi. Et cum alterans quandoque approximetur alterato, & quandoque remo-

B ueatur ab alterato, oportet quod ſit motum in loco, & quia omne motum in loco, uel mouet per ſe, uel reducitur neceſſario ad motum ex ſe, neceſſe eſt, ut extra illa generabilia ſit aliquid motum ex ſe, aut unum, aut plura uno quod ſemper mouet. Sed hic occurrunt dubia. Primo enim dubitatur circa hoc, quia dicitur, quod quando materia fuerit diuerſa diuerſificabitur & forma: ita quod formę diuerſæ ſecundum ſpeciem habent materias diuerſas ſecundum ſpeciem, illud non uidetur verum, quia eadem eſt materia omnium generabilium, & corruptibilium, omnes enim formæ ſubſtantiales immediate recipiuntur in materia prima, quæ eſt unum ſecundum ſpeciem, quoniam omnis forma ſubſtantialis recipitur immediate in ſubiecto ente in potentia, quia per hoc diſtinguitur a forma accidentali, quæ recipitur in ſubiecto ente in actu. Secundo dubitatur, quia videtur quod modus arguendi Commentato. non ualeat. arguit enim ſic. Si homo generaretur ex terra, tunc illud eſſet neceſſarium, aut in maiori parte vel in minori: ſi eſſet neceſſarium in maiori parte: tunc

Primum dubium.

Secũdum dubium.

C non generaretur ab homine niſi in minore parte, & per conſequens homo generaretur ab homine a caſu: & illo modo arguit Commenta. ſed ille modus arguendi non uidetur ualere, quia per illum eundem modum arguendi poteſt probari quod ignis non generatur naturaliter ex terra: arguendo ſic. ſi ignis naturaliter generaretur ex terra, aut ergo eſſet neceſſarium ignem generari ex terra in maiori parte aut in minori, ſi eſſet neceſſarium ignem generari ex terra: tunc ignis non generaretur ex aere omnino: quod falſum eſt: ſi uero ignis generaretur ex terra in maiori parte: tunc non generaretur ex aere niſi a caſu: quod falſum eſt. Vnde iſte modus arguendi Commen. non uidetur ualere. ergo, &c. Pro huiuſmodi ergo dubiis diſtinguendum eſt de materia, & etiam de forma ſeu de ipſis generatis: de materia igitur diſtinguo ſicut diſtinguit Commen. ſuper ſecundum huius: quoniam quædam eſt materia alterationis, & quædam eſt materia compoſitionis tantum, uerbi gratia, materia alterationis eſt materia tranſiens quæ non manet in re generata, ſicut ſemen hominis eſt materia alterationis, & in conuerſione hominis panis eſt ma-

Pro ſolutione duarum.

D teria ſanguinis, & ſanguis eſt materia ſeminis, materia compoſitionis tantum eſt ut caro, & os ſunt materia hominis uel aliqua alia materia quæ manet in homine generato, & non præcedit hominem generatum. Sed materia alterationis, & materia compoſitionis eſt, quæ præcedit generatum, & etiam manet in ipſo generato, & hoc modo acetum, & mel ſunt materia oxymellis. Secundo diſtinguo de ipſis generatis, quoniam quędam generata generantur ex ſemine, ut patet de animalibus, & plantis quæ non generantur, niſi a determinato ſemine, & quædam non generantur ex ſemine, ut patet de elementis, & de alijs inanimatis. His viſis dico, quod in illis, quæ generantur ex ſemine diuerſæ formæ ſecundum ſpeciem diuerſas requirunt materias ſiue ſubſtantias ſecundum ſpeciem, quæ ſunt materiæ, ex quibus generantur tanquam ex materia alterationis, quia aialia diuerſa ſm ſpẽm requirunt ſemina diuerſa ſm ſpẽm ex quib. generant, ſed in gñatis ſine ſemine ad diuerſitatem formarum

A ſecundum ſpeciem requiruntur diuerſæ ſubſtãtiæ ſecũdum ſpeciem ex quibus generantur indifferenter tanquam ex materia alterationis: nam ignis generatur indifferenter ex terra, aqua, & aere quæ differunt ſpecie tanquam ex materia alterationis. Si uero loquamur de materia compoſitionis, ſic dico, ꝙ materia cõpoſitionis, eſt dupliciter, quia ꝗdã ẽ materia ꝗ immediate recipit formã, cuiuſmodi eſt materia prima, & hæc materia dr̃ remota, & quædam eſt materia ꝓpinqua, & hæc iterum eſt duplex, quia quædam eſt per ſe: quædam per accidens: materia propinqua per ſe eſt ſubſtãtia compoſita ex materia prima, & aliqua forma ſubſtantiali quę non eſt forma ultima, ut patet in cauſatis perfectis, ut in homine: quoniam in homine præter materiam primam eſt materia compoſita ut caro, & os: ſiue compoſitum ex carne, & oſſibus. Sed materia propinqua per accidens eſt aggregatũ ex materia prima, & aliis omnibus quæ ſunt in compoſito ꝑter formam ſubſtantialem ultimam, ut aggregatum ex materia prima, & aliis formis quæ ſunt accidentia per ſe ſiue ꝑ accidens, ita quod totum quod eſt in compoſito præter formam ſubſtantialem ultimam dicitur materia compoſitionis per accidens. Si uero loquamur de materia compoſitionis remota ſic dico, quòd omnium formarum ſubſtantialiũ B diuerſarum ſecundum ſpeciem eſt eadem materia ſecũdum ſpeciem, ut patet manifeſte: materia enim prima non eſt diuerſificata ſecundum ſpeciem in omnibus generabilibus, & corruptibilibus: tamen materia compoſitionis propinqua diuerſarum formarum ſecundum ſpeciem eſt alia, & alia ſecũdum ſpeciem, ut patet manifeſte. Dico igitur, quod dicta Commen. ſcilicet, formæ diuerſæ ſecundum ſpeciem habent materias diuerſas ſecundum ſpeciem, habent intelligi de materia propinqua alterationis. Et intelligo per materiam propinquam alterationis materiam diſpoſitam per accidentia propria conuenientia formæ inducendę: ſiue aggregatum ex ſuba, & accidentibus propriis conuenientibus formæ inducendę, & ſic loquendo quando ignis generatur ex terra materia propinqua alterationis non eſt ſolum terra, ſed aggregatum ex terra, & accidentibus conuenientibus formæ ignis, & ſic diuerſarum formarum ſecundum ſpeciem eſt talis materia alterationis propinqua diuerſa ſecundum ſpeciẽ. Per hoc ergo ad primum dubium eſt dicendum, quod quan- C do materia alterationis propinqua fuerit diuerſa ſecundum ſpeciem, tunc diuerſificabitur forma ſecundum ſpeciem, formæ tamen diuerſæ ſecundum ſpeciem habent materiam remotam quæ eſt materia compoſitionis eadem ſecundum ſpeciem. ergo &c.

Patet igitur, & ſi infinities nonnulla principia immobilia mouentia, & multa eorum quę ſeipſa mouent, partim corrumpuntur, partim inſuper generantur, atque hoc quidem hoc, aliud autem hoc mouet, at nihilominus aliquid eſſe quod hęc omnia continet, idque præter unumquodque illorum aliud quid eſſe, quod quidem eſſe cauſa ut alia ſint alia non ſint, & mutationis continue. Atque hoc quidem hiſce, hæc autem cęteris motus cauſam eſſe,

Tex.c.47. *Manifeſtum igitur eſt, quod quamuis millies principia quædam immobilium quidem, mouentium autem, & mul-* D *ta ipſa ſeipſa mouentium corrumpantur, alia uero fiant, et hoc quidem immobile ſit, aliud uero mouet, alterum autem hoc, ſed nihilominus eſt aliquid quod continet, & hoc extra unumquodq. quod eſt cauſa eius, quod eſt alia eſſe, alia uero non eſſe, & continue mutationis, & hoc quidem his. Hæc autem aliis cauſa motus ſunt.*

HÆc eſt tertia particula primæ partis principalis huius capituli: in qua oſtenſo, quòd cauſæ perpetuę generationis non poſſunt eſſe aliquod generabile, & corruptibile, concludit phyloſophus ex prædictis concluſionem quam in hac particula intendebat, ſcilicet, quod oportet ponere aliquod motum ex ſe perpetuum comprehendens, & continens omnia alia ab intrinſeco, quod eſt cauſa perpetuitatis generationis, & per conſequens motor iſtius primi mobilis ex ſe eſt perpetuus. Dicit ergo Ari. quod quamuis fue- A rint infinita principia mouentium ſe quæ non mouentur ab aliis, & infinita compoſita ex huiuſmodi principiis quæ non ſunt corpora, & ex primis corporibus motis ab eis quorum quælibet corrumpitur, & deinde reuertuntur, & mouẽt ſe adinuicem, ita ut quædam generent, quædam non, quia motor in eis non mouetur ab alio a ſe, ita quod illud moueat aliud, & illud moueatur ab alio, & ſic in infinitum, ut ſor. generet Platonem ex ſe, & Plato generet Ciceronem, & vnumquodque in hoc motu moueatur a ſe, manifeſtũ eſt, quod motor æternus eſt cauſa motus iſtorum quæ mouentur ex ſe generabilium, & corruptibilium ſecundum perpetuitatem. Illa enim generabilia, & corruptibilia a corporibus cæleſtibus non ſolum accipiunt perpetuitatem in fieri: ſed etiam in eſſe. Vnde intendit dicere, quod ſi ſunt millies aut infinities infinita principia mouentia generabilium, & corruptibilium nihil minus: oportet ponere aliquid extra vnumquodque illorum continens illa, quod erit cauſa non ſolum perpetuę mutationis illorum, ſed etiam erit cauſa eſſe aliquibus iſtorum, & aliis eſt cauſa non eſſe. Notanda ſunt hic tria ſecundum Commen. Primo, quod corpora cæleſtia continent iſta generabilia, & corruptibilia, quia niſi eſſent continuata, & determinata a motibus corporum cæleſtium B nec eſſent, nec continuaretur eſſe in eis. Secundo eſt notandum, quod motus generationis iſtorum quæ mouent ſe adinuicem eſt per accidens, ideſt, quod illa generabilia, & corruptibilia ſunt ſibiinuicem cauſæ per accidens, & huius aſſignat Commen. duplicem cauſam. Prima quia illa generabilia, & corruptibilia ſunt quaſi inſtrumenta per quæ corpora cæleſtia mouent, ſecundum quod homo in generatione hominis non dat, niſi illud quod eſt inſtrumentum, & corpora cæleſtia ſunt quaſi ſicut artifices, & uirtutes informatiue, quas phyloſophus vocat virtutes animæ in libro de animalibus, quæ fiunt a corporibus cæleſtibus, & tamen bene ſcis, ꝙ non eſt de neceſſitate, quod ſit infinitum inſtrumentum, ſed neceſſe eſt quod ſi fuerit artifex qui operatur inſtrumenta generabilia, & corruptibilia, & ſemper operaretur ut ſint inſtrumenta infinita, hæc igitur eſt prima ratio quare illa generabilia, & corruptibilia mouentia ſe ſunt inuicem cauſæ per accidens in generatione eorum, quia ſunt quaſi inſtrumentum. Secunda cauſa quare unum illorum non generat C aliud eſt propter eius generationem ab alio, vt quando ſor. generat Ciceronem, & Cicero Platonem, tunc Cicero non generat Platonem propter generationem eius, & ſor. ſed propter uoluntatem eius, ſcilicet, quia uoluit præbere ſemẽ in illam feminam, & tunc ſor. generare Platonem eſt per accidens. Notandum tertio ſecundum Commen. quod infinitæ ſunt cauſæ per accidens, dicit enim ſic, cauſas infinitas eſſe eſt impoſſibile eſſentialiter, eſt tamen poſſibile accidentaliter. hæc Commen. Hic uero notanda ſunt aliqua quæ mihi uidentur notabilia. Primo, quod ubicunque eſt multitudo infinita mouentium, ibi nullum illorum mouentium eſt cauſa totius multitudinis, ſed oportet ponere aliquam cauſam mouentem extra multitudinem quæ ſit cauſa totius multitudinis, cuius ratio eſt, ubi eſt infinita multitudo mouentiũ ibi quodlibet mouens eſt medium vel poſtremum, ſed mouens medium non eſt cauſa niſi eorum quę ſunt poſt ipſum, ideo nullum mouens medium eſt cauſa omnium mouentium infinitorum, nec etiam mouens ultimum poteſt eſſe cauſa totius multitudinis mouentium, quia non eſt cauſa eorum quæ ſunt ante ipſum, ideo ubi eſt infinita multitudo mouentium, oportet ibi ponere cauſam mouentem principalem extra illam multitudinem quæ eſt cauſa totius multitu- D dinis, & ideo ſi ſint infinita ſe mouentia, quorum vnum mouetur ab alio, & illud ab alio, & ſic in infinitum, ſicut eſt de his quæ generantur adinuicem, vt ſor. generatur a Platone, & Plato a Cicerone, & ſic in infinitum, illius totius multitudinis mouentium ſe eſt aliqua cauſa extra ipſam multitudinem quæ eſt cauſa totius multitudinis, & hoc eſt quod Ari. dicit hic in textu. Secundo eſt notandum ſecundum Com. quòd mouens, quod eſt extra omnem multitudinem infinitum eſt primum mouens, & cauſa principaliſſima totius multitudinis, & cuiuſlibet partis eius, & nullum mouens infinitum ſecundum multitudinem eſt cauſa principalis moti ab eo: quoniam ceſſante quocunque mouente infinitam multitudinem a mouere adhuc motum mouetur a cælo, nam in generatione Platonis a ſor. ceſſante ſorte a mouere, vel etiã corrupto ſorte adhuc mouetur ſemen deciſum a ſorte a cœlo quouſque inducatur forma ſubſtantialis Platonis. Vnde ſortes ſolum largitur ſemen ex quo producitur Plato, quod quidem ſemen eſt uelut inſtrumentum, & cęlum tranſmutat:

Primum notan. Commẽ.

Secũdum notan. Commẽ.

Tertium notan. Commẽ.

Primum notan. huius Auc.

Secũdum notan.

mutat, illud ſemen inducendo qualitates informatiuas mem A brorum donec inducatur anima, & ſortes eſt uelut inſtrumẽtum in generatione Platonis. Dubium. Sed dubitatur utrum ſortes ſit cauſa eſſentialis Platonis uel accidentalis tantum, & dico ꝙ prout cauſa accidentalis diſtinguitur contra cauſam principalem, ſic ſortes eſt cauſa accidentalis Platonis, tamen ſi Plato Reſpõſio. nõ poſſit generari niſi a ſorte, tunc ſor. eſt cauſa per ſe, & eſſentialis Platonis, intelligendo per cauſam per ſe, & eſſentialem cauſam determinatam, & ſic accipiendo per ſe pro cauſa determinata, ſic ſor. eſt cauſa per ſe Platonis, ſed accipiendo per ſe pro principali, ſic ſor. non eſt per ſe cauſa Platonis, ſed eſt eius cauſa accidentalis diſtinguendo accidentale contra principale. Et ſi dicitur quod ſi ſor. eſt per ſe cauſa Platonis, & Cicero per ſe cauſa ſor tunc oportet dicere quod ſunt infinitæ cauſæ per ſe, quia quodlibet generans eſt per ſe cauſa illius quod immediate generatur ab ipſo, & ita in cauſis eſſentialibus, & per ſe eſſet proceſſus in infinitum. Dicendum quod non eſt inconueniens quod ſit proceſſus in infinitum in cauſis per ſe ſolum, ſed in cauſis per ſe ordinatis non eſt proceſſus in infinitum. Notabile. Notandum tertio quod aliud eſt dicere cauſas per ſe, & cauſas per ſe ordinatas, quia cum dicitur cauſæ per ſe, exprimitur cõparatio unius ad unum ut cauſę B ad effectum, ſed cum dicitur per ſe eſſentialiter ordinatę exprimitur comparatio duarum cauſarum uel plurium ad unũ effectum, unde ille cauſę dicuntur eſſentialiter ordinatę quia cum una ordinatur ad aliam, ut cauſa ad effectum, ita quod una pars eſt per ſe cauſa alterius, & cauſalitatis eius, ita quod primum ſit cauſa ſecundi inquantum ſecundum eſt cauſa, ſed illę cauſæ dicuntur accidentaliter ordinatę quarum una nõ ordinatur ad aliam reſpectu actus cauſandi, uerbi gratia, ſor. & Plato dicuntur eſſe cauſa accidentaliter ordinatę reſpectu Ciceronis, unde concedo quod in cauſis per ſe eſt proceſſus in infinitum, ſed in cauſis per ſe eſſentialiter ordinatis nõ Prima differentia. eſt proceſſus in infinitum. Quarto poteſt notari quod triplex poteſt poni differentia inter cauſas per ſe ordinatas, & cauſas accidentaliter ordinatas, prima eſt quod in cauſis per ſe ordinatis una cauſa dependet ab alia, ſcilicet quãtum cauſat effectum, ſed non eſt ſic in cauſis accidentaliter ordinatis, quia in talibus una cauſa ſufficit ad producendum effectum, & in producendo effectum non dependet ab alia cauſa accidentaliter ordinata. Secunda differẽtia. Secunda differentia eſt quod in cauſis eſſentialiter ordinatis non eſt cauſalitas eiuſdem rationis ut C ſub eadem ratione reſpicit effectum, ſed una eſt ut cauſa primaria, & principalis, alia uero eſt ut cauſa ſecundaria, ſed cauſalitas in accidentaliter ordinatis eſt unius rationis, quia poſſunt immediate recipere eundem ſiue conſimilem effectum. Tertia differentia. Tertia differentia eſt quod omnes cauſæ eſſentialiter ordinatę ſunt cauſæ neceſſariæ reſpectu effectus, ſed non eſt ſic in cauſis accidentaliter ordinatis, quia quodlibet habet ſuam ꝑfectam cauſalitatem ſine alio reſpectu ſui effectus, & ſunt eiuſdem rationis. Sic ergo patet quod non eſt inconueniens procedere in infinitum in cauſis per ſe, ſed non eſt procedere in infinitum in cauſis eſſentialiter ordinatis. Cauſæ enim per ſe eſſentiales poſſunt eſſe accidentaliter ordinate.

Si igitur motus perpetuus eſt, perpetuum erit, & mouens primum, ſi unum ſit. Quod ſi ſint plura, plura quoque perpetua erunt.

Tex. c. 48. *Si quidem igitur perpetuus motus eſt, perpetuum erit, & mouens primum, ſi unum, ſi uero plura, plura, & perpetua.* D

Secunda ratio. Hic ponitur ſecunda ratio probans primum motorem eſſe perpetuum, & ratio eſt illa, primus motus eſt ꝑpetuus, ergo primus motor eſt perpetuus, conſequentia patet, quia omnis motus requirit motorem, antecedens autem patet ex præcedentibus, ideſt ex principio huius octaui, & etiam ex hoc capitulo: quoniam in hoc capitulo eſt probatum primum motum eſſet æternum, quod quidem motũ eſt cauſa perpetuæ generationis, & corruptionis iſtorum inferiorum, & ſi primum motum ſit æternum, oportet, quod primus motor ſit æternus, ſiue ponatur unum primum motum, ſiue ponatur unum primum mouens, ſiue ponantur plura prima mouẽtia.

Vnum autem potius quam plura putandum eſt eſſe, & finita quam infinita. Semper enim finita po- A tius quam infinita ſumenda ſunt, ſi modo eadem fiant. In his enim quæ ſunt natura, finitum ſit potius, & id quod melius eſt oportet, ſi modo eſſe poſsit. Sufficiens autem eſt, & unum, ꝙ eum primum immobiliũ ſit ꝑpetuũ ve cæteris erit principiũ motus.

Vnum autem magis quam multa, & finita quam infinita, oportet exiſtimare. Eiſdem autem accidentibus ſemper finita magis accipiendum. In his enim quę ſunt natura, oportet finitum, & melius, ſi contingat eſſe magis. Sufficiens autem ſi unum, quod primum immobilium perpetuum cum ſit, erit principium alijs motus.

Hæc eſt quarta particula primæ partis principalis huius cap. in qua phyl. declarat quod eſt tantum unus primus motor, & hæc eſt uigeſimaquinta concluſio 25. concluſio de annex s. de annexis, quę probatur dupliciter, & primo ſic. Illud quod eſt melius eſt ponendum, ſed melius eſt ponere principia fini B ta quam infinita, & unum quam plura, ſi æque bene poteſt ſaluari cauſalitas rerum, & perpetuitas generationis, & corru- Prima ꝓbatio. ptionis, ſicut ſi eſſent plura alia, talia igitur eſſe unum mouens, & non plura, hoc tamen non pertinet ad phyſicum ſed ad metaphyſicum, ſcilicet determinare de unitate primi motoris, ut dicit Comment. hic.

Ex hoc etiam patet aliquid eſſe neceſſario unum perpetuumve quod primo mouet. Demonſtratum eſt enim ſemper neceſſario motum eſſe, quod ſi neceſſe eſt ſemper eſſe, neceſſe eſt continuum eſſe: ſemper enim eſſe continuum eſt. Deinceps autem eſſe non continuum eſt, at ſi continuus eſt, unus nimirum eſt. Vnus autem motus a mouente proficiſcitur uno, & unius mobilis eſt. Nã ſi aliud atque aliud mouebit, totus ipſe motus non continuus, ſed deinceps erit. Ex his ergo quiſpiam eſſe primum C quid immobile credet.

Manifeſtum igitur ex his eſt quod neceſſe eſt eſſe aliquod unum, & perpetuum primum mouens. Oſtenſum Tex. c. 49. *eſt enim: quoniam neceſſe eſt ſemper motum eſſe: & continuum eſſe. Et namque quod ſemper continuum quod autẽ conſequenter non eſt continuũ. At uero ſi continuus, unus eſt. Vnus autem ſi ab uno mouente, & unius quod mouetur. Si enim quoddam aliud, & aliud mouebit, non continuus totus motus, ſed conſequenter. Igitur ex his ſciet utique aliquis eſſe aliquod primum mouens mobile.*

Secunda probatio. Hic ſecundo probatur eadem concluſio ſic. Primus motus eſt unus, & cõtinuus, ergo primus motor eſt unus antecedens patet, conſequens uero probatur per hoc, quia continuitas motus depẽdet ab unitate motoris, ſi enim ſunt plures motores, ſcilicet ſucceſſiue mouentes illud mo- D bile motus illius mobilis non erit unus, & continuus.

Et rurſus ſi ad eorum principia quæ mouent reſpexerit. Eſſe igitur quædã eorum quæ ſunt quæ aliquando mouentur, aliquando quieſcunt, luce clarius extat. Atque per hoc ipſum iam patuit nec uniuerſa moueri, nec uniuerſa quieſcere, nec alia ſemꝑ quieſcere, alia ſemꝑ moueri. Ea namque quæ potentiam habent ut interdũ moueantur interdum quieſcant, ueras haſce ſententias eſse demonſtrant.

Tex. c. 50. *Et iterum conſiderans principia mouentium. Eſſe quidem igitur quędam eorum quæ ſunt, quæ aliquando quidem mouentur, aliquando autem quieſcunt, manifeſtum eſt. Et ꝓpter hoc manifeſtũ factũ eſt: quoniã neque oĩa mo-*

uentur neque omnia quieſcunt: neque alia ſemper mouentur: alia ſemper quieſcunt. Quæ namque ſunt utrobique, & potentiam ſunt habentia huiuſmodi quod eſt aliquando quidem moueri: aliquando uero quieſcere, demonſtras de his.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius cap. in qua oſtēſo, ꝙ primus motor eſt perpetuus, & unus: hæc oſtendit qualiter primus motor omnino eſt immobilis, ſic ꝙ nec eſt mobilis per ſe: nec per accidens, & illud oſtenditur per hoc quod motus eſt æternus, & hoc oſtendit ex eorum conſideratione quę mouentur ex ſe qua ſunt hæc & de illa uia facit rememorationem hic. Vnde hæc pars continet quatuor particulas. quia in prima facit rememorationem de quibuſdam ſuperius determinatis. In ſecunda ibi. [Neceſſe eſt ꝙ &c.] mouet & ſoluit quandam dubitationem. In tertia ibi [At uero ſi aliquid eſt.] declarat quòd primum motum, ſcilicet, cęlum eſt perpetuum. In quarta ibi. [Manifeſtum igitur.] recapitulat ponendo ſolutionem dubitationis. motæ in principio huius tractatus. In prima ergo parti. huius partis phyloſophus facit rememorationem de tribus. Primũ quod reſumit eſt deſtructio quarundam opinionum improbabilium. Secundo reſumit rationem ſuperius poſitam ponentem primum motorem eſſe mobilem. Tertio autē reſumit quādā obiectionem ſuperius poſitam & ſolutam quę erat contra æternitatem motus. Primo igitur dicit Ari. quòd iſtorum conſideratio in principia mouentium ſe: hoc eſt per conſiderationem eorum quæ mouentur ex ſe ſciri poteſt quòd aliquod eſt primum mouens immobile: quoniam manifeſtum eſt ad ſenſum in rebus naturalibus ꝙ inueniūtur quędā quę q̃nq; mouent, & q̃nq; quieſcūt, & ex hoc eſt manifeſtum quòd nulla trium opinionū eſt uera, ſcilicet, neque illa quæ dicit quòd omnia mouentur ſemper: neque illa quæ dicit quòd omnia quę mouentur ſemper mouentur, & omnia quæ quieſcunt ſemper quieſcunt: neque illa quæ dicit quòd omnia quieſcunt ſemper.

Cum autem talia cunctis ſint manifeſta, oſtendere uolumus & utranque duorum naturam, eſſe inquam & quæ ſemper ſunt immobilia, & quæ ſemper mouentur. Atque ad ipſum proficiſcentes, poſito hoc, omne quod mouetur ab aliquo moueri, idque aut immobile eſſe, aut moueri, vel a ſeipſo, uel ab alio ſemper, ad hoc ſumeodum tandem proceſſimus. Eorum inquam quæ mouētur principium eſſe ſubeuntium quidem motum id quod ipſum ſeipſum mouet, omnium aũt, id quod immobile eſt. Cernimus autem atque admodum clare res eſſe tales, quæ quidem ſeipſas mouent, quale eſt animantium ac animalium genus.

Quoniam autem huiuſmodi manifeſta ſunt, uolumus autem demonſtrare & duorum utranque naturam: quoniam ſunt alia quidem ſemper immobilia, alia autem quę ſemper mouentur, procedentes autem in hoc, & proponentes omne quod mouetur ab aliquo moueri & hoc eſſe aut immobile, aut quod mouetur, & quod mouetur, aut a ſeipſo: aut ab alio, ſemper deueniemus in hoc accipere: quoniā eorum quæ mouentur eſt principium quod mouetur quidē: quod ipſum ſeipſum mouet, omnium autem immobile. Videmus enim & manifeſte eſſe huiuſmodi quæ mouent ipſa ſeipſa, ut animatorum & animalium genus.

HIc ſecundo phyloſophus reaſſumit rationem ſuperius poſitam probātem primum motorem eſſe immobilē dicens, quòd quia illa quæ q̃nque mouentur & quandoque quieſcunt ſunt omnibus manifeſta, ne iterum aliquis ſequatur quartam opinionem ponentem ꝙ entia ſunt huiuſmodi, ſcilicet, ꝙ quandoque mouentur & quandoque quieſcunt: uidetur oſtendere ſemper duorum naturam, ſcilicet, ꝙ quædā ſunt quæ ſunt ſp immobilia, & quædam quæ ſemper mouentur. Circa quas proprietates proponimus primo: ꝙ oē quod mouetur, mouetur ab alio, & quod neceſſe eſt hoc a quo quædam mouentur aut eſſe immobile: aut moueri, & ſi mouetur aut mouetur a ſeipſo aut ab alio, & cum nō ſit pro-

A cedere in infinitum: oportet tandem deuenire ad aliquod primum principium quod uel eſt ſimpliciter immobile uel ſi mouetur ſeipſum mouebit: non debet reputari inconueniens ꝙ aliquid moueat ſeipſum: quia maxime uidemus eſſe multa talia in genere animatorum & animalium.

Hæc igitur & opinionem nobis præbebant, ne fortaſſe contingat motum omnino non eſſe, deinde oriri, quia in ipſis id accidere cernimus. Nam prius immobilia ſunt, ut uidetur, deinde mouentur.

Hoc autem & opinionem obtulerunt, ne forte contingat motum fieri, cum non ſit omnino, propter id quòd in his uidemus hoc contingere. Immobilia enim cum ſint aliquādo mouentur iterum ſicut uidetur.

HIc phyloſophus tertio reaſſumit quandā obiectionē ſuperius poſitam & ſolutam contra æternitatem motus: & eam ſoluit: nam dictum eſt nunc immediate ꝙ animalia & animata mouent ſeipſa. Cum enim animalia poſtquam quieſcunt incipiant moueri: quandoque poſſet alicui

B uideri ꝙ ita eſt de omnibus: ita ꝙ totum uniuerſum, & etiam cęlum incepit de nouo moueri poſtquam quieuit, quia ſicut eſt in minori mundo: ita eſt in maiori, & ſic motus cęli non eſt æternus.

Hoc autem nos ſumamus oportet, uno inquam hæc ſeipſa motu ciere, atque illo non proprie, quippe cum non in ipſis eius ſit cauſa. Sed inſunt animalibus naturales alii motus: quibus ipſa non per ſeipſa mouentur, ut accretio, decretio, & reſpiratio, quibus (ut patet) animalium unumquodque mouetur, cum quieſcit. Et non mouetur eo motu quo ipſum ſeipſum ciet. Atque horum cauſa eſt continens ipſum, & eorum multa quæ corpus ingrediūtur, ut nonnullorum ipſum alimentum. Cum enim digeritur dormiunt, cum diſgregatur expergiſcunt & ſeipſa mouent, ac ipſum primum principium eſt externum. Iccirco non ſemper continue a ſeipſis mouentur.

C Aliud eſt enim id quod mouet, ipſum ſubiens motū atque mutationem ad unūquodque eorum quæ ſeipſa motu cient. In uniuerſis autem his id quod primum mouet, & quod eſt cauſa ut ipſa ſeipſa moueant a ſeipſo mouetur, per accidens tamen. Corpus enim mutat locum ut patet: quare & id quod in corpore eſt, & motione uectus ſeipſum mouet.

Hoc autem oportet accipere: quoniam ſecundum unum motum ipſa mouentur, & ſecundum hunc non proprie. Hoc enim ex ſeipſo eſt cauſa: ſed inſunt alij motus natura & animalibus: ſecundum quos non mouentur per ſeipſa, ut augmentum & decrementum, & reſpiratio, quibus mouetur animalium unumquodque quieſcens. Cum non mouetur a ſeipſo motum. Horum autem cauſa continens & multa eorum quæ inſunt ut quorundam alimentum. Dum coquitur quidem, enim, dormiunt. Diſgregato autem ſurgunt & Tex.c.51.

D *mouent ſeipſos, cum primū principium extra ſit. Vnde non ſemper mouentur continue a ſeipſis. Aliud enim eſt mouēs ipſum quod mouetur & mutans ad unumquodque mouentium ſeipſum. In omnibus autem his mouetur primum mouens, & cauſa ipſum ſeipſum mouendi a ſeipſo ſecundum accidens tantum: mutat .n. locum corpus. Quare & quod in corpore exiſtens & neceſſario mouens ſeipſum.*

HIc phyloſophus ſoluit illā dubitationē dupliciter, primo ꝙ animal q̃nque mouetur, & quādoque quieſcit: quia mouetur ab extrinſeco: ſed cęlū nō mouetur ab extrinſeco: ideo cęlū quieſcit q̃nq; & q̃nq; mouetur. Vnde nō eſt ſimile de cęlo & de animali: quia in motu locali animalis animal indiget aliquo motore extrinſeco: ut .ſ. quòd anima moueatur ab appetibili extra quod dirigit eius motum in hoc tempore & in hoc loco: ſed in motu augmentationis animal indiget alimento ueniente ab extrinſeco: ſed in motu alterationis: ut in motu inſpirationis, & exſpirationis

indiget

indiget animal extrinſeco, ut ſere: quandoque tamen incipit animal moueri poſt quietem abſque motu præcedente qui eſt ab extrinſeco. Notanda ſunt hic duo ſecundum Cõ. primo quod complementum demonſtrationis quam phyloſophus intendit hic, eſt quòd omne motum ex ſe quieſcit aliquando, & aliquando mouetur, ſi mouetur ab extrinſeco: ſed cælũ quod eſt primum motum ex ſe, ex quo non habet aliquid extra ipſum non mouetur ab extrinſeco. ergo cœlum non quieſcit quandoque, & quandoque mouetur: immo non quieſcit omnino, ſed ſemper mouetur. Secundo eſt notandum ſecundum Comm. quod unus motor non mouet eſſentialiter, niſi uno motu, & illud quod inuenitur in habẽtibus animas, quod unus motor in illis mouet pluribus motibus eſt per accidens, nec motor in animalibus eſt prima cauſa illorum motuum, quia tunc non moueret, niſi duobus motibus, ab uno enim non prouenit eſſentialiter, niſi unus motus, ſed multa intrant ipſum per accidens quæ ſcindunt motum eius, & alia quæ ſunt cauſa in hoc, quod faciunt motum & quietem. Vnde prima cauſa in hoc ꝙ habentia animas quę ſunt hic quandoque quieſcunt, & quandoque mouentur, non uidetur cauſa per quam mouentur ex ſe, ſed alia cauſa ex rebus contingentibus ab extrinſeco facit in animalibus motus naturales, & illi motus ſunt cauſæ, ut motor per quẽ mouent ex ſe quandoque moueat, & quandoque non. In omnibus autem his, ideſt in omnibus quæ ſunt hic, motor intrinſecus mouetur per accidens, & mouetur motu locali propter motum ſui ſubiecti, & mouetur a cauſis extrinſecis propter motum ſui ſubiecti moti ab eis. ſ. motu augmentationis, & alterationis, ſicut motus eius in loco eſt a motu ſui ſubiecti, uidentur enim ut manifeſtum eſt, quòd omnis motor in ſubiecto per accidens mouetur per motum ſui ſubiecti deferentis eum in loco. Veruntamen utrum omne quod mouetur in loco tranſmutetur propter tranſmutationem ſui ſubiecti tranſmutatione alteratiua nondum eſt determinatum: hæc Commen.

Primum notidum.

Secũdum notidum.

Ex quibus credi poteſt impoſſibile eſſe, ſi quid immobile quidem eſt, mouet autem, & ipſum ſubiẽs per accidens motum, id continuo motu mouere.

Tex.c. 52. *Ex quibus eſt ſcire, quia ſi aliquid eſt immobilium quidem, mouentium autem, & ipſorum quæ ſecundum accidens mouentur: impoſſibile eſt continuum motum mouere.*

HIc phyloſophus ſecundo ſoluit obiectionem illam de animali, dicit, quod non eſt ſimile de cælo, & animali, quia primum mouens per quod animal mouetur a ſeipſo: mouetur per accidens, ſic anima mouendo corpus per ſe mouet ſeipſam per accidens, & omnis motor qui in mouendo mouet ſe per accidens quandoque mouet, & quandoque non mouet, ſed primus mouens mouendo cælũ non mouet ſe per accidens, & ideo ſemper mouet. Vnde quia neceſſe eſt aliquem motum eſſe continuum, & perpetuum, oportet quod ſit aliquod primum mouens immobile manẽs ſemper in eodem ſtatu: neceſſe eſt quòd motum immediate ab eò ſemper moueat in eodem ſtatu: ſic quod motus ſemper & uniformiter continuetur. Vnde phyloſophus uidetur hic includere illam concluſionem principalem, ſcilicet, quod primus motor eſt omnino immobilis per ſe, & per accidens. Qđ autem primus motor ſit immobilis per ſe probatum eſt prius multis modis, tum quia primus motor in mouendo quomodocunque eſt immobilis per ſe: tum quia ſi moueretur per ſe, haberet motorem priorem eo: quia nihil mouetur per ſe a ſeipſo: quia ſic ſecundum eundem motum moueret & moueretur: quod eſt inconueniens, non ergo mouetur per ſe, nec per accidens: quia ſi moueretur per accidens a ſeipſo, uel ab alio. Si a ſeipſo, ſequitur quod non poteſt perpetuo mouere, & ſic motus primus non erit perpetuus. unde quia anima animalis a ſeipſa mouetur per accidens, ideo non ſemper mouet ſe, ſed aliquando mouet, & aliquãdo non mouet, & ſic patet quod primus motor non mouetur a ſeipſo per accidens nec mouetur ab alio per accidens: quia hoc eſſet a motore priori: quod eſt impoſſibile, quia non eſt motor prior motore primo.

Tex.c. 42.

Quare ſi neceſſe eſt continue motum eſſe, ſit aliquid oportet primum mouens immobile, neque per accidens ſubiẽs motum, ſi oportet in hiſce quæ ſunt inceſſabilem quendam eſſe motum, & immortalem, ut diximus, atque ipſum quod eſt in ſeipſo, ac in eodem perſiſtere. Manente namque principio, & uniuerſum ipſum maneat neceſſe eſt, quippe cum ad principium ipſum continuum ſit. Non eſt autem idem per accidens a ſeipſo moueri, atq; ab alio. Hoc enim nonnullis etiam quæ ſunt in cælo principijs ineſt, quæ lationibus pluribus feruntur, alterum autem corruptibilibus ſolum competit.

Quare ſi neceſſe eſt quidem continuum eſſe motum: oportet aliquod primum mouens eſſe immobile, & non ſecundum accidens: ſi debet ſicut diximus in his quę ſunt eſſe inceſſabilis quidem & immortalis motus, & manere ens in ſeipſo ipſum, & in eodem: principio enim manente: neceſſe & omne manere quod continuum eſt ad principium. Non eſt autem idem moueri ſecundum accidens a ſeipſo & ab altero. Ab altero quidem enim ineſt & eorũ quę ſunt in cælo quibuſdam principijs quęcunque ſecundum plures feruntur motus: alterum autem corruptibilibus ſolum.

HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius cap. in qua phyl. mouet & ſoluit quandam dubitationem: quæ talis eſt. Nam dictũ eſt, ꝙ nullus motus eſt perpetuus, cuius motor per accidens mouetur: ideo tunc circa hoc poteſt dubitari: & ratio dubitationis poteſt eſſe illa: uſ enim quod a motore moto per accidens poſſit eſſe motus perpetuus: quoniam orbes inferiores mouentur a ꝓprijs motoribus ab Occidente in Oriẽt: & ille eſt perpetuus motus orbium planetarum, & eſt motus & mouetur a motore maximi orbis ab Oriente in Occidens diurno motu. ergo uidetur quòd motores orbium planetarum ſint perpetui: & ſic uidetur quod a motore moto per accidens poſſit eſſe motus perpetuus. Hoc dubium ſoluit Ari. dicit, quod non eſt idẽ motor ſecundum accidens a ſeipſo, & ab altero motor qui mouetur per accidens a ſeipſo non poteſt eſſe cauſa motus perpetui, ſed motor qui mouetur per accidens ab altero põt perpetuo mouere, & ſic mouentur motores orbium inferiorum per accidens a motore ſupremi orbis, & adhuc moueri ab aliquo per accidens contingit dupliciter, ſcilicet, ſecundũ ſe per accidens, & ſecũdum aliud per accidens: anima animalis quando mouet animal: mouetur ſecũdum ſe per accidẽs, quia ipſa ſecundum ſe transfertur de ſitu in ſitum: ita quòd aliquando eſt in uno ſitu: & aliquando eſt in alio ſitu: ſed motores orbium inferiorum mouentur ſecundum alterum per accidens, quia ſolum mouentur per accidens a motore primi orbis ratione propriorum orbium: quorum ſunt motores: nõ enim motor orbis inferioris dicitur moueri per accidẽs: quia ipſemet transfertur de ſitu in ſitum, quia orbis quem mouet transfertur per accidens de ſitu in ſitum per ſuperiorem motorem. Et ratio huius diuerſitatis. ſ. quare anima animalis mouetur ſecundum ſe per accidens ad motum corporis moti ab ipſa eſt, quia conſtituitur in eſſe per corpus motum ab ea, ſed motor orbis inferioris non conſtituitur in eſſe per orbem motum ab eo, & ideo non mouetur ſecundum ſe per accidens ad motum ſui orbis. Intellige quòd iſte non eſt proprius modus loquendi dicere aliquid moueri per accidens ſecundum aliud. Si enim aliquid mouetur per accidens localiter, oportet quòd tranſmutetur ſecundum locũ per accidens: ideo illud quod nullo modo tranſmutatur ſecundum locum non uidetur aliquo modo moueri localiter per accidens, & ideo ille motus eius, quod eſt moueri per accidens ſecundum alterum eſt improprius & tranſumptiuus.

Dubium.

Solutio.

At uero ſi ſit quippiam ſemper tale mouens quidem aliquid, immobile aũt ſemper manẽs atque perpetuum, & id ſane quod ab ipſo primum mouetur perpetuum eſſe neceſſe eſt.

At uero ſi aliquid ſemper eſt huiuſmodi mouens quidẽ immobile autem ipſum, & perpetuum neceſſe eſt, & primum quod mouetur ab hoc perpetuum eſſe. Tex.c. 53.

HÆc eſt tertia particula ſecundę partis principalis huius cap. in qua Ari. declarat quod primum motum. ſ. cęlum eſt perpetuum, & hæc eſt 56. concluſio de annexis, quæ probatur dupliciter. primo ſic. primũ mouẽs eſt immobile & ꝑpetuũ, q̃a primũ mouẽs, nec eſt mobile ꝑ ſe, nec ꝑ

56. concluſio de annexis.

Prima ꝓbatio.

accidens.ergo primum mobile quod mouetur a primo mouente ſemp mouetur,& per conſequens ſemp eſt primum.ergo motum eſt perpetuum. Quod ãt ſequatur, primus motor eſt immobilis p ſe,& per accidens. ergo primum motum ab eo ſemper mouetur,patet per hoc ꝙ omnis motus qui nó eſt ſemp inuenitur eſſe in motore q mouet̃ p ſe uel p accidens, uel poſſet hic poni una cõcluſio, ſ. ꝙ primũ motũ ſemp mouet̃,q̃ ꝓbat̃ p hoc,qa motus eius eſt a motore immobili,&c.

Hoc autem uel ex eo patere poteſt, quia ſecus nõ eſſet cæteris in rebus generatio corruptione atque mutatio, niſi quippiam moueret ſubiens motum. Id enim quod immobile eſt: eodem ac vno motu profecto modoq́ue ſemper eodem mouebit, cum nullo pacto mutetur ipſum ad id quod motu cietur. Ad id quod mouetur ab eo quod motu quidem cietur, mouetur iam ab eo quod eſt immobile: quoniam aliter ad res atque aliter ſeſe habet, non eiuſdem erit cauſa motus. Sed quoniam contrarijs in locis eſt atque B formis, contrario modo quamque cæterarum rerum motu diſponet. Atque interdum quieſcentem interdum ſubeuntem motum præbebit.

Hoc autem eſt manifeſtum quidem, & ex eo quod non eſt poſſibile aliter generationem, & corruptionem, & mutationem alijs, niſi aliquid moueat quod moueatur. Immobile quidem enim eundem ſemper mouebit eodem modo, et unum motum, uelut nihil ipſum mutans ad id quod mouetur. Quod autem mouetur ab eo quod mouetur quidem, moto ãt ab immobili iam propter id quod aliter, & aliter ſe habet ad res, non eiuſdẽ motus erit cauſa, ſed ꝑꝑ id quod in contrarijs locis aut ſpeciebus ſunt contraria exhibebit motum unumquodque aliorum, aliquando quidem quieſcens, aliquando autem motum.

Secunda probatio.

DEinde cum dicit, probatur ſecundo eãdem concluſio ſic, generatio, & corruptio ſunt perpetuæ, ſed effect⁹ C perpetuus eſt a cauſa perpetua, & perpetuitas generationis, & corruptionis non poteſt eſſe immediatæ a motore immobili omnino, quia motor omnino immobilis ſemper ſe habet in eadem diſpoſitione, ideo ſi eſſet immediata cauſa generationis ſemper eſſet cauſa generationis, & nunquam eſſet cauſa corruptionis: oportet igitur ꝙ cã immediata ꝑpetuitatis gñationis & corruptionis ſit aliqđ motũ æternũ, qđ aliter & aliter ſe habet reſpectu generabilium, & corruptibilium in temporibus diuerſis, & ſi aliquod motum eſt perpetuum maxime eſt ponendum quod primum motum quod mouet̃ a motore primo eſt perpetuum, & ſic perpetuitas generationis eſt ex parte primi moti, uel primi motoris, & diuerſitas motus reſpectu generabilium, & corruptibilium eſt cauſa diuerſitatis generationis, & corruptionis in temporibus diuerſis. Motum enim æternum per approximationem eſt cauſa motus, & per elongationem erit cauſa quietis, & ſic erunt aliqua quæ quandoque mouentur, & q̃nque quieſcunt; & ẽt quæ quandoque generantur, & quandoque corrumpuntur. Vnde Comm. dicit quod quando ſol fuerit in tropico hyemali habebit reſpectum ad ea quæ ſunt in tropico æſtiuali in D diſpoſitione contraria ei ſecundum quam erit in tropico æſtiuali: qm̃ qñ ſol fuerit in tropico æſtiuali largitur cuilibet entium tranſmutationem contrariã quam largitur ei cum fuerit in tropico hyemali, nam per eius approximationem eſt cauſa motus, & per eius elõgationem eſt cauſa quietis. Sed

Ratio Cõ.

Commen. ponit aliam rationem per quam probat, quod aliquod eſt motum æternum quæ ratio eſt illa: aliquis eſt motor non motus, & aliqua ſunt generabilia & corruptibilia, ex quibus ſequitur quod eſt aliquod motum medium æternum inter motorem qui non mouetur & inter mota generabilia & corruptibilia quæ mouentur ab alio motore, ut per hoc, quod illud quod eſt æternum conueniat cum motore non moto: & per hoc quod illud quod mouetur aliter & aliter ſe habet conueniat cum iſtis generabilibus & corruptibilibus, & illam eandem rationem facit Comm. ſuper primu de cœlo.

Notabile.

Vnde eſt bene notandum ſecundum Comm. hic ꝙ Ari. probat hic quod motus eſt æternus per hoc, quia eſt aliquis motor omnino immobilis, & prius probauit quòd aliqs A motor eſt immobilis per hoc ꝙ aliquis motus eſt æternus, ſed prima probatio fuit ab effectu ad cauſam. Secunda uero fuit a cauſa ad effectum. Cauſa autem quare primus motus eſt æternus: quia motor eſt intranſmutabilis. Et dicit Comm. ꝙ talis conſuetudo eſt in hac ſcientia. ſ. procedere de poſterioribus ad priora in principio, & poſtea dare de prioribus cauſas poſteriorum, quare &c.

Idem ſup. com. 50. & quæ ibi.

Perſpicuum igitur iam euaſit ex hiſce quæ diximus, & id qđ initio dubitabamus. Cur nam non uniuerſa aut quieſcunt aut mouentur, aut alia ſemper mouentur, alia ſemper quieſcunt, ſed quædam interdum mouentur, interdum quieſcunt. Huius enim cauſa ultro ſeſe offerre uidetur. Quædam enim ab immobili ſempiterno mouentur, quocirca ſemper mouentur. Quædam ab eo quod mouetur atque mutatur, quare, & ipſa mutentur neceſſe eſt. Id autem quod eſt immobile cum ſimpliciter eodemq́ue modo ac in eodem ſemper permaneat, vno motu ſim B plicique mouebit.

Manifeſtum igitur factum eſt ex dictis, & quod ſecundum principia dubitauimus. Quoniam igitur non omnia, aut quieſcunt, aut mouentur, aut alia ſemper quidem mouentur, alia uero ſemper quieſcunt. Sed quædam aliquando quidem, aliquando non. Huius enim cauſa manifeſta nunc eſt: quoniam alia quidem ab immobili mouentur perpetuo, unde ſemper mutãtur. Alia uero ab eo quod mouetur, & mutato. Quare, & hoc neceſſarium eſt mutari. Immobile ãt ſicut dictum eſt ſimpliciter, & ſimiliter, & in eodẽ ꝑmanẽs ſecundũ unũ, & ſimplicẽ mouebit motũ.

HÆc eſt quarta particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua Phyl. recapitulat ponendo ſolutiones quæſtionis ſuperius motæ in principiu huius tractatus quæ erat utrum omnia ſemper moueantur, aut omnia ſemper quieſcant, aut quædam moueantur, & quædam C quieſcant, & hoc poſito utrum omnia quæ mouentur ſemp moueantur, & omnia quæ quieſcunt ſemper quieſcant, aut ſunt quædam q̃ ſemp mouent̃, & q̃dam quæ ſemp qeſcunt, & quædam alia quæ aliquando mouentur, & aliquando quieſcunt, & quia quædam eorum quæ mouentur ſemper mouẽtur, & quædam non ſemper mouent̃, ſed qeſcunt, & non ſemper mouentur. Manifeſtum.n.eſt ꝙ quædam ſemper mouent̃ & quædam ſemper quieſcunt, & quædam aliqñ mouent̃, & quædam aliqñ quieſcunt. Quæ enim mouentur a motore ꝑpetuo, & omnino immobili ſemper mouent̃, quia motor immobilis ſemp ſe habet in eadem diſpoſitione, & quæ mouentur a motore moto non ſemp mouent̃. Notandum ſm̃ Com. ꝙ cauſa quare aliquid non mouet̃ eſt quia eſt ſimplex nõ cõpoſitum, & cauſa quare quædam ſemper mouentur eſt, quia mouent̃ ab illo mouente ſimplici, & cauſa quare quædã mouent̃ q̃nque, & quandoque quieſcunt eſt, quia motor eorum mouet̃. Item dicit Comm. hic, ꝙ per motum, & quietem debes intelligere omnem tranſmutatiõnẽ compoſitam de motu æterno, ad motum localem tm̃. Item dicit Commẽ. ſic. Et debes ſcire quod ſecundum hunc modum poſſibile eſt vt mo D tus noui fiant a motore non motu, ſcilicet, a mouente motu æterno, uel mediante moto æterno, ideo qui ponit primum motum æternum, & primum motum eſſe nouum non poteſt diſſoluere quæſtionem accidentem in hoc, ſic enim accidit loquentibus noſtræ legis, hæc Com. Circa qood quæro duo, primum eſt utrum cælum moueatur ex ſe. Secundum eſt, utrum primus motor ſit omnino immobilis. Ad primũ arguit̃ probando ꝙ cælum non mouetur ex ſe, quia omne motũ ex ſe habet materiam, & formam: quoniam omne motum ex ſe, diuiditur in duas partes, quarum una eſt mouens, & aliã mota, ut patet ex iſto octauo: pars ergo mouẽs eſt forma, & pars mota eſt materia, ſed cælum non habet materiam, ut patet ɛ. meta. Quæcunque.n.non ſunt tranſmutabilia ſecundum ſubſtantiam non habent materiam, ſed cælum ex quo eſt eternum nõ eſt tranſmutabile ſm̃ ſñbam ergo. Et cõfirmatur per phyl. primo de generatione. Materia eſt illud quo res põt eſſe & non eſſe, ſed cælum non poteſt eſſe, & non eſſe. ergo cælũ nõ habet materiam. Itẽ, oẽ qđ mouet̃ ex ſe põt qeſcere ex ſe, & põt mouere ad oẽm differẽtiam poſitionis, ut patet per phyloſo-

Quæſtio an cælum moueatur ex ſe.

Prima ratio.

Confirmatio.

Secunda ratio.

phyloſophum hic:ſed cælum non poteſt ex ſe quieſcere: nã
uult phyloſophus ſecundo cæli,& nono meta.non eſſe tenẽ-
dum quòd cælum ſtet aliquando:nec etiam poteſt cælũ mo-
Tertia rõ. nere ſe ad omnem differentiam poſitionis. ergo cęlum non
monetur ex ſe.Item. Omne quod mouetur ab alio non mo-
uetur a ſe:ſed cælum mouetur ab alio.ergo &c. Item : nullũ
Quarta ratio. ſimplex mouet ſe:ſed cęlum eſt corpus ſimplex: ut patet per
Comm.octauo meta.& inde ſuba orbi.ergo.Item nihil mo-
Quinta ratio. net ſe,niſi animatum:ſed cęlum non eſt animatum.ergo &c.
quòd cælum non ſit animatum probatur: quia tunc aut eſſet
animatum anima uegetatiua:quod non eſt dare , quia ſi ha-
beret uegetationem·aut anima ſenſitiua tantum:quod etiam
non eſt dare,quia ſic haberet ſenſum:aut anima intellectiua
tantum:quod etiam non eſt dare, quia ex quo anima intelle
ctiua eſt principium plurium operationum : præſupponit in
corpore cuius eſt particeps plura organa:ſed cęlum non ha-
bet diuerſa organa:ideo cælum non eſt animatum anima in-
tellictiua,&etiam ſi eſſet animatum anima intellectiua,ſeque
retur ꝙ eſſet homo . In oppoſitum eſt phyloſophus hic qui
probat quod eſt dare primum motum ex ſe: & illud eſt cœlũ.
Ad qõnẽ. Ad quæſtionem ergo reſpondendo dico, quod per cęlũ poſ-
ſumus intelligere uel aggregatum ex motore & mobili: uel
mobile tantum,ſcilicet corpus cæleſte . Vnde ſi cęlum acci-
piatur pro mobili tantum circumſcripto motore ſic cęlum
non mouetur ex ſe : quare nulla pars totius corporis mouet
aliam: quia cum ſit uniforme in ſuis partibus non eſt maior
ratio quare una pars moueat aliam:quam econuerſo· ſed ac-
cipiendo cælum pro toto aggregato ex mobili & motore:ſic
eſt dicendum quòd cęlum mouetur ex ſe:quoniam cęlum ſic
acceptum eſt diuiſibile in per ſe mouens,& per ſe motum,&
tale dicitur mouere ſe:quia habet duas partes : quarum una
eſt mouens & alia mota·dicitur etiam cælum mouere ſe:qa
mouetur ab aliquo,& non diſtinguitur ab eo ſecundum lo-
cum: quia mouetur ab intelligentia quę proprie non habet
locum.Intelligendum quòd cælum magis mouetur a ſe,quã
aliquod animal,uel aliud inferius ad mouens . Nam motus
cęli eſt cauſa omnium aliorum motuum : ſed motus anima-
lium non eſt cauſa aliorum motuum . Similiter omne illud
mouetur a ſe cuius motus non innititur alteri motui,nec ali
cui corpori mobili:ſed ſolum innititur motori primo,& pro
pter hoc:licet animalia moueantur a principio intrinſeco :
tamen quia huiuſmodi principium non eſt ſufficiens ad cau
ſandum talem motum ſine motore extrinſeco, ut ſunt corpo
re cæleſti:ideo cælum magis mouetur a ſe quam animal:qa
motor cęli eſt ſufficiens ad mouendum abſque quocunque
alio motore·ideo cęlum dicitur propriiſſime moueri a ſe,qa
Ad primã rationem. mouetur ſufficiẽter a principio intrinſeco . Ad primam ergo
rationem in contrarium cum dicitur quòd cęlum non ha-
bet materiam:dicendũ ꝙ Ariſto. octauo meta. dicit ꝙ tranſ-
mutatio fecit ſcire materiam : & ideo ſecundum quod ſunt
diuerſa genera tranſmutationum ſunt materiæ diuerſæ· ſed
cęlum ſolum eſt tranſmutabile motu locali : ideo cęlum ſo-
lum habet materiam,quæ eſt in potentia ad ubi, ſed genera-
bilia & corrupabilia habent materiam quę eſt in potentia
ad eſſe Vnde accipiendo cælum pro aggregato ex motore &
mobili:ſic concedo quòd cælum eſt compoſitum ex materia
& forma:quę eſt in potentia ad ubi:nec ad hoc ſequitur ꝙ cæ
lum ſit corruptibile , Nec eſt uniuerſaliter uerum quòd om-
ne habẽs materiam ſit corruptibile: ſed hoc eſt uerum quòd
omne habens materiam quæ eſt in potentia ad eſſe eſt corru-
Ad cõfir. ptibile. Ad cõfirmationem dicendum quod materia quæ eſt
Ad ſcdam rationem. in potentia ad eſſe eſt illa,qua res poteſt eſſe & non eſſe. Ad
aliam rationem quando dicitur quod illud quod mouetur
ex ſe poteſt quieſcere ex ſe:dicendum quod illud quod mo
uetur ex ſe motu uoluntario , & eſt aptum natum quieſcere
poteſt quieſcere ex ſe,ſed cælum non eſt aptum natum quie
ſcere: & ideo non poteſt quieſcere ex ſe.Illud uero , qđ mo-
uetur ex ſe & eſt aptum natum moueri ad omnem differẽn-
Ad tertiã rationem. tiam poſitionis poteſt mouere ſe ad omnem differentiam po
ſitionis:ſed cęlum non eſt huiuſmodi. Ad aliud cum dicitur
quod omne quod mouetur:mouetur ab alio : concedendum
eſt concetiſo,quod cęlum:quod eſt aggregatum ex motore &
mobili mouetur ab alio:quia mouetur a ſua parte quæ eſt a-
liud a ſuo toto . Ad aliud dicendum quod cælum quod eſt
Ad quartã rõnem. aggregatum ex motore,& moto, non eſt corpus ſimplex : ſed
compoſitum ex duabus naturis. Ad aliud: concedo ꝙ cælum
Ad quintam. eſt animatum anima intellectiua: anima tamen cæli non con
iungitur cælo ſicut anima hominis cõiungitur homini:quo-
niam anima cęli coniungitur cęlo ſecundum operationem
tantum,ſed anima noſtra coniungitur nobis non ſolum ſecũ-

A dum operationem: ſed etiam ſecundum eſſe . Et quia anima
cæli non coniungitur cælo ſecundum eſſe:ideo non oportet
quòd cęlum habeat organa;nec etiam quod ſit homo . Ad
aliam quęſtionem in qua quæritur utrum primus motor ſit Quæſtio an primus motor ſit imobilis , & primo. Secundo.
immobilis,uidetur quod non:quia illud quod cauſat aliquid
de nouo non eſt immobile:quia prius eſt in potentia ad cau-
ſandum,& poſtea actu cauſat,& per conſequens eſt tranſmuta
bile de potentia in actum: ſed primum mouẽs cauſat aliquid
de nouo:quia nouã reuolutionem cauſat de nouo. ergo. Itẽ
primus motor eſt Deus qui eſt cauſa omnium : ſed Deus eſt
mobilis.ergo primus motor eſt mobilis : quòd autem Deus
ſit mobilis:patet quia domino immobili,& inflexibili qui nõ
poteſt flecti præce,neque prætio,non ſunt præces porrigen-
dæ:quia eſſent ocioſe cum pro ipſis nihil faceret ille cui por
riguntur:ſed domino porrigendæ:ſunt pces: & quotidie por
riguntur.ergo Deus non eſt inflexibilis : nec per conſequens
immobilis. In oppoſitum eſt phyloſophus hic . Ad quæſtio-
nem dicẽdum quod primus motor eſt immobilis. Et ad illud
probandum induxit Ari. multas probationes·quarum quædã
probant ꝙ in unoquoque ordine mouentium eſt deuenire
ad primum motorem in illo ordine,qui non eſt per ſe mobi-
B lis,& illę rationes cõcludunt de motore in genere: & quædã
rationes probant ꝙ primus motor ſimplex eſt ſimpliciter
immobilis:ita ꝙ nec eſt mobilis per ſe,nec per accidens. Pro Prima rõ phyl.
bat igitur phyl. primo,ꝙ non omne mouens mouetur : quia
ſi ſic:aut per ſe,aut per accidens: ſi per accidens , & quod eſt
per accidens non eſt neceſſarium : ſed contingens non eſſe.
ergo contingit omnem motorem non mouere,& nullũ mo-
tum eſſe:quod eſt impoſſibile & prius improbatum. Ad idem
arguitur.In motore moto illa duo,ut mouens & motum ac
cidentaliter coniunguntur,& unum eorum.ſ.motũ poteſt re
periri per ſe,eſt enim aliquid motum non mouens . ergo re-
liquum poteſt reperiri per ſe, ſcilicet , aliquod mouens non
motum: ut dicit Phyloſophus. Deinde oſtendit ꝙ non omne Secũda ratio phy.
mouens mouetur per ſe: & de neceſſitate : quia ſi ſic : aut ſm
eandem ſpeciem motus quam habet , aut ſm aliam ſpeciem
motus:non ſecundum eandem ſpeciem:quia ſi ſic,tunc omne
calefaciens calefieret,& oẽ ſanans ſanaretur, & omne ferens
ferretur,& oẽ docens geo.doceretur,& proijciens proijceret,
quod eſt falſum.Nec ſecundum aliam ſpeciem motus , quia
cum ſpecies motus ſint infinitæ contingit fieri, & reflexionẽ
C ad primam ſpeciem, & ſic omne mouens moueretur eadem
ſpecie motus qua mouet,quod prius eſt improbatum. Dein- Tertia ratio phyl.
dẽ probatur ꝙ non eſt neceſſe oẽ motum moueri ab alio in
infinitum,ſed eſt ſtatus ad primum motum, quod aut mouet
a quieſcente,aut ipſum mouebit: ſi mouetur a quieſcente hẽ
propoſitum.ſ.quod eſt aliquod mouens immobile,& ſi primũ
motum mouetur a ſeipſo·aut hoc erit,quia totum mouet to
tum,quod non contingit,quia nec ſecundum eandem ſpeciẽ
motus,nec ſecũdum aliam ſpeciem motus : ut probatum eſt.
Item probatur per hoc , quod omne mouens eſt in actu , &
motum in potentia·ut tertio huius eſt oſtenſum:ſi igitur ali
quid mouet ſe primo,illud erit in actu & in potentia reſpe-
ctu eiuſdem,qđ habetur pro inconueniente . Ex quibus con-
cluditur ꝙ mouentis ſe:una pars eſt mouens & alia mota:ſed
non poteſt dici ꝙ una pars moueat aliam,nec econuerſo.nec
eſt una pars quæ moueat ſeipſam:ſed ſunt plures partes, qua
rum quælibet mouet ſeipſam, ſicut ipſe aſſerit . Ex his ergo
trib. concluſionibus ultimis infert Ari.quartã concluſionẽ.ſ.
ꝙ totius primi mouentis ſe una pars mouẽtis immobilis mo
D uet aliam partem motam:hæc concluſio ſequitur manifeſte.
Nã ſi mouentis ſe una pars mouet aliam,& pars mouens non
moueretur:econtra parte mota nec pars mouens mouet ſe-
ipſam,nec habetur ab aliquo motore priori, cũ illud ſit pri-
mum mouens:ideo non mouetur omnino,& alia pars moue
tur.igitur eſt deuenire ad motorẽ immobilẽ . Et illa rõ ſolũ
probat ꝙ primũ mouens mouentis ſeipſum non mouetur ꝑ
ſe:ſed cum hoc ſtat ꝙ moueat a ſeipſo per accidẽs: & ꝓp hoc
probat prima ratio primum motorẽ eſſe immobilem per ſe:
non per accidens,& per hoc probat ꝙ primus motus eſt ꝑpe-
tuus:ideo requirit motorem perpetuũ:ſed omnis motor mo
bilis eſt corruptibilis. ergo primus motor nullo mõ eſt mo-
bilis.Idem ẽt probat per æternitatem generationis & corru
ptionis.Vnde rationes phyl. patent in expoſitione textus.Vn
de ſecundum ueritatem:primus motor eſt immobilis ſimpli
citer:cuius ratio poteſt poni:quia omne mobile eſt in poten
tia ad recipiendum motum & perfectionem ad quam tendit
motus:ſed primus motor non eſt in potentia ad recipiendũ
aliquam perfectionem,quia primus motor,ut ſupponitur ad
præſens eſt actus purus non in potentia ad recipiendum ali-

quem alium actum, aut aliquam aliam perfectionem. Prima enim cauſa quæ ponitue primus motor cum ſit ſumme perfectus non habet aliquam perfectionem recipere. Dico igitur quod primus motor q eſt Deus eſt omnioo immobilis: Ad primū quia nullam perfectionem poteſt in ſe recipere. Ad primum argumentum in contrarium dicendum qood primus motor eſt in potentia ad eandem nouam reuolutionem, ſed non eſt in porentia paſſiua ad recipiendum aliquid. Vnde abſquo noua reuolutione, & abſque omni nouitare ex parte ſui produxit aliquod nouum, & eſt in potentia actiua ante actū, hoc eſt ante effectum, & omnem actum exiſtentem in effectu: ſed non eſt in potentia ante actum exiſtentem uel poſſibilem exiſtere in ipſo. Exemplum huius. Si ſol quieſceret, & auferantur ſucceſſiue diuerſa diaphana in præſentia ſolis, certum eſt quod ſol illuminaret illa diaphana nunc unum, & iam aliud abſque aliqua motatione facta in ſole, & ſol denominaretur illuminans illud diaphanum, & poſtea non illuminans illud abſque omni mutatione facta in ſole, quia per ſolam mutationem factam in diaphano. Et eodem modo Deus creat, nec aliquid quod prius non creauit abſque omni mutatione facta in Deo. Et ſi quęratur, cum Deus cauſet nunc unam reuolutionem, & poſtea aliam, quare eſt Obiectio tacita. quod Deus poſtponit unam reuolutionem, & præponit alteram, cum corpus celeſte ſit eſſentialiter indifferens ad omnem reuolutionem, & Deus poteſt quamcumque reuolutionem uoluerit poſtponere. Poteſt dici quod qoia illę reuolu- Reſpōſio. tiones ſunt accidentaliter ordinatę non eſt aſſignaro aliquam rationem quare una poſtponitur, & alia præponitur. Vel dicitur quod una præponitur alteri, quia ipſe uult præponere unam, & aliam poſtponere. Et cum dicitur quod motus eſt actus entis, &c. dico quod motus eſt actus entis in potentia paſſiua, ſed Deus non eſt ens in po- Ad ſcd̄m. tentia paſſiua, ſed in potentia actiua tantum. Ad aliud cum dicitur quod Deus eſt flexibilis, alıter fruſtra porrigerentur ſibi præces. Dicendum quod Deus in ſe eſt ınflexıbılis, tameo reſpectu creaturarum aliter ſe habet quam prius, & ad hoc inuaot præces, tamen omnes præces mundi non cauſarent aliquid nouum in Creatore, & tamen propter præces ſit aliquod nouum in creatura a Deo, ſed hoc non per mutationem Dei, ſed per mutationem creaturæ.

At qui ſi principium etiam aliud conſiderationis fecerimus, de hiſce magis patebit. Eſt enim conſiderandum ſi poſsit aliquis continuus motus eſse necne. Et ſi poſsit, quiſnam hic ſit, & quiſnam motuum primus ſit. Etenim ſi motū quidē ſemp eſſe neceſſe eſt, primus āt hic atque continuus eſt, patet id quod primum mouet, hoc ſane motu mouere, quem vnū, & eundem, & continuum ac primum eſſe neceſſe eſt.

Tex.c. 54. *At uero aliud facientibus principium magis erit de his manifeſtum. Conſiderandum enim eſt utrum aliquem motum contingit eſſe continuum, aut non, & ſi contingit, quis hic, & quis primus eſt motuum. Manifeſtum autem quod ſi quidem neceſſarium eſt ſemper motum eſſe. Primus autem hic, & continuus, quia primum mouens mouet ipſum motum, neceſſarium eſt unum, & eundem eſſe, & continuum, & primum.*

Iſte eſt tertius tractatus huius libri, continens tria capitula, quia in primo declaratur quod motus localis eſt primus motuum. In ſecundo ibi [Quæ autem mutatio.] declaratur quis motus non eſt primus motuum oſtendendo quod nullus alius motus a motu locali circulari poteſt eſſe ſemper continuus, & æternus, & cooſequenter nullus alius motus a motu circulari eſt primus motuū. In tertio ibi. [Quā autem in circulari.] declaratur quis motus localis eſt primus motuum, quia ſolus motus localis circularis poteſt eſſe ſemper, & continuus. Capitulum primum continet duas partes principales, quia in prima Ariſt. proponit intentionem ſuā & oſtendit quod motus localis eſt primus motuum. In ſecunda ibi [Amplius, & hoic.] diſtinguit modos prioris, & oſtendit quod motus localis eſt prior aliis motibus omnibus modis prioritatis. Prima pars continet duas particulas, quia in A prima Ariſto. proponit intentionem ſuam. In ſecunda ibi [Tribus autem exiſtentibus.] oſtendit propoſitum ſuum. In prima igitur particula huius partis dicit phyloſophus quod magis eſt manifeſtum illud, cuius cognitionem inquirimus nobis incipientibus ab alio principio, ut conſideremus utrum ſit aliquis motus quem contingit ſemper eſſe continuum, & ſi ſit aliquis talis, quis eſt ille motus, & quis eſt primus motus, & ne credatur quod motus quem contingit ſemper eſſe cootinuum ſit alius a primo motu, ad excludendum hoc ſubiungit phyloſophus dicit, quod manifeſtum eſt ſemper eſſe motum, & quod primus motus eſt continuus ſemper, ita quod idem eſt motus ſemper continuus, & motus primus, & motus cauſatus a primo motore eſt ſemper continuus, & ſic idem eſt motus primus, & motus ſemper continuus.

Cum itaque tres ſint motus, in magnitudinem, in affectu, atque in loco quem quidem lationem conſueuimus appellare, hunc primum motuum eſ- B ſe neceſſe eſt. Fieri namque non poteſt ut accretio ſit niſi alteratio antecedat. Etenim id quod incrementa ſuſcipit, tum ſimili, tum diſsimili creſcit. Contrarium namque contrarij nutrimentum dicitur eſſe. Additur autem alimentum omne cum ſit ſimile ſimili. Sit igitur alteratio neceſſe eſt ea mutatio quæ ad contraria proficiſcitur. At uero ſi alteratur, ſit id oportet quod alterat, & ex potentia calido, calidum actu facit. Patet autem id quod mouet, non ſeſe habere ſimili modo, ſed interdum eſſe propinquius ei quod alteratur, interdum remotius ab eodem. At hæc abſque latione nequeunt eſſe. Si igitur ſemper motum eſſe neceſſe eſt, & latio ſit ſemper motuum prima neceſſe eſt. Quod ſi lationis alia prior, alia poſterior eſt: prior nimirum omnes antecedat neceſſe eſt.

C

Tribus autem exiſtentibus motibus, alio quidem ſecundū magnitudinē, & alio ſecundum paſſionem, & quodam ſecundum locum quem uocamus loci mutationem, hunc neceſſarium eſt primum eſſe, impoſſibile enim eſt augmentum eſſe alteratione non præexiſtente. Quod enim augmentatur, eſt quidem tanquam ſimili augmentetur, eſt autem tanquam diſſimili. Contrarium enim alimentum dicitur contrario. Addicitur autem omne factum ſimile ſimili. Neceſſe eſt igitur alterationem in contraria eſſe mutationem. At uero ſi alterabitur, indigebit eſſe alterans, & agens ex potentia calido, actu calidum. Manifeſtum igitur quod mouens non ſimiliter ſe habet. Sed aliquando quidem proprius, aliquando autem longius ei quod alteratur. Hoc autem ſine loci mutatione non contingit eſſe, ſi ergo neceſſe eſt ſemper motum eſſe, neceſſe eſt, & loci mutationem ſemper eſſe primā motuū. Et in loci mutatione ſicut alia quidem prima, alia uero poſterior prima. Tex.c. 55.

D

Hæc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli, in qua Ariſto. declarat concluſionem, quam principaliter hic intendit, quæ eſt, quod omnium motuum loci mutatio eſt prima, & hæc ſecūdum Lyn. Lyncon. eſt in hoc octauo declarata, hæc igitur concluſio probatur dupliciter. Secunda ratio ponitur ibi [At uero.] Prima igitur concluſio probatur ſic. Tres ſunt ſpecies motus, ut patet in quinto huius. Vnus enim eſt motus ſecundum quantitatem: ut augmentatio, & diminutio. Alius eſt motus ſecundum paſſibilem qualitatem qui dicitur alteratio. Tertius eſt motus ſecundum locum qui dicitur loci mutatio, & iſtorum trium motuum loci mutatio eſt prima. ergo omnium loci mutatio eſt prima. Et quod loci mutatio ſit prima, horum trium pro- Prima rō. batur ſic. Omnem alterationē præcedit loci mutatio, & oēm motum ſm quantitatem præcedit alteratio. ergo omnē alterationem,

rationem, & omnem motum ſecundum quantitatem præcedit loci mutatio: conſequentia patet, quia quicquid eſt prius priori, eſt prius poſteriori, & quod ante omnem motum ſecundum quantitatem præcedat alteratio, declaratur ſic. Illud quo aliquid augetur, ſcilicet alimentum eſt in principio diſſimile, & contrarium ei quod augetur, ſed in fine quando conuertitur in naturam aliti eſt ſimile, & e conuerſo, eſt in diminutione illud quod aufertur in principio ab alito eſt ſimile, & in fine eſt diſſimile, ſed nec a ſimilitudine ad diſſimilitudinem, nec a diſſimilitudine ad ſimilitudinem fit tranſmutatio, niſi per alterationem præcedentem. ergo omnem motum ad quantitatem præcedit alteratio. Quod etiam omnem alterationem præcedat loci mutatio probatur ſic. Si aliquid alteratur, oportet, quod ibi ſit alterans quod ex potentia tale faciat actu tale, ut ſcilicet, ex eo quod eſt in potētia calidum faciat actu calidum, ſed certum eſt quod alterans non ſemper alterat, ſed quandoque alterat, & quandoque non alterat, oportet igitur quod alterans ſit quandoque approximatum alterabili: & quandoque non, ſed non poteſt eſſe approximatum alterabili ſine loci mutatione. ergo omnem alterationem præcedit approximatio alterantis ad alterabile, quæ approximatio non fit ſine motu locali, & per hoc motus localis præcedit alterationem, & ſic poteſt patere quod præcedit generationem, & corruptionem, quia generatio, & corruptio uel ſunt alterationes uel ſequuntur

Obiectio. alterationem. Et ſi forte dicatur quod alterum iſtorum, ſcilicet alterans uel alterum eſt de nouo generatum, & hæc eſt

Reſpōſio. cauſa quare modo alteratur & prius non. Hoc non obſtat, quia ad hoc ut aliquid generetur de nouo, oportet, quod generans de nouo approximetur materiæ ex qua debet res generari, & talis approximatio uel eſt motus localis uel non, eſt ſine motu locali, & ſic motus localis eſt prior generatione, alterationis, augmentatione, & diminutione, & per conſequens eſt primus motuum, ſi aliquis motus eſt ſempiternus, & continuus, oportet, quod motus localis ſit æternus, & continuus, quia ſi aliquis motus ſit perpetuus oportet, quod motus prius ſit perpetuus.

Præterea, denſitas raritaſque principium omniū affectuum eſt. Etenim graue ac leue, molle & durū, calidum denique frigidumq;, denſitates quædam ac raritates eſſe uidentur. Denſitas autem raritaſque congregatio eſt ac ſegregatio, quibus (ut inquiunt) ſubſtantiæ generantur ac corrumpuntur. At ea quæcōgregantur ac ſegregantur, loco mutētur neceſſe eſt.

Amplius autem omnium paſſionum principium denſitas, & raritas. Et graue namque, & leue, & molle, & durum, & calidum, & frigidum, denſitates uidentur eſſe, & raritates quidem. Denſitaſque, & raritas, congregatio, & diſgregatio ſunt ſecundum quas generatio, & corruptio dicitur ſubſtantiarum. Quę autem congregantur, & diſgregantur, neceſſe eſt ſecundum locum mutari.

SEd quia aliquis poteſt dicere quod tranſmutatio in ſubſtātia eſt prior aliis motibus, quia pdicamentū ſubſtātiæ eſt prius alijs pdicamentis, ideo hic phyl. oſtendit q motus localis præcedit tranſmutationem in ſubſtātia quæ eſt generatio, & corruptio, & hoc oſtendit ſecundum opinionem antiquorum qui ponebant quod raritas, & denſitas ſunt principia omnium aliarum qualitatum, & quod omnes qualitates reducuntur ad illas duas, & dixerunt quod rarum, & denſum ſunt graue, & leue, quia rarum quodammodo eſt leue, & denſum quodammodo graue, modo ſi ita ſit ſicut ipſi dicunt, cum ſecundum eos congregatio partium indiuidui ſit generatio, & ſegregatio illarum partium adinuicem ſit corruptio, & congregatio, & ſegregatio ſint motus locales uel præſupponunt motum localem, ſequitur quod generationē, & corruptionem præcedat motus localis, ſed ſecundum eos generatio, & corruptio uel ſunt motus locales uel præſupponunt motum localem. ergo.

At uero magnitudo etiam eius loco mutetur qđ accreſcit atque decreſcit.

At uero ſecundum eius quod augmentum, & decrementum patientis mutat ſecundum locum magnitudo.

A HIc ponitur alia ratio ad probandum quod motus localis eſt prior augmentatione, & diminutione, quæ ratio eſt illa. Omne quod augetur mouetur localiter: & omne quod diminuitur mouetur localiter, ſed non oportet illud quod mouetur localiter, augeri uel diminui. ergo motus localis eſt prior augmentatione, & diminutione. Ex his igitur patet quod in parte ponuntur quatuor concluſiones, una principalis quæ eſt, quod omnium motuum motus localis eſt prior, & aliæ tres annexę, quarum prima eſt q omnem augmentationem præcedit alteratio, & probatur ex hoc quia alimentum in principio eſt diſſimile ei quod augetur, & in fine eſt ei ſimile. Secunda eſt quod omnem alterationem præcedit loci mutatio, quæ probatur per hoc, quia alteratio præſupponit approximationem alterantis ad alterabile, quæ approximatio eſt loci mutatio. Tertia eſt, q omnem augmentationem, & diminutionem præcedit motus localis, quæ probatur dupliciter. primo ſic. Alteratio præcedit augmentationem, & diminutionem, & motus localis præcedit omnem alterationem. ergo præcedit augmentationem & diminutionem. Secundo probatur per hoc, quia omne qđ augetur uel diminuitur mouetur localiter, ſed non omne

B quod mouetur localiter augetur uel diminuitur, & ſic probantur hic tres concluſiones.

Secunda ratio.

Cōcluſio principalis.

Prima de annexis.

Secunda.

Tertia.

Quæ probatur dupliciter.

Inſuper, & hinc ſi animaduertamus, lationem primum motum eſſe patebit. Primum enim ipſum ut in alijs, ſic, & in motu multipliciter dici poteſt. Dicitur autem prius, & id quo ſublato cętera tolluntur, ipſum autem alijs ſublatis eſt, & id quod tempore præcedit, & id denique quod ſubſtātia præſtat.

Amplius, & hinc conſiderantibus erit manifeſtum q loci mutatio prima. Primum enim eſt ſicut, & in alijs, ſic & in motu dicetur utique primum multipharie. Dicitur autem prius quo non exiſtēte non erunt alia, illud uero ſine reliquis. Et quod ſecundum ſubſtantiam, & qđ tēpore. Tex.c.56.

C HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua phyl. oſtendit quibus modis motus localis eſt prior cæteris motibus. Et primo diſtinguit prius, & poſterius in ſuos modos, ſcilicet quibus aliquid dicitur prius alio. Secundo probatur quod motus localis eſt prior alijs motib. omnibus modis prioritatis. Hęc igitur pars cōtinet quatuor particulas, quia in prima Ariſto. ponit diſtinctiones prioris, & poſterioris. In ſecunda ibi [Quare quoniam motus.] oſtendit motum localem eſſe priorem ſecundum naturam cæteris paribus alijs motibus. In tertia ibi. [Adhuc tempus.] oſtendit motum localem eſſe priorem ſecundum tempus cæteris motibus. In quarta ibi [Quoniam autem uidetur.] oſtendit motum localem eſſe priorem cæteris motibus ſecundum perfectionem. In prima igitur particula huius partis phyl. dicit q diſtinguendi ſunt modi prioris, quia ex hac conſideratione modorum prioris eſt manifeſtum q motus localis eſt prim' motuum. Deinde ponit phyl. modos prioris dicit, quod ſicut in alijs rebus aliquid dicitur eſſe prius altero multipliciter, ita, & in motu, & ſunt tres modi prioris quos diſtinguit. Unde dicit phyl. quod uno modo illud dicitur prius alijs, non exiſtente non erunt alia, tamen illud poteſt eſſe

D ſine alijs. Unde aliquid dicitur eſſe prius alio, quia poteſt eſſe ſine alio, ſed illud aliud non poteſt eſſe ſine illo, & ſic unum eſt prius duobus, quia unum poteſt eſſe ſine duobus, ſed duo non poſſunt eſſe ſine uno, & ſecundum Comm. illud quod eſt prius illo modo, eſt prius ſecundum naturam, unde dicit quod prius ſecundum naturam eſt quod cum fuerit, nō erit ſecundum, & ſi fuerit, non propter hoc erit ſecundum, & ſic unum eſt prius ſecūdum naturam, quam duo, quia cum non fuerit unum, non erunt duo, & ſi unum fuerit, non ſequitur propter hoc quod erunt duo. Alio modo dicitur pri' ſecundum ſubſtantiam, & perfectionem, & iſto modo quod eſt perfectius alio eſt prius illo. Sed tertio modo illud dicitur prius alio quod eſt prius tempore, & ſic patet, quod prius dicitur tripliciter ut prius ſecundum naturam, ſecundum perfectionem, & ſecundum tempus.

Tres ſunt modi prioris.

Quare ſi neceſſe eſt continue motum eſſe, erit autem continue, aut hiſce qui continuus eſt, aut hiſce

qui

qui eſt deinceps. Magis autem erit hiſce qui eſt con tinuus, preſtatque cootinuum eſſe, atque id quod præſtat, in natura ſemper eſſe putamus, modo poſſit eſſe. Poteſt autem continuus eſſe, ut poſterius demonſtrabitur. nunc autem ſuppouatur. Atque hic nullus alius eſſe poteſt niſi latio taotum, latio profe ᵭo motus ſit primus neceſse eſt. Nulla namque oeceſsitas eſt, & id quod fertur accreſcat, uel alteretur, uel generetur, uel cottumpatur. At harum mutationum nulla eſse poteſt, ſi continuus hiſce motus quo mouet primum moueos auferatur.

Quare quoniam motum quidem neceſſe eſt eſſe continue: erit utique continue, aut qui continuus, aut qui conſequenter. Magis autem qui continuus: & dignius eſt continuum quam conſequenter eſſe. Dign us autem ſemper accipimus in natura eſſe ſi poſſibile eſt: poſſibile autem eſt continuum eſſe: monſtrabitur autem poſterius. Nunc autem hoc ſupponatur, & hunc neque unum aliud poſſibile eſſe: ſed aut loci mutationem. Neceſſe igitur loci mutationem eſſe primam. Neque una enim neceſſitas eſt, neque augmentari, neque alterari quod fertur, nam neque fieri, aut corrumpi. Horum autem neutrum contingit, niſi continuus ſit quem mouet primum mouens.

HÆc eſt ſecunda particula huius partis: in qua probatur quod motus localis eſt prior ſecundum naturam alijs motibus: & eſt una concluſio de annexis; quæ probatur ſic. Motus localis poteſt eſſe ſine aliis motibus, & alij motus non poſſunt eſſe ſine motu locali. ergo motus localis eſt prior ſecundum naturam aliis motibus. conſequentia patet per deſcriptionem prioris ſecundum naturam. antecedens autem quantum ad primam partem probatur dupliciter primo ꝑ hoc: quia motus localis eſt ꝑpetuus, & alii motus non ſunt perpetui, ſed manifeſtum eſt, quod perpetuum poteſt eſſe ſine non perpetuo, & quòd motus localis ſit perpetuus probatur poſterius: quamuis etiam aliquo modo oſtendatur hic. Nam prius probatum eſt quòd motus eſt æternus: aut igitur motus eſt æternus: quia ſemper eſt continuus: aut quia componitur ex motibus ſibiinuicem ſuccedentibus: quorum unus eſt ante alium, & unus poſt alium: ſed dignius eſt, ut motus ſit æternus: quia eſt continuus. ergo. Vnde dicit hic Commen. ꝙ æternitas eſt in continuo eſſentialiter, & in ſucceſſiuo accidentaliter. hæc Commen. Magis ergo ſaluatur ſempiternitas motus ſi unus ſit continuus: & etiam dignius eſt continuum quam conſequenter eſſe: quia plus habet de ratione unitatis: & ſemper in natura debemus accipere quod dignius eſt ſi ſit poſſibile. ſed poſſibile eſt aliquem motum eſſe continuum in infinitum: & non alium quam loci mutationem, & illud nunc ſupponitur: ſed tamen poſterius probabitur, & ſic patet quod motus localis poteſt eſſe ſine alijs motibus: quia motus localis eſt perpetuus, & alii motus ſunt corruptibiles, ſed perpetuum poteſt eſſe ſine corruptibilibus. ergo. Item probatur per hoc: quia non eſt neceſſe quod corpus quod mouetur ſecundum locum augmentetur, uel alteretur, quia non eſt neceſſe quòd illud quod mouetur ſecundum locum generetur, uel corrumpatur, alteratio autẽ, & augmentatio ſunt ſolum in his quibus generatio ineſt, & corruptio, & ſic patet quod motus localis poteſt eſſe ſine alijs motibus, & alii motus non poſſunt eſſe ſine motu locali: quoniam nullus aliorum motuum poteſt eſſe, niſi ſit motus ſempiternus quem cauſat primum mouens, & ille eſt motus localis, ſicut diximus, & etiam inferius oſtendetur, & ſic patet quod motus localis eſt prior ſecundum naturam omnib. alijs motibus, quia poteſt eſſe ſine alijs, & non econuerſo.

Præterea primum tempore eſſe neceſſe eſt. Hic enim ſolus corporibus æternis commodatur.

Tex. c. 57. *Adhuc tempore prior eſt: perpetuum enim contingit ſolum mouere ſecundum hunc.*

A HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius capituli: in qua oſtenditur quòd motus localis eſt prior tempore cęteris motibus, & hæc eſt 26. concluſio de annexis: quæ probatur per hoc: quia perpetuum eſt prius tempore nõ perpetuo: ſed motus localis eſt perpetuus: & alij motus non ſunt perpetui. ergo. Hęc igitur particula habet duas particulas: quia in prima phyloſophus probat ſuam concluſionem. In ſecunda ibi. 26. cõcluſio de annexis.

At in unoquoque quidem eorum quæ generantur, lationem motuum ultimam eſſe neceſſe eſt. Poſt ortum enim alteratione primum accretioneve, deinde iam perfectum latione mouetur. Verum aliud prius neceſſe eſt eſſe ſubiens lationem, quod & generationis hiſce quæ fiunt cauſa erit, non ipſum ſubiẽs generationem, ut id quod genuit rem genetatam præcedat.

B *Sed in uno quidem aliquo habentium generationem loci mutationem neceſſe eſt poſtremam motuum eſſe. Poſt enim ipſum fieri alteratio & augmentum. Sed loci mutatio iam perfectorum motus eſt. Sed alterum neceſſe motum eſſe ſecundum loci mutationem prius: quod & generationis cauſa erit his quæ fiunt non factum: ut generans eius quod generatur.*

REmouet unã obiectionem quæ poſſet eſſe contra concluſionem quam hic intendit. Obiectio igitur talis eſt. In animalibus ambulantibus motus localis eſt poſterior ſecundum tempus, cęteris motibus: quoniam nullum animal ambulat niſi poſtquam perficitur per motum augmẽtationis & alterationis, & adhuc ante illa ſunt motus generationis, & ſic patet quod in animali motus localis eſt poſterior alijs motibus ideo poſſet aliquis credere quod ſicut eſt in cœlo, ita eſt in animali: quia in cœlo motus generationis eſt prior, & motus alterationis eſt poſterior. Sed in uno quidem. Iſtam obiectionem excludit phyloſophus dicit, quod licet in indiuiduo generabili, & corruptibili motus localis poteſt eſſe poſterior aliis, ita quòd alij motus præcedant motum localem: ſimpliciter tamen loquendo, motus localis eſt prior tempore omnibus alijs motibus: quia ante omnes alios motus qui ſunt in indiuiduo generabili, & corruptibili: neceſſe eſt præcedere motum localem in aliquo tempore priori mobili ingenerabili & incorruptibili, uel ſi illud ſit generabile eſt deuenire ad ingenerabile, & eſt cauſa omniũ aliorum motuum, & generabilium. Vnde breuiter in eodem indiuiduo corruptibili motus localis eſt prior tempore cæteris motibus: tamen in toto uniuerſo, & ſimpliciter loquẽdo, motus localis eſt primus motuum ſecũndum tempus. Vnde ſicut in eodem indiuiduo potentia propinqua præcedit potentiam remotam: ita in eodem indiuiduo motus generationis, augmentationis, & alterationis præcedunt motum localem: ſed in diuerſis motibus motus localis præcedit tempore omnes alios motus. Vnde motus localis in uno, ſcilicet in cælo præcedit omnes alios motus in alijs. Obiectio. Excluſio.

C

D Nam generatio motuum ob hoc prima eſſe uidebitur, quia res ſic orta prius oportet. At hoc in una quidem quauis re generanda ita ſeſe habere uidetur. Aliquid tamen aliud ante moueatur neceſſe eſt, qđ quidem ex his eſt quæ oriuntur, & occidunt, non ſubiens, generationem, & hoc item aliud prius. Quoniam autem impoſſibile eſt generationem eſſe primam, eſſent enim omnia quæ mouentur caduca, patet nec ullum motuum qui ſunt deinceps priorem eſſe. Dico autem motus deinceps accretionem, deinde alterationem, & decretionem, atque corruptionem, Omnes hi motus poſteriores ſunt generatione. Quiſte ſi generatio prior latione non eſt, neque cæterarum profecto mutationum eandem ulla præcedit.

Quoniam uidetur utique generatio eſſe prima motuũ: propter id quod fieri oportet rem primum. Hoc in uno quidem quolibet eorum quæ ſunt: ſic ſe habet, ſed alterum neceſſe eſt prius aliquid moueri his quæ fiunt: cum & ipſum non factum: & iſto alterum prius: Quoniam igitur generationem impoſſibile eſt eſſe primam; omnia enim eſſent quæ mouentur corruptibilia, manifeſtum eſt, quòd neque conſequentium motuum, neque unus prior eſt Dico autem conſequenter motus augmentum, poſtea alterationem, & decrementum, & corruptionem. Omnes enim poſteriores generatione ſunt. Quare ſi non eſt poſterior generatio prior loci mutatione, neque aliarum, neque una permutationum. A

HÆc eſt quarta particula ſecundæ partis principalis huius capituli: in q̃ a phyloſophus oſtendit q̃ motus localis eſt prior ſecundum perfectionem cæteris
27. cõcluſio de annexis. motibus: & hæc eſt 57. concluſio de annexis, quæ probatur quadrupliciter, & ſecundum hoc hæc particula continet quatuor partes, quæ patebunt in locis ſuis. In prima igitur B
Prima rõ. parte huius particulæ prædicta concluſio probatur ſic. generatio eſt prior in augmentatione, alteratione, & diminutione: ſed generatio non eſt primus motus. ergo nec alteratio, augmentatio, & diminutio eſt primus motus. ergo relinquitur quod motus localis ſit primus motus: quòd autem generatio non ſit primus motus: probatur, quia ſi ſic, tunc omnia quæ mouentur eſſent generabilia, & corruptibilia, & ſecundum hoc ratio ſolum probat quòd motus localis eſt primus motus ſecundum naturam: & quòd generatio non eſt primus motus hoc modo, quia prius ſecundum naturam eſt illud q̃d poteſt eſſe ſine alio, & non econuerſo: ſed huiuſmodi eſt motus localis: ideo eſt prior ſecundum naturam. nam omne trãſmutabile eſt tranſmutabile ſecundum locum: & ſi generatio eſſet primus motuum: omne tranſmutabile eſſet generabile: ſicut phyloſophus oſtendit hic, & ſic probatur quòd motus localis eſt primus ſecundum perfectionem accipiendo ſecun
Dub. Cõ. dum perfectionem propriori ſecundum naturam. Sed Com. mouet hæc dubitationem: quoniam omnem generationem C præcedit alteratio, quia generatio eſt finis alterationis. Similiter omne quod alteratur prius fuit generatum, & ex hoc
Reſpõſio Comm. poteſt extimari quod neutrum iſtorum præcedit alterum, ſed quod in eis eſt diſpoſitio circularis. Ad illud reſpondet Commen. dicit, quod conſideratio prioris, & poſterioris in hoc loco eſt ſicut conſideratio prioris, & poſterioris in præcedentibus, in quibus eſt motus, & quia ſubſtantia eſt prior ſecundum perfectionem quam quantitas, uel qualitas, ideo generatio quæ eſt uia ad ſubſtantiam eſt prior alteratione, quæ eſt uia ad qualitatem, uel augmentatione quæ eſt uia ad quãtitatem. Ideo breuiter ſi loquamur de prioritate ſecundum tempus, ſic nec generatio eſt prior alteratione, nec econuerſo, ſed quod phyloſophus dicit hic generationem eſſe priorem alteratione illud eſt intelligendum de prioritate ſecundum perfectionem, quia generatio cum ſit uia ad ſubſtantiam eſt prior alteratione quæ eſt uia ad qualitatem. Et ſi dicatur
Replica. quod illo modo prioritatis generatio eſt prior motu locali, quia ſubſtantia quæ eſt eius terminans generationis eſt perfectior
Reſpõſio. quam ubi qui eſt terminus motus localis. Poteſt dici concedendo concluſionẽ: tamẽ motus localis eſt prior cæteris mo- D tibus omnibus alijs modis prioritatis. Melius tamen eſt dicere quod eſt prior, quia phyloſophus hic probans motum localem eſſe priorem cæteris motibus, non loquitur de prioritate quam motus habet a termino ad quem, ſed forſitan motus localis cum ſit ad terminum motus imperfectiſſimum eſt imperfectiſſimus, ideo de hac prioritate ſeu perfectione non loquitur hic phyloſophus, ut mihi uidetur.

Omnino autem id quod generatur imperfectum eſſe uidetur, & ad principium proficiſci. Quo fit ut id natura ſit prius quod generatione poſterius eſt. At uniuerſis hiſce quæ generantur, ultimo latio cõpetit. Quocirca quædam uiuentium omnino, quia inſtrumentis nacãt immobilia ſunt ut plantæ, & animalium genera multa. Quædam cum perficiuntur, hoc ut patet motu cientur. Quare ſi magis ineſt his

A latio quæ magis naturam ſunt conſecuta, motus hic quoque cæteris motibus ſubſtantia prior erit. Atque hoc ita ſe habet non ſolum ob ea quæ dicta ſunt.

Omnino autem uidetur quod ſit imperfectum ad principiũ in ens. Quare quod generatione poſterius, natura prius eſt. Vltimum autem loci mutatio omnibus ineſt quæ ſunt in generatione. Vnde alia omnino immobilia ſunt uiuentiũ propter indigentiam organi, ut plantæ, & multa genera animalium, perfectis autem ineſt. Quare ſi magis ineſt loci mutatio magis comprehendentibus naturam, & motus hic primus aliorum utique erit ſecundum ſubſtantiam. Tex. c. 58.

HÆc eſt ſecunda pars huius particulæ, in qua ponitur Secunda ratio.
ſecunda ratio probans quod motus localis eſt prior ſecundum perfectionem cæteris motibus. Et ratio eſt illa, illud quod eſt poſterius uia generationis eſt prius uia pfectionis, ſed motus localis in animali eſt poſterius uia ge- B nerationis quam alij motus. ergo motus localis eſt prior ſecundum perfectionem cæteris motibus. Vnde Comm. format illam rationem ſic Omne poſterius ſecundum tempus in generali ex rebus ex quibus perficitur eſt prius natura, ſed motus localis eſt huiuſmodi. ergo motus localis eſt prior natura alijs motibus. Intellige quod phyloſophus accipit hæc prius natura pro priori ſecundum perfectionem. unde alia q̃dem. Motus autem localis non eſt in omnibus generabilib9, & corruptibilibus, nec ineſt omnibus uiuentibus, quia non ineſt plantis, cum plãtæ nõ habeant organa progreſſiui motus. Multis enim generabilibus animalium ut animalib9 imperfectis non ineſt localis motus, ſed motus localis ineſt ſolum animalibus perfectis, & propter hoc concluditur quod motus localis eſt prior cæteris motibus. Et poteſt poni noua ratio ad quæſtionem quam Commen. format ſic. Illud quod eſt in re perfectiori eſt perfectius, ſed tranſlatio eſt in re perfectiori. ergo eſt perfectior alijs motibus. Intelligendum ſecundum Comm. quod phyl facit has tres demonſtrationes, quarum una dat cauſam, & eſſe, ſcilicet, illa demonſtratio, C quod eſt rei perfectioris eſt perfectius, ſed trãſlatio eſt huiuſ modi. ergo. Alia eſt demonſtratio dans cauſam tantum quæ eſt illa, motus qui eſt perfectior ineſt animalibus perfectis, ſed trãſlatio eſt huiuſmodi. ergo. Tertia demonſtratio quæ eſt demonſtratio per ſignum dat eſſe tantum quæ eſt illa. Tranſlatio eſt prior, quia eſt in priori. ergo.

Sed ob hanc etiam rationem. Quia id quod hoc motu cietur minime dum fertur ſubſtantiam ſuam amittit. Sola namque latione nihil in hiſce quæ inſunt ſibi mutatur, ut cum quippiam alteratur, & cum incrementa decrementave ſuſcipit in qualitate ſit ut patet atque in quantitate mutatio.

Propter hoc: & quia nequaquam ſubſtantiam mutat mouetur motu in eo quod fertur. Secundum enim hunc ſolum nihil mutatur ineſſe, ſicut eius quod alteratur quale, eius autem quod augetur, & decrementum patientis ſe- D *cundum quantum.* Tex. c. 59

HÆc eſt tertia pars quartæ particulæ ſecundæ partis Tertia rõ.
principalis huius capituli, in qua ponitur tertia ratiõ probans quod motus localis eſt prior ſecundum perfectionem cæteris motibus, & ratio eſt illa. Ille motus eſt pfectior qui non mutat ſubſtantiam mobilem aliquid auferendo a ſubſtantia mobili, ſed alij motus mutant ſubſtantiam mobilem, & motus localis non mutat ſubſtantiam mobilẽ, nec aliquid abijcit a ſubſtantia mobili, igitur motus localis eſt perfectior cæteris motibus. Intelligendum quod motus localis per ſe non abijcit aliquid a ſubſtantia mobili, nec ẽe mutat aliquod principium materiæ, ſed in alijs motibus eſt actio ratione contrarietatis quæ non poteſt compleri niſi p remotionem alicuius partis: ideo alij ut frequẽtius tranſmutant ſubſtantiam mobilem, ita etiam in motu locali totaliter naturali nihil perditur de ſubſtantia mobili, ut patet in motu locali grauium, & leuium. Veruntamen in motu progreſſiuo animalis, quia mobile habet reſiſtentiam ad motorem:

quoniam

quoniam corpus animalis habet motum contrarium animę: ideo debilitatur uirtus motoris in animali ex qua debilitatione fit aliqua diminutio partium corporis. Vnde animal aliquandu in tali motu patitur uiolentiam: tamen motus localis non eſt cauſa laſſitudinis niſi per accidens: quoniam propter uiolentiam quam patitur in ſuo motu per reſiſtentiam moti ad motorem inducitur laſſitudo in motu &c.

Maxime uero patet ex eo, quia id quod interno motu ſeipſum ciet, eo ſe maxime motu proprie mouet qui ad locum accommodatur. Atque hoc dicimus eorum quę mouentur ac mouent principium eſſe, & primum eorum quæ mouentur id inquam quod ſeipſum interno motu ſuoque ciet. Patet igitur ex hiſce quæ diximus lationem motuum eſſe primum.

Tex.c.60. *Maxime autem manifeſtum eſt, quia mouens ipſum ſeipſum maxime mouet hunc propriæ, quia ſecundum locum, & etiam dicimus hoc eſſe eorum quæ mouentur, & mouentium principium, & primum in his quæ mouentur*
Tex.c.61. *ipſum ſeipſum mouens. Quod quidem igitur loci mutatio prima ſit, manifeſtum eſt ex his.*

Quarta ratio.

HÆc eſt quarta pars quartæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua ponitur quarta ratio probans quod motus localis eſt prior ſecundum perfectionem, & illa eſt ratio: ille motus eſt prius ſecundum perfectionem cæteris motibus qui ineſt, uel ineſſe poteſt perfectiſſimo moto: perfectiſſimum autem motum eſt motum ex ſe. Ille igitur eſt motus perfectiſſimus qui ineſt uel ineſſe poteſt moto ex ſe: ſed motus localis ineſt uel ineſſe pōt moto ex ſe, & nullus alius motus ineſt uel ineſſe poteſt moto ex ſe ſecundum quòd eſt motum ex ſe niſi motus localis. ergo motus localis eſt perfectiſſimus motuum. Iſta ſecundum Cōmen. fundatur ſuper tribus propoſitionibus, quarum una eſt quòd nihil mouet ſe niſi motu locali. Vnde dicit Commen. quod nihil alterat nec alteratur ex ſe niſi per accidens. unde dicit Commen. accidit animalibus quando mouentur ex ſe in loco, ſcilicet, quòd corpus calefit, & ſic mouetur motu alterationis ea ſe, ſed non primitus, ſed mediante motu locali, & augmentum exiſtimatur augmentari ex ſe: ſed per accidēs. Secunda propoſitio eſt quòd motum ex ſe eſt principium rerum motarum. Tertia propoſitio eſt, quòd motus qui inuenitur in primo moto eſt primus motuum. Ex quibus propoſitionibus poteſt ratio formari ſic. Ille motus eſt perfectior & prior qui inuenitur in primo motu: ſed motum ex ſe eſt primum motum, quia eſt principium rerum motarum, ut patet per ſecundam propoſitionem. ergo ille motus eſt primus motuum, quo aliquid mouet ſe, ſed nihil mouet ſe niſi motu locali. ergo motus localis eſt primus motuum.

Prima ꝓpoſitio. Secunda ꝓpoſitio. Tertia ꝓpoſitio.

Dubium. Sed hæc dubitatur, ſcilicet, utrum motus localis ſit primus motuum, & uī quod non, quia motus capit ſpeciem & perfectionem a termino ad quē ille eſt. ergo ille motus eſt perfectior & prior, cuius terminus eſt prior & perfectior, ſed terminus generationis eſt prior quam terminus motus localis, quia ſubſtantia eſt prior quolibet accidente. ergo generatio eſt prior, quam motus localis. Et per hoc argumentum poteſt probari quòd generatio eſt prior quam motus localis, & per conſequens omnium motuū, quia terminus generationis eſt prior quam terminus motus localis, aut alterationis, uel augmentationis.

Confirmatio. Iſta ratio confirmatur ſecundum Commen. hic, qui dicit quod generatio eſt prior alteratione, ſicut ſuba eſt prior cæteris ꝑdicamentis, & dicit hoc: qa ſicut ſuba eſt prior aliis ꝑdicamētis, ita uia ad ſobam eſt prior, quam uia ad alia ꝑdicamēta.

Secundo. Item motus localis eſt poſtremus motuum. ergo non eſt primus. conſequentia patet de ſe, & antecedens probatur, quia ſic uidemus eſſe in animali, ſcilicet, quia primo animal generatur: deinde alteratur, deinde augmentatur, & in ultimo mouetur motu locali. ergo motus localis eſt poſtremus motuum.

Tertio. Item, generatio eſt perpetua ſecundum phyloſophum, ſed nihil eſt prius perpetuo. ergo. In oppoſitum eſt hic phyloſophus. Dicendum quod motus localis eſt primus motuum, & quod eſt prior cæteris motibus tempore: natura & perfectione: quod phyloſophus probat, & primo quod motus localis eſt prior cæteris motibus tempore, quia motu localis eſt perpetuus, & nullus alius motus eſt

A perpetuus: ſed perpetuum eſt prius tempore non perpetuo. ergo. Sed quod motus localis ſit prior natura cæteris motibus: apparet, quia illud eſt prius natura: quo non exiſtente non exiſtit aliud: & quo exiſtente non oportet aliud exiſtere: ſed non exiſtente motu locali non exiſtunt alij motus, & ipſo exiſtente non oportet alios motus exiſtere. ergo motus localis eſt prior natura aliis motibus: maior patet de ſe. minor uero probatur: quoniam alteratio non poteſt eſſe ſine motu locali: ſed quòd motus localis præcedat alterationem, probat phyloſophus per hoc: quia ſi aliquid debeat alterari: oportet quod alterans approximetur alterato, quod fieri non poteſt ſine motu locali, & etiam quod motus localis præcedat alios motus ſecundum perfectionem, patet multipliciter. vna ratio eſt, quia motus localis eſt ultimum uia generationis ex proceſſu naturæ, quia primo generatur animal, & poſtea alteratur, deinde augmentatur, & ultimo mouetur motu locali: ſed quod eſt ultimum uia generationis eſt primum uia perfectionis. ergo. Alia ratio eſt. Motus localis ſolum reperitur in animalibus perfectis, quia ſolum animalia perfecta mouent ſe localiter, ſed ille motus eſt perfectior, qui eſt in ſuba perfectiori. ergo motus localis eſt perfe-
B ctior aliis motibus: quoniam alij motus reperiuntur, tam in animalibus perfectis, quam in animalibus imperfectis. Alia ratio eſt. Ille motus eſt perfectior qui minus abijcitur a mobili, ſed inter omnes motus localis eſt huiuſmodi. ergo. Iſtæ rationes magis patent in exponendo literam: nec eſt dubitatio de prioritate ſecundum perfectionem, quia ex quo terminus motus localis eſt imperfectiſſimus, & motus capit perfectionem a ſuo termino, uidetur quod motus localis ſit imꝑfectiſſimus. Dicēdum igitur quod motus alij a motu locali capiunt perfectionē ſuam a ſuis terminis, ſed motus localis non capit perfectionem a ſuo termino, ſed magis a ſuo ſubiecto, uel a ſua cauſalitate, modo motus localis eſt in perfectiſſimo ſubiecto, & eſt cauſa iſtorum motuum, ideo eſt perfectiſſimus, & maxime eſt verum de motu locali circulari, quia ille motus non capit ſpeciem a ſuo termino: quia ille motus non eſt ad locum, ſed eſt circa locum. Ad primum in cōtrarium dicendum, quod alii motus a motu locali capiunt perfectionem a termino ad quem, quia tales motus de neceſſitate ſunt finiti, & ordinantur in terminum in quo mobile debet quieſcere, quia aliquis motus localis eſt infinitus, & ſē- Ad primū.
C piternus. Ad aliud eſt dicendum ꝙ in eodem animali alij motus, ut generatio, alteratio, & augmentatio præcedūt motū localem ſimpliciter, tamen loquendo in reſpectu uniuerſi motus localis præcedit omnes alios motus. Ad aliud cum dicitur quod generatio eſt perpetua dicendum quod nulla generatio eſt perpetua, ſed ſucceſſio generationum ſibijnuicem ſuccedentium eſt perpetua. Ad ſecūdū. Ad tertiū.

Nunc autem demonſtrandum eſt quęnam ſit latio prima. Atque ſimul eadem uia patebit, & id quod nunc, & antea ſuppoſuimus, continuum inquam motum atque perpetuum aliquem eſſe poſſe.

Quæ autem loci mutatio prima ſit, nunc monſtrandum eſt. Simul autem, & quod nunc, & prius poſitum eſt, quod contingit quendam motum continuum eſſe, & perpetuum, manifeſtum erit eadem methodo.

D

IStud eſt ſecundum capitulum huius tractatus, in quo declaratur quis motus non poteſt eſſe continuus, & æternus, & continet quatuor partes principales, quia in prima oſtenditur quod nullus motus alius a loci mutatione poteſt eſſe continuus, & æternus. In ſecunda ibi [Quod autem contingit eſſe.] Declaratur quod nullus motus localis alius a loci mutatione circulari pōt eſſe continuus, & æternus. In tertia ibi [Vnde aliud &c.] Soluit quatuor dubitationes. In quarta ibi [Rationabiliter autem.] Reuertitur ad oſtendendū motum reflexum non eſſe continuum per rationes logicales & communes. Prima pars continet quatuor particulas, quia in prima oſtendit quod nullus motus qui eſt ab oppoſito in oppoſitum poteſt eſſe continuus, & æternus. In ſecunda ibi. [Contrarij autem ſunt.] Oſtendit quod nullus motus compoſitus ex duobus motibus oppoſitis poteſt eſſe continuus, & æternus. In tertia ibi [Nihil enim differt.] Excludit aliquas dubitationes. In quarta ibi [Quod autem in generatione.] Oſtendit quod mutationes oppoſitę, ut generatio, & corruptio,

prio, non poſſunt continuari adinuicem. In tota igitur prima particula huius partis phyl. intendit probare quod nullus alius motus a loci mutatione eſt continuus, & perpetuus. hæc concluſio probatur ſic. Nullus motus qui eſt ab oppoſito in oppoſitum eſt continuus, & æternus, ſed nec motus, nec mutatio compoſita ex mutationibus oppoſitis eſt continua, & æterna, ſed omnis motus alius a loci mutatione, uel eſt motus ab oppoſito in oppoſitum, uel eſt compoſitus ex mutationibus oppoſitis. ergo nullus motus alius a loci mutatione eſt continuus, & æternus, minor huius rationis eſt de ſe manifeſta, & maior declaratur quantum ad quamlibet ſui partem. prima igitur pars maioris declaratur in prima particula huius partis. Secunda ſit in ſecunda, & tertia in tertia, & quarta in quarta, & hoc patebit procedendo per particulas. In prima igitur particula phyl. proponit intentionem ſuam dicit quod cum oſtenſum ſit quod omnium mutationum loci mutatio eſt prima: nunc eſt conſiderandum, & monſtrandum quod loci mutatio eſt prima omnium mutationum, & ſecundum eandem methodum, hoc eſt ſecundum eandem artificialem conſiderationem, conſiderandum erit quod nunc, & prius diximus, ſcilicet, ꝙ aliquis motus eſt continuus, & perpetuus, oportet ꝙ idem ſit motus primus, & motus perpetuus, & ideo ſub utraque conſideratione utrumque iſtorum accidit, ſcilicet, ꝙ motus eſt prius, & ꝙ ēt motus eſt ꝑpetuus.

Nullum itaque cæterorum motuum continuum eſſe poſſe ex hiſce ſane patebit. Omnes enim motus atque mutationes ex oppoſitis ſunt ad oppoſita migrationes ut patet. Nam generationis quidem atque corruptionis, id quod eſt, & id quod non eſt terminos eſſe conſtat. Alterationis uero contrarias qualitates atque affectus. Accretionis item decretionisve, aut magnitudinem paruitatemque aut perfectionem magnitudinis imperfectionemve.

Tex.c. 62. *Quod quidem igitur aliorum motuum continuum neque unum contingit eſſe, ex his manifeſtum eſt. Omnes. n. ex oppoſitis in contraria ſunt motus, & mutationes, ut generationi quidem, & corruptioni ens, & non ens termini ſunt alterationi contrariæ paſſiones, augmento, & decremento, aut magnitudo, aut paruitas, aut perfectio magnitudinis, aut imperfectio.*

PRopoſita intentione ſua exequitur oſtendens primo ꝙ ex his quæ dicentur manifeſtum erit quod nullus erit motus alius a motu locali qui ſit continuus, & æternus. Vnde in hac particula ſolum probat primam partem maioris principalis, ſcilicet, quod nullus motus, qui eſt ab oppoſito in oppoſitum, eſt continuus, & æternus uel perpetuus, & narrat, quod omnis mutatio alia a loci mutatione eſt ab oppoſito in oppoſitum, & quæ ſunt oppoſita in unaquaque illarum mutationum: & dicit quod duo oppoſita in generatione, & corruptione ſunt eſſe, & non eſſe, & duo termini oppoſiti in alteratione ſunt duæ qualitates contrariæ, ut album, & nigrum in coloribus, & calidum, & frigidum in qualitatibus tangibilibus, & duo termini oppoſiti in augmentatione, & diminutione ſunt magnum, & paruum, quod autem nulla mutatio, quæ eſt ab oppoſito in oppoſitum, ſit continua, & æterna, & quod nulla augmentatio eſt perpetua, nec aliqua alteratio, & diminutio eſt continua, & perpetua, probatur, & hæc

28. concluſio de annexis. eſt uigeſimaoctaua concluſio de annexis, quæ quaſi de ſe patet, poteſt tamē probari per hoc, quia nulla mutatio, quę eſt finita ex utraque parte, eſt continua, & perpetua, ſed omnis mutatio, quæ eſt ab oppoſito in oppoſitum, eſt finita ex utraque parte, cum ſit media inter duo oppoſita terminantia ipſam, ergo. Vnde Comm dicit hic, quod phyl. dicit quod termini oppoſiti in augmentatione, & diminutione ſunt magnū & paruum, quod eſt uerum quando res naturales habent magnitudines terminatas. Minimus enim homo eſt naturaliter terminatus, & ſimiliter maximus: quoniam ſi magnitudines rerum non eſſent terminatę, tunc magnitudines non haberent perfectionem acquiſitam in natura per motum augmenti, manifeſtum enim eſt per ſe: quoniam quemadmodum non quælibet actio ſit per quamcunque qualitatem, id eſt per quā cunque formam, ita eſt manifeſtum per ſe eſſe impoſſibile, ut quælibet actio entium ſiat per quamcunque magnitudi-

A nem, ſed unaquęque actionū propriarum cuilibet enti habet propriā qualitatē & ꝗtitatē, ſicut igitur actio hominis nō poteſt prouenire niſi a forma hominis, ita impoſſibile eſt ut actio eius proueniat niſi a ſua magnitudine. Magnitudo igitur hominis eſt terminata naturaliter, & ſimiliter ſua forma, & ſimiliter eſt in unaquaque rerum naturalium, hęc Com. Ex illo dicto apparet expreſſe quod de intentione Com. eſt quod in omni ſpecie rerum naturalium eſt dare maximum, & minimum, & ratio ipſius uidetur probabilis, quia quælibet ſpecies rerum naturalium habet operationem terminatam, & per conſequens quantitatem terminatam. Nam maior quantitas cæteris exiſtentibus paribus arguit maiorem uirtutem, & maior uirtus maiorem perfectionem, & ideo oportet ꝙ ſi operatio ſit determinata, ꝙ uirtus ſit determinata, & ſi uirtus ſit determinata quod quantitas ſit determinata.

Cootrarij uero ſunt motus qoibus ad cootrarios fines itur. Id autem qood ooo ſemper hoc motu cietur, modo ſit prius, quieſcat prius oeceſſe eſt. Id igi-
B tur quod mutator ut patet io cootrario profecto quieſcet. Similiter & io ipſis mutationibus ſit. Corruptiooi osmque geoeratio ſimplici ſimplex, & cuidam quædam oppooitur. Quare ſi fieri oon poteſt ut ſimul oppoſitis mutationibus quicquam mutetur, non erit mutatio profecto cootioua, ſed inter ipſas medium tempus erit.

Contrarij autem ſunt qui ſunt in contraria. Quod autem non ſemper mouentur ſecundum hunc motum exiſtēs prius neceſſe eſt prius quieſcere. Manifeſtum igitur quoniā quieſcet in contrario mutans. Similiter autem, & in mutationibus. Opponuntur enim generatio, & corruptio ſimpliciter, & ſingularis ſingulari. Quare ſi impoſſibile eſt ſimul mutari oppoſitas, non erit continua mutatio, ſed medium erit ipſorum tempus.

C

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius capituli in qua phyloſophus oſtendit quod nullus motus cōpoſitus ex duobus motibus oppoſitis eſt continuus, & æternus, & hæc eſt uigeſimanona concluſio de annexis. Vnde poſſet aliquis dicere quod licet motus ab albo in nigrum non poſſit eſſe continuus, & æternus, tamen motus ab albo in nigrum, & a nigro in album, & iterum ab albo in nigrum, & ſic infinities iterando poteſt eſſe continuꝰ & perpetuus: ſed quia hic motus iteratus inter oppoſita eſt compoſitus ex motibus oppoſitis, ideo phyl. probat quod nullus motus compoſitus ex motibus oppoſitis eſt continuꝰ, & æternus, hæc concluſio probatur ſic. Nullus motus inter cuius partes neceſſario cadit quies media eſt continuus, & perpetuus, ſed omnis motus compoſitus ex motibus oppoſitis eſt motus, inter cuius partes cadit quies media. ergo nullus motus compoſitus ex oppoſitis motibus eſt continuus, & perpetuus, maior patet per hoc, quia inter partes motus continui non cadit quies media, talis enim motus non eſt continuus, quia interrumpitur per quietem mediam, & minor de- 29. concluſio de annexis.
D claratur per hoc, quia inter omnes motus oppoſitos cadit quies media, & per conſequens inter partes motus compoſiti ex motibus oppoſitis cadit quies media. Sed hic dubitatur, quia non uidetur quod neceſſe ſit quod inter motus oppoſitos cadat quies media, quia ponamus quod a, calidum agat in b, frigidum quouſque inducatur caliditas in b, & quod in primo inſtanti in quo eſt caliditas inducta in b, ſit c, ſumme frigidū approximatum ipſi b, & ſit primum inſtans g, in quo eſt inducta caliditas in b, tunc in g, inſtanti c, quod eſt ſumme frigidum eſt approximatum b, calido, quæro tunc an ſtatim poſt g, inſtans c, aget in b, inducendo frigiditatem in ipſum, uel non. Si detur quod c, ſtatim agat in b, tunc b, non quieſcet, ſed ſtatim ſine quiete media transfertur a calido in frigidū, & a frigido in calidum, & ſic non oportet, quod inter motus oppoſitos cadat quies media. Si uero detur quod ſtatim poſt g, inſtās c, non aget in b, tranſmutando ipſum. Contra c, eſt ſumme frigidum, & approximatur b, calido in g, inſtanti. ergo ſi c, non ſtatim agit in b, expectabit per tempus antequā aget, & ſic agens naturale erit approximatum paſſo ſibi contrario per tempus, & non aget in ipſum, nullo exiſtente impedimento, Dubium.

pedimento,ſupponitur enim quod non ſit impedimentum, A quod eſt ualde inconueniens, & contra principia naturalia, & eſt contra rationem,quia qua ratione c,non incipiet in g, tranſmutare b,eadem ratione,nec in inſtanti poſteriori incipiet tranſmutare ipſum. Dicendum eſt diſtinguendo de quiete, quia quædam eſt quies menſurata tempore, ſcilicet quæ priuat motum per aliquod tempus, & quamlibet partem illius temporis,& quædam eſt quies menſurata inſtanti, quæ ſolum priuat motu per aliquod tempus. Ad cuius intellectũ eſt ſciendum quod in quolibet inſtãti temporis menſurantis motum continuum præterquam in primo,& ultimo inſtanti illius temporis eſt in qualibet parte illius temporis motus in mobili,quamuis enim motus non menſuretur inſtanti,tamen in inſtanti motus ineſt mobili:quoniam in inſtanti hic eſt uera.Mobile mouetur,& ſi in aliquo inſtanti intermedio inter primum inſtans,& ultimum motus non inſit mobili in illo inſtanti quies menſurata inſtanti quæ dicitur quies ſubita in eſt mobili, & non eſt motus continuus per totum illud tempus, & ſi in aliqua parte illius temporis motus non inſit mobili,tunc quies menſurata tempore, ſcilicet,illa parte temporis in qua motus non ineſt mobili ineſt quies mobili,& in B terrumpitur continuatio motus,& ſic continue motus interrumpitur tam per quietem ſucceſſiuam quam per quietem ſubitam. Dico ergo quod inter motus oppoſitos cadit quies media,ſcilicet,quies ſubita uel quies ſucceſſiua, & in maiori parte inter motus oppoſitos cadit quies mediata menſurata tempore uel inſtanti,& nullus motus eſt continuus inter cuius partes cadit aliqua quies media menſurata tempore uel inſtanti: quia utraque quies interrumpit continuitatem motus,quia ad hoc quod motus ſit continuus,oportet quod motus inſit mobili in qualibet parte temporis menſurantis motum, & in quolibet inſtanti temporis præterquam in primo, & ultimo inſtanti illius temporis. Dico ergo quod ſi a,calidum agat in b, inducendo caliditatem in b, ſi in primo inſtanti in quo caliditas eſt inducta in b, ſcilicet, in g, inſtanti approximetur ipſi b,ſumere frigidum in primo inſtanti inciperet agere in b,& ſic b,non quieſcet quiete menſurata tempore,ſed quiete menſurata inſtanti,quia in g, inſtanti motus non ineſt ipſi b,quia nec motus cauſatus ab a,nec motus cauſatus a c,ineſt ipſi b,in inſtanti,& ideo illi motus oppoſiti cauſati in b,ab a,& c,non ſunt cõtinui adinuicem, quia in inſtãti g,non tranſmutat b,quia non tranſmutatur ab a, neque a c, C & in b,inſtanti g, quieſcit quiete ſubita quæ priuat motum a mobili pro uno inſtanti.

Nihil enim intereſt contrarię ſint an non contrariæ mutationes hæ quarum termini cõtradictoriam oppoſitionem ſuſcipiunt,ſi modo ſimul eidem adeſſe non poſſunt.Hoc enim non eſt rationi conducẽs. Nec ſi non neceſſe eſt in contradictione quieſcere, nec eſt mutatio quieti contrarium. Forſitan enim id quod haud eſt non quieſcit. Corruptio uero ad id qđ haud eſt (ut patet) mutatio eſt. Sed ſi ſolũ inter ipſas ſit tempus,ſic.n.continua non erit ſane mutatio. Neque enim in prioribus contrarietas conducebat,ſed idipſum ſimul inquam ineſſe non poſſe.

Nihil enim differt contrarias,aut non contrarias eſſe ſecundum contradictionem mutationes, ſi ſolum impoſſibile ſit eidem ſimul ineſſe. Hoc enim rationi nihil utile eſt. Neque ſi non neceſſe eſt quieſcere in contradictione, neque eſt mutatio quieti contrarium. Non enim fortaſſis quieſcit quod non eſt. Corruptio autem in non ens. Sed ſi ſolum medium ſit tempus,ſic enim non erit mutatio continua. Neque enim in prioribus motibus contrarietas utile fuit,ſed non contingere ſimul eſſe. D

Obiectio prima.

HÆc eſt tertia particula primæ partis principalis huius capituli,in qua phyl.excludit duas obiones: quarum prima eſt, quia nõ uidetur quod illa ratio concludat de omnibus mutationibus oppoſitis, quia non eſt uerum q inter omnes mutationes oppoſitas cadat quies media,quia inter generationem, & corruptionem quæ ſunt mutationes A oppoſitæ,non eſt neceſſe quod cadat quies media: non enim oportet quod mobile quieſcat in termino illarum mutationum,ut patet de corruptione:quoniam illud quod corrumpitur non quieſcit cum ſit non ens. Hanc ergo obiectionem remouet phyl. dicit quod non oportet hic accipere in ratione ſcilicet,quod inter omnes mutationes oppoſitas cadat quies media,quia non eſt uerum de mutationibus quæ ſunt inter contradictoria ut oſtẽ eſt, ſed loco quietis mediæ accipiatur tempus medium, & tunc fiat ratio communis omnib. trãſmutationibus oppoſitis ſic. Inter tranſmutationes inter quas neceſſario eſt tempus medium in quo ſcilicet, mobile non tranſmutatur, non fit tranſmutatio continua, ſed inter omnes tranſmutationes oppoſitas eſt tempus medium.ergo ex nullis tranſmutationibus oppoſitis fit tranſmutatio continua,& æterna,maior,& minor patent per hoc tranſmutationes oppoſitę non poſſunt ineſſe eidem ſimul,ſed inter omnes tranſmutationes quę non poſſunt ineſſe eidem ſimul eſt tempus medium ergo inter omnes tranſmutationes oppoſitas eſt tempus medium in quo tranſmutabile non tranſmutatur aliqua tranſmutationum oppoſitarum. Sciendum quod Comm.probat hic quod tranſmutationes oppoſitę non poſ- B ſunt continuari adinuicem ſine tempore medio, quia ſi ſic tunc contingeret neceſſario quod idem ſimul tranſmutaretur duabus tranſmutationibus,quod ipſe probat hic, quia ſi motus de albedine in nigredinem ſit continuus cum motu de nigredine in albedinem,tunc illud quod mouetur de albedine in nigredinem mouetur ad nigredinem dimittendo albedinem,& cum acquirit albedinem mouetur ad albedinem dimittendo nigredinem.ergo in eadem diſpoſitione acquirit eandem diſpoſitionem albedinis,& dimittit illam, & mouetur duobus motibus contrarijs inſimul:quod eſt impoſſibile.Item dicit Comm. quod illa determinatio eſt communis omnibus tranſmutationibus,& cum duo motus non fuerint inſimul,ſequitur neceſſario quod inter eos ſit tempus,& dicit ultra quod iſta demonſtratio non debet intelligi in eodem moto quod mouetur motibus contrarijs habentibus principium,& finem. Et etiam non habet intelligi de motibus qui ſunt in diuerſis motibus, ut ſunt motus chordarum apud percuſſionem omnium earum. Etiam non debet intelligi de duobus motibus,quorum alter eſt perfectio alterius in eodem moto: quoniam inter omnes illos motus eſt tempus, C hæc Comm. Intelligendum quod impoſſibile eſt motus cõtrarios continuari adinuicem:quoniam eſt impoſſibile quod motus de albedine in nigredinem continuetur cum motu de nigredine in albedinem,& ratio Commen. bene probat. Pro quo eſt ſciendum quod in omni motu continuo mobile a principio motus uſque in finem,hoc eſt in toto tempore mẽſurante motum, mobile mouetur ad terminum ad quem,& recedit a termino a quo, ſic quod mobile continue fit propinquius termino ad quem, & remotius a termino a quo,ſi igitur aliquid continue mouetur ab albedine in nigredinẽ; & iterũ a nigredine in albedinẽ,illud mobile cõtinue mouetur ad albedinem,& ab albedine, & ſi mouetur ad albedinẽ continue fit propinquius albedini quam prius, & ſi mouetur ab albedine continue fit remotius ab albedine.ergo ſi ſit motus continuus ab albedine in albedinem, ſequitur q illud mobile cõtinue fieret propinquius alicui q̃ prius, & remotius ab eodẽ,q eſt impoſſibile,qa ſic moueretur motibus cõtrarijs. Intelligendum etiam quod cum phyl. dicit quod inter omnes motus contrarios eſt tempus medium. Ariſt. per tempus continue intelligit tempus diuiſibile,& tempus indi- D uiſibile, quod eſt inſtans, nec eſt uerum quod inter omnes motus eſt tempus diuiſibile medium, quia ſicut probatum eſt ſupra,poſſibile eſt quod aliquod mobile cum fuerit tranſmutatum ad unum contrariorum quod ſtatim in fine illius tranſmutationis approximetur agens potens tranſmutare ipſum uerſus reliquum contrariorum,ut cum aliquid eſt tranſmutandum ad calidum poſſibile eſt quod approximetur eidem mobile ſumme frigidum, & tunc certum eſt quod ſtatim cum eſt tranſmutatum ad calidum tranſmutabitur ad frigidum ſine quiete media,& ſine tempore diuiſibili medio in ultimo inſtanti temporis menſurantis primam tranſmutationem,& primum inſtans temporis menſurantis ſecundam trãſmutationem,quod eſt unum,& idem inſtans,neutra illarum mutationum contrariarum ineſt mobili, & ita eſt tempus indiuiſibile medium inter illas tranſmutationes contrarias,in quo inſtanti neutra tranſlatio ineſt mobili. Sic igitur habet intelligi illud quod dicunt phyl. & Comm.ſcilicet, quod inter omnes tranſmutationes contrarias eſt tempus medium,intelligendo per tempus indifferenter tempus ue-

Remotio.

rum

rum, quod eſt diuiſibile & iuſtans, quod dicitur tempus indiuiſibile, nam inter omnes tranſmutationes contrarias eſt aliqua menſura media, ſcilicet, tempus uel inſtans in quo neutra tranſmutationem contrariarum ineſt mobili.

Atque non conturbemur oportet ſi contrarium ſit pluribus idem. Vt motus quieti, & ei motui quo ad contrarium itur. Sed hoc tantum ſumamus, tum motui, tum quieti motum opponi, ut æquale ac mediocre ei quod excedit aduerſatur. Et inſuper fieri non poſſe, ut motus oppoſiti mutationeſque ſimul eidem inſunt.

Tex. c. 63. *Non oportet autem turbari, quod idem pluribus erit contrarium, ut motus & ſtatui & motui qui eſt in contrarium, ſed hoc ſolum eſt accipere quod opponitur quodammodo & motui & quieti motus cõtrarius. ſicut æquale & menſurabile, excellenti & ei quod excellitur, & quod non contingit ſimul oppoſitos neque motus neque mutationes eſſe.*

Obiectio ſecunda. HÆc eſt ſecunda obiectio quam phyloſophus excludit, & eſt quia dictum eſt in prima demonſtratione ꝙ inter motus contrarios cadit quies media, quæ eſt cõtraria motui: poſſet aliquis dicere quod illud non eſt uerum, ſcilicet, quod motui contrarietur quies: quia uni opponitur tantum unum, ſed motui contrariatur motus. ergo motui

Remotio. non contrariatur quies. Hãc obiectionem remouet phyloſophus dicit, quod non eſt inconueniens plura contrariari eidem quodammodo, ut quando contrarietas, inter illa non eſt manifeſta, nam medium contrariatur utrique extremorum, & æquale contrariatur ſuper excellenti, & etiam ſuper exceſſo, ſeu magno & paruo. Vnde illa propoſitio, ſcilicet, uni contrariatur tantum unum: eſt intelligenda de contrariis: quæ maxime diſtant, ſed ſic non contrariantur motus & quies.

Præterea, in generatione corruptioneve penitus abſurdum eſſe uidebitur ſi corrumpi continuo generatum nulloque in tempore permanere neceſſe eſt. Quare de ceteris quia ex his idem profecto credetur. Eſt enim naturale in uniuerſis mutationibus ſimiliter ſe habere.

Amplius in generatione & corruptione & penitus inconueniens eſſe uidebitur, ſi factum mox neceſſe eſt corrumpi, & nullo tempore permanere. Quare ex his utique fides alijs fiet, phyſicum enim eſt quod ſimiliter ſe habet in omnibus.

HÆc eſt quarta particula primæ partis principalis huius capituli: in qua phyloſophus declarat quod mutationes oppoſitæ, ut generatio & corruptio, poſſunt adinuicem continuari, & hæc eſt trigeſima concluſio de

30. cõcluſio de annexis. annexis: quæ probatur ducendo ad inconueniens ſic. Si generatio continuaretur cum corruptione: tunc res ſtatim cum eſſet generata corrumperetur, & non maneret in aliquo tempore, quod eſt inconueniens, quia ſic, fruſtra res generaretur ſi non maneret per tempus. conſequentia patet, quia ſi generatio & corruptio cõtiouarẽt adinuicẽ, corruptio ſtatim eſſet poſt generationẽ, & ſic ſtatim cũ res eſſet generata, corrũperet. Vnde dicit phyloſophus ꝙ hæc eſt ratio de generatione & corruptione, quę poteſt facere fidem in oibus aliis tranſmutationibus. Sicut enim eſt inconueniens quod res ſtatim cum eſt generata corrumpatur, ita uidetur inconueniens ꝙ aliud quod dealbatur ſtatim cum factum ſit album: denigretur, & ꝙ illud quod augetur ſtatim cum eſt auctum: diminuatur. Vnde notandum eſt ꝙ Commen probat illud

Primum inconueniens. eſſe inconueniens, ſcilicet, quod ſtatim cum res ſit generata corrumpatur. Et ducit ad tria inconuenientia. Primum eſt, ꝙ illud quod generat non haberet eſſe in actu, quod eſt inconueniens, quia generatio terminatur ad ens in actu, & probatur conſequentia, quia omne ens in actu eſt in tpe: ſed illud quod ſolum durat per inſtans non eſt in actu. ergo. Se-

Secũdum inconueniens. cundum inconueniens ad quod deducit Ariſto. eſt quod natura ageret otioſe, quod eſt inconueniens, conſequentia probatur, quia ex quo generatio eſt uia ad formam, & quodlibet quod tranſmutatur deſiderat quieſcere in termino tranſmutationis, fruſtra natura ageret etiam ſi res poſtquam eſſet generata non duraret per tempus. Tertium in-

Tertiũ incõueniẽs. conueniens eſt, quia ſi tolleretur omnis generatio: quoniam cum generatio terminetur ad eſſe in actu, ſi ſtatim cum res eſſet generata corrumperetur, ſequeretur quod non eſſet aliqua generatio, quia non eſſet aliqua generatio terminata ad eſſe in actu, & quod dictum eſt de generatione quę eſt mutatio ad formam ſubſtãtialem eſt intelligendum de alijs mutationibus ad formas accidentales: quoniam non erit in omnibus eodem modo. Si enim tranſmutabile non quieſceret ſub forma acquiſita per motum, natura ageret uicioſe apponendo tempus multum in motu in acquirendo formam quæ ſolum duraret per inſtans. Et eſt ſimile de generatione, & alijs motibus, ut dicit Comment. Omnis motus eſt uia ad generationem, aut in ſubſtãtia, aut in quantitate, aut in qualitate, & ſi motus contrarij continuarentur, deſtrueretur generatio, & per conſequens omnis alius

Dubium. motus. Sed dubitatur hic, ſcilicet, utrum ſit aliqua res

Prima rõ. durans ſolum per unum inſtans tantum, & uidetur quod non, quia ſi ſic, tunc ſtatim cum res illa generaretur, corrumperetur, & ſic illi rei ſimul ineſſent generatio, & corruptio, & etiam contraria ſimul ineſſent eidem, quod eſt

Scđa rõ. impoſſibile. Item, illa res non eſſet ens in actu, quia quod ſolum durat per unum inſtans non eſt ens in actu ſecundum Comment. ſed hoc eſt falſum, quia res generatur,

Tertia rõ. & generatio terminatur ad ens in actu. Item Comment. dicit hoc expræſſe, quod non eſt poſſibile quod ſtatim cum res ſit generata, corrumpatur. ergo. Dicendum quod in maiori parte quælibet res producta in eſſe per motum terminans motum tanquam ultimus terminus intentus a natura durat per tempus. Nam motus naturalis iſtorum generabilium, & corruptibilium, ut in pluribus terminatur ad quietem. Mobile igitur naturaliter motum ad ultimum terminum intentum a natura naturaliter appetit quieſcere ſub illo termino, & illa quę intenduntur a natura in parte maiori eueniunt. Veruntamen cum multæ ſint res quæ ſolum durant per unum inſtans, ut patet de radio ſolis intrante per feneſtram domus, qui quieſcente toto aere in domo continue fit radius in alia, & in alia parte aeris, quod non eſſet niſi radius continue eſſet alius, & alius: quoniam idem accidens numero non migrat de ſubiecto in ſubiectum, & idem radius ſolis non durat per unum inſtans. Et ita eſt de ubi quod mobile acquirit durante motu: quoniam in quolibet inſtanti temporis menſurantis motum præterquam in ultimo inſtanti mobile habet aliud, & aliud ubi ſecundum numerum, tamen huiuſmodi res quæ ſolum durant per unum inſtans non terminans per ſe motum tanquam ultimus terminus intentus a mouente. Et adhuc de alijs quæ terminant per ſe motum, eſt poſſibile quod durent ſolum per unum inſtans, quia poſſibile eſt quod in ultimo inſtanti temporis menſurantis motum approximetur contrarium agens potens ſtatim deſtruere formam acquiſitam per priorem motum, ita quod non durabit niſi per unum inſtans tantum. Et dico quod hoc contingit tam in ſubſtantijs quam in accidentibus, ſcilicet, quod poſſibile eſt formam acquiſitam per motum durare per unum inſtans tantum, quia accepta quaecunque forma ſiue ſit ſuba ſiue accidens, Deus poteſt ipſum deſtruere in quocunque inſtanti primo in quo habet eſſe, ita quod non durabit ulterius: quoniam non erit aliquod cauſatum, quod poteſt per tempus quantumcunque modicum reſiſtere potentiæ diuinæ. Et propter hoc Deus poteſt quãcunque talem formam deſtruere ſtatim cum eſt producta, ita quod non durabit per aliquod tempus. Illud autem quod Ariſt. & Comment. uolunt dicere in contrarium eſt intelligendum de formis per ſe acquiſitis per

Q̃o debeat intelligi dictũ phyloſ. & Commẽt. motum ſm oẽm curſum naturæ, & ut contingit in pluribus.

Ad primã rationem & tertiam. Ad rões uero in contrariũ cum dicitur ꝙ ſm hoc eadẽ res ſimul generaret, & corrũperet. Dicendum ꝙ generari, & corrumpi poſſunt accipi dupliciter, ut ſtrictæ, & communiter. Vñ ſtrictæ accipiendo generatio, & corruptio ſunt fines alterationum præcedentium eas, & iſto modo loquendo impoſſibile eſt ꝙ aliqua res ſimul generetur, & corrumpatur, quia inter generationem, & corruptionem eius eſt alteratio media

terminata ad corruptionem illius rei, & ſic loquendo dicit phyl.quod indiuiſibilia non generantur, & corrumpuntur, & hoc eſt uerum. Secundo autem modo accipiſ generatio, & corruptio cõmuniter, ita q̄ oē illud qđ qñq; eſt, & qñq; non eſt dicitur generabile & corruptibile, & ſic loquendo de generatione communiter ſumpta: ſic eſt dicendum quòd generari & corrumpi exponuntur dupliciter: ſicut & illa uerba incipit & deſinit: & quoniam uno modo generari, uel incipere idem eſt quod nunc eſt, & nunquam prius fuit: & ſic exponitur per poſitionem præſentis, & negationem præteriti: alio modo exponitur per negationem præteriti, & poſitionem futuri: & ſic exponendo illud dicitur generari, uel incipere quod nunc non eſt, & ſtatim ſine medio erit. Et ſimiliter corrumpi & deſinere uno modo exponuntur per poſitionem præſentis, & negationem futuri: & ſic illud dicitur corrumpi, uel deſinere eſſe quod nunc eſt: & poſtea non erit. Alio modo exponuntur corrumpi & deſinere eſſe per negationem præſentis, & poſitionem præteriti ſic. Illud nunc nõ eſt & ſtatim ſine medio fuit. Dico ergo quod res quæ durat per unum inſtans tantum ſimul generatur & corrumpitur: exponẽdo generari per poſitionem præſentis & generationem præteriti, & exponendo corrumpi per poſitionem præſentis & negationem futuri: res quæ ſolum durat per hoc inſtans in hoc inſtanti generatur & corrumpitur: quia in hoc inſtanti eſt & nunquam prius fuit, & ſic in hoc inſtanti generatur eadem res & corrũpit: quia in hoc inſtanti eſt & nunquam poſtea erit. Sed generari & corrumpi ſecundum quod ſic exponuntur non ſunt oppoſita: nec huiuſmodi rebus quæ ſolum durant per unum inſtans: inſunt generatio & corruptio niſi ſecundum quòd ſic exponuntur, uidelicet, utrumque per poſitionem præſentis ut generari per negationem præteriti & corrumpi per negationem futuri. Et cum dicitur quod illud quod durat per unum inſtans tantum non eſt ens in actu: dico quod eſt bene ens in actu actualitate præſentiæ, ſed non eſt ens in actu actualitate durationis, & ſic patet.

Ad ſecũdam rationem.

Nunc autem dicamus motum infinitum aliquem eſſe poſſe: qui quidem unus ſit & continuus, atque hunc eſſe conuerſionem. Omne namque quod fertur: aut uerſatur: aut recta pergit, aut mixto motu
C cietur. Quare ſi motus rectus non ſit continuus, nec hiſce profecto qui ex utriſque componitur continuus eſſe poteſt.

Tex. c. 64. *Quoniam autem contingit eſſe quendam motum infinitum unum eſſe cõtinuum, & hic circularis: nunc dicemus. Omne quidem enim mouetur: quod fertur: aut circulariter: aut ſecundum rectitudinem: aut mixtum. Quare ſi neque illorum alter continuus eſt: neque ex utriſque poſſibile eſt compoſitum eſſe.*

Tertia cõcluſio principalis huius libri.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius capituli, in qua phyloſophus intendit declarare quòd nullus motus localis alius a motu circulari poteſt eſſe continuus: & hæc eſt tertia concluſio principalis huius libri. pars igitur hæc continet duas particulas: quia in prima Ariſt. probat concluſionem illam. In ſecunda ibi [Quod autem fertur] probat unam probationem acceptã in probatione cõcluſionis principalis, ſcilicet, quod nullus motus localis rectus poteſt
D eſſe continuus. In prima igitur particula huius partis phyloſophus intendit probare talem rationem. Nullus motus localis rectus poteſt eſſe ſemper continuus, & ſimiliter nullus motus localis compoſitus ex motu locali recto & ex motu locali circulari poteſt eſſe ſemper continuus: ſed omnis motus localis alius a motu locali circulari uel eſt motus localis rectus uel eſt motus localis compoſitus, ex motu locali recto & ex motu locali circulari. ergo nullus motus localis alius a motu circulari poteſt eſſe ſemper continuus: minor huius rationis dicitur eſſe manifeſta, & maior declaratur ſic: nullus motus localis rectus poteſt eſſe ſemper continuus: quia motus localis rectus eſt ſuper magnitudinem rectam, & omnis magnitudo recta eſt finita: ut probatum eſt tertio & ſexto huius, & per conſequens: nullus motus localis rectus poteſt eſſe ſemper continuus: & ſi nullus motus localis rectus poteſt eſſe ſemper continuus: ſequitur quod nullus motus localis compoſitus ex motu locali recto & ex motu locali circulari poteſt eſſe ſemper continuus. Et Commen. mouet hęc dubitationem de illa conſequentia, ſcilicet, qualiter teneat: motus

Tex. c. 60. & primo cæ. cõ. 19.

Dubium Commentatoris.

A localis rectus non poteſt eſſe ſemper continuus & æternus. ergo nec motus compoſitus ex motu locali recto & motu locali circulari poteſt eſſe ſemper continuus & æternus &c. Dicendum eſt ut Commen. dicit declarando hanc conſequentiam, dicit quod motum eſſe cauſatum ex duobus motibus poteſt eſſe dupliciter, uno modo quod ambo ſint in actu eſſentialiter. Alio modo quod alter motuum ſit uincens, & alter uictus: ſi intelligitur primo modo, uidelicet quod uterque motus ſit in actu & eſſentialiter exiſtens: planum eſt quod conſequentia eſt bona, ſcilicet, motus rectus non poteſt eſſe infinitus & æternus. ergo motus mixtus ex iſto motu & alio non poteſt eſſe infinitus & æternus, ſed ſi motus rectus ſit uincens, & motus circularis ſit uictus, uel econuerſo: adhuc manifeſtum eſt quod illa conſequentia eſt bona. Motus rectus non poteſt eſſe infinitus. ergo motus mixtus ex motu recto & circulari non poteſt eſſe infinitus, ſed ſi motus circularis ſit uincens, & motus rectus uictus, tunc eſt difficile uidere qualiter prædicta conſequentia teneat. Vnde Commen. addit unam propoſitionem: per quam probat conſequentiam, & hæc eſt propoſitio. Omne quod eſt in potentia: exit ad actum, aliter natura ageret ocioſe, & per hoc patet,
B quod ſi motus circularis ſit uincens: adhuc motus mixtus eſt finitus neceſſario: quia motus mixtus eſt finitus in potentia, inquantum habet in ſe de potentia motus recti. Vnde illa propoſitio Commen. ſcilicet, omne quod eſt in potentia, exit in actum: ita quod omne quod eſt in potentia, poteſt exire ad actũ, ſufficit ad oſtendendum quod motus mixtus non eſt neceſſario æternus. Intelligendum quod per motum mixtum ex motu circulari, & motu recto intelligit phyloſophus motum, cuius una pars eſt ſuper magnitudinem rectam, & alia pars eſt ſup magnitudinẽ curuã, cuiuſmodi eſt motus factus ſuper chordam extenſam ſuper arcũ. Et eſt ſciẽdũ quod quia omnis motus localis rectus tandem fieret finitus, non poteſt motus compoſitus ex motu recto & motu circulari eſſe æternus, quia finito & terminato motu recto non remanebit motus compoſitus ex motu recto & motu circulari, quia ſimul finiuntur motus localis rectus & motus compoſitus ex motu recto & motu circulari, & ideo bene ſequitur, omnis motus rectus eſt finitus. ergo omnis motus compoſitus ex motu recto & motu circulari, eſt finitus, quare &c.

Reſpõſio.

Propoſitio Com.

C Patet id quod recto motu finitoque fertur, continue non moueri, reflectitur enim. Sed quod recto motu reflectitur id contrariis motibus profecto cietur. Loco namque contrarius eſt motus, quo deorſum itur motui quo pergitur ſurſum, & hiſce quo retrorſum itur, ei quo contraria loca petuntur, & is item quo dextrorſum itur, ei quo pergitur ſiniſtrorſum. Nec enim ſunt loci cõtrarietates, ut patet. Quis eſt autem unus atque continuus motus, prius eſt definitum. Eſt enim hiſce qui unius eſt mobilis, in uno quoque ſit tempore, atque nullam ſpecie differentiam habet. Tria namque ſunt. Id quod mouetur, ut homo, uel Deus, & quando, ut tempus, & tertium id in quo. Hoc autem eſt, aut affectus, aut forma, aut locus, aut etiam magnitudo. Contraria uero ſpecie dif
D ferunt, non unum ſunt. Atque ea quæ diximus ſunt differentiæ loci.

Quod autem fertur ſecundum rectum & finitum, non feratur continue, manifeſtum eſt. Reflectitur enim. Reflexum autem ſecundum rectum per contrarios motus. Contrarius enim, ſecundum locum eſt qui eſt ſurſum, ei qui eſt deorſum, & qui eſt ante, ei qui eſt retro, & qui eſt ad ſiniſtrum, ei qui eſt ad dextrum. Loci enim contrarietates hæ ſunt. Quis autem eſt unus & continuus motus prius diffinitum eſt, quia qui eſt unus, & in uno tempore, & indifferenti ſecundum ſpeciem. Tria enim erant quod eſt quod mouetur, ut homo, aut Deus, & quando ut tempus, & tertium in quo. Hoc autem eſt locus, aut paſſio, aut ſpecies, aut magnitudo. Contraria enim, differunt ſpecie, & non unum ſunt: loci autem dictę differentiæ.

Hęc

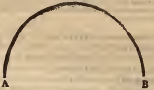
HÆc eſt ſecunda particula ſecundę partis principalis hu
ius capituli: in qua phyloſophus probat quod nullus
motus localis rectus poteſt eſſe ſemper continuus,&
31.côclu- hæc eſt 41.concluſio de annexis:quę probatur ſic. Nullus mo
ſio de an- tus localis rectus factus ſuper magnitudinem finitam rectam
nexis. poteſt eſſe ſemper côtinuus:ſed omnis motus localis rectus
fit ſuper magnitudinem finitã.ergo nullus motus localis re
ctus poteſt eſſe ſemper continuus:minor patet ex præceden-
Tex.c.60. tibus:quoniam probatum eſt in tertio & etiam ſexto huius:
& primo quòd nulla magnitudo recta eſt infinita.maior uero declara-
cæ.t.c.19. tur per hoc:quia nullus motus localis rectus factus ſuper ma
gnitudinem finitam non reflectendo poteſt eſſe ſemper con-
tinuus:quia ſi non fiat reflexio tandem deuenietur ad termi
num magnitudinis finitę:& tunc ceſſauit motus. Similiter
nullus motus localis rectus factus ſup magnitudinẽ rectã finĩ
tam reflectendo poteſt eſſe ſemper continuus:ſed omnis mo-
tus localis rectus,vel fit ſup magnitudinẽ rectã reflectẽdo uel
non reflectendo.ergo nullus motus localis rectus ſuper ma-
gnitudinem rectam poteſt eſſe ſemper continuus. Quod au-
tem nullus motus localis rectus factus ſuper magnitudinem
rectam reflectendo poſſit eſſe ſemper continuus:ſatis proba-
tum eſt. Sed poſſet aliquis dicere quòd poſſibile eſt aliquid B
ſemper moueri continue ſuper magnitudinem finitam rectã
reflectendo: ut cum ſit motum ab a,& b,qui ſunt termini ma
gnitudinis rectę ſtatim & continue moueatur econtra a b,in
a,& iterum ab a,in b,& ſic ſemper, & ſic motus rectus poteſt
eſſe ſemper & continuus per reflexionem. Illud excludit phy
loſophus:probãdo quòd nullus motus reflexus & continuus
eſt unus:intelligendo per motum reflexum motum compo-
ſitum ex motibus,quorum unus eſt ab uno termino in alium
terminum,& alius econtra:ut motus ab a,in b,& motus a b,
31. côclu- in a,non ſunt continuati adinuicem , & hæc eſt 31.concluſio
ſio de an- de annexis,ſcilicet,quòd nullus motus reflexus eſt côtinuus.
nexis. Quæ concluſio probatur dupliciter , & ſecundum hoc hæc
particula habet duas partes. Secunda ibi.[Maxime autem ma
nifeſtum.]concluſio ergo primo probatur ſic Motus contra-
rij non continuantur adinuicem, ſed motus reflexos:ut mo
tus ab a,in b,& a b,in a,ſunt motus contrarii.ergo motus re
flexi non continuantur adinuicem , & per côſequens motus
reflexus non eſt unus & côtinuus motus.maior patet ex præ
cedentibus,& etiam aliqualiter declaratur hic, ut patet , &
minor declaratur per ſignum , & etiam per rationem: per C
rationem declaratur ſic. Motus qui ſunt ad terminos contra-
rios ſunt contrarii : ſed motus reflexi ſunt huiuſmodi : quia
ſi unus eorum fuerit ad inferius:reliquum erit ſuperius, & ſi
unus illorum motuum fuerit ad anterius : reliquum erit ad
poſterius,& ſi unus fuerit ad dextrum:alius erit ad ſiniſtrum:
modo ſuperius,& inferius,ante,& retro, dextrum , & ſiniſtrũ
contrariantur . ergo patet ergo.quod motus reflexi ſunt ad
terminos contrarios:& maior declaratur,ſcilicet, quod mo-
tus contrarii non continuantur adinuicem,& hoc ſic. Ad cô
tinuitatem motus requiruntur tria,ſcilicet.unitas ſubiecti:uni
tas temporis,& unitas ſpecifica formæ , ſecundum quam eſt
motus,ſed motus contrarii differunt ſecundum formam:ſe-
cundum quam eſt motus:quia termini motuum contrariorũ
Primum differunt ſpecie.ergo. Notanda ſunt hic duo ſecundum Cô.
notan. Primo quòd dimenſiones ſunt tres,ſcilicet,longitudo,latitu
do,& profunditas. Extrema longitudinis dicuntur ſuperius,&
inferius. Extrema latitudinis dicuntur dextrum, & ſiniſtrum.
Secundũ Sed extrema profunditatis dicuntur ante,& retro. Secundo
notan. eſt notandum ſecundum Com. qui dicit ſic,& debes ſcire ꝙ
illæ partes ſunt diſtinctę in natura in homine, & ſimiliter in D
mundo:ſed in homine manifeſtæ ſunt:in mundo autem per
demonſtrationem:hęc Comm.

Indicat autem motum quo ex a,pergitur ad ipſum
b, contrarium eſſe ei quo itur ex b,in a id quod ipſis
accidit. Seſe enim mutuo ſiſtunt,ſi ſimul fiant. Et in
circulo ſimili modo. Is enim quo itur ex a,per b,con
trarius eſt ei quo itur ex a,per c. Seſe enim mutuo ſi
ſtunt,ſi continui ſint,& non reflexio fiat, quia con-
traria mutuo ſe corrumpunt, ſibique fiunt impedi-
mento . At is quo itur in latus non eſt contrarius ei
quo pergitur ſurſum.

Signum autem quòd motus contrarius eſt:qui eſt ab a,

A *ad b,ei qui eſt ab ipſo b,ad a. Et quia ſtant & repauſant ad
inuicem ſi ſimul fiunt. Et in circulo ſimiliter: ut qui eſt ab
a,in b,ei qui eſt ab a,in c. Siſtunt enim, & ſi continui ſint:
& ſi non fiat reflexio propter id quod contrariæ ſeſe cor-
rumpunt & prohibent adinuicem ,ſed non qui eſt in latus
ei qui eſt ſurſum.*

Demonſtratio.

SEcundo uero declaratur eadem minor per quoddam ſi-
gnum,ſcilicet,quòd motus reflexi ſunt contrarii , & eſt
ſignum tale. Motus contrarii impediunt ſe : quia motus
a,in b,impedit motum a b,in a,& hoc eſt ſignum quòd mo-
tus reflexi ſunt contrarii,quia illa quæ impediunt ſe ſunt cô
traria,& quia manifeſtius eſt quod motus reflexi qui ſunt ſu
per dimenſiones rectas : ſunt contrarii quam motus reflexi
qui ſunt ſuper dimenſiones circulares ſunt contrarii . Ideo
phyloſophus declarat per illud quòd motus reflexi, ſcilicet,
ſuper circulum ſunt contrarii:quoniam tales motus reſiſtunt
ſibi: quia motus ab a, in b,ſuper ſemicirculum uel ſuper arcũ
circuli impedit motum econtra ſuper eandem lineam,& illi
motus ſunt contrarii qui impediunt ſe.ergo. Vnde Com men.
mouet hic dubitationem:quia phyloſophus primo cę.decla-
rat quòd motui circulari nihil eſt contrarium,& ſi contrarie
tas eſſet in motibus circularibus contingeret ut corpora mo
ta motibus oppoſitis eſſent côtraria, ſicut aqua & ignis ſunt
contraria. Ad illud reſpondet Commen. dicit quod cum ita
ſit,contrarietas ergo , in qua côicant motus circularis & re-
ctus,debet intelligi ſic,ſcilicet,duo motus:quibus impoſſibi
le eſt aliquod corpus moueri inſimul,nam duo motus in qui
bus eſt neceſſe ut motum ſecundum alterum ſit contrarium
alteri,ſcilicet,moto ſecundum reliquum:ſecũdum hoc ergo
debet intelligi côtrarietas in hoc loco:hęc Commen Vnde
eius ſolutio conſiſtit in hoc,ſcilicet,quod duplex eſt contra
rietas:quoniam quædam dicuntur contraria ſolum ex hoc
quia non poſſunt reperiri inſimul in eodem ſubiecto,& hæc cô
trarietas eſt côtrarietas large accepta . Alio mõ dicunt ali-
qua côtraria côtrarietate proprie dicta,& talis côtrarietas ar
guit contrarietatẽ ſubiectorum,& tali contrarietate non eſt alĩ
quid côtrarium motui circulari. Sed adhuc eſt dubium,quia Dubium.
non uidetur quòd motus circulares qui ſunt ad partes con-
trarias ſint contrarii ſic quod non poſſint eſſe ſimul in eo-
dem ſubiecto : nam ſol mouetur ſuperius uerſus Occi-
dens motu diurno , & uerſus Oriens motu proprio. Ad Reſpôſio.
illud eſt dicendum quod motus circulares qui ſunt ſimplici
ter ad partes contrarias ſunt contrarij:ſi tamen unus motus
ſit ſimpliciter ad unã partẽ, & alius ad aliã ſolũ in reſpectu
illi motus non ſunt contrarii,& illud eſt uerũ tã in motu re
cto quam in motu circulari: uer.gratia,in motibus rectis ſi
lancea mouetur ſurſum,& ſic una muſca in ſummitate lan-
ceæ quæ proprio motu deſcendat ſuper lanceam , ſi motus
lanceę ſurſum ſit uelocior quam motus proprius muſcę deor
ſum:tunc illa muſca mouetur ſimpliciter ſurſum , & mouet
deorſum ſolum in reſpectu lanceæ , & in reſpectu ad totum
uniuerſum mouetur ſurſum:quia magis diſtat a toto uniuer
ſo quam prius. Si uero motus proprius muſcę deorſum ſit
uelocior quam motus lanceæ ſurſum : tunc muſca ſimpli-
citer mouetur deorſum : ſed ſi motus lanceę & motus mu-
ſcę ſint æque ueloces , tunc muſca , nec aſcenderet , nec
deſcenderet ſimpliciter , ſed maneret in eadem diſtantia
in comparationem ad uniuerſum:attamen aſcenderet in re-
ſpectu lanceæ. Vnde motus ſimpliciter ſurſum , & motus in
reſpectu deorſũ nõ ſunt contrarii: ſed motus ſurſum in côpa
ratione ad uniuerſũ,& motus deorſum in côparatione ad uni
uerſum ſunt motus côtrarii. Nec eſt poſſibile ꝙ idẽ aſcẽdat &

deſcendat in comparatione ad uniuerſum, & ſicut eſt de motu recto: ita eſt & de motu circulari: quia ſol ſimpliciter mouetur uerſus occidens: quia motus primi orbis ſuperat motum proximum ſolis: ſecundum quid tamen, & in reſpectu ſol mouetur uerſus oriens: ut reſpectu Zodiaci. Quia non eſt ſemper ſub eadem parte Zodiaci. Vnde ſol pertranſit aliquid de Zodiaco uerſus oriens: ſicut muſca pertranſit de lancea uerſus deorſum, & ſic patet quod motus reflexi qui ſunt ad terminos contrarios: ut motus ſurſum, & motus deorſum ſunt contrarij: ſed motus ſurſum non contrariatur motui qui eſt ad latus: ut dicit Com. Et Ariſt. dicit: unde non eſt impoſſibile, quod idem moueatur iſtis motibus inſimul, ſcilicet, ad ſuperius & ad dextrum inſimul, ſcilicet, quod ex illis ſit unus motus compoſitus: ſed ex motibus contrarijs non componitur unus motus.

Maxime autem patet ex eo motum qui ſuper linea recta ſit continuũ eſſe non poſſe, quia id quod reflectitur conſiſtat, non ſolum ſi ſuper linea recta, ſed etiam ſi ſuper circulo feratur, neceſſe eſt. Non enim idem eſt ſuper circulo ferri atque uerſari. Fieri namque poteſt, ut interdum proſequatur motũ, interdum ad id profectum unde moueri cæpit redeat ac reflectatur. Eſſe uero neceſſarium ſtare non modo ſenſu, ſed ratione etiã credere profecto compellimur.

Tex. c. 65. *Maxime autem manifeſtum, quòd impoſſibile eſt continuum eſſe qui eſt in rectitudine motuum: quia reflexum: neceſſe eſt ſtare non ſolum in recta: ſed & ſi ſecundum circulum feratur. Non enim idem eſt circulo ferri, & ſecundum circulum. Eſt enim aliquando quidem connexũ quod mouetur. Aliquando autem in idem ueniens: unde motum eſt reflect: iterum: quod autem neceſſe eſt ſtare: fides eſt non ſolum in ſenſu, ſed in ratione.*

Secunda ratio. HÆc eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius ca. in qua ponitur ſecunda ratio probans quod motus reflexi non ſunt continuati adinuicem: & per conſequens quòd motus reflexus non eſt unus & continuus. Vnde ratio quã intendit eſt illa. Illi motus non ſunt continuati adinuicem: inter quos cadit quies media: ſed inter motus reflexos cadit quies media. Illud enim quod reflectitur neceſſe eſt, ut quieſcat in puncto reflexionis, & hoc ſiue moueatur in circulo, ſiue ſecundum lineam circularem. Et quia aliquis poſſet credere quod idem eſt moueri in circulo & ſecundum circulum: addit phyloſophus dicit, ꝙ non eſt idem circulo ferri, & ſecundum circulum. Nam illud quod mouetur ſuper circulum eundo & redeundo, mouetur in circulo, & illud quod mouetur circulariter: mouetur ſecundum circulum: & illud quod mouetur ſuper circulum redeundo, non mouetur circulariter, & ideo non eſt idem ferri circulo, & ſuper circulum, & ſiue fiat reflexio ſuper lineam rectam, ſiue ſuper lineam circularem, neceſſe eſt quod inter eſt quies media, & hoc eſt manifeſtum per ſenſum & per rationem: per ſenſum patet in his quæ mouentur motu uoluntario: ut in animalibus, & in his quæ mouentur naturaliter duobus modis: ut patet in motu pulſus. Vnde Comm. dicit quod medici ſinguut comprehendere ſenſu duas quietes in hoc .ſ. ſyſtoles, & diaſtoles. Et Com. mouet hic dubitationem dicit, quod

Dubium. quæret aliquis ſi illud ſit manifeſtum ſenſui, quod omne qđ reflectitur, quieſcit, tunc uti ſermone in declaratione eſſet

Reſpõſio. ſuperfluum. Reſpondet Com. dicit, quod illud quod apparet ſenſui, eſt teſtimonium eius quod apparet ratione, ſed illud quod apparet ſenſui non ſufficit in hoc, quod omne motum tale quieſcit, cum non ſit remotum: quod plura talia mota ſunt quorum quies non comprehenditur ſenſu, & ſic eſſet poſſibile exiſtimare ipſa non quieſcere, cum igitur cauſa fuerit data in hoc, ſcilicet cauſa faciens quietem, tunc declarabitur quod omne tale motum neceſſario quieſcet. Dicit etiam Com. ꝙ poſſumus dicere quod ſenſus ſufficit in hoc, ſcilicet in eſſe, & præcipue in hoc quod apparet duo media æqualis uelocitatis quando alterum mouetur reflectendo, & alterũ iterum recte apparet ſenſui, ꝙ unum incedit uelocius, ut dicet Ariſto. poſt, & ſecundum hoc erit ſcientia magis certa p rationem & per ſenſum, per rationẽ tm̃, uel p ſenſum tm̃.

A Eſt autem principium hoc. Cum enim ſint tria. Principium inquam: medium: atque finis. Medium utrunque eſt ad utrunque, & numero quidem eſt unum, ratione autem duo. Præterea aliud eſt eſſe potentia, aliud actu. Quare quoduis rectæ lineæ punctum quod inter extrema eſt collocatum, potentia quidem eſt mediũ, actu uero non eſt, ſi non id quod fertur eam dimiſerit, conſtiteritque, atque inceperit rurſus moueri. Hoc autem pacto medium ipſum principium ſit & finis. Principium quidem poſterioribus, finis autem primæ. Dico autem ſi id quod fertur, atque ſi d, in ipſo conſtiterit b, & rurſus feratur ad c. Sed cum continue fertur, nec affuiſſe, nec abfuiſſe in puncto b, põt, ſed eſſe ſolum in ipſo nunc, in tempore uero nullo, niſi in eo toto cuius nunc ipſum diuiſio eſt. Quod ſi affuiſſe quiſpiam, & abfuiſſe poſuerit ſemper ipſum d, ſtabit cum fertur.

B Impoſſibile eſt enim ipſum d, in b, affuiſſe ſimul, ac abfuiſſe. Ergo in alio tẽporis atque alio puncto. Tempus igitur id erit, quod eſt inter puncta temporis illa. Quare d, quieſcet in b, & in cæteris identidem punctis. Quippe cum ſit eadem in omnibus ratio. Cum autem d, quod fertur utetur b, medio principio, atque fine, conſiſtat ipſum neceſſe eſt. Propterea quod illud duo perinde facit, atque ſi illud ita mente perceperis. Sed ab a, quidem puncto, ut a principio abfuit, in c. uero fuit, cum moueri deſierit ſteteritque.

Principium autem hoc eſt. Tribus enim exiſtentibus, principio, medio, & fine, medium ad utrunque eſt, & unũ numero: ratione autem duo. Amplius aliud eſt, quod eſt potentia, & quod eſt actu. Quare recte quæ infra ſunt terminorum quælibet, ſi igitur potentia quidem eſt medium, actu autem non eſt: niſi diuidat hanc, ſic & ſtans

C *iterum inceperit moueri. Sic autem medium principium fit & finis: principium quidem poſterioris: finis autem prioris. Dico autem ut ſi fertur a, ſtet in b, & iterum feratur in c. Cum autem continue feratur, neque factum eſſe, neque abeſſe: poſſibile eſt a, & b, ſignum, ſed ſolum eſſe nunc. In tempore autem nullo præter quod ipſum nunc eſt diuiſio in toto a, b, c. Si autem adeſſe concedat aliquis, & abeſſe ſemper ſtabit a, quando fertur. Impoſſibile enim eſt a, ſimul adeſſe in b, & abeſſe, in alio. ergo, & alio ſigno temporis eſt. Tempus itaque erit quod in medio: quare quieſcet a, in b. Similiter autem & in alijs ſignis. Eadẽ enim ratio in omnibus. Cum autem utatur a, quod fertur ipſo b, medio & principio & fine, neceſſe eſt ſtare: propter id quod duo facit: ſicut utique ſi & intelligeret. Si ab a,*

D *quidem ſigno abfuit principio, in c, autem affuit, cum perficiat & ſtet.*

Demonſtratio.

A B C

Magnitudo.

HIc phyloſophus declarat quod inter motus reflexos eſt neceſſario quies. Primo tamen diſtinguit de medio dicit, quod quoddam mediũ eſt in actu, & quoddã in potentia. Et dicit quod in motu continuo eſt medium in potentia tantum, ſed in motu reflexo eſt medium in actu. Et tunc ratio formatur ſic. In nullo motu continuo eſt medium in actu, ſed in omni motu reflexo eſt medium in actu. ergo nullus motus reflexus eſt motus continuus, quod autem in motu reflexo ſit medium in actu: probatur, quia in termino reflexionis eſt medium in actu, ſcilicet inſtans actu terminans primum motum, & aliud inſtans inchoans ſecundum motum, & inter illa duo inſtantia cadit neceſſario tempus medium: in quo tpe neceſſe eſt mobile, qđ mouet motu

reflexo

reflexo quieſcere. Et quòd ita ſit: patet: quia ſit magnitudo ſuper quam ſit motus a, b, c, & ſit a, principium, & c, terminus ultimus, & b, ſit medium in quo fiet reflexio: tunc ſi mobile moueatur ab a, in b, & iterum reuertatur a b, in a, oportet ꝙ mobile in termino reflexionis adſit ipſi b, & iterum ex quo reflectitur oportet quòd mobile abſit: ſeu recedat ab ipſo b, ſed impoſſibile eſt quòd mobile ſimul ſit in inſtanti medio, & ſeparetur ab ipſo. ergo in aliquo inſtãti mobile eſt cum b, & in aliquo inſtanti ſeparatur a b, & inter quelibet inſtantia accidit tempus medium. ergo oportet quòd mobile in tempore medio quieſcat. Vnde illa ratio fundatur ſuper hoc, ſcilicet, quòd inſtans in actu terminat motum, & in inſtanti in actu incipit motus: nunc autem non poteſt eſſe idem inſtans in quo terminatur motus præcedens, & in quo incipit motus ſequens: quia ſi eſſet idem inſtans: eſſet inſtãs in potẽtia tñ, & non in actu. ergo oportet quòd ſit aliquod inſtans terminans motum ab a, ad b, & aliud inſtans incipiens motum ecõtra: ſed inter quolibet duo inſtantia cadit tempus medium. ergo in illo tempore medio mobile quieſcit, & ſic inter motus reflexos cadit quies media. Et ſi dicatur quod per idem argumentum contingit probare quòd in motu continuo eſt quies in medio: quia moueatur aliquod mobile continue ab a, in c, per b, medium: idem mobile adeſt ipſi b, & poſtea abeſt ab ipſo b, ſed nõ ſimul adeſt & abeſt. ergo quieſcit in medio. Dicendum ſecundum phyloſophum ꝙ in motu continuo mobile non adeſt medio: nec abeſt a medio: quia ſolum abeſt & adeſt termino ſub quo mobile quieſcit, & in motu continuo mobile non quieſcit: nec adeſt: nec abeſt a medio. Vnde eſt intelligendum ut mihi uidetur ꝙ phyloſophus & Commen. per inſtans in actu intelligũt inſtans: per quod mobile priuatur motu, & per punctum in actu intelligunt punctum in quo mobile exiſtẽs priuatur motu, & per quietem intelligant indifferenter priuationem motus pro inſtãti & pro tempore.

Qđo debeat intelligi dictũ phyl. & Commẽ.

Dico igitur quòd in inſtãti reflexionis in quo terminatur primus motus: neceſſe eſt quòd mobile quieſcat quiete menſurata tpe uel inſtanti, & non eſt neceſſe mobile quando flectitur quieſcere quiete menſurata tpe. Primum iſtorum patet: quia in inſtãti in quo mobile reflectitur mobile priuatur motu: ſic ꝙ in illo inſtanti non ineſt motus ipſi mobili, ut ſi a, ſit mobile, & moueatur a b, in c, & econuerſo in inſtanti terminante motum a b, in c, non ineſt mobili: quia in illo inſtanti terminatur motus qui erat a b, in c, & motus non habet eſſe in ſuo termino: nec in illo inſtãti ineſt mobili motus: q eſt a c, in b, quia illud inſtans eſt principium uel ante primũ motum: qui eſt a c, in b, & motus non habet eſſe in ſui principio: nec ante principium ſui, & ideo in inſtanti reflexionis nullus illorum motuum ineſt mobili: quia nec motus a b, in c, tunc ineſt mobili: nec motus a c, in b, ineſt mobili, & ideo in inſtanti reflexionis mobile neceſſario quieſcit quiete inſtãtanea. i. quiete oppoſita motui pro inſtanti, & ſic motus reflexionis non eſt continuus: quia in motu cõtinuo motus eſt in mobili in quolibet inſtanti tpis menſurãtis motum: præterquam in primo inſtanti & in ultimo, & in inſtanti reflexionis non ineſt motus mobili. Et ſic patet quod neceſſe eſt mobile quieſcere inter motus reflexos quiete menſurata tpe uel inſtanti: quia neceſſe eſt in illo inſtãti reflexionis mobile quieſcere quiete menſurata. i. quiete menſurata in inſtãti in quo ſit reflexio. Secundum autem declaratur, uidelicet, ꝙ non eſt neceſſe ꝙ mobile quod reflectitur quieſcat inter illos duos motus quiete mẽſurata tpe: quia ſi pila proijciatur in terram, ſi terra in illo inſtãti in quo pila attingit terram aſcenderet: nulli dubiũ eſt quin terra eleuaret pilam abſque quiete media menſurata tpe, & ſi turris cadens ſine deſcendens magnã commotionem faceret in aere: lapillus proiectus in altum priuſquam ad turrim attingeret: inciperet deſcendere abſque quiete media tpe menſurata: & ſi faba proijceretur ſurſum uerſus molare deſcendens deorſum: non eſt dubium quin faba deſcenderet abſque quiete media tpe menſurata, quia ſi faba deſcenderet per tps oporteret molare quieſcere per tps, & ſic per continuã proiectionem fabarum contra molare per totã diem molare quieſceret per totam diem: quod eſt inconueniens, & ideo faba proiecta contra molare deſcendens, mouetur motu reflexo, & non quieſcit inter illos motus reflexos quiete menſurata tpe. Vñ dicunt quidam ꝙ inter motus reflexos proprios, & per ſe ſemper eſt quies media menſurata tempore, ſed inter motus reflexos: quorum unus eſt proprius & per ſe, & alius per accidens, & per motum alterius non oportet quod cadat quies media tempore menſurata, ut patet in exemplis prædictis: quia ſi pila proijciatur in terram, & terra eleuetur: pila primo mouebitur deorſum ad terram

A motu proprio & per ſe, & per accidens mouebitur ſurſum ad motum terrę aſcendentis, & eodem eſt de lapillo proiecto contra turrim, & de faba proiecta contra molare. Iſta tamẽ diſtinctio de per ſe & per accidẽs non uidetur mihi ualere: quia poſſibile eſt quod illud quod mouetur ab alio, moueatur per ſe, ut uult Phyloſophus in hoc octauo, & ideo lapis proiectus cõtra molare quando deſcendit per deſcenſum molaris uidetur per ſe moueri: quamuis moueatur ab extrinſeco. Similiter omnes rationes quæ probant quod inter omnes motus reflexos per ſe eſt quies media menſurata tempore &c. efficaciter probãt quod inter motus reflexos: quorum unus eſt motus proprius & per ſe, & alius motus per accidẽs eſt quies media menſurata tempore: quia ſi faba proijciatur contra molare & reflectatur, non eſt dubium quin faba adeſt puncto reflexionis & abeſt, & non ſimul adeſt & abeſt. ergo eſt tempus medium inter adeſſe & abeſſe, & in illo tempore medio oportet quod faba quieſcat. Ideo eſt dicendum, ut mihi uidetur, quod motus reflexi non continuantur adinuicem: quia inter illos motus neceſſario cadit aliqua quies media: uel quies quæ eſt priuatio motus a mobili per inſtanti, uel quies quæ eſt priuatio motus a mobili pro tempore, & quęcunque quies fuerit media, ſiue quies menſurata inſtanti: B ſiue quies tempore menſurata: ſemper ſequitur quod illi motus reflexi, inter quos cadit quies media, non ſunt continuati adinuicem, quia ſi motus ſit continuus: oportet quod motus inſit mobili pro qualibet parte temporis menſurantis motum: & pro quolibet inſtanti illius temporis, præterquam in primo & in ultimo inſtanti, & ſic ad propoſitum phyloſophi ſufficit quod inter omnes motus reflexos cadat aliqua quies media. Nam ex hoc ſequitur quod nullus motus reflexus poteſt eſſe ſemper continuus. Veruntamen eſt ſciendum quod inter omnes motus reflexos cadit quies media tempore menſurata: niſi adſit impedimẽtum impediens quietem menſuratam tempore. Et quia huiuſmodi impedimentum accidit in minori parte, ideo in maiori parte & ut in pluribus inter omnes motus reflexos eſt quies media menſurata tempore. Sed circa hoc dubitatur, quia ſi ratio phyloſophi aliquid ualeat, probat quod inter omnes motus reflexos cadit quies media menſurata tempore: quia in omni motu reflexo mobile adeſt in quo eſt reflexio, & deinde abeſt, & non in eodem inſtanti adeſt & abeſt. ergo inter illa inſtantia in C quorum uno adeſt, & alio abeſt: eſt tempus medium in quo mobile quieſcit quiete menſurata tempore illo medio. Item diſtinctio ſua de quiete inſtãtanea & temporali non uidetur ualere: per phyloſophũ ſexto huius Sicut omne quod mouetur, mouetur in tempore: ita omne quod quieſcit, quieſcit in tempore, & ſic non erit aliqua quies inſtantanea. Item non uidetur quòd ut in pluribus inter motus reflexos cadat quies media menſurata tempore, quia ſi lapis proijciatur ſurſum & poſtea deſcendat: non oportet quod lapis quieſcat per tempus inter motum ſurſum, & motum deorſum, cum non ſit aliquod prohibens deſcenſum lapidis quando lapis eſt ſurſum, immo uidetur quod ſtatim debeat deſcendere ſine quiete media, q̃a graue exiſtens ſurſum non prohibitũ ſtatim mouetur deorſum. ergo non erit ibi aliqua quies media. Ad primũ illorũ dicẽdũ ꝙ ratio phyloſophi bene poteſt impediri: quia aut per eſſe & abeſſe intelligit P. motus ſucceſſiuos: aut mutationes ſubitas: ſiue eſſe & non eſſe, ſi motus ſucceſſionis ita ꝙ per ad eſſe intelligit accedere, & ab eſſe recedere: tunc debet dici quod mobile motum motu recto, & etiã mobile motum motu reflexo adeſt & abeſt medio ſigno magnitudinis in temporibus diuerſis, D quia in toto tẽpore antequã mobile deueniat ad medium adeſt medio, quia accedit ad medium: & in toto tempore ſequenti abeſt a medio: quia in toto tempore ſequenti abeſt a medio, & recedit, & ſic non ſimul adeſt & abeſt, nec inter adeſſe & abeſſe cadit tempus medium, ſed inſtans tantum. Si uero per adeſſe & abeſſe intendat eſſe & non eſſe, ita quod per adeſſe medio intelligatur eſſe in medio, & per abeſſe a medio intelligatur non eſſe in medio, ſic dico quod mobile quando eſt in medio magnitudinis adeſt medio, & in quolibet inſtanti ſequenti abeſt a medio, ſed non eſt dare primum abeſſe, quia non eſt dare primum inſtans poſt medium inſtans cum inſtãs non ſit immediatum inſtanti, ſic ergo accipiendo adeſſe & abeſſe, dico quod in alio & alio inſtanti adeſt & abeſt: & non eſt dare primum inſtans in quo abeſt. Et cum dicitur quod inter illa duo inſtantia eſt tempus medium: concedo quòd inter quælibet duo inſtantia eſt tempus medium: nec eſt concedendum ꝙ in illo tempore mobile quieſcit: quia mobile cõtinue mouetur

Dubium primum.

Secundũ.

Tertium.

Ad primũ.

in qualibet parte temporis menſurantis motum inter inſtans in quo mobile adeſt medio: & quodcunque inſtans ſequens in quo mobile abeſt a medio, & ſic poteſt illa ratio phyloſophi impediri. Et hanc reſponſionem pono ad excitandum ingenia ſtudentium ad oſtendendum rationem phyloſophi demonſtrare, & quod dicunt phyloſophus & Comm de inſtanti in actu & in potentia non uidetur eſſe ad propoſitum: quia quodlibet inſtans eſt eſſentialiter in actu quando eſt cum quolibet alio inſtanti quando fuerit. Et ſi per inſtans in actu intelligant inſtans in quo mobile priuatur motu: ſicut eſt illud inſtans in actu in quo terminatur motus ab a, in c, & quo inchoatur motus a c, in a, & nō oportet quòd ſit aliqua quies media tempore menſurata: quia non ſunt duo inſtantia in actu. Ad aliud dico quòd ſicut phyloſophus diſtinguit de motu in tertio huius: vbi motus accipitur cōiter pro omni tranſmutatione: tam ſubita, quam ſucceſſiua, & in quinto huius accipitur motus ſtricte pro mutatione a ſubto in ſubm. Ita & ego diſtinguo etiam de quiete: quia uno modo accipitur pro quiete menſurata tempore: alio modo pro quiete mēſurata inſtāti. Ad aliud dico ꝙ lapis ꝓiectus ſurſū qeſcit ſurſū: ſi nō ſit aliquod prohibens quietem. Et dico ꝙ impeditur a motu deorſum per eandem uirtutem, uel per conſimilem per quam mouebatur ſurſum. Cum enim uirtus mouens lapidem ſurſum non poſſit ipſum moueri ulterius ſurſum: detinet ipſum ſurſum faciēdo ipſum quieſcere ſurſum. Facilius enim eſt impedire lapidem a motu deorſum quam ſit mouere ipſum ſurſum. Et ideo cum non poſſit amplius mouere facit ipſum quieſcere: detinendo ipſum ſurſum.

Ad ſcdm. Tex. cō. 7.

Ad tertiū

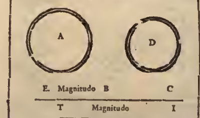
A B

Quapropter & ad dubitationem hoc eſt dicendum, habet enim hic locus hanc dubitationem. Nam ſi ſint duæ lineæ recte a, b, c, & d, e, quarum d, e, ſit æqualis b, c, & f, mobile ex a, continue moueatur ad c, atq. cum eſt in b, puncto g, mobile ex d, ad e, uniformiter eademque celeritate feratur g, prius accedet ad e, quam f, ad terminū perueniet c. Quod enim prius receſſit ac abijt, id prius accedat neceſſe eſt. Non ergo f, mobile ſimul in b, puncto fuit, atque abſuit ab eodem. Iccirco & poſterius accedit ad c. Nam ſi fuit ac abſuit ſimul non poſterius ad terminū perueniet c, ſed ſtet in illo neceſſe eſt. C

Tex. c. 66. *Vnde & ad dubitationem hoc dicendum, habet enim dubitationem hāc, ſi enim ſit quod eſt e, ei quod eſt z, æquale, & a, feratur continue ab e, extremo ad c. Similiter autem ſit a, in b, ſigno, & d, feratur continue a z, extremo ad i, regulariter, & uelocitate ſimili ipſi a, ipſum d, ante ueniet in i, quam a, in c. Prius enim mouens & diſcedens primum uenire neceße eſt. Non ergo ſimul affuit a, in b, & abſuit ab eodem, unde poſterius ſit: ſi enim ſimul non poſterius eſt, ſed neceſſitas erit ſtare.*

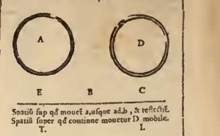
Demonſtratio.

Duo mobilia æque velocia.

Secundū ſecūdā expoſitionē, & eſt expoſitio S. Th.

Duo mobilia æque velocia.

Secundum primam expoſitionem Burlæi.

HÆc eſt tertia pars principalis huius capituli ī qua phyloſophus ponit & ſoluit quędam dubia circa prædicta. Et continet quatuor particulas ſecundum numerum quatuor dubitationum quas ſoluit. Secunda ibi. [At uero ſolutio.] Tertia ibi. [Manifeſtum quoniam niſi aliquis faciat.] Quarta ibi. [Si autem quodcunque.] In prima igiť particula huius partis ponitur & ſoluitur dubitatio prima quæ ſecundum expoſitionem Com. eſt illa. Ponamus ꝙ duo mobilia æqualia in uelocitate incipiant inſimul moueri per duo ſpatia æqualia, & ꝙ alterum cum uenerit ad mediū ſpatij reflectatur ad terminū ex quo incepit directe moueri, & reliquū mobile directe ꝓcedat ad finē ſpatij ſuper quod mouetur: tunc eſt dubitatio quare motum: quod non reflectitur perueniat ad finem ſpatij antequam mobile: quod reflectitur perueniat ad locum a quo incepit moueri. Hoc enim uidetur dubium: quia ex quo mobilia ſunt æque uelocia, & ſpatia ſunt æqualia. Nam medietas ſpatij: quam mobile reflexum poſt reflexionem pertranſit eſt æqualis medietati, q̃ mobile directe motum abſque reflexione pertranſit poſtquam mobile quod reflectitur incipit reflecti: quare uidetur quòd illa duo mobilia debent in eodē tempore pertranſire illas duas medietates. Iſta igitur dubitatio ponitur in terminis ſic. Sint a, d, duo mobilia æque uelocia, & ſint e, b, c, & t, i, ſpatia æqualia, & a, moueatur ſuper ſpatium e, b, c, & cum ueniat ad b, quod eſt medium ſpatij reflectatur ad e, hoc eſt ad principium ſpatij e, b, c, & d, mobile moueatur continue ſuper ſpatium t, i, quouſque ueniat ad i, hoc eſt ad finem ſpatij t, i, manifeſtum eſt quòd d, citius ueniet ad i, quam a, ueniat ad e, & ſuper hoc dubitatur cum e, b, ſpatium ſit æquale primæ medietati ſpatij t, i, quare citius &c. Iſtam dubitationem ſoluit phyloſophus ex ꝑdictis, & eſt ꝙ cauſa huiuſmodi eſt: quia mobile quod reflectitur quieſcit in termino reflexionis. Expoſitores tamen moderni aliter dicunt, uidelicet, quod phyloſophus hic ſoluit illam dubitationem: ſint duo mobilia in æquali uelocitate mota unum ſuper ſpatium maius: & aliud ſuper ſpatium minus: & cum mobile motum ſuper ſpatium maius pertranſierit illud in quo ſpatium maius excedit ſpatium minus: tunc incipiet aliud mobile moueri ſuper ſpatium minus æquali uelocitate, uerbi gratia. Sit ſpatium maius b, c, & ſpatium minus t, i, & ſit t, i, æquale b, quod eſt pars maioris ſpatij, & a, moueatur ſuper ſpatium maius, & d, ſuper ſpatium minus, & quando a, pertranſierit c, tunc incipiat d, moueri ſuper ſpatium minus: tunc probatur quod d, citius pertranſibit t, i, quam a, pertranſibit b, quoniā d, prius recedit a principio magnitudinis t, i, quam a, recedat a principio magnitudinis b, ergo d, ueniet citius ad terminum magnitudinis t, i, quam a, ad terminum magnitudinis b, quod autem d, prius recedat a principio magnitudinis t, i, quam a, a principio magnitudinis b, probatur. quia quando d, recedit a principio magnitudinis t, i, tunc a, fuit in principio magnitudinis b, ſed non ſtatim cum a, fuit in principio magnitudinis b, recedit a principio magnitudinis b, quia non ſimul adeſt, & abeſt. ergo quando d, receſſit a principio magnitudinis t, i, non adhuc a, receſſit a principio magnitudinis b, ſed poſterius.

Dubitatio prima.

Solutio.

D

Non eſt igitur ponendum cum, f. fuit in b. ſimul

g, ipſum

g, ipſum ex d, moueri. Nam ſi f, in puncto fuerit b, abfuerit etiam ab eodem atque non ſimul. At in diuiſione temporis in illo, & non tempore erat. Igitur hic quidem in continua magnitudine impoſſibile eſt, hoc dicere modo. In eo uero quod redit atque reflectitur, hoc ſoluere pacto neceſſe eſt. Nam ſi a, feratur e, b, in c, rurſuſque rediens e, c, in b, moueatur: ipſo c, tum extremo, & principio utitur nimirũ, & fine, uno inquam puncto uti duobus. Quo circa conſiſtat ipſum neceſſe eſt, & non ſimul acceſſit ad c, & receſſit a c. Alioquin ibi ſimul erit atque non erit in eodem temporis puncto.

Non ergo ponẽdum eſt eum a, affuit ſecundũ b, ipſum d, moueri a, z, ultimo. Si enim affuit a, in b, erit, & ab eſſe, et non ſimul, ſed erat in deciſione temporis, & non in tempore. Hoc quidem igitur eſt impoſſibile ſic dicere, & in continuo. Sed in reflectenti neceſſe eſt dicere. Si enim quod eſt i, feratur ad ipſũ d, & iterũ reflectẽs deorſũ feratur: ultimo d, & fine utetur, & principio uno ſigno, ut duobus. Vnde ſtare neceſſe eſt. Neque ſimul affuit in ipſo d, & abijt ab ipſo d, ibi enim ſimul eſſet, & non eſſet in eodem nunc.

Solatio dub. ISTam dubitationem ſoluit phyl. & conſiſtit ſolutio in hoc quod a, motũ ſup ſpatium b, c, ſit c, prior pars ſpatij: nec adeſt principio ipſius b, nec abeſt ab eodem niſi in potentia, nam ſi abeſſet, & adeſſet in actu alicui ſigno, cum non ſimul adeſt, & abeſt, oportet quod eſſet quies media, & ſic illud quod continue mouetur quieſceret, quod eſt impoſſibile. Vnde in motu continuo mobile, nec adeſt, nec abeſt in actu alicui ſigno infra terminos ſpatij, ſed in motu reflexo mobile adeſt, & abeſt puncto in quo ſit reflexio, ideo neceſſario cadit quies media.

At vero non eſt dicenda ea ſolutio, quam antea diximus. Dici namque non poteſt a, mobile in diuiſione temporis in ipſo c, eſſe, & nec affuiſſe nec abfuiſſe. Ad finem enim accedat neceſſe eſt, qui quidẽ eſt actu non potentia finis. Etenim id quidem quod eſt in medio, potentia eſt, atque hoc eſt actu. Atque finis eſt, cum pergitur ſurſum, principium uero cũ itur deorſum, & ipſorum ergo motuum ſimili modo. Stet igitur id quod redit ſuper linea recta neceſſe eſt. Quæ cum ita ſint, continuus ſuper linea recta perpetuus motus eſſe non poteſt. Eodem autem modo, & his eſt obuiandum qui Zenonis rationem interrogant, cenſentque ſi ſemper dimidium tranſire oporteat, dimidia uero ſint infinita, & infinitorum tranſitio eſſe non poſſit motum non eſſe, neque poſſe quicquam moueri. Aut ut quidam hanc eandem interrogant rationem, cenſentes mobile cũm mouetur, dimidia ſingula ſuper quæ fertur enumerare. Quo fit, ut ab eo cum totum tranſierit ſpatium enumeratus ſit numerus infinitus, hoc autem omnium ſententia fieri nequit.

Tex.c.67. *At uero olim ſolutio non danda eſt, non enim contingit dicere, quod ſecundum ipſum d, ſit ipſum i, in deciſione. Nõ affuit autem, neque defuit. Neceſſe enim eſt d, in finem uenire, quia actu eſt non potentia. Quod quidem igitur eſt in medio potentia eſt. Hoc autem actu, & finis quidem deorſum, principium autem ſurſum, et motuum. ergo ſimiliter. Neceſſe eſt ergo ſtare reflectens in recto. Non ergo contingit continuum motum in recto perpetuum eſſe. Eodem aũt modo obuiandum eſt ad interrogantes Zenonis rationem,*

A *& uolentes ſi ſemper medium tranſiri oportet. Hæc autẽ infinita ſunt, infinita ãt tranſire impoſſibile eſt. Aut ſicut ipſam hanc eandem quidam rõnẽ aliter interrogant, uolentes ſimul eum mouere medietatẽ prius numerare ſecundũ unumquodque factũ medium. Quare abeunte tota infinitũ accidit numerare numerum. Hec autem confitentur impoſſibile eſſe.*

HÆc eſt ſecunda particula tertiæ partis principalis huius cap. in qua ſoluitur ſecunda dubitatio, quam induxit Zeno ad probandum ꝙ non contingit aliquod ſpatium pertranſiri. Vñ ratio Zenonis formatur dupliciter, uno modo ſic. Si aliquis pertranſeat aliquod ſpatium neceſſe eſt ꝙ antequam pertranſeat totum ſpatium ꝙ prius pertranſeat medietatem ſpatij, & antequã pertranſeat totam medietatẽ oportet quod prius pertranſeat medietatem medietatis, & ſic in infinitum, quia ſpatium eſt diuiſibile in infinitum, ſed non contingit pertranſire infinita. ergo non contingit pertranſire aliquod ſpatium. Secundo modo eius ratio formatur ſic. Rõ Zeno.

B Ille qui mouetur ſuper aliquod ſpatiũ poteſt numerare medietatem ſpatij antequam numeret totum ſpatium, & poteſt numerare medietatem medietatis anteq̃ numeret totã medietatem, & medietatem illius medietatis antequam illam medietatem, & ſic in infinitum. Ex quo cõcludit ꝙ ſi aliquis tranſeat aliquod ſpatium quod ille numerabit numeros infinitos, ſed hoc eſt impoſſibile. ergo impoſſibile eſt aliquod ſpatium pertranſiri. Ad illam rationem non ſufficit reſponſio facta in ſexto huius poſita, quia illa ſolutio eſt reſponſio quo ad hominem, non quo ad rem. Eadẽ rõ. Tex.c.19.

In primis igitur de motu ſermonibus ex eo rationem hanc ſoluebamus, quia tempus infinita in ſeipſo habet. Nõ eſt. n. abſurdum ſi infinito tẽpore tranſeat quiſpiam infinita. Infinitio autem ineſt tam in longitudine quam in tempore ſimili mõ. Sed hæc ſolutio ad interrogantẽ q̃dẽ ſufficienter ſe habet. Inter-

C rogabatur. n. ſi fieri poſſit, ut finito in tẽpore qppiã tranſeat, aut enumeret infinita. Ad rem autem ipſam ueritatemq́ue profecto non ſatisfacit.

In primis igitur rationibus de motu ſoluimus per id ꝙ tempus infinita habet in ſeipſo. Non enim conueniens eſt, ſi infinito tempore infinitum tranſit aliquis. Similiter autem infinitum utique in longitudine eſt, & tempore. Sed hęc ſolutio ad interrogãtẽ quidẽ ſe habet ſufficiẽter. Interrogabat. n ſi infinito tempore infinitum tranſire atque numerare contingit, ad rem, ãt, & ad ueritatem non ſufficienter. Tex.c.63.

HIc phyl. declarat qualiter illa reſponſio in 6. huius poſita non eſt ſufficiens. Et primo reiterat illam reſponſionem quæ fuit ꝙ non eſt inconueniens mobile pertranſire infinita in temporibus infinitis, nam tempus in quo eſt motum diuiditur in infinitum, ſic magnitudo ſuper quam Tex.c.19.

D eſt motus diuiditur in infinitum. Et dicit phyl. ꝙ illa reſponſio non eſt niſi ad interrogationem: quoniam ſi aliquis interroget utrum in tempore finito contingit pertranſire ſpatia infinita. Iſta reſponſio ſufficit interroganti, ſcilicet, quod ſi aliquis tranſeat ſpatia infinita quod hoc erit in tempore infinito: quoniam ſicut ſpatium eſt diuiſibile in infinitum, ita tẽpus in quo pertranſitur ſpatiũ eſt diuiſibile in infinitũ, ſed illa reſponſio non docet qualiter contingit pertranſire infinita. Nam ſi aliquis interroget alio modo vtrum, ſcilicet contingit pertranſire infinitas partes temporis, ſolutio iam dicta non ſufficit ad hanc interrogationẽ, & iõ ſolutio iam dicta non eſt ad rem, ſed ſolum ad interrogationẽ, ut dictum eſt.

Nam ſi quiſpiam omiſſa longitudine dictaque interrogatione, ſi ſit inquam ut finito in tempore pertranſeat quippiam infinita, hæc de ipſo interroget tempore (habet enim tempus infinitas diuiſiones) non erit ſufficiens hæc ſane ſolutio. Sed ea dicenda eſt

da eſt

da eſt veritas quam paulo ante diximus. Nam ſi quiſpiam lineam diuidat in duo dimidia, his uno puncto utitur ut duobus, faciet enim ipſum principium atque finem. Sic autem facit, & qui numerat, & qui in dimidia diuidit. Quo ſic diuidente, neque linea eſt continua, neque motus. Continuus enim motus continui eſt. In continuo autem inſunt quidem dimidia infinita ſed non actu, ſed potentia ſunt, ut patet. Si vero quiſpiam dimidiam faciat actu, non continua faciet, ſed modum ipſorum ponet. Quod quidem in eo accidere patet qui dimidia numerat. Vnum namque punctum vti duo numerare ipſum neceſſe eſt. Alterius enim dimidij principium alterius finis erit, ſi non vt vnum ipſum continuam lineam, ſed ut dimidia numeret duo. Quare ad interrogantem, ſi fieri poteſt vt in tempore aut in longitudine pertranſeat quiſpiam infinita, partim poſſe partim fieri non poſſe dicamus oportet. Si enim infinita ſint actu fieri nequit. Sin vero potentia, fieri poteſt. Qui nanq; mouetur continue, per accidens ſane non ſimpliciter infinita tranſiuit. Accidit enim lineæ vt dimidia ſint infinita. Subſtantia uero ipſius diuerſa eſt, atque eſſe.

Si enim aliquis dimittens magnitudinem, & interrogauerit ſi in infinito tempore contingit infinita tranſire, interroget in ipſo tempore eadem, habet enim tempus infinitas diuiſiones, nec adhuc ſufficiens hæc ſolutio. Sed uerum dicendum eſt, quod quidem diximus ut rationibus. Si enim aliquis continuum quidem diuiſerit in duo media, hic uno ſigno tanquam duobus utitur. Facit enim ipſum principium, & finem. Sic autem facit numerans, & in media diuidens, ſic autem, & diuidentem non erit continua, neque linea, neque motus. Continuus enim motus continui eſt. In continuo autem ſunt infinita media, ſed non actu, ſed potentia, ſi uero faciat actu non faciet continuum, ſed ſtabit. Quod quidem in numerãte media manifeſtum eſt, quia accidit. Vnũ enim ſignum neceſſe eſt in ipſum numerare duo. Alterius quidem enim medij finis, alterius autem principium erit, ſi non unum numeret continuum, ſed duas medietates. Quare dicendum eſt ad interrogantem, ſi contingit infinita trãſire aut in tempore, aut in lõgitudine, quia eſt quidem ſic. Eſt autem non ſic. Actum.n. cum ſint non contingit, potentia ãt contingit. Quod.n. continue mouetur ſecundum accidens infinita tranſiuit. Simpliciter autem non. Accidit ãt lineę infinita media eſſe. Subſtantia autem altera eſt, & eſſe.

Solutio rationis Zeno. Primum notan.

HIc phyl. ponit unam ſolutionem ad rationem Zenonis quæ eſt quod contingit pertranſire infinita in potentia, ſed non contingit pertranſire infinita in actu, nũc autem mobile continue motum non diuidit ſpatium in actu niſi quando deſcribit aliquod punctum in actu. Vnde hic ſũt tria notanda ſecundum Comm. primo quod Comm. hic diſtinguit de partibus magnitudinis d. quod quædam ſunt partes quæ conſumunt magnitudinem, & quædam ſunt partes quæ non conſumunt magnitudinem, diuiſio per partes æquales conſumit magnitudinem, & numerat ipſam. Non enim ſunt in aliqua magnitudine finita, partes infinitæ certæ quantitatis æquales, quarum quælibet eſt totaliter extra aliam, ſed diuiſio per partes inæquales non conſumit magnitudinem: quoniam ſi ab aliqua magnitudine auferatur tantum, & poſtea dimidium tanti, & poſtea dimidium dimidij, illa diuiſio erit in partes inęquales, & illa diuiſio non conſumit magnitudinem, quia magnitudo illo modo eſt diuiſibilis in infinitum. Secundo eſt notandum ſecundum Comment. quod ſi mobile diuideret magnitudinem in duas medietates in actu quieſcendo inter illas, & diuiſerit unam medietatem in

Secundũ notan.

A duas medietates quieſcendo inter illas, & ſic in infinitum, tũc ſequitur, ſi omnes illæ medietates ſunt infinitæ quod mobile motum nunquam perueniet ad extremum magnitudinis. Tertio eſt notandum ſecundum Commẽ. quod diuiſio magnitudinis ſecundum partes quæ non conſumit magnitudinem, ut diuiſio magnitudinis in partes eiuſdem proportionis quæ ſunt partes inæquales eſt diuiſio per accidens, ſed diuiſio quæ eſt ſecundum partes æquales eſt diuiſio per ſe, quæ, ſcilicet, facit finitatem, & conſumit magnitudinem, & ideo cum diuiſio quæ conſumit magnitudinem fuerit coniuncta cum diuiſione quæ non conſumit magnitudinem: accidit diuiſioni quæ non conſumit magnitudinem ut conſumat eam, & ideo ut dicit Comment. accidit deceptio ex commixtione eius quod eſt per ſe, cum eo quod eſt per accidens. Et multa alia dicit Comm. hic quę etiam declaraui in una quæſtione ſuper quinto huius, ideo nunc tranſeo.

Tertium notan.

At qui perſpicuum etiam eſt ſi quiſpiam temporis punctum quod prius poſteriuſque diuidit, non

B poſteriori tempori reſpectu rei tribuat ſemper, idẽ eſſe ſimul atque non eſſe, et cum eſt ortum, nõ eſſe. Punctum igitur temporis utriſque cõmune eſt, priori inquam poſteriorique, & unum ac idem eſt numero ratione uero non idem. Alterius.n. finis alterius principium eſt. At reſpectu rei poſterioris eſt ſemꝑ affectus. Sit tempus quidem a, b, c. Res ãt, d, quæ quidem a, c, tempore ſit alba, in c, b, vero non alba. In ipſo ergo c, alba eſt ſimul, atque nõ alba. In quouis nãque temporis a, c, puncto licet ipſum d, ueræ dicere album eſſe, ſi toto tempore illo eſt album, & in quolibet etiam ipſius b, c, non album eſſe, c, uero eſt in utriſque.

Manifeſtum autem, & quia niſi aliquis faciat temporis diuidens ſignum prius, & poſterius ſemper poſterioris rei Tex. c. 69.

C *erit ſimul eſſe, & non eſſe, & idem eſſe, & non eſſe, & quando fuerit non eſt. Signum quidem igitur utriſque commune eſt, & priori, & poſteriori, & unum, & idem numero: rõne autẽ non idem eſt, huius quidẽ enim finis eſt, illius autem principium. Res autem ſemper poſterioris paſſionis eſt. Sit enim tempus in quo eſt a, b, c, res in quo d. Hoc in a, quidem tempore album. In b, autem non album. In c, ergo album, & non album. In quolibet.n. tempore ipſius a, uerum eſt dicere album, ſi omni tempore a, hoc erat album, & b, non album c, autem in utriſque.*

Demonſtratio.

D. res quæ tranſmutatur a non eſſe in eſſe.

A. Tempus. C. Inſtans. Tempus B.

D

HÆc eſt tertia particula tertiæ partis principalis huius cap. in qua phyl. ſoluit tertiam dubitationem, & deſtruit motũ alterationis, & gñationis, & primo proponit dubitationem. Secundo vero manifeſtat utrunque per exẽpla. Dicit ergo primo quod manifeſtum eſt niſi aliquis illud ſignum terminus quod diuidit tempus prius a tempore poſteriori facit ſemper eſſe rei poſterioris, ita quod in iſto inſtanti res ſe habeat, ſicut in tempore ſequenti, ſequitur quod idem ſit ens, & non ens inſimul, & per hoc tangit ſolutionẽ dubitationis. Eſt igitur dubitatio propter quid videtur quod nihil poteſt tranſmutari ab una forma, in aliam formam, quia ſi aliquid tranſmutarẽ ab una forma in aliam formam in uno tempore eſt ſub una forma, & in alio tempore eſt ſub alia forma, ſed inter quælibet duo tempora eſt medium copulãs illa tempora adinuicem. Eſt igitur dubitatio, cum quo illud ens ſe tenet, aut cum forma priori aut cum forma poſteriori, hoc eſt. In illo inſtanti medio aut tranſmutabile

Dubitatiõ tertia.

eſt

eſt ſub forma priori, aut ſub forma poſteriori. Vnde poteſt probari quod non poteſt fieri tranſlatio ab una forma in aliam formã: quia ſi aliquid tranſmutetur a non eſſe in eſſe uno tempore eſt ſub non eſſe, & alio tempore eſt ſub eſſe, tunc in inſtanti medio erit ſimul ſub eſſe, & ſub non eſſe, quod eſt impoſſibile. ergo eſt impoſſibile quod aliquid trãſmutetur ab eſſe in nõ eſſe, uel econtra probatur conſequentia, nam ſit d, res quæ trãſmutatur a non eſſe in eſſe, & ſit a, tempus in quo eſt ſub non eſſe, & b, ſit tempus in quo eſt ſub eſſe, & ſit c, inſtans copulãs a, & b, adinuicem, tunc arguitur ſic, ſi d, ſit ſub non eſſe in toto tempore a, oportet quod ſit ſub non eſſe in quolibet inſtanti ipſius a, ſed c, eſt unum inſtans ipſius a. ergo d, eſt in c, ſub non eſſe. Similiter ſi d, ſit ſub eſſe in toto tempore b, oportet quod ſit ſub eſſe in quolibet inſtanti ipſius b, ſed c, eſt unum inſtans ipſius b. ergo oportet quod d, in c, inſtanti ſit ſub eſſe, & ita ſi d, tranſmutetur a non eſſe in eſſe, oportet quod d, ſimul in eodem inſtanti, ſcilicet, inſtanti c, ſit ſimul ſub eſſe, & ſub non eſſe, ſed hoc eſt impoſſibile. ergo impoſſibile eſt quod aliquid tranſmutetur a non eſſe in eſſe, uel econuerſo. Et eodem modo probatur quod impoſſibile eſt aliqd tranſmutari a forma in formam, quia ſi aliquid tranſmutetur ab albedine in nigredinem in uno tempore eſt ſub albedine, & alio tempore eſt ſub nigredine. Sit igitur d, res quæ tranſmutatur de albedine in nigredinẽ: & ſit a, tempus in quo eſt ſub albedine, & ſit b, tempus in quo eſt ſub nigredine, & ſit c, inſtans copulans a, & b, adinuicem, tunc arguitur ſic. Si aliquod ſit album in aliquo toto tempore, oportet quod ſit album in quolibet inſtanti illius temporis: ſed c, eſt unum inſtans ipſius a. ergo d, erit album in c, ſimiliter d, eſt nigrum in toto b, tempore. ergo eſt nigrum in quolibet inſtanti ipſius b, ſed c, eſt unum inſtans ipſius b. ergo d, eſt nigrum in c, inſtanti, & ſic ſi d, tranſmutatur ab albo in nigrum d, in eodem inſtanti, ſcilicet in c, erit ſimul album, & nigrum, quod eſt impoſſibile. ergo impoſſibile eſt quod aliquid tranſmutetur ab albo in nigrum, uel econuerſo. Et eodem modo poteſt probari de forma uidelicet, quod nihil poteſt tranſmutari a forma ignis ad formam aquæ, quia ſic illud tranſmutatum ſimul foret ſub forma ignis, & ſub forma aquæ, quod eſt impoſſibile.

Non eſt igitur dandum in omni tempore a, c, pũcto d, album eſſe, ſed in quouis præter ultimum c, hoc autem iam ipſum poſterius eſt.

Non ergo dandum eſt in omni, ſed præter ultimum nũc in quo eſt c. Hoc autem iam poſtremum.

Solutio. Iſtam dubitationem ſoluit Phyl. dicit, quod illud inſtans copulans duo tempora, in quorum uno res eſt ſub una forma, & in alio ſub alia forma, illud inſtans ſe tenet cũ forma poſteriori. Vñ ſi aliquid tranſmutatur ab albedine in nigredinem in inſtanti medio inter illa duo tempora in quorum uno eſt ſub albedine, & in alio ſub nigredine, illud tranſmutatum eſt ſub nigredine. Et per hoc eſt reſpondendum ad formam rationis, ſcilicet, quod non oportet quod ſi aliquid ſit album in aliquo tempore quod ſit album in quolibet inſtanti illius temporis, ſed oportet quod ſit album, in quolibet inſtanti illius tpis pterquã in ultimo: & in ultimo inſtãti erit ſub forma poſteriori, i. ſub nigredine, & ſi aliqd tranſmutatur a non eſſe in eſſe, in fine illius tranſmutationis erit ſub eſſe, & ſi materia tranſmutat̃ a forma ignis ad formam aquæ in fine illius tranſmutationis erit ſub forma aquæ, & non ſub forma ignis, & Comm. aſſignat unam rationem quare inſtans attribuitur rei poſteriori, & ratio eſt illa, quia res poſterior habet eſſe per tranſmutationem, & res prior corrumpitur, & habet non eſſe per tranſmutationem, & dignius eſt quod inſtans in quo finitur tranſmutatio attribuatur enti ꝙ non enti: ideo inſtans in quo terminatur tranſmutatio debet attribui formæ poſteriori cui acquiritur eſſe per tranſmutationem. *Prima regula.* Ex quo loco accipiuntur quattuor regulę de re permanente, ſcilicet duæ de eſſe rei permanentis, & aliæ duę de non eſſe eiuſdem, quarum prima eſt quod eſt dare primum inſtans in quo res permanens habet eſſe. Secunda regula eſt quod non eſt dare ultimum inſtans in quo res permanens habet eſſe. Alię uero duæ regulæ ſunt de non eſſe rei permanẽtis, quarum prima, & tertia in ordine eſt ꝙ non eſt dare ultimum inſtans in quo res permanens habet non eſſe. Alia uero, & eſt quarta in ordine eſt ꝙ eſt dare primum inſtans in quo res permanens habet non eſſe poſt eſſe. Et iſtę quattuor

A regulæ ſic ſunt intelligendę, & ſunt ueræ uniuerſaliter de rebus permanentibus quæ non generant neque corrumpuntur niſi ꝑ alterationem præcedentem. Vñ regula prima declarat̃ ſic. Accipiat̃ aliqua res cui acquirit̃ eſſe poſt alterationem ꝑcedentem, & tunc accipio totam alterationem præcedẽtem & quæro an illa res in fine alterationis, ſcilicet in inſtanti in quo tota alteratio terminatur habet eſſe uel non eſſe: ſi habet eſſe, certum eſt quod prius non habuit eſſe, quia tota alteratio præceſſit illam rem. ergo illa res primo habet eſſe, & ſic habetur propoſitum, ſ. ꝙ eſt dare primum inſtans in quo permanens habet eſſe, & illud eſt ultimum inſtans temporis menſurantis totam alterationem præcedentem. Si uero det̃ ꝙ in illo inſtanti res non habet eſſe, cum huiuſmodi res nõ acquirat eſſe niſi per alterationem, ſequitur ꝙ requiritur ulterior alteratio ad hoc ꝙ illa res habeat eſſe, ſed hoc eſt falſum, quia certum eſt ꝙ non requiritur aliqua alteratio ulterior poſt talem alterationem per quam acquirit̃ eſſe ergo eſt neceſſe ꝙ res cui acquirit̃ eſſe per alterationem primo hẽat eſſe in ultimo inſtanti temporis menſurantis totam alterationem pręcedentem ſuum eſſe, & ſic patet, ꝙ eſt dare primũ B inſtans in quo res permanens habet eſſe cui eſſe acquiritur per alterationem præcedentem. Secunda uero regula, ſ. ꝙ nõ eſt dare ultimum inſtans in quo res permanens quæ ſolum corrumpitur per alterationem præcedentem habet eſſe, probat̃ dupliciter, & primo ſic. Si det̃ ultimum inſtans in quo talis res habet eſſe, cum non tranſmutet̃ ab eſſe in non eſſe niſi per alterationem, & omnis alteratio menſuratur tempore, & res quæ corrumpitur habet eſſe durante alteratione ergo ſi eſſet dare ultimum inſtans in quo talis res habet eſſe, & alteratio per quam corrumpitur eſt poſt ultimum inſtans, ſequetur quod illa res haberet eſſe poſt ultimum inſtans ſui eſſe, quod eſt impoſſibile. Secundo probatur eadem concluſio ſic, ſi eſt dare primum inſtans in quo contraria forma eſt inducta, quia contraria forma eſt res permanens cui acquiritur eſſe per alterationem, & talis rei eſt dare primum inſtans in quo habet eſſe. ergo non eſt dare ultimum inſtans in quo forma præcedens habet eſſe, conſequentia patet quia ultimum inſtans formæ pręcedentis, & primum inſtans formæ ſequentis aut ſunt idem inſtans, aut diuerſa, nõ eſt dare quod ſit idem inſtans, quia ſic formæ contrariæ ineſſent eidem ſubiecto pro eodem inſtanti. C Si autem ſint diuerſa inſtantia, quęro aut in tempore medio eſt ſub forma priori, aut poſteriori, non ſub forma priori, quia ſic forma prior haberet eſſe tunc poſt ultimum inſtans ſui eſſe, nec ſub forma poſteriori, quia ſic forma poſterior haberet eſſe ante primum inſtans ſui eſſe, quod eſt impoſſibile, nec eſt dare quod ſit ſub neutra forma, quia loquur de forma primæ ad quam tranſmutatur, certum eſt etiam quod in tempore medio eſt ſub alia forma, & illius formæ eſt dare primum inſtans in quo habet eſſe, & quæro tunc de tempore medio inter primum inſtans in quo illa forma habet eſſe, & ultimum inſtans in quo forma præcedens habet non eſſe, utrum in illo tempore medio ſit ſub forma priori uel ſub forma poſteriori, & patet argumentum. *Tertia regula.* Tertia uero regula ſcilicet, quod non ſit dare ultimum inſtans non eſſe rei permanentis quod corrumpitur per alterationem, probatur ſic, quia ſi eſſet dare ultimum inſtans in quo talis res habet non eſſe poſt eſſe, & eſt dare primum inſtans in quo habet eſſe ut probatum eſt, aut igitur eſt idem inſtans ultimum ipſius non eſſe, & primum ipſius eſſe, uel aliud, & aliud inſtans, ſi ſit D idem inſtans, tunc in eodem inſtanti eadem res haberet eſſe, & non eſſe, quod eſt impoſſibile, ſi uero detur quod aliud inſtãs eſt ultimum ipſius non eſſe, & primum ipſius eſſe, tunc ſequitur quod in tempore medio inter duo inſtantia illa res nec haberet eſſe nec non eſſe, quia illud tempus medium eſt ante primum inſtans eſſe illius rei, & poſt ultimum non eſſe ipſius, ſed res non habet eſſe ante primum inſtans ſui eſſe, nec habet non eſſe poſt ultimum inſtans ſui non eſſe. ergo ſequitur quod illa res aliquando nec eſſet nec non eſſet, quod eſt impoſſibile. ergo non eſt dare ultimum inſtans non eſſe rei, cui acquiritur eſſe per alterationem præcedentem. *Quarta regula. Primo.* Quarta regula eſt, quod eſt dare primum inſtans in quo res permanens quę corrumpitur per alterationem præcedentem habet non eſſe poſt eſſe declaratur dupliciter, & primo ſic. Accipiamus totam alterationem præcedentem non eſſe rei quæ corrumpitur per alterationem, & quæro an illa res in fine alterationis ſcilicet in ultimo inſtanti temporis menſurantis totam alterationem habet eſſe uel non eſſe, ſi habet eſſe, tunc requiritur ulterior alteratio ad hoc quod tranſmutetur de eſſe in non eſſe, quod non eſt uerum, quia

poſt

poſt totam alterationem per quam res fit ſub non eſſe non requiritur ulterior alteratio ut manifeſtum eſt, ſi autem detur quod in illo inſtanti res habet non eſſe, & nonquam habuit non eſſe, quia tunc alteratio præcedit non eſſe illius rei, ſequitur quod in illo inſtanti, ſcilicet in ultimo inſtanti temporis menſurantis totam alterationem illa res primo habet non eſſe poſt eſſe, & ſic datur primum in quo res quæ corrumpitur per alterationem habet non eſſe poſt eſſe.

Secundo.

Secundo probatur idem ſic. In primo inſtanti in quo forma immediate ſuccedens in ſubiecto habet eſſe forma præcedens primo habet non eſſe, ſed eſt dare primum inſtans in quo forma ſequens habet eſſe. ergo eſt dare primum inſtans in quo forma præcedens habet non eſſe. Vnde ſciendum quod illi qui dicunt quod forma non remittitur niſi per realem commixtionem cum contrario, non poſſunt ſaluare iſtas regulas, quia ſi aliquid ſit ſummæ calidum, & tranſmutetur ad frigiditatem non eſt dare primum inſtans in quo frigiditas inducitur, quia ſtatim poſt primum inſtans temporis menſurantis alterationem a ſummo calido uerſus frigidum eſt inducta frigiditas ſecundum eos, & non eſt dare primum inſtans immediate ſequens primum inſtans temporis menſurantis alterationem, cum inſtans non ſit immediatum inſtanti, & ideo ſic ponentes habēt negare primam regulam quam tamen phyloſophus hic ponit expreſſe. Vlterius eſt ſciendum quod quædam ſunt formæ permanentes quæ habent ultimum inſtans ſui eſſe, & ut patet de ubi, quod ultimo habet eſſe in primo inſtanti temporis menſurantis motum ab illo ubi, & idem patet de gradu formæ ſuſcipiens magis, & minus, qui ultimo habet eſſe in primo inſtanti temporis menſurantis alterationem ab illo gradu, & idem patet de formis quæ non durant niſi per inſtans, ut patet ex præcedentibus. Sed de formis ſucceſſiuis ſunt aliæ quatuor regulæ, uidelicet, duæ de earum eſſe, & duæ de earum non eſſe, prima harum eſt quod non eſt dare primum inſtans in quo res ſucceſſiua habet eſſe, & illæ duæ regulæ per ſe patent de motu, & alijs ſucceſſiuis. De motu patet, quia omne quod mouetur mouebatur, & mouebitur ut probatum eſt in ſexto huius, ideo nec eſt primum nec ultimum in quo eſt motus. De non eſſe autem rei ſucceſſiuæ ſunt aliæ duæ regulæ; uidelicet, quod eſt dare primum inſtās in quo habet nō eſſe poſt eſſe, quia in ultimo inſtanti temporis menſurantis motum motus tunc habet primo non eſſe poſt eſſe. Secunda regula de non eſſe rei ſucceſſiuæ eſt quod eſt dare ultimum inſtans in quo res ſucceſſiua habet non eſſe ante eſſe: quoniam in primo inſtanti temporis menſurantis motum motus non eſt; & ſtatim poſt illud inſtans erit, & ideo primum inſtans temporis menſurantis motum eſt ultimum inſtans in quo ille motus habet non eſſe poſt eſſe. Notandæ ſunt hic quatuor regulæ generales omnibus formis.

Prima regula deſeruiens omnibus formis.

Prima eſt, quod in quocunque eſt dare primum inſtans eſſe rei in eodem non eſt dare ultimum inſtans non eſſe rei præcedens eſſe, quia ſic inſtans eſſet immediatum inſtanti ſcilicet ultimum inſtans non eſſe, & primum inſtans eſſe.

Secunda regula.

Secunda regula eſt. In quocunque non eſt dare ultimum inſtans ipſius eſſe rei in eodem eſt dare primum inſtans non eſſe poſt eſſe, quia ultimum inſtans temporis menſurantis eſſe talis rei eſt primum inſtans non eſſe eiuſdem rei, ut patet tam in permanentibus quam in ſucceſſiuis.

Tertia regula.

Tertia regula eſt. In quocunque eſt dare ultimum inſtans non eſſe rei ante ſuum eſſe, ibi non eſt dare primum inſtans in quo illa res habet eſſe, quia ſic inſtans eſſet immediatum inſtanti, quia inter ultimum inſtans non eſſe, & primum inſtans non poſſet dari medium.

Quarta regula.

Quarta regula eſt. In quocunque non eſt dare primum non eſſe poſt eſſe, in eodem eſt dare ultimum inſtans ipſius eſſe, ut patet de ubi, & alijs formis quæ corrumpuntur abſque alteratione præcedente, ut patet, nam quia in corruptione ipſius ubi non eſt dare primum non eſſe ipſius ubi a quo fit tranſmutatio, ideo non eſt dare ultimum in quo ubi habet eſſe, primum enim inſtans temporis menſurantis motum ab aliquo ubi eſt ultimum inſtans in quo illud ubi habet eſſe, ſed de formis quæ non durant niſi per unum inſtans, quia in illis eſt primum inſtans eſſe, & ultimum inſtans eſſe, quæ idem ſunt omnino, ideo in illis nec eſt dare primum non eſſe nec ultimum non eſſe.

QVÆSTIO DE PRIMO INSTANTI, ET VLTIMO.

VTrum ſit dare primum inſtans, & ultimum in quo res permanens habeat eſſe. Et quia phyloſophus dicit quod eſt primum, & non ultimum, ideo probatur primo quod non eſt dare primum. Secundo quod eſt dare ultimum.

Prima concluſio. Prima ratio.

Probatur ſic primum, ſi eſſet dare primum inſtans in quo res permanens haberet eſſe, tunc eſſet inſtans in quo infuit eſſe ſor. ergo eſſet hoc uerum, ſorti infuit eſſe prius quam fuiſſe, quia in primo inſtanti eſſe ſor. fuit in eſſe, & tunc ſibi non infuit fuiſſe, ſed quod hoc ſit impoſſibile, ſor. prius infuit eſſe quam fuiſſe, & probatur, quia ſequitur, ſor. prius infuit eſſe quam fuiſſe. ergo ſor. prius infuit fuiſſe quam fuiſſe, conſequens eſt falſum, quia ex conſequente hoc ſequitur quod ſor. fuit prius quam fuit, quod eſt impoſſibile, probatio huius conſequentiæ, ſorti infuit eſſe prius quam fuiſſe. ergo ſor. prius infuit fuiſſe quam fuiſſe, nam iſtæ propoſitiones conuertuntur, ſor. infuit eſſe, & ſor. infuit fuiſſe, & econuerſo ergo hæc conſequentia eſt bona, ſorti infuit eſſe prius quam fuiſſe. ergo ut hic, quia arguitur a conuertibili ad conuertibile.

Reſponſio.

Et ſi dicatur quod iſta non conuertuntur: ſor. infuit eſſe, & ſor. infuit fuiſſe, quia quamuis ſequatur ſor. infuit fuiſſe ergo ſor. infuit eſſe, non tamen ſequitur econuerſo. ſor. infuit eſſe. ergo ſor. infuit fuiſſe.

Contra.

Contra. probo hanc conſequentiā ſor. infuit eſſe. ergo ſor. infuit fuiſſe, quia ſequitur ſor. infuit eſſe. ergo ſorti infuit aliquid, & ſequitur, ſorti infuit aliquid. ergo hæc eſt uera, ſor. fuit, quia quælibet propoſitio aſſerit ſe eſſe ueram, ſequitur hæc eſt uera ſor. fuit. ergo prius fuit uera, & ſequitur, hæc prius fuit uera, ſor. fuit. ergo ſor. infuit fuiſſe. ergo a primo ad ultimum ſequitur, ſor. infuit eſſe. ergo ſor. infuit fuiſſe.

Reſponſio ad obiectionem.

Et ſi dicatur quod hæc conſequentia non ualet, hæc eſt uera, ſor. fuit. ergo prius fuit uera.

Contra.

Contra, non eſt dare primum inſtans in quo iſta fuit uel fuit uera, ſor. fuit. ergo ſi iſta fuit uera, cum non poſſit nunc primo eſſe uera, oportet quod prius fuerit uera. Quod autem non ſit dare primum inſtans in quo illa eſt uera, ſor. fuit, probo: quia eſt dare primum inſtans in quo hæc eſt uera, ſor. eſt. ſit ergo primum inſtans a, in quo hæc eſt uera, ſor. eſt, & b, ſit primum inſtans in quo hæc eſt uera, ſor. fuit, tunc a, eſt prius quam b, quia prius fuit uerum quod ſor. eſt quam fuit uerum quod ſor. fuit, quæro tunc aut a, & b, ſunt mediata aut immediata, ſi immediata tunc inſtans eſſet immediatum inſtanti, quod eſt impoſſibile. Sed ſi dicatur quod ſint mediata, tunc in tempore medio fuit hæc uera, ſor. fuit. ergo in tempore medio fuit hæc uera, inter a, & b, ſor. fuit, ſed iſtud tempus medium fuit ante b. ergo ante b, fuit hæc uera, ſor. fuit, & ſic patet, quod non eſt dare primum inſtans in quo hæc fuit uera, ſor. fuit, quia ſic iam eſſet inſtans immediatum inſtanti, & aliquid eſſe prius primo.

Secunda ratio.

Secundo probatur quod in rebus permanentibus non eſt dare primum inſtans in quo res habeat eſſe, quia ſi ſic, tunc in ſucceſſiuis eſſet dare primum inſtans in quo res ſucceſſiua haberet eſſe, quod eſt contra phyloſophum, & Comment. 6. & 8. phy. & in multis alijs locis. Modo probo conſequentiam. poſſibile eſt quod eidem ſubiecto ſemper inſit res ſucceſſiua, & res permanens ſimul, ita quod quandocunque unum ineſt, & reliquum inſit, ut, uerbi gratia poſſibile eſt quod ſor. dum currit ſemper ſit albus, & quod ſemper dum eſt albus currat. Et ſimiliter in alio exemplo generetur ignis ex aere in ſuperiori parte ſphæræ aeris, tunc illa pars regionis aeris, & tota regio ignis ſit in motu continuo, tunc ſemper ignis dum habet eſſe mouetur, & dum mouetur habet eſſe, uel generetur ignis ex aere ſuperius aſcendente, ita quod ille ignis ſtatim cum eſt moueatur ſurſum. Tunc arguo ſic, ſi res permanens habeat eſſe in aliquo primo inſtanti, ſequeretur primo quod eſſet quærere primum inſtans in quo albedo ineſſet ſorti, & quandoque albedo ineſt ſorti, & econuerſo, eſt curſus per caſum, tunc eſſet dare primum inſtans in quo curſus ineſt ſorti. Similiter ſit primum inſtans in quo ignis ſit generatus, tunc cum ſemper habeat eſſe in motu, ſi eſt dare primum inſtans in quo res permanens habeat eſſe, oportet etiam quod in ſucceſſiuis ſit dare primum.

Prima ratio ſecundæ concluſionis.

Tertio probatur quod eſt dare ultimum inſtans in quo res permanens habeat eſſe, probo ſic, ſi non eſt dare ultimum inſtans rei permanentis ſemper duraret, conſequens eſt impoſſibile. ergo illud ex quo ſequitur, conſequentiam probo ſic, quia ſi non eſſet dare ultimum inſtans in quo ſorte habet eſſe, tunc ſequitur, ſorte in hoc inſtanti eſt. ergo ſorte in aliquo inſtanti erit, quia cum hoc inſtans non ſit ultimum eſſe ſorte nec eſſe poſſit, oportet ſi ſit in hoc inſtanti quod ſit adhuc in alio, & adueniente illo alio inſtanti, cum illud non ſit ultimum, oportet, quod ſit poſt illud inſtans in aliquo alio, & cum illud aliud non ſit ultimum, oportet dare quod

quod adhuc ſit in alio, & ſit ſemper. ergo ſi non eſt dare ultimum inſtans in quo ſorte habet eſſe, ſequitur quod ſorte ſemper erit, & ſicut eſt de ſorte ita eſt de quolibet alio permanente. Secundo probatur eadem concluſio ſic, (Secunda ratio.) ponatur quod aliquid quieſcat in gradu caloris uel caliditatis perfectiſſimo per totum tempus a, in inſtanti c, ſit primo approximatum ſummo frigido in illa proportione in qua hoc ſit natum agere, & illud pati. Iſto caſu poſito certum eſt quod in tempore eſt calidum, & nunquam poſt tempus eſt calidiſſimum. Quod in tempore eſt calidiſſimum apparet, quia continuo prius fuit calidum, & in tempore eſt actio, quia actio non eſt in inſtanti, igitur adhuc remanet calidum in tempore quod nunquam poſt tempus eſt calidiſſimum, probo, quia ſi ſic, ſequeretur quod agens eſſet approximatum paſſo per tempus in quo hoc natum eſt agere, & illud pati, & tamen nec hoc ageret nec illud pateretur, ſi poſt tempus remanet calidum probo, quia ſi frigidum ageret in iſto tempore, cum ſua actio ſiat continue remouendo caliditatem in paſſo, oporteret dicere quod caliditas in paſſo remitteretur, quia ſi non remitteretur, ſed maneret eodem gradu nunc ut prius ſequeretur quod quieſceret, & tunc ſimul quieſceret, & moueretur. (Reſpõſio.) Huic rationi forte diceretur quod eſt dare ultimum inſtans in quo aliquid eſt calidum. (Contra.) Contra, probo quod non ſit dare ultimum inſtans in quo forma ſit ſub gradu inteoſiſſimo, nam (Tex.c.20.) per phyloſophum quinto phyſi. omne quod prius eſt non ens, & poſtea eſt ens, oportet, quod aliquando fiat ens. Alia etiam probationem ponit phyloſophus quæ eſt, quod cum aliquid fit non eſt. Ex his arguo ſic, ſi poſt illud inſtans in quo tu dicis ultimum eſſe in quo hoc eſt calidum fuit non calidum eſſet fieri per aliquod medium, certum eſt enim quod non fit non calidum in inſtanti, in quo enim eſt hoc calidum cum ſic mutari non poſſit in inſtanti, nec etiam ſic fit non calidum quando eſt iam calidum, igitur in aliquo tempore fit non calidum, ſed quod fit non eſt. ergo iſto tempore medio non eſt non calidum, ex quo ſequitur quod datum eſſe ultimum non eſt ultimum cum poſt illud inſtans adhuc maneat calidum. Similiter ſicut arguitur de iſto ultimo dato, ita argui poteſt de quolibet ultimo in infinitum, & per conſequens impoſſibile eſt dare ultimum inſtans in quo eſt calidum. Item probo, (Prima cõfirmatio.) quod ſi eſſet dare ultimum gradum, etiam eſſet dare ultimum formæ abſolutæ ſit ultimum in quo aliquid eſt calidum, nam ſicut eſt dare aliquem maximum gradum caloris ſecundum quem aliquid eſt calidum, ita eſt dare aliquem remiſſum ſecundum quem aliquid eſt imperfectiſſimum caliditatis, nam ſicut in formis naturalibus eſt dare maximum, ita, & minimum. Pono ergo, quod aliquid quieſcat per totum a, tempus ſub gradu caloris maxime remiſſo, & quod in inſtanti t, ſit primo approximatum corpus frigidum, tunc quæro aut iſtud corpus remiſſe calidum poſt tempus eſt ſub iſtu gradu caloris, aut non. Si detur quod ſic, ſequeretur, ut prius dictum eſt quod agente approximato paſſo in debita proportione, & in debita menſura, nec hoc agit, nec illud patitur, quod eſt inconueniens. Si detur aliud membrum quod nunquam poſt tẽpus, nec ſub iſto gradu eſt nec ſub gradu perfectionis caloris, & per conſequens in tempore eſt ſub ultimo calore, quia calor non poteſt eſſe ſine aliquo gradu caloris, igitur tempus eſt ultimum inſtans in quo calor eſt in iſto ſubiecto, & ſic ſi ſit dare ultimum in gradibus eſt dare ultimum abſolute. Item arguitur tertio ad concluſionem ſecundam ſic, in na- (Tertia ratio.) turalibus eſt dare maximum, ut patet ex ſecundo de anima, eſt ergo dare maximam caliditatem quæ poteſt ineſſe aquæ, ita quod ſubſiſtens aqua non poteſt ſub maiori caliditate permanere, ſit igitur aqua ita calida quod ipſa manens aqua non poſſit eſſe calidior, & uolo quod ſibi approximetur ignis calidiſſimus, tunc in primo inſtanti in quo ignis eſt ſibi approximatus illa aqua manet, & nunquam poſtea manebit. ergo dare ultimum inſtans in quo aqua habet eſſe. Probo quod aqua poſt illud inſtans nunquam manebit, quia ſi maneret poſt illud inſtans maneret in aliquo inſtanti poſt, cum ergo inter iſta duo inſtantia ſit tempus medium, ſequitur quod in aliquo tempore (cum aqua manet, & approximetur ſibi magis calidum) caleſit, & ſit calidior quam prius, & prius fuit calida: ergo eſt dare calidius calidiſſimo, quod eſt impoſſibile. ergo, & illud ex quo ſequitur. (Quarta ratio.) Item ad concluſionem ſecundam arguo ſic, ipſum ubi eſt res permanens, & tamen eſt dare

A ultimum inſtans in quo ipſum ubi habet eſſe. ergo eſt ultimum inſtans rei permanentis in eſſe, probatio minoris: quia incipiat aliquod corpus moueri localiter, & ſit a, primum inſtans temporis menſurantis motum illum, tunc corpus illud in a, inſtanti habet primum ubi, & nunquam poſt a, habebit illud. ergo a, eſt ultimum inſtans in quo habet illud ubi eſſe, probo quod nunquam poſt a, habebit illud ubi quod habuit in a, quia tunc quieſceret ſecundum locum, nam illud corpus quod eſt in eodem ubi in quo prius eodem modo ſe habet quantum ad ubi ſecundum, & primum, & per conſequens quieſcit ſecundum ubi. ergo ſi illud corpus haberet ubi poſt a, quod habuit in a, tunc quieſceret poſt a, quod eſt contra caſum ſuperius poſitum cum continue poſt a, debeat moueri, ſequitur ergo quod eſt dare ultimum inſtans in quo ubi habet eſſe, & per conſequens ultimum rei permanentis. (Reſpõſio.) Sed ſi diceretur quod non eſt ultimum inſtans in quo ubi ſecundum aliquam partem eſt in ſubiecto, nam ubi partialiter perditur ſicut locus, eſt tamen dare ultimum inſtans in quo ſecundum ſe totum eſt in ſubiecto, & hoc probat. Sed contra illud arguo dupliciter, (Contra.) B primo ſic, ſi ſit dare ultimum in quo ſecundum ſe totum eſt in ſubiecto, tunc ex hoc ſequitur propoſitum, ſcilicet, quod eſt dare ultimum inſtans in quo res permanens habet eſſe, quia ſimiliter in a, inſtanti ſit aliquod ubi ſecundum ſe totum in ſubiecto, & nunquam poſt a, ſecundum ſe totum ſit in ſubiecto. ergo aliqua pars iſtius ubi ineſt ſubiecto in a, quæ non ineſt ſubiecto in b, ſed cum quælibet pars ipſius ubi ſit res permanens, ſequitur quod alicuius rei permanentis ſit dare ultimum inſtans in eſſe. Item probo quod ubi non corrumpitur particulariter, ſed totum ſimul. Vnde probo quod poſt a, nulla pars ipſius ubi quæ præfuit remaneat in ſubiecto, & hoc probo ſic: ſit a, primum inſtans temporis menſurantis motum localem alicuius corporis, tunc in a, inſtanti aliquod ubi ineſt ſubiecto, & nulla pars ubi ineſt poſt a, ſubiecto. probo, quia ſi aliqua pars inſit, aut ergo illa pars ubi eſt in eadem parte mobilis in qua prius uel in alia parte. Si ſit in alia parte, tunc migraret de ſubiecto in ſubiectum. Si remaneat in eadem parte, tunc illa pars quieſceret cum habeat idem ubi quod prius, & tunc totum moueretur localiter, & tamen C pars quieſceret, quod eſt impoſſibile. ergo impoſſibile eſt quod aliqua pars ipſius ubi maneat in ſubiecto poſt a. Ar- (Quinta ratio.) guo quinto ad ſecundam concluſionem ſic cuiuſlibet finiti ex ea parte qua finitum eſt: eſt dare terminum intrinſecum ipſum terminantem, quia aliter non eſſet finitum ex illa parte ſecundum eſſe duratiuum, & eſt quoddam finitum etiam ex parte poſt terminum ipſum terminantem. ergo eſt dare ultimum eſſe Socratis, quia terminus ipſius eſſe eſt finitus tam ex parte poſt, quam ex parte ante. ergo qua ratione eſt dare terminum intrinſecum ex parte ante, eadem ratione eſt dare terminum extrinſecum ex parte poſt. Si ergo eſt dare primum eſſe Socratis, ita eſt dare ultimum eſſe Socratis, &c. Sexto ad eandem concluſionem, ſext. phyſic. argui- (Sexta ratio.) tur ſic, ſi motus eſſet in inſtanti. ergo in quolibet ſpatio, & per conſequens in ultimo. Eodem modo arguo formaliter, forma permanens eſt nata eſſe in inſtanti. ergo in quolibet inſtanti, & per conſequens in ultimo: uel ratio Phyloſophi nihil ualet ibi. Iſta tamen poteſt (Confirmatur primo) confirmari ſic, illud quod habet eſſe in aliquo toto tempore, ſi illud natum eſt eſſe in inſtanti habebit eſſe in D quolibet inſtanti illius temporis: quia ſi non in quolibet nec in toto tempore, ſed ſolum habet eſſe in aliquo toto tempore: accipio ergo totum tempus uitæ Socratis, huiuſmodi temporis eſt dare ultimum cum ſit tempus finitum, tunc arguo ſic, ſorte habet eſſe in iſto toto tempore, & eſt natus in inſtanti. ergo habebit eſſe in quolibet inſtanti illius temporis, & per conſequens habebit in ultimo inſtanti illius temporis, ſed ſorte non habet eſſe poſt ultimum inſtans totius uitæ ſuæ. ergo ſorte in inſtanti illius temporis ultimo habebit eſſe, & ſic eſt dare ultimum inſtans in quo ſorte habet eſſe. Et adhuc confirmatur ſic, omne quod eſt in tempore eſt (Confirmatur ſcdo.) in inſtanti: ita quod non eſt in tempore, niſi quia in inſtanti. ergo ſi habet eſſe finitum habet aliquod inſtans ultimum in quo habet eſſe, quia ex quo habet eſſe finitum, habet aliquam menſuram in qua finitur ſuum eſſe, & iſta menſura non eſt tempus, niſi quia inſtans uel ratio inſtantis eſt. ergo habet inſtans in quo finitur

tur ſuum eſſe, & iſtud neceſſario eſt ultimum inſtans ſui eſſe, ſed res permanens non habet eſſe in tempore, niſi quia in inſtanti. ergo eſt dare ultimum inſtans in quo res permanens habet eſſe. Septimo arguitur ad eandem concluſionem ſic, non currere eſt res permanens, & menſuratur inſtanti, & tamen contingit dare ultimum inſtans non curſus, quare eſt dare ultimum inſtans rei permanentis.

Septima ratio. In oppoſitum.

Ad oppoſitum eſt phyloſophus ſexta phyſi. ubi uult quod in permanentibus eſt dare primum, & non ultimum, &c. Circa hanc concluſionem tria ſunt facienda, primo pro intellectu concluſionis uidendum eſt quid intelligitur per rem permanentem, & ſucceſſiuam. Et ſic ponetur quædam diſtinctio rerum. Secundo ponendæ ſunt quædam regulæ, & declarandæ per quas ſoluentur difficultates circa hanc concluſionem. Tertio reſpondebo ad formam concluſionis.

Primum ſciendum.

Circa primum ſciendum eſt quod differentia eſt inter rem permanentem, & ſucceſſiuam: quoniam res permanens communiter loquendo de re permanente eſt iſta, cui non repugnat de ſui natura habere omnes partes ſimul. Et res ſucceſſiua eſt illa cui repugnat habere omnes partes ſimul ex natura rei, immo neceſſario ex natura rei, oportet, quod habeat unam partem priorem, & aliam poſteriorem, & quando prior pars eſt, poſterior non eſt. Lapis enim eſt res permanens, quia lapidi non repugnat habere omnes ſuas partes ſimul, & in eadem menſura. Sed dies ſeptimana, & huiuſmodi ſunt res ſucceſſiuæ, quia repugnat eis habere omnes partes ſimul, ea natura enim rei repugnat diei quod habeat omnes ſuas partes ſimul. Et etiam ſimul repugnat diei q quando hora prima eſt quod ſit tertia in eadem regione. Intelligo igitur per rem permanentem omne illud, cuius omnes partes ſunt ſimul, uel cui non repugnat omnes ſuas partes habere ſimul. Diſtinguo ulterius de re permanente, quia quædam eſt quæ non durat niſi per ſolum inſtans, ſicut mutatum eſſe in motu, & inſtans in tempore, & ubi in medio motus, & huiuſmodi. Vnde lapis ſi non haberet eſſe niſi per inſtans adhoc eſſet res permanens, quia haberet omnes ſuas partes ſimul. Alia eſt res permanens quæ durat per tempus, ſicut homo, animal, & conſimilia, & omnis ſubſtantia, ſicut patet per Ariſto. 6. phyſi. Si loquamur de re habente eſſe per unum inſtans ſolum, certum eſt quod talis rei eſt dare primum inſtans eſſe, & ultimum, quia idem eſt primum, & ultimum, ſicut mutatum eſſe quod habet ſolum eſſe in hoc inſtanti habet primum, & ultimum eſſe in hoc inſtanti, ſed de talibus non habet quæſtio difficultatem. Res autem quæ durat per tempus eſt duplex, quædam eſt dependens a re ſucceſſiua, & per rem ſucceſſiuam in eſſe, & conſeruari, & quædam quæ nec eſt in eſſe dependens a re ſucceſſiua nec in conſeruari. Exemplum primi, ueritas huius propoſitionis, ſorte currit eſt res permanens, quia ex quo ueritas eſt ueritas propoſitionis, & habet eſſe tota ſimul, nec eſt una ueritas propoſitionis præterita, & alia futura, ſequitur quod ueritas propoſitionis eſt res permanens, & ueritas talis dependet eſſentialiter in eſſe, & conſeruari a re ſucceſſiua tanquam a cauſa, nam ex eo quod ſorti ineſt curſus, hæc eſt uera, ſortes currit, quia ab eo quod res eſt uel non eſt, &c. Ideo ueritas huiuſmodi propoſitionis dependet in eſſe, & in conſeruari, cum enim curſus ſorte deſinit eſſe, ueritas huius propoſitionis, ſortes currit, deſinit eſſe. Vnde ueritas propoſitionis in qua accidens ſucceſſiuum attribuitur ſubiecto eſt res permanens, & in eſſe, & in conſeruari a re ſucceſſiua dependens. Alia autem eſt res permanens durans per tempus quæ nec in eſſe nec in conſeruari dependet a re ſucceſſiua, ſicut homo lapis, & huiuſmodi. Loquendo ergo de re permanente quæ in eſſe, & in conſeruari dependet a re ſucceſſiua, dico quod non eſt dare primum nec ultimum inſtans in quo talis res habet eſſe, ſicut eſt de ueritate propoſitionis quæ dependet a re ſucceſſiua, & quandocunque talis ueritas habet eſſe, tunc res ſucceſſiua habet eſſe a qua dependet, & econuerſo. Sed in ſucceſſiuis nec eſt dare primum nec ultimum. ergo nec in quo res permanens in eſſe, & conſeruari dependens a re ſucceſſiua habeat eſſe, & huius non habet quæſtio difficultatem. Si autem loquamur de re permanente durante per tempus, dico quod per talem rem poſſum duo intelligere, ſcilicet, uel formam poſitiuam tantum, cuius eſſe exiſtit totum ſimul in tempore uel formam indifferentem ad formam poſitiuam uel priuatiuam, dummodo talis ſit quod duret per tempus, & habeat omnes partes ſuas ſimul, uel non repugnet omnes ſuas partes habere ſimul. Exemplum primi, albedo eſt forma poſitiua permanens durans per tempus. Exemplum ſecundi, non albedo uel non album eſt forma priuatiua habens eſſe totum ſimul durans per tempus. Si autem loquamur de forma permanente poſitiua durante per tempus in eſſe, & conſeruari non dependente a re ſucceſſiua. Adhuc hoc eſt duplex, quia uel iſta forma habet latitudinem in gradibus, ita quod corrupto uno gradu poteſt forma remanere eadem ſimul ſub alio gradu, uel iſta forma importat talem perfectionem ſecundum gradum punctualem. Exemplum primi, ſicut albedo, & nigredo, caliditas, frigiditas, ignis, aer, aqua, & omnia iſta habent latitudinem in gradibus, accidentia enim prædicta, & ſimilia habent latitudinem per ſe graduum, ſed ſubſtantiæ ut ignis, aer, & huiuſmodi habent latitudinem graduum per accidens, unde communiter accidentia, & omnia iſta ſub tota latitudine poſſunt ſaluari. Exemplum ſecundi, in motu locali in hoc inſtanti ſignato in quo mobile eſt in primo inſtanti motus uel in medio, conſimiliter bicubitum, tricubitum in motu augmenti. Similiter calidum, & frigidum, & omnes huiuſmodi gradus in motu alterationis, omnia iſta dicunt perfectionem in indiuiſibili conſiſtentem, ita quod ſicut in numeris quocunque amoto uel ſubtracto uariatur numerus, ita quocunque addito uel amoto in illis tollitur ſubſtantia talis perfectionis, quocunque enim amoto a tricubito, uel ei addito non manet tricubitum, ſic eſt de calidiſſimo, & ſic de alijs. Si autem loquamur de re permanente priuatiua, diſtinguendum eſt ulterius, quia uel dicit priuationem rei permanentis, ut non album, uel ſucceſſiuæ, ut non currere. Et ſi importet priuationem rei permanentis, uel ergo dicit priuationem rei permanentis habentis latitudinem in gradibus, uel rei permanentis habentis latitudinem indiuiſibilem, & non latitudinem graduum. Exemplum primi, non album dicit priuationem albedinis quæ habet latitudinem graduum. Exemplum ſecundi, non albiſſimum dicit priuationem ſummi gradus, & perfectiſſime albedinis, & iſte gradus conſiſtit in indiuiſibili. Iſtis uiſis ponendæ ſunt aliquæ regulæ quibus facilius ſoluentur difficultates iſtius quæſtionis. Pono ergo quatuor regulas, quarum duæ ſunt de primo inſtanti eſſe rei. Aliæ duæ de ultimo.

Secūdum ſciēdum. Prima regula. Secunda regula. Tertia regula. Quarta regula. Declaratio primæ.

Prima regula eſt iſta, in quibuſcunque rebus eſt dare primum inſtans eſſe rei, in eiſdem non eſt dare ultimum inſtans non eſſe rei. Secunda regula eſt iſta, in quibuſcunque rebus non eſt dare primum inſtans eſſe rei in eiſdem eſt dare ultimum inſtans in quo res habet non eſſe, loquendo de rebus quæ de nouo accipiunt eſſe. Tertia regula eſt iſta, quod in quibuſcunque eſt dare ultimum inſtans in quo res habet eſſe, in eiſdem non eſt dare primum inſtans in quo res habet non eſſe. Quarta regula eſt iſta, in quibuſcunque eſt dare primum inſtans in quo habet eſſe in eiſdem non eſt dare ultimum inſtans in quo res habet eſſe. Primam regulam declaro ſic, ubicunque eſt dare primum, eſt ibi non dare ultimum, ſi enim eſt dare primum inſtans in quo res habet eſſe, ſit illud inſtans b, probo tunc quod non ſit dare ultimum inſtans in quo ſorte, habet non eſſe, quia ſi ſic, ſit illud a. ergo a, eſt ultimum inſtans in quo ſorte habet non eſſe, & b, eſt primum in quo ſorte habet eſſe, & tunc certum eſt quod a, eſt ante b, quia non eſſe ſor. præcedit eſſe ſorte, & loquimur de non eſſe præcedente primum inſtans eſſe, quæro tunc an a, & b, ſint eadem inſtantia uel diuerſa, non eadem: quia ſi ſic, in eodem inſtanti eſſet res & non eſſet. ergo ſunt diuerſa inſtantia. Si a, & b, ſunt diuerſa, quæro tunc an ſint mediata an immediata, non immediata, quia inſtans eſſet immediatum inſtanti; cuius oppoſitum probat phyloſophus ſext. phy. Si mediata ergo inter a, & b, cadit tempus medium, & in illo tempore non poteſt dici, ſorte eſt, nec ſorte non eſt, ſi a, ſit ultimum inſtans non eſſe, & b, primum eſſe; ſed hoc eſt impoſſibile, ſcilicet, quod ſorte aliquando nec ſit nec non ſit, quia hoc deſtruit primum principium. ergo illud ex quo ſequitur eſt impoſſibile, ſcilicet, quod ubi eſt dare primum inſtans eſſe, etiam eſt dare ultimum non eſſe. Quod autem in tempore medio inter a, & b, nec ſorte ſit nec non ſit probatur, quia ſi in illo tempore medio ſorte eſſet, tunc ſorte eſſet ante b, quoniam illud tempus medium eſt ante b, ſed ſorte non eſt ante b, quia b, eſt primum inſtans eſſe ſorte, & impoſſibile eſt ſorte eſſe ante primum inſtans ſui eſſe, quia

ſic

ſic aliquid eſſet prius primo. Nec in illo tempore medio, eſſet uerum, quod ſor. non eſt, quia illud tempus inter a, & b, eſt poſterius quam a. ergo ſi ſor in illo tempore medio haberet ultimum non eſſe, tunc poſt ultimum inſtans ſui non eſſe haberet non eſſe, quod eſt impoſſibile, quia ſic aliquid eſſet poſterius poſteriori, quod eſt impoſſibile, & eſſet aliqd poſt ſui ultimum. Sic ergo patet per rationem ad impoſſibile, quod in quibuſcunque eſt dare primum eſſe, quod in illis non eſt dare ultimum non eſſe, quia ſi ſic in illo tempore medio inter primum inſtans eſſe, & ultimum non eſſe res nec eſſet nec non eſſet, quod eſt impoſſibile, & hæc eſt declaratio primæ regulæ.

Declaratio ſecundæ regulæ.

A Secundam concluſionem ſiue regulam declaro ſic, ſcilicet, quod ubicunque non eſt dare primum inſtans eſſe rei, in eodem eſt dare ultimum inſtans nõ eſſe, quod declaro ſic: omnis res habens eſſe de nouo aut habet ſuum eſſe in vnico inſtanti aut in tempore. Si habet ſuum eſſe in vnico inſtanti, tunc certum eſt, quod eſt dare primum in quo illa res habet eſſe, ut uiſum eſt ſuperius. Si ergo iſta res, cuius non eſt dare primum ſui eſſe habet eſſe in tempore. Accipio ergo totum illud tempus in quo iſta res habet eſſe, tunc probo, quod ſi non eſt dare primum inſtans in quo iſta res habet eſſe, quod ſit dare ultimum in quo illa res habet non eſſe, quia ſit a, totum illud tempus in quo illa res habet eſſe, cuius rei non eſt dare primum inſtans ſui eſſe, & ſit b, primum inſtans iſtius temporis, tunc quæro aut illa res habet eſſe in b, aut non eſſe, non eſt dicendum, quod habeat eſſe in b, quia ſi haberet eſſe in b, cum non habuerit eſſe prius, tunc haberet primum eſſe in b, & ſic b, eſſet primũ inſtans ſui eſſe, quod non eſt oerum, quia nos loquimur de re, cuius rei non eſt dare primum inſtans ſui eſſe, tunc oportet, quod res non habeat eſſe in b, habet ergo non eſſe in b, & continue poſt b, habebit eſſe, quia continue in toto a, habebit eſſe. ergo b, eſt ultimum inſtans in quo illa res habebit non eſſe. ergo ſi non eſt dare primum inſtans in quo illa res habet eſſe, ſequitur quod eſt dare ultimum in quo illa habet non eſſe, & hoc loquendo de re quæ nouo incipit eẽ. Vnde tota ratio huius conſiſtit in hoc, quia ſi ſit res, cuius non eſt dare primum inſtans ſui eſſe, tunc primum inſtans temporis totius adæquantis, & menſurantis ſuum eſſe nõ eſt primum inſtans ſui eſſe, cum non habeat primum inſtans ſui eſſe. ergo in illo primo inſtanti temporis menſurantis ſuũ eſſe habet non eſſe, & continue poſt illud inſtans habet eſſe. ergo illud eſt ultimum ſui non eſſe, quia in illo habet non eſſe, & prius illud non habebit non eſſe. Exemplum huius eſt, non eſt dare primum inſtans, in quo curſus ſor. habet eſſe, & ideo primum inſtans temporis menſurantis curſum ſor. eſt ultimum inſtans non eſſe curſus ſor. quia in illo inſtanti curſus ſor. non eſt, & poſt illud inſtans curſus ſor. eſt.

B

C

Declaratio tertiæ regulæ.

Tertiam regulam declaro ſic, ſcilicet, quod ubicunque eſt dare ultimum inſtans eſſe, ibi non eſt dare primum non eſſe, hoc declaro ſic. ſi eſſet dare ultimum inſtans eſſe, & cum hoc erat dare primum non eſſe, tunc inter duo inſtantia: oportet dari tempus medium, & tunc in illo tempore medio res illa nec eſt nec non eſt, ut patet intelligenti, quod eſt impoſſibile.

Declaratio quartæ regulæ.

Quartam regulam declaro ſic, ſcilicet, quod ubicunque non eſt dare ultimum inſtans eſſe rei, quod ibi ſit dare primũ non eſſe, & econuerſo, & hoc loquendo de re quæ aliquando deſiſtit eſſe, hoc declaratur dupliciter ſic, illa res quæ aliqñ deſit eſſe habet tempus finitum ſuæ durationis adæquatum, in quo habet eſſe, ita quòd in eſſendo non excedit illud tempus nec exceditur ab eo. ſit ergo a, ultimum inſtans iſtius tẽporis, & b, ſit totum tempus, tunc iſta res aut habet eſſe in a, aut non eſſe, non poteſt dici, quod habeat eſſe in a, quia tũc haberet ultimum inſtans eſſe. ergo habet non eſſe, ſed prius in toto illo tempore habuit eſſe, & nunquam poſtea habebit eſſe probatur, quia tunc haberet eſſe poſt ultimum inſtãs iſtius temporis, & tunc etiam per conſequens ultra b, quod eſt ſuppoſitum. ergo a, eſt primum inſtans in quo talis res habet non eſſe. ergo uerum eſt, quòd ſi non ſit dare vltimum eſſe, eſt dare primum non eſſe. Exemplum huius eſt, quia non eſt dare ultimum in quo ſor. habet eſſe, ideo ultimum inſtãs temporis menſurantis totum eſſe duratiuum ſor. eſt primum inſtans non eſſe ſor. ergo patent quatuor regulæ ſupradictæ, & hæc ſufficiant.

D

Tertium ſiendum.

Tertio reſpondendum eſt ad quæſtionem: ſuppoſita diſtinctione ſuperius poſita de re permanente. Videndum eſt de primo inſtanti rei permanentis. Secundo de ultimo inſtanti rei permanẽtis quod de his duobus quæritur, & hoc ſic. videtur iſta quæſtio quærere duas quæſtiones, ſcilicet, an ſit dare primum inſtans rei permanentis, & an ſit dare ultimum.

Prima quæſtio.

Quantum ad primum dico, quod in omnibus rebus permanentibus quæ de nouo capiunt eſſe eſt dare primum inſtans in quo habent eſſe præterquam in rebus permanentibus quæ in eſſe, & in conſeruari dependent a re ſucceſſiua, in talibus enim non eſt dare primum inſtans, in alijs vero rebus permanentibus eſt dare primum inſtans eſſe rei. primo ergo declaro ſecundum iſtorum, uidelicet, quod in rebus permanentibus dependentibus in eſſe, & conſeruari a re ſucceſſiua non eſt dare primum inſtans in quo res habet eſſe, quia ſi ſic, tunc eſſet dare primum in quo res ſucceſſiua habet eſſe, quia ueritas huius propoſitionis ſor. currit, eſt niſi quando curſus ſor. eſt. Si ergo dicatur, quod ſit dare primum inſtans in quo hæc ſit uera, tunc eſt dare primum inſtãs in quo curſus ſor. habet eſſe, quod eſt contra phyloſophum 6. phyſi. Secundo probatur, quod eſt dare primum inſtans in quo res permanens non dependens a re ſucceſſiua habet eſſe, & hoc probo ſic. res permanens non dependens in eſſe a re ſucceſſiua aut habet eſſe tantum per unum inſtans, aut per tempus. ſi dicatur primum, tunc manifeſtum eſt, quod eſt dare primũ. Si autem ſit res permanens durans per tempus, adhuc dico, quod eſt dare primum talis rei. probo, quia talis res procedit in eſſe per motum uel mutationem ergo eſt dare primum inſtans ſui eſſe. ergo, &c. probo conſequentiam. nam res talis eſt præcedens in eſſe per motum uel per mutationem, ſed cuiuſlibet rei præcedentis in eſſe per motum uel per mutationem eſt dare primum inſtans ſui eſſe, quia primo habet eſſe in ultimo inſtanti temporis menſurantis motum iſtũ, uel mutationem, quia talis terminus eſt terminus motus, uel mutationis, & in fine motus habet primo eſſe terminus motus, quod patet ſic. terminus non habet eſſe ante finem motus, quia ſi ſic, motus ceſſaret ante finem motus. nam habito termino motus ceſſat motus, & in fine motus terminus habet eſſe, quia aliter requireretur per alium motum, quod haberet eſſe. ergo omne illud, cuius eſſe acquiritur per motum, uel per mutationem habet primum inſtans ſui eſſe, ſed omnis res permanens non dependens in eſſe, uel conſeruari a re ſucceſſiua producetur in eſſe per motum, uel mutationem, & hoc per ſe uel per accidens. ergo cuiuſlibet talis rei ẽ dare primum inſtans ſui eſſe. Et dixi res non dependens a re ſucceſſiua, &c. quia nulla res ſic dependens a re ſucceſſiua ꝓducitur in eſſe per motum, uel mutationem, ſicut nec res ſucceſſiua, ſicut enim ad motum non eſt motus nec mutatio, ſic nec ad ueritatem illius propoſitionis motus eſt. non eſt motus nec mutatio. ergo, quod eſt dare primum inſtans in quo res permanens non dependens in eſſe nec in conſeruari a re ſucceſſiua habet eſſe. Et uniuerſaliter omnis res in eſſe producta per motum, uel mutationem habet primum inſtans ſui eſſe, quod breuiter ſic declaro ſi ſit res producta in eſſe per motum uel mutationem accipiatur ultimum inſtans temporis menſurantis mutationem, uel motum, & ſit illud a, quæro tunc aut illa res habet eſſe in a, aut non, ſi non. ergo oportet ad hoc, ut habeat eſſe, quod fiat aliqua mutatio per quam producitur, & ſic illa mutatio data non fuit mutatio per quam producitur, quod eſt contra ſuppoſitum. ergo oportet quòd illa res habeat eſſe in a, quæro tunc, aut habuit eſſe ante a, aut nunquam habuit eſſe. Si nunquam habuit eſſe ante a, & nunc habet eſſe in a, ergo a, eſt primum inſtãs, & ſic habetur propoſitum. Si habuit eſſe ante a, tunc per aliquam mutationem terminatam ante a, & ſic nõ eſſet illa mutatio terminata ad a, cuius oppoſitum ſupponitur.

A

B

C

D

SECVNDA QVÆSTIO.

Prima cõcluſio.

SEd de ſecundo principali, ſcilicet, an ſit dare ultimum inſtans in quo res permanens habet eſſe, & dico, quod loquendo de re permanente quæ ſolum durat per inſtans neceſſe eſt dare ultimum inſtans in quo talis res habeat eſſe, quia illud inſtans in quo talis res eſt, eſt vltimum, & primum, ut patet. Si autem loquamur de re permanente durante per tempus quæ in eſſe, & conſeruari dependet a re ſucceſſiua, dico, quod non eſt dare ultimum inſtans in quo talis res habet eſſe, quia ſi eſſet dare cum talis res ſimul ſit cũ re ſucceſſiua, ſequitur, quod eſſet dare ultimum in re ſucceſſiua, quod eſt impoſſibile.

Secunda cõcluſio.

Si autem loquamur de re permanente durante per tempus nec dependente in eſſe, & conſeruati a re ſucceſſiua, aut ergo loquimur de re poſitiua aut de priuatiua. Si loquimur de poſitiua. tunc aut de re, cuius eſſe conſiſtit in indiuiſibili, aut de habente

latitudinem in perfectione, ſiue in gradibus perfectionis. **A**

Tertia cõcluſio. Si loquimur de re poſitiua, cuius perfectio conſiſtit in indiuiſibili, dico, quòd eſt dare ultimum inſtans in quo talis res permanens habet eſſe, cuius ratio eſt, quia perfectio quæ conſiſtit in indiuiſibili ſi corrumpatur non poteſt aliquid corrumpi, uel minui, manente eadem perfectione. Ideo ſi contrarium vel aliud potens corrũpere ipſum appropinquetur in primo inſtanti in quo illud agens potens corrumpere appropinquatur, tunc illa perfectio eſt, & nunquam poſtea erit, quia ſi foret poſtea, & ſemper ſit aliqua ablatio per illud agens. ſequitur ergo, quòd illa perfectio maneat, & tamen fuerit ablatio uel diminutio, quod eſt falſum, quia ſic ſequitur, quod illa perfectio non conſiſtit in indiuiſibili, dico ergo, quòd eſt dare vltimum inſtans in quo calidiſſimum habet eſſe, quia ſi frigidum approximetur ei potens in ipſum agere in primo inſtanti approximationis, uel temporis menſurantis iſtam actionem manet calidiſſimum, & nunquam poſtea manet calidiſſimum, quia ſi poſt illud inſtans maneret calidiſſimum: tunc cum continue poſt illud inſtans ſit alteratio, & per conſequens continue poſt illud inſtans erit calor diminutuſ: ſequitur ergo, quod maneret calidiſſimum, & tamen ſub remiſſo gradu caloris, quod eſt impoſſibile. **B** Eodem modo dico, quod eſt dare vltimum inſtans in quo hoc ubi diſtinctum eſt in ſubiecto, quia in primo inſtanti temporis menſurantis motum localem hoc ubi habet eſſe, & nunquam poſtea habebit eſſe, quia nec ſecũdum ſe nec ſecundum aliquam eius partem, quia ſi poſtea maneret hoc ubi uel aliqua eius pars ſequeretur quòd aliquid moueretur localiter dum maneret in eodem loco, uel ubi in quo prius, quod eſt impoſſibile, quia tunc ſimul quieſceret, & moueretur. Eodem modo dico, quòd eſt dare ultimum inſtans in quo quantitas tricubita eſt in ſubiecto, quia ſi aliquod corpus ſit quantitatis tricubitę ſi minuatur in primo inſtanti temporis menſurantis iſtam mutationem eſt quantitas tricubita in ſubiecto, & nunquam poſtea erit in ſubiecto, quia poſt ſemper diminuta eſt, & per conſequens minor quam prius, & ſic non eſt tricubita. ſic ergo patet loquendo de permanentibus, quarum perfectio conſiſtit in indiuiſibili, quòd eſt dare vltimum inſtans in quo talis res habet eſſe.

Nota. Et eſt ſciendum, quod in quibuſcunque formis eſt dare ultimum præcedentis, in iſtis non eſt dare primum inſtans formæ ſequentis, quia ſi ſic, illa inſtantia eſſent immediata, ſcilicet, vltimum inſtans formæ præcedentis, & primũ inſtans formæ ſequentis. **C** Vnde ſi eſſet dare ultimum inſtans in quo aliquid eſt albiſſimum non eſt dare primum in quo ẽ ſub aliquo gradu remiſſo. Similiter ſi eſſet dare ultimum inſtans in quo hoc ubi habet eſſe in ſubiecto non eſt dare primum inſtans iſtius ubi ad quod mutatur, hoc manifeſtum eſt cuilibet exercitato in illa materia.

Quarta cõcluſio. Si autem loquamur de re permanente poſitiua, cuius perfectio habet latitudinem graduum, dico quod non eſt dare vltimum in quo talis res habet eſſe. Et de talibus rebus habet intelligi proceſſus phyl. 6. phyſ. Et ratio huius eſt iſta, quia talis res permanens quæ habet latitudinem in gradibus non corrumpitur niſi per alterationem, corruptio enim talis rei non eſt ſine alteratione, ſed in ultimo inſtanti temporis menſurantis alteratione eſt terminus alterationis inductæ, cum ſimul ſit corrupta forma præcedens, & forma ſequens inducta. ergo cum in ultimo inſtanti alterationis forma ſequens quæ terminat alterationem primo eſſe habeat, ſequitur quod in iſto inſtanti forma præcedens habet non eſſe, ſed ubicunque eſt dare primũ non eſſe ibi non eſt dare ultimum eſſe, ut patet per quartam regulam poſitam in ſecundo articulo aliter inſtantia eſſent immediata in tempore. **D** ergo ſequitur, quod rei permanẽtis habentis latitudinem in gradibus perfectionis non eſt dare ultimum inſtans ſui eſſe, & ratio eſt, quia eſt dare primum inſtans ſui non eſſe, & quod ſit dare primum inſtans ſui non eſſe apparet, quia eſt dare primum inſtans in quo forma ſequens habet eſſe, quod habet, quia eſt dare primum inſtans in quo terminus alterationis habet eſſe, ſed forma ſequens eſt terminus alterationis per quam corrumpitur præcedens. ergo &c. cum ergo ſit dare primum inſtans formæ ſequentis, ſequitur, quod eſt dare primum non eſſe formæ præcedentis, quia ſimul ſunt non eſſe formæ præcedentis, & eſſe formæ ſequentis, & ideo ſi eſt dare primum non eſſe formæ præcedentis, tunc non eſt dare ultimum non eſſe formæ ſequentis. Dico ergo, quod non eſt dare vltimum inſtans rei permanentis habentis latitudinem graduum, & hoc quando talis forma corrumpitur per ueram alterationem. Si vero per aliũ modum poſſet, ut per diuinam potentiam uel quocunq; alio

A modo, forte tunc poſſet dari ultimum de quo non curo quo ad præſens.

Nota. Et eſt ſciendum, quod ſi ponatur quod quilibet gradus formæ ſuſcipientis magis, & minus uariaret formam ſecundum numerum, ſicut ponunt aliqui, & credo quod bene, tunc forma ſpecifica habet latitudinem graduum, & non formam unam, & tunc eſt dicendum q̃ non eſt dare ultimũ inſtans in quo talis forma manens eadem ſecundum ſpeciem habet eſſe, immo non eſt dare ultimum inſtans formæ ſpecificę, cum tamen ſit dare ultimum inſtans formæ indiuidualis. nam ex quo quilibet gradus uariat formam indiuidualẽ, ſequitur q̃ ſicut eſt dare ultimum inſtans in quo aliquis determinatus gradus habet eſſe, ita eſt dare ultimum inſtans in quo talis forma indiuidualis ſiue eadem manens numero habet eſſe, & de hoc dictum eſt in quæſtione de ſucceſſione magis, & minus. Vnde breuiter in talibus formis habentibus latitudinem graduum, quæ corrumpũtur per alterationem: non eſt dare ultimum inſtans talis formæ, quia ſi eſſet dare ultimum inſtans in quo eſſet forma prior, cum idem ſit inſtans menſurans ultimum eſſe formæ prioris, & primum eſſe formæ poſterioris, aliter non eſſet tempus continuum, neceſſe eſſet concedere, uel q̃ aliquid quod factum eſt nũ eſſet, & **B** q̃ poſtquam corruptum eſt eſſet, aut q̃ aliquid ſimul erit, & non erit, quorum utrunque eſt impoſſibile, tota cauſa huiuſmodi eſt, quia in tranſmutatione illius formæ mutatio continua cadit ſupra formam priorem, quæ mutatio terminatur ad mutatum eſſe illius formæ quod eſt eius corruptam eſſe, & inductã eſſe formæ contrariæ, & per cõſequẽs forma prior in illo inſtanti non eſt, cum ſit corruptum eſſe ſuum, & ideo neceſſe eſt dicere in talibus q̃ in illo inſtanti ultimo res denominetur a poſteriori paſſiue, ſicut dicit Phyl. Si autem loquamur de re permanente priuatiua, ſcilicet, de negatione formæ poſitiuæ, tunc diſtinguo quod illæ negationes, vel priuationes, aut ſunt negationes formarum permanentium, aut formarum ſucceſſiuarum.

Quinta cõcluſio. Si ſucceſſiuarum, ſemper contingit dare primum, & ultimum talis negationis, cuius ratio eſt, quia in ſucceſſiuis formis non eſt dare primum inſtans, nec ultimum, ſed ubi non eſt dare primum eſſe eſt dare ultimum non eſſe, & ubi non eſt dare ultimum eſſe eſt dare primum non eſſe, ut patet p regulas ſuperius poſitas, & ideo cum in ſucceſſiuis non ſit dare ultimum eſſe, nec primum eſſe, **C** ſequitur q̃ in eis eſt dare primum non eſſe, & ultimum non eſſe.

Sexta cõcluſio. Si autem loquamur de re permanẽte priuatiua quę priuat, uel negat formam permanentem, uel ergo eſt negatio formæ permanentis, cuius non eſt dare ultimum: vel cuius eſt dare ultimum, uel cuius non eſt dare primum, nec ultimum.

Septima cõcluſio. Si autem ſit negatio formæ permanentis, cuius non eſt dare ultimum, tunc iſtius negationis eſt dare primum, & ſi formæ permanentis poſitiuæ ſit dare primum eſſe ſuæ negationis, non eſt dare ultimum eſſe: & ſi talis formæ poſitiuæ non ſit dare primum, nec ultimum, tunc ſuæ negationis eſt dare primum, & ultimum per hanc regulam. Cuicunque ſemper ineſt alterum contradictoriorum. Ad rationes principales reſpondeo.

Ad primã rationẽ. Ad primam concedo iſtam. ſor. infuit eſſe prius quam fuiſſe, & ex hoc non ſequitur, quod ſor. infuit fuiſſe prius quam fuiſſe, & quando dicitur, quod iſta conuertuntur ſor. infuit eſſe, & ſor. infuit fuiſſe, dico, quod quamuis iſta per ſe accepta conuertantur, non tamen conuertuntur cum hac determinatione prius. Vnde aliqua per ſe accepta conuertuntur, quæ tamen non conuertuntur cum determinatione, ut patet in propoſito, & quantumcunque talia conuertantur ſor. infuit eſſe, & ſor. infuit fuiſſe, tamen iſta non conuertuntur ſo. infuit eſſe in a, & ſor. infuit fuiſſe **D** in a, ſi a, eſt primum inſtans ſor.

Ad ſecundam rationem. Ad ſecundum argumentum dico, quod poſſibile eſt quod res permanens, & res ſucceſſiua in eodem tempore inſint eidem, ita quod in quocunque tempore inſit unum, etiam inſit, & reliquum, non tamen eſt poſſibile, quod ſi unum ineſt reliquum inſit, quia eſt dare primũ rei permanentis, & non primum rei ſucceſſiuæ.

Ad tertiã rationem quæ ẽ prima ſecundę cõcluſionis. Ad tertium dico, quod non eſt dare ultimum rei permanentis, & quando dicitur, quod res permanens ſemper duraret, dico, quod nõ ſequitur, ſed bene ſequitur, quod durat per infinita inſtãtia, ſed non ſequitur vlterius. ergo ſemper durabit, ſed eſt fallacia conſequentis. nam bene ſequitur econuerſo, & non conuerſo.

Ad quartam rationem. Ad quartam concedo, quod eſt dare ultimum inſtans in quo aliquid eſt calidiſſimum, ut dictum eſt ſuperius.

Ad quintam rationem. Ad quintum concedo, quod non eſt dare perfectiſſimũ gradũ caliditatis in aqua, non enim poteſt aqua eſſe ita calida quin poſſit eẽ calidior. unde pfectiſſim⁹ grad⁹ caliditatis nõ põt eẽ ĩ aqua, ſed in igne.

Ad ſextã rationẽ. Ad ſextã cõcedo, q̃ cuiuſlibet finiti eſt dare duos terminos finitos, ſi ſit utraq; pte finitũ, ſed termin⁹ ĩtrin

ſecus

Contra. Reſpõſio.

ſectio rei permanentis, uel ipſius rei non eſt inſtans: ſed punctus, uel ſuperficies. Et ſi dicas per Commen. quod menſura rei permanentis eſt finita. Dico, quod hoc non eſt aliud quã cuiuſlibet temporis finiti eſt dare duos terminos intrinſecos, ſcilicet, duo inſtantia, ſed res ſucceſſiua ut tempus in illis inſtantibus non habet eſſe. Ad ſeptimum dico, quod res ſucceſſiua bene tenet, quod ſi haberet eſſe in inſtanti haberet in quolibet inſtanti iſtius temporis in quo eſt primo, & hęc eſt ratio, quia ſi motus, uel aliqua res ſucceſſiua habet eſſe in inſtanti, inſtans eſſet pars temporis, & illud quod habet eſſe in aliquo tempore primo habet eſſe in aliqua parte huius temporis. Sic non oportet de re permanente, quia ſi habet eſſe in aliquo tempore, habet eſſe in qualibet inſtanti illius temporis, quia eo, quod res permanens habet eſſe in inſtanti, nõ ſequitur, quod inſtans ſit pars temporis. Et ad hoc, quod aliquid ſit in aliquo tempore primo ſufficit, quod ſit in aliqua parte temporis illius. Ad ultimum concedo, quod eſt dare ultimum inſtans non curſus, quia non curſus eſt negatio rei ſucceſſiue, cuius non eſt dare primum, & ideo ipſius non curſus eſt dare ultimum inſtans. Deo concedente eſt finis huius quæſtionis bonę, & utilis ualde.

Ad ſeptimam rationem.

Ad ultimam rationem.

Explicit quæſtio Burlæi de primo, & ultimo inſtanti.

Et ſi non album fiebat, & ſi album corrumpebatur in a, c, toto factum eſt ſane, aut corruptum in c. Quare album aut non album eſſe primum, in illo uere dicere licet. Vel non quod ortum non eſt, & cum corruptum eſt erit, aut album, aut non album, & ens omnino atque non ens ſimul eſſe neceſſe eſt.

Et ſi fiebat album, & ſi corrumpebatur album in a, omni factum eſt, & corruptum eſt in c. Quare album autem, & non album primum in illo uerum eſt dicere, aut cum eſt factum non erit, aut corruptum eſt, erit aut ſimul album, & nõ album, & omnino eſſe, & nõ eſſe neceſſe eſt.

Trigeſimatertia concluſio de annexis. Quarta dub.

C EX hoc ergo, quod eſt dare primum inſtans in quo res permanens habet eſſe concludit phyloſophus concluſionem trigeſimãtertiam de annexis quæ eſt. Quod inſtans diſtinguens tempus tranſmutationis, & tempus in quo res acquiſita per tranſmutationem habet eſſe eſt indiuiſibile, probatur ſic, quia ſi non eſſet indiuiſibile ſequitur, quod aliquid ſit ens, & non ens inſimul. conſequens eſt impoſſibile. ergo, & antecedens, conſequentia probatur ſic. Sit a, tempus in quo aliquid tranſmutatur a nigro in album, & ſit b, tempus in quo eſt album, & ſit c, inſtans copulans illa duo tempora ad inuicem, & diſtinguens illa tempora, & ſit d. mobile quod tranſmutatur a nigro in album, tunc c, cum ſit diuiſibile eſt pars utriuſque temporis; id eſt, ipſius a, & ipſius b, tunc arguit ſic. Si aliquid ſit non album in toto tempore a, erit non album, & in qualibet parte ipſius a, ſed c, eſt pars ipſius a. ergo d, erit non album in c. Similiter d, eſt album in toto tempore b, eſt ergo album in qualibet parte ipſius b, ſed c, eſt pars ipſius b, ergo d, erit album in c, ergo d, ſimul erit album, & non album, & eadem ratione erit ſimul ens, & non ens, ergo ſi illud quod diuidit duo tempora abinuicem ſit diuiſibile, D ſequitur, quod aliquid erit ſimul ens, & non ens, & ſimul album, & non album, quod eſt impoſſibile. Veruntamen ponendo, quod illud inſtans ſit indiuiſibile non ſequitur illud inconueniens: quoniam non oportet, quod ſi aliquid ſit album in aliquo toto tempore, quod ſit album in quolibet inſtanti illius temporis. Si enim aliquid tranſmutetur a nigredine in albedinem, illud erit nigrum in toto tempore tranſmutationis, ſed non erit nigrum in fine tranſmutationis. Vnde illud quod ſic tranſmutatur erit nigrum in quolibet inſtanti illius tranſmutationis præterquam in ultimo. Finis enim tranſmutationis eſt poſterior tranſmutatione, ut dicit hic Commẽ.

Quod ſi id generetur neceſſe eſt quod prius non eſt, & cum generatur non eſt, fieri profecto non poteſt ut tempus in indiuidua tempora diuidatur. Nã ſi in a, tempore d, ipſum album fiebat, factum eſt autem ſimul, & eſt in alio indiuiduo tempore b, hærente tempori a, ſi in a, quidem fiebat, & non e-

A rat, eſt autem in ipſo tempore b, generationem aliquam nimirum mediã eſſe oportet. Quare, & tempus id erat in quo fiebat. Non enim eadem, & his erit ratio qui non ex indiuiduis inquiunt tempus cõſtare. Sed factum eſt in temporis ipſius in quo fiebat ultimo puncto, cui quidem nihil hæret, neque deinceps eſt. Indiuidua uero tẽpora ſunt deinceps.

Si autem quodcumque fuerit prius non ens, neceſſe eſt fieri ens, & cum fit non eſt, non poſſibile eſt in athoma tẽpora diuidi tempus. Si enim in a, tempore. d fiebat album, factum eſt autem ſimul, & eſt ab altero indiuiduo tempore, habito autem in b, ſi in a, fiebat, non erat in album: generationem enim oportet eſſe quandam mediã. Quare, & tempus erat, in quo fiebat. Non enim eadem erat ratio, & non athoma diuidentibus, ſed ipſius temporis in quo fiebat B *factum eſt, & eſt in ultimo ſigno, cuius nihil eſt habitus neque conſequenter, ſed diuiſibilia tempora conſequenter ſunt.*

HÆc eſt quarta particula tertiæ partis principalis huius capituli: in qua phyloſophus ſoluit quartam dubitationem, quia enim dictum eſt, quod ſi aliquid ſit nigrum in aliquo toto tempore: oportet, quod ſit nigrum in qualibet parte illius temporis, & inſtans indiuiſibile uidetur eſſe pars temporis, ideo uidetur, quòd ſi aliquid ſit nigrum in aliquo toto tempore, quòd ſit nigrum in quolibet inſtanti indiuiſibili illius temporis, ideo phyloſophus remouet illam dubitationem oſtendendo, quod tempus non componitur ex inſtantibus indiuiſibilibus, & hæc eſt trigeſimaquarta concluſio de annexis, quæ probatur ſic. Illa ex quibus componitur tempus ſunt conſequenter entia, ſic quòd inter illa non eſt medium eiuſdem ſpeciei, ſed inſtantia indiuiſibilia non ſunt conſequenter entia in tempore. ergo tempus non componi- C tur ex inſtantibus indiuiſibilibus, maior patet, quia partes tẽporis habent ordinem adinuicem, quia una eſt prior, & alia poſterior, & inter partes immediatas temporis non cadit tẽpus medium. minor uero declaratur, quia ſi aliquid ſit non ens in uno inſtanti, & debet fieri ens, erit ens in alio inſtanti, oportet ergo, ꝙ illud trãſmutetur a non eſſe in eſſe, ſed nõ poteſt tranſmutari a non eſſe ad eſſe niſi in tempore. ergo inter illa duo inſtantia eſt dare tempus medium, ſed in quolibet tempore ſunt infinita inſtantia. ergo inter illa inſtantia data ſunt alia inſtantia, & per conſequens tria inſtantia non ſunt conſequenter entia. Et eodem modo poteſt argui de quibuſdam aliis inſtantibus, probando quòd nõ ſint conſequenter entia, quia in uno illorum eſt aliquid ens, & in alio eſt illud idem non ens, & non poteſt tranſmutari de eſſe in non eſſe, niſi in tempore. ergo inter illa duo inſtantia datum eſt tempus medium, & per conſequens alia inſtantia media. Vnde breuiter ſi aliquid habet eſſe poſt non eſſe: non poteſt inſtans in quo incipit eſſe: eſſe conſequenter ens in inſtãti in quo caret eſſe, quia non poteſt tranſmutari de non eſſe ad eſſe, niſi mediante motu, ſed omnis motus menſuratur tẽ- D pore. ergo inter illa duo inſtantia quæ ponuntur conſequẽter entia eſt tempus medium, & per conſequens ſunt infinita inſtantia media, quia in quolibet tempore ſunt infinita inſtantia, & per conſequens illa inſtantia quæ ponuntur conſequenter entia non ſunt conſequenter entia. Et dicit phyloſophus, quòd non eſt eadem ratio de duobus inſtantibus, & de tempore, & de uno inſtanti quod eſt finis temporis, quia inſtans eſt cõſequenter ens tempori cuius eſt finis, ſed inſtans non eſt conſequenter ens inſtanti, ſed ſi tempus componeretur ex inſtantibus, duo inſtantia eſſent conſequenter entia.

Solutio quartę dubi.

Quæ cum ita ſunt patet ſi in a, toto tempore d, fiebat non eſſe maius id tempus, in quo factum eſt atque fiebat, eo tempore quo toto ſolum fiebat. Hæ igitur taleſve quędam ſunt rationes, ex quibus, ut propriis quiſpiam credet motum rectum perpetuo continuum eſſe non poſſe.

A *Manifeſtum autem eſt, quia ſi in a, toto tempore fiebat, non eſt plus tempus in quo factum eſt, & fiebat, quam in quo fiebat ſolum omni. Quibus quidem igitur aliquis tanquam proprijs credet rationibus. hæ, & huiuſmodi quędam ſunt.* Tex. c. 70.

EX his ergo quæ phyloſophus dixit oſtendit qualiter fient, & factum eſſe ſe habent adinuicem dicit, quod non plus eſt tempus in quo aliquid factum eſt & fiebat, quam tempus in quo fiebat ſolum, ſicut non plus eſt inſtans, & tempus, quam tempus ſolum, ſicut etiam linea cum puncto non eſt maior quam linea ſolum.

Hoc idem inſuper ita ſeſe habere uidebitur, & ſi diſſerendi modo idipſum conſiderabimus.

Rationabiliter autem, & ex his intendentibus uidebitur alicui, & idem hoc accidere.

B HÆc eſt quarta pars principalis huius capituli: in qua cum phyloſophus probauit per rationes phyſicas, & proprias, quod motus reflexi non ſunt continuati adinuicem, reuertitur ad probandum illud idem per rationes logicas, & communes. Et continet iſta pars quinque particulas ſecundum numerum quinque rationum quas adducit. Secunda ibi [Simul autem] tertia ibi [Amplius ſi non continuũ] Quarta ibi [Amplius autem huius ratio.] Quinta ibi. [Amplius ſi continuum.] In prima igitur particula huius partis phyloſophus primo proponit intentionem ſuam dicens, ꝙ ſi aliquis uelit rationabiliter, ideſt, logice incedere ad oſtendendum, quod motus non eſt vnus, & continuus, ſatis patebit propoſitum ex rationibus quæ ſequuntur. Deinde cum dicit phyloſophus.

Omne itaque quod continue mouetur, modo nihil prohibeat: ad id, & antea ferebatur ad quod per motum acceſſit. Ceu ſi peruenit ad b, ferebatur ad b, & non ſolum cum erat prope, ſed ſtatim etiam ut C incepit motu cieri. Cur enim nunc magis quam prius. Hoc, & ad cæteros accommodabitur motus. At id quod ex a, fertur ad b, ueniet rurſus ad a, continuo motu. Cum igitur ex a, mouetur ad b, tum fertur etiam ad a, eo motu quo pergit ex ipſo b. Quo fit ut contrariis ſimul motibus moueatur. Recti nanque motus contrarii ſunt.

Omne enim quod mouetur continue, ſi a nullo prohibeatur, in quod quidem uenit ſecundum loci mutationem, in hoc, & ferebatur prius, ut ſi in b, uenit, & ferebatur in b, & non cum proximum erat, ſed mox ſicut incepit moueri. Quid enim magis nunc quam prius. Similiter autem, & in alijs. Quod autẽ ab a, fertur in c, iterum ueniet in a, continue motum. Cum ergo ab a, in c, ferebatur, tunc & in a, fertur ſecundum motum qui eſt a, c, & econuerſo, quare ſimul contrarijs. Contrarij enim qui ſecundum rectitudinẽ. D

Prima ꝓpoſitio. POnit primam rationem quæ fundatur ſuper duas propoſitiones. Quarum prima eſt, quod omne illud, quod tranſmutatur continue in toto tempore tranſmutationis tranſmutatur ad ultimum terminum illius tranſmutationis, ſiue ille terminus fuerit propinquus, ſiue remotus, & hoc ſi a nullo ꝓhibeatur. Secũda propoſitio eſt, quod in motu ſi ſit continuus mobile tranſmutatur ab eodem in idem: quoniam ſi mobile moueatur ab a, in c, & motus a c, in a, ſit continuus, tunc ille totus motus ab a, in c, & ecõuerſo eſt ab a, in a. Et tunc arguitur ſic. Si motus reflexus ſit continuus, tunc mobile in toto motu mouetur ad a, & certum eſt, quod mouetur ab a, ſed motus ad a, & motus ab a, ſunt motus contrarij. ſi uterque ſit motus rectus. ergo ſi motus reflexus ſit continuus, ſequitur, quod mobile in toto motu mouetur motibus contrariis, quia mouetur motu qui eſt a b, & etiam motu qui eſt ad d, qui ſunt contrarii, & ſic ſi motus reflexus (Secunda ꝓpoſitio.) (Prima ratio.)

A ſit continuus ſequitur, quod contraria ſimul inerunt eidem, quod eſt impoſſibile. ergo impoſſibile eſt, quod motus reflexus ſit continuus. Et hanc rationem facit phyloſophus de motu locali tantum, quamuis ſit communis cuilibet tranſmutationi, & propoſitiones acceptæ in iſta ratione ſunt communes omni tranſmutationi. Notanda ſunt hic quatuor ſecundum Commen. Primo, quod ut dicit Commen. neceſſe eſt ut tranſmutatum in ſua tranſmutatione amittat partem ſucceſſiue illius a quo tranſmutatur, & acquirat ſucceſſiue partem illius ad quod tranſmutatur. ergo illud ex quo tranſmutatur, & illud ad quod tranſmutatur neceſſario ſunt oppoſita, quia ſi eſſent idem contingit vt idem quod amittit apud vnam tranſmutationem acquirat apud aliam, quod eſt impoſſibile. Secundo eſt notandum, quod Commen. dicit, quod vtrunque illorum, ſcilicet, illud ex quo tranſmutatur, & illud ad quod tranſmutatur eſt in tempore tranſmutati, alia ab illa in quo eſt reliquum, ſed non eſt determinata in ſe, nec apud nos. hæc Commen. Vnde una pars illius quod tranſmutatur dum tranſmutatur eſt in termino a quo, & alia in termino ad quem, ſed quia non eſt eadem pars remanens ſemper in termino a quo, nec eadem pars eſt in termino ad quẽ, B ideo dicit, quod pars in qua eſt terminus a quo, aut terminus ad quem non eſt determinata, nec in ſe, nec apud nos. Tertio eſt notandum ſecundum Commen. hic, quod iſtæ rationes dicuntur rationes logicę, quia ſunt ex communibus pluribus vna arte. Vnde propoſitiones communes pluribus ſcientiis dicuntur logicæ, vt illa propoſitio, duo oppoſita in ſimul non poſſunt aggregari, eſt communis pluribus ſcientiis, ideo dicitur propoſitio logica. Et dicit Commen. quod vtimur logica dupliciter, ſcilicet, aut ſecundum quod eſt inſtrumentum, & ſic credo, quod quilibet bene arguens vtatur logica, quia vtitur ſyllogiſmo aut entimemate, aut dicitur ratio logica, quia accipit aliquam propoſitionem declaratam in logica. Et adhuc videtur, quod tertio modo dicitur ratio logica, quia eſt ex propoſitionibus communibus pluribus ſcientiis. Et adhuc quarto modo poteſt ratio dici logica, quia ſit in terminis proprijs logicæ. Quarto eſt notandum ſecũdum Commen. quod illud quod phyloſophus dicit, ſcilicet, quod in motu continuo mobile continue mouetur ad vltimũ terminum, eſt intelligendum de motu naturali, & voluntario, & ideo dixit, niſi aliquid occurrat, quia ſi occurrat, quod im- C pediat ipſum ab eo, quod eſt naturale ei, tunc non mouebitur continue ad illud ad quod primo mouebatur. Videtur tamen mihi, quod in omni motu continuo mobile in toto tempore menſurante motum mouetur ad vltimum terminũ motus, ſiue ſit motus naturalis, ſiue ſit motus violentus, tamen in motu naturali, & motu voluntario mobile non ſemper mouetur continue ad vltimum terminum intentum a natura, aut a propoſito, quia poteſt impediri per aliquod occurrens impediens mobile ne attingat ad terminum intentum, ſemper tamen mobile motum continue in toto tempore menſurante motum mouetur ad vltimum terminum quẽ mobile attingit, non tamen ad vltimum terminum intentũ, quia non ſemper peruenit ad illum. Et ideo dicit Commen. quod illud quod dicit phyloſophus niſi aliquid occurrat nõ eſt exceptio ex illo, quod res mouetur ad illud ad quod peruenit poſtremo, ſed eſt exceptio eius, quod motus eſt continuus. Illud enim quod mouetur naturaliter ſemper mouetur ad illud ad quod peruenit poſtremo, ſiue aliquid occurrat ei ſiue non. hęc Commen. non tamen mouetur ſemper ad terminum naturaliter intentum, quia poteſt impediri per ali- D quod occurrens. (Primum notan.) (Secũdum notan.) (Tertium notan.) (Id. primo cę c. 70. & 4. phy. 87.) (Quartũ notan.)

Et inſuper ut ex eo mutetur in quo ipſum non eſt. Quod ſi hoc fieri nequeat, in ipſo b, ſtetur neceſſe eſt. Non igitur hic unus eſt motus. Quicunque motus intercipitur ſtatu: is unus profecto non eſt, ut luce clarius extat.

Simul autem, & ex hoc mutat in quo non eſt. Si igitur hoc impoſſibile, neceſſe eſt ſtari in c. Non ergo unus motus. Reditus enim ſtatui non eſt unus.

HÆc eſt ſecunda particula huius partis, in qua ponitur ſecunda ratio probans motum reflexum non eſſe continuum. Et hæc eſt ratio. Si motus reflexus eſſet continuus ſequitur, ꝙ aliqd moueret̃ cõtinue ex termino ĩ quo nõ eſt, (Secunda ratio.)

eſt,nec fuit.conſequens eſt falſum, quia nihil mouetur ex termino in quo nunquam fuit.conſequentia probatur ſic.Mobile motum motu continuo,nec eſt nec fuit in termino ad quem eſt motus,qui nihil mouetur ad illud quod habet, ſed ſi motus reflexus ſit continuus,idem eſſet terminus ex quo mouetur,& terminus ad quem mouetur.Cum igitur mobile dum mouetur,nec eſt,nec fuit in termino ad quem: ſequitur,quòd non eſt,nec fuit in termino ex quo, quia idem eſt terminus ad quem,& terminus ex quo,& ſic ſequitur,quod ſi motus ſit continuus, quòd aliquid mouetur ex termino, in quo nec eſt,nec fuit,quod eſt impoſſibile:ergo neceſſe eſt, quod motus reflexus non ſit continuus,ſed eſt neceſſe,quod in puncto reflexionis ſit quies media.

Præterea ex hiſce magis uniuerſaliter de omni motu perſpicuum idem erit.Nam ſi omne quod mouetur:aliquo motu dictorum motuum omnino mouetur,& quod quieſcit,ex his aliqua quiete quieſcit quæ opponuntur,nullus enim alius in ratione rerum præter aſsignatos eſt motus,id autem quod nõ ſemper hoc motu mouetur, eorum motuum inquam,qui ſpecie differunt,& non motus totius cuiuſpiam parte,neceſſe eſt oppoſita quieſcat quiete. Eſt enim quies priuatio motus. Si igitur hæc ita ſe habent,& motus quidem recti contrarij ſunt, fieri vero nequit,ut ſimul quicquam motibus contrariis moueatur, id profecto ex a,fertur ad b,non ex b, quoque ſimul feretur ad a. Atque cum non ſimul motibus utriſque feratur, moueatur autem dicto motu ex a pergendo ad b,prius in ipſo b,quieſcat neceſſe eſt.Hic enim eſt ea quies quæ opponitur ei motui quo itur ex b,ad a.Patet igitur ex hiſce quę diximus,motum nullum rectum continuum eſſe poſſe.

Tex.c.71. *Amplius,& ex his manifeſtum uniuerſaliter magis de omni motu.Si enim omne quod mouetur aliquo dictorum motuum,& quieſcit aliqua dictarum oppoſitarum quietum,non erat enim alius præter iſtos,quod autem non ſemper mouetur habet hunc motum. Dico autem quicunque ſunt alteri ſpecie,& non ſi aliqua pars eſt totius, neceſſe eſt prius quieſcere ſecundum oppoſita quietem.Quies enim priuatio eſt motus.Si igitur contrarij quidem motus ſunt, qui ſecundum rectitudinem,ſimul autem non contingit moueri contrarios,quod ab a,ad c,fertur,non utique feretur ſimul ab ipſo c,ad a:Quoniam autem non ſimul fertur ſecundum contrarios,mouetur autem ſecundum hunc motum,neceſſe eſt prius quieſcere apud c. Hæc enim oppoſita quies ei qui eſt a,c,motui.Manifeſtum igitur ex his quæ dicta ſunt:quoniam non eſt continuus motus.*

Prima propoſitio. HÆc eſt tertia particula quartæ partis principalis huius capituli:in qua ponitur tertia ratio probans motũ reflexum non eſſe continuum, & unum. Et hic ratio fundatur ſuper duas propoſitiones, quarum una eſt, quod omne motum quod mouetur uno motu motuum finiturum diuerſorum ſecundum ſpeciem,neceſſe eſt, quod moueatur Secunda propoſitio. a quiete oppoſita illi motui,ſcilicet,a quiete quam habet in termino a quo,ut declaratum eſt in quinto huius. Secunda propoſitio eſt,quod omne quod mouetur duobus motibus oppoſitis, neceſſe eſt ut ſingulariter moueatur cum eis, cum impoſſibile ſit ſimul moueri motibus oppoſitis. Ex quibus propoſitionibus ſequitur,quòd omne motum motibus oppoſitis eſt neceſſe ut moueatur utroque motu poſt quie- Tertia pro. tem. Et tunc formatur ratio ſic. Omne motum motibus oppoſitis mouetur utroque motu poſt quietem, ſed motus reflexus componitur ex motibus oppoſitis. ergo uterque illorum motuum incipit a quiete oppoſita illi motui.ergo ſecundus motus incipit a quiete, ſed illi motus non ſunt continuati adinuicem,inter quos cadit quies media,ergo mo-

A tus reflexi non continuantur adinuicem, & per conſequens motus reflexus compoſitus ex illis motibus non eſt unus, & continuus. Intellige hic per quietem indifferenter priuationem motus pro inſtanti, & pro tempore, ſiue enim ſit quies media pro inſtanti, ſiue pro tempore ſemper ſequitur, quod motus non eſt continuus,inter cuius partes cadit quies media. Si igitur contrarii, &c. Probat hoc, quod dixerat, ſcilicet, quod nihil mouetur uno motu ſecundum ſpeciem, quod prius non mouebatur niſi prius quieſcat quiete oppoſita, & hoc probatur per hoc, quia idem non poteſt ſimul moueri motibus contrariis. ergo oportet, quòd cum aliquid mouetur motu finito qui non eſt pars alterius motus ut prius quieſcat. Vnde poteſt fieri talis ratio. Si motus ineſſet mobili in inſtanti diſtinguente tempus in quo aliquid mouetur ſurſum a tempore in quo mouetur deorſum, cum non ſit maior,una quod motus ſurſum inſit illi mobili pro illo inſtanti quam motus deorſum, ſequitur, quod in illo inſtanti ſimul ineſſent mobili motus ſurſum, & motus deorſum, quod eſt impoſſibile. Vnde Commen. dicit, quod motus non ſequitur motum niſi quando ſecũdus motus fuerit perfectio primi motus non oppoſitus ei, aut hoc contin- B get per accidens,ſicut illuminatio domus per candelam.

Inſuper hoc etiam modo ratio magis erit accommodata.Simul enim corruptum eſt non album, & ortum eſt album.Si igitur alteratio qua itur ad album,atque ex albo continua ſit, & nullo in tempore maneat, ſimul profecto corruptum eſt non album,& factum eſt album, atque non album. Horum enim trium idem tempus erit,ut patet.

Amplius autem, & hæc ratio magis propria eſt his Tex.c.72. *quę dicta ſunt. Simul enim corruptum eſt; quod non album, & quod factum eſt album. Si igitur continua alteratio ad album ex non albo, & ex albo ad non al-* C *bum non manet aliquo tempore, ſimul corruptum eſt non album,& factum eſt album, & factum eſt non album. Trium enim erit idem tempus.*

HÆc eſt quarta particula quartæ partis principalis huius capituli: in qua ponitur quarta ratio probans motum reflexum non eſſe continuum, & hęc eſt ratio magis propria, & magis ſpecialis, & ſupponitur in hac ratione, quod quando corruptum eſt non album ſeu nigrum, tunc factum eſt album,& quando corruptum eſt album,tunc factum eſt non album,ſed ſi fiat reflexio quando factum eſt album, oportet, quod recedat ab albo, ut ſi factum ſit album in termino reflexionis, tunc receditur ab albo. Tunc igitur arguitur ſic. Quando corruptum eſt non album fa- Quarta ratio. ctum eſt album, & quando factum eſt album receditur ab albo, & quando receditur ab albo,factum eſt non album.ergo a primo ad ultimum, quando corruptum eſt non album, factum eſt non album, uel quando corruptum eſt nigrum, factum eſt nigrum.ſi velimus per non album intelligere ni- D grum, ſed hoc eſt impoſſibile. ergo impoſſibile eſt, quod motus reflexus ſit continuus. Intelligendum, quod phyloſophus propter hoc dicit hanc rationem eſſe propriam, & ſpecialem, quia rationes præcedentes poſſunt applicari ad omnem motum, ſed iſta ratio uidetur ſpecialiter arguere de generatione, & corruptione. Rationes enim præcedentes fundantur ſuper hoc, quod quia inter motus contrarios eſt quies media, ideo motus contrarii non ſunt continuati adinuicem. Et iſta ratio probat, quod quamuis inter generationem, & corruptionem non ſit quies media, tamen generatio, & corruptio non ſunt continuata adinuicem.

Præterea,non ſi tempus continuum eſt,& motus continuus eſt, ſed deinceps. Quo nanque pacto contrariorum motuum, ut dealbationis ac denigrationis idem fuerit finis. Patet igitur motum rectum continuum perpetuo eſſe non poſſe.

Amplius, non ſi continuum eſt tempus, & motus: ſed conſequenter, quomodo igitur erit ultimum idem contrariorum, ut albedinis, & nigredinis. A

HÆc eſt quinta particula quartæ partis principalis huius capituli: in qua ponitur quinta ratio probans motũ reflexum non eſſe continuum. Et primo præmittit, quod non eſt neceſſarium, quod ſi tempus ſit continuum, quod propter hoc motus ſit continuum: quoniam motus diuerſarum ſpecierum, & ſi ſuccedant ſibi in tempore continuo, non tamen ſunt continui, ſed conſequenter ſe habentes. Probat ergo phyloſophus, quod & ſi inter motos contrarios non eſſet quies media, tamen motus contrarij non ſunt continui. Et eſt ratio iſta. Continua ſunt illa, quorum ultima ſunt unũ, ſed motus contrarij non habent idem ultimum: quoniam ultima contrariorum ſunt ultima contraria. ergo motus contrarij non ſunt continuati adinuicem. Et ſimiliter motus reflexi ſunt contrarij, igitur motus reflexi non ſunt continuati adinuicem, quare &c.

Quinta ratio.

Motus autem iſte qui ſuper circularem lineam fit, unus atque continuus erit. Nullum enim impoſſibile accidit. Etenim id quod ex a, mouetur, ſimul ad ipſum mouebitur a, eadem nimirum appetitione. Ad quod enim perueniet, ad id & mouetur, ſed non ſimul contrarijs ciebitur motibus, neque oppoſitis ſanè. B

Tex. c. 73. *Qui autem in circulari erit unus, & continuus: nullum enim impoſſibile contingit, quod enim ex a, mouetur, ſimul mouebitur in a, ſecundum eandem poſitionem. In quod. n. ueniet, & mouetur in hoc, ſed non ſimul mouebitur contrarijs neque oppoſitis.*

ISTud eſt tertiũ capitulũ huius tractatus: in quo oſtenditur quis motus localis eſt primus motuum. Et continet tres partes principales, quia in prima declaratur per rationes proprias, quòd motus circularis poteſt eſſe ſemper continuus, & quod eſt primus motuum. In ſecunda autem ibi. [Rationabiliter autem accidit.] oſtendit idem per rationes logicas, & per rationes communes. In tertia ibi. [Quod ſit ſecundum locũ.] oſtendit per comparationes aliorum motuum, quòd motus localis eſt primus motuum. Prima pars continet duas particulas, quia in prima oſtendit, quod motus localis circularis poteſt eſſe ſemper continuus. In ſecunda ibi. [Quod autem lationum] oſtenditur, quod motus localis circularis eſt primus motuum. Prima particula continet duas partes: quia in prima oſtenditur, quod motus localis circularis poteſt eſſe ſemper continuus. In ſecunda ibi. [Manifeſtum autem, & ex hoc.] oſtenditur, quod nullus alius motus alius a motu locali circulari poteſt eſſe ſemper continuus. In prima igitur parte huius particulæ oſtenditur, quod motum circularem contingit eſſe ſemper continuum, & hæc eſt quarta concluſio principalis huius libri, ſecundum Lyncolnienſis quæ probatur ſic. Illud eſt poſſibile, ad quod nullum impoſſibile ſequitur, ſed ad illam, ſcilicet, motus circularis poteſt eſſe ſemper continuus, non ſequitur aliquod impoſſibile. ergo illud eſt poſſibile, & per conſequens motum circularem contingit eſſe continuum, quod autem ad motum circularem ſemper eſſe continuum non ſequatur impoſſibile: declaratur, quia ſi aliquod impoſſibile ſequeretur, hoc eſſet, quia mobile ſimul moueretur motibus contrarijs ſeu oppoſitis, ſicut accidit in motu reflexo. Si enim aliquid moueretur continue ab aliquo termino in eundem terminum reflectendo, ſequitur, quod illud mouetur ſimul motibus oppoſitis, ut prius declaratum eſt, ſed illud impoſſibile non ſequitur in motu circulari: quoniam non ſequitur, quod aliquid moueatur circulariter ab eodem ad idem, quod propter hoc moueatur motibus oppoſitis, ſicut accidit in motu reflexo, nam ſecundum motum circularem poteſt aliqui multoties moueri ab eodem in idem ſecundum eandem potentiam, hoc eſt eodem ordine partium mobilis ſeruato. Vnde arguitur ſic. Ille motus poteſt eſſe ſemper continuus per quem mobile poteſt moueri ab eodẽ in idem eodem ordine partium mobilis ſeruato, ſed per motum circularem contingit moueri ab eodem in idem. eodem

C

Quarta concluſio huius libri.

D

A partium ordine ſeruato, quod non contingit in motu reflexo, ideo motus circularis ab eodem in idem poteſt eſſe ſemper continuus, ſed in motu reflexo hoc nõ cõtingit. ergo Intelligendum eſt, quod cum aliquod mobile reflectitur, partes mobilis in reflectendo diſponuntur ſecundum contrariũ ordinem in mouendo quam prius, quia uel oportet, quod pars mobilis quæ in primo motu erat prior in reflexione fiat poſterior, uel oportet, quod illa pars mobilis quæ in primo motu aſpiciebat ad unam differentiam loci, ſ. ad dextrum, uel ſurſum in reflexione ad contrarium moueatur, ſed in motu circulari ſeruatur eadem poſitio partium cum aliquid mouetur ad terminum a quo recedit.

Non enim omnis motus quo pergitur ad hoc: contrarius ei quo itur ex hoc, aut oppoſitus eſt. Sed contrarius quidem eſt rectus, huic enim motus loco accommodatus contrarius eſt, ut his qui per diametrum fit. Termini enim plurimum diſtant. Op- B poſitus autem eſt, qui per eandem fit longitudinem. Quare nihil uetat ut talis motus continuus ſit, nullaſque prorſus intercapedines habeat.

Non enim omnis qui eſt in hoc ei qui eſt ex hoc contrarius eſt, neque oppoſitus, ſed contrarius in recta quidem. Huic enim eſt contrarius ſecundum locum, ut qui ſecundum diametrum, diſtat enim plurimum. Oppoſitus autem qui eſt ſecundum eandem longitudinem, quare nihil prohibet moueri continue, & nullo tempore deficere.

ET quia aliquis poteſt dicere, quòd motus circularis cõponitur ex motibus contrarijs, quia motus ab aliquo termino eſt contrarius motui qui eſt ad eundem terminum, hoc remouet phyloſophus dicens, quod illud quod mouetur circulariter ab uno termino in eundem terminum non mouetur motibus contrariis, & hæc eſt trigeſimaquinta concluſio de annexis, quæ Probatur tripliciter. Primo ex par- C te diſtantiæ terminorum. Secundo ex parte terminorum. Tertio per rationem acceptam ex parte mediorum. Primo igitur dicit phyloſophus, quòd non omnis motus qui eſt in hoc eſt contrarius, & oppoſitus motui qui eſt ex hoc, ſed ſolus motus qui eſt ex hoc ſecundum lineam rectam contrariatur motui qui eſt in hoc ſecundum lineam rectam. Vnde prima ratio poteſt ſic formari, contrarietas motuum localium ſolum eſt accipienda ſecundum lineam rectam ſiue ſecundum diſtantiam terminorum lineę rectæ, ſed motus circularis qui eſt ab hoc, & motus circularis qui eſt in hoc, non diſtant ſecundum lineam rectam, nec ſecundum diſtantiam terminorum lineę rectæ. ergo, quod mouetur circulariter ab uno termino in eundem terminum, non mouetur motibus contrariis. Intelligendum, quod quia contrarietas eſt maxima diſtantia, & maxima diſtantia non poteſt accipi niſi ſecundum lineam rectam, quia non poſſunt aliqua tantum diſtare ſecundum lineam curuam, quin poſſint plus diſtare ſecundum lineam curuam, quia quacunque linea curua data contingit dare maiorem D lineam curuam, ideo contrarietas motuum propriæ dicta ſolum eſt accipienda ſecundum lineam rectam. Quęcunque enim diſtant ſecundum lineam rectam non poſſunt plus diſtare ſecundum lineam rectam. Omnes enim lineę rectæ ductæ inter duos terminos ſunt æquales. Vnde Commen. dicit hic, quod cauſa in hoc, quod motus ad aliquid ſecundum lineam rectam, ſit contrarius motui qui eſt ab illo ſecundum eandem lineam rectam eſt: quoniam illud ex quo eſt motus rectus, & ad quod eſt, ſunt loca contraria, & cauſa in hoc eſt, quia contraria ſunt, ſicut deſcribuntur quæ maxime diſtant, & maxima diſtantia non inuenitur niſi in linea recta. hæc Commen. Intelligendum tamen, quod illud eſt uerum, accipiendo contrarietatem ſtricte propriæ, ſcilicet, quod motus non ſunt contrarii ſtricte loquendo, niſi ſecundũ lineã rectam, tamen large loquendo de contrarietate, ſcilicet, ſecundum quod illi motus dicuntur contrarii qui impediunt ſe, ſic motus reflexi ſuper ſemicirculum, uel ſuper arcum dicuntur contrarii, quia impediunt ſe, ut dicit phyloſophus.

Prima ratio.

Etenim

Etenim cōuerſio quidē a ſeipſo in ſeipſum:rectus A autem motus a ſeipſo in aliud tranſitio eſt.

Circularis quidem enim motus eſt ab eodem in idem. Rectus autem ab eodem in aliud.

Secunda ratio. SEcunda ratio accipitur ex parte terminorum,quæ talis eſt.Motus contrarij habent terminos contrarios:ſed in motu circulari non ſunt termini contrarij: quia motus circularis eſt ab eodem in idem:per hoc.n.differt motus circularis a motu recto: quia motus circularis eſt ab eodem in idem.& motus rectus eſt ab eodem in aliud.

Et iſce quidem motus qui fit in circulo:nunquā fit in eiſdem.Rectus autem ſępe fit in eiſdē.Is igitur motus qui ſemper in alio atque alio fit:continue fieri non poteſt.At iſce continue fieri non poteſt:qui ſępe fit in eiſdem.Motibus enim oppoſitus:id quod mouetur ſimul moueatur neceſſe eſt. B

Et qui quidem in circulo:nequaquam in eiſdem eſt, qui uero ſecūdum rectitudinem:multotiens in eiſdem eſt. Cum quidem igitur qui ſemper in alio,& alio fit,contingit moueri continue,qui uero in eiſdem multotiens non contingit,neceſſe eſt enim ſimul moueri contrarios.

Tertia rō. TErtio probatur concluſio.ſ.ꝙ illud ꝙ mouetur circulariter ab aliquo termino in eundē terminū: non mouetur motibus *cōtrarijs*.patet ꝑ rōnem ſumptā ex parte mediorum: quæ talis eſt.Motus contrarij ſunt in eiſdem medijs:ſed motus circularis ab a, in b, & a b,in a,non ſunt in eiſdem medijs. ergo motus circularis ab aliquo termino non contrariatur motui circulari in eundem terminum.Intelligendum ꝙ illa rō fundatur ſuper tres propoſitiones: Prima ꝓpoſitio. quarū vna eſt,ꝙ motus cōtrarij ſunt inter terminos contrarios. Secunda ꝓpoſitio. Secunda propoſitio eſt,ꝙ eadē media q̄ ſunt ab vno cōtrariorum ad reliquum ſunt econuerſo: ſicut eadē media q̄ C ſunt a centro ad circunferentiam ſunt econuerſo i.a circunferentia ad centrum: & ideo motus cōtrarij ſunt in eiſdem medijs:quoniam eadem ſunt media inter contraria:ut inter a,& b,& inter b,& a. Tertia ꝓpoſitio. Tertia eſt ꝙ motus circularis qui eſt ab aliquo termino in eundem terminum non eſt in eiſdē medijs:quoniam ſi aliquid moueatur circulariter ab aliquo termino in eundem terminum per vnum ſemicirculum recedit ab illo termino,& per alium ſemicirculum redit ad eūdem terminum, & ſic non per idem medium accedit, & recedit. Vnde notandum eſt,ꝙ ex omnibus his rationibus poteſt fieri unica rō probans concluſionem principalem ſ.ꝙ motum circularem contingit eſſe ſemper continuum, & hæc eſt rō. Ad motum circularem ſemper eſſe continuum non ſeq̄tur impoſſibile.ergo motum circularem ſemper eſſe continuum eſt poſſibile.antecedens probatur primo: quia motus circularis eſt ab eodem termino in eundem terminum,reſeruato eodem ordine partium mobilis. ergo. Secundo probatur ꝑ hoc,q̄a ſi aliquod impoſſibile ſequeret̄ illud maxime eſſet illud impoſſibile.ſ.ꝙ aliquid moueretur ſimul motibus contrarijs, quia motus ab aliquo termino contrariatur motui D in eundem terminum, ꝙ non eſt uerum in motu circulari, quod probatur tripliciter.Tum quia ille motus non ſunt ſecundum maximam diſtantiam.Tum quia non ſunt inter cōtrarios terminos. Tum quia non ſunt eiſdem medijs.

Quare fieri non poteſt:ut aut in ſemicirculo q̄cquam:aut in alia vlla circūferentia continue moueatur.Sæpe enim in eiſdem moueatur:& cōtrarijs mutationibus mutetur neceſſe eſt. Non enim coniunguntur hic principium atque finis. Circuli autem coniunguntur,& hic eſt ſolus motus perfectus.

Quare neque in ſemicirculo:neq. in alia circulatione: neq. contingit moueri continue. Multotiens enim neceſſe eadem moueri,& contrarias mutationes mutari. Non.n. A *copulat principio finem:qui autem circuli copulat, & ſolus eſt perfectus, & perpetuus.*

COncludit ex prædictis alios motus a motu circulari non eſſe ſemper continuos.Et primo declarat hoc in motu locali:oſtēdendo ꝙ nullus motus localis alius a motu circulari poteſt eſſe ſemper continuus,per hoc,ꝙ in omni alio motu a motu circulari contingit motum per eadem media multotiens pertranſire, ſed non contingit pertranſire multotiens ab eodem in idem per idem medium: niſi per reflexionem,ſed illud quod mouetur in eiſdem medijs per reflexionem non mouetur continue,quia ſic moueretur ſimul motibus oppoſitis,ꝙ eſt impoſſibile.ergo. Vnde nec ſuper lineam rectam:nec ſuper lineam ſemicircularē ꝑōt eſſe motus cōtinuus & perpetuus,niſi fiat reflexio, & motus reflexus non pōt eſſe ſemp continuus,quia non eſt idē finis primi motus,& principium motus ſecūdi. ſed in circulo idē eſt principium & finis. ergo. Vnde nec motus qui eſt ſuper lineam rectam:nec motus qui eſt in ſemicirculo nec in quacūque alia portione circuli poteſt eſſe ſemper continuus: B quia in his omnibus neceſſe eſt, ꝙ multotiens pertranſeantur eadem media, & ꝙ fiant contrarij motus ſi debeat fieri reditus ad principiū. Et ratio huius eſt,quia neque in linea recta,neq. in ſemicirculo,neq. in quacūque portione circulari copulatur finis principio:ſed diſtant adinuicem principium & finis, & in ſolo circulo finis copulatur principio: quia idem eſt finis & principium,& ideo ſolus motus circularis eſt perfectus, quia unumquodque eſt perfectum: ex hoc quia attingit ſuum finem.

Ex hac aūt diuiſione patet fieri non poſſe quo cæterorū motuū continuus ſit. Accidit.n.in vniuerſis:vt per eadē quiſq; fiat. Vt in alteratione per mediū ipſum: & in motu qui quantitati accommodatur per magnitudines medias, & in generatione corruptioneve ſimiliter.Nihil.n.intereſt pauca quſpiā an plura faciat ea media in quibus eſt ipſa mu- C tatio, & addat quid an auferat:fit enim vtroq; modo vt per eadem ſæpe motus efficiatur.

Manifeſtum autem & ex hac diuiſione: quoniam non contingit alios motus eſſe continuos. In omnibus enim accidit eadem moueri multotiens:ut in alteratione media: & in eo qui eſt quantitatis ſecundum medium magnitudinis: & in generatione, & corruptione ſimiliter:nihil enim differt pauca: aut multa facere, in quibus eſt mutatio,neq; medium ponere aliquid:aut auferre, utrobique enim accidit eadem moueri multotiens. Tex.c.74.

HÆc eſt ſecunda pars primæ particulæ primæ partis prin. huius ca.in qua declaratur ꝙ in alijs motibus a motu locali non eſt continuitas, probatur per hoc ſ. quia in omnibus alijs motibus oportet ꝙ fiat reditio ꝑ eadem media,& non poteſt eſſe reditio per eadem media niſi D ſit quies media,& ubi eſt quies: ibi non eſt continuitas motus.In nullo igitur motu alio a motu locali circulari pōt eſſe ſemper continuitas.Vnde illa eſt cauſa quare motus circularis pōt eſſe ſemper continuus,quia in motu circulari ꝑōt fieri reditio ab eodem in idē per alia,& alia media, ſed hoc deficit ab omnibus alijs motibus.vt in alteratione, augmentatione,generatione,& corruptione, & nulla eſt differentia quantum ad diſcontinuitatem motus,ſiue ſint plura media quæ iterantur,ſiue pauca,pōt enim eſſe per plura media: vt ſi fiat motus a nigro in album:& poſtea ab albo in nigrum: tunc enim fiet reditio per plura media.i.per colores medios: ſi autem fiat motus ab albo in fuſcum, aut econtra, non fit iteratio per tot media ſicut prius, ſed reditio per plura media uel per pauciora,ideo dicit quantum ad propoſitum,ꝙ ſi reditio fiat per eadem media, oportet quod ſi quies quæ eſt priuatio motus pro inſtanti,vel q̄ eſt priuatio motus pro tempore.Vnde hic non ſigno nouas concluſiones, eo quod iſtę concluſiones ſunt prius poſitæ,& probatę.

Ex

A SEcundo probat q motus circularis eſt prior motu recto: & hoc ſic, motus circularis eſt perpetuus: & motus rectus non: ſed perpetuum eſt prius non perpetuo. ergo.

Cæterorum autem motuum nullus perpetuus eſſe poteſt. Status enim ſit oportet. Qui cum eſt: corruptus eſt iam ipſe motus atque euanuit.

Aliorum autem neque loci mutationem, neque alium: neque contingit eſſe perpetuum: ſtatum enim oportet fieri. Si autem ſtatus eſt, corruptus eſt motus.

38. cõc. de annexis. PRobatur etiã q motus circularis eſt prior omnibus motibus alijs a motu locali, & hæc eſt trigeſimaoctaua cõcluſio de annexis, q probatur ſic. motũ circularẽ contingit eſſe perpetuum: & nullum motum alium a motu locali contingit eſſe perpetuum: & perpetuum eſt prius imperpetuo. ergo motus localis circularis eſt prior omnibus alijs motibus a motu locali.

B Atqui recte cum ratione q. accidit: cõuerſionem unum eſſe motum: atq. continuum: & non eam lationem quæ ſuper recta linea pergitur. Huius enim principium & finis, & medium definitum eſt, & uniuerſa hęc ſunt in ipſa. Quo fit ut id ſit unde incipiat qđ mouetur, & id itẽ ad qđ peruenict deſinetq. moueri. In ipſis nãque finibus quieſcit id oẽ quod motu recto cietur: aut in eo ex quo ĩcipit motu cieri, aut in eo ad quem accedit. Sed in circunferentia ſunt hęc ut patet indefinita. Quod enim ipſius punctum: finis potius rationem quam principij ſubit. Aeque enim quoduis punctorũ principiũ eſt: & medium, atq. finis, vt ſemper id quod mouetur in principio ſit, & medio, atque fine: & nũquam in uno tantum.

C Quapropter ipſa ſphęra mouetur: & aliquo modo quieſcit. Eũdem enim occupat locum. Cauſa aũt eſt: hæc omnia accidiſſe ipſi cẽtro. Nam principium eſt & magnitudinis atque finis. Quare fit: ut quia hoc extra circũferentiam, eſt non ſit id in quo quieſcit id quod fertur quaſi tranſierit: ſemper enim circa medium: ſed non ad ultimum fertur. Quia uero ſemper hoc manet: ideo totum ipſum continue partim quieſcit: partim mouetur.

Tex. c. 68. *Rationabiliter autem accidit circularem unum eſſe et continuum & non rectum. Eius enim qui in recto determinatum eſt principiũ & finis, & medium: & omnia hęc habet in ſeipſo. Quare determinatum eſt unde incipiet qđ mouetur, & ubi finiet. Apud terminos .n. quieſcit omne, aut unde, aut ubi circularis, aut indeterminati ſunt. Quid* D *enim magis quicunq; terminus eorum qui ſunt in linea. Similiter enim unumquodq; principium & medium eſt et finis, ut & ſemper quędam ſunt in principio & fine, & nunquam unde mouetur & quieſcit quodammodo ſphęra. eundem enim obtinet locum. Cauſa autem eſt, quod omnia hæc accidunt centro: principium enim & medium magnitudinis & finis eſt, quare propter id quod hoc ſemp extra circulationem eſt: non eſt ubi quod fertur quieſcat: ſic .n. ſemper fertur circa medium ſed non ad ultimum: propter hoc autem manet: & ſemper quieſcit quodammodo totum & mouetur continue.*

HÆc eſt ſecunda pars prin. huius ca. in qua P. oſtendit q motꝰ circularis eſt primus motuũ p rõnes Logicas & cões: & cõtinet tres partic. ſm numerũ triũ rationum: quas adducit ad hoc pbãdũ. ſecũdu incipit ibi. [Accidit aũt cõuerſiõ] tertia ibi. [Amplius aũt.] In prima igiť particu. huius partis P. intẽdit talẽ rõnem. Ille motus q nunquã eſt in ſui principio nec in ſuo fine poteſt eſſe cõtinuus: ſed motus circularis nunq̃ eſt in ſuo principio nec in ſuo fine. ergo motus circularis pt eſſe ppetuus, & p cõſequẽs eſt primũ, vel pôt per hanc rationẽ probari non ſolum q motus circularis poteſt eſſe ppetuus, ſed q eſt ppetuus, qa ille motus q nunq̃ eſt in ſui principio, nec in ſuo fine eſt ppetuus, ſed motus circularis eſt huiuſmodi. ergo maior patet: qa motus ſemp durat in medio inter ſuũ principiũ & ſuũ finem. omne .n. q mouetur continue mouet inter principiũ motus in actu: & finem motus in actu: & ideo omne quod mouetur quando nec eſt in principio nec in fine ſui motus eſt ſemp motus. minor uero huius rõnis patet: quia in circũferentia circuli non eſt aliqd q ſit dignius q ſit principium magnitudinis q̃ finis uel mediũ: & ideo oẽ illud q mouet circulariter ſemp eſt in medio ſui motus, & nunq̃ eſt in principio motus, nec in fine: vnde circa rõnem illam ſic procedit, qa primo narrãdo cõcluſionẽ dicit, q rõnabile eſt motũ circularẽ eſſe unũ & ſemp cõtinuũ & nõ motũ rectũ. Secũdo uero narrat cauſã B utriuſque: & primo narrat cãm pp q̃ motus rectus non pôt ſemper eſſe cõtinuus, & cã eſt illa: quia in magnitudine recta eſt principium a quo incipit motus determinatus & finis eſt determinatus, & medium eſt determinatũ: & illud q mouet motu recto cũ peruenerit ad finẽ magnitudinis ſup q̃ mouetur neceſſario quieſcit: & hæc eſt cauſa pp q̃ motus rectus non pt eſſe ſemper cõtinuus. Vnde neceſſe eſt, q illud q mouetur motu recto habeat duas quietes .ſ. vnã in initio magnitudinis, & aliam in fine, & cã pp q̃ motus circularis pôt eſſe ſemper cõtinuus eſt, quia magnitudo circularis nõ hẽt principium in actu neq. finẽ: qm in circũferentia non eſt aliqd q ſit dignꝰ ut ſit principiũ magnitudinis q̃ finis. Vnde illud q mouetur circulariter ſemp pt imaginari in quolibet puncto eſſe in principio & in fine, & in medio: nunq̃ .n. in circumferentia circuli eſt pũctus: qui eſt ſolũmodo principiũ aut ſolummodo finis, q nõ accidit in magnitudine recta. Notãda ſunt hic tria ſm Com. primo q iſtę cãæ quas dedit hic. p. ſũt quodãmodo naturales, & quodãmodo mathematicæ: qm quędã mathematica ſunt p ſe cãæ rerum naturaliũ, vt accidit in ſciẽtijs ſubalternãtibus & ſubalternatis: cuiuſmodi ſunt Arith. Muſica, Geomet. & Perſpectiua: qm diuerſitas duorũ extremorũ longitudinis eſt cã .ſ. hic, q cõtrarietas eſt in iſtis locis. Et hæc eſt prima cauſa quare motus ſuper longitudinẽ rectã ab una extremitate ad aliã, & ecõuerſo ſunt cõtrarij: & quia in magnitudine circulari nõ eſt extremitas in actu: eſt neceſſe ut in ea nõ ſint cõtraria: neq. dimẽſiones finitæ, & cũ ita ſit, neceſſe eſt ut motus eius ſit unus & perpetuus, & cõtinuus, cũ motu ſuper ſeipſum non moueatur ad loca contraria. Secũdo eſt notãdum q Com. d. q iſta cauſa q̃ dedit Ari. non ſolum d. q eſt poſſibile motũ circularẽ eſſe perpetuum: immo q ẽt ſit neceſſariũ. tertio narrat, q cũ in circulo non ſit pũctus in actu q ſit principiũ modũ aut finis. Iſta eſt cauſa propter q̃ ſphęra eſt inſeparabilis ab eodẽ loco in quo ẽ quodammodo quieſcẽs & quodãmodo mota, & d. q ſphęra mouetur circa globoſitatẽ cẽtri in quo non eſt punctꝰ in actu: ideo neceſſe eſt ut ſphęra ſit in eodẽ loco, numero, & in pluribus locis ſm formam: vt declaratũ eſt in ſexto. Item d. Cõ. q non eſt ſicut exiſtimatur .ſ. q ſphęra mouetur ſecũdũ partes, & quieſcit ſecundũ totum: qm ponere corpus mouere D ſecundũ partes, & quieſcere ſecundum totum eſt impoſſibile, immo tota ſphęra, & oẽs eius partes mouẽtur, ſed totum mouetur in locis diuerſis ſecundũ formã tm: partes vero mouentur in locis diuerſis ſecũdum formã & ſecũdum ſubm: & hæc Com. quæ omnia determinata ſunt ſuper ſexto huius. Tertio eſt notandum q Com. aſſignat cauſam hic ppter q̃ ſphæra mouetur motu prædicto, & eſt quia omnia iſta accidunt centro .ſ. eſſe principium, medium, & finis. Vnde d. Cõ. hic q potes intelligere per centrum, centrum mathematicum, q eſt punctus indiuiſibilis, & cẽtrum naturale q eſt corpus ſphæricum, circa q corpus circulare mouetur: quoniam ſphęra naturaliter diuiditur in duas partes, ſcilicet, in centrum, & in circunferentiam.

Prima rõ.

Primum notãdum.

Secundũ notãdum.

Tertium notãdum.

Accidit autem hæc cõuerſio: vt econtra cõuerſio motuũ ſit prima atq. mẽſura: quia nanque motuum eſt menſura ipſa conuerſio: ideo primus ſit ipſa motus neceſſe eſt, ipſo enim primo omnia menſurantur. Et quia ruſus primus eſt, & omnium motus, ideo ipſa menſura eſt cæterorum.

Accidit

Accidit autem conuerſim & nanq. quoniam menſura motuū circulatio prima: neceſſe eſt ipſam eſſe. Omnia.n. menſurantur primo: & quia menſura aliorum eſt.

Secūda tē. HÆc eſt ſecunda particula ſecūdæ partis prin. huius ca. in qua ponit ſecunda ratio ꝓbans ꝙ motus circularis eſt primus motuum: & hæc eſt ratio: qa motus circularis eſt mēſura oium aliorum motuum. ergo eſt primus motuum. antecedēs eſt verū. ergo & conſequēs, & probatus cōſequētia: quia illa conuertūtur. ſ. ꝙ aliquid ſit primū in aliquo genere, & ꝙ ſit menſura omnium aliorum in illo genere.

Præterea: vniformis etiam motus ſola conuerſio eſſe poſſet. Quæ oīaque recto motu cieotur: difformiter ſaoe feruntur. Diſcrepant enim partes motus propinquę principio ab hiſce partibus quæ propinquę ſunt fini. Eteoim voinerſa quæ ſuapte oatura feruotur: quo magis ab eo loco recedūt ex quo moueri cęperint, eo cęlerius moueri videotur. At ſola in conuerſione, neq; principium eſt, oeq. finis: quippe cum ooo ſit in ipſa circunferentia quicquam tale: ſed extra. B

Amplius autem & regularem contingit circularem eſſe ſolum: qua enim in recto a principio irregulariter feruntur, & ad finem. Omnia enim quanto diſtant quidem plus a quieſcente feruntur uelocius. Circularis autem ſolus, neque finis, neque principium in ipſo aptum natum eſt eſſe: ſed extra.

Tertia tē. HÆc eſt tertia particula ſecundæ partis prin. huius ca. in qua tertio ꝓbat̃ eadē concluſio ſc. motus localis eſt primus motuum: vt prius ꝓbatum eſt, & motus circularis eſt prior q̃ motus rectus. ergo, ꝙ motus circularis ſit prior motu recto probat ſic: ſolus motus circularis q ſemp æque diſtat a fine ad quē mobile mouet̃. ſ. a medio ꝑt eſſe regularis, & nullus motus rectus ꝑt eſſe ſemp regularis: motus. n. rectus non pōt eſſe ſemp regularis: quia oīs motus rectus vel eſt naturalis uel violētus, & motus naturalis intēditur in fine: & motus oiolētus remittitur in fine: ideo nullus mot⁹ localis rectus eſt omnino regularis. Vnde numero, ꝙ motus naturalis incipit a quiete uiolēta: & motus violētus incipit a quiete naturali. ergo motus naturalis quanto plus diſtat a quiete a qua incipit motus tāto eſt velocior ex diſtantia ei⁹ a quiete a qua incipit moueri, ſed in motu violēto eſt econuerſo. Iſta igitur ꝓpoſitio. ſ. Oia q̃to plus diſtāt a qete ferūtur velocius: dēt intelligi de motu naturali: qīa omnia quæ naturaliter mouentur: quanto plus diſtāt a quiete: hoe eſt a loco in quę quieuerunt uiolēter: tanto mouentur uelocius: uel ſi intelligatur tā de motu naturali q̃ de motu uiolēto: tunc debet ſic intelligi. omnia mota naturaliter quāto plus diſtāt a quiete uiolenta a qua mouentur, tanto mouētur uelocius, & omnia uiolenter mota quanto plus diſtant a quiete uiolenta ad q̃ mouentur, tāto velocius mouētur. Intelligendum ꝙ illud ꝙ communiter dicitur. ſ. ꝙ motus naturalis rectus intenditur in fine propter approximationem ad terminum motus non eſt verū: quoniam graue non mouetur velocius propter ſolam approximationem ad centrum: quia accipiantur duo ęque grauia cum oībus alijs paribus. vt. ſ. ꝙ ſine eiuſdem figuræ: eiuſdē magnitudinis, & ſic de alijs ꝓmouētibus ad uelocitatē motus, & ſint a, & b, & ponatur a, ſuperius in aere in loco diſtāte a terra p decē ſtadia, & ſit locus ille c, & b, ponatur ſuperius io aere in loco diſtante a terra per unum ſtadium, & ſit ille locus d, & moueatur a, deorſū, & cū uenerit a, ad locū diſtātē a terra ſolū p ſpatiū unius ſtadij incipiat b, deſcēdere, & ſit e, inſtans in quo vtrūque illorum. ſ. a, & b, diſtans a terra ſolum per ſpatium unius ſtadij, manifeſtum eſt ꝙ poſt e, inſtans a, velocius deſcendet quā b, & tamen in e, inſtanti ſunt æque approximata terrę. ergo maior approximato ad locum naturalem non eſt cauſa velocitatis motus naturalis, ſed maior diſtantia a quietē uiolenta in termino a quo eſt cāuſa uelocitatis motus naturalis, & ideo quia in e, inſtanti & per totum tempus poſt durāte motu a, plus diſtat a quiete violenta a qua incipit moueri, q̃ b, A diſtet a quiete uiolenta a qua incipit moueri, ideo a, uelocius mouetur poſt e, quam b, quamuis vtrūque ęqualiter diſtet a terra, & a loco ſuo naturali. Hæc igitur eſt cauſa quare motus naturalis continue intenditur. ſ. diſtantia a quiete uiolenta a qua incipit moueri. Sed quia hæc uidetur eſſe cā remota: & oportet aſſignare cauſam magis propinquam: & magis dicentem propter quid · dicunt quidam quod graue in deſcendendo continentræ acquirit nouam grauitatem accidentalem, & quia ſit continue grauius & grauius: ideo continue velocitatur motus eius, & ita eſt de leui. ſ. quod per motum ſuperius acquirit nouam leuitatem accidētalem, & ideo quāto iſta corpora magis diſtant a quiete uiolēta a qua inceperint moueri, tanto uelocius mouentur: uidetur tamē mihi quod quia aer eſt cum grauibus grauis, & cum leuibus leuis, ideo cum graue deſcēdit ſemper maior, & maior pars aeris præcedens ipſum mouetur deorſum, & etiam cōtinue maior, & maior pars aeris inſequitur ipſum: ideo mot⁹ eius velocitatur, quia continue mediū grauius, & grauius præcedit ipſum cedens ei, & medium continue grauius & grauius ſubſequitur ipſum continue fortius pellens ipſum: & ideo quanto a remotiori mouetur, tanto velocius mouetur, quia B continue iuuatur motus eius magis, & magis a medio tam a parte anteriori quam a parte poſteriori. Notabile.

At vero ſcientiæ huius lationem inquam primū motuum eſſe teſtes ſunt uniuerſi qui mentionem motus fecerunt. Principia enim ipſius hiſce tribuūt quæ motu iſtiuſmodi cient. Segregatio nāque congregatione motus in loco ſuot. Hoc autem modo coocordia atq. diſcordia mouent. Altera nanq; ipſarum ſegregat: altera congregat. Anaxagoras quoq; meotem quę mouit prius ſceroere dicit. Eadē & hi ſentiunt qui oullam aliam talem cauſam ponūt: ſed ob vacuum inquiunt res moueri. Et hi oanq; naturam eo motu qui loco accōmodatur moueri dicūt. Motus eoim qui ſit ob vacuum: latio nimirum eſt, & vt in loco motus (vt patet.) Cæterorum autē mo- C tuum nullum ipſis ioeſſe primis: ſed in hiſce duntaxat quæ conſtant ex illis putant. Accreſcere.o. hæc decreſcereque: ac alterari congregationem ſegregationemque ſubeuntibus indiuiduis corporibus dicunt. Eadem & hi cenſeot qui denſitate rariteteve geoerationem corruptiooemve conficiunt. Congregatione nāque ſegregationeve hæc uniuerſa diſponunt. Accedit ad hæc eorum quoq; ſententia q cauſam motus animam faciunt. Id enim quod ſeipſum mouet: eorum quę mouētur principium eſſe dicūt. Animal autem omnemque animās motu ad locum accommodato ſeipſum mouet.

Quod autem ſecundum locum mutatio primus motuū Tex.c.77. D *eſt: teſtantur omnes quicūque de motu fecerunt memoriā. Principia enim tradunt ipſis mouentibus ſecundum huiuſmodi motum. Diſgregatio autem & congregatio motus ſecundum locum ſunt: ſic enim mouent concordia & diſcordia. Hæc quidem enim diſgregat, illa autem congregat: ipſorum autem intellectum ait Anaxagoras diſgregare mouente prius. Similiter autem & quicunque huiuſmodi quidem neq. unam cauſam dicunt: propter uacuum autem moueri dicunt. Et nāque hi ſecundum locū motum natura moueri debent. Motus enim propter uacuum loci mutatio eſt, & ſicut in loco, aliorum autem neq. unū ineſſe primis corporibus: ſed his quæ ſunt ex his opinantur. Augmentari enim & corrumpi: & alterari congregatis & diſgregatis athomis corporibus dicūt. Eodem autem modo quicunq; propter denſitatē: aut raritatem inſtruunt generationem & corruptionem, & congregatione enim & diſgregatione hęc componuntur. Amplius autem & præter*

his

bos animam cauſam facientes motus ipſum: ſeipſum enim A *mouens. Principium eſſe dicunt eorum quæ mouentur. Mouebitur autem animal, & omne animatum ſecundum eum qui eſt ſecundum locum.*

HÆc eſt tertia pars prin. huius ca. in qua P. per aliorum opinionem oſtẽdit ꝙ motus localis eſt primus motuũ: & hoc oſtendit ſex rõnibus vel ſex modis ſeu ſex vijs. Vnde d. P. primo: ꝙ huic veritati. ſ. ꝙ motus localis eſt primus motuum, atteſtantur dicta oĩum phyloſophorum antiquorum: q de motu fecerunt mentionem: quia omnes antiqui attribuunt principijs ꝙ mouẽt motu locali: & primo oſtẽ-
Opinio Empe. dit hoc per opi. Empe qui poſuit litem & amicitiam eſſe prima principia mouentia, eam d. amicitiam congregare: litem autem ſegregare, ſed manifeſtum eſt, ꝙ congregare, & ſegregare ſunt motus locales. ergo. Secundo phyl. oſtendit idem
Opinio Anaxag. per opi. Anax. qui poſuit intellectum eſſe principium mouẽtem: cuius operatio ſecundum ipſum eſt diſgregare mixta.
Opinio Democri. Tertio vero oſtendit P. idem per opi. Demo. & Leucipi, qui non poſuerunt cauſam mouentem ſine uacuo, ſed dixerunt omnia moueri per naturam vacui: motus autem qui eſt ꝑ B uacuum eſt motus localis. Dixerunt enim corpora athoma
Opi. antiquorũ naturalium. moueri in vacuo: nunc autem illud ꝙ mouetur, quia eſt in uacuo mouetur localiter. Quarto oſtendit idem per opi. antiquorum naturalium, qui ponebant ſolũ unam cauſam. ſ. cauſam materialem: vt aquam aut aerem, ſeu ignem, ſiue aliqđ medium: & ex illo dixerunt generationem & corruptionẽ fieri per condenſationem & rarefactionem, ſed condenſatio, & rarefactio ſunt motus locales: vel non ſunt ſine motu lo-
Opinio Plato. cali. Quinto oſtendit idem opi. Platonis, qui poſuit animam eſſe primam cauſam motus. Poſuit. n. ꝙ anima quę ſm ipſum eſt mouens ſeipſam eſt principium omnium quæ mouẽtur, ſed mouere ſeipſum conuenit animali, & omni animato ſecundum eum ſecundum antiſteſim. i. ſm tranſmutationem localem: & ſic poſuit animam q̃ ſecundum ipſum eſt primum principium mouens eſſe cãm motus localis. Deinde cũ dicit.

Id præterea ſolũ proprie moueri dicimus, quod eo motu cietur qui ad locum accõmodatur. Quod ſi quippiam quieſcat quidem eodem in loco: incre- C menta uero uel decrementa ſuſcipiat, vel alteretur, id aliqua ex parte & non abſolutè moueri dicere conſueuimus. Motum igitur omni in tempore ſemper fuiſſe: ſemperq́ue fore, & quid eſt principiũ perpetui motus, quis præterea primus eſt motus, & quis ſolus perpetuus eſſe poteſt, & id inſuper quod primum mouet immobile eſſe, ſatis iam hiſce quæ dicta ſunt explicauimus.

Et proprie autem moueri dicimus ſolum quod mouetur ſecundum locum motum. Si autem quieſcat quidem in ſeipſo, augmentetur autem: aut detrimentum patiatur: aut alterum contingit quodammodo moueri. Simpliciter autẽ moueri non dicimus. Quod quidem igitur ſemper motus erat, & erit omni tempore, & quod principium perpetui motus. 1. Adhuc autem quis motus primus, & quem mo- D *tum perpetuum contingit eſſe ſolum: & primum mouens quod immobile ſit, dictum eſt.*

SExto probat P. idem per communem modum oĩum communiter loquentium. ſecundum enim communem modum loquẽdi ſolum dicimus illud moueri ꝙ mouet ſm locum: ſi aũt aliqđ quieſcat in loco q̃uis augmẽtetur vel alteretur dicimus ipſum quieſcere, & non dicimus ſimpliciter ꝙ tale mouetur, ſed ſecundum determinationem dicamus, ꝙ tale mouet motu alterationis uel augmẽtationis. Et Cõ. d. hic, ꝙ motus per prius dicitur de motu locali quam de alijs motibus, ſicut hoc nomen ens per prius dicitur de ſubã quam de alijs prædicamẽtis. Vnde ſicut ens dicitur de ſubã ſimpliciter & de alijs prædicamentis ſecundum determinationem, ita motus ſimpliciter dicitur de motu locali, & de alijs motibus dicitur ſecundum determinationẽ: quare &c.

Nunc autem partibus hoc vacare, magnitudinẽ-

A que nullã prorſus habere neceſſarium eſſe dicamus: ac demonſtremus oportet prius hiſce definitis, quę hanc ſententiam antecedunt. Atq. horum vnum eſt hoc fieri inquam non poſſe, quo finitum quicquam tempore moueat infinito. Tria nanq; eſſe in omni motu conſtat id ꝙ mouetur: id quod mouet, & tertium ipſum tempus. Atque aut hæc omnia infinita ſunt, aut infinita, aut horum aliqua: vt duo: aut etiam vnum.

Quod autem hoc neceſſe eſt impartibile eſſe & nullam habere magnitudinem nunc dicamus, opponentes primum de prioribus ipſo. Horum autem unum quidem eſt, qđ impoſſibile eſt nullum finitum mouere ſecundum infinitũ tempus. Tria enim ſunt, quod mouetur, mouẽs in quo tertium tempus, hic autem aut finita omnia: aut infinita ſunt, aut quędam: aut duo, aut unum. Tex. c. 78.

B ISte eſt quartus tractatus huius lib. in quo determinatur de impartibilitate primi motoris, & cõtinetur in vno ca. in quo quidem ca. ex parte primi motus oſtenditur infinitas potentiæ primi motoris, & ex infinite motoris declarat impartibilitatem ipſius, & ſeparationem ab omni magnitudine: vnde in hoc ca. continetur totam intentionem hui᷒ tractatus determinatur principaliter de impartibilitate primi motoris, & cõtinet tres partes principales: quia in prima determinatur de potentia primi motoris. in ſecunda uero ibi [De his aũt q̃ ſerũtur.] determinatur de vnitate primi motoris. in tertia ibi. [Determinatis ãt his] determinatur de impartibilitate primi motoris, oſtẽdens ex prædeclaratis ꝙ primus motor eſt indiuiſibilis & impartibilis, nullam hñs magnitudinem. prima pars continet duas particulas ſecundum numerum trium concluſionum quas oſtẽdit, nam in prima particula oſtendit ꝙ motor potentiæ finitę non põt mouere per tempus infinitum. in ſecũda ibi. [Quod aũt omnino infinita] oſtendit ꝙ in magnitudine finita non poteſt eſſe potẽtia infinita. in tertia ibi. [Non igitur neq. infinito] declarat C ꝙ in magnitudine infinita non poteſt eſſe potentia finita. In prima igitur particula. P. proponit concluſionem principalem huius ca. ſ. ꝙ neceſſe eſt motorem immobilem eſſe impartibilẽ, ſed antequam hoc oſtendamus oportet declarare quædam quæ exiguntur ad eius declarationẽ. Deinde phyl. proponit concluſionem quam hic intelligit, & eſt: quia impoſſibile eſt, ꝙ aliquod mouens potentiæ finitę moueat per tempus infinitum, & d. ꝙ iſta tria ſ. mouens, mobile, & tẽpus, ſimiliter ſe habent quantum ad finitatem & infinitatem, ita ꝙ ſi unum iſtorum triũ ſit finitum, omnia illa tria ſũt finita, & ſi unum eorum ſit infinitum, omnia tria illa ſunt infinita.

Sit igitur a, quidem mouens b, autem id ꝙ mouetur, & tempus infinitum ſit c. Pars itaq. ipſius a, quę quidem ſit d, moueat partem aliq̃ ipſius b, ſitq́. illa pars e, atq. patet: non toto c, tempore ipſum mouere. In maiore nanq. maius nimirũ mouet, quare ſit: ut tempus illud infinitum non ſit deſignetur, atq. D ſit f. Hoc igitur pacto addens ipſi d, atq. e, parti partem totum a, tandem: & b, ſimiliter totum cõſumã: tempus autem nunq̃ ęqualẽ f, parti ſemꝑ auferens partẽ qppe cum ſit: ut eſt ſuppoſitum infinitũ. Quare totum a, mouẽs totum b, ipſum finito in tẽpore c, mouebit. fieri ergo non ꝑt: ut a finito quicquam infinito in tempore moueatur, perſpicuum igitur eſt fieri non poſſe: quo finitum quicquam tempore moueat infinito.

Sit igitur a, mouẽs. Quod autẽ mouetur b. Tẽpus infinitum in quo c. Ipſum c, igitur moueat aliquã partẽ ipſius b, q̃ eſt in quo e. Non igitur in æquali ipſi c, in pluri. n. maius. Quare non eſt infinitum tẽpus qđ eſt ipſius z. ſic itaq. ipſi d, apponẽs auferã ipſum a. Ipſi autẽ e, ipſum b. Tẽpus autem

a, b, finita quędam, ad hanc maiorem ſemper accipiens finitam ueniam. Aliquando ad id quod in a, tempore motum erat. Ad finitum enim ſemper addens excellat omne determinatum & auferens deficiens ſimiliter. In aequali ergo tempore mouebit finita ipſi infinita. Hoc autem eſt impoſſibile.

Demonſtratio.

A. Tempus.

A. Tempus. B.

HÆc eſt ſecunda particula primæ partis principalis huius cap. in qua phyl. oſtendit ꝙ in magnitudine finita nõ põt eſſe uirtus infinita. Et hęc eſt quadrageſima cõ-
40. concl. de annex. cluſio huius lib. ſ. de annexis. Ad cuius declarationem phyl.
Primum ſuppoſitũ. ſupponit duo. Primo ꝙ mouens maioris uirtutis requirit minus de tpe q̃ mouens minoris uirtutis, ita ꝙ æqualẽ effectũ põt maior uirtus producere in minori tempore q̃ uirtus mi-
Secundũ ſuppoſitũ. nor. Secũdo ſupponit ꝙ oẽ quod mouetur, mouetur in tpe, ut probatum eſt in textu huius. Ex his ergo arguitur ſic. Maior potentia exiſtens in magnitudine poteſt in minori tempore mouere & agere, ſed omnis potentia finita agit in tẽpore, & in quocunque tpe finito poteſt uirtus finita agere, cum ergo uirtus infinita ſit maior quacunque uirtute finita, ſequitur ꝙ ſi uirtus infinita eſſet in magnitudine finita moueret & ageret in minori menſura q̃ eſſe aliquid tẽpus, ſed minor menſura quocunque tpe non eſt niſi inſtans: ergo ſi uirtus infinita eſſet in magnitudine finita, ſequitur ꝙ ageret & moueret in non tempore, quod eſt impoſſibile, quia
Confirmatio. omnis motus eſt in tempore. Hoc cõfirmatur ſic. Si uirtus infinita eſſet in magnitudine finita & moueret eam, aut igitur in tpe aut in non tpe, ſi in non tpe, habetur propoſitum. ſ. ꝙ ſi uirtus infinita eſſet in magnitudine finita moueret in non tpe, ſi uero detur ꝙ moueret in tpe & in quocunq. tpe quantumcunque paruo poteſt uirtus infinita mouere quamcunque magnitudinem finitã, ſequitur ꝙ ſi uirtus finita moueret magnitudinem finitam in aliquo tempore, ſequitur ꝙ in æquali tempore moueret uirtus finita, & uirtus infinita
Te. c. 80. eãdem magnitudinem, uel æqualem, quod eſt impoſſibile. Sequitur etiam ꝙ uirtus finita moueret in minori tempore quã uirtus infinita, quia non eſt dare aliquam uirtutẽ finitã quin ſit dare uirtutem finitã maiorẽ illa, ſi ergo uirtus finita & uirtus infinita moueant ęqualem magnitudinem in æquali tpe, maior uirtus finita quam eſt illa uirtus finita data mouere in minori tempore, & ſic uirtus finita moueret in minori tẽpore q̃ uirtus infinita, quod eſt impoſſibile. Sed Cõ.
Prima qõ Commẽ. monet hic duas qõnes. Prima eſt ſuper hoc quod dicitur ꝙ cuiuslibet corporis eſt potentia finita, illud uidetur eſſe falſum, quia ſi eſſet uerum, tunc corporis cæleſtis eſſet potentia finita. conſequens eſt falſum, quia tunc corpus cœleſte eſſet corruptibile, quia oẽ habẽs uirtutẽ finitã eſt corruptibi-
Secunda qõ Com. le. Secunda q̃ſtio uel dubitatio eſt de illa conditionali quã phyl. ponit hic q̃ eſt iſta. Si uirtus infinita eſſet in magnitudine finita moueret in inſtanti, ſi illa conſequentia ualeret. eodẽ modo uidetur ſequi ꝙ ſi uirtus infinita eſſet extra magnitudinẽ ꝙ moueret in inſtanti, quia non eſt minoris potẽtiæ extra magnitudinẽ q̃ ſi eſſet in magnitudine. Prima harũ qõnum eſt ualde difficilis ut dicit Cõm. & contra eã ſunt
Op. Alex. Ratio Cõmen. multæ opi. Vnde opi. Alexan. ut recitat Cõm. fuit ꝙ corpus cęleſte habet æternitatẽ a ſuo motore qui non eſt in materia. Cõtra quẽ arguit Cõ. dicit ꝙ ſecundũ hoc aliquid eſſet quod poſſet corrũpi & nunquã corrumperetur, & hæc fuit opin. phyl. ſed Ariſt. in fine primi de cę. & mun. probat ꝙ impoſſibile eſt ꝙ aliquid ſit ęternũ, cui ineſt potentia ad cor-
Error Ioãnis Gram. ruptionẽ. Ioannes aũt Grãmaticus hanc op. tenuit contra Peripa. & in hoc opinabatur ꝙ mundus ſit generabilis & corruptibilis. Vnde dicit Com. ꝙ hæc dubitatio, eſt fortior omnibus aliis dubitationibus quę poſſunt accidere cũ phyl. expreſſe ſecũdo de cę. & mun. dicat ꝙ cæli eſt potentia finita. Et reddit cauſam quare in cælo non ſunt ſtellæ maiores quam illæ quæ inſunt ibi dicit quód ſi hoc eſſet motus cæ-
Op. Auic. li fatigaretur. Audiens autem Aui. uerba phyloſophi opinatus eſt duplex eſſe neceſſarium, ſcilicet neceſſarium ex ſeipſo, & neceſſarium ex alio, neceſſarium ex ſeipſo ut mo-
Solutio Commẽ. tor cæli, ex alio ut cælum. Et Comment. in ſoluendo illam dubitationem ponit multa uerba quæ propter prolixitatem non recito. Breuiter tamẽ ſua ſolutio in hoc conſiſtit ꝙ corpus cæleſte eſt potentiæ finitæ, quia non poteſt ſuſcipere

A motus infinitæ uelocitatis, tamen cælum eſt potentiæ infinitę q̃tum ad durationem, qa nõ componitur ex materia, & forma, & forma ipſius non habet ſubſiſtere per ipſum. Motor etiam cæli eſt potentiæ infinitæ ſecundum durationem: ſed non eſt potentiæ infinitę ſecundum uigorem ita quod poſſit mouere uelocitate infinita. Ad ſecundam quæſtionem reſpõdet Commen. d. ꝙ ſi uirtus infinita eſſet in corpore moueret in inſtanti: ſed ſi ponamus uirtutem infinitam extra corpus nõ in corpore: illa nec debet dici finita, nec infinita. Finitum. n. & infinitum uere de corporibus dici poſſunt, & ideo extra corpus non debet poni aliqua uirtus infinita quæ moueat in non tempore. Dicit etiam Com. ꝙ in uirtutibus extra corpus non poteſt dici una potentia maior alia: eo ꝙ non ſunt potentiæ in corpore: quoniam maius, & minus ſolius eſt quantitatis. Sic ergo in hoc commento ſoluuntur duæ quæſtiones. Prima ſi cælum ſit potentiæ finitę qualiter eſt ꝙ nõ eſt corruptibile: eſt quoniam omne quod eſt uirtutis finitæ uidetur eſſe corruptibile. Secunda qualiter iſta conſequentia eſt bona: uirtus infinita eſt in magnitudine finita. ergo mouet in non tempore, & non ſequitur: uirtus infinita eſt extra
B magnitudinem. ergo mouet in nõ tempore: uidetur quod ſi una iſtarum conſequentiarum ſit bona ꝙ etiam reliqua ſit bona: quia non minoris uigoris eſt uirtus extra magnitudinem quã ſi eſſet in magnitudine. Solutio igitur ad primam quæſtionem conſiſtit in hoc ꝙ potentia motiua poteſt dici infinita dupliciter. ſ. aut quia actio eius nunquam ceſſat, & Ad primã qõnem. hoc eſt eſſe infinitum in duratione, & illo modo motores cęli ſunt infiniti, & etiam cælum eſt hoc modo infinitum. ſ. ſecundum durationem. Alio modo poteſt intelligi potentiam motiuam eſſe infinitam, quia motor eius eſt tantæ uelocitatis ꝙ non eſt inuentum uelocius. ſ. ꝙ illud quod ab illo mouetur: mouetur uelocius omni mobili, & hoc eſt eſſe infinitũ in qualitate actionis, ut dicit Commen. in de ſubſtantia orbis, & hoc eſt idem quod eſſe infinitum in uigore. Reſponſio igitur ad primam quæſtionem, & dico quod uirtus cæli eſt infinita ſecundum durationem, & eſt finita ſecundum uigorem, & tñ cælũ non eſt corruptibile, quia non componitur ex materia, & forma. ſ. corruptibili: ſed eſt incorruptibile, nec forma eius conſtituitur in eſſe per ſubiectum: & ideo cælum nõ habet contrarium propter ꝙ non eſt corruptibile. Vnde ad
C quæſtionem quærentem propter quid cælum non eſt corruptibile: poteſt tripliciter reſponderi. Vno modo ꝙ nõ cõponitur ex materia, & forma cõſtituta p ſubiectum. Alio modo quia nõ habet contrarium. Tertio modo quia caret cauſis potentibus ipſum corrumpere. Vnde cælum non eſt corruptibile, quia non habet corrumpens: effectus autem priuatiui cuiuſmodi eſt non eſſe corruptibile eſt cauſa priuatiua. ſ. qa nõ hẽt ꝙ poteſt ipſum corrumpere: ut uult Comm. in de ſubſtantia orbis. Quod autem motores corporum cæleſtium ſint finiti in uigore declarat Com. per hoc quia corpora cæleſtia excedũt ſe in uelocitate motus in determinata proportione, & tales exceſſus non ſunt niſi inter motores finiti uigoris, unde ſm hũc motũ dicit phyloſophus potentiã cæli eſſe finitã, & ꝙ ſi in cęlo eſſent plures ſtellę, aut maiores q̃ ſunt deſtrueret aut tardaretur motus cæli. Et dicit Com. ꝙ iſta dubitatio eſt maxima dubitationum quæ accidunt in hac ſcientia, & nõ eſt determinatum mihi niſi cũ grandi labore, & in tpe uitæ meæ non modico: hęc Commen. Hæc igitur conſequentia phylo. ſ. ſi in cælo eſſent ſtellę, uel maiores quam modo ſunt: cælũ nõ moueret, uel tardius moueret quã modo mouetur: patet:
D poſito ꝙ motor cæli ſit finitus in uigore: quia potentia motoris debet excedere potentiã rei motæ. ſed ſi in cælo eſſent plures ſtellæ, uel maiores quam modo ſunt: potentia motoris, uel nõ excederet potentiã cæli, & ſic motor nõ moueret cælum, uel ſic excederet ſicut modo excedit, & ſic tardius moueret cælum quam modo mouet. Intelligendum ſm Com. ſuper 12. meta. ꝙ quilibet orbis cæleſtis habet unum motorem coniunctũ ſeu appropriatum illi orbi, ita ꝙ alterius, & alterius orbis eſt alius, & alius motus appropriatus, & pter motores appropriatos eſt unus motor ſeparatus q eſt Deus glorioſus, & pp motũ coniunctũ motus cęli eſt in tpe. Succeſſio. n. motus cæli eſt a motore cõiuncto q eſt finitæ uirtutis, & a motore ſeparato hẽt motus cæli æternitatẽ: motor. n. ſeparatus eſt infinitæ motionis, ut d. Com. & niſi eſſet motor ſeparatus motus cõiunctus nõ moueret per tps infinitũ. Ad cuius intellectũ eſt ſciẽdũ ꝙ motor cõiũctus ſeu appropriatus mouet cęlũ pp motorẽ ſeparatum, ut aſſimiletur ei, q motor appropriatus mouet, ut conſeruet ſuam perfectionem, ſicut homo aliqñ ambulat ad conſeruandum ſanitatẽ q̃ hẽt, & motor cõiunctus ſuã perfectionem conſeruat per hoc, quia aſſi-

41. con. l. de annex. Prima probatio. quadrageſimaprima concluſio de annexis, quæ probatur du pliciter, & primo ſic. Potentia quæ eſt maior potentia cuiuslibet magnitudinis finitæ illa potentia eſt infinita, ſed potentia magnitudinis infinitę eſt maior quam potentia cuiuslibet magnitudinis finitæ ergo potentia magnitudinis finitę eſt infinita, & per conſequens non eſt finita. Maior patet, quoniam potentia quæ eſt maior qualibet potentia finita, neceſſe eſt ut ſit infinita, & minor declaratur, ſcilicet ꝙ potentia magnitudinis infinitæ eſt maior quacunque potẽtia magnitudinis finitæ, quoniam accipiatur aliqua pars finita magnitudinis infinitæ, ſi illa pars duplicetur adhuc potẽtia magnitudinis infinitæ eſt maior quam potentia illius partis quia potentia totius eſt maior quam potentia partis, & duplicetur illa pars, adhuc potentia totius eſt maior quam potentia illius partis duplicatæ, & duplicetur iterum, ſemꝑ potentia magnitudinis infinitæ erit maior: potentia igitur magnitudinis infinitæ in infinitum excedit quamcunq. potentiam ſuæ partis finitæ, ſed nulla potentia finita in infinitum excedit potentiam finitam: ergo potentia magnitudinis infinitæ eſt maior quacunque potentia finita ſeu quacũque potentia magnitudinis finitæ. Vel poteſt formari ratio ſic. Omnis potentia finita requirit determinatum tempus in quo poteſt mouere, ſed potentia magnitudinis infinitæ non requirit determinatum tempus in quo poteſt mouere, ergo magnitudinis infinitæ non eſt potentia finita, maior patet, & minor probatur ſic, potentia totius in minori tempore poteſt mouere idem mobile quam potentia partis, ſed non eſt aliquod tempus ita paruum quin pars magnitudinis infinitæ poteſt mouere in illo tempore, quia non eſt accipere partem ita magnam quin poteſt moueri in quolibet tempore quantumcunque paruo, cum igitur in minori mẽſura poterit tota uirtus mouere quam pars uirtutis: ſequitur ꝙ potentia magnitudinis infinitæ non requirit determinatum tempus in quo poteſt mouere, ſed quia in minori magnitudine poſſet eſſe maior uirtus, poſſet aliquis credere ꝙ in magnitudine infinita poteſt eſſe uirtus finita. Nã propter magnitudinem corporis non oportet ꝙ ſit uirtus maior, cũ in minori corpore poſſit eſſe maior uirtus quam in corpore maiori. Illud ſoluit phyl. dicit ꝙ quamuis in magnitudine minori poſſit eſſe maior uirtus quam in magnitudine maiori, tamen in magnitudine minori, ſiue in magnitudine quacunque finita non poteſt eſſe maior uirtus quam in magnitudine infinita. Sciendum ꝙ quamuis in magnitudine minori poſſit eſſe maior uirtus, verbi gratia, in modico igne eſt plus de potentia quam in multo aere, attamen tantum poteſt accipi de aere ꝙ plus erit de potentia in eo quam in illo modico igne. Eſt igitur intentio phyl. ꝙ etiam ſi ſecundum aliqualem exceſſum poſſet eſſe plus de potentia in magnitudine minori quam in maiori, poteſt tamen eſſe tantus exceſſus ꝙ plus de potentia reperietur in magnitudine maiori quam in magnitudine minori, cum igitur magnitudo infinita incomparabiliter & ſine omni proportione excedat quamcunque magnitudinem finitam oportet quod ſit plus de uirtute in magnitudine infinita quam in quacunque magnitudine finita.

Licet autem hoc idem ſic etiam demõſtrare. Accipiemus enim magnitudinis finitæ cuiuſpiam potentiam aliquam generis eius potentiæ, quæ in magnitudine eſt infinita, quæ finitam potentiam infinitæ magnitudinis metietur. Ex his igitur, quæ dicta ſunt patet fieri non poſſe, ut finita in magnitudine uires ſint infinitæ, aut in infinita finitæ.

Tex. c. 81. *Eſt autem hoc demonſtrare & ſic, accipiens enim quãdam potentiam eandem genere ei, quæ eſt in infinita magnitudine infinita magnitudine exiſtentem, quæ menſurabit eã quæ eſt in infinita magnitudine finitam potentiam. Quod quidem igitur in infinitam eſſe potentiam in infinita magnitudine, neq. finitam in infinita ex his palam eſt.*

Secunda probatio. SEcundo probatur eadem concluſio ſic. Quæcunque potentia finita uel æqualis ei reperiri poteſt ſeu poſſibilis in magnitudine finita. ſi igitur in magnitudine infinita poteſt eſſe uirtus finita, ponatur æqualis uirtus finita in magnitudine finita, ex hoc ſequitur ꝙ potentia quæ eſt in ma-

A gnitudine finita eſt ęqualis potentię quę eſt in magnitudine infinita, quod eſt impoſſibile, ergo non poteſt uirtus finita eſſe in magnitudine infinita, quia ſi ſic ęqualis uirtus eſſet uel eſſe poſſet in corpore finito, & in corpore infinito.

Sed de his quæ feruntur bene ſeſe habet, aliquã primo dubitationẽ afferre. Nam ſi omne quod mouetur ab aliquo moueatur, quo pacto eorum quæ ſeipſa mouent continue nonnulla mouentur, eo ꝙ mouerat nõ tãgẽte, ut corporũ ea quæ proiiciũtur.

De his autẽ quę feruntur, bene ſe habet dubitare quã dam dubitationem primum, ſi enim omne quod mouetur, mouetur ab aliquo, quæcunque non ipſa ſeipſa mouent, quomodo mouentur aliqua cõtinue non tangente eo quod mouet ut proiecta. Tex. c. 82.

B HAec eſt ſecunda pars principalis huius cap. in qua principaliter determinatur de unitate primi mouentis, & cõtinet quinque particulas: quoniam in prima phyl. mouet & ſoluit quandam dubitationem, ex cuius ſolutione apparet ꝙ primus motor ſit unus. In ſecunda ibi [Mouens igitur.] oſtendit ꝙ motor cęli eſt infatigabilis. In tertia autem ibi [Et regulariter.] oſtendit ꝙ motus cęli eſt regularis. In quarta uero ibi [Neceſſe eſt autem.] quęritur & ſoluitur quęſtio quęrens ubi eſt motor mouens per tempus infinitum, quoniam ex quo ille motor non eſt in materia oportet uidere ubi ſit, ſcilicet utrum in medio ſphęræ, ideſt in cẽtro uel in circumferentia. In quinta ibi [Habet autem dubitationem.] ſoluit quandam dubitationem de proiectis, ſcilicet qualiter & a quo mouentur, ceſſante primo proiiciente. Prima particula continet duas partes, quia in prima mouet dubitationem In ſecunda ibi [Quoniam autem in his.] oſtendit per ueritatem iam declaratam primum motorem eſſe unum. Prima pars continet tres particulas, quia in prima mouet dubitationem & excludit quandam reſponſionẽ falſam. In ſecunda ibi [Neceſſe autem hoc.] ponit ueram ſolutionem dubitationis. In tertia ibi [Hoc quidem igitur.]
C oſtendit ꝙ motus proiectionis non eſt continuus. In prima igitur particula huius partis phyloſophus mouet talem dubitationem, uidelicet, qualiter proiecta mouentur ceſſante primo proiiciente hęc dubitatio habet ortum ex pręcedentibus, quoniam prius eſt oſtenſum ꝙ omne quod mouetur, mouetur ab alio, & ꝙ mouens tangit motum, ubi utrunque, ſcilicet tam mouens, quam motum eſt corruptibile. Eſt igitur dubitatio de motu proiectorum, uidetur enim ꝙ quando primum proiiciens non tangit proiectum, ꝙ tunc proiectum non debet moueri. In motu enim proiectionis primũ proiiciens eſt cauſa totius motus, & ideo uidetur ꝙ ceſſante primo proiiciente, debet totus motus ceſſare. Dubium.

Quod ſi iſtec qui mouit, & aliquid aliud ſimul mouet, ut aerem, qui quidem mouet ſubiens motũ ſimilis modo profecto fieri nequit, ut illa moueantur ipſo primo non tangente, neque mouente. Sed ſimul omnia moueantur, ruſuſq. moueri tum deſinant. Cum id quod primo mouet deſinit mouere
D neceſſe eſt, & ſi perinde facit, ut magnes ueluti ſi mouet quod mouet.

Si autem ſimul mouet & aliud aliquid qui mouet, ut aerem qui motus mouet. Similiter impoſſibile primo non tangente neque mouente moueri, ſed ſimul omnia moueri & quieſcere cum primum mouens quieſcet, & ſi facit ſicut lapis ut mouere quod mouet aliud.

REmouet unam falſam reſponſionem quę dicit ꝙ proiiciens qui primo mouet lapidẽ ſimul cũ lapide mouet aliqd aliud. ſ. aerẽ, & aer motus mouet lapidẽ poſt contactũ primi proiicientis. Hanc rationem excludit phyloſ. per hoc ꝙ ita uidetur eſſe impoſſibile ꝙ aer moueatur non tangẽte primo proiiciente ſicut uidetur eſſe impoſſibile de lapide: quia aer nõ mouet lapidẽ, niſi moueatur, & ceſſante primo proiiciente aer non mouetur a primo proiiciẽte, oportet igitur uia quieſcere quando primus motor quieſcit & moueri cum Remotio falſæ reſponſionis.

eo ſucceſſiue, alii motores ad mouendum, utrum ille totus motus ſit continuus. Dicendum ut mihi uidetur ꝙ ſi ille unus motor ſufficiat ad cauſandum motum nauis, tunc ille motus poteſt eſſe continuus, quamuis cõcurrant plures motores, quia tunc poteſt motus ineſſe mobili pro quolibet

Quartum notandũ.

inſtanti temporis menſurantis motum. Quarto eſt intelligẽdum ꝙ phyl. quinto huius ubi dicit, ꝙ ad unitatem & continuitatem motus ſufficiunt tria, ſcilicet unitas mobilis, temporis, & termini ad quem, ibi ſub mobili comprehendit tam mouens, quam motum. Vnde ſecundum ueritatem quatuor requiruntur ad unitatem numeralem motus. ſ. illa tria quæ ibi dicuntur requiri, & quartum eſt unitas numeralis mouentis, & hoc ubi tantum unus motor ſolum mouet, ſi enim plures motores ſibiinuicem ſuccedant in mouendo non eſt motus unus continuus.

Quoniam autem in hiſce, quæ ſunt continuum eſſe motum neceſſe eſt. hic uero eſt unus, atq. unũ motum magnitudinis cuiuſpiam eſſe neceſſe eſt. Non enim id mouetur, quod magnitudinis eſt ex-

B

pers, & unius eſſe atq. ab uno, alioquin continuus non erit, ſed hęrens alius alii, atque diuiſus.

Tex.c.83.

Quoniam autem in his quæ ſunt neceſſe eſt ſemper eſſe motum continuum. Hic autem unus eſt. Neceſſe autem unum magnitudinis alicuius eſſe. Non enim mouetur impartibile, & unius ab uno. Non enim erit continuus, ſed habitus alter alteri diuiſus.

HÆc eſt ſecunda pars primæ particulæ ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua per ueritatem iam declaratam oſtendit Ariſto. primum motorem eſſe unum, & hæc eſt quadrageſimatertia concluſio de annexis,

43. concl. de annex.

quæ probatur ſic. Omnis motus continuus eſt unius magnitudinis & unius motoris, ſed primus motus eſt ſemper continuus, ut probatum eſt ſuperius: ergo eſt unius motoris, ſed primus motor mouet motu primo: ergo primus motor eſt unus. maior patet quantum ad utrãque ſui partem: quoniã

C

cum indiuiſibile nõ mouetur, ut probatum eſt ſexto huius, oportet ꝙ omnis motus continuus ſit unius magnitudinis, & idem patet ex quinto huius, ubi probatum eſt ꝙ ad continuitatem motus requiritur unitas numeralis mobilis. Secunda autem pars maioris patet ex hoc, quia ſi ſint plures motores non eſt unus motus continuus, ut iam probatum eſt de motu proiectionis. Si autem dicatur ꝙ motus primi cęli eſt a duobus motoribus, ut dicit Comm. ſuper duodecimo meta. & tamen ille motus eſt continuus. Dicendum eſt quòd motus poteſt eſſe a duplici motore dupliciter, ſcilicet uel ſimul, uel ſucceſſiue, ſcilicet primo ab uno. Secundo ab alio. Motus qui eſt a pluribus motoribus ſucceſſiue non eſt unus & continuus. Motus tamen qui eſt a pluribus motoribus ſimul poteſt eſſe unus & continuus. Vel forte Cõment. intendit ꝙ motus primi cęli eſt a pluribus motoribus ut ab uno tanquam a motore effectiue, & ab alio tanquam a motore, ut finis, & ſic eſt vnus & continuus. Vnde phyloſophus hic cum dicit unum motum unum habere motorem tantum intelligit de motore effectiue, quare &c.

D

Id quod mouet ſi unum eſt, aut ſubiens motum mouet, aut immobile eſt. Si igitur, mouetur: ſimul ſequatur ipſum, atque mutetur, & inſuper ab aliquo moueatur oportet. Quare ſtabitur, atque ad id accedetur, quod mouet & eſt immobile. Hoc enim non ſimul mutari neceſſe eſt, ſed poterit ſemper mouere, nam hoc pacto mouere ſine labore profecto eſt.

Mouens igitur aut unum, aut motum mouet, aut immobile exiſtens: ſiquidem igitur motum conſequi oportebit, & mutari ipſum. Similiter autem moueri ab aliquo. Quare ſtabit, & ueniet in ipſum moueri ab immobili. Hoc autem non neceſſe eſt ſimul mutare, ſed ſemper poterit mouere, infatigabile enim eſt ſic mouere.

A

HAec eſt ſecunda particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua probato ꝙ primus motor eſt unus: probat phyloſophus ꝙ primus motor eſt infatigabilis, & hæc eſt quadrageſimaquarta concluſio de annexis huius libri, quæ probatur ſic. Motor qui in mouendo nõ

44. concl. de annex.

mouetur non fatigatur in mouendo, ſed primus motor in mouendo non mouetur: ergo primus motor eſt infatigabilis, maior patet, quia cauſa fatigationis non eſt alia, niſi quia motor quando mouet mouetur, ut dicit hic Comm. & hoc prouenit ei, quia eſt in materia, minor declaratur per hoc; quia ſi primus motor in mouendo moueretur, ſequitur ꝙ moueretur ab alio, & illud ab alio, & ſic in infinitum, quod eſt inconueniens: ergo primus motor in mouendo non mouetur. Vnde ſciendum ꝙ cauſa fatigationis motoris eſt: quæ eſt eſſe in materia: hæc. n. eſt una cã fatigationis motoris in mouendo, ſcilicet eſſe in materia, & ſine hac cã non fatigatur motor, ſed tamen qualiter iſta cauſa requiratur non uidetur motum. Multi enim motores exiſtentes in materia non fatigantur in mouendo, vt patet de motoribus naturalibus corporum ſimplicium, ſed ſufficiens cauſa fatigationis motoris eſt, quia mobile ex ſe habet motum contrarium motui motoris, ut patet in motu progreſſiuo animalium, animal enim fatigatur in mouendo, quia corpus animalis habet motum contrarium motui animę, ut uult Comm. ſuper ſecundo cęli & mundi in principio, ſi tamen aliquis uelit per fatigationem intelligere debilitatem, ita ꝙ idem ſit motorem fatigari & motorem debilitari, poſſet dici ꝙ ſufficiẽs cauſa fatigationis motoris eſt eſſe in materia, & hæc eſt ſufficiens cauſa debilitationis motoris.

Eſt hic motus, aut ſolus, aut maxime eſt uniformis. Id enim quod mouet nullam ſubit mutationẽ. Id etiam quod ab illo mouetur, ut motus ſit ſimilis, non ſubeat mutationem oportet.

Et regularis hic motus eſt, aut ſolus, aut maxime. Nõ enim habet mutationem, neque unam mouens. Oportet autem neque quod mouetur iuxta illud habere mutationem quatenus ſimilis ſit motus.

HAec eſt tertia particula ſecundæ partis principalis huius cap. in qua declaratur ꝙ motor primus eſt regularis, & hæc eſt quadrageſimaquinta concluſio huius libri de annexis, quæ probatur ſic. Regularitas non accidit in motu niſi ex hoc ꝙ motori accidit aliquis motus trãſmutationis, vt quia aliquando vigoratur aliquando debilitatur, ſed primus motor caret omni tranſmutatione & omni modo tranſmutationis: ergo primus motus cum ſit a primo motore eſt omnino regularis. Vnde Comm. dicit hic ꝙ nos videmus Ariſt. opinari ꝙ corpus cęleſte non poteſt ex ſe per ſuam naturam recipere tranſmutationem. Et ꝙ cauſa huius eſt, quia non componitur ex materia, & forma, & ꝙ eſt neceſſarium ex ſe & non ex alio, vt Aui. dicit. Veruntã neceſſitas eſt in ipſo modo recipiendi in motore vno modo agendi: hæc Comm. Sed dubitatur hic, quia non videtur ꝙ motus primi cœli ſit regularis, quia cælum eſt corpus ſolidũ motum circulariter, & partes circumferẽtiales velocius mouentur quam partes centrales: quanto enim aliqua pars cæli eſt propinquior circumferentiæ tanto velocius mouetur, quia maiorem circulum deſcribit in eodem tempore, ſed ille motus eſt irregularis cuius vna pars eſt velocior & alia tardior: ergo motus cęli eſt irregularis. Dicendum ꝙ totũ cælum, & qualibet pars cæli ſemper mouetur eque velociter, ita ꝙ nec aliqua pars cæli mouetur velocius in vna parte temporis quam in alia: tamen una pars cæli vt pars circũferentialis ſemper mouetur velocius quam pars centralis, ideſt quam pars propinquior centro, nec propter hoc eſt motus irregularis. Vnde breuiter motus habet duplices partes, ſcilicet quaſdam acceptas ſecundum diuiſionem mobilis, & quaſdam acceptas ſecundum diuiſionem temporis. Ille motus eſt irregularis qui habet vnam partem acceptã ſecundum diuiſionem temporis velociorem alia parte accepta ſecundum diuiſionem temporis. Si enim totum cælum, uel aliqua pars cæli moueretur velocius in vna parte temporis quam eadem pars moueretur in alia parte temporis, tunc motus eſſet irregularis, ſed non eſt ita: ergo motus nõ dicitur irregularis propter hoc ꝙ vna pars accepta ſecundũ diui-

Dubium.

Reſpõſio.

diuiſionem mobilis eſt uelocior quam alia, nec ex hoc q una pars primi cęli mouetur uelocius quam alia. Vnde concedo q una pars primi cęli mouet uelocius q̃ alia ſicot argutum eſt, ſed nec cęlum nec aliqua pars cæli mouetur uelocius in una parte temporis quam eadem pars in alia, & ideo motus cæli eſt omnino regularis, ideo &c. A

Atqui illud, aut in medio, aut in orbe eſſe neceſſe eſt. Hæc enim principia ſunt. At ea, quæ propinquiſsima ſunt mouenti, ſumma cum celeritate mouentur. Talis autem eſt ipſius totius motus. Illic igitur eſt id, quod mouet.

Tex.c.84. *Neceſſe eſt autem, aut in medio, aut in circulo eſſe. Hæc enim principia ſunt, ſed citius mouentur, proxima mouenti, huiuſmodi autem eſt totius motus. Ibi ergo eſt mouens.*

Queſtio. HÆc eſt qoarta particula ſecundæ partis principalis huius capituli, in qua ſoluitur qoædam quæſtio quærens in quo loco eſt motor cęli, ſcilicet primus motor qui mouet per tempus infinitum, aut igitur motor mouens circulariter habet eſſe in centro ſphęrę, aut in circulo. Iſta enim duo ſunt principia ſphærę, ſcilices medium circa quod mouetur & circũferentia, quia illa eſt initiũ mot⁹. Illam igitur quæſtionem ſoluit phyloſophus dicit q motor primus eſt in illo loco in quo actio eius, ideſt motio eius magis apparet, & eſt magis æqoalis ei, & quia actio prima magis apparet in circumferentia, & motio eius eſt illic magis æqualis quam motio in alia parte uel in alio circulo, ideo motor primus attribuitur illi loco, ſcilicet ſupremę ſphærę ſeu circumferentiæ ſupremę ſphærę. Vnde primus motor eſt in maximo circulo qui ſemper uniformiter mouetur. Et ratio eſt, quia illud quod eſt magis propinquum motori mouetur uelocius, & illud quod mouetur uelocius magis appropinquat motori, ſed circulus maximus uelociſſime mouetur, ideo primus motor eſt in maximo circulo. B

Solutio.

Vnde Commen. dicit per hanc approximationem, ſ. motoris ad mobile debemus intelligere approximationem ſm eſſe & non ſecundum locum, quod enim non eſt corpus, nec eſt in corpore, nec eſt in loco. Et Commen. dicit hic, q omnes leges conueniunt in hoc, ſcilicet q Deus habitat in cęlo. Notandum et ſecundum Commen. hic dicentem ſic. Declaratum eſt in libro de motibus animalium ſecundum locum, q omne quod mouetur habet corpus quieſcens circa quod uoluitur, & q uirtus quieſcentis debet eſſe fortior uirtute illius quod mouetur, & ſi aliter eſſet totum expelleretur exiſtentia, igitur mundus his duabus perficitur uirtutibus. ſ. uirtute quietis, & uirtute mouendi quæ eſt contraria illi. Intelligendum q omne motum ſecundum locum innititur alicui quieti, ut patet in motu animalis, & ſi uirtus mouens animal in loco eſſes fortior in mouendo quam uirtus per quam terra quieſcit in quieſcendo, animal in motu ſuo expelleret quieſcens cui innititur a loco ſuo, ſed nõ eſt ſic de motu cæli, & de quiete totius terræ. Et quamuis motus cæli requirat quieſcens circa quod mouetur, tamen nõ innititur illi, nec innititur ad remouendum terram a loco ſuo: terra igitur ſemper quieſcit, quia non habet cauſas quę poſſint ipſam amouere a loco ſuo. Vnde cauſa quietis terræ eſt a principio cauſarum quæ poſſuot amouere terram a loco ſuo, & hoc dicit Commen. in de ſubſtantia orbis. Sed dubitatur circa illam propoſitionem, ubi dicitur, q illud mouetur uelocius quod eſt propinquius motori, hoc enim non uidetur uerum, quia ſphæra lunæque maxime diſtat a motore complet curſum ſuum in minori tempore quam eſt menſis, & non ſecundum curſum aliorum, ſed Saturnus per computationem aſtrorum complet curſum ſuum in mille annis, & quanto planeta eſt ſuperius tanto complet curſum ſuum in minori tempore. Ad hoc dicitur q quanto ſphæra eſt ſuperior tanto uelocius mouetur motu rapto, quia in æquali tempore deſcribis maiorem circulum, tamen ſecuodum motum proprium ſphærę inferiores uelocius mouentur quam ſphærę ſuperiores, quia in minori tempore cõplent curſus ſuos. Vel poteſt aliter dici, ſcilices q quia ſphærę ſuperiores ſunt multo maiores quam ſphærę inferiores, ideo poſſumus dicere q uelocius mouentur motibus propriis, licet in pluri tempore compleant curſus ſuos. Vnde quia ſphęrę ſuperiores ſunt maiores ideo requirunt plus de tempore ad C D

Idem primo cę. t. c. 21. & 96 & 100. Et 2. cęli tex. c 5. & cum. 74.

Dubium.

Reſpõſio.

A compleudum curſus ſuos, nec propter hoc mouẽtur tardius quam ſphærę inferiores. Sed magis dubium uidetur eſſe, q a uidemus ſenſibiliter q exiſtens in centro mouens circulũ uelocius mouet partes circumferentiales quam partes centrales, uerbi gratia. Exiſtens in medio rotæ, uel iuxta mediũ ſi moueatur rota partes rotæ iuxta medium tardius mouentur qoam partes remotiores a medio, ut partes iuxta circũferentiam, & tamen partes iuxta medium rotæ ſunt propinquiores motori qoam partes circumferẽtiales, q autem partes circumferentiales uelocius moueantor patet manifeſte, quia in æquali tempore deſcribunt maiorem circulum, & ſic patet q partes propinquiores motori non mouentur uelocius. Ad illud dico q ratio phyloſophi non eſt demonſtratiua ad probandum primum motorem eſſe in maximo circulo, ſed eſt probabilis tantum, & maxime habet probabilitatem ubi mobilia ſunt abinuicem ſeparata & non colligata adinuicem, ita q quodlibet poteſt per ſe moueri alio non exiſtente motu. Intelligendum q centrum & circumferentia dicuntur eſſe principia ſphærę, quia ſphæra diffinitur per hæc duo. Diffinitio enim ſphærę eſt q eſt corpus ſolidum una ſuperficie contentum, in cuios medio eſt centrũ, a quo omnes lineæ ductæ ad circumferentiam ſunt æquales. B

Replica.

Reſpõſio.

Exiſtit autem dubitatio ſi fieri poſsit, ut quippiã motum ſubiens continue moueam, ſed non ut id, quod iterum, iterumq́ue pellit ex eo continue mouet, quia motus deinceps ſunt.

Habet autem dubitationem ſi contingat aliquod quod mouetur mouere continue, ſed non ſicut impellens iterum & iterum conſequenter eſſe continue. Tex.c.85.

HÆc eſt quinta particula ſecundę partis principalis huius cap. in qua phyl. mouet & ſoluit quandam dubitationem, quoniam dubitatur qualiter aliquis motor poteſt continue & ſemper mouere. Et ratio dubitationis eſt: quia illud quod ſemper mouet continue, uel mouet ut pellens vel ſicut trahens, ſed nec pellens, nec trahens poteſt ſemper continue mouere, quia tam pellens quam trahens aliter ſe habet ad illud quod mouetur in principio motus, & in fine, quia uel eſt propinquius uel remotius, & per conſequens non poteſt ſemper mouere continue. C Dubium.

Aut enim ipſum pellere, uel trahere, uel utrunq. facere oportet, aut aliud, aliudque ſuccedens perinde atque ſit in hiſce, quæ proiiciuntur, ut antea diximus, ſi cum facile diuiſibilis ſit, uel aqua, uel aer, alius ſemper mouet ſubiens motum. At neutro modo motus unius eſſe poteſt, ſed plures hærẽtes erũt. Solus igitur is eſt continuus motus, quo id, quod eſt in mobile mouet. Semper enim ſimiliter ſeſe habens, & ad quod mouetur ſimiliter & continue ſe habebit.

Aut enim ipſum oportet impellere, aut trahere, aut utraque, aut aliquid aliud contingens aliud ab alio, ſicut olim dictum eſt in bis, quæ proijciuntur. Si autem cum diuiſibilis ſit aer, aut aqua mouet, ſed ſicut ſemper motus, utrobique autem non poſſibile eſt motum unum eſſe, ſed habitum, ſolus itaque continuus eſt, quem mouet immobile. Semper enim ſimiliter ſe habens & ad id quod mouetur ſimiliter ſe habebit & continue. D

SOluit illam dubitationem dicẽs, q nullum mouens motum habet cauſare motum ſemper continuum. Neceſſe eſt enim dicere q mobile quod continuo uidetur moueri, aut mouetur immediate per totum motum ab ipſo mouente moto, aut per multa media, quorum unum tangit aliud, ſicut accidit in motu proiectionis, & iſta dubitatio habet æqualiter locum ſiue mouens motum moueat impellẽdo, ſiue trahendo, ſiue utroque modo. Solutio igitur iſtius dubitationis eſt, q motor cęli eſt motor immobilis, & nec eſt corpus, nec forma in corpore, & ideo nec mouet trahen Solut.du.

do

do nec mouet impellendo. Vnde motor corporeus non poteſt ſemper continue mouere, quia non mouet niſi pellendo uel trahendo. Intelligendum ꝙ per motum continuum in propoſito phyl. intelligit motum ſimplicem & regularē, quia enim motus primus eſt omnino ſimplex & regularis i ideo concludit Ariſt. ꝙ motor eius eſt immobilis & incorporeus, quare &c.

His hoc pacto determinatis, patet impoſsibile eſſe primum mouens, atque immobile magnitudinē vllam habere. Nam ſi habet, aut finitam, aut infinitā ipſam eſſe neceſſe eſt. At demonſtratum eſt prius in naturalibus fieri non poſſe, ut magnitudo ſit infinita, & nunc demonſtrauimus finitam magnitudinem infinitas uires habere non poſſe, & impoſsibile inſuper eſſe infinito in tempore quicquam a magnitudine finita moueri. Primum autem mouens æterno motu, infinitoque tempore mouet. Patet igitur ipſum indiuiſibile, ac uacareque partibus, ac magnitudinem nullam prorſus habere.

Determinatis autem his manifeſtum eſt, quoniam impoſſibile eſt primum mouens & immobile habere aliquā magnitudinem, ſi enim magnitudinem habet, neceſſe eſt, aut finitam ipſam eſſe, aut infinitam. Infinitam quidem igitur quòd non contingit magnitudinem eſſe, oſtenſum eſt prius in phyſicis. Quod autem impoſſibile eſt finitam habere infinitam potentiam, & quòd impoſſibile eſt a finito moueri aliquid ſecundum infinitum tempus; demonſtratum eſt nunc. Principium autem mouens perpetuum mouet motum & infinito tempore. Manifeſtum itaque quòd indiuiſibile eſt & impartibile, & nullam habens magnitudinem.

HÆc eſt tertia pars principalis huius huius capituli, in qua Ariſt. determinat de impartibilitate primi motoris, oſtendens ꝙ primum mouens immobile eſt impartibile nullam habens magnitudinem. Et hæc eſt ſexta concluſio principalis huius libri ſecundum Lyncoh. quæ probatur ſic. Quod non eſt in magnitudine eſt impartibile nullam habens magnitudinem, ſed primum mouens immobile non eſt in magnitudine. ergo eſt impartibile nullā habens magnitudinem, maior patet de ſe, & minor declaratur, ſcilicet ꝙ primus motor non eſt in magnitudine, quia ſi eſſet in magnitudine, aut igitur in magnitudine finita, aut in magnitudine infinita, quia nulla magnitudo eſt infinita, ut patet tertio huius, nec etiam eſt in magnitudine finita, quia primus motor eſt uirtutis infinitæ, cum moueat per tempus infinitum, ſed in magnitudine finita non eſt uirtus infinita, ut prius probatum eſt in hoc cap. primus igitur motor, nec eſt corpus, nec in corpore, ſed eſt indiuiſibilis impartibilis nullam habens magnitudinem. Nota ꝙ cum phyloſophus dicit ꝙ primus motor eſt uirtutis infinitæ, intelligit ꝙ eſt uirtutis infinitæ in duratione & uirtus infinita in duratione non poteſt eſſe in magnitudine finita compoſita ex materia quæ eſt in potentia ad eſſe, & ex forma quę conſtituitur in eſſe per ſubiectum, quia ſi uirtus infinita in duratione eſſet in tali magnitudine, ſequeretur ꝙ illa uirtus eſſet infinita in uigore, ut declaratum eſt ſuperius, & per conſequēs moueret magnitudinem quæ eſt in non tempore, quia inter uirtutem motiuam motoris, & uirtutem reſiſtiuam mobilis non eſſet aliqua proportio.

Sexta conclaſio huius libri.

Tex.c.10.

Notabile.

F I N I S.

Regiſtrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa.

Omnes ſunt Terniones, præter A a a, quæ eſt duerniones, & Tabula per ſe patet.

V E N E T I I S, Apud Dominicum de Farris.

Ad inſtantiam Michaelis Berniæ, Bibliopolæ Bononienſis, Anno M D LXXXIX.

Digitize